Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. GREGORIUS P.

1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Estante 10
Plúteo 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

: D. GREGORII PAPÆ I. TOM. :

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

OPERA
D. GREGORII
PAPAE, HVIVS NOMINIS PRIMI, COGNOMENTO MAGNI,

OMNIA QVAE EXTANT, ACCVRATISSIMA DILIgentia à mendis multis, vti lector facilè passim deprehendet, maximè in libris Epistolarum, repurgata: Quorum omnium elenchum pagina versa exhibebit.

Cum Indice duplici, altero rerum, uerborum, sententiarumq; : altero locorum S. scripturæ explicatorum: utroq; magna sedulitate conscripto.

BASILEAE, M. D. LXIIII.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

Pertenece á los Descalzos de Valladolid.

SEMINARIO CONCILIAR DE VALLADOLID

Universidad de Deusto
Biblioteca

CATALOGVS OPERVM
B. GREGORII MAGNI:

Primo tomo hæc insunt

Expositionum Moralium in B. Iob libri XXXV. *columna* 1
Curæ pastoralis partes tres 1225
Dialogorum libri quatuor 1325

In secundo tomo habentur hæc

Expositionis in Cantica canticorum lib. I. *col.* 5
Homiliarum super Ezechielem lib. II. 64
Homiliæ quadraginta in Euangelia 317
Explanatio in septem Psalmos pœnitentiales 535
Epistolarum ex Registro Gregorij lib. XII. 639
B. Gregorij decreta tempore Mauricij, Tiberij, & Theodosij Auggg. 1187
Expositionum in primum librum Regum lib. VI. 1201

Sententiarum libros sex communicarat nobis bibliotheca Diui Leonhardi apud Basileam, quos penitius inspectos cùm deprehendissemus ex eius Moralibus expositionibus de verbo ad verbum transscriptos esse, non temere omisimus, ne lectori eadem bis obtrudentes, fucum facere velle videremur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIVI GREGORII PRIMI,
COGNOMENTO MAGNI, VITA
EX DIVERSIS AVTORIBVS.

VITA DIVI GREGORII PAPAE
ex Ioanne Stella sacerdote Veneto.

GREGORIVS Magnus, Papa eius nominis primus, natione Romanus, patre Gordiano uiro senatorio, post Pelagium Pontificem sedit annis tredecim, mensibus sex, & diebus decē. Doctor quidem eruditissimus, humillimusq; atq; sanctissimus: qui primus omnium pontificum se seruum seruorum dei nominauit ac scripsit. Hic, ut dictum est, primò monachus & leuita existens, pontificale munus in multa rerum perturbatione constitutum, tandem inuitus suscepit: in quo sane ita uixit, ut usq; ad tempora nostra neminem ex successoribus habuerit parem, nedum superiorem, uel sanctitate uitæ, uel diligētia in rebus agendis, uel doctrina & scriptis. Ea propter merito terrestris angelus uocari promeruit. Hic itaq; suscepta dignitate, synodum apud sanctum Petrum uigintiquatuor episcoporum habuit, in qua quidem Gratiano testante, multa sustulit quę nocitura erant, & multa edidit quæ profectura fidei nostræ uidebantur: & præsertim quæ subiecta sunt, ordinauit: in ea quippe synodo primò quatuor concilia, scilicet Nicęnum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonēse decreto publico approbauit & confirmauit: necnon & quintum ueneratus est, ut habemus in Cañ. dist. v. c. sicut sancti Euangelij. Vetuit item eo in cōcilio, ut nullus bigamus ordinaretur presbyter. Mandauit præterea ultimam defuncti uoluntatem modis omnibus obseruari debere: xiij. q. i. c. uoluntas ultima. Vetuit itē monasteria monialium introire, & earum commatres fieri posse. Addidit denique quadragesimali ieiunio quatuor dies, primo uidelicet quartā, quintam, sextam feriam, & sabbatum, *ut habetur* de Consec. dist. v. c. Quadragesimam. *Introitumq;* missæ cum uno uersu *alicuius* psalmi ordinauit: *eius etiam inuentum fuit, ut* nouies Kyrie eleison diceret: & *Alleluia*, & Offertorium: ac post cōmunionem caneretur. Idem similiter in Canone addi, *Diesq;* nostros *in* sua pace disponat, mandauit: rursus in principio omniū horarum canonicarum, Deus in adiutorium meum intende, cum Gloria patri dici debere. Supplicatiōesq; maiores propter pestē sedandā atq; stationes pro maiori parte instituit. Quid plura, omnē ecclesiastici officij institutionē ipse sanctissimus pontifex instituit & approbauit. Ipse quoque adhuc monachus *in* Sicilia, sex monasteria ex paternis facultatibus ædificauit. Domum insuper suam Romæ religioni dedicauit. Ipse etiam Traianum Imperatorem ab inferno liberauit: pauperes præterea in domū paternam undiq; confluentes excepit, & in uita cibumq; ac potū semper ministrauit: fuit deniq; uir hic omni laude dignissimus, si uitā, si mores doctrināq; inspicias, si solertiā tum in diuinis rebus, tū in humanis respicias: hic quoq; Anglos omnes & Visegothas hæreticos ad fidē Christi cōuertit, & ad unionem ueritatis reduxit. Confirmata deniq; hoc pacto ex omni parte ecclesia, sanctissimus hic Gregorius secundo Phocæ Imperatoris anno migrauit ad dominum, Cuius corpus in diui Petri basilica omnibus conlachrymantibus quarto Idus Martij sepultū fuit: atq; eo die eius natale celebratur. Eoq; mortuo sedes uacauit mensibus quinq; diebus nouemdecim.

VITA DIVI GREGORII PAPAE EX PLATINA.

GREGORIVS patria Romanus, patre Gordiano uiro senatorio: uno omnium consensu, *inuitus etiam* pontifex creatur anno domini sexcentesimo ac decimonono. Monachus namq; erat ac *leuita. Is autē cum principis* consensus requireretur (ut antea dixi) nuncios cum literis miserat, qui Mauricium obsecrarent, ne paterētur electionē cleri & populi Romani ea in re ualere. Interceptę sunt literæ à præfecto Vrbis ac discerptæ, scriptæq; aliæ quibus rogabatur, ut quem populus ac clerus in pontificem legisset, eundem Imperator confirmaret. Quo nihil ei nunciari iucundius ac gratius potuit: cum secum familiariter dum Constantinopoli erat, Gregorius uixisset: filiumq; eius è fonte baptismatis leuasset. Remisit itaq; Mauricius nuncios, ac quidem properè, qui Gregorium confirmarent, cogerentq; hominem sanctissimum pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere. Is itaq; nō sibijpsi, sed utilitati hominū, ac diuino honori consulens, quē certe ob religionē & pietatē rebus omnibus semper antetulerat, spretis opibus, posthabitis uoluptatibus, atq; omni ambitione & potentia, gubernacula reipublicæ Christianæ suscipiēs, ita uixit, ut usq; ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit, nedum superiorem, uel sanctitate uitæ, uel diligētia in rebus agendis, uel doctrina & scriptis. Nam & librum De sacramentis composuit, & Antiphonarium, tam diurnum, quàm nocturnum, & Commētarios in Ezechielem, in quadraginta euangelia, in Iob quoq;, ut dixi, allegorice ad mores & historiam respiciens, & librum quem Pastoralem appellauit, ad Ioannem

Universidad de Deusto
Biblioteca

epiſcopum Rauennatem de ratione gubernãdæ eccleſiæ. Inſtituit præterea (ne quid ornatus & cõcentus inter ſacrificandum deeſſet) ut antiphona canerentẽ: hæc uulgo Introitus uocant. Eius quoq; inuentũ eſt, ut nouies Kyrie eleiſon caneretur, & Alleluia, interpoſitis ſeptuageſimę diebus uſq; ad paſcha. Cantatur etiam poſt Euangeliũ, poſt communionem ſuo mãdato. Idem quoq; in canonem redegit, Dieſq; noſtros in tua pace diſponas. Pręterea uero ſupplicatiões maiores (quas Græci Litanias uocant) primus inſtituit. Stationum quoq; magnam partẽ, maxime autẽ quę in baſilica Petri habent, die natali Ieſu Chriſti, in Epiphania, in dominica paſſione, in albis paſchę, in Aſcenſione, in Pentecoſte, natalibus Apoſtolorũ, in tertia dominica aduẽtus, in dedicatione eiuſdem baſilicæ, die feſto ſancti Andreę, in cathedra Petri, dum maior fit Litania, in ſabbato quatuor tẽporũ. Quid plura de hoc ſanctiſſimo uiro cõmemorẽ, cũ omnis inſtitutio eccleſiaſtici officij, ueteris præſertim, ab eo ſit inuenta & approbata: Quem quidem ordinem utinã ſequeremur. Non abhorrerent hodie à lectione officij uiri docti quemadmodũ faciunt, propter barbariẽ neſcio quã illi latinitati additã. Ne uero ulla in re uir ſanctiſſimus eccleſiæ deeſſet, ſynodũ habuit apud ſanctum Petrũ quatuor & uiginti epiſcoporũ, qua certe multa ſuſtulit quę nocitura, multa etiam addidit quæ profutura fidei noſtræ uidebantur. Miſit & uiros optimos in Britanniã, Auguſtinũ, Melitum, & Ioannẽ: cumq; his monachos quoſdã probatiſſimæ uitæ, quorũ monitis & prædicationibus fidei noſtræ dogma Angli tum primũ integre receperunt. Rediere etiam Gregorij opera Gotthi ad unionẽ catholicę fidei. Sunt præterea qui ſcribant Gregoriũ dialogũ ſuũ de moribus ad Theudelindam Longobardorum reginam miſiſſe, cuius lectione præferocẽ & indomitum uiri ſui Antharis animũ ad religionẽ & mitiorem cultum redigeret. Erat enim matrona inſignis, & fidei Chriſtianæ ſtudioſiſſima. Nam & baſilicam beati Ioannis Baptiſtæ Modoetiæ ædificauit, quod oppidum decẽ milibus paſſuũ à Mediolano diſtat, & eandem eccleſiam prædijs ac uaſis aureis ornauit. Ferunt eo tẽpore quo Hermichildus à patre Leuigildo Gotthorũ rege interfectus eſt, quòd fidem catholicã cõfiteretur, Ieſu Chriſti tunicam, quæ ſorte uni militũ obtigerat, inuẽtam eſſe apud urbem in Zaphat in arca marmorea eo loci repoſitã: Thomæ Hieroſolymitani epiſcopi, & Ioannis Conſtantinopolitani, ac Gregorij Antiocheni tempore. Interea uero Mauricius ſuperatis in Hetruria & Campania Hexarco Romano duce, Longobardis in omnia uitia & omnẽ arrogantiã prolapſis, legem tulit, ut qui Romanæ militiæ aſſcriptus eſſet, niſi finita militia, aut mãcus & debilis ex uulnere factus, deo militare nõ poſſet. Hanc ob rẽ motus Gregorius hominẽ admonet, ne eius religionẽ impugnet, cuius benignitate ex infima ſorte hominũ, ad ſummũ gradum dignitatis peruenerat. Prætera uerò cum Ioannes Conſtãtinopolitanus epiſcopus habita Græcorũ ſynodo, ſeipſum œcomenicũ, id eſt uniuerſalem patriarcham creaſſet, monuiſſetq; Gręgoriũ Mauricius, ut Ioanni obtemperaret: reſpõdit homo conſtantis ingenij & fidei, poteſtatẽ ligandi & ſoluendi Petro traditã, eiuſq; ſucceſſoribus, nõ epiſcopis Conſtãtinopolitanis: proinde deſineret iram dei in ſe concitare, dum ſeditiones ſtudioſe nimiũ in eius eccleſia ſerit. Nequaquã uero his malis cõtentus Mauricius, reuocatis militibus ſuis, qui in Italia erant, Longobardos adhortatur, ut ſpretis fœderibus iam ictis, Romanos adorirentur. Quare Agilulphus ex Ciſalpina mouens, uaſtatis longe ac late Hetruriæ agris qua iter faciebat, urbẽ Romam magnis illatis calamitatibus integrũ annum obſedit. Quo quidẽ tempore Seuerus Aquileienſis epiſcopus in hæreſim prolapſus eſt, quæ multorũ malorũ ſeminariũ fuit. Nam Seuero mortuo, Aquileienſis eccleſia bifariã diuiſa eſt: cum Agilulphus Lõgobardorũ rex Ioannẽ Aquileiẽſem, Gregorius Candianum Gradenſem Foroiulianis epiſcopos pręfeciſſet. Agilulphus uero omiſſa ſpe potiundæ urbis, obſidionẽ ſoluens, Mediolanum rediit: at Mauricius nõ ſpõte, ſed coacte pœnitentia ductus, cũ Gregorio mitius agere cœpit, quòd intellexerat quendam monachi habitu indutum, ſtrictum gladium in manu tenentẽ, in foro Conſtantinopolitano clamaſſe, Imperatorẽ breui gladio moriturum. Hoc idem eius ſomniũ confirmauit, quo ſe, uxorẽ ac liberos cædi uidebat. Interim uero milites ſtipẽdijs ſuis defraudati, Phocã centurionem Imperatorẽ creant, & Mauriciũ obtruncant, undeuigeſimo imperij ſui anno. At Gregorius exornatis quibuſcunq; rebus potuit, baſilicis Romanis, dedicataq; Gotthorum eccleſia, quę in Suburra eſt, Agathæ martyris nomine: Flauij Ricimerij uiri conſularis opus (ut literę ſuæ indicãt) paternam domũ in cliuo Scauri poſitã, non longe à circo maximo, in monaſteriũ redegit. Quo in loco & hoſpites cõtinuo accipiebat, & pauperes undiq; cõfluentes, cibo & potu in uita retinebat. Vir certe omni laude dignus, ſi uitã, ſi mores, ſi doctrinam, ſi ſolertiam in rebus tum diuinis, tũ humanis inſpicias. Neq; eſt cur patiamur Gregoriũ hac in re à quibuſdam literarum ignaris potiſſimũ carpi, quòd ſuo mandato, ueterũ ædificia ſint *diruta, ne* peregrini & aduenæ, ut ipſi fingunt, ad urbem religionis cauſa uenientes, poſthabitis locis ſacris, arcus triumphales & monumẽta ueterũ cum admiratione inſpicerẽt. Abſit hæc calumnia à tãto pontifice, Romano præſertim, cui certe poſt deum, patria quàm uita charior fuit. Multa profecto ex collapſis ædificijs exedit uetuſtas, multa prętera demoliuntur homines ædificãdi gratia, ut quotidie cernimus. Impacta illa foramina, quæ tum in concauo fornicum, tum in coniuncturis marmorum quadratorũ ue lapidũ uidentẽ, nõ minus à Romanis q̃ à barbaris auellendi æris cauſa crediderim. In fornicibus em̃ quo leuior eſſet moles, ollas cũ numiſmatis collocabant: lapides uero quadratos æneis

æneis clauis firmabant. Factum id quoq; à Romanis dixi, ſi Epirotæ, Dalmatæ, Pannonij, & fex totius orbis terrarum huc miſſa, Romani appellari poſſunt. Gregorius autē cōfirmata omni ratione eccleſia dei, anno xiij. menſe vi. die x. pontificatus ſui mortē Phocæ uerò imperatoris anno ſecūdo, ſepelituq; collachrymantibus omnibus in baſilica Petri, ante ſecretariū, quarto Idus Martij. Eius uero in morte mēſibus quinq;, diebus undeuiginti ſedes Romana tum uacat.

VITA DIVI GREGORII EX HISTORIA VNIVERSALI Fr. Ioannis Laziardi Cœleſtini excerpta.

GRegorius primus, natione Romanus, cœpit anno cccccxxvi. cuius aſſumptio gratioſa atq; miraculoſa fuit. In cathedra Petri ſedit annis xiij. cum dimidio, & diebus x. Hic primus Romanorum pontifi cum ſe ſeruū ſeruorū Dei ſcripſit. Antiphonas regulariter intonauit. Introitus in miſſa ſtatuit, ad populum demulcendū. Deinde Kyrie eleiſon nouies, à ſeptuageſima uſq; ad paſcha tractus cantari præcepit: & poſt prædicta euangeliū & offertorium ordinauit. Statuit etiam ut oratio dominica decantaretur alta uoce, & ut ſemper in principijs horarū Deus in adiutoriū meū intende, à presbytero dicatur. Hic in ſingulis Romanæ urbis eccleſiis, in remiſſionē peccatorum, ſtationes ſingulis diebus quadrageſimæ ordinauit per fideles deuotione promptiſſima celebrandas. Et quia in dictis ſtationibus ipſarum inſtitutor beatus Gregorius & plures in ſuo pontificio ſucceſſores ſingulis eas digredientibus cōceſſere indulgentias: unde annuatim dieb. quadrageſimæ plebs frequentat Romana, conſequi arbitrans pœnę debitæ ex fomite peccati relaxationē. Dictus etiam pōtifex ne antiquæ idololatriæ ſemē de cætero præualeret, imaginibus idolorū capita & membra fecit generaliter amputari. Hic addidit in canone miſſæ, Dieſq; noſtros in tua pace diſponas. Quanta gratia emicuerit, quāto ſcientię lumine præditus fuerit, quātum preſentibus & futuris exemplo operis & ſcripturis prodeſſe ſtuduerit, mortalis lingua uix explicare poſſet. Eodem tempore tunica domini in cōſutilis in ciuitate laphat, nō longe à Hieroſolyma, Simonis Iudæi cōfeſſione inuenta, ab epiſcopis Gregorio Antiochiæ, Thoma Hieroſolymitano, & Ioāne Cōſtantinopolitano, Hieroſolymas portata eſt. Eodem tempore apparuit in cœlo ſtella cometa. Nata ſunt eodem tempore prodigia in ſuburbio Byzantij, puer uidelicet quadrupes, & alter duos uertices habens. Eodem etiam tempore ſignū ſanguineū in cœlo apparuiſſe uiſum eſt, & quaſi haſtæ ſanguineæ, & lux clariſſima quaſi per totam uidebatur noctem. Quædam mulier etiam infantē peperit ſine oculis, ſine manibus, qui à lumbis infrà erat ſicut piſcis. Sed & apud Ægyptum in Nilo flumine apparuerunt duo animalia humanæ formæ, uir ſcilicet & mulier. Vir quidem erat pectoroſus, & uultu terribilis, rufa coma, canisq; permixta, qui uſq; ad lumbos cinctus monſtrabatur & nudus: reliqua uero mēbra corporis cooperiebat aqua. Mulier uero mammillas habebat, & fœmineum uultū, cæſariemq; prolixam, & uſq; ad horā nonā modo & forma prædictis ſe palàm cunctis uidere uolentibus oſtendebat. Eodē etiam tempore ſol à meridie uſq; ad meridiem minoratus eſt de tertia parte. Quo in tēpore ſanctus Lupus, qui patronus eſt contra morbū caducum, eccleſiam regebat Senonen. Dicto etiam tēpore beatus Gregorius miſit Auguſtinū cum Melito, & Ioāne in Angliā, qui regē Athabertū unà cum gente ſua Chriſti baptiſmate inſigniuerunt. Hoc refert expreſſe hiſtoria Amotini in geſtis Francorum lib. iij. dicēs q; beatus Gregorius quaſi in ſui pontificatus initio Auguſtinū, Melitum, & Ioannem ad gentē deſtinauit Anglorū, ſiue Britonū, conuertendam: regiq; Francorū & prælatis eccleſiarū per quos tranſitū facere debebāt, ſuis præcepit literis; ut ipſos cōmendatos habētes dirigerēt in agendis: quorum prædicatione Anglorū plebs fidem ſuſcepit orthodoxā: de quo beatus Gregorius in Moralibus faciēs mentionē, ſic dicit: Ecce lingua Britanniæ, quæ nihil aliud nouerat, quàm barbarum frendere, iam diuinis in laudibus uerba cœpit Hebræa ſonare. Ecce quondam timidus, iam ſubſtratus ſanctorum pedibus ſeruit Oceanus. Et barbaros mores quos terreni principes domare nequiuerunt ferro, pro diuina formidine ſacerdotum ora ſimplicibus uerbis ligant: & qui catenas pugnātiū infidelitū nequaquā metuerat, iam nunc fidelis humilium uerba timet. Hoc autē Angliæ regnum qualiter originē ſumpſit, reſerare lubet in lucem. Narrat quippe uetus Britannorū hiſtoria, quòd Aſcanius Æneæ Troiani filius, de filio ſuo Syluio nepotē habuit nomine Brutū, qui genitricē ſuam naſcendo, & genitorē in uenando caſu peremit. Cuius parricidij cauſa tam exoſum eum parentibus ſuis reddidit, ut de Italia pulſus in Græciam fugeret, ubi exul cùm eſſet, tanta cœpit probitate pollere, ut confluentibus ad eum Troianis, qui ibi captiui habebantur, ducatū eorum ſortiretur: quorū fretus multitudine, & animatus conſilio, petijt à Pādraſo Græcorum rege libertatem eundi ad alias nationes. Rex autem ira permotus bello eos cōterere uoluit, ſed nequaq; potuit. Nā uictoria Bruto à deo proſpera prouenit, ut plurimos de exercitu regis interimeret: ipſumq; ex improuiſo caperet, minasq; mortis ei intulit, niſi annueret rogatis. Exegit quippe ab eo filiam ſuam in cōiugem, auri & argenti copiā multam, naues, frumētū, cęteraq; marino itineri neceſſaria. Quæſitis igitur ex regis imperio plus q; trecentis nauibus, & omniū genere farre oneratis, Troianis auro & argento plurimo ditatis: Brutus filiam regis accepit, & ſalutato rege æquoreum iter aggreſſus eſt. Tranſierūt autē Africam & Mauritaniā, uenerunt q; ad littora Tyrrheni maris, ubi quatuor generationes gentis ſuæ exules inuenerunt cū duce Corinæo: Quibus ſecum aſſumptis, direxerūt iter ad fines Aquitaniæ: ibi eis exortū eſt cum Gallis

Universidad de Deusto
Biblioteca

prælium grauiſſimum, quibus eo tempore reges decem præſidebant, in quo cõgreſſu apparuit indicibilis fortitudo Corinæi ducis, qui tam ualde percuſſit conſularem uirum in ſummo capitis, ut eum diſſecaret in duas partes toto corpore diuiſo. Nepos autem Bruti Turnus, & ipſe fortiſſimus miles, qui ſolo gladio ſuo ſexcentos ibi peremit, hoſtium gladijs occiſus eſt, deditq; nomen Turoni ciuitati, quia in loco illo ſepultus fuit. Fine dato illi certamini Brutus cum ſuis ad naues redijt, cœptumq; iter aggreſſus, tandem ad inſulam deſtinatam peruenit. Erat autem nomen inſulæ illius Albion, & à ſolis inhabitabatur gigantibus, cum quibus certamen perſæpè habuerunt, quam inſulam Brutus de ſuo nomine uocitauit Britanniam, homines q; ſuos Britones, uel Britannos. Dux autem Corinæus terram quæ ſorti ſuæ ceſſerat, Corinæam uocauit, quæ modo Cornubia, uel à cornu Britanniæ, uel ex prędicti nominis corruptione appellatur. Nunc autem de ſucceſſione Bruti, & qualiter Saxones Angliam obtinuerunt, locutio ſic exordit: Porrò exactis xxiiij. annis ex quo inſulam ingreſſi ſunt, mortuus eſt Brutus relictis tribus filijs regni ſui hæredibus, qui ſepulto patre diſtribuerunt inter ſe regnum paternum, quilibet partem ſuam de nomine proprio appellantes. Primus cui nomẽ erat Lotrinus, mediam partem inſulæ poſſedit, quæ poſtmodum Lotria eſt appellata. Secundus qui Camber dicebatur, accepit partem illam quæ pòſt Cambria dicta eſt, & modò Gallia uocatur. Tertius cui nomen erat Albanactus, poſſedit terram quæ nũc Scotia dicitur, eiq; nomen dedit Albania. Regnauit autem Lotrinus decem annis, & mortuus eſt. Hi enim uſq; ad Iulium Cæſarem Britanni libera uoluntate regnauerunt, ſub cuius imperio Romanis tributarij facti ſunt. Porrò tempore Marci Antonij Veri, inſtantia Luci Britanniarum regis, per legatos Eleutherij Papæ myſteria Chriſtianitatis ſuſceperunt, in qua aliqui eorum uſq; ad martyrij coronã perducti ſunt. Orta enim perſecutione ſub Diocletiano Cæſare, licet fides deficeret in pluribus, in alijs tamen frangi nec morte potuit. Sed poſtquã maximus tyrannus inſulam Britanniæ militum præſidio euacuauit, irruerunt Picti cæteraq; barbaræ nationes, populumq; imbecillem & terrã totam cæde & præda uaſtare cœperunt. Acceſſit huic malo & aliud, quod rex Vertigerius ad ſui tutamen hoſtiumq; impugnationem inuitauit gẽtem Saxonum adhuc Paganicam, quæ cum aliquando dire, ſtrenue ac fortiter eos tutati fuiſſent, dominandi cupidine illecti dignitates ciuiũ à rege petierunt, ut non iam opem ferre ciuibus, ſed potius tyrãnidem exercere in eos liberius poſſent: quod Britanni præcauentes expulerunt eos: ſed illi repulſi multipliciter redierunt, pacemq; ſimulantes penè uniuerſos principes eorum fraudulenter occiderunt. Præualentes igitur, ad tempus ciuitates & caſtella occupauerunt, donec ſurgeret rex Aurelius Ambroſius, qui eorum ducem interfecit, ciuitates abſtulit, eorumq; reliquias effugauit. Poſt Aurelium ſurrexit Vterpãdragon Aurelij frater, qui genuit Arcturũ regem inuictum atq; magnifi cum. Poſt iſtos, ſex reges de eorum gente regnauerunt: & tunc præualentibus Anglis auxilio Africanorum aliarumq; gẽtium, Britones monarchiã inſulæ & diadema regni perdiderunt, & alij quidem in minorem Britãniam, ubi eorum & genus & nomẽ permanet, alij uero in Galliam transfugerunt. Demum cum redirent, regnum obtinuerunt: ſed non multo tempore pòſt, urgente eos diuina ultione, per famem & mortalitatem inſulam alienigenis gentibus inuadendam reliquerunt: & ab illo tempore Saxones, id eſt Angli, Angliã de eorum nomine nũcupatam, ſub eorum dominio tenuerunt. Adhuc de catalogo regum Britanniæ habendus eſt ſermo. Vnde anno primo Gratiani Imperatoris, & deinceps regnauit apud Britãnos Maximus annis xxiiij. & tunc Britannorum uires nimis ex hoſtium irruptionibus attenuatę ſunt: & quia à Romanis undiq; bello laborantibus *nihil* ſubſidij habere poterant, ſubtrahunt ſe ab eorum dominatione, & inito conſilio direxerunt Londonienſem archiepiſcopum ad regem minoris Britanniæ Ildroenum, ut eis ſuccurreret: at ille tradidit fratrem ſuum Conſtantinũ eis cum grandi militum armatura: qui quidem Cõſtantinus erectus fuit in regem, regnauitq; annis decem: habuit aũt tres filios, Conſtantem, qui monachus factus eſt: Aurelium Ambroſium, & Vterpandragon. Itaq; poſt alios annos uigintitres, quidam dicunt Anglos ueniſſe in Britanniam: ſcilicet anno domini quadringenteſimo quadrageſimo ſeptimo, & Aurelium Ambroſiũ ibi regnare cœpiſſe. Sed uerius uidet eos multo antè ueniſſe, quàm ille regnaret. Deinde poſt annos quadragintaquinq; ab anno prænotato quidam aſſerunt initium regni Anglorum: uerum in hac re multum diſſonant hiſtoriæ. Itaq; Britanni non ualentes ulterius ferre uirtutem Anglorum, ut uicti conceſſerunt in ius & nomen eorum, & uocati ſunt Anglici. Et primus rex de gente Anglorum Elli, ſecundus Telini altero mortuo ſuccedendo regnauerunt annis ſeptuaginta. Poſt hos tertius regnauit Edilbertus annis quinquagintaquinq;, poſt hunc Eadebal filius eius annis quatuordecim, cuius filius Calcobertus anno domini cccccxl. regnauit annis uigintiquinq;. Hinc in Anglia ſecundum Vincentium primus idola deſtruxit, & fidem Chriſti dilatauit. Poſt hũc filius eius Ebertus annis octo. Poſt hunc frater eius Lothere annis duodecim. Poſt illum Edrich biẽnio regnauit: quo mortuo externi gentium reges regnum Angliæ diſcindunt annis quatuor. Poſt hoc Vicredo filius Egberti Anglos ab illorum oppreſſione liberat, & ſuper eos regnat annis trigintaſex, poſtquam Edilbertus annis octo, ſcilicet uſq; ad annum domini ſexcẽteſimum trigeſimumſextum. Adhuc autem regnum Anglorum annotare ſuperſedeo, & ad hiſtorias eorum te remitto.

VITA DIVI GREGORII PAPAE, HVIVS NOMINIS primi, incerto autore.

GREGORIVS urbe Romana, patre Gordiano, matre uero Syluia editus: nõ solũ de spectabili senatorũ prosapia, uerũ etiã religiosa, originẽ duxit. Nam Felix eiusdem apostolicæ sedis antistes, uir magnæ uirtutis, & ecclesiæ in Christo gloria, eius atauus fuit. Sed tamẽ hãc Gregorius tantæ nobilitatis lineam moribus extulit, probis actibus decorauit. Denicꝙ ut pòst in propatulo claruit, nõ sine magno quodã præsagio tale sortitus est nomẽ. Gregorius nancꝙ ex Græco eloquio in nostra lingua uigilãs sonat. Re etenim uera uigilauit sibi, dum diuinis inhærendo præceptis, laudabiliter uixit. Vigilauit & fidelium populis, dum doctrinæ affluentis ingenio, eis quo tramite cœlestia scanderẽt, patefecit. Disciplinis uero liberalib. ita à puero est institutus, ut quãuis eo tẽpore florerent adhuc Romæ studia literarũ, tamen nulli in urbe ipsa secũdus esse putaret. Inerat ei *in parua adhuc ætate maturũ iam studiũ: adhærere scilicet maiorũ dictis:* & siquid dignũ potuisset auditu percipere, non segniter obliuioni tradere, sed tenaci potius memoriæ cõmendare: hauriebat iam tunc sitibundo doctrinæ fluenta pectore, quæ pòst congruenti tempore mellito gutture eructaret. Hic in annis adolescentiæ (in quibus solet ea ætas uias seculi ingredi) deo cœpit deuotus existere: & ad supernæ uitæ patriam totis desiderijs anhelare. Sed dum diu longeꝙ conuersionis gratiam differret, & postquam cœlesti est afflatus desiderio, seculari habitu contegi melius putaret, uelletꝙ præsenti mundo quasi specietenus deseruire, cœperũt multa contra eum ex eiusdem mundi cura succrescere: ut in eo non iam specie, sed (ut ipse de se asserit) retineretur & mẽte. Tandẽ cum parentum iam obitu liberam disponendarum rerum suarum haberet facultatem, quod prius mente gestiebat, aperuit: quodꝙ iã in diuinis erat obturibus, humanis etiam uisibus ostẽdit. Mox etenim *cãcta* quæ habere potuit, ad pietatis opus distribuens, *ut Christum* pro nobis factum egenum egens ipse sequeretur, effecit. Sex denique *in Sicilia* monasteria *construens, fratres illic* Christo seruituros aggregauit. Septimum uerò intra urbis muros instituit, in quo & ipse postmodum regulari tramite multis sibi sociatis fratribus sub abbatis imperio militauit. Quibus monasterijs tantum de reditibus prædiorũ suorum delegauit, quantum posset illic commorantibus ad quotidianum uictum sufficere. Reliqua uero cum omni domo prædia uendidit, ac pauperibus erogauit. Nobilitatemꝙ illam quam ad seculum uidebatur habere, totam ad nanciscendam supernæ gloriam dignitatis, diuina gratia largiente, conuertit. Et qui antè serico contextus ac gemmis micantibus solitus erat per urbes procedere trabeatus, pòst usi contectus tegmine, ministrabat pauper ipse pauperibus. Etenim mutato repente seculi habitu, monasterium petijt, & ex huius mundi naufragio nudus euasit. In quo tanta perfectionis gratia cœpit conuersari, ut iam tũc in ipsis initijs in perfectorum posset numero deputari. Electus autem cõmuni fratrum concordia in abbatem, præesse non renuit. Inerat denique ei tanta abstinentia in cibis, uigilantia in orationibus, strenuitas in ieiunijs, ut infirmato stomacho uix consistere posset. Sustinebat præterea assiduas corporis infirmitates: & maxime ea pulsabatur molestia, quam Græco eloquio medici syncopin uocant, cuius incommodis ita dolore uitalium cruciabatur, ut crebris interceptus angustijs, per singula penè horarum momenta ad exitum propinquaret. Qualis autem in monasterio fuerit, quámque laudabili studio uitam duxerit, ex ipsius possumus uerbis colligere: quibus ipse in pontificatu iam positus, dum cum Petro suo diacono colloqueretur, flendo uisus est dicens: Infelix quippe animus meus occupationis suę pulsatus uulnere: meminit qualis aliquãdo in monasterio fuit, quomodo ei labentia cuncta suberant: quantum rebus quæ uoluuntur eminebat: quòd nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat: quòd etiam retentus corpore, ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat: quòd mortem quoque (quæ penè cunctis pœna est) uidelicet ut ingressum uitæ, & laboris sui præmium amabat. At nunc ex occasione curæ pastoralis, *secularium hominum negocia patitur*: & post tam pulchram quietis suæ speciem, terreni actus puluere fœdatur. Perpendo itaque quod tolero, perpendo quod amisi. Quumꝙ intueor illud quod perdidi, fit hoc grauius qđ porto. Ecce etenim nunc magni maris fluctibus quatior, atque in naui mentis tempestatis ualidæ procellis illidor: & dum prioris uitę recolo, quasi post tergũ reductis oculis, uiso littore suspiro. Quodꝙ adhuc grauius est, dum *immensis fluctibus* turbatus feror, uix iam portum ualeo uidere quem reliqui. Hæc autem ipse de se, non profectum iactando *uirtutum*, sed deflendo potius defectum, referre consueuerat: quem semper se per pastoralem curam incurrisse metuebat. Sed quamuis talia de se ex magnæ humilitatis intentione dixerit, nos tamen credere decet, nihil eum monasticæ perfectionis perdidisse occasione curæ pastoralis, immo potiorem tunc sumpsisse profectum de labore conuersionis multorum, quam de proprię quondã quiete conuersationis habuerit. Sed qualiter hic beatus uir ad diaconatus officium, et pòst ad pontificatus culmen ascenderit, subsequẽs sermo declarabit. Denique cernens Romanus pontifex, qui tũc ecclesiæ præerat, uirtutum gradibus Gregoriũ ad alta conscendere, eum à monasterio abstractum, ecclesiastici ordinis officio sublimauit, Leuitamꝙ septimum ad suum adiutorium assumpsit: nec multo pòst pro responsis ecclesiasticis ad urbẽ Constantinopolim Apocrisariũ dire-

Universidad de Deusto
Biblioteca

xit. Nec tamẽ ille, quamuis in terreno cõuersare-
tur palatio, uitæ cœlestis intermisit propositũ. Se-
cuti sunt nanq; eũ multi ex monasterio fratres sui
germana deuincti charitate. Quod diuina factũ
dispensatione conspicit: ut eorũ uidelicet exẽplo,
ad orationis placidũ littus, quasi anchora fune re-
stringeretur: & dum causarũ secularium incessabili
pulsu fluctuaret, ad illorũ consortiũ uelut tutissi-
mum portus sinũ post terreni actus uolumina flu-
ctusq; refugeret. Et licet illud eum ministeriũ ex
monasterio abstractũ à pristinæ quietis uita, mu-
crone suę occupationis extinxerit, inter eos tamẽ
per studiosæ lectionis alloquiũ quotidianę aspira
tio compunctionis animabat. Horũ ergo consor
tio nõ solum à terrenis est munitus incursibus, ue-
rumetiã ad cœlestis uitæ exercitia magis magisq;
succẽsus. Tunc ab eisdẽ fratribus obnixe rogatus,
maximeq; à Leandro uenerabili uiro Hyspalensi
episcopo, qui pro causis Vuisigothorũ legatus eo
tempore Constantinopolim aduenerat, cõpulsus
est ut librũ beati Iob multis inuolutũ mysterijs e-
nodaret. Nec ille negare potuit opus, quod sibi
charitate interueniẽte amor fraternus multis uti-
le imponebat futurũ. Sed eundẽ librũ quomodo
iuxta literã intelligẽdus, qualiter ad Christi eccle-
siæq; sacramenta referendus, quo sensu unicuiq; fi
delium sit aptandus, per triginta quinq; librorũ se-
riem miranda ratione perdocuit: In quib. libris ita
de uirtutibus uitijsq; disseruit, ut nõ solis uideatur
eadẽ uerbis exponere, sed formis aliquo modo ui
sibilibus demonstrare. Vnde nõ est dubium eum
perfectionem ipsarum assecutũ esse uirtutũ, qua-
rum tã efficaciter intimare ualuit effectus. Qui cũ
adhuc esset in eadẽ regia urbe positus, nascentem
ibi nouam hæresim de statu resurrectionis, in ipso
quo exorta est initio iuuante gratia catholicæ ue-
ritatis attriuit. Siquidẽ Eutychius eiusdẽ urbis epi
scopus corpus nostrũ dogmatizabat in illa resur-
rectiõis gloria impalpabile uẽtis, aereq; subtilius
esse futurũ. Quod ille audiens & ratione ueritatis,
& exẽplo dominicæ resurrectionis, probauit hoc
dogma orthodoxæ fidei omnimodo esse contra-
riũ. Catholica etenim fides habet q; ipsum corpus
nostrũ in illa immortalitatis gloria sublimatũ, sub
tile quidem sit effectu spiritualis potẽtiæ: sed pal-
pabile per ueritatẽ naturæ: iuxta exemplũ domi-
nici corporis, de quo à mortuis suscitato, dixit ip-
se discipulis: Palpate & uidete: quia spiritus carnẽ
& ossa nõ habet, sicut me uidetis habere. In cuius
assertione fidei uenerabilis pater Gregorius intã-
tum contra nascentẽ hęresim laborare contendit:
tantaq; hanc instantia iuuante etiã pijssimo Impe
ratore Tiberio Constantino ita cõminuit, ut nul-
lus exinde sit inuẽtus, qui eius resuscitator exis-
teret. Igitur postquã Romã uenerandus Leuita Gre
gorius regressus est, aliquanto interiecto tempo-
re, tanta inundatione Tyberis fluuius alueũ suum
egressus est, atq; adeo inualuit, ut eius unda super
muros urbis influeret: atq; in ea maximas regiões
occuparet, ita ut plurima antiquarũ ædium monu
menta deijceret. Qua etiam aquarũ uiolẽtia, hor-
rea ecclesiæ subuersa sunt, in quibus nõnulla mo-
diorum tritici milia perierunt. Tunc siquidẽ mul-
titudo serpentiũ, cum magno dracone in modum
trabis ualidæ per huius fluminis alueum in mare
descendit: sed & suffocatæ bestiæ inter salsos ma-
ris turbidi fluctus, in littore eiectæ sunt. Subsecu-
ta est euestigio clades, quam inguinariam uocãt.
Nam medio mense undecimo adueniente, primũ
omniũ iuxta illud quod in Ezechiele legit, A san-
ctuario meo incipite, Pelagiũ papam perculit: &
sine mora extinxit. Quo defuncto tãta strages po
puli facta est, ut passim subtractis habitatoribus,
domus in urbe plurimæ uacuæ remanerent. Sed
quia ecclesia dei sine rectore esse non poterat, bea
tum Gregoriũ licet toris uiribus renitentẽ, plebs
tamen omnis elegit. Quem ille apicem attẽtius fu
gere tentans, sese omnino indignum tali honore
clamitabat: metuens certe ne mũdi gloria, quam
prius abiecerat, ei sub ecclesiastici colore regimi-
nis aliquo modo surrepere posset. Vnde factũ est,
ut epistolam ad Imperatorem Mauricium dirige-
ret, cuius filium ex lauacro sancto susceperat, ad-
iurans & multa prece deposcens, ne unquã assen-
sum populo præberet: ut se huius honoris gratia
sublimaret. Sed præfectus urbis Germanus nomi
ne, eius nuncium anticipauit: comprehensoq; ac
diruptis epistolis consensum quem populus fece-
rat Imperatori direxit. At ille gratias deo agens p
amicitia diaconi, eo quòd locum ei deferendi ho-
noris ut cupierat reperisset: data ilico præceptio-
ne ipsum institui præcepit. Cumq; tẽpus instaret
ut benediceretur, & clades populum deuastaret,
uerbũ ad plebem pro agenda pœnitentia hoc mo
do exorsus est: Oportet fratres dilectissimi, ut fla-
gella dei quæ metuere uentura debuimus, saltem
præsentia & experta timeamus. Conuersionis no
bis aditũ dolor aperiat, & cordis nostri duritiam
ipsa quam patimur pœna dissoluat. Vt enim Pro-
pheta teste prædictum est: Peruenit gladius usq;
ad animam. Ecce etenim cũcta plebs cœlestis iræ
mucrone percutitur, & repentina singuli cæde ua
stantur. Nec languor mortem præuenit: sed lan-
guoris moras, ut cernitis, mors ipsa pręcurrit. Per-
cussus quisq; antè rapitur quàm ad lamenta pœni
tentiæ cõuertatur. Pensate ergo fratres, qualis ad
conspectum districti iudicis peruenit, cui non ua-
cat flere quod fecit. Habitatores quiq; non ex par
te subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus ua-
cuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aspi-
ciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt.
Vnusquisq; ergo nostrum ad pœnitentiæ lamen-
ta confugiat, dum flere ante percussionem ua-
cat. Reuocemus ante oculos mentis, quicquid er-
rando commisimus. Et quod nequiter egimus,
flendo puniamus. Præueniamus faciem eius in
confessione, & sicut Propheta admonet: Leue-
mus corda nostra cum manibus ad dominum.
Quippe corda cum manibus leuare, est orationis
nostræ studium cum merito bonæ operationis eri
gere. Dat profecto, dat tremori nostro fiduciã, qui
per prophetã clamat: Nolo mortẽ peccatoris, sed

ut

ut conuertatur & uiuat. Nullus autē de iniquitatū suarum immanitate desperet. Veternosas nanq; Niniuitarū culpas triduana pœnitentia abstersit: & conuersus latro uitæ præmia etiā in ipsa sententia suæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præsumamus nos iam percepisse quod petimus. Citius ad precem iudex flectitur, si à prauitate sua animus corrigatur. Imminēte ergo tantæ animad uersionis gladio, nos importunis fletibus insistamus. Ea nanq; quæ ingrata esse hominib. importunitas solet, iudici ueritatis placet, quia pius ac misericors dominus uult à se precibus exigi: qui quantum meremur, non uult irasci. Hinc etenim
Psal. 49 per Psalmistam dicit: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiā te, & magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia inuocātibus misereri desiderat, qui admonet ut inuocet. Proinde fratres charissimi, contrito corde, & correctis operibus, ab ipso feriæ quartæ diluculo ad septiformē litaniā deuota mēte cum lachrymis ueniamus: ut districtus iudex cum culpas nostras nos punire considerat: ipsam sententiā damnationis temperādo parcat. Hanc autem exhortationem beati Gregorij, ideo huic opusculo inserendā putauimus, ut à quanta perfectione prædicationis initiū sumpserit, monstraremus. Igitur dum magna multitudo sacerdotum, monachorum, diuerlicq; sexus & ætatis, iuxta præceptionē beati Gregorij die constituta dominum rogatura uenisset, usq; adeò lues ipsa desæuijt, ut intra unius horæ spaciū, dum uoces plebs ad dominū supplicatiōis emitteret, octoginta homines ad terrā corruentes spiritū exhalarent. Sed nō destitit sacerdos tantus populo prædicare, ne ab oratione cessarēt, donec miseratione diuina pestis ipsa quiesceret. Cumq; adhuc futurus antistes fugę latibulū præpararet, urbis sollicitudo & portis uigiliæ deputant: donec opportune & glorioſe, ut ordo sacer exposcit, in eo diuina munia complerentur. Obtinet is à negociatoribus, ut in crate re occultatus educeretur ab urbe, atq; ita latebris triduo se occuluit, donec illum ieiunijs & orationibus populus Romanus columna lucis tertia super eū nocte cœlitus emissa obtinuit: quæ nō paruo noctis spatio à summo cœli usq; ad eundem ipsum linea recta effulgēs quærentibus uotū optabile demonstrauit. Sed & cuidam anachoritæ urbi cōtiguo angeli ascendētes & descendentes per præfatā columnā super illo uisi sunt. Qui mox felix sacrumq; suscipiens auspiciū, de ea quam uidit in somnis sanctus Iacob scala, ibidemq; domū domini, dixit fore rectorē domus dei, quæ est ecclesia: imò ipsum dei templū ibi est absconditū, exclamauit. Tandemq; electus ac dilectus domini inuenitur, capit̄, trahitur, & ad beati Petri apostoli basilicam ducitur: ibiq; ad pontificalis gratiæ officiū consecratus, Papa urbis efficit̄. Quo in tēpore cū à Ioāne Rauēnatis urbis episcopo reprehensus fuisset: cur à pastorali officio delitescendo se subducere uir tam idoneus uoluisset: hac occasione cōpulsus uolumē egregiū, quod Pastoralis cura appellatur, composuit: in quo manifesta luce patefecit, quales ad ecclesiæ regimē assumi, qualiter ipsi rectiores uiuere, qua discretione singulas quasq; audientiū personas instruere, quāta cōsideratione propriā quotidie debeant fragilitatē pensare. Sed & homilias euangeliorū numero quadraginta cōposuit: quas in duobus codicibus æqua sorte distinxit. Libros etiā Dialogorū quatuor edidit, in quibus rogatu Petri diaconi sui, uirtutes sanctorū quos in Italia clariores nosse uel audire potuerat, ad exemplū uiuentiū posteris collegit, ut sicut in libris Expositionū suarū quibus sit uirtutib. insudandum, edocuit: ita etiā de scripturis sanctorū, miraculisq; eorundem claritas quāta sit, ostenderet. Primam quoq; & ultimā Ezechielis prophetę partes, quæ uidebantur obscuriores, per Homilias uigintiduas, quantū lucis intus habeāt, demōstrauit. Scripsit præterea super Prouerbia, super Cantica cāticorū, De prophetis, De libris Regū, De heptatico, & alia nōnulla: Epistolas cōplures, quæ singulatim cuncta edicere, breuitatis studio omisi. Quod eo magis miror, tot eum ac tāta condere uolumina potuisse, qui omni ferè iuuentutis suæ tempore, ut uerbis ipsius loquar, crebris uisceru cruciabatur doloribus: horis momētisq; omnibus fracta stomachi uirtute fatiscebat. Lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelabat: frequens etiam eum gressuum dolor uehementer affligebat. Verùm inter hæc dum sollicitus pensaret, quia scriptura teste, omnis filius qui recipitur, flagellatur: quo malis præsentibus durius deprimebatur, eo de æterna certius præsumptione respirabat. Fatigabat eum præterea de ordinādis urbis uigilijs, ne ab hostibus caperetur, sollicitudo continua. Verebatur quoq; eius animus propter filiorum hincinde discrimina nunciata. Sed tamē ille inter tot & talia deprehensus incōmoda, nunquam ocio indulgebat, quin aut filiorum utilitatibus inseruiret, aut aliquid dignum ecclesiæ scribe ret, aut per contemplationis gratiam cœli secretis interesset. Denicq; cum de tota penè Italia Longobardorū gladios metuētes plurimi undiq; ad urbē Romanā confluerēt, solertissime pro omnib. curā gerebat, et uniuersis cū uerbi pabulo corporis subsidia ministrabat. Adeo em̄ eius animū misericordiæ amor deuicerat, ut nō solū horū q̄s præsentes habebat necessitatib. occurreret, sed insuper lōgè positis opē suæ largitatis impenderet: ita ut etiā in mōte Sinai dei famulis cōstitutis, quæq; opportuna trāsmitteret. Nā alij quidē pōtifices cōstruēdis ornādisq; auro uel argēto ecclesiis operā dabant, hic autē & his insistebat, & quasi his omissis totus erga animarū lucra uacabat, & quicquid pecuniæ habere poterat, sedulus dispergere, & dare pauperib. curabat, ut iustitia eius maneret in seculū seculi, & cornu eius exaltaret̄ in gloria: ita ut illud beati Iob ueraciter dicere posset: Benedictio perituri
Iob 29 super me ueniebat, & cor uiduæ cōsolatus sum. Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimento, & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, &

pes

Universidad de Deusto
Biblioteca

pes claudo. Pater eram pauperũ, & cauſam quam neſciebam, diligentiſſime inueſtigabam. Et pau-
Iob 31 lo pòſt: Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea, quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de utero matris meæ egreſſa eſt mecũ. Ad cuius pietatis & iuſtitiæ opus pertinet, quòd Anglorum gentem per prædicatores quos illuc direxit, de dentibus antiqui hoſtis eripiens, æternæ libertatis fecit eſſe participes. Etenim qui deo noſtro fideliter adhæret, ſemper ex eius largifluo munere ad altiora cõſcendit. Dum hic ergo ſanctus ardenti ſtudio pro colligẽdis particulatim fidelium animabus ſatageret, donauit illi pius dominus, ut totam pariter Anglorum gentem conuerteret. Cuius conuerſionis, ut putatur, factæ diuinitus hæc occaſio fuit. Dum die quadã aduenientibus nuper mercatoribus multa uenalia in forum Romæ collata fuiſſent, multiq; ad emendum hincinde confluerent, contigit ut Gregorius antea quàm pontificale decus nactus fuiſſet, cum cæteris adueniſſet, ac uidiſſet inter alia pueros uenales poſitos, lactei corporis, ac uenuſti uultus, capillos quoq; præcipui candoris habentes. Quos cum alpiceret, interrogauit, ut aiunt, de qua regione uel terra eſſent allati. Dictumq; eſt, quia de Britannia inſula, cuius incolæ tali omnes decore niterẽt. Rurſus interrogauit, utrum in eadem inſula Chriſtiani eſſent, an paganorum erroribus implicati. Dictumq; eſt, paganos eſſe. At ille intimo ex corde longa trahens ſuſpiria, Proh dolor, inquit, quòd tam lucidi uultus homines tenebrarum autor poſſidet, tantaq; frontiſpicij gratia mentem ab internis gaudijs uacuã geſtat. Rurſus ergo interrogauit, quod eſſet uocabulum gentis illius. Reſponſum eſt, quòd Angli uocarentur. At ille: Bene, inquit: nam & angelicam habent faciem. Et tales angelorum in cœlis decet eſſe cohæredes. Quod habet, inquit, nomen illa prouincia, de qua iſti ſunt allati? Reſponſum eſt, quia Deiri uocarentur, id eſt prouinciales. At ille: Bene, inquit, Deiri, quia de ira eruti, & ad miſericordiam Chriſti uocandi. Rex autem prouinciæ illius quo modo uocatur? Reſponſum eſt, quòd Adelle uocaretur. At ille alludens ad nomen ait: Ad laudem dei creatoris. Alleluia illis in partibus oportet cantari. Accedensq; ad Romanæ & Apoſtolicæ ſedis antiſtitem, rogauit ut genti Anglorum in Britanniam aliquot uerbi miniſtros, per quos ad Chriſtum conuerterentur, mitteret: aſſerens et ſeipſum in hoc opus domino cooperante proficiſci paratum eſſe, ſi tamen eidem apoſtolico Papæ hoc ut fieret placeret. Quod cum primò pontifex minime annueret, uictus tandem infatigabilibus eius precibus aſſenſit. Qui ciuibus profectionis ſuæ celans negocium, quandoquidẽ ſi id nouiſſent, nullo pacto acquieuiſſent. Quanto itaq; celeriter potuit, iter cum apoſtolica benedictione arripuit. Hæc interea ad Romanorum ciuium ueniunt notitiam. Vnanimes itaq; tam urbici quàm ſuburbani proficiſcẽti ad eccleſiam beati Petri Pelagio occurrunt, terribili conclamantes uoce: Heu uir apoſtolice, quid egiſti? Sanctum Petrum offendiſti. Romam detruxiſti. Gregorium non tam dimiſiſti, quàm expuliſti. Quibus põtifex motus, populum enim metuebat, Gregorium à profectione reuocauit. Verùm priuſquam nuncij eum cõueniſſent, trium dierum iter iam confecerat. Interea ut iter agentibus moris eſt, dum circa ſextam horam in prato quodam ſocijs quibuſdam quieſcẽtibus, alijs autem illi aſſidentibus, uel quibuſq; rebus occupatis reſideret & legeret, uenit ad eum locuſta, quæ proſiliens paginæ quam percurrebat inſedit. Quam cernens Gregorius manſuete ibi quieſcere, ad ſodales uerſus, Locuſta, inquit, hæc dici poteſt, quaſi loco ſta. Sciatis, inquit, nos iter cœptũ non licere protendere. Veruntamen ſurgite, & iumenta ſternite, ut quamdiu licuerit, quo tẽdimus properemus. Dum autem hæc mutuò confabularentur, apoſtolici nuncij equis ſudantibus ſuperuenerunt, epiſtolam tradunt: qua perlecta, ita eſt, inquit, ſocij, ut prædixeram. Romam celeriter redibimus. Quod & factum eſt. Mox autem ut ipſe pontificatus officio functus eſt, opus diu deſideratum perfecit, alios quidem prędicatores mittẽs, ſed ipſe prædicationem ut fructificaret ſuis exhortationibus ac precibus ſeu muneribus ſulciẽs. Deniq; direxit ad eandem inſulam ſeruos dei Auguſtinum, Melitũ, & Ioannem cum alijs multis deũ timentibus monachis. Qui paucis diebus regem illũ qui in Capite morabat inſulę, cum ſuo populo conuerterunt. Quibus deus faciendorum tantam miraculorum gratiam contulit, ut uerbum fidei quod ore prędicabãt, ſignorum efficacia confirmarent: ex quo factum eſt, ut paucis elabentibus annis cæteræ etiam inſulæ, & ipſarum reges cum ſuis ſubiectis, ad Chriſti domini fidem accederent. De cuius gentis conuerſione ſimul & miraculorum prodigijs, quæ ibidem fiebant, ita beatus Gregorius in Libris Moralibus perhibet, dicens: Ecce lingua Britanniæ, quæ nihil aliud nouerat quàm barbarum frendere, iamdudum in diuinis laudibus Hebræa cœpit uerba reſonare. Ecce quondam tumidus, iam ſubſtratus ſanctorum pedibus ſeruit Oceanus, eiuſq; barbaros motus quos terreni principes edomare ferro nequiuerant, hos per diuinam formidinẽ ſacerdotum ora ſimplicibus uerbis ligãt. Et qui cateruas pugnantium infideles nequaquàm metuerant, iam nunc fideles humilium linguas timent. Quia enim perceptis cœleſtibus uerbis, clareſcẽtibus quoq; miraculis uirtus eis diuinæ cognitionis infunditur, eiuſdem diuinitatis terrore refrenantur, ut praue agere metuãt, ac toris deſiderijs ad æternitatis gratiam peruenire concupiſcant. Quod totum ut fieret, ita eidem beato Gregorio gratia diuina conceſſit, ut merito ab Anglorum populis debeat Apoſtolus appellari: quia etſi alijs nõ eſt apoſtolus, ſed tamen illis eſt. Nam ſignaculum apoſtolatus eius ipſi ſunt in domino. Si uero utrum aliquibus uir iſte tanti meriti miraculis claruerit, ſuperfluò

quæritur

quæritur, cum luce clarius constet, quod is qui uir tutum signa suis meritis ualuit alijs quoq; Christo largiente acquirere, si exegisset opportunitas, facilius poterat hæc etiam ipse promereri. Sed ut & his qui cum Iudæis signa uisibilia ad ostendendā sanctitatem expetunt, satisfactio non defit: & illis qui sanctorū exemplis ad meliora accēdi & proueh quærunt, ædificatio prosit: quædam quæ per eum dominus ad excitandum & corroborādum nostrę mētis torporem, & fortè infidelitatem potius quàm ignorantiam, operatus sit, manifestare decreui. Materfamiliâs quædā nobilis erat in hac ciuitate Romana, quæ religionis & deuotiōis studio oblationes facere, & die dominica ad ecclesiā deferre, summoq; pontifici ecclesiasticæ consuetudinis, & familiaritatis eiusdem gratia offerre solebat. Hæc ubi quadam die ex more ad cōmunicandum de manu apostolici in ordine suo accederet, illiq; pontifex partē dominici corporis porrexisset, dicens: Corpus domini nostri Iesu Christi prosit tibi in remissionē peccatorū, & uitam æternā: illa subrisit. Quod uir domini cernens, illi cōmunionem sacram retraxit: & separatim super altare reposuit, eamq; diacono seruandam usq; dum cuncti cōmunicassent fideles, tradidit. Expletis uero sacris mysterijs, interrogauit eam beatus Gregorius: Dic rogo, dic quid cordi tuo immerserit, cum cōmunicatura risisti? At illa: Recognoui, inquit, portiunculā illam ex eadem oblatione fuisse, quā ego meis manibus feci, & tibi obtuli: & cum eam te intellexeram corpus domini appellasse, subrisi. Tunc sanctus domini pontifex sermonem exinde fecit ad populum: exhortatusq; est eum ut supplicīter dominū exoraret, quatenus ad multorum fidem corroborandam, carnis oculis ostenderet, quod infidelitas huius mulieris mentis oculis uidere, & fidei lumine conspicere debuisset. Quod cum fuisset oratū, ipse unà cum populo eademq; muliere ab oratione surrexit, & altare cunctis cernentibus, & sese ad cernendum cœleste spectaculum comprimētibus, corporalem palàm reuelat, & uniuerso populo atq; ipsa muliere contuente, partem digiti auricularis sanguine cruentatā inuenit, ac mulieri dixit: Disce, inquā, ueritati uel modo contestanti credere: Panis quem ego do, caro mea est, & sanguis meus uere est potus. Sed præscius cōditor nostræ infirmitatis, ea potestate qua cuncta fecit ex nihilo, & corpus sibi ex carne semper uirginis, operāte spiritu sancto, fabricauit: panem & uinum aqua mixtū, manente propria specie, in carnem & sanguinem suum ad catholicam precem ob reparationem nostram spiritus sui sanctificatione cōuertit. Indeq; uniuersos iussit diuinam precari potentiam, ut in formam pristinā sacrosanctum reformaret mysterium, quatenus mulieri ad sumendū fuisset possibile: quod & factum est. Vnde mulier pòst in sancta religione ac fide proficiens, participatione dominici sacramēti cōsecrata est. Et omnes qui uiderant, in diuino amore, & orthodoxa credulitate feruentius excreuerunt. Quidam quoq; nobilissimus secundum carnis prosapiam, & potentissimus iuxta regiam in suo modo magnificētiam, cum per internuncios familiaritatē apostolicæ sedis adeptus esset, & frequēti admonitione epistolarū etiam à beato Gregorio transmissarum instructione erga dei & sanctorum cultū sufficienter fuisset imbutus: per strenuos uiros munera summo pontifici misit, petens sanctorum apostolorum ac martyrum sibi transmitti reliquias. Cuius legatos uir ipse apostolicus honorabiliter suscipiēs, aliquandiu eos secum habuit, atq; indesinenter sanctorum apostolorū memorias, ac mysteria martyrum circuiens, & more prisco pro huiusmodi negocio missas celebrans, cum expleuisset eorum celebrationes, quorū reliquiæ petebantur, particulatim eosdem pannos consecratos super quibus sancta celebrauerat, diuisit, & singulis singulatim buxetis imposuit. Munitisq; eis sigillo suæ sanctæ autoritatis, petitorib. usui ecclesiastico tradidit. Qui debita cum uenera tione benedictionem petitam suscipientes, læto animo in uiam suā profecti sunt. Sed dum per aliquot dies regressionis suæ iter carperent, qui primus eorum habebatur, sodalibus curiosè stultecq; se tanti itineris subijsse laborem ait, cum nescirent quid precioſi domino suo referrent. Quare cōfractis apostolicæ dignitatis sigillis, uascula aperta sunt, & in singulis panni repertæ sunt portiunculæ. Mox cum indignatione Romam regressi, archidiaconum adeunt conquerentes, Vt quid, inquiunt, dominus apostolicus adeo dominum nostrum uilipēdit, qui tantam gratiam se apud eum obtinuisse sperauerat, ut ei illudere, & nos dehonorationi, & offensioni suæ addicere uoluerit? Existimauimus siquidem nos ossa apostolorum uel martyrum hinc ferre, sicut decuerat tantū uirum, ut dominus noster est, à tanta nihilominus sede longa quæsita uia, & difficillimo satis itinere: & datæ sunt nobis panni modicæ portiunculæ: ac si huiusmodi panniculi genus apud nos nequiuisset inueniri. Nisi enim cauta sollicitudo subuenisset, ut quod gerebamus cognosceremus, sto lide ad dominum nostrum, nec sine periculo honoris & gratiæ eius redijssemus. Quos archidiaconus modesta increpatione redarguit: cur in tanto opere præsumpserint ut apostolica sigilla corruperint, hortans eos redire, & quæ acceperant domino suo cum honore deferre. Sed hi nullatenus monitis eius acquiescentes, usq; ad domini Gregorij uenēre præsentiam: req; cōperta patientissime eorum tulit stultitiā, eosq; sacrosanctis missarum præcepit solennijs interesse. Deinde cū ad locum sui sermonis est uentū, suadet populo dei & sanctorum gratiā orare, quatenus in hac re dignetur sic suam potentiā patefacere, ut quid mereatur fides, euidentius minùs creduli & etiā ignorātias possint cognoscere. Et data oratiōe accepit ab eo cultellū qui temerauerat signa, & super altare corporis sancti Petri accepram unam panni portionem per mediū pungēs secauit: ex qua statim sanguis

Universidad de Deusto
Biblioteca

guis decurrit,& omnem eandem particulam cruentauit. Videntes autem legati, omnesq; populi stupendum & arcanum sacræ fidei miraculum,ceciderunt proni in terram,adorantes dominum,& dicentes:Mirabilis deus in sanctis suis:deus Israel ipse dabit uirtutem & fortitudinem plebi suæ,benedictus deus.Et facto silentio inter alia fidei documẽta dixit ad eos beatus Gregorius, qui antea uenerandas reliquias parui duxerant:Scitote fratres, quia in consecratione corporis & sanguinis domini nostri IESV Christi:cũ ob sanctificationem reliquiarum in honorem apostolorum uel martyrum ipsius quibus specialiter assignabantur,super sacrosanctum altare libamina offerebantur,semper illorũ sanguis hos pannos intrauit:qui effusus est pro nomine domini nostri Iesu Christi.Et ædificatis in fide cunctis qui uiderant: munitisq; iterum uasculis signo suo: incomparabilia munera uoti sui eis tradidit: qui cum gaudio reuersi hæc per ordinem domino suo nunciarũt: & sui desiderij compotem reddiderũt. Ille uero preciosa sanctorum patrocinia reuerẽter susceptt: & honorabiliter in loco uenerabili cõdidit: quo deus frequentiora quàm in sancti Petri ecclesia mira cula operari dignatur ad laudem & gloriam nominis sui usq; in hodiernum diem.Pater quoq; familiâs in urbe Roma ditissimus,sed religione egenus erat. Hic non minus uitijs quàm rebus abundabat.Nam cum eius uxor ei displicuisset: contra preceptum saluatoris nostri diuortiũ fecit.Res uero beatum Gregorium non latuit:quia & mali,& personarum magnitudo facile se prodidit. Huic itaq; beatus Gregorius suauissimis monitis,seu districti diuini examinis terroribus,studioseẽ, immo indesinenter persuadere contendit, ut uxorem in gratiam reciperet:à qua quoquo modo diuelli nisi morte,aut amborum consensu intercedente nequiret.Sed is diabolica preuentus pertinacia monita eius spreuit:Quem beatus Gregorius apostolica autoritate ab ecclesia sub anathemate,nisi resipisceret,sequestrauit. Quam excõmunicationem paruipendens & ægre admodum ferens,& pecca ta peccatis accumulãs, duos magos pecunijs conducit,ut in uirum apostolicum ad uindictam eius apodixem artis suæ exercerent. Qui cum faciem ignorarent, & quadam die ad processionẽ ex more pergeret beatus Gregorius, illi eminus secus transitum stantes sibi eum rogant insinuari. Quibus responsum est: Qui solus pontificali dignitate equitans præcedentem & subsequentem cuneum ecclesiasticorũ habet uirorum. Intuentes eum repente, equum illius maleficijs uexare ceperunt, Statimq; beatus Gregorius inuocato nomine domini nostri Iesu Christi,& edito signo crucis ab equo proturbauit dæmonia:respiciensq; in partem mox ut magos est contemplatus, illi cæcati,& ab eisdem dæmonibus peruasi ceciderũt retrorsum. Vnde intellexit uir domini eorum id perpetratum nequitia:& cum iussisset eos adduci, interroganti rei ordinem prodiderunt: quibus respondit beatissimus pontifex:Perpetuo cæci esse debetis, ne uidentes ad consuetam peruersitatem redire tentetis.In nomine autẽ domini nostri Iesu Christi,operãte beato Petro liberi à uexatione dæmonum sitis.Qui confestim à dæmonibus emundati,& credentes fonte salutari perfusi sunt: ac permanente cæcitate damnati,iubente beato Gregorio de cætero stipe sunt ecclesiastica aliti.Sed & tyrannus quidam multam oppressionem cum penè importabili importunitate quieti ingerebat sanctæ Romanæ ecclesiæ, possessiones eiusdem & mancipia crudelissime deuastabat.Qua de re beati pontificis per internuncios admonitione correptus,maiori exarsit insania:adeò ut urbem depopulãdam adiret.Cui aduenienti beatus Gregorius ut eum alloqueretur occurrit. Tantamq; uim nutu diuino eius uerbis inesse expertus est, ut humiliter uiro apostolico satisfaceret,& se deinceps sibi subditũ,& sanctæ Romanæ ecclesiæ deuotum famulum spopondisset.Is deniq; postea usque ad exitum ægrotus uenerandi Papæ orationem poposcit:responsumq; accepit,quod ei dominus adhuc spacium pœnitentiæ largiretur:& cum plenius conualescceret,illis quibus nutritus fuerat cibis indulgere studeret.Qui iussis obtemperans conualuit,de cætero q; fideliter uixit.Idem etiam perfectissimus & acceptabilis deo sacerdos cũ quadam die in forũ Traiani,quod opere mirifico constat esse extructum procederet,in quo memorabile illud comperit:quod cum idem orbis princeps in expeditionem,circumuallatus militum cuneis præiret:ibidem obuiam habuit uiduam senio simulq; dolore ac paupertate confectam: cuius lachrymis atq; uocibus sic compellatur: Princeps pijssime Traiane,ecce hic sunt homines qui mihi unicum filium, senectutis scilicet meæ baculũ, & omne solatium occiderunt:meq; unà cum eo uolentes occidere,dedignãtur etiam mihi pro eo rationem aliquam reddere. Cui ille festinanter, ut res exigebat,pertransiens:Cum rediero, inquit,dicito mihi,et faciam tibi omnem iustitiam.Tum illa:Domine,inquit, & si tu non redieris, ego quid faciam? Ad quam uocem substitit, & reos coram se adduci fecit. Neq; cum suggereretur à cunctis accelerari negociũ oportere,gressum à loco mouit,quousque uiduæ à fisco,quod iuridicis sanctionibus decretum est, persolui fecerit: demumq; supplicantium precibus & fletibus super facti sui pœnitentiam uiscerali clementia flexus, non tam potestate,quàm precatu & lenitate uinctos prætorialibus catenis absoluit.Huius rei gratia cõpunctus uenerabilis pontifex cœpit lachrymosis gemitibus secum inter uerba precantia,hæc siquidẽ prophetica & euangelica reuoluere oracula: Tu domine dixisti:Iudicate pupillo, defendite uiduam:& uenite,& arguite me.Dimittite,& dimittetur uobis:ne immemor sis queso(peccator & ego indignus sum)propter nomen gloriæ tuæ fidelissimæ promissionis tuæ in huius deuotissimi uiri facto.Perueniensq; ad sepulchrũ beati Petri diutius

tius orauit & fleuit: atq; ueluti somno correptus in extasim raptus est. Quo per reuelationē se exauditum dicit: & ne ulterius iam talia de quoquā sine baptismate sacro defuncto præsumeret petere, prohibuit castigari. Qua de re ab animis perfectæ fidei & curiosis quædam ualeāt quæri, & plura ab his qui credunt ueritati fideliter dicenti: quę apud homines impossibilia sunt uel uidentur, facilia sunt apud Deum & salubria explanare, tutius tamē uidetur in hoc actu diuinæ pietatis & potestatis iudicium uenerari & à nemine discuti. Denique à Petro diacono fideli & religioso uiro, ac huic nostro patri sanctissimo pro suæ religionis & utilitatis merito ualde familiarissimo, fideliter post obitum eius nobis narratū didicimus: quòd cum idem uas electionis & habitaculū sancti spiritus uisionem ultimam prophetæ Ezechielis interpretaretur, ob pansum uelū inter ipsum & eundem exceptorem tractatus sui, illo per interualla prolixius reticente, idem minister eius stilo perforauit, & euentu per foramen conspiciens, uidit columbam niue candidiorē super eius capite sedentem, rostrumq; ipsius ori diu tenere appositū, quę cùm se ab eiusdem ore amoueret, incipiebat sanctus pontifex loqui, & à notario graphium cæris imprimi. Cùm uerò reticeret sancti spiritus organum, minister eius oculum foramini iterum applicabat, eumq;, ac si in oratione leuatis ad cœlū manibus simul & oculis, columbæ rostrum more solito conspicabatur ore suscipere. Quod tandē eodem spiritu reuelante pōtifex sanctus cognouit, & uehemētissimè tristis effectus interminatus est apostolica authoritate miraculi diuini in se perpetrati conscium, ne in uita sua id alicui quòquo modo patefaceret. Quod ille interim secretum custodiens, post obitū sanctissimi sacerdotis compulsus quorundam inuidia (qui obtrectabant uirum beatissimum præsumptionis tumore tanta ac talia de cœlestium arcanorum mysteriis fuisse locutum) hæc ita se per omnia uidisse fideliter reuelauit. Migrato nanq; ad dominum pontifice, cùm fames ualidissima non modo in præfata ciuitate Romana, uerùm & in omnibus circumregionibus satis superq; grassaretur, & is qui ei in sede pō*tificali* successerat, horrea ecclesiæ ementibus frumēta *aperiret*, & illis quos beatus Gregorius per *monasteria & xenodochia seu diaconias uel hospitalia stipendijs alendos* ecclesiasticis *ordinauerat* clauderet, cœperunt omnes *famis* compellente inopia apostolicas aures inquietare dicentes: Domine apostolice, quos pater noster decessor tuus sanctus Gregorius hactenus studuit pascere, tua sanctitas fame non sinat perire. Quorū uociferationem molestè ferens respondit: Si Gregorius ad famam suæ laudis cunctos populos curauit suscipere, nos omnes pascere non possumus, atq; ita uacuos fecit abire. Quæ uerba responsionis cùm sæpius ad se clamantibus iterans redderet, apparuit ei per uisum beatus Gregorius tertiò, illumq; tertiò blande increpans super sua detractione, & ipsius tenacia, seu miserorū indigentia, admonuit atq; corripuit. Qui nec cor ad iussa flexit, nec ori ab obtrectatione adhibere custodiā uoluit, nec etiam manum ad largitatem extendit. Vnde illi quartò apparens beatus Gregorius horribiliter eum redarguit, & comminans, eum in capite percussit, cuius dolore uexatus paulo pòst defunctus est. Hæc breuiter de uita uel actibus beati Gregorij dicta sint. Cæterùm quandiu mūdi huius orbita uoluitur, eius laudabile meritum semper accipit incrementum, quia ipsius sine dubio gloriæ adscribitur, uel quia Angelorū ecclesia noua semper sobole fœcundatur, uel quod illius doctrinis per orbē uniuersum multi à peccatis elongati, ad Christi clemētiam cōuertuntur, uel quod boni quiq; eius suasionibus inflāmati, cœlestem patriam desideranter inquirunt. Qui beatissimus pontifex postquam sedem Romanę & Apostolicæ ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex, & diebus decem glorioſissimè rexit, ex hac luce subtractus, atq; ad æternam regni cœlestis sedem translatus est. Sepultus uerò est in ecclesia beati Petri apostoli ante secretarium, Quarto Idus Martias, aliquando in ipsis cum cęteris sanctæ ecclesiæ pastoribus resurrecturus in gloria. Scriptumq; est *in tumba ipsius Epitaphium huiusmodi:*

EPITAPHIVM SANCTI GREGORII PAPAE.

SVspice terra tuo corpus de corpore sumptum,
Reddere qd' ualeas uiuificāte deo.
Spiritus astra petit, leti nil iura nocebunt,
Cui uitæ alterius, mors magis ipsa uia est.
Pōtificis summi hoc claudūtur mēbra sepulchro,
Qui innumeris uixit semper ubiq; bonis.
Esuriem dapibus superauit, frigora ueste,
Atq; animas monitis texit ab hoste sacris.
Implebatq; actu quicquid sermone docebat,
Esset ut exemplum mystica uerba loquens.
Anglos ad Christum uertit pietate magistra
Acquirēs fideiq; agmina gēte noua. (gebas.
Hic labor, hoc studiū, hæc tibi cura, hoc pastor a-
Vt domino offerres plurima lucra gregis.
Hisq; Dei consul functus lætare triumphis:
Nam mercedem operum iam sine fine tenes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SYMBOLVM DIVI GREGORII PAPAE

GRedo in unum Deum patrem omnipotentem, & filiũ, & ſpiritum ſanctũ, tres perſonas, unam ſubſtantiã. Patrem ingenitum, filium genitum. Spiritum uerò ſanctum nec genitum, nec ingenitum, ſed coæternum, de patre & filio procedentem. Cõfiteor unigenitum filium, conſubſtantialem, & ſine tempore natum de patre, omnium uiſibilium & inuiſibilium cõditorem, lumen ex lumine, Deum uerum, de Deo uero, ſplendorem gloriæ, figurã ſubſtantiæ. Qui manens uerbum ante ſecula, perfectus homo creatus eſt iuxta finem ſeculorũ. Conceptus & natus ex ſpiritu ſancto, & Maria uirgine. Qui naturam noſtram ſuſcepit abſq; peccato. Et ſub Pontio Pilato crucifixus & ſepultus, tertia die reſurrexit à mortuis. Die autem quadrageſimo aſcendit in cœlum, ſedet ad dextram patris. Vnde uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos, poſiturus ante oculos omniũ omnia occulta ſingulorũ. Daturus ſanctis perpetua præmia regni cœleſtis, iniquis autem ſupplicia ignis æterni, innouaturusq; ſeculum per ignem. Confiteor unam fidem, unum baptiſma, unam Apoſtolicam & uniuerſalẽ Eccleſiã, in qua ſola poſſunt laxari peccata, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Amẽ.

MIRACVLVM DE INVENTIONE LIBRORVM MORALIUM B. Gregorij.

BEatus Gregorius Papa librum beati Iob, petente ſancto Leandro Hiſpalenſi Epiſcopo, expoſuit, ſicut in prologo Moralium patenter uideri poteſt, & ei expoſitũ tradidit. Illeq; expoſitum eum in Hiſpaniam ad ſedem Hiſpalenſem detulit. Hiſpalenſis autem ciuitas uulgari nomine Sybilla uocatur, & eſt metropolis Hiſpaniæ. Decedente ergo beato Leandro, ſanctus Iſidorus, germanus eius, doctor præcipuus, loco eius factus eſt archiepiſcopus. Poſt cuius deceſsũ, libri Moralium, quos beatus Leander attulerat, ita per negligentiam perditi ſunt, ut in tota Hiſpania nõ inuenirẽtur. Poſt aliquot ergo annos Cyndeſindus rex Hiſpaniæ concilium triginta epiſcoporum in urbe Toietana congregauit, ubi querimonia facta de amiſſione Moralium, unanimi cõſilio epiſcoporum, præfatus rex Tagionem Cæſarauguſtanum epiſcopum Romam miſit cum epiſtolis ad Papam, pro quærendis eiſdem libris. Erat enim Tagio epiſcopus diuinę ſcripturę amator feruentiſsimus. Venit ergo Romam, præſentatisq; regalibus epiſtolis & muneribus, cùm de die in diem uideret petitionẽ ſuam à Papa differri, quaſi præ multitudine aliorum librorũ, illi quos quærebat, non poſſent in archiuo ſedis Apoſtolicæ reperiri, ad ultimũ poſtulauit, ut ſaltem ſibi licentia daretur, una nocte integra in eccleſia beati Petri uigilandi & orandi. Qua accepta, cùm enixius obſecraret Deũ, ut iam iamq; ſui itineris effectus proſperaretur, ecce circa mediam noctem in ipſo orationis feruore perſiſtens, uidit totã eccleſiam immenſo lumine repleri. Deinde proſpicit magnam reuerendorum uirorũ, niueis ueſtibus indutorum, multitudinẽ, ianuam eccleſiæ ingredientẽ, & decenti ordine binos & binos ad altare ſancti Petri tendentem. Cumq; nimio terrore perterritus, de loco in quo ſtabat, ſe mouere nõ auderet, ecce uidit duos ex eis de cœtu illorũ egreſſos ad ſe uenientes. Ex quibus unus dulciter ſalutans eum, percontatur quis eſſet, unde, & cur ueniſſet, & cur ea hora ibi uigilaret. Epiſcopo uerò ad ſingula reſpondẽte, totamq; itineris ſui & orationis cauſam referente, is qui aduenerat, digitũ protendens: In ſcrinio, inquit, illo quod cernis, continentur libri quos quæris. Tũc uerò epiſcopus fiducia aſſumpta: Obſecro, inquit, mi domine, ut mihi ſeruo tuo pandere digneris, quæ'nam ſit illa quã cerno, tam præclara uirorum proceſſio? Protinus ille reſpondens: Duo, inquit, illi quos præcedentes, ſeq; inuicem manu inſerta uides complectentes, beati Apoſtoli ſunt, Petrus & Paulus: Reliqui uerò quos poſt eos cernis ſtantes, ipſi ſunt ſucceſſores eorum, huius Apoſtolicæ ſedis pontifices. Et eodem ordine quo eos in epiſcopatu ſunt ſecuti, etiam nunc eos ſequũtur. Et ſicut hanc Eccleſiam in uita ſua dilexerunt, ita & nunc poſt obitum diligunt, & frequenter eam inuiſere ueniunt. Tunc epiſcopus: Oro, inquit, mi domine, ut dicas mihi, quis'nam tu ipſe ſis. Ille reſpõdit: Ego ſum Gregorius, pro cuius libris tanti itineris laborẽ ſuſtinuiſti. Ideoq; nunc ueni, ut tuæ ſatisfacerẽ petitioni. Tunc epiſcopus inquit, Obſecro domine mi (ſi hic eſt) mihi dicas quis'nam iſtorum eſt beatus pater Auguſtinus, cuius libros nõ minus q; tuos dilexi. Reſpondit: Beatum Auguſtinum uirum excellentiſſimũ (de quo quæris) altior à nobis continet locus. Hæc dixit, ſtatimq; cum ſocio *qui ſecũ* uenerat, ad cœtum aliorum redijt. *Poſtea uidẽte* epiſcopo, omnes ſimul ad altare beati Petri reuerenter ſubmiſſis *capitibus* inclinãtes, eodem quo uenerant ordine, ianuam eccleſiæ repetierunt, & cum lumine quod prius uiderat receſſerunt. Mane autem facto, præfatus epiſcopus domino Papæ cuncta quæ uiderat retulit. Sicq; acceptos & deſcriptos libros Moralium in Hiſpaniam reportauit. Hancq; uiſionem eis deinceps prænotari & præſcribi inſtituit.

CLARISSIMO CONSVLTISSIMOQVE VIRO, VVOLFGANGO VVAIDNERO, I. V. DOCTORI celeberrimo, Huldrichus Coccius Salutem.

CVM anno superiore tua humanitas ob certas easq; honestissimas rationes, Basileam uenisset, uir ornatissime, ex leui occasione, quæ singularis est ingenij tui gratia & suauitas, ad primũ statim occursum, à me licet ignoto salutatus, de literis deq; doctrina religionis pie religioseq; cœpisti differere, dum eo usq; decurreret oratio, ut de scriptorum ueterũ ac recentiorum monumentis disputares, non eo sanè modo, quo hodie solent pleriq;, temere uel reijcientes, uel approbantes, quorum prima uix limina salutarunt: nec eo etiam quo quidam uetera nouis, aut contrà hæc illis, sine ulla ratione certa præferunt, personarum, seculorum ue tantum authoritate moti, perinde ac si domini spiritus suum opus & dona, quæ uaria sunt, non utrobiq; exeruisset in humilibus æquè ac in summis. Voluit autem dominus iam inde ab initio reuelari sui Euãgelij ueræ & doctrinæ & Ecclesiæ testimonia lucere, quæ extant perquàm illustria ex lucubrationibus patrum receptorũ, Irenæi, Tertulliani, Basilij, Augustini ac similium, sicut & eorum qui posterioribus seculis ueritatis Christianæ uereq; catholicæ professionem, ore scriptisq; faciunt testatam. Quorum omnium laboribus, fide & sedulitate ut fruimur omnes: ita & candidos æstimatores esse par est, eorum quæ quisq; pro facultate spiritus, ad tabernaculi domini structuram contulit. Quam tu quidem, eximie uir, æquitatem iudicij, in censendis utriusq; temporis eruditorũ libris, ijsq; exquisite perlectis & cognitis præclarè obseruas, memor interim Apostolici Canonis: Omnia probate dicentis, ac quod bonum est tenete. Is enim ut est ipsius spiritus: sic est necessariò Christianis omnibus perpetuoq; seruandus. Atq; utinam in eo exemplum tuum imitarentur quotquot sanctæ Theologiæ nomen dederunt, sic fieret ut uberiores fructus inde referrent. Porro in ea quã dixi collatione inter cętera peruentũ est & ad B. Gregorij cognomento Magni opera, quæ tum in manibus uersabã ob indicem cõcinnandum, efflagitantibus id typographis nostris, quorum opera uindicantur ab iniuria temporum, atq; conseruantur in usum posteritatis probati authores. Atq; is tum noster labor tibi, sicut manifestis indicijs colligere potuimus arrisit plurimùm, quòd singulari quadam animi inclinatione erga patrum lectionem afficiaris. Vnde maiori alacritate in hoc nostro iam tũ cœpto opere pro- cessi ac te facundo quasi comite finem tandẽ consequuti sumus. Quare cũ iam euulgationis tẽpus instaret, manũ ultimã imposituro typographo iudicaui, idq; te auspice, rerũ quę ab hoc authore tradũtur potissimarũ, summam, in certa quædam capita contrahendam & digerẽdam, quo studiosus lector totius Gregorianæ doctrinæ haberet imaginẽ uelut in synopsi cõprehensam: tum ut animaduerso in singulis authoris ordine spirituq;, expeditius minoreq; cũ offensa progredi legendo posset. Id enim cum ipsi utile tum tibi fore grat. .n arbitrabar. Vt aũt principiò de toto loquar opere, apparet B. Gregorij diligentiæ & inexhaustis sudoribus iudiciũ acre ac pietatẽ summã cõiunxisse, ut qui religione mira in omnibus tendat ad nominis Dei filijq; eius gloriã & electorũ salutem prouehendam: qui scopus uerus & unicus uiris Dei propositus est in omni actionũ genere. Vt tãto minus admirandũ sit, hunc inter Ecclesiæ quatuor Patres præcipuos, relictis plurimis, receptũ atq; ascitũ esse: quorũ etiãsi postremus tempore, haud tamen doctrina pietateq; extitit. Constare enim uel huius lectione poterat, quàm multa præueniri ac caueri potuerint, quæ alioqui in Ecclesiã ingẽri innumerabiliũ animarum dispendio irrepserũt, quãuis ex eo ut & reliquis orthodoxis patribus quidã impietatũ & seductionũ prodigiosissimarũ patrocinia quæsiuerint. Sed quis nescit, & huius & similiũ opera retusas & labefactatas hæreses esse, & salutis fundamenta constitisse per illos sarta tecta, utcunq; per fragilitatem, & suos passi sint humanos errores. Habent masculã ecclesiasticãq; grauitatẽ, cum omniũ patrum scripta, tum maxime nostri huius. Neq; enim tractat quæstiones quales in nonnullis scholasticorũ reperias, friuolas & aniles, sed pias atq; utiles geniũq; habẽtes, qualis (ut ex infinitis unam atq; alteram deducã) de somnijs est tomo 1. columna 261. item de obstetricibus Aegyptiacis tomo eodem col. 585. Et ea quæ de iræ diuinæ potentia explicatur to. 1. col. 302. solet enim in problematũ eiusmodi enarratione non rationibus è carnis sapientia, sed scripturæ authoritate deprõptis, sedulò inniti & inhærere. Oculos porrò ad ministerij sacri institutionẽ undequaq; intentos habet, ad quod ille nõ iniuria requirit doctos & exercitatos, atque cum primis eos, qui sint gregis exẽplaria, factoq; præstent quod doceãt: & doceant quod uiuãt, uti de Origene testatus est Eusebius, ne uerba, ut Tertullianus inquit, operationibus deficientibus erubescant. Iustitiã per fidẽ in Christum contingere sic opere toto docet, ut totus Christũ sapiat. Depingit aũt fidem non mortuã sed ornatã fructibus bonorum operum & efficacem, ut tamẽ fateamur interim, nos esse inutiles seruos, exigitq; nõ quæuis opera, quæ rationis instinctu cõstituantur, uerùm ea tantũ quę à domino præcepta sunt, & ex scripturarũ hauriuntur oraculis. De redemptione nostra sic loquitur, ut ostendat nullum quantũuis sanctum eam peragere potuisse, cum deus mundã consummatãq; hostiã pro summa iustitia sua exegerit, unde Christus homo factus mediatorq; Dei & hominũ cõstitutus, sanguinis sui interuentu nos ex potestate diaboli, mortis ac peccati liberauit, propterq; nostram iustitiam ut Paulus loquitur, resurrexit, nobis simul conresuscitatis collocatisq; in cœlestibus. Conciliat locos scripturæ in speciem pugnantes mira industria, quemadmodũ sunt illi qui recensentur lib. xiij. expositionis Iob capite 29. de resurrectione carnis, & qui est 1. Corinth. 15. Caro & sanguis regnum Dei non

possidebunt,& similes. Hæreticos præterea refutat,Pelagiũ, Manichæum,Celestinum,ac alios.errores ipsorũ detegens. Tropos scripturæ lucide & copiose pãdit. Naturalia themata,& quæ ab humana sapientia sunt petita, ex Philosophia discutit. Locis communibus inhæret multis,ut est Fides, Charitas,Patiẽtia, quos sacrarũ literarũ autoritatibus digerit, ac illustrat exẽplis. Ac ut summatim dicã, non solũ susceptos libros exponit, uerũ & totius scripturæ considerationẽ depromit. cuius rei qui uelit gustum facere,inspiciat alterum nostrũ, qui est de locis scripturæ explicatis, indicẽ, cum nullus Bibliorum liber sit,ex quo non magnum locorũ numerum adductũ interpretetur. Diximus in genere breuibus quæ tractãtur in toto authore,nunc ad partes ueniã,ex quibus primò occurrit Expositio Iob,cõtinens libros xxxv. nec tamen ab initio per libros & capita,ut hodie habetur: uerũ per Homilias tantũ distincta fuit,ueluti ipse testatur lib.1.Epistolarum,41.epistola: unde nobis ansa est præbita capitum alter atq; hactenus distinguendorũ,nempe iuxta uniuscuiusq; propositionis tractationem,annotata nihilominus in margine, in gratiam lectoris recepta sectione, ut loci ante hanc nostram diuisionẽ citati, eo facilius inueniantur.Adhibuit aũt in eo libro singularem quandã diligentiã, ut non tantũ genuinã sententiam secundum literã,uerùm & allegorias, interpretationẽ nominum Hebraicorũ, naturam rerũ figurarumq; ostendat.Nec una declaratione, quamlibet scripturæ consentanea,contentus,plerunque et diuersas adducit relinquens lectori iudiciũ ut potiorem eligat. Sequitur liber cui titulus est, de pastorali cura,quẽ composuit ab initio episcopatus sui,ut inquit Epistolarũ lib.iiij.epist.90. sibi[illegible] proculdubio & alijs ad cõmendationẽ sedulitatis in tanto ministerio,quo maius,grauius, periculosiusq; nullum est. Enumerat aũt eius functiones uarias, ueroq; pastori tam necessarias, ut sine ijs nullus in domini uinea fructus sperari queat. Atq; utinam hic liber ab omnibus theologiæ tyronibus legatur: pa[illegible]m enim inter reliquos,meo iudicio, facile obtinet. quod senserunt & ueteres, qui eum ex Latino in [illegible] cum sermonem transtulerunt. sed laudibus meis non eget, qui seipsum studioso lectori facile adprobabit & cõmendabit. De Dialogis in quibus patrum Italiæ miracula recenset, uix habeo quid pronunciem, nisi quòd Gregorij esse dubitem,adeo & genio,& serie orationis,grauitate, & industria distant à reliquis eius scriptis omnibus. Cantica Canticorum exponit quidem paucis, ut tamen nihil omittat quod ad uerum literæ intellectum faciat, cui & typicam adiecit explicationẽ, cum plurimis eruditis & perutilibus admonitionibus. Ezechielem Propheram plenũ figuris ac mysterijs, ex Aquilæ, Theodotionis,Symmachi ac Hieronymi translationib. sic enarrauit, (seruato eo modo quem in Iob habuit) ut uix habeat in ea re secundum:de Prophetia exorsus,quid sit,quæ tempora eius, quodq; interdum spiritu Prophetico careant sacri uates, docuit. Dein Christum & Ecclesiæ uestigauit mysteria, Apostolorum item picturam cum ipsorum quam ex domino hauserunt,doctrina ob oculos posuit,cuius magnã tum necessitatem tum utilitatẽ ostendit, ac simul quid illa in piorum cordibus efficiat aperit. Immiscet his multa alia, ueluti de testamentorũ duorũ discrimine, quomodo uetus de nouo prophetarit, & hoc istius promissiones adimpleuerit exhibueritq;.De serie insuper omnium sacri eloquij librorum, Legis, Prophetarum, Euãgelij ac Epistolarum cum similibus multis scitu admodum dignis. Non absoluit aũt hunc Prophetam negotiorum multitudine ærũnisq; obrutus, quæ ab ipso indicantur in fine interpretationis,quod tamen maxime dolendum est,præsertim cum reliquorum(scripsit etenim in omnes) annotationes interierint. Homiliæ Euangeliorum quadraginta,quæ dominicis diebus populo prælegun tur,cõtinent non solùm literæ,uerùm & optimarum rerum obseruationes cum seriis pijsq; adhortationibus,quæ partim per suos notarios domi exceptæ ac publicè recitatæ,partim uerò per ipsum pium patrem coram populo explicatæ fuerunt, ut ipse testatur in epistola ad Laurimitanum episcopum. His subiunguntur Psalmi pœnitẽtiales septem, fideli sanè & per quàm exquisita interpretatione. Apparet autem ipsum Gregorium hoc tempore fuisse & doctiorem & iudicij integrioris, multæ insuper lectionis:quippe quòd antea nullius scriptoris,hic uerò B.Augustini,Hieronymi ac aliorum mentionem faciat. qui uelit hoc ipsum cognoscere,legat ultimi Psalmi enarrationẽ. Epistolarũ liber magnus sanè, & qui multa eaq; uaria cõtinet,sed requirit lectorẽ circumspectũ ac prudentẽ, & qui nõ careat iudicio.

Regum primum librum duplici modo usq; ad unctionem Dauidis, eadem ratione qua Iobum & Ezechielem edisserit,quærens Christum,Ecclesiam,Synagogam, Gentium uocationem, & similia quibus mores iungit,ut aliorũ exẽplo ad pietatis studia prouocemur,à malis uerò absterreamur. Atq; hæc de libris singulis.Habes uir ornatissime quid B. Gregorius in hoc uolumine doceat,habes & nostræ dedicationis rationem: superest ut nostrum institutum boni consulas. Neq; enim dubium est nobis quin te patrono commendatior sit futura huiusce autoris lectio. Dominus dirigat uias uenerandæ senectutis tuæ in conspectu suo,ut quemadmodũ hic in pietate,sic olim uiuas in gloria apud redemptorem Iesum Christum cum electis omnibus. Vale.Basileæ ex Collegio nostro.Anno dominicæ incarnationis M. D. LI. Calendis Martij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX OPERVM BEATI GREGORII MAGNI, CONTINENS RERVM, VERBORVM, DICTORVM, SENTENTIARVM'QVE OBseruationes: Vbi prior numerus tomum, posterior columnam, litera uerò columnæ regionem designat.

A

Aaron ut diuinæ iræ restiterit tomo 1. collūna 302.b
aaron duodecim lapides in pectore gerens quid signet tomo 1 col. 944.b
Abacuc ex Iudæa subleuatus in Chaldæa depositus est 2.1369.b
abacuc Iesum deum credidit 2.1244.a
Abbas iniustè depositus restituatur tom. 2 1161.a
abbas Eusebius excommunicatur 2.1175.c
abbas quidam factus inuitus impetrat facultatem suarum iuris 2.1052.b
abbas aortuus in sepulchro se uertit tom. 1 1405.a
abbas S. Medardi si peccarit, ut sit deponendus 2.1186.b nulli pecuniam numeret 2.1185.a
abbas per munera non est eligendus tom. 2 1130.c
abbas Augustudunēsis à sex Episcopis est examinandus cum remouendus est tom. 2 1131.a
abbas lapsus restituitur 2.775.a
abbas Augustudunensis quomodo remouendus 2.1131.a
abbatem xenodochij Augustudunensis constituit rex Franciæ 2.1130.c
abbates duo electi ex dissensione 2.1073.b
abbates fieri nō debent, presbyteri, diaconi, clerici 2.753.d
pro Abbatis promotione non grauentur monasteria 2.896.a
Abbatissæ fieri non debent iuuenculæ tom. 2 754.c
Abdita sanctorum 2.1507.b
Abel fratri non restitit 1.124.c
abel membrum Christi 1.76.c
abel Christi mortem & in sacrificio, & in morte signauit 1.76.c
abel per charitatem Deo munera obtulit to. 1 348.b
abel, Esaias, & Ioannes idem prædicarūt temporibus diuersis 1.993.d
abel fieri non ualet quem Cain malitia nō exercet 2.148.b
abelis munera cur grata deo 1.744.d
Abest qui dilectionis uinculis nō inhæret to. 2 1089.b
Abiectus à se est qui uilis & humilis æstimatur 2.1614.a
abiecti cur uocentur ad cœnam Dei tom. 2 495.a
Abies quos designat 2.401.b
Abigail uiro suo Nabal ebrio culpam tacuit. 1 1281.a
Abijcere quid sit 2.1592.c
abijcit deus per superbiam 2.1614.a
Abnegare semetipsum ut fiat & 1.1133.c 2.462.b
Abner patris lucerna & 1.1281.b 2.1564.b
abner & Azahel diſsidium quid 1.1281.b
Abominabilis deo iustum opprimens, & iniustum laudans 1.586.b
Abortiui nomine quid signetur 1.124.b
abortiuos æterna requie non frui 1.92.d
Abrahæ sinus quis 2.526.c
in Abrahæ sinu positorum conditio tom. 1 120.a
abraham duos filios habet 1.705.c
abraham coniugem sepeliens quid 1.203.a
Abraham in cinerem reuersus est 1.821.b
abraham uocat diuitem epulonem, filium suum 2.527.c
abraham aues abigens quid notet 1.544.a
abraham sedit in sterquilinio 1.87.d
abraham despiciebat seipsum ibid.
abraham profitetur se puluerem ac cinerem. 1 625.b
abraham diem domini uidebit 2.387.b
abraham prolis innumeræ pater cur factus. 1 348.b
abraham tres uidens, unum tantū adorauit. 2 387.b
abraham quid de suis diuitijs senserit tom. 1 369.b
abraham in casulis habitans quid tom. 1 289.b
abraham peregrinus amicus factus deo tom. 1 124.b
abraham tribus angelis occurrens quid to. 1 341.b
abraham nihil obedientius 1.902.a
Absalon quomodo interpretetur 2.623.d
patrem persequens, quid notet ibid.
Abscondant uiri sancti opera sua cur tom. 2 1522.b.1436.a
abscondi deo nihil potest 2.823.b
Absconditum tempestatis quid sit 1.861.c
Absentia ures non habet in dilectione tom. 2 1089.b
Absolutio peccatorum quomodo fiat tom. 2 1553.b
absolutio uera 2.432.a
Abstinentes tentari semper, uinci autem non possant 2.1486.d
abstinentes pugnant cum gula 2.1479.a
abstinentes ut sint admonendi 1.1284.b
Abstinentiæ discretio habenda 1.707.b
abstinentia quando uera sit 1.1286.a
abstinentia carnis pulchra uictoria tom. 2 1487.d
abstinentia carnis uitia ut extinguat tom. 1 707.a
abstinentia per tympanum significatur to. 2 887.c
abstinentia sola non laudanda 1.1285.c
abstinentia à concordia non est separanda. 1 1291.d
abstinentia uiolenta gulæ desideria reprimit. 1 1028.b
abstinentiæ fructus 2.1485.c
abstimentiæ ueræ probatio 2.1486.d
abstinentiæ exempla tria 2.1485.d
abstinentiā comitatur gloria uana 2.463.b
Absynthio ebrius quis 1.220.a
Abundantia superbiæ uicina est 2.274.c
uituperatur ibidem
Abundius quis 1.1806.a
paraliticum curauit 1.1406.b
Abyssum inuocare quid sit tom. 1 919.b
abyssus phantasiæ altitudinem portat quid sit 1.308.d
abyssus corpora hominum tenebrosa signat 1 616.c
illic diabolum ligari quid ibidem
abyssi faciem constringere 1.992.d
Academicorum error 1.1138.a
Accaron sterilis dicitur 2.1369.b
Accaronitæ quos signent 2.1350.d
accaronitarum clamor 2.1351.b
Accedendi ad deum consilium dare, sanctissimum est 2.1548.a
Acceptio personarum non sit in examine culpæ 2.1553.b
Accessus recessusq; dei à mente nostra nō cognoscitur 1.301.a
Accinctionis uocabulū angelis congruit to. 2 1261.a
Accingimur quando 2.1261.c
Accipere aliquando auferre, & rapere significat 1.1141.b
Accipiter singulis annis pennas abijcit tom. 1.1084.b electos notat 1.1047.b
corpus paruum habet sed multis pēnis repletum 1.1047
cur celerem uolatum habeat ibid.
accipitrem in Austro plumescere quid sit to. 1 1084.c
accipitrum domesticorū syluestriumq; natura 1.1084.b
Accubare inter terminos quid sit 1.10.d
Accusare seipsum & non corrigere nihil est. 2 1293.d
Accusantium persona est perdenda tom. 2 1151.c
Accusati ueritas semper inquirenda tom. 2 1160.a
accusato probatio non incumbit 2.838.a
Accusatio seruorum audienda non est tom. 2 1155.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Accusator fratrum 1.31.a
Acediæ uitium ut depellatur 2.1526.b
Achab uineam Naboth abstulit 2.1394.b
achab factum prædictum est ibidem
achab dignus qui deciperetur à malo spiritu. 1.41.b
achab sæpe uolens peccauit 1.41.b
achab reprobus meruit sententiæ reuocationem 2.169.c
Achias umbraculum sonat 2.1523.d
Achimaas fratris decor dicitur 2.1564.a
Achinoe fratris requies interpretatur to. 2.1563.d quem notet ibid.
Achitob, frater meus bonus dicitur, et redemptor signat 2.1524.a
Acquiescere nolle idololatriæ confertur to. 2 1591.b
Acquirendum cum peccato nil est tom. 2 1137.a
Acta mala & bona sunt abscondenda tom. 2 331.c
Actio mala principiò delectat postmodum nocitura 1.681.c
actio præsulis boni, est singularis tom. 2 1515.a
actio externa internam aperit 1.516.d
actio sanctorum ab omni parte circumspecta est 2.112.d
actio omnis huius mundi mala est 1.188.d
actio firma quæ fraternis mentibus iungi potest per dilectionem 2.1402.a
actionem prauam locum habere ubi puniri deberet, graue 2.783.c
actiones prauas rectè cognoscimus cum superna amamus 1.879.d
actiones nostræ intus sunt seruandæ tom. 1 284.d
actiones nostræ in dei rebus occupari debēt 2 1137.b
actiones nostræ omnes iustæ sint 1.652.a
actiones prædicantis quò dirigendæ sint to. 2 1387.a
actiones huius seculi quotidie ad terminū tendunt 1.189.a
actiones bonæ laqueos habent in fine tom. 1.22.a discretionem requirunt 1.72.c iunipero comparantur 1.684.a deuote famulari debent domino tom. 1.192.b terreni cōmodi occasione examinantur 1.684.d
actiones nostræ uitæ termini consequi debēt 1.23.d præeunte gratia ex libero arbitrio subsequuntur 1.614.a
actiones nostræ ponendæ sunt & miseriæ. 1.399.d dirigi debent ad dei gloriam 1 101.d
actionibus bonis nos ipsos non Deum iuuamus 1.523.c
actionis tempus primum est contemplationis extremum 1.206.a
actionis feruor recte dispositus 2.1563.c
actionis humanæ uirtus infirma est ad abluendam culpam 1.267.a
actionum qualitas merita ordinum mutat. 1 139.c
actionum nostrarum examen habeatur to. 2 644.d
Actiua uita frequens circa ministerium uersatur 2.1562.d præparat sibi æterna satagendo ac ministrando ibidem
cum contemplatiua in quo conueniat & differat 2.1562.b
actiua uita uniuersalis est: contemplatiua minime 2.1561.b
actiua uita filia dicitur 2.1560.c
actiua uita sepulchrum est 1.203.a
ex multis operibus conficitur 2.1560.c
cum præsenti seculo auferetur 2.212.d
actiua uita prior est tempore contemplatiua 2 1561.b
actiuæ uitæ opera 2.211.d solicitudo nimia prohibenda 2.1563.c
actiuæ uitæ typus 1.206.d
actiuæ uitæ filij bonorum operū fructus sunt 2 1232.c
Actuum omnium retributio agitur districte 2 529.c
actibus confidere nemo debet 2.123.c
Adæ liberum arbitrium fuit 1.118.c
adæ anima an sit in peccato mortua. 2.832.a
ut sit mortua 2.890.c
adæ primum peccatum 1.118.c
adam & Eua quomodo simul creati sint to. 1 1104.b
adam suam uoluntatem sequēs electus est paradiso 1.1211.b
adam & Euam unusquisq; habet 2.590.d
adam culpā tegens, posteris misit mortis sententiam 2.543.c
adam cur interrogatus fuerit de peccato to. 1 746.a
adam ubi esset sit intelligendum 2.1418.c
adam culpam suam in autorem reiecit tom. 1 111.c
adam tripliciter tentatus fuit 2.572.b
adam qua conditione in paradiso cōditus fuerit 1.118.b in paradiso uir nō fuit ex congressione 2.1205.d conditus non natus 1.97.d si non peccasset filios gehennæ haud generaret 1.123.d cum stare potuit noluit 1.249.d
adam præcepto conditoris resistens prostratus est 1.292.d
adam homo, nō filius hominis fuit 1.569.b
adam duos filios habuit 1.705.b
adam ius carnis subditæ quando amisit tom. 1 864.b
adam dormiens nostrum silentium figurauit 1 1027.a
adam mortem conditus non accepit sed elatus factus 1.1040.d
adam post miridiem uocatus * 2.597.a
meridiem in se habuit ibid.
adam terra rubra interpretatur 1.621.c
adam cur inter arbores absconsus inueniatur 1 1127.c
adam cur requisitus ubi sit 1.26.d
adam post culpam audacior extitit 1.116.b
adam in paradiso cur positus 1.118.b
adam spiritualia magis quàm nos credebat. 1 1423.c
adam sic fuit conditus ut eo manente tempora decederent 1.826.c
adam lapsum habere non potuit 1.400.d
adam in quo peccarit 1.292.c
adam quæsiuit umbram corporis postquam incurrit umbram mentis 2.596.d
adam per pœnitentiam ad uitam redijt to. 2.890.c cur pudenda texerit 1.864.b
adam per uoluntarium uitium in mortem animæ tractus 1.73.d
adam peccatum Christum fecit incarnari. to. 2.1391.d & mori 1.732.d
adami panis in paradiso 2.590.b
adami uita tendi non euolui potuit 1.313.c
adamo cur non licuerit arborem scientiæ tangere 1.1211.d
Adamas qualis lapis 1.477.d
Adeodata religiosa 2.937.b
Adeps arietum quid designet 2.1591.a
adeps ex abundanti cibo nascitur 1.515.d
adipem arietum offerre 2.1591.a
adeps pinguedo est interna 2.1271.a
adipis nomine quid exprimat ibid.
Adhærens deo fit unus spiritus 2.1461.c
Adhærere domino 2.1390.c
Adiutor noster Christus est 1.751.b
adiutores Dei quales sint 2.1372.d
adiutores qui sint nobis conquirendi tom. 2 466.c
adiutores Dei ut simus 1.570.b
adiutores appellat Paulus discipulos suos to. 2 1476.b
adiutores Dei qui sint 2.1372.d
Adiutoria diuina speranda erant sine præcuntibus beneficijs 1.868.c
Adiuuamur à deo in lætis ac aduersis tom. 2 1254.b
Adiuuandi sunt boni sic ut tolerentur mali. 2.1489.a (1383.c
Adiuuare si dominus nolit uincimur to. 2
adiuuare uelle potentem elationis est, imbecillem charitatis 1.570.a
adiuuare neutiquam possunt externa tom. 2 1497.a
Administratio actionum habet diuersitatem personarum 2.1167.a
Admonere prauos quid pariat 1.344.b
admonitiones domini diuersæ sunt, iam sermones, iam facta 2.375.b
admonitionum modus docetur 1.1259.b
Adolescentia Hypocritæ quæ sit 1.491.b
adolescentia libidinem importat ibid.
adolescentia qualis ætatis pars 1.397.b
in scriptura iuuentus uocatur 2.74.a
& 1300.a
adolescentia bonis apta est operibus tom. 1 397.b
adolescentiæ peccata ut desleamus 2.473.b
adolescētiæ uocabulum pro nouitate uitæ ponitur 1.798.c
Adolescentulæ quid notent 2.7.d
Adoptionis gratia per cognitionem unigeniti contingit 1.762.b
Adoramus dominum cum nos submittimus eius præceptis 2.1239.c
adorare ascendenti quid sit 2.1234.d
adorare dominum sæpe se simulant reges to. 2 1599.d
adorare dominum quid sit 2.1594.b
adorare dominū in domo domini 2.1242.a
adorari imagines nullo modo debent tom. 2 1047.b
Adoranda est sola trinitas 2.1047.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adorationem aliquando immolatio præcedit aliquando sequitur 2.1235.c
Aduentus Christi ad iudicium qualis & effectus eius 1.581.c
Aduersa non deficiunt quem prospera nulla corrumpunt 1.1068.d
aduersa uentura qui non metuit, pauorem despicit 1.1071.c
aduersa seculi patientia ut superet 2.1137.b
aduersa quid pariant 1.13.d
aduersa probant quæuis 1.31.c
aduersa proximorum tolerant prædicatores sancti 2.1488.d
aduersa cur subsequantur prospera 2.736.a
aduersa seculi bene tolerant qui sola cœlestia amant 2.1450.b
aduersa uires cuiusuis declarant 1.793.c
Aduersitas sanctos homines ualentiores reddit 1.992.b
aduersitas cordis testis 1.272.b
aduersitas ac prosperitas semper sibi succedunt 1.447.c
aduersitas uirtutis probatio est 2.1001.a
aduersitatem tentationum homines æstimant iram 1.300.c
aduersit atibus afflicti supernæ præmia negligunt 1.470.a
aduersitatibus fructus non contẽplatur à quo factus sit 1.862.a
Aduersarij possunt dici adiutores 2.490.a
aduersarius noster in uia, est sermo dei tomo 2 520.d
aduersarius testes audire debet 2.1156.c
Aduersans cœlestibus tartareis præparatur 2 1527.c
Aduersatur hostis nobis si bene agimus tomo 2 1407.d
Adulantium linguæ amatores suos non comitantur ad iudicium 1.490.d
adulantium lingua auditorum animos necat 1 1333.d
Adulatio cibus tyranni 2.1396.c
adulatio ad tẽpus suscepta augetur 2.175.d
adulatio mentem uanitati intentam satiat & confortat 2.1541.d
Adulatores scorpiones sunt 2.147.b
adulatores mortuos sepelire dicuntur tomo 1 117.d
adulatorum conditionet 1.1064.b
adulatores dicuntur olei uenditores 2.358.a
signantur per canes lingentes 2.526.c
placere se laudando credunt 2.1586.a
adulatores apibus comparantur 2.147.c
Adoualdus regina Longobardorum filius 2.1165.b
adoualdo Vilateria missa 2.1165.d
Adulter non prolem in coitu sed uoluptatem quærit 1.553.a
adulteri uerbi dei qui sint 1.553.a
Adultera quatenus absoluta à domino 1.7.b
Adulteratio uerbi dei, quibus modis fiat to. 1 750.b
Adulterium hæresi comparatur 1.553.b
adulterium & fornicatio differunt 1.720.d
Aduocatus moriens futura prædixit to. 1 1440.b
aduocatus iustus causas iniustas non suscipit 2 125.c
Ædificari quæ debent si destruãtur, noxium est 2.994.b
Ædificij pondus uiridibus lignis non imponitur 2.985.c
Aeden rufum sonat 2.1556.b
Aegri ut sint consolandi 1.1272.b
ægri considerẽt quanti sit muneris molestia corporalis 1.1274.b
ægris meditanda sunt Christi supplicia ibid.
Aegritudo exasperanda non est 2.1140.c
ægritudo diutius premit propter prolixiora uitia 2.393.d
Aegyptij in mari rubro mortui quid signant 2 1069.a
Aegyptus tenebræ interpretatur 2.1576.b
ægyptus huius mundi speciẽ tenet 1.617.c
ægypti nomine accipitur lapsa multitudo à cœlorum sedibus 2.1587.a
ægyptus muscarũ multitudine percussa quid notet 1.617.c
Æmula Annæ intentio est boni operis tomo 2 1237.a
Æmulantur subditi pastoris reprobe facta 2 1394.d
æmulari bonum in bono debemus 2.1294.b
Æmulatio duobus modis accipitur 2.59.b
Æmulum uidebit Israel in uniuersis prosperis 2.1285.a
æmulus in templo ibidem
Æqualitatem potius quàm disciplinã seruare inter peruersos est peccatũ 1.1246.d
Æquitatis edulium 2.1294.d
æquitatis nomine Christus signatur 1.538.a
Aer ex cœli qualitate disponitur 1.119.b
aer respectu cœli infernus dicitur 1.449.a
aer quid designet 1.929.d
Æramẽta in Syracusis iuꝯ, Panormo distrahenda sunt 2.1177.b
Aerumnas terrenas non contemnit nisi qui se ad cœlestia extendit 2.1259.b
Aes sententiam æternam figurat 1.500.a
perseuerantiam 1.1177.a
sonitum maiorem cæteris metallis reddit 1 1276.a
æris nomine persecutio exprimitur 1.980.d
æris nomine insensibilium hominum corda signantur 1.220.b
Ætas uirilis tempus est dominicæ incarnationis 2 1283.c
ætas perfecta 2.1340.c
ætas nostra ad senũ usq; robustior uiget, postea morbis deficit 1.1128.c
ætas uirilis tempus est administrandi sacerdotij 2.1295.a
ætates hominis 1.397.b
ætates nostræ uigilias tres habent 2.362.c
ætatis prouectioris homines ueteres quomodo uocarunt 2.395.c
ætatis partes 1.397.b
Æterna bona amissa quando fleamus tomo 2 1239.c
æterna patria ex piæ uitæ actionibus præparatur 2.1284.c
æterna desiderans præsentibus non turbatur 1 363.d
æterna labore quæsita repente dantur oblitioni 1.268.c
æterna sine dei gratia ne desiderare quidem possumus 2.956.d
æterna cur minime credantur 1.1423.b
æterna sunt ante nos, post nos temporalia to. 2 88.a
æterna gaudia electi solam consequuntur to. 2 1263.b
æternam uitam ædificat nobis dominus to. 2 1284.c
Æternitas fuisse uel futurum esse non habet 1 119.d
æternitas præterita & futura conspicit to. 1 325.c
æternitatis conditiones 1.545.d
æternitas hominibus quando innotuerit tomo 1 929.d
ad Æternitatem quomodo ducimur 1.40.a
æternitatis contemplatio cella uinaria dicitur 2.14.d
æternitatis præmia præstolantes, uires exaduersitatibus sumunt 1.861.a
æternitatis scientia perfecta quando tribuitur 1.575.d
Aethan interpretatur fortis 1.1138.c
Aethiopiæ nomine quid accipiatur 1.626.b
Aetna mons monasterium habet 2.1016.c
Affectibus non mutatur deus 2.1580.d
Affectione ut utamur 2.1323.d
affectioni succumbentes non homines sed iumenta potius dicuntur 1.801.c
Affectus nostri terreni sunt 2.1513.a
affectus sanctorum etiam in uindicta magnus est 2.1605.b
Afflicti fideles à mundi initio 1.76.c
afflictis condolere debemus 2.1482.a
afflictis concomitante iustitia subueniendum 2 663.a
Afflictio pœnitentiæ quãdo sit idonea ad peccata delenda 2.1377.d
afflictio in rebus cognitio non est grauis tomo 2 1028.c
afflictio moderata lachrymas exprimit, immoderata subducit 1.335.b
afflictio præsens si animum non conuertit initium est pœnæ sequentis 2.1055.b
plerosq; cruciat non emendat 1.211.c
afflictio malorum in bonos utilis est 1.860.a
afflictio uehemens cogit innoxios se fateri noxios 2.1021.c
afflictio pro ueritate mentem de gaudio futuro roborat 1.363.a
afflictione nostra murmurare non debemus 2 1022.a
afflictio ut consoletur iustos 1.218.d
afflictio electæ mẽtis est mucro diabolicæ tentationis 2.1507.d
afflictionem in sanctis non libenter æmulamur 2.1454.c
afflictiones ecclesiæ Christi sunt 1.75.b
afflictionis locus est uita præsens 1.879.c
utilitas 1.200.a
afflictionis onus pro criminis modo decernatur 2.1377.d
afflictionum tempore capilli abscindebantur 1.37.b
afflictionum maxima est conscientia delictorum 2.636.c
afflictorum diuersitas 1.584.c
Affligere ac damnare differunt 1.819.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Affligi iuste, deus quę uult permit. 2.1022.a
affligitur prædicator de subditi perditione to. 2 1581.d
Affligentia tẽporalis finem habet mortis terminum 2.976.a
Affluentibus rebus pene semper elatio socia est 1.876.a
Agabi prophetia 1.1212.d
Agag rex tremens quid figuret 2.1600.c
agag meditantem siue loquentem sonat tomo 2 1577.d
agag pinguis quid notet 2.1599.d
quid eius interfectio 2.602.b
agag rex Amalech sensus carnalis est tomo 2 1577.b
Agapiti papæ historia 1.1383
agapitus claudum & mutum curauit tomo 1 1383.c
Agar despexit dominam suam 2.1301.c
Agabi episcopi historia 1.1467.a
Agentes omnia seruos inutiles nos esse fateamur 2.1413.c
Agere qui dissimilat etiam recte offerens peccat 1.72.a
Ager pro mundo accipitur 1.1126.b
ager prælati quis sit 2.1409.c
ager in saltu quid sit 2.1539.d
ager Ioseue Bethsamitæ est amœnitas uitæ cõtemplatiuæ 2.1366.d
Agri bonorum 2.1396.d
agri certaminis sunt uiuentes intellectus sacri eloquij 2.1335.d
agri nomine scripturæ latitudo signatur tomo 1 548.b
agrorum soliditatem loquendo aperire tomo 2 1396.d
agros Israelitarum tollet rex 2.1397.a
agrum præparato opere diligenter exercere 1.358.b
Agilegus martyr 2.1097.d
Agilulfus Basilio iniuriam dixit 2.979.c
agilulfo gratias agit Gregorius de pace facta 2 943.d
agilulfus Longobardorum rex Padum transijt 2.195.d
Agnam offerre 1.1095.a
Agnetis commendatio 2.353.d
Agni paschalis caput pedes & intestina uorare, quid sit 2.412.d
agnum quando offeramus 2.1380.a
agnũ integrũ offerre & diuisum 2.1379.d
agnus oblatus à Samuele qd signet 2.1380.a & multa de agno ibidem
agnus lactens Christus est 2.1379.d
agnus comestus in paschate cur non debuerit efferri ex domo 1.1203.c
agnorum hœdorumq; discretio 1.393.a
agnorum nomine uiri magnæ prudentiæ designantur 2.1572.c
Agnoita esse nequit qui Nestorianus non fuerit 2.1030.a
agnoitarum hæresis 2.1024.b
refutata 2.1029.d
Agonotheta spiritualis certaminis 2.1304.b
Agrigenimi territorij Iudæi cõuertuntur to. 2 913.d
Abia prædixit mala domui Hieroboam, & spiritum prophetãtem de præsenti & futuro habuit 2.67.c
Aion frater meus mœrens interpretatur tomo 2 1543.a
Alas submittere quid 2.130.a
alas in altum erigere, quid sit 1.1054.d
alas nostras ad Austrum expandere, quid sit 1 1084.d
Albuginem in oculo habere quid 1.1236.b
Aldeberga regina Anglorum pia fuit tomo 2 1084.d
aldeberga regina Angliæ 2.1085.a
Aldiberius rex Anglorum 2.1085.d
Allegoria ædificat quandoq; fidem 2.525.c
allegoriæ rebus notis conficiuntur 2.5.a
Alexandrinæ ecclesiæ consuetudo 2.1148.a
Aliena appetens suis priuatur 2.899.b
Alimenta iusta dant corpori pij uiri to. 2 1479.b
alimenta diuersa diuersis competunt to. 2 1433.d
alimentum animæ & corporis ibidem
Allocutio docti uiri semper est utilis 2.916.d
Allophyli qui puteum quem Isaac foderat terra replebant quid signent 1.532.a
allophylorum fortissimum uicit Dauid funda 2.1288.a
Alta seculi corruunt repente 2.1496.d
foueæ sunt 2.1448.a
spiritualibus uiris uitanda sunt ibidem
alta glorians quis loquatur 2.1259.d
alta uidere nequit qui non animi intentionẽ in sublimibus ponit 2.1433.c
alta quis amet 2.1001.d
Altare de terra domino facere quid sit 1.83.d
altare mancus accedere non debet 1.1235.a
altare nostrum dei est filius 2.583.c
altare dei est cor nostrum 1.832.b
altare dei quid sit 2.314.d de eodem ibid.
altare domini quod sit 2.1387.c
altare arcæ testamenti quid desig. 2.1279.c
altare fiunt peccatores 2.1546.b
altaria duo in lege quid designarint 2.315.b & 1546.b
altarũ S. Medardi administratio 2.1186.a
altaris ministri familiares domestici dei sunt 2 1385.d
altaris nomine compunctio cordis intelligitur 2.1546.b
Altilia unde dicta 2.508.c
Altitudo seculi quos in sua ambitione accipit, ad inferna deponit 2.1448.a
Amalech populus lambens dicitur & spiritũ fornicationis signat 2.496.c & 1557.c
amalech captus quid signet 2.1578.a
amalech secundò percuti iussus quid sibi uelit 2.1567.d
quid Israeli ascendenti de Aegypto fecerit 2.1568.c
amalech non uincitur nisi congregatur exercitus 2.1557.d
Amalechitæ uiri qui sint 2.1571.a
amalechitæ puer in itinere lassus quid signet 1 168.d
Amamus deum sicut patrem cum & nostros subditos amamus 2.1449.b
Amantes minime amare est culpa maxima 2 913.c
amanti longũ est disponenti breue 1.449.b
Amare superiora iam sursum ire est 1.510.d
amare deum non possumus dum mundũ amamus 2.1263.c
amari dominus se magis quàm ea quæ condidit uult 1.510.c
amari æqualiter non possunt summa ac infima 1.590.c
amare quod sumus plus debemus quàm ea quibus utimur 1.1053.b
amare non credita nemo potest 2.236.b
amare deum & proximum quid 2.247.d
Amatores mundi in puncto ad inferna descẽdunt 2.1296.b
contra Amatores huius seculi 1.660.c
Amatur minus quàm erubescitur 2.1136.b
Amantius contactu ægrotos curauit & alia multa 1.1415.b
de Amantio presbytero prouinciæ Thuciæ 1 1415.b
Amara qui non gustauit dulcia non meruit 2 437.c
Amaritudine inuolui, quid sit 1.100.a
amaritudines deus non loqui sed scribere dicitur 1.396.d
amaritudo præsentis pœnitentiæ extinguit supplicia futura 1323.d
ut in cordib. reproborũ piorumq; 1.132.d
Ambigua consilijs indigent 2.1535.b
Ambitio sola ambitiosum ab ordinatione impedit 2.758.d
ambitio elati cordis retundenda 2.1161.b
ambitioni seruiunt duo hominum genera tomo 1 680.d
uide Arrogantes Superbos & Elatos
Ambrosij uicarius à Longobardis electus to. 2 1042.d
ambrosij redditus ubi fuit 2.1042.d
ambrosius colitur Mediolani ibidem
Ambulantes in die uident plana & præcipitia 2.1465.b
Ambulare in uia uinearum, quid sit 1.555.d
ambulare ante faciem, & in præsenti tomo 2 93.d
ambulare in hyeme 2.661.c
ambulare in uacuum 1.228.d
ambulare coram Christo, ut debeamus tomo 2 1284.d
ambulare in rete, quid sit 1.128.d
Ambulat coram Christo quis 2.1297.d
Amicitia malorum uitanda 1.1293.b
Amici possunt dici qui persequũtur 2.437.d
amicis omnia communicanda sunt 2.662.b
amicum prosperitas non indicat 1.221.d
amicus animæ custos dicitur 1.907.c & 2 437.d
amicus ueritatis est amator rectæ actionis tomo 1 907.b
amicus dei dicitur quis ibidem c
Aminadab spontaneus populi mei interpretatur 2.50.a & 1372.b
aminadab urbanum sonat & quid figuret 2 1612.a
Amittitur sine dolore quod est possessum sine amore 1.1052.d
Ammon populũ mœroris sonat & quos signet 2.1478.d. 1556.b
Ammonitæ omnes cæsi quid notẽt 2.1488.a

Amor & fides sanctorum mentem ad superna elevant 2.93.a
amor propinquorum debitus 1.230.b
amor pigras mentes ad opus excitat tomo 1 205.a
amor propinquorum nimius 1.229.b
amor ex honore procedere solet 2.6.a
amor & potestas magnam cognationem habent 2.881.d
amor privatus oculli claudit cordis 2.94.a
amor per autoritatem semper loquitur tomo 2 882.a
amor supernus quando in nobis paretur tomo 2 1229.
amor dei conciliandus unicuiq; 2.1168.d
prohibet male agere 1.322.a
amor dei ad contemplativam, proximi ad activam vitam pertinet 2.253.a
amor excrescit in resurrectione 2.1259.b
amor terrenarum cœlestium q; rerum simul esse non potest 1.590.c
amor electæ mentis 2.1460.d
amor perfidiæ tabernaculum est Antichristi 2 1246.c
amor dei gignit amorem proximi 1.221.c
amor proximi nutrit amorem dei ibid.
amor interior uincit dolorē carnis 2.327.c
amor multiplicat inquisitionem 2.422.c
amor dei nunquam est otiosus 2.450.d
amoris vis cor perforat 1.67.d
amoris signum ubi positum est 2.1302.a
amore contemplationis revelatur deus tomo 2 1308.c
amore quid levius aut gratius 2.1494.a
amor dei per timorem nascitur 1.221.c
amorem intimum qui non habet dominum non recte novit 2.1309.a
amorem dei erga genus humanum in sacris reperimus 2.1296.a
Amorreus reprobam hominum partem designat 2.1385.a
Amos prophetiæ spiritu caruit interdum tomo 1 60.b
amos armentarius fuit 2.1518.b
de Ampulla ultrea mirum 1.1372.b
Amygdali flore quid notetur 1.1064.a
Ananchel dei gratia interpretatur 1.836.d
Ananiæ deo pecunias noverat, quas subtraxit 2.661.d
Anastasius Romanæ ecclesiæ notarius fuit 1 1339.a
Anathema quid 1.715.b
anathematis vinculo non teneri qui necessitate cōpulsi anathematizātur 2.1069.b
Anatholij cura erga Sauinianum episcopum laudatum 2.915.a
Anchonitana urbs successa est 1.1337.c
anchonitanæ ecclesiæ episcopi tres in electione 2.1164.c
Ancillæ sanctorum 2.1397.d
ancillarum conditio 1.1146.a
ancillarū nomine qui intelligantur 1.472.a & 1412.a & plura alia ibidem
ancillarum mos absente domina quis sit to. 1 17.a
Andreas Achaiam convertit 2.383.c
andreæ monachi perversitas 2.1092.a
andreas episcopus abdicat mulierem à se to. 1 1386.d
andreas templum Apollinis, in divi Andreæ templum dedicavit ibidem
de Andrea Fundanæ civitatis episc. 1.1385.c
Angeli electi filij dei sunt 1.25.b
angeli & si ministerium suum expediant, tamen adsistunt domino 2.481.c
angeli post incarnationem Christi non permiserunt se adorari 2.56.b
angeli unde veniant 1.25.b
angeli nobis comparati spiritus, ad deum autem corpora ibidem d
ut extent à deo non recedentes ab ipso to. 1 26.a
angeli hominibus præsunt 1.119.b
angeli electis auxilium pietatis impendunt 1 40.c
angeli nominantur filij dei 1.41.c
angeli pravitate non carent 1.167.a
angeli albi in ascensione 2.447.d
angeli nos docent quærere æterna 2.1263.b
non requirendum unde veniant 1.27.a
angeli soli dei voluntati inserviunt ibidem
angeli electis ad adiutorium serviunt 1.40.c
ad tempus corpora assumunt 1.939.d
semper spiritus at non angeli dicuntur to. 1 477.d
angeli nobis præcepta dederunt 1.396.d
angeli sanctificati sunt in unigeniti 2.1246.b
statum vitæ per potam superbiæ perdiderunt 2.1333.b
alij & alij pro negociorū diversitate mittuntur 2.478.a
angeli interni amoris vinculo deo iuncti to. 2 1261.a
angeli orbem portant 1.304.b
angeli ad Abraham meridie veniunt 1.25.b
angeli spiritus tantum 1.99.b
angeli apostatæ 1.78.d
angeli lapsi pœnitentiam agere nunquā possunt 2.1359.b
angeli ac homo simul creati 1114.c
angeli accincti dicuntur 2.1261.a
angeli duo in sepulchro domini quid designarint 2.423.d
angeli hominibus præstantiores 1.1121.d
angeli creatoris potentiam plene non cōtemplantur 1.859.b
angeli auro obryzo comparantur 1.619.c
angeli prædicatores dicuntur 1.576.b
angeli certamina sua quomodo peragunt to. 1 567.b
angeli in fine mundi colligent electos to. 2 1263.a
angeli cur sint conditi 1.829.c
angelis ut loquatur deus 1.28.a
angelis non pepercit dominus 2.1260.d
angelo lapso non est locus veniæ 1.99.c
angelorum nomina interpretātur 2.478.a
angelorum spiritus robustius stare poterant quàm homo 1.327.a
angelorum substantia mutabilis in seipsa to. 1 165.d
angelorum scientia 1.25.d
angelorum ministerio quamdiu indigeamus 2 1263.a
angelorum ascendere & descendere quid sit 1 28.b
angelorum vox qualis ibidem e
angelorum ordines novem sunt 2.477.a & 1537.d
angelorum officia quæ sint 2.478.d
angelorum exercitus à dextra & sinistra dei 1.41.b
angelorum naturam superbia perculit to. 1 99.b
angelorum chori Christo nato consono ore concinnunt hymnum 1.907.d
angelorū pro dignitatibus distinctio 1.101.a
angelorum nomine sancti doctores intelliguntur 1.166.d
angelos iudicabimus 2.1383.d
angelos superat redemptor 2.1207.b
angelus malitia sua cecidit 1.99.c
angelus apostata ut ligatus sit 1.102.d
in quo lapsus fuerit 1.292.c
angelus ad monumentum apparens quid notarit 2.1545.b
angelus angelum mittit interdum 2.481.c
Angelica natura à nostra distincta 1.25.d
angelicæ naturæ subtilitas ibidem c
angelici spiritus dei milites dicuntur to. 1 567.b
angelicus spiritus mortalis & immortalis est 1 98.a
Angere est stringere 2.1237.b
Angli quando ad fidem conversi 2.855.c
anglis aliquid concessum in consanguinitate 2 1180.c
anglorum gens in mundi angulo posita est 2 918.a
anglorum conversio ad fidem per quem facta sit 2.1170.d
Angulus duos parietes complectitur to. 1 1272.a
Ani similitudo quid notet 2.1356.c & 1357.a
Anima peccatrix quando diem habet consequendæ indulgentiæ 2.1377.d
anima invisibilis est 1.1427.b
anima iusti cœlum dicitur 2.507.d
anima comparatur turturi 2.11.b
anima unde pulchrior est inde descendit to. 2 1002.a
anima humana immortalis & mortalis est 1 98.a
animæ fulgor ad Christi fulgorem nullus to. 2 9.c
anima utroq; testamento tanquam alis pergit ad superiora 2.1359.d
anima & si incorporea, localis tamen aliquatenus 1.161.d
anima palmæ comparatur decenter tomo 2 53.c
anima sanctorum exuta corpore mox ad redemptorem ducitur 1.1090.c
anima evigilat in vera cognatione cum corpus obdormiscit in morte 1.595.b
anima sine delectatione esse nequit tomo 1 590.c
anima sine gratia comparatur terræ sine aqua 2.629.c
animæ requies est delectatio sponsi ut et eius 2 1428.b
anima illa apud deum preciosa est, quæ apud seipsam despecta fuerit 1.611.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

anima per suam elationem cadit 2.1002.a
anima recta stat cum superna desiderat tomo 2 460.b
anima tribus uegetatur naturis 2.535.d
anima quæuis lunæ cõparari potest 2.48.b
anima quæ non baptismatis gratia rensciatur, tenetur rea 2.954.c
anima Dauidi comparatur 2.535.a
anima in corpore uita est carnis 2.244.c
anima per uirtutes sicut corpus per ossa sustentatur 2.544.b
anima afficimur ad amorem 2.1296.c
anima peruersa suam diem hic habet tomo 2 519.c
anima cur remoueatur à re cui intendit tomo 1 890.c
anima humana cum suis operibus comparatur segeti & frumento 1.207.b
anima uehiculo non eget 1.1447.d
anima munda efficitur duabus uirtutibus to mo 2 28.c
anima ut dicatur comedere 1.137.c
anima inde punita unde delectata 1.811.a
anima deuota columbæ comparatur 2.17.a
anima amat amantem se 2.969.a
anima iusti cœlum est 2.215.a
anima fessa 1.126.c
anima in excelso stare debet 1.1239.d
anima per sensus tanquam fenestras respicit to.1 711.c
anima quæ caret uirtutib. debilis est 2.337.d
anima diu stare in uisione sublimi nequit to mo 2 1239.d
anima iustorum quatuor qualitalibus in compunctione afficitur 1.785.d
anima sine amore non excolitur fructu mercedis æternæ 2.1482.b
anima cur corpore induta 1.318.c
anima surgit & uenit 2.18.b
anima fastidit omnia quæ per corpus sentit to.2 7.a
animabus dicere ut requiescant tempus modicum, quid sit 1.29.b
animæ sanctorum sunt reginæ 2.45.b
animæ in peccato mortuæ perducuntur ad tormenta à Sathana 2.1376.b
animæ origo in nobis an sit à Deo an ab Adã to.2 954.b
animæ iustorum in inferno sine tormento retentæ fuerunt 1.448.a
animæ sanctorum quo nunc exutæ & postea corporibus restitutæ perueniant 1.299.b
animæ bonæ fruges dei appellantur 2.171.b
animæ uidenti creatorem omnis creatura angusta est 1.1377.c
animæ immortalitatẽ probat Gregorius ex sanctorum miraculis 1.1428.d
animæ uir deus est 2.496.d
ani. egredientes corpora uisæ sunt 1.1429.a
animæ fenestræ sunt oculi nostri 2.333.d
animæ mitoitum custodit dominus 2.206.a
animæ bases sunt intentiones suæ 1.953.a
animæ status cum migrat ex carnis claustris to.1 254.d
animæ quædam cur in corpus remeent tomo 1 1449.d
animæ electæ cibus quis sit 2.1239.b
animæ pondus accipiunt 1.635.c
animæ prauæ dies 2.588.c
animæ uulnus peccatum est 2.565.c
animæ nostræ relinquentes habitationem terrenam quo abeant 1.447.d
animæ uoluntatem dei & futura non ignorant 1.29.a
animæ ante restitutionem corporis num in cœlum recipiantur 1.1439.b
animæ nomine mensis intentio signatur tomo 1 262.c
animæ diuersitas 1.162.a
animæ iustorum erant ex inferno liberandæ per Christum 1.408.b
animæ iustorum probandæ sicut aurum tomo 1 539.c
animæ cibus est quotidie tribuendus 2.331.c
animã fiduciam habere in pulchritudine sua quid sit 2.1002.a
animam per patientiam possidere 1.147.d
animam prauam deus uisitat multis modis to.2 520.c
animam in conspectu domini effundere quid sit 2.1220.a
animam dura ad alta tollunt 2.561.b
animã in manibus portare quid sit 1.392.a & 2.1256.d
animam unam in corporibus duobus fuisse to.2 246.d
animarum lucri studium firmum habet terminum præfixum 2.976.a
animarum sanctarum in morte dignitas tomo 2 1517.a
animarum cura apud fideles prædicatores quid efficiat 2.1374.a
animarum lucra quærens omnia spiritualiter agit 2.1418.c
animarum sermo qualis 1.28.d
animarum pastorem desidem esse non oportet 2.1562.a
animarum utilitas omnibus amicitijs præponenda 2.1015.d
animarum uerba ipsa sunt desideria 1.28.d
animarum magnus clamor est desideriũ magnum ibidem
animarum causa laborantibus concurendum est 2.1078.d
animarum curam suscipiens duræ ac asperæ uitæ esse debet 2.1565.b
animas electas uisitat dominus ex sua bonitate 2.1236.c
Animalia ægra separantur à sanis tomo 2 1183.b
animalia uentre à terra suspensa sunt, appetitus autem gulæ ad terram inclinantur tomo 1 853.c
animalia agri quam libertatem habeant tomo 1 356.c
animaliũ quatuor perfectiones à Christo manauerunt 2.79.d
animalium sanctorum descriptio 2.81.d
animalia quatuor pennis ut utantur 2.93.b
animalium itio & reuersio, quid sit 2.99.b
animalia eunt & redeunt quid 1.360.c
animalium nomine accipiũtur qui terrenam mercedem requirunt 1.853.c
animalia diabolo immolare non conuenit tomo 2 1093.d
animalia quatuor denotant Euangelistas tomo 2 106.a
animalium corpora oculis plena describuntur 2.114
animalia ut ambulare dicantur & eleuari tomo 2 115.b
animalium alæ sunt uirtutes sanctorum tomo 2 124.c
Animi humani proprium 1.685.b
animi turbati solatium 1.59.c
animis concordibus quod longitudo itineris negat præstet charitas 2.1096.b
animorum consperſiones diuersæ sunt tomo 1 203.d
animum inquietem secularia negocia reddunt 1.1325.b
animum mœstum spes uel falsa etiam fouet to mo 1 254.b
animus cur de loco moueatur 1.910.c
animus humanus quando in alto stet tomo 1 158.a
animum quid rapiat 1.138.d
animus in uita monastica quietus 1.1325.b
animus uoluptuose multa appetit, necessaria putans 1.341.d
animus semper erigendus ad certamẽ aduersarij 1.668.b
animus per praua colloquia ueterascit tomo 2 1175.b
animus sæpe ligatur in carnis delectationibus 2.1200.a
Anna iniuriam patienter sustinuit 2.1238.c
anna sterilis fleuit, pariens exultauit tomo 2 1242.c
anna negans ascensum, quid sit 2.1225.b
anna preces multiplicans corã domino quid sit 2.1217.d
anna surgens post cibum & potum quam significationem habeat 2.1215.b
anna exultans de nato filio quid signat tomo 2 1242.b
anna uirilem sexum petens à domino, quid sit 2.1216.c
mane surgens quid 2.1222.a
anna ebria putata quid notet 2.1218.c
anna uouens nou... im non ascensuram super caput filij q... notet 2.1217.a
anna stetit coram deo, quid sit 2.1229.b
anna cur obtinere meruerit quod poposcerat 1.1468.d
anna flens ardens contemplationis desideriũ exprimit 2.1237.c
anna spirituales subditos signat 2.1238.b
annæ dolor & mœror quo referantur tomo 2 1220.a
annæ pars una afflictionem ecclesiæ temporalem notat 2.1213.b
annæ nomine contemplatiua uita signatur to.2 1232.c
anna sterilis ecclesiam primam notat tomo 2.1209.d
annæ pars una tristis datur qd sit 2.1236.c
annæ nomine sancta ecclesia exprimitur tomo 2 1219.d
annæ sterilitas obdurationem Iudææ signat to.2 1210.a
annam in conspectu domini loqui aut animã effundere, quid sit 2.1220.a
Anni hominis discrepãt ab æternitatis annis to.1

to.1 321.c
annus placabilis domini, quid sit 1.100.c.d
annus illuminationis nostre 1.110.d
annus redemptorum multitudinem signat to. 1 100.c
Annus urbis Roma 2.1176.c
Antecessorum statuta destruenda non sunt to. 2 1180.d
Antemurale muri ecclesie fuerunt prophete 2.210.c
Antichristi preco est quicunq; se uniuersalē nominat 2.888.c
antichristi ossa uelut fistule eris sunt to. 1 1112.c
antichristi membra fuerunt etiam extra tribulationes 2.968.b
antichristus uult coli dominicum diem to. 2 1124.b
antichristi iniquitas cum mundi statu terminatur 1.461.a
antichristi uenturam perditionem uidit Iob to.1 101.d
antichristi testes 1.1111.b
antichristi membra sunt omnes iniqui to. 1 422.d
antichristi tabernaculum quid sit 2.1246.c
antichristi tyrannis 1.1108.b
antichristi ambitio 1.460.c
antichristi in fine superbia, non patietur ipsum argui 1.518.d
antichristi predicatores tedis comparantur 1 1163.a
antichristo adherent sapientes huius mundi to.1 1162.a
antichristus reproborū caput est 2.491.b
antichristus unde dicatur 1.1061.d
antichristus duobus modis seuit 1.1156.a
antichristus antrum ac latibulum est diaboli 1.919.d
antichristus nomen suum longe lateq; diffundere conatur 1.460.c
antichristus quæ sit ordinaturus de sabbato to.2 1124.a
quales eligat sibi ministros 1.435.b
cedro comparatur 1.1107.a
antichristus & leo & insidians dicitur to. 1 1109.c
antichristus prodigia & miracula faciet to. 1 1108.c
antichristus & locutione & exemplo nocet 1.1111.c
antichristus quomodo decipiat 1.1163.b
antichristum Enoch & Elias arguent to. 1 518.d
antichristus in fine mundi aduenlet 1.101.d
antich.astutos & duplices eligit 1.435.b
Antonius Campaniæ subdiaconus 2.937.c
Antonij monachi in morte uisio 1.1460.c
Antiquorum gesta nobis prophetiæ sunt to. 2 623.c
Antra sanctos intrare quid sit 2.1507.c
Antropomorphitarum hæresis 1.1097.d
Antistes quomodo erigendus 2.1611.a
antistites ecclesiarū quærendi sunt 2.1512.c
antistitis autoritas & increpatio tela sunt 2.1606.c & 1607.c
Auferis fluuius agros Lunenses euertebat to. 1 1387.d
Anxietatis uices tres 1.806.d
Aperta non consilia sed opem requirunt to. 2 1535.b
Aperire oculos deo quid sit 1.401.b
Apes mel componunt ex uarijs floribus to. 2 1449.d
apes mel in ore habent, in cauda aculeum to. 2 147.c
Aphrica languoribus ac mortalitate uastata 2.1003.c
Aphricani iudices multa contra dei timorem exercebant 2.1043.b
Apollinis fanum Martini templum factum 1 1360.d
Apostate duobus modis fiunt 2.141.a
Apostoli Christi, spiritus dona ad quid habuerint 1.61.b
apostoli ostia sunt ecclesiæ 1.957.a
apostoli prohibentur gaudere in miraculis 2 1083.a
apostoli ecclesiæ consulunt 1.124.a
apostoli scientia diuina plus quàm prophetæ prædui fuerunt 2.235.d
apostoli cur duodecim electi sint 1.8.b & 1204.d
apostoli exultarunt cum pro Christo paterentur 1.1069.a
apostoli dicuntur lapides Sion 2.599.b
apostoli omnes aer fuerunt 1.930.d
apostoli magnificati pueritiæ bonum dimiserunt 2.1274.b
apostoli cur ad gentes peruenerint sua prædicatione 1.293.b
apostoli dicuntur pedes Christi 2.561.d
apostoli dicūtur filij prophetarum 1.609.d
apostoli flagellati gaudebant 1.183.d
apostoli noueram pluere & per miracula coruscare 1.573.a
apostoli cœlorum nomine intelliguntur to. 2 576.a
apostoli portæ sunt interiores & exteriores 2 279.c
apostoli cur uocati ad Macedoniam & prohibiti sint ire in Asiam 1.945.a
apostoli angustati fuerunt exterius 1.975.c
successerunt prophetis 1.899.b
ebrij creduti sunt 2.1218.c
Christi magnalia locuti 2.1218.c
apostoli labia ecclesiæ dicti sunt 1.475.c
apostoli cur prohibiti sint Samaritanis prædicare 2.329.a
apostoli accepto spiritu sancto ornati sunt miraculis 1.578.d
apostoli per crura sponsi designantur to. 2 42.b
plus potuerunt per miracula, quàm potestates per iram 1.296.a cur iussi fuerint expectare uirtutem ex alto 1.1299.c
literarum ignari cur fuerint 2.1082.d
stellæ & nubes dicuntur 1.899.c
apostoli ante aduentum spiritus sancti metuebant sibi 2.1465.a
apostoli mira charitate induti ac uirtutibus illustrati sunt ibidem
apostolis ex duodecim cur unus reprobus fuerit ibid.c
apostolis prohibitum est ne in Iesu nomine loquantur 2.1219.a
apost. altiora præcepta data sunt 2.234.c
apost. proponit Christus satanam 2.1260.c
apostolorum cœtus, uir dei dicitur tomo 2 1279.d
apostolorum numerus cur implendus fuerit 1 1110.c
ante Apostolorum prædicationem totus mūdus rebellis fere fuit 2.9.d
apostolorum humilitas 1.235.d
apostolorum pedes speciosi fuerūt 2.599.b
apostolorum sacculus, pera, & calciamenta explicantur 2.377.a
apostolorum infirmitas tempore passionis 2 1249.c
apostolorum pedes cur loti sint 2.645.b
apostolos in domo fratris primogeniti conuiuari, quid sit 1.44.d
Apostolica ecclesia quæ communia habet to. 2 1167.a
apostolica sedes præceptum tradit, ordinatis episcopis 2.1190.d
apostolicæ sedis reuerentia 2.993.b
autoritas 2.1185.c
Apparet dominus electis quomodo 2.1318.e
Appetentes illicita densis premuntur cogitationibus 1.120.c
Appetitus dominari quid sit 1.110.c
appetitus laudis humanæ est latrunculus to. 1 308.d
appetitus gulæ refici appetit de infirma carne 2.1481.b
Appellationis Heli honor nō ad laudem, sed calliditatem refertur 2.1342.c
Aqua pro scientia prædicationis accipitur 1 379.a
aqua ligatur in nubibus, quid sit 1.573.d
aqua in oleum conuersa est miraculose to. 1 1417.b
aqua, prauam scientiam denotat 1.636.a
aqua scripturam sacram designat 1.573.a
aqua maris in utre congregata 2.1071.c
aqua Christi sitim omnem extinguit 2.32.b
aqua hauriri, diffluere non poterat tomo 1 1402.a
aquæ in sacris diuersa significant 1.636.a
aquæ contradictionis, sunt populi resistentes 1.861.c & 573.a & 1203.a
aquæ de gelu currunt, quid sit 1.922.c
aquæ niuis sunt lamenta humilitatis tomo 1 317.c
aquæ excauant lapides, quid sit 1.412.a
aquam haurire 2.1377.c
aquam effundere in conspectum domini to. 2 1377.c
aquarum nomine, angelorum chori designātur 2.150.c
aquarum diluuium multiplicitatem doctrinarum signat 2.547.b
aquas deo appendere, quid sit 2.209.b
Aquila radios solis aspicit 1.312.d
aquila multipliciter dicitur 1.1085.b
eius uisus 1.1086.b
aquila in senectute caluitium totius corporis acquirit 2.262.d
aquilæ nomine quid sacra scriptura intelligat 1.1085.b
aquilam in arduis nidum ponere quid to. 4 1086.b

aquis

Universidad de Deusto
Biblioteca

aquila significat peccatores 2.263.b
Aquilo uentus malignum designat spiritum to.2 931.a
aquilonis porta,gentilitas dicitur 2.285.a
facies est suggestio diaboli 1.597.b
aquilonis nomine torpor maligni spiritus accipitur 2.76.b
Araneæ telas texere 1.495.a
Arare in boue & asino prohibemur tomo 2 1482.b
Aratores agrorum regis 2.1395.d
Arbitrio libero uitiato qd accidat 2.629.d
in Arbitrio libero homo est cõditus 1.577.d
ex Arbitrio libero ad malum ducimur tomo 1 437.d
arbitrium liberum electis in bono formatur to.1 1153.a
arbitrium liberum sequitur gratiam præuenientem 1.534.c
Arbor portat in ramo humorem uitij quem traxit ex radice 2.1197.b
arbor reuiuiscit ad fructum ex fœtore tomo 2 459.a
arborum cortices mandere quid sit 1.682.c
arborum cortices quid notent 1.677.b
arborum species sæpe in fructu,non fŏlijs requiritur 2.1423.c
Arbusta quæ tardius crescunt,annosa perdurant 1.498.b
Arca testamenti 2.315.d
capta quid signet 2.1339.a
arca sub pellibus mystice quid 1.85.c
arca à lapide adiutorij asportata quid sit tomo 2 1345.d
arca uacua est scientia sine bona operatione to.2 1354.a
arca cum suis partibus explicatur mystice tomo 1 1256.d
arca diluuij ecclesiæ typus fuit 2.511.b & 237.c
arca domini ferebatur per uaccas 2.501.d
arca dei in domum Aminadab ducta quid notet & quibus committenda 2.1372.b
arcæ Noah in monte quiescẽtis post diluuiũ significatio 2.1070.d
arcæ debitum pro peccato reddendum est tomo 2 1354.b
arcæ dei pulchritudo extrinseca ut sit ministro intuenda 2.1373.b
arcæ Noe mensura 2.257.c
significatio 2.1070.c locus 2.1350.d
reductio 1.230.d & 2.501.d
arcam dimittere quid sit 2.136.c
uestibus portare,quid sit 1.1256.a
arcam Bethsamis pergere quid sit 2.1362.a & sequenti
circunducere quid 2.1349.d
arcam domini afferre quid 2.1335.d
arcam in Dagon portare quid sit 2.1346.a
Archangeli angelis præsunt 1.119.b
archangeli summi nuntij dicuntur 2.477.d
Arcturi nomine Ecclesia uniuersalis exprimitur 1.297.a.994.d
arcturi uocabulo gentes signantur 1.921.c
arcturi reuolutio ut fiat 1.995.a
arcturum produxit deus primò, deinde orionas,&c. 1.297.b
ab aquilone surgit 1.995.d nunquã meritur 1.297.a septem componitur stellis 1.995.a nunquam occidit 1.993.b
legem ortu suo signat 1.995.d
Arcus semper tensus debilitatur 1.952
arcus cœlestis quos colores cõtineat & quid designet 2.136.c
arcus insidias figurat 1.663.a
arcum in manu tenere quid sit 1.664.a
Area ecclesiam signat 1.1045.c
Arelatẽses episcopi olim primates totius Galliæ 2.819.a
eorum autoritas 2.1193.d
arelatensis monasterij priuilegium 2.992.d
Arena, maris est terminus mystice quid tomo 1 296.b
arena grauior,dicitur hominis calamitas tomo 1 211.a
Arentia quæ dicantur 1.1031.d
Argenti nomine quid accipiatur 1.178.d
argenti nomine eloquia sacra accipiũtur to. 1 531.d.123.c
argentum sanctum prædicationem designat to.2 11.d
argentum scriptores diuini eloquij designat to.1 620.a
in dei laudibus impendere quid 2.1285.b
argentum innocentem diuidere quid sit tomo 1 593.d
argentum ut nobis dominus multiplicet tomo 1 1296.b
argentum superbiæ & inuidiæ seminarium est 2.602.c
Arguẽdi sunt palã qui palã peccant 2.1183.b
Arguere minus est quàm corripere 2.557.a
Arianæ hæreseos damnatio 1.1409.c
Arianus episcopus Longobardorum suo erori uoluit dedicare Pauli templum tomo 1 1409.a
arianus episcopus cæcitate percussus est ib.b
Arij dogma 1.1123.d
arius tres deos esse credidit 1.648.d
per Arietem primus ordo sacerdotum designatur 1.1004.b
arietes in gyro ponere,quid sit 2.193.c
arietis nomine quid signatur 2.1545.d
Ariminensis ecclesia destituta pastore tomo 2 948.b
Ariolandi peccatum inobedientia dicitur tomo 1 1211.a
Arioli unde dicti sint 2.1591.d
Arma Ionathæ quid 2.1521.b
arma quid significent 1.1002.b
arma doctorum 2.1408.b
tyrannorũ 2.1596.a fabricare ibid.b
arma ferrea,quid sint 1.500.a
arma peccantium 1.337.b
cum Armis ad infernum descendere ibid.c
armorum fulgor quid 1.1002.b
Armati ab inermibus cur uicti 2.1517.c
Armatura piorum 1.240.c & 2.1408.b
Armiger Ionathæ portans arma quid designet 2.1521.b
Armillæ quid demonstrent 1.1011.b
Armi pars Pauli seruata quid notet tomo 2 1441.a
armum manducare,quid sit 2.1440.d
armus pectoris quid signat ibid.a
Arnulphus Romam tendit 2.1174.a
arnulphi sacramentum de pace seruanda tomo 2 979.b
Aromata uirtutes designant 2.33.a
aromata in puluerem redigere 1.23.a
Arrogans quomodo sternitur in humilitate 1 1100.d
arrogantis opus ut scientia utilissima est tomo 2 1612.a
arrogantibus graue est scientiam suam breuitate loquendi constringere 1.871.c
arrogantes solam laudem quærunt tomo 1 105.a
arrogantes plus arguunt quàm consolentur to.1 780.a
uoces ecclesiæ sibi dici dissimulant tomo 1 771.b.c
arrogantes sibi quando magni sunt tomo 2 1444.b
arrogantes hæreticis sunt iuniores 1.765.a & 768.c
arrogantes munerum dei capaces non fiunt to.2 1261.d
arrogantes quid ecclesiæ miseriam uocent tomo 1 889.c
arrogantes prolatis laudibus animantur tomo 2 1541.d
arrogantes alios nihil scire,alios non bene uiuere iudicant 1.767.d
arrogantes uitam dolentium acrius examinari uolunt 1.852.c
arrogantes falsis uera permiscent 1.778.a
arrogantes noluerunt se æquales reliquis hominibus nascendo sed nõ uiuẽdo 1.779.b
cur testimonium coram hominibus quærant 1.872.c
arrogantes quid sibi persuadeant 1.367.a
arrogantes quid proprium habeant tomo 1 419.b
arrogantes nimium in uehendo multa mentiuntur 1.857.c
arrogantes uiscera charitatis non habent tomo 1 853.a
arrogantes prudentibus stultitiæ uerba miscent 1.778.c
arrogantium prædicandi modus 1.815.c
arrogantium fraus propria 1.849.c
arrogantium linguæ arcui peruerso similes sunt 1.932.c
arrogantium doctrinæ proprium 1.776.b
arrog.tumoris species quatuor 1.769.c
arrogantes corrigendi modus 1.893.d
Arrogantia roborat uitia 1.283.c
generatur de superbia 1.1101.a
arrogantiæ repletioni spiritus dona addi nequeunt 2.1261.d
arrogantiæ species prima,secunda, tertia & & quarta 1.769.a
Arrogare sibi hominem quod non est, culpa grauis est 1.417.c
Artes liberales cur sint discendæ tomo 2 1517.d
Artifices opera sua prius inchoant,postea comunt 2.1423.d
Artificum peritiam iudicare uolens perfecta opera respiciat 2.1424.d
Artus infirmos signant 1.433.c
Arundinetum uitam secularium notat tomo 1 1128.c

Arundo nostro agitata quid 2.1064.d
arundinis nomine quid signatur 2.335.d
Aruspices ut sint corrigendi 2.963.b
Ascendere usq; ad cœlos quid sit 1.305.c
ascendere superbo quid sit 2.1604.a
ascendere super occasum dominus dicitur to mo 2 375.d
Ascensionis suæ testes habuit dominus to mo 2 447.a
Ascensor equi quis 1.1062.b
ascensoris nomine Deus dicitur 1.1055.a
Ascensus ad contemplationem 1.205.b
ascensus omnis in labore est 1.222.d
ascensus ad cœlum quomodo possibilis homini terrestri 1.907.d
ascensus dies sunt 2.1233.d
ascensus noster ordinatus 2.1428.a
Asinæ pascentes quid 1.52.d
asinæ onerantibus sese non resistunt ferociæ. to.1 53.a
asinæ Cis quid 2.1418.a
asinarum boumq; refectio 1.44.d
asinarum possessio quid signet 1.16.c
asinarum nomine qui accipiuntur 1.44.c
asinas possidere quid sit 1.16.c
asinas inuenire 2.1418.c
asinas perdere 2.1437.a
asinas pereuntes quæsiuit dominus to.2 1418.a
Asinus signat amorem carnalem 2.1482.b
asini primogenita oue permutare quid sit to.1 913.d
asini quid signant 2.1412.c
asini electorum 2.1397.d
asini nomine infideles accipiuntur 1.574.a luxuria 1.226.b aperta nequitia fornicationis accipitur 2.1572.a
Aspera refugiens ad modicum homo, asperioribus se subdit 2.1404.c
aspera res sit occasio mercedis 2.1026.a
Asperitatem uerbi euadere quid sit 1.197.d
Aspicimus negligenter sæpe 2.1234.b
aspiciunt nunc pij quod apprehendent aliquando 2.1565.b
Aspides oua pariunt 1.494.c
aspidis caput quid designet 1.495.c
aspis subitò suo ueneno occidit 1.495.c
aspis parum est serpens 1.494.c
aspidum oua rumpere quid sit 1495.a
Assertiones Iudæorũ Ecclesiæ doctores pro nihilo ducunt 2.1337.c
Assumptio matutina quæ sit 2.619.a
Assur regis nomine quid signetur 1.340.b
Assurgere mystice quid 1.58.a
Astra non sunt munda ut intelligendum to mo 1 255.a
astra matutina pro Angelis accipiuntur to mo 1 954.c
astrorum nominibus cur utatur scriptura to mo 1 296.c
astrorum nomina à quibus inuenta ibidem
Athleta fortis ut uincatur 1.342.b
athletarum corpora qualia 1.4.b
Atrium quid designat 1.945.b
Auari dicuntur esse inter cœlum & terram to.1 429.c
auari quomodo monendi 1.1288.d
super Auarum omnis dolor ruit 1.499.b
auaras quo pacto defensionẽ quærat 1.88.b
auari qui sint 1.1035.a
Auaritia est idolorum seruitus 2.853.d & 983.b
auaritia quæ uitia pronebat 1.1082.c
auaritia quorum est 2.372.c
auaritia surrepit duobus modis 1.499.d
auaritia in Ecclesia Gregorij tempore maxime inualuit 2.593.d
auaritia quibus augetur 1.497.d
auaritia mater est uitiorum 1.479.d
auaritia uelut amphora est 1.478.c
auaritia impietatem semper tenet ibid.d
auaritia nulla esse debet in Ecclesia to.2 1076.b.c.d
auaritiæ domus ubi constructa 1.479.c
auaritiæ fructus 2.1404.c detestatio 2.274.c medela 2.1526.a rami 1.1082.c
auaritiæ proprietates 1.499.d
auaritiæ inquietudo 1.121.a
auaritiæ incommodum magnum 2.1079.b
auaritiam auget copia 1.498.d
Audaces iusti & timidi 2.1421.b
Audaciam Israelitarum cognoscimus quidẽ sed non negligimus 2.11393.c
Audite absconditum uerbum quid 1.155.a
audire nostrum quid sit 1.199.c
audire loquentem Deum quid 2.1328.a
audire Dei quid 1.1199.c
audire minoris laboris est quàm dicere to mo 1 154.a
audire uolẽtis est sustinere nolentis 1.506.c
Audita breuiter latius pensare cui? 2.1307.d
Auditores paruuli semper exhortandi sunt to.1 1048.a
auditores reprobi quid faciant 2.1295.a
auditores uerè fortes 2.1302.a
auditores quidam quid faciant 2.1301.d
auditores Ecclesiæ ut sint instituendi to.2 1229.c
auditores perfectiores sunt uicini rectori suo to.2 1424.c
auditores qui contemnendi 2.1595.d
audit. qui cõueniant cũ doctoribus 2.1501.c
auditores hypocritæ quales 2.1397.c
auditores sanctificari quid sit 2.1622.d
auditores quid perpendere debent 2.493.b
auditorem electum quid oporteat facere to mo 2 1405.d
auditoribus quomodo loquendũ est 1.750.a
auditoris boni mores 2.83.d
auditoris studium 2.289.d
auditoris gratia etiam malis doctoribus bonus sermo datur 1.1039.d
auditorum mentes cybi sunt 2.105.a
auditorum mentes comparantur chordis in cithara stratis 1.1257.d.1005.d
auditorum uerbi Dei diuersitas 1.666.a
auditores cognoscat pastor 2.1551.c
Auditus unde 1.884.b
auditus à uisu quid differat 1.938.b
Auerti Israel quid 2.1337.d
Augusta Helena uocata est 2.1146.d
Augustino Anglorum conuersori qui subsint episcopi ac sacerdotes 2.1171.a
augustini libri siligo dicuntur 2.1026.c
B. Augustinus cum sorore sua noluit habitare 2.942.b
Auiditas diaboli 2.1412.a
Auis nomine Christus accipitur 1.608.d
auis ad uolatum nata quid signet 1.183.c
Aurẽ in tribulatione reuelare quid 1.880.a 883.d
aures atq; oculi cordis sunt spiritualium tantum 2.209.a
aures humanæ uerba iudicant sicut sonant to.1 857.b
aures cordis quid iudicent 2.209.a
auris sinistra quid notat 2.1312.b
auris dextera tinnitus 2.1313.c
auris subula perforata 2.86.d
aurium corporis tinnitus unde 2.1312.a
aurium mentis intolerabilis clamor qui to mo 2 1312.a
Auricula Samuelis quid designet 2.1429.b
Auri appellatione scriptura quid accipiat to.1 1181.d
auri nomine quid accipitur 1.732.d 2 351.b
auro ut nos ditet dominus 1.1296.b
auro innocentia prælata 2.1001.b
aurum quando claresçat 1.539.c
aurum quorum seminarium 2.602.c
aurũ ab Aquilone uenire quid sit 1.930.d
aurũ obryzum quid denotat 1.619.c.735.b
aurũ cæteris metallis præeminet 1.1249.a 622.b
aurum uitæ uel sapientiæ claritatem signat 1 601.a
aurum ubi placet, ibi & uitium 2.991.c
Aurora est mens iusti 1.554.c
aurora quid signat 1.104.c
auroræ ortus mystice quid qualis 1.104.d 114
auroræ locus quis sit 1.964.a
Auster Iudæos signat 1.931.a
austri interiora quæ sint 1.299.a
austri nomine quid accipiatur 1.228.d 299.a
austri interiora sol feruentior tenet 1.921.c
Autoris uerba nullus reprehendere audeat 1 309.d
Auxilia ubi locum habeant 2.1535.a
auxilia diuina semper adsunt nobis to.2 1509.d
auxilio diuino opus habemus oẽs 2.624.c
Axa filia Caleph quid signet 2.879 & 1.1414.d
Azahel quorum typum gesserit 1.1281.b
Azoti primordia gentilitatis signant to.2 1347.d

B

Babylon quid 1.188.a & 2.160.d
babylonis filia cur uirgo dicatur 1.188.a
babylonis nomine huius mundi gloria dicitur 1.1182.a
babylonis salices quid 1.1131.b
babylonem uenire à Hierusalem quid sit to. 2 160.d
Babylonia omnes reprobi uocantur 1.151.d
babyloniæ ciues qui 1.618.c filij 151.d
babyloniæ rex est antiquus hostis 1.227.c
babyloniam ueniens propheta liberatus est 2 161.b
Balaam 2.168.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

balsã quãdo cognouerit peccatũ suũ 1.513.d
balaam quos figuret 1.1310.d
balaam quid correptus mutauit 1.1274.a
Baldath simulator iustitiæ est 1.274.b
fortia dixit sed non suo loco ibid.
baldath cur diuinã iustitiã laudarit 1.272.b
Balneum Ciceronis monasterium 1.1331.c
Balthasar cur non fuerit Propheta 1.387.c
Baptisma quod prosit 2.1087.c
baptisma quantum ualet apud nos 1.92.d
baptisma tollit peccata & tamen alia succedunt 2.1069.a
baptismatis mysterium funditus culpã tollit to. 2 1195.b
Baptismum Ioannis quale 2.395.c
non contulit gratiam ibid.
Baptismus quales nos reddat 1.628.c
Baptizandi consuetudo apud Hisp. 2.665.d
baptizari à mortuo quid sit 2.1069.d
Baptizati inuiti quid faciant 2.672.c
baptizati rebaptizandi non sunt 2.702.c
baptizatos ubi presbyteri ungent & episcopi 2.752.d
Baptisterium non sit monasterijs 2.740.d
Barbæ domini rasæ significatio 1.48.c
barbam radentes qui sint 1.21.c
Barachel quid sonat 1.767.c
Barbarorum gladij 2.898.d.1170.a
Barbatianus monachus 2.974.a
Bases prophetas signant 1.946.b
bases sunt animæ intentiones 1.953.a
βασιλεὺς terræ princeps interpretatur to. 1 304.a
Basilius in magicis opib. primo fuit 1.1331.d
Romæ crematus 1.1332.d sub habitu monachi, diabolus apparuit 1.1332.d
Beatitudo uera 2.542.d
beatitudo sanctorum 2.1385.a
beatitudinis gloriam nunc uidere non possumus 1.114.c
Beati præteritorum meminerunt 1.130.b
beatos an culparum præteritarum tangat recordatio 1.130.b
beatorum habitationes diuersæ 1.338.a
beat. duplex est futura commutatio 2.610.d
Behemoth ossa sunt eius consilia 1.1111.b 1116.c
behemoth belua interpretatur 1.1144.b
boui comparatur 1.1105.b
behemoth cauda quæ sit 1.1107.c
behemoth arguta consilia 1.1117.a
Bella spiritualia 2.1478.b
bella carnis ualida & uiolenta 2.1569.d
bella non solum insinuat pastor, sed & ipse suscipit ea 2.1521.c
bella & seditiones differunt 2.485.a
bellum unde oritur 2.1535.c
bellum doctoris quod 2.1566.a
bellum nostrum caro est 1.197.c
bellum deo pluere quid sit 1.499.c
bellum de uictoria oritur 1.87.c
bellum procul odorari quid sit 1.1075.c
Bellica forma prædicatorib. seruãda 1.1071.a
Benedictio in afflictione 1.50.c
benedictionem dare quid sit 2.1565.b
benedictionem dabit qui legem dedit ibid.
Benedicti uita & miracula ad finem usq; libri
Beneficium appetere an liceat 1.1230.c
beneficia & alia bona ut cognoscãtur ex deo esse 2.695.c
Benenoli ut sint admonendi 1.1268.d
Beniamin interpretatio 2.1429.d
Benigni animi exemplum Samuel 2.226.d
Benignitas erga subiectos 2.1141.b
benignitatis exemplum 1.901.d & 2.580.d
Bersabea sapientes designat 2.1317.b
bersabeæ interpretatio ibid.
bersabea legem literæ significat 1.85.a
bersabeæ ad Dauid perductio quid ibid.
Bestia montem tangens quid sit 1.205.c 2.1295.c
bestia agri quid sit 1.1049.b
bestias in herbis ludere quid sit 1.1126.c
ad Bethchar nullus peruenire potest 2.1382.a
bethchar quid signat 2.1382.b
bethchar interpretatio 2.1381.d
Bethel interpretatio 2.20.b.1385.d
bethel electorũ uniuersam Ecclesiam signat 2 1386.b
Bethlehem interpretatio 2.342.d
Bethoron domus iræ dicitur 2.1516.b
Bethsamitæ percussi qui 2.1370.d
bethsamitæ qui dicantur 2.1365.a
Biblia intus & foris scripta 2.150.b
Bigamus sacerdos nequit fieri 2.1128.d
Blandimenta sathanæ comparantur rotis 2. 1504.a
mundi detestantur sancti 2.1538.d
Bona nõ inchoantes ut sint hortãdi 1.1316.a
bona dum in timore agimus non recessimus à malo 1.15.b
bona quando cognoscimus 1.56.b
bona plura iustorum latent 2.1596.a
bona seculi stulte appetuntur 2.1496.d
bona aliorum extollenda sunt 1.1091.d
bona multa uidentur non bona 1.1345.d
bona alicui iniustè ablata cui reddenda 2. 668.a
bona de seipso dicere quõ liceat 1.467.b
bona quomodo amanda 2.1324.c
bona uera quibus seruantur 1.453.b
bona etiã quæ fiũt cautelã requirũt 2.356.b
bona sua pij manifestant 2.1436.a
bona quæ agimus nescire debemus 1.307.c
bona potentum seculi 2.1599.d
bona mundi cum mundo deficiũt 2.1497.a
bona nostra & ignorare & scire debemus 2 1463.d
bona alia summa, alia media 1.932.c
bona cur sunt 1.1275.c
bona dei quibus bona 1.369.b
bonum sapienter abscõdi interdũ 2.1522.b
bonum uerè quod 2.1547.d
bonum quo muniuntur electi 2.1385.a
bonum quicquid iustum 2.1402.b
bonũ qui facere scit nec facit, peccat 1.591.d
bonum cõmune electis ac reprobis 2.1385.a
bonum cõmune gaudiũ nostrũ sit 2.1083.b
bonum operationis quis dat 2.1228.a
bonum quod citius perditur 1.329.a
bonum bene dicere 1.764.a
bonum, semiplenum uidetur 2.1172.a
bonum ostendit scriptura, facere dat dominus 2.1324.b
boni omnes cur non tollantur ex mundo 1 1420.c
boni etiam exasperant deum 2.149.a
boni soli sunt in cœlo 2.510.b
boni quid habere debent 2.1046.a
boni quomodo perficiãt 2.1065.b
boni quo atteruntur 1.463.d
boni ueraciter qui sint 1.705.d
boni malum in lingua habent 1.492.b
boni in cœlo an bonos cognoscẽt 1.1446.b
bonis concordia utilis est 1.1161.a
bonis cur detrahant mali 2.1066.a
bonorum causa iustitia est 1.886.a
bonorũ consolatio est finis malorũ 1.714.d
bonorum uita semper erit 1.251.b
bonorum facta ac dicta cur sæpe displicent malis 1.142.a
bonorum aduersa sed non gaudia uidemus 1 975.d
bonorum uita quid 1.334.a
bonos cur dominus perducat ad imperia 2 1085.d
bonos labor præsens quid iuuet 1.363.b
bonum esse inter malos laudabile 1.3.a
bonus quis non est 2.510.b
qui perfecte bonus 2.147.d
Bonitas maxima 2.1391.d
Bonifacij Perentinæ ciuitatis Episcopi uita ac miracula 1.1340.a
Bonosiani hæretici quales 2.1087.c
Bores in primatu dicitur 2.1526.c
Bos quos significat 1.1216.a 1.226.c 2 264.a
bos triturans 2.1291.d
in Bouis primogenito operari quid 1.281.d
bouis nomine fideles accipiuntur 1.574.a
bouem in manu adducere quid sit tomo 2. 2546.a
boues portantes mare æneum quos notent 2. 1243.c
boues arantes quid signant 1.52.d
boues in prædam tollere 2.1544.a
boues quomodo uescuntur 1.1105.c
boues Iudæos operarios designant 1.10.b
boues duos ante se quis habet 2.1482.a
boum quinque iuga, sensus repræsentant 2. 494.a
boum nomine bene operantes accipiuntur 1. 44.c
Brachiorũ nomine qd intelligatur 1.457.d 728.a
brachium excelsum dicitur Antichristi celsitudo 1.970.a
brachium domini filius dicitur 2.75.b
brachium cõemptoris est fortitudo temporalis 2.1293.b
Britanniæ conuersio ad fidem 1.903.d & 1082.c
Brucus quid 1.1166.a
Brunichilda xenodochiũ extruxit 2.1130.b
eius pietas 1127.d
Buccella in rotunditate conficitur 3.1285.d
buccella panis est indeficiens delectamentum uitæ æternæ 2.1300.c
desiderare debemus 1285.d
Buccina canere quid sit 2.1502.d
Butyrum unde 1.496.b
Buxus quos designet 2.401.c
Buzi despectus interpretatur 2.74.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euzitis interpretatio 1.767.c
Ex si nomine quid intelligitur 1.1011.c & 2.651.c

C

Chaldæum Gregorius misit Eleusino 2. 1034.a
Cadauer unde 1.1090.d
Cauerna diuitum qualia in sepulchris 1. 390.d
Cadentes quid docendi 2.1152.c
Cadere raro quid sit 1.1062.b
cadere interdum & surgere iubemur 2. 140.a.b
cadere ac apertos oculos habere 1.925.b
Cæcus quis 1.1235.b
cæci qui sunt 2.1538.b
cæci illuminati cur miraculum publicauerint 1.1341.c
cæco offendiculum ponere 1.1319.d
cæcus quadraginta annis, curatus est 1. 1430.b
cæcus liber sit à tributis 2.1006.b
cæcus à deo illuminatus quid designet 2. 322.d
Cæcitas Israelitarum 2.1278.a
cæcitas in die 1.192.c
cæcitas magna quæ est 2.1278.a
cæcitas nobis congenita 1.113.d
Cæsar tempore Gregorij causis sacerdotalibus se non immiscuit 2.758.d
cæsari paruit Gregorius 2.744.a
Cam membrum sit Antichristi 1.968.c
cain cur filium suum primum Enoch uocarit 1 289.a
diuina uoce admoneri potuit, mutari non potuit 1.278.b
cain in terra fundamentum posuit 1.528.d
cain primus est natus 1.97.d
cur fratrem occidit 175.b
cain peccauit in spiritum sanctum 2.574.d
cur ciuitatē construxisse dicatur 1.179.b
caini munera cur non respexerit dominus 1. 744.d
caino inuidia quid nocuerit 1.1269.d
Caiphas prophetat 2.1460.a
quomodo de Abraham natus 1.988.a
Calami de hastili procedentes qui sint 2. 105.a
calami nomine prædicatores accipiuntur 1. 986.b
calamus quid designat 1.1128.b
calamus cui comparatur ibid.d
Calamitates præsentes qui spernāt 2.1238.c
calamitates ad Orientis dextrā surgere quid sit 1.692.a
calamitas humana ægre agnoscitur 1.210.d
Calcanei obseruatio quid 1.22.a.b
Calx quæ pars corporis 2.1290.d
calce ut repellant animalia 2.1280.c
Calciamenti nomine quid scriptura signet 1. 1177.a
calciamenta ecclesiæ 2.51.a
Caleph ac Iosue quid designarint 2.612.b
Caligo pro quo 1.109.b
caligo cæci cordis damnatur 2.1584.a
caliginis humanæ consolatio 1.309.a
Calliditas quomodo fallit 1.286.d
calliditas rectoris pia sit erga suos 2.1362.a
Calumniæ sanctorum cessabunt 1.195.a
Calumniatores qui sint uerè 1.860.c
Cameli quos signant 1.9.b.46.c
cameli quid signent 1.16.a & 54.b
cameli ruminant, sed non ungulam findunt 1. 9.b & 2.1571.d
cameli appellatio incarnationem notat 2. 1530.d
camelorum possessio quid notet 1.16.a
camelum glutire quid sit 1.9.a
camelus per foramen acus transijt 1.1215.c
Candelabrum quid designat 1.1038.b
Canes gregis qui dicantur 1.674.c
canes muti non ualentes latrare 2.1303.a
canis uomens quid agat 1.1309.d
canum lingua sanat lingens 2.526.a
Canones transgredientes quomodo puniendi 2.760.a
Canterinæ maleficium puniendum 2.1169.c
Canticum canticorum quid cōtineat 2.6.a.b
Capillorum nutritio quondam 1.37.b
capilli decisi quid notent 1.48.c 58.b & 2.470.b
capillorum domini significatio 1.48.c
capillus incisus non dolet 2.487.d
Capitis cincinnus quid sit 1.1051.b
caput pro mēte ponitur 1.83.b & 2.319.d
caput Christus cur nos uoluerit esse sua membra 2.1180.a
caput est prima corporis pars 1.469.d
caput appellatur interdum corpus & contra 1.444.b
caput omnium sensuum usum possidet 1.61.c
caput quando mouemus 1.442.a
caput in lapide ponere 1.158.b
caput inclinare uiris spiritualibus quid sit 2. 1453.c
caput nostrum diuinitas est 1.265.d
caput mentis quid signet 2.1417.b
Capparis quomodo dissipetur 1.1064.a
Capreæ caput adorare nolētes, occisi sunt 1. 1408.b
caprea ecclesiam designat 2.20.b
capreæ natura 2.1517.a
Capsellam cum uasis aureis de arca ponere quid sit 2.1368.b
Captilaqueo 2.1576.c
Captiuantes qui dicuntur 1.44.d
Captiuorum receptio 2.844.c
captiuus est homo ex delectatione 2.1200.b
Carbones quos notent 2.97.c
Cardines terræ quos possumus accipere 2. 1266.b & 1253.b
Carduus ut nascatur 1.809.d
Carecti nomine qui intelliguntur 1.274.c
carecti natura 1.274.c & 275.b
Cariathiarim habitatores qui sint 2.1372.a
cariathiarim sonat ciuitatem eorum ibid.
Carmeli interpretatio 2.52.d 1583.a
Carmen quomodo accipiatur 2.151.b
carmen in nocte quid 1.862.b & 2.151.b
Carnales quæ attendant 2.1388.d
carnales multi in ecclesia 2.1401.d
carnales quomodo dignitatem diuinæ gratiæ repellant 2.1493.a
carnales motus ubi non habent requiem 2. 1502.c
carnales quomodo non attendunt damna interiora 2.1399.b
carnales cur non possint adiuuari 2.1392.d
carnales quiq; à lumine rationis cæci sunt 2. 1389.d
carnalia sectantes quomodo pereāt 2.581.b
carnalia nostra destruimus cum ad cælestia subleuamur 2.1426.d
carnalis nullus assumitur ad contemplationem 2.1235.a
carnalium doctorum præsumptio 2.1422.c
carnalium mentes mulieres uocantur 1.80.b
Carne qui labitur iumētorum appetitu prosternitur 1.863.b
in Carne non esse quid sit 1.502.c
carnem quomodo superarent 2.1481.a
carnem crudam petijt puer sacerdotis 2. 1270.d 1871.d
carnem cum uitijs & concupiscentijs crucifigere 1.278.d
carnem quæ nutriunt 2.561.b
carnem hominis unde esse conditam uoluit Manichæus 1326.b
carni spiritus cur dominari debet 2.1487.c
carnibus ac pelle uestiri quid sit 1.328.b
carnis motus non edomantur per omnia 1. 200.c
carnis & sanguinis nomine quæ signantur 1 67.d
carnis impetus ad quid impellat 2.96.a
carnis motus qui nō libēter feriūt 2.1487.d 1486.d
carnis copula quare fieri debet 2.1197.d
carnis infirmitas quid faciat 1.266.c
carnis obediētia quādo amissa est 2.1601.a
carnis cura quanta esse debet 1.341.d
carnis impetus quomodo ostentat se 2.96.b
carnis cura frenanda ut sit 1.341.b
carnis suggestio quid 1 118.d
carnis locus proprius quis 2.345.a
carnis crux 2.463.a
carnis desideria quis premit 3.1526.a
carnis cōmixtio uoluptatē gignit 2.1195.b
carnis delectatio ubi 1,942.a
carnis corruptioni seruire miseria est 1. 399.d & 798.b
carnis lex membra mouet 2.1487.c
carnis nomine discipuli intelliguntur 1. 475.a
carnis propagatio per femur est 2.202.b
carnis mortificatio 1.87.a
carnis tinea tentatio est 1.266.c
caro ad consuetudinē nos restringit 1.336.a
caro quo deorsum premitur 1.160.b
caro quomodo castiganda 2.1520.c
caro quid sit 1.557.c
caro quæ magis domanda est 2.1589.c
caro dolorum causa est 2.1062.a
caro fœnum est & gloria eius sicut flos agri 1 562.d
caro qua ratione spiritum trucidat 1.365.c
caro sola præsentia appetit 1.559.c
caro cur in puluerem redigatur 2.610.c
duobus modis accipitur in sacris 1.483.c
caro resurget 2.281.a
caro semper est caro 2.363.c
caro nostra post resurrectionē ad miseriam non redit amplius 2.1259.a
caro quæ occidit animam 2.1102.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

caro quæ opem conferre ſpiritui non poteſt 2 1363.c
caro ſpiritum neſcit 2.455.c
caro quatenus fouenda eſt 2.1479.c
caro noſtra poſt reſurrectionem qualis erit 1 485.b
caro adiuuat nos in bono & malo 2.275.a
caro animæ ueſtis eſt 1.166.c
caro bonas cogitatiões cur gignere nequeat 1 559.c
caro ſine anima delectari nequit 2.1200.a
Cartilago qualis ſit 1.1112.d
Caudæ nomine qui ſignantur 1.470.a
Cauernæ dicuntur cogitationes prauæ to. 1 684.c
cauernæ terræ quid ſignent 1.679.a
Cauſa quæuis diligenter inueſtigãda 1.658.a
cauſa in generali, utilitas propria non attenedatur 2.785.c
cauſæ dubiæ, ubi ſunt determinandæ 2.837.b
cauſæ incertæ quomodo perſcrutandæ ſunt 2 1010.b
cauſis in dubijs ut ſe quis gerere debeat to. 2 935.a
Cautela pietatis adiutorio non munita, infirma eſt 2.1016.a
Caſibus ſubiectum quàm nihil ſit 2.1137.b
ca,us quiuis tanto maior eſt quanto illuſtrior 1 607.b
caſus unius, eſt cautela alterius 2.823.b
caſus magnorum grauiores ſunt quàm minorum 2.56.b
caſus humani intelligi nequeunt 1.998.c
caſus iuſtorum qualis 2.1581.c
Caſuri ſemper in præcipiti ſtant 1.779.c
Caſia filia Iob quid ſignet 1.1219.d
Caſij Epiſcopi uita & tranſitus 2.1466.d
Caſius Narnienſis urbis epiſcopus qualis 2.504.c
Caſtè uiuere uolentibus quid cauendum 2.1572.b 1569.d
Caſtigat Deus quomodo 1.196.b
Caſtigatio præſens quid 1.729.d
caſtigationis diuinæ utilitas 1.195.c
caſtigationes iuſtorum quid doceant 1.141.b
Caſtitas ſine bono opere parua eſt 2.361.b
caſtitas carnis uera 1.291.b 730.c
caſtitas ſine humilitate & contra non eſt to. 1 713.d
caſtitatis exempla quid ſint 2.1573.a
caſtitatis exemplum egregium 1.901.c & 2.226.c
Caſtra accedere poſt Solis occaſum 1.330.b
caſtra quæ appellentur 2.128.b
caſtra ponit Iſrael iuxta adiutorij lapidem 2.1334.a
caſtrorum medium tranſire quid 1.1299.a
Cataphrygæ hæretici 2.1087.c
Catenæ obligationis quid ſint 1.879.d
in Cathedra peſtilentiæ ſedere quid 1.1314.c
Catholici uiri prædicatio cõpletur 2.1319.b
Cedar interpretatio 2.9.b
Cedrina ligna & Cypreſſina incorruptibilia ſunt 2.13.c
Cedrus, ſpina, myrtus cur in eccleſia poni dicantur 2.401.c
cedri in nomine quid in ſacris literis accipiatur 1.1107.c & 2.490.d
cedrus ſerpentes reprimit & fugat 2.13.b
Celeritas commendatur 2.413.d
Celeſtini ſententia refutatur 2.139.d
celeſtini ac Pelagij ſententia ubi damnata 2.947.a
Cella uinaria quid notet 2.14.d
Cenſura eccleſiaſtica pulchrè in rege Iſraelis adumbrata eſt 2.1477.c
cenſura ſacra etſi perſonas non accipere debet, tamen merita poteſt 2.1553.d
Centenarius numerus ſummã continet numerorũ 2.1514.d ex quo conſtet 494.b
centenarius numerus perfectionem ſignat 1.1036.c & 2.474.d
centenarium annorum numerum attingentes perfectæ ætatis ſunt 2.1340.c
per Centum metiri uitã aliorũ quid 2.259.d
Centurio à centenario dictus eſt 1.1395.d
centuriones ſpirituales 2.1406.d
centuriones regis qui ſint 2.1395.c
Ceraſtes ſerpens cornutus 1.1062.a
Cerbonij epiſcopi miracula 1.1388.d
Cerebro comparatur ſapientia 1.376.d
cerebrum per meatus quoſdam diſponit uim quinq; ſenſuum 1.376.d
Certamen paleſtræ 1.4.b
certaminis locus quis ſit 2.1535.c
Ceruarum ſignificatione quid intelligatur 1.1019.c
ceruæ parturientes obſeruare quid 1.1021.d
Cerui patres antiquos deſignant 2.20.b
Ceruix pinguis quid ſit 1.423.c
ceruicis nomine ſuperbia ſignatur 1.390.c
ceruix in lutum redigitur, quid ſit ibid.
ceruix tumorem temporalis gloriæ deſignat 2 1343.c
Cetus carcere conſtringitur, quid ſit 1.259.a
ceti nomine quid ſignatur ibid.
Chalcedonenſe concilium 2.657.b
huic aduerſatur epiſtola quædam 951.d
Chaldæi captiuantes interpretantur 2.74.c & feroces 1.46.b.188.b
chaldæi rapientes camelos quos notent to. 1 46.c 55.a
chaldæorum turmæ, Phariſæos, Herodianos & Sadducæos deſignarunt 1.46.b & d
Chami nomine quid intelligatur 2.550.b & 549.d
Chananæus populus uitium ſignat 1.113.b
Chariſmatum dona qui accipiant 2.1430.b
Charitas mater & cuſtos omnium bonorum 2 856.c
charitas quàm ſit uirtus mirabilis 2.858.b
charitas uera quæ ſit & in quibus conſiſtat 2 347.b
charitas Chriſti quid agat 1.17.a
charitas in epiſcoporum mentibus eſſe debet 2 1161.d
charitas probat nos dei diſcipulos eſſe 1.742.a patiens eſt 1.1266.b
cum nullo uitio conuenit 2.1505.c
quem implet, accendit 1.203.d
uirtutes profert 1.15.b
charitas cui rei ſimilis 2.474.b
charitas à duobus præceptis incipit ad munera ſe extendens 1.346.d
flagellis turbatur 1.57.b
charitas magiſtra bonorum omniũ 2.988.b
charitas lata eſt 2.215.d
charitas ad quæ nos præparet 2.1258.c
charitas ne in nobis pereat quid agendum 1 832.a
charitas uera à quibus teneatur 1.240.d
charitas complectitur pacem 2.818.d
commouet cor noſtrum 2.167.a
charitas locis diuidi non poteſt 2.1029.d
charitas nuptialis ueſtis uocatur 2.511.d
charitas in duob. habetur præceptis 2.512.b
charitas eſt riuulus fluminis 1.495.d
charitas dei cum miſericordia eadem eſt 1 345.c
non æmulatur 1.349.c
charitati nil longè eſt 2.1087.a
charitatis exempla enumerantur 1.348.a
charitatis uirtus in quo conſiſtat 2.640.d
uis 2.1227.a in electis diuerſitas 1 348.b
charitatis probatio 2.436.d
charitatis ſoliditas electionis ſignũ 2.250.c
charitatis ſublimitatem quis non conſequatur 2.1271.b
charitatis uis quõ nutrienda eſt 2.437.b
charitatem quæ extinguant 2.1157.b
Cherub interpretatio 1.1122.c & 2.107.d 574.d
ſuper Cherubin dominus cur ſedere dicatur 2 481.d
Childebertus Francorum rex 2.993.a
Chobar quid ſignificat 2.74.c
Chriſma ex quibus conficiatur 2.12.c.d
CHRISTI paſſio fortis fidelibus fuit tentatio 1.47.b
chriſti naturam ubi licet cernere 2.1243.c
chriſti corpus cadauer uocatur 1.1090.d
eius transfiguratio 1099.d
chriſti ſplendoris interni gloria ineffabilis eſt 2.1304.a
chriſti gloria eius eſt reſurrectio 2.690.c
chriſti excellentiæ pulchritudo 2.1207.a
chriſti incarnatio cui comparatur 2.202.a
chriſti ſanguis quid 1.439.c
chriſti loqui quid ſit 1.796.d
chriſti habitatio ſumus p dilectionẽ 2.1180.a
chriſti anima quid ſignat 1.76.b
chriſti uirtutes quales 2.1247.d
chriſti ſanguis quid effecit 2.8.d
chriſti anima quomodo turbata 1.76.a
chriſti uirtutes 1.540.a
chriſti mors ad quid 1.191.d
mala quæ tulit enumerantur 1.1274.d
chriſti umbra quæ 2.14.b
chriſti miſericordia quid 1.254.c
chriſti aduentus primus à ſecundo quid differat 1.581.c 380.c
chriſti caro teſta 1.76.d
chriſti gratia quo pertineat 1.254.c
chriſti natiuitatem mirari, non intueri ualemus 1.782.d
chriſti poſſeſſio creſcens 1.43.c
chriſti diuina fortitudo ut nobis proſit to. 1 538.b
chriſti humilitas 1.1195.a
chriſti operibus ut benedictum 1.43.b
chriſti conditio 1.796.a
miſericordia 1.254.a
chriſti pedes ungere & oſculari quando dicamur

esmar 2.470.a
christi omnis ut leue sit 2.246.d
christi discipulos quando timor inuasit 1. 475.a
christi splendorem uidentes ceciderunt 2. 1247.b
christi natiuitas signum fuit 2.603.b
christi humilitatem diabolus admiratur 1. 42.b
christi resurrectio quomodo innotuit 1.39.d
christi incarnatio 2.1088.c
christi & diaboli comparatio 1.1195.a
christi lex quæ 1.346.d
christi uia & locus quis 1.635.a
christi substantia nullata quid sit 1.43.b
christi iniuriæ 2.1066.b
christi membra qualia 1.76.c
christi erga nos compassio uera in quo consiterit 1.702.a
christi imaginē portare ut debeamus 2.80.a
christi corpus ut intrauerit per ianuas clausas 2.429.d
christi dignitas & excellentia 2.1206.d & sequentibus
christi aduentum qui desiderarunt 1.212.d
christo similis esse & non esse ut intelligendum sit 1.623.b
christo ut non similis in terra 1.42.b
christo inuitē quid 2.1370.c
christo adhæserūt mulieres in cruce 1.475.a
christo incarnato corda discordantia concordarunt 1.577.b
christo quæ offerenda 2.351.a
christum ecclesia quàm attente commendet 2 1245.a
christum deum factum 1.627.a
christum cur sequatur mundus 2.1250.b
christum qui tangant ueraciter 1.78.b
christum quem Satan putarit esse 1.74.d
christum natum, non autem nasci dicere possumus 1.962.c
christum iudicem quæ comitabūtur 2.321.c
christum nasciturum qui nouerant 1.1209.b
christum peccare potuisse Satan putauit 1. 41.c
christum natum omnia elementa testantur 2 349.c
christum se exinaniuisse, quid sit 1.42.c
christum interpellere pro nobis, quid sit 1. 751.d
christum alium expectant Iudei 2.1333.d
christus de sacerdotali tribu parentes habuit 1 753.a
christus quomodo angelus uocatus 1.940.d
christus cur ignorantiam nostram susceptit 2 1031.c
christus quid fugerit, quid non 1.1033.d
christus ut adimpleri legem 2.234.c
christus mediator dei & hominum 1.42.d
christus quos dimittit, quos non 2.64.a
christus homo etiam supra angelos factus est 2 198.c
christus qualis 2.39.d
christus quid secum detulit 1.210.b
christus antiquo hosti præualuit 2 1619.c
christus uicit arcum fortium 2.1249.b
christus per fenestras & cancellos prospicit 2 16.d
christus nulli horæ subiectus 2.1030.d
christus in Sylo fuit 2.1212.a
christus omnes superauit 2.1245.b
christus cur flos dicatur 2.13.d
christus quorum regū corda 1.1196.a
christus qualis iudicando erit 2.434.b
christus angelis melior 2.1207.b
christus prius fuit sub domo quàm in domo 2 1382.d
christus cubat in meridie 1.1039.b
christus ut ad nos uenerit 1.795.d
christus cur incōmutabiliter uiuat 1.625.a
christus botrus 2.62.c
christus cur ante tricesimum annum prædicare noluerit 1.1299.c
christus quomodo deum timuit 1.7.b
christus exemplo suo nos docuit 1.1033.d
christus cur pauper factus sit 2.584.c
christus ostium est 1.178.b
christus ut dicatur nescire quædam 2.1030.b
christus carne deleuit peccata nostra 1.77.a
christus circa quos occupatur ibid.c
christus cur uenit 1.320.b
christus oriens dicitur 1.11.b
christus quomodo prædicetur 2.1352.c
christus quomodo dei ac hominis filius to. 2 1087.d
christus cur aliis scādalum esse, aliis non fieri permiserit 2.1066.d
christus synagogæ aliquando apparebit to. 1 50.a
christus ut det ac accipiat omnia ibid.b
christus homo fuit 1.1137.a
christus apostolis cur non omnia indicauit 2 1325.b
christus cur se humiliauerit 1.1194.d
christus peccatores sustinet 2.472.a
christus uir fuit 2.1205.d
christus una persona est cum congregatione bonorum 1.103.d
christus quotidie pro Ecclesia orat 2.585.d
christus altare nostrum est 2.583.c
lapis magnus est 2.1367.c
iudicandus est ex scripturis 2.1622.c
à malo singulariter recessit 1.42.d
fundamentum cui sit 2.946.b
christus quæ ecclesiæ retribuet 2.1213.d
christus in humanitate quid induit 1.578.a
christus quales elegerit sibi milites 1.1037.c
christus finis cur dicatur 2.535.c
in sacra scriptura cognoscitur 2.1210.b
est granum sinapis 1.633.a
semp tribulatur in suo corpore 2.587.a & 1.72.d
christus cur Herodem fugerit 2.1211.b
christus quomodo est 2.447.b
christus dei uirtus & sapientia 1.377.c
christus de specula fuit 2.1208.a
christus quādo lilia colligere dicitur 2.43.c
christus & ecclesia una psona est 1.1208.b
christus ex matre mori, ex patre miracula facere poterat 2.1030.d
christus in se unde pateretur non habuit to. 2 1418.a
christus omnium scientiarum dominus est 2 1248.c
christus lampas 1.372.d
christus quo pacto elationē in discipulis reduderit 1.770.d
christus à ministro quid requirat 2.841.a
christus in quo creuerit & Ioannes in quo minutus sit 2.397.a
christus mons fuit domus domini 2.198.d
christus inter omnes natus supra omnes enituit 2.1208.a
christus non immutauit quod fuit, sed suscepit quod non fuit 2.1087.d
christus quomodo patre minor 2.425.d
christus solus mundus fuit 1.401.d
christus cur illiteratos elegerit apostolos to. 2 1082.d
christus suam incarnationem sine cessatione patri demonstrat 113.d
christus super mare ambulauit 2.1247.a
christus accedentes ad se reficit 2.1561.a
christus semetipsum à carnis suæ morte suscitauit 1.48.a
christus cur lapis angularis dictus sit to. 1 945.d
christus solennē immolauit hostiā 2.1223.d
christus collis domini dicitur 2.1456.d
christus in carne ueniens pleiades iunxit mystice quid? 1.696.c
christus uerus homo, & potens deus, post re surrectionē cognoscendus erat 2.1545.b
christus cur Siluam luto miscuerit aperiens sic cæco oculos 1.266.b
christus cur in asina sedens Hierusalem uenerit 1.10.b
christus pro Apostolis patrē exorauit 1.12.d
christus quid angelis, quid hominib. 2.211.a
christus in solis uirtute resplēduit 2.1247.b
christus per crucē omnes redemit 2.1440.b
christus adorauit & immolauit 2.1211.a
christus simplex ac rectus uenit 1.42.d
christus ducit nos ad gaudia 2.1243.b
christus adest suis 2.1221.d
christus quos uiuendo docuit, moriendo redemit 2.1211.a
christus carmen & uæ discipulis prædicauit 1.862.d
montes transtulit 1.293.b
christus quo pacto uenerit nostræ transgressionis culpas extinguere 1.73.c
christus uerus est deus 2.1088.a
christus unde seruus dictus sit 1.42.c
christus cunctum mundum redemit 2.955.c
christus per omnia restitit diabolo 2.1206.a
christus carnem ex fideli populo sumpsit 2. 1209.a
christus quomodo in nostris tenebris apparuit 1.997.c
christus frustra afflictus 174.a
christus fructificans dicitur 2.1209.c
christus linguam diaboli ligauit 1.1138.a
christus in quo non cubat, id uagatur 2.10.b
christus & Ecclesia persona una est 2.585.b
christus in Iordane baptizatus est 2.1132.b
christus est propitiatio nostra 2.617.c
christus Satanæ manus pertulit 1.75.b
christus in morte sua quid fecit 1.973.d
christus multos ab elatione cum moreretur extinxit 1.974.a
christus cur non angelus sed homo factus sit 1 100.d
christus diabolum in hamo cepit 1.1134.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

christus cur quartum mortuum non suscitauerit 1.117.c
christus quorum iudex erit 2.1249.a
christus murus dicitur 2.210.c
christus cur interdiu miraculis edendis, noctu orationi uacarit 1.203.b
christus mors mortis 2.410.c
christus omnes in fide nascentes cur superare dicatur 1.11.c
christus leo & leæna dicitur 1.610.a
uulturis nomine exprimitur 1.608.d
christus quomodo excellit omnia 1.621.c
christus lampas extitit 1.372.a
christus mortuus est sicut pater uoluit to. 2 1212.a
christus cur post prædicationem discipulis pedes lauerit 1.13.b
christus quomodo ignorarit multa ibid.c
christus sacrificium deo immolat sine intermissione ibid.d
christus pellicanus & nycticorax fuit to. 2 592.a
christus cum exultatione charitatis carnem nostram assumpsit 2.25.d
christus solus non regnat in cœlis 2.1082.b
christus tres mortuos in tribus locis suscitauit quid sit 1.117.c
christus non frustra afflictus est 1.74.c
christus cum sit deus super omnia homo factus est inter omnia 1.496.b
christus in conceptu unctus est 2.1088.c
christus statutis diebus ascendit in ciuitatem 2 1210.d
christus nasci noluit de infidelib. 2.1209.a
christus graue nihil nobis imponit 1.126.a
ecclesiæ aliquando adfuit & abfuit to. 2 1268.c
christus ut superbum hominem redimeret quid egit 1.7.c
christus quicquid præcepto dixit exemplo fecit ibidem
christus cur Herodi nõ responderit 1.749.d
christus manum suam in ambobus posuit 1 320.c
christus pijs præmium est 1.1215.a
christus apertis cœlis patrem exhibuit testem 2 1247.b
christus in agonia factus cur prolixius orarit 1.811.c
christus uerè dolens dicitur 1.42.b
christus cur ingemuerit 2.160.c
christus homo, leo, uitulus & aquila fuit 2.90.b & 1.1086.a
christus de qua fuit tribu 1.481.b
christus cur manserit deus occultus 1.750.d
christus contradictor ad culpam, amicus ad pœnam 1.320.c
christus manus dei dicitur in sacris 2.170.a
christus apparens in carne filios repperit to. 2 1209.d
christus omnia à patre accepit 1.75.d
christus post parietem stetit 2.205.b
christus cur noluerit rex fieri 1.1229.a
christus peccator asseritur esse 2.1272.a
CHRISTE ELEISON *populus dicit* 2 960.d
Christiani sine Christo nihil, per ipsum omnia possint 2.983.a
christiani bono cessantes uix se excusabunt 2 390.b
christiani multi sunt nomine nõ fide 2.465.d
christiani cum Christo unum corpus sunt to. 2 1180.a
christiani rectè orientales uocantur 1.11.b
christianorum desideria imperfecta terribilia dæmonibus non sunt 2.1381.b
christianos Christo ut adhærere conueniat 2 1180.a & 990.d
christianum quibus oportet iungi 2.1232.b
christianus qui fieri uult libertate donetur 2 843.a
christianus dei iudicium plus humanis uocibus timet 2.1179.a
Christos domini nõ debemus tãgere 2.1181.d
Chrysaorij mors imparata 2.359.c
Cibat nos deus uolumine sacro 2.155.a
Cibi concupiscentia, non cibus damnationis causa 1.1029.d
cibi carnis non sunt inordinatè appetendi 1 1286.b
cibo spirituali instante, exterior differat to. 2 1614.c
cibo sæpe non ad refectionem sed delectationem utimur 2.1234.b
cibus mentis quis 2.1544.c
cibus quibus immundus & quibus non sit 2 1196.d
cibus insulsus quis 1.216.b & 213.c
cibus uitæ nunquam tollitur à discubitu ecclesiæ 2.1251.c
cibus quomodo dandus est 2.1479.c
cibus confortat & potus exhilarat 2.1215.b
cibus electæ animæ 2.1270.c
Cicatrices quid 1.329.d
Cinerẽ sicut panẽ comedere quid sit 2.267.c
cinerum nomine quid accipiatur 1.438.c
Cineus possessor interpretatur 1.1086.c
Ciues cœlestes qua uia ad dei uisionem perue nerunt 2.1437.c
ciues Hierusalem angarias soluunt Babyloniæ 1.618.c
ciuiũ supernorũ numerus infinitus 1.567.a
Ciuilia officia ordinem & disciplinam à maioribus traditam seruant 2.1168.b
Ciuitas unde dicatur 2.550.d 424.a
ciuitas uocabulum quid signet 1.550.d
ciuitas super montem condita quid notet to. 1 1026.d
ciuitas superna nõ eget luna uel sole 2.582.c
ciuitas spiritualis redemptoris fuit sacra scriptura 2.1210.b
ciuitas est cohabitantium munimentum to. 2 1234.a
ciuitas sanctorum quæ 2.1372.a
ciuitatis pars extrema 2.1443.d
ciuitatis multitudinem contemnere quid sit 1.1034.b 1027.c
ciuitatis porta quid signetur 1.647.c
ciuitatem cœlestem inhabitant qui ab amore mundi separati sunt 2.1372.a
ciuitates desolatæ quæ sint 1.424.a
ciuitatum Philistinorum clamor quid significarit 2.1352.b
Circultus laboris anxietatem signat 1.27.b
Circulus dierum quid sit 1.1138.d & 2.1223.a 1240.c
Cithara quale instrumentum 2.1458.a
citharæ cordæ, intentionem recte uiuentium notant 1.706.d
citharæ nomine quid intelligatur ibid.
citharam resurrectionis Dauid intonat to. 2 1459.d
citharam percutere 2.1459.b
Clamantes non semper audiuntur 1.589.c
Clamare prædicatores quid sit 2.1495.b
Clamor dupliciter accipitur 2.585.d
clamor ultra auditus capacitatem tinnitum reddit 2.1312.a
clamor Samuelis 2.1379.d
clamor secretus in corde est 1.752.a
Claritatem internæ uisionis appetentes præmittant opera bona 2.1364.d
claritates spirituales 2.1236.b
Claudi qui sunt 2.1538.b & 1.655.b
Clauis apertionis sermo correptionis est to. 1 1240.d
clauis sancti Petri mirabile prodigium to.2 880.d.c
clauium Petri potestas 2.772.b
Clerici non continentes uxores accipere pos sunt 2.1191.a
clerici quidam dum erant steterunt, sacerdotes facti ruebant 2.1587.b
clerici qui fieri nequeant 2.699.b
clerici contrahentes stipendia sua exterius accipiant 2.1191.a
clericis si quid superest pijs erogandum est ibid.b
clerici sub disciplina uitam custodiant clericalem 2.779.c
clerici à laicis non debent conueniri 2.830.a
clericis dato precio negandum non est quod extraneis uenditur 2.1150.c
clericorũ appellatione qui ueniant 2.1154.b
clericorum importunitas in monasterio to. 2 840.d
clericorum maleficorum pœna 2.761.c.d
clericus laxans coronam sit anathema to. 2 1190.d
clericus à dæmone liberatur 1.1365.a
Clerus episcopo parere debet 2.1160.a
clerus accusat episcopum 2.945.d
Clibanus intrinsecus ardet 1.502.a
Clinus qualis locus sit 2.1424.a
Coci sunt sacerdotes 2.1440.a
cocorum princeps uenter est 1.1284.d
Coccum bis tinctũ charitatẽ signat 2.230.b & 1.1011.c 203.d
Cocytos fluuius inferni quid notet 1.520.a
cocytus quorum sit luctus ibid.
Cœlestia desideria in sublimi sunt 2.1513.a
cœlestia qui nescit, loqui ea ut nota nequit to. 2 1466.b
cœlestia loquentes non seminant 2.1344.c
cœlestibus ut quis possit se totum exhibere 2 1239.a
Cœli cõcẽtus cur improbis dormiat 1.1010.a
cœli non sunt mundi in cõspectu dei 1.418.d
cœli quando simus 2.1267.b
cœli quãdo extẽsi sint, mysticè quid 1.295.b
cœli rationẽ in terra ponere quid sit 1.998.c
cœli dicuntur esse incuruati 1.1024.a
cœli appellatione quid intelligatur 1.352.b
cœlorum uirtutes quæ sint 2.319.c

cœlorum rationem narrare quando dominus dicatur 1.1009.b
cœlorum tonitrus quæ sint 2.1267.a
cœlorum nomine quid significetur tom. 1 295.a & 912.c
cœlorum nomine turris intelligitur 1.502.d
cœlorum regnum cur simile dicatur terrenis rebus 2.355.a
cœlum quotidie pœnitentibus aperitur to. 2 358.d
cœlum & terra an sint transitura 1.563.b
cœlum & terra igne purgabuntur ibid.c
cœlum aer dicitur 1.53.d
cœlum subuertit dominus 1.353.d
cœlum mons frugifer est 2.1207.d
cœlum ac infernum quando coarctentur to. 1 354.a
cœlum per uiam angustam quærendum est. 2 21.a
cœlum desertum uocatur 2.475.a
cœlum ecclesia uocatur electorum 1.1026.c
cœlum uocati prædicatores recte 1.45.b
cœlum quis ascendat 1.908.c
Cœna domini quibusdam interdicitur tom. 2 959.d
cœnam magnam fecit dominus 2.492.c.d
Cogitamus semper 2.1558.a
Cogitanda bona cur ibidem
Cogitare prava peccare est 1.587.c
Cogitatio ligaculum motuum malorum to. 2 1603.a
cogitatio illicita fœdam reddit mentem to. 2 1265.a
cogitatio humana quæ sit 1.714.a
cogitatio nostra arida per uim spiritus sancti uirideſcit 1.222.d
cogitatio immundorum ut uitari possit to. 2 1579.c
cogitatio hominis radix est 1.424.d
cogitatio dei immutabilis est 1.542.a
cogitatio superbi uirtutibus non ditatur to. 2 424.c
cogitationes luxuriæ carbones sunt tom. 2 1602.d
cogitationes malas qui cõmode diuidere possint 2.1603.c
cogitationes superfluas pij uitare non possunt 2.1504.c
cogitationes malæ ad cor uelociter ueniunt & fortiter compungunt 2.1503.b
cogitationes turpes non uitat qui honestas in se non habet 2.1558.a
cogitationes altas dominus odit 2.442.d
cogitationes funditus amputari nequaquam possunt 1.160.d
cogitationes turpes paleæ sunt 2.1570.c
cogitationi bonæ insidiantur mali spiritus. 2 1515.d
cogitationis bonorum finis 2.1516.b
cogitationis aditus ut occludatur spiritibus malis ibid.a
cogitationis nostræ domus quæ sit 1.279.b
cogitationum bonorum turbæ sunt mētis acies 2.1558.a
cogitationum malarum flammæ ut dissipentur 2.1603.a
cogitationum tacito motu peccare possumus 1 39.a
cogitationum uictoriam nemo sibi tribuat. 1 960.a
cogitationum examen 1.107.b
cogitationum discussio & operum retractatio 1.18.d
cogitationum turba quo recte signatur to. 1 17.a
cogitationum uitiosarum in uirtutes conuersio 1.90.d
cogitationibus densis premuntur qui aliquid in hoc mundo esse uideri uolunt 1.120.d
cogitationum uexantium animos diuersitas. ibidem & sequenti
cogitationum tumultus somnijs æquiparantur 1.121.c
cogitatione ex prava homo non habet quod reprehendat 1.587.c
cogitationes uariæ, tentationes alliciunt to. 1 892.c
Cognatam nullus ducat 2.1192.b
Cognationes tribus Beniamin 2.1438.d
cognationis turpitudo reuelanda non est. 2 1192.c
Cognita non consilijs sed ope subleuantur. 2 1535.b
Cognitionē supernorum ut acquiramus terdormire iubemur 2.1309.c
cognitio recta 1.805.d
cognitio æternorum ut comparetur 1.39.c
cognitionis secretorum dei impedimenta to. 1 783.c
cognitio dei facies dicitur 1.800.b
cognitio dei per fidem fit 2.1308.c
cognitio peccati 2.1470.d
cognitio dei perfecta est uisio absoluta tom. 2 1207.c
cognitio conditoris beatorum tantum est. to. 2 1207.d
cognitio dei quomodo tenenda 2.1225.d
cognitio dei lumen est 2.619.d
cognitio lucis uerę quàm sit iucunda tom. 2 1452.c
Cognoscere deum per fidem est aliud quàm per speciem 1.536.c
cognoscimus quæ 2.1275.a
Coinquinationis causa 2.1196.d
Colere uera satis non est 2.1375.b
colitur doctor à suis quando 2.1489.d
ad Collem domini uenire quid sit 2.1465.d
collem domini ubi inuenimus 2.1456.b
collis quid sit 2.1456.d.1515.a
collis altitudo est montis 2.1455.a
collis filij dextræ est æterna celsitudo redemptoris 2.1513.d
Collo erecto contra deum currere 1.423.b
collo suspensa clauis, quæ continet de catenis Petri contra omnia aduersa nos munit 2.1172.b
collum locutionem designat 2.1417.b
collum sponsæ prædicatores designat 2.11.c
collum superbiam exprimit 1.1169.a
Colubri nomine diabolus signatur 1.580.b
Columba simplicitatem indicat 1.3.d
columbæ natura 2.333.d
columbæ donum spiritus sancti designant. 2 513.d
columbæ cur resideant iuxta aquas 2.40.c
columbarũ duo pulli quid notent 1.1095.b
columbarum oculi quid notent 2.12.d
columbas uendere qui dicantur 2.331.a
Columnæ nubis mysterium 1.48.d
columnæ cœli quid notent 1.576.a
Collyrio oculos inungere 1.1236.b
collyrium infirmatos oculos curat 1.174.c
Comæ capitis quid 2.55.a
comam facere succiso trunco quid sit tom. 1 405.a
Comedere librum sacrum 2.157.a
comedere cum sanguine quid sit 2.1544.c
Commatrem si quis spiritalem in uxorem duxerit, sit anathema 2.1190.a
Commendatio paterna filij mentem accendit 2 1156.d
Cõminatio dei est terror adhuc sequētis supplicij 1.112.d
Committimus innumerabilia peccata tom. 2 1504.d
Cõmunicare possumus tutò ægrota persona benedicente 2.1158.d
communicare non licet his qui excommunicatis communicant 2.851.a
Communione priuantur qui 2.838.d & 1604.d
communione priuatis in mortis periculo uiaticum non negetur 2.1150.a
Communiter uiuentibus forma est Samuel. 2 1290.b
Compassio uera quæ sit 1.701.a
compassionem proximi obsidet plerunq; pietas falsa 2.463.c
compassionis efficacia 1.701.c
Compati ex corde nonnunquã plus est quàm dare 1.702.c
Compedes nostræ quæ sint 1.186.d
Complere debemus cum festinatione quæ nota sunt 2.1535.b
Compunctio duplex 2.1546.b
compunctionis diuersitas 2.315.b
in Compunctione non fauor seculi, sed fructus diuinæ placationis quærendus est to. 2 1377.c
compunctionis principalia quæ 1.1414.b
compunctionis gratia quando menti infundatur 2.1494.d
Computrescere quid sit 1329.d. 2.951.b
Conceptio natiuitas dicitur 1.978.c
Concipere dolorem quid sit 1.429.a
Concilia sine odio et inuidia celebranda sunt 2 639.b
concilia quatuor quos damnauerint hæreticos 2.767.a
concilia quatuor cõparantur euangelijs. to. 2 717.c
contra Cõcilia quatuor qui loquitur, anathema sit 2.825.b
contra Concilia quinq; prima errantes excõmunicantur 2.717.c
concilia debent cum maturitate celebrari. 2 639.b
concilia per Parochias habenda sunt tom. 2 986.b
conciliorum quatuor cum quinto præstantia 2 657.b
concilium Numidiæ peruersum 2.750.d
concilium bis in anno fieri debere constituerunt patres 2.1183.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

concilium quales debeat personas habere.to. 2 682.d
Concionator ut honore sic & uirtute audito res superare debet 2.651.a
concionator laudem non quærat ex doctrina 2 299.d
concionator in officio suo respiciat artiū humanarum naturam 2.985.d
concionatores qui scientia tantum & non etiam uita uigilant, auditores occidunt to. 1 719.c
concionatores quando periculosi sunt tom. 1 1228.a
concionatores ex nouitijs fieri non debent. 2 818.a
cõcionatores dum quosdam corrigere uolũt quid obseruare debeant 1.817.b
concionatores qualia prædicare debeant.to. 1 573.b
concionatori adesse debet sanctitas uitæ & eruditio sapientiæ 2.1353.c
concionatori quæ iniungantur ab electoribus 2.1441.d
concionatoris locutio firmari debet in sacris literis 1.601.a
Concordia per solam patientiam conseruatur 1.728.d
concordia facta inter ecclesias & monasteria 2.936.c
concordia in nobis esse debet 2.1147.c
concordia, quanta sit uirtus 2.127.c
concordia culpas claudit 1.83.a
uide pacem
Concupiscentia cum mentem præuenerit, soboles pessimas nutrit 2.1571.b
cõcupiscentia secularis est uua reprobæ mentis 2.1384.d
concupiscentia gignens peccatum est torcular producens unum 2.1384.d
cõcupiscentia gignitur à diabolo 2.1556.b
concupiscentia inducit peccatum 2.1527.a & 1576.b
concupiscentia quando maior 2.1527.b
concupiscentia superati quidã putant se posse saluari in cõiugio 2.1571.d
concupiscentia parit peccatum 2.1576.b
concupiscentia repentina qui superantur ut sint docendi 1.1312.d
concupiscentia studiosa, tãtum inquinat religiosum, quantum adulterum secularem. 1 720.c
concupiscentia plus petit necessitate 274.d
concupiscentiæ recte conuenit nomen primatus 2.1526.c
concupiscentiæ seculares insidiantur tendentibus in regnum dei 2.1289.a
concupiscentias seculares sequi non debemus ibid.
concupiscentiæ prauitas sequitur mentem cæcam 2.1484.c
concupiscentiæ ardor per peccatum augmentatur 2.1527.b
concupiscentiæ seculares sunt in infimis to. 2 1513.a
concupiscentiam secularem quicunq; habet conformatur imagini spirituum malorum 2.1379.a
Concupiscunt multi corde quod refugiũt actione 2.1570.c
Concutit mentem aliquando contemplatio. 2 1311.d
concutitur affectus carnalis ut spiritualis uita reueletur 2.1533.b
Condemnandus sine iudicio nullus est tom. 2 1035.d
Condemnari potest pro multorum salute unus 2.1183.b
Conditor noster patrisfamilias persimilis to. 2 389.c
conditor facturam suam non deserit tom. 1 971.a
conditor qui resilit pacis cõuentionem dissipat 1.292.c
conditorem maxime diligentes maxime diliguntur 2.1439.d
Conductores subinde mutandi non sunt to. 2 668.b
cõductoribus singulis equa una danda est ut inde aliquid quotannis reddant tom.2. 1177.a
Confessio iccirco recipitur ut pœnitentiæ fructus subsequatur 2.1598.b
confessio deuota uox ualida est apud deum. 1 881.d
confessio uera quæ 1.272.b
salubris 2.1597.d
confessio quid præstat 2.525.d
confessio magni põderis quam à ueritate nõ separat dolor 1.272.b
confessio ui extorta nil ualet 2.860.c & 1021.c
confessio qualis esse debet 2.1552.c
confessionem quæ sequi debent 2.1597.d
confessionis uox quæ despecta 1.272.b
confessionis exempla 2.118.a
confessionis ueræ signum, ubi sit positum.to. 2 1598.b
confessionis iusti & iniusti differentia tom. 1 392.d
confessionis ueræ indicia 1.747.b
confessio est uia ad portã paradisi 2.220.a
Cõfitentibus possunt peccata dimitti per prædicatores 2.1585.d
Confitentur alij uerbis magnis sua peccata alij minimis 2.1552.b
confiteri aduersum se quid sit 2.545.d
Confidunt multi peccando de dei misericordia 2.1315.b
confidere nostris actibus non debemus to. 2 123.c
uide credere
Confines nostri sunt electi priores 2.1362.b
de Cõfirmatis si dubium sit cõfirmandi sunt. 2 1182.b
Confusio rerum, consilia nos docet 1.56.d
confusione sicut diploide induti 1.324.a
confusio uitatur cum non potestas, at æquitas dominatur 2.1181.b
confusio uitanda est in omnibus rebus tom. 2 995.c
confusio tudæorum 2.1244.d
Congregare in peccato erit expendere in damno 2.1082.a
congregatio debilis, uirtutis personam non dat 2.1607.c
Coniugati quo pacto ad uitam cœlestem tendant 1.8.b
coniugati coniugio obligati sunt 2.1575.b
coniugatorum uirtus 1.232.b
cõiugati uelut in rota circumeunt 2.1385.d
Coniugalis uita tertium tenet locum in ecclesia 2.1444.a
coniugalis uita à supplicijs secura est tom. 1 1303.d
Coniugis copula in honestate thalami roboranda est 2.1572.b
coniugem ex consanguinitate accipere incestas est 2.1182.c
coniuges cogitent nõ quæ ab altero tolerãt, sed & quæ ab ipso tolerentur 1.1303.a
coniuges sic seipsis uti debent ut non ad meretriciam obscœnitatem defluant tom. 2 1575.c
coniuges ignem temperare per honestatem possunt 2.1576.b
cõiuges sic sibijpsis placeant ut non displiceant deo 1.1302.a
cõiugibus cur specialiter tribulatio inesse dicatur 1.413.d
in Coniugibus omnis obscœnitas damnatur. 2 1575.c
coniugibus coniugalis honestas imperanda est ibid.d
Coniugium quando diuidi possit & quando non 2.1068.b
coniugia celebrantes cur coniugatos conuocent 2.1193.c
coniugia prohibita 2.1190.a
coniugia spernentes habent grauissima carnis prælia 2.1521.d
coniugia religionis causa non dissoluantur. 2 1068.a
coniugij admixtio non est iniquitas, sed uoluptas admixtionis 2.1197.c
coniugij iura quæ 1.303.a
coniugij obligati ut sint admonendi tom. 1 1302.a
coniugium nõ nisi fornicationis causa dissoluatur 2.1074.c
coniugium culpa non est 2.1197.b
coniugium sanctum est 2.653.d
Connubij abstinentia prohibetur in lege to. 2 1272.d
cõnubiũ honorabile esse debet ac thorus immaculatus 1.1573.c
Consanguinei usq; ad septimam lineam coniungantur 2.1180.c
de Consanguinitatis cõiunctione ad Augustinum scripta 2.1180.c
consanguinitatis gradus prohibiti tom. 2 1192.b
de Conscientia alterius non est temere iudicandum 1.6.c
conscientia leuis quæ concipit, leuior lingua prodit 1.146.a
conscientia nostra pulsatis uirtutibus turbatur 1.56.a
conscientia quid nobis prædicit 1.1100.b
conscientia polluta habet diuinum eloquium contra se 2.1509.d
conscientia semper remanet accusatrix to. 1 394.c
conscientia hominis dum turbatur, reparatur similitudo conditoris 2.476.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

conscientia delictorum est omnium afflictionum maxima 2.636.c
conscientia quem non accusat, liber est to. 2 873.a
conscientiæ nullus quando obducatur tom. 2 1354.c
Consecratum semel tudeis non est restituendum 2.958.a
Consensus in delectationē ut admittatur to. 1 115.c
consensus peccati ut fiat 2.1199.b
Consilia bona ministrantes sacerdotes sumus 2 1548.a
consilia sacræ mentis subcrescunt uitæ actiuæ 2.1236.c
consilia ubi locum habeant 2.1535.a
consilia salubria maiorum 2.1391.c
consilia ubi sunt petenda 2.1535.a
consilia diuina ubi exposita 2.129.c
& 1523.a
consilia mali spiritus ut ualeamus refellere dominum accipimus prius à domino 2.1381.c
consilia maiorum quàm sint reuerenda to. 2 1393.d
consilia impiorum seruiunt deo 1.190.a
consilij conuiuium 1.17.d
consilij nomine quid signatur 1.377.d
consilij diuini cognitio quibus reueletur to. 2 1317.c
consilio ut utamur 2.1323.d
consilium graue 1.635.d
consilium alta mentis cogitatione cōprehenditur 2.1526.c
consilium dare stulto charitatis est 1.570.c
cōsilium cui fortitudinis robur deest, uile est 1 18.a
consilium ubi esse non potest 2.268.c
cōsilium prædicatorum alij cōtemnunt, alij perficiunt 2.1359.a
consilium diuinum dum deuitatur, impletur 1 190.d
consilium quid sit 1.377.d
consilia nostra uiribus nostris non tribuamus 1.56.d
consilia dei occulta super nos timenda sunt 2 329.c
consilium prædicatorum subditi grato suscipiunt animo 2.1484.d
Consiliarij mali cauendi sunt 2.804.c
Consulimus dominum quando 2.1422.d
Consulum apud ueteres dignitas 2.327.d
Consulta sacri eloquij gratiam dare non possunt 2.1323.b
Consobrinam in uxorem ducēs sit anathema 2 1190.a
Consolanti quæ sint necessaria 1.71.b
Consolatio unde petenda eli 1.38.a
consolatio inter flagella 2.999.d
consolatio in bonorum amissione 1.37.c
consolationis modus 1.431.c
consolationis ordo quis sit tenendus 1.70.d
Consortium impiorum fugiunt pij 2.541.a
Conspersio pulueris ad quid 2.1339.c
in Conspectu domini stare 2.1269.a
& 1496.d.b
in Conspectum domini duobus modis uenimus 1.393.a
in Conspectu dei stare desirunt paruuli uir in fortioribus 2.1373.d
Conspicere domini quid 1.1038.d
Constantia sperare nouit quod sæuit to. 2 914.d
constantia dolores non sentire 1.36.c
constantiæ exemplum 1.901.c
Constantini mater Helena 2.1085.a
constantinus Imperator Romanam rempub. ad fidem conuertit 2.1086.a
Constantij episcopi forma, statura & humilitas 1.1336.d
constantij Mansionarij ecclesiæ S. Stephani uita & miracula ibid.b
Constantinopolitana ecclesia sedi Apostolicæ subiecta est 2.961.a
constantinopolitanum concilium damnauit Eunomium & Macedonium 2.657.b
Constantinopolis quales habuerit hæreticos 2 793.a
Constellationis uirtus in puncto est 2.350.c
Constitutio noua quæ 2.1154.a
Constuprari usq; ad uerticē, quid sit. 1.841.a
Cōsummationis nostræ diem secure expectat anima electa 2.1258.d
Consuetudo soror nostra est 1.448.c
consuetudo ex peccato inducitur 1.116.c
consuetudo bona uiri electi 2.587.b
consuetudo quæ non est contra fidem catholicum, immota maneat 2.684.c
consuetudine quid sit sæpe 2.995.d
Contagio carnis nostræ Christi carnis innocentia deleta 1.77.a
Contemnentes dominum erant ignobiles to. 2 1292.d
Contemnunt mali audacter quod boni audiuni 2.1459.a
Contemptor dei æmulum uidebit 2.1293.d
contemptores dei non recipientur in electorum gloriam ibid.a
contemptoris brachium & domus quæ sit ibid.b
contemptoris in domo senex nullus inuenitur ibid.d
de Contemptu seculi huius 2.883.b
contemptus subditorum auget meritum prælatorum 2.1389.b
Contemplatio quæ nobis mediocris est unde procedat 1.266.d
contemplatio tribuitur cuilibet statui tom. 2 249.b
contemplatio cœlestium non à nobis proficiscitur 2.1233.d
contemplatio Christi umbra est 2.1523.b
contemplatio diuinitatis sensum tangit, mentem plene non reficit 1.266.b
contemplatio ne inflet, tentatio aggrauat. to. 2 209.b
contemplatio occulta per scripturā probanda est 2.1323.a
contemplatio in angelos fiat postquā à deo recedit 2.1240.a
contemplatio diuina quid 1.153.c
& 202.d
contemplatio internæ lucis clarissima dies est 2.1537.d
contemplatio diuinorum requirit externorum quietem 1.359.a
contemplatio commotionem non sustinet 1 174.a
contemplatio dei nobis caliginosa & horrida 1.157.a
contemplatio quanta sit uirtus 2.1386.c
contemplatio duplex 2.251.c
à Contēplatione abarcemur sæpe propter nostram negligentiam 2.1234.b
ad Contemplationem cur difficulter ascendamus 2.1234.b
contemplationem quærentibus aliora sunt pandenda 2.1367.d
contemplationem trinitatis ieiunando recuperamus 2.1485.d
contemplationes pennis signantur tom. 1 207.a
contemplationi dediti deliciæ colligūt in uirtute humilitatis 2.1365.c
contemplationi fere collapsæ spei renouatæ gaudium cibus est 2.1238.a
contemplationi modus statuendus tom. 1 203.d
contemplationi mens diu non uacat. 1.160.b
contemplationibus oportet deus adsit tom. 2 1367.b
contemplationis gratia datur omnibus to. 2 249.b
contemplationis acies in gyrum concutitur. 2 1240.d
contemplationis lumen subiecti sæpe acquirunt, prælati amittunt 2.1303.c
contemplationis proiectus qualis esse debeat 1.563.b
contemplationis oculus sæpe cōfunditur. to. 1 335.b
contemplationis supernæ est magna latitudo 2 1614.d
contemplationum diuisio 2.245.d
Contemplatiua uita dicitur filia tom. 2 1560.c
contemplatiua uita ab actiua oritur tom. 2 1561.b
contemplatiua uita perpetuò durat tom. 2 212.d
contemplatiua uita cum actiua in quo conueniat & differat 2.1562.b
contemplatiua uita turbas multitudinis deserit 2.1560.c.1561.b
contemplatiuæ uitæ speculationes 2.212.a
contemplatiuæ uitæ typus 1.206.d
Contemplantes cur dona sua seruare queant 2 1367.c
Contemplatori perfecto nulla uxorum pugna oritur 2.1236.d
Contendere cum deo quid sit 1.292.a
contendere cum deo in iudicio quid sit to. 2 625.b
Contentionibus finis nullus est si iudicata differantur 2.1075.b
contentionibus ne deseruiret Gregorius, maluit alieno intellectui cedere 2.507.c
in Contentionibus charitas mortem nō relinquat 2.1005.b
Cōtigerunt omnia ueteribus in figura, scripta sunt autem propter nos 2.1393.c
Contimentes dum præterita carnis oblectamenta recolunt, erubescunt 2.1501.b
continentes experta seculi blandimēta despiciunt ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

continentes quo pacto uiuant in mundo to. 1 8.b
continentes exemplo suo quid efficiunt to. 2 1501.b
Continentia secundum tenet locum in ecclesia 2.1444.a
continentiæ corporis, cordis est iungenda puritas 2.1380.b
Continentium excellentia 2.232.b & seq.
Conterimur aliquando à deo & aliquando à diabolo 1.217.c
Conterit facilè infima quis 2.1555.a
Contritio maior non est quàm relicto creatore creaturam quærere 1.835.d
contritionis modus 1.109.d
contritio impiorum 1.835.c
contritio peccatorum 2.315.b
Controuersia inter religiosas personas orta ut sit finienda 2.1126.c
controuersiæ in ecclesia sine mora sunt componendæ 2.1040.b
Contumelia illata probat qualis quisq; sit. to. 1 1337.b
Conualles ima pœnarum loca signant to. 1 223.a
Conuenticula humana cauēda sunt. 2.1175.b
Cōuentio Christi et Belial nulla est. 2.1376.a
Conuersatio euangelij, comparatione legalis uitæ, lini subtilitas est 2.1272.d
conuersatio ad opera pertinet 2.1289.d
conuersatio bona locus noster est 2.1529.b
conuersatio secretior tentationum incendia non sentit 2.1450.b
conuersatio nostra in cœlis est 1.17.b
cōuersatio sanctorum spiritualis quibus panditur 2.1433.a
cōuersationem spiritualem quam habent electi maiorum locutione didicerunt to. 2 1470.c
conuersationis profectus 2.1289.d
conuersationis pulchritudo in nōnullis sacerdotibus ueterascit 2.1403.a
conuersationis piæ exempla quam utilitatē habeant 2.1288.c
cōuersationis electæ ordo rectus. 2.1462.b
conuersationis exempla sequi debent minores 2.1565.c
Conuersæ mentis profectus 2.1533.1535.c
Conuersi ad dominū peccatores, non pereūt 2 1319.a
conuersi nuper magna tela amaritudinis patiuntur 2.1600.d
conuersi nuper uehementer pauēt prælia tentationum 2.1378.d
conuersi quidam inuoluuntur pristinis flagitiorum sordibus 2.1350.b
conuersis maximum episcopale sit solatium 2 937.b
conuersis retrahit dominus pœnam minitatam 2.1316.a
conuersorum lucrum dominus imputat doctori 2.1288.a
conuersorum tres modi sunt 1.808.b
conuersorū diuersitas magna est 2.1536.d
conuersum uult deus iustitiam habere to. 2 1449.a
Conuersio Pauli prouerbium est facta peccatori 2.1469.a
conuersio peccatoris non in confessione consistit 2.1298.d
conuersio peccatorum multa indiget compassione prædicatorum 2.1530.d
conuersio securitatem parit 1.807.d
conuersio uera nō in ore, sed corde accipitur 2.1298.d 1370.a
conuersio differtur ut conuersi diligantur. 1 1419.a
conuersio mentis, pars tertia est in pœnitente 2.1597.d
conuersio peccatorum ultimum tenet locum 2 1444.a
conuersio peccatoris quādo ualet 2.1537.a
conuersio nostra non ex nobis, sed ex deo est 2 124.d
conuersio flagitiosorum qualis 2.1528.a
conuersionem peccatorum quomodo expectat deus 2.1277.c
conuersionis uis 2.1299.a
cōuersionis celeritas oritur ex præcipitatione consilij 2.1414.b
cōuersionis aditum dolor aperiat 2.1122.d
conuersionis uerus ordo 2.1495.c
Conuerti ad deum sine deo non possumus. to. 2 630.d
Conuertuntur prædicatorū ministerio qui nequissimi fuerunt 2.1412.a
Conuitia illata quomodo bene toleramus. to. 1 1020.a
conuiuia fere sine culpa celebrari nō possunt 1 5.c
conuiuia iusta & iniusta 2.706.c & 707.b
conuiuia sunt plena loquacitatis 2.530.a
conuiuia quid efficiant 1.136.b
conuiuium Christi ultimum, cum septem discipulis fuit habitum 2.420.b
conuiuium dei cœna non prandium uocatur 2 493.a
Cophinus stercoris quid 1.458.d
Coquinæ fantasticum incendium 1.1361.c
Cor custodiendum sedulò 1.20.a & 1033.c
cor nostrum ad seruitium conditoris inflectere 2.1496.c
cor Apostolorum per spiritum immutatum in aliud 2.1465.a
cor si creator deserit, nullus inhabitator colit 1 47.b
cor in amoris ara ardeat 1.19.a
cor nostrum in medio nostri est 2.1375.b
cor nostrum quando nos derelinquat to. 2 1439.a
cor nostrum mare est 1.959.d
cor quando nos in petitione reprehēdat to. 1 358.d
cor ecclesiæ quod sit 2.1218.a
cor quid 1.355.a
cor humile quid fugiat 1.740.b
cor sine disciplina superiora nō appetit to. 1 443.d
cor carnale humilitatem respuit to. 2 464.d
cor deus destruit cum relinquit 1.377.d
cor consilium continet 2.1323.d
cor minus afflictum impatiens redditur to. 1 36.d
cor indurat dominus cum non liberat ab obduratione 2.180.b
cor aliud immutare quid sit 2.1464.b
cor si in intētione corrumpitur, actum est de medietate & fine eius 1.22.b
cor & anima sacram notant scripturam to. 2 1296.c
cor primò, pòst lingua custodienda est to. 2 1516.b
cor iusti altare est domini 2.1387.c & 1.832.b
cor stultorum dissimile est semper to. 1 1283.d
cor lapideum quando dominus tollet to. 1 357.c
cor suum sancti uix inuenire possunt to. 2 1550.c
cor ut tentet dominus & ut diabolus to. 1 52.a
cor nostrum altare dei est 1.832.b
cor tergere ab illicita cogitatione difficile est 1 811.a
cor omni custodia seruandum 2.1033.c
cor nostrū amittimus in peccatis 2.1257.a
cor audiens uerbum dei, est locus certaminis 2 1535.c
cor apud homines ex uerbis pensatur to. 1 857.b
cor intuetur dominus, homo faciem to. 2 1611.d
corda sua iusti possident 2.1256.d
corda excitat deus prædicatorum tom. 2 1495.b
corda Apostolorum spiritus sanctus in charitatis uirtutem separauit 2.1249.c
corda sanctorum quando tangit deus to. 2 1476.c
corda cum manibus leuare ad deum quid sit 2.1123.b 1.587.b
corda ea deum uident quæ nō in uitia descendunt 2.162.b
corda electorū donis spiritus subitò implentur 2.1460.b
corda præparare domino 2.1375.c
corda reproborum quid proprij habeāt. to. 2 1399.a
corda cum manibus eleuare quid sit to. 1 587.b
corda prædicatorum ad docendum quid illuminat 2.1485.d
corda iustorum ægre ferunt quod se examinare perfecte nequeunt 1.308.d
corda electorum docētur duplici eruditione 2 1306.b
corda utiliter uulnerata 1.196.c
corda arentia aut uirentia quæ sint to. 1 1039.b
corda nostra in luteis uasculis occlusa tenentur 1.622.d
corda sua reprobi non habent 2.1256.d
corda hominum quando cognoscantur to. 1 516.d
corda pœnitentium, fiunt locus dei 2.163.c
corda electorum plenitudine spiritus sancti inebriantur 2.1334.c
corde fugacius nihil 1.1277.a
corde simplici felicius nil 1.421.a
corde credere ad iustitiam quid sit. 2.1598.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

corde relicto dominus uerba facit in testimonium 1.378.b
corde mundo existentes deum uidebunt to. 1 26.b
cordis cogitantes et deliberationem to. 2 1296.c
cordibus duris sine fructu prædicare grauis moeror est 1.1210.a
cordis immutatio non est minus miraculum quàm aeris perturbatio 2.1495.b
cordis ciuitas altis manibus protegitur to. 2 1234.a
cordis oculus à malitiæ puluere purus seruãdus est 1.22.c
cordis insensibilitas nõ est uirtutis uerè pondus 1.36.c
cordis dolorem confert exterminatio uirtutum 2.556.d
cordis risus in iustis nascitur de lætitia securitatis 1.287.a
cordis os cogitatio est 1.492.a
cordis anchora est pondus timoris 1.205.a
cordis tenebras discutit amor lucis 2.287.c
cordis tumultus quid 1.139.d
cordis foribus fortis sensus præponi debet 1 19.d
cordis simplicitas dies est 2.588.a
cordis sanitas uita carnium 1.1270.a
cordis oculus ubi figendus sit 1.737.c
cordis durities pœna aperiat 2.1122.d
cordis contra tenebras quid quærendum sit. 2 951.b
cordis testis aduersitas est 1.272
cordis & animæ præceptum 2.1297.a
cordium nostrorum commotiones magnæ duæ sunt 2.167.a
cordium reproborum profectus 2.1393.b
cordium aliorum cogitationes nobis ignotæ to. 1,6.c
Corinthij ad somnum uocantur 2.1322.b
corinthios cur ab initio ut perfectos laudarit Paulus & postea negarit 2.177.b
corinthiorum proteruiam ut Paulus correxerit 1.1265.a
Cornelij eleemosynæ, ante baptismum acceptæ sunt 2.269.a
cornelij conuersio 1.931.b
cornelius antequam fidelis esset pro bonis operibus meruit audiri 2.141.b
Cornu in deo exaltatum quis habeat to. 2 1257.a
cornu olei, uncti sunt reges ueterum to. 2 1616.d
cornu telum est animalium 2.1606.b
cornu asinæ est potestas ecclesiæ 2.1242.d
cornu quid signat 1.1041.c & 1255.d
cornu oleo implere quid sit 2.1606.d & 1616.d
cornu nostrum in deo salutari exaltatum est 2 1243.a
cornu spiritualem cõuersationem doctoris signat 2.1607.a
cornu in nare gestare quid sit 1.1056.b
cornu patriarcharum & prophetarum to. 2 1243.b
cornu ecclesiæ bodie exaltatũ est 2.1243.b
in Cornu electæ mentis intentio designatur 2 1257.a
cornu ferire quid sit 2.1606.c
Corona in capite quid sit 1.470.a
corona non datur sine uictoria 2.10.d
coronas ante thronum domini mittere quid sit 1.741.c
Corpora nostra domus lutea 1.166.b
corpora mortuorum aliquando laudabantur 2 515.c
corpore quod non potest dilectionis amplexatur brachijs 2.1096.b
corpori nostro curandi necessitas nunquam deest 1.268.a
corporis salus exercenda est ad salutem mentis 1.1282.b
corporis molestia salus cordis 1.1273.d
corporis nostri salus ægritudo est 1.267.d
corporis pars honorabilior 1.423.d
corporis cura assidua 1.127.c
corporis calor ab anno quinquagesimo frigescit 1.1354.a
corporis necessitati cibus dandus est, nõ gulæ uitio 2.1479.c
corpus Christi nos omnes sumus 2.104.d
corpus quod corrumpitur aggrauat animam 1 259.d
corpus extenuat, qui amore cœlestium cor inflammat 2.1526.a
corpus domini ieiuni uitiorum bene sumunt. 2 1262.b
corpus pontificis Romani sine uelaminè ad sepulturam portandum 2.1188.d
corpus aggrauat animã & deprimit sensum multa cogitantem 1.574.d
corpus cœnosum in splendorem uitæ cõmutare 2.1357.b
corpus hominis testa fragilis 1.65.c
corpus macerare & tamen honoribus anhelare quid sit 1.278.d
uide carnem
Corporales delitiæ quam naturam habeant. 2 492.a
Corporeis rebus inhærere carnale est to. 2 1235.a
Correctio prauorum magnam requirit artẽ. 1 433.a
correctio pro qualitate personarum temperanda est 1.431.d
correctio erga prauos excitat eos ad insaniam 1.344.c
correctio bonos ad obedientiam impellit. to. 1 344.c
correctio non fiat mente commota to. 2 1192.a
correctio uerborum cum non iuuat, separare oportet malos 2.1513.d
correctio ut transeat in crudelitatem to. 2 1045.d
correctio sit diligens non seuera 2.1045.d
correctione digna si quis negligit, uires uitijs addit 2.1152.d
correctionem reprehẽsibilium nolle audire, graue est 2.1141.a
correctionem resecandorum qui intermittit, committit ea 2.927.a
correctionis ordo quis 2.1045.d
correctionis primæ, secundæ, & tertiæ considerationes 1.777.b
correctionis modus in lapsis 2.1513.a
correctionis modum tradũt magni doctores sæpe ob charitatem 1.350.c
correctionis conditiones 1.1247.b
Correcturus alios mundus à uitijs esse debet. 1.237.a & 2.1492.a
correcturus alium in malis prius ea uitabit. 2 1492.a
Correctis gratia non est neganda 2.1014.d
Corrigenda silentio premere non est amoris. 2 1014.c
corrigendæ semper non sunt culpæ. to. 2 1477.b
Corrigere minores maiores ut debeant to. 2 1541.b
corrigere qui potest, nec facit facientis culpam habet 2.992.b
corriguntur difficulter proterui, & ut corrigantur 1.432.d
Correptio congruum tempus requirit to. 1 432.c
correptio huius uitæ mansuetudinis est to. 2 536.d
correptio iustorum periculosa 1.142.b
correptio consistit in tribus 2.1409.c
correptio unius plures emendat 2.1183.b
correptio erga iustos & iniustos subditos qualis 1.855.c
pro Correptione iniurias respondere iniquitas summa 2.563.d
correptionem quare electi appetant to. 1 218.c
correptionem boni charitatis ministerij putant 1.344.c
correptionis sermo clauis est apertionis to. 1 1240.d
correptionis asperitas 1.195.c
Correptori insurgunt praui uide emend. increp. reprehensionem & correctionem
Corrigiam calciamenti soluere 2.340.d
Corruptio nostra in uitijs unde 2.1601.c
corruptionis sarcina grauis 1.403.d
corruptionis uincula quæ 1.127.d & 128.b
corruptionis malum semel assumptum semper exercemus 1.960.a
de Corruptione ad gladium transire quid sit 1 787.d
Corruit iuste iudicio populi qui illi fuit causa perditionis 2.1405.a
corruunt in examine futuro qui 2.1505.d
corruunt inter magna opera sæpe qui to. 2 1287.d
Corui eiusq; pullorũ nomine qd designetur. 1 1013.c
corui moralis expositio 1.1015.d
corui de torrentibus qui dicantur 1.609.d
coruorum pullis quomodo detur esca to. 1 1013.d
coruus in pullis quid respiciat 1.1016.b
Costæ constringunt uiscera 1.457.c
costarum nomine quid signetur ibid.
Credendum est de nobis quibus 2.1448.b
Creditores filios debitorum suorũ tenere nõ possunt 2.773.a
credi quid dicatur uide fides

Universidad de Deusto
Biblioteca

Creari quantum fit 1.184.c
creauit deus omnia simul 1.1103.d
Creata cuncta per quem 1.326.b
creata intelligere perfecte non possumus to. 1 156.d
creata omnia ex nihilo sunt facta 1.541.b
creata omnia principiū habuerunt 1.898.b
creatæ sunt res omnes quomodo 1.1103.d
Creatura irrationalis fluxa 1.162.b
creatura creatori æquari nō potest 1.567.d
creatura omnis angusta est creatori 1.125.b
creatura noua quæ sit 2.156.c
creatura uanitati est subiecta 1.128.a
creaturæ dei uestigia quæ sint 1.858.b
creaturæ irrationales quatenus contra pios pugnent 1.182.d
creaturæ diuinitatis notitiam nobis proponunt 1.156.c
creaturæ humilitatis nos admonent 1.859.a
creaturis omnib prædicandū est 2.1557.b
creaturarum diuisio 1.185.d
Creator omnium, cuncta per seipsum tenet. 1 119.c
creator fructus terræ sublimis factus est to. 2 198.c
creator in diuinitate uideri non poterat to. 1 662.a
creator omnium in parte non est quia ubiq; est 1.538.c
creator & ignis dicitur & cōsumēs 2.98.a uide conditorē, dominum, & deum
creatoris solius stare est 1.162.c
Crescere spiritualiter quid sit 2.1316.b
crescit quæ mens 2.1535.c
crescunt quidam & corruūt mox 2.1316.b
Crimen & peccatum quid differant 1.721.c
crimina quomodo recensentur 2.1568.b
crimina uitari, caueri nō possunt 2.1547.a
criminis graue pōdus quomodo deponi possit 2.1494.d
Criminatores falsi puniendi sunt 2.717.a
Criminosi uix reconciliantur deo 2.1358.a
Crisorij mors 1.1453.d & deinceps
Crux lignum dicitur 1.404.a
crux in qua lignum dominicæ crucis et capilli Ioannis Baptistæ fuerunt 2.1002.d
crux cum dolore & fide portanda 1.37.b
crux duobus tollitur modis 2.462.d
crucis utilitas 2.1055.c
crucem Iesu in angaria portare 1.278.d
crucem baiulare quid sit 2.502.c
Cruciatum appetit mens iusti 1.217.d
Crudelitas sæpe uult uideri iustitia 1.773.b
Crudum comedunt tudei 2.1270.d
Crurum reuelatio in mente 1.189.a
Crystallum quomodo fit 2.120.b
Cubicula ingredi quid sit 1.115.a
Cubicularij Papæ quales esse debent 2.811.a
Cubiti thalamos mēsurātes qui sint 2.221.b
Cubitus quid notat 1.1026.d
Culicem colare quid sit 1.9.a
Culmen humilitatem non docet 1.1233.d
culmen spirituale nō nisi humiles recipit to. 2 1611.d
culmini ecclesiastico qui præficiendi sunt diligenter inuestigentur 2.1489.b
Culmus farinam non facit quid sit 1.277.c
culmū germen non habere quid mystice ibi.
uide dignitatem & potentiam
Culpa cum defenditur geminatur 1.111.c
culpa quælibet animam polluit 1.359.d
culpa fauoribus nutrita incessanter crescit. 1 117.b
culpa nō tantum ab opere sed & à cogitatione separanda 1.86.d
culpa ex conuersatione cognoscitur tāquam ex sorte 2.1551.d
culpa quæ facile in exēplū trahitur 1.1228
culpa originalis mouet carnem 2.1601.b
culpa cum absconditur effugatur 1.1312.a
culpa quæuis tribus modis committitur to. 1 1309.b
culpa quo uberius fletur, eo altior ueritatis cognitio attingitur 1.914.b
culpa patris filium non grauat 2.769.c
culpa cognita feriēda est austerius 2.1548.d
culpa quæ magna 2.1239.c
culpa apud nos quantum ualere debet tom. 2 1014.d
culpa facile corrigitur cum erub. 1.1119.c
culpa quæ citius dimittitur 1.351.a
culpa resecatur post cogitationem abscissam 2 1625.a
culpa hūani generis ubi abscinditur 2.426.b
culpa quare despiciatur 1.834.c
culpa leuigari potest in uiris bene meritis to. 2 1553.b
culpa quando punienda 2.1548.d
culpa maxima 2.1391.d
culpæ graues in omnibus æqua asperitate nō sunt insequendæ 2.1549.c
culpæ nō solum obiurgandæ sed & insequendæ sunt 2.1288.d
culpæ primæ merito omnes æquè ad carnis interitum trahuntur 1.309.c
culpæ memoria erit in beatitudine 1.130.b
culpæ crescentis casus 1.524.a
culpæ quomodo emendandæ 2.1014.d
culpæ in usu animus debilius resistit 1.117.a
culpæ culpis feriuntur 1.838.a
culpæ consensus unde 1.113.d
culpam culpæ iungere quid 2.999.d
culpam occultam sequitur aperta percussio. 1 863.a
culpas sine increpatione non deserit deus to. 1 1201.d
culpas agnoscere ubi culpa nō est, bonæ mentis est 2.1196.b
culpas sæpe imminentes nō uitamus, nec perpetratas agnoscimus 1.195.b
culpæ quo pacto dinumeret deus 1.410.d
culpas primò quærit doctor, postea ferit to. 2 1513.a
culpas reprehendunt pastores ac simul uitare docent 2.1544.d
Cultui uestium actionis quoq; ornamēta conuenire debent 2.989.b
Cunei Philistinorum tres quid figurent to. 2 1515.d
Cupiditas sæua quid agit 2.1076.b
cupiditate obsessus deo adhærere nequit to. 2 983.b
cupiditates carnales restringendæ 2.565.b
cupiditati ipsa celeritas tarda est 2.630.a
cupiditatibus liberi sunt sancti 1.121.d
cupiditatis uituperium 2.274.c
cupiditatum turbæ 120.d
Cura terrenarum rerum ingens est 1.54.c
cura præsentium rerum ut sit habenda to. 1 341.a
curæ alienæ negligentia est magnum peccatum 2.1313.a
curam habere secularium quid faciat 1.748.a
curā aliorū qui non debet sumere 1.774.a
Curialis mors 1.1445.c & deinceps
Curiositatis uitium graue est 2.494.b
Currus carnalium prælatorum 2.1394.b.c
currus tyrannorum 2.1396.a
currus decem unicuiq; electo in prælium deputantur 2.1503.d
Currum fabricare 2.1396.b fabricant pij 2.1407.d
curru antiq pugnare cōsueuerūt 2.1406.a
Cursoris officium 1.311.d
Curuus terram semper intuetur 2.460.c
Custodia solerti pensandum quid corde operemur agamus 1.342.a
custodia dei opus habemus 1.267.b
Custodire per intentionem quid sit 1.540.c
Cutis nomine quid accipiatur 1.438.c
Cyathi quid signent 1.666.b
Cyneus possidens dicitur 2.1575.b
cyneus ab Amalech discedere iussus, quid significet ibid.c
Cypressus quid designet 213.c
Cypriani sententia de martyribus 2.705.c
Cyprus insula quæ 2.12.c
Cyriacus Constantinopolitanus episcopus. 2 965.a
Cyrilli duodecim capitula reprobata sunt to. 2 890.d
cyrillum in Apollinaris dogma incidisse to. 2 952.c

D

Dæmones prælia mouent contra nos in terra nostra 2.1516.d
dæmones cur mētem impugnant ut postea uitia deuastent 2.1504.b
dæmones putant fideles inferiores & minores 1.2521.a
dæmones ne nocere in futuro possint nunc sunt perimendi 2.1546.d
dæmones de omni malitia sua in æternum punientur 2.1410.c
dæmones in huius cœli terræq; medio uagantur 1.53.d
dæmonum ludus ubi sit 1.1126.c
dæmones in hoc mundo nil proprium possident 2.462.a
dæmones mortuas in peccato animas ad æterna tormenta perducunt 2.1376.b
dæmonibus boues sunt occisæ 1.1093.d
dæmonum fraudes præteritæ ad fulgorem uitæ proficiunt 2.1357.a
dæmonum inuidia in homines 1.54.a
Dagon perdidit manus ac caput 2.1346.d & 1347.a
Damna maiora ad maiorem dolorem mētem concitant 1.4.d
damna minora timentes cœlestis iræ damna incurrunt 1.223.c
damnorū causa in terrenis est origo peccati. 2 1082.b
damnum qui non metuit irascendi causam amisit

Universidad de Deusto
Biblioteca

amisit 2.1526.b
Damnandi diu tolerantur sæpe 1.517.c
Dānādus sine cognitiōe nullus est 2.724.b
Damnare ac affligere differunt 1.819.d
damnat deus per iustitiam nolens 2.1277.c
damnatur ne qui mox utero egressus moritur 1.92.d
Damnati sentient pondus summæ æquitatis 1 338.d
damnati amicorum recordantur 1.554.a
damnati ubi 1.502.a
damnati possint'ne uidere in cœlo beatos to. 2 1294.c
damnati sequaces suos secum in tormentis uisuri sunt 1.339.b
damnati bois domus est infernus 2.1293.c
damnatis nemo commiserebitur 1.99.a
damnatorum supplicia ordinem habent 1. 337.c 338.a
damnatorum dolor infinitus 1.497.b
damnatum nec scientia nec pœnæ quas habet eruditum 2.1294.c
damnati se ignium tormētis nunquam carere agnoscunt 1.254.b
damnatorum animæ an cruciantur ante iudicium 1.1443.a.1448.d
damnati an ad saluatos transire uelint an cōtra 2.530.d
damnati semper uiuent & sine fine morientur 2.531.b & seq.
Damnationis malum leue creditur 1.210.d
damnationis dispar est qualitas 1.557.a
Damascus sanguineus interpretatur 2.52.b
Dan peccatorum uitam designat 2.1317.b
dan coluber in uia 1.1062.a
dan cerastes in semita ibidem
dan simplices designat 2.1317.b
Danda citò danda sunt 1.1287.c
Dare quò pertineat 1.744.c
Datorem hilarem diligit dominus 1.1287.b & 2.1372.c
Daniel uir desideriorum dicitur 2.1560.a
danielis abstinentia 1.1020.d
daniel per charitatem leonum ora clausit to. 1 349.a
daniel continentium typus est 1.8.c & 1.232.b
daniel sapientia uigebat 1.618.b
daniel interpretatus est regis Babylonis somnium 2.66.a
Dauid manu fortis interpretatur 1.85.b 2.27.d & 535.a
dauid maledicendo mōtibus Gelboe quid mystice egerit 1.93.c
dauid regni potētiam bene regebat 1.875.d
dauid prouisus ostenditur 2.1605.c
dauid lampas fuit sed contempta 370.c
dauid aquam de cisterna Bethleemitica bibere noluit 2.1001.b
dauid mons altus fuit 1.412.b
dauid in antecessore suo discere debuit quæ fugeret 2.1391.c
dauid increpationem subditi humiliter audiuit 1.1251.d
dauid Aegyptium puerū cibo reficiens quid signet 1.168.d
Vriæ uxorem auferens, quid sit 1.85.b
typum domini gessit 1.593.c
uir perfectus fuit 2.1230.c
mala non reddidit 1.93.c in medio fratrum unctus quid notet 2.1617.c
dauid de se semper humilia sensit 1.1189.b
Saulem nolens occidere quos signet to. mo 1 1262.d
dauid in solario deambulans cuius typum gerat 1.85.a
dauid figura redemptoris 2.1619.c
dauid pascens oues quos notet 2.1614.b
dauid Vriam ad mensam uocans quid 1.85.c
dauid in magnis uincere non potuit & uicit in paruis 2.1287.d
dauid cur à filio persecutus sit 2.1065.c
iræ diuinæ restitit 1.302.b
dauid per charitatem fugit 1.348.d
dauid cupiuit recipi in conspectum domini 2 1269.a
dauid cur toties repetat quod dominus exaudierit eum 1.152.d
dauid quib. utrutib. præditus fuerit 1.122.c
dauid mortem præ gladio & fame elegit to. 2 1028.d
quam portionem sibi elegerit 2.1213.a
rufus erat 2.1614.d
dauide nihil misericordius 1.902.a
dauidi principatus nocuit 1.1229.c
dauidis facta memorabilia 2.535.a
dauidis pugnæ cum saltatione ante arcā conferuntur 1.933.c
dauidis humilitas ibid.b
Datius Mediolanē. episc. 1.1384.a & deinc.
Debiles qui sunt 1538.b
debilibus grauis non fuit Samuel 2.1491.b
debilis obligatus liber homo secūdum leges, teneri non debet 2.772.d
Decalogi tota summa quo includ. 2.1573.b
decalogus quid continet 2.253.a
Decipientem ac deceptum nouit do. 1.381.b
Decimas rerum & dierum debemus deo offerre 2.373.d
Decipula unde dicta 1.456.b
Declinātes post auaritiā qui sint 2.1404.b
declinantes post bona temporis 2.1497.b
Declinare ad dexteram, quid sit 2.1363.c
Decor mūdanus uertetur in deformitatem to mo 2 1506.c
Dedicanda non est ecclesia quæ 2.291.a
dedicanda sunt loca, erroribus quondam dicata in ecclesias 2.720.d
Dedicationis munus ante donationes impartiendum non est 2.1168.b
Defensio tuta puritas est 1.1270.d
Defensorum sagittæ & clypei 1.1073.a
Defendendi sunt subditi non spol. 2.1473.d
Defendere quod iustum esse non constat turpe esse 2.1037.a
Deficere à seipso quis cogitur si uelit deo appropinquare 2.462.d
deficere est lassescere 1.1541.d
Deficientium in fine bona non fuerūt à deo 2 1362.d
Defectiua qui appetit is occasum petit 1.17.b
Deformitatem nostram debemus obducere diuina claritate 2.1357.c
Defunctorum uoluntates non sunt cassandæ 2 752.d
Dehonorationis manus nulli sacrorū ministro infrenda 2.1181.c
delicta nostra signantur quasi in sacculo to. 1 410.d
delicta præmio commendantur 2.991.c
delicta grauissima quæ sint 2.953.d
delicta portamus ex parentibus sicut rami arboris uitium radices 2.1197.c
del. quotidiana exhaurienda sunt 2.1262.c
delictorum memores esse debemus 2.573.b
delictum sine ultione non manet 1.316.d
delictum quid sit 2.292.b
Delinquere sanctos hic possibile 2.92.d
Delinquentes in pastores delinquunt in dominum 2.1182.a
delinquentes grauiter cor nostrum non habemus 2.1257.a
delinquentium obstinationem digna seueritate confundere oportet 2.1288.b
delinquenti dominus non parcit ut intelligendum sit 1.316.c
delinquenti minime parcitur ibid.d
Delinquit sæpe rector sæpe etiam populus 2 1550.d
delinquunt aliqui plus ore quàm opere to. 1 1312.a
delinquunt qui de se mala negligenter opinari sinunt 1.1319.c
delinquitur audacius à subiectis si prælatorū infirmitas agnoscatur 2.1477.d
Delectabile omne difficile habetur & citò amittitur 2.1496.d
delectari uolentes in mundo in deo non possunt delectari 1.590.d
Delectationes uitandæ sunt 1.139.a
delectatio carnalis pœna peccati ē 2.569.d
delectatio homini est moles 2.1200.b
delectatio peccati fit per carnem 2.1199.b
delectationes peccantium offerre quid sit to mo 2 1588.b
Deliberamus in corde quæ acturi sumus to. 2 1512.a
Deliberata intus, per opera postea sunt foris exponenda 2.1375.d
Delitiæ non inueniuntur in rebus cōditis sed deo 2.1237.d
delitiarum corporis & cordis distantia to. 2 492.a
delitijs affluentes quid faciant 1.532.b
Dementiæ genus primum 2.1029.b
Denario numero summa perfectionis exprimitur 1.9.d
denarius numerus pro perfectione semper accipitur 2.253.a & cur 1217.d 1374.b
Dentium nomine quid in sacris accipiatur to mo 1 391.a
dentiū nomine Apostoli signantur 1.475.c
Denudatio turpitudinis 1.189.a
Deponatur qui locum alterius inuadere non timet 2.693.a
Depositus iniuste est restituendus 2.648.c
Deprauare Iudæi non debent quod non recte intelligunt 2.1248.d
Deprecatio & oratio quid differāt 2.616.d
deprecatio nostra cur à conspectu iudicis interdum repellatur 1.305.a
Derogare cupientes sanctis uiris explorant carnalia 2.1468.c
Derogatio peruersorū nostræ uitæ approba

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio 2.144.a
Derisio contra culpam nullum meritum habet 1.368.a
Descendere ad abyssos usq; 1.305.c
Descensus in uoluptate est 1.222.d
Deserti ex regione uentus ueniens quid sit tomo 1 47.b
deserti regio est immundorũ spirituum multitudo derelicta 1.55.c
deserti regio quæ sit 1.47.b
deserti nõe infernum intelligitur 2.1517.b
deserti dominus in stagna aquarum posuit 2 400.c
Desiderantibus superna nulla sunt temporalia 2.1099.b
Desiderare quid debeãt multi sunt qui nesciunt 2.492.c
Desideria bona non differre sed fouere debemus 2.939.a
desideria bona ministrantur nobis per gratiam 2.1381.c
desideria terrena fortia sunt 1.188.b
desid. longa increpat uita breuis 2.464.a
desideria cum rebus crescunt 1.1124.d
desideria nostra ubi figenda 2.1099.b
desiderijs carnalibus tẽtantur pij sed resistũt mentis uirtute 2.1479.b
desiderium ex incremento studij sicut flamma crescit 2.1387.d
desiderium omne cum differtur pœna est to. 1 310.b
desiderium pertinens ad salutem animarum, sine dilatione est complendum 2.974.b
Desiderius diligit disciplinam 2.1164.b
Desidia per torporem nascitur 1.316.a
perdit disciplinam 2.1168.c
Desidiosi cur quandoq; ingenijs prædicti sunt 1 182.c
Desperandum non est 1.980.a
Desperantium corda nubibus comparantur 1 256.c
Desperatio ubi non est 2.575.a
desperationis apertum iudicium 2.542.a
Despicienda sunt terrena cur 2.1497.c
Despicere temporalia nullus potest sine diuina gratia 2.1231.d
Despicientes suos pastores audiant quòd filij Belial dicantur 2.1476.c
Despicitur à sanctis quid 2.1390.a
Despectus prophetæ magnam pœnam parit 2 1509.c
de Desponsata conuersa 2.877.a
Destinare in corde quid sit 2.1228.b
Detractio seruorum ecclesiæ pertinet ad dominum 2.1181.c
detractiones Christianus curare non debet 2 1064.b
detractionis manus in ecclesiæ ministrũ non mittatur 2.1181.c
DEI in auribus superba non sunt quæ humili corde proferuntur 1.418.a
dei latitudo & longitudo quæ sit 1.353.b
dei filius imago patris est 1.163.a
dei laudare, quid sit 1 51.c
dei facta indiscussa uenteranda sunt 1.301.c
dei facies est quid 1.32.b
dei discipulos esse quid probet 1.742.a
dei templum conscientia fidelium est 2.521.b
dei miracula usu uilescũt quotidiano 1.184.c
dei flare 149.b
dei iudicia uenerari debent 1.896.d
dei nescire quid 1.26.c
dei respicere quid 1.635.b
dei uerba sunt sæpe illius iudicia 1.304.d
dei iræ num quis resistere possit 1.302.a
dei interrogationi homo sufficere non potest respondendo 1.301.b
dei oculi cur sint super malos 2.572.d
dei stare est nulla mutatione uariari 1.162.d
dei ira nobis incomprehensibilis 1.138.b
dei seruitio applicare improbatos, quàm grauc sit 2.1018.a
dei contritio quid in nobis efficiat 1.217.d
dei uisio æterna non erit in terra 2.1207.d
dei testes qui sunt 1.333.c
dei gladius carnes comedit 1.592.c
dei uestigia quæ 1.351.b
dei loqui est uerbum genuisse 1.782.c
dei iudicia super nos ualde occulta sunt to. 1 514.d
dei sermo qualis 1.27.c
dei omnipotentia annumeratur 1.527.b
dei misericordiæ locus quis 1.924.b
dei uindicta flatus dicitur 1 149.c
dei occulta consilia inquirere quid sit to. 1 301.d
dei opera quomodo discutienda 1.185.c
dei includere est clausa non aperire 1.378.c
dei terribilis locutio potestatem eius indicat 1 937.c
dei dura ac blanda locutio quid efficiat ibid.
dei à mẽte nostra recessus ut & accessus ignoratur 1.301.a
dei secreta quando non cognoscimus 1.783.c
dei iudicia quàm occulta 1.131.a
dei tentare, quid sit 4.942.d
dei mirabilia quæ sint 1.184.b
dei uirga lex erat 1.820.d
dei iudicia quàm sint inscrutabilia 1.998.c
dei uias intelligere, quid sit 1.843.a
quærere quid sit 269.c labia quæ 1. 345.b solium 1.536.d
dei opera secreta & publica 1.345.d
dei gloriã uidere iam non possumus 2.137.b
dei uenire, quid sit 1.28.a
dei iustitia 1.819.b
dei sententia quid ordinet 1.592.c
dei uocare, quid sit 1.295.b
dei filij qui 1.25.b
dei dictio communis est 2.219.c
dei consilio militant etiam quæ repugnant 1 192.a
dei sapere & dei fortitudo idem 1.577.c
dei furor præsentis ac futuri temporis qualis 1 408.a
dei esse quid 2.81.a
dei gressus qui 1.540.a
dei annorum numerus quis dicatur 1.898.c
dei oculos aperire, quid sit 1 401.b
dei uidere quid 1.638.d
dei amore aduersa tolerare quid conferat to. 1 248.b
dei uia à timore incipitur 1 147.b
dei uox quomodo audiatur 1.910.d
dei manus uocatur filius eius 1.591.b
dei similitudo agnoscitur 2.1298.b
dei oculis omnia sunt aperta 2.1180.d
dei opertorium sancti dicuntur 2.611.a
dei locutiões cur dubiæ sint interdũ 2.141.c
dei consiliarij qui fuerint 1.474.b
dei opera quõ laudare debemus 1.300.b
deo qui placuerit hominibus licet displiceat tristari tamen non debet 1.506.d
deo placere perfecte 1.347.a
coram Deo quis loquatur 1.750.b
deo quid laudabile sit 2.578.c
deo cur attribuantur uoces humanarum passionum 1.698.b
deo quando loquamur 1.395.b
deo quis uere seruiat 2.85.c
deo in nouissimis abyssi deambulare, quid sit 1 974.c
deo transitorie uti 1.31.c
deo placere sine fide est impossibile 1.52.d
in Deo misericordia summum est 2.598.c
deo non uariatur cursus temporis mutatione diei aut noctis 1.39.b
deo spiritum hominis & flatum ad se trahere, quid sit 1.820.b
à Deo receditur duobus modis 2.141.a
deo qui adhærere uult cupiditatem abijciat 2 983.b
deo uiuentes, mundo sunt mortui 2.1536.b
deo adhærere 2.1461.c
deo dies una est æternitas sita 1.39.c
deos alienos uocat scriptura dæmonia quæ in simulachris habitant 2.1375.a
deos gentium filij Israel sæpe coluerunt to. 2 1599.c
deos alienos etiã hodie habemus 2.1375.b
deorum nomine qui accipiuntur 2.1524.d & 1358.c
deum arguere durum sonat 1.319.c
deũ seruo dicere dimitte me quid sit 1.352.c
deũ nemo diligit qui fratrem odit 2.1503.c
deum prouocare est de eius donis inter proximos superbire 1.375.a
deum qui nesciunt dei etiam famulos falsõ reuerentur 2.387.b
deum ut uideamus sycomorum ascendere oportet 1.934
deum humanas res non curare multi putant 1 524.c
deum brachium habere & uoce tonare quid sit 1.1099.a
deum ex quibusdam donis cõspicimus quàm sit bonus 1.351.b
deum qui nõ timet incassum sperat 1.1150.c
deum uidemus hic in terris existentes to. 2 214.c
deum ad se introducere aut iubere recedere 1 509.b
deum adiuuare, quid sit 1.570.b
deus cur fortis dicatur 1.292.b
deus quibus se manifestet 1.1356.a
deus per unum colla subiectorũ deprimit tomo 2 1141.d
deus dilectis quid faciat 1.692.d
deus cur incarnatus sit 2.205.d
deus duobus modis dicitur 2.25.a
deus asperis ac blandis nos alloquitur uerbis 1 1134.c
deus ut cuncta simul condiderit 1.1104.a
deus quem amat 1.474.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

deus ad intelligendum se duas creaturas fecerat 1.99.b
deus dexteram porrexit operibus manuum suarum 1.410.b
deus iustis uirtutibus uti respondeat 1.395.b
deus cum immutabilis sit quo pacto irasci dicatur 1.390.a
de Deo dicitur quod ad corpus pertinet to. 2 1310.a
deus summum & simplex bonum 2.1294.a
deus maiestatem suam abscondit reprobis to. 2 1225.a
deus lux immutabilis 1.39.c
deus nulla forma circumscribitur 1.473.b
deus consiliatos quò ducat 1.381.c
deus ut uoluntatem suam per angelos ostendat 1.938.c
deus quando hoi perfecte parcat 1.266.d
deus homini quomodo loquitur 2.1284.b
deus mundum per se regit 1.820.a
deus tendentem ad iustitiam in tentatione nõ deserit 1.328.b
deus nobiscum iniuste nil agit 1.515.a
deus quomodo uocandus 2.1611.c
deus non aufert à iusto oculos 1.878.c
deus cur misericors & miserator dicatur to. 2 566.c
deus quando manifesta cognitione reperiatur 1.351.c
deus cuius obliuiscitur 1.557.a
deus quando ex tenebris ad lumen exeat to. 1 385.b
deus an commoueatur 1.63.d
deus in neruo hominis pedẽ posuit 1.397.c
deus ut uisus sit in patribus 1.629.b
deus confidentem in se liberabit misericorditer 2.1022.a
deus non plus tentat quàm ferre possumus to mo 1 32.d
deus ordinat ut sibi creata cõueniãt 1.292.c
deus quare tempora comprehendit 1.545.c
deus maledicere dicitur 1.96.d
deus ut suos purget 2.938.d
deus quibus magnus 1.932.a
deus quibusdam iratus concessit quæ petebãt 2 625.c
deus benignus dator contemptorem iuste ferit 2.1279.b
deus cogitationes nostras nouit 2.1180.d
deus homini immortalitatẽ pro peccato abstulit 2.1195.a
deus quo lætatur 2.85.a
deus peccata pœnitentibus relaxat 1.410.d
cunctos præue[illegible] 1.1152.b
nobis hostem nostrum detegit 1.51.a
deus sapientes in astutia comprehendit tomo 1 191.c
deus misericors cum gentes traxit Iudæos repulit 1.988.c
deus cur laudes suas indicet 1.589.a
deus uirtutẽ carnis humilians spiritum exaltat 1.217.d
deus recordari proprie non dicitur 1.558.d
deus cur alios iniquos ferat alios perdat to. 1 149.a
deus ut hominem magnificarit 1.284.c
deus cur crudelis dicatur 1.640.b
deus quomodo diligendus 1.215.b
deus scitèr omnia de nobis disponit 1.515.a
deus quales elegerit ministros 1.1146.b
deus mutat tempora 2.1141.d
deus sustollit à quibus laudes accipit tomo 2 1282.a
deus nunc in nube nunc in igne uenire dicitur 2.1318.b
deus uitam nobis & misericordiam tribuit 1 328.d
deus cur quæsierit Satã unde uenerit 1.26.c
deus quando fugit ignorantiam 1.245.d
deus ut iræ suæ moderamine dispẽset 2.71.b
deus est in omni loco 2.441.d
deus inæstimabilis memoratur, quid sit to. 1 898.c
deus cur quosdam flagellet 1.222.a
deus an Satanæ uerbis impellatur 1.63.d
deus offenditur si ad sacra ex fauore & pecunia quidam admittantur 2.733.d
deus misericors est & iustus 2.567.d
deus à corporibus hominum in se similitudinem trahit 1.1098.a & deinc.
deus eo magis ferit postra quo diutius expectauit 2.1090.b
deus ubi non est per gratiam ibi est per uindictam 2.130.a
deus quid sit ibid.
deus quem saluet in extremo examine to. 1 134.b
deus uniuersa aquis irrigat, quid sit 1.185.c
deus omnia est 1.33.a
deus ratio est rationabilium creaturarum tomo 1 1008.c
deus quibus sit in secreto 1.644.b
deus non irascitur 1.1100.a
deus cur permittat tentari electos 2.1504.c
deus uniuscuiusq; uias considerat & dinumerat gressus 1.715.c
deus cur dixerit, Ego sum qui sum 1.541.c
deus solus immutabilis est 1.418.d
deus hominem contrarium posuit cum peccasset 1.267.c
deus nisi tentamẽta leuaret nemo diaboli insidias portare posset 1.325.b
deus duobus modis uulnerat electos 1.196.b
deus sanctorum locus quietis 1.127.a
deus per animarum lucrum esurientia apostolorum uota satiauit 1.1012.b
deus quatuor modis loquitur diabolo 1.29.c
deus lux est 2.582.c
deus extrema terræ tenuit, quid sit 1.964.d
deus omnium rerum finem & considerat & uidet 1.604.c
deus quæ requirere & quæ non dicatur to. 1 107.b
deus diluculò nos uisitat 1.265.b
deus cur dissimulet audire uoces dolentium 1 468.c
deus sic colligit electos ut iudicet etiã reprobos 1.987.b
deus omnipotens immolans deus exercituum dicitur 2.1211.d
deus nunquam destitit operarios mittere in uineam 2.389.d
deus cur solus immortalis à Paulo dictus sit 1 829.a
deus misericors & iustus est 2.1277.c
deus in sua altitudine inuestigabilis humanæ ac angelicæ naturæ 1.351.d
deus quantus 1.352.b
deus qualiter cuncta iudicat 1.844.d
deus in quo delectatur 1.309.d
deus quando uindictam peccatoris exequitur 1.149.d
deus & nunc & postra ob delicta quosdam percutit 1.323.d
deus mirabiliter diuidit uirtutum dona to. 1 949.a
cur ignis dicatur 2.136.a
deus disciplina & misericordia adest suis to. 2 72.a
deus sententiam mutat consilium nunquam 1 528.a
deus quæ patribus dixit & nobis uoluit dicta esse 1.782.b
deum cur quidam non metuant 1.527.b
deus quo pacto uocet nos 1.472.c
deus se magis quàm quæ condidit uult amari 1 510.c
deus cõparat se rebus insensatis 1.1098.d
deus loquitur simplicibus 2.588.a
deus misereri nobis uult 2.1123.c
deus bonos per malorum persecutionem cuebit ad meritum 1.565.d
deus filios roganit 1.473.c
deus pater pluuiæ dicitur 1.987.a
deus in tentatione nos deserit 1.51.a
deus prius in nobis agit aliquid sine nobis to. 1 534.b
deus adiuuat illos qui suum curant negotium 2 1082.a
deus expectando uult corrigere peccatores 1 255.b
deus presbytero cuidam apparet 1.1352.d
deus quæ corda inhabitet 2.162.b
deus per scripturas agnoscitur 2.1205.a
deus cognoscitur fide, reuelatur amore to. 2 1308.c
deus agit in cordibus hominum quod facit in regionibus terrarum 2.166.a
deus quomodo peccantem præuenit 1.328.b
deus orphanorum gubernator ac protector est 2.1058.b
deus longanimis at iustus iudex est 2.362.d
deus mœrentes sospitate erigit 1.189.b
deus cuncta excedit 2.244.a
deus nec dextera nec sinistra concluditur to. 1 41.a
deus alia concedit iratus, propitius alia to. 1 192.a
deus timeri nolult sed quasi pater amari to. 1 320.d
deus quos elegit 2.495.b
deus factus est intercessor pius 2.1277.a
deus non iudicat bis in idipsum 1.598.d
deus quando sordibus nos intingere dicatur 1 318.b
deus res non consilium mutat 1.699.a
deus super mortuum septies osculat 1.321.c
deus cur locutus dicatur Iob de turbine to. 1 937.b
deus per Christum agnoscitur 1.163.a
deus naturæ autor est non culpæ 1.988.a
deus hominem potentiæ suæ signaculum fecit 1 971.c
deus cur dissimiles in se similitudines trahat to. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

to.1 1097.d
deus ut iracatur menti auarę 1.497.d
deus in æternum permanet 2.598.c
deus post cor relictum uerba facit ad testimo nium 1.378.b
deus parturiens loquitur 1.307.b
deus bonorum simplicitatem ac malorũ astu tiam superat 1.309.c
deus omnia per semetipsum tenet 1.119.c
deus cur hominem probet 1.265.b
deus non iacet in superficie 2.8.a
deus quibus modis cognoscatur 1.536.c
deus mirab.in sanctis suis dicitur 2.1532.c
deus hominum custos recte dicitur 1.267.b
deus ut animabus loquatur 1.29.b
deus æquitate iustus magis tamen pius fuit to mo 2 1315.d
deus se nobis uarie proponit 1.155.d
deus quo magis uidebitur eo magis diligetur 1 833.a
deus intra & extra omnia 1.41.a
deus quare nobis per ænigmata loquatur to. mo 2 5.a
deus dedit domum suam sabbato tantum ædi ficabat 1.1452.a
uide Cõditorem, Dominũ, & Creatorem
Deitatem quam saluator in se asseruit operi bus comprobauit 2.1247.a
Deuitare debemus in quibus cõfundimur to. 2 1496.b
Deuoti cum mulieribus habitare non debent 1 1385.b
Deuotio munda 2.1426.c
deuotio opere prior est 2.1381.b
deuotio quæ est in auditore ex desiderio ma gna fit ex prædicatione 2.1426.b
deuotio sanctificatur ad uocem prædicatio nis ibid.
deuotionis affectus paternis ampliatur admo nitionibus 2.933.b
deuotionis affectus mentis est cibus tomo 2 1426.d
Dextra & sinistra dei quid 1.41.a
dextera uitam æternam designat 2.15.b
dextera dei est æternæ uitæ fortitudo to. 2 1438.d
dexterę nomine quid accipiatur 1.410.b
ad Dexteram uerti,quid sit 1.539.b
pro Dextro aliquem habere 1.691.b
Dextralia quid significent 1.1011.b
Diabolus hominem strauit in paradiso to. 2 1033.d
diabolus latronibus comparatur 2.1001.c
diabolus arbor pessima bonum fructum non dedit 2.1209.d
diabolus ad quæ nos sæpe adigit 2.951.b
diabolus scuto constantiæ superandus to. 2 1114.b
diab. qua ratione praua suggerit 2.984.a
diabolus semper resistit bene agentibus tom. 1 1407.d
diabolus alijs leo alijs formica est 1.152.c
diabolus ijsdem uitijs impugnat athletas, qui bus superat negligentes 2.1505.b
diabolus quando magis furit 2.1114.b
diabolus elementa cõcutere prævalet 1.35.b
diabolus à summæ essentiæ amore corruit to. 2 1246.d
diabolus cur maxime hodie sæuiat 1.1168.d
diabolus eadem agit hodie quæ in paradiso 1 800.d
diabolus quos ante mortem latenter interci pit hos postea uiolenter rapit 1.1034.b
diabolus ut bona quib.aduersabatur destruat ad superbiam mentem adigit 2.1001.d
diabolus uitijs conuenientibus insidiatur ho minibus 1.982.c
diabolus nos multipliciter impugnat 1.198.a
diabolus quando bene uincitur 2.1507.b
diabolus cũ reprob.una persona est 1.103.d
diabolus quid 2.365.b
diabolus dei seruus est sempiternus 1.1143.c
diabolus cur prudentia Christi potius quàm fortitudine dicatur percussus 1.577.c
diabolus de dei utero processit 1.989.a
socios ac filios multos habet 1.444.c
inuidiam accendit semper 1.175.d
duos instigat ad pugnã, & unicuiq; astat. 2 488.d
bonorũ mentes etiam ingreditur 1.920.c
diabolus quot modis loquitur ad deũ 1.29.d
diabolus cur quandoq; à tentationibus remit tat 1.86.a
per se nihil potest 1.31.d
quando maxime furit in subditos 2.138.d
diabolus quos rapiat 2.977.d
diabolus quare sternitur 1.38.d
diabolus per quos 1.67.c
diabolus tentando Christum conscientiam pe netrare non potuit 1.43.b
diabolus quæ corda possideat 1.572.b
diabolus discalceauit Stephanum 1.1402.c
diabolus cuius conditionis fuerit 1.1121.b
diabolus quos non turbet 1.807.d
& 112.d
diabolus per occulta quærit irrumpere to. 2 1045
diabolus in uiuendi essentia etiam moriendo subsistit 1.98.b
diabolus cum mentem Christi temerare non potuit quid fecerit 1.311.b
diabolus sanctos hodie non possidet sed ten tat 1.580.d
diabolue feriendi uires sibi non tribuit 1.31.d
diabolus in quibus accusabit nos 2.1056.b
diabolus non est formidandus 1.32.a
diabolus qualis exactor usuræ 1.128.d
diabolus ut à deo exeat 1.33.d
diabolus cur post baptisma demum Christũ tentarit 1.808.a
diabolus ut cogitationes & motus cordium peruertat 1.53.a
diabolus quam uirtutem timet 2.127.b
diabolus non solum per se sedet per homines pugnat 2.1529.b
diabolus ut tentet pios & impios 1.1154.d
diabolus iure perdidit celsitudinem suam to. 1 1188.c
diabolus quid persuadeat suis 1.1186.a
diabolus qualiter 1.115.c
diabolus alia nunc,alia in fine patietur to. 1 100.a
diabolus qualis somnia hominibus immittat 1 262.a
sub forma peregrini extinxit puerum to. 1 1345.b
diabolus cur domini malus spiritus dicatur 1 585.a
diabolus die nocteq; nos accusat 1.31.b
diabolus semper animas perdere conatur to. 2 1538.a
diabolus tentandi licentia accepta quid agat 1 86.b
interitus dicitur 1.458.c erit terribi lis in die exitus 2.522.d bestia terræ 1 199.c
diabolus mors dicitur 1.385.b 2.446.a
diabolus in hamo captus est 1.1135.a
diabolus cur lapsus 1.970.c
diabolus tintinabulum Romani fregit to. 1 1352.d
diaboli respondere domino,quid sit 1.29.c
diaboli tacula ut uincantur 1.38.d
diaboli suggestiones dulces fiunt 2.520.c
diaboli nomina ex astutia cognoscuntur to. 1 1145.a
diaboli peccatum irremißibile 1.327.a
diaboli calliditas in iniuriando Iob calamita tem suam 1.35.d
diaboli appetunt nos deponere de uitæ subli mitate 2.1378.c
diaboli astutiæ 1.1117.a
diaboli astutia in intuendis hominum mori bus 1.456.d
diab.uoluntas iniusta,potestas iusta 1.584.d
diaboli fortes dicuntur 2.1260.d
diaboli semen secundum boni operis segetem ne crescat 2.1014.d
astutia in decipiendo 2.984.b
diaboli dentes ac oculi qui sint 1.435.a
contritio quid in nobis efficiat 1.217.d
insidiæ seruunt bonis 1.542.b
diabolo in uno consentire periculosum to mo 2 553.d
diabolum quo pacto uicerimus 1.538.a
diabolum corda hominum ingredi 2.890.d
Diaconi uita,mores actusq; scrutandi to. 2 1132.d
diaconi in ecclesia Romana cantare non de bent 2.810.d
Diadema quid 2.25.c
Dicta quæ utilitatem non habent 1.387.c
dicta quæ expositione non indigent 1.855.d
dictis recte, procaces semper ex aduerso re spondent 1.343.d
Dicenda quæ sunt quadrifariam dicuntur to. 1 764.a
Dicendi modum qui appetit quid facere de beat 2.1518.a
Dicit recte q ordinate nouit tacere 1.1013.a
Diei appellatione quid signatur 1.83.c
& 294.c
diei undecim horæ secundum ætates suppu tantur 2.390.c
diem solennem domino constituere 1.315.d
diem lætum esse qualis locutio 2.1030.c
dierum uacuus quis sit 1.1221.d
dierum nomine actio quæuis exprimitur to. 1 248.d
dies extremus perturbabit omnia 2.1142.d
dies crastinus diuinæ uisitationis tempus est 2 1484.b
dies uirtutum spiritalium 2.1230.a
dies maledicta quid mystice 1.98.d

Universidad de Deusto

dies in noctem desinit, quid sit 1.106.b
dies amara quæ sit 2.1295.d
dies dominicus unde 2.229.d
dies gratiæ 2.507.b
dies iudicij portæ regni est 1.180.c
dies præfixi singulis nec augeri nec minui possunt 1.426.a
dies originem habet & finem 2.1429.c
dies hominis discrepat ab æter. dieb. 1.325.c
dies signorum 2.1495.c
dies domini qualis 1.231.d
dies mentis reprobæ sunt delectationes malæ 2 1453.a
dies natiuitatis quid signet 107.c
dies pro peccati delectatione finiuntur 1.106.c
dies septima ad operandum prohibita to. 2 1514.d
dies extremus 1.359.b
dies mansionis æræ 2.1373.d
dies dimidiare, quid sit 1.167.c
dies mentis quid 2.1542.d
dies antiqui qui 2.628.a
dies statuti qui sint 2.1210.b
dies tenebrarum, quid sit 1.421.d
dies dei 1.545.c
dies uitæ qui sint electis 2.1217.a
dies pro prosperis ponitur in sacris 1.31.b
dies pro angelis sumuntur 1.101.a
Diffidentiæ malum ut queat curari 2.621.d
Digitus Christi spiritus est 2.160.b
digitus dei quis 2.1574.c
digitum ori superponere 1.507.b
Dignitatem generis humani perditam recuperauit Christus 2.1564.a
dignitatem ambiunt innumeri 2.1454.d
dignitatem non pro se sed pro alijs gessit Samuel 2.1491.a
dignitatis meritum quid 2.1592.c
dignitatum discretio erit in uita futura to. 1 129.a
dignitatum insulæ puluis sunt 2.1265.c
Dijudicatio nostri 1.86.c
Dilationis profectus in precibus audiendis 1 867.c
Dilectio plaustrum animæ est 2.1359.d
dilectio dei nulla mensura constringitur to. 2 512.b
dilectio uera quæ sit 2.513.a
dilectio munimentum uirtutum est 2.1372.c
dilectio quod signum 2.58.c
dilectio dei quid requirit 2.291.c
dilectio inimicorum quando uera sit 1.42.a
dilectio proximi ad duo deriuatur 1.347.a
dilectio fraterna unũ cor unumq; habet animum 2.1078.a
dilectio uirtuti mortis comparatur 1.364.a
dilectio dei ac proximi per mammas significatur 2.30.d
dilectio dei per tria distinguitur 1.346.d
dilectionis radices ac rami 1.221.c
dilectionis uim quid probet 1.742.b
dilectionis diuinæ præceptum quid præcipiat 1.347.a
dilectionis gradus tres sunt 2.1323.d
Diligere quod citò perit turpe est 2.328.b
diligere ac odisse simul possumus 2.501.a
diligere mundum tutum non est 2.319.d
diligi non debet quod sine concluditur to. mo 2 956.a
diligitur quandoq; proximus per odium to. 2 501.a
diligimus minime quos uidere nolumus to. 2 913.c
Diligens deum & proximum pulchritudinẽ duplicem habet 2.12.d
diligens in uita manet 2.1439.c
diligenter summa non quiescũt donec & consequantur 2.1426.b
diligentes deum, de quo gaudent 2.319.d
diligentibus deum omnia cooperantur in bonum 2.1504.c
Diluculi nomine ecclesia electorum accipitur 1.963.b
diluculo consurgere, quid sit 1.19.a
diluculum quod 1.265.a
Dimensiones diuinæ quomodo intelligantur 1 352.b
Dimicat doctor quomodo 2.1556.b
dimittere melius est quàm dare 1.744.c
Dimittere quid respiciat ibid.
dimitti eius est qui retineri potest 2.1475.b
dimittuntur peccata autoritate Apostolica 2 1585.d
Dina quem typum gerat 1.1308.c
Dionysij Areopagitæ sententia de angelis to. 2 480.d
Diploidem quid uocemus 1.324.a
Disciplina seruatur in secularibus officijs to. 2 1168.b
disciplina erga fideles ut sit exercenda to. 2 1191.d
disciplina qua alios peccare prohibemus coerceamus nosipsos 2.1540.c
disciplina inordinata 2.1073.b
disciplinæ proprietates 2.940.c
disciplinæ falce prauæ resecanda 2.1152.d
disciplinæ neglectus quid pariat 2.940.c
disciplinæ diuinæ humana non addatur to. 2 1175.c
disciplinam ecclesiasticam transgredientes, puniendi sunt 2.825.c
disciplinam qui abijcit infelix est 2.994.c
Discipulus magistro loqui humiliter debet 1 143.a
discipuli obedientis exemplum est Samuel 2 1310.a & seq.
discipuli perfecti magistrorum suorum coadiutores sunt 2.1476.d
discipuli superborum simulationẽ lucis accipiunt 2.1542.d
discipuli electi mei quid 2.1516.a
discipuli electi pastoris æquales non sunt to. 2 1669.b
discipulos eruditos prosequuntur cura prædicatores 2.1369.b
discipulorum Christi mirabilis dignitas to. 2 431.c
discipulum esse oportet qui uult magister fieri 2.935.a
uide Auditores, Subdit. & Subiectos
Discordes ut sint admonendi 1.129.b
discordes spiritales fieri non possunt ibid. c
discordes excluduntur à dei hæreditate to. 2 926.a
Discordia malum maximum 2.128.a
discordia dolos patefacit 1.83.a
discordiæ locum nullum præbere debemus to mo 2 1147.b
discordiæ fomenta rector non gerat in mente 2.1445.d
discordia ex ecclesia pellenda est 2.1110.d
discordiæ fratrum quæ causa 1.5.b
discordiæ peccata quàm mala sint 1.1292.b
discordiæ culpa quàm sit grauis 1.1469.a
discordia inimica est deo 2.648.c
Discutere uolentes spiritualia, remouere debemus carnalia 2.1401.b
Discumbere nostrum quid 2 562.a
Discretio fiat inter bonos & malos 2.1185.b
discretio in perturbatis cogitationibus sola non succumbit 1 54.b
discretionis solicitudo cum cessauerit quod sit periculum 1.19.d
discretiones uirtutum 1.951.c
Dispenset propria bene quis 2.727.d
Dispensatio in rebus ecclesiasticis ubiq;, præterquam in ministro ferri potest 2.1613.c
dispensationis rerum terrenarum difficultas 1 54.b
dispensationis præcepta sunt in sacris to. 2 1296.d
Displicere hominibus multi nolunt etiamsi incurrant dei minas 2.1315.b
displicet nostrum factum 2.1233.d
Disponenda sunt omnia prælatorum dispositione 2.1528.c
disponenda sunt obscura consilio 2.1535.b
Disponere spiritualia quis nequit 2.1442.b
Disputare ad quid pertinet 1.388.b
disputare cum deo, quid sit ibid.a
Disputationum Iudaicarum subsannatio to. 2 1336.d
Ditare domini & pauperem facere quid to. 2 1252.c
Diues in inferno cur filius Abrahæ uocetur 1 82.c
Lazarum in sinu Abrahæ uidit 1.120.a
diues cur timuerit fratrum damnationem to. 1 339.c
diuitum abusus 1.369.b
diues in igne positus cur aquam super linguam postulet 1.425.b
diues uere quis sit 2.259.c
diues ac pauper simul in puluere dormient 1 516.d
diues cur dormierit nil secum auferet to. 1 594.d
diues apud Lucam 16 quid signat 1.843.d & 2.525.d
diues cur pro fratribus rogauerit 1.254.b
diuitem uelle fieri periculosum est 1.1289.a
diuites cur de larga facultate glorientur to. 2 1269.c
diuites praui humani generis aristæ sunt to. 1 564.a
diuites multa portant in uia breui 2.274.d
diuites ægre seruantur 1.93.b
diuites in sacris literis qui dicantur 1.369.c
diuites iniqui non bona habent, sed habẽtur ab ipsis 1.511.b
diuites praui huius mundi 1.563.d
diuitum imperfectio 1.595.c
diuitibus qui electis pauperibus histriones nutriunt, quid sit dicendum 1.1288.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuites debent esse liberales 2.347.d
diuites aperiēt oculos suos ad supplicia, quos claudant ad misericordiam 1.595.d
diuitibus timor est inferendus 1.1259.d
diuitum latera 1.423.d
diuitum nomine elatio superborum signatur 1 369.a
Diuitiæ mentis 1.181.d
diuitiæ cur fallaces 2.368.c
diuitiæ pinguedines sunt 1.423.c
diuitiæ cū humilitate haberi possūt 1.457.d
diuitiæ dolore acquirūtur graui, sed grauiori custodiuntur 1.499.a
diuitijs confidendum non est 1.731.b
diuitiæ uerè 2.368.c
diuitiæ terrenæ & spirituales quid differant 2 252.a
diuitiarum contemptus 2.462.a
diuitus mentis apud mortuos licet reperire 1 136.a
diuitiarum sine amore possessio 1 4.d
Diuersitas hominum unde 1.723.b
diuersitas uirtutū in una cōuersatiōe 2.37.d
Diuina bonitas quos respiciat 2.1224.d
diuina facta quando uere explea. 1.300.a
diuina iudicia falce ac circulo exprimuntur 1 1139.c
diuinæ substantiæ præstantia 1.162.a
diuini iudicij occulta mensura est 1.957.b
diuinorum consiliorum rationes quærere nō debemus 1.844.b
Diuinitatis simplex natura 1.577.c
diuinitatis plenitudo habitat in Christo corporaliter 2.1248.d
diuinitatis splendor quando cernatur to. 2 1215.d
diuinitatis ortus ante & post non habet to. 1 963.a
diuinitatem Christi inuisibilem negantes opera intuentur 2.1245.d
Docere audent multi qui docendi uirtutē nō tenent 2.1566.d
docere cum imperio 1.776.d
Docendi uerus ordo quis sit 1.777.b
Docentes quid obseruare debeant 1.591.a
Docentur pij duplici modo 2.1306.b
Docenti non tribuēdus auditorum profectus 2 451.c
docentium uita ardet 2.83.c
docentium sermo sic corrigat ut ædificet to. 1 1005.d
DOCTOR *perfectus quis sit* 2.1386.b
doctor cur eligitur 2.1446.b
doctor preces fundit pro suis subditis to. 2 1582.a
doctor uniuscuiusq; sortem teneat 2.1551.c
doctor currus & auriga dicitur 2.299.c
doctor electus utiliter præest omnibus subditis 2.1501.c
doctor perfectus quibus inuigilat 2.1226.c
doctor bonus non semper in pace est to. 2 1607.d
doctor lubricus quid agat cum corripitur to mo 2 1587.d
doctor quādo placeat hominibus 2.1278.c
doctor quæ proponit unde sumat 2.1386.b
doctor ex profectu aliorum, ad lucra aliorū consequenda succenditur 2.1546.d
doctor altare unum ædificat domino to. 2 1546.d
doctor magnæ charitatis pinguedinem habere debet 2.1606.d
doctor electus meditatur cœlestia 2.1476.a
doctor ecclesiæ rarò in publico, sæpe sit in secreto 2.1425.b
doctor quæ tradit possidet cum prodesse non innotescere uult 2.186.b
doctor charitatis utrunq; affectum in se habet 2.1482.b
doctor uolēs nos de laqueis educere magnos sumit labores 2.1557.a
doctor cum infirmis infirmari debet to. 2 1441.d
doctor prius debet bonum ostendere quod alios uult edocere 2.1529.c
doctor ex omni parte perfectus esse debet to. 2 1555.b
doctores zelo præditi esse debent 1.855.c
doctores abire possunt & redire cum uolunt 2 1475.b
doctores quibus stellis comparantur tomo 1 296.c
doctores ecclesiæ quomodo rugire dicantur 1 1023.b
doctores uocantur prophetæ 2.652.d
doctores excellentia dona habent 2.1559.d
doctores reprobi quæ dicunt non amant to. 2 1435.a
doctores electi sibimetipsis & suis non parcunt 2.1550.b
doctores ecclesiarum secreta aperiunt & fictura reuelant 2.1456.b
doctores tribus uirtutibus sunt præditi to. 2 1559.c
doctores ecclesiæ cum tribus millibus uenīut contra hostes 2.1500.b
doctores ecclesiæ nec sine uitio sunt 1.156.d
doctores strenue pugnantes & triumphantes iactantiæ uitiū fugiunt 2.1522.a
doctores sancti continuo incessu boni operis seruant quæ prædicant 2.1459.b
doctores quæ occulta iterant, ut infundāt cordibus adiutorum 1.871.d
doctores lubrici in ministerio diu dimittendi non sunt 2.1583.c
doctores mane doceant 2.1329.c
doctores rarò apparent in publico 2.1610.d
doctores noui narrant quod antiqui promiserant 2.1622.b
doctores electi semper sunt in aperto certaminis campo 2.1522.a
doctores magni sæpe ob charitatem correctionem excedunt 1.350.a
doctores dicuntur uigiles 2.21.b
doctores antiqui uiderūt quæ gentes postmodum habuerunt 2.1269.d
doctores sancti sibi laterem sumunt, quid sit 1 854.c
doctores sancti cæmentarij sunt 2.202.c
doctores ecclesiæ cerui uocantur 1.1018.d
doctores uittæ coccineæ comparātur 2.27.a
doctores ueri qui sint 1.1022.a
doctorem cogitare oportet quid, quātum & quando loquitur 2.1329.b
doctorem reprobum imitantes cum eo pereunt 2.1296.a
doctori est turpe cadere unde alios uult leuare 2.253.d
doctori promouendo comedere, quid sit to. 2 1441.b
doctoribus elatis sint exemplo spiritus lapsi 2 1260.c
doctoribus arrogantibus quid proprium sit 2 1582.b
doctoribus bonis sæpe malus sermo datur ut reprobentur auditores 1.1040.a
doctoribus pijs qui credit accipiet quæ promiserunt 2.1532.d
doctoris gladius uerbum dei est 2.299.a
doctoris studium quando sit otiosum to. 2 1387.d
doctoris persona debet ornari magnis uirtutum fulgoribus 2.1614.d
doctoris uniuscuiusq; dies, qui sint 2.1385.b
doctoris mens spiritualī gratia est replenda 2 1445.a
Doctorum piorum ars in corrigēdo 1.818.d
doctorum linguam uita auditorum erudit et custodit 2.253.b
doctorum non est mortificare nec uiuificare 2 1264.a
doctorum allocutio uirorum utilis semper tomo 2 916.d
docti cum fallūtur in religione indocti offenduntur 2.1371.a
doctus non est qui patiens non est 1.1266.b
uide Antistites, Sacerdotes, Prædicatores, Pastores, Concionatores, Episcopos, & Præpositos
Doctrina ecclesiæ idem publice sonat quod priuatim 1.242.a
doctrina uera elationis uitium fugit 1.776.c
doctrina redemptoris dulcis est & amœna 1 1523.a
doctrina electi prædicatori quid 2.1465.b & 1489.a
doctrina congrua debet temporum momenta perpendere 1.1013.a
doctrina pastorum quid agat 2.1307.d
doctrinæ uerba pijs ad cor, impijs ad aures tantum perueniunt 1 377.b
doctrinæ fiduciam subtrahit conscientia mala 1.776.d
doctrinæ iudex patientia est 2.299.c
doctrinæ iudaicæ semen adhuc remanet to. 2 1344.b
doctrinæ non sunt cuncta tempora cōgrua 1 1014.a
doctrinæ disceptio coute à prædicatore cusiodienda 1.1016.d
doctrinas multiplices uitare debemus to. 2 547.b
Dolere de obeuntibus nos oportet 2.1029.a
dolere inter dolores nescire 1.211.a
dolere pro mortuis qui debeant 2.987.b
Dolentem solari qui nult oportet condolere 1 70.d
dolentium uocem cur deus audire dissimulet 1 468.c
Dolor seruatus contra proximū occidit animam 1.359.d
dolor nullus in mētis præcipitatione 1.14.d
dolor cum sapientiæ incremento ibid.
dolor de humo 1.182.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

dolores locum non habent ubi caro nõ fuerit 2 1062.a
dolores subiti 2.1344.a
dolores ultra quàm necesse est sentire, quid. 1 36.d
dolores seminare & metere quid sit 1.148.c
doloris uis salutis argumentum 1.195.c
doloris fructus quis sit 1.148.c
doloris uim in tentationibus mitigat equitas ferientis 1.307.b
Dolium uacuum oleo impletum miraculose. 1 1372.c
Dominandi modus 1.723.c
Dominari alijs cor superbũ reddit 1.1229.b
dominari & principari differunt 2.478.d
dominatur solus altissimus ut alteri nõ subsit 1.969.b
Dominationũ cœlestium officium 2.478.d
Domini labor humanitas fuit 1.1158.b
domini ut sint admonendi 1.1263.b
domini terrarum sunt bonorandi exterioribus officijs 2.1477.a
domini oculi contemplantur bonos ac malos 1 26.b
domini ira quæ sit 1.667.c
domini uestimentum quod fuerit 1.48.a
domini maior & minor filius quis 1.44.a
domini manus filius dicitur 2.45.b
dominis assistentes quid deceat 2.787.d
dominorum officium 2.536.b
dominorum mala sæpe sunt toleranda tom. 2 1599.c
dominum timentes eius gloriam uidebũt to. 2 1235.b
dominum sciunt alij per reuelationem sermonis eius, alij non 2.1308.d
dominum multi comprimunt una tangit tantum 1.78.b
dominum transeundo cernere quid sit tom. 2 1563.b
dominus de domo Heli permutauit sententiã 2 1316.a
dominus ascendit super Cherubin quid sit to. 2 1225.a
dominus panis nomine exprimitur 1.790.c
dominus quem diligit castigat 1.598.b
dominus sol dicitur 1.280.c
dominus iuxta uerbum quando appareat to. 2 1319.a
dominus super occasum ascendit 2.375.d
dominus graditur super fluctus maris tom. 1 295.d
dominus uoluntariã pluuiam hæreditati suæ segregat 1.987.a
dominus uenit ad Samuelem & fletit quid sit 2 1327.b
ceruorum hinnulus appellatur 2.471.c
quærendus dum inueniri potest 1.589.d
iudex uenturus 1.180.d
quando nos dimittat ad plangẽdum dolorem 1.335.d
dominus quem diligit castigat eum 2.1055.c
dominus quando nubes extendat 1.502.c
dominus in hac uita nõ reddit iuxta opus singulis 1.819.b
dominus ut locus dicatur ad Sathan 1.27.d
quando pascatur 1.1059.a
ascendit à nobis 2.1371.b
peccatori ad horam parcit 1.329.c
requieuit die septimo 1.8.a & cur ibid.
Dominico die à labore terreno cessandũ est 2 1124.d
dominico die lauare possumus 2.1124.d
de Domo pastoris reprobi quis remaneat to. 2 1298.a
domos luteas habitare quid sit 1.166.d
domum pauperis confringere ac nudare to. 1 497.c
domum mentis quis bene ædificet 1.1078.a
domus domini æternam patriam designat. 2.1241.b 1284.c
domus ecclesiæ primitiuæ 2.1222.c
domus superborum 2.1604.b
domus ac tabernaculũ quid differãt 1.1033.c
domus dei quid 2.521.b
domus sacerdotis quæ 2.1297.b
domus deserta quæ sint 1.424.b
domus gaudij ciuitatis exultantis quæ sit to. 1 569.a
domus nomine quid 1.256.c
domus domini nil noxium nihil etiam debet habere confusum 2.983.b
domus exasperans quid sit 1.142.c
domus solis, ciuitas est cœlestis 2.1366.c
domus dominj sancta est ecclesia 2.1227.c
Dona cur uni omnia non dantur 2.164.d
dona gratiæ panis nomine exprimuntur to. 1 790.c
dona spiritus duplicia 1.61.a
dona dei precio comparare aut uendere facinus est graue 2.983.d
dona quæ prædicatores boni accipiunt pro alijs multiplicant ea 2.1316.c
dona spiritalia percipiũtur à paucis 2.400.b
dona dei quomodo postulanda 2.1420.b
dona spiritualia quomodo æmulantur in electis 2.1618.a
dona gratiæ nos per conatũ liberi arbitrij ad uirtutũ uictorias promouemus 2.1381.c
dona alia nos muniunt alia ornant 1.385.d
dona nostra habemus à Christo 2.1410.d
dona cur detur incertum est 1.301.a
dona quæuis nobis danda nõ sunt 2.1055.d
donis sublimioribus filij sunt repulsi 2.1312.a
donis dei flagellorum memoria est iungenda 2 69.c
de Donis magnis gaudendum ac timẽdum est 2 1082.d
donis permiscet deus flagella ut omnia temporalia amara fiant 2.231.b
donis magnis præditi caueant insidias diaboli 2.1001.c
donum quod ex accipientis manu non processit malum non est 2.1189.b
donorum cura in electis dispẽsatio 2.165.b
Donatus fractum calicem restituit 1.1338.c
donati sanctum corpus 2.1162.a
Donatistæ rebaptizarunt 2.766.c
de Donatistis comprimendis 2.766.b
Dormire cum mulieribus Israelitis est hæresibus pollui 2.1275.b
dormire est in peccatis tacere 1.250.b
dormire præcipimur ter 2.1309.c
dormire in puluere quid sit 1.516.c
dormire prædicatorem in templo quid sit to. 2 1522.a
dormire mori est 2.157.c
Draco quãdo uincitur cõueniter 2.1480.d
draco monacho uago apparuit 1.1371.b
draconis cauda stillarum partem trahit mystice quid 1.103.b
dracones malitiam signant 1.226.a
draconum nomine exprimuntur malitiosæ mentes 1.1047.a
Dragmam mulierẽ perdere q̃d sit 2.476.b
Dubijs in rebus debemus eos consulere quos nouimus donis præditos esse 2.1535.a
Dubitatio electis oritur ex uirtute humilitatis 2.1420.b
Ducere ad inferos quid 2.1264.a
ducimur extra nos quomodo 1.135.c
Dux impius quis sit 1.823.c
dux ciuilis & spiritualis 2.992.b
Dulcedo filiorum mundi uertitur in uermẽ 2 1506.c
Duritia humana ex prædicatiõe hominis nec terrore concutitur nec amore sublimatur. 2 1264.a
Durior Christo nullus fuit 2.1417.d
Durus quis sit 2.1402.a
duri sumꝰ magis quã misericordes 2.1621.a

E

Eboracensis ciuitas episcopus metropolita fuit 2.1170.d & deinc.
Ebrietas cor mutat 2.1218.c
Ebrias mentes reddunt pastores uerbo uitæ 2.1396
ebrius absynthio quis? 1.220.a
Eccr nomine quid intelligatur 1.897.d
Ecclesia ubi fundata sit 2.1227.c
ecclesia ad gaudia quomodo redit 2.1219.d
ecclesia res terrenas amissas cum augumẽto non recipiat 1.1192.a
ecclesia uias suas charitate confirmat 1.15.b
ecclesia appetit hic mala accipere 1.82.d
ecclesia unum corpus est 2.585.a
ecclesia ut moriatur 1.1222.d
ecclesia sub Christi nomine tolerat hostes to. 2 81.a
ecclesia usq; ad mundi finem durat 1.297.b
ecclesia lecena dicitur 1.609.d
ecclesia similes cor parit 2.1251.d
tentatur duobus modis 1.584.c
bonos paucos continet 2.511.a
ecclesia per Synagogam transiit, nõ uerò per transiit 1.610.b
ecclesia tribus uirtutibus munita esse debet. 2 29.b
ecclesia quos erudit docet præsentia contemnere 2.1224.c
ecclesia uias simplicitatis & rectitudinis timore inchoat 1.15.b
ecclesia diffunditur per totum mundum to. 2 1243.d
ecclesia pacis tempore lilia, rosas belli habet. 2 490.c
ecclesia hortus existit 2.31.d
ecclesia contra uitia semper in acie est tom. 1 1046.b
ecclesia Romana caput est omnium reliquarum 2.594.a
ecclesia Austro perflatur 1.927.a
ecclesia multos intra se repugnantes habet. 4 177.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclesia ebria est ex repletione spiritus tom. 2 1218.c
ecclesia de suo capite in cœlis existenti gloriatur 1.73.a
ecclesia sagenæ comparatur 2.354.a
ecclesia uinum non bibit 2.1219.d
ecclesia redemptoris est corpus 1.80.c
ecclesia sine macula & ruga 1.48.b
ecclesia quandiu custodierit filios suos tom. 2 1224.d
ecclesia cur decem uirginibus cõparetur to. 2 356.d
ecclesia ut agat cum Hæreticis 1.241.d
ecclesia diuersis electorum ministerijs utitur 2 1409.a
in Ecclesia uendi nihil debet 2.380.d
ecclesia orbis gloriam despexit 2.1219.c
ecclesia usq; in mundi finem possidebit panẽ uitæ 2.1251.d
ecclesia minas contumelias & tormenta tulit 2.1214.a
ecclesia uitauit diu alta prædicare 2.1225.b
ecclesia studet habere sapientiam ac patientiam 1.584.c
ecclesia locus uidentium dicitur 1.839.d
ecclesia uestimentum iustitiæ tẽpore afflictionum amittit 1.469.c
ecclesia sacerdote priuari nõ debet diu iuxta canones 2.689.a
ecclesia aurora dicitur 1.104.c
ecclesia iam multos tolerat hypocritas quos tentatio manifestat 1.1055.c
ecclesia producit homines fortes ac mundos 2 1216.d
ecclesia Christi corpus 1.177.a
ecclesia humiliter innocẽtiæ & ueritatis suæ uirtutem manifestat 2.1220.d
ecclesia sancta in persecutionibus proficit. 1 296.b
ecclesia prima filios non peperit 2.1209.d
ecclesiam pueri interdum relinquunt to. 2 1273.c
ecclesia uidens perire populum electum fleuit 2.1216.a
ecclesia Iudæorum perfidia repulsa ad gentes se rapiendas contulit 1.1012.a
ecclesia catholica toto terrarum in orbe est diffusa 1.576.b
ecclesia surrexit in altitudinem rectæ fidei et potestatis 2.1252.d
ecclesia ducitur usq; in mundi finẽ 2.1332.b
ecclesia à prophetis præuisa est & in redemptoribus fide disposita 2.1231.a
ecclesia uiros perfectos habet 2.1370.c
ecclesia ob gentium conuersionem tumuit. 2 1242.b
ecclesia dolet ob paradisi gaudia amissa to. 2 1242.c
ecclesia pro lucrãdis animabus & ærumnas libenter sustinet 2.1242.c
ecclesia uerbum fidei gentibus prædicauit. 2 1224.b
ecclesia actiones suas non ostentat 1.84.d
ecclesia pro auditoribus acquirendis orat. 2 1229.c
ecclesia est oculus cæcorum & pes claudicantium 1.655.b
ecclesia ut uitia corrigat 2.1193.a
ecclesia ab hostibus suis ut castrorum acies timenda est 2.127.a
ecclesia quãdo dolore suo prematur 1.433.c
ecclesia constituit nihil quod deum nõ præordinasse nouerit 2.1605.d
ecclesia palmæ comparatur 1.660.a
ecclesia inter uerba libertatis custodiuit mansuetudinem 2.1219.a
ecclesia ex uitæ uerbis soli deo placere desiderauit 2.1220.b
ecclesia sicut fumi uirgula ex aromatibus ascendit 1.23.a
ecclesia spiritualiter ebria credatur 2.1218.c
ecclesia Christum prophetarũ dominum fatetur 1.624.a
ecclesia tres tantum portas habet 2.272.c
ecclesia ab Abel incepit 2.389.d
ecclesia bonos malosq; habet homines tom. 2 540.a
ecclesia primitiua ex duobus populis cõstructa est 2.602.a
ecclesia quosuis recipit reuertentes ad fidem 1 524.d
ecclesia qualiter dolorũ põdus ferat 1.80.c
ecclesia cur antiquior sit suis aduersarijs to. 1 768.c
ecclesia Romana uniuersali ecclesiæ iura sua transmittit 2.1121.a
ecclesia aduersitatibus proficit 1.82.d
ecclesia dies suos non amittit 1.1222.c
ecclesia nõ alba sed dealbata dicitur 1.528.b
ecclesia à fide catholica aberrare nequit to. 2 608.d
ecclesia rectè uidua dicitur 1.559.d
ecclesia os dilatatum habet cõtra Iudæos to. 2.1243.d 1244.a
ecclesiæ tres ordines 1.1115.a
ecclesiæ maxillæ quæ sint 1.436.a
ecclesiæ multæ unam signant 2.221.a
ecclesiæ statum qui custodiunt 2.423.a
ecclesiæ propositum ex diuino præsumitur iudicio 2.1226.a
ecclesiæ negocia quando deprimuntur tom. 2 1489.b
ecclesiæ ordo ultimus quis 2.2438.c
ecclesiæ passio quando incepit 2.223.d
ecclesiæ loca præcepta sunt disciplinæ tom. 1 1043.a
ecclesiæ portæ 1.608.a
ecclesiæ sacculus turpibus lucris non inquinetur 2.668.b
ecclesiæ initia quæ latuit finis quotidie ostendit 1.298.b
ecclesia bona quõ respuere debeat 2.744.c
ecclesiæ tectum prædicatores sunt 2.168.a
ecclesiæ principes multa sunt consideratione eligendi 2.1471.d
ecclesiæ anima quæ 2.585.b
ecclesiæ redditur diuisio 2.1190.d
ecclesiæ principatum quis indigne gerit to. 2 1415.c
ecclesiæ uestimenta 1.927.b
ecclesiæ mẽses uacui et noctes laboriosæ quæ sint 1.248.b
ecclesiæ tota multitudo ad gaudium peruenit 2.1332.d
ecclesiæ nascentis initio ut fuit generalis conuersio, sic & reconciliatio 2.1358.c
ecclesiæ tributa ut dari debeant 2.666.a
ecclesiæ cornu hodie erectum est 2.1245.b
ecclesiæ confessio de Christo 2.1206.d
ecclesiæ patientia 1.429.d
ecclesiæ unitas custodienda 2.866.c
ecclesiæ rectores principes uocantur tom. 1 123.b
ecclesiæ uasa uaria sunt 2.921.b
ecclesiæ nascentis initio omnia cõmunia to. 2 1191.a
ecclesiæ membra quãdo ad nihilum redigantur 1.433.c
ecclesiæ principia literarum ignara fuerunt. 2 11.b
ecclesiæ sapiẽtia quando exercetur 1.584.c
ecclesiæ labia quæ 2.31.a
ecclesiæ doctores primi quales fuerint to. 2 1423.a
ecclesiam hæretica & falsa asserere æstimat Iudæa 2.1218.c
extra Ecclesiam nulla salus est 1.452.d
ecclesiam in locum suum abire cum uiro suo quid sit 2.1273.c
ecclesiarum cõsuetudines diuersæ nõ sunt improbandæ 2.1191.c
Ecclesiastes liber quare sic dicatur 1.1425.b
Ecclesiastes quid considerat 2.6.b
ecclesiastes concionatorem sonat 1.1425.b
Ecclesiastica officia quando secularia fiunt. 2 983.b
ecclesiastica priuilegia 2.709.b
ecclesiastica pecunia ut sit pauperibus distribuenda 2.1057.d
ecclesiasticæ res ut sint inquirendæ 2.1158.b
ecclesiasticæ cõtrouersiæ ut sint finiendæ to. 2 1040.b
ecclesiasticæ dispositiones deserendæ nõ sunt. 2 1388.a.b
ecclesiasticæ moderationi conuenientia tom. 2 958.a
ecclesiastici ordines confundendi nõ sunt to. 2 1168.b
ecclesiastici uigoris ordo ut confundatur to. 2 916.b
ecclesiastici ordinis dignitas ex simoniaca hæresi cadit 2.1148.b
ecclesiasticis in ordinibus sæua auri fames nõ audiatur 2.1077.c
ecclesiastico proposito aduersatur iusta petẽtibus negare 2.1048.b
ecclesiasticum culmen conscendentes nõ uocati ex se regnant 2.1292.c
ecclesiasticus rigor si negligatur quid fiat to. 2 1168.c
ecclesiasticus ordo conseruandus est cum in secularibus id fiat 2.1181.b
Edacitatem lusus sequitur 2.530.a
Edere quæ deus creauit culpa non est tom. 2 1068.c
Effrathæus est qui in terra fertili sterilis manet 2.1231.d
Effundere animam quid sit 2.1220.a
Egeni & pauperes intelligũtur Gentiles to. 2 1252.d
egeni rebus qui sint 2.1265.c
egenis quæ dantur patronis dantur 1.726.b
uide Pauperes & Paupertas
Elati uia superbia est 1.561.d

elati

Universidad de Deusto

elati ut sunt retundendi 1.1281.d
elati extollantur laudibus tacentibus alijs clamant 2.1543.d
elatos quid comitatur 1.1282.b
elatum cum retundendum est uide Ambit. Arrog. & Superbos
Elatio profana animabus semper est aduersa 2 1147.c
elatio ut facile flectatur ad bonum 1.1283.a
elatio quo magis inflatur eo citius rumpitur. 2 888.d
elatio quomodo caueri poterit 2.1523.c
elatio omnis ruinam habet 2.1121.a
elatio superborum quid sit 1.869.d
elatione deiectus nihil 1.1282.b
elationem fugit mens inter dona sublimia to. 2 1312.a
elationi honor non debetur 1.1259.d
elationis uitium fugiunt pastores strenuè pugnantes 2.1522.a
elationis uitium cupit nos quotidie 1.332.c uide Arrog. & Ambitionem.
Eleazar feriendo elephantem & cadēs quos notes 2.652.b
Eleazarus filius Aminadab fuit 2.1373.a
eleazarus cur sanctificatus 2.1372.c
eleazarus dei adiutor dicitur 2.1372.d
Electa mens consecrat se deo 2.1235.a
electæ menti quid sit timor 2.1235.b
Electio gentilium uenerandа & non discutienda est 2.125.d
electio rectoris ecclesiæ multā requirit consiliationem 2.1471.d
electio nostra quomodo facta 2.1252.a
electionis signum charitas est 2.250.c
electionis gloriam ut deprehendamus tom. 2 1084.b
electionis ministerij signa dantur 2.1447.b
Electi subsidijs uitæ præsentis egent 1.248.a
electi semper magna agūt nec magni esse uolunt 2.1444.c
electi quare deum procul conspiciant tom. 1 897.a
electi culpis suis nunquam parcunt 1.392.d
electi quādo stent coram domino 2.1471.b
electi quibus intenti 1.253.b
electi etsi superbiant tamen non perpetuò. 1 420.a
electi speculum lucis intuentur, ueram lucem autem non 2.1452.b
electi subtrahuntur mundi fine appropinquante 1.1420.b
electi frumenta dei 1.922.d
electi ad honorem primatus ueniunt coacti. 2 1512.c
electi ante Christi aduentum pœnam suā habuerunt 1.310.c
electi ad æternitatem mutantur duobus modis 1.446.b
electi peccata delent, sed quasi non deleta timent 2.1552.c
electi inter dona sua sublimia humilitatē nō deserunt 2.1242.a
electi dei etiam à malis prædicatoribus admonitiones suscipiunt 2.1294.b
electi præliandi uirtutē habent & humilitatem timoris 2.1566.b
electi ad ædificationis commodum omnium deum uidētium exemplis adiuuantur to. 2 1481.c
electi ad spiritualem scientiam ueniūt per humilitatem 2.1432.c
electi mens ut possit se uouere cœlestibus gaudijs 2.1238.d
electi cum laudantur putāt se omne bonæ uitæ meritum perdidisse 2.1596.c
electi ut audiant superna 2.1421.d
electi contra nos dei testes sunt 1.333.c
electi cum uincunt repellunt mala in hostes suos 2.1410.c
electi cum promouentur pleno cornu ungun tur 2.1607.a
electi humilitatem & sublimitatem percipiunt 2.1264.d
electi dei mundo despecti sunt 1.168.c
electi culpas suas fletibus insequuntur tom. 1 257.c
electi cuiusq; uirtus 2.1453.a
electi uiuentes timent iudicem 1.199.d
electi ad iustitiæ uigilias surgere conantur to. 1 250.b
electi ueloces sunt atq; potentes 2.1408.c
electi cibum sapientiæ ut audiant 1.377.a
electi bona quæ habent abscondere & manifestare scimt 2.1436.a
electi non omnes miracula faciunt 2.1083.a
electi ante Christi aduentum cursores in mundo fuerunt 1.311.d
electi sub humilitatis tegmine se abscondant 1 269.d
electi post uirtutes tētari desiderāt 1.250.c
electi cordis intētionem non figunt in tēpus hoc 1.252.d
electi separantur à societate malorum tom. 2 1383.b
electi gratiam prævenientem sequuntur to. 1 1152.d
electi cum prædicationis hortamēta audiunt sequuntur ea 2.1377.a
electi cur sint in hoc mundo despecti 1.66.c
electi sunt terribiles hostibus occultis tom. 2 1406.a
electi impressam imaginem Christi habēt to. 2 1243.c
electi in charitate semper coniuncti sunt to. 2 128.b
electi ambulare debent coram Christo tom. 2 1284.d
electi sacra semper munera offerunt deo to. 2 1300.b
electi in faciem cadunt 2.140.d
electi etsi multum proficiunt obedientes tamen manent 2.1301.d
electi in dextra futuri sunt 2.1385.a
electi cur in uitia ruant 1.1141.c
electis uita præsens quid 1.207.c
electis omne quod perit non perit 1.979.b
electis uita dispar est 1.515.b
electis angeli ad adiutorium, sathan ad probationem seruit 1.40.c
electis cum foris ætas corporis, intus uirtutis creuit 1.725.c
electis oculi ante casum patent 1.513.d
electis sæpe bonum est quod mali ordinātur rectores 2.1430.d
electis graue tormentum sensum reprehēsoris nescire 1.319.b
electorum præmium est dominus 2.1215.a
electorum humilium ordo inter choros angelorum excipitur 2.1294.b
electorum mētes puellæ sunt 2.1424.a
electorum ueterū merita dispāria 2.1213.a
electorum status in prælio 2.1378.d
electorum uita cur turbetur 1.788.d
electorum signum humilitas est 1.1196.a
electorum mala ut temperentur 1.32.d
electorum uirtutes solide euolant 1.1047.d
electorum sors in hac uita 1.370.a
electorum examē quale esse debeat 2.1553.a
electorum proprium specimen 1.1189.d
electorum esse est in deo per iustitiam manere 2.1246.b
electus tria in se habet 2.1615.c
electus quisq; humilis est sed non sterilis to. 2 1614.b
uide Beatos, Iust. Pios, Sanct. Fidel. & Bonos
Electri nomine quid intelligatur 1.939.a
electrum ut fiat ibid.
electrum ex auro & argēto est 2.78.a
Eleemosyna in sinum pauperis abscondenda est 2.1062.b
eleemosyna ut sit peccatori danda 1.1288.a
eleemosyna danda est 2.882.d
eleemosyna non est quod ex rebus illicitis datur 2.984.b & deinc.
eleemosynæ tergunt peccatorum maculas to. 2 506.b
eleemosynæ precium quando nos à culpa liberet 1.425.d
eleemosynas ex rapinis non suscipit deus to. 1.425.c & deinc.
eleemosynam misericorditer dantes ut sint hortandi 1.1286.c
eleemosynam ex præcepto facere & ex charitate differunt 2.164.b
eleemosynam facere post culpam quid sit to. 1 425.c
eleemosynam ex superbia dare quid sit to. 2 247.b
Elementa absq; superno nutu non mouentur 1 35.b
Eleutherius seruus dei 1.1413.c & 1414.a & deinc.
Eloquia diuina etsi sunt tēporibus distincta, sensibus tamen unita sunt 2.107.b
eloquia diuina cum legēte crescunt 2.115.b
argēto comparantur 1.178.d
1 1285.b
spolia dicuntur 1.593.d
eloquia sacra alti⁹ exquirēda sunt 2.1260.a
eloquia diuina eloquuntur & reprobi tom. 2 1421.c
eloquij sacri uirtus 2.1275.d
eloquio uti pro se quid sit 1.323.b
eloquium aduersum se dimittere ibid. uide Script. Sacras literas, Verbum dei
Eliab quos designet 2.1611.c
Eligit dominus de omni genere ad salutem. 2 1557.b
Eliphas interpretatio 1.81.c
Emphibalum Gregorius episcopo cuidā mittit 2.1120.b
Enoch translatus est cum domino 1.124.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

enoch & Helias Antichristo occurrent. to. 1.461.c & 2.185.a
enoch ascensus Christi figurauit ascensionem 2 473.d
enoch ut uixerit 1.124.c
septimus est in electa prole 1.289.b
per charitatẽ spiritualiter uixit 1.348.b
dedicatio dicitur 1.289.b.528.d
Eugaldi fons interpretatur hœdi 2.12.d
Ensis nomine quid accipitur 2.1519.d
ensis usus 2.1520.a
Ephesina synodus damnauit Celestinum atq; Pelagium 2.947.a & Nestorium 2 657.b
Ephod lineum continẽtiæ candorẽ designat 2 1287.c
ephod cõram deo portare quid sit 2.1280.a
ephod quid designarit 2.1279.d
Episcopatum suscipere nõ debet qui cõtinentiam seruare nequit 2.1028.a
episcopatum desiderantes, bonum opus desiderare, ut sit intelligendum 1.1232.d
Episcopi officium 1.1238.a
episcopi i primitiua ecclesia ad martyrij tormenta ducebantur 1.1233.a
episcopi conditiones 2.639.b
episcopi uiolẽter à suis locis expulsi, ab alijs suscipiantur 2.671.b
episcopus orphanorum & uiduarum curã habeat 2.672.d
episcopi si non fecerint officium emendandi sunt 2.1140.d
episcopi clericis impendant charitatem to. 2 1150.b.d
episcopi institutio exemplum & uita magistra sit subiectis 2.1187.a
episcopi quatuor in alterius cõsecratione ad minus adsint 2.1193.c
episcopi ordinatio 2.717.d & deinceps
episcopi duodecim Lõdoniẽsi episcopo subesse debent 2.1170.d
episcopi bis in anno conuenire debebant ob censuram 2.752.b
episcopi indignatio qualis esse debeat tom. 2 747.c
episcopi non idonei quantũ obsint 2.1613.c
episcopi non de una, sed pluribus possunt eligi ecclesia 2.1133.a
episcopi in causis forensibus non debent occupari 2.1012.a
episcopi uirtutes quibus emicãt à spiritu sancto accipiunt 2.1614.d
episcopi actiones quæ esse debeant 2.1139.d
hospitales esse debent 2.1057.a
episcopis iurisdictio seruanda est 2.1059.d
episcopis iura sua inuiolata seruãda sunt to. 2 1091.c
in Episcopo alio ue officio sacro quid sit respiciendum 2.983.c
episcopos decet castitatem seruare 2.1573.a
episcopo ordinando pontifex manum impo nit 2.1188.d
episcopo antequam deponatur loco, quid sit faciundum 2.1151.c & deinceps
episcoporum facta praua non sunt oris gladio ferienda 2.1181.d
episcoporum Lindoniæ ac Eboracæ ciuitatũ distinctio 2.1171.a
episcoporũ causæ magna cum diligentia examinandæ sunt 2.959.a
episcopum oportet potentem esse in sermone 2.652.d
episcopum oportet bonum testimonium habere ab ijs qui foris sunt 2.1491.c
episcopum prophana tractare non cõuenit. 2 1076.a
episcopus propter infirmitatem deponendus non est 2.1072.d
episcopus ordinari sine episcopis non potest 2 1193.b
episcopus qualis esse debeat 2.650.b
episcopus quis fieri non debeat 1.1234.d
episcopus molestiam in se sentiens non procedat in publicum 2.1158.d
episcopus ob propriam iniuriam nullum excommunicet 2.704.d
episcopus in Ecclesia qualiter agere debeat. 2 1190.d
episcopus fieri non debet qui usuras amat. 2 1028.b
episcopus ut se gerere apud suos debeat to. 2 742.d
episcopus qui uniuersalis dici uult, Antichristus est 2.888.c
episcopus eligẽdus deo sit & hominibus gratus 2.724.a
episcopus uerborum correctione non uerberibus timeri debet 2.738.d
episcopus ægrotus non mutat nec polluit benedictionem 2.1158.d
episcopus cogitet se cõmunis conditionis hominem esse 2.1617.d
episcopus uniuersalis uocari nemo debet to. 2 793.b
episcopus ante electionẽ iudicãdus 2.725.d
uide Antist. Sacerd. Past. Doct. Prædicat. & Rectores
Epistolæ diuersarum mentium 2.1046.b
epistolæ proprium 2.1087.a
epistola charitatis 2.998.d
epistolæ Pauli quando cœptæ sint exponi to. 2 1417.c
epistolæ subscriptiones habere debent to. 2 1132.a
Epulæ delitiarum in solo cõditore inueniuntur 2.1237.d
epulas comitatur uoluptas 1.5.c
loquacitas ibid.
uide Conuiuium
Equus dei exultat audacter 1.1069.b
equus dei quomodo ante faciem hastam supe ret 1.1080.a
equus dei quomodo dicatur terram sorbere 1 1080.d
equi nomine quid intelligatur 1.1062.c
Erectio nostra unde 2.1509.b
erectionis ordo quis sit 1.465.c
Ereptorem minus diligit qui non periculũ intelligit 1.103.a
Erranti uiam demonstraturus ipse errare nõ debet 2.985.a
erranti patientiam qui præstat, nõ est sine suspicione erroris 2.962.b
Errorem reprobantes rectum se amare ostendunt 2.978.a
Eruca toto pectore in terra repit 1.1166.a
Eruditi quando 2.1391.d
Eruditio secularis prodest prædicationi to. 2 1518.b
eruditio diuinæ doctrinæ panis nomine exprimitur 1.790.d
eruditioni suæ multi confidunt spernẽtes iussa maiorum 2.1588.d
Eruditus ad maiorum exempla per humilitatem reducetur 2.1565.d
Eruere est euelli 2.1558.c
Esaias ultrò se ad ministerium obtulit tom. 1 1232.d
esaiæ scientia unde 2.1248.c
esaias prophetis alijs eloquentior extitit to. 2 1518.b
esaias per charitatem superna mysteria penetrauit 1.349.d
Esau agricola quos signet 1.140.c
esau cur fratrem persequutus sit 1.175.c
esau cur reprobatus fuerit 1.289.b.378.d
esau uenatio quid signet 1.140.b
Esca nos non commendat deo 1.1286.b
esca per quæ datur 1.904.d
Esse ascribitur deo 2.1258.c
Etham fortem sonat 1.1138.c
Eua cur Adamo dormiente producta sit to. 2 107.c
euæ ad uxorem Iob comparatio 1.68.a
euah iniustitiæ propinatrix 1.418.b
euah gulæ uitio decepta est 2.1478.d
euah per usum peccauit 1.712.b
Euangelistæ facies & pennas habent. 2.82.b
euãgelistæ tres cur pauca de diuinitate Christi scripserint 2.1225.c
euangelistarum quatuor typus 1.1085.d
euãgelistarum libri quatuor salutis remedia continent 2.1531.d
euangelistarũ uni quatuor sunt facies. 2.82.b
EVANGELII opera comparatione legis fortia fuerunt 2.1216.c
euangelij filij fortes ac mundi sunt. 2.1216.d
euangelium formidantes refouet 1.670.c
euangelium annunciantes de euangelio uiuant 2.1291.c
euangelium prædicari debet creaturis omnibus 2.1557.b
euangeliũ producit sexũ uirilem 2.1216.d
euangelium doctoribus cur tollitur 2.187.d
Euanescere quid dicatur 1.355.b
Eucharistia quibus prodest nihil 2.1262.b
Eudoxij error per quos sublatus 2.918.b
Euellere quid sit 2.1558.c
Euersor est qui antecessorum statuta euertit. 2 1180.d
Eumorphius Stephanum secum uocauit moriturum 1.1448.b
Eunuchi qui sunt 1.1306.c
spirituales 2.1411.b
eunuchi prælatorum carnalium 2.1397.c
Europæ calamitas 2.792.d
Eusebius senex & æger excommunicatus to. 2 1178.b
eusebius Cæsariẽsis quid scripserit 2.916.d
Exactor quis sit 1.1028.a
Examinis æqui quando sit doctor 2.1386.a
Examinatio subtilis peccatorum & Saulis. 2 1586.b
Exaudiri p alijs orãs qs mereatur 2.1380.c

excom-

Excommunicatio siue sit iusta siue sit iniusta timenda est 2.432.d
excommunicationis sententia quomodo facienda 2.704.d
Excõmunicatis in mortis periculo cœna danda 2.960.a
de Excelso ueniunt prædicatores 2.1457.a
in Excelsum ascendere quid sit 2.1433.c
Excessus ut sint corrigendi 2.1014.d
Excussi sunt reprobi 2.1383.b
Exempla mala quantum nocent 1.860.d
exépla prauorũ dissipant uirtutes 2.1398.b
exempla ut possumus uitare 2.1507.b
exempla malorum quatenus nobis prosint. 2 1576.d
exempla antiquorum uitæ instabilitatẽ docẽt 1 273.c
exempla aliena nos instituunt ad bonũ perficiendum 1.738.b
exemplis patrum iuuamur 1.901.a
exempla priscorũ sunt remedia contra uitia. 2 1020.a
exempla patrum priorum ad patiẽtiam nos moueant 1.950.c
exemplis dominus nos instituit 1.333.d
exemplo qui est aliis constitutus rationem in pectore portet 1.1238.a
Exercitui qualis dux præfigatur 2.992.b
Exercitus cœli quid 1.40.d
exercitus instruendus est ex uirtutibus cõtra fornicationem 2.155.d
exercituum dominus est Christus 2.1211.d
Exequiæ cœlestes habitæ Romulæ ancillæ dei 1 1435.a
Exhibemus nosmetipsos deo per obediẽtiam 2 1589.d
Exhortando quando doctor nihil proficit. 2 1492.a
Exhortatio facta tempore sanctorum prædicatorum 2.1351.d
exhortatio sancta quid efficiat 1.998.a
exhortationum formæ 1.1258.a
Exilij causa ut sit examinanda 2.1151.c
Expectamus prospera, formidamus aduersa. 1 250.c
Expositor sacræ scripturæ similis speculatori solnæ 2.1202.b
expositores sacri Apostol. succedũt 1.899.d
Exsales putrescere quid sit 2.1350.a
Exteriora ad interiora nos ducunt 1.858.b
Extollentes se nunc, uerè deficiunt 2.1542.c
Extolli de dei gratia quiuis contemnat tom. 2 1540.a
extolli de uictoria non debemus 2.1504.d
Extranei ut sint ad fidẽ perducendi 2.1133.b
extraneus quis sit 2.1239.b
in Extremis quidam ad deum redeũt 1.913.c
Exechiæ cur sint additi anni quindecim to. 1.402.d & 528.c
ezechiæ quid præfigurarit 1.283.d
ezechias se ut iustificarit in cogitatione to. 1 417.d
ezechiæ confessio qualis ibid.
Ezechiel sonat fortitudo dei 2.74.c
ezechiel quot annis prophetiæ librum absoluerit 2.196.d
ezechiel durus sibi & alijs fuit 2.1416.a
magistrorum speciẽ tenet 1.853.854.b

F

Fabri regis armorũ & curruũ 2.1396.b
Fabricam metiri quid 1803.c
Faces quando non accenduntur 2.998.d
Facie omnes agnoscuntur 2.1413.c
faciei nomine quid signetur 1.423.d
faciei quis decor est 2.1615.a
faciem internam leuare quid sit 1.358.d
faciem elevatã macula inquinat mystice quid 1 358.d
faciem dei accipere quid sit 1.389.b
faciem Ionathæ cernere 2.1531.b
faciem ad deum leuare quid sit 1.532.d
faciem sine macula posse leuare 1.359.b
faciem prædicatorum fugere conantur subditi 2.1413.d
facies hominis interna mens est 1.358.d
facies dei quid 2.1452.b
facies hominis quando immutetur 1.413.b
facies iræ damnationem notat 2.596.b
facies nostra interna in scriptura sacra uidetur 1.24.a
Facta nostra bona cur sint occultanda tom. 1 285.a
facta bona sic laudanda sunt ut imitentur to. 1 1269.a
Facultates trãsitoriæ stercora sunt æterna diligentibus 2.1265.c
Falcem in alienam messem mittere non debemus 2.1194.a
falcis nomine diuinum iudicium dicitur to. 1 1139.c
Fallacem reprehendere licet cuiuis 1.564.c
fallaces uerbositati insistunt 2.1585.d
fallaces sic se tegunt, ut proferant: & iustificent, ut accusent 2.1585.b
Fallt possunt doctores ecclesiæ 2.1388.b
Fama sanctorum fluit sicut mel 2.1540.b
fama absentes facit præsentes 2.683.d
famam spiritualium uirorum detrahere cupientes carnalia explorant 2.1468.c
Fames corporis & mentis 1.197.b
Famelici in scripturis qui sint saturati 1250.c
famelicorum natura 2.317.c
Familiam multam possidere quid sit 1.16.d
Familiares prælatorum incitant prælatos ad mala 2.1395.b
familiares dei qui sint 2.1225.b
Famuli prælatorum carnalium 2.1397.c
famulus bonus & fidelis quis sit 2.975.b
Fanum Apollinis in Cassino monte 1.1360.d
Farinæ modij tres ab Anna oblati quid signẽt 2 1227.a
Fasciculos ad comburendum ligare quid sit. 1 338.a
de Fato quid sentiendum 2.350.b
Fauces quid signant 1.242.a
Fauus mel nouum continet 2.1204.a
Fauni Græce incubi 1.226.c
Fauor humanus in iudicio non subsistit tom. 1 279.b
fauorem ex locutione quærentes, ubi inuenerunt 2.1583.c
fauores linguæ mentem blandiendo sordidãt 2 1265.c
fauoris auram recipientes fortia agunt tom. 2 1541.a
Fenenna Annam uehementer angens quid sit 2 1237.b
fenenna uxor Helcanæ, secunda cur dicatur. 2 1210.a
doctores Iudææ significat 2.1213.a
fenennæ filij sunt mentis sacræ consilia tom. 2 1236.c
Ferri nomine fortitudo signatur 1.855.a
ferro cætera metalla conciduntur 1.1112.d
ferrum in manubrio quid notet 1.735.a
ferrum in fornace quid 1.1276.b
de manubrio prosilit quid sit 1.350.d
de terra tollitur quid sit 1.603.c
Festa temporalia cuncta transeunt 2.434.a
Fici arbor humanam naturã signat 2.457.c
ficum dei decorticare 1.284.c
ficus designat synagogam 2.1030.b
Fides omnia bona facit 1.52.c
fides catholica ecclesiæ uexillum 2.1337.d
fides uniuscuiusq; saluat ipsum non alium to. 2 1623.d
fides pulsatur quæstionibus 1.57.b
fides operibus prior est 2.1205.b
fides uia est ad lucem ueram 2.324.d
fides patrum ueterum nouorumq; eadem est 2 333.c
fides quid sit 1.496.d.1427.d
fides signatur per funem 1.1138.b
fides animam custodit 2.951.d
fides sine operibus nil prodest 2.141.a & 874.b
fides primò gigni debet in corde nostro to. 1 52.c
fides noui testamenti per antiquum est confirmata 2.1319.d
fides gradibus ad perfectionem ducitur tom. 2 218.a
fides sine operib. mortua est. 1.561.a. 995.c & 1133.a
fides quid, quarumq; rerum sit 2.433.b
fides actus nostros solidat 1.83.d
fides uerberibus non est exigenda 2.737.d
fides una cum sit, cur cõsuetudines ecclesiarũ diuersæ sint 2.1191.c
fide carens iustus non est 2.577.c
fide mundantur corda nostra 1.203.c
in Fide nati robusti sunt 2.1223.a
fide præditi membra sunt sacerdotis summi. 1 832.b
fidei prædicatio erecta est 2.1344.d
fidei ad cognitionẽ stulta prius, postea astuta collecta sunt 1.11.a
fidei rectitudo armare nos debet aduersus delios 2.1143.c
fidei initia qualia fuerint 2.1320.d
fidei radix uirens manet etiamsi titubet interdum 2.977.d
ad Fidem ut sint conuertendi alieni ab ea to. 2 1133.b
fidem perdere quid sit 1.840.d
fidem fidelibus non habere est infidelitas manifesta 2.883.d
fidem patrum tenere eandemq; exercere debemus 2.1230.a
fidem tentatio sequitur 1.982.b
Fideles ueri qui sint 2.445.b
fideles pacem tenẽtes hostibus terribiles sunt 2 44.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

fideles omnes membra sunt redemptoris to. 1 474.b
fideles primitiuæ ecclesiæ fuerũt operib. præstantes 2.1320.d
fideles quod nunc audiũt percipient aliquando 2.1332.c
fideles quæ audiuerunt per bona opera in cœlum collocant 2.1303.b
fideles contristati sunt de percussione hæreticorum 2.1371.a
fidelibus perfectio quietis promittitur 1.9.d
fidelibus in tentatione non deest dominus to. 2 1266.c
fidelibus correctio talis debetur qualem parẽtes filijs exhibent 2.1191.d
fideliũ non est uniformis æqualitas 2.1515.a
fidelium multitudo ex utroq; sexu colligitur 2 356.d
fidelium ordines plures sunt 2.1471.b
fidelium gregi æterna ac sublimia perspicienda sunt 2.1612.b
fidelium in cordibus tres uirtutes manent to. 1 614.c
fidelium salus fidem operibus præmittit to. 2 1205.b
uide Beatos, iustos, Pios & sanctos
Fiducia ubi locum habere indulgentiæ nõ potest 2.1315.c
fiducia in aduersis nobis adesse debet tom. 2 273.b
Fieri quod quis sibi non uult alteri etiam nõ faciat 1.347.a
Figuræ propter nos scriptæ sunt 2.1356.b
Filiarũ nomine mentes infirmorũ accipiũtur 2 1396.b
Filij sermo, est patris ipsius 2.451.d
filij Sion 1.151.d
filij sanctarum mentium 2.1602.a
filij nobiles, quid notent 1.413.c
filij tob non luxuriosi 1.136.b
filij tres Annæ, perfectiores ecclesiæ designãt 2 1273.d
filij electorum sunt illi qui uirtutes eorũ imitantur 2.394.c
filij quando portẽt peccata parentũ 1.512.d
filij fidelium ponũtur in curribus 2.1594.c
filium dei Iudæa contempsit & Gẽtilitas promeruit 2.1252.d
filium matrem ad inopiã redigere crudele est 2 1048.d
filiorum proprium 2.602.b
filiorum corda aduersa dulci sunt prosequenda charitate 2.1142.c
filiorum bonorum studiũ crescit paterna admonitione 2.1039.b
filius dei initium est 2.608.c
filius dei fons patens dicitur 2.288.d
filius dextræ Christus est 2.1429.d
filꝰ nõ portabit iniquitatẽ patris 2.1294.d
filius dei perfectus homo est factus 2.1088.c
filius dextræ Christus est 2.1515.c
filius est imago patris 1.163.a
filius stulti ambitiosus dicitur 1.180.c
filius dei dicitur manus eius 1.591.c
filꝰ p incarnationẽ dicitur angel⁹ 2.940.d
filius prodigus 2.635.a
Fimbriæ aureæ quæ sint 2.1574.a
Fine quicquid concluditur quàm nihil est to. 2 1137.b
finem uniuersorũ deus considerat 1.604.c
fines terræ sunt illi qui uitæ suæ ultima cũ culpa clauserunt 2.1267.d
fines Beniamin sunt regulæ scripturarũm to. 2 1447.d
finem suum nemo cognoscit 2.517.b
Fingere componere significat 2.412.c
Firmamẽti nomine duo intelligũtur 2.128.d
Firminus episcopus 2 1143.d. 1254.a
firminus episcopus Histriæ ab errore liberatus 2.1114.b
qui Flagellatur in prouerbium uulgi ponitur 1 444.d
flagellari expetunt iusti 1.218.c
flagellatur quis etiam pro gratia 1.779.d
Flagella humana diuinis non sunt adijcienda 2 1175.c
flagella temporalia æternam quietem præparant 2.1137.c
flagella amoris indicia 2.938.d
flagella peccati quæ sint 1.443.c
flagella unde proficiscuntur 1.182.d
flagella quomodo æquanimiter feramus to. 1 350.a
flagella cur mala nominentur 1.69.a
flagella bonorum quid pariant 1.543.d
flagella metuentes aut nihili facientes ut sint admonendi 1.1275.a
flagelli dolor temperatur cum culpa cognoscitur 1.350.b
flagella dei donorum memoria sunt unguenda 1.69.c
flagellum linguæ quantum malum 1.197.d
flagellũ domini duobus modis emittitur to. 1 598.a
flagellũ multos ad perẽnẽ ducit uitã 1.509.a
flagellũ purgationis aut probationis 1.195.d
uide Crucem & Afflictionem.
Flagitijs multi polluũtur & securi sunt tamẽ 2 1510.b
Flamma ignis impiorum quæ sit 1.453.d
flamma uirtutem habuit & eodem momento non habuit 1.1401.c
Flare dei 1.149.b
flare nostrum ut fiat ibid.
Flere dolorem suũ quidam nõ uolent 1.335.c
flere cum uolumus pro peccatis nostris nõ uolemus 2.1454.c
flere non flendo ut accidat 1.1302.d
ad Fletum per gaudia peruenitur 2.525.d
Florentini archidiaconi senium & tenacitas 2 1164.c
Florentius orãdo serpentes expulit 1.1395.d
florentius Benedicti æmulus & deinceps 1.1359.a
Flores teneri fideles designant 2.15.a
flores diuersi diuersa olent 2.103.b
flores æternorũ fructuum sunt opera sanctorum 2.1450.a
Fluctuum pericula 1.728.d
Fluminis torrens quis sit 1.496.b
fluminis riuuli dona sunt spiritus sancti to. 1 495.d
Focæ coronatio 2.1122.c
focæ ac Leontiæ imagines ubi reconditæ sint 2 1122.d
focæ ac Leontiæ imago Romã uenit ibid.
Focariæ sunt quæ in focis coquunt 2.1396.e
Fœcunditas carnis non est culpa ante dei oculos 2.1195.a
fœcunditas spiritualis 1.15.c
fœcunditatem sobolis reseruauit dominus humano generi 2.1195.a
Fœdat animam & corpus luxuria 2.1579.a
Fœdi sumus omnes 2.1370.b
Fœminæ semen ubi contineatur 1.1106.c
fœminæ deo dicatæ monasterium exire nõ debent 2.751.d
fœminis quæ admonitio competat 1.1259.b
Fœnum bouis quid designet 1.212.d
fœnum est populus 2 363.c
Fons designat scripturam sacram 2.33.b
fons occultus est dei unigenitus inuisibilis to. 2 288.d
Formatio hominis in utero matris 2.282.c
Formidanda est uis diuina tantum 1.32.a
formidandum est in bonis acceptis 1.836.b
Fornicari interius quid sit 1.835.c
Fornicatio quantum peccatum sit 1.1304.c
fornicatio ut curetur 2.1526.a
fornicationi parcendum non est 2.1570.c
fornicatio quo fœdior, eo magis occultatur à reprobis 2.1584.b
fornicationem detestatur dominus 2.1568.a
in Fornicationem præcipitat diabolus maximam partem hominum 2.1520.c
fornicationis spiritus quẽ inuaserit eum spoliat uirtutibus 2.1558.d
fornicationis certamẽ quàm magnum sit patet in Moyse pugnante cum Amalech to. 2 1569.a
fornicationis pugna fortis ac uiolenta est to. 2 1568.c
fornicationis blandimentũ altũ est 2.1558.d
fornicationis spiritum uirtus una non extinguit 2.1557.c
uide Scortationem, Adulterium, Libidinẽ, & Luxuriam.
Fortes esse oportet in dei seruitio qualescũq; simus in seculo 2.1538.c
fortes alios facit qui pane nutritus est tom. 3 1607.c
fortes robore multi sunt in ecclesia 2.1401.d
fortis uerè quis 1.147.c
Fortitudini nostræ diuina iũgatur necesse est 2 1254.a
fortitudo nostra facile superatur 2.1254.b
fortitudo hominis omnis est infirma deitatis comparatione 2.1246.d
fortitudo perturbata non ablata 1.59.d
fortitudo ascribitur deo 2.1259.a
fortitudo iustorum quæ sit 1.219.b
fortitudo reproborum quæ sit ibid.
fortitudo ex tentatione 1.59.d
fortitudo quando ostenditur 1.147.c
fortitudo sanctorum quæ sit 2.982.a
fortitudo in quo consistat 2.543.d
fortitudo sine consilio destruitur 1.18.a
fortitudo timore turbatur 1.55.d
fortitudinẽ habuerũt derisi patres 2.1209.b
fortitudinem quãdo consequamur 2.1258.d
fortitudinem mutare quid sit 1.604.a
Fortunati episcopi Neapolitani zelus pro Christianis mãcipijs 2.939.d. 1.1344.b & deinceps usq; ad 1348.

nouem salientes uiros uidere 2.1465.c
Fracturam ligamen astringit quid sit tom. 1 1247.d
Fragilitatis suæ qui maxime obliuiscantur. 1 65.d
Fragor diuinus quid 1381.b
Francis Libertinum ante ipsos prostratum nō uident 1.1329.d
francorum reges magnam sacerdotibus impendant dilectionem 2.989.d
francorum gens plus alijs felix 2.1127.d
Francia in Christiana religione superauit cæteras gentes 2.991.b
Frater noster Christus est 2.1564.d
frater fratrem adiuuās exaltabitur 2.996.d
frater defuncti fratris, uxorem accipiēs quid nocet 1.1231.d
fratrem relictum qui releuat Christum releuat 2.997.d
fratrem qui odit homicida est 1.552.c
fratres sumus omnes conditione & redēptione 2.1066.d
fratres duo possunt cum duabus contrahere sororibus 2.1192.b
fratres concordes filij Iob 1.5.b
fratris uxorē ducens sit anathema 2.1190.d
Fraudem in dei opere quis perpetret 1.316.d
fraus nascitur per priuatā dilectionē 1.316.d
fraus ac desidia in bonis operibus fugienda sunt 1.315.d
fraus tribus modis committitur 1.316.d
Frigus desiderium signat 1.548.d
frigus malitiæ 1.25.d
Frigidiani factum 1.1388.d
Frontinianistarum error 2.1025.c
Fructum sursum facere quid sit 1.283.d
fructus terræ absq; pecunia comedere quid sit 1.758.c
fructus multiplices produxit saluator tom. 2 1209.c
Fruges domini animæ bonæ sunt 2.171.b
frugum qualitates 1.754.b
Frumenta abscondere quid sit 1.1297.d
frumentum figurat spiritale opus 1.760.d
frumentum & palea in area quid 2.1383.b
frumentum uirga cædere quid sit 1.87.d
Fugere an liceat 1.1355.d
fugere de acie Iudæo quid sit 2.1341.d
fugere ad tres urbes quid signarit 1.350.d
Fugientes ad ecclesias abducere nemo debet 2 1154.d
fugienti cum panibus occurrere quid sit to. 1 791.d
Fuga nostra ne hyeme uel sabbatho fiat orandum 2.360.b
de Fulgentio episcopo Vtriculano 1.1390.d & deinceps
Fulgur & splendor quid differant 1.500.d
fulgura quid sint 1.903.c
Fulgor iusturum quis sit futurus 2.1256.d
fulgor meridianus in uespere quid sit 1.361.c
Fumus leui aura raptus euanescit 2.1025.b
Funda Ecclesiam figurat 1.1178.c
fundis monasterium extruitur 1.1327.c
Fundamentum, dominum in scriptura notat 1 944.b
fundamentum unde 1.884.d
Funis nomine quid scriptura intelligat tom. 1.382.d 1137.c
Funiculus lineus prædicatio est subtilis tom. 2 203.b
Furbortum Fundensis monasterij diripiebat 1 1331.d
fures uersi in operarios 1.1392.c
Furtum non per noctis obscuritatē sed tenebras rationis excogitatum 2.1404.c
furtum occultum à uiolēto differt 2.1405.b
Furor præceps usitat⁹q; despicitur 2.747.c
furor animi ut reprimendus 1.174.d
furor impellit mentem quo non trahit desiderium 1.1266.d
furor iustū omne putat quod fecerit 2.1012.c
furor in deum non cadit 2.536.d
furoris nomē diuinitati nō cōpetit 1.408.d
Fuscinula in manu pueri qđ signet 2.1271.d

G

Gabaa sublimis dicitur 2.1372.b & 1475.d
Gabaa Beniamin collem filij dextræ sonat to. 2 1513.c
Gabriel angelus in quibus negocijs mittatur 2 478.c
gabriel quid signat, & cur ad Mariam missus 2.478.d
Galaad interpretatio 1.1295.d.2.26.b
Galatas cur Paulus increpet durius 1.164.c
Galeā salutis assumere debet pius 2.1408.b
Galilæa transmigrationem factam sonat to. 2 405.d
Galgal scripturā sacrā designat 2.1385.d & 1386.b
Galgala rotam sonat 2.1462.c
Galli nomine prædicatores accipiuntur to. 1 1003.d
galli natura 1.1322.c
Galla ulcere cancri in mamilla percussa to. 1 423.d
Gastrimargia gulæ motum sonat 2.1478.c
Gaudia externa sunt seruanda propter interna 2.1093.d
gaudia mentem rapiunt 2.868.d
gaudia seculi uana sunt 2.1496.d
gaudia impiorum insania est 1.189.c
gaudia æterna per afflictiones & mundi aduersitates sunt quærenda 2.1362.c
gaudia uitæ præsentis iusti stercora putant. 1 489.b
gaudij signa 2.1244.d
gaudium sanctorum à deo 1.189.b
gaudium Christi est uita nostra 2.475.c uide Lætitiam
Gaudere impij in domino nesciunt 2.550.d
Gaza Persica lingua diuitiæ sonat 2.251.c
Gaza ciuitas inferni imago fuit 2.406.d
Gedeon ad prælium ueniens quid signat to. 1 1036.d
gedeon contra Madianitas 1.1035.d & sequenter
Gehenna quos recipiat 2.1252.c
gehennæ iguis unus est 1.1457.d
gehennæ ignis non ad consolationem sed tormentum lucet 1.339.b
gehennæ ignem lumen obscuritati iunctū habere patet ex tædis 1.340.d
Gelboe montibus maledixit Dauid 1.93.c
gelboe montes quid signant 1.93.d
gelboe decursus interpretatur ibid.
Gelu in aquā liquatur quid sit 1.922.c
gelu quid designat 1.987.c.989.d
Gemendus est qui nō curat gemere 2.480.d
Gemini filius quis sit 2.1438.c
Genealogia Helcanæ 2.1231.d
Generationes quæ licenter iungi possunt to. 2 1192.c
Genimina quid sint 1.721.d
Gentium concursus ad fidem 2.1352.b
gentes uerbi cibum amplexæ sunt 1.178.c
gentes quando uocatæ 1.44.b
gentes gratiam ex sola dei misericordia consecutæ sunt 1.924.c
gentes figurauit onager 1.212.c
gentes auidè hodie sacra bibunt 1.179.d
gētibus fidei mysteria creduntur 2.1346.d
gētium uocatio in dei consilio abscondita ab antiquo fuit 1.329.b
gētium deuotio primitiuæ ecclesiæ domus extitit 2.1222.c
Gētilis populus extra stabulū æditus 1.212.c
gētilis populus in carcere fuit 2.1252.c
gentilis populus de puluere suscitatus & de stercore erectus 2.1252.d
gentiles uocati sunt ligna syluæ 2.496.b
gentiles sitientes aquam uitæ consequuntur. 1 178.d
gentilium corda pressa torpore diaboli, sunt iam repleta charitate 1.572.c
gentilium in cordibus fuit mira conuenientia dei & principum 2.1349.b
exaltata est 2.1252.d
recte defolata est uocata 1.985.d
cognitionem sui cōditoris ignorauit 1.2.d
credidit incarnationis mysterium 1.383.c
Gētilitatē quibus ornet dominus 2.1252.c & deinceps
Germanus Capuanus in thermis animam Pascasii inuenit 1.1456.d
Germen in ortu quid sit 1.281.d
germen domus quando aperiatur 1.503.d
germina arida, humanæ conditionis in Christo reuiresciunt 2.1209.d
Gerontocomij lectisternia desunt 2.1171.d
Gesta antiquorum umbræ fuerūt 2.1248.d
Geth sonat torcular 2.1384.d
Getulia piscatores non habet 2.350.d
Gibbum habere quid 1.1235.d
Giezi cum baculo figura Moysis 1.321.b
Gigantum nomine qui accipiantur 1.571.b
Gladij faciem fugere quid sit 1.486.d
gladij nomine uerbum dei accipitur tom. 2 1536.d
gladium à sanguine prohibere quid sit tom. 1 1298.d
gladium uniuscuiusq; ad proximum uertere, quid sit 2.1536.d
gladium uendita tunica emere 2.36.d
gladium habere & tenere quid differant to. 1 664.b
gladius multipliciter dicitur 1.1176.d & deinceps
gladius spiritus est uerbum dei 2.1408.b
Glarea uitam præsentem designat 1.684.d
glareæ fluminum lapilli sunt 1.520.b
glareæ cocyti quos signent 1.520.b
Glebæ quomodo cōpingi dicantur 1.1009.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

glebæ Iudææ quæ fuerint 1.608.b
glebæ quãdo in terra cõpactæ sint 1.1010.d
glebarum nomine quid intelligatur 1.608.b
glebas post domtiũ frangere qd sit 1.1501.a
glebæ ex puluere quotidie dominus cõpingit 1 1010.d
Gloria mundi fugitiua dicitur 2.955.d
gloria cui uita nõ concordat ignobilis est to. 2 1292.d
gloria nostra incarnatio Christi est 2.25.d
gloria cordis reprimenda est 2.1083.b
quæ uitia pariat 1082.c
gloria mundi periculosa est 1.1229.b
gloria Israelis rectius trãsire quàm perire dicitur 2.1345.c
gloria Iudæorum omnis transiit ad gẽtes to. 2 1524.b
gloria ecclesiæ per orbem uniuersum est copiosa 2.1373.b
gloria dei aliter in semetipso & aliter in rebus factis 2.137.c
gloria dei omnes egent 2.1376.c
gloria unuscuiusq; iustitia est 1 469.c
gloriæ dei locus quis? 1.62.b
gloriæ temporalis breuitas 1.562.c
gloriæ uanæ proprium quid sit 1 429.b
gloriæ uanæ sectatores ut alios contemnant. 1 768.a
gloriam nihil esse quando sit pensandum to. 1 80.a
gloriam præsentem quærẽtes despectum metuunt 1363.d
gloriam deo dare quid sit 2.1358.a
gloriam habere in nobis ipsis quid sit tom. 2 1064.c
gloriã uitæ præsentis quærere grauis labor est 1.184.c
gloriam præcedit humilitas 1 1281.d
Glorioſos uariè comparat dominus infidelibus 2 1427.c
Glorificare quisq; debet deum in sua actione 2 1540.a
glorificare uolunt dominum quidam sed materim laudari 2 1541.a
glorificatur deus per prædicatorem faciẽtem quæ habentur 2.1292.b
Glorificati gloria 2.1282.a
Glorificantes dominũ glorificat quoq; dominus 2.1281.d
Grabbati nomine quid accipiatur 1.788.a
grabbatum tollere & ire in domum quid sit 2 185.c
Gradientibus per deserta apparet dominus. 2 1318.b
Gradus ad cœlestia regna qui sint 2.268.a
gradus quindecim ad tẽplũ cur sint 1 1205.d
gradus portæ ecclesiæ, sunt merita uirtutum 2 217.c
graduum distributio ecclesiæ unitatem seruat 1.818.c
graduũ ecclesiæ ordo et distinctio 2.1444.a
Grandinis duritia prauorum uitam signat. 1 979.a
Granũ sinapis significat Christum 1.633.a
Gratia dei, homo ueterem hominẽ exuit to. 1 1084.b
gratiam primam nullus meretur 1 1152.b
gratia quem non adiuuat is premitur molestia corruptionis 2.8.b
gratia præuenit deus peccantem 1.534.b
gratia superna comparatur anno 1.100.c
gratiæ gratis datæ aliquando utiliter subtrahuntur 1.60.b
gratiæ remedium uertitur abutẽti in augmẽtum culpæ 2.180.c
gratiæ gratis datæ diuersimodi tradũtur to. 1 803.d
gratiæ diuinæ largitatem nos accipere nõ uidemus 2 1236 b
gratiam uocantis quidam non solum respuunt sed & persequuntur 2.509.b
gratiam dei contemnẽs punitione graui dignus est 2.504.d
gratiarum numerum qui non adipiscuntur. 2 1262.a
gratiarum dona quomodo poßidemus tom. 2 1410.d
gratiarum diuisiones sunt 2 164 d
gratiæ gratis datæ, aliquando dantur reprobis 2.250.c
gratias agere debemus & in aduersis & in prosperis 2.274.a
gratiæ sunt agendæ deo in cunctis aduersitatibus 2.1028.d
Greges electorum sunt turbæ uirtutum spiritalium 2.1398.b
gregis nomine qui notentur 1.546.d
gregis piculũ si sine pastore fuerit 2 677.a
gregis felicitas quæ sit 1.508.b
gregis animus unde frangatur 1 1250.a
grex pastoris uocem moresq; sequitur tom. 1 123 .d
grex dei ut gubernari debeat 2.821.d
Gregoria sanctimonialis effecta 1.1391 b
Gregorius Nazianzenus quid docuit tom. 1 1257.c
gregorius nõ uult opus suum manifestari ante obitum suum 2.1106.a
gregorius colica laborauit molestia 2.701.b
gregorius quid à Hieronymo & Augustino distet in Regũ libro enarrando 2.1202.a
gregorius undecim mensibus de lecto uix surgere potuit 2.1003.c
gregorius Regi ac reginæ Anglorum epistolas scribit 2.1084.d & seq.
gregorius quicquid utile quicquid pacificũ probatur desiderat 2.1129.d
gregorius filiæ reginæ Lõgobardorum tres annulos mittit 2.1165.d
gregori⁹ urgetur ut exponat Samsonis facta 2 1117.c
gregorio quid excitarit inuidiã 2.1121.a
gregorius petit ut pro eius munere suscepto oratio fiat 2.641.a
gregorius uniuersalis dici non uult 2.918.d
gregorius sorores tres uirgines sacras habuit 2.514.d
gregorius inuocat Phocam Imperatorẽ contra Longobardos 2.1146 b
gregorius approbat concilia quatuor iungẽs ea Euangelijs 2.657.b
gregorius subscribere noluit in pace faciẽda 2.979.c (1.1325.a
gregorius Petrum diaconum socium habuit.
gregorius in sinu ecclesiæ Romanæ nutritus est 2.1121.a
gregorius qua mente Ezechielem interpretatus sit 2.208.b
gregorius contradicit legi Cæsaris 2.743.a
gregorius podagra laborauit 2.950.c
quo tempore Papa fuerit 2.1052.b
montem mouit oratione 1.1338.c
dehortatur episcopam Constantinopolitanum ne uniuersalis uocetur 2.802.c
gregorius non uult Noemi sed Mara uocari. 2 643.a
fatetur se Græca non nouisse 2.1092.b
gregorij epistola ad Phocam Augustum to. 2 1141.d
gregorij decretis qui subscripserũt 2.1189.c
gregorij synodus 2.809.c
gregorij iudicium de libris S. Augustini to. 2 1026.c
gregorij tempore coronatus est Phocas tom. 2 1122.c
gregorij modestia in Regum libro exponendo 2.1201.d
gregorij pastoralis curæ liber in Græcam linguam translatus est 2.1106.a
gregorij expositio in Iob non competit rudibus auditoribus 2.1106.a
gregorij disputatio cum Eutbicio de resurrectione carnis 1.483.a
gregorij dolor lẽtus et nimius est 2.1024.d
gregorij tempore status miser Romæ fuit to. 2 1122.d
gregorij oratio pro episcopo Mediolanensibus eligendo 2.725.b
gregorio senum collocutio amabilis fuit to.
gregorio æstiuum tempus contrarium fuit (1.1346.c 2.474.a
gregorium pœnitet se ætatem suam consecutum 2.1137.c
gregorium secuturi grauiora tempora uidebunt 2.1225.a
gregorium sæpe ardor cum dolore inuasit 2 1056.c
Gressũ appellatione qd accipiatur 1.715.b
gressus quid signent 1.410.d
gressus dinumerat deus 1.410.c
gressus hominum qui dicantur 1.827.d
Gula ut curari possit 2.1526.a
gula tempus concedit 2.1481.b
gula quot mala fecerit 1.1029.b
gulæ rami 1.1082.c
gulæ species tres notantur in Heli filijs tom. 2 1287.a
gulæ dies est delectatio corporeæ satietatis. 2 1485.a
gulæ uitium agmina uitiorum ad conflictum animæ producit 2.1486.b
gulæ uitium serpenti simile est 2.1478.c & deinceps
Gulosi quiq; pro uentris solicitudine multis deprimuntur curis 2.1478.d
Gutturis appellatione prædicatio designatur 2.54.b

H

HAbendi anxietas nunq̃ finitur 1.364.d
Habenti dabitur, ut sit intelligendum. 2 347.b
Habitaculum habemus ex deo 2.1383.a
habitaculum redemptoris quando esse possimus 2.983.a

Habitare in excelsis est cor in cœlestibus ponere 1.1089.b
Habitatio nostra futura qualis 2.1240.b
Habitus monachi est contemptus mundi to. 2 1105.c
Halitus domini quis 1.473.a
Hallelujas unde in Ecclesiam uenerit 2.960.c
in Hamo captus est diabolus 2.426.d
Hariolos si quis obseruet sit anathema tom. 2 1190.b
Hastam uibrare quid significet 1.1072.d & 1179.d
Hastile candelabri ipsa Ecclesia est 1.105.a
Hæreditas domini multitudo fidelium est to. 2 1446.b
hæreditatem domini quam cupit semper considerent doctores 2.1446.c
Hæreses esse oportet 1.990.b
hæresis Monophysitarum 2.1120.b
hæresis Agnoitarum 2.1024.c
hæresis Origenis 2.1318.d
hæresis Gregorij tempore orta 2.899.b
hæresibus infecti præclari inficiunt etiã plebem 2.1276.a
hæresis Anthropomorphitarum 1.1097.c
Arij confutatio 5.1123.d
simoniaca est prima omnium 2.593.c
hæresis dicentium ecclesiam non esse generalem 2.607.d
hæresis Donatistarum 2.703.b
hæresis Nestoriana 2.793.a
hæresis inquisitio 2.818.d
hæresis Pelagiana 2.831.d
hæresis de descensu Christi ad inferos tom. 2 874.a
Hæreticis qui maxime restiterunt 2.867.a
hæreticis illudunt qui superbiæ potu de cœlo ceciderunt 2.1455.c
hæreticis amplitudo numeri sit incremẽtum damnationis 1.275.a
hæretici ad prædam uigilant 1.548.d
hæretici de uerbis cœlestibus terrena sentiũt 1 83.b
hæretici sub specie consulendi agunt negocium seducendi 1.763.a
hæretici dum deum defendere nituntur offendunt ibid.
hæretici de deo loq pacifice nescĩt 1.241.b
hæretici authoritate scripturæ non solidantur 1.601.a
hæretici mala uera non inuenientes aduersum bonos fingunt quædam 1.415.c
hæretici sub blandimentorum specie dolos Ecclesiæ parant 1.83.c
hæretici pro hominibus intercessores uideri uolunt 1.364.b
hæretici ea quæ Ecclesia recte agit ad tortitudinis uitium flectunt 1.196.a
hæretici à sanctæ Ecclesiæ gremio alieni existunt 1.546.c
hæretici iactant occultam sapientiã 1.153.b
hæretici mollia loquentes subinferunt aspera 1 145.c
hæretici in contumelias sanctorum erumpũt 1 84.b
hæretici ardentius appetũt sapere 1.81.d
hæretici à terra Beniamin expulsi sunt tom. 2 1430.a
hæretici in sacris semper ieiunant 1.592.c
hæretici speculam dissipant 1.81.c
hæretici ab austro ueniunt quid sit 1.81.d
hæretici quomodo eosdem patres quos uenerantur laudant 1.273.d
tineis comparantur 1.594.b
onagri 1.547.d
hæretici uulgum pauperẽ spoliant 1.549.d
hæretici loquaces sunt 1.82.a
hæretici deum sibi imaginabiliter fingunt sæpe 1.154.b
hæretici Ecclesiæ afflictiones uidentes putãt esse ex praua professione 1.417.a
hæretici putãt deo iniuriam fieri si credamus carnem assumpsisse 1.416.b
hæretici reuertentes ad Ecclesiam num sint rebaptizandi 2.1087.b
hæretici humilitatem putant ueritatem negantes 1.416.a
hæretici non docent ea quæ deus loquitur publice 1.154.b
hæretici nudis & esurientibus spicas tollunt 1 550.a
hæretici securi sunt 1.151.d
hæretici putant salutem esse extra Ecclesiam 1 452.d
hæretici scripturam rodunt 1.677.a
hæretici ad augmẽtum doloris Ecclesiæ sunt. 1 81.a
hæretici ascendentibus cellam insidiantur. 2 1456.d
hæretici amicorum nomen sustinent 1.82.c
hæretici incarnationis mysterium negare nõ possunt 1.84.a
hæretici puluerẽ in cœlum super capita sparsunt quid sit 1.83.b
hæretici tenebras quærunt & lucem fugiunt 1 153.c
hæretici catholicos mutos diligunt, loquentes oderunt 1.84.a
hæretici ipsius muneribus contra largitorẽ pugnant 1.274.d
hæretici non docti esse sed uideri appetunt. 1 82.a
hæretici malis bona permiscent 1.144.a
hæretici quando doctos se credunt 1.525.d
hæretici ex pacis negotio rixæ inuẽtores fiũt 1 241.b
hæretici arietes dicuntur 1.1204.a
tribulationes fidelium ex peccato esse putant 1.466.c
quatenus uera loquantur 1.154.c
nõnunquã moralia quædã docẽt 1.273.c
hæretici quando uirus infundunt 1.83.c
deum contemnunt 1.81.c
hæretici impij ac uiolenti dicuntur 1.592.a
hæretici cõticuere tẽpore Gregor. 2.946.d
hæretici ut instituendi sint 1.241.d
hæretici alij nobiles fuerunt 2.1371.a
hæreticorum uestes 1.82.d (& deinc.
hæreticorum mos in probandis prauè dictis 1 388.d
hæreticorum syncretismus 1.82.b
actiones erga catholicos 1.84.a
substantia quæ 1.233.c
hæreticorũ animus erga Ecclesiã correptionis tempore 1.272.b
hæreticorum cæcitas 1.82.d
hæreticorum imago amici Iob 1.177.c
hæreticorum sacrificia quando accepta sint deo 1.764.c
hæreticorum nepotes 1.592.c
hæreticorum sermo non uenit 2.1319.a
hæreticorum ficta humilitas 1.83.c
Hebdomada septẽ impletur dieb. 2.1514.d
Hebetes conuertunt exẽpla aliorũ 1.1264.a
Hebræus transiens interpretatur 2.85.c
hebræi in astutia sua comprehensi 1.191.c
hebræi gentilem patrem habuerunt uide Iudæos 2.285.a
Helcana immolans quid signet 2.1212.d
helcana tristis 2.1213.b
helcana uxorem Annam cognouit quid sit. 2 1227.d
helcana dominum nobis insinuat 2.1205.c
helcanæ cum tota familia ascensus quid notet 2 1225.b
helcanæ uxores duæ quid designẽt 2.1201.c
Helena mater fuit Constantini 2.1085.a
Heli mortuis filijs super sellã sedens quid signet 2.1340.a
heli Annam iubens digerere uinum quid notet 2.1219.a
heli acutè reprehendens et mansuetè admonens quem notet 2.1276.c
carnales prælatos signat 2.1238.b
cæcus fuit 2.1303.c
nonaginta et octo annorũ fuit 2.1340.c
duo figurat 2.1228.d
meritis suis ad sacerdotium non uenit to. 2 1279.c
heli peccatum quantum fuerit cum nõ corripueris filios 2.1313.a
heli cur damnetur 2.1288.c
heli filios dormire cum mulieribus quid sit. 2 1275.c
heli os Annæ obseruans quid sit 2.1217.d
heli oculi deficere debebãt quid sit 2.1283.c
heli uere humilis non fuit & deinceps 2.1315.a
heli primò Annæ contradixit postea in eius deuotione sibi complacuit 2.1220.d
heli filios appellat quos diuinus sermo Belial nominauit 2.1288.d
heli sacerdotis mors qd figurarit 2.1201.c
heli cur cum filijs percussus sit 1.1246.d
heli filij sunt Israelitæ secundum carnem to. 2 1269.d
heli persona doctores bonos ueteris testamenti signat 2.1273.b
heli persona uetus sacerdotium & antiquorum patrũ doctrinam signat 2.1274.c
heli pro primitiarum esca scelestos filios honorauit 2.1291.d
heli uisio cur non manifesta fuerit 2.1329.d
heli duo anni ad centum deficientes quid signent 2.1340
heli Annam existimauit ebriam sicut Iudæi Apostolos 2.1219.c
heli populum erudire debebat de reparatione in Christo 2.1279.d
heli sedens in sella legisperitos insinuat to. 2 1339.d
heli pœna terret præpositos inobedientes. 2 1201.c
heli duo filij capti quid designent 2.1330.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

heli magnas tenebras habuit 2.1303.d
heli cognita arcæ captione de sella cadit to. 2 1342.d
heli moriens 2.1343.a
heli filij sacerdotes domini dicũtur & postea filij Belial 2.1212 .b
heli facies uniuscuiusq; institutoris ratio est arbitrij 2.1286.b
heli quadraginta annis iudicauit Israel tom. 2 1343.d
heli uidebit æmulum intra templum quid sit. 2 1282.d
heli peccauit in tribus 2.1280.a
heli uocem dei esse 2.1322.c
Heliæ humilitas 1.236.b
heliæ restitũsum liberũ cõtra Achab 1.235.a
heliæ spiritus præsentiã cognouit 1.164.a & 265.c
heliæ derisit sacerdotes Baal 1.368.a
heliæ cœlum clausit & aperuit 2.1247.b
heliæ extitit uas auri excelsum 1.623.d
heliæ quòd sit assumptus 2.446.c
heliæ in deserto quadraginta dieb. abstinuit 2 373.b
heliæ excitabat Iudæos ad fidem redemptoris 2.1275.c
heliæ ut maledixerit 1.97.a
heliæ uæ dei restitit 1.302.b
uenturus est 1.1208.c
quomodo restituturus sit omnia 1 701.a
Heliæus cur per semetipsum Sunamitis filiũ suscitarit 1.321.b
heliæi humilitas 1.236.a
heliæus ut confuderit Ioram 1.235.b
heliæus prophetiæ spiritu interdum caruit. 1 60.b
heliæus lignum deorsum mittens, ac ferrum attollens quem signet 1.735.a
heliæus quem spiritum habuit 2.68.d
Heliu putauit se sapientiorẽ cæteris 1.770.b
heliu superbe tacuit 1.770.c
heliu uas sine operculo fuerat 1.772.a
heliu typum arrogantum tenet 1.815.d
Herba scientia atq; doctrina æternæ uitæ to. 1.985.b & deinc.
herbæ omnes excepto scirpo sanctos notant. 1 280.d
herbæ nomine in scriptura quid accipiatur. 1 985.b
herbarum nomine quid signetur 1.677.c
herbas mandere quid sit ibid.
Herculano caput post mortem unitum est to. 1 2391.a
de Herculano Perusino episcopo 1.1391.a
Hermigildi Regis in morte miracula tom. 1 1411.b
Hericij natura 1.1271.a
hericij nomine impurus ac callidus intelligitur 1.127.a
Herodij corpus 1.1047.b
herodius et accipiter quid notent 1.1059.b
Herodes quid in Christo quæsierit 1.749.d
herodes malè iurauit 2.1554.a
Hœdi quid 2.10.d
hœdos tres portare 2.1452.d
hœdum occidere 1.87.a
hœdus pro peccatis immolabatur antiquiùs 2 12.d
Holocaustum totum incẽsum dicitur 1.19.b 1095.b & 2.194.c
holocaustum combustum dicitur 2.1368.a
holocaustum dare quid sit 1.19.c
Homicida post mortem summi pontificis cur redeat ad patriam 2.107.c
homicida est qui fratrem odit 2.1489.a
homicida primo mane consurgit 1.552.a
Homicidium uoto & uoce 1.172.d
Homiliæ euangelicæ Gregorij in duas partes diuisæ sunt 2.317.d
Homo quàm non sapiat 2.1494.c
homo sic cõditus ut natura damnata victori non præualeret 2.1205.d
homo medium quiddam habet inter angelos & iumenta 1.1424.d
homo antiquus, uel nouus quis sit 2.156.c
homo perpendat qualem hostem habeat to. 1 1124.a
homo ex iustitia liber est 2.1200.b
homo ab humo dictus 1.418.b
homo in solo pane non uiuit 2.1433.d
homo deo nõ compositus iustitiam percipit, compositus amittit 1.291.c
homo uitiosus corrigi nõ potuit nisi per deũ 1 795.d
homo sexto die factus est 2.459.b
homo per naturam 1.106.c
homo nescit qd desiderare debeat 2.492.b
homo quod explere nõ potest tentat 1.292.d
homo aliquando deus dicitur 1.970.b
homo deo respondere nequit 1.301.c
homo ad quid conditus fuerit 1.256.c
homo omnis creatura est 1.186.a
homo malè agendo carcerem conscientiæ facit 1.378.b
homo ratione præfertur creatis reliquis to. 1 326.d
homo primò cæcus in mente fit 1.106.d
homo fugiendo lucem, oculos amisit 1.313.d
homo ad laborem nascitur 1.183.b
homo in tempore culpæ est natus 1.97.d
homo deo seruire totus debet 2.1376.d
homo ex anima rationali habet unde uiuat in perpetuum 1.457.b
homo in libero arbitrio conditus fuerat to. 1 577.d
homo reductus ad ueniam sub disciplina melius uiuit 1.332.b
homo cœlum, infernum, terra ac mare dicitur 1.352.c
homo angelum adorauit 1.908.a
homo ad finem etiam quiescendo peruenit. 1 252.d
homo egens Christus est 1.606.b
homo captiuus est & liber 2.1200.b
homo hodie per augmenta uitæ ad finem tendit 1.313.d
homo uetus quid faciat 2.574.c
homo Christo cuncta debet 2.64.b
homo spiritus & caro 1.99.b
homo mutabilis foris intusq; 1.400.d
homo ad quid conditus fuerit 1.249.d
homo externis ac internis uacare non potest 1 783.d
homo primus putredo secũdus etiam uermis fuit 1.569.b
homo sine peccato inueniri nullus potuit to. 1 578.a
homo sine tentationibus uiuere non potest. 1 788.d
homo in homine cernit quid sit 1.201.b
homo similis est erga cœlestia puero in carcere nato 1.1423.c
homo ex delectatione captiuus est 2.1200.b
homo omnis aut est ciuis Hierusalem aut Babyloniæ 2.581.a
homo quo pacto punire alios debeat tom. 1 476.d
homo carcere circumdatur 1.258.d
ho. de omni creatura aliqd habet 2.444.d
homo homini non peccat 2.568.c
homo ut sit in delictis natus 2.1197.c
homo opus habet auxilio spirituum dei to. 2 1263.a
homo seruare potest quod est si non negligit pensare quod fuit 1.948.a
homo dimissus sibi quauis tẽtatione rapitur 1 328.a
homo per infirmitatem nũcupatur 1.106.d
homo primus per conditionalem uirtutẽ hosti non restitit 2.1205.d
homo in peccatum lapsus perditur ac inuenitur 2.1418.c
homo in lapsis angelis discere debet quod timeat 2 1260.d
homo in peccato positus obliuiscitur mortalitatis suæ 1.820.d
homo peccando quantum amiserit 1.161.c
homo sit tardus ad iram 2.1002.c
homo insensatis animalibus longe est melior 1 156.c
homo quãdo incedat per uiã ueritatis 2.9.a
homo cunctis præfertur creatis 1.326.c
homo more floris procedit 1.400.b
homo filium est 1.396.b
homo animalibus non homini prælatus est. 1 1244.b
homo hostem suum timeat 1.1142.c
homo animalis non percipit ea quæ dei sunt. 2 1389.a
homo maledicere prohibetur 1.96.d
homo stipula dicitur 1.396.c
homo semper inferior scientia diuinitatis to. 2 1203.a
homini ignota est uia sua 1.136.b
homini cur deus misertus 1.99.c
hominis robur est anima ratiõalis 1.457.b
hominis dignitas fulget per imaginẽ 1 326.d
hominis pœna quæ 1.399.d
hominis uirtus omnis debilis sine auxilio cõditoris 2.1254.a
hominis principale mens est 1.83.b
hominis dignitas super cætera animalia to. 2 596.c
hominis primi felicitas 2.551.c
hominis nobilitas amissa ut sit reparata to. 2 1205.d
hominis uita cur umbræ potius quàm soli cõparetur 1.400.c
hominis dies & anni discrepant ab æternitatis 1.325.c
hominis calamitas arena maris grauior to. 1 211.a
hominis creationem nescit Manichæus tom. 1 326.b

hominis

hominis nex cõmune est uocabulum omnib. nobis 2.425.a
hominis mens carnalis 1.161.c
hominis totum quod 1195.a
homines quatenus deus magnificet 1.264.c
homines ex puluere sicũ reficere mirũ non est 2 435.a
homiñ finem suum latere cur uoluerit deus 1 420.d
homine infirmius nihil est 2.552.d
hoies quãdo esse inciptãt in homore 1.978.c
homines cur non facile spiritalia credant to. 1 1423.b
homines fallũtur facile 1.1335.b
homines quando ad peccata rapiuntur tom. 1 106.d
homines siue crimine sed nõ sine peccato esse possunt 1.721.c
homines fluuio comparantur 1.1132.a
homines nascẽtes nemo cur miretur 1.184.c
homines ignoti ut non noti fiant 1.91.d
homines natura sunt omnes æquales 1.723.a
homines puri in cœlo, mali in inferno, mixti in terris reperiuntur 2.510.b
homines praui coercendi sunt 2.903.b
homines angelorum naturas ut induere possint 2.479.c
homines cuncti cur displiceant deo excepto Christo 2.132.d
homines cuius gratia maledicant 1.96.d
homines omnes ad agnitionem ueritatis uult deus uenire 2.1557.b
homines cur sæpe ueneremur 1.825.b
homines cuncti à uitiata origine descendunt 1 448.b
homines ubi probentur 1.601.c
homines profectus defectusq; suos non facile cognoscunt 1.831.c
homines conditione integri, culpa autem uitiati sunt 1.787.b
homines propter iustitiam diligendi sunt to. 2 1037.a
homines à diabolo nusquã tuti sunt 2.1033.d
homines simplices agrestes sunt respectu sanctorum 2.1532.c
hominibus placere nihil est 2.1036.d
hominibus & mors & doctrina Christi fuit necessaria 2.1211.b
hominib. primis seductor primus oculos aperuit 1.158.a
hominibus posterioribus quid natura aliter est inditum 2.552.b
hominum & angelorum distinctio 1.25.d
hominum uita duplex est 1.1033.d
hominũ diuersæ cõditiones unde sint 1.818.c
hominum uerba ad deũ sæpe sunt opera tom. 1 304.d
quid proprium 1.746.c
hominum status subinde mutatur 2.1246.b
hominum propago in ramis seruat amaritudinem quam traxit ex radice 1.306.c
hominum nullus sine peccato excepto Christo 1.405.d
hominũ corda ingreditur Sathanas 2.890.d
Honor procedit ex timore 2.16.a
honor reproborum uertetur in dedecus to. 2 1506.c
honor nascitur causa oneris 2.1472.c
honore crescente etiam solicitudo proficere debet 2.817.a
honorẽ tẽporalem sancti cõtemnunt 1.132.b
honorẽ suum alienis dare quid sit 1.1272.d
honorem Ecclesiæ hodie pauci refugiunt to. 2 1473.a
honores sæpe mutant mores 1.1229.b
honori huius mundi non est arridendum to. 2 640.c
honor malis exhibitus in eorum cõmutatur ruinam 2.642.b
honorem alienum præripere nemo debet to. 2 799.a
honores precio uenditi 2.1175.d
honores hominibus cur tribuamus 2.442.a
honores consequuntur curæ 1.571.d
honoris præmium quod 2.1077.c
Honorandus est dominus de iustis laboribus. 2 984.c
Honoratus 1.1327.b & deinc.
Horam ultimam cur deus noluerit nobis cognitam esse 2.363.b
Horror nocturnæ uisionis quis 1.156.d
Horti superni sponsi 2.1559.a
hortus sancta Ecclesia dicitur 2.31.d
hortus nucum corda sunt sanctorum 2.49.a
Hospites pauperes qui suscipit Christum suscipit 2.416.b
de Hospitibus & pauperibus 2.711.d
hostes nostri ualde fortes sunt in bello to. 2 1503.d
hostes ut doctrina & patientia uincantur to. 1 79.b
hostis uno superato parant se pij cõtra alium 2 1503.d
hostes si cui in manus dantur is dicitur uidẽs deum 2.1530.c
hosti quidam seruire, resistere nõ uolunt to. 2 1566.d
hostibus innumeris multis est itineribus occurrendum 2.1525.d
hostibus astutis occurrẽdum est uia cautæ rationis 2.1527.d
hostibus armatis in occursum quomodo pergamus 1.1078.b
hostis callidus diuersos dolos parat 1.1079.c
hostis antiqui calliditas 1.90.a
hostis & quid & quando faciat intuetur to. 1 34.b
hostis hominũ uinci nequit sine deo 2.823.c
hostium occultorum multitudo & feritas to. 2 1503.a
Hostia uiuẽs est corpus domino afflictum to. 2 315.a
hostia solennis fuit de incomparabili eloquio singularis oblatio 2.1225.d
hostia mentis est eius deuotio 2.1426.b
hostia mundana 2.1426.d
hostia salutaris non omnibus salutem confert etiamsi sumatur 2.1262.b
hostiæ impiorum abominabiles 1.1291.a
hostiæ pellem detrahere quid sit 1.23.b
hostiæ cauda cur iussa offerri 1.23.d
hostiæ artus in frusta secare quid sit 1.23.b
hostiæ frusta ut oblata 1.330.c
hostiæ benedictionẽ qui expectẽt 2.1427.a
hostiæ caput incẽdere & ea quæ circa iecur continentur quid sit 1.330.c
hostiarum oblationibus mundantur peccata 2 1426.c
Hiebabot quid significet 2.1345.b
Hieremiæ scientia unde 2.1248.c
hieremias Anathotites fuit 2.1518.b
hieremias excelsum uas auri extitit 1.623.d
hieremias ministeriũ oblatũ renuit 1.1232.a
Hiericho lunam sonat 2.323.a
Hieroboal sacrificium quid mystice 1.86.d
Hieroboam manus in uirũ dei extensa aruit 1 236.b
Hierosolymam qui euerterunt 2.517.d
hierosolymæ obsessio descripta 2.190.a
hierosolyma euersa Iudæi per uniuersum orbem translati 1.293.c
hierosolymæ urbis obsessio et distinctio prædicitur 2.190.a
Hierosolymitarum ciues solutæ angariæ Babiloniæ quid sit 1.618.b
Hierusalem nomine patria cœlestis exprimitur 2.126.d
hierusalem uisionem pacis signat 1.1216.c 2 25.b
hierusalem muri quid significent 1.1028.d
hierusalem ecclesiam designat 2.44.a
hierusalem quæ sursum est mater nostra est 2 1240.b
hierusalem sterilis dicitur 2.1262.d
hierusalem mater est electorum 2.1263.a
Hiezabel Antichristi operibus adhæsit to. 1 968.d
Hilarescit animus sæpe inaniter de profectu uirtutũ ac contemplationũ 2.1324.d
Hilaritas animum reficit 1.792.b
Historia cũ de una tantum persona loquitur non adiicit nomini aliquid 2.1206.b
historia moralitatem docet 2.525.c
historia planior si sit ac altior intellectus qd fiat 2.1205.a
historiæ aperta cognoscere quid 1.12.c
Historiæ ecclesiæ corpus scissum 2.1143.c
Humanum genus in parente primo putruit 2 954.d
humanum genus in parente primo ad ima cecurrit 1.314.b
humanum genus lumen recepit Christo assumente carnem 2.323.a
humanum genus cæcum est 2.322.d
humana conditio pulchrè exaltata est in dei filio 2.1517.a
humana uita tentatio est 1.243.d
humana sapientia dum reluctatur comprehẽditur 1.190.d
humana natura captiua 2.1516.d
humanæ naturæ terra, est peregrinatio temporalis uitæ 2.1516.d
humanæ conditionis dignitas commendatur. 1 326.a
humanæ mentis proprietas 1.452.b
humãæ mutabilitatis miseria quãta 1.267.c
humani generis cæcitas 1.300.c
humani generis ramus in radice putruit to. 1 568.a
humani generis miseria post gaudia paradisi 1.314.a
uide supra in Homine
humanitatis historiam tres Euãgelistæ de domino scripserunt 2.1225.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

humanitatis ortus et ante et post hẽt 1.963.a
humanitatem Christi assumptam credere, est carnes capreæ comedere 2.1271.b
Humiles ex modo propriæ cõuersationis claritatem accipiunt 2.1293.b
humiles electi cum deo in æterna gloria exultant 2.1293.a
humiles à deo firmantur 1.194.d
humiles uerè qui 2.1614.b
humiles maiorũ imperia facere prompti sunt 2 1593.a
humilem esse in oculis suis, quid sit 2.1586.d
humilibus dat gratiam dominus 2.1261.d
Humilitas uirtutis est custos 2.341.a
uirtutum mater est 1.776.c & 1193.d
humil. quãdo in dei seruis apparet 2.698.c
humilitas lamenti est medicina peccati to. 1 81.b
humilitas sedem facit spiritui sancto tomo 2 1262.a
humilitatis uera testimonia 2.562.d
humilitæ piorum locus est 1.81.b
humilitas lumen intelligẽtiæ aperit 1.843.b
humilitas corã iudice cæteris uirtutibus præeminet 1.317.d
humilitas acquirit diuina munera 2.1470.d
humilitas uera quæ sit 2.1315.a
humilitas in rebus dubijs tenenda 2.188.d
humilitas cum pietate sit iuncta 1.725.d
humilitas falsa quæ sit 1.730.c
humilitati nostræ diuina iungatur necesse est 2 1254.a
humilitatis uirtus uitium omne eneruat to. 1 283.c
humilitate sublimius nihil 1.1282.b
Humiliare nosipsos debemus ex aliorũ infirmitate 1.1054.a
humiliari pro defectu uirtutis accipitur to. 2 1505.c
Humilia deo accepta sunt 1.77.c
humilium mentes quid proprij habeant to. 1 1420.c
humilium magna uirtus est 2.1616.a
Hur ignis interpretatur 2.472.b
Hus consiliator interpretatur 1.7.a
hus terra gentilium 1.2.d
Hyades unde nomen habeant 1.297.d
hyades quando oriantur ibidem
hyadum ortus imbres fert 1.298.a
Hyacinthi martyris reliquiæ 2.930.d
hyacinthi nomine quid notetur 1.1011.c
hyacinthus cœli speciem habet 2.266.c
Hydropicus morbus auaritiã signat 1.456.a
Hyemis nomine uita præsens signatur to. 1 917.b
Hypocrita correptus in contumelias surgit 1 275.a
hypocrita ubi requiescit 1.490.d
hypocrita nec deum nec proximum diligit 1 495.d
hypocrita actiones bonas in superficie ostendit 1.501.c
hypocrita in deo delectari nõ ualet 1.590.d
hypocrita uitæ potiũ uertit sibi in ueneni poculum 1.493.b
hypocrita puritatis uerbum æstimat iaculum 1 275.c
hypocrita paratior est mori quàm corripi 1 275.b
hypocrita in laude est ueluti scirpus in flore 1 275.b
hypocrita corripi de sua prauitate dedignatur 1.275.b
hypocrita sterquilinio similis 1.489.c
hypocrita uult scire non facere eloquia diuina 1.493.c
hypocrita in cunctis operibus quid speret 1 276.c
hypocrita fur iudicabitur 1.494.c
hypocritæ cur sacræ eruditioni insistant to. 1 275.d
hypocritæ pardis comparantur 2.30.a
hypocritæ gaudium ad instar puncti est to. 2 1296.b
hypocritæ domus est delectatio fauoris to. 1 279.b
hypocritæ scirpi nomine intelliguntur to. 1 274.c
hypocritæ adolescentia est inchoatio prauitatis 1.491.b
hypocritæ cibus quis sit 1.498.b
hypocritæ maligni uocantur 1.286.c
hypocritæ reprobati sunt 2.557.a
hypocritæ à uirtutibus ad uitia labuntur to. 1 275.d
hypocritæ spes cur non permaneat ibid.c
hypocritæ neq; hic neq; illic apparebunt in fine 1.489.d
hypocritæ uita uisto est phantasmatis to. 1 490.a
hypocritæ uno uitio superato mox superbiunt 1.153.a
hypocritæ similes fœcundis at neglectis uitibus 1.277.b
hypocritæ operaturi laudes suas cogitãt, laudati animo uersant 1.283.c
hypocritæ putant facta sua perdita si nemo uideat 1.282.d
hypocritam principẽ cur dedit deus 1.845.c
hypocritarum uirus leuiter non agnoscitur 2 1397.c
hypocritarum laus præda est 1.150.c
hypocritarum fiducia similis aranearum telis 1.277.d
hypocritarũ uarietas tigridis nomine signatur 1.150.b
hypocritarum studium quod sit 1.588.b
hypocritarum uita ab omnibus reproba cognoscitur in fine 1.489.b
hypocritarum congregatio quare sterilis to. 1 428.b
Hypocrisim aliquando boni pastores admittunt 2.1599.b
hypocrisis struthionum nomine & imagine figuratur 1.226.b
hypocrisis simulationem sonat 2.255.a
Hysopus mundans 1.203.c
hysopus qualis herba sit 2.570.d
Hystricæ sectæ homines redeũt ad Ecclesiam 2 977.a
hystricorum schisma 2.974.d

I

IAbes habitatores qui sint 2.2480.a
tabes exsiccatam sonat 2.1478.c
Iacere fere semper in malam partem accipitur 2.1505.b
Iacob fœcundus prole, spiritu fœcundior to. 1 124.d
iacob uno pede claudicãs quid signet 1.126.d
iacob cur decorticarit uirgas amygdalinas 1 708.d
iacob in itinere dormiens quid figuret to. 1 157.d
iacob in domo habitans quos signet 1.140.a
iacobo nihil laboriosius 1.901.b
Iacula malitiæ impia iacit intentio 2.1260.d
iacula domini quæ 2.100.d
iacula dei in lumine iræ quid sint 1.1002.a
Ianuarius episcopus uiolẽter de Ecclesia tractus est 2.1154.b
Ibi epistola quid contineat 2.657.b
Ibi dictio quando proferatur 1.257.a
Ibices quæ uocantur 1.1018.b & 1019.c
Idola in fanis contenta destruãtur 2.1093.c
idola Laban auaritiam signant 1.1034.d
idolis uanis nusquam offeruntur sacrificia tomo 2 1347.a
idolorum cultores cõuertendi sunt 2.742.c
idolum zeli quid sit 1.1051.d
uide Picturas & Imagines
Idololatria statum perdidit in ueritatis cognitione 2.1346.b
idololatria quid 2.1591.b
idololatria peior ariolandi arte ibid.d
idololatriæ caput est diabolus 2.1346.d
Idiotæ sunt qui cum cœlestia non uident lumine mentis carent 2.1538.b
Iechonias rex angularis lapidis imaginem tenuit 1.947.d
Iecur incendere, quid sit 1.330.c
Ieiunia legis prophetiæ & Euangeliorũ commendantur 2.1485.d
ieiunia quando intermittenda 2.1140.c
ieiuniũ sacerdotis iussu imponatur 2.1377.d
ieiunium ex propria deliberatione est suscipiendum 2.1307.c
Ieiuni uocantur ad comestionem 2.1427.a
Ieiunãtibus grauiora bella gulæ spiritus infert 2.1479.a
ieiunantibus periculosa est eruptio sanguinis 2 1140.c
Ietro arguit Moysem 2.1322.b
Iesse insulæ leuamen dicitur 2.1607.d
Iesui planiciem siue desiderium meum sonat 2 1559.c (1244.a
IESVS pro deo habitus à Iudæis fuit 2.
iesus ex plenitudine cornu unctus fuit to. 2 1620.b
iesus saluatorem significat 2.135.c
iesus nomen Christo competit 2.1244.a.b
iesus à quo spiritu ductus sit in desertum to. 2 371.d
iesum quem intelligant Iudæi 2.1244.c
uide Redempt. Christ. Dom. & Mediatorem
Ignis terrorem iudicij continet 2.1318.b
ignis infirmi ad quid luceat 1.339.b
ignis nostri natura 1.337.a
ignis electis ad solatium ardet, reprobis contra 1.339.d
ignis aura flante fit grandior 2.1078.d
ignis obscuritate crucians lumen ad tormentum seruat 1.339.d
ignis damnatorum lucem non habet 1.337.b

Ignem de cœlo descendere, quid sit 1.1165.a
Ignobiles erunt deum contemnentes tomo 2 1282.b
Ignorantia est in nocte 2.1442.d
ignorantis sæpe peccatur 1.469.a
Ignorantia nox est 1.11.d
Ignorantiæ humanæ pelagus magnum est to. 2 1550.b
Ignorantiæ cæcitas dei miro iudicio incutitur Iudæis 2.1340.d
Ignoscere debemus 2.1014.d
Illicita perpetrans in iniquitate per actum iacet 2.1265.a
Illudunt Iudæis qui potu superbiæ de cœlo ceciderunt 2.1455.c
Illustratus in die est 1.1442.d
Imago dei & similitudo 2.1298.b
imago redemptoris in pijs lucet 2.1243.c
imaginem dei agnoscimus in sacro eloquio 2 1298.b
imagines confringendæ non sunt 2.982.b
imagines habendæ sunt 2.955.b
imaginum inuentum non est nouum tomo 1 1046.d
uide Picturas & Idola
Imbecillem nõ timere quod fortis pauet, præsumptio est ingens 2.942.b
imbecillem adiuuare charitatis est 1.570.a
Imber fortitudinis dei est prædicatio diuinitatis 1.917.d
Imitari nolle quod sumus turpe est tomo 2 1269.c
Imitator doctoris reprobi ducitur ad ætatem uirilem 2.1295.a
Immanes qui sint 1.905.a
immanes in multa uitia declinant ibidem
Immensum quod sine termino, quicquid finitur 1.232.a
Immobilis stare nequit qui diligit mobilia to. 1 276.d
Immolatio sacrificij hostiarum 1.330.c
immolatio hostiæ solennis, quid sit 2.1223.d
Immolare ascendenti, quid sit 2.1234.d
immundum nihil est quod cum gratiarum actione percipitur 2.1433.d
Immutatio omnis quasi mortis imitatio est tomo 1 828.d
Impatientia quanta culpa sit 1.1267.b
impatientia sæpe potestati amica est tomo 1 704.c
Impatientes ut sint erudiendi 1.1266.a
impatientibus sæpe concedit dominus quod petunt 2.625.c
Imperare cum austeritate & potentia to. 1 776.c
Imperata perficiunt multi, imperare autem nequeunt 2.1476.a
Imperator simiam iussit leonem fieri to. 2 642.d
imperatores sacerdotibus honorem debent 2 790.b
Imperia tum fulgent cum fidei custodia habetur 2.859.d
imperia maiorum perfecta sunt humilitate seruanda 2.1463.a
imperia etiam minima si perficiantur uitam parant 2.1307.c
imperio subiectus alieno quid considerare debeat ibid.
Imperitia grauis est uelle meliorem docere 1 207.d
Impetigo ut corpus occupet 1.1236.d
Impietas ad infidelitatem pertinet 2.175.b
impietati iuncta est superbia & inanis gloria 1.479.a
impietatem perpetuò repræsentant Iudæi to. 2 1345.c
uide Iniquitatem & Malitiam
Impium occidere aut in scelere permittere nihil interest 2.1277.d
impius impium defendit 1.1160.d
impius proprie quis dicatur 1.839.d
impius & peccator ut differant ibid.
impius quis sit 1.588.a
impius à conditore consumitur 1.309.b
impij pars apud deum quæ sit 1.592.a
impij aristis comparantur 1.564.b
impij ut ad peccata consueta relabantur to. 1 224.b
impij scutis fusilibus comparantur tomo 1 1157.d
impij formidandi non sunt 2.144.a
impij malefacta audiunt à suis doctoribus sed non confitentur 2.1510.b
impij lætitia transit ad pœnam 1.515.c
impij nomine diabolus signatur 1.311.a
impij in puncto ad inferna descendunt to. 1 508.d
impij in circuitu ambulant 1.27.b
impij interiora non appetunt ibidem
impij atq; iniqui distantia 1.588.a
impij uice patriæ diligunt exilium 1.14.b
impij quando tacent 2.1266.d
impij scientiam uiarum domini nolunt to. 1 509.d
impij in tentationibus quiescunt 1.331.a
impij nequaquam ueritatis lucem appetunt 1 14.b
impij flagellatorum culpas metiuntur ex pœna 1.517.b
impiorum supplicia cur æterna 1.1458.a
impiorum corda nunc nõ sentiunt 1.1506.c
impiorum in hac uita felicitas 1.507.d
impiorum flamma ignis quæ sit 1.453.d
impiorum tentationes quales sint 1.89.a
impiorum oculi sunt carnis desideria to. 1 364.c
impijs iusti mortui quia carnaliter nõ uiuũt, uidentur 1.369.d
impijs inest in uita præsenti lumen prosperitatis 1.453.d
uide Malos, Iniquos, & Reprobos.
Importunitas hominibus ingrata, at deo accepta est 2.1123.c
Impudentes ut sint admonendi 1.1264.b
Impuri ut sint curandi 1.1270.b
Improbi recta uident sed ea facere dissimulant 2.1231.b
Incantatores obseruans sit anathema tomo 2 1190.b
incantatores esse persequendos 2.1075.c
Incarnationis modus 1.627.d
Incensum adolere, quid sit 2.1279.d
Incestus est abominabilis deo & bonis hominibus 2.1182.c
Incestuosi coniugij nomine reputantur minime 2.1182 & deinceps
Incognita uindicanda non sunt 1.1272.b
Inconstantes seipsos negligunt 1.1283.c
inconstantes ut sunt admonendi 1.1283.c
Inconstantia ex leuitate generatur tomo 1 1285.d
Incorpoream rem corporea tenet 1.1443.b
Increpatio stimulus dicitur 2.1519.c
increpatio culpam detegit 1.1240.d
India mundum nobis signat 1.620.d
Indignatio tarda ac discreta timetur magis quàm præceps 2.747.c
indignationem dei multi malunt incurrere quàm hominum 2.1315.b
Indignum indigne ejcientes digne indignionem accipiunt 2.1405.b
indignos promouere est illos deo præponere 2 1291.b
Indiscretionis manus in unctos domini nullus mittat 2.1181.c
Indocti sustollentes se ad contemplationẽ deuiant 2.1364.d
Indulgentiæ culpa est 1.1303.c
indulgentia sine uitio non est 1.1116.b
Indulgetur minime quod est iustum & licet 2 1198.a
Indumenti mensura pro modo corporis tendatur 2.1288.a
Infantes ablactare 2.1224.b
infantes apud ueteres baptizati sunt tomo 2 665.d
infantes necessitatis tempore, baptizentur 2 1195.c
Infantia qualis pars ætatis 1.397.b
Infernus recte terra dicitur 1.336.b
infernus ut puniat ibidem
infernus lacus dicitur ibidem
Infernum ac cœlum quando coarctentur to. 1 354.a
infernum subuertit dominus 1.353.d
inferni nomine Satan signatur 1.572.a
inferni pœnas cur quidã uideant 1.1449.d
Inferos qui attigerit nunquam ad lucem redit 1.336.d
ad Inferos ducit ac reducit dominus tomo 2 1252.c
uide Gehennam
Infideles resurgunt omnes sed ad tormentum 1 877.a
infidelis sine fide non uiuit 1.1424.b
infideles Christum afficiunt contumelijs to. 1 193.d
infideles ad fidem ut perducantur tomo 2 662.d
Infirma immoderatius respicientes nequeunt attolli ad superna 2.1361.b
infirma nostra roborantur in resurrectionis gaudio 2.1259.a
infirma sanctorum sunt robusta 2.1482.c
infirmus quis prædicendus 1.1322.a
infirmus ualde est qui suam non cognoscit infirmitatem 2.863.b
infirmi robore accincti sunt 2.1161.a
infirmi etiam sunt in ecclesia 2.1273.d
infirmi ex flagellis aliorum culpas metiuntur 1.517.b
infirmi ualida tribulatione pulsati deficiunt 1 861.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

infirmi accinguntur donec sterilis pariat to. 2 1263.a
infirmorum appellatio recte beatis spiritibus conuenit 2.1261.a
infirmorum nomine Apostoli accipiuntur tomo 2 1249.b
Infirmitas reformat quæ abijcit salus to. 1 1273.d
infirmitas carnis exponitur 2.1480.b
infirmitas multa nos cogit 2.1140.b
infirmitatis humanæ proprium 1.736.d
infirmitatem caro signat 1.474.d
infirmitatem nostram in fœdis oneribus iuuat dominus 2.1254.b
Infusio summa mentem diuinæ dulcedinis ea pacem facit 2.1257.c
Ingenia res suas præstantes faciant ex commendatione 1202.d
Ingratis deus sua etiam dona non negat to. 1 529.b
in inguine ferire quid 1.19.d
Inimicus humani generis quis sit 2.626.a
inimicus in malis non absconditur 1.222.a
inimicis ultio dei exhibenda est 2.1169.c
inimici prædicatorum qui sint 2.1538.d
inimici esse possunt qui tamen impij non sunt 1 742.c
inimici ecclesiæ Iudæi sunt intelligendi to. 2 1243.d
inimici electæ mentis 1.1257.d
inimici nostri in circuitu nostro sunt tomo 2 1446.d
inimicos nostros diligere iubemur tomo 2 1498.a
inter Inimicos dei ambulare requirit magnã cautionem 2.1025.c
uide Hostem
Iniquum deus orauit & non nouit 1.381.a
iniquus post casum oculos aperit 1.513.d
iniquus duobus modis conteritur 1.837.b
iniquus fugiens arma irruit in arcum tomo 1 500.a
iniqui uita quasi fauilla est ante dei oculos to. 1 512.c
iniqui dies non dimidiant 1.167.c
iniqui semper afflictionem fidelium uidere desiderant 1.554.b
iniqui os dilatant iam sed cõtrahent aliquando 1.193.d
iniqui tabernaculum caro est 1.502.b
iniqui ut rota ponuntur 1.555.b
iniqui quasi paleæ sunt 1.512.b
iniquis modus est positus 1.604.b
iniqui membra sunt diaboli 1.434.c
iniquorum corda petræ & scopuli dicuntur 2 1527.a
iniquorum gloria breuis 1.562.c
iniquorum confusio in iudicio quanta sit futura 1.288.a
iniquorum consilium quale 1.511.b
uide impios, Malos, & Reprobos
Iniquitas omnis apud dei secreta iudicia uoces habet 1.140.d
iniquitas omnis uanitas non contra 1.355.b
iniquitas omnis mendacium est 1.585.b
iniquitas propria quibus nos pœnis liget to. 2 1313.a
iniquitas in magistratu ut sit corrigenda to. 2 1599.c
iniquitas ac peccatum quid differant tomo 1 395.c
iniquitatis loco scriptura ponit lutum to. 1 966.d
iniquitatis finis mors est 2.1357.b
iniquitatis initium est diabolus 2.1346.d
ad iniquitatis profunda deducuntur, qui paulatim deficiunt 2.1398.c
iniquitatem in funiculis uanitatis trahere to. 1 1137.c
iniquitatem quam quis cognoscit, si fecerit, in cæcitatem cadit 2.1490.c
iniquitates nostras considerantes aquã haurimus 2.1377.c
uide Impietatem & Malitiam
Iniuriam illatam ut ferre possumus tomo 1 174.a
iniuriam contra ueritatem pertulisse lucrum est 2.1102.a
iniurias pro Christo pati indignum nullus putet 2.1066.a
Iniusta petentibus nullus est tribuendus effectus 2.824.c
iniusta uerba iustorum sunt grauia tomo 1 270.d
iniusti cur effrenatis utantur uoluptatibus tomo 2 714.d
iniustum esse non potest iusto quod placuit tomo 1 844.c
Iniustitiam primam propinauit mulier to. 1 418.b
Initium sicut nemo cognoscit sic nec exitum 1 978.a
Innocens uere quis 1.31.d
innocens à creatore consumitur 1.309.b
innocentes cur affligantur 1.148.a
innocentes ouium nomine signantur to. 1 1215.a
Innocentia non tempore sed ratione defenditur 1.851.b
innocẽtia uitæ reddit nos securos 2.1490.d
innocentiæ exemplum ibidem
innocentiæ exemplum Abel fuit 2.226.a
Inobedientia membrorum incœpit cum peccato primo 2.1601.a
inobedientia mala agit, ac in illis triumphat 2 1582.c
inobedientia Adamum paradiso eiecit to. 2 1307.c
inobedientia detestabilis ostenditur tomo 2 1577.b
inobedientiæ radix est superbia 2.1510.b
inobedientiæ culpa quantum timeri debeat 2 1592.b
inobedientiæ malum quid pepererit tomo 2 1509.a
Inobedientes intueantur Adamum 2.1307.b
Inopes ut sint admonendi 1.1259.c
Inordinata deus nullo modo permittit to. 1 337.d
Inquilini domus dei qui fuerint 2.472.a
Insanas mentes cum placare possumus scandalizare non debemus 2.1066.c
Insidiantur omnibus nostris sensibus spiritus mali 2.1555.c
Insidiæ dæmonum nihil obsunt mortuis to. 2 1539.b
Inspiratio omnipotentis dat intelligentiam 1 169.b
Institorum nomine prophetæ sancti accipiuntur 1.609.c
Instructus exemplis & doctrinis de se non confidat 2.1569.b
instructus exemplis ad scripturas subleuatur 2 1565.d
Intellectus animæ uox est 2.129.c
intellectus conuiuium 1.17.d
intellectus dies est 1.11.d
intellectus diuinitatis quid sit 2.1206.a
intellectus sine sapientia est inutilis 1.18.a
intellectus donũ ut sit custodiendum 1.735.b
Intelligendi modum qui scire desiderat quid agere debeat 2.1518.a
Intelligentiæ donum cur sæpe studiosis desit 1 182.c
intelligentiæ lumen superbia abscondit to. 1 843.b
Intelligere qui cupit qualis sit, intueatur tales qualis ipse non est 1.802.a
Intentio electorum abscondita est 2.1429.c
intentio boni operis turbat quietem internæ uisionis 2.1237.a
intentio bonorum operum quos laqueos habeat 1.20.c
intentionis bonæ uirtus est charitas dei to. 2 1227.a
Intercessor nullus est cum is qui ordinatus erat peccat 2.1289.d
intercessorem exigit qui se deo indignum facit 2.1298.a
Interiorum nomine signatur populus Iudaicus 1.921.c
Interitus hominis & iumenti ut sit idem to. 1 1425.b
Interrogare nostrum à deo 1.1199.c
Introitus nostri ad triclinium est amor to. 2 1439.c
Intueri non docet quod non licet concupisci 1 712.b
Intumescentes grauius deprimantur 1.88.a
Inuenitur homo cum pœnitentiam agit to. 2 1418.d
Inuidia ossa putrescunt 1.176.a
inuidia erga quos exerceatur 1.175.b
inuidia unde nascitur 1.607.a
inuidiæ pictura 1.175.d
inuidiæ remedium 1.176.b
Inuidi ut sint admonendi 1.1268.d
inuidis infelicius nihil 1.1269.c
Inuocantibus misereri uult dominus tomo 2 1123.c
Inuolui peccatores est pœnis æternis ligari 2 1575.d
Ioab quo pacto interfecerit Amasam tomo 1 492.c
Ioannes Baptista arundo non fuit 2.145.a
ioannes Baptista durus sibi & alijs fuit to. 2 1415.d
ioannes zona aurea cinctus fuit 1.713.a
ioannis Baptistæ mẽtis fortitudo 2.1064.d
ioannes cur plus quàm propheta fuerit to. 2 336.c
ioannes Baptista dominum nescivit tomo 2 1325.b
ioannes Baptista arundo non erat 2.335.d

Ioannes Baptista quem spiritum habuit to. 2 66.d
Ioannes cur negauerit se Heliam esse tomo 2 338.a
Ioannis Baptistæ uerba clausi erant 1.817.a
Ioannes Baptista cur quæsierit an Christus esset Messias 2.335.a
Ioannis Baptistæ innocentia 1.66.b
Ioannes Baptista capite truncatus est 1.445.b & 2.1192.c
Ioannes Baptista uas auri excelsum extitit tomo 1 623.d
Ioannes Baptista propheta fuit & non fuit 1436.d
Ioannes Baptista secutus est inspirationem diuinitatis 2.1286.c
Ioannes euangelista relicta sindone aufugit 2 1596.b
Ioan. euangelista dilectus Iesu fuit 2.1504.d
Ioannes cur in transformatione domini cecidit 2.1235.c
Aslam conuertit 2.383.c
Ioannes cur suum euangelium scripserit 2. 1225.c & deinceps
Ioannes Papa cæcum illuminauit 1.1383.a
Iob peccatorem se nouit esse iustum ex nunere 1.394.a
Iob maledicendo diei suæ natiuitatis quid uoluerit 1.92.a
Iob & flagella & conuitia habuit 1.208.c
frustra & non frustra percussus 1.63.d
Iob tentatio à die cœpta 1.25.b
Iob amici cur sacrificia septem obtulerint to. 1 764.d
Iob electos duobus modis inuitat ad dominũ 1 446.b
Iob cuius fortitudinis fuerit 1.706.a
Iob flagella sua ex donorum memoria solabatur 1.69.c
Iob lilium inter spinas 1.3.b
Iob nec loquens nec tacens deliquit 1.69.d
Iob coniugi sapientiam ministrauit 1.70.d
Iob prophetiæ spiritum habuit 1.387.d
Iob ab auaritia alienus fuit 1.4.c
Iob holocaustis deum placare studuit to. 1 315.b
Iob tentationum ordo 1.762.d
Iob cur plagis usq; ad sterquilinium sternitur 66.c
Iob nomen & uulnera redemptoris passionem signant 1.177.a
Iob eloquia trifariam sunt 1.463.c
Iob constans in amissione bonorũ fuit 1.4.a
Iob cum Ioanne Baptista collatio 1.66.b
Iob tentatur per mulierem suam 1.67.a
terrenas res contempsit 1.374.b
Iob timidus non fuit 1.772.b
castus fuit ibidem
Iob nouerat quid deo quid proximo deberet 1 70.a
Iob amici intentionem sed discretionem non habuerunt 1.72.b
Iob mundus in bonis et alienus à malis 1.4.a
Iob deo soli sibiq; cognitus fuit 1.761.b
Iob amici an septem diebus cõtinuis sederint in terra 1.71.c
Iob optando perire diem & noctẽ in quibus natus est quid uelit 1.106.c
Iob uerbis oppositi prudẽtiam, rebus uitam 1 762.c
Iob suæ uirtuti nil tribuit sed conditoris to. 1 725.b
Iob mulierem suam subiectam non præpositam habuit 1.67.b
Iob deum esse & administrare humana fatetur 1.584.d
Iob bonorum coniugatorum forma 1.8.c
Iob diuitibus ditior 1.8.a
Iob uerba non ad solam historiam prolata tomo 1 214.a
Iob cur testa raserit saniem 1.65.c
Iob amici hæreticorum tenent speciem to. 1 272.b
Iob bonus inter malos fuit 1.3.a
Iob cur se abortiuum interisse optet 1.115.b
Iob in dolore cõstitutus ueræ philosophiæ regulas tenuit 1.36.d
Iob percussus nec uerbo nec cogitatione in deum peccauit 1.39.a
Iob sanctæ ecclesiæ speciem tenet 1.388.b
Iob quibus dolorem pœnæ temperet 1.98.d
Iob planioribus uerbis inchoat 1.535.d
Iob amici plus iusto doluerunt 1.71.b
Iob uerba in intimis rimanda sunt 1.309.d
Iob tentatus & tribulationibus & suasionibus 1.66.d
Iob foris putrescens intus sanus extitit ibid.
Iob charitatis præcepta & erga homines seruauit 1.37.b
Iob ministerium pietatis impendit 1.315.c
Iob largitatis beneficia impendit ibid.
Iob uidit in spiritu Manichæorum dogma tomo 1 326.b
Iob misericors fuit 1.726.c
Iob inter ueteres perfectus fuit 1.71.d
Iob Adam fortis fuit 1.68.b
Iob quanta humilitate loquitur 1.505.b
Iob humilitatis culmen tenuit 1.315.c
Iob gratiam hospitalitatis exhibuit ibid.
Iob quo tentationum ordine tentatus tomo 1 67.d
Iob dolens dicitur 1.177.a
Iob contra tormenta patientiam tenuit to. 1 451.a
Iob membrum sanctæ ecclesiæ 1.214.b
Iob amici cur per se sacrificare non potuerint 1.1202.a
Iob cuulsis prauis recta plantauit 1.591.b
Iob amicorum bona intentio 1.72.b
Iob iustus fuit ante flagella, iustior post to. 1 935.b
Iob percussus hymnum gloriæ dicit 1.38.c
quem repræsentet 1.7.a
cur percussus sit 1.443.a
Iob tentatio ad uictoriam ducitur 1.25.b
Iob uerba patientiæ limitem transire uidentur 1.208.c
Iob crucem suam deo disponente accidisse nouit 1.584.d
Iob ut dei flagellum desideret 1.218.a
Iob dolens interpretatur 1.7.d
Iob cur percussus sit 1.306.d
Iob cur non conditor sed redemptor dicat to. 1 480.b
Iob dolores ut susceperit 1.37.a
Iob negando requirit 1.324.d
Iob amici ut condoluerint 1.21.d
Iob mysterium resurrectionis colebat 1.6.a
Iob maledictio unde sit 1.97.a
Iob à murmure alienus 1.217.b
Iob tactus plaga gratias egit 1.208.c
Iob requirendo negat 1.325.b
Iob amici ut consolati sint eum 1.71.a
Iocũditas humanæ delectationis panis nomine exprimitur 1.791.d
Ionas ad prædicandum Niniuitis, ire recusauit 1.191.b
Ionas clamauit ad dominum et exauditus fuit 2 614.d
Ionas fugiens sorte deprehensus est tomo 2 1551.b
Ionathæ quid designat 2.1540.c
Ionathæ repens quid notet 2.1530.d
Ionathæ, columbæ donum dicitur 2.1550.d
Iordanis descensio eorum interpretatur to. 1.1132.a & 1133.b
Iordanis descensus eorum interpretatur to. 2 1508.c
Iordanem transire, quid sit 1.508.c
Ioseph unde liberatus ex carcere 1.190.c
Ioseph cur à fratribus uenditus 1.175.c & 190.d
Ioseph relinquens pallium quid signet to. 1 49.a
Ioseph facinus fratrum dimisit & uindicauit 2 302.a
Ioseph per charitatem libenter seruiuit to. 1 348.c
Iosephus ciuis fuit Hierusalem 2.921.c
Iosephi uenditio uenditionem Christi significauit 2.446.d
Iosephi pudicitia 1.1020.a
Iosepho nihil casius 1.901.c
Iosue solem orationibus fixit 2.1247.b
Iosue in dubijs rebus sperauit de domini auxilio 2.226.d
Iosue nihil constantius 1.901.c
Iosue saluator dicitur 2.1366.c
Ira quæ uitia nutriat 1.1082.c
ira in uindicta animi rationem sequatur to. 2 1037.b
ira sacerdotis qualis esse debeat 2.380.b
ira dei multiplicatur nobis 1.334.a
ira ut uertatur in bonum usum 1.90.d & 175.a
ira multa quid pariat 1.133.a
ira ancilla iustitiæ sit 2.1037.b
ira sæpe putatur quod est gratia 1.138.b
ira silentio in odium uertitur 1.173.a
ira quàm uitiosa sit 1.172.a
ira edomanda est 2.1037.b
ira per zelum oculum mentis turbat to. 1 174.b
ira sanctorum quàm metienda sit 2.1482.c
ira per uitium stultos trucidat 1.175.a
ira ut uincatur 2.1526.b
ira requiescit in sinu stulti 2.1516.b
ira conceditur & tamen non est bona to. 2 1197.c
ira ex zelo profecta moderãda est 1.174.d
ira linguæ 1.172.d
ira superbiæ uicina 1.90.a
ira uitiam mittit 1.172.a
ira rationi famulari debet 2.174.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

ira aliquando ostentanda non exhibenda est 2 1037.b & deinceps
iræ domus quæ sit 1.120.d 2.1516.b
iræ diuinæ potestas nostra mente non comprehenditur 1.138.b
iræ remedium 1.173.c
iræ diuinæ an resistere quis possit 1.502.a
iram superni iudicis quomodo accendamus 1 1020.c
Iracundi ut sint admonendi 1.279.d
iracundi sæpe rectitudinis zelo falluntur to. 1 1280.a
iracũdi cogitatione uipereæ sunt generationis 1.173.b
iracundi damnent perturbationem 1.1280.b
iracundorum uarietas 1.173.c
Irascendum proximo 1.174.b
Irascitur deus minime nobis quantum meremur 2.1123.c
Irascuntur quidam citò & facilius sedantur 1 173.c
Irati cum præsunt iram sæpe zelum putant 1 1280.a
Ire in directum per uiam quæ ducit Bethsames, quid sit 1363.b
ire est liberi hominis 2.1475.b
Irriguum superius & inferius 1.1415.a
Iris utriusq; iudicij testis 2.136.c
iris arcus cœlestis ibid.
Irrisio duplex 1.368.a
Isaac aperire uoluit reclusionẽ Esau 1.378.d
isaac per charitatem uentura longe post uidit 1.348.c
isaac duos filios habuit 2.1065.b
isaac spiritum quem habuit 2.66.d
isaac ad immolandum ductus cur ipse ligna portarit 2.107.c
isaac unde dictus 1.341.d
isaac cœlum fuit 1.987.d
isaac in spiritu furtum uidit 1.1393.a
isaaci caligantes oculi quid signẽt 2.1209.c
isaaci puer ad Rebeccam missus quid signet 1 45.a
isaaco nihil patientius 1.901.b
Isai septem filij quid figurent 2.1623.a
isai salus domini uocatur 2.1607.c
Isauriæ episcopus 2.1162.a
Isboseth cur morte inopinata extinctus to. 1 19.c
isboseth uir confusionis dicitur 1.20.a
Ischaboth trãslationem gloriæ significat to. mo 2 1524.b
Ismael Nathaniæ filius quos notet 1.21.c
ISRAEL requiescet anno uicesimo, quid sit 2.1374.c
israel fugit & tamen semper nocere cupit to. 2 1338.a
israel prospera, felicitates huius temporis intelliguntur 2.1283.a
israel petit regem 2.1339.a
israel terga uertit quia exijt 2.1334.a
israel reseruatis gentibus eruditur 1.113.d
israel totus saluus fiet 2.1285.a
israel uidens deum sonat 2.1374.d
israel dei uerbum in monte audire non potuit 1.24.d
israel delectos figurat 2.1385.a
israel optima quæ sint 2.1437.c
israeli exire ad prælium secundum carnem, quid sit 2.1333.d
israelis nomen recte attribuitur ecclesiæ to. 2 1423.a
israelem qui iudicent 2.1387.b
Israelitæ nouerant scripturam sed non cum quem promittebat 2.1269.d
israelitæ quòd dei uerbum audire non potuerunt, quid signet 1.24.d
israelitæ cum malignis spiritibus certamen se habere putant 2.1333.c
israelitæ hominem pro deo elegerunt to. 2 1492.d
israelitæ cur non mox ingressi sint terrã sanctam 2.11.a
israelitæ cur cæsi sunt à Beniamitis 1.466.a
israelitæ rege non opus habuerunt tomo 2 1492.c
israelitarum filiæ quæ 2.1409.a
israelitarum relictæ gentes quid signent to. 1 113.c
israelitas regem petere cõtra dei uoluntatem magnæ fuit temeritatis 2.1393.a
israelitas cædi est à uita infidelitatis separari 2 1335.a
israelitis cur terra Chanaan promissa to. 1 1301.a
Israelitico populo præcepta minora data sunt 2.234.c
Italia uiros pfectos multos habuit 1.1326.b
italiæ clerici uasa ecclesiæ in Sicilia uendiderunt 2.916.a
italiæ persecutio signis quibusdã ostensa fuit 2 319.b
Iter termini quod sit 2.1516.c
Iubilatio quid sit 1.954.d
Iubilum quid sit 1.287.b 799.b
Iubilæi requies 1.550.d
iubilæus annus septem hebdomadibus consumitur 1.8.a
Iudæ pœnitentia peior quàm peccatum fuit 1 378.b
iudas electus fuit sed non bonus 2.1416.c
iudas apostolus ciuis fuit Babyloniæ tomo 2 921.c
iudas nocte egressus non rediturus 1.25.a
iudas membrum Antichristi fuit 1.968.c
Iudæa lucem expectauit sed non uidit tomo 1 105.b
iudæa uerum regem cum noluerit Hypocritam accepit 1.845.b
iudæa in proferendis uerbis legis panem dedit 1.606.d
de Iudæa nonnulli prædicatorum ministerio ad fidem perducti sunt 2.1335.b
iudæa postulabit orari dominum pro se 2. 1284.d 1285.a
iudæa lætatur quòd æterna dei animaduersione proijcitur 2.1214.b
iudæa uniuersa ecclesiam designat tomo 2 1331.d
iudæa posita fuit in medio gentium tomo 1 1039.a
iudæa quales glebas habuerit 1.608.b
iudæa cur nihil habeat ex antiquis monumẽtis 2.1339.a
iudæa sanctis non caruit 1.608.a
iudæa auroræ ortum non uidit 1.105.a
iudæa concupiscẽdo uisibilia perdidit inuisibilia 1.712.c
iudæa humiliata est cum dei filium contempserit 2.1252.d
iudæa funditus corruit 1.293.d
iudæa domus panis fuit 2.1619.b
iudæa repellitur diuino iudicio 2.1279.b
iudæa negauit incarnationis mysterium to. 2 383.c
iudæa primum deo credidit 1.988.b
iudææ mœnia ablata ac munitiones dißipatæ 1 383.d
iudææ gentis plenitudo cur maxime resistat assertionibus diuinis 2.1335.d
iudææ perditio 2.1215.a
iudææ repulsionem doctores quidem nouerant sed non indicarunt 2.1329.d
iudææ nobiles fame interijsse quid sit 1.12.c
iudæam mortificat dominus 2.1252.b
iudæam separat dominus à cognitione ueritatis ibid.
iudæam damnat dominus in perpetuum ibid.
iudæam spoliat dommus spiritualibus uirtutibus ibid.c
iudæi ante Christi incarnationem ueraces fuerunt 1.383.a
iudæi in deum peccauerunt 2.1276.d
iudæi nunc in erroribus dormientes excitabuntur per Heliam in fine mundi tomo 2 1275.c
iudæi aut cæsi sunt aut capti in euersione urbis 2.1338.d
iudæi cur crediderint Christum hominem to. 2 205.a
iudæi propter miracula Christum interimere uoluerunt 1.921.d
iudæi Christo propinqui per carnẽ, noti per legem fuerunt 1.471.d
iudæi conuertentur in fine 2.50.c
iudæi ui baptizandi non sunt 2.672.b
iudæi sic proiecti sunt ut non uideant, nec uidere possint 2.1321.a
iudæi cur nõ hortationibus & assertionibus manifestis credant ibidem
iudæi licet cæci rationis tamẽ participes sunt 2 1278.a
iudæi primitiuos fructus non ferunt 1.93.d
iudæi consenserunt in mortem domini ne lucra amitterent 2.1281.c
iudæi obediunt potius hostis uoluntati quàm repugnent 2.1334.c
iudæi cæci sunt duobus modis 2.1278.a
iudæi an sint prorsus reiecti 1.50.a
iudæi saluatorem intelligunt patrem non filium 2.1244.a
iudæi putant se incomparabili scientia legis pollere 2.1336.a
iudæi cur à diuinitatis obsequuio repulsi to. 1 178.b
iudæi umbra fuerunt diaboli 1.605.a
iudæi timore seruili obsequebantur deo to. 1 472.c
iudæi dominum uolunt qui deus non sit to. 2 1465.d
iudæi cur non audiant scripturam monentis 2 1278.b
iudæi spiritum loquentem in ipsis amiserunt 2 1524.c

iudei contra redemptorem pugnant tomo 2 1246.c
iudei arduam patrum cõuersationem & miraculorum offensionem ad elationem habuerunt 2.1246.d
iudei ueteris ipsum deum asseruerunt to. 2 1244.a
iudei cur maxima sua bona amiserint to. 1 609.a
iudei uicti à prædicatoribus latibula errorũ repetunt 2.1558.a
iudei solo odio nollũt audire prædicationem 2 1622.c
iudei pertinaciter defendentes uetera repellunt noua 2.1336.a
iudei primò cognitionem dei habuerunt to. 2 1250.b
iudei Christiana mancipia non poßident tomo 2 990.d
iudei cur Christum occidere uoluerint to. 2 1212.c
iudei hæresium admistione usq; in mundi finem polluuntur 2.1276.c
iudei quatenus dij sint 2.1337.b
iudeis nihil prodest patrum claritas to. 2 1337.c
iudei Romanis legibus uiuere permittuntur 2 1172.d
iudei etsi sint repulsi, tamen non penitus ablati 2.1283.b
iudei audacter respuunt Christum cum multos claros uiros habuerint 2.1245.b
iudei proscripti sunt genere & conditione 2.1282.b & sequenter de ijsdem plura
iudeis emuntur uestes ad baptismã 2.914.b
iudeis festiuitates perhibere non est utile 2. 1133.c & deinceps
iudeis uolentib. ad fidem uenire, aliquid pensi remittendum est 2.1177.a
iudeis cum mulieribus dormire, quid sit to. 2 1275.b
iudeo de prælio uenire, quid sit 2.1341.a
iudeorum perfidia eo maior quo minus timuit minas ecclesiæ 2.1331.a
iudeorum cæcitatem sequuta est crudelitas 2 77.c
iudeorum cæcitas 1.293.c
iudeorum soboles ante Christi aduentum in lege floruerunt 1.178.b
iudeorum populo & mors & captiuitas posteà illata prædicta est 2.1338.b
iudeorum exilium ac perditio misera to. 2 1338.d
iudeorũ malitia minor esset si nõ nocuissent cum prodesse nollent 2.1270.b
iudeorum uersutia in omni disputatione superatur 2.1337.d
iudeorum quatuor millia in pugna Philistinorum occisa 2.1334.b
iudeorum excidium præcessit uictoria doctorum 2.1338.d
iudeorum cæcitas unde prouenerit 2.76.d
iudeorum populus lapis caliginis fuit to. 1 604.d
iudeorum sapientes non credentes iudicati sunt 2.1344.b
iudeorum repulsio ratione non comprehenditur 3.1252.b
iudeorum interitus dignus est 2.1278.b
iudeorum doctores nequiores fuerunt populo 2.1524.b
iudeos repræsentatos per bouem 1.212.c
iudeos cur dominus tam diu ferat 1.193.c
iudeos quotidie scripturam loquentem audire nec ei credere æquum est 2.1278.b
Iudaicæ disputationes contemptibiles at risu dignæ sunt 2.1336.d
iudaici prædicatoris locus sacra lex est to. 2 1321.a
iudaicus populus quãdo sacræ scripturæ sententias intelligat 1.1015.c
iudaicus populus cur claudus sit dictus to. 1 656.a
iudaicus populus legem uerbotenus habuit 1 178.c
iudaicus populus per infidelitatem subiectus est diabolo 2.1333.c
iudaicus populus seruus fuit 1.472.c
Iudex non percutit ad perdendum 1.324.b
iudex uenturus fulcem tenebit 1.1139.b
iudex in stuporem deductus 1.381.d
iudex internus mentem potius quàm uerba considerat 2.440.b
iudex futurus non gradus sed operum merita approbabit 2.684.d
iudex internus exterioris uitæ testes nõ quærit 1.279.a
iudicis potentia concutit nos 1.292.b
iudicem decet utriq; se parti accommodare 2 944.b
iudicem qui uiderit mox quicquid non fecit intelligit 1.802.b
iudices qui fiant 1.912.b
iudices præsunt ut patres 2.1492.c
iudicum Aphricanorum uiolentia 2.1043.b
iudicibus assistentes quid deceat 2.787.d
Iudicium futurum tremendum est 2.1142.c
iudicium futurum euasurus seipsum iudicet 2 1055.d
iudicium futurum debemus nobis ob oculos ponere 1.829.d
iudicium quoddam desiderant & reprobi 1 830.b
iudicium futurum ualde timendum est to. 2 434.c
iudicium extremum alios ad tormenta deseret alios ad regnum cœleste recipiet to. 1 834.c
iudicium extremum qui considerat timet plurimum 1.129.c
iudicium dei multi timent & tamen praua agunt 2.1493.c
iudicium futurum magna formidine expauescendum est 1.450.b
iudicium hominis ac dei diuersum est to. 2 1611.d
iudicium dei timendum esse docet exemplum Moysis 2.1083.d
iudicium extremum quale sit futurum to. 1 377.d
iudicij dies repentinus erit 2.357.c
iudicij dies semper ante oculos ponendus est 2 321.c
iudicij ordo ordinatus 2.1548.d
iudicij peruertendi causa est munerum acceptio 1404.d
iudicij ordo in rebus quid exigat 1.253.c
iudicia nostrorum diademati comparantur 1 752.c
iudicia diuina abyssus multa sunt 2.1312.c
iudicia dei perscrutari nõ debemus 2.1390.c
iudicia non peruertit qui munera negligit tomo 2 1404.d
iudicia dei occulta ualde 1.131.a
iudicia humana uelocia diuina immutabilia 1 1318.b
iudicia cur sint instituta 2.904.b
iudicia dari petimus in absconditis 2.1551.a
iudicia subditorum à pastoribus per dei spiritum fiunt 2.1378.a
iudicia duo ex una re exhibuit deus 2.529.b
iudicia dei abyssi dicuntur 1.1186.a
iudicia dei ut profunda sint 2.131.a
Iudicare dei damnare est 1.1328.c
iudicare nescit quisquis perfecte didicerit obedire 2.1306.d
iudicare de subditis digne nequeunt qui gratiam aut odium sequuntur 2.413.d
iudicare quando debeat doctor 2.1385.c
iudicare omnia potest spiritalis 2.1390.a
Iudicans Israelem, quid sit 2.1385.b
Iudicandi à laicis non sunt sacerdotes to. 2 1405.a
Iudicatio proximi quàm procliuis & periculosa 1.88.b
Iugum hominum multi ferunt qui tamẽ Christi nolunt ferre 1567.a
Iugum Christi suaue 1.126.a
Iugum est uerbum dei 2.620.d
Iulianus Sabinensi ecclesiæ præfuit 1.1354.a
Iumenta scabie impetigineq; laborantia separantur ab alijs 2.1183.b
Iumentorum nomine sensu pigriores intelliguntur 1.375.b
Iunci nomine pusilli auditores euangelij accipiuntur 1.986.b
Iuniperi radix auaritiam signat 1.678.a
Iurare qui cauet periurare non potest to. 2 1554.a
iurare facile non debemus 2.1553.d
Iurantes peruersa discreti esse debemus to. 2 1553.d
Iuranti firma 2.1110.a
iuramentum regis quod sit uide infra Iusiurandum
Ius regis Israelitarum cur sit scriptum to. 2 1473.d
ius regis Israelitici quid notet tomo 1 1394.a
Iusta deo placent 1.38.c
Iusta qui petunt, eorum non est differenda petitio 2.824.c
Iustum iuste exequi 1.308.b
Iustum iustitiæ palmã amittere non uult deus 2 1449.a
Iustum ante homines esse non secura laus est 1 1202.b
Iustus in iudicio demonstrabitur qualis fuerit 1.371.b
Iustus sine fide nullus est 2.577.c
Iustus uestitur uestimentis quæ parauit minus 593.c
Iustus non est qui in dolore constitutus iustitiam deserit 1.466.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustus uitam operando quærit tamen non inuenit 1.309.a
iustus in turbine non conteritur 1306.a
iustus cum putat se consumptũ, ut lucifer oritur 1.362.a
iustus non est qui fide incarnationis caret to. 2 1246.c
iustus ab omni munere manus excutit to. 1 316.b
iusti pœnã putant quod peccatores uoluptatem æstimant 1.965.b
iusti cœlum sunt 1.687.d
iusti progenies herbæ terræ comparatur to. 1 202.c
iusti simplicitas Lampas dicitur 1.370.c
iusti securitas leoni comparatur 1.1069.b
iusti animam suam in uano non accipiunt to. 1 228.c
iusti flagella ad probationem suscipiunt to. 1 324.b
iusti fundamentum fides est 1.947.c
iusti uera gloria 2.1427.c
iusti mens est arca testamenti 1.142.a
iusti ut metuant futurum examen 1.255.c
iusti etiam bona habere possunt 2.527.a
iusti prauorũ facta redarguentes conscij sunt suæ infirmitatis 1.389.a
iusti tentationes non timent sed expectant to. 1 251.a
iusti in quo sperent pro futuro examine to. 1 255.c
iusti quo pacto temporali utantur gladio to. 1 370.d
iusti in suis factis non remunerationem quærunt 1.280.d
iusti cur cadere permittantur 1.331.c
iusti in suis dictis factisq; ædificationem proximi quærunt 1.392.a
iusti peregrinos & hospites se agnoscunt to. 1 289.a
iusti iniustorum tormenta conspicere possunt 2 551.c
iusti ad mundi pericula debiles sunt 1.220.a
iusti cur petant aliquãdo eripi ex afflictionibus 1.866.b
iusti purgantur cum iniusti sæuiant 1.693.b
iusti ut cõsiderent uitã præsentem 1.402.b
iusti fulgebunt sicut sol 2.1256.a
iusti in sapientia moriuntur 1.170.a
iusti malis oppressi amore bonorum sequentium solantur 1 288.d
iusti ut mortificari cupiant 1.134.b
iusti ab iniquis segregandi sunt 2.1183.a
iusti quando detegant bona sua 2.146.b
iusti cur aliquando misere occidantur to. 1 1438.d
iusti iusta indesinenter faciunt & dura patiuntur 1.140.d
iusti felicitati iniquorum inuidere non debẽt 1 715.a
iusti quid hic metuunt 1.288.d
iusti conuitia non reddunt 1.431.c
iusti in scriptura uoluntatem dei quærunt to. 1 540.d
iusti uiatori comparantur 1.288.d
iustum tedet uiuere 1.309.a
iustorum genera duo 1.898.d
iustorum hostes confusio induit 1.288.d
iustorum uita conspicienda est 1.802.b
iustorum semita quasi lux splendens procedit 2.998.c
iustorum dicta & facta sæpe prophetiæ sunt 1 754.d
iustorum mors à peccatis 2.1348.b
iustorum conuersatio in cœlis est 1.502.b
iustorum expectatio Christus est 1.448.d
iustorum solicitudo 1.540.c
iustorum uerba contra crimina prolata ad crimen trahuntur 1.343.d
iustorum plantatio est duplex 1.405.a
iustorum os risu replebitur 1.287.a
iustorum simplicitas deridetur à mundi sapientibus 1.368.a
iustorum sapientia quæ *ibid.c*
iustorũ uita per uigilias tentatione, per somnium illusione fatigatur 1.262.b
iustorum risus in uastitate & fame 1.199.a
iustorum quidam temporalia relinquunt, quidam uerò non 1.263.a
iustorum fortitudo describitur 1.219.b
iustis exercitium uirtutis sola aduersa exterius 1.307.a
iustis cur bona temporalia negentur declaratur similitudo 1.714.d
iustos timere debemus 2.144.a
iustos quid castiget 1.307.a
& 883.a
iustos se quidam comparatione putant to. 1 88.b
uide Sanctos, Beatos, Pios, Electos, Fideles, & Bonos
Iustitia de electis uiris æquatur 2.1312.c
iustitia diuina semper iuxta nos est tomo 2 1509.d
iustitia eleuat gentem 2.1089.d
iustitia nostra quem iuuet 1.859.c
iustitia nostra quæ dicatur 1.800.c
iustitia non est postponenda hominibus to. 1 1037.a
iustitia nostra si quæ est domini est 1.304.d
iustitia humana autori comparata iniustitia est 1.567.d
iustitia falsa, quæ sit 1.730.d
iustitia in ipsa stabiles minime sum. 2.596.a
iustitia uestimento comparatur 1.469.c
iustitia munit à morte *ibidem*
iustitia amore sui diuertit 1.56.a
iustitia quomodo uere iustitia sit 2.84.c
iustitia humana coram deo est iniustitia to. 1 727
iustitia nostra diuinæ comparata est iniustitia 1.165.a
iustitia in iudicium uertitur 1.879.a
iustitiæ cultus silentium 1.238.b
iustitiæ uiuit qui iniquitati moritur 2.636.a
iustitiam multi defendũt ob nũmos 1.308.b
iustitiam sequi debet post tergum ira to. 2 1037.b
iustitiam deserentes ab alto uirtutum monte cadunt 2.1508.c
Iustificamur gratis 2.1376.c
Iusiurandum peruersum iustius dimittitur, quàm compleatur 2.1554.a
iusiurandum datum apud beati Petri corpus 2 1143.d
uide supra Iuramentum
Iuuant minime quæ à malo non permutant 1 859.c
Iuuenes optimi 2.1397.d
iuuenes qui dicantur 1.648.a
iuuenibus qui assumuntur ad sacerdotium, quæ sint prædicenda 2.1403.d
Iuuentus qualis ætatis pars 1.397.b
iuuentutis constitutio 2.320.a

L

LAban diaboli typum gessit 1.1034.c
Labia deus quando aperiat 1.345.b
labia ueracium mutata sunt, quid sit 1383.b
labiorum nomine quid accipiatur 1.475.c
Labijs delinquitur duobus modis 1.69.d
Labentia etiam apud deum stant 1.402.b
Labor pastorum fit facilis ob mercedem futuram 2.1437.d
Laborantem consolari & puriter in labore persistere 1.135.a
laborantes reficiuntur in uita contemplatiua 2.1561.a
Lac ex carne exprimitur 1.1119.d
Lac quid notet 1.327.c & 1120.b
lac paruulorum Amalechitarum 2.1571.b
Lactare paruulos ecclesiæ, est pabulo scripturæ eos enutrire 2.1224.b
Lachrymæ spirituales ex feruore spiritꝰ producuntur 2.1454.c
lachrymarum potũ dat dominus 2.1355.a
Lætitia spiritualis in qua mente non habitet 2 1526.b
lætitiæ iuxta est uoluptas 1.986.b
uide Gaudium
Læti ut sint castigandi 1.1260.d
læta seculi euanescunt repente 2.1496.d
lætis luxuria iuncta est 1.1261.a
lætis luxuriam proponit diabolus 1.982.b
Lætania septiformis 2.1123.c & seq.
Lagenam uini portare 2.1453.b
Laici non mox fieri episcopi debẽt 2.990.a
laici ne sacerdotes fiant 2.820.c
laici fiunt episcopi in Gallis 2.989.d
laicos repente fieri sacerdotes anathema sit 2 992.c
Lambere quorum sit 2.1557.c
Lamenta sine humilitate sunt quibusdam to. 1 317.d
lamenta quædam fructum nõ habẽt 1.378.d
Lamiæ nomine qui notentur 1.1160.a
Lampadis contemptæ statutum tempus to. 1 371.b
lampades nostræ sunt opera bona 2.1064.c
Lana nascitur de carne corruptibili 1.753.a
lana simplicitatem signat 1.286.d
Lanceæ nomine prædicatorũ acuta prouidentia accipitur 2.1519.d
Languorem præcurrit mors tempore Gregorij 2.1123.a
Lapis adiutorij deus est 2.1383.c
lapis angularis Christus est 1.46.d
lapis à monumento reuolutus quid designet 2 1545.b
lapis magnus redemptor intelligitur to. 2 1367.b
lapis inter Sen & Masphat præfixus quid 2 1283.b
lapidi quadrato cõparatur, qui in prosperitate non extollitur, &c. 2.293.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lapides in sacris duobus modis accipiuntur 1 607.c
Lapidum nomine fortes in ecclesia intelliguntur 1.549.b
Lapidum nomine qui accipiantur 1.199.d
Lapsi plorant cur iudicentur 1.1140.d
Lapsus aliorum sic intueamur ut uitemus to. 2 1509.b
Lapsus humani ut sint 2.1393.c
Lapsi resurgere possunt 2.955.a
Lapsi semel angeli nunquam saluantur to. 2 1319.a
Laqueus uenantium quis 1.197.d
Laquei in bonorum operum intentione uarij 1 20.c
Laqueos quosdam incurrere cernimus nec irretiri metuimus 2.1393.c
Largiri ex raptis uolentes ut sunt corrigendi 1.1289.c
Largiri nihil uolentes ut sunt instigandi ibid.
Latro uitæ præmia in mortis sententia emeruit 2.1123.b
latro in cruce qualis fuerit 1.614.c
Latro in cruce quibus fuerit præditus uirtutibus 1.614.c
latrones dei sunt spiritus maligni 1.471.a
Laus iustorũ duo præcepta magna habet to. 2 1544.a
laus nostrarum uirtutum fugienda est to. 2 739.c
laus hominum nulla ubi conscientia accusat 2 1033.a
laus si non sit deuota est exigua 2.1241.b
laus magnæ est ab inimicis laudari 1.146.b
laudis amor imperat quod uoluptatis uigor negat 1.283.c
laudem transitoriam quærentes deficiunt cũ non habent eam 2.1541.d
Laudes si nobis dicãtur, ad mentem recurrendum est 2.1033.a
laudes Christi & Iouis se non uno in ore capiunt 2.2076.a
laudes iustorum ueræ sunt 2.1427.c
laudes moribus æquare quid sit 2.1542.b
laudibus non flectuntur electi 2.1596.c
Laudator reprobus est qui quos laudat non imitatur 1.1406.d
Laudare debemus deum in tympano & choro 2.127.d
Laudari uelle ut ad altiora conscendas non est bonum 2.1542.c
Laudatio fraudulenta 1.146.d
Laurentij miracula in sepulchro 2.764.d
Lazarus gentilem populum signat 1.843.d
lazarus adiutus interpretatus 2.526.c
lazarus non à mortuis sepultus 1.117.d
Lazari sepulturam an nescierit Christus to. 2 1031.b
Leænæ prædam dominus quomodo capiat tomo 1 1012.d
Lecti nomine quid accipiatur in sacris to. 1 788.a
lectorum multitudo missa Gerontocomium 2 1171.d
Lectionis sacræ utilitas 2.2254.d
Legalis uita animale præceptum habet to. 2 1272.d
Legati principũ ut sint accipiendi 2.943.b
Lenæ quindecim misse Gerontocomium to. 2 1171.d
Lenticula paruum est uas 2.1445.b
Leo dominum & diabolum signat 2.264.a
leo apertis oculis dormit 2.90.b
leo uirtute dominum signat 1.151.b
leonis rugitus feueritatem uiri signat to. 1 149.d
leonum nomine dæmonia signantur 1.581.a
Leontia Focæ uxor 2.1122.c
Leontius exconsul qualis fuerit 2.921.d
Lepræ morbus qualis 1.144.b
Leprosi hæreticos exprimunt ibidem
Leuare corda cum manibus ad deũ 2.1123.b
LEVI assumptum sonat 2.312.a
Leuita assumptus dicitur 1.160.d
leuitæ assumpti interpretantur 2.1368.a
Leuiathan dicitur additamentum eorum 1.102.b 2.426.d
leuiathan ut rectus & tortuosus 1.102.c
leuiathan additamentum hominum sonat to. 1 1136.d
leuiathan faciem egestas antecedit 1.1171.c
leuiathan dentes 1.1156.b
leuiathan contra se qui dicantur suscitare to. 1 112.b
leuiathan potest per irrisionem uocari to. 1 1136.d
leuiathan oris medium intrare 1.155.b
leuiathan sternutatio 1.1161.a
leuiathan dicitur regulus 1.1156.a
leuiathan luxuriæ fucibus cor Salomonis exustit 1.1167.c & deinceps
leuiathan potestati subijcientur in fine mundi sapientiores 1.1181.a.b
leuiathan rex est superborum 1.1196.a
LEX diuinitatem Christi prædicat 1.85.b
lex, Psalmi, & prophetæ continent passionẽ, resurrectionemq; Christi 2.1280.d
lex Moysi comparatur hyemi 2.17.b
lex Moysi quid contineat 2.1456.b
lex & prophetia templi sunt postes tomo 2 1215.d
lex dei pro charitate accipitur 1.346.d
lex peccata iudicare, uerùm non auferre potuit 1.620.b
lex nos mortuos suscitare nõ potuit 1.321.b
lex Christi quæ 1.1266.d
lex Christi charitas est 1.1303.a
lex dei multiplex dicitur 1.348.a
lex à domino spiritalis est accepta 2.1336.d
lex regni Israelitici bifariam exponitur to. 2 1473.d & seq.
lex dicta populo scripta in libro & posita coram domino, quid sit 2.1474.b
legis opera comparatione euangelij infirma fuerunt 2.1216.c
legis sacramenta carnaliter exponuntur to. 2 1336.d
legis Christi initium 1.346.d
legis austeritas cornu acutius fuit 2.1620.b
legis scientiam carnaliter accipiunt Iudæi to. 2 1336.b
legis decem præcepta dei sunt digito scripta 2 1574.c
legis dura ita umbra mortis fuit 1.384.c
legis præcepta mala dicuntur 1.958.c
legis litera infusa 1.213.c
legit præcepta per figuram dicta seruarine queunt hodie 2.1124.b
legis plenitudo est charitas 1.1420.a
legis literæ sal 1.213.b
legem cur de igne fumoq; descendens dederit 1 205.b
legem Iudæi iuxta literam intelligentes moriuntur 2.1456.c
legem dare, quid sit 2.1565.b
Legisperiti extolluntur de doctrina tomo 1 559.a
Lia uitam actiuam signat 1.206.c
lia laboriosa interpretatur 2.212.d
lia lippa sed fœcunda quid mystice 1.206.c
lia laboriosa dicitur ibidem b
LIBANVS mons, sublimes ac odoriferas arbores habet 2.42.c
libanus dealbatio interpretatur 2.29.a
libani ligna imputribilia 2.222.a
Liber claudendus est in redemptoris nostri narratione 2.1619.c
liber in ministerio prædicationis quis tomo 2 1443.a
libri non canonici cur æditi sint 1.652.b
libri antiqui ad ueritatis affirmationem multum ualent 2.832.b
libri sacri nobis esse debẽt quasi uenæ argenti 1.601.a
librorum secularium eruditio nihil prodest spiritali conflictui 2.1517.d
librum in humero portare, quid sit 1.753.c
Liber à diabolo solus fuit Christus 2.137.c.b
liber qui dimittatur 1.1625.d
liber uitæ uisio est aduenientis iudicis to. 1 802.b
liberum arbitrium in electis & reprobis to. 1 1153.a
Liberi originalis culpæ sunt peccata, cõcupiscentiæ & uitia 2.1601.b
liberi cædendi non sunt 2.1036.b
liberi apud ueteres uenditi sunt 2.794.c
Libertas uiuendi tuta 2.1361.d
libertas nulla ubi culpa est 1.498.c
libertas ibi ubi spiritus domini ibid.
libertas conceditur per testamentum quibusdam 2.230.c
libertas tuenda est 2.1039.c
libertatis adipiscendæ potestas in nobis non est 2.1579.d
Liberari à peccatis nequeũt quibus peccata dominantur 2.1398.d
liberamur omnes à manu Philistim cõtra meritum 2.1376.c
liberamur nunquam semel damnati 1.336.c
Libertinus in oratione prostratus non cernitur 1.1329.a
libertinus puerum mortuum suscitat ibid.c
libertini mira patientia 1.1330.a
Libido ut cæditur 2.1588.a
libido nulla membris inerat ante peccatum primi hominis 2.1601.a
libido bona opera cuncta interficit tomo 2 1602.a
libido tendentibus ad summa, arma uoluptatis obijcit 2.1368.c
libido uincitur facile cum omnis immunda cogitatio deuitatur 2.1579.c
libido more ignis succenditur 2.1602.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

libido ignis est 2.1570.c
libidinis bellum ut quis à se abscindere queat 2 1569.b
libidinis victoria facilis 2.1579.c
uide Fornicationem, Scortationem, Adulterium, & Luxuriam
Libidinosi cæci dicuntur proprie 2.1587.b
libidinosi corporis motus carbones sunt tomo 2 1602.d
Liberanda sunt facta ac cogitata 1.827.d
Licita multa sunt quorũ actus fœdi inueniuntur 2.1197.c
Licentia uitæ quando tutò possit subiectis cõcedi 2.1361.c
Lignum in panem mittere, quid sit 1.75.a & 404.a
lignum confringere, quid sit 1.735.b
lignum cedrinum nulla putredine deficit to. 1 203.c
ligni nomine quid intelligatur 1.404.a
ligna pomifera quæ sint 1.282.b
lignorum præputia auferre, quid sit ibid.
Ligonis nomine priuatæ uitæ studium repræsentatur 2.1518.c
Lilia de candelabro prodeuntia 2.105.b
lilia quid signent 1.802.c.d & 2.19.d
Lingua, quid sit 1.1277.c 1278.c
lingua aperienda & claudenda 1.239.c
lingua maris quæ sit 1.1138.b
lingua quando bene dirigitur 2.180.d
linguæ adulantium quomodo noceant to. 1 1064.c
lingua ianua mentis est 1.27.d
lingua malitiosa non semper ferenda est to. 2 145.b
in Lingua qui deficiunt manibus excedunt 2 1036.d
lingua nostra qualis erga quosuis esse debeat 2 987.c
linguæ fauores puluis sunt 2.1265.c
linguam refrenare oportet, corde munito tomo 2 1516.b
linguam munire per silentium, quid sit to. 2 1555.d
linguam à superflua locutione frenare non possunt pij 2.1504.c
linguam nullus domare potest 1.1093.c
linguam qui non refrenat concordiam dissipat 1.238.a
linguam frenant boni uiri 1.146.a
Linum de terra nascitur 1.753.a
linum subtilitatem signat 1.286.d
lini nomine sacerdotium Iudæorum exprimitur 1.1128.d
lippus quis dicatur 1.1236.a
LITERA *tegit spiritũ sicut palea frumentum* 2.5.d
litera occidit, spiritus uiuificat 2.1435.b
literæ seculares in plano sunt 2.1518.a
literæ solius obseruantia quid 2.1275.c
literæ intelligentia iungenda 2.1229.a
literæ uita spiritus est 2.1436.b
per Literam ad allegoriam tendimus tomo 2 225.a
literam legens, accipit uiuificans & uiuificatum corpus 2.1436.b
Liutgildus filium nec prece nec precio ad Arrianam hæresim perducere potuit tomo 2.1409.c & deinceps
Liuor uulneris est disciplina corporis to. 1 785.c
liuoris ignis 1.54.a
Locus penes deum est 952.a
locus non adiuuat si desit spiritus 2.148.a
locus subter Bethchar 2.1382.b
locus est in ecclesia qui magnis prælijs clausus est 2.1521.d
locus hostium humilis dicitur 2.1506.b
locum omnem Sathan penetrat 2.1033.d
locum alium prædicatores pro se, alium pro subditis habent 2.1424.c
locum duplicem prædicatores habent to. 2 1427.d
loca tria pastorum spiritalia 2.1427.d
loca quantumuis occulta sine dei gratia animam non saluant 2.865.c
loca dæmonum 2.1554.c
locorum amor propter bonas res est habendus 2.1191.c
Locusta inanem gloriam signat 1.1166.a
locusta gentilitatem designat 1.1061.a
locustæ Iudæorum populum exprimunt to. 1 1063.c
locustæ uocabulo adulantis lingua significatur 1.1064.b
locustarum saltus & casus in Iudæis tomo 1 1063.d
locustas herbam comedere quid 1.1064.d
Locupletes ut sint admonendi 1.1259.c
Londonensis episcopus à synodo propria cõsecrari debet 2.1170.d & 1171.a
Longæuitas 1.769.b
Longum non est quod tendit ut non sit to. 1 232.a
Longobardorum incursio duranit triginta annis 2.1146.b
Loquere domine non nisi ipso donante dicere possumus 2.1311.a
loqui uetera & alta 2.1259.d
loqui ad orationem pertinet 1.388.d
loqui de deo mentis quietæ ac liberæ est to. 2 180.d
loqui stulte contra deum, quid sit 1.39.b
loqui cum omnipotente, quid sit 1.1388.a
loqui deo, quid sit 1395.b
loqui in faucibus, quid sit 1.777.d
loqui nostrum ad deum 1.1199.c
quis Loquatur recte 2.160.d
loquitur dominus magnis & spiritualibus spiritualiter 2.1306.c
loquitur deus duobus modis 2.1322.d
loquimur superflua sæpe 2.1234.b
loquuntur aliquando prædicatores plana, alta etiam aliquando 2.1427.d
Loquentes parua incuruant se 2.1344.c
loquentes multa ut auspicentur 1.856.d
loquentium quadrifaria uarietas 1.271.a
Locutio diuina duobus modis distinguitur tomo 1 937.d
locutio dei blanda ostendit dulcedinem eius 1 937.c
locutio incauta in errorem pertrahit to. 1 1240.a
locutio nostra quo pacto fiat 1.27.d
locutio diuina ante iudicium interni examinis non probatur 2.1326.d
locutionis bonorum finis 2.1516.b
locutionis sapientium quis finis sit 1.771.c
locutionis simplicitas magna uirtus est to. 1 778.a
locutionis uerbum ad audientium lucrũ spargatur 2.1239.c
locutiones suas patres scripturarum acceperunt à deo 2.1322.d
uide Sermones
Loquacitas nimia obest plurimum 1.1277.d
loquacitas ubi locum habet 2.530.a
Lora ecclesiæ sunt præcepta disciplinæ to. 1 1043.a
Loth exiens de Sodoma cur in Segor declinarit 2.1295.c
loth cruciatur aliorum impietate 1.3.b & deinceps
lothi domus à Sodomitis obsessa quid mystice 1.194.b
Lubrici quando adorent dominum tomo 2 1599.d
lubrici quantum possunt absconduntur prædicatoribus 2.1587.c
LVCAS *euangelista per uitulum designatus est* 2.90.a
lucas euangelium auditu non uisu didicit to. 1 1326.c
Lucerna extingultur cum pastor moritur to. 2 1305.a
lucerna qui nominatur nec uidet deridetur potius 2.1304.c
lucerna lumen est in testa, quid sit 1.454.b
lucerna impij quæ sit 1.511.c
lucernam ardere in nocte, quid sit 1.736.a
lucernam sub modio ponere ibid.
lucernam dei uidere nequit pastor carnalis 2 1304.d
lucernam ponere sub modio quid 1.1038.b
Lucifer oritur electis 1.997.d
lucifero iusti uita comparatur 1.362.a
Lucillus Miletinæ ciuitatis episcop. 2.959.c & 1007.b
Lucrum cum culpa esca est in laqueo tomo 1 456.c
lucra terrena quærentes non omnes post auaritiam declinant 2.1408.b
Luctu ex alieno cõpendium uelle facere graue est 2.956.c
luctu pascuntur electorum animæ 1.137.c
Lugendi nimis perditi non sunt 2.1605.b
Lugentes ut sint solandi 1.70.d
uide Tristari & Dolere
Lumbi animam repræsentant 2.555.c
lumborum nomine quid accipitur tomo 2 134.d
lumbos carnis succingere, quid sit 1.712.d
lumbos mentis succingere quid 1.713.a
Lumen splendere in uijs iustorum 1.533.c
lumen rationis sunt oculi quos aperuit serpens 2.1389.d
lumen est quod de lumine nascitur 2.1564.c
lumen dei, quid sit 1.567.c
luminis gratia generalis est hodie in ecclesia 2 1303.d
Luna in sacro eloquio pro quo ponitur 2. 323.a 1.737.d & 733.a

luna

Lunæ proprium quid sit 1.738.a
Lupus mentes dilanians diabolus appellatur 2 365.b
lupus quando dicatur super oues uenire to. 2 365.a
Lutei laborare quid sit 1.1182.d
lutum quid signet 1.327.c
Lux nostra patria est æterna 1.554.c
lux occultæ uisionis datur pro retributione bonæ operationis 2.1365.a
lux quando adueniat 1.906.c
lux iusti dies est 2.1582.b
lux pro impijs occubuit 1.126.a
lux miseris datur quid sit 1.132.c
lux impiorum commutabitur in tenebras to. 2 1506.c
lux iustorum quæ sit 1.453.d
lucis diuinæ ostensio reprobos et fictos fugit 2 1317.d
lucis uia nobis inuisibilis est 1.981.c
lucis cognitio per speculum excitat non satiat mentem 2.1452.c
lucis nomine iusti accipiuntur 1.575.d
lucis nomine prosperitas accipitur 1.132.b
lucem iustitiæ amittentes perduntur ac si nõ essent 2.1418.c
ante Lucem surgere quid sit 1.282.c
lucem & tenebras contueri simul non possumus 1.40.b
luce intima frui non est nostri conaminis to. 2 1233.c
Lucẽt in ecclesia qui scripturæ eruditiõe præditi sunt & oleo charitatis 2.1564.d
luceat pastor super candelabrum per flammam uerbi 2.1616.d
Lucescere mane quid sit 2.1442.d
Luxuria perfecte domanda est in mente to. 2 1570.d
luxuria omnia bona ueluti gladius consumit 2 1602.b
luxuria duplex est 1.942.b
luxuria percutienda est in corpore & demolienda in corde 2.1568.a
luxuria in lumbis est 1.437.d
luxuria uiris in lumbis, fœminis in umbilico est 2.361.a
luxuria in corde frenanda est 1.712.d
luxuria magis quàm superbia uitatur to. 1 1141.d
luxuriæ uitia 1.1082.d
luxuriæ uitium primò uerbis percutitur doctoris 2.1567.c
luxuriæ malum quale sit 2.1558.d
luxuriæ crimen diffinitur 1.721.c
luxuriæ uis 1.120.d
uide Libidinem, Fornicationem, Adulterium, & Scortationem
Luxuriosi mens qualis sit 1.557.c

M

Macedonij hæresis 2.793.a
Machabæorum libri tẽpore Gregorij non erant canonici 1.652.b
Madian interpretatio 1.1036.c
Magdalena citò credẽs minus nobis profuit quàm Thomas 2.444.a
magdalena fuit peccatrix in ciuitate tom. 2 878.a
magdalena putans Christum hortulanũ non erranit 2.424.d
magdalenæ conuersio 2.422.b
Magister uelle fieri antequam discipulus fueris periculosum est 2.985.a
magister esse nequit qui discipulus non fuit to. 2 902.b
magistri formare uocem possunt imprimere minime 1.928.b
magistri uoluntas habenda est in promotione subiecti 2.1609.b
magistri ueri curam gerunt discipulorum to. 1 1050.a
magistris quidam discipuli caruerunt to. 1 1328.a
Magistratus sæpe inordinatũ metum à subditis exigunt 1.822.d
magistratus cur sit datus 1.1244.a
magistratus quid attendere debeat 1.823.d
Magna quæ agimus laudabiliter celamus per humilitatem 2.1522.b
magna agimus tum, cum ea non pandimus 2 1525.b
magna cum proruunt minima eriguntur to. 2 1509.b
magnus est qui eterna concupiscit 1176.c
magnus ante deum quis 2.1502.a
magni uiri cum cadunt communi iudicio trahendi sunt 2.1553.a
magni inter magna per iactantiam non apparent 2.1433.b
magni uiri à paruis uix cognoscuntur to. 2 1432.b
Magnificari ante deum non prodest si pueri esse desistimus 2.1274.a
Magnas, humilitatem sonat 2.1500.d
Magron de fauce dicitur 2.1522.c & 1523.a
Maiestas dei comprehendi nequit 2.1451.d
maiestatis speculatio à timore incipiat to. 2 1235.c
maiestatis pulchritudo concutit mentem to. 2 1311.d
Maiorum uerba quidam probant antequam audiant 2.1547.c
Mala quæ pro peccatis patimur bona sunt 2 2402.b
mala pro bonis rependere iniquitas summa 2 563.d
mala futura uidere non possunt Israelitæ to. 2 1399.d
mala præuisa minus nocent 2.187.b
mala sua non carent utilitate 2.884.b
mala laudantes ore plus quàm opere peccãt 1 1312.a
mala punica quid signant 1.1241.c
mala coacernata perimere, diuisa tolerari possunt 1.32.d
mala abstergit liuor uulneris 1.1274.b
mala uitantur per timorem domini tomo 2 1498.b
mala opera ducunt nos ad æternum luctum 2 1556.c
mala magna patimur per primæ culpæ meritum 2.1392.a
mala comparatione peiorum mala esse desinunt 1.958.c
mala punica quando germinent 2.49.c
mala à proprijs perpessa plus dolent tomo 2 256.c
mala ab ignotis illata non tantũ nocent quantum à notis 2.487.c
mala præsentia quos non corrigunt ad sequẽtia perducunt 1.324.a
mala quæ struuntur de personis non semper uel facile credenda sunt 2.873.a
mala perpetrata in dei memoriam non ueniunt si pœnitentia agatur 2.1384.d
mala præsentia cur nobis dura 1.361.a
mala quatenus creantur à domino 1.68.d
mala nulla sua natura subsistunt *ibid.*
malũ latens de manifestio nascitur 2.1122.b
malum principium magnum est malum to. 2 1599.d
malum maledicere 1.764.a
malum quod proficit uix corrigitur tomo 1 1170.a
malum grande 2.1362.d
mali tum prævalent cum dominus eos deserit 1 867.b
mali cum prouocari donis ad meliora deberent peiores fiunt 1.374.b
mali cur subitò corruant etsi diu tolerantur 2 189.d
mali bonis iuncti prosunt illis 1.1055.d
mali uentosa profrunt uerba 1.431.b
malis cur deus benefaciat 1.529.b
malis cur in hac uita bene sit 1.131.b
malis boni semper displicent 2.998.b
malis quid prosit bonos scire 2.142.d
malos bona inconsummata non saluant to. 1 1311.a
malorum societas purgatio bonorum est to. 2 1065.b
malus ad diem perditionis seruatur 1.517.c
malorum societas an uitanda sit 2.148.b
uide Impios, Reprobos, & Iniquos
Maledicere deo quid 1.13.b
maledicere sanctorum quatenus fiat 1.96.d
maledicere deo quid 1.20.b
Maledictum sacra scriptura approbat to. 1 96.c
maledictum liuore *ibid.d*
Maledictionis finis inspiciendus 1.97.a
Maledicorum passio 1.80.c
Malefici puniendi sunt 2.1157.b
Maleficium cantermum 2.1169.b
Malignari contra prophetas non debemus 2 1181.d
Malignos spiritus ascendere, quid sit to. 2 1505.c
Malitia Iudæorum 2.593.a
Malitiæ ardor cor semper curuat 2.77.b
uide Impietatem, & Iniquitatem
Mancipia Christiana ad libertatẽ perducantur à Iudæis 2.729.c
mancipia empta sunt ad ecclesias 2.1050.d
Mandata dispensatoria 2.1296.d
mandata dei complentur seruiendo domino 2 1498.b
mandata dei gratia non sunt 2.1493.d
mandata seruantes non confunduntur to. 1 587.a
mandatum omne de sola est dilectione to. 2 436.b
Mandragora herba qualis 1.55.c
Mane quid dicatur 1.168.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

269.a 552.b
mane surgere quid sit mystice 2.1442.d
mare surgit ecclesia 2.1222.a
Marim interpretatio 1.915.c
Manna qualis cibus 1.186.c & 687.a
Manichæi dogma quale 1.326.a & 1105.a
manichæus Moysen accusat 1.603.b
Manifestationes interni luminis sunt dies electarum mentis 2.1233.b
Mansuetudinem sequitur ira uindictæ to. 2 504.d
mansuetudinis exemplum 1.901.c & 2.226.c
mansuetudinis gratia erexit nos ad statutum uitæ 1.321.a
Mansueti sæpe torpescũt dissolutionis tædio 1 280.a
mansueti ut sint admonendi 1.1279.a
mansuetæ affectionis uerba 2.1276.b
Manue uiso angelo pertimescit quid signet 1 159.c
manue uxor uiso domino fit audax ibid.
Manus in uisione est uirtus in contemplatione 2.198.b
manus domini est uirtus diuinæ potestatis to. 2 1347.c
manus Philistim, quid sit 2.1376.b
manus plagæ est fortitudo percussionis to. 1 536.b
manus stringere, quid sit 1.599.b
manus domini diuinæ ultionis est sceueritas tomo 2 1494.b
manus imponendæ sunt minime usurarũ amatoribus 2.1028.b
manus potestatem denotat 1.376.a
manus imponere incognitis non debemus to. 2 1023.c
manus non est citò imponenda episcopo to. 2 985.c
manus electi est potestas internæ libertatis 2 1256.d
manibus deum exquirere, quid sit 2.629.b
manum ad os porrigere, quid sit 1.741.b
manum defigere apud extraneum 1.1261.d
manum super os ponere quid 1.1093.c
per Manuum impositionem spiritus sanctus datur 2.1087.c
Mara amaritudine plenam sonat 2.999.a
Marcellinus, Anconitanæ ciuitatis episcopus 1 1317.c
marcellinus proconsul Dalmatiæ autor spoliatæ ecclesiæ 2.924.b
Marcius monachus de monte Marsico to.1 1397.a & deinceps
MARCVS euangelium non uisu sed auditu didicit 1.1326.c
Mare sæuiens nube induitur quid sit 955.d
mare subuertit dominus 1.353.d
mare diuisum est uirga 2.1533.c
mare carcere circundatur, quid sit 1.259.b
mare hoc seculum designat 2.577.a & 1505.a
mare ulua corpora retinet, mortua eijcit to. 1 133.d
maris rubri transitus, figura fuit baptismatis 2 1069.a
maris littus seculi finem designat 2.354.b
maris aquas quasi in utrem congregare to. 1 295.d
maris terminus positus arena 1.296.a
maris nomine peccatores intelliguntur to. 1 352.b
Margarita quandoq; in sterquilinio latet to. 2 534.b
margaritæ bonæ emptor 2.1303.b
margaritæ ante porcos non spargendæ sunt 1 1351.c
MARIA sedens ad pedes domini quos signat 2 1561.c
maria soror Moysi lepra percussa 2.1181.c
maria uirgo & ancilla & mater domini fuit 1.627.b 1088 & 1165.d
maria dignitate electionis suæ transcẽdit electarum creaturarum altitudinem to.2. 1208.b & deinceps
mariæ uirgini cur Gabriel missus sit tomo 2 478.c
mariæ obumbratio explicatur 1.1127.b
quo pacto contigerit 1.597.d
mariæ Magdalenæ pœnitentia quanta fuerit 2 467.d
maria soror Lazari uitæ contemplatiuæ typus 1.206.d
Maritus corporis sui potestatem non habet 2 1068.d
Marsorum diaconorum transitus 1.1438.c
Martha & Maria duo uitæ genera notant tomo 2 84.d
Martyr uerus quis 1.601.c
martyrem non facit pœna sed causa 2.705.c
martyres testes dicuntur 1.333.c
martyres debiles fieri non possunt 2.1502.a
martyres charitate ardebant 2.59.d
martyrum gesta ab Eusebio Cæsariensi Constantini tempore conscripta sunt tomo 2 916.d
martyrum pœnæ enumerantur 1.1108.c
Martyrij monachi deuotio 2.523.c
Martyrij duo genera sunt 2.489.c & 1.1407.c
Masphat speculatio dicitur 2.1377.b
masphat contemplatores designat 2.1386.a
Mathematicorum sententia de stellarum inclinationibus refutatur 2.350.b
mathemmaticorum superstitio 1.1138.a
MATHIAS apostolus sorte inuentus est tomo 2 1551.b
duodecimum locum sortitus 1.1110.c
Matrimonium duorum fratrum cum duabus sororibus 2.1192.b
matrimonium quoddam unde non secuta est soboles ibid.
matrimoniũ inter affinitate propinquos fieri nequit 2.1182.c & 1192.d
matrimonium castum est 2.569.d
inseparabile 2.754.d
matrimonij uitium in quo sit 2.1197.b
matrimonij lex in Romana rep. 2.1192.b
matrimoniorum gradus uetiti 2.1190.a
uide Coniugium
Matrona ob carnis uitium à diabolo correpta 1.1344.d
MATTHAEVS nesciuit dominum to. 2 1325.c
matthæus de terra sublatus 1.598.a
matthæi uocatio 1.1039.b
Mauricius imperator 2.1122.c
mauricius Augustus eleemosynam misit Romam 2.1008.b
mauricius & Tyberius quo tempore regnauerint 2.1052.b
Maurus super aquam currens puerum eripuit 1.1358.c
Maximi martyris reliquiæ 2.930.d
Maximinianus ciuitatis Syracusanæ episcopus 1.1416.b
Mediatoris interceßio si non esset, preces nostræ silerent 1.751.c
mediator dei & hominum salutaris 2.575.b
uide redempt. Dominũ, Christũ, & Iesum
Medici boni officium 2.538.d & 817.d
medici ut utantur recenti confectione to. 2 985.d
Medicamen in uulnus uertitur 1.268.b
Medicamenta peccatis oppositа contraria sunt 2.461.d
Medicina uitiorum 2.1525.d
Meditatione opus habet concionator tomo 2 1329.b
Mel super faciem agri, quid sit 2.1539.d & 1540.b
mel sufficienter comedere, quid sit 1.526.a inuenire 525.d
Mellitus monachus præuidit diẽ mortis suæ 1 1441.a
Melchisuæ quid 2.1559.d
Membrum membri, quid sit 1.1172.c
membra ecclesiæ putrida & pulueruleuta tomo 1 251.d
membra ecclesiæ per charitatis duo præcepta ad gaudia ducuntur 2.1273.d
membra nostra seruire debent iustitiæ to. 2 1357.b
membra deaurare 2.1357.a
membrorum corporis officia 1.657.b
membrorum augmentum aut minutionem non sentimus in nobis 1.831.c
membra omnia unum fiunt 1.1269.c
membra omnia ad uitium inclinant 2.555.d
Menas monachus solitarius 1.1406.d
Menates leuis episcopus fuit 2.994.a
Mendacium loqui sæpe præcipitationis est, meditari uerò prauitatis 1.585.c
mendacium meditari nonnunquam peius est quàm loqui 1.585.c
mendacium omne iniquitas dicitur ibid.b
mendacia obstetricum Aegyptiacarũ an sint peccata ibid.d
Mẽs misera & perturbata in mysticis rebus explicandis parum ualet 2.195.d
mens electa ut appetat æterna uidere tomo 2 1235.a
mens iuncta sublimibus immolat hostiam solennem 2.1287.c
mens dei nescia ad quemlibet ambitum ducitur 1.1166.b
mens bonis motibus ueluti greßibus quibusdam ad deum accedit 1.828.a
mens, quo purior eo aptior diuinæ infusioni 2 1305.d

mens cum compungitur, debet et caro affligi 2 1377.c
mens nitens ad alta carnis cogitationibus dissipatur 1.167.a
mens sæpe sibi de se mentitur 1.1233.b
mens celestium amore capta horret terrena 2 1233.d
mens uoluntatem continet 2.1323.d
mens leuetur ut suauius in conspectu spectatoris ardeat 1.336.d
mens quæ laudibus extollitur ac derogatione deijcitur arundo est 2.145.a
mens imperita silentium pœnam putat to. 1 344.b
mens nostra ad aliud semper impellitur to. 1 401.a
mens electa sæpe in timorem non uenit to. 2 1239.d
mens peruersa & ad dissentiendum parata quid faciat 1.289.d
mens cum se ad alta subleuat necat uitam exteriorem 1.262.c
mens secura in torporem laxatur 1.18.d
mens tanto libentius de mundo exit quanto magis impellitur 2.1093.b
mentis uiæ sunt sensus exteriores 1.711.c
mens ea quæ cupiditate ligatur non est libera in eligendo 725.c
mens fortis & caro infirma quibus fuerit ut illudant serpenti 2.1480.d
mens in deum fixa tentationum impetum despicit 1.1078.d
mens concussa quando spei partum attingat 1 898.b
mens recta conspicit at perficere nequit to. 2 459.d
mens prolecta ab æternis cum flere non potest, ieiunat 2.1236.d
mens actionum rectrix est 2.116.d
mens hominis mare & quasi fluctus maris 1 406.b
mens humana leænæ capturæ comparatur 1 332.a
mens per ignorantiam tenebrosa est tomo 2 1442.d
mens praua semper est in laboribus 1.421.b
mens contemplari inchoans tarde ad gaudia peruenit 2.1232.d
mẽs in culpæ recordatione cõcutitur 1.331.a
mens nostra carnalis efficitur laxato uigore spiritus 2.1393.b
mens nostra libenter extollitur 1.874.b
mens carnalis cur præsentia diligat 1.252.b
mens facile extollitur 1.1245.b
mens extra rationis regulam nihil incipiat 2 1192.a
mens imperita ueritatis sententias grauiter tolerat 1.344.b
mens humana inter diuina iudicia caligine premitur 1.131.c
mens humana uix de intimis extrema cognoscit 164.d
mens tribulationibus oppressa contra deum non murmuret 2.1137.a
mens curas mundanas gerens pulcrem portat in oculis 2.1232.d
mens tumultibus occupata ad superna nõ attollitur 1.139.d
mentis intentio inter conuiuia torpescit to. 1 36.b
mentis bonæ studia commendatione proficiunt 2.1078.d
mentis locus 1.890.b
mentis domina ratio est 1.17.a
cibus 1088.c & 2.1433.368.b
mentis conceptio & partus 2.1256.b
mentis uisio stringitur cum in interna luce non dilatatur 2.1237.b
mentis deuotio quando munda 2.1426.c
mentis loqui quid 2.1257.d
mentis uulnus sine putredine non est tomo 1 218.d
mentis custodia 1.344.a
cæcitas 1.227.b
mentis uigor præest carnis motibus tomo 1 618.d
mentis quæ spiritu impleta est signa 1.1328.a
mentis ædificium solidum in quibus consistat 1 55.c
mentis nostræ miseria 1.268.b
mentis instabilitatis causæ 1.890.c
mentis aditus uirtute muniendus est 1.20.a
menti quærenti deum uere nil sufficit quàm deus 1.731.d
mentibus infundit deus gratiam 1.1365.c
mentes sanctorum regionibus terræ comparantur 2.166.a
mentes hominum diabolus in fine mundi grauius occupat 2.76.b
mentes duris deus terret 1.971.b
mentes hominum unde excelsæ factæ sint to. 2 87.b
mentem multa negocia distrahunt 1.1229.d
mentem sanctorum ad æterna quæ eleuant tomo 2 92.b
mentem ociosam edit diabolus 2.951.a
mente qui extollitur uolucrum more subleuatur 1.863.b
mente concitata agendum nihil est 2.1012.b
uide Animam & Cor
Mensæ duæ uestibuli portarum sunt fides & uita 2.291.d
Menses uacuos ducere, quid sit 1.248.a
menses pro angelicis ordinibus accipiuntur 1 101.a
per Menses quid intelligatur 1.1022.d
mensium nomina ecclesias electorum multiplicatas notant 1.100.d
mensium nomine actionum finis innuitur to. 1 248.d
Menstruum mulierib. ægritudo est 2.1105.d
& 1196.b
Mensura mensurarum, quid sit 2.295.b
Mentiri nescire quis dicatur 1.26.d
Merces prædicatorum summa est 2.1437.d
mercedem apud dominum acquirere studendum est summopere 1.1050.d
mercedem æternã cur paret nobis dominus 2 795.d
Mercenarius quis sit to. 2.364.d
& 365.b
mercenarij dies qui 1.247.b
Meridiei nomine exprimitur ardor uitiorũ 2 10.a
Merita ex qualitate corporis stulti metiuntur 1.1336.d
meritum ex charitate uenit 2.1289.d
meritorum altitudo in electis non est æqualis 2 1481.d
uide Opera
Meruli monachi instante morte uisio tomo 1 1460.c
Meßis nomine quid signetur 1.460.a
& 923.a
meßis sanctæ ecclesiæ 1.662.b
Metus fortitudinem docet 1.56.d
Michael significatio 2.478.a
Michol Dauid saltantem ridebat 1.933.c
michol contẽplatiuã uitã signat 2.1560.d
& actiuam 2.1550.b
Millenarius numerus pro uniuersitate intelligitur 1.291.c
millenarius numerus omnes numeros perfecte continet 2.28.a
millenarius numerus pro ecclesiæ perfectione ponitur 1.1708.a
millenarij numeri perfectio 1.1117.c
& 1218.b
millenarij numeri compositio 2.1500.a
Miles improuidus quis 792.d
miles dei qualis esse debeat 1.140.c
milites suos deus protegit ac uictores facit 2 1447.b
milites Gedeonis 1.1037.a
milites ecclesiæ quomodo proficiunt tomo 2 1514.c
milites Christi quomodo eligendi sunt to. 1 1566.c
militum laus summa quæ 2.1174.d
Militiæ cœlestis ordo 2.1381.c
militiæ appellatione quid accipiatur tomo 1 243.b
Minæ maiorum ferendæ sunt humiliter to. 2 1549.d
minarum effectus retrahit dominus tomo 2 1316.a
Minima etiam non sunt contemnenda to. 2 1307.d
Ministr dei quis sit 2.312.b
minister probandus est primò 2.985.b
minister sanctos imitari debet 2.1373.a
minister intuens arcam ad secularem concupiscentiam moritur 2.1373.b
ministri non decrunt usq; in mundi finem to. 2 1327.d
ministri ecclesiæ uncti domini sunt 2.1181.c
ministri qui dei adiutores esse uolunt quales esse debeant 2.1372.d
ministri persona ministerium commendat tomo 2 1273.a
ministri boni pauci sunt 2.1372.c
ministrum quærens quiescere non debet donec inueniat 2.1613.d
ministros dabit dominus semper 2.1132.a
Ministerium summi culminis poßidẽs qualis sit 2.1514.c
ministerium uerbi commendat honor tomo 2 1472.d
ministerium inutile quod 2.1525.a
ministerium hominum non est ociosum to. 2 1618.a
ministerium committere reprobis quid importet 2.1292.a
ministerium ecclesiæ nullus nisi exercitatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

subeat 2.902.c
minister̃ium sacrum qui indignus accedit con demnatur 2.1295.b
ministerij munus quando sit acceptum deo to mo 2 1273.a
ministerij dignitatem non legitime habentes ignobiles sunt 2.1292.d
ministerio dicatus qualis esse debeat tomo 2 1534.b
ministerio se intrudentes intueantur Saul to. 2 1473.a
ministerio apti qui non sunt 2.1373.a
Ministrare domino est in laborem prædicationis pergere 2.1319.d
ministrare domino ante faciem præceptoris 2 1286.b
ministrare quis recte possit 2.1296.c
Ministrantes domino qui sint 312.b
ministrans fideliter aliena monstrat quàm bene ministres tua 2.727.c
uide Doctores, Episcopos, Pastores, Concionatores, & Sacerdotes
Minores non sunt premendi sed adiuuandi 2 1.63.d
Mirabilia dei enumerantur 1.184.b & 185.b
Miraculum ex potestate factum 1.137.c
miraculum à deo est, quod sine homine fit tomo 2 1533.c
miraculum magnum Samuel perfecit to. 2 1495.a
in Miraculis gloria propria fugienda est to. 2 1084.d
de Miraculis ut gaudere liceat 2.1082.d
miracula ueterum umbra fuerũt futurorum 2 1248.a
miracula per Moysen facta ad quid seruierint 2.1533.c
miracula electorum reproborumq; fiunt ex diuersa mente 2.250.c
ex assiduitate uilescunt 2.435.a
miracula diuina admirantur sancti non scrutantur 2.1532.c
miracula per agros fieri, quid sit ibid.
miracula fuerunt necessaria in exordio ecclesiæ 2.445.c
miracula diuina per studium considerari, nõ per intellectum discuti debent 1.184.d
miracula fiunt dei uirtute 2.1084.b
miracula Christi ultra ueritatem aliquid innuunt 2.322.d
miracula faciunt & reprobi 2.1084.a
miraculorum effectus 2.330.b
miraculorum ueteris testamenti cum Christo comparatio 2.1247.a
miraculorum splendores dies statuti sunt to. 2 1210.d
miraculorum hæc sola est ratio, potentia facientis 2.283.d
Missio in diuinis, quid sit 2.430.c
Misereri uolens proximo sibi prius misereatur 2.654.d
Misericordes ut sint admonendi 1.1186.c
Misericordia laudabilius in deo nihil est to. 2 578.c
misericordia falsa quæ sit 1.750.c
misericordia dei mira 2.1277.a
misericordia dei nos saluat nihil aliud tomo 1 267.b
misericordia per oleum exprimitur tomo 2 1445.a
misericordiæ tempora non sunt perdenda tomo 2 532.c
misericordiæ exempla 2.428.b
misericordiæ exemplum 1.901.a
misericordiæ semper disciplina iũcta esse debet 1.1617.a
in Misericordiã dei peccare qd sit 2.1315.c
Miseri in fine colligent breuitatem temporis 1 223.a
Miseria hominis 1.399.d
miseria ad dolorem pertinet 1.336.d
miseriæ ex infirmitate naturæ uide Calamitates 1.1196.a
Moab significatio 2.1556.b
Mobilia diligens immobilis stare nequit to. 1 276.d
Modestiæ exemplum est Dauid 2.227.c
Mœnia nostra quæ sint 1.383.d
Mœrere est affectuosissime flere 2.1543.b
Mœror confessionis uocem excutiat tomo 1 257.d
mœroris uires tres sunt 1.866.d
mœroris nostri sordes ut per alios purgentur 2.1170.b
Mœrentes erigit deus sospitate 1.187.a
Mola asinaria quid 1 1204.d
mola superior & inferior, quid sit 1.1141.b
Mole terrena depressi redemptoris gloriam uidere non possumus 2.1466.b
Molle, quid sit 1.543.b
molles qui dicantur 2 1583.a
Molestia corporis salus est cordis 1.1273.d
molestijs cur affligamur 1.992.b
molestias uitæ actiuæ fugere interdum debemus 2.1273.c
Monachus fugã moliens cruciatur 2.1062.d
monachus furiũ faciens à diabolo uexatus est 2.1062.d 1063.a
monachus ut se gerere debeat 2 384.b
monachi certas horas ministerij habere debent 2.1425.c
monachi ad cõuertendum suscepti ante biennium non tonsurentur 2.1017.d
monachi fugitiui restituantur 2.1173.a
monachi causas forenses agere non debent tomo 2 680.b
monachi nesciunt tumultus seculi 2.1508
monachi aurum quærẽtes mundum non despiciunt 2.1105.c
monachi ad arborem suspensi canebant to. 1 1438.a
monachi unde sint dicti 2.1230 & seq.
monachorum uita mores q; antequam tonsurentur probari debent 2.1017.d
Monasterium quid habere debeat in redditibus antequam consecretur 2.1041.d
monasterijs prouidendum est 2.1172.d
monasterij priuilegia uelle confundere graue est 2.920.b
monasteria debent tueri ab episcopis tomo 2 1013.b
monasteria in dei laudibus occupari debent 1 1015.c
à Monasterijs quæ separanda non sunt to. 2 1014.b
Monialis per lactucæ morsum arrepta est à diabolo 1.1332.d
monialis sepulta in ecclesia semiusta apparuit 1.1462.d
moniales sunt subleuandæ in necessarijs to. 2 249.b
Monophysitæ hæretici ut in ecclesiam recipiantur 2.1087.a
monophysitarum error 2.1120.b
Mons excelsus Christum signat 2.198.b
montis Effraim nomine quid accipiatur to. 2 1207.d
montes dei summi & electi uiri sunt tomo 2 1312.c
montes in cor maris translati 1.293.b
Morari in umbra redemptoris 2.1523.a
Morbus elephantinus quis sit 1.1395.b
morbi animarum ut curari queant tomo 2 1526.a
Mores asperi ac blandi quibus iuncti sint to. 1 456.c
mores superborum 2.1476.d
mores doctoris sint similes scripturæ tomo 2 1470.d
morum merita, non præmia ualeant apud sacerdotes 2.1148.b
morum dissimilitudo in hominibus 1.186.b
Mori mortalibus non est pati 2.1417.b
mori carne, non spiritu 1.10.d
Mors in aula diaboli intrauit in orbem to. 1 175.d
mors pœna peccati 1.269.c
mors carnis, umbra mortis animæ 1.384.c
mors sola quibusdam remedium fuit tomo 2 1028.d
mori primogenita superbiã signat 1.458.a
mors iustorum bonis in adiutorium est to. 2 487.b
mors duobus accidit modis 2.832.a
mortis domini effectus 2.1211.d
mors in Christi morte obijt 2.1243.d
mors non metuenda est 1.908.b
mortis genera duo 2.1548.b
mortis cogitatio timidam reddit operationem 1.442.d
mortis hora crudelis erit 2.522.a
mortis genus in alterius mortis cõsideratione leuamen est 2.1028.d
mortis nomine diabolus signatur 1.605.a
mortis tempus cum sit incognitũ antea oportet nos parare 2.365.d
mortis terminus ducit nos ad uitam æternam 2 1517.b
mortis nomen infirmi ualde pertimescunt tomo 1 407.a
mortis umbra obliuionem signat tomo 1 828.c
morti uiciniores timidiores sint 2.923.a
mortem propinauit serpẽs Euah per gulæ uitium 2.1478.d
Mortuum corpore suscitare minus est quàm mortuum animã 2.1400.b
mortui tres à Christo in diuersis locis suscitati, quid signent 1.117.c
mortui resurgent 2.281.d
mortui olim cum diuitijs obruebantur to. 1 136.a
mortui mortuos sepeliunt 1.117.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortat gro nescientibus accipiuntur 1.591.d
mortui spiritualiter 1.117.c
mortuarum corpora myrrha condiri solent ne putrescant 2.12.a
pro Mortuis dolore apud gētes pietas, apud nos culpa est 2.987.b
Mortificare oportet nos nostra membra si uiuere uelimus 2.636.a
mortificare oportet passiones carnis si uolumus peruenire ad cœlestia 2.1458.b
mortificat dominus quid sit 2.1252.b
Mortificatum esse et uiuificatum quid sit to. 2 1263.d
Mortificatio corporis 2.1458.b
mortificatio nostri 1.135.c
mortificationem appetentes thesaurum effodientibus comparantur 1.135.b
Mortuum illecebrosorum glutinum est cogitatio 2.1603.a
MOYSES cur locutus sit populo facie uelata 612.b
moyses cum legem accepit quadraginta diebus ieunauit 2.373.b
moyses quando diuinam uocem audierit to. 1 783.d
moyses per charitatem pro populo orauit 1 348.c
moyses præesse & uoluit, & obediuit tom. 1 1232.b
moyses attollens manus uincit, demittens perdit 1569.a
moyses spiritu plenus fuit 2.1606.d
moyses famulus dei 2.1181.d
moyses auditur tacens 1.320.a
moyses intrando & exeundo ex tabernaculo quid notet 1.1243.a
moyses quando missus sit Israelem uocare. 1 860.a
moyses à populo uideri iudicari non potuit. 2 1467.b
moyses ut uiderit deum 2.1452.b
moyses iræ diuinæ restitit 1.302.a
moyses ut humilis fuerit 1.236.c
moyses & Samuel cur citentur à Hieremia. 1 303.b
moyses mare diuisit 2.1247.a
moyses humani generis redemptor esse non potuit 1.620.b
moyses magistrum non habuit 1.1328.b
moyses cur supra petram steterit 1.1203.d
moyses plus in scientia quàm Abraham fuit 2 235.c
moysis manus ab Aarone & Hur sustentatæ quid significent 2.472.c
moysis faciem uidere non poterant Israelitæ 2 1247.b
moysi uultus splendor unde fuerit ibidem
moysi uirtutes unde fuerint ibid.c
Mulier recta docere nescit 1.67.b
mulier uiro propinauit mortem & etiam uitam 2.426.b
mulier enixa ab ecclesia non est arcenda to. 2 1195.b
mulier uicina atq; subiecta 1.67.a
mulieris religiosæ indicia 2.533.b
mulieris nomine infirmitas intelligitur to. 1 399.c
mulieres non nutriunt filios ob incontinenti am 2.1195.c
mulieres Amalechitæ quæ sint 2.1571.a
mulieres meretrices 2.1289.a
mulieribus sensus prauus nō sexus in uitio est 1 69.c
Multiloquium fallacium generat 2.193.a
multiloquium quam pœnā habeat 1.1278.d
multiloquio uacantes ut sint instituendi tom. 1 1276.d
Mundus cur miserijs plenus sit 1.1421.b
mundus nō sua sapiētia, dei uero uirtute conuertitur 2.1082.d
mundus multas miserias patitur ex sacerdotum culpis 2.382.d
mundus ut Paulo crucifixus fuerit 1.133.b
mundus cōditus est sex diebus & sex etatib. consumetur 2.1415.c
mundus igne iudicij cremabitur 2.136.c
mundus mari comparatur dum impios retinet pios ejcit 1.133.d
mundus spiritum sanctum non accipit tom. 1 155.b
mundus cum non persistat diligendus non est 1 1302.d
mundus cum suis rebus contemnendus est to. 2 853.b
mundi finem quæ signa sint præcessura to. 2 1028.d
mundi mala cur nobis prædicta sint 2.518.d
mundi finis 1.1168.c
mundi descriptio nascēte domino cur descripta 2.342.d
mundi flores 400.b
mundi destructionem qui lugeant 2.320.a
mundi sapientia quæ sit 1.368.b
mūdi fine urgēte largius superna scientia profuit 1.298.b
mundi mala sentit qui eius bona appetit to. 1 183.d
mundi fructus ruina est 2.320.b
mundi actiones molæ comparantur 1.188.d
mundi bona dei dona sunt 2.1055.d
mundi ruinæ uoces eius sunt 2.329.d
mundi bona calamitatis solatia sunt to. 1 1300.b
mundi iter cur asperum sit 1.789.a
mundo mortui seipsos cognoscūt 2.1264.b
mundo uiuimus cum mente in eum foris uagamur 1.135.c
mundum cōtemnere perfectè pauci nouerūt prædicatores 2.1403.c
mundum diligentes sanctorum exempla frequenti sæpe amore recipiunt 2.1540.a
mundus corde quis 2.1427.a
mundus debet esse à uitijs qui aliorum culpas arguit 1.1457.a
mundus non est qui lotus baptismate non fuerit 2.954.d
mundum est nihil infidelibus 2.1196.d
mundis omnia munda sunt ibid.
Munditia sanctitatis per incrementa temporum creuit 2.447.b
munditiæ exemplum 2.226.b
munditiam uerā imitamur nō autem apprehendimus 1 318.b
Munus acceptum non uertendum in uitium. 1 1020.c
munus à corde 1.316.b
munera Christo à Magis oblata quid significent 2.351.a
munera celeriter data augent merita tom. 1 724.d
munera nostra quando placeant deo 1.83.d
munera carnalia debemus rectoribus cū spiritualibus 2.1477.c
munera quæ à domino accipimus 2.1258.c
munera diuina ut assequamur 2.1470.d
munera propter offerentem placent to. 2 1000.d
munerum acceptio reprehēditur 2.1490.c
munerum accipiendorum causa est auaritia. 2 1404.d
ex Munerū diuersitate mali à bono deficiūt. 2 166.c
munerum tria genera sunt 2.331.b
munerum acceptiones tres uide Dona
Munitiones nostræ quæ sint 1.383.d
munitionum nostrarum curam nō habemus 2 1234.b
Murenulæ sanctam scripturam signant tom. 2 11.d
Murmurātes in persecutione iustitiam fratris accusant 1.165.b
Murmurare in probatione non debemus to. 1 69.a
murmuramus cum iubemur opera diuersis etiam temporibus præstare 2.1306.d
Mus immundum est animal 2.1348.c
Musæ puellæ transitus 1.1435.a
Musca quid signent 1.617.c
Musica in luctu importuna 1.584.a
Musti appellatione sancti spiritus feruor accipitur 1.773.c
Mutabilitas mors quædam est 1.418.c
Myrrhā adhibere membris nostris debemus 2 12.b
Myrmicoleon quid 1.150.d 151.a
Mysteria diuina quomodo discutienda tom. 2 283.c.d
mysteriorum arcana qui discutere nouit, is cognoscit sermones domini 2.1309.b
mysteria quomodo loquuntur prophetæ to. 2 1477.d

N

NAama sonat decorem 1.81.d
Naaman syrus sanatus in Iordane tom. 1 235.b
Naas interpretatur serpens 2.1478.c
naas Ammonites quid designet 2.1478.c & 1479.d
Nabuchodonosor cur in animal conuersus. 1 139.a
Nardus qualis herba sit 2.11.a
Narimas obsedit Arnulphus 2.1174.d
Nasci uoluit de fidelibus Christus 2.1209.a
nasci de Deo quid sit 2.1564.c
Nascentes in aquario piscatores fiunt tom. 2 350.c
Nasæ Iudæi pœna 2.729.b
Nasus prædicatores repræsentat 2.52.b
Naris fatuitatem designat 1.1041.b
narium uocabulo in scripturis quid significatur 1.1065.d
narium nomine insidiæ intelliguntur. tom. 1 1138.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nathan cur quæsierit ex Dauide iudicium 1 1760.c
nathan quàm humilis fuerit 1.236.c
nathan per charitatem liberè regem peccantem increpauit 1.348.d
Nathanael cur non uenerit in Apostolorum numerum 1.1146.d
Natura est mater nostra 1.448.c
natura diuina à mente sine aspectu cernitur. 1.162.a & deinc.
natura diuina sola immutabilis est 1.160.a
natura nostra facta est extra naturam tom. 1 251.c
natura omnes homines æquales genuit tom. 1 723.a
naturæ necessitas quæ requirit ea sumēda sunt 1 1030.a
naturæ lapsæ status 2.537.d
Nazarei cur capillos alant radantue 1.59 b
nazaræorum nomine qui designentur tomo 1 1119.d
Neapolitani populi dissensio 2.982.a
in Nebula dominum loqui quid sit 1.1001.b
Necessitas non consilium sed auxilium requirit 2.1535.a
necessitas ferrum dicitur 1.499.d
necessitatibus fraternis compassione iungamur 2.1482.a
Negligentia nostra in corporis cordisq; custodia 2.1234.b
Negocia secularia cur toleranda 1.1249.d
negocijs terrenis est pax anteferenda tom. 2 936.c
Neophitus ueteribus & nouis quis sit tomo 2 985.b
neophitus 2.817.d & 818.d
neophiti fidei ut sint instituendi 2.1180.c & d
Nequitia timida est 1.421.d
nequitia beticio comparatur 1.1160.c
Nequissimi etiam pares inueniunt 2.1508.d
Ner, lucernam sonat 2.1564.b
Nernis compinguntur 1.328.c
nerui perplexi qui sint 1.1115.c
Nescire dominum Samuel simplicitatis prætextu dicitur 2.1326.a
nescire ignorantia est, scire noluisse superbia 1.501.c 842.c
Nestorij hæresis 2.793.a & 1088.b & d
Nicenum concilium damnauit Arij dogma 2 657.b
Nidi nomine quid accipiatur 1.659.d
Nigri post candorem qui sint 1.1120.b
Nihilum, gentes signat 1.572.c
Niniuitæ 2.1358.b & 1123.b
niniuitis subuersionis pœna prolata fuit to. 2 1315.d
Nix unde generetur 1.1119.d
nix de superioribus ruit 1.223.c
nix unde fiat 1.916.b
niues ad terram de cœlestibus ueniunt mystice quid 1.916.c
Nobilitas carnis 2.1337.b 1172.a parit quibusdam ignobilitatem mentis. 1 1369.a
Nobilem quid deceat 2.941.c
Nobiscum est qui per nos loquitur 2.1455.d
Nocturna pollutio 2.1198.c
nocturni timores qui sint 1.668.c
Noe præcepta dei præposuit utilitati suæ to. 2 226.b
noe ebrius existens quid notet 1.847.b
noe rectorum figuram tenuit 2.232.b
noe mundo superstes fuit 1.124.c
Noemi pulchrum sonat 2.999.a
Nomen domini annunciare quid 2.605.a
nomine ut quis antecedit homines sit et annorum claritate 2.1168.d
Nonnosius 1.1338.d
Nonus frater ab Anastasio mortem deprecatus est 1.1339.a
Notarij irrisores sunt 2.779.c
Nouaculæ nomine quid notatur 2.1217.a
Nouati hæresis 2.1318.d & deinc.
Nouercam in uxorem ducens sit anathema. 2.1190.a 1192.c
Nox nobis in lucem uertitur 1.265.a
nox pro quo ponitur 1.31.b & 98.c & 104.b & 106.c 248.d
nox solitaria quid 1.294.a
noctis tenebras laudare quid sit 1.101.c
Nubes tentorium dicuntur 1.905.a
nubes ad cursum flatus impellit 1.695.b
nubes protectionem misericordiæ exprimit 2 1318.b
nubium nomine prædicatores accipiuntur 1 573.a
Nuces per sectos designant 2.48.d
Nudum fugere quid sit 2.1596.b
Nuditas spiritualis 1.58.b
Nummi cur imagines habeant 2.1298.b
Numidiæ concilium quid statuit 2.750.d
Numismata ut examinentur 1.1163.d
Nuptiarum summa solidum ne excedat tom. 2 667.c
nuptias filio suo quãdo dicatur dominus paraisse 2.508.a
nuptiarum domus dicitur sancta Ecclesia to. 2 511.c
Nurum in uxorem ducens sit anathema to. 2 1190.a
Nutriens temporaliter satiabitur in æternũ 2 1098.d
Nycticorax qualis sit auis 2.591.c

O

O Bab ut ad uitam ductus fuerit 1.1283.b
Obdurare cor 1.378.c
Obduratio in quo consistat 2.180.b
Obedire oportet deo magis quàm hominibus 2 1219.a
obedit deo nemo nisi innocens 1.1211.d
Obedientes iudicare nõ nouerunt 2.1306.d
Obedientia quanta uirtus sit 1.1210.d
obedientia uictimis præponitur 1.1211.a
obedientia, deo est accepta oblatio nostra to. 2 1589.d
obedientia uincuntur mali spiritus tom. 2 1463.c
obedientia recuperat uitam 2.1307.a
obedientiæ exemplum insigne 1.901.a
obedientiæ electæ forma 2.1462.d
obedientiæ bonum omni luce cordis implere 2 1463.b
obedientiam deo debemus in omnibus tom. 2 157.b
præter Obedientiam quæ fiunt, nõ sunt bono causta & uictimæ 2.1589.d
obedientiam reipublicis exhibere summa laus est 2.1174.d
Oblatio uera quæ sit 1.655.a
oblatio recta sine diuisione qualis 1.72.a
oblatio mortuorum est utilis 1.1464.d
oblatio recta est cùm de radice iustitiæ procedit 1.655.a
oblatio quando iram non placat 1.744.d
oblationis carnes super mensas portare tom. 1 303.b
oblationes nostræ quando sint acceptæ deo. 2 1463.d
uide Sacrificia & Offerre
Obliuio extinguit memoriam 1.99.d
obliuio locum non habet in sincera dilectione 1089.b
obliuio mortis umbra est 1.828.d
Obrysum quid sit 1731.b
Obscura rebus patentibus permiscentur to. 1 944.a
Obsequia diuina quando bene exequantur. 2 1273.a
contra Obtrectationes 2.145.b
Obumbratio in sacris quid 1.1127.a
Occasum petit qui temporalia quærit 1.17.b
Occidit dominus & uiuere facit 2.1335.c
Occidentales coniugio sumunt propinquas. 2 1189.d
Ociosum uerbum quid sit 1.1278.c
Octonarius numerus quid designat 2.280.b & 46.b
Occulta respicit deus 2.1400.c
Oculi nomine quid designetur 1.440.d
oculi carnei cum tempore prodeunt & claudantur 2.325.c
oculi lippi quales 1.1236.a
oculi sanctorum quid 2.1389.c
oculorum acies fumo sauciatur 1.1164.b
oculos inclinare quid sit 1.534.a
Odium tenebrat conscientiam 1.176.a
odium proximi impedit orationis fructum. 1 205.b
Odor bonus ex uirtute est 1.479.d
Offerre debemus deo tria 2.1241.c
Offerens ex muneribus nõ placet 2.1000.d uide supra Oblatio
Officij nouitas unicuiq; grauis 2.813.d
Olei filius 1.647.b
Oleum in capite 1.58.a
oleum prædicationis gratiam designat tom. 1 1445.c
oleum à proximis petere quid sit 1.279.c
oleo ignis accenditur 2.1606.c
oleo caput regis ungebatur 2.1616.d
Olla succensa quæ sit 1.597.b
ollæ Aegypti quid signent 1.681.a
Onager agrestem asinum signat 1.212.c
onager quid significat 1.1025.b
onager cur liber dicatur 1.1025.b
onagri nomine quid signatur 1.212.c
onagri herba est interna refectio fidelium 1 215.d
onagri appellatione signantur qui in campo fidei constituti sunt 1.215.c
onagri herba quid 1.212.d
onagri habitatio quæ 1.547.d

aegris hæretici comparantur 1.547.d
Onera alterius quis portet 2.617.d
Opes quis dei conseruet ij; 2.1137.b
Operari in primogenito bouis, quid sit to. 1 281.d
Operatio bona fœtor dicuntur 2.1473.b
operantis mentem laus humana sæpe immutat 1.21.a
Operatio bona uocem habet nobis tacētibus 2 1062.b
operatio male mortis umbra 1.385.b
operationes nostræ per fidem placent 1.83.d
Opus ex intentione pensandum est 1.1345.d
opus bonum sine castitate magnum non est 2 361.b
opus hominis uitium est 2.799.d
opus bonum foris nullum est quod in corde non sit 1.22.c
opus bonum animo conceptum mox perficendum 2.697.a
opus sine humilitate non prædicatur tomo 2 1611.c
opus peruersum omne mortuū est 2.1069.d
opus hominis indignum est ad pro merendā uitam æternam 2.1284.c
opera bona tempestiuè manifestata depereūt 1 281.c
opera bona sine fide nihil prosunt 2.141.a
opera bona sine humilitate nihil sunt to. 2 341.d
opera dei minus sunt ipso 1.897.b
opera nostra non sunt ostentanda 1.283.d
opera nec pauca nec indiscussa sint 1.22.c
opera nullum extollant 1.980.a
opera exteriora seruabantur in ueteri Testamento 2.1196.c
opera sanctorum ad exemplum à nobis conspiciuntur 2.1522.d
opera nostra bona à nobis ignoranda sunt tomo 2 1463.d
opera fidei fortiora exhibuerunt patres nostri 2.1483.c
opera patrum & Christi conferuntur to. 2 1247.a
opera bona in uolūtate bona seminari oportet 2.1563.d
opera bona penè cuncta ex cogitatione prodeunt 1.358.b
opera bona uitæ præsentis sequitur retributio futuræ 1.197.a
opera bona quando iudici placeant 1.23.a
opera bona lætitiam & securitatem menti gignunt 1.18.d
opera bona deo non adiuuante nunquā perficimus 139.a
operis boni laborem gloria sequitur 1.186.d
operis boni uirtus quæ 2.422.b
operum bonorum radix quæ 2.886.a
operum bonorum structura consistit in quatuor uirtutibus 1.55.d
operum discretio est in uita præsenti to. 1 129.a
operum bonorum intentionē ut polluat diabolus 1.70.b
operum nostrorum uix exteriora facere possumus 2.503.c
operum malorum magnus est numerus to. 2 1556.c
operum Euangelij & legis comparatio to. 2 1216.c
operibus nostris iustis preces adijciendæ sunt 1 305.a
de Operibus nostris debemus sapientibus ac spiritualibus credere 2.1464.a
uide Merita
Opinione aliena proficimus 1.738.b
Oppressorum defensio qualis esse debeat to. 2 1025.c
Orare sine intermissione, quid sit 2.1238.d
orari dominum pro se qui petit nummum argenteum offert 2.1298.c
orandi modus 2.1400.c
orandum pro inimicis cur sit 1.1187.b
Orantes qui minime exaudiuntur 1.533.b
Oratio ad Christum 2.638.d
oratio quo pacto fiat execrabilis 1.359.a
oratio uerum considerationis nostræ organum 1.19.a
oratio quæ fit pro inimicis deo est accepta. 1 303.b
oratione operatio & contra fulcitur tom. 1 587.a
oratio pauperibus communis 2.584.d
orationem ueram quis præstet 1.59.c
orationis uera uirtus quæ 2.440.a
oratio nostra qualis debeat esse 1.752.a
oratio execrabilis quæ sit 1.533.b
orationi quatenus insistendum 2.323.d
oratio uirtutis pondus habens qualis sit to. 1 1154.b
oratio desistere haud debet 2.614.c
in Oratione quæ postulanda sint 1.510.c
oratio unicuiq; fideli competens 2.585.d
oratio inanis est quando 2.1074.d & 1401.a
oratio hominis quibus non sufficit, pictæ redemptoris impleuit 2.1277.a
uide Petit. & Preces.
orbis nomine Ecclesiæ subiecta fidelium multitudo designatur 2.1253.c
orbem portant Angeli 1.304.b
orbem qui portent 1.303.d
orbem paritura erat ecclesia uerbo 2.1219.c
Ordinatoribus in electione nihil suum relinquitur 2.1609.c
Ordinatio episcoporum quō fiat 2.1189.a
Ordo in supplicijs seruatur 2.337.d
ordo etiam seruandus est in rebus spiritualibus 2.995.c
ordinem religionis homo homini præbet to. 2 1618.b
ordines sacri uendi non debent 2.734.c
ordinum dignitates pensandæ sunt 2.1302.a
ordinum in ecclesia distinctio 1.1010.d
ordinibus parendum est 2.818.d
ordinibus singulis gratiarum dona possunt tribui 2.1409.a
Organa referri possunt ad prædicationem redemptoris 2.1459.b
Orientem adire quid sit 1.539.a
Orientales prædiuites existunt 1.5.d
orientales Episcopi cum Cyrillo pacem habuerunt 2.952.d
orientales ecclesiæ quam sectentur fidem to. 2 951.c
orientales episcopi uenerantur synodū Chalcedonensium 2.951.a
Origenes sine uerbo dominum uidere uoluit 2.1318.d & deinc.
Origenistarum error 186.b
Originalis culpa qualem edat fœtum to. 2 1601.b
Orionis cœlum edidit mystice quid 1.297.c & deinceps
Orphani suum uel amisso patre recipiant to. 2 1010.a
orphanorū gubernator ac protector est deus 2 1058.b
orphanis uiduisq; prospiciendum est tom. 2 678.d
Os quod mentitur occidit animam 2.736.d
os dilatatum super inimicos habere tom. 2 1257.d
os dei quid designet 1.911.c
ori parcentes dicuntur Iudæi 2.1524.c
os fortitudinem signat 1.474.d 262.c
Ossa uirtutes signant 2.537.d & 1.789.c
ossa amatorum huius seculi quæ sint 1.515.d
ossibus compingi quid sit 2.328.c
Osanna quid 2.240.c
Osculari pedes redēptoris quid sit 2.470.d
Osculum dilectionis signum est 2.471.a
Ostium tabernaculi, litera est legis spiritalis. 2 1275.b
ostio clauso aliquid petere quid sit 1.752.b
ostia claudere mystice quid 1.115.a
ostia domus domini quæ sint 2.1329.d
Ouis in puluere dominus calefacit 1.1059.d
Ouis innocentiam signat 1.913.d
ouis morbosa eijcienda est stabulo 2.1092.d
ouis Amalech quæ sit 2.1571.c
oues tollere in prædam quid sit 2.1543.d
oues nominantur electi omnes 2.1571.c
ouium possessio quid signet 1.15.d
ouium Christi pascua quæ sint 2.366.c
Ouile aduersus lupum sæuientem præmuniendum est 2.1045.c
in Ouile ouium intrare per Christum tom. 2.592.b 946.b
Oza robustus domini interpretatur 1.1142.c

P

Pabulum scripturæ docet nos ærūnas fugere 2.1239.b
Pacati ut sint admonendi 1.1291.b
Padus episcopi authoritate prohibitus nō inundauit amplius 1.1588.c
Palæstrica certamina ut describi soleant to. 1 4.b
Palearum nomine carnalium uita signatur. 1 1105.b
Pali quos notent 1.1135.c
Pallium quibus concessum sit 2.901.d
pallij honor 2.1005.a
Paluerus ut nascatur 1.1130.d
Palma tarde proficit, sed diu in uiriditate subsistit 1.660.a
palma dulcissimos fructus gignit 2.53.c
palmæ uictorias signant 2.250.b
palmæ species 1.660.c
palmæ proprium 1.661.b
palmam in fronte gerere 2.273.b 272.c
palmas æternas habebunt electi 2.1383.b
Palmiti comparantur peccatores tom. 2 938.d
palpe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Palpebræ unde dictæ sint 1.439.a
palpebras dormitare quid 1.1262.a
Panis nomine quid accipiatur 1.421.d
panis multa significata habet 1.790.b
panis unus multis decem suffecit diebus to. 1 1418.a
panis nomine perfectionis doctrina accipitur 1607.b
panis triticeus erit nobis in uita futura tom. 2 1365.d
panem peccator cõuersus torquet 2.1299.d
panis noster uerbum dei est 2.590.c
panem nostrum cum tamen non sit cur dicamus 1.800.c
panes tortos duos habere debet pastor tom. 2 1453.d
Panthaleon notarius 2.945.b
Papa à quæstibus initium ducere haud debet 2 643.b
papæ assessores enumerantur 2.1052.b
Papyri nomine quid accipiatur 1.435.c
Parabola quintupliciter dicitur 1.584.a
Paradisus hominis terra extitit 1.314.a
paradisi flamma cur uersatilis dicta tom. 1 407.c
paradisi gaudia quomodo contingunt tom. 2 1243.b
paradisi quatuor flumina quid signent tom. 1 55.d
paradisi ostia diabolus aperuit 1.105.d
Parcere quid sit 2.1578.c
Parere debemus maioribus 2.818.d
Pares paribus sociantur in tormentis tom. 1 1449.b
Parentum correctio in liberos qualis tom. 2 1197.a
Partem à domino accipere quid sit 1.504.b
Paruipendenda nõ sunt quæ ad effectum usque non pertrahunt 1.86.d
Paruulus quis 1.75.b
paruulis ut loquatur dominus 2.1506.c
paruuli Amalechitarum qui sint 2.1571.a
paruuli humiles dicuntur 2.1432.b
paruulis dat gratiam dominus ibid.
Parua negligenda non sunt 1.355.d
Pascua nostra quando inueniamus 2.1171.c
Pascasii laus 1.1455.d
Passer hominem prudentem notat 2.591.d
Pastor ad magisterium uocatus ut se in eo gerere debeat 1.1237.b
pastor sic sit ut lapsi in eo bonum uideãt & iusti quoq; 2.1317.c
pastor quid cogitare debeat in suo munere. 2 923.d
pastor dicenda disponere debet 2.1329.b
uide Antistites Episcopos Sacerdotes Ministros Doctores & Concionatores
Patres ante Christum abortiui fuerunt tom. 1 124.c
patres ueteres à seipsis non sunt locuti tom. 2 1322.c
per Patres locutus est deus quæ uoluit ibid.
patres ante Christum non nati sed concepti. 1 25.a
patres plures fuerunt quàm Moyses memorarit 1.124.d
patres saluatoris quales fuerint 2.1209.a
patres antiqui per scripturã loquuntur, nem tem uerò aperire non ualent 2.1323.b
patres ueteris testamenti eadem fide saluati sunt qua noui 2.224.a
patres antiqui naues poma portantes fuerũt 1 312.b
patres Ecclesiæ sequi debemus ubi à sacra doctrina non discordant 2.953.a
patres antiquis non tam reges hominũ quàm pastores pecorum fuerunt 1.723.b
patrum sanctorum statuta sunt tenenda to. 2 1181.a
patrum uirtutes quare nobis proponantur. 2 1141.a
patrum antiquorum gesta sunt nobis prophetiæ 2.623.a
patrum antiquorum cum nouis comparatio 2 1549.a
patribus primæ Ecclesiæ omnia cõmunia erant 2.1191.a
Patientia reddit etiam martyres 2.489.c
patientia fortitudinem sequitur 1.147.c
patientia radix custosq; est omnium uirtutũ 2 488.a
patientia uera est quæ amat quem portat to. 2 117.d
pãtientia discenda est à Saluatore 1.1274.d
patientia ut sit muniendus animus 1.173.c
patientia custos conditionis nostræ est tom. 1 1267.a
patientiæ exempla 2.117.d
patientiæ uirtus in prosperis nunquam est. 1 392.c
patientiæ exempla 1.235.d
patientiam præstans erranti non caret suspicione 2.926.b
patientiam tenent animas possidet 1.147.d
Patiens uerè quis sit 1.392.c
patiens melior est arrogante 1.1266.c
patientibus necessitatem, subsidia præbere ecclesiastica debemus 2.941.d
Patimur nulla nisi quæ deo placent 1.38.c
patimur iusta 1.38.c
Patria æterna carebit strepitu 1.1179.c
patriæ futuræ locus qualis 1.299.b
Pauimentum designat fideles 2.252.b
PAVLVS quomodo exercitus ululatum odoratus sit 1.1076.b
paulus cur tentatus 1.1142.c
paulus lumen ut acciperet amisit 1.1159.b
paulus in ciuitate fuit 2.1425.a
paulus ui motus sui usq; ad cœlum se extulit. 2 1218.b
paulus propter superbiam audiuit uocem increpationis 2.484.d
paulus timebat repulsionem 1.977.a
paulus hominibus miles erat, tentorium deo 1 903.a
paulus nobiliorem de hostibus elegit uictori ẽm 2.1349.c
paulus dux bonorum mundum despexit 2.1064.b 1.133.b
paulus carmina in nocte prædicauit 1.862.b
paulus gelu fuit pòst uersus in aquam tom. 1 922.c
paulus cur fugerit 1.1356.a
paulus nationum caput factus est 2.1469.a
paulus cunctus flagellis fuit 1.468.b
paulus uerè magister fuit gentium 2.257.b
paulus quando sua bona opera recitarit to. 1 737.a
paulus cum cœlo infernum pertulit 1.354.b
paulus per charitatem manus persequẽtium humiliter pertulit 1.349.b
paulus animam suam amando oderat to. 2 501.c
paulus totum conuertit mundum 2.383.c
paulus quid perpessus sit 1.371.a
paulus cur Corinthios laudauit cum tamẽ postea increpauerit 2.177.b
paulus absq; terrore requieuit 1.363.d
paulus placebat deo & hominibus tom. 2 1278.d
paulus ut omnia omnibus factus sit 1.201.d
paulus in conuersione cur ceciderit in faciẽ 2 140.d
paulus cur Hierosolymam uenerit ad Petrũ 2 1448.c
paulus cur in tertium cœlum raptus tom. 2 1222.b
paulus amicorum Iobi uerba cur citet to. 1 143.c
paulus cur uas appellatus sit 2.296.a
paulus Apost. mane prædam rapuit, uespere spolia diuisit 1.593.d
paulus cur Timotheum non per miraculũ sanarit sicut & Publij patrem 1.913.a
paulus aquila fuit 1.1091.a
paulus ad uiolatum natus fuerat 1.184.a
paulus cor nouum accepit 2.1218.d
Pauli epistolæ nunquam satis expositæ sunt 2 1417.c
pauli fortis infirmitas 1.1074.a
pauli uerba claui erant 1.817.b
pauli alæ quatuor 2.92.d
pauli feruor propter Dianam Ephesinam to. 1 1070.a
pauli squamæ quid signent 1.1159.b
paulo nauis cordis in fluctibus maris integra stetit 2.1001.a
Paulinus Nolanæ urbis episcopus 1.1380.d & 1381.a
Pauorem despicere & contemnere quis dicitur 1.1071.b
Pauper quis minime est 2.259.c
pauper spiritu quis est 2.1526.c
pauper de stercore erigi aptè dicitur tom. 2 1265.c
pauper uitiosus moneri non despici debet to. 2 522.d
pauper cum principibus sedet quid sit to. 2 1253.b
pauperi cum principibus sedere quid sit to. 2 1266.a
pauperem facit & ditat dominus quid sit to. 2 1252.c
pauperes rebus qui sint 2.1265.c
pauperes sunt qui uerbi thesauros non reconditos 2.1538.a
pauperes sunt electi quia bona æterna habẽt 2 1264.c
pauperes opprimuntur à maioribus in Sardinia 2.1026.d
pauperum utilitas grauari non debet tom. 2 1179.b
pauperum patientia in finem non peribit to. 2 491.a

pauperibus in Sicilia trecẽti solidi numerantur 2.1178.c
Pauperies non leuiter ferenda 2.1521.d
paupertas macies est 1.423.c
paupertatis nomine humilitas significatur to. 1 547.c
paupertatem Christi amplectentes habent impugnationem cordis 2.1521.d
Pax reipub. à pace Ecclesiæ pendet 2.791.d
pax cõseruatur si nihil potestati, æquitati autem omnia 2.1180.b
pax reddit nos hæredes dei 2.926.a
pax nostra ex desiderio conditoris inchoatur 1.201.a
pax complectitur charitatem 2.818.d
pax nostra quando plena sit futura 1.201.b
pacis author deus 2.943.a
humilitatem docuit uide Concordiam
Pacificus doctorum ingressus 2.1610.b
pacifici dei hæredes sunt 2.926.a
Pecunia pro capitibus redimendis data reddi non debet 2.931.c
pecuniam dare nũmularijs quid sit 2.346.c
Peccare in dei misericordiam non debemus 1 1140.c
peccare & de clementia præsumere quid to. 2 1315.c
peccare qui non metuit accendit in se peccandi desiderium 2.1527.b
peccamus per tria effrenatius 1.138.d
peccamus deo soli 2.568.c
Peccando incurrimus inimicitias dei to. 2 1445.d
Peccans terrendus, territus ad spem reducendus 2.1496.a
peccantes desperare non debent 1.1140.b
PECCATVM quod in nobis est semper se mouet 2.1487.b
peccatum quod caret uerecundia desperationem minatur 2.542.a
peccatum quod caret pœnitentia fit causa & pœna peccati 2.178.d
peccatum in sordibus quid 1.110.c
peccatum clamor est 2.544.d
spina dicitur 2.545.b
peccatum omne fundamento caret 1.884.a
peccatum ad mortem quod sit 2.1593.d
peccatum omne graue est 2.74.d
peccatum nullum dominus inultum relaxat 1 109.a
peccatum mors est 2.627.a
peccatum omne tribus impletur modis to. 1.841.c 2.1199.b
peccatum ex peccato nascitur 1.226.a
peccatum sine uindicta non laxatur 1.316.d
peccatum inhabitans membra nostra mouet 2 1601.c
peccatum in confessione prodendũ, non augmentandum est 2.1552.b
peccatum cum uoce quid 1.1312.b
peccatum Adami omnes ligat qui non regenerati sunt 1.91.d
peccati paritum discretio est habenda to. 2 1199.b
peccati seruus 1.129.c
peccati mater & uox quis sit 2.1601.a
peccati suggestio, delectatio, & cõsensus unde sint 2.1199.b
peccati iniquitas in manu, culpa uerò in ore est 1.358.a
pro Peccato cogitare, quid sit 2.1300.b
peccato nemo caret nisi solus deus 2.1547.a
peccato animus non semper consentit to. 2 1100.a
peccata uitare prima uirtus 1.195.b
peccata potentium occulta ut sint punienda 1 433.a
peccata subditorum ac præpositorum quantum sint connexa sibi 2.174.b
peccata rimãtur facile ante casum 2.1579.d
peccata fletibus diluta humilitatis æstimatione sunt cogitanda 2.1361.a
peccata plangimus cum pensare cœperimus 1 537.d
peccata grauiora grauiorem pœnam habent 1 497.d
peccata commissa plangenda sunt 2.1585.c
peccata manifesta ut sint reprehendenda to. 1 433.a
peccata in infimis sunt 2.1513.a
peccata parentum quando in filios redundẽt 1 512.d
peccata populi sacerdotum precibus delentur 2.1289.c
peccata nostra deo non nocent 1.858.a
peccata ex infirmitate spem non perdunt to. 1 741.d
peccata quæ dimittuntur occuluntur tomo 2 1585.c
peccata confitentes corda conuertant to. 2 1597.d
peccata magna ex rebus minimis non sunt cauenda 2.1178.d
peccata si deessent Christum uenisse nõ oportuisset 2.1391.d
peccata contrita sic sunt lugenda ne cauean tur futura 2.1370.a
peccata perpetrata corrigere uirtus secunda 1 195.b
ad Peccata non impellimur nisi cum spirituũ tentamenta suggeruntur 2.1266.d
peccata deplorantes in agone mortis an uitam inueniant 2.1299.a
peccata per quem nobis dimittantur to. 2 1084.c
peccata quædam grauiora sunt alijs 1.841.c
peccata declinare, dei munus est 2.1002.b
peccata originalia damnant nos 1.306.b
peccatorum commissio breuis est 2.1509.c
peccatorum correctio quam pugnam excitet 2 1527.d
peccatorum reliquiæ cur sanctis maneant to. 1 113.b
peccatis transactis non alia iungantur to. 1 111.c
peccatis etiam sanctos carere in hac uita est impossibile 2.543.a
peccatis non carent etiam electi 2.1262.c
uide Delicta, Excessus, Errores, & Culpas
Peccator duabus uijs ingreditur terram to. 1 15.a
peccator cõuersus non requirat uberius præmium 2.1369.c
peccator flagellandus est 1.541.c
peccator quacunq; hora conuertitur salus erit 1.1267.c
peccator ac impius ut differant 1.839.d
peccator ubi consolationem quærere debeat 1 637.a
peccator quando intelligat se conuersum to. 2 1248.d
peccator hæreticis comparatur 1.1271.a
peccatoris pœna est non uidere 2.1304.d
peccatoris mortem non uult dominus to. 2 1377.d
peccatori ad horam parcit dominus 1.329.c
peccatorem qui conuerterit, animam suam saluabit 1.651.a
peccatorem ad pœnitentiam impellere quantum miraculum sit 2.1495.b
peccatores reijcere non debemus 2.468.d
peccatores de criminum multitudine desperare non debent 2.1469.a
peccatores in peccato suo mortui nunquam saluantur 2.1319.a
peccatores ut saluos faceret dominus pati uenit 2.1418.a
peccatoris cõuersio uera in quo consistat to. 2 1298.a
peccatores conuenire Masphat quid sit to. 2 1377.c
peccatores à facie domini fugiunt 2.1496.b
peccatores quid sperent 1365.b
cadauera sunt 1.1090.d
uix conuersi diliguntur maxime tomo 2 1419.a
proni sunt ad malum 2.1529.a
peccatores in quo sunt sibi male cõscij in hoc & alios defendunt 1.1129.b
peccatores lactantes 1.112.b
peccatorum finis est mors 2.547.b
peccatorum conuersione alij peccatores sæpe obstupescunt 2.1532.d
peccatorum cõuersione accenduntur alij ad simile propositum ibidem
peccatorum animas qui conuertere nititur copulatur in charitate Christo 2.1449.c
peccatorum pœna ostenditur ex uita bonorũ 1 334.a
peccatorum iustitiæ mors 2.1348.b
peccatoribus pœnitentibus remittuntur peccata ut exempla indicant 2.428.b
peccatoribus quatenus sint manus porrigendæ 2.1564.d
uide Reprob. Prauos, Imp. Iniustos, et Procaces
Pedes nostri quando seruentur à Deo to. 2 1254.b
pedes sanctorũ fides & amor intellig. ibid.
pedes butyro lauantur, quid sit 2.645.d
pedes sanctorum seruare, quid sit 2.1266.c
pede imo inniti 1.126.d
pede fracto esse 1.1235.d
pedum utilitas 2.1253.d
pedum domini nomine prædicatores intelliguntur 2.645.a
Peditũ nomine figurantur electi bonis exemplis præditi 2.1573.a
Pedicam in terris abscondere, quid sit to. 1 456.b
Pelagius primò damnauit uocabulum uniuersale 2.964.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

pelagij hæresis de anima Adami 2.832.a
pelagij sententia ac Celestini cur damnata sit 2 947.b
Pellit nomine quid figuretur 1.474.d
Pellicanus qualis auis sit 2.591.c
Pennæ columbæ deargentatæ 2.160.a
pennā uetustam proijcere quid sit 1.1084.d
PENTECOSTES solēnitas est ualde laudabilis 2.455.b
Percutit dominus & sanat 2.1355.c
Percutientem arguere quid 1.1091.c
Percussio sagittis exprimitur 1.211.b
percussionis satisfactio est uoluntas iusta conditoris 1.1097.a
percussiones dei sint nobis purgationis beneficia 2.1029.a
Perdi possunt qui emendari desiderantur, si non ordo adsit 2.1045.d
Perditionis nomine Satan signatur 1.572.a
perditionis uia lata est 1.1249.b
perditionis nostræ occasio quæ 1.1282.a
perditionis materia 2.940.d
perditionis indicium manifestum quod sit to. 1 867.a
Peregrinationis locus etsi blandus tamen tormentum est 2.1093.b
Perfectio nostra culpa non caret 1.141.a
perfectionis gradus in prædicatore tres to. 2 1467.a
perfectionis uirtutis certitudo 2.1437.b
perfectionem qui habuerint unde consequantur 2.79.c
PERFECTVS uerè quis 1.147.c
perfecti uiri ministrant in conspectu domini 2 1286.c
perfecti non sumus etiā si externa bona abijciamus 2.60.c
perfecti multi æstimantur qui imperfecti sunt 1 1434.b
Perfidia prius deseritur quàm ueritas prædicetur 2.1341.a
perfidiam inhabitant Iudæi 2.1246.c
Perire duobus dicitur modis 1.97.d
Persecutio tolerāda est cū sit utilis 2.884.b
persecutio probat Christianum 2.464.c
persecutio Iudæorum triplex fuit 2.1271.a
Persecutores blandi 1.78.c
Perseuerātia undarum spumas substernit to. 2 914.d
perseuerātia est operis boni uirtus 2.422.b
Persona magnæ sine humilitate deo nō placet 2 1274.a
personarum merita in examine electorū sunt respicienda 2.1553.a
personarum ordinē mutat qualitas morum. 1 1260.a
Pertinaces plus de se quàm sunt sentiunt to. 1 1283.c
Perturbari uita præfectorū à nullo debet to. 2 1181.c
perturbationis ultimæ concussio 1.321.d
Peruersi sæpe recta cognoscunt & tamen despiciunt 1.551.c
peruersi malum sub lingua habent 1.442.b
peruersorum locus quis sit 1.598.a
uide Prauos, Reprob. Imp. Damnat. Iniq. Proca. & Iniustos
Pessulum claudere et aperire quid sit 2.38.b
Pestis magna in Aphrica 2.1028.c
Petentium uoces cur differat deus 1.697.b
Petitio Israelitarum pro rege, quare tantopere reprehendatur 2.1492.c
petitio quæ permittenda est 2.1126.a
petitioni bonæ consensus est dādus 2.1159.a
Petra lympidissima iustum signat 1.503.a
petra Christum signat 1.87.a
petra percussa aquam dedit 2.1533.d
petras ascendere sanctos, quid sit 2.1507.c
PETRVS acer fuit 1.920.a
petrus cur sic lapsus sit ut negauerit Christū 2 405.c
petrus authore deo Ecclesiæ principatum tenuit 1.874.c
petrus in montem assumptus cū domino quid notet 2.1433.c
quando tentari permissus sit 1.809.a
primus pastor Ecclesiæ fuit 1.723.d
petrus optabat gloriæ uisionem semper to. 2 1311.b
petrus spiritum prophetiæ ex parte in præsenti habuit 2.68.d
petrus per charitatem minis principum restitit 1.240.b
petrus stans ad prunas à charitatis calore torpuerat 1.25.a
petrus increpationem Pauli libenter accepit 1 1251.d
petrus infirmus firmus fuit breui tempore to. 2 1249.c
petrus mansuetudinis doctor fuit 2.1067.b
petrus Iudæam conuertit 2.383.c
petri humilitas 1.236.a
petri secundam epistolam quidam negant suā esse 2.256.a
petri conuersi Iudæi scandalum 2.925.a
petri mansuetudo explicatur 2.255.b
petro linteum quod apparuit quid notet to. 1 1147.d
petri nauis quid signet 1.573.c
petro totius Ecclesiæ cura commissa est to. 2 792.c
petro à domino sunt omnes creaturæ traditæ 2 975.d
Pharao diabolum signat 2.1359.b
pharaonis cor ut indurarit dominꝰ 1.990.b & 1054.c
Pharisæi in templo confessio qualis 1.417.d
pharisæi superbi cæci nominantur 2.1587.b
pharisæus cur absq; iustificatione descenderit de templo 1.769.d
Phialam in Solē effundere, quid sit 1.1180.d
Philastrij sententia 2.874.c
PHILOSOPHIA dei uera in quo consistat 1.36.c
philosophiæ utilitas ad sacras literas tomo 2 2.1517.d
Philistæi obliuionem cœlestium exprimunt 2 1557.a
philistæi humiliati qui sint 2.1383.d
philistæos percutere, quid sit 2.1543.d
ad Philistæos descendere, quid sit 2.1518.a
Philistinorum Satrapæ hostes sunt piorum 2 1378.d
philistinorum statio egrediens quid signet tomo 2 1520.d
philistinorum appellatione accipi possunt prædicatores 2.1334.d
Philistim interpretatio 2.1333.b
Philistini quando pugnent 2.1337.d
Philippus domum domini uidit, cognouit minime 2.1433.a
Phinees ira ex uirtute profecta 1.1174.a
phinees significatio 2.1524.c
Phreneticorum natura 2.554.c
Pictura in ecclesia quid doceat 2.955.b
Pigredo ut dicatur soporem immittere to. 1 1278.d
Pignus à debitore accipere mystice quid to. 1 524.c
Pilatus membrum Satanæ 1.75.b
Pilosi nomine incubi signantur 1.226.c
Pinguedo nutrire solet ignem 2.1600.c
Pietas sine scientia inutilis est 1.18.b
pie. ordinata ac inordinata quæ sit 2.268.b
pietas cum humilitate sit iuncta 1.725.d
Pius etiam peccator dici potest 1.839.d
pij mundi finem appetunt 2.320.a
pij magnis donis prædi cur paruis careant 1 1393.c
pij per euāgeliū nati quales existāt 2.1216.d
pij cur affligantur 1.66.a
pij cibum sumūt cum inter aduersa roborantur 2.1215.b
pij Christo adhærere debent 2.983.a
pij sicut aurū in fornace probātur 2.1410.c
pij lapsibus proficiunt 1.53.c
pij cum à deo relinquuntur ruinæ dispendia non sentiunt 1.332.d
pij cur increpent malos 1.854.a
pij cum deridentur testem interiorem inuocant 1.367.d
pij rectæ uitæ iter ad supernam patriam dirigunt 2.1289.d
pij ut se conformēt diuinæ uoluntati 1.619.a
piorum tentationes quales sint 1.89.a
piorum afflictiones Christi sunt 1.73.b
piorum bella diuersa sunt 2.1488.c
piorum flamma 1.454.a
piorum perfectio duo continet 2.1364.b
uide Sanct. Iust. Beat. Elect. Fidel. & Bonos
Piscatores subegerunt oratores 1.1148.d
Piscium esus pinnulis carentium cur interdictus 1.140.a
piscibus pennatis comparantur electorum animæ 2.460.d & 1.740.a
Placere deo in nostris operibus 1.315.d
placere debemus deo, nō hominib. 2.1036.d
placere deo & hominibus magnæ uirtutis est 2 1290.a
nemo potest 2.1025.b
Plaga Israelitarum intensa 2.1338.d
plagæ duæ sunt 2.1531.d
plagæ Iudæorum spiritualis & carnalis to. 2 1238.b
Planctus ociosus 2.1215.a
Plantare & rigare adiuuare est 1.570.c
Plantatio iustorum duplex est 1.405.a
Plaustrum nouum est dilectio 2.1359.d
plaustri arcæ dei ligna quæ sint 2.1367.c
Plebis multitudo alios sapiētes, simplices alios habet 2.1424.d
Pleiades unde dictæ sint 1.993.a
pleiades surgunt ab Oriente 1.995.d pleni-

Plenitudinis spiritus signum 2.1462.b
Pluit dominus in deserto mannā 2.1533.c
Poculum etiam in bona significatione sumitur 2.1334.c
pocula ardentes qui intelliguntur 2.1334.c
Pœnituerit deū eū displicere 2.1580.d
Pœnitenti parcit dominus 1.316.d & 2.359.b
Pœnitentia ex nobis non est 2.630.d
pœnitentia uirtus qualis 2.1262.d
pœnitentia uera, tria habet 2.1597.d
pœnitentiæ utilitas 1.1200.c 2 1262.d
pœnitentiæ spiritus uehemēs quid pariat to. 1 110.a
pœnitentiam uere agere quid 2.1069.d
pœnitentiam agere in fauilla & cinere tom. 1 1200.c
pœnæ præsentes ad quid nobis seruiant tom. 2 1055.b
pœnæ militant in nobis 1.334.c
pœnam similem subeunt doctor & auditor si colludent 2.1493.c
Pollutum extra castra ire quid sit 1.330.a
pollutum in opere coram Deo quid sit tom. 2 1196.d
Pompam mundi secura mens despiciat to. 2 1137.b
Pontificis uirtus plena esse debet 2.1616.d
pontifices speculatores orbis sunt 2.1185.c
pontifices debent corda regum ad sacra prouocare 2.1131.c
pontifices puros esse decet 2.1610.d
Populus cur aquis comparetur 2.124.b
populus sæpe ruit culpa ministrorū 2.518.d
populi nomine quid designetur 1.889.b & 1370.d
populorum appellatione gentes designantur 2 1349.b
Porta nostra est aditus ad regnum 2.247.c
porta ad portam ire quid 1.1299.a
Possumus sine deo nihil 2.1129.d
Postulantibus iusta indulgere debemus tom. 2 1125.d
Potentem adiuuare elationis est 1.570.a
potentes huius seculi ut sint arguendi tom. 1 1260.b
Potestas & amor magnam inuicem cognationem habent 2.851.d
potestas sub rationem restringenda est tom. 2 1012.b
potestas diuina electos semper exhilarat to. 2 1384.b
potestas culminis mentis tempestas est tom. 1 1233.d
potestate quo pacto utendum 1.139.c
uide Culmen & Dignitatem
Præceptum in quo pensari debeat 2.1307.a
præcepta paruulis pro uiribus proponenda sunt 2.1287.d
præcepta charitatis aspera sunt carnalibus. 2 1494.b
uide Mandatum
Præcipites ut sint docendi 1.1278.d
Prædam inimicorum comedere 2.1542.d
Prædestinare domino facere est 2.1512.b
Prædestinata quæ non sunt obtineri nequeūt 1 1340.d
Prædestinationem suam nullus intelligit aut cognoscit 1.998.a
Prædicare uolentes ante tempus 1.1299.b
prædicare quando liceat iuueni 2.73.c
Prædicando prosunt multi qui conditori displicent per multa 2.1215.a
Prædicāda est ante omnia cœlestis regni gloria 2.1458.b
Prædicator diuersis utitur consilijs ad sanan da uitia 2.1526.c
prædicator à sacræ lectionis studio non recedat 1.125.b
prædicator quo die inueniatur 2.1427.b
prædicator humilis ministerio, sublimis sit uerbo 2.1261.d
prædicator dies habet tres 2.1467.a
prædicator doctrinæ suæ authoritatē ex scriptura habeat 2.1386.b
prædicator rex dicitur 2.1560.a
prædicator qualis esse debet 2.1617.d
prædicator quiuis porta est 2.217.b
prædicator facundus sine uitæ sanctitate nihil est 2.1353.c
prædicator diues misericors semper esse debet 2.1621.a
prædicator qui non diligitur nihil prodest 1 1252.a
prædicator quibus bonis ditari debeat tom. 2 1309.a
prædicatoris arrogantis forma 2.1541.d
prædicatoris electi profectus 2.1316.b
prædicatoris electi rectus ordo 2.1473.c
prædicatoris domus 2.1438.a
prædicatori deus conuersorum lucra multiplicat 2.1288.a
prædicatori clamare totam noctem quid sit. 2 1582.a
prædicatori merces duplex debetur 2.377.d
prædicatores nulla iniuria sunt afficiendi to. 2 1181.c
prædicatores monilibus comparātur 2.11.c
prædicatores cœlestia loquentes auditorum corda reficiunt 2.1433.d
prædicatores non solum scientiam uerbi, sed & amorem accipiunt 2.1461.b
prædicatores cœli dicuntur 1.295.a
prædicatores electi montes uocantur tom. 1 293.a
prædicatores falsi eadem quæ ut ueri prædicant 2.47.c
prædicatores sacerdotes sunt & diuini tom. 2 1353.b
prædicatores loca diuersa habēt 2.1424.c
prædicatores unde lucem hauriant 2.1222.b
prædicatores angeli dicuntur 1.117.c
prædicatores ex se regnantes qui sint tom. 2 1292.c
prædicatores Christi legatione & uice funguntur 2.1181.c
prædicatores noui sua confirmant patrū authoritate 2.1320.b
prædicatorum interna & externa uictoria 2 1488.d
prædicatorum consolatio 1.1210.b
prædicatorum genera quatuor 2.1431.b
prædicatorum utriusq; testamenti discrimen 2 1622.b
prædicatorum sanctorum pars quæ sit tom. 1 772.a
prædicatoribus superbi auditores nō afferūt munera 2.1477.b
uide Antist. Sacerd. Pæst. Cōcion. Episcop. Doctores & Ministros
Prædicatio sanctorum solo charitatis ardore flammescit 1.58.c
prædicatio uera 2.1319.b
prædicatio noua quæ 2.737.d
prædicationis ordo 2.1458.c
in Prædicatione quid quærendum 2.1220.a
Præesse alijs timoris nobis sit 2.1388.d
præesse nequiter quid sit 2.1500.a
præesse nemo audeat qui subesse non didicit 1 1327.d
Præfecti populis quid debeant deo 1.758.d
Prægnans mulier baptizari potest 2.1195.a
Prælatio regum diuersa admodum est à iudicum 2.1492.c
Prælatus prælatione sua non lucrum suū, sed domini quærat 2.1446.b
prælati parum boni docebunt cum terrena tantùm quærunt 2.1303.a
prælati subijciendi sunt magisterio perfectorum 2.1420.a
prælatorum reproborum exempla sequi nō debemus 2.1423.b
prælatorum minis erigimur alioqui tepidi 2 1483.a
prælatorum carnalium tribuni & centuriones 2.1395.c
Prælium huius uitæ æternæ gloriæ uictoriam præbet 2.1410.b
prælia magna uincunt pij, in leuioribus cadunt 2.1504.d
Præmia diuina custodiuntur strenue tomo 2 1367.a
Præordinata apud deum iam facta sunt to. 1 1512.b
Præpositum agere confusis temporibus locis in maioribus graue est 2.1026.a
Præscire ut deus dicatur 1.697.d
Præsules ecclesiarum innumeri 2.1534.c
uide Antist. Sacerd. Past. Prædic. Concion. Episcop. Doctor. & Ministros
Præsumptio unde generetur 1.58.a
Præsumptores robustos se in domino credūt 1 142.c
Praui quando laudent diuinæ iustitiæ rectitudinem 1.271.d
praui dum foris surgunt intus cadunt tomo 2 642.b
uide Impios, Iniquos & Malos
praua accusantes non deuitantes ut sint euitandi 1.1311.d
Preces domino pro uirtutibus fundimus to. 1 19.b
preces importunæ deo acceptæ 2.1123.c
precibus alienis mundanus est qui proprijs nequit mundari 2.1298.a
uide Orationem & Petitionem
Pretium quo sermo dei emitur quod sit to. 2 1320.b
Priscillianistarum hæreticorum sentētia de hominis natiuitate 2.350.b
Probare seipsum, quid sit 2.1262.c
Probitas uitæ despectui erit si pro muneribus præmia distribuuntur 2.1111.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Probus malo bene utitur 1.1190.c
Proficere cupiētes bene electorum exempla colligamus 2.1449.d
Progenies obseruetur usq; ad septimam generationem 2.1182.c
Proijcere quid sit 2.1592.b
Protecti in hac uita condemnantur in futura 2 1479.d
Prolata per spiritus gratiam qualia sint to. 2 950.c
Promißiones redemptoris intellexerunt Iudæi carnaliter 2.1343.d
Promoueri inuitus nemo debet 2.648.b
Promouendi non sunt hæc qui incipiunt nec qui quiescunt ab opere 2.1429.d
Pronum in terra iacere quid sit 2.1346.b
PROPHETA quis 1.387.c
prophetæ plana protulerunt sed alta signant 2 1477.d
prophetæ officium 2.327.b
prophetæ cur interdum de seipsis loquātur, interdum de alijs 2.75.c
prophetarum humilitas 1.235.d
prophetarum pater quis 2.1467.d
Prophetiæ tempora tria sunt 2.64.d & 65.c
prophetiæ spiritus prophetis nō semper adest 2.1388.c
prophetiæ ministerio peracto ad excelsum uenire quid sit, 2.1469.c
Propheticæ locutionis consuetudo 2.72.d
propheticus sermo sub nuncij nomine tom. 1 45.a
Propiciationis ianuam pulsant sancti magno cum precis affectu 2.1400.b
Propiciatorium incarnati domini typus fuit 2 424.a
Propositum malum difficulter reuocamus 2 1393.c
proposita mala prætermittēda potius quàm implenda sunt 2.1554.b
Prospera cur subsequantur aduersa 2.736.a
prospera quid pariant 1.131.d
prospera seculi euanescunt repente tom. 2 1496.d
Prospicere futura laudabile est 2.1016.a
Prosunt ciues ciuibus & patres filijs tom. 2 1553.b
Profectio dei utiliter nobis quandoq; subtrahitur 1.794.b
Proterui ut sint instruendi 1.1264.d
proterui quando bene corrigantur 1.1265.a
Prouerbia exprimunt uitam moralem 2.6.a
Proximi cura gerenda est 1.1231.d
Prudentia simplicitati iuncta esse debet tom. 1 3.c
prudentiam habuerunt Christi patres tom. 2 1209.b
Pseudoprophetæ concubinis æquiparantur 2 46.a
Pudicitiæ corpora subiugantur nō sine magnis agonibus 2.1321.d
pudicitiæ amorem amplectentes, habent grauissima prælia carnis 2.1521.d
Pueris regnum cœleste clauditur à parentibus 1.1438.c
puerum dilaceratum Benedictus oratione resuscitauit 1.1362.a
pueri in sacris literis qui dicuntur 1.644.d
Pueritia qualis pars ætatis 1.397.b
Puerperæ quādo liceat templum intrare to. 2 1195.b
Pugnare cum diabolo quidam possunt, sed nolunt 2.1566.c
Pugna cum claudis cæcis pauperibus et debilibus qualis sit 2.1538.b
pugna nostra cum dæmonibus est hominū cū angelis 2.1525.c
Pulli coruorum filij gentilium 1.1014.a
Pulsare quando dominus dicatur 2.361.d
Pulueris nomine cogitationes accipiuntur 1 459.b
pulueris nomine quid accipiatur 1.404.c 459.b & 83.b & 1264.d
Pupilli tutores habeant 2.667.d
Pusillanimes ut reducantur ad iter bene agendi 1.1265.b
pusillanimes in doloribus constituti esse non debemus 1.36.c
pusillanimes ut sint instruendi 1.1264.d
Puteus septimus est gratia septiformis spiritus 2.1317.b

Q

Quadragenarius numerus ad peccatores pertinet 2.1343.d
Quadragesima quare est abstinentia 40 dierum 1.608.b
Quadrigarum nomine qui designentur to. 2 1395.a
Quærere nos ipsos uix possumus 2.1550.b
Quare dictio querela est admirationis tom. 2 1335.b
ad Quercū Thabor uenire qd sit 2.1465.c
Quies in prælatiōe non inuenitur 2.1562.a
Quiescere post dominum quid sit 2.1374.c
quiescere est bene in potestate esse 1.139.d
Quinarius numerus quos designet 2.1463.d
quinarij numeri mysterium 2.1531.d
Quinquagenarius numerus requiē designat 1 9.d

R

Racha qualis uox sit 1.715.d
Rachel contemplatiuæ uitæ speciositatē signat 2.1447.d
Radere testa saniem quid sit 1.76.d & 86.c
Radix iusti 1.404.c
radicem deorsum mittere quid sit 1.283.a
radicem iuxta aquas aperiri 1.662.a
Raphael angelus in quibus negotijs mittatur 2 478.a
Rapinam culminis Ecclesiæ detestatur dominus 2.1499.d
Raptoris uia auaritia est 1.561.d
raptores ut sint corripiendi 1.1286.c
Ram, excelsus dicitur 1.767.d
Ramath adimpletionem prophetiæ designat 2 1221.d
Ratio erit reddenda in die iudicij de omni otioso uerbo 2.1506.b
ratio regat furorem 2.1012.a
rationem ex anima habemus 2.1577.b
rationem ira præire non debet uide Intellectum. 2.1037.b
rationem reddere oportebit præpositurę nostræ 2.1490.d
rationes in diuinis quærere non debemus to. 2 1252.b
Reatus nostri dolor quando uerè plangatur 1 336.a
reatum sine conuersione non derelinquit deus 1.1202.d
Rebecca ad Isaac ueniens dorso cameli deducta quid signet 1.9.a
Recedere à malo quid 1.15.b
receditur à domino duobus modis 2.141.a
Reconciliari appetentes patronos quærunt 2 536.c
Reconciliatio fratris ad alterum 2.464.d
reconciliatio criminosorum difficilis ostenditur 2.1358.a
Rector operatione sit præcipuus 1.1238.d
rector animarum uigilanti cura discernat uitia ac uirtutes 1.1252.c
rectorū errores discutiet dominus 2.1302.b uide Doct. Minist. Antistit. Sacerd. Prædicat. Pastores & Præsules.
Rectio optima uitijs potiꝰ quàm fratribus dominatur 1.875.a
Redemptio nostra per hominem fieri nō potuit 1.796.d
quatenus sit integra 2.1440.b
post mortem nulla 1.254.d
redemptionis nostræ argumentum fuit humilitas 1.1282.b
Redemptor in exitu uitæ protegit electos, impios uerò confringit 2.1383.a
redemptor propria peccata quæ fleret, non habuit 2.1370.b
redēptor in igne apparebit impijs 2.1318.b uide Christum, Dom. Iesu & Mediat.
Redemit omnes qui excellit omnes 2.1245.b
Redire ad ædificium post agri exercitium quid sit 1.358.b
redire ad dominum conuenit peccatoribus, iustis non 2.1594.d
Reficere corpus iustum est, sed non ad libidinem 2.1479.c
refici debet mens cum corpore 2.1433.d
Regeneratio paulatim ad meliora crescit to. 2 1535.c
Regere terrena qui recte haud nouit tom. 2 791.d
Regnum quando bene regatur 2.1002.b
regnum Christi ecclesiam designat 2.1256.a
regnum cœlorum congregatio iustorum dicitur 2.507.d
regni culmina cur boni consequantur tom. 2 1085.d
regni cœlestis aditus omnibus æqualis est to. 2 269.c
regni porta est iudicij dies 1.180.c
Regio quam quærere debemus 2.351.d
Regiminis culmen ad quid suscipiendum to. 2 946.c
Regulam alijs tenere nescit qui sibijpsi eā nō seruat 2.1105.b
Regulus flatu consumitur 1.1165.a
Relaxandæ sunt pœnæ alienæ, ut relaxentur nostræ 1.5451.b
Releuatur doctoris animus 2.1387.a
Religio floruit apud antiquos 2.1422.d
Remedia aduersus diaboli impugnationes 1 198.b

remißi

Remissionem peccatorū nostrorum inuenie-
mus 2.1469.b
Renouamur insiliente spiritu 2.1460.d
Reparatio humani generis in Christo futura
erat 2.1279.d
Reparatio uiro 1.1444.d
Repleti prius qui sint 2.1250.b
Reprehenso corrigit iustos 1.344.b
Reprehensores nostros ratione humili placa
re debemus 2.1067.d
Reprobo mens concupiscentiæ subdita chari
tate spoliatur 2.1527.b
reprobæ menti ualde placet quod cōcupiscit
2 1409.a
reprobi in iudāo nec cauti nec discreti sunt
2 1554.a
reproborum falsam humilitatem accipiūt ali
quando prædicatores propter alios tom.
2 1599.b
reproborum uisio in nouissimis ad confusio-
nem 1.232.d
reprobos bona docere periculosum est tom.
2 1583.c
reprobis ascendere est de malo ad peius pro
ficere 2.1604.a
uide Malos impios & Damnatos
Repugnare arioLindi arti cōfertur 2.1591.b
repugnare est ab imperantis uoluntate disce
dere 2.1591.d
Repulsio iudæorum generalis est impleta to.
2 1332.d
patribus fuit cognita 2.1328.d
Repulsus est Saul quomodo 2.1509.c
Requies æterna prælijs carebit 2.1383.d
requiem futuram nullus terminus claudet to.
1 197.a
Res commendant locum nō contra 2.1191.c
res inuisibiles uisibilibus præstantiores sunt
1 510.b
res apud seculi sapientes tanta habetur, quan
ta extollitur 2.1202.d
res esse habet 2.1530.b
res grauitate carens obiter est exponenda
1 769.a
res habita instanti fine corrūpitur 1.364.d
res ad auxilium promissa gignit ruinam tom.
2 985.d
rei bonæ elatio in corde est uincēda 1.774.a
Reipub pax ab Ecclesiæ pace descendit tom.
2 791.d
reipublicæ utilitas in omnibus procuranda
2 1174.c
Resistere est instare forti oppugnatione to.
2 1568.c
resistere non possunt iudæi prædicatoribus
2 1334.d
Resolutionis nostræ hora erit terribilis tom.
2 522.a
Respicimus quæ amamus 1.32.b
Respondere nostrum quid sit 1.395.b
respondere dei quot modis fiat 2.1548.b
Resurrectio Christi mentes nostras in tribu-
lationibus erigat 1.440.c
resurrectio carnis natiuitas est 1.114.d
resurrectionis gloriam sancti nondum intelli
gunt 1.114.d
resurrectionis prædicatio est iniuncta Ma-
riæ Magdalenæ 2.1412.b
resurrectionis temporis notatio 1.1009.a
resurrectionis dies est octauus 1.6.b
Resurgens Christus corpus palpabile habu-
it 1.483.a
resurgentium status 1.1008.b
Retis nomine quid accipiatur 1.228.d
Reuelatur quibusdam uerbum ut ament non
prædicent 2.1309.a
Reuelata sunt patribus futura 2.1326.a
Reuelatio conditoris est immensitas lucis to.
2 1451.d
reuelatione occulta quādo deus loquatur to.
2 1322.d
Reuerti prædicatoribus quid sit 2.1222.b
Rex primus Israelitarum superbus & inobe
diens fuit 2.1509.b
rex reprobus cur sit electus 2.1391.c
regem in furore dei dare 2.1431.c
regem esse aliquem non est mirum, sed catho
licum esse 2.826.d
reges gentium domini sunt seruorum tom.
2 1036.b
reges præsunt ut arrogantes 2.1492.c
regum balteum dissoluit deus 1.382.a
regum liber suauis in superficie literæ, altior
in typis 2.1203.d
regum historiæ utilitas 2.1201.d
regibus adhærere uiros prudentes multorū
est solamen 2.1171.d
Rhinoceros quos designet 1.1041.c
rhinocerotis buxeus color quid in Paulo si-
gnificet 1.1058.d
Ridere dei quid 1.310.b.d
Risus corporis de lasciuia dissolutionis est
1 287.a
Robur humanæ cōditionis exaruit 2.1393.b
Robustos motus quando deponimus 1.891.d
Romanæ urbis facies sub Gregorio 2.261.d
romani codices ueriores sunt Græcis tom.
2 832.c
romanorum consuetudo cū uiri miscerentur
mulieribus 2.1197.b
Romulæ ancillæ dei transitus 1.1433.d
Romphæa flammea ad paradisum posita fu-
it 1.407.c
Ros desuper ueniens, gratia dei est 1.662.b
Rota uitam obedientem signat 2.1462.c
rotæ nomine accipitur scriptura 2.102.b
Rubigo iram designat 2.280.c
Rubor faciei unde proueniat 2.1615.b
Rubra materia sæpe charitatis feruorē sig-
nat 2.1614.d
Rugæ ecclesiæ quæ sint 1.433.d
Rugitus cordis est gemitus magno cum do-
lore 2.556.c
rugitus fletum magni doloris insinuat tom.
2 1300.a
ante Ruinam exaltatur spiritus 1.1281.d
ruinæ iudæorum causa fuerunt reprobi sa-
cerdotes 2.1275.d
Rupes euulsa per saltum miraculosum longi
us cecidit 1.1398.c
Rustici diaconi uigilantia & ignorantia to.
2 1164.c

S

Saba quos designet 2.1516.d
Saba rete interpretatur 1.228.d
Sabæi pueros gladio feriunt quid sit 1.44.d
SABBATVM Israelitici populi quid si-
gnet 1.617.c
sabbatum accipit populus deum sequens to.
1 617.c
Sabellius trinitatem unam personam credi-
dit 1.648.d
Sabinus padum inundantem intra suum alue
um reuocauit 1.1388.b
Sacci ac cinerū nomine quid intelligatur to.
1 438.c
Sacerdos ut pater nomine ita affectu in ope-
re probari debet 2.704.c
sacerdos oleum habere debet 2.1445.a
sacerdos in suo ministerio quærat ea quæ
Christus quæsiuit 2.1446.c
sacerdotes precio comparati dei iram pro-
uocant non sedant 2.992.a
sacerdotes caput sunt fidelium 1.470.a
sacerdotes qui fieri nequeant 2.699.a
sacerdotum officium 1.382.b
sacerdotum electio quid habere debeat to.
2 983.d
sacerdotibus quid omnium difficillimum aut
onerosum 2.181.c
uide Antist. Prædic. Past. Cōcion. Episcop.
Doctor. Minist. & Rectores
Sacerdotalis dignitas alijs dignitatibus emi-
nentior est 2.994.a
sacerdotalis ordo si intus cadit, nec foris diu
stare poterit 2.817.b
Sacerdotij æmulus est ut nouus ordo prædi-
catorum 2.1282.d
sacerd. dignitas cur sit in despectu 2.990.b
sacerdotij pondus graue est 2.709.d
Sacra eloquia bibenda aliquādo, aliquando
edenda sunt 1.12.d
sacra historia nō ex expositoris pondere æsti
manda est 2.1202.d
sacra uendere nemo debet 2.380.d
sacra humano indagare studio est impossibi
le 2.1478.a
sacræ personæ ad iudicem ciuilem uocandæ
non sunt 2.1155.b
sacris ordinib. personæ ex cōuersationis ho
nestate præficiendæ sunt 2.1291.b
Sacramenti uirtutem qui non percipiunt to.
2 1262.b
sacramenta diuina apud gentes reseruantur
2 1353.c
sacramenta sumpta quib. prosunt 2.1262.b
sacramēta exteriora quatenus prosint sacer-
dotibus 2.1430.a
Sacrificium deo offerre 1.330.c
sacrificium ab holocausto quid differat tom.
2 194.c
sacrificium populi quod est 2.1425.d
sacrificium quando præstemus 2.286.d
sacrificij amissi damna qui sustinet inuidiæ
pœnam habet 2.1282.d
sacrificia in Christo cessarunt 2.1282.d
sacrificia iudæorum quid signarunt 1.959.a
sacrificijs interesse uolentes sanctificandi e-
runt 2.1610.c
uide Oblatio
Sacrilegium cum augmento non recipiatur
2 1192.a
Sadoch iustum sonat 2.312.a
Saducæi spem resurrectionis ignorāt 1.46.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sæuitia impiorum deludenda est 2.1608.b
Sagacitas eruditæ mentis 2.1480.b
Sagenæ quid notent 1.1148.b
Saliua ex capite defluit in os 2.160.c
Saliuæ nomine sapor contemplationis accipitur 1.226.a
Salix infructuosa arbor est, nix tamen arescit 1 1131.a
Salomon lapis aqua excauatus fuit 1.412.c
Salomon sapientiam suam nocte acceperat, quia non perseueraturus erat 1.25.b
Salomon pacificus dicitur 2.9.b
Salomoni lectulum facere quid sit 2.23.d
Salomoni pepercit dominus propter patrem Dauidem 2.1553.b
Salsugo accendere sitim solet 1.1027.b
SALVATORIS uocem de patre non filio, Israelitæ uolunt intelligi 2.1244.a
Saluos fieri omnes homines uult Deus tom. 2 1557.b
Salus extra Ecclesiam nulla est 1.452.d
Salus prius annunciãda fuit Iudæis, postea gẽtibus 1.606.c
Salus rectè dicitur prælatus 2.1607.c
Salus uitia tegit, dolor aperit 1.761.b
Salutis bonum in quibusdã inuenitur, de quibus alij desperarant 2.1437.a
Salutis res sit sæpe causa periculi 2.985.d
Salutaris est mediator dei & hominum to. 2 575.b
Salutarit dei quis 2.1244.a
Salutaris, Iesus dicitur Hebraice 2.200.c
Salutatio sanctorum uirorum 2.1453.c
Sama, audiens interpretatur 2.1612.b
Samaræi mancipia emunt & circumcidunt 2 843.b
Samaritanus custos interpretatur 2.386.b
Samaritani ex parte legis uerba recipiunt 1 9.c
Sampsonis facta allegorice interpretaturus est Gregorius 2.1117.c
Sampson redemptorem signauit 2.406.d
cũ asini maxilla quid denotarit 1.436.a
excæcatus quid notet 1.227.c
SAMVEL forma esse debet communiter uiuentibus 2.1290.b
Samuel minister in conspectu domini quid designet 2.1269.b
Samuel in magno uirtutum culmine stetit to. 2 1491.c
Samuel iudicauit filios Israel in Masphat to. 2 1377.d
Samuel ephod accinctus forma fuit sacerdotũ gentilium 2.1272.d
Samuel in amphora uini oblatus est tom. 2 1227.b
Samuel filiorum conuersatio explicatur mystice 2.1404.a
Samuel non solum scriptor sed etiam prophe ta 2.1206.c
auarus non fuit 2.1422.b
placidum ministerium deo exhibuit tom. 2 1269.a
sonat nomen eius deus 2.1223.b
Samuel puer uocatus à domino quid mystice 2 1303.c
Samuel ubiq; se ostendit in humilitate tom. 2 1493.a
Samuel idẽ desiderauit quod Petrus in monte Thabor 2.1311.b.c & 1316.c & 1224.b
Samuel subiectis exemplum est ut intueantur prælatos 2.1286.c
Samuel uocatus nomine proprio quid designet 2.1310.a
Samuel author librorum duorum regum to. 2 1203.c
Samuel ministrans ante faciem Heli quid notet 2.1269.c
Samuel filios bonos in iudices elegit 2.1388.c
Samuel electis auditoribus est exemplũ ut obediant 2.1301.d
Samuel ex parte spiritum prophetiæ habuit de futuro 2.69.b
Samuel osculatur Saul quid sit 2.1445.d
Samuel inter primordia nouitatis suæ profecit 2.1273.a
Samuel cur in Sylo ductus & oblatus sit tom. 3 1227.d
Samuel ministrauit domino & nesciuit eundem 2.1308.a
Samuel trophæa potenter exhibuit etsi infirmus fuerit 2.1399.d
Samuelis domus in Ramath erat 2.1387.a
Samuelis innocentia 2.1490.b
Samuelis filij iudices facti 2.1388.b
Samuelis filij malitiosi ibid.
Samuele nihil benignius 1.901.d
Sãcita apostolica semel authoritate nulla amplius egent confirmatione 2.993.c
Sanctificare purgare est 1610.c
Sanctificatio ducit in quietem 2.1259.a
Sanctificatio corporis 2.1610.d
Sanctitatem dare est sanctificare 2.1551.b
Sanctus spiritꝰ ignis nomine notatur 2.97.d
Sancti noxios percutiẽt in ultimo iudicio to. 2 1531.c
Sanctus ut dominus nullus est 2.1245.c
Sancti unde moriẽdo deponũtur, inde ad gaudia subleuantur 2.1517.a
Sancti in secreto sui silentij uenerandi, nõ inquietandi sunt 2.1428.c
Sancti nullis contra ueritatem potestatib. parcunt 1.234.d
Sancti securitatem & superbiam fugiunt to. 1 152.d
Sancti nullis tumultibus premuntur tom. 1 121.d
Sancti nihil agunt inconsulti 2.1419.b
Sancti cur suas laudes prædicent 1.589.b
Sancti in potestate constituti ut disciplinã instituant mentis 1.138.d
Sancti æternum lumen uidere cur nequeant 1 114.a
Sanctorum afflictiones cernimus, imitamur non libenter 2.1454.d
Sanctorum & uoces & uirtutes sociantur 1 994.d
Sanctorum innocentia quid denunciet tom. 1 362.a
Sanctos uiros cernentes deberemus de pace nostra inquirere 2.1640.b
Sanctis hic locus humilitatis est ut illic sit celsitud. 1.879.c
Sanctis ante Christi aduentum graue tædium fuit saluatorem non uidere 1.448.a
uide Beatos, Iust. Pios, Elect. Fidel. & Bonos
Sanctißimum quod sit 2.1548.a
Sanctum canibus dandum nõ est 2.1351.c
Sanguis Christi reconciliat nos 2.1226.b
Sanguis Iesu melius clamat Abelis 1.439.d
Sanguinis nomine culpa censetur 2.999.c
Sanguinis nomine quid notetur 1.438.b
Sanitas nostra ægritudo est 1.267.d 268.a
Sanitas carnis curare debet sanitatem mentis 1 1272.b
Sapere se solum qui æstimat, oriri eam sapientiam secum putat 1.367.a
Sapientia una, operationes multæ 1.376.d
Sapientia sine intellectu minor est 1.18.a
Sapientiæ conuiuium 1.17.d
Sapientiam petere à stultis est præcipitare 2 1535.a
Sapientiam dei qui percipiant uide Prudentiam
Sapientes superbi dicuntur 2.1432.b
Sapientes ratiocinationis argumenta plerũq; conuertunt 1.1264.a
Sapientes cum fulluntur simplices offenduntur 2.1371.a
uide Prudentes
Saphyrus angelos designat 1.621.d
Saphyri lapides aereum in se retinẽt colorem 1 607.d
Saphyri lapides doctores noui testamenti notant 1.621.d
Saponariorum molestia 2.1019.c
Sarculi usus 2.1519.a
Sarculi significatio ibid.
Sarculum tridens ibid.
Sardiniæ possessores affliguntur diuersis oneribus 2.1157.d
Sardonyci lapides patres ueteris testamenti signant 1.621.d
Sartaginis nomine frixura accipitur 1.855.a
Satan ad probationem electis seruit 1.40.a
Satan Christum peccare posse existimauit 1 43.c
Satan terrã perambulat prorsus malitia gaudens 1.27.b
Satan ut inter electos angelos fuerit 1.26.a
uide Diab. Dæmon. Hostem antiquum & & Spiritum superbum
Satietas gignit angustiam 1.498.c.d
Satisfacere pro genere humano solus potuit deus 1.797.a
Satisfactio percussionis est uoluntas conditoris 1.1097.a
Satisfactio deo debetur 2.924.c
Satrapæ Philistinorum prædicatores electi sunt 2.1349.a
Satrapæ quinq; Philistinorum quid designent 2 1369.a
Saturitas electorum extendit se in mundi finem 2.1262.d
SAVL in bono quod cœperat, non permansit 1.1189.b
Saul in regis electione domi delitescens quid notet 2.1473.a
Saul principia bona habuit nec non perseuerauit 2.576.d
Saul, petitionem sonat 2.1500.d
Saul ga in corrigibilis iudicabatur abiectus est

Universidad de Deusto
Biblioteca

est 2.1592.b
Saul audiens peccatum defendit id 2.1510.c
Saul prophetam spernens spreuit pariter & dominum 2.1580.b
Saul humilli regnum acquisiuit, turgidus perdidit 2.1586.d
Saul humilis & prudens fuit 2.1587.a
Saul carnali fortitudini relictus bella perdit 2 1399.c
Saul ut sit electus in regem 2.1489.b
Saul non plene unctus est 2.1445.b
Saul asinæ quærens quos notet 2.1418.d
Saul aliquandiu populo profuit 2.1450.d
Saul adiurans populum ne comedat quid significet 2.1538.d
Saul veniens de agro quid sit 2.1482.a
Saul hypocritas fictos insinuat 2.1594.b
Saul de reuersione ad patrem puerum consuluit 2.1419.b
Saul cur Dauid persequitur 1.175.c
Saul dicitur electus 2.1402.c
Saul ueram non habuit pœnitentiam tom. 2 1597.c
Saul superborum mores insinuat 2.1593.b
Saul dum confuetur, bonorari & non affligi uult 2.1598.c
Saul multos reliquit socios 2.1598.d
Saul filij tres quid notent 2.1559.b
Sauli regnum non futurum erat diuturnum 2 1401.c.d
Saulis statura quam figuram habeat tom. 2 1416.d
Saxum Christum significat 2.1545.a
Scabies uiscerum feruorem ad cutem trahit 1 1236.b
Scala ad deum quæ sit 1.5.b
Scandalum poni iuxta iter quid sit 2.1516.c
Scandalum non est ponendum pro negligentia boni operis 1.1319.d
Scandalum à Christianis pellatur 2.867.a
Scandala quando sint uitanda 2.1114.a
Scelus non nisi magnum peccatum dicitur 2 1591.d
Schismatici ad Ecclesiam reuersi sua sponte 2 928.d
Schismatici ut sint admonendi 2.930.a
Schismaticus proximum non diligit 1.602.b
Scholastica soror Benedicti orando pluuiam impetrauit 1.1375.c
Scire quæ facimus compellimur omnes tom. 1 918.c
Scientes recta & rebelles existentes cogãtur prorsus 1.551.c
Scientia sacra per scientiam prophanam subtilius eruditur 2.1517.d
Scientia sine pietate nulla est 1.18.b
Scientia inflat 1.278.b
Scientiæ conuiuium 1.17.d
Scientiæ finis deus est 2.482.a
Scientiam uocis habet spiritus in omnibus 2 1478.a
Scientiarum dominus est deus 2.1248.c
uide Eloquia, Script. & Verbum dei
Scirpus nascitur cum flore 2.80.d
Scirpus inter lapides commoratur 1.285.c
Scirpi natura 1.274.c
Scirpi nomine hypocritæ dicuntur 1.274.c
Scissura cui displicet, sanos se nulle testatur 2 978.a
Sclauorum gens intrat Italiam 2.1025.a
Scorpio non mordet à facie sed posteriorib. nocet 2.147.b
Scriba doctus profert noua & uetera tom. 2 1228.d
Scribenda ne sint noua 2.1203.d
Scriptura non est mortua tantum sed & interficiens 2.1435.b
Scriptura nunquam ex mensura tractatorum æstimanda est 2.1202.d
Scriptura ideo non est uilipendenda, quia nõ subtiliter tractatur 2.1202.d
Scripturæ sacræ sublimia tunc etiam ueneranda sunt cum non intelliguntur 2.1203.b
Scriptura sacra oculis mentis speculũ quoddam 1.24.a
Scriptura rem semel dictam pro confirmatione replicat 1.957.c
Scriptura sacra syluæ uastioris similitudinem gerit 2.1202.b
Scriptura accommodat se captui nostro tom. 1 296.c
Scriptura sacra distincta est in quatuor partes 2.106.c
Scriptura mari similis dicitur 2.106.d
Scripturæ literã exhibere potest ecclesia, bonum non 2.1228.a
Scripturæ minima contemnenda non sunt to. 2 154.a
Scripturæ historia aliud intimat aliud sonat 1 91.d
Scripturæ sacræ dignitas 1.665.a
Scripturæ expositiones auro conferuntur ex quo uaria ornamenta parantur 2.745.b
Scripturæ sacræ delitiæ 1.532.b
Scripturæ diuinæ gradus est primus secularis doctrina 2.1813.b
Scripturæ principia edidit Moyses 2.1518.b
Scripturæ consuetudo cum aliquid orationi inserit 1.169.b
Scripturæ partium ordo 2.108.c
Scripturas ueteres sine doctore intelligere nõ possumus 2.1229.a
uide Eloquia diuina, Sacras literas et Verbum dei
Scriptores sacri dona spiritalia non conferunt 2.1324.a
Scutum uiri spiritualis est fides 2.1408.b
Scutum duobus modis utitur scriptura tom. 1 1157.c
Seboim capreæ nuncupantur 2.1516.d & 1517.a
Seculum hoc sex diebus operatorijs absoluitur 2.45.c
Seculum qui contemnere possint 2.1448.b
Seculi altitudo est foues potius 2.1448.a
Seculi amore uoluptatibus solui uacuum sed non laboriosum est 1.248.b
Seculares homines rustici sunt 2.1419.d
Secundinus episcopus quinquagenarius uuue nilib. desiderijs subiacere asserit 2.950.c
Securis usus 2.1518.d
Securitas nescit in quanto sit bello tentationum 1.36.b
Securitas negligentiæ est mater 2.878.c & 1.807.d
Securitas malis labor est 1.363.b
Secretã dei nemo inquirere ualet 1.345.c
Secreta sua deus aperit suis familiaribus tom. 2 1317.c
Secreti sumus cum sensus nostros in dei timore custodimus 2.1450.c
Secta histricorum 2.974.d
Secum esse aliquem quid sit 1.1355.b
Sedechias exoculatus quid signet 1.227.c
Segetes metere mystice quid 2.1396.a
Selle plectiles 2.1106.d
Sem & taphet patris pudenda per charitatẽ operuerunt 1.348.b
Sennaar uallis est 1.479.d
Sennaar fœtor eorum dicitur ibid.
in Semine cuncta simul latent 2.435.b
Semina mente correpta cur ad perfectionem peruenire nequeant 1.1021.b
Semita angustior est uia 1.551.d
Semita Christi humilitas, secularium superbia 1 527.d
Sen malignos spiritus notat 2.1383.b
Sen excussio dicitur 2.1383.a
Senarius numerus actiuam uitam designat 2 85.d
Senarius numerus pro perfectione ponitur 2 243.c
Senarij numeri perfectio 2.1415.d
Senum doctrina ablata est quid sit 1.383.b
Senibus ipsa salus sua ægritudo est 2.321.a
Seniores soliciti timidiq; esse debẽt 2.923.a
Senioribus honor debetur 2.1113.d
Sensus quinq; à cerebro uirtutem trahunt 1 376.c
Sensus corporis quinq; refrenare debent prædicatores 2.1369.a
Sensuum omnium usus in capite 1.61.c
Sensuum quinq; uigore omne tempus peccati exprimitur 2.1531.d
Sententia quæuis quo plus sacris confirmatur, eo facilius creditur 2.953.c
Sententiam dicere in re dubia certam indecens ualde est 2.1021.c
Sentium nomine quid intelligatur 1.679.a
Septimus dies cur in sabbatum datus 1.8.a
Septimus dies uesperam non habet 1.197.a
Septenarius numerus summã perfectionẽ signat 1.7.d & 85.d & 467.d
Septenarius numerus quid in sacris literis significet 1.1206.b
Sepulchrum spirituale 1.135.c
Sepulchri nomine æterna quies signatur to. 1 207.a
Sequi deum quid sit 1.562.b
Serere in sacris pro uerba uitæ prædicare accipitur 1.719.b
Semo semen est 1.778.c
Sermo dei cibus est animæ 2.1421.d
Sermo domini non omnibus reuelatur tom. 2 1308.d
Sermo de salute optimus est omniũ 2.1423.b
Sermo noster attendere debet quid cui quando 1.822.b
Sermo regni est honorabilis pastoralis dignitas 2.1469.d
Sermo domini pretiosus allegoricè quid tom. 2 1320.b
Sermo de dei uerbo sine charitate qualis sit 2 247.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſermo dulcedinem non habet, quem uita re-
mordet 2.157.c
ſermonem proiſcere, quid ſit 2.1592.b
uide Locutiones
Serpens pectore & uentre repens quid no-
tet 1.713.b
ſerpentis uerſutia pia eſt fraude ſuperanda
2 1480.d
Seruire deo in ueritate ut poſſim⁹ 2.1498.b
ſeruire domino in omni corde, quid ſit to.
2 1496.c
ſeruire domino ſoli magnum eſt 2.1376.d
Seruus peccati fugit dominum, ſed liber non
eſt 1.129.d
ſeruus eius efficitur aliquis à quo uincitur to.
2 1398.d
ſeruus noſter eſt diabolus 2.1410.b
ſerui ſanctorum 2.1397.d
ſeruorum conditio ancillarum melior eſt to.
1 1146.a
Seruuli patientia & mors 2.370.a
Seueri miraculum 1.1349.b
Seueritatis iuſtæ ſententia per clementiã tem-
peratur 2.1313.a
Sexagenarij numeri ratio 2.23.d
Sexcenti uiri cum Saul profecti, foris Eccle-
ſiæ operarios deſignant 2.1514.d
Sichimitæ à filijs Iacob occiſi ſunt 2.744.d
Signacula cur rebus addantur 1.967.a
Signum unum eſt in quo uehementer gaude-
re licet 2.1084.b
ſigna dantur uoluntate & oratione tomo
1 1373.b
ſigna ſignorum 2.1462.c
ſigna quibus agnoſcimus nos unctos eſſe to.
2 1465.b
uide Miracula
Silentium cum ſuperbia uitioſum 1.239.a
ſilentium tenuit Samuel 2.1314.a
ſilentium iuſtorum 1.140.d
ſilentium noſtrum Adam dormiẽs quomodo
figuraret 1.1027.a
ſilentium indiſcretum in errore relinquit to.
1 1240.b
ſilentij ſecretum quanta cura ſit cuſtodiendũ
2 1.1425.c
Silere, myſtice quid ſit 1.139.d
Silicis duritia fortitudinem ſignat 1.521.c
Simeon cum multis Iſraelitis deſiderauit ui-
dere diem incarnationis 1.211.d
Similia legis ſacrificium quid notarit to.
2 194.a
Simon Cyreneus quos deſignet 1.278.c
ſimon Magus Antichriſti membrum fuit to.
1 968.c
ſimon Magus maledictionem à Petro audi-
uit 1.97.a
Simoniacus indignus eſt ſacerdotio 2.785.c
ſimoniaca hæreſis ab Apoſtolis damnata eſt
2 984.a
Simonia diaboli eſt plantatio 2.991.b
Simplices ut ſint curandi 1.1270.b
ſimplices retuſam aciem habent cordiũ ſuo-
rum 2.1519.b 1538.b
ſimplices bonum abſcondere non debent to.
2 1522.b
ſimplicibus plana, non alta prædicanda ſunt
1425.d
Simplicitas manſuetudinem ſignat 1.7.b
ſimplicitatis uocabuli uſus 2.789.c
Simulachrum Dagon ſuperſtitionem idolola-
triæ ſignat 2.1346.a
ſimulachra ſunt etiã opera praua 2.1375.b
ſimulachris manufactis inhabitant dæmonia
2 1375.a
in Siniſtra futuri ſunt reprobi 2.1385.a
Sinus pro mente accipitur 1.746.d
Sion filij qui ſint 1.151.d
ſion ſpeculatio dicitur 2.580.c 296.b
& 1.647.c
Soboles quibus deficit ſua potentia pœna eſt
1 507.d
Societas ſuperna qualis ſit 2.1366.d
ſocietas malorum incorrigibilium fugienda
eſt 2.148.b
Sociantur prædicatoribus tantum uiri tom.
2 1538.c
Sodoma ac Gomorrha cur igne ac ſulphure
perierint 1.459.d
ſodomæ iniquitates 1.1029.c
ſodomam exire 2.1295.c
Sol reprobus quoq; eſt 2.1523.d
ſol inclinans, maiores efficit umbras tom.
2 597.a
ſol in fulgore quid ſit 1.735.d
Solarium in alto eſt 2.1442.a
Solium dei ſunt angelici ſpiritus 1.536.d
Solicitudo nimia operationum noſtrarũ pro
hibetur 2.1563.c 1449.c
ſolicitudo ſub menſura teneatur 1.1250.c
Solitudines conſtruentes conſules uocantur
1 122.b
Solus quis 2.1455.d
Solutionis et ligationis uires 2.452.a
Somnus tribus modis capitur in ſcripturis
1 157.c
ſomnus peccati 1.250.b
ſomno abutimur ſæpe 2.1234.b
Somnia uigilantium 1.21.c
Sophar ſpeculam diſſipans ſonat 1.81.c
ſophar cur Iob uerboſum appellet 1.343.d
Sortiuniſcuiuſq; eſt propria conuerſatio to.
2 1551.b
ſortes ſpirituales ponere quid ſit 2.1551.b
Sordida uaſcula ut purgari ſolẽt 2.1170.b
Sorores duas habuit Iacob & Dauidi non li-
cuit 2.1561.d
Species rerum corporeis ſenſibus oſtenduntur
ut mens eas concupiſcat 2.1503.d
ſpecies hominis eſt alter homo 1.201.b
Speculari quid ſit 2.1470.d
Speculator primò fidem, poſtea opera incul-
cet 2.175.b
ſpeculator dicitur cui alienæ rei cura cõmit-
titur 2.172.b
ſpeculatoris officium *ibid.*
Speculationis ordo ex pauore ſumat initium
2 1235.c
Speculam ſibi ſtatuere quid ſit 1.1081.c
Spelunca noſtra quæ ſit 1.64.c
ſpelunceæ in ingreſſu ſtare quid ſit 1.164.d
Sperat fruſtra quis 1.576.b
Sperantes timere debemus 1.1040.c
Spes ad alta ſubuehit 1.114.b
ſpes formidine concutitur 1.57.b
ſpes carnaliũ cur abominatio animæ dicatur
1 365.c
ſpes fides et charitas abſcondunt noſtram cul-
pam 1.350.d
ſpes in homine ponenda non eſt 2.610.a
ſpes ſeculi ſua eſt 2.210.a
ſpes infirma quomodo infirmetur 1.863.a
ſpes cœleſtium mentem ſolidat 2.247.d
ſpem cœleſtium terminus non conſumit to.
1 203.c
Spherula uolubilis eſt prædicatio 2.105.a
Spicarum grana ſunt uerba prophetarum
1 178.c
ſpicarum nomine patrum ſententiæ accipiun-
tur 1.550.a
Spina durior eſt ad pungendum 1.759.d
Spiritalis non fortitudinis ſuæ onera, ſed pla-
na paruulis præcipiat 2.1287.d
ſpiritales delitiæ quam habeant naturam to.
2 492.a
ſpirituales in ſpiritualibus gloriantur tom.
2 1444.b
ſpirituales utuntur carnalium uerbis tom.
1 296.d
ſpiritualibus ut loquatur dominus 2.1306.c
Spiritus cõtribulatus ſacrificium eſt deo to.
1 703.d
ſpiritus dominum in carnem commiſſum ha-
bet 1.864.b
ſpiritus diſciplinæ effugit fictum 2.1261.d
ſpiritus bonorum pennati ſunt 1.534.d
ſpiritus quorum corda tangit eos reddit cœ-
leſtes milites 2.1476.c
ſpiritus dona lege non conſtringuntur tom.
1 1327.d
ſpiritus conſumens 1.87.b
ſpiritus idem & domini & malus dicitur to.
1 32.a
ſpiritus quo pacto attenuabitur 1.442.c
ſpiritus hominis ſpiritus elationis 1.211.c
ſpiritus hominis unde ſecundum Manichæos
1 326.b
ſpiritus prophetiæ non ſemper irradiat men-
tes 1.1368.a
ſpiritus dona duplicia ſunt 1.61.a
ſpiritus gratia fugit ſuperbos & fictos tom.
2 1618.c
ſpiritum innouare quid ſit 2.574.b
ſpiritum dei nobis uerba dicere quid ſit tom.
1 938.b
ſpiritu renouamur aliàs deficientes tom.
2 1460.d
ſpiritus maligni tentationibus ex omni par-
te mentem cingunt 1.471.a
ſpiritus immundi uerè captiuantes 1.44.d
ſpiritus maligni ſemper bene agentibus inui-
dent 2.1378.c
ſpiritus maligni ſocios ad mortem quærunt
1 324.d
ſpiritus mundi ſuperbiendo à cœleſti gloria
ceciderunt 2.1260.c
ſpiritus mali excuſſi ſunt 2.1383.b
ſpiritus mali pro reproba ſuggeſtione puni-
untur 2.1410.c
ſpiritus maligni in momento ſuperbiæ deſi-
gnantur 2.1376.b
ſpiritus maligni à ſtatu gloriæ tumeſcendo ce-
ciderunt *ibidem*
ſpiritus mali ab ante ueniunt 2.1555.d

Spiritus maligni iure à nobis sunt alieni to. 2 186.b
Spiritus maligni terribiles dicuntur 1.501.a
Spiritus immundi in aere agantur 1.53.d
Spiritus beati cadere nequam ab eternitate possunt 2.1261.a
Spirituum malorum facies 2.1379.a
Spiritui superbiæ restitit dominus 2.1260.d
Spiritus malos ascendere quid sit 2.1378.c
Spiritibus insidiantibus dei uineæ in desertū ponitur 1.284.c
Spiritus sanctus uendendus non est 2.902.b
Spiritus sanctus cor quod replet eleuat to. 2 77.b
Spiritus sanctus ut mutauerit corda Apostolorum 2.1249.d
Spiritus sanctus recte robur dicitur ibid.b
Spiritus sanctus à Christo procedit 1.13.a
Spiritus sanctus cur in specie ignis apparuerit 2.452.b
Spiritus sanctus ad plantationem necessarius 1.379.b & deinceps
Splendor noster Christus est 2.1564.a
Spolia diuidere 1.593.d
Spondere pro amico, quid sit 1.1261.d
Sponsus perfecte diligi nequit nisi & proximus diligatur 2.55.a
Sponsæ uirginalis gloria est aureus uestitus 2 1579.a
Sortes piorum 2.1420.d
Stateræ nomine mediator dei & hominum signatur 1.717.a
Stateræ nomine Christus exprimitur tomo 1 210.b
Stannum ex arte compositum argenti speciē mentitur 1.1276.b
Standi robur in nullo est 2.1267.b
Stādo quàm sedendo plus efficimus 2.1521.a
Stare sine deo non possumus 2.1267.a
Stare uisi est 2.1304.b
Stare est recta agere 1.925.a
Stare uirtutis est 2.1473.b
Statio Philistinorum in colle 2.1455.c
Statio Philistinorum est contrarietas hæreticorum 2.1456.d
Statio Philistinorum est robur malignorū spirituum 2.1527.d
Statue nostri & dei discrimen 2.1246.b
Statuta prædecessorū nostrorum ne destruantur 2.1180.d.1181.b
Statuta noua quid ueteribus obsint 2.940.b
Staturæ nomine scientia accipitur 2.1611.c
Stellæ roris prædicatores sunt 1.987.a
Stellarum claritate figurantur prædicatores 1 294.a
Stellio manibus nitens & habitans in domo regis quid signet 1.182.b
Stephanus cur stantem dominum in cœlo uiderit 2.447.c
Sterilem pascere quid 1.559.d
Steriles sunt qui fide carent aut conuersatione bona 2.1169.b
Steriles sunt qui bona opera non agunt to. 2 1384.c
Sterilis nomine Hierusalem accipitur tomo 2 1262.d
Stilus ferreus dei sentētiam signat 1.477.d
Stola prima quæ sit 1.406.a
Strubio 1.705.a & 226.b
Strati nomine quid accipiatur 1.788.a
Studium animarum lucri firmum habet terminum præfixum 2.976.a
Studio priuatæ uitæ eruditio secularis etiam prodest 2.1518.d
Studia diuina humanis assequi impossibile est 2 1478.a
Studia ex commendatione sicut ignis ex uento proficit 2.1078.d
Stultitia cor prudenter eruditur 1.56.c
Stultus sapientis sententiam non intelligit to. 1 815.d
Stulti messis 183.b
Stulti pulchritudini maledicere, quid sit to. 1 179.d
Stulto consilium dare charitatis est 1.570.c
Stupidi sumus ad cœlestia bona 1.14.a
Suasionibus malignorum spirituū quæ mens resistere possit 2.1258.b
Subditus reprobus rectori carnali cibus electus est 2.1396.a
Subditus prælatum esse peccantem non despiciat 2.1302.b
Subdito fideli dormire, quid sit 2.1309.b
Subditi magistrorum facta cum intuentur rideant ad cor suum 2.1182.a
Subditi ut sint admonendi 1.1261.b
Subditi non temere iudicare debent uitam rectorum 1.846.c
Subditorum uitia dissimulāda sunt interdum 1 1252.d
Subesse qui fastidit superioribus, imitatur diabolum 1.970.a
Subiecti opus diuinitùs inspiratum quando recte peragatur 2.1309.d
Subiecti obedientiæ bonum intueantur to. 2 1306.b
Subiecti fideles ea quæ semel audiuerunt ruminant diligenter 2.1303.b
uide Auditores, Discipulos & Subditos
Sublime quicquid est, uanum est 2.1496.d
Sublime omne difficile habetur & citò amittitur ibid.
Subsannationē ut aquam bibere, quid sit to. 1 816.d
Subsidium uitæ præsentis panis nomine exprimitur 1.791.c
Subsidia necessitatem patientibus præbenda sunt 2.941.d
Sudarium capitis in sepulchro inuentū quid significarit 2.409.b
Suites, sonat loquentem 1.81.d
Sulphur fomentum est ignis 1.459.c
Summorum uirorum ruina terret electorum intentionem 2.1312.c
Sunamites, ecclesiam signat 2.84.a
Superbia per oculos se ostendit 1.1191.a
Superbia uirtutes non gignit 1.236.b
Superbia odium generat 1.235.d
Superbia uitiorum regina est 1.1082.b
Superbia locus malorum est 1.81.b
Superbia inueterata difficulter deprehenditur 1.822.a
Superbia tauri appellatione sig. 1.226.b
Superbiæ disputatio, qualis quanta, &c. to. 1 1191.d
Superbiæ proprietas 1.479.b
Superbie tyrannus 1.121.b
uide Arrogantiam & Ambitionem
Superbus honoris culmen sibi deferri à summis uiris cupit 1.1595.c
Superbi cum coguntur humilitatis uirtutem simulent 2.1593.b
Superbi confunduntur ex respectu domini tomo 1 1101.a
uide Ambitiosos & Arrogantes
Superna desiderare est donum domini to. 2 1324.b
Superna prædicare qui debeant 2.1412.a
Superna laboris precio diu sunt quærenda tomo 2 1264.d
Sur, angustiam sonat 2.1576.b
Surani abbatis transitus 1.1438.b
Surani in æde terra tremuit ibid.c
Surdo maledicere quid 1.1319.d
Surgere ad laborem pertinet 2.1307.a
Susurrium occulti uerbi, quid sit 1.155.d
Sustinentiam perdere, quid sit 1.231.d
In Syloe mittere est ad legem Moysi recurrere 2.1335.d
Syloe, missum uel missionem signif. 2.1212.a
Syloe domum domini continebat 2.227.c
Synagoga sexum uirilem non pep. 2.1216.d
Synagoga ecclesiæ tormēta intulit 2.1214.a
Synagoga tres regentium ordines continuit 1 47.b
Synagogæ interitū doluit ecclesia 2.1214.c
Synagogæ filij pastum habuerunt fidei to. 2 1251.a
Synagogæ magisteriū cur perierit 2.1343.c
Synagogæ in Panormitana ciuitate occupatæ fuerunt 2.957.d
Synodus Iustiniani tempore facta 2.1165.c
Synodus Constantinopolitana damnatur to. 2 964.b
Synodus quinta de personis tantùm, nō de fide egit 770.b
Synodus quæ Chalcedonensem sequuta est quid tractarit 2.951.d

T

Tabernaculum uniuscuiusq; Israelitæ est cor perfidiæ 2.1338.a
tabernaculum cur extruatur 1.288.b
Tacere plus quàm oportet non est bonum to. 1 1277.b
tacent quidam subiectorum pro custodia puritatis 2.1314.d
Tacens consumitur, quid sit 1.394.c
Taciti ut sint instituendi 1.1276.d
Tactus per totum corpus dispersus 1.61.c
Tædere mens nequit quæ cœlestia cogitat to. 2 1526.b
Talaris tunica actio est consummata 1.23.d
Talentum erogare quisq; pro uirili tenetur 2 337.a
talentum in terra abscondere 2.345.c
talentum in terra abscondere, quid sit ibid.
Tarditas bonorum desideria non impediat 2 1042.c
Tauri nomine ceruix superbiæ demonstratur 1.226.b
Tela peccati nec Paulus uitare potuit tomo 2 1504.d
Temperantia, quid sit 2.314.b
temperantia imperfecta in Iob 1.730.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

temperantiam habuerunt Christi patres to. 2 1209.b
Templum domino cur non extruxerit Dauid 2.584.a
templum dei quis ædificet 1.237.b
templum dei superna patria est 2.1293.d
templum Salomonis figura fuit ciuitatis supernæ 2.582.d
templum ostendere filijs Israel, quid sit to. 1 803.b
templum dei nos sumus 1.237.b
templi custodes qui sunt 2.310.c
Tempus redimere, quid sit 1.167.d
temporis natura quæ 1.92.a
temporũ illorum nulla fit mentio quæ in uanitate consumpsimus 2.1499.d
Tenebræ magnæ sunt si quis in die non uidit 2 1303.d
tenebræ tristitiam signant 1.454.b
tenebrarum uirtus euanescit cum lux diuina adest 2.1484.a
Tentatis electis diuini auxilij splendor uicinus est ibid.b
Tentamenta omnia uincere est laboriosum ualde 2.1428.d
Tẽtatio fit persuasione & tribulat. 1.66.a
tentatio fortis uento uehementi comparatur 1 47.b
tentationis utilitas 1.57.d & 789.c
tentationum tempora quæ sint 1.34.a
tentationum dispensatio 1.32.d
tentationum genera duo 1.411.d
tentationibus in corde nascentibus festine resistendum est 1.718.d
Terga uertentes 2.1335.a
Ternarius numerus 2.1459.d
Terminus est quem uiuendo præterire non possumus 2.1382.d
termini Bethsamis qui sunt 2.1364.c
termini Israelis sunt cœli 2.1384.a
Terra ut communis sit, quæ profert communia esse debent 1.1289.d
terra mareq; in unum coarctantur 1.354.c
terra mater omnium 1.37.d
Terrorẽ fomẽtis miscet dominus 1.1134.c
terrores humani & gratiæ fumo sunt similes 2 1025.b
Testa faniem mundare 1.86.c
TESTAMENTVM *nouum ueteris est expositio* 2.108.b
testamentum nouum in ueteri latet per allegoriam 2.106.b
testamenti regula 1.652.d
test. utriusq; mandata de dilectione 1.347.a
Testatoris uoluntas etiam inuitis hæredibus ad effectum perducatur 2.1010.c
Testis actionum nostrarum deus est inuocandus 2.1180.d
testes uilißimi nihil ualent 2.1156.a
testes dei qui sint 1.333.c
testium personæ perpendendæ sunt 2.1151.c
Testimonia script. sunt uelut rotæ 2.1513.c
Thalami in ecclesia 2.219.d
Thamar filia Dauid, à fratre corrupta est to. 2 1505.d
Tharsis naues spirit. cõterit, quid sit 1.110.b
Theodori de Christo sententia 2.657.c
Theodorici regis Ariani mors 2.1444.b
Thema, sonat austrum 1.81.d 228.d
Thesaurus 1.134.c. & 979.c. & 2.353.b
Thessalonicenses affligunt Corcyræ inhabitatores 2.1163.c
THOMAE *apostoli incredulitas* 2.433.a
Indiam conuertit 2.383.c
Throni 2.479.a.1.87.b
thronorum cœlestium officium 2.514.b
Thus quid signet 2.23.a.28.b
Thymiama ex aromatibus compositum quid signet 1.22.d
Tibiam sonare 2.1459.b
Tigris uarietatis uitia signat 1.143.b
Timere quos debeamus 2.143.d
Timendum est studiose in uirtute 1.316.c
Timens deum recedit à malo 1.4.a
timenti deũ bene erit in extremis 1.695.b
Timor impiorum præposterus 1.223.c
timor prohibet peruerse agere tomo 1 322.a
timor sine reliquis uirtutib. damnosus 1.18.b
timoris magnitudo post uisionem etiam incutitur 2.1235.c
timorem dei abijcientes, acriter obiurgandi sunt 2.1289.a
timore bona agere, quid sit 1.15.b
Tinnitus aurium mentis 2.1312.b
tinnitus aurium ex sonitu intolerabili prodit 2.1312.a
Tintinnabula quid designent 2.653.b
Titus mansuetioris spiritus fuit 1.1280.c
Tonitruũ quicquid ferit interficit 2.1267.c
tonitrui nomine quid figuretur 1.983.d
tonitrua non fiunt in Iudæa in messe tritici 2 1495.a
Topazius lapis precios⁹ quid significet to. 1 626.c
ad Tormentum singula male seruata ueniũt 2 1290.c
tormenta futura qui metuant 2.1264.b
Torpentes quod latuit flentibus innotescat 1 258.a
Torrentem ad conualles transire 1.222.c
Transitoria cogitantes uana agimus 1.355.b
Tremens signum dat se robore carere to. 2 1600.c
Trecentenarius numerus perfectam trinitatis cognitionem notat 1.797.a
Tria unum fieri possunt 2.1228.c
Tributa duplicia exigebantur in Aphrica tomo 2 1043.c
Tribulantes legere debent sacram scripturã 2 707.d
Tribulationis prænuncia est lætitia satietatis 1 34.b
Tribus dicitur cognatio siue curia 2.1407.a
tribus ecclesiarum 1.1472.a
Tribuni regis qui sint 2.1395.c
Tricenarius numerus ad fidei rectitudinem & studium bonæ operationis pertinet to. 2 1483.b
Trinitatis cõtemplationem manducãdo perdidimus 2.1485.d
trinitatis prædicatio 1.994.a
trinitatem cognouerũt & in ueteri testamento 2.233.b
Tristari pro mortuis diffidentiæ indicium to. 2 987.b
Tristitia ut uincatur 2.1526.b
uide Lugere & Dolere
Tristes ut sint castigandi 1.1260.d
Triumphis prædicatorum assignatur uictoria subditorum 2.1503.a
Tubæ argenteæ quid signarint 1.1007.b
Tumor superborum ac inobedientium to. 2 1580.a
Tumultus 1.618.d & 2.1340.b
Tunicam uendere ut gladius ematur 2.36.d
Turpitudinis opera multi cauent sed non lingua & cogitatione 2.1570.b
Turtur amisso socio non iungit se alteri to. 2 11.b
turtur quid designet 2.116.c
Tympanum de mortuis animalis corio tenditur 2.1457.d
tympanum ferire 2.1459.b
Tyrannus quis dicatur 1.420.c
tyranni sine mendacio deludendi sunt to. 2 1608.c
tyrannorum superbia 1.1044.c

V

V Acare deo, quid sit 1.139.d
Vacuum Iudææ infidelitatem signat to. 1 572.c
Vaccæ prædicatores signant 2.1360.a
uaccæ cum hysopo offerendæ mysterium to. 1 203.c
uaccam mactare, quid sit ibid.
Væ in sacris pro æterno luctu ponitur to. 2 151.d
Vana dicuntur simulachra dæmonum to. 2 1496.c
uana sunt quæ transeunt 1.355.c
Vanitas ad iniquitatem labitur ibid.
uanitatis finis 1.336.b
Vas aureum quid designet 1.1011.b
uas fusile omne fragile est 1.1157.d
uasis aureis non pepercit dominus tomo 2 1260.d
uasa sacra uenundare non licet, pro redemptione autem captiuorum dare conceditur 2.872.c
Vbera premere quid 1.709.c
Vecordia magna 1.277.a
Venæ susarij diuini quæ sint 1.155.c
Vendere opus uili precio quis dicatur to. 1 277.d
Venenum mors est homini, serpenti uita to. 1 68.d
Venia precibus exigenda est 2.1123.c
Venire domino est gratiæ præsentia corda electorum tangere 2.1310.b
uenire sapientiæ dei, quid sit 1.635.a
Venter restringendus 1.1025.d
uentris ingluuies quæ mala trahat 1.1032.c
Ventus uehemens est tentatio fortis 1.47.b
Verbum dei sapientia est 1.473.d
uerbum qua ratione caro factum 2.1087.d
uerbum audientium qualitati condescendit 1 186.d
uerbum in oratione iterare 1.1310.b
uerbum ociosum quod 1.238.b
uerbum iterare, quid sit 1.359.b
uerbi promißio est gaudium sine fine mansurum 2.1332.c
uerbi euangelici epulum 1.11.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

verbis iudeorum non mouetur sancta ecclesia 2.1336.b
uide Eloquia, Sacras literas & Scripturã
Verbosus uir non iustificabitur 1.343.d
Verecundi ut sint docendi 1.1624.b
Veritas adhibita quibusdam nocuit 1.1270.b
ueritas tuuare sufficit quos tuetur 2.1039.b
ueritas plus ualet quàm ueritatis umbra to. 2 109.b
ueritas superna docet quæ appetenda quæ uitanda contemnenda sint 2.1257.d
ueritas fulciri falsitatis auxilio non quærat 1 388.d
ueritatis lumen afflictis reuelatur 1.906.c
ueritatis fundamentum ut recte ponatur to. 1 591.a
ueritatis uia plana est 1.422.b
ueritatis descensio humanitatis ascensio fuit 2 101.d
Vermes de carne nascuntur mystice quid to. 1 516.c
uermium natura 1.557.b
Versutia prauorum pia fraude deludenda est 2 1608.b
Vespasianus intulit mortem & captiuitatem populo Iudæorum 2.1338.d
Vesper mundi aduersitatem signat 1.168.a
Vestibulum interius æternæ uitæ latitudinem designat 2.229.a
Vestimentum sanguine mixtum 1.318.c
uestimentum Samuelis scissum quid notet to. 2 1595.d
uestimentum operationem signat 1.548.d
uestimenta scindere, quid sit 1.58.a
Vestis decorem sacerdotes portare debuerunt coram domino 2.1470.a
uestis ex lino lanaq; contexta qualis tomo 1 286.d
uestes scindentes mystice 1.21.c
uestes Amalech sunt fœda inquinamenta luxuriæ 2.1579.a
uestibus pretiosis uti peccatum est 2.336.b
Veterum gesta scripta sunt propter nos to. 2 1478.b
uetera loquitur qui secularia uerba omissis diuinis profert 2.1259.d
uetera quæ sint 2.1248.a
Vetustas nostra quomodo renouari debeat 1 662.a
Vexatio ministrorum ecclesiæ pertinet ad Christum 2.1181.c
Via salutis Christus est 2.1340.a
uia bona & recta quæ sit 2.1498.b
uiæ uitæ sunt afflictiones pœnitentiæ tomo 2 1300.d
uiæ iniquorum 1.561.d
uiam salutis intrantes inimicos habent to. 2 653.d
Viator quis dicatur 1.517.d
Vicenarius numerus qd designet 2.1274.b
Victima pro redemptione nostra qualis esse debuerit 1.577.d
uictimam offerre est ueræ fidei confessionem deo offerre 2.1270.b
uictimas in profundum demergere tomo 2 1544.b
Victoria interna uera qua ratione comparetur 2.1487.d & seq.
uictoria nostrorum hostium deo ascribenda est 2.1530.c
Victores comedere, quid sit 2.1538.d
Videre dominum fide nullus potest qui non fidem prædicatoribus adhibet 2.1332.a
Videns, quid sit 2.1422.c
Vidua sit sancta carne & spiritu 2.1573.c
uidua apostatans 2.1295.d
uiduis et orphanis succurrendũ est 2.675.a
Vigesimusquintus annus qd notet 1.774.b
Vigilare dicũtur, mundanis uacantes 1.111.b
Vigilans ad aduentum domini quis sit to. 2 361.d
Villa terrenam substantiam significat to. 2 493.d
Vilia in scripturis scripta altius requirenda sunt 2.1256.b
Vincula Christi ut sint soluta 1.1032.d
uinculis ut ligetur anima 1.125.d
Vincitur facilius nihil quàm libido 2.1579.c
Vindicta peccati, pars tertia est in pœnitente 2.1597.d
uindicta flagitij datur in pœnis futuris sed sine spe liberationis 2.1379.c
ad Vindictam res incognita nullum adigat 2 1150.c
Vinea Sodomorum 2.1409.d
uinea prælati quæ sit ibid.c
uineæ bonorum 2.1396.d
uineam domini qui recte colant 2.390.d
uineæ Israelitarum tollet rex 2.1397.a
Vinum bibentes & ebrietatem miscentes qui sint 2.1411.d
Violenti manus gentilitas crucifigens signatur 1.193.b
uiolentorum filij sunt hæreticorum sequaces 1 592
Vipera qualis serpens 1.494.c
uiperarum genimina, qui dicantur 2.397.d
Vir de Ramatha Sophim factus est de monte Effraim 2.1209.a
uir in se statum roboris non habet 2.1267.a
uir cum uxore sua laborante menstruo non coeat 2.1195.d
uir dei quis dicatur 1.1299.b
uir conuerti non potest absq; consensu uxoris 2.1074.c
uiri sancti quãdo uere sublimes sint 2.1372.a
uiri dei nobiles sunt 2.1420.a
uiri perfecti de domo solis sunt 2.1365.a
uiris quæ admonitio conueniat 1.1259.b
Virentia quæ dicantur 1.1031.d
Virga Ionathæ quid notet 2.1552.d
uirga indignationis dei quæ sit 1.1170.c
uirga Aaron floruit undecim manentibus aridis 1.481.a
uirgam extendere, quid sit 2.1540.c
uirgam melle plenam ad os conuertere, quid sit 2.1540.d
Virgineo decori omnia cedunt 2.1573.d
Virginis in mente multæ sunt uirtutum claritates 2.1574.a
uirginẽ si quis raptam duxerit anathema sit 2 1190.b
uirginum institutor columbæ donum dicitur 2 1501.a
Virginitas primum tenet locum in ecclesia 2 1444.a
Virtus medicamentum est 1.1142.b
uirtus uirtuti suffragatur 1.18.a
uirtus cum indiscrete tenetur amittitur to. 1 951.a
uirtus arcui comparatur 1.952.a
uirtus amoris affectionem continet tomo 2 1323.d
uirtus sine iustitia regi nequit 2.996.d
uirtutis exercitatio quanta cura sit intermittenda 1.952.b
uirtutes cur diuidat dominus 2.166.b
uirtutes diuersæ diuersis congruunt populis 2 61.d
uirtutes pascendæ sunt fide 1.52.c
uirtutes abscondit dominus ne perdat eas to. 2 1613.b
uirtutes sine sapientia uirtutes non sunt to. 1 52.d
uirtutes spirituales in sublimi sunt 2.1513.a
uirtutes recte admirari 2.1467.c
uirtutes delectos nos apud deum faciunt to. 1 18.d
uirtutes cur à iustis prædicentur 2.145.d
uirtutes uicaria se ope subleuant 1.713.c
uirtutes singulæ ut pascant mentem 1.17.c
uirtutes eradicari nequeunt dum bona cogitatio adest 2.1516.a
uirtutes ex charitate oriuntur 1.15.b
ad Virtutum celsitudinem per incrementa mens ducitur 1.754.a
uirtutum dona homines æstimant gratiam 1 300.c
uirtutum munimentum 2.1372.c
uirtutum recto itineri innititur prædicator 2 1455.a
uirtutibus quidam crescunt, elatione corruũt 2 1316.b
uirtutibus quis polleat 1.730.b
Viribus propijs nemo se in altum tollit to. 1 184.d
Visio summa, iudicia dei & bonitatem misericordiæ ostendit 2.1234.d
uisio consummata est gentium iam impleta uocatio 2.1221.d
uisionis consummatæ appellatio conuenit ecclesiæ 2.1231.a
Visibilia per inuisibilia uidentur 1.1427.d
Visitare proximum corporaliter & spiritualiter 1.201.c
Vita ardens post culpam gratior deo quàm securitas torpescens 1.1307.b
uita carnalium cœno operis fœdi obruta est 2 1265.a
uita hominis tentatio est 1.44.d
uita aliena speculum est nostræ 1.231.b
uita præcedentium forma est sequentium to. 1 782.a
uita præsens cremus est 2.1069.a
uita æterna & præsens dextera ac sinistra designantur 2.1312.b
uita sublimis libera quando possit esse secura 2 1361.d
uita altiori proficientibus infestus sit diabolus 2.1378.c
uita præsens nox est 1.284.d
uita animæ deus est 2.591.a
uita iusti dies est 2.1429.c
uita hominis militia est 1.243.b

uitæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

uitæ futuræ felicitas 2.638.a
uitæ cœlestis cupidus facile terrena relinquit 2 353.c
uitæ causas quis examinet 1.307.b
uitæ æternæ studium mundi gloria impedit 2 955.d
uitæ humanæ usa uetera scimus 1.328.d
uitæ actiuæ plures inhærent, quàm contemplatiuæ 2.1560.c
uitæ finis considerandus est diligenter to. 1 335.a
uitæ huius alterationes cur fiant 2.736.a
uitæ spacia longiora cur deus impendat to. 1 561.b
uitæ nostræ miseria 1.399.d
uitæ aditus est per Christum 2.1226.b
uitam æternam ut promereamur non exigitur qualitas operis 2.1307.b
uitam carnis qui diligant 1.253.c
uitam æternam coegerunt ad mortem Iudæi 2 1328.d
uitam secretiorem agentes in diuina luce sublimantur 2.1451.d
uitam reprobam laudantes roborant prauitatem 2.1396.d
Vitium uirtus sic creditur, si sine metu peccatur 1.1280.a
uitium cum nobis dæmonum fraude suggeritur cauere nobis debemus 2.1503.c
uitium uulnus est 1.1142.b
uitia peccatorũ quis doctor destruere queat 2 1531.a
uitia uirtutum specie tegunt se 1.89.c
blanda specie ad nos ueniunt ibid.
uitia sibijnuicem succedunt 2.193.b
uitia omnia subiuganda sunt 1.225.c
uitia quædam conspersionibus iuxta sunt to. 1 1261.a
uitia quæ latent in fine prodeunt 1.1183.b
uitia discussa cuius aduersitatis sunt ostendũt 1 89.d
uitia latentia non curantur 2.1544.d
uitia nulla sunt si non sint spiritus mali to. 2 1504.b
uitiorum labem effugimus cum toto corde inhæremus præceptis salutaribus 2.986.c
uitiorum declinatio præposterа 1.224.b
uitiorum turba innumerabilis, sequitur ad ducatum malorum spirituum 2.1504.a
uitijs laboramus omnes etsi non eisdem to. 1 88.b
Vituli tres in unum redigantur 2.1228.c
uituli tres ab Anna oblati mystice quid to. 2 1226.c
uitulum offerre sine farina 2.1241.c
Vituperationis manus in ecclesias remittenda non est 2.1181.c
Vituperia si nobis dicantur ad montẽ recurrendum est 2.1033.a
uituperia hominum nulla conscientia liberat 2 1033.b
Viuere bene non habet amplam uiam sed semitam 1.926.b
uiuere deo non possumus nisi seculum amare desistamus 2.1263.c
uiuere beate & uiuere essentialiter quid differant 1.98.a
uiuere caute, quid sit 1.335.a
Viuentium bene ordinẽs tres sunt 2.265.c
Viuendi bonus ordo quis 2.213.b
Viuificatio deo est ascribenda 2.1263.d
Viuificatum esse & mortificatum, quid sit 2 1263.d
Viuificat dominus, quid sit 2.1252.c
Viuentibus non mortuis affectus sunt impendi 2.987.c
Vixisse nos illo tempore gaudeamus, quo innocenter uiximus 2.499.d
Vnctio Christi quæ sit per prædicatores to. 2 1619.d
unctio cui prosit 2.1444.d
unctionis Saulis & Dauidis discrimen to. 2 1445.b
unctionis sacramenta quando digne tribuantur 2.1616.c
unctionis signum 2.1499.d
Vngere Iesum, quid sit 2.1562.c
Vncti sumus in hoc mundo 1.128.b
Vnguentariæ regis 2.1396.b
Vndenarius numerus quid signet 1.1110.c
Vnigenitus dei deus est 2.1246.b
unigeniti in morte patris consilium impletum est 2.2.c
Vnitatis numeri mysterium 1.1213.c
Vniuersitatis nomine homo signatur tomo 1 185.d
uniuersitatis ordo pulcher 1.119.c
uniuersitas sine magna ordinum differentia haud subsistit 2.818.d
Vocare dei excitare est per uim maioris gratiæ 2.1305.c
uocare domino est mentem ad augmentum gratiæ excitare 2.1310.b
uocari, quid sit 2.1422.c
uocat nos deus muneribus præueniendo to. 1 472.c
Volatilia præbuit deus concupiscentibus to. 2 1533.c
Voluptas lubrica tẽtat in prosperis 1.1020.b
uoluptas sine culpa non est in matrimonio 2 1197.b
Voluptuosorum uita nil nisi punctus est to. 1 501.d
uoluptuosorum interitus 1.701.a
Volumen uolans quod sit 1.494.a
Vomer trahitur præcutibus bobus 2.1518.c
Voluntas bona mater est operum bonorum 2 1563.d
uoluntas bona est quasi arbor 2.1598.b
Votis bonis aduersitas obiecta probatio uirtutis est 2.1001.a
uota mala quo citius impleri permittuntur, tanto celerius puniuntur 1.498.a
uota uouere & præstare non posse, quid sit 1 533.b
uota iustorum placabilia 2.1000.d
Vox domini cum non auditur manus eius ad ultionem extenditur 2.1494.c
uox Marci clamat in sede Petri 2.1024.c
Vrbes muratæ sunt mentes scripturis circundatæ 2.1370.b
Vrias quos notet 1.854.a
Vrsus ouium pastor effectus est 1.1394.c
in Vsura pecunia nõ data recipitur 2.346.d
Vteri nomine quid intelligatur 1.429.a
uterus dei quis 1.473.b
Vtilitatem etiam paucorum procurare debemus 2.408.a
Vulnera umltiplicantur sine causa 1.306.b
uulnere super uulnus concidit, quid sit to. 1 438.a
Vulua conceptionis in peccato quæ 1.116.a
uulua ecclesiæ clausa 2.1213.a
uuluæ nomine cogitatio carnalis accipitur 1 955.b
Vultus iudicum opertus extitit erga Saluatorem 1.311.c
Vxor Iob Eua fuit 1.68.b
uxor conuerti nequit absq; consensu mariti 2 1074.c
uxores si qui subdiaconi habẽt ad sacra promoueri non debent 2.670.a

X

Xenodochiorũ præpositi quales esse debeant 2.761.a

Z

Zachæus sycomorum ascendens quid notet 1.934.c
Zebedæi filij bonæ petitionis ignari fuerunt 2 1595.d
Zeli rectitudinis exemplum 2.226.d
zelo rectitudinis iunctus sit charitatis affectus 2.1604.d
Zonam auream circa mãmillas habere quid 1 1182.c

FINIS.

Universidad de Deusto

LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE PASSIM A B. GREGORIO IN HOC uolumine expositorum, Index.

GENESIS I

CREAVIT deus, &c. uocauit firmamentum tomo 1 928.d

Fiat lux factumq; est uespere 250.d

Germinet terra herbam uirentem 1.985.c

Protulit terra herbam uirentem, & afferentem semen iuxta genus suum, &c. 1.201.c

Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram 1.326.c

Masculum & fœminā creauit eos 1.1104.b

2 Et requieuit die septimo 1.7.d

Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creatæ sunt 1.1104.a

Inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ to. 1 625

Posuit eum dominus in paradiso uoluptatis, ut operaretur & custodiret 1.652.c

Ex oī ligno paradisi comedite, &c. 1.1211.d

In quacunq; die comederitis de ligno quod est in medio paradisi, aperientur oculi uestri 2 1526.d

Immisit dominus soporē in Adam 1.1027.a

Hoc nunc os ex ossibus meis 1.1027.a

3 Cur præcepit uobis deus ut non comederetis 1.800.d

In quacunq; die comederetis aperientur oculi uestri 1.158.a

Vidit igitur mulier quod bonū esset 1.712.b

Tulit de fructu eius & comedit 1.158.a

Cum audisset uocem domini deambulantis in paradiso 1.939.b & 1127.c

Adam ubi es? 1.26.d & 2.1418.c

Mulier quam dedisti mihi sociam ipsa mihi de ligno uitæ dedit 1.111.c 745.d

Serpens decepit me & comedi 1.745.d

Pectore & uentre repes 1.713.b 1284.d

Terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ tomo 2 599.d

Ipsa obseruabit caput tuum & tu calcaneum eius 1.22.b

In doloribus paries 2.1195.b

Maledicta terra in opere tuo 1.96.d

Terra es, & in terram ibis 1.669.b

Et flammeum gladium atq; uersatilem to. 1 407.a

4 Abel quoq; obtulit de primog. 1.993.d

Respexit deus ad Abel & ad munera eius to. 1.774.d 2.1000.d

Iratusq; est Cain uehementer 1.175.b

Quare iratus es, & cur concidit uultus tuus 1 373.b

In foribus peccatum aderit tuum, sed sub te erit appetitus eius 1.110.c

Vox sanguinis Abel fratris tui clamat ad me de terra 1.439.d

Cain ædificauit ciuitatem 1.529.d

Et uocauit nomen eius ex nomine filij sui Enoch 1.289.a

6 Non permanebit spiritus meus in homine 1.483.d & 2.1577.c

Finis uniuersæ carnis uenit coram me 1.1421.a

Fac tibi arcam de lignis, Bitumine linies extrinsecus 2.866.c

Arca trecentis in longitudine cubitis fiat, sexaginta in latitudine 2.337.c

7 Aquæ leuauerunt arcam in sublime à terra 1.1203.c

9 Et terror uester ac tremor sit super cuncta animantia terræ 1.723.c.1244.b

Arcum meum ponam in nubibus 2.136.c

Bibensq; uinum Noe inebriatus est 1.847.b

Faciesq; eorum auersæ erant 1.847.b

Maledictus Chanaan puer seruus erit fratribus suis 1.869.b

11 Cum proficisceretur de Oriente 2.581.b

Venite faciamus nobis ciuitatem & turrem eius ibid.

Venite descendamus & confundamus linguā eorum 1.28.a

12 Maledicam maledicentibus tibi 1.96.d

Semini tuo dabo terram hanc 1.1301.a

15 Et reputatum est ei ad iustitiam 2.577.c

Descenderūtq; uolucres & abigebat eas, etc. 1 544.a

17 Infans octo dierū circuncidetur 2.280.c

18 Apparuerunt ei tres uiri, &c. 1.341.b

Clamor Sodomorum ac Gomorræorum multiplicatus est & peccatum eorum aggrauatum est nimis 1.658.b & 1312.b

Loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis 1.87 & 1198.c

19 Vimq; faciebāt Loth uehementissime, & iam proximum erat, &c. 1.194.b

Loth ardentem Sodomam fugit 1.1303.c

Deus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur, &c. 1.459.1452.d

Sol egressus est super terram & Loth ingressus est Segor 1.1303.c

Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas ut non subuertam urbem pro qua locutus es ibid.

22 Nunc cognoui quod timeas deū 1.717.a

Tulit ergo ligna holocausti Isaac 2.107.c

23 Sepeliuit Abraham uxorem in spelunca duplici 203.a

Ephron ab Abraham pro Saræ sepultura nihil uoluit accipere 2.956.c

24 Dixitq; ad seruum suum seniorē domus suæ 1.45.a

Rebecca ab Isaac ueniēs dorso cameli deducitur 1.9.a

Inclinata iam die egressum in agro Isaac in camelo sedens uidit 1.1215.b

25 Deprecatus Isaac pro uxore sua to. 1 1340.a

Factus est Esau uir gnarus uenandi & homo agricola, Iacob autem uir simplex habitat in tabernaculis 1.140.b

Accepto pane & lentis edulio co. 1.1029.c

Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictione quam tulerat, &c. 1.175.c

26 Inuidentes ei Palestini omnes 1.532.a

Omnes puteos quos foderant serui patris sui obstruxerunt 1.532.a

Fodit alios puteos, quos foderāt serui patris, &c. 2.1067.c

27 Senuit autem Isaac & caligauerunt oculi eius 1.1209.c

Cumq; uenatu aliquid attuleris 2.103.a

Quos cum obletos comedisset 2.706.c

Accessit ille ad patrem & palpato eo dixit 2 349.d

Benedixit itaq; Isaac Iacob 2.102.c

Det tibi deus de rore cœli & de pinguedine terræ 1.103.d

28 Tulit ergo de lapidibus & dormiuit in eodem loco, angelos quoq; ascendentes, &c. 1.157.d

Viditq; in somnis scalam stantem super terram, &c. 1.1242.d & 2.654.b

Vere dominus est in isto loco & ego nesciebam 2.1308.b

29 Et uespere Lian filiam suam introduxit 2 212.d

Non'ne pro Rachel seruiui tibi 1.206.b

Non est consuetudinis in terra nostra, ut minores antè tradamus ad nuptias ibid.

30 Tollens Iacob uirgas populeas, uirides, & amygdalinas et ex platanis, ex parte decorticauit eas 1.703.d

31 Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ tuæ non fuerunt steriles 2.946.c

Qui assumptis fratribus persecutus est eum 1 1034.c

Cur furatus es deos meos ibid.

Iuxta consuetudinem fœminarum accidit mihi 1.1035.b

32 Et ecce uir luctabatur cum eo usq; mane 2 213.d

Vidi dominum facie ad faciem 1.850.b

Ipse uerò claudicabat uno pede 1.126.d

33 Eleuans autem oculos uidit uenientem Esau 1.289.b

34 Egressa est Dina ut uideret mulieres regionis illius 1.1308.c

Tristrimq; blanditijs deliniuit 1.1308.d

Et ecce die tertio quoniam grauissimus uulnerum dolor est 2.742.d

Turbastis me & odiosum fecistis Chananæis ibid.

37 Fecitq; tunicam polymitam 1.23.c

Putabam nos ligare manipulos 1.190.b

Ecce somniator uenit ille, uenite occidamus eum 1.175.c

39 Quomodo ergo possum hoc malum facere 1.49.d

41 Vidit Pharao somnium 1.387.c

42 Meritò hæc patimur quia peccauimus in fratrem nostrum 2.302.b

46 Descendit Iacob in Aegyptum in animabus septuaginta 2.424.c

47 Accipite semina & serite agros tomo 1 202.b

49 Intrauit Iacob in Aegyptum cum animabus septuaginta 1.71.c

Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti 2.592.b

Non deficiet sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius 2.1401.d

Isachar

Universidad de Deusto
Biblioteca

Isachar asinus fortis accubans inter terminos 1 10.d
Fiat Dan coluber in uia Cerastes in semita, mordens ungulas equi 1.1061.d
Salutare expectabo tuum domine 1.1062.c
Beniamin lupus rapax mane comedet prædam, vespere dividet spolia 1.593.d
Exodi 1 Bene ergo fecit dominus obstetrici bus 1.585.d
2 Qui fugiens de conspectu eius 1.783.d
3 Videbat quod rubus arderet & nõ comburebatur 2.116.a
Transiens videbo visionem 1.518.d
Moyses accessit propius ut videret visum, etc. 2 116.a
uocauit eum de medio rubi 1.940.b
Sed veni & mittam te ad Pharaonem, &c. 1 860.a
Ego sum qui sum, sic dices filijs Isr. 1.541.d
4 Obsecro domine non sum eloquens ab heri & nudiustertius 2.131.b
Ego obdurabo cor eius 1.378.c
5 Videat dominus & iudicet quoniam fœtere fecistis odorem nostrum 1.682.a
Ego indurabo cor Pharaonis 2.180.b
6 Ego audiui gemitum filiorũ Isr. 1.860.d
7 Ego indurabo cor Pharaonis 1.1054.c
8 Et venit musca in domum Pharaonis et universam terram Aegypti 1.617.c
Abominationes Aegyptiorum immolabimus domino deo nostro 1.368.d
10 Ventus urens levabat locustas, quæ ascenderũt super terrã Aegypti 1.1064.b
12 Tollat unusquisque agnum per familias 2 287.a.b
Sument de sanguine agni, ac ponent super utrunq; postem, &c. 2.4.d 1270.d
in una domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras 1.1203.c
Si quid residuum fuerit igne comburetis to. 1 676.b
13 Primogenita asini permutabis oue to. 1 913.d
Cũ emisisset Pharao populum, &c. 1.808.d
dominus autẽ, &c. & per noctem in columna ignis 1.48.d & 2.405.a
14 Dominus pugnabit pro uobis & uos tacebitis 2.1082.b
Quid clamas ad me 1.752.a
Et erat nubes tenebrosa 1.48.d
Divisaq; est aqua 1.1173.a
15 Quis similis tibi in dijs domine? quis similis tibi, gloriosus in sanctis 2.1467.c
Iuit deus in Aegyptum ut redimeret sibi populum 1.903.b
16 Vtinam mortui essemus per manum domini in Aegypto 1.687.a
Ecce ego pluam uobis de cœlo panes ibid.
Dixeruntq; adinuicem Manhu 1.915.c
Et sabbatizabit populus die septimo 1.617.c
17 Venit autem Amalec & pugnabat contra Israel 2.1568.c
Cumq; levaret manus Moyses vincebat Israel ibid.
Aaron autem & Hur sustentabant manus eius 2.472.b
18 Solus illud non poteris sust. 2.1248.c
19 Estote parati in diẽ tertiũ & ne appropinquetis uxoribus uestris 2.1198.a
mons Sinai fumabat eo quòd descendisset dominus in igne 1.205.b
Omnis qui tetigerit mortem, morte morietur ibidem
Moyses autem ascendit in montem ad dominum 1.163.d
Nõ poterit vulgus ascẽdere in montẽ 1.24.d
Descenditq; Moyses ad populum, & omnia narravit eis 2.183.a
20 Ego sum dominus deus tuus visitans iniquitatem patrum in filios 1.512.d
Non mœchaberis 2.1216.d
Altare de terra facietis mihi 1.83.d
21 Si emeris servũ Hebræum, sex annis serviet tibi 2.85.b
Et erit ei servus in seculum 2.86.c
Si quis aperuerit cisternam & foderit, &c. 1 573.d
22 Applica illum ad deos 2.125.790.b
Dijs non detrahes, & populi tui principi nõ maledices 2.1181.d
23 Si fuerit inter uos homo qui nocturno pollutus sit somnio, &c. 2.1198.c
24 Moyses ascendit, & dominus in montem descendit 1.163.d
25 Facies quatuor circulos aureos quos pones per quatuor arcæ ang. &c. 1.1256.d
Nec unquam extrahetur ab eis ibid.
Ponesq; in arca testificationem quam dabo tibi ibid.
Parabis & acetabula & phialas 2.337.b
Duos quoq; cherubin aureos & productiles 2 107.d
Cherubin aũt duo versis vultibus sese invicẽ intuẽtes in propiciatoriũ resp. 2.424.a
26 Tabernaculum verò ita fiet, decem cortinas 2.266.a
Cocco bis tincto plumario facies opere to. 2 380.a
Facies & velũ de hyacintho & purpura coccoq; bis tincto 1.848.a
Quibus quadraginta bases argenteas fundes 1 446.b
27 Facies et altare de lignis cæthim 2.315.b
Columnas habebit quatuor cum basibus totidem 1.945.d
Decem cortinæ quæ haberent ansulas quinquagenas, &c. 2.266.b
28 Facient autem superhumerale de auro et hyacintho 2.651.c
Coccoq; bis tincto 2.230.b
Portabitq; Aaron nomina eorum 1.1238.a
Deorsum verò quasi mala punica facies to. 2 653.c
Mixtis in medio tintinabulis ibidem
Et stringatur rationale annulis suis, vitta hyacintina 1.1237.d
Ponesq; in eo quatuor ordines lap. 1.944.a
Audiatur sonitus quando ingreditur vel egreditur sanctuarium 1.1241.a
29 Sanctificabisq; & pectusculum consecratum & armum 1.1239.a
Moyses caudam hostiæ in altari offerre præcipit 1.23.d
30 Facies quoq; altare ad adolendum to. 2 315.b
Sume tibi aromata & stacten, & onychen, galbanum & thus lucidißimum 1.22.d
31 Dedit quoq; dominus Moysi tabulas duas scriptas digito dei 2.1574.c
Sex annis servient, septimo autem egredientur liberi 2.1411.b
32 Et sedit populus manducare & bibere, & surrexit ludere 1.5.c
Vade descende peccauit pop. tuus 1.672.a
Dimitte me ut irascatur furor meus ibid.
Et occidat unusquisq; fratrem 1.1298.d
33 Cum egrederetur Moyses ad tabernaculũ, surgebat universa plebs, &c. 2.206.d
Stabat unusquisq; in ostio papilionis 1.164.d
Nube in tabernaculum descendente, Israelitæ è longinquo cernebant 1.164.d
Facies mea præcedet 1.1170.b
Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifeste, ut videam te 1 629.b
Non enim videbit me homo & vivet ibid.
Novi te ex nomine 2.425.a.1310.c
Est locus penes me & stabis super petram 2.952.a & 1.839.d & 1203.d
Tunc videbis posteriora mea ibid.
34 Nullus apud te innocens est 1.534.b
Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes in tertiam & quartam generationem 1 512.d
Posuit velamen super faciem suam 1.612.b
1322.b 2.1287.d
35 Quicquid in cultũ tabernaculi & ad vestes sanctas necessarium erat 1.1011.a
37 Et vasa, &c. phialas & cyat. 1.666.b
38 Posuit & labrum æneum in quo lavarentur Aaron & filij eius, &c. 2.379.c
Levit. 1 Detracta pelle hostiæ, artus in frusta conscindant 1.23.b
Caput atq; ea quæ erga iecur sunt 1.330.c
Pro peccato offeratur turtur, &c. 2.116.c
Et retorto ad collum capite ac rupto vulneris loco, &c. 1.191.d
2 Si recte offeras, recte autem non dividas peccas 2.175.b
3 Moyses caudam hostiæ in altari offerre præcepit 1.23.d
5 Retorquebit caput eius ad pennulas to. 2 116.c
Offerat agnum de gregibus sive capram, orabitq; pro eo sacerdos & pro peccato eius 1.1094.d
6 Ignis in altari semper ardebit, &c. 1 832.a & 1367.d
In sartagine oleo conspersa friget offereteq; eam calidam, in odorem suavißimum domino sacerdos, &c. 2.194.a
7 Armus quoq; dexter de pacificorũ, &c. 2 651.b
Pectusculum enim elevationis, &c. ibid.
11 Quicquid autem pennulas & squamas non habet non edatur 1.139.d
12 Ipsa verò diebus triginta tribus erit impura 2.1195.b
15 Vir qui fluxum seminis sustinet, immundus erit 1.778.c
18 Turpitudinem patris tui non revelabis 2 1192.c
19 Non maledices surdo nec corã cæco pones offendiculum 1.1319.d

quam-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quando ingressi fueritis terrã, quam ego daturus sum uobis, &c. 1.282.b
Poma quæ germinant immunda erunt uobis ibidem
diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum 2.508.c
Statera iusta & æqua sint pondera 2.94.b
Non augurabimini nec obseruabitis somnia 1 261.c
21 Loquere ad Aaron: homo de semine tuo per familias, &c. 1.1235.a
Si impetiginem in corpore, si hernios us, &c. 1 1235.a
Nec accedet ad ministeriũ si gibbus 2.460.c & 1.1235.a
22 Ex quo egreditur semen quasi coitus, immundus erit usq; ad uesperum 2.1197.a

NVmeri 6 Tunc Nazaræus radetur ad ostium 1.59.b
7 Cũq; ingrederetur Moyses tab. 1.784.a
8 Leuitæ radant omnes pilos carnis suæ to. 1 160.d
A uigintiquinq; annis & supra ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis to. 1 774.b
10 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles 1 1007.b
Noli nos relinquere, tu enim nosti 1.1283.a
Proficiscimur ad locum quem dominus datu rus est nobis, &c. ibidem
11 Quis dabit nobis ad uescendum carnes 1 687.a
Congrega mihi de senioribus septuaginta uiros 1.648.a
12 Erat Moyses uir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra 2.75.d
19 Præcipe filijs Israel ut adducãt ad te uaccam rufam, &c. 1.203.c
Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper immundum erit 1.771.d
20 Ingressus Moyses & Aaron 1.784.a
22 Cernens asina angelum stantẽ 1.1274.a
Aperuitq; dominus os asinæ 1.894.c
Quid feci tibi cur percutis me ecce iam tertio 1.1274.a
Dixit auditor sermonum dei, qui nouit doctrinam altissimi, &c. 2.149.b
23 Moriatur anima mea, morte iustorum 1 1154.a
24 Qui cadens apertos habet oculos to. 1 840.b.925.b
Robustum quidem est habitaculum tuum to. 1 1086.c
26 Nullusq; remansit ex eis nisi Caleph to. 2 612.a
32 Precamur ut des nobis 1.906.a
Caulas ouium fabricabimus & stabula ibid.

DEut. 1 Israel uerba dei in monte audire non potuit, sed, &c. 1.24.d
Nocte ostendens uobis iter per ig. 2.405.a
Non uidebit quisquam Caleph 2.612.a
4 Deus tuus ignis consumens est 2.98.a
6 Diliges dominum deum tuum 1.221.c & 2.512.b
Diliges proximũ tuum sicut teipsum ibid.
Dominũ deum tuum adorabis & illi soli seruies 2.1047.b
10 Circumcidite præputia cordis uestri to. 1 942.c
11 Dabit pluuiam terræ uestræ 1.666.d
13 Tentat uos dominus deus uester ut sciat si diligitis eum 1.942.d
14 Quæ habent pennulas & squamas to. 1 140.a
15 Non operaberis in primogenito bouis 1.281.d & 2.73.d
16 Non apparebis in conspectu domini uacuus 1.228.b
Iuste quod iustum est prosequeris 1.308.b
19 Si quis abierit cum amico simpliciter ad syluam, ad ligna cædẽda 1.350.c.1286.a
22 Non arabis in boue simul & asino to. 1.10.a 2.1482.b
Non induces uestem ex lana linoq; contextam 1 286.d
23 Habebis locum extra castra, ad quẽ egredieris ad exquisita naturæ 1.1068.b
Per alienam messem transiens falcem mittere non debes 2.1194.a
24 Non accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem malam 1.1141.b
25 Boui trituranti non claudatur os to. 1. 1216.a 2.1291.d
Vxorem fratris sine filijs defuncti, superstes frater accipiat, &c. 1.1231.a
32 Attende cœlum & loquar, &c. 1.45.c
Suxerunt mel de petra & oleum de firma petra 2.431.a
Ignis exarsit ab ira mea & ardebit usq; ad inferos deorsum 1.598.d
Deuorabitq; terrã cum germine suo 1.721.d
Ego retribuam in tẽpore ut labatur pes eorum 1.838.c
Ego occidam & ego uiuere faciã, percutiam & ego sanabo 1.196.b & 2.1355.c
Gladius meus manducabit carnes 1.592.b
Ex uinea Sodomorũ uinea eorum 2.1409.d
33 In dextera eius ignea lex 2.453.a
Qui dixerit patri suo & matri suæ nescio uos, &c. 1.230.a
Ferrum & æs calciamentum eius 1.1177.a

IOsue 3 Terra quã percussit dominus uberrima regio est, &c. 1.905.d
5 Noster es an aduersariorum 1.1155.a
6 Habitauit Chananæus in medio Effraim tributarius 1.113.b
15 Axa filia Caleph sedens super asinũ suspirauit, &c. 1.1414.c.2.879.d
Dedit q; & Caleph irriguum superius & irriguum inferius 1.1414.c
20 Mortuo summo pontifice tunc reuertetur ac ingredietur terram suam homicida 2 107.c

IVdic. 3 Hæ sunt gentes quas dominus dereliquit ut eruditent eos 1.113.c
Philistæos atq; Chananæos reliquit dominus in Israel 1.1393.d
Dimisitq; eos ut in ipsis ibid.
6 Hierobaal cum á paleis frumenta excuteret angelum uidit 1.86.d
7 Qui manu & lingua lambunt aquas to. 1 1035.d
13 Morte moriemur quia uidimus dominum, &c. 1.159.c
15 Inuentamq; maxillam asini 1.436.a
16 Abijt quoq; in Gazã, & uidit ibi mulierem meretricem 2.406.d
Quod cum audissent Philistim, & percrebruisset ad eos intrasse Samson 2.406.d
Et clausum in carcere molere cœperunt to. 1 227.c
Multosq; plures interfecit moriens 1.973.d
20 Exire ultra debemus ad pugnam tomo 1 466.a

RVth 1 Nolite me uocare Noemi sed uocate me Mara 2.745.d

1 REg. 1 Vultusq; illius nõ sunt amplius in diuersa mutati 1.1154.a
2 Dominus iudicabit fines terræ 1.913.d
Audiuit omnia quæ faciebãt filij sui 2.188.a
6 Tollentes duas uaccas quæ lactabant uitulos, iunxerunt ad plaustrum, &c. 1.230.d
Ibant in directum uaccæ per uiam quæ ducit Bethsamis, &c. 2.501.d
8 Absit à me hoc peccatum in domino, ut cessem orare pro uobis 2.226.d
15 Non ne cum paruulus esses in oculis tuis 1.611.a.1189.b & 2.341.c
Melior est obedientia quã uictimæ 2.1211.a
16 Igitur quandocunq; spiritus domini malus accipiebat Saul, &c. 1.1260.b
17 Non possum sic incedere, quia non usum habeo, &c. 2.1287.d
Et infixus est lapis in fronte eius, & præualuit Dauid 1.1178.d
18 Spiritus domini malus irruebat in Saul 1 32.a.585.a
Tenebatq; Saul lancem & misit eam 1.175.c
21 Si mundi sunt pueri maxime à mulieribus manducent 2.1198.b
24 Surrexit ergo Dauid & præscidit oram chlamydis silenter 1.1262.d
30 Puer Aegyptius ego sum seruus uiri Amalechitæ 2.495.c
Inuenerũt uirum Aegyptium in agro & adduxerunt eum ad Dauid 1.168.d

2 REg. 1 Montes Gelboe nec ros nec pluuia ueniat super uos 1.93.c
2 Recede à me noli me prosequi ne cõpellar confodere te in terram 1.1281.b
3 Ioab Amasæ mentum dextera tenuit, sed, &c. 1.492.c
4 Venientes filij Remmon Berochitæ Rechab & Baanaa, &c. 1.19.c
6 Extendit Oza manum ad arcam dei & tenuit eam 1.142.a
Et ludã & uilior fiam plus quàm factus sum eroq; 1.933.d
7 Non tu ædificabis mihi templũ, quia uir sanguinum es 1.237.b
Inuenit seruus cor suum ut timeat 2.1550.c
11 Dauid in solario deambulans Bersabee Vriæ concupiscit uxorem 1.84.d
12 Tu fecisti in abscondito ego uerò faciam, &c. 1.1180.c
16 Nunquid pro his uerbis non occidetur Semei 1.78.d
Quid mihi & uobis filij Saruiæ, dimitte eum & maledicat 1.1019.d
3 REg. 2 Quia in uastis templi inter coronas & plectas, boues & leones, &c. 2.301.b
3 Apparuit autem dominus Salomoni per somnium nocte 2.1203.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tunc uenerũt duæ mulieres meretrices ad regem,&c. 265.c
Dormiens oppreſsit eum 1.719.c
6 Domus autem cum ædificaretur, lapidibus dedolatis,&c. 1.1179.b
7 Et ſtabant ſup duodecim boues 1.1243.c
In templi miniſterio, in baſibus tẽpli ſculptorio 2.380.c
8 Nebula impleuit domum domini, & non poterãt ſacerdotes miniſtrare 1.1000.b
10 Videns autem regina Saba omnem ſapientiam Salomonis,&c. 2.630.b
13 Stetit leo iuxta aſinum & nõ comedit de cadauere 1.1439.a
19 Ecce dominus tranſit,& ſpiritus grandis & fortis ſubuertens montes 1.164.a
Quod cum audiſſet Helias operuit uultum ſuum pallio,&c. ibid.
Sufficit mihi, tolle animam meam, neq; enim 1 636.d
Reliqui mihi ſeptem milia uirorum qui non curuauerunt genua ante Baal 1.1091.d
22 Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum,&c. 1.40.d
4 Reg. 1 Si homo dei ſum, deſcendat ignis de cœlo,& conſumat uos to. 1 97.a
2 Pater mi,pater mi,currus Iſrael & auriga eius 299.c
Et aſcendit Helias per turbinem in cœlum tomo 2 1405.c.446.c
4 Et ecce creditor uenit,ut tollat duos filios meos ad ſeruiendum ſibi 2.83.d
Giezi autem preceſſerat ante eos & poſuerat,&c. 1.321.b
6 Heu, heu, heu, domine mi, & hoc ipſum mutuò acceperam 1.734.d
20 Ecce dies uenient & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt,&c. 1.284.a
diſpone domui tuæ,quia morieris & non uiues 1.402.d
Addam diebus tuis quindecim annos 1.528.c
25 Princeps cocorum deſtruxit muros Hieruſalem 1.1284.d
1 Paralip. 11 Libauit eam domino to. 2 483.b
Abſit à me ut ſanguinem iuſtorum bibam & libauit eam domino 2.1001.b
Num ſanguinem iſtorum hominũ bibam qui profecti ſunt,&c. 2.1068.d
2 Paral. 4 Et ipſum mare duodecim boues 2.655.a
Thob. 4 Panem unum & uinum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue & noli,&c. 1 1288.a
Iob 1 Erat uir ſimplex & rectus tomo 2 453.c
5 Ego uidi ſtultũ firma radice,&c. 628.b
Cuius meſſem famelicus comedit 2.298.d
7 Loquar in tribulatione ſpiritus mei to. 2 579.d
tentatio eſt uita hominis ſuper terram to. 2 613.a
13 Animam meam porto in manibus meis 2 1256.d
Non apparebit in conſpectu dei omnis hypocrita 2.557.a
16 Ecce enim in cœlo teſtis meus & conſcius meus in excelſis 2.144.d.1033.b
17 Cor eorum longe eſt à diſciplina, propterea non exaltabunt 2.528.d
18 Abſcondita eſt in terra pedica eius,&c. 2 626.b
Habitent in tabernaculo eius ſocij eius, qui non eſt 2.1246.c
19 Pelli meæ, conſumptis carnibus adhæſit os meum 2.589.b
20 Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti to. 2 1396.b
25 Non eſt mundus in conſpectu eius, nec,&c. 2.954.c
26 Ecce gigantes gemũt ſub aquis 2.865.a & 1614.d
Spiritus eius ornauit cœlos 2.454.d
28 Semitam ignorauit auis 2.448.b
Et aquas appendit menſura 2.209.c
29 Oculus fui cæco,& pes claudo pater erã pauperum 2.146.c
30 Frater fui draconum & ſocius ſtruthionum 2.1525.c
Manum meam ponam ſuper os meũ 2.92.d
31 Si aduerſum me terra mea clamat,& cum ipſa ſulci eius deflens,&c. 2.378.c
Ignis eſt uſq; ad perditionem germinans, & omnia eradicans uitia 2.1558.d
per ſingulos gradus meos pronũciabo illum 2 217.d.1327.a
35 Et non dixit, ubi eſt qui fecit me, qui dedit carmina in nocte 2.101.c
38 Quis dedit gallo intelligentiam 1.1122.c
Auferetur ab impijs lux ſua 2.1506.c
39 Vtiq; qui arguit deum debet & reſpondere illi 2.625.b
40 Abſorbebit fluuium, & non mirabitur,&c. 2.433.d
Nunquid capies Leuiathan hamo 2.426.d
Aut armilla perfõrabis maxillam eius tomo 2 427.b
In oculis quaſi hamo capies eos 2.1480.d
Nunquid accipies eum ſeruum ſempiternum 2 1410.b
Huic montes herbas ferunt 1.985.b
41 De naribus eius procedit fu. 1.1065.b
42 Inſipienter locutus ſum & quæ ultra modum 2.131.d
Pſal. 1 Et in cathedra peſtilentiæ non ſedit 1.1314.c
Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum 1.662.a.2.74.d
2 Reges eos in uirga ferrea 1.217.d
4 Iraſcimini & nolite peccare 1.174.b
5 Dirige in conſpectu tuo uiã meã 1.1202.c
ſcuto bonæ uoluntatis tuæ coronaſti nos 1.1157
6 Domine ne in furore tuo arguas me, neq; 2 536.b.229.c
turbatus eſt præ ira oculus meus 1.174.b
Inueteraui inter omnes inim.meos 1.662.d
7 Deus iudex iuſtus, fortis & longanimis 2 362.d
Arcum ſuum tetendit & parauit illum,&c. 1 663.c
8 Vt deſtruas inimicum & defenſorem to. 1 389.b
Quoniam uidebo cœlos tuos opera digitorũ tuorum lunam,&c. 197.d
9 Qui exaltas me de portis mortis ut annũciem omnes laudationes tuas 1.647.c
Adiutor in opportunitatibus in tribulatione 1 867.d
Non in finem obliuio erit pauperis 2.490.d
Inſidiatur in occulto quaſi leo in cubili ſuo 1 1108.d
10 In domino confido quomodo dicitis animæ tranſmigra,&c. 1.1125.b
dominus in tẽplo ſancto ſuo, dominus in cœlo ſedes eius 2.1321.b
Palpebræ eius interrogant filios hominum 1 943.a.& 2.242.c
Pluit ſuper peccatores laqueos, ignis & ſulphur,&c. 1.512.a
11 Propter miſeriam pauperum nunc exurgam dicit dominus 2.575.b
Eloquia domini eloquia caſta, argẽtum igne examinatum 1.123.c
13 Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt deus 1 510.a
14 Eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum 1.666.d
15 Dixi domino, deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges 1.523.c
Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea eſt præclara mihi 1.1137.c
Notus mihi feciſti uias uitæ 2.619.c & 1300.d
16 Ego clamaui,quoniam exaudiſti me to. 1 1199.d
Mirifica miſericordias tuas qui ſaluos facis 2 1103.b & 2.261.a
Sub umbra alarum tuarum protege me to. 1 1098.c
Satiabor dum manifeſtabitur gloria tua to. 1 630.d
17 Diligã te domine uirtus mea 1.1103.b
Caligo ſub pedibus eius & aſcẽdit ſuper Cherubin & uolauit 1.574.d.2.1225.a
Qui ambulat ſuper pennas uentorum to. 1 635.c
Poſuit tenebras latibulum ſuum 1.137.a
Tenebroſa aqua in nubibus aeris 1.900.b & 573.a
Præ fulgore in cõſpectu eius tranſierũt,grando & carbones ignis 1.979.a
Qui perfecit pedes meos quaſi cerui tomo 1 861.b
Et in deo meo tranſgrediar murum ibid.
18 A ſummo cœlo egreſſio eius 2.1208.a
In ſole poſuit tabernaculũ ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo 2 508.b & 1.1180.c
Delicta quis intelligit 1.295.c
19 Memor ſit omnis ſacrificij tui & holocauſtum tuum pingue fiat 2.287.b
Intrate portas eius in confeſsione, atria eius in hymnis confeſsionum 2.229.a
20 Pones eos ut clibanum ignis in tempore uultus tui 1.502.a.198.c
21 Deus meus per diem & nõ exau.1.867.d
Exaruit uelut teſta uirtus mea 2.411.c
In conſpectu eius procedunt uniuerſi,qui deſcendunt in terram 2.281.a
Edent pauperes & ſaturabuntur 2.1421.d
22 Virga tua & baculus tuus ipſa conſolata ſunt me 1.671.d.1247.c
Impinguaſti in oleo caput meum 2.1334.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

23 Multæ tribulationes iustorum 2.564.a
Congregans quasi in utrem aquas maris to. 1 295.d
24 Respice in me, & miserere mei quia unica & pauper sum ego 2.1264.c
Deus meus in te confido non erubescam, neq; irrideant me inimici mei 2.503.a
25 Proba me domine & tenta me 1.32.d
Qui non accepit in uano animã suã 1.228.b
26 Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo 1.469.655.c
Vnam petij à domino, hanc requiram ut inhab. 1.122.a
Nunc autem exultauit caput meum super inimicos meos 2.217.a
Circuibo & immolabo in tabernaculo dei hostiam iubilationis 2.250.a
27 Tenebrosa aqua ĩ nubib. aeris 2.244.c
Et medullis ossa illius irrigantur 1.515.d
29 Ego dixi in abundantia mea non mouebor in eternum 1.1324.a
Auertisti faciem tuam à me & factus sum conturbatus ibid.
30 Statuisti in loco spatioso pedes meos to. 1 884.d
Infirmata est in paup. uirtus mea 1.1170.d
Abscondes eos in abscondito uultus tui, à conturbatione hominum 1.104.d.135.d
Ego dixi in pauore meo proiectus sum à uultu oculorum tuorum 1.615.c
turbatus est præ ira oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos 2.1037.c
31 Beati quorum remissæ sunt iniquitates, &c. 2.92.c
Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina 2.1354.b. & 1.677.d
Tu es mihi refugium à pressura quæ circumdedit me 1.862.b & 2.1355.a
Dixi pronunciabo aduersum me iniustitias meas domino, &c. 1.1309.c
Exurge domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ 2.281.b
32 Verbo domini cœli firmati sunt to. 2. 454.b 576.a
Et spiritu oris eius omnis uirtus eorum ibid.
Cõgregat sicut in utre aquas maris 1.641.b
33 Accedite ad eũ & illuminamini 1.631.a
Gustate & uidete quàm suauis est dominus 2 492.b
Diuites eguerunt & esurierunt 1.490.d
Venite filij, audite me, timorem domini docebo uos 2.1436.c
34 Domine deus uirtutum quis similis tibi 1 623.b
Humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis 1.1127.c
Omnia ossa mea dicent, domine quis similis tibi 1.159.
Fiant uiæ eorum tenebræ & lubricũ 1.655.c
36 Deficientes ut fumus deficient 2.642.b
Vidi impium exaltatum & elevatum sicut cedros Libani 1.517.d & 2.589.a
Nunc exaltauit caput meum super inimicos meos 585.b
Declina à malo & fac bonum 2.288.c
37 Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me 2.551.d
Cõputruerunt & deteriorate sunt cicatrices mee 1.329.d
Ruglebam à gemitu cordis mei 2.1300
Quoniam iniquitatem meam annunciabo et cogitabo pro peccato meo 1.258
Cor meum dereliquit me 2.1439.a
Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi 2.144.b
38 Posui ori meo custodiã dum cõsisteret peccator aduersum me obmutui, etc. 1.773.a
Vniuersa uanitas omnis homo uiuẽs 1.355.b
Quanquã in imagine dei ambulet homo ib.c & 748.c
39 Eduxit me de lacu miseriæ & de luto fæcis 2.340.c
Annũciaui & locutus sum, multiplicati sunt 2 392.b & 1.836.c
40 Vniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius 1.260.d.788.c
Homo pacis meæ in quo sperabam, & qui edebat panes meos 2.487.c
Arcum conteret & confringet arma & scuta comburet igni 1.1157.d
41 Memor ero tui de terra Iordanis & Hermonim 1.1153.c
Abyssus abyssum inuocat in uoce cataractarum tuarum 1.919.a
In die mandabit dominus misericordiã suam & nocte declarauit 793.b
43 Humiliasti nos in loco afflictionis to. 1. 695.b.188.d 879.c
44 Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis 1 1128.b
Accingere gladio tuo circa fœmur tuum potentissime 2.1135.a
Intende prospere procede, & regna, &c. 1 7.b
Vinxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis 2.1088.c
Dilexisti iustitiã et odisti iniquitatẽ 2.1298.c
Speciosus forma præ filijs hominũ 2.1207.a
Myrrha & Gutta & Casia à uestimẽtis tuis, &c. 1.1220.a
Omnis gloria eius filiæ regum ab intus ibid. & 284.d 2.1573.c
Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato 2.1573.c
Adorabũt eũ filiæ Tyri in muneribus. 1.1213.d
Constitues eos principes super omnem terrã 2 1253.a
45 Transferentur montes in cor maris to. 1.606.c 293.b
Venite & uidete opera domini, etc. 2.329.c
Vacate & uidete, quoniam ego sum deus to. 1 139.d
Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei to. 2 33.d
46 Principes populorum congregati sunt cum deo Abraham 2.1339.a
47 Deus in gradibus eius dignoscetur dum suscipiet eam 2.217.d
In spiritu uehementi conteres naues Tharsis 1 110.a
48 Non dabit deo placationem suam, nec precium 1.1290.b
49 Deus manifeste ueniet deus noster, & nõ silebit 2.321.c
Aduocauit cœlos sursum & terrã, ut discerneret populum suum 1.503.b
Peccatori autẽ dixit deus tu uerò odisti disciplinam & proiecisti 1.638.c
Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me 2.1123.c
Sacrificium laudis honorificauit me, & illic iter est 2.70.c
Et ne auferas de ore meo uerbũ ueritatis usquequaq; 1.382.d
50 Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam 2.565.c
in iniquitate conceptus sum & in delictis peperit me mater mea 2.954.c.1197.b
Redde mihi lætitiam salutaris tui 2.1258.b
Cor contritum & humiliatum non despicies 1 1311.c
52 Vre renes meos 2.43.a
54 Ecce elongaui fugiẽs & mansi in solitudine 1.122.d & 2.621.a
Descendant in infernum uiuentes 1.591.d
Diuisi sunt ab ira uultus eius, & appropinquauit cor illius 2.899.c
Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos 1.167.c
55 Ipsi calcaneum meum obseruabunt to. 1 22.a
In me sunt deus uota tua quæ reddam laudationes tibi 2.333.b
56 Vt cognoscamus in terra uiam tuam, in omnibus gentibus 2.310.b
57 Super eos cecidit ignis & non uiderunt solem 1.337.b
Lætabitur iustus cum uiderit uindictam impiorum 1.599.c
Tu terribilis es et qs resistet tibi, &c. 1.397.a
Idumæam extendam calciamentum meum tomo 2 340.c
61 Adiutor meus non emigrabo 2.161.a
62 Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea 1.252.a
63 Sagittæ parulorũ factæ sunt plagæ eorum 1.1178.a
64 Riuos eius inebriãs multiplica generationes eius in stillicidijs 2.168.a
65 Venite, & uidete opera domini quàm terribilis 2.131.a
66 Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes 2.1208.d
67 Voluntariam pluuiam segregabis deus hæreditatis tuæ 1.987.a
Aethiopia præueniet eius deo 1.626.c
Exultent iusti in conspectu dei 2.1496.a
68 Quæ non rapui tunc exoluebã 1.74.a
Eripe me de luto ut non hæream 1.1182.c
Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorum semper incurua 1.848.d
69 Anima mea exultauit in domino, delectabitur super salutari meo 2.200.c
70 De necessitatib. meis eripe me 1.681.d
71 Deus iudicium tuum regi da 2.601.d
73 Tu dirupisti fontes & torrentes, tu siccasti fluuios Ethan 1.1138.c
Signa nostra non uidimus iam non est propheta 2.1466.c
74 Dixi iniquis nolite inique agere, &c. 1 1131.c
75 Ibi confregit cornua, arcum, scutũ, gladium, & bellum 1.1157.c
Illuminans tu mirabilia à montibus æternis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nio 1.900.a
Dormitauerunt qui aſcenderunt equos to. 1 1061.c
76 Negaui conſolari animã meam 1.615.d
Memor fui dei & delectatus ſum 1.616.a
Etenim ſagittæ tuæ pertranſierunt 1.983.c
77 Statuit aquas quaſi in utre 1.219.b
Erit tempus eorum in æternum 1.98.a
Et memoratus eſt quia caro ſunt 1.99.c
Conuerſi ſunt in arcum peruerſum 1.932.c
Tradidit in captiuitatem uirtutem eorum 1. 1324.a 284.a
Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ 838.b
78 Redde uicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum 1.746.d
79 Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis 2.1355.c.1307.d
80 Sumite pſalmum & date tympanum to. 1 1147.c
Exaudiui te in abſcondito tempeſt. 1.861.c
82 Deus meus pone illos ut rotam & ſicut ſtipulam 1.555 b & 2.642 b
uerbo domini cœli firmati ſunt 2.1246.a
83 Cõcupiuit & defecit anima mea in ãtria domini 1.136 b.263.c
Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur 1 659.d
Benedictionem dabit qui legem dedit to. 2 1565.b
Aſcẽſus in corde ſuo diſpoſuit in ualle lachrymarum 2.999.b
Melior eſt dies una in atrijs tuis ſuper millia 2 631 c
Aſcenſus in corde eius diſpoſuit in conualle lachrymarum 2.268.d
85 Lætetur cor meum ut timeat 1 668.d
Iuſtitia tua ſicut montes ei, iudicia tua abyſſus multa 2.1312.c
Qui timent dominum ſperent in domino to. 1 977.c
87 In me pertranſierunt iræ tuæ & terrores tui conturbauerunt me 1.212.b
88 Miſericordias tuas domine in æternum cantabo 1.139.a
Beatus populus qui ſcit iubilationẽ 1.799.c
89 Mane ſicut herba tranſeat mane floreat & pertranſeat 1.985.b
Quis nouit poteſtatem iræ tuæ 1.138.b
Poſui ori meo cuſtodiam cum conſiſteret peccator contra me 2 1419.b
90 Ipſe liberabit me de laqueo uenantium, & á uerbo aſpero 1.197.d
Et ſcapulis ſuis obumbrabit tibi 1.1098.a
91 Adhuc multiplicabuntur in ſenecta uberi & bene patientes 1.1214.b
92 Dominus regnauit, decorem induit, induit dominus fortitudinem 2.1595.c
95 Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum ante faciem domini 2.496.b
Dominus regnauit, exultet terra, lætẽtur inſulæ multæ 2.1607.d
Ignis ante eum præibit & in circuitu eius tẽpeſtas ualida 2.1318.b
Montes ſicut cera fluxerunt 1.1125.c
97 Ergo iubilate deo omnis terra, cantate & pſallite deo noſtro in cithara tomo 2 1244.d
Viderunt omnes fines terræ ſalutare dei to. 2 1244.c
Cantate domino omnis terra commoueatur à facie eius 2.1352.c
100 Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine 2.307.d
Ambulans in uia immaculata hic mihi miniſtrabat 2.312.b
101 Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te ueniat 2.585.a
Cinerem ſicut panem manducabam tomo 2 267.c
Potum meum cum fletu temperabã 1.835.b
Filij ſeruorum tuorũ habitabunt ibi 1.257.a
Mutabis ea & mutabuntur 1.663.c
102 Ipſe enim ſcit figmentum noſtrum to. 1 440.d
103 Confeſſionem & decorem induiſti, amictus lumine ſicut ueſtimento 1.1099.c
Extẽdens cœlum ſicut pellem qui tegis aquis ſuperiora eius 2.150.c.241.c
Qui ponit nubem aſcenſum ſuum 2.136.d
Qui facit angelos ſuos ſpiritus & miniſtros ſuos ignem urentem 1.476.b
Aſcendunt montes & deſcendunt campi to. 1 1125.c
Emittit fontes in conuallibus 2.263.d
Montes excelſi ceruis 1.1031.d
Poſuiſti tenebras & facta eſt nox in ipſa to. 1 920.d
Emitte ſpiritum tuum & creabũtur 1.986.d & 1248.a
104 Verbi quod mandauit in mille generationes 1.291.d.1218.b
Nolite tãgere Chriſtos meos, &c. 2.1181.d
Qui emittis fontes in conuallibus 2.1365.c
106 Aſcendunt uſq; ad cœlos, & deſcendunt uſq; ad abyſſos 1.305.b
Effuſa eſt contentio ſuper principes eorum, & ſeduxerunt 1 648.c
Saluum me fac dextera tua 1.1300.d
108 Fiat oratio eius in peccatum 2.439.d
Excuſſus ſum ſicut locuſta 1.1064.d
109 De torrẽte in uia bibit propterea exaltabit caput 1.480.d
110 Magna opera domini, exquiſita in omnes uoluntates eius 1.192.a
Virtutem operum ſuorum annunciabit populo ſuo 1.589.b
Initium ſapientiæ timor domini 1.639.c
111 In memoria æterna erit iuſtus 1.390.c
Diſperſit dedit pauperibus iuſtitia eius manet in æternum 1.129.d
114 Domine libera animam meam miſericors & iuſtus deus noſter 1.1277.c
Nõ repellet dominus plebem ſuam, quoniam in manu eius ſunt omnes fines terræ to. 1 1038.d
115 Ego dixi in exceſſu mentis meæ, omnis homo mendax 1.748.d
Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, &c. 2.868.d
Hæc dies quam fecit dominus ibidem
Circumdederunt me ſicut apes, & exarſerũt ſicut ignis in ſpinis 2.147.b
Conſtituite diem ſolennem in confrequentationibus uſq; ad cornu altaris 1.310.d
117 In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui 1.1365.c
In mandatis tuis exercebor, & conſiderabo uias tuas 1.562.a
Mirabilia teſtimonia tua, ideo ſeruata eſt ea anima mea 2.305.a
Reuela oculos meos & conſiderabo mirabilia de lege tua ibidem
Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ to. 2 307.d
Funes peccatorum circumplexi ſunt me to. 1 1137.c
Defecit in ſalutare tuum anima mea 1.126.b
Latum mandatum tuum nimis 2.630.b
Incuruatus ſum, & humiliatus ſum uſquequaque 2.460.a
Super omnes docentes me intellexi, quia teſtimonia tua meditatio mea eſt 2.235.d
Declinate à me maligni, & ſcrutabor mandata dei mei 1.531.d
Os meum aperui, & attraxi ſpiritum to. 2 149.d
Fiat manus tua ut ſaluum me faciat 2.75.d
In æternum nõ obliuiſcar iuſtificationes tuas 2 119.b
Supra dorſum meum fabri cauerunt peccatores 2.1072.a
119 Cum his qui oderunt pacem eram pacificus 1.1293.c
120 Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum 2.206.a
Hieruſalem quæ ædificatur 2.206.a
124 Qui confidunt in domino ſicut mons Sion 1 1125.a
125 Conuerte domine captiuitatem noſtrã ſicut torrens in Auſtro 2.200.b
Venientes autem uenient in exultatione, portantes 1.228.b
126 Vanum eſt uobis ante lucem ſurgere 2 1329 c & 2.282.c
Surgite poſtquam ſederitis ibidem
Cum dederit dilectis ſuis ſomnum: hæc eſt hæreditas domini 2.438.d
128 Supra dorſum meum fabricauerũt peccatores 1.429.d
Fiant ſicut fœnum ædificiorum, quod priuſquam euellatur exaruit 1.276.b
129 De profundis clamaui ad te domine to. 2 614.c
130 Neq; ambulaui in magnis neq; in mirabilibus ſuper me 1.950.b
131 De fructu uentris tui ponam ſuper ſedẽ tuam 2.1208.d
Pauperes eius ſaturabo panibus 1.790.d
136 In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra 1 1131.b
138 Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me 2 245.c
Et nox illuminatio mea in delitijs meis to. 1 532.d
Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius tomo 1 132.b
Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui deus 2.437.d
Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur 2.438.b
Non ne qui te oderunt deus oderam illos, & ſuper inimicos 2.144.b
139 Funes extenderunt in laqueum pedibus meis, iuxta iter ſcandalum poſuerunt

Universidad de Deusto

in miseriis non subsistent 1.136.d
140 Oleum autem peccatoris impinguet ca put meum minime 2.358.a
Pone custodiã domine ori meo & ostium circumstantiæ labiis meis 1.239.c
143 Domine inclina cœlos tuos & descende 1.1024.b
Portio mea domine uiuentium sit 2.1213.a
144 Memoriam suauitatis tuæ eructabunt 2 99.d
145 In illa die peribunt omnes cogitationes eorum 1.364.d
146 Humiliat autem peccatores usq; ad terram 1.1202.b
147 Qui posuit fines tuos pacem & adipe frumenti satiat 2.1365.a
149 Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis 2.1292.a
Ad alligandos reges eorũ in cõpedib. ser. ib.
150 Laudate eum in tympano & choro to. 1.129.d & 2.127.d

Prouerb. 1 Fili mi, si te lactauerint peccatores ne acquiescas eis 1.117.b
Frustra iactatis rete ante oculos pennatorum 1 534.d
Ego quoq; in interitu uestro ridebo 1.310.b
Auersio parulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos 2.189.b
2 Si quæsieris illam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam 1.135.b
Qui lætantur cum malefecerint & exultant in rebus pessimis 1.189.c
3 Honora dominum de tuis iustis laboribus 2 984.c
Longitudo dierum in dextra eius, in sinistra uerò eius diuitiæ & gloria 1.1300.d
Dominus erit in latere tuo & custodiet pedẽ tuum ne capiaris 1.1080.b
Cũ simplicibus sermocinatio eius 1.1271.c
4 Iustorum semita quasi lux splendẽs procedit 2.974.998.c
Palpebræ tuæ præcedant gressus 1.1279.d
Omni custodia serua cor tuum quia ex ipso uita procedit 1.651.c
5 Fili mi attende sapientiam meam & prudentiæ meæ inclina aurem 1.1277.a
Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli, ne forte 1.1272.d
Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui 1.1297.a.2.186.a
6 Fili mi si spopond. pro amico 1.1261.d
Fac ergo quod dico fili mi & temetipsum libera ibidem
Est uia quæ uidetur homini recta, nouissima eius ducunt ad mortem 1.136.c
7 Statimq; eam sequitur, quasi bos ductus ad uictimam 2.264.b
8 Ouiri ad uos clamito 1.942.a
9 Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem 1.1146.b
Immolauit uictimas miscuit uinum, & proposuit mensam 1.576.b
Aquæ furtiuæ dulciores sunt 1.791.b
Panes occultos libenter edite ibidem
10 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter 1.1271.c
In multiloquio non deerit peccatũ 1.1278.b
11 Manus in manu non erit innocens malus 1 828.a
Qui abscondit frumenta maledicitur in populis 1.1297.d
Qui stultus est seruiet sapienti 1.693.b
Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua 1.1041.b
12 Cogitationes iustorum iudicia 1.652.c
Verte impios & non erunt 2.462.c
14 Vbi plurimæ segetes, ibi maxima fortitudo boum 2.870.a
In morte domini fiducia fortitudinis 1.147
Vita carnium sanitas cordis, putredo ossium inuidia 1.176.a.1270.a
15 Cor stultorum dissimile erit 1.1283.d
Vir animosus parit rixas 1.172.b
Iter pigrorum quasi sepes spinarũ 1.1025.d
Via iustorum absq; offendiculo ibid.
Secura mens quasi iuge conuiuium 1.421.b
Vota iustorum placabilia 2.1000.d
16 Abhominatio dei est omnis arrogans to. 1 1296.d
Anima laborantis laborat sibi quia compulit eum os suum 2.253.c
Melior est patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium to. 2. 254.b & 1.1267.a
Cum simplicibus sermocinatio eius 2.588.a
17 Qui dimittit aquam caput est iurgiorũ 1 238.a.1278.b
Oculi stultorum in finibus terræ 1.561.d
18 Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit 1.1317.c
Frater fratrẽ adiuuãs exaltabitur 2.996.a
19 Doctrina uiri per patientiam noscitur 2 299.c
Pigredo immittit soporem 1.1278.d
Anima dissoluta immittit soporem ibid.
Abscondit piger manum suam sub axilla sua, & laborat 1.741.a 2.298.d
20 Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei to. 1 1279.b 2.88.c
Pondus & pondus, mensura & mensura, utrunq; abominabile 2.94.b
Hæreditas ad quam festinatur à principio, in nouissimo 1.129.a
Lucerna domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta mentis 1.266.a
Liuor uulnera abstergit mala et plagæ in secretioribus uentris 1.785.c.1274.b
21 Vir qui errauerit à uia doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur 1.571.c
Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis 1.123.b
Hostiæ impiorum abominabiles 1.1291.a
Vir obediens loquitur victorias 1.1211.b
22 Noli esse assiduus cum homine iracũdo ne discas semitas eius 1.172.b
Quis poterit habitare cum homine cuius spiritus facilis est ibidem
Ne transgrediaris terminos antiquos tomo 1 546.d
23 Si sederis ad mensam potentis sapienter attende quæ apponuntur tibi 2.1440.d
Noli esse in conuiuijs potatorum, neq; comedas cum eis carnes 1.477.a
Et erit quasi dormiẽs in medio mari 1.1313.b
Verberauerunt me sed non dolui, traxerunt me & ego non sensi 1.1313.b
24 Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuũ 1.358.b. & 1077.d
Per agrum hominis pigri transiui & per semitam uiri stulti, &c. 1.694.c
25 Gloria regum celare uerbum, & gloria dei est inuestigare sermonem 2.102.a
Acetum in nitro qui cantat carmina corde pessimo 2.151.c
Sicut urbs patens, & absq; murorum ambitu, ita uir qui nõ potest, &c. 1.1278.a
26 Canis reuersus ad suum uomitum, & sus lota in uolutabro luti 1.1309.d
27 Sicut probatur in conflatorio argẽtum, & in fornace aurum, ita probatur homo ore laudantis 1.740.d
28 Iustus quasi leo confidens absq; terrore erit 1.1069.b
Qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis 1.171.c
Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui autem confessus fuerit 1.747.a
Beatus homo qui semper est pauidus, qui uerò mentis est duræ 2.519.d
Qui festinat ditari, non erit innocens tom. 1 1289.a
Vnusquisq; ensis super femur suũ, propter timores nocturnos 1.668.a
29 Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt 1.1267.b
30 Oculus qui subsannat patrem & qui dispicit partum matris suæ 1.605.d
Regem locusta non habet 1.1064.b
Stellio manibus nititur & habitat in ædibus regis 1 182.a
Tria sunt quæ bene gradiuntur & quartum quod feliciter incedit, &c. 1.1004.a
31 Aperi os tuum muto & causis omniũ filiorum qui pertranseunt 1.513.b
Date ei de fructu manuum suarum & laudent eum in portis opera eius 1.180.c
Sindonem fecit & uendidit & cingulũ tradidit Chananæo 1.1147.d
Fortitudo & decor indumentum 2.582.a

Eccl. 1 Vanitas uanitatum & omnia uanitas 2.1496.d
Ad locum de quo exeunt flumina, reuertũtur ut iterum fluant 2.101.b
Eo quod in multa sapientia, &c. 2.169.a
2 Oculi sapientis in capite eius, stultus autẽ in tenebris ambulat 2.80.c
3 Tempus mittendi lapides, tẽpus colligendi 1.1420.c
Tempus tacendi & tẽpus loquendi 1.239.b
Vnus est interitus hominum & iumentorum 1 1426.b
4 Funiculus triplex difficilè rumpitur tom. 1 1137.d
Væ soli quia si ceciderit non est qui erigat eũ 2 1455.d
5 Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias 1.1288.d
6 Omnis labor hominis in ore eius 2.527.a
7 Melius est iter ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij 1.91.b
Melior est patiens arrogante 1.1266.c
Ira in sinu stulti quiescit 1.172.a
Cuncta tentaui in sapientia & dixi, Sapiens

Universidad de Deusto
Biblioteca

efficiar 1.1092.d
9 Omni tempore sint uestimenta tua candida 1.318.c
Et oleum de capite tuo nõ deficiat 1.58.c
Quodcunq; potest manus tua facere, instanter operare, quia nec opus, &c. 2.363.d
10 Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te 1.81.b
Vidi seruos in equis, & principes ambulantes, quasi seruos super terram 1.1061.c
Væ tibi terra cuius rex est puer et cuius principes mane comedunt 1.552.c
11 Partes septem, nec non & octo, quia ignoras 2.230.d
Si ceciderit lignum ad Austrum aut Aquilonem 1.404.b. 254.d
Qui obseruat uentum, non seminat 2.88.d
Lætare iuuenis in adolescentia tua 1.798.d
12 Florebit amygdalum impinguabitur locusta, dissipabitur capparis 1.1064.a
CAnt.1 Osculetur me osculo oris sui to. 1 472.d
Meliora sunt ubera tua uino 1.1024.b
Adolescentulæ dilexerunt te 1.789.c
Posuerunt me custodem in uineis, uineã meam non custodiui 2.381.d
Indica mihi ubi pascas ubi cubes in meridie 1 1039.a
Nisi cognoueris te ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post uestigia gregum to. 1.546.d & 1027.c
Collum tuum sicut monilia 2.604.c
Donec rex in recubitu suo est, Nardº mea dedit odorem suum 1.1219.b
Oculi tui columbarum 2.555.b
2 Sub umbra illius quem desideraueram sedi 1.1127.b
Fulcite me floribus stipate me malis, quia amore langueo 2.220.b
Vulnerata charitate ego sum 1.196.c
Leua eius sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me 1.1300.d
En ipse stat post parietem nostrum 1.623.a
Respiciens per fenestram, prospiciẽs per cancellos 2.205.b
Surge propterea amica mea, colũba mea, formosa mea 2.236.d
Iam enim hyems trãsiit imber abijt & recessit 1.917.c
Tempus putationis aduenit 2.237.b
Obsecro uos filiæ Hierusalem ne euigilare faciatis 2.1428.b
Ego dormio & cor meum uigilat 2.214.b
Sub umbra eius quem desideraueram sedi to. 2 1523.b
3 In lectulo meo per noctes quæsiui quẽ dilegit anima mea 2.270.d
Inuenerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem 1.624.b
Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut uirgula fumi 1.23.a & 2.316.a
En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt 2.582.a
Omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi 1.664.b
Sit uniuscuiusq; ensis super femur suum to. 1 1313.d
Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani 2.222.a
Propter filias Hierusalem ibid.
4 Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es 1.299.c
Sicut uitta coccina labia tua sponsa, & eloquium tuum dulce 1.58.b
Sicut turris Dauid collum tuum 2.225.b
Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli 1.802.c
Mel & Lac sub lingua tua 1.492.b
Surge Aquilo, & ueni Auster perfla hortum meum 1.927.b
Hortus conclusus soror mea 2.1559.a
Coronaberis de capite Amana de uertice Sanir, &c. 1.581.a
5 Ego dormio, & cor meũ uigilat 1.157.d
Dilectus meus misit manum suam per foramen 2.269.d
Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est 1.126.d & 2.423.c
Dilectus meus candidus & rubicundus tom. 2 571.b
Caput eius aurum optimum 1.1181.d
6 Pulchra es amica mea, suauis decora sicut Hierusalem 2.126.d
Sicut cortex mali punici genæ tuæ absq; oculis tuis 2.233.d
Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens 1.104.c. 604.b
Quæ est ista quæ ascendit dealbata 1.628.b
Vna est columba mea perfecta mea 2.951.d
Mane surgamus ad uineas, uideamus si floruerit uinea 1.427.d
7 Nasus tuus sicut turris in Libano 1.1081.b 1235.c. 1313.d & 2.173.c
8 Quæ est ista quæ ascendit de deserto delitijs affluens 1.532.c
Pone me ut signaculum super cor tuum tom. 1 967.a
Valida est ut mors dilectio 1.364.a
Vinea fui pacifico, in ea quæ habet populos 2 595.b
Quæ habitas in hortis, amici auscultãt te, fac me audire uocem tuam 1.1298.c
Fuge dilecte mi fuge 1.575.a
Soror nostra paruula est et ubera non habet 1.643.a 2.1210.a
SAp. 1 Sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum 2 588.d
2 Inuidia diaboli mors intrauit in mundum 1 1269.a
3 Deus tentauit illos dignos, & inuenit illos dignos se 1.793.c
Fulgebunt iusti & tanquam scintillæ in arundineto discurrent 1.1128.c
5 Errauimus à uia ueritatis, O lumen iustitiæ 1.1180.b
Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos 1.183.a
6 In uijs ostendit se illis hilariter 1.858.c
7 Mihi autem dedit deus dicere ex sententia 1.780.b
16 Paratum panem de cœlo præstitisti illis 1 186.c
17 Cum sit timida nequitia testimonium dat condemnationi 1.918.d.421.d
Panem omnem suauitatem habentem & omnẽ dulcedinem deus eis dedit 2.1251.c
Fili accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore 1.807.a & 1522.a
Væ peccatori ingredienti duabus uijs terram 1.15.a & 2.1358.d
Væ his qui perdiderunt sustinentiã 1.231.d & 1511.c
ECcli 4 Est confusio adducens gloriam 1.109.b & 2.159.a
5 Altissimus enim patiens est redditor tom. 2 362.d
6 Injice pedes tuos in compedes eius, & in torques illius collum tuum 2.604.c
7 Ne ueteres uerbum in oratione tua 1.359.a
Perit iustus pro impio 1183.b
10 Initium omnis peccati superbia tomo 2 254.a
11 Fili ne in multis sint actus tui 1.1229.d
In die bonorum ne sis immemor malorũ, etc. 1.69.b & 2.276.c
12 Verba sapientium quasi stimuli, & sicut claui in altum defixi 1.817.a
16 Qui modica spernit paulatim decidit to. 1 1315.a
18 Adde uerbum super datum bonum, & utraq; cum homine iustificato 1.726.a
19 Qui modica spernit, paulatim decidit 1 356.a
20 Sapiẽs tacebit usq; ad tempus 1.239.b
Fili accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore 1.112.d
21 Peccasti, non adijcias iterum 1.111.c
22 De stercore boum lapidatus est 1.489.c
24 Qui baptizatur à mortuo & iterũ tangit mortuum 2.580.a & 1069.d
De stercore boũ lapidãdus est piger 2.868.c
27 Sapiens ut sol permanet, fatuus ut luna mutatur 2.868.c
28 Ori tuo fac ostium & uectem, & in uerbis 2.578.a
29 Trãsi hospes et orna mensam 1.1106.a
34 Qui immolat sacrificiũ de substãtia pauperis, quasi qui uictimat filiũ 1.1291.a
42 Melior est iniquitas uiri quàm benefaciens mulier 1.399.b
ESa. 1 Cognouit bos possessorem suum et asinus præsepe domini sui 1.1216.b & 2.1270.a
Manus uestræ sanguine plenæ sunt 1.318.a
Omnes diligunt munera sequuntur retributiones 2.1499.c
Lauamini mundi estote 1.1310.b
Quiescite agere peruerse, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite 1.319.d
2 Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in uertice montium 1.1125.a & 2.198.d.1208.c
Ingredere in petram, abscõdere fossa humo, &c. 1.1067.d
Quiescite ab homine, eius 1.1066.a
Quia excelsus reputatus est ipse ibidem
3 Peccatum suum sicut Sodomæ prædicauerunt nec absconderunt 1.1312.b
Populo meus, qui beatificant te ipsi te decipiunt, & uiam gressuum tuorum dissipant 2 144.d
Stat ad iudicandum dominus, ad iudicandos populos 2.145.a

Auferet dominus ab Hierusalem & Iuda omne robur panis, &c. 2.33.c
Et erit pro suaui odore fœtor, pro zona funiculus 2.581.c
4 Cœlum metitur palmo & terram pugillo concludit 2.245.b
In die illa erit fructus terræ sublimis 2.198.c
5 Væ qui cõiungitis domum ad domum, & agrum agro, &c. 1.1288.d
Propterea captiuus ductus est populus meus 1 454
Nobiles eius interierũt fame, et multitudo eius siti exaruit 1.12.b
Dilatauit infernus animam suam & aperuit os suum 1.885.b
Et deseria in ubertatem uersa aduenæ comedent 2.89.b
Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis uanitatis 1.1137.c
Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei 1 647.b
Væ qui potentes estis ad bibendum uinum, et uiri fortes ad miscendam ebrietatem to. 2 1411.d
6 Anno quo mortuus est rex Oziss, uidi dominũ sedẽtẽ super solium excelsum 2.215.c
Sãctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth 1.994.b & 233.b
Væ mihi quia tacui quia uir pollutus labijs ego sum 2.151.c
Et uolauit ad me unus de Seraphin, & in manu eius calculus quẽ forcipe tulerat, &c. 2 481.a
Lapides ceciderũt, sed quadris lapidibus ædificabimus 2.293.b
7 Nisi credideritis non intelligetis 1.52.c
Propter hoc dabit dominus uobis signum: Ecce uirgo concipiet & pariet filium tom. 2 603.a
Cũ sagittis et arcu egrediũtur illic 1.663.d
9 Iugum oneris eius & uirgã humeri eius, & sceptrum exactoris, &c. 1.1035.b
Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam 2.597.b
Vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem 1.318.c
Verbum misit dominus in Iacob, et cecidit in Israel 1.49.a
Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus 2.581.d
10 Computrescit iugũ à facie olei 1.647.a
11 Egredietur uirga de radice Iesse & flos, &c. 2.1208.d
Requiesceret super eum spiritus domini, &c. 1.15.c & 2.267.d
Et puer paruulus minabit eos ibid.
Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, &c. 1.580.d
Et desolabit dominus linguam matris Aegyptij 1.1138.b
O radix Iesse, qui stas in signum populorum 2 603.a
13 Super montem caliginosum leuate signũ 1 1125.b
14 Ponam sedem meam ad aquilonem, & ero similis altissimo 1.1245.a
Sedebo in monte testamẽti in lateribus Aquilonis 2.76.b
18 Væ terræ cymbalo alarũ quæ est trans flumina Aethiopiæ, quæ mittit, &c. to. 1 435.b
19 Clamabant ad dominum à facie tribulantis 2.601.b
21 Custos quid de nocte custos quid de nocte 1.192.d
Venit mane & nox 1.582.b
Qui in terra Austri habitatis, cum panibus occurrite fugienti 1.790.d
23 Erubescse Sidon ait mare 1.1307.a
25 Oritur in ea uiror calami & uimi tom. 2 203.c
Ego dominus, & non est alter formãs lucem & creans tenebras, &c. 1.68.d
26 Ponetur in ea murus & antemurale 1.694.a 2.210.c
Anima mea desiderauit te in nocte 1.784.d
Omnia opera nostra operãs es nobis 2.101.d
Mortui non uiuent, gigantes non resurgent 1 571.b
Intra in cubicula tua & claude ostia tua to. 1 115.a
Dabo illis solatium uerum, pacem super pacẽ 2 635.c
Tollatur impius, ne uideat gloriam domini 2 1294.c
Super Leuiathan serpentẽ uectem 1.102.c
28 Percusserunt fœdus cum morte & inferno 2.1581.d
Et tantum sola uexatio dabit intellectum auditui 1390.a 224.a
Vt faciat opus suum, alienum est opus eius 2 238.d
30 Et erunt oculi tui uidentes præceptorem tuum, & aures tuæ audient 1.1305.d
31 Vidit dominus cuius ignis est Sion, &c. 2 296.b
Cultus iustitiæ silentium 1.238.b 1278.c
Beatus qui excutit manus suas ab omni munere 1.316.a & 2.331.b
Qui obturat aures suas ne audiat sanguinẽ, &c. 1.790.c
Iste in excelsis habitabit munimẽta saxorum sublimitas eius, &c. 1.1089.b
Locus fluuiorũ riui latissimi patẽtes 1.612.a
34 Erit cubile Draconum & pascua strathionum, & occurrent dæmonia onocentauris & pilosus clamabit alter ad alterũ, &c. 1.226.a
Inebriatus est in cœlo gladius meus 1.1123.a
Oriuntur in domibus eius spinæ & urticæ et paliurus in munitionibus eius 1.1130.d
Ibi cubauit Lamia & inuenit sibi requiem 1 1160.a 1271.a
Ibi habuit foueam hericius 1.1271.a
35 Tunc aperientur oculi cæcorum & aures surdorum, &c 2.1210.d
In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur, &c. 1.986.a 1128.b
37 Ponã circulũ in naribus tuis 1.1139.a
Mittet radicem deorsum & faciet fructũ sursum 1.424.d
Et hoc quod saluatum fuerit de domo Iuda, et quod reliquum est, &c. 1.285.a
38 Recogitabo omnes dies meos in amaritudine animæ meæ 2.1453.a
40 Omnis uallis implebitur, & omnis mõs & collis humiliabitur, &c. 2.397.b
Et uidebit omnis caro salutare dei ibid.
Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius sicut flos fœni 1.562.d & 2.589.d
Vere fœnum est populus 2.363.c
Super mõtem excelsum ascende tu, qui Euangelizas Sion 1.1238.d 2.651.a 172.c
Cœlum metitur palmo & omnem terram pugillo concludit 1.33.b
Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem suam, assumẽt pennas sicut aquilæ, current et non laborabunt, ambulabũt et non deficient 1.661.b 2.581.d
41 Ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam, &c. 2.400.c
Ponam in deserto abietem, ulmum et buxum simul 2.491.b
42 Calamum quassatum non confringet, & linum fumigans 1.1128.d
Tacui, semper silui, patiẽs fui sicut parturiẽs loquar 1.307.b 372.d
Laqueus iuuenam omnes uos 2.922.d
43 Cum trãsieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te 2.865.b
Glorificabũt me bestiæ agri, dracones, et struthiones 1.1046.d
Ego sum qui deleo iniquitates tuas 2.573.b
Reduc me in memoriam, ut iudicemur simul 2 1055.d
Dicam Aquiloni da, & Austro, noli prohibere 1 931.a
Cum transieris per aquas tecum ero tom. 2 865.b
Emittet id quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, &c. 1.610.d
44 Germinabunt inter herbas sicut salices iuxta præterfluentes aquas 1.1131.a
45 Ego dominus & non est alter 1.68.d
46 Redite præuaricatores ad cor 1.882.d
47 Descende sede in puluere uirgo filia Babylonis, &c. 1.187.d
Denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, &c. 1.189.a
48 Non est pax impijs dicit dominus tom. 2 550.d
49 Etsi illa oblita fuerit ego tamen non obliuiscar tui 1.1098.b
50 Dominus dedit mihi linguam eruditam 2 577.d
51 Posuisti profundũ maris uiam 1.972.c
Qui dixerũt animæ tuæ, incuruare ut trãseamus 2.460.b
52 Mũdamini qui fertis uasa domini tom. 1.1237.d 2.650.c
Quàm speciosi pedes Euangelizantium pacem, &c. 2.599.b
53 Verè languores nostros ipse portauit 2.1207.a 1417.d
Sicut agnus coram tondente se obmutescet 1 76.c
Cui in terra similis non est 1.42.b
54 Ad dexteram enim ad læuam dilataberis, & semen, &c. 1.837.a
Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, &c. 1.607.d
Ponam iaspidem propugnacula tua, & portas, &c. 2.252.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit 2.1255.d
55 Omnes sitientes uenite ad aquas, & qui 1 178.d
Quare appenditis argentum & non in panibus 1.791.a
Quærite dominũ dũ inueniri potest 1.589.d
Quomodo descẽdit imber de cœlo 2.609.b
Pro saltũca nanci, in ea ascẽdet abies 1.597.c
56 Qui custodierint sabbata mea & legerint quæ uolui 1.1306.c
Speculatores eius cæci 1.840.b
Canes muti non ualentes latrare 2.1303.a
Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem & quietum 2.1262.a
57 Iustus perit & nemo est qui recogitet to. 1 167.d
58 Clama ne cesses, sicut tuba exalta uocem tuam 2.653.a
Quare ieiunauimus & nõ respex. 2.625.c
Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra 1.1285.c
Ecce ad lites & cõtentiones ieiunatis & percutitis pugno ibid.
Sustollãte super altitudines terræ 1.1087.a
Os enim domini locutum est hæc 1.911.c
59 Ova aspidum ruperunt & telas araneæ texuerunt 1.494.d
60 Qui sunt isti qui ut nubes uolãt, & quasi columbæ 1.711.d
61 Qui dicunt animæ tuæ incurua re ut transeamus 2.1505.d
Spiritꝰ domini super me eò quod unxerit me &c. 1.100.c
63 Torcular calcaui solus, & de gentibus, &c. 2.202.a
64 Cecidimus quasi folium uniuersi, & iniquitates, &c. 1.395.c
65 Puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit 1.561.b & 2.922.d
66 Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum 2.245.a 1.33.b
Super quẽ requiescet spiritꝰ meus, nisi super humilem & quietum, &c. 1.172.c
Ecce dominus in igne ueniet 1.937.c
Sic stabit semen uestrum & nomen uestrum 2 109.d
Et erit mensis ex mense & sabbatum ex sabbato ibid.
Vermis eorum non morietur 2.110.a
Anima iusti sedes sapientiæ est 1.987.d

Hier.1 A,a,a, domine deus ecce nescio loqui, &c. 2.131.c
Ecce ego constitui te super gentes hodie ut euellas & destruas, &c. 1.591.a
Ollam succensam ego uideo, & faciem eius à facie Aquilonis 1.597.b
2 Sancti Israel domino, primitiæ frugũ eius 2 171.b
Onager assuetꝰ in solitudine in desiderio animo suo attraxit uẽtũ amoris sui 1.547.d
Tenentes legem meã nescierũt me 2.1327.b
Omnes qui quærunt eã, non deficient, in mense suo, &c. 2.289.a
Filij quoq; Mempheos et Taphneos cõstupraverunt te usq; ad uerticem 1.841.a
3 Si dimiserit uir uxorem suam & illa recedens duxerit uirum alium 1.1305.c
Frons mulieris meretricis facta est tibi, &c. 2 542.a
Nũquid uidisti quæ fecerit aduersatrix Israel 2 188.d
Et uidit prævaricatrix soror eius Iuda, quia pro eo quod mœchata esset, &c. 2.189.a
Prohibitæ sunt stillæ pluuiarum & sermonis imber non fuit 1.894.c
4 Ventrem meum doleo 2.155.b
5 Percussisti eos, & non doluerunt, attriuisti eos, &c. 3.16.d
Posui arenam terminum mari præceptũ sempiternum, &c. 1.296.b
Dabo uobis pluuiam temporaneam et serotinam 1.666.d
6 Laboraui sustinens 2.220.a
8 Attendi & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur 2.473.a
Dan auditus est fremitus curruum et equorũ eius 2.1276.b
Immittã uobis serpentes regulos, quibus non est incantatio 1.1178.b
Non assumas laudem & orationem pro eis, &c. 2.439.d
9 Docuerũt linguam suam loqui mendaciũ, &c. 1.1270.d
Ascendit mors per fenestras nostras in domos nostras ingressa 1.711.d
11 Oliuam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam uocauit dominus nomen tuum 2 300.b
Ad uocẽ loquelæ grãdis exarsit ignis in ea ib.
Mittamus lignũ in panẽ eius 1.404.a
12 Congrega eos quasi gregem ad uictimã, &c. 1.917.c
13 Fœmina circumdabit uirum 2.1206.a
14 Onagri steterunt in rupib. traxerũt uentos, quasi dracones, &c. 1.985.d
Quare sicut colonus futurus es in terra, & quasi uiator declinans ad mandendum 1 472.b
15 Si steterit Moyses & Samuel coram me, &c. 1.303.b
A facie manus tuæ solus sedebam, quoniã cõminatione replesti me 1.122.d
Si separaueris pretiosum à uili quasi os meum eris 1.611.c
17 Maledictus homo, qui confidit in homine, &c. 2.1244.c
Ne inferatis onera per portas uestras die sabbati 2.1124.b
Peccatum Iudæ scriptũ est stylo ferreo, in ungue adamantino 1.477.d
20 Non recordabor eius, neq; loquar ultra in nomine eius 1.772.d
Maledictus uir dixit patri meo, natus est tibi masculus 1.91.c
23 Ecce ego ad prophetas qui furantur uerba mea unusquisq; à proximo suo 2.1385.c
25 Deserta est facta terra à facie iræ colubæ, à facie furoris domini 1.1100.a
21 Anima quæ peccauerit ipsa morietur 2
Postquã conuertisti me egi pœnitentiã, & postquã ostẽdisti mihi 1370.b 1.820.d
Statue tibi speculã, pone tibi amaritudines 1
Ædificabitur ciuitas domino à turre Ananehel usq; ad portã anguli 1081.c 1.836.d
38 Extraxerunt Hieremiam funibus & eduxerunt de lacu 1.833.a
39 Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha, &c. 1.227.c
41 Decem autem uiri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismael, &c. 1.21.d
48 Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine 1.1298.a
Requieuit in fæcibus suis 2.163.a
50 Quomodo cõfractus est & cõtritus malleus uniuersæ terræ 1.1179.b
51 Calix aureus Babylon 1.1182.a
Curauimus Babylonem nec tamẽ est sanata 1

Thren.1 Plorans plorauit in noctẽ & lachrymæ eius in maxillis 1275.d
Facti sunt hostes in cap.1.20.d (et 1.436.a
Viderunt eã hostes & deriserunt sabbata eius 1.58.c
Omnis populus eius gemens & quærẽs panẽ
Vide domine & considera quia (1.791.d
facta sum uilis 1.791.d
O uos omnes qui transitis per uiam, attẽdite & uidete, &c. 1.518.a
Foris interficit gladius, & domi mors similis est 1.88.d
Diuisiones aquarum deduxit oculus meus 2
2 Prophetæ tui uiderũt tibi falsa & (587.c
stulta, nec aperiebãt tibi iniquitatẽ tuã, &c.
Factus est dominus uelut inimicus (2.652.c
3 Ego uir uidens paupertatẽ me (1.383.d
am, in uirga indignationis eius 1.1150.c
Aggrauauit compedem meum 2.186.d
Fregit ad numerum dentes meos 1.391.b
Inebriauit me absynthio 1.219.d
Opposuisti nubem ne trãseat oratio 1.956.a
Oculus meus deprædatus est animam meam 1 712.a
Lapsa est in lacum uita mea 1.884.c
Reddes eis uicem domine iuxta opera manuum suarum, &c. 1.409.c
Dabis eis scutum cordis laborẽ tuũ 1.1158.b
4 Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus 1.608.a
Sed & Lamiæ nudauerunt mammam & lactauerunt catulos suos 1.649.c
Paruuli petierunt panem & non erat qui frãgeret 1.12.b
Candidiores Nazaræi eius niue nitidiores lacte 1.1119.d
Velociores sunt persecutores nostri aquilis cœli 1.1085.c

Baruch 1 Ex ore suo loquebatur quasi legens, & ego scribebam 1.938.c

Ezechiel.1 Et similitudo manus hominis subtus pennas eorum erat 1.267.a
Iunctæq; erant pennæ eorum unius ad alterum 1.994.c
Cum fieret uox supra firmamentũ, quod erat supra caput eorum 1.1199.a
In circuitu & intus plena erant oculis tom. 2 1422.c
Similitudo autem uultus eorum facies hominis, &c. 1.1085.d
Cum eleuarẽtur animalia de terra, eleuabantur pariter & rotæ 1.652.c
2 Fili hominis, increduli sunt tecũ, et cũ scorpionibus habitas 2.1025.c
Erãt in eo lamẽtatiões et carmẽ et uæ 1.863.c

Et

5 Et audiui post me uocem cõmotionis magne,benedicta 1.804.b
Lingua tua adhereſcere faciũ palato tuo 2
Fili hominis ſume tibi laterem,& (376.b
ponam eum corãte,&c.1.854.b 254.d
5 Tu fili hominis ſume tibi gladium acutum radentem,&c. 1.48.c
6 Contriui cor eorum fornicans & recedẽs à me 1.835.c
8 Emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in circum capitis mei 1.1051.b
Fili hominis fode parietem.Et cum fodiſſem 1 853.a 1067.d
Et uniuerſa idola domus Iſrael depicta erant in latere 1.1253.b
9 Ecce ſex uiri ueniebant de uia portæ ſuperioris,&c. 1.752.d
10 Et omne corpus eorum,& colli & manus penne,&c. 1.643.d
Et ſplendor in circuitu eius & de medio eius quaſi ſpecies electri 1.939.a
13 Non aſcendiſtis ex aduerſo nec oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael 1.1240.c
Prophetæ tui uiderũt tibi falſa & ſtulta, etc. ibidem & 2.652.c
Ipſe ædificabat parietem,illi aũ liniebãt eũ 1
Væ his qui conſuunt puluillos ſub om(586.c
ni cubito manus 1.1251.b 586.c
Mortificabant animas quæ nõ moriũtur 2
14 Vidit Noe,Daniel,& Iob 2. (431.d
Et ſi fuerunt tres uiri iſti in medio eo(232.b
ius Noe Daniel & Iob 1.1115.a
Fili hominis oſtende domui Iſrael templum, &c. 1.803.b
16 In die ortus tui,non eſt præciſus umbilicus tuus 1.1106.d
Perfecta eras in decore meo quem poſueram ſuper te,dicit dominus,etc. 1.1323.d
Habens fiduciam in pulchritudine tua,fornicata es in nomine tuo 2.1001.d
17 Aquila grandis magnarum alarũ,&c.
Ego dominus humiliaui lignum (1.1085.c
ſublime,& exaltaui humile 1.404.a
18 Omnis homo qui comederit uuam acerbã obſtupeſcent dentes eius 1.391.b
In quacũq; die,uel hora peccator cõuertitur, uiuet,& non morietur 2.1198.d
Nolo mortem peccatoris ſed ut cõuertatur et uiuat 2.1123.b
Quid eſt quod inter uos parabolã uertitis 1
20 Ego dedi eis præcepta non bona (512.d
22 Verſa eſt mihi domus Iſrael (1.958.c
in ſcoriam,&c. 1.1276.a
23 Fornicatæ ſunt in Aegypto in adoleſcentia ſua,&c. 1.1305.b
24 Sanguis eius in medio eius eſt,ſuper lympidiſſimã petrã effudit illã,etc. 1.503.a
Multo labore ſudatum eſt,& nõ exiuit, etc.
Oues meæ his quæ conculcata (1.1276.b
pedibus ueſtris fuerant paſc.etc.1.760.d
28 Tu ſignaculum ſimilitudinis dei plenus ſapientia & perfectus decore 1.1121.d
Tu Cherub extentus & protegens ibid.
Omnis lapis precioſus operimẽtum tuũ,Sardius & Topazius,&c. 1.1121.d
Tu Cherub extentus,& protegens in monte ſancto dei in medio lapidum ignitorũ 1
31 Cedri non fuerunt altiores (1122.c
illo in paradiſo dei,etc. 1.1121.b
32 Quo pulchrior es deſcende, et dormi cũ incircũciſis 1.797.c 1323.c 2.1002.a
Ibi Aſſur et omnis multitudo eius,et in circuitu eius ſepulchra illius 1.340.b
In circuitu illius ſepulchra eius,omnes interfecti,&c. 1.519.d
Deſcenderunt in infernum cum armis ſuis 1
33 Quia quacunq; die iuſtus pecca (337.b
uerit,oĩs iuſtitiæ eius in obliuione erũt coram me 2.482.b
34 Quod fractum eſt nõ alligaſtis,& quod abiectũ fuerat non reduxiſtis 1.1246.d
Pone ollã,pone inquã et mitte in ea aquã,etc.
Cõgere oſſa quæ ĩ igne ſuccẽdã ibi. (2.261.d
Cum ipſi lympidiſſimã, paſtores ibunt,cũ fluenta ueritatis ecce 1.1228.b
Vos aũ greges paſcuæ meæ homines eſtis 1.
36 Tollam à uobis cor Lapideũ & (801.c
dabo uobis cor carneum 1.357.c
37 Vos autem cum auſteritate et potẽtia imperabatis eis 1.776.c
40 Et in manu uiri calamus ſex cubitorũ et palmo. 1.1026.d
Portæ ciuitatis in monte conſtitutæ ueſtibulũ duobus cubitis menſuratur 2.512.c
Vide oculis tuis,et auribꝰ tuis audi 2.1389.c
43 Oſtende domui Iſrael templũ 1.803.b
44 Sacerdotes caput ſuum radant,neq; comam nutriãt 1.755.a 1250.c 656.c
47 Menſus eſt cubitos mille et tranſduxit me per aquam uſq; ad talos 1.756.a
DAn. 4 Nonne hæc eſt Babylon quã ego ædificaui 1.139.a
Quia dominatur excelſis in regno hominũ 2 1141.d
7 Conſiderabam cornua et ecce cornu aliud paruulum ortum eſt,&c. 1.1110.b
Thronus eius flamma ignis rotæ eius ignis accenſus 2.98.d
Milia milium miniſtrabant,et decies milies centena milia aſiſtebant ei 1.597.a
8 Et ego Daniel langui et ægrotaui per dies 2 131.c
Deiecit de fortitudine et de ſtellis et conculcauit eas,et uſq; ad principẽ,etc. 1.1109.c
Conſurget rex impudens ibid.
Dolus in manu eius dirigetur 1.1169.b
10 Elangui & ægrotaui per dies plurimos 126.d
Audiui uocem uerborum eius et audiens iacebam,etc. 1.754.d
Ego ueni propter ſermones tuos,princeps autem regni Perſarum,&c. 1.565.d
OSee 2 Ecce ego ſepiam uiã tuam ſpinis, etc. 2.496.d 1.1169.c
Vadam & reuertar ad uirum meum priorẽ, quia bene mihi erat,&c. 1.1169.c
Dedi eis frumentum, uinum et oleũ,et argentum 1.1296.a
4 Maledictum et mendacium et ſanguis ſanguinem tetigit 2.179.d 999.c 1.438.b
Peccata populi mei comedent 2.378.c
Et erit ſicut populus,ſic ſacerdos 2.382.b
5 Dabo tibi regem in furore meo 1.845.d
Victimas demergebant in profundum 2 1544.b 91.d
Et reſpõdebat arrogantia Iſrael in faciẽ eius
ĩ 864.a
7 Pallus eſt Ephraim panis ſubcinericius, &c. 1.1101.c 1.380.b
Comederunt alieni robur eius et ipſe ignorauit 1.1171.c
8 Ipſi regnauerunt,et non ex me principes extiterunt,etc. 1.1227.c et 2.1292.c
Culmus ſtans,nõ eſt in eo germẽ,etc.1.277.b
10 Ephraim uitula docta diligere triturare 2.158.d & 1.686.c
13 Dabo eis reges in furore meo 2.1431.c
Ero mors tua ô mors,ero morſus tuus inferne 1.408.c & 2.410.c
14 Omnem auferr iniquitatem et accipe bonum,& reddemus uitulos labiorum noſtrorum 2.1241.a
IOhel 1. Reſiduum erucæ comedit locuſta et reſiduũ locuſtæ cõedit bruchꝰ 1.166.a
Expergeſcimini ebrij et flete ibid.
Poſuit uineã meã in deſertũ,decorticauit ficũ
Sanctificate ieiuniũ 1.1285.d (1.284.b
Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo 2 1265.a 581.c 351.c
AMos 1 Secuerunt prægnantes Galaad, ad dilatandũ terminũ ſuũ 1 1295.d
4 Et ſacrificate de fermẽtato laudẽ 2.412.a
Plui ſuper ciuitatem unam et ſuper alterã nõ plui,&c. 2.161.d
5 Et conſtituite in porta iudiciũ 1.727.b
7 Vocauit dominus iudicium ad ignem & deuorabit abyſſum multam,&c. tom. 1 1134.a
8 Mittam famem in terram,non famem panis,neq; ſitim,&c. 2.154.b
9 Si cælauerit ſe ab oculis meis in profundo maris,&c 2.631.b
IOnæ 1 Surrexit Ionas ut fugeret in Tharſis à facie domini,&c. 1.191.b
3 Quis ſcit ſi conuertatur et ignoſcat deus 2 1358.a
MIch.1 Dilata caluitium ſicut aquila to. 2 262.d
3 Prophetæ tui ſeducunt populum meum 2 1217.b
4 Et uenies uſq; Babylonem et ibi liberaberis 2.161.b
NAum 1 Nõ iudicat deus in idipſum bis 1 598.d
2 Vbi eſt habitaculum leonum et paſcua catulorum leonum 2.262.c
ABacuc 1 Eſca eius electa 2.1412.a
2 Super cuſtodiam meã ſtabo 1.748.b
Iuſtus autem in fide ſua uiuet 2.28.d
Dilatauit quaſi infernus animã ſuã 1.885.b
Pedes eius ſteterunt & mota eſt terra tom. 1 1209.d
Eleuatus eſt ſol,& luna ſtetit in ordine ſuo 2.448.c 1.568.b
In lumine iacula tua ibant in ſplendore fulguris armorum tuorum 2.100.d
Præciſiſti in alienationem capita potẽtium, mouebuntur in ea gentes 2.167.c
Viam feciſti in mari equis tuis in luto aquarũ multarum 1.1182.c
Miſiſti in mare equos tuos,turbantes aquas multas 1.1062.c
Et introiuit tremor in oſſa mea,et ſubtus me turbata eſt uirtus mea 1.748.b

Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

Super excelsa statue me ut uincam in claritate ipsius 2.1254.c
4 Sta in excelso, & uide iucunditatem, quæ ueniet tibi à deo tuo 2.1240.a
Sophon.1 Disperierunt omnes inuoluti argento 1.593.b
Ecce dies domini uenit magnus & horribilis, &c. 1.1271.d
3 Pastores tui lupi uespere non relinquentes in mane 2.1217.b
Aggæi 1 Ponite corda uestra sup uias uestras, &c. 1.155.d
Qui mercedes cõgregauit misit eas in sacculum pertusum 2.94.d & 1.1291.b
Zach.1 Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me 1.940.b
Conuertimini ad me, & conuertar ad uos 2
2 Et ecce alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum curre, &c. (630.d 2.481.c
Qui tetigerit uos tanget pupillam oculi eius 1 1098.a
3 Et Iesus indutus erat uestibus sordidis 1
Super lapidem unũ septẽ oculi sunt (1098.a
In die illa erit fons patens domus (1.996.c
Dauid inhabitãtib Hierusalẽ 2.622.c
5 Quid tu uides Zacharia? Et dixi: Ego uideo uolumen, &c. 1.493.d
Leua oculos tuos & uide. Quid est quod egreditur? &c. 1.478.b
Iniquitas in talentũ plumbi sedet 2.74.d
6 Oriẽs est nomẽ eius 1.692.a. 2.1206.a
7 Cum ieiunaretis & plangeretis in quinto & in septimo mẽse per hos, &c. 1.1286 & 374.b
Cum comeditis & bibitis nunquid nõ uobis, & uobismetipsis bibitis? 2.374.b
9 Deuorabunt, & subijcient lapidibus funda 1.1178.c
12 Et erit qui offenderit ex eis in illa die, quasi Dauid, &c. 2.288.d
13 Et in illo die erit domus Dauid fons patẽs 2.878.b 288.d
14 Pedes eius steterunt, & commota est terra 2.163.b
Malach.3 Ecce ego mittam angelum ante faciẽ tuã, qui præparabit uiam tuam ante te 2.336.d
Non est mihi uoluntas in uobis & sacrificium non suscipiam de manu uestra 2.1269.b
Ab ortu solis usq; ad occasum ibidem
1 Mach.6 Eleazar elephantem strauit sub quo cadẽte occubuit 1.652
Mat.1 Iosias aũt genuit Iechoniam (b 1 947.a
Et non cognouit eam donec peperit filiũ primogenitum 1.287.c
2 Cum natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, &c. 2.348.b
Qui consurgens accepit puerum & matrem ac secessit in Aegyptum 2.1211.b
3 Omnis arbor quæ non facit fructũ bonũ excidetur, &c. 1.559.b
Et uidit spiritum dei descendentẽ 2.452.b
Vox clamantis in deserto, parate uiam domini 1.634.d
Locustas & mel syluestre edebat 1.1063.c
Potẽs est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ 1.607.c
Venit fortior me post me cuius non sum dignus, &c. 2.396.d
Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacuit 1.1207.b 132.d
4 Tũc Iesus ductus est à spiritu in desertum ut tentaretur 1.808.a
In illo tempore: Ductus est Iesus in desertũ à spiritu, &c. 2.371.a
Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant 2.1206.a & 1.43.b
Statuit eum super pinnaculũ templi ibid.
Et ostendit ei omnia regna mundi ibid.
Non in solo pane uiuit homo, &c. 2.1433.d
Assumpsit eũ in montem excelsum seorsum 1
Et ecce angeli accesserunt & ministrabant ei 2.134.a
In illo tempore: Ambulans Iesus iuxta mare Galileæ uidit duos fratres, &c. 2.332.a
Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam 2.597.b
5 Videns autem Iesus turbas ascẽdit in montem, & aperuit, &c. 2.183.a
Tunc aperuit os suum 1.472.d & 195.d
Beati pauperes spiritu 1.876.c
Beati qui lugent 2.565.a
Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt 2.1427.a 573.c
Beati pacifici: quoniam filij dei 1.1294.a.b
Vos estis sal terræ 2.383.a (& 2.976
Ad nihilum ualet ultrà nisi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus 2.1316.d
Neq; accendunt lucernam & ponũt eam sub modio, &c. 1.1038.b
Sic luceat lux uestra corã hominib. 1.1319.a
Nolite putare quoniam ueni soluere (285.a legem aut prophetas, &c. 2.234.c
Qui soluerit unum de mãdatis istis minimis, &c. 1.638.c & 2.356.c
Qui dixerit fratri suo racha reus erit cõcilio &c. 1.715.d
Nolite iurare neq; per cœlum neq; per terrã, sit sermo uester est est, nõ non 2.1554.a
Si offers munus tuũ ad altare, &c. 1.128.a
Scriptum est, nõ adulterabis, ego autem dico uobis, omnis qui uiderit mulierẽ, &c. 1 712.d & 1216.d
Diligite inimicos uestros & benefacite his qui oderunt uos, &c. 1.1267.d
6 Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus ibid. & 1.285.a
Receperunt mercedem suam 1.104.c
Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua 1.1287.b & 2.1525.a
Amen dico uobis, quia receperũt mercedem suam 1.276.d
Intra in cubiculum tuum & clauso ostio tuo ora patrem tuum 1.752.b
Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra to. 1.928.c 1.502.d
Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis hodie 1
Et dimitte nobis debita nost. 1.360.a (800.c
Ne nos inducas in tentationẽ 1.64.d 443.d
Lucerna corporis tui est oculus tuus, &c. 1.952.b 441.a
Si lumẽ quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt ibid.
Exterminant facies suas ut appareant homi-nibus ieiunantes 1.1278.a
Nolite soliciti esse in crastinum 1.341.a
Nemo potest duobus dominis seruire 1.158.d & 2.1376.a
Vbi ẽ thesaurus tuus ibi est cor tuũ. 2.1257.b
Melior est anima quàm esca 1.1288.b
Quærite primum regnum dei & iustitiã eius, & hæc omnia adijcientur uobis 1.510.c
7 Quid aũt uides festucã in oculo fratris tui, &c. 1.1267.d
Hypocrita eijce primũ trabẽ de oculo tuo ib.
Omnis enim qui petit accipit 2.891.d
Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis 1.201.d 347.a
Intrate per angustam portam 2.246.d
Angusta porta & arcta uia est 1.1452.b
Ex fructibus eorum cognoscetis 1.516.d
Nõne in nomine tuo prophetauimus 2.250.c
Nunquam noui uos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem 1.381.a
Erat enim docens sicut potestatem habẽs: nõ sicut scribæ & Pharisæi 1.777.a
8 Sequar te quocunq; ieris 2.204.b
Vulpes foueas habẽt, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis, &c. 1.632.c
Permitte mihi prius ire et sepelire patrẽ meũ
Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos (1.229.d 2.325.b
Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorũ 1
9 Vade in domũ tuam 1.123.c (403.d
Vidit hominem sedentem in telonio 1.603.c
Accedens à tergo tetigit fimbriã 2.1496.b
Et eiecta turba, intrauit et tenuit manũ eius, &c. 1.618.a 617.d
Videte ne quis sciat. Abeuntes aũt diffamauerũt eũ per totã terrã illã 1.653.b 1341.c
Messis quidem multa operarij pauci, rogate dominum messis, &c. 1.923.a
10 Misit dominus Iesus duodecim discipulos suos, præcipiẽs eis et dicẽs, etc. 2.328.c
Estote prudentes sicut serpẽtes, & simplices, &c. 2.453.b & 1.1270.c
Cum tradunt uos nolite cogitare quomodo aut quid loquamini 2.707.d
Nõ enim estis uos qui loquimini, sed spiritus, &c. 2.558.c
Nil opertũ est quod nõ reueletur 2.823.b
Quod dico uobis in tenebris dicite in lumine 1.384.c et 2.102.b
Quid putatis, quia pacẽ ueni mittere in terram? 1.1293.b
Non est discipulus super magistrum, nec seruus supra dominum 2.1182.a
Si patremfamilias Beelzebub uocarũt, quanto magis domesticos eius 2.1065.d
Qui recipit prophetã in nomine prophetæ, &c. 2.399.d
In uiam gentium non abieritis, et in ciuitates, etc. 2.1222.d
11 Cum audisset Ioannes in uinculis opera Christi, etc. 2.334.b
Tu es qui uenturus es, an alium expectamus 2 1448.d 66.d
Quid existis in desertum uidere prophetam &c. 2.327.a
Quid existis in desertum uidere arundinem uento agitatam 2.1064.d 145.a et 1.1128.c

Ecce qui mollibus ueſtiuntur in domibus regum ſunt ibidem
Si in Tyro & Sidone factæ fuiſſent uirtutes, quæ factæ ſunt in uobis, &c. 1.1200.c
Confiteor tibi pater cœli et terræ, quia abſcondiſti hæc à prudentib. 2.1335.c 1432.b
Ita pater quia ſic fuit placitũ ante te 1.844.c
Nemo nouit filiũ niſi pater, & patrem nemo nouit 2.1207.d
Qui habet aures audiendi audiat 2.1312.d
Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, &c. 2.1561.a et 1.1125.d 715.c
Tollite iugum meũ ſuper uos, & diſcite à me quia mitis ſum 1.686.d
Iugum meum enim ſuaue eſt & onus meum leue 2.1493.d 246.d
12 Omne uerbum otioſum quod locuti fuerint homines reddent de eo rationem 10. 1.278.c & 2.315.d
Signum nõ dabitur, niſi ſignũ Ionæ prophetæ 1.1360.b
Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, &c. tom. 1 1129.b
Et ueniens inuenit eam uacantẽ & ſcopis mũdatam 2.142.d
In illo tempore: Loquente Ieſu ad turbas, ecce mater 2.326.a
13 Simile eſt regnum cœlorũ theſauro, &c.
Venerunt uolucres cœli & comederunt 1.865.a (2.352.c
Sole autem orto, quia non habebant radicem aruerunt 1.1180.c
Fallacia diuitiarũ ſuffocat uerbum ſcientiæ 2
Aliud cecidit in terram bonam & dabat fructum, &c. 2.246.a (253.a
Qui ſeminatus eſt in ſpinis hic eſt qui uerbũ dei audit 1.4.d
Colligite pro zizania & ligate ea in faſciculos, &c. 1.337.d & 1449.b
Simile eſt grano ſinapis quod acceptum homo miſit in hortum, &c. 1.633.a
mittet filius hominis angelos ſuos & colligẽt de regno eius, &c. 2.465.a
Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare 1.1148.c
Simile factum eſt regnũ cœlorum homini qui ſeminauit bonũ ſemẽ in agro ſuo 2.150.a
Ideo omnis ſcriba doctus in regno cœlorum ſimilis eſt homini patrifamiliãs 2 1228.d (1523.d
14 Miſit & decollauit Ioannem in carcere
Date illis uos mãducare 1.904.c (1.66.c
15 Sciſquia phariſæi audito uerbo hoc ſcandalizati ſunt 2.114.a
Sinite illos cæci ſunt & duces cæcorũ 2.1033
Si cæcus cæco dux fuerit ambo in foueam cadunt 2.1422.c
Impleuerũt ſeptẽ ſportas fragmẽtis 2.1420
Non quod intrat in os coinquinat hominẽ (d 2 1196.d
16 Abſit à te domine nõ erit tibi 1.78.d
Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã 2.792.c
Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam 2 608.d
Si quis uult uenire poſt me, &c. 2.461.a
Quid prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, &c. 1.1289.b
Vade retrò ſatana, non enim ſapis ea quæ dei ſunt 2.1211.b
17 Helias uenturus eſt & reſtituet omnia 1 701.a
Vt non ſcandalizemus eos 2.1033.b 113.d
Et ecce apparuerunt illis Moyſes & Helias 2 1215.d
Bonum eſt nos hic eſſe 2.1311.b 1233.d
Erant in timore exterriti ibid.
Et cum hæc audiſſent diſcipuli, procidẽrũt in faciem ſuam, &c. 2.1235.c
Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacuit 2.1207.b
14 Qui ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt 1.1228.c
Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, &c. 1
Nonne relinquit nonaginta nouẽ (204.b in montibus 2.475.a
Angeli eorum in cœlis ſemper uident faciem patris qui in cœlis eſt 1.630.c
Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, &c. 2.1499.c
19 Non omnes capiũt uerbũ hoc 1.1306.d
Sunt eunuchi qui caſtrauerũt ſe propter regnum cœlorum 2.1411.b
Vade & uende omnia quæ habes & da pauperibus, &c. 1.878.a
Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, &c. 1.1215.b
In regeneratione cum ſederit filius hominis, in ſede maieſtatis ſuæ 1.114.d 371.c
Omnis qui reliquit domum uel fratres aut ſorores, aut patrem, aut matrem 2.259.b
20 Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamiliãs 2.388.d
Acceperũt & ipſi ſingulos denarios 1.1217
Poteſtis bibere calicem quem ego bibitu-. (d rus ſum 1.562.b & 2.437.c
Calicem meum bibetis, ſedere aũt ad dexterã meam, &c. 1.407.c
Si quis uult inter uos primus eſſe, erit omniũ minimus 2.805.d
21 Et adduxerunt aſinam & pullum & impoſuerunt ſuper eos ueſtimenta ſua, &c. 2.2418.a & 1.10.b
Alij cædebant ramos de arboribus 2.240.c
Benedictus qui uenit in nomine domini 2
Cathedras uẽdentiũ colũbas euertit (240.c
22 Simile factũ eſt regnũ cœlorũ (2.822.b homini regi, &c. 2.605.c
Ligatis pedibus eius ac manibus mittite eum in tenebras exteriores 2.152.b 1304.d
Magiſter ſcimus quia uerax es 2.593.b
Væ uobis ſcribæ et phariſæi quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis 2.1277.b
diliges dominũ deum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua 2 1323.d
23 Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite 2. 1576.d 1431.d 1181.c
Liquantes culicem, camelum autem glutientes 1.1315.d
Decimatis mentã, & anetũ & ciminũ ibid.
Iudicium et miſericordiã & fidem hæc oportuit facere 2.298.a
Sepulchra dealbata foris ſpecioſa intus plena oſſibus mortuorum 1.1318.c
24 Orate ne fuga ueſtra fiat hyeme uel ſabbato 2.661.c 360.b
Dabunt ſigna magna & prodigia: ita ut electi in errorem inducantur, ſi fieri poteſt 2 141.d
Niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro 1.1108.b
Ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, electi 1.461.b
Tunc duo erunt in agro 1.1115.a
Tunc duo erunt in mola, tunc duo erunt in lecto ibidem
Veniet dominus ſerui illius, in die qua nõ ſperat, & hora qua ignorat 1.1246.d
Vbicunq; fuerit corpus illic congregabuntur & aquilæ 1.1090.d
Cœlum & terra tranſibũt, uerba autem mea non 1.563.c
Væ uobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis 2.1212.c
25 Homo quidam fuxit cœnã 2.344.a
Et fatuæ uirgines in uaſis ſuis oleũ nõ ſumpſerunt 2.1064.c
Simile eſt regnum cœlorum decem uirginibus 2.355.d
Et fatuæ uirgines oleũ nõ ſumpſerũt 1.772.b
Date nobis de oleo ueſtro, quia lãpades, etc. 1 279.c
Nouiſſime ueniunt & fatuæ uirgines dicẽtes, domine domine, &c. 1.589.d
Neſcio uos 2 1615.c
Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis 416.b & 1.523.c
Eſuriui & non dediſtis mihi manducare, ſitiui & non dediſtis mihi potũ 1.1288.c
27 Inuenerunt hominem Cyrenæum uenientẽ obuiã ſibi nomine Simonẽ, etc. 1.278.d
Si rex Iſrael eſt, deſcendat de cruce, & credimus ei 2.406.b
Scimus quia ſeductor ille dixit poſt tres dies reſurgam 2.1066.b
28 Erat aſpectus eius ſicut fulgur, & ueſtimenta eius ſicut nix 2.404.d

MArci 2 Tolle grabbatum tuum & uade in domum tuam 2.185.c
3 Et fecit ut eſſent duodecim cũ illo 1.1204
Potens eſt deus de lapidib. ſuſcitare filios (d Abrahæ 1.988.b
4 Sic eſt regnum dei quẽadmodũ ſi iaciat homo ſemen in terrã & dormiat 2.218.b
Vltrò in terra fructificat, primũ herbam, deinde ſpicã, deinde plenũ frumentũ ibid.
5 Quis me tetigit? cui cum diſcipuli reſpondiſſent, &c. 1.689.a
Vade in domum tuam 1.256.c
6 Et diſcubuerunt in partes per centenos et quinquagenos 1.550.d
Pete à me quod uis & dabo tibi. Et iurauit 2 1554.a
Miſit binos & binos 1.1217.a
Si oculus tuus ſimplex fuerit, totũ corpus lucidum erit 2.113.b
7 Miſit digitos ſuos in auriculas, expuẽsq; tetigit linguam eius & ſolutum eſt uinculum linguæ 2.160.b
Nũ quod intrat in os, coinquinat hominem, &c. 2.1066.c
Scis quia phariſæi audito hoc uerbo ſcandalizati ſunt ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Omnis plãtatio quam nõ plantauit pater me us ibid.
8 Misereor super turbã quia ecce iam,etc. 2.303.c & 1.11.c
9 Credo domine,adiuua incredulitatẽ meam 1.354.d & 218.a
Surde et mute spiritus, ego tibi præcipio exi ab eo,&c. 1.1114.b 191.d 369.d
Habete sal in uobis & pacẽ habete inter uos 1.1241.c & 2.653.c
Et nesumẽta eius facta sunt cãdida 1.1099.d
bonum est nos hic esse 2.1311.b
10 Domino autem cæci sedentes iuxta uiam clamauerunt 1.633.b
11 Adduxerunt asinam, &c. & eum desuper fecerunt 2.240.c
Nondum erat tempus ficorum 2.1030.a
Ne ex te posthac quisquam fructũ in æternũ edat 2.1598.c
13 Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, dabuntq; signa magna, & prodigia 1 1164.c
Imo uidebunt filium hominis uenientem in nube 2.1318.b
De die aũt illa & hora nemo scit 2.1325.b & 1030.b
14 Accepto pane gratias egit 1.50.c
Væ uobis diuitibus qui habetis consolationẽ uestram 1.1259.d
Ille uerò relicta Sindone nudus aufugit tom. 2 159.b
16 Maria Magdalenæ & Maria Iacobi & Salome emerunt arom. 2.403.b.1562.c
Recumbentibus undecim discipulis apparuit eius Iesus,&c. 2.443.c
Euntes in uniuersum mũdum prædicate Euãgeliũ omni creaturæ 1.186.a 2.1557.b
LVc 1 Erãt iusti ambo ante deũ 1.1202.b
Et occultabat se mẽsib.quinq; 2.1463.d
In mense autem sexto missus est angelus Gabriel á Deo 2.478.a
Virtus altissimi obumbrabit tibi 1.597.d & 1127.b
Quod nascetur ex te sanctum uocabitur filius dei 1.626.d
Ecce ancilla domini,fiat mihi sicut dicis tom. 2 1088.b
Vnde ego digna ut mater domini ueniat ad me ibid.
Ipse præcedet ante illũ ĩ spiritu et uirtute He
Deposuit potẽtes de sedib.& (liæ.2.339.a exaltauit humiles 2.1581.d
Illuminare his qui in tenebris & umbra mortis sedent 1.108.c
Benedicta tu in mulierib.et benedict⁹ fructus
Erexit cornu saluis no (uẽtris tui.2.1208.d bis in domo Dauid 2.1243.a 1620.d
Ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis 2
Tu quidem puer propheta altissimi (466.d uocaberis,&c. 2.1286.c & 1.635.a
Præibis ante faciẽ domini parare uias eius 1 635.a
2 Exijt edictũ à Cæs.Augusto,&c.234.2.a
Et reclinauerunt eum in præsepio 1.213.a
Inuenietis infantem paruum inuolutum positum in præsepio 1.1042.c
Cum factus esset annorũ duodecim,remansit puer Iesus in Hierusalem 1.1299.d
Inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum 1.1299.d
Sedebat dominusin templo cum esset annorũ duodecim 2.73.c
3 Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris (saris 2.394.b securis ad radicẽ arboris posita est 1.1290.c
Iesus autem erat triginta annorum cum inciperet prædicare 1.1299.d
4 Scimus quod sis sanctus dei 1.74.d
Dominũ deũ tuũ adorabis & illi soli seruies
5 Ascendit Iesus in nauiculã (2.1047.b Petri,& rogauit ut à terra educeretur
Ille autem sedebat in deserto & (1.573.c orabat 1.203.b
6 Exijt in montem orare 1.954.a
Diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos 1 513.b
Dimittite & dimittetur uobis,date & dabitur uobis 1.744.c
Hypocrita eijce primũ trabẽ de oculo tuo 1
7 Ecce defunctus efferebatur,fi (1268.a lius unicus eius 2.591.b
Rogabat Iesum quidam Pharisæus ut manducaret cum illo 2.446.a
Et ferebat alabastrum 2.921.d
Stans ẽq; ad pedes eius à tergo 2.1496.b
Dimissa sunt ei peccata multa,quoniã dilexit multum 2.877.d
Quis putas est fidelis dispẽsator & prudens
8 Cũ turba plurima cõueniret (1.1322.a ad Iesum 2.367.c
Qui habet aures audiendi audiat 2.209.a
Si ejcis nos,mitte nos in gregẽ porcorũ 1
Reuertere primum in domum tuam, (31.d & narra quanta tibi fecerit deus 1.206.a
9 Si quis uult uenire post me ab= (536.d neget semetipsum 1.1133.c
Nemo mittens manum in aratrũ, & aspiciẽs retrò,aptus est regno dei 2.87.d
Zachæus cum uidere præ turba nihil posset, sycomori,&c. 1.934.c
Sine mortuos sepelire mortuos 1.117.656.d
Bonum est nos hic esse 2.1311.b
10 Designauit dominus Iesus et alios septuaginta duos,&c. 2.374.d
Nolite gaudere in hoc, sed potius gaudete et exultate 2.274.a 1083.a
Videbam Satanam quasi fulgur, de cœlo cadentẽ 2.1274.b 1260.c. & 1.770.a
Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientib.1.905.b
Multi reges & prophetæ uoluerunt uidere quæ uidetis 2.236.a
Infundens uinum & oleũ 1.671.d 1247.b
Martha satagebat circa frequens ministriũ, Maria autem sedebat,&c. 2.1563.a
Martha Martha solicita es & turbaris erga plurima 1.206.d
11 Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra 1.501.d
Et ne nos inducas in tentationem 1.443.d
Veni foras Lazare 1.746.b
Omne regnũ in seipsum diuisum non stabit 2
12 Quid faciam,quia non habeo (1180.d quò congregem fructus meos 1.498.d
Hac nocte repetent animã tuã à te 1.826.a 1.731.c & 597.a 25.a
Sint lumbi uestri præcincti et lucernæ ardentes 1.942.b & 2.360.c
Quis putas est dispensator fidelis & prudẽs
Ignem ueni mittere in terram,& (1.1322.a quid uolo nisi,&c. 2.452.c & 97.d &
Cũ uadis cũ aduersario tuo ad prin (77.d cipem,in uia 2.520.d
Melius est corpus quàm uestimẽtũ 1.1288.b
13 Arborem facite & bonã,&c. 2.456.c
Quis uestrum bouẽ aut asinum suum nõ soluit in die sabbati,&c. 2.1124.c
Cõtẽdite intrare per angustã portã 1.401.a
14 Homo quidã fecit cœnã magnã 2.491.c
Exi citò in plateas, & in uicos ciuitatis,& pauperes ac debiles,&c. 2.1538.a
Omnis qui se exaltat,humiliabitur,&c. to. 2.1001.d 1505.d
Si quis uenit ad me, & non odit patrem suũ & matrem,&c. 1.228.d & 2.499.d
Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet,&c. 2.461.d
15 Erant appropinquantes ad Iesum publicani & peccatores,&c. 2.473.c
Aut quæ mulier habens drachmas decem & si perdiderit drach.unam ibid.& 1398.b
Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente,&c 1.77.b
Reuersus in se dixit:Quãti mercenarij in domo patris mei abundant panib. 1.1355.b
Citò proferte stolam primam 1.406.a
16 Audiebant autem omnia hæc pharisæi, qui erant auari 1.456.a
Vos estis qui iustificatis uos corã hominibus
Homo quidam erat diues,& in= (2.442.c duebatur purpura 2.524.c & 1.843.d
Erat autem pauper ibidem
Pater Abraham miserere mei & mitte Lazarum,ut intingat 1.596.a 425.b
Recepisti bona in uita tua 1.1301.c
Rogo te pater Abraham ut mittas eum in domum patris mei,&c. 1.254.b
17 Occurrerunt Christo decem uiri leprosi
Vbicunq; fuerit corpus,illuc con= (1.144.b gregabuntur & aquilæ 1.1439.c
18 Ecce ascendimus Hierosolymã 2.322.a
Deus gratias ago tibi, nõ sum sicut cæteri hominum 2.114.b
Deus propitius esto mihi 2.543.d
Ieiuno bis in sabbatho, decimas do omnium quæ possideo 1.651.d
Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur 2.1001.d
Cum appropinquaret Iesus Hierusalẽ,uidens ciuitatem,&c. 2.517.c
Negociamini dum uenio 2.709.d
Habenti dabitur & abundabit, ei autem qui non habet,&c. 2.53.b
Multi uestimenta sua sternebant in uia et clamabant dicentes, Osanna,benedictus qui, &c 2.240.b
21 In illo tempore dixit Iesus discipulis suis: cum audietis prælia,&c 2.485.b
In patiẽtia uestra possidebitis animas uestras 1.147.d & 1267.a & 2.1065.b
Proficiebat autem uidua duo æra minuta 2.
n illo tempore,dixit Iesus discipulis (922.b
I suis:Erunt signa in sole 2.318.b
22 Ego autem in medio uestri sum sicut qui minis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ministrat 2.1304.a
Nunc autem qui habet tunicam uēdat eam et emat gladium 2.136.d
23 Si in uiridi ligno hæc faciūt in arido quid fiet 1.405.b
ni erogabat autem Herodes illum multis ser mombus,&c. 1.749.d
At ipse nihil illi respondebat 1.372.b
Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt 2 624.a
Hodie mecum eris in paradiso 2.289.c
24 Et inuenerunt lapidem reuolutum à mo numento 2.1545.b
Et factum est dum mēte constrmatæ essent de hoc,ecce duo uiri 1.39.d
Vos autem sedete in ciuitate donec induami= ni uirtute ex alto 2.1249.b
Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die in castel lum,&c. 414.a
Hæc sunt uerba quæ locut⁹ sum ad uos,cū ad huc essem uobiscum,&c. 2.418.a
I Oban.1 In principio erat uerbum,& uer bum erat apud deū,&c. 1.154.d
In propria uenit & sui eum non receperunt 1 471.d
Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios dei fieri 2.150.c
Verbum caro factum est & habitauit in no= bis 2.1087.d
Super quem uideris spiritum descendentem, & manentem super eum 1.60.c
Non sum propheta 2.1436.d
Ecce agnus dei,ecce qui tollit peccata mundi 2 66.d
Miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & Leuitas ad Ioannem,&c. 2.338.a
Cum esses sub ficu uidi 1.611.b
2 Quid mihi et tibi mulier nōdum uenit ho ra mea 2.1030.d
Implete hydrias aqua 2.104.a
Cathedras uendentiū collibat euertit 2.380.d
3 Spiritus ubi uult spirat & uocem eius au= dis,&c. 1.914.d
Illū oportet crescere,me aūt minui 2.397.b
Nemo ascendit in cœlum nisi qui de cœlo de= scendit 2.1088.a
Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu san cto,&c. 2.954.c
Qui de cœlo uenit super omnes est 2.1208.a
Qui habet sponsam sponsus est 2.396.d
4 Erat quidam regulus,cuius filius infirma batur 2.441.a
5 Tolle grabbatum tuum & uade in domū tuam 2.185.c
Ille erat lucerna ardens & lucens 2.173.c
6 Iesus ergo cū cognouisset quia uenturi es= sent,ut raperent eum,&c. 1.1229.c
Quæritis me non quia uidistis signa,sed quia manducastis ex panibus meis,&c. 1.791.c
Eum qui uenit ad me non ejctam foras,&c. 1 1211.b
Ego sum panis uiuus qui de cœlo descēdit 10. 2 1208.a
7 Qui credit in me,sicut dicit scriptura flu mina de uentre,&c. 2.755.c
8 Qui sine peccato est primus in illam lapidē mittat 1.7.b
Omnis qui peccat seruus est peccati 1.129.c
Ego sum lux mundi 1.103.d
Si uos filius liberauerit uerè liberi estis 10. 2 1579.d
Vos de hoc mūdo estis, ego autem nō sum de hoc mundo 2.1208.a
9 Me oportet operari opera eius qui me mi sit 2.549.d
Hoc cum dixisset expuit in terram & fecit lu tum ex sputo,&c. 1.266.b
Da gloriam deo, nos scimus quia hic homo peccator est 2.1272.a
Tu sis discipulus eius 1.764.b
10 Qui intrat per ostium pastor est ouium 2 201.d
Qui non intrat per ostium in ouile,sed ascen dit aliunde,fur est & latro 2.1071.a
Ego sum ostium ibid.
Per me si quis introierit saluabitur,&c. 10. 2 206.a
Oues meæ ueniēt,et pascua inueniēt 2.1171.c
Hyems autem erat 1.24.d
Sicut nouit me pater & ego nosco patrem 2 1207.d
11 Iesus infremuit spiritu & turbauit seip= sum 1.76.a
Vbi posuisti eum 2.1031.b
Lazare ueni foras 1.746.b
Quid facimus,quia hic homo multa signa fa cit 1.607.a
Expedit unū hominem mori pro populo, ut non tota gens perest 1.764.b
12 Nunc princeps huius mundi ejcietur fo ras 1.580.d
Cum exaltatus fuero à terra omnia trahā ad meipsum 2.874.d
13 Cum diabolus iam misisset in cor,ut tra= deret eum Iudas 2.1256.d
Sciens Iesus quia omnia dedit ei pater in ma= nus 1.75.d
Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lauet, sed est totus mundus 2.1069.b
Nūc clarificatus est filius hominis 2.1596.d
In hoc scietur qi mei est is discip. 2.1084.b
Si quis diligit me, sermonem meum seruabit 2.449.c 1302.c.983.a
Ego rogabo patrem & aliū paracletum da= bit uobis 1.155.a
Pacem meam do uobis,pacem meā relinquo uobis 2.926.a
Iam non multa loquar uobiscum: uenit enim princeps mundi huius 2.522.b
15 Hoc est præceptū meū ut diligatis inuicē, sicut dilexi uos 2.435.d
Pater meus agricola est,et omnem palmitem in me non ferentem fructum 2.938.d
Si opera non fecissem in eis peccatum non ha berent 2.1207.a
Vos amici mei estis si feceritis quæ ego præ= cipio uobis 1.907.c
16 Si ego non abiero, paracletus non ueniet 1 260.c
Si quid petieritis patrem in nomine meo,da= bit uobis 2.439.d
Palā de patre meo annunciabo uob. 2.618.c
Hæc locutus sum uobis,ut in me pacē habea= tis 1.862.d
Venit hora cum iam nō in prouerbijs loquar uobis 1.1008.d
Mūdus gaudebit,& uos lugebitis 2.1065.a
Iterum uidebo uos,et gaudebit cor uestrū ib.
17 Pater clarifica filiū tuum ut & filius tuus clarificet te 1.938.d
18 Quia frigus erat & stabant ad prunas cale= faciebat se 1.25.a
Abierunt retrorsum,& ceciderūt in terram 2 140.d
19 Non haberes in me potestatem ullam nisi tibi data esset desuper 1.75.c
Ecce mater tua 2.1030.d
Inclinato capite tradidit spiritum 1.376.b
20 In illo tempore una sabbati Maria Mag= dalena uenit mane 2.407.c
Tulerunt dominum de monumento, & nesci mus 1.71.d
Noli me tangere, nondum enim ascēdi ad pa trem 1.879
Cum serò esset una die sabbatorum & fores essent clausæ 2.1451.b
Maria stabat ad monumentum foris plorans 2 421.b
Accipite spiritum sanctum: quorum remiseri tis 1.957.a
21 Manifestauit se iterum Iesus discipulis su= is 2.416.c
Simon Ioannis amas me? pasce oues meas to. 2 416.c
Cū senueris extendes manus tuas 1.1079.c
A Ct.1 Quæ cœpit Iesus facere & docere 2 211.a
Ecce duo uiri steterunt iuxta illos in uestibus albis 2.444.d
Conuescens præcepit eis,ab Hierosolymis ne discederent 2.444.a
Hic possedit agrum de mercede iniquitatis 1 318.d
2 Dū cōplerētur dies pētecostes 2.1451.c
Factus est repente de cœlo sonus 2.1434.d
Cecidit spiritus domini super eos 1.49.b
Alij autem irridentes dicebāt quia musto ple ni sunt 2.1218.c
Iesum Nazarenū uirum approbatum à deo in uobis in uirtutibus 1.1316.d
Quem deus suscitauit à mortuis 1.405.d
Pœnitentiam agite,et baptizetur unusquisq; uestrum 1.1311.d
4 Vnum quippe eis cor erat & anima una 2 1230.d
7 Video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris 2.447 b.1213.c
8 Pecunia tua tecū sit in pditionē 2.1071.d
9 Et Saulus cecidit in faciem 1.1062.b
Ceciderunt quasi squamæ ab oculis eius tom. 1 1159.b
Ego sum Iesus Nazarænus quem tu perseque ris 1.1159.d
Aenea sanet te dominus Iesus Christus surge & sterne tibi 1.788.c
10 Orationes tuæ & eleemosynæ ascende= runt in conspectum dei 2.269.a
Apparuit linteum in quo animalia iacebant 1 1147.d
Surge,& ipse ego homo sum 1.723.d
13 Quia indignos uos feciſtis uitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes 2.1321.b
14 Per multas tribulationes oportet nos in= troire in regnum dei 2.1219.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 Genus ergo cum simus dei 1.688.a
20 Mũdus sum à sanguine omnium 2.174.c
21 Ego sum Iesus Nazarænus quẽ tu perse= queris 1.1317.a
Surge & ingredere ciuitatem & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere ibid.
23 De spe et resurrectione mortuorũ ego iu= dicor 1.1173.a 1295.a
ROm.1 Iustus aũt ex fide uiuit 2.28.d
Cum cognouissent deum, nõ sicut deum glorificauerunt 2.179.b
Fœminæ eorum immutauerũt naturalem u= sum 1.764.a
2 Ignoras quoniam benignitas dei ad pœni= tentiam te adducit? secundum duritiam au tem, &c. 2.180.b
Inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium 1.107.b
3 Est autẽ deus uerax, omnis autẽ homo men dax 2.568.d
5 Christus pro impijs mortuus est 1.126.a
Non regnet peccatum in uestro mortali cor= pore 1.458.d
Humanum dico propter infirmitatem carnis uestræ 1.660.d
Quem ergo fructum tunc habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis 1.9.b
7 Itaq; iam nõ ego operor illud sed quod in= habitat in me peccatum 2.1601.b
Velle adiacet mihi perficere autem bonũ nõ inuenio 1.991.d
Video aliam legem in membris meis, repug= nantem legi mentis meæ 1.637.d
Non quod uolo bonum hoc ago, sed, &c. to. 2 1487.b
8 Qui in carne sunt, deo placere nõ possunt 2 1069.c
Vos autem non estis in carne sed in spiritu 1 502.c
Heredes dei cohæredes Christi 2.1564.a
Qui enim spiritu dei aguntur hi filij dei sunt 2 635.a
Si quis spiritum Christi non habet, hic nõ est eius 2.421.a
Ipse spiritus postulat pro nobis gemitib⁹ ine narrabilibus 1.49.b
Vanitati enim subiecta est creatura non uo= lens 1.128.a
Ipsa creatura liberabitur à seruitute corru= ptionis 1.247.a
Diligentibus deum omnia cooperãtur in bo= num 2.1504.c
9 Quorum patres ex quibus Christus secun= dum carnem qui est, super omnia deus to. 2 125.b
Qui est super omnia deus benedictus in secu la 2.219.b
O homo tu quis es qui respondeas deo tom. 1.301.c & 2.1252.b
Nunquid dicet figmentũ ei qui se finxit, qua= re me fecisti sic 1.301.d
10 Finis legis Christus ad iustitiam credenti 2 236.d
Corde creditur ad iustitiam 2.1597.d
11 Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt om= nia 1.994.c
O altitudo diuitiarũ sapientiæ dei 1.1265.c
Noli altum sapere sed time 2.1259.d
12 Vt exhibeatis corpora uestra hostiam ui uentem 2.315.a
Si fieri potest, quod ex uobis est 1.1293.c
Quoniam ex ipso, & per ipsum & in ipso sunt omnia 2.233.c
Ipsi gloria in secula seculorum amen ibid.
13 Vis non timere potestatem? bonum fac to. 2 1321.d
Nox præcessit, dies autem appropinquauit 2 963.d
Carnis curam ne feceritis in concupiscentijs 1 341.a
14 Nemo nostrũ sibi uiuit & nemo sibi mo= ritur 2.312.d
Alius iudicat diem inter diẽ, alius iudicat om nem diem 1.11.d
Qui non manducat manducantẽ non iudicet 2 707.c
15 Quæcunq; scripta sunt, ad nostrã doctri nam scripta sunt ibid.d
Salutate Priscam & Aquilam adiutores me= os 2.1476.b
Salutat uos Timotheus adiutor meus, Lucas & Iason ibid.
1 COr. 1 Gratias ago deo meo semper pro uobis in gratia dei quæ data est uobis 2.176.d
Quia enim non cognouit mundus per sapien tiam deum, &c. 1.962.d
Ego sum Pauli, ego Apollo, ego uerò Cephæ 2 803.b
Qui factus est sapientia uobis à deo & iusti= tia 1.538.a
Nos autem prædicamus Christum crucifixũ, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam 2.335.c
2 Nihil me iudicaui scire inter uos nisi Chri stum Iesum, &c. 2.151.a
3 Non potui uobis loqui tanquam spiritua= libus 2.1439.b
Lac uobis potum dedi non escam 2.118.d
Cum sit inter uos zelus & contentio, nonne carnales estis 1.106.d
Adiutores dei sumus 1.570.b
Neq; qui plantat est aliquid neque qui rigat, &c. ibid.
Vnusquisq; mercedem accipiet secundum su um laborem 2.1428.d
Fundamẽtum aliud nemo potest ponere præ ter id, &c. 2.946.b
Si quis superædificauerit super hoc funda= mento aurum, &c. 1.1455.b
Sapientia huius mũdi, stultitia est apud deum 1 380.d
Tẽplũ dei sanctũ est quod estis uos 2.1321.d
Litera occidit, spiritꝰ aũt uiuificat 2.1435.b
Qui emunt tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utan= tur 1.1300.c
4 Mihi pro minimo est ut à uobis iudicer, aut ab humano die 1.160.a
Sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iu dicat me, &c. ibid.
Sed neq; meipsum iudico: nihil enim mihi cõ= scius sum ibid.
Quid uultis, in uirga ueniã ad uos 2.655.d
6 Secularia igitur iudicia si habueritis, con temptibiles qui sunt in Ecclesia, illos cõsti tuite 1.1278.c
Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed san ctificati estis 1.1311.d
Omnia mihi licẽt, sed nõ omnia expediũt, o= mnia mihi licẽt sed ego sub nullius redigar potestatem 1.139.b
Qui adhæret deo, unus spiritus est 2.1389.c
7 De quibus scripsistis mihi, bonũ est homi ni mulierem non tangere 1.1303.b
Propter fornicationes autem unusquisq; suã uxorem habeat 2.653.d
Hoc autem dico secundum indulgentiam nõ secundum imperium 2.1198.a
Tribulationem tamen carnis habebunt hu= iusmodi 1.413.d
Qui habent uxorem tanquam non habentes sint, &c. 1.1302.c
Præterit enim figura huius mundi ibid.
Hoc ad utilitatem uestram dico, non, &c. to. 1 1504.c
Vt sit sancta carne & spiritu 2.1572.c
Circumcisio nihil prodest, &c. 2.1307.b
8 Scientia inflat, charitas autem ædificat 1 278.b
9 Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, ut Iu dæos lucrarer 1.201.d
Omnia omnibus factus sum ut omnes saluos facerem ibid.
Castigo corpus meum, & in seruitutem redi go 2.463.a
Qui Euangelium annunciat de Euangelio ui uat, &c. 2.1217.c
10 Petra autem erat Christus 2.583.d
Neq; idololatræ efficiamini sicut quidam ex ipsis, &c. 1.356.a
Fidelis deus qui nõ patietur uos tẽtari supra, &c. 1.325.a
In carne ambulantes non secundum carnẽ mi litamus 258.c
Tentatio uos non apprehendat nisi humana 1 714.a
11 Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat 2.1262.c
Si nosmetipsos iudicaremus non utiq; iudica remur 2.1055.d
12 Vos estis corpus Christi & mẽbra de mẽ= bro 1.1152.c
13 Si linguis hominum loquar & angelo= rum, charitatem autem non habeam, &c. 1 1112.c
Si tradidero corpus meũ ita ardeam, charita tem autem non habuero, &c. 1.602.a
Charitas patiens est benigna, &c. 1.744.b
Videmus nunc per speculum in ænigmate to. 2.1377.b 1207.c
Nolite pueri effici sensibus sed malitia paruu li estote 2.1499.c
15 Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus, &c. 2.165.c
Plus illis omnibus laboraui: Non autem ego, &c. 2.139.c
Tu quod seminas, non uiuificatur, nisi prius 1 484.a
Caro & sanguis regnũ dei possidere non pos sunt 1.483.c
Gratia dei sum id quod sum, &c. 1.662.c
Sicuti portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem eius qui de cœlo descen dit

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit 2.80.a
Secundus homo de cœlo cœlestis 2.1208.a
Sicut in Adã omnes moriuntur, ita et in Christo omnes uiuificabuntur 2.954.c
2 Cor. 1 Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ 1.284.d
Non quia dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudij 1.874.d
Nunquid leuitate usus sum, aut quæ cogito secundum carnem cogito, &c. 1.1284.b
Qui dedit nobis pignus spiritus 1.524.b
2 Cui aliquid donastis & ego in persona Christi 1.1136.a & 2.113.b
Christi bonus odor sumus deo 2.921.d
Non enim sumus sicut plurimi adulterantes uerbum dei 1.750.a
Sicut ex deo corã Deo loquimur 1.1296.d
3 Vsq; in hodiernum diem cum legitur Moyses, &c. 1.311.c
4 Non enim sumus sicut plurimi adulterantes uerbum dei 1.553.a
In quo quis audet, in insipientia dico, audeo, &c. 1.654.a
5 Si qua igitur in Christo noua creatura, etc. 2 156.c
Siue mente excedimus deo, siue sobrij sumus uobis 1.1242.d
6 Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ, &c. 2.1376.a
Per infamiam & bonam famam, ut seductores & ueraces 2.1066.a
Templum dei sanctum est, quod estis uos to. 2 1147.d
7 Nam cum uenimus in Macedoniam, &c. 1 1069.a
Foris pugnæ, intus timores 1.79.c
8 Scimus quia nihil est Idolum 1.101.c
9 Vnusquisq; prout destinauit in corde suo 2 1228.b
11 Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis 1.98.d
In labore, in ærumna, in uigilijs multis, &c. 1 101.c
In periculis fluminũ, periculis latronum, periculis, &c. 1.79.c
Quis infirmatur, & ego non infirmor? &c. 2 463.a
12 Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam prophetas, &c. 2.294.a
Parco autem, ne quis me existimet supra id quod uidet in me, &c. 1.588.d
Scio hominem raptum usq; ad tertium cœlũ 2 1222.c
13 Vosmetipsos tentate si estis in fide, ipsi uos probate 1.1075.c
14 Nullus ei similis ĩ legislatorib. 1.894.d
Gal. 2 Viuo autem iam non ego, uiuit uerò in me Christus 2.462.c
4 Filioli mei, quos iterũ parturio, donec formetur Christus in uobis 1.1023.c
Illa autem quæ sursum est Hierusalem, libera est, &c 2.582.c
Sicut is qui secundum carnem est, persequebatur eum, &c. 2.1065.b
Vos autem in carne non estis, sed in spiritu 1 483.d
5 Per charitatem seruite inuicem 1.949.b
Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt, &c. 1.278.d
In Christo Iesu neq; circumcisio aliquid ualet, &c. 2.156.c
Inuicem onera uestra portate & sic adimplebitis legem Christi 1.1301.d
6 Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, &c. 1.1264.b
Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi 2.617.d
Opus suum probet unusquisq; & sic in semet ipso gloriam habebit & non in altero to. 2 1064.b
Quæcunq; seminauerit homo, hæc & metet 2 612.b
Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem 2.1409.c
Mihi mundus crucifixus est & ego mundo 1.133.b & 630.a
Ephe. 1 Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo 1.1088.a
Supra omnem principatum & potestatem et uirtutem, &c. 2.478.d
3 Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, &c. 1.353.b
4 Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis 1.1291.c
Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, &c. 1.1267.d
Erit deus omnia in omnibus 2.1294.a
5 Redimentes tempus quoniam dies mali sunt 1.167.d
Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, nõ habentem maculam, &c. 1.696.c
6 Non est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinem 2.1525.d
State ergo succincti lumbis in ueritate to. 2 1304.b
Calciati pedes in præparationem Euangelij pacis 2.51.a
Philip. 1 Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum 2.220.c
Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse, multo melius ibid.
Cupio dissolui & esse cum Christo 1.128.b
2 Superiores sibi inuicem arbitrantes to. 1 1189.d
Qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualẽ deo, &c. 1.42.c
Dominus exaltauit illum & dedit illi nomẽ, &c. 2.1207.b
Qui cum esset diues, pauper pro nobis factus est 2.584.c
In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis, &c. 2.1025.c
3 Vnum autem, quæ retro sunt oblitus tom. 2.1156.d 2.88.b
Nostra conuersatio in cœlis est, unde etiã saluatorem expectamus, &c. 2.81.b
4 Scio & humiliari, scio & abundare, ubique & in omnibus bonis, &c. 2.273.b
Scio manducare & esurire 2.1479.b
Non quæro datum sed requiro fructum to. 1.645.c 2.1217.c
1 Thessalon. 2 Nec quærentes ab hominibus gloriã, neq; à uobis, neq; ab alijs, &c. 1.823.c
2 Volui uenire ad uos ego quidem Paulus, et semel & iterum, &c. 1.923.c
3 Nemo moueatur in tribulationibus istis, &c. 1.179.d
Ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus ibi.
4 Nolumus autem uos ignorare fratres, de dormientibus, ut non contristemini to. 1.407.a 2.987.c
Dies domini sicut fur in nocte ita ueniet to. 1 231.d
5 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehendat 1 826.a
Sine intermissione orate 2.1238.c
2 Thess. 1 Ita ut & nos ipsi in uobis gloriemur in Ecclesijs Dei pro patientia, &c. 1.141.b
2 Dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui 1.461.a
Vt reueletur in suo tempore 1.969.a
3 Si quis non obedit uerbo nostro, per epistolam hunc notate, &c. 1.1293.d
Et nolite ut inimicum existimare illum ibid.
Col. 1 Siue throni, siue dominationes, siue principatus 2.132.b
2 Ex quo totum corpus per nexus et cõiunctiones subministratũ, &c. 2.104.d
Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ, &c, 1.1285.a
Quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter 2.1248.d
3 Super omnia autem hæc charitatẽ habentes, &c. 1.961.c 2.1181.a
4 Orantes simul & pro nobis ut deus aperiat nobis ostium uerbi, &c. 1.984.b
Salutat uos Aristarchus cõsobrin⁹ Barnabæ, & Ioannes, &c. 2.1476.a
1 Tim. 2 Quia salua erit per filiorũ generationem 1.413.c
Docere autem mulieri non permitto 1.67.b
3 Si quis episcopatum desiderat, opus bonũ desiderat, &c. 1.1232.d
Oportet autem episcopũ irreprehensibilem esse 1.1232.d
Non neophytum ne superbiat 2.817.d
Apparuit angelis, prædicatũ est gẽtibus, etc. 1 1175.b
4 Præcipe hæc & doce nemo adolescentiam tuam despiciat 2.74.a
Ne cui manum citò imponas 2.985.b
Modico uino utere, propter stomachum, etc. 2 330.d
Seniorem te non increpaueris, sed admone ut patrem 2.922.c
6 Qui lucem habitat inaccessibilem, quem uidit nullus, etc. 1.631.a
Qui solus habet immortalitatem 1.829.a
Radix omniũ malorũ est cupiditas 1.678.a
Diuitibus huius seculi præcipe non superbe sapere 1.1259.d
2 Tim. 2 Laboro usq; ad uincula quasi male operans, sed 1.103.a
Si cõpatimur et conregnabimus 2.1440.b
4 Instã oportune importune 1.1242.a
Non solum aũt mihi, sed et his qui diligũt aduentum eius 2.308.b
Ad Titum 1 Qui confitentur se nosse deum, factis autem negãt 1.104.a
2 Vt exhiberet sibi gloriosam Eccl. 1.696.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

HEb. 1 Qui cum sit splendor gloriæ & figura substãtiæ eius port. 2.1207.b
4 Viuus est sermo dei, & efficax & penetrabilior 2.300.c
Compagum quoq; & medullarum & discretor cogitationum 2.300.c
9 In qua urna aurea habens manna & uirga Aaron & tabulæ 1.1243.c
10 Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis 1.134.d
Tanto magis quãto uideritis appropinquantem diem 1.125.a
11 Sine fide impossibile est placere deo tom. 1 52.d
Est autem fides sperandarum rerum substantia 2.433.b
12 Deus noster ignis cõsumẽs est 2.452.b
Quem diligit dominus castigat, flagellat to. 2.938.d 1055.d
Abraham in casulis habitat 1.289.b
Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam 2.1072.b
Et sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel 1.439.d
IAc 1 Apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obũbratio 1.418.d
Ira uiri iustitiam non operatur 2.1002.c
Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum ibid.
2 Fides sine operibus mortua est 2.991.c
4 Quicunq; amicus huius seculi esse uoluerit, inimicus dei constituetur 2.551.a
5 Orate pro inuicem, ut saluemini 2.835.b
1 PEtri 1 Regenerauit nos in spem uiuam 1 203.c
Propter quod succincti lumbos mẽtis uestræ, sobrij 1.712.d
In quẽ desiderant angeli prospicere 1.630.c
Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam 2 1614.b
2 Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius 1.50.d
3 Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes 1.949.a
Parati semper ad satisfactionem omni poscẽti uos rationem, &c. 1.1257.b
4 Estote prudentes, & uigilate in orationibus ante omnia 2.121.c
Nemo uestrum patiatur quasi homicida, aut fur 1.80.c
5 Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam 2.1432.b
Seniores qui in uobis sunt obsecro cõsenior, &c. 1.1250.a
2 PEtri 1 Ministrate in fide uestra uirtutem, in uirtute scientiã 1.1284.d
In abstinentia aũt patientiam 1.1285.a
Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui 2.1207.b
2 Et iustum Loth oppressum à nefandorum iniustitia 1.3.a
Canis reuersus ad suum uomitum, & sus lota in uolutabrũ luti 1.1309
3 Qui uult omnes homines saluos fieri & ad agnitionẽ ueritatis uenire 2.1557.b
Sicut et charissimus frater noster Paul. 2.125.d
1 IOan. 1 Omne quod in mundo est, concupiscentia est carnis 2.274.b
Quod uidimus & audiuimus & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ tom. 2 1208.b
2 Qui se dicit nosse deum & mandata eius non custodit mendax est 2.313.d
Nolite diligere mundum neq; ea quæ in mundo sunt 1.590.d
Si quis diligit mundum non est charitas patris in eo 1.590.d
3 Similes ei erimus, quoniam uidebimus eũ sicuti est 2.81.a
Omnis qui natus ex deo est non peccat, quia generatio cœlestis seruat eum 2.1564.c
Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus 1.358.d
Cum apparuerit, similes ei erimus quoniã uidebimus eum sicuti est 1.623.b
4 Perfecta charitas foras mittit timorem 2 886.d
5 Mandata eius grauia nõ sunt 2.1493.d
Peccatum est ad mortem pro illo ne quis oret 1.556.d & 2.1593.d
Scimus quia filius dei uenit et dedit nobis sensum 2.1088.a
Vt cognoscamus uerum deum ibid.
Et simus in uero eius filio Iesu Christo ibid.
APoc. 1 Zona aurea ad mammillas cinctus fuit 1.1182.a
2 Dabo illi calculum candidum & in calculo nomen nouum scriptum 1.633.d
Esto uigilans & confirma cætera quæ moritura erant 1.1317.c
3 Esto uigilans, & confirma cætera quæ moritura erant 1.1317.c
Qui uicerit, faciam illum columnam templo dei mei 1.576.a
Vtinã frigidus esses aut calidus 1 1317.d
Suadeo tibi emere à me aurum ignotum to. 1 123.c
Dicis quod diues sum & locuples 1.1171.a
Qui uicerit faciã eum sedere in throno meo 2.1265.b 879.a
Collyrio inũge oculos tuos, ut uideas 1.1236.
4 Et in circuitu sedis sedilia uigintiqua (b tuor, & super sedes, &c. 2.1439.c
Adorauerunt uiuentem in secula seculorum 1 741.c
5 Nemo inuentus est dignus, neq; in cœlo, neq; in terra 1.1457.c
6 Vidi subter altare animas interfectorum propter uerbum dei, &c. 1.28.c
Factus est sol ut saccus cilicinus 1 294.a
Et datæ eis sunt stolæ albæ 2.572.a
7 Et palmæ in manibus eorum 2.250.b
8 Factum est silentium in cœlo quasi dimidia hora 1.1026.c
9 Potestas equorum in ore & in caudis eorum erat 1.1156.d
10 Signa quæ locuta sunt septem tonitrua 1 298.b
11 Atrium quod foris templum est eijce foras & ne metiaris illud 1.945.b
12 Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius 1.1180.b
Proiectus est accusator fratrum nostrorũ qui accusabat illos, &c. 1.31
Væ terræ & mari, quia descẽdit diabolus ad uos 1.1168.d
Misit Draco caudam & traxit tertiam partem stellarum 1.103.b
13 Vidi aliam bestiam ascendentẽ de terra, habentem duo cornua 1.1163.b
Ita ut ignem faciat de cœlo descendere ibid.
Hi sunt qui cum mulieribus nõ sunt inquinati 1.1306.c
14 Vidi, & ecce nubem candidam & super nubem sedentem similem, &c. 1.1139.b
Et canticum cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa, &c. 1.1306.c
16 Quartus angelus effudit phialam suam in solem 1.1180.d
Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua ne nudus ambulet 1 58.a
19 Beati qui ad cœnam nuptiarum agni uocati sunt 2.420.c
Et exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eũ in equis albis 1.1055.a
Habebat in uestimento suo et in fœmore scriptum 2.202.a
Vide ne feceris, cõseruus tuus sum & fratrũ tuorum 1.908.a
20 Vidi angelum descẽdentem de cœlo, habentem abyssi, &c. 1.102.d.117.d
Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima 1.458.a
Nunc enim draco in abyssо clausus tenetur 1 641.a
21 Et erat structura muri eius ex lapide iaspide, ipsa uerò ciuitas aurũ mũdũ 1.622.c
Erit cœlum nouum & terra nous 1.563.c
Ipsa ciuitas aurum mundũ simile uitro mundo 1.1181.d
22 Stella splendida & matutina 1.997.c

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

REVERENDISSIMVS DOMINVS DOMINICVS, EPISCOpus Brixiensis, summi pontificis Sixti vicarius, hanc præfationem Moralibus beati Gregorij Papæ inseruit.

Ancius Iob exemplar patiētiæ, librum edidit, in quo dei prouidētiam magna ex parte nobis aperit: & quorundā hominum falsas de iudicijs dei opiniones refellit: qui plerunq; pœnas & huius mundi molestias atq; incōmoda, et ecōtra corporis et externa bona in causas referunt eis prorsus tamē incogni
Psal. 35 tas, cum tamē propheta dicat: Iudicia dei abyssus
Psal. 72 multa. Et iterum de eisdem: Existimabā ut cognoscerem, hoc labor est ante me, donec intrē in sanctuarium dei, & intelligā in nouissimis corū. Scripsit aūt metro, cuius mēsura in translatione obseruari nō potuit. Multa namq; sunt uersuū genera, quibus prisci utebant̄, nobis incognita: ceu illud
Deut. 32 Deuteronomij canticū: Audite cœli quæ loquar: metro currit, et hoc similiter carmē ab eo loco: Pe
Iob 3 reat dies in qua natus sum, usq; ad calcē ferè operis hexametrum est. Ex q̄ liquet nō poetas modo gentiliū, sed uates quoq; nostros numerosis uersibus usos, & eorum fuisse inuētores. Siquidē Moy
Exod. 15 ses qui cecinit carmen illud, Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est, et quod suprà memoratum est, eos omnes præcessit, quos Græci uetustissimos putāt: Homerū scilicet & Hesiodum & ipsum Troianū bellum: & longè superior fuit Musęo, Orpheo, Mercurio, et Apolline, quemadmodū Eusebius Cæsariēsis clarè supputauit. Non magnum aūt temporis decursum inter hos duos, scilicet Iob & Moysen autumant, qui rectè coniectari existimant̄ ab Esau Iob descēdisse, & ipsummet historiam suam texuisse. Describit etiam hic propheta resurrectionē futuram omnib. alijs clarius, dicēs: Scio quod redemptor meus uiuit, et in
Iob 9 nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo deum saluatorem meū, quem ego ipse, non alius, uisurus sum. Diabolum etiam super omnes filios superbiæ regem, sub figuris Behemoth & Leuiathan, id est elephantis & piscis magni, siue serpentis marini, imitandis conditionibus, & multa alia: quæ legentibus eruditionē egregiā, & delectationem afferant. Hunc beatus Gregorius declarandum suscepit: cōmentariaq; in eū edidit: ut plurimū iuxta sensum tropologicū: in triginta & quinque libros distincta, tanta eloquētia, tanta copia, tanta sententiarū grauitate, ut qui sacris literis delectant̄, nihil fere habeant, in quo magis possint, quę ad mores & beatè uiuendū spectant, contemplari: et idcirco Moralia appellata sunt. Eorū si autorem spectes, nō solum magnæ doctrinæ, sed & autoritatis tibi erunt: quippe qui inter præcipuos enumerat̄ ecclesiæ doctores. Si uero eiusdē autoris sanctitatē & religionē contēplatus fueris, tūc pietatis speculum, frugalitatis exēplar, pœnitētię normam, beatè uiuendi regulā: & omnis uirtutis ornamēta reperies. Hæc cōmentaria, quia magni admodum erant uoluminis, nō facile haberi etiā à cupientibus poterant. Placuit aūt clemētissimo deo his nostris temporib. nouā artē docere homines, ut per impressionē characterū facillima esset scriptio librorū: adeo ut à tribus hominibus, solū tres menses laborantibus, per impressionē formata sint horum Moraliū trecēta uolumina: ad quæ tota eorum uita haudquaq; sufficeret, si digitis & calamo aut pēna scribenda forēt. Hac ipsa arte cū multa opera hominum generi utilia, in primis sacra, dehinc philosophorū, poetarum, oratorū, historicorum, grāmaticorum & iurisconsultorū formata sint: tum etiā nuper hæc Moralia Gregorij pontificis maximi et sanctissimi, ad quę habenda & legenda literarū studiosos q̄ maxime possum, exhortor: & siquid in me autoritatis, etiam admoneo, ne tanta dei beneficentia abutantur, tantam sacrarum scripturarum explanationem paruifaciant, tantam negligant disciplinam, quæ in codice possint paruo precio comparari.

SANCTISSIMI CELEberrimiq; ECCLESIAE DOCTORIS Gregorij Papæ, ad Leandrum episcopum, in expositionem libri beati Iob, Epistola.

Reuerendissimo atq; sanctissimo fratri suo Leandro coepiscopo Gregorius seruus seruorū dei. Dudū te frater beatissime in Cōstantinopolitana urbe cognoscens, cum me illic sedis apostolicæ responsa cōstringerent, & te illuc iniuncta pro causis fidei regis Vuisigothorū legatio perduxisset, omne in tuis auris. quod mihi de me displicebat, exposui: quoniā diu longeq; conuersionis gratiā distuli: & postq̄ cœlesti sum desiderio afflatus, secularē habitum contemnere melius putaui. Aperiebat̄ mihi iam tunc de æternitatis amore quod quærerē: sed inolita me cōsuetudo deuinxerat, ne exteriorem cultū mutarē. Cumq; adhuc me cogeret animus præsenti mundo quasi specie tenus deseruire, cœperunt multa contra me ex eiusdem mundi cura succrescere, ut in eo iam nō specie, sed quòd est grauius, mente retinerer. Quę tandem cūcta solli cite fugiens, portū monasterij petij: et relictis quę mūdi sunt (ut frustra tunc credidi) ex huius mundi naufragio nudus euasi. Quia enim plerunq; nauem incautè religatā, etiam de sinu tutissimo littoris unda excutit, cum tēpestas excrescit: repēte me sub prętextu ecclesiastici ordinis, in causarum secularium pelago reperi: et quietē monasterij, quia habendo no fortiter tenui, q̄ stricte tenenda fuerit, perdēdo cognoui. Nam cū mihi ad percipiendum sacri altaris ministeriū, obedientię utrius opponit̄: hoc sub ecclesiæ colore susceptū est: quod si inulte liceat, iterum fugiendo deflectatur. Post quæ nolenti mihi atq; renitēti (cum graue esset altaris ministeriū) pondus est curæ pastoralis iniunctum. Quod tanto nunc durius tolero, quāto me

Universidad de Deusto
Biblioteca

ei imparem esse sentiens, in nulla fiduciæ consola tione respiro. Quia enim mũdi iam tẽpora, malis crebrescentibus, termino appropinquãte turbata sunt, ipsi nos qui internis mysterijs deseruire credimur, curis exterioribus implicamur: sicut en quodque tẽpore quo ad ministeriũ altaris accessi, hoc de me ignorãte me actũ est, ut sacri ordinis põdus acciperẽ: quatenus in terreno palatio licẽtius excubarem. Vbi me scilicet multi ex monasterio fratres mei germana uincti charitate secuti sunt, qđ diuina factũ dispensatione cõspicio, ut eorũ sempер exemplo ad orationis placidũ littus quasi anchoræ fune restringerer, cum causarũ secularium in cessabili impulsu fluctuarẽ. Ad illorũ quippe consortiũ uelut ad tutissimi portus sinũ, post terreni actus uolumina fluctusq; fugiebam: & licet illud me ministeriũ ex monasterio abstractũ, à pristinę quietis uita mucrone suæ occupationis extinxerat, inter eos tamẽ per studiosę lectionis alloquiũ quotidianæ me aspiratio cõpunctiõis animabat. Tũc eisdẽ fratrib. etiã cogẽte te placuit, sicut ipse meministi, ut librũ beati Iob exponere importuna me petitione cõpellerent: & prout ueritas eius infunderet, eis mysteria tantæ profunditatis aperirẽ. Qui hoc quoq; mihi in onere suæ petitionis addiderũt, ut nõ solũ uerba historiæ per allegoriarum sensus excuterẽ, sed allegoriarum sensus protinus in exercitiũ moralitatis inclinarẽ: adhuc aliud grauius adiungentes, ut intellecta quæq; testimonijs cingerem, & prolata testimonia sĩ implicita fortasse uiderentur, interpositione superadditę expositionis enodarem.

Cap. II.

MOx uero ut in obscuro hoc opere ante nos hactenus indiscusso, ad tãta me pertrahi actalia cognoui, solo auditus põdere uictus (fateor) lassatusq; succubui. Sed repẽtè inter formidinem deuotionemq; deprehensus, cum in largitorẽ munerũ oculos mẽtis attollerẽ, cũctatione postposita, illico certus attẽdi: quia impossibile esse nõ poterat, quod de fraternis mihi cordib. charitas imperabat. Fore quippe idoneũ me ad ista desperatui: sed ipsa mea desperatione robustior, ad illum spẽ protinus erexi, per quẽ aperta est lingua mutorum, qui linguas infantiũ facit disertas, qui immensos brutosq; asinę ruditus per sensatos humani colloquij distinxit modos. Quid igitur mirũ, si intellectũ stulto homini prębeat, qui ueritatẽ suã, cum uoluerit, etiã per ora iumentorũ narrat? Huius ergo robore cõsiderationis accinctus, aridita tem meã ad indagandũ fontẽ tãtæ profunditatis excitaui, et quãuis eorũ quibus exponere cõpellebar, longe me uita trãscenderet, iniuriosum tamẽ esse nõ credidi, si fluẽta usibus hominũ plumbi fistula ministraret. Vnde mox eisdẽ corã positis fratribus priora libri sub oculis dixi, & quia tempus paulo tacãtius reperi, posteriora tractando dicta ui. Cumq; mihi spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atq; ita ut inuenta sunt nõnulla derelinquẽs, ea quæ me loquẽte excepta sub oculis fuerãt, per libros emendando compo-

Sap. 10 Num. 22

sui: quia & cum postrema dictarem, quo stylo prima dixeram, sollicitè attẽdi. Egi ergo ut & ea quę locutus sum, studiosa emendatione transcurrens, quasi ad similitudinẽ dictatus erigerem: et ea quę dictaũeram, non longe à colloquentis sermone discreparent: quatenus dum hoc renditur, illud attrahitur, edita modo dissimili res nõ dissimilis formaretur: quamuis tertiam huius operis partem ut colloquẽdo protuli, penè ita dereliqui: quia cum me fratres ad alia pertrahũt, hanc subtilius emendari noluerunt. Quib. nimirum multa iubentibus dum parere modo per expositionis ministerium, modo per contemplationis ascensum, modo per moralitatis instrumentum uolui, opus hoc per triginta quinq; uolumina extẽsum in sex codicibus expleui. Vnde & in eo sæpe quasi postponere ordinẽ expositionis inuenior: & paulo diutius contemplationis latitudini ac moralitatis insudo. Sed tamen quisquis de deo loquitur, curet necesse est, ut quicquid audiẽtium mores instruit, rimetur: & hunc rectum loquendi ordinẽ deputet, si cum opportunitas ædificationis exigit, ab eo se quod loqui cœperat, utiliter deriuet. Sacri enim tractator eloquij morẽ fluminis debet imitari. Fluuius qppe dum per alueum defluit, si ualles cõcauas ex latere cõtingit, in eas protinus sui impetus cursum diuertit, cumq; illas sufficienter impleuerit, repente se in alueum refundit. Sic nimirũ sic diuini uerbi esse tractator debet: ut cum de qualibet re disserit, si fortasse iuxta positam occasionem congruę ædificationis inuenerit, quasi ad uicinam uallem linguæ undas intorqueat, & cum subiectæ instructionis campum sufficienter infuderit, ad sermonis propositi alueum recurrat.

Cap. III.

SCiendum uero est quòd quædã historica expositione transcurrimus, & per allegoriã quędam typica inuestigatione perscrutamur, quædã per sola allegoricæ moralitatis instrumenta discutimus, nõnulla autem per cuncta simul sollicitius exquirẽtes tripliciter indagamus. Nam primum quidem fundamẽta historię ponimus, deinde per significationem typicam in arcem fidei fabricam mentis erigimus: ad extremum quoq; per moralitatis gratiam quasi superducto ædificium colore uestimus. Vel certe quid ueritatis dicta, nisi refici endæ mentis alimenta credenda sunt? Quæ modis alternantibus multipliciter differendo, ferculum ori offerimus, ut inuitati lectoris quasi conuiuæ nostri fastidium repellamus: qui dum sibi multa oblata cõsiderat, quod elegãtius decernat assumat. Aliquando uero exponere aperta historiæ uerba negligimus, ne tardius ad obscura ueniamus. Aliquando autem intelligi iuxta literam nequeunt: quia superficietenus accepta, nequaquã instructionem legentibus, sed errorem gignunt. Iob 9 Ecce etenim dicitur: Sub quo curuantur qui portant orbem. Et de tãto uiro quis nescíat quòd nequaquam uanas poetarũ fabulas sequitur, ut mũdi molem subuehi gigãteo sudore suspicetur: qui Iob 7 rursum pressus percussionib. dicit: Elegit suspendium

dium anima mea, & mortẽ ossa mea. Et quis rectũ sapiens, credat uirũ tanti prẽconij (quẽ uidelicet cõstat ab æterno iudice præmia pro patiẽtiæ uirtute recipere) decreuisse inter uerbera suspẽdio uitã finire? Aliquãdo etiã, ne fortasse intelligi iuxta literam debeãt, ipsa se uerba literæ impugnãt. Ait
Iob 3 nanq; Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictũ est, cõceptus est homo. & paulo pòst subiecit: Occupet eã caligo, & inuoluaẽ amaritudine. Atq; in eiusdẽ noctis maledictione subiungit: Sit nox illa solitaria. Qui nimirũ natiuitatis dies ipso impulsu temporis euolutus, stare non poterat.

Cap. IIII.

QVo igitur pacto hunc inuolui caligine optabat, qui elapsus iã nõ erat, & tamẽ ii in naturã rerũ subsisteret, sentire amaritudinẽ nequaquã posset? Constat ergo q; nullo modo de die insensibili dicit: qui sensu percuti amaritudinis optaẽ. Et si conceptionis nox reliquis noctib. cõiuncta decesserat, quo pacto hanc fieri solitariam exoptat? Quæ ut à lapsu tẽporis figi non potuit, ita etiã nec à reliquarũ noctiũ cõiunctione separari. Qui rur-
Iob 7 sum dicit: Vsquequo nõ parcis mihi, nec dimittis me ut glutiã saliuã? & tamen paulo superius dixe-
Iob 6 rat: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt. Quis aũt nesciat saliuã facilius posse glutiri q; cibũ? qui itaq; se sumere cibum denunciat, incredibile est ualde quo ordine
Iob 7 glutire posse saliuã negat. Atq; iterũ dicit: Peccaui, quid faciam tibi ô custos hominum? uel certe: Consumere me uis peccatis adolescẽtiæ meæ? Et tamen alia respõsione subiungit: Nec enim reprehendit me cor meum in omni uita mea. Quo ergo pacto à corde suo minime in omni uita sua reprehẽditur, qui peccasse se publica uoce testatur? Neq; enim simul unquam conueniunt culpa operis, & irreprehensibilitas cordis. Sed nimirum uerba literæ dum collata sibi cõuenire nequeũt, aliud in se aliquid quod quæraẽ ostendunt, ac si quibusdam uocibus dicant: Dum nostra nos conspicitis superficie destrui, hoc in nobis quærite: quod ordinatũ sibiq; congruens apud nos ualeat intus inueniri. Aliquando autẽ qui uerba accipere historiæ iuxta literã negligit, oblatũ sibi ueritatis lumẽ abscondit. Cumq; laboriose inuenire in eis aliud intrinsecus appetit, ipsoc quod foris sine difficultate
Iob 31 assequi poterat, amittit. Sãctus namq; uir dicit: Si negaui quod uolebãt pauperib. & oculos uiduæ expectare feci: si comedi buccellã meam solus, & non comedit pupillus ex ea: si despexi prætereuntem, eo q; nõ habuerit indumentũ, & absq; operimento pauperem: si nõ benedixerint mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearũ calefactus est. Quæ uidelicet si ad allegoriæ sensum uiolenter inflectimus, cuncta eius misericordiæ facta uacuamus. Diuinus etenim sermo sicut mysterijs prudentes exercet, sic plerunq; superficie simplices refouet. Habet in publico unde paruulos nutriat, seruat in secreto unde mentes sublimiũ in admiratione suspendat. Quasi quidam quippe est fluuius (ut ita dixerim) planus & altus: in quo & agnus ambulet, & elephas natet. Vt ergo uniuscuiusque loci opportunitas postulat, ita se per studiũ expositionis immutat, quatenus tãto uerius sensum diuinæ locutionis inueniat, quãto ut res quæq; exegerit, se per causarũ species alternat. Quam uidelicet expositionẽ recensendã tuæ beatitudini (non quia uelut dignã debui, sed quia te petente memini promisisse) trãsmisi. In qua quicquid tua sanctitas tepidũ incultũq; reperierit: tãto mihi celerrime indulgeat, quanto hoc me ægrũ dicere non ignorat. Nã dum molestia corpus atterit, afflicta mẽte etiã dicendi studia languescũt. Multa quippe annorũ iam curricula deuoluunt, q; crebris uiscerũ doloribus crucior, horis momentisq; omnib. fracta stomachi uirtute lasseſco: lentis quidẽ, sed tamen cõtinuis febrib. anhelo. Inter quæ dum sollicitus pensо, quia scriptũ est: Omnis filius qui à deo reci- Heb. 12
pitur, flagellaẽ: quo malis præsentib. durius deprimor, eo de æternis certius præsumptione respiro. Et fortasse hoc diuinæ prouidentiæ consiliũ fuit, ut percussum Iob percussus exponerem, & flagellati mentem melius per flagella sentirem.

Cap. V.

SEd tamen recte considerantib. liquet, quia ad uersitate nõ modica laboris mei studijs in hoc molestia corporis obsistit, q; carnis uirtus cũ locutionis ministeriũ exhibere uix sufficit, mẽs dignè nõ potest intimare quod sentit. Quid nãq; est officiũ corporis, nisi organũ cordis? Et quãlibet peritus sit cantandi artifex, explere artẽ non ualet, nisi ad hanc sibimet ministeria exteriora concordent: quia nimirũ canticũ quod docta manus imperat, quassata organa proprie nõ resultãt: nec artem flatus exprimit, si scissa rimis fistula stridet. Quanto itaq; grauius expositionis meæ qualitas premiẽ: in qua dicẽdi gratiã sic fractura organi dissipat, ut hanc peritiæ ars nulla cõponat? Quæso aũt ut huius operis dicta percurrẽs, in his uerborũ folia nõ requiras: quia per sacra eloquia ab eorũ tractatoribus infructuosę loquacitatis leuitas studiose compescit, dum in templo dei nemus plantari prohibetur. Et cũcti proculdubio scimus, quia quoties in foliis malè lætæ segetis culmi proficiunt: minori plenitudine spicarũ grana turgescunt. Vnde & ipsam artẽ loquẽdi quã magisteria disciplinæ exterioris insinuãt, seruare despexi. Nam sicut huius quoq; epistolæ tenor enunciat, nõ metacismi collisionẽ fugio, non barbarismi confusionẽ deuito, situs motusq; præpositionẽ casusq; seruare contemno, quia indignum uehementer existimo, ut uerba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neq; enim hæc ab ullis interpretibus in scripturæ sacræ autoritate seruata sunt. Ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. Nouam uero translationem differo, sed ut comprobationis causa exigit, nunc nouã, nunc ueterem per testimonia assumo: ut quia sedes apostolica (cui autore deo prẽsideo) utraq; utitur, mei quoq; labor studij ex utraq; fulciatur.

Finis epistolæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRAEFATIO DIVI GREGORII PAPAE IN EXPOsitionem beati Iob.

De qua stirpe, uel quo tempore fuerit Iob. Cap. I

INter multos sæpe quęritur quis libri B. Iob scriptor habeatur. Et alij quidem Moysen, alij unumquemlibet ex prophetis scriptorem huius operis fuisse suspicantur. Quia enim in libro Geneseos Iobab de
Gen.36 stirpe Esau descēdisse, & Balæ filio Beor in regnū successisse describit: hunc beatum Iob longe ante Moysi tempora extitisse crediderunt, morē profecto sacri eloquij nescientes: quia in superioribus suis partib. solet breuiter longe post secutura perstringere, cum studet ad alia subtilius enunciāda properare. Vnde & illic Iobab priusq; reges in Israel existerēt, fuisse memorat. Nequaq; ergo extitisse antē legē cognoscit, qui Israeliticorū iudicū tempore fuisse signatur. Quod dum quidā minus caute cōsiderant, Moysen gestorū illius quasi longe ante positi scriptorem putāt: ut uidelicet is qui potuit ad eruditionē nostrā legis præcepta edere, ipse credat etiā ex gentilis uiri historia, uirtutis ad nos exēpla mādasse. Nōnulli uero, ut dictum est, scriptorē huius operis unumquēlibet ex prophetis arbitrant, asserētes q̄ nullus tā mystica dei uerba cognoscere potuit, nisi cuius mentē prophetię spiritus ad superna subleuauit. sed quis hęc scripserit, ualde superuacue quęritur: cum tamen autor libri spiritus sanctus fideliter credat. Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribēda dictauit. Ipse scripsit, qui & illius operis inspirator extitit, & per scribentis uocem imitanda ad nos eius facta trāsmisit. Si magni cuiusdā uiri susceptis epistolis legeremus uerba, eaq; quo calamo fuissent scripta quæreremus, ridiculum profecto esset, si non epistolarum autorem scire, sensumq; cognoscere, sed quali calamo earum uerba impressa fuerint, indagare studeremus. Cum ergo rem cognoscimus, eiusq; rei spiritum sanctū autorē tenemus, quia scriptorē quærimus, quid aliud agimus, nisi legentes literas, de ca
2 lamo perscrutamur? Arbitrari tamē uerius possumus, q̄ idem beatus Iob qui certamina spiritualis pugnæ sustinuit, etiā cōsummatæ suæ uictoriæ gesta narrauit. Nec mouere debet q̄ in eodē libro dicit, dixit Iob, uel hæc atq; illa pertulit Iob. Moris enim scripturæ sacræ est, ut qui scribunt, sic de se in illa quasi de alijs loquantur. hinc est enim q̄d
Num.12 Moyses ait: Erat Moyses uir mitissimus super omnes homines qui morabant in terra. Hinc Ioānes dicit: Hic est discipulus ille quem diligebat Iesus.
Ioan.19 Hinc Lucas ait, q̄ ambularēt duo ex discipulis in
Luc.24 uia, Cleophas & alius. Quē profectō aliū dū tā studiose tacuit: ut (quidā dicunt) quid nisi seipsum fuisse mōstrauit? Scriptores igitur sacri eloquij, qui impulsu sancti spiritus agitant, sic de se in illo testimoniū quasi de alijs proferūt. Spiritus ergo sanctus per Moysen loquutus est de Moyse. Spiritus
2.Cor.13 sanctus per Ioannē loquutus est de Ioāne. Paulus quoq; quia nō ex seipso loqueret, insinuat dicēs: An experimentū quęritis eius qui in me loquitur Christus? Hinc est q̄ angelus qui Moysi apparuisse describit, modo angelus, modo dominus memorat. Angelus uidelicet, propter hoc q̄ exterius loquendo seruiebat: dominus aūt dicit, quia interius præsidēs, loquēdi efficaciā ministrabat. Cum ergo loquēs ab interiori regit, & per obsequiū angelus, & per inspirationē dns nominat. Hinc Da
Psal.77 uid ait: Attendite populе meus legē meā, inclinate aurem uestram in uerba oris mei. Nō enim lex Dauid, aut populus Dauid erat, sed personā eius ex quo loquebatur assumens, ipsius autoritate loquitur, cuius inspiratione replebat. Hoc quotidie fieri in ecclesia cernimus, si uigilanter intuemur. Nā stans in medio populi lector clamat: Ego sum
Exod.3 deus Abrahā, deus Isaac, & deus Iacob. Et q̄ ipse deus sit, uere profecto nō dicit: nec tamē per hoc quod dicit, ueritatis regulā deserit: quia cui ministeriū lectione exhibet, eius dominiū uoce prętendit. Itaq; scriptores sacri eloquij, quia repleti spiritu sancto super se trahunt, quasi extra semetipsos fiūt: & sic dei sentētias quasi de labijs ꝓferunt. Vnde & beatus Iob sancto spiritu afflatus, potuit sua gesta (quæ erāt uidelicet supernę aspirationis dona) quasi nō sua scribere, quia eo alterius erāt quæ loquebatur, quo homo loquebat quæ dei sunt: & eo alter quæ erant illius loquebatur, quo spiritus sanctus loquebatur quę hominis sunt.

Quòd ad confutandam impudentiam populi Christiani Iob homo gentilis introducitur. Cap. II

SEd etiā debemus ista postponere, & ad cōsiderāda sacræ historiæ gesta properare. Omnis homo eo ipso quo homo est, suū intelligere debet autorē, cuius uoluntati tanto magis seruiat quāto de seipso nihil esse pensat. Ecce aūt cōditi deū cōsiderare negleximus, adhibita sunt præcepta. Præceptis quoq; obtēperare noluimus, adiunguntur exēpla: ipsa quoq; imitari exempla declinauimus, quæ edidisse nobis positis sub lege conspicimus. Quia enim deus aperte quibusdā sub lege positis locutus est, quasi alienos nos ab eisdē præceptis aspicimus, quib. hęc specialiter locutus nō est. Vnde ad confutandā impudentiā nostrā gentilis homo ad exemplū deducit: ut quia obedire homo legi sub lege positus despicit, eius saltē cōparatione euigilet, qui sine lege legaliter uixit. Errāti igitur homini data est lex, errāti uero etiā sub lege adducitur testimoniū eorū qui extra legē sunt: ut quia cōditi, conditionis nostræ ordinem seruare noluimus, præceptis admoneremur: & q̄a præceptis obedire cōtempsimus, exēplis cōfunderemur: nec (ut dictū est) eorū exemplis quos lex astringeret, sed quos lex à peccato nulla cohiberet. Circūscripsit nos diuina prudentia, circūuenit excusationē nostrā, undiq; cōclusus est aditus tergiuersationis humanæ. Homo gentilis, homo sine lege, in mediū adducit, ut eorū qui sub lege sunt, prauitas cō fundatur. Quod bene per prophetā ac breuiter dicitur: Erubesce Sidon, ait mare. In Sidone quippe
Esaiæ.23 figuratur stabilitas in lege positorū, in mari aūt uita gentiliū. Erubesce ergo Sidon, ait mare: quia ex uita gentiliū redarguit uita sub lege positorū: atq; ex actione secularium cōfundit uita religiosorum:

dum

dum illi etiã promittendo nõ seruãt, quæ in præce
ptis audiũt: & isti viuendo ea custodiũt, in quibus
4 nequaq; mandatis legalibus astringunt. Qua ue
ro autoritate liber iste sit præditus, ipsa sacrarũ pa
ginarũ ueritas attestat, dum per prophetã Eze-
zech.14 chielẽ dicitur, q; tres solũmodo uiri liberent, Noe
scilicet, Daniel & Iob. Nec immerito inter Hebræ
orũ uitas in autoritatis reuerentiã uita iusti genti-
lis adducit: quia redemptor noster sicut ad redem
ptionẽ Iudæorũ & gentiliũ uenit, ita utrorũq; uo-
cibus pphetari uoluit, ut per utrũq; populũ dice-
ret, qui pro utroq; populo quandoq; pateret. Vir
itaq; iste summis uirtutib. fultus, sibi notus erat &
deo, qui si nõ flagellaret, à nobis nullatenus agno
sceretur. Virtus quippe etiã p quietẽ se exercuit:
sed uirtutis opinio cõmota per flagella fragrauit:
& qui quietus in seipso quod erat cõtinuit, cõmo
tus ad notitiã omniũ odorẽ suæ fortitudinis asper
sit. Sicut em̃ unguẽta nisi cõmota redolere latius
nesciũt, & sicut aromata fragrãtiã suã nõ nisi cũ in
cẽduntur expandũt: ita sancti uiri omne quod uir
tutib. redolẽt, in tribulationib. innotescunt. Vnde
Matth.17 & recte in Euãgelio dicitur: Si habueritis fidẽ tan
quã granũ sinapis, dicetis huic monti, transi hinc,
& trãsibit. Granũ quippe sinapis nisi cõteratur, ne
quaquã uis uirtutis eius agnoscitur: nã nõ cõtritũ
lene est, si uero cõteratur, mardescit, & qd in se a-
cerrimũ latebat ostẽdit. Sic unusquisq; uir sanctus
cũ nõ pulsatur, despicabilis ac lenis aspicit: si qua
uero illũ tritura persecutionis opprimat, mox om
ne quod calidũ sapit ostendit: atq; in feruorẽ uirtu
tis uertitur, quicquid in illo ante despicabile infir-
mũq; uidebatur: quodq; in se per trãquillitatis tẽ-
pora libẽs operuerat, exagitatus tribulationib. co
actus innotescit. Vnde bene per pphetã dicitur:
Psal.41 In die mãdauit dñs misericordiã suam, & in nocte
declarauit. Misericordia enim dñi in die mãdatur,
quia in trãquillo tẽpore cognoscẽdo percipitur:
in nocte uero declaratur, quia donũ quod in tran-
quillitate sumitur, in tribulationib. manifestatur.

Quantis uirtutibus Iob claruerit. Cap. III

5 Sed subtilius perscrutandũ est, cur tot flagella
pertulit, qui tantã uirtutũ custodiã sine repre-
hẽsione seruauit. Humilitatẽ quippe habuit, quia
Iob 31 & ipse testat: Si contẽpsi iudiciũ iubite cum seruo
meo & ancilla mea, cũ disceptarẽt aduersum me.
Hospitalitatẽ exhibuit, sicut ait: Foris non mansit
peregrinus, ostiũ meum uiatori patuit. Disciplinę
Iob 29 uigorẽ tenuit, ut ipse indicat dicẽs: Principes ces-
sabant loqui, & digitũ superponebãt ori suo. Man
suetudinẽ in uigore custodiuit, sicut ipse fatet di-
Idem cẽs: Cumq; sederẽ quasi rex circũstante exercitu,
erã tamẽ mœrentiũ cõsolator. Eleemosynarũ lar-
Iob 31 gitatẽ amplexatus est, ut insinuat dicẽs: Si comedi
buccellã meã solus, & pupillus nõ comedit ex ea.
Cum igitur omniũ mãdata uirtutũ perficeret, unũ
ei deerat, ut etiam flagellatus agere gratias sciret.
Notum erat quia seruire deo inter dona nouerat,
sed dignũ fuit ut districtio seueritatis inquireret,
utrum deuotus deo & inter flagella permaneret.
Pœna quippe interrogat, si quietus quis ueraciter
amat. Quẽ hostis quidẽ ut deficeret petiuit, sed ut
proficeret accepit. Fieri enim dñs benigne permi
sit, quod diabolus inique postulauit. Nã cũ idcir-
co illũ expetisset ut hostis cõsumeret, tẽtãdo egit
ut eius merita augeret. Scriptũ quippe est: In om- Iob 1
nib. his non peccauit Iob labijs suis. Et quidẽ quæ
dã uerba respõsionũ illius imperitis lectorib. aspe
ra resonãt, quia sanctorũ dicta pie intelligere (sic
ut dicunt) ignorãt; & quia animũ dolentis & iusti
in semetipsis assumere nesciũt, ideo doloris uerba
bene interpretari nõ possunt. Mentem quippe pa
tientis bene pensare nouit cõdescensio passionis.
Credunt ergo beatum Iob in suis sermonibus deli
quisse, minus caute intuentes: quia si beati Iob re-
spõsa redarguũt, falsam etiã de eo dñi sentẽtiã fu-
isse testant. Diabolo nãq; à dño dicitur: Cõsidera-
sti seruũ meũ Iob q nõ sit ei similis super terrã? uir
simplex & rectus ac timẽs deũ, & recedẽs à malo?
Cui à diabolo mox respondetur: Nunquid gratis
Iob colit deũ? Nonne tu uallasti eũ cunctãq; sub-
stantiã eius? Sed mitte manũ tuã & tange eũ: si nõ
in faciẽ benedixerit tibi. Hostis itaq; in beato Iob
uires suas exercuit, sed tamẽ cõtra deum certamẽ
assumpsit. Inter deũ namq; & diabolũ beatus Iob
in medio materia certaminis fuit. Quisquis ergo
sanctũ uirũ inter flagella positũ in dictis suis pec- 6
casse asserit, quid aliud q; deũ qui pro illo propo-
suerat, excessisse reprehẽdit? Ipse quippe in se ten
tati causam suscipere uoluit, qui eũ & ante flagel-
la prætulit, & præferẽs tentari per flagella permi-
sit. Si ergo excessisse Iob dicit, laudator illius suc-
cubuisse perhibetur: quãuis eum nullatenus deli-
quisse etiã dona testant. Quis em̃ nesciat q culpis
nõ præmia sed pœnæ debeantur? Qui ergo dupli
cia recipere quæ amiserat meruit, ex remuneratio
ne edocuit, quia nequaquã uitium sed uirtus fuit
omne quod dixit. Assertioni quoq; huic adhuc ad
iungit, q ipse pro amicis delinquentibus intercedit. In grauib. namq; peccatis quis positus, dũ suis
premit, aliena nõ diluit. Mundus ergo ostenditur
esse de se, qui emũdationem potuit obtinere pro
alijs. Si uero hoc quibusdã displicet, q bona sua ip-
se narrauit: sciendũ est quia inter tot rerũ damna,
inter tot corporis uulnera, inter tot pignorũ fune-
ra, amicis ad consolationẽ ueniẽtibus, & ad increpationẽ prorũpentibus, de uita sua desperare co-
gebat, & quẽ tot detrimẽta afflixerãt, cõtumelio-
sa insuper increpantiũ uerba feriebãt. Hi nãq; qui
ad consolandũ uenerãt, dũ quasi iniustitiæ eius ex
probrabãt, desperare eum de semetipso funditus
cõpellebant. Quòd ergo bona sua ad mentẽ reuo
cat, nõ se per iactantiã eleuat: sed quasi collapsum
inter uerba et uulnera ad spẽ animũ reformat. Gra
ui enim desperationis stimulo mẽs percutit, cum
supernæ iræ tribulationib. premit, & foris lingua
rũ opprobrijs urget. Beatus igitur Iob tot dolorũ
iaculatiõe cõfossus, dũ labefactari per opprobria
timuit, ad statum se fiduciæ ex anteacta uita con-
firmando reuocauit. Nequaquam ergo in iactan-
tiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ uitium cecidit, quia contra internum desperationis impulsum per exteriora præconiorũ suorũ uerba pugnauit, ut dũ bona quæ fecerat diceret, nequaquã de bono quod præscierat desperaret.

Quòd cunctas tentationum machinas contra Iob satan erexit. Caput IIII

7 SEd iam nunc ipsum ordinem tentationis eius exequamur. Inimicus sæuiens, et uiri sanctissimi ualidissimũ pectus debellare cõtendens, cunctas cõtra eum tentationũ machinas erexit: abstulit substantiã, interfecit filios, percussit corpus, instigauit uxorẽ, amicos ad consolationẽ adduxit, sed in asperitatẽ increpatiõis excitauit: aliũ quoq; amicũ durius increpantẽ in extrema et acriori inuectione seruauit, ut saltẽ crebrius feriẽdo cor attingeret, quod nouo uulnere semper iteraret. quia enim in seculo potentẽ uidit, damnis substãtiæ eũ moueri credidit, quẽ nõ cõcussum ex filiorũ morte pulsauit. Videns aũt quia ad augmentũ diuinæ laudis etiã ex uulnere creuit orbitatis, petiuit feriendam salutẽ corporis. Intuens etiã quia per dolorem corporis peruenire nequiuerat ad passionẽ mẽtis, instigauit uxorẽ. Ciuitatẽ quippe quam expugnare appetiuit, nimis munitã uidit, & idcirco exterius tot plagas inferẽs, quasi foris exercitum admouit: animũ uero uxoris in uerbis malæ persuasionis accendẽs, quasi intus ciuiũ corda corrupit. Ex bellis enim exterioribus discimus, quid de interioribus sentiamus. Inimicus namq; sæuiẽs, & urbẽ exercitibus circũfusis uallãs, si eius munimina inuicta cõspexerit, ad alia se pugnandi argumenta conuertit, ut intus etiã quorundã ciuiũ corda corrũpat: quatenus cum extrinsecus impugnatores admouerit, internos quoq; habeat adiutores, atq; increscente belli foris certamine, de quorum intus fide confidit, eorũ perfidia urbs destituta capiat. Itaq; exterius quasi ariete cõstituto, murum ciuitatis istius tot ictibus perculit, quot uicibus aduersa nunciauit. Intus aũt quasi ciuiũ corda corrupit, dũ fortia huius urbis munimina persuasione destruere cõiugis studuit. Foris itaq; admouit impetũ belli, intus uenena cõsilij: ut tãto citius urbẽ caperet, quanto eam interius exteriusq; tur-
8 baret. Quia aũt nõnunq; plus conturbãt uerba q; uulnera, amicorũ se, ut dictum est, linguis arma uit. Qui quidẽ quia seniores erãt, de eorum uerbis minus fortasse dolere poterat. Heliu iunior subrogatur, ut sanctũ pectus tanto acriori uulnere percuteret, quãto cõtra illud ictus brachij ualidioris excitaret. Ecce ad feriendũ inuictissimũ robur inimicus sęuiẽs, quot tentationũ iacula inuenit: ecce quot obsidionũ machinamenta circũposuit, ecce quot percussionũ tela transmisit, sed in his omnibus mansit mens imperterrita, stetit ciuitas inconcussa. Student hostes cũ cõtra faciẽ ueniunt, alios ex occulto transmittere, qui eo licentius pugnantis latus feriant, quo is qui pugnat, intentius uenientes hostes contra faciem spectat.

Quanta fuerit patiẽtia Iob, & de diuersis percussionum generibus. Caput V

IGitur Iob in huius certaminis bello deprehensus, susceptt dãna quasi hostes cõtra faciẽ: sustinuit uerba consolantiũ, quasi hostes ex latere: sed in his omnib. circumacto grauitatis suæ clypeo, ubiq; munitus astitit, undiq; uenientib. gladijs uigilanter obuiauit: amissam substantiã tacite despicit, carnẽ in filijs mortuã æquanimiter dolet, in se carnẽ percussam patiẽter tolerat, carnẽ in cõiuge male suadentẽ sapiẽter docet. Super hæc amici in asperã correptionẽ prosiliunt, & pro sedando dolore ueniẽtes, uim doloris adiungũt. Omnia ergo machinamẽta tentationũ sancto uiro uertunt in augmẽta uirtutũ. Per uulnera quippe probat eius patientia: per uerba uero exercet eius sapientia. Vbiq; fortiter occurrit, quia & flagella robore, & uerba ratione superauit. Amici uero eius qui ad cõsolationẽ quidẽ ueniũt, sed usq; ad uerba increpationis excedunt, ignorãtia magis credendi sunt q; malitia deliquisse. Neq; enim tãtũ uirũ amicos iniquos habuisse credendũ est, sed dum discernere causas flagellorũ nequeũt, in culpã dilabuntur.

Percussionũ quippe diuersa sunt genera. Alia 9
namq; est percussio qua peccator percutit, ut sine retractione puniat: alia qua peccator percutit, ut corrigatur: alia qua nõnunq; quisq; percutit, non ut præterita corrigat, sed ne uentura cõmittat: alia qua plerũq; percutit, per quã nec præterita culpa corrigit, nec futura prohibet: sed ut dũ inopinata salus percussionẽ sequit, saluantis uirtus cognita ardẽtius ametur: cumq; innoxius flagello atterit, ei per patientiã meritorũ summa cura cumuletur. Aliquãdo eñ peccator percutitur, ut absq; retractatiõe puniatur, sicut perituræ ludęę dicitur: Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Et rursum: Quid clamas ad me super cõtritiõe tua? Insanabilis ẽ dolor tuus. Aliquãdo percutit peccator ut corrigatur, sicut cuidã in euãgelio dicitur: Ecce sanus factus es, iã noli peccare ne deterius aliquid tibi cõtingat. Verba enim saluãtis indicãt, q̃a pec cata præcedentia habiti urim doloris exigebãt. Ali quando quisq; non pro præterita culpa diluenda, sed pro futura uitãda percutitur, quod aperte Paulus apostolus de semetipso testatur dicẽs: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Qui enim nõ ait, quia extulit: sed, ne extollat, aperte indicat q̃ percussiõe illa ne eueniat cõpescitur, nõ autẽ quæ euenit culpa purgatur. Non nunq; uero quisq; nec pro præterita, nec pro futura iniquitate percutitur, sed ut sola diuinæ uirtutis potẽtia ex amputata percussione mõstretur. Vnde cum domino in Euangelio de cæco nato diceretur: Quis peccauit, hic an parẽtes eius, ut cæcus nasceretur? respõdit dominus dicẽs: Neq; hic peccauit, neq; parẽtes eius: sed ut manifestẽtur opera dei. In qua manifestatiõe quid agitur, nisi ut ex flagello & meritorũ uirtus augeat, & cum nulla præterita iniquitas tergitur, magna de patientia fortitudo generetur? Vnde beatus idem Iob prefertur prius uoce iudicis, et post manui cõmittitur tentatoris

Hier.

Ibid.

Ioan.

2. Cor.

Ioan.

toris, quem post flagella deus dum remunerās familiarius alloquit, aperte quantū de uerbere creuerit indicat. Amici ergo beati Iob dum percussionum genera distinguere nesciunt, percussum pro culpa crediderunt: & dum deum iustum in persecutione sua conātur asserere, beatū Iob compulsi sunt de iniustitia reprobare, nesciētes uidelicet ideo flagellatū, ut pro flagello eius, diuinę gloriæ laus creſceret, non aūt ut per flagella peccata, quæ nūquam cōmiserat, emendaret. Vnde & ad ueniam citius redeunt, quia ignorantia potius q̄ malitia peccauerunt. Quorum superbiam diuina iustitia eo uehementer humiliat, quo nequaq̄ illos ad suam gratiam, nisi per eum quem despexerant reformat. Valde quippe elata mens retunditur, si ipsi super quem se exaltauit, supponatur.

Quòd sancti quasi stellæ noctem uitæ præsentis illuminant. Caput VI.

10 SEd libet inter hæc mira diuinę dispensationis opera cernere, quomodo ad illuminandā noctem uitæ præsentis, astra quæq̄ suis uicib. in cœli faciem ueniant, quousq̄ in finem noctis redemptor humani generis quasi uerus lucifer surgat. Nocturnū namq̄ spatium dum decedentiū succedentiumq̄ stellarum cursibus illustratur, magno cœli decore peragitur. Vt ergo noctis nostræ tenebras suo tēpore editus, uicissimq̄ permutatus stellarū radius tangeret, ad ostendendā innocentiam uenit Abel. Ad docendam actionis munditiam uenit Enoch. Ad insinuandam longanimitatem spei & operis uenit Noe. Ad manifestandam obedientiā uenit Abraham. Ad demonstrandam coniugalis uitæ castimoniam uenit Isaac. Ad insinuandam laboris tolerantiam uenit Iacob. Ad rependendā pro malo bonæ retributionis gratiam uenit Ioseph. Ad ostendendam mansuetudinē uenit Moyses. Ad informandam cōtra aduersa fiduciam uenit Iosue. Ad ostendendam inter flagella patientiā uenit Iob. Ecce q̄ fulgētes stellas in cœlo cernimus, ut inoffenso pede operis, iter nostræ noctis ambulemus. Nam cognitioni hominū diuina dispensatio quot iustos exhibuit, quasi tot astra super peccantiū tenebras cœlū misit, quousq̄ uerus lucifer surgeret, qui æternum nobis mane nunciās, stellis cæteris clarius ex diuinitate radiaret. Quem electi omnes dum bene uiuendo præeunt, & rebus & uocib. prophetādo promiserūt. Nullus etenim iustus fuit, qui non eius per figurā nuncius extiterit. Dignū quippe erat ut in semetipsis bonum omnes ostenderēt, de quo & omnes boni essent, & quod prodesse omnibus scirēt. Vnde & sine cessatione promitti debuit, quod & sine estimatione dabat percipi, & sine fine retineri: ut simul omnia secula discerēt, quid in redēptione cōmuni seculorū finis exhiberet. Vnde & necesse fuit ut etiā beatus Iob qui tāta incarnationis eius mysteria protulit, eum quem uoce diceret, ex conuersatiōe signaret, & per ea quæ pertulit, quæ passurus esset ostenderet: tanto q̄ uerius passionis illius sacramēta prædiceret, quāto hæc nō loquendo tantūmodo, sed etiam patiendo prophetaret.

Sed quia redemptor unam se personā cum sancta ecclesia, quā assumpsit, exhibuit (de ipso enim dicitur: Qui est caput omnium nostrum & de ecclesia eius scriptum est: Corpus Christi, quod est ecclesia) quisquis eum in semetipso significat, modo hunc ex capite, modo ex corpore designat: ut non solum uocem capitis, sed etiam corporis teneat. Vnde & Esaias propheta eiusdē domini uerba exprimēs ait: Quasi sponso posuit mihi mitrā, & quasi sponsam ornauit me ornamēto. Quia igitur ipse est in capite spōsus, ipse est in corpore spōsa: necesse est ut cum nonnunq̄ aliquid de capite dicitur, sensim ac subito etiam ad uocē corporis deriuetur: & rursum cum de corpore aliquid dicitur, repente ad uocē capitis ascendatur. Beatus ergo Iob uenturi cum suo corpore typum redemptoris insinuat: uxor uero eius, quæ eum ad male dicendum prouocauit, uitam carnaliū designat: qui intra sanctam ecclesiam incorrectis moribus positi, quo per fidem bonis iuxtà sunt, eo per uitā durius premunt: quia dum quasi fideles uitari nō possunt, à fidelibus tanto deterius, quanto & interius tolerantur. Amici uero eius quia dum consulunt inuehuntur, hæreticorū figuram exprimunt: qui sub specie consulendi, agunt negocium seducendi. Vnde & ad beatum Iob quasi pro domino loquuntur, sed tamen à domino non approbantur: quia uidelicet omnes hæretici dum deum defendere nituntur, offendunt. Vnde eis apte & ab eodem sancto uiro dicit: Disputare cum deo cupio: prius uos ostendēs fabricatores mendacij, & cultores peruersorū dogmatū. Constat ergo eos hæreticorū typū errando gerere, quos sanctus uir redarguit cultui peruersorum dogmatū deseruire.

Quòd ex ipso nomine Iob, uel amicorum eius, uitę meritum uel actio designatur: Cap. VII.

OMnis uero hęreticus in eo quod deū defendere nititur, ueritati illius aduersatur: Psalmista atteſtante qui ait: Vt destruas inimicū & defensorē. Inimicus quippe & defensor est qui deū quē prædicat, moribus impugnat. Nam quia beatus Iob uēturi redemptoris speciem teneat, etiam nomine demōstrat. Iob quippe interpretatur dolēs. Quo nimirum dolore, uel mediatoris passio, uel sanctæ ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis uitæ fatigatione cruciatur. Amici quoq̄ eius ex uocabulo nominis, meritū suę indicant actionis. Nam Eliphas Latina lingua, domini cōtēptus dicitur. Et quid aliud hæretici faciūt, nisi q̄ falsa de deo sentiūt, eumq̄ superbiēdo contemnūt? Baldath interpretatur uetustas sola. Bene autē omnes hæretici in his quæ de deo loquūtur, dum nō intentione recta, sed appetitione tēporalis gloriæ uideri prædicatores appetunt, uetustas sola nominant. Ad loquendū quippe nō zelo noui hominis, sed uitæ ueteris prauitate concitātur. Sophar quoq̄ Latino sermōe dicit dissipatio speculæ, uel speculatorē dissipans. Mentes namq̄ fidelium ad contemplanda superna se erigunt, sed

dum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum hæreticorum uerba peruertere recta cõtem plantes appetunt, speculam dissipare conantur.

13 In tribus itaq; amicorũ Iob nominibus tres hæreticarũ mentium perditionis casus exprimũtur. Nisi enim deum contemnerent, nequaquã de eo peruersa sentirẽt: & nisi uetustatis praua uerba elate loquẽdo contraherẽt, in nouæ uitæ intelligẽtia non errarẽt: & nisi in se speculationẽ bonorũ destruerẽt, nequaquã eos superna iustitia tam districto examine, pro uerborum suorum culpa reprobaret. Contemnendo igitur deum, in uetustate se retinent: sed in uetustate retinendo, prauis suis sermonibus speculationi rectorum nocent.

Quòd hæreticorum sacrificia deo accepta esse nõ possunt, nisi catholicis manibus offerãtur. Cap. VIII.

QVia uero nonnunq; hæretici diuinæ gratiæ largitate perfusi, ad unitatẽ sanctæ ecclesiæ redeunt, bene hoc ipsa amicorũ reconciliatione signatur. Pro quibus tamẽ beatus Iob exorare precipitur, quia hæreticorũ sacrificia accepta deo esse nequeunt, nisi pro eis uniuersalis ecclesiæ manib. offerantur: ut eis meritis remediũ salutis inueniant, quam uerborũ iaculis impugnando feriebãt. Vnde & septem pro eis sacrificia memorantur oblata: quia dum septiformis gratiæ spiritum confitentes accipiũt, quasi septẽ oblationibus expiantur.

Apoc.1 Hinc est quod in Ioãnis Apocalypsi per septem ecclesiarũ numerum uniuersalis ecclesia designa-

Prou.9 tur. Hinc per Salomonẽ de sapiẽtia dicit: Sapientia ædificauit sibi domũ, excidit columnas septẽ. Ipso ergo sacrificiorum numero reconciliati hæretici, quid prius fuerint exprimũt, qui perfectioni septiformis gratiæ nõ nisi redeundo iungunt. Bene aũt tauros & arietes pro se obtulisse scribũtur. In tauro quippe ceruix superbiæ, in ariete autẽ ducatus gregum sequentiũ designatur. Quid est ergo pro eis tauros, arietesq; mactare, nisi eorũ ducatum superbum interficere, ut de se humilia sentiant, & post se corda innocẽtium non seducant. Ceruice enim tumenti ab ecclesiæ unitate resilierant, & infirmos post se populos quasi sequentes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Iob, id est reuertantur ad ecclesiam, & septenario sacrificio tauros & arietes mactandos offerant: quia ut uniuersali ecclesiæ coniungãtur, humilitate interueniente interficiãt quicquid prius tumidum de superbo ducatu sapiebant.

Quòd hæretici arrogantes argui debent, licet pro eis sacrificium frequenter non possit offerri. Cap. IX.

PEr Heliu autẽ qui rectis quidem sensibus loquitur, sed ad stulta elationis uerba deriuat, persona uniuscuiusq; arrogantis exprimitur. Multi namq; intra sanctam ecclesiam positi, recta quę sapiunt, recte proferre cõtemnunt. Vnde diuinæ increpationis uerbis arguitur, nec tamen pro illo sacrificium offertur: quia fidelis quidem est, sed tamen arrogãs: per ueritatem crudelitatis intus est, sed per tumoris sui obstaculum acceptabilis non est. Hunc ergo increpatio redarguit, sed sacrificiũ non reducit: quia in ea quidem fide est in qua esse debuit, sed superna hunc iustitia increpans prosu perfluis repellit. Vnde & bene Heliu Latino sermone dicitur, deus meus iste, uel dominus meus. Arrogãtes enim uiri intra sanctam ecclesiam positi, quamuis deum elate uiuendo refugiant, eum tamen ueraciter credendo confitentur. Quid est enim deus meus iste, nomine dicere, nisi eum cui crediderit, aperta professione mõstrare? Vel quid est dominum dicere, nisi hunc & deum per diuinitatem credere, & dominũ ex incarnatione perhibere?

Quòd sicut Iob in præsenti duplicia, ita sanctæ ecclesiæ post huius uitæ pressuras duæ stolę in unitate Iudæorum & gentium, & animæ & corporis incorruptione reddentur. Caput X.

BEne autem post damna rerũ, post funera pignorum, post cruciatus uulnerum, post certamina pugnasq; uerborum, duplici remuneratione subleuatur: quia nimirũ sancta ecclesia, adhuc etiam in hac uita posita, pro laboribus quos sustinet, duplicia munera recipit: cum susceptis plenè gentibus, in fine mundi Iudæorũ etiam ad se corda conuertit. Hinc enim scriptum est: Donec plenitudo gentiũ subintroiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Duplicia & postmodum recipiet: quia finito labore præsentis temporis, nõ solum ad animarum gaudium, sed etiam ad beatitudinem corporum ascendit. Vnde bene per prophetam dicitur: In terra sua duplicia possidebunt. Sancti quippe in terra uiuentium duplicia possident, quia nimirum beatitudine mentis simul & corporis gaudent. Vnde & Ioãnes in Apocalypsi, quia ante resurrectionem corporũ clamãtes sanctorũ animas uidit, accepisse eas stolas singulas aspexit, dicens: Et datæ sunt illis singulę stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicũ, donec impleretur numerus conseruorũ & fratrũ eorum. Ante resurrectionẽ quippe stolas singulas accepisse dicti sunt, quia sola adhuc mentis beatitudine perfruunt. Binas ergo accepturi sunt, quãdo cum animarũ perfecto gaudio, etiam incorruptione corporũ uestient. Recte autẽ afflictio quidem beati Iob dicitur, sed quantitas temporis in eius afflictione reticetur: quia sanctæ ecclesiæ in hac uita tribulatio cernitur, sed quãto hic tempore conterẽda atq; differenda sit, ignoratur. Vnde & ore ueritatis dicitur: Non est uestrũ nosse tẽpora uel momẽta, quæ pater posuit in sua potestate. Per hoc ergo quòd beati Iob passio dicitur, docemur quod experimẽto nouimus. Per hoc uero q̃ quãtitas temporis in passione reticetur, docemur quid nescire debeamus. In longum præfationis uerba protraximus, ut quasi totum breuiter perstringendo loqueremur. Sed quia ad loquẽdi initium diu loquendo peruenimus, debemus prius historiæ radicem figere, ut ualeamus mentẽ postmodum de allegoriarum fructu satiare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BEATI GREGORII MAGNI, PAPAE, EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATVM IOB, LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

IR ERAT In terra Hus, nomine Iob. Et erat uir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Natí que sunt ei septem filij, & tres filiæ. Et fuit possessio eius septem milia ouiũ, & tria milia camelorum. Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis. Eratq; uir ille magnus inter omnes Orientales. Et ibant filij eius, & faciebant conuiuia per domos, unusquisq; in die suo. Et mittentes uocabant tres sorores suas, ut comederent & biberent cum eis. Cumq; in orbem trãsissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: consurgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam autem die quũ uenissent filij Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam satan. Cui dixit dominus: Vnde uenis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Dixitq; dominus ad eum: Nũquid considerasti seruum meum Iob, quòd nõ sit ei similis in terra: homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Cui respondens satan ait: Nunquid frustra timet Deũ? Nónne tu uallasti eum ac domum eius, uniuersamq; substantiã eius per circuitum? Operibus manuũ eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra: sed extẽde paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantũ in eum ne extendas manum tuã. Egressusq; est satan à facie domini. Cùm autem quadã die filij & filiæ eius comederẽt & biberent uinũ in domo fratris sui primogeniti, nuncius uenit ad Iob, qui diceret: Boues arabãt, & asinæ pascebantur iuxta eos: & irruerunt Sabæi, tulerunt́q; omnia & pueros percusserunt, gladio, & euasi ego solus, ut nunciarem tibi. Cumq; adhuc ille loqueretur, uenit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cœlo, & tactas oues puerosq; consumpsit: & effugi ego solus ut nunciarem tibi. Sed & adhuc illo loquente uenit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerũt eos: necnon & pueros percusserunt gladio, & ego fugi solus ut nunciarem tibi. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus uescentibus & bibentibus uinum in domo fratris sui primogeniti, repente uentus uehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt & effugi ego solus, ut nunciarem tibi. Tunc surrexit Iob, & scidit uestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adorauit & dixit: Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. In omnibus non peccauit Iob labijs suis, neq; stultum quid contra Deum locutus est.

MORALIS EXPOSITIONIS SANCTISSIMI PATRIS GREGORII MAGNI, Ecclesiæ doctoris celeberrimi, in B. Iob, super primo capite textus, Liber primus.

Quòd res immensi præconij sit, inter malos laudabiliter conuersari. Caput I.

IR erat in terra Hus, nomine Iob.] Idcirco sanctus uir ubi habitauerit dicit̃: ut eius meritum uirtutis exprimat̃. Hus namque quis nesciat quòd sit terra gentium? Gentilitas autem eo obligata uitijs extitit, quo cognitionẽ sui conditoris ignorauit. Dicatur itaq; ubi habitauerit, ut hoc

eius laudibus proficiat, quòd bonus inter malos fuit. Neq; enim ualde laudabile eſt bonũ eſſe cum bonis: ſed bonum eſſe cum malis. Sicut enim grauioris culpæ eſt inter bonos bonũ non eſſe: ita immenſi eſt præconij bonum etiam inter malos extitiſſe. Hinc eſt quod ijſdem beatus Iob ſibimet attestatur dicens: Frater fui draconũ, & ſocius ſtruthionum. Hinc Petrus magnis Loth laudibus extulit: quia bonum inter reprobos inuenit, dicens: Et iuſtum Loth oppreſſum à nephandorum iniuſta conuerſatione eripuit. Aſpectu enim & auditu iuſtus erat: habitans apud eos, qui de die in diẽ animam iuſti iniquis operibus cruciabant: Qui ni mirum cruciari non poſſet, niſi praua propinquorum opera & audiret & cerneret. Et tamen aſpectu & auditu iuſtus dicitur: quia iniquorum uita, non delectando iuſti aures atque oculos, ſed feriendo tangebat. Hinc Paulus diſcipulus dicit: In medio nationis prauæ & peruerſæ: inter quos luceris ſicut luminaria in mundo. Hinc Pergami eccleſiæ dicitur: Scio ubi habitas, ubi ſedes eſt ſatanæ: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. Hinc ſancta eccleſia ſponſi uoce laudatur, cùm ei in amoris cantico dicit: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Bene ergo beatus Iob, memorata terra gentili, inter iniquos uixiſſe deſcribitur: ut iuxta ſponſi præconium inter ſpinas lilium creuiſſe monſtretur. Vbi recte mox ſubditur:

Iob.30. 2.Pet.2. Phil.2. Apoc.2. Cant.2.

Quòd ſimplicitas ſine uirtute, pro rectitudine habenda non ſit. Cap. II.

Simplex & rectus.] Nonnulli nãq; ita ſunt ſimplices, ut rectum quid ſit ignorent: ſed eo ueræ ſimplicitatis innocentiam deſerunt, quo ad uirtutem rectitudinis non aſſurgunt: quia dum cauti eſſe per rectitudinem neſciunt, nequaquam innocentes perſiſtere per ſimplicitatem poſſunt. Hinc eſt quod Paulus diſcipulos admonet dicens: Volo uos ſapientes eſſe in bono: ſimplices autem in malo. Hinc rurſus dicit: Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote. Hinc per ſemetipſam ueritas diſcipulis præcipit, dicens: Eſtote prudentes ſicut ſerpẽtes, & ſimplices ſicut columbæ. Vtraq; enim neceſſariò in admonitione coniunxit: ut & ſimplicitatem columbæ aſtutia ſerpentis inſtrueret, & rurſum ſerpentis aſtutiam columbæ ſimplicitas temperaret. Hinc eſt quod ſanctus ſpiritus præſentiam ſuam hominibus non in columba ſolummodo, ſed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe ſimplicitas, per ignem uerò zelus indicatur. In columba ergo, & in igne ſanctus ſpiritus oſtenditur: quia quicunq; illo pleni ſunt, ſic manſuetudini ſimplicitatis inſeruiunt, ut contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur. Sequitur:

Rom.16. 1.Cor.14. Matth.10. Act.2.

Quòd bona malis admixta, Deo accepta eſſe non poſſint. Cap. III.

Timens Deum, & recedens à malo.] Deum timere, eſt nulla quæ facienda ſunt bona, præterire. Vnde per Salomonem dicitur: Qui Deum timet, nihil negligit. Sed quia nonnulli ſic bona quædam faciunt, ut tamen à quibuſdam malis minime ſuſpendãtur: bene poſtquam timens Deum dicitur, recedens quoq; à malo perhibetur. Scriptum quippe eſt, Declina à malo, & fac bonum. Neq; enim bona accepta Deo ſunt, quæ ante eius óculos malorum admixtione maculantur. Hinc namq; per Salomonem dicitur: Qui in uno offenderit, multa bona perdet. Hinc Iacobus atteſtatur dicens: Quiſcunq; totam legem ſeruauerit, offendet aũt in uno, factus eſt omnium reus. Hinc Paulus ait: Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Beatus igitur Iob ut oſtendatur quàm mundus in bonis extitit, ſolerter indicatur q̃ alienus à malis fuit. Mos uerò eſſe narrãtium ſolet, ut cùm palæſtræ certamẽ inſinuãt, prius luctantium membra deſcribãt, quàm latũ ualidũq; ſit pectus, quàm ſanum, quàm pleni tumeant lacerti: quàm ſubter poſitus uenter, nec mole grauet, nec extenuatione debilitet, ut cùm prius aptos certamini artus oſtenderint, tunc demum magnæ fortitudinis ictus narrent. Quia ergo athleta noſter contra diabolum fuerat certaturus, quaſi ante arenæ ſpectaculum ſacræ ſcriptor hiſtoriæ in athleta hoc ſpiritales uirtutes enumerãs, membra deſcribit, dicens: Erat ille uir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.] ut dum membrorũ poſitio magna cognoſcitur, ex hac ipſa iam fortitudinis poſitione ſubſequens etiam uictoria prænoſcatur. Sequitur:

Eccl.7. Eccl.7. Iacob.2. 1.Cor.5.

Quòd conſtans in amiſſione ſubſtantiæ & filiorum extiterit Iob. Cap. IIII.

Nati q; ſunt ei ſeptem filij & tres filiæ.] Sæpe ad auaritiam cor parentis illicit fœcunditas prolis. Eo enim ad ambitum congregandæ hæreditatis accenditur, quo multis hæredibus fœcundatur. Vt ergo beati Iob quàm ſancta mens fuerit oſtendatur: & iuſtus dicitur, & multæ prolis pater fuiſſe perhibetur. Qui in libri huius exordio deuotus ſacrificijs offerẽdis aſſeritur: promptus autem largitatibus etiam poſt à ſemetipſo memoratur. Penſemus ergo quanta fortitudine præditus extitit: quem ad hæreditatis tenaciã, nec tot hæredum affectus inclinauit. Sequitur: Et fuit poſſeſſio eius ſeptem milia ouium, & tria milia camelorum. Quingenta quoq; iuga boum, & quingentæ aſinæ, ac familia multa nimis.] Scimus quia ad maiorem dolorem mentem commouent damna maiora. Vt igitur oſtendatur quantæ uirtutis extirit: multum fuiſſe dicitur quod patienter amiſit. Nunquã quippe ſine dolore amittitur, niſi quod ſine amore poſſidetur. Itaq; dum ſubſtãtia magna deſcribitur, & tamen paulo poſt patienter amiſſa perhibetur, quam ſine dolore perdidit, conſtat quia ſine amore poſſedit. Notandum quoque eſt, quod prius cordis diuitiæ, & poſt opes corporis deſcribuntur. Solet etenim rerum abundãtia tanto magis à diuino timore mentem ſoluere, quanto magis hanc exigit diuerſa cogitare. Nam dum per multa ſpargitur, ſtare in intimis fixa prohibetur. quod per ſemetipſam ueritas cùm parabolam ſeminantis exponeret, indicauit dicens: Qui ſemi-

Matth. & Luc.

natus

Universidad de Deusto

natus est in spinis, hic est qui uerbum Dei audit, et sollicitudo istius seculi, & fallacia diuitiarum suffocant uerbum, & sine fructu efficitur. Ecce beatus Iob & multa possidere dicitur, & paulo post diuinis sacrificijs instanter deseruire perhibetur. Consideremus ergo cuius sanctitatis iste uir fuerit, qui ad tam sedula Dei obsequia sic occupatus uacauit. Necdum præcepti uirtus emicuerat, quæ omnia relinqui præciperet, sed tamen beatus Iob eiusdem iam præceptionis uim in corde seruabat, quia nimirum substantiam suam mẽte reliquerat, quam sine delectatione possidebat. Eratq; uir ille magnus inter omnes Orientales.] Orientales uiros esse prædiuites quis ignorat? Magnus uerò inter Orientales extitit, ac si apertè diceretur: quia & diuitibus ditior fuit. Et ibant filij eius, & faciebant cõuiuia per domos, unusquisq; in die suo: & mittentes uocabant tres sorores suas ut comederent & biberent cum eis.] Solet inter fratres maior substantia, discordiæ fieri grauioris causa. O inestimabilem paternæ institutionis laudem. Et pater diues dicitur, & filij concordes asserunt. Et dum diuidenda inter eos substantia aderat, corda tamen omnium indiuisa charitas replebat.

Quòd conuiuia sine culpa celebrari non possint: & penè epulas comitatur uoluptas. Cap. V.

CVmq; in orbem transissent dies cõuiuij, mittebat ad eos Iob & sanctificabat illos: surgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos.] Cùm dicitur, mittebat & sanctificabat illos, apertè demõstrat quid districtionis erga illos præsens ageret, quib. absens sollicitudine nõ deesset.

5 Sed hoc nobis solerter intuendũ, quòd peractis diebus conuiuij purgatio per singulos adhibetur holocausti. Vir quippe sanctus nouerat, quia celebrari cõuiuia sine culpa uix possent, nouerit quia magna purgatione sacrificiorũ, diluendę sunt epulæ conuiuiorũ: & quicquid in semetipsis filij conuiuantes inquinauerant, pater sacrificium immolando tergebat. Nonnulla quippe sunt uitia quæ à conuiuijs aut seperari uix possunt, aut certè nequaquam possunt. Penè enim semper epulas comitatur uoluptas. Nam cùm corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Vnde scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerũt ludere. Penè semper epulas loquacitas sequitur. Cumq; uenter reficitur, lingua defrenatur. Vnde rectè diues apud inferos aquam appetere describitur, dicẽs: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meã, quia crucior in hac flamma. Prius epulatus quotidie dicitur splendidè, & post aquã petere in lingua memoratur. Quia enim, ut diximus, inter epulas ualde defluere loquacitas solet, ex pœna indicat culpam: cùm eum quem epulatum quotidie splendidè ueritas dixerat, in lingua plus ardere perhibebat. Hi qui chordarũ harmoniam temperant, tanta hãc arte dispensant, ut plerunq; cùm una tangitur, longe alia ac multis interiacentibus posita chorda quatiatur: cumq; ista sonitum

Exod. 32

Luc. 16

A reddit, illa quæ in eodem cantu temperata est alijs impercussis tremit. Sic ergo in scriptura sacra plerunq; de uirtutibus, sic de uitijs agitur, ut dum loquendo aliud insinuat, aliud tacendo innotescat.

Nihil enim contra diuitem de loquacitate me- 6
moratur, sed dum pœna in lingua dicitur: quæ in conuiuio inter alias grauior fuerit culpa monstratur. Cùm uerò septem, per singulos dies, fratres conuiuia facere describuntur, & peractis diebus conuiuij Iob septem sacrificia offerre perhibetur: aperte historia indicat, quòd beatus Iob octauo die sacrificium offerens, mysterium resurrectionis colebat. Dies nanq; qui nunc dominicus dicitur, à morte redemptoris est tertius, sed in ordine conditionis octauus, qui & primus in conditione
B est. Sed quia reuolutus septimum sequitur, octauus recte numeratur. Qui ergo octauo die offerre septem sacrificia dicitur, plenus septiformis gratiæ spiritu pro spe resurrectionis domino deseruisse perhibetur. Vnde & Psal. pro octaua præscri *Psal. 6*
bitur, in quo gaudium de resurrectione nũciatur.

Sed quia beati Iob filij tanta fuerant disciplina 7
bonæ institutionis accincti, ut neque per facta in conuiuijs, neque per uerba delinquerent, aperte monstratur cùm subditur:

Quòd de alterius conscientia non sit temerè iudicandum. Cap. VI.

DIcebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.] Perfectos quippe esse in opere & sermone docuerat, pro quibus de sola pater cogitatione metuebat.
C Quia uerò de alienis cordibus iudicare temerè nõ debeamus, in sancti huius uiri uerbis agnoscimus, qui non ait, quia benedixerunt Deum in cordibus suis: sed, ne fortè benedixerint Deo in cordibus suis. Vnde bene per Paulum dicit: Nolite an- *1. Cor. 4.*
te tempus iudicare, quoadusq; ueniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quisquis enim in co- 8
gitatione à rectitudine exorbitat, in tenebris peccat. Nos ergo tanto minus debemus aliena corda audacter reprehendere, quanto scimus quia uisu nostro non possumus alienæ cogitationis tenebras illustrare. Sed in hac re solerter intuendum est, quanta pater seueritate potuit filiorum opera
D corrigere, qui tanta sollicitudine studuit corda mundare. Quid ad hæc rectores fidelium dicunt, qui discipulorum suorum uel aperta opera nesciunt? Quid in sua excusatione cogitãt, qui in commissis sibi nec uulnera actionum curant? Vt uerò huius sancti uiri operis etiã perseuerantia demonstretur, rectè subiungitur: Sic faciebat Iob cunctis diebus.] Scriptum quippe est: Qui perseue- *Matth. 10.*
rauerit usq; in finẽ, hic saluus erit. In sacrificio igitur sancta actio, in cunctis autẽ diebus sacrificij, constantia sanctæ actionis ostenditur. Hæc breuiter historiam sequendo transcurrimus, nunc ordo expositionis exigit, ut exordium repetentes allegoriarum iam secreta pandamus. Vir erat in 9
terra Hus, nomine Iob.] Hæc per historiam facta credimus, sed per allegoriam iam qualiter sint im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pleta, uideamus. Iob namq; ut diximus, interpretatur dolens, Hus uerò consiliator. Quem ergo alium beatus Iob suo nomine exprimit, nisi eum
Esaiæ 53 de quo propheta loquitur dicēs: Dolores nostros ipse portauit. Qui Hūs terram inhabitat, quia in corde populi consiliatoris regnat. Paulus quippe
1. Cor. 1 ait: Christum Dei uirtutem & Dei sapientiā. Atq;
Prou. 1 hæc ipsa sapientia per Salomonem dicit: Ego sapientia habito in consilio, & eruditis interfum cogitationibus. Hus ergo terram inhabitat Iob: quia sapientia, quæ pro nobis passionis dolorem sustinuit, corda uitæ consilijs dedita, sibimet habitationem fecit. Et erat uir ille simplex & rectus.] 10
In rectitudine iustitia in simplicitate autem mansuetudo signatur. Plerunque nos quum rectitudinem iustitiæ exequimur, mansuetudinem relinquimus, & quum mansuetudinem seruare cupimus, iustitiæ rectitudinem declinamus. Dominus autem in carne ueniens simplicitatem cum rectitudine tenuit, quia nec in māsuetudine districtionem iustitiæ, nec rursum in districtione iustitiæ uirtutem mansuetudinis amisit. Vnde quum quidam deducta adultera hunc tentare uoluissent, ut in culpam aut immansuetudinis aut iniustitiæ laberetur, ad utraq; respondit dicens: Qui sine pec-
Dan. 8 cato est uestrum, primus in illam lapidem mittat. Dat simplicitatem mansuetudinis, Qui sine peccato est uestrum. Dat zelum iustitiæ, Primus in il-
Psal. 44 lam lapidem mittat. Vnde & ei propheta dicit: Intende prospere, procede, & regna, propter ueritatem, & mansuetudinem, & iustitiam. Veritatem quippe exequens, mansuetudinem cum iustitia conseruauit, ut nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere amitteret, nec rursum pondus mansuetudinis zelo rectitudinis perturbaret. Se-
11 quitur: Ac timens Deum, & recedens à malo.]
Esaiæ 11 Scriptum est de illo: Et repleuit eum spiritus timoris domini. Incarnatus enim dominus in semetipso, omne quod nobis imperauit, ostendit, ut quod præcepto diceret, exemplo suaderet. Iuxta humanitatis ergo naturam redemptor noster Deum timuit, quia ut superbum hominem redimeret, [a]
[a] al. mortem mentem pro illo humilem sumpsit. Cuius bene per hoc quod recedere à malo Iob dicitur, et actio designatur. Ipse quippe recessit à malo, non quod faciendo contigit, sed quod inueniendo reproba uit: quia uetustam quam natus inuenit, humanæ conuersationis uitam deseruit, & nouam quam secum detulit, sequacium moribus impressit.

Quòd septenarium numerum frequentissimè sacra scriptura pro perfectione ponere consueuit. Cap. VII.

NAtiq; sunt ei septem filij, & tres filiæ.] Quid in septenario numero, nisi summa perfectionis accipitur? Vt enim humanæ rationis causas de septenario numero taceamus, quæ asserunt quòd idcirco perfectus sit, quia ex primo pari cōstat, & primo impari, ex primo qui diuidi potest, & primo qui diuidi non potest: certissimè scimus, quod septenarium numerum scriptura sacra pro
Gen. 2 perfectione ponere consueuit. Vnde & septimo die dominū requieuisse ab operibus asserit. Hinc est etiam quod septimus dies in requiem hominibus, id est in sabbatum datus est. Hinc est quod iubileus annus, in quo plena requies exprimitur, septem hebdomadibus consummatur, qui monade addita nostræ adunationis summa implet. A

Nati sunt ergo ei septem filij.] Ad prædicandum scilicet uiriliter incedētes apostoli. Qui dum perfectionis præcepta peragunt, quasi superioris sexus fortitudinem in conuersatione tenuerunt. Hinc est em̄ quòd perfectione septiformis gratiæ spiritus implēdi sunt duodecim electi. A septenario quippe numero in duodenariū surgitur. Nam septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenarium tēdit. siue em̄ quatuor per tria, siue B per quatuor tria ducantur, septē in duodecim uertunt. Vnde & sancti apostoli quia sanctā trinitatē in quatuor mundi partibus prædicare mittebant̄, duodecim sunt electi, ut etiā numero perfectionē ostenderent, quam uita & uoce prædicarent. Natæ sunt & ei tres filiæ.] Quid in filiabus, nisi infirmiores fidelium plebes accipimus, fidem sanctæ trinitatis tenentes? Quæ & si in perfectione operis nequaquam forti uirtute permanent, fidem tamen trinitatis cognitam constanter tenent. In septem ergo filijs ordo prædicantium, in tribus uero filiabus multitudo auditorum signat̄. Possunt etiam per tres filias, tres ordines fidelium designari. Post filios quippe filiæ nominantur, quia post apostolorum conspectam fortitudinem, tres di- C stinctiones fidelium in Ecclesiæ conuersatione sequutæ sunt, pastorum uidelicet, & continentium atq; coniugatorum. Vnde & Ezechiel pro- 13
pheta tres liberatos uiros audisse se asserit: Noe scilicet, Danielē & Iob. Quid enim per Noe (qui arcam in undis rexit) nisi præpositorum ordo designatur, qui dum ad formam uitæ populis præsunt, sanctam ecclesiam in tentationum fluctibus regunt? Quid per Danielem (cuius mira abstinentia describitur) nisi continentium uita figuratur, qui dum cuncta quæ mundi sunt deserunt, despectæ Babyloniæ alta mēte dominantur? Quid per Iob, nisi bonorum coniugatorum uita signatur, qui de rebus mundi quas possident, dum pia opera faciunt, quasi per terræ uiam ad cœlestem D patriam tendunt? Quia igitur post sanctos Apostolos tres istæ fidelium distinctiones secutę sunt, rectè post filios tres filiæ natæ memorantur. Sequitur: Et fuit possessio eius septem milia ouium, & tria milia camelorum.] Quia fideles auditores ex uaria conuersatione collecti sunt, quod prius uniuersaliter memoratis filijs & filiabus dicitur, hoc distinctè postmodū appellatione animalium sub infertur. Quid enim aliud in septem milibus ouium, nisi perfectam quorundam innocentiam exprimit, quæ ad [b] perceptionem gratiæ ex legis [b] al. per
pascuis uenit? Quid uerò in tribus milibus camelorum, nisi ad plenitudinem fidei ueniens, torta gentilium uitiositas designatur? In scriptura 14
autem sacra aliquando cameli nomine ipse dominus, aliquando autem populus gentilis exprimi-

tur

tur. Cameli enim nomine dominus designatur, sic ut ab eodem domino Iudæis aduersantibus dicitur: Liquantes culicem, camelum autem glutientes. Culex enim susurrando uulnerat, camelus autem sponte se ad suscipienda onera inclinat. Liquauerunt ergo Iudæi culicem, quia seditiosum dimitti latronem petierunt: Camelum uerò glutierunt, quia eum qui ad suscipienda nostræ mortalitatis onera sponte descenderat, extinguere clamando conati sunt. Rursus cameli nomine gentilitas designatur. Vnde & Rebecca ad Isaac ueniens, dorso cameli deducitur: quia ad Christum ex gentilitate Ecclesia properans, in tortis uitiosisq; uitæ ueteris cõuersationibus inuenitur. Quæ uiso Isaac descendit, quia domino cognito, uitia sua gentilitas deseruit, & ab elatione celsitudinis, ima humilitatis petiuit. Quæ & uerecundata pallio uelatur, quia coram illo ex anteacta uita confunditur. Vnde & per Apostolum eisdem gentibus dicitur: Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Quia igitur per oues, Hebræos à pascuis legis ad fidem uenientes accipimus, nihil obstat ut per camelos, tortos moribus, atq; onustos idolorum cultibus, gentilium populos sentiamus. Quia enim ex semetipsis sibi inuenerunt deos quos colerent, quasi à semetipsis eis onus in dorso excreuerat, quod portarent. Potest etiam per camelos (quia communia sunt animalia) Samaritanorum uita signari. Cameli namq; ruminant, sed nequaquam ungulam findunt. Samaritani quoque quasi ruminant, quia ex parte legis uerba recipiunt: & quasi ungulam non findunt, quia eam pro parte contemnunt, qui etiam graue onus in dorso mentis tolerant, quia in omne quod faciunt, sine spe æternitatis elaborant: fidem quippe resurrectionis nesciunt. Et quid esse grauius atque onustius potest, quàm affectionem seculi prætereuntis perpeti, & nequaquam ad releuationem mentis, gaudia remunerationis sperare? Sed quia in carne dominus apparens, & Hebræorum populum perfectionis gratia impleuit, & Samaritanorum quosdam ad cognitionem fidei, mira opera ostendendo, perduxit: dicatur rectè de umbra quæ ueritatem exprimeret, quod & septem milia ouium, & camelorum tria milia possideret. Sequitur:

Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ. Iam superius dictum est, quod in quinquagenario numero (qui septem hebdomadibus ac monade addita impletur) requies designatur: denario autem numero summa perfectionis exprimitur. Quia uerò fidelibus perfectio quietis promittitur, quasi quinquagenario decies ducto ad quingentesimum peruenitur. In scriptura autem sacra boum nomine aliquando hebetudo fatuorum, aliquando bene operantium uita designatur. Quia enim bouis nomine stultorum uecordia figuratur, rectè per Salomonem dicitur: Statimq; eam sequitur, quasi bos ductus ad uictimam. Rursum quia boum nomine uita uniuscuiusq; operantis exprimitur, legis præcepta testantur, quæ per Moysen præcepit dicens: Non alliga bis os bouí trituranti. Quod apertè rursus dicitur: Dignus est operarius mercede sua. Asinorũ quoque nomine aliquãdo stultorum pigritia, aliquando immoderata petulantiũ luxuria, aliquãdo gentilium simplicitas designatur. Stultorum pigritia, asinorum appellatione figuratur, sicut per Moysen dicitur: Non arabis in boue simul & asino. Ac si diceret: Fatuũ sapientibus in prædicatione non socies, ne per eum qui implere rem non ualet, illi qui prævalet obsistas. Immoderata quoq; petulantium luxuria, asinorum appellatione exprimitur, ut prophetа testatur, qui ait: Quorum carnes sunt ut carnes asinorum. Asinorum rursus nomine simplicitas gentilis ostenditur. Vnde Hierusalem tendens dominus, asellum sedisse perhibetur. Quid est enim sedendo asinam Hierusalem uenire, nisi gentilium simplicia corda possidendo, ea ad uisionem pacis regẽdo & præsidẽdo perducere? quod uno & facili testimonio ostẽdit, quia et per boues Iudæi operarij, & per asinum gentiles populi designantur, cùm per prophetam dicitur: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui. Quis enim bos, nisi Iudaicus populus extitit, cuius ceruicẽ iugum legis attriuit? Et quis asinus, nisi gentilitas fuit, quam quilibet seductor reperit quasi brutũ animal, & nulla ratione renitens, quo uoluit errore substrauit? Bos ergo possessorem & asinus domini præsepe cognouit, quia & Hebraicus populus Deum quem colebat, sed ignorabat, reperit, & gentilitas legis pabulũ quod non habebat accepit. Quod igitur superius nominatis ouibus & camelis dicitur, hoc inferius in bobus & asinis replicatur. Habuit uerò & ante redemptoris aduentum Iudæa boues, quia ad prædicãdum misit operarios, quibus uoce ueritatis dicitur: Væ uobis hypocritæ, qui circumitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehẽnæ duplo quàm uos. Quos graue iugum legis premerat, quia exteriora literæ mandata tolerabant. Quibus ueritatis uoce dicitur: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Quod ergo in Euangelio bene laborantibus requies promittitur, hoc est quod hic iuga boum quingenta memorãtur. Quia qui redemptoris dominio colla subijciunt, quò, nisi ad requiem tendunt? Vnde & asinæ quingentæ perhibentur, quia uocatæ plebes gentilitũ, dum ad requiem peruenire desiderant, cuncta mandatorum onera libenter portant. Vnde bene quod hanc requiem populus gentilis appeteret, Iacob filios alloquẽs, prophetica hoc studuit uoce signare, dicens: Issachar asinus fortis, accubans inter terminos, uidit requiem quod esset bona, & terrã quod optima, & supposuit humerum ad portandum. Inter terminos nanq; accubare, est præstolato mundi fine requiescere: nihilq; de his quæ nunc in medio uersantur quærere, sed ultima desiderare. Fortisq; asinus requiem ac terram optimam uidet, quum sim-

Matth. 23 — Gen. 24 — Rom. 6 — 15 — 16 — Prou. 7 — A — B — C — D — Deut. 25 — Matt. 10 — Deut. 22 — Ezech. 23 — Matth. 21 — 17 — Matt. 23 — Matt. 11 — Gen. 49

Universidad de Deusto
Biblioteca

plex gentilitas idcirco ſe ad robur boni operis eri A
git, quia ad æternæ uitæ patriam tendit. Quę & ad
portandũ onus humerum ſupponit, quia conſpe-
cta ſuperna requie, præceptis etiã grauibus in ope
ratione ſe ſubijcit, & quicquid intolerabile puſilla
nimitas aſſerit, hoc ei leue ac facile ſpes remunera
tionis oſtendit. Quia ergo ad æternam requiẽ pro
electorum parte Iudæa, gentilitasq; colligitur: re-
cte quingẽta iuga boum, & quingentæ aſinæ ha-
18 beri perhibentur. Sequitur: Ac familia multa ni
mis.] Quid eſt quod prius animalium ſimilitudo
deſcribitur, & familia in extremo memoratur, niſi
quod ad cognitionem fidei prius ſtulta mundi col
lecta ſunt, ut poſtea aſtuta eius etiam uocarentur?
1.Cor.1 Paulo atteſtãte, qui ait: Non multi ſapiẽtes ſecun-
dum carnem, non multi potentes, non multi nobi B
les: ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut con-
fundat ſapientes. Ipſa nanque ſanctæ Eccleſiæ
principia, literarum perhibentur ignara, ut uide-
licet cunctis prędicatoribus ſuis redemptor oſten
deret, quod ad uitam credentes populos non ſer-
19 mo ſed cauſa ſuaderet. Sequitur: Erat uir ille
magnus inter omnes Orientales.] Quod redem-
ptor noſter oriens dicitur, propheta teſtante per-
Zach.6 hibetur, qui ait: Et ecce uir oriens nomẽ eius. Om-
nes ergo qui in hoc oriente fide conſiſtunt, rectè
orientales uocant. Sed quia omnes homines tan-
tummodo homines ſunt, ipſe autem oriens Deus
& homo: rectè dicitur: Erat magnus inter om-
nes orientales.] Ac ſi apertè diceretur: Omnes
qui in fide Deo naſcuntur, ſuperat: quia non ut cæ C
teros adoptio, ſed natura illum diuinitatis exaltat:
qui & ſi humanitate cæteris apparuit ſimilis, diui-
nitate tamen manſit ſuper omnia ſingularis.

Quid per allegoricum ſenſum, per conuiuium filiorum, & uocationẽ filiarum, intelligatur. Cap. VIII.

ET ibant filij eius, & faciebant cõuiuia per do
mos.] Filij facturi conuiuia per domos ibãt,
cùm prædicatores Apoſtoli in diuerſis mundi re-
gionibus uirtutũ ępulas audientibus, quaſi eden-
tibus miniſtrabant. Vnde & eiſdem filijs de eſu-
Matth.14 rientibus plebibus dicitur: Date illis uos manduca-
Mar.8 care Et rurſum: Dimittere eos ieiunos nolo, ne de
ficiãt in uia, id eſt, in prædicatione ueſtra uerbum
conſolationis accipiant, ne à ueritatis pabulo ieiu D
ni remanentes, in huius uitæ labore ſuccumbant.
Ioan.6 Hinc rurſum eiſdem filijs dicitur: Operamini non
cibum qui perit, ſed qui permanet in uitam æter-
20 nam. Quæ conuiuia quomodo exhiberentur,
adiungitur, quum protinus ſubinfertur: Vnuſ-
quiſque in die ſuo.] Si ignorantiæ obſcuritas ſine
dubitatione, nox cordis eſt, intellectus non imme
rito dies uocatur. Vnde & per Paulum dicitur:
Rom.14 Alius iudicat diem inter diem, alius iudicat om-
nem diem. Ac ſi apertè dicat: Alius quædam non-
nullis intermiſſis intelligit, alius uero omnia intel
lectu poſſibilia, ita ut ſunt uidenda, cognoſcit. V-
nuſquiſque ergo filius in die ſuo conuiuium exhi-
bet, quia ſanctus quiſque prædicator iuxta men-
ſuram illuminatæ intelligentiæ, mentes audientiũ

epulis ueritatis paſcit. In die ſuo Paulus fecerat
conuiuium, cùm dicebat: Beatiores erũt, ſi ſic per- 1.Cor.7
manſerint, ſecundum meum conſilium. De die
ſuo unumquemq; admonebat cogitare, cùm dice
ret: Vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundet. Sequitur: Rom.14
Et mittentes uocabant tres ſorores ſuas, ut come-
derent & biberent cum eis.] Sorores filij ad con-
uiuium uocant, quia infirmis auditoribus ſancti
Apoſtoli refectionis ſupernæ gaudia prædicant,
eorumq; mentes, quia à ueritatis pabulo ieiunas
aſpiciunt, diuini eloquij epulis paſcunt. Bene au-
tem dicitur: Vt comederent & biberent cum eis.

Scriptura enim ſacra aliquando nobis eſt ci- 21
bus, aliquando potus. Cibus eſt in locis obſcurio-
ribus, quia quaſi exponẽdo frangitur, & manden
do glutitur. Potus uerò eſt in locis apertioribus,
quia ita ſorbetur ſicut inuenitur. Cibum uidit pro
pheta ſcripturam ſacram, qui exponendo frange- Thren.4
retur, cùm diceret: Paruuli petierunt panẽ, & non
erat qui frangeret: id eſt, infirmi quiq; ſcripturæ ſa
cræ ualentiores ſententias petierunt exponendo
comminui, ſed qui exponere debeat, non ualet in
ueniri. Potum uidit ſcripturam ſacram propheta, Eſaiæ.55
cùm diceret: Omnes ſitientes uenite ad aquas. Si
potus aperta mandata non eſſent, per ſemetipſam
ueritas non clamaret: Si quis ſitit, ueniat ad me, & Ioan.7
bibat. Quaſi cibum & potum uidit propheta lu-
dææ defuiſſe, cùm diceret: Nobiles eius interierũt Eſaiæ.5
fame, & multitudo eius ſiti exaruit. Paucorũ quip
pe eſt, fortia & occulta cognoſcere: multorum ue-
rò, hiſtoriæ aperta ſentire. Idcirco Iudææ nobiles
non ſiti ſed fame interijſſe aſſerit, quia hi qui præ-
eſſe uidebantur, dum totos ſe exteriori intelligen-
tiæ dederant, quod de intimis diſcutiendo man-
derent, non habebant. Quia uerò ſublimioribus
ab intellectu interno cadentibus, paruulorum in-
telligentia & in exterioribus exiccatur, rectè illic
adiungitur: Multitudo eius ſiti exaruit. Ac ſi a-
pertè diceret: Dum uulgus ſtudium uitæ ſuæ de-
ſerit, iam nec fluenta hiſtoriæ exquirit. Et ta-
men occulta ſacri eloquij mandata & aperta ſe in
tellexiſſe teſtantur, qui reprobanti ſe iudici con-
querentes dicunt: Manducauimus & bibimus co
ram tc. Quod apertè exponendo ſubiungunt: Et
in plateis noſtris docuiſti. Quia ergo ſacra elo-
quia in locis obſcurioribus exponendo franguntur, in locis uero apertioribus, ita ut inuenta fue-
rint, potantur, rectè dicatur: Mittentes uoca-
bant tres ſorores ſuas, ut comederent & biberent
cum eis.] Ac ſi apertè diceretur: Infirmos quoſ-
que blanda ad ſe perſuaſione deducebant, qua-
tenus eorum mentes & magna per contempla-
tionem differentes paſcerent, & parua per hiſto-
riam tradentes nutrirent. Sequitur:
Cumq; in orbem tranſiſſent dies cõuiuij, mittebat 22
ad eos Iob, & ſanctificabat illos: Conſurgensq; di
luculo, offerebat holocauſta per ſingulos.] In or-
bem dies conuiuij tranſeunt, cùm prædicationis
miniſteria peraguntur. Peractiſq; conuiuijs holo
cauſtum Iob pro filijs obtulit: quia pro Apoſtolis
de prædicatione redeuntibus, patrẽ Chriſtus re-

redemptor

demptor exorauit. Bene autem mittendo sanctifi-
care dicitur, quia dum spiritum sanctum, qui à se
procedit, discipulorũ cordibus tribuit: quicquid
eis culpe inesse potuit, emundauit. Rectèq; ad of-
ferenda holocausta diluculo consurgere perhibe
tur: quia per hoc q; pro nobis intercessionis suæ
petitionem obtulit, discussa erroris nocte, huma-
ne mentis tenebras illustrauit, ne quo peccati cõ-
tagio ex ipsa prædicationis gratia mens in occul-
to polluatur, ne sibi quæ agit, tribuat: ne sibi tri-
buendo quæ agebat, amittat.

*Quòd maledicere Deo, sit de eius beneficio super-
bire. Cap. IX.*

23 VNde rectè subiungitur: Dicebat enim: Ne
forte peccauerint filij mei, & benedixerint
Deo in cordibus suis.] Deo quippe benedicere, id
est, maledicere, est de eius munere sibi gloriã præ-
bere. Vnde rectè sanctis Apostolis post prædica
tionem Dominus pedes lauit, ut uidelicet apertè
monstraret quia plerunq; & in bono opere pecca
ti puluis cõtrahatur, & inde inquinentur uestigia
loquentium unde audientiũ corda mundantur.
Nam sæpe nonnulli dum exhortationis uerba fa-
ciũt, quanquam tenuiter, sese intrinsecus quia per
al. Prædi- eos gratia* purgationis deriuatur, extollunt. Cũq;
cationis uerbo aliena opera diluunt, quasi ex bono itinere
pulueremq; malæ cogitationis sumunt. Quid ergo
Ioan.13 fuit post prædicationem pedes discipulorum laua
re, nisi post prædicationis gloriam cogitationum
pulueremq; tergere, gressusq; cordis ab interna ela-
tione mundare? Nec obstat ab omnimoda media
toris scientia quod dicitur: Ne forte peccauerint.
locutio- Nam cuncta sciens, sed in semetipso* ignorãtiam
* ne sua nostram suscipiens, atq; dum suscipit docẽs: non-
nunquam quasi ex nostra dubitatione loquitur,
Luc.18 sicut dicit: Filius hominis ueniens, putas inueniet
fidem super terram? Expletis ergo conuiuijs sacri
ficium pro filijs Iob offerẽs dicebat: Ne forte pec-
cauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordib⁹
suis. Quia redemptor noster posti q; prædicatores
suos à malis impugnantibus diluit: etiã inter bo-
na quæ egerant, & à tentationibus defendit.

*Quòd omnibus diebus sacrificium Deo pro nobis filius
offerre non cessat. Cap. X.*

24 SIc faciebat Iob cunctis diebus.] Cunctis die-
bus Iob sacrificium offerre non cessat, quia si-
ne intermissione pro nobis holocaustum redem-
ptor immolat, qui sine cessatione patri suam pro
nobis incarnationem demõstrat. Ipsa quippe eius
incarnatio, nostræ emundationis oblatio est. Cũq;
se hominẽ ostendit, delicta hominis interueniens
diluit, & humanitatis suæ mysterio perenne sacri-
ficium immolat, quia & hæc sunt æterna quæ mun
25 dat. Igitur quia in ipso expositionis exordio sic
personam beati Iob nunciare Dominũ diximus:
ut designari per illum caput & corpus, id est, Chri
stum & Ecclesiam diceremus: postquã caput no-
strum quomodo designatũ credatur, ostendimus:
nunc corpus eius, quod nos sumus, quomodo ex-
primatur indicemus: ut quia audiuimus ex histo-
ria quod miremur, cognouimus ex capite quod
credamus, cõsideremus nunc ex corpore quid ui-
uendo teneamus. In nobismetipsis nanq; debe-
mus transformare quod legimus, ut cùm per au-
ditum se animus excitat, ad operandum quod au-
dierat, uita concurrat.

*Quòd hi quos inhabitat consilij spiritus, in præsentibus do-
lent, & ad æterna suspirant. Cap. XI.*

VIr erat in terra Hus, nomine Iob.] Si Iob do 26
lens, & Hus conciliator dicitur, non immeri-
tò per utraq; nomina electus quisq; figuratur:
quia nimirum consiliatorem animum inhabitat,
qui dolẽs de præsentibus ad æterna festinat. Nam
sunt nonnulli qui uitam suam negligunt, & dum
transitoria appetunt, dum æterna uel non intelli-
gunt, uel intellecta cõtemnunt, nec dolorem sen-
tiunt, nec habere consilium sciunt. Cumq; super-
na quæ amiserunt, non cõsiderant, esse se (heu mi-
seri) in bonis fœlices putãt. Nequaquam enim ad
ueritatis lucem, cui conditi fuerant, mentis ocu-
los erigunt: nequaquam ad contemplationem pa
triæ æternæ desiderij aciem tendunt: sed semeti-
psos in his ad quæ proiecti sunt deserẽtes, uice pa
triæ diligunt exilium quòd patiuntur, & in cæcita
te quam tolerant, quasi in claritate luminis, exul-
tant. At contra electorum mentes dum transito-
ria cuncta nulla esse conspiciunt, ad quæ sint con
ditæ exquirunt: cumq; eorum satisfactioni nihil
extra Deum sufficit, ipsa inquisitionis excitatio-
ne fatigata illorum cogitatio in conditoris sui spe
& contemplatione requiescit, supernis interseri
ciuibus appetit: & unusquisq; eorũ adhuc in mun
do corpore positus, mente tamen extra mundum
surgit: ærumnam exilij quam tolerat, deplorat: &
ad sublimem patriam incessantibus se amoris sti-
mulis excitat. Cùm ergo dolens uidet quàm sit æ-
ternum quod perdidit, inuenit salubre consilium,
temporale hoc despicere quod percurrit: & quo
magis crescit consilij scientia ut peritura deserat,
eo augetur dolor, quòd necdum ad mansura per-
tingat. Vnde bene per Salomonẽ dicitur: Qui ad- Eccl.1
dit scientiam, addit & dolorem. Qui enim scit iam
summa quę adhuc non habet, magis de infimis in
quibus retinetur, dolet. Rectè ergo in terra Hus,
habitare Iob dicitur, quia in scientiæ consilio ele-
cti uniuscuiusq; dolens animus tenetur. Intuen-
dum quoq; est, quòd nullus dolor mentis sit in a-
ctione præcipitationis. Qui enim sine consilijs ui
uunt, qui seipsos rerum euentibus præcipites dese
runt, nullo interim cogitationum dolore fatigan-
tur. Nam qui solerter in uitæ consilio figit mentẽ,
cautè sese in omni actione circumspiciendo consi
derat: & ne ex re, quæ agitur repentinus finis ad-
uersus q; surripiat, hunc prius molliter posito pe-
de cogitationis palpat, pensat ne ab his quæ agen
da sunt, præpediat formido: ne in his quę differen
da sunt, præcipitatio impellat: ne praua per concu
piscentiam aperto bello superent, ne recta per in-
anem gloriam insidiando supplantent. Iob ergo
in terra Hus habitat, dum mens electi quo magis
per cõsilium uiuere nititur, eo angusti itineris do-
lore fatigatur. Sequitur:

Quòd sancta ecclesia simplicitatis & rectitudinis uias à timore incipit, & in charitate consummat. Cap. XII.

27 SImplex & rectus ac timēs Deum, & recedens à malo.] Quisquis æternam patriam appetit, simplex proculdubio & rectus uiuit, simplex uidelicet opere, rectus fide, simplex in bonis, quæ inferius peragit: rectus in summis, quæ in intimis sentit. Sunt nanq; nonnulli, qui in bonis quæ faciunt, simplices non sunt: dum non in his retributionem interius, sed exterius fauorem quærunt. Vn-
Eccl.2. de bene per quendam sapientem dicitur: Væ peccatori terrā ingredienti duabus uijs. Duabus uijs peccator quippe terram ingreditur: quādo & Dei est quod opere exhibet, & mundi, quod per cogitationē quærit. Bene autē dicitur: Timens Deum, & recedens à malo.] Quia sancta electorum Ecclesia simplicitatis suæ & rectitudinis uias timore inchoat, sed charitate consummat: cui tunc est sunditus à malo recedere, cùm ex amore Dei cœperit iam nolle peccare. Cùm uerò adhuc timore bona agit, à malo penitus non recessit: quia eo ipso peccat, quo peccare uellet, si peccare inultè potuisset. Recte ergo cùm timere Deum Iob dicitur, recede re etiam à malo perhibetur: quia dum metum charitas sequitur, ea quæ metu relinquitur etiam per
28 cogitationis propositū culpa calcatur. Et quia ex timore unumquodq; uitium premitur, ex charitate autem uirtutes oriuntur, rectè subiungitur:

Quòd fœcunditas spiritalis propter septiformem spiritum in filijs septem, & patribus filiabus, fides, spes, & charitas intelligantur. Cap. XIII.

NAti sunt ei septem filij & tres filiæ.] Septem quippe filij nobis nascuntur, cùm per conceptionem bonæ cogitationis, sancti spiritus septem in nobis uirtutes oriuntur. Hanc nanq; internam prolem Propheta dinumerat, cùm spiritus mentē
Esa.11 fœcundat, dicens: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis,
7 & replebit eum spiritus timoris Domini. Cùm ergo per aduentum spiritus sancti, sapientia, intellectus, consilium, fortitudo, scientia, pietas, ac timor Domini in animo unicuiq; nostrū gignitur: quasi mansura posteritas in mente propagatur, quæ supernæ nostræ nobilitatis genus eo ad uitam longius seruat, quò amori æternitatis sociat. Sed habēt in nobis septem filij, tres proculdubio sorores suas, quia quicquid uirile hi uirtutū sensus faciunt, spei, fidei, charitatiq; cōiungūt. Neq; em̄ ad denarij perfectionē septē filij perueniūt: nisi in fide, spe & charitate fuerit omne quod agunt. Quia uerò hanc præeuntiū uirtutū copiam multimoda bonorum operū cogitatio sequitur, rectè subiungitur:

Quòd possessio ouium & asinorum & camelorum, sit subiugatio illorū, quos aliquando uel formido dissoluit, uel superbia inflat, uel luxuria inquinat. Cap. XIIII.

ET fuit possessio eius septem milia ouium & tria milia camelorum.] Seruata quippe ueritate historiæ imitari spiritaliter possumus, quod carnaliter audiuimus. Ouium enim septem milia possidemus, cùm cogitationes innocuas perfectæ A cordis munditia, intra nosmetipsos inquisito ueritatis pabulo pascimus. Eruntq; nobis in possessionem etiam tria milia camelorum, si omne quod in nobis altum ac tortuosum est, rationi fidei subdit: & sub cognitione trinitatis, sponte in appetitu humilitatis inclinatur. Camelos quippe possidemus, si quod altum sapimus, humiliter deponamus. Camelos proculdubio possidemus, cùm cogitationes nostras ad infirmitatis fraternæ compassionē flectimus, & uicissim onera nostra portantes, alienæ infirmitati cōpati cōdescendendo nouerimus. possunt etiam per camelos (qui ungulam nequaquam findunt, sed tamen ruminant) terrenarum rerum bonæ dispensationes intelligi, quæ quia habent aliquid seculi & aliquid Dei, per cōmune eas
B necesse est animal designari. Neq; enim terrena dispensatio (quamuis æternæ utilitati seruiat) sine
29 perturbatione mentis ualet exhiberi. Quia igitur per hanc & ad præsens mens confunditur, & in perpetuum merces paratur, quasi cōmune animal, & aliquid de lege habet, & aliquid nō habet. Vngulā nanq; non findit: quia non se penitus anima ab omni terreno opere disiungit: sed tamen ruminat: quia bene dispensando temporalia, per certitudinis fiduciam, cœlestia sperat. Terrenæ igitur dispensationes quasi camelorum more capite legi concordant, pede discrepant: quia & cœli sunt illa, quæ iustè uiuentes appetunt: & huius mundi sunt ea, in quibus opere uersantur. Nos ergo cùm easdem terrenas cognitioni trinitatis dispensatio-
C nes subdimus, quasi camelos intra indiuisibilē numerum fide possidemus. Sequitur: Quingenta
30 quoq; iuga boū, & quingentæ asinę.] Iuga boum in usum nostrę possessionis sunt, dū cōcordes uirtutes exarāt duritiā mentis. Quingētas quoq; asinas possidemus, cùm lasciuientes motus restringimus: & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, spiritali cordis dominatu refrenamus. Vel certè asinas possidere, est cogitationes intra nos simplices regere. Quæ dū in subtiliori intellectu currere nō ualēt: quo quasi pigrius ambulant, eo fraterna onera mansuetius portāt. Sunt nanq; nōnulli qui dum alta nō intelligunt, per exteriora cōuersationis opera se humilius premūt. Bene ergo per asinas (pigrum quidē animal, sed tamē portandis oneribus deditum) simplices cogitationes accipimus: quia
D dum nostrā plerunq; ignorantiā cognoscimus, leuius onera aliena toleramus. Cumq; nos quasi singularis sapientię altitudo nō eleuat, ad perferendā alieni cordis inertiā mens se nostra æquanimiter inclinat. Rectè asīt siue iuga boum, siue quingentæ asinę referuntur: quia uel in hoc quòd prudenter sapimus, uel in hoc quòd humiliter ignoramus, dum æternæ pacis requiem quærimus, quasi intra iubilei numerum tenemur. Sequitur:

Quòd multa familia, id est, multitudo cogitationum, sit sub mentis dominio restringenda. Cap. XV.

AC familia multa nimis.] Multam familiam nimis possidemus, cùm cogitationes innumeras sub mentis dominatione restringimus, ne ipsa

ipsa sui multitudine animum superent, ne peruer so ordine discretionis nostræ principatū calcent. Et bene cogitationū turba multæ familiæ appellatione signatur. Nam scimus quòd absente domina ancillarum linguæ perstrepunt, silentium deserunt, deputati operis officia negligunt, totumq; ordinē sibimet uiuendi confundunt. At si repente domina ueniat, mox perstrepentes linguæ reticent, officia uniuscuiusq; operis repetunt: sicq; ad opus proprium ac si non recesserint, reuertuntur. Si igitur à domo mentis ad momentum ratio discedat, quasi absente domina cogitationum se clamor, uelut garrula ancillarum turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit, mox se confusio tumultuosa compescit, & quasi ancillæ se ad inunctum opus tacitè reprimunt: dum cogitationes protinus cautis se proprijs ad utilitatem subdunt. Possidemus ergo multam familiam, cùm recto iure innumeris cogitationibus rationis discretione dominamur. Quod nimirū cùm solerter agimus, iungi per eandem discretionem angelis conamur. Vnde rectè subiungitur: Eratq; uir ille magnus inter omnes Orientales.] Tunc nanq; magni inter omnes Orientales efficimur, cùm eis spiritibus qui Orientali luci inhærent, pressa carnalis corruptionis nebula, discretionis nostræ radijs, inquantū possibilitas suppetit, sociamur. Vnde & per Paulū dicitur: Nostra conuersatio in cœlis est. Quisquis temporalia ac defectiua sequitur, occasum petit: quisquis uerò superna desiderat, quia in Oriente habitet, demonstrat. Magnus ergo non inter Occidentales, sed inter Orientales efficitur, qui non inter malorum actiones, ima & fugitiua quærentiū, sed inter choros proficere supernorum ciuium conatur. Sequitur:

Philip. 3.

Quomodo singulæ uirtutes in suo die conuiuium faciunt. Cap. XVI.

32 ET ibant filij eius & faciebant conuiuium per domos, unusquisq; in die suo.] Filij per domos conuiuiū faciunt, dum uirtutes singulę, iuxta modum proprium, mentes pascunt. Vnde bene dicitur, unusquisq; in die suo. Dies enim uniuscuiusq; filij, est illuminatio uniuscuiusq; uirtutis. Vt enim hæc ipsa dona breuiter septiformis gratiæ replicem: alium diem habet sapientia, alium intellectus, alium cōsilium, alium fortitudo, alium scientia, alium pietas, alium timor. Neq; enim hoc est sapere quod intelligere: quia multi æterna quidem sapiunt, sed intelligere nequaquā possūnt. Sapientia ergo in die suo conuiuium facit: quia mentem de æternorū spe & certitudine reficit. Intellectus in die suo conuiuium parat: quia in eo quòd audita penetrat, reficiendo cor, tenebras eius illustrat. Consilium in die suo conuiuiū exhibet: quia dum precipitem esse prohibet, ratione animum replet. Fortitudo in die suo cōuiuium agit: quia dum aduersa non metuit, trepidanti menti cibos cōfidentiæ apponit. Scientia in die suo conuiuium parat: quia in uentre mentis ignorantiæ ieiunium superat. Pietas in die suo conuiuium exhibet: quia cordis uiscera misericordię operibus replet. Timor in die suo cōuiuium facit: quia dum premit mentem ne de præsentibus superbiat, de futuris illam spei cibo confortat. Sed illud in hoc filiorum cōuiuio perscrutandum uideo, quòd semetipsos inuicē pascunt. Valde enim singula uirtus quælibet destituitur, si non una alij uirtus uirtuti suffragetur. Minor quippe est sapientia, si intellectu careat, & uaide inutilis intellectus est, si ex sapientia non subsistat: quia cùm altiora sine sapientię pondere penetrat, sua illum leuitas grauius ruiturum leuat. Vile est consilium, cui robur fortitudinis deest: Quia quod tractando inuenit, carēs uiribus, usq; ad perfectionem operis non perducit. Et ualde fortitudo destruitur, nisi per cōsilium fulciatur: quia quo plus se posse conspicit, eo uirtus sine rationis moderamine deterius in præceps ruit. Nulla est scientia si utilitatem pietatis non habet: quia dum bona cognita exequi negligit, sese ad iudiciū arctius stringit. Et ualde inutilis pietas, si scientiæ discretione caret: quia dum nulla hanc scientia illuminat, quomodo misereatur, ignorat. Timor quoq; ipse nisi has etiam uirtutes habuerit, ad nullum opus proculdubio bonæ actionis surgit: quia dum ad cuncta trepidat, ipsa sua formidine à bonis omnibus torpens uacat. Quia ergo alternato ministerio uirtus & uirtute reficitur, rectè dicitur quòd apud se filij uicissim cōuiuantur. Cumq; una aliam subleuando subleuat: quasi per dies suos numerosa soboles pascendo conuiuium parat. Sequitur:

Tres sorores ad fratrum conuiuia uocantur, quando gaudent uirtutes uirtutibus, & inuicem sibi subseruiunt ac ministrant. Cap. XVII.

ET mittentes uocabant tres sorores suas ut comederent & biberent cum eis.] Cùm uirtutes nostræ in omne quod agunt, spem, fidē & charitatem ciunt: quasi operantes filij, tres ad conuiuiū sorores uocant: ut fides, spes, charitas, in opus bonum gaudeant, quod unaquæq; uirtus administrat. Quæ quasi ex cibo uires accipiunt, dum bonis operibus fidentiores fiunt, & dum post cibum contemplationis rore infundi appetunt, quasi ex poculo ebriantur. Sed quid est quod in hac uita sine quauis tenuissimi cōtagij inquinatione peragatur? Nonnunquā nanq; ipsis bonis, quæ agimus, ad deterius propinquamus: quia dum lætitiam menti pariunt, quandam etiam securitatem gignūt: dumq; mens secura redditur, in torporem laxatur. Nonnunquam uero uirtutes aliquantula elatione noxā polluunt: & tanto deiectiores apud Deum faciunt, quanto apud nosmetipsos tumidiores reddunt. Vnde bene subiungitur:

33 34 nos

Quòd filios post conuiuium sanctificare, est retractatio operum & discussio cogitationum. Cap. XVIII.

CVmq; in orbē transissent dies conuiuij, mittebat Iob & sanctificabat illos.] Peracto quippe orbe dierum conuiuij mittere ad filios & eos sanctificare, est, post uirtutum sensum intentionem cordis dirigere, & omne quod agitur districta retractationis discussione mundare: ne bona æstimentur quæ mala sunt, ne saltem ueraciter bona putentur sufficientia, cùm perfecta non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non ſunt. Sic enim mens plerũq; decipitur, ut aut
35 qualitate mali, aut boni quantitate fallatur. Sed hos uirtutum ſenſus melius preces quàm diſcuſſiones inueniunt, nam ea quæ perſcrutari in nobiſmetipſis plenius nitimur, ſæpe uerius orando quàm inueſtigãdo penetramus. Cùm enim mens per quandam compunctionis machinam ad alta ſuſtollitur: omne quod ei de ſeipſa occurrerit, ſub ſeipſa dijudicando certius contemplatur. Vnde & recte ſubiungitur:

Quòd holocauſtum per ſingulos offerre, ſit ſingulariũ uirtutum circumſpecta & pura intentio. Cap. XIX.

COnſurgẽsq; diluculo, offerebat holocauſta per ſingulos.] Diluculo nanq; cõſurgimus, cùm compunctionis luce perfuſi humanitatis noſtræ noctem deſerimus: & ad ueri luminis radios oculos mentis aperimus. Atq; holocauſtũ per ſingulos filios offerimus, cùm pro unaquaq; uirtute Domino hoſtiam noſtrę precis immolamus, ne ſapientia eleuet: ne intellectus, dum ſubtiliter currit, aberret: ne conſilium, dum ſe multiplicat, confundat: ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præcipitet: ne ſcientia, dum nouit & non diligit, inflet: ne pietas, dum ſe extra rectitudinem inclinat, intorqueat: ne timor, dum plus iuſto trepidat, in deſperationis foueam mergat. Cùm ergo pro unaquaq; uirtute, ut pura eſſe debeat, preces Domino fundimus: quid aliud quàm iuxta filiorum numerum holocauſtum per ſingulos exhibemus? Holocauſtum nanq; totũ incenſum dicitur. Holocauſtum igitur dare, eſt totam mentem igne compunctionis incendere, ut in ara amoris cor ardeat, & quaſi delicta propriæ ſobolis inquinamenta cogi
36 tationis exurat. Sed hæc agere neſciunt, niſi hi qui priuſquã cogitationes ad opus prodeãt, internos ſuos motus ſollicitè circumſpicientes frenãt. Hæc cauere neſciunt, niſi hi qui uirili cuſtodia munire mentẽ nouerunt. Vnde recte inopinata morte extinctus Iſboſeth dicitur, quem & ſcriptura ſacra, non in domo oſtiarium, ſed oſtiariam habuiſ-
2.Reg.4 ſe teſtatur, dicens: Venientes filij Remmon Berothitæ Rechab & Banaa, ingreſſi ſunt feruente die domũ Iſboſeth, qui dormiebat ſuper ſtratũ ſuum meridie. Ingreſſi ſunt autem domũ: & oſtiaria domus purgans triticum, obdormiuit: ſumentes ſpicas tritici, latẽter ingreſſi ſunt, & percuſſerũt eum in inguine. Oſtiaria triticum purgat, cùm mentis cuſtodia diſcernẽdo, uirtutes à uitijs ſeparat. Quæ ſi obdormierit, in mortem proprij domini ſui inſidiatores admittit: quia cùm diſcretionis ſollicitudo ceſſauerit: ad interficiendum animũ malignis ſpiritibus iter pandit. Qui ingreſſi ſpicas tollunt: quia mox bonarũ cogitationũ germina auferunt, atq; in inguine feriunt: quia uirtutem cordis delectatione carnis occîdunt. In inguine quippe ferire, eſt uitam mentis, delectatione carnis perforare. Nequaq; uerò Iſboſeth iſte hac morte ſuccumberet: ſi non ad ingreſſum domus mulierem, id eſt, mollem cuſtodiam ad mentis aditum deputaſſet. Fortis nanq; uirilisq; ſenſus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ ſomnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Vnde bene & Iſboſeth appellatus eſt, qui cuſtode fœmina hoſtilibus gladijs nudatur. Iſboſeth quippe uir confuſionis dicitur. Vir autem confuſionis eſt, qui forti mentis cuſtodia munitus non eſt: quia dum uirtutes ſe agere æſtimat, ſubintrantia uitia neſcientem necãt. Tota itaq; uirtute muniẽdus eſt aditus mentis, nequando eam inſidiantes hoſtes penetrent foramine neglectę cogitationis. Hinc Salomon ait: Omni cuſtodia ſerua cor tuũ, quoniã ex ipſo uita Prou.
procedit. Virtutes ergo quas agimus, dignũ eſt ut ſummopere ab intẽtionis origine pẽſemus, ne ex malo ortu prodeãt, etiãſi recta ſunt quæ oſtentãt.

Quanta ſollicitudine abſtinendum ſit à malo opere, cùm etiã diſtricte ſerui Dei iudicentur de cognitione. Cap. XX.

VNde hic quoq; recte ſubiungitur: Dicebat 37
enim: Ne fortè peccauerint filij mei: & benedixerint Deo in cordibus ſuis.] Filij in cordibus maledicũt, cùm recta noſtra opera non rectis cogitationibus prodeũt, cùm bona in aperto exerunt, ſed in occulta noxia moliuntur. Deo quippe maledicunt, cùm mentes noſtræ ſe de ſe æſtimant habere, quod ſunt. Deo maledicunt, cùm ſe & ab illo accepiſſe uires intelligunt: ſed tamen de eius muneribus propriam laudem quærunt.

Sciendũ uerò eſt: q; bona noſtra tribus modis 38
antiquus hoſtis inſequitur, ut uidelicet hoc quod rectum coram hominibus agitur, in interni iudicis conſpectu uitietur. Aliquando nanq; in bono opere intentionẽ polluit, ut omne quod in actione ſequitur, eo purum mundumq; non exeat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquando uerò intentionẽ boni operis uitiare non præualet, ſed in ipſa actiõe ſe quaſi in itinere opponit, ut cùm per propoſitũ mẽtis ſecurior quiſq; egreditur, ſubiuncto latẽter uitio, quaſi ex inſidijs perimatur. Aliquando uerò nec intentionem uitiat, nec in itinere ſupplantat: ſed opus bonũ in fine actionis illaqueat: quantoq; uel à domo cordis, uel ab itinere operis longius receſſiſſe ſe ſimulat, tãto ad decipiendum bonæ actionis terminũ aſtutius expectat: & quo incautum quenq; quaſi recedendo ſecurum reddiderit, eo illum repentino nõnunq; uulnere durius, inſanabiliusq; transfigit. Intentionẽ quippe in bono opere polluit, quia cùm facilia ad decipiendũ corda hominũ conſpicit, eorum deſideriſs auram tranſitorij fauoris apponit, ut in his quæ recta faciunt, ad appetenda ima, tortitudine intentionis inclinentur. Vnde recte ſub ludææ ſpecie de unaquaq; anima miſeræ intentionis laqueo capta, per Prophetã dicitur: Facti ſunt hoſtes eius in capite. Thren.
Ac ſi apertè diceretur: Cùm bonum opus non bona intentiõe ſumitur: huic aduerſantes ſpiritus ab ipſo cogitationis exordio principãtur, tãtoq; eam plenius poſſident, quanto & per initiũ dominantes tenent. Cùm uerò intentionẽ uitiare non præualent, in uia poſitos laqueos tegũt, ut in eo quod bene agitur, cor exaltans ſe ex latere ad uitiũ deriuet, quatenus quod inchoãs aliter propoſuerat, in

actione

actione ſœpe aliter quàm cœperat percurrat. Sæpe enim bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quamuis quæſita nō fuerat, tamen oblata delectat. Cuius delectatione cùm mens bene operantis reſoluitur, ab omni intentionis intimæ uigore diſſipatur. Sæpe ſe bene inchoatæ noſtræ iuſtitiæ ex latere ira ſubiungit, & dum zelo rectitudinis immoderatius mentem turbat cunctam quietis intimæ ſalutem fauciat. Sæpe grauitatē cordis quaſi ex latere ſubiuncta triſtitia ſequitur, atq; omne opus quod mens bona intentione inchoat, hæc uelamine mœroris obumbrat. Quæ & nonnunq; tanto tardius repellitur, quāto & preſſæ menti quaſi ſerior famulatur. Sæpe ſe bono operi lætitia immoderata ſubiūgit, cumq; plus mētem quàm decet hilareſcere exigit, ab actione bona omne pōdus grauitatis repellit. Quia enim etiā bene inchoantibus ſubeſſe in itinere laqueos Pſalmiſta conſpexerat: recte prophetico plenus
Pſal.141. ſpiritu dicebat: In uia hac qua ambulabam, abſconderunt laqueū mihi. Quod bene ac ſubtiliter Hieremias inſinuat: qui dū geſta foris referre ſtuduit, quę intus apud noſmetipſos gererentur indicauit,
Ier.41. dicens: Venerunt octoginta uiri de Sychem, & de Sylo, & de Samaria, raſi barba, & ſciſſis ueſtibus, ſqualléntes: munera & thus habebant in manu, ut offerrent in domo domini. Egreſſus autem Iſmael filius Nathaniæ in occurſum eorum de maſpha, incedens & plorans ibat. Cumq; occurriſſet eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliā filiū Aicham. Qui cùm ueniſſent ad medium ciuitatis, interfecit eos. Barbam quippe radūt, qui ſibi de proprijs uiribus fiduciam ſubtrahunt. Veſtes ſcindunt, qui ſibimetipſis in exterioris decoris laceratione non parcunt. Oblaturi in domo domini thus & munera ueniūt, qui exhibere ſe in Dei ſacrificio orationem cum operibus pollicentur. Sed tamen ſi ſe in ipſa ſanctæ deuotionis uia cautè circumſpicere neſciunt: Iſmael Nathaniæ filius in eorum occurſum uenit: quia nimirum quilibet malignus ſpiritus, prioris ſui ſatanæ uidelicet exemplo, in ſuperbiæ errore generatus, ſe ad laqueum deceptionis opponit. De quo & bene dicitur: Incedens & plorans ibat: quia & deuotas mentes interimere feriendo prævaleat, ſemetipſum quaſi ſub uelamine uirtutis occultat: & dum cōcordare ſe uerè lugentibus ſimulat: ad cordis intima ſecurius admiſſus, hoc quod intus de uirtute latet, occidit. qui plerunq; ſe ſpondet ad altiora prouehere. unde & dixiſſe prohibetur: Venite ad Godoliam filium Aicham. Atq; dum maiora promittit, etiā [a] minima ſubtrahit. Vnde & recte dictum eſt: Qui cùm ueniſſent ad medium ciuitatis, interfecit eos. Viros ergo ad offerenda Deo munera uenientes, in medio ciuitatis interficit: quia diuinis deditæ operibus mentes, niſi magna ſe circumſpectione cuſtodiant, hoſte ſurripiente, dum deuotionis hoſtiam portant, in ipſo itinere perdunt uitā. De cuius hoſtis manu non euaditur, niſi citius ad pœnitentiā
.41. recurratur. Vnde illic aptè ſubiungitur: Decem autem uiri reperti ſunt inter eos: qui dixerunt ad Iſmael: Noli occidere nos: quia habemus in agro theſauros frumenti, & hordei, & olei, & mellis: & nō occīdit eos. Theſaurus quippe in agro eſt ſpes in pœnitentia, quæ quia non cernitur, quaſi in terra cordis ſuffoſſa continetur. Qui ergo theſauros in agro habuere, ſeruati ſunt: quia qui poſt incautelæ ſuæ uitium, ad lamenta pœnitentiæ redeunt, nec capti moriuntur. Cùm uerò antiquus hoſtis neq; in exordio intentionis ferit, neq; in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit. Quem tanto nequius obſidet, quanto ſolum ſibi remanſiſſe ad decipiendum uidet. Hos nanq; fini ſuo laqueos oppoſitos propheta cōſpexerat, cùm dicebat: Ipſi calcaneum meum obſeruabūt. Quia Pſal.55. enim in calcaneo finis eſt corporis, quid per hunc niſi terminus ſignatur actionis? Siue ergo maligni ſpiritus, ſiue praui quiq; homines, illorum ſuperbiæ ſequaces, calcaneū obſeruāt, cùm actionis bonæ finem uitiare deſiderant. Vnde & eidem ſerpenti dicitur: Ipſa tuū obſeruabit caput, & tu calcaneum eius. Caput quippe ſerpentis obſeruare, eſt initia ſuggeſtionis eius aſpicere, & manu ſollicitæ conſiderationis à cordis aditu funditùs extirpare. Qui tamē cùm ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur: quia etſi ſuggeſtione primā intentionem non percutit, decipere in fine tendit. Si autem ſemel cor in intentione corrumpitur, ſequentis actionis medietas & terminus ab hoſte callido ſecurè poſſidetur: quoniā totam ſibi arborem fructus ferre cōſpicit, quam ueneni dente in radice uitiauit. Quia ergo ſumma cura uigilandum eſt, ne uel bonis operibus ſeruiens mens, reproba intentione polluatur, recte dicitur: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis.] Acſi apertè diceretur: Nullum eſt bonum quod foris agitur: ſi non pro eo, intus ante Dei oculos, innocētiæ uictima in ara cordis immolatur. Tota itaq; uirtute perſpiciendus eſt 39
fluuius operis, ſi purus emanat ex fonte cogitationis. Omni cura ſeruandus eſt à malitiæ puluere oculus cordis, ne hoc quod in actione rectum hominibus oſtentat, apud ſemetipſum per uitiū prauæ intentionis intorqueat. Curandum itaq; eſt, ne bona noſtra pauca ſint: curandum ne indiſcuſſa: ne aut pauca agentes, inueniamur ſteriles: aut indiſcuſſa relinquentes, uecordes. Neq; enim unaquæq; uerè uirtus eſt, ſi mixta aliis uirtutibus non eſt. Vnde recte ad Moyſen dicitur: Sume tibi aro- Exo.30.
mata & ſtactē & onychē, galbanū quoq; boni odoris, & thus lucidiſſimū, faciesq; thymiama compoſitū opere unguētarij, mixtū diligēter & purū. Thymiama quippe ex aromatibus cōpoſitū facimus, cùm in altari boni operis, uirtutū multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purum ſit, quia quanto uirtus uirtuti iungit̄, tanto incenſum boni operis ſincerius exhibet̄. Vbi & bene ſubiungit̄: Cūq; in tenuiſſimū puluerē uniuerſa aromata con- Ibidem
tuderis: pones ex eo coram teſtimonij tabernaculo. In tenuiſſimū puluerē aromata uniuerſa cōteri mus: cū bona noſtra quaſi in pilo cordis, occulta diſcuſſiōe tūdimus, & ſi ueraciter bona ſint, ſubtiliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

liter retractamus. Aromata ergo in puluerem redigere, eſt uirtutes recogitando terere, & uſq; ad ſubtilitatem occulti examinis reuocare. Et notandum q̃ de eodem puluere dicitur: Pones ex eo coram teſtimonij tabernaculo: quia tunc nimirũ bona noſtra ueraciter in conſpectu iudicis placent, cùm hæc mens ſubtilius recogitando conterit, & quaſi de aromatibus puluerem reddit, ne groſſum durumq; ſit bonum, quod agitur: ne ſi hoc arcta retractationis manus nõ cõminuat, odorẽ de ſe ſubtilius non aſpergat. Hinc eſt enim q̃ ſponſæ uirtus ſpõſi uoce laudatur, cùm dicitur: Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertũ, ſicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & uniuerſi puluerís pigmẽtarij? Sancta quippe Eccleſia ſicut fumi uirgula ex aromatibus aſcendit: quia ex uitæ ſuæ uirtutibus in interni quotidie incenſi rectitudinẽ proficit, nec ſparſa per cogitationes defluit, ſed ſeſe intra arcana cordis in rigoris uirga cõſtringit. Quæ ea quæ agit, dum recogitare ſemper ac retractare non deſinit: myrrham quidem & thus habet in opere, ſed puluerẽ in cogitatione. Hinc eſt quod de oblatoribus hoſtiæ ad Moyſen iterum dicitur:

Detracta pelle hoſtiæ artus in fruſta concidant. Pell ẽ nanq; hoſtiæ detrahimus, cùm à mentis noſtræ oculis ſuperficiẽ uirtutis amouemus. Cuius artus in fruſta cõcidimus, cùm diſtinguentes ſubtiliter eius intima, mẽbratimq; cogitamus. Curandũ ergo eſt, ne cùm mala uincimus, bonis laſciuientibus ſupplantemur, ne fortaſſe fluxa prodeãt, ne incircũſpecta capiant, ne per errorẽ uiam deſerãt, ne per laſſitudinẽ fracta, anteacti laboris meritũ perdant. In cunctis enim uigilanter debet ſe mens circũſpicere: atq; in ipſa circũſpectionis ſuæ prouidentia perſeuerare. Vnde & recte ſubiungitur:

Quòd in uanum bono opere laboramus, ſi uſq; in finem non perſeueramus. Caput XXI.

Sic faciebat Iob cunctis diebus uitæ ſuæ.] Incaſſum quippe bonũ agitur, ſi ante terminum uitæ deſeratur: quia & fruſtra uelociter currit, qui prius quàm ad metas ueniat, deficit. Hinc eſt enim quod de reprobis dicitur: Væ his qui perdiderũt ſuſtinentiam. Hinc electis ſuis ueritas dicit: Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. Hinc Ioſeph qui inter fratres uſq; in finem iuſtus perſeueraſſe deſcribitur: ſolus talarem tunicam habuiſſe perhibetur. Nam quid eſt talaris tunica, niſi actio cõſummata? Quaſi enim protenſa tunica talũ corporis operit: cùm bona actio ante Dei oculos uſq; ad uitæ nos terminum tegit. Hinc eſt quòd per Moyſen caudam hoſtiæ in altari offerre præcipimur, ut uidelicet omne bonum quod incipimus, etiam perſeueranti fine compleamus. Bene igitur cœpta, cunctis diebus agenda ſunt, ut cùm malum pugnando repellitur, ipſa boni uictoria conſtantiæ manu teneatur. Hæc itaq; ſub intellectu triplici diximus, ut faſtidienti animæ uaria alimenta proponentes, aliquid quod eligendo ſumat offeramus. Hoc tamẽ magnopere petimus, ut qui ad ſpiritalem intelligentiam mentem ſubleuat, à ueneratione hiſtoriæ non recedat.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN B. IOB

Lib. II. continuans moraliter primum Caput textus.

CAPVT I.

Criptura ſacra mentis oculis quaſi quoddam ſpeculũ opponitur: ut interna noſtra facies in ipſa uideat. Ibi etenim fœda, ibi pulchra noſtra cognoſcimus. Ibi ſentim⁹ quantum proficimus, ibi, à profectu q̃ longè diſtamus. Narrat autem geſta ſanctorum: & ad imitationem corda prouocat infirmorũ. Dumq; illorũ uictricia facta cõmemorat, contra uitiorũ prælia debilia noſtra cõfirmat, fitq; uerbis illius ut eo mens minus inter certamina trepidet, quo ante ſe poſitos tot uirorum fortium triumphos uidet. Nonnunquã uero non ſolum nobis eorum uirtutes aſſerit, ſed etiam caſus innoteſcit, ut & in uictoria fortiũ quid imitãdo arripere, & rurſum uideamus in lapſibus quid debeamus timere. Ecce enim Iob deſcribitur tentatione auctus, ſed Dauid tentatione proſtratus, ut & maiorũ uirtus ſpem noſtram ſoueat, & maiorũ caſus ad cautelam nos humilitatis accingat: quatenus dum illa gaudentes ſubleuãt, iſta metuentes premãt, & audientis animus illinc ſpei fiducia, hinc humilitate timoris eruditus: nec meritate ſuperbiat, quia formidine premitur: nec preſſus timore deſperet, quia ad ſpei fiduciam uirtutis exemplo roboratur.

Quòd Satan inter filios Dei affuit abſens præſenti, ſicut cæcus nõ uidens lumen à quo illuſtratur. Et quõ ſancta ſcriptura ex qualitatibus aeris uel temporis, uel ex corporis ſitu, uel poſitione locorũ, fines exprimat effectuq; cauſarũ. Cap. II.

Quadã aũt die cùm ueniſſent filij Dei, ut aſſiſterent corã Domino, affuit inter eos etiã Satan.] Intueri libet quomodo ſacra eloquia in exordijs narrationum qualitates exprimant terminoſq; cauſarum. Aliquando nanq; à poſitione loci, aliquando à poſitione corporis, aliquando à qualitate aeris, aliquando à qualitate temporis ſignant, quid de uentura actione ſubijciant. A poſitione quippe locorum diuina ſcriptura exprimit ſubſequentium merita finesq; cauſarũ, ſicut de Iſrael dicit: quia uerba Dei in monte audire non potuit, ſed præcepta in campeſtribus accepit: ſubſequentẽ nimirum infirmitatẽ populi indicans, qui aſcendere ad ſumma non ualuit, ſed ſemetipſum in infimis neglectè uiuendo laxauit. A poſitione corporis futura denunciat: ſicut in actibus apoſtolorum Stephanus Ieſum, qui à dextris uirtutis Dei ſedet, ſtantem ſe uidiſſe manifeſtat. Stare quippe adiuuantis eſt. Et rectè ſtare cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aeris res ſubſequẽs demonſtratur, ſicut Euangeliſta, cùm prædicante Domino, nullos tunc ex Iudæis creditu-
ros diceret, præmiſit dicens: Hyems autem erat. Scriptum nanq; eſt: Quoniã abundabit iniquitas, refrige-

refrigesceret charitas multorum. Idcirco ergo hyemis curauit tempus exprimere, ut inesse auditorū cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc est quod
Ioan.18 de negaturo Petro præmittitur: Quia frigus erat, & stans ad prunas calefaciebat se. Iam namq; intus à charitatis calore torpuerat, & ad amorē præsentis uitæ, quasi ad persecutorum prunas infirmitate æstuante, recalebat. A qualitate quoq; temporis finis exprimitur actionis, sicut nō rediturus ad ueniam, ad traditiōis perfidiā nocte Iudas exijsse perhibetur, cùm egrediente illo ab Euāgelista dicitur: Erat autem nox. Hinc enim & iniquo diuiti
Luc.12 dicitur: Hac nocte repetent animam tuam abs te. Anima quippe quę ad tenebras ducitur: nō in die
3 Reg.3 repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quod Sa
Gen.18 lomon qui sapientiam non perseueraturus accepit, in somnis hanc & nocte accepisse describitur.
Gen.19 Hinc est quod angeli ad Abrahā meridie ueniūt, puniturі autē Sodomam, ad eam uespere uenisse memorantur. Quia igitur beati Iob tentatio ad uictoriā deducitur, à die cœpta perhibetur, cùm dicitur: Quadā aūt die cùm uenissent filij Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiā satan, qui aūt Dei filij, nisi electi angeli uocantur? De quibus cùm constet quod obtutibus maiestatis inseruiāt: ualde quærendū est unde ueniāt, ut corā Domino assistāt. De his quippe uoce ueritatis dicit:
Matth.18 Angeli eorū in cœlis semper uident faciē patris
Dan.7 mei, qui in cœlis est. De his propheta ait: Milia milium ministrabant ei, & decies milies cētena milia assistebant ei. Si igitur semper uidēt, & semper assistūt: uigilanti cura quærendū est, unde ueniāt,
Heb.1 qui nunquam recedunt. Sed cùm de illis per Paulum dicitur: Nōne omnes sunt administratorij spiritus in ministeriū missi, propter eos qui hæreditatem capiūt salutis? per hoc quod missos cognoscimus, unde ueniant inuenimus. Sed ecce quæ-
3 stioni quęstionem iungimus, & quasi dum ansam soluere nitimur, nodū ligamus. Quomodo enim aut semper assistere, aut uidere semper faciem patris possiunt, si ad ministeriū exterius pro nostra salute mittūtur? Quod tamē citius soluimus, si quātæ subtilitatis sit angelica natura pensamus. Neq; enim sic à diuina uisione foras exeunt, ut internæ cōtemplationis gaudijs priuentur: quia si cōditoris aspectū exeuntes amitterēt, nec iacentes erige
D re, nec ignorantibus uera nunciare possent, fontemq; lucis quē egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In hoc itaq; est nunc natura angelica à naturę nostrę cōditione distincta, quod nos & loco circumscribimur, & cæcitatis ignorātia coarctamur: Angelorū uerò spiritus loco quidē circumscripti sunt, sed tamē eorū sciētiæ longē super nos incōparabiliter dilatant. Interius quippe exteriusq; sciēdo diffusi sunt, quia ipsum fontē scientiæ contemplantur. Quid enim de his quæ sciēda sunt, nesciūt, qui scientē omnia sciunt? Eorū itaq; sciētia cōparatione nostræ scientiæ ualde dilatata est, sed tamē cōparatione diuinæ scientiæ angusta: sicut & ipsi illorū spiritus, cōparatione quidē nostrorū corporū, spiritus sunt, sed cōpa
A ratione summi & incircūscripti spiritus, sunt corpus. Et mittunt igit & assistūt, quia per hoc quod circūscripti sunt, exeūt, & per hoc q intus quoq; præsentes sunt, nunq; recedūt. Et faciē ergo patris semper uident. & tamē ad nos ueniunt, quia & ad nos spiritali præsentia foras exeunt: & tamē ibi se, unde recesserant, per internā contemplationē seruāt. Dicit ergo: Venerūt filij Dei ut assisterēt coram Domino, quia illuc spiritus conuersione redeūt, unde nulla mentis auersione discedūt. Affuit inter eos etiā satan.] Valde quærendum est, quomodo inter electos angelos satan adesse potuerit, qui ab eorū sorte, exigente superbia, dudū dānatus exiuit. Sed rectè inter eos affuisse describitur, quia etsi beatitudinē perdidit, naturā tamen eis similē non amisit: etsi meritis prægrauat, conditione naturæ subtilis attollitur. Inter Dei ergo filios corā Domino affuisse dicitur: quia eo intuitu quo omnipotēs Deus cuncta spiritalia conspicit: etiā satan in ordine naturæ subtilioris uidet attestante scriptura, quæ dicit: Oculi Domini cōtemProuerb.15 plantur malos & bonos. Sed hoc quod affuisse satan corā Domino dicit, in graui nobis quæstione uersatur. Scriptū quippe est: Beati mundo corde, Matth.5 quoniā ipsi Deū uidebūt. Satan uerò qui mundo corde esse nō potest: quomodo uidēdo Domino affuisse potest? Sed intuendū quia affuisse coram Domino, nō aūt uidisse Dominū perhibetur. Venit quippe ut uideretur, nō ut uideret. Ipse in con
C spectu Domini, non aūt in conspectu eius Dominus affuit: sicut sēcus cùm in sole cōsistit, ipse quidem solis radijs perfunditur: sed tamē lumen non uidet quo illuitratur. Ita ergo etiam inter angelos in conspectu Domini satan affuit, quia uis diuina quæ intuendo penetrat omnia, non se uidentem immundum spiritū, uidit: Quia enim & ipsa quæ Deū fugiunt, latere nō possunt, dum cuncta nuda sunt superno conspectui, satan affuit absens præsenti. Sequitur:

Quòd nescire Dei, reprobare sit. Cap. III.

CVi dixit Dominus: Vnde uenis?] Quid 4
est quod uenientibus angelis electis nequaq; dicitur. Vnde uenitis: satan uerò unde ueniat, per contatur? Nō enim requirimus nisi utiq; quæ nescimus. Nescire autē Dei reprobare est. unde quibusdā in fine dicturus est: Nescio uos unde sitis. Luc.13
D Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Sicut & nescire mētiri, uir uerax dicit, qui labi per mendaciū dedignat: nō quia si mētiri uelit, nesciat: sed quod falsa loqui ueritatis amore cōtemnat. Quid est ergo ad satan dicere, unde uenis, nisi uias illius quasi incognitas reprobare? Veritatis igit lumen tenebras quas reprobat, ignorat: & satanæ itinera quia iudicās damnat, dignū est ut quasi nesciēs requirat. Hinc est quod Adæ peccanti cōditoris uoce dicit: Adā ubi es? Neq; enim diuina potentia Gen.3 nesciebat, post culpā seruus ad quæ latibula fugerat: sed quia lapsum uidit in culpa, iam sub peccato uelut ab oculis ueritatis absconditū, quia tenebras erroris eius nō approbat, quasi ubi sit peccator ignorat, eumq; & uocat & requirit, dicēs: Adā

ubi es? Per hoc quod uocat, ſignū dat, quia ad pœ nitentiam reuocat. Per hoc quod requirit, apertè inſinuat, quia peccatores iure dānandos ignorat. Satan ergo dominus non uocat, ſed tamē requirit dicens: Vnde uenis? quia nimirū Deus apoſtatā ſpiritū ad pœnitentiam nequaq̄ reuocat: ſed uias ſuperbiæ eius neſciens dānat. Igitur dum ſatan de itinere ſuo diſcutitur, electi angeli requirendi unde ueniāt nō ſunt: quia eorū uitæ tanto Deo notæ ſunt, quāto & ipſo autore peraguntur: dumq̄ ſoli eius uolūtati inſeruiūt: eo eſſe incognitę nequeūt, quo per approbationis oculū ex ipſo ſemper ante ipſum fiunt. Sequitur: Reſpondens ſatan ait: Circuiui terrā & perambulaui eam.] Solet per gyrum circuitus, laboris anxietas deſignari. Satan ergo laborans terram circuiuit: quia quietus in cœli culmine ſtare cōtempſit. Cumq̄ ſe nō tranſuolaſſe, ſed perambulaſſe inſinuat: quāto peccati pondere in imis prematur, demonſtrat. Perambulans ergo terram circuit: quia ab illo ſpiritalis potentię uolatu corruens, malitiæ ſuæ preſſus grauedine, foras ad gyrū laboris uenit. Hinc eſt ēm quod & Pſal. 11 de eius membris per Pſalmiſtam dicitur: In circuitu impij ambulāt: quia dum interiora nō appetūt, in exteriorum labore fatigantur. Sequitur:

Quid ſit quod ad ſatan Dominus loqui dicitur, uel quod ſatan Domino reſpondere perhibetur. Cap. IIII.

5 NVnquid cōſideraſti ſeruū meum Iob, quod nō ſit ei ſimilis in terra: uir ſimplex & rectus ac timens Deum, & recedēs à malo?] Hoc quod diuina uoce beatus Iob ſimplex & rectus ac timens Deum & recedēs à malo dicitur: quia ſubtiliter membratimq̄ ſupra expoſuimus, replicare quæ diximus deuitamus: ne dum diſcuſſa repetimus, tardius ad indiſcuſſa ueniamus. Hoc ergo nobis eſt ſolerter intuendum. quid ſit quod uel ad ſatan loqui Dominus dicitur, uel quod ſatan Domino reſpōdere perhibeā. Diſcutiēda quippe eſt, quænam ſit iſta locutio. Neq̄ enim uel à Domino (qui ſummus atq̄ incircūſcriptus eſt ſpiritus) uel à ſatan (qui nulla eſt carnea natura ueſtitus) humano modo aereus flatus folle uentris attrahitur, ut per organum gutturis, uocis expreſſione reddatur. Sed dum naturæ inuiſibili natura incomprehenſibilis loquitur, dignum eſt ut mēs noſtra qualitatem corporeæ locutionis excedens, ad ſublimes atq̄ incognitos modos locutionis intimæ ſuſpendatur. Nos nanq̄, ut ea quæ ſentimus intrinſecus, extrinſecus exprimamus, hęc per organum gutturis, per ſonum uocis eíjcimus. Alienis quippe oculis intra ſecretum mētis quaſi poſt parietem corporis ſtamus: ſed cùm manifeſtare noſmetipſos cupimus, quaſi per linguæ ianuam egredimur: ut quales ſumus intrinſecus, oſtendamus. Spiritalis autem natura non ita eſt, quæ ex mente & corpore compoſita dupliciter non eſt. Sed rurſus ſciendum eſt, quia ipſa etiam natura incorporea cùm loqui dicitur, eius locutio nequaquam una atq̄ eadem qualitate formatur. Aliter enim oquitur Deus ad angelos, aliter angeli ad Deū: aliter Deus ad ſanctorū animas, aliter ſanctorum animæ ad Deū: aliter Deus ad diabolū, aliter diabolus ad Deū. Nam quia ſpiritali naturæ ex corporea appoſitione nihil obſtat: loquitur Deus ad angelos ſanctos eoipſo, quo eorum cordibus occulta ſua inuiſibilia oſtendit, ut quicquid agere debeant, in ipſa contemplatione ueritatis legant, ut uelut quædā præcepta uocis, ſint ipſa gaudia contemplationis. Quaſi enim audientibus dicitur, quod uidentibus inſpiratur. Vnde cùm eorū cordibus, Deus cōtra humanam ſuperbiam, animad uerſionem ultionis infunderet, dixit: Venite deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum. Gen. 11 Dicitur eis qui adorāt, uenite, quia nimirum hoc ipſum nunquam à diuina cōtemplatione decreſcere, in diuina contemplatione ſemper adcreſcere eſt: & nunquam corde recedere, quaſi quodam ſtabili motu eſt ſemper uenire. Quibus & dicit: Deſcendamus & cōfundamus ibi linguā eorum. Aſcendunt angeli in eo quod creatorem conſpiciunt: Deſcendūt angeli in eo quod creaturā ſeſe in illicitis erigentem, examine diſtrictionis premunt. Dicere ergo Dei eſt: Deſcendamus & confundamus ibi linguā eorū, in ſeipſo eis hoc quod rectè agatur oſtēdere, & per uim internę uiſionis, eorum mentibus exhibenda iudicia occultis motibus inſpirare. Aliter loquuntur angeli ad Deū ſicut & per Ioannis Apocalypſim dicūt: Dignus Apoc. 5 eſt agnus qui occiſus eſt, accipere uirtutem & diuinitatem & ſapientiam. Vox nanq̄ angelorum eſt in laude conditoris ipſa admiratio intimæ contemplationis. Virtutis diuinæ miracula obſtupuiſſe, dixiſſe eſt: quia excitatus cum reuerentia motus cordis, magnus eſt ad aures incircūſcripti ſpiritus, clamor uocis. Quæ uox ſe quaſi per diſtincta uerba explicat, dum ſeſe per innumeros modos admirationis format. Deus ergo angelis loquitur: cùm eis uoluntas eius intima uidenda manifeſtatur. Angeli autem loquūtur Domino: cùm per hoc quod ſuper ſemetipſos reſpiciunt, in motum admirationis ſurgūt. Aliter Deus ad ſanctorum animas, aliter ſanctorum animæ loquuntur ad Deum. Vnde & in Ioannis Apocalypſi rur- 6 ſum dicitur: Vidi ſubter altare animas interfecto- Apoc. 6 rum propter uerbum Dei, & propter teſtimoniū quod habebant: & clamabant uoce magna, dicentes: Vſq̄ quo Domine ſanctus & uerus non iudicas & uindicas ſanguinem noſtrum, de his qui habitant in terra? Vbi ilico adiungitur: Datę ſunt illis ſingulæ ſtolę albę, & dictum eſt illis ut requieſcerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conſeruorum & fratrū eorum. Quid eſt enim animas uindictæ petitionem dicere, niſi diem extremum iudicij, & reſurrectionem extinctorum corporum deſiderare? Magnus quippe earum clamor, magnum eſt deſiderium. Tanto enim quiſq̄ minus clamat, quanto minus deſiderat, & tanto maiorem uocem in aures circumſcripti ſpiritus exprimit, quanto ſe in eius deſiderium plenius fundit. Animarum igitur uerba, ipſa ſunt deſideria. Nam ſi deſiderium ſermo nō eſſet, Propheta

Universidad de Deusto

pheta non diceret, Desiderium cordis eorum audiuit auris tua. Sed cùm aliter moueri soleat mens quę petit, aliter quæ petitur: & sanctorum animæ ita in interni secreti sinu Deo inhæreant, ut inhærendo requiescant: quomodo dicuntur petere, quas ab interna uoluntate constat nullatenus discrepare? Quomodo dicuntur uindictam desiderare, quas & uoluntatē Dei certum est, & ea quæ futura sunt, non ignorare? Sed in ipso positæ, ab ipso aliquid petere dicuntur, nō quòd quicquam desiderēt quod ab eius uoluntate, quem cernunt, discordat: sed quo Deo mente ardentius inhærēt eo etiam de ipso accipiūt, ut ab ipso petant quod eum facere uelle nouerunt. De ipso ergo bibunt quod ab ipso sitiūt: & modo nobis adhuc incomprehensibili, in hoc quod petendo esuriunt, præsciendo satiantur. Discordarent ergo à uoluntate conditoris, si quæ eum uident uelle non peterent eiq; minus inhærerēt, si uolentem dare, desiderio pigriori pulsarent. Quibus responsum diuinitùs dicitur: Requiescite tempus adhuc modicum donec compleatur numerus conseruorū & fratrum uestrorum. Desiderātibus animabus, requiescite tempus adhuc modicū dicere, est, inter ardorem desiderij ex ipsa præscientia solatium consolationis aspirare: ut & animarum uox sit, hoc quod amantes desiderant: & respondentis Dei sermo sit, hoc quod eas retributionis certitudine inter desideria cōfirmat. Respondere ergo eis est, ut collectionem fratrum expectare debeant: eorum mentibus libenter expectādi moras infundere: ut cùm carnis resurrectionē appetunt, etiam ex colligendorum fratrum augmento gratulentur. 7 Aliter Deus loquitur ad diabolum, aliter diabolus ad Deū. Loqui enim Dei est ad diabolū: uias eius ac negocia animaduersione occultæ districtionis increpare, sicut hic dicitur: Vnde uenis? Diaboli autem ei respondere, est omnipotenti maiestati eius posse nihil celare. Vnde hic ait: Circuiui terram & perambulaui eam. Quasi ēm dicere eius est quid egerit, scire quòd actus suos oculis illius occultare non possit. Sciendum uerò est quia sicut hoc loco discimus, quatuor modis loquitur Deus ad diabolum: tribus diabolus ad Deū. Quatuor modis loquitur Deus ad diabolum, quia & iniustas uias eius arguit, & electorum suorum contra illum iustitiam proponit, & tentandam eorum innocentiam ei concedendo permittit, & aliquando eum ne tentare audeat prohibet. Iniustas ēm uias eius redarguit: sicut iam dictū est: Vnde uenis?] Electorum suorum contra illum iustitiam proponit, cùm ait: Nunquid cōsideraſti seruū meum Iob: quòd nō sit ei similis super terram?] Tentandam eorum innocentiam concedendo permittit, sicut ait: Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt.] Rursumq; eum à tentatione prohibet, cùm dicit: Tantum in eum ne extendas manum tuam.] Tribus autem modis loquitur diabolus ad Deum: cùm uel uias suas insinuat, uel electorum innocentiam fictis criminibus accusat, uel tentandam eandem innocentiā postulat. Vias quippe suas insinuat qui ait: Circuiui terram & perambulaui eam. Electorum innocentiam accusat, qui dicit: Nunquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu uallasti eum ac domum eius uniuersamq; substantiam eius per circuitū? Tentandam eandem innocentiā postulat, cùm dicit: Extende manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi. Sed dicere Dei est: Vnde uenis? *Dicere dei* sicut & supra insinuauimus, ui suæ iustitiæ itinera malitiæ eius increpare. Dicere Dei est: Nunquid consideraſti seruum meum Iob, quod non sit ei similis super terram? tales electos suos iustificando facere: qualibus nimirum apostata angelus posset inuidere. Dicere Dei est: Ecce uniuersa quæ habet in manu tua sunt: ad probationē fidelium, contra eos occulta ui incursum illum suæ malitiæ relaxare. Dicere Dei est: Tantùm in eum ne extendas manum tuam: ab immoderatæ tentationis impetu eum etiam permittendo restringere. Diaboli autem dicere est: Circuiui terram & perambula ui eam: fagacitatem suæ malitiæ inuisibilibus eius oculis occultare nō posse. Dicere diaboli est: Nūquid frustra Iob timet Deum: contra bonos intra cogitationum suarum latibula cōqueri: eorumq; profectibus inuidere, atq; inuidendo reprobationis rimas exquirere. Dicere diaboli est: Extende paululum manū tuam: & tange cuncta quæ possidet: ad afflictionem bonorum, malitiæ æstibus anhelare. Quo enim eorum tentationem inuidēs appetit, eo illorum quasi probationem deprecās petit. Quia igitur internarū locutionum modos succinctè diximus: ad intermissum paululum expositionis ordinem reuertamur. *Dicere diaboli*

Quòd diabolus non contra Iob, sed contra Dominum certamen iniit. Cap. V.

NVnquid consideraſti seruum meum Iob, q 8
nō sit similis ei super terrā, uir simplex & rectus: ac timens Deum, & recedens à malo?] Præcedenti iam sermone tractatum est: quia diabolus non contra Iob, sed contra *Deum* certamen proposuit, materia uerò certaminis beatus Iob in medio fuit. Et si in sermonibus suis dicimus Iob inter flagella deliquisse, quod sentire nephas est, Deū dicimus in sua propositione uictoriam perdidisse. Nam ecce & in hoc loco intuendum est: quia non prius diabolus beatum Iob à Domino petijt, sed eum Dominus in diaboli despectū laudauit. & nisi in sua iustitia permansurū nosset, non utiq; pro illo proponeret. Nec periturum in tentatione cōcederet, de quo ante tentationē, ex Dei laudibus, in tentatoris mente, inuidiæ fuerant faces excitatæ. Sed antiquus aduersarius cùm quæ accuset mala, non inuenit: ipsa ad malum inflectere bona quęrit. Cumq; de operibus uincitur, ad accusandū uerba nostra perscrutatur. Cùm nec in uerbis accusationem reperit: intentionem cordis fuscare cōtendit, tanquam bona facta bono animo non fiant, & idcirco perpendi à iudice bona non debeāt. Quia enim fructus arboris esse & in æstu uirides conspicit: quasi uermem ponere ad radicē quærit. Nam dicit: Nunquid frustra Iob timet

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deum? Nónne tu uallaſti eum ac domũ eius, uniuerſamq; ſubſtantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio illius creuit in terra.] Ac ſi apertè dicat: Qui tot bona in terra recipit: quid mirum eſt ſi pro eis ſe innocenter gerit? Innocẽs uerè eſſet, ſi bonus inter aduerſa perſiſteret. Cur autem magnus dicitur, quẽ merces ſui uniuſcuiuſq; operis tanta rerum multiplicitate comitatur? Aſtutus quippe aduerſarius cùm ſanctũ uirum inter proſpera bene egiſſe conſiderat: reprobare apud iudicem per aduerſa feſtinat. Vnde rectè in Apocalypſi uoce angelica dicitur: Proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectũ Dei noſtri die ac nocte. Scriptura autem ſacra ſæpe diem pro proſperis, noctem autẽ pro aduerſis ponere conſueuit. In die ergo ac nocte accuſare non deſinit: quia modo nos in proſperis, modo in aduerſis accuſabiles oſtendere cõtendit. In die accuſat, cùm proſperis male nos uti inſinuat. In nocte accuſat, cùm in aduerſis nos non habere patientiã demonſtrat. Beatum ergo Iob quia necdum flagella attigerant: quaſi adhuc unde in nocte accuſare poſſet omnino non habebat. Quia uerò in proſperis magna ſanctitate uiguerat, pro eiſdem proſperis bona illũ egiſſe ſimulabat uerſuta aſſertione mentiens, quòd nõ ad uſum domini ſubſtantiam poſſideret, ſed ad uſum ſubſtantiæ Dominum coleret. Sunt enim nonnulli qui ut fruantur Deo, diſpenſatoriè utuntur hoc ſeculo. Et ſunt nonnulli qui ut fruantur hoc ſeculo, tranſitoriè uti uolunt Deo. Cùm ergo bona *diuini muneris* narrat, putat quòd fortis operarij facta leuiget: ut cuius uitam reprehendere de operibus non ualet, eius mentem quaſi ex cogitationibus addicat mentiens quòd non amore domini, ſed tẽporalis proſperitatis appetitione ſeruierit, omne quod innocuè exterius uixit. Vires ergo beati Iob neſciens, ſed tamen unumquenq; aduerſis probari uerius ſciens, tentandum hunc expetit: ut qui per diem proſperitatis inoffenſo greſſu inceſſerat ſaltem in nocte aduerſitatis impingeret, & ante laudatoris ſui oculos offenſione impatientiæ proſtratus iacet. Vnde ſubiungit:

Apoc. 12

Quòd diabolus nihil poſſit niſi permiſſus.
Cap. VI.

SEd extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet: niſi in faciem benedixerit tibi.] Cùm ſanctum uirum ſatan tentare appetit, & tamen Domino ut manum ſuam extendere debeat dicit ualde notandum eſt: quia feriendi uires nec ipſe ſibi tribuit, qui contra authorẽ omnium ſingulariter ſuperbit. Scit namq; diabolus: quia quodlibet agere ex ſemetipſo non ſufficit, quia nec per ſemetipſum in eo quod eſt ſpiritus exiſtit. Hinc eſt quod in Euangelio expellenda de homine legio dicebat: Si eiicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Qui enim per ſemetipſum ire in porcos non poterat: quid mirum ſi ſine authoris manu, ſancti uiri domum contingere non ualebat? Sciendum uerò eſt: quia ſatanæ uoluntas ſemper iniqua eſt, ſed nunquam poteſtas iniuſta: quia à ſemetipſo uoluntatem habet, ſed à Domino poteſtatem. Quod enim ipſe facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non niſi iuſtè permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus Domini malus irruebat in Saul. Ecce unus idẽq; ſpiritus & Domini appellatur & malus: Domini uidelicet per licentiam poteſtatis iuſtæ, malus autẽ per deſiderium uoluntatis iniuſtæ. Formidari ergo non debet, qui nihil niſi permiſſus ualet. Sola ergo uis illa timenda eſt quæ cùm hoſtem ſæuire permiſerit, ei ad uſum iuſti iudicij & iniuſta illius uoluntas ſeruit. Paululum uerò manum poſtulat extendi, quia exteriora ſunt quæ expetit conteri. Neq; enim ſatan facere ſe aliquid multum putat, niſi cùm in anima ſauciat, ut ab illa patria feriens reuocet, à qua ipſe longè telo ſuperbiæ ſuæ proſtratus iacet. Sed quid eſt quod ait: Niſi in faciem benedixerit tibi?] Nos nempe quod amamus reſpicimus: quod uerò auerſari uolumus, ab eo faciem declinamus. Quid itaq; Dei facies, niſi reſpectus eius gratiæ, perhibetur intelligi? Ait ergo: Extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet niſi in faciem benedixerit tibi.] Ac ſi apertè dicat: Ea quæ dediſti ſubtrahe. nam ſi accepta perdiderit, reſpectum gratiæ tuæ ablatis rebus temporalibus non requiret. Si enim ea quibus delectatur nõ habuerit, fauorem tuum etiam maledicendo contemnet. Cuius petitione callida nequaquam prouocata ueritas uincitur, ſed ad deceptionem ſuam hoſti conceditur quod fideli famulo ad augmentum muneris ſuffragetur. Vnde mox ſubditur:

Luc. 8

Quomodo Deus tentari in quibuſdam dat licentiam, in alijs uerò retinet & refrenat. Cap. VII.

ECce uniuerſa quæ habet, *in manu tua ſunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.*] Conſideranda eſt *in uerbis Domini* diſpenſatio ſanctæ pietatis, quomodo hoſtem noſtrum permittit & retinet, relaxat & refrenat. Alia ad tentandum dat, alia ad affligendum, ſed ab alijs religat. Ecce uniuerſa quæ habet in manu tua ſunt: tantùm ne in eum extendas manum tuam. Subſtantiam prodit, ſed tamen corpus protegit: quod quidem poſtmodum tentatori traditurus eſt, ſed tamen non ſimul ad omnia relaxat hoſtem, ne undiq; feriens frangat ciuem. Mala enim cùm multa electis eueniunt, mira cõditoris gratia ex tempore diſpenſantur: ut quæ coaceruata perimerent, poſſint diuiſa tolerari. Hinc Paulus ait: Fidelis Deus qui nõ patiet uos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiã exitũ ut poſſitis ſuſtinere. Hinc Dauid ait: Proba me Domine & tenta me. Ac ſi apertè dicat: Prius uires inſpice, & tunc ut ferre ualeam tentari permitte. Hoc tamen quod dicitur: Ecce uniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantùm in eum ne extendas manũ tuam. Intelligi & aliter poteſt, quia fortẽ quidem pugnatorem ſuum Dominus nouerat, ſed tamen diuidere ei certamina contra hoſtem uolebat: ut quam-

1. Reg. 11

1. Cor. 10

Pſal. 25

Universidad de Deusto
Biblioteca

quāuis robusto bellatori uictoria in cunctis supperet, prius tamen de uno certamine hostis ad dominum uictus rediret: tuncq; ei aliud iterū uincēdo concederet, quatenus fidelis famulus eo mirabilius uictor existeret, quo uictus hostis se contra illum iterum ad noua bella repararet. Sequitur:

Quòd Deus est intra omnia, & extra omnia, & supra omnia, & infra omnia. Cap. VIII

12 EGressusq; est satan à facie domini.] Quid est quòd satan à facie domini egressus dicitur? Quò enim exitur ab eo qui ubiq; est? Hinc nanq; ait: Cœlum & terram ego impleo. Hinc est
Hier. 23 quòd sapientia illius dicit: Gyrum cœli circumi-
Eccle. 24 ui sola. Hinc de eius spiritu scriptum est: Spiritus
Sap. 1 domini repleuit orbem terrarum. Hinc est quod
Esa. 66 dominus dicit iterum: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Hinc rur-
Esa. 40 sum de eo scriptum est. Cœlum metitur palmo, & omnem terram pugillo cōcludit. Sedi quippe cui præsidet, interior & exterior manet. Cœlum palmo metiens & terram pugillo cōcludens, ostenditur: quod ipse sit circūquaq; cunctis rebus, quas creauit, exterior. Id nanq; quod interius concludi tur, à concludente exterius cōtinetur. Per sedem ergo cui præsidet, intelligitur esse interius supraq;. Per pugillum quo continet, exterius subterq; signatur. Quia enim ipse manet intra omnia, ipse extra omnia: ipse supra omnia, ipse infra omnia, & superior est per potentiam, & inferior per sustentationem: exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem: sursum regens, deorsum cōtinens: extrà circumdans, intérius penetrans, nec alia ex parte superior, alia inferior, aut alia ex parte exterior, atq; alia manet interior: sed unus idēq; totus ubiq; præsidendo sustinens, sustinendo præsidens, circumdando penetrans, penetrando circumdans. Vnde superius presidens, inde inferius sustinens, & unde exterius ambiens, inde interius replens, sine inquietudine superius regens, sine labore inferius sustinēs, interius sine extenuatione penetrans, exterius sine extēsione circundās. Est itaq; inferior et superior sine loco: est amplior sine latitudine: est subtilior sine extenuatione. Quò igitur ab eo exitur, qui dum per molem corporis nusquam est, per incircumscriptam substantiam nusquam deest? Sed quamdiu satan pressus maiestatis potentia appetitum suæ malitiæ exercere non ualuit, quasi ante faciem domini stetit.

13 A facie autem domini exijt, quia relaxatus diuinitùs ab internæ retentionis angustia, ad sui desiderij effectum uenit. A facie domini exijt, quia diu uinculis disciplinæ religata quandoq; uoluntas noxia ad opus processit. Cùm enim (sicut dictum est) id quod uoluit, implere non ualuit, quasi ante faciem domini stetit, quia illum ab effectu malitiæ superna dispensatio coarctauit. Sed à facie domini exijt, quia potestatem tentationis accipiens, ad malitiæ suæ uota peruenit. Sequitur:

Quòd conuiuantibus filijs Iob, ex ipsa comessatione diabolus tentandi occasionem accepit, & quomodo de minoribus ad maiora paulatim progreditur. Cap. IX

CVm autem quadam die filij & filiæ eius comederent, & biberent uinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius uenit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio, & ego euasi solus ut nunciarem tibi.] Notandum quæ tempora tentationibus congruant. Tunc quippe diabolus tentandi tempus elegit, quādo beati Iob filios in conuiuio inuenit. Neque enim solummodo intuetur hostis quid faciat, sed etiam quando faciat. Nam quamuis potestatem acceperit, aptum tamen ad subuersionem tempus exquisiuit, ut uidelicet nobis Deo dispensante proderetur, quia prænuncia tribulationis est lætitia satietatis. Intuendum uerò est, quàm callidè ipsa dāna quæ illata sunt nunciantur. Non enim dicitur, boues à Sabæis ablati sunt: sed qui ablati sunt, boues arabant: ut uidelicet memorato fructu operis, causa crescat doloris. Vnde & apud Græcos non solum asinæ, sed asinæ fœtæ raptæ referuntur: ut dum minima animalia audientis animum minus ex sui qualitate percuterent, amplius ex fœcunditate uulnerarēt. Et quia eo magis aduersa animum feriunt, quo cùm multa sunt, etiam subita nunciantur, aucta est mensura gemituum, etiam per particulā nunciorum. Nam sequitur: Cùm adhuc ille 14
loqueretur, uenit alius & dixit. Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosq; cōsumpsit, & effugi ego solus ut nunciarē tibi.] Ne rebus perditis minorem audiēti dolorem moueat: eius animum ad exercendum etiam ipsis nunciorum uerbis instigat. Intuendum quippe est quàm callidè dicitur, ignis Dei, ac si aperte diceretur: Illius animaduersionem sustines, quem tot hostijs placare uoluisti: Illius iram toleras, cui quotidie seruiens insudabas. Dum enim Deum cui seruierat aduersa intulisse indicat: læso commemorat, in quo excedat: quatenus anteacta obsequia ad mentem reduceret, & frustra se seruisse æstimans, in authoris iniuriam superbiret. Pia etenim mens cùm se aduersa ab hominibus perpeti conspicit, in diuinæ gratiæ consolatione requiescit: cunq; tentationum procellas increscere extrinsecus uiderit, se cessum spei dominicæ appetens, intra conscientiæ portum fugit. Vt uerò uersutus hostis uno eodemq; tempore sancti uiri robustissimum pectus, & humanis aduersitatibus & diuina dispensatione concuteret, & prius Sabæos irruisse intulit, & mox ignem Dei de cœlo cecidisse nunciauit: ut quasi omnem aditum consolationis excluderet, dum & ipsum aduersantem ostēderet, qui consolari animum intra aduersa potuisset: quatenus dum se tentatus undiq; destitui atq; undiq; premi considerat, in contumeliam tanto audacius, quanto & desperatius erumpat. Sequitur:

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

Et adhuc loquēte illo, uenit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos: & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & effugi ego solus ut nunciarem tibi.]

Ecce iterum ne quid minus de humana aduersitate doluisset, Chaldæorum turmas irruisse denunciat: & ne illum minus desuper ueniēs aduersitas feriat, iteratam iram in aere demonstrat. Nam sequitur: Loquebatur ille, & ecce alius intrauit & dixit: Filijs tuis & filiabus uescētibus, & bibentibus uinum in domo fratris sui primogeniti, repentè uentus uehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus: quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt, & B
19 effugi ego solus ut nunciarem tibi.] Qui uno uulnere non prosternitur, idcirco bis terq; percutitur, ut usq; ad intima quandoq; feriatur. Nuncia ta itaq; fuerat aduersitas de Sabæis: nunciata diuina animaduersio per ignem de cœlo: nūciatur ab hominibus iterum camelorū raptus, cædesq; puerorū, & diuinæ indignationis ira repetitur, dum uentus irruens conculisse domus angulos, atq; extinxisse liberos indicatur. Quia enim notū est, quòd absq; superno nutu moueri elementa non possint, latenter infertur, quod ipse contra illum elementa mouerit, qui moueri permisit: quamuis satan à domino semel accepta potestate ad usum suæ nequitiæ etiam elemēta concutere prævalet. Nec mouere debet si spiritus de summis proiectus turbare in uentos aerem potuit: cùm nimirū constet, quia & damnatis in metallum, ad usum aqua & ignis seruit. Quæsitum est igitur ut nunciarentur mala: quæsitum est ut multa: quæsitum est ut subita. Sed cùm prius aduersa nūciauit, tranquillo adhuc pectori quasi sanis membris uulnus inflixit: cùm uerò percussum cor feriendo repetijt, ut ad impatiētiæ uerba cōpelleret, super uulnera uulnus irrogauit. Intuendum uerò est quàm callidè curauit hostis antiquus nō tam iactura rerum sancti uiri patiētiam rumpere, quàm ipso ordine nunciorum. Qui studēs prius parua, & post nunciare maiora, in extremo filiorum mortem intulit: ne uilia pater rei familiaris damna duceret, si illa iam orbatus audiret, & minus percuteret rerum amissio præcognita morte filiorum: quia uidelicet nulla esset hæreditas, si illos prius subtraheret, qui seruabantur hæredes. Sed à minimis incipiens, in ultimum grauiora nunciauit, ut dum gradatim deteriora cognosceret, in eius corde doloris locum omne uulnus inueniret. Notandum quàm callidè tot malorum pōdera & diuisa & subita nunciantur: ut & repētè & particulatim crescens, in audientis corde dolor sese ipse non caperet, & tanto ardentius in blasphemiam accenderet, quanto subitis ac multiplicibus nuncijs in se angustius æstuaret.

Quòd dissolutio præpositorum sit ruina minorum. Cap. X

16 IN domo fratris sui primogeniti.] Sed neq; hoc negligenter prætereundum puto: quòd filij in maioris fratris domo conuiuantur cùm pereunt. Dictum nanq; est superius, quod conuiuia peragi sine culpa uix possunt. Vt ergo nostra, nō illorum loquamur: sciendum nobis est, quia omne quod à minoribus uoluptuose agitur, maiorū disciplina cohibetur. Cùm uerò maiores ipsi uoluptati deseruiūt: nimirum minoribus lasciuiæ frena laxantur. Quis enim sub disciplinæ se constrictione retineat, quando & ipsi qui ius cōstrictionis accipiunt, sese uoluptatibus relaxant? Dum ergo in maioris fratris domo conuiuantur, pereunt: quia tunc contra nos hostis uehementius ires accipit, quando & ipsos qui pro custodia disciplinæ prælati sunt, uentri seruire cognoscit. Tanto enim licentius ad feriēdum occupat subditos: quanto & hi qui intercedere pro culpis poterāt, uoluptati uacant. Absit autem ut uiri tanti uiri filios per conuiuiorum studio, ingurgitando uentri uacasse suspicemur: sed tamen ueraciter nouimus, quia etsi per disciplinæ quisq; custodiam necessitatis metas edendo non transit, accensa tamen mentis intentio inter conuiuia torpescit: & minus in quanto sit tentationem bello considerat, qui se per securitatem relaxat. In domo ergo primi fratris filios obruit: quia antiquus hostis in minorum morte subuersionis aditum per negligentiam maiorum quærit. Sed quia quantis nunciorum iaculis sit percussus, agnouimus: uir fortis C
noster, qualis inter uulnera consistat audiamus. Sequitur:

Quòd Iob in eo quòd filios luxit, & Deum adorauit, manifestè ostendit: quàm immobilis in Dei & proximi charitate extiterit. Cap. XI

TVnc surrexit Iob, & scidit uestimenta sua: & tonso capite corruens in terram adorauit.]

Nonnulli magnæ constantiæ philosophiā putant, si disciplinæ asperitate correpti, ictus uerberum dolores q; non sentiant. Nōnulli uerò tam nimis percussionum flagella sentiunt, ut immoderato dolore cōmoti, etiam in excessu linguæ dilabātur. Sed quisquis ueram philosophiam nititur tenere: necesse est ut inter utraq; gradiatur. Non est enim pondus ueræ uirtutis, insensibilitas cordis, quia & ualde insana per stuporem membra sunt: quæ & incisa sentire dolorem nequaquam possunt. Rursus uirtutis custodiam deserit, qui dolorē uerberum ultra quàm necesse est sentit: quia dum nimia afflictione cor tangitur, usq; ad impatientiæ contumelias excitatur: & qui per flagella cōrigere malefacta debuerat, agit ut nequitia per flagellum crescat. Contra insensibilitatē quippe percussorum per prophetam dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Contra pusillanimitatē percussorum per Psalmistā dicitur: In miserijs nō subsistent. In miserijs nanq; subsisterent, si æquanimiter aduersa tolerārent. At postquam mente inter flagella corruūt: quasi inter illatas miserias sub sistendi constantiam perdunt. Beatus itaq; 17
Iob quia ueræ philosophiæ regulam tenuit: contra utraque mira se æquitatis arte seruauit: ut nec

quasi

Universidad de Deusto
Biblioteca

quasi dolorem non sentiens flagella sperneret: nec rursum ultra modum dolorem sentiens contra iudicium flagellantis insaniret. Cunctis enim rebus perditis, cunctis liberis amissis, surrexit: scidit uestimenta sua, & tonso capite corruens in terram adorauit. Quòd uestimenta scidit: quòd tonso capite in terram corruit: monstrat nimirū, quia flagelli dolorem sensit. Quòd uero additur, adorauit: aperte ostenditur, quia in dolore positus contra flagellantis iudicium non excessit. Nec omnino ergo non motus est, ne Deum ipsa insensibilitate contemneret: nec rursum omnino motus est, ne nimis dolēdo peccaret. Sed quia duo sunt precepta charitatis, Dei uidelicet amor & proximi: ut dilectionem proximi exolueret, impendit filijs lu B ctum: ne dilectionem Dei desereret, expleuit intergemitus adorationem. Solent nonnulli in prosperis Deum diligere, in aduersis autem positi flagellantem minus amare. Beatus autē Iob per hoc quòd motus exterius exhibuit, ostendit quia flagella patris agnouit. Per hoc quòd adorando humilis mansit, ostendit quia amorem patris nec in dolore deseruit. Ne igitur superbus esset non sentiens, in percussione corruit: ne autem se ferienti extraneum faceret, ad hoc corruit ut adoraret. Mos autem ueterum fuit, ut quisquis speciem sui corporis capillos nutriendo seruaret, eos tempore afflictionis abscinderet: & rursum qui tranquillitatis tempore capillos abscinderet: eos in ostensione afflictionis nutriret. Beatus igitur Iob tran- C quillitatis tempore capillos seruasse ostenditur: cùm ad doloris usum caput totondisse memoratur: quatenus cùm in cunctis eum rebus manus superna percuteret, etiam sponte illum pœnitentiæ species diuersa fuscaret, sed iste exutus rebus, filijs orbatus, qui uestimēta scidit, qui caput totondit, qui in terram corruit, quid dicat audiamus.

Quòd in amissione externorum magna consolatio sit, considerare, quòd hæc temporalia nec aliquando habuimus, nec semper habebimus. Cap. XII

NVdus egressus sum de utero matris meæ, nudus reuertar illuc.] O quàm altæ sedi interni consilij præsidet iste, qui scissis uestibus in terra prostratus iacet. Quia enim iudicante domino cuncta amiserat, pro seruanda patientia illud tempus ad memoriam reduxit: quo necdum ista D quæ perdidit habebat: ut dum intuetur quòd aliquando illa non habuit, dolorem temperet quòd amisit. Magna enim consolatio est in rerum amissione, illa tempora ad mentem reducere: quibus nos contigit res quas perdidimus non habuisse. Quia uerò omnes nos terra genuit: hanc non im-
Ecd.40 meritò matrē uocamus. Vnde scriptū est: Graue iugū super filios Adam à die exitus de uentre matris eorū, usq; in diem sepulturæ in matrem eorum omniū. Beatus igitur Iob ut patiēter lugeat quod hic amisit, uigilanter attendit qualis huc uenerit: ad augmentum autem seruandæ patientię, adhuc solertius inspicit, hinc qualis recedat, & dicit:

Quòd diabolus humilitate nostra sternitur, & patientia superatur. Caput XIII

NVdus egressus sum de utero matris meæ, nudus reuertar illuc.] Ac si dicat: Nudum me huc intrantem terra protulit: nudum me hinc exeuntem terra recipiet. Qui ergo accepta habui, sed reliquenda perdidi: quid proprium amisi? Quia uerò consolatio non solum ex consideratione conditionis exhibenda est: sed etiam ex iustitia conditoris: recte subiungit: 18

Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est.] Sanctus uir tentante aduersario cuncta perdiderat: sed tamen sciens quia contra se satan tentandi uires nisi permittente domino non habebat: non ait: Dominus dedit, diabolus abstulit, sed dominus dedit, dominus abstulit. Forte enim fuerat dolendum, si quod dominus dedit, hostis abstulisset: at postquam non abstulit, nisi ipse qui dedit, sua recepit, non nostra abstulit. Si enim nos ab illo accepimus quibus in hac uita utimur: cur doleamus quod ipso iudicante exigimur, quo largiente fœneramur? Nec aliquando iniustus est creditor, qui dum præfixo reddendi tempore non constringitur: quādo uult exigit quod fœneratur. Vbi & bene subiungitur: Sicut domino placuit, ita factum est. Cùm enim in hac uita ea quæ nolumus patimur, necesse est ut ad eum qui iniustum uelle nihil potest, studia nostræ uoluntatis inclinemus. Magna quippe est consolatio in eo quod displicet, quod illo ordinante erga nos agitur, cui non nisi iustum placet. Si igitur iusta Deo placere scimus: pati autem nulla, nisi quæ domino placuerint possumus, *iusta sunt cuncta quæ patimur, & ualde iniustum est, si de iusta passione murmuramus.* Sed quia orator fortis quomodo assertionem partis suæ contra aduersarium allegauit, audiuimus, nunc quomodo in orationis suæ termino iudicem benedicendo laudet, audiamus. Sequitur: Sit nomen domini benedictum.] Ecce omne quod rectum sensit, domini benedictione concluſit, ut hinc aduersarius inspiciat, & ad pœnam suam uictus erubescat: *quia ipse domino cōtumax etiam in beatitudine conditus extitit, cui homo hymnum gloriæ etiam percussus dicit.* Intuendum 19
uerò est, *quia hostis noster tot nos iaculis percutit, quot tentationibus affligit.* Quotidiè nanque
D in acie stamus, quotidie tentationum eius tela excipimus. Sed & nos contra illum iacula mittimus, si confossi tribulationibus, humilia respondemus. Beatus igitur Iob percussus damno rerum, percussus morte filiorum: quia uim doloris uertit in laudem conditoris, dicens: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum.] Superbum hostem humilitate percussit, crudelem patientia strauit. Nec credamus quòd bellator noster accepit, & non inflixit uulnera. Quot enim uoces patientiæ in Dei laudem percussus reddidit, quasi tot in aduersarij pectore iacula intorsit, & acriora ualde quàm sustinuit inflixit. Afflictus enim terrena perdidit, sed afflictionem humiliter sustinēs, cœlestia multiplicauit. Sequit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd Iob percussus nec uerbo nec cogitatione in Deum peccauit Cap. XIIII.

IN omnibus his non peccauit Iob labijs suis: neque stultum aliquid cõtra Deum locutus est.] Quia tentationum tribulationibus deprehensi, etiam tacito cogitationum motu possumus non loquẽdo peccare: beato Iob & oris testimonium perhibetur & cordis. Prius enim dicitur, non peccauit Iob labijs suis: & tunc demum subditur: Neque stultum aliquid cõtra Deum locutus est. Qui enim stultum locutus nõ est, culpam à lingua compescuit: sed cùm præmittitur, non peccauit: constat quòd murmurationis uitium etiam à cogitatione restrinxit. Nec ergo peccauit, nec stultum locutus est: quia nec per conscientiam tacitus tumuit, nec linguam in cõtumaciam relaxauit. Stultè autem contra Deum loquitur, qui inter diuinæ animaduersionis flagella positus, iustificare semet ipsum conatur. Si enim innocẽtem se asserere superbè audeat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Hucusq; nos uerba historiæ transcurrisse sufficiat: iam nunc ad indaganda allegoriæ mysteria expositionis se sermo conuertat.

Quòd Deus tempora sine tempore intuetur: & in luce tenebras uidet: & diuersa ordinans nõ est diuersus. Cap. XV.

20 QVadam die cùm uenissent filij Dei ut assisterent coram domino: affuit inter eos etiam satan.] Discutiendum prius est: cur quadam die factum aliquid coram domino dicitur, cùm apud illum nequaquã cursus temporis mutatione diei noctisq; uarietur. Neque enim in ea luce, quę sine accessu ea quæ eligit illustrat, & sine recessu ea quæ respuit deserit, defectus mutabilitatis uenit: quia in semetipsa manẽdo immutabilis, mutabilia cuncta disponit: sicq; in se transeuntia cõdidit: ut apud se transire nequaquam possint: nec tempus intus in conspectu eius defluit, quod apud nos foris decurrit. Vnde fit ut in æternitate eius fixa maneant. Cur ergo apud eum dicitur quadam die, cui nimirum dies una est æternitas sua? Quam uidelicet nec fine claudi, nec initio uidit aperiri
Psal. 83 psalmista, cùm dicit: Melior est dies una in atrijs tuis super milia. Sed cùm scriptura sacra de temporaliter editis loquitur, dignum est ut uerbis temporalibus utatur: quatenus condescendendo leuet: & dum de æternitate aliquid tẽporaliter narrat, assuetos temporalibus sensim ad æterna trajiciat: secq; bene nostris mẽtibus æternitas incognita, dum uerbis cognitis blanditur, infundat. Quid autem mirum si in sacro eloquio incõmutabilitatem suam Deus præpropere humanæ menti non aperit: quando & resurrectionis suæ solennitate celebrata, quibusdam prouectionum accessibus innotuit incorruptionem corporis quod resumLuc. 24 psit? Luca quippe attestãte didicimus: quòd quibusdam se in monumento quærentibus prius angelos misit: & rursum discipulis in uia de se loquẽtibus ipse quidem, sed non cognoscendus, apparuit: qui post exhortationis moras, cognoscendũ se in panis fractione monstrauit. Ad extremum
A uerò repentè ingrediens, non solum se cognoscibilem, sed etiam palpabilem præbuit. Quia enim infirma adhuc gestabant corda discipuli: in cognitione tanti mysterij, ita fuerant diuina dispensatione nutriendi, ut paulisper aliquid quærentes inuenirent, inuenientes crescerent, & crescentes cognita robustius tenerent. Quia igitur non repentè, sed causarum uerborumq; incrementis, quasi quibusdam ad æternitatem passibus ducimur: intus apud eum quadam die aliquid factum dicitur, qui ipsa quoq; tempora sine tempore contuetur. An quia etiam satan affuit die quadam, dum hoc factum dicitur, indicare sacra scriptura studuit, quia in luce Deus tenebras uidit? Nos quippe 21
uno eodemq; contuitu lucem & tenebras cõtue-
B ri non possumus, quia cùm in tenebris oculus figitur, lux fugatur, & cùm ad lucis se coruscationem uerterit, tenebrarum umbra discedit. Illa autem uis quæ cuncta mutabilia immutabiliter uidet, quasi in die ei satan affuit: quia apostatæ angeli tenebras sine obscuritate comprehendit. Nos (ut dictum est) uno eodemq; intuitu contemplari non possumus, & quæ approbando eligimus, & quæ reprobando damnamus: quia cùm ad hãc animus uertitur, ab illa cogitatione separat: cùm uerò ad illã reducit, ab hac cui inhæsit, remouet. Deus uerò qui sine mutabilitate simul cũcta respicit, sine distentione cõprehendit: uidelicet & bona quæ adiuuat, & mala quæ iudicat, & quæ adiuta remunerat, & quæ iudicans damnat, in his quæ
C diuerso disponit ordine diuersus nõ est. In die ergo ei satan affuisse describit: quia lumen æternitatis eius nulla mutabilitatis fuscatione tangitur, in hoc quòd ei tenebræ præsentes sunt, affuisse inter filios Dei dicitur: quia ea ui iustitię immundus spiritus penetratur, qua uidelicet mundorum spirituum corda complentur: eoq; radio luminis iste transfigitur, quo illi ut luceant perfunduntur. Inter filios Dei affuit: quia si illi Deo ad electorum adiutorium, iste ad probationem seruit. Inter filios Dei affuit: quia & si ab illis in hac uita laborantibus auxilium pietatis impenditur: iste occultæ eius iustitiæ nesciendo seruiens, ministerium exequi reprobationis conatur. Vnde bene in li-
D bris Regum per prophetam dicitur:

Quòd sancti angeli ad adiutorium electorum: satan uerò ad probationem, Deo seruiat. Cap. XVI.

VIdi dominum sedentem super solium suum: 3. Reg. 22
& exercitum cœli à dextris eius & à sinistris, & dictum est: In quo decipiam Achab, ut ascendat & cadat in Ramoth Galaath? Et dixit alius ita, et alius aliter. Et egressus est unus, & dixit: Ego decipiã Achab: & dictũ est: In quo decipies? Qui respondit dicẽs: Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omniũ prophetarũ eius. Quid enim soliũ Dei, nisi angelicas potestates accipimus, quarum mentibus altius præsidens inferius cuncta disponit? Et quid exercitus cœli, nisi ministrantiũ angelorum multitudo describitur? Quid est ergo quòd exercitus cœli à dextris et sinistris eius stare perhi-

perhibetur? Deus enim qui ita est intra omnia, ut etiam sit extra omnia: nec dextra nec sinistra concluditur. Sed dextra Dei, angelorum pars electa: sinistra autem Dei, pars angelorum reproba designatur. Non enim ministrat Deo solummodo boni qui adiuuent: sed etiam mali qui probent. Non solum qui à culpa redeuntes subleuent: sed etiam qui redire nolentes grauent. Nec quod, cœli exercitus dicitur: angelorum pars reproba in eo intelligi posse prohibetur. Quas enim suspendi in aere nouimus, aues cœli nominamus. Et eisdem spiriti
Ephes.6 bus Paulus dicit: Contra spiritalia nequitiæ in cœ
Ephes.2 lestibus. Quorũ caput enunciãs ait: Secundũ principem potestatis aeris huius. A dextera ergo Dei & sinistra angelorum exercitus stat, quia & uoluntas electorum spirituum diuinæ pietati cõcordat: B & reproborum sensus suæ malitiæ seruiens, iudicio districtionis eius obtemperat. Vnde & mox fallax spiritus in medium prosilijsse describit: per quem Achab rex, exigentibus suis meritis decipiatur. Neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deseruire uoluisse, ut diceret: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omniũ prophetarum eius, sed quia Achab rex ex præcedentibus peccatis dignus erat, ut tali debuisset deceptione damnari: quatenus qui sæpe uolens ceciderat in culpam: quandoq; nolens caperetur ad pœnam. Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur, ut quos uolẽtes in peccati laqueo strangulãt, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Quòd ergo illic à dextris atque à sinistris Dei, exercitus C cœli astitisse describit, hoc hic inter filios Dei satan affuisse perhibet. Ecce à dextris Dei steterunt angeli, qui nominãtur filij Dei: ecce à sinistris an-
22 geli stant, quia affuit inter eos etiam satan. Sed quia allegoriæ mysteria indagare decreuimus, non inconuenienter accipimus quòd in die dominus satan uidit: quia uias eius in sapientiæ suæ incarnatione corripuit: quasi eum non uidisse, fuerit, tamdiu prauitatem illius in humani generis perditione toleras se. Vnde & ei diuina uoce mox dicitur. Vnde uenis?] In die satan requiritur de uijs suis: quia in luce manifestatæ sapientiæ occulti hostis insidiæ deteguntur. Quia ergo incarnato domino diabolus increpatur: & à sua pestifera effrenatione corripitur: rectè subiungitur, D Cui dixit dominus: Vnde uenis?] Tunc enim satanæ uias requirendo arguit, cùm per mediatoris aduentum persuasionis eius nequitias reprimens increpauit. Nec immeritò in hoc die filij Dei corã domino astitisse referuntur, quia uidelicet ad æternæ patriæ uocationem, electi omnes, luce sapientiæ se illustrante, collecti sunt. Quos quamuis incarnata sapientia aggregare effectu operis uenerat, diuinitati tamen illius iam per eius præscientiam intrinsecus assistebant. Sed quia de uijs suis antiquus hostis, redemptore ueniente, discutitur, quid dicat audiamus:

Quòd ab Adam usque ad aduentum Christi, satan nullum qui sibi plenè resisteret, reperit. Cap. XVII.

CIrcuiui terrã, & perambulaui eam.] Ab Adam quippe, ante aduẽtum domini, omnes post se gentium nationes traxit. Circuiuit terram & perambulauit: quia per corda gentium iniquitatis suę uestigia impressit. Cadens em̃ à sublimib. humanas mentes iure possedit, quia in culpæ suæ uinculo uolentes astrinxit: tantoq; latius in mũdo uagatus est, quanto à reatu illius quisquam liber per omnia inuentus non est. Cui quasi ex potesta te mundum circuisse, est nullum hominẽ qui sibi plenè resisteret inuenisse. Sed iam satan redeat, id est, ab effectu suæ malitiæ uis illum diuina constringat: quia iam apparuit in carne, qui in peccati contagione, ex carnis nihil habeat infirmitate. Venit humilis, quem & superbus hostis admire- B tur: quatenus qui fortia diuinitatis eius despexerat, etiam humanitatis eius infirma pertimescat. Vnde & mox significatione mirifica, contra eum ipsa humanitatis infirmitas obstupescenda proponitur, ut dicatur: Nunquid considerasti seruum meum Iob: quòd non sit ei similis in terra?] Quòd Iob interpretetẽ dolens, pauloante iam diximus. Dolens uerò ipse ueraciter per figuram dicit: qui portare dolores nostros propheta attestante, perhibetur. Cui in terra similis nõ est, quia omnis homo tantummodo homo est, ipse autem Deus & homo. In terra ei similis non est: quia etsi adoptiuus quisque filius ad percipiendam diuinitatem proficit, nequaquam tamen ut Deus naturaliter esset, accipit. Qui bene etiam seruus dictus C est, quia formam serui susc ipere dignatus est. Nec maiestati iniuriam intulit assumpta humilitas carnis: quia & ut seruanda susciperet, nec tamẽ habita permutaret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate consumpsit: quia etsi per Paulum dicit: Qui cùm in forma Dei esset, nõ rapinã Philip.2 arbitratus est esse se æqualẽ Deo: sed semetipsum exinaniuit formã serui accipiẽs: ei semetipsum exinaniuisse, est, ab inuisibilitatis suæ magnitudine se uisibilem demõstrasse, ut serui forma tegeret hoc quod incircũscriptè omnia ex diuinitate penetraret. Dei autem ad satan per figuram dicere, est, nunquid considerasti seruum meum Iob? unigenitum filium contra eum in forma serui admirabilem demonstrare. Eo enim ipso quo illum tantæ D uirtutis in carne innotuit: quasi superbienti aduersario quod dolens consideraret; iudicauit. Sed quia bonum quod miraretur intulerat: restat, ut ad reprimendam eius superbiam, uirtutes illius adhuc enumerando subiungat. Sequitur: Homo simplex & rectus ac timens 23 Deum, & recedens à malo.] Venit nanque inter homines mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus: ad præbendum exemplum uiæ hominibus simplex, ad non parcendum uerò malignis spiritibus rectus, ad debellandam superbiam timens Deum, ad detergendam uerò in electis suis uitæ immunditiam, recedens à malo. De ipso enim per Esaiam principaliter dicitur: Et Esaie 11 replebit eum spiritus timoris domini. Et ipse à malo singulariter recessit, quia facta imitari noluit,

quæ

Esaie 53

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ in hominibus inuenit: quoniam atteſtante Petro: Peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Sequitur: Reſpondens ſatan ait: Nunquid fruſtra Iob timet Deum? Nónne tu uallaſti eum ac domum eius, uniuerſamq; ſubſtantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio illius creuit in terra.] Antiquus hoſtis redemptorē humani generis, debellatorē ſuum in mundum ueniſſe cognouit: unde & per obſeſſum hominē in Euangelio dicitur: Quid nobis & tibi fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos? Qui tamē prius cùm hunc paſſibilem cerneret, & poſſe mortalia perpeti humanitatis uideret: omne quod de eius diuinitate ſuſpicatus eſt, ei faſtu ſuperbiæ ſuæ in dubiū uenit. Nihil quippe niſi ſuperbum ſapiens, dum eſſe hunc humilem conſpicit, deum eſſe dubitauit. Vnde & ad tentationum ſe argumenta conuertit, dicens: Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant. Quia igitur paſſibilē uidit, non Deum natum, ſed Dei gratia cuſtoditū credidit. Vnde & nunc inferre perhibetur: Nónne tu uallaſti eum ac domum eius, uniuerſamq; ſubſtantiā eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio illius creuit in terra. Eum quippe ac domum eius à Deo uallatam dicit, quia tentando eius conſcientiam penetrare non potuit. Subſtantiam eius uallatam aſſerit, quia electos eius euadere non præſumit. Operibus manuum eius benedixiſſe Deum, & poſſeſſionem eius excreſcere in terra queritur: quia ſcilicet tabeſcens uidet, quòd fides eius in notitiam hominum prædicantibus apoſtolis multiplicatur. Poſſeſſio quippe eius creſcere dicitur, dum laborantibus prædicatoribus, fidelium quotidie numerus augetur. Hæc itaque ſatan Deo dixiſſe, eſt, talia inuidendo ſenſiſſe. Hæc ſatan Deo dixiſſe, eſt, de his tabeſcendo doluiſſe. Sequitur:

24 Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.] Quem enim tranquillitatis tempore, Dei gratia cuſtoditum credidit, peccare poſſe per paſſionem putauit. Ac ſi apertè dicat: Interrogatus afflictionibus homo & peccator agnoſcitur, qui in miraculis Deus putatur. Dixit ergo dominus ad ſatan. Ecce uniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.] Cùm ſacram hiſtoriam ſub figurali intellectu diſcutimus, ſatanæ manus non poteſtas, ſed tentatio debet intelligi. Vniuerſa itaque quæ habet, in manum tentantis dantur, & in eum tentationis manus extendi prohibetur: quod tamen fieri ſubſtantia amiſſa conceditur: quia nimirum prius Iudæa, quæ poſſeſſio eius fuerat, in infidelitate ſublata eſt, & poſt eius caro patibulo crucis affixa. Qui igitur prius Iudæam aduerſantem pertulit, & poſtea uſq; ad crucem uenit: quaſi prius habita amiſit, & poſt in ſemetipſo aduerſantis nequitiā pertulit. Egreſſusq; eſt ſatan à facie domini.] Sicut & ſuperius dictum eſt, ſatan à facie domini exijt, quia ad deſiderij ſui uota peruenit. Quaſi enim ante ipſum erat, dum propter ipſum quod male

A ſitiebat, implere non poterat. Cùm autem quadam die filij eius & filiæ comederent & biberent uinum in domo fratris ſui primogeniti.] Beati Iob filios ac filias, uel Apoſtolorum ordinem, uel cunctorum fidelium multitudinem diximus deſignaſſe. Incarnatus autem dominus prius ex Iudæa ad fidem paucos elegit, & poſt ſibi multitudinem populi gentilis aggregauit. Quis autem maior domini filius, niſi Iudaicus populus accipi debet, qui ei dudū datæ legis fuerat doctrina generatus: minor aūt gentilis populus, qui in mundi extremitate collectus eſt? Quia igitur cùm ſatan utilitati hominum neſciens deſeruiret, & corruptis perſecutorum cordibus, licentiam domini cæ paſſionis expeteret: ſancti Apoſtoli necdum

B agregandam Deo gentilitatē nouerant, & ſoli Iudæę fidei arcana prædicabant, cùm ſatan exijſſe è domino dicitur, filij & filiæ in domo fratris primo geniti conuiuari referuntur. Dictum quippe eis fuerat: In uiam gentium ne abieritis. Poſt mortem Matt. 10
nanq; reſurrectionemq; domini in gentium prædicationem conuerſi ſunt. Vnde & in ſuis actibus Act. 13
dicunt: Vobis oportebat loqui primum, uerbum Dei, ſed quia repuliſtis illud, & indignos uos iudicaſtis æternæ uitæ: ecce conuertimur ad gentes. Hi itaq; filij ſponſi, de quibus & eiuſdē uoce ſponſi dicitur: Non ieiunabunt filij ſponſi quamdiu Matt. 9
cum illis eſt ſponſus: In domo fratris primogeniti conuiuantur, quia uidelicet adhuc Apoſtoli ſacræ ſcripturæ delicijs, in ſolius Iudaici populi collectione, ueſcebantur. Nuncius uenit ad Iob, qui

C diceret.

Quòd ſimplices perfectiſſimis adhærentes, eorum intellectu paſcuntur. Cap. XVIII.

BOues arabant, & aſinæ paſcebant iuxta eos, 25
& irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percuſſerunt gladio, & euaſi ego ſolus, ut nunciarem tibi.] Quid in figura per boues, quàm bene operantes: quid aliud per aſinas, quàm quoſdam ſimpliciter uiuentes accipimus? Quæ bene iuxta boues paſci referuntur: quia mentes ſimplicium etiam cùm alta capere non poſſunt, eo magis uicinæ ſunt, quo & fraterna bona ſua per charitatem credunt: cunq; inuidere alienis ſenſibus neſciunt, quaſi in paſtu ſe minimè diuidunt. Si-

D mul ergo ſe aſinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia paſcuntur. Sabæi autem captiuantes interpretantur. Et qui alij captiuantium nomine, niſi immundi ſpiritus deſignantur, qui cunctos quos ſibi ſubijciunt, in infidelitatem captiuos ducunt? Qui & pueros gladio feriunt, quia eos tentationis ſuæ grauiter iaculis uulnerant, quos necdum iuuenilis conſtantia liberos uel robuſtos ſeruat. Qui bene quidem bona incipiunt, ſed in ipſa adhuc inchoationis ſuæ teneritudine captiuantibus immundis ſpiritibus ſubſternuntur. Quos gladio hoſtis percutit, quia æternitatis deſperatione transfigit.

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid uerbum Dei non pereat, etiam cùm non perierint hi aduersus quos mala prædixit. Cap. XIX.

NVncius uenit ad Iob.) Quid est autem hoc quòd nũcius uenit, qui diceret ego euasi solus? Quis est iste nuncius qui alijs pereuntibus solus euadit, nisi propheticus sermo, qui dum fiunt mala omnia quæ prædixit quasi sanus ad dominũ solus redit? Dum enim uera dixisse de perditorũ casu cognoscitur: quasi inter mortuos uixisse mõ-
Gen.24 stratur. Hinc est quòd ad Rebeccam in Isaac coniugio deducendam puer mittitur: quia uidelicet ad desponsandam Ecclesiam domino, interposita prophetia famulatur. Sabeis igitur irruentibus, solus puer qui nunciaret euasit: quia malignis spiritibus infirmorum mentes in captiuitatem ducentibus sententia prophetica cõualuit, quæ eandem
Esaie 5 captiuitatẽ prænunciãs dicit: Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Prophetia ergo quasi saluatur, dum captiuitas quam prædixit ostenditur. Sequitur:

Quòd dum præpositi gloriam propriam quærunt, subditorum corda subuertuntur. Cap. XX.

26 CVmq; adhuc ille loqueretẽ, uenit alter & dixit: Ignis Dei cecidit de cœlo, et tactas oues, puerosq; consumpsit, & effugi ego solus ut nunciarem tibi.] Omnes qui prædicationis officiũ in synagoga tenuerũt, cœlum rectè uocati sunt, quia nimirũ sapere cœlestia credebantur. Vnde & Mo ses cùm sacerdotes ac populũ ad uerba suæ admo
Deut.32 nitionis excitaret, dixit: Attende cœlũ & loquar, & audiat terra uerba ex ore meo. Per cœlum uidelicet significans præpositorum ordinem, per terram uero subditorum plebẽ. Hoc igitur loco cœlum, sacerdotes uel pharisæos, uel legis doctores non inconuenienter accipimus, qui ante oculos hominum dum cœlestibus officijs inseruirent, quasi desuper lucere uidebanť. Sed quia ipsi summopere in redemptoris nostri aduersitate cõmoti sunt, quasi ignis de cœlo cecidit: dum ad decipiendum imperitum populum, ab his etiam qui uera docere putabantur flamma inuidiæ exarsit.
Luc.20 Testante quippe Euangelio nouimus, quòd doctrinæ ueritatis inuidentes oportunitatem dominicæ traditionis exquirebant, sed metuentes populum, quæ moliebantur innotescere non audebant. Hinc etiam in eo scriptum est, quòd dissua-
Ioan.7 dendis populis dicũt: Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nõ nouit legem, maledicti sunt. Quid autem in ouibus atque in pueris nisi innocentes quosque, sed tamen adhuc infirmos, accipimus? Qui dum aduersitatem Pharisæorum ac principum tolerare timuerunt, infidelitatis concrematione consumpti sunt. Dicatur ergo: Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosq; cõsumpsit, id est, à præpositorum cordibus flamma inuidiæ corruit, & quicquid boni in plebibus oriebatur, incendit: quia dum mali præpositi suũ contra ueritatem honorem exigunt, ab omni rectitudine corda sequentium subuertunt. Vbi & bene adiungitur: Et effugi ego solus ut nunciarem tibi: quia
A dum impletur prædicta causa malitiæ, fallaciæ interitum euadit sermo prophetiæ, qui ait: Et nunc ignis aduersarios consumit. Ac si aperte dicat: Malos non solum ignis per uindictam pòst cruciat: sed nunc etiam per liuorem cremat: quia qui pòst puniendi sunt retributionis supplicio, nunc semet ipsos afficiunt inuidiæ tormento. Puer ergo solus fugiens remeat: & igne perisse oues puerosq; denunciat, dum prophetia Iudaicum populum deserens, uera se dixisse manifestat, quæ ait: Zelus apprehendit populum ineruditum. Ac si aperte dicat: Dum uerba prophetarum discutere plebs noluit, sed credulitatem suam uerbis inuidentium dedit, zeli igne perijt: quia in alienæ inuidiæ se flãma concremauit. Sequitur: Sed & illo adhuc loquẽ-
B te, uenit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos & tulerũt eos, necnon & pueros percusserunt gladio: & effugi ego solus ut nunciarem tibi.] Quia Chaldæos feroces in- 27
terpretari nouimus, qui alij Chaldæorum nomine designentur, nisi persecutionis authores usq; ad apertos clamores malitiæ prorumpentes, cùm
Luc.23 dicũt: Crucifige crucifige? Qui de semetipsis tres turmas faciũt, cùm se ad proponẽdas quæstiones domino Pharisæi, Herodiani & Sadducæi diuiserunt. Qui ore quidem sapiẽtiæ uicti sunt, sed quia stultos quosdam post se eos traxisse credendum est, factis turmis Camelos tulerunt. Vnusquisque nanq; eorum ordo in praua quæ sapuit insipien-
C tium corda corrupit, & dum persuadẽdo ad interitum pertraxit, quasi tortuosas mentes infirmantium ad captiuitatem duxit. *Prædicãte quippe in Samaria domino, multi ex Samaritanis fuerũt in possessionem eiusdem redemptoris nostri asciti.* Sed numquid ij qui pro septem uiris unius mulieris mortuis de resurrectionis desperatione dominum tentant, nequaquam conati sunt credentes Samaritanos à fide reducere, quos constat spem resurrectionis ignorare? Qui dum ex lege nonnulla recipiunt, nonnulla contemnũt, quasi camelorum more uelut animal mundum ruminãt, sed
D ut immundum nequaquã ungulam findũt: quamuis & eos Cameli ruminantes, sed tamẽ ungulam non findentes indicãt, qui in Iudæa iuxta literam historiam audierant, sed uirtutem eius spiritaliter discernere nesciebant. Quos tribus turmis Chaldæi rapiunt, dum Pharisęi, Herodiani & Sadducæi ab omni sensus rectitudine iniqua persuasione peruertunt. Simulq; pueros gladio feriũt, quia & si qui in populo uti iam ratione poterãt: eis ipsi non uirtute rationis, sed potestatis autoritate contraibant: dumq; se quasi præpositos imitari à subditis uolunt, etsi intelligere aliquid sequẽtes possunt: ex autoritate tamen suscepti regiminis eos ad perniciem pertrahunt. A quibus bene solus puer qui nunciet fugit: quia Pharisæis Herodianis atque Sadducæis iniqua patrantibus eos nimi-
rum deserens propheticus sermo conua- Hier.2
luit, qui ait: Et tenentes legem
nescierunt me.
Sequitur:

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd primogenitus frater ſit Iudaicus populus, & domus quatuor angulorũ, Scribæ & Phariſæi & ſacerdotes & ſeniores populi, & uentus à regione deſerti, immundorũ ſpirituũ in ſanctos curſus Cap. XXI.

28 ADhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit & dixit: Filijs tuis & filiabus ueſcentibus & bibentibus uinum in domi fratris ſui primogeniti: repentè uentus uehemens irruit à regione deſerti: & concuſſit quatuor angulos domus. Quæ corruẽs oppreſſit liberos tuos: & mortui ſunt.] Paulo ante iam diximus quòd filios & filias prædicantes apoſtolos & plebes ſubditas ſentiamus, qui in domo fratris primogeniti conuiuari referuntur: quia in habitatione adhuc Iudaici populi ſacræ prædicationis delicijs ueſcebantur. Repentè autem uehemens uentus irruit à regione deſerti. Regio deſerti eſt cor infidelium, quod dum creator deſerit nullus inhabitator colit. Ventus autẽ uehemens, quid aliud quàm tentatio foris accipitur? Ventus ergo uehemens à regione deſerti irruit: quia in paſſione redemptoris noſtri contra fideles eius, fortis tentatio à cordibus Iudæorum uenit. Poteſt etiam deſerti regio, derelicta immundorum ſpirituum multitudo non inconuenienter intelligi. Aqua uentus uenit, & domum concutit: quia ab eis tentatio prodijt, & perſecutorum corda commouit. Sed hæc domus in qua conuiuabantur filij: in quatuor angulis ſtabat. Tres enim regentium ordines in ſynagoga cognouimus: ſacerdotum ſcilicet ſcribarum atq; ſeniorum populi. Quibus ſi & Phariſæos iungimus: quatuor in hac domo angulos inuenimus. A regione igitur deſerta uentus uenit, & quatuor angulos domus concutit: quia ab immundis ſpiritib. tentatio irruit, & mentes quatuor ordinum in malitiã perſecutionis excitauit. Quæ domus corruẽs oppreſſit liberos: quia dum Iudæa in crudelitatem dominicæ perſecutionis cecidit: Apoſtolorum fidem deſperationis formidine obruit. Teneri enim tantummodo magiſtrum uiderunt, & iam negantes per diuerſa fugiebant. Et quamuis manus interna eorum ſpiritum in præſcientia ad uitam tenuit: à uita tamen fidei eos interim carnalis timor extinxit. Qui ergo autorem ſuum, Iudæa ſæuiente, reliquerunt, quaſi concuſſis angulis domo euerſa necati ſunt. Quid autem illo tempore de grege fidelium factum credimus, quo fugiſſe ipſos etiam arietes ſcimus? Sed inter hæc unus qui enunciet, euadit: quia conuaſſe ſe ſermo propheticus, qui hæc denunciauerat, oſtendit dicens de perſecutore populo: Dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa: dicẽs de bonis prædicatoribus, ſed tamẽ in paſſione fugientibus: Proximi mei à longè ſteterunt. Dicens de cunctis ualde formidantibus: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Sequitur:

Hier.11 Pſal.37 Zach.13

Quòd plebs Iudaica & legis ſacramenta à capite & corpore ſuo amiſſa ſunt & ſciſſa. Cap. XXII.

29 TVnc ſurrexit Iob, & ſcidit ueſtimenta ſua.] Ruente domo, extinctis filijs, Iob ſurrexit: quia Iudæa in infidelitate perdita, prædicatorib. in pauore mortis cadentibus, redemptor humani generis ſemetipſum à carnis ſuæ morte ſuſcitauit: quia quanto iudicio perſecutores ſuos deſeruerit, demonſtrauit. Surgere quippe eius, eſt qua diſtrictione peccatores derelinquat oſtendere: quaſi enim iacere eius eſt, patienter mala tolerare. Surgit ergo cùm contra reprobos iudicij iuſtitiæ exerit. Vnde & rectè ueſtimenta ſcidiſſe perhibet. Quid enim ueſtimentum domini niſi ſynagoga extitit: quæ prophetis prædicantibus expectationi incarnationis illius adhæſit? Sicut enim his nunc ueſtitur à quibus diligitur, Paulo atteſtante qui ait: Vt exhiberet ſibi gloriosam Eccleſiã, non habentem maculam aut rugam. Quæ enim maculam aut rugam nõ habere dicitur: profectò ueſtis rationalis & per actionẽ munda, & per ſpem tenſa monſtratur. Ita cùm incarnandum eum Iudæa credidit adhærendo, nihilominus ueſtis fuit. Sed quia expectatus uenit, ueniẽs noua docuit, docẽs mira exercuit, mira faciens, praua tolerauit. Veſtem qua indutus fuerat, ſcidit: dum in Iudæa alios ab infidelitate ſuſtulit, alios in incredulitate dereliquit. Quid eſt igitur ueſtis ſciſſa, niſi Iudæa in contrarijs ſententijs diuiſa? Si enim ueſtis eius ſciſſa non eſſet, Euangeliſta non diceret, quòd prædicante domino contentio oriebatur in populo: ut alij dicerent bonus eſt: alij autem nõ, ſed ſeducit turbas. Quaſi ſciſſa ueſtis illius fuit, quæ diuiſa per ſententias unitatem concordiæ perdidit, cùm & poſt reſurrectionem ſuam quibuſdam credituris apparuit, & quibuſdam non credituris ſe abſcondit. Sequitur:

Ephe.5 Ioan.7

Et tonſo capite corruens in terrã adorauit.] Quid per deciſos capillos, niſi ſacramentorũ ſubtilitas: quid per caput, niſi ſumma ſacerdotij dignitas deſignatur? Vnde & ad Ezechielem prophetam dicitur: Tu fili hominis ſume tibi gladium acutum, radentem pilos, & aſſumes eum, & duces ſuper caput tuum & barbam: ut uidelicet prophetæ facto, iudicium redemptoris exprimatur, qui in carne apparens caput raſit: quia à Iudaico ſacerdotio præceptorum ſuorũ ſacramenta abſtulit. Barbam raſit: quia regnum Iſraeliticum deſerens, decorem uirtutis eius amputauit. Quid uerò hoc loco per terram, niſi homo peccator exprmitũ? Primo quippe peccanti homini dictũ eſt: Terra es, & in terram ibis. Terræ ergo nomine, peccatrix gentilitas deſignatur. Nam cùm iuſtam Iudæa ſe crederet conſtat quam reproba de gentilitate ſentiret, Paulo atteſtante qui ait: Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores. Mediator igitur noſter quaſi detonſo capite in terrã corruit: quia Iudæam deſerens, dum ſacramenta ſua ab eius ſacerdotio abſtulit, ad notitiam gentium uenit. Capillos enim à capite raſit: quia ſacramẽta legis ab illo ſuo primo ſacerdotio ſuſtulit: & in terrã corruit: quia ſaluandis ſe peccatoribus dedit: dumq; eos qui ſibi iuſti uidebãtur, deſeruit: hos qui ſe iniuſtos & fatebantur, & nouerant, aſſumpſit. Hinc ipſe in Euangelio dicit: Ego in iudicium ueni in hunc mundum, ut qui non uident, uideãt: & qui uident, cæci fiant. Hinc & columna nubis quæ in eremo populum præibat, ſplendore ignis nõ in die, ſed in nocte radiabat:

Ezech.5 Gen.3 Galat.2 Ioan.9 Exod.13

diabat: quia uidelicet redemptor noster suæ con- A niens, fidei gentium cõspicuus apparuit, ex utero
uersationis exemplo, ducatum sequentibus præ matris nudus exĩt. Sed nunquid hanc omnino
stans, de iustitia sua confidentibus, nulla luce cla deseruit? Et ubi est quod per Prophetam dicitur:
ruit; peccatorum uerò suorum tenebras agnoscẽ Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena ma- Osee 11
tibus, ignem sui amoris infulsit. Nec quòd corrue ris, reliquiæ saluæ fient? Vbi est quod scriptũ est:
re Iob dicitur, indignum mens hoc significationi Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Rom. 11
Esaiæ 9 redemptoris arbitretur. Scriptum nanq; est: Ver Israel saluus fieret? Erit ergo quandoque conspi
bum misit dominus in Iacob, & cecidit in Israel. cuus, ut etiã synagogæ appareat. Erit in fine mun
Iacob quippe supplantator, Israel uerò uidens di proculdubio, quando gentis suæ reliquijs se
Deum dicit. Et quid per Iacob nisi Iudaicus popu metipsum, sicut est dominus, innotescit. Vnde &
lus, quid per Israel nisi gentilis populus designat? bene hic dicitur: Nudus reuertar illuc.] Nudus
Quia quem Iacob per carnis mortem supplanta quippe ad uterum matris reuertitur, cùm in mun
re studuit, hunc nimirum per oculos fidei gentili di huius termino, qui in seculo factus homo despi
tas Deum uidit. Ad Iacob ergo missum uerbum, citur, synagogæ suæ oculis Deus ante secula de
in Israel cecidit: quia eum quam ad se uenientem claratur. Sequitur:

Iudaicus populus respuit, hunc repentè cõfitens B *Quòd solius Dei sit dare & auferre, & quòd redempto-*
populus gentilis inuenit. De sancto quoq; spiritu *ri nostro nullum ex consortio carnis peccatum*
Act. 2 scriptum est: Cecidit spiritus domini super eos. Id *adhæsit.* Cap. XXIIII
circo autem uerbum domini uel spiritussanctus
in sacra scriptura cadere dicit, ut inopinatus eius DOminus dedit, dominus abstulit: sicut domi
aduentus exprimatur. Quod enim ruit uel cadit, no placuit, ita factum est: sit nomen domini
ad ima repentè uenit. Mediatori ergo in terram benedictum.] Redemptor noster per hoc quòd
quasi corruisse, est nullis signis præcurrentibus in Deus est, cũ patre dat omnia: per hoc uerò quod
opinate ad gentes uenisse. Bene aũt dicitur quòd homo est, à patre accipit omnia. Dicatur igitur de
corruens adorauit: quia dum ipse humilitatẽ car Iudæa, cùm uenturum incarnationis eius mise
nis suscepit, in se credentibus uota humilitatis in rium crederet: dominus dedit. Dicatur de Iudæa,
fudit. Fecit enim, quia fieri docuit: sicut & de eius cùm expectatam incarnationis eius præsentiam
Rom. 8 spiritu dicitur: Ipse spiritus postulat pro nobis ge contempsisset, dominus abstulit. Data quippe est
mitibus inenarrabilibus. Neq; eũ petit qui æqua cùm per quosdam futura credidit, sed exigente
lis est, sed postulare dicitur: quia nimirum quos re merito suæ cæcitatis ablata est, cùm credita per
pleuerit, postulãtes facit: quamuis hoc & in semet C quosdam uenerari contempsit. In se autem cre
ipso redemptor noster ostẽdit: qui patrem etiam, dentes edocet, ut in flagellis positi benedicere do
dum passioni propinquaret, exorauit. Quid enim mino sciant, cùm subditur: Sicut domino placuit,
mirum, si in forma serui exorando se patri subdi ita factum est, sit nomẽ domini benedictum. Vn
dit, in qua etiam manus peccantium usq; ad mor de & testãte Euangelio cùm appropinquare pas- Mar. 14
tis extrema tolerauit? Sequitur: sioni dicit, accepto pane gratias egisse perhibet.
Gratias itaq; agit, qui flagella alienæ iniquitatis su
Quòd synagoga adultera pallio literæ retento, dum lege scipit. Et qui nihil dignum percussione exhibuit,
carnaliter uti uoluit, cõtempta est: & legislatorẽ cri humiliter in persecutione benedicit: ut hinc uideli
minata, nudum abire permisit Cap. XXIII cet ostẽdat quid unusquisq; in flagello culpę pro
31 NVdus egressus sum de utero matris meæ: nu priæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella cul
dus reuertar illuc.] Redemptoris mater iu pæ portat alienæ: ut hinc ostendat quid in correc
xta carnẽ synagoga extitit, ex qua ad nos per cor tione faciat subditus, si in flagello positus patri
pus uisibilis processit. Sed hunc intra se tegmine gratias agit æqualis. Sequitur: In omnibus his
literæ adopertum tenuit, dum ad spiritalẽ eius in nõ peccauit Iob, neq; stultũ aliquid contra Deum
telligentiã mentis oculos aperire neglexit. Hunc locutus est.] Quòd nec peccasse, nec stultum ali
quia in carne humani corporis latentem uidere D quid contra Deum locutus asserit: hoc de illo Pe
Deum noluit, quasi in diuinitate nudum conspice trus (sicut iam prædiximus) apertè testatur, dicẽs:
re contempsit. Sed nudus de utero matris exĩt: Qui peccatum non fecit, nec dolus inuẽtus est in 1. Pet. 2
quia à synagogæ carne prodiens conspicuus ad ore eius. Dolus quippe in ore quanto apud homi
gentes uenit. Quod bene Ioseph relicto pallio fu nes prudentius callet, tanto apud Deũ stultius de
Gen. 29 giente signatũ est. Dum enim mulier adultera ma sipit, Paulo attestãte, qui ait: Sapientia huius mun 1. Cor. 3.
le illo uti uoluisset, relicto pallio fugit foras: quia di, stultitia est apud Deũ. Quia ergo dolus in ore
dum synagoga dominum purum hominem cre eius nõ fuit, stultũ procul dubio nihil dixit. Hunc
dens, quasi adulterino complexu cõstringere uo contra Deum, sacerdotes & principes stultè locu
luit: ipie tegmẽ literæ eius oculis reliquit, & ad co tum crediderunt, cùm interrogatus passionis tem
gnoscẽdam diuinitatis suæ potentiã, conspicuum pore, Dei se filium testaretẽ. Vnde & conquiren
1. Cor. 3 se gentibus prębuit. Vnde & Paulus dixit: Vsque tes dicunt: Quid adhuc egemus testibus? ecce ipsi Matth. 26
hodie dum legitur Moyses uelamen est positum audiuimus blasphemiam. Sed contra Deum nihil
super cor eorum: quia uidelicet adultera mulier a stultè dixit: qui uera loquens, hoc de se infideli
pud semetipsam palliũ retinuit, & quem male te bus etiam moriendo intulit, quod paulopost re
nebat, nudum amisit. Quia ergo à synagoga ue demptis omnibus resurgendo monstrauit. Hæc 32

ſn ſignificationem noſtri capitis breuiter tractata tranicurrimus, nunc ad ædificationem eius corporis, ea moraliter tractanda replicemus, ut quod actum foris narratur in opere, ſciamus quomodo intus agatur in mente. Nam cùm filij Dei aſſiſtunt coram Deo, inter eos quoq; aſſiſtit & ſatan: quia plerunque bonis noſtris cogitationibus, quæ in corde noſtro, aduentu ſpiritus ſancti operante, ſeminantur: antiquus ille callidè ſe interſerit, & ſubiungit inimicus: ut bene cogitata perturbet, maleq; perturbata dilanier. Sed nequaquam nos in tentatione deſerit, qui creauit. Nam hoſtem noſtrum qui ſe contra nos in inſidijs contegit, illuſtratione ſui luminis nobis deprehenſibilem reddit: propter quod ei mox dicitur: Vnde uenis? Callidum nanque hoſtem requirere, eſt eius nobis inſidias declarare: ut quo eum ſubintrare ad cor cernimus, forti contra illum circumſpectione uigilemus. Qui reſpondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam.] Satanæ terrā circuire, eſt carnalia corda perſcrutari, & unde occaſionem accuſationis inuenire poſſit, exquirere. Terram circuit: quia humana corda circumuenit, ut bona tollat, ut mala mentibus inſerat, ut inſerta cumuler, ut cumulata perficiat, ut perfectos in iniquitatibus ad pœnam ſocios acquirat. Et norandum quòd non tranſuolaſſe, ſed perambulaſſe ſe aſſerit: quia nimirum nequaquam quem tentat, uelociter deſerit, ſed ubi molle cor inuenerit, ibi pedem miſeræ perſuaſionis figit, ut immorādo actionis prauæ ueſtigia imprimat, & ex ſuæ iniquitatis ſimilitudine, quos ualet, reprobos reddat. Sed contra hunc beatus Iob laudatur, & dicitur: Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis ſuper terram: Vir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?] Quem diuina inſpiratio contra hoſtem roborat: hunc quaſi in ſatanæ auribus Deus laudat. Laudare quippe eius eſt, & prius bona concedere, & poſt conceſſa cuſtodire. Sed antiquus hoſtis eo contra bonos grauius ſæuit, quo uallari eos diuinæ protectionis munere conſpicit. Vnde & ſubiungens dicit: Nunquid fruſtra Iob timet Deum? Nónne tu uallaſti eum ac domum eius, uniuerſamq; ſubſtātiam eius per circuitum? Operibus manuum eius bene dixiſti, & poſſeſſio illius creuit in terra.] Ac ſi apertè dicat: Cur laudas eum quem protegendo roboras? Deſpecto enim me, dignus tuis laudibus homo eſſet, ſi ſuis contra me uiribus ſtaret. Vnde mox & malitioſè de homine expetit: quod tamen protector hominis benignè cōcedit. Nam ſubdit:

Quòd electi in tentatione proficiunt, & quod eis diabolus præparat in ruinam, hoc eis Deus conuertit in gloriam. Cap. XXV

SEd extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet: niſi in faciem benedixerit tibi.] Plerunque enim dum fœcunde uirtutum fructus reddimus: dum continua proſperitate pollemus, aliquantulum mens erigitur: ut à ſemetipſa ſibi exiſtere bona quæ habet, arbitretur. Quæ nimirum bona antiquus hoſtis malitioſè attrectare appetit: ſed hæc tentari Deus nō niſi benignè permittit: ut dum mens tentatione pulſata, in bonis de quibus gaudebat, concutitur: imbecillitatis ſuæ debilitate cognita, in ſpe diuini adiutorij roboſtius ſolidetur. Fitq; mira diſpenſatione pietatis: ut unde malignus hoſtis cor tentat, ut interimat, inde miſericors cōditor hoc erudiat, ut uiuat. Vnde & bene ſubiungitur: Ecce uniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.] Ac ſi apertè dicat: Electi uniuſcuiuſq; bona ſic tibi tentāda exterius tribuo, ut tamē ipſe noueris, quia perſeuerantē mihi illum in mentis radice conſeruo. Vbi & bene ſubditur: Egreſſuſq; eſt ſatan à facie domini:] quia per hoc quòd uſque ad defectum cordis prævalere nequaquam permittitur, excluſus ab intimis exterius uagatur. Qui etiamſi uirtutem mentis plærunque turbat: eoipſo foris eſt, quo reſiſtente domino, uſque ad interitum, bonorum corda nō uulnerat. Intantum quippe contra illa ſæuire permittitur, inquantum neceſſe eſt ut tentationibus erudita ſolidentur: ne ea quæ agunt bona, ſuis uiribus tribuant, ne in ſecuritatis torpore ſe deſerant: & à formidinis accinctione diſſoluant: ſed ad profectus ſui cuſtodiam tanto ſolertius inuigilent, quanto ſe contra aduerſarium ſtare ſemper in acie tentationum uident. Cùm autem quadam die filij & filię eius comederent & biberent uinum in domo fratris ſui primogeniti: nūcius uenit ad Iob qui diceret: Boues arabant: & aſinæ paſcebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percuſſerunt gladio.] In electorum corde prior bonorum ſequentium ſapientia naſcitur, atq; hæc per donum ſpiritus quaſi primogenita proles profertur. Quæ profecto ſapientia, noſtra fides eſt, propheta atteſtante, qui ait: Niſi crediderit is, non intelligetis. Tunc enim uerè ad intelligendum ſapimus, cùm cunctis quæ conditor dicit credulitatis noſtræ fidem præbemus. In domo ergo fratris primogeniti conuiuantur filij, dum uirtutes reliquæ epulantur in fide. Quæ ſi non prima in corde noſtro gignitur: reliqua quæque eſſe bona non poſſunt, etiamſi bona uideātur. In domo fratris primogeniti, filij conuiuantur, dum uirtutes noſtræ in habitaculo fidei, ſacri eloquij cibo ſatiantur. Scriptū quippe eſt, Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Tūc ergo uirtutes noſtræ ueras uitæ epulas ſumunt, cùm nutrimi fidei ſacramentis incipiunt. In domo fratris primogeniti conuiuantur filij: quia niſi uirtutes reliquæ ſapientiæ epulis repletæ, ea quæ appetunt prudēter agant: uirtutes eſſe nequaquam poſſunt. Sed ecce dum bona quæ agimus, ſapientiæ epulis fideiq; paſcuntur: hoſtis noſter arantes boues & paſcentes aſinas ſubtrahit, & pueros gladio occidit. Quid arantes boues, niſi graniores noſtras cogitationes accipimus? Quæ dum cor ſtudioſa exercitatione conficiunt, uberes profectuū fructus reddunt. Quid paſcentes intelligimus aſinas, niſi ſimplices motus cordis? Quos dum ſtudioſè à duplicitatis errore compeſcimus, quaſi in campo liberæ puritatis nutrimus. Sed plerunque

hoſtis

Universidad de Deusto

hostis callidus cum graues cogitationes in corde cõspicit, subintroducta eas uoluptatis delectatione corrumpit: & dum motus cordis simplices uidet, subtilia inuentionum acumina ostendit: ut dum laus de subtilitate quæritur, puritatis simplicitas amittatur: & si usq; ad opus prauum pertrahere non ualet, tentando tamen bonorum cogitationibus subrepens nocet, ut cùm turbare bona mentis agnoscitur, ea quasi funditùs abstulisse uideatur. Possunt etiam per arantes boues, cogitationes charitatis accipi: quibus prodesse alijs conamur, cùm fraterni cordis duritiam prædicando scindere cupimus. Potest etiam per asinas (quę nimirum sese onerantibus, nulla ferocitatis insania resistunt) patientiæ mansuetudo signari. Et sæpe hostis antiquus cùm uelle prodesse nos loquendo alijs conspicit, in quodam torpore ocij mentem mergit, ut alijs prodesse non libeat, etiam cùm à proprijs uacat. Arantes ergo boues subtrahit, cùm cogitationes mentis, fraternæ utilitatis fructibus deditas, per submissum negligentiæ torporem frangit. Et quamuis electorum corda intra arcana suæ cogitationis inuigilent, & quid à tentatore sustineant, superantes pensent: eo tamen ipso malignus inimicus aliquid rapuisse se gaudet, quo cogitationibus bonorum uel ad
34 momentum prævalet. Sæpe autem cùm præparatam mentem ad tolerantiam uidet, quid ab ea maximè diligatur, exquirit, & ibi scandali laqueos inserit, ut quo magis res quæque diligitur, eo per eam facilius patientia turbetur. Et quidem electorum corda ad se semper solicitè redeunt, & semetipsa grauiter uel pro leui motu excessionis affligunt: & dum mota discunt quomodo stare debuerint, aliquando melius concussa solidantur. Sed antiquus hostis, dum tolerantię cogitationes uel ad momentum turbat, quasi abstulisse se ab agro cordis asinas exultat. In his autẽ quæ agere disponimus, rationali custodia quid quibusq; rebus cõgruat, sollicitè pensamus. Sed plerunq; hostis dum subita ad nos perturbatione tentationis irruit, circumspectiones cordis inopinatè præueniens, quasi ipsos custodes pueros gladio occidit. Sed tamen unus fugit, qui alios periisse nunciet: quia in eo quod mens ab hoste patit, rationis discretio semper ad animum redit: & quasi solam se euasisse indicat, quæ apud semetipsam fortiter, quicquid pertulerit, pensat. Alijs ergo pereũtibus unus ad domũ redit, dum turbata tentationis motibus discretio ad conscientiã recurrit: ut quod repentinis incursibus præoccupata mẽs se perdidisse pensat, hoc compunctionis studio afflicta recipiat. Cunq; adhuc ille loqueretur, uenit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosq; cõsumpsit, & effugi ego solus ut nunciarem tibi. Quid per oues nisi cogitationum innocẽtia, quid per pueros, nisi bonorũ cordium munditia designatur? Cœlũ uerò aerem dici pauloantè iam diximus: unde et aues cœli nominamus. Et scimus quòd immundi spiritus qui de cœlo æthereo lapsi sunt, in huius cœli terræq; medio uaganter: qui tanto magis corda hominũ ascendere ad cœlestia inuidẽt, quanto se à cœlestibus per elationis suæ immunditiã proiectos uidẽt. Quia ergo ab aeris potestatibus contra cogitationũ nostrarum munditiam flãma liuoris irruit, de cœlo ignis ad oues uenit. Sæpe eñ mundas mentis nostræ cogitationes ardore libidinis accendunt, & quasi igne oues cõcremant, dum castos motus animi, luxuriæ tentatione perturbant. Qui ignis Dei dicitur: quia etsi non faciente Deo, tamen permittente generatur. Et quia impulsu subito ipsas nonnunq; circunspectiones mentis obruũt, quasi custodes pueros gladio occidũt. Sed tamẽ unus incolumis fugit, dum omne quod mens patitur, perseuerans discretio subtiliter respicit, solaq; mortis periculum euadit, quia etiam perturbatis cogitationibus discretio non succumbit, ut damna sua animo renunciet: & quasi dominum ad lamentum uocet.

Quanta sit in rerum terrenarum dispensatione difficultas.

Cap. XXVI

SEd illo adhuc loquente uenit alius, & dixit: Chaldæi fecerũt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & effugi ego solus ut nunciarẽ tibi.] Per camelos qui mundum aliquid habent dum ruminant, & immundum dum nequaquã ungulam findunt, suprà iam diximus, bonas rerum temporalium dispensationes intelligi, in quibus quo est cura distensior, eo nobis multiplicius insidiatur inimicus. Omnis enim qui dispensandis terrenis 35
rebus præsidet, occulti hostis iaculis latius patet. Nonnulla enim prouidens agere nititur, & sæpe dum cautus futura subtiliter præuidet, incautus damna præsentia nequaquã uidet: sæpe dum præsentibus inuigilat, ad instantia præuidenda dormitat: sæpe dum aliqua torpens agit, quæ uigilanter agenda sunt, negligit: sæpe dum plus iusto uigilantem se in actione exhibet, ipsa actionis suę inquietudine rebus subditis peius nocet. Aliquando aũt linguę modum ponere nititur, sed onere dispensationis exigente silere prohibetur. Aliquando dum nimia se censura restringit, tacet etiam quæ loqui debuit. Aliquando ad inferẽda necessaria dum se latius relaxat, dicit etiam quæ loqui non debuit. Plærunq; autẽ tantis cogitationum uoluminibus implicatur, ut ipsa ferre uix ualeat, quę intra se prouidus uersat: & cum nil opere faciat, sub magno cordis sui pondere uehementer insudat. Quia eñ dura sunt quæ apud semetipsum intus patitur, quietus foris ociosusq; lassatur. Plærunque enim quasi uentura animus conspicit, totamq; contra hæc intentionem proponit, magnusq; ardor contentionis se inserit, sopor fugit, nox in diem uertitur: & cum quieta foris membra lectulus teneat, intus magnis clamoribus in cordis foro litigatur. Et fit plerunq; ut nulla eueniant quæ præuidentur, totaq; cogitatio illa quæ diu plena se intentione parauerat, repentè uacua quiescat. Tanto autem longius mens à necessarijs cessat, quanto inania latius cogitat. Quia igitur dispensationis curam maligni spiritus modo torpenti uel precipiti actione

Universidad de Deusto
Biblioteca

feriũt:modo pigra uel immoderata locutione cõfundunt:penè aũt ſemper nimijs cogitationũ molibus premunt:tribus turmis Chaldęi camelos rapiunt.Quaſi enim tres turmas cõtra camelos facere,eſt terrenarũ diſpenſationum ſtudia modo illicito opere,modo ſuperflua locutione,modo inordinata cogitatione uaſtare: ut dum ſe ad adminiſtranda exterius mens efficaciter extendere nitit̃, à ſui conſideratione ſepareť, & eo damna quæ de ſemetipſa patitur,neſciat, quo erga aliena fortiori ſtudio quàm decet,elaborat.Recta aũt mens cùm curas diſpenſationis ſuſcipit,quid ſibi, quid proximis debeat,attendit: & nec per alienæ ſollicitudinis immoderationem ſua ſtudia negligit, nec per ſuæ utilitatis uigilantiã aliena poſtponit. Sed tamẽ plerunq; dum ad utraq; ſolerter mẽs inuigilat, dum magnis,erga ſe & ea quæ ſibi commiſſa ſunt, circunſpectionibus uacat, repentino turbata cuiuslibet cauſæ emergentis articulo,ita in præceps rapit̃, ut ab ea ſubito cunctæ circunſpectiones eius obruant̃.Vnde & cuſtodes camelorũ pueros, Chaldæi gladio feriunt: & tamen unus redit:quia inter hæc diſcretionis ratio mẽtis noſtræ oculis occurrit, & ſollicita ſibimet anima, quid ſubito impulſu tentationis intrinſecus amittat intelligit.

Quòd his qui iuſtitia,prudentia,fortitudine,& temperãtia, alijſq; bonis ſpiritualibus præditi ſunt,gratia Dei aliquãdo ſe utiliter ſubtrahat, ut qui de ſe præſumit,quàm in ſe ſit infirmus,agnoſcat. Cap. XXVII

ADhuc loquebatur ille,& eçce alius intrauit, & dixit:Filijs tuis & filiabus ueſcentibus & bibentibus uinum in domo fratris ſui primogeniti, repentè uentus uehemens irruit à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt: & effugi ego ſolus ut nunciarem tibi.] Sicut ſuprà iam diximus regio deſerti eſt immundorum ſpirituum multitudo derelicta, quæ dum conditoris ſui beatitudinem deſeruit, quaſi manum cultoris amiſit: à qua uentus uehemens uenit, & domum ſubruit: quia ab immundis ſpiritibus fortis tentatio ſurrepit,& à tranquillitatis ſuę ſtatu conſcientiã euertit. 36 In quatuor uerò angulis domus iſta cõſiſtit: quia nimirum ſolidum mentis noſtræ ædificium,prudentia,temperantia,fortitudo,iuſtitia ſuſtinet. In quatuor ergo angulis domus iſta ſubſiſtit: quia in his quatuor uirtutibus tota boni operis ſtructura conſurgit. Vnde & quatuor paradiſi flumina terram irrigant: quia dum his quatuor uirtutibus cor infunditur:ab omni deſideriorum carnalium æſtu temperatur.Sed nonnunquã dum menti ignauia ſurrepit, prudentia frigeſcit: nam cùm feſſa torpet,uentura nõ prouidet.Nonnunquam dum nonnulla menti delectatio ſurrepit,temperantia noſtra marceſcit.In quantũ enim ad delectationem præſentium ducimur: intãtum minus ab illicitis temperamus. Nonnunquã ſe timor cordi inſinuat,& uires noſtræ fortitudinis turbat, & eo minores contra aduerſa exiſtimus, quo quædam perdere immoderatius dilecta formidamus.Nonnunq; uerò amor ſuus ſe mentis ingerit, eamq; latenti motu à rectitudine iuſtitiæ diuertit: & quo ſe totã autori reddere negligit,eo in ſe iuſtitiæ iuri cõtradicit.Ventus ergo uehemẽs quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio occultis motibus quatuor uirtutes quatit: & quaſi quaſſatis angulis domus obruit̃: dum pulſatis uirtutibus cõſcientia turbatur.Intra hos aũt quatuor domus angulos filij conuiuant̃: quia intra arcana mentis, quæ principaliter his quatuor uirtutibus ad ſummæ rectitudinis culmen erigit̃,uirtutes cęteræ quaſi quędã cordis ſoboles ſeinuicẽ paſcunt: Donum quippe ſpiritus,quod in ſubiecta mente, ante alia prudentiã,temperantiã, fortitudinem,iuſtitiam format:eandem mentem ut contra ſingula quæq; tentamenta erudiat, in ſeptẽ mox uirtutib. temperat,ut contra ſtultitiã,ſapientiam:cõtra hebetudinẽ,intellectum:contra prȩcipitationẽ,conſilium: contra timorẽ, fortitudinem:contra ignorantiam, ſcientiam: contra duritiam,pietatẽ:contra ſuperbiam, det timorem. Sed nonnunquam dum mens noſtra tanti muneris plenitudine atq; ubertate fulcitur: cõtinua in his ſecuritate perfruitur, à quo ſibi hæc ſint,obliuiſcitur: ſeq; à ſe habere putat,quod nunquã ſibi abeſſe conſiderat.Vnde fit ut aliquando ſe hæc eadẽ gratia utiliter ſubtrahat, & præſumẽti menti quantum in ſe infirmetur,oſtendat.Tunc enim uerè cognoſcimus bona noſtra unde ſint: quando hæc quaſi amittendo, ſentimus quia à nobis ſeruari nõ poſſunt. Ad hoc itaq; intimandæ humilitatis magiſterium, fit plerunq; ut irruente tentationis articulo, tanta ſtultitia ſapientiam noſtrã feriat: ut turbata mens,qualiter malis imminentibus obuiet, uel contra tentationem quomodo ſe præparet,ignoret.Sed hac ipſa ſtultitia cor prudenter eruditur: quia unde ad momentum deſipit, eo pòſt uerius quo & humilius ſapit, & ſapientia unde quaſi amittitur, inde certius poſſidetur. Aliquando dum ſublimia intelligendo in elatione ſe animus erigit, in rebus imis & uilibus graui hebetudine pigreſcit: ut repentè ſibi etiam ima clauſa uideat,qui pernix ſumma penetrabat.Sed hæc ipſa hebetudo intellectũ nobis dũ ſubtrahit, ſeruat:quia dũ ad momentum cor humiliat,uerius ad ſublimia intelligenda confirmat.Aliquando dum cuncta nos agere conſilij grauitate gaudemus, pulſante cauſæ emergentis articulo,prȩcipitatione ſubita rapimur,& qui nos ſemper diſpoſitè uixiſſe credidimus,repentè intima confuſione uaſtamur: ſed tamen eiuſdẽ confuſionis eruditione diſcimus, ne noſtris uiribus conſilia noſtra tribuamus, & tanto maturius ad grauitatem reſtringimur:quanto ad hanc quaſi amiſſam redimus. Aliquando dum mens fortiter aduerſa contemnit, ſubortis aduerſitatis euentibus hanc metus uehemens percutit:ſed per hunc conſuſſa diſcit cui tribuat, quòd in quibuſdã fortiter ſtetit: & tanto pòſt ualidius fortitudinem retinet, quanto hanc repentè irruente formidine,ſibi iam quaſi elapſam uidet. Aliquando dum magna noſcire gaudemus, repentinæ ignorantiæ cæcitate torpeſci-

Universidad de Deusto

torpeſcimus: ſed quo ignorantia mentis oculus ad momentum claudit, eo pòſt ad ſcientiã uerius aperitur: ut nimirum flagello ſuæ cæcitatis eruditus, ſcire ipſum à quo habeat, ſciat. Aliquãdo dum religioſè cuncta diſponimus: dum pietatis uiſcera plenè nos habere gratulamur: quadam mentis duritia irruẽte percutimur: ſed quaſi obdurati cognoſcimus cui pietatis habitæ bona tribuamus, & pietas uerius uelut extincta recipit. dum quaſi amiſſa amplius amatur: Aliquando dum ſubiectum ſe diuinæ formidini animus gaudet, repentè ſuperbia tentante rigeſcit: ſed tamen ualde mox timens, quia non timet, ad humilitatem ſe iterum feſtinus inflectit, & tanto hanc ſolidius recipit, quanto eius uirtutis pondus quaſi amittendo penſauit. Euerſa igitur domo moriuntur filij: quia turbata in tentatione conſcientia, ad utilitatem propriæ cognitionis raptim & in momẽto temporis
37 obruuntur genitæ in corde uirtutes. Qui profecto filij intus per ſpiritum uiuunt, dum exterius carne moriuntur: quia uidelicet uirtutes noſtræ tentationis tempore etſi in momento turbatæ ab ſtatus ſui incolumitate deficiunt, per intentionis tamen perſeuerantiam integrè in mentis radici ſubſiſtunt. Cum quibus etiam tres ſorores occumbunt: quia in corde nonnunquam per flagella turbatur charitas, per formidinem concutitur ſpes, per quæſtiones pulſatur fides. Sæpe enim quaſi à conditoris amore torpeſcimus, dum ultra, quàm nobis congruere credimus flagello fatigamur. Sæpe dum plus quàm neceſſè eſt mens formidat, fiduciam ſibimet ſpei debilitat. Sæpe dum immenſis quæſtionibus animus tenditur: perturbata fides quaſi defectura fatigatur, Sed tamen uiuunt filiæ quæ domo concuſſa moriuntur: quia etſi intra conſcientiam, ſpem fidem charitatemq; penè occumbere perturbatio ipſa renunciat: has tamen ante Dei oculos uiuas perſeuerantia rectæ intentionis ſeruat. Vnde & puer qui hæc nunciet, ſolus euadit: quia mentis diſcretio etiam inter tentamẽta incolumnis permanet: Agitq; puer ut Iob filios flendo recipiat: dum diſcretione nunciante dolẽs animus uires quas quaſi amittere cœperat, pœnitendo conſeruat. Mira autem hoc nobiſcum diſpenſatione agitur: ut mens noſtra culpæ nõnunquam pulſatione feriatur. Nam eſſe ſe magnarum uirium homo crederet: ſi nullum unquam earundem uirium defectum intra mentis arcana ſentiret. Sed dum tentatione irruente quatitur, & quaſi ultra quàm ſufficit, fatigatur: ei contra hoſtis ſui inſidias munimen humilitatis oſtenditur: & unde ſe pertimeſcit eneruiter cadere, inde accipit fortiter ſtare. Tentatus autem non ſolum uires à quo accipiat, diſcit: ſed quanta eas uigilantia ſeruet intelligit. Sæpe enim quem tentationis certamen ſuperare non ualuit, ſua deterius ſecuritas ſtrauit. Nam dum laſſum ſe quiſque in ocio remittit, diſſoluta mentem corruptori proſtituit: at ſi eum ex diſpenſatione ſupernæ pietatis, tentatio non repentè uehementer irruens, ſed temperato acceſſu erudiens pulſat: nimirum ad inſidias prouidẽdas
A euigilat, ut contra hoſtem ſe in certamine cautius accingat. Vnde & bene ſubiungitur: Tunc ſurrexit Iob.] Sedere enim quieſcentis eſt: aſſurgere decertantis. Auditis enim aduerſis ſurgere, eſt expertis tentationibus mentem ad certamina robuſtius parare. Quibus nimirum tentationibus etiã diſcretio proficit: quia ut uirtutes à uitijs ſubtilius diſtinguat, agnoſcit, Vnde & bene ſubiungitur: Scidit ueſtimẽta ſua.] Veſtimẽta ſcindimus, cùm diſcernendo opera noſtra retractamus. Si enim 38
nos apud Deum opera noſtra quaſi ueſtimenta non tegerent, nequaquã uoce angelica diceretur: Beatus qui uigilat & cuſtodit ueſtimenta ſua, ne *Apoc. 16*
nudus ambulet, & uideant turpitudinẽ eius. Turpitudo enim noſtra tunc cernitur, cùm uita reB henſibilis ante iuſtorum oculos in iudicio, nequaquam ſubſequentis boni operis tegmine uelatur. Sed quia cùm culpa tentamur, ad lamenta accendimur: atq; ipſis lamentis excitati, ad perſpiciendam lucem iuſtitiæ ſubtilius oculos mentis aperimus, quaſi in dolore ueſtimenta ſcindimus: quia ex fletu diſcretione creſcente, cuncta quæ agimus, diſtrictius irata manu iudicamus. Tunc omnis noſtra elatio corruit, tunc cuncta ab animo cogitationum ſuperfluitas cadit. Vnde & ſubditur: Et tonſo capite corruens in terram adorauit.] Nam quid moraliter, per capillos, niſi defluentes animi cogitationes accipimus? Vnde & aliàs Eccleſiæ dicitur: Sicut uitta coccina labia tua ſponſa, & eloquium tuum dulce. Vitta quippe cri- *Cant. 4*
C nes capitis adſtringit. Labia ergo ſponſę ſicut uitta ſunt: quia exhortatione ſanctæ Eccleſiæ, cunctæ in auditorum mentibus diffuſæ cogitationes ligantur, ne remiſſæ defluant, ne ſeſe per illicita ſpargant, ne ſparſæ cordis oculos deprimant: ſed quaſi ad unam ſe intentionem colligant, dum uitta eas ſanctæ prædicationis ligat. Quam rectè & coccineam aſſerit, quia ſanctorum prædicatio ſolo charitatis ardore flammeſcit. Quid uerò per caput, niſi & quæ principale uniuſcuiuſq; actionis eſt mens ipſa ſignatur? Vnde & aliàs dicitur: Et oleum de capite tuo non deficiat. Oleum quip- *Eccleſ. 9*
pe in capite, eſt charitas in mẽte: & deficit oleum à capite, cùm charitas diſcedit à mente. Caput ergo tondere, eſt cogitationes ſuperfluas à mente reſecare. Et tonſo capite in terram corruit, qui repreſſis præſumptionis ſuæ cogitationibus, quàm
D in ſemetipſo infirmus ſit, humiliter agnoſcit.

Difficile nãq; eſt quempiã magna agere, & apud 39
ſemetipſum de magnis actibus cogitationum fiduciam non habere. Eoipſo enim quo contra uitia fortiter uiuitur, cogitationum præſumptio in corde generat, & cùm mens foris culpam ſuã ualenter conterit, plerunq; apud ſemetipſam latenter intumeſcit, iamq; ſeſe magni alicuius meriti æſtimat, nec ſe peccare in cogitatione ſuæ æſtimationis putat. Ante diſtricti autem iudicis oculos tanto deterius delinquitur, quanto culpa occultius, & penè incorrigibiliter perpetrat, et tanto adnorandum latius patet fouea, quanto de ſemetipſa elatius gloriatur uita. Vnde (ut ſæpe iam dixi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus)pia cõditoris diſpenſatione agit, ut de ſe cõfi dens anima diſpẽſatoria tentatione pulſet: quatenus infirmata, quid ſit, inueniat: & præſumptionis propriæ faſtũ deponat. Mox em̃ ut tentatio mentem pulſauerit: omnis cogitationũ noſtrarũ præſumptio, tumultuſq; cõquieſcit. Mens em̃ cùm ſe in elationẽ erigit, quaſi in tyrannidẽ erumpit. Habet aũt tyrãnidis ſuę ſatellites fauentes ſibimet cogitationes ſuas. Sed ſi ſuper tyrannũ hoſtis irruat: fauor mox ſatellitũ ceſſat. Intrante nanq; hoſte, ſatellites fugiũt, eumq; territi declinant, quẽ in pace poſiti callida adulatione laudabant. Subductis uerò ſatellitibus, ante hoſtẽ ſolus remanet: quia recedentib. elatis cogitationibus, perturbatus animus ſe ſolũmodo in tentatione uidet. Auditis ergo aduerſis caput tondet, cùm tentationib. uehemẽter irruentib. à præſumptionis ſuæ cogitationib. mẽs
Num. 6 nudat. Quid eſt enim quòd Nazaræi capillos nutriũt: niſi quòd per uitã magnæ cõtinentię præſumptionũ cogitationes creſcũt? Sed quid eſt q; deuotione cõpleta caput Nazaræus radere, capilloſq; in igne ſacrificij ponere iubetur: niſi quòd tunc ad perfectionis ſummã pertingimus, cùm ſic exteriora uitia uincimus, ut etiã cogitationes ſuperfluas à mente reſecemus? Quas nimirum ſacrificij igne concremare, eſt flãma eas diuini amoris incẽdere: ut totum cor in Dei amore ardeat: & cogitationes ſuperfluas concremãs quaſi Nazaræi capillos deuotionis perfectione cõſumat. Et notandũ quòd
40 in terrã corruẽs adorauit. Ille enim uerã Deo o- C rationem exhibet, qui ſemetipſum quia puluis ſit humiliter uidet, qui nihil ſibi uirtutis tribuit, qui bona quæ agit, eſſe de miſericordia conditoris agnoſcit. Vnde & competẽter dicit: Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ: nudus reuertar illuc.] Ac ſi tentatus animus & infirmitatis ſuæ inopia deprehenſus dicat. Nudum me in fide prima gratia genuit, nudum eadẽ gratia in aſſumptione ſaluabit. Eſt nanq; magnũ animi turbati ſolatium: ut pulſatus uitijs, cùm ſe quaſi nudari uirtutibus cõſpicit, ad ſolã miſericordiæ ſpem recurrat, & eo ſe nudari non ſinat, quo ſe à uirtutibus humiliter nudum putat: qui etſi fortaſſe aliqua uirtute in tentatione detegit, infirmitatem tamẽ propriã agnoſcens, ipſa melius humilitate ueſtitur: & ualde robuſtius quàm ſteterat iacet, cùm ſibi ſine diuino D adiutorio ceſſat tribuere quod habet. Vnde & manum mox largitoris & iudicis humiliter agnoſcit, dicens: Dominus dedit, dominus abſtulit.] Ecce tentationibus eruditus creuit, qui & in uirtute habita largitatẽ dantis, & in perturbatione fortitudinis, poteſtatem tollentis agnoſcit. Quæ tamen fortitudo non tollit, ſed perturbata fatigat: quatenus concuſſa mens, dum ſe hanc iam iamq; quaſi amittere trepidat, ſemper facta humilis nunquam perdat. Sicut domino placuit, ita factum eſt: ſit nomẽ domini benedictum.] In hoc quòd interna perturbatione concutimur: dignum eſt ut ad conditoris iudicium recurramus, ut inde cor noſtrũ adiutori noſtro maiores laudes exhibeat: unde pulſatum uerius imbecillitatẽ ſuæ infirmitatis penſat. Bene

A aũt dicitur: In omnibus his nõ peccauit Iob labijs ſuis, nec ſtultũ aliquid contra Deum locutus eſt.] quia ſolerti cura cuſtodire doſẽs animus debet, ne cùm ſe intus tentatio ſtimulat, in uerba foras illicitæ locutionis erumpat, ne de probatione murmuret, & ignis qui hũc uelut aurũ concremat, per exceſſum ſermonis illiciti in paleæ fauillam uertat.

Quòd prophetis ſanctis & adeſt & abeſt ſpiritus prophetiæ. Cap. XXVIII

NIhil uerò obſtat ſi hoc quod de uirtutibus di 41
ximus: de his quæ in oſtẽſione uirtutis dantur, donis ſanctiſpiritus ſentiamus. Alij nanq; prophetię, alij genera linguarum, alij uirtutes curationum dantur. Sed quia dona hęc ipſa nõ ſemper in B mente eodem modo ſunt, liquido oſtẽditur, quòd ne ſe mens in pręſumptione eleuet, aliquando uti liter ſubtrahuntur. Nam ſi prophetiæ ſpiritus prophetis ſemper adeſſet: nimirũ Heliſeus propheta non diceret: Dimitte eam, anima em̃ eius in amari 4.Reg.4
tudine eſt, & dominus celauit à me uerbũ. Si prophetiæ ſpiritus prophetis ſemper adeſſet, inquiſitus Amos propheta nõ diceret: Non ſum prophe Amos 7
ta, ubi & ſubdidit: Neq; filius prophetæ: ſed armẽtarius puer ego ſum, uellicans ſycomoros. Quomodo aũt propheta non fuit, qui de futuris tot uera prædixit? Aut quomodo propheta fuit, ſi de ſe in præſenti uera denegauit? Sed quia eadem hora qua requiſitus eſt, prophetiæ ſibi ſpiritum deeſſe C ſenſit, de ſemetipſo teſtimoniũ ueraciter intulit, dicens: Non ſum propheta. Qui tamen ſecutus adiunxit: Et nunc audi uerbũ domini: Hæc dicit dominus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metiet: & tu in terra polluta morieris. Quibus prophetæ uerbis aperte oſtendit: quia dum de ſe illa loqueret, impletus eſt: & mox habere prophetandi ſpiritũ meruit, quia ſe prophetã non eſſe humiliter agnouit. Et ſi prophetæ ſpiritus prophetis ſempe adeſſet: Dauid regi de templi ſe cõſtructio 2.Reg.
ne cõſulenti, nequaq; Nathan propheta concederet, quod poſt paululũ negaret. Vnde bene & in Euangelio ſcriptũ eſt: Super quem uideris ſpiritũ Ioan.1
deſcendentẽ, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat. In cunctis nanq; fidelibus ſpiritus uenit, D ſed in ſolo mediatore ſemper ſingulariter permanet: quia eius humanitatẽ nunq; deſeruit, ex cuius diuinitate procedit. In illo igitur manet qui ſolus & omnia & ſemper poteſt. Nam fideles qui hunc accipiũt, cùm ſignorũ dona ſemper habere, ut uolunt, nõ poſſunt, hunc ſe accepiſſe quaſi in tranſitus oſtẽſione teſtant. Sed cùm rurſum de eodẽ ſpiritu ueritatis ore diſcipulis dicit: Apud uos manebit, & in uobis erit, quid eſt quòd diuina uoce mediatoris ſignum hoc, eadem ſanctiſpiritus manſio declaratur, cùm dicitur: Super quem uideris ſpiritum deſcendentẽ & manentem ſuper eum? Si igitur iuxta magiſtri uocem & in diſcipulis manet: quomodo iam ſingulare ſignum erit quod in mediatore permanet? Quod tamen citius cognoſcimus, ſi dona eiuſdem ſpiritus diſcernamus.

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd sunt quædam dona spiritussancti, sine quibus nemo ad uitam peruenit, & alia in præsenti uita ad subsidium temporalium necessitatum utilia.

Caput XXIX

42 ALia nanque sunt dona illius sine quibus ad uitam nequaquam pertingitur, alia quibus uitæ sanctitas pro aliorum utilitate declaratur. Mansuetudo nanque, humilitas, patientia, fides, spes, charitas, dona eius sunt: sed ea sine quibus ad uitã homines peruenire nequaquam possunt. Prophetiæ autem, uirtus curationum, genera linguarum, interpretatio sermonum, dona eius sunt: sed quæ uirtutis eius præsentiam pro correctione intuentium ostendunt. In his igitur donis sine quibus ad uitam peruenirinon potest, spiritussanctus siue in prædicatoribus suis, siue in electis omnibus semper manet: in illis autem quibus per ostensionem illius non nostra uita seruatur, sed aliorum quæritur, nequaquam semper in prædicatoribus permanet: quia semper quidem eorum cordi ad bene uiuendum præsidet, nec tamen per eos uirtutum signa semper ostendit: sed aliquando se is à signorum ostensionibus subtrahit, ut eo humilius uirtutes eius habeantur, quo habitæ teneri non possunt. Mediator autem Dei & hominum homo Christus Iesus in cunctis eum & semper & continuè habet præsentem: quia ex illo idem spiritus per substantiam profertur. Rectè ergo cùm in sanctis prædicatoribus maneat, in mediatore singulariter manere perhibetur: quia in istis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per substantiam manet ad cuncta. Sicut enim corpus nostrum sensum tantummodo tactus agnoscit, caput autem corporis, usum simul omnium quinq; sensuum possidet: ut uideat, audiat, gustet, odoretur, & tangat: ita membra superni capitis in quibusdam uirtutibus emicant: ipsum uerò caput in cunctis uirtutibus flagrat. Dissimiliter ergo spiritus in illo manet cui se ad uotum substantialiter exhibet, & à quo per naturam nunquam recedit. Dona uerò eius quibus ad uitam tenditur, sine periculo amitti non possunt: dona autem quibus uitæ sanctitas demonstratur, plærunque (ut dictum 4 est) sine dispendio subtrahuntur. Illa ergo pro nostra eruditione tenenda sunt, hæc pro alienis profectibus exquirenda. In illis nos terreat formido, ne pereant: in istis uerò ad tempus aliquando sublatis consoletur humilitas: quia ad electionem mentem fortasse subleuant. Cùm igitur concessa nobis uirtutum signa subtrahuntur, dicamus rectè: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Tunc enim uerè ostendimus, quia accepta rectè tenuimus: cùm profecto æquanimiter ad momentum sublata toleramus.

Libri secundi Moralium B. Gregorij finis.

A B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN B. IOB, Liber tertius. capitis secundi textus.

BEatus Iob ad mortem petitus in tentatione, ad uitam creuit ex uerbere: & antiquus hostis unde se bona eius æstimauit extinguere, inde doluit multiplicasse. Sed quia in primo certamine se succubuisse considerat, ad alia se tentationum bella restaurat, & de sancto uiro mala adhuc impudenter sperat: quia bona uitalus credere non potest, uel experta. Ea autem quæ in prima eius percussione præmissa sunt, iterum subnectuntur cùm dicitur. Cap. 1

B Actum est autẽ cùm quadã die uenissent filij Dei, & starẽt coram domino: uenisset quoq; satan inter eos, & staret in cõspectu eius, ut diceret dñs ad satan: Vnde uenis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Et dixit dominus ad satan: Nunquid cõsiderasti seruum meum Iob, quod nõ sit ei similis in terra: uir simplex & rectus ac timens Deum, et recedens à malo, & adhuc retinens innocẽtiam? Tu autem commouisti me aduersus C eum, ut affligerem eum frustra. Cui respondens satan ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tũc uidebis quòd in faciem benedicat tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce in manu tua est: ueruntamen animam illius serua. Egressus igitur satan à facie domini, percussit Iob ulcere pessimo à planta pedis usq; ad uerticẽ eius: qui testa saniem radebat, sedẽs in sterquilinio. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere: qui ait D ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare nõ sustineamus. In omnibus his nõ peccauit Iob labijs suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, uenerunt singuli de loco suo, Eliphas Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Condixerant emi ut pariter uenientes uisitarent eum & consolarentur. Cunq; eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum. Et exclamantes plorauerunt: scissisq; uestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus &

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſeptē noctibus,& nemo loquebatur ei uerbū. Videbant eī dolorē eſſe uehementem.

Et quia latius ſuprà diſſeruimus,melius ſilēdo pręterimus:ne dum ſæpius diſcuſſa repetimus,tardius ad indiſcuſſa ueniamus. Quāuis hoc qđ uoce domini ad ſatan dicitur:unde uenis? nequaq; æſtimo quòd ita ei ut prius dicat. Cùm eī ab eo certamine in quo relaxatus fuerat, uictus redit:& unde uenit,requiritur,qui unde ueniat ſcitur,quid aliud q; infirmitas ſuperbiæ eius increpatur? acſi ei apertè diuina uox dicat:Ecce ab uno & in infirma carne poſito homine uinceris,qui te cōtra me autorē omniū erigere conaris. Vnde mox dñs cùm beati Iob bona ſicut prius diceret,hæc cum uictoria & triumphis enumerās adiungit: Et adhuc retinens innocentiam ſuam.] Acſi apertè dicat:Tu quidē exercuiſti malitiā:ſed ille innocentiam non amiſit:et unde te ęſtimaſti profectū eius imminuere:inde cōpulſus es eius profectui deſeruire: quia mētis innocentiā quam glorioſe tenuit in trāquillitate,glorioſius ſeruauit in uerbere. Sequitur:

Quòd iuſti & fruſtra pecutiuntur & non fruſtra: non fruſtra,quia augetur uitæ meritū:fruſtra,quia in eis nō punitur peccatum. Cap. II

TV aūt commouiſti me aduerſus eum,ut affligerem eum fruſtra.] Cùm ſit Deus iuſtus & uerax:ualde quærendū eſt,quomodo beatum Iob fruſtra afflixiſſe ſe indicat. Quia eī iuſtus eſt,fruſtra affligere nō potuit. Sed rurſum quia uerax eſt: aliter non potuit dixiſſe q; fecit. Vt ergo iuſto & ueraci utraq; cōueniāt: quatenus & uera dicat, & iniuſta nō faciat,cognoſcamus beatum Iob & iuxta aliquid fruſtra,& rurſum iuxta aliquid nō fruſtra percuſſum. Quia eī iuſtus & uerax hæc de ſemetipſo aſſerit: oſtēdamus & uerū extitiſſe quod dixit,& rectum fuiſſe quod fecit. Neceſſe quippe erat ut ſanctus uir Deo ſoli ſibiq; cognitus, quāta uirtute polleret, ad imitandū cūctis innoteſceret. Aperta nanq; alijs uirtutis exēpla nō daret, ſi ipſe ſine tētatione permaneret. Actū eſt ergo ut uires eius cunctis imitandas ipſa uis percuſſionis oſtenderet.& flagella proderent quod in tranquillitate latuiſſet. Sed eiſdē flagellis creuit uirtus patientię: atq; ex dolore uerberis, aucta eſt gloria remunerationis. Vt ergo in dicto domini ueritas,rectitudo aūt teneatur in facto:beatus Iob & non fruſtra percutit,quia augetur meritū:& tamē fruſtra percutit,quia nullū punitur admiſſum. Fruſtra enim percuſſus eſt, cui culpa non reciditur: & non fruſtra percuſſus eſt,cui uirtutis meritum cumulatur, Sed quid eſt quod dicitur,commouiſti me aduerſus eum?] Nunquid ſatanæ uerbis ueritas accendit, ut in ſubditorum ſuorū cruciatus inſtigetur? Quis hæc de Deo ſenſerit, quæ recto etiā homini indigna perpendit? Sed quia nos ferire niſi cōmoti neſcimus,ipſa diuina percuſſio cōmotio uocat: & ad noſtra uerba diuina uoce deſcēditur, ut eius factum ab homine utcunq; capiatur. Illa enim uis quæ abſq; neceſſitate omnia creauit, & ſine defectu omnibus præſidet,& ſine labore cuncta ſuſtētat,& ſine occupatione regit, etiam ſine commotione corrigit: ſicq; humanas mentes ad ea quæ uoluerit flagellis format:ut in diuerſitatis umbrā à ſuæ incommutabilitatis luce non tranſeat. Sequitur: Reſpondens ſatan ait. Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua: alioquin mitte manum tuā,& tange os eius & carnem,& tūc uidebis quòd in faciē benedicat tibi.]

Antiquus hoſtis ex rebus exterioribus colligit quod beato uiro ad mentis crimē infligit. Pellem enim pro pelle dari aſſerit: quia ſæpe dum uenire ictum contra faciē cernimus,manū palpebris opponimus, ut ab ictu oculos defendamus: & corpus uulneri obijcimus, ne in corpore teneriori uulneremur. Satan ergo hæc conſuetè fieri ſciens, dicit:Pellem pro pelle & cūcta quæ habet homo, dabit pro anima ſua. Acſi apertè dicat. Idcirco Iob tot extra ſe flagella æquanimiter patit̄:quia pauet ne ipſe feriatur. Cura ergo carnis eſt quod damno affectuum carnaliū motus non eſt,quia dum ſibimetipſi metuit, minus ſuorū percuſſiones ſentit. Vnde & mox eius carnē feriendā poſtulat, dicēs: Mitte manum tuā, & tange os eius & carnem, & tunc uidebis quòd in faciē benedicat tibi.] Superius dixerat. Tange cūcta quæ poſſidet,& tunc uidebis quòd in facie benedicat tibi. Nunc quaſi prioris propoſitionis oblitus factus, de alijs alia poſtulat. Quod tamen rectè diuina diſpenſatione permittitur:quatenus altercator impudens uel ſæpe uictus obmuteſcat. Sequitur:

Quòd ſatan dicitur ſeruare quæ nō permittitur tangere. Cap. III

DIxit ergo dominus ad ſatā. Ecce in manu tua eſt,ueruntamen animam illius ſerua.] Ecce iterum permiſſionem uerberis comitatur cuſtodia protectionis, & electum ſuum diuina diſpenſatio cuſtodiendo deſerit,deſerendo cuſtodit:alia illius prodit, alia protegit. *Si enim totum Iob deſereret in manu tanti aduerſarij,homo quid eſſet?* In ipſa ergo *iuſtitia permiſſionis* permiſcetur quædam libra pietatis: quatenus in uno eodemq; certamine & ſeruus humilis ex oppreſſione proficiat,& hoſtis ſuperbiens ex permiſſione ſuccumbat: Manui itaque aduerſarij ſanctus uir traditur, ſed tamen in intimis adiutoris ſui manu retinetur. De illis quippe ouibus fuit,de quibus in Euangelio ipſa ueritas dicit: Non rapiet eas quiſquam de manu mea:& tamen expetenti hoſti dicitur:Ecce in manu tua eſt. Idem ergo in manu Dei,idē in manu eſt diaboli. Nam dicens: In manu tua eſt, cùm protinus adiūgit, ueruntamen animā illius ſerua: patenter pius adiutor innotuit: quia tenuit quem conceſſit, & dando nō dedit, quem aduerſarij ſui iaculis eijciens abſcondit. Quid eſt autem hoc quod ad ſatan dicitur: Animam illius ſeruā? Quo enim pacto ille cuſtodit, qui cuſtodita ſemper irrumpere appetit? Sed ſeruare ſatan dicitur,irrumpere non audere: ſicut econtrariò patrem in oratione poſtulamus dicētes:Ne nos inducas in tentationem. Neque enim in tentationem dominus inducit: qui ſemper à tentatione ſubditos miſericorditer protegit:ſed tamen in tentationem quaſi

eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius inducere, est à tentationis nos illecebra non munire. Et tunc nos in tentationis laqueum nō inducit, cùm tentari nos ultra quàm possumus, non permittit. Sicut ergo dominus inducere nos in tentationē dicitur, si nos ab aduersario induci patiat: ita aduersarius seruare animā dicitur, cùm hāc tentando superare prohibet. Egressus igitur satan à facie domini.] Quomodo satan à facie domini exeat, ea quæ iam superius dicta sunt, manifestāt. Sequitur: Percussit Iob ulcere pessimo, à planta pedis usq; ad uerticem eius.] Duobus semper modis flagella pensanda sunt: ut scilicet perpendantur aut qualia sint, aut quanta. Nam sæpe multa ex qualitate, sæpe grauia ex quantitate leuigantur: si uidelicet cùm multa sunt, nō sint graui: cùm B uerò grauia, non sint multa. Vt igitur ostendatur quomodo per asperitatē flagelli aduersarius contra sanctum uirum non solum per nequitiam qualitatis, sed etiam per pondus quātitatis exarsit: ad demonstrādam qualitatem dicitur, percussit eum ulcere pessimo: ad insinuandam uerò quātitatem subiungitur: à planta pedis usq; ad uerticem: ut nimirum nihil in mente uacet à gloria, in cuius nil corpore uacat à pœna. Sequitur:

Quòd multi secularibus dignitatibus præditi, uas fictile quod gestant, quàm cito sit conterendum non attendunt. Cap. IIII

QVi testa saniem radebat, sedens in sterquilinio.] Vnde testa nisi ex luto conficitur? C quid uerò est sanies corporis nisi lutum? Saniem ergo radere testa perhibetur, ac si aperte diceretur: Luto tergebat lutum. Pensabat quippe uir sanctus unde sumptum fuerat quod gestabat, & fragmento uasis fictilis confractum uas fictile radebat. Quo facto patenter ostenditur corpus suum quomodo sibi sanum subdidit, quod & percussum sic despiciens curauit: quam ille mollitiem sanè suæ carni concessit, qui non uestem, non digitos, sed testam etiam uulneribus admouit. Testa ergo radebat saniem: ut semetipsum & in fragmēto considerans, etiam de exterione uulneris sumeret curā mentis. Quia uerò sæpe per ea quæ circa corpus sunt, animus inflat: & per hoc quod erga nos agitur, fragilitas nostri corporis ab oculis cordis amouetur, (sicut nōnulli seculares cùm D temporalibus dignitatibus fulciuntur, dum locis altioribus præsident, dum multorum obsequia sibi suppetere ad uotum uident: fragilitatem suam intueri negligunt, & uas fictile quod gestāt, quàm sit uelociter conterendum, obliuiscentes omnino non attendunt) beatus Iob ut considerationem suæ fragilitatis etiam ex circumstantibus traheret, & ante oculos suos uim suæ despectionis augeret, non qualibet in terra, quæ penè ubique munda reperitur, sed in sterquilinio sedisse perhibetur. In sterquilinio ponebat corpus: ut ex terra assumpta quæ esset carnis substantia, bene proficiens perpenderet animus. In sterquilinio ponebat corpus, ut etiam ex loci fœtore caperet, quòd festinè corpus ad fœtorem rediret.

Quid sit quòd Deus in hoc seculo sic despicit, quos ante secula sublimiter elegit. Cap. V

SEd ecce cùm beatus Iob tot rerū damna sustineret, tot funeribus pignorum percussus dolet, tot uulnera tolerat, dum decurrētem saniem testa radit: dum per putredinē defluens in sterquilinio residet, intueri libet quid est quod omnipotens Deus quos sibi tā charos in æternū conspicit, tam uehemēter quasi despiciens affligit. Ecce aūt dum beati Iob uulnera cruciatusq; considero: repentè mentis oculos ad Ioannē reduco, & non sine grauissima admiratione perpendo, quòd ille prophetiæ spiritu intra matris uterū impletus: atq;, ut ita dixerim priusquā nasceretur renatus: ille amicus sponsi, ille quo inter natos mulierū maior nemo surrexit: ille sic propheta, ut plus etiam quàm propheta, ab iniquis in carcerem mittit̄, & pro puellę saltatu capite truncat̄, & uir tantæ seueritatis prorisu turpium moritur. Nunquid nam credimus aliquid fuisse, quod in eius uita illa sic despecta mors tergeret? Sed quando ille uel in cibo peccauit, qui locustas solummodo & mel siluestre edit? Quid Deo uel de qualitate sui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conuersatione sua offendere potuit, qui de eremo nō recessit? Quid illum loquacitatis reatus polluit, qui disiunctus longè ab hominibus fuit? Quando illum uel silentij culpa attigit, qui ad se uenientes tam uehementer increpauit, dicēs: Genimina uiperarū, *Matt. 3*, quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? *Luc. 3* Quid est ergo quod Iob Dei testimonio præfert̄: & tamen plagis usque ad sterquilinium sternitur? Quid est quod Ioannes Dei uoce laudatur, & tamen pro temulenti uerbis in saltatricis præmium moritur? Quid est quod Deus omnipotens sic uehementer in hoc seculo despicit, quos sic sublimiter ante secula elegit, nisi hoc quod pietati fidelium patet: quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia uidet quomodo remuneret in summis: & foras usq; ad despecta deiicit, quia intus usq; ad incomprehēsibilia perducit? Hinc ergo unusquisq; colligat, quid illic sint passuri quos reprobat, si hic sic cruciat, quos amat. Aut quomodo ferient̄ qui in iudicio arguendi sunt: si sic eorum uita premit̄: qui ipso iudice teste laudantur. Sequitur:

Quòd diabolus cùm nos tentat, antiquæ artis insidias repetit, & quia scit quomodo Adam decipi soleat, ad Euam recurrit, & quòd iustus sit in sterquilinio, qui iniustus fuerat in paradiso. Caput VI

DIxit aūt illi uxor sua. Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.] Antiquus hostis humanū genus duobus modis tentare consueuit, ut uidelicet corda stantiū aut tribulationibus frangat, aut persuasionibus molliat. In utrisq; ergo cōtra beatū Iob se uehemēter exercuit. Nā prius patrifamiliās intulit damna rerū, orbauit patrē morte filiorū: percussit incolumē putredine uulnerū. Sed quia putrescentē foris, sanum adhuc interius stare cōspexit, & quē exterius nudum reddidit, hunc interius ditiorē fieri per exhibitam laudē cōditoris inuidit, callidè cogitās pensat, quòd

contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra ſe athleta Dei unde premitur, inde ſubleuat, uictusq; ad ſubtilia tentandi argumenta conuertitur. 5 Nam antiquæ artis inſidias repetit, & quia ſcit quomodo Adam decipi ſoleat, ad Euam recurrit. Beatum enim Iob inter tot rerum damna, inter tot percuſſionũ uulnera, quaſi in quadã uirtutum arce ſtare inuictum uidit. In alto quippe mentem fixerat: & idcirco hanc hoſtiles inſidiæ irrumpere non ualebant. Quæritur ergo ab aduerſario, in hanc arcem munitiſſimam quibus gradibus aſcendatur. Vicina eſt autem uiro mulier, atque ſubiecta. Cor igitur mulieris tenuit: & quaſi ſcalam qua ad cor uiri aſcendere potuiſſet, inuenit. Occupauit animam coniugis, ſcalam mariti. Sed nihil ad arte præualuit: quia ſanctus uir ſubiectam ſibi mulierem, & non præpoſitam attendit: & recta loquens docuit, quam ſerpens ut peruerſa loqueretur, inſtigauit. Dignum quippe erat ut fluxam mentem uirilis cenſura reſtringeret, cùm profecto & de ipſo primo lapſu humani generis noſſet, quod docere mulier recta neſciret
1.Tim.2 Vnde benè & per Paulum dicitur: Docere autem mulieri non permitto. Quia nimirum aliquando cùm docuit, à ſapientiæ æternitate ſeparauit. Antiquus itaq; hoſtis ab Adam in ſterquilinio uictoriam perdidit, qui Adam in paradiſo ſuperauit: atque adiutricem ſuam mulierem dum ad uerba malæ perſuaſionis accendit, ad doctrinam ſanctæ eruditionis miſit, & quæ excitata fuerat ut perderet, erudita eſt ne periret. Sic à noſtris uiris fortibus hoſtis percutitur: ut ſua ei etiam tela rapiantur. Vnde enim ſe exaggerare æſtimat dolorem uulneris, inde ei contra ſemetipſum ſuggerit arma uirtutis. Ex uerbis autem malè perſuadentis coniugis uigilanter debemus aſpicere, quod antiquus aduerſarius non ſolum per ſemetipſum, ſed per eos etiam qui nobis adhærent, ſtatum ſatagit noſtræ mentis inclinare. Cùm enim cor noſtrum ſua perſuaſione non ſubruit, ad hoc nimirum per linguas adhærentium repit. Hinc enim ſcriptum
Eccle.32 eſt: A filijs tuis caue, & à domeſticis tuis attende.
Hier.9 Hinc per prophetam dicitur: Vniuſquiſq; ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam. Hinc rurſum ſcriptum eſt: Inimici
Matt.10 hominis domeſtici eius. Callidus nanque aduerſarius cùm à bonorum cordibus repelli ſe conſpicit: eos qui ab illis ualde diligũtur, exquirit: & per eorum uerba blandiens loquitur, qui plus cæteris amãtur: ut dum uis amoris cor perforat, facilè per ſuaſionis eius gladius ad intima rectitudinis munimina irrumpat. Poſt damna igitur rerum, poſt funera pignorum, poſt uulnera ſciſſuraſq; membrorum, antiquus hoſtis linguam mouit uxoris. Et notandum quo tempore uiri mentem ſtuduit uirulento ſermone corrumpere. Verba enim poſt uulnera intulit, ut nimirum cùm uis doloris ingraueſceret, facilè perſuaſionis ſuggeſtio peruerſa præualeret.
6 Sed ſi ipſum ſubtiliter tentationis eius ordinem perpendimus, qua calliditate ſæuiat, inuenimus. Mouit nanque prius damna ſubſtantiæ, quæ & extra naturam profecto eſſent, & extra corpus. Subtraxit filios, quod iam extra naturam quidem non eſſet, ſed tamen adhuc aliquatenus extra proprium corpus: ad extremum percuſſit & corpus. Sed quia uulneribus carnis ad mentis uulnus peruenire nõ ualuit, etiam coniunctæ mulieris linguam quæſiuit. Quia enim aperto certamine ſuperari ſe doluit, de ore coniugis iaculum quaſi de inſidijs intorſit, quæ profecto diceret: Adhuc permanes in ſimplicitate tua? benedic Deo, & morere.] Ecce tentando omnia abſtulit, ecce tentando mulierem reliquit, & ſancto uiro callidè cũcta diripuit: ſed ualde callidius adiutricem ſuam mulierem reſeruauit, quæ dicat: Adhuc permanes in ſimplicitate tua?]

Verba ſua Eua repetit. Nam quid eſt dicere: Simplicitatem deſere, niſi obedientiam, pomum uetitum comedendo, contemne? Et quid eſt dicere: Benedic Deo, & morere: niſi tranſcendendo præceptum ultra quàm es conditus uiue? Sed Adam noſter fortis in ſterquilinio iacuit, qui in paradiſo quondam debilis ſtetit: nam ilico ad malè ſuadentis uerba reſpondit dicens:

Quid ſit quod Eſaiæ 45. ſcriptũ eſt: Ego dominus formans lucẽ, & creans tenebras, faciens pacẽ, & creans mala. Cap. VII

QVaſi una de ſtultis mulieribus locuta es. Si bona accepimus de manu domini: mala quare non ſuſtineamus?] Ecce ubiq; hoſtis frangitur, ubiq; ſuperatur. Per cuncta tentationum argumenta ſuccubuit: quia & illud ſuũ familiare ſolatium etiam de muliere amiſit. Inter hæc *igitur ſanctum uirum intueri libet, foris rebus uacuum, intrinſecus Deo plenum.* Cùm Paulus apoſtolus *in ſemetipſo diuitias ſapientiæ internæ con*ſpiceret, ſecq; ipſum exterius eſſe corruptibile corpus uideret, ait: Habemus theſaurum iſtum *in ua* 2.Co
ſis fictilibus. Ecce in beato Iob uas *fictile* ſciſſuras uulnerum *exterius* ſenſit: *ſed hic theſaurus interius integer manſit. Foris enim* per uulnera crepuit, ſed *indeficienter interius* naſcens theſaurus ſapientiæ, per uerba ſanctæ eruditionis emanauit, dicens: Si bona accepimus de manu domini, mala quare non ſuſtineamus?] Bona ſcilicet dona Dei uel temporalia uel æterna, mala autem flagella præſentia appellans, de quibus per prophe-
Eſaiæ tam dominus dicit: Ego dominus, & non eſt alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala. Neque enim mala, quæ nulla ſua natura ſubſiſtunt, à domino creãtur: ſed creare ſe mala dominus indicat, cùm res benè conditas nobis malè agentibus in flagellum format: ut ea ipſa & per dolorem quo feriunt, delinquentibus mala ſint, & per naturam qua exiſtunt, bona. Vnde & uenenum mors quidem eſt homini, ſed tamen uita ſerpenti. Amore enim præſentium ab authoris noſtri dilectione receſſimus, & peruerſa mens dum dilectioni creaturæ ſe ſubdidit à creatoris ſocietate diſiunxit. Ex his ergo ab authore ferienda erat, quæ errãs authori præpoſuerat: ut unde homo culpam non timuit ſuperbus admittere, inde pœnam corrigendus inueniret: & tanto

citius

citius respiscere ad illa quæ perdidit, quanto doloris plena esse conspiceret quæ quæsiuit. Vnde & bene dicitur. Formans lucem, & creans tenebras: quia cum per flagella exterius doloris tenebræ creantur, intus per eruditionem lux mentis accenditur. Faciens pacem, & creans mala: quia tunc nobis pax cum Deo redditur, cùm hæc quæ bene sunt condita, sed malè concupita, in ea quæ nobis mala sunt, flagella uertunt. Per culpā quippe discordes Deo existimus, dignū ergo est ut ad pacem illius per flagella redeamus: ut cum unaquæq; res bene cōdita nobis in dolorem uertitur, correcti mens ad authoris pacem humiliter reformetur. Hæc itaque flagella beatus Iob mala nominat: quia salutis & tranquillitatis bonum qua perturbatione feriant, pensat. Sed illud ualde in eius uerbis intuendum est, contra persuasionem coniugis quanta cōsiderationis arte se colligat dicēs:

Si bona accepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?] Magna quippe consolatio tribulationis est, si cùm aduersa patimur, authoris nostri ad memoriā dona reuocemus. Nec frangit quod ex dolore obuiat, si menti citius hoc quod ex munere subleuat, occurrat. Hinc nanque scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum. Quisquis enim dona percipit, sed donorum tempore nequaquam etiam flagella pertimescit, in elationem per lætitiam corruit. Quisquis autē flagellis atteritur, sed flagellorum tempore, nequaquam se ex donis quæ eum contigit accepisse, cōsolatur, à statu mentis omnimoda desperatione destruitur. Sic ergo utraque iungenda sunt: ut unum semper ex altero fulciatur: quatenus & flagelli pœnam memoria temperet doni, & doni lætitiam mordeat suspicio ac formido flagelli. Sanctus ergo uir ut oppressam mentem inter uulnera mulceat, in flagellorum doloribus blandimenta donorum pensat, dicens: Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?] ubi & bene præmittit dicens: Locuta es quasi una ex stultis mulieribus.] Quia enim sensus prauæ uoluntatis mulieribus, non autem sexus in uitio est: nequaquam ait: locuta es quasi una ex mulieribus, sed quasi ex ineptis mulieribus, ut uidelicet ostendatur: quia quod prauum sapit, accidentis stultitiæ, non autem conditæ sit naturæ. Sequitur:

7 Ecclef. 11

Quòd sic ut iniusta dicere, ita iusta reticere, peccatum est. Cap. VIII

IN omnibus his non peccauit Iob labijs suis.] Duobus modis labijs delinquimus, cùm aut iusta dicimus, aut iusta reticemus. Nam si aliquando & tacere culpa non esset, propheta non diceret: Væ mihi quia tacui. Beatus igitur Iob in cunctis quæ egit, labijs suis minimè peccauit: qa nec contra ferientem superba dixit, nec contra suadentem, recta reticuit. Nec loquens ergo, nec tacens deliquit: quia & flagellanti patri gratias reddidit, & malè suadenti coniugi doctrinæ sapientiam ministrauit. Quia enim sciuit quid deberet Deo, quid proximo: scilicet patientiam conditori, sapientiam coniugi: idcirco & hanc redarguendo docuit, & illum gratias agendo laudauit. Quis autem nostrum si unum quodlibet uulnus tantæ huius percussionis acciperet, non mox ab intimis prostratus iaceret? Ecce stratus foris uulneribus carnis, erectus intrinsecus munimine permanet mentis, & sub semetipso omne iaculum transuolare conspicit, quod in se exterius districta manu sæuiens hostis figit. Vigilanter deprehendit iacula, modo uulneribus contra se à facie, modo uerbis quasi ex latere intorta. Et bellator noster circunuallantium certaminum feruore deprehensus, ubique patientiæ suæ clypeum opponit: undiq; uenientibus spiculis obuiat, & per cuncta uirtutum latera circumspectam contra irruentia uulnera mentem roborat. Sed antiquus hostis quo ualētius uincitur, eo adhuc ad insidias ardentius instigatur. Nam quia uxor increpata tacuit, protinus alios qui increpandi ad contumelias surgerent excitauit. Sicut enim damna rerum fruduit crebrius nunciando percutere, ita nunc robustum pectus satagit uerborum contumelijs sæpius feriendo penetrare. Sequitur:

Quòd ubi uirtus discretionis perditur, intentio quæ initium uirtutis habuit, finem accipit criminis.

Cap. IX

IGitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, uenerūt singuli de loco suo: Eliphas Themanites, Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Condixerāt enim, ut pariter uenientes uisitarent eum, & consolarentur.] Quia ex condicto ad afflicti consolationem ueniunt, & inter se & erga percussum quantę charitatis fuerint, demonstratur. Quamuis & per hoc quod scriptura eos tanti uiri amicos fuisse testatur: quia boni studij & rectæ fuerint intentionis ostenditur. Sed tamē hæc ipsa illorum intentio eis ad uerba prorumpentibus, ante districti iudicis oculos subortа indiscretione fuscatur. Sequitur:

Quis ordo & modus in consolatione tenendus sit.

Cap. X

CVnq; eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes ploraueruntscissisq; uestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum.] Quia percussi speciem plaga mutauerat, amici plorantes exclamāt, uestes scindunt, capita puluere aspergunt: ut cùm mutatum ad quem uenerant, cernerent: ipsam etiam consolatorum speciem spontaneus dolor immutaret. Ordo quippe cōsolationis est, ut cùm uolumus afflictum quempiam à mœrore suspendere: studeamus prius mœrendo eius luctui concordare. Dolentem nanque non potest consolari, qui non concordat dolori: quia eo ipso quo à mœrentis afflictione discrepat: minus ab illo recipitur, à quo mentis qualitate separatur. Sed emoliri prius debet animus: ut afflicto congruat, congruens inhæreat, inhærens trahat. Neque enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim ferrum ferro coniungitur, ſi nõ utrunq; exuſtione ignis liquetur: & durum molli non adhæret, niſi prius eius duritia temperata moleſcat: ut quaſi hoc ipſum fiat quod curatur, ut teneat. Sic nec iacentes erigimus, niſi à rigore noſtri ſtatus inclinemur: quia dum rectitudo ſtantis à iacentis ſitu diſcrepat, eum cui condeſcendere negligit, nequaquam leuat. Amici igitur beati Iob ut afflictum à dolore ſuſpenderent, curauerunt neceſſariò ſimul dolere. Et cùm uulneratum illius corpus uiderent, ſtuduerunt ipſi ueſtes ſcindere: & cùm immutatum conſpicerent, ſtuduerunt pulue re capita fœdare: quatenus afflictus uir tanto facilius eorum uerba reciperet, quanto in eis ſuum
9 aliquid de afflictione cognouiſſet. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia is qui afflictum conſolari deſiderat, menſuram neceſſe eſt dolori quem ſuſcipit, ponat: ne non ſolum dolentem non mulceat, ſed intemperatè dolens, afflicti animum ad pondus deſperationis premat. Sic enim dolor noſter mœrentium dolori iungendus eſt, ut per temperamentum ſubleuet, non autem per augmentum grauet. Vnde fortaſſe colligendum eſt, quòd amici beati Iob pluſquàm neceſſe fuerat, in conſolatione doluerũt: qui dum percuſſionem cernunt, ſed percuſſi mentem neſciunt, ita in immenſum luctum uerſi ſunt, ac ſi percuſſus uir tantæ fortitudinis, in plaga corporis etiam à corde cecidiſſet. Sequitur: Sederuntq; cum eo in terra ſeptem diebus & ſeptem noctibus, & nemo loquebatur ei uerbum: uidebant enim dolorem e- C
ius eſſe uehementem.] Vtrum continuis ſeptem diebus & ſeptem noctibus cum afflicto Iob ſederint, an certè diebus ſeptem & noctibus totidem inſtantia ei crebræ uiſitationis adhæſerint, ignoramus. Sæpe enim rem quamlibet tot diebus age re dicimur, quamuis non eiſdem diebus ad eam continuè uacemus. Sæpe uerò ſcriptura ſacra ſic totum pro parte, ſicut pro toto partẽ ponere conſueuit. Pro toto enim partem loquitur: ſicut Iacob
Gen.49 familiam deſcribens dicit: Intrauit Iacob in Ægyptum cum animabus ſeptuaginta. Quæ nimirum cùm animas memorat, cõſtat, quia intrantium & corpora comprehendit. Rurſum totum pro parte inſinuat: ſicut ad monumentum Maria queritur,
Ioan.20 dicens: Tulerunt dominum de monumẽto, & ne- D
ſcimus ubi poſuerũt eum. Solum quippe corpus domini quæſitura uenerat, & quaſi totum ſimul dominum ſublatum deplorat. An ergo & in hoc loco totum pro parte dicatur, incertum eſt. Sed tamen hoc quod diu tacuerunt, & quandoq; loquendo reprobati ſunt: neglectè prætereundum non eſt. Sunt nanq; nonnulli qui & loqui præcipitanter incipiunt, & effrenatè cœpta, effrenatius exequuntur. Et ſunt nonnulli qui tardè quidem loqui inchoant: ſed ſemel inchoantes, habere modum elocutionis ignorant. Amici igitur beati Iob dolorem uidentes diu tacuerunt: ſed tardè inchoantes, indiſcretè locuti ſunt: quia parcere dolenti noluerunt. Tenuerunt linguam ne properè inciperet, ſed incipientem ſemel nequaquam mo- A derati ſunt, ne ſe ex conſolatione uſq;e ad contumelias effrenaret. Et bona quidem intentione ad conſolandum uenerãt: ſed hoc quod pia mens Deo mundum obtulit, locutio præcipitata uitiauit. Scriptum quippe eſt: Si rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccaſti. Rectè nanque offertur, cùm recta intentione quid agitur. Sed rectè non diuiditur, ſi non hoc quod piè agitur, etiam ſubtiliter diſcernatur. Oblata enim rectè diuidere, eſt quælibet bona noſtra ſtudia ſollicitè diſcernẽdo penſare. Quod nimirum qui agere diſſimulat, 10
etiã rectè offerens peccat. Sæpe ergo & quod bono ſtudio gerimus, dum diſcernere cautè negligimus, quo iudicetur fine, neſcimus: & nonnunquam hoc fit reatus criminis, quod putatur B cauſa uirtutis. Quiſquis autem amicorum beati Iob facta conſiderat: quàm pia ad eum intentione uenerint, non ignorat. Penſemus enim cuius charitatis fuerit, ad afflictum concorditer conueniſſe: quanta uirtus longanimitatis extiterit, ſeptem die bus & ſeptem noctibus cum afflicto tacuiſſe: quæ humilitas, in terra tot diebus ac noctibus ſediſſe: quæ compaſſio, puluere capita conſperſiſſe. Sed tamen inchoantes loqui, unde ſe æſtimauerunt præmium mercedis acquirere: inde eos contigit reatum reprehenſionis inuenire: quia incautis ſæpe ad peccati finem uertitur, etiam quod pro ſolo ſtudio mercedis inchoatur. Ecce præcipiti locutione perdiderunt bonũ, quod tanto labore mercati ſunt. Et niſi diuina gratia offerre eos ſacrificium pro ſuo reatu præcepiſſet, inde à domino iuſtè puniri poterant, unde ſe placere domino mirabiliter æſtimabant, inde iudici diſplicent, unde ſibi quaſi pro defenſione iudicis per effrenationem placent. Idcirco uerò hæc dicimus, ut ad memoriam legentiũ reuocemus, quatenus ſollicitè quiſque conſideret, ea quæ malo uoto perpetrantur quãta dominus animaduerſione puniat, ſi inchoata bono ſtudio, ſed negligentia indiſcretionis admixta, tanta inuectione caſtigat. Quis non mercedis cauſam peregiſſe ſe crederet, ſi aut in defenſione Dei quicquam contra proximum diceret: aut certè ſeptem diebus ac noctibus pro proximi dolore tacuiſſet? Et tamen amici beati Iob hæc agentes, ad culpam laborando uenerunt: quia conſolationis quidem bonum quod agebant, nouerant: ſed cum quãta agendum eſſet diſcretionis libra, neſciebant. Vnde neceſſe eſt ut non ſolum intueamur quod agimus: ſed etiam cum quanta diſcretione agamus. Primum quidem ne mala quoquo modo: poſtmodum uerò ne bona incautè faciamus. Ad quę nimirum bona ſollicitè peragenda, propheta nos admonet, dicẽs Maledictus ho- Hier.48
mo qui facit opus Dei negligenter. Ad hoc uerò iſta proficiunt: ut ante terribilis iudicis ſubtile atque incomprehenſibile examen, non ſolùm mala quæ commiſimus, ſed ipſa etiam ſi qua in nobis ſunt bene geſta, timeamus: quia ſæpe in iuſto iudicio culpa eſſe deprehenditur, quod uirtus ante iudicium putatur. Et unde expectatur pia merces operis, inde ſupplicium iuſtæ ſequitur ultionis.

Quòd

Quòd hæc quæ supradicta sunt in personā Iob, allegoricè referantur ad Christum. Caput XI

HÆc iuxtà historiam breuiter tractata percurrimus: nunc ad allegoriarum mysterium uerba uertamus. Sed quia in exordio huius operis dum de unitate capitis & corporis tractaremus, sollicita intentione præmisimus quanta in eis sit compago charitatis: quia nimirum & dominus multa adhuc per corpus, quod nos sumus patitur: & iam eius corpus, id est Ecclesia, de suo capite, uidelicet & domino, in cœlo gloriatur: ita nūc passiones exprimi eiusdē capitis debent, ut ostendatur quàm multa etiam in corpore suo sustinet. Si enim caput nostrum tormenta nostra non tangerent: nequaquam pro afflictis membris persecutori suo etiam de cœlo clamaret: Saule Saule, quid me persequeris? Si cruciatus nostri, eius pœnę nō essent: cōuersus afflictusq; Paulus minimè diceret: Suppleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea. Et tamen resurrectione iam sui capitis exaltatus dicit: Qui nos conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus. Nempe hunc in terra persecutionum tormenta constrinxerant: sed pœnarum suarū ponderibus pressus, ecce iam per gloriam capitis in cœlo residebat. Quia ergo *in omnibus unicum caput & corpus nouimus, sic à persecutione capitis incipimus*: ut subsequenter tamē ad corporis flagella ueniamus. Sed hoc quòd quadam die satan coram domino astitisse dicitur: quòd unde ueniat, percontatur: quòd beatus Iob magnis conditoris præconijs præfertur: quia iam sæpe discussimus, replicare deuitamus. Si enim diu mens rebus discussis inuoluitur, peruenire ad discussa præpeditur. Ibi ergo allegoriæ nunc initium ponimus, ubi post uerba sæpe repetita, adiunctum noui aliquid scimus. Itaque ait:

Commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra.] Si beatus Iob redemptoris nostri in passione positi speciem tenet: quomodo à domino ad satan dicitur: Cōmouisti me aduersus eum? Mediator quippe Dei & hominum homo Christus Iesus, ut culpas nostræ transgressionis extingueret: uenit mortalitatis nostræ flagella tollerare. Sed quia unius cum patre eiusdemq; naturæ est, quomodo per satan motum se aduersus eum pater asserit: cùm constet quòd patris filijsq; concordiam nulla potestatis inæqualitas: nulla uoluntatis diuersitas interrumpat? Sed tamen idem qui patri est æqualis per diuinitatem: uenit propter nos ad flagella per carnem. Quę nimirum flagella non susciperet, nisi formam damnati hominis redimendo sumpsisset. Et nisi primus homo delinqueret: secundus ad passionum probra minimè ueniret. Cùm ergo primus homo per satan à domino motus est, tunc est dominus in homine secundo commotus. Satan itaque ad huius afflictionem dominum tunc commouit, quando in paradiso primum hominem à iustitiæ culmine, in obedientiæ culpa, prostrauit. Nisi enim Adam primum per uoluntarium uitium in animæ mortem traxisset: Adam secundus sine uitio in carnis mortem uoluntariam non ueniret. Bene ergo ei etiam de redemptore nostro dicitur: Commouisti me aduersus eum, ut affligerem illum frustra. Ac si apertius dicatur: Dum iste non sua, sed illius causa moritur: tunc me in huius afflictionē commouisti, cùm illum à me callida persuasione traxisti. De quo & bene additur, frustra. Frustra quippe afflictus est, qui & culpæ ultione pressus est, & culpæ contagio inquinatus non est. Frustra afflictus est, qui in carne natus, propria admissa nō habuit, & tamen pœnam carnalium sine culpa suscepit. Hinc est enim quod per prophetam loquitur, dicens: Quæ nō rapui, tunc exoluebā. Alius nāq; ad paradisum conditus, diuinæ potentię similitudinem superbè rapere uoluit: sed tamē culpas huius superbiæ sine culpa mediator exoluit. Hinc est quod patri quidā sapiēs dicit: Cùm sis iustus, iustè omnia disponis: eum quoq; qui nō debet puniri, condemnas. Sed pēsandum est quomodo iustus sit, & omnia iustè disponat, si eum qui non debet puniri, condemnat. Mediator etenim noster puniri pro semetipso nō debuit: quia nullum culpæ contagium perpetrauit. Sed si ipse indebitam mortem nō susciperet, nunquā nos à debita morte liberaret. Pater ergo cùm iustus sit iustum puniens, omnia iustè disponit: quia per hoc cuncta iustificat, quod eum qui sine peccato est, pro peccatoribus damnat: ut eo electa omnia ad culmen iustitiæ surgerēt, quo is qui est super omnia, damna iniustitiæ nostræ sustineret. Quòd ergo illic dānatus cùm nō debeat, dicitur: hoc hic afflictus frustra, memoratur. *Qui tamē iuxta semetipsum frustra afflictus est, iuxta uerò nostra acta non frustra.* Rubigo quippe peccati purgari non potuit, nisi igne tormēti. Venit itaq; sine uitio, qui se subijceret sponte tormento: ut debita nostræ iniquitati supplicia, eo reos suos iustè amitterent, quo hunc à semetipsis liberum iniustè tenuissent. Frustra ergo & non frustra afflictus est: quia in se quidem admissa non habuit, sed proprio cruore reatus nostri maculam tersit: Respōdens satan ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuā & tange os eius & carnem, & tunc uidebis quòd in faciē benedicat tibi.] Malignus spiritus cùm redemptorem nostrum miraculis coruscare conspicit, clamat: Scimus quòd sit sanctus Dei. Qui hæc dicens, cognoscendo Dei filium pertimescit: sed tamen uim supernæ pietatis ignorans, dum passibilem considerat, hominē purum putat. Multos autem sub sanctitatis specie in pastorali positos loco didicerat, qui alieni ualde à uisceribus charitatis, pro minimo aliena damna pensabant. Hunc ergo quasi ex alijs colligens: quia subtractis multis superari non uidit: usq; ad eius carnem per tactum passionis exarsit. Velut si diceret: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc uidebis quòd in faciem benedicat tibi. Ac si apertè dicat: Moueri ex his quæ extra se sunt, negligit: sed tunc uerace-

Psal. 68

Luc. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter qui ſit, agnoſcitur: ſi in ipſo quod doleat, experiatur. Hæc per ſe ſatan cùm fieri appetit, non uerbis ſed deſiderijs dixit. Hæc per mẽbra ſua & uerbis & deſiderijs intulit. Ipſe quippe loquitur, cùm
Hier.11 iuxta prophetæ uocem, eius ſequaces dicunt: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra uiuentiũ. Lignum quippe in panem mittere, eſt configendo eius corpori ſtipitem crucis adhibere: & uitam illius de terra uiuentium eradere ſe poſſe exiſtimant: quem dum mortalem conſpiciunt, finiri morte ſuſpicantur. Dixit autem dominus ad ſatan: Ecce in manu tua eſt, uerumtamen animam illius ſerua.] Conditorem omnium ſatanæ manui traditum quis uel deſipiens credat? ſed tamen edoctus ueritate, quis neſciat quòd eiuſdem ſatanæ membra ſunt omnes qui ei peruerſè uiuendo iunguntur. Membrum quippe eius Pilatus extitit, qui uſque ad mortis extrema uenientem in redemptionem noſtram dominum non cognouit. Corpus autem eius principes ſacerdotum extiterunt, qui redemptorem mundi à mundo repelliere, uſque ad crucem perſequendo, conati ſunt. Cùm ergo ſe pro noſtra redemptione dominus membrorum ſatanæ manibus tradidit: quid aliud quàm eiuſdem ſatanæ manum in ſe ſæuire permiſit, ut unde ipſe exterius occumberet, inde nos exterius interiuſq; liberaret? Si igitur ſatanæ manus, eius poteſtas accipitur, eius manum iuxta carnem pertulit, cuius poteſtatem corporis uſque ad ſputa, colaphos, flagella, crucem lanceamq; tolerauit. Vnde & Pilato, eius uidelicet corporis membro, ad paſſionem ueniens di-
Ioan.19 cit: Non haberes in me poteſtatem ullam, niſi tibi data eſſet deſuper. Sed tamen hanc poteſtatem quam contra ſe ei extrinſecus dederat, ſuis ſeruire lucris intrinſecus compellebat. Pilatus enim uel ſatan (qui eiuſdem Pilati caput extiterat) ſub poteſtate illius ſuper quem poteſtatem acceperat, tenebat: quia & ſuperior ipſe diſpoſuerat hoc quod inferius accedens à perſecutore tolerabat: ut cùm ex mala mente infidelium ſurgeret, utilitati tamẽ electorum omnium ipſa quoque crudelitas deſeruiret. Piè igitur diſponebat intus, quod ſemetipſum pati nequiter permittebat foris. Hinc eſt e-
Ioan.13 nim quod de illo in cœna dicitur: Sciẽs Ieſus quia omnia dedit ei pater in manus: & quia à Deo exiuit, & ad Deum uadit: ſurgit à cœna, & ponit ueſtimenta ſua. Ecce in manus perſequentium iturus, ſciebat quòd in manu ſua ipſos etiam perſecutores acceperat. Qui enim omnia accepiſſe ſe nouerat, conſtat quia & ipſos à quibus tenebatur, tenebat: ut ipſe in ſe ad uſum pietatis intorqueret, quicquid eorum contra ſe malitia permiſſa ſæuiret. Dicatur ergo ei: Ecce in manu tua eſt, quia ad feriendam carnem ſæuiens licentiam accepit, ſed poteſtati illius neſciens deſeruiuit.

13 Animam uerò illius ſeruare præcipitur, non quòd hanc tentare prohibeatur, ſed quòd hanc ſuperare non poſſe conuincitur. Neque enim ſicut nos, qui puri homines ſumus, iruente ſæpe tentatione concutimur: ita redemptoris noſtri anima tentationis eſt neceſſitate turbata. Hoſtis nanque noſter, etſi in excelſum montem eum quem per- Mat.4
miſſius aſſumpſit, duxit: ſi daturum ſe regna mundi perhibuit, ſi quaſi in panes uertendos lapides oſtendit: mentem tamen mediatoris Dei & hominum tentatione quaſſare non ualuit. Sic enim dignatus eſt hæc exterius cuncta ſuſcipere: ut tamẽ mens eius interius diuinitati ſuæ inhærens inconcuſſa permaneret. Qui etſi quando turbatus ſpiri- Ioan.11
tu infremuiſſe dicitur: ipſe tamen diuinitùs diſponebat, quantum ipſe humanitùs turbaretur: qui immutabiliter omnibus præſidẽs, & ſemetipſum mutabilem in ſatisfactione infirmitatis oſtendit. Quietus ergo in ſemetipſo manẽs, diſpoſuit quicquid pro oſtendenda humanitate quam ſuſceperat, etiam turbulentus fecit. Quiã uerò cùm rectè diligimus, nihil in rebus cõditis anima noſtra charius amamus, & ſicut animam noſtram eos diligere dicimus, quibus amoris noſtri exprimere pondus conamur: poteſt per eius animam, electorum uita ſignari. Et cùm ſatan ad feriendam redemptoris carnẽ permittitur, ab anima ſeparatur: quia cùm corpus eius ad paſſionem accipit, electos eius à iure ſuæ poteſtatis amittit. Cunctq; illius caro per crucem moritur, horum mens contra tentamenta ſolidatur. Dicatur ergo: Ecce in manu tua eſt, uerumtamen animam illius ſerua.] Acſi apertè audiat: Licentiam contra corpus eius accipe, & ab electis illius quos apud ſe ante ſecula præſciens poſſidet, ius prauæ dominationis perde.

Egreſſus igitur ſatan à facie domini, percuſ- 14
ſit Iob uicere peſſimo, à planta pedis uſq; ad uerticem.] Nullus in hac uita electorum uenit, qui non huius hoſtis aduerſa ſuſtinuit. Membra autẽ noſtri redemptoris extiterunt, etiam qui ab ipſo mundi exordio dum piè uiuũt, crudelia paſſi ſunt. An non huius membrum Abel ſe eſſe perhibuit, qui eius mortẽ, de quo ſcriptum eſt: *Sicut agnus* Eſa.
coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum, non ſolùm placens in ſacrificio, ſed etiam moriens tacendo ſignauit? Ab ipſo itaque mundi exordio redemptoris noſtri corpus expugnare ſatan conatus eſt. A planta ergo pedis uſq; ad uerticem uulnus intulit, quia prius ab hominibus in choans, uſq; ad ipſum caput Eccleſiæ ſæuiẽdo per
uenit. Bene autem dicitur, teſta ſaniem radebat. Quid enim aliud in manu domini teſta eſt, niſi caro ex noſtræ ſubſtantiæ luto ſumpta? Et enim teſta igne ſolidatur. Caro autem domini eo ex paſſione ſua robuſtior extitit, quo per infirmitatem moriens, à morte ſine infirmitate ſurrexit. Vnde rectè etiam per propheram dicitur: Exaruit uelut Pſal.
teſta uirtus mea. Sicut teſta enim eius uirtus exaruit, quia ſuſceptæ carnis infirmitatem paſſionis ſuæ igne roborauit. Quid uerò per ſaniẽ niſi peccatum debet intelligi? Per carnem quippe & ſanguinem ſolẽt carnis peccata deſignari. Vnde per Pſal.
Pſalmiſtam dicitur: Libera me de ſanguinibus. Sanies itaq; putredo ſanguinis eſt. Quid uerò accipimus ſaniem, niſi carnis peccata ex longa uetuſtate peiora? Vulnus itaque in ſaniem uertitur,

cum

cùm neglecta culpa usu deterius grauatur. Mediator itaq; Dei & hominum homo Christus Iesus, corpus suum manibus persequẽtium tradẽs, saniem testa rasit: quia peccatum carne deleuit.
Rom.8 Venit enim, sicut scriptum est, in similitudinem carnis peccati: ut de peccato damnaret peccatũ. Dumq; hosti obijcit innocentiam carnis suæ, extersit contagia carnis nostræ: & ex qua nos captiuos inimicus tenuit, per illam nos liberos expiauit: quia quam nos instrumentum fecimus culpę, hæc nobis per mediatorem uersa est in arma iustitiæ. Testa ergo sanies raditur, cùm carne culpa superatur. Bene autem subditur: Sedens in sterquilinio.] Non in foro, in quo lex perstrepit: non in ædificio, quod se culmine in alta sustollit: sed in sterquilinio residet: quia uidelicet redemptor
1.Cor.1 humani generis ad carnẽ ueniens, attestante Paulo, infirma mundi elegit, ut cõfunderet fortia. An non quasi ruentibus ædificijs in sterquilinio residet, qui relictis ludęis superbientibus, in ea quam dudum abiecerat gẽtilitate requiescit? Extra habitaculum reperitur in uulnere, qui in eo quod Iudęam aduersantem pertulit, passionis dolorem à gente propria despectus sensit: Ioanne attestan-
Ioan.1 te, qui ait: In propria uenit, & sui eum non recepe runt. Sed quomodo sedens in sterquilinio conquiescat: hæc eadem de semetipsa ueritas dicat.
Luc.15 Ait enim: Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitẽtiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Ecce dolens in sterquilinio sedet, qui post perpetratas culpas libenter corda pœnitentium possidet. An non quasi quoddam sterquilinium sunt corda pœnitentium, qui dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercora, sese abijciendo coaceruãt? Percussus ergo Iob montem non petijt, sed in sterquilinio sedit: quia ad passionẽ redemptor ueniens, alta superborum corda deseruit, & in afflictorum cordiũ humilitate requieuit. Quod tamen de se & priusquam incarnaretur, indica-
Esa.66 uit: cùm per prophetã dixit: At quem respiciam, nisi ad humilem & quietem & trementem sermones meos? Quis uerò consideret, is qui tot pia hominibus intulit, quot ab hominibus peruersa tolerauit? Quis consideret quanta nunc usq; tolerat, etiam cùm de cœlo super corda fidelium regnat? Ipse quippe quotidie patitur omne quod à reprobis eius electi lacerantur. Et quamuis caput huius corporis, quod uidelicet nos sumus, iam sese super omnia liberum erexerit: reproborum tamen uulnera adhuc per suum, quod deorsum retinet, corpus sentit. Sed quid ista de infidelibus dicimus, cùm in ipsa quoq; Ecclesia multos carnalium, prauis moribus contra redemptoris uitam pugnare uideamus? Sunt nanq; nonnulli qui hunc, quia gladijs non possunt, peruersis actibus insequuntur: quia dum sibi in Ecclesia uidẽt deesse quod ambiunt, hostes bonorum fiunt, & non solum prauæ semetipsos actioni inserũt: sed etiam iustorum rectitudinem inflectere ad peruersa moliuntur. Æterna quippe intueri negligunt, & appetitui temporalium mentis pusillanimitate succumbunt, tantoq; ab æternis altius corruunt, quanto bona temporalia esse quasi sola suspicantur. His iustorum simplicitas displicet, & cùm occasionem perturbationis inueniunt, suam eos arripere duplicitatem suadẽt. Vnde hoc quoque congruit aptè quod subditur: Dixit autem illi uxor sua: Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.] Cuius enim speciem malesuadens mulier tenuit, nisi quorumlibet carnalium in Ecclesiæ sinu positorũ, qui quo uerbis professæ fidei intus sunt, eo bonos incorrectis suis moribus peius premunt? Nam minus fortasse nocuissent, si non eos sancta Ecclesia introrsus admittens, usq; ad fidei cubile reciperet, quos dum per professam fidem recipit, sibi proculdubio penè ineuitabiles facit. Hinc est quod premẽte turba, una redemptorem nostrum mulier tetigit: unde & idem redemptor noster protinus dicit: Quis me tetigit? Cui cùm discipuli respondeMar.5
rent: Turbæ te premunt & affligunt, & tu dicis: quis me tetigit? ilico adiunxit: Tetigit me aliquis. Nam & ego noui uirtutem de me exisse.

Multi ergo dominum comprimũt, & una tangit: quia carnales quiq; in Ecclesia cum premunt à quo longè sunt, & soli tangunt qui huic ueraciter humiles adiunguntur. Turba igitur premit: quia multitudo carnalium quo intus admittitur, eo grauius toleratur. Premit, & nõ tangit: quia & importuna est per præsentiam, & absens per uitam. Nonnunquã enim prauis nos sermonibus, nonnunquam uerò solis peruersis moribus insequuntur. Suadent nanq; aliquando quæ tenent, aliquando uerò etsi non suadeant, præbere tamẽ iniquitatis exempla non cessant. Qui igitur ad mala nos uel uerbis uel exemplis illiciunt, profecto persecutores nostri sunt, à quibus tentationũ certamina sumimus, quæ saltem in corde uincamus. Sciendum uerò est: quia carnales in Ecclesia aliquando metu, aliquando uerò audacia suadere peruersa contendunt: cunq; ipsi uel pusillanimitate uel elatione deficiunt: hæc iustorum cordibus infundere quasi ex dilectione moliuntur? Carnalem uidelicet mentem Petrus ante redemptoris mortem resurrectionemq; retinebat. Saruiæ filius carnali mente duci suo Dauid adiunctus inhæserat: sed tamen unus formidine, alter elatione peccabat. Ille quippe mortem magistri audiens dixit: Absit à te domine, nõ erit tibi hoc. Matth.16
Hic uerò iniurias ducis non ferens ait: Nunquid 2.Reg.16
pro his uerbis non occidetur Semei, qui maledixit Christo domini? Sed illi mox dicitur: Redi post me satana: & hic cùm germano audiuit protinus: Quid mihi & uobis filij Saruiæ, cur efficiamini mihi hodie in satan? Malè itaq; suadentes angeli apostatæ appellatione censentur: qui uerbis blandis ad illicita, quasi diligentes, trahunt. Valde uerò deteriores sunt, qui huic culpæ non formidine, sed elatione succumbũt: quorum specialiter

cialiter beati Iob uxor figuram tenuit, quæ mari- A
to ſuadere ſuperba tentauit, dicens: Adhuc per-
manes in ſimplicitate tua? Benedic Deo, & mo-
rere. Simplicitatem in marito redarguit, quòd
tranſitoria cuncta deſpiciens, puro corde ſola æ-
terna concupiſcit. Ac ſi aperte dicat: Quid ſimpli
citer æterna appetis, & ſub malis præſentibus æ-
quanimiter ingemiſcis? Excedens æterna deſpi-
ce, & mala præſentia uel moriens euade.

16 Sed electi quiq; cùm praua intus à carnalibus
tolerant, quantam in ſe formam rectitudinis o-
ſtendant, diſcamus ex uerbis uulnerati & inco-
lumis, ſedentis & erecti qui ait: Locuta es qua-
ſi una ex ſtultis mulieribus: Si bona accepimus
de manu domini, mala quare non ſuſtineamus?]

Sancti uiri tribulationum bello deprehenſi, B
cum uno eodemq; tempore alios ferientes, alios
ſuadentes ferunt, illis opponunt ſcutum patien-
tiæ, iſtis iacula intorquent doctrinæ: atq; ad utrun
que pugnandi modum mira uirtutis arte ſe eri-
gunt: quatenus & peruerſa intus ſapienter doce-
ant, & foris fortiter aduerſa contemnant: hos do-
centes corrigant, illos tolerantes premant. Inſur-
gentes nanq; hoſtes patiendo deſpiciunt, infir-
mantes uerò ciues compatiendo ad ſalutem re-
ducunt: illis reſiſtunt, ne & alios ſubtrahant, iſtis
medentur, ne uiram rectitudinis funditùs per-
dant.

Quòd ad exemplum apoſtoli Pauli, iuſti poſiti in dolore tribu-
lationis propriæ, non deſerunt curam utilitatis
alienæ. Cap. XII

Videamus caſtrorum Dei militē, contra utra-
2.Cor.7 que præliantem. Ait enim: Foris pugnæ, in
tus timores. Enumerat bella quæ extrinſecus to-
2.Cor.11 lerat, dicens: In periculis fluminum, periculis la-
tronum, periculis ex genere, periculis ex gen-
tibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine,
periculis in mari, periculis in falſis fratribus. In
hoc autem bello quæ contra aduerſarium ſpicu-
la intorqueat, adiungit: In labore & ærumna, in
uigilijs multis, in fame & ſiti, in ieiunijs multis, in
frigore & nuditate. Sed inter tot certamina depre
henſus dicat: quanto uigiliarum munimine etiam
caſtra cuſtodiat. Nam protinus adiungit: Præter
illa quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidia- D
na, ſollicitudo omnium Eccleſiarum. Ecce in ſe
bella fortiter ſuſcepit, & tuendis ſe proximis mi-
ſericorditer impendit. Narrat mala quæ patitur,
ſubiungit bona quæ impartitur. Penſemus ergo
cuius laboris ſit, uno eodemq; tempore foris ad-
uerſa tolerare, intus infirma protegere. Foris pu-
gnas patitur: quia uerberibus ſcinditur, catenis li-
gatur: intus metum tolerat, quia paſſionem ſuam
non ſibi, ſed diſcipulis obeſſe formidat. Vnde &
1.Theſ.3 eiſdem ſcribit, dicens: Nemo moueatur in tribu-
lationibus iſtis. Ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſi-
ti ſumus. Aliorum quippe caſus in propria paſſio
ne metuebat, ne dum diſcipuli ipſum afflictum
pro fide uerberibus agnoſcerēt, fideles ſe eſſe pro
fiteri recuſarent. O immenſa charitatis uiſcera, de
ſpicit quod ipſe patitur, & curat ne quid prauæ
perſuaſionis diſcipuli in corde patiantur. Ipſe in
ſe contemnit uulnera corporis, & in alijs uulnera
medetur cordis. Habent quippe hoc iuſti pro-
prium, ut in dolore poſiti tribulationis ſuę, curam
non deſerant utilitatis alienæ: & cùm de ſe aduer
ſa patientes dolent, alijs neceſſaria docentes pre-
uident: & quaſi percuſſi quidam magni medici
ægrotant. Ipſi tolerant ſciſſuras uulneris, & alijs
proferunt medicamenta ſanitatis. Valde autem
minoris laboris eſt, aut docere cùm nihil toleras:
aut tolerare, cùm nihil doces. Vnde ſancti uiri ad
utraq; ſe ſolerter extendunt, & cum tribulationi-
bus fortaſſe feriuntur, ſic exteriora bella ſuſci-
piunt, ut ſollicitè cogitent, ne proximorum inte-
riora lacerentur. Sic ſancti uiri fortiter in acie con
ſiſtūt, & illinc iaculis aduerſantia pectora feriunt:
hinc ſcuto poſtpoſitos debiles tuentur: atque ita
utrobiq; uelocitate circumſpectionis inuigilant:
quatenus & ante ſe audaces confodiant: & poſt
ſe trepidos à uulnere defendant. Quia igitur ſan-
cti uiri ſic ſciunt foris aduerſa tolerare, ut intus e-
tiam nouerint peruerſa corrigere, dicatur rectè:
Locuta es quaſi una ex ſtultis mulieribus. Quia
enim electis dicitur: Viriliter agite, & conforte- Iſa.35
tur cor ueſtrum, mētes carnalium quę fluxa Deo
intentione deſeruiunt, non immeritò mulieres
uocantur. Si bona accepimus de manu domini,
mala quare non ſuſtineamus? Ac ſi dicat: Si ad bo
na æterna tendimus, quid mirum ſi temporalia C
mala ſufferamus? Hæc autem bona ſollicitè Pau-
lus inſpexerat, quando illata æquanimiter mala
tolerabat, dicens: Non ſunt condignæ paſſiones Rom.8
huius temporis ad ſuperuenturam gloriam, quæ
reuelabitur in nobis. In omnibus his non pec-
cauit Iob labijs ſuis.] Sancti uiri cùm perſecu-
tionem intus foriſq; patiuntur, non ſolùm in Dei
iniurijs minimè excedunt: ſed neq; contra ipſos
aduerſarios contumelioſa uerba iaculātur. Quod
dux bonorum rectè Petrus admonet, dicens: Ne- 1.Pet.4
mo ueſtrum patiatur quaſi homicida, aut fur, aut
maledicus. Maledicus enim patitur qui paſſionis
ſuæ tempore, in ſui ſaltem iniuriam perſecutoris
effrenatur. Sed quia redemptoris corpus, ſancta
nimirum Eccleſia, ita pondus dolorum portat: ut
humilitatis modum per uerba non tranſeat: rectè
de hoc dolente dicitur: In omnibus his non pec-
cauit Iob labijs ſuis: neq; ſtultum aliquid contra
Deum locutus eſt. Igitur audientes tres ami- 17
ci Iob omne malum quod accidiſſet ei, uenerunt
ſinguli de loco ſuo: Eliphas Themanites, & Bal-
dad Suites, & Sophar Naamathites.] In præfa-
tione huius operis diximus, quia amici beati Iob
etſi bona intentione ad eum conuenerint: hære-
ticorum tamen idcirco ſpeciem tenent: quia ad
culpam indiſcretè loquendo dilabuntur. Vnde
& illis ab eōdem beato Iob dicitur: Diſputare cū
Deo cupio, prius uos oſtendēs fabricatores
mendacij, & peruerſorum cultores
dogmatum.

Quòd

Quòd locus sanctorum sit humilitas, sicut econtra reproborum locus superbia Cap. XIII

SAncta itaq; Ecclesia omni hoc tempore peregrinationis suæ in afflictione constituta, dum uulnera sanitati, dum membrorũ suorum lapsus dolet: insuper alios sub Christi nomine tolerat hostes Christi. Ad augmentum nanq; doloris eius, etiam hæretici in contentionem cõueniunt, eamq; quasi quibusdam iaculis, irrationabilibus uerbis transfigunt. Bene autem dicitur: Venerunt de loco suo.] Hæreticorum quippe locus ipsa superbia est: quia nisi prius in corde intumescerent, ad prauæ assertionis certamina non conuenirent. Ita nanq; malorum locus est superbia, sicut est ecõtra humilitas locus bonorum. De quo
Eccl.10 loco per Salomonem dicitur: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. Ac si apertè dicat: Si tentatoris spiritũ contra te in aliquo prævalere consideras: humilitatem pœnitentiæ non derelinquas. Qui quia locum nostrum humilitatem pœnitentiæ dixerit: uerbis sequentibus ostendit, dicens: Quia curatio cessare faciet peccata maxima. Quid enim est aliud humilitas lamenti, nisi medicina peccati? Hæretici igitur de loco suo ueniunt: quia contra sanctam Ecclesiam ex superbia mouentur: quorũ peruersa quoq; actio ex ipsa suorum nominum interpretatione colligitur. Dicuntur enim, Eliphas, Baldad, Sophar: & sicut superius diximus, Eliphas interpretatus est Dei contemptus. Nisi enim Deum contemnerẽt, nequaquam de eo peruersa sentirent. Baldad autem interpretatur uetustas sola. Dum enim uerè uinci refugiunt, & peruerso studio esse uictores quærũt, nouæ uitæ conuersationẽ negligũt: & ex sola uetustate est quod intendunt. Sophar uerò speculam dissipans interpretatur. Hi etenim qui in sancta Ecclesia siti sunt, redemptoris sui mysteria fide uera humiliter contemplantur. Sed dum hæretici cùm falsis allegationibus ueniunt, speculam dissipant: quia eorum mentes quos ad se trahunt, ab intentione rectæ contemplationis inclinant.

Quòd tres amici Iob hæreticorum typum habeant, & ex ipsorum nominibus eorum actio & intentio exprimatur. Cap. XIIII

18 BEne autem loca de quibus ueniunt, congrua hæreticorum actibus describuntur. Dicitur enim: Themanites, Suites, Naamathites. Thema nanq; interpretatur *Auster*: Sui, loquens: Naama, decor. Austrum autem uentum calidum esse quis nesciat?

Hæretici igitur quia ardentius appetunt sapere: quasi plusquam necesse est, studeant calere. Desidia quippe torpori frigoris: & rursum inquietudo immoderatæ curiositatis, immoderato cõcordat calori. Quia ergo amplius quàm debẽt, calorem sapientiæ percipere appetunt, ab Austro uenire referuntur. Ab hoc calore immoderatæ sapientiæ, mentes fidelium Paulus temperare curaue
A rat, cùm dicebat: Non plus sapere quàm oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem. Hinc est quod Rom.12
2.Reg.8 Dauid ualles salinarum percutit: quia uidelicet redemptor noster suæ districtionis examine in his qui de illo praua sentiunt: stultitiam immoderati saporis extinguit. Sui autem dicitur loquens. Calorem quippe non ut bene uiuant, sed ut elatè loquantur, habere desiderant. A Thema igitur & Sui, id est, à calore & loquacitate uenire referuntur, quia per hoc quod scripturarũ lectioni se stu- Ioan.11
B diosos exhibent, solius uerbis loquacitatis, nõ autem uisceribus charitatis calent. Naama uerò interpretatur decor: quia enim docti non esse, sed uideri appetunt, ex eruditionis uerbis speciem bene uiuentium sumunt. Et per calorem loquacitatis in se imaginem ostẽdunt decoris, ut eo per decorem linguæ peruersa facilè persuadeãt, quo fœditatem uitæ sensus calliditate occultant. Sed neque ipsa locorum nomina, inordinata sunt narratione distincta. Prius enim Thema, postmodum Sui, ac deinde Naama ponitur: quia prius illos inordinatus calor accẽdit in corde: deinde nitor loquacitatis erigit, & tunc demum decoros homini bus hypocrisis ostẽdit. Condixerant enim ut pariter uenientes uisitarent eum & consolarentur. Condicunt enim sibi hæretici quando praua quædam contra Ecclesiam concorditer sentiunt, &
C in quibus à ueritate discrepant, sibi in falsitate concordant. Omnes autem qui nos de æternitate eruditiunt: quid aliud faciunt, nisi in peregrinationis nostræ nos afflictione consolantur? Hæretici autem quia sanctam Ecclesiam sua docere desiderant, ad eam quasi consolantes appropinquant. Nec mirum quod qui aduersantium formam exprimunt, nominantur amici, cùm ipsi quoq; traditori dicitur: Amice ad quid ueneisti? Et diues qui Matth.26
in inferni igni exuritur, Abraham filius uocatur: quia etsi per nos mali corrigi negligunt, dignum tamen est ut à nobis nõ ex sua nequitia, sed ex nostra benignitate amici nominentur. *Cunq; eleuassent procul oculos suos, nõ cognouerunt eũ.*] Hæretici quiq; cùm sanctæ Ecclesiæ facta considerant, oculos leuãt: quia ipsi uidelicet in imo po-
D siti sunt, & cùm eius opera respiciũt, in alto sunt sita quæ cernunt, sed tamen hanc in dolore positam, non cognoscunt. Ipsa quippe appetit hic mala recipere, ut possit ad æternæ remunerationis præmium purgata peruenire. Plærunq; prospera metuit, & disciplina eruditionis hilarescit. Hæretici igitur quia pro magno præsentia appetunt, eam in uulneribus positam non cognoscũt. Hoc nanq; quod in illa cernunt, in suorum cordium cognitione non relegunt. Cùm ergo hæc & aduersitatibus proficit, ipsi suo stupori inhærent: quia per experimentum ignorant quæ uident.

Scissisq; uestibus sparserunt puluerem super 19
caput suum in cœlum.] Sicut uestimenta Ecclesiæ cũctos fideles accipimus: Vnde & per prophetam dicitur: Omnibus his uelut ornamento uestieris: ita hæreticorum uestes, sunt omnes qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

eis concorditer inhærentes, illorum erroribus in- A
uoluuntur. Habent uerò hæretici hoc proprium,
quòd in eo gradu in quo de Eccleſia exeunt, diu
ſtare non poſſunt: ſed ad deteriora quotidie ruũt,
& ſentiẽdo peiora, in multis ſe partibus ſcindunt:
atq; à ſemetipſis plærunq; longius cõfuſionis ſuæ
altercatione diſſiduntur. Quia ergo hos quos ſuæ
perfidiæ adiungunt, adhuc in multa diuiſione di-
laniant: dicatur rectè, ꝙ amici qui ueniunt, ueſtes
rumpant. Ruptis aũt ueſtibus corpus oſtenditur:
quia ſæpe ſciſſis ſequacibus, malitia eorum cogi-
tationis aperitur, ut diſcordia dolos patefaciat, ꝙs
grauis prius concordiæ culpa claudebat. Puluerẽ
uerò in cœlum ſuper capita ſpargunt. Quid uerò
per puluerem, niſi terrena intelligentia: quid per
caput, niſi hoc quod principale noſtrum eſt, mẽs B
uidelicet, deſignatur? Quid per cœlum, niſi præ-
ceptum ſupernæ locutionis exprimitur? Puluerẽ
ergo ſuper caput in cœlum ſpargere, eſt ſeculari
intellectu mentem corrumpere, & de uerbis cœ-
leſtibus terrena ſentire. Diuina autem uerba plus
diſcutiunt plærunq; ꝙ capiunt. Super capita igit̃
puluerẽ ſpargũt: quia in ꝓceptis dei per terrenã
intelligẽtiã ultra ſuarũ mentiũ uires enituntur.

Quid ſit quòd amici Iob ſeptem diebus cum eo ſedere in terra perhibentur. Caput XV

SEderuntq; cum eo in terra ſeptem diebus &
ſeptem noctibus.] In die quæ uidemus, agno
ſcimus: in nocte aũt aut cęcitate nil cernimus, aut
dubietate caligamus. Per diem itaq; intelligentia, C
per noctem ignorãtia deſignatur. Septenario ue-
rò numero ſumma *uniuerſitatis* exprimitur. Vn-
de & non amplius ꝙ ſeptẽ *diebus* omne hoc tem
pus tranſitorium conſummatur. Quid eſt ergo ꝙ
amici Iob conſedere ei ſeptem diebus & ſeptem
noctibus referuntur, niſi quòd hæretici uel in his
in quibus uerum lumen intelligunt: uel in his in
quibus ignorantiæ tenebras patiuntur, quaſi infir
manti ſanctæ Eccleſiæ ſe condeſcendere ſimulãt,
eiq; ſub blandimentorum ſpecie dolos deceptio-
nis parant: Et quamuis uel in his quę intelligunt,
uel in his quæ intelligere non poſſunt, elationis
typho turgidi, magnos ſe apud ſemetipſos æſti-
mant, nonnunq; tamen ſe Eccleſiæ ſanctæ ſpecie
tenus inclinãt, & dũ uerba molliunt, uirus infun- D
dunt. In terra ergo conſedere, eſt aliquid de imagi
ne humilitatis oſtẽdere: ut dum humilia exhibẽt,
20 perſuadeant ſuperba quæ docent. Poteſt uerò
per terram ipſa etiam mediatoris incarnatio deſi-
Exod. 20 gnari. Vnde & ad Iſrael dicitur: Altare de terra fa-
cietis mihi. Altare enim de terra domino facere,
eſt incarnationem mediatoris ſperare. Tunc quip
pe à Deo munus noſtrũ accipitur, quando in hoc
altari noſtra humilitas, id eſt, ſuper dominicæ in-
carnationis fidem, poſuerit quicquid operatur. In
altari ergo de terra oblatum munus ponimus, ſi
actus noſtros dominicæ incarnationis fide ſolida
mus. Sed ſunt nõnulli hęretici qui factum media-
toris incarnationem non denegant: ſed aut de di-
uinitate aliter quàm eſt, æſtimant, aut in ipſa à no-
bis incarnationis qualitate diſcordant. Qui ergo
ueram nobiſcum incarnationẽ redemptoris per-
hibent, quaſi cum Iob in terra pariter ſedent. Se-
ptem uerò diebus & ſeptem noctibus in terra cõ-
ſedere deſcribitur: quia uel in hoc quòd aliquid
de plenitudine ueritatis intelligunt, uel in hoc
quod ſuæ ſtultitiæ tenebris excæcantur, incarna-
tionis myſterium negare non poſſunt. Cum bea-
to ergo Iob in terra ſedere, eſt ueram redempto-
ris carnem cum ſancta Eccleſia credere. Aliquan-
do uerò hæretici contra nos etiam ſuppliciis sæ-
uiunt: aliquando nos ſolis uerbis inſequuntur: ali
quando quietos laceſſunt, aliquando ſi nos tacen
tes uideant, quieſcũt: & mutis amici ſunt, loquen
tibus aduerſantur. Vnde quia beatus Iob necdũ
ad illos aliquid diſſerens dixerat, rectè ſubiungi- B
tur: Et nemo loquebatur ei uerbum.] Tacen-
tes enim aduerſarios habemus, ſi ueræ fidei filios
prædicando generare negligimus. Si autem recta
loqui incipimus, graues mox contumelias ex eo-
rum reſponſione ſentimus, protinus in aduerſita-
tem proſiliunt: & contra nos in uocem doloris e-
rumpunt: quia uidelicet metuunt, ne corda quæ
in infimis põdus ſtultitiæ aggrauat: ad altum uox
rectè loquentis trahat. Quia ergo (ut diximus)
mutos nos aduerſarij diligunt, loquentes odiunt:
rectè apud tacentem Iob dicitur: Nemo loqueba
tur ei uerbum. Nonnunquam tamen cùm per tor
porem inertiæ, fidelium corda conſiderant, erro-
ris ſemina ſpargere loquendo non ceſſant. Cùm
uerò mentes bonorum uidẽt alta ſapere, & ad pa-
triam reditum quærere, de ærumna huius exilij
ſtrenuè dolere, circunſpectione ſollicita linguam
frenant: quia uident quod contra corda dolen-
tium incaſſum loquentes citius obmuteſcunt. Vn
de & rectè cùm diceretur: Nemo loquebatur ei
uerbum, mox cauſa ſilentij ſubinfertur, cùm dici-
tur: Videbant enim dolorem eius eſſe uehemen-
tem. Cùm enim amoris Dei dolor uehemens cor-
da noſtra transfigit: paſſim praua loqui aduerſa-
rius metuit: quia uidet quòd intentam mentem la
ceſſens, non ſolùm ad peruerſitatem trahere non
ualet, ſed per excitatam forſitan ſapientiã & quos
tenuerat, perdit.

Quòd nonnunquam res geſtæ in actione malæ ſint, in ſignificatione uerò uirtutem prophetiæ contineant: ſicut in Dauid & uxore Vriæ accipitur.
Caput XVI

SEd fortaſſe aliquos mouet nos hæc ita dixiſ- 21
ſe, quòd quæ bene ab amicis geſta ſunt, malè
ab hæreticis gerenda ſignificẽt. Sed ſic plærunq;
res quælibet per hiſtoriam uirtus eſt, per ſignifica
tionem culpa; ſicut aliquando res geſta, in facto
cauſa damnationis eſt, in ſcripto autem prophe-
tia uirtutis. Quod uerũ citius oſtendimus, ſi unũ
ſacræ ſcripturæ teſtimonium ad utraq; proban-
da proferamus. Quis nanq; audiens, non ſolũ fide
lium, ſed ipſorũ quoq; infidelium nõ omnimodo
deteſtetur, quòd Dauid in ſolario deambulans, 2.Reg. 11
Berſabee Vriæ cõcupiſcit uxorem? Quem tamẽ
à prelio

Universidad de Deusto
Biblioteca

à prelio reuertentem, ire ad domum admonet, pedes lauare. Qui protinus respondit dicens: Arca domini sub pellibus est, & ego in domo mea requiescam: Quem Dauid ad mensam propriam suscepit, eiq; epistolas, per quas mori debeat, tradit. Cuius autem Dauid in solario deambulãs typum
Psal.18 tenet, nisi eius de quo scriptum est: In sole posuit tabernaculum suum? Et quid est Bersabee ad se perducere, nisi legem literæ, carnali populo coniunctam, spiritali sibi intellectu sociare? Bersabee enim puteus septimus dicitur: quia nimirum per cognitionem legis, infusione spiritalis gratiæ, perfecta nobis sapientia ministratur. Quem uerò Vrias, nisi Iudaicum populum designat? Cuius nomen interpretatum dicitur, lux mea Dei. Iudaicus B enim populus, quia de accepta legis scientia extollitur, quasi de Dei luce gloriat̃. Sed huic Vriæ Dauid uxorem abstulit, sibiq; coniunxit: quia uidelicet manu fortis, quod Dauid dicitur, in carne redemptor apparens, dum de se spiritaliter loqui legem innotuit: per hoc quod iuxta literam tenebatur, hanc à Iudaico populo extraneã demonstrauit: sibiq; coniunxit: quia se per illam prædicari declarauit. Vriam tamen ad domum ire Dauid admonet, pedes lauare: quia incarnatus dominus ueniens Iudaico populo præcepit, ut ad conscientiam redeat, sordes operum fletibus tergat, spiritaliter legis mandata intelligat, & post tantam duritiam præceptorum, fontem baptismatis inueniens, ad aquam post laborem recurrat. Sed Vrias C qui arcam domini esse sub pellibus meminit: respondit quod domum suã intrare non possit. Ac si Iudaicus populus dicat: Ego mandata Dei in sacrificijs carnalibus uideo, & redire ad conscientiã per spiritalem intelligentiã nõ requiro. Quasi em̃ arcam esse sub pellibus dicit, qui præcepta Dei nõ nisi ad exhibendum ministeriũ sacrificij carnalis intelligit. Hunc tamen etiã redire ad domũ nolentem, Dauid ad mensam uocat, quia quamuis Iudaicus populus ad conscientiã reuerti cõtemnat: ei tamen redemptor ueniens mandata spiritualia
Ioan.5 prædicat dicens: Si crederitis Mosi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit: Legem itaq; Iudaicus populus tenet, quæ eius diuinitatem loquit̃: cui idẽ populus credere dedignat̃. Vnde & Vrias ad Ioab cum epistolis ex quibus occidi debeat, mittit̃: quia idem ipse Iudaicus populus legẽ portat, qua conuincente moriatur. Dum em̃ mandata legis retinẽs implere renitit̃: ipse nimirũ defert iudiciũ unde damnetur. Quid ergo per factũ istud, Dauid scelestius: quid Vria mũdius dici potest? Sed rursus per mysteriũ quid Dauid sanctius quid Vria infidelius inuenit̃: quando & ille per uitæ culpã, prophetiæ signat innocentiã, & iste per uitæ innocentiã, in prophetia exprimit culpam? Non ergo incongruè per ea quæ bene ab amicis Iob gesta sunt, malè ab hæreticis gerenda signantur: dum uirtus sacri eloquij sic transacta narrat, ut uentura exprimat: sic in facto rem approbat, ut ei in mysterio contradicat: sic gesta dãnat, ut hæc A mysticè gerenda persuadeat. Igitur quia allegoriæ mysteria membratim enodantes expleuimus: nunc moralitatis intelligentiam raptim tangentes exequamur. Ad obscuriora quippe differenda mens properat: etsi apertis diu inuoluitur, clausa, ut dignum est, pulsare præpeditur. Sæpe antiquus hostis postquam menti nostræ tentationum certamen inflixerit: ab ipso suo certamine ad tempus recedit. nõ ut illatæ malitiæ finem præbeat: sed ut corda quæ per quietem secura reddiderit, repentè rediens facilius inopinatus irrumpat. Hinc est quòd ad tentandum beatum uirum iterum redit: eiusq; cruciatus expetit, quem tamen ei superna pietas retinendo cõcedit, dicens: Ecce in manu tua est, tantùm animã illius serua.] Sic quippe ille non deserit, ut custodiat: sic custodit, ut tamen permisso tentationis articulo, statim nobis nostræ infirmitatis ostendat. Qui mox à facie domini exijt: atq; à planta pedis usq; ad uerticem acceptum feriendo uulnerauit: quia nimirũ cùm licentiam percipit, à minimis incipiens, atq; usque ad maiora perueniens, quasi omne corpus mẽtis illatis tentationib. lacerando transfigit. Sed tamen ad animã feriendo nõ peruenit: quia cũctis cogitationib. interior, inter ipsa uulnera delectationũ quæ suscipit, arcani propositi intentio resistit, ut quamuis delectatio mentẽ mordeat, deliberationẽ tamẽ sanctæ rectitudinis usq; ad cõsensus mollitiem nõ inflectat. Debemus tamen per aspe ritatẽ pœnitẽtię, ipsa delectationũ uulnera tergere, censura districtiõis rigide, si quid fluxũ emanat in cogitatione mundare. Vnde bene mox subdit̃.

Quòd moraliter testa saniem radimus, cùm culpam à uoluntate, & actione mundamus. Et quid mysterij sacrificũ Hierobaal contineat. Cap. XVII

QVi testa saniem radebat.] Quid em̃ per testam, nisi uigor districtiõis: quid per saniem, nisi fluxus illicitæ cogitationis accipit̃? Percussi ergo testa saniem radimus, cũ post pollutionẽ cogitationis illicitæ, nosmetipsos asperè dijudicãdo mundamus. Potest etiã testa fragilitas mortalitatis intelligi. Testa ergo saniem mundare, est mortalitatis cursum, fragilitatemq; pensare, & putredinem miseræ delectationis abstergere. Nam dum quisq; cõsiderat, q̃ citius caro ad puluerẽ redeat: D festinè superat hoc quod se de carne intus turpiter impugnat. Cũ ergo ex tentatione praua menti cogitatio influit: quasi ex uulnere sanies decurrit. Sed citius sanies tergit̃, si in consideratione nostra fragilitas quasi in manu testa teneat̃. Neq; em̃ parui pendenda sunt quę quamuis usq; ad effectũ nõ pertrahũt, tamẽ illicitè in mente uersant̃. Hinc est quòd quasi à uulnerib. redẽptor saniem radere uenerat, cùm dicebat: Audistis quia dictũ est antiMatth.5
quis: Non mœchaberis. Ego aũt dico uobis, q̃ si quis uiderit mulierẽ ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Sanies itaq; tergitur, cùm culpa non solũ ab opere, sed etiã à cogitatione resecat̃. Hinc est q̃ Hierobaal cũ à paleis Iudic.6
frumẽta excuteret, angelũ uidit, ad cuius imperiũ

protinus hædum coxit, quem ſuper petram poſuit: & ius carniũ deſuper effudit, quæ angelus uirga tetigit, eaq; ignis exiens de petra conſumpſit. Quid eſt enim frumentũ uirga cędere, niſi rectitudine iudicij à uitiorum paleis uirtutum grana ſeparare? Sed hæc agentibus angelus apparet: quia tanto magis dominus interiora denuntiat, quanto ſe ſtudioſius homines ab exterioribus purgãt. Qui occidi hædum præcipit, id eſt, omnem appetitũ carnis noſtræ immolari, carnesq; ſuper petrã poni, & ius carnium deſuper fundi. Quem alium ſignat petra, niſi eum de quo per Paulum dicitur:
1.Cor.10 Petra aũt erat Chriſtus? carnes ergo ſuper petram ponimus, cùm corpus noſtrum in Chriſti imitatione cruciamus. Ius etiã carnium deſuper fundit, qui in cõuerſatione Chriſti ipſas etiam à ſe carnales delectationes exinanit. Quaſi enim ius ex carne liquidum in petram funditur, quando mens à cogitationum carnalium fluxu uacuatur. Quæ tamen mox angelus uirga tangit: quia intentionem noſtram nequaquam poteſtas diuini adiutorij deſerit. De petra autem ignis exit, & ius carnesq; cõſumit: quia afflatus à redemptore ſpiritus, tanta cor noſtrum flamma compunctionis concremat, ut omne quod in eo illicitum eſt & operis & cogitationis exurat. Quod ergo illic eſt in petram ius fundere, hoc eſt hic ſaniem teſta mundare. Perfecta enim mens ſolerter inuigilet: ut nõ ſolùm peruerſa agere renuat, ſed omne etiam quod in ſe per
23 cogitationes turpiter liquatur, tergat. Sed ſæpe de ipſa uictoria bellum oritur, ut cùm immunda cogitatio uincit, uictoris animus elatione pulſetur. Sic ergo mentem neceſſe eſt per munditiam erigi: ut tamen ſollicitè debeat in humilitate ſubſterni.

Quòd in eo quòd Iob in ſterquilinio ſedere dicitur, deſcribitur ueræ humilitatis conſideratio.

Cap. XVIII

VNde & cùm de ſancto uiro diceretur, teſta ſaniẽ radebat, protinus apertè ſubiungitur: Sedens in ſterquilinio.] In ſterquilinio quippe ſedere, eſt de ſe uilia quæpiã & abiecta ſentire. In ſterquilinio nobis qppe ſedere, eſt ad ea quę illicitè geſſimus, mẽtis oculos pœnitẽdo reducere: ut cùm ante nos peccatorũ ſtercora cernimus, oẽme quod in animo de elatione ſurgit, inclinemus. In ſterquilinio ſedet, qui infirmitatẽ ſuã ſollicitus reſpicit, & ſeſe de bonis quæ per gratiã perceperit, non extollit. An nõ in ſterquilinio apud ſe Abra-
Gen.18 ham ſederat, qui dicebat: Loquar ad dominũ meum, cũ ſim puluis et cinis? Apertè eẽ cernimus in quo ſe apud ſe loco poſuerat, qui puluerẽ ſe ac cinerem, etiã cũ Deo loqueretur, æſtimabat. Si igitur ita ſe deſpicit qui uſq; ad honorẽ diuinæ collocutionis aſcẽdit, ſollicita intentione penſandum eſt qua pœna illi feriẽdi ſunt, qui & ad ſumma nõ proficiunt: & tamen de minimis extolluntur. Nam ſunt nonnulli qui cùm parua agunt, de ſemetipſis magna ſentiunt: in altũ mẽtem ſubleuant, & præire ſe cæteros uirtutum meritis putant. Hi nimirum apud ſe introrſus humilitatis ſterquilinium deſerunt, & elationis faſtigia aſcendunt: illum uidelicet imitãtes, qui ſe primus apud ſe extulit, ſed eleuando proſtrauit: illum imitantes, qui accepta conditionis dignitate contentus non fuit, dicens: Eſa.14
In cœlum conſcendam, ſuper aſtra cœli exaltabo ſolium meum. Vnde & ei malè coniuncta Babylonia, id eſt, confuſa multitudo peccantium dicit: Sedeo regina, & uidua non ſum. Quiſquis ergo Eſa.47
introrſus intumeſcit, in altũ ſe apud ſemetipſum ponit. Sed eo ſe grauius in infimis deprimit, quo de ſe infima ueraciter ſentire contemnit. Sunt uerò nonnulli qui nihil quidem uirtutis ſtudent agere, ſed tamen cùm alios peccare cõſpiciunt, iuſtos ſe in eorum comparatione ſuſpicãtur. Neq; enim corda omnium, una uel ſimilis culpa transfigit. Hunc nanq; ſuperbia illaqueat, illum forſitan ira ſupplantat, hunc autem auaritia cruciat, illũ uerò luxuria inflammat. Et plerunque contingit ut is quem ſuperbia deprimit, alium reſpiciat qualiter ira ſuccendat, & quia ſe non citius ira inſtigat, meliorem ſe iracundo iam reputat: atq; apud ſemetipſum quaſi de iuſtitia extollitur, quia penſare uitium negligit quo grauius tenetur. Plerunq; contingit is quem auaritia ſaucíat, alium in luxuriæ uoragine merſum cernat: & quia ſe à pollutione carnali alienum reſpicit, quibus ipſe ſordibus ſpiritalis uicij intrinſecus polluitur, non attendit: dumq; in alio penſat malum quod ipſe non habet, in ſe negligit conſiderare quod habet: ſicq; fit ut dum ad aliena dijudicanda mens ducitur, proprij iudicij lumine priuetur, & eo durius contra aliena ſuperbiat, quo ſua negligentius ignorat.

At contrà hi, qui ad alta uirtutum ſurgere uera 24
citer appetunt, cùm alienas culpas audiunt, mox ad cor proprias reducunt: & tanto rectius illas dijudicant, quanto uerius iſtas deplorãt. Qua igitur electus quiſq; in infirmitatis ſuæ conſideratione ſe cõprimit, dicatur rectè quòd uir ſanctus in ſterquilinio dolens ſedet. Qui enim uerè ſe humiliat, continuæ conſiderationis oculo, quibus circumſeptus ſit delictorum ſordibus, proficiens penſat. Sciendum uerò eſt, quia plerunq; in proſperis importuna tentatione mens tangitur. Sed tamen ali quando & aduerſa exterius patimur, & intus tentationis impulſu fatigamur, & ut carnem flagella crucient, & tamen ad mentem carnalis ſuggeſtio inundet. Vnde & bene poſt tot beati Iob uulnera, adhuc ſubiuncta ſunt etiã malè ſuadentis uxoris uerba, quæ ait: Adhuc permanes in ſimplicitate tua? Benedic Deo, & morere.] Vxor quippe malè ſuadens, eſt carnalis cogitatio mẽtem laceſſens. Sæpe enim (ut dictum eſt) & foris flagellis atterimur, & intus carnali ſuggeſtiõe fatigamur. Hinc eſt enim quod Hieremias deplorat dicens: Foris interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt. Thren.1
Foris eẽ gladius interficit, cùm nos exterius feriens uindicta configit. Sed domi mors ſimilis eſt, quia & flagella quidem ſuſtinet, & tamen intus conſcientia à tentationis ſordibus munda nõ eſt.

Hinc

Hinc Dauid ait: Fiant tanquã puluis ante faciem uenti, & angelus domini affligens eos. Qui enim in corde suo aura tentationis rapitur, quasi ante uenti faciem puluis eleuatur. Et cùm inter hæc diuina dissimulatio percutit: quid aliud quàm angelus domini affligit? Sed hęc aliter aguntur à reprobis aliter ab electis. Illorum nanque corda ita tentantur, ut consentiant: istorum uerò tentationes quidem suscipiunt, sed repugnant. Illorum mens delectabiliter capitur: etsi ad tempus, quod malè suggeritur, displicet: sed postmodum per deliberationem libet. Isti uerò sic tentationum iacula excipiunt, ut semper resistendo fatigentur: etsi quãdo usque ad delectationẽ tẽtata mens rapitur, ipsam tamen citius subreptionem suæ delectationis erubescunt, & forti censura redarguunt: quicquid intrà se exurgere carnale deprehendunt. Vnde & bene mox subiungitur:

Quòd sub uirtutis specie blanda ad nos facie uitia ueniunt: sed quid ueneni intus habeant, in fine ostendunt.

Caput XIX

LOcuta es quasi una ex stultis mulieribus. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?] Dignum quippe est ut sancta mens, spiritali correptione comprimat, quicquid apud se carnale insolenter immurmurat, ne caro aut loquens aspera, ad impatientiam pertrahat, aut loquens blanda, ad libidinis fluxa dissoluat. Censura igitur uirilis, illicitæ cogitationis suggestionem redarguens, dissolutam turpitudinis mollitiem deprimat, dicens: Locuta es quasi una ex stultis mulieribus.] Et rursum cõsideratio munerum, cogitationis asperæ impatientiam refrenet, dicens: Si bona suscepimus de manu domini, mala quare nõ sustineamus?] Quisquis autem subigere uitia appetit, & ad æterna internæ retributionis culmina ueræ intentionis gressibus tendit: quo magis uallari se uitiorum bello undique conspicit, eo se uirtutũ armis robustius accingit: & tanto minus iacula metuit, quanto contra hæc uenientia fortiter pectus munit. Sed plærunque dum contra hoc tentationum bellum fulciri magnis uirtutibus nitimur: quædã se nobis uitia sub specie uirtutum tegunt, & quasi blanda ad nos facie ueniunt: sed cuius aduersitatis sint, discussa sentiuntur. Vnde & amici beati Iob quasi pro consolatione conueniunt: sed in contumelias erumpũt: quia insidiantia uitia uirtutum faciem sumũt, sed hostili inuectione nos feriũt. Nam sæpe immoderata ira, iustitia: & sæpe dissoluta remissio, misericordia uult uideri. Sępe incautus timor humilitas, sępe effrenata superbia appetit libertas apparere. Ad consolandũ ergo amici ueniũt, sed ad increpatiõis uerba dilabũtur: quia nimirũ uitia uirtutũ specie palliata, blanda quidẽ superficie inchoant: sed aspera nos contrarietate perturbãt. Bene aũt dicitur: Condixerant enim sibi, ut pariter uenientes uisitarent eum.] Vitia quippe sibi sub uirtutum prætextu condicunt: quia sunt quædam uitia quę aduersum nos inter se quadam conuenientia coniunguntur, sicut superbia & ira, & remissio & timor. Vicina nanq; est ira superbiæ, & remissio timori. Condicendo ergo ueniunt, quæ contra nos sibi ex quadam prauitatis cognatione sociantur.

Sed si ærumnam nostræ captiuitatis agnoscimus: si ex amore æternæ patriæ in intimis dolemus: uitia quæ malè lætis surrepunt, bene tristibus prævalere non possunt. Vnde & bene subditur: Cumq; eleuassent procul oculos suos, non agnouerunt eum.] Afflictos enim nos uitia minimè cognoscunt: quia triste cor mox ut pulsauerint, reprobata resiliunt: & quæ nos lætos quasi nouerant, quia penetrabant: mœrentes cognoscere nequeunt, quia ipso nostro rigore frangũtur. Sed antiquus hostis, quo in eis fortiter deprehendi se conspicit, eo illa sub uirtutũ imagine altius abscondit. Vnde & subditur: & exclamantes plorauerũt, scissisq; uestibus sparserũt puluerẽ super caput suũ in cœlũ, & sederunt cum eo in terra septem diebus, & septem noctibus.] Signatur enim pietas per ploratũ, discretio per scissionem uestium, affectus operum per puluerem capitũ, humilitas per sessionem. Aliquando enim quasi pium quid hostis insidians simulat, ut ad crudelitatis terminum deducat: sicut est, cùm plecti per disciplinam culpã prohibet, quatenus quę hic nõ reprimitur, igne gehennæ feriatur. Aliquando discretionis imaginem oculis obiicit: ut ad indiscretionis laqueos perducat: sicut est, cùm impulsu eius pro infirmitate nobis plus alimentorũ quasi discretè concedimus, sed indiscretè contra nos bella carnis excitamus. Aliquando affectum simulat bonorum operum, sed per hunc, inquietudinem irrogat laborum: sicut est, cùm quis quiescere nõ ualet, & quasi de ocio iudicari timet. Aliquando imaginem humilitatis ostẽdit, ut effectũ utilitatis subtrahat: sicut est, cùm quosdam, plusquam sunt, infirmos atq; inutiles sibimetipsis asserit, ut dum se nimis indignos considerant, res in quibus prodesse proximis poterant, ministrare pertimescant. Sed hæc uitia quæ sub uirtutum specie antiquus hostis occultat: ualde subtiliter manus cõpunctionis examinat. Qui enim ueraciter intus dolet, quæ agenda foris, quæ ue nõ agenda sint, fortiter prævidet. Si enim nos uirtus compunctionis in intimis afficit, omnis strepitus prauæ suggestionis obmutescit. Vnde & subditur: Et nemo loquebatur ei uerbum, uidebant enim dolorem eius esse uehementem.] Si enim cor ueraciter dolet, linguam contra nos uitia non habent. Nam cùm plenè uita rectitudinis quæritur, super uacua suggestio prauitatis obturatur. Sæpe autẽ si forti nos studio contra uitiorum incentiua strimgimus: ipsa etiam uitia ad usum uirtutis immutamus. Nonnullos nanq; ira possidet, sed hanc, dum rationi subiiciunt, in sancti zeli ministerium uertunt. Nonnullos superbia erigit, sed dum diuinæ formidini animũ inclinant, hanc ad defensionem iustitiæ in uocẽ liberæ autoritatis immutãt. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat: sed dũ exercendis pijs operibus corpus subdũt, unde iniquitatis stimulos passi sunt, inde pietatis lucra mercantur.

Vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde & bene idem beatus Iob poſt multa certamina hoſtias pro amicis immolat. Quos enim per cõtentionẽ diu hoſtes pertulit, quãdoq; per ſacrificium ciues reddit: quia dum uitioſas quaſq; cogitationes ſubigendo in uirtutes uertimus: tentationum aduerſa ſtudia per intentionis hoſtiam, quaſi ad amica corda permutamus. Hæc nos in tribus uoluminibus tripliciter diſſeruiſſe ſufficiat. In ipſo nanq; operis huius exordio uelut in molem naſcituræ arboris linguæ radicem fiximus: ut expoſitionis ramos poſtmodum, prout ſingula experunt loca, ducamus.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATUM Iob, Liber quartus, deducens ſecundum caput finaliter, & tertium inchoatiuè.

CAPVT I

QVI textum cõſiderat, & ſenſum ſacræ locutiõis ignorat, non tam ſe eruditione inſtruit, quàm ambiguitate confundit: quia nonnunquam ſibi literæ uerba contradicunt, ſed dum à ſemetipſis per contrarietatem differunt, lectorem ad intelligentiam ueritatis mittunt. Quid enim eſt quòd Salomon ait: Melius eſt comedere & bibere: & non longe pòſt ſubjicit: Melius eſt ire ad domum luctus, q̃ ad domũ conuiuij? Cur luctum conuiuio prætulit, qui prius eſum potũq; laudauit? Si enim per electionem bonum eſt comedere & bibere, procul dubio melius eſſe debet ad domum gaudij, quàm ad domum lamenti properare. Hinc eſt quod iterum dicit: Lætare iuuenis in adoleſcẽtia tua. Et paulo poſt adiũxit: Adoleſcẽtia & uoluptas uana ſunt. Quid eſt hoc quod uel prius reprehendenda præcipit, uel poſt præcepta reprehendit, niſi quòd ipſis literæ uerbis innuit: ut qui difficultatem exterius patitur, ueritatis intelligentiam conſideret quam ſequatur? Quæ nimirum ueritatis intelligentia cùm per cordis humilitatem quæritur, aſſiduitate legendi penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, & corda neſcimus, ſed ſi familiari eis locutione coniungimur, uſu colloquij eorum etiam cogitationes indagamus: ita cùm in ſacro eloquio ſola hiſtoria aſpicitur: nihil aliud quàm facies uidetur: ſed ſi huic aſſiduo uſu coniungimur, eius nimirum mentem quaſi ex collocutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex alijs colligimus, facile in uerbis agnoſcimus, aliud eſſe quod intimãt, aliud quod ſonant. Tanto aũt quiſq; notitiæ illius extraneus redditur, quanto in ſola eius ſuperficie ligatur. Sequitur:

Eccle. 7

Eccl. 12

Quòd hæc uerba ſecundum literam accipienda non ſunt. Cap. II

ECce enim quòd beatus Iob diei ſuo maledixiſſe deſcribitur, dicẽs: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, cõceptus eſt homo.] Si ſuperficietenus hiſtoria attendit quid his uerbis reprehenſibile inuenitur? Quis autẽ neſciat diem in quo natus eſt, nequaquã tunc ſtare potuiſſe? Modus quippe eſt tẽporis, ut ſtatum non habeat manſionis. Quia eñ per uentura tendit ad eſſe, ſemper ex præteritis feſtinat non eſſe. Cur ergo uir tantus ei malediceret rei, quam nequaquã ſubſiſtere non ignorauit? Sed fortaſſe aliquis dicat, quòd ex eo pondus uirtutis eius aſpicitur: quia tribulatione cõmotus, illi rei maledictũ irrogat, quæ conſtat quòd minime ſubſiſtat. Sed hoc citius perſpecta ratio deſtruit: quia ſi ſubſiſtebat res cui malediceret, pernicioſum maledictum intulit: ſi autẽ non ſubſiſtebat, ocioſum. Quiſquis uerò eius ſpiritu plenus eſt, qui ait: Omne uerbũ ocioſum quod locuti fuerint homines, rationem reddent de eo in die iudicij: ita ocioſa admittere, ſicut etiã pernicioſa formidat. Cui adhuc ſententiæ adiungitur. Dies ille uertatur in tenebras, non requirat eum Deus deſuper, & nõ ſit in recordatione, & non illuſtretur lumine, obſcurent eum tenebræ & umbra mortis, occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, nõ cõputetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus. ſit nox illa ſolitaria, nec laude digna, expectet lucem, & non uideat: nec ortum ſurgentis auroræ. Dies qui elapſus curſu temporis ſcitur, cur uerti in tenebras dicitur? Et cùm cõſtaret quia non ſubſiſteret, cur optatur ut eum umbra mortis obſcuret? uel quem diem caligo occupet, quẽ implicatio amaritudinis non inuoluit? Aut quã noctem tenebroſus turbo poſſideat: quam nullus ſtatus tenet? Aut quomodo optatur fieri ſolitaria, quæ tranſeundo iam fuerat nulla? Aut lucem quomodo expectet, quæ & ſenſu caret, & in proprio ſtatu non permanet? Quibus adhuc uerbis ſubjicit:

Quòd quantum apud nos ualet aqua baptiſmatis, tantum apud ueteres ualuit uel pro paruulis ſola fides, uel pro maioribus ſacrificium, uel pro Hebræis circumciſionis myſterium. Cap. III

QVare non in uulua mortuus ſum, egreſſus ex utero non ſtatim perij? Quare exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem.] Nunquid ſi egreſſus ex utero ſtatim perijſſet, retributionis meritũ ex hac ipſa perditione ſuſciperet? Nũquid æterna requie abortiui perfruũtur? Quiſquis enim regenerationis unda non ſoluitur, reatus primi uinculis ligatus tenetur. Quod uerò apud nos ualet aqua baptiſmatis, hoc egit apud ueteres uel pro paruulis ſola fides, uel pro maioribus uirtus ſacrificij, uel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierant, myſterium circũciſionis. Nam quia unuſquiſq; cùm primi parentis culpa concipitur, propheta teſtatur, dicens: Ecce enim in iniquitatibus cõceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Et quia is quem ſalutis unda non diluit, originalis culpæ ſupplicia non amittit, apertè per ſemetipſam ueritas perhibet, dicens: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob.3 ſancto,nõ habebit uitam æternam.Quid eſt ergo quod in nulua ſe mortuum fuiſſe deſiderat,& potuiſſe ſe quieſcere eiuſdem mortis beneficijs ſperat, dum conſtat quod nequaquam eum requies uitæ ſuſciperet,ſi à reatu illum originalis culpæ nequaquam diuinæ cognitionis ſacramenta liberaſſent? Qui adhuc cùm quibus quieſcere potuiſſet, adiungit dicens: Cùm regibus & conſulibus terræ,qui ædificant ſibi ſolitudines.] Quis ignoret quod reges terræ ac conſules eo à ſolitudine longè ſunt:quo innumeris obſequentium cuneis conſtipantur? uel quàm difficile hi ad requiem tendũt, qui tam duris rationum multiplicium nexibus aſtringuntur? ſcriptura teſte,quæ ait: Iudicium duriſſimum his qui præſunt, fiet. Vnde & in Euan-
Sap.6 Luce 12 gelio ueritas dicit: Cui multum datũ eſt, multum quæretur ab eo.Qui adhuc quos in eadem requie ſocios habuiſſet,inſinuat dicens:Aut cùm principibus,qui poſſidẽt aurum,& replent domos ſuas argento. Rarum ualde eſt ut qui aurum poſſidẽt, ad requiem tendant, dum per ſemetipſam ueritas
Matt.19 dicat: Difficile qui pecunias habent, intrabunt in regnum cœlorum.Nam qui hic multiplicandis diuitijs inhiant, quæ alterius uitæ gaudia ſperant? Quod tamen ut redemptor noſter ualde rarum & ex ſolo diuino miraculo euenire poſſe monſtraret: apud homines, inquit, hoc impoſſibile eſt, apud Deum poſſibilia omnia ſunt.Quia igitur uerba hæc in ſuperficie à ratione diſcordant, ipſa iam litera indicat,quòd in eis ſanctius uir iuxta literam
3 nihil dicat. Sed ſi prius in ſacro eloquio alia maledicta diſcutimus,hoc quod beati Iob ore prolatum eſt, ſubtilius indagmus. Quid eſt enim quòd Dauid qui retribuentibus ſibi mala non reddidit, cum Saul & Ionatha bellò occumberent,Gelboe
2.Reg.1 montibus maledixit,dicens:Montes Gelboe,nec ros,nec pluuia ueniat ſuper uos,neq; ſint agri primitiarum: quia ibi abiectus eſt clypeus fortium, clypeus Saul,quaſi non eſſet unctus oleo.

Quid ſit Hieremias dixit: Maledictus uir qui dixit patri meo,natus eſt tibi maſculus. Cap. IIII.

QVid eſt quod Hieremias cùm prædicationem ſuam cerneret audientium difficultate præpediri, maledixit dicens: Maledictus uir
Hier.20 qui annunciauit patri meo dicens: Natus eſt tibi puer maſculus? Quid ergo montes Gelboe Saul moriente deliquerunt, quatenus in eos nec ros, nec pluuia caderet,& ab omni eos uiriditatis germine ſententiæ ſermo ſiccaret? Sed quia Gelboe interpretatur decurſus, per Saul autẽ unctum & mortuum,mors noſtri mediatoris exprimitur: nõ immeritò per Gelboe montes, ſuperba Iudæorum corda ſignantur,quæ dum in huius mundi deſiderijs deſluunt, in Chriſti, id eſt, uncti ſe morte miſcuerunt.Et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ipſi ab omni gratiæ rore ſiccantur. De quibus & bene dicitur: ut agri primitiarum eſſe non poſſint.Superbæ quippe Hebræorum mentes primitiuos fructus non ferunt: quia in redemptoris aduentu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei ſequi noluerunt. Sancta A nanq; Eccleſia in primitijs ſuis multitudine gentium fœcũdata, uix in mundi fine Iudæos quos inuenit,ſuſcipit:& extrema colligens,eos quaſi reliquias frugum ponit. De quib. nimirum reliquijs
Eſaie 10 Eſaias dicit: Si fuerit numerus filiorũ Iſrael quaſi arena maris,reliquiæ ſaluæ fient.Poſſunt tamẽ idcirco Gelboe montes ore prophetæ maledici, ut dum fructus exareſcente terra nõ oritur,poſſeſſores terræ ſterilitatis damno feriãtur, quatenus ipſi maledictionis ſententiam acciperent, qui apud ſe mortem regis ſuſcipere, iniquitate ſua exigente, 4
meruiſſent. Sed quid eſt quòd à propheta male dictionis ſententiam uir ille ſuſcepit,qui natiuitatem illius patri nunciauit? Hoc nimirum tanto intrinſecus maiori myſterio plenum eſt,quanto extrinſecus B humana ratione uacuũ. Nam ſi quod exterius rationabile fortaſſe ſonuiſſet, nequaq; nos ad ſtudium interioris intellectus accenderet. Eo ergo nobis plenius aliquid intus innuit, quo foris rationabile nihil oſtendit.Si eñ ex matris ſuæ utero hoc in mundo propheta affligẽdus prodijt,natiuitatis eius nuncius quid deliquit? Sed quid perſona prophetæ fluctuantis, niſi per pœnæ meritũ ueniens humani generis mutabilitas deſignatur? Et quid per patrẽ illius, niſi iſte de quo naſcimur mundus exprimi? Et quis eſt ille uir qui natiuitatem noſtrã patri annunciat, niſi antiquus hoſtis? Qui cùm nos in cogitationibus fluctuare conſideret, malorũ mentes qui ex authoritate huius mundi præeminent, ad perſuaſionẽ noſtræ deceptionis inſtigat. Cumq; nos agere infirma cõſpexerit, C ea quaſi fortia fauoribus extollit, & quòd ſit natus maſculus loquitur, cùm corruptores ueritatis, per mẽdacium nos extitiſſe gratulatur. Patri ergo maſculũ natum denunciat: quando huic mundo eum quẽ perſuaſerit factum innocentiæ corrupto tem demonſtrat. Nam cùm cuilibet peccanti atq; ſuperbiẽti dicit: Feciſti ſicut uir, quid aliud quàm natus maſculus in mundo perhibetur? Iure igitur uir qui maſculũ natũ nunciat, maledicit, quia ipſo eius nuncio reprobũ gaudium noſtri corruptoris indicatur.His ergo ſcripturæ ſacræ maledictionibus diſcimus, quid apud beatũ Iob in uoce maledictionis inquiramus, ne quẽ Deus poſt uulnera & uerbera remunerat,lector uerba eius redargue
D tenõ intelligẽs præſumat. Quia igit utcunq; hæc quæ in præfatione fuerant exquirenda diſtinximus,uerba iam hiſtoriæ diſſerentes exequamur.

Tertium Caput Beati Iob.

POſt hæc aperuit Iob os ſuũ,& maledixit diei ſuo, & locutus eſt:Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo. Dies illa uertatur in tenebras. Nõ requirat eũ Deus deſuper, & nõ illuſtret lumine. Obſcurent eum tenebræ & umbra mortis. Occupet eum

eum caligo, & inuoluatur amaritudine. No ctem illã tenebroſus turbo poſsideat. Non computetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus. Sit nox illa ſolitaria, nec laude digna. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathã. Obtenebrentur ſtellæ caligine eius. Expectet lucẽ, & non uideat, nec ortum ſurgentis auroꝛ, quia nõ concluſit oſtia uentris qui portauit me, nec abſtulit mala ab oculis meis. Quare non in uulua mortuus ſum, egreſſus ex utero non ſtatim periꝭ? Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens ſilerem: & ſomno meo requieſcerem cum regibus & conſulibus terræ, qui ædificant ſibi ſolitudines, aut cum principibus qui poſsidẽt aurum, & replent domos ſuas argento, aut ſicut abortiuum abſconditum non ſubſiſterem, uel qui concepti non uiderunt lucem. Ibi impij ceſſauerunt à tumultu & ibi requieuerunt feſsi robore, & quondã uincti pariter ſine moleſtia. Non audierunt uocẽ exactoris. Paruus & magnus ibi ſunt, & ſeruus & liber à domino ſuo. Quare miſero data eſt lux, & uita his qui in amaritudine animæ ſunt? Qui expectant mortem, & non uenit, quaſi effodientes theſaurum: gaudentꝙ uehementer cùm inuenerint ſepulchrum. Viro cuius abſcondita eſt uia, & circũdedit eum Deus tenebris. Antequam comedo, ſuſpiro, & quaſi inundãtes aquæ, ſic rugitus meus, quia timor quem timebã euenit mihi, & quod uerebar accidit. Nónne diſsimulaui? nónne ſiluiꝭ nónne quieui? Et uenit ſuper me indignatio.

Iob iſtis uerbis non maledixiſſe ſentiendum. Cap. V.

POſt hęc aperuit Iob os ſuum, & maledixit diei ſuo dicens: Pereat dies in qua natus ſum.] Non eſt neglectè differendum quod dicitur, aperuit os ſuũ. Scriptura enim ſacra ex his quæ tenuiter præmittit, reuerenter expectanda indicat quę ſubiungit. Sicut enim clauſa uaſcula, quid intus habeãt ignoramns, aperto uerò ore uaſculorum, quid intrinſecus contineatur agnoſcimus: ita ſanctorum corda quæ clauſo ore occulta ſunt, aperto ore detegunt: & cùm cogitationes detegũt, os aperire referunt, ut intẽta mente quaſi apertis uaſculis quid intus cõtineant, feſtinemus cognoſcere, ac noſmetipſos eorum intimo odore recreare. Vnde & ſublima præcepta domino in monte dicturo præmittit: Aperiens os ſuũ dixit, quamuis illic & hoc accipi debeat, quia tũc os ſuũ in præceptis aperuit, in quibus dudum aperuerat ora prophetarũ. Valde aũt ſolerter intuendũ eſt quòd dicitur, poſt hæc, ut nimirũ rei uirtus quæ agitur, ueraciter ex tempore ſentiat. Prius enim uaſtitas rerum, extinctio pignorũ, dolor uulnerũ, perſuaſio coniugis, aduentus amicorũ deſcribit, qui ſcidiſſe ueſtes, exclamantesq; fleuiſſe, puluere capita conſperſiſſe, & diu cõſidentes in terra tacuiſſe memorantur, ac deinde ſubiungit: Poſt hæc aperuit Iob os ſuũ, & maledixit diei ſuo: ut ipſo uidelicet narrationis ordine perpendat, quia nequaquã maledictũ per impatientiã protulit, qui ad maledictionis uocem amicis adhuc tacentibus erupit. Si enim ira motus malediceret, audito damno ſubſtantiæ, cognita morte filiorum, cum procul dubio ad maledictionẽ dolor excitaret. Sed tũc quid dixerit audiuimus. Ait nanq; : Dñs dedit, dñs abſtulit. Rurſum: ſi ira motus malediceret, ſaltẽ percuſſus in corpore, uel male ſuaſus à coniuge, male dictum inferre potuiſſet. Sed quid tunc reſpondit agnouimus. Ait nãq; : Locuta es quaſi una ex ſtultis mulieribus. Si bona ſuſcepimus de manu dñi, mala quare nõ ſuſtineamus? Poſt hæc uerò deſcribitur, quia amici ueniunt, flent, conſident, tacent, moxq; ſubiungit hoc, quòd diei ſuo maledixiſſe perhibetur. Nimis itaq; incongruũ eſt, ut ſuſpicemur eum nullo inſtigante, nullo pulſante, ex impatientia ad uocẽ maledictionis erumpere, quem nimirũ nouimus inter damna rerum, mortẽq; filiorum, inter uulnera corporis, inter uerba male ſuadentis uxoris, magna creatori præconia humili mente reddidiſſe. Patefecit ergo qua mente hæc quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiã percuſſus enarrauit. Neq; em poſtmodũ percuſſus ſuperbire potuit, quẽ & in percuſſione dolor humilẽ oſtendit. Sed cũ certò nouimus quòd maledictũ ſacra ſcriptura, phibet, currectè aliquãdo fieri dicimus, quod uetari eodem ſacro eloquio nõ ignoramus.

Matt. 5

Quibus modis ſcriptura proferat maledictum. Cap. VI.

SCiendũ uerò eſt quòd ſcriptura ſacra duobus modis maledictum memorat, aliud uidelicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictũ profertur iudicio iuſtitiæ, aliter liuore uindictæ. Maledictũ quippe iuſtitiæ iudicio, ipſi primo homini peccanti prolatũ eſt, cùm audiuit: Maledicta terra in opere tuo. Maledictũ iudicio iuſtitię proferi, cùm ad Abraham dicit. Maledicã maledicentibus tibi. Rurſum quia maledictũ non iudicio iuſtitiæ, ſed liuore uindictæ promit, uoce Pauli apoſtoli prædicantis admonemur, qui ait: Benedicite, & nolite maledicere. Et rurſum: Neq; maledici regnũ Dei poſſidebũt. Deus ergo maledicere dicit, & tamẽ maledicere homo prohibet, quia quod homo agit malitia uindictę, Deus non facit niſi examine & uirtute iuſtitiæ. Cùm ergo ſancti uiri maledictionis ſententiã proferunt, non ad hanc ex uoto ultionis, ſed ex iuſtitia examinis erumpunt. Intus em ſubtile Dei iudiciũ aſpiciunt, & mala foris exurgẽtia quia maledicto debeãt ferire cognoſcũt: & eo in maledicto nõ peccãt, quo ab interno iudicio non diſcordant. Hinc eſt quod Petrus

Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sen
Act.6 tentiã maledictionis intorsit, dicens: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Qui enim nõ ait, est, sed fit, non indicatiuo sed optatiuo modo se signauit hęc dixisse. Vnde Helias duobus quinquagenarijs
4.Reg.1 ad se uenientibus dixit: Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & cõsumat uos. Quorum utrorunq; sententia quanta seueritatis ratione conualuit, terminus causæ monstrauit. Nam & Simon æterna perditione interijt, & duos quinquagenarios desuper ueniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. Cùm enim & maledicentis innocentia permanet, & tamẽ eum qui maledicitur usq; ad interitũ maledictio absorbet, ex utriusq; partis fine colligitur, quia ab uno & intimo iudice in reum sententia sumpta iaculatur. Igitur si subtiliter beati Iob uerba pensamus, non est eius maledictio ex malitia delinquentis, sed ex rectitudine iudicis: non est ira cõmoti, sed doctrina tranquilli. Qui enim tam recta maledicẽs intulit, non perturbationis uitio succubuit, sed doctrinæ magisterium impẽdit. Vidit quippe amicos cum clamore flere, uidit uestes scindere, uidit puluere capita conspergere, uidit consideratione suæ percussiõis obmutescere: & uir sanctus inspexit, quia hi qui prospera temporalia requirebant, ex comparatione mẽtis proprię, eum temporali fractum aduersitate crediderant. Perspexit quòd transitoria afflictione percussum desperatè non flerẽt, nisi ipsi desperatam mentem ab spe incolumitatis internæ subtraherent, & dum erumpit foras in uocem doloris, uulneratis intus ostendit uirtutem medicaminis, dicens:

Quòd mutabilitatem huius transitoriæ uitæ in qua nati sumus, sanctus quisq; perire desiderat. Cap. VII

PEreat dies in qua natus sum.] Quid enim debet per diem natiuitatis, nisi omne hoc tempus nostræ mortalitatis intelligi? quod quamdiu nos in hac nostræ mutabilitatis corruptione retinet, æternitatis nobis incõmutabilitas non apparet. Qui igitur diem iam æternitatis uidet, ægrè diem suæ mortalitatis sustinet. Et notandum quia non ait, pereat dies in qua cõditus sum, sed pereat dies, in qua natus sum. In die quippe iustitiæ homo est conditus, sed iam in tempore culpæ natus. Adam enim conditus, sed Cain primus est natus. Quid est ergo, diei natiuitatis maledicere, nisi apertè dicere, dies mutabilitatis pereat, & lumen
7 æternitatis erumpat? Sed quia perire duobus modis dicere solemus: aliter enim perire dicimus, quando aliquid optamus ut non sit, & aliter perire dicimus, quãdo optamus ut male sit: hoc quod de hoc die subditur: Obscuret eum caligo, & inuoluatur amaritudine, liquidò ostendit quia dies iste non ita, ut non sit, sed ita perire optatur, ut male sit, Inuolui enim amaritudine non potest, quod omnino perditum penitus non est. Hoc autem tempus nostrę mutabilitatis non quandoq; ita periturum, id est, transiturũ est, ut male sit, sed ut penitus non sit, angelo in sacro eloquio attestante, A qui ait: Per uiuentem in secula, quia tempus iam non erit. Nam etsi propheta dicit: Erit tempus eorum in æternum, quia per momenta tempus desicit, nomine temporis eorum defectum uocauit, ostendens quòd sine fine omnimodo defectu deficiunt, hi, qui à uisionis intimæ consolatione separãtur. Quia ergo nostræ mortalitatis hoc tempus non ita ut male sit, sed ita perit, ut non sit, quærendum est quid sit quod non ita ut non sit, sed ita perire optatur, ut male sit. Humana enim anima seu angelicus spiritus, ita immortalis est, ut mori possit, ita mortalis, ut mori non possit. Nam beate uiuere, siue per uitium, siue per supplicium perdit. Essentialiter autem uiuere, neq; per uitiũ, neq; per supplitiũ, amittit. A qualitate enim uiuẽdi deficit, B sed omnimodo subsistendi interitũ nec moriens sentit. Vt ergo breuiter dixerim, & immortaliter mortalis est, & mortaliter immortalis. Apoc.10 Psal.77

Quòd antiquus hostis, dies interpretatur, qui promittens Eritis dij, quasi transfigurans se in angelum lucis, humano generi peccatum tentando persuasit. Cap. VIII

DVm igitur dies ut pereat optatur, & paulò pòst inuoluẽdus amaritudine dicitur, quem credamus quòd uir sanctus diei nomine exprimere uoluit, nisi apostatam spiritum, qui in uiuendi essentia etiam moriendo subsistit? quem perditio uitæ nõ subtrahit, quia in ęterno dolore positum, seruando mors immortalis extinguit. Qui iam à C beatitudinis gloria deiectus, adhuc optatur ut pereat, ut uidelicet retrusus dignis supplicijs, etiam tentandi licentiam ãmittat.

Quòd per diem dilectio peccati, per noctem uero cæcitas mentis, possit intelligi. Cap. IX

IS nimirum diem se exhibet, quia per prospera 8 incipit, sed in noctis tenebras semper desinit, quia ad aduersa perducit. Diem nanq; se ostendebat cùm diceret: In quacunq; die comederitis ex eo, aperiẽtur oculi uestri, & eritis sicut dij. Sed noctem intulit, cùm ad mortalitatis tenebras perduxit. Dies itaq; est illata promissio meliorum, sed nox est exhibita ipsa experientia calamitatũ. Antiquus hostis dies est, per naturam bene cõditus, sed nox est per meritũ ad tenebras delapsus. Dies D est, cùm pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelũ simulat, Paulo attestante qui ait: Ipse 2.Cor.11 enim satanas trãsfigurat se in angelum lucis. Sed nox est cùm mentes consentientium erroris tenebris obscurat. Vir ergo sanctus in dolore proprio causam totius humani generis deflẽs, & nihil speciale omnimodo in speciali uulnere cogitans, reducat ad animum originem culpæ, & considerationẽ iustitiæ, dolorẽ temperet pœnæ. Videat humanũ genus, unde & quò cecidit, & dicat: Pereat dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est, cõceptus est homo. Ac si apertè dicat: Pereat spes ab apostata angelo illata, qui diem se simulans ex promissione diuinitatis emicuit, sed noctem se exhibens, lucem nobis nostræ immortalitatis obscurauit. Pereat antiquus hostis, qui lucẽ promissionis ostendit, sed peccati tenebras contulit. Qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

quaſi diem ſe blandiendo innotuit, ſed uſq; ad te- A
nebrosam noctẽ ex impreſſa cordis cæcitate per-
duxit. Sequitur: Dies illa uertatur in tenebras.]
Quaſi lucet dies iſta mẽtibus hominum, cùm pra
uitatis eius perſuaſio proſpera creditur, & qualis
ſit intrinſecus, non uidetur. Sed cùm iniquitas il-
lius ſicut eſt agnoſcit̃, dies falſę promiſſionis qua
ſi quibuſdã ante iudicis noſtri oculos tenebris ob
ſcuratur, quia uidelicet, qualis eſt ex merito, talis
perſpicitur in blandimento. In tenebras ergo dies
uertitur, quãdo antiquus hoſtis qualis eſt fæuiẽs,
talis à nobis perſpicitur etiam ſub blandimentis
latens, ne fictis proſperitatibus quaſi ex diei lumi B
ne illudat, et ueris miſerijs ad peccati tenebras per
trahat. Sequitur: Non requirat eum Deus deſu
per, & non illuſtret lumine.] Omnipotens Deus
ſicut ex nihilo bona facere potuit, ita cùm uoluit
per incarnationis ſuæ myſterium, etiã perdita bo-
9 na reparauit. Duas uerò ad intelligendum ſe
creaturas fecerat, angelicã uidelicet & humanam.
utranq; uerò ſuperbia perculit, atq; ab ſtatu inge-
nitæ rectitudinis fregit. Sed una tegmẽ carnis ha-
buit, alia uerò nihil infirmũ de carne geſtauit. An-
gelus nãq; ſolummodo ſpiritus, homo uerò & ſpi
ritus eſt & caro. Miſertus ergo creator ut redime-
ret, illam ad ſe debuit reducere, quam in perpetra
tione culpæ, ex infirmitate aliquid cõſtat habuiſ-
ſe: et eo amplius debuit apoſtatã angelum repel- C
lere, quo cũ à perſiſtendi fortitudine corruit, nihil
infirmũ ex carne geſtauit. Vnde & rectè Pſalmiſ-
ta cũ miſertũ redemptorẽ hominibus diceret, i-
pſam quoq; cauſam miſericordię expreſſit, dicẽs:

*Quòd ideo miſertus eſt homini, quia cùm caro eſſet, ex in-
firmitate peccauit.* Caput X

Pſal. 77 ET memoratus eſt, quia caro ſunt. Ac ſi dice-
ret: Quo eorũ infirma uidit, eo diſtrictè cul-
pas punire noluit. Eſt adhuc aliud, quo & perdi-
tus homo reparari debuit, & ſuperbiens ſpiritus
reparari non poſſit. Quia nimirũ angelus ſua ma-
litia cecidit, hominẽ uerò aliena proſtrauit. Quia
ergo humanum genus ad lucem pœnitentiæ, re-
demptoris aduẽtu reducitur, apoſtata uerò ange- D
lus ad reſtaurationis lucem nulla ſpe ueniæ, nulla
conuerſionis emendatione, reuocatur, dicatur re-
ctè: Non requirat eum Deus deſuper, & nõ illu-
ſtret lumine.] Ac ſi apertè diceretur: Quia ipſe te-
nebras intulit, toleret ſine fine quod fecit, nec un-
quam lumẽ priſtini ſtatus recipiat: quia hoc etiam
non ſuaſus amiſit. Sequitur: Obſcurent eum
tenebræ & umbra mortis.] Per umbram mortis,
obliuio debet intelligi, quia ſicut mors interimit
uitam, ita obliuio extinguit memoriam. Quia er-
go apoſtata angelus æternæ obliuioni tradit̃, um
bra mortis obſcuratur. Dicatur igitur: Obſcurent
eum tenebræ & umbra mortis, id eſt, ſic eum erro
ris ſui cæcitas obruat, ut nequaq̃ ulterius ad lucẽ
10 pœnitentię per diuini reſpectus memoriam reſur
gat. Sequitur: Occupet eum caligo, & inuol-
uat̃ amarit̃dine.] Antiquus hoſtis nequitiæ ſuæ

uinculis aſtrictus, aliud eſt quod nunc patit̃, aliud
quod in fine patietur. Quia enim à lucis intimæ
ordine cecidit, nunc ſemetipſum intrinſecus erro
ris caligine confundit. Sed poſt hoc amaritudine
inuoluitur, quia ex merito ſpontaneę caliginis, ę-
terno gehennæ tormento cruciatur. Dicatur er-
go: Is qui ſerenitatem lucis intimæ perdidit, quid
eſt quod ante extremum ſupplicium tolerat? Oc-
cupet eum caligo. Subiungatur etiam quæ illum
pœna ſubſequẽs etiam ſine termino deuaſtat: In-
uoluatur amaritudine. Omne quippe quod inuo
lutum eſt, finem ſuum quaſi nuſquã indicat, quia
ſicut nõ oſtendit quo incipit, ita non detegit quo
deſiſtit. Inuolui ergo amaritudine antiquus hoſtis
dicitur, quia ſuperbiæ eius ſupplicia non ſolũ om
nimoda, ſed etiam infinita pręparantur. Quę uide
licet eius pœna tũc initiũ accipit, cũ diſtrictus ad
extremũ iudiciũ iudex uenit. Vnde bene ſubdit:

*Quid par annum, diem, menſemq; intelligatur, & quid item
ſit, annum domini placabilem prædicari.* Cap. XI

NOctem illam tenebroſus turbo poſſideat.]
Scriptũ quippe eſt: Deus manifeſtè ueniet, Pſal. 49
Deus noſter, & non ſilebit. Ignis in cõſpectu eius
ardebit, & in circuitu eius tempeſtas ualida. Tene
broſus ergo turbo hanc noctem poſſidet, quia a-
poſtatam ſpiritum à conſpectu diſtricti iudicis ad
æterna ſupplicia, pauenda illa tẽpeſtas rapit. Tur
bine ergo nox iſta poſſidet, quia ſuperba eius cę-
citas diſtricta animaduerſione percutitur. Sequi-
tur: Non computetur in diebus anni, nec nume-
retur in menſibus.] Annũ prædicationem ſuper-
næ gratiæ non inconuenienter accipimus, quia ſi
cut in anno cõgeſtis diebus tempus perficitur, ita
in ſuperna gratia uirtutũ multiplex uita comple-
tur. Poteſt per annũ etiam multitudo intelligi re-
demptorum, quia ſicut ex dierum multitudine an
nus ducitur, ita ex collectione bonorũ omnium
illa electorum innumerabilis uniuerſitas expleẽ.
Hunc nanq; annum perfectę multitudinis Eſaias
prædicat, dicens: Spiritus domini ſuper me, eo q Eſai. 61
unxerit me. Ad annunciandũ manſuetis miſit me,
ut mederer contritis corde, & prædicarem captí-
uis indulgentiam, & clauſis apertionem, ut prædi
carem annũ placabilem domini. Annus enim pla
cabilis domini prædicatur, cùm futura plebs fide-
lium, ueritatis lumine illuſtranda prędicit̃. Quid
uerò per dies, niſi ſingulæ quæq; electorum men-
tes, quid per menſes, niſi multiplicatæ eorum Ec-
cleſię, quæ unam catholicam faciunt, deſignatur?
Illa ergo nox nõ computetur in diebus anni, nec
numeretur in menſibus, quia antiquus hoſtis ſu-
perbiæ ſuæ tenebris preſſus, aduentum quidẽ re-
demptoris conſpicit, ſed nequaq̃ ad ueniã cũ ele-
ctis redit. Hinc enim ſcriptũ eſt: Nuſq̃ enim ange Heb. 2
los apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehẽdit.

*Quòd Chriſtus non angelus ſed homo factus eſt. Hoc enim
fieri debuit quod redemit.* Cap. XII

IDeirco nanq; redemptor noſter, non angelus,
ſed homo factus eſt, quia hoc proculdubio fie-
ri debuit quod redemit, ut & perditum angelum
non

non apprehendendo desereret, & hominem in se A
21 metipso apprehendendo repararet. Possunt etiam dies hi qui in interna luce permanent angelici spiritus, menses autem, eorum ordines & dignitates intelligi. Singuli enim quique spiritus quia lucent, dies sunt. Sed quia certis quibusdam dignitatibus distinguuntur, ut alij throni, alij dominationes, alij principatus, alij potestates sint, pro hac ipsa distributione agminum, menses uocantur. Sed quia antiquus hostis nequaquam ad meritum lucis, nequaquam ad ordinem supernorum agminum reducitur, nec in diebus anni, nec in mensibus numeratur. Sic quippe illum perpetratæ cæcitas superbiæ grauat, ut ultra ad illa claritatis intimę superna agmina nō redeat. Nequaquam iam stantibus B
lucis dignitatibus admiscetur, quia tenebrarū suarum meritò semper ad ima deprimitur. Qui quia ab illa patriæ cœlestis frequentia exors in perpetuū permanet, rectè adhuc subiungitur: Sit nox illa solitaria, nec laude digna.] Nox illa solitaria efficitur, quia distinctione perpetua à frequentia patriæ supernæ separatur. Quod tamen intelligi & aliter potest, ut uidelicet hominem quem sibi socium ad perditionem fecerat amittat, & solus cum suo corpore hostis pereat, dum multos quos destruxerat, redemptoris gratia reformat. Solitaria ergo nox efficitur, cùm sublatis eis qui electi sunt, solus hostis antiquus æternis gehennæ ignibus mancipatur. Bene autem dicitur: Nec laude digna.] Cùm enim humanum genus erro- C
ris tenebris pressum, deos lapides crederet, per hoc quòd idolis seruiebat, quid aliud quàm seductoris sui facta laudabat? Vnde per apostolū Pau
2.Cor.3 lum bene dicitur: Scimus quia nihil est idolū, sed quæ immolant gentes, dæmonijs immolant. Qui ergo idolorum uenerationi substrati sunt, quid aliud quàm noctis tenebras laudauerunt? Sed ecce iam cernimus quia nox illa non esse laude digna cognoscit, cùm iam à redempto humano genere, idolorum ueneratio reprobatur: & nox solitaria relinquitur, quia cum damnato apostata spiritu ad tormenta non itur. Sequitur: Maledicāt ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan.] In translatione ueteri ita non dicitur, sed maledicat eam qui maledixit diem, qui capturus est grandem cetum. Quibus uerbis aperte o- D
stenditur, quòd à sancto uiro in fine mundi uentura antichristi perditio præuidetur. Malignus nāq; spiritus qui per meritum nox est, diem se in mundi fine simulat, cùm se quasi Deum hominibus ostentat, cùm claritatē sibi diuinitatis fallaciter tribuit, et suprà omne se quod Deus uel dicit uel colitur, extollit. Noctem igitur maledicit, qui maledicit diem, quia ille nunc eius malitiam destruit, qui illustratione aduentus sui tunc etiam potentiā eius fortudinis extinguet. Vnde & bene subiungitur: Qui capturus est grandē cetū.] Huius enim ceti fortitudo in aquis capitur, quia antiqui hostis uersutia baptismi sacramēto superatur. Sed quod translatione ueteri de auctore omnium dicitur, hoc trāslatione hac, quę ad nos ex Hebręo est Arabicoq; sermone deriuata, de electis eius angelis memoratur. De his nanq; dicitur:

Quòd sancti angeli diabolo quòd diuinitatem homini promiserit exprobrēt, quorum potestati substratus, et ad probandum electos excitatur, & religatur ne extinguat infirmos. Cap. XIII

MAledicant ei qui maledicunt diei.] Diem se quippe iste superbiens spiritus ostentare etiam angelicis potestatibus uoluit, cùm se super cæteros quasi in potentia diuinitatis extollēs, tot post se ad interitū legiones traxit. Sed hi nimirum qui in auctore suo humili corde perstiterunt, cùm errori eius noctem inesse conspicerent, diem claritatis illius de semetipsis humilia sentiēdo calcauerunt: qui nūc nobis doli eius tenebras indicāt, & q̄m sit illius despiciēda ficta claritas, demōstrāt. Dicatur ergo de tenebrosa nocte, quæ humanæ infirmitatis oculos claudit: Maledicant ei qui maledicunt diei, id est, illi electi spiritus erroris eius tenebras damnandas denúncient, qui magnitudinem claritatis illius iam ab exordio fictam uidēt. Bene autem subditur: Qui parati sunt suscitare Leuiathan.] Leuiathan quippe interpretatus dicitur additamentum eorum. Quorum scilicet nisi hominum? Rectè autem additamentū eorum dicitur, quia postq̄m primam culpam mala suggestione intulit, hanc quotidie augere grauioribus persuasionibus non desistit. Vel certè per exprobrationem Leuiathan uocatus est, id est, additamentum hominum dictus. Eos nanq; in paradiso immortales reperit, sed diuinitatē immortalibus promittendo, quasi eis aliquid ultra q̄m erāt se addere spopondit. Sed dum blandè non habita se daturū perhibuit, callidè & habita subtraxit. Vnde & eū
Esa.27 dem Leuiathan ita propheta describit dicens: Super Leuiathan serpentē uectē, super Leuiathan serpentem tortuosum. Leuiathan quippe iste in eo quòd se addere homini spopōdit, tortuosis ad eum finibus irrepsit, quia dum falso impossibilia promisit, uerè & possibilia sustulit. Quęrēdum 12
uerò nobis est, cur qui serpentem dixerat, tortuosumq; illico subiungens, interposuit uectē: nisi fortè quod in serpētis tortitudine fluxa mollities, in uecte autem est duritiæ rigiditas. Vt ergo hunc et durum signaret & mollem, & uectem nominat et serpentē. Durus quippe est per malitiam, mollis per blandimēta. Vectis ergo dicitur, quia usq; ad necem percutit, serpēs autem, quia se per insidias molliter infundit, Sed hunc Leuiathā electi angelorum spiritus, nunc in puteo abyssi clausum premunt. Vnde scriptū est: Vidi angelum descenden Apoc.20
tem de cœlo, habentē clauem abyssi et catenā magnam in manu sua, & apprehēdit draconē serpentem antiquū, qui est diabolus & satanas, & ligauit eū per annos mille, & misit eum in abyssum. Quē tamen in mundi fine ad apertiora certamina reuocant, & totum contra nos in suis uiribus relaxant. Vnde illic rursum scriptū est: Cum cōpleti fuerint ibidem
mille anni, soluetur satanas. Ille enim apostata angelus qui ita conditus fuerat ut angelorū cæteris legionibus emineret, ita superbiendo succubuit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut nũc ſtantium angelorum ditioni ſubſtratus ſit, quatenus uel nunc ad utilitatẽ noſtram eis miniſtrãtibus religatus lateat, uel tunc ad probationẽ noſtrã eis relaxantibus totis ſe ſuis contra nos uiribus ſolutus exerceat. Quia igitur hi electi ſpiritus ſuperbum apoſtatam comprimunt, qui humiles hunc ſequi noluerunt, ipſiſq; adminiſtrãtibus diſponitur, ut ad intentionẽ aperti certaminis deſtruendus funditus quandoq; reuocetur, dicat̃ recte: Qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan. Quia tamen hoſtis callidus ad aperta bella necdum ſuſcitatus eſt, quomodo quorundam mentes noxia nunc latenter obſcuret, inſinuat. Sequitur:

Quòd hypocritæ qui quaſi ſtellæ in nocte uidentur, erroris ſui caligine ſæpe ita obſcurentur, ut etiam foris in actione confundantur. Cap. XIIII

23 OBtenebrentur ſtellæ caligine eius.] In ſcriptura ſacra ſtellarum nomine aliquãdo ſanctorum iuſtitia, quæ in huius uitæ tenebris lucet, aliquãdo uerò hypocritarum fictio demonſtrat̃, qui bona quæ faciunt ad percipiendas laudes hominibus oſtendunt. Si enim rectè uiuentes, ſtellæ
Phil.2 non eſſent, nequaq; Paulus diſcipulis diceret: In medio nationis prauæ & peruerſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in mũdo. Rurſum ſi inter eos qui recta agere uidentur, quidam de actione ſua retributionem fauoris humani non quęrerent, ne quaq; ſtellas Ioannes ruere à cœleſtibus uideret,
Apoc.12 dicẽs: Miſit draco caudam, & traxit tertiam partem ſtellarum. Draconis enim cauda ſtellarũ pars trahitur: quia extrema perſuaſione antichriſti qui dam qui uidentur lucere, rapientur. Stellas nanq; in terram trahere, eſt eos qui uidentur ſtudio uitæ cœleſtis inhærere, ex amore terrena iniquitate erroris inuoluere. Sunt nanq; nonnulli qui ante humanos oculos uelut magnis operibus lucent, ſed quia hęc ipſa opera à mundo corde non prodeũt, capti in occultis cogitationibus, noctis huius tenebris obſcurantur. Qui ſæpe ea quæ mundo corde non faciunt, etiam opera amittunt. Quia ergo nox prævalere permittitur, quando & inter bona opera cordis intentio minime mundatur, dicatur rectè: Obſcurentur ſtellæ caligine eius, id eſt, eos qui ante humanos oculos quaſi bonis operibus ſplendent, malitia antiqui hoſtis obſcurare prævaleat, & hoc quod ante humana iudicia ſumpſerãt, lumen laudis deponant. Caligine quippe noctis obſcurantur, cùm eorum uita aperto errore confunditur, ut nimirum tales etiam foris in actione appareãt, quales apud ſemetipſos intus diuino parêre iudicio non formidãt. Sequitur: Expectet lucem & non uideat, nec ortum ſurgentis auroræ.

14 In Euangelio ueritas dicit: Ego ſum lux mundi.
Ioan.8 Sicut autem idem redemptor noſter una perſona eſt cum congregatione bonorum, ipſe nanq; caput eſt corporis, et nos huius capitis corpus: ita antiquus hoſtis una perſona eſt cũ cuncta collectione reproborũ, quia ipſe eis ad iniquitatẽ quaſi ca-
al.peruerſa put præeminet, illi autẽ dum ad* perſuaſa deſeruiunt, uelut ſubiunctum capiti corpus inhærent. Quod ergo de hac nocte, id eſt, antiquo hoſte dicitur, dignũ eſt ut ad corpus eius, id eſt, ad iniquos quoſq; deriuetur. Quia igitur redemptor noſter humani generis lux eſt, quid eſt quod de hac nocte dicitur: Expectet lucẽ & non uideat: niſi quòd ſunt nonnulli qui fidem quam operibus deſtruũt, tenere ſe ſermonibus oſtendunt? De quibus per Paulum dicitur: Qui cõfitentur ſe noſſe Deum, a- Tit.1
ctis autem negant. Hi nimirũ aut praua ſunt quæ faciunt, aut recta opera non recto corde ſectãtur. Non enim de ſuis operibus retributiones perpetuas, ſed tranſitorios fauores quærunt, & tamen quia quaſi ſanctos laudari ſe audiunt, eſſe ſe ueraciter ſanctos arbitrant̃, & quanto ſe ex multorum æſtimatione irreprehenſibiles putant, tanto diem diſtricti iudicij ſecurius expectant. De quibus be
Amos5 ne per prophetã dicitur: Væ deſiderantibus diem domini. Quibus beatus Iob, debitam ſententiam profert, prædicentis ſtudio, non optantis uoto dicens: Expectet lucẽ, & non uideat.] Nox quippe illa, ille uidelicet tenebroſus hoſtis, in mẽbris ſuis lucem expectat, & nõ uidebit: quia uel hi qui fidem ſine operibus retinent, cum pro eadem fide in extremo iudicio ſaluari ſe poſſe confidunt, ſpes eorum fruſtrabitur, quia hanc male uiuẽdo demoliti ſunt, quã confitendo tenuerunt. uel hi qui pro humana laude in bona actione ſe exhibent, incaſſum à ueniẽte iudice retributionẽ bonorũ operũ ſperant, quia dum hęc in oſtentationẽ faciunt laudis, iam præmium ab humano ore receperunt, ue-
Matth.6 ritate atteſtante, quæ ait: Amen dico uobis, receperũt mercedem ſuam. Vbi & bene ſubiungitur:

Nec ortum ſurgentis auroræ.] Aurora quippe 15
Eccleſia dicitur, quæ à peccatorũ ſuorũ tenebris ad lucem iuſtitiæ permutatur. Vnde & hanc ſponſus in Canticorũ cantico miratur, dicens: Quæ eſt Cant.6
iſta quę progredit̃ quaſi aurora conſurgens? Quaſi aurora quippe electorũ ſurgit Eccleſia, quæ prauitatis priſtinæ tenebras deſerit, & ſeſe in nouæ luminis fulgorem cõuertit. In illa igitur luce quæ in diſtricti iudicis aduentu monſtratur, corpus damnati hoſtis ortum ſurgentis auroręnõ uidet: quia cùm diſtrictus iudex ad retributionẽ uenerit, iniquus quiſq; ſuorũ caligine meritorũ preſſus, quanta claritate ſancta Eccleſia in intimũ lumẽ cordis ſurgat, ignorat. Tunc nanq; electorũ mens in altũ rapitur, ut diuinitatis radijs illuſtretur, & quo eius reſpectu perfunditur, eo ultra ſe gratia coruſcante ſubleuatur. Tunc ſancta Eccleſia plena aurora fit, cùm mortalitatis atq; ignorantiæ ſuæ tenebras funditus amittit. In iudicio ergo adhuc aurora eſt, ſed in regno dies, quia etſi iam cum reſtauratione corporũ uidere lumen in iudicio inchoat, eius tamen uiſum plenius in regno conſummat. Ortus itaq; auroræ, eſt exordium clareſcentis Eccleſiæ, quem uidere nequeunt reprobi, quia à conſpectu diſtricti iudicis malorũ ſuorum pondere preſſi ad tenebras pertrahuntur. Vnde recte per prophetã dicitur: Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Hinc eſt quod de hac aurora per Pſalmũ dicitur: Abſcondes eos in abſcondito uultus tui, à cõtur- Pſal.30
batione hominũ. Electus enim quiſq; in iudicio

per

per internum uisum in uultu diuinitatis abscondi tur, dum reproborū foris cæcitas districta animad uersione iustitiæ repulsa turbatur. Quod etiā non inconuenienter ad præsens accipimus, si simulato rum corda subtilius indagamus. Arrogātes nanq; & hypocritæ bonorum facta exterius aspiciunt, eosq; in factis suis laudari ab hominib. agnoscūt, eorumq; celebre nomē miratur, & quòd pro bene gestis laudes suscipiunt uident, sed quanto stu dio easdem laudes fugiant, non uident. Aperta eo rum opera considerant, sed quòd sola spe intima hæc operentur, ignorāt. Qui enim uera luce iustitiæ clari sunt, prius à tenebris internæ intentionis immutantur, ut obscuritatem intus terrenæ appe titionis plenè deserant, & corda sua ad supernæ lu cis desideria perfectè cōuertant, ne cùm alijs ap parent lucidi, sibimetipsis sint obscuri. Arrogātes ergo quia bonorum facta considerant, corda non pensant, imitantur unde laudari foris ualeant, nō unde intus ad iustitiæ lumen surgant: & quasi or tum surgentis auroræ uidere nesciunt, quia inten tionem religiosæ mentis considerare contemnūt.

16 Potest etiam sanctus uir gratia prophetici spiri tus plenus, Iudææ perfidiam redemptore uenien te cōspicere, eiusq; cęcitatis damna per uerba hęc quasi ex optātis qualitate prophetare, ut dicat: Ex pectet lucem, & non uideat, nec ortum surgentis auroræ. Iudęa quippe lucem expectauit, & nō uidit: quia humani generis redemptorē uenturum quidem prophetando sustinuit, sed uenientē mi nime cognouit, & quos ad spē aperuit mētis ocu los, ad præsentiam lucis clausit. Quæ & surgentis auroræ ortum non uidit, quia infirma illa sanctæ Ecclesiæ primordia uenerari contempsit: dumq; hanc labefactari suorum * mortibus credidit, ad quæ fortia perueniret, ignorauit. Sed quia de infi delibus loquens, iniqui capitis membra innotuit, ad ipsum rursum iniquorum caput uerba conuer tit, dicēs: Quia non cōclusit ostia uentris, qui por tauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.] Quod unicuiq; hominum uenter est matris, hoc uniuer so humano generi extitit habitatio illa summa pa radisi. Ex ipsa nanq; proles humani generis uelut ex uentre prodijt, & quasi ad incremēta corporis, sic ad augmēta propaginis foras emanauit. Ibi cō ceptio nostra coaluit, ubi origo hominum homo primus habitauit. Sed huius uentris ostia serpens aperuit, quia persuasione callida in corde homi nis mandatum cœleste dissoluit. Huius uentris o stia serpens aperuit, quia munita supernis monitis clausura mentis irrupit. Sanctus igitur uir in pœna quam tolerat, ad culpam mentis oculos reducat. Doleat hoc quod tenebrosa nox, id est antiqui ho stis obscura suggestio humanis mentibus intulit: doleat hoc quod suggestiōi callidæ humana mēs in sua deceptione cōsensit, & dicat: Quia non cō clusit ostia uētris, qui portauit me, nec abstulit ma la ab oculis meis. Nec moueat quòd non conclu sisse queritur, quem aperuisse paradisi ianuam de testatur. Non conclusit enim dicit, aperuit: & ma la non abstulit, irrogauit. Quasi enim auferret, si quiescere: & quasi clauderet, si ab irruptione ces saret. Pensat nanq; de quo loquitur, & perpendit quòd prauo spiritui quasi lucra nobis dedisse fue rat, si damna non intulisset. Sic nos de latronibus loquimur, quia captiuis suis donant uitam, si non abstulerint. Libet hæc ab inchoatione repetere, atq; ex eo quod in usu præsentis uitæ recognosci mus, moraliter retractare. Beatus Iob consideran, 71
rans, postq; à mentis statu succubuit, genus huma num, quanta in rebus prosperis fiducia subleuetur, uel quanta ex aduersis perturbatione frangatur, ad illum quē habere in paradiso potuit incom mutabilitatis statū, mente recurrit, & mortalitatis lapsum per prospera & aduersa uariantē, q; despi cabilem cerneret, maledicendo declarauit, dicēs:

Quid sit quòd Iob diē in qua natus est, perire optat, & no ctem in qua est conceptus: & cur homo in die dicatur nasci, in nocte uerò concipi. Caput XV

PEreat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo.] Quasi dies quædam est, cùm mūdi huius prosperitas arridet. Sed dies iste in noctem desinit, quia sæpe tempo ralis prosperitas ad tribulationis tenebras perdu cit. Hūc prosperitatis diem propheta despexerat, cùm dicebat: Diē hominis non concupiui, tu scis. Hier. 17
Hanc tribulationis noctem postremo incarnatio nis suę tempore passurum se dominus nunciabat, cùm per Psalmistā quasi ex præterito diceret: Vs- Psal. 15
que ad noctem increpuerūt me renes mei. Potest autem per diem, peccati delectatio, per noctē ue rò cæcitas mentis intelligi, per quam se homo pa titur in culpę perpetratione prosterni. Optat igi tur perire diem, ut omne quod blandiri culpa cer nitur, uigore iustitię interueniēte destruatur. O ptat etiam perire noctem, ut quod cæcata mens etiam per consensum perpetrat, animaduersione pœnitentiæ extinguat. Sed quærēdum nobis est, cur in die homo natus dicitur, in nocte cōceptus? Scriptura sacra tribus modis hominem appellat, scilicet aliquando per naturam, aliquādo per cul pam, aliquando per infirmitatem. Homo quippe per naturam dicitur, sicut scriptū est: Faciamus ho Gen. 1
minem ad imaginē & similitudinē nostrā. Homo per culpam, sicut scriptū est: Ego dixi, dij estis, & Psal. 81
filij excelsi omnes, uos autem sicut homines mo riemini. Ac si apertè dicat: Sicut delinquentes obi bitis. Vnde & apostolus Paulus ait: Cùm sit inter 2. Cor. 3
uos zelus & cōtentio, nónne carnales estis, & se cundum hominem ambulatis? Ac si apertè dicat: Qui discordes mentes ducitis, nónne adhuc ex re prehensibili humanitate peccatis? Homo per in firmitatem dicitur, sicut scriptum est: Maledictus Hier. 17
homo qui spem suā ponit in homine. Ac si apertè diceret, in infirmitate. Homo ergo in die nascitur, sed in nocte concipitur, quia nequaq; ad delecta tionē peccati rapit, nisi prius per uolūtarias men tis tenebras infirmetur. Antea enim cęcus in men te fit, & postmodum se reprobæ delectationi sub sternit. Dicat ergo: Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictū est, cōceptus est homo, id est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pereat delectatio quæ in culpam hominẽ rapuit, pereat incauta mẽtis infirmitas, quæ eum uſq; ad tenebras praui conſenſus excęcauit. Homo enim dum blandimenta delectationis cautè non perſpicit, etiam in noctem nequiſſimæ perpetrationis ruit. Solerter ergo uigilandũ eſt, ut cùm blandiri culpa inchoat, ad quantũ interitũ mens traharur, agnoſcat. Vnde & aptè ſubditur: Dies illa uertatur in tenebras.] Dies quippe in tenebras uertit, cùm culpa in ipſo delectationis exordio ad quem perditionis finẽ rapiat, uidetur. In tenebras ergo diem uertimus, cũ noſmetipſos diſtrictè punientes, ipſa delectationis prauæ blandimenta per diſtricta pœnitentiæ lamẽta cruciamus, & cùm flendo inſequimur, quicquid in corde taciti ex delectatione peccamus. Quia enim fidelis quiſq; cogitationes in iudicio exquiri ſubtiliter non ignorat,
Rom.2 Paulo atteſtãte, qui ait: Inter ſe inuicẽ cogitationũ accuſantiũ aut etiã defendẽtiũ, ſemetipſum introrſus diſcutiens, ante iudicũ uehemẽter examinat, ut diſtrictus iudex eo iam tranquillus ueniat, quò reatũ ſuum quem diſcutere appetit, iam pro culpa punitum cernit. Vnde & rectè ſubiungitur:

Quòd à nobis non requirat Deus quæ per pœnitentiam conſtat eſſe demiſſa. Cap. XVI

18 NOn requirat eum Deus deſuper.] Requirit deus quæ iudicãdo diſcutit, nõ requirit quę ignoſcendo in ſuo iam iudicio impunita derelinquit. Hic itaq; dies, id eſt, hæc peccati delectatio à domino nõ requiritur, ſi animaduerſione ſponta-
1.Cor.11 nea punitur, Paulo atteſtante qui ait: Si noſmetipſos dijudicaremus, nõ utiq; à domino iudicaremur. Deo ergo diem noſtrũ requirere, eſt contra mẽtem noſtram ſubtiliter in iudicio, omne quod de culpa gratulamur admiſſum indagare. In qua ſcilicet requiſitione, illum tunc ſeuerius percutit, quem ſibi nunc mollius peperciſſe deprehendit. Bene autem ſequitur: Et non illuſtret lumine.] In iudicio nanq; dominus apparens, omne quod tunc redarguit, lumine illuſtrat. Quaſi enim ſub quadã obſcuritate tegitur, quicquid tũc in memo-
Ephe.5 riã iudicis non reuocatur. Scriptũ quippe eſt: Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifeſtãtur. Quaſi quędã tenebrę peccata pœnitentiũ abſcon-
Pſal.31 duntur, de quib. per prophetã dicitur. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata. Quia ergo omne quod tegit, uelut in tenebris occultatur, in die extremi iudicij non illuſtratur lumine, quod nõ diſcutitur ultione. Actus nanq; noſtros, quos tũc iuſtè punire noluerit, ipſa ſibi aliquo modo ſciẽs diuina miſericordia abſcõdit. In lumine uerò oſtendit, quicquid tunc in conſpectu omniũ demonſtratur. Hic ergo dies uertatur in tenebras, ut uidelicet omne quod delinquimus, nos per pœnitentiã feriamus. Hunc diem dominus non requirat, & lumine non illuſtret, ut ſcilicet nobis culpã noſtrã ferientibus, ipſe hanc extremi iudicij animaduerſione non increpet. Ipſe autẽ iudex uenturus eſt, qui cuncta penetret, cuncta perſtringat. Qui quia ubiq; eſt, locus quo fu-
19 giatur, non eſt. Sed quia correctionis noſtrę flętibus placatur, ſolus ab illo locũ fugæ inuenit, qui poſt perpetratam culpam nunc ſe in pœnitentia abſcondit. Vnde & aptè adhuc de hoc delectationis die ſubiungitur:

Quòd carnalis delectationis diem tenebræ fletuum, et pœnitentiæ lamẽta, et recordatio mortis obſcurent. Cap. XVII

OBſcurent eum tenebræ & umbra mortis.] Diem profecto tenebrę obſcurant, quãdo delectationẽ mentis inflicta pœnitentiæ lamenta tranſuerberant. Poſſunt etiã per tenebras occulta iudicia deſignari. In luce nanq; quod uidemus agnoſcimus, in tenebris uerò aut omnino nihil cernimus, aut incerto uiſu caligamus. Occulta nanq; iudicia quaſi quædam ante noſtros oculos tenebræ ſunt, quia perſcrutari nequaq; poſſunt. Vnde & de deo ſcriptũ eſt: Poſuit tenebras latibulũ ſuũ. Et quia abſolui non meremur agnoſcimus, ſed præueniẽte nos diuina gratia per eius iudicia occulta liberamur. Diẽ igit tenebræ obſcurãt, cũ flendũ noſtræ delectationis gaudiũ, ab illo iuſtæ animaduerſionis radio, inſcrutabilia eius iudicia miſericorditer occultant. Vnde & aptè ſubiungitur: Et umbra mortis.] In ſcriptura eñ ſacra umbra mortis aliquãdo obliuio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Vmbra enim mortis, obliuio mẽtis accipit, quia, ut & ſuperius diximus, ſicut mors hoc quod interficit, agit ut non ſit in uita, ita & obliuio hoc quod intercipit, agit ut non ſit in memoria. Vnde & rectè quia Ioãnes Hebręorũ populo eum cuius obliti fuerãt Deum prædicare ueniebat, per Zachariã dicit: Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedẽt. In umbra enim mortis ſedere, eſt à diuini amoris notitia in obliuiõe lateſcere. Vmbra mortis imitatio antiqui hoſtis accipit. Ipſe eñ quia mortẽ intulit, mors uocatur: Ioanne atteſtante, qui ait: Et nomen illi mors. Per umbrã igit mortis, eius imitatio deſignat, quia ſicut umbra iuxta qualitatẽ corporis ducitur, ita actiones iniquorũ de ſpecie imitationis eius exprimunt. Vnde & rectè Eſaias cùm gentiles populos ab antiqui hoſtis cerneret imitatiõe defeciſſe, eoſq; ad ueri ſolis ortum reſurgere, quæ certò futura conſiderat, quaſi ex præteritis narrat, dicẽs: Sedentibus in tenebris & umbra mortis, lux orta eſt eis. Vmbra eñ mortis, mors carnis accipitur: quia ſicut uera mors eſt, qua anima ſeparat adeo, ita umbra mortis eſt, qua caro ſeparat ab anima. Vnde rectè uoce martyrũ per prophetã dicitur: Humiliaſti nos in loco afflictionis, & operuit nos umbra mortis. Quos enim conſtat nõ ſpiritu, ſed ſola carne mori, nequaquã ſe uera morte, ſed umbra mortis dicunt operiri. Quid eſt ergo q̃ beatus Iob, ad obſcurandũ diem prauæ delectationis, poſtulat umbrã mortis, niſi q̃ ad delẽda peccata ante dei oculos, dei & hominum mediatorẽ requirit, qui ſolã pro nobis mortem carnis ſuſciperet, & ueram mortẽ delinquentiũ per umbrã ſuæ mortis deleret? Ad nos quippe uenit, qui in morte ſpiritus carniſq; tenebamur? unã ad nos ſuã mortẽ detulit, et duas noſtras quas

reperit

repetit soluit. Si enim ipse utramq; reciperet, nos à nulla liberaret. Sed unam misericorditer accepit & iuste utramq; damnauit. Simplam suam duplæ nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Vnde & non immeritò uno die in sepulchro & duabus noctibus iacuit, quia uidelicet lucem suæ simplæ mortis, tenebris duplæ nostræ mortis adiunxit. Qui ergo solam pro nobis mortem carnis suscepit, umbram mortis pertulit, & à Dei oculis culpam quam fecimus abscondit. Dicatur igitur, rectè: Obscurent eum tenebræ & umbra mortis. Ac si apertè diceretur: Ille ueniat, qui ut à morte carnis & spiritus debitores eripiat, mortem car-
21 nis non debens soluat. Sed quia nullum peccatum dominus inultũ relaxat: aut enim nos hoc flendo insequimur, aut ipse iudicando refutat, re stat ut ad emendationem suam semper mens soler ter inuigilet. In quo ergo sibi quisq; misericorditer subueniri desiderat, hoc necesse est ut confitẽs tergat. Vnde & apertè subiungitur: Occupet eum caligo.] Quia enim caligine oculus confunditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confusio, caligo nominatur. Nam sicut caligo nebulosa congerie obscurat diem, ita confusio perturbatis cogitationibus obnubilat mentem. De qua per
Eccle.4 quendam dicitur: Est confusio adducẽs gloriam. Cùm enim ad mentem male gesta pœnitendo reducimus, graui mox mœrore confundimur. Perstrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deuastat, in ærumnam mens uertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur. Hæc nanq; caligo confusionis eorum mentem sa lubriter oppresserat, quibus Apostolus dicebat:
om.6 Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Hunc ergo peccati diem caligo occupet, id est, blandimentum nequitiæ, afflictio pœnitentiæ digno mœrore perturbet. Vnde & apte subiungitur: Inuoluatur amaritudine.] Dies enim amaritudine inuoluitur, cùm ad cognitionem mente redeunte, peccati blandimenta cruciatus pœnitentiæ sequitur. Diem amaritudine inuoluimus, cùm praue delectationis gaudiũ, quę supplicia sequantur aspicimus, & asperis hoc fletibus circumdamus. quia enim hoc quod inuoluitur, ex latere omnis partis operitur, inuolui dies
D amaritudine optatur, quatenus quæ mala incorrectis imminent, ex omni parte quisq; conspiciat, & uoluptatis suæ lasciuiam tristitiæ lamentis tergat. Sed si diem, quam peccati delectationem diximus, tot impeti precibus audiuimus, ut uidelicet circumdantes fletus expiẽt, quicquid delectatus per negligentiam animus deliquit, quanta animaduersione pœnitentiæ huius diei nox ferienda est, uidelicet ipse iam consensus ad culpam? Sicut enim minoris culpæ est, cùm carnaliter mẽs in delectationem rapitur, sed tamen delectationi suæ per spiritum reluctatur: ita grauioris & plenę nequitiæ est, ad peccati illecebram non solum delectatione pertrahi, sed etiam consensu famulari. Tanto igitur arctiori manu pœnitentiæ mens à pollutione tergenda est, quãto se per consensum
A conspicit sordidius inquinatã. Vnde & aptè subiungitur: Noctem illam tenebrosus turbo possideat.] Quasi enim quidam turbo tempestatis, est cõcitatus spiritus mœroris. Nam dum peccatum quisq; quod fecit intelligit, dum prauitatis suæ nequitiam subtiliter pensat, mœrore mentem obnubilat, & quasi concusso serenæ lætitiæ aere, omnẽ in se tranquillitatẽ cordis pœnitẽtię turbine deuastat. Nisi enim recognoscẽrem se animum iste turbo contereret, nequaquam propheta dixisset: In Psal.
spiritu uehementi conteres naues Tharsis. Tharsis quippe exploratio gaudij dicitur. Sed cùm 22
uehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea explorationem reprehensibilis gaudij perturbat, ut nihil ei iam nisi flere libeat, nihil
B nisi quod se terrere possit attendat. Ponit nanq; ante oculos illinc districtionem iustitiæ, hinc meritum culpæ, conspicit quo supplicio digna sit, si parcentis pietas desit, quæ per lamenta præsentia ab æterna eruere pœna cõsueuit. Spiritus ergo uehemens Tharsis naues conterit, cùm uis compunctionis ualida mentes nostras huic mundo, quasi mari deditas, salubri terrore cõfundit. Dicit ergo: Noctem illam tenebrosus turbo possideat, id est, perpetrationem culpæ, non blandimenta securæ quietis foueant, sed piè sæuiens amaritudo pœnitentię irrũpat. Sciendum uerò est, quia cùm peccata impunita relinquimus, à nocte possidemur: cùm uerò hæc animaduersione pœnitẽtiæ plectimus, nimirum nos nocti quam fecimus possidemus. Sed tunc peccatũ cordis sub iuris nostri possessionẽ reducitur, si cùm incipit reprimat. Vnde & diuina uoce Cain praua cogitanti dicitur: In fo Gen.4
ribus peccatum tuum aderit, sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. In foribus quippe peccatum adest, cùm in cogitationibus pulsat. Cuius appetitus subter est, eiq; homo dominatur, si cordis nequitia inspecta citius prematur, & priusquam ad duritiam crescat, reluctanti mẽti subigatur. Vt ergo delictum suum citius animus sentiat, & culpæ tyrannidem sub iure suo pœnitendo restringat, dicatur rectè: Noctem illam tenebrosus turbo possideat.] Ac si apertè dicatur: Ne captiua mẽs culpæ seruiat, culpam à pœnitentia liberam nõ relinquat. Et quia quod flendo insequimur, nequaquam nobis à uẽturo iudice hoc obijci certe speramus, bene subditur:

Quòd à uẽturo iudice nequaquam nobis ultra obijciatur, quod hic in nobis flendo insecuti sumus. Cap. XVIII

NOn computẽt in diebus anni, nec numerẽt in mensibus.] Illuminationis nostræ annus tunc perficit, quando apparẽte æterno iudice, sanctæ ecclesiæ peregrinationis suæ uita completur. Tunc laboris sui remunerationẽ recipit, cũ exploto hoc belli tempore ad patriam redit. unde bene per prophetam dicit: Benedices coronæ anni be Psal.64
nignitatis tuæ. Quasi enim corona anni benedicitur, cùm finito laboris tẽpore uirtutum remuneratio confertur. Dies uerò huius anni sunt singulę quęq; uirtutes: mẽses aũt multiplicia facta uirtutũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed ecce cùm per fiduciam mens erigitur, ut ſperet quod ueniente iudice de uirtutibus remuneretur, occurrunt eius memoriæ etiam mala quę geſſit, & ualde formidat ne diſtrictus iudex qui uenit ut uirtutes remuneret, etiam ea quæ illicitè geſta ſunt examinans ſubtiliter penſet, ne cùm annum complet, etiam noctem numeret. Dicat itaq; de hac nocte: Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mẽſibus.] Ac ſi diſtrictum iudicem exoret, dicens: Cum expleto ſanctæ Eccleſiæ tempore extremo te examini manifeſtas, ſic dona quę contuliſti remunera, ut mala quæ cõmiſimus non requiras. Si enim nox illa in diebus anni computatur, omne quod egimus, ex prauitatis noſtrę æſtimatione confunditur. Et dies uirtutum iam nõ lucent, ſi hos in conſpectu tuo annumerata noſtræ noctis tenebroſa confuſio obſcuret. Sed ſi de nocte noſtra moueri tunc inquiſitionem nolumus, magnopere nunc curandum eſt, ut nos in eius diſcuſſione uigilemus, ne quælibet nobis culpa impunita remaneat, ne mens peruerſa quæ fecit, defendere audeat, & defendendo nequitiæ nequitiam adiungat. Vnde & bene ſubditur:

23

Quòd non relinquit peccatum ſolum, ſed congeminat qui quod male agit defendit, & quòd à radice Adam ramus iſte erroris hucuſq; in genere humano pullulat. Cap. XIX

Sit nox illa ſolitaria, nec laude digna.] Sunt nõ nulli qui nõ ſolum nequaquam deflent quod faciunt, ſed etiam laudare & defendere non deſinunt. Et nimirum dum defenditur, culpa gemina tur. Contra quod rectè per quendam dicitur: Peccaſti, non adijcias iterum. Peccatum quippe peccato adijcit, qui malè geſta etiam defendit, & noctem illam ſolitariam non relinquit, qui culpę ſuę tenebris etiam patrocinia defenſionis adiungit. Hinc eſt quod primus homo de erroris ſui nocte requiſitus, eandem noctem eſſe ſolitariam noluit, quia dum requiſitione ad pœnitentiã uocaretur, ei adminicula excuſationis adiunxit, dicens: Mulier quam dediſti mihi ſociã, dedit mihi de ligno, & comedi: ſcilicet exceſſus ſui uitium in autorem latenter intorquens, ac ſi diceret: Tu occaſionem delinquẽdi præbuiſti, qui mulierem dediſti. Hinc eſt quod huius erroris ramus in humano genere ex illa nunc uſq; radice protrahitur, ut quod male agitur, adhuc etiam defendatur. Dicatur ergo: Sit nox illa ſolitaria, nec laude digna. Ac ſi apertè exoret, dicens: Culpa quam fecimus, ſola remaneat, ne dum laudatur & defenditur, in conſpectu nos noſtri iudicis multiplicius adſtringat. Peccare quidem non debuimus, ſed utinam alia non iungentes, uel ea quæ fecimus, ſola deſeramus. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia ille culpam ſuam ueraciter inſequitur, qui iam ad amorem præſentis ſeculi nullo appetitu proſperitatis inſtigatur, qui huius mundi blandimẽta quàm ſint fraudulenta conſiderat, fauoresq; eius quaſi quaſdam perſecutiones penſat. Vnde & bene ſubditur:

Eccl.12

Gen.3

Quid ſit quod dicitur, Maledicãt ei, qui maledicunt diei, et quod illi tranſactas culpas uerè puniunt, qui ſeductoris inſidias in ipſa ſuggeſtione deprehendunt. Caput XX

Maledicant ei qui maledicunt diei.] Ac ſi apertè dicat: Illi huius noctis tenebras uerè pœnitẽdo feriant, qui iam lucem proſperitatis ſeculi deſpicientes calcãt. Si enim diem lętitiam delectationis accipimus, rectè de hac nocte dicitur: Maledicãt ei qui maledicunt diei. quia nimirũ illi ueraciter mala trãſacta per animaduerſionẽ pœnitentiæ corrigunt, qui iam ad bona fallentia, nulla delectatione rapiunt. Nã quos adhuc noxia alia delectãt, falſum eſt quod cernit, quia perpetrata alia deplorant. Si aũt, ut ſupra dictũ eſt, noctẽ, ſuggeſtionẽ callidã antiqui hoſtis accipimus, illi maledicere nocti intelligendi ſunt, qui diei maledicũt, quia ſcilicet illi trãſactas culpas uerè puniũt, qui maligni ſeductoris inſidias in ipſa ſuggeſtiõe blanda deprehendunt. Bene autem ſubditur:

Quòd diabolum contra ſe ſuſcitant, qui ea quæ mundi ſunt, mente contemnunt, & ea quæ Dei ſunt, plena intentione deſiderant. Cap. XXI

Qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.] Omnes enim qui ea quæ mundi ſunt, mente calcãt, & ea quæ Dei ſunt, plena intẽtione deſiderãt, Leuiathan contra ſe ſuſcitant, quia eius malitiam inſtigatione ſuæ conuerſationis inflammant. Nam qui eius uoluntati ſubiecti ſunt, quaſi quieto abillo iure poſſidentur, & ſuperbus eorum rex quaſi quadam ſecuritate perfruitur, dum eorum cordibus inconcuſſa poteſtate dominatur. Sed cùm uniuſcuiuſq; ſpiritus ad cõditoris ſui deſideriũ recaleſcit, cùm torporẽ negligẽtiæ deſerit, & frigus inſenſibilitatis priſtinæ igne ſancti amoris accẽdit, cũ libertatis ingenitæ meminit, & teneri ab hoſte ſeruus erubeſcit: quia idẽ hoſtis ſe cõſiderat deſpici, quia uias Dei uidet apprehẽdi, dolet cõtra ſe captum reniti, & mox zelo accendit, mox ad certamen mouetur, mox ad tẽtationes innumeras contra rebellantẽ mentem ſe excitat, atq; in omni arte lacerationis inſtigat, ut tentationũ iacula intorquẽdo cõfodiat cor, quod dudũ quieto iure poſſidebat. Quaſi dormiebat quippe, dũ ſopitus in prauo corde quieſceret: ſed excitatur in prouocatione certaminis, cùm ius amiſerit peruerſæ dominationis. Huic ergo nocti maledicant, qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan, id eſt hi ſe cõtra peccatum fortiter in iudicio diſtrictionis erigant, qui in ſuis tentationibus excitare antiquũ aduerſarium nõ formidãt. Scriptũ namq; eſt: Fili accedẽs ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animã tuã ad tẽtationẽ. Quiſquis enim accingi in diuino ſermone properat, quid aliud q; ſe cõtra antiqui aduerſarij certamẽ parat, ut liber in certamine ictus ſuſcipiat, qui quietus ſub tyrãno in captiuitate ſeruiebat? Sed in eo ipſo q; mens contra hoſtem accingit, q; alia uitia ſubigit, alijs reluctat, alij quando de culpa aliquid, quod tamen non ualde noceat, remanere permittitur. Et ſæpe mens quæ aduerſa multa & fortia ſuperat, unum in ſe & fortaſſe

Eccl.

rasse minimum, quamuis magna intentione inuigilet, nõ expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur, ne ex omni parte uirtutibus splendens, in elatione subleuetur, ut dum in se paruum quid reprehensibile uidet, & tamen hoc subigere non ualet, nequaquam sibi sed authori uictoriam tribuat in his quæ subigere fortiter ualet. Vnde & bene subiungitur:

Quòd sancti nolentes aliquas peccati reliquias trahant, & quòd ad erudiendum Israelem tributarius in medio Ephraim relinquatur Chananæus. Cap. XXII

OBtenebrentur stellæ caligine eius.] Stellæ quippe huius noctis caligine obtenebrantur, quando & hi qui magnis iam uirtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid renitentes sustinent, ut etiam magna uitæ claritate luceãt, & tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahãt. Quod ad hoc, sicut dictũ est, agitur, ut mens proficiens ad uirtutem iustitiæ, sua melius infirmitate roboret, & inde uerius in bonis luceat, unde eam etiam nolentem, parua reprehensibilia humiliter obscurant. Vnde & bene cum Israelitico populo præcepta repromissionis terra partiret, Ephraim, tribui Chananæus gentilis populus non occisus, Iosue 16 sed factus tributarius dicit, sicut scriptũ est: Habitauit Chananæus in medio Ephraim tributarius. Quid enim Chananæus, gentilis ui delicet populus, nisi uitium significat? Sit sæpe magnis uirtutibus terram promissionis ingredimur, quia spe in- 25 tima de æternitate roboramur. Sed dum inter C acta sublimia, uitia quædam parua retinemus, qua si Chananæum uiuere in terra nostra cõcedimus. qui tamẽ nobis tributarius efficit, quia hoc ipsum uitium quod subigere non possumus, ad usum nostræ utilitatis humiliter retorquemus, ut eo de se mens & in summis uilia sentiat, quo suis uirib. etiã parua quæ appetit non expugnat. Vnde & bene Iud. 3 rursum scriptum est: Hæ sunt gẽtes quas dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelẽ. Ad hoc nanq; quædam minima uitia nostra retinẽtur, ut sese nostra intentio sollicitam in certamine semper exerceat, & eo de uictoria nõ superbiat, quo uiuere in se hostes cõspicit, à quibus adhuc uinci formidat. Israel ergo reseruatis gentibus eruditur, quando in quibusdam minimis uitijs elatio uirtutis nostræ D comprimit, & in paruis sibi resistentibus discit, q ex se maiora non subigit. Hoc tamẽ quod dicitur: Obtenebrent stellæ caligine eius, intelligi & aliter potest. Nox quippe illa, cõsensus uidelicet ad culpam, quæ ad nos primi parẽtis est excessu propagata, mentis nostræ oculum tanta obscuritate perculit, ut omnis homo in huius uitæ exilio, cæcitatis suæ tenebris pressus, quãtalibet ui ad æternitatis lumẽ intẽderit, penetrare nõ possit. Post pœnã nanq; donati peccatores nascimur, atq; ad hãc uitã cũ mortis nostræ meritò uenimus, & cum ad supernę lucis radiũ aciẽ mẽtis erigimus, ipsa in firmitatis nostræ obscuritate caligamus. Et quidẽ multi in hac infirmitate carnis tãta uirtute roborati sunt, ut resplẽdere mũdo quasi stellę potuissent.

A Multi in tenebris uitę presentis, dum superiora de se exẽpla exhibẽt, astrorũ more nobis desuper lucent: sed quãtalibet coruscatione operis fulgeant, quãtolibet se igne cõpunctionis accẽdãt: nimirũ constat, quia dum corruptibili adhuc carne grauati sunt, æternũ lumẽ sicut est, uidere nequaq; possunt. dicat ergo: Obtenebrent stellę caligine eius: id est, etiã illi in cõtẽplatione sua, antiquæ noctis adhuc tenebras sentiant, de quibus nimirũ cõstat q humano generi in huius uitæ caligine uirtutũ suarũ iam radios expandãt: quia & si mẽte iam ad summa exiliũt, adhuc tamẽ in infimis primę culpę pondere grauant, Vnde fit ut et foris exẽpla lucis uelut astra præbeãt, sed tñ intus usq; ad fixę uisiõis B certitudinẽ pressi noctis caligine nõ ascẽdant. Sæpe aũt ita mẽs accendit, ut quãuis in carne sit posita, in Deũ tamen omni subiugata carnali cogitatione rapiat: nec tamẽ Deũ sicut est cõspicit, quia hanc nimirũ, sicut dictũ est, in carne corruptibili pondus primę dãnationis premit. Sæpe etiã ita ut est, se absorberi desiderat, ut ęternã uitam, si possit fieri, sine interuẽtu corporeæ mortis attingat. Vnde apost. Paul. cũ ardenter internã lucẽ quęreret, sed tamẽ utcunq; exterioris mortis damna formidaret, ait: Quãdiu sumus in hoc habitaculo inge- 1. Cor. 5 miscim⁹ grauati, eo q nolum⁹ expoliari, sed superuestiri, ut absorbeat quod mortale est à uita. San 26 cti igit uiri uidere uerũ mane appetũt, &, si concedat, etiã cum corpore illud attingere lucis intimæ secretũ uolũt. Sed quãtolibet ardore intentionis exiliãt, adhuc antiqua nox aggrauat, & corruptibilis huius carnis oculos, quos hostis callidus ad cõcupiscentiã aperuit, iustus iudex à contuitu interni sui fulgoris premit. Vnde & bene subditur.

Quòd quantalibet uirtute sancti nunc fulgeant, resurrectionis tamen gloriam nondum intelligunt, quam expectant. Cap. XXIII

EXpectet lucẽ & nõ uideat, nec ortũ surgentis auroręq.] Quantalibet nanq; intẽtione adhuc peregrina mẽs satagat, uidere lucẽ æternã sic ut est nõ ualet, quia hãc ei dãnationis suę cæcitas abscondit. Ortus uero auroręq, est illa noua natiuitas resurrectionis, qua sancta ecclesia etiam carne suscitata oritur ad contemplandum lumen æterni tatis. Si enim ipsa carnis nostræ resurrectio quasi quædam natiuitas non esset, de ea ueritas non dixisset: In regeneratione cùm sederit filius hominis Matth. 19 in sede maiestatis suæ. Esse ergo hanc ortam uidit, quam regenerationem uocauit. Sed quantalibet uirtute electi nunc fulgeant, quæ erit illa nouę natiuitatis gloria, penetrare nequeũt, quia tunc cum carne ad contemplandum æternitatis lumẽ ascendunt. Vnde & Apostolus Paulus ait: Quod ocu- 1. Cor. 2 lus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Dicat ergo: Expectet lucẽ, & non uideat, nec ortum surgentis auroræ: quia spontaneo uitio tenebratæ nostra infirmitas, nisi prius per mortem pœnę suę debitum soluat, claritatem lucis internæ non penetrat. Sequitur:

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd iustitia exigit, ut ea inuiti patiamur, quæ ex arbitrio & sponte uolentes fecimus. Cap. XXIIII

QVia non cōclusit ostia uētris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.] Sicut & superius dictū est, nō conclusit, dicit aperuit, & non abstulit, irrogauit. Hæc itaq; nox, uidelicet culpa, ostia uentris aperuit, quia concepto ad peccatū homini desideria concupiscentiæ carnalis reserauit. Ostia quippe uentris, sunt desideria cōcupiscentiæ carnalis, de quibus per pro-
Esa.26 phetā dicitur: Intra in cubicula tua, & claude ostia tua. Cubicula quippe ingredimur, cū secreta mentis nostræ intramus. Ostia aūt claudimus, cùm desideria illicita coercemus. Hæc itaq; concupiscentiæ carnalis ostia dum cōsensus noster aperuit, ad innumera nos mala corruptionis pertraxit. Vnde etiā nūc sub mortalitatis pondere gemimus, quāuis ad hanc arbitrio nostro uenerimus, quia & iudicij sic iustitia exigit, ut quod sponte fecimus, inuiti toleremus. Sequitur: Quare non in uulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus uberibus?] absit nos credere, quod beatus Iob tanta spiritus scientia præditus, tanta interni iudicis attestatione laudatus, abortiuum se optet interijsse. Sed quia, sicut etiam per remunerationē cognoscit, intus habet testem suę fortitudinis, intus pensanda sunt eius pondera locutionis.

Quòd peccatum quatuor modis in corde, & quatuor consummatur in opere. Cap. XXV

27 QVatuor quippe modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde nanq; suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetrat. Fit enim suggestio per aduersariū, delectatio per carnē, consensus per spiritū, defensionis audacia per elationē. Culpa enim quæ terrere mētem debuit, extollit, & deijciendo eleuat, sed grauius eleuando supplantat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor ictibus fregit. Nam serpens suasit. Eua delectata est, Adam consensit, qui etiam requisitus, confiteri culpā per audaciā noluit. Hoc uerò in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suadet, quia occultus hostis mala cordibus hominum latēter suggerit. Eua delectata est, quia carnalis sensus ad uerba serpentis mox se delectationi substernit. Consensum uerò Adam mulieri præpositus præbuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus. Adam confiteri culpam noluit, quia uidelicet spiritus quo peccando à ueritate disiungitur, eo in ruinæ suę audacia nequius obdurat. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Prius namq; latens culpa agitur, post modum uerò etiam ante oculos hominū sine confusione reatus aperitur, dehinc & in consuetudinem ducitur, ad extremum uerò uel falsæ spei seductionibus, uel obstinatione miserę desperationis enutritur. Hos itaq; peccati modos, qui uel in corde latenter siunt, uel patēter opere perpetrantur, beatus Iob considerat; & humanum genus in quot peccatorum gradibus lapsum sit, deplorat, dicens: Quare non in uulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Prima enim uulua conceptionis, fuit lingua malæ suggestionis. Sed peccator in uulua moreretur, si moriturum se homo in ipsa suggestione cognosceret. Qui tamen ex utero egressus est, quia postquam in peccato eum suggerens lingua concepit, foras mox etiam delectatio rapuit. Post egressionem uerò exceptus est genibus, quia cùm ad delectationem carnis prodijt, nimirum culpam per consensionem spiritus, subiectis cunctis sensibus, quasi suppositis genibus consummauit. Sed genibus exceptus, etiā uberibus est lactatus. In consensu enim culpæ addictis spiritus sensibus, multa cassæ fiduciæ argumenta subsecuta sunt, quæ natam in peccato animam, uirulento lacte nutrierunt, & nea-spera mortis supplicia metueret, hanc blandis excusationibus fouerunt. Vnde & primus homo post culpam audacior extitit, dicens: Mulier
Ge. quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Qui quidem per timorem semetipsum absconsurus fugerat, sed tamen requisitus innotuit quantum etiam timens timebat. Quum enim ex peccato præsens pœna metuitur, & amissa Dei facies non amatur: timor ex tumore est, non ex humilitate, Superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit. Sed his, sicut dictum est, quatuor modis culpa ut in corde agitur, etiam opere perpetratur. Ait enim: Quare non in uulua mortuus sum? Vulua quippe peccantis, est hominis culpa latens, quæ occultè peccatorem concipit, & reatum suum adhuc in tenebris abscōdit. Egressus ex utero non statim perij? Auulua de utero exitur, cùm peccator quæ in occulto commiserit, hæc etiam in aperto committere non erubescit. Quasi enim ab occultationis suæ uulua processerant, de quibus propheta dicebat: Et peccatū
Esa. suum sicut Sodoma prędicauerunt, nec absconderunt. Quare exceptus genibus?] Quia nimirum peccator, cùm iam de iniquitate sua non confunditur, in iniquitate eadem, etiā adminiculis pessimæ consuetudinis roboratur. Quasi genibus peccator fouetur ut crescat, dum culpa cōsuetudinis firmatur ut uigeat. Cur lactatus uberibus?] Quia dum prodire culpa in usum cœperit, nimirum se uel falsa spe diuinæ misericordiæ, uel aperta miseria desperationis pascit, ut eo nequaquā ad correptionem redeat, quo uel factorem suum, pium sibi inordinatè simulat, uel hoc quod fecit, inordinatè formidat. Beatus igitē uir humani generis lapsus aspicit, & quibus præcipitijs mersum sit in foueam iniquitatis intendit, dicēs: Quare nō in uulua mortuus sum? id est, in ipsa occulta perpetratione peccati, cur à carnis uita mortificare me uoluit? Egressus ex utero nō statim perij? id est, postq; ad apertam iniquitatem exij, cur me tunc saltē perditum nō cognouij? Perisset quippe in suo iudicio, si

se

se perdidisse cognouisset. Quare exceptus genibus: id est etiam post apertā culpam, cur me adhuc in illa etiam consuetudo suscepit, ut ualentiorem ad nequitias redderet, & prauis me usibus sirmius foueret? Cur lactatus uberibus? id est postquam in culpæ consuetudinē ueni, cur me ad atrociorē nequitiā, uel falsæ spei fiducia, uel lactis miserę desperationis enutriuit? Cū enim culpa in usum uenerit, etiam animus etiam si appetat, debilius resistit: quia quot uicibus prauæ frequentationis astringitur, quasi tot uinculis ad mentem ligatur.

29 Vnde fit ut eneruis animus cùm solui non ualet, ad quædam se solatia falsæ consolationis inclinet, quatenus uenturum iudicem tantæ sibi misericordiæ spondeat, ut eos etiam quos arguendos inuenerit, penitus nō occidat. Cui rei hoc deterius accidit, quod ei multorū similium lingua consentit, cùm multi etiam malè gesta laudibus exaggerant. Vnde fit ut incessanter crescat culpa, fauoribus nutrita. Curari autē uulnus negligitur, quod dignū præmio laudis uidetur. Vnde bene per Salomonem dicitur: Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cùm uel perpetranda mala blandimentis inferūt, uel perpetrata fauoribus extollunt. An non lactatur, de quo per Psalm. dicitur: Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suę, & cū iniqua egerit iniquus benedicitur? Sciēdum quoq; est quod tres illi modi peccantium iuxta descensus sui ordinem facilius corriguntur, quartus uerò iste difficilius emendatur. Vnde & redemptor noster puellam in domo, iuuenē extra portam, in sepulcro autem Lazarū suscitauit. Adhuc quippe quasi mortuus iacet in domo, qui latet in peccato. Iam quasi extra portam educitur, cuius iniquitas usq; ad inuerecundiam publicæ perpetrationis aperit. Sepulturæ uerò agere premitur, qui in perpetratione nequitiæ etiā usu cōsuetudinis pressus grauat. Sed hos ad uitam miseratus reuocat, quia plerūq; diuina gratia nō solùm in occultis, sed etiā in apertis iniquitatibus mortuos, & mole prauæ cōsuetudinis pressos, respectus sui lumine illustrat. Quartum uerò mortuū redēptor noster nunciāte discipulo agnoscit, nec tamē suscitat, quia ualde difficile est, ut is quē post usum malæ consuetudinis etiā ad ultimū adulantiū linguæ excipiunt, à mētis suę morte reuocet. De quo & bene dicitur: Sine mortuos sepelire mortuos. Mortui em̄ mortuos sepeliunt, cùm peccatores peccatorem fauoribus premūt. Quid est enim aliud peccare q̄; occumbere, & sepelire q̄; abscondere? Sed qui peccantē laudibus prosequunt, extinctū sub uerborū suorum aggere abscōdunt. Erat aūt & Lazarus mortuus, sed tamē nō à mortuis sepultus. Fideles quippe mulieres illum obruerant, quæ & eius mortē uiuificatori nunciabāt. unde & protinus ad lucē redijt, quia cū in peccato animus moriť, citius ad uitā reducitur, si super hunc sollicitæ cogitationes uiuūt. Aliquando aūt, sicut & superius dictum est, falsa spes mentē non intercipit, sed hāc deterior desperatio configit, quę dum omnē spem ueniæ funditus interimit, erroris lactē animam uberius nutrit.

Primi hominis si non peccasset, qualis fuisse conditio. Cap. XXVI

COnsideret igiť sanctus uir post primā culpā quanta deterius homo mala cōmisit, postq̄ paradisum perdidit, usq; ad quāta huius exilij præ rupta descēdit, & dicat: Quare nō in uulua mortuus sim?] id est, cū serpētis suggestio peccatorē me cōciperet, tūc utinā quæ me mors sequeretur, agnouissem, ne usq; ad delectationē suggestio raperet, & morti arctius ligaret. Egressus ex utero nō statim periť? ae si dicat: Vtinam ad exteriorem delectationē exiēs, quod interiore lumine priuabar, agnouissem, & saltē in ipsa delectatione occumberē, ne per consensum mors acrius puniret. Cur exceptus genibus?] Ac si dicat: Vtinā minime me cōsensus subiectis prauitati sensibus excepisset, ne ipsa me consensio ad audaciā deterius raperet. Cur lactatus uberibus?] Ac si dicat: Vtinā blādiri saltē mihi post mala perpetrata noluissem, ne tanto me culpę nequius astringerē, quanto me in illa mollius fouerē. His itaq; reprehensionū suarum uocib. in parēte primo se peccasse redarguit. Sed si ad ærumnā huius exilij nequaq̄ homo peccādo descēderet, dicat qua perfrui quiete potuisset. Sequitur. Nunc enim dormiēs silerē, & somno meo requiescerē.] Ad hoc quippe in paradiso homo positus fuerat, ut si se ad cōditoris sui obediētiā uinculis charitatis astringeret, ad cœlestē angelorum patriā quandoq; sine carnis morte trāsiret. Sic nanq; est immortalis conditus, ut tamē si peccaret, & mori posset: & sic mortalis est cōditus, ut si nō peccaret, etiā nō mori posset: atq; ex merito liberi arbitrij beatitudinē illius regionis attingeret, in qua uel peccare uel mori nō posset. Vbi igitur post redēptionis tēpus, carnis morte interposita, electi transeūt, illuc proculdubio parētes primi si in cōditionis suę statu perstitissent, etiā sine morte corporū trāsferri potuissent. Dormiēs igitur sileret, & somno suo homo requiescceret, dum ad ęternæ requiē patriæ ductus, quasi secessum quendam à clamore hoc humanæ infirmitatis inueniret. Post peccatū namq; quasi clamans uigilat, qui contentionē carnis proprię repugnās portat. hoc quietis silentiū iā homo cōditus habuit: cùm contra hostē suū liberū uolūtatis arbitriū accepit. Cui qui sua sponte succubuit, mox de se quod cōtra se perstreperet, inuenit: mox in certamine infirmitatis tumultus reperit: & quāuis in pacis silētio ab autore fuerat cōditus, hosti tamē spōte substratus clamores de pugna tolerauit. Ipsa enim carnis suggestio quasi quidā clamor est contra quietē mentis, quā ante transgressionē homo non sensit: quia nimirū quod de infirmitate posset tolerare nō habuit. Postq̄ uerò se spōte hosti subdidit, astrictus culpæ suæ uinculis in quibusdam ei etiam nolens seruit, & clamores in mēte patitur, cùm caro spiritui reluctatur. An non clamores intrinsecus audiebat, qui prauæ contra se legis uerba tolerabat, dicens: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem Rom. 7

centē in legem peccati, quę eſt in membris meis? Contempletur ergo uir ſanctus in quanta cordis pace quieſceret, ſi ſerpētis uerba ſuſcipere homo noluiſſet, & dicat: Nunc eñ dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerē: id eſt, intra mentis ſecretum ad conditoris contemplationē ſecederē, niſi me extra me tentationū tumultibus cōſenſus primæ culpæ prodidiſſet. Huius aūt quietis gaudijs cū quibus etiā ſocijs perfrueretur, adiungit dicēs:

Quòd per reges & conſules ſanctos uelit angelos intelligi, cum quibus homo conueniſſet ab initio, niſi ipſe onus peccati uoluntariè ſumpſiſſet. Cap. XXVII

31 CVm regibus & conſulibus terræ.] Rebus inſenſibilibus diſcimus quid de ſenſibilibus atq; intelligibilibus ſentiamus. Terra nanq; aere fœcundatur, aer autem ex cœli qualitate diſponi B tur. Sic iumentis homines, hominibus angeli, archangeli uerò angelis præſunt. Nam quòd iumentis homines præſint, & uſu cernimus, & uerbis
Pſal. 8 Pſalmiſtæ docemur, qui ait: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues & boues uniuerſas, inſuper & pecora campi. Quia uerò hominibus angeli præ-
Dan. 10 ſint, per propheram teſtatur angelus dicens: Princeps regni Perſarum reſtitit mihi. Quod uerò angeli à ſuperiorum angelorū poteſtatibus diſpen-
Zach. 2 ſentur, Zacharias propheta perhibet, qui ait: Ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occurſum eius, & dixit ad eum: Curre & loquere ad puerum iſtum, dicens: Abſq; muro habitabitur Hieruſalem. Si enim in ipſis officijs ſanctorum ſpirituum nequa- C quam poteſtates ſummæ minimas diſponerent, nullo modo hoc ꝗd homini diceret angelus ab angelo cognouiſſet. Quia igitur cunctorum conditor omnia per ſemetipſum tenet, & tamen ad diſtinguendum pulchræ uniuerſitatis ordinem, alia alijs diſpenſantibus regit: non immeritò reges angelorum ſpiritus accipimus, qui quo authori omnium familiarius ſeruiunt, eo ſubiecta potius regunt. Cum regibus ergo dormiret, quia nimirum tam cum angelis, homo quieſceret, ſi perſuaſoris linguam ſequi noluiſſet. Qui bene etiam conſules uocantur, quia ſpiritali reſpublicæ conſulūt, dum nos ſibi ad regnum ſocios iungūt. Bene conſules uocantur, quia dum ipſis nunciantibus uoluntatem conditoris agnoſcimus, in eis proculdubio D cōſultum ab hac anguſtia noſtræ tribulationis in
32 uenimus. Sed quia beatus Iob ſancto æternitatis ſpiritu impletur, & fuiſſe uel futurum eſſe æternitas non habet, cui nimirum neque præterita tranſeunt, neq; quæ futura ſunt ueniunt, quia cuncta per præſens uidet: poteſt futuros prædicatores Eccleſiæ in præſentia ſpiritus contēplari, qui poſtquam de corporibus tranſeunt, nequaquam per moræ rum ſpacia, ſicut antiqui patres à cęleſtis patriæ perceptione differuntur. Mox quippe ut à carnis colligatione exeunt, in cœleſti ſede quie-
1. Cor. 5 ſcunt. Paulo atteſtante qui ait: Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationē ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis. Prius A autem quàm redemptor noſter morte ſua humani generis pœnam ſolueret, eos etiam qui cæleſtis patriæ uias ſectati ſunt, poſt egreſſum carnis, inferni clauſtra tenuerunt: non ut pœna quaſi peccatores plecteret, ſed ut eos in locis remotionibus quieſcentes, quia necdum interceſſio mediatoris aduenerat, ab ingreſſu regni, reatus primæ culpæ prohiberet. Vnde iuxta eiuſdem redemptoris noſtri teſtimonium, diues qui apud inferos torquetur, in ſinu Abrahæ requieſcere Lazarum cōtem- Luc. 1
platur. Qui profecto ſi adhuc in imis non eſſent, hos ille in tormētis poſitus non uideret. Vnde & idem redemptor noſter pro noſtræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, ut ſuos qui ei inhæſerant, ad cœleſtia reducat. Sed quò nunc homo redemptus aſcendit, illuc profecto ſi peccare noluiſſet, etiam ſine redemptione pertingeret. Conſideret ergo uir ſanctus, quia ſi nō peccaſſet, illuc etiam non redemptus aſcenderet, ad quod prædicatores ſanctos poſt redemptionem neceſſe eſt cum magno labore peruenire, et cum quibus iam nunc quieſceret, inſinuet dicens: Cum regibus & conſulibus terræ. Reges quippe ſunt ſancti 33
prædicatores eccleſię, qui & commiſſos ſibi rectè diſponere, & ſua bene regere corpora ſciunt: quia dum deſideriorum motus in ſe temperant, ſuper ſubiectas cogitationes lege uirtutis regnant. Qui bene etiam terræ conſules uocantur. Reges enim ſunt, quia ſibimetipſis præſidēt: terræ autem conſules, quia extinctis peccatoribus, uitæ præbent conſultum. Reges ſunt, quia ſemetipſos regere ſciunt: terræ aūt ſunt conſules, quia terrenas mentes per exhortationis ſuæ conſilium ad cœleſtia pertrahunt. An terrę conſul non erat qui dicebat: De uirginibus autem præceptum domini non ha- 1.Co
beo, conſilium autem do? Et iterum: Beatior erit, ſi ſic permanſerit, ſecundum conſilium meum. Bene autem ſubditur:

Quòd ſerui tranquillas animas habeant, filij uero mundi huius denſis cogitationum tumultibus in corde uexentur. Cap. XXVIII

QVi ædificant ſibi ſolitudines.] Omnes enim qui uel illicita appetunt, uel in hoc mundo uideri aliquid uolunt, dēſis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Dumq; deſideriorum turbas intra ſe excitant, proſtratam mentem D pede miſeræ frequētationis calcant. Alius nanq; iuri ſe luxuriæ ſubdit, atq; ante mētis oculos ſchemata turpium perpetrationum fingit: & cùm effectus non tribuitur operis, hoc crebrius agitur intentione cogitationis. Voluptatis perfectio quęritur, & concuſſus eneruiter animus, hinc inde & ſollicitus & cæcatus, occaſionem nequiſſimæ expletionis rimatur. Mens itaq; hęc quaſi quendam populum patitur, quæ inſolenti cogitationum tumultu uaſtat. Alius, iræ ſe domino ſtrauit, & quid in corde, niſi ſurgia etiam quę deſunt peragit? Hic ſæpe præſentes nō uidet, abſentibus contradicit, intra ſemetipſum contumelias profert & recipit, receptis autem durius reſpondet, & cùm qui obuiet nullus aſſit, magnis clamorib. rixas in corde

compōnit

Universidad de Deusto

componit. Turbam itaq; hic intus sustinet, quem pondus uehemens inflammatæ cogitationis premit. Alius iuri se auaritiæ tradit, & fastidiens propria, aliena concupiscit. Hic plerunq; concupita adipisci non ualens, diem quidem in ocium, noctem uerò in cogitationem uersat: torpet ab utili opere, quia fatigatur illicita cogitatione: consilia multiplicat, & sinum mentis cogitationum inuentionibus latius expandit: peruentre ad concupita satagit, atq; ad obtinenda hæc quosdam secretissimos causarum meatus quærit. Qui mox ut in causa aliquid subtile inuenisse se æstimat, iam se obtinuisse quod concupierat exultat: iam quid etiam adeptæ rei adiungat, excogitat, atq; ut in meliori statu debeat excoli, pertractat. Quam quia iam quasi possidet, & quasi ad meliorem speciem ad- B ducit, mox insidias inuidentiũ considerat, & quid contra se iurgij moueatur pensat, & exquirit quid respondeat, & cùm rem nullam teneat, iam in defensione rei quam appetit, uacuus litigator elaborat. Quamuis enim nihil de concupita re ceperit, habet tamen in corde iam fructum concupiscentiæ, laborem rixæ. Graui itaq; populo premitur, qui instigantis auaritiæ tumultu uastatur. Alius se tyrãnidi superbiæ subijcit, & cor miserum, dum contra homines erigit, uitio substernit. Honorum sublimium insulas appetit, exaltari successibus exquirit, totumq; quod esse desiderat, sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit, iam quasi tribunali præsidet, iam sibi parere obsequia subie C ctorum uidet, iam cæteris eminet, iam alijs mala irrogat, alijs quæ irrogauerint recompensat. Iam apud semetipsum stipatus cuneis ad publicũ procedit, iam quibus obsequijs fulciatur conspicit, qui tamen hęc cogitans solus repetit: iam alia conculcat, alia subleuat: iam de conculcatis satisfacit odijs, iam de subleuatis recipit fauores. Qui igitur tot phantasmata cordi imprimit, quid aliud iste q̃ somnium uigilans uidet? Qui ergo tot rerum cautas quas fingit, tolerat, nimirum intrinsecus natas ex desiderijs turbas portat. Alius iam illicita refugit, sed tamẽ bonis mundi carere pertimescit: concessa tenere appetit, uideri inter homines minor erubescit, & curat summopere ne inops sit in domo, ne despectus in publico. Exquirit quid sibi D sufficiat, qui necessitas subiectorum petat, atq; ut sufficiẽter iura patronatus subditis expleat, patronos quærit quibus ipse famuletur: sed dum his familiariter iungitur, eorum proculdubio causis implicatur, quibus sæpe cõsentit in illicitis, & mala quæ propter semetipsum non appetit, committit propter alia quę nõ dereliquit. Nam sæpe dum honorem suum in hoc mundo imminui trepidat, ea apud maiores personas approbat, quæ per proprium iudicium damnat. Is dum sollicitè cogitat quid patronis debeat, quid subiectis, quid sibi augeat, quid affectibus prosit, quasi tanta frequẽtia turbarum premitur, quanta curarum importuni-
34 tate laceratur. At contrà sancti uiri, qui nihil huius mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur: omnes quippe inordi- A natos desideriorum motus à cubili cordis, manu sanctæ considerationis eijciunt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. solam nanq; æternam patriam appetunt, & quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis trãquillitate perfruuntur. Vnde & rectè dicitur: Qui ædificant sibi solitudines.] Solitudines quippe ædificare, est à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, & una intentione æternæ patriæ, in amorem intimę quietis anhelare. An non cunctos à se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: Vnam petij à domino, hanc requirã, ut inha- Psal.26
bitẽ in domo domini omnibus diebus uitæ meę? A frequentia quippe terrenorum desideriorum B fugerat, & ad magnam uidelicet solitudinem semetipsum contulerat, ubi eo tutius nihil extraneum conspiceret, quo incompetens nihil amaret. A tumultu rerum corporaliũ magnum quendam secessum petierat quietam mentem, in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inueniret. Bene autem hi qui sibi solitudines construunt, etiam consules uocantur: quia sic in se solitudinem mentis ędificant, ut tamẽ in quo prævalent, alijs per charitatem consulere minimè desistant. Hunc ergo quẽ modo prætulimus consulem, paulo subtilius perpendamus, quomodo ad præbenda uitæ sublimioris exempla, subiectis populorum cuneis, uirtutum calculos spargat. Ecce ad insinuandam retributionem boni pro malo de semetipso fatetur dicens: Si reddidi retribuen- Psal.7
tibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Ad dilectionem conditoris excitandam insinuat dicẽs: Mihi autem adhærere deo, bonum Psal.72
est. Ad formam sanctę humilitatis imprimendam secreta cordis sui indicat dicens: Domine non est Psal.120
exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Ad imitandam zeli rectitudinẽ exemplo suo nos excitat dicens: Nõnne qui oderunt te domine, o- Psal.138
deram: & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi. Ad æternæ nobis patriæ desiderium succendendum, uitę præsentis longitudinem deplorat, dicẽs: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus Psal.119
est. Largitate nimirum consulatus emicuit, qui exemplo cõuersationis propriæ tot nobis uirtutum calculos sparsit. Sed iste alijs consulens, 35
quomodo sibi etiam solitudinem ædificet, narrat. Ait enim: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Fugiens se elongat, quia à turba desiderio rum temporalium in altam Dei contemplationẽ se subleuat. Manet uerò in solitudine, quia perseuerat in remota mentis intentione. De qua bene solitudine domino Hieremias ait: A facie manus Hier.15
tuæ solus sedebam, quoniam comminatione repleti me. Facies qppe manus Dei, est illa percussio iusti iudicij, qua superbientem hominem à paradiso repulit, & in hac cęcitate præsentis exilij incluſit. Comminatio uerò eius, est terror adhuc supplicij sequentis. Post faciem igitur manus adhuc nos minæ terrificant, quia per experimentum iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicij ſam nos & pœna præſentis exilij perculit: & ſi peccare non deſiſtimus, æternis adhuc ſupplicijs addicit. Cõſideret ergo uir ſanctus, proiectus huc, unde homo ceciderit, atq; hunc poſt iſta peccantem, quo adhuc iuſtitia iudicantis rapit, & cunctas à ſe deſideriorum temporalium turbas eijciat, ſeq; in magna mentis ſolitudine abſcõdat, dicens: A facie manus tuæ ſolus ſedebam, quoniam cõminatione repleſti me. Ac ſi aperte dicat. Dum conſidero quid ſam per iudicij experimentum patior, à tumultu deſideriorum temporalium trepidus mẽtis receſſum peto, quia & adhuc illa acrius quæ minaris, æterna ſupplicia formido. Bene ergo de regibus atq; cõſulibus dicitur: Qui ædificant ſibi ſolitudines.] Quia hi qui & bene ſe regere, & conſulere alijs ſciunt: quoniam præſentari interim illi intimæ quieti non poſſunt, hanc apud ſemetipſos per ſtudium tranquillæ mentis imitantur. Sequitur: Cum principibus qui poſſident aurũ, & replent domos ſuas argento.] Quos alios principes, niſi ſanctæ Eccleſiæ rectores uocat, quos indeſinenter in loco prædicatorum præcedentium diuina diſpenſatio ſubrogat? De quibus eidẽ Eccleſiæ Pſalmiſta ait: Pro patribus tuis
Pſal. 44 nati ſunt tibi filij: conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Quid uerò aurum niſi ſapientiam
Prou. 21 appellat? de qua per Salomonem dicitur: Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapiẽtis. Aurum nempe ſapientiam uidit, quam theſaurum uocauit, quæ & rectè auri appellatione ſignatur: quia ſicut auro temporalia, ita ſapientia bona æterna mercantur. Si aurum ſapientia non eſſet, nequa-
Apoc. 2 quam Laodiciæ eccleſiæ ab angelo diceretur: Suadeo tibi emere à me aurũ ignitum. Aurum quippe emimus, cùm accepturi ſapientiam, prius obedientiam præbemus. Ad quem uidelicet contractum bene nos quidã ſapiens excitat, dicens: Concupiſti ſapiẽtiam, ſerua mandata: & dominus præbebit illam tibi. Quid autem per domos, niſi conſcientiæ deſignantur? Vnde ſanato cuidam dici-
Ioan. 5 tur: Vade in domum tuã. Ac ſi aperte audiat: Poſt exterius miraculum ad conſcientiam reuertere: et qualem te intrinſecus Deo debeas exhibere, perpende. Quid etiam per argentum, niſi diuina eloquia figurantur? de quibus per Pſalmiſtam dici-
Pſal. 11 tur: Eloquia domini eloquia caſta, argentum igne examinatum. Eloquium domini argentum igne examinatum dicitur: quia ſermo Dei ſi in corde fi-
36 gitur, tribulationibus probatur. Vir igitur ſanctus ſpiritu æternitatis plenus, quæq; futura ſunt colligat, & quos lõgè poſt futura ſecula gignerẽt, laxato mẽtis ſinu cõprehendat, & magna admiratione cõſideret: cum quibus electis ſine labore in æternitate quieſceret, ſi per appetitum ſuperbiæ nemo peccaſſet, & dicat: Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerẽ cum regibus & conſulibus terræ: qui ædificant ſibi ſolitudines, aut cum principibus qui poſſident aurum, & replent domos ſuas argento.] Quia enim ſi parentem primum nulla peccati putredo corrumperet, nequaquam ex ſe filios gehennæ generaret: ſed hi qui nunc per redemptionem ſaluandi ſunt, ſoli ab illo electi naſcerentur, eoſdem electos aſpiciat, atque cum eis quomodo quieſcere potuiſſet, intendat. Videat ſanctos Apoſtolos ſic ſuſceptam Eccleſiam regere, ut ei prędicationis uerbo non deſinant conſultum præbere, eoſq; reges & conſules appellet. Videat poſt hos rectores in eorum loco exurgere, qui & ſapienter uiuendo aurum poſſideant, & alijs recta prædicando, argento ſacræ locutionis eniteſcant, eoſq; principes repletis conſcientiarum domibus auro & argento diuites me moret. Sed quia aliquandq; prophetico ſpiritui ne quaquam ſufficit, ut uentura præuideat, niſi cordi prophetantis etiam præterita & antiqua repręſentet, ſanctus uir infra ſupraq; oculos aperit, & non ſolùm uentura conſpicit, ſed etiã tranſacta ad memoriam reducit. Nam protinus adiungit:

Quòd primi ſeculi patres abortiuos dicat, quia præter paucos, quos Moyſes ſcripſit, maxima pars nobis humani generis occultatur. Cap. XXIX

AVt ſicut abortiuum abſconditum non ſubſiſterem, uel qui concepti non uiderunt lucem.] Abortiuum, qui ante plenum tempus oritur, extinctum protinus occultat. Quos ergo ſanctus uir alios abortiuos uocat, cũ quibus ſe quieſcere potuiſſe conſiderat: niſi electos quoſq;, qui ab ipſo mundi primordio ante redemptionis tempus exorti ſunt: & tamen huic mundo ſemetipſos mortificare curauerunt? Qui conſcriptæ legis tabulas non habentes, quaſi in utero mortui ſunt: quia auctorem ſuum naturali lege timuerunt: & cùm uenturum mediatorem crederent, ſtuduerũt ſummopere mortificandis uoluptatibus, etiã quę ſcripto non acceperant præcepta ſeruare. Tempus itaq; illud quod iuxta mundi initiũ mortuos huic ſeculo patres noſtros protulit, quaſi abortiui uterus fuit. Ibi nanque *Abel, qui occidenti ſe* Gen.
fratri reſtitiſſe non legitur, ibi *Enoch*, qui talem ſe Gen.
exhibuit ut ambulaturus cum domino transferretur. Ibi Noe, qui per hoc quod diuino examini placuit, immundo mundo ſuperſtes fuit. Ibi Abrahã, Gen.
qui dum peregrinus eſt ſeculo, factus eſt amicus Deo. Ibi Iſaac, qui caligantibus carnis oculis, per Gen.
ætatem quidem præſentia non uidit, ſed per uirtutem prophetici ſpiritus, in futuris etiã ſeculis magna uidendi luce radiauit. Ibi Iacob, qui iram fra- Gen.
tris humiliter fugit, clementer edomuit: qui prole quidem fœcundus extitit, ſed tamen ſpiritus ubertate fœcundior, eandem prolem ſub prophetiæ ſuæ uinculis adſtrinxit. Bene autem abortiuum hoc abſconditum dicitur, quia à mundi primordijs dum quoſdam paucos Moyſes ſcribente cognoſcimus, pars nobis maxima humani generis occultatur. Neq; enim tot iuſtos ſolummodo uſq; ad acceptam legem extitiſſe credendum eſt, quot Moyſes breuiſſima deſcriptione perſtrinxit. quia ergo à mundi primordio ædita multitudo bonorum, ex magna parte notitiæ noſtræ ſubtrahitur: abſconditum hoc abortiuum uocatur. Quod & nõ ſubſtitiſſe dicitur: quia enumeratis paucis, eorum

rum frequentia nullo apud nos memoriæ scripto retinetur. Rectè uerò additur: Vel qui concepti non uiderunt lucem.] Hi nanq; qui post acceptam legem in hoc mundo nati sunt, autori suo eiusdem legis sunt admonitione concepti: sed tamen cõcepti minimè lucem uiderunt, quia ad aduentum incarnationis dominicę, quamuis hanc fideliter crederent, peruenire nequiuerunt. Incarnatus quippe dominus dicit: Ego sum lux mundi. Atq; ipsa lux ait: Multi prophetæ & iusti desiderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt. Concepti igitur non uiderũt lucem: quia ad spem uenturi mediatoris, apertis prophetarum uocibus excitati, nequaquam potuerunt cernere eius incarnationem. In his itaq; cõceptus interior formam fidei ædidit: sed hanc usq; ad apertam uisionem diuinæ præsentię nõ perduxit: quia prius hos à mundo mors interueniens rapuit, quàm manifesta ueritas mundum illustrauit. Vir igitur sanctus spiritu æternitatis plenus, manu cordis cuncta labentia ad memoriam adstrinxit: & quia angusta est omnis creatura creatori, per eundem spiritum qui nihil ex se, uel iuxta se aliud, nisi semper esse habet, omne quod erit, quod præterijt, conspicit: ac infra supraq; mentis oculum tendit, & uenientia uel transacta considerans, ad æternum esse medullitus inardescit, dicens: Nunc enim dormiẽs surgerem.] Nunc quippe præsentis est temporis. Et quid est stantem semper in præsenti quietem quærere, nisi ad illud cui nihil uenit, nihil præterit, gaudium æternitatis anhelare? Quod nimirum ueritas, semper esse suum ut nobis utcũq; infunderet, Moysi mediãte insinuat, dicẽs: Ego sum qui sum. Et dices filijs Israel: Qui est, misit me ad uos. Sed ecce quia labentia conspicit, quia semper præsens gaudium quærit, quia uẽturæ lucis memorat, quia electorum eius ordines enumerans pensat, ipsam iam nobis apertius quietem huius lucis insinuet, & quid apud illam quotidie de prauorum conuersatione agitur, uerbis manifestioribus demõstret.

Quòd in luce quæ Deus est, nec est tumultus cõcupiscentiarũ, nec labor peccati, sed mũditia mẽtis, et pacifica quies. Cap. XXX

39 IBi impij cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore.] Paulo antè iam diximus, quia corda peccãtium per hoc quod strepitus desideriorum possidet, grauis cogitationum instigantium tumultus premit. Sed in hac luce quam concepti minimè uiderunt, à tumultu suo impij cessare perhibentur: quia nimirum mediatoris aduentum, quem patres in lege positi diu præstolati sunt, ad uitæ suæ requiem populi gentiles inuenerunt: Paulo attestante, qui ait: Quod quærebat Israel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est. In hac itaque luce impij à tumultu cessant, dum peruersorum mentes ueritate cognita laboriosa mundi desideria fugiunt, & tranquillitati intimi amoris acquiescunt. An non ad cessationem uocat lux ipsa, quæ ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue? Quid enim graue mentis nostræ ceruicibus imponit, qui uitari omne desiderium quod perturbat præcipit? Quid graue subiectis iubet, qui declinare laboriosa mundi huius itinera admonet? Attestante autem Paulo Apostolo, Christus pro impijs mortuus est. Sed idcirco dignata est pro impijs lux ipsa occumbere, ne impij in tenebrarum suarum tumultu remanerent. Contempletur ergo uir sanctus, quòd lux per incarnationis suæ mysterium ex graui labore impios eripit, dum ab eorum cordibus desideria prauitatis tergit: contempletur quòd cõuersi quique quietem quam percipere in æternitate desiderant, hic iam per trãquillitatem mentis degustãt, & dicat: Ibi impij cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore.] Omnes enim qui in hoc mundo fortes sunt robore, quasi fortes sunt, non robore defessi. Qui uerò in autoris sui amore roborãtur, quo magis in concupita Dei fortitudine conualescunt, eo à propria uirtute deficiunt. & quo robustius æterna appetunt, eo à temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc Psalmista amoris sui robore fessus dicebat: Defecit in salutare tuũ anima mea. In salutare enim Dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem desiderãs, à carnis iam fiducia fractus anhelabat. Hinc rursum dicit: Concupiuit, & defecit anima mea in atria domini. Qui nimirum cùm diceret, concupiuit, rectè subdidit: Et defecit. Quia ualde minor est diuinitatis concupiscentia, quam non mox etiam proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accẽditur, dignum profecto est ut ab hoc temporalitatis amore lassetur, ut tanto frigescat ab studio seculi, quãto surgit ardentior in amorem Dei. Quem scilicet si perfectè arripit, mundum etiam plenè derelinquit: & eo funditùs tẽporalibus moritur, quo ad supernam uitam altius afflatu æternitatis animatur. An non robore suo fessam se inuenerat, quæ dicebat: Anima mea liquefacta est, ut dilectus loquutus est? Quia nimirum mens dum occultæ loquutionis aspiratione tangitur, à statu suæ fortitudinis infirmata, ipso quo absorbetur desiderio liquatur, inde se apud semetipsam fessam inuenit, unde ultra se esse conspicit fortitudinem quam conscendit. Hinc propheta cùm uisionem Dei se conspexisse diceret, adiungit: Elangui & ægrotaui per dies plurimos, quia cùm ad uirtutem Dei mẽs adstringitur, à fortitudine propria caro lassatur. Hinc 40 Iacob qui angelum tenuit, uno mox pede claudicauit, quia qui uerò amore sublimia respicit, iam in hoc mundo duplicibus incedere desiderijs nescit. Vno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur: & necesse est ut alius marcescat, quia mentis uirtute crescente, oportet proculdubio ut carnis fortitudo torpescat. Beatus igitur Iob alta fidelium corda respiciat, atq; perpendat quem sinum intimæ quietis inueniunt, dum à uiribus proprijs in Deum proficiendo lassantur, & dicat: Ibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

requieuerunt feſſi robore. Ac ſi apertè inſinuet di cens: Illic requies lucis remunerat, quos hic interius recreans profectus fatigat. Nec mouere debet, quòd lucem nominans, nequaquam ſubdit in hac, ſed ibi. Quam enim continere electos conſpicit, quaſi locum noſtrum hanc eſſe deprehendit. Vnde Pſalmiſta cùm incommutabilitatem æternitatis aſpiceret, dicens: Tu autem idem ipſe es, & Pſal.101 anni tui non deficient: hunc electorum locum eſſe denunciat, ſubdẽs: Filij ſeruorum tuorum habitabunt ibi. Deus enim qui ſine ſitu omnia continet, nobis ad ſe uenientibus locus non localis manet. Ad quem locum dum pertingimus, etiam ipſa in hac uita mentis noſtræ tranquillitas, quanta fuerit perturbatio uidemus: quia & ſi iam iuſti in prauorum comparatione quieti ſunt, in æſtimatione tamẽ quietis intimæ omnimodo quieti nõ ſunt. Vnde & bene ſubditur: Et quondam uincti pariter ſine moleſtia.] Iuſtos enim, quamuis nullus deſideriorum carnalium tumultus poſſideat, duris tamen uinculis eos in hac uita poſitos, ſuæ moleſtia corruptionis ligat. Scriptum quippe Sap.9 eſt: Corpus quod corrumpitur, agrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Eo itaq; ipſo quo adhuc mortales ſunt, corruptionis ſuæ pondere grauantur, & adſtricti moleſtia uincti ſunt: quia in illa adhuc libertate uitæ incorruptibilis non exurgunt. Aliud nanq; de mente, aliud de corpore tolerant: & contra ſemet ipſos quotidie interno certamine deſudant. An non duro moleſtiæ uinculo ligantur, quorum nimirum mens ſine labore in ignorantia ſoluitur, & non niſi cum ſtudio laboris eruditur? Quę coacta erigitur, libens iacet, ab infimis uix leuatur: & tamen eleuata protinus labitur, ſemetipſam laborio ſe uincendo ſuperna conſpicit, ſed reuerberata lumen quod ſe irradiauerat refugit. An nõ duro moleſtiæ uinculo ligantur, quos cùm accenſus ſpiritus ad ſinum pacis intimæ pleno deſiderio pertrahat, feruente certamine caro perturbat? Quæ & ſi iam ante faciem uelut ex aduerſo acie erecta non obuiat, adhuc tamẽ à mentis dorſo quaſi captiua ſubmurmurat, & quamuis timendo, ſed tamẽ turpi ſtrepitu in corde ſpeciem pulchræ quietis fœdat. Electi igitur & ſi ualenter omnia ſuperãt, cùm ſecuritatem pacis internæ deſiderant, grauis eis eſt moleſtia, adhuc habere quod uincat. Quibus exceptis, etiam ea uincula ſuſtinent, quæ grauis exterius neceſſitas adſtringit. Eſurire quippe, ſitire, laceſſere, uincula corruptionis ſunt: quæ ſcilicet ſolui nequeunt, niſi cùm in illam immortalitatis gloriam noſtra mortalitas permutatur. Re- 41
plemus etenim refectionib. corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus abſtinentia, ne nos repletum premat. Vegetamus hoc motibus, ne ſitu immobilitatis intereat: ſed citius hoc collocando ſiſtimus, ne ipſa ſua uegetatione ſuccumbat. Adiumentis hoc ueſtium tegimus, ne frigus interimat: & quæſita adiumenta proijcimus, ne calor exurat. Tot igitur diuerſitatibus occurrẽtes, quid agimus, niſi corruptibilitati ſeruimus, ut ſaltem multiplicitas impenſi obſequij corpus ſuſtineat quod anxieras infirmæ mutabilitatis grauat? Vnde bene per Paulum dicitur: Vanitati enim ſubiecta eſt creatura non uolens, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe: quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Vanitati quippe creatura nõ uolẽs ſubditur: quia homo qui ingenitæ conſtantiæ ſtatum uolẽs deſeruit, preſſus iuſtè mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis ſuę corruptioni ſeruit. Sed creatura hæc tunc à ſeruitute corruptionis eripitur, cùm ad filiorum Dei gloriam incorrupta reſurgendo ſubleuatur. Hic itaq; electi moleſtia uincti ſunt, quia adhuc corruptionis ſua pœna deprimuntur. Sed quũ corruptibili carne exuimur, quaſi ab ijs quibus nunc adſtringimur, moleſtiæ uinculis relaxamur. Præſentari nanq; iam Deo cupimus, ſed adhuc mortalis corporis obligatione prępedimur. Iure ergo uincti dicimur, quia adhuc inceſſum noſtri deſiderij ad Deum liberum nõ habemus. Vnde bene Paulus æterna deſiderans, ſed tamen adhuc corruptionis ſuæ ſarcinam portans, uinctus clamat: Cupio diſſolui, & eſſe cum Phil.1
Chriſto. Diſſolui enim non quæreret, niſi ſe proculdubio uinctum uideret. Hæc autem uincula quia certiſſimè rumpenda in reſurrectione conſpexerat, iam quaſi rupta gaudebat propheta cũ Pſal.
diceret: Dirupiſti uincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Contẽpletur itaq; ſanctus uir, quòd conuerſos peccatores lux interna recipiat, & dicat: Ibi impij ceſſauerunt à tumultu. Contempletur quòd ſancti uiri deſiderij exercitatione fatigati, altius in illo intimo ſinu requieſcant, & dicat: Et ibi requieuerunt feſſi robore. Contempletur quòd cunctis ſimul corruptionis ſuæ uinculis abſoluti, ad illa libertatis gaudia incorrupta peruenian, & dicat: Et quondam uincti pariter ſine moleſtia.] Bene autem dicitur, quondam uincti: quia dum illa ſemper præſens lætitia cernitur, omne quod erit & defluit, quaſi præteritũ iam uidetur. Dum enim rerum finis attenditur, omne quod præterit, quaſi iam fuiſſe penſatur. Sed omnes hi quos illuc quies interna ſuſcipiet, hic in terra quin egerint, narret. Sequitur:

Quòd diabolus exactor intelligatur, & quòd in paruis & magnis, ſeruis & liberis, ſecundum diſtinctionem meritorum accipienda ſit in retributione ſanctorum, diſtinctio dignitatum. Caput XXXI

NOn exaudierunt uocem exactoris.] Quis alius debet nomine exactoris intelligi, niſi importunus ille perſuaſor, qui humano generi ſemel deceptionis nummum cõtulit, & adhuc quotidie expetere mortis debitum non deſiſtit: qui in paradiſo homini peccanti pecuniam commodauit: ſed iniquitate creſcente, hanc quotidie cum uſuris exigit? De quo exactore in Euangelio ueritas dicit: Et iudex tradet te exactori. Huius igitur Luc.12
exactoris uox, eſt tentatio miſeræ ſuggeſtionis. Audimus autem uocem exactoris, cùm eius tentatione pulſamur, ſed non exaudimus, ſi pulſanti reſiſtimus

resistimus. Audit enim qui tentationem sentit: ex audit uerò qui tentationi consentit. Dicatur itaq; de iustis: Non exaudierunt uocem exactoris: quoniam suggestionem eius & si audiunt, quia tentantur, non exaudiunt, quia consentire contemnunt.

42 Sed quia quod ualde mẽs amat, etiam in sermone sępius replicat, beatus Iob qui internę pacis frequentiam diligẽs conspicit, descriptioni eius item rum inseruit, dicens: Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber à domino suo.] Quia in hac uita nobis est discretio operũ, erit in illa proculdubio discretio dignitatũ: ut quo hic alius aliũ meritò superat, illic alius aliũ retributione transcẽdat. unde

Ioan.14 in Euãgelio ueritas dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diuersitas concors: quia tãta uis amoris in illa pace nos sociat: ut quod in se quisq; non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & non ęquè laborantes in uinea, æquè cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud patrem mansiones multæ sunt: & tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt: quia una cunctis erit beatitudo lætitiæ, quamuis nõ una sit omnibus sublimitas uitæ. Paruum & magnum in hac luce conspexerat, qui ex

Psal.138 uoce capitis dicebat: Imperfectum meum uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Paruum & magnum conspexerat, cùm dicebat:

Psal.130 Benedixit omnes timentes se dominus, pusillos cùm maioribus. Bene autem subditur: Et seruus liber à

Ioan.8 domino suo. Scriptum quippe est: Omnis qui peccat, seruus est peccati: quia nimirum quisquis se prauo desiderio subijcit, inquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit. Sed huic dominio contradicimus, cùm iniquitati quæ nos ceperat reluctamur, cùm consuetudini uiolenter resistimus, & desideria peruersa calcantes, contra hãc ius nobis libertatis ingenitæ uindicamus, quum culpam pœnitendo percutimus, & maculas sordium fletibus lauamus. Plerunq; autem iam mens quidem quod se peruersè egisse meminit, deplorat: iam prauè acta non solùm deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit: & tamen dum eorum quæ egit reminiscitur, grauiter iudicij pauore terretur. Iam se perfectè conuertit, sed adhuc se perfectè in securitatem non erigit: quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spẽ formidinemq; sollicita trepidat: quia iudex iustus ueniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet ignorat. Nam quàm praua commiserit meminit, sed an commissa dignè fleuerit nescit, ac ne culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerunq; culpam iam ueritas relaxat, sed mens adflicta adhuc de uenia, dum ualde sibi est sollicita, formidat. Seruus ergo hic iam fugit dominum, A sed liber non est, quia peccatum suum homo iam corrigendo & pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum iudicem de eius retributione pertimescit. Ibi ergo seruus à domino liber erit, ubi iã de peccati uenia dubietas nõ erit. Ibi iam securam mentem culpę suę memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed de eius indulgentia liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tangitur, ereptum se unde gratulatur? Aut quomodo largitori gratias refert de uenia quam accepit, si interueniente obliuione transactæ nequitiæ, pœnæ se esse debitorẽ nescit? Neq; enim neglectè prætereundum est quod Psalmista ait: Misericordias tuas domine in æternum cantabo. Psal.88

Quomodo enim Dei misericordias in æternũ cãtat, qui se fuisse miserũ ignorat? Et si miseriæ trãsactæ non meminit, unde largitori misericordiæ laudes reddit? Sed rursum quærendum est, quomodo electorum mens perfecta esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nũc tristium læti reminiscimur, ita tunc transactæ nequitiæ sine læsione nostræ beatitudinis recordamur. Plerunq; enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus, & quo ægros nos recolimus, eo nos incolumes plus amamus. Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos arctius

C lætitiæ adstringat: ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico uerius intelligat, & eo magis acceptam salutem diligat, quo molestię meminit quam euasit. In illa itaque lætitia sic tunc sine tædio mala nostra conspicimus, sicut nũc in luce positi, sine ulla cordis caligine animo tenebras uidemus: quia & si obscurũ est quod mente cernimus, de iudicio est hoc lumine, non de passione cæcitatis. Et in æternum ergo laudes misericordię largitori nostro referimus & nequaquam miseria conscięt̃ię grauamur: quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, & nunquam erit quod corda laudantium de transactis iniquitatib. polluat, et semper erit quod hęc ad laudem liberatoris accẽdat. Quia ergo interne lucis requies sic in se magnos subleuat, ut tamen paruulos non derelinquat, dicatur rectè: Paruus & magnus ibi sunt.] Quia autem sic ibi conuersi peccatoris animus culpæ suæ memoria tangitur, ut tamen nulla eiusdem memorię confusione deprimatur, congruè subiungitur: Et seruus liber à domino suo.

D

Libri quarti Moralium sancti Gregorij finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATUM Iob, Liber quintus, continuãs tertium caput uſq; in finem, & quartum inchoans.

Quid ſit quòd in hac uita nonnunquam bonis male ſit, et malis bene. Cap. I

OVm ualde occulta ſint iudicia diuina, cur in hac uita nõ nunquam bonis ſit male, & malis bene: tunc occultiora ſunt, cũ & bonis hic bene eſt, & malis male. nam cùm bonis hic male eſt, & malis bene, hoc fortaſſe deprehenditur: quia & boni ſi qua deliquerunt, hic recipiunt, ut ab ęterna plenius damnatione liberentur: & mali bona quę pro hac uita faciunt, hic inueniũt, ut ad ſola in poſterum tormenta pertrahantur. Vnde et
Luc. 16 ardenti in inferno diuiti dicitur: Memento fili, quia recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. At cum bonis hic bene eſt, & malis male, incertum ualde eſt, utrum boni idcirco bona accipiant, ut prouocati ad aliquid melius creſcãt, an iuſto latentiq; iudicio hic ſuorum operum remunerationem percipiant, ut à præmijs uitæ ſequentis inaneſcant: & utrum malos idcirco aduerſa feriant, ut ab æternis ſupplicijs corrigendo defendant, an hic eorum pœna incipiat, ut quandoque complenda eos ad ultima gehennæ tormenta perducat. Quia ergo inter diuina iudicia graui incertitudinis ſuæ caligine humana mens premitur: ſancti uiri cùm ſibi ſuppetere proſpera huius mundi conſpiciunt: pauida ſuſpicione turbantur. Timent enim ne hic laborum ſuorum fructus recipiant, timent ne quod diuina iuſtitia latens in eis uulnus aſpiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cùm uerò taciti cogitant quòd nec bona agunt, niſi ut ſoli domino placeant, nec in ipſa affluentia proſperitatis exultant: minus quidem de proſperis occulta contra ſe iudicia metuunt, ſed tamen eadem proſpera, quia ſe ab intima intentione præpediunt, ægrè ferunt: & moleſtè præſentis uitæ blandimenta tolerant, quia per hæc ſe utcunque tardari in interno deſiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor quàm deſpectio occupat, et magis proſperitatis ſublimitas, quàm neceſſitatis aduerſitas grauat. Per hanc nanq; nonnunquam cùm homo exterius premitur, ad concupiſcenda quæ intus ſunt, liberius relaxatur. Per illam uerò animus dum multis parere cogitur, à deſiderij ſui curſu retinetur. Vnde fit ut ſancti uiri magis in hoc mundo proſpera quàm aduerſa formident. Sciũt nanque quia mens dum blanda occupatione premitur, aliquando libens ad exteriora deriuatur. Sciunt quia ſæpe ſic hanc clandeſtina cogitatio decipit, ut quomodo permutetur, ignoret. Penſant autem quæ ſint interna bona quæ cupiunt: & cognoſcunt, quàm nihil ſit omne quod blandum
A ac temporaliter arridet: cunctaq; huius mũdi proſpera mens eorum eo ægrè tolerat, quo ſupernæ felicitatis eſt amore ſauciata, tantoq; magis in prę ſentis dulcedinis aſpernatione erigitur, quanto hanc conſpicit, quia furtiuè ſibi internæ gloriæ deſpectu blanditur. Vnde & beatus Iob cùm ſupernam requiem cõtemplatus diceret: Paruus & magnus ibi ſunt, & ſeruus liber à domino ſuo, illico adiungit:

Quòd ſancti uiri ad patriam redire deſiderantes, peregrinationis huius claritatem, & gloriam temporalis honoris contemnunt. Cap. II

QVare data eſt miſero lux?] In ſcriptura ſacra nonnunquam lucis appellatione proſperi-
B tas, noctis autem nomine, huius mundi aduerſitas deſignatur. Vnde & bene per Pſalmiſtam dicitur. Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Quia enim ſancti uiri ita proſperitatem ſeculi deſpicientes calcant, ſicut aduerſitatem eius calcantes tolerant, per magnam mentis celſitudinem mundi ſibi & aduerſa & proſpera ſubſternentes dicunt: Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Ac ſi aperte dicant: Sicut intentionis noſtræ fortitudinem, eius triſtia non premunt, ita hanc nec blanda corrumpunt. Sed quia hæc (ut diximus) bonorum mentem etiam cùm non ſubleuant, perturbant: ſancti uiri, qui ſe in huius exilij ærumna miſeros cognoſcunt, clareſcere in eius proſperitate refugiunt. un
C de bene nunc dicitur: Quare data eſt miſero lux? Lux enim miſeris datur, quando hi qui ſublimia contemplantes, eſſe ſe in hac peregrinatione miſeros agnoſcunt, claritatem tranſitoriæ proſperitatis accipiunt. Et cùm ualde defleant, quia tardè ad patriam redeunt, tolerare inſuper honoris onera compelluntur. Amor eos æternorum conterit, & gloria de temporalibus arridet. qui dum cogitant quæ ſint quæ in infimis tenent, & quæ ſint quę de ſublimibus non uident, quæ ſint quæ in terra fulciunt, quæ autem de cœleſtibus perdiderunt, proſperitatis ſuæ mœrore mordentur: quia & ſi uidẽt nequaquam ab ea ſe funditùs opprimi, penſant tamen ſollicitè cogitationem ſuam in amore domini, & in eius diſpenſatione partiri. unde bene cùm
D dicit: Quare data eſt miſero lux? protinus adiũgit:

Quòd ſicut in hoc ſeculo ſancti nil appetunt, ita etiam amaritudinem eius non ferentes, hoc optant ut nulla eius obligatione teneantur. Cap. III

ET uita his qui in amaritudine animæ ſunt.] In amaritudine quippe animę ſunt omnes electi, qui uel puniri flendo non deſinũt quæ deliquerũt, uel graui ſe mœrore afficiunt, quia longè huc à facie cõditoris proiecti, adhuc in æternę patrię gaudijs non ſunt. De quorum corde bene per Salomonẽ dicitur: Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuę, in gaudijs illius non miſcebitur extraneus. In amaritudine nanq; ſunt & corda reproborum: quia ipſis etiam prauis ſuis deſiderijs affliguntur: ſed eandem amaritudinem neſciunt, quia penſare quod tolerant, ſponte ſua excæcati non poſſunt.

possunt. At contrà cor bonorum amaritudinem suam nouit: quia ærumnã exilij in qua proiectum laceratur, intelligit: & quàm sint tranquilla quæ perdidit, quàm confusa in quibus cecidit, sentit. Sed hoc amaricatum cor, ad gaudium suum quando reducitur: atq; in eius gaudio extraneus non miscetur: quia is qui nunc ab hoc mœrore cordis foras se per desideria seculi eijcit: seclusus tunc ab illa intima eius solennitate remanebit. Hinc itaq; qui in amaritudine animę sunt, mori mundo funditùs concupiscunt: ut sicut in seculo ipsi nihil appetũt, ita iam à seculo nulla obligatione teneãtur. Et plerunq; contingit, ut iam homo mundum mẽte nõ teneat, sed tamẽ mundus hominem occupationibus astringat: & ipse quidẽ mundo iam mortuus est: sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim uiuus adhuc mundus eum conspicit, dum aliò intentum, in suis actibus rapere cõtendit. Vnde bene Paulus cùm & ipse seculum perfectè despiceret: & talem se factum uideret, quòd iam hoc seculum concupiscere omnino non posset: ruptis huius uitæ uinculis liber dicit: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Mundus quippe ei crucifixus fuerat: quia hunc cordi suo iam mortuum non amabat. Sed & seipsum mundo crucifixerat: quia talẽ se ei exhibere studuit, ut ab eo quasi mortuus concupisci non posset. Si enim uno in loco sint mortuus & uiuens: etsi mortuus uiuũ non uidet, uiuus tamen mortuũ uidet. Si uerò utriq; mortui sint, alter alterum nequaquã uidet. Ita qui iam mundum non amat, sed tamen ab illo uel non uolens amatur: etsi ipse uelut mortuus mundum non uidet, hunc tamen mundus adhuc non mortuus uidet. Si uerò nec ipse in amore mundum retinet, nec rursum à mundi amore retinetur, uicissim sibi utriq; extincti sunt: quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuum mortuus non attendit. Quia igitur nec Paulus mundi gloriã quærebat, nec à mundi gloria ipse quærebatur: & se mundo, & mundum sibi crucifixum esse gloriatur. Quod quia multi appetunt, sed tamen usq; ad culmen extinctionis omnimodo non assurgunt, rectè gementes dicũt: Quare data est misero lux, & uita his qui in amaritudine animæ sunt? Vita quippe amaricatis datur: cùm huius mundi gloria tristibus gementibusq; tribuitur. In qua nimirum uita pœna se ualidissimi timoris afficiunt: quia etsi ipsi mundum non tenent, adhuc tamẽ tales esse se metuunt, qui à mundo teneantur: quia nisi ei quantulumcũq; uiuerent, hos ad usum suum procul dubio non amaret. Mare enim uiua corpora in semetipso retinet: nam mortua extra se protinus expellit. Sequitur:

Quòd occulto Dei iudicio nonnulli sancti qui in hoc mundo mortificare se appetunt, præesse in regimine uel occupari iniunctis honoribus compelluntur: & unde locupletiores fiunt, se destructiores existimant. Caput IIII

QVi expectant mortem, & non uenit.] Desiderant quippe mortificare se funditùs: atq; ab omni uita gloriæ tẽporalis extinguere: sed occultis sæpe Dei iudicijs, uel præesse in regimine, uel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atq; inter hæc mortificationẽ plenissimam indesinenter expectãt. Sed expectata mors nõ uenit: quia eorũ usus temporali glorię etiã nolens uiuit. Quam tamẽ pro diuino amore tolerant: & intus quidẽ seruant desiderium pietatis, foris autem explent ministerium ordinis: quatenus nec à perfectione per intentionem recedãt, nec dispositioni conditoris per superbiam contradicant. Mira enim diuinitatis pietate agitur: cùm is qui perfecto corde ad contemplationem tendit, humanis ministerijs occupatur: ut & multis infirmioribus eius mens perfecta proficiat: & quo semetipsum imperfectum respicit, inde ad humilitatis culmen perfectior assurgat. Nonnunquam etenim uiri sancti unde desideriorum suorum detrimenta tolerant: inde maiora lucra cõuersis alijs reportant: quia dum eis uacare, ut appetunt, non licet: rapere secum alios quibus admiscentur libet. Fit ergo mira dispositione pietatis, ut unde se destructiores æstimant, inde locupletiores ad cœlestis patrię constructionem surgant. Nonnunquam uerò idcirco ad concepta desideria minimè peruenitũt, ut ipsa interueniente tarditate, ad eadem desideria laxato mentis sinu dilatentur: & quæ extenuari fortassè impleta poterant, magna dispositione agitur, ut repulsa crescant. Sic quippe mortificari appetunt, ut iam perfectè, si liceat, conditoris sui faciem contemplentur. Sed eorũ desiderium differtur, ut proficiat: & tarditatis suæ sinu nutritur, ut crescat. Vnde bene sponsa in sponsi sui desiderio anhelans clamat: In lectulo meo per noctem quæsiui quem diligit anima mea: quęsiui illum, & non inueni. Abscondit se sponsus cùm quæritur, ut non inuentus ardentius quæratur: & differtur quærẽs sponsa, ne inueniat: ut tarditate sua capacior reddita, multiplicius quãdoq; inueniat, quod quęrebat. Vnde beatus Iob cũ diceret: Expectant mortem, & non uenit: ut hoc ipsum quærentium desiderium subtilius expleret, ilico adiungit: Cant. 3

Quòd thesaurus noster cognitio sit: & quasi sepulchrum, contemplatio diuina, in qua mens mundo crucifixa quiescit. Caput V

QVasi effodientes thesaurum.] Omnes nãq; qui fodiendo thesaurum quærunt: cùm fodere altius cœperint, ad laborem instãtius inardescunt: quia quo se thesauro abscondito iam iamq; appropinquare æstimant, eo in effodiendo enixius laborant. Qui igitur plenè mortificationem suam appetunt: quasi effodientes thesaurum quærunt: quia quanto fiunt uiciniores ad finem, tanto se exhibent ardentiores in opere. Laborando ergo non deficiunt: sed magis ad usum laboris crescunt: quia quo iam præmia propinquiora considerant, eo in opere delectabilius exudant. Vnde bene Paulus quibusdam absconditum æternæ patriæ thesaurum quęrentibus, dicit: Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes, & Heb. 10

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanto magis, quanto uideritis appropinquantem diem. Laborantem quippe cõſolari, eſt, pariter in labore perſiſtere: quia ſubleuatio eſt laboris, uiſitatio collaborãtis: ſicut cùm in itinere comes iungitur, uia quidem non abſtrahitur: ſed tamen de ſocietate comitis leuiatur labor itineris. Dum itaque Paulus conſolantes ſe in laboribus quæreret, *ibidem* adiunxit dicens: Tanto magis, quãto uideritis appropinquantem diem. Ac ſi diceret: Eo labor crescat, quo ipſa iam præmia laboris appropinquãt, uelut ſi aperte dicat: Theſaurũ quæritis, ſed eo fodere ardentius debetis: quo iam iuxta quæſitum aurum fodiendo peruenitis. Quamuis hoc quod dicitur: Expectant mortẽ, & non uenit, quaſi effodientes theſaurum: intelligi & aliter poteſt. Quia enim perfectè mori mũdo non poſſumus, niſi intra mentis noſtræ inuiſibilia à uiſibilibus abſcondamur: rectè hi qui mortificationem ſuam appetunt: theſaurũ effodientibus comparantur. Mundo enim per inuiſibilem ſapientiam morimur: de *Prou. 2* qua per Salomonẽ dicitur: Si queſieris illam quaſi pecuniam: & ſicut theſauros effoderis eam. Sapientia quippe in rerum ſuperficie non iacet: quia in inuiſibilibus latet. Et nunc mortificationem noſtram contingentes, ſapientiam apprehendimus: ſi relictis uiſibilibus, in inuiſibilib. abſcondamur: ſi hic hãc cor effodiẽtes quærimus, ut omne quod terrenum mens cogitat, à ſemetipſa, manu ſanctæ diſcretionis eijciat: & theſaurum uirtutis qui ſe latebat, agnoſcat. Facile enim in ſe theſaurum quęſitum inuenit: ſi eam quę ſe malè preſſerat, molem à ſe terrenæ cogitationis repellit. Quia aurẽ quæſitam mortem ſicut theſaurum dicit, rectè ſubiungit: Gaudentq; uehementer cùm inuenerint ſepulchrum. Sicut enim ſepulchrum locus eſt, quo abſcondit corpus: ita diuina contemplatio quoddam ſepulchrum eſt mentis, quo abſconditur anima. Quaſi enim huic adhuc mundo uiuimus, cùm mente in eum foris uagamur: ſed mortui in ſepulchro abſcõdimur, cùm mortificati exterius, in ſecreto internæ contemplationis celamur. Sancti igitur uiri ab importunitate deſideriorum temporalium, à tumultu inutilium curarum, à clamore perſtrepentium perturbationũ: ſemetipſos ſacri uerbi gladio mortificare non deſinunt: atq; intus ante Dei faciẽ in ſinu mentis abſcondunt. Vnde be- *Pſal. 30* ne per Pſalmiſtam dicitur: Abſcondes eos in abſcondito uultus tui, à conturbatione hominum. Quod quamuis perfectè poſtmodum fiat: etiam nunc ex magna parte agitur, cùm à temporalium deſideriorum tumultibus, delectatione in interiora rapiuntur: ut mens eorum dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione laceret. Hinc eſt quòd Paulus per cõtemplationem mortuos, & quaſi in ſepulchro abſconditos diſcipu- *Coloſ. 3* los uiderat, quibus dicebat: Mortui enim eſtis, & uita ueſtra abſcõdita eſt, cũ Chriſto in Deo. Qui ergo mortem quærit, gaudet dum ſepulchrum inuenit: quia qui mortificare ſe appetit, ualde ad inuentam requiem cõtemplationis hilareſcit: ut extinctus mundo lateat, & à cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra ſinum ſe intimi amoris abſcondat. Si uerò ad hoc quòd theſaurus effodi dicitur, etiã ſepulchri inuentio ſubinfertur: hoc neceſſe eſt ut intentio noſtra conſpiciat, quòd antiqui ſuos mortuos cum diuitijs obruebant. Qui igitur theſaurum quærit, gaudet cùm ſepulchrum inuenerit: quia ſapientiam perquirentes, cùm ſacræ ſcripturæ paginas uoluimus: cũ exempla precedentium patrum perſcrutamur: quaſi ex ſepulchro gaudium ſumimus, & mentis diuitias apud mortuos inuenimus, quia qui huic mundo perfectè extincti ſunt, in occulto cum diuitijs requieſcũt. Sepulchro ergo diues efficit, qui per exẽpla iuſtorũ in cõtemplationis uirtute ſubleuatur. Sed cùm requirens dicat: Quare data eſt miſero lux? cur hoc ipſum requirere preſumat, inſinuat dicẽs:

Quòd hoc ipſum quod rectè nos agere credimus, utrum in diſtricti iudicis examine rectum ſit, ignoramus. Cap. VI

VIro cuius abſcondita eſt uia, & circumdedit eum Deus tenebris.] Viro enim uia ſua abſcondita eſt: quia etſi iam in qua ſit uitæ qualitate conſiderat: adhuc tamen ad quem finem tendat, ignorat. Etſi iam ſuperna appetit: etſi plenis hæc deſiderijs quærit, adhuc tamen ſi in eiſdem deſiderijs permaneat, neſcit. Peccata quippe deſerentes ad iuſtitiã tenuimus: & unde uenimus, nouimus: ſed quo perueniamus, ignoramus. Quid heſterna die fuimus, ſcimus: ſed quid cõtingat craſtina nos eſſe, neſcimus. Viro ergo uia ſua abſcondita eſt: quia ſic pedem ponit operis: ut tamen præuidere nequeat exitũ conſummationis eius. Eſt & alia uiæ noſtræ abſconſio: quia nonnunq; ea ipſa quæ rectè nos agere credimus, an in diſtricti iudicis examine recta ſint, ignoramus. Sæpe enim ſicut & longè ſuperius diximus, opus noſtrum cauſa damnationis eſt, quod profectus putatur eſſe uirtutis. Sæpe unde placari iudex creditur, inde ad iraſcendum placidus inſtigatur: Salomone atteſtante, qui ait: Eſt uia quæ uidetur homini recta: *Pro* nouiſſima autem eius ducunt ad mortem. Vnde ſancti uiri cùm mala ſuperant, ſua etiam bene geſta formidant: ne cùm bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur: ne peſtifera tabes putredinis, ſub boni ſpecie lateat coloris. Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere grauati, dijudicare bona ſubtiliter neſciunt: & cùm ante oculos extremi examinis regulam deducunt: hæc ipſa in ſe nonnunquam & quæ approbant metuunt: & tota quidem mente interna deſiderant: ſed tamen de incertitudine operum trepidi, quo gradiuntur, ignorant. Vnde bene poſtquam dictum eſt: Quare data eſt miſero lux? adiungitur: Viro cuius abſcondita eſt uia. Ac ſi dicatur: Cur huius uitæ ſucceſſus appetit, qui ſub qua ſit æſtimatione iudicis iter ſui operis, neſcit? Bene autem ſubditur: Et circumdedit eum Deus tenebris. Tenebris nanq; homo circumdatur: quia quamuis cœleſti deſiderio feruear: quid de ſemetipſo ſit diſpoſitũ intrinſecus, ignorat. Et ualde metuit, ne quid ſibi in iudicio obuiet: quod ſe de ſe nunc in deſiderio

rio boni ſeruoris latet. Tenebris homo circumda rur: quia ignorantiæ ſuæ caligine premitur. An tenebris circumdatus non eſt: qui plerunq; præteritorum non meminit, futura non inuenit, præſentia uix cognoſcit? Tenebris circumdatum ſe quidam ſapiens uiderat, cùm dicebat: Quæ in proſpectu ſunt, uix inuenimus cum labore: & quæ in cœlis ſunt, quis inueſtigabit? His ſe tenebris prophe ra circumdatũ uidit, cùm diſpoſitionis intimæ penetrare interna nõ potuit, dicẽs: Poſuit tenebras latibulum ſuum. Autor enim noſter quia nobis in hoc exilium deiectis, lucem ſuæ uiſionis abſtulit: ſeſe noſtris oculis quaſi in tenebrarum latibulo abſcondit. Quas nimirum cæcitatis noſtræ tenebras cùm ſtudioſe cõſpicimus: mentem ad lamenta prouocamus. Flet enim cæcitatem quam foris patitur: ſi humiliter meminit, quòd in interioribus lumine priuetur. Cumq; tenebras quibus circumdatur, reſpicit: ſplẽdoris intimi ardenti ſe deſiderio affligit: omniq; intentionis adniſu ſemetipſam concutit: & ſupernam lucem quam condita deſeruit, repulſa quærit. Vnde fit plerunq; ut in ipſis pijs fletibus illa interni gaudij claritas erumpat: & mens quæ in torpore prius cæca iacuerat: ad inſpectionem fulgoris intimi ſuſpirijs uegetata conualeſcat. Vnde bene ſequitur:

Sap. 9

Pſal. 17

Quòd fletu ſuo anima paſcitur: & dum gemitu pœnitentiæ afficitur, cõſolationis diuinæ refectione ſatiatur. Cap. VII

ANteq; comedam, ſuſpiro.] Comedere nãq; eſt animæ ſupernæ lucis cõtemplationibus paſci. Suſpirat ergo antequam comedat, qui prius gemitibus tribulationis afficitur: & poſtmodum contemplationis refectione ſatiatur. Niſi enim ſuſpiret, non comedit: quia qui ſe in hoc exilio per deſideriorũ cœleſtiũ lamenta non humiliat, æternæ patriæ gaudia non deguſtat. A ueritatis enim pabulo ieiuni ſunt, qui in hac peregrinationis inopia lætantur. Suſpirat autem qui comedit, quia quos ueritatis amor afficit, etiam refectio cõtemplationis paſcit. Suſpirans propheta comedebat, cùm diceret: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes. Luctu enim ſuo anima paſcit, cùm ad ſuperna gaudia flendo ſubleuatur: & intus quidem doloris ſui gemitũ tolerat: ſed eo refectionis pabulum percipit, quo uis amoris per lachrymas emanat. Vnde & eãdem uim lachrymarũ adhuc beatus Iob proſequitur, ſubdens: Et quaſi inundantes aquæ, ſic rugitus meus.] A quæ cùm inundant, cum impetu ueniunt: & creſcentibus multipliciter uoluminibus intumeſcũt. Electi uerò dum mentis ſuæ oculis diuina iudicia opponunt: dum de occulta ſuper ſe ſententia trepidant: dum ſe ad Deum peruenire poſſe confidunt, ſed tamen ne non perueniant metuunt: dum præteritorũ ſuorum recolunt quæ deflent: dum quæ ſibi adhuc futura ſunt, quia neſciunt pertimeſcunt: quaſi quædam in eis aquarum more uolumina colliguntur: quę in mœroris rugitus quaſi in ſubiecta littora defluunt. Vir igit̃ ſanctus uidit, quanta ſint in lamentis pœnitentiæ uolumina cogitationum; et ipſas mœroris undas inundantes aquas uocauit, dicẽs: Et quaſi inundãtes aquæ, ſic rugitus meus. Nõnunq; uerò iuſti, ſicut & paulò ſuperius diximus, in ipſis bonis operibus poſiti trepidant: ac ne in eiſdem occulto aliquo errore diſpliceant, cõtinuis lamentis uacant. Quos cùm diuina ſubito flagella corripiũt, autoris ſui gratiam ſe offendiſſe ſuſpicãtur: quia uel infirmitatibus præpediti, uel amaritudinibus preſſi, ad impendẽda proximis pia opera non aſſurgũt. Et cor in lamentum uertitur: quia corpus à deuotionis ſuæ miniſterio retardatur. Cumq; ſe mercedem non augere cõſiderant: etiam tranſacta opera diſplicuiſſe formidant. Vnde etiam beatus Iob cùm rugitũ ſuum quaſi inundantes aquas diceret, ilico adiunxit: Quia timor quẽ timebam, euenit mihi: & quod uerebar accidit.] Iuſti igitur uiri deflent & pauent, & magnis ſe lamẽtis cruciãt, quia deſeri formidant: & quamuis de correptione ſua gaudeant, eorũ tamen trepidam mentẽ correptio ipſa perturbat: ne malum quod tolerant, non pia percuſſio diſciplinę ſit, ſed animaduerſio iuſta uindictæ. Quod bene Pſalmiſta cõſiderans ait: Quis nouit poteſtatẽ iræ tuæ? Poteſtas quippe diuinæ iræ noſtra non poteſt mente cõprehẽdi: quia eius diſpenſatio, obſcuris ſuper nos diſpoſitionibus, ſæpe unde æſtimat̃ deſerere, inde nos recipit: & unde nos recipere creditur, inde derelinquit: ut plerunq; hoc fiat gratia, quod ira dicitur: & hoc aliquando ira ſit, quod gratia putat̃. Nõnullos enim flagella corrigũt: nõnullos ad impatiẽtiæ ueſaniã perducũt: & alios proſpera quia demulcẽt, ab inſania mitigant: alios quia eleuant, funditùs ab omni ſpe conuerſionis eradicant. Cunctos autẽ uitia ad ima pertrahũt: ſed tamẽ quidam eo ab his facilius redeunt, quod ſe in eis corruiſſe altius erubeſcunt. Et ſemper uirtutes ad ſuperna ſubleuant: ſed non nunq; quidam dum tumorẽ de uirtutibus concipiunt, per ipſum tramitẽ aſcẽſionis cadunt. Quia ergo poteſtas diuinę iręminimè cognoſcit̃: in cũctis neceſſe eſt ut ſine ceſſatiõe timeat̃. Sequitur:

Pſal. 89

Quòd hi qui in regimine conſtituti ſunt, diſtrictè cogitare debent ut gloriam ſuæ dignitatis diſſimulent: & quòd non omnia eis liceãt: ergo ad loquẽdum aut iudicandũ præcipites, intra ſemetipſos quantũ poſſunt à cupiditatis tumultibus ad contemplationis quietem confugiant. Cap. VIII

NOnne diſſimulaui? nónne ſilui? nónne quieui? & uenit ſuper me indignatio.] Quãuis quolibet in loco poſiti, cõgitãdo, loquendo, agendo peccemus: tunc tamen per tria hæc animus effrenatius rapitur, cùm mundi huius proſperitate ſubleuatur. Nam cùm præire ſe poteſtate cæteros cõſpicit, alta de ſe elatè cogitans ſentit. Et cùm auctoritati uocis à nullo reſiſtit̃, lingua licentius perabrupta defrenat̃. Cumq; facere quod libet licet: iuſtè ſibi omne æſtimat licere quod libet. Sed ſancti uiri cùm mũdi huius poteſtate fulciuntur: tanto ſub maiorem mentis diſciplinam ſe redigunt, quanto ſibi per impatientiam poteſtatis, ſuaderi illicita quaſi licentius ſciunt. Cor nanq; à conſideranda ſua gloria reprimũt: linguã ab immoderata

locutione

Universidad de Deusto
Biblioteca

locutione reſtringunt, opus ab inquietudinis ua-
gatione cuſtodiunt. 6 Sæpe enim qui in poteſta-
te ſunt, ea quæ rectè faciunt, quia elatè cogitant,
amittunt: dumq; ſe ad cuncta utiles eſtimãt, etiam
impenſæ utilitatis ſibi meritum damnãt. Vt enim
cuiuslibet facta digniora ſint: neceſſe eſt ut ei a-
pud ſe ſemper indigna uideãtur: ne eadem bona
actio agentis cor ſubleuet: & ſubleuando plus au
torem de elatione deijciat, quàm ipſos fortè qui-
bus impenditur iuuat: Hinc eſt enim q; rex Baby
loniæ, dum elata mente apud ſe tacitus uolueret
Dan. 4 dicens: Nónne hęc eſt Babylon, quam ego ædifi-
caui? in irrationale animal protinus uerſus eſt.
Quod enim factus fuerat perdidit: quia humiliter
noluit diſſimulare quod fecit. Et quia elatione co
gitationis ſe ſuper homines extulit: ipſum quẽ cõ
munem cum hominibus habuit ſenſum hominis,
amiſit. Sæpe uerò qui in poteſtate ſunt, ad ſubie-
ctorũ paſſim cõtumelias erumpunt: & hoc quod
uigilantes regimini ſeruiunt, per linguæ procaci-
tatem perdunt: minori ſcilicet formidine iudicis
uerba penſantes: quia qui ſine cauſa fratri, fatue,
Matth. 5 dixerit, gehennæ ſe ignibus addicit. Sæpe hi qui
in poteſtate ſunt, dũ ſeſe à licitis retinere neſciunt,
ad illicita opera & inquieta dilabũtur. Solus enim
in illicitis non cadit, qui ſe aliquãdo & à licitis cau
tè reſtringit. Qua uidelicet conſtrictiõe religatũ
1. Cor. 6 bene ſe Paulus inſinuat dicens: Omnia mihi licẽt,
ſed non omnia expediunt. Atq; ut ex ipſa religa-
tione oſtenderet in quanta ſe mentis libertate di-
lataret, illico adiunxit: Omnia mihi licent, ſed ego
ſub nullius redigar poteſtatẽ. Cùm enim mens cõ
cepta deſideria ſequitur, ſeruire rebus cõuincitur,
quarum amore ſuperatur. Sed Paulus cui cuncta
licent, ſub nullius poteſtatẽ ſe redigit: quia ſemet-
ipſum etiam à licitis reſtringendo, ea quæ delecta
ta premerent, deſpecta tranſcendit. Beatus igitur
Iob, ut nos erudiat qualis in poteſtate fuit, innote
ſcit dicens: Nónne diſſimulaui? Poteſtas nãq;
cùm habetur, & cogitanda eſt ad utilitatẽ, & diſſi
mulanda propter tumorem: quatenus is qui ea u-
titur, & ut prodeſſe debeat, poſſe ſe ſciat: & ut ex-
tolli non debeat, poſſe ſe neſciat. Qualis uerò in
ore fuerit, adiunxit dicens: Nónne ſiluí? Qua-
lis erga illicita opera, adhuc ſubiecit: Nõne quie
ui? Poteſt autem ſilere & quieſcere, adhuc ſubti
lius perſcrutari. Silere nanq; eſt, mentem à terre-
norum deſideriorum uoce reſtringere. Vis enim
magni clamoris eſt tumultus cordis. Quieſcunt
quoq; qui bene in poteſtate ſunt: cùm terrenarum
actionũ ſtrepitus pro diuino amore intermitten-
do poſtponunt: ne dum ima indefinẽter occupãt,
cor funditùs à ſummis cadat. Sciũt enim quia ne-
quaq; mens ad ſuperna attollitur: ſi curarũ tumul-
tibus cõtinuè in infimis occupatur. Quid enim de
Deo occupata obtineat, quę de illo apprehẽdere
aliquid etiam uacans laborat? Bene aũt per Pſal-
Pſal. 45 miſtam dicitur: Vacate & uidete, quoniã ego ſum
Deus. Quia qui uacare Deo negligit, ſuo ſibi iudi
cio lumen eius uiſionis abſcondit. Hinc etiam per
Leuit. 11 Moyſen dicit, ut piſces qui pennulas nõ habent,
non edantur. Piſces nanq; qui habent pennulas, A
ſaltus dare ſuper aquas ſolent. Soli ergo in electo
rum corpore quaſi piſces tranſeũt, qui in eo quòd
imis deſeruiunt, aliquando ad ſuperna conſcende
re mentis ſaltibus ſciunt: ne ſemper in profundis
curarum lateant, & nulla eos amoris ſummi quaſi
liberi aeris aura cõtingat. Qui ergo rebus tempo-
ralibus occupant, tunc bene exteriora diſponũt,
cùm ſollicitè ad interiora refugiunt: cùm nequaq;
foris perturbationum ſtrepitus diligunt, ſed apud
ſemetipſos intus in trãquillitatis ſinu requieſcũt.

Prauæ etenim mentes temporalium rerum tu- 7
multus intra ſemetipſas uerſare nõ ceſſant, etiam
cùm uacant. In cogitatione enim ſeruant depicta
quæ amant: & quamuis nihil exterius faciãt, apud
B ſemetipſas tamen ſub pondere inquietę quietis e-
laborant. Quibus ſi earundem rerum adminiſtra
tio præbeatur, ſemetipſas funditùs deſerunt: & fu
gitiua hæc temporalia per intentionis curſum, cõ
tinuis cogitationum paſſibus ſequuntur. Piæ au-
tem mentes hæc, & cùm deſunt, non quærunt: &
grauiter etiam cùm aſſunt, ferunt; quia per exte-
riorum curam à ſe exire pertimeſcunt. Quod be-
ne illa duorum fratrum uita ſignatur, de quibus Gen.
ſcriptum eſt: Factus eſt Eſau uir gnarus uenandi,
& homo agricola. Iacob autem uir ſimplex habi-
tat in tabernaculis. Vel ſicut in alia translatione,
dicitur, habitat domi. Quid enim per uenationẽ
Eſau, niſi eorũ uita figuratur, qui in exterioribus
C uoluptatibus fuſi carnem ſequuntur? Qui etiam
agricola eſſe ſcribitur: quia amatores huius ſeculi,
tanto magis exteriora colunt, quãto interiora ſua
inculta derelinquũt. Iacob uerò uir ſimplex in ta-
bernaculis uel in domo habitare perhibetur: quia
nimirum omnes qui in curis exterioribus ſpargi
refugiunt, ſimplices in cogitatione, atq; in conſci-
entiæ ſuæ habitatione conſiſtunt. In tabernaculis
enim aut in domo habitare, eſt ſe intra mentis ſe-
creta reſtringere: & nequaquam exterius per de-
ſideria diſſipare, ne dum ad multa foris inhiant, à
ſemetipſis alienati cogitationibus recedant. Di-
cat igitur probatus uir, & exercitatus in proſpe-
ris: Nónne diſſimulaui? Nónne ſiluí? Nónne quie
ui? Vt enim ſuprà diximus, ſancti uiri cùm eis
D tranſitoria proſperitas arridet, fauorem mundi
quaſi neſcientes, diſſimulant: & forti greſſu inte-
rius hoc, unde exterius ſubleuantur, calcant. Si-
lent autem, quia nullis prauæ actionis clamori-
bus perſtrepunt. Omnis nanq; iniquitas apud ſe-
creta Dei iudicia, habet uoces ſuas. Vnde ſcriptũ
Gen. eſt: Clamor Sodomorum & Gomorræorum mul
tiplicatus eſt. Quieſcunt uerò, cùm non ſolũ nul-
lo cupiditatum temporalium turbulento appeti-
tu rapiuntur, uerumetiam curis prę ſentis uitę ne-
ceſſarijs immoderatius occupari refugiunt. Sed
hæc agentes, paterna adhuc flagella ſentiũt: ut tã-
to perfectiores ad hęreditatẽ ueniant, quanto eos
ſpiritaliter piè feriens diſciplina, quotidie etiã de
minimis purgat. Iuſta itaq; indefinẽter faciunt, &
aſſiduè dura patiũr: quia ſæpe ipſa iuſtitia noſtra,
ad examẽ diuinę iuſtitiæ deducta iniuſtitia eſt: &

ſordet

Universidad de Deusto

sordet in districtione iudicis, quod in estimatione fulget operatis. Vnde Paulus cùm diceret: Nihil mihi conscius sum, protinus adiunxit: Sed non in hoc iustificatus sum. Qui causam mox, cur non sit iustificatus, insinuans, ait: Qui autem iudicat me, dominus est. Ac si dicat: Idcirco in eo quòd nihil mihi conscius sum, iustificatum me abnego: quia ab eo qui me iudicat, examinari me subtilius scio.

8 Dissimulanda ergo sunt quæ exterius fauent: reprimenda quę interius persitrepunt, declinanda quæ quasi necessaria inuoluunt: & tamẽ in his omnibus adhuc districti examinis flagella metuẽda: quia & ipsa nostra perfectio culpa non caret, nisi hanc seuerus iudex in subtili lance examinis misericorditer penset. Bene autem subditur:

Quanta meream peccantes supplicia, si tam ualida districtio in hac uita iustos castigat. Cap. IX

ET uenit super me indignatio.] Magna quippe arte doctrinæ dicturus uerbera, innotuit recte facta, ut hinc unusquisq; cõsideret, quæ peccantes posimodum supplicia maneãt, si etiam iustos tam ualida hic flagella castigãt. Hinc est enim quod Petrus ait: Tempus est ut iudicium incipiat de domo Dei. Et si iustus uix saluabitur, impius et peccator ubi parebũt? Hinc Paulus cùm multa in Thessalonicensiũ laudẽ dixisset, protinus adiunxit: Ita ut et nosipsi in uobis gloriemur in Ecclesijs Dei: pro patientia uestra & fide, in omnibus persequutionibus uestris & tribulationibus, quas sustinetis, in exemplum iusti iudicij Dei. Ac si diceret: Dum tot dura toleratis, qui tam recta agitis: quid aliud quàm iusti Dei iudicij exempla datis? quia ex uestra pœna colligendum est, quomodo feriat quibus irascitur, si sic uos affligi patitur, in quibus lætatur: aut quomodo illos percussurus est, quibus iustum iudicium exhibet: si etiam uos sic cruciat, quos piè redarguens fouet?

Quòd uerba uel facta sanctorum malis sæpe displicent, quia eorum intentionem non intelligunt, & quid sit quòd Oza leuites arcam erigens, sententiam mortis accepit. Cap. X

9 PRima igitur Iob locutione terminata, uicissim se amici qui cõsolaturi piè uenerant, eius increpationi subijciunt, dumq; ad cõtentionis uerba prosiliunt, eam pro qua uenerant, causam pietatis amittunt. Qui quidem non praua hoc intentione faciunt, sed quamuis affectum percussio exhibeant: percussum tamen non nisi pro iniquitate crediderunt: dumq; intentionem bonam nequaq; locutio cauta subsequitur, ipsa pietatis propositio in transgressionis uitium uertitur. Pensandũ nanque fuerat, cui & quando loquerent. Iustus quippe erat ad quem uenerant, & diuinis uerberibus cinctus. Ex anteacta ergo eius uita, debuerunt ea, quæ intelligere non ualebant, illius uerba perpendere, & ex flagellis præsentibus non illum redarguere, sed de sua uita formidare: seq; flagellato iusto, non quasi ratiocinando erigere, sed flendo sociare: ut nequaq; se eorũ scientia per uerba ostenderet, sed loqui recte linguam consolantium magistri dolor erudiret. Qui etsi qua forsitan diuersa sentirent, dignum profecto erat, ut hæc humiliter dicerẽt, ne percusso uulnera per immoderata uerba cumularent. Sæpe enim quia intelligi non ualent, deterioribus displicent, uel facta, uel dicta meliorum: sed eo ab eis non temerè reprehendenda sunt, quo apprehendi ueraciter nequaquã possunt. Sæpe aliquid à maioribus dispensatorie agitur uel præcipitur, quod à minoribus error putatur. Sæpe multa à fortibus dicuntur, quæ infirmi idcirco dijudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamentiarca signauit: quam quia casuram credens, leuites erigere uoluit, mox sententiam mortis accepit. Quid est nanq; mens iusti, nisi arca testamenti? Quæ gestata à bobus calcitrantibus inclinatur: quia nonnunquam etiam qui bene præest, dum subiectorum populorũ confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permouetur. Sed in hoc quod dispẽsatorie agitur, inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur imperitis. Vnde & nonnulli subditi contra hanc, manũ reprehensionis mittunt, sed à uita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Leuites ergo quasi adiuuãs, manum extendit, sed delinquens uitam perdidit: quia dum infirmi quiq; fortium facta corripiunt, ipsa uiuentium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti uiri quædam minima condescendentes dicunt, aliquando uerò summa cõtemplantes proferunt: dumq; uim uel condescensionis uel altitudinis nesciunt, audacter hæc stulti reprehendunt. Et quid est iustũ de sua condescensione uelle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehẽsionis manu releuare? Quid est iustum de incognita locutione reprehendere, nisi motũ eius fortitudinis, erroris lapsum putare? Sed perdit uitã, qui arcam Dei tumidè subleuat: quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Vnde rectè & leuites idem Oza dicitur, quod uidelicet robustus domini interpretatur: quia præsumptores quiq;, nisi aut daci mente robustos se in domino crederent, nequaquam meliorum facta uel dicta uelut infirma iudicarent. Amici igitur Iob, dum contra eũ quasi in Dei defensionem prosiliunt, diuini præcepti regulam superbientes excedunt. Cùm uerò quædam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc quod mentem mouet, reticendum est, sed cum magna humilitate proferẽdum: quatenus intentio piè sentientis, eo uerę seruet formã rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicẽda sunt quæ sentimus, & ualde humiliter promẽda quæ dicimus: ne & quę rectè intẽdimus, hæc elatè proferẽdo nõ recta faciamus. Paulus auditoribus suis multa humiliter dixerat: sed de ipsa exhortatiõe humili placare eos adhuc humilius satagebat, dicẽs: Rogo aũt uos fratres ut sufferatis uerbum solatij. etenim perpaucis scripsi uobis. Ephesijs quoq; Mileti ualedicẽs afflictis agementibus, humilitatẽ suam ad memoriã reuocat, dicens: Vigilate, memoria retinentes, quoniã per trienniũ nocte ac die nõ cessaui cũ lachrymis, monens

Hebr. 13

Act. 20

monens unumquẽq; ueſtrum. Eiſdem rurſum per
Epheſ.4 epiſtolam dicit: Obſecro uos fratres, ego uinctus in domino, ut dignè ambuletis uocatione, qua uocati eſtis. Hinc ergo colligat, ſi quando aliquid rectè ſentit, quãta humilitate debeat magiſtro loqui diſcipulus: ſi ipſe magiſter gẽtium in his quę cum authoritate prædicat, tam ſubmiſſè diſcipulos rogat. Hinc unuſquiſq; colligat, eis à quibus bene uiuẽdi exempla percepit: hoc quod bene intelligit, quàm humiliter dicat: ſi Paulus illis humili ſe uoce ſubdidit, quos ad uitam ipſe ſuſcitauit: Eliphas aũt qui primus amicorum loquitur, quamuis ad cõſolandum pietate uenerat: humilitatem tamen locutionis deſerens, regulam conſolationis ignorat. Qui dum loquendi cuſtodiam negligit, uſque ad afflicti contumelias excedit, dicens: Tigris
B perijt, eo quòd non haberet prędam. Rugitus leonis & uox leænæ, & dentes catulorum leonũ diſſipati ſunt.] Beatũ uidelicet Iob nomine Tigridis, quaſi uitio uarietatis notans: per leonis rugitum eiuſdem uiri terrorem: per leęnæ uocem, loquacitatem coniugis: per diſſipatos uerò dentes catulorum leonum, deſtructam filiorum edacitatem & audaciam ſignans. Vnde & bene amicorum ſenſum, qui in tumida ſe correptione extulit, ſententia diuina reprehendit, dicens: Non eſtis locuti coram me rectũ, ſicut ſeruus meus Iob. Sed quæ-
21 rendum uideo cur Paulus illorum ſententijs tanta autoritate utitur, ſi hæ eorum ſententiæ dominica reprehẽſione caſſantur? Eliphas quippe uerba ſunt, quę Corinthijs intulit dicens, ſicut ſcriptũ
C 1.Cor.3 eſt: Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum. Quomodo ergo quaſi praua reſpuemus, quę Paulus ex autoritate aſtruit? aut quomodo atteſtatione Pauli recta putabimus, quę per ſemetipſum dominus non recta definiuit? Sed utraq; hæc citius, quàm non ſint diuerſa cognoſcimus, ſi eiuſdẽ dominicæ ſententiæ uerba ſubtilius penſamus: quia nimirum cùm diceret: Non eſtis locuti coram me rectum, illico adiunxit: Sicus ſeruus meus Iob. Liquet ergo, quia quædam in eorũ dictis recta ſunt, ſed melioris comparatione ſuperãtur. Nam inter alia quę irrationabiliter dicunt, multas ad beatum Iob fortes ſententias proferunt, ſed comparatæ dictis fortioribus, uim fortitudinis amittunt. Mira ſunt autem multa quę dicunt, niſi in ſancti uiri ad-
D uerſitatem dicerentur. In ſemetipſis igitur magna ſunt, ſed quia iuſtum uirum transfigere appetunt, eiuſdem magnitudinis pondus perdunt: quia & quamlibet fortè fruſtra iaculum mittitur, ut dura ſaxa feriantur. Eo nanq; obtuſum longius reſilit, quo intortum fortius uenit. Igitur amicorum Iob dicta, licet in quibuſdam ualde ſint fortia, cùm tamen ſancti uiri fortem uitam feriunt, cunctum ſui acuminis mucronem retundunt. Quia ergo & in ſemetipſis magna ſunt, ſed cõtra beatum Iob nullo modo aſſumi debuerunt: & Paulus hæc ex uirtute penſans, in autoritate proferat: & iudex quia incautè prolata ſunt, ex perſonæ qualitate reprehendat. Sed quia eoſdem amicos beati Iob, hæreticorũ tenere ſpeciem ſuperius diximus: nunc eorum uerba quomodo hæreticis congruant, indagemus. Nam quędam ualde rectè ſentiunt, ſed tamen inter hæc ad peruerſa dilabunt. Habẽt quippe hoc hæretici proprium, ut malis bona permiſceant, quatenus facilè ſenſui audientis illudant. Si enim ſemper praua dicerent, citius in ſua prauitate cogniti, quod uellent, minimè perſuaderent. Rurſum, ſi ſemper recta ſentirent, profecto hæretici non fuiſſent. Sed dum fallendi arte ad utraque deſeruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala ut recipiantur abſcondunt: ſicut qui uenenum poculũ porrigit, ora poculi dulcedine mellis tangit: dumq; hoc quod dulce eſt, primo attactu delibatur: etiam illud quod eſt mortiferum, indubitanter abſorbetur. Itaq; hæretici permiſcent recta per
B uerſis, ut oſtẽdendo bona, auditores ad ſe trahãt: & exhibendo mala, latenti eos peſte corrumpãt. Aliquando tamen prædicatione ſanctæ Eccleſiæ atq; exhortatione correcti, ab hac ſenſus ſui diuerſitate ſaluantur. Vnde & amici Iob reconciliationis ſuæ ſacrificiũ eiuſdem ſancti uiri manibus offerunt, atq; ad ſuperni iudicis gratiam, uel * adducti
Lu reuocantur. Quos bene in Euangelio illa decẽleproſorum mundatio deſignat. In lepra quippe & pars cutis in fulgorem ducitur, & pars in colore ſano retinetur. Leproſi itaq; hæreticos exprimũt, qui dum rectis praua permiſcent, colorem ſanum maculis aſpergunt. Vnde & bene ut ſaluentur, clamant: Ieſu præceptor. Quia enim in eius uerbis ſe erraſſe ſignificant, hunc ſaluandi præceptorem humiliter uocant: cumq; ad cognitionem præceptoris redeunt, mox ad formam ſalutis recurrũt. Sed quia in amicorum dictis præfationem expoſitionis paulò longius duximus, ipſa iam eorum uerba ſubtiliter penſemus. Sequitur:

Caput quartum beati Iob.

REſpondens autẽ Eliphas Themanites dixit: Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſtè accipies. Sed conceptum ſermonẽ tenere quis poterit? Ecce docuiſti multos, & manus laſſas roboraſti. Vacillantes confirmauerũt ſermones tui, & genua trementia cõfortaſti. Nũc aũt uenit ſuper te plaga, et deſeciſti: tetigit te, & conturbatus es. Vbi eſt timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio uiarũ tuarũ? Recordare obſecro te, quis unq; innocens perijt, aut quãdo recti deleti ſunt? Quin potius uidi eos qui operantur iniquitatem, et ſeminant dolores, & metunt eos, flante Deo periſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos. Rugitus leonis, & uox leænæ, & dentes catulorũ leonũ cõtriti ſunt. Tigris perijt, eo q̃ non haberet

prædam

prædam, & catuli leonis diſsipati ſunt. Por
rò ad me dictum eſt uerbum abſconditum,
& quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea uenas ſu
ſurrũ eius. In horrore uiſionis nocturnæ,
quando ſolet ſopor occupare homines, pa-
uor tenuit me & tremor, & omnia oſſa mea
perterrita ſunt. Et cùm ſpiritus me præſen-
te tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ,
Stetit quidam cuius non agnoſcebam uul-
tum, imago coram oculis meis, & uocem
quaſi auræ lenis audiui: Nunquid homo,
Dei comparatione iuſtificabitur, aut facto-
re ſuo purior erit uir? Ecce qui ſeruiunt ei,
non ſunt ſtabiles, & in angelis ſuis reperit
prauitatem. Quanto magis hi qui habitant
domos luteas, qui terrenum habent funda-
mentum, cõſumentur uelut à tinea? De ma-
ne uſq; ad ueſperã ſuccidentur: & quia nul-
lus intelligit, in æternum peribunt. Qui au-
tem reliqui fuerint, auferentur ex eis: mo-
rientur, & non in ſapientia.

De tribus generibus locutionum. Cap. XI

12 REſpondens autem Eliphas Themanites, di-
xit: Si cœperimus loqui tibi, forſitan mole-
ſtè accipies.] Iam ſuperius dicta ſunt, quæ his uo-
cabulorum interpretationibus exprimãtur. Quia
ergo feſtinè ad indiſcuſſa tendimus, prolata repli-
care deuitamus. Hoc itaq; eſt ſolerter intuẽdum,
quòd hi qui hæreticorũ ſpeciem tenẽt, loqui mol-
liter inchoant, dicentes: Si cœperimus loqui tibi,
forſitan moleſtè accipies. Exalperare quippe hæ-
retici auditores ſuos in exordio locutionis ſuę me
tuunt, ne uigilanter audiantur, eorumq; ualde tri-
ſtitiam declinant, ut negligentiam capiant. Et pla
nè ſemper blanda ſunt quæ proponũt, ſed aſpera
quæ proſequendo ſubinferũt. Vnde & nunc ami-
ci Iob à reuerẽtia manſuetæ locutionis incipiunt,
ſed uſq; ad iacula aſperrimę inuectionis erumpũt:
quia & radices ſpinarum molles ſunt, ſed tamen
ex ipſa ſua mollitie proferunt, unde pungunt. Se-
quitur: Sed conceptum ſermonem quis tenere
poterit?] Tria ſunt hominum genera, quæ grada-
tim ductis à ſe qualitatibus diſſident. Sunt nanq;
alij qui & ad loquendum praua concipiunt, & à
locutione ſua nulla ſilentij grauitate refrenantur.
Et ſunt alij qui cùm praua cõcipiunt, magno ſe ſi-
lentij uigore reſtringunt. Et ſunt nonnulli qui uir-
tutum uſu roborati, uſq; ad eam celſitudinem pro
uehuntur, ut ad loquendum ne in corde quidem
peruerſa concipiant, quæ ſilentio compeſcant. E-
liphas itaq; ex quo ſit ordine, oſtenditur, qui con-
ceptum ſermonẽ tenere ſe nõ poſſe teſtatur. Qua
in re & illud innotuit, quòd ſe loquendo offenſu-
rum nouit. Neq; enim retinere uerba quæ non po
teſt, uellet, niſi per hæc ſe uulnera inferre præno-
ſceret. Boni enim uiri freno conſilij retinent præ-
A cipitationẽ uerbi, & cautè conſiderãt, ne relaxan-
tes linguæ laſciuiã, auditorum cõſcientiam incau-
ta locutione transfigant. Vnde bene per Salomo-
nem dicitur: Qui dimittit aquã, caput eſt iurgiorũ. Prou. 17
Aqua quippe dimittitur, cùm linguæ fluxus effre
natur. Sed dimiſſor aquæ, caput iurgiorum effici-
tur: quia per linguæ incontinẽtiam, diſcordiæ ori-
go propinatur. Igitur ſicut praui, in ſenſu leues ſunt,
ita in locutione præcipites, & reticere pertractan
do negligunt, quæ loquantur: ſed quod leuis con-
ſcientia concipit, leuior protinus lingua prodit.
Vnde nunc Eliphas ex ſuo experimento colligit,
quod deſperate de omnibus ſentit, dicẽs: Sed con
ceptum ſermonẽ tenere quis poterit? Sequitur:

B *Quòd hæretici uel peruerſi dum bona iuſtorũ referunt, ea quæ probant, quantum poßunt peruertunt. Cap. XII*

ECce docuiſti plurimos, & manus laſſas robo
raſti, uacillantes confirmauerunt ſermones
tui, & genua trementia cõfortaſti.] Si ipſius hiſto
rię textus aſpicit, magna eſt lectoris utilitas, quòd
ab amicis iurgantibus, in beatum Iob pro lacera-
tione uitiorum, uirtutum præconia proferuntur.
Nunquam quippe eſt tam robuſtum uitæ teſtimo
nium, quàm cùm ille laudanda loquitur, qui inge-
rere crimen conatur. Penſemus autem cuius celſi-
tudinis iſte uir fuerit, qui indoctos docens, laſſos
roborans, uacillantesq; confirmãs, inter curas do-
mus, inter multipliciũ rerum cuſtodiam, inter affe
ctus pignorum, inter ſtudia tot laborum, erudien-
C dis ſe cæteris impendit. Et illa quidem occupatus
exercuit, ſed tamen liber magiſterio doctrinæ mi-
litauit. Temporalia regendo diſpoſuit, ęterna præ
dicando nunciauit, uitæ rectitudinem, & agendo
uidentibus oſtendit, & loquendo audientibus in-
geſſit. Sed ſiue hæretici, ſeu peruerſi quilibet, 13
cùm bona iuſtorum referunt, hæc in argumẽtum
criminis inflectunt. Inde nanq; Eliphas cõtra bea
tum Iob occaſionem obiurgationis colligit, unde
laudauda narrauit. Nam ſequitur: Nunc autem ue
nit ſuper te plaga, & defeciſti: tetigit te, & contur-
batus es.[Peruerſi quiq; duobus modis bonorũ
uitam impetũt: quia aut praua eos dicere aſſerũt,
aut recta non ſeruare, quæ dicũt. Vnde & beatus
Iob inferius ab amicis ſuis de locutione reprehen
D ditur: nunc autem recta dixiſſe, ſed hæc non obſer
uaſſe laceratur. Ab iniquis ergo modo bonorum
locutio, modo actio reprobatur: quatenus aut re-
prehenſa lingua taceat, aut eiuſdẽ linguæ ſuæ ad-
iudicata teſtimonio in crimine uita ſuccumbat. Et
notandum quod prius laudes linguæ inferunt, &
poſtmodum de uitæ infirmitate conquerunt. Ini-
qui etenim, ne publicè praui uideantur, loquũtur
aliquando bona de iuſtis, quæ eſſe iam cognita &
alijs nouerunt. Sed ſicut prędiximus, hæc ipſa pro
tinus ad cumulum reatus pertrahunt: & creden-
dum ſibi in contrarijs, ex eo quòd & proſpera lo-
quebantur, oſtendunt: tantoq; mala quaſi uerius
inſinuant, quanto & bona quaſi deuotè laudabãt.
Ad uſum ergo intorquẽt criminis, uoces fauoris:
dum iuſtorum uitam indè pòſt grauius uulnerãt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

unde hanc paulò ante ſpecietenus defendebant. A Sæpe autem eorum bona quæ prius habita deſpiciunt: hæc poſtmodũ quaſi perdita mirantur. Vnde & Eliphas ſancti uiri uirtutes, quia amiſſas aſſerit, enumerando ſubiungit, dicens:

De quatuor gradibus uirtutum, quibus ſancti Iob uita diſtinguitur. Cap. XIII

VBi eſt timor tuus, fortitudo tua, & patientia tua, & perfectio uiarum tuarum?] Quæ nimirum cuncta ei ſentẽtiæ ſubrogat, quam præmiſit, dicens: Nunc autẽ uenit ſuper te plaga, & defeciſti: tetigit te, & conturbatus es. Omnia ergo ſimul interiſſe aſſerit, in eo quòd beatum Iob turbatum flagello reprehendit. Sed intuendũ ualde eſt, B quia quamuis incõueniẽter eum increpet, congruenter tamẽ ordines uirtutum narrat. Quatuor quippe gradibus uitã beati Iob uirtutes enumerãdo diſtinxit, dum & timori fortitudinem, & fortitudini patientiã, & patiẽtiæ perfectionem iunxit. In uia etenim Dei à timore incipit, ut ad fortitudinem ueniat. Nam ſicut in uia ſeculi audacia fortitudinem, ita in uia Dei audacia debilitatẽ parit: & ſicut in uia ſeculi timor debilitatẽ, ita in uia Dei timor fortitudinem gignit: Salomone atteſtãte, qui
Prou. 14 ait: In timore domini, fiducia fortitudinis. Timori quippe domini ineſſe, fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens noſtra tanto uolentius terrores rerum temporalium deſpicit, quanto ſe autori earundem ueracius per formidinẽ ſubdit: Quę in C timore domini cõſtituta, non inuenit extrà quod metuat: quia dum recto metu conditori omnium iungitur, poteſtate quadam ſupra omnia ſubleuatur. Fortitudo aũt, non niſi in aduerſitate oſtenditur, unde & mox poſt fortitudinẽ patientia ſubrogatur. Tanto enim quiſq; ſe ad fortitudinẽ profeciſſe uerius demonſtrat, quanto aliena mala robuſtius tolerat. Nam minus in ſe cõualuit, quem aliena iniquitas ſternit. Qui in eo quod ferre contrarietatem nõ ualet, puſillanimitatis ſuæ gladio confoſſus iacet. Quia uerò perfectio de patientia, naſcitur: ſtatim poſt patientiã, uiarum perfectio ſub-
14 infertur. Ille enim uerè perfectus eſt, qui erga imperfectionem proximi, impatiens nõ eſt. Nam qui alienam imperfectionem ferre nõ ualens, patientiam deſerit; ipſe ſibi teſtis eſt, quòd perfectè D necdum proficit. Hinc in Euangelio ueritas dicit:
Luce 21 In patientia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras. Quid eſt enim animas poſſidere, niſi perfectè in omnibus uiuere, cunctis mentis motibus ex uirtutis arce dominari? Qui igitur patientiã tenet, animam poſſidet: quia inde cõtra aduerſa omnia fortis efficitur, unde ſibi & ſeipſum uincendo dominatur. Et quo ſe laudabiliter frangit, infractum ſe fortiter exerit: quia cùm in ſuis ſe uoluptatibus ſuperat, ſeſe ad contraria inuictum parat. Sed quia Eliphas inuehendo corripuit, nunc aliqua uelut exhortando ſubiungit, dicens:

Quòd ſancti qui in hoc mundo pereunt, ad æternam gloriam pereundo ſeruantur. Cap. XIIII

REcordare obſecro, quis unquã innocens periit, aut quando recti deleti ſunt?] Siue hæretici, quorum amicos beati Iob tenere ſpeciẽ diximus, ſiue peruerſi quilibet, quàm inordinatè redarguunt, tam reprehenſibiliter exhortantur. Ait nanq;: Quis unquã innocẽs periit, aut quando recti deleti ſunt? Sæpe quippe hîc & innocẽtes pereunt, & recti fundítùs delentur, ſed tamen ad æternam gloriã pereundo ſeruantur. Si enim nullus innocens periret, propheta nõ diceret: Iuſtus perit, Eſai 57
& nemo eſt qui recogitet. Si rectos Deus prouidendo nõ raperet, nequaq; de iuſto Sapientia diceret: Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectũ illius. Si iuſtos animaduerſio nulla percuteret, Petrus minimè præuniciaret, dicens: Tempus eſt ut 1 Pet. 4
incipiat iudiciũ de domo Dei. Illi uerò ueraciter recti ſunt, qui amore ſupernæ patriæ, ad cuncta præſentis uitæ aduerſa præparant. Nam qui pro æternis bonis, mala hîc perpeti metuũt, uidelicet recti non ſunt. Sed Eliphas uel rectos deleri, uel innocentes hîc perire nõ æſtimat: quia ſæpe hi qui non ſpe cœleſtis gloriæ, ſed pro terrena Deo retributione deſeruiũt: ipſi ſibimet fingunt quod quęrũt, & docere præſumentes, cùm terrenã ſecuritatem prædicãt, cunctis ſuis laboribus oſtendũt quid amãt. Sequit: Quin potius uidi eos qui operant iniquitatẽ, & ſeminant dolores, & metũt eos, flante Deo periſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe cõſumptos.

Quare Deus in hoc mundo quorundam mala diſtrictè percutit, aliorum multa permittit. Cap. XV

DOlores ſeminare, eſt fraudulenta dicere: dolores autem metere, eſt dicendo prævalere. 15
Vel certè dolores ſeminant, qui peruerſa agunt, dolores metunt, cùm de eadem peruerſitate puniunt. Fructus quippe doloris eſt retributio damnationis. Sed cùm protinus ſubinfertur, quia qui dolores ſeminant & metunt, flante Deo pereunt, & iræ eius ſpiritu conſumuntur: hoc loco doloris meſſio, non iam pœna, ſed adhuc perfectio iniquitatis oſtẽditur: quia ex diuinæ iræ ſpiritu, eiuſdem meſſionis pœna ſubrogatur. Seminant ergo hîc dolores & metunt, quia iniqua ſunt quæ faciunt, & ipſa iniquitate proſperãtur: ſicut de iniquo per Pſalmũ dicitur: Polluuntur uiæ eius in omni tem- Pſal. 9
pore: auferuntur iudicia tua à facie eius, omnium inimicorum ſuorum dominabitur. De quo paulo poſt ſubditur: Sub lingua eius labor & dolor. Dolores itaq; ſeminat, cùm peruerſa agit: dolores metit, cùm ex eiſdem peruerſitatibus temporaliter excreſcit. Quomodo ergo flante Deo pereũt, qui plerũq; diu hîc ſubſiſtere, & iuſtis felicius permittuntur? Hinc nanq; de illis iterum per Pſalmiſtam Pſal. 72
dicitur: In laboribus hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Hinc Hieremias ait: Quare uia impiorum proſperatur? Quia enim Hier. 12
ſicut ſcriptum eſt: Dominus patiens redditor eſt: ſæpe diu tolerat, quos in perpetuum damnat: non nunquam uerò concitè percutit: quia puſillanimitati innocentium conſolando concurrit. Aliquando ergo omnipotẽs Deus diu prævalere iniquos

patitur

Universidad de Deusto

patitur, ut iustorum mundius uita purgetur. Aliquando uerò iniustos celeriter trucidat, eorumq; interitu innocentiũ corda cõfirmat. Si enim nunc omnes male agentes percuteret, extremum iudicium quibus exhiberet? Si autẽ nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare crederet? Nonnunquam ergo iniquos ferit, ut ostẽdat, quia inulta mala non deserit. Nonnunq; uerò iniquos diu tolerat, ut considerantibus insinuet, ad quod eos iudiciũ reseruet. Hæc itaq; sententia dilationis iniquorũ, si non cum fine præsentis seculi de cũctis generaliter dicitur, ex magna parte proculdubio ueritatis uirtute uacuatur. Sed tunc uera erit, cùm iam iniquitatis dilatio non erit. Quæ hoc fortasse modo intelligi rectius potest, quoniã nec innocẽs perit, nec rectus delet: quia etsi carne hic atteritur, in cõspectu æterni iudicis uera salute reparat. Et qui seminant dolores & metunt, flante Deo pereunt: quia quãto hic altius peruersè agẽdo proficiũt, tanto durius subsequẽti damnatione feriunt. Sed cùm eidem sententiæ præmittit. Recordare, uidelicet patet, quia transacta res ad mentem reducitur, non aũt futura nunciatur. Tunc ergo Eliphas uerius diceret, si hæc de iniquis generaliter fieri extrema animaduersione credidisset. Sed hoc quòd flare Deus dicit, urget ut subtilius discernatur. Nos quippe cùm flamus, aerem ab exterioribus introrsus trahimus, & introrsus tractũ hunc exterius reddimus. Flare ergo Deus in uindictæ retributione dicit, quia ab exterioribus causis introrsus iudicij consilium cõcipit, & ab interno consilio extrorsus sententiã emittit. Quasi flante Deo ab exterioribus aliquid introrsum trahit, quando foris mala nostra conspicit, & intus iudicium disponit. Et rursum, quasi flante Deo ab interioribus spiritus extrorsus emittitur, quando ab interno conceptu consilij, exterius iudicium damnationis infertur. Bene itaq; dicitur, quòd qui dolores seminãt, flante Deo pereunt: quia unde foris peruersa faciunt, inde ab intimis rectè feriunt. Vel certè cùm flare Deus dicit, quia & statim iræ eius spiritus subinfertur, appellatione flatus illius potest ipsa eius animaduersio designari. Nos quippe cùm irascimur, flatu furoris inflammamur. Vt ergo uindictam cogitans, dominus demonstraretur, flare irascendo dicitur: non quòd ipse in natura sua mutabilitatis uicissitudinem recipiat: sed quòd post longam patientiam quandoq; uindictam peccatoris exequit, is qui in semetipso tranquillus est, pereuntibus turbulẽtus uidetur. Mens quippe reproba, quia aduersum suis actibus iudicem cõspicit, quasi commotus ei ostenditur, quia in conspectu illius suo reatu proprio ipsa turbatur. Sed postquam quasi clementer admouit, apertæ increpationis uerba subiungit, dicẽs: Rugitus leonis, & uox leænæ, & dentes catulorũ leonum contriti sunt.] Quid enim rugitum leonis appellat, nisi, ut pauloante præmisimus, seueritatem uiri? Quid uocem leænæ, nisi loquacitatem coniugis? Quid dentes catulorum leonum, nisi edacitatem prolis? Quia enim filij conuiuantes extincti sunt, dentium expressione signantur. Quę cuncta dum contrita Eliphas rigidus exultat, quasi iure damnata denunciat. Cuius adhuc duritiam increpationis ingeminat, cùm subiungit:

Quòd Tigridis nomine hypocritarum uarietas, & rapacitas exprimitur, quibus quasi præda est iustorum sibi laus uendicata. Cap. XVI

TIgris perijt, eo quòd non haberet prędam, & catuli leonum dissipati sunt.] Quem enim nomine Tigridis, nisi beatum Iob nota uarietatis signat, uel aspersum maculis simulationis? Omnis nanq; simulator in eo quòd uideri rectus appetit, mundum se per omnia non ostendit: quia dum uirtutes quasdam per hypocrisim assumit, & occultè semetipsum uitijs subijcit, quædam latentia uitia repentè in faciem erumpunt, & superductæ simulationis, quasi uisionis corium, ex admixtione sua uarium ostendunt, ut plerũq; sit mirum cur homo qui tantis uirtutibus pollere cernit, etiam tam reprobis actibus inquinetur. Sed nimirũ omnis hypocrita Tigris est: quia dum mundus color de simulatione ducitur, uitiorum nigredine interrumpente uariatur. Sæpe enim dum de castitatis munditia extollitur, sorde auaritiæ fœdatur. Sæpe dum de uirtute largitatis speciosus ostenditur, luxuriæ maculis inquinatur. Sæpe dum castitatis atq; largitatis decore uestitur, uelut ex zelo iustitiæ, crudelitatis atrocitate fuscatur. Sæpe largitate, castitate, pietate ex pulchra uisione induit, sed interfusa obscuritate superbiæ notatur. Sicq; fit ut intermixtis uitijs, dum mundam in se speciem hypocrita nõ ostendst, quasi unum colorem Tigris, habere nequaquam possit. Quæ uidelicet Tigris rapit quædam, quia humani sibi fauoris usurpat gloriam. Quia enim rapta laude extollitur, quasi præda satiatur. Bene autem hypocritarũ laus præda dicitur. Præda quippe est cùm aliena uiolenter auferuntur. Omnis autem hypocrita, quia uitam iustitiæ simulans, iustorum sibi laudem arripit, alienum profecto est, quod tollit. Eliphas itaq;, qui beatum Iob incolumitatis suæ tempore laudanda egisse cognouit, percussione subsequente, illum hæc tenuisse per hypochrisim credidit, dicẽs: Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam. Ac si aperte dicat: Varietas tuæ simulationis extincta est, quia & adulatio laudis ablata est: & iam tua hypocrisis prædam non habet, quia percussa diuinitùs humanis fauoribus caret. Translatione autem septuaginta interpretum nequaquam Tigris dicitur, sed Myrmicoleon perijt, eo quòd non haberet prædam. Myrmicoleon quippe paruum ualde est animal, formicis aduersum, quod se sub puluere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit, interfectasq; consumit. Myrmicoleon autem Latinè dicitur, uel formicarum leo, uel certè expressius, formica pariter & leo. Rectè autẽ formica & leo nominatur: quia siue uolatilibus seu quibuslibet alijs minutis animalibus formica est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipſis autem formicis leo. Has enim quaſi leo deuorat, ſed ab illis quaſi formica deuoratur. Cùm igit Eliphas dicit: Myrmicoleon perijt, quid in beato Iob ſub Myrmicoleontis nomine, niſi pauorem & audaciam reprehendit? Ac ſi apertè dicat: Non iniuſtè percuſſus es: quia contra erectos timidus, contra ſubditos audax fuiſti: Ac ſi apertius dicat. Contra aſtutos formido te preſſit, contra ſimplices temeritas inflauit. Sed iam Myrmicoleõ prædam non habet, quia tumida tua elatio dum uerberibus premitur, ab aliena læſione prohibetur. Sed quia amicos beati Iob, tenere hæreticorum ſpeciem diximus: urget neceſſariò, ut hæc eadem Eliphas uerba quomodo etiam typicè ſentienda ſint, intimemus.

Quòd regnũ diaboli, & gloria huius mundi, & concupiſcentia carnis in ſeruis Dei contritæ ſunt. Cap. XVII

RVgitus leonis & uox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt.] Quia natura uniuſcuiuſq; rei ex diuerſitate componitur, in ſacro eloquio per rem quamlibet licitè diuerſa figurantur. Habet quippe leo uirtutem, habet & ſæuitiam. Virtute ergo dominum, ſæuitia diabolum
Apoc. 5 ſignat. Hinc enim de domino dicitur: Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid. Hinc de diabolo ſcriptũ
1. Pet. 5 eſt: Aduerſarius ueſter, ſicut leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Leænæ autem nomine aliquando ſancta Eccleſia, aliquando Babylonia deſignatur. Pro eo enim quod contra aduerſa audax eſt, leæna Eccleſia dicitur: ſicut eiuſdem beati Iob uocibus approbatur, qui derelictam ab Eccle
Iob 28 ſia Iudæam indicans, ait: Non calcauerunt eam filij inſtitorum, nec pertranſibit per eam leæna. Aliquando uerò leęnæ nomine huius mundi ciuitas, id eſt, Babylonia exprimitur, quæ contra uitam innocentium immanitate crudelitatis effrenatur, quæ antiquo hoſti, quaſi ſæuiſſimo leoni ſociata, peruerſæ perſuaſionis eius ſemina concipit, & reprobos ex ſe filios ad ſimilitudinẽ illius quaſi crudeles catulos gignit. Catuli autem leonũ ſunt quilibet reprobi, ad iniquam uitam, malignorum ſpirituũ errore generati, qui & ſimul omnes uniuerſam mundi ciuitatem quam prędiximus, Babyloniam faciunt: & tamẽ ijdem ſinguli Babylonię filij, quaſi non leæna, ſed leænæ catuli uocantur. Sicut enim Sion tota ſimul Eccleſia dicitur, filij autem Sion ſanctorum quiq; ſinguli memorantur: ita & filij Babylonię ſinguli quiq; reproborum, & eadem Babylonia ſimul omnes reprobi uocãtur.
17 Sed ſancti uiri quandiu in hac uita ſunt, ſemetipſos ſollicita circumſpectione cuſtodiunt: ne leo circumiens inſidiãdo ſurrepat, id eſt, antiquus hoſtis ſub aliqua imagine uirtutis occidat: ne leænæ uox auribus obſtrepat, id eſt, ne Babylonis gloria ſenſum ab amore patriæ cœleſtis auertat: ne catulorum leonum dentes mordeant, id eſt, ne reproborum perſuaſio in corde conualeſcat. At contrà hæretici iam quaſi de ſanctitate ſecuri ſunt, quia uitæ ſuæ meritis cuncta ſe ſuperaſſe ſuſpicantur.

A Vnde & nunc dicitur: Rugitus leonis, & uox leęnæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt. Ac ſi diceretur: Nos ideo nõnullis flagellis atterimur, quia & uirtutem antiqui hoſtis, & cupiditatẽ terrenę gloriæ, & ſuaſionem reproborum hominum uitæ meritis ſuperãdo calcamus. Vnde adhuc ſubditur: Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonum diſſipati ſunt.] Hunc uocabulo Tigris repetit, quem leonis appellatione ſignauit. Satan quippe & propter ſæuitiam leo dicitur, & propter multiformis aſtutiæ uarietatem non incongruè Tigris uocatur. Modo enim ſe ſicut eſt perditus, humanis ſenſibus obijcit, modo
B quaſi angelum lucis oſtẽdit. Modo ſtultorũ mentibus blandiendo perſuadet, modo ad culpam terrendo pertrahit. Modo ſuadere uitia apertè nititur, modo ſuis in ſuggeſtionibus ſub uirtutis ſpecie palliatur. Hæc itaque belua quæ tanta uarietate reſpergitur, iure Tigris uocatur, quæ apud ſeptuaginta interpretes, ut prędicti ſumus, Myrmicoleon dicitur. Quòd, uidelicet animal abſconſum pulueре, formicas, ut diximus, frumenta geſtantes interficit: quia nimirum apoſtata angelus in terram de cœlo proiectus: iuſtorum mentes quæ bonorum ſibi operum refectionem præparant, in ipſo actionis itinere obſidet: cumq; eas per inſidias ſuperat, quaſi formicas frumenta geſtantes improuiſus necat. Rectè autem Myrmicoleon, id eſt, leo & formica dicitur: formicis enim, ut diximus, leo eſt, uo
C latilibus formica: quia nimirum antiquus hoſtis, ſicut contra conſentientes fortis eſt, ita contra reſiſtentes debilis. Si eñ eius ſuggeſtionibus aſſenſus præbetur, quaſi leo tolerari nequaquã poteſt: ſi autem reſiſtitur, quaſi formica atteritur. Alijs ergo leo eſt, alijs formica: quia crudelitatẽ illius carnales mentes uix tolerant, ſpiritales uerò infirmitatem illius pede uirtutis calcant. Hæretici igitur, quia de ſanctitatis pręſumptione ſuperbiũt, quaſi exultantes dicũt: Myrmicoleon, uel certè Tigris, perijt, eo quòd non haberet prædam. Ac ſi apertè dicant: Vetuſtus aduerſarius in nobis prædã non habet, quia quantum ad noſtra ſtudia iam uictus iacet. Idcirco autem Myrmicoleontis appellatione, uel Tigridis repetitur, qui iam contrito leonis rugitu fuerat deſignatus: quia quicquid per gau-
D dium dicitur, ſæpe replicatur. Voces quippe ingeminat animus cùm exultat. Vnde & ueraci lętitia Pſalmiſta crebro repetit hoc, quòd ſe exauditum eſſe recognouit, dicens: Exaudiuit dominus uocem fletus mei: exaudiuit dominus deprecationẽ meam, dominus orationem meam ſuſcepit. Sed ſancti uiri cùm de quibuſdam ſe uitijs ereptos hilareſcunt, magno ſe metu etiam in ipſa exultatione cõcutiunt, quia etſi iam de cuiuslibet procella tempeſtatis erepti ſunt, eſſe tamen ſe adhuc in incerti maris dubijs fluctibus ſciunt: & ſic ſpe exultant, ut pauore trepipent: ſic pauore trepidant, ut ſpei fiducia exultent. Vnde per eundem Pſalmiſtam dicitur: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. At contrà hi qui de ſpecie ſanctitatis

ctitatis intumescẽt, cùm unum quodlibet uitium superant, mox mentem in superbiam erigunt, & quasi de uitę suę perfectione gloriantur: & pro eo quod forte semel à periculo tempestatis erepti sunt, iam quia in mari nauigent, obliuiscuntur: magnos se in omnibus æstimant, & uicisse se antiquũ hostem funditùs putant: infra se cunctos respiciunt, quia se per sapientiam transcendere omnes arbitrantur. Vnde & subditur:

Quòd hæretici & hypocritæ noua & inaudita promittunt, ut in admirationem sui simplices conuertant: neq; ea quæ loquũtur, ad ædificationẽ, sed ad ostentationẽ scientiæ suæ proferunt. Cap. XVIII

PORRÒ ad me dictum est uerbũ abscõditum.] Verbum abscõditum hæretici audire se simulant, ut auditorum mentibus quandam prædicationis suæ reuerentiam obducant. Vnde & latenter prædicant, quatenus eorum prædicatio tanto sancta, quanto & occulta uideatur. Communem autem scientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æstimentur. Occulta uel noua semper exquirunt: quæ dum alij nesciũt, apud imperitorum mentes ipsi de scientiæ singularitate gloriantur. Quam occultam, ut diximus, insinuant: quia scilicet ut admirationem ostendere ualeãt, hanc se latenter percepisse cõfirmant. Vnde apud Salomonem hæreticorum speciem mulier tenens, dicit:
Prou. 9 Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Vnde hic quoq; subditur: Et quasi furtiuè suscepit auris mea uenas susurrij eius.] Furtiuè susurrij uenas percipiunt: quia socialis scientiæ gratiam deserentes, ad hanc nequaquam per ostium ingrediuntur: domino attestante, qui ait:
Ioan. 10 Qui non intrat per ostiũ in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Venas itaq; diuini susurrij, furtiuè suscipit, qui ad percipiendam uirtutis eius notitiam deserto publicæ prædicationis ostio, prauæ intelligentiæ rimas quærit. Quia uerò fur & latro qui intrat aliunde, tenebras diligit, & claritatem luminis perhorrescit, rectè subiungi
19 tur: In horrore uisionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines. Sæpe hæretici dum altiora dicere conantur, ipsi sibi testes sunt, quia quę proferunt, uera non sunt. In nocturna quippe uisione dubiè cernitur. Rimas ergo susurrij in pauore nocturnæ uisionis se percepisse asserunt: qui ut ea quæ docent, alta alijs ostendant, uix ea se capere posse denunciant. Sed hinc colligendum est quomodo audientibus certa esse poterunt, quæ ipsi dubiè uiderunt. Miro ergo ordine cùm alta loquentes profluunt, in patefactione stultitiæ, ipsis suæ altitudinis uocibus ligantur. Quantum uerò de singularitate sapientiæ eleuantur, ostenditur cùm protinus subditur: Quando solet sopor occupare homines.] Ac si aperte ab hæreticis diceretur: Cùm homines inferius dormiũt, nos ad percipienda superna uigilamus, quia ea nobis nota sunt, ad quæ uidelicet cognoscenda cæterorũ hominum corda torpentia non assurgunt. Ac si aper-

A tius dicant: In quibus intelligentia nostra se erigit, reliquorũ hominũ sensus dormit. Nõnunq; uerò cùm hoc despici ab auditore quod dicunt conspiciunt, semetipsos simulant timere quod dicũt. Vnde & subditur: Pauor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.] Quia em̃ de doctrinæ suæ altitudine miri uideri appetũt, quasi pertimescunt quæ fingũt: & cùm minoris laboris sit audire quàm dicere, ad ea proferenda audaces sunt, quæ scilicet astruũt, quia ipsi uix audire potuerũt. Vnde adhuc subditur: Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meę: stetit
B quidã cuius non agnoscebam uultũ.] Vt incõprehensibilia se cognouisse indicent, non stetisse, sed transisse corã se spiritũ narrant, & uultum se uidisse incognitum simulant: ut esse se ei cognitos qui ab humana mente cognosci non ualet, ostendant. Vbi adhuc subditur: Imago corã oculis meis, & uocem quasi aurę lenis audiui.] Sępe hęretici Deum sibi imaginabiliter fingunt, quẽ intueri spiritaliter nequeunt, eiusq; uocem quasi aurę lenis audire se perhibent: quia ad secreta illius cognoscenda, quasi esse se cęteris familiariores gaudent. Non em̃ ea docent quę Deus publicè loquit̃, sed quę eorum auri quasi latenter aspirantur. Hęc igitur diximus, ut quid sub hęreticorũ specie in Eliphas sermonibus sentiendum sit, intimemus. Sed quia amici beati Iob, tanti uiri amici nõ essent, nisi manifestè aliquid ex ueritate didicissent, qui quãuis in sententijs correptionis errant, in ueritatis tamẽ cognitione nõ titubant: hęc eadẽ paulo superius uerba replicemus, ut subtilius discernamus
C quomodo ea quę de perceptione ueritatis dicuntur, à rectè sentientibus proferri ueraciter possint.

Nonnunq; uerò hęretici uera quędam & sublimia loquuntur, non quòd hęc diuinitùs ipsi percipiant: sed quòd ex sanctę Ecclesię contentione didicerunt, neq; hęc ad profectũ conscientię, sed ad scientię ostẽtationem trahunt. Vnde fit plerunq;, ut alta sciendo dicãt, sed uiuendo quę dicunt, nesciant. Siue igitur ex hęreticorum specie, uidelicet non uitã scientię, sed uerba tenentium, seu ex persona certè amicorum beati Iob, qui de cognitione ueritatis potuerunt proculdubio percipiendo experiri, quod studuerũt docendo eloqui, hęc eadem quę trãscurrimus, subtilius dicta differamus:
D ut dum sollicitè Eliphas sermo discutitur, quantę scientię fuerit demonstretur, quamuis in eadem scientia humilitatem non tenuit, qui cõmune bonum sibi specialiter arrogauit. Ait nanq;:

Quòd uerbum abscõditum inuisibilis Dei filius sit, cuius subtilitatem mens spiritu sancto afflata raptim & occultè agnoscit. Cap. XIX

PORRÒ ad me dictũ est uerbum absconditum.] Verbum quippe absconditum, inuisibilis filius uocatur: de quo Ioannes ait: In principio erat Ioan. 1
uerbum. Quod ipse quoq; abscondítum insinuat, dum subiũgit: Et uerbũ erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Sed hoc uerbum absconditum ele-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctorum mentibus dicitur, cùm poteſtas unigeniti filij credentibus manifeſtatᷓ. Poteſt etiam per uerbum abſconditū, allocutio intimę aſpirationis intelligi: de qua Ioānes dicit: Vnctio eius docet uos de omnibus. Quæ nimirum aſpiratio humanam mentē tangendo ſubleuat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc deſideriis inflam mat: ut nihil ei iam, niſi quæ ſuperna ſunt libeat: & cuncta quæ inferius de humana perſtrepunt corruptione, cōtemnat. Abſconditum ergo uerbum audire, eſt locutionē ſancti ſpiritus corde cōcipere. Quæ profecto ſciri nō poteſt, niſi à quo haberi poteſt. Vnde & ueritatis uoce de hac abſcondita locutione dicitur: Ego rogabo patrē, & alium paracletū dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternum: ſpiritū ueritatis, quē mundus non poteſt accipere. Sicut em̄ idem paracletus poſt mediatoris aſcenſum, alius humani generis conſolator, in ſemetipſo inuiſibilis eſt: ita omnē quem repleuerit, ad deſideranda inuiſibilia accendit. Et quoniā mundana corda ſola uiſibilia diligunt, hunc mundus non accipit, quia ad diligenda inuiſibilia non aſſurgit. Seculares em̄ mentes quanto ſe foris per deſideria dilatant, tanto ad receptionem illius ſinum cordis anguſtant. Et quoniā ualde in humano genere pauci ſunt, quia à deſideriorum carnalium ſorde purgati, ad perceptionē ſancti ſpiritus ipſa hac purgatione dilatantᷓ, uerbum hoc abſconditum dicitur: quia illud à quibuſdā proculdubio in corde percipitur, quod à maxima hominū parte neſcitur. Vel certè hæc ipſa afflatio ſancti ſpiritus uerbum abſconditū eſt, quia ſentiri poteſt, ſed ſtrepitu locutionis exprimi nō poteſt. Cùm igitur diuina aſpiratio ſine ſtrepitu mentē ſubleuat, uerbum abſconditum auditur, quia ſermo ſancti ſpiritus in aure cordis ſilenter ſonat. Vnde & ſubditur:

1.Ioan.2

Ioan.14

Quòd multis modis ad aurem noſtræ intelligentiæ Deus uenit: & quòd quando nobis de diuinitatis natura per contemplationem aliquid inſinuat, nequaquam nobis loquitur, ſed quaſi ſuſurrat. Cap. XX

ET quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea uenas ſuſurrij eius.] Venas ſuperni ſuſurrij, auris cordis furtiuè ſuſcepit: quia ſubtilitatē locutionis intimę, afflata mens, & raptim & occultè cognoſcit. Niſi enim ſe ab exterioribus deſideriis abſcondat, interna nō penetrat. Occultatur autem ut audiat, & audit ut occultetur: quia & ſubtracta à uiſibilibus, inuiſibilia conſpicit: & repleta inuiſibilibus, uiſibilia perfectè cōtemnit. Notandū uerò, quòd nō ait: Quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea ſuſurrium eius, ſed uenas ſuſurrij eius. Suſurrium quippe occulti uerbi, eſt hæc ipſa locutio aſpirationis internæ. Venæ autem ſuſurrij dicuntur cauſarum origines, quibus hęc ipſa aſpiratio ad mentem ducitur. Quaſi enim uenas ſuſurrij ſui aperit, cùm nobis Deus latenter inſinuat, quibus modis ad noſtrę intelligentię aurem uenit. Aliquando em̄ nos amore, aliquando terrore compungit: aliquando præſentia quàm nulla ſint oſtendit, & ad æterna deſiderium erigit: aliquando prius æterna indicat, ut poſt temporalia uileſcant. Aliquando noſtra nobis mala aperit, & ad hoc nos uſq; ut alienis etiam malis condoleamus, extendit. Aliquando mala aliena noſtris obtutibus obijcit, & compunctos mirabiliter à noſtra prauitate nos corrigit. Venas itaque diuini ſuſurrij furtiuè audire, eſt occultos diuinę aſpirationis modos tenuiter & latenter cognoſcere. Quāuis adhuc uel ſuſurrium, uel uenas ſuſurrij intelligere aliter ualeamus. Qui enim ſuſurrat, occultè loquitur: & uocem non exprimit, ſed imitatur. Nos ergo quouſq; carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem diuinæ potentiæ, ſicut in ſe incōmutabilis manet, uidemus: quia acies infirmitatis noſtræ non ſuſtinet hoc quod de eius æternitatis radio ſuper nos intolerabiliter fulget. Cùm ergo ſe nobis omnipotens Deus per rimas contemplationis indicat, nequaquam nobis loquitur, ſed ſuſurrat: quia etſi ſe plenè non intimat, quiddā tamen de ſe humanæ menti manifeſtat. Tunc autem nequaquam iam ſuſurrat, ſed loquitur, cùm eius nobis ſpecies certa reuelatur. Hinc eſt enim quod in Euangelio ueritas dicit: Palàm de patre meo annunciabo uobis. Hinc Ioannes ait: Videbimus eum ſicuti eſt. Hinc Paulus dicit: Tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Nunc autem diuinum ſuſurrium tot ad nos uenas habet, quot creatis operibus ipſa diuinitas præſidet. Dum enim quæ ſunt cuncta creata cernimus, in creatoris admiratione ſubleuamur. Non ſicut aqua leniter fluens, rimata per uenas quæritur, ut augeatur: tantoq; ſe latius fundit, quanto uenas apertiores inuenerit: ita nos dum ſtudioſè diuinitatis notitiam ex creaturæ eius conſideratione colligimus, quaſi ſuſurrij ad nos uenas illius aperimus: quia per hoc quod factū cernimus, uirtutem creatoris admiramur: & per ea quæ ſunt in publico, illud ad nos emanet quod latet in occulto. Quaſi enim per quendam ad nos ſonitum erumpit, dum conſideranda nobis ſua opera oſtendit: in quo ſemetipſum utcunq; indicat. dum quàm ſit incomprehenſibilis, manifeſtat. Quia igitur conſiderare eum dignè non poſſumus, non eius uocem, ſed uix ſuſurrium audimus: plenè enim perpendere, neq; ipſa quæ ſunt creata, ſufficimus. Rectè autē dicitur: Quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea uenas ſuſurrij eius. Proiecti quippe à paradiſi gaudijs, & cæcitatis pœna mulctati, uix ſuſurrij uenas apprehendimus, quia ipſa quoq; mira eius opera raptim tenuiterq; penſamus. Sciendum uerò eſt, quia quanto uirtutem illius mens ſubleuata conſiderat, tanto eius rectitudinem repreſſa formidat. Vnde & rectè ſubiungitur:

1.Ioan.3

1.Cor.13

Quòd anima in nocte huius uitæ contemplans Deum, ad magnitudinis illius inhorreſcat aſpectum. Cap. XXI

IN horrore uiſionis nocturnæ.] Horror nocturnæ uiſionis, eſt pauor occultæ cōtemplationis. Humana etenim mens quo altius eleuata quæ ſint æterna conſiderat, eo de factis temporalibus grauius

Universidad de Deusto
Biblioteca

grauius tremefacta formidat: quia tanto se ream uerius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse quod super se intermicat conspicit: sicq; fit, ut illuminata plus metuat, quia magis aspicit à ueritatis regula per quanta discordat: eamq; graui formidine suus ipse profectus quatit, quæ prius quasi secura nihil uidebat. Quamuis quantalibet uirtute profecerit, non iam manifestum aliquid de æternitate comprehendit, sed adhuc sub cuiusdam caligine imaginationis conspicit. Vnde & hæc eadem uisio nocturna dicitur: In nocte quippe, sicut & superius diximus, dubiè, in die autem constanter uidemus. Quia igitur ad contemplandum interni solis radium, nubes sese nostræ corruptionis interserit, nec ad infirmos nostræ mentis oculos, illud sicut est incommutabile lumen erumpit: adhuc Deũ quasi in nocturna uisione cernimus, cùm proculdubio sub incerta contemplatione caligamus. Sed quamuis extremum de illo aliquid mens cõceperit, in consideratione tamẽ eius magnitudinis inhorrescit, & magis metuit: quia ipsis contemplationis eius uestigijs se imparem sentit, atq; ad se relapsa, eum arctius diligit: cuius miram dulcedinem ferre nõ ualens, uix hanc sub incerta uisione gustauit. Sed quia ad huius subleuationis culmen minimè pertingitur, nisi prius desideriorum carnalium importunè perstrepens turba reprimatur, rectè subiungitur:

Quibus modis sacra scriptura somnum accipiat, & quid sit quòd Iacob lapide ad caput posito dormiens, scalam cœlo inhærentem, & dominum scalæ innixum, & angelos ascendentes & descendentes uidit. Cap. XXII

QVando solet sopor occupare homines.] Quisquis ea quę mundi sunt, agere appetit, quasi uigilat: quisquis uerò internam quietem quærens, huius mundi strepitum fugit uelut obdormiscit. Sed prius sciendũ est, quia in scriptura sacra figuratè positus, tribus modis somnus accipitur. aliquando eñ somno mors carnis, aliquãdo torpor negligentiæ, aliquando uerò exprimit, calcatis terrenis desiderijs, quies uitæ. Somni nãq; uel dormitionis nomine, carnis mors intimat, sicut Paulus ait: Nolo uos ignorare fratres de dormientibus. Et paulo post: Ita & Deus eos qui dormierũt per Iesum adducet cum eo. Somno rursum torpor negligentiæ designatur, sicut ab eodẽ Paulo dicitur: Hora est iam nos de somno surgere. Et rursum: Euigilate iusti, & nolite peccare. Somno quoq; calcatis carnis desiderijs uitæ quies figuratur: sicut ĩponsæ uoce in Canticis Canticorũ dicitur: Ego dormio, & cor meũ uigilat: quia uidelicet sancta mens quo se à strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo uerius interna cognoscit, & tanto alacrius ad intimã uigilat, quanto se ab exteriori inquietudine occultat. Quod bene per Iacob in itinere dormientem figuratur, qui ad caput lapidem posuit, & obdormiuit: à terra scalam cœlo inhærentem, innixum scalæ Deum, ascendẽtes quoque & descendentes angelos uidit. In itinere quippe dormire, est in hoc præsentis uitæ transitu à rerũ temporaliũ amore quiescere. In itinere dormire, est in dierũ labentiũ cursu ab appetitu uisibiliũ mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit, qui dixit: Scit enim Deus, quòd in quocunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi uestri. Vnde & paulo pòst subdit: Tulit de fructu illius, & comedit, deditq; uiro suo, qui & comedit, & aperti sunt oculi amborũ. Culpa quippe oculos concupiscentiæ aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos uerò ascendentes & descendẽtes cernere, est ciues supernæ patriæ cõtemplari: uel quanto amore autori suo semetipsos transcendendo inhæreant, uel quanta cõpassione charitatis nostris infirmitatibus condescendãt. Et notandũ est ualde, quòd ille dormiẽs angelos conspicit, qui in lapide caput ponit: quia nimirũ ipse ab exterioribus operibus cessans, interna penetrat, qui intẽta mente, quę principale est hominis, imitationẽ sui redemptoris obseruat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhærere. Qui eñ à præsentis uitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt: sed uidere angelos nequaq; possunt, quia caput in lapide tenere cõtemnunt. Sunt nanq; nõ nulli qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis uirtutibus exercentur. Hi nimirum torpore nõ studio dormiũt, & idcirco interna nõ conspiciũt: quia caput non in lapide, sed in terra posuerunt. quibus plerunq; contingit, ut quanto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius immundæ in se cogitationis strepitum per ocium congerant. Vnde sub Iudææ specie per prophetam torpens ocio anima defletur, cùm dicitur: Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. Præcepto etenim legis ab exteriori parte in sabbato cessãt. Hostes ergo sabbata uidentes irrident, cùm maligni spiritus ipsa uacationis ocia ad cogitationes illicitas pertrahũt: ut unaquęq; reproba anima quo remota ab externis actionibus seruire Deo creditur, eo magis eorũ tyrannidi illicita cogitando famulet. Sancti autẽ uiri qui à mundi operibus non torpore, sed uirtute sopiunt, laborioſius dormiũt, quàm uigilare potuerũt: quia in eo quod actiones huius seculi deserentes superant, robusto cõflictu quotidie cõtra semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat: ne subacta ocio ad desideria immunda frigescat, ne ipsis bonis desiderijs plus iusto inferueat, ne sub discretionis specie sibimet parcendo, à perfectione langueſcat. Agit hæc, & ab huius mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, & per quietis studium uirtutibus intenta, uigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his quæ exterius implicant, studioſè subtrahatur. Hinc est enim quod per semetipsam ueritas dicit: Nemo potest duobus dominis seruire. Hinc Paulus ait: Nemo militãs Deo, implicat se negocijs secularibus, ut placeat cui se probauit. Hinc per prophetã do-

Rom. 13 1. Cor. 15 Canti. 5 Gen. 28 1 Thess. 4 Thren. 1 Matt. 6 2. Tim. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pſal. 45 minus admonens, dicit: Vacate & uidete, quoniam ego ſum Deus. Quia igitur nequaquam notitia interna conſpicitur, niſi ab externa implicatione ceſſetur, rectè nunc uerbi abſconditi & diuini ſuſurrij tempus exprimitur, cùm dicitur: In horrore uiſionis nocturnę, quando ſolet ſopor occupare homines: quia nimirum mens noſtra nullo modo ad uim intimæ contemplationis rapitur, niſi ſtudioſè prius à terrenorum deſideriorum tumultu ſopiatur. Sed humanus animus quadā ſuæ contemplationis machina ſubleuatus, quo ſuper ſe altiora conſpicit, eo in ſemetipſo terribilius contremeſcit. Vnde & aptè ſubditur:

Quòd cùm mens ad cœleſtia ſecreta ſe ſubleuat, totum humanæ uirtutis robur contremiſcit: & quid ſit quòd Manue angelo uiſo timet, & uxor eius non timet. Cap. XXIII

PAuor tenuit me & tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt.] Quid per oſſa, niſi fortia facta ſignantur? De quibus & per prophetam dici-
Pſal. 34 tur: Dominus cuſtodit omnia oſſa eorum. Et ſæpe ea quæ agunt homines, eſſe alicuius momenti æſtimant, quia diſtrictionis intimæ quàm ſit ſubtile iudicium, ignorant. Sed cùm per contemplationem rapti, ſuperna conſpiciunt, ab ipſa aliquo modo præſumptionis ſuæ ſecuritate liqueſcunt, & tanto magis in diuino conſpectu trepidant, quanto nec bona ſua digna eius examine, quem conſpiciunt, penſant. Hinc eſt enim quòd is qui fortia operando profecerat, per ſpiritum ſubleuatus
Pſal. 33 clamabat: Omnia oſſa mea dicent, Domine, quis ſimilis tibi? Ac ſi diceret: Carnes meæ uerba non habent: quia infirma mea apud te funditùs ſilent. Oſſa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicũt: quia ipſa quoque quę eſſe in me fortia credidi, tua conſideratione contremiſcunt. Hinc eſt eñ quod Manue uiſio angelo pertimeſcens, dicit: Morte
Iud. 13 moriemur, quia uidimus dominum. Quem uxor protinus conſolatur, dicens: Si dominus nos uellet occidere, de manibus noſtris holocauſtum & libamenta non ſuſcepiſſet. Quid eſt hoc quod ad uiſionem angeli uir fit timidus, & mulier audax: niſi quòd nobis quoties cœleſtia demonſtrantur, ſpiritus quidem pauore ſe concutit, ſed tamẽ ſpes præſumit? Inde nanque ſpes ad maiora audenda ſeſe erigit, unde turbatur ſpiritus: quia ea quæ ſu-
23 perna ſunt, prior uidet. Quia igitur cùm altiora ſecretorum cœleſtium ſubleuata mens conſpicit, cuncta humanarum uirium ſoliditas contremiſcit, rectè nunc dicitur: Pauor tenuit me & tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt.] Ac ſi apertè diceretur: Subtilitatis intimæ arcana percipiens, unde me apud me fortem credidi, ante conſpectum iudicis inde titubaui. Diſtrictionem quippe diuinæ iuſtitiæ contemplantes, etiam de ipſis operibus iure pertimeſcimus, quæ nos fortia egiſſe putabamus. Ducta nanque ad internam regulam noſtra rectitudo, ſi diſtrictum iudicium inuenit, multis tortitudinum ſuarum ſinibus in intimam rectitudinem impingit. Vnde A bene Paulus cùm & uirtutum oſſa habere ſe cerneret, & tamen ſub diſtricto examine hæc eadem 1.Co.4
eius oſſa trepidarent, ait: Mihi pro minimo eſt, ut à uobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque meipſum iudico: nihil enim mihi conſcius ſum. Sed quia auditis uenis diuini ſuſurrij, hæc eadem eius oſſa contremuerunt, ilico adiunxit: Sed non in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me, dominus eſt. Ac ſi diceret: Recta egiſſe me recolo, attamen de meritis nõ præſumo: quia ad eius examen uita noſtra ducitur, ſub quo noſtræ fortitudinis & oſſa turbantur. Sed cùm mens in contemplatione ſuſpenditur, cùm carnis anguſtiam ſuperans, per ſpeculationis uim de libertate aliquid intimæ ſecuritatis rimatur, ſtare diu ſuper ſemeti-
B pſam non poteſt: quia & ſi hanc ſpiritus ad ſumma uehit, caro tamen ipſo adhuc corruptionis ſuę pondere deorſum premit. Vnde & ſubditur: Et cùm ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ.] Nobis præſentibus ſpiritus tranſit, quando inuiſibilia cognoſcimus, & tamen hæc non ſolidè, ſed raptim uidemus. Neque enim in ſuauitate contemplationis intimæ diu mens figitur, quia ad ſemetipſam immenſitate luminis reuerberata reuocat. Cunctą internam dulcedinem deguſtat, amore æſtuat, iræ ſuper ſemetipſam nititur, ſed ad infirmitatis ſuæ tenebras fracta relabitur, & magna uirtute proficiens, uidet quia uidere non poſſit hoc quod ardenter diligit: nec tam ardenter diligeret, niſi aliquatenus uideret. Non ergo ſtat, ſed tranſit ſpiritus: quia ſupernam lucem noſtra nobis contemplatio & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus abſcondit. Et quia in hac uita quantalibet uirtute quis profecerit, adhuc tamen corruptionis ſuæ ſtimulum ſen-
C tit: Corpus quippe quod corrumpitur, aggrauat Sap.
animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem: rectè ſubditur:

Quid ſit quòd Leuitarũ pili iuſſi ſunt radi, nõ euelli. Cap. XXIIII

INhorruerunt pili carnis meæ.] Pili etenim carnis ſunt quælibet ſuperflua humanæ corruptionis. Pili carnis ſunt uitę ueteris cogitationes, quas ſic à mente abſcindimus, ut de amiſſione earũ nullo dolore fatigemur. Bene autem per Moyſen di-
D citur: Leuitæ radant omnes pilos carnis ſuæ. Leui Num.
ta quippe aſſumptus uocatur. Oportet ergo Leuitas omnes pilos carnis radere: quia is qui in obſequijs diuinis aſſumitẽ, debet ante Dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mũdus apparere, ne illi citas cogitationes mens proferat, & pulchrã animæ ſpeciẽ quaſi pilis fruticantibus deformem reddat. Sed quãtalibet, ut diximus: quempiam uirtus ſanctæ conuerſationis euexerit, adhuc tamẽ ei de uetuſtate uitæ naſcitur quod toleretur. Vnde & ipſi Leuitarum pili radi præcepti ſunt, non euelli. Raſis etenim pilis in carne radices remanent, & creſcunt ut iterum radantur: quia magno quidem ſtudio ſuperfluæ cogitationes amputandæ ſunt, ſed tamẽ amputari funditùs nequaquam poſſunt.

Semper

Universidad de Deusto
Biblioteca

Semper enim caro superflua generat, quæ semper spiritus ferro sollicitudinis recidat. Sed tamẽ hæc in nobis tunc subtilius conspicimus, cùm speculationis altæ penetramus. Vnde rectè nunc dicitur: Cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt
24 pili carnis meæ. Humana etenim mens in contemplationis arce subleuata, tanto semetipsam durius de superfluis cruciat, quãto nimis subtile conspicit esse quod amat. Et cùm pulchrum intuetur hoc quod super se appetit, districtè iudicat quicquid in se infirmum prius tranquillè tolerabat. Transeunte ergo spiritu, pili pertimescũt: quia ante compunctionis uim, cogitationes superfluæ fugiunt, ut nihil fluxum, nihil iam remissum liberat, quia adflictam mentem etiam contra semetipsam uisitationis intimæ seueritas inflãmat. Cunq; hoc quod in corde illicitum nascitur, continua districtione resecat: fit plerunq; ut uegetata mens paulo altius radio suæ speculationis inhæreat, & penè figat spiritum qui transibat. Nec tamen hæc ipsa contemplationis mora diuinitatis plenè uim aperit, quia eius immensitas humanas uires auctas subleuatasq; transcendit. unde & bene subditur:

Quòd si homo non peccasset, in carne futurus esset spiritalis, qui peccando factus est mente carnalis, atq; uisibilibus immersus, ad inuisibilia non assurgit. Cap. XXV

STetit quidam, cuius non agnoscebã uultum.] Quidam nanq; non dicimus, nisi de eo utiq;, quem exprimere aut nolumus, aut non ualemus. Sed qua mente hoc loco dicitur quidã, uidelicet exponitur cùm protinus subinfertur: Cuius non agnoscebam uultum. Humana quippe anima, primorum hominum uitio à paradisi gaudijs expulsa, lucẽ inuisibilium perdidit, & totam se in amorem uisibilium fudit: tantoq; ab interna speculatione cæcata est, quanto foras deformiter sparsa: unde fit ut nulla nouerit, nisi ea quæ corporeis oculis, ut ita dixerim, palpando cognoscit. Homo enim qui si præceptum seruare uoluisset, etiam carne spiritalis futurus erat: peccãdo factus est etiam mente carnalis, ut sola cogitet quæ ad animum per imagines corporum trahit. Corpus quippe est cœli, terræ, aquarum, animalium, cunctarumq;
D rerum uisibilium, quas indesinenter intuetur, in quibus dum totã se delectata mens proiecit ab internæ intelligentiæ subtilitate grossescit: & quia iam erigere ad summa se nõ ualet, in his infirma libenter iacet. Cùm uerò miris conatibus ab his exurgere nititur, magnum ualde est si ad cognitionem suam, repressa corporali specie, anima perducat, ut semetipsam sine corporea imagine cogitet, & cogitando se, uiam sibi usq; ad considerandam æternitatis substantiam paret. Cap. XXVI

25 HOc autem modo quasi quondam scalam sibi exhibet semetipsam, per quam ab exterioribus ascendendo in se transeat, & à se in autorem tendat. Cùm enim corporeas imagines deserit, in semetipsam mens ueniens, nõ modicum ascendit. Sed quamuis incorporea sit anima, quia tamẽ corA pori inhæret, ex ipsa sui qualitate localis cognoscitur, quę carnali loco detinetur. quæ dum obliuiscitur, cognoscit incognita, meminit obliuioni mandata: hilarescit post tristia, addicitur post læta: ipsa sui diuersitate indicat, quantum à substantia æternæ incommutabilitatis natura distat: quæ semper ut est, idẽ est: ubiq; præsens, ubiq; inuisibilis, ubiq; tota, ubiq; incomprehensibilis: per inhiantẽ mentem sine aspectu cernitur, sine uoce auditur, sinè motu suscipitur, sine corpore tangĩ, sine loco retinetur. Hanc nimirum substantiam cùm animus cogitat, assuetus rebus corporalibus, diuersarum imaginum phantasmata sustinet. Quæ dum ab
B intentionis suæ oculis obigit manu discretionis, postponens ei omnia, iam hanc aliquatenus conspicit. Quam si necdum quid sit apprehẽdit, agnouit certè quid non sit. Quia ergo ad insueta mens rapitur, cùm diuinitatis essentiã rimatur, rectè dicitur: Stetit quidam cuius non agnoscebam uultum.] Bene autem dictum est, stetit. Omnis quippe creatura quia ex nihilo facta est, & per semetipsam ad nihilum tendit, nõ stare habet, sed defluere. Rationalis uerò creatura eo ipso quo ad imaginem creatoris condita est, ne ad nihilum trãseat figitur. Irrationalis autem nequaquã figitur, sed donecuisionis suæ ministerio uniuersitatis speciem impleat, transeundo tradatur. Nam & si cœlum ac terra pòst in æternũ permanẽt, in semetipsis tamẽ
C nunc ad nihilum properãt, sed pro eorum usu quibus seruiunt, in melius mutanda perseuerant. Stare ergo, solius creatoris est, per quem cuncta non transeuntẽ transeunt, & in quo aliqua ne transeãt retinent. Vnde & redẽptor noster, quia diuinitatis eius status capi ab humana mente non potuit, hunc se nobis ad nos ueniens creatus natus, mortuus, sepultus, resurgens, atq; ad cœlestia rediens, quasi trãseundo monstrauit. Quod bene per Euãgelium illuminato cæco innotuit, cui transiens auditum præbuit, sed stans oculos reparauit. Per humanitatis quippe dispensationem transire habet, per diuinitatis uerò potentiam, qua ubiq; præsens est, stare. Voces igitur cæcitatis nostræ dominus audire transiens dicitur, quia humanæ miseriæ factus homo miserẽ: stans autem lucẽ reparat, quia infirmitatis nostræ tenebras ex uirtute diuinitatis illustrat. Bene ergo postq; dictum est, Cùm spiritus me præsente pertransiret, subditur Stetit quidam cuius nõ agnoscebam uultũ.] Ac si apertè diceret: Eum quem per transitũ sensi, nõ transire deprehẽdi. Ipse est ergo qui trãsit, ipse qui stat. Transit enim, quia teneri cognitus non ualet. Stat autẽ, quia inquantũ cognoscit, incõmutabilis apparet. Quia igit raptim is qui semper idem est, cernit, simul Deus & transiens & stans uidet. Vel certè stare eius, est nulla mutatione uariari, sicut ad Moysen dicitur: Ego sum qui sum. Et sicut hunc Iacobus insinuat, dicens: Apud quem nõ est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Quia uerò quisquis iam aliquid de contemplatione æternitatis apprehendit, hanc per coæternam eius spe-

Exod. 3
Iac. 1

ciem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciem conſpicit, rectè ſubiungitur: Imago coram oculis meis.] Imago quippe patris, filius eſt: ſicut
Gen.1 de conditore homine Moyſes inſinuat, dicens: Creauit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum. Et ſicut per expreſſionem ſapientiæ de Dei filio
Sap.7 quidam ſapiens dicit: Candor eſt enim lucis æter-
Heb.1 næ. Et ſicut Paulus ait: Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, ac figura ſubſtantiæ eius. Cùm ergo æternitas eius cernitur, prout infirmitatis noſtræ poſſibilitas admittit, imago eius, mentis noſtræ oculis antefertur: quia cùm uerè in patrem tendimus, hunc quantum accipimus, per ſuam imaginem, id eſt, per filium uidemus: & per eam ſpeciem quæ de ipſo ſine initio nata eſt, eum aliquo modo cernere qui nec cœpit nec deſinet, conamur. Vnde & hæc
Ioan.14 eadem ueritas in Euangelio dicit: Nemo uenit ad patrem, niſi per me. Bene autem ſubditur:

Quòd per auram lenem ſpiritus ſanctus accipiatur, cuius præſentiã ex ſubtilitate ſua Helias agnouit: unde in libro Regum, non in ſpiritu grandi & forti, neq; in cõmotione, neq; in igne, ſed in ſibilo auræ tenuis tranſitũ domini intellexit. Cap. XXVII

ET uocem quaſi auræ lenis audiui.] Quid enim per uocem auræ lenis, niſi cognitio ſpiritus ſancti deſignatur? Qui de patre procedens, & de eo quod eſt filij accipiens, noſtræ tenuiter notitiæ infirmitatis infunditur. Qui tamen ſuper Apoſtolos ueniẽs, per exteriorem ſonum tanquam per uehementẽ ſpiritum demonſtratur, cùm dici-
Act.2 tur: Factus eſt repentè de cœlo ſonus tanquam ad uenientis ſpiritus uehementis. Sanctus enim ſpiritus cùm ſe notitiæ humanæ infirmitatis inſinuat, & ſonitu uehementis ſpiritus, & uoce auræ lenis exprimitur: quia uidelicet ueniens, & uehemens eſt & lenis. Lenis, quia notitiam ſuam, quatenus cognoſci utcunq; ualeat, noſtris ſenſibus temperat. Vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, aduentu tamen ſuo infirmitatis noſtræ cæcitatem illuminãdo perturbat. Illuſtratione enim ſua nos leniter tangit, ſed inopiam noſtram immaniter concutit. Vox ergo Dei quaſi auræ lenis auditur, quia in hac adhuc uita poſitis contemplatoribus ſuis, nequaquã ſe diuinitas ſicut eſt, inſinuat, ſed lippientibus mentis noſtræ oculis, claritatem ſuam tenuiter demonſtrat. Quod bene ipſa legis
Exod.24 acceptione ſignatur, cùm dicitur: quia Moyſes aſcendit, & dominus in montem deſcendit.

26 Mons quippe eſt ipſa noſtra contemplatio, in quam nos aſcendimus, ut ad ea quæ ultra infirmitatem noſtram ſunt uidenda ſubleuemur. Sed in hanc dominus deſcendit, quia nobis multum proficientibus, parum de ſe aliquid ſenſibus noſtris aperit, ſi tamen dici illo uel parũ uel aliquando poteſt, qui unus ſemper & idem permanẽs, intelligi partiliter nõ poteſt, & tamẽ à ſuis fidelibus partici pari dicitur, cùm in eius ſubſtãtia pars nullatenus admittatur. Sed quia hũc exprimere perfecto ſermone nõ poſſumus, humanitatis noſtræ modulo, quaſi infantiæ imbecillitate prępediti, eum aliqua tenus balbutiẽdo reſonamus. Quia uerò & in magna contemplatione ſubleuati, ſubtile quid de æternitatis cognitione pertingimus, ſacræ hiſtoriæ uerbis oſtẽditur, cùm de cognitione Dei prophe-
ta nobilis Helias edocetur. Cui cùm tranſiturum ante eum ſe dominus promitteret, dicẽs: Ecce dominus tranſit, & ſpiritus grandis & fortis ſubuer- 3.Reg.19
tens montes, & conterens petras ante dominum, ilico adiunxit: Non in ſpiritu dominus. Et poſt ſpiritum commotio, non in commotione dominus. Et poſt cõmotionem ignis, non in igne dominus. Et poſt ignem ſibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Spiritus quippe ante dominum euertit mõtes, & petras conterit: quia pauor qui ex aduentu eius iruit, & altitudinem cordis noſtri deijcit, & duritiã liquefacit. Sed ſpiritui commotionis & igni non ineſſe dominus dicitur, eſſe uerò in ſibilo auræ tenuis nõ negatur: quia nimirum mens cùm in contemplationis ſublimitate ſuſpenditur, quicquid perfectè conſpicere pręualet, Deus non eſt. Cùm uerò ſubtile aliquid conſpicit, hoc eſt quod deincomprehenſibili ſubſtãtia ęternitatis audit. Quaſi enim ſibilum tenuis auræ percipimus, cùm ſapo rem incircumſcriptæ ueritatis contemplatione ſubita ſubtiliter deguſtamus. Tunc ergo uerum eſt quod de Deo cognoſcimus, cùm plene nos aliquid de illo cognoſcere nõ poſſe ſentimus. Vnde bene illic ſubdit: Quod cùm audiſſet Helias, operuit uultum ſuum pallio, & ingreſſus ſtetit in oſtio ſpeluncæ. Poſt auræ tenuis ſibilum, uultum ſuum propheta pallio operuit, quia in ipſa ſubtiliſſima contẽplatione ueritatis, quanta ignorantia homo contegatur agnoſcit. Vultui nanq; pallium ſuper inducere, eſt ne altiora mens quęrere audeat, hanc ex conſideratione propriæ infirmitatis uelare, ut nequaq; intelligentiæ oculos ultra ſe præcipitanter aperiat, ſed ad hoc quod apprehendere nõ ualet, reuerẽter claudat. Qui hæc agens, in ſpeluncæ oſtio ſtetiſſe deſcribit. Quid nãq; ſpelunca noſtra eſt, niſi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex uetuſtate retinemur? Sed cùm aliquid precipere de cognitione diuinitatis incipimus, quaſi iam in ſpeluncæ noſtræ oſtio ſtamus. Quia em̃ progredi perfectè nõ poſſumus, ad cognitionem tamen ueritatis inhiantes, iam aliquid de libertatis aura capramus. In ingreſſu ergo ſpeluncæ ſtare, eſt repreſſo noſtræ corruptionis obſtaculo, ad cognitionem ueritatis incipere exire. Vnde & nube in Exod.
tabernaculum deſcendente, Iſraelitę ẽ longinquo cernẽtes, in papilionum ſuorum oſtijs ſtetiſſe memorantur: quia hi qui aduentum diuinitatis utcunq; concipiunt, quaſi iam ex habitaculo carnis procedunt. Quia igitur humana mens quantalibet ſe uirtute tetenderit, uix de intimis extrema cognoſcit, rectè nunc dicitur: Et uocem quaſi auræ lenis audiui. Sed quoniam quum de ſe ſaltem parum nobis diuina cognitio exhibet, infirmitatis noſtrę ignorantiam perfectè docet: qui uocem auræ lenis audiuit, dicat quæ ex ipſa hac auditione didicerit. Sequitur:

Quòd

Quòd qui de flagello Dei murmurant, iustitiam ferientis accusant. Caput XXVIII

NVnquid homo Dei comparatione iustificabit, aut factore suo purior erit uir?] Humana iustitia diuinæ iustitiæ comparata, iniustitia est: quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebrat. Quid ergo Eliphas raptus in cõtemplatione cognouit, nisi quòd iustificari homo Dei comparatione non potest? Recta nanq; credimus quæ exterius operamur, sed cùm minimè interna cognoscimus, quasi in solis radio positi caligamus. Cùm uerò illa utcunq; percipimus, ista nõ utcunq; iudicamus, quia tanto quisq; subtilius de tenebris iudicat, quanto ei uerius claritas lucis constat. Qui enim lucẽ uidet, scit quid de tenebris æstimet. Nam qui candorẽ lucis ignorat, etiam obscura pro lucidis approbat. Bene aũt subditur: Aut factore suo purior erit uir?] Quisquis de persecutione murmurat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Puriorem ergo uir factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat, eumq; sibi procul dubio postponit, cuius iudiciũ de sua afflictione redarguit. Vt ergo homo reprehendere non audeat iudicẽ culpæ, hunc humiliter cogitet autorem naturæ: quia qui mirè hominem ex nihilo fecit, factum impiè non affligit. Quod tunc Eliphas didicit, cùm uocem quasi auræ lenis audiuit. In cõsideratione nanq; diuinæ magnitudinis discit, quàm humiliter in sua animaduersione timeatur. Et qui superna degustat, inferiora æquanimiter tolerat, quia plenè intus conspicit, quanti æstimet quod foris agit. Male enim se rectum putat, qui regulã summæ rectitudinis ignorat. Et sæpe lignum rectum creditur, si ad regulam nõ ducatur: sed cùm regulæ iungitur, per quantam tortitudinem tumescit inuenitur: quia nimirum rectitudo accedens increpat, quod oculus deceptus approbat. Eliphas itaque quia superna cõspexit, districtum iudicium de inferioribus exerit, & quamuis beatum Iob non rectè redarguit, in comparatione tamen creatoris omnium, omnem creaturæ modum rectè describit dicens:

Quòd Deus angelicam naturam condidit mirabilem, ut ex libero arbitrio qui manere nollent, ruerent, & maioris meriti fierent qui mutabilitatis suæ conditionẽ uoluntatis statione fixissent. Cap. XXIX

27 ECce qui seruiunt ei, nõ sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem, quãto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur uelut à tinea?

Natura angelica & si contemplationi autoris inhærendo, in statu suo immutabiliter permanet, eo ipso tamen quo creatura est, in semetipsa uicissitudinem mutabilitatis habet. Mutari autem, ex alio in aliud ire est, & in semetipso stabilem nõ esse. Vnaquæq; enim res quasi totpassibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis suæ motibus subiacet. Sola autem natura incomprehensibilis à statu suo nescit moueri, quæ ab eo quod semper idem est, nescit immutari. Nam si angelorum substantia à mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab autore condita, nequaquam in reprobis spiritibus à beatitudinis suæ arce cecidisset. Mirè autem omnipotens Deus naturam summorum spirituũ bonam, sed mutabilem condidit, ut & qui permanere nolent, ruerent, & qui in conditione persisterent, tanto in ea iam dignius, quãto ex arbitrio starent: & eo maioris apud Deum meriti fierent, quo mutabilitatis suæ motum, uoluntatis statione fixissent. Quia ergo ipsa quoq; natura angelica est in semetipsa mutabilis, quam uidelicet mutabilitatem uicit per hoc quod ei qui semper idẽ est, uinculis amoris alligatur, rectè nunc dicitur: Ecce qui seruiunt ei sunt stabiles.] Atq; eiusdem protinus documentum mutabilitatis adiungitur, cùm de apostatis spiritibus subinfertur: Et in angelis suis reperit prauitatem.] Ex quorum comparatione bene casus infirmitatis humanæ considerationem colligit, cùm ilico subnectit: Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur uelut à tinea?] Luteas quippe domos habitamus, quia in corporibus terrenis subsistimus. Quæ bene Paulus considerans ait: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Et rursum: Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum nõ manufactam. Terrenum quoque fundamentum, est substantia carnis. Quod in se sollicitè Psalmista conspexerat, quum dicebat: Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ. Tinea autem de ueste nascitur, & eandem uestem de qua oritur, oriendo corrumpit. Quasi quædam uerò uestis animæ caro est, sed hæc nimirum uestis habet tineam suam: quia ab ipsa carnalis tentatio oritur, ex qua laceratur. Quasi enim quadam sua tinea uestis nostra consumitur, cùm caro corruptibilis tentationem gignit, & per hanc ad interitum peruenit. Velut à tinea homo consumitur, quum de se oritur, unde conteratur. Ac si apertè dicat: Si illi spiritus esse ex se incommutabiles nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimuntur, qua temeritate se homines in bono permanere constanter existimãt, quos in eo quòd intellectus ad summa euehit, carnalis infirmitas aggrauans præpedit: ut per corruptionis uitium in semetipsis habeant, unde ab intima nouitate ueteraſcant?

2 Cor. 4
2. Cor. 5
Psal. 138

Possunt quoq; per angelos sancti doctores intelligi, sicut per prophetam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirũt ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. qui quantalibet uirtute fulgeant, esse omnino sine culpa nequeũt, cùm iter præsentis illecebrosum uitæ gradiũtur, quia eorum nimirum gressus tangitur, aut luto illiciti operis, aut puluere cogitationis. Domos autem luteas habitant, qui de illecebrosa hac uita carnis exultant. Hanc domum luteã Paulus contemperat habitare, quum dicebat: Nostra autem conuersatio in cœlis est. Dicat ergo: Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit

28 Mal. 2

Philip. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

reperit prauitatem, quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenũ habent fundamentum, conſumentur uelut à tinea?] Ac ſi aperte dicat: Si præſentis uitæ uiam illi ſine contagione tranſire nequeunt, qui æterna cogitantes ſe contra temporalia accingunt, quæ detrimenta illi ſuſtinent, qui eſſe ſe in carnalis habitationis uoluptatibus gaudent? Qui enim ſeruiunt ei, non ſunt ſtabiles, quia quum mens ad alta nititur, carnis ſuæ cogitatione diſſipatur: ita ut ſæpe animus dum intimis inhiat, dum ſola cœleſtia expectat, ſubita carnali delectatione perculſus, à ſemetipſo ſciſſus iaceat: & qui ſe infirmitatis ſuæ moleſtias ſuperaſſe gaudebat, repentino uulnere proſtratus gemat. Prauitas ergo & in angelis reperitur, dum ipſos quoq; qui ueritatem nunciant, nonnunquam ſurreptio uitæ fallacis grauat. Si ergo hi etiam mundi huius iniquitate feriuntur, quos contra eum ſancta intentio erigit, quibus ictibus illi penetrantur, quos ante eius iacula, ipſa infirmitatis ſuæ delectatio ſternit? qui bene uelut à tinea conſumi deſcribuntur. Tinea quippe damnum facit, & ſonitum non facit: ita iniquorum mentes, quia damna ſua conſiderare negligunt, integritatem quaſi neſcientes perdunt. Amittunt nanque à corde innocentiam, ab ore ueritatem, à carne continentiam, & per acceſſum temporis * ab ætate uitam. Sed hæc ſe indeſinenter amittere nequaquam cõſpiciunt, dum toto deſiderio curis temporalibus occupantur. Quaſi ergo à tinea conſumuntur, quia ſine ſonitu, culpæ morſum tolerant, dum quanta detrimenta uitæ & innocentiæ patiantur, ignorant. Vnde & bene ſubditur: De mane uſq; ad ueſperam ſuccidentur.] A mane uſq; ad ueſperam peccator ſuccidit ur, dum à uitæ ſuæ exordio uſque ad terminum iniquitatis perpetratione uulneratur. Omni nãq; tempore reprobi per augmentum malitiæ contra ſe ictus ingeminant, quibus ſucciſi in profundum ruant. De quibus bene per Pſalmiſtam dicitur: Viri ſanguinum & doloſi nõ dimidiabunt dies ſuos. Dies quippe dimidiare, eſt tempus uitæ male in uoluptatibus ductum, ad pœnitentiæ lamenta diuidere, atq; hoc ad bonum uſum partiendo reparare. Sed iniqui dies ſuos nequaquam dimidiant, quia peruerſam mentem nec in extremo tempore immutant. Quo contra bene Paulus admonet, dicens: Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Tempus quippe redimimus, quando anteactam uitam, quam laſciuiendo perdidimus, flendo reparamus. Sequitur: Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.] Nullus uidelicet eorum qui à mane uſq; ad ueſperam ſuccident. Nullus intelligit uel eorum qui pereũt, uel eorum qui perditos mores pereuntium imitãtur. Vnde aliàs ſcriptum eſt: Iuſtus perit, & nemo eſt qui recogitet in corde ſuo, & uiri miſericordiæ colliguntur, quia non eſt qui intelligat. Iniqui ergo dum ſola temporalia appetunt, & quæ bona electis in æternum maneant, ſcire contemnunt, dum iuſtorum afflictionem conſpiciunt, ſed quæ ſit afflictionis retributio non agnoſcunt, actionis ſuæ pedem in profundum porrigunt, quia à luce intelligentiæ ſponte ſua oculos claudunt. Multis enim malis uoluptatibus decepti, dum quę uident, temporaliter diligunt, à ſemetipſis alienati nõ uident, ubi in æternũ ruunt. Poteſt etiã mane proſperitas, ueſpere huius mundi aduerſitas deſignari. De mane ergo uſq; ad ueſperam reprobi ſuccidũntur, quia & per proſpera laſciuientes depereũt, & per aduerſa impatiẽtes ad inſaniã exurgunt. Quos de mane uſq; ad ueſperam nequaq; culpa ſuccideret, ſi uel proſpera fomentũ crederent, uel aduerſa ſectionẽ ſui uulneris æſtimarent. Sed quia nequaq; ſic humani generis multitudo deſeritur, ut cuncta ad interitum tendere permittat, ſunt nonnulli qui præſentis uitæ oblectamenta deſpiciunt, etiã cùm aſſunt, tranſitoria eſſe cõſiderant, atq; hæc ex amore æternitatis calcant. Cumq; in hoc primo gradu iuſti greſſus ſuos ponũt, uegetiores ad altiora peruenium, ut cũcta temporalia non ſolũ quia citius ſunt amittenda, deſpiciant, ſed his inhærere nõ appetant, etiam ſi æterna eſſe potuiſſent, & à pulchre conditis amorẽ ſubtrahunt, quia in ipſum autorẽ pulchritudinis cordis paſſibus tendunt. Et ſunt nonnulli qui bona uitæ præſentis diligunt, ſed tamen hæc nullatenus aſſequunt: qui rebus temporalibus totis deſideriis inhiant, mundi gloriã quę-runt, ſed adipiſci nequaq; poſſunt. Hos, ut ita dixerim, cor ad mundũ pertrahit, mundus ad cor repellit. Nam ſæpe contingit, ut ipſis ſuis aduerſitatib. fracti ad mentẽ redeant, & in ſemetipſis preuerſi conſiderent, quàm ſint inania quæ quærebant, ſeq; pro tam ſtulto deſiderio protinus ad lamentũ uertãt, & tanto ualentius æterna deſiderent, quanto ſe ſtultius laboraſſe pro temporalibus dolent. Vnde benè deſcriptis reprobis ſubditur:

Quòd eos quos mundus hic deſpicit, Deus eligit, & quid ſit quòd puer Amalechita dux Dauid in perſecutione hoſtium efficitur. Cap. XXX

QVi autem reliqui fuerint, auferentur ex eis.] Quos alios reliquos, niſi huius mundi deſpectos accipimus? quos dum præſens ſeculũ ad nullius gloriæ uſum eligit, quaſi minimos in dignosq; derelinquit. Sed mundi reliquos auferre dominus dicit, quia deſpectos huius ſeculi eligere dignat: Paulo atteſtante, qui ait: Non multi ſapiẽtes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut cõfundat fortia. Quod bene in libris Regũ, Ægyptio puero in uia laſſeſcente ſignatur, quem Amalechita ægrotum in itinere deſerit. Dauid uerò inuenit, cibo reficit, ducem ſui itineris facit: Amalechitam perſequitur, epulãtem reperit, & funditùs extinguit. Quid eſt enim, quòd Ægyptius Amalechitæ puer in itinere laſſatur, niſi quòd amator præſentis ſeculi peccati ſui nigredine opertus, ſæpe ab eodẽ ſeculo infirmus deſpectusq; relinquitur, ut cum eo currere nequaq; ualeat, ſed fractus aduerſitate torpeſcat? ſed hũc Dauid inuenit, quia redẽptor noſter ueraciter manu fortis, nonnunq; quos deſpectos à mũdi gloria reperit, in ſuũ amorem

Pſal. 54

Eph. 5

Eſaiæ 57

1. Cor. 1

1. Reg. 30

d. æternam uitam

rem conuertit. Cibo pascit, quia uerbi scientia reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi noluit, dux Dauid efficitur, quia is quem indignū mundus deseruit, non solum conuersus in suam mentem dominum recipit, sed prædicando hunc etiam usq; ad aliena corda perducit. Quo uidelicet duce Dauid conuiuantem Amalechitam inuenit & extinguit, quia ipsis prædicātibus Christus mundi lætitiam destruit, quos mūdus habere comites despexit. Quia igitur plerunq; quos mundus relinquit, dominus eligit, rectè nunc dicitur: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis.

Sequitur: Morientur, & non in sapientia.] Quid est quod superius reproborum interitū protulit, dicens: quia nullus intelligit, in æternum peribunt: & de electis Dei ilico adiunxit: qui reliqui fuerint, auferētur ex eis, & hoc protinus quod eisdem electis non conueniat, dicens subdidit: Morientur, & non in sapientia. Si enim à reprobis diuinitùs auferuntur, quo pacto mori non in sapientia dicuntur? Sed nimirum sacræ scripturæ consuetudo est, ut cùm aliquid narrat, interposita alterius causæ sentētia, ad superiora protinus redeat. Nam postquā dixit: Et quia nullus est qui intelligat, in æternum peribunt: electorum mox sortem subintulit, dicens: Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. Et rursum sententiæ suæ oculū, in eum quem prædixerat interitum reproborum mittens, subito adiunxit: Morientur, & non in sapientia. Ac si diceret: Hi quos dixi, quia nō intelligentes in æternum peribunt, proculdubio nō in sapientia morientur. Sed hunc esse nōnunquam morem sacri eloquij melius ostendimus, si ex eo aliquam huius rei similitudinē proferamus. Paulus nanq; apostolus cùm dilectum discipulum de instituendis Ecclesię officijs admoneret, ne quos fortè ad sacros ordines inordinatè proueheret, di
1 Tim. 4 xit: Manus citò nemini imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis, teipsum castum custodi. Qui ad infirmitatē eius corporis protinus uer-
1 Tim. 5 ba conuertens ait: Noli adhuc aquam bibere, sed modico uino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Statimq; subiungit, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quorundam autem & subsequūtur. Quid ergo ad illud pertinet quod ab infirmo aquā bibi prohibuit, hoc quod de peccatis absconditis quorundam hominū manifestisq; subiunxit; nisi quod interposita de eius infirmitate sententia, ad hoc in extremo redijt, q superius dixit: Manus citò nemini imposueris, neq; cōmunicaueris peccatis alienis. Vtem hæc eadē peccata quāta sollicitudine perquirēda essēt ostenderet: interposita contra infirmitatis molestiā discretionis admonitione, protinus intulit, q in alijs patescerēt, in alijs laterēt, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium: quorundam autem & subsequuntur. Sicut ergo per hanc sentētiam nō eisdem uerbis Paulus congruit, quibus eam loquens de Timothei infirmitate subiunxit: sed ad illud redijt quod superius intermittendo narrauit, ita hoc loco Eliphas cùm de electis diceret: qui reliqui fuerint, auferentur ex eis, ilico adiungens: Morientur, & non in sapientia: ad illud protinus recurrit quod superius de reprobis protulit, dicēs: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Idcirco autem reprobi electos despiciunt, quōd ad uitam inuisibilem per uisibilem mortem tendunt. De quibus bene nunc dicitur: Morientur, & non in sapientia. Ac si apertè diceretur: Mortem quidem & sapientiam pariter fugiunt, sed sapiētiam penitus deserunt, mortis autem laqueos nō euadunt. Et quia quandoq; morituri uiuere moriendo potuerāt, dum mortem, quæ proculdubio uētura est, metuunt, & uitam simul & sapiētiam perdunt. At contra iusti in sapientia moriuntur, quia mortem quam deuitare funditùs nequeunt, cùm pro ueritate imminet, differre contemnunt, eámque dum æquanimiter ferunt, pœnam propaginis uertunt in instrumentum uirtutis: ut inde debeat uita recipi: unde per primæ culpæ meritum cogiē finiri. Sed quia Eliphas hæc cōtra iniquos ueraciter protulit, beatum Iob reprehensibilem æstimans, de fastu se sapientiæ inflauit. Vnde & post prædicamenta tantæ rectitudinis, irrisionis uerba subiungit, dicens:

Caput quintum beati Iob.

Oca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorū conuertere. Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. Ego uidi stultū firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Longè fiēt filij eius à salute, & conterentur in porta: & non erit qui eripiat. Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius. Nihil in terra sine causa fit: de humo nō egredietur dolor. Homo nascitur ad laborem, & auis ad uolatum. Quamobrē ego deprecabor dominū: & ad Deum ponā eloquium meum. Qui facit magna et inscrutabilia, & mirabilia absq; numero. Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis uniuersa. Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, & quasi in no

Universidad de Deusto
Biblioteca

cte,ſic palpabunt in meridie. Porrò ſaluum faciet egenũ à gladio oris eorum, & de manu uiolẽti pauperem. Et erit egeno ſpes,iniquitas autem contrahet os ſuum.Beatus homo qui corripitur à domino,Increpatiõem ergo domini ne reprobes, quia ipſe uulnerat & medetur:percutit,& manus eius ſanabunt. In ſex tribulationib. liberabit te,& in ſeptima non tanget te malum.In fame eruet te de morte,&in bello de manu gladij. A flagello linguæ abſconderis, & nõ timebis calamitatem cùm uenerit. In uaſtitate & fame ridebis,& beſtias terrę nõ formidabis.Sed cum lapidibus regionum pactum tuum,& beſtię terrę pacificæ erũt tibi.Et ſcies quòd pacem habeat tabernaculum tuum,& uiſitans ſpeciem tuã non peccabis.Et ſcies quoniam multiplex erit ſemen tuum, & progenies tua quaſi herba terræ. Ingredieris in abundantia ſepulchrum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo. Ecce hoc, ut inueſtigauimus, ita eſt, quod auditum mente pertracta.

Quantum peccatum ſit ira,quod etiam homicidio comparatur:& quomodo compeſci debeat. Cap. XXXI

VOca ergo ſi eſt qui tibi reſpondeat.] Omni potens enim Deus ſępe eius precem in perturbatione deſerit,qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Vnde ſcriptum eſt: Qui auertit aurem ſuam ne audiat legem,oratio eius erit execrabilis. Vocare autem noſtrum,eſt humili Deũ prece depoſcere:reſpondere uerò Dei, eſt effectũ precibus præbere Ait ergo: Voca ſi eſt qui tibi reſpondeat.Ac ſi aperte dicat.Quantum libet afflictus clames,Deum tibi reſpondentem non habes, quia uox in tribulatione cum non inuenit, quem mens in tranquillitate contempſit. Vbi adhuc deridendo ſubiũgit: Et ad aliquem ſanctorum conuertere.] Ac ſi deſpiciens dicat: Sanctos quoq; inuenire in afflictione adiutores non uales, quos habere ſocios in hilaritate noluiſti. Qui poſt irriſionem protinus ſententiam ſubdit, dicens: Virum ſtultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.] Quæ nimirum ſententia uera eſſet, ſi illata contra tanti uiri patientiam non fuiſſet.Sed nos penſemus quod dicitur: quamuis ab auditoris ſui uirtute elidatur, ut oſtẽdamus quàm rectum eſt quod promitur,ſi nõ in beatum Iob iniuſtè promeretur, cùm ſcriptum ſit:Tu autem domine cum tranquillitate iudicas. Sciendum nobis magnopere eſt, quia quotiens turbulentos motus animi ſub manſuetudinis uirtute reſtringimus, ad ſimilitudinem redire conditoris conamur.Nam cùm tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo ſciſſamq; perturbat, ut ſibimetipſi non congruat, ac uim intimæ ſimilitudinis amittat. Quanta ergo ſit iracundiæ culpa penſemus, per quam dum manſuetudo amittitur,ſupernæ imaginis ſimilitudo uitiatur. Per iram ſapientia perditur: ut quid, quo ue ordine agendum ſit,omnino neſciatur,ſicut ſcriptũ eſt:Ira in ſinu ſtulti requieſcit. quia nimirum intelligentiæ lucem ſubtrahit, cùm mentem permouendo confundit. Per iram uita amittitur, etſi ſapientia teneri uideatur, ſicut ſcriptum eſt: Ira perdit etiam prudentes. quia ſcilicet confuſus animus nequaquam explet,etiam ſi quid intelligere prudẽter ualet. Per iram iuſtitia relinquitur,ſicut ſcriptum eſt:Ira uiri iuſtitiam dei nõ operatur:quia dum perturbata mẽs iudicium ſuæ rationis exaſperat,omne quod furor ſuggerit,rectũ putat,Per iram gratia uitæ ſocialis amittitur, ſicut ſcriptum eſt: Noli eſſe aſſiduus cum homine iracundo, ne diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalũ animæ tuæ.Et idem.Quis poterit habitare cũ homine,cuius ſpiritus facilis eſt ad iraſcẽdum:Quia qui ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt ut beſtialiter ſolus uiuat. Per iram concordia rumpitur, ſicut ſcriptum eſt: Vir animoſus parit rixas, & uir iracundus effundit peccata. Iracundus quippe peccata effudit, quia etiã malos quos incautè ad diſcordiã prouocat,peiores facit. Per iram lux ueritatis amittitur,ſicut ſcriptum eſt:Sol non occidat ſuper iracundiam ueſtram:quia cùm mẽti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuę cognitionis abſcondit.Per iram ſancti ſpiritus ſplẽdor excluditur,quo contra,iuxta uetuſtã translationẽ ſcriptum eſt: Super quẽ requieſcet ſpiritus meus,niſi ſuper humilẽ et quietum & trementẽ ſermones meos?Cùm enim humilẽ diceret: quietum protinus adiunxit. Si ergo ira quietẽ mẽtis ſubtrahit, ſuam ſancto ſpiritui habitationẽ claudit,cuius receſſiõe animus uacuus, ad apertam mox inſaniam ducitur, & uſq; ad ſuperficiẽ ab intimo cogitationũ fundamẽto diſſipatur.Nam iræ ſuæ ſtimulis accẽſum cor palpitat, corpus tremit,lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti. Lingua quidẽ clamorẽ format, ſed ſenſus quid loquat ignorat.In quo itaq; iſte ab abreptitijs longè eſt,qui actionis ſuæ conſcius nõ eſt: unde fit plærũq; ut uſq; ad manus ira proſiliat,& quo ratio longius recedit, audacior exurgat, ſeq; ipſum animus retinere non ualet, quia factus eſt poteſtatis alienæ: & eo furor membra foris in ictibus exercet,quo intus ipſam mẽbrorum dominã mẽtem captiuam tenet.Aliquando autem manus nõ exerit,ſed in maledictionis iaculũ linguã uertit. Fratris nanq; interitum precibus expoſcit,& hoc Deum perpetrare expetit, quod ipſe peruerſus homo facere uel metuit uel erubeſcit. Fitq; ut uoto & uoce homicidium peragat, etiam cum à læſione proximi manibus ceſſat. Aliquando ira perturbato animo quaſi ex iudicio ſilentium indicit,& quo ſe foras per linguam non exprimit, intus deterius igneſcit,ut iratus quiſq; collocutionẽ ſuã proximo ſubtrahat,& nil dicendo quàm ſit a-

Prou.26

Sap.12

uerſus

uersus dicat. Et nōnunq; hæc silētij seueritas per A bis excusat aliena. Patienter nanq; illatam iniuriā
disciplinæ dispensationem geritur: si tamen soli- tolerat, qui pie meminit quòd fortasse adhuc ha-
citè in intimis discretionis forma teneatur. Non- beat in quo debeat ipse tolerari. Et quasi aqua ig-
nunquam uerò dum accensus animus à consue- nis extinguitur, cùm surgente furore animi, sua
ta locutione restringitur, per accessum temporis cuiq; ad mentem culpa reuocatur, quia erubescit
penitus à proximi dilectione separatur, & acrio- sibi peccata nō parcere, qui uel Deo uel proximo
res stimuli ad mentem ueniunt, causæq; quæ gra- sæpe se recolit parcenda peccasse. Sed inter 33
uius exasperant oriuntur, atq; in irati oculo festu- hæc solerter sciendum est, quòd alia est ira quam
ca in trabem uertitur, dum ira in odium permuta- impatientia excitat, alia quam zelus iustitiæ for-
tur. Plærunq; ira per silētium clausa intra mētem mat. Illa ex uitio, hæc ex uirtute generatur. Si em̄
uehemētius æstuat, & clamosas tacita uoces for- nulla ira ex uirtute surgeret, diuinæ animaduersio
mat, uerba sibi quibus exasperetur obijcit: & qua nis impetum Phinees per gladium non placasset.
si in causæ examine posita durius exasperata re- Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra
sponder, quod Salomon breuiter insinuat, dicēs: se implacabiliter supernæ ultionis excitauit. Nam
Prou.11 Præstolatio impiorum furor. Sicq; fit ut perturba quo contra subditorum uitia tepuit, eo contra il-
tus animus maiorē strepitum sui silentij sentiat B lum districtio æterni rectoris exarsit. De hac ira
eumq; grauius clausa iræ flamma consumat. Vn- per Psalmistam dicitur: Irascimini, & nolite pec- Psal.4
de bene ante nos quidam sapiēs dixit: Cogitatio- care. Quod nimirū non rectè intelligunt, qui ira-
nes iracūdi uipereæ sunt generationis, mētem co sci nos nobis tantūmodo, non etiam proximis de
32 medunt matrē suam. Sciendum uerò est quòd linquētibus uolunt. Si enim sic proximos ut nos
nōnullos ira citius accēdit, facilius deserit. Non- amare præcipimur, restat ut sic eorum erratibus,
nullos uerò tardè quidē commouet, sed diutius te sicut nostris uitijs irascamur. De hac per Salomo-
net. Alij nanq; accēsis calamis similes dum uoci- nem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiam Eccl.7
bus perstrepunt, quasi quosdam accēsionis suę so- uultus, corrigitur animus delinquētis. De hac ite-
nitus reddunt, citius quidē flammam faciunt, sed rū Psalmista ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Psal.6
protinus in faulla frigescunt. Alij autē lignis gra Ira quippe per uitiū oculū mentis excęcat, ira au-
uioribus durioribusq; non dispares, accensionē tem per zelum turbat: quia quum saltem recti æ-
tardè suscipiunt: sed tamē accēsi semel difficilius mulatione concutitur, ea quæ nisi tranquillo cor-
extinguuntur, & quia se tardius in asperitatē con de percipi non potest, contemplatio dissipatur.
citant, furoris sui diutius ignē seruant. Alij autē, C Ipse nanq; zelus rectitudinis, quia inquietudine
quod est nequius, & citius iracundię flammas ac- mētem agitat, eius mox aciem obscurat, ut altio-
cipiunt, & tardius deponunt. Nōnulli uerò has & ra in commotione non uideat, quæ bene prius
tardè suscipiunt, & citius amittunt. In quibus ni- tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad altare
mirum quatuor modis liquidò lector agnoscit, ducitur, unde ad tempus ne uideat reuerberatur.
quia & ad trāquillitatis bonum ultimus plusquā Nam ipsa recti æmulatio æterna post paululū in
primus appropinquat, & in malo secundum ter- tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per
tius superat. Sed quid prodest quòd iracūdia quo commotionem claudit: et unde mens turbatur ne
modo mētem teneat dicimus, si non etiam quali- uideat, inde proficit ut ad uidendum uerius clare
ter cōpesci debeat exprimamus? Duobus enim scat. sicut infirmanti oculo cùm collyrium immit-
modis fracta possidere animum ira desuescit. Pri- titur, lux penitus negatur: sed inde eam post pau-
mus quippe est ut mēs sollicita antequam agere lulum ueraciter recipit, unde hanc ad tempus sa-
quodlibet incipiat, omnes sibi quas pati potest lubriter amittit. Nunquam uerò cōmotioni con-
contumelias proponat: quatenus redēptoris sui templatio iungitur, nec prævalet mens perturba-
probra cogitans, ad aduersa se præparet. Quæ ni- ta cōspicere, ad quod uix tranquilla ualet inhiare:
mirum uenientia tanto fortius excipit, quanto se D quia nec Solis radius cernit, cùm cōmotæ nubes
cautius ex præscientia armauit. Qui enim impro- cœli faciem obducunt, nec turbatus fons inspici-
uidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab ho- entis imaginem reddit, quam tranquillus propriè
stie dormiens inuenitur: eumq; citius inimicus ostendit: quia quo eius unda palpitat, eo in se spe
necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui ciem similitudinis obscurat. Sed cùm per zelum
mala imminentia per sollicitudinē prænotat, ho- animus mouet, curandū sumopere est, ut nec hæc
stiles incursus quasi in insidijs uigilans expectat: eadem quæ instrumento uirtutis assumitur, men-
& inde ad uictoriam ualenter accingitur, unde ne ti ira dominetur, nec quasi domina præeat, sed ue
sciens deprehendi putabatur. Solerter ergo ani- lut ancilla ad obsequium parata, à rationis tergo
mus ante actionis suæ primordia, cuncta debet nunquam recedat. Tunc enim robustius contra
aduersa meditari: ut semper hæc cogitans, semper uitia erigit, cùm subdita rationi famulatur. Nam
cōtra hæc thorace patiētiæ munitus, & quicquid quātumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si im-
acciderit, prouidus superet: & quicquid nō acces- moderata mentem uicerit, rationi protinus seruí-
serit, lucrū putet. Secūdus aūt seruādæ māsuetudi re contēnit, & tanto se impudentius dilatat, quan
nis modus est, ut cùm alienos excessus aspicimus, to impatientiæ uitium uirtutem putat. Vnde ne-
nostra quib. in alijs excessim. delicta cogitemus. cesse est ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis
consideratа quippe infirmitas propria, mala no- mouetur, attendat, ne ira extra mentis dominium

tranſeat, ſed in ultione peccati tempus modum q̃ conſiderans, ſurgentẽ animi perturbationẽ ſubtilius retractãdo reſtringat, animoſitatẽ reprimat, & motus feruidos ſub ęquitate diſponat, ut eo fiat iuſtior ultra alienus, quo prius extitit uictor ſuus, quatenus ſic culpas delinquentiũ corrigat, ut antè ipſe qui corrigit, per patientiã creſcat, ut feruorem ſuum tranſſcendendo dijudicet, ne intẽperanter excitatus ipſo zelo rectitudinis, longè à rectitudine aberret. Quia uerò ſicut diximus, etiã laudãda boni æmulatio mentis oculũ turbat, rectè nũc dicitur: Virum ſtultum interficit iracundia.] Ac ſi apertè diceretur: Ira per zelum ſapiẽtes turbat, ira uerò per uitium ſtultos trucidat, quia illa ſub ratione reſtringitur, hæc uerò irrationabiliter deuictæ menti dominatur. Bene autem ſubditur:

Quomodo inuidia cognoſcitur. Cap. XXXII

ET paruulum occidit inuidia.] Inuidere enim nõ poſſumus, niſi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo eſt qui liuore occiditur, quia ipſe ſibi teſtimoniũ perhibet, quòd eo minor ſit cuius inuidia torquetur. Hinc eſt quòd hoſtis callidus primo homini inuidẽdo ſurripuit, quia amiſſa beatitudine, minorẽ ſe immortalitate illius agnouit. Hinc eſt quod Cain ad perpetrandũ fratricidium corruit: quia deſpecto ſuo ſacrificio, prælatum ſibi infremuit, cuius Deus hoſtiã accepit, & quẽ meliorẽ ſe eſſe exhorruit, ne utcunq; eſſet, amputauit. Hinc Eſau ad perſecutionem fratris exarſit, quia primogenitorũ benedictione perdita, quã tamẽ pro eſu lẽticulę ipſe uenditerat, minorẽ ſe eo quẽ naſcẽdo præibat, ingemuit. Hinc Ioſeph fratres ſui Hiſmaelitis trãſeuntibus, uẽdiderunt: quia cognito reuelationis myſterio, ne ſe fieret melior, eius profectib. obuiare conati ſunt. Hinc Saul Dauid ſubditum lanceã in torquẽdo perſequitur, quia quẽ magnis quotidie augeri uirtutũ ſucceſſib. ſenſit, ultra ſe excreſcere expauit. Paruulus itaq; eſt qui inuidia occiditur: quia niſi ipſe inferior exiſteret, de bono alterius nõ doleret. Sed inter hæc ſciẽdum eſt, quia quãuis per omnẽ uitiũ quod perpetrat, humano cordi antiqui hoſtis uirus infundit, in hac tamẽ nequitia, tota ſua uiſcera ſerpens cõcutit, & imprimẽdæ malitię peſtẽ mouit. De quo nimirũ ſcriptũ eſt: In uidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ. Nam cùm deuictũ cor liuoris putredo corruperit, ipſa quoq; exteriora indicant, q̃ grauiter animũ ueſania inſtigat. Color quippe pallore afficit, oculi deprimunt, mẽs accẽdit, & mẽbra frigeſcunt, ſit in cogitatione rabies, in dẽtibus ſtridor: cunq; in latebris cordis creſcẽs abſconditur odiũ, dolore cęco tenebrat cõſcientiam uulnus incluſum. Nil lætum de proprijs libet, quia tabeſcẽtem mẽtem ſua pœna fauciat, quẽ fœlicitas torquet aliena, quantoq; extranei operis in altũ fabrica ducit, tãto ſundamẽtũ mẽtis liuidæ profundius ſuffodit: ut quo alij ad meliora properãt, eo ipſo deterius ruãt, qua ruina uidelicet etiã illud deſtruit, quod in alijs actibus perfecto opere ſurrexiſſe putabatur. Nã in uidia cũ mẽtem tabefecerit, cũcta quæ inuenerit bene geſta cõſumit. Vnde bene per Salomonẽ dicitur: Vita carniũ ſanitas cordis, putredo oſſiũ inuidia. Quid em̃ per uitã carnis, niſi infirma quędã ac tenera, & quid per oſſa, niſi fortia acta ſignantur? Et plerunq; cõtingit ut quidã cum uera cordis innocẽtia, in nõnullis ſuis actibus infirmi uideantur, quidã uerò iam quædã ante humanos oculos robuſta exerceãt, ſed tamẽ erga aliorũ bona, intus inuidiæ peſtilẽtia latẽter tabeſcãt. Bene ergo dicitur: Vita carniũ ſanitas cordis: quia ſi mẽtis innocẽtia cuſtoditur, etiã ſi qua foris infirma ſunt, quandoq; roborant. Et rectè ſubdit: Putredo oſſiũ inuidia: quia per liuoris uitiũ, ante Dei oculos pereũt, etiã fortia acta uirtutũ. Oſſa quippe per inuidiam putreſcere, eſt quædã etiã robuſta deperire. Sed cur hæc de inuidia dicimus, ſi nõ etiã qualiter eruatur intimemus? Difficilè nãq; eſt ut hoc alteri nõ inuideat q̃d, adipiſci alter exoptat: quia quicquid rẽporaliter percipit, tãto fit minus ſingulis, quãto diuidit in multis: & idcirco deſiderãtis mẽtẽ liuor excruciat, quia hoc quod appetit, aut funditùs alter accipiẽs adimit, aut à quãtitate reſtringit. Qui ergo liuoris peſte plenè carere deſiderat, illã hæreditatẽ diligat, quam cohæredũ numerus nõ anguſtat, quę & omnibus una eſt, & ſingulis tota: quæ tãto largior eſſe oſtẽditur, quanto ad hanc percipientiũ multitudo dilatat. Imminutio ergo liuoris eſt affectus ſurgẽs internæ dulcedinis, & plena mors eius, eſt perfectus amor æternitatis. Nã cùm mẽs ab eius rei appetitu retrahit, quæ accipientiũ numero partit, tãto magis proximum diligit, quanto minus ex profectu illius ſua dãna pertimeſcit. Quæ ſi perfectè in amore cœleſtis patriæ rapit, et plenè etiã in proximi dilectiõe ſine omni inuidia ſolidat: quia cũ nulla terrena deſiderat, nihil eſt quod eius erga proximũ charitati cõtradicat. Quæ nimirũ charitas quid eſt aliud q̃ mẽtis oculus, qui ſi terreni amoris puluere tangit, ab internæ lucis mox intuitu læſus reuerberatur. Quia autem paruulus eſt qui terrena diligit, magnus qui æterna cõcupiſcit, poteſt etiã ſic nõ inconuenienter intelligi. Paruulum occidit inuidia, quoniam huius peſtis languore non moritur, niſi qui adhuc in deſideriſs infirmatur.

Gen. 4 — Gen. 25 — Gen. 37 — 1. Reg. 18 — 34 — Sap.

Libri quinti Moralium ſancti Gregorij finis.

B. GREGORII LIB. VI. CONTINVANS MORALITER quintum caput Iob.

Quid per nomẽ Iob & uulnera eius, quæ à plãta pedis uſq; ad uerticem pertulit, quid item per uxorẽ maledictionẽ ſuadere conantem, quidq; per amicos cõſolatores accipiatur, breuiter recapitulatur. Caput I

SEruata hiſtoriæ ueritate, beati Iob dicta amicorũq; illius, myſtica propoſui interpretatione diſcutere, quia cũctis uera ſciẽtibus liquet quòd redẽptorem mundi totis ſuis allegationibus curat ſancta ſcriptura promittere, eumq; per electos

electos omnes, ut per eius scilicet mẽbra, studuit designare. Vnde & idẽ B. Iob latino eloquio dolens dicit: ut per eius & nomẽ & uulnera, redemptoris nostri passio designet, de quo propheta ait:
Esa.53 Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Cui tẽtator ablatis omnibus, et seruos & liberos occidit, quia nõ solũ Iudaicũ populum ex timore seruientẽ, sed ipsos quoq; apostolos in suo amore regeneratos, passiones eius tẽpore telo perfidiæ perculit. Vulneribus beati Iob corpus atteritur: quia redẽptor noster cõfigi clauis in crucis patibulo nõ dedignatur. A planta autẽ pedis, usq; ad uerticẽ uulnera suscepit, quia sanctam Ecclesiã, quæ corpus eius est, nõ solùm per extrema & ultima, sed usq; ad summa mẽbra persecutione sæuiẽs tentator afflixit. Vnde etiã Pau-
Colos.1 lus dixit: Cõplebo ea quæ desunt passionũ Christi in carne mea. Cui suadere uxor ad maledicendum nititur, quia carnales quiq; intra sanctã Ecclesiam adiutores callidi tẽtatoris existunt. Quæ enim eum ad maledicendũ prouocat, uitã carnalium designat: qui, ut suprà diximus, iam intra sanctam Ecclesiã incorrectis moribus positi, quo per fidem bonis iuxta sunt, eo per uitã durius premũt. Quia em̃ quasi fideles uitari nequeũt, à fidelibus tanto deterius, quãto & interius toleranť. Amici uerò illius qui quasi ad cõsolandum ueniũt, sed ad uerba asperæ inuectionis excedũt, hæreticorũ speciem tenẽt, qui cũ cõtra bonos deũ defendere nituntur, offendũt. Hæc itaq; superius latius dicta, nũc breuiter studui ex mystica designatione succingere, ut lector meus ex ipsa hac replicatione meminerit me in hoc opere spiritali intellectui deseruire, & tamẽ cùm utilitatis ipsius usus postulat, subtiliter quoq; studeo historiæ uerba discutere: cùm uerò necesse est, simul utrunq; cõplector, ut spirituales fructus allegoria generet, quos tamẽ ex radice historię ueritas producit. Amicos uerò beati Iob, quos hæreticorũ speciẽ tenere diximus, in dictis suis nequaq; per omnia reprobamus, quia cùm per supernã sententiã cõtra eos dicit: Non estis locuti corã me rectũ, & protinus subdit: Sicut seruus meus Iob: profecto liquet, quia nõ omnino despicitur, quod ex melioris cõparatione reprobatur. In reprehẽsione quippe eius incautè dilabũtur, sed tamẽ quia tãti uiri amici sunt, ex familiaritate illius mystica multa didicerunt. Vnde & sicut superius diximus, eorũ uerbis etiã Paulus utitur, & hæc in assertionis suæ adiutoriũ assumẽs, prolata ex ueritate testatur. quæ tamẽ ueritas rectè reprehẽdit: quia quãlibet fortis sententia cõtra sanctum uirũ proferri nõ debuit. Possunt ergo mystice Eliphas uerba pẽsari, quibus ad beatum Iob loquitur, dicens:

Quòd stultus fuerit Iudæorum populus, qui præsentẽ dominũ in carne spreuit, et filij eius sint qui perfidiã eius imitãtur. Cap. II

EGo uidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.] Stultus qppe Iudęorum populus extitit, quia ipsam in carne præsentiam æternæ sapiẽtiæ spreuit. Qui quasi firma radice cõualuit, quia electorũ uitã tẽporaliter extinguendo superauit. Sed hunc Eliphas maledicẽdo despicit: quia nimirũ omnes hæretici, quorũ tenere speciẽ amicos beati Iob diximus, cùm de nomine Christi gloriantť, Iudæorũ perfidiã ex auctoritate reprehendũt. De quo stulto protinus subditť: Longè fiẽt filij eius à salute.] Filij huius stulti sunt omnes qui perfidiæ illius prædicatione generantur. Qui scilicet à salute lõgè sunt, quia etsi tẽporalem uitã sine afflictione percipiũt, æterna grauius ultione feriẽtur, sicut de eisdem filijs illius dominus dicit: Vę uobis Scribę & Pharisęi hypocritę, Matth.23. qui circuitis mare & aridã, ut faciatis unum proselytum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehẽnæ duplo quàm uos. Sequitur: Et cõterentur in porta, & nõ erit qui eripiat.] Quis alius portæ nomine, nisi mediator Dei & hominum de
B bet intelligi, qui ait: Ego sum ostiũ, per me si quis Ioan.10 introierit, saluabitur? Filij igitur huius stulti extra portã proficiũt, & in porta cõterũtur: quia prauæ Iudæorũ soboles ante mediatoris aduentũ, in legis obseruatione floruerũt: sed in ipsa redẽptoris nostri præsentia, à diuinitatis obsequio, perfidiæ suæ meritis repulsi ceciderũt. Quos nimirũ nõ est qui eripiat: quia scilicet dũ ipsum redemptorẽ extinguere persequẽdo conati sunt, oblatæ sibi remediũ ereptionis abscideruṫ, de quo bene subditur: Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus.] Huius em̃ stulti messis fuerat sacri seges eloquij. Quædã nãq; spicarũ grana, sunt uerba ꝓphetarũ quæ stultus habuit, sed nõ comedit: quia Iudaicus populus legẽ qdẽ uerbotenus tenuit, sed per fatuitatis fastidiũ ab eius intellectu ieiunauit. Huius ergo stulti messem famelicus comedit, quia nimirũ gẽtilis populus uerba legis intelligẽdo edit, ad quæ plebs Iudaica sine intellectu laborauit. Hos famelicos fidei, dominus præuidit, cùm per Euangelistã dixit: Beati qui esuriũt Mat.5 & sitiunt iustitiã, quoniã ipsi saturabũtur. De his famelicis Anna prophetãte dicitur: Repleti prius pro panibus se locauerunt, & famelici saturati 1.Reg.2 sunt. Sed quia messem perdidit, rectè subiũgitur, qualiter etiã ipse stultus perit, cũ dicitur: Et ipsum rapiet armatus. Antiquus hostis Iudaicũ populũ armatus rapuit, quia in eo uitã fidei fraudulenter suggestionis iaculis extinxit: ut unde se inhærere deo crederet, inde eius ordinationi repugnaret.
D Quod profecto discipulos suos ueritas præmonet, dicẽs: Venit hora, ut omnis qui interficit uos Ioan.17 arbitretur obsequium se præstare Deo. Sequitur:

Quid sit quòd aliquis uelox ingenio, quæ intelligit contẽnit, et alius tardus et hebes uix tandem multo labore assequitur, quod cùm intellexerit, operatur. Cap. III

ET bibent sitientes diuitias eius.] Huius stulti diuitias sitientes bibũt, quia fluentis sacræ locutionis, quæ Iudaicus populus in superbiæ ostentatione possederat, cõuersæ gentilium mentes irrigantur. Vnde & eisdem per prophetam dicitur: Omnes sitientes uenite ad aquas, & qui nõ Esa.55 habetis argentum, properate. Quia enim argenti uocabulo eloquia diuina signantur, Psalmista te- Psal.11 statur, dicẽs: Eloquia domini eloquia casta, argẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum igne examinatū. Qui ergo argentum nō habent, ad aquas uocantur, quia nimirum gētilitas, quæ ſcripturæ ſacræ præcepta non acceperat, ſacri eloquij inundatione ſatiatur, quam tanto nūc auidius potat, quanto hanc diu ſicca ſitiebat. Eadem ergo diuina eloquia & meſſes & diuitię uocātur: meſſes, quia ieiunam mentē reficiunt, diuitiæ uerò, quia magna nos morum uenuſtate componunt. Eadē & comedi dicuntur & bibi, quia nimirum dum quædam in eis obſcura ſunt, quæ nō niſi interpretata intelligimus, hæc quaſi mandēdo glutimus: dum quædam uerò ad intelligēdum facilia ita ſumimus ut inueniimus, ea quaſi nō māſa bibimus, quia non fracta ſorbemus. Hæc ſub intellectu myſtico breui locutione tranſcurrimus, ne quid forſitā præteriſſe uideamur. Sed quia beati Iob amici eſſe non poſſent, niſi in quibuſdam quoq; magna morum honeſtate fulgerēt, reſtat ut in eorum uerbis uirtutē ſenſuum moraliter inquiramus, quatenus dum locutionis eorum pondus diſcutitur, cuius doctrinæ fuerint, oſtēdatur.

Quid ſit maledicere pulchritudinem ſtulti. Cap. IIII

EGo uidi ſtultū firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim.] Quaſi firma radice ſtultus in terra figitur, qui totis deſiderijs in terreno amore ſolidat. Vnde & primus Cain ciuitatem in terra conſtruxiſſe dicit: ut apertè monſtraretur, quia ipſe in terra fundamētum poſuit, qui à ſoliditate cœleſtis patriæ alienus fuit. Quaſi firma radice ſtultus attollitur, quando hic rēporali proſperitate fulcit, ut omne quod appetit aſſequat, aduerſa nulla ſuſtineat, contra infirmos ſine repugnatione prævaleat, benè agētibus ex autoritate contradicat, ad maiora commoda ex peiori ſemper actione perueniat, ut unde uiam uitæ deſerit, inde ad tēpus fœlicior uiuat. Sed cùm malos florere infirmi cōſpiciunt, trepidāt: & apud ſemetipſos peccātiū proſperitate turbati, intus in greſſibus mētis nutant. Quorū profecto ſpeciē ſumpſit Pſalmiſta, cū diceret: Mei autē penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei, qa zelaui in peccatoribus, pacē peccatorum uidēs. Cùm uerò eorum gloriā fortes aſpiciūt, protinus quæ poſt gloriam pœna ſequat, attēdunt: & alta intus cogitatione deſpiciunt hoc quod foris ſuperbi faſtu uacuæ inflationis intumeſcūt. Bene ergo dicit: Ego uidi ſtultū firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim. Pulchritudini quippe ſtulti maledicere, eſt eius gloriā ex conſiderata dānatione iudicare, quia eo atrocius in tormētis obruit, quo altius in peccatis eleuat, quia cùm tranſit quod extollitur, permanet quod punit. Qui honorat in uia, in peruētione damnabitur. Et quaſi per amœna prata in carcerē peruenit, qui per præſentis uitæ proſpera ad interitum tēdit. Notādum uerò quod cū ſtulti pulchritudini maledixiſſe ſe diceret, protinus addidit, ſtatim. Mos nanq; humanæ & infirmæ mētis eſt, ut cùm earum rerum quas reſpicit, qualitate uarietur, ſæpe eius iudicium cū ipſa præſentis rei ſpecie ducat, & iuxta hoc quod aſpicit, intētio illius ſenſusq; formetur. Nam plerūq; non nulli dum quorundam gloriā cernūt, eiuſdē gloriæ aſpectib. delectant, ac magnum aliquid æſtimant, ſeq; ut talia mereant, exoptant. Cùm uerò glorioſos quoſq; aut deiectos ſubito, aut fortaſſe etiam moriētes aſpiciūt, quia humana gloria omnimodo nihil ſit, cùm gemitu fatētur: ita ut protinus dicant: Ecce quàm nihil eſt homo. Qui hoc nimirum rectius diceret, ſi cū in gloria hominē cerneret, tunc eius interitum cogitantes, tranſeuntē potētiam nihil eſſe ſenſiſſent. Tunc quippe eſt humana elatio pēſanda, quàm nihil ſit, cùm ſeſe ſuper cęteros ſucceſſibus extollit. Tunc cōſiderandum eſt quo curſu fœlicitas tranſuolet, cùm ante humanos oculos quaſi permanēs pollet. Nā gloriam morituri nihil eſſe, in ipſa iam morte pēſare infirmi quilibet poſſunt. Tunc enim ei etiam illi derogant, qui hanc & uſq; ad mortē ſequentes amant. Bene itaq; dicitur: Ego uidi ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim. Ac ſi apertè diceret: Contra ſtulti pulchritudinē, moram in maledictione non habui: quia cùm hanc cernerem, ſimul etiam pœnam ſequentē uidi. Nō enim ſtatim maledicerē, ſi qua me gloriæ illius delectatio tenuiſſet, ſed ſine tarditate maledixi: quia ſupplicia manſura conſpiciēs, eius potētiam ſine dubitatiōe reprobaui. Sed quia iniqui quiq; quo plus in hoc mundo proficiunt, plures ſecum ad interitum trahunt, recte ſubditur: Longè fiant filij eius à ſalute.] Filij quippe huius ſtulti ſunt, qui in ambitione huius ſeculi, ex eius imitatione, naſcuntur, qui profecto tanto a ſalute longius fiunt, quanto in perpetratione nequitiæ nulla infirmitate feriuntur. De quibus bene additur.

Dies iudicij porta regni. Cap. V

ET conterentur in porta, & non erit qui eripiat.] Nā ſicut urbis aditus porta dicitur: ita eſt dies iudicij porta regni: quia per eum ab electis omnibus ad cœleſtis patrię gloriam intratur.

Vnde & hunc diem cùm ad retributionē ſanctæ Eccleſiæ Salomon appropinquare conſpiceret, dixit: Nobilis in portis uir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Vir quippe eſt Eccleſiæ humani generis redemptor, qui in portis ſe nobilem oſtendit: qui deſpectus prius in contumelijs extitit, ſed in ingreſſu regni ſublimis apparebit. Qui cum terræ ſenatoribus reſidet: quia iudicij ſententiam cum ſanctis eiuſdem Eccleſiæ prædicatoribus decernet, ſicut & ipſe in Euangelio dicit: Vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim, iudicātes duodecim tribus Iſrael. Quod Eſaias quoq; longè antè prænuncians ait: Dominus ad iudicīū ueniet cū ſenioribus populi ſui. De his portis Salomon iterū dicit: Date ei de fructu manuū ſuarum, & laudent eā in portis opera eius. Tūc quippe ſancta Eccleſia de fructu manuū ſuarū accipit: cùm eam ad percipiēda cœleſtia, laboris ſui retributio attollit. Tunc eā ſua opera in portis laudāt, quando eius membris in ipſo regni aditu dicitur.

Eſurijui

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esurtui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis potum: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me. Filij igit huius stulti ante portam elati sunt: sed in porta conterentur, quia amatores huius seculi in præsenti uita superbiunt: sed in ipso regni aditu æterna animaduersione feriuntur. Bene autem subditur: Et non erit qui eripiat. Illos quippe ueritas ab æterna aduersitate eripit, quos in temporalibus prosperis per disciplinam premit. Qui ergo nunc renuit premi, tunc non ualet eripi: quia iniqui eum quem per disciplinam negligunt habere patrem, afflictionis suæ tempore per adiutorium non inuenient eruptorem. Sequitur: Cuius messem famelicus comedet.] Habet enim stultus messem, quando iniquus quisq; donum rectæ intelligentiæ accipit: scripturę sacræ sententijs docetur, bona loquitur, sed tamen nullo modo hoc quod dicit operatur: uerba dei profert, nec tamẽ diligit: laudãdo exaggerat, uiuendo calcat. Quia ergo stultus iste rectè & intelligit & dicit, sed tamen hęc operando non amat, messem habendo ieiunat. Quam nimirum famelicus comedit, quia is qui ad Deũ sanctis desiderijs anhelat, discit quod audit, agit quod didicerit, & dum doctoris praui recta prædicatione reficitur, quid aliud quam stulti fruge saturatur? An nõ famelicos suos ueritas ut stulti messem comederent admonebat, cùm per desideria sancta flagrantibus, de Pharisæis præcepit, dicens: Quæ dicunt facite, iuxta opera uerò eorum, nolite facere. Ac si apertè diceret: Verbi messem loquendo excolunt, sed hanc malè uiuendo minimè contingunt. Vestram ergo famem messis ista reficiat: quia uobis hanc per fatuitatis suæ fastidium seruant. Bene autem subditur: Et ipsum rapiet armatus.] Antiquus nanq; hostis quasi inermis uincitur, cùm mala aperta suggerens humanę menti, bona omnia simul destruere conatur. Sed armatus uenit, quãdo bona alia intacta deserens, latenter alia corrumpit. Nam sæpe quosdam in intellectu non tentat, eisq; in sacri eloquij meditatione non obuiat, sed tamen eorum uitam in operatione supplantat, qui dum de scientiæ uirtute laudantur, nequaquam suorum operum damna respiciunt: cunq; in fauoris delectationem animus ducitur, uitæ suæ uulnera non medetur. Hunc ergo armatus hostis rapuit, quẽ fraude tectus in alia deserens, ex alia parte superauit. Sequitur: Et bibent sitientes diuitias eius.] Sæpe stultus habet interni liquoris fontem, sed non bibit: quia ingenium quidem intelligentiæ accipit, sed tamen ueritatis sententias cognoscere legendo contemnit, scit quia intelligere studendo prealeat, sed ab omni doctrinæ studio fastidiosus cessat. Diuitiæ quoq; mentis, sunt uerba sacræ locutionis: sed has diuitias stultus oculis aspicit, & in ornamenti sui usum minimè assumit, quia uerba legis audiens, magna quidem esse cõsiderat: sed ad comprehendenda hæc nullo studio amoris elaborat. At contra alius sitim habet, ingenium non habet. amor ergo hunc ad meditandum pertrahit, sensus hebetudo contradicit, & sæpe hoc in diuinæ legis eruditione quandoq; studendo intelligit, quod per negligentiam ingeniosus nescit. Huius ergo stulti diuitias sitientes bibunt, dum præcepta dei quę ingenioli fastidientes nesciunt, hebetes amantes assequuntur. In his nimirum tenebras hebetudinis illustrat oculus amoris: nam hoc tardioribus sitis aperit, quod uelocioribus fastidium claudit. Qui & idcirco ad intelligentiæ alta perueniunt, quia agere quæ intellexerunt, uel minima nulla contemnunt, & dum sensum manibus adiuuant, sese ultra altitudinem ingeniosorum leuãt. Vnde bene per Salomonem dicitur: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. Plerunq; enim aues quæ ad uolatum penna subleuat, in uepribus resident: & stellio, qui ad uolatũ pennas non habet, nitens manibus, regis ædificiũ tenet: quia nimirum sæpe ingenioli quiq; dum negligentia torpent, in prauis actionib. remanẽt, & simplices quos ingenij penna nõ adiuuat, ad obtinẽda æterni regni mœnia uirtus operationis leuat. Stellio ergo dum manibus nitit, in regis ædibus moratur: quia illo simplex per intentionem recti operis peruenit, quò ingeniosus minimè ascendit. Sed his auditis, quæstio nostro cordi suboriturt cur uel negligenti, intelligentiæ donum tribuatur, uel studiosus quisq; sensus sui tarditate præpediatur? Ad quam citius respondetur, dum protinus subditur: Nihil in terra sine causa fit.] Idcirco enim sæpe & desidiosus ingenium accipit, ut ingeniosus de negligẽtia iustius puniatur: quia quod sine labore assequi potuit, scire contemnit. Et idcirco nonnunquam studiosus tarditate intelligentiæ premitur, ut eo maiora premia retributionis inueniat, quo magis in studio inuentionis elaborat. Nihil ergo in terra est sine causa, quando & studioso tarditas ad prẽmium proficit, & desidioso uelocitas ad supplicium crescit. Ad intelligenda autem quæ recta sunt, aliquando laboris studio, aliquando uerò dolore percussionis erudimur. Vnde cùm dictũ sit: Nihil in terra sine causa fit, aptè protinus additur:

Mdt. 23

Prou. 30

5

Quòd non ex elementis huius mundi, sed ex nobis est causa per quam meritò flagellamur.

Caput VI

ET de humo non egredietur dolor.] Dolor nanq; quasi de humo egreditur, cùm homo ad Dei imaginem conditus, de rebus insensibilibus flagellatur. Sed quia per occulta merita mentium, aperta prodeunt flagella pœnarum, de humo dolor non egreditur, quoniam sensus nostri malitia exigit, ut à rebus insensibilibus feriatur. Ecce enim cernimus quòd ad correptionem nostram, expectatus imber arente terra suspenditur, & caliginosus aer inardescẽte sole siccatur, mare procellis tumescentibus sæuit, & alios ad transmeãdum susceptos intercipit, alijs desideratũ iter erecta in cumulum unda interdicit, terra non solùm germina fœcũditatis imminuit, sed etiã semina accepta consumit. In quibus nimirum cunctis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

patenter aſpicitur hoc quod quidã ſapiens de do
Sap.5 mino teſtatur, dicens: Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos Orbis quippe terrarũ cum domino contra inſenſatos pugnat, quando in pœna delinquentiũ, & elementorum aduerſitas militat. Sed tamen de humo dolor non egreditur: quia res quælibet inſenſibilis ad afflictionẽ noſtram ſtimulo noſtræ actionis excitatur. De humo dolor non egreditur: quia nequaquam pœna de ea naſcitur creatura, quæ percutit: ſed de ea proculdubio quæ peccando uim percuſſionis extorſit. Sed curandum magnopere eſt, ut cùm in rebus exterioribus põdere doloris afficimur, ſpe ad ſuperna tendamus, quatenus eo mens ad alta perueniat, quos nos exterior pœna caſtigat. Vnde & aptè ſubiungitur:

Quòd amatores huius mundi, & in hoc ſeculo, & in futurò, laboribus deputati ſunt: ſerui uerò Dei hinc mente auolantes, ſub ſe habent omnia quæ contemnunt. Cap. VII

HOmo ad laborem naſcitur, & auis ad uolatum.] Ad laborem quippe naſcitur homo, quia nimirum is qui accepta eſt prędituſ ratione, conſiderat quòd ualde ſibi ſit impoſſibile, ut hæc peregrinationis ſuę tempora ſine gemitu euadat: Vnde bene Paulus cùm tribulationes ſuas diſci-
2.Theſſ.2 pulis enumeraret, adiunxit: Ipſi enim ſcitis, quòd in hoc poſiti ſumus. Sed in eo ꝙ caro flagellis affligitur, mens ad appetenda altiora ſubleuatur, Pau-
2.Cor.4 lo rurſus atteſtante, qui ait: Et licet is qui foris eſt noſter homo corrũpatur, tamen is qui intus eſt, renouatur de die in diem. Homo ergo ad laborem naſcitur, & auis ad uolatũ: quia inde mens ad ſumma euolat, unde caro in infimis durius laborat. Poteſt quoq; appellatione hominis carnalium uita ſignari. Vnde & Paulus ait: Cùm enim ſit inter
1.Cor.3 uos zelus & cõtentio, nõnne carnales eſtis? Quibus paulopoſt ſubiecit dicens: Nõnne homines eſtis? In hac itaq; uita homo ad laborem naſcitur: quia carnalis quiſq; cùm tranſeuntia appetit, deſideriorum ſuorũ ſe pondere affligit. Grauis quippe labor eſt, hanc ipſam præſentis uitæ gloriam quærere, quæſitam quandoq; percipere, & percepta cũ omni circũſpectione cuſtodire. Grauis labor eſt, hoc cum magna fatigatione apprehendere, quod is qui apprehendit, nouerit diu ſtare non poſſe. Sancti autem uiri, quia tranſeuntia nõ amant, non ſolùm nulla temporalium deſideriorum pondera tolerant, ſed & ſiqua aduerſa conſurgunt, in ipſis ſuis preſſuris & languoribus non laborant. Quid enim flagellis durius? & tamen
Actum 5 de flagellatis apoſtolis ſcriptũ eſt: Ibant apoſtoli gaudentes à cõſpectu concilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu cõtumeliam pati. Quid ergo eorum mentibus labor eſt, quibus & pœna uerberum labor non eſt? Homo ergo ad laborem naſcitur: quia ille huius mundi ueraciter mala ſentit, qui eius bona inhianter appetit. Nam cuius mens ad alta ſuſpenditur, ſub ipſa eſt quicquid
6 exterius contra ipſam mouetur. Bene itaque ſubditur: Et auis ad uolatum.] Quia tanto animus à laboris afflictione ſe ſubtrahit, quanto per ſpẽ ad ſumma ſuſtollit. An non quaſi auis, Paulus ad uolatum natus fuerat, qui tot aduerſa ſuſtinens dicebat: Noſtra autem cõuerſatio in cœlis eſt. Et rurſum: Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem habemus ex deo, domũ non manufactam æternam in cœlis. Velut auis ergo inia tranſcenderat, quem adhuc corpore in terra demorantem, iam in ſublimib. ſpei penna ſubleuabat. Sed quia nullus ſuis uiribus ualet ſeſe in alta ſuſtollere: ut cùm à uiſibilibus affligitur, in inuiſibilia ſubleuetur, rectè mox ſubditur: Quamobrem ergo deprecabor dominum, & ad deum ponã eloquium meum.] Ac ſi aperte diceret. Illum rogo, per quẽ
B hæc tribui ſcio. Si enim hoc per ſe habere ſe crederet, deprecari dñm non indigeret. Sequitur: Qui facit magna & inſcrutabilia & mirabilia abſque numero.] Quis omnipotentis dei mirabilia perſcrutari ſufficiat, ꝙ cuncta ex nihilo creauit, quòd ipſa mundi fabrica mira potentiæ uirtute diſpoſita ſit, & ſuper aera cœlum ſuſpenditur, & ſuper abyſſum terra libratur, quòd ex rebus inuiſibilibus ac uiſibilibus omnis hæc uniuerſitas exiſtit, quòd hominem fecerit, ut ita dixerim, in breui colligens mundum alterũ, ſed rationalem: quòd hũc
C ex anima & carne cõſtituẽs, inueſtigabili uirtutis diſpoſitiõe permiſcuit ſpiritũ et lutũ? Ex his itaq; aliud nouimus, aliud & ſumus: ſed tamẽ mirari negligimus, quia ea quæ incomprehenſibili indagatione mira ſunt, humanis oculis uſu uiluerũt. Vnde fit ut ſi mortuus homo ſuſcitẽ in admirationẽ omnes exiliat, & quotidie homo qui non erat, naſcitur, & nemo miratur: cùm proculdubio omnibus conſtet, quia plus ſit creari quod non erat, ꝙ reparari quod erat. Quia arida Aaron uirga floruit, cuncti mirati ſunt, & quotidie ex arente terra arbor producit, uirtusq; pulueris in lignũ uertit et nemo mirat. Quia quinq; panibus quinq; milia hominũ ſaturati ſunt, creuiſſe eſcas ſub dentibus cuncti mirati ſunt: quotidie ſparſa grana ſeminũ, plenitudine multiplicant ſpicarũ, & nemo miratur. Aquam ſemel in uinum permutatam uidentes cuncti mirati ſunt: quotidie humor terræ in radicem uitis attractus, per botrum in uinum uer-
D titur, & nemo miratur. Mira itaq; ſunt omnia quę mirari homines negligunt: qui ad cõſiderandum, ut prædiximus, uſu torpeſcunt. Bene autem cùm diceret: Qui facit magna:] adiunxit ſtatim: Et inſcrutabilia.] Minus enim fuerat magna facere, ſi tamen ea quæ facta ſunt, perſcrutari potuiſſent. Rectè autem ſubditur:

Quòd diuina miracula conſiderari quidem debent per ſtudium, nec tamen diſcuti per intellectum. Cap. VIII

ET mirabilia abſque numero.] quia minoris eſſet magnitudinis, ſi qui inſcrutabilia condidit, pauca feciſſet. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia diuina miracula & ſemper debent cõſiderari per ſtudiũ, & nunquã diſcuti per intellectũ. Sæpe nanq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

nanq; humanus sensus, dum quarundam rerū ra-
tionem quærens nō inuenit, in dubitationis se uo
raginē mergit. Vnde fit ut nōnulli homines mor-
tuorum corpora in puluerem redacta considerēt,
dumq; resurrectionis uim colligere ex ratione nō
possunt, hæc ad statum pristinum redire posse de-
sperant. Mira igit quæ ex fide credenda sunt, per-
scrutanda per rationem non sunt, quia si hæc no-
stris oculis ratio expanderet, mira non essent. Sed
cùm in his fortasse animus titubat, necesse est ut
ea quæ per usum nouit, nec tamen per rationem
colligit, ad memoriam reducat, quatenus rei simi-
lis argumento fidem roboret, quā labefactari sua
sagacitate deprehendit. Considerato quippe hu-
manæ carnis puluere, quorundam mens concus-
sa desperat, quando puluis ad carnem redeat, &
rediuiuum corpus per membrorum lineamen-
ta componat: quando illa terræ ariditas per ui-
uentia membra uirideſcat, ac sese per eorum spe-
cies formasq; distinguat. Hoc nimirum per ratio-
nem comprehendi nō potest: sed tamen credi per
exemplum facile potest. Quis enim ab uno grano
seminis, immensam surgere arborē crederet, nisi
certum hoc per experimentum teneret? In tanta
nanq; unius grani paruitate, & nulla sui dissimi-
litudine, ubi latet ligni duritia, & ligno tenerior
medulla, asperitas corticis, uiriditas radicis, sapor
fructuum, suauitas odorum, diuersitas colorum,
mollicies foliorum: & tamen quia hoc per experi
mentum nouimus, ex uno grano seminis prodire
omnia non dubitamus. Quid ergo est difficilē, ut
puluis in membra redeat, dum conditoris poten-
tiam quotidie cernimus, qui ex grano ligna mira
biliter, & adhuc mirabilius fructus ex lignis cre-
at? Dicat ergo: Qui facit magna & inscrutabilia,
& mirabilia absq; numero: quia diuinorum ope-
rum magnitudo, nec ex qualitate ualet discuti,
nec ex quantitate numerari. Vnde & adhuc sub-
ditur: Qui dat pluuiam super faciem terræ, & ir-
rigat aquis uniuersa. Qui ponit humiles in sublī-
mi, & mœrentes erigit sospitate.] Quia amicos
beati Iob eruditos eius societate credimus, neces-
se est ut hæc Eliphath uerba mystice disseramus.
Omnipotens enim Deus terræ pluuiam tribuit,
cùm arentia corda gentilium, superna gratia præ-
7 dicationis infundit. Et aquis uniuersa irrigat,
quia sterilitatem perditi hominis repletione spiri
tus ad fructificationem format, sicut per semet-
Ioan.4 ipsam ueritas dicit: Qui biberit ex aqua quā ego
dabo ei, non sitiet in æternū. Vniuersitatis autem
nomine homo signatur, quia in ipso & uera spe-
cies, & magna communio uniuersitatis ostendi-
tur. Omne nanq; quod est, aut est & non uiuit: aut
est & uiuit, sed nequaquā sentit: aut est, & uiuit, &
sentit, sed non intelligit, nec discernit: aut est, ui-
uit, & sentit, & intelligit, & discernit. Sunt nanq;
lapides, nec tamen uiuūt. Sunt arbusta: uiuūt qui-
dem, nec tamen sentiunt. Herbarum quoq; atque
1.Cor.15 arborum uita uiriditas uocatur, sicut per Paulum
de seminibus dicitur: Insipiens tu, quod seminas
non uiuificatur, nisi prius moriatur. Sunt bruta a-
nimalia, uiuunt & sentiunt, nec tamen intelligūt,
aut discernunt. Sunt angeli, uiuunt & sentiunt, &
intelligendo discernunt. Homo itaq; quia habet
commune esse cum lapidibus, uiuere cum arbori
bus, sentire cum animalibus, discernere cum an-
gelis, rectè nomine uniuersitatis exprimitur, in
quo iuxta aliquid ipsa uniuersitas tenetur. Vnde
& discipulis ueritas dicit: Euntes in mundum uni Mar.16
uersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.
Omnem uidelicet creaturam solum intelligi ho-
minem uoluit, cui commune aliquid cum omni-
bus creauit: quāuis hoc loco uniuersa intelligi &
aliter possunt. Sancti enim spiritus gratia cùm si-
bi diuites subiicit, pauperes non repellit: cùm for
tes humiliat, uenire ad se debiles non recusat: cū
nobiles colligit, simul & ignobiles apprehendit:
cùm sapientes suscipit, imperitorum stultitiā non
contemnit. Vniuersa ergo Deus aquis irrigat, qui
dono sancti spiritus, ex omni genere hominum
ad suam cognitionem uocat.

Quòd iuxta morum diuersitatem, uim sui sermonis format Deus in singulis. Cap. IX

POssunt autem uniuersorum nomine, ipsę mo
rum dissimilitudines designari. Alius nanq;
elatione erigitur, alius pōdere timoris inclinatur,
alius libidine æstuat, alius auaritia anhelat, alius re
missione se deiicit, alius ira feruescit. Sed per do-
ctrinam sacri eloquij, dum superbo humilitas tri-
buitur, timido confidentia præbetur, luxuriosus
per castitatis studium ab immūditia tergitur, aua-
rus per continentiam ab ambitionis æstu tempe-
ratur, remissus zeli rectitudine erigitur, iracun-
dus à præcipitationis suæ excitatione refrenatur,
uniuersa Deus aquis irrigat: quia uim sui sermonis
in singulis iuxta morum diuersitatem format, ut
hoc eius eloquio quisque inueniat, per quod uir-
tutis necessariæ germen ferat. Vnde per quendā
sapientem de mannæ dulcedine dicitur: Paratum Sap.16
panem de cœlo præstitisti illis sine labore, omne
delectamentum in se habentem, atque omnis sa-
poris suauitatem. Manna quippe omne delecta-
mentum atq; omnis saporis suauitatē in se habuit,
quod uidelicet in ore spiritalium iuxta uolunta-
tem edentium saporem dedit: quia diuinus sermo
& omnibus congruens, & à semetipso non discre
pans, qualitati audientium condescendit, quē dū
electus quisque utiliter, iuxta modum suum intel
ligit, quasi acceptum manna in uoluntarium sapo
rem uertit. Et quia laborem boni operis gloria se-
quitur retributionis, post aquarum irrigationem
rectè subiungitur:

Quòd hi qui pro amore Dei modo se contemnunt, sublimes cum Deo iudices uenient. Cap. X

QVi ponit humiles in sublimi, & mœrētes eri
git sospitate.] In sublimi humiles ponūtur:
quia hi qui nūc p dei amore despecti sunt, tūc cū
deo iudices ueniūt, sicut hoc quod pauloante dixi
mus eisdē humilib. ueritas pollicet, dicēs: Vos qui Matth.19
secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius
hois in sede maiestatis suæ, sedebitis et uos super
duode-

Universidad de Deusto
Biblioteca

duodecim ſedes, iudicãtes duodecim tribus Iſra- A
el. Tunc mœrẽtes dñs ſoſpitate erigit, quia hi qui
eius deſiderijs accenſi, proſpera fugiunt, aduerſa
patiunt, cruciatus perſequentiũ tolerãt, ſeq; ipſos
per lamenta caſtigãt, tanto ſublimiorẽ tũc ſoſpita
tem recipiũt, quanto nũc cunctis mundi gaudijs
deuotè moriunt. Hinc etenim per Salomonem
Prou.14 dicitur: Cor quod nouit amaritudinẽ animæ ſuæ,
in gaudio eius non miſcebit extraneus. Humana
etenim mens animæ ſuæ amaritudinẽ ſcit, cũ æter
næ patriæ deſiderijs accenſa, peregrinationis ſuæ
pœnã flendo cognoſcit: ſed in eius gaudio extra-
neus non miſcebit, quia qui nũc à mœrore cõpun
ctionis alienus eſt, tunc particeps ad lætitiã conſo
lationis nõ eſt. Hinc eſt quod in Euãgelio ueritas B
Ioan.6 dicit, Amen amen dico uobis, quia plorabitis &
flebitis uos, mũdus aũt gaudebit, uos aũt cõtriſta
bimini, ſed triſtitia ueſtra uertet in gaudiũ. Et rur-
Ibidem ſum: Vos igit nũc quidẽ triſtitiã habetis, iterũ aũt
uidebo uos, & gaudebit cor ueſtrũ, & gaudiũ ue-
ſtrũ nemo auferet à uobis. Soſpitate ergo dñs mœ
rentes erigere dicit: quia, p ſe afflictos tẽporaliter,
uera ſalute cõſolat. Quod tamẽ de electis dei etiã
in hac uita nihil obſtat intelligi. In ſublimi quippe
humiles ponunt, quia cùm ſe ex humilitate ſub-
ſternunt, altæ mentis iudicio cuncta temporalia
tranſeunt, cunq; ſe indignos in omnib. æſtimant,
rectæ cogitationis examine huius mundi gloriã
tranſcendentes calcant: Videamus humilem Pau
1.Cor.1 lum cùm diſcipulis dicit: Non enim noſmetipſos C
prædicamus, ſed Ieſum Chriſtũ dñm noſtrũ, nos
aũt ſeruos ueſtros per Chriſtũ. Videamus hũc hu-
1.Cor.6 milem in ſublimi iam poſitũ dicentem: An neſci-
Epheſ.2 tis quia angelos iudicabimus? & rurſum: Conreſu
ſcitauit & cõſedere nos fecit in cœleſtib. Fortaſſe
hunc exterius tũc catena religabat, mente tamen
in ſublimib. poſitus fuerat, quia iam per ſpei ſuæ
certitudinẽ in cœleſtibus ſedebat. Sancti itaq; uiri
foris deſpecti ſunt, & uelut indigi omnia tolerant,
ſed dignos ſe ſupernis ſedibus confidentes, æter-
nitatis gloriã cũ certitudine expectãt: cunq; labo-
rant foris aduerſitate perſecutionis, ad munitã re-
currunt intrinſecus arcem mentis, & inde cuncta
ſub ſe ire deſpiciunt, inter quæ tranſire corporali-
ter etiam ſemetipſos cernunt, minas non meruũt,
quia & tormenta patiendo contemnũt. Hinc em D
Prou.28 per Salomonem dicit: Iuſtus quaſi leo confidens
Prou.12 abſq; terrore erit. Hinc ab eo ſcriptũ eſt iterũ: Nõ
cõtriſtabit iuſtũ, quicquid ei acciderit. Quia em re
cti quiq; in alto intentionis ſuæ uertice ſiti ſunt,
dũ mortẽ moriẽdo nõ ſentiũt, miro modo eos re-
proborũ iacula & feriũt, & non cõtingũt. In ſubli
mi ergo humiles ſunt poſiti: quia unde ſe in omni
bus deſpiciũt, inde contra omnia ſecuriores fiunt.

Quid ſit quod ſcriptum eſt in Eſaia, deſcende, ſede in puluere uirgo filia Babylonis. Cap. XI

Eſa.46 QVo contra rectè ſub Babylonis ſpecie per
prophetã menti reprobæ dicit: Deſcende,
ſede in puluere uirgo filia Babylonis, ſede in ter-
ra, non eſt ſolium filiæ Chaldæorũ. Hoc enim lo-
co humana mens uirgo non incorrupta (ut arbi-
tror) dicitur, ſed infœcunda. Et quia Babylon cõ-
fuſio interpretatur, rectè infœcunda mens Baby-
lonis filia uocatur: quę in eo q; nequaq; bona ope
ra germinat, dum nullo ordine rectę uitæ cõponi
tur, quaſi cõfuſione matre generat. Sin aũt uirgo
nõ infœcunda dicitur, ſed incorrupta, poſtquam
ſtatum ſalutis perdidit, ad confuſionis ſuæ cumu-
lum appellatur quod fuit. Cui aptè per increpatio
nem dicitur diuina uoce, deſcende. in alto quip-
pe humanus animus ſtat, quando ſupernis retri-
butionibus inhiat: ſed ab hoc ſtatu deſcẽdit, cùm
turpiter uictus, ſeſe defluentibus mundi deſide-
rijs ſubijcit. Cui bene mox additur, ſede in pulue-
re. Deſcendens enim in puluere reſidet, quia cœ-
leſtia deſerens, terrenis cogitationibus aſperſus,
in infimis uileſcit. Vbi adhuc ingeminando ſub-
iungitur: Sede in terra. Ac ſi aperte exprobrãs di-
cat: Quia cœleſti conuerſatione noluiſti te erige-
re, ſub temetipſo proſtratus in terrenis actib. hu-
miliare. Vnde & neceſſariò protinus additur: Nõ
eſt ſolium filiæ Chaldæorum. Chaldæi nanque fe-
roces interpretantur. Valde autem feroces ſunt,
qui uolũtates proprias ſequentes, nec ſuis parce-
re mortibus ſciũt. Ferocia ſunt terrena deliderĩa,
quæ non ſolùm contra præcepta conditoris, ſed
ſæpe etiam contra percuſſionum uerbera, duram
atq; inſenſibilem mentem reddunt. Sed filia fero-
cium ſolium non habet: quia mens quę ad amorẽ
mundi ex prauis deſiderijs naſcitur, atq; eiſdẽ de-
ſiderijs obduratur, in eo quòd ſe terrenis concupi
ſcẽtijs ſubijcit, ſedem iudicij amittit: nulliq; apud
ſe ſolio preſidet, quia examine diſcretionis caret,
& quaſi à iudicij ſui ſeſſione repellit, quia per ex-
teriores concupiſcentias uagatur. Liquet, enim q;
mens quæ intus conſilij ſedem perdiderit, foras ſe
per deſideria innumerabiliter ſpargit. Et quia age
re intellecta diſſimulat, cæcatur etiam rectè, ut
neſciat quod agat: & ſæpe iuſto iudicio in ſua uo
luntate relinquitur, & ſub ea quæ anxie appetit, la
borioſa mundi miniſteria relaxatur. Vnde 9
aptè illic ſubditur: Quia ultra nõ uocaberis mol-
lis & tenera, tolle molam, & mole farinam. Con-
ſtat nimirum quòd teneræ ſuæ filiæ parentes par-
cunt, nec duris atq; ſeruilibus hanc operibus affli-
gunt. Omnipotẽs ergo Deus quaſi terrenã filiam
uocat, quando dilectam uniuſcuiuſq; animã, à la-
borioſis huius mũdi ſeruitijs reuocat, ne dum ex-
terioribus actionibus afficitur, ab internis deſide
rijs obduretur. Sed Chaldæorũ filia mollis & te-
nera non uocatur, quia mens prauis deſiderijs de
dita, in eo quod anxiè appetit, huius ſeculi labo-
re relinquitur, ut foris mundo uelut ancilla ſer-
uiat, quæ intus Deum ut filia nequaquã amat. Vn
de & molam tollere, ac farinam molere iubetur.
Mola in gyrum ducitur, & farina profertur. Vna
quæque autem mundi huius actio mala eſt, quæ
dum multas curas congerit, humanas mẽtes qua-
ſi per gyrum uertit: atq; ex ſe quaſi farinam pro-
ijcit, quia ſeducto corde, ſemper minutiſsimas
cogitationes gignit. Nonnunq; uerò qui quie- 10
tus alicuius eſſe meriti creditur, poſitus in qua-
libet

libet actione denudatur, unde illic protinus subinfertur: Denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina. In administratione quippe operis turpitudo denudatur, dum uilis mens abiectaq; in actiõis ostẽtatione cognoscitur, quæ quieta prius magna putabatur. Humerũ mens discooperit, quãdo opus sui quod ignorabatur, ostendit. Crura reuelat, quia quibus desideriorum passibus, lucris mundi inhiet, manifestat. Flumina etiam transit, quia actiones huius seculi quæ quotidie ad terminum defluunt, indesinenter appetit, dumq; alias relinquit, alias assequitur, quasi de flumine semper ad flumẽ tendit. Hęc paucis per excessum diximus, ut mens à solio sanctæ intẽtionis excussa, quo iaceat monstraremus: quia si ad ea quæ super ipsam sunt, inhiare cessauerit, sub semetipsam etiam indesinenter ruit. In alto autem figitur, si amorem temporalium deserens, ad spem incommutabilis æternitatis ligatur. Bene ergo dicitur: Qui ponit humiles in sublimi.] Atq; aptè subiungitur: Et mœrentes erigit sospitate.] Sæpe in hoc mundo etiam læti quilibet erecti sunt, dum de ipsa gloria suæ prosperitatis intumescunt. Sed mœrentes dominus sospitate erigit: quia afflictos suos ad gloriam ueræ lætitiæ soliditate sustollit. Sospitate quippe, non insania erecti sunt, qui in bonis actibus positi, spe in Deum firma gratulantur. Nonnulli enim (sicut diximus) & iniquitates perpetrãt, & gaudere non cessant. de quibus per Salomonem dicitur: Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Et rursum: Sunt impij qui ita sunt securi, ac si iustorum facta habeant. Hi nimirum non sospitate erigũtur, sed insania: quia superbiunt cùm affligi debuerunt, & ĩnde miseri in exultatione defluunt, unde à bonis flentur: phreneticorum uidelicet sensibus similes, qui insaniam qua prævalent, uirtutem putant, qui ex morbo esse nesciunt hoc quod amplius sanis possunt, & quasi creuisse se uiribus æstimant, dum ad uitæ terminum per augmenta languoris appropinquãt: qui quia rationis sensum non habent, flent, & rident, & tanto se in magna exultatione dilatant, quanto et insensibiles malum quod patiuntur, ignorant. Sospitate ergo dominus mœrentes erigit: quia electorum mens non de præsentis uitæ insania, sed de certitudine æternæ salutis hilarescit. Vnde aptè mox de hac ipsa prauorum destructione subiungit: Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperãt. Reproborum mentes peruersis cogitationibus semper inuigilant, sed plerunq; eis superna dispositio obuiat: & quamuis prauitatem consilij nec fracti aduersitatibus corrigant, tamen ne contra bonos prævaleat, eorũ uires refrenat. Quos contra miro iudicio agit, ut effectu quidem praui operis careant, & tamen iustæ sententiæ iudicis reos conscientia addicat. Quòd ergo mala cogitãt, quid ipsi faciant ostendunt: quod uerò mala implere nequeunt, hi contra quos cogitauerant, defenduntur. Vnde & adhuc bene subditur;

Quòd humana cõsilia in eo quòd Dei cõsilio nitũtur resistere, obsequũtur, ut de fratrib. Ioseph legitur, & de Saul, et de Iona, & de Iudæis Christi nomen extinguere uolentib. Cap. XII

QVi comprehendit sapientes in astutia eorũ, consilia prauorũ dissipat.] Sæpe enim nonnulli humana sapientia inflati, dum desiderijs suis diuina iudicia contraire conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur, & quo ad uotum suum uim supernæ dispositionis intorqueãt, callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirunt, sed inde uoluntatem Dei peragunt unde hanc immutare cõtendunt, atq; omnipotentis Dei cõsilio dum resistere nituntur, obsequunt: quia sæpe & hoc eius dispositioni aptè militat, quod ei per humanum studium friuolè resultat. Sapientes ergo dominus in ipsa eorũ astutia comprehendit, quando eius consilijs humana facta etiam tunc congruè seruiunt, cùm resistunt. Quod melius ostendimus, si pauca ad medium gestarum rerum exempla proferamus. Ioseph somniũ uiderat quòd suo manipulo, fratrũ eius se manipuli prosternebant: somnium uiderat quòd sol & luna se cùm reliquis stellis adorabãt. Quę quia purè fratribus retulit, eorum corda protinus futuræ dominatiõis inuidia, pauorq; percussit. Cunq; hunc ad se uenire conspicerent, malitia sæuientes dixerunt: Ecce somniator uenit ille, uenite occidamus eum, & uideamus quid illi proderint somnia sua. Cunq; se eius dominio: subijci metuunt, somniatorem in puteũ deponunt, eumq; Hismaelitis transeuntibus uendunt: qui in Ægyptũ ductus, seruituti subditus, luxuriæ accusatione damnatus, castitatis merito adiutus, prophetiæ iudicio ereptus, omni Ægypto prælatus est: per supernam uerò sapientiam prouidus frumẽta congessit, & futuro periculo necessitatis obuiauit. Cũq; in orbem fames irruit, de alimentorum præparatione sollicitus Iacob, filios suos in Ægyptũ misit: qui frumentorum dispensationi præpositũ Ioseph nescientes inueniũt, atq; ut mererentur alimenta percipere, eorum dispensatorem compulsi sunt pronis in terrã ceruicib. adorare. Pensemus ergo gestę rei ordinem, pensemus quomodo sapientes in ipsa sua astutia uis diuina comprehendat. Ideo ab eis uenditus fuerat Ioseph, ne adoraretur, sed ideo est adoratus, quia uenditus. Astutè nanq; aliquid agere ausi sunt, ut Dei consiliũ mutaret, sed diuino iudicio, quod declinare conati sunt, renitendo seruierunt. Inde quippe coacti sunt Dei uoluntatem peragere, unde hanc moliti sunt astutè commutare. Sic sic diuinũ consiliũ dum deuitat, implet: sic humana sapientia dum reluctat, cõprehendit. Timuerũt fratres ne Ioseph super eos excresceret, sed hoc quod diuinitùs dispositũ fuerat, cauẽdo factũ est ut eueniret. Humana ergo sapientia in seipsa cõprehensa est, quę uolũtati dei unde per intentionẽ restitit, inde eius impletioni militauit. Sic Saul dũ Dauid subiectũ quotidiano sue 13
crescere uirtutũ successu cõspiceret, suã ei in cõiugiũ filiã spopõdit, atq; in eius dotẽ, cẽtũ dari ab eo

Phili-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Philiſtinorum præputia petijt, ut cùm prouocatus miles ultra ſe excreſcere quæreret, inimicorũ gladijs traditus uitam finiret, ſicut ſcriptum eſt:
1.Reg.18 Non habet rex neceſſe ſponſalia, niſi tantum centum præputia Philiſtinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philiſtinorum, ſed Dauid diſpoſitionis intimæ fauore roboratus, centum ſe dare perhibuit, & ducenta præputia reportauit. Cuius nimirum operis Saul argumento ſuperatus, ſuperna prouidentia in ſapientiæ ſuæ eſt conſilio deprehenſus: quia unde ſuccreſcentis militis uitam ſe extingue re credidit, uirtutis eius gloriam inde cumulauit. Sed quia nonnunquam aſtutè ſe aliquid ſapere etiam electi moliuntur, libet ad medium alium ſapientem deducere, & quomodo in internis conſilijs aſtutia mortalium comprehendatur, demonſtrare. Prudenter quippe Ionas ſapere uoluit, cũ
Ionæ 1 ad prædicandam Niniuitarum pœnitentiam miſſus, quia electis gentibus Iudæam deſerere timuit, prædicationis officium implere recuſauit. Nauim petijt, fugere Tharſis elegit, ſed protinus tempeſtas exoritur, ſors mittitur, ut uidelicet cognoſcatur cuius culpa mare turbetur. Ionas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, ceto ſorbente repentè deuoratur, atq; illuc geſtãte belua peruenit, quò ire ſponte contemplit. Ecce fugitiuum Dei tempeſtas inuenit, ſors ligat, mare ſuſcipit, belua includit, & quia autori ſuo obedire renititur, ad locum quo miſſus fuerat, ſuo reus carcere portatur. Iubente Deo miniſtrare homo prophetiã noluit, aſpirante deo belua prophetam uomuit. Comprehendit ergo dominus ſapientes in aſtutia eorum, quando & hoc in uſum ſuæ uoluntatis redigit, per quod ſibi uoluntas humana contradicit. Perſcrutemur adhuc Hebræorum ſapientiam, ut uideamus quid prouidendo prohi
Ioan.12 buit, aut quid prohibẽdo prouocauit. Certè cùm ad redemptoris noſtri miracula credentium turba confluueret, cùm ſacerdotes populi, inuidiæ facibus accenſi, mundum poſt eũ ire cernerent, ut proclamarent dicentes: Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus poſt eum abijt: ut ab illo uim tantæ cõcurſionis abſcinderẽt, finire eius po-
Ioan.11 tentiam morte conati ſunt, dicentes: Expedit ut unus homo moriatur, & nõ tota gens pereat. Sed redemptoris mors ad coniunctionẽ ſui corporis, id eſt, Eccleſiæ ualuit, nõ ad ſeparationem. Vnde & per legem turturi uel columbæ (in figura noſtri ſacrificij) ſecari guttur præcipitur, & nõ penitus abſcindi, ut & poſt mortem corpori caput inhæreat, quia uidelicet mediator Dei & hominum, id eſt, caput omniũ noſtrum, & ueræ mundationis hoſtia unde pro nobis mortem pertulit, inde nobis uerius inhæſit. Poſt ſectionem ergo, caput turturis ſuo corpori inhæret, quia Chriſtũ ab Eccleſia nec mors interueniens diuidit. Perſecutores igitur peregerũt hoc quod pernicioſè moliti ſunt, intulerunt mortem, ut ab eo abſcinderent fidelium deuotionem, ſed inde fides creuit, unde hanc ſe extinguere infidelium crudelitas credidit. Cunq; A ſe æſtimant eius miracula perſequendo abſcinde re, hæc nimirum compulſi ſunt neſciendo dilatare. Comprehendit ergo dominus ſapientes in aſtutia eorum, quando & hoc ad pietatis ſuæ obſequium redigit, quod contra illum humana crudelitas exarſit. Iuſtus nanque & miſericors mortalium acta diſponẽs, alia cõcedit propitius, alia permittit iratus, atq; ea quæ permittit, ſic tolerat, ut hæc in ſui cõſilij uſum uertat. Vnde miro modo 14
fit ut & quod ſine uolũtate Dei agit uolũtati Dei contrariũ nõ ſit, quia dũ in bonũ uſum mala facta uertunt, eius cõſilio militant etiã quæ eius cõſilio repugnant. Hinc enim per Pſalmiſtam dicit: Ma- Pſal.
gna opera domini, exquiſita in omnes uoluntates eius. Sic quippe eius opera magna ſunt, ut per
B omne quod ab hominibus agitur, eius uoluntas exquirat. Nam ſæpe inde perficitur, unde repelli putabatur. Hinc rurſum dicitur: Omnia quęcunq; Pſal.
uoluit dñs fecit in cœlo & in terra. Hinc Salomõ ait: Non eſt ſapiẽtia, nõ eſt prudentia, nõ eſt cõſi- Prou.
lium cõtra dñm. Reſtat ergo ut in cunctis quę agimus, uim ſupernæ uoluntatis inquiramus, cui uidelicet cognitæ, debet noſtra actio deuotè famulari, & quaſi ducem ſui itineris proſequi, ne ei etiam nolens ſeruiat, ſi hãc ſuperbiens declinat. Vitari enim uis ſuperni conſilij nequaquam poteſt, ſed magna ſibi uirtute hanc temperat, qui ſe ſub
C eius nutibus refrenat, eiuſq; ſe pondera leuigat, qui hanc ſubiecto cordis humero uolens portat. Sed quia perſecutorum ſuperius memoriam fecimus, qualiter etiam ea quæ ſubiecta ſunt, eorum cæcitati congruant, oſtendamus. Sequitur:

Quòd exemplo Loth, contra uiam iuſti, accuſationis aditum non inueniunt peccatores. Cap. XXIII

PEr diem incurrent tenebras, & quaſi in nocte ſic palpabunt in meridie.] Per diem tenebras incurrũt, quia in ipſa ueritatis præſentia perfidiæ errore cæcati ſunt. Clarè quippe per diẽ cernitur, per noctẽ uerò noſtra acies obſcuratur. Perſecutores igitur redemptoris noſtri, dum diuinæ uirtutis miracula cernerent, & tamen de eius diuinitate dubitarent, in die tenebras paſſi ſunt, quia uiſum in luce perdiderunt. Hinc eſt quòd eos ipſa lux admonet dicens: Ambulate dum lucem habe Ioan.
tis, ne uos tenebrę comprehẽdant. Hinc eſt quod
D de ludęa dicitur: Occidit ei ſol cũ adhuc eſſet dies. Hier.
Hinc eſt quod uocem pœnitentium in ſe prophe ta iterum ſumit, dicens. Impegimus meridie quaſi Eſai.
in tenebris, in caliginoſis quaſi mortui. Hinc iterũ dicit: Cuſtos quid de nocte cuſtos quid de nocte? Dixit cuſtos. Venit mane & nox. De nocte etenim cuſtos uenit, quia humani generis protector, & manifeſtus in carne apparuit, & tamen hunc preſſa perfidię ſuæ tenebris ludęa minimè cognouit. Vbi bene ex uoce cuſtodis additur: Venit mane & nox, quia per eius præſentiam & noua lux mundo inclaruit, & tamen in corde infidelium uetuſta cæcitas remanſit. Bene autem dicitur: 15
Quaſi in nocte, ſic palpabunt in meridie.] Hoc quippe palpando exquirimus, quod oculis nõ uidemus. Iudæi autẽ aperta eius miracula uiderant,

& adhuc

& adhuc eũ quaſi palpãtes quærebãt, cũ dicerent:
Ioan.10 Quouſq; animã noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm. Ecce miraculorum lux ante oculos aderat, & tamen in cordis ſui tenebras offendentes, adhuc requirendo palpabãt. Quorũ nimirum cæcitas ad crudelitatem, crudelitas etiã uſq; ad aperta opera perſecutiõis exarſit. Sed redemptor humani generis, perſecutorum ſuorum manibus diu teneri nõ potuit. Vnde & protinus ſubditur: Porrò ſaluum faciet egenum de gladio oris eorũ, & de manu uiolenti pauperem.] Ipſe quippe iſte pauper eſt, de quo per Paulum dicitur: Pro
2.Cor.8 pter nos egenus factus eſt, cũ diues eſſet. Et quia Iudæi accuſando dominum tradiderũt, quem traditum gentiles crucifixerunt, poteſt per oris gladium accuſantium Iudæorum lingua ſignari, de
Pſal.56 quibus per Pſalmiſtã dicitur: Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorũ gladius acutus. Qui Euangelio etiam teſte clamauerunt:
Luc.23 Crucifige, crucifige eum. Per uiolenti uerò manum, ipſa crucifigens gentilitas exprimi poteſt, quæ in redemptoris morte, Hebræorum uoces opere impleuit. Deus itaq; hunc pauperẽ & de uiolenti manu & de oris gladio ſaluum fecit, quia uidelicet redemptor noſter & uires gẽtilium, & linguas Hebræorum moriendo ex humanitate pertulit, ſed ex diuinitatis ſuæ potentia reſurgẽdo ſuperauit. Quia uidelicet reſurrectione quid aliud agitur, niſi ut ad ſpem uitæ ſubſequẽtis infirmitas noſtra roboretur? Vnde & bene mox ſubditur:
Et erit egeno ſpes.] Erepto quippe paupere, egenus ad ſpem reducitur, quia humilis fidelium populus redemptore moriente, pauore concutitur, ſed reſurgente ſolidatur. Ipſos nanque primos huius populi pauperes, electos uidelicet prædicatores, uiſa eius mors perculit, ſed reſurrectio oſtenſa reparauit. Saluato ergo paupere, ſpem egenus recipit, quia reſurgente in carne domino, fidelis quiſque ad æternæ uitæ fiduciam cõualeſcit. Sed ecce iam in manifeſta oſtẽſione ueritas uenit, iam carnis mortem pertulit, eamq; reſurgendo deſtruxit, iam reſurrectionem gloria aſcenſionis honorauit: & tamen Hebræorum lingua adhuc eum contumelijs laceſſere non deſinit, quos nimirũ æqua-
nimiter tolerat, ut alios tolerando conuertat, atq;
alios minimè conuerſos quandoq; diſtrictius feriat. Tunc enim lingua infidelium ab effrenatione uanæ ſuę loquacitatis obmuteſcet, cũ uenire eum iuſtum iudicem uiderit, quem tunc iniuſtè iudicauit. Vnde & bene ſubditur: Iniquitas autem contrahet os ſuum.] Os enim ſuum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis redemptorẽ, lingua infideliũ cõtumelijs laceſſere nequaquam ceſſat. Sed tunc os contrahit, cùm hoc quod non uult per ſtudium, per ſupplicium claudit, quod tamen bene accipi etiam de conuerſis perſecutoribus poteſt. Saluato enim paupere, dũ egenus ad ſpem redit, contracto ore iniquitas obmuteſcit, quia reſurrectionis eius clareſcente miraculo, dũ copioſa multitudo infidelium credidit, à redemptoris ſui iniurijs contumelijsq; ceſſauit. Os enim
ſuum ad quod Deũ deridendo aperuit, iam formidando contraxit. Libet hæc moraliter, poſtpoſita ludæorum ſignificatione, tranſcurrere, atq; à prauis generaliter quomodo agantur indagare. Iniquorum quippe hominum mentes cùm quædam à proximis bene geſta conſpiciunt, in extenſo liuoris ſui eculeo torquentur, & grauem malitiæ ſuę pœnam ſuſtinent, cùm bona in alijs tabeſcentes uident. Rectè itaq; dicitur: Per diem incurrent tenebras.] Quia mens eorum cùm de aliena melioratione affligitur, de radio lucis obſcuratur, quia ſæpe in proximis dũ bona aperta cõſiderat, ſi qua mala lateant inueſtigant, & ſollicitis inquiſitionibus laborant, ſi quid forte quod accuſare poſſint inueniant. Sana quidẽ membra cõſpiciunt, ſed clauſis cordis oculis uulnus palpantes quærũt. Vnde & bene ſubditur: Et quaſi in nocte ſic palpabũt in meridie.] Dies boni operis in proximo exterius lucet, ſed quaſi in nocte palpãt, qa liuoris ſui intus tenebras tolerãt. Peruenire ad aliqua quæ reprehendant ſatagunt, detractionis aditum quærunt, ſed quia hunc inuenire nõ ualent, cæci exterius circũeunt. Quod bene exprimitur, cùm Loth protegẽtibus angelis, in domo eius Sodomitę oſtiũ nõ inuenerũt, ſicut ſcriptũ eſt: Vimq; Gen.19
faciebant Loth uehementiſſimè, & iam proximũ erat ut frangerẽt fores, & miſerũt manũ uiri, & introduxerũt ad ſe Loth, clauſerũtq; oſtiũ, et eos qui erant foris percuſſerũt cæcitate, à minimo uſq; ad maximũ, ita ut oſtium inuenire nõ poſſent. Quid eſt quod malis aduerſantibus intra domũ Loth reducitur & munitur, niſi ꝙ iuſtus quiſq; dum prauorũ inſidias ſuſtinet, ad mentem reuertit, & imperterritus manet? Sodomitæ autẽ uiri in domo Loth oſtium inuenire nequeũt, quia corruptores mentiũ contra uitã iuſti nullũ accuſationis aditũ deprehendunt. Percuſſi enim cæcitate quaſi domum circumeũt, quia inuidẽtes facta dictaq; perſcrutantur. Sed quia eis de uita iuſti fortis undiq; ac laudabilis actio obuiat, errantes nihil aliud quàm parietẽ palpant. Bene ergo dicit: Quaſi in nocte, ſic palpabunt in meridie: quia dum bonum quod uident accuſare nequeunt, cæcati malitia, malum quod non uident, ad accuſationẽ quærunt. Vnde
rectè ſubiungit: Porrò ſaluũ faciet egenũ de gladio oris eorum, & de manu uiolenti pauperem.] Pauper quippe eſt, quiſquis apud ſemetipſum elatus non eſt. Vnde & per Euangeliũ ueritas dicit:
Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorũ eſt regnũ Matt.5
cœlorum. Duobus autem modis ad culpam unuſquiſq; pertrahitur, aut enim delectatione perducit, aut terrore ſuperat. Gladius nanque oris, eſt iniquitas perſuaſionis: manus autem uiolenti, eſt aduerſitas poteſtatis. Sed quia ueraciter humilis, qui hoc loco pauper uocat, quo nulla huius mundi proſpera appetit, eo audenter etiã aduerſa contemnit, rectè dicitur: Saluum faciet egenũ de gladio oris eorũ, & de manu uiolenti pauperẽ. Ac ſi apertè diceret: Sic in ſe deus mẽtes humilium ſolidat, ut eas ad perpetrandã nequitiã nec blandimẽta ſuaſionũ pertrahãt, nec dolores ſupplicíorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

frangãt. Spes quippe in æternitatem animum eri gít, & idcirco nulla mala exterius quæ tolerat ſen tit. Vnde & ſubditur: Et erit egeno ſpes.] Ad cu ius ſpei uidelicet fructum cùm pauper peruenerit, omnis elatus obmuteſcit. Vnde & adhuc ſubditur: Iniquitas autem contrahet os ſuum.] Nunc enim malus bonis derogat, & recta quæ agere negligit, hæc in alijs obtrectando lacerare nõ ceſſat. Sed tũc iniquitas os ſuum contrahit, cũ iuſtis quã ta ſuppetat gloria retributionis agnoſcit. Tunc enim ei loqui contra bonos non uacat, quia malorum ſuorum digna retributione, linguam tor-
1.Reg.2 menta ligant. Vnde bene Anna prophetante dicitur: Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit, & impij in tenebris conticeſcẽt. Sed ut electus quiſq; æterna ſupplicia euadat, & ad perrẽnem gloriam pau per aſcẽdat, debet hic aſſiduis flagellis atteri, quatenus in iudicio ualeat purgatus inueniri. Ipſo nã que infirmitatis noſtræ pondere deorſum quotidie ducimur, niſi mira manu artificis per ſubueni-
17 entia flagella releuemur. Vnde & ſubditur: Beatus homo qui corripitur à domino.] Prima uirtus eſt, ne perpetrari debeant, ſed uitari peccata: ſecunda autem ſaltem perpetrata corrigere. Sed plerunq; culpas non ſolùm imminentes minimè uitamus, uerum etiam nec commiſſas agnoſcimus. Et peccatoris mens tanto altius tenebreſcit, quanto nec damnum ſuæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plerunq; diuini muneris largitate, ut culpam pœna ſubſequatur, & flagella oculos delinquentes aperiant, quos inter uitia ſecuritas cæcabat. Torpens quippe animus percuſſione tangit, ut excitetur: quatenus qui ſtatum ſuæ rectitudinis ſecurus perdidit, afflictus cõſideret quo iacet. Hinc itaq; ipſa aſperitas correptionis, origo fit luminis. Vnde &
Ephe.5 per Paulum dicitur: Omne quod arguitur, à lumine manifeſtatur: argumentum enim ſalutis, eſt uis
Eccle.10 doloris. Hinc eſt enim quod Salomon ait: Curatio ceſſare faciet peccata maxima. Hinc iterum dicit: Quem enim dominus diligit, caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc uoce an
Apoc.3 gelica dominus ad Ioãnem loquitur dicens: Ego quos amo, redarguo & caſtigo. Hinc Paulus ait:
Heb.12 Omnis autem diſciplina in præſenti quidem non uidetur eſſe gaudij, ſed mœroris, poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddit iuſtitiæ. Quamuis ergo conuenire ſimul nequeant dolor & beatitudo, rectè tamen nunc dicitur: Beatus homo qui corripitur à domino, quia per hoc quòd peccator dolore correptionis premit, quando q; ad beatitudinem, quæ ſine interuentu doloris eſt, eruditur. Sequitur:

Quibus modis uulnerat Deus, quos ad ſalutem reducere curat. Caput XIIII

INcrepationem ergo domini reprobes.] Quiſquis pro culpa percutit, ſed in querela ſuæ percuſſionis eleuatur, increpationem domini reprobat, quia hanc iniuſtè ſe perpeti accuſat. Qui autẽ non pro purgatione criminis, ſed & pro fortitudinis probatione feriuntur, cùm cauſas ſuæ percuſſionis inquirunt, nequaquam increpationem domini reprobare dicendi ſunt: quia in ſemetipſis caſtigando ſatagunt inuenire quod neſciunt. Vnde & beatus Iob ad libertatis uerba, inter percuſſionis uerbera erumpens, tanto de ſe rectius iudicia ferientis interrogat, quanto in ſemetipſo uerius cauſas perſecutionis ignorat. Eliphas itaq; quia hunc percuſſum nõ probationis examine, ſed purgationis æſtimauit, dum liberè inter flagella loqueretur, reprobaſſe dei increpationem credidit. Quem etiam aptè hæreticorum tenere ſpeciem diximus, qui omne quod à ſancta Eccleſia rectè agitur, apud iudicium ſuum ſemper ad uitium torti tudinis inflectunt. Quia uerò bona intentione ad loquendum ducitur, ſed non curat diſcernere cui loquatur, adhuc ſupernæ diſpenſationis moderamina prædicando ſubiungit, dicens: Quia ipſe uulnerat & medetur, percutit & manus eius ſanabunt.] Duobus modis omnipotens deus uulnerat, quos reducere ad ſalutem curat. Aliquando enim carnem percutit, & mentis duritiam ſuo pauore tabefacit. Vulnerando ergo ad ſalutem reuocat, cùm electos ſuos affligit exterius, ut interius uiuant. Vnde per Moyſen quoq; loquitur dicens: Ego occidam, & ego uiuere faciam, percutiam, & ego ſanabo. Occidit eñ ut uiuificet, percutit ut ſanet: quia idcirco foris uerbera admouet, ut intus uulnera delictorũ curet. Aliquando aũt etiamſi flagella exterius ceſſare uideantur, intus uulnera infligit, quia mentis noſtræ duritiam ſuo deſiderio percutit, ſed percutiendo ſanat: quia tetroris ſui iaculo transfixos, ad ſenſum nos rectitudinis reuocat. Corda enim noſtra malè ſana ſunt, cùm nullo dei amore fauciãtur, cũ peregrinationis ſuæ ærumnam non ſentiunt, cùm erga infirmitatem proximi nec quamlibet minimo affectu langueſcunt: Sed uulnerant ut ſanẽtur, quia amoris ſui ſpiculis mentes deus inſenſibiles percutit, moxq; eas ſenſibiles per ardorem charitatis reddit. Vnde & ſponſa in Canticis Canticorũ dicit: Vulnerata charitate ego ſum. Malè eñ ſana anima, atq; in huius exilij ſtatu cæca ſecuritate proſtrata, nec uidebat deum, nec uidere requirebat percuſſa aũt charitatis eius ſpiculis, uulneratã in intimis affectu pietatis, ardet deſiderio contẽplationis, & miro modo uiuificatã ex uulnere, quæ prius mortua iacebat in ſalute, æſtuat, anhelat, et iã uidere deſiderat quẽ fugiebat. Percuſſione ergo ad ſalutẽ reducit, quæ ad ſecuritatẽ quietis intimæ, amoris ſui perturbatione reuocat. Sed cũ ſauciata mens anhelare in deũ cœperit, cùm cuncta mũdi huius blandimẽta deſpiciens, ad ſupernã ſe patriã per deſiderium tendit, ad tentationẽ ei protinus uertitur, quicquid amicum prius in ſeculo blandúmque putabatur. Nam qui peccantem amare conſueuerant, rectè uiuentem crudeliter impugnant. Et erectus in Deum animus, carnis ſuæ bella tolerat, in qua prius uitijs ſeruiens, delectabiliter iacebat: uoluptates priſcæ ad memoriam redeunt, & contradicentem mentem graui certamine affligunt. Sed quia dum tranſitorio labore atterimur, à perpetuo dolore liberamur, aptè ſubiungitur:

Quod

Quòd in præsenti uita electos suos non permittit Deus tentari, supra id quod possunt, donec huius uitæ septimana cõpleta, nulla eos deinceps tentatio tangat. Cap. XV

IN sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum.] Quid enim senario numero quem septimus sequitur, nisi præsentis uitæ operatio decursusq; signatur? Sexto quippe die omnia perficiens, hominem condidit, & septimo die Deus requieuit, qui scilicet septimus uesperam non habet, quia subsequentẽ requiem nullus iam terminus claudit. Perfectis ergo omnib. requies sequit, quia post bona uitę præsentis opera, retributio æternæ quietis inuenit. In sex itaq; nos tribulationibus dominus liberat, ne nos in septima malum tangat: quia per paternæ pietatis eruditionem præsentis uitæ labore nos atterit, sed in aduentu iudicij à uerbere abscondit, ut tanto tunc ad salutem certiores exhibeat, quanto nũc nos flagella durius secant. Qui aptè mox mala uitæ præsentis, & adiutoria supernæ protectionis enumerans subdit: In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij.] Sicut fames carnis, est subtractum subsidiũ corporis, ita & fames mentis, est silentium diuinæ locutionis. Vnde rectè per pro-
Amos 6 phetam dicitur: Emittam famem in terram, non famem panis, neq; sitim aquæ, sed famem audiendi uerbum domini. Et quia humanã mentem cùm diuina allocutio deserit, contra eam carnis tentatio inualescit, aptè subiungit: Et in bello de manu
Psal. 139 gladij. Bellum quippe patimur, cùm carnis nostrę tentationibus impugnamur, de quo nimirum bello per Psalmistam dicitur: Obumbrasti super caput meum in die belli. Quia igitur reprobi dum fame uerbi Dei deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur, electos suos dominus & in fame à morte eripit, & in bello à gladio abscondit: quia eorum mentes dum uerbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit. Sed sunt nonnulli qui etsi ex diuino eloquio ab interna sẽ fame reficiunt, si iam contra tentationes corporis, cõtinentiæ uirtute fulciunt, adhuc tamen percutit humanis detractionibus metuũt, & sæpe dum linguarũ iacula formidant, peccati se laqueo strangulant.
19 Vnde & aptè subdit: A flagello linguæ abscon-
deris.] Flagellum linguæ est exprobratio illatæ contumeliæ. Flagello linguæ bonos feriũt, qui eorum opera irridendo persequuntur. Sæpe enim lingua à bono opere dum uituperat reuocat, & quasi flagellum se exerit, quia dorsum timidę mentis cædit. Hoc flagellum linguæ, electorum mentibus insidiari propheta conspexerat, cùm supernum adiutorium pollicens dicebat: Ipse liberabit
Psal. 90 me de laqueo uenantium, & à uerbo aspero. Venantes enim nihil aliud quàm carnem quærunt. Sed à uenantiũ laqueo, atq; ab aspero uerbo eripimur, quando & insidias carnalium, & irrisionũ probra despiciendo superamus. Aspera quippe eorũ uerba sunt, quę bonis nostris itinerib. aduersanť. Sed asperitatem uerbi euadere, est irrisiones detrahentium dissimulãdo calcare. Sancta ergo anima à flagello linguę abscõditur: quia dum in hoc mundo honorem laudis non quærit, nec contumelias detractiõis sentit. Sed sunt nõnulli qui iam derogantium uerba despiciunt, iã irrisiones pro nihilo attendunt, adhuc tamẽ pœnas corporis cruciatusq; pertimescunt. Antiquus nanq; aduersarius ut à recta intentione nos retrahat, multiformiter impugnat, & tentationẽ nostrã modo uerbi fame, modo carnis certamine, modo flagello sermonis, modo calamitate persecutionis aggreditur. Sed quia perfectus quisq; cùm in semetipso uitia uicerit, sanctim mentẽ etiã contra uulnera passionis accingit, aptè subiungitur: Et non timebis calamitatem cùm uenerit.] Sancti eñ uiri quia cõtra multiformem aduersariũ se pugnare considerant, semetipsos in certamine multipliciter parant. Habent eñ contra famem, diuini uerbi pabulum: contra belli gladium, cõtinentiæ scutum: contra flagellum linguæ, protectionem patientiæ: contra exterioris calamitatis damnum, interni amoris adiutorium. Vnde miro modo agitur, ut quo eos hostis callidus numerosius tentat, eo circumspecti Dei milites uirtutibus ditiores fiant. Et quia electi quiq; dum præsentis uitæ certamina fortiter tolerant, in terrore sibi uenturi iudicij securitatem parant, rectè subiungitur:

Quòd dãnatis nulla humanitate cõpatiẽtur electi, et sic solidi erũt, ut ultrà nec timore nec dolore ullo afficì possint. Cap. XVI

IN uastitate & fame ridebis.] Tunc quippe reprobi uastitatẽ famemq; passuri sunt, cùm damnati in extremo iudicio ab æterni panis uisione separãtur. Scriptum nanq; est: Tollatur impius, ne uideat gloriã dei. Et per semetipsum dñs dicit: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descẽdi. Simul ergo eos uastitas famesq; cruciat, qui nõ solũ foris tormẽta sentiũt, sed intus etiã inedię peste moriũtur. Vastat igitur gehenna, quia cõcremat: fames interficit, quia suã illis faciem redemptor abscondit. Bene nanq; retributionem interius exteriusq; recipiunt: quia & cogitando miseri, & operando deliquerunt. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Pones eos in clibanum ignis in tẽpore uultus tui, dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Quod enim ab igne deuoratur, ab exteriori parte accenditur. Clibanus uerò interius inflammatur. In tempore ego uultus domini, iniusti omnes, ut clibanus ponuntur, & ab igne deuorantur: quia apparente iudice, cùm à uisione illius eorũ multitudo repellitur, & intus per desideriũ ardet conscientia, & foris carnẽ cruciat gehenna. Potest etiã flagellũ linguæ, sententia ultimæ animaduersionis intelligi, qua districtus iudex reprobis dicet. Discedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Iustus ergo à flagello linguæ, atq; à calamitate ueniente absconditur, quia in tanta districtione sententiæ, blanda tunc iudicis uoce refouetur cùm dicitur: Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & uisitastis me: in

Esa. 26 Ioan. 6 Psal. 20 Matth. 25

carcere eram,& ueniſtis ad me.Quibus præmitti- A tem tanq; lapides uiui ſuperædificamini. De qui-
tur: Venite benedicti patris mei,poſſidete paratũ bus ſanctę Eccleſiæ dominus per prophetã polli-
uobis regnum à conſtitutione mundi.In uaſtitate cetur,dicẽs: Ecce ego ſternam per ordinẽ lapides Iſaiæ 54
ergo & fame iuſtus ridebit: quia cùm iniquos om tuos. Qui igit̃ recte uiuit, pacto ſe cum lapidibus
nes extrema ultio percutit,ipſe de gloria dignæ re regionũ iungit, quia in eo quòd mundi deſideria
tributionis hilareſcit. Nec damnatis iam tunc ex ſuperat,uitam ſuã proculdubio ad ſanctorum præ
humanitate compatit̃,quia diuinæ iuſtitię per ſpe cedentium imitationẽ ligat. Sed cùm à mundi di-
ciem inhærens,inconcuſſo diſtrictionis intimæ ui lectione diſiungit̃,malorum ſpirituũ impugnatio
gore ſolidatur.Erectas nanq; in claritate ſupernæ nes creſcunt, quæ tamen quo magis in mœrore
rectitudinis electorũ mentes nulla miſericordia quenq; atterũt, eo conditori humilius ſubdũt.Vn
afficit, quia has à miſerijs altitudo beatitudinis a- de & ſubiungit̃: Et beſtiæ terræ pacificæ erunt ti-
lienas reddit: Vnde bene per Pſalmiſtã dicit̃: Vi- Pſal.51 bi.] Notandũ prius eſt,quòd nõ ait pacatæ,ſed pa
debunt iuſti & timebũt, & ſuper eum ridebunt & cificæ:uidelicet nõ quia pacẽ habent,ſed quia pa-
dicent:Ecce homo qui non poſuit Deum adiuto- cem faciunt. Hoſtes quippe callidi dum inſidiant
rem ſuũ. Iniquos em̃ iuſti nunc uident & metuũt, B affligũt,ſed afflicta mens tanto magis ad ęternam
tunc uiſuri ſunt & ridebunt. Quia enim modo ad patriã reditũ diligit, quãto in hoc ærumnoſo exi-
eorum labi imitationem poſſunt, hic habent for- lio laborioſius uiuit:& uerius ſe gratiæ ſui adiuto-
midinem. Quia uerò damnatis tunc prodeſſe ne- ris humiliat, cùm cõtra ſe inſidias hoſtiũ acriores
queunt,illic non habent compaſſionem.Æterno penſat. Terræ ergo beſtiæ electis pacificæ fiunt,
itaque ſupplicio deditis, non eſſe miſerendum, in quia maligni ſpiritus cùm bonorum corda aduer
ipſa qua beati ſunt, iuſtitia iudicantis legunt: qui, ſantes deprimunt,hęc nolentes ad amorem domi
quod ſuſpicari fas non eſt,qualitatẽ ſibi perceptæ ni impellunt. Inde ergo cum Deo robuſtior pax
ſęlicitatis imminuunt, ſi in regno poſiti uolunt, oritur,unde nobis ab aduerſarijs durior pugna ge
quod implere nequaquã poſſunt.Sed quiſquis ad neraſ̃. Poſſunt etiã per terræ beſtias, motus car-
uitæ præcepta ſe dirigit,priuſquam præmia æter- nis intelligi, qui dum mentẽ noſtrã irrationabilia
na percipiat,hic iam initia ſecuturę in perpetuum ſuadendo laceſſunt, contra nos beſtialiter inſur-
ſecuritatis deguſtat, ut antiquum hoſtem nõ me- gunt. Sed cùm cor diuina ſub lege deprimitur, e-
tuat, & interueniente mortis articulo, uiolentos tiam carnis incentiua detumeſcunt:ut etſi tentan-
21 eius impetus nullatenus perhorreſcat. Iuſtis do ſubmurmurant,nequaq; tamen uſq; ad effectũ
nanq; initium retributionis,eſt ipſa plerunq; in o- C operum,quaſi ad aperti morſus rabiem exurgant.
bitu ſecuritas mentis. Vnde & rectè ſubiungitur: Quis enim adhuc in hac corruptibili carne ſubſi-
Et beſtiam terræ non formidabis.] Callidus quip ſtens, has terræ beſtias plenè edomat, cùm ille ad
pe aduerſarius beſtia terræ dicitur, quia ad rapien tertium cœlum raptus egregius prędicator dicat:
das mortis tempore peccatorum animas, uiolen- Video aliam legem in membris meis repugnan- Rom. 7
tia crudelitatis efferat̃.Quos enim uiuentes blan- tem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem
diens decipit,morientes ſæuiens rapit. Quo con- in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Sed a-
tra de electorum Eccleſia per prophetã dominus liud eſt has beſtias in campo operis ſęuientes aſpi
Eſaiæ 35 pollicet̃,dicens:Mala beſtia nõ tranſibit per eam. cere, aliud intra cordis caueam frementes tenere.
Illi igitur terræ beſtiã morientes timent, qui con- Redactæ nanque intra clauſtra continentiæ, etſi
ditoris ſui potentiam uiuentes non timent. San- adhuc tentando rugiunt, uſque ad morſum tamẽ,
cti igitur uiri,quia diuinæ ſe formidini medullitus ut diximus, actionis illicitæ non excedunt. Paci-
ſubdunt, omne in aduentu aduerſarij pondus ti- ficæ itaque ſunt terræ beſtiæ, quia motus carnis
moris abijciunt.Hinc eſt enim quòd Pſalmiſta do etſi per deſideria palpitant, aperta nos tamen con
Pſal.7 minum exorat,dicens: Ne quando rapiat ut leo tradictione operis non impugnant.Quamuis per
[Pſal.63 animam. Hinc rurſus ait: Exaudi Deus oratio- ipſum quòd pacificæ dicuntur, etiam id quod de
nem meam cùm deprecor, à timore inimici eripe D malignis ſpiritibus diximus, non inconuenienter
animam meam.Viuentes quippe perfecti timent accipitur. Motus etenim carnis pacẽ nobis cum
iudicem,ne morientes metuant accuſatorem.Be- Deo faciũt, cùm tentando contradicunt. Nam iu
ne ergo dicitur:Et beſtiam terræ non formidabis. ſti mens in eo quod ad ſuperna dirigitur, ex corru
Ac ſi apertè diceretur: Quia à blandiente modo ptibili carne graui bello fatigatur.Quæ ſi quando
hoſte non uinceris, hunc ſæuientem poſtmodum à deſiderijs cœleſtibus,huius mundi qualibet mi-
non timebis.Sed cùm bene uiuitur, ualde cauen- nima delectatione tardatur, ipſo bello ſuæ tenta-
dum eſt, ne mens deſpectis cæteris de gloria ſin- tionis impellitur,ut illud toto corde diligat,quod
gularitatis eleuetur.Vnde aptè ad memoriam bo cõtradictio nulla perturbat. Vnde fit ut quietem
num ſociale reducitur, cùm protinus ſubinfertur: intimam ad memoriam reuocet, & carnis ſuæ ille
Sed cum lapidibus regionum pactum tuum.] cebras fugiens,ad illã pleno amore ſuſpiret. Con-
Quaſi diſtincte in mundo regiones ſunt Eccleſiæ ſiderare em̃ ex tentatione unuſquiſq; compellit̃,
gentium, quæ in una fide poſitæ, morum linguarumq; diuerſitate diuidunt̃. Quid ergo per regio- unde uel ex quo cecidit, qui poſtq; Dei pacem de
num lapides,niſi Eccleſiarum electos accipimus? ſeruit, rixam ſibi contra ſe exurgere ex ſemetipſo
1.Pet.2 Quibus primi inſtructoris uoce dicitur: Vos au- ſentit:et tũc uerius uidet de ſecura Dei dilectione
quid perdidit,quia ad ſe dilapſus, ſuam in ſe cõtu-

meliam

meliam inuenit. Pacem ergo nobis terræ bestiæ faciunt, quia motus carnis, dum nos tentãdo lacessunt, ad amorem quietis intimæ impellunt. Bene autem subditur: Et scias quòd pacem habeat tabernaculum tuum.] In scriptura sacra aliter pax plena dicit, atq; aliter inchoata. Inchoatam quippe pacem ueritas discipulis dederat, cùm dicebat: Ioan.14 Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Et plenam Simeon desiderauerat, cùm exoraret, Luc.2 dicens: Nunc dimittis seruũ tuum domine, secundum uerbum tuum in pace. Pax enim nostra ex desiderio conditoris inchoatur, ex manifesta autem uisione perficitur. Plena quippe tũc erit, cùm mens nostra nec ignorantia cæcatur, nec carnis suę impugnatione concutitur. Sed quia eius exordia tangemus, cùm uel mentẽ deo, uel carnẽ mẽti subiugamus, tabernaculum iusti habere pacem dicitur: quia uidelicet eius corpus quod mẽte inhabitatur, à peruersis desideriorum motibus prius inquietatum, nunc sub iustitiæ dispositione refrenatur. Sed quid prodest per continentiã carnẽ restringere, si mens per se compassionem nesciat in proximi amorẽ dilatare? Nulla nanq; est castitas carnis, quam nõ cõmendat suauitas mẽtis. Vnde post pacem tabernaculi aptè subiungitur: Et uisitans speciem tuã, nõ peccabis.] Species quippe hominis est alter homo. Rectè em̃ species nostra dicit proximus noster, quia in illo cernimus quid ipsi sumus. Corporali em̃ uisitatione, ad proximũ gressuum accessu uenimus, spiritali uerò, nõ gressu sed affectu ducimur. Speciem ergo suã uisitat, quisquis ad Deum quem sibi similem per naturã conspicit, passibus amoris tendit: ut in altero sua considerans, ex seipso colligat qualiter infirmitati alterius cõdescendat. Speciem suã uisitat, qui Gen.1 ut in se alterũ reficiat, se in altero pẽsat. Hinc nanque per Mosen ueritas cùm gestat describeret, gerenda signabat dicens: Protulit terra herbã uirentem, & afferentẽ semen iuxta genus suũ, lignumq; faciens fructũ, & habens unumquodq; semen secundum speciem suam: Lignũ quippe secundum speciem suam semen producit, cùm mens nostra ex sui consideratione se in alterum colligit, & recti operis germen parit. Hinc quidã sapiens dicit: Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris. Hinc in Matt.7 Euangelio dominus dicit: Quę uultis ut faciãt uobis homines, & uos eadem facite illis. Ac si apertè diceret: Speciem uestram in altero uisitate, atq; ex uobismetipsis agnoscite, quid uos oporteat alijs 1.Cor.9 exhibere. Hinc Paulus ait: Factus sum ludæis tanquam ludæus, ut ludæos lucrarer: & his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, cùm ipse non essem sub lege, ut eos qui sub lege erãt, lucrifacerem: & his qui sine lege sunt, quasi sine lege essem, cùm sine lege Dei nõ essem, sed sub lege essem Christi. Et paulò post: Omnibus omnia factus sum, ut oẽs saluos facerem. Neq; enim egregius prædicator, ut quasi ludæus fieret, ad perfidiã erupit: neq; ut quasi sub lege esset, ad carnale sacrificium rediit: neque ut omnibus omnia fieret, simplicitatẽ mentis in erroris uarietatem cõmutauit: sed cõdescendo appropinquat infidelibus, non cadendo: ut uidelicet singulos in se suscipiens, & se in singulos transfigurans, compatiendo colligeret, si ita ipse ut illi esset, quid impendi sibi ab alijs rectè uoluisset: & tãto uerius unicuiq; erranti cõcurreret, quanto salutis eius modum ex propria consideratione didicisset. Bene ergo dicitur: Et uisitans speciem tuam non peccabis: quia tunc peccatum plenè uincitur, cùm ex sua similitudine unusquisque perpendit, quomodo in proximi dilectione dilatetur. Cùm uerò à uitijs caro restringit, cùm mẽs uirtutibus exercetur, restat ut loquendo quisq; doceat uitã alios, quam moribus seruat. Ille nanq; 24 uberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmittit. Vnde post pacem tabernaculi & speciei nostræ uisitationem, rectè subiungitur. Et scies quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua sicut herba terræ.] Post pacem quippe tabernaculi, post speciei nostræ uisitationem, semen iusti multiplex surgit: quia nimirum post membrorum maceratioñem, ac morũ magnitudinem, tanto ei fœcundius prędicationis uerbũ tribuitur, quanto hoc in eius pectore perfecti operis exaratione præuenitur. Ille nanq; bene loquendi facundiam accipit, qui sinũ cordis ad perfectè uiuendi studia extendit. Nec conscientia loquentem prępedit, cùm uita linguã antecedit. Hinc est quòd Ægyptij seruitio publico Ioseph dispensante subiecti, cùm iuri regis semetipsos tradentes humiliant, frumenta etiam ad Gen.47 semen reportant. Frugem quippe ad esum etiã liberi accipimus, cùm & sacro eloquio pascimur, et tamen ad quædã quæ in hoc mũdo appetimus, in nostris uoluptatib. uacamus. Sed serui facti, & ad semen frumenta percipimus: quia dum plenè deo subdimur, etiã uerbo prædicationis replemur. Et quoniã magna proles fidelium sequitur, cùm sancta prædicatio prærogat̃, post multiplicitatẽ semi nis rectè subiungit̃: Et progenies tua sicut herba terræ.] Iusti progenies herbæ terræ comparat̃: quia qui de eius imitatione nascit̃, dum arentem uitæ præsentis gloriam deserit, spe interna uiridescit. Vel certè iusti progenies sicut herba oritur, quia dum uiuendo monstrat quod prædicando asserit, multitudo sequentiũ innumerabilis exurgit. Sed quisquis iam terrena desideria despicit, quisquis se per actiuę uitæ opera extendit, nequa quam ei sufficit magna exterius agere, nisi etiam per contemplationem ualeat interna penetrare. Vnde & aptè protinus subinfertur:

Quid est quòd Abraham coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelit: & quid sit quòd per Moysen cum hyssopo lignoq; cedrino uacca mactari præcipitur. Cap. XVII

INgredieris in abundãtia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo.] Quid enim sepulchri nomine, nisi cõtemplatiua uita signatur: quæ nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dum à terrenis desiderijs susceptos in intimis abscondit? Ab exteriori quippe uita, mortui, etiam sepulti per contemplationem fuerant, qui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus Paulus dicebat: Mortui enim eſtis, & uita ue-
25 ſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Actiua quoq; uita ſepulchrum eſt, quia à prauis nos operibus mortuos tegit: ſed cõtemplatiua perfectius ſepelit, quia à cunctis mundi actionibus funditùs diuidit. Quiſquis ergo iam in ſe cõtumelias carnis edomuit, ſupereſt ut mentem per ſtudia ſanctę operationis exerceat, & quiſquis iam mentem per ſancta opera dilatat, ſupereſt ut hanc uſq; ad ſecreta intimæ contemplationis ſtudia extendat. Neq; enim perfectus prędicator eſt, qui uel propter cõtemplationis ſtudium operanda negligit, uel propter operationis inſtantiam contemplanda poſtponit. Hinc eſt enim quòd Abrahã coniugẽ mor
Gen.23 tuam in ſepulchro duplici ſepelit, quia nimirũ perfectus quiſq; prædicator extinctã à præſentis uitę deſideriis animã ſuã, ſub bonæ operationis tegmine & contemplationis abſcondit, ut à carnali concupiſcentia, ſub actiua cõtemplatiuaq; uita quaſi inſenſibilis lateat, quæ prius mundi deſideria ſentiens, mortaliter uiuebat. Hinc eſt quòd humani generis redemptor per diem miracula in urbibus exhibet, & ad orationis ſtudium in monte pernoctat: ut perfectis uidelicet prędicatoribus innuat, quatenus nec actiuã uitam amore ſpeculationis funditùs deſerant, nec cõtemplationis gaudia penitus operationis nimietate cõtemnant: ſed quieti contemplantes ſorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundãt. Speculando quippe in dei amorem ſurgitur, ſed prędicando ad pro
Nume.19 ximi utilitatem redditur. Vnde apud Moyſen dum in ſacrificio uacca mactatur, offerri cum hyſopo lignoq; cedrino bis tinctus coccus præcipitur. Vaccam quippe mactamus, cùm carnẽ à laſciuia ſuæ uoluptatis extinguimus, quã cum hyſopo lignoq; cedrino ac cocco offerimus: quia cum maceratione carnis, ſacrificium fidei, ſpei & charitatis adolemus. Hyſopus quippe interna noſtra mundare conſueuit. Et per Petrum dicitur: Fide mundans
Act.15 corda eorum. Lignum cedrinum nulla putredine deficit: quia ſpem cœleſtium terminus non
1.Pet.1 conſumit. Vnde & per Petrum dicitur: Regenerauit nos in ſpem uiuam, per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem & incontaminatã & immarceſcibilem. Coccus uerò rubro colore flammeſcit: quia quem implet charitas, incendit. Vnde & in Euangelio ueri
Luc.12 tas dicit: Ignem ueni mittere in terram. Sed bis tinctus coccus offerri præcipit: ut uidelicet ante interni iudicis oculos, charitas noſtra, dei & proximi dilectione coleretur: quatenus conuerſa mẽs nec ſic pro amore Dei quietem diligat, ut curam proximi utilitatemq; poſtponat: nec ſic pro amore proximi occupationi inſeruiat, ut quietem funditùs deſerens, ignem in ſe ſuperni amoris extinguat. Quiſquis ergo ſemetipſum Deo iam ſacrificiũ obtulit, ſi perfecta deſiderat, curet neceſſe eſt, ut non ſolùm ad operationis ſe latitudinẽ, uerum
26 etiam ad culmina cõtemplationis extendat. Sed inter hęc magnopere ſciendum eſt, quia ualde inter ſe diuerſæ ſunt cõſperſiones animorum. Non-

A nulli nanq; hominum ita ocioſæ mentis ſunt, ut ſi eos labor occupationis excipiat, in ipſa operis inchoatione ſuccumbant: & nonnulla ita inquieti ſunt, ut ſi uacationem laboris habuerint, grauius laborent, quia tãto deteriores cordis tumultus tolerant, quanto eis licentius ad cogitationes uacat. Vnde neceſſe eſt ut nec quieta mens ad exercitationem ſe immoderati operis dilatat, nec iniquieta ad ſtudium contemplationis anguſtet. Sæpe enim qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus preſſi ceciderunt, & ſæpe qui occupati bene humanis uſibus uiuerẽt, gladio ſuę quietis extincti ſunt. Hinc nanq; eſt quòd nonnulli inquieti ſpiritus, dum plus exquirunt contemplan-
B do quàm capiunt, uſq; ad peruerſa dogmata eruunt: & dum ueritatis diſcipuli eſſe humiliter negligunt, magiſtri errorũ fiũt. Hinc per ſemetipſam ueritas dicit: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, Mat.5
erue eum & proijce abs te. Bonũ eſt tibi cum uno oculo in uitam intrare, q̃ duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Duæ quippe uitæ, actiua uidelicet & contemplatiua, cùm conſeruantur in mente, quaſi duo oculi habent in facie. Dexter nanq; oculus uita contemplatiua eſt, ſiniſter actiua. Sed ſunt nonnulli, ut diximus, qui diſcretè intueri ſumma & ſpiritalia nequaquã poſſunt, & tamen alta contemplationis aſſumunt, atq; idcirco
C in perfidię foueã, intellectus praui errore delabuntur. Hos itaq; cõtemplatiua uita ultra uires aſſumpta, cogit à ueritate cadere: quos in ſtatu ſuę rectitudinis humiliter poterat ſola actiua cuſtodire. Quibus rectè hoc quod præfati ſumus, ueritas dicit: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eũ et proijce abs te. Bonũ tibi eſt cum uno oculo in uitã intrare, q̃ duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Ac ſi apertè diceret: Cùm ad contemplatiuam uitam idonea diſcretione nõ ſufficis, ſolam ſecurius actiuã tene. Cumq; in hoc quod pro magno eligis, deficis, eo cõtentus eſto, quod pro minimo attendis: ut ſi per contemplatiuam uitam à ueritatis agnitione compelleris cadere, regnum cœlorũ per ſolam actiuã ualeas ſaltem luſcus intrare. Hinc rurſum dicit: Qui ſcandalizauerit unũ de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris: Quid per mare, niſi ſecu-
D lum: quid per molam aſinariam, niſi actio terrena ſignatur? Quæ dum colla mentis per ſtulta deſideria cõſtringit, hanc in laboris circuitũ mittit. Sunt itaq; nonnulli qui dum terrenas actiones deſerũt et ad contemplationis ſtudia, humilitate poſtpoſita, ultra intelligentiæ uires ſurgunt, non ſolùm ſe in errorem deijciunt, ſed infirmos quoſq; à gremio unitatis diuidunt. Qui ergo unũ de minimis ſcandalizat, melius illi fuerat alligata collo mola aſinaria in mare proijci: quia nimirũ peruerſę mẽti expedibilius eſſe potuiſſet, ut occupata mundo terrena negocia ageret, quàm per contẽplationis ſtudia ad multorũ perniciẽ uacaret. Rurſum niſi quibuſdam mentibus contẽplatiua uita potius q̃ actiua congrueret, nequaquam per Pſalmiſtam

dominus

Psal.45 27 dominus diceret: Vacate & uidete quia ego sum Deus. Sed inter hæc sciendum est, quia sæpe & pigras mētes amor ad opus excitat, & inquietas in cōtemplatione timor refrenat. Anchora enim cordis est pondus timoris, & plerunq; fluctu cogitationum quatitur, sed per disciplinę suæ uincula retinetur, neq; hoc tempestas suæ inquietudinis ad naufragium pertrahit, quia in diuini amoris littore perfecta charitas astringit. Vnde necesse est ut quisquis ad contemplationis studia properat, semetipsum prius subtiliter interroget quātum amat. Machina quippe mentis est uis amoris, quę hanc dum à mundo extrahit, in alta sustollit. Prius ergo discutiat si summa inquirēs diligit, si diligēs timet, si nouit incognita aut amando cōprehendere, aut nō comprehēsa timendo uenerari. In contemplatione etenim mētem si amor non excitat, tēporis sui torpor obscurat: si timor nō aggrauat, sensus hāc per inania ad nebulam erroris leuat: & cùm clausa ei secretorū ianua tardius aperitur, ab ea longius ipsa sua præsumptione repellitur: quia irrumpere appetit hoc quod non inueniens quærit, cunq; superba mēs errorē pro ueritate percipit, quo quasi intus gressum porrigit, foras tēdit. Exod.19 Hinc est enim quòd legem daturus dominus, in igne fumoq; descēdit: quia & humiles per claritatem suæ ostēsionis illuminat, & superborū oculos per caliginem erroris obscurat. Prius igitur mens ab appetitu gloriæ temporis, atque ab omni carnalis concupiscētiæ delectatione tergenda est, & tunc ad arcem contēplationis erigēda. Vnde & cùm lex accipitur, populus à monte prohibetur, ut uidelicet qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderāt, considerare sublimia non præsumant. Vnde & rectè dicitur: Si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Bestia enim montem tangit, cùm mens irrationabilibus desideriis subdita, ad contemplationis alta se erigit, sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinēs, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui igitur culmē perfectionis apprehēdere nituntur, cùm contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent, ut sollicitè sciant si nulla iam mala proximis irrogant: si irrogata à proximis, æquanimiter portant: si obiectis tē- D poralibus bonis nequaquam mens lætitia soluitur, si subtractis non nimio mœrore sauciatur: ac deinde perpendant si cùm ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quòd spiritalia rimantur, nequaquam secum rerum temporalium umbras trahūt, uel fortasse tractas, manu discretionis abigunt: si incircumscriptum lumen uidere cupientes, cunctas circumscriptionis suæ imagines deprimunt, & in eo quod super se contingere appetunt, uincunt quod sunt. Vnde rectè nunc dicitur:

28 Ingredieris in abundantia sepulchrum.] Vir quippe perfectus in abundantia sepulchrum ingreditur, quia prius actiuæ uitæ opera congregat, & postmodum carnis sensum, per contemplationem mortuum huic mundo, funditùs occultat. Vnde & aptè subditur: Sicut infertur a- A ceruus in tempore suo.] Actionis nanq; tempus primum est, contemplationis extremum. Vnde necesse est, ut perfectus quisque prius uirtutibus mentem exerceat, atq; hanc postmodum in horreum quietis condat. Hinc est enim quòd is quē Luc.8 legio dæmonum domino iubente dereliquit, ad saluatoris sui pedes residet, uerba doctrinæ percipit, & de regione sua simul discedere cum salutis autore concupiscit: sed tamen & ipsa quæ salutem contulit ueritas dicit: Reuertere primùm in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Deus. Cùm enim quamlibet parum de diuina cognitione percipimus, redire ad humana iam nolumus, & proximorū necessitatibus onerari recusamus, quietem contemplationis quærimus: nihilq; B aliud, nisi hoc quod sine labore reficit animū, amamus. Sed sanatos nos ueritas ad domū mittit, narrare quæ nobiscum acta sunt præcipit: ut uidelices mēs prius desudet in opere, & postmodum refici debeat per contemplationem.

Quid sit quod Iacob pro Rachel seruiuit, & Liam accepit. Cap. XVIII

HInc est quòd Iacob pro Rachel seruiuit, & Liam accepit, eiq; dicitur: Non est consuetudinis in terra nostra, ut minores antè tradamus ad nuptias quàm maiores. Rachel nanq; uisum principium: Lia autem laboriosa dicitur. Et quid per Rachelem, nisi contemplatiua: quid per Liā, C nisi actiua uita signatur? In contemplatione quippe principium, quod Deus est, quæritur: in operatione autem sub graui necessitatum fasce laboratur. Vnde & Rachel pulchra, sed sterilis, Lia autem lippa est, sed fœcunda: quia nimirum mens cùm contemplando ocia appetit, plus uidet, sed minus deo filios generat: cùm uerò ad laborem prædicationis se dirigit, minus uidet, sed amplius parit. Post Liæ ergo amplexus ad Rachelem Iacob peruenit: quia perfectus quisque antè actiuæ uitæ ad fœcūditatē iungitur, & pòst contēplatiuę ad requiē copulat. Quia enim contēplatiua uita minor quidē tēpore, sed meritò maior est quàm actiua, sacri Euāgelij uerbis ostēditur, in quo duæ mulieres diuersa egisse referuntur. Maria quippe D redēptoris nostri uerba audiēs, ad pedes illius residebat, Martha autē corporalibus ministeriis insistebat. Cunq; cōtra Mariæ ociū Martha quereretur, audiuit: Martha Martha sollicita es, & turba- Luc.10 ris erga plurima. Porrò unū est necessariū. Maria optimā partē elegit, quę nō auferetur ab ea. Quid enim per Mariā quæ uerba domini residēs audiebat, nisi contēplatiua uita exprimitur? Quid per Marthā exterioribus obsequijs occupatā, nisi actiua uita signat? Sed Marthæ cura nō reprehenditur, Mariæ uerò etiā laudatur: quia magna sunt actiuæ uitæ merita, sed contēplatiuæ potiora. Vnde nec auferri unquā Mariæ pars dicitur: quia actiuæ uitæ opera cum corpore transeunt, contēplatiuæ autē gaudia melius ex fine conualescunt. Quod bene ac breuiter Ezechiel propheta exprimit, cùm uolātia animalia contēplatus ait: Et si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ezech.1 militudo manus hominis ſubtus pēnas eorum e- A
rat. Quid enim per pennas animalium, niſi con-
templationes poſſumus ſentire ſanctorum, qui-
bus ad ſumma tranſuolant, & terrena deſerentes,
ſeſe in cœleſtibus librāt? Quid per manus, niſi o-
perationes accipimus? Quia cùm in proximi amo
re ſe dilatant, bona quæ prævalens, etiam corpo-
raliter adminiſtrant. Sed manus eorum ſub pen-
nis ſunt, quia actionis ſuæ opera uirtute contem-
20 plationis uincunt. Poteſt etiam per ſepul-
chrū non ſolùm in hac uita noſtra contemplatio,
ſed quies æternę & intimę retributionis intelligi:
in qua tanto uerius quieſcitur, quāto in nobis cor
ruptionis uita perfectius necatur. In abundantia
ergo ſepulchrum ingreditur, qui poſt congeſta ui
tæ præſentis opera, mutabilitati ſuæ plenè mor- B
tuus, in ſecreto ueri luminis occultat. Vnde & per
Pſal.30 Pſalmiſtam dicitur: Abſcondes eos in abſcondito
uultus tui, à conturbatione hominum. Quod be-
ne etiā comparatio adiuncta commēdat, cùm di-
citur: Sicut infertur aceruus in tēpore ſuo. Frumē
tum quippe in ſegete Sole tangitur, quia in hac
uita, humana anima reſpectu ſuperni luminis illu
ſtrat, pluuias percipit, quia ueritatis eloquio pin-
gueſcit: uentis cōcutitur, quia tentationibus exer
cetur: & ſecum creſcētes paleas portat, quia ne-
quiorem contra ſe quotidie uitā peccantium tole
rat: atq; ad areā deductum triturationis pondere
premit, ut à palearum cōnexione ſoluatur: quia
mēs noſtra cœleſti diſciplinę ſuppoſita, dum cor-
rectionis flagella percipit, à ſocietate carnalium C
mundior recedit, & relictis paleis ad horreū duci
tur: quia foris remanētibus reprobis, electa anima
ad ſupernæ manſionis gaudia æterna ſubleuatur.
Bene ergo dicit: Ingredieris in abundātia ſepul-
chrum, ſicut infertur aceruus in tēpore ſuo: quia
dum poſt afflictionē iuſti præmia patriæ cœleſtis
inueniūt, quaſi poſt preſſuras ad horreū grana de
ferunt, & in alieno quidē tēpore percuſſiones ſen
tiunt, ſed in ſuo à percuſſione requieſcūt. Electis
quippe alienum tēpus eſt uita præſens, unde &
Ioan.9 quibuſdā adhuc infidelibus ueritas dicit: Tēpus
meum nōdum aduenit, tempus autē ueſtrum ſem
Luc.22 per eſt paratum. Et rurſum: Hæc eſt hora ueſtra,
& poteſtas tenebrarum. Sepulchrum ergo in tē-
pore ſuo ſicut frumenti aceruus ingredit, quia il- D
le æternam requiē percipit, qui prius hic ut ab ex
urendis paleis liber ſit, diſciplinæ preſſuras ſen-
tit. Eliphas uerò quia & in locutionis ſuæ ſerie ta-
bernaculum, lapides, beſtias, ſemē, herbas, ſepul-
chrumq; nominauit, quòd nō hæc iuxta literam
dixerit, ipſe innuit, qui poſt cuncta ilico ſubiun-
git: Ecce hoc ut inueſtigauimus ita eſt.] Li-
quet profectò quòd in his uerbis nihil ab eo iu-
xta ſuperficiē dicit, quia nimirum ante faciē nō ta
cet, quod inueſtigat. Quid ergo hæc inueſtigaſſe
ſe indicat, niſi quia ꝙ in uerbis exterioribus inte-
riora quæſierit, demōſtrat. Sed poſt cūcta ad ſtul-
titiam iactantiæ peruenit, quia protinus ſubdit:

Quod auditum mēte pertracta.] Quantalibet
doctrina mens polleat, grauis eius imperitia eſt,
uelle docere meliorem. Vnde & ea quæ ab ami-
cis rectè prolata ſunt, ab interno arbitro nō recta
iudicantur. In eo nanq; uim ſuæ rectitudinis amit
tunt, quo auditori non cōgruunt, quia & medica
mina uires perdunt, cùm ſanis membris apponū-
tur. In omne ergo quod dicitur, neceſſe eſt ut cau-
ſa, tempus & perſona penſetur, ſi uerba ſententiæ
ueritas roboret, ſi hanc tempus cōgruum poſtu-
let, ſi & ueritatem ſententiæ, & cōgruentiam tem
poris, perſonæ qualitas non impugnet. Ille enim
laudabiliter ſpicula emittit, qui prius hoſtem quē
feriat conſpicit. Malè nanq; arcus ualidi cornua
ſubigit, qui ſagittam fortiter dirigens, ciuē ferit.

Libri ſexti Moralium ſancti Gregorij finis.

B. GREGORII PAPAE
IN BEATVM IOB SVPER CAPUT ſextum, Liber ſeptimus.

CAPVT I

Vorundam mentes plus flagella, quàm cōuitia cruciant, quorundā uerò plus cōuitia quàm flagella caſtigāt. Nam ſæpe contra nos quibuslibet pœnis durius tormēta uerborum ſæuiunt, cunq; nos ad defenſionem erigunt, in impatientiam ſternunt. Vnde beato Iob ne deeſſe tentatio ulla potuiſſet, nō ſolum hunc flagella deſuper feriunt, ſed grauiora plagis amicorum colloquia affligunt: ut ſancti uiri anima hincinde pulſata, ad motum iracūdiæ & elationis erumperet, & quicquid mundè uixerat, per contumaciam ſuperbæ locutionis inquinaret. Sed tactus plagis gratias retulit, laceſſitus uerbis recta reſpondit, & percuſſus innoteſcit, quàm pro minimo ſalutem carnis habuerit. Loquens quoq; indicat, quàm ſapiens tacebat. Sed quædā eius uerbis admixta ſunt, quæ apud humana iudicia patientiæ limitē tranſire uideantur, quæ nos uerè intelligimus, ſi ſuperni ſententiam iudicis in eorum examinatione penſamus. Ipſe quippe beatum Iob & prius contra aduerſarium prætulit dicens: Vidiſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ſimilis ei ſuper terrā: uir ſimplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo? Ipſe poſt probationem amicos eius redarguit, dicēs: Nō eſtis locuti corā me rectum, ſicut ſeruus meus Iob: reſtat ergo, ut cùm mēs in B. Iob ſermonib. fluctuat, eorū pondus ex eiuſdē hiſtoriæ initio ac fine perpendat. Ab æterno enim iudice nec caſurus laudari potuit, nec lapſus præferri. Si igit in ambiguitatis tēpeſtate deprehenſi, prima huius hiſtoriæ & poſtrema cōſpicimus, nauis cordis, conſiderationis ſuæ funibus, quaſi à prora & puppi reſtringitur, ne in erroris ſaxum perducatur. Nullis ergo ignorantiæ noſtrę procellis obruimur, ſi tranquillum ſupernæ ſentētiæ littus tenemus. Ecce enim dicit, quod quęſtione non modi-

Universidad de Deusto Biblioteca

calectoris animū moueat, Sed qs hoc non rectū dicere audeat, quod in Dei auribus rectū ſonat?

Caput ſextum beati Iob.

REſpondens autem Iob dixit. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quā patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Vnde & uerba mea dolore ſunt plena, quia ſagittæ domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritū meū, & terrores domini militant contra me. Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præſepe plenum ſteterit? Aut poterit comedi inſulſum, q̄d non eſt ſale conditū? Aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortē? Animæ enim eſurienti etiā amara dulcia eſſe uidentur. Quæ prius nolebat tāgere anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei ſunt. Quis det ut ueniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi deus, & qui cœpit, ipſe me conterat? Soluat manū ſuā, & ſuccidat me, & hęc mihi ſit conſolatio, ut affligens me dolore nō parcat, nec contradicā ſermonibus ſancti. Quę eſt enim fortitudo mea ut ſuſtineā, aut quis finis meus ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt. Ecce nō eſt auxilium mihi in me, & neceſſarij quoq; mei receſſerūt à me. Qui tollit ab amico ſuo miſericordiā, timorem domini derelinquit. Fratres mei præterierūt me, ſicut torrēs qui raptim trāſit in cōuallibus. Qui timēt pruinā, irruet ſuper eos nix. Tēpore quo fuerint diſsipati, peribūt: & ut incaluerint, ſoluētur de loco ſuo. Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorū, ambulabunt in uacuū, & peribunt. Cōſiderate ſemitas Theman, itinera Saba, & expectate pauliſper. Confuſi ſunt, quia ſperaui. Venerūt quoq; uſq; ad me, & pudore cooperti ſunt. Nūc ueniſtis, & modo uidētes plagā meā timetis. Nūquid dixi, afferte mihi, & de ſubſtātia ueſtra donate mihi, uel liberate me de manu hoſtis, et de manu robuſtorū eruite me? Docete me & ego tacebo, & ſi quid fortè ignoraui, inſtruite me. Quare detraxiſtis ſermonib. ueritatis, cùm è uobis nullus ſit qui poſsit arguere me? Ad increpandū tantū eloquia concinnatis, & inuentū uerbū profertis. Super pupillū irruitis, & ſubuertere nitimini amicū ueſtrum. Verū tamē quod cœpiſtis, explete. Præbete aurē, & uidete an mētiar. Reſpōdete obſecro abſq; cōtētione, & loquētes id quod iuſtum eſt iudicate. Et nō inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit.

Quòd ſtateræ nomine Chriſtus accipiatur, qui in ſe calamitatem noſtram & peccata appendit Cap. 11

VTinam appenderētur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quā patior, in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret.]
Quis alius ſtateræ nomine, niſi dei & hominū mediator exprimitur? qui ad penſandū uitæ noſtræ meritū uenit, ac ſecum iuſtitiā ſimul & miſericordiam detulit, ſed miſericordiæ lance præponderans, culpas noſtras parcendo leuigauit. In manu etenim patris, quaſi ſtatera miri libraminis factus, hinc in ſe calamitatem noſtram, & illinc peccata ſuſpendit. Sed grauis ponderis calamitatē moriēdo innotuit, & apud miſericordiam ſuam deus leue eſſe peccatum relaxando mōſtrauit. Ergo per uerā pœnitentiā, quāuis multa & grauiſſima ſint peccata, per miſericordiā dei facile relaxantur: & apud miſericordiā ſuā leue eſſe peccatū, quod relaxatur, monſtrauit, qui hoc primùm gratiæ contulit, quia pœnā noſtrā nobis cognoſcibilē fecit. Homo nanq; ad contēplandū autorē conditus, ſed exigētib. meritis ab internis gaudijs deiectus: in ærumnā corruptionis ruens, cæcitatē exilij ſuſtinēs, culpæ ſuæ ſupplicia & tolerabat & neſciebat, ita ut exiliū patriam crederet, & ſic ſub corruptiōis pōdere, quaſi in ſalutis libertate gauderet. Sed is quē intus homo reliquerat, aſſumpta carne foris apparuit deus, cunq; ſe exterius præbuit, expulſum foras hominē ad interiora reuocauit, ut iam damna ſua uideat, iam pœnam ſuæ cæcitatis ingemiſcat. Calamitas ergo hominis in ſtatera grauis apparuit, quia malum quod pertulit, nō niſi in præſentia redemptoris agnouit. Lucē quippe neſciēs, dānationis ſuæ tenebras uoluptuoſe tolerabat, ſed poſtq̄ uidit quod diligeret, intellexit etiā quod doleret, & graue ſenſit quod pertulit, quia dulce innotuit quod amiſit. Vir igit̄ ſanctus collo quētis amici ſentētijs à clauſtris ſilētij excuſſus, & ꝓphetici ſpirit⁹ affluētia repletus, dicat ſua, dicat humani generis uoce: Vtinā appenderētur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior, in ſtatera, quaſi arena maris hęc grauior appareret. ac ſi aperte diceret: Dānationis noſtræ malum leue creditⁱ, quia necdū cognita redēptoris equitate penſat. Sed utinā ueniat, & ærumnā tanti exilij miſericordiæ ſuæ lāce ſuſpēdat, & quid poſt exiliū requiram⁹, edoceat. Si em̄ innoteſcit quod amiſim⁹, graue eſſe inſinuat quod toleram⁹. Bene autē hæc eadē peregrinationis noſtræ calamitas maris arenæ cōparatur. Arena em̄ maris, undarū æſtu

æſtu exterius impellitur, quia & delinquens homo quoniam tentationum fluctus mobiliter pertulit, extra ſe ab intimis exiuit. Magni autē arena maris eſt ponderis, ſed calamitas hominis arena maris grauior dicitur, quia dura fuiſſe pœna oſtenditur, dum per miſericordem iudicem, culpa quæ leuigatur agnoſcitur. Et quia quiſquis gratiam redemptoris agnoſcit, quiſquis reditum ad patriam diligit, eruditus ſub pondere peregrinationis gemit, poſt ſtateræ deſiderium rectè ſubiungitur:

Vnde & uerba mea dolore ſunt plena. Qui peregrinationem pro patria diligit, dolore etiam inter dolores neſcit. Iuſti autem uerba dolore plena ſunt, quia quouſque præſentia tolerat, ad alia loquendo ſuſpirat, omne quod peccans pertulit, conſpicit: utq; ad ſtatum beatitudinis redeat, ſollicitè iudicia quibus affligitur penſat. Vnde ſubditur: Quia ſagittæ domini in me ſunt.] Sagittarum quippe nomine, aliquando prædicationis uerba, aliquando animaduerſionis ſententiæ deſignantur. Prædicationis nanque eloquia ſagittis exprimuntur, quia in eo quòd uitia feriunt, mala uiuentium corda transfigunt. De his ſagittis uenienti redemptori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentiſſimè, populi ſub te cadent in corde. De quo Eſaias dicit: Mittam ex eis qui ſaluati fuerint, ad gentes in mare, in Aphricam, in Libyam, tenentes ſagittam, in Italiam & Græciam. Rurſum ſagittis animaduerſiōis percuſſio deſignatur, ſicut Ioas regi per Heliſeum dicitur: Iace ſagittā. Quo faciente ait: Percuties Syriam, donec conſumas eam. Vir igitur ſanctus, quia peregrinationis ſuæ ærumnam reſpicit, quia ſub percuſſionibus dominicæ animaduerſionis ingemiſcit, dicat:

Pſal. 44
Eſa. 6
4. Reg. 13

Quòd ſerui Dei in hoc mundo lugeant, & percuſſiones diuinæ mentem ne intumeſcat compungant, & ex his quæ tolerat, futura formidat. Caput III

Vnde & uerba mea dolore ſunt plena, quia ſagittæ domini in me ſunt.] Acſi apertè diceret: Ego in exilij damnatione non gaudeo, ſed ſub iudicio poſitus doleo, quia uim percuſſionis agnoſco. Plærique autem ſunt quos tormenta cruciant, ſed non emendant. Quos contra aptè ſubiungitur: Quarum indignatio ebibit ſpiritum meum.] Quid enim ſpiritus hominis, niſi ſpiritus elationis? Sagittæ autem domini ſpiritum hominis ebibunt, cùm ſupernæ animaduerſionis ſententiæ afflictam mentem ab elatione compeſcunt. Sagittæ domini ſpiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus, introrſus trahunt. Epotatus nanq; Dauid ſpiritus fuerat, cùm dicebat: In deficiendo in me ſpiritum meum, tu cognouiſti ſemitas meas. Et rurſum: Negaui conſolari animam meam, memor fui dei, & delectatus ſum, exercitatus ſum, & defecit pauliſper ſpiritus meus. Sagittarum ergo indignatio iuſti ſpiritum ebibit, quia ſupernæ ſententiæ electos quos in peccatis inueniunt, dum uulnerant immutant, ut duritiam ſuam transfixa mens deſerat, atque ex ſalutifero uulnere ſanguis confeſſionis currat. Pēſant nanq; unde uel quò lapſi ſunt, penſant à quanta

3
Pſal. 141
Pſal. 76

A beatitudine, ad quæ corruptionis ſuæ tormenta ceciderunt, & non ſolùm gemunt in his quæ ſuſtinent, ſed inſuper metuunt hoc quod diſtrictus iudex delinquentibus de gehennæ ignibus minatur, Vnde rectè ſubiungitur: Et terrores domini militant contra me.] Iuſtorum mens nō ſolùm perpendit quod tolerat, ſed etiam pauet quod reſtat: uidet qualia in hac uita patiī, metuit ne poſt hanc grauiora patiatur. Luget quia in huius cæcitatis exilio à paradiſo gaudijs cecidit, timet ne cū exilium relinquitur, mors æterna ſubſequaī. Iam ergo ſentētiam tolerat in pœna, ſed minas adhuc uenturi iudicis formidat ex culpa. Hinc Pſalmiſta ait: In me pertranſierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Interni quippe iudicis poſtquam iræ pertranſeunt, etiam errores conturbant: quia iam aliud de damnatione patimur, & adhuc aliud de æterna ultione formidamus. Vir igitur ſanctus perpendens mala quæ tolerat, dicat: Sagittæ domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum. Sed grauiora in perpetuum metuens, adiungat: Et terrores militant cō tra me. Ac ſi apertè diceret: Percuſſus quidem de præſentibus doleo, ſed hoc in dolore fit grauius: quia & in pœna poſitus, adhuc ſupplicia æterna pertimeſco. Sed quia iam ſtaterę interuentum deliderat, iam mala in quibus humanum genus cecidit, penſat: quamuis in gētili natione poſitus, munere tamen prophetici ſpiritus plenus, quo ardore redemptoris aduentum uel gentilitas uel ludęa ſitiat, uerbis ſequentibus demonſtrat, dicens.

B

C

Quòd onagri et bouis nomine gentilis & Iudaicus populus accipiatur, quorum clamor expectatio intelligitur. Cap. IIII

NVnquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præſepe plenum ſteterit?] Quid nanq; per onagrum, id eſt, agreſtem aſinum, niſi gentilis populus deſignatur? quem ſicut natura extra ſtabula diſciplinæ edidit, ita uagus in uoluptatum ſuarum campo permanſit. Quid per bouem, niſi plebs Iudaica ſignificatur? quæ iugo ſupernæ damnationis ſuppoſita: ad ſpem proſelytos colligens, per corda quæ ualuit, uomerem legis traxit. Sed beati Iob uita atteſtante cognoſcimus, ut expectaſſe redemptoris aduentum, multos etiā gentiles credamus. Et naſcente domino, Simeone in ſpiritu in templum ueniente, didicimus quanto deſiderio ex plebe Iſraelitica ſancti uiri incarnationis eius myſterium uidere cupierunt. Vnde & per eundem redēptorē diſcipulis dicitur: Dico uobis, q̄ multi iuſti & prophetæ deſideraverunt uidere quæ uidetis, & nō uiderunt. Herba ergo onagri, & fœnū bouis, eſt hæc ipſa mediatoris incarnatio, per quam ſimul gentilitas & Iudæa ſatiatur. Quia enī per prophetam dicitur: Omnis caro fœnum, uniuerſitatis cōditor ex noſtra ſubſtantia carnem ſumens, fœnū fieri uoluit, ne noſtra in perpetuū caro fœnum remaneret. Tunc ergo herbam onager inuenit, cùm gētilis populus gratiam diuinę incarnationis accepit. Tunc bos uacuū præſepe

D

4

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non habuit, cùm plebi Iudaicę eius carnem expectanti lex exhibuit, quē diu expectatum prophetauit. Vnde & natus dominus in pręsepe ponitur, ut uidelicet signaretur, quia sancta animalia quæ ieiuna diu apud legem inuēta sunt, incarnationis eius fœno satiarentur. Pręsepe enim natus impleuit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium
Ioan.6 præbuit, dicens: Qui comedit carnē meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Sed quia diu & electorum gentilium uota dilata sunt, & ex Hebraico populo sancti quiq; longo tempore redemptionem suam expectando gemuerunt, bene beatus Iob prophetiæ mysteria enarrans, ex utraq; natione causa afflictionis insinuat, dicens: Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm antè præsepe plenum stetetit? Ac si apertè dicat: Idcirco gentilitas gemit, quia eam necdum redemptoris sui gratia reficit: atq; ideo Iudæa mugitus dilatat, quia legē tenens, sed legis autorem non uidens, stans ante præsepe ieiunat. Quæ nimirum lex, quia ante mediatoris aduētum ne quaquam spiritaliter, sed carnaliter tenebatur, rectè subiungitur:

Quòd insulsum cibum comedit, qui legem carnaliter accipit. Cap. V

AVt poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum?] In lege sal literæ, est intelligētiæ uirtus occultę. Quisquis ergo obsequijs carnalibus intentus, hanc intelligere spiritaliter noluit, quid aliud quàm insulsum cibum comedit? Sed hoc cibo sal cognita ueritas misit, cùm latere in lege saporem occultæ intelligētiæ docuit,
Ioan.5 dicens: Si crederitis Moysi, crederitis utiq; & mihi,
Mat.9 de me enim ille scripsit. Et rursum: Habete sal in uobis, & pacem habete inter uos. Sed quia ante mediatoris aduentum, Iudæa legem carnaliter tenuit, præceptis eius dura iubentibus gentilitas subdi recusauit. Insulsum ergo cibum comedere noluit, quæ priusquam spiritus condimētum perciperet, seruare uim literæ expauit. Quis nanque gentilium hoc quod illic præcipitur ferret, filiorum carnē pro obsequio religionis incidere, uerborum culpas morte resecare? Vnde & bene subditur adhuc: Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem?] Lex nanque carnaliter degustata mortem detulit, quia commissa delinquentium dura animaduersione destrinxit. Mortem detulit, quia & per præceptum culpam innotuit, & hanc per gratiam non deleuit, Paulo attestante, qui ait:
Heb.7 Nihil ad perfectū perduxit lex. Et
Rom.7 rursum: Lex quidem sancta, & mandatum sanctū & iustum & bonum. Et paulopost: Peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem. Ad Christum uerò conuersa gentilitas, quia hūc signari per uerba legis intelligit, angustiata desiderijs suis, eum quem uehemēter diligit, inter præcepta carnalia spiritaliter requirit:

Quòd iusti quicquid sibi in hac uita amarum est, dulce reputant, & quod affligit, requiem putant. Cap. VI

VNde & ex uoce mox Ecclesiæ per prophetiæ spiritum subditur: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc per angustia cibi mei sunt. Valde nanq; in errorem labitur, qui beati Iob uerba ad solam prolata historiam suspicatur. Vir enim sanctus, & tot conditoris sui præconijs fultus, quid magnum, uel potius quid uerum diceret, si insulsum cibum comedi non posse dixisset? Aut quis eius esui mortifera alimenta obtulerat ut subiungat: Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? Quæ si de amicorum eius colloquijs dicta sentimus, ab intellectu hoc sententia subiuncta compescimur, qua ait: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc prę angustia cibi mei sunt. Absit enim ne uir sanctus
B in statu sui incolumitate constitutus, amicorum suorum aliquando dicta despexerit: qui, sicut ipso attestante pòst discimus, & seruis humilis fuit. Verba ergo eius à mysterijs non uacant: quæ, sicut ex fine historiæ discimus, & internus arbiter laudat. Quæ nequaquam etiam cum tanta ueneratione usq; ad mundi extrema decurrerent, si intellectu mystico grauia non fuissent. Beatus igitur Iob quia membrum sanctæ est Ecclesiæ, eius etiam loquatur ex uoce dicens: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nūc præ angustia cibi mei sunt: quia nimirum amoris sui æstibus anxia cibū
C scripturæ ueteris conuersa gentilitas esurit, quem dudum superba despexit. Quæ tamen & Iudææ uocibus congruunt, si paulo consideratius disserantur. Ipsa quippe ex eruditione legis, ex unius dei cognitione sal habuit, & tanquam animalia bruta despexit. Sed quia societatem gentilium ad semetipsam recipere, præceptis legis erudita contempserat: quid aliud quàm insulsum cibum sumere fastidiebat? Diuina quippe sententia propo Exod.23
sita morte uetuerat, ne plebs Israelitica fœdus cū alienigenis iungeret, & uitam sanctæ religionis inquinaret. Vnde & subdit: Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem? Sed quia ad redemptoris fidem hæc eadem Iudæa ex electorum parte conuersa est, lucem quam cognouerat, prædicare per sanctos Apostolos suæ prolis infidelibus satagebat. Eius autem prædicationis obsequium Hebræorum superbia repulit. Vn
D de mox ad collectionem gentium exhortationis suæ uerba declinauit, sicut & per eosdem Apostolos dicitur: Vobis oportebat primum loqui uer- Act.13
bum Dei, sed quoniā repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Vnde hoc quoq; loco aptè subiungitur: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc prę angustia cibi mei sunt. Iudæa quippe uitam gentilium dedignata, eam dudum quasi tangere noluit, cuius societatem recipere spreuit: sed ad redemptoris gratiā ueniens, ab Israeliticis infidelibus repulsa, dum per sanctos Apostolos ad collectionē se gentilium dilatat, quasi hoc in cibum esuriēs accepit, quod indignum prius fastidiosa despexit. Prędicationis enim suę angustias pertulit,

quæ

quæ apud Hebræos deſpici quod loquebatur, uidit. Sed præ anguſtia cibos quos dudum contempſerat, comedit: quia repulſa Iudæorũ duritia, gentiles ſuſcipere populos quos deſpexerat, concupiuit. Quia igitur hęc figuraliter diximus, reſtat nũc ut moraliter inquiramus. Vir ſanctus redemptoris aduentum ſub ſtateræ appellatione deſiderãs, dum per ſe eloquium aperit, nos ad uiuendi ſtudium erudit: dum ſua narrat, quædam noſtra indicat: dum de ſe quæ recognoſcamus inſinuat, nos ad ſpem trepidos infirmosq; confirmat. Iam quippe per fidem mediatoris uiuimus: & tamen ad huc pro expurgatione uitiorum, dura animad uerſiõis intimæ flagella ſuſtinemus. Vnde & poſt ſtateræ deſiderium ſubdit: Quia ſagittæ domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum.] Sed ecce, ut ſuperius dictum eſt, & diuinæ correptionis percuſſione configimur, & tamen adhuc illud eſt grauius, quod de terrore uenturi iudicis exæterna animaduerſione formidamus. Vnde protinus ſubinfertur: Et terrores domini militant contra me.] Debet tamen à metu & dolore animus excuti, & ad ſola æternæ patriæ deſideria extendi. Tunc enim nobilitatem noſtræ regenerationis oſtendimus, ſi eum ut patrem diligimus, quem nunc ſeruili mente ut dominum formidamus. Vnde per Paulum dicitur: Rom.8 Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Pondus itaque formidinis mens electi poſtponat, in uirtute ſe amoris exerceat, renouationis ſuæ dignitatem deſideret, ad conditoris ſui ſpeciem anhelet: quem quouſque cõſpicere non ualet, æternitatem eius neceſſe eſt, id eſt, intimum cibum ſuum, eſuriens expectet. Vnde & aptè ſubditur.

6 Nunquid rugiet onager, cùm habuerit herbam, aut mugiet bos, cùm ante præſepe plenum ſteterit?] Qui alij onagri appellatione ſignati ſunt, niſi hi qui in campo fidei conſtituti, nullius officij loris ligantur? Vel quos bouis ſignificatio exprimit, niſi hos quos intra ſanctam Eccleſiam ad prædicationis officium, ſuſcepti ordinis iugũ premit? Herba uerò onagri & pabulum bouis, eſt interna refectio populi fidelis. Alij nanq; more bouis intra Eccleſiam ſuſcepti officij loris tenẽtur: Alij more onagri, ſacri ordinis ſtabulis neſciunt, & in campo propriæ uoluntatis degunt. Sed cùm quis ex uita ſeculari internæ uiſionis deſiderio æſtuat, cùm refectionis intimæ pabulum concupiſcit, cùm ieiunum ſe in peregrinationis huius cæcitate cõſiderans, quibus ualet fletibus reficit: quaſi herbam non inueniens onager rugit. Alius quoq; neceſſitatem ſuſcepti ordinis tolerat, in labore prædicationis exudat, & per æternam iam contemplationem refici appetit, ſed quia redemptoris ſui ſpeciem necdum conſpicit, quaſi bos ad præſepe uacuum ligatus gemit. Quia enim longè ab interna ſapientia poſiti, æternæ hæreditatis non cernimus uiriditatem, uelut bruta animalia à deſiderata herba ieiunamus. De qua nimirum herba redemptoris uoce dicitur: Per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet. Sed plerunq; quod eſſe amantibus grauius ſolet, ſanctis bonorum ſtudijs, malorum uita contradicit, & cùm mens ad cœleſte deſiderium rapitur, bene cœpta intentio interrũpentibus ſtultorum uerbis ac moribus reuerberatur, ita ut quæ iam per contemplationis adniſum ad ſumma euolauerat, ad expugnandam prauorum ſtultitiam ſeſe in infimis contra certamina accingat. Vnde & ſubditur: Aut poterit comedi inſulſum, quod non eſt ſale conditum?] Verba quippe moresq; carnalium, quaſi cibum ſenoſtris mentibus ingerunt, ut in delectationis uentre rapiantur. Sed electus quiſq; inſulſum cibum non comedit, quia prauorum dicta factaq; dijudicans, ab ore cordis repellit. Paulus ad eſum mentium inferri inſulſa prohibuit, cùm diſcipulis dixit. Sermo ueſter ſemper in gratia ſale ſit conditus. Et Pſalmiſtę quoq;, uerba reproborum, in cordis ore inſulſa ſapuerunt, cùm dicebat: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non ita ut lex tua domine. Sæpe autem carnalium uerba dum ſe importunè noſtris auribus ingerunt, in corde bellum intentionis gignunt, & quãuis hæc & ratio reſpuat, & lingua reprehendat, cum labore tamen intus uincitur, quod foris cum autoritate diiudicatur. Vnde neceſſe eſt, ut nec ad aures ueniat quod mens à cogitationis aditu uigilans repellat. Sancti igitur uiri cùm æternitatis deſiderijs anhelant, in tantam altitudinem uitæ ſe ſubleuãt, ut audire iam quæ mundi ſunt, graue ſibi ac depri mens pondus credant. Valde nanq; inſolens atq; intolerabile æſtimant, quicquid illud non ſonat quod intus amant. Sed ſæpe mens iam per deſideriũ ad ſublimia rapitur, iam funditùs ab ſtulta terrenorum hominum locutione ſeparatur, nec tamen adhuc pro amore ueritatis, ad perferẽdos præſentis uitæ cruciatus accingitur, iam ſuperna appetit, iam in infimis ſtulta cõtemnit, ſed necdũ ſe ad perferendæ aduerſitatis tolerantiam dirigit, Vnde & ſubditur: Aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem?] Durum quippe eſt appetere quod cruciat, ſequi quod uitã fugat. Sed plerunq; mens iuſti ad tantum ſe uirtutis culmen extendit, ut & apud ſe in internæ rationis arce præſideat, & quorundam foris ſtultitiam tolerando conuertat. Quos enim ad fortia trahere nitimur eorum neceſſe eſt, ut infirma toleremus: quia nec iacentem erigit, niſi qui ſtatus ſui rectitudinem per compaſſionem flectit. Cùm uerò alienæ infirmitati compatimur, ualentius à noſtra roboramur, ut amore futurorum mens ad præſentia aduerſa ſe præparet, & cruciatus corporis quos timebat expectet. Auctus nanque deſiderijs cœleſtibus anguſtatur, cunq; æternæ patriæ quanta ſit dulcedo conſiderat, pro ea præſentis uitæ amaritudines ardenter amat. Vnde poſt inſulſi cibi faſtidium, poſt impoſſibilem mortis guſtum, rectè ſubiungitur:

Quid

Quòd electi quum in aliquo se offendisse nouerint, & nulla eis pro male gestis arrogantur aduersa, timent ne in æternum gratia deserat, quos in præsenti uita nulla mali sui retributio castigat. Cap. VII

QVæ prius tangere nolebat anima mea, hæc nunc præ angustia cibi mei sunt.] Mens enim iusti proficiens, quę prius dum sola propria curaret, ferre aliena fastidiebat, & quæ minus alienis compatiens, conualescere contra aduersa nō poterat: cùm ad toleranda proximi infirma se attrahit, ad aduersa superanda cōualescit, ita ut pro amore ueritatis, præsentis uitæ cruciatus tanto pòst fortius appetat, quanto prius infirma fugiebat. Inclinatione nanq; sua erigitur, attractione tenditur, compassione roboratur: cunq; in amorem proximi se dilatat, quasi ex meditatione colligit, quanta fortitudine in autorem surgat. Charitas nanque quia nos ad uim compassionis humiliat, altius in culmine contemplationis leuat: & multiplicata iam maioribus desiderijs æstuat, iam peruenire ad uitam spiritus, etiam per cruciatus corporis anhelat. Quod ergo prius tangere nolebat, hoc pòst præ angustia comedit, qui desideria sua uix capiens, & ipsas quas dudum timuerat, iam pro amore cœlestis patriæ pœnas amat. Si enim mens in Deum forti intentione dirigitur, quicquid sibi in hac uita amarum fit, dulce æstimat: omne quod adfligit, requiem putat: transire & per mortem appetit, ut obtinere plenius uitam possit, funditùs extingui in intimis desiderat, quo uerius ad summa conscendat. Sed hæc de cuiuslibet anima, hæc de beati Iob mente mentior, nisi ipse subiūgat: *Quis det ut ueniat petitio mea, et quod expecto tribuat mihi Deus,* & qui cœpit, ipse me conterat, soluat manum suam, & succidat me, & hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat.] Sed hæc fortasse per contumaciam expetit, fortasse in eo quòd se perfectè extingui desiderat, iniustitiā ferientis accusat. Absit hoc. Nam qua mente id expetat, uerbis sequentibus demonstrat, dicēs: Nec contradicam sermonibus sancti.] Nequaquā ergo de iniustitia percutientis murmurat, qui percussorem suum & inter uerbera sanctum uocat. Sciendum uerò, quia aliquādo nos aduersarius, aliquando autem conterit Deus. Ex cōtritione autem aduersarij, à uirtute deficimus: per contritionem uerò domini fracti, à uitijs in uirtute roboramur. hāc contritionem propheta prospexerat, quum dicebat: Reges eos in uirga ferrea, & tanquam uas figuli conteres eos. In uirga nos ferrea dominus regit & conterit, quia dispensationis suæ forti rectitudine quum nos interius reficit, exterius affligit. Nam quo uirtutem carnis humiliat, intentionem spiritus exaltat. Vnde hæc eadem contritio figuli uasi comparatur, sicut & per Paulum dicitur: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Qui simul contritionem & regimen exprimens ait: Licet is qui foris est, noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem.

Psal. 2

2. Cor. 4

8 Sanctus igitur uir, qui appropinquare Deo etiam per flagella desiderat, per spiritum humilitatis dicat: Qui cœpit, ipse me conterat.] Plerunq; enim uitiorum cōtritionem in nobis agere dominus inchoat, sed cùm mens ex ipso exordio profectus extollitur, cunq; se iam quasi de uirtutibus erigit, sæuienti contra se aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne quod in ea de studio bonæ inchoationis inuenerit, confringit: tantoq; se uehemētius in eius confractione exhibet, quanto & grauius, quia uel ad modicum fuerat proiectus, dolet. Vnde & teste Euangelio, uoce ueritatis, ad neglectam domum conscientiæ spiritus immundus qui solus exijt, cum spiritibus septem redit. Ne ergo pòst diuinæ corruptionis exordia antiquus hostis surripiat, atque ad uirtutum confractionem trahat, sanctus uir congruè exorat, dicens: Qui cœpit, ipse me conterat. Ac si apertè dicat: hoc quod in me exorsus est, perficere ferendo nō desinat, ne desertū me aduersario ad contritionem tradat. Vnde & aptè subditur: Soluat manum suam, & succidat me.] Sæpe nanque fiducia longæ prosperitatis inflati, in quodam statu elationis erigimur. Cunq; nos extolli conditor conspicit, sed amorem suum erga nos per uerbera nō exercet, quasi ad ferienda nostra uitia manum ligatam tenet. An non affectus sui manum ligauerat, quum peccanti populo dicebat: Iam non irascar tibi. &, Zelus meus recessit à te? Soluere ergo manum suam dicitur, quum exercet affectum. Rectè autem subiungitur: Et succidat me. Quum enim securos nos ac de uirtutum affluentia elatos repentinus uel flagelli dolor, uel infirmitatis tentatio percutit, protinus ab status sui uertice, mentis nostræ elatio succisa cadit, ut de semetipsa nihil audeat, sed infirmitatis suæ ictu prostrata, manum leuantis quærat. Hinc est, quòd sancti uiri cùm de occulta erga se dipositione suspecti sunt, plus prospera ipsa pertimescunt, tentari appetūt, flagellari concupiscunt, quatenus incautam mentem metus & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis uia, hoste ex insidijs erumpente, sua eam deterius securitas sternat. Hinc Psalmista ait: Proba me domine, & tenta me. Hinc iterum dicit: Ego ad flagella paratus sum. Quia enim uiri sancti mētis suæ corruptionis uulnus sine putredine nō esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant, ut aperto uulnere uirus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat. Vnde & adhuc subditur: Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat.] Electi quique quum perpetrasse se illicita nouerunt, sed perscrutantes inueniunt, quia nulla pro illis aduersa perpessi sunt, in immensæ formidinis terrore tabescunt, pauore æstuant, siniſtris agitati suspicionibus laborāt: ne in æternum se gratia deserat, quos in præsenti uita mali sui retributio nulla castigat: timent, ne ultio quæ suspenditur, grauior in fine seruetur: feriri paterna correptione desiderant & dolorem uulneris medicamina salutis putant. Rectè ergo nunc dicitur: Hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat. Ac si apertè dice-

Matth. 12

Psal. 25

Psal. 37

Universidad de Deusto
Biblioteca

retur: Quia ideo hic quibuſdam parcit, ut eos in perpetuum feriat, ideo ne hic feriat non parcendo, ut in perpetuum parcat. Ex afflictione enim conſolor, quia corruptionis humanę putredinem ſciens, ad ſpem ſalutis ex uulnere certus reddor. Quod quia non tumenti, ſed humili mẽte edidit, ſubiungendo, ut prædiximus, patefacit, dicens: Nec contradicam ſermonibus ſancti.] Plerunq; ad nos uerba Dei non ſunt dictorum ſonitus, ſed effectus operationum. In eo enim nobis loquitur, quod erga nos tacitus operatur. Beatus igitur Iob ſermonibus Dei contradiceret, ſi de eius percuſſionibus murmuraret. Sed quid de percuſſore ſuo ſentiat indicat, qui (ſicut iam diximus) quem ferientem tolerat, ſanctum uocat. Sequitur:

Quid ſit fortitudo iuſtorũ, & quid reproborũ. Cap. VIII

9 QVæ eſt enim fortitudo mea, ut ſuſtineã, aut quis finis meus, ut patienter agam?] Sciendum quod alia iuſtorum, atque alia eſt fortitudo reproborum. Iuſtorum quippe fortitudo, eſt carnem uincere, propriis uoluntatibus contraire, delectationẽ uitæ præſentis extinguere, huius mundi aſpera pro æternis præmijs amare, proſperitatis blandimenta contemnere, aduerſitatis metum in corde ſuperare. Reproborum uerò fortitudo, eſt tranſitoria ſine ceſſatione diligere, contra flagella conditoris inſenſibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium, nec ab aduerſitate quieſcere, ad inanem gloriam etiam cum uitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum uitam non ſolum uerbis ac moribus, ſed etiam gladijs impugnare, in ſemetipſis ſpem ponere, iniquitatem quotidie ſine ullo deſiderij defectu perpetrare. Hinc eſt quod per Pſalmiſtam dicitur ad electos: Viriliter agite, & confortetur cor ueſtrum, omnes qui ſperatis in domino. Hinc per prophetam reprobis dicitur: Væ qui potẽtes eſtis ad potandum uinum, & uiri fortes ad miſcendam ebrietatem. Hinc per Salomonem dicitur, quod ſancti quiq; ſine ulla debilitate deſiderij internam requiem cõtemplantur. En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt, ex fortiſſimis Iſrael. Hinc Pſalmiſta contra reprobos in paſſione poſiti uoce redemptoris inſinuat, dicẽs: Ecce occupauerunt animam meam, & irruerunt in me fortes. Quàm bene utranq; fortitudinẽ Eſaias cõplexus eſt, dicens: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinẽ. Qui enim nequaq; ſument, ſed mutabunt dixit: profecto patenter innotuit, aliam eſſe quæ proponit, & aliam quę inchoat. An non etiã reprobi fortes ſunt, qui ad præſentis uitæ concupiſcentiam tot laboribus currunt, periculis ſe audenter obijciunt, pro lucris cõtumelias libenter ferũt, ab appetitus ſui libidine nulla uicti contrarietate reſiliunt, percuſſionibus dureſcunt, & mala mundi tolerãt pro mundo, eiusq; (ut uita dixerim) gaudia quærentes perdunt, nec tamẽ hæc perdendo fatigãtur? Vnde & bene ex humani generis uoce per Hieremiã dicitur: Inebriauit me abſynthio. Ebrius quippe quod patiẽ neſcit. Abſynthio ergo ebrius eſt, qui præ amore præſentis ſeculi, à ſenſu rationis alienus, dum quicquid pro mundo ſuſtinet leue deputat, laboris amaritudinẽ quam tolerat ignorat: quia nimirũ delectabiliter ad cuncta ducitur, in quibus pœnaliter fatigatur. At contrà uir iuſtus ad mundi pericula pro mundo toleranda eſſe debilis ſtudet, finem ſuũ conſpicit, uitæ præſens quàm ſit tranſitoria attendit, & pro ea exterius labores perpeti renuit, cuius intrinſecus delectationẽ uicit. Beatus igitur Iob præſentis uitæ aduerſitatibus preſſus, dicat ex ſua, dicat ex omnium uoce iuſtorũ: Quæ eſt enim fortitudo mea, ut ſuſtineam? aut quis finis meus, ut patienter agam? Ac ſi apertè inſinuet, dicens: Mala mundi pro mundo tolerare nequeo, quia iam in eius deſiderio fortis non ſum. Dum enim præſentis uitæ finẽ conſpicio, cur pondus cruciatus eius patior, cuius appetitum calco? Et quia iniuſti quiq;, ut diximus, tanto fortius labores illius perferũt, quanto auidius eius delectatione paſcuntur, rectè mox eandem reproborum fortitudinem ſubdit, dicens:

Quòd nonnulli reprobi ex percuſſione ſicut lapides indurantur, alij uerò in percuſſione conſoni, reſonant ſine correptione. Cap. IX

NEc fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt.] Quid hoc loco ære aclapidibus, niſi inſenſibilium hominum corda ſignantur? Qui ſæpe & ſupernos ictus accipiunt, & tamẽ nulla diſciplinę percuſſione molleſcũt. Quo contra electis per prophetã pollicente domino dicitur: Tollam à uobis cor lapideum, & dabo uobis cor carneum. Paulus quoq; ait: Si linguis hominũ loquar & angelorũ, charitatem aũt non habeã, factus ſum uelut æs ſonans, aut cymbalum tinniẽs. Scimus autẽ quoniam percuſſi lapides clarum ſonum reddere nequeũt, æs uerò cùm percutitur, canorus ualde ſonitus ex eius percuſſione format. Quod quia ut lapides uita caret, ſenſum in ſonitu non habet. Et ſunt nonnulli qui lapidibus ſimiles ita ad pietatis præcepta duruerũt, ut cùm eos percuſſio ſupernę animaduerſionis examinat, nequaquam ſonitum humilis confeſſionis reddãt. Quidam uerò à metallo æris in nullo diſcrepãtes, cùm flagella ſupernæ percuſſionis accipiunt, piæ confeſſionis ſonitũ emittunt. Sed quia humilitatis uoces ex corde nõ proferunt, ad ſtatum ſalutis reducti, neſciunt quod promiſerunt. Illi ergo more lapidum percuſſi, nec uoces habent: iſti aũt in nullo æris imitationem fugiunt, qui in percuſſione poſiti, bona quæ nõ ſentiunt loquuntur. Illi ueneratio nem ferientis & uerbera denegant, iſti pollicẽtes quod non implent, ſine uita clamant. Vir igit̃ ſanctus reproborũ duritiam inter uerbera fugiens dicat: Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt. Ac ſi apertè fateatur dicens: Reproborum ſimilitudinẽ ſub diſciplinæ uerbere fugio, quia nec more lapidũ ita obdurui, ut ſub percuſſionis ſtimulo à miniſterio confeſſionis obmuteſcã: nec rurſus quaſi æs uocẽ confeſſionis reſono, & ſenſum uocis ignoro. Sed quia ad percuſſionem

nem reprobi debiliter fortes sunt, electi aũt ualenter infirmi: beatus Iob dum fortẽ se per insaniam nõ esse asserit, fortẽ se per statũ salutis innotescit.

11 Vnde ergo hanc eandẽ fortitudinẽ perceperit patenter insinuet, ne si sibi uires quas habet arroget, potenter ad mortẽ currat. Plerunq; eñ uirtus habita deterius quàm si deesset, interficit: quia dũ ad sui confidentiã mentẽ erigit, hanc elationis gladio trãsfigit. Cunq; eam quasi roborãdo uiuificat, eleuando necat, ad interitum uidelicet pertrahit, quã per spem propriã ab internæ fortitudinis fiducia euellit. Sed quia beatus Iob & uirtute pollet, et in semetipso fiduciam non habet, atq; (ut ita dixerim) uires infirmus habet, aptè subiungit dicẽs: Ecce non est auxiliũ mihi in me.] Patet iam ad cuius spẽ percussi animus recurrat, cùm in se sibi auxiliũ esse denegat. Sed quia infirmũ se in semetipso insinuat, ad maioris adhuc fortitudinis meritũ, quomodo etiã à proximis destituat̃ adiungit: Necessarij quoq; mei recesserũt à me.] Sed ecce despectus exterius, intus solio iudicij præsidet. Nã cùm derelictũ se asserit, protinus ad sentẽtiã erumpit, dicẽs:

De ordine charitatis, & quòd in prosperitate dilectio uix agnoscatur. Cap. X

QVi tollit ab amico suo misericordiam, timorem domini derelinquit.] Quis hoc loco amici nomine, nisi quilibet proximus designat̃? qui eo fidelius nobis iungit̃, quo percepto nunc à nobis boni operis exemplo, ad obtinendã pòst æternã patriam ueraciter auxiliat̃. Quia autẽ duo sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor, & proximi: per amorem Dei amor proximi gignitur, & per amorẽ proximi amor Dei nutritur. Nã qui amare Deum negligit, profectò diligere proximũ nescit, & tunc plenius in dilectione Dei proficimus, si in eiusdẽ dilectionis gremio prius proLætamur ximi charitate* ligamur. Quia enim amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legẽ dominus:
Deut. 6 Diliges proximũ tuum sicut teipsum: præmisit dicens: Diliges dominũ Deum tuum: ut scilicet in terra pectoris nostri, prius amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodũ dilectio fraterna germinaret. Et rursum quia amor Dei ex proximi amore coalescit, testat̃ Ioannes, qui increpat dicens:
1. Ioan. 4 Qui nõ diligit fratrem suum quem uidet, Deum quẽ non uidet, quomodo potest diligere? Quæ tamen diuina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutat̃. Sæpe uerò omnipotens Deus ut quantũ quisq; à charitate eius ac proximi longe sit, uel in ea quantum profecerit innotescat, miro ordine cuncta dispensans: alios flagellis deprimit, alios successibus fulcit. Et cùm quosdã temporaliter deserit, in quorundam cordibus quę mala latent ostendit. Nam plerunq; ipsis nos miseros insequunt̃, qui felices sine cõparatione coluerunt. Cùm enim quis positus in prosperitate diligit̃, incertum ualde est utrũ prosperitas an persona diligat̃. Amissio aũt felicitatis interrogat uim dilectionis. Vnde bene quidam sapiẽs
Eccles. 12 dicit: Non agnoscit̃ in bonis amicus, & nõ abscõdit̃ in malis inimicus. Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec aduersitas inimicũ cælat: quia & ille sæpe prosperitatis nostræ reuerẽtia tegitur, & iste ex confidẽtia aduersitatis aperitur. Vir igitur iustus in flagellis positus dicat: Qui tollit ab amico suo misericordiã, timorẽ domini derelinquit: quia nimirũ qui ex aduersitate proximũ despicit, apertè conuincit̃ quòd hunc in prosperis nõ amauit. Et cùm omnipotẽs Deus ideo flagello quosdã cruciet, ut & percussos erudiat, & nõ percussis occasionẽ boni operis præbeat, quisquis percussum despicit, occasionẽ à se uirtutis repellit: & tanto se nequius contra autorem erigit, quanto hunc nec pium in salute propria, nec iustũ in alieno uulnere agnoscit. Intuendum uerò quòd beatus Iob sic sua loquit̃, ut totius quoq; electi populi per eum uita signet̃. Quia enim eiusdem populi membrum est, cùm uera quæ ipsa patitur narrat, ea etiã quæ sustinet ille denunciat, dicẽs: Fratres mei præterierunt me sicut torrẽs, qui raptim transit in cõuallibus.] Reproborũ mens quia sola præsentia diligit, plerunq; nunc tanto aliena existit à uerbere, quanto pòst extranea remanet ab hæreditate, & superba iustos despicit, quos paterna misericorditer seueritas affligit. Sæpe uerò reprobi eandẽ fidem qua uiuimus retinẽt, eiusdẽ fidei sacramenta percipiunt, eiusdem religionis unitate continentur, sed tamẽ compassionis uiscera nesciunt, charitati uim qua in Deum flagramus & proximum nõ agnoscunt. Rectè ergo & fratres & prætereuntes uocantur, quia ex uno matris gremio nobiscum perfidẽ prodeũt, sed in uno charitatis studio erga Deũ & proximum non figuntur. Vnde etiã aptè torrenti qui raptim transit in cõuallibus comparant̃. Torrens nanq; ex montanis in ima defluit, & collectus hyemalibus pluuijs, æstiuis solibus arescit. Qui enim terrena diligũt, & spem supernæ patriæ deserunt, quasi ex montibus ualles petũt, quos tamẽ hyems præsentis uitæ multiplicat, sed æstas uẽturi iudicij exiccat, quia cùm sol supernæ districtionis incanduerit, reproborũ lætitiã in ariditatẽ uertit. Bene aũt dicitur: Raptim transit in cõuallibus. Torrentem quippe ad cõualles raptim transire, est prauorum mẽtes ad ima desideria sine ullo obstaculo ac difficultate descendere. Omnis enim ascensus 12
in labore est, descensus in uoluptate, quia per adnisum gressus ad superiora tenditur, per remissionẽ uerò ad inferiora declinatur. Ad montis enim uerticem saxum subuehere magni laboris est, idemq; à summis ad ima dimittere labor nõ est. sine mora uidelicet proruit, qui magnis conatib. ad summa peruenit. Longo studio seges serit̃, sole atq; imbre diutino nutritur, sed tamen una & subita scintilla cõsumitur. Et pauli sper ædificia ad alta proficiũt, sed repentinis casibus terram petunt. Robusta arbor in aera per tarda incrementa sẽ erigit, sed quicquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. quia igitur ascensus in labore est, descensus in uoluptate, rectè nunc dicit̃: Fratres mei præterierunt mẽ sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.] Quod tamen sentiri & aliter potest. Si enim con-

ualles ima pœnarũ loca intelligimus, iniuſti quiq; ſicut torrens raptim ad conualles tranſeunt, quia in hac uita quam totis deſiderijs appetunt, diu ſtare nequaquã poſſunt. Nam quot dies ætatis accipiunt, quaſi tot quotidie greſſibus ad finẽ tendũt. Augeri ſibi optant tempora, ſed quia cõceſſa ſubſiſtere nequeunt, quot augmenta uiuendi percipiunt, diu uiuendi ſpacia totidẽ perdunt. Momenta ergo temporum quo ſequũtur fugiunt, quo accipiunt amittunt. Raptim itaq; ad conualles tranſeunt, qui in longum quidem uoluptatum deſideria pertrahunt, ſed ad inferni clauſtra repentè perducunt. Quia enim hoc etiam tempus quod qualibet longeuitate extenſum eſt, ſi fine clauditur, longum nõ eſt, ex fine miſeri collegerunt breue fuiſſe, quod amittendo tenuerunt. Vnde bene & per
Eccleſ.11 Salomonẽ dicitur: Si multis annis uixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum multorũ, qui cùm uenerint, uanitatis arguẽtur præterita. Stulta etenim mens cùm multum repentè inuenerit, quod nequaq; præterit, æternitatẽ eius tolerando intelligit, quia quod præterire potuit, uanũ fuit. Sciendum uerò eſt, quòd pleriq; agere recta deſiderant, ſed ſunt nonnulla quæ infirmis eorum mentibus ex præſenti uita contradicunt, cunq; aduerſa in infimis perpeti metuunt, in ſuperni iudicij rectitudine offendunt. Vnde rectè ſubiungitur:

Quòd bi qui temporalium damnorum metu ueritatem, uel inſtitutam, uel cæteras uirtutes prætermittunt, cœleſtis uitæ ſim dictam incurrunt. Cap. XI

QVi timent pruinam, irruet ſuper eos nix.] Pruina quippe inferius gelatur, nix autẽ de ſuperioribus ruit. Et ſæpe nonnulli dum temporalia aduerſa pertimeſcunt, diſtrictioni ſe æternæ animaduerſionis obijciunt. De quibus bene per
Pſal.13 Pſalmiſtam dicitur: Illic trepidauerunt timore, ubi nõ erat timor. Iſte nanq; ueritatẽ iam liberè defendere appetit, ſed tamen in ipſo ſuo appetitu trepidus indignationẽ poteſtatis humanę pertimeſcit, cunq; in terra hominem contra ueritatem pauet, eiuſdem ueritatis iram cœlitus ſuſtinet. Ille peccatorum ſuorum conſcius, ea quæ poſſidet, indigẽtibus iam largiri deſiderat, ſed tamen ne datis rebus egeat ipſe formidat. Cunq; carnis ſubſidia reſeruãdo trepidus præparat, ab alimentis miſericordiæ animam necat. Et cùm pati in terra inopiam metuit, æternam ſibi abundantiam ſupernę refectionis abſcindit. Rectè ergo dicitur: Qui timẽt pruinam, irruet ſuper eos nix. Quia qui conculcãda in infimis metuunt, à ſummis metuẽda patiuntur, & cùm tranſire nolunt quod calcare poterant, iudicium de ſupernis accipiunt, quod tolerare nequaquam poſſunt. Sed hæc agentes, mundi gloriam temporaliter obtinent. Quid autem tempore uocationis ſuę facturi ſunt, cùm cuncta ſimul pauidi deſerunt, quæ hic cum graui timore ſeruauerunt? Vnde & apertè ſubditur: Tempore quo fuerint diſſipati, peribunt.] Quos enim preſentis uitæ ſollicitudo ordinat, amiſſio diſſipat: & tunc etiã exterius pereunt, qui intus dudum eterna negligendo perierunt. De quibus rectè additur: Et ut incaluerint, ſoluent de loco ſuo.] Iniquus enim quiſq; cùm incaluerit, de loco ſuo ſoluet, quia iudicio intimæ diſtrictionis appropinquãs, cùm iam per cognitionẽ penè feruere cœperit, ab ea cui dudum inhæſerat carnis ſuæ delectatione ſeparatur. Hinc eſt eñ quod per prophetã de reprobis dicitur: Et tantummodo ſola uexatio intellectum dabit auditui: quia uidelicet æterna nõ intelligunt, niſi cùm pro temporalibus iam ſine emendatione puniuntur, tunc mens æſtuat, & infructuoſæ pœnitentiæ ſe ignibus inflãmat, duci ad ſupplicium timet, præſentem uitam ex deſiderio retinet: ſed de loco ſuo ſoluitur, quia oblectamenta carnis deſerens, eius duritia per ſupplicium liquatur. Sed quia iniqui omnes quid abſtractionis ſuæ tempore patiantur audiuimus, adhuc aliqua quibus in liberratis ſuæ ſpacio implicantur, audiamus. Sequitur:

Quòd peccatum ex peccato naſcatur, mira & ſubtilis diſtinctio, & quid ſit quod per Eſaiam dicitur: Erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum. Cap. XII

INuolutæ ſunt ſemitę greſſuum eorum.] Omne quod inuoluitur, in ſemetipſum replicatur. Et ſunt nõnulli qui ſeducentibus uitijs obuiare quaſi tota intẽtione deliberant, ſed irruente tentationis articulo in deliberationis propoſito nõ perdurãt. Alius nanque prauo uſu ſuperbiæ inflatus, cùm magna eſſe præmia humilitatis conſiderat, aduerſum ſemetipſum ſe erigit, & quaſi tumorem turgidi faſtus deponit, exhibere ſe quibuslibet cõtumelijs humilẽ promittit: ſed cùm repẽte hunc unius iniuria uerbi pulſauerit, ad conſuetã protinus elationẽ redit, ſicq; ad tumorẽ ducit, ut nequaq; quia humilitatis bonum concupierat, recordet. Alius auaritia æſtuans, augendis facultatibus anhelatis cùm prę terire omnia uelociter conſpicit, uagantẽ per concupiſcentias mentẽ figit, decernit iam nihil appetere, & adepta tantũmodo ſub magni moderaminis freno poſſidere: ſed cùm repẽtè fuerint oculis oblata quæ placeãt, in ambitione protinus mens anhelat, ſemetipſam non capit, adipiſcendi hæc occaſionem quęrit, & oblita continentię quã ſecum pepigerat, cogitationum ſe ſtimulis deſideria acquiſitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur, & longa iam conſuetudine captus tenetur, quanta autem caſtitatis ſit munditia, cõſpicit, & à carne uinci turpe deprehẽdit. Reſtringere ergo uoluptatum fluxa deliberat, & reſultare cõſuetudini quaſi totis ſe uiribus parat. Sed uel obiecta oculis ſpecie, uel ad memoriam reducta, cùm ſubiecta tentatione concutit, protinus à priſtina præparatione diſſipatur. Et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat, delectationis iaculo confoſſus iacet, ſicq; eum luxuria eneruem ſuperat, ac ſi nulla contra eam intentionis arma præparaſſet. Alius uerò iracundiæ flammis accenditur, eiusq; ſtimulis ad inferendas proximis cõtumelias efferuatur. Cùm uerò nulla furoris animã occaſio pulſat, quãta ſit manſuetudinis uirtus, quanta patien-

tiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ altitudo considerat, secq; etiam contra contumelias patienter parat, sed cùm parua quælibet cõmotionis occasio nascitur, repente ad uoces & contumelias medullitus inflammatur, ita ut nõ solum ad memoriam patientia promissa nõ redeat, sed & semetipsam mens & ea quæ loquitur conuitia non agnoscat. Cunq; furori plenè satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit: & tunc se ad silẽtij claustra recolligit, cùm linguæ non patientia sed procacitatis suæ satisfactio frenum ponit. Vix igitur uel serò post conuitia illata se cohibet, quia & à cursu sæpe spumantes equos non præsidentis dextera, sed campi terminus coercet. Bene ergo de reprobis dicitur: Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, quia recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta semper mala replicantur, & quasi extra se tensi, ad semetipsos per circuitum redeunt, qui bona quidem cupiũt, sed à malis nequaquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu: esse contenti proprijs, sed sine necessitate: esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine contumelijs uolunt: cunq; adipisci uirtutes quærunt, sed labores uirtutum fugiunt, quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nesciunt, & triumphare in urbibus de bello concupiscunt?

15 Quamuis hoc quòd eorum semitæ inuolutæ memorantur, adhuc intelligi & aliter possit. Sæpe nanque nonnulli contra quædam se uitia uehementer accingunt, sed quædam subigere negligunt: cunq; se contra ista non erigunt, & illa contra se reparant quę subegerunt. Alius nanque iam carnem à luxuria edomuit, sed tamen adhuc mentem ab auaritia non refrenauit: cúnque se in mundo pro exercenda auaritia retinet, cunq; à terrenis actibus non recedit, erumpente occasionis articulo, etiam in luxuriam labitur, quam iam subegisse uidebatur. Alius auaritiæ æstum uicit, sed nequaquam uim luxuriæ subdidit, cunq; explendæ luxuriæ precium præparat, iugo quoque auaritiæ quam dudum edomuit, cordis ceruicem subdit. Alius rebellantem iam impatientiam strauit, sed inanem gloriam necdum uicit: & cùm se per hanc mundi honoribus inserit, confixus causarum stimulis, ad impatientiam captus redit: cunq; inanis gloria ad defensionem sui animum erigit, & illam uictus tolerat quam superauit. Alius iam inanem gloriam subdidit, sed tamen impatientiam necdum strauit: & cùm multa resistentibus per impatientiam minatur, erubescens non implere quod loquitur, sub inanis gloriæ iugum reuocatur: & hoc uictus per aliud tolerat, quod plenè se uicisse gaudebat. Sic ergo uicaria fugitiuum suum uitia retinent, & quasi iam amissum sub dominij sui iure recipiunt, atque ad uindictam sibi uicissim tradunt. Peruersis itaq; inuolutæ sunt gressuum semitæ, quia & si deuicta una nequitia pedem leuant, regnante tamen altera, hunc in ea etiam quam deuicerant, implicant. Aliquando uerò inuolutis gressuum semitis, & nulla culpa deuincitur, & alia per aliam perpetratur. Nam sæpe furto, negatio- A nis fallacia iungitur, & sæpe culpa fallaciæ, periurij reatu cumulatur. Sæpe quodlibet uitium imputi præsumptione committitur, & sæpe (quod omni culpa fit grauius) etiam de commisso uitio superbitur. Nam quamuis de uirtute nasci elatio soleat, nonnunquam tamen stulta mens de perpetrata se nequitia exaltat. Sed cùm culpa culpæ adiungitur, quid aliud quàm inuolutis semitis atque innodatis uinculis prauorum gressus ligantur?

Vnde bene contra peruersam mentem sub Iudææ specie per Esaiam dicitur: Erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia onocẽtauris, & pilosus clamabit alter ad alterum. Esaiæ 34
Quid nanq; per dracones, nisi malitia: quid uerò struthionum nomine, nisi hypocrisis designatur? B Struthio quippe uolandi speciem habet, sed usum uolandi non habet: quia & hypocrisis cunctis intuentibus imaginem de se sanctitatis insinuat, sed tenere uitam sanctitatis ignorat. In peruersa igitur mẽte draco cubat, & struthio pascitur: quia & latens malitia callidè tegitur, & intuentium oculis simulatio bonitatis antefertur. Quid uerò onocentaurorum nomine, nisi & lubrici figurantur & elati? Græco quippe eloquio onos asinus dicitur, & appellatione asini luxuria designatur, prophetа attestante, qui ait: Vt carnes asinorum, carnes eorum. Ezech. 24
Tauri autem uocabulo, ceruix superbiæ demonstratur, sicut uoce dominica de Iudæis superbientibus per Psalmistam dicitur: Tauri pingues obsederunt me. Psal. 21
Onocentauri ergo sunt, qui C subiecti luxuriæ uitijs, inde ceruicem erigunt, unde humiliari debuerant. Qui carnis suæ uoluptatibus seruientes, expulsa longè uerecundia, non solum se amittere rectitudinem non dolent, sed adhuc etiam de opere confusionis gaudẽt. Onocentauris autem dæmonia occurrũt, quia maligni spiritus ualde eis ad uotum deseruiunt, quos de his gaudere conspiciunt, quæ flere debuerunt. Vbi aptè subiungitur: Et pilosus clamabit alter ad alterum. Qui nanque alij pilosi appellatione figurantur, nisi hi quos Græci Panas, Latini uerò incubos uocant? quorum nimirum forma ab humana effigie incipit, sed bestiali extremitate terminat, Pilosi ergo nomine, cuiuslibet peccati asperitas designat, quod & si quãdo quasi ab obtentu rationis incipit, D semper tamen ad irrationabiles motus tendit, & quasi homo in bestiam desinit, dum culpa per rationis imaginem inchoans, usq; ad irrationabilem effectum trahit. Nam sæpe edendi delectatio seruit gulæ, & seruire se simulat indigẽtiæ naturæ, cunq; uentrem ingluuie extendit, membra in luxuriam erigit. Pilosus autem alter ad alterum clamat, cùm perpetrata nequitia, ad aliam perpetrandam malitiam prouocat, & quasi quadam cogitationis uoce, commissa iam culpa, culpam adhuc quæ committatur inuitat. Sæpe nanque (ut diximus) gula dicit: Si abundanti alimento corpus nõ reficis, in nullo utili labore subsistis. Cunq; mentem per desideria carnis accenderit, mox quoq; luxuria uerba propriæ suggestionis facit, dicens: Si misceri Deus homines corporaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

nollet, membra ipſa coeundi apta uſibus non fe-
ciſſet. Cunq; hæc quaſi ex ratione ſuggerit, men-
tem ad libidinum effrenationem trahit. Quę ſæpe
deprehenſa, patrocinium mox fallacię & negatio
nis inquirit, reamq; ſe eſſe non æſtimat, ſi mentien
do uitam defendat. Piloſus ergo alter ad alterum
clamat, quando ſub aliqua ratiocinādi ſpecie, per-
uerſam mentem culpa ſubſequens ex occaſione
culpæ præcedentis illaqueat. Cunq; hanc pecca-
ta dura atq; aſpera deprimunt, quaſi conuocati in
ea concorditer piloſi dominantur: ſicq; fit, ut ſem-
per ſe greſſuum ſemitæ deterius inuoluant, dum
mentem reprobam culpa per cupam ligat.

Quòd peccati conſuetudine mens cæcata neſcit quò uadat, & libenter illecebris ſe ſubdat, quod exemplo Sampſonis & Sedechiæ probatur. Cap. XIII

16 SEd inter hæc ſciendum eſt, quòd aliquando prius oculus intellectus obtunditur, & poſt-modum captus animus per exteriora deſideria uagatur: ut cæca mens quò ducitur neſciat, & carnis ſuæ illecebris ſeſe libēter ſubdat. Aliquando uerò prius deſideria carnis ebulliunt, & poſt longum uſum illiciti operis, oculum cordis claudūt. Nam ſæpe mens recta cernit, nec tamen audenter contra peruerſa ſe erigit: & renitēs uincitur, dum hoc ipſum quod agit dijudicans, carnis ſuæ delectatione ſuperatur. Quia enim plerunque prius oculus contemplationis amittitur, & poſt per carnis deſi deria huius mundi laboribus animus ſubiugatur, teſtatur Sampſon ab Allophylis captus, qui poſtquam oculos perdidit, ad molam deputatus eſt: quia nimirum maligni ſpiritus poſtquā tentationum ſtimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foras in circuitum laborum mittunt. Rurſum, quia ſæpe & recta operatio exterius perditur, & tamen adhuc rationis lumē in corde retinetur, propheta Hieremias inſinuat, qui dum Sedechiæ captiuitatē narrat, ordinē captiuitatis interHier. 39 næ denunciat, dicēs: Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha in oculis eius, & omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis, oculos quoque Sedechiæ eruit. Rex Babylonis eſt antiquus hoſtis, poſſeſſor intimæ confuſionis, qui prius filios ante intuētis oculos trucidat: quia ſæpe ſic bona opera interficit, ut hæc ſe amittere ipſe qui captus eſt, dolēs cernat. Nam bona plerunq; gignit animus, & tamen carnis ſuæ delectationibus uictus, bona quę genuit, amans perdit, & quæ patit damna conſiderat, nec tamē uirtutis brachiū contra regem Babylonis leuat. Sed dum uidēs nequitiæ perpetratione percutitur, ad hoc quandoque peccati uſu perducitur, ut ipſo quoque rationis lumine priuet. Vnde Babylonis rex, extinctis prius filijs, Sedechiæ oculos eruit, quia malignus ſpiritus ſubductis prius bonis operibus, poſt & intelligentiæ lumen tollit. Quod Recte Sedechias in Reblatha patitur, Reblatha quippe multa hęc interpretatur. Ei enim quandoque & lumen rationis claudit, qui prauo uſu ex iniquitatis ſuæ mul-
17 titudine grauatur. Quoquo autem modo cul-

A pa prodeat, uel quibuslibet occaſionibus erumpat, reproborum tamen ſemitæ ſemper inuolutæ ſunt, ut prauis cōcupiſcētijs dediti, aut bona nulla appetāt, aut appetentes infirmo deſiderio, ad hæc nequaq; mentis liberos greſſus tendāt. Recta ēm aut non incipiunt, aut in ipſo fracti itinere ad hæc minimē pertingunt. Vnde fit plerunq; ut ad morē ſuū laſſati redeant, ſeſeq; ab intētione animi in carnis uoluptatibus ſternāt, ſola quæ tranſeunt cogitent, nulla quæ ſecum permaneāt curent. Vnde & aptè ſubdit: Ambulabunt in uacuū & peribunt.] In uacuū quippe ambulāt, qui nihil ſecum de fructu ſui laboris portāt. Alius nanq; adipiſcēdis honoribus exudat, alius multiplicandis facultatibus æſtuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed
B quia cuncta hęc quiſq; moriens deſerit, labores in uacuum perdidit, quia ſecum ante iudicē nihil tulit. Quo contra bene per legē dicitur: Non apparebis in conſpectu domini uacuus. Qui ēm promerendæ uitæ mercedē bene agendo non prouidet, in conſpectu domini uacuus apparet. Hinc de iuſtis per Pſalmiſtā dicitur: Venientes aūt ueniēt in exultatione, portātes manipulos ſuos. Ad examē quippe iudicij portantes manipulos ueniunt, qui in ſemetipſis recta opera quibus uitā mereantur, oſtendūt. Hinc de unoquoq; electo Pſalmiſta iterum dicit: Qui nō accepit in uano animam ſuam. In uano nanq; animam ſuam accipit, qui ſola præſentia cogitans, quæ ſequant̄ in perpetuo non attendit. In uano animā ſuam accipit, qui eius uitam
C negligēs, ei curā carnis anteponit, ſed animā ſuam iuſti in uano nō accipiūt, quia intentione cōtinua ad eius utilitatē referunt quicquid corporaliter operant̄, quatenus & tranſeunte opere, operis cauſa non tranſeat, quæ uitæ præmia poſt uitā parat. Sed hæc curare reprobi negligunt: quia profectò ambulātes in uacuum, uitā ſequentes fugiūt, inuenientes perdūt. Melius uerò à prauorū imitatione cōſpeſcimur, ſi eorū damna ex fine penſamus. Vnde bene etiam cum exhortatione ſubiungitur:

Quòd trepidè conuerſantium illaqueata intentio in ſeculi huius turbine attendenda ſit, & ex alterius damno correpti, firmiter in Deum proficere debeamus, & quid ſit quòd uitulis domi recluſis uaccæ trahentes plauſtrum, cui arca eſt impoſita, ibant in directum per uiam quæ ducit in Bethſamis. Cap. XIIII

COnſiderate ſemitas Theman, itinera Saba, & expectate pauliſper.] Theman quippe Auſter, Saba autem rete interpretatur. Quid hic per Auſtrum, qui afflata teporibus membra diſſoluit, niſi fluxa uiuendi remiſſio: quid per rete, niſi actionis obligatio demonſtratur? Qui enim diſſoluta mente ea quæ terrena ſunt appetunt, nec greſſu libero ad Deum pergunt, ipſi ſe ſuis inordinatis conatibus ligant, cunq; ſe fluxis conuerſationis ſuæ actibus implicant, quaſi remanſuros in retis uinculis pedes ponunt. Vt enim paulo ſuperius quoſdam ad deuictas iam culpas retrahi per aperta quædam & non deuicta uitia diximus: ita nōnulli ad ea quæ reliquerant, redeunt per quædā

quæ

quæ uel honestatis nomine, uel laudis honore pal
liantur. Nam sunt plerique qui iam aliena nō appe-
tunt, atq; ab huius mundi iurgijs inchoatæ quietis
amore diuiduntur, erudiri sacris eloquijs sitiunt,
uacare supernis contemplationibus cōcupiscunt,
nec tamen perfecta animi libertate curā rerū fami
liarium deserunt, cui sæpe dum licitè seruiunt, etiā
illicitis huius mundi iurgijs implicātur, cunq; ter-
renas res studiosè tueri desiderāt, cordis requiem
deserunt, quam quærebant, & cùm substantia fu-
giens continua prouisione protegitur, conceptus
in animo diuinæ scientiæ sermo dissipatur: quia
iuxta ueritatis sententiam, obortum semen spinæ
oprimunt, cùm uerbū Dei à memoria importunæ
terrenarum rerum sollicitudines expellunt. Disso
lutis itaq; gressibus in rete ambulāt, qui dum mun
dum perfectè non deserunt, semetipsos gradien-
do obligant ne gradiantur. Et sunt plerique qui non
solum aliena non apetunt: uerumetiam cuncta
quæ possederant, in mundo derelinquunt, semet-
ipsos despiciunt, nullam præsentis uitæ gloriā re-
quirunt, ab huius mundi se actibus separant, & pe
nè quicquid prosperitatis arriserit, calcant. Sed ta-
men adhuc uinculo carnalis cognationis obliga-
ti, dum amori propinquitatis indiscretè deseruiūt,
ad ea sæpe per affectum cognationū redeunt, quę
iam & cum proprio despectu subegerunt. Cunq;
plusquam necesse est, carnis propinquos diligūt,
retracti exterius à cordis parēte diuiduntur. Nam
sæpe quosdam uidemus (quantū ad proprium stu
dium spectat) iam præsentis uitæ desideria non
habere, mundū & opere & professione reliquisse:
sed tamen pro inordinatis affectibus propinquo-
rum, prætoria irrumpere, terrenarum rerum iur-
gijs uacare, libertatem intimæ quietis relinquere,
& mundi studia in se iam dudum destructa repara
re. Quo itaq; isti nisi in rete ambulant, quos à præ-
senti seculo inchoata iam uitæ perfectio soluerat,
sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat?
Qui enim districto studio, & non dissolutis gressi
bus æternæ sponsionis præmium sequuntur, sicut
semetipsos pro diuino amore despiciunt, sic cun-
cta quibus se sentiunt præpediri, postponunt: &
cùm pro Deo necesse est, ut quibus ualēt cunctis
inseruiant, pro Deo priuata obsequia etiam pro-
pinquis negāt. Hinc est enim quòd quidam cùm
Matt.8 diceret: Permitte mihi prius ire & sepelire patrem
meum, protinus ex ore ueritatis audiuit: Sine ut
mortui sepeliant mortuos suos, tu autem uade, &
annuncia regnum Dei. Qua in re notandum est,
quia electus discipulus dum à parentis sepultura
compescitur, hoc deuotum quenq; exhibere pa-
tri mortuo ex affectu carnali propter dominum
non licet, quod propter dominum & exteris de-
18 bet. Hinc rursum ueritas dicit: Si quis uenit ad
ce 21 me, & non odit patrem suum & matrem, & uxo-
rem, & filios, & fratres, & sorores: adhuc autem &
animā suam, nō potest meus esse discipulus. Quo
in loco uidelicet dum propinquorum odio, ani-
mæ quoq; nostræ odium subinfertur, patenter o-
stenditur, quia sic propinquos, sicut nosmetipsos
A odio habere præcipimur, ut hos ad æterna rapien
tes, eorumq; carnalem gratiā cùm præpedit post
ponentes, discamus temperata eos discretionis ar
te & conuenienter diligere, & salubriter odio ha-
bere, quatenus sic sciat per amorem odium surge-
re, ut ualeamus eos uerius per odium amare. Hinc
rursum per Moysen dicitur: Qui dixerit patri suo Deut.33
& matri suæ, nescio uos, & fratribus suis, ignoro
illos, & nescierunt filios suos: hi custodierunt elo-
quium tuum & pactum tuum, & seruauerunt iudi
cia tua. Ille enim scire dominum familiarius appe-
tit, qui præ amore pietatis nescire desiderat, quos
carnaliter sciuit. Graui etenim damno scientia di-
B uina minuitur, si cum carnis notitia partitur. Extra
cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si
uult parenti omnium uerius iungi: quatenus eos-
dem quos propter Deum uiriliter negligit, tanto
solidius diligat, quanto in eis affectum solubilem
copulæ carnalis ignorat. Debemus quidē & tem
poraliter his quibus uicinius iungimur, plus cæte
ris prodesse, quia & flamma admotis rebus incen
dium porrigit, sed hoc ipsum prius ubi nascitur in
cendit. Debemus copulam terrenæ cognationis
agnoscere, sed tamē hanc cùm cursum mentis præ
pedit, ignorare: quatenus fidelis animus diuino
studio accēsus, nec ea quæ sibi sunt in infimis cō-
iuncta, despiciat, & hęc apud semetipsum rectè or
dinans, summorum amore transcendat. Solerti er
C go cura prouidendum est, ne carnis gratia surre-
pat, atq; à recto itinere cordis gressum deflectat,
ne uim superni amoris impediat, & surgentē men
tem superimposito pondere deorsum premat. Sic
etenim quisq; propinquorum debet necessitati-
bus compati, ut tamen per compassionem non si-
nat uim suæ intentionis impediri: ut affectus qui-
dem mentis uiscera repleat, sed tamen à spiritali
proposito nō auertat. Neq; enim sancti uiri ad im-
pendenda necessaria propinquos carnis non dili-
gunt, sed amore spiritaliū ipsam in se dilectionem
uincunt: quatenus sic eam discretionis moderami
ne temperent, ut per hanc in paruo saltem ac mi-
nimo à recto itinere non declinent. Quos bene
nobis per significationem uaccæ innuunt, quæ
D sub arca domini ad montana tendentes, affectu
simul & rigido sensu gradiuntur, sicut scriptum
est: Tollentes duas uaccas quæ lactabant uitulos, 1.Reg.6
iunxerunt ad plaustrum, uitulosq; earum clause-
runt domi, & posuerunt arcam Dei super plau-
strum. Et paulopost: Ibant in directum uaccæ per
uiam quæ ducit Bethsamis, & itinere uno gradie-
bantur, pergentes & mugientes, & non declinan-
tes neq; ad dextram, neq; ad sinistram. Ecce enim
reclusis domi uitulis, uaccæ quæ sub arca domini
plaustro religantur, gemunt & pergunt, dant ab
intimis mugitus, & tamen ab itinere non demutāt
gressus. Amorem quidem per compassionem sen
tiunt, sed colla posterius, non deflectūt. Sic sic ne-
cesse est ut incedere debeant, qui sacræ legis iugo
suppositi, iam per internam scientiam Dei arcam
portant: quatenus per hoc quòd propinquorum
necessitatibus cōdolent, à cœpto rectitudinis iti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nere non declinent. Bethſamis quippe domus So lis dicitur. Arca ergo domini ſuperpoſita Bethſamis pergere, eſt eum ſuperna ſcientia ad æternę lucis habitaculum propinquare. Sed tũc uere Bethſamis tendimus, cùm uitã rectitudinis gradientes, ad uicina erroris latera nec pro affectu pignorum declinamus. Quorum nimirum gratia mentẽ noſtrã tenere debet, ſed reflectere non debet: ne hæc eadẽ mens aut ſi affectu non tangitur, dura ſit, aut
19 plus tacta, ſi inflectitur, remiſſa. Intueri libet beatum Iob, in quo diuini timoris iugo colla cordis attriuerat ſub, quanto diſcretionis moderamine diuinæ ſcientiæ arcam portat. Amiſſis nanq; uitulis mugit, quia audita morte filiorum, in terrã tonſo capite corruit: ſed recto tamen itinere mugiens graditur, quia os eius in gemitu ad Dei laudes aperit, cùm protinus dicit: Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen domini benedictum. Sed indiſcretæ mentes hanc uiuendi regulã neſciunt, & quo uias Dei diſſolutè appetunt, eo ad mundi itinera ſtultè replicantur. Rectè igitur ſanctus uir poſt Theman ſemitas, Saba itinera memorat, quia quos Auſter reprobi teporis ſoluerit, hos nimirum rete impietionis tenet. Bene autem prauorum facta deſcribens, cõſiderare hæc amonet: quia peruerſa agendo diligimus, ſed hæc uiſa in alijs dijudicamus, & quæ in nobis minus dijudicanda credimus, quàm ſint turpia, in aliorum actibus cognoſcimus, ſicq; fit, ut ad ſemetipſam mens redeat, & agere quod reprehẽdit erubeſcat. Quaſi enim à ſpeculo fœda facies diſplicet, cùm mens à uita ſimili in ſe ipſa quod auerſetur uidet. Ait ergo: Conſiderate ſemitas Themã, itinera Saba, & expectate pauliſper.] Ac ſi aperte diceret: Damna alieni teporis attendite, & tunc ſpem de æternis firmius ſumitis, ſi recto cordis oculo quod in alijs diſpliceat, uidetis.

20 Bene aũt dicitur: Expectate pauliſper. Sæpe etenim dum præſentis uitæ breuitas quaſi diu perſeueratura diligitur, ab æterna ſpe animus frangitur, & delectatus præſentibus, deſperationis ſuæ caligine reuerberatur. Cunq; longum putat quod ad uiuendi ſibi ſpatium reſtat, repentè uitam deſerens, æterna mala inuenit, quę uitare iam nequeat. Hinc eſt enim quod per quendam ſapientem dici
Eccleſ. 2 tur: Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam. Suſtinentiam uidelicet perdunt, qui dum diu ſe immorari uiſibilibus æſtimant, ſpem inuiſibilium derelinquunt. Cunq; mens in præſentibus figitur, uita terminatur, & repentè ad ſupplicia improuiſa peruenitur, quæ decepti ſuis præſumptionibus, aut nunquã ſe contingere, aut tarde crediderũt. Hinc
Matth. 25 ueritas dicit: Vigilate itaq;, quia neſcitis diem neq; horam. Hinc rurſum ſcriptum eſt: Dies domi
1. Theſſ. 5 ni ſicut fur in nocte, ita ueniet. Quia enim ad rapiendam animam propinquans minimè cõſpicitur, furi in nocte comparatur. Tanto igitur debet quaſi ſemper ueniens metui, quanto à nobis non ualent uentura præſciri. Vnde & ſancti uiri quia breuitatem uitæ indeſinenter aſpiciunt, quaſi quotidie morientes uiuũt: & tanto ſe ſolidius manſu-

A ris præparant, quanto & nulla eſſe tranſitoria ſemper ex fine penſant. Hinc quippe Pſalmiſta uelo-
ci curſu fugere uitam peccatoris aſpiciens, ait: Pu Pſal. 36
ſillum adhuc, & non erit peccator. Hinc iterum di
cit: Homo ſicut fœnum dies eius. Hinc Eſaias ait: Eſa. 40
Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius ſicut flos
agri. Hinc mentes præſumentium Iacobus corri-
pit, dicens: Quæ eſt uita noſtra? Vapor eſt ad mo- Iac. 4
dicum parens. Rectè ergo dicitur: Expectate pau
liſper: quia & immenſum eſt quod ſine termino
ſequitur, & parum eſt quicquid finitur. Longum
quippe nobis uideri nõ debet, quod curſu ſui tem
poris tendit ut non ſit: quod dum per momenta
ducitur, ipſa hoc momenta ſua quæ differunt, im-
B pellunt: atque unde teneri cernitur, inde agitur ne
teneatur. Bene autem beatus Iob poſtquam bre-
uitatem præſentis uitæ deſpiciens intulit, contra
iniquos protinus in uoce omnium electorum ſur
git, dicens: Confuſi ſunt, quia ſperaui.] Cùm bo-
nis mala reprobi ingerunt, ſi hos à ſpe intima labe
factari conſpiciunt, effectu deceptionis hilare-
ſcunt. Lucrum nanq; maximum, erroris ſui propa
gationem deputant: quia habere ſe ad perditio-
nem ſocios exultãt. Cùm uerò bonorum ſpes in-
terius figitur: & nequaquam malis exterioribus
ad ima reclinatur: prauorum mentem confuſio oc
cupat: quia dum peruenire ad afflictorum intima
nequeunt, incaſſum ſe exiſtere crudeles erube-
ſcunt. Sanctus igitur uir dicat ex uoce ſua: dicat ex
C uniuerſalis Eccleſiæ afflictę, gementiſq; conſtan-
tia, quæ inter aduerſa reproborum, ſupernæ retri-
butionis gaudium ſine ullo mentis defectu deſi-
derat, atq; ad uitam moriendo perdurat: Confu-
ſi ſunt, quia ſperaui. Ac ſi aperte dicat: Quia duris
perſecutionibus reprobi uim mei rigoris non e-
molliunt, erubeſcentes proculdubio laborem ſuę
crudelitatis perdunt. Vnde & mox uenturæ retri-
butionis bona, quaſi iam præſentia conſpicit: &
qui reatus in iudicio reprobos maneat, attendit
ſubdens: Venerunt quoq; uſq; ad me, & pudo-
re cooperti ſunt.] Vſque ad ſanctam quippe Ec-
cleſiam in die iudicij reprobi ueniunt: quia uſque
ad eius tunc conſpiciendam gloriam perducun-
tur: ut ad maiora tunc reatus ſui ſupplicia, repul-
ſi uideant quod perdiderunt. Tunc uerò iniquos
D pudor cooperit: cùm eos in conſpectu iudicis te-
ſtis conſcientia addicit. Tunc iudex exterius cer-
nitur, ſed accuſator interius toleratur. Tunc om-
nis ante oculos culpa reducitur: & mens ſuper ge
hennæ incendia, ſuo grauius igne cruciatur. De
quibus rectè per prophetam dicitur: Domine ex-
altetur manus tua, ut non uideant, uideant & con
fundãtur. Intellectum quippe reproborum nunc
merita obſcurant: ſed tunc cognitio reatus illu-
minat, ut & modo ſequenda non uideant: & tunc
ea poſtquam amiſerint, cernant. Nunc quippe æ-
terna intelligere negligunt, uel appetere intelle-
cta contemnunt: ſed tunc ea intelligentes procul
dubio deſiderantesq; conſpiciunt, cùm deſidera-
ta aſſequi nequaquam poſſunt. Quæ etiam 21
beati Iob uerba amicis eius ſpecialiter cõgruunt:

qui

qui duris obiurgationibus sancti uiri animũ labefactare conabantur. Ait enim: Confusi sunt, quia speraui. Ac si aperte diceret: Dum me stultis increpationibus ad desperationẽ flectere nequeũt: ipsi temeritatis suæ insania confunduntur. Venerunt quoq; usq; ad me, & pudore cooperti sunt. Ac si dicat: Videntes corporis uulnera, sed mentis cõstantiam nescientes, dum me de iniustitia increpare ausi sunt, usq; ad me necdum uenerunt: sed dura me inuectione pulsantes, dum stare animum inter aduersa deprehẽdunt, quasi ad me uenientes erubescunt. Eo enim ad me ueniunt, quo me in intimis agnoscunt: ibiq; eos pudor cooperit, ubi me stantem fortiter exterior iactura non tangit. Sunt uerò nonnulli qui timere Deũ nesciunt, nisi cùm uel in se experta, uel in alijs cognita aduersitate terrentur: quos prospera per audãciam eleuant, contraria per infirmitatẽ turbant. Ex quorum scilicet numero amicos suos esse beatus Iob redarguit, cùm protinus subdit dicẽs: Nunc uenistis, & modo uidentes plagam meã, timetis.] Ac si aperte dicat: Ego tunc Deum timui, cùm fultus prosperis, flagellorum detrimenta non sensi: uos autem quia ex amore Deum non metuitis, ex sola eum uerberis percussione formidatis. Sequitur: Numquid dixi, afferte mihi, & de substantia uestra donate mihi: uel liberate me de manu hostis, & de manu robustorũ eruite me?] Si ad personam sanctæ Ecclesiæ hæc uerba referũtur: quia amicos beati Iob hæreticorum tenere speciem diximus: rectè se asserit eorum substãtia non indigere. Hæreticorum quippe substantia, carnalis sapientia nõ inconuenienter accipitur: qua dum peruersè fulciunt, quasi in uerbis se diuites ostẽdunt: quã eo sancta Ecclesia non quærit, quo hanc spiritali intellectu transcendit. Sæpe uerò hæretici cùm peruersa de fide asserunt, nonnulla contra antiquum hostem subtilia de carnis tentationibus loquũtur. Nam nonnunquam eo in se quasi sana membra operationis ostendunt: quo in fide uulnerati serpentis morsu in capite tenentur. Sed sancta Ecclesia audire ab his subtilia de tentationibus non uult: quia dum uera quædam de conuersatione asserunt, ad falsa perfidiæ perducunt. Vnde rectè nunc subditur: Nunquid dixi, afferte mihi: & de substantia uestra donate mihi, uel liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me? Manum quippe hostis, satanæ fortitudinẽ uocat: & manum robustorum, uires malignorũ spirituũ appellat. Quos idcirco robustos memorat: quia dum absque carnis infirmitate sunt conditi, prauis eorũ admisibus imbecillitas adiuncta non obuiat. Hoc uerò quod subdit: Docete me, & ego tacebo: & si quid fortè ignoraui, instruite me.] sub cuius distinctionis libramine pendeat, incertũ uidetur: utrum ad hoc subiunctũ sit quod intulerat: Nũquid dixi: an certè subiuncta à superioribus sententia promat, quasi per increpationẽ dicatur: Docete me, & ego tacebo: & si quid forte ignoraui, instruite me. Quod tamen utriq; distinctioni conuenit: quia ab intellectus sani tramite per neutram recedit. Sed quia hæc in transcursu per allegoriam diximus, restat ut moraliter historiæ uerba perscrutemur.

Quanta sit securitas seruorũ Dei, & in reprehẽdendis uitijs sine personarũ acceptione autoritas: & quòd sanctus quisq; prudentiã & uires & opes carnaliũ contemnat. Cap. XV

BEatus Iob damna rerum pertulerat: malignorum spirituum percussionibus traditus, dolores uulnerum sentiebat: sed sapientẽ Dei stultitiã diligẽs, stultam mundi sapientiã mentis despectu calcauerat. Igit̃ contra mundi diuites pauper: contra potestates & potentes oppressus, cõtra sapientes stultus dicitur: Tria respõdit, quia nec pauper eorũ substantiã: nec oppressus adiutorium contra robustos, nec stultus doctrinam sapiẽtiæ carnalis quærit. Sanctus etẽ uir quia mente super semetipsum rapitur: & pauper inopia nõ angustatur, & oppressus nihil patitur: & uoluntariè stultus carnalem sapientiã non miratur. Hinc est eñ quòd oppressus Paulus pauper dicit: Aporiamur, sed non destituimur: persecutionẽ patimur, sed non derelinquimur: deijcimur, sed non perimus. Hinc est quòd sapientiã sanctæ stultitiæ insinuãs, ait: Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus: ut cõfundat sapientes. Et, Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo: stultus fiat, ut sit sapiens. Hinc est quòd gloriam oppressionis, & diuitias desideratæ paupertatis aperiens dicit: Quasi morientes, & ecce uiuimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper aũt gaudentes: sicut egẽtes, multos autem locupletãtes: tanq; nihil habẽtes, & omnia possidentes. Libet inter hęc oculos mentis attollere: & electos Dei exterius oppressos quantæ intrinsecus arci præsideant, uidere: cuncta quippe quæ foris eminent, ocultis eorum obtutibus per despectum iacent. Nã super se interius rapti, in alto animum figunt: & quæq; in hac uita patiuntur, quasi longè infra labentia atque à se aliena conspiciunt: atq;, ut ita dixerim, dum mente extra carnẽ fieri decertant, penè ipsa quæ tolerant, ignorant. In horũ profecto oculis quicquid temporaliter eminet, altum nõ est: nam uelut in magni uertice mõtis siti, præsentis uitæ gaudia plenè despiciunt: seq; ipsos per spiritalem celsitudinẽ transcendentes, subiecta sibimet intus uident, quæcunq; per carnalem gloriam foris tument. Vnde & nullis contra ueritatem potestatibus parcunt: sed quos attolli per elationẽ conspiciunt, per spiritus autoritatem premunt. Hinc est quòd ad desertum Moyses ueniẽs, Ægypti regem ex autoritate aggreditur: dicens: Hæc dicit dominus Deus Hebræorum: Vsq; quo non uis subijci mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. Cui dum plagis pressus Pharao diceret: Ite, sacrificate Deo uestro in terra ista: aucta protinus autoritate respondit: Non potest ita fieri. Abominationes Ægyptiorum immolabimus domino Deo nostro? Hinc est quòd peccantem regem, Nathan aggreditur: cui prius similitudinem perpetratæ præuaricationis obijciens: eumq; reum per proprij iudicij uocem tenẽs, protinus adiunxit dicens: Tu es ille uir qui fecisti hãc rem

2 a

B

Exod. 10

Exod. 8

2. Reg. 12

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem. Hinc eſt quòd uir Dei ad deſtruendam idolo
latriam, Samariã miſſus, Hieroboam regem ſuper
altare thura iacientẽ, non regem ueritus, non for-
midine mortis preſſus, cõtra altare intrepidus au-
3.Reg.13 toritatem liberæ uocis exercuit, dicens: Altare al-
tare, hæc dicit dominus Deus: Ecce filius naſcetur
domui Dauid, Ioſias nomine: & immolabit ſuper
te ſacerdotes excelſorũ. Hinc eſt quòd Achab ſu-
perbus idolorũ ſeruitio ſubactus: cùm increpare
3.Reg.18 Heliã præſumeret, dicẽs: Tu ne es ille uir qui con-
turbas Iſrael? Helias protinus ſuperbi regis ſtulti-
tiam, obiurgationis libera autoritate percuſſit, di
Ibidem cens: Non ego turbaui Iſrael: ſed tu & domus pa-
tris tui, qui dereliquiſtis mandata domini, & ſecu-
ti eſtis Baalim. Hinc eſt ꝙ Heliſeus uerã magiſtri B
celſitudinẽ ſequens: Ioram filiũ Achab ad ſe cum Io
ſaphat rege uenientẽ ex reatu perfidiæ cõfudit, di
cens: Quid mihi & tibi eſt? uade ad prophetas pa
4.Reg.3 tris tui & matris tuæ. Viuit dominus exercituũ, in
cuius cõſpectu ſto: quòd ſi non uultũ Ioſaphat re-
gis Iudæ erubeſcerẽ: nec attendiſſem quidẽ te, nec
4.Reg.5 reſpexiſſem. Hinc eſt quòd idẽ uir, Naaman ad ſe
cum equis et curribus uenientẽ, ante oſtiũ domus
fixit: & talentorũ copia ac ueſtiũ ſulto non occur-
rit: nõ ianuam domus aperuit: ſed ut lauari ſepties
in Iordane debuiſſet, per nuncium iuſſit. Vnde &
idem Naaman iratus recedebat, dicens: Putabam
quòd egrederet ad me, & ſtans inuocaret nomen
Dei ſui. Hinc eſt quòd Petrus, cùm eum ſacerdo-
tes ac principes etiam per flagella ſequentes, in no C
Act. 4 mine Ieſu loqui prohiberẽt: cum magna protinus
autoritate reſpondit, dicens: Si iuſtum eſt in con-
ſpectu Dei uos potius audire quàm Deum, iudi-
cate. Non enim poſſumus quæ uidimus & audiui
mus, nõ loqui. Hinc eſt quòd Paulus cùm reſiſten
tem cõtra ueritatẽ ſacerdotum principẽ cerneret,
eumq; miniſter illius alapa percuſſiſſet, non male-
dictũ perturbatus intulit: ſed repletus ſpiritu ſan-
Act.23 cto, libera uoce prophetauit, dicens: Percutiet te
Deus paries dealbate. Et tu ſedens iudicas me ſe-
cundum legem: & cõtra legem iubes me percuti?
Hinc eſt quòd Stephanus contra uim perſequen-
tium autoritatem uocis exercere, nec moriturus
Act.7. expauit, dicens: Dura ceruice & incircumciſi cor
de & auribus: uos ſemper ſpiritui ſancto reſtiti-
23 ſtis ſicut patres ueſtri, & uos. Sed quia ſancti ui- D
ri ad uerba tantæ altitudinis zelo ueritatis, non au
tem uitio elationis exiliunt, ipſi patenter indicãt,
qui factis dictisq; alijs & quanta humilitate pol-
leant: & erga eos quos redarguũt, quanta charita-
te ſerueãt, manifeſtãt. Superbia quippe odium ge
nerat: humilitas amorẽ. Verba itaq; quæ amor ex-
aſperat, profecto ex fonte humilitatis emanant.
Quomodo ergo Stephanus proferre increpatio-
nem per elationẽ potuit: qui pro eiſdem quos in-
crepauerat, ad deteriora creſcẽtibus, ſecq; lapidan-
Act.7 tibus, flexis genibus orauit dicens: Domine, ne
ſtatuas illis hoc peccatũ? Quomodo Paulus con-
tra gentis ſuæ ſacerdotẽ ac principem aſperitatis
uerba ſuperbiens intulit: qui humilitate ſe etiã di-
2.Cor.4 ſcipulorum ſeruitio ſubſternit, dicens: Non enim

A noſmetipſos prędicamus: ſed dominũ noſtrum Ie
ſum Chriſtum: nos autem ſeruos ueſtros per Chri
ſtum? Quomodo Petrus per elationem principi-
bus reſtitit: quorũ errori compatiẽs, reatum uelut
excuſat, dicẽs: Scio quia per ignorantiam feciſtis: Act.3
ſicut & principes ueſtri? Deus autẽ qui prænun-
ciauit per os omniũ prophetarũ pati Chriſtũ ſuũ,
impleuit ſic. Quos ad uitam miſericorditer trahit,
dicens: Pœnitemini igitur & conuertimini, ut de- Actu.
leantur peccata ueſtra. Quomodo Heliſeus uide-
re Naaman ex elatione noluit: qui non ſolũ ſe con
ſpici, ſed teneri etiam à muliere permiſit? de qua
ſcriptũ eſt: Cùm ueniſſet ad uirũ Dei in montẽ, ap 4.Reg.
prehendit pedes eius: & acceſſit Giezi ut amoue
ret eam: & ait uir Dei: Dimitte eam: anima eius
B in amaritudine eſt. Quomodo Helias ſuperbo
regi increpationis uerba per tumorem intulit: qui
ante eius currũ humiliter cucurrit? ſicut ſcriptũ eſt:
Accinctiſq; lumbis currebat ante Achab. Quo- 3.Reg.
modo uir Dei Hieroboam præſentiã ex elatione
deſpexit: qui arentẽ dexteram eius ſaluti priſtinæ
protinus ex pietate reparauit? ſicut ſcriptum eſt:
Cunq; audiſſet rex ſermonẽ hominis Dei quẽ in- 3.Reg.
clamauerat cõtra altare in Bethel: extendit manũ
ſuam de altari, dicens: Apprehendite eum, & ex-
aruit manus eius. Et paulopoſt: Orauit uir Dei fa-
ciẽ domini: & reuerſa eſt manus regis ad eum: &
facta eſt ſicut prius fuerat. Quia enim ſuperbia ge-
gnere uirtutes neſcit: quãta ex humilitate prodit
C uox increpationis, oſtendit, quam ſigna comitan
tur. Quomodo Nathan contra Dauid regẽm per
uerba increpationis tumuit: qui cùm increpanda
culpa deeſſet, in terrã ſe in conſpectu eius pronus
ſtrauit? ſicut ſcriptũ eſt: Nunciauerunt regi dicen- 2.Reg.
tes: Adeſt Nathan propheta. Cũq; introiſſet ante
conſpectũ regis, adorauit eũ pronus in terra. Quo
modo Moyſes regi Ægyptio liberè reſiſtẽs, eum
deſpicere potuit: qui Deo familiariter colloquẽs,
ſequentẽ ſe Iethro cognatũ ſuũ humilis adorauit?
Cuius etiã conſilio tantam obedientiã præbuit: ut
poſt ſecreta Dei colloquia, magnũ lucrũ inde du-
ceret, quod foris ab ore hominis audiret. Et alijs
ergo ſanctorũ factis diſcimus quid de alijs penſa-
re debeamus. Sancti etenim uiri nec ex elatione
ſunt liberi, nec ex timore ſubmiſſi: ſed cùm recti-
tudo eos ad libertatẽ uocis erigit, conſideratio in-
firmitatis propriæ in humilitate cuſtodit. Culpas
quippe delinquẽtium etſi ex alto increpantes fe-
riunt, ſemetipſos tamen apud ſe ſubtilius iudican
tes, quaſi in abiectis ponunt: & quo praua in alijs
inſequuntur, eo ad reprimendos ſe atrociores re-
deunt, rurſusq; quo ſibimet meliora agentibus ne
quaquam parcunt: eo uigilantius aliena facta re-
prehendunt. Quid enim de humana potentia mi-
rari exterius poterunt, qui ſemetipſos quoq; de-
ſpiciunt, etiam cùm intimè penè iam arcem ſubli-
mitatis apprehenderunt? Idcirco ergo bene foris di
iudicant altitudinẽ terrenæ celſitudinis: quia in-
tus oculum non grauat pondus tumoris. Vnde &
beatus Iob cùm in amicis dura loquentibus terre-
nam prudentiam, uires, ſubſtantiamq; deſpiceret,

dicens

dicens: Nunquid dixi, afferte mihi, & de substantia uestra donate mihi: uel liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me? Docete me & ego tacebo: & si quid forte ignoraui, instruite me: a quid de seipso sentiat, paulo inferius manifestat, dicens: Super pupillum irruitis.] Luce itaque clarius patet quantæ se infirmitatis conspiciat, quem pupillum uocat. Sequitur:

Quòd mundus debet esse à uitijs, qui aliorum culpas arguit. Cap. XVI

QVare detraxistis sermonibus ueritatis: cùm è uobis nullus sit qui possit me arguere?] Mundus ipse esse à uitijs debet, qui curat aliena corrigere: ut terrena nõ cogitet, ut desiderijs infimis non succumbat: quatenus tanto perspicacius alijs fugiẽda uideat, quanto hęc ipse per scientiam & uitam uerius declinat: quia nequaq; purè maculam in membro considerat oculus, quẽ puluis grauat: & superiectas sordes tergere non ualet manus, quæ lutũ tenet. Quod iuxta antiquę translationis seriem, bene ad Dauid erga exteriora bella laborantem, per significationem diuina uox innuit cùm dicit: Non tu ædificabis mihi templum, quia uir sanguinum es. Dei autem templum ædificat, qui corrigendis atq; instituendis proximorum mentibus uocat: Templum quippe Dei nos sumus, qui ad ueram uitam ex eius inhabitatione construimur: Paulo attestante, qui ait: Templum Dei sanctũ est, quod estis uos. Sed uir sanguinum templũ Deo ædificare prohibet, quia qui adhuc actibus carnalibus incumbit: necesse est ut instruere spiritaliter mentes proximorũ erubescat. Bene ergo dicitur: Quare detraxistis sermonibus ueritatis, cùm è uobis nullus sit qui me possit arguere? Ac si aperte diceretur: Qua temeritate audita reprehenditis: qui percutionis meæ causas ignorantes, adhuc reprehensibilia profertis? Sequitur:

De ocioso & inordinato uerbo. Cap. XVII

ADincrepandũ tantùm eloquia cõcinnatis, & inuentũ uerba profertis.] Duo sunt genera locutionũ importuna ualde & noxia generi humano. Vnum quod curat etiam peruersa laudare: Aliud quod studet semper etiã recta corripere. Illud deorsum cum fluuio ducitur: hoc uerò contra fluenta ueritatis obseruare & alueum conat. Illud metus premit, hoc elatio erigit. Illud gratiã ex fauoribus captat: hoc irã ut ex certamine ostendat exagitat. Illud in promptu subiacet, hoc semper è diuerso tumet. Ex huius ergo qualitate beatus Iob amicos suos fuisse redarguit, cùm dicit: Ad increpandũ tantùm eloquia cõcinnatis. Sed unde usq; ad iniustæ increpationis audaciam peruenit, protinus innotuit cùm subiunxit: Et in uentũ uerba profertis. In uentũ enim uerba proferre, est ociosa dicere. Nam sæpe dum ab ociosis uerbis nequaq; lingua compescitur: ad temeritatẽ quoq; stultę increpationis effrenat. Quibusdam enim ruinæ suæ gradibus, desidiosa mens in foueæ lapsus impellitur. Nam dum ociosa uerba cauere negligimus, ad noxia peruenimus: ut prius loqui aliena libeat, & postmodũ detractionibus eorum uitã, de quibus loquit, lingua mordeat: quandoq; aũt usq; ad apertas contumelias erumpat. Hinc irarum seminant stimuli, oriuntur rixæ, accenduntq; faces odiorum, pax tota extinguitur cordiũ. Vnde bene per Salomonẽ dicitur: Qui dimittit aquam, caput est iurgiorũ. Aquam quippe dimittere, est linguã in fluxum eloquij relaxare. Quo cõtra & in bonam partẽ asserit dicens: Aqua profunda, uerba ex ore uiri. Qui ergo dimittit aquam, caput est iurgiorũ: quia qui linguã non refrenat, concordiã dissipat. Vnde ediuersò scriptũ est: Qui imponit stulto silentiũ, iras mitigat. Quia aũt multiloquio quisque seruiens, rectitudinẽ iustitiæ tenere nõ possit: testatur propheta qui ait: Vir linguosus non dirigetur super terram. Hinc Salomon iterum dicit: In multiloquio peccatum non deerit. Hinc Esaias ait: Cultus iustitię silentiũ: uidelicet indicans, quia mentis iustitia desolatur, quando ab immoderata locutione nõ parcitur. Hinc Iacobus dicit: Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum: huius uana est religio. Hinc rursum ait: Sit omnis homo uelox ad audiendum: tardus autem ad loquendum. Hinc iterum adiungit: Lingua inquietũ malum, plena ueneno mortifero. Hinc per semetipsam nos ueritas admonet dicens: Omne uerbũ ociosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationẽ in die iudicij. Ociosum quippe uerbum est, quod aut ratione iustę necessitatis: aut intentione piæ utilitatis caret. Si ergo ratio de ocioso sermone exigitur, pensandũ ualde est quæ pœna illud multiloquiũ sequatur, in quo etiã per superbię uerba peccatur. Sciendũ quoq; est, quòd ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per noxia uerba dilabuntur. Humana etenim mens, aquę more, & circumclusa ad superiora colligit, quia illud repetit unde descendit: & relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit. Quot enim superuacuis uerbis à silentij sui censura dissipatur: quasi tot riuis extra se ducitur. Vnde & redire interius ad sui cognitionem non sufficit: quia per multiloquiũ exterius sparsa, uim intimæ considerationis amittit. Totam igitur sese insidiantis hostis uulneribus detegit: quia nulla se munitione custodiæ circumcludit. Vnde scriptum est: Sicut urbs patens & absq; murorum ambitu: ita uir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Quia enim murum silentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cùm se peruerba extra semetipsam eijcit, apertã se aduersario ostendit: quam tanto ille sine labore superat, quanto & hęc eadem quæ uincitur, contra semetipsam per multiloquiũ pugnat. Sed inter hęc sciẽdum est, quia cum pauore nimio à locutione restringimur: interdum pluscq; necesse est, intra claustra silentij coarctamur: & dum linguæ uitia incautè fugimus, occultè deterioribus implicamur. Nã sæpe dum ab eloquio immoderatè compescimur, graue multiloquiũ in corde toleramus: ut eo plus cogitationes in mente ferueãt, quo illas uiolenta custodia indiscreti silẽtij angustat: & plerũq; tãto latius

Prou. 27 25 Psal. 139 Prouer. 10 Esaiæ 32 Iaco. 1 Ibidem Iaco. 3 Matth. 12 Prou. 25

Universidad de Deusto
Biblioteca

latius defluunt, quanto ſe eſſe ſecurius æſtimant, quia foris à reprehenſoribus non uidentur. Vnde mens nonnunq; in ſuperbiã attollitur, eosq; quos loquentes audit, quaſi infirmos cõſpicit. Cunq; os corporis claudit, quantũ ſe uitijs ſuperbiendo aperiat, non agnoſcit. Linguã etenim premit, cogitationẽ erigit, & cùm ſe per negligentiam minimè conſiderat: tanto apud ſe cunctos liberius, quãto
26 & ſecretius accuſat. Plerunq; autẽ nimis taciti cùm nonnulla iniuſta patiunt̃: eo in acriorem dolorẽ prodeunt, quo ea quæ ſuſtinent, nõ loquunt̃. Nam ſi illatas moleſtias lingua tranquillè diceret, à conſciẽtia dolor emanaret: uulnera enim clauſa plus cruciant: quia cùm putredo quæ intrinſecus feruet, eijcitur, ad ſalutẽ dolor aperit̃. Plerunq; nimis taciti dum quorundã mala reſpiciunt, & tamẽ in ſilentio linguam premunt: quaſi cõſpectis uulneribus uſum medicaminis ſubtrahũt: & eo mortis autores fiunt, quo uirus quod poterant eijcere loquendo, noluerunt: unde & immoderatũ ſilentium ſi culpa non eſſet, propheta non diceret: Væ
Eſaiæ 6 mihi quia tacui. Quid ergo inter hæc niſi ſtudioſè lingua ſub magni moderaminis liberatione frenã da eſt: non inſolubiliter obliganda, ne aut laxata in uitium defluat, aut reſtricta etiã ab utilitate torpeſcat? Hinc nãq; per quendam ſapientẽ dicitur:
Eccleſ. 20 Sapiens tacebit uſq; ad tempus, ut nimirũ cùm opportunum cõſiderat: poſtpoſita cenſura ſilentij, loquendo quæ congruunt, in uſum ſe utilitatis im-
Eccleſ. 3 pendat. Hinc Salomon ait: Tempus tacẽdi, & tempus loquendi. Diſcretè quippe uiciſſitudinũ penſanda ſunt tempora: ne aut cùm reſtringi lingua debet, per uerba ſe inutiliter ſoluat: aut cùm loqui utiliter poteſt, ſemetipſam pigrè reſtringat. Quod bene Pſalmiſta conſiderãs breui poſtulatione cõ-
Pſal. 140 plexus eſt, dicens: Pone domine cuſtodiam ori meo: & oſtium circumſtantiæ labijs meis. Oſtium nanq; aperitur & claudit̃. Qui ergo ori ſuo nequaquam poni obſtaculum, ſed oſtium petijt, apertè docuit quòd & per diſciplinam retineri lingua debeat, & ex neceſſitate laxari: quatenus os diſcretũ & congruo tempore uox aperiat, & rurſum congruo taciturnitas claudat. Quod quia uel amici beati Iob, uel omnes hæretici, quorum hi ſpeciem tenent, ſeruare neſciunt, in uentum uerba proferre perhibentur: quia nimirum dicta quæ diſcretionis pondus non ſolidat, aura leuitatis portat.

A infirmitatis ſe perpẽdat, inſinuat, quem pupillum uocat. Quia uerò ab amore recedere charitas etiam læſa neſcit, & ſubuerti uelle ſe queritur: & tamen amicum ſe eſſe teſtatur. Cuius uerba, ut ſæpe iam diximus, ſic eidem ſpecialiter congruunt: ut tamẽ per hæc ex prophetico ſpiritu etiam ſententia fidelis populi, ex uoce Eccleſię uniuerſalis, exprimatur: qui hæreticorum contrarietatem tolerans, & infirmum ſe per humilitatem conſpicit: & tamen à ſeruandæ dilectionis magnitudine non recedit. Sanctæ quippe Eccleſiæ populus, quia mortui patris eſt filius, pupillus non incongruè dicitur: Cuius reſurgentis uitam iam quidem perfidem ſequitur, ſed necdum per ſpeciẽ contemplatur. Super pupillum uerò hæretici irruũt: cùm hu-
B militatem fidelis populi importunis falſiſq; allegationibus affligunt. Et tamen amicus eſt quem nituntur euertere: quia fidelis Dei populus ipſos quoq; quos perſequẽtes tolerat, amando non deſinit ad ueritatem uocare. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia ſancti uiri nec ſuſtinere falſa per infirmitatem metuunt, nec læſi unquam à ueritate conticeſcunt. Vnde & ſubditur: Veruntamen quod cœpiſtis, explete. Præbete aurẽ, & uidete an mentiar.] Qui enim aduerſa perpeti non timet, dicat: Veruntamen quod cœpiſtis, explete. Qui uerò ipſis ſuis perſecutoribus ueritatis prædicamenta non ſubtrahit, adiũgat: Præbete aurẽ, & uidete an mentiar. Ac ſi apertè dicat: Nec ante illatas moleſtias trepido: nec ingratis auditoribus correptio-
C nis adiutorium abſcondo: quia & malis preſſus exerceor, & ipſis meis perſecutoribus benignè impenſus creſco. Mens quippe ſanctorũ in hoc tentationũ prælio & munita patientiæ clypeo, & gladijs amoris accincta: ad perferẽda mala ſumit fortitudinem: & ad rependenda bona exercet benignitatem: quatenus & odiorum tela potenter excipiat, & amoris iacula ualenter reddat. Nequaq; quippe ad bella armatus pergit: qui aut clypeum ſumens, gladijs non utit̃: aut utens gladijs, clypeo non munitur. Vnde & miles Dei, aduerſitatis bello deprehenſus, & ſcutum patientię debet anteferre, ne pereat: & ad prædicandum promptus amoris inferre iacula, ut uincat. Cuius armaturæ ſummam Paulus breuiter inſinuat, dicẽs: Charitas pa-
D tiens eſt, benigna eſt. Cùm uerò unum ex utroq; defuerit, charitas nõ eſt, ſi uidelicet malos aut abſque benignitate tolerans non amat: aut rurſum ſe ſe ſine patientia exhibens, negligit tolerare quos amat. Vt ergo à nobis charitas uera teneatur: neceſſe eſt quatenus & benignitati patientia, & rurſum patientię benignitas ſuffragetur: ut magnum quoddam in corde noſtro ædificium conſtruens, & benignitatis arcem patientia ſolidet: & patientiæ fundata ædificia benignitas exornet. Beatus igitur Iob promptus ad patientiam dicat: Veruntamen quod cœpiſtis, explete: benignitate prædi tus adiungat: Præbete aurẽ, & uidete an mentiar. Quia uerò ſancta Eccleſia ex magiſterio humilitatis inſtituta, recta quæ errantibus dicit, non quaſi ex autoritate præcipit, ſed ex ratione perſuadet, bene

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATVM Iob, Liber octauus ſextum continuans finaliter caput, & ſeptimum incipiens.

Quòd uerè humiles in perferendis malis patientiam, in repetendis bonis exercent benignitatem. Cap. I

PRæcedenti iam libello tractauimus quòd beatus Iob uim nobis humilitatis ſuæ innoteſcit, dicens: Super pupillũ irruitis: & ſubuertere nitimini amicum ueſtrum.] Quantę nanq;

bene nunc dicitur: Videte an mentiar. Ac si apertè dicat: Ea quæ asserо, nequaquam mihi ex autoritate credite: sed an uera sint, ex ratione pensate. Quæ & si quando dicit quod ratione comprehendi non ualet, ne de occultis humana ratio quęri debeat, rationabiliter suadet.

Quòd scientia tumida in inquisitionibus suis non ueritatem inquirat sed gloriam. Ideoq; contendunt superbi ut uincant: non ut discant. Caput II

SEd sæpe hæretici dum occasionem ratiocinationis accipiunt: ad iurgia contentionis effrenantur. Vnde & aptè mox subditur: Respondete quæso absq; contentione.] Neq; enim hæretici inquisitionibus suis ueritatem conãtur assequi, sed uictores uideri. Cumq; se foris ostendi sapientes appetunt: intus per stultitiam elationis suæ uinculis ligantur. Vnde fit ut contentionum certamina exquirãt: & de deo, qui pax nostra est, loqui pacificè nesciant: atq; ex pacis negocio rixæ inuentores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: Si quis autẽ uidetur esse contentiosus: nos talem cõsuetudinem non habemus, neq; Ecclesia dei. Rectè autem subditur: Et loquẽtes id quod iustum est, iudicate.] Is nanq; qui loquitur, dum de uerbis suis auditoris sententiam expectat: quasi eius iudicio supponitur, à quo auditur. Qui igitur in dictis suis reprobari metuit, ipse prius debet examinare quod dicit: quatenus inter cor & linguam ęquus quidam discretusq; arbiter sedeat: subtiliter pensans si recta uerba cor offerat: quæ utiliter suscipiẽs, ad auditorum iudicium lingua perducat. Beatus igitur Iob sua cõtra amicos agens: sed contra hæreticos nostra denuncians, præcipitationẽ loquentium reprehendat: atq; ad eorum mentem uerba recolat dicens: Loquentes id quod iustum est iudicate. Ac si apertè diceret: Si in eo quòd ad nos per egressum locutionis exitis, reprehẽdi nõ uultis, intus iustitiæ libram tenete: ut tanto foris quod dicitur, ex ueritatis pondere placeat, quanto hic interius trutina discretionis pensat. Et quia hi erga aliena dicta recta iudicia exerunt, qui iudicare prius propria sciunt, postquã dixit: Loquentes id quod iustum est iudicate, aptè mox subdit:

Et nõ inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec in faucibus meis stultitia personabit.] Ac si apertè diceret: *Si* subtilius uestra perpenditis, uerius aliena pensatis: & cùm rectum cœperit esse quod dicitis, iustum cognoscetis quod auditis. Nequaquam quippe mea uobis lingua stultitiã resonat, si à uestra cõscientia non procedat. Sic sancta Ecclesia studet prius assertiones hostium falsas ostendere: & tunc prædicamenta ueritatis aperire: quia cùm recta se tenere æstimant, recta quæ audiunt, contumaciter impugnant. Antè ergo necesse est ut errorem suum hęretici sentiant, ne auditæ ueritati contradicant: quia & si camporum sentes arator uomeris scissione nõ eruit: terra accepta semina in segetes non producit. Et cùm putredinem medicus uulneris apertione non ejcit: nequaquam in loco putredinis sana caro coalescit. Prius ergo peruersa destruens, dicat: Loquentes id quod iustum est iudicate, post autem recta adiungens insinuet. Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec in faucibus meis stultitia personabit. Solent autem hæretici alia apertè dicere, alia occultè sentire. Per linguam quippe aperta locutio, per fauces uerò occulta tractatio designatur. Sanctæ ergo Ecclesię nec in lingua iniquitas: nec stultitia in faucibus resonat: quia ea quæ per publicam locutionẽ prædicat, etiam per intimam fidem seruat: nec in aperto aliud docet, atq; in occultis aliud retinet: sed & quod sentit, loquendo docet: & quod loquitur, uiuendo custodit: ac de sapientiæ superne cõuiuio quicquid per linguam prædicationis emanat: hoc per fauces tacitæ expectationis degustat. Sed beatus Iob, unum scilicet membrum uniuersalis Ecclesię, sua insinuans, atq; electorũ omnium corda manifestãs, omne quod sentit aperiat: ut mentis eius rectitudinem attestatio locutionis innotescat. Sequitur:

Caput septimum beati Iob.

Militia est uita hominis super terrã: & sicut dies mercenarij dies eius. Sicut ceruus desiderat umbram: et sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses uacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi. Si dormiero, dicam: quando cõsurgam? & rursum expectabo uesperã, & replebor doloribus usq; ad tenebras. Induta est caro mea putredine & sordibus puluueris. Cutis mea aruit, & contracta est. Dies mei uelocius transierunt, quàm à texente tela succiditur: & consumpti sunt absq; ulla spe. Memento quia uentus est uita mea: & non reuertetur oculus meus ut uideat bona: nec aspiciet me uisus hominis. Oculi tui in me, & non subsistam. Sicut consumitur nubes & pertransit: sic qui descẽdit ad inferos, nõ ascẽdet, nec reuertetur ultra in domũ suam: neq; cognoscet eũ amplius locus eius. Quapropter & ego nõ parcam ori meo, loquar in tribulatiõe spiritus mei, cõfabulabor cũ amaritudine animę meę. Nũquid mare ego sum aut cetus: quia circumdedisti me carcere? Si dixero, cõsolabitur me lectulus meus: & releuabor loquẽs mecum in stratu meo: terrebis me per somnia, & per uisiones horrore concuties. Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Desperaui. Nequaquam ultra iam uiuam. Parce mihi domine: nihil enim sunt dies mei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid eſt homo quia magnificas eum: aut quid apponis erga eum cor tuum? Viſitas eum diluculo: & ſubito probas illum. Vſquequo nõ parcis mihi: nec dimittis me ut glutiam ſaliuam meam? Peccaui. Quid faciam tibi ô cuſtos hominum? Quare me poſuiſti contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi grauis? Cur non tollis peccatum meũ: & quare non aufers iniquitatẽ meam? Ecce nunc in puluere dormiam: & ſi mane me quæſieris, non ſubſiſtam.

Quòd uita hominis uitijs oppreſſa, ad cœleſte deſiderĩũ tendere non ualet: & aliquando donis ſpiritalibus prædita, ex occaſione uirtutum deterius peccat. Caput III

Militia eſt uita hominis ſuper terram.] Hoc in loco translatione ueteri nequaquã militia uita hominis nuncupatur, ſed tentatio. Sed ſi utriuſq; uerbi ſenſus aſpicitur: diuerſum quidẽ eſt quod exterius reſonat: ſed unũ eundemq; concorditer intellectum format. Quid enim niſi pugna contra malignos ſpiritus, nomine tentationis exprimitur? Et quid appellatione militiæ, niſi cõtra hoſtes exercitium deſignatur? Tentatio itaq; ipſa militia eſt: quia dum contra malignorũ ſpirituum inſidias uigilat: in bellorum procinctu proculdubio exudat. Notandum uerò quòd hæc eadem uita hominis, non tentationem habere dicitur: ſed ipſa tentatio eſſe perhibetur. Sponte quippe à ſtatu conditionis lapſa: & corruptionis ſuæ putredini ſubdita, dum ſibi ex ſemetipſa moleſtias gignit: hoc eſt iam facta quod tolerat. Quia enim ſtatum mentis inclinata deſeruit, quid in ſe niſi motum uarietatis inuenit? Vnde nunc & ſi ad ſumma appetenda ſe erigit: mutabilitatis lubricæ impulſu protinus ad ſemetipſam cadit. Vult in contemplatione ſtare, ſed non ualet. Cogitationis greſſum figere nititur, ſed infirmitatis ſuæ lapſibus eneruat. Quæ nimirũ mutabilitatis ſuæ onera quia uolens expetijt, nolens portat. Quietus homo poſſidere carnem potuit: ſi bene ab autore conditus, poſſideri uoluiſſet. Cunq; ſe erigere contra conditorem ſtuduit, in ſemetipſo protinus carnis contumelias inuenit. Sed quia cum culpa ſimul ab origine etiam pœna propagatur, inſerto infirmitatis uitio naſcimur: & quaſi nobiſcum hoſtem deducimus, quem cum labore ſuperamus. Ipſa ergo hominis uita tentatio eſt, cui ex ſemetipſa naſcitur unde perimat. Quæ etſi ſemper ex uirtute ſuccidit, quod ex infirmitate generat: ſemper tamen ex infirmitate generat, quod ex uirtute ſuccidat. Sic itaq; humana uita tentatio eſt: ut etſi iam ab iniquitatis perpetratione compeſcitur: in ipſis tamen bonis operibus modo malorum memoria: modo ſeductionis caligine: modo intentionis ſuę interruptione fuſcetur. Alius nanq; à luxuria carnem iam refrenat: ſed tamen adhuc luxuriæ phantaſmata tolerat: quia quæ uolens fecit, horum inuitus meminit: & pœnam ſuſtinet, quod uoluptatem putauit. Quia uerò ad deuictam culpam retrahi metuit: uentrem mirę abſtinentię uigore reſtringit, uultusq; ex abſtinentia palleſcit: cunq; in facie pallor aſpicitur, reuerẽda ab hominibus uita laudatur: moxq; inanis gloria ad abſtinentis animum cum uerbis fauoris uenit, quam concuſſa mens dum ſubijcere non ualet, eum per quem uenerat, tergere à facie pallorẽ quærit: ſicq; fit ut infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abſtinẽtiæ fugiens, iterũ per alimenta ſubdi luxuriæ metuat: aut impulſum luxuriæ per abſtinẽtiam ſuperans, pallorem ſuum inani gloriæ militare pertimeſcat. Alius lapſum ſuperbiæ ſuperans: toto iam deſiderio ſtatum humilitatis apprehendit: cunq; superbientes quoſdam uſq; ad oppreſſionem innocentium erumpere conſpicit: zeli excitatione ſuccenſus, poſtponere aliquatenus cogitur quod decreuit, uim rectitudinis exerit: prauisq; non manſuetudine, ſed autoritate contradicit. Vnde plerunq; fit, ut aut humilitatis ſtudio zelum rectitudinis deſerat: aut rurſum zelo rectitudinis turbet humilitatis ſtudium, quod tenebat. Cunq; ſeruari ſimul & zeli autoritas & propoſitionis humilitas non poſſit: ſibimetipſi homo ex perturbatione incognitus reddit: ita ut uehemẽter ambigat, ne apud ſeductum animum, aut ſuperbia ſe autoritatem zeli inſinuet: aut torpor pauidus humilitatem fingat. Alius quanta ſit fallacię culpa cõſiderans, munire ſe arce ueritatis decernit: ut ex ore eius iam falſus ſermo non prodeat, ſeſeq; funditùs à mendacij tranſgreſſione diſiungat. Sed fit plerunq; ut cũ uerum dicitur, uita proximi grauetur: cunq; ingerere alteri læſionem metuit, ad hoc quod dudum preſſerat fallaciæ uitium, quaſi ex ſtudio pietatis redit: ſicq; fit ut etſi malitia mentem non teneat, in ea tamen ueritatis radium umbra mendacij obſcuret. Vnde & ſæpe quia percontatus quiſq; conticeſcere non ualet: aut falſum dicens ſuam mentem trucidat: aut uera loquens proximi uitã grauat. Alius amore conditoris excitatus, à terrenis cogitationibus mentem curat aſſidua oratione ſuſpendere: atq; hanc in ſecreta quietis intimę ſecuritate collocare: ſed in ipſo ſuæ orationis aſcenſu, dum eleuari ab infimis nititur, infimorum phantaſmate reuerberatur: atq; ad intuendã lucẽ mentis oculus tenditur, ſed ex corporeo uſu, ſurgentibus terrenarũ rerum imaginibus obſcuratur. Vnde fit plerunq; ut intendentis animus ipſa ſua infirmitate fatigatus, aut orationem deſerens, deſidia torpeat: aut ſi diu in oratione permanſerit, ante oculos eius obortarũ imaginũ caligo denſeſcat.

Bene ergo dicitur: Tentatio eſt uita hominis ſuper terram: quando ibi quoq; reatum deſcẽſionis inuenit, ubi ſe profectum comprehendere aſcenſionis putauit: & inde mens cõfunditur, unde ſurgere à confuſione nitebatur: ut per hoc ad ſemetipſam diuerberata redeat, per quod ſemetipſam iam collecta & coadunata tranſibat. Iſte ab eruditione diuinę legis alienus, ignorantia ſua deprimitur, ne quid obtinẽdæ ſalutis operetur. Ille diuinæ

legis

legis scientia præditus, dum sibi præ cæteris gaudet intellectum supperetere, quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in se munera dissipat: & inde in Dei iudicio cęteris deterior exhibetur, unde clarior cæteris ad tempus ostenditur. Hunc quia uirtutū dona non subleuant, etiam uiam simplicem rectitudinis declinat: & uelut extraneum se à cœlesti munere deputans, eo quasi securius praua agit, quo superni doni sublimia munera non percepit. Illum prophetiæ spiritus replet, ad præscientiam subleuat: eicę uentura quæcę quasi iam pręsentia ostendit. Sed dum sæpe & in multis super semetipsum tollitur, ut futura ueraciter contempletur: mens in sui cõfidentiam deducta, eum qui haberi semper non potest, semper sibi adesse prophetiæ spiritū æstimat: cunctę omne quod sen
B serit, prophetiam putat, quia sibi hāc & cùm non habet tribuit, & inquantum habere potuit, amittit. Sicę fit ut inde post aliorum merita tristis redeat: unde æstimationem omnium lętus præibat. Tentatio est ergo uita hominis super terram: quę aut aliena à uirtutibus ad cœleste præmium surgere non ualet, aut ditata donis spiritalib. aliquan
6 do deterius ex occasione uirtutum ruit. Quia autem paulo superius hoc esse tentationē quod militiam diximus: sciendum summopere est, quòd quiddā nobis appellatione militię amplius quàm nomine tētationis innuitur. Hoc nancę nostro intellectui expressione militię augetur, quod nimirum per militiam ad finē quotidie tenditur, cunctę
C per ordinem militię locus crescit, tota simul hominum militia deficit. Militia ergo est uita hominis super terram: quia sicut et superius diximus, unusquisqę dum quotidie ad uitæ terminum per temporum augmentum tendit, augendo uitam uiuere desinit. Dies quippe expectātur ut ueniant: sed cùm ad augmētum uitę ueniunt: iam ab augmento uitæ subtrahuntur: quia & itinerantis gressus dum in anteriora proficit, quod restat iter decrescit. Vita ergo nostra militia est: quæ quo ad augmētum ducitur, eo ut non sit finitur. Bene igitur dicitur: Militia est uita hominis super terram: quia dum per spacia temporum crescere appetit, ad eorum spatium quod perdendo colligit, crescendo pertransit. Vnde & aptè quoqę ipse militiæ cursus
D exprimitur, cùm protinus subinfertur: Et sicut dies mercenarij dies eius.] Dies suos mercenarius euolui citius exoptat: ut ad laboris sui præmium sine tarditate perueniat. Dies itaqę hominis uera & æterna sapientis, rectè mercenarij diebus comparantur: quia præsentē uitam, uiam non patriam, militiam non palmam deputat: & eo se abesse longius à pręmio conspicit, quo tardius ad finem uenit. Considerandum quoqę est quòd mercenarius in alienis laboribus exudat: sed tamē sibi præmium proprium præparat. Voce autē redem-
Ioan.18 ptoris nostri dicitur. Regnū meum non est de hoc mundo. Omnes ergo qui spe cœlestium præditi, exercitio uitę præsentis atterimur: in alieno laboramus. Nā sæpe & reprobis seruire cogimur: munda, quæ mundi sunt reddere coarctamur: & alie-
A no quidē labore fatigamur, sed tamen præmia nostra percipimus: & per hoc peruenimus ad propria, quòd purè ministramus aliena. Quo contrà quibusdā ueritas dicit: Si in alieno fideles non fuistis: quod uestrum est, quis credet uobis? Luc.16 7 Sciendum quoqę est quòd mercenarius sollicitè curat inspicere: ne unquam dies uacuus labatur ab opere: & expectatus finis temporis, ne inanis ueniat ad remunerationem. In laboris nancę studio conspicit: quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cùm opus crescit: præmij fiducia proficit, cùm uerò opus torpuerit, spes à remuneratione laxescit. Vnde & electus quisqę uitā suam quasi mercenarij dies pensans: tanto fidentius spe tendit ad pręmium, quanto nunc robustius perdurat
B ad laboris incrementum. Qui sit decursus præsentis temporis pensat: dies cum operibus numerat, ne à labore uacua transeant uitę momenta, formidat. Aduersis gaudet, passione reficitur, mœrore refouetur: quia subsequentis uitæ præmijs tanto se remunerari largius conspicit, quanto pro amore illius quotidianis se mortibus uerius impendit. Hinc nancę est quòd ciues supernæ patriæ, conditori eius, Psalmistæ uocibus dicūt: Propter te mor Psal.43 tificamur tota die. Hinc Paulus ait: Quotidie mo 1.Cor.15 rior propter gloriam uestrā fratres. Hinc iterū dicit: Ob quam causam hæc patior, sed non confun 2.Tim.1 dor: scio enim cui credidi, & certus sum: quia potens est depositum meum seruare in illum diem.
C Sancti igitur uiri quot labores nunc ueritati commendantes exhibent, tot iam remunerationis suę pignora, intra spei cubiculum clausa tenent. Sed grauius nunc sentitur æstus in opere: ut quandoque refrigerium percipiatur ex quiete. Vnde & aptè mox subditur:

Quòd sancti uiri ex conscientia bonæ uitæ, fidenter expectant præmium retributionis æternæ. Cap. IIII

SIcut seruus desiderat umbram: & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses uacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi.] Vmbram quippe seruo desiderare: est post tentationis æstum, sudoremcę operis, æterni refrigerij requiē quærere. Hanc nancę umbram seruus ille desiderauerat, qui dicebat: Sitiuit Psal.41
D anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciē dei? Et rursum: Heu Psal.119 me, quia incolatus meus prolōgatus est. Qui quasi à labore agri æstum fugiens: atqę ad obtinēdam requiem refrigerij, tegmen quærens, iterum dicit: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usqę Psal.41 ad domum Dei. Hanc umbram comprehendere Paulus anhelabat: desiderium habens dissolui, & Philip.1 cum Christo esse. Ad hanc umbram ex desiderij iam perfectione peruenerant qui dicebant: Nos Matt.20 qui portauimus pondus diei & æstus. Bene autē qui desiderare umbram dicitur, seruus uocatur: quia electus quisqę quousqę infirmitatis conditione constringitur: sub dominantis corruptionis iugo quasi sub æstus anxietate retinetur. Qui nimirum cùm à corruptione exutus fuerit: tūc sibimet ipsi liber & tranquillus innotescit. Vnde & rectē

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom.8 etiam per Paulum dicitur: Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Electos enim nūc pœna corruptionis aggrauat: sed tunc incorruptionis gloria exaltat: & quantū ad præsentis necessitatis pondera, nunc in Dei filijs de libertate nihil ostenditur: tantum uerò ad subsequentis libertatis gloriam, tunc in Dei famulis de seruitute nihil apparebit. Creatura ergo seruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta, in filiorū Dei gloriam uertitē: quia unita deo per spiritū, quasi hoc ipsum quod creatura est, transisse ac subegisse declaratur. Sed quia adhuc umbrā desiderat, seruus est: quia quousq; æstum tentationū tolerat, iugum miserę conditionis portat: Vbi aptè subditur:

Quòd spes remunerationis, alleuiet pondus laboris. Cap. V

ET sicut mercenarius præstolatur finem operis sui.] Mercenarius etenim cùm facienda opera conspicit: mentem protinus ex longinquitate & pondere laboris addicit, cùm uerò lassescē tem animum, ad cōsiderandum operis præmium reuocat, uigorem mox animi ad exercitium laboris reformat: & quod graue perpendit ex opere, leue exstimat ex remuneratione. Sic electi quique dum mundi huius aduersa patiuntur: cùm inhonestates, cōtumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerāt, esse grauia quibus exercentur pensant: sed cùm mentis oculum ad æternæ patrię considerationem tendunt: ex comparatione præmij, q̄ sit leue quod patiuntur, inueniunt. Quod enim ualde esse importabile ex dolore ostenditur: consi-
2.Cor.11 deratione prouida ex remuneratione leuigat. Hinc est quòd Paulus semper seipso robustior contra aduersa erigitur: quia nimirū finem sui operis sicut mercenarius præstolatur. Graue nanq; quod sustinet æstimat: sed leue hoc per præmij considerationem pensat. Ipse quippe q̄ sit graue quod patitur indicat: qui in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter se fuisse testatur: qui à Iudæis quinquies quadragenas una minus accepit: qui ter uirgis cæsus, semel lapidatus est: ter naufragium passus, nocte & die in profundo maris fuit: qui pericula fluminū, latronum, ex genere, ex gentibus, in ciuitate, in solitudine, in mari, in falsis fratrib. pertulit: quia in labore et ærumna & ieiunijs multis, in fame & siti, in frigore et nuditate laborauit, qui foris pugnas, intus timores sustinuit: qui ultra uires grauatum se asserit
2.Cor.1 dicens: Supra modum grauati sumus supra uirtutem: ita ut tæderet nos etiam uiuere. Sed quomodo remunerationis linteo sudores tāti laboris tergat, ipse denunciat dicens:
Rom.8 Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Finē itaq; operis quasi mercenarius prestolatur, qui dum profectum remunerationis considerat, uile æstimat quod penè deficiens laborat. Aptè autem subditur: Sic & ego habui mēses uacuos: & noctes laboriosas enumerauī mihi.] Electi quippe conditori rerum seruiunt: & sępe rerum inopia coangustantur, per amo

A rem deo inhærent: & tamen uitæ præsentis subsidijs egent. Qui igitur per actiones suas præsentia non quærunt, à mundi cōpendijs menses uacuos ducunt. Noctes quoq; laboriosas tolerāt: quia aduersitatū tenebras non solū usq; ad inopiā: sed sæpe ad corporis usq; cruciatū portant. Despectum nanq; egestatēq; perpeti, laboriosum bonis mentibus non est, sed cum usq; ad afflictionē carnis aduersitas uertitur, labor proculdubio ex dolore sentitur. Potest etiam non incōuenienter intel- B
ligi, q̄ sanctus quisq; menses uacuos sicut mercenarius ducit, quia laborē iam sustinet, sed præmiū necdum tenet: hoc tolerat, illud expectat. Noctes uerò laboriosas enumerat: quia aduersitates sibi præsentis temporis sese in uirtutibus exercendo
B coacernat. Nam si proficere in mēte non appetit: minus fortasse aspera, quę mundi sunt, sentit. Quę tamen sententia si ad uocem sanctæ Ecclesiæ ducitur: intellectus eius paulo subtilius indagatur. Ipsa quippe uacuos menses habet: quę in infirmis suis membris terrenas actiones absq; uitę prędio fluentes sustinet. Ipsa noctes laboriosas enumerat: quæ in membris fortibus multiplices tribulationes portat. In hac etenim uita quædam laboriosa sunt, quędam uacua, quædam uerò uacua simul & laboriosa. Amore quippe conditoris, prędentis uitę tribulationibus exerceri, laboriosum quidem est, sed uacuū non est. Amore autē seculi uoluptatibus solui: uacuū quidē est, sed non laboriosum.
C Amore uerò eiusdem seculi aduersa aliqua patitur et uacuū simul est & laboriosum: quia ex aduersitate mens afficitur: & remunerationis præmio non repletur. In his itaq; sancta Ecclesia qui in ea iam positi, adhuc uoluptatibus defluūt: & proinde fructu boni operis non ditantur, menses uacuos ducit: quia uitæ tempora sine retributionis munere expendit. In his uerò qui æternis desiderijs dediti, mundi huius aduersa patiuntur, laboriosas noctes enumerat: quia tribulationū tenebras quasi in caligine uitæ præsentis portat. In his autem qui & transeuntē mundū diligunt: & tamen eius contrarietate fatigantur: simul menses uacuos & noctes laboriosas tolerat: quia eorū uitā & retributio subsequens nulla remunerat: & præsens tribulatio an-
D gustat. Rectè autē nequaq̄ dies, sed in eis menses uacuos habere se perhibet. Mensiū quippe nomine, dierū collectio & summa signatur. Per diem ergo unaquæq; actio exprimi potuit: per menses autem, actionū finis innuitur. Et sæpe cū in hoc mundo aliquid agimus: intenta spei alacritate suspensi, hoc ipsum quod agimus, uacuū non putamus: sed postq̄ ad actionū terminū peruenimus, nō obtinētes quod appetimus, laborasse nos in uacuum dolemus. Non solū igitur dies, sed & menses uacuos ducimus: cū nos in terrenis actibus sine fructu laborasse, non ex actionum principio, sed fine pensamus. Cùm enim labores nostros aduersitas sequitur, quasi uitæ nostræ uacui menses arguuntur: quia ex cōpletione actionū agnoscitur q̄ frustra in actionibus sudabatur. Sed quia in sacro eloquio nonnunq̄ nox pro ignorātia ponitur: Paulo

attestante

attestante, qui uentura uita scientibus discipulis di-
1.Thess.5 cit: Omnes uos filij lucis estis, & filij diei, non su-
mus noctis neq; tenebrarum: quibus præmisit: Vos
autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa
tanquam fur comprehendat: potest hoc in loco ex eorum
persona, uox sanctæ Ecclesiæ accipi: qui post igno
rantiæ suæ caliginem, ad amorem rectitudinis redeunt:
& ueritatis radijs illustrati, fletibus diluunt quod
errauerunt. Illuminatus etenim quisq; respicit, q̃
turpe fuerit, quod pro præsentis uitæ amore labo-
9 rauit. In eis ergo sancta Ecclesia in quibus ad ui
tam reuertitur, laborem suum æstuanti seruo, & desi-
deranti finem mercenario comparat, dicens: Sicut
seruus desiderat umbram: & sicut mercenarius præ-
stolatur finem operis sui: sic & ego habui menses
uacuos, & noctes laboriosas enumerauí mihi.] In
comparatione etenim duo sunt quæ præmisit: in ex-
pressione etiã fatigationis duo protinus subdidit.
Ad æstuantem quippe meses uacuos reddidit: quia
quo magis æternum refrigerium quæritur: eo magis
conspicitur q̃ uacuè pro uita ista laboratur. Ad præ
stolantem uerò laboriosas noctes subintulit: quia
quo magis ex termino operis præmium quod asse-
quamur inspicimus: eo magis ingemiscimus diu
nos nescisse quod quæreremus. Vnde & ipsa pœ-
nitentis cura uigilanter exprimitur: ut laboriosas
noctes enumerasse diceretur: quia quanto uerius
ad deum reuertimur, tanto subtilius labores quos
per ignorantiã in hoc mundo pertulimus, dolen-
do pensamus. Nã quo unicuiq; plus dulce fit quod
de æternis desiderat: eo magis ei graue ostenditur:
quod pro præsentium amore tolerat. Si uerò ad so-
lam historiam sequentia uerba pensantur: per hæc
proculdubio animus dolentis exprimitur: quali-
ter per diuersos motus desideria mœstitia impel-
lente uariat. Nam subditur: Si dormiero, dicam,
quando consurgam? Et rursum expectabo uespe
ram.] In nocte quippe dies quæritur: in die uespe
ra desiderat: quia nimirum dolor non permittit pla
cere quæ adsunt. Cũq; mentem per experimentum præ
sentium afficit: semper hanc, quasi consolante deside
rio, ad alia per expectationem tendit. Sed quia & af-
flicta mens per appetitum ducit: & tamen dolor eius
etiã seductus desiderijs non finit, rectè subiungit:
Replebor doloribus usq; ad tenebras.] Causa aut
eiusdem doloris exprimit, cũ protinus subinfertur:

Quòd uita carnalium, & cogitationum puluere, & operum putredine inquinatur. Cap. VI

INduta est caro mea putredine, & sordibus pul
ueris. Cutis mea aruit, & contracta est.] Sed hæc
subtilius congruentiusq; differimus: si ad præmissæ
expositionis ordinem redeamus. Somno nanq; tor
por otij, surrectione autem exercitatio actionis ex-
primitur. Vesperæ quoq; nomine, quia somno con
gruit, rursus otij desiderium figurat. Sancta uerò Ec
clesia quousq; uitã corruptionis ducit: flere muta-
bilitatis suæ damna non desinit. Ad hoc nanq; ho
mo conditus fuerat: ut stante mente, in arce se con
templationis erigeret: & nulla hunc corruptio à
conditoris sui amore declinaret. Sed in eo q̃ ab in-
genita stanti soliditate uoluntatis pedem ad culpam
A mouit: à dilectione conditoris in semetipso proti
nus cecidit. Amorem uerò dei, uerã scilicet stationis
arcem deserens: nec in se consistere potuit: quia lu-
bricæ mutabilitatis impulsu, infra se per corruptio
nem proruens: etiã à semetipso discessit. Qui nunc
quia conditionis suæ soliditate non figitur, alternan
tis semper desiderij motu uariatur: ut & quietus
actionem desideret, & occupatus ad otium anhelet.
Quia enim fixa mens stare cum potuit noluit: stare
iam non ualet, etiã cum uult. Conditoris quippe sui
contemplationem deserens: salutis suæ fortitudinem
perdidit: & quolibet posita, semper ægra alium locum
quærit. Varietatem ergo humanæ mentis exprimens
dicat: Si dormiero, dicã, quando consurgã? Et rur-
sum expectabo uesperã. Ac si apertè diceret: Ni-
B hil perceptum menti sufficit: quia ipsum qui uerè
sufficere potuit, amisit. In somno nanq; surrectio-
nem desidero, in surrectione uesperã expecto: quia
& quietus exercitium actionis appeto, & exercita-
tus otium quietis quæro. Quod tamen intelligi & ali
ter potest. Dormire nanq;, est in peccatis iacere. 10
Si enim somni appellatione culpa designata non
esset, nequaq; Paulus discipulis diceret: Euigilate 1.Cor.15
iusti, & nolite peccare. Vnde & auditorem suum ad-
monet dicens: Surge qui dormis, & exurge à mor Ephes.5
tuis: & illuminabit te Christus. Et rursum: Hora Rom.13
est iam nos de somno surgere. Vnde & Salomon
peccantem increpat dicens: Vsquequo piger dor- Prou.24
mis? Electus igitur quisq; cum peccati somno premit,
ad iustitiæ uigilias exurgere conatur: sed sæpe cùm
C surrexerit, ipsa se extolli uirtutum magnitudine sen
tit. Vnde & tentari se præsentis uitæ aduersitatibus
post uirtutes desiderat: ne peius ex uirtutum confi-
dentia cadat. Si enim seruari se melius per tentatio-
nem non cognosceret, nequaq; Psalmista diceret:
Proba me domine, & tenta me. Bene ergo nunc di- Psal.25
citur: Si dormiero, dicã, quãdo consurgã? et rursum
expectabo uesperam: quia & in peccati somno, lu
men iustitiæ quæritur: & cum uirtutum prospera men
tem eleuat, adiutrix aduersitas desiderat: ut profe
cto animus cum uirtutum suarum gaudio plus q̃ debet
attollitur: per contrarietatem præsentis uitæ ædito mœ
rore solidetur. Vnde & nequaq;: Formidabo ue-
sperã, dicit, sed expectabo. Expectamus etenim
prospera: formidamus aduersa. Vir igitur sanctus
D uesperã expectat, quia cum exerceri hunc tribulatio-
ne necesse est, ipsa ei fit aduersitas prospera. Po-
test uesperæ nomine, etiã peccati tentatio designa
ri: quæ sæpe tanto acrius mentem lacessit, quanto et
eandem mentem spiritus ad superna altius euehit.
Nequaq; enim sic in uita per exercitationem iusti-
tiæ, peccatum deseritur: ut in eadem iustitia incõcusse
maneat: quia etsi iam à cordis habitaculo culpam
rectitudo eliminat: ipsa tamen culpa quæ repellit,
cogitationis nostræ foribus astans, ut sibi aperiat,
pulsat. Quod Moyses quoq; spiritaliter innuit, cum
facta corporaliter temporum momenta narrauit, di
cens: Facta est lux, atq; paulo post subijciens: Factum Gen.1
est uespere. Creator quippe omnium, humanæ cul-
pæ præscius, tunc expressit in tempore, quod nunc
uersatur in mente. Lux quippe ad uesperum ducit quia

nimirũ lucẽ rectitudinis,umbra ſequitur tentatio nis.Sed quia electorũ lux tentatione nõ extinguitur:nequaq; nox,ſed ueſpera facta perhibet:quia nimirũ ſæpe tentatio in corde electorũ lumen iuſtitiæ abſcondit,ſed non interimit: & quaſi ad pallorem trepidationis pertrahit,ſed funditus nõ extinguit.Electi ergo poſt ſomnũ ſurrectionẽ appetunt:poſt ſurrectionẽ ueſperã præſtolantur: quia & de peccato ad iuſtitiæ lumẽ euigilant:& in ipſo iuſtitiæ lumine poſiti,ſemper ſe contra illecebras tentationũ parant,quas nimirũ non timẽt,ſed expectant: quia utilitati ſuæ rectitudinis, etiã tenta menta proficere non ignorant. Quantalibet autẽ contra corrupti onẽ ſuã uirtute cõtenderint:habere integrã ſalutẽ nequeunt,quouſq; dies præſentis uitæ finiatur. Vnde & ſubditur: Et replebor doloribus uſq; ad tenebras.] Modo nanq; aduerſa irruũt: modo ipſa quoq; proſpera callida hilaritate blandiũtur. Modo ſurgentia uitia bellũ carnis excitãt:modo deuicta animũ ad elationẽ uocãt. Bonorũ igitur uita uſq; ad tenebras doloribus repletur:quia quouſq; tempus corruptionis agitur, interna externaq; afflictione cõcutitur:& ſalutis ſecuritatẽ non inuenit, niſi cũ diẽ funditus tentationis relinquit. Vnde bene & hæc eadẽ dolorũ cauſa protinus ſubinfertur, cùm dicitur. Induta eſt caro mea putredine, & ſordibus pulueris.] Vt enim paulo ſuperius diximus:ſoliditatẽ ingenitam uoluntariè homo deſeruit, & ſeſe in corruptionis uoraginẽ merſit,unde nunc uel per immũda opera labitur: uel per cogitationes illicitas fœdatur. Vt enim ita dixerim: culpæ ſuæ pœnaliter ſubdita,ipſa iam natura noſtra facta eſt extra naturã: & remiſſa uſq; ad peruerſa opera ducitur:reſtricta autem peruerſorũ operũ importuna cogitatione fuſcatur.Per expletionẽ ergo actionis illicitæ,carnẽ putredo afficit:per leuitatẽ uerò cogitationis improbæ,quaſi ante oculos puluis ſurgit.Cõſentiendo uitijs putredine atterimur:uitiorũ uerò imagines in corde tolerando, ſordibus pulueris fœdamur.Ait ergo: Induta eſt caro mea putredine, & ſordibus pulueris.] Ac ſi aperte diceret: Carnalẽ uitã quã patior,aut tabes lubricę operationis polluit,aut ex uitiorũ memoria caligo miſerę cogitationis premit. Quod tamẽ ſi ex uoce Eccleſię uniuerſalis accipimus,aliquando hanc proculdubio carnis putredine, aliquando aũt grauari ſordibus pulueris inuenimus. Multi quippe in ea ſunt, qui dum amori carnis inſeruiunt,fœtore luxurię compatreſcũt.Et ſunt nonnulli qui à uoluptate quidẽ carnis abſtinẽt:ſed tamẽ tota mente in terrenis actibus iacent. Dicat ergo ſancta Eccleſia unius membri ſui uocibus: dicat quid de utroq; genere hominũ tolerat:Induta eſt caro mea putredine,& ſordibus pulueris:ac ſi aperte inſinuet dicẽs:Sunt pleriq; qui mihi per fidẽ membra ſunt, ſed tamẽ ſana uel munda per actionẽ non ſunt:quia aut uicti deſiderijs turpibus ad corruptionis putredinẽ defluunt:aut terrenis actibus dediti,puluere terrenę cupiditatis conſpergunt. In illis enim quod lubricos tolero, carnẽ uidelicet putreſcentẽ gemo: in iſtis aũt quos terrena quęrentes patior,quid aliud q; fœdata puluere mẽbra portor? Vnde & aptè ſimul de utriſq; ſubiũgit: Cutis mea aruit,& cõtracta eſt.] In ſanctæ quippe Eccleſię corpore hi qui ſolis exterioribus curis inſeruiũt, cõgruè cutis uocantur.Quę nimirũ cutis areſcendo attrahit,quia mentes carnaliũ dum præſentia diligunt,& quaſi iuxtà poſita cõcupiſcunt, ad futura tendi per longanimitatẽ nolũt. Qui dum internæ ſpei pinguedinẽ negligũt,ut attrahant areſiũt:quia ſi eorũ corda deſperatio nõ ſiccaret:nequaq; æſtus hæc puſillanimitatis attraheret.Hãc nanq; attractionẽ Pſalmiſta formidauerat,cũ ſiccitatẽ mentis metuẽs dicebat:Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.Adeps quippe pinguedinis animã replet:cũ hãc cõtra præſentiũ deſideriorũ æſtũ ſupernę ſpei infuſio refouet.Cutis ergo areſcẽs attrahit,cõ correbus exterioribus deditũ,atq; ex deſperatiõe ſiccatũ,in autoris ſui amorẽ non tendit, ſed in ſemet ipſo, ut ita dixerim, rugoſa cogitatione replicat. Penſandũ uerò eſt q; carnales mentes idcirco præſentia diligunt:quia uita carnis quàm fugitiua ſit, minimè perpendunt. Nam ſi uelocitatẽ tranſitus eius aſpicerẽt: hanc etiam proſperantem minimè amarent.Sancta autẽ Eccleſia in electis ſuis quotidie quantus ſit rebus exterioribus curſus cõſpicit:& idcirco in intimis pedem ſollicitæ intentionis figit. Vnde & aptè ſubditur:

Quod uita carnalis non incongruè telæ comparatur,quæ cũ conſummata fuerit,cõplicata ſuccidit. Cap. VII

Dles mei uelocius tranſierunt,q; à texente tela ſuccidit.] Cõgrua ualde ſimilitudine tempus carnis,telæ comparatur:quia ſicut tela filis,ſic uita mortalis dieb. ſingulis proficit:ſed quo ad augmentũ proficit,eo ad inciſionẽ tendit:quia ſicut & ſuperius diximus,cùm tempora percepta prętereunt,uentura breuiant:& de uniuerſo uitæ ſpatio eo fiũt pauciora quæ ueniunt, quo multa ſunt quæ tranſierunt. Tela quippe infra ſupraq; ligata, duobus lignis innectit ut texat: ſed quo inferius texta inuoluit,eo ſuperius texẽda deplicat: & unde ſe ad augmẽtũ multiplicat,inde fit minus quod reſtat.Sic nimirũ uitæ noſtræ tempora & trãſacta quaſi inferius inuoluimus, & uentura à ſuperiori deplicamus:qa quo plus fiũt prętcrita,minus eſſe incipiũt futura. Sed quia nec tela ad expreſſionẽ noſtri tẽporis ſufficit, nã eius quoq; feſtinationẽ, uitæ noſtræ uelocitas trãſit,rectè nunc dicit:Dies mei uelocius trãſierũt, q; à texẽte tela ſuccidit.Tela quippe tarditatẽ profectus habet: uita aũt præſens morã defectus nõ habet.In illa quoq; cũ labor ãtis manus figit,aduẽtus terminus elõgat, in iſta uerò quia tẽpus ſemper deſinẽs indeſinẽter cõſumimus:ad finẽ noſtri itineris etiã quieſcendo peruenimus:& per curſum noſtri trãſitus, etiã dormientes imus. Electi igit quia preſentis uitę momẽta decurrere ſub feſtinatione cõſpiciunt:nequaq; in hoc tantæ mobilitatis itinere, cordis intẽtione figũt. Vnde & aptè protinus ſubdit: Et cõſumpti ſunt abſq; ulla ſpe.] Reproborũ mẽs erga dies uitę præſentis tãto amore cõſtringit:ut ſic ſemper hic

appetant

Universidad de Deusto

appetant uiuere: quatenus ſi ualeant, uiuendi cur ſum deſiderāt nunq̄ finire. Cogitare quippe uentura deſpiciunt, ſpem totam in rebus tranſeūtibus ponunt: habere nulla niſi quæ prætereunt concupiſcunt. Cunq̄ nimis tranſeuntia cogitāt, & manſura nullatenus ſperant: ſic cæcitate inſenſibili cordis oculus claudit, ut ęternę luci nullatenus intendatur. Vnde fit ut ſæpe iam corpus moleſtia quatiat, & uicina mors uirtutē uitalis ſpiritus incidat: nec tamen curare quæ mundi ſunt deſināt. Iamq̄ eos ultor ad iudicium pertrahit, & tamē ipſi ordinatione ſollicita rebus tranſeuntibus occupati, nihil aliud cogitant, niſi in hoc mundo adhuc qualiter uiuant. Relinquendo omnia quaſi poſſidēdo diſponunt: quia ſpes uiuendi non frangitur, etiam cùm uita terminatur. Iam ad iudicium trahuntur per ſententiā: & tamen adhuc habendis rebus inhærent per curam. Dura enim mente abeſſe mors longè creditur, etiam cùm ſentit. Sicq̄ à carne anima ſoluitur, ut erga preſentia immoderato amore ſe retinens, cùm ad æternum ſupplicium ducitur, hoc ipſum quoq̄ neſciat quò ducatur: & deſerens quæ amare cum termino noluit, repentè ſine termino inuenit, quæ nunquam præuidit. At contrà electorū mens ad æternitatis intentionē tenditur, etiam cùm preſens eam feliciter uita comitat. Magna carnis ſalute utitur: nec tamē eius fiducia animus retardatur. Nullus adhuc mortis articulus erumpit, & quaſi præſentem hanc quotidie conſpicit. Quia enim uita indeſinēter labit, ſpes ei uiuendi funditus amputatur. Bene ergo de diebus prætereuntibus dicitur: Cōſumpti ſunt abſq̄ ulla ſpe. Ac ſi apertè diceretur: Mentis fiduciam in preſenti uita nō poſui: quia omne quod præterit, calcando deſpreui. Vnde & mox aptè ſubditur:

Quòd ad exhibenda recta opera, exuta carne anima nō recurrat: & quòd Deus poſt mortē nō liberat, quos ante mortem gratia ad ueniam non reformat. Cap. VIII

MEmento quia uentus eſt uita mea.] Hi etenim uitam carnis quaſi permanentem diligunt, qui quanta ſit uitæ ſequētis æternitas nō attendūt: cunq̄ ſoliditatē perennitatis nō conſiderant, exilium patriā, tenebras lumē, curſum ſtationem putāt: quia qui maiora neſciunt, iudicare de minimis nequaq̄ poſſunt. ordo quippe iudicij exigit, ut quod examinare nitimur, tranſcēdamus. Si enim præeſſe rebus omnibus animus nō ualet, ne quaq̄ de his certa à quibus uincitur uidet. Idcirco itaq̄ mēs reproba preſentis uitæ curſum ęſtimare nō ſufficit, quia admiratiōi illius ex amore ſuccūbit. Sācti aūt uiri qui ad ęterna cor eleuāt, q̄ breue ſit quod fine claudit penſant, & eorū ſenſibus uile ſcit quod preterit: quo intellectu radiante interlucet quod acceptū nunq̄ recedit. Cunq̄ infinitatē perennitatis aſpiciunt, nequaq̄ iā pro magno deſiderāt quicquid finis anguſtat. Sed ſubleuata mēs extra temporum terminos ducitur, etiam cum carne in tempore tenetur: & tanto altius finienda deſpicit, quanto uerius infinita cognoſcit. Sed hęc ipſa humanæ breuitatis cōſideratio, autori noſtro magnæ uirtutis oblatio eſt. Vnde & rectū nūc cū deprecatione immolatio eiuſdē uirtutis offertur, cùm dicit: Memento quia uentus eſt uita mea.] Ac ſi apertè diceret: Tranſeuntem uelociter beni gnus reſpice: quia tanto à te uideri miſericordius debeo, quāto ipſe à cōſideratione breuitatis meæ oculos nō auerto. Sed quia dum tempus uitę preſentis abſcinditur, ad operationem promerendæ ueniæ ulterius nō reditur, rectè ſubiungitur: Nec reuertet oculus meus ut uideat bona.] Ad uidenda bona extincti oculus non reuertit: quia ad exhibenda recta opera exuta carne anima nō recurrit. Hinc eſt q̄ diues quem inferni flamma cruciabat, quia ſemetipſum reparare operādo nō poſſe agnouerat: nequaq̄ iam ſibi, ſed relictis fratribus prodeſſe ſatagebat, dicēs: Rogo te pater Abrahā ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinq̄ fratres, ut teſtetē illis, ne & ipſi ueniāt in locum hunc tormentorū. Solet nanq̄ mœſtum animum ſpes uel falſa fouere. Sed ut pœnā ſuā reprobi grauius ſentiant, ſpem de uenia amittūt. Vnde flammis ultricibus traditus, non ſibi, ut diximus, ſed opitulari fratribus concupiuit: quia nunquā ſe ignium carere tormentis, adiuncto deſperationis ſupplicio agnouit. Hinc Salomon ait: Quodcūq̄ poteſt manꝰ tua facere, inſtāter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud inferos, quò tu properas. Nequaquā ergo ad uidenda bona oculus reuertetur, quia retributionem ſuam mens inueniens, ad operationis uſum nullatenus reuocat. Quia igitur fugit omne quod cernit, & manſura ſunt quæ ſequunt, bene beatus Iob uno uerſu utraq̄ cōplexus eſt dicēs: Memēto quia uētus eſt uita mea, nec reuertet oculus meus ut uideat bona.] Curſum quippe præſentiū contemplatus ait: Memento quia uētus eſt uita mea. Æternitatem uerò ſequentium conſiderans, adiunxit: Nec reuertetur oculus meus ut uideat bona. Vbi aptè quoq̄ uniuerſi humani generis à redemptionis munere deſtituti uocem protinus ſumit, dicens: Nec aſpiciet me uiſus hominis.] Viſus quippe hominis, eſt miſericordia redēptoris, quæ inſenſibilitatis noſtræ duritiam cùm reſpicit emollit. Vnde teſte quoq̄ Euangelio dicitur: Reſpexit dominus Petrum, & recordatus eſt Petrus uerbi quod dixerat Ieſus, & egreſſus foras, fleuit amarè. Exutam uerò carne animam nequaquā iam uiſus hominis aſpicit, quia poſt mortem non liberat, quam ante mortem gratia ad ueniam non reformat. Hinc etenim Paulus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Hinc Pſalmiſta ait: Quoniam in ſecula miſericordia eius. Quia nimirum quem nequaquam modo miſericordia eripit, ſola poſt præſens ſeculum iuſtitia addicit. Hinc Salomon ait: Quia lignum in quocunque loco ceciderit, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem, ibi erit: quia cùm humani caſus tempore, ſiue ſanctus, ſiue malignus ſpiritus egredientem animam clauſtra carnis, acceperit: in æternum ſecum ſine ulla permutatione retinebit, ut nec exaltata ad ſuppliciū proruat, nec mer-

Luc. 16

Eccl. 9

23

Luc. 22

1. Cor. 6

Pſal. 135

Eccle. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſa ęternis ſupplicijs ultra ad remedium ereptionis aſcendat. Vir igitur ſanctus humani generis damna cõſiderans, quòd à pręſenti ſeculo ſine redemptoris cognitione ſubtrahitur, atq; in ęternis ignibus irreparabiliter ſepelit, & eius uocem in ſe ſuſcipiẽs, dicat: Nec aſpiciet me uiſus hominis, quia nimirum redemptoris gratia quem nunc intuetur ut corrigat, tunc reſpicit ut ab interitu abſcondat. In iudicium quippe dominus ueniẽs, peccatorem uidet ut feriat, ſed nõ uidet ut ad largiendam ſalutis gratiã recognoſcat: culpas examinat, & uitam pereuntiũ ignorat. Vnde ſanctus uir cùm ſe poſt præſentẽ uitam reſpectu hominis uideri nõ poſſe fateretur, aptè mox ſubdidit:

Quòd ſecũdum Dei diſtrictam iuſtitiam etiam qui ſancti uidentur, macula peccati non carent. Cap. IX

OCuli tui in me, & nõ ſubſiſtam.] Ac ſi apertè diceret: Diſtrictus ad iudicium ueniens, & ad ſaluandum nõ uides, & ad feriendum uides: quia quem in præſenti uita diſpenſationis tuæ miſeratione non reſpicis, reſpiciendo poſtmodũ per iuſtitiam extinguis. Nunc enim peccator quiſque Deum non metuit, & uiuit: blaſphemat, & proficit, quia ſcilicet miſericors creator quẽ expectando uult corrigere, aſpiciendo non uult punire, ſic
Sap. 11 ut ſcriptum eſt: Diſſimulans peccata hominum, propter pœnitentiam. Sed tunc peccator cùm reſpicitur, non ſubſiſtit, quia cùm diſtrictus iudex merita ſubtiliter inquirit, reus ad tormẽta nõ ſufficit. Quamuis hoc etiam uoci iuſtorum congruit, quorum mens ſemper ſollicita uenturo examini intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dum cautè conſiderant ante quantum iudicem ſtabũt. Intuentur potentiam illius magnitudinis, & penſant quãto reatu conſtricti ſunt propriæ infirmitatis. Enumerant mala proprij oneris, & contra hęc exaggerant bona gratiæ conditoris. Conſiderant praua quàm diſtrictè iudicet, bona opera q; ſubtiliter penſet, & perituros ſe abſq; ambiguitate præſciunt, ſi remota pietate iudicẽtur: quia hoc ipſum quoq; quod iuſtè uidemur uiuere, culpa eſt, ſi uitam noſtram cùm iudicat, hanc apud ſe diuina miſericordia non excuſat. Hinc enim in hoc eodem libro ſcriptum eſt: Aſtra non ſunt mũda in conſpectu eius: quia apud eũ diſtrictè iudicati, ipſi quoq; maculas inquinationis habẽt, qui per munditiam ſanctitatis lucẽt. Bene ergo dicit: Oculi tui in me, & nõ ſubſiſtam. Ac ſi apertè iuſti uoce diceretur: Si ſubtili examinatione diſcutior, ad perferẽdum iudicium non aſſurgo, quia ad pœnã uitã nõ ſufficit, ſi hanc immanitas iuſtæ retributionis premit. Bene aũt eiuſdem humani generis & culpa breuiter, & pœna ſurrogatur, cùm protinus ſubditur:

Quòd quem ſemel culpa ad interitum pertrahit, miſericordia ad ueniam non reducit. Cap. X

14 SIcut conſumitur nubes & pertrãſit, ſic qui deſcendit ad inferos, nõ aſcendet.] Nubes quidpe ad altiora ſuſpẽditur, ſed denſata uento impellitur ut currat, calore autem ſolis diſſipatur ut euaneſcat. Sic nimirum corda ſunt hominũ, quæ per A acceptæ rationis ingenium ad alta emigrant, impulſa autem maligni ſpiritus flatu, prauis deſideriorum ſuorum motibus huc illucq; pertrahũtur, ſed diſtricto reſpectu ſuperni iudicis quaſi ſolis calore liquefiũt, & ſemel locis pœnalibus tradita, ad operationis uſum ultra non redeunt. Vir igit ſanctus elationis curſum, defectumq; humani generis exprimens dicat: Sicut cõſumitur nubes & pertranſit, ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet. Ac ſi apertè loqueretur dicens: In altum currẽdo deficit, qui ſuperbiendo ad interitum tẽdit: quem ſi ſemel culpa ad pœnam pertrahit, miſericordia ulterius ad ueniã non reducit. Vnde & adhuc ſubditur: Nec reuertetur ultra in domũ ſuam.] Sicut
B domus eſt corporis habitaculum corporale, ita unicuiq; mẽti hoc domus fit, quod ex deſiderio inhabitare conſueuit. Ad domum igitur ſuam nõ reuertitur, quia ſemel quiſq; æternis ſupplicijs traditus, ad hoc iã ubi amore inhæſerat, nullatenus reuocat. Poteſt etiã inferni nomine, peccatoris deſperatio deſignari, de qua per Pſalmiſtã dicit: In inferno autem quis confitebit tibi? Vnde rurſum ſcriptũ eſt: Impius cùm in profundum uenerit peccatorũ, cõtemnit. Quiſquis aũt impietati ſuccumbit, uitam profecto iuſtitiæ moriẽdo derelinquit. Qui uerò etiam poſt peccatũ mole deſperationis obruitur: quid aliud q; poſt mortẽ in inferni ſupplicio ſepelit? Bene ergo dicitur: Sicut cõſumitur nubes & pertranſit, ſic qui deſcẽdit ad inferos, nõ aſcendet. Quia plerunq; cũ perturbatione nequi-
C tiæ etiã deſperatio ſociat, & uia iã reuerſionis abſcinditur. Rectè autem corda deſperantium nubibus comparantur, quia et caligine erroris obſcura ſunt, & peccatorũ multiplicitate condenſa, ſed cõſumpta pertrãſeũt, quia celeritate extremi iudicij irradiata diſſipant. Solet etiã domus, inhabitatio cordis intelligi. Vnde ſanato cuidam dicit: Vade in domum tuã: quia nimirũ dignum eſt ut peccator poſt ueniã ad mentem ſuam redeat, ne iterum quo iuſtè feriatur admittat. Sed qui ad infernũ deſcenderit, ad domũ ſuã ulterius non aſcendit: quia eum quẽ deſperatio obruit, à cordis ſui habitaculo foras mittit: & redire introrſus nõ ualet, quia fuſus exterius, ad dexteriora quotidie impulſus cadit. Ad contẽplandũ quippe creatorẽ homo cõditus fuerat, ut eius ſemper ſpeciẽ quæreret, atq; in
D ſoliditate illius amoris habitaret, ſed extra ſe per inobedientiã miſſus, mẽtis ſuę locõ perdidit, quia tenebroſis itineribus ſparſus, ab inhabitatione ueri luminis elongauit. Vnde & aptè adhuc ſubdit:

Neq; cognoſcet eum amplius locus eius.] Locus quippe hominis, ſed non localis, ipſe ſcilicet conditor extitit, qui hunc ut in ſemetipſo conſiſteret creauit. Quem nimirum locum tunc homo deſeruit, cùm ſeductoria uerba audiens, à conditoris amore diſceſſit. Sed cùm omnipotẽs Deus redimendo ſe homini etiam corporaliter oſtendit, ipſe, ut ita dixerim, fugitiui ſui ueſtigia ſubſequẽs ad retinendum quem amiſerit hominem, locus uenit. Si enim appellari locus nequaquam conditor poſſet, Deum laudans Pſalmiſta nõ diceret:

Filij

Psal.101 Filij seruorũ tuorum habitabunt ibi. Ibi enim non dicimus, nisi cùm locum specialiter designamus. Sed sunt plerique qui etiam post perceptum redemptoris auxilium, ad desperationis tenebras deuoluuntur, & tanto nequius pereunt, quanto & obla ta remedia misericordiæ contemnunt. Rectè ergo de damnato homine dicitur: Nec cognoscet eum amplius locus eius, quia à conditore suo tãto tũc districtius in iudicio non cognoscit, quanto nunc ad reparationis gratiam nec per dona reuocatur. Vnde & norandum summopere est, quòd nõ ait: Nec cognoscet amplius locum suum, sed ait: Neque cognoscet eũ amplius locus eius. Dum enim cognitio non homini, sed loco tribuitur, patenter ipse conditor loci nomine designat, qui districtus ad examen ultimum ueniens, in iniquitate duran

Luc.13 tibus dicit: Nescio uos unde sitis. Sed electi quique quod districtè reprobos repelli cõsiderant, eo semetipsos quotidie à perpetratæ nequitiæ sordibus sollicitius purgant. Cunctos perituros alios frigescere à uitæ amore conspiciunt, studiosè se ad pœnitentiæ lamenta succendunt. Vnde & aptè subdit: Quapropter et ego nõ parcam ori meo.] Ori etenim suo non parcit, qui confiteri malum quod fecit, non erubescit. In laborẽ quippe os mittere, est ad hoc confessionem perpetratæ iniquitatis occupare. Sed iustus ori suo non parcit, quia iram iudicis districti præueniens uerbis contra se propriæ

Psal.94 confessionis sæuit. Hinc Psalmista ait: Præueniamus faciem eius in confessione. Hinc per Salomonem

Prou.26 dicitur: Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui autem confessus fuerit & dereliquerit ea, misericordiam cõsequetur. Hinc rursum scriptum

Prou.19 est: Iustus in principio accusator est sui. Sed nequaquam ad confessionem os panditur, nisi cùm consideratione districti iudicij per pauorem spiritus angustatur. Vnde & aptè mox subditur:

De utilitate confessionis & pœnitentiæ. Cap. XI

LOquar in tribulatione spiritus mei.] Tribulatio quippe spiritus linguam cõmouet, ut reatum prauí operis uox confessionis impugnet. Sciendum quoque est, quia sæpe & reprobi peccata cõfitentur, sed deflere cõtemnunt. Electi autem culpas suas quas uocibus confessionis aperiũt, districtæ animaduersionis fletib. insequuntur. Vnde beatus Iob bene postquã se ori suo nõ parcere spopondit, tribulationẽ mox spiritus subdidit. Ac si apertè fatereꝰ, dicẽs: Sic reatũ lingua loquit, ut nequaquã expers à mœroris stimulo per alia spiritus uagetur, sed culpas loquens, uulnus aperio. Culpas uerò ad correptionem cogitans, salutem uulneris ex medicamine mœroris quæro. Qui enim mala quidem quæ perpetrauit insinuat, sed flere quę insinuauerit recusat, quasi subducta ueste uulnus detegit, sed torpente mente medicamentum uulneri non apponit. Confessionis igitur uocem solus necesse est ut mœror excutiat, ne uulnus proditũ, sed neglectũ, quo licentius iã per humanã notitiã tangitur, deterius putrescat. Quo cõtra Psalmista plagam cordis nõ solũ detexerat, sed detectæ etiã me

Psal.37 dicamentũ mœroris adhibebat, dicens: Iniquitatẽ meam ego pronũciabo, & cogitabo pro peccato meo. Pronunciãdo enim occultũ uulnus detegit, cogitãdo aũt quid aliud q̃ medicamentũ uulneri apponit? Sed afflictæ menti & sua sollicitè dãna cogitãti, rixa pro semetipsa oritur cõtra semetipsam. Nam cùm se ad lamenta pœnitentiæ instigat, occulta se increpatione dilaniat. unde & aptè mox subditur: Confabulabor cum amaritudine animæ meæ.] Pauore nanq; diuini iudicij afflicti, dum quædam male gesta plãgimus, ipsa ui nostræ amaritudinis ad discutiendos nos uigilantiũs excitati, alia in nobis etiam quæ amplius defleamus inuenimus. Nam sæpe quod torpentes latuit, flentibus subtilius innotescit, & afflicta mens certius inuenit malum quod fecerat & nesciebat, eiq; rixa sua uerius aperit, quãtũ à ueritatis pace deuiauit, quia reatũ suum cuius secura non meminit, hunc in se cõmota deprehendit. Succrescens quippe amaritudo pœnitentiæ uerecundanti cordi importunè ingerit illicita quę cõmisit, dictum cõtra hęc iudicem ostendit, suppliciorum minas incutit, pauore animam ferit, pudore cõfundit, motus illicitos increpat, quietẽ noxiæ securitatis turbat, quæ ei cõditor bona contulit, quæ ipse bonis illius mala respondit enumerat, quòd mirè ab eo cõditus, quòd gratuito nutritus, quòd rationis substãtia in conditione ditatus est, quòd conditoris gratia uocatus, quòd sequi ipse & uocatus noluit, quòd uocãtis misericordia nec surdũ hunc renitentẽq; despexit, q illuminatus donis, q sua sponte prauis actibus etiã post dona cæcatus est, q à cæcitatis suę erroribꝫ. paternæ sollicitudinis flagellis expiatus, q à flagellorũ doloribus ad salutis gaudia misericordiæ medicamento reductus est, q quibusdam culpis & si nõ grauibus subditus, peccare tamẽ & inter flagella nõ desinit, q peccatorẽ suum supernæ gratia nec cõtempta dereliquit. Cùm igit afflictam mentem modo per replicationẽ donorum Dei, modo per impropería actionis suę tãta seueritate increpat, habet in corde iustorũ amaritudo animæ linguã suã, quæ tanto eis subtilius loquit, quanto & interius audit. Vnde & nequaq; dicit: Fabulabor in amaritudine animæ meæ, sed confabulabor cũ amaritudine animæ meæ: quia uis doloris quæ peccata singula reputãs, torpentem animũ ad lamẽta excitat, quasi ad eũ uerba cõfabulationis format, in quibus semetipsum correctus inueniat, & ad sui iã custodiã sollicitior exurgat. Dicat itaq; uir iustus ex uoce sua, & sanctæ ecclesiæ typũ tenẽs, dicat ex nostra: Confabulabor cũ amaritudine animę meę. Ac si apertius insinuet dicẽs: Intus cõtra me cum cordis mei dolore colloquor, & foris me à uerbere iudicis abscondo. Sed mens pœnitentię doloribus pressa, & in semetipsa constringitur, atq; à cũctis delectationibus carnis forti cogitatione separatur, ad summa proficere appetit, & tamẽ adhuc de corruptione corporis contradictionẽ sentit. Vnde & aptè mox subdit: Numquid mare sum ego aut cetus, qui circũdedisti me carcere?] Carcere homo circumdat, quia plerũq; & uirtutum profectibus ad alta exurgere nititur,

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& tamen carnis ſuæ corruptione præpeditur.qua
Pſal.141 bene exui Pſalmiſta deprecatur, dicens: Educ de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo.Quid uerò appellatione maris niſi corda carnaliũ tumidis cogitationibus fluctuoſa: quid aũt ceti nomine, niſi antiquus hoſtis exprimitur? qui dum mẽtes ſecularium poſſidendo penetrat, qua ſi in eorum lubrica cogitatione natat. Sed cetus carcere cõſtringitur,quia malignus ſpiritus in inferioribus deiectus,ne ad cœleſtia euolare præua leat; pœnę ſuæ pondere coarctatur, Petro atte-
2.Pet.2 ſtante,qui ait:Deus angelis peccantibus non pepercit, ſed rupentibus inferni detractos in tartarum tradidit,in iudicio cruciandos reſeruari. Cetus carcere conſtringit, quia tentare bonos quantum deſiderat prohibet. Carcere quoq; mare circumdatur, quia carnaliũ mentiũ tumida inſanaq; deſideria ad peragenda mala quæ appetunt, impoſſibilitatis ſuæ anguſtia grauantur. Sæpe enim dominari melioribus concupiſcunt,ſed tamen eis diuino iudicio cuncta mirabiliter diſponente ſub ſtrati ſunt.Nocere bonis elati deſiderãt, & tamen ſubiecti ab eis ſolatia ſperant. Pro explendis uoluptatibus carnis,longæuitatem uitæ preſentis cupiunt, ſed tamen ab ea ſub celeritate rapiuntur.
Pſal.77 De quibus bene per Pſalmiſtam dicitur: Statuit aquas quaſi in utre.Aquę quippe inutre ſunt,cùm lubrica eorum deſideria,quia operis effectum nõ inueniunt, ſub carnali corde deprimuntur. Cetus ergo ac mare circumdatione premitur carceris, quia uel malignus ſpiritus,uel ſequaces illius, in quorum ſe mentibus colligit, atque in eis undas tumentium cogitationum uoluit, ut implere mala quæ appetunt,nequeant, ſuperna eos diſtrictio anguſtat.

Quid iuſti deſiderio pacis æternæ faciant,ſi carceris huius egredi anguſtias concupiſcunt. Cap. XII

17 SAncti autem uiri quo mundiori corde cœleſtium arcana conſiderant,auctis ad hæc quotidie ardoribus anhelant.Ibi iam plenè ſatiari deſiderãt,unde adhuc parum aliquid ore contemplationis deguſtant. Perfectè cupiunt carnis ſtimulum ſubdere,nihil in cogitatione illicitum de eius iam corruptione tolerare, ſed quia ſcriptum eſt:
Sap.9 Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem, intentione iam quidem ultra ſemetipſos eminent,ſed tamen adhuc infirmitatis ſuæ incertis motib.ſubditi,corruptionis ſuæ ſe carcere clauſos dolent. Ait ergo: Nunquid mare ſum ego, aut cetus, qui circumdediſti me carcere?] Ac ſi apertè diceret: Mare uel cetus, iniqui uidelicet, eorumq; auctor malignus ſpiritus, quia effrenari ad ſolam perpetrandæ iniquitatis licentiam appetunt,rectè pœnæ ſuæ carcere conſtringuntur. Ego autem quia iam æternitatis tuæ libertatem deſidero, cur adhuc meæ carcere corruptionis premor? Quod tamen nec à iuſtis ſuperbè requiritur, quia amore ueritatis accenſi, infirmitatis ſuæ anguſtias tranſgredi perfectè concupiſcunt.Nec ab autore iuſtorum iniuſtè diſponitur, quia electorum ſuorum uota differens cruciat, crucians purgat, ut ad percipiendũ quod deſiderant,quãdoq; melius ex dilatione conualeſcant. Electi autem quouſq; ab intima quiete differuntur,ad cor ſuum redeunt,ibiq; à carnis ſuæ tumultib.abſconſi,quaſi amœniſſimum ſecretum petunt.Sed in eo ſæpe tentationis aculeos ſentiunt,carnis incentiua patiuntur,& ibi grauiſſimos labores inueniunt, ubi magnam requiem à labore quæſierant. Vnde ſanctus uir poſt inſinuatum corruptionis ſuæ carcerem,ad quietam cordis patriam redire feſtinans, qui eandem rixam & in intimis inuenit, quam ab exterioribus fugit, protinus ſubdit dicens:

Quòd cùm ad ſilentium mentis noſtræ reuertimur, intra nos in cogitationibus colloquimur,& quàm ſubtilia ſint iudicia diuina, metuentes,quaſi in lecticuli requie ſomnij uiſione turbamur. Cap. XIII

SI dixero,conſolabitur me lectulus meus,& releuabor loquens mecum in ſtratu meo, terrebis me per ſomnia,& per uiſiones horrore concuties.] In ſacro nanq; eloquio lectulus, cubile uel ſtratum, ſecretum ſolet cordis intelligi. Hinc eſt enim quòd ſub uniuſcuiuſq; animæ ſpecie ſponſa occultis ſtimulis ſancti amoris excitata, in Cãticis Cãticorũ dicit: In lectulo meo per noctes quæ ſiui quem diligit anima mea.In lectulo quippe & per noctem dilectus quæritur: quia nimirum inuiſibilis conditoris ſpecies,repreſſa omni corporeæ uiſionis imagine,in cubili cordis inuenitur. Vnde & eiſdem ſuis dilectoribus ueritas dicit: Regnum Dei intra uos eſt.Et rurſum:Si ego nõ abiero,paracletus non ueniet. Ac ſi aperte diceret: Si ab intentionis ueſtræ oculis corpus non ſubtraho,ad intellectum uos inuiſibilem, per conſolatorem ſpiritum nõ perduco.Hinc de iuſtis per Pſalmiſtam dicitur: Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubiliſbus ſuis: quia ſcilicet cùm mala ab exterioribus fugiunt, ſecuri intra mentium ſecreta gloriantur.Sed tunc lætitia cordium perfecta erit,cùm carnis ab exterioribus pugna nõ fuerit.Nam quouſq; caro illicit,quia quaſi noſtræ domus paries quatitur,etiam cubile turbatur. Vnde & rectè per eundem Pſalmiſtam dicitur: Vniuerſum ſtratum eius uerſaſti in infirmitate eius: quia dum nos tentatio carnis concutit,tremefacta noſtra infirmitas etiam mẽtis cubile cõfundit. Quid uerò hoc loco ſomnia uel uiſiones accipimus,niſi imaginationes ultimi diſtrictiq; examinis? quod iam utcũq; per timorem cernimus,ſed tñ ut eſt uere nõ uidemus.Sãcti itaq; uiri,ut diximus, ad cordis ſecreta ſemper redeũt,cũ ab hoc mũdo uel ultra uotum proſpera, uel ultra uires aduerſa patiunt, atq; externis laboribus feſſi, quaſi ſtratum uel lectulum cubilia mentis petunt. Sed dum qui buſdã imaginationibus cogitationũ, q; ſint ſubtilia diuina iudicia conſpiciunt, quaſi in ipſa ſtratus ſui requie,ſomnij uiſione turbantur. Contemplantur enim quàm diſtrictus iudex ueniat, qui dum ui immenſæ magnitudinis cordium ſecreta illa-

illuminat, omnes ante oculos culpas reducit. Pen sant quanta illa sit uerecundia, in conspectu tunc totius humani generis, angelorum omniũ, archan gelorumq; confundi. Perpendunt qui post confu sionem cruciatus maneat, cùm & reatus animum immortaliter morientem, & indesinẽter deficien tem carnem gehẽna consumat. Cùm itaq; tam pa uida imaginatione mens quatiẽ, quid aliud quam in stratu triste somnium uidetur? Dicat ergo: Si di xero, cõsolabitur me lectulus meus, & releuabor loquẽs mecum in stratu meo, terrebis me per som nia, & per uisiones horrore concuties. Ac si aper tè fateatur dicens: Si exteriora fugiens, introrsus redeo, & utcunq; requiescere in cordis cubiculo concupisco, ibi mihi dum districtionis tuæ, con templationem obijcis, uehementer me per ipsas meæ prouidentiæ imaginationes terres. Bene au tem dicitur: Et releuabor loquẽs mecum in stratu meo, quia nimirum cùm ad mentis nostræ silen tium fessi reuertimur, quasi in stratu colloquẽtes, occulta intra nos cogitationum uerba uersamus. Sed hæc ipsa nostra collocutio in pauorem uerti tur, quia ex illa uehemẽtius intellectus nobis, qui terrorem districti iudicis innotescat, in mente ape
81 ritur. Ne quis uerò hæc studeat iuxta literam perscrutari, exquirẽdum magnopere est, quot mo dis tangant animum imagines somniorum. Ali quando nanq; somnia uẽtris plenitudine uel ina nitate, aliquando uerò illusione, aliquando cogita tione simul & illusione, aliquando reuelatione, ali quando autem cogitatione simul & reuelatione generantur. Sed duo quæ prima diximus, omnes experimento cognoscimus, subiuncta autem qua tuor, in sacræ scripturæ paginis inuenimus. Som nia etenim nisi plerunq; ab occulto hoste per illu sionem fierent, nequaquam uir hoc sapiẽs indica-
Eccle.34 ret, dicens: Multos errare fecerunt somnia & illu-
Leuit.19 siones uanæ. Vel certè. Non augurabimini, nec ob seruabitis somnia. Quibus profecto uerbis, cuius sint detestationis ostendit, quæ augurijs coniun guntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione si mul & illusione procederẽt, Salomon minimè di
Eccl.5 xisset: Multas curas sequũt somnia. Et nisi aliquã do somnia ex mysterio reuelatiõis orirent, Ioseph
Gen.37 præferendũ se fratribus per somnium nõ uideret:
Mat.2 nec Mariæ sponsum ut ablato puero in Ægyptũ fugeret, per somniũ angelus admoneret. Rursum nisi aliquãdo somnia cogitatione simul & reuela tione procederẽt, nequaq; Daniel propheta Na buchodonosor uisionẽ differens, à radice cogita-
Dan.2 tionis inchoasset, dicens: Tu rex cogitare cœpisti in stratu tuo quid esset futurũ post hęc, & qui reue lat mysteria, ostendit tibi quę uentura sunt. Et pau lo post subiungit dicẽs: Videbas, & ecce quasi sta tua una grandis, statua illa magna & statura subli mis stabat contra te. Daniel itaq; dum somniũ & implendũ reuerenter insinuat, & ex qua ortum sit cogitatione manifestat, patẽter ostendit: quia hoc plerũq; ex cogitatione simul & reuelatione gene rat. Sed nimirũ cùm somnia tot rerũ qualitatibus alternẽt, tanto eis credi difficilius debet, quãto & A ex quo impulsu ueniant, facilius nõ elucet. Sæpe nanq; malignus spiritus his quos amore uitę præ sentis uigilantes intercipit, prospera etiã dormien tibus promittit, & quos formidare aduersa consi derat, eis hæc durius somnij imaginibus intentat: quatenus indiscretã mentẽ diuersa qualitate affi ciat, eamq; aut spe subleuans, aut deprimens timo re confundat. Sæpe aũt etiã sanctorũ corda affice re somnijs nitit, ut ab intentione cogitationis soli dæ ad tempus saltẽ momẽtumq; deriuent, quãuis ipsi protinus animũ ab illusionis imaginatione di scutiant. Sed hostis insidiãs quo eos uigilantes mi nimè superat, eo dormientes grauius impugnat. Quem tamen hæc malignè agere superna dispen
B satio benignè permittit, ne in electorũ cordibus ipse saltẽ à passionis præmio somnus uacet. Bene ergo rectori omnium dicit: Si dixero, cõsolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecũ in stratu meo, terrebis me per somnia, & per uisiões horrore concuties: quia nimirũ Deus mirabiliter cuncta dispensat, & ipse facit quod malignus spiri tus iniustè facere appetit, qui hoc fieri non nisi iu stè permittit. Sed quia iustorũ uita & per uigilias tentatione quatit, & per somniũ illusione fatigat, foris corruptiõis suę molestias tolerat, intus apud semetipsam grauiter illicitas cogitationes portat. Sed quid est quod faciat, ut pedẽ cordis à tot scan dalorũ laqueis euellat? Ecce beatus uir quãta un diq; pressus sit perturbatiõe cognouimus: sed q̃d
C consilium cõtra hanc inueniat, audiamus. Sequit.

Quòd suspendium sanctorum sit extolli ad cœlestia, & mort ostium, terrenæ fortitudinis mortificatio. Cap. XIIII

QVamobrẽ elegit suspendium anima mea, & mortẽ ossa mea.] Quid per animam, nisi mentis intẽtio, quid per ossa nisi carnis for titudo designatur? Omne aũt quod suspendit, p culdubio ab imis eleuat. Anima ergo suspendiũ eligit, ut ossa morianẽ: quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem uitę exterioris necat. Sancti enim uiri certissimè sciũt, quia habere in hac uita requiem nequaq; possunt, & idcirco suspendium eligunt, quia nimirũ deside ria terrena deserentes ad alta animum tollunt. Su spensi autem mortem suis ossibus inferunt, quia
D amore supernæ patriæ in uirtutũ studijs accincti, hoc quod fortes prius in mundo fuerant, uinculo humilitatis insequuntur. Intueri libet quomodo animã suam Paulus suspenderat, qui dicebat: Vi- Gal.2 uo autem iam non ego, uiuit uerò in me Christus. Et rursum: Desideriũ habeo dissolui, & esse cum Phil.1 Christo. Et: Mihi uiuere Christus est, & mori lu crum. Qui gesta terrenæ fortitudinis ad memoriã reuocans, quasi quædam in se ossa numerabat, di cens: Hebræus ex Hebręis, secundum legem Pha Phil.3 risæus, secundum æmulationem persequens eccle siam dei. Sed suspendio animæ quia hæc in se ossa interfecit, protinus asserit qui subiungit: Sed quæ Phil.3 mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Quæ adhuc ossa in semet ipso insinuat uehementius extincta: cùm subdit:

Propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

Propter quem omnium detrimentum feci,& ar- A
bitror ut ſtercora.Mortuis uerò oſſib. quàm exanimis pẽdeat,oſtendit,qui ilicò ſubiungit, dicẽs: Vt Chriſtum lucrifaciam, & inueniar in illo non habens meam iuſtitiam quę ex lege eſt,ſed eã quę ex fide eſt Ieſu Chriſti. Sed quia collatis eius teſtimonijs Paulum ad alta ſuſpenſum, mundo mortuum teſtati ſumus,nunc beatum Iob ſi plenus eodem ſpiritu, exterioris uitæ concupiſcentiam fugiat,oſtendamus. Sequitur:

Quòd deſperatio ſanctorum, ſit terrenarum abdicatio uoluptatum. Cap. XV

19 DEſperaui,nequaquam ultra iam uiuam.] Sunt nonnulli iuſtorum, qui ſic cœleſtia appetunt, ut tamen à terrenorum ſpe minimè frangantur.Largita diuinitùs patrimonia ad neceſſitatis ſubſidium poſſidẽt,honores ſibi temporaliter impenſos retinent,aliena non ambiunt,ſuis licitè utuntur.Qui tamen ab eiſdem rebus quas habẽt, alieni ſunt,quia ad hæc ipſa quæ poſſident,ex deſiderio non tenentur. Et ſunt nonnulli iuſtorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquũt: qui rebus ſe habitis nudant: gloria honoris exſpoliant:qui internorum deſiderio per aſſiduitatem ſe amici mœroris afficiũt, habere de exterioribus conſolationem nolunt, qui internis gaudijs dum mente appropiant, uitam in ſe funditùs corporeæ delectationis necant. Ta
Col.3 libus nanq; per Paulum dicitur: Mortui enim eſtis, & uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in B C deo.Horum uocem Pſalmiſta expreſſerat,cùm di
Pſal.83 cebat:Cõcupiſcit & deficit anima mea in atria domini.Concupiſcunt enim, ſed non deficiunt, qui iam quidem cœleſtia appetunt,ſed adhuc tamen à terrenorũ delectationibus minimè laſſant. Concupiſcit uerò & in atrio dei deficit,qui cùm æterna deſiderat, in amore temporalium non perdu-
Pſal.118 rat.Hinc Pſalmiſta iterum dicit: Defecit in ſalutari tuo anima mea.Hinc perſemetipſam ueritas ad
Luc.14 monet,dicens:Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum.Et rurſum:Niſi quis renunciauerit omnibus quæ poſſidet,nõ poteſt meus eſſe diſcipulus.Horum igitur numero ſanctus uir diuiſa à terrenis deſiderijs mẽte,ſe inſerit,qui ait:Deſperaui,nequaquam ultra iam uiuam. Iuſti quippe de D ſperare,eſt præſentis uitę bona,ęternitatis electione deſerere,manſura quærere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens,nequaquam ſe ultra uiuere aſſerit,quia uidelicet uiuificatrice morte quotidie à uita ſe paſſionis occidit.Abſit enim ne uir ſanctus de diuinæ miſericordiæ largitate deſperet,ne greſſum cordis à profectu intimi itineris ſubtrahat, ne amorem conditoris deſerens, quaſi à duce deſtitutus in uia remaneat, & confoſſus gladio latrocinantis deſperationis ruat. Sed ne eius dicta ad noſtri intellectus arbitrium uideamur uiolenter inflectere, debemus ex poſterioribus præmiſſa penſare. Quo enim ſenſu hæc dixerit, ipſe protinus indicat, qui ſubiungit:

Quòd in breuitate huius uitæ magnificatur homo dono uirtutum. Caput XVI

PArce mihi domine, nihil eĩm ſunt dies mei.] Neq; enim duo hæc uerba ſibi conueniũt, deſperaui,& parce:nam qui deſperat,nequaq; iam ſibi parci poſtulat,& qui adhuc ſibi parci deſiderat, profecto minimè deſperat.Aliundè ergo eſt q; deſperat,aliundè uerò q; parci ſibi ſanctus uir poſtulat:quia nimirũ dum bona uitæ tranſeuntis per deſperationẽ deſerit,ad obtinẽda quæ permanẽt, in ſpe robuſtior exurgit. Deſperãdo itaq; melius ad ſpem ueniæ ducit,quia eo certius uẽtura appetit, quo præſentia uerius & ex deſperatione derelinquit.Et notandũ q; uim nobis ſui cordis inſinuãs, unam quidem de ſe ſententiã protulit,ſed hãc tertiò inſinuando replicauit. Quod enim ſuperius dixerat:Elegit ſuſpendiũ anima mea,hoc replicans addidit:Deſperaui,atq; ęterna concupiſcendo,& temporalia poſtponendo, hoc poſtremo intulit: Parce mihi: & quod ſuperius dixit, mortem oſſa mea,hoc nimirũ ſubdidit,nequaq; ultra iam uiuã. Hoc quoq; ultimo protulit: Nihil enim ſunt dies mei. Bene autem dies ſuos nihil eſſe conſiderat,quia,ut paulo ſuperius ſæpe iam diximus, ſancti uiri q; uerius ſumma cognoſcunt,eo ſublimius terrena deſpiciunt: & idcirco præſentis uitæ dies nihil eſſe conſpiciunt,quia illuminatæ mẽtis oculos in conſiderationẽ æternitatis figũt.De qua dũ ad ſe redeunt,quid ſe eſſe niſi puluerẽ agnoſcunt, & infirmitatis ſuę conſcij,diſtrictè iudicari metuunt? Cunq; uim tanti uigoris aſpiciunt, trepidãt examinari quod ſunt. Vnde & adhuc aptè ſubiungit: Quid eſt homo quia magnificas eũ,aut quid apponis erga eum cor tuum?] Hominẽ Deus magnificat,quia largitate ratiõis ditat, infuſione gratiæ uiſitat, honore collatæ uirtutis exaltat. Cunq; per ſemetipſum nihil ſit,eſſe tamen eum cognitionis ſuæ participem,benignitatis munere cõcedit. Sed erga eundem magnificatũ hominẽ cor ſuum dominus apponit: quia poſt dona iudicium exerit,merita ſubtiliter pẽſat,uitæ pondera uehementer examinat, & tanto ab eo pòſt diſtrictius pœnas exigit, quanto hunc impenſo munere largius præuenit. Vir igitur ſanctus immenſitatem ſupernæ maieſtatis aſpiciat, atq; ad infirmitatem propriam conſiderationis oculum reducat. Videat, quia caro capere nõ ualet hoc quod de ſemetipſa ueritas per ſpiritum ſanctum docet. Videat, quia etiam ſubleuatus hominis ſpiritus iudicium tolerare nõ ſufficit,quod Deus ſub examine diſtricte retributionis intendat, & dicat: Quid eſt homo, quia magnificas eũ,aut quid apponis erga eũ cor tuum? Ac ſi aperte clamet, dicens:Magnificatur homo ſpiritali munere,ſed tamen caro eſt:& uias eius poſt munera diſtrictè conſideras, ſed tamen ſi remota pietate iudicetur, pondus quod de tua ſubtilitate imminet, ferre nec ſubleuatus ad iuſtitiam ſpiritus ualet: quia & ſi hunc ultra ſe tua dona dilatant, ad inquiſitionem tamen tui diſtricti examinis ſua eũ infirmitas anguſtat. Vnde & adhuc aptè ſubiungitur:

Quid

Quòd Deus uisitat hominem cùm in uirtutibus prouehit, & probat eum aliquando, cùm recedendo concuti tentatione permittit. Cap. XVII

Visitas eum diluculo, & subito probas illū.] Quia nostrum nesciat quia diluculum dicitur, cùm iam nocturna tempora in claritatem lucis mutantur? Nos itaque noctis tenebris premimur, cùm perpetratione iniquitatis obscuramur. Sed nox in lucem uertitur, cùm erroris nostri obscuritas, ueritatis cognitione irradiatur. Nox in lucem uertitur, cùm corda nostra iustitiæ fulgor illuminat, quæ cæcitas culpæ deprimebat. Hoc diluculū discipulorum mentibus oriri Paulus aspe-
Rom.13 xerat, cùm dicebat: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Diluculo ergo nos dominus uisitat, quia erroris nostri tenebras, luce suæ cognitionis illustrat, contemplationis munere subleuat, in arcem uirtutis exaltat. Sed notandum quod Deus postquam diluculo uisitat, subito hominem probat, quia & accedendo corda nostra ad uirtutes prouehit, & recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post uirtutum munera, nulla tentatione concutitur, has se habere animus ex semetipso gloriatur. Vt ergo & firmitatis dona habeat, & infirmitatem suam humiliter agnoscat, per accessum gratiæ ad alta sustollitur, & per recessum quid ex semetipso sit, probatur. Quod bene nobis ex historia sacræ lectionis innuitur, qua Salomon & diuinitùs accepisse sapientiam, & tamen post acceptam eandem sapientiam, meretricum statim pulsatus quæstione memoratʒ. Mox enim ut tantæ reuelationis gratiam accepit, certamē turpium mulierum pertulit: quia nimirum sæpe cùm mentem nostram concessis uirtutibus respectus intimæ largitatis illuminat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant, ut quæ subleuata immenso munere exultat, etiam tentatione pul-
3.Reg.19 sata, quid sit, inueniat. Sic & Helias uisitatus diluculo, sermone cœlos aperuit, & tamē probatus subito, infirmus per deserta fugiēs, unam mulierem
2.Cor.12 expauit. Sic Paulus ad tertium cœlum raptus ducitur, paradisi penetrans secreta considerat: & tamen ad semetipsum rediens, contra carnis bellum laborat, legem aliam in membris sustinet, cuius in se rebellione fatigari spiritus legem dolet. Diluculo ergo Deus hominē uisitat, sed subito post uisitationem probat, quia & collato munere subleuat, & obstracto ad paululum, ipsum sibi hominem demonstrat. Quod eousq; proculdubio patimur, quo detersa funditùs labe peccati, ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur. Vnde & adhuc aptè subditur:

Quòd in hac uita saporem dulcedinis diuinæ gustamus, sed satiari nisi in regno beatitudinis illa omnino non possumus. Cap. XVIII

21 VSquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam saliuam meam?] Saliua in os ex capite delabitur, ab ore uerò ad uentrem deducitur cùm glutitur. Quid itaq; est caput nostrum, nisi diuinitas? per quam existēdi principium sumi-

A mus, ut creatura simus: Paulo attestante, qui ait: 1.Cor.11
Caput uiri Christus, caput autem Christi Deus. Quid autem uenter noster est nisi mens? quę dum cibum suum supernum uidelicet intellectum suscipit, refecta proculdubio omniū membra actionum regit. Nisi enim sacra eloquia aliquādo mentem nomine uentris exprimerent, Salomon utiq; non dixisset: Lucerna domini spiraculum homi- Prou.20
nis, quæ inuestigat omnia secreta uentris. Quia nimirum dum nos gratia superni respectus illuminat, cuncta etiam mentis nostræ nobis absconsa manifestat. Quid ergo saliuæ nomine, nisi sapor intimæ contemplationis accipitur? quæ ad os à capite defluit, quia de claritate conditoris adhuc in hac uita nos positos, uix gustus reuelationis tan
B git? Vnde & redemptor noster ueniens saliuā luto miscuit, & cæcinati oculos reparauit, quia superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem suæ contemplationis irradiat, & ab originali cæcitate hominem ad intellectum reformat. Nā quia à paradisi gaudijs expulsum, in hoc iam exilio natura ædidit, quasi à natiuitate homo sine oculis processit. Sed sicut sanctus uir insinuat, hæc saliua ad os quidem labitur, ut uerò ad uentrem usque perueniat, non glutitur: quia diuinitatis cōtemplatio sensum tangit, sed plenè mentem non reficit: quoniam perfectè animus conspicere non ualet, quod adhuc quia caligo corruptionis præpedit, raptim uidet. Ecce enim electorum mens iam terrena desideria subijcit, iam cuncta
C quæ considerat præterire, transcendit, iam ab exteriorum delectatione suspenditur, & quæ sint bona inuisibilia rimatur, atque hæc agens, plerunq; in dulcedinem supernæ contemplationis rapitur: iamq; de intimis aliquid quasi per caliginem conspicit, & ardenti desiderio interesse spiritalibus angelorū ministerijs conatur, gustu incircunscripti luminis pascitur: & ultra se euecta, ad semetipsam relabi dedignatur. Sed quia adhuc corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, inhærere diu luci non ualet, quam raptim uidet. Ipsa quippe carnis infirmitas transcendentem se animam retrahit, atque ad cogitanda ima ac necessaria suspirantem reducit. Saliua ergo ex capite defluens os tangit, sed ad uentrem minimè peruenit: quia
D liquore supernę contemplationis iam quidem intellectus noster infunditur, sed nequaquam mens plenè satiatur. In ore etenim gustus est, in uentre satietas. Saliuam utique glutire non possumus, quia supernæ claritatis bono satiari non permittimur, quod adhuc ex tenuitate gustamus. Sed quia hoc ipsum quod utcunque iam super nos cognoscimus ex pietate parcentis est, quòd uerò hoc percipere perfectè non possumus, adhuc ex pœna uetustæ damnationis, rectè nunc dicit: VSquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam saliuam meam? Ac si apertè diceretur: Tunc homini plenè parcis, cùm hunc ad perfectionem tuæ cōtemplationis admiseris: ut claritatem tuam raptus interius uideat, & eum carnis suæ corruptio exterius non repellat. Tunc permittis ut sa-

m liuam

Universidad de Deusto
Biblioteca

liuam glutiam, cùm me ſapore tuæ claritatis uſq; ad abundantiam ſatietatis infuderis, ut nequaq; iam per indigentiam guſtu oris eſuriam, ſed in te ſolidatus, irrigato mentis uentre ſubſiſtã. Sed qui promereri uult bonum quod expetit, debet malum confiteri quod fecit. Sequitur:

Quòd niſi miſericordia Dei ſubueniat, qui per nos cecidimus, noſtris reſurgere uirtutibus non ualeamus. Cap. XIX

PEccaui: quid faciam tibi ô cuſtos hominũ?] Ecce fatetur malum quod fecit, ſed bonum quod Deo in recompenſationem debeat offerre non inuenit, quia ad abluẽdam culpam quælibet humanæ actionis uirtus infirma eſt, niſi hanc miſericordia parcentis foueat, & nõ iuſtitia rectè iudicantis premat. Vnde rectè per Pſalmiſtam dicitur: Melior eſt miſericordia tua ſuper uitam, quia quãlibet uideatur innocens, apud diſtrictum tamen iudicem noſtra nos uita non liberat, ſi ei reatus ſui debitum miſericordiæ benignitas non relaxat. Vel certè cùm dicitur: Quid faciam tibi? patenter oſtenditur, quia hæc ipſa bona quæ agere præcipimur, non præceptori, ſed nobis proſunt. Vnde rurſum per Pſalmiſtam dicitur: Quoniam bonorum meorum non indiges. Humilitas autem noſtræ deſtitutionis exprimitur, cùm Deus hominum cuſtos uocatur, quia ſi eius nos cuſtodia minimè protegit, ante occulti hoſtis inſidias, noſtræ ſollicitudinis oculus uigilãs dormit, Pſalmiſta rurſus atteſtante, qui ait: Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, in uanum uigilant qui cuſtodiunt eam. Per nos nanque cecidimus, ſed noſtris reſurgere uiribus non ualemus. Culpa nos uoluntatis propriæ ſemel ſtrauit, ſed pœna culpæ deterius quotidie deprimit. Ad amiſſam rectitudinem reſurgere ſtudiorũ conatibus nitimur, ſed meritorum pondere grauamur. Vnde & aptè ſubditur:

Quanta ſit miſeria mutabilitatis humanæ. Cap. XX

22 QVare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi grauis?] Tunc ſibi contrariũ Deus hominẽ poſuit, cùm homo Deũ peccando dereliquit. Serpentis quippe perſuaſionibus captus, hoſtis eius extitit, cuius præcepta cõtempſit. Iuſtus uerò conditor hunc ſibi contrarium poſuit, quia inimicũ ex elatione deputauit. Sed hæc ipſa contrarietas culpæ, facta eſt homini pondus pœnæ, ut corruptioni ſuæ malè liber ſeruiat, qui bene ſeruus de incorruptionis libertate gaudebat. Salubrem quippe humilitatis arcem deſerens, ad infirmitatis iugum ſuperbiendo peruenit, & ceruicem cordis erigẽdo ſuppoſuit, quia qui ſubeſſe diuinis iuſſionibus noluit ſub ſuis ſe neceſſitatibus ſtrauit. Quod melius oſtendimus, ſi ea quæ deiectus ſuſtinet, & prius carnis, & poſt pondera mentis exprimamus. Vt enim taceamus hoc quòd dolores tolerat, quòd febrib. anhelat, ſua quadam ægritudine conſtringitur. Ipſa hæc noſtri corporis, quæ ſalus uocatur, ægritudo eſt. Nam ocio tabeſcit, opere deficit: inedia deficiens, cibo reficitur ut ſubſiſtat: refectiõe laſſeſcens, abſtinẽtia releuatur ut uigeat: aqua perfunditur, ne areſcat: linteis tergitur, ne ipſa nimis perfuſione liquefiat: labore uegetatur, ne quiete torpeat: quiete refouetur, ne laboris exercitatione ſuccumbat: fatigatur uigiliis, ſomno reparatur: oppreſſa ſomno, uigiliis excutitur, ne ſua peius quiete laſſetur: ueſtibus tegitur, ne frigoris aduerſitate penetretur: quæſito calore deficiens, aurarum flatu refouetur. Cunctaq; inde moleſtias inuenit, unde uitare moleſtias quæſiuit, malè fauciata, ut ita dixerim, de ipſo ſuo medicamine langueſcit. Remotis ergo febribus, ceſſantibusq; doloribus ipſa noſtra ſalus ægritudo eſt, cui curandi neceſſitas nunquam deeſt. Quot enim ſolatia ad uiuendi uſum quærimus, quaſi tot noſtræ ęgritudini medicamentis obuiamus. Sed ipſum quoq; medicamen in uulnus uertitur, quia exquiſito remedio paulo diutius inhęrẽtes, ex eo grauius deficimus, quod prouidè ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præſumptio corripi, ſic ſuperbia ſterni. Quia enim elatum ſemel ſumpſimus ſpiritum, ecce defluẽs quotidie portamus lutum. Ipſa quoque mens noſtra à ſecreti interioris ſecuro gaudio excluſa, modo ſpe decipitur, modo pauore uexatur, modo dolore deiicitur, modo falſa hilaritate releuatur: trãſitoria pertinaciter diligit, eorũq; amiſſione inceſſanter atteritur, quia & inceſſanter curſu rapiente permutatur. Rebus autẽ mutabilibus ſubdita, & à ſemetipſa uariatur. Nã quærens quod non habet, anxia percipit: Cunctaq; hoc habere cœperit, tædet hanc percepiſſe quod quæſiuit. Amat ſæpe quod deſpexerat, deſpicit quod amauerat. Cum labore quæ æterna ſunt diſcit, ſed horum repentè obliuiſcitur, ſi laborare deſierit. Diu quærit ut parum quid de ſummis inueniat, ſed ad conſueta citius relabens, nec parum in his quæ inuenerit perſeuerat. Eruditi appetens, uix ſuam ignorantiam ſuperat, ſed erudita, grauius cõtra ſcientiæ gloriam pugnat. Vix carnis ſuæ ſibi tyrannidem ſubijcit, ſed tamen adhuc intus culpæ ſuæ imaginem tolerat, cuius iam foris opera uincendo reſtrinxit. In autoris ſui inquiſitione ſe erigit, ſed reuerberatam hanc, corporearum rerum amica caligo confundit. Semetipſam qualiter incorporea corpus regat, intueri uult, & non ualet. Requirit mirè, quod ſibi reſpondere non ſufficit, & ſub eo ignara deficit, quod prudẽter requirit. Amplam ſe ſimul & anguſtam conſiderans, qualem ſe ueraciter æſtimet ignorat: quia ſi ampla non eſſet, nequaquam tam inueſtiganda requireret: Et rurſum ſi anguſta non eſſet, hoc ipſum ſaltẽ quod ipſa requirit, inueniret. Bene ergo dicitur: Poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi grauis. Quia dum repulſus homo, & à carne moleſtias, & à mente quæſtiones tolerat, graue nimirum pondus ſemetipſum portat. Vndiq; languoribus premitur, undiq; infirmitatibus urgetur, ut qui relicto deo, ſe ſibi ad requiem ſufficere credidit, nihil in ſe niſi tumultum perturbationis inueniret, inuentumq; ſe fugere quæreret: ſed autore contempto, quo ſe fugeret, non haberet. Cuius

infirmi

infirmitatis pōdera bene quidam sapiens contē-
Eccl. 40. platus, ait: Graue iugum super filios Adam, à die exitus de uentre matris eorum, usque ad diem sepulturæ in matrem omnium. Beatus autem Iob ista considerans, & quare ita ordinata sint ingemiscens, non iustitiam redarguit, sed misericordiam inquirit, ut percontando ipse humiliter pulset, quod parcendo diuina pietas immutat. Ac si aperte dicat: Cur quasi contrarium tibi hominem despicis, qui certus scio, quia perire ipsum quem despicere crederis, non uis? Vnde bene adhuc & humilitatem confessionis exprimit, & uocem liberæ inquisitionis adiungit, dicens: Cur non
32 tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam?] Quibus profecto uerbis quid aliud quàm desiderium præstolati mediatoris in-
Ioan. 1 nuitur? de quo Ioannes ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Vel certè ab humano genere tunc peccatum plenè tollitur, cùm per incorruptionis gloriam nostra corruptio permutatur. Esse nanq; à culpa liberi nequaquam possumus, quousque in corpore mortis tenemur. Redemptoris ergo gratiam uel resurrectionis soliditatem desiderat, qui iniquitatem suam auferri funditùs sperat. Vnde mox & pœnam præuaricationis culpæ, quam ex origine meruit, & iudicium quod ex propria actione pertimescit, adiungens subdit:

Quòd præsens mors sit pœna peccati, & in iudicio si à peccatore secundum districtionem operum ratio exigatur, non subsistit, nec habet quid respondeat iudici. Cap. XXI

ECce nunc in puluere dormiã, & si mane me quæsieris, non subsistam.] Peccanti primo
Gen. 3 homini dictum est: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Mane autem dicitur illa tunc manifestatio mentium, quæ in aduentu iudicis apertis cogitationibus quasi post noctis tenebras demonstratur. De quo nimirum mane per Psalmistam dicitur: Mane astabo tibi & uidebo. Quærere autem Dei, est hominem subtili interrogatione discutere, & districtè discutiendo iudicare. Beatus igitur Iob humanæ deiectionis damna considerans, uideat quia & præsenti iam pœna premitur, & adhuc de futuris grauius urgetur, Et dicat: Ecce nũc in puluere dormiam, & si mane me quæsieris, nõ subsistam. Ac si apertius deploret, dicens: In præsenti quidem mortem iam carnis patior, & tamẽ adhuc de futuro iudicio grauiorem morte, districtionis tuæ sententiam, pertimesco. Interitum pro culpa sustineo, sed adhuc ad iudicium ueniens, culpas restitui & post interitum formido. Exteriorem ergo mortem considerans, dicat: Ecce nunc in puluere dormiam: interiorem metuens adiungat: Et si mane me quæsieris, non subsistam. Quantalibet enim iustitia polleant, nequaquam sibi ad innocentiam uel electi sufficiunt, si in iudicio districtè requirantur. Sed hoc nunc ad solatium suę ereptionis inueniunt, quòd nequaquam se posse sufficere humiliter sciunt. sub humilitatis ergo tegmine à gladio se tantæ animaduersionis A abscondunt, & quo terrorem uenturi iudicis præstolantes cõtinuò timore trepidant, eo indesinenter agitur, ut paratiores fiant. Sequitur:

Caput octauum beati Iob.

REspondens autem Bal- 24
dath Suites, dixit: Vsque quo loqueris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui? Nunquid Deus supplantat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est? Etiam si filij tui peccauerunt, & dimisit eos B in manu iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo consurrexeris ad deum, & omnipotentẽ fueris deprecatus, si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ, intantum ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis. Interroga enim generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam. Hesterni quippe sumus, & ignoramus, quoniã sicut umbra dies nostri sunt super terram. Ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferẽt C eloquia. Nũquid uirere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua? Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit. Sic uiæ omniũ qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit. Non ei placebit uecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur super domum suã, & nõ stabit, fulciet eam, & nõ consurget. Humectus uidetur antequam ueniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur. Super aceruũ petrarũ radices eius densabuntur, & inter lapides cõmorabitur. Si absorbuerit eum de loco D suo, negabit eum, & dicet: Nõ noui te. Hęc est enim lætitia uiæ eius, ut rursum de terra alij germinentur. Deus nõ proijciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo. Qui oderunt te, induentur cõfusione, & tabernaculum impiorum non subsistet.

Caput XXII

REspondens autem Baldath Suites ait: Vsqꝫ quo loqueris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui?] Iniustis semper grauia sunt uerba iustorum, & quæ ad ædificationem prolata audiunt, hæc quasi superimpositum pondus ferunt. Quod de se apertè Baldath Suites indicat, dicẽs:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vſq; quo loqueris talia? Qui enim uſq; quo dicit: quia ædificationis uerba iam portare non poſſit, oſtendit. Sed cùm corrigi iniqui deſpiciunt, bene prolata criminãtur: Vnde & protinus ſubiungit: Et ſpiritus multiplex ſermonis oris tui. Cùm multiplicitas in ſermone reprehenditur, eſſe proculdubio intelligentiæ grauitas in ſenſu denegatur. Vis quippe ſumma loquentium, quadrifaria qualitate diſtinguitur. Nam ſunt nonnulli quos ſentiendi ſimul ac dicendi amplitudo dilatat, & ſunt nõnulli quos ſentiendi ſimul & dicẽdi inopia anguſtat. Sunt nõnulli qui efficaciam dicẽdi habẽt, ſed acumen ſentiendi non habent. Et ſunt nõnulli qui acumine ſentiendi ſubnixi ſunt, ſed ex inopia locutionis obmuteſcunt. Hoc nanq; in hominibus cernimus, quod in rebus ſæpe inſenſibilibus uidemus. Nam plærunq; & abundans aqua ab intimis ducitur, & largis in ſuperficiem meatibus deriuatur. Plærunq; anguſta in intimis latet, & progrediendi rimas difficulter inueniens, foras anguſtior exũdat. Plærunq; minima in abſcõditis oritur, cunq; patenter qua exeat inuenit, ex largo foramine tenuis procedit, magnicq; ſe meatus dilatant, ſed non eſt quod fundant. Plerunque uerò ampla in abſcõditis ſurgit, ſed anguſtis preſſa meatibus tenuiſſima profluit. Sicitaq; in alijs os patens emanat, quod largus ingenij fons miniſtrat. In alijs intellectum nec ſenſus porrigit, nec lingua fundit. In alijs os quidem ad loquendum patet, ſed ad reddendum parata à ſenſu lingua nihil accipit. In alijs uerò largus ſentiendi fons à corde exuberat, ſed hunc quaſi meatus tenuis impar lingua coanguſtat. In quibus nimirum quatuor dicendi qualitatibus, ſola crimini tertia ſubiacet, quæ hoc ſibi per locutionem arripit, ad quod per ingenium non aſſurgit. Nam prima laudanda eſt, quæ utroq; ualenter pollet. Secunda miſeranda, quæ utroq; humiliter caret. Quarta adiuuanda, quæ explere quod ſentit non ualet. Tertia uerò deſpicienda atq; reprimenda, quæ dum ſermone ſe erigit, ſenſu iacet: quæ membris inflatione turmentibus ſimiliſ, ad aures audientium uaſta, ſed uacua procedit. Quod nũc Baldath beato Iob crimen intorquet, dicens: Spiritus multiplex ſermonis oris tui. Qui enim multiplicitatẽ ſermonis oritribuit, profecto cordis inopiã reprehendit. Ac ſi apertè dicat: Abundantia ſpiritus in ſermone oris attolleris: ſed ſenſus indigentia coanguſtaris.

25 Prauí autem cùm recta reprehendunt, ne ipſi quæ iuſta ſunt neſcire uideãtur, nota omnibus bona quæ audiendo didicerunt, quaſi incognita proferunt. Vnde & Baldath protinus adiungit:

Nunquid Deus ſupplantat iudicium, aut omnipotens ſubuertit quod iuſtum eſt? Hæc beatus Iob nec loquens negauerat, nec reticens ignorabat. Sed procaces quiq;, ut diximus, etiã nota iactanter proferunt, ut loquendo docti uidean tur. Contemnunt moderatè conticeſcere, ne credantur ex imperitia tacuiſſe. Sciendum uerò eſt, quia tunc diuinæ iuſtitiæ rectitudinem laudant, cùm ſe ad gaudiũ incolumitas ſubleuat, & alios flagella caſtigant, cùm ſe conſpiciunt rerum proſperitate perfrui, alios aduerſitate fatigari. Nam dum peruerſè agunt, ſed tamen ſe rectos arbitrantur, hoc quod ſibi proſpera ſuppetunt, deberi ſuis meritis credunt, eoq; colligunt quòd Deus iniuſtè non iudicat, quòd quaſi iuſtos ſe aduerſitas nulla contriſtat. Sed ſi eorum uitam quamlibet breuiter uis ſupernæ correptionis attigerit, pulſati protinus conſilium diuini examinis increpant, quod paulò antè incolumes admirando præferebant, iuſtumq; eſſe iudicium quod ſuis moribus aduerſatur, negant, & dum de diuina æquitate diſputant, ad reſultationis uerba proſiliunt, & correpti quia deliquerint, grauius delinquunt. Vnde bene etiam per Pſalmiſtam contra peccatoris confeſſionem dicitur: Confitebitur tibi cùm benefeceris ei. Deſpecta quippe uox cõfeſſionis eſt quam format iocunditas proſperitatis. Sola autè confeſſio habet magni meritum ponderis, quam à ueritatis rectitudine nequaquam ſeparat uis doloris, quam uſque ad iudicium uocis exacuit aduerſitas teſtis cordis. Non ergo mirum quod Baldath diuinam iuſtitiam laudat, qui nihil aduerſi ab eadem iuſtitia tolerat. Sed quia amicos beati Iob, hæreticorum tenere ſpeciem diximus, libet ut paucis, quomodo Baldath uerba hæreticorum ſurreptionibus congruant, demonſtremus. Hi quippe dum ſanctam Eccleſiam temporali corripi animaduerſione cõſpiciunt, audacius in iactantiam peruerſæ prædicationis intumeſcunt, & ſuperni examinis rectitudinem prætendentes, proſperari ſe ex meritis aſſerunt, illam uerò affligi dignis retributionibus atteſtantur, & uerbis blandientibus ſurreptionis aditum protinus inter dolores quærunt, atq; aliorum uitam exprobrantes, alio rum mortibus feriunt, ac ſi illi tam iuſtè defuncti ſint, qui de deo credere digna noluerunt. Vnde Baldath Suites poſtquam diuinam iuſtitiam protulit, *ilico* ſubiungit: Etiam ſi filij tui peccauerunt ei, & demiſit eos in manu iniquitatis ſuæ, tu tamen ſi diluculo conſurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus: ſi mundus & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ.

Ac ſi afflictis catholicis errorum prædicatores dicant: Vitæ ueſtræ prouidete, & quàm peruerſa teneatis, ex eorum qui inter uos defuncti ſunt damnatione cognoſcite: quia conditori omnium niſi perfidia ueſtra diſpliceret, nequaquã à uobis tam numeroſos populos, interitu ſæuiente, ſubtraheret. Ait enim: Etiam ſi filij tui peccauerunt ei, & dimiſit eos in manu iniquitatis ſuæ. Quaſi apertè diceret: In iniquitatis ſuæ manu dimiſſi ſunt, qui uitam noſtræ rectitudinis imitari noluerunt. Tu tamen ſi diluculo conſurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus. Quia enim ſe hæretici tenere lucem ueritatis æſtimant, ſanctam Eccleſiam quaſi in erroris nocte poſitam, ad diluculum ueritatis uocant, quatenus & per cognitionẽ Dei, quaſi per diluculum ſurgat, & per precem pœnitentiæ præterita diluat. Si mundus &

dus & rectus incesseris.] Mundus uidelicet in cogitatione, rectus in opere. Statim euigilabit ad te.] Ac si aperte dicat: Quia is qui nunc tribulationibus tuis uirtutem suæ protectionis non exeruit, quasi ab adiutorio errantis dormit. Et pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.] Id est, præsentis uitæ contrarietates amouet, & trãquillitatis protinus securitatẽ prębet. Quia enim peruersi quiq; tẽporale gaudium singulare estimant, diuinæ remunerationis bonum quod ipsi anxiè ambiunt, hoc alijs pro magno pollicentur. Vnde plærunq; fit ut aut amissa recuperari spondeant, aut ad maiora adhuc præsentis uitæ præmia, auditorum suorum animos extendant. Quod patẽter Baldath exprimit, cùm protinus adiungit:

Intantum ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.] Si uerò habitaculum iustitiæ, consilium mentis uocat, afflictis catholicis errorum magistri pacatum iustitiæ habitaculum promittunt, quia si eos ad sua pertrahũt, profecto à cõtentione cõticescunt. Nanq; hi qui pertrahi ad peruersa potuerunt, tãto iam trãquillius temporali pace quieti sunt, quãto longius ab æterna separãtur. Opes quoq; intelligentiæ se sequentibus crescere spondent. Vnde & subditur:

Intantum ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.] Sed quia eorum uerbis non facilè creditur, quoniam sæpe uita contemptibilis demonstratur, antiquorum patrum sententias proferunt, earumq; rectitudinem in argumentum sui erroris inflectunt. Vnde & subditur:

Quòd antiquorum patrum exempla, ad insinuandã transitoriæ huius uitæ instabilitatem, intuenda sunt. Cap. XXIII

INterroga enim generationẽ pristinam, diligenter inuestiga patrum memoriam.] Generationem pristinam, ac patrum memoriam nequaquã uideri, sed inuestigari admonẽt, quia hoc in ea nolunt conspici, quod liquidò cunctis patet. Nonnunquam uerò more bonorum, quædam moraliter docent, & qualiter ex præteritis præsentia colligantur insinuãt: atq; ex his quæ iam à nostris oculis pertranseundo subtracta sunt, quàm nulla sint quæ uidentur demonstrant. Vnde & adhuc subditur: Hesterni quippe sumus, & ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram.] Generatio itaq; pristina interroganda proponitur, ut transire tempus uitæ præsentis sicut umbra monstretur: quia uidelicet si ea quæ erant & iam transacta sunt, ad memoriam reducimus, patenter cognoscimus quàm celeriter hoc quoq; fugiat quod tenemus. Sæpe uerò hæretici eosdem nobiscum patres quos ueneramur laudant, sed intellectu deprauato, ipsis nos eorũ laudibus impugnant. Vnde & adhuc subditur:

Ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.] Notandum quòd superius dixerat: Spiritus multiplex sermonis oris tui, nunc uerò reductis ad memoriam patribus dicit: De corde suo proferent eloquia. Ac si uitam sanctæ Ecclesiæ hæretici detestantes dicant. Multiplicitatem spiritus in ore habes, in corde non habes. Sed illi contra te audiendi sunt, qui uerba ex corde proferentes, recta uiuendo docuerunt. Sæpe autem praui dum suæ uitium tortitudinis ignorant, audenter aliorum, rectitudinem lacerant. Cunque contra bonos sibi autoritatem increpationis arripiunt, aut ea bona proferunt, quæ nõ uidendo sed audiendo didicerunt, aut ea alijs mala mentientes ingerunt, quæ ipsi committũt. Sed cùm ea bona proferunt, quæ seruare contemnũt, sciendum est quia plærunq; ueritas sic per ora aduersariorum sonat, ut eorum linguam mouens, uitam feriat, quatenus culmẽ rectitudinis loquentes & ignorantes, ipsi sibi & uerbis iudices, & factis accusatores fiant. Vnde Baldath mira quidẽ contra hypocritas subdit, sed mucrone uerbi se impetit, quia simulator iustitiæ nisi ex aliquantulo ipse esset, docere iustum nequaquam tanta temeritate præsumeret. Et quidem fortia sunt ualde quæ dicit, sed hæc stultis, non autem sapienti: prauis, non recto dicere debuit: quia & uecordẽ se asserit, qui hortis sitientibus, in flumine aquam fundit. Sed interim postponẽtes cui dicitur, pensemus subtiliter quid dicat, ut nos prolata instruant, quanuis meritum sui autoris impugnent. Sequitur:

Quòd sanctorum bona quia uera sunt permanent, hypocritarum uerò bona, quia falsa sunt, nõ perseuerant: et quòd superbi correctionis impatientes sunt. Cap. XXIIII

NVnquid uiuere potest scirpus absq; humore, aut crescere carectum sine aqua?] Cui Baldath scirpum uel carectum cõparet, ipse protinus aperit, cùm subiungit. Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit: sic uiæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.] Scirpi ergo uel carecti nomine, hypocritæ uitam signat, quæ speciẽ quidem uiriditatis habet, sed ad humanos usus fructum utilitatis non habet, quæ sterilitate operis arida permanens, solo sanctitatis colore uiridescit. Sed neq; sine humore scirpus, neq; sine aqua carectum proficit, quia hypocritarum uita ad bona opera infusionem quidem superni muneris percipit, sed in cunctis quæ agit, exteriores laudes appetens, à fructu perceptæ infusionis inanescit. Sæpe nanq; mira signorum opera faciunt, ab obsessis corporibus spiritus pellunt, & per prophetiæ donum, uentura queq; sciendo præueniunt, sed tamen à largitore tot munerum, cogitationis intentione diuisi sunt: quia per eius dona, non eius gloriam, sed proprios fauores quærunt: cunq; per accepta dona in sua laude se eleuant, ipsis muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra dantem superbiunt, unde ei amplius humiles esse debuerunt. Sed eo postmodũ eos districtior sentẽtia percutit, quo nunc superna bonitas & ingratos largius infundit. Fitq; eis

Universidad de Deusto
Biblioteca

amplitudo muneris, incrementum damnationis, quia irrigati fructum non ferunt, ſed ſub uiriditatis colore uacui in altum creſcũt. Quos bene per
Mat.7 Euangelium ueritas exprimit, dicens: Multi dicent mihi in illo die, domine domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dęmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquã noui uos, diſcedite à me qui operamini iniquitatem. Scirpus igitur uel carectum abſq; humore uel aqua non uiuit, quia nimirum hypocritæ non niſi ex ſuperno munere uiriditatem bonæ operationis accipiunt. Sed quia hanc in uſum propriæ laudis arripiunt, in aqua quidem uirides, ſed tamen inanes creſcunt. Bene autem ſubditur:

Cùm adhuc ſit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas areſcit.] Scirpus in flore, eſt hypocrita in laude. Acutis uerò angulis ſurgens carectum manu nõ carpitur, quia exaſperatis per arrogantiam ſenſibus, de prauitate ſua hypocrita corripi dedignatur. In flore ſuo manum carentis incidit, quia in laude hypocrita poſitus, ne hũc quiſquam corripere audeat, aſperitate ſua protinus uitam corripientis ſecat. Sanctus nanq; eſſe non appetit, ſed uocari: & cùm fortaſſe corripit, quaſi in opinionis gloria detruncatur. Deprehenſum ſe in prauitate iraſcitur, loqui ſibi redarguentem prohibet, quia uelut in occulto uulnere tactus dolet. Qualis imperitis innotuit, talis uult ab omnibus æſtimari, & paratior eſt mori quàm corripi. Redargutione deterior redditur, quia quaſi diræ percuſſionis æſtimat iaculum, puritatis uerbum. Vnde exaſperatus protinus in contumelias ſurgit, & quæ mala exaggeret cõtra uitam correptoris, inquirit. Demonſtrare longè incomparabiliter reum reprehenſorem ſuum deſiderat, ut innocentem ſe non ſuis actibus ſed alienis criminibus oſtendat, ita ut ſæpe homo redargutionis aliquid ſe dixiſſe pœniteat, & quaſi à carpentis manu, ſic à corripientis animo quidam, ut ita dixerim, ſanguis mœroris currat. Vnde bene per Salo
Prou.9 monem dicitur: Noli arguere deriſorem, ne oderit te. Neq; enim iuſto timẽdum eſt, ne deriſor cũ corripitur, contumelias inferat, ſed ne tractus ad odium, peior fiat. Inter hæc ſciendum eſt, quod iuſtorum bona, quia ex corde incipiunt, uſq; ad præſentis uitæ terminum creſcunt. Hypocritarum uerò opera, quia nequaquam ſunt in occulto radicata, ſæpe antè deficiunt, quàm præſens uita finiat. Nam plęrunq; ſtudio ſacræ eruditionis inſiſtũt, & quia hanc non præparandis meritis, ſed promerendis fauoribus inquirũt, ſtatim ut iudicium humanæ laudis arripiunt, & per hoc gratiam tranſitorij profectus aſſequuntur, tota mente ſeculari-
bus curis inſeruiunt, atq; à ſacra funditùs eruditione uacuantur, & agendo poſt indicant, quantum temporalia diligant, quia ſola prius æterna prædicabant. Plęrunq; autem aſſumptę ſpeciem maturitatis oſtẽdunt, quiete ſilentij, longanimitate patientiæ, continentiæ uirtute decorantur. Sed cùm per hæc quæſiti culmẽ honoris attigerint, cunctq; ſibi iam reuerentia à cunctis impenditur, protinus ſe in laſciuiam uoluptatis fundunt, & bona ſe non ex corde tenuiſſe ipſi ſibi teſtes ſunt, qui hæc citò dimiſerunt. Nonnunquam uerò aliqui quæ poſſident tribuunt, atq; indigentibus cuncta largiuntur, ſed tamen ante uitæ terminum, auaritiæ prurigine accenſi, aliena appetunt, qui ſua largiri uidebantur, & pertinaci poſt crudelitate ambiunt, quod ficta prius pietate reliquerunt. Vnde & rectè nunc dicitur: Cùm adhuc ſit in flo- 13
re, nec carpat manu, ante omnes herbas areſcit.]

Iuxta carnem quippe & iuſti herba ſunt, propheta atteſtante, qui ait: Omnis caro fœnum. Sed Iſa.40
ante omnes herbas areſcere ſcirpus dicitur, quia iuſtis in bono ſuo permanentibus, à uiriditate aſſumptæ rectitudinis hypocritarum uita ſiccatur. Areſcunt herbæ etiam reliquæ, quia iuſtorum opera cum carnis uita deficiunt. Sed herbarum ariditatem ſcirpus præuenit, quia priuſquam de carne hypocrita tranſeat, ea quæ in ſe oſtenderat, uirtutum facta derelinquit. De quibus etiam bene per Pſalmiſtam dicitur: Fiant ſicut fœnum ædi- Pſal.128
ficiorum, quod priuſquam euellatur, exaruit. Fœnum quippe ædificij in alto naſcit, ſed nequaquam pinguis radice ſolidatur, quia & hypocrita ſumma quidem agere cernitur, ſed non in eis cordis puritate roboratur. Quod nimirum fœnũ & non euulſum citius areſcit, quia uidelicet hypocrita & in præſenti adhuc uita ſubſiſtit, & iam ſanctitatis opera quaſi uiriditatis ſpeciem amittit. Quia enim ſine intentione rectæ cogitationis bona ſtuduit agere, hæc amittens, indicat ſe ſine radice floruiſſe. Sed Baldath, ſicut prædiximus, cui ſcirpum uel carectum comparet illico aperit, cùm ſubiungit: Sic uiæ omnium qui obliuiſcuntur Deum, & ſpes hypocritæ peribit.] Quid enim in cunctis ſuis operibus hypocrita ſperat, niſi honoris reuerentiam, gloriam laudis, à melioribus metui, ſanctus ab omnibus uocari? Sed permanere ſpes hypocritæ non ualet, quia æternitatem non quærens, fugit quod tenet. Nequaquam quippe mentis eius intentio in illa gloria figitur, quæ ſine fine poſſidetur, ſed cùm tranſitorijs fauoribus inhiat, perdit percipiendo quod laborat, ueritate atteſtante, quæ ait: Amẽ dico uobis, quia Matt.6
receperunt mercedem ſuam. Sed hæc ſpes recipiendæ mercedis diu teneri non poteſt, quia prooſtẽſis operibus honor tribuitur, ſed uita ad terminum urgetur: laudes reſonant, ſed ad finem cum laudibus tempora feſtinant: & quia nequaquam animus in æternitatis amore radicatur, cum ipſis profecto rebus quas diligit labitur. Nemo nanq; ualet mobilia diligere, & ipſe immobilis ſtare. Qui enim tranſeuntia amplectitur, eo ipſo ad curſum ducitur, quo decurrentibus implicatur. Dicat ergo: Et ſpes hypocritæ peribit, quia humana laus quam magnis laboribus appetit, impulſa temporum momentis decurrit. Bene autem ſubditur:

Quid

Quid uili precio opus magnum uēdit, qui ideò in laboribus continentiæ seruit, ut laus ei ab hominibus impendatur, & cùm tempus retributionis aduenerit, hæc quæ modo placet insania, in tormentis posiùs displicebit. Cap. XXV

[Quo ei placebit uecordia sua.] Magna quippe uecordia est, laboriosa agere, & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cœlestibus inseruire, sed terrenæ retributionis præmiū quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro uirtute quam agit, humanos fauores desiderat, rem magni meriti uili precio uenalem portat. Vnde cœli regnū mereri potuit, inde numū transitorij sermonis quærit. Vili ergo precio opus uendit, quia magna impen-
29 dit, sed minima recipit. Quibus itaq; hypocritę similes, nisi fœcūdis & neglectis uitibus existūt, quæ per ubertatem fructū proferunt, sed nequaq; per studium à terra subleuant. Quod pingues palmites germinant, errantes bestiæ conculcant, & quo hoc uberius aspiciunt, proiectum in infimis, auidius consumunt: quia nimirum hypocritarum opera dum clara monstrant, qua pinguia prodeunt, sed dū humanas laudes appetūt, quasi in terra deserunt. Quæ huius mundi bestiæ, maligni scilicet spiritus comedunt, quia hæc ad usum perditionis inflectunt, tantoq; ardentius rapiūt, quāto & magna clarius innotescūt. Vnde bene per pro-
Osee 8 pheram dicit: Culmus stans, nō est in eo germen, & non faciet farinā, quòd etsi fecerit, alieni comedent eam. Culmus quippe germen nō habet, cùm uita meritis uirtutum caret. Farinam culmus non facit, cùm is qui in præsenti seculo proficit, nil subtilitatis intelligit, nullū boni operis fructum reddit. Sed sæpe & cùm fecerit farinā, hanc alieni comedūt, quia & cùm bona opera hypocritæ ostendunt, de his malignorū spirituū uota satiant. Qui enim per hæc placere deo nō appetunt, nequaq; agri dominū, sed alienos pascunt. Fœcundo itaq; hypocrita & neglecto palmiti similis, seruare fructum non ualet, quia botrus boni operis in terra iacet. Sed tamen hac ipsa uecordia sua pascitur, quia pro bono opere à cunctis honoratur, cæteris præeminet, subiectas hominum mentes tenet, maioribus locis attollitur, fauoribus nutrit. Hæc uerò ei sua uecordia placet interim, sed non placebit, quia cùm retributionis tempus aduenerit, in pœna displicet, quòd uecors fuit. Tūc se stultè egisse intelliget, cùm pro delectatione laudis, sententiā diuinæ correptionis acceperit. Tunc se uecordem fuisse considerat, cùm se pro temporali quam percepit gloria, perpetua tormenta castigant. Tunc ueram scientiam supplicia aperiunt: quia per hæc profecto colligit, nihil fuisse omnia quæ transire potuerunt. Vnde & rectè subditur:

Quòd ad flatum mortis quasi ad uenti uehementis impetum hypocritarum textura rumpatur, & hi qui crucem in angaria portant, Christo non commoriantur. Cap. XXVI

ET sicut tela aranearum fiducia eius.] Bene hypocritarum fiducia, aranearum telis similis dicitur, quia omne quod ob obtinendam gloriam exudant, uentus uitæ mortalis dissipat. Nam quoniā æterna non quærunt, bona tēporalia cum tempore amittūt. Pensandū quoq; est quòd fila araneæ per ordinē ducūt, quia sua hypocritę quasi sub discretione opera disponūt. Aranearū tela studiosè texit, sed subito uenti flatu dissipatur: quia quicquid hypocrica cum labore peragit, aura humani fauoris tollit, & dū in appetitu laudis opus deficit, quasi in uentū labor euanescit. Sępe nanq; & usq; ad præsentis uitæ terminū, hypocritarū facta perdurant, sed quia per hęc autoris laudē non quęrūt, bona ante Dei oculos nunquam fuerunt. Plærunq; em̄, ut prædiximus, sacræ legis eruditione fulciunt, doctrinæ uerba proferūt: omne quod sentiunt, testimonijs accingūt: nec tamen per hęc uitā audientiū, sed proprios fauores quærūt: quia nec proferre alia nouerunt, nisi quæ auditorū corda ad rependendas laudes excitent, non aūt ad lachrymas accendant. Mens quippe cōcupiscen- 30
tijs exteri oribus occupata, igne diuini amoris nō calet, & idcirco ad supernum desideriū inflammare auditores suos nequeūt uerba, quæ frigido corde proferunt. Neq; enim res quæ in seipsa non arserit, aliud accendit. Vnde fit plęrunq; ut hypocritarum dicta & audientes non erudiāt, & eosdem ipsos qui ea proferunt, elatos laudibus deteriores reddant. Attestante em̄ Paulo, scientia inflat, cha- 1. Cor. 8
ritas uerò ædificat. Quem enim charitas ædificando nō erigit, scientia inflando peruertit. Plærunq; se hypocritæ mira abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis uitam fundi tùs in carne uiuentes extinguunt, sicq; per abstinentiam morti appropiant, ut penè quotidie morientes uiuant. Sed ad hæc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, ueritate attestante, quæ ait: Exterminant facies suas, ut appa- Matt. 6
reant hominib. ieiunantes. Nam ora pallescūt, corpus debilitate quatit, pectus interrumpētibus fuspirijs urget. Sed inter hæc, ab ore proximorū sermo admirationis quærit, nihilq; tanto labore aliud, nisi estimatio humana cogitat. Quos nimirū bene Simō ille significat, qui dominicæ passionis tempore in angaria crucem portabat, de quo scriptum est: Inuenerūt hominem Cyrenæū, uenien- Matt. 27
tem obuiam sibi, nomine Simonem: hūc angariauerunt ut tolleret crucem Iesū. Quod enim per angariā agimus, nō hoc ex studio amoris operamur. Crucem ergo Iesu in angaria portare, est afflictionem abstinentiæ pro alia quàm necesse est intentione tolerare. An non Iesū crucem portat in angaria, qui quasi ad præceptum domini, carnem domat, sed tamen spiritalem patriam non amat? Vnde & Simon idem crucem portat, sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ, mundo uiuit. Quo contra per Pau- 31
lum bene ex electis dicitur: Qui autem sunt Chri- Gal. 5
sti, carnem suam crucifixerunt cū uitijs & concupiscentijs. Cum uitijs quippe & concupiscentijs carnem crucifigimus, si sic gulam restringimus, ut iam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat,

crucem carni intulit, ſed mundo per concupiſcen
tiam peius uiuit, quia & ſæpe per ſanctitatis ima-
ginem, locũ regiminis indignus aſſequitur: quem
niſi aliquid in ſe uirtutis oſtenderet, nullo percipe
re labore mereretur. Sed tranſit quod delectabili-
ter obtinet, & pœnaliter, quod ſequitur, manet.
Sanctitatis nunc fiducia in ore hominũ ponit: ſed
cùm internus iudex ſecreta cordis examinat, te-
ſtes uitæ exterius non quærit. Bene ergo dicitur:
Sicut tela aranearum fiducia eius, quia apparente
cordis teſte, præterit omne q̃d exterius de huma-
no fauore cõfidit. Vnde & adhuc aptè ſubiungit.

Quod inſtabilis ſit domus quæ Chriſtũ non habet in fundamẽto, et quid ſit quòd fatuæ uirgines oleũ mendicãt. Cap. XXVII

INnitetur ſuper domũ ſuam, & non ſtabit.] Si- B
cut domus exterioris cõuerſatiõis, eſt ædificiũ
q̃d inhabitat corpus: ita domus noſtræ cogitatio-
nis, eſt res quælibet quã per dilectionẽ inhabitat
animus. Omne quippe quod diligimus, quaſi in
hoc quieſcentes habitamus. Vnde Paulus quia in
ſupernis cor fixerat, in terra quidã poſitus, ſed ta-
Phil.3 men à terra extraneus, dicebat: Noſtra conuerſa-
tio in cœlis eſt. Mens itaq; hypocritæ nihil aliud
in omne quod agit, niſi opinionis ſuæ gloriam co
gitat, nec curat quo pòſt per meritum ducitur, ſed
quid interim dicatur. Domus ergo eius, eſt dele-
ctatio fauoris, quam quaſi quietus inhabitat: quia
per cuncta ſua opera ad hanc ſe intra animum re-
clinat. Sed ſtare domus hæc non ualet, quia laus
cùm uita præterit, & humanus fauor in iudicio C
non ſubſiſtit. Vnde & fatuæ uirgines quæ oleum
in uaſis non ſumpſerant, quia in alienis ſcilicet uo
cibus gloriã, & non in ſuis cõſcientijs habebant,
Matth.25 turbatæ per ſponſi præſentiam dicũt: Date nobis
de oleo ueſtro, quia lampades noſtræ extinguun
tur. Oleum quippe à proximis petere, eſt gloriam
boni operis, à teſtimonio alieni oris implorare.
Mens etenim uacua: cùm cunctis ſuis laboribus
nihil ſe intus tenuiſſe inuenerit, teſtimoniũ foris
quærit. Ac ſi apertè fatuæ uirgines dicant: Cùm
nos repelli ſine retributione conſpicitis, dicite in
32 noſtro opere quid uidiſtis. Sed fruſtra tunc hy-
pocrita ſuper hanc domũ laudis innitit̃, quia nihil
ei in iudicio atteſtatio humana ſuffragat̃, quia ean
dem laudem quã pòſt in teſtimoniũ exigit, prius D
in munere recepit. Vel certè ſuper domum ſuam
hypocrita innitit̃, cùm uanis fauoribus deceptus,
quaſi de fiducia ſanctitatis eleuat̃. Multa quippe
hypocritæ in occulto mala faciunt, quædam uerò
bona in publico. Cunq; ex bonis patentibus lau-
des recipiunt, ab occultis malis cõſiderationis o-
culos auertũt, talesq; ſe æſtimant, quales foris au-
diunt, non quales intus nouerunt. Vnde fit ple-
runq; ut ad ſupernum quoq; iudicium cum fidu-
cia ueniant, quia tales ſe apud internum arbitrum
credunt, quales ab hominibus foris habebantur.
Sed ſtare domus hypocritæ non ualet: quia in ter-
rore diſtricti examinis, omnis anteactæ fiducia
ſanctitatis cadit. Cunq; ſibi oris alieni teſtimonia
deeſſe cognouerit, ad ſua ſe opera enumerãda cõ
uertit. Vnde & adhuc ſubditur: Fulciet eam, & A
non cõſurget.] Hoc nanq; quod per ſe ſtare non
ualet, fulcitur ut ſtet: quia cùm uitã ſuam hypocri
ta labefactari in iudicio cõſpicit, hãc fulciẽdo ſta-
tuere operum enumeratione cõtendit. An nõ lau
dis ſuæ habitaculum hinc inde fulciunt, qui acta
ſua, ut præfati ſumus, in iudicio enumerantes di-
cunt: Domine domine, nonne in nomine tuo pro
phetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecim⁹,
et in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Sed do
mus laudis tot allegationibus fulta, minimè con-
ſurgit, quia protinus iudex dicit: Nunquam noui
uos, diſcedite à me qui operamini iniquitatem. Et
ſciendum eſt, quia hoc quod ſurgit, ab infimis ad
ſuperiora ſe erigit. Domus ergo hypocritæ ſurge
re non ualet, quia per omne quod iuxta præcepta B
cœleſtia agere potuit, à terra nunquam animum
leuauit. Iure igitur tunc nequaquam ad præmium
retributionis erigitur, quia per hoc quod nũc ex-
hibet, in appetitu temporalis gloriæ iacet.

*Quòd illucеſcente ſole iuſtitiæ, ficci erunt & aridi hypocri-
tæ, qui uirides uidentur & humecti.* Cap. XXVIII

SEd quia uita hypocritæ ſcirpi appellatione ſi- ij
gnata, qualiter in iudicio reprobetur audiui-
mus: priuſquam diſtrictus iudex appareat, qualis
ab hominibus habeatur audiamus. Sequitur:

Humectus uidetur ſcirpus antequam ueniat
ſol.] Sæpe in ſacro eloquio dominus, Solis appel
latione figuratur, ſicut per prophetã dicitur: Vo- ij
bis autem qui timetis nomen domini, orietur ſol
iuſtitiæ: & ſicut repulſi in iudicio impij dicere in
ſapientiæ libro deſcribuntur: Errauimus à uia ue- ij
ritatis, & lumen iuſtitiæ non luxit nobis, & ſol nõ
eſt ortus nobis. Ante ſolem igitur ſcirpus humi-
dus cernitur, quia priuſquam diuina diſtrictio in
iudicio candeat, omnis hypocrita infuſum ſe ſan-
ctitatis gratia oſtẽdat: quaſi uirens aſpicitur, quia
iuſtus æſtimatur: honoris locum obtinet, de glo-
ria ſanctitatis pollet, à cũctis ueneratio defertur,
opinio laudis extenditur. Scirpus itaque iſte in
nocte humidus eſt, ſole autem ueniente ſicca-
tur: quia nimirum hypocrita in tenebris uitæ
præſentis, ſanctus ab omnibus creditur, ſed cùm
diſtrictus iudex uenerit, quàm ſit iniquus appare
bit. Dicat ergo: Humectus uidetur, antequam ue
niat ſol, quia uirẽtem ſe nunc humanis oculis ex-
hibet, ſed in calore tunc diuini iudicij areſcet. Se-
quitur: Et in ortu ſuo, germen eius egredit̃.]
Herba quælibet naſcendo prius à terra producи-
tur, aura & æſtibus tangitur, ſole ac pluuijs nutri-
tur, & tunc demum ad proferendum ſui ſeminis
germen aperitur. Scirpus uerò cum flore ſuo na-
ſcitur, moxq; dum à terra ſurgit, qui ſecum ſemi-
nis germen producit. Bene ergo per herbas re-
liquas ſanctus quilibet, per ſcirpum uerò hypo-
crita deſignatur: quia iuſti uiri priuſquam in ope-
re ſanctæ conuerſationis oriunt̃, huius uitæ hye-
mem tolerant, eosq; grauiũ perſecutionũ æſtus fa
tigant. Sed cùm recta faciunt, nequaq; hic ſuæ re-
ctitudinis remunerationem quærũt. Cùm uerò à

præ-

præsentis mundi laboribus exeunt, ad æternã patriam uenientes, expectata retributione perfruuntur. At contrà hypocrita, quia mox ut in bono opere nascitur, præsentis mundi recipere gloriã conatur, quasi scirpi more cũ germine oritur. Qui pro eo ꝙd bene uiuere incipit, quærit statim, ut à cunctis honoretur. Germen itaq; in ortu, est remuneratio in inchoatione. Sæpe nanq; nonnulli apertè prauitatis uias deserũt, sanctitatis habitũ sumunt, moxq; ut prima limina bene uiuendi cõtigerint, obliti qui fuerint, affligi iam per pœnitentiam de consummatis nequitijs nolunt, laudari aũt de inchoata iustitia appetunt, præesse cæteris etiã melioribus cõcupiscunt. Quos plærunq; dum iuxta uotum prẽsens prosperitas sequitur, multo quàm prius fuerant, de sanctitatis habitu peiores fiunt. Nã rebus multiplicib. occupati, atq; ipsa occupatione cõfisi, non solũ perpetrata minimè deplorant, sed adhuc quæ deplorentur exaggerant.

Quid sit non operari in primogenito bouis, & lignorum auferre præputia. Cap. XXIX

34 QVi enim mundũ deserunt, ad exteriora officia prouehi non debent, nisi per humilitatẽ diutius in eiusdem mundi contemptu solidentur. Citius nanq; bona depereunt, quę hominibus ante tempus innotescunt, quia & arbusta plantata, priusquam fixa radice coalescant, si manus concutiens tangit, arefacit. At si in altum radix figitur, et terræ humoribus consparsa solidatur, hæc & manus impellit, sed non lædit: hæc & uentorum flatus inflectendo concutiunt, sed non euertunt. Ne ergo eruatur uita cœpti operis, diutinè ac robustè in alto humilitatis figenda est radix cordis: ut cùm ab humano ore, detractionis aura uel fauoris flauerit, etsi in quamlibet partem utcũq; incuruat, animum funditùs non euellat, sed ad statum suum protinus post inflectionẽ redeat, si apud se fortis in radice perdurat. Quid in rebus excrescentibus pariete surgente robustius? Qui tamen si dũ construitur, impellatur, statim sine labore destruitur: si autem per spatium tẽporis ab humore suo exiccari permittitur, sæpe & arietum ictibus minimè quassatur. Sic sic uidelicet bona nostra & intempestiuè manifestata depereunt, & diutius occultata solidãtur: quia humanæ occupationis manus cùm incipiẽtem conuersationis nostræ uitam cõtigerit, quasi recẽtem parietem impellit, eamq; facilè destruit, quia adhuc humorem infirmitatis propriæ nõ amisit. Cùm uero in longa quietis suæ adiectione se animus comprimit, quasi more exiccati parietis, contra ictus obdurescit, & confractum protinus resilit, omne quod solidum impactum fuerit. Hinc est quòd uitam inchoãtium
Deut.15 Moyses humanis occupationibus exerceri prohibuit, dicens: Non operaberis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouiũ. In primogenito quippe bouis operari, est bonæ conuersationis primordia, in exercitio publicæ actionis ostendere. Ouium quippe primogenita tondere, est ab occultationis suæ tegmine, humanis oculis inchoãtia bona opera nostra denudare. In primogenito ergo bouis operari prohibemur, atq; à primogenitis ouiũ detondẽdis cõpescimur, quia etsi quid robustũ incipimus, exercere hoc in aperto citius nõ debemus: Et cùm uita nostra simplex quid atq; innocuũ inchoat, dignũ est, ut secreti sui uelamina non relinquat, ne nudum hoc humanis oculis quasi subducto uellere ostendat. Adsola 35
ergo diuina sacrificia bouũ primogenita ouiumq; proficiant, ut quicquid fortè, simplex, innocuũq; incipimus, hoc ad honorem intimi iudicis, in ara cordis immolemus. Quod ab illo proculdubio tanto libentius accipit, quãto & ab hominib. occultatũ, nulla laudis appetitione maculat. Sæpe autẽ nouæ cõuersationis primordia adhuc ex carnali uita sunt cõmixta, & idcirco innotescere citius nõ debent, ne cùm laudantẽ bona quæ placẽt, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala quæ latent. Vnde rectè rursum per Mosen dicit: Quando ingressi fueritis terrã, quã Leuit.19
ego daturus sum uobis, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorũ. Poma quę germinant, immũda erũt uobis, nec edetis ex eis. Ligna quippe pomifera, sunt opera uirtutib. fœcunda. Præputia itaq; lignorũ auferimus, cùm de ipsa inchoationis infirmitate suspecti, primordia nostrorũ operum nõ approbamus. Poma aũt quę germinant, immũda ducimus, nostrisq; esibus nõ aptamus: quia cùm primordia boni laudantẽ operis, dignũ est ut hoc animũ non pascat operantis, ne dũ accepta laus suauiter carpit, fructus operis intẽpestiuè comedat. Qui ergo inchoatę uirtutis, ab humano ore laudem receperit, quasi plantati ligni ante tempus pomũ comedit. Hinc per Psalmi Psal.126
stam ueritas dicit: Vanũ est uobis ante lucem surgere, surgite postq; sederitis. Ante lucem quippe surgere, est prius q; claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis uitæ nocte gaudere. Sedendum ergo prius est, ut pòst rectè surgamus: quia quisquis nunc sese sponte non humiliat, nequaquam hunc sequẽs gloria exaltat. Quod ergo illic ante lucẽ surgere, hoc hic hypocritę in ortu est germen, pferre: quia humanas laudes desiderans, ubi ad opus bonũ nascit, ibi mox experit, ut gloriã retributionis assequat. An nõ in ortu suo hi germen protulerant, de quibus ueritas dicebat: Amãt pri- Matt.11
mos discubitus in cõuiuijs, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & uocari hominibus Rabbi? Pro eo ergo quòd bene agere incipiunt, quia honorẽ cõsequi ab hominib. conantẽ: quasi scirpi more ab ortu suo cum germine exurgunt. Hi nimirũ cùm recta operari appetũt, prius mente sollicita eiusdem operis sui testes quęrunt, & tacita cogitatione pertractãt, si sunt qui gerenda uideant, si dignè hæc eloqui, qui uiderint, possint. Si uerò eorũ facta nullũ fortasse hominũ contingat aspicere, hæc se proculdubio æstimãt perdidisse, & interni arbitri oculos quasi absentes deputant: quia ab eo uicem sui operis recipere in posterum recusant. Et quoniam cùm rectum quod hypocrita egerit, uideri à multis quærit, bene adhuc de hoc scirpo subiungitur: Super aceruum petrarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

petrarum radices eius denſabuntur, & inter lapides commorabitur.] Quid enim radicum nomine, niſi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, ſed in oſtenſione operum per apertum ſurgunt, ſicut & de uerbi ſemine per prophetam dicitur: Et hoc quod ſaluatũ fuerit de domo Iuda, & quod reliquum eſt, mittet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum. Radicem quippe deorſum mittere, eſt cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructũ uerò ſurſum facere, eſt per efficaciã operis, recta quæ cogitauit oſtendere. Lapidũ uerò nomine in ſacra ſcriptura homines deſignanť: ſicut ſanctæ Eccleſiæ per Eſaiam dicitur: Ponã iaſpidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides ſculptos. Qui eoſdem lapides quid dixiſſet, aperuit cùm ſubiungit: Vniuerſos filios tuos doctos à domino. Et ſicut admonente Petro apoſtolo dicitur: Et uos tanquã lapides uiui ſuperædificamini domus ſpiritales. Hoc itaque loco quia lapides dicti ſunt, ſed tamen uiui minimè dicuntur, nuda appellatione lapidũ permiſti poſſunt reprobi & electi figurari.

Eſa.37

Eſa.54

1.Pet.2

Quòd in ſuam deſtructionem laborant, qui nuncijs regis Babylonis bona quæ agunt, quaſi diuitias congregatas oſtendunt. Caput XXX

36 SCirpus itaq; iſte qui inter lapides commorať, ſuper aceruum petrarum radices denſat, quia omnis hypocrita cogitationes ſuas in exquirẽda hominũ admiratione multiplicat. Per omne enim quod hypocritę faciunt: quia occultis cogitationibus laudes hominũ requirunt, quaſi radices ſcirpi in aceruum petrarum mittunt. Operaturi quippe laudes ſuas cogitant, laudari autem has ſecum taciti in cogitationibus uerſant. Gaudent ſe præcipuos in humana æſtimatione claruiſſe. Cunq; inflati fauoribus apud ſemetipſos intumeſcunt, ſæpe miranť taciti etiam ipſi quod ſunt. Videri quotidie ſemetipſis altiores cupiũt, ac miris inuentionibus in opere excreſcunt, quia ſicut uirtus humilitatis omne uitiũ eneruat, ſic arrogantia roborat: Cogit nanque mentem iuueneſcere, & contra uires ualere, quia & ſ̃d negat uigor ualetudinis amor imperat laudis. Vnde & factis ſuis, ut diximus, arbitros inquirunt. Si uerò eorũ operi teſtes deeſſe contingat, narrant ipſi quæ geſſerint. Cunque efferri fauoribus cœperint, ſæpe eiſdem ſuis operibus quæ egiſſe ſe referũt, mentiendo aliquid adiungunt. Cùm uerò & uera dicunt, hæc dicendo aliena faciunt, quia quæſitis remunerati fauoribus, ab eorũ intima retributione uacuanť. In eo enim quòd bona ſua patefaciunt, oſtendunt maligni ſpiritibus, quaſi inſidiantibus hoſtibus, quæ prędentur. Quorũ profecto uitam illa cunctis notiſſima Ezechiæ culpa figurauit, quòd poſtquam una prece, & ſub unius noctis ſpacio, centũ octoginta quinque milia hoſtiũ angelo feriente proſtrauit: poſtquam occaſui proximũ, ad altiora cœli ſpacia ſolem reduxit: poſtquã uitã propinquantem iam termino coarctatam, in tempora longiora protelauit: ſuſceptis Babylonici regis nuncijs, bona omnia quæ poſſidebat oſtendit: ſed prophetæ A uoce protinus audiuit: Ecce dies uenient, & auferenť omnia quę in domo tua ſunt, in Babylonem; non relinquetur quicquã, dicit dominus. Sic ſic nimirum hypocritę poſtquã magnis uirturibus excreſcunt, quia cauere malignorũ ſpirituũ inſidias negligunt, & cælari in eiſdem uirtutibus nolunt, bona ſua oſtendendo, hoſtium faciunt: & prodentes ſubitò amittũt, quicquid diutius ſtudẽtes operantur. Hinc per Pſalmiſtã dicitur: Tradidit in captiuitatẽ uirtutes eorũ, & pulchritudines eorũ in manus inimici. Virtus quippe & pulchritudo arrogãtiũ, inimici manibus tradiť: quia omne bonum quod per concupiſcentiã laudis oſtenditur, occulti aduerſarij iuri mancipatur. Hoſtes nanq; ad rapinam prouocat, qui ſuas eorum notitiæ diuitias denudat. Quouſq; enim ab æternę patrię ſecuritate diſiungimur, per latronũ inſidiantiũ iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abſcondat neceſſe eſt bona quę portat. O miſeri qui affectantes laudes hominũ, in ſemetipſis diſſipant fructus laborum, cunq; ſe oſtendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni ſpiritus cùm ad iactantiam prouocant, eorũ, ſicut diximus, opera captiuantes denudant. Vnde ſub cuiuſdã gentis ſpecie, antiquorum hoſtiũ malitiã ſignans, per ꝓphetam ueritas dicit: Poſuit uineã meã in deſertũ, decorticauit ficum meam, nudãs expoliauit eam, alibi facti ſunt rami eius: Inſidiantibus quippe ſpiritibus, Dei uinea in deſertũ ponitť, cùm plena fructibus anima, humanæ laudis cupiditati diſſipať. Ficũ dei gens iſta decorticat, quia ſeductam mentem, in fauoris appetitum rapiens, quo hanc ad oſtentationem pertrahit, tegmen ei humilitatis tollit: eamq; nudans expoliat, quia quouſq; in bonis ſuis abſconditť, quaſi proprij tegminis cortice ueſtitť. Cùm uerò mens hoc quod egerit, uideri ab alijs concupiſcit, quaſi expoliata ficus eum qui ſe texerat corticem amiſit. Vbi aptè ſubditť: Albi facti ſunt rami eius, quia oſtenſa humanis oculis eius opera candeſcunt, de ſanctitate nomen ſumitur, cùm recta actio diuulgatur. Sed quoniam ſubductor cortice rami ficti huius areſcũt, ſolerter intuendũ eſt: quia facta arrogantium humanis oculis oſtenſa, unde placere appetũt, inde ſiccanť. Mens itaq; quę per iactantiam proditur, decorticata rectè ficus uocatur: quia & candida eſt per hoc quòd cernitur, & ſiccitati proxima per hoc quòd tegmine corticis nudať. Intus ergo ſunt ſeruanda quæ agimus, ſi ab interno arbitro uicẽ recipere noſtri operis expectamus. Hinc eſt eñ ſ̃d per Euangeliũ ueritas dicit: Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua: ut ſit eleemoſyna tua in abſcõdito, & pater tuus qui uidet in abſcondito reddet tibi. Hinc eſt quod de electorũ Eccleſia per Pſalmiſtã dicitť: Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Hinc Paulus ait: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimoniũ conſcientiæ noſtrę. Filia quippe regum Eccleſia, quæ in bono eſt opere ſpiritalium principum prædicatione generata, gloriã intus habet: quia hoc quod agit, in oſtentationis iactantia non habet. Gloriam ſuam

B

C

D

Paulus

Paulus testimonium conscientiæ memorat, quia fauores oris alieni non appetens, uitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorat. Occultãda sunt ergo quæ agimus, ne hæc in huius uitæ itinere incauti portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus. Et tamen ueritas dicit: Videant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Sed aliud est profecto, cùm in ostensione operis, gloria quæritur largitoris, aliud cùm laus priuata concupiscitur de dono largientis. Vnde & rursus in Euangelio hæc eadem ueritas dicit: Attendite, ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Opus ergo nostrum cùm hominibus ostenditur, in cordis prius examinatione pensandum est, per eiusdem ostensionis studium quid quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, etiã publica nostra opera, in cõspectu illius occulta seruamus. Si uerò per hæc nostrã laudẽ concupiscimus, foras ab eius cõspectu iam fusa sunt, etiãsi à multis ignorẽtur. Sed ualde perfectorum est, sic ostenso opere, autoris gloriã quærere, ut de illata laude priuata nesciant exultatione gaudere. Tunc solùm nanq; innoxiè hominibus laudabile opus ostenditur, cùm per despectũ mentis ueraciter laus impensa calcatur. Quã quia infirmi quiq; perfectè contemnendo non superant, restare necesse est, ut bonũ hoc quod operantur abscondãt. Sæpe enim ab ipso ostensionis exordio, propriã laudem quærũt, sæpe uerò in ostensione operis, autoris patefacere gloriã cupiũt, sed excepti fauoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur, eunq; semetipsos drjudicare interius negligũt, sparsi exterius ignorant quod agũt, eorumq; opus suæ elationi militãt, atq; hoc se impendere obsequio largitoris putãt. Scirpus ergo inter lapides cõmoratur, quia ibi hypocrita fiat, ubi mentis suæ intentionem solidat. Nam cùm attestationem percipere multorũ ambit, quasi in lapidũ collectione subsistit. Sed iste hypocrita qui scirpi appellatione signatur, cùm corpus abstinẽtia domat, cùm largiendo quę possidet, studio pietatis exudat, cùm notitia sacræ legis erudit, cùm uerbo prædicationis utitur: quis hũc tanta plenũ largitate cõspiciens, à gratia æstimet largitoris alienum? Et tamen superna dispensatio largit huic dona operis, & sortem denegat hæreditatis, operandi munera cumulat, et tamen uitam operantis ignorat: quia cùm perceptum munus ad laudem propriã trahitur, in cõspectu lucis intimæ umbra elationis obscurat. Vnde & bene subdit: Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non noui te.] De loco suo hypocrita absorbet, cùm à præsentis uitæ fauoribꝰ morte interueniente separatur. Sed hũc absorptum internus arbiter negat, secq; eum nescire denunciat, quia simulatoris uitam iustè reprobando ueritas ignorat, nec recognoscit eius bona quæ egit, quia hæc ex recta intentione non protulit. Vnde & fatuis uirginib. in iudiciũ ueniens dicit: Amen dico uobis, nescio uos. In quibus dum mentis corruptionem cõsiderat, carnis etiam incorruptionẽ damnat. Sed utinam hypocritis sua perditio sola sufficeret, & nequaquam peruersa eorum studia ardẽter alios ad uitam duplicitatis instigarent. Hoc nanq; uniuscuiusq; proprium esse solet, ut qualis ipse fuerit, tales sibi cõiungit & alios uelit, diuersitatem uitę refugiat, atque hoc imitandũ imprimat quod amat. Vnde & apud hypocritarum sensum simplicitas, omnis in crimine est. Apertas quippe mẽtes dijudicant, & puritatẽ cordis, hebetudinẽ appellant, omnesq; quos sibi adhærere cupiunt, à simplicitatis itinere diuertũt, & quasi expulsa insipiẽtia eos erudisse se æstimãt, in quibus puritatem mentis, id est, artem sapientiæ debellant. Quia uerò 39
non solùm ex sua peruersitate hypocrita, sed adiuncta etiam sequacium perditione reprobatur, postq; nõ cognosci à iudice dicit: recte protinus subinferẽ. Hæc est em lætitia uię eius: ut rursùm de terra alij germinẽtur.] Ac si apertè diceret: Ueniente iudice nequaq; cognoscitur, sed multiplici ter supplicia recipit, quia eo latius in sua iniquitate lætatus est: quo & in alijs mala propagauit. Cui enim hic non sufficit iniquitas propria, torqueat illic necesse est, etiã ex merito reatus alieni. Nunc itaq; simulatores gaudeant, & humana iudicia se obtinuisse glorientur. Despiciatur iustorũ simplicitas: atq; à calliditate dupliciũ fatuitas uocetur. Cui despectus simplicium transit: citius dupliciũ gloria percurrit. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd serui Dei quorum uita nunc æstimatur insania: in nouissimo ridebunt quando introibunt in gaudium domini sui. Cap. XXXI

DEus nõ proijciet simplicẽ: nec porriget manũ malignis.] Quia nimirũ districtus in iudicio apparens, & despectũ simpliciũ glorificando erigit, & malignorũ gloriam reprobando confringit. Maligni em uocãt hypocritę: qui bona nõ bene faciũt, & recta q̃ agere uidenẽ, sub studio laudis operanẽ. Manũ uerò cui porrigimus, hũc uide licet ab imis eleuamus. Malignis ergo deus manũ non porrigit: quia quærẽtes terrenã gloriã in imo derelinquit, & quãlibet recta uideanẽ esse quæ agunt, hos ad gaudia superna nõ prouehit. Vel certe ideo maligni appellanẽ hypocritæ, quia benignitatẽ erga proximos ostẽdunt, & dolos suę iniquitatis operiunt. Per omne nanq; q̃d uel faciunt, uel loquũẽ, simplicitatẽ exterius exhibẽt, sed subtilitate interius duplicitatis callẽt, puritatẽ superficie simulãt, sed semper malitiã sub specie puritatis occultãt. Quos cõtra bene per Moysen dicit: Nõ indues uestẽ ex lana, linoq; cõtextã. Per lanã Deut. 22
quippe simplicitas, per linum uerò subtilitas designatur: Et nimirũ uestis quæ ex lana linoq; conficitur, linum interius cælat, lanam in superficie demonstrat. Vestem ergo ex lana linoq; contextam induit, qui in locutione uel actione qua utitur, intus subtilitatem malitiæ operit, & simplicitatem foris innocẽtiæ ostendit. Quia enim sub puritatis imagine deprehendi calliditas nõ ualet, quasi sub lanæ grassitudine linũ latet. Bene aũt post reproborum supplicia, iustorũ remuneratio demonstratur, cùm protinus subditur: Donec impleatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

os tuum riſu,& labia tua iubilo.] Os quippe iuſto rum tunc riſu replebitur,cùm eorum corda finitis peregrinationum fletibus,æternæ lætitiæ exultatione ſatiabuntur. De hoc riſu diſcipulis ueritas
Ioan.16 dicit:Mundus gaudebit,uos aũt contriſtabimini, ſed triſtitia ueſtra uertetur in gaudium.Et rurſum:
Ibidem Videbo uos, & gaudebit cor ueſtrũ,& gaudiũ ueſtrum nemo tollet à uobis.De hoc riſu ſanctæ ec-
Prou.31 cleſiæ Salomon ait:Ridebit in die nouiſſimo.De
Eccl.1 hoc iterũ dicit: Timenti dominũ, bene erit in extremis. Non autem tunc riſus erit corporis, ſed riſus cordis. Riſus enim nunc corporis de laſciuia diſſolutionis: nam riſus cordis tunc de lætitia naſcetur ſecuritatis: Cùm ergo electi homines implentur gaudio manifeſtæ cõtemplationis: quaſi ad hilaritatem riſus exiliũt in ore mentis.Iubilum uerò dicimus, cùm tantam lætitiã corde concipimus,quantam ſermonis efficacia non explemus, & tamen mente exultatio hoc quod ſermone nõ explicat,ore ſonat.Bene autem os riſu impleri dicit:& labia iubilo:quia in illa æterna patria, cùm iuſtorũ mens in exultationem rapitur, lingua in cantum laudis eleuatur. Qui quoniam tantum uident,quantum dicere non ualent,in riſu iubilant: quia non explendo reſonant quod amant. Donec autem dicitur, non quòd omnipotens Deus
40 eouſq; malignos non ſubleuet,quouſq; electos ſuos in iubilationis gaudia aſſumat:ac ſi poſt à pœna eripiat,quos antè in culpa deſerẽs damnat: ſed quòd hoc nequaquã uel ante iudiciũ faciat, cùm dubiũ hominibus uideri poſſit an fiat. Nam poſt electorum ſuorum iubilum quia malignis manum non porrigat, ex ipſa iam diſtrictione ultimi examinis conſtat. Sic nanq; & per Pſalmi-
Pſal.109 ſtam dicitur: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis: donec ponã inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum:Non quòd à dextris domini nequaquam dominus ſedeat, poſtq; inimicos illius feriens, eius poteſtati ſubſternit: ſed quòd in æterna cunctis beatitudine præſidet, & priuſquã rebellium ſuorũ corda conculcet.In qua nimirum conſtat,quia ſubiectis hoſtibus ſine fine & poſterius regnat:ſicut per Euangeliũ de Mariæ ſponſo
Mat.1 dicitur:Et non cognouit eam donec peperit filiũ ſuum primogenitum:non quòd hanc poſt natiui tatem Dei cognouerit:ſed quòd nequaquã illam contigit,etiam cùm cõditoris ſui matrem eſſe neſciuit.Nam quia eam cõtingere nequaquã ualuit, poſtquam redemptionis noſtræ ex eius utero celebrari myſterium agnouit, de illo profecto tempore neceſſe erat ut Euangeliſta teſtimonium ferret,de quo propter Ioſeph ignorantiam dubitari potuiſſet. Sic itaq; nunc dicitur: Deus non proijciet ſimplicem,nec porriget manum malignis,donec impleatur riſu os tuum,& labia tua iubilo.Ac ſi apertè diceretur: Vitam ſimplicium nec ante iudicium deſerit, & malignorum mentes percutere deſerendo nec priuſquam appareat prætermittit: nam quia ſine fine reprobos cruciet,& electi eius in perpetuum poſtq; apparuerit, regnent, profecto dubium non eſt. Sequitur:

Quòd in die iudicij reprobi erubeſcent, quum in illa mundi ruina quam uanè laborauerint, tunc demum intelligent. Cap. XXXII

QVi oderunt te, induentur confuſione.] Iuſtorum hoſtes in extremo examine confuſio induit, quia cùm tranſacta mala redũdare ſibi ante oculos mẽtis aſpexerint, ſuus eos undiq; rerus deprimens ueſtit.Ad pœnam hi quippe tunc factorum ſuorũ memoriã tolerãt, qui nunc quaſi à ſenſu rationis extranei gaudentes peccãt.Ibi uident quantum debuerint fugere quod amauerũt, ibi conſpiciunt q̃ lugubre fuerit, quod nunc in culpa gratulantur.Tunc animum reatus obnubilat,& recordationis ſuæ iaculis ipſa ſe conſcientia impugnat. Quis igiẽ dignè penſet iniquorũ confuſio quanta tunc erit, quando & foris æternus iudex cernit,& intus ante oculos culpa uerſat? Qui ad hæc idcirco perueniunt,quia ſola hic tranſeuntia dilexerunt. Vnde & aptè mox ſubdit: Et tabernaculum impiorum non ſubſiſtet.] Tabernaculum quippe conſtruit, ut ab æſtu corpus & frigore defendatur.Quid itaq; hoc loco tabernaculi nomine,niſi ædificatio terrenæ felicitatis exprimitur, per quã ſuper ſe reprobi caſura multiplicant, ut ſe à præſentis uitæ neceſſitatibus quaſi ab æſtu & imbribus defendant? Honoribus nanq; excreſcere ambiunt,ne deſpecti uideantur. Terrena aggregando exaggerant,ne inopię frigore tabeſcãt. Contemnunt curare quod ſequitur:& tota intentione ſatagunt, ne quid in præſentibus deſit.Student nomen dilatare,ne lateãt,& ſi cuncta ad deſiderium ſuppetant,munitos ſe in omnibus & felices putant.Vbi ergo mentis habitationem conſtruunt,ibi proculdubio tabernacula fixerũt.Aduerſa impatienter perferunt, remiſſe in proſperis lætantur. Sola quæ aſſunt cogitant, nec ad affectum cœleſtis patriæ ulla recordatione reſpirant. Gaudent ſibi ſuppetere bona quæ cupiunt, atq; ubi carne requieſcunt,ibi & mentem extinguendo ſepeliunt:quia ſecularis curæ telo trucidati,terrenarum rerum aggerem, quem foris exquirendo multiplicant, hunc ſemper interius per cogitationem portant. At contra iuſti nec oblata bona hic pro magno ſuſcipiunt, nec illata mala valde pertimeſcũt:ſed cùm bonis præſentibus,utuntur, uentura mala metuunt, & cùm de malis præſentibus gemunt, bonorum ſequentium amore conſolantur: ſicq; temporali refouentur ſubſidio,ſicut uiator in ſtabulo utit̃ lecto,pauſat,& recedere feſtinat,quieſcit corpore,ſed ad aliud tendit mente. Nonnunquã uerò & aduerſa perpeti appetũt, in tranſitorijs proſperari refugiũt, ne delectatione itineris, à patriæ peruentione ſequeſtrentur,ne greſſum cordis in uia peregrinationis figant, & quandoq; ad conſpectum cœleſtis patriæ ſine mora perueniant. Gaudent deſpici, nec dolent ſe neceſſitatibus affligi. Qui ergo contra præſentia ſe aduerſa non muniunt,quaſi contra æſtus & pluuias habere tabernaculum nolũt. Vnde & Petrus iure reprehenditur, quia nec dum mẽtis perfectione roboratus,ueritatis claritate

tate cognita, in terra figere tabernaculum conatur. Iusti itaq; hic se construere negligunt, ubi peregrinos se & hospites nouerũt. Quia enim in propriis gaudere delẽrãt, esse in alieno felices recusant. Insuti aũt quanto longius ab æternæ patriæ hæreditate diuisi sunt, tanto in terra altius fundamenta cogitationis figunt. Hinc est quòd ab ipso humanæ conditionis exordio, in electa prole Enoch septimus nascitur: Hinc est quòd Cain primum filium suum Enoch uocat, atq; ex eius nomine ciuitatẽ quam condidit, appellat. Enoch quippe dedicatio dicitur. Iniqui ergo se in primordijs dedicant, quia in hac uita, quæ ante est, cordis radicem plantant: ut hic ad uotũ floreant, & à sequenti patria funditùs arescãt. Ex iustis uerò Enoch septimus oritur, quia eorũ uitæ festa dedicatione in
Heb.12 fine seruat. Hinc est quòd attestante Paulo, Abraham in casulis habitat, quia habentẽ fundamenta ciuitatem quam supernus artifex cõstruxit, expectat. Hinc est quòd
Gen.33 Iacob greges ouiũ sequens humiliter graditur, atq; huic Esau obuiã ueniens, tumultu multiplicis comitatus eleuat: quia nimirũ & electi hic elationem nõ habent, & in bonis carnis reprobi læti tumẽt. Hinc ad Israel dominus di-
Deut.17 cit: *Si elegeris unũ de populo terræ & constitueris principem super te, non faciet sibi equos & equites.* Et tamen primus rex ab eodẽ populo electus, repentè ut culmen potestatis attigit, tria milia sibimet equites elegit, in elationem protinus prodijt, ad ædificationem percepti culminis erupit, quia foris restringere sub æqualitate non poterat, quod intus animus super cæteros tumebat. Quasi munitum sibi diues ille tabernaculum construxe-
Luc.12 rat, qui dicebat: Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, comede, & bibe, & epulare. Sed quia eius tabernaculum in ueritatis fundamento nõ subsistit, ilico audiuit: Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te: quæ aũt parasti, cuius erunt? Bene ergo dicitur: Tabernaculum impiorum non subsistet, quia uitæ fugientis amatores, dum studiosè se in præsentibus construunt, repentè ad æternam pœnam rapiuntur.

B. GREGORII MORALIVM IN CAPVT NONVM Sancti Iob, liber nonus.

Cap. 1

DEuersæ mentes si semel ad studium cõtrarietatis eruperint, siue prauum siue rectum quid à contradicẽtibus audiãt, aduersis hoc responsionibus impugnãt, quia cùm persona per contrarietatem displicet, nec recta quæ protulerit placẽt. At contrà bonorum corda, quibus in odium non uenit persona, sed culpa, sic peruersa dijudicant, ut quæ recta dicuntur, assumant. Discernendis quippe contradicentium sensibus æquissimi arbitri residunt, & si male prolata respuunt, ut tamen approbent quæ ex ueritate cognoscunt. Solet nanq;

A inter spinarum multitudinem, etiam de frugis semine spica succrescere. Cauta ergo manu operantis agendum est, ut dum spina tollitur, spica nutriatur: quatenus qui studet eradicare quod pungit, nouerit seruare quod reficit. Vnde & beatus Iob, quia Baldath Suites rectè per inquisitionem dixerat: Nunquid dominus supplãtat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est: quia uera in hypochritas robustáque protulerat, bene hæc & contra prauos generaliter prolata conspicièns, studium propriæ defensionis calcat, atq; audita protinus approbat, dicens:

Libri Iob caput nonum.

B Tresponděs Iob, ait: Verè scio quòd ita sit & quòd nõ iustificetur homo cõpositus Deo. Si uoluerit cõtendere cũ eo non poterit respondere ei unum pro mille. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis restitit ei, & pacẽ habuit? Qui trãstulit montes, & nescierũt hi quos subuertit in furore suo. Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius cõcutiuntur. Qui præcipit Soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extẽdit cœlos solus, & graditur super fluctus maris. Qui facit arcturũ & oriona & interiora Austri. Qui facit magna & incõprehensibilia & mirabilia, quorum nõ est numerus. Si uenerit ad me, non uidebo eum: si abierit, nõ intelligam. Si repentè interroget, quis respondebit ei? Vel quis dicere potest: cur ita facis? Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbẽ. Quantus ergo sum ego ut respondeã ei, & loquar uerbis meis cum eo? Qui etiã si habuero quippiam iustum,
D non respondebo: sed meum iudicẽ deprecabor. Et cùm inuocantem me exaudierit, nõ credo quòd audierit uocem meã. In turbine enim conteret me, & multiplicabit uulnera mea, etiam sine causa. Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus. Si fortitudo quæritur, robustissimus est. Si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere. Si iustificare me uoluero, os meũ condemnabit me. Si innocentem ostendero, paruum me comprobabit. Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea; & tædebit me uitæ meæ. Vnũ

est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit. Si flagellat, occidat semel: & non de pœnis innocentium rideat. Terra data est in manus impij, uultum iudicum eius operit. Quòd si nõ ille est, quis ergo est? Dies mei uelociores fuerunt cursore, fugerunt, & non uiderunt bonum. Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila uolans ad escã. Cùm dixero: Nequaq; ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Si autem & sic impius sum, quare frustra laboraui? Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint uelut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me: & abominabuntur me uestimenta mea. Neq; enim uiro qui similis mei est respondebo, nec qui mecũ in iudicio ex æquo possit audiri. Non est qui utrũq; ualeat arguere, & ponere manum suã in ambobus. Auferat à me uirgam suam, & pauor eius nõ me terreat. Loquar, & non timebo eum. Nec enim possum metuens respondere.

Quòd qui de uitæ perfectione se erigit, nec initium se habere ostendit. *Cap.* II

VErè scio quòd ita sit, & quòd nõ iustificabitur homo cõpositus Deo.] Homo quippe Deo non compositus, iustitiã percepit, compositus amittit: quia quisquis se autori bonorũ comparat, bono se quod acceperat priuat. Qui eĩ accepta bona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Vnde ergo despectus erigitur, dignũ est erectus inde destruat. Sanctus aũt uir, quia omne uirtutis nostræ meritũ esse uitium conspicit, si ab interno arbitro districtè iudicetur, rectè subiungit: Si uoluerit contendere cum eo, nõ poterit respondere ei unum pro mille.] In scriptura sancta mille narius numerus pro uniuersitate solet intelligi.
Psal.194 Hinc etenim Psalmista ait: Verbi quod mandauit in mille generationes: cùm profecto cõstet quòd ab ipso mundi exordio usq; ad redẽptoris aduentum, per Euangelistam nõ amplius quàm septuagintaseptẽ propagines numerẽtur. Quid ergo in millenario numero, nisi ad proferendã nouam sobolem, perfecta uniuersitas præscitæ generationis exprimit?
Apoc.20 Hinc & per Ioannem dicitur: Et regnabunt cum eo mille annis, quia uidelicet regnũ sanctæ Ecclesiæ, uniuersitatis perfectione solidat. Quia uerò monas decies multiplicata in denariũ ducitur: denarius per semetipsum ductus in centenarium dilatat, qui rursus per denarium ductus in millenarium tendit, cùm ab uno incipimus, ut ad millenariũ ueniamus, quid hoc loco unius appellatione, nisi bene uiuendi initium, quid millenarij numeri amplitudine, nisi eiusdem bonæ uitæ perfectio designatur? Cum Deo autẽ contendere, est non ei tribuere, sed sibi gloriã suæ uirtutis arrogare. Sed sanctus uir conspiciat, quia & qui summa iam dona percepit, si de acceptis extollitur, cuncta quæ acceperat amittit, & dicat: Si uoluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei unum pro mille. Qui enim cum autore contendit, unum pro mille respondere nõ sufficit: quia qui de perfectione se erigit, habere se bene uiuẽdi nec initium ostendit. Vnum nanq; pro mille respondere non possumus: quia cùm de bonæ uitæ perfectione extollimur, hãc nos nec inchoasse monstramus. Sed tunc de nostra infirmitate uerius concutimur, si quàm sit immensa potentia iudicis, considerando pensamus. Vnde & subditur: Sapiens corde est, & fortis robore.] Quid mirum si conditorem sapientium, sapientem dicimus, quem ipsam esse sapientiam scimus? Et quid mirum quòd fortẽ esse memorat, quem ipsam esse fortitudinem nullus ignorat? Sed sanctius uir duobus uerbis in laudẽ autoris prolatis, aliquid nobis intimat, unde nos ad cognitionem nostram trepidos reducat. Sapiens quippe Deus dicitur: quia occulta nostra subtiliter agnoscit: & esse fortis adiungitur, quia ualenter cognita percutit. Nec falli ergo à nobis, quia sapiens: nec uitari, quia fortis est, ualet. Nunc ut sapiens omnia inuisibilis aspicit: tunc ut fortis sine ullo obstaculo quos reprobat punit. Qui hoc quoq; hic forti sapientia ordinat, ut humana mens cùm contra autorem se eleuat, ipsa se sua elatione confundat. Vnde & subditur: Quis restitit ei, & pacem habuit?] Qui enim cuncta mirabiliter creat, ipse ut creata sibimet cõueniant ordinat. In quo ergo conditori resistitur, pacis conuentio dissipatur: quia ordinata esse nequeunt, quæ superni moderaminis dispositionem perdunt. Quæ enim subiecta Deo, in trãquillitate persistere nequeũt, ipsa se sibimet dimissa confundunt: quia in se pacem non inueniunt, cui uenienti desuper in autore contradicunt. Sic summus ille angelicus spiritus, qui subiectus Deo in culmine stare potuisset, semetipsum repulsus patitur: quia per naturæ suæ inquietudinem foris uagatur. Sic primus humani generis parens, quia autoris præcepto restitit, carnis protinus cõtumeliam sensit: & quia subesse conditori per obedientiam noluit, sub semetipso prostratus, & pacem corporis protinus amisit. Bene ergo dicitur: Quis restitit ei & pacem habuit? quia peruersa mens unde se contra autorem erigit, inde se in semetipsa confundit. Resistere autem Deo dicimur, cùm repugnare eius dispositionibus conamur. Neque enim nostra infirmitas incommutabili eius sententiæ obuiat, sed tamen quod explere non ualet, tentat. Nam sæpe humana infirmitas occultè uim dispositionis agnoscit, & tamen hanc mutare si ualeat appetit. Contraire satagit, sed ipso se gladio contradictionis frangit. Ordini interno remittitur, sed suis uicta conatibus ligatur. Habere ergo pacem resistens non potest, quia dum superbiã confusio sequitur, quòd stultè per cul-

per culpam geritur, hoc in agẽtis pœnam mirabiliter ordinatur: Sed uir sanctus uirtute prophetici spiritus plenus, cùm confusionem generaliter humanæ superbiæ cõspicit, ad speciale malum protinus plebis Israeliticæ oculos mentis tendit, & quę pœna elatos omnes maneat, ex unius gentis interitu ostendit. Nam repentè subiungit, dicens: Qui transtulit montes, & nescierunt hi, quos subuertit in furore suo.] In scriptura sacra sæpe montium nomine, prædicantium altitudo designatur. De
Psal. 71 quibus per Psalmistam dicitur: Suscipiãt montes pacem populo tuo. Electi quippe prædicatores, æternæ patriæ non immeritò montes uocantur: quia per uitæ suæ celsitudinem ima terrenorum deserunt, & cœlo propinqui fiunt. Sed montes ueritas transtulit, cùm prædicatores sanctos à Iudææ obdurationè subtraxit. Vnde rectè etiam per Psal
Psal. 45 mistam dicitur: Transferentur montes in cor maris. In cor enim maris montes translati sunt, cùm prædicantes Apostoli à Iudææ perfidia repulsi, ad intellectum gentilium uenerũt. Vnde ipsi quoq;
Act. 13 in suis actibus dicunt: Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei, sed quia repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sed hanc eandem translationem montium hi ipsi nescierunt, qui in domini furore subuersi sunt, quia cùm de suis finibus Hebræi Apostolos pellerent, lucrum se fecisse arbitrati sunt, quòd prædicationis lumen amiserunt. Exigentibus quippe meritis, iusta animaduersione percussi, tanto intelligentiæ errore cæcati sunt, ut quòd lucem perderent, hoc esse gaudium putarent. Sed repulsis Apostolis, à Romano protinus principe Tito Iudæa destruitur, atque in cunctis gentibus sparsa, dissipatur. Vnde & translatis montibus rectè subiungitur. Qui commouet terram de loco
3 suo, & columnæ eius concutiuntur.] De loco quippe suo terra commota est: cùm plebs Israelitica de Iudææ finibus euulsa, nimirum colla gentibus subdidit, quia subdi autori recusauit. Quæ scilicet terra columnas habuit, quia in sacerdotes & principes legis doctores atque pharisæos ruitura eius fabricæ structura surrexit. In ipsis nanque litteræ ædificium tenuit, & tranquillitatis suæ tempore, sacrificium carnalium quasi super impositæ fabricę onera portauit. Sed translatis montibus, columnæ concussæ sunt: quia subductis à Iudæa Apostolis, nec ipsi uiuere in illa permissi sunt, qui ab illa uitæ prędicatores expulerunt. Dignum quipper erat, ut terrenam patriam subacti perderent, cuius amore nequaquam ueriti sunt cœlestis patriæ milites impugnare. Sed expulsis sanctis doctoribus, Iudæa funditus corruit, & iusto iudicantis examine, in erroris sui tenebris mentis oculos clausit. Vnde & adhuc subditur:

Quòd propter malitiam subditorum subtrahatur lux prædicationis, & claudat Deus ora sanctorũ doctorũ. Cap. III

Qui præcepit Soli, & non oriri: & stellas claudit quasi sub signaculo.] Aliquando nanq; in sacro eloquio Solis nomine, prædicatorum claritas designatur: sicut per Ioannem dicit: Factus est sol ut saccus cilicinus. In extremo quippe Apoc. 6
tempore Sol quasi cilicinus saccus ostendit: quia fulgens uita prædicantiũ ante reproborũ oculos aspera & despecta monstratur. Qui stellarũ quoq; claritate figurantur, quia dum recta peccatoribus prædicant, tenebras nostræ noctis illustrãt. Vnde & subtractis prædicatoribus, per prophetam dicitur: Prohibitæ sunt stellæ pluuiarum. Quia uerò Hier. 3
sol per diem fulget, stellæ obscuritatem noctis irradiant, & plerunq; in sacro eloquio diei appellatione æterna patria, noctis autem nomine, præsens uita signatur: prædicatores sancti, ut sol nostris oculis fiunt, cùm contemplationem nobis ueræ lucis aperiunt: & uelut stellæ in tenebris lucẽt, cùm per actiuam uitam profuturis necessitatibus nostris terrena disponunt. Quasi in die ut Sol coruscant, cùm ad cõtemplandam internæ claritatis patriã, mentis nostræ aciem subleuant: & quasi stellæ in nocte resplendent: quia & cùm terrena agunt, offensurum iamiamq; nostri operis pedẽ, exemplo suæ rectitudinis dirigunt. Sed quia expulsis prædicatoribus, non fuit qui plebi Iudaicę in perfidię suæ nocte remanenti, uel claritatem cõtemplationis ostenderet, uel actiuę uitæ lumen aperiret: ueritas quippe, quę hanc repulsa deseruit, subtracto prædicationis lumine, meritò suæ prauitatis excæcauit, rectè dicitur: Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo. Oriri quippe ei Solem noluit, à qua prædicantium animum diuertit. Et quasi sub signaculo stellas clausit, qui dum prædicatores suos per silentium intra semetipsos retinuit, cæcis iniquorũ mentibus cœleste lumẽ abscondit. Pensandum uerò est, quia 4
idcirco aliquid sub signaculo claudimus: ut hoc cùm tempus congruit, ad medium proferamus. Et sacro eloquio attestãte didicimus: quòd Iudæa quæ nunc deseritur, ad sinum fidei in fine colligatur. Hinc nanq; per Esaiam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient. Hinc Paulus ait: Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Qui igitur prædicatores suos nunc Iudææ oculis subtrahit, sed postmodum ostendit, quasi sub signaculo stellas clausit, ut absconsis prius, & pòst coruscãtibus astrorũ spiritalium radijs noctem perfidiæ suæ, & nunc repulsa non uideat, & tunc illuminata deprehendat. Hinc est quòd duo illi prædicatores eximij dilata morte subtracti sunt, ut ad prædicationis usum in fine reuocentur. De quibus per Ioannem dicitur: Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu domini terræ astantes. Quorum unum in Euangelio per semetipsam ueritas pollicetur dicens: Helias uenturus est, & restituet Matth. 17
omnia. Quasi ergo sub signaculo stellæ clausæ sunt, quæ & nunc occultantur ne appareant, & pòst ut prodesse ualeant, apparebunt. Sed tamen plebs Israelitica, quæ ubertim in fine colligitur, in ipsis sanctæ Ecclesię exordijs crudeliter obdurat. Nam prædicatores ueritatis renuit, uerba adiutorij spreuit. Quod tamen mira autoris dispensatio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne agitur, ut nimirum prædicantium gloria quæ recepta in uno populo latere poterat, in cunctis gentibus repulsa dilatetur. Vnde & aptè mox subditur.

Quòd cœli extensi sunt, quando dilatatum est Euangelium, & diffusa prædicatio in orbem terrarum. Cap. IIII

QVi extendit cœlos solus.] Quid nanq; cœlorũ nomine, nisi hæc eadem cœlestis prædicantium uita designatur? De quibus per Psalmistam dicitur: Cœli enarrant gloriam Dei. Ipsi igitur cœli, ipsi sol esse memorãtur. Cœli scilicet, quia intercedẽdo protegunt. Sol autem: quia prædicando uim luminis ostendunt. Commota igitur terra cœli extensi sunt, quia cùm Iudæa ad uim persecutionis infremuit, Apostolorum uitam dominus in cunctarum gentium cognitionem dilatauit. Et dum illa per iudicium in mundum captiua dispergitur, isti ubiq; per gratiam in honore tenduntur. Angusti quippe cœli fuerant, cùm una plebs tot egregios prædicatores tenebat. Quis enim gentilium Petrum nosset, si in solius Israelitici populi prædicatione remansisset? Quis Pauli uirtutes agnosceret, nisi hũc Iudæa ad nostram notitiam persequẽdo transmisisset? Ecce iam qui plagis & contumelijs ab Israelitica plebe repulsi sunt, per mundi fines honorantur. Solus ergo dominus cœlos tetendit, qui secreti mira dispẽsatione consilij, prædicatores suos unde permisit in una gente opprimi, fecit in mundi cardines inde dilatari. Sed neq; ipsa hæc præsenti dedita mũdo gentilitas, cùm culpas eius Apostolorum lingua corripuit, uerba uitæ libenter accepit. nam protinus in elatione cõtradictionis intumuit, atq; ad crudelitatẽ se persecutionis excitauit. Sed quæ prædicationis uerbis contraire nititur, signorum citius admiratione temperatur. Vnde & aptè quoque in autoris laudem subiungitur:

Psal. 18

Quòd pauperes Christi, huius mundi potestates in miraculorum uirtute calcauerunt. Cap. V

ET graditur super fluctus maris.] Quid enim maris nomine, nisi in bonorum nece sæuiens mundi huius amaritudo signatur? De quo & Psalmista dicit: Congregãs quasi in utrẽ aquas maris. Aquas etenim maris quasi in utrem dominus congregat, cùm miro moderamine cuncta disponens in suis clausas cordibus carnalium minas frenat. Super fluctus ergo maris dominus graditur: quia cùm se procellæ persecutionis erigunt, miraculorum eius obstupefactione franguntur. Qui enim tumores humanæ uesaniæ mitigat, quasi erectas in cumulo undas calcat. Nam cùm morem suum gentilitas destrui nouæ conuersationis prædicationes conspiceret: cùm mundi huius diuites elationi suæ cõtraire uiderent facta pauperũ: cùm sapiẽtes seculi aduersari sibi imperitorũ uerba pensarent, in persecutionis protinus tempestatem tumuerunt. Sed qui uerborum aduersitate commoti, ad persecutionis procellas insiliunt, signorum, ut diximus, admiratione temperantur. Tot ergo in his fluctibus dominus gressus posuit, quot superbis persecutoribus miracula ostendit. Vnde bene rursum per Psalmistam dicit: Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelsis dominus: quia contra electorum uitam ad persecutionis undas mundus se mirabiliter extulit, sed has supernorũ conditor, sub eleuata uirtute prædicantium mirabilius strauit. ministros enim suos plus ostendit posse per miracula, quàm potestates terrenas quæ tumuerant per iram. Quod bene etiam per Hieremiam dominus exteriora narrãs, interiora denuncians, dicit. Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit, & commouebuntur, & non poterunt, & intumescent fluctus eius, & non transibunt illum. Arenam quippe dominus mari terminum posuit: quia ad frangendam mundi gloriam, abiectos & pauperes elegit. Cuius nimirum maris fluctus intumescunt: cùm potestates seculi ad commotionem persecutionis exiliunt. Sed transire arenam nequeũt: quia despectorum miraculis & humilitate franguntur. Sed dum mare sæuit, dum per insaniæ suæ fluctus erigitur, quia tamen uirtutis intimæ ostensione calcatur, sancta Ecclesia proficit, atque ad statum sui ordinis per temporum incrementa consurgit. Vnde & aptè mox subditur:

Psal. 23

Psal. 92

Hier. 5

Quòd fundata in fide Christi Ecclesia, in hyeme infidelitatis contra persecutorum procellas, primò martyres, deinde doctores effulserunt: quibus post laborum pressuras in interioribus Austri, id est, secreto cœlestis patriæ sinu, præparata est ab æterno cum angelis sanctis hæreditas. Cap. VI

QVi facit Arcturum & orionas & hyadas, & interiora Austri.] Nequaq; sermo ueritatis uanas Hesiodi, Arati & Callimachi fabulas sequit̃, ut arcturum nominans, extremã stellarum septẽ caudam ursæ suspiceretur, & quasi Orion gladium teneat, amator insanus. Hæc quippe astrorũ nomina, à cultoribus sapientiæ carnalis inuenta sunt, sed scriptura sacra idcirco eisdem uocabulis utitur: ut res quas insinuare appetit, notitia usitatæ appellationis exprimantur. Nam si astra quæ uellet per ignota nobis nomina diceret: homo pro quo hæc eadem scriptura facta est, nesciret proculdubio quid audiret. Sic igitur in sacro eloquio sapientes Dei sermonem trahunt à sapientibus seculi, sicut in eo pro utilitate hominis, uocem in se humanæ passionis ipse conditor hominum sumit Deus, ut uidelicet dicat: Pœnitet me fecisse hominem super terrã: cùm profecto constet quia is qui cuncta prius quàm ueniant cõspicit, nequaquam postquam aliquid fecerit, pœnitendo resipiscat. Quid ergo mirum si spiritales uiri utuntur uerbis carnalium, quando ipse ineffabilis & creator omnium spiritus, ut ad intellectum suum carnem pertrahat, in seipso carnis sermonem formatꝰ? In scriptura igitur sacra dum nota astrorum nomina audimus, de quibus astris sermo mouetur, agnoscimus. Cùm uerò quæ enarrentur astra perpendimus, restat ut ex eorum motibus ad spiritalis intelligentiæ arcana surgamus. Neq; enim iuxta literam

Amos 5

teram mirum aliquid dicitur, quòd Deus arcturum, orionas, & hyadas fecit, de quo nimirum cõstat, quia omnino in mundo nihil sit, quod ipse nõ fecerit. Sed sanctus uir hæc feciſſe Deum dicit: per quæ ſignari propriè ea quæ ſpiritaliter geruntur, intelligit. Quid nanq; arcturi nomine, qui in cœli axe conſtitutus, ſeptem ſtellarum radijs fulget, niſi Eccleſia uniuerſalis exprimitur, quæ in Ioannis Apocalypſi per ſeptem Eccleſias ſeptẽq; candelabra figuratur? Quæ dum dona in ſe ſeptiformis gratiæ ſpiritus continet, claritatem ſummæ uirtutis irradians, quaſi ab axe ueritatis lucet.

7 Penſandum quoque eſt quòd arcturus ſemper uerſatur, & nunquam mergitur: quia & ſancta Eccleſia perſecutiones iniquorum ſine ceſſatione tolerat, ſed tamen uſq; ad mundi terminum ſine defectu perdurat. Sæpe nanque eam reprobi, quia uſque ad internitionem perſecuti ſunt, quaſi hanc ſe funditus extinxiſſe crediderunt: ſed eo multiplicius ad ſtatum ſui profectus redijt, quo inter manus perſequentium moriendo laborauit. Arcturus ergo dum uerſatur erigitur: quia tunc ſancta Eccleſia ualentius in ueritate reficitur, cùm ardentius pro ueritate fatigatur. Vnde apte quoque poſt arcturum protinus orionas ſubdit. Oriones quippe in ipſo pondere temporis hyemalis oriuntur: ſuo quoque ortu tempeſtates excitant, & maria terrasq; perturbant. Quid igitur poſt arcturum per orionas, niſi martyres deſignantur? Qui dum ſanctam Eccleſiam ad ſtatum prædicationis erigunt, pondus perſequentium, moleſtiasq; paſſuri, ad cœli faciem quaſi in hyeme uenerunt. His etenim natis, mare terráque turbata eſt: quia dum gentilitas mores ſuos deſtrui, apparente illorum fortitudine doluit, in eorum necem non ſolum iracundos ac turbidos, ſed etiam placidos erexit. Ex orionibus itaque hyems inhorruit: quia clareſcente ſanctorum conſtantia, frigida mens infidelium, ad tempeſtatem ſe perſecutionis excitauit. Orionas ergo cœlum ædidit, cùm ſancta eccleſia martyres miſit. Qui dum loqui recta rudibus auſi ſunt, omne pondus ex frigoris aduerſitate pertulerunt. Bene autem protinus hyadas ſubdit, quæ uireſcente uerno ad cœli faciem prodeunt, & cùm iam ſol caloris ſui uires exerit, oſtenduntur. Illius quippe ſigni initijs inhærent, quod ſapientes ſeculi, Taurum uocant, ex quo augeri ſol incipit, atque ad extendenda diei ſpacia feruentior exurgit. Qui itaque poſt orionas hyadum nomine, niſi doctores ſanctæ Eccleſiæ deſignantur? Qui ſubductis martyribus, eo iam tempore ad mundi notitiam uenerũt, quo fideles clarius elucet, & repreſſa infidelitatis hyeme, altius per corda fidelium ſol ueritatis calet. Qui remota tempeſtate perſecutionis, expletis longis noctibus infidelitatis, tunc ſanctæ Eccleſiæ orti ſunt, cùm ei iam per credulitatis uernum lucidior annus aperitur. 8 Nec immeritò doctores ſancti hyadum nuncupatione ſignantur. Græco quippe eloquio hyetos pluuia uocatur, & hyades nomen à pluuijs acceperunt, quia ortæ proculdubio imbres ferunt. Bene ergo hyadum appellatione expreſſi ſunt, qui ad ſtatum uniuerſalis Eccleſiæ, quaſi in cœli faciem deducti, ſuper arentem terram humani pectoris, ſanctæ prædicationis imbres fuderunt. Si enim prædicationis ſermo pluuia non eſſet, Moyſes minimè dixiſſet: Expectetur ſicut pluuia eloquium meum: & nequaquam per Eſaiam ueritas diceret: Mandabo nubibus meis ne pluant ſuper eam imbrem, atque hoc quod paulò ante protulimus, Quamobrem prohibitæ ſunt ſtellæ pluuiarum. Dum ergo hyades cum pluuijs ueniunt, ad cœli ſpatia altiora ſol ducitur: quia apparente doctorum ſcientia, dum mens noſtra imbre prædicationis infunditur, fidei calor augetur. Et perfuſa terra ad fructum proficit, cùm lumen ætheris igneſcit, quia uberius frugem boni operis reddimus, dum per ſacræ eruditionis flammam, in corde clarius ardemus. Dumq; per eos diebus ſingulis magis magisq; ſcientia cœleſtis oſtenditur, quaſi interni nobis luminis uernum tempus aperitur: ut nouus Sol noſtris mentibus rutilet, & eorum uerbis nobis cognitus, ſeipſo quotidie clarior micet. Vrgente etenim mundi fine, ſuperna ſciẽtia proficit, & largius cum tempore excreſcit. Hinc nanque per Danielem dicitur: Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. Hinc Ioanni in priori parte reuelationis angelus dicit: Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua. Cui tamen in eiuſdem reuelationis termino præcepit, dicens: Ne ſignaueris uerba prophetię libri huius. Pars quippe reuelationis anterior ſignari præcipitur, terminus, prohibetur: quia quicquid in ſanctæ Eccleſiæ initijs latuit, finis quotidie oſtendit. Nonnulli uerò à Græca litera: quæ y dicitur: hyadas nuncupatas arbitrãtur. Quod ſi ita eſt, ſignificationi quam diximus, contrarium non eſt. Doctores enim his ſtellis non inconuenienter expreſſi ſunt, quæ à literis nomẽ trahunt. Sed quamuis hyades ab eiuſdem literæ uiſione non diſcrepent, certum tamen eſt, quia hyetos imber dicitur, eo quòd exortæ pluuias apportant. Vir igitur ſanctus redemptionis noſtræ ordinem contemplatus admiretur, atque admirans exclamet, dicens: Qui extendit cœlos ſolus: & graditur ſuper fluctus maris, qui facit arcturum & orionas & hyadas. Extenſis etenim cœlis, dominus formauit arcturum, quia in honorem deductis Apoſtolis, in cœleſti conuerſatione fundauit Eccleſiam. Formato quoque arcturo, fecit orionas, quia roborata fide uniuerſalis Eccleſiæ, contra procellas mundi ædidit martyres. Æditis quoque orionibus protulit hyadas, quia conualeſcentibus contra aduerſa martyribus, ad infundendam ariditatem humanorum cordium, doctrinam contulit magiſtrorum. Iſti itaq; ſunt aſtrorum ſpiritalium ordines, qui dum ſummis uirtutibus eminent, ſemper ex ſupernis lucent. Sed poſt iſta quid reſtat, niſi ut ſancta Eccleſia laboris ſui fructum recipiens, ad uidenda ſupernæ patriæ interna perueniat? Vnde & aptè, quia dixit: Qui facit arcturum & orionas & hya-

9 das, protinus addidit, & interiora Auſtri. Quid nãq; in hoc loco Auſtri nomine, niſi feruor ſancti ſpiritus deſignat? Quo dum repletus quiſq; fuerit, ad amorẽ patriæ ſpiritalis igneſcit. Vnde & ſponſi uoce in Canticorum Canticis dicitur: Surge Aquilo & ueni Auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata illius. Auſtro quippe ueniente, Aquilo ſurgens recedit, cùm aduentu ſancti ſpiritus expulſus antiquus hoſtis, qui in torpore mentem conſtrinxerat, deſerit. Atq; hortum ſponſi Auſter perflat, ut aromata defluãt, quia nimirum dum ſanctam Eccleſiam donorum ſuorum uirtutibus ſpiritus ueritatis impleuerit, ab ea longè lateq; odores boni operis ſpargit. Interiora ergo Auſtri, ſunt occulti illi angelorum ordines, & ſecretiſſimi patriæ cœleſtis ſinus, quos implet calor ſpiritus ſancti. Illuc quippe ſanctorum animæ, & nunc corporibus exutæ, & poſtea corporibus reſtitutæ perueniunt, & quaſi in Auſtri abditis occultãtur. Ibi per diem quaſi in meridiano tempore, ardentius ſolis ignis accenditur, quia conditoris claritas mortalitatis noſtræ iam preſſa caligine, manifeſtius uidetur, & uelut ſpheræ radius ad ſpatia altiora ſe eleuat: quia de ſemetipſa nos ueritas ſubtilius illuſtrat. Ibi lumen intimæ cõtemplationis ſine intermiſſione cernitur umbra mutabilitatis, ibi calor ſummi luminis ſine ulla obſcuritate corporis, ibi inuiſibiles angelorum chori quaſi aſtra in abditis emicant, quæ eo nunc ab hominibus uideri nequeũt, quo flamma ueri luminis altius perfunditur. Valde itaq; mirum eſt quòd miſſis Apoſtolis dominus cœlos tetendit, quòd temperatis perſecutionũ tumoribus maris fluctus gradiens repreſſit, quòd ſolidata Eccleſia arcturum ſtatuit, quòd roboratis cõtra aduerſa martyribus orionas miſit, quòd repletis in tranquillitate doctoribus hyadas præbuit: ſed poſt hæc ualde eſt admirabile quòd ſinum nobis cœleſtis patriæ quaſi interiora Auſtri præparauit. Pulchrum eſt hoc omne, quod quaſi in cœli facie de diuina diſpenſatione cernit, ſed longè illud & incomparabiliter pulchrius ad quod inuiſibiliter peruenitur. Vnde bene iterum ſponſus in ſponſæ ſuæ laudibus dicit: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, abſque eo quod intrinſecus latet. Pulchram narrat, & pulchram replicat: quia alia eſt ei pulchritudo morum in qua nunc cernitur, atq; alia pulchritudo præmiorum, in qua tunc perconditoris ſui ſpeciem ſubleuabitur. Cuius membra, uidelicet omnes electi, quia ad cuncta ſimpliciter incedunt, eius oculi columbarum uocantur, qui magna luce irradiant, quia & ſignorum miraculis coruſcãt. Sed quantum eſt omne hoc miraculum quod uideri nunc poteſt? illud de internis miraculum eſt mirabilius, quod nunc uideri non poteſt. De quo illic aptè ſubditur: Abſq; eo quod intrinſecus latet. Magna quippe eſt gloria aperti operis, ſed longè incomparabilis occultæ remunerationis. Quod ergo per beatum Iob aſtrorum nomine, hoc Salomonis uocibus oculorum appellatione ſignatur: & quod per Salomonem dicitur: Abſq; eo quod intrinſecus latet, hoc nobis beatus Iob intimat, cùm Auſtri interiora commendat. Sed ecce uir ſanctus exteriora nominans, interiora conſiderans, apperta narrans, occulta penetrãs, omne quod interius exteriusq; agitur, dicere conat: ſed opera ſummę magnitudinis quando explicet lingua carnis? Vnde & aptè mox hæc eadem opera melius definiendo cõprehendit dicẽs:

Qui facit magna & inſcrutabilia & mirabilia, quorũ non eſt numerus.] Diuinæ fortitudinis facta tũc uerius explemus, cùm hæc nos explere nõ poſſe cognoſcimus, tũc facundius loquimur, cum ab his obſtupeſcendo reticemus. Ad narranda quippe Dei opera habet defectus noſter, quã ſufficienter exerat linguam ſuam, ut quæ conprehendere idoneè non ualet, hæc idoneè mutus laudet. Vnde bene per Pſalmiſtam dicitur: Laudate eum in potentatibus eius, laudate eum ſecundum multitudinem magnitudinis eius. Ille quippe dominum ſecundum multitudinem magnitudinis eius laudat, qui ſe ſuccũbere in eius laudis expletione conſiderat. Dicat ergo: Qui facit magna & inſcrutabilia & mirabilia, quorum non eſt numerus: ui delicet magna uirtute, inſcrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate. Diuina ergo opera quæ explere dicendo nõ potuit, facundius deficiendo definiuit. Sed in cõſideratione rerũ cur longè extra nos ducimur, qui hoc ipſum quoq; quod erga nos agitur, ignoramus? Vnde & aptè ſubiungit.

Quòd exigentibus peccatis ita cæcum eſt genus humanum, ut ſæpe quod donum eſt gratiæ, iram putet: & quod ira eſt, gratiam æſtimet. Cap. VII

Si uenerit ad me, non uidebo eum: & ſi abierit, non intelligã eum.] Secluſum quippe ab internis gaudijs genus humanũ, exigẽte culpa mentis oculos perdidit: & quo meritorũ ſuorum paſſibus graditur, neſcit. Sæpe enim gratiæ eſt donum, quod iram deputat: & ſæpe diuinæ diſtrictionis ira eſt, quod gratiam deputat. Nam plerunq; gratiam æſtimat dona uirtutũ, & tamen de eiſdem donis elatus corruit. Plerunq; uelut irã metuit aduerſa tentationũ, & tamẽ eiſdem tentationibus preſſus, ad uirtutũ cuſtodiã cautior exurgit. Quis eũ Deo ſe propinquare nõ eſtimet, cùm ſupernis excreſcere ſe muneribus agnoſcit, cùm uel prophetiæ donum, uel doctrinæ magiſteriũ percipit, uel ad exercendam curationum gratiam cõualeſcit? Et tamen ſæpe mens dum de uirtutis ſuæ ſecuritate reſoluitur, inſidiante aduerſario inopinatæ culpæ telo perforatur. Et inde à Deo in æternum longè fit, unde ei ad tempus ſine cautelæ cuſtodia propinquauit. Et quis ſe derelictũ à diuina iam gratia non deputet, cùm poſt experimentũ munditiæ, lacerſiri ſe carnis tentationibus uidet, inhoneſta ad animũ congeri, & ante cogitationis oculos, nonnulla improba, & immunda uerſari? Et tamen cùm fatigãt iſta nec ſuperãt, nequaq; per pollutionem trucidant, ſed per humilitatẽ ſeruantur infirmũ ſe animus in tẽtatione deprehẽdens, totũ ſe ad diuinitatis adiutorium cõferat, & ſui fiduciã

funditus amittat. Sicq; fit, ut inde altius Deo inhæ reat, unde se à Deo profundius cecidisse suspirabat. Accessus igitur recessusq; Dei, si mente nostra minime cognoscitur, quousq; rerum alternatium finis ignoratur: quia & de tentatione incertū est, utrum probet an trucidet: & de donis nequaquā deprehenditur, utrum hic desertos remunerēt: an in uia nutriant, ut ad patriam perducāt. Homo ergo ab internis gaudijs semel expulsus, clausas contra se ianuas secreti spiritalis aspiciat, atq; ad semet ipsum foras proiectus in carne gemat, & cæcitatis suæ damna considerās, dicat: Si uenerit ad me, nō uidebo eum: & si abierit, non intelligam. Ac si aperte deploret, dicens: Postquam semel sponte oculos perdidi, quoniā quælitæ noctis cæcitatem patior, nec ortum iam, nec occasum Solis agnosco. Et tamen homo qui infirmitatis pœna premitur, & cæcitatis suæ caligine grauatur, ad supernæ lucis iudicium properat, ut suorum actuum rationem reddat. Vnde & mox subditur:

Quòd magna superbia sit, in iudicijs diuinis rationem quærere. Cap. VIII

SI repentè interroget, quis respondebit ei?] Repentè Deus interrogat, cùm nos ad districtionem sui examinis inopinatos uocat. Sed interrogationi illius homo respondere nō sufficit: quia si remota tunc pietate discutiī, in illo examine etiā iustorū uita succumbit. Vel certè interrogat, cùm duris nos percussionibus pulsat: ut cùm mens nostra magna de se in tranquillitate æstimat: semetipsam ueraciter qualis sit, in perturbatione deprehendat. Et plerunq; quoniā percutitur gemit, sed respondere nō sufficit, quia & ipsa ei percussionis suæ aduersitas displicet: sed tamē semetipsum homo considerans tacet, & diuina iudicia discutere metuit, qui esse se puluerem agnoscit. Vnde & per Paulum dicit: O homo tu qui es qui respondeas Deo? Respondere Deo nō posse cōuincitur, qui homo nominat: quia per hoc quod de hūmo sumptus est, iudicia superna discutere dignus non est. Vnde hic quoq; aptè subiungit: Vel quis ei dicere potest, cur ita facis?] Autoris facta semper indiscussa uenteranda sunt, quia iniusta nequaquā esse possunt. Rationē quippe de occulto eius consilio quærere, nihil est aliud quā contra eius consilium superbire. Cùm ergo factorū causa nō deprehenditur, restat ut sub factis illius cum humilitate taceatur: quia nequaq; sufficit sensus carnis, ut secreta penetret maiestatis. Qui ergo in factis Dei rationem nō uidet, infirmitatē suam considerās, cur nō uideat rationē uidet. Vnde & per Paulum quoq; subsequenter adiungit: Nunquid dicet figmentū ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Quo em se cernit figmentū diuini operis, eo semetipsum redarguit, ne contra manū resultet operantis: quia qui benignè quod nō erat, fecit: quod est, iniustè non desert. Ad semetipsam ergo in percussione mens redeat, & quod apprehendere nō ualet, non requirat: ne si diuinæ iræ causa discutiī, amplius discussa prouocetur: & quam placare humilitas poterat, inextinguibiliter superbia accendat. Vnde aptè quoq; de hac eadem ira protinus subditur.

Rom. 9

Rom. 9

Quomodo uerum sit, quòd nullus iræ Dei resistat, cùm pateat sit, quòd Moyses & multi alij restiterint. Cap. IX

DEus cuius resistere iræ nemo potest, & sub quo curuant qui portant orbē.] Mirū ualde est, quòd iræ Dei nullū posse resistere dicitur, cùm multos indignationi supernæ animaduersionis obuiasse, eloquia diuina testentur. An nō iræ Dei Moyses restitit, qui pro cadente populo erectus, ipsum supernę percussionis impetū, mortis suę oblatione restrinxit, dicēs: Dimitte illis hāc noxā: alioquī dele me de libro tuo quē scripsisti? An nō iræ Dei Aaron restitit, cùm inter uiuentes ac mortuos thuribulum sumpsit, atque animaduersionis ignem, incensi fumo temperauit? An nō Phinees iræ Dei restitit, qui luxuriātes cùm alienigenis, in ipso coitu trucidās, zelū suū diuinæ indignationi obtulit, & furorē gladio placauit? An nō iræ Dei Dauid restitit, qui angelo ferienti se offerens, placationis gratiā & ante tempus propositū exegit? An nō Helias iræ Dei restitit, qui longo iam tempore terra arente, subductas de cœlo pluuias uerbo reuocauit? Quomodo ergo diuinæ iræ nullum posse resistere dicitur, cùm multos sæpe restitisse exemplis existentibus demonstrat? Sed si subtiliter & hæc beati Iob eloquia, & illorū facta pensamus: & uerū cognoscimus, quia diuinę iræ nō resistitur: & uerū, quia multi sæpe restiterunt. Omnes etiā sancti qui iræ Dei obuiant, ab ipso accipiunt, ut contra impetum percussionis eius opponantur: atq; ut ita dixerim, cum ipso se erigūt contra ipsum, eosq; diuina uis sibi opponit secū: quia in eo quod aduersum sæuientis iram foris obtinēt, intus eos gratia irascentis fouet: & famulantes interius leuat, quos quasi aduersantes exterius tolerat. Portat ergo contradictionē deprecantium quā aspirat, & uelut nolenti opponitur, quod ab ipso ut fiat, imperatur. Moysi enim dicit: Dimitte me ut irascat furor meus contra eos, & deleā eos, faciamq; te in gentē magnam. Quid est seruo dicere, dimitte me, nisi deprecādi ausum præbere? Ac si aperte ei diceretur: Pensa, quantum apud me ualeas, & cognosce, quia obtinere poteris quicquid pro populo exoras. Quod quia hac mente agitur, statim uenia subiuncta testatur. Cùm uerò superna indignatio sese, ut ita dixerim, medullitus mouet: hanc oppositio humana non retinet: nec se utiliter cuiuslibet deprecatio obijcit, cùm semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc est enim quod Moyses qui reatū totius plebis apud Deum suis precibus tersit, dumq; se obicem obtulit, diuinę iracundiæ uim placauit: ad petram Oreb ueniens, & pro aquæ exhibitione diffidēs, repromissionis terram ingredi, domino irascente non potuit. Et sæpe hac de re afflīgit, sæpe desiderio se excitante turbat, & dispositę ultionis iracūdiam repellere à semetipso nō ualuit, qui hāc uolente domino & à populo amouit. Hinc Dauid, qui à prostrata plebe postmodū angeli gladiū pre-

Exod. 32

Num. 16

Num. 25

12

2. Reg. 24

Universidad de Deusto
Biblioteca

ce compescuit: prius plorans & eiulans, nudis pedibus filium fugit: & quousq; perpetrati facinoris ultionē ad plenum reciperet, iram Dei pro semetipso temperare nequaquam ualuit. Hinc Helias,
3.Reg.17 ut sicut homo parum aliquid quasi de diuina animaduersione sentiret: qui uerbo cœlos aperuit, ante indignationem mulieris territus per desertum fugit: & pro semetipso infirmatur in formidine, qui furorem Dei placat alijs per interuentionem. Iræ Dei igitur & resisti ualet, quando ipse qui irascitur, opitulatur: & resisti omnino non ualet, quando se & ad ulciscendum excitat: & ipse precem quæ ei funditur, non aspirat. Hinc ad Hie
Hiere.7 remiam dicitur: Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam te, in tempore clamoris eo-
Hiere.15 rum ad me. Et rursum: Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Qua in re quæri utiliter potest, cur relictis tot antiquioribus patribus, ad effundendam precem Moyses & Samuel tantūmodo præstantius eleganti usq; nominantur? Quod tamen facilè agnoscimus, si eius, qua diligere & inimicos præcipitur, charitatis merita pensamus.

13 Conditoris nanque auribus maxime illa oratio commendatur, quæ pro inimicis quoque intercedere nititur. Vnde & per semetipsam ueritas
Luc.6 dicit: Orate pro persequentibus & calumniantibus uos. Et rursum: Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus alterum. Cùm uerò patrum priorum facta sacro eloquio describente reuoluimus, Moysen & Samuelem exorasse pro aduersantibus inuenimus. Vnus quipper eorum sæuientis populi persecutiones fugit, & tamen pro uita sui persecutoris interuenit. Alter ex principatu populi deiectus, ipsis suis aduersarijs dicit: Absit à me hoc peccatum in domino, quo minus cessem orare pro uobis. Quid est ergo in difficultate deprecandi, Moysen & Samuelem deducere, nisi apertius indicare: quia eius iræ, neque illi si astarent, obsisterent: qui ideirco pro amicis interuenire citius possent, quia apud hunc intercedere & pro inimicis solerent? Hinc ad ean
Hiere.30 dem Iudæam dicitur: Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Et rursum: Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor ruus. Vir igitur sanctus aspiciat: quia nullus interuentu diuina ira restringitur, cùm implacabiliter excitatur, & dicat: Deus cuius resistere iræ nemo potest. Quod bene & ad specialem intellectum ducimus, si eiusdem plebis Israeliticæ damna pensamus, quā redemptor per dispensationis suæ mysterium ostensus, superbientem deseruit: atque ad cognitionis suæ gratiam gentes uocauit. Vnde & aptè mox subditur:

Quòd pondere diuino omnes curuantur, & nec ipsi perfecti uiri qui mundum regunt, nec ipsi angeli diuinitatis eius immensitatem comprehendant. Cap. X

SVb quo curuantur qui portant orbem.] Ipsi etenim orbem portant, qui curam præsentis seculi tolerant. Tantorum quippe pondera unusquisq; sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Vnde & terræ princeps nō incongruè Græco eloquio Basileus dicitur. Laos enim populus interpretatur. Basileus igitur basis laou uocatur, quod Latina uidelicet lingua basis populi dicit: quia uidelicet ipse super se populū sustinet, qui motus illius, potestatis pondere fixus regit. Quò enim subiectorum suorum onera tolerat, eo quasi superpositā columnam basis portat. Beatus igitur Iob uirtute prophetici spiritus plenus, aspiciat quòd Iudæa deseritur: atq; ad diuinitatis cultū gentium principes inclinant, & dicat: Deus cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur, qui portāt orbem. Ac si apertè fateatur dicens: Et subiectos quondam districtè deseris, & erectas potestates gentium misericorditer flectis. Quamuis per hoc quod dicitur: Sub quo curuantur qui portant orbem, possint & angelicæ uirtutes intelligi. Ipsi enim orbem portāt, qui regendi mundi curas administrant, Paulo atestante, qui ait: Nōnne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerū missi propter eos qui hæreditatem capiūt salutis? Ait ergo: Deus cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur qui portant orbem.] Ac si humilitatem omnis creaturæ conspiciat, & tremefactus dicat: Quis infirmorū hominum tuis nutibus obuiet, cuius se fortitudini & uirtutes angelicę inclinant? Vel certè quoniā cùm curuamur, superiora non cernimus: erecti essent illi subtilissimi spiritus, si plenè potentiā eius maiestatis attingerent. Sed qui orbem portāt, sub Deo curui sunt: quia diuinitatis eius celsitudinem quamuis subleuati uideant, nec uirtutes tamē angelicæ cōprehendunt. Quam uir iustus præ infirmitate non penetrans: sed hanc utcunq; ex subiectis summorū spirituum ministerijs pensans, ad cōsiderationē se propriam sollicita humilitate recolligit, sibiq; coram se potestate supernæ magnitudinis uilescit, dicens: Quātus ergo ego sum ut respōdeam ei, & loquar uerbis meis cum eo?] Ac si apertè dicat: Si creatura illa hunc considerare non sufficit, quæ carne nō premitur: qua mente de eius ego iudicijs disputo, qui pondere corruptionis angustor? Sicut aūt sæpe ad nos uerba Dei sunt iudicia illius, quę nostrorum actuum sententiā loquuntur: ita uerba nostra ad Deum, sunt opera quæ exhibemus. Sed cum Deo loqui uerbi suis homo non ualet, qui apud subtile eius iudicium, nullam de suis actibus fiduciam tenet. Vnde & aptè subditur:

Quòd ex iustitia nō in nobis, sed in domino gloriandū est. Cap. XI

QVi eitā si habuero quippiam iustum, nō respōdebo, sed meū iudicē deprecabor.] Vt eēm sæpe diximus: Omnis humana iustitia, iniustitia esse conuincit, si districtè iudicetur. Precce ergo post iustitiā indiget, ut quę succumbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Quæ cùm plenè à perfectioribus habeī, haberi de illa quippiā dicitur: quia mens humana & cōprehensa uix peragit, & ualde extrema sunt quæ eorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

prehendit. Dicat ergo: Qui etiam si habuero quip
piam iustum, nõ respondebo, sed meum iudicem
deprecabor. Velut si apertius fateatur, dicens: Et
si ad opus uirtutis excreuero, ad uitam non ex me
ritis, sed ex uenia conualesco. Preci itaq; innitendum est, cùm recta agimus: ut omne quod iustè
15 uiuimus, ex humilitate condiamus. Sed plerunq; ipsa nostra deprecatio tam multis tentationibus quatitur, ut penè à conspectu iudicis repulsa uideatur: & sæpe hanc creator misericors respicit: sed quia illibatam se ut uult exerere non ualet, super se iudicium reprobationis pauet. Vnde & subditur: Et cùm inuocantem me exaudierit, nõ credo quod audierit uocem meam.] Plerunque etenim mens diuini amoris igne accenditur, atq; B ad intuenda cœlestia & arcana subleuatur. Ad summa iam rapitur, & perfecto desiderio compuncta, ab infimis alienatur: sed repentina tentatione percussa, quæ intentione forti erecta in Deum fuerat, obortis cogitationibus transfixa curuatur: ita ut semetipsam discernere nequeat, atque inter uitia uirtutesq; deprehensa, ex qua parte sit ualentior non agnoscat. Nam sæpe ad hoc usque perducitur, ut miretur quomodo tam summa comprehendat, quam cogitatio illicita polluit. Et rursum: Quomodo illicitas cogitationes recipiat, quam super se ualidè feruor spiritus rapit. Quos alternantes cog tatio num motus in animo bene
Psal.106 Psalmista intuens, ait: Ascendunt usque ad cœlos, & descendunt usque ad abyssos. V sque ad cœ C los quippe ascendimus, cùm summa penetramus: sed ad abyssos usque descendimus, cùm repentè à contemplationis culmine per turpia tentamenta deijcimur. Motus itaque animi dum inter uota & uitia alternant, nimirum sibi certitudinem exauditionis obnubilant. Rectè ergo dicitur: Et cùm inuocantem me exaudierit, non credo quod audierit uocem meam: quia mens ex ipsa sua mutabilitate fit trepida: & per hoc quod nolens patitur, repulsam se abiectamq; suspicat. Libet intueri uir sanctus quanta se subtilitate dijudicat, ne quid in illo diuina iudicia reprehendant. Infirmitatem nanq; suam intuens, ait:

Quòd sancti etiam sine causa flagellantur, non ut puniantur, sed ut probentur. Cap. XII

QVantus ego sum qui respondeam ei, & loquar uerbis meis cum eo?] De iustitiæ suæ meritis non confidens, sed ad solam se spem postulationis conferens, subdit: Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Sed de ipsa quoq; postulatione pauidus adiungit. Et cùm inuocantem me exaudierit, nõ credo quod audierit uocem meam. Cur tanta circumspectione trepidat, cur tanta sollicitudine formidat, nisi quia terrorem iudicis in extrema districtione considerat, & uim discussionis illius non ferens: omne quod gerit, esse sibi insufficiens pensat? Vnde & protinus subdit:
16 In turbine enim conteret me. Peccator quisque in turbine atteritur, qui erectus in tranquillitate uidebatur: quia quem diu superna longanimitas tolerat, extrema iudicij seueritas necat: quæ rectè turbo dicitur, quia in elementorum commotione reuelatur, Psalmista attestante, qui *Psal.49* ait: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida. Vnde & propheta quoque alius dicit: Dominus in tempestate & turbi- *Nam.1* ne uiæ eius. In quo nimirum turbine idcirco iustus nequaquam conteritur, quia semper hic sollicitè metuit, ne conteratur. Perpendit nanq; adhuc in præsentis uitæ itinere constitutus, humanis actibus exactor operum quàm districtus appareat: qui quosdam tunc reatu culpæ originalis
B adstrictos, etiam sine operibus damnat. Vnde rectè uir sanctus ex humani generis uoce, protinus adiungit: Et multiplicabit uulnera mea, etiam sine causa.] Nonnulli etenim prius à præsenti luce subtrahuntur, quàm ad proferenda bona mala uel merita actiuæ uitæ, perueniant. Quos quia à culpa originis, sacramenta salutis non liberant: & hic ex proprio nihil egerunt, & illuc ad tormenta perueniunt. Quibus unum uulnus est, corruptibiliter nasci: aliud, carnaliter emori. Sed quia post mortem quoq; æterna mors sequitur, occulto eis iustoq; iudicio, etiam sine causa uulnera multiplicantur. Perpetua quippe tormenta percipiunt, qui nihil ex propria uoluntate peccauerunt. Hinc nanq; scriptum est: Non est mundus in conspectu
C eius, nec unius diei infans super terram. Hinc per semetipsam ueritas dicit: Nisi quis renatus fuerit *Ioan.3* ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnũ Dei. Hinc Paulus ait: Eramus natura filij iræ, *Ephes.2* sicut & cæteri. Qui itaq; nullum proprium adiungens, ex solo originis reatu perimitur: quid iste in illo extremo examine, quantum ad humani sensus æstimationem, nisi sine causa uulneratur? Sed tamen sub diuina districtione iustum est, ut propago mortalis, uelut infructuosa arbor, & in ramis seruet amaritudinem quam traxit ex radice. Ait ergo: In turbine enim conteret me, & multiplicabit uulnera mea, etiam sine causa. Ac si apertè humani generis damna considerans dicat: Districtus iudex qua eos animaduersione trucidat, quos culpa propriæ actionis damnat, si & illos in
D æternum percutit, quos reatus arbitrij non addicit? Quæ nimirum dicta, nec à beato Iob discrepare specialiter cognoscimus, si hæc quàm uerè prolata sunt, indagamus. Semetipsum nanq; subtiliter pensans, atq; in omni actione dijudicans: superne districtionis uim quanta sollicitudine pertimescat, insinuat dicens: In turbine enim conteret me. Ac si apertè dicat: Idcirco hunc semper & in tranquillitate timeo: quia per flagella qualis in turbine ueniat, non ignoro. Quæ flagella scilicet & metuens præuidit, & præuidens pertulit. Vnde subiungit: Et multiplicabit uulnera mea etiam sine causa. Vt enim sæpe iam diximus, nequaquã beatus Iob percussus est, ut in eo percussio uitium tergeret, sed ut meritũ augeret. Vulneratum se itaq; sine causa asserens, hoc de se foris loquitur, quod de il-

Universidad de Deusto
Biblioteca

de illo uerítas in occulto teſtatur, dicẽs: Commouiſti me aduerſus eum, ut affligerem eum fruſtra. Vir ergo ſanctus ſuperbè non dicit, quod ueraciter dicit: nec per hæc uerba à rectitudine diſcrepat, per quæ à iudice nõ diſcordat, qui eorundem protinus uulnerum continuationẽ exprimit, cùm ſubiungit: Non concedit quieſcere ſpiritũ meum,
17 & implet me amaritudinibus. Sæpe iuſtis exercitium uirtutis eſt, ſola exterius aduerſa tolerare. Sed ut eorũ uires certamen plenæ probationis erudiat, hos nonnunq; & foris tormenta lacerant, & intus tentamenta caſtigãt. Vnde uir ſanctus impletum ſe amaritudinibus aſſerit: quia cùm flagella exterius tolerat, illud eſt grauius quod de tentatione aduerſarij in intimis portat. Sed inter hæc mitigat uim doloris, conſiderata æquitas & potẽtia ferientis. Vnde ſubiungit: Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt: ſi æquitas iudicij, nemo pro me audet teſtimonium dicere.] Ille quippe uitæ cauſas examinat, qui has per alienum teſtimoniũ non explorat: quia qui diſtrictus quandoq; oſtenditur illator pœnę, ipſe diu tacitus extitit teſtis culpæ. Hinc enim per prophetã dicitur: Ego ſum iu-
Hiere. 29 dex & teſtis. Hinc rurſum ait: Tacui, ſemper ſilui,
Eſaie 42 patiẽs fui, ſicut parturiẽs loquar. Parturiens nanq; cum dolore eijcit, quod diu in abditis cum pondere portauit. Poſt longum ergo ſilẽtium, ſicut parturiẽs, dominus loquitur: quia quod apud ſe nunc tacitus tolerat, in ultione quandoq; iudicij quaſi cum dolore manifeſtat. Sed requirendũ nobis eſt, iſte uir iuſtus, ſi pro eo teſtimonium dicere quiſq; præſumeret, nunquid hunc à reatu liberaret? Et ſi huic alius teſtimonium nõ impendit, nunquid ad proferendum pro ſe teſtimonium ſaltem ipſe conualeſcit? Sequitur: Si iuſtificare me uoluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendero, paruum me comprobabit.] Ac ſi apertè dicat: Quid de alijs loquar, qui ipſe de me teſtimonium ferre non ualeo? Sed quia innocentiæ tuæ teſtificari non ſufficis, nunquid hoc ipſum quia innocentiam habeas ſcis? Subdit:

Quanta ſit homini in ſui cogitatione difficultas, & quod recta quæ agimus, ſciendo neſcire debeamus. Cap. XIII

ETiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.] Plerunque ſi ſcimus bona quæ agimus, ad elationem ducimur: ſi neſcimus, minimè ſeruamus. Quis enim aut de uirtutis ſuæ conſcientia nõ quantulumcunq; ſuperbiat? Aut quis rurſum bonum in ſe cuſtodiat, quod ignorat? Sed contra utraq; quid ſupereſt, niſi ut recta quæ agimus, ſciendo neſciamus: ut hæc & recta æſtimemus, & minima: quatenus & ad cuſtodiam ſenſificet animum ſcientia rectitudinis, & in tumorem
18 non eleuet æſtimatio minorationis? Sed ſunt nonnulla quæ ſciri à nobis facilè nequeunt, etiam cùm geruntur. Nam ſæpe recto ſtudio contra delinquentiũ culpas accendimur: & cùm ultra æquitatis metas per iram rapimur, hoc zelum iuſtæ diſtrictionis æſtimamus. Sæpe officium prædicationis aſſumimus: ut per hoc fraternæ utilitati ſeruia-

A mus: ſed niſi placeamus cui loquimur: nequaq; libenter accipitur quod prædicamus. Cunq; placere mens utiliter ſtudet, ad amorem laudis propriæ turpiter defluit, & quæ à captiuitate uitiorũ alios curabat eruere, ipſa ſuis fauoribus incipit captiua ſeruire. Quaſi latrunculus quippe eſt appetitus laudis humanæ, qui recto itinere gradientibus ex latere iungitur, ut ex occultis educto gladio gradientium uita trucidet. Cunq; propoſitæ utilitatis intentio ad ſtudia priuata deducit: horrendo modo unum idemq; opus culpa peragit, quod uirtus inchoauit. Sæpe & ab ipſis exordijs aliud cogitatio expetit, aliud actio oſtẽdit. Sæpe ſe fidelem
B ſibi, nec ipſa cogitatio exhibet, quia aliud ante oculos mentis uerſat, & longè ad alud ex intentione feſtinat. Nam plerunq; nõnulli terrena præmia appetunt, & iuſtitiam defendunt: ſecq; innocentes æſtimant, & eſſe defenſores rectitudinis exultant. Quibus ſi ſpes nummi ſubtrahit, à defenſione protinus iuſtitiæ ceſſatur: & tamẽ defenſores iuſtitiæ ſe cogitant, ſibiq; ſe rectos aſſerunt, qui nequaquã rectitudinem, ſed nummos quærũt. Contra quos bene per Moyſen dicitur: Iniuſtè quod iuſtum eſt, exequeris. Iniuſtè quippe quod iuſtũ eſt, exequi, qui ad defenſionẽ iuſtitiæ, non uirtutis æmulatione, ſed amore præmij temporalis excitat. Iniuſtè quod iuſtum eſt, exequit, qui ipſam quam pretendit iuſtitiam uænundare minimè uereretur. Iuſtè ergo iuſtum exequi, eſt in aſſertione iuſtitiæ eandẽ ipſam iuſtitiam quærere. Sæpe recta agimus, &
C nequaquam præmia, nequaquam laudes ab hominibus expectamus: ſed tamen mens in ſuiſiduciam erecta, his à quibus nihil expetit, placere cõtemnit, eorum iudicia deſpicit, ſecq; malè liberam per abrupta elationis rapit: & inde ſub uitio penitus obruitur unde quaſi deuictus uitijs nullis ſe appetitionibus ſubiacere gloriatur. Sæpe dum noſmet ipſos plus iuſto diſcutimus, de ipſo diſcretionis ſtudio indiſcretius erramus, & mentis noſtræ acies quo plus cernere nititur, obſcuratur: quia & qui importunè Solis radios aſpicit, tenebreſcit & inde nihil uidere compellitur, unde uidere amplius conatur. Quia igitur ab inquiſitione noſtra torpentes nos omnino neſcimus, aut ſi ſubtili nos diſcutione requirimus, plærunq; inter uitia uirtu-
D teſq; caligamus: rectè nunc dicitur: Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.]

Ac ſi apertè diceretur: Conditoris contra me iudicia qua temeritate redarguo, qui ipſum me ex infirmitatis caligine ignoro? Vnde bene per prophetam dicitur: Dedit abyſſus uocem ſuam ab altitudine phantaſiæ ſuæ. Abyſſus quippe phantaſiæ altitudinem portat, cùm humanus animus, immenſa cogitatione caliginoſus, ſemetipſum etiam diſcutiendo non penetrat. Sed ab hac altitudine uocem dare, eſt: quia dum ſe deprehendere non poteſt, cogitur in admirationem conſurgere: ut eo perſcrutari non audeat, quod ſuper ipſum eſt: quo incomprehenſibilitatẽ ſuam ipſe cogitans, non ualet inuenire quod eſt. Sed iuſtorum corda, quia ad perfectum ſe examinare nequeũt,

ægre hoc exilium cęcitatis fuerunt. Vnde & bene subditur: Et tædebit me uitæ meæ.] Tædet iustum uiuere, quia & operando uitam non desinit quærere: & tamen eiusdem uitę suæ meritum non ualet inuenire. Libra quippe examinis à sinu intimæ æquitatis trahit, & inde in se erga effectum inuentionis deficit, unde super se raptus ad uim inquisitionis excrescit. Sed est consolatio nostræ caliginis, reducta ad animum iusta & incomprehensibilis potentia conditoris: quæ & iniquos sine ultione non deserit, & rectorum iustitiam incomprehensibilitatis immēsitate transcendit. Vnde & aptè subiungitur.

Quòd iudicium diuinū nec peccator nec iustus effugiat, & quòd quantalibet iusti simplicitas fuerit, ipsa diuinæ magnitudinis simplicitate superetur. Cap. XIIII

VNum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.] Innocens à creatore consumitur: quia quantalibet eius simplicitas fuerit, diuinæ magnitudinis simplicitate deuoratur. Quamuis enim simplicitatem studiosè seruemus, ex consideratione tamen intimæ puritatis ostenditur, quòd hęc ipsa quam agimus, simplicitas non sit. Impius quoq; à conditore consumitur, quia Deo cuncta mirabiliter ordinante, ipsis suis uersutijs eius impietas ligatur. Nam inde se supplicijs & nesciens implicat, unde se aliquid facere scienter exultat. Quia igitur omnipotēs Deus & bonorum innocentiam simplicitatemq; superat, & malorum astutiam penetrans damnat, rectè nunc dicitur: Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit. Ac si apertè diceretur: Hoc apud me uerbum cogitationis prolatum: quia nec innocens, si districtè discutior, apparebo: nec impius si apud me latere uoluero, à superni examinis acumine abscondor: quoniam districtus iudex cuncta comprehendens, occulta malitiæ mirabiliter penetrat, & suis hanc inuentionibus bene ordinans damnat. Vel certè & innocentem & impium ipse cōsumere dicitur: quia quamuis in meritis uitæ diuisi sint, primæ tamen culpę meritò æque ad carnis interitum pertrahuntur. Vnde & per Salomonem dicitur: Moritur doctus similiter ut indoctus. Et rursum: Cuncta subiacent uanitati, & omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur. Sequitur:

Quòd cùm sancti à pressuris liberari desiderant, Deus in eorum patientia & mortificatione delectatur. Cap. XV

SI flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat.] Quis hæc non per superbiam prolata crederet, nisi sententiam iudicis audiret, qui ait: Non estis locuti corā me rectum, sicut seruus meus Iob? Restat ergo ut nullus autoris uerba reprehēdere audeat, quæ cōstat quia iudex laudat. Sed tāto in intimis suis cautius subtiliusq; rimanda sunt, quanto durius foris sonant. Vir ercti sanctus humani generis damna considerās, unde & quo uenerint pensans, quòd homo pollicente aduersario, boni maliq; scientiam appetens scire, perdidit etiā semetipsum, ita ut ueraciter dicat: Etiam si simplex fuero, hoc ignorabit anima mea: quòd post expulsionis pœnā flagella quoq; corruptionis sustinet, & adhuc ad carnis uel certè ad mentis interitum etiā post tormentum tendit, ut rectè dicat: Et innocentē & impium ipse consumit: mediatoris contra hęc gratiā requirit, dicens: Si flagellat, occidat semel. Nos ēm quia & à Deo mente recessimus, & carne ad puluerem redimus, pœna duplæ mortis adstringimur. Sed uenit ad nos qui pro nobis sola carne morereť, qui simplā suam duplæ nostræ iungeret, & nos ab utraq; morte liberaret. De qua per Paulum dicitur: Quòd aūt mortuus est pro peccato, mortuus est semel. Damna ergo uir sanctus nostræ corruptionis aspiciat, & unam quæ duas nostras destruat, mortē mediatoris quærat, atq; hāc desiderās dicat: Si flagellat, occidat semel. Sed ecce quasi humilitati renititur, quod protinus subinfertur: Et nō de pœnis innocentum rideat. Quod tamē ualde humillimū sine difficultate cognoscimus, si humili hoc mēte pensamus. Cunctis etenim liquet, quòd omne desiderium pœna est, cùm differtur: Salomone quoq; attestante, qui ait: Spes quæ differtur, affligit animā. Ridere aūt Dei, est humanæ nolle afflictioni misereri. Vnde per Salomonē rursum dominus reprobis in culpa durantibus dicit: Ego quoq; in interitu uestro ridebo, id est, afflictioni uestræ nulla pietate cōpatiar. Ante redemptoris igitē aduentum, pœnam suam electi omnes habuerunt: quia æstuante desiderio, incarnationis eius mysteriū uidere cupierunt: ipso attestante, qui ait: Multi, dico uobis, iusti & prophetæ uoluerūt uidere quæ uos uidetis, & nō uiderunt. Pœnæ itaq; innocentū, sunt desideria iustorum. Quousq; ergo electorum suorum uota dominus non compatiens distulit, quid aliud quàm innocentum pœnas risit. Itaq; uir sanctus uenturi redemptoris dona considerans, & uotorum suorum dilationem grauiter tolerans dicat: Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat. Ac si apertè exoret, dicēs: Quia uita nostra quotidie flagello uindictæ pro culpa atteritur: ille iam ueniat, qui pro nobis semel sine culpa moriatur: ut de innocētum pœnis Deus ultra non rideat, si ipse carne passibilis appareat, in cuius se desiderijs mens nostra castigat.

Vel certè si risum Dei, eius lætitam appellat: de innocētum pœnis ridere dominus dicit, quia quo ā nobis ardentius quæritť, eo de nobis suauius lætatur. Quasi quoddā quippe ei ex pœna gaudium facimus, cùm per sancta desideria pro eius nos amore castigamus. Hinc Psalmista ait: Constituite diem solennem in confrequentationibus, usq; ad cornu altaris. Solennē nanq; domino diem in confrequentationibus cōstituit, quisquis se assiduè in eius desiderio affligit. Qui nimirum solennitatis dies usq; ad altaris cornu tendi præcipit: quia tam diu necesse est ut quisq; se afflciat, quousq; ad superni sacrificij altitudinem, id est, ad æterna gaudia per-

A B C D

Rom. 6

Prou. 13

Prouer. 1

Luc. 10

Psal. 117

21

Universidad de Deusto
Biblioteca

dia pertingat. Iuſtus igitur uir, quia impleri deſide rium ſuum appetit, non differri, humiliter dicit: Non de pœnis innocentum rideat. Ac ſi diceret: Vota noſtra libenter accipiens ultrà non differat, ſed oſtendendo exhibeat eum, qui nos in ſua expectatione caſtigat. Quia uerò eum ſpecialiter beatus Iob occidi ſemel petiuit, qui carnis ſolius mortem in mundi pro nobis fine tolerauit: protinus aperit, qui ipſum quoq; ordinem eius paſſionis adiungit, dicens: Terra data eſt in manus impij, uultum iudicium eius operit.] Quid nanque terræ nomine, niſi caro exprimitur? Quis appellatione impij, niſi diabolus deſignatur? Huius impij manus fuerunt hi qui in redẽptoris noſtri morte graſſati ſunt. Terra itaque data eſt in manus impij, quia antiquus hoſtis redemptoris mentem corrumpere per ſe tentando non ualuit: ſed eius carnem per ſuos ſatellites ad triduum permiſſus extinxit, & diſpenſationem ſupernæ pietatis neſciens, ex hac ipſa permiſſione ſeruiuit. Tribus enim redemptorẽ noſtrum tentationibus pulſans, cor Dei temerare nõ ualuit. Sed Iudæ mentem ad mortem carnis eius excitauit, cunq; ei cohortem atque à Pontificibus & Phariſæis miniſtros tradidit, nimirũ iſte impius manus ad terram tetendit. Huius terræ iudices, ſacerdotes & principes, Pilatus atq; illuſores milites fuerunt. Iſte itaq; impius uultum iudicum eius operuit, quia corda perſequentium ne autorẽ ſuum cognoſcerent, malitiæ
2.Cor.3 nubilo uelauit. Vnde & per Paulum dicitur: Vſq; in hodiernum diem cùm legitur Moyſes, uelamẽ
2.Cor.2 eſt poſitum ſuper cor eorum. Qui rurſus ait: Si enim cognouiſſent, nunquam dominũ gloriæ crucifixiſſent. Vultus ergo iudicum opertus extitit, quia mens perſequẽtium eum quem carne tenere potuit, Deum nec per miracula agnouit. Quia uerò antiquus hoſtis cum iniquis omnibus una perſona eſt: ſic plerumque ſcriptura ſacra de iniquorum capite, id eſt, diabolo loquitur: ut repentè ad eius corpus, id eſt, ad ſequaces illius deriuetur.

22 Poteſt ergo nomine impij, infidelis ac perſecutor populus deſignari, cui & hoc congruit omnino quod ſubditur: Quòd ſi non ille eſt: quis ergo eſt?] Ac ſi aperte diceretur: Quis unquam impius eſſe putandus eſt, ſi ille populus qui ipſam pietatem perſequutus eſt, impius non eſt? Sed conſiderata uir ſanctus Iudaicæ plebis perfidia, ad ſemetipſum mentis oculos reuocat: dolet quòd uidere nequeat quem amat: mœrore afficitur, quia ex præſenti mundo antè ſubtrahitur, quàm ſalus mundi reueletur. Vnde & ſubdit:

Quòd antiqui patres fuerint quaſi portatores pomorum, prænunciantes Chriſtum, & odorem Euangelij futuris gentibus porrigentes. Cap. XVI

Dies mei uelociores fuerunt curſore, fugerũt, & non uiderunt bonum.] Curſoris quippe officium eſt ſecutura nunciare. Omnes igitur electi, qui ante aduentum redemptoris orti ſunt, quia hunc aut audiendo tantummodo, aut etiam loquendo nunciarunt, quidam quaſi in mundo curſores fuerunt. Sed quia ante præſtolatum redemptoris tempus ſe ſubtrahit præuident, tranſire ſe curſore uelocius dolent: diéſque ſuos eſſe breues ingemiſcunt, quia uſque ad uidendam redemptoris lucem minimè tenduntur. Vnde aptè dicitur: Fugerunt, & non uiderunt bonum. Omnia quæ creata ſunt, bona ſunt: Moyſe atteſtante, qui ait: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Sed hoc ſolum bonum principaliter bonũ eſt, per quod hæc omnia bona ſunt, quæ bona non principaliter exiſtunt. De quo bono ueritas per Euangelium dicit: Nemo bonus, niſi ſolus Deus. Quia igitur antiquorum patrum prius dies finiti ſunt, quàm mundo Deus in carne monſtraretur, rectè nunc de eiſdem diebus dicitur: Fugerunt, & non uiderunt bonum. Ac ſi aperte diceretur: Ante expectatum tempus elapſi ſunt, qui ad redemptoris præſentiam peruenire nequiuerunt. Vnde & adhuc ſubditur: Pertranſierunt quaſi naues poma portantes.] Hi qui poma deferentes maria tranſmeant: ipſi quidem fructuum odore perfruuntur, ſed eorundem fructuum alijs cibos ferunt. Quid igitur antiqui patres, niſi naues poma portantes extiterunt? Qui diuinæ incarnationis myſterium prophetantes, ipſi quidem ſpei odore potiti ſunt, ſed nobis fructum de eiuſdem ſpei perfectione detulerunt. Quod enim illi expectãdo odorati ſunt, hoc nos cernendo & percipiendo ſatiamur: Vnde & redemptor eiſdem diſcipulis dicit: Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introiſtis. Quorum uidelicet dies comparantur nauibus: quia decurrunt. Et rectè poma portantibus: quia electos omnes quos ante redemptoris præſentiam geſtauerunt: per prophetiæ ualuerunt ſpiritum expectatione refouere, non autem manifeſta exhibitione reficere. Vel certè, quia naues cùm poma portant, hæc paleis admiſcent, ut ad terras illæſa perducant: rectè patrum præcedentium dies deſcribuntur nauibus poma portantibus ſimiles, quia antiquorum dicta, in eo quod myſteria ſpiritalis uitæ denunciant, per interfuſam hæc hiſtoriæ ſtipulam ſeruant, & opertum nobis fructum ſpiritus deferunt, cùm carnalia loquuntur. Sæpe nanque dum quædam narrant propria, ad diuinitatis eleuantur arcana. Qui crebro etiam cùm altitudinem diuinitatis aſpiciunt, ad incarnationis eius myſterium repentè funduntur. Vnde adhuc aptè ſubiungitur: Sicut aquila uolans ad eſcam.] Moris quippe eſt aquilæ, ut ſi reuerberata acie radios ſolis aſpiciat: ſed cùm refectionis indigentia urgetur, eandem oculorum aciem quam radijs ſolis intinxerat, ad reſpectum cadaueris inclinat: & quamuis ad alta euolet, proſumendis tamen carnibus terram petit. Sic uidelicet ſic antiqui patres fuerunt, qui inquantum humanitatis infirmitas admittebat, creatoris lucem erecta mente contemplati ſunt: ſed incarnandum hunc in mundi fine preſcientes, quaſi à ſolis radijs ad terram oculos deflexerunt. Et quaſi de ſummis ad ima ueniunt, dum hunc Deum ſupra omnia, & homi-

& hominem infra omnia agnoſcunt. Quem pro humano genere dum paſſurum moriturumq; conſpiciunt, qua ſcilicet morte ſemetipſos refici atq; reformari ad uitam nouerunt, quaſi more aquilæ poſt cõtemplatos ſolis radios in cadauere eſcam quærunt. Libet ſpectare aquilã ſolis radios intuẽtem, quæ ait: Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Sed ab alto uolatu celſitudinis ad terras ueniat, eſcam cadaueris inferius inquirat. Paulò poſt etenim ſubdidit, dicens: Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Et rurſum: Et homo eſt, & quis cognoſcet eum? Sub leuata ergo in diuinitate mẽs iuſti, cùm diſpenſationis gratiam ex eius carne cõſiderat, quaſi aſſumis repentè ut aquila ad eſcam uolat. Sed ecce ille Iſraeliticus populus immenſo dudum prophetiæ ſpiritu infuſus, eiuſdem prophetię dona perdidit: atq; in ea fide quã præuidendo nunciauerat, non permanſit, & à ſe redemptoris preſentiã negando repulit, quam cunctis ſe ſequentibus prænuncian do declarauit. Vnde & aptè protinus per cõpaſſionem ad eorum quoq; duritiam ſermo conuerti tur, atq; ab eis quomodo prophetiæ gratia ſubtra hatur indicatur. Nam ſubditur: Cùm dixero, ne quaquã ita loquar, cõmuto faciem meam, & dolore torqueor.] Plebs quippe Iudaica loqui ur prius noluit, quę eum quẽ prędixerat negauit. Sed commutata facie, torquetur dolore, quia dum interni ſui hominis aſpectum, quo agnoſci à cõditore poterat, fœditate perfidiæ polluit, à præſentibus malis incipiẽs, ſub æterna ultione ſe damnauit. Quaſi enim commutata facie ab autore non cognoſcitur, quæ perdita bonæ conſcientiæ fide reprobatur. Sed nimirum reſtat ut ſupplicíorum dolor torqueat, quã ſuus nõ cognoſcẽs conditor ignorat. Quia igitur hæc ſub redemptoris noſtri ſignificatione tranſcurrimus, nunc moraliter diſcutiendo replicemus. Dies mei uelociores fuerunt curſore, fugerunt, & non uiderunt bonum.] Sicut ſæpe iam diximus, ſic primus homo cõditus fuit, ut per augmenta temporũ tendi poſſet eius uita tantummodo, nõ euolui: ſed quia ſponte ad culpam decidit, quo attigit uetitum, perculit diſcurſum, quẽ nunc homo præſentis uitæ deſiderio oppreſſus, indeſinenter & tolerat & optat. Ne enim finiatur, uiuere appetit: ſed per augmenta uitæ quotidie ad finem tendit. Nec deprehendi ualet, incrementa temporum ęſi nulla ſint, niſi cùm repentè tranſacta finiunt, quę ueniẽtia longa uidebantur.

24 Vir igitur ſanctus ſtatum ſuæ cõditionis aſpiciat, & ex humani generis uoce damna decurſus ingemiſcat, dicens: Dies mei uelociores fuerunt curſore: fugerunt, & non uiderunt bonum.] Acſi aperte dicat: Ad hoc homo conditus fuit, ut bonũ quod Deus eſt, uidere potuiſſet: ſed quia ſtare ad lucem noluit, fugiẽdo oculos amiſit: quia quo per culpam cœpit ad ima decurrere, eo ſecum cęcitatem pertulit, ne intimũ lumen uideret. De quibus adhuc diebus aptè ſubiungitur: Pertranſierunt quaſi naues poma portantes.] Naues cùm poma portant, fructus terrę uidelicet per fluctus ferunt,

A Terra uerò hominis paradiſus extitit, quæ hũc incõcuſſum tenere potuit, ſi per innocentiam ſtare uoluiſſet. Sed quia ad mutabilitatis undas per culpam cecidit, ad præſentis uitæ maria poſt terram uenit. Poma etiam terræ huius fuerũt mandati ſermo, conceſſa poſſibilitas operis, naturę indita intelligentia cõditoris. Sed hæc poma quæ edere in terra renuimus, per maria iam portamus: quia conceſſa bona tot munerũ inconcuſſi cuſtodire in paradiſo noluimus, et ſeruare nunc in tentationibus conamur. Tendentes ad terminum aura uitæ præſentis impellimur, mutabilitatis noſtræ fluctu fatigamur: ſed quia per crucis myſterium ad ingenitã naturæ bona reſtringimur, quaſi per lignũ poma portamus. Quod tamen intelligi & aliter poteſt. B Naues etenim cùm poma portant, ſuauitatẽ odoris habent, ſed grauitatem ponderis non habẽt: & humanũ genus à paradiſi gaudijs expulſum, uim contemplationis perdidit, robur conditæ fortitudinis amiſit: cunq; ad ſuperna repetenda ſe erigit, fragrat quidẽ odore memoriæ, ſed dignè nõ exerit pondus uitæ. Pomorum ergo odoribus repletur, & tamen huc illucq; leuiter mentis noſtrę nauis impellitur: quia & paradiſi celſitudinem cùm odoris recordatione meminimus, & importunos tentationum fluctus ex carne toleramus. unde: & aptè ſubiungit: Sicut aquila uolans ad eſcã.] 25 Aquila etenim alto ualde uolatu ſuſpendit, et anniſu prępeti ad æthera libra, ſed per appetitũ uentris terras expetit, ſeſeq; à ſublimibus repẽtè deorſum fundit. Sic ſic humanum genus in parẽte primo ad ima de ſublimibus corruit. Quod nimirum cõditionis ſuę dignitas in rationis celſitudine quaſi in aeris libertate ſuſpenderat: ſed quia cõtra prę ceptum, cibum uetitũ contigit, per uentris concupiſcentiã ad terras uenit, & quaſi poſt uolatũ carnibus paſcit, quia illa libera cõtemplationis inſpiracula, perdidit, & deorſum corporeis uoluptatibus lætatur. Sicut ergo uolãs ad eſcam, dies noſtri uelociter tranſeunt: quia quo ima petimus, eo ſubſiſtere in uita prohibemur. Sed cùm hęc ante mentis oculos cõtinua cogitatione reuoluimus, duris taciti quæſtionib. urgemur, cur omnipotens deus condidit quem periturũ eſſe præſciuit? cur is qui ſummè potens & ſummè bonus eſt, nequaq; uoluit hominem talem facere, qui perire nõ poſſet? D Cùm uerò hæc tacita mẽs interrogat, pauet ne ipſo interrogatiõis auſu in ſuperbiã erumpat, ſeq; humiliter comprimit, & cogitationes ſuas reſtringit. Sed eo grauius affligitur, quo inter mala quæ ſuſtinet, etiam de cõditionis ſuę abſcondito intellectu cruciatur. Vnde hic quoq; aptè ſubiũgitur: Cùm dixero, nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor.] Nequaq; quippe nos ita debere loqui dicimus, cùm noſtræ infirmitatis modum ex inquiſitione tranſeuntes, noſmetipſos pauore reprehendimus, et ſupernę reuerentiæ conſideratione refrenamus. In qua refrenatione ſcilicet mẽtis noſtrę facies cõmutatur: quia quæ prius non capiens audenter ſumma requirebat, infirmitatem ſuam poſtmodum agnoſcẽs, ue-

o nerari

Universidad de Deusto
Biblioteca

nerari inchoat quod ignorat. Sed in ipſa commutatione dolor eſt, quia ualde affligitur, quoniã primæ culpæ meritò ad intelligenda ea quæ de ipſa ſunt cæcatur. Quæ patitur, iuſta eſſe cõſiderat. Patuet ne in dolore per licẽtiam locutionis excedat. Ori ſilẽtium indicit, ſed tacitus dolor eo ipſo quo reſtringitur, augetur. Dicat ergo: Cùm dixero, ne quaquam ita loquar, commuto faciem meã, & dolore torqueor. Quia tunc grauius plærunq; affligimur, cùm quaſi per conſolationis ſtudiũ, afflictionis noſtræ nobis conamur mala leuigare. Sed quiſquis iam ſubtiliter parentis primi dãnatione propagata, humani generis damna cõſiderat, ſupereſt ut his adiungere propria metuat. Vnde uir ſanctus poſtquam communia intulit, repentè ſpecialia ſubiungit dicens:

Quantum timere debeat qui ſcienter peccat, cùm Iob tantis uirtutũ teſtimonijs approbatur, ſua opera uereatur, & quòd fraus tribus modis committatur. Cap. XVII

VErebar omnia opera mea, ſciẽs quia nõ parceres delinquenti.] Quæ beatus Iob opera exercuit, ſacræ huius hiſtoriæ textus oſtẽdit. Holocauſtis quippe multiplicibus autorẽ placare ſtuduit, quia iuxta filiorũ numerũ, ut ſcriptũ eſt, conſurgens diluculo, offerebat holocauſta per ſingulos, eoſq; non ſolum ab immundis actibus, ſed à praua quoq; cogitatione mundabat. De quo ſcriptura teſte perhibet. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, et benedixerint deo in cordibus ſuis. Affectum ergo cõpaſſionis exercuit: quia ipſe de ſe amicorũ quæſtionibus exactus, dicit: Flebam quondã ſuper eo qui afflictus erat. Miniſterium pietatis impendit qui ait: Oculus fui cæco, et pes claudo. Caſtitatis munditiã in corde cuſtodiuit, qui obteſtando ſe aperit, dicẽs: Si deceptũ eſt cor meum ſuper muliere. Humilitatis culmẽ medullitus tenuit, qui dicit: Si cõtempſi iudiciũ ſubire cum ſeruo meo & ancilla mea, cùm diſceptarẽt aduerſum me. Beneficia largitatis impendit, qui ait: Si comedi buccellam meam ſolus, & nõ comedit pupillus ex ea. Et rurſum: Si nõ benedixerunt mihi latera eius, et de uelleribus ouium mearũ calefactus eſt. Gratiã hoſpitalitatis exhibuit, qui dicit: Foris non manſit peregrinus, oſtium meũ uiatori patuit. Et inter hæc ad uirtutum cumulum per excellentiorẽ uiam charitatis, & inimicos dilexit, qui ait: Si gauiſus ſum ad ruinã eius qui me oderat. Et rurſum: Nõ enim dedi ad peccandũ guttur meum, ut expeterẽ maledicens animã eius. Quid ergo uir ſanctus ſua opera uerebatur, qui illa ſemper exhibuit, ex quibus placari deus erga iniquitates ſolet? Quid ergo eſt, quòd mira opera faciens, hæc ipſa etiam ueretur pauẽs, cùm dicit: Verebar omnia opera mea, niſi quòd in ſancti uiri actibus uerbiſq; colligimus, ut ſi placere deo ueraciter cupimus, poſtquam peruerſa ſubigimus, ipſa in nobis etiam bene geſta timeamus. Duo quippe
26 ſunt quæ in bonis operibus neceſſe eſt ut ſtudioſe formidẽt, deſidia uidelicet & fraus. Vnde & per prophetã apud uetuſtã translationẽ dicit. Maledictus omnis qui facit opus dei fraudulenter & deſidioſe. Sed ſciendum magnopere eſt, quia deſidia per corporẽ naſcitur, fraus per priuatã dilectionẽ. Illam nanq; minor Dei amor exaggerat, hanc aũt male mentẽ poſſidens, proprius amor creat. Fraudẽ quippe in Dei opere perpetrat, quiſquis ſemet ipſum inordinatè diligẽs, per hoc ꝗd rectè egerit ad remunerationis trãſitoria bona feſtinat. Sciendum quoq; eſt, ꝙ tribus modis fraus ipſa committitur, quia per hanc proculdubio aut tacita cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut res quælibet exterior deſideratur. Quo contra rectè de iuſto per prophetã dicitur: Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere. Quia enim nõ ſolum fraus in acceptione pecuniæ eſt, munus proculdubio unum non eſt. Tres uerò ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude deſtinatur. Munus nanq; à corde eſt, captata gratia à cogitatiõe. Munus ab ore, eſt gloria per fauorẽ. Munus ex manu, eſt prẽmiũ per dationem. Sed iuſtus quiſq; ab omni munere manus excutit: quia in eo quod rectè agit, nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec à manu recipere donationẽ quærit. Solus ergo in dei opere fraudẽ nõ facit, qui cùm ad ſtudia bonæ actionis inuigilat, nec ad corporalis rei prẽmia, nec ad laudis uerba, nec ad humani iudicij gratiã anhelat. Ipſa igitur bona noſtra, quia inſidiantis culpæ euadere gladium nequeunt, niſi ſollicito quotidie timore muniantur, per ſanctũ uirum nũc rectè dicitur: Verebar omnia opera mea. Ac ſi humili confeſſione diceretur: Quæ apertè egerim, uideo: ſed quid in his latẽter pertulerim, ignoro. Sæpe enim bona noſtra latrocinãti fraude pereunt, quia rectis ſe noſtris actibus cõcupiſcentiæ terrenæ ſubiungũt. Sæpe deſidia interueniẽte deficiũt, quia à feruore quo cœpta ſunt, frigeſcẽte amore tabeſcũt. Quia ergo culpæ ſurreptio uelut ipſo uirtutis actu uix uincit: quid ad ſecuritatẽ ſupereſt, niſi ut ſtudioſe ſemper & in uirtute timeatur? Sed poſt hæc ualde ſcrupuloſum cordi ſe obiicit, quod ſubiungit: Sciens ꝙ nõ parceres delinquenti.] Si enim delinquenti nõ parcitur, quis ab æterna morte eripitur, cùm à delicto mundus nemo reperitur? An pœnitenti parcit, & delinquenti non parcit? Quia cùm delicta plangimus, nequaquam iam delinquentes ſumus. Sed quid eſt quod Petrus cùm negat reſpicit, et redemptoris negati reſpectu ad lachrymas uocat? Quid ꝙ Paulus cùm redemptoris nomen in terra conaret extinguere, eius uerba de cœlo meruit audire? Sed tamen culpa in utroq; punita eſt: quia & de Petro teſte Euangelio ſcriptum eſt: Recordatus eſt Petrus uerbi Ieſu quod dixerat: & egreſſus foras, fleuit amarè. Et de Paulo hæc eadem quę hunc uocauit, ueritas dicit: Ego oſtendam ei, quãta eũ oporteat pro nomine meo pati. Delinquẽti ergo dominus nequaquam parcit, quia delictum ſine ulnone non deſerit. Aut enim ipſe hoc homo in ſe pœnitẽs punit, aut hoc Deus cum homine uindicta percutit. Nequaquã igitur peccato parcitur, quia nullatenus ſine uindicta laxatur. Sic Dauid audi-

re post confessionem meruit: Dominus transtulit peccatum tuum. Et tamẽ multis pòst cruciatibus afflictus ac fugiens, reatum culpæ quam perpetrauerat exoluit. Lienos salutis unda à culpa primi parentis absoluimur, sed tamen reatum eiusdem culpæ diluentes, absoluti quoq; adhuc carnaliter obimus. Bene ergo dicitur: Sciens q̃ non parceres delinquẽti, quia delicta nostra siue per nos, siue per semetipsum resecat, etiam cùm relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non uult uindicare. Sed sæpe mens dum plus iusto trepidat, dum pauore quatitur, dum sinistris suspicionibus urgetur, tædet hanc uiuere, quæ se ad uitam uel per labores ambigit peruenire. Vnde & subsequenter adiungitur:

Quòd sancti uiri ita incerti sunt, ut cõfidant: ita confidunt, ut tamen ex securitate non torpeant. Cap. XVIII

Si autẽ & sic impius sum, quare frustra laboraui?] Si enim remota pietate discutimur, opus nostrum pœna dignum est, quod remunerari præmijs præstolamur. Vir igitur sanctus sub occulto iudicio trepidãs dicit: Si autem & sic impius sum, quare frustra laboraui? Non q̃ hũc laborasse pœniteat, sed q̃ incertus esse de præmijs, & inter labores dolet. Sciẽdum uerò est, q̃ uiri sancti ita incerti sunt ut confidant, atq; ita confidunt, ut tamẽ ex securitate non torpeant. Quia ergo plærunq; mẽs & impensa rectis actibus trepidat: restat ut postq; bonum opus agitur, lachrymæ expiationis exquirantur, quatenus ad æterna præmia meritum recti operis subuehat humilitas postulationis.

Quòd quantalibet munditia sancti fulgeant, tamen ex hoc corpore quod corrumpitur in quo sunt, abominabiles se iudicant, & ex concupiscentiarum sordibus, sine quibus non sunt, immundos se reputant. Cap. XIX

28 Sed tamen sciendum est, quia mundos nos ad perfectum reddere uel uita uel lachrymæ non ualent, quousq; nos mortalitas nostræ corruptionis tenet. Vnde & aptè subiungitur: Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint uelut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me uestimenta mea.] Aquæ enim niuis, sunt lamenta humilitatis. Quæ profecto humilitas, quia ante districti iudicis oculos cæteris uirtutibus præeminet, quasi per magni meriti colorem candet. Sunt nanq; nonnulli qui lamenta habent, sed humilitatẽ nõ habent, quia afflicti plangunt: sed tamen in ipsis fletibus uel contra proximorũ uitam superbiunt, uel contra ordinationem conditoris erigunt. Hi nimirũ aquas habẽt, sed niuis aquas nõ habent: & mundi esse nequeũt: quia humilitatis fletibus minime lauant. Aquis autẽ niPsal.50 uis à culpa se lauerat, qui cõfidenter dicebat: Cor contritum & humiliatũ Deus nõ spernit. Qui em̃ lamentis affligunt, sed murmurãdo rebelles sunt, mentem quidem conterunt, sed humiliari cõtemnunt. Quamuis aquæ niuis intelligi & aliter possint. Aqua enim fontis & fluminis ex terra oritur, aqua uero niuis ex aere proruit, & sunt plęriq; qui

A per orationum lamenta se cruciant, sed tamen totis lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exudant: compunguntur in precibus, sed felicitatis transitoriæ gaudia requirunt. Hos itaq; niuis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis uenit. Quasi enim ex terræ aqua perfusi sunt, qui pro terrenis bonis in precibus cõpunguntur. Qui uerò idcirco plorant, quoniam præmia æterna desiderãt, aqua niuis hos diluit, quia cœlestis compunctio infundit. Nam cùm perennem patriam per lamenta appetunt, eiusq; accensi desiderijs plangunt, à summis accipiũt unde mundentur. Per manus aũt quid aliud quàm opera designant? Vnde quibusdam per prophetam dicitur: Manus uestræ sanguiEsa.1
B ne plenæ sunt, id est, opere crudelitatis. Notãdum uerò, quòd uir sanctus non ait: Fulserint mundissimę manus meę, sed uelut mũdissimę manus meę: quia quousq; pœna corruptionis adstringimur, quamlibet rectis operibus insudemus uerã munditiam nequaquam apprehẽdimus, sed imitamur. Vnde & aptè subiungitur: Tamen sordibus intinges me.] Deus nos sordibus intingere dicitur, intinctos sordibus demonstrare: quia quanto ad illum uerius per bona opera surgimus, tanto subtilius uitę nostrę sordes agnoscimus, quibus ab eius mũditia discordamus. Ait ergo: Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint uelut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me. Ac si apertè dicat: Quamuis lamentis supernæ cõpunctionis infundar, quamuis per studia rectæ operatio-
C nis exercear, in tua tamen munditia uideo, quia mundus non sum. Intentam quippe deo animam, ipsa adhuc corruptibilis caro diuerberat, eiusq; amoris pulchritudinẽ obscœnis & illicitis cogitationum motibus fœdat. Vnde & subditur: Et 29
abominabuntur me uestimẽta mea.] Quid enim uestimẽti nomine, nisi hoc terrenum corpus exprimitur, quo induta anima tegitur, ne in subtilitatis suæ substantia nuda uideatur? Hinc etenim Salomon ait: Omni tempore sint uestimẽta tua candida, id est, mẽbra corporis à sordidis actib. munda. Hinc Esaias ait: Vestimentum mixtum sangui Esa.9
ne erit in combustionem. Sanguine quippe uestimentum miscere, est desiderijs carnalibus corpus inquinare. Quibus nimirũ se pollui Psalmista formidauerat, cùm dicebat: Libera me de sanguinib. Psal.50
D Deus, Deus salutis meę. Hinc uoce angeli ad loãnem dicit: Habes pauca nomina in Sardis, q̃ non Apoc.3
inquinauerũt uestimenta sua. More aũt sacri eloquij uestimenta nostra nos abominari referuntur, quia abominabiles reddũt: sicut per Petrũ quoq; de Iuda dicitur: Hic possedit agrum de mercede Act.1
iniquitatis. Neq; enim emptum precio sanguinis, agrum figuli Iudas possidere potuit, qui relatis triginta argenteis, traditionis crimẽ criminosiori in se protinus morte mulctauit: sed possedit dictũ est, possidere fecit. Ita hoc loco: Abominabuntur me uestimenta mea dicitur, abominabilem faciẽt, quia nimirum dum contra mentem membra superbiũt, dum sancti desiderij studia, tentationum suarum tumultibus interrumpũt, in ipso certami-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne poſita anima agnoſcit, quantum adhuc à diuinitate deſpicitur, quæ corruptionem ſuam plenè appetens tranſire, ſed non ualens, ſœdo puluere cogitationis inquinatur. Hanc ueſtimentorum
Rom.7 abominationē ſenſerat qui dicebat: Video aliam legem in membris meis, repugnantē legi mentis meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Hæc etiam ueſtimēta in
Ibidem quibus perfectè placere nō poterat, quādoq; melius reſumenda, deponere feſtinè cupiebat, dicēs: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Dicat ergo uir iuſtus: Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint uelut mundiſſimæ manus meæ, tū ſordibus intinges me, & abominabuntur me ueſtimenta mea. quia quantūlibet ad ſumma ex cōpunctione contēplationis aſcenderit, quantūlibet in opere ſe per exercitium laboris accinxerit, indignū tamē adhuc aliquid de corpore mortis ſentit, & abominabilē ſe eſſe cōſiderat in multis, quæ de pondere corruptionis portat.

Quòd graue tormentum ſit in cordibus electorum, quòd ſenſum ſui reprehenſoris non intelligunt. Cap. XX

30 CVi hoc quoq; fit grauius, quòd ſæpe neque hoc intelligit, unde delinquit. Flagella ſuſcipit, ſed diſtrictio iudici quid in ſe maius quidue minus diſpliceat, nō agnoſcit. Vnde & ſubdit: Neq; enim uiro qui ſimilis mei eſt reſpōdebo, neq; qui mecū in iudicio ex æquo poſſit audiri.] Dū cùm quolibet in iudicio ex æquo cōtendimus: & quid contra nos dicatur, agnoſcimus: & in his quæ dicimus, audimur: & quo obiecta patenter apprehendimus, eo audēter ad propoſita reſpōdemus: quia ergo inuiſibilis iudex quæ facimus uidet, quaſi audit quæ dicimus: ſed quia id quod ei diſplicet nequaq; plenè cognoſcimus, quaſi quid ipſe dicit ignoramus. Vir igitur ſanctus ueſtimētorū ſuorū abominationē conſiderās, eo amplius timet, quo audiri in iudicio ex æquo non ualet: quia quouſq; corruptionis ſuę pōdere premit, hoc in ſua grauę pœna tolerat, q; & ſenſum ſui reprehēſoris ignorat. Ac ſi aperte dicat: In hoc ex æquo nō audior, quia & patēt cūcta quæ facio, & tamē ipſe neſcio per quanta reprehendor. Sequitur: Non eſt qui utrunq; ualeat arguere, & ponere manū ſuā in ambobus.] Durū ſonat, ut quæratur qui deum arguat, ſed durū nō erit, ſi recurrat ad memoriā quod ipſe per aliū prophetā dicit, per Eſaiam quippe admo
Eſa.1 net dicens: Quieſcite agere peruerſè, diſcite bene facere, quęrite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite uiduam: & uenite & arguite me, dicit dominus. Ei nanq; quē arguimus, rationis autoritate contraimus. Et quid eſt q; dominus agere ſancta nos admonēs adiungit: Venite & arguite me: niſi q; aperte inſinuat, quantā bonis actibus fiduciā præſtat. Ac ſi patēter dicat: Recta agite, & animaduerſionis meæ motibus nū iā per deprecationis gemitū, ſed per fiduciā autoritatis ob
Ioan.3 uiate. hinc etiā Ioānes dicit: Si cor noſtrū nō reprehenderit nos, fiduciā habemus ad deū. Hinc eſt q; Moyſes, quia placet ſeruiens, audit tacens, cùm ira lenti dicit: Quid clamas ad me? Hinc eſt quòd ira Exod.
ſcentem retinet, cùm audit: Dimitte me, ut iraſcat Exod.
furor meus contra populum iſtum. Hinc eſt q; arguentem dominus nō habuiſſe ſe querit, cùm per Exod.
prophetam dicit: Quæſiui uirum qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus cōtra me, ne diſſiparem eam, & nō inueni. Hinc eſt q; grauiter Eſaias Eſa.64
deplorat dicēs: Omnes nos cecidimus quaſi foliū, & iniquitates noſtrę quaſi uentus abſtulerūt nos: non eſt qui inuocet nomen tuum, qui conſurgat & teneat te. Sed poſſunt rectè quilibet per acceptæ * pœnitētiæ meritū aliquādo præſentis mortis dam
bus animaduerſionis obuiare, non aūt ualēt uirtute propria ab humano genere ſupplicia ſecuturæ mortis expellere. Vir igitur ſanctus humanum genus conſideret quò defluxit, æternæ mortis dāna conſpiciat, cui nimirū cōſtat quia nequaq; iuſtitia humana cōtradicat: uideat q; peruerſè homo delinquerit, uideat q; diſtrictè conditor contra hominē iraſcatur, & mediatorem Dei & hominis, Deum & hominem requirat.

Quòd Chriſtus ad eos Deo patri placandos nouus homo uenerit, contradictor ad culpā, amicus ad pœnā. Cap. XXI

QVem quia lōgè pòſt uenturū cōſiderat, deplorans dicat: Non eſt qui utrūq; ualeat arguere, & ponere manū ſuā in ambobus.] Redēptor qppe humani generis, mediator dei et hominis per carnē factus, quia iuſtus in hominib. ſolus apparuit, & tamē ad pœnā culpæ etiam ſine culpa peruenit, & hominē redarguit ne delinqueret, & Deo obſtitit ne feriret: exempla innocētiæ prębuit, pœnā malitiæ ſuſcepit. Patiendo ergo utrumq; arguit, qui & culpā hominis per iuſtitiam aſpirādo corripuit, & irā iudicis moriēdo tēperauit: atq; in utriuſq; manū poſuit, quia & exēpla hominibus quæ imitarent præbuit, & deo in ſe opera quibus erga homines placaret oſtēdit. Nullus quippe ante hūc extitit, qui ſic pro alienis reatib. intercederet, ut proprios nō haberet. Æternę igit morti tāto quis in aliis obuiare nō poterat, quāto hunc reatus de proprijs aſtringebat. Venit itaque nouus homo ad homines, contradictor ad culpā, amicus ad pœnā: mira monſtrauit, crudelia pertulit. Manum ergo ſuā in ambobus poſuit, quia unde reum recta docuit, inde iratum iudicē placauit.
D Qui hoc quoq; ipſis ſuis miraculis mirabilius prębuit, quia corda delinquētium manſuetudine potius q; terrore correxit. Vnde & ſubditur:

Quòd à timore legis in libertatem Euangelij antiqui ſancti tranſire optabant: et quid ſit quod Heliſeus nō per Gieſu, ſed per ſeipſum Sunamitis filium ſuſcitauit. Cap. XXII

AVferat à me uirgā ſuā, & pauor eius nō me terreat.] Per legē quippe uirgā Deus tenuerat, cùm dicebat: Si quis hęc uel illa fecerit, morte moriat. Sed incarnatus uirgā abſtulit, quia uias uitæ per manſuetudinē oſtēdit. Vnde ei per Pſalmiſtam dicit: Intēde proſpere, procede & regna: propter ueritatē & manſuetudinē & iuſtitiā. Timeri quippe quaſi deus noluit, ſed quaſi pater ut amaretur inſpirauit. Quod liquidò Paulus dicit: Non enim

enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timo re,sed accepistis spiritū adoptionis filiorū, in quo clamamus,abba pater. Vnde hic quoq; aptè subiungitur:Loquar,& non timebo eum: neq; enim possum metuens respōdere.] Vir etenim sanctus quia humani generis redemptorē uenire mitē cō spicit, non metum ad dominum:sed affectū ad patrem sumit,& timorē despicit, quia per adoptionis gratiam ad amorē surgit. Hinc Ioannes ait:Ti
1.Ioan.4 mor nō est in charitate,sed perfecta charitas foras
Luc.11 mittit timorē.Hinc Zacharias dicit: Vt sine timore de manu inimicorum nostrorū liberati seruiamus illi.A peccati igitur morte timor nos suscitare non ualuit,sed ad statum uitæ aspirata mansuetudinis
4.Reg.4 gratia erexit.Quod bene in Heliseo Sunamitis filiū suscitante signat:qui cum baculo puerum mittens, extincto filio uitam minimè reddidit:per semetipsum uerò ueniēs, seseq; super mortuum sternens, atq; ad eius membra se colligens, huc illucq; deambulans, & in ore mortui septies aspirans, hunc ad rediuiuam lucem protinus per ministerium compassionis animauit.Autor quippe humani generis Deusquasi mortuum puerum doluit,cùm extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit. Et quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum uirgam misit.
Sed puer cum baculo mortuum suscitare non ua-
Heb.7 luit,quia Paulo attestante:Nihil ad perfectum duxit lex.Ipse autem per semetipsum ueniens, & super cadauer se humiliter sternens, ad exæquanda
Phil.2 sibi mortui membra se colligit:quia cùm in forma Dei esset,nō rapinam arbitratus est esse se æqualē deo,sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens,in similitudinem hominum factus,& habitu inuētus ut homo.Huc illucq; ambulat, quia & Iudææ iuxta & longè positas gentes uocat. Super mortuū septies oscitat, quia per apertionē diuini muneris,gratię septiformis spiritū in peccati morte iacentibus aspirat.Moxq; uiuens erigitur,quia is quem terroris uirga suscitare non potuit, per amoris spiritū puer ad uitam redijt.Dicat itaq; beatus Iob ex sua,dicat ex uoce humani generis: Auferat à me uirgam suam, & pauor eius non me terreat:loquar,& non timebo eum. Vbi aptè subiungit: Neq; enim possum metuens respondere. Re- D spōdere quippe cuilibet dicimur,cùm factis illius digna opera repensamus. Deo ergo respondere, est donis eius precedentibus,nostra obsequia reddere. Vnde & psalmi quidam in quibus sancta operatio imitanda proponitur, ad respondendum scripti prænotātur.Rectum itaq; deus hominem condidit,eumq; ad peruersa defluentē cum longanimitate tolerauit.Quotidie culpas aspicit, & tamen uiuendi spacia non citius abscindit:dona largit benignitate sua,et erga malos utiq; patiēria sua. Respondere homo tot beneficijs debet,sed tamē respondere metuēs,non ualet:quia humani generis cōditorē qui adhuc seruiliter formidat,procul dubio non amat.Nam tunc solum deo uera obsequia reddimus, cùm eum propter amoris fiduciā nō timemus,cùm nos ad bona opera affectus nō A metus dirigit, cùm malum nostræ menti iam non placet,etiam si licet.Nam qui à peruersitatis opere ex timore perstringitur, peruersa libenter ageret,si liceret.Nequaquā ergo ueraciter rectus est, qui adhuc à prauitatis desiderio liber non est.Bene itaq; dicit:Neq; enim possum metuens respondere: quia uera obsequia Deo nō reddimus, si ex timore mandatis illius, & nō potius ex amore seruimus.Sed cùm mēti nostrę eius dulcedinis amor accenditur,omne desiderium præsentis uitę leuigatur, in tædium delectatio uertit, atq; hanc cum mœrore mens tolerat, cui uicta prius reprobo amore seruiebat. Vnde & aptè subditur:

Beati Iob caput decimum.

B

Ædet animam meam uitæ meæ,dimittam aduersum me eloquium meū. Loquar in amaritudine animæ meæ,dicam Deo: Noli me condemnare.In dica mihi,cur me ita iudices?Nunquid bonum tibi uidetur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum,& consilium impiorum adiuues?Nunquid oculi carnei tibi sunt,aut sicut uidet homo, & tu uidebis?Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatem meam,& peccatum meum scruteris,& scias quia nihil impium fecerim?cùm sit nemo qui de manu tua possit eruere. Manus tuæ fecerunt me,& plasmauerūt me totum in circuitu:& sic repentè præcipitas me? Memento quæso quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.Nonne sicut lac mulsisti me,& sicut caseum me coagulasti?Pelle & carnibus uestisti me,ossibus & neruis cōpegisti me. Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & uisitatio tua custodiuit spiritū meū. Licet hæc cæles in corde tuo,tamen scio quia uniuersorum memineris. Si peccaui, & ad horā pepercisti mihi, cur ab iniquitatē mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero,uæ mihi est: & si iustus,non leuabo caput,saturatus afflictione & miseria.Et propter superbiam quasi leænam capies me, reuersusq; mirabiliter me crucias. Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduersum me,& pœnæ militāt in me. Quare de uulua eduxisti me? qui utinam consumptus essem, ne oculus me uideret,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fuiſſem quaſi non eſſem, de utero translatus ad tumulum. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Dimitte ergo me ut plãgam paululum dolorẽ meum, antequam uadam, & non reuertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarum, ubi umbra morris, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.

Quòd ſanctis præſens uita uileſcit, cùm conditoris dulcedinem ſenſerint: & quanto plus ei propinquant, tanto ſe amplius accuſant. Caput XXIII

TÆdet animam meam uitæ meæ.] Sed cùm præſens uita uileſcere, cùm conditoris amor dulceſcere cœperit, ſeſe contra ſe animus accẽdit, ut accuſare ſe de culpis debeat, in quibus ſe antè ſupernorum neſcius defendebat. Vnde adhuc recte ſubiungit: Dimittam aduerſum me eloquium meum.] Quaſi pro ſe eloquio ſuo utitur, qui prauа quæ geſſit, defendere excuſationibus conatur. Sed aduerſum ſe eloquium dimittit, qui accuſare in ſe hoc incipit quod errauit. Sæpe uerò & cùm delinquimus, ea quoq; quæ agimus dijudicamus. Accuſat mẽs ipſa quod perpetrat, ſed quia hoc ex deſiderio minimè deſerit, erubeſcit cõfiteri quod fecit. Cùm uerò toto iã iudicio carnis delectationem premit, audaci uoce in accuſationis ſuæ confeſſione ſe erigit: Vnde rectè nunc dicitur: Dimittam aduerſum me eloquiũ meum: quia fortis mẽs relaxare cõtra ſe uerba deteſtationis inchoat, quę apud ſemetipſam prius infirmè uerecundata retinebat. Sed ſunt nonnulli qui apertis uocibus culpas fatentur, ſed tamen in confeſſione gemere neſciunt, & lugenda gaudentes dicunt. Vnde & adhuc aptè ſubiungitur:

Quòd iram Dei amaritudo præſentis pœnitentiæ extinguat. Caput XXIIII

LOquar in amaritudine animæ meę.] Qui culpas ſuas deteſtando loquitur, reſtat ut has in amaritudine animę loquatur: ut hæc ipſa amaritudo puniat, quicquid lingua per mentis iudicium accuſat. Sciendũ uerò eſt, quia ex pœna pœnitentiæ quam ſibi irrogat, aliquatenus ſecuritatẽ percipit, atq; ad interrogationẽ ſuperni iudicis fidẽtior exurgit, ut ſemetipſum ſubtilius inueniat, & erga ſe quæq; quomodo diſponantur agnoſcat. Vnde & protinus addit: Dicam Deo, noli me cõdemnare. Indica mihi, cur me ita iudices?] Qui peccatorẽ ſe in amaritudine animæ aſſerit, quid deo aliud q̃ ne condemnet dicit? quia amaritudo præſentis pœnitentię extinguit ſupplicia ſequẽtis iræ. Duobus aũt modis in hac uita hominẽ Deus iudicat: quia aut per mala præſentia irrogare iam tormenta ſequentia incipit, aut tormenta ſequentia flagellis præſentibus extinguit. Niſi em̃ delictis exigentibus iuſtus iudex & nunc & poſtmodum quoſdã percuteret, Iudas Apoſtolus minimè dixiſſet: Secundo eos qui non crediderũt perdidit. Et de iniquis Pſalmiſta nõ diceret: Induant ſicut diploide cõfuſione ſua. Diploidẽ quippe duplũ ueſtimentum dicimus. Cõfuſione ergo ſicut diploide induti ſunt, qui iuxta reatus ſui meritũ, & temporali & perpetua animaduerſione feriunt. Solos quippe pœna à ſupplicio liberat, quos immutat. Nã quos præſentia mala nõ corrigũt, ad ſequẽtia perducũt. Si aũt nequaq; quoſdã pœna præſens à ſupplicio æterno defenderet, Paulus minimè dixiſſet: Cùm iudicamur à domino, corripimur: ut nõ cum hoc mũdo damnemur. Hinc uoce angelica ad Ioannẽ dicit: Ego quos amo redarguo & caſtigo. Hinc etiam ſcriptũ eſt: Quẽ diligit dominus, caſtigat: flagellat aũt omnẽ filium quem recipit. Sæpe ergo mens iuſti ut magis ſecura ſit, altius trepidat, & cùm flagellis cingit, ſuperni iudicij incertitudine turbat. Pauet ne initium ſequẽtis damnationis ſit omne quod patit: & per cogitationẽ interrogat iudicẽ, qui de uitæ ſuæ meritis ambigit in percuſſione. Sed uitę uirtus cùm ad oculos mentis reducitur, quaſi conſolatio à iudice reſpondet: quia ne quaq; ad perdendũ percutit, quem in actionis innocentia feriẽdo cuſtodit. Bene itaq; nunc dicat: Indica mihi, cur me ita iudices.] Ac ſi apertè dicetur: Quia flagellando me iudicas, oſtende quòd ad iudicium per flagella ſecurũ reddas. Quod tamen intelligi & aliter poteſt. Nam plærũq; uir iuſtus flagella ad probationẽ percipit, et uitam ſuam ſubtiliſſima inquiſitione diſcuti ens, quãuis ſe peccatorem & ſentiat & fateatur: quo qua tamen ſpecialiter culpa percutit, minimè cognoſcit: atq; eo magis in percuſſione trepidat, quo cauſas ſuę percuſſionis ignorat. Petit ut ſemetipſum ſibi iudex indicet, quatenus quod ille animaduertendo percutit, hoc in ſe flendo & ipſe caſtiget. Scit nanq; æquiſſimus iudex iniuſtè quenq; noſtrũ nullo modo affligit, & magno metu concutitur: quia & dolet in uerbere, & deprehẽdere in ſe perfectè nõ ualet quod deploret. Vnde adhuc ſubditur:

Quòd conſilium diaboli totum ſit in perditione generis humani. Caput XXV

NVnquid bonum tibi uidet ſi calumnieris et opprimas pauperẽ, opus manuũ tuarum, & conſilium impiorũ adiuues?] Hoc nimirũ ſic per interrogationẽ dicitur, ut negetur. Ac ſi apertè diceretur: Tu qui ſummè bonus es, noui quia bonũ non æſtimas, ut pauperem per calumniã premas. Et ſcio ergo quia non eſt iniuſtum quod patior, et eo magis doleo, quo cauſas iuſtitiæ ignoro. Notandum uerò q̃ nõ ait ut opprimas innocentem, ſed pauperem. Qui enim diſtrictioni iudicis nequaq; innocentiam, ſed paupertatem ſuam obijcit, non iam de uita audaciam arripit: ſed q̃ ſe infirmũ conſpiciat, oſtendit. Vbi & congruè ſubiungit: Opus manuum tuarum. Ac ſi apertè dicat: Impiè opprimere non potes, quem te feciſſe gratuitò recordaris. Bene autem ſubditur: Et conſilium impiorum adiuues? Quos nanque hoc loco impios, niſi malignos ſpiritus uocat? Qui cùm redire ipſi ad uitam nequeunt, crudeliter ſocios ad mortem quęrũt. Quorum nimirum conſilium fuit, ut beatum

tum Iob diuina correptio tangeret: ut qui in tranquillitate iustus extiterat, saltem per flagella peccaret. Sed impiorum consilium dominus non adiuuit: quia eorum tentationibus carnem iusti prodidit, animam negauit. Hoc indesinenter contra bonos consiliũ maligni spiritus ineunt: ut hi quos seruire Deo innocue in tranquillitate conspiciũt, uexati aduersitatibus, ad uoraginem culpę rapiantur. Sed eorũ consilij acumẽ destruitur, quia pius conditor cùm uiribus flagella moderatur, ne uirtutem pœna transeat, & per astutiã fortiũ, humana infirmitas excedat. Vnde & bene per Paulum dicitur: Fidelis aũt Deus, qui non patiẽt uos tentari 1.Cor.10
supra quàm potestis, sed faciet cum tentatione etiã prouentũ, ut possitis sustinere. Nisi eñ misericors Deus cum uiribus tentamẽta modificet, nullus profectò est qui malignorum spirituũ insidias non corruens portet: quia si mensuram iudex tentationibus non præbet, eo ipso protinus stantem deijcit, quo ultra uires onera imponit. Sic aũt beatus Iob negando requisiuit ista quæ protulit: sicut & requirẽdo negat ea quæ ilico subiungit, dicens:

Quòd ante omne tempus, qui semper est, in præsentia sibi cuncta conspiciat. Cap. XXVI

NVnquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut uidet homo, & tu uidebis? Nũquid sicut dies hominis, dies tui? & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris: & scias quia nihil impium fecerim?] Oculi carnei facta temporum non nisi in tempore agnoscũt: quia & ipsi ad uidendum cum tempore prodeunt, cum tempore clauduntur, & humanus uisus quodlibet opus sequitur, non præcurrit: quia uix existentia aspicit, & uentura nullo
35 modo agnoscit. Dies quoq; & anni hominis à diebus & annis discrepant æternitatis: quia uitam nostram quæ tempore incipitur, tempore finitur, dum intra sinus sui latitudinem format, æternitas deuorat. Cuius nimirum immensitas quia ultra citraq; super nos tenditur, sine inchoatione & termino eius æternum esse dilatatur: eiq; nec transacta prætereunt, nec adhuc uentura, quasi quæ non appareant, desunt: quia is qui semper esse habet, cuncta sibi præsentia conspicit, cunq; aspiciẽdo pòst & antè non tenditur, nulla intuitus mutatione uariatur. Dicat ergo: Nunquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut uidet homo, & tu uidebis? Nũquid sicut dies hominis, dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatẽ meam, & peccatum meum scruteris: & scias quia nihil impium fecerim?] Ac si humiliter requirens diceret: Cur me in tempore per flagella examinas, quem apud te perfectè & ante tẽpora sciũi? Cur culpas meas ueneribus interrogas, quẽ per æternitatis tuæ potentiã nec priusquã condieres, ignoras? Cuius nimirum potentiæ mox pondus exprimit, cùm subiungit: Cùm sit nemo qui de manu tua possit eruere.] Ac si apertè dicat: Quid tibi restat nisi parcere, cuius uirtuti nullus uallet obuiare? Quo eñ nemo est qui animaduersionẽ tuã ex merito suæ uirtutis retineat, eo à se facilius tua pietas exigit, ut parcat: quia aũt nos in delictis concepti, in iniquitatibus æditi, aut noxiè praua perpetramus, aut incautè etiam recta agendo delinquimus, districtus iudex unde nobis fiat placabilis, non habemus. Sed cùm nostrum opus eius obtutibus dignũ exhibere non possumus: restat ut ad placationem illius suũ ei opus offeramus. Vnde & subdit:

Manichæorum error destruitur, & dignitas conditionis humanæ commendatur. Cap. XXVII

MAnus tuæ fecerũt me, & plasmauerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me?] Ac si ei humiliter dicat: Quia sub iusto examine dignũ non est tua placatione quod feci, pensa misericorditer ne pereat quod fecisti. Quibus etiã uerbis peruersum Manichæi dogma destruit, qui duo esse principia mentiens, à Deo spiritũ à satana uero carnẽ conditam asserere conat. Sanctus etenim uir prophetici spiritus gratia plenus, longè pòst uentura considerat, & errorũ genimina præuidens ealcat dicẽs: Manus tuę plasmauerunt me, & fecerũt me totum in circuitu. Qui eñ & plasmatum se & factũ totũ in circuitu à Deo asserit, tenebrarũ genti, nec in spiritu suo aliquid nec in carne derelinquit. Nam plasmatũ se propter internã hominis imaginẽ retulit: factum uerò totũ in circuitu, in eo quòd ex carnis constat indumẽto memorauit. Notandũ uerò est: quia per hoc quòd se 36
plasmatũ Dei manibus asserit, misericordiæ iudicis, dignitatẽ suæ conditionis opponit. Quamuis eñ per coæternum patri uerbũ cuncta creata sint: in ipsa tamen relatione creationis ostendit quantum cunctis animalibus, quantũ rebus uel cœlestibus, sed tamen insensibilibus homo præferatur. Cuncta quippe dixit & facta sunt. Cùm uerò facere hominem decernit, hoc quod reuerenter pensandum est premittit, dicens: Faciamus hominem Gen.1
ad imaginem & similitudinẽ nostram. Neq; enim de eo sicut de rebus cæteris scriptum est: Fiat, & factum est: neq; ut aquę uolatilia, sic terra hominem protulit: sed priusquã faceret, faciamus dicitur: ut uidelicet quia rationalis natura condebat, quasi cum consilio facta uideretur. Quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione conditoris in uirtute spiritus uitalis erigitur, ut scilicet non per iussionis uocem, sed per dignitatẽ operationis existeret, qui ad conditoris imaginẽ fiebat. Quod igitur per conditionẽ homo elegantius in terra creaturis cæteris accepit, hoc in flagello positus pietati sui opificis opponit, dicens: Manus tuæ plasmauerunt me, & fecerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me? Ac si apertè dicat: Cur tanta uilitate despicis, quem cum tanta dignitate condidisti? Et quem ratione rebus cęteris præfers, cur ex dolore supponis? Sed tamẽ hæc eadem nostra dignitas fulget per imaginẽ, & longè distat à beatitudinis perfectione per carnem, quia dum spiritus miscetur puluerì, quodammodo connectitur infirmitati. Quam scilicet infirmitatẽ beatus Iob pietati iudicis obijcit, cùm subiungit:

Quòd homo ad ueniam perueniat, cùm irremißibile sit peccatum diaboli. Cap. XXVIII

Universidad de Deusto
Biblioteca

MEmento quæſo ꝙ ſicut lutum feceris me.] Angelorũ ſpiritus idcirco irremiſſibiliter peccauerunt: quia tanto robuſtius ſtare poterant, quanto eos carnis cõmixtio non tenebat. Homo uerò idcirco poſt culpã ueniam meruit: quia per carnale corpus aliquid quo ſemetipſo minor eſſet accepit. Vnde & apud reſpectũ iudicis argumentum pietatis eſt hæc eadem infirmitas carnis, ſicut
Pſal. 77 per Pſalmiſtam dicitur: Ipſe autem eſt miſericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non diſperdet eos. Et multiplicauit ut auerteret iram ſuã ab eis, & non accendit omnẽ iram ſuam, & rememoratus eſt quia caro ſunt. Vt lutũ ergo homo factus eſt: quia de limo eſt ad conditionem ſumptus. Lutum quippe fit, cùm ſe aqua terræ conſpergit. Sicut lutum itaq; homo eſt cõditus: quia quaſi aqua infundit puluerem, cùm anima rigat carnẽ. Quod ſanctus uir bene pietati iudicis obijcit, cùm poſtulans dicit: Memento quæſo ꝙ ſicut lutum feceris me. Ac ſi apertè dicat: Infirmitatem carnis cõſidera, & reatũ iniquitatis laxa. Vbi aptè quoq; mors eiuſdem carnis adiungitur, cùm protinus ſubinfertur: Et in puluerem deduces me.] Ac ſi patenter poſtulet, dicens: Memento quæſo quòd per carnem à terra uenio, & per eius interitum ad terram tendo. Materiam itaq; originis, & pœnam finis aſpice, & culpæ citius tranſeuntis parce.

Quomodo Deus hominem plaſmat, plaſmatum uiuificat, uiuificatum cuſtodit: & quomodo hæc quæ hic de exteriori homine dicuntur, & interiori congruere poſſunt. Cap. XXIX.

37 SEd quia qualitatem protulit hominis cõditi, nunc ſubiungit ordinem propagati, dicens: Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeũ me coagulaſti? Pelle & carnibus ueſtiſti me, oſſibus & neruis compegiſti me.] Plaſmatus quippe homo ſicut lutum factus eſt, propagatus autem & ſicut lac mulgetur ſemine, & ſicut caſeus coagulatur in carne. Carnibus & pelle induit̃: oſſibus neruisq; ſolidatur. Per lutum ergo, primæ conditionis qualitas, per lac uerò, ſequentis ordo cõceptionis exprimitur: quia per coagulationis incremẽta ducitur, ut pauliſper in oſſe roboretur. Sed anguſta deilaus eſt deſcriptio creati corporis, niſi etiam ſubſequenter exprimatur mira aſpiratio uiuificationis. Vnde & ſubditur: Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi.] Sed incaſſum nobis bona conditor tribuit, ſi non omne quod tribuit, ipſe cuſtodit. Sequitur: Et uiſitatio tua cuſtodiuit ſpiritũ meum.] Hæc autem quæ de exteriori homine diximus, etiam interiori quemadmodum poſſint cõgruere, libet ut breuiter replicãdo monſtremus: Memento quæſo quòd ſicut lutum feceris me.] Sicut lutum quippe homo noſter interior exiſtit: quia ſancti ſpiritus gratia terrenæ menti infunditur, ut ad intellectũ ſui conditoris erigatur. Humana nanq; cogitatio quæ peccati ſui ſterilitate aruit, per uim ſancti ſpiritus quaſi irrigata terra uirideſcit. Sed ſæpe dum perceptis ſuperni doni uirtutibus ſine interruptione utimur: ad priuatam fiduciam uſu cõtinuæ proſperitatis eleuamur: unde fit plærũq; ut idem qui ſubleuauerat, parumper ſpiritus deſerat: quatenus ipſum ſibi hominẽ oſtendat. Quod ſanctus uir protinus exprimit, cùm ſubiungit: Et in puluerem deduces me.] Quia cùm per ſubtractionem ſpiritus, mens aliquantulum in tẽtatione deſeritur, quaſi ab humore priſtino terra ſiccatur: ut infirmitatem ſuam derelictus ſentiat, & ſine infuſione ſupernæ gratiæ, quãtum homo aruit, agnoſcat. Qui aptè quoq; reduci ad puluerem dicitur: quia dimiſſus ſibi, cuiuslibet tentationis aura rapitur. Sed dum relicti concutimur: ea quæ afflati cognouimus, ſubtilius iam dona cogitamus. Vnde ſubiungit: Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti? Mens etenim noſtra cùm per ſancti ſpiritus gratiam ab uſu uetuſtæ cõuerſationis abſtrahitur, ſicut lac mulgeẽ: quia in quadam nouæ * inchoationis teneritudine & ſubtilitate formatur. Sicut caſeus coagulatur: quia in cõſtipatione pingueſcẽtis cogitationis aſtringitur, ut nequaquã iam per deſideria diffluat, ſed in uno amore ſe colligens, ad ſolidam reformationẽ ſurgat. Plærunq; uerò cõtra hæc eadem rudimenta ſpiritalia, ex uſu ueteri caro ſubmurmurat, & mens bella tolerat ex homine quem foris portat. Vnde ſubiungit: Pellibus & carne ueſtiſti me.] Pelle quippe & carnibus interior homo ueſtitur: quia in eo quòd ad ſuperna erigitur, carnalium motuum obſidione uallatur. Sed tendentẽ ad iuſtitiam nequaquam in tentatione conditor deſerit, quia per infuſionem gratiæ etiam peccantem præuenit: ſed ſubleuatam mẽtem & ad bella exterius laxat, & interius roborat. Vnde adhuc aptè ſubiungitur: Oſſibus & neruis compegiſti me.] Carnibus & pelle ueſtimur, ſed oſſibus neruisq; compingimur: quia etſi tentatione foris irruente concutimur, intus tamen nos conditoris manus roborat, ne frangamur. Carnis itaq; motibus nos humiliat ad dona, ſed per oſſa uirtutum roborat contra tentamenta. Ait ergo: Carne & pelle ueſtiſti me, oſſibus & neruis compegiſti me. Ac ſi apertè dicat: Foris me ad probationem deſeris: ſed tamen intus ne peream, uirtutibus aſtringẽdo cuſtodis. Qui idcirco nobis bene uiuendi rectitudinem tribuit, quia benignè præterita quæ deliquimus, parcit. Vnde & adhuc aptè ſubiungitur: Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi.] Vita quippe tribuitur, cùm malignis mentibus benignitas aſpiratur. Sed uita ſine miſericordia accipi nequaquam ualet: quia ad obtinenda dominus iuſtitiæ bona nõ adiuuat, ſi prius miſericorditer anteactas nequitias non relaxat. Vel certè uitã nobis & miſericordiam tribuit: quia ea qua nos miſericordia ad bene uiuendum præuenit, etiam ſubſequente cuſtodit. Niſi enim miſericordiam ſubroget, ſeruari non ualet uita quam præbet. Ipſo quippe quotidie uſu humanæ uitæ ueteraſcimus: & exteriorishominis impulſu, cogitatiõe lubrica ab interioribus eximus. Et niſi nos ſuperna uiſitatio uel ad amorẽ cõpungendo uiuificet, uel ad timorẽ flagellando reſtauret, repẽtino lapſu mens funditus tota deſtruitur, quæ longo uirtutis ſtudio innouata uideba-

uidebatur. Vnde subditur: Et uisitatio tua custodiuit spiritum meum.] Humanum quippe spiritum uisitatio superna custodit, cùm hunc uirtutibus ditatũ, uel flagello percutere, uel compungere amore non desinit. Nã si dona præstat, sed hũc cõtinuè restaurando non subleuat, citius bonum perditur, quod nõ à largiẽte custoditur. Sed ecce uir sanctus dum se humiliter agnoscit, cõferenda generaliter diuinę misericordiæ secreta apprehendit: cunctq; infirmitatem suam ueraciter fatetur, repentè ad cognoscendam uacationẽ gentium sublimiter rapitur. Nam protinus subditur:

Quòd uocatio gentium, ab antiquo in Dei consilio abscondita sit. Caput XXX

Licet hæc cæles in corde tuo, tamen scio quia uniuersorum memineris.] Ac si apertè dicat: Cur de me trepido, qui & uniuersas gentes quia colligas, scio? Quod tamẽ in corde cẽlas: quia hoc adhuc aperto sermone non indicas. Sed qui uniuersorum reminiscetis, me proculdubio de uenia certum facis. Sciendum uerò est, quia in quibusdã factis & * certi de uenia reddimur, & post perpetratas culpas ad absolutiõis nostrę fiduciã correctione & pœnitentia subsequente roboramur, perpetratæ tamen nostræ nequitiæ adhuc memoria tangimur, & cogitatione illicita auersi nolentesq; pulsamur. Vnde & aptè subiungitur:

39 * al. incerti

Quòd peccata præterita etiam cùm per pœnitentiam ablu-ta fuerint, importuna cogitatio recurrens nobis perducat ad mentem. Et quid sit quòd per Moysen homo nocturno pollutus somnio, extra castra egredi iubetur, et non reuerti permittitur, nisi lotus aqua post solis occasum. Cap. XXXI

Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mũdum me esse non pateris?] Ad horã dominus peccatori parcit, cùm reatum culpæ cõcessis protinus fletibus diluit. Sed ab iniquitate nostra mundos nos esse non patitur: quia uolentes quidem culpam fecimus, sed nonnunq; nolentes eius memoriam cum delectatione toleramus. Sæpe nanq; hoc quod à conspectu iam iudicis fletu interueniente deletum est, ad animum redit, & deuicta culpa ad delectationẽ rursus inserpere nititur, atq; in antiquo certamine rediuiua pulsatione reparatur: ita ut quod prius egit in corpore, hoc importuna cogitatione postmodũ uertet in mente Quod caute ille cõspicere athleta spiritalis nouerat, qui dicebat: Computruerunt & deteriorauerũt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ. Quid nãq; cicatrices, nisi sanationes sunt uulnerum? Laxatas ergo nequitias ad delectationem memoriæ redire conspexerat, qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe computrescere, est sanata iam peccatorum uulnera, rursus in tentationem serpere, atq; ex eorũ suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ, fœtorem culpę iterum, dolorẽq; sentire. Quia uidelicet in re & nihil foris opere agitur, & sola intus cogitatione peccatur: diluictoq; se reatu mens obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat. Vnde bene per Moysen dicit: Si fuerit inter uos homo qui nocturno pollutus fit somnio, egredieť extra castra, & non reuertetur priusquã ad uesperum lauetur aqua, & post Solis occasum regredietur in castra. Nocturnum quippe est somniũ tentatio occulta, per quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur: quod tamẽ corporis opere non expletur. Sed somnio nocturno pollutus, egredi extra castra præcipitur: quia uidelicet dignum est, ut qui immunda cogitatione polluitur, indignũ se cunctorum fidelium societatibus arbitretur, culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se æstimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi impugnatione laborantem, sese ex continentium comparatione despicere. Qui ad uesperum lauatur aqua, cùm defectũ suum conspiciens ad pœnitentiæ lamenta cõuertitur, ut fletibus abluat omne quod in animo occulta inquinatio accusat. Sed post occasum solis ad castra redeat: quia deseruescẽte tentationis ardore, necesse est, ut iterum fiduciam erga societatem bonorum sumat. Post aquæ quippe lauationem, occumbente Sole ad castra reuertitur, qui post lamenta pœnitentię, frigescente flamma cogitationis illicitæ, ad fidelium merita præsumẽda reparatur: ut iam se à cæteris longè esse non æstimet, qui mundum se per obitum intimi ardoris gaudet. Sed inter hęc sciendum est, quòd idcirco nonnunquam impulsu illicitæ cogitationis affligimur: quia in quibusdã terrenæ conuersationis actibus (quamuis licitis) libenter occupamur. Cunq; uel in minimis terrena actio per desideriũ tangitur: crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur: Vnde & sacerdos legis, membra hostię per frusta concisa, caput itaq; ea quæ erga iecur sunt, iubetur ignibus cremare: pedes uerò atque intestina hostiæ, prius aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium Deo offerimus, cùm uitã nostrã cultui diuino dedicamus. Qui membra hostiæ per frusta concisa super ignem ponimus, cùm uitæ nostræ opera uirtutibus distinguentes immolamus. Caput atque ea quæ iuxta iecur continentur, incendimus, cùm in sensu nostro quo omne corpus regitur, atq; in occultis desiderijs flamma diuini amoris ardemus. Et tamen præcipitur, ut pedes atq; intestina hostiæ lauentur. Pedibus enim terra tangitur, intestinis uerò stercora gestantur: quia plærunque iam ex desiderio in ęternitatem succendimur, iam toto deuotionis sensu ad appetitum nostræ mortificationis inhiamus: sed quia adhuc terrenũ præ infirmitate aliquid agimus, nonnulla etiam quæ iam infirmitate, illicita in corde toleramus. Cunq; cogitationes nostras immunda tentatio inquinat: quid aliud quàm intestina nostræ hostiæ, stercus portant? Sed ut comburi debeant, lauentur: quia nimirum necesse est ut immundas cogitationes timoris fletus diluat, quas in acceptione sacrificij supernus amor incendat. Et quicquid mẽs uel de in experto certamine, uel de cõuersationis pristinę memoria patitur, lauetur ut tãto suauius in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cùm ei assi-

Psal. 37

47

Deut. 23

Leuit. x

Universidad de Deusto
Biblioteca

ei aſſiſtere cœperit,nil terrenum ſecum uel lubricum in ara ſuæ orationis imponit. Vir igitur ſanctus humanæ mentis damna cõſpiciat,quòd plęrunq; ſe cogitatione illicita inquinat:& poſtq; reatũ operis iudex relaxat,& ſua plorans,noſtra quę ploremus aperiat,dicẽs: Si peccaui,& ad horam pepercíſti mihi,cur ab ini quitate mea mundũ me eſſe nõ pateris?] Ac ſi apertè dicat: Si culpam ũe nia abſtulit,cur hanc & à memoria non deterſit?

Quòd uiri ſancti in præſenti uita tentationũ miſeria afficiũtur, impij uero non reluctantur,ſed quieſcunt in eis. Cap. XXXII

41 SÆpe autem ita mens in culpæ recordatione concutitur:ut ad perpetrationem illius longè grauius quàm prius,quando capta fuerat, urgeatur:& deprehenſa trepidat, ſeq; ipſam uarijs motibus impulſa perturbat: metuit quidem ne uincatur tentationibus, ſed reſiſtẽs, hoc ipſum quod lõgo labore certaminis affligitur,perhorreſcit. Vnde & aptè ſubiungit: Et ſi impius fuero, uæ mihi eſt:& ſi iuſtus,nõ leuabo caput:ſaturatus afflictione & miſeria.] Impius nanq; uæ habet, iuſtus miſeriam: quia & æterna damnatio reprobum ſequitur,& electus quiſq; doloribus tranſitoriæ aduerſitatis expiatur.Impius caput leuat,ſed elatus euadere uę quod ſequitur, nõ ualet.Iuſtus labore ſui certaminis afflictus, caput leuare non ſinitur: ſed preſſus à perpetua afflictione liberat. Ille ſe in uoluptatibus erigit: ſed ſupplicijs ſequentibus mergit.Iſte ſe in dolore deprimit, ſed tamen à ponderę æternę animaduerſionis abſcondit. Conſideret ergo uir ſanctus q; aut renitens homo uitijs, præſenti labore afficitur: aut ſuccumbens, perpetuæ afflictioni mãcipatur, & dicat.Et ſi impius fuero, uæ mihi eſt:& ſi iuſtus,nõ leuabo caput:ſaturatus afflictiõe & miſeria.] Ac ſi apertè deploret,dicẽs: Aut ſubſtratus carnis deſiderijs, ſupplicio æterno ſubijcior:aut repugnãs illicitis motibus,pœna prę ſenti crucior:qa à labore certaminis liber nõ ſum.

Quòd aliquando iuſti ne de ſua iuſtitia intumeſcant, cadere permittuntur. Caput XXXIII

SEd ſuperna diſpẽſatio idcirco nos tota ſibi intentione ſeruiẽtes,carnis noſtrę permittit impugnationibus concuti,ne mens noſtra in ſuperbiam audeat præſumptione ſuæ ſecuritatis eleuari,ut dum pulſata trepidat,in ſolo autoris adiutorio ſpei pedẽ robuſtius figat. Vnde & adhuc aptè ſubiungitur: Et propter ſuperbiã,quaſi leænam capies me.] Leęna cùm eſcam catulis exquirit, inhianter in foueã captionis ruit. Sicut enim ex quibuſdam regionibus fertur,fit in eius itinere fouea, in quam pecus dèponitur,ut illuc ſe eius appetitu proijcere leæna prouocetur:quæ anguſta ſimul et alta pręparatur,ut in eam ruere ambiendo ualeat, ſed hanc ſaliendo nullo modo euadat. Alia quoq; fouea quæ priori cohæreat, effoditur:quæ tamen ei in qua pecus eſt, extremæ partis apertione coniungitur:in qua nimirum cauea ponitur, ut leæna corruens, quia deſuper terroribus urgetur, cùm quaſi in ſecretiori parte foueæ occultare ſe appetit,caueã uolens intret:cuius iam ſæuitia nequaq; pertimeſcitur, quia clauſa in cauea leuatur. Quæ enim ſua ſpõtè in foueã corruit,ad ſuperiores partes circumſepta uectibus redit. Sic ſic nimirũ humana mens capta eſt,quæ in libertate arbitrij condita,dum nutrire deſideria carnis appetiuit: quaſi leæna catulis eſcam quæſiuit, atq; in deceptionis ſuæ foueam cecidit, quæ ſuadente antiquo hoſte, ad cibum prohibitum manum intendit: ſed in foueа protinus caueam inuenit, quia ſpontè ad mortem ueniens, corruptionis ſuæ mox carcerem pertulit. Sed cùm multa agere conatur, & non ualet: eiuſdem corruptionis ſuæ obſtaculis quaſi cauea uectibus ligatur,atq; ad auras liberas gratia interueniente reducitur.Iam quidem eam in quam ceciderat damnationis foueam euaſit:quia ſecuturę mortis ſupplicium,manu redemptoris adiuta, ad ueniam redeundo ſuperauit. Sed tamen coarctata caueam tolerat:quia ſupernæ quoq; diſciplinæ nexibus cingitur,ne per carnis deſideria uagetur. Quæ ergo ſpontè ſua in foueam cecidit, ad auras liberas clauſa redit:quia & per libertatem arbitrij in culpam corruit,& tamen hanc à ſuis motibus, conditoris gratia coactam nolẽtemq; cõſtringit. Poſt foueam itaq; caueam patitur, quæ erepta ex æterno ſupplicio,à prauę uoluntatis motibus,ſub cœleſtis artificis diſpẽſatione religatur. Rectè igitur dicitur:Et propter ſuperbiam, quaſi leænã capies me:quia & liber homo per cibũ ſibi mortem intulit,& reductus ad ueniã,ſub diſciplina melius clauſus uiuit. Quaſi leæna ergo propter ſuperbiã captus eſt:quia inde nunc eum diſciplina ſuæ corruptionis deprimit,unde tranſgreſſionem præcepti non timens,audacter in foueam ſaltum dedit.

Sed ſi parumper obtutus mentis à culpa primi parẽtis auertimus,nos adhuc quotidie ut leænam capi per uitium elationis inuenimus. Sæpe nanq; homo acceptis uirtutibus in audaciã ſuæ præſumptionis erigitur: ſed mira diſpenſatione pietatis, ante eius oculos res quælibet in quam corruat,ordinatur.Dumq; per culpam aliquid appetit, quid aliud quàm prædã in fouea cõcupiſcit? Sua ſpontè inhians cadit, ſed ſuis ſurgere uiribus nõ ualet. Qui cùm ſe nihil ex ſe eſſe conſiderat, diſcit proculdubio cuius adiutorium requirat.Quem tamẽ ſuperna miſeratio captũ quaſi à fouea euehit:quia hunc infirmitate cognita ad ueniam reducit.Lex næ itaq; more,propter ſuperbiã ad ſuperiores partes in cauea remeat, qui cùm de uirtute extollitur,lapſus ad deſideria in humilitate religat.Qui enim prius propria præſumptione perierat, mira pietate agitur, ut infirmitatis ſuę iam notitia clauſus uiuat. Quod quia ſanctus uir crebrò accidere hominibus conſpicit,noſtri in ſe periculi uocẽ ſumit: ut cùm eius fletus agnoſcimus,quæ in nobis ſunt flenda,diſcamus. Sed cùm mentẽ noſtra elatio erigit,ſummi à nobis protinus compunctio amoris recedit: cùm uerò ſuperna nos gratia uiſitat,ſtatim per lachrymas ad ſua deſideria inſtigat. Vnde & aptè ſubiungitur:

Quòd ſancti uiri cùm à Deo relinquuntur, ruinæ ſuæ diſpendia non ſentiunt: cùm uerò uiſitans reuerti-

tur ad eos Deus, mirabili cruciatu cõpunctionis semetipsos, quales fuerant, discutiunt. Cap. XXXIIII

Reuersusq; mirabiliter me crucias.] Cùm ab autore relinquimur, nec ipsa ullatenus destitutionis nostræ damna sentimus. Quo enim longè nos conditor deserit, eo mens nostra insensibilius obdurescit, nulla quæ Dei sunt, diligit: nequa quam superna concupiscit: & quia amoris intimi calorem non habet, frigida deorsum iacet, ac miserando modo fit quotidie tanto securior, quanto peior: cunctq; unde sit lapsa, nõ meminit, & supplicia secutura non metuit, quantum lugenda sit, nescit. At si afflatu sancti spiritus tangitur, ad considerationem protinus suæ perditionis euigilat: in cœlestium inquisitione se exercet: amoris summi æstibus inardescit: quæ se circumprimunt, damna considerat: & plorat proficiẽs, quæ prius læta torpebat. Bene ergo cõditori dicitur: Reuersusq; mirabiliter me crucias: quia omnipotẽs Deus unde mentem nostram uisitãs, ad amorem suum erigit, inde hanc per lachrymas grauius affligit. Ac si apertè dicat: Relinquendo me nequaquam afficis: quia insensibilem reddis: sed cùm reuerteris, crucias: quia dum te insinuas, mihi me, quàm sim lugendus, demonstras. Vnde nequaq; se pœnaliter, sed mirabiliter asserit cruciari: quia dum per fletũ mens ad summa rapitur, compunctionis suæ pœnam gaudens miratur: & libet affici, quia afflictione sua se conspicit ad alta subleuari. Sæpe autem cùm nos à sancti desiderij exercitatione torpescere superna pietas cernit, exempla se sequentiũ nostris obtutibus obijcit, ut mens per ocium remissa, quo in alijs uigilantiam profectus cõsiderat, eo in se pigritudinem torporis erubescat. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd electi cõtra nos testes Dei sunt, ut qui negligimus præcepta, ex aduerso confundamur per sanctorum exempla. Caput XXXV

INstauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuã, & pœnæ militãt in me.] Testes enim dei sunt, qui per exercitium sancti operis testãtur quæ electos secutura sint præmia ueritatis. Vnde hos quoq; quos pro ueritate passos agnoscimus, Græco eloquio martyres, id est, testes uocamus. Apoc.2 Et per Ioannem uoce angelica dominus dicit: In diebus meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud uos. Sed testes suos contra nos dominus instaurat, cùm electorum uitam prauitati nostræ contrariam, ad arguendos nos instruendosq; multiplicat. Cõtra nos ergo testes illius instauran tur: quia cuncta quæ agunt, studijs nostræ prauitatis aduersa sunt. Vnde & sermo ueritatis aduersatius uocat: cùm mediatoris uoce per Euãgelium Mat.5 dicitur: Esto cõsentiens aduersario tuo citò, dum es cum illo in uia. Atq; de hoc eodem redemptore reprobi persequentes dicunt: Contrarius est operibus nostris. Et paulò post: Dissimilis est alijs uita illius. Testes itaq; suos cõtra nos dominus instaurat: quia bona quæ facere ipsi negligimus, hęc ad conceptionẽ nostram, fieri ab alijs demonstrat: ut qui præceptis non accẽdimur, saltem exemplis excitemur: atque in appetitu rectitudinis nil sibi mens nostra difficilè æstimet, quod perfectè peragi ab alijs uidet. Et fit plerunq; ut cùm alienæ uitæ bona conspicimus, nostra sollicitius damna timeamus: & eo patescat quanto pòst pondere animaduersionis impetimur, quo nunc à bonorũ moribus longè discrepamus. Vnde & testium instauratione memorata, protinus aptè subiungitur: Et multiplicas iram tuã.] Eo nobis multiplicari ira Dei dicitur, quo esse multiplex indicatur: quia ex ipsa nunc bonorum uita & labore cognoscimus, si emẽdari dum tempus est, nolumus, quanta pòst animaduersione feriamur. Electos quippe dei certim & pia agere, & crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur, districtus iudex quanta illic feriat districtione quos reprobat, si hic sic cruciat quos amat. Petro attestante, qui ait: Tempus est ut iudi 1.Pet.4 cium incipiat de domo dei: si autẽ primũ à nobis, quis finis eorũ, qui non credunt Dei Euangelio? Omnipotẽs igitur Deus cùm cõtra nos testes instaurat, irã multiplicat: quia quo bonorũ uitã nostris oculis obijcit, eo prauitatis perpetratæ duritiam qua districtione in iudicio percutiat, ostẽdit. Nam cùm solis se sequẽtibus dona exaggerat, torpentes iam quia reliquerit, demonstrat. Cùm bona ergo in alijs cernimus, ualde necesse est ut & exultationẽ nostrę formidini, & formidinẽ nostrę exultatiõi misceamus, quatenus et de alienis profectib. charitas gaudeat, & de suis infirmitatibus conscientia constricta contremiscat. Sed cùm fraterno profectu reficimur, cùm districtionẽ super nos interni iudicis ex ipso nostro torpore pensamus, quid restat nisi ut ad discutiẽdũ se animus reddeat, et quicquid in se reprobum, quicquid prauũ deprehendit, affligat? Vnde & aptè subiungitur: Et pœnæ militãt in me.] Cõsideratis quippe Dei testibus, pœnæ in nobis militant: quia dum miranda illorũ facta conspicimus, uitã nostram, quæ ex eorum nobis cõparatione displicet, studiosa afflictione cruciamus, ut quicquid in nobis polluerũt opera, diluant lamenta: & si quid adhuc culpa delectatiõis inquinat, pœna mœroris tergat. Beatus igitur Iob: quia uitã patrum præcedentiũ conspicit, qd in se gemere debeat, subtilius agnoscit. Sed magni doloris magisterio, dum sua plangit, ad lamenta nos instruit: ut quo uirtutes in alijs cernimus, eo apud districtum iudicem nostra sollicitè delicta timeamus. Sequitur:

Quòd cùm peccatum animã pulsat, si breuitas delectationis aspiciatur, non multum iuuat. Cap. XXXVI

QVare de uulua eduxisti me? Qui utinam consumptus essem, ne oculus me uideret.] Quod nimirũ prima oratione iam protulit, dicẽs: Quare nõ in uulua mortuus sum? Qui hoc quoq; quod hic adijcit subdẽs: Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum: illic uerbis alijs non aliter adiungit, dicens: Sicut abortiuum absconditum non subsisterem, uel qui concepti non uiderunt lucem.] Quia uerò hæc superius latè digessimus, pro uitando lectoris fastidio, expolita explicare declinamus. Sequit ergo:

Nunquid

Universidad de Deusto
Biblioteca

44 Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Cautum se ac sollicitum uiuere ostēdit, qui breuitatem præsentis uitæ considerans, non eius usum, sed terminum conspicit: ut ex fine colligat, nihil esse quod transiens delectat. Hinc nāq; Eccle. 11 per Salomonē dicitur: Si annis multis uixerit homo, & in his omnibus lętatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum: qui cùm uenerint, uanitatis arguentur pręterita. Hinc Eccl. 7 rursum scriptū est: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Igitur cùm culpa animum tentat, mens necesse est ut breuitatem suæ delectationis aspiciat, ne ad uiuacem mortem iniquitas rapiat, cùm constet quòd ad terminum citius mortalis uita pręcurrat. Sed sæpe oculus contemplationis nostrę confunditur, dum dolor noster flagellis crebrescentibus aggrauatur.

Quòd peccatum cui ex consuetudine obligati sumus, flendo dolere non possumus, nisi pietatis supernæ respectu compungamur. Caput XXXVII

LIbet præsentis uitæ exilium gemere, sed præ ipsa afflictione mens non ualet damna suæ cęcitatis æstimare: unde protinus subdit: Dimitte ergo me ut plāgam paululum dolorē meum] Sicut enim moderata afflictio lachrymas exprimit, ita immoderata subducit: quia mœror ipse quasi sine mœrore fit: qui afflicti mentem deuorans, sensum doloris tollit. Vir igitur sanctus ferire pluſquam sufficit, pertimescit, dicens: Dimitte ergo me ut plangam paululum dolorem meum. Ac si apertè dicat: Flagella tuæ percussionis tempera: ut moderatis doloribus, æstimare mala quę patior, flendo conualescam. Quod tamen intelligi & aliter potest. Sæpe nanq; peccator iniquitatis suæ uinculis ita cōstringitur, ut pondus quidē peccatorum toleret: sed tamen quia tolerat, ignoret. Sæpe autem si cognoscat, quanto reatu premitur, erumpere in lachrymas conatur: & nō potest: ut hunc in se mente libera, & conuersatione integra persequatur. Flere ergo dolorē suum non ualet, qui & iniquitatis suæ reatum considerat: & tamen præ terrenæ occupationis pondere, hunc & gemere nequaquam uacat. Flere dolorem suum non ualet, qui prauæ quidem consuetudini contraire nititur: sed tamē adhuc succrescentibus desiderijs carnis grauatur. Huius doloris præsentia Psal. 37 prophetæ mentem cruciauerat, cùm dicebat: Dolor meus contra me est semper, quoniam iniquitatem meam ego pronūciabo, & cogitabo pro peccato meo. Sed solutis iniquitatis uinculis, dimis- Psal. 115 sum se nouerat qui exultabat, dicēs: Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Tunc igitur ad plangendum dolorem nos dominus dimittit, cùm & mala nobis quæ fecimus, demonstrat: atq; ad hæc eadem flenda quæ cognoscimus, adiuuat. Culpas oculis obijcit, & pia manu gratiæ, uincula cordis soluit: ut ad uacationem pœnitentiæ mens nostra se erigat, & carnis soluta cōpedibus, in autorem suum libera gressum amoris tendat.

Plærunq; etenim uitam nostram ipsi reprehendimus, sed tamē libenter agimus hoc quod in nobis rectè reprobamus. Ad iustitiam spiritus nos erigit, ad cōsuetudinem caro restringit. Amori suo mens renititur, sed protinus delectata captiuatur. Bene itaq; dicitur: Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.] Quia nisi à reatu culpæ quo nos ligauimus, misericorditer dimittamur, perfectè flere nō possumus hoc quod in nobis ipsis cōtra nosmetipsos dolemus. Sed tunc ueraciter reatus nostri dolor plāgitur, cùm tenebrosa illa inferni retributio intento timore præuidetur. Vnde aptè subiungitur:

Quòd pœnæ infernales nec transitoriæ sint, nec fantasticæ, sed solidæ & perpetuæ. Caput XXXVIII

ANtequam uadam et non reuertar ad terram B tenebrosam, & opertam mortis caligine.] Quid enim terræ tenebrosæ nomine, nisi tetra tartari claustra signantur? Quę æternę mortis caligo operit, quia damnatos quosq; in perpetuū à uitæ luce disiungit. Nec immerito infernus terra dicitur: quia quicūq; ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptum quippe est: Generatio prætenit, & generatio aduenit, terra uerò in æternum stat. Rectè igitur inferni claustra, tenebrosa terra nominantur: quia quos puniendos accipiunt, nequaquam pœna transitoria, uel fantastica imaginatione cruciant: sed ultione solida perpetuæ damnationi seruant. Quæ aliquando tamen laci appellatione signantur: propheta attestante, qui ait: Portauerunt ignominiam suam cum his qui descen- C dunt in lacum. Infernus ergo & terra nominatur, quia susceptos stabiliter tenet: & lacus dicit̄, quia hos quos semel ceperit, semper fluctuantes et tepidos tormentis circumfluentibus absorbet. Sanctus autem uir siue sua siue humani generis uoce dimitti se postulat antequam uadat, non quia ad terrā tenebrosam qui culpam deflet iturus est: sed quia ad hanc proculdubio qui plangere negligit, uadit: sicuti debitori suo creditor dicit: Solue debitum, priusquam pro debito constringaris, qui tamen non cōstringitur, si quod debet soluere, non moriatur. Vbi et rectè subdit: Non reuertar. Quia nequaquam ultrà misericordia parcentis liberat quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicis dānat. Quæ adhuc subtilius loca describūtur, cùm D dicitur: Terram miseriæ & tenebrarum.] Miseria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergo quæ à conspectu districti iudicis expulsos tenet, miseriæ & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos diuisos à uerò lumine, intus cæcitas obscurat. Quamuis miserię & tenebrarum terra intelligi & aliter potest. Nam hæc quoque terra in qua nascimur, est quidem miseriæ, sed tenebrarum non est, quia multa hic corruptionis nostræ mala patimur, sed tamē adhuc in ea per cō uersionis gratiam ad lucem redimus: ueritate suadente, quæ ait: Ambulate dum lucem habetis, ne uos tenebrę comprehendant. Illa uero simul miseriæ & tenebrarum terra est: quia quisquis ad toleranda eius mala descenderit, nequaquam ulterius ad lucem redit. In cuius adhuc descriptione subiungitur

iungitur: Vbi umbra mortis, & nullus ordo.] Sicut mors exterior ab anima diuidit carnem: ita mors interior à Deo separat animam. Vmbra ergo mortis est obscuritas diuisionis: quia damnatus quisque cum æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura uerò ignis est, ut ex seipso & lucem exhibeat & concremationem. Sed transactorum ultrix illa flamma uitiorum, concremationem habet, & lumen non ha-
Matt.25 bet. Hinc est enim quod reprobis ueritas dicit: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quorum rursum omnium corpus in unius persona significãs dicit:
Matt.22 Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellit, nequa quã mitti in tenebras diceret. Hinc etiã Psalmista
Psal.57 ait: Super eos cecidit ignis, & nõ uiderunt solem. Ignis enim super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos quos gehennæ flamma deuorat, à uisione ueri luminis cæcat: ut & foris eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitatis obscuret: quatenus qui autori suo corde & corpore deliquerunt, simul corde & corpore puniantur, & utrobique pœnas sentiant, qui dum hic uiuerẽt, prauis suis delectationibus ex utroq; seruiebant. Vnde bene per prophetam dicitur:
Ezech.32 Descenderunt in infernum cum armis suis. Arma quippe peccantium sunt membra corporis, quibus peruersa desideria quę concipiunt, exequun-
Rom.6 tur. Vnde recte per Paulum dicitur: Neq; exhibeatis membra uestra arma iniquitatis peccato. Cum armis ergo ad infernum descendere, est cum ipsis quoque membris quibus desideria uoluptatis expleuerunt, æterni iudicij tormẽta tolerare: ut tunc eos undique dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, undique contra iustitiam iuste iudicantis pugnant.

Quomodo supplicia damnatorũ ex iustitia iudicis ordinem habeant, in eis aũt qui ea patiuntur confusionẽ. Cap. XXXIX

47 Mirum uerò est ualde quod dicitur: Vbi nullus ordo. Neq; enim omnipotens Deus qui mala bene punit, inordinata esse nullo modo uel tormenta permittit: quia ipsa quoq; supplicia quę ex lance iustitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quomodo nanq; in supplicijs ordo non erit, dum damnatum quenq; iuxta modum criminis, retributio sequitur ultionis? Hinc
Sap.6 quippe scriptum est: Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio.
Apoc.18 Hinc in Babylonis damnatione dicitur: Quantũ exaltauit se, & in delicijs fuit: tantùm date illi tormentum & luctum. Si igitur iuxta modum culpę, pœna distinguitur: constat nimirum quòd in supplicijs ordo seruatur. Et nisi tormentorum summam, meritorum acta derimerent, nequaquam iudex ueniens dicturus se messoribus esse perhibe
Matth.13 ret: Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. Si enim nullus in supplicijs ordo seruabitur, cur comburenda zizania A in fasciculos ligantur? Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare, est hos qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus sociare: ut quos similis culpa inquinat, par etiã pœna constringat: & qui nequaquã dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari tormẽto crucientur: quatenus simul damnatio conterat, quos simul elatio subleuat, quosq; non dissimiliter dilatauit ambitio, non dissimilis anguste afflictio, & par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuriæ par succẽdit flamma peccati. Sicut enim in domo patris mansiones multæ sunt pro diuersitate uirtutis, sic damnatos diuerso supplicio gehennę ignibus subijcit disparilitas criminis. Quæ uidelicet gehenna quamuis cunctis una sit, non tamen cunctos una eademq; B qualitate succẽdit. Nam sicut uno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo uno ordine omnes æstuamus: quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiã pondus caloris: sic damnatis & una est gehenna quæ afficit, & tamẽ non una omnes qualitate cõburit: quia quod hic agit dispar ualetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorũ. Quomodo ergo nullus inesse ordo supplicijs dicitur, in quibus profectò quisq; iuxta modũ culpæ cruciatur? Sed sanctus uir postquam umbram 48
mortis intulit, quanta sit cõfusio in damnatorum mente subiungit: quia ipsa quoque supplicia quæ ordinata per iustitiam ueniunt, ordinata procul dubio in corde morientium nõ sunt. Vt enim paulò superius diximus, dum damnatur quisque foris C flamma succenditur, intus cæcitatis igne deuoratur, atq; in dolore positus, exterius interiusq; confunditur, ut sua deterius cõfusione crucietur. Repulsis ergo ordo in supplicio non erit: quia in eorum morte atrocius ipsa confusio mentis sæuit. Quam tamen mira potentia iudicantis æquitas ordinat, ut pœna animam quasi inordinata confundat. Vel certè abesse ordo supplicijs dicitur: quia quibuslibet rebus in pœnam surgentibus, propria qualitas non seruatur. Vnde & protinus subinfertur: Et sempiternus horror inhabitat.] In huius uitæ tormẽtis timor dolorem habet, dolor timorem nõ habet: quia nequaquam mentem metus cruciat, cùm pati iam cœperit, quod metuebat. Infernum uerò & umbra mortis obscurat, & D sempiternus horror inhabitat: quia eius ignibus traditi, & in supplicijs dolorem sentiunt, & in doloris angustia pulsante se semper pauore feriunt: ut & quod timent tolerẽt, & rursum quod tolerãt, sine cessatione pertimescãt. De his etenim scriptũ est: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum Esaiæ 66
non extinguetur. Hic flamma quæ succendit, illuminat: illic, ut superius uerbis Psalmistæ docuimus, ignis qui cruciat, obscurat. Hic metus amittitur, cùm tolerari iam cœperit quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pauor angustat. Horrendo igitur modo, erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. Sic sic uidelicet à damnatis sentiri pondus summæ æquitatis debet: ut qui à uoluntate conditoris nequaquã sunt ueriti discrepare dum uiuerent, in eorum quan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

doq; interitu ipſa à ſuis qualitatibus etiã tormenta diſcordent: quatenus quo ſe impugnant, cruciatus augeant, & cùm uarie prodeunt, multipliciter ſentiantur. Quæ tamẽ ſupplicia in ſe demerſos & ultra uires cruciant, & in eis uitæ ſubſidium extinguendo ſeruãt: ut ſic uitã terminus puniat, quatenus ſemper ſine termino cruciatus uiuat, qui & ad finẽ per tormẽta properat, & ſine fine deficiẽs durat. Fit ergo miſeris mors ſine morte: finis ſine fine: defectus ſine defectu: qui & mors uiuit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. Quia igitur & mors perimit, & nõ extinguit: dolor cruciat, ſed nullatenus pauorem fugat: flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit: quantum per notitiam præſentis uitæ colligitur, ſupplicia ordinem non habent, quæ non ſuam per omnia qualitatem tenent, quamuis illic ignis & ad conſolationem non lucet, & tamẽ ut magis torqueat,
49 ad aliquid lucet. Nam ſequaces quoque ſuos ſecum in tormento reprobi flamma illuſtrante uiſuri ſunt, quorum amore deliquerunt: quatenus qui eorum uitam carnaliter contra præcepta conditoris amauerunt, ipſorum quoque eos interitus
Luc. 16 in augmentum ſuæ damnationis affligat. Quod profectò Euangelio teſtante colligimus, in quo ueritate nunciante, diues ille quem contigit ad æterna incendij tormenta deſcendere, quinque fratrum deſcribitur meminiſſe, qui Abraham petijt, ut ad eorum eruditionem mitteret, ne illuc eos quandoque uenientes par pœna cruciaret. Qui igitur ad doloris ſui cumulum, propinquorum ab ſentium memini: conſtat proculdubio quia eos, ad augmentum ſupplicij, paulopoſt potuit etiam præſentes uidere. Quid autẽ mirum ſi ſecum quoque reprobos aſpiciat cremari, qui ad doloris ſui cumulum, eum quem deſpexerat, in ſinu Abrahæ Lazarũ uidit? Si ergo ei ut pœna creſceret, & uir electus apparuit: cur non credendum ſit quòd uidere in ſupplicio eos etiam quos contra Deum dilexerat, poſſit? Qua ex re colligitur, quòd eos quos inordinatè nunc reprobi diligunt: miro iudicij ordine, ſecum tunc in tormentis uidebunt: ut pœnam propriæ punitionis exaggeret illa autori præpoſita carnalis cognatio, pari ante oculos ultione damnata. Ignis itaq; qui in obſcuritate cruciat, credendum eſt quia lumen ad tormentum ſeruat. Quod ſi approbare teſtimonijs in ſua expreſſione non poſſumus: ſupereſt ut è diuerſo
Dan. 3 doceamus. Tres quippe Hebræę gentis pueri, per Chaldæi regis imperium ſuccenſis camini ignibus, ligatis manibus, pedibúſque proiecti ſunt, quos tamen cùm idem rex in camini incendio miratus exploraret, illæſis ueſtibus deambulantes uidit. Vbi apertè colligitur: quia mira diſpoſitione cõditoris, ignis qualitas in diuerſa uirtute temperata, & ueſtimenta nõ attigit, & uincula incendit, ſanctiſq; uiris & ad inferendum tormentum flamma friguit, & ad ſolutionis miniſterium exarſit. Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad ſolatium, & tamen ardere ad ſupplicium neſcit: ita è diuerſo gehennæ flamma reprobis & nequaquam A lucet ad conſolationis gratiam, & tamen lucet ad pœnam, ut damnatorum oculis ignis ſupplicij & nulla claritate candeat, & ad doloris cumulum, dilecti qualiter crucientur, oſtendat. Quid autem mirum ſi gehennæ ignem credimus habere ſupplicium ſimul obſcuritatis & luminis: quando experimento nouimus: quia & tædarum flamma lucet obſcura? Tunc edax flamma comburit quos nunc carnalis delectatio polluit, tunc infinitè patens inferni baratrum deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat: atq; qui quolibet ex uitio hic uoluntatem callidi perſuaſoris expleuerunt, tunc cum duce ſuo reprobi ad tormenta perueniunt.

Et quamuis angelorum atque hominum longè ſit natura diſſimilis, una tamen pœna implicat, 51
B quos unus in crimine reatus ligat. Quod bene ac breuiter inſinuat propheta, qui ait: Ibi Aſſur & 52
omnis multitudo eius: & in circuitu eius ſepulchra illius. Quis nanq; Aſſur ſuperbi regis nomine, niſi ille per elationem cadens antiquus hoſtis exprimitur, qui pro eo quòd multos ad culpam pertrahit, cum cuncta ſua multitudine ad interni clauſtra deſcendit. Sepulchra autem mortuos tegunt. Et quis alius mortem acrius pertulit, quam is qui conditorem ſuum deſpiciens, uitam reliquit? Quem uidelicet mortuum cum humana corda ſuſcipiunt, eius proculdubio ſepulchra fiunt. Sed in circuitu illius ſepulchra eius ſunt: quia in quorum ſe mentibus nunc per deſideria ſepelit, hos ſibi poſt modum per tormenta coniungit. Et
C quoniam nunc in ſemetipſis reprobi malignos ſpiritus illicita perpetrando ſuſcipiunt, tunc ſepulchra cum mortuis ardebunt.

Quòd nihil prodeſt quæ maneant peccatores tormenta cognoſcere, niſi ad hoc demus operam, ut poſſimus euadere. Cap. XL

ECce quæ maneat damnatos pœna cognouimus: & inſtruente nos ſacro eloquio, quantus in damnatione ignis, quanta in igne obſcuritas, quantusq; in obſcuritate pauor ſit, nullatenus ambigimus. Sed quid prodeſt iſta prænoſſe, ſi non contingat euadere? Tota ergo intentione curandum eſt, ut cùm uacationis tempus accipimus, bene uiuendi ſtudio, malorum ultricia tor-
D menta fugiamus. Hinc quippe per Salomonem 53
dicitur: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erit apud inferos, quo tu properas. Hinc Eſaias ait: Quærite dominũ dum inueniri poteſt, inuocate eum, dum propè eſt. Hinc Paulus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Hinc rurſum ait: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.

Sed plerunque ſe ad uiam rectitudinis animus 54
accendit, torporem diſcutit, tantóque in cœleſtibus deſiderio rapitur: ut penè nil ex eo inferius remanſiſſe uideatur. Et tamen cùm ad carnis curam reducitur, ſine qua præſentis uitæ uia nullo modo expletur, ita hunc inferius depreſſum tenet, ac ſi adhuc de ſummis nulla contigiſſet. Auditis uerbis cœ-

bis cœlestis oraculi, in amorem patriæ cœlestis erigitur: sed resurgente præsentis uitæ studio, sub terrenæ curæ aggere sepelitur, atque in terra cordis nequaquam supernæ spei semen proficit: quia cogitationis infimæ spina densescit. Quam uidelicet spinam per semetipsam ueritas manu sanctæ
Matt.6 exhortationis eradicat, dicens: Nolite solliciti esse in crastinum. Contra hanc quoque per Pau-
Rom.13 lum dicitur: Carnis curam ne feceritis in concupiscentijs. Sed in his nimirum ducis ac militis uerbis agnoscimus: quia tunc ab ea mortifero uulnere animus pungitur, cùm in ea mensura æquitatis non tenetur. Neque enim adhuc mortali in carne uiuentibus, funditùs cura carnis abscinditur: B sed ut discrete animo seruiat, temperatur. Nam quia sollicitos nos esse ueritas in crastinum prohibet, habere utcunq; curam in præsentibus non negat, quam tendi ad tempus quod sequitur, uetat. Et nimirum Paulus cùm carnis curam fieri in concupiscentia non sinit, proculdubio in necessitate concedit. Discretione ergo magni moderaminis carnis cura frenanda est, ut seruiat, & minimè principetur, ne quasi domina animum uincat: sed subacta mentis dominio, quasi ancilla famuletur: ut iussa assit atque ad nutum cordis repulsa dissiliat: ut uix à tergo sanctæ cogitationis appareat, & nunquam contra faciem recta cogitantis obsistat. Quod benè nobis historia sacræ
Gen.37 lectionis innuitur, cùm Abraham tribus angelis C occurrisse memoratur. Ipse quippe uenientibus extra ostium occurrit, Sara uerò post ostium stetit: quia uidelicet ut uir ac dominus domus spiritalis, noster scilicet intellectus debet in cognitione trinitatis, claustra carnis excedere, & quasi habitationis infimæ ianuam exire: cura autem carnis ut fœmina foris non appareat, & uideri iactanter erubescat: ut quasi post tergum uiri sit sub discretione spiritus, solis necessarijs intenta, nequaquam sciat procaciter detegi, sed uerecundè moderari. Cui tamen sæpe cùm dicitur ut de se minimè præsumat, sed totam se in diuinæ spei fiduciam transferat, despicit, & cessante studio, adesse sibi uitæ subsidia posse diffidit. Vnde & hæc eadem Sara promissiones Dei audiens ridet, sed ri- D dens corripitur, correpta autem protinus fœcundatur, & quæ in iuuentute uigens fœcundari non potuit, annis fracta senilibus, utero marcescente concepit: quia cùm cura carnis sui confidentiam habere desierit, contra spem ex diuina promissione accipit, quod habitura se ex humana ratione dubitauit. Vnde & benè Isaac, id est risus dicitur, qui generatur: quia cùm supernæ spei fiduciam concipit: quid mens nostra aliud quam gaudium parit? Curandum itaque est ne aut necessitatis metas cura carnis transeat, aut in eo quod moderatè exequitur, de se præsumat. Sæpe uerò animus fallitur, ut quod uoluptuosè appetit, necessarium suspicetur: quatenus omne quodlibet, uitæ debitam utilitatem putet. Et sæpe quia effectus prouidentiam sequitur, in sui fiduciam mens leuatur. Cúnque sibi adesse quod deesse cæ- A teris uiderit, cogitatione tacita de magnitudine suæ prouisionis hilarescit, tantóque iam à uera prouisione longè fit, quanto ipsam quoque elationem quam patitur, nescit. Vnde solerti semper custodiæ intentione pensandum est uel quid opere agimus, uel quid corde uersamus, ne aut mentem præpediens, foris se terrenæ cura multiplicet, aut saltem de eius moderamine intus se cogitatio exaltet, ut cùm diuina iudicia temporali circumspectione metuimus, sempiterni supplicia horroris euadamus.

Libri noni Moralium sancti Gregorij finis.

B. GREGORII IN VNDECIMVM CAPVT TEXTUS beati Iob, Liber decimus.

Caput 1

VOTIES In arenæ spectaculum fortis athleta descenderit, hi qui impares uiribus existunt, uicissim se ei expugnatione subijciunt: & uno uicto contra hunc protinus alter erigitur: atque hoc subacto, alius surrogatur: ut luctantis uires quandoq; molliores inueniant, quas ipsa sua crebrescens uictoria fatigat: quatenus cùm nouus quisque congreditur, is qui uinci uirium qualitate non ualet, personarum saltem mutatione superetur. Sic sic in hoc hominum angelorumq; spectaculo beatus Iob fortis athleta prodijt, quantúmque contra mutationes aduersantium ualeat, continuatione indefessi roboris ostendit. Cui primus se Eliphas, secundus autem Baldath obijcit, atque ad extremum se Sophar in eius expugnatione supponit, qui ad inferendus ictus totis se conatibus erigunt: sed tamen ad feriendam altitudinem robusti pectoris non pertingunt. Ipsa quippe eorum uerba patenter insinuant, quòd ictus in auras iactant: quia cùm sanctum uirum non rectè redarguunt, expressa in uacuum uerba percussionis perdunt. Quod liquidò ostenditur, cùm Sophar Naamathitis responsio à contumelijs inchoatur, qui ait:

Beati Iob caput undecimum

Espondens autem Sophar Naamathites, dixit: Nunquid qui multa loquitur, nõ audiet: aut uir uerbosus iustificabitur? Tibi soli tacebunt homines, & cum cæteros irrideris, à

nullo confutaberis? Dixiſti enim: Purus eſt ſermo meus: & mundus ſum in conſpectu tuo. Atq; utinam Deus loqueretur tecũ, & aperiret labia ſua tibi, ut oſtẽderet tibi ſecreta ſapiẽtiæ, & quòd multiplex eſſet lex eius: & intelligeres quòd multo minora exigaris ab eo quàm meretur iniquitas tua. Forſitan ueſtigia Dei comprehendes, & uſq; ad perfectum omnipotentem reperies. Excelſior cœlo eſt, & quid facies? Profundior inferno, & unde cognoſces? Longior terra mẽſura eius, & latior mari. Si ſubuerterit omnia, uel in unum coarctauerit: quis contradicet ei, uel quis dicere ei poteſt, cur ita facis? Ipſe enim nouit hominum uanitatem. & uidens iniquitatẽ nonne conſiderat? Vir uanus in ſuperbiam erigitur, & tanquam pullum onagri ſe liberum natum putat. Tu aũt firmaſti cor tuum, & expandiſti ad eum manus tuas. Si iniquitatem quæ eſt in manu tua, abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia: tunc leuare poteris faciem tuam abſq; macula, & eris ſtabilis, & non timebis. Miſeriæ quoq; obliuiſceris, & quaſi aquarum quæ præterierunt, non recordaberis: & quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad ueſperam. Et cùm te conſumptum putaueris, orieris ut lucifer, & habebis fiduciam, propoſita tibi ſpe, & defoſſus ſecurus dormies. Requieſces, & nõ erit qui te exterreat. Et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis: & ſpes illorum, abominatio animæ.

Quòd rectè dictis ſemper procaces ex aduerſo reſpondeant. Cap. II

NVnquid qui multa loquitur, nõnne & ipſe audiet? aut uir uerboſus iuſtificabitur?]

Mos eſſe procacium ſolet, ut rectè dictis ſemper è diuerſo reſpondeant, ne ſi ad prolata conſentiant, inferiores eſſe uideantur. Quibus iuſtorum uerba quãlibet pauca ſonuerint, multa ſunt: quia quo eorum uitia reſecant, auditum grauant. Vnde & ad crimen trahitur hoc quod recta prædicatione contra crimina profertur. Ipſum quippe qui ex ueritate ſortes ſententias dixerat, Sophar redarguens, uerboſum uocat: quia cùm ab ore iuſtorum ſapientia culpas increpat, ſtultorum auribus ſuperfluitas loquacitatis ſonat. Praui nanque nil rectum niſi quod ipſi ſenſerint, putant: & iuſtorum uerba eo otioſa æſtimant, quo ſuis hæc ſenſibus inueniunt diuerſa. Nec fallacem quidem Sophar ſententiam protulit, quòd uir uerboſus A iuſtificari nequaquam poſſit: quia dum quiſque per uerba diffluit, perdita grauitate ſilentij, mentis cuſtodiam amittit. Hinc quippe ſcriptum eſt: Cultus iuſtitiæ, ſilentium. Hinc Salomon ait: Sicut urbs patens & abſq; murorum ambitu, ita uir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum. Hinc rurſum dicit: In multiloquio peccatũ non deerit. Hinc Pſalmiſta teſtatur dicens: Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram. Sed uirtus ueræ ſcientiæ perditur, quæ ſub diſcretionis cuſtodia non profertur. Certum itaq; eſt quòd uerboſus iuſtificari uir nequeat. Sed bonum benè non dicitur: quia non intendit cui dicatur. Vera quippe contra malos ſententia, ſi bonorum rectitudinem impetit, uim ſuam perdit, & eo refuſa reſilit, B quo illud eſt fortè quod ferit.

Quòd iuſti ex reprehenſione corrigantur, ſuperbi uerò ad defenſionis ſuæ inſaniam erigantur Cap. III

QVia autem praui audire bona patienter nequeunt: & cùm uitæ emendationem negligunt, ad uerba ſe reſponſionis accingunt: aperte Sophar inſinuat, qui ſubiungit: Tibi ſoli tacebunt homines, & cùm cæteros irriſeris, à nullo confutaberis?] Imperita mens, ut diximus, ueritatis ſententias grauiter tolerat, & ſilentium pœnam putat: atq; omne quod rectè dicitur, dedecus ſuæ irriſionis arbitratur: quia cùm uera uox, prauorum ſe auribus admouet, memoriã culpa mordet, & in redargutione uitiorum, quo intus cogni C tione mens tangit, foris ad ſtudiũ contradictionis excitatur. Ferre uocẽ non ualet: quia tacta in uitio nere ſui reatus dolet, & per hoc quod generaliter contra peruerſos dicitur, ſe impeti ſpecialiter ſuſpicatur. Quod enim intus egiſſe ſe meminit, audire foris erubeſcit. Vnde mox ſe ad defenſionem præparat, ut reatus ſui uerecundiã per uerba prauæ refutationis tegat. Sicut enim recti de quibuſdam quæ ab eis non rectè geſta ſunt, correptionis uocem, miniſterium charitatis æſtimant: ſic peruerſi contumeliam deriſionis putant. Illi ſe protinus ad obedientiam ſternunt, iſti ad inſaniam ſuæ defenſionis eriguntur. Illi correptionis adiutorij, uitæ ſuæ patrocinium deputant, per quod dum præſentis uitij culpa corripitur, uenturi iudicij ira D temperatur. Iſti cùm ſe impeti redargutione conſpiciunt, gladium percuſſionis credunt: quia dum per correptionis uocem culpa detegitur, præſentis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe in laudem iuſti per Salomonem dicit ueritas: Doce iuſtum, & feſtinabit accipere. Hinc prauorum contumaciam deſpicit dicens: Qui erudit deriſorem, ipſe ſibi facit iniuriam. Nam fit plerunque ut cùm correpta in ſe mala defendere nequeunt, ex uerecundia peiores fiant, ac ſic in ſua defenſione ſuperbiant, ut quædam uitia contra uitam corripientis exquirant, & eo ſe criminoſos non æſtiment, ſi crimina & alijs imponant. Qui cùm uera inuenire nequeunt, fingunt: ut ipſi quoque habeant, quod non impari iuſtitia increpare uideãtur. Vnde & Sophar quia quaſi irrideri ſe per increpa-

nem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem dolu̇it, protinus mentiendo ſubiungit:

Dixiſti enim, purus eſt ſermo meus, & mundus ſum in conſpectu tuo.] Qui beati Iob dictorum meminit, quàm falſo hoc uoci illius impingatur, agnouit. Quomodo enim mundum ſe dicere potuit, qui ait: Si iuſtificare me uoluero, os meum condemnabit me. Sed habet hoc prauorum malitia: ut cùm uera in ſe flere mala renuit, fingat aliena. Nam quaſi ſolatio facinoris utitur, ſi falſis uocibus & uita corripientis inquietur.

4 Sciendum uerò eſt quòd plerunque peruerſi uerbotenus bona optant, ut mala eſſe quæ in præſentibus habentur, oſtendant: & quaſi fauentes proſpera expetunt, ut benigni uideantur. Vnde & Sophar protinus ſubiicit, dicens: Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi.] Ipſe quippe ſibi homo loquitur, cùm per hoc quod ſentit, nequaquam diuinitatis ſpiritu à carnalis prudentiæ intellectu ſeparatur, cùm caro ſenſum exerit, & mentem quaſi ad intelligentiam prouocans, foras mittit. Vnde & adhuc Petro terrena ſapienti ueritas dicit: Non enim ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Cui tamen recta confitenti dicitur: Caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Quid autem Dei labia, niſi iudicia eius accipimus? Clauſis nanque labijs uox premitur, & ſenſus tacentis ignoratur: apertis autem, ſermo dum promitur, animus loquentis innuitur. Labia itaq; ſua Deus aperit, cùm uoluntatem ſuam hominibus per aperta iudicia oſtendit. Quaſi enim reſerato ore loquitur, cùm remota obſcuritate diſpoſitionis intimæ, renuit occultare quod uult. Nam uelut clauſis labijs ſenſum nobis ſuum non indicat, cùm per occulta iudicia cur quid faciat, cælat. Sophar itaque beatum Iob, ut de carnali intellectu redarguat, ſeq; ipſum quantæ ſit benignitatis oſtendat: ea bona optat, quæ & cùm habentur, ignorat, dicens:

Matt. 16

Mar. 8

> *Quòd ſecreta ſapientiæ Dei, nullus inquirendo ualet inuenire, & quòd charitas Dei cum miſericordia eadem ſit: quia ad innumera opera mentem multiformiter accendit.* Cap. IIII

ATque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi.] Ac ſi patenter dicat: Imperitiæ tuæ potius quàm pœnæ compatior: quia ſola carnis prudentia præditum, à ueritatis te ſpiritu uacuum agnoſco. Si enim Dei iudicia occulta cognoſceres, tam procaces contra illum ſententias non ſonares. Et quia omnipotens Deus cùm ad conſideranda nos ſua iudicia ſubleuat, ignorantiæ noſtræ protinus cæcitatem fugat: quæ apertis eius labijs, ad nos eruditio prodeat, protinus adiungendo manifeſtat, dicens: Vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multiplex ſit lex eius.] Publica ſapientiæ ſupernæ ſunt opera, cùm omnipotens Deus regit quos creat, perficit bona quæ inchoat, & aſpirando adiuuat, quos uiſitationis ſuæ lumine illuſtrat. Cunctis etenim liquet, quia quos gratis condidit, benignè diſponit. Et cùm ſpiritalia dona largitur: ipſe perficit quod ipſe ex munere ſuæ benignitatis inchoauit. Secreta uerò ſapientiæ ſupernæ ſunt opera, cùm Deus quos creauit, deſerit: cùm bona quæ præueniendo cœperat, nequaquam proſequendo conſummat, cùm claritate nos ſuæ illuſtrationis illuminat: & tamen permiſſis carnis tentationibus tenebris cæcitatis pulſat, cùm dona quæ contulit, minimè cuſtodit, cùm & mentis noſtræ ad ſe deſideria excitat, & tamen occulto iudicio, difficultate nos noſtræ imbecillitatis anguſtat. Quæ nimirum ſecreta eius ſapientiæ pauci ualent inquirere, ſed nullus inuenire: quia quod ſuper nos de nobis ab immortali ſapientia non iniuſtè diſponitur, iuſtum profectò eſt ut à nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipſa ſapientiæ illius ſecreta conſpicere, utcunq; iam incomprehenſibilitatis eius eſt potentiam uidere: quia etſi in ipſa conſiliorum eius inquiſitione deficimus, deficiendo tamen uerius diſcimus quem timeamus. Ad hæc ſe Paulus ſapientiæ illius ſecreta tetenderat, cùm dicebat: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehẽſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Qui ſuperius etiam ex ipſa inquiſitione laſſeſcens, ſed tamen ad cognitionẽ infirmitatis propriæ laſſeſcendo proficiens, præmittit dicens: O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo? Nunquid dicet figmentum ei qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? Qui igitur ad occulta Dei pertingere non ualens, ad infirmitatis ſuæ cognitionem redijt, atque ad eruditionem ſe propriam deficiendo reuocauit, ut ita dicam, ſecreta ſapientiæ non inueniens inuenit: quia cùm ad ſuperna conſilia requirenda laſſeſceret, didicit ut humilius timeret: & quem ſua infirmitas à cognitione intima repulit, hunc ei uerius humilitas iunxit. Sophar itaque & per ſcientiæ ſtudium peritus, & per audaciam tumidæ locutionis ignarus: quia ipſe grauitatem non habet, meliori optat quod habet, dicens: Atque utinam Deus loquere tur tecum, & aperiret labia ſua tibi: ut oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ.] Qui eam quoque qua ſe ſuper amicum pollere æſtimat, optando ſapientiam oſtentat: cùm protinus ſubdit: Et quod multiplex ſit lex eius.] Quid hoc loco Dei lex accipi, niſi charitas debet? per quam ſemper in mente leguntur præcepta uitæ qualiter in actione teneantur. De hac etenim lege ueritatis uoce dicit: Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis inuicẽ. De hac Paulus ait: Plenitudo legis eſt dilectio. De hac iterum dicit: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legẽ Chriſti. Lex etenim Chriſti quid congruẽtius intelligi quam charitas poteſt? Quã tunc uerè perficimus, cùm fraterna onera ex amore toleramus. Sed hæc eadem lex multiplex dicit: quia ſtudioſa ſollicitudine charitas ad cuncta uirtutum facta dilatat. Quæ à duobus quidem præceptis incipit: ſed ſe ad innumera extendit. Huius nanque legis initium, dilectio Dei eſt & proximi.

Rom. 11

Ioan. 15

Rom. 13

Galat. 6

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed Dei dilectio per tria diſtinguitur: quia ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota uirtute diligi conditor iubetur. Qua in re notandum eſt quòd diuinus ſermo cùm Deum diligi præcipit, non ſolum narrat ex quo, ſed etiam informat ex quanto, cùm ſubiungit, ex toto: ut uidelicet qui perfectè Deo placere deſiderat, ſibi de ſe nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta deriuatur, cùm & per quendam iuſtum dicitur: Quod ab alio tibi odis fieri, uide ne tu alteri facias. Et per ſemetipſam ueritas dicit: Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Quibus duobus ſcilicet utriuſq; teſtamenti mandatis, per unum malitia compeſcitur, per aliud benignitas prærogatur: ut malum quod pati non uult quiſque non faciens, ceſſet à nocendi opere: & rurſum bonum quod ſibi fieri appetit: impendens, erga utilitatem ſe proximi exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirum duo dum ſollicita intentione cogitantur, cor ad innumera uirtutum miniſteria tenditur: ne uel ad inferenda quæ non debet, deſideriis inquieta mens ferueat: uel erga exhibenda quæ debet, ocio reſoluta torpeſcat. Nam cùm cauet alteri facere quod nequaquam uult ab altero ipſa tolerare, ſollicita ſe intentione circunſpicit, ne ſuperbia eleuet: & uſque ad deſpectum proximi, animum deijciens exaltet, ne ambitio cogitationem dilaniet: cunctq; hanc ad appetenda aliena dilatat, anguſtet: ne cor luxuria polluat, & ſubiectum deſideriis per illicita corrumpat: ne ira exaſperet, & uſq; ad proferendam contumeliam inflammet: ne inuidia mordeat, & alienis fœlicitatibus æmula, ſua ſe face conſumat: ne immoderatè linguam loquacitas pertrahat, eámque uſque ad laſciuiam obtrectationis extendat: ne odium malitia excitet, & os uſque ad iaculum maledictionis irritet. Rurſum cùm cogitat ut ea alteri faciat, quæ ipſa ſibi fieri ab altero expectat, penſat nimirum ut malis bona, & bonis meliora reſpondeat: ut erga procaces manſuetudinem longanimitatis exhibeat: ut malitiæ peſte languentibus, gratiam benignitatis impendat: ut diſcordes pace uniat, & concordes ad concupiſcentiam ueræ pacis accingat: ut indigentibus neceſſaria tribuat: ut errantibus uiam rectitudinem oſtendat: ut afflictos uerbo & compaſſione mulceat: ut accenſos in huius mundi deſideriis increpatione reſtinguat: ut minas potentum ratiocinatione mitiget: ut oppreſſorum anguſtias, quanta prævalet ope leuet, ut foris reſiſtentibus opponat patientiam: ut intus ſuperbientibus exhibeat cum patientia diſciplinam: ut erga errata ſubditorum ſic manſuetudo zelum temperet, quatenus à iuſtitiæ ſtudio non eneruet: ſic ad ultionem zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruendo tranſcendat: ut ingratos beneficijs ad amorem prouocet: ut gratos quoſque miniſterijs in amore ſeruet: ut proximorum mala cùm corrigere non ualet, taceat: utque cùm corrigi loquendo poſſunt, ſilentium conſenſum eſſe pertimeſcat: ut ſic ea quæ tacet, toleret, ne tamen in animo uirus doloris occultet: ut ſic maleuolis munus benignitatis exhibeat, ne tamen per gratiam à iure rectitudinis excedat: ut cuncta proximis quæ prævalet impendat, ſed hæc impendendo non tumeat: ut ſic in bonis quæ exhibet, tumoris præcipitium paueat, ne tamen à boni exercitio torpeſcat: ut ſic quæ poſſidet, tribuat: quatenus quanta ſit largitas remunerantis, attendat, nec cùm terrena largitur, ſuam pluſquam neceſſe eſt inopiam pertimeſcat, & in oblatione muneris, hilaritatis lumen triſtitia obſcuret. Bene ergo lex Dei multiplex dicitur: quia nimirum cùm una eadémque ſit charitas, ſi mentem plenè cœperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cuius diuerſitatem breuiter exprimimus, ſi in electis ſingulis bona illius reſtringendo numeremus. Hæc namque primum per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non reluctando toleraui. Hæc Enoch & inter homines ſpiritaliter uiuere docuit, & ad ſublimem uitam ab hominibus etiam corporaliter abſtraxit. Hæc Noe deſpectis omnibus, ſolum Deo placabilem oſtendit, atque in arcæ fabricam ſtudio longi laboris exercuit, & mundo ſuperſtitem pio opere exercendo ſeruauit. Hæc per Sem & Iaphet humiliter uerenda patris erubuit, & ſuperiecto dorſis pallio quæ non uidebat, abſcondit. Hæc Abrahæ dextram quia ad mortem filij obediendo extulit, hunc prolis innumeræ, gentium patrem fecit. Hæc Iſaac mentem quem ſemper ad munditiam tenuit, caligantibus ætate oculis, ad uidenda longè poſt uentura dilatauit. Hæc Iacob compulit & amiſſum bonum filium medullitus gemere, & prauorum filiorum præſentiam ſub æquanimitate tolerare. Hæc Ioſeph docuit à fratribus uenundatum, libertate animi infracta ſeruitium perpeti, & eiſdem póſt fratribus mente non elata principari. Hæc Moyſen delinquente populo & uſq; ad petitionem mortis in precibus ſtrauit: & uſq; ad interfectionem populi per zeli ſtudium erexit: ut & pro pereunte plebe ſeſe morti obijceret, & contra peccantem protinus uice domini iraſcentis ſeuiret. Hæc Phinees brachium in ultionem peccantium erexit: ut arrepto gladio coeuntes tranſfigeret, & iram domini iratus placaret. Hæc Ioſue exploratorem docuit: ut & prius contra falſiloquos ciues ueritatem uerbo defenderet, & hanc poſtmodum gladio contra hoſtes allegaret. Hæc Samuel & principatu humilem præbuit, & integrum in deiectione ſeruauit: qui cùm perſequentem ſe plebē diligeret, ipſe ſibi teſtimonium exhibuit, quia culmen ex quo deiectus eſt, non amauit. Hæc Dauid ante iniquum regem & humilitate commouit ad fugā, & pietate repleuit ad ueniam: qui perſecutorem ſuum & timendo fugit ut dominum, & tamen cùm poteſtatem feriendi reperit, non agnouit inimicum. Hæc Nathan & contra peccantem regem in autoritatem liberæ increpationis ſuſtulit, & cùm regis culpa deeſſet, in petitione humiliter ſtrauit. Hæc per Eſaiam nuditatem

Thob. 4
Matt. 7

Universidad de Deusto

tatem carnis in prædicatione non erubuit, & subducto carnali uelamine, superna mysteria penetra
4.Reg.2 uit. Hæc Heliam: quia feruoris zelo uiuere spiritaliter docuit, ad uitam quoque & corporaliter ab-
Ibidem straxit. Hæc Heliseum, quia magistrum simpliciter diligere instituit, magistri spiritu dupliciter im
Hier.42 pleuit. Per hanc Hieremias ne in Ægyptum populus descenderet, restitit: sed tamē & inobedientes diligens, quò descendi prohibuit, & ipse de-
Ezech.8 scendit. Hæc Ezechielē, quia prius à terrenis desiderijs sustulit, pòst per cincinnum capitis in aere
Dan.14 librauit. Hęc in Daniele: quia à regijs dapibus gulam compescuit, ei & esurientium ora leonum
Dan.3 clausit. Hæc tribus pueris: quia in tranquillitate positis incendia uitiorum subdidit, tribulationis tempore & flammas in fornace temperauit. Hæc
Act.15 in Petro & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circunciſione submouenda, minorum uerba humiliter audiuit. Hæc in Paulo & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circuncisionis negocio longè se imparis prioris sensum audenter increpauit. Multiplex ergo
B ista lex Dei est, quæ singulis rerum articulis non permutata congruit, & causis se uariantibus non
1.Cor.13 uariata coniungit. Cuius nimirum legis multiplicitatem benè Paulus enumerat dicens: Charitas patiens est, benigna est: non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, nō est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati. Patiens quippe est charitas: quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna uerò est: quia pro malis bona largiter ministrat. Non æmulatur: quia per hoc quòd in præsenti mundo nil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cùm præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quo se in solum Dei ac proximi amorem dilatat: quicquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa: quia quo ardenter intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua sunt: quia cuncta quæ hic transitoriè possidet, uelut aliena negligit: cùm nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit. Non irritatur: quia & iniurijs lacessita, ad nullos se ultionis suæ motus
D excitat: cùm pro magnis laboribus maiora pòst præmia expectat. Non cogitat malū: quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, uersare in animo quod inquinet, nescit. Non gaudet super iniquitate: quia quo sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduersantium exultat. Congaudet autem ueritati: quia ut se cæteros diligens, per hoc quod rectum in alijs conspicit, quasi de augmento proprij profectus hilarescit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quæ contra uniuscuiusq; culpæ iaculum, quod perimendam mentem impetit, instructionis suæ munimine semper occurrit: ut quia antiquus hostis uaria circunfusione nos obsidet, ipsa hunc de nobis multipliciter expugnet. Quam nimirum legem si sollicita cōsideratione pensamus,
A autori nostro quantum quotidie delinquamus, agnoscimus. Si aūt culpas perpendimus, profectò æquanimiter flagella toleramus: nec ex dolore charitas ad impatientiam prorupit, cùm suo se iudicio cōscientia addicit. Vnde Sophar quid diceret, sciens: sed cui diceret, nesciens: postq; præmisit dicens: Vt ostenderet tibi secreta sapientię: & quòd multiplex sit lex eius, protinus adiungit:

Quòd sæpe magnis doctoribus contingit ut nimia charitate feruentes, modum correctionis excedant, & quid sit quòd per Mosen dicitur: Qui casu ferro de manubrio lapso nolens hominem occiderit, ad unam leuiticarum urbium confugiat. Cap. V

B ET intellígeres quòd multo minora exigaris à Deo, quàm meretur iniquitas tua.] Dolor quippe, ut diximus, flagelli temperat, cùm culpa cognoscit: quia tanto quisq; patientius ferramentum medici tolerat, quanto putridū conspicit esse quod secat. Qui igitur multiplicitatē legis intelligit, cuncta patit, quę quàm sint minora perpēdit: quia per hoc quòd culpæ pondus agnoscit, afflictionis pœna leuigat. Sed inter hæc sciendum 9
est quia sine magna iniquitate non fuerit quod Sophar uirum iustum usq; ad obiectionem iniquitatis increpauit. Vnde & eorum audaciam ueritas iustè redarguit, sed benignè ad gratiā reducit: quia apud misericordem iudicem nequaq; sine uenia culpa relinquit, cùm per feruorē zeli ex eius amo
C re peccatur. Sæpe nanq; magnis hoc doctoribus mirandisq; contingit: ut quo alta charitate feruēt, eo modum correptionis exaggerent, & lingua aliquid quod nō debet, dicat: quia mentem dilectio quantum debet, inflammat. Sed uerbum prolatæ cōtumeliæ tanto citius parcitur, quanto & ex qua radice prodeat, pensatur. Vnde & per Moysen dominus præcepit dicens: Si quis abierit cum amico suo simpliciter in siluam ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit manu, ferrumq; lapsum de manubrio amicum eius percusserit & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium fugiet, & uiuet: ne forte proximus eius cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiam animam eius: Ad siluam
D quippe cum amico imus, quoties cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra conuertimur: & simpliciter ligna succidimus, cùm delinquentium uitia pia intentione resecamus. Sed securis manu fugit, cùm sese increpatio plusquam necesse est in asperitatem pertrahit. Ferrum de manubrio prosilit, cùm de correptione sermo durior excedit: & amicum percutiens occidit: quia auditorem suum prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit. Correpti nanque mens repentè ad odium prorupit, si hanc immoderata increpatione plusquam debuit, addicit. Sed is qui incautè ligna percutit, & proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensus uiuat: quia si ad pœnitentiæ lamenta conuersus, in unitate sacramenti sub spe, fide & charitate abscondítur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur: eumq; extincti proximus & cùm inuenerit, nō occidit: quia cùm diſtrictus iudex uenerit, qui ſeſe nobis per naturæ noſtræ conſortium iunxit, ab eo proculdubio uindictā de culpæ reatu nō expetit, quem ſub eius uenia ſpes, fides & charitas abſcondit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaq; malitiæ ſtudio perpetratur. Vnde & Sophar iniquū uocat, quem ſuperna ſententia laudauerat, nec tamen à uenia reprobatus excluditur, quia ad uerba contumeliæ, diuini amoris zelo permouetur. Qui pro eo quòd beati Iob merita non agnoſcit, exim perita adhuc irriſione ſubiungit, dicens:

Quòd in quibuſdam donis ſuis, quaſi ex ueſtigijs bonitatis conſpicimus Deum. Cap. VI

FOrſitan ueſtigia Dei comprehendes, & uſq; ad perfectum omnipotētem reperies.] Quid Dei ueſtigia, niſi benignitatē illius uiſitationis uocat? Quibus nimirum progredi ad ſuperna prouocamur, cùm eius ſpiritus afflatu tāgimur: & extra carnis anguſtias ſubleuati, per amorem agnoſcimus contemplandam autoris noſtri ſpeciē, quam ſequamur. Nam cùm mentem noſtram ſpiritalis patriæ amor inflammat, quaſi ſequētibus iter inſinuat, & ſubiecto cordi uelut quoddam ueſtigium Dei gradientis imprimitur: ut ab eo rectis cogitationum greſſibus uia uitæ teneatur. Quem enim nec dum cernimus, reſtat neceſſe eſt ut per ueſtigia ſui amoris indagemus: quatenus uſq; ad contemplationis ſpeciem quādoq; mens ueniat, quā nunc quaſi à tergo ſubſequens, per ſancta deſideria explorat. Hæc Pſalmiſta autoris noſtri ueſtigia bene ſequi nouerat, cùm dicebat: Adhæſit anima
Pſal. 62 mea poſt te. Quem reperire quoq; uſq; ad uiſionē ſuæ celſitudinis ſatagebat, cùm dicebat: Sitiuit ani
Pſal. 41 ma mea ad Deum fontem uiuum, quādo ueniam & apparebo ante faciem Dei? Tunc quippe cognitione manifeſta omnipotens Deus reperitur, cùm mortalitatis noſtræ funditùs corruptione calcata, ab aſſumptis nobis in diuinitatis ſuæ claritate conſpicitur. Nunc aūt à carnali cogitatione animum infuſione ſpiritus gratia ſubleuat, & in contemptū rerum tranſeuntiū exaltat, totumq; mens quod appetebat in infimis, deſpicit: atq; ad ſuperna deſideria igneſcit, & cōtemplationis ſuæ ui extra carnē tollitur, quæ corruptionis ſuæ pondere adhuc in carne retinetur. Incircumſcripti luminis iubar intueri conatur, & nō ualet, quod infirmitate preſſus animus & nequaq; penetrat, & tamen repulſus amat. Iam nanq; de ſe conditor per quod ametur, oſtendit, ſed uiſionis ſuæ ſpeciem amantibus ſubtrahit. Sola ergo eius ueſtigia conſpicientes gradimur, qui hunc per donorum ſuorū ſigna ſequimur, quem necdum uidemus.

Quòd Deus in naturæ ſuæ altitudine, humanæ ſimul atq; angelicæ ſubtilitati ſit inueſtigabilis. Cap. VII

20 QVæ nimirū ueſtigia comprehendi nequeūt: quia unde, ubi, quibuſue modis ueniāt eius ſpiritus dona, neſciuntur: ueritate atteſtante, quæ
Ioan. 3 ait: Spiritus ubi uult, ſpirat, & uocem eius audis, & neſcis unde ueniat aut quò uadat. In retributionis autem culmine reperiri omnipotens per contemplationis ſpeciem poteſt, ſed tamen ad perfectum nō poteſt: quia etſi hūc in claritate ſua quandoq; conſpicimus, non tamen eius eſſentiam plenè cōtuemur. Angelica etenim uel humana mens cùm ad incircunſcriptum lumen inhiat, eoipſo ſe quo eſt creatura, coanguſtat: & ſuper ſe quidē perouectum tendit, ſed tamen eius fulgorem comprehendere nec dilatata ſufficit: qui & tranſcēdendo & portando omnia & implendo cōcludit. Vnde & adhuc ſubditur: Excelſior cœlo eſt, & quid facies? Profundior inferno, & unde cognoſces?
B Longior terra mēſura eius, & latior mari.] Quod Deus cœlo excelſior, inferno profundior, terra longior, mariq; latior eſſe deſcribitur: tanto ſpiritaliter debet intelligi, quanto de eo quicquam nefas eſt iuxta corporea lineamenta ſentire. Sed cœlo eſt excelſior: quia incircunſcriptione ſui ſpiritus cuncta tranſcendit. Inferno profundior: quia tranſcendendo ſubuehit. Terra longior: quia creaturę modum perennitate ſuæ æternitatis excedit. Mari latior: quia rerum temporaliū fluctus ſic regens poſſidet, ut hos ſub omnimoda potentiæ ſuæ præſentia coanguſtando circundet. Quamuis poſſint & cœli appellatione angeli, & inferni uocabulo dæmonia ſignari, per terram uero iuſti homines, per mare autē peccatores intelligi. Excelſior itaq;
C eſt cœlo: quia ipſi quoq; electi ſpiritus, uiſionem tantæ celſitudinis perfectè nō penetrant. Profundior inferno eſt: quia malignorū ſpirituū aſtutias longè ſubtilius quàm ipſi putauerāt, iudicās damnat. Terra longior: quia longanimitatem noſtram patiētia diuinę longanimitatis exuperat, quæ nos & peccantes tolerat, & cōuerſos ad præmia remunerationis expectat. Mari latior: quia ubiq; facta peccantium, retributionis ſuæ prę ſentia occupat, ut cùm nō præſens per ſpeciem cernitur, præſens per iudicium ſentiatur. Cuncta tamē ad ſolum referri hominē poſſunt, ut ipſe ſit cœlum: cùm iam per deſideriū ſummis inhæret. Ipſe infernus: cùm tentationum ſuarum caligine perturbatus in infimis iacet. Ipſe terra: quia in bono opere fixe ſpei
D ubertate fructificat. Ipſe mare: quia in quibusdam trepidus quatitur: & aura ſuæ mutabilitatis agitatur. Sed cœlo eſt excelſior Deus: quia potētię eius magnitudine uincimur, etiam cùm ſuper noſmet ipſos eleuamur. Inferno profundior: quia nimirū plus indicat, q̄ ipſe ſe humanus animus in tētationibus inueſtigat. Terra longior: quia fructus uitæ quos in fine retribuit, nequaquā nunc uel ſpes noſtra comprehēdit. Mari latior: quia humana mens fluctuans, multa de his quę uentura ſunt, conjicit ſed cùm iam cernere quæ æſtimauerat cœperit, anguſtam ſe fuiſſe in ſua æſtimatione cognoſcit.

Excelſior igit cœlo fit, cùm ipſa in eum noſtra contemplatio deficit. Vnde & Pſalmiſta cor in altum poſuerat: ſed necdum ſe eum cōtigiſſe ſentiebat, dicens: Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, nec potero ad eam. Inferno profundiorē nouerat, qui ſemetipſum diſcutiens, ſed eius

ſubtiliora

subtiliora iudicia pertimescens, dicebat: Nihil mihi
1.Cor.4 conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me, dominus est. Longiorem terra uiderat, cum minora ei esse humanæ mentis
Ephe.3 uota pensabat, dicens: Qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus. Latiorem mari conspexerat, qui timendo pensabat: quia nequaquam mens humana immensitatem districtionis eius agnosceret, quan-
Psal.89 tumlibet inquirendo fluctuaret, dicens: Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare? Cuius benè potentiam egregius nobis doctor insinuat, cùm breuiter narrat:
Ephe.3 Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Habet quippe Deus latitudinem: quia dilectionem suam usque ad collectionem persequentium tendit. Habet longitudinem: quia ad uitæ patriam nos longaminiter tolerando perducit. Habet sublimitatem: quia ipsorum quoq; intelligentiam, qui recepti in supernam fuerint congregationem, transcendit. Habet profundum: quia damnatis inferius districtionis suæ iudicium incomprehensibiliter exerit. Quæ scilicet quatuor nobis in hac uita positis singulis exercet: quia & latitudinem amando, & longitudinem tolerando, & celsitudinem non solum nostram intelligentiam, sed etiam uota superando, & profunditatem suam exhibet, occultos & illicitos cogitationum motus districtè iudicando. Sed eius celsitudo & profunditas quàm sit inuestigabilis, nullus agnoscit: nisi qui uel contemplatione ad summa prouehi, uel occultis motibus resistens, tentationum cœperit importunitate turbari. Vnde & beato Iob dicitur: Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & unde cognosces? Ac si apertè despecto diceretur: Profunditatem eius atq; excellentiam quando tu cognoscere sufficis, qui uel uirtute ad summa euehi, uel temetipsum reprehendere in tentationibus nescis? Sequitur:

Quòd cœlum, & infernus, & mare, & terra coarctantur in unum, cùm una eademq; mens & Deum per contemplationem intuetur: & ex carnis mole ad tentationum tenebras redit, & quasi à tertio cœlo elapsa, lege membrorum & stimulo carnis fluctuans agitatur Cap. VIII

SI subuerterit omnia, uel in unum coarctauerit, quis contradicet ei? uel quis dicere ei potest, cur ita facis?] Subuertit dominus cœlum, cùm terribili & occulta dispensatione, humanæ contemplationis celsitudinem destruit. Subuertit infernum, cùm cuiuslibet mentem in suis tentationibus pauidam, cadere etiam ad deteriora permittit. Subuertit teram, cùm fructificationem boni operis aduersis irruentibus intercidit. Subuertit mare, cùm fluctuationem nostræ titubationis emergente subito pauore confundit. Dubietate quippe sua cor anxium, hoc ipsum quia titubat, ualde formidat, & quasi mare subuertitur, cùm ipsa in Deum nostra trepidatio, considerato eius iudicij terrore, turbatur. Quia igitur, quo-

A modo cœlum uel infernus, terra uel mare subuertitur, breuiter diximus: nunc aliquantulum laboriosius restat, ut hæc qualiter in unum coarctari ualeant demonstremus. Sæpe nanque contingit, ut ad summa iam mentem spiritus eleuet, sed tamen hanc importunis caro tentationibus impugnet. Cúnque ad contemplanda cœlestia animus ducitur, obiectis actionis illicitæ imaginibus reuerberatur. Nam carnis repentè hunc stimulus fauciat, quem extra carnem contemplatio sancta rapiebat. Cœlum ergo simul infernusq; coarctatur, cùm unam eandémque mentem & subleuatio contemplationis illuminat, & importunitas tentationis obscurat: ut & uideat intendendo quod appetat, & succumbendo in cogitatione,
B toleret quod erubescat. De cœlo quippe lux oritur, infernus autem tenebris possidetur. In unum ergo cœlum infernúsque redigitur, cùm mens quæ iam lucem patriæ supernæ considerat, etiam de carnis bello tenebras occultæ tentationis portat. Certè iam Paulus tertij cœli culmen ascenderat, iam paradisi secreta cognouerat, & tamen adhuc carnis bella tollerans gemebat, dicens: Video aliam legem in membris meis, repugnantem Rom.7 legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Quid ergo in huius tanti prædicatoris pectore, nisi cœlum, Deus, infernúmque coarctauerat, qui & uisionis intimæ iam lumen acceperat, & tamen adhuc tenebras de carne tolerabat? Super se uiderat
C quod lætus appeteret, in se cernebat quod metuens doleret. Iam cœlestis patriæ lux irradiauerat, sed adhuc tentationis obscuritas animum confundebat. Cum cœlo ergo infernum pertulit: quia & illuminatum securitas erexit, & tentatum gemitus strauit. Et sæpe contingit ut fides in mente iam uigeat, sed tamen ex parte aliquantula in dubietate contabescat: quatenus & certa se à uisibilibus eleuet, & ex quibusdam se incerta perturbet. Nam plerunque ad æterna appetenda se erigit, & subortis cogitationum stimulis agitata, sibimetipsi contradicit. In unum ergo terra 13
mareq; coarctatur, cùm unam eandémque mentem, & certitudo solidæ fidei roborat, & tamen ex aliquãtula mutabilitate perfidiæ, aura dubietatis uersat. An non in suo pectore coarctari terram
D mareq; cognouerat, qui & per fidem sperans, & per infidelitatem fluctuans, dicebat: Credo domi Mar.9 ne, adiuua incredulitatem meam? Quid itaq; est, quòd & se credere asserit, & adiuuari in se incredulitatem quærit, nisi quòd coarctari in suis cogitationibus terram cum mari deprehenderat: qui & exorare certus iam per fidem cœperat, & adhuc incertus undas perfidiæ ex incredulitate tolerabat? Quod tamẽ occulta fieri dispensatione permittitur: ut cùm mens iam surgere ad rectitudinem cœperit, prauitatis suæ reliquijs impugnet: quatenus hæc ipsa impugnatio aut resistentem exerceat, aut delectationibus seductam frangat. Rectè itaq; nunc dicitur: Si subuerterit omnia, uel in unum coarctauerit, quis cõtradicet ei? uel quis

dicere

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicere ei poteſt, cur ita facis? quia nimirum diuinum iudicium nec aduerſitate ualet imminui, nec inquiſitione cognoſci, cùm uel uirtutes quas tribuerat, ſubtrahit: uel has omnino non adimens, uitiorum concuti impugnatione permittit. Sæpe nanque in elationem cor attollitur, cùm lætis ſucceſſibus in uirtute roborat: ſed dum latentes motus audaciæ in cogitatione conditor conſpicit, ſe ſibi hominẽ oſtendẽdo derelinquit: ut eius mens derelicta quid ſit, inueniat: quæ malè in ſe ſecura gaudebat. Vnde cùm ſubuerti omnia, uel in unũ coarctari dicerentur, protinus additur:

Quòd ex uitijs uitia naſcuntur, & qui minima negligit, paulatim cadit. Cap. IX

IPſe enim nouit hominum uanitatem, & uidens iniquitatem nonne conſiderat?] Ac ſi præmiſſa patefaciendo ſubiungeret, dicens: Quia tolerando ſuccreſcere uitia conſpicit, iudicando dona confundit. Rectus uerò in diſcretione ordo ſeruatur, cùm prius noſci uanitas, & pòſt conſiderari iniquitas perhibetur. Omnis quippe iniquitas uanitas, non tamen omnis uanitas eſſe iniquitas ſolet. Vana nanque agimus, quoties tranſitoria cogitamus. Vnde & euaneſcere dicitur, quod repentè ab intuentium oculis aufertur. Hinc Pſalmiſta ait: Vniuerſa uanitas omnis homo uiuens, quoniam per hoc quòd uiuendo ad interitum tendit, rectè quidem uanitas dicitur: ſed nequaquam rectè etiam iniquitas appellatur: quia etſi de pœna eſt culpæ quod deficit: non tamen hoc ipſum culpa eſt, quod à uita percurrit. Vana ſunt itaque quæ tranſeunt. Vnde & per Salomonem dicitur. Omnia uanitas. Aptè autem poſt uanitatem protinus iniquitas ſubinfertur: quia dum per quædam tranſitoria ducimur, in quibuſdam noxiè ligamur: cunctaque mens incommutabilitatis ſtatum non tenet, a ſemetipſa defluens, ad uitia prorumpit. Vanitas ergo ad iniquitatem labitur, quæ aſſueta rebus mutabilibus dũ ex alijs ad alia ſemper impellitur, ſuborientibus culpis inquinatur. Poteſt tamen & uanitas culpa intelligi, & iniquitatis nomine, reatus grauior demonſtrari. Si enim aliquãdo uanitas culpa non eſſet, Pſalmiſta non diceret: Quanquam in imagine Dei ambulet homo, tamen uanè cõturbatur. Theſaurizat, & ignorat cui congreget ea: quia quamuis trinitatis imaginem in natura ſeruemus, uanis tamẽ delectationis motibus perturbati, in conuerſatione noſtra deliquimus, ut modis nos ſemper alternantibus cupido concutiat, metus frãgat, lætitia mulceat, dolor affligat. Ex uanitate ergo, ut & ſuperius dictum eſt, ad iniquitatem ducimur, cùm prius per leuia delicta deflectimus, ut uſu cuncta leuigante, nequaquam pòſt committere etiã grauiora timeamus. Nam dum moderari lingua ociosa uerba negligit, more inolitæ remiſſionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gulæ incumbitur, ad leuitatis protinus inſaniam proditur: cunctaque mens ſubigere delectationem carnis renuit, plerunque & ad perfidiæ uoraginem ruit. Vnde bene Paulus plebis Iſraeliticæ damna conſpiciens, ut imminentia ab auditoribus mala compeſceret, curauit ex ordine tranſacta narrare, dicens: Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt: Sedit populus manducare & bibere & ſurrexerunt ludere. Eſus quippe potuſque ad luſum impulit, luſus ad idololatriam traxit: quia ſi uanitatis culpa nequaquam caute compeſcitur, ab iniquitate protinus mens incauta deuoratur, Salomone atteſtante, qui ait: Qui modica ſpernit, paulatim decidit. Si enim curare parua negligimus inſenſibiliter ſeducti, audenter etiam maiora perpetramus. Et notandum quòd non uideri, ſed conſiderari iniquitas dicitur: Studioſius quippe conſpicimus, quæ conſideramus. Deus itaque hominum uanitatem nouit, iniquitatẽ conſiderat: quia nec minora delicta inulta deſerit, & ad maiora ferienda ſeſe intentius accingit. Quia igitur à leuioribus malis incipitur, & ad grauiora peruenitur: uanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat. Quæ nimirum mens amiſſo mox lumine, tanto ſe altius per tumorem erigit, quanto & iniquitatis capta laqueis, à ueritate longius recedit. Vnde & apte quoque quòd uanitas cum iniquitate pertrahat, exprimit, cùm repentè ſubiungit:

Quòd diuina miſeratio, quaſi domeſticum animal loris aduerſitatum electos plerunque ligat, ne per deſideriorũ ſiluam effreni libertate diſcurrant. Cap. X

VIr uanus in ſuperbiam erigitur.] Vanitatis quippe finis eſt, ut cum peccato mentẽ ſauciat, hanc ex culpa audacem reddat: quatenus ſui reatus oblita, quæ amiſiſſe ſe innocentiam nõ dolet, iuſto excæcata iudicio, ſimul & humilitatẽ perdat. Et fit plerunque ut prauis deſiderijs ſeruiens, à iugo ſe diuini timoris excutiat, & quaſi in maiorũ perpetratione iam libera, omne quod uoluptas ſuggerit, implere cõtendat. Vnde cùm uir uanus ſe erigere in ſuperbiam dicitur, ilico ſubinfertur:

Et quaſi pullum onagri ſe liberũ natum putat.] Per pullum quippe onagri, omne agreſtiũ genus exprimitur, quod naturæ dimiſſum motibus loris dominantiũ non tenetur. Agri nanque animalia libertatẽ habent, & ire appetunt, & quieſcere cùm laſſantur. Et quamuis inſenſatis animalibus homo longè ſit melior: hoc tamen plerunque homini nõ licet, quod brutis animalibus licet. Quæ enim ad aliud minimè ſeruantur, eorum motus proculdubio nequaquã ſub diſciplina reſtringitur. Homo autem quia ad ſequentem uitam ducitur, neceſſe profectò eſt, ut in cunctis ſuis motibus, ſub diſpoſitione diſciplinæ religetur, & quaſi domeſticum animal loris uinctum ſeruiat, atque æternis diſpoſitionibus reſtrictum uiuat. Qui ergo implere cuncta quæ deſiderat, per effrenatã libertatem quærit, quid aliud quàm pullo onagri eſſe ſimilis concupiſcit: ut diſciplinæ hunc lora non teneant, ſed audenter uagus per ſiluam deſideriorum currat? Sæpe autem diuina miſeratio quos prodire in effrenationem illicitæ libertatis conſpicit, obiectione proſperæ aduerſitatis frãgit: quatenus eliſi diſcã

quàm

quam reproba erectione tumuerant: ut iam flagelli experimentis edomiti, quasi iumenta domestica præceptorum loris mentis colla subijciant, & uitæ præsentis itinere ad nutum præsidentis pergant? Quibus bene loris ligatum se nouerat, qui
Psal.72 dicebat: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Vnde & sæuus ille persecutor ab agro perfidæ uoluptatis ad domũ fidei reducius,
Act.6 rectoris sui calcaribus punctus audiebat: Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Restat ergo ut si esse iam similes pullo onagri nolumus, in cũctis quæ appetimus, nutum prius intimæ dispensationis exquiramus: ut mens nostra in omne quod nititur, superni regiminis loro teneatur, & inde magis uota sua ad uitã impleat, unde uitæ suæ studia B & contra propriam uoluntatem calcat. Multa Sophar fortia protulit, sed quòd meliori se hæc loqui tur, nescit. Vnde adhuc increpando subiungit: Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.] Firmari cor non hoc loco per uirtutem dicitur, sed per insensibilitatem. Omnis nanque animus qui districtionis intimæ considerationi se subijcit, ex eius protinus timore molleſcit, eumq; sagitta diuinę formidinis penetrat: quia infirma uiscera per humilitatem gestat. Quisquis autem pertinacia insensibilitatis obdurescit, quasi cor firmat ne hoc iacula timoris superni confodiant. Vnde
Zach.36 quibusdam per prophetam dominus misericorditer dicit: Tollam à uobis cor lapideũ, & dabo uobis cor carneũ. Cor quippe lapideum tollit, cùm C à nobis superbię duritiã subtrahit: & cor carneum tribuit, cùm eandem protinus nostram duritiam ad sensibilitatem uertit. Per manus uerò, ut iam crebrò docuimus, opera designantur. Cùm culpa igitur manus ad Deum expandere: est cõtra largitoris gratiã de uirtute operũ superbire. Qui enim in conspectu æterni iudicis loquẽs sibi bona quæ facit, tribuit: ad Deũ manus superbiens tendit. Sic profectò contra electos reprobi, sic contra catholicos hæretici semper effrenantur: ut cum obiurgare facta nequeunt, bonos reprehendere de factorum elatione moliantur: quatenus eos quos redarguere ex infirmitate actionis nõ ualent, ex crimine tumoris accusent. Vnde & ea bona quæ exterius fiunt nequaquã bona esse iam censent, quæ quasi per studiũ turgidæ cogitationis exhibentur: D qui semper humilitate tumẽtes increpãt, & quod dictis suis semetipsos feriunt, ignorãt. Sed quia iustum uirum Sophar hactenus reprehendẽdo corripuit, nunc uelut docendo subiungit:

Quòd in oratione faciem absque timore leuamus, cùm tales nos post orationem exhibemus, quales per orationis tempus iudici apparere optamus. Et quòd contemplatiua uita stabilitatem perdid: isse dicenda non est, etiam si aliquando deficiat, cùm semper id quod amittit, inquirat. Cap. XI

16 Si iniquitatem quæ est in manu tua, absteleris à te: & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc leuare poteris faciem tuam absq; macula, & eris stabilis, & non timebis.] Omne peccatum aut sola cogitatione committitur, aut cogitatione simul & opere perpetrat. Iniquitas ergo A in manu est, culpa in opere. Iniustitia uerò in tabernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe nostra tabernaculum non incongruè uocatur, in qua apud nosmetipsos abscondimur, cùm foris in opere non uidemur. Sophar itaque quia iusti uiri amicus est, nouit quid dicat: sed quia iustum increpat hæreticorum tenẽs speciem, proferre rectè etiam quæ nouit, ignorat. Sed nos calcantes hoc quòd ab eo tumidè dicitur, pensemus eius uerba quàm uera sint si rectè dicerentur. Prius enim à manu iniquitatem subtrahi, & post à tabernaculo admonet iniustitiam abscindi: quia quisquis iam praua à se opera exterius resecat, necesse profectò est ut ad semetipsum rediens, solerter sese in mentis intentione discernat, ne culpa quam iam in actione non habet, adhuc in cogitatione perduret. Vnde bene etiam per Salomonem dicitur: Præ- Prou.24
para foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut postea ædifices domum tuam. Quid nanque est præparato opere, agrum diligenter exterius exercere, nisi euulsis iniquitatis sentibus, actionẽ nostram ad frugẽ retributionis excolere. Et quid est post agri exercitium, ad ædificium domus redire, nisi quòd plerunque ex bonis operibus dicimus: quantum uitæ munditiam in cogitatione construamus? Penè cuncta nanque bona opera ex cogitatione prodeunt. Sed sunt nonnulla cogitationis acumina quę ex operatione nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur, ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe diuini amoris exordia capiẽs, imperat bona quę fiant. Sed postquam fieri imperata cœperint, ipsis suis exercitata actionibus discit, cùm imperare bona inchoauerat, quantum minus uidebat. Foris ergo ager excolitur, ut domus postmodum cõstruatur: quia plerunq; ab exteriori opere uidemus, quantam subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. Quem bene Sophar seruare ordinẽ studuit, cum prius auferri iniquitatem à manibus, & post à tabernaculo iniustitiam dixit: quia nequaquam plenè animus in cogitatione erigitur, quando adhuc ab eo extrinsecus in opere erratur. Quæ 17
si perfectè duo hæc tergimus, ad Deum statim sine macula faciem leuamus. Interna quippe facies D hominis, mens est: in qua nimirum recognoscimur, ut ab autore nostro diligamur. Quam scilicet faciem leuare, est in Deo animum per studiũ orationis attollere. Sed eleuatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat: quia ab spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus, necdum deuictæ culpæ memoria mordetur. Diffidit nanque accipere se posse quod appetit, quæ profectò reminiscitur nolle se adhuc facere, quod diuinitùs audiuit. Hinc per Ioannem dicitur: Si cor nostrum non re- 1.Ioan.3
prehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum, & quicquid petierimus, ab eo accipiemus. Hinc Salomon ait: Qui auertit aurem suam ne audiat le- Prou.28
gem, oratio eius erit execrabilis. Cor quippe nos in petitione reprehẽdit, cùm resistere se præceptis

eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius quem postulat, meminit: & oratio fit execrabilis, cùm à censura auertitur legis: quia dignum profectò est ut ab eius beneficijs sit quisq; extraneus, cuius nimirum iussionibus nō uult esse subiectus. Qua in re hoc est salubre remediū, ut cùm se mens ex memoria culpæ reprehēdit: hoc prius in oratione defleat quod errauit: quatenus cùm erroris macula fletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab autore munda uideatur. Sed curandū nimis, ne ad hoc rursus proruat, quod se mundasse fletibus exultat: ne dum deplorata iterum culpa committitur, in conspectu iusti iudicis ipsa etiā lamenta leuigentur. Solerter quippe debemus
Eccles. 7 meminisse quod dicitur: Ne iteres uerbum in oratione tua. Quo uidelicet dicto uir sapiens nequaquam nos prohibet sæpe ueniam petere, sed culpas iterare. Ac si aperte dicat: Cùm malè gesta deflueris, nequaquā rursus facias quod in precibus iterum plangas. Vt ergo ad precem facies sine macula leuet, ante orationis semper tempora debet sollicitè conspici, quicquid potest in oratione reprobari: talemq; se mens cùm ab oratione cessat, exhibere festinet, qualis apparere iudici in ipso orationis tempore exoptat. Sæpe nanq; immunda quædam uel illicita in animo uersamus, quoties à precibus uacamus. Sed cùm se mens ad studium orationis erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libēter prius ociosa premebatur: & quasi iam faciem animam ad Deum leuare non sufficit, quia in se nimirum inquinata mente, maculas pollutæ cogitationis erubescit. Sæpe curis mundi libenter occupamur. Cúmque post hæc studio orationis intēdimus, nequaquam se mens ad cœlestia erigit: quia pondus hanc terrenæ sollicitudinis in profundum mersit: & in prece facies munda non ostenditur, quia cogitationis infimæ
18 luto maculatur. Nonnunq; uerò cor à cunctis excutimus, & ab illicitis motibus etiā cùm à prece uacat, prohibemus: sed tamen quia nos culpas rarius committimus, aliena pigrius delicta relaxamus, & quo peccare noster animus sollicitius metuit, eo districtius hoc quod in se ab alio delinquitur, abhorrescit. Vnde fit ut eo inueniat quisq; tardior ad uenia, quo proficiēdo factus est cautus ad culpā: & qui ipse excedere in alterum metuit, hoc quod in se exceditur, puniri durius exquirit. Sed quid hac doloris macula reperiri deterius potest, quę in conspectu iudicis charitatem nō inquinat, sed necat? Vitam quippe animæ quælibet culpa polluit, seruatus uerò contra proximū dolor occidit. Mente nanq; ut gladius figitur, & mucrone illius ipsa uiscerum occulta perforātur. Qui scilicet à transfixo corde si prius nō educitur, nihil in precibus diuinæ opis obtinetur: quia & uulneratis membris imponi salutis medicamina nequeunt,
Matt. 5 nisi ferrum à uulnere antè subtrahatur. Hinc est enim quòd per semetipsam ueritas dicit: Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec pater uester qui in cœlis est, remittet uobis peccata uestra.
Ibidem Hinc admonet dicens: Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus alterum. Hinc

A rursum ait: Date, & dabitur uobis: dimittite, & dimittetur uobis. Hinc contra institutionem postulationis, conditionem posuit pietatis, dicens: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: ut profectò bonum quod à Deo compuncti petimus, hoc primùm cum proximo conuersi faciamus. Tunc igitur uere sine macula faciem leuamus, cùm nec nos prohibita mala committimus, nec ea quę in nos à proximis commissa sunt, ex proprio zelo retinemus. Graui nanque mens nostra orationis suæ tempore confusio ne deprimitur, si hanc aut sua adhuc operatio inquinat, aut alienæ malitiæ seruatus dolor accusat. Quæ duo quisq; dum terserit, ad ea quæ subnexa sunt, protinus liber exurgit. Et eris stabilis, & non
B timebis. Quia nimirum tanto minus iudicem trepidat, quanto in bonis actibus solidius stat. Timorem quippe superat, qui stabilitatem seruat: quia dum sollicitus studet peragere quod mansuetè conditor imperat: securus etiam cogitat, quod terribiliter intentat. Sciendū præterea est quòd nonnulla bona sunt ad quæ indefessi persistimus: & rursum nonnulla sunt à quibus continuè deficientes labimur, atq; ad hæc magnis conatibus per interualla temporū reformamur. In actiua etenim uita sine defectu mens figitur: à cōtemplatiua autem infirmitatis suæ pondere uicta lassat. Illa quippe tanto firmius durat, quāto ad uicina se erga utilitatem proximi dilatat. Hæc tanto celerius labitur, quanto & carnis claustra transgrediens, super
C semetipsam ire conatur. Illa per plana se dirigit, & idcirco pedem operis robustius figit. Hæc autem quo super se alta appetit, ad se eo citius fessa descēdit. Quod bene ac breuiter Ezechiel insinuat, cùm eorum quæ uiderat motus animalium narrat, dicens: Non reuertebantur cùm incederent. Ac paulopost subjicit adiungens: Et animalia ibant & reuertebātur. Sancta quippe animalia aliquando uadunt, & minimè redeunt: aliquando uadunt, & protinus reuertuntur: quia electorum mentes cùm per collatā sibi actiuæ uitæ gratiam erroris uias deserūt, redire ad mala mundi nesciūt, quæ reliquerunt: cùm uerò per contemplationis aciem, ab hac se eadem actiua uita suspendunt, eunt & redeunt: quia per hoc quòd diu persistere
D minimè in contemplatione sufficiunt, sese iterum ad operationem fundunt: ut in his quæ sibi iuncta sunt, se exercendo refoueant, & super se rursum surgere contemplando conualescant. Sed dum hæc eadem contemplatio more debito per temporū interualla repetitur, indeficienter proculdubio & in eius soliditate persistitur: quia etsi infirmitatis suæ pondere superata mens deficit: hanc tamen iterum continuis conatibus reparata comprehendit. Nec stabilitatem suam in ea perdidisse dicenda est, à qua & si semper deficit, hanc & cùm perdiderit, semper inquirit. Sequitur:

Quòd post tentationes huius seculi in quibus consumpti uidentur electi, quasi sol repentè à tenebris erumpant. Cap. XI

Miseriæ

Miseriæ quoq; obliuiſceris,& quaſi aquarum quæ præterierunt,non recordaberis.] Mala uitæ preſentis tanto durius animus ſentit,quanto pẽſare bonum quod ſequitur,negligit: & quia non uult præmia conſiderare,quæ reſtant,grauia æſtimat eſſe quæ tolerat. Vnde & contra flagelli ictum,cogitatio cæca conqueritur,& quaſi infinita calamitas creditur,quæ diebus curſu labentib. quotidie finitur. At ſi ſemel quiſq; ad ęterna ſe erigat, atq; in his quæ incõmutabiliter permanent, oculum cordis figat,prope nihil eſſe hoc cõſpicit, quicquid ad finem currit. Præſentis uitæ aduerſa tolerat:ſed quaſi nihil eſſe oñe quod labitur, penſat. Quo eñ ſe internis gaudijs robuſtius inſerit, eo minus externis dolores ſentit. Vnde Sophar nequaquam ueritus auſu temerario docere melio rem,exhortatur ad iuſtitiam,et demonſtrat quàm nulla iuſti oculis uideatur pœna. Ac ſi aperte dicat:Si deguſtas gaudiũ quod intus permanet, leue fit protinus omne quod foris dolet. Bene autẽ præſentis uitæ miſerias aquis prætereuntibus cõparat: quia calamitas tranſiens, electi mentem ne quaq; ui concuſſionis obruit: ſed tantũ tactu mœroris infundit. Nam madet quidem per cruorem uulneris,ſed à ſuæ certitudine non frangit ſalutis.

20 Sæpe aũt non ſolùm flagella atterunt, ſed in uniuſcuiuſq; iuſti animo malignorũ quoq; ſpirituũ tentamenta graſſant,ut exterius ex percuſſione doleat, & intus aliquatenus ex tentatione frigeſcat. Sed nequaq; gratia deſerit: quæ quo nos durius ex diſpenſatione percutit, eo amplius expietate cuſtodit.Nã cùm tenebreſcere per tẽtationem cœperit,ſeſe iterum lux interna ſuccẽdit. Vnde & ſubditur: Et quaſi meridianus fulgor conſurgit tibi ad ueſperum.] Fulgor quippe meridianus in ueſpere, eſt uirtutis renouatio in tentatione, ut repentino charitatis feruore mens uigeat, quæ iam iamq; lumẽ ſibi gratię occubuiſſe formidabat. Quod adhuc Sophar ſubtilius aperit, cùm ſubiungit: Et cùm te cõſumptũ putaueris, orieris ut lucifer.] Sæpe nanq; tot tentamenta nos obſident,ut ipſa nos eorum numeroſitas penè ad lapſum deſperationis inclinet. Vnde plærũq; cùm mens in tædiũ uertitur, uix ipſa uirtutis ſuæ damna conſiderat, & tota dolens quaſi iam & à ſenſu doloris aliena frangitur, & enumerare non ualet, quanto cogitationũ tumultu uaſtatur. Ruituram ſe per mometa cõſpicit, eiq; ne arma repugnationis arripiat,grauius mœror ipſe cõtradicit.Circũductus q̃libet oculos obſcuritas obſidet, & cùm uiſum tenebræ ſemper impediant, mœſta mens nihil aliud quàm tenebras uidet. Sed apud miſericordem iudicẽ ſæpe hæc ipſa quę ad niſum quoq; orationis aggrauat, pro nobis ſubtilius triſtitia exorat. Nam tunc mœroris noſtri caliginem cõditor conſpicit,& ſubtracti luminis radios refunditita ut erecta protinus per dona mens uigeat, quam pauloantè decertantia uita ſuperbiæ calce deprimebãt. Mox torporis pondus diſcutit atq; ad cõtemplationis lumen poſt turbationis ſuæ tenebras erumpit Mox in gaudiũ profectus attolli

A tur:quæ inter tentamenta peius cadere ex deſperatione cogebat.Sine cogitationis certamine preſentia deſpicit,ſine dubitatiõis obſtaculo de uentura retributione cõfidit. Iuſtus ergo cùm ſe conſumptum putauerit, ut lucifer oritur:quia mox ut tenebreſcere tentationum caligine cœperit,ad lucem gratię reformatur,& in ſeipſo monſtrat diem iuſtitiæ,qui caſurus pauloantè timuit noctem cul
B pæ. Rectè aũt lucifero,iuſti uita cõparatur.So- 21
lem quippe præcurrẽs lucifer nunciat.Et quid nobis ſanctorũ innocentia,niſi ſequentis iudicis claritatem clamat?In eorum nanq; admiratione conſpicimus, quid de maieſtate ueri luminis æſtimemus. Necdum redemptoris noſtri potentiam uidemus,ſed tamen uirtutum illius in electorũ ſuorum moribus admiramur. Quia igitur bonorum uita in conſideratione ſua oculis noſtris uim ueritatis obijcit, clarus ad nos lucifer ante ſolẽ uenit. Sciendum uerò eſt quòd hæc quæ ex tentationũ ſpiritaliũ aduerſitate diſcuſſimus, iuxta exteriora quoq; mala nil obſtat intelligi. Sancti etenim uiri quia ſumma medullitus diligunt, in infimis dura patiuntur: ſed in fine gaudij lumen inueniunt,quod habere in hoc ſpatio præcurrentis uitæ contemnunt. Vnde nunc per Sophar dicitur: Et quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad ueſperum.] Peccatoris enim lumen in die, eſt obſcuritas in ueſpere:quia in præſentis uitæ felicitate attollitur: ſed aduerſitatis tenebris in fine deuoratur. Iuſto autem meridianus fulgor ad ueſperum
C ſurgit:quia quanta ſibi claritas maneat, cùm iam occumbere cœperit, agnoſcit. Hinc nanq; ſcriptum eſt: Timenti Deum, bene erit in extremis. Eccl. 1
Hinc per Pſalmiſtã dicitur: Cùm dederit dilectis Pſal. 126
ſuis ſomnũ,hæc eſt hæreditatis domini.Qui in huius quoq; uitæ adhuc certamine poſitus, cùm ſe conſumptum putauerit, ut lucifer oritur:quia foris cadens, intus innouatur: & quo magis exterius aduerſa tolerat, eo uberius uirtutum lumine interius coruſcat: Paulo atteſtante, qui ait:
Sed licet is qui foris eſt noſter homo corrumpi- 2.Cor.4
D tur,tamen is qui intus eſt,renouatur de die in diẽ. Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.Et notandum eſt quòd nequaquam cùm conſumptus fueris: ſed cùm te conſumptum putaueris dicit: quia & quod uidemus,in dubietate eſt, & quod ſperamus, in certitudine.Vnde & idem Paulus non ſe conſumptum nouerat,ſed putabat, qui & in aduerſa tribulationũ corruens, ut lucifer reſplendebat.dicens:Quaſi morientes,& ecce ui- 2.Cor.6
uimus:quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes,multos autẽ locupletantes. Scien- 22
dum quoq; eſt quòd bonorum mens quo duriora pro ueritate tolerat, eo æternitatis præmia certius ſperat. Vnde & aptè ſubditur: Et habebis fiduciam,propoſita tibi ſpe.] Tanto nanq; ſpes in deũ ſolidior ſurgit,quãto pro illo quiſq; grauiora pertulerit: quia nequaquã retributionis gaudium de æternitate colligitur,quod non hîc prius pia

Universidad de Deusto
Biblioteca

tribulatione ſeminatur. Hinc etenim per Pſalmiſtam dicitur. Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua: uenientes autem uenient in exultatione portãtes manipulos ſuos. Hinc Paulus ait: Si cõmorimur, & conuiuemus: ſi ſuſtinemus, & conregnabimus. Hinc diſcipulos admonet dicens: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei. Hinc ſanctorũ gloriam Ioannis angelus indicans ait: Hi ſunt qui uenerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. Quia igitur nũc per tribulationẽ ſeritur, ut poſt gaudij fructus metat̃, tanto maior fiducia mentẽ roborat, quãto hanc fortior pro ueritate afflictio anguſtat. Vnde aptè protinus adiungitur: Et defoſſus ſecurus dormies.] Sicut enim malis præſens ſecuritas labor eſt, ita bonis præſens labor perpetuam ſecuritatem parit. Vnde & defoſſum ſe ſecurum dormire iam nouerat, qui dicebat: Ego enim iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat: bonum certamen certaui, curſum cõſummaui, fidẽ ſeruaui, de reliquo repoſita mihi eſt corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in die illa iuſtus iudex. Quia enim contra mala tranſeũtia ſine defectu certauerat: de mã ſuris nimirum gaudijs ſine dubietate pręſumebat. Quanuis defoſſus & aliter intelligi poteſt. Sæpe nanq; rebus tranſitorijs occupati, penſare negligimus per quanta peccamus: ſed ſi reducto conſiderationis oculo, à ſinu cordis terrenę cogitationis aper excutitur, quicquid in mente latebat, inuenitur. Vnde ſancti uiri animorum ſuorum latebras perſcrutari non deſinunt, ſeſeq; ſubtiliter indagantes, terrenarum rerum curas abijciunt: & eſſoſſis plenè cogitationibus, cùm nullo ſe reatu criminis morderi deprehendunt, uelut in ſtratu cordis apud ſe ſecuri requieſcunt. Latere quoque ab huius mundi actibus appetũt, ſemper ſua conſiderant: & cùm loro regiminis minimè conſtringuntur, iudicare quæ aliena ſunt, recuſant. Defoſſi ergo ſecuri dormiunt: quia dum ſua intima uigilanter penetrant, à laborioſis ſe huius mundi oneribus ſub quietis ocio occultant. Vnde & adhuc ſubditur: Requieſces, & non erit qui te exterreat.] Quiſquis enim præſentem gloriam quærit, profectò deſpectum metuit. Qui ſemper ad lucra inhiat, ſemper uidelicet damna formidat. Cuius enim perceptione reficitur, eius rei proculdubio & amiſſione fauciat̃: & quo obligatus mutabilibus ac perituris inhęret: eo longè in infirmis ab arce ſecuritatis iacet. At cõtra quiſquis in ſolo æternitatis deſiderio figit̃, nec proſperitate attollitur, nec aduerſitate quaſſat̃: dũ nil habet in mundo quod appetat, nihil eſt quod de mundo pertimeſcat. Hinc etenim Salomon ait: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. Hinc iterum dicit: Iuſtus quaſi leo cõfidens abſq; terrore erit. Bene itaque nunc dicitur: Requieſces, & nõ erit qui te exterreat. Quia tanto quiſq; à ſe plenius pauorẽ qui ex mundo eſt, abijcit: quanto in ſemetipſo uerius cõcupiſcentiam mundi uincit. An non abſq; terrore qui ex mũdo eſt, Paulus in corde requieuerat, qui dicebat: Certus ſum enim quia neque mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; inſtantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundũ, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro? Cuius uidelicet fortitudo charitatis uera ſanctę Eccleſiæ uoce laudatur, cùm per Cantica Canticorũ dicit̃: Valida eſt ut mors dilectio. Virtuti etenim mortis, dilectio comparatur: quia nimirum mentem quam ſemel ceperit à delectatione mundi, funditùs occidit: & tãto hanc ualentius in autoritatem erigit, quanto & inſenſibilem contra terrores reddit. Sed inter hęc ſciendũ eſt, quòd praui cùm recta prædicãt, ualde difficilè eſt ut ad hoc quod taciti ambiũt, non erũpant. Vnde & Sophar protinus adiungit: Et deprecabũtur faciem tuã plurimi.] Neq; enim iuſti uiri idcirco ſe per innocentię itinera arcta cuſtodiunt, ut ab alijs exorentur. Sed ſiue hęretici ſeu peruerſi quilibet, per hoc quod inter homines quaſi innocenter uiuunt, uideri interceſſores pro hominibus uolunt, & cùm ſancta loquẽtes inſinuant, quod ipſi appetunt, hoc alijs pro magno pollicentur: dumq; cœleſtia prædicãt, in ſuis repętè ſponſionibus oſtendunt, quod ament. Sed ne diu terrena pollicendo pateſcant quod ſunt, ad uerba rectitudinis citius recurrunt. Vnde mox ſubditur:

Quòd in æterna miſeria, nullũ ſit impijs effugium. Et quod abominatio ſit ſanctorũ, delectatio peccatorum. Cap. XIII

OCuli autem impiorum deficient, & effugiũ peribit ab eis.] Quòd oculorũ nomine uera intentio exprimatur, per Euangelium ueritas atteſtatur, dicens: Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuũ lucidum erit: quia uidelicet ſi operationem noſtram intentio munda pręuenerit, quamlibet aliter hominibus uideat̃, interni tamè iudicis oculis mundũ ſubſequentis actionis corpus oſtendit̃. Oculi ergo impiorũ, intẽtiones ſunt in eis carnaliũ deſideriorũ. Qui idcirco deficiunt: quia æterna negligunt, & ſola ſemper tranſitoria præſtolãtur. Adipiſci quippe terrenã gloriã cogitant multiplicari rebus temporalibus exoptant, ad mortem quotidie curſu rerũ labentiũ tendunt: ſed cogitare mortalia mortaliter neſciunt. Carnis uita per momẽta deficit, & tamen carnale deſiderium creſcit. Res habita inſtãti fine corripit̃, & habendi anxietas nõ finitur. Sed cùm mors impios ſubtrahit, eorum profecto deſideria cum uita terminantur. Quorum ſcilicet oculi tunc ſupernatione deficiunt: quia ſuo hic iudicio à terrena deſicere delectatione noluerunt. Hos illorum oculos à iucunditate priſtina claudi Pſalmiſta conſpexerat, cùm dicebat: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum: quia æterna mala nunquam cogitata reperiunt, & ſubitò amittunt bona temporalia, quæ diu tractando tenuerunt. A quibus & omne effugium perit: quia eorum malitia ab animaduerſione diſtricti iudicis quò ſe ualeat occultare, non inuenit. Nam nunc iniqui cùm triſtia aliqua uel aduerſa patiuntur, effugij, latebras inueniunt: quia

quia ad uoluptatem protinus desideriorũ carnalium recurrunt. Ne enim paupertas cruciet, diuitijs animum demulcent. Ne despectus proximorum deprimat, sese dignitatibus exaltant. Si fastidio corpus atteritur, antepositis epularum diuersitatibus nutritur. Si quo animus mœstitiæ impulsu dejicitur, mox per interposita iocorum blandimenta releuat. Tot ergo hic habent effugia, quot sibi præparant delectamẽta. Sed quandoq; ab eis effugium perit: quia eorũ mens amissis omnibus, se solummodo & iudicem conspicit. Tunc uoluptas subtrahitur, sed uoluptatis culpa seruat, & repentè miseri pereundo discunt, quia peritura tenuerunt. Qui tamen quousq; corporaliter uiuunt quærere nocitura non desinunt. Vnde adhuc subditur: Et spes illorum abominatio animæ.] Quid hic peccator totis cogitationib. sperat, nisi ut potestate cęteros transeat: cũctos rerũ multiplicitate transcẽdat: aduersantes dominãdo subjiciat: obsequentibus mirandus innotescat: iræ ad uotũ satisfaciat: benignũ se cùm laudatur, ostẽdat: quicquid gula appetit, offerat, ad hoc ꝺd uoluptas imperat, operis expletiõe cõcurrat? Bene ergo spes illorũ abominatio animę dicit: quia ea quę carnales ambiũt, spiritales quiq; iudicio rectitudinis auersantur. 24 Nam quod peccatores uoluptatẽ ęstimãt: hoc iusti proculdubio pœnã putãt. Abominatio est igit animę, spes prauorũ, quia nimirũ spiritus desicit, ubi caro requiescit. Vt enim caro mollibus, sic anima duris nutrit: illã blãda refouẽt, hanc aspera exercent: illa delectationib. pascit, hęc amaritudinib' uegetat. Et sicut carnẽ dura sauciãt, sic spiritũ mollia necãt: sicuti illã laboriosa interimũt, ita hũc delectabilia extingunt. Spes itaque carnaliũ, abominatio animæ dicit: quia inde in perpetuũ spiritus interit, unde ad tẽpus caro suauiter uiuit. Sed hæc Sophar rectè diceret, nisi beatus Iob cuncta largius etiam uiuendo prædicasset. At postquam sanctiorẽ monere de uita nitit, doctiorẽq; se erudire sapientię magisterio conat, ipse doctorũ suorũ pondus leuigat, qui indiscretiõe interposita, oẽme quod loquit, destruit: quia liquorẽ scientię pleno uasculo superfundit. Sic nanq; ab indiscretis opes scientiæ, sicut à stultis sæpe opes corporalis substantiæ possidentur. Nonnulli enim qui rerum terrenarũ multiplicitate subnixi sunt, aliquãdo multa & habentibus tribuunt: ut ipsi cunctis hæc largius habere uideantur: Ita peruersi cùm uera sapiunt, recta quædã etiam rectioribus loquuntur: non ut alios audientes doceant, sed ut ipsi quãta doctrina polleant, innotescant. Præire se quippe sapientia cunctos æstimant, & idcirco nihil se cuilibet dicere, ultra mensuras suę magnitudinis putant. Sic prauí quilibet, si omnes hęretici superba uoce meliores docere non metuunt: quia omnes se inferiores arbitrantur. Sed sancta Ecclesia, elatos quosq; ab æstimatiõis suę culmine reuocat, & discretiõis manu ad æqualitatis compagem reformat. Vnde beatus Iob qui eiusdẽ sanctæ Ecclesiæ membrũ est, uidẽs q; amicorũ mens per uerba ꝓlatæ eruditionis intumuit, ilico respondit dicens:

A Caput duodecimum textus beati Iob,

Espondens autem Iob dixit: Ergo uos estis soli homines, & uobiscum oritur sapientia? Et mihi est cor sicut uobis, nec inferior uestri sum. Quis eñ hæc quæ nostis, ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego: inuocabit Deũ, & exaudiet eum. Deridetur enim iusti simplicitas, lampas contempta apud cogitationes B diuitum, parata ad tempus statutum. Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deũ, cùm ipse dederit omnia in manus eorum. Nimirum interrogatiumenta, & docebunt te, & uolatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terrę, et respondebit tibi, & narrabunt pisces maris. Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit? In cuius manu anima omnis uiuentis, & spiritus uniuersæ carnis hominis. Nonne auris, uerba dijudicat, & fauces comedẽtis, saporem? In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia & fortitudo, & ipse habet consilium & intelligẽtiam. Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Si cõtinuerit aquas, omnia siccabũtur: & si emiserit eas, subuertent terram. Apud ipsum est fortitudo & sapientia. Ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem. Baltheum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum. Ducit sacerdotes inglorios, et optimates supplantat. Cõmutans labiũ ueracium, & doctrinam senum auferens. Effundit de- D spectionem super principes, & eos qui oppressi fuerãt, releuat. Qui reuelat profunda de tenebris: & producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gẽtes, et perdit eas: & subuersas in integrum restituit. Qui immutat cor principũ populi terrę: & decipit eos, ut frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris: & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

Caput XIIII

ERgo uos estis soli homines, & uobiscum oritur sapientia?] Quisquis se præire omnes ratione æstimat, quid iste aliud quàm solũ se esse ho- 25

minẽ exultat? Et ſæpe cõtingit, ut cùm per tumorem mens in altũ ducit, in deſpectu omniũ, ſui admiratione ſubleuetur. In cogitatione etenim proprij fauores oriũtur: ſibiq; de ſingularitate ſapientiæ blandiuntur. Ipſe fatuitas penſat ea quæ audierit, ac uerba quæ profert: & miratur ſua, ridet aliena. Qui ergo ſolum ſe ſapere æſtimat, quid aliud quàm hanc eandem ſecum oriri ſapientiã putat? Nam quam adeſſe alijs abnuit, ſoli ſibi hanc tribuens, profecto intra tẽpora ſuæ breuitatis claudit. Penſandum uerò eſt, uir ſanctus quanta diſcretione utitur: ut amicorum ſuperbientium arrogantia comprimat, cùm protinus adiungit. Et mihi eſt cor ſicut & uobis, nec inferior ueſtri ſum.]

A

Quis enim neſciat, quãtum beati Iob uita atq; ſcientia amicorum eius ſcientiam excedat? Sed ut eorum ſuperbiam corrigat, eſſe ſe inferiorem negat, & ne ſuæ humilitatis limitem tranſeat, eſſe ſe ſuperiorem tacet: nec præferendo ſe, ſed conferendo indicat, quod de ſe hi qui ſibi longè ſunt impares, diſcant: ut dum ſponte inflectitur ſapiẽtia quę eminet, nequaquam ſe contra uires erigat ſcientia quæ iacet. Quos bene mox ad æqualitatis ſenſum reuocat: quia tumere ualde quaſi de ſingularitate magnitudinis penſat, cùm ſubſequenter adiungit: Quis enim hæc quæ noſtis ignorat.] Ac ſi apertè dicat: Cùm cũctis ſint nota quæ dicitis, de dictorum ſcientia ſingulariter cur tumetis? Quia igitur elationem arrogantiũ ad æqualitatis cõmunionẽ reuocans, correptione perfecta redarguit, ad doctrinæ nũc ſententias erumpit: ut amici eius humiliati, prius diſcerẽt ueritatis pondera, quàm reuerenter audirent. Sequitur:

B

Quòd uiri uirtutum cùm deridentur ab impijs, ad teſtẽ conſcientiæ Deum concurrant, in quo gloriantur. Cap. XV

26 QVi deridetur ab amico ſuo, ſicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum.] Sæpe enim infirma mens cùm de bonis actibus aura humani fauoris excipitur, ad gaudia exteriora deriuatur: ut poſtponat quod intus appetit, & in hoc libenter reſoluta iaceat, quod foris audit: ita ut beatam non tam fieri quàm dici ſe gaudeat. Cunq; laudis ſuæ uocibus inhiat, quod eſſe cœperat, relinquit. Inde ergo à deo diſiungitur, unde in deo laudanda uidebatur. Nonnunquam uerò recto operi animus conſtanter innititur, & tamen humanis irriſionibus urgetur: miranda agit, & opprobria recipit, & qui extra foras per laudes potuit, repulſus contumelijs, ad ſemetipſum redit: & eo ſeipſum intus robuſtius in deo ſolidat, quo foris non inuenit in quo requieſcat. Tota enim ſpes in autorem figitur, & inter irriſionum conuitia ſolus interior teſtis imploratur: atque afflicti animus fit deo tanto proximus, quanto & à gratia humani fauoris alienus, in precem protinus funditur: & preſſus exterius, ad penetranda quæ intus ſunt, mundius liquatur. Bene itaq; nũc dicitur: Qui deridetur ab amico ſuo, ſicut ego, inuocabit Deũ, & exaudiet eum: quia bonorum menti dum praui exprobrant, oſtendunt quem ſuorum actuum ſtem quærant. Quæ dum compuncta ſeſe in precibus accingit: inde intra ſe ſupernæ exaudition̄i iungitur, unde extra ſe ab humana laude ſeparatur. Notandum uerò quàm prouidè interponi- 27
tur, ſicut ego: quia ſunt nonnulli quos & humanæ irriſiones deprimunt, & tamẽ diuinis auribus exaudibiles nõ ſunt. Nam cùm deriſio contra culpam naſcitur, profecto nullum uirtutis meritum in deriſione generat. Baal etenim ſacerdotes clamoſis hunc uocibus implorantes, deriſi ab Helia fuerant, cùm dicebat. Clamate uoce maiori, Deus 1.Reg.
enim ueſter eſt, & forſitan loquitur, aut in diuerſorio eſt. Sed hæc eius irriſio ad uirtutis uſum non fuit, quia per culpæ meritum fuit. Prouidè ergo nunc dicitur: Qui deridetur ab amico ſuo ſicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum: Quia illũ facit humana deriſio deo proximum, quem ab humanis prauitatibus uitæ innocentia ſeruat alienum. Sequitur:

C

D

De ſapientia ſanctorum, & prudentia filiorum huius ſeculi. Caput XVI

DEridetur eñ iuſti ſimplicitas.] Huius mundi ſapientia, eſt cor machinationib. regere, ſenſum uerbis uelare, quæ falſa ſunt, uera oſtendere, quæ uera ſunt, falſa demonſtrare. Hæc nimirũ prudentia uſu à iuuenibus ſcitur, hæc à pueris precio diſcitur: hanc qui ſciunt, cæteros deſpiciendo ſuperbiunt: hanc qui neſciunt, ſubiecti & timidi in alijs mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas, inquitatis nomine palliata diligit, dum mentis peruerſitas, urbanitas uocatur. Hæc ſibi obſequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ uanitate gaudere: irrogata ab alijs mala multiplicius reddere: cùm uires ſuppetunt, nullis reſiſtentibus cedere, cùm uirtutis poſſibilitas deeſt, quicquid explere per malitiam nõ ualent, hoc in pacifica bonitate ſimulare. At contrà ſapientia iuſtorũ, eſt nil per oſtenſionẽ fingere, ſenſum uerbis aperire: uera ut ſunt diligere, falſa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare q̃ facere: nullã iniuriæ ultionẽ quærere, pro ueritate contumeliam lucrũ putare. Sed hæc iuſtorum ſimplicitas deridetur: quia ab huius mundi ſapientibus puritatis uirtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis proculdubio ſtultũ putatur, & quicquid in operę ueritas approbat, carnali ſapientiæ faruum ſonat. Quid nanq; ſtultius uidetur mundo, quàm mentem uerbis oſtendere, nil callida machinatione ſimulare, nullas iniurijs contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem quærere, poſſeſſa relinquere, rapienti non reſiſtere, percutienti maxillam alteram præbere? Vnde bene huius mundi dilectoribus ille egregius Dei ſapiens dicit: Abominationes Ægyptorum immolabimus domino deo noſtro? Oues quippe Ægyptij edere dedignantur: ſed quod abominantur Ægyptij, hoc Iſraelitæ deo offerũt: quia ſimplicitatem conſcientię quã iniuſti quiq; uelut infimã abiectamq; deſpiciunt, hãc iuſti in uirtutis ſacrificiũ uertunt, & excolentes recti puritatem ac manſuetudinem

deo-

Deo immolant, quã abominantes reprobos fatui tatem putant. Quæ nimirum iusti simplicitas breuiter, sed sufficienter exprimitur, cùm protinus subinfertur:

Quòd iustorũ simplicitas, apud se intus quasi lampas fulgeat, et superborũ fastus eorũ humilitatem contemnat. Cap. XVII

28 LAmpas contempta apud cogitationes diuitum.] Quid hoc loco significatur nomine diuitum, nisi elatio superborum: qui uenturi iudicis respectum non habent, dum superbis apud se cogitationibus tument? Nam sunt nonnulli quos census per tumorem non elatis, sed misericordię opera exaltant. Et sunt nonnulli qui dum terrenis se opibus abundare conspiciunt, ueras Dei diuitias nõ requirunt, atq; æternã patriam non amãt: quia hoc sibi sufficere quòd rebus temporalibus fulciuntur, putant. Non est ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta eñ quæ Deus cõdidit, bona sunt: sed qui bonis malè utitur, profecto agit, ut quasi per edacitatis ingluuiem, eo quo uiuere debuit, pane moriatur. Pauper ad requiẽ Lazarus uenerat, superbum uerò diuitẽ tormẽta cruciabant. Sed tamen diues Abraham fuerat, qui in sinu Lazarum tenebat: qui tamen autori suo colloquens dicit: Loquar ad Deum meum, cùm sim puluis & cinis? Quid itaq; iste diuitias suas æstimare nouerat, qui semetipsum puluerem cineremq; pensabat? Aut quando hunc res possessæ extollerent, qui de se quoq;, earum uidelicet possessore, tam abiecta sentiret? Atq; iterum sunt nonnulli quibus & res terrenæ non suppetunt, & tamen apud se per fastum tumoris erigũtur. Hos & census ad ostensionem potentiæ minimè subuehit, & tamẽ morum proteruia inter reprobos diuites addicit. Quoscunq; ergo sequentis uitæ amor non humiliat: hoc in loco sacer sermo diuites appellat: quia in iudicij quoque ultione non discrepant, utrum rebus, an solis moribus intumescant. Qui cùm uitam simplicium in mundo humilem abiectamq; despiciunt, elatis protinus despectibus irridẽt. Nequaquam quippe his hoc exterius adesse considerat, ad quod ipsi totibus conatibus anhelant. Quasi stultos ergo despiciunt, qui scilicet ea non habent, quæ ipsi utiq; uel habendo uel solummodo amando mirantur: & quasi mortuos deputant, quos nequaq; secũ uiuere carnaliter pensant. Qui enim ab huius mundi appetitu moritur, à terrenis mẽtibus profecto omni modo extinctus æstimatur. Quod bene nostri miraculũ redemptoris signat, cùm ab immundo spiritu hominem liberat, de quo nimirum scriptũ est: Clamans & multum discerpens eum, exijt ab eo, et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius, eleuauit eum, & surrexit. Velut mortuus quippe ostenditur, qui à maligni spiritus potestate libera tur: quia quisquis iam terrena desideria subegit, uitã in se carnalis cõuersatiõis extinguit, & mũdo mortuus apparet, quia possessore prauo qui per immunda desideria se agitabat, caret. Quem multi mortuum dicũt, quia qui spiritaliter uiuere nesciunt, eum qui carnalia bona non sequitur extinctũ funditùs arbitrantur.

Sed quia ipsi quoq; derisores simplicium, Christianitatis nomine censentur, reuerentia religionis pressi, exhibere malum publicæ irrisionis erubescunt. Vnde fit ut apud se timidi tacentesq; derideãt, quos abiectos ualde atq; infirmos per simplicitatem putant. Bene ergo dicitur: Lampas cõtempta apud cogitationes diuitũ.] Quia superbi quiq; dum pensare bona sequẽtia, ut superius dixi mus, nesciunt: penè nihil esse æstimant, quem nõ uident habere quod amant. Sæpe nanq; cõtingit ut electus quisq; qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hic aduersitate deprimatur, non hũc rerum abundantia fulciat, non dignitatem gloria honorabilem ostendat, nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hunc humanis oculis uestium pompa componat: à cunctis uerò despicabilis cernitur, & huius mundi gloria indignus æstimatur: sed tamen ante occulti iudicis oculos uirtutibus emicat, uitæ meritis coruscat, honorari metuit, despici non refugit, corpus continentia afficit, sola in animo dilectione pingescit, mentem semper ad patientiã præparat, & erectus pro iustitia, de perceptis contumelijs exultat, afflictis ex corde compatitur, de bonorum prosperitatibus quasi de proprijs lætatur, sacri uerbi pabula, in mente sollicitus ruminat, & inquisitus quodlibet eloqui dupliciter ignorat. Bene itaq; iusti simplicitas, & lampas esse dicitur, & cõtempta. Lampas, quia interius lucet, & contempta, quia exterius non lucet. *Intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris.* Lucet ergo & despicitur, qui flagrans uirtutibus, abiectus æstimatur. Mentes quippe carnalium pensare bona non ualent his quæ carnaliter uident. Hinc est quòd Dauid sanctũ pater ipse despexerat, quem prophetæ Samuelis oculis præsentare recusabat. *1.Reg.16* Qui ad unctionis gratiam dum septem filios deduxisset, à propheta requisitus an numerũ sobolis explesset, cum magna despectione respondit: Est adhuc puer paruulus qui pascit oues. Quo deducto & electo protinus audiuit: Homo uidet in facie, Deus autẽ intuetur cor. Lampas ergo Dauid per innocentiam fuerat, sed tamen ualdè contempta: quia exteriora cernentibus nõ lucebat. Sciendum uerò est quòd iustus quisq; aut temporalem gloriam non habet, aut hanc sub semetipso frangit si habet, ut honori suo liber emineat, ne ei uictus delectatione succũbat. Hinc enim est quod ille prędicator egregius ante humanos oculos Apostolatus sui gloriam humiliauerat, qui dicebat: Non usi sumus hac potestate, cùm possimus oneri esse, ut Christi Apostoli, sed facti sumus paruuli in medio uestrum. *1.Thess.2* Eius uerò auditoribus nimirum tumor diuitum adhuc in corde remanserat, cùm dicebant: Epistolæ graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis. Quem enim talia dicere posse cognouerant, secum communiter uiuere non posse iudicabant. *2.Cor.10* Cunq; eum & humilem uidendo cernerẽt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& altũ ſermone penſarent, ſua eos elatio compulit, ut quem per ſcripta timuerant, per præſentiæ uerba deſpicerent. Quid igitur Paulus niſi contempta lampas apud cogitationes diuitum fuit, quia unde magiſterium humilitatis exhibuit, inde à rudibus diſcipulis ſuperbiæ contumelias recepit? Horrendo etenim modo languor ſuperbientium unde detumeſcere debuit, excreuit, dum mens elata carnalium hoc quaſi dedignabile repulit, quod magiſter imitabile oſtendit. An contempta lampas non erat, qui tot uirtutibus emicans, tanta à perſecutoribus aduerſa tolerabat? Legatiõe in catena fungitur, eiuſq; uincula in omni prætorio manifeſtantur, uirgis cæditur, multisq; ex genere, ex gentibus, periculis urgetur, lapidibus Lyſtris tunditᷣ, pedibus extra urbem trahitur, quia extinctus æſtimaᷣ. Sed uſquequo lampas iſta contemnitur, uſquequo deſpicabilis habetur? Nunquid non fulgorem ſuũ nullatenus exerit, & nunquã quanta claritate candeat oſtendit? Oſtendit planè. Nam cùm lampas contempta apud cogitationes diuitum diceretur, protinus additur: Parata ad tempus ſtatutum.] Statutum quippe contemptæ lampadis tempus, eſt extremi iudicij prædeſtinatus dies, quo iuſtus quiſque qui nunc deſpicitur, quanta poteſtate fulgeat, demonſtratur. Tunc enim cum Deo iudices ueniunt, qui nunc pro deo iniuſtè iudicantur. Tũc eorum lux tanto latius emicat, quanto eos nunc manus perſequentium durius anguſtat. Tunc reproborũ oculis pateſcet quòd cœleſti poteſtate ſubnixi ſunt, qui terrena omnia ſponte reliquerunt.

Matth.19 Vnde electis ueritas dicit: Vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cũ ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper duodecim ſedes, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Neq; enim pluſquam duodecim iudices illa interni cõſeſſus curia non habebit, ſed nimirum duodenario numero quantitas uniuerſitatis exprimiᷣ: quia quiſquis ſtimulo diuini amoris excitatus, hic poſſeſſa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciarię poteſtatis obtinebit, ut ſimul tunc iudex cum iudice ueniat, qui nunc conſideratione iudicij, ſeſe ſpontanea paupertate caſtigat. Hinc eſt enim quod de ſanctæ Eccleſiæ ſponſo per Salomonem dicitur:

Prou.31 Nobilis in portis uir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Hinc Eſaias ait: Dominus ad iudiciũ ueniet cum ſenioribus populi ſui. Hinc eoſdem ſeniores ueritas non iam famulos, ſed amicos denunciat, dicens:

Eſa.3 Ioan.15 Non iam dicam uos ſeruos: ſed amicos meos. Quos nimirum Pſalmiſta intuens ait:

Pſal.138 Mihi autem nimis honorati ſunt amici tui Deus. Quorum dum celſitudinem cordis aſpiceret, mundi gloriã qua calce calcarent, protinus addidit: Nimis cõfortatus eſt principatus eorum. Ac ne paucos eſſe crederemus, quos proficere uſq; ad ſummã rantę perfectionis agnoſcimus, ilico adiunxit. Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur. Quot itaq; nunc pro amore ueritatis ſeſe libenter humiliant, tot tunc in iudicio lampades coruſcant. Dicatur igiᷣ rectè: Lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus ſtatutum. Quia uniuſcuiuſq; iuſti anima uelut abiecta contemnitur, cùm degens inferius gloriam non habet, ſed admirabilis cernitur, dum deſuper fulget. Libet inter hęc ad redẽptoris uias, mentis oculos tollere, ſenſimq; à membris ad caput peruenire. Ipſe enim nobis lampas ueraciter extitit, qui pro redemptione noſtra in cruce moriens, tenebroſis noſtris mentib. lucem per lignũ fudit. Hac nos lampade Ioannes illuminari conſpexerat, cùm dicebat: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem, &c. Quã tamen apud cogitationes diuitũ contemptã uidit, cùm paulopoſt ſubdit: In propria uenit, & ſui eum nõ receperũt. Huius lampadis flammas Herodes explorare uoluit, cùm eius miracula uidere cõcupiuit, ſicut ſcriptum eſt: Erat enim ex multo tempore cupiẽs uidere eum, eo quòd audiſſet multa de illo, & ſperabat ſignum aliquod uidere ab eo fieri. Sed lampas hæc ante eius oculos nullo radio lucis emicuit: quia ei qui ſe non piè, ſed curioſè quæſierat, nihil de ſe mirabile oſtendit. Inquiſitus quippe redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere cõtempſit, ſeſeq; apud ſe in occultis retinẽs, eos quos exteriora quærere comperit, ingrato foris reliquit: magis eligens apertè à ſuperbientibus deſpici, q; à non credentib. uacua uoce laudari. Vnde & protinus lampas iſta contempta eſt, ſicut illic ſubdit: Spreuit autem illum Herodes cum exercitu ſuo, & illuſit indutũ ueſte alba. Sed contempta lampas quæ in terra irriſiones tolerat, de cœlo lucidius per iudicium coruſcat. Vnde hic aptè ſubditur: Parata ad tempus ſtatutũ.] De quo uidelicet tempore per Pſalmiſtam dicitur: Cùm accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Hinc in Euangelio per ſemetipſam ueritas denũciat, dicẽs: Tempus meum nondum aduenit. Hinc Petrus ait: Quem oportet cœlum ſuſcipere, uſq; ad tempora reſtitutionis. Lampas ergo quę nũc contemnitur, ad ſtatutũ tempus uentura præparaᷣ: quia ipſe peccata in die ultimo iudicat, qui nunc peccantiũ deriſiones portat. Et tãto tũc durius diſtrictionem exerit, quãto nũc uocandis peccatorib. ſuam leuius patientiam ſternit. Qui enim diu conuertendos expectat, non converſos ſine retractatione cruciat. Quod per prophetã ſcilicet breuiter inſinuat, dicens: Tacui, ſemper ſilui, patiẽs fui, ſicut parturiens loquar. Vt eñ iam prædiximus, parturiens cum dolore eiicit hoc quod in intimis tempore longo geſtauit. Qui ergo ſemper ſiluit, ſicut parturiẽs loquiᷣ: quia uẽturus iudex, qui ſine ultione diu facta hominũ pertulit, quandoq; cum feruore examinis, quaſi cũ dolore mentis, quantæ animaduerſionis ſententiam intus ſeruauerit, oſtendit. Nemo igitur hanc lampadẽ cùm latet, deſpiciat, ne contemptores ſuos cum de cœlo fulſerit, exurat. Cui enim nunc non ardet ad uenią, tũc proculdubio ardebit ad pœnã. Quia ergo per ſupernam gratiã uocationis tẽpus accipimus, dum adhuc licẽtia ſupereſt, eius iram, qui ubiq; eſt, mores in melius cõmutando, fugiamus. Solũ quippe animad-

Universidad de Deusto

animaduerſio illa nō inuenit, quem correctio abſcondit. Hæc nos largiēte domino in duobus iam corporibus tranſcurriſſe ſufficiat. Quia enim ſacri libri ſequentia myſteriorū uirtutibus extenſa, cōplecti breuiter exponēdo nō poſſumus, ea neceſſe eſt ut alijs uoluminibus reſeruemus, quatenus lector tāto feruentior ad legendi ſtudium redeat, quanto ex lectionis quoq; intercisione reſpirat.

Finit liber decimus Moralium ſancti Gregorij, & totius operis pars ſecūda: nam quinq; primi libri partem primam explent.

LIBER VNDECIMVS

TOTIVS OPERIS, TERTIAM INchoans partem moralis expoſitionis ſancti Gregorij papæ, quo continuatur textus capitis duodecimi beati Iob.

Caput I

QVANVIS in prolixo opere eſſe culpabilis ſtili mutabilitas non debet, ne quis tamē me ex locutionis meę immutatione reprehendat, in Epiſtola libris præmiſſa cauſam reddidi, cur tertiam huius operis partem ad aliarum uſq; ſimilitudinem minimè emēdando perduxi. Quibus ſcilicet excluſis, hoc quoq; additur, quod ab eo uerſu quo dicitur: Abundant tabernacula prædonum, eiuſdem partis expoſitio incipit, & uſq; ad hoc quod ſcriptū eſt: Dulcedo eorum uermis, diſſerendo pertingit. Quæ nimirū tam multa ſunt ut in uno corpore comprehēdi non poſſent, niſi ſub magna breuitate dicerētur: Qui ergo ab alijs actib' uacat, legat cætera multipliciter dicta. Qui uerò ad ſtudioſè legendum nō uacat, huius partis ei breuitas placeat, in qua nō tam quæ ſentimus dicimus, quàm ea quæ ſunt dicenda ſignamus. Igitur quoniam in ea multa, ſicut me loquente excepta ſunt, ita dereliqui: immutationem ſtyli lector meus æquanimiter accipe, quia & ſæpe eoſdem cibos edentibus, diuerſitas placet coctionis. Sed quoties partes ſingulas ad legendum ſumis, reducere ſemper ad memoriam eam quam propoſui cauſæ originē ſtude, quia & per beatum Iob, qui dolens dicitur, paſſiones domini eiuſq; corporis, id eſt, ſanctæ Eccleſiæ deſignantur, & amici eius hæreticorum tenent ſpeciem: qui, ut ſæpe iam diximus, Deum dum defendere nitūtur, offendunt. Qui dum ficte conſulunt, ſanctorum mētem fortiter affligunt, nec tamen per cūcta quæ loquuntur, à ueritatis cognitione deſipiunt, ſed plærunq; & ſtultis prudentiam, & fictis uera permiſcent, ut dum ex ueritate aliquid prærogant, facilè ad falſitatem trahant. Vnde amici quoq; beati Iob modo deſpicabilia, modo autem mira ſunt quæ loquuntur, quæ tamen ſanctus uir aliquando reprobando conuincit, aliquando uerò approbando ſuſcipit, atq; ad uſum rectitudinis pertrahit etiam quæ ab eis recta, ſed non rectè proferuntur. Itaq; inopiam ſuam deſpicientes deſpicit, atq; in ſterquilinio corpore poſitus, in quanto uirtutum culmine apud ſe ſedeat, oſtēdit: cùm nil eſſe præſentis uitæ diuitias memorat, quas abūdare & reprobis narrat, dicens:

Quòd aliud eſt quod omnipotens Deus miſericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi permittit. Cap. II

ABundant tabernacula prędonum, & audacter prouocant Deū, cùm ipſe dederit omnia in manibus eorum.] Facilè eſt hominē tunc diuitias deſpicere cùm habet, difficilè uerò eſt eas cùm nō habet, uiles æſtimare. Vnde patenter oſtenditur quantus cōtemptus terrenarum rerum in beati Iob cogitatione fuerit, qui tunc dicit nulla eſſe quæ abundant reprobis, quando omnia amiſit. Ait ergo: Abundant tabernacula prædonū, & audacter prouocant Deum, quia plærunq; mali eo magis contra Deum ſuperbiunt, quo ab eius largitate & cōtra meritum ditantur, & qui prouocari bonis ad meliora debuerant, donis peiores fiunt. Sed intelligēdum nobis eſt, quomodo prędones appellentur, dum protinus additur:

Cùm ipſe dederit omnia in manibus eorum.] Si enim prædones ſunt, uiolenter abſtulerunt. Et dubium nō eſt, quia uiolentorum non ſit adiutor Deus. Quomodo igitur ipſe dat, quod hi qui prædones ſunt, nequiter tollunt? Sed ſciendum eſt, quia aliud eſt quod omnipotens Deus miſericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi ſinit. Nam quod prædones peruerſè faciunt, hoc diſpenſator æquiſſimus fieri non niſi iuſtè permittit, ut & is qui rapere ſinitur, cæcatus mente culpam augeat, & is qui rapinam patitur, iam in eiuſdem rapinæ damno pro alia quam antè perpetrauit culpa feriatur. Ecce enim quidam in montis fauce conſtitutus inſidiatur itinerantibus, ſed is qui iter agit, iniqua fortaſſe quædam aliquando perpetrauit, eiq; omnipotēs Deus malum ſuum in præſenti uita retribuens, atq; hunc inſidiatoris manibus tradens, uel ſpoliari rebus, uel etiam interire permittit. Quod ergo prædo iniuſtè appetijt, hoc æquiſſimus iudex iuſtè fieri permiſit, ut & ille reciperet quod iniuſtè fecerat, & iſte grauius quandoq; feriatur, per cuius nequiſſimam uoluntatē, culpam omnipotens Deus in alterum iuſtè uindicauit. Ille purgatur qui opprimitur, in iſto reatus augetur qui opprimit: ut uel de profundo nequitiæ quandoq; ad pœnitentiam redeat, uel nō reuertens, tanto grauius æterna damnatione feriatur, quanto diu eſt in ſua iniquitate toleratus. Cū illo ergo miſericorditer agitur ut peccatum finiat, cum iſto diſtrictè ut multiplicet, niſi ad pœnitentiam recurrat. In illo mala purgātur, dum uim ſuſtinet, in iſto cumulant, dum facit. Omnipotens itaq; Deus quòd fieri prohibet, iuſtū eſt ut fieri ſinat, ut unde nūc expectat, & nō cōuerſos diu tolerat, quādoq; inde plus feriat. Bene ergo dicit: Abūdāt tabernacula prædonū, & audacter prouocāt deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deum, cùm ipſe dederit omnia in manibus eorũ, quia quod iniqui tollunt, eis hoc ipſe dat, qui illis ad rapinam poſſet reſiſtere, ſi misereri uoluiſſet. Quod tamen intelligi de rebus quoq; ſpiritalibus
2 poteſt. Nam plærunq; nonnulli doctrinæ dona percipiunt, ſed ex eiſdem donis intumeſcunt, & magni præ cæteris uideri uolunt. Atq; omnipotentẽ deũ prouocare, eſt de eius donis inter proximos ſuperbire. Qui etiam prædones non immeritò uocantur, quia dum loquuntur quæ non faciunt, in uſum locutionis ſuæ uerba iuſtorum tollunt. Sed quia hæc ipſa uerba ſuperna eis gratia tribuit, quorum tamen uitam in prauis moribus relinquit, per ſemetipſos quidem prædones ſunt, ſed tamen bona quę habent, diuinitùs acceperũt. Sequitur: Nimirum interroga iumenta, & docebunt te, uolatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & reſpondebit tibi, & narrabunt piſces maris.] Quid per iumenta niſi ſenſu pigriores, quid per cœli uolatilia, niſi ſumma atq; ſublimia ſapientes intelligere debemus? De iumentis quippe, id eſt, ſenſu pigrioribus ſcriptum eſt:
Pſal.67 Animalia tua habitabunt in ea. Et quia ſublimia ſapientes, in uerbis noſtri redemptoris euolant, ſcriptum eſt: Ita ut uolucres cœli ueniant, & habitent in ramis eius. Quid uero per terram, niſi terrena ſapientes? Vnde & primo homini cœle-
Gen.3 ſtia deſerenti dictum eſt: Terra es, & in terram ibis. Quid per piſces maris, niſi curioſos huius ſeculi debemus accipere? de quibus Pſalmiſta ait:
Pſal.7 Piſces maris, qui perambulant ſemitas maris. Qui in magnis rerum inquiſitionibus quaſi in abditis fluctibus latent. Quid autem cuncta hæc inquiſita doceant, adiungit dicẽs: Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit?] Ac ſi apertè dicat: Siue ſenſu tardiores, ſeu ſublimia ſapientes, ſiue terrenis actibus deditos, ſeu huius mundi occupatos inquiſitionibus requiras, cũcta hæc creatorem omniũ deum fatentur, & de poteſtate eius concorditer ſentiunt, quamuis ſub ea non concorditer uiuant. Quod enim iuſtus quiſq; etiam uiuendo loquitur, hoc iniuſtus plærunq; de deo uel ſola uoce compellitur fateri, fitq; ut mali, autori omnium, cui operibus reſiſtunt, atteſtatiõe famulentur: quia quem impugnare moribus auſi ſunt, creatorem omnium negare nõ poſſunt. Quod tamen intelligi etiam iuxta ſolam ſpeciem literæ utiliter poteſt, quia omnis reſpecta creatura quaſi dat uocem atteſtationis propriæ, ipſam quam habet ſpeciem ſuam. Iumenta uel uolatilia, terrã uel piſces requirimus, dum conſideramus quæ nobis concorditer reſpondent, quòd cuncta dominus fecerit, quia dum noſtris oculis ſuas ſpecies ingerunt, ſe ſemetipſis non eſſe teſtantur. Eo ipſo enim quòd creata ſunt, per oſtenſam ſpeciem creatori ſuo quaſi uocem confeſſionis reddunt: qui quia omnia condidit, qualiter etiam debeant adminiſtrari diſpoſuit. Vnde ſubditur:

Quòd ſpiritus aliquando pro ſubſtantia animæ, aliquando pro efficientia ſpiritali ponatur. Cap. III

A IN cuius manu anima omnis uiuentis, & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis.] Per manũ quippe poteſtas exprimitur. Anima igitur omnis uiuentis & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis, in eius poteſtate eſt à quo eſt, ut ipſe prouideat qualiter ſit, qui præſtitit eſſe quod non fuit. Poteſt uerò per animam omnis uiuentis, iumentorum uita ſignari. Omnipotens autem Deus iumentorũ animam uſq; ad corporeos ſenſus uiuificat, hominũ uerò ſpiritum uſq; ad ſpiritalem intellectum tendit. In eius ergo manu eſt anima omnis uiuentis, & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis, dum & in illo hoc præſtat animæ ut uiuificet carnem, & in iſto ad hoc uiuificat animam, ut ad intelligendam
B perueniat æternitatem. Sciendum uerò eſt, quia in ſacro eloquio ſpiritus hominis duobus modis poni cõſueuit. Aliquando nanq; ſpiritus pro anima, aliquando pro effectu ſpiritali ponitur. Pro anima nanq; ſpiritus dicitur, ſicut de noſtro capite ſcriptum eſt: Inclinato capite tradidit ſpiritum. Si enim aliud ſpiritum quàm animam Euangeliſta diceret, exeunte utiq; ſpiritu, anima remaniſſet. Pro effectu quoq; ſpiritali ſpiritus dicitur, ſicut ſcriptum eſt: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem urentem. Angeli quippe, id eſt, nuncij, in ſacro eloquio nonnunquam prædicatores uocãtur, ſicut per prophetam dicitur: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. Omnipotẽs ergo deus angelos ſuos ſpi-
C ritus facit, quia prædicatores ſuos ſpiritales efficit. Hoc autem loco anima omnis uiuẽtis ipſa corporis uita ſignatur, ſpiritu uniuerſæ carnis hominis, effectus intelligentiæ ſpiritalis exprimitur. Sequitur:

Quòd electi, cibi diuini ſentiunt ſaporem, reprobi uerò ſonum eius audiunt, ſed corde frigido qualiter ſapiat, neſciunt. Caput IIII

NOnne auris uerba diiudicat, & fauces comedentis, ſaporem?] Penè nullum latet quod quinq; ſenſus corporis noſtri, uidelicet uiſus auditus, guſtus, odoratus, & tactus, in omne quod ſentiunt atq; diſcernunt, uirtutem diſcretionis & ſenſus à cerebro trahunt. Et cùm unus ſit iudex
D ſenſus cerebri qui intrinſecus præſidet, per meatus tamen proprios ſenſus quinq; diſcernit, Deo mira operante, ut neq; oculus audiat, neq; auris uideat, neq; os olfaciat, neq; naris guſtet, neq; manus odoretur. Et cùm per unum ſenſum cerebri omnia diſponantur, quilibet tamen horum ſenſus aliud facere non poteſt, præter id quod ex diſpoſitione conditoris accepit. Ex iſtis ergo corporalibus exterioribus, interiora & ſpiritalia colligenda ſunt, ut per id quod in nobis publicũ eſt, tranſire debeamus ad ſecretum, quod in nobis eſt & noſmetipſos latet. Intuẽdũ quippe eſt, quia cùm una ſit ſapiẽtia, alium minus, alium magis inhabitat, alij hoc, alij illud præſtat, & quaſi cerebri more, nobiſmetipſis uelut quibuſdã ſenſibus uti, ut q̃uis ipſa ſibimet nunq̃ ſit diſſimilis, per nos tamen

men diuersa & dissimilia semper operetur, quatenus iste sapientiæ, ille scientiæ donum percipiat, iste genera linguarum, ille gratiam curationū habeat. Sed in his uerbis beati Iob, quibus ait: Auris uerba dijudicat, & fauces comedentis, saporē: etiam de electis ac reprobis aliquid uidet innuere: quia uerba sapientiæ quæ reprobi audiunt, electi non solum audiunt, sed etiam gustant, ut eis in corde sapiat, quod reproborum non mētibus, sed solummodo auribus sonat. Aliud nanq; est nomi natum cibum audire solummodo, aliud uerò etiā gustare. Electi itaq; cibum sapientiæ sic audiunt, ut degustent, quia hoc quod audiunt, eis per amorem medullitus sapit. Reproborum uerò scientia usq; ad cogitationem sonitus tenditur, ut quidem uirtutes audiant, sed tamē corde frigido qualiter sapiant, ignorent. Quibus uidelicet uerbis beatus Iob amicorum suorum imperitiam, & eorum qui de doctrina sapientiæ inflantur, arrogantiā reprobat: quia aliud est de deo aliquid scire, aliud uerò hoc quod cognoscitur, fauce intelligentiæ gustare. Rectè ergo dicitur: Nonne auris uerba dijudicat, & fauces comedentis, saporem? Ac si apertè arrogantibus diceretur: Doctrinæ uerba quę uobis usq; ad aurem ueniunt, mihi etiam per saporē intimum intelligentiæ fauces tangunt. Quia uerò infirma ætas etiam cùm rectè sapit, ad prędicādum non debet incautè prosilire, subditur:

In antiquis est sapientia, & in multo tēpore prudentia.] Illa enim dicta in sapientiæ radice solida ta sunt, quæ per uiuendi usum, etiam actuum experimēto conualescunt. Sed quia multis & longior uita tribuitur, & sapientiæ gratia non confertur, rectè adhuc in cuius iudicio ipsa dona pendeant, demonstratur, dum subditur: Apud ipsum est sapiētia & fortitudo, ipse habet consiliū & intelligentiam.] Hæc non incongruè de unigenito summi patris accipimus, ut ipsum esse Dei sapientiam & fortitudinem sentiamus. Nam Paulus quoq; nostro intellectui attestat, dicens Chri- 1.Cor.1
stum Dei uirtutem & Dei sapientiam, qui apud ipsum semper est, quia in principio erat uerbum, et Ioan.1
uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbū. Habet aūt Deus consilium & intelligētiam: consiliū uidelicet, quia disponit sua: intelligentiam, quia
5 cognoscit nostra. Potest quoq; consilij nomine, ipsa occulti iudicij mora signari, ut quòd alii quando tardius delinquentes percutit, non quia iniquorum culpa non conspicitur, sed ut damnationis eorum sentētia, quæ pro agenda pœnitentia differtur, quasi tarda ex consilio prodire uideatur. Quod ergo foris quādoq; aperta sentētia indicat, hoc apud omnipotentē dominum ante secula in consilio latebat. Sequitur:

Quòd illos includat Deus quibus non aperit, & illos destruat quos relinquit. Cap. V

Si destruxerit, nemo est qui ædificet, si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.] Omnipotens deus humanū cor destruit, cùm relinquit: ædificat, dum replet. Neq; enim humanam mentem debellando destruit, sed recedendo: quia ad perditionem suam sufficit sibi dimissa. Vnde plerunq; fit ut cùm audientis cor exigentibus culpis omnipotentis Dei gratia non repletur, incassum exterius à prædicatore moueatur, quia mutum est os omne quod loquitur, si ille interius in corde non clamet, qui aspirat uerba quæ audiuntur. Hinc propheta ait: Nisi dominus ædificauerit Psal.126
domum, in uanū laborant qui ędificant eam. Hinc Salomon dicit: Considera opera Dei, quod nemo Eccl.7
possit corrigere quem ille despexerit. Nec mirum si à corde reprobo prædicator minimè auditur, dum nōnunquam ipse quoq; dominus in his quę loquitur, resistentium moribus impugnat. Hinc Gen.4
est enim quòd Cain & diuina uoce admoneri potuit, & mutari nō potuit, quia exigente culpa malitiæ, iam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium uerba faciebat. Bene autem subditur: Si incluserit hominē, nullus est qui aperiat, quia omnis homo per id quod malè agit, quid sibi aliud quàm cōscientiæ suæ carcerem facit? ut hunc animi reatus premat, etiam si nemo exterius accusset. Qui cùm iudicante Deo in malitię suæ cæcitate relinquitur, quasi intra semetipsum clauditur, ne euadendi locum inueniat, quem inuenire minimè meretur. Nam sæpè nonnulli à prauis actibus exire cupiunt, sed quia eorundē actuum pondere premuntur, in malæ consuetudinis carcere inclusi, à semetipsis exire non possunt. Et quidā culpas proprias punire cupientes, hoc quod rectè se agere æstimāt, in grauiores culpas uertunt, sitq; modo miserabili, ut quod exitum putāt, hoc inclusionem inueniant. Sic uidelicet reprobus Iudas cùm mortem sibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis supplicia peruenit, & peius de peccato pœnituit quàm peccauit. Dicatur ergo: Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat, quia sicut nemo obsistit largitati uocantis, ita nullus obuiat iustitiæ relinquentis. Includere itaq; Dei, est clausis non aperire. Vnde & ad Moysen dicitur de Pharaone: Ego obdurabo cor eius. Obdurare Exod.4
quippe per iustitiam dicitur Deus, quando cor reprobum per gratiam non emollit. Recludit itaq; hominē quem in suorum operum tenebris relin- 6
quit. Quasi enim aperire hanc inclusionem cum Isaac primogenito filio uoluit, cùm hunc fratri præponere benedicēdo conatus est. Sed filiū quem pater uoluit, dominus reprobauit, & quē dominus uoluit, pater etiam nolendo benedixit, ut qui primogenita fratri pro esca uendiderat, primogenitorum benedictionem non acciperet, quam ex cupidine gulæ reliquisset: qui terrena ambiens, fugitiua sequens, hæreditare cupiens benedictionem, reprobatus est. Non enim inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam: quia uidelicet fructum non habent lamenta, quæ student cum gemitu desiderare peritura. Aperire itaq; Isaac nec filio potuit, quem Deus omnipotens iusto iudicio in suæ carcere malitiæ inclusit.

Sequitur:

Quòd

Quòd si cordi nostro spiritus sancti irrigatio defuerit, omnis terrę plantatio arescit. Cap. VI

SI continuerit aquas, omnia siccabũtur. Si emiserit eas, subuertent terram.] Si aqua scientia
Prou.18 prædicationis accipitur, sicut scriptum est: Aqua profunda, uerba ex ore uiri, & torrens redundans fons sapientiæ, cùm aqua continetur, cuncta siccantur: quia si scientia prędicatorum subtrahitur, eorum qui uirides cere in spe æterna poterant, corda protinus arefiũt, ut in desperata siccitate remaneant, dum fugitiua diligentes, nesciunt sperare mansura. Sin uerò aquæ nomine sancti spiritus gratia designat, sicut ueritatis uoce in Euangelio
Ioan.7 dicitur: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ, ubi statim Euangelista subiunxit, hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum: congruus in his sermonibus intellectus patet, quibus ait: Si cõtinuerit aquas, omnia siccabuntur: quia si sancti spiritus gratia ab audientis mente subtrahitur, arescit protinus intellectus, qui iam per spẽ uirides cere in audiente uidebatur. Quòd autem non aquam, sed aquas memorat, pluralitatis appellatione, ad septiformem donorum spiritalium gratiam recurrit: quia quasi tot aquis unusquisq; infunditur, quot donis repletur. De quibus aptè subiungitur: Si emiserit eas, subuertent terram.] Quid enim terra, nisi peccator accipitur,
Gen.3 cui per sententiam dictum est: Terra es, & in terram ibis? Manet itaq; terra immobilis, cùm præceptis dominicis peccator obedire contemnit, cùm ceruicem superbiæ erigit, atq; à ueritatis lumine oculos mentis claudit. Sed quia scriptum est: Pedes eius steterunt, & mota est terra: quia cũ ueritas in corde figitur, mentis immobilitas agitatur, si sancti spiritus gratia superno munere iuxta uocem prædicantis infunditur, statim terra subuertitur: quia peccatricis mentis duritia ab immobilitatis suæ obstinatione permutatur, ut tantum se postmodum præceptis dominicis flendo subiiciat, quantum superbiendo prius contra dominum ceruicem cordis erigebat. Videas nanq; quòd terra cordis humani, aqua diuini muneris infusa, pòst libẽter iniurias toleret, quas prius uehementer irrogabat: pòst etiam sua tribuat, quæ prius & aliena rapiebat: pòst carnem abstinendo crucíet, quæ prius satietate carnis per mortifera turpitudinum oblectamenta defluebat: pòst etiam persecutores diligat, quæ prius diligere etiã
7 se amantes nolebat. Cùm igitur mens humana diuino munere infusa, contra hoc quod consueuerat, agere cœperit, terra subuersa est, quia deorsum missa est quæ prius eminebat, & sursum leuata est facies quæ prius in profunda premebatur. Libet in huius rei exemplum unum è multis ad medium, Paulum uocare, qui cùm acceptis cõtra Christum epistolis Damascum pergeret, sancti spiritus gratia in itinere infusus, ab illa sua protinus crudelitate mutatus est, & postmodum plagas pro Christo accepit, quas ueniebat inferre Christianis: & qui prius carnaliter uiuens, in mortem conabat̃ sanctos domini tradere, gaudet posmodum pro uita sanctorum suæ carnis sacrificiũ immolare. Illæ crudelitatis eius frigidæ cogitationes, uersæ sunt in ardorem pietatis. Et qui prius fuit blasphemus & persecutor, humilis pòst factus est piusq; prædicator. Qui lucrum maximũ putauit, se in discipulis Christum occidere, iam ut tam suam Christum æstimat, & mori lucrum. Emissa ergo aqua terra subuersa est, quia Pauli mẽs mox ut sancti spiritus gratiam accepit, statum suę immobilitatis atq; crudelitatis immutauit. Quo contrà per prophetam dominus, cõtra Ephraim quæritur dicens: Ephraim factus est subcinericius panis, qui nõ reuersatur. Panis nãq; subcinericius super se cinerem portans, partem mundiorem deorsum premit, partemq; superiorem tanto sordidiorem habet, quanto in ea cinerem tolerat. Mens itaque quæ terrena cogitat, quid super se aliud quam cineris molem portat? Sed si reuersari uoluerit, mundam faciẽ quam deorsum prefierat, superius reducit, cùm cinerem quem portabat, excusserit. Si igitur terrenarum cogitationum cinerem à mẽte excutimus, quasi panem subcinericium reuersamus: ut illa nostra intentio iam postponi debeat, quam prius cogitationis in fimæ cinis premebat, & munda facies ad superiora ueniat, ut recta nostra intentio mole iam terreni desiderij non prematur. Quod nequaquam agere possumus, nisi sancti spiritus gratia perfundamur: quia uidelicet omnipotens Deus si aquas emiserit, subuertent terram. Sequitur: Apud ipsum est fortitudo & sapientia. Paulò superius dictum fuerat: Apud ipsum est sapientia & fortitudo, nunc autẽ dicitur: Apud ipsum est fortitudo & sapientia. Quia enim omnipotens deus cùm pietatis suæ mysterio homo factus est, prius mansuetudinis doctrinam protulit, & postmodũ in iudicio, quantæ sit fortitudinis, ostendit, rectè superius sapientia ante fortitudinem memoratur, cùm de patris unigenito dicitur: Apud ipsum est sapientia & fortitudo. Quia uerò iudicandum ueniens, in terrore suæ uirtutis apparebit, & repulsis reprobis, electis suis in regno perpetuo, qualiter sit sapientia patris, indicabit, rectè in subsequenti sententia apud ipsum esse prius fortitudo, & pòst sapientia dicitur. In uerbis itaque prioribus quibus ait: Apud ipsum est sapientia & fortitudo, apertè indicat quia hoc quod mansuetus edocuit, qualiter credendum fuerit, in iudicij uirtute terribilis ostẽdet. In uerbis uerò subsequẽtib. quib. ait: Apud ipsum est fortitudo et sapientia, luce clarius demonstrat, quod prius in iudicio per uirtutem reprobos destruet, & postmodum electorum mentibus æterni regni perfecto lumine infulgebit. Sed quia ante extremi diem iudicij, iudicare quotidie occultis dispositionib. facta mortalium non desistit, ad hoc quod nunc agitur, redditur, cùm subditur:

Quòd sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum. Caput VII

Ipse

IPſe nouit & decipientē, & eum qui decipitur. Adducit cōſiliarios in ſtultum finē, & iudices in ſtuporē.] Cùm omnis qui proximū ſuum decipere conatur, iniquus ſit, & iniquis ueritas dicat:
Mat.7 Nunquam noui uos, diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatē, qualiter hoc in loco dicitur, quia domin⁹ decipientē nouit? Sed quia ſcire dei, aliquando cognoſcere dicitur, aliquando approbare, & ſcit iniquum, quia cognoſcendo iudicat: Neq; enim iniquum quempiam iudicaſſet, ſi nequaquā cognoſceret: & tamē iniquū neſcit, quia eius facta nō approbat. Et nouit ergo, quia deprehendit: & nō nouit, quia hunc in ſuæ ſapiētiæ ſpecie nō recognoſcit. ſicut de ueraci quolibet uiro dicitur, quia fallitatē neſciat: nō quia cùm uel ab alijs falſum dicī, hoc reprehendere ignorat, ſed eandem ipſam fallaciam & ſcit in examine, & neſcit in amore, ut uidelicet ipſe hanc non agat, quā actam ab alijs damnat. Et fit plęrunq; ut nonnulli inſidijs uacantes, alienæ uitæ peruerſitatis ſuæ laqueos tendant: & cùm quis neſciens, eiſdem laqueis capi conſpicitur, utrum hęc diuinitus uideantur, fortaſſe dubitatur, miranturq; homines ſi hęc Deus uideat, cur fieri permittat: ſed ipſe nouit decipientē, & eum qui decipitur. Nouit enim decipientem: quia plęrunq; anteriora eius mala cōſpicit, & hunc iuſto iudicio cadere etiā in alia peccata permittit. Nouit decipiētē: quia in manu ſuorum operum dimiſſum hunc, ut ad peiora proruat
poc.22 deſerit, ſicut ſcriptum eſt: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Nouit quoq; & eum qui decipitur, quia ſæpe committunt homines mala quæ ſciunt, & idcirco permittuntur decipi, ut cadant in mala etiam quæ neſciunt. Quod tamen deceptis aliquando ad purgationem, aliquando uerò ad ultionis initium fieri ſolet. Adducit autem conſiliarios in ſtultum finē, cùm etiam bonum quodlibet nō bona intentione faciunt, ſed ad temporalis muneris retributionem tendunt: Si enim ipſe ſummi patris unigenitus, quia per hoc quod factus eſt homo, æterna nunciauit, magni conſilij angelus eſt uocatus: rectè conſiliarios prædicatores accipimus, qui ſuis auditoribus conſilium uitæ præbēt. Sed cùm prædicator quiſq; ideo æterna prædicat, ut temporalia lucra conſequatur, profectò in ſtultum finem deducitur: quia illuc per laborem tēdit, unde per mentis rectitudinem fugere debuit.

Quòd qui de caſtimonia ſuperbiunt, nonnunquā Deo diſpenſante, in immunditiā carnis cadere permittantur. Cap. VIII

9 BEne autem ſubditur: Et iudices in ſtuporem.] Omnes enim qui examinandis aliorum moribus præſunt, rectè iudices uocantur. Sed cùm is qui præeſt, ſubiectorum uitam nequaquā ſollicitè diſcutit, nec quem qualiter corrigat agnoſcit, in ſtuporem iudex deductus eſt: quia qui iudicare malè acta debuit, nequaquam ea quæ iudicanda ſunt, deprehendit. Sequitur:

Balteum regum diſſoluit, & præcingit funes renes eorum.] Qui membrorum ſuorū motus benę regere ſciunt, non immeritò reges uocantur. Sed cùm de ipſa continentia elatione mens tangitur, plęrunq; omnipotēs Deus eius ſuperbiam deſerens, hanc in immunditiam operis cadere permittit. Regum itaq; balteum diſſoluit, quando in his qui bene regere ſua membra uidebantur, propter elationis culpam, caſtitatis in eis cingulum deſtruit. Quid uerò in funes accipitur niſi peccatum? ſicut per Salomonem dicit: Iniquitates ſuæ Prou.5 capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringit. Et quia in rebus carnis delectatio principatur, diſtrictus conſcientiarum iudex, qui regum balteum diſſoluit, funes præcingit renes eorum, quatenus diſſoluto caſtitatis cingulo, ſcilicet eorum membris delectatio peccati dominetur: ut quos in occulto ſuperbia inquinat, quàm ſint deteſtabiles, etiam in publico oſtendat. Sequitur.

Quòd apud Deum ſine gloria ſint, qui de prælatione ſua ab hominibus gloriam quærunt. Cap. IX

DVcit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat.] Magna ſacerdotis gloria eſt rectitudo ſubditorum. Vnde bene egregius prædicator diſcipulis dicit: Quæ enim eſt noſtra ſpes aut 1.Theſſ.2 gaudium, aut corona gloriæ? nónne uos ante dominum? Sed cùm ſacerdotes uitam diſcipulorum negligunt, & nullum de eorum profectibus ante dominum fructum ferunt, quid aliud quàm inglorij ducuntur? quia ante diſtrictum iudicem nimirum gloriam tunc non inueniunt, quam modo in ſubditorum ſuorum moribus prædicationis ſtudio non exquirunt. Bene autem dicitur: Et optimates ſupplantat.] Quia cùm mentem regentium iuſto iudicio deſerit, hæc internū retributionis præmium non requirit, & in eo ſupplantatur quo fallitur, ut pro æterna gloria de principatu temporali gratuletur. Supplantantur igitur optimates, quia dum uera cœleſtis patriæ præmia negligunt, in ſuis hic uoluptatibus cadunt. Sequitur: Commutans labium ueracium, & doctrinam ſenum auferens.] Cùm ſacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam ſermo ſubtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, ſicut per prophetam dicitur: Peccatori autē dixit deus: Quare Pſal.49 tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meū per os tuū? Vnde etiā deprecat dicēs: Et ne auferas de ore meo uerbū ueritatis uſquequaq;. Perpendit nāq; quod omnipotēs Deus, ueritatis uerbum faciētibus tribuit, & nō facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore ſuo nō auferri petijt, quid aliud quàm gratiam bonæ operationis quæſiuit? ac ſi apertè diceret: A bono opere errare me non ſinas, ne dum amitto ordinem bene uiuendi, rectitudinē perdā loquēdi. Et plærunq; doctor 10 qui docere audet quod negligit agere, cū deſierit bona loq; quæ operari cōtēpſit, docere ſubiectos incipit praua quę agit: ut iuſto omnipotētis dei iudicio, in bono iam nec linguā habeat, qui habere bonā uitā recuſat, quatenus cū mēs eius terrenarū rerū amore incēdit, de terrenis reb. ſemper loquatur. Vnde in Euāgelio ueritas dicit: Ex abūdantia Mat.12 cordis

Universidad de Deusto
Biblioteca

cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert mala. Hinc etiam Ioannes ait: Ipſi de
1.Ioan.4 mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur. Bene ergo dicitur: Commutans labium ueracium, & doctrinam ſenum auferes: quia hi qui prius cœleſtia prædicando ueraces erant, dum temporalia diligentes, ad terrena corruunt, labium ueracium cõ mutatur, & ſenum doctrina tollitur: quia diligẽtes temporalia, priorum ſuorum præcepta minimè ſequuntur, ut locum regiminis quaſi ad fructũ uoluptatis teneãt, nõ ad uſum laboris. Quod tamen apertius de Iudæis ualet intelligi, qui ante incarnationem domini ueraces fuerunt, quia hũc uenturum eſſe crediderunt atq; nunciauerũt: ſed poſtquam in carne apparuit, hunc eſſe negauerunt. Labium itaque ueracium mutatum eſt: quia quem uẽturum dixerant, negauerunt prẽſentem. Et doctrina ſenum ablata eſt, quia nequaquam ea credendo ſecuti ſunt, quæ patres ſuos prædixiſſe
Mala.4 meminerunt. Vnde etiam Helia ueniẽte promittitur quòd reducat corda filiorum ad patres eorũ: ut doctrina ſenum quæ nunc à Iudæorum corde ablata eſt, tunc miſerãte domino redeat, quando hoc intelligere de domino cœperint filij, ſ̃d prædicauerunt patres. Sin uerò ſenes eoſdem quoq; Iudẽos accipimus, qui ſuadente perfidia, ueritatis uerbo contraire conati ſunt, doctrina ſenum ablata eſt, poſtquam hanc Eccleſia ex gentibus uideli cet iuuencula accepit, quæ per Pſalmiſtam dicit:
Pſal.118 Super ſeniores intellexi. Quam quia operando tenuit, qualiter ſuper ſeniores intellexerit oſtendit, dum protinus ſubdit, dicens: Quia mandata tua exquiſiui. Quia enim ſtuduit operãdo implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret. Vnde adhuc aptè ſubditur: Effundit deſpectionem ſuper principes, & eos qui oppreſſi fuerant, releuat.] Cùm enim Iudæorum populus in legis mandato permaneret, & cuncta gentilitas nulla Dei præcepta cognoſceret, & illi per fidem principari uidebantur, & iſti in profundo preſſi iacuerunt per infidelitatem. Sed cùm incarnationis dominicæ myſterium Iudæa negauit, gentilitas credidit, & principes in deſpectionem cecide runt, & hi qui oppreſſi in culpa perfidiæ fuerant, in ueræ fidei libertatem leuati ſunt. Hunc uerò Iſraelitarum caſum longè antè Hieremias intuens
Thren.2 ait: Factus eſt dominus uelut inimicus, præcipitauit Iſrael, præcipitauit omnia mœnia eius, diſſipa
11 uit munitiones eius. Mœnia autem in urbibus pro ornamento ſunt, munitiones uerò in defenſionem. Et alia ſunt dona quæ nos muniunt, alia quæ ornant. Prophetica quippe doctrina, genera linguarum, curationum uirtus, quaſi quædã mœnia mentis ſunt. Quæ etſi quiſq; non habeat, ſtare munitus per fidem et iuſtitiam poteſt, quamuis ornatus uirtutũ altitudine minimè eſſe uideatur. Spes uerò fides & charitas, non noſtra mœnia ſed munitiones ſunt, quæ ſi habere negligimus, hoſtilibus inſidijs patemus. De Iudæa ergo quia prophetiam atq; doctrinã, uel miraculorum ſigna abſtulit, mœnia præcipitauit. Quia uerò ſpẽ, fidem, atq; charitatẽ propter eius duritiam auferi permiſit, munitiones eius diſſipare ſtuduit. Rectus uerò ordo ſeruat° eſt, ut prius mœnia, & poſt munitiones diſſipatæ dicerent̃: quia cùm peccatrix anima relinquit̃, prius ab ea uirtutum dona quæ ad manifeſtationẽ ſpiritus data ſunt, & poſtmodum ſpei, fidei, atq; charitatis fundamẽta deſtruuntur. Quæ cuncta dominus à perfidis ablata, gẽtilitati tribuit, atq; ex his quæ infidelibus abſtulit, mentes fidelium ornauit: unde ſcriptũ eſt: Et ſpeciei domus diuidere ſpolia. Cùm enim uirtutum ſpolia à Iudæis abſtulit, domui cordis gentilium quàm per fidẽ inhabitare dignatus eſt, ſpeciem donorũ dedit. Quod uidelicet geſtum eſt, cùm uerba Dei, Iudæorum populus ad ſolam litteram, quę occidit, acciperet, & conuerſa gentilitas per ſpiritum, qui uiuificat, penetraret. Vnde mox ſubditur:

Quòd mira Dei diſpenſatione agitur, ut omnia in hac uita habeantur incerta, ne quis de accepta gratia intumeſcat, ad de peccatorum immanitate deſperet. Cap. X

QVi reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.] Cùm enim quæq; myſtica de occultis prophetarum uerbis credentibus agnoſcuntur, quid aliud quàm profunda de tenebris reuelantur? Vnde ipſa quoq; ueritas diſcipulis in parabolis loquens ait: Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine. Cùm enim myſticos allegoriarum nodos per explanationẽ ſoluimus, in lumine dicimus quod in tenebris audiuimus. Vmbra aũt mortis erat legis duritia, qua unumquẽq; peccantẽ morte corporis puniri ſancĩebat. Sed poſtquam redemptor noſter aſperitatem legalis ſanctionis per manſuetudinẽ temperauit, nec iam pro culpa mortẽ carnis inferri conſtituit, ſed mors ſpiritus quantum timẽda eſſet indicauit, in lucẽ proculdubio umbram mortis produxit. Iſta enim mors in qua caro ſeparatur ab anima, umbra illius mortis eſt, in qua anima ſeparatur à deo. In lucẽ ergo umbra mortis producitur, cùm intellecta morte ſpiritus, mors carnis minimè timetur. Quod tamẽ & aliter intelligi poteſt. Principes etenim non immeritò uocãtur, qui magno conſilij iudicio ſuis cogitationibus ſemper principant̃, omnesq; ſtultos motus poteſtate ſapientiæ comprimunt. Sed ſæpe contingit ut in occulto animus de ipſa ſua ſapiẽtia in elationis ſtum ſubleuetur, & ſub eis uitijs corruat, de quibus ſe uictorem fuiſſe gaudebat. Rectè ergo dicitur: Effundit deſpectionem ſuper principes.]

Sed quia nonnunquam hi qui in uitijs iacere uidentur, ad pœnitentiæ lamenta currunt, ſeq; contra culpas quibus ſubiacebant erigunt, aptè ſubiungitur: Et eos qui oppreſſi fuerant, releuat.] Nonnulli enim ſuperno illuſtrati munere, aſpiciunt in quanta peccatorũ ſuorum turpitudine iacent, factorum maculas lachrymis lauãt, et ſub ſe poſtmodum carnis ſuæ motus deprimũt, à quibus antè premebant̃. Quod nimirum magna

omnipotẽtis Dei dispensatiõe agitur, ut uidelicet in hac uita omnia habeantur incerta, & nullus ex habita castitate superbiat: quia effundit despectionem super principes. Nullus ex uitiorum suorum depressione desperet: quia eos qui oppressi fuerant, releuat. Et quoniam cùm hæc agũtur, ex occultis Dei cõsilijs super unumquemq; sententia aperta producitur, rectè subiungitur: Et reuelat profunda de tenebris.] Profunda enim de tenebris dominus reuelat, quando apertam sententiã ex occultis suis consilijs indicat, ut de unoquoq; quæ sentiat, ostendat. Quia enim uidet nunc creator omnia, & ipse in cõsilijs non uidetur, rectè de
Psal.17 illo per Psalmistam dicitur: Posuit tenebras latibulum suũ. Sed quasi de istis tenebris ad lumen exit, quãdo quid de uniuscuiusq; actibus sentiat, ostendit. Et quia cũ is qui peccatorũ suorũ pondere premebat, ad rectitudinis statũ ducitur, prius ipsam mortem conspicit, in qua et deficere consueuerat, & hanc considerare nesciebat, rectè additur: Et producit in lucẽ umbram mortis.] Vmbra enim mortis est praua operatio, quę de imitatione antiqui hostis, quasi de corporis lineamentis exprimitur. De quo etiã sub cuiusdã significatione dicit:
Apoc.6 Et nomẽ illi mors. Et plærunq; eius maligna cogitatio mentes hominũ latet, atq; per hoc q̃ nescit, amplius pręualet. Vmbra ergo mortis in lucẽ producitur, dum sanctorũ mẽtibus maligna operatio antiqui hostis, ut destrui possit, aperit. Sequitur:

Quòd beatus Iob prophetiæ spiritu intellexit uocationem gentium, & reprobationem Iudæorum. Cap. XI

13 QVi multiplicat gentes, & perdit eas, & subuersas in integrũ restituit.] Intelligi fortasse ualet, quoniã gentes dominus multiplicat & perdit: quia nascuntur quotidie morituri. Et subuersas in integrũ restituit, quia resurgent qui fuerint mortui. Quod tamẽ melius accipimus, si hoc qualiter in earum mente agitur, sentiamus. Multiplicat enim gentes & perdit, quia eas & per fœcũditatem sobolis extendit, et tamen in propria infidelitate derelinquit. Sed subuersas in integrum restituit: quia quas in infidelitatis casu reliquerat, quãdoq; ad fidei statum reducit. Quibus uidelicet in mentis integritatem restitutis, antiquus ille populus qui fidelis Deo esse uidebatur, reprobatus, corde repulsus est, ut sua perfidia deceptus, contra ipsum pòst insurgeret quem antè prædicauit. Sequitur. Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos, ut frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.] Cor enim principũ terræ immutatum est, cùm in Iudæa summi sacerdotes & seniores populi, illi conabantur suo consilio obsistere, quem prius uenturum esse prædicabant. Cunq; eius nomen persequendo molirentur extinguere, decepti sua malitia, incedere per inuium frustra conabãtur, quia crudelitati eorum patere uia non poterat, contra autorem omnium. Miracula cernebant uirtute terrebantur, sed credere renuentes, adhuc signa quærebant, cùm dice
Ioan.6 rent: Quod ergo tu facis signũ, ut uideamus & credamus tibi quod operaris? Bene itaq; dicitur: Palpabunt quasi in tenebris, et non in luce. Qui enim inter tot aperta miracula trepidat, quasi in tenebris palpat: quia quod tangit, nõ uidet. Omnis uerò qui errat, nunc huc, nunc illuc ducitur. Et quia aliquando ostendebantur credere, cùm dicerent: Nisi esset hic à deo, non poterat facere quicq̃: aliquando uerò hunc à deo esse negabãt, cùm despicientes dicerent: Nónne hic est fabri filius: nónne
Mat.6 mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioseph & Simon & Iudas, & sorores eius nónne omnes apud nos sunt? rectè subiungitur: Et errare eos faciet quasi ebrios. Videbant quippe 14
eum & suscitare mortuos, & tamẽ esse mortalem. Quis nõ crederet Deum, quem conspiciebant suscitare mortuum? Sed rursum cùm hũc mortalem conspicerent, despiciebant credere hunc esse immortalem deum. Per hoc ergo quòd omnipotens deus talem se eorum oculis exhibuit, qui posset et diuina ostendere, & humana pati, errare eos quasi ebrios fecit: ut eorum superbia quæ incarnationis eius mysterium despicere maluit quàm sequi, & contra humanitatem eius se extolleret, & intus lucentem deitatis eius potentiam miraretur. Quę cuncta quia beati Iob oculis præsentia per prophetiæ spiritum facta sunt, rectè subiungitur:

Caput decimumtertium beati Iob.

ECce omnia hæc uidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula. Secundum scientiam uestrã & ego noui, nec inferior uestri sum. Sed tamẽ ad omnipotentẽ loquar, & disputare cum deo cupio, prius uos ostẽdens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum. Atq; utinam taceretis, *ut putaremini* esse sapientes. Audite ergo correctiones meas, & iudicium labiorum meorum attendite. Nunquid Deus indiget uestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Nunquid faciem eius accipitis, & pro deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quẽ celare nihil potest, aut decipietur, ut homo, uestris fraudulentijs? Ipse uos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis. Statim ut se commouerit, turbabit uos, & terror eius irruet super uos. Memoria uestra cõparabitur cineri, et redigentur in lutum ceruices uestrę. Tacete paulisper, ut loquar quodcũq; mihi mẽs suggesserit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis? Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Veruntamẽ uias meas in con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpectu eius arguã, et ipſe erit ſaluator meus. A Non enim ueniet in conſpectu eius omnis hypocrita. Audite ſermonem meum, & ænigmata percipite auribus ueſtris. Si fuero iudicatus, ſcio qꝓ iuſtus inueniar. Quis eſt qui iudicetur mecum? Veniat. Quare tacens cõſumor? Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abſcondar. Manum tuam longè fac à me, & formido tua nõ me terreat. Voca me, & ego reſpondebo tibi: aut certè loquar, & tu reſpõde mihi. Quantas habeo iniquitates et peccata, ſcelera mea & delicta oſtẽde mihi. Cur faciem tuam abſcondis, & arbitraris me inimicum tuum? Contra folium quod uento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccã perſequeris? Scribis enim contra me amaritudines, & cõſumere me uis peccatis adoleſcentiæ meę. Poſuiſti in neruo pedem meum, & obſeruaſti omnes ſemitas meas, & ueſtigia pedum meorum cõſideraſti. Qui quaſi putredo cõſumendus ſum, & quaſi ueſtimentum quod comeditur à tinea.

Quòd cùm aliquid oſtenditur, cuius intellectus non tribuitur, prophetia non eſt. Caput XII

ECce omnia.] In illo enim ea quæ ſecutura erant, uidebat aſſiſtentia, cui nec futura ueniunt, nec prẽterita diſcedunt, ſed cuncta ſimul ante eius oculos aſſiſtunt. Et quia ea ipſa quæ uentura erãt, alia eſſe uidit in operibus, alia in dictis, rectè ſubiungitur: Et uidit oculus meus, & audiuit auris mea.] Sed utilitatem dicta nõ habent, ſi intellectu carent. Vnde aperte ſubditur: Et intellexi ſingula.] Cùm enim aliquid oſtenditur uel auditur, ſi intellectus nõ tribuitur, prophetia minimè eſt. Vidit nanqꝫ Pharao per ſomnium quæ erant Ægypto uentura, ſed quia nequiuit intelligere quod uidit, propheta non fuit. Sic aſpexit Balthaſar rex articulum manus ſcribentis in pariete, ſed propheta non fuit, quia intellectum rei quam uiderat, non accepit. Vt igitur beatus Iob prophetiæ ſpiritum ſe habere teſtetur, non ſolùm uidiſſe ſe & audiſſe, ſed etiã intellexiſſe omnia aſſerit. De quo intellectu, quia nõ extollitur, ſubiuncta eius uerba teſtantur, cùm ait: Secundum ſcientiam ueſtrã & ego noui, nec inferior ueſtri ſum.] Quibus uidelicet dictis innotuit, quantæ humilitatis fuit, qui ſe eis inferiorem negat, quorum longè uitam ſanctè uiuendo tranſcenderat. Nam & ſecundum eorum ſcientiam ſe noſſe cõfirmat: qui ſcien do cœleſtia, eorum terrenas cogitationes per prophetiæ quoqꝫ ſpiritum tranſibat. Sequitur:

Quòd loqui cum Deo, ſit orare humiliter: diſputare autem, ex conſcientiæ confidentia, pro meritis poſtulare audacter. Cap. XIII

SEd tamen ad omnipotentem loquar, & diſputare cum deo cupio.] Cum omnipotente loquimur, dum eius miſericordiã deprecamur. Cum eo uerò diſputamus, dum nos illius iuſtitię cõiungẽtes, facta noſtra ſubtili indagatiõe diſcutimus. Vel certè cum deo diſputare, eſt eum qui hic eius prẽceptis paruit, cum illo poſtmodum ad iudicandos populos iudicẽ uenire, ſicut cuncta relinquẽtibus prædicatoribus dicitur: Vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper duodecim thronos, iudicãtes duodecim tribus Iſrael. Vnde & per Eſaiam dominus dicit: Eripite iniuriam accipientẽ, iudicate pupillo, & iuſtificate uiduam, & uenite diſputemus. Rectum quippe eſt, B ut cum deo de populis in iudicio diſputẽt, qui ad uerba dei, præſens ſeculum perfectè derelinquũt. Loqui ergo ad orationem, diſputare ad iudicium pertinet. Vir igitur ſanctus modo ad omnipotentem loquitur, ut cum omnipotente poſtmodum diſputet: quia ille cum deo poſtmodum iudex ueniet, qui hic ei modo in prece familiaris extiterit. Sed ſancta Eccleſia, cuius ſæpe iam beatũ Iob ſpeciem tenere prædiximus, non ſolùm tunc de iniquis iudicat, cùm ultimi iudicij dies aduenerit: ſed nunc etiam de cunctis praue agentibus uel ſtulte ſentientibus iudicare non ceſſat. Vnde ſubditur:

Prius uos oſtendens fabricatores mendacij, & cultores peruerſorum dogmatum.] Quibus uide licet uerbis apertè oſtendit, quòd amici eius quaſi ex hæreticorum ſpecie, ſancti uiri iudicijs aduerſantur. Liquet enim quia catholicorũ figurã non teneant, qui cultores peruerſorũ dogmatũ uocantur. Qua in re hoc quoqꝫ oportet intendi, qꝫ mendacij fabricatores dicuntur. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mendacium ſermonibus fabricatur. Vbi enim non doloſa locutio, ſed ſenſus ueritatis eſt, quaſi munita moles non ex fabrica, ſed ex natura conſurgit. Sequitur: Atqꝫ utinam taceretis, ut putaremini eſſe ſapientes.] Sicut clauſa ianua, in domo quæ intus membra lateant ignoraſ, ſic plęrunqꝫ ſtultus ſi tacuerit, utrum ſapiens ſit an ſtultus, abſconditur: ſi tamen nulla alia opera prodeant, quæ ſenſum etiam tacentis loquantur. Sanctus igitur uir amicos ſuos aſpiciens uelle appare D re quod non erãt, eos ad tacendum admonuit, ne poſſent apparere quod erãt. Vnde & per Salomonem dicitur: Stultus ſi tacuerit, ſapiens putabitur. Sed quia ſtultus cùm loquitur, per hoc quòd ſua infert, ſapientium uerba penſare non ſufficit, rectè adhuc poſtqꝫ ſilentiũ induxit, adiungit: Audite ergo correptiones meas, & iudiciũ labiorum meorum attendite.] Bene autem prius correptionem, et poſtmodum iudicium intulit: quia niſi per correptionẽ prius tumor ſtulti deprimaſ, nequaquam per intelligentiam iudicium iuſti cognoſcitur. Sequitur: Nũquid deus indiget ueſtro mendacio, ut pro illo loquamini doloſe?] Deus mendacio non eget: quia ueritas fulciri non quærit auxilio falſitatis. Hæretici autem quia ea quæ praue de deo intelligunt, ex ueritate tueri non poſſunt:

quaſi

quasi ad probãdum radium luminis, umbram falsitatis requirunt. Et pro eo dolos loquũtur, dum infirmas mẽtes in intellectu illius stulta seductione decipiunt. Sequitur: Nunquid faciem eius accipitis, & pro deo iudicare nitimini?] Stulti cũ prudentium facta conspiciunt, hæc eis omnia reprehensibilia esse uidentur, suæq; imperitiæ atq; infirmitatis obliti, tanto intentius de alienis iudi-
16 cant, quanto sua profundius ignorãt. At cõtrà iusti cùm prauorum facta redarguunt, semper suę infirmitatis conscij, eos etsi exterius sæuiendo, tamen interius compatiendo reprehendunt: quia illius solius est peccata hominũ sine cõpassione discutere, qui ex naturæ suæ omnipotentia ignorat peccare. Quia igitur amici beati Iob, ita eius facta reprehenderant, ac si in se ipsi reprehensibile nihil haberent, rectè nũc dicitur: Nunquid faciem eius accipitis, et pro deo iudicare nitimini? Faciẽ quippe eius accipere, est autoritatẽ illius in iudicio sumere, & quasi pro deo iudicare nititur, qui cũ infirma quæq; in altero reprehendit, apud se introrsus per compassionẽ non infirmatur. Sequitur:

Aut placebit ei quem celare nihil potest, aut decipietur, ut homo, uestris fraudulẽtijs?] Fraudem deo hæretici exhibent, quia ea astruunt quæ nequaq; ipsi pro quo loquuntur placẽt, eumq; dum quasi defendere nituntur, offendunt, dum in aduersitate eius corruunt, cui uidentur ex prædicatione
Psal.8 famulari. Vnde & per Psalmistam dicitur: Vt destruas inimicum & defensorem. Omnis quippe hæreticus omnipotenti deo inimicus & defensor est, quia unde hũc quasi defendere nititur, inde ueritati illius aduersatur. Quia aũt latere deum nihil potest, hoc in eis indicat, quod intus sentiunt, non quod famulari foris uidentur. Quia igitur eorum fraudulentijs Deus ut homo nõ fallitur, rectè subiungitur: Ipse uos arguet, quoniam in absconditо faciẽ eius accipitis. Statim ut se cõmouerit, turbabit uos & terror eius irruet super uos.] Hoc quod in absconditо accipi asserit faciem dei, duobus modis ualet intelligi. Sunt nanq; nõnulli qui & ueritatem in corde sentiunt, & tamen quæ falsa sunt, de Deo foris loquuntur. Ne enim uinci uideantur, & cognoscũt ueritatẽ interius, & tamen hanc exterius impugnant. Vnde & nunc bene dicitur: Ipse uos arguet, quoniã in absc̃dito faciem eius accipitis. Ac si apertè diceretur: Tanto magis de falsitate apud eum estis reprehensibiles, quanto & apud uosmetipsos quod uerũ est uidetis. Et sunt nonnulli qui quando ad mentem redeunt, dei iustitiã & rectitudinẽ contemplantur, & orando ac flendo contremiscunt: sed postq; cõtemplationis hora trãsierit, sic audaces ad iniquitates redeunt, ac si post dorsum eius positi, à iustitiæ eius lumine minimè uideantur. Hi itaq; apud se in absconditо quasi corporaliter uidentẽ accipiunt faciem dei: quia ei & cùm prẽsentes fiunt, blandiuntur fletibus, & cùm quasi à conspectu illius recedunt, moribus detrahũt. Qui tãto amplius de malis suis feriendi sunt, quanto & in occulto cogitationis, recta dei iudicia cognoscunt. Vnde & subditur: Statim ut se cõmouerit, turbabit uos, & ter 17
ror eius irruet super uos.] Cùm sit naturę incõmutabilis omnipotens deus, in ira iudicij perturbabilis non est. Sed humano uerbo motus dei, dicitur ipsa rectitudinis eius districtio, qua humana prauitas feritur. Iusti autẽ uiri antè deum metuunt, q̃ eius contra eos ira moueatur: & ne cõmotum sentiant, tranquillũ timent. At cõtrà peruersi tũc iam feriri pertimescunt, cùm feriuntur: eosq; tunc terror eius à somno suo torporis exuscitat, cùm uindicta perturbat. Vnde & per prophetã dicitur: Et Esa.28
tãtum sola uexatio intellectũ dabit auditui. Cùm enim de præceptis Dei contemptis atq; despectis uerberari per uindictã cœperint, tunc intelligunt quod audierunt. Et Psal. ait: Cùm occideret eos, Psal.77
tunc inquirebant eum. Bene itaq; dicitur: Statim ut se cõmouerit, turbabit uos, & terror eius irruet super uos: quia reprobis cordibus non timor requiem, sed pœna timorem parit. Sequitur:

Quòd superborum gloria in fine luto & cineri comparetur. Caput XIIII

MEmoria uestra comparabitur cineri.] Omnes qui cogitatione terrena huic seculo cõformantur, per omne quod agunt, huic mundo relinquere sui memoriã conantur. Alij bellorũ titulis, alij altis ædificiorum mœnibus, alij disertis doctrinarũ secularium libris instanter elaborant, sibiq; memoriæ nomẽ ædificant. Sed cùm ipsa ad finem celerius uita percurrat, quid in ea fixum stabit, quando & ipsa celeriter mobilis pertransit? Aura etenim cinerẽ rapit, sicut scriptũ est: Non sic impij Psal.1
nõ sic, sed tanq; puluis quẽ proijcit uentus à facie terræ. Rectè ergo stultorũ memoria cineri cõparatur: quia illic ponitur, ubi ab aura rapiat. Quantumlibet etenim quisq; pro facienda gloria sui nominis elaboret, memoriã suam quasi cinerem ponit, qui hãc citius uentus mortalitatis rapit. Quo contrà de iusto scriptũ est: In memoria æterna erit Psal.111
iustus. Eo ipso em̃ quo facta sua solius dei oculis imprimit, nomẽ suæ memoriæ in æternitate figit. Sequitur: Et redigentur in lutũ ceruices uestræ.] Sicut per oculũ uisus, sic per ceruicẽ solet superbia designari. Ceruix itaq; in lutũ redigitur, cùm superbus quisq; humiliatur in morte, & elata caro tabescit in putredine. Intueamur enim qualia in sepulchris iaceant diuitũ cadauera, quæ illa in extincta carne sit imago mortis, quæ tabes corruptionis, & certè ipsi erant qui extollebant̃ honoribus habitis rebus tumebant, despiciebant cæteros, & quasi solos se esse gaudebant: & dum non perpenderent quo tendebant, nesciebant quid erãt. Sed in lutũ ceruix redacta est: quia despecti iacent in putredine, qui tumebãt in uanitate. In lutũ ceruix redigitur, quia quantũ carnis potentia ualeat, tabes corruptionis probat. Sequitur: Tacete paulisper, ut loquar quodcunq; mihi mens suggesserit.] Sensu carnis locutos indicat, quos idcirco ad silentiũ restringit, ut ea quæ illi mens suggesserit dicat: Ac si apertè dicat: Non ego carnaliter, sed spiritaliter loquor, quia per sensum spiritus audio, quę per ministeriũ corporis pfero. Vnde mox ad

alta conscendit, secq; in mysterijs eleuat, et increpa tionē quam protulerat, ad mystica uerba permutat, dicens:

Quòd sancti uiri carnes suas dentibus lacerant, cùm internis sensibus carnalia opera sua discutiunt. Cap. XV

18 QVare lacero carnes meas dentibus meis, & animā meam porto in manibus meis?] In scriptura sacra dentes aliquādo sancti prædicatores: aliquādo uerò interni accipi sensus solent. De sanctis ēm prædicatoribus sponsæ dictū
Cant.4 est: Dentes tui sicut greges tonsarū, quę ascēderūt de lauacro. Vnde & uni eorū ostēsis in figura gen
Act.10 tibus dicitur: Macta & manduca, id est, uetustatē earū cōtere, & in corpus Ecclesiæ uidelicet in tua membra conuerte. Rursum quia dentes, interiores sensus accipi solent: Hieremias propheta testa
Thren.3 tur dicēs: Fregit ad numerū dentes meos. Per dentes etenim cibus frāgitur, ut glutiatur. Vnde non immeritò in dentibus inter nos sensus accipimus qui singula quæ cogitant, quasi mandunt & com minuunt, atq; ad uentrem memoriæ transmittūt. Quos propheta ad numerū fractos dicit: quia iuxta mensurā uniuscuiusq; peccati, intelligētiæ cæcitas generat in sensibus, & secundū q̄ quisq; egit exterius, in eo obstupescit, quod de internis atq; inuisibilibus intelligere potuit. Vnde rectè etiam
Ezech.18 & Hier.31 scriptū est: Omnis homo qui comederit uuā acerbā, obstupescēt dētes eius. Quid nāq; uua acerba, nisi peccatum est? Vua quippe acerba, est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis uitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tē pus comedere festinat. Qui igitur uuam acerbam comedit, dentes eius obstupescunt: quia qui præsentis mūdi delectatione pascitur, interni eius sensus ligantur, ut iam spiritalia mandere, id est, intelligere nequeant: quia unde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt. Et dū peccato anima pascitur, panē iustitiæ edere nō ualet: quoniā ligati dentes ex peccati consuetudine, iustū quod intus sapit, edere nequaq; possunt. Hoc igit̄ loco quia dētes, ut prædiximus, internos sensus accipimus, considerare magnopere quid agere iusti soleant, debemus. Qui plerunq; si qua in se quamlibet leuiter carnalia esse deprehēdunt, hæc in internis sensibus retractantes, uehemēter in se- D metipsis insequuntur, afflictione se conterunt, magnisq; cruciatibus uel minima in se praua dijudicant, atq; hæc per pœnitētiam damnāt. Quod idcirco agunt, ut in conspectu æterni iudicis & ipsi inueniri, inquantū est possibile, irreprehensibiles debeant: & hi qui eos sic se iudicare conspiciunt, emendare semetipsos à culpis grauioribus inardescant. Quod uidelicet beatus Iob, corā amicis suis temporalē gloriā tenentibus, & transeuntia bona laudantibus, fecerat: sed tamen eorum sensum ad cognoscēdam utilitatē flagelli sui perducere non ualebat: ut scilicet pēsare possent, q̄ non solū prospera omnipotens Deus tribueret, sed nonnunq; etiā aduersa propitius irrogaret. Vnde bene nūc dicit: Quare lacero carnes meas dētibus meis?]

A Ac si apertè dicat: Cur internis sensibus carnalia si qua fuerint in me facta discutio, si meis spectatoribus prodesse nō possum? Vbi & aptè subditur:

Quòd sancti uiri animam suam in manibus portāt, cùm bonorum operum exempla proximis ostendunt. Cap. XVI

ET animam meam porto in manibus meis?] 19
Animam in manibus portare, est intentionē cordis in operatione ostendere. Habent nāq; hoc iusti proprium, ut in omne quod dicunt, atq; omne quod agunt, non solùm profectum suum, sed etiam proximorum ædificationem quærant. Et aliquando in quibusdam semetipsos dijudicant, ut pigros auditores ad cōsiderandos semetipsos reuocent. Aliquando bona opera ostendunt, ut spectatores eorum erubescant non imitari quod uident. Nam scriptū est: Videāt uestra bona opera, B & glorificent patrē uestrū qui est in cœlis. Qui igitur intentionē suam per opera insinuat, animam suā in manibus portat. Sed cùm iustus quisq; nec se dijudicando, nec bona opera ostendendo, utilitati proximorum proficit, per hoc quod egerit, ad uerba doloris redit. Vnde rectè nunc dicit: Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?] Id est, cur uel me districtè corā hominibus dijudico, uel quid appetam in opere ostendo: si utilitati proximorū, nec mala dijudicando, nec bona ostēdendo proficio? Sed tamen iusti etiam cùm hæc dicunt, nunquam à prębendo proximis bono exemplo deficiunt. Vnde adhuc coram amicis suis beatus Iob uirtu-
C tem patientiæ exhibens & ostendens, ait:

Quòd uirtus patientiæ non in prosperis, sed in aduersis agnoscatur. Cap. XVII

ETiam si occiderit me, in ipso sperabo.] Nunquam est patiētiæ uirtus in prosperis. Ille autem uerè est patiens, qui & aduersis atteritur, & tamen ab spei suæ rectitudine non curuatur. De reprobis nanq; sensu scriptū est: Confitebitur tibi, cū benefeceris ei. In hoc itaq; mēs iusta ab iniusto discernitur: q̄ omnipotentis dei laudē & inter aduersa confitetur, q̄ non cū rebus frangit̄, non cum casu gloriæ exterioris cadit: sed in hoc magis qualis cum rebus fuerit demonstrat: quę & sine rebus robustior stat. Sequitur: Verūtamen uias meas in cōspectu eius arguam: & ipse erit saluator meus.] Cùm Paulus apostolus dicat: Si nosmetipsos 21
dijudicaremus: non utiq; iudicaremur: eo tunc dominus saluator inuenit̄: quo nunc pro timore dei peccatū nostrū à nobismetipsis redarguit̄. Vnde electi quiq; culpis suis nunq; sciūt parcere, ut possint culparū iudicē placatū inuenire. Et uerè eum postmodū inuenire saluatorē credunt, quē districtè modo iudicē metuūt. Nam qui sibi nūc in culpa parcit, ei postmodū in pœna nō parcitur. Dicit ergo: Veruntamē uias meas in cōspectu eius arguam. Quæ uerò utilitas de hac argutione sequatur, adiūgat: Et ipse erit saluator meus. Sequitur:

Quòd hypocritæ dum hominum iudicia quærunt, diuino se iudicio nō exhibent: nec ante Deum uenit, cuius uitam Deus mores q; contemnit; & quòd duobus modis sancti in conspectu Dei ueniant. Caput XVIII

Non

NOn eñ ueniet in cõſpectu eius omnis hypocrita.] Cùm cõſtet q̃ iudex ueniẽs agnos ad dexterã, hœdos uerò ad ſiniſtrã ponat: qua nũc ratione dicit: in cõſpectu eius hypocritã nõ eſſe uenturũ: qui ſcilicet ſi inter hœdos erit, ad ſiniſtrã iudicis apparebit? Sed ſciendũ eſt q̃ duobus modis in cõſpectu domini uenimus. Vno quidẽ quo hic peccata noſtra ſubtiliter perpendẽtes, in eius nos cõſpectu punimus: & flẽdo dijudicamus. Nã quoties cõditoris noſtri potentiam ad ſenſum reducimus, toties in cõſpectu illius ſtamus. Vnde rectè
3.Reg.17 per uirum Dei Heliã dicit: Viuit dñs Deus Iſrael, in cuius cõſpectu ſto. Alio quoq̃ modo in cõſpectu domini uenimus, cùm in extremo iudicio ante tribunal eius aſſiſtimus. Hypocrita igit̃ per exa mẽ ultimũ, ante cõſpectum iudicis uenit: ſed quia modo culpas ſuas conſiderare ac deflere diſſimulat: in cõſpectu domini uenire recuſat. Sicut enim iuſti uiri cũ diſtrictionẽ uenturi iudicis cõtẽplant̃: peccata ſua ad memoriã reducũt: deflẽt: quæ cõmiſerũt: et diſtrictè ſe iudicãt ne iudicent̃: ita hypocritæ quo exterius hominibus placent, eo ſe interius aſpicere negligũt: totoſq̃ ſe in uerbis proximorũ fundũt: & ſanctos ſe eſſe eſtimãt: quia ſic ſe haberi ab hominibus penſant. Cũq̃ mentẽ per uerba ſuæ laudis ſparſerint: nunq̃ hanc ad cognitionẽ reducũt culpæ: nunq̃ cõſiderant ubi internũ iudicẽ offendãt: nihil de eius diſtrictiõe metuũt: quia ſic ſe placuiſſe ei, ſicut hominibus credũt. Qui ſi terrorẽ eius ad mentẽ reducerẽt: hoc ipſum quod in mala intentione poſiti placẽt hominibus, plus timerẽt. Bene itaq̃ dicit: Nõ enim ueniet in cõſpectu eius omnis hypocrita: quia diſtrictionẽ Dei ante oculos nõ ponit, dum placere humanis oculis cõcupiſcit. Qui ſi mentẽ ſuã diſcutiẽs, ſemetipſum in conſpectu Dei poneret: profectò iam hypocrita non eſſet. Sequit̃: Audite ſermonẽ meũ: & ænigmata percipite auribus ueſtris.] Per hoc q̃ ænigmata nominat: figuratas ſe habere locutiones demonſtrat. Vnde aptè quoq̃ uoce fidelis populi ſubdit̃:

Quòd ſancti etſi hoc agant, quòd exterius non labuntur in opere, nequaquam tamen hoc agunt, ut non labantur in cogitatione. Cap. XIX

SI fuero iudicatus, ſcio quia iuſtus inueniar.] Quod ab eiuſdẽ etiã beati Iob perſona nõ diſcrepat: quando hoc ipſe foris de ſeipſo loquitur:
Iob 1 quod de illo ueritas hoſti eius interius dixerat: Vidiſti ſeruũ meũ Iob, q̃ nõ ſit ei ſimilis ſuper terrã? Et quidẽ idẽ uir ualde eſt inferius quod de ſe memorat, q̃ quod de illo dominus dixerat. Aliud eſt eñ iuſtum eſſe, aliud eſt ei ſimilẽ non eſſe. Humiliter igit̃ de ſemetipſo ſenſit: qui dum iuſtus ſine cõparatione extitit: nõ ſe prę cęteris, ſed iuſtũ tantũ
21 modo inueniri poſſe memorauit. Hoc tamẽ in eius uerbis uidet̃ habere quæſtionis, quod qui ſuperius dixit: Vias meas in cõſpectu eius arguã: & inferius dicit: Cõſumere me uis peccatis adoleſcẽtiæ meæ: & peccata ſua ſubtiliter agnoſcẽs, adhuc longè inferius adiungit: Signaſti quaſi in ſaculo delicta mea, nunc ait: Si fuero iudicatus, ſcio quia iuſtus inueniar. Neq̃ eñ ſimul conuenire queunt peccata & iuſtitia. Sed ſanctus uir ſibi iniquitatẽ tribuẽs, & omnipotẽti domino purgationẽ ſuam: & peccatorẽ ſe cognoſcit ex ſe, & iuſtũ ſe factum nõ ignorat ex munere. Qui in recto quoq̃ opere poſitus, ex abundãti gratia meruit flagella ſuſtinere. Iamq̃ ſe in iudicio iuſtũ inueniri gaudet: qui ſe ante iudiciũ percuſſum uidet. Vnde & cùm longè poſt dicat: Signaſti quaſi in ſaculo delicta mea, ita tim ſubdit: Sed curaſti iniquitatẽ meam. Qui ergo iuſtũ inueniri ſe in iudicio memorat: nequaq̃ ſe iuſtè flagellatũ negat: quãuis flagello eius dominus non peccata ſtuduit tergere, ſed merita augere.
Sequitur: Quis eſt qui iudicet̃ mecum? ueniat.] Sancti uiri ita ſe in operibus ſuis Deo autore cuſtodiũt, ut omnino unde accuſent̃, exterius nõ in-
B ueniat̃: interius uerò in cogitationib. ſuis tanta ſe cautela circũſpiciunt: ut ſi fieri ualeat, ſemper irreprehẽſibiles interni iudicis oculis aſſiſtãt. Sed quãtum agere poſſunt, ne exterius labantur in opere, tantũ interius agere nequaq̃ poſſunt, ut nunq̃ labant̃ in cogitatione. Humana enim conſciẽtia eo ipſo quo ab intimis recedit, ſemper in lubrico eſt. Vnde fit ut etiã ſancti uiri frequẽter labant̃ in corde. Beatus ergo Iob tam uoce ſua, q̃ uoce electorũ loquens, dicat: Quis eſt q̃ iudicet̃ mecũ? ueniat. Quia eñ in exterioribus actibus unde reprehẽdatur nõ habet: liberè accuſatorẽ quærit. Quia uerò etiã iuſtorũ corda ſemetipſa nõnunq̃ de ſtulta cogitatione reprehẽdunt: propter hoc fortaſſe ſubdit̃ tur: Quare tacẽs cõſumor?] Tacẽs eñ cõſumit̃,
C qui de ſtulta ſe cogitatione reprehendẽs, apud ſemetipſum dente cõſciẽtiæ mordet̃. Ac ſi apertè dicat: ſic uixi ut accuſatorẽ exterius nullũ timerẽ: utinam ſic uixiſſem, ut intra memetipſum accuſatricem cõſcientiã non haberẽ. Tacẽs enim cõſumit̃, qui intus in ſe inuenit unde uratur. Sequit̃: Duo tantũ ne facias mihi: & tunc à facie tua nõ abſcondar.] Hoc lóco quid Dei faciẽ, niſi animaduerſionẽ debemus accipere? In qua dũ peccata reſpicit, punit. A qua uidelicet nullus etiã iuſtus abſcõdit̃: ſi duo q̃ poſtulat, nõ admoueant̃, de quib. ſubdit:

Quòd ſancti patres ad eam legem uenire deſiderabant, in qua non timore ſeruirent, ſed amore. Cap. XX

MAnum tuã lõgè fac à me, & formido tua nõ 22
me terreat.] In quib. uidelicet duobus quid
D aliud per prophetiæ uocẽ, q̃ⁿ tempus gratiæ & redẽptionis inquirit? Lex nanq̃ ſub percuſſione ultionis populũ tenuit: ut quiſquis ſub illa peccaret, protinus morte puniret̃. Nec plebs Iſraelitica ex amore domino, ſed ex timore ſeruiebat. Nunq̃ uerò impleri iuſtitia per timorẽ poteſt: quia iuxta lo- 1.Ioan.4
annis uocẽ, perfecta charitas foras mittit timorẽ. Et Paulus quoq̃ adoptionis filios cõſolat̃, dicẽs: Rom.8
Non accepiſtis ſpiritũ ſeruitutis iterum in timore: ſed accepiſtis ſpiritũ adoptionis filiorũ, in quo clamamus, abba pater. Ex uoce igit̃ generis humani, legalis percuſſionis duritiã tranſire cõcupiſcens, atq̃ à formidine peruenire ad dilectionẽ appetẽs, quæ duo à ſe omnipotẽs Deus lõgè faciat exorat, dicẽs: Manum tuã longè fac à me: & formido tua nõ me terreat, id eſt, percuſſionis duritiã remoue

Universidad de Deusto
Biblioteca

à me, formidinis pondus tolle: ſed irradiante gratia dilectionis, ſpiritum ſecuritatis infunde: quia ſi longè à percuſſione & formidine non fuero: ſcio quia à diſtrictione tui examinis non abſcondar: quoniã in conſpectu tuo iuſtus eſſe non ualet, qui tibi non per dilectionem, ſed per formidinem ſeruit. Vnde & ipſam conditoris ſui præſentiã, quaſi familiariter ac corporaliter quærit: ut per hanc & audiat quod ignorat, & in his audiatur quę nouit. Nam protinus adiungit: Voca me, & reſpondebo tibi: aut certè loquar: & tu reſponde mihi. Qui dum humanis oculis per aſſumptam carnẽ apparuit: ſua hominibus peccata aperuit, quæ & perpetrabant & neſciebant. Vnde ſubditur:

Quòd à luce ueritatis in tantas ignorantiæ tenebras corruerimus, ut noſipſos ignoremus. Cap. XXI

QVantas habeo iniquitates & peccata, ſcelera mea & delicta oſtende mihi.] Quamuis uocare ac reſpõdere intelligi & aliter poſſit. Vocare eñ dei, eſt nos amãdo & eligendo reſpicere. Reſpõdere aũt noſtrũ, eſt amore illius bonis operibus parere. Vbi aptè additur. Aut certè loquar, & tu reſpõde mihi. Loquimur nanq; cùm eius faciem per deſiderium poſtulamus. Reſpondet uerò deus loquentibus, cùm nobis ſe amantibus apparet. Sed quia quiſquis æternitatis deſiderio anhelat: ſemetipſum ſubtiliter reprehendens, facta ſua diſcutit: & ne quid in illo ſit, in quo autoris ſui faciẽ offendat quęrit, rectè ſubiũgit: Quantas habeo iniquitates & peccata: ſcelera mea & delicta oſtẽde mihi. Iſte in hac uita iuſtorũ labor eſt: ut ſemetipſos inueniant: & inuenientes, fiendo atq; corrigendo ad meliora perducãt. Et quãuis inter iniquitatẽ atq; peccatũ nihil diſtare perhibeat Io-
1.Ioan.3 annes Apoſtolus, qui ait: Iniquitas peccatũ eſt: ipſo tamẽ uſu loquẽdi plus iniquitas q̃ peccatũ ſonat: & omnis ſe homo liberè peccatorẽ fatetur: ini-
23 quũ uerò dicere nõnunq̃ erubeſcit. Inter ſcelera uerò & delicta hoc diſtat, q̃ ſcelus etiã põdus peccati trãſit: delictũ uerò pondus peccati non trãſit: quia & cùm offerri ſacrificiũ per legẽ iubetur: nimirũ præcipit̃ ſicut pro peccato, ita etiã pro delicto. Et nonnunq̃ ſcelus in opere eſt: delictũ uerò plerunq; in ſola cogitatione. Vnde & per Pſalmi-
Pſal.18 ſtam dicit̃: Delicta quis intelligit? Quia uidelicet peccata operis tãto citius cognoſcunt̃, quãto exterius uident̃: peccata uerò cogitationis eo ad intelligendũ difficilia ſunt, quo inuiſibiliter perpetrant. Quiſquis igit̃ æternitatis deſiderio anxius, apparere uenturo iudici deſiderat mundus, tanto ſe ſubtilius nũc examinat, quanto nimirũ cogitat, ut tũc terrori illius liber aſſiſtat, & oſtẽdi ſibi exoratur ubi diſplicet: ut hoc in ſe per pœnitentiã puniat, ſeq; hic dijudicãs iniudicabilis fiat. ſed inter hęc intueri neceſſe eſt, quanta peregrinationis noſtrę pœna nos percutit, qui in eã cæcitatẽ uenimus ut noſipſos ignoremus. Perpetramus mala, nec tamẽ hęc celerius deprehẽdimus uel perpetrata excluſa quippe mẽs à luce ueritatis, nil in ſe niſi tenebras inuenit, & plerũq; in peccati foueã pedẽ porrigit, & neſcit. q̃d nimirũ de ſola exilij ſui cęcitate patit̃: quia ab illuminatione domini repulſa, & ſemetipſam uidere perdidit, quę autoris ſui faciẽ nõ amauit. Vnde & ſubdit̃: Cur faciẽ tuã abſcõdis, & arbitraris me inimicũ tuũ?] Humanũ genus contẽplationẽ lucis intimę habuit in paradiſo: ſed ſibimetipſi placẽs, quo à ſe receſſit, lumẽ cõditoris perdidit, eiusq; faciẽ declinãdo ad ligna paradiſi fugit: quia poſt culpã uidere metuebat, quẽ amare conſueuerat. ſed ecce poſt culpã uenit in pœnã: ex pœna aũt ad amorẽ redit: quia q̃s fuerit culpę fructus inuenit: atq; illã faciẽ quam timuit in culpa, excitatus requirit ex pœna: ut iã caliginẽ cęcitatis ſuę fugiat, atq; hoc ipſum q̃ autorẽ ſuũ nõ uidet, grauiter perhorreſcat. Quo uidelicet deſiderio cõpunctus ſanctus uir clamat: Cur faciẽ tuã abſcõdis, & arbitraris me inimicũ tuũ? quia ſi ut amicũ aſpiceres, tuę me uiſionis lumine nõ priuares. Qui mobilitatẽ quoq; cordis humani ſubſequens adiungit:

Quòd rectè homo folio cõparetur, qui tentationibus ſuis, quaſi uentorum flatibus agitatur. Cap. XXII

COntra foliũ quod uẽto rapit̃ oſtendis potentiã tuã, & ſtipulã ſiccã perſequeris?] Quid eſt enim homo niſi foliũ, qui uidelicet in paradiſo ab arbore cecidit? quid eſt niſi foliũ, qui tẽtatiõis uento rapit̃, & deſideriorũ flatibus leuat̃? Mẽs quippe humana quot tentationes patit̃, quaſi tot flatibus mouet̃. Hanc eñ plęrunq; ira perturbat: cùm recedit ira ſuccedit inepta lætitia. Luxurię ſtimulis urget̃, æſtu auaritiæ longè lateq; ad ambienda quę terrena ſunt tendit̃. Aliquãdo hanc ſuperbia eleuat, aliquãdo uerò inordinatus timor in intimis deponit. Quia ergo tot tentationũ flatib. leuatur & ducit̃, rectè folio homo cõparatur. Vnde bene quoq; per Eſaiã dicit̃: Cecidimus quaſi foliũ uniuerſi: & iniquitates noſtræ quaſi uentus abſtulerũt nos. Quaſi uẽtus q̃ppe nos iniquitas abſtulit: quia nullo fixos uirtutis põdere in uanã elationẽ leuauit. Bene aũt poſt foliũ etiam ſtipula appellatur homo. Qui enim arbor fuit in conditione, folium à ſemetipſo factus eſt in tentatione: ſed pòſt ſtipula apparuit in delectione. Quia enim de alto cecidit: folium: quia uerò per carnem terræ proximus fuit, etiã cùm ſtare uidebatur, ſtipula eſſe memoratur. Sed quia uiriditatem intimi amoris perdidit, iam ſtipula ſicca eſt. Conſideret itaq; uir ſanctus, & homo quantæ uilitatis ſit, & Deus quantę diſtrictionis, & dicat: Contra folium quod uento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris? Acſi apertè deploret dicẽs: Cur tanta rectitudine impetis eum, quem ſic infirmũ eſſe in tentatione cognoſcis. Sequitur:

Quòd peccata noſtra Deus ſcribere dicitur, cùm ea uel diutius punit, uel retinet punienda. Cap. XXIII

SCribis enim contra me amaritudines.] Quia omne quod loquimur trãſit, quod uerò ſcribimus manet: deus nõ loqui ſed ſcribere amaritudines dicitur: cùm diu ſuper nos eius flagella perdurant. Semel quippe peccãti homini dictũ eſt: Terra es, & in terrã ibis. Et ſæpe apparẽtes angeli hominib. prębepta dederũt. Moyſes legislator perdi ſtrictionẽ peccata coercuit. Ipſe unigenit' ſummi

patris

patris ad nos redimẽdos uenit: moriẽdo mortem absorbuit: uitã perpetuã denũciauit nobis, quam ostẽdit in se. Sed tamẽ illa quę in paradiso data est de morte carnis nostrę sententia, ab ipso initio generis humani, usq; ad finẽ seculi non mutat. Quis est ẽm homo qui uiuit, & nõ uidebit mortẽ? q̃d bene rursum Psalmista intuẽs ait: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tũc ira tua. Quia uidelicet peccãti in paradiso homini irat⁹ semel de mortalitate carnis nostræ sententiã fixit: quę nũc & usq; ad ultimũ mutari nullo modo ualebit. Dicat ergo: Scribis contra me amaritudines. Vbi adhuc subditur:

Psal. 57

Quòd grauia sint in conspectu Dei peccata iuuenum & senum: si & iusti sic metuunt qui in adolescentiæ teneritudine deliquerunt. Cap. XXIIII

25 ET consumere me uis peccatis adolescentiæ meæ.] Ecce uir iustus quia in iuuẽtute sua se peccasse nõ inuenit, adolescẽtię facta pertimescit. Sed sciendũ est, quia sicut in corpore, ita sunt etiã incrementa ætatis in mẽte. Prima q̃ppe hois ætas infantia est, cũ etsi innocẽter uiuit, nescit tamẽ fari innocentiã quã habet. Ac deinde pueritia sequit: in qua iã ualet dicere quod uult: cui succedit adolescẽtia, quę uidelicet prima est ætas in operatiõe, quã iuuẽtus seq̃t, scilicet apta fortitudini: ac postmodũ senectus, etiã per tẽpus iã cõgrua maturitati. Quia igit̃ primã ętatẽ aptã bonis actibus adolescentiã diximus: & iusti uiri cùm in magna mẽtis maturitate proficiũt, nõnunq̃ ad memoriã actionũ suarũ initiũ reducũt: seq; tantũ de suis primordijs reprehendũt, quantũ ex grauitate mẽtis altius profecerũt: quia eo indiscretos se fuisse inueniũt, q̃ discretionis artẽ postmodũ plenius cõsequunt̃: rectè nunc per sancti uiri uocẽ, adolescẽtiæ peccata formidant̃. Quod si ad ipsam literam est tenendum, hinc considerandum est, quantũ sint grauia peccata iuuenum & senum: si & illud sic iusti metuũt, quod in infirma ætate deliquerũt. Sequitur:

A

B

Quòd pes hominis in neruo ponitur, cum prauæ eius intentio districto iudicio puniendæ ligatur. Cap. XXV

POsuisti in neruo pedẽ meũ, & obseruasti oẽs semitas meas, & uestigia pedũ meorũ cõsiderasti.] In neruo de⁹ pedẽ hominis posuit, quia prauitatẽ illius forti districtionis suæ sententia ligauit. cuius oẽs semitas obseruat, quia subtiliter singula eius quæq; dijudicat. Semita etẽm angustior solet esse q̃ uia. Quia aũt uias actiones, nõ immeritò semitas ipsas actionũ cogitatiões accipimus. Deus itaq; omnes semitas obseruat: quia in singulis quibusq; nostris actib. etiã cogitatiões pẽsat. Et uestigia pedũ cõsiderat: quia intẽtiões nostrorũ operũ q̃ rectè ponãt̃ examinat: ne & hoc q̃d bonũ agit̃, nõ recto desiderio agat̃. Possunt quoq; per pedũ uestigia, quædã malè acta signari, nã pes in corpore, est uestigiũ in uia. Et plærũq; dũ quædã prauа agimus, intuentib. hoc fratribus exemplũ malum prębemus: & quasi inflexo extra uiã pede, sequentibus uestigia distorta relinquimus: dũ per nostra opera ad scandalũ aliena corda prouocamus. Valde aũt laboriosum est custodire ne mala homo facere audeat, ne in bonis actibus per intentionẽ tubet: & inter recta opera sinistra eũ cogitatio illudat. Quæ tñ cuncta omnipotens Deus subtiliter examinat: atq; in iudicio singula repensat. Sed q̃n homo qui carnis suæ infirmitate cõstringitur, contra cuncta ualeat subtiliter assurgere: atq; incõcussa cogitatiõe rectitudinẽ tenere? Vnde aptè subditur: Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi uestimentũ quod comeditur à tinea.] Sicut enim uestimentũ à de se exorta tinea comedit̃: ita homo in semetipso habet putredinẽ, de qua consumatur: atq; hoc est, quod est, unde consumatur ut nõ sit. Quod intelligi & aliter potest, si ex uoce tentati hominis dicatur: Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi uestimentũ quod comedit̃ à tinea. Homo ẽm quasi putredo consumitur, dum carnis suæ corruptione cõterit̃. Cui quia immunda tẽtatio nõ aliundè, sed à semetipso nascit̃: more tineę carnẽ tentatio, quasi uestẽ de qua exijt consumit. In semetipso quippe habet homo unde tenteť. Quasi ergo tinea uestẽ cõsumit, quę ex uestẽ eadẽ processit. Sciẽdũ quoq; q̃ tinea sine sonitu perforat uestimentũ, & plærunq; cogitatio ita trãsfigit mentẽ, ut mens ipsa nõ sentiat, nisi postq̃ fuerit eius aculeo transfixa. Bene ergo dicitur q̃ homo tanquã uestimentum à tinea consumitur: quia nonnunq̃ tentationum nostrarũ uulnera nõ agnoscimus, nisi postquam ab eis confossi in mente fuerimus. Quam uidelicet infirmitatẽ nostram bene adhuc sanctus uir considerans, adiungit:

C

D

Caput decimumquartum textus beati Iob.

HOmo natus de muliere, breui uiuẽs tẽpore, repletur multis miseriis. q quasi flos egreditur & cõteritur, & fugit uelut umbra, & nunq̃ in eodẽ statu permanet. Et dignũ ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eũ tecũ in iudiciũ? Quis potest facere mundũ de immundo conceptũ semine? Nonne tu qui solus es? Breues dies hominis sunt, numerus mẽsiũ eius apud te est: Constituisti terminos eius, q̃ prętiri non poterũt. Recede ergo paululũ ab eo ut quiescat, donec optata ueniat sicut mercenarij dies eius. Lignũ habet spẽ. Si p̃cisum fuerit, rursum uiresceit, et rami eius pullulãt: si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit trũcus illius, ad odorẽ aquę germinabit: & faciet comã quasi cũ primũ plantatũ est. homouerò cũ mortuus fuerit, et nudatus, atq; consumptus, ubi quæso est? quomodo si recedãt aquę de mari, et fluuius uacuefactus arescat, sic homo cùm dormierit. nõ resurget. Donec atterat̃ cœlũ, nõ euigilabit, nec cõsurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſcõdas me donec pertranſeat furor tuus,& conſtituas mihi tepus in q̃ recorderis mei. Putas ne mortuus homo rurſum uiuat? cunctis dieb. quib. nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea. Vocabis me,& ego reſpõdebo tibi. Operi manuũ tuarũ porriges dexterã. Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parce peccatis meis. Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſed curaſti iniquitatẽ meã. Mons cadẽs defluit, & ſaxum transfertur de loco ſuo. lapides excauant aquę, & alluuiõe paulatim terra cõſumitur: & homines ergo ſimiliter perdes. Roboraſti eũ paululũ, ut in perpetuũ trãſiret. Immutabis faciẽ eius, & emittes eũ. Siue nobiles fuerint filij eius ſiue ignobiles, non intelliget. attamẽ caro eius dum uiuet, dolebit: & anima illius ſuper ſemetipſo lugebit.

Humanæ uitæ breuitatẽ & calamitatẽ deſcribit. Cap. XXVI

26 HOmo natus de muliere, breui uiuẽs tẽpore, repleꝛ multis miſerijs.] In ſacro eloquio mulier aut pro ſexu ponit, aut pro infirmitate. Pro ſexu quippe, ſicut ſcriptũ eſt: Miſit deus filiũ ſuũ factum ex muliere, factum ſub lege. Pro infirmitate uerò, ſicut per quẽdam ſapientẽ dicit: Melior eſt iniquitas uiri, q̃ bene faciẽs mulier. Vir eñ, fortis quilibet & diſcretus uocat: mulier uerò mẽs infirma uel indiſcreta accipit. Et ſæpe cõtingit, ut etiã diſcretus quiſq; ſubitò labat in culpam: atq; indiſcretus alius & infirmus bonã exhibeat operationem. Sed is qui indiſcretus atq; infirmus eſt: nonnunquam de eo quod bene egerit, amplius eleuatur, atque grauius in culpam cadit: diſcretus uerò quiſq; ex eo quod malè ſe egiſſe intelligit, ad diſtrictionis regulã arctius ſe reducit: & inde altius ad iuſtitiã proficit, unde ad tempus à iuſtitia cecidiſſe uidebatur. Qua in re rectè dicit: Melior eſt iniquitas uiri, q̃ bene faciẽs mulier: quia nonnunq̃ etiã culpa fortiũ, occaſio uirtutis fit: & uirtus infirmorum, occaſio peccati. Hoc igitur loco mulieris nomine quid niſi infirmitas deſignat, cùm dicit: Homo natus de muliere? Acſi apertius dicat: Quid in ſe habebit fortitudinis, qui natus eſt ex infirmitate? Breui uiuens tempore, repleꝛ multis miſerijs.] Ecce uiri ſancti uocibus, pœna hominis breuiter eſt expreſſa: quia & anguſtat ad uitam, & dilatat ad miſeriã. Si enim ſubtiliter conſideret, omne quod hic agit, pœna & miſeria eſt. Ipſi etenim corruptioni carnis ſeruire ad neceſſaria atq; conceſſa, miſeria eſt: ut contra frigus ueſtimenta, contra famẽ alimenta, contra æſtum frigora requirantur. Quòd multa cautela cuſtodit ſalus corporis, q̃ etiã cuſtodita amittit, amiſſa cum graui labore reparatur: & tamen reparata in dubio ſemper eſt: quid hoc aliud q̃ mortalis uitæ miſeria eſt? Quòd amamus amicos, ſuſpecti ne offendi ualeãt: formidamus inimicos, atq; ſecuri de eis nõ ſumus utiq;, quos formidamus: q̃ pleꝛũq; inimicis ſic cõfidenter quaſi amicis loquimur: & nonnunq̃ pura uerba proximorum, & multum nos fortaſſe diligentium, quaſi uerba ſuſcipimus inimicorũ: & quiſquis nunq̃ uel fallere uolumus, ex cautela noſtra gratuius erramus: quid itaq; hoc niſi humanæ uitæ miſeria eſt? Quòd amiſſa cœleſti patria repulſus homo delectat exilio, grauat curis, & tamen cogitare diſſimulat q̃ graue ſit, quia multa cogitãtur: q̃ priuatus eſt interno lumine, & tamen in hac uita diu uult perpeti cæcitatẽ ſuam: quid hoc aliud q̃ de pœna noſtra nata miſeria eſt? Sed quamuis diu hic ſtare deſideret, ipſo tamen curſu mortalis uitę impellit ut egrediat. Vnde uir ſanctus rectè ſubiungit: Qui quaſi flos egreditur & conteritur: & fugit uelut umbra, & nunquã in eodem ſtatu permanet. Quaſi flos etenim egreditur, quia nitet in carne: ſed conteritur, quia redigitur in putredinem. Quid enim ſunt nati homines in mundo, niſi quidã flores in cãpo? Tendamus oculos cordis in hanc latitudinẽ mũdi præſentis, & ecce quaſi tot floribus, quot hominib. plenus eſt. Vita itaq; in carne, flos in fœno eſt. Vnde bene per Pſalmiſtam dicit: Homo ſicut fœnũ dies eius, et flos agri, ita florebit. Eſaias quoq; ait: Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius ſicut flos agri. Homo etẽ more floris procedit ex occulto, & ſubitò apparet in publico: qui ſtatim ex publico per mortem retrahitur ad occultum. Carnis nos uiriditas oſtendit, ſed ariditas pulueris ab aſpectibus retrahit. Quaſi flos apparuimus qui nõ eramus: quaſi flos areſcimus, qui temporaliter apparebamus. Et quia per momenta homo quotidie compellitur ad mortẽ rectè adiungit: Et fugit uelut umbra, & nunquã in eodem ſtatu permanet.] Sed cùm ſol quoq; indeſinenter curſum ſuum peragat: nunquamq; ſe in ſtabilitate figat: cur curſus uitæ hominis umbrę potius quàm ſoli comparat, niſi quia amiſſo amore conditoris, calorem cordis perdidit, & in ſolo iniquitatis ſuæ frigore remanſit? Quia iuxta ueritatis uocem: Abundabit iniquitas, & refrigeſcet charitas multorum. Qui igitur in amore dei, cordis calorem non habet: nec tamen uitam quam diligit tenet: ſcilicet uelut umbra fugit. Vnde rectè quoq; de illo ſcriptũ eſt: quia ſecutus eſt umbram. Bene autem dicitur: Et nunquam in eodem ſtatu permanet: quia dum infantia ad pueritiã, pueritia ad adoleſcentiã, adoleſcentia ad iuuentutẽ, iuuentus ad ſenectutem, ſenectus tranſit ad mortem: in curſu uitæ præſentis ipſis ſuis augmentis ad detrimenta impellitur: & inde ſemper deficit, unde ſe proficere in ſpatiũ uitæ credit. Fixũ eteñ ſtatũ hic habere nõ poſſumus, ubi tranſituri uenimus: atq; hoc ipſum noſtrũ uiuere, quotidie à uita trãſire eſt. Quẽ uidelicet lapſum primus homo ante culpam habere nõ potuit, quia tẽpora eo ſtãte tranſiebãt. Sed poſtq̃ deliquit, in quodã ſe quaſi lubrico temporalitatis poſuit: & qa cibũ comedit uetitũ, ſtatus ſui protinus inuenit defectũ. Quã tamẽ mutabilitatẽ nõ ſolũ exterius, ſed interius quoq; homo patit, dũ ad meliora opera exurgere conat. *Mẽs etenim*

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur quàm est: & nisi in statu suo arcta custodię disciplina teneatur, semper in deteriora dilabitur. Quæ enim semper stantẽ deseruit, statũ quem habere potuit, amisit. Vnde nunc cùm ad meliora nititur, quasi contra ictum fluminis conatur. Cùm uerò ab intentione ascendendi resoluitur, sine la-
28 bore ad ima reducitur. Quia enim in ascensu labor est, in descensu ocium: intraturos per an-
Luc.13 gustam portam dominus admonet, dicens: Contendite intrare per angustam portam. Dicturus quippe angustæ portæ introitum, præmisit, contendite: quia nisi mentis contentio feruerit, unda mundi non uincitur, per quam anima semper ad ima reuocatur. Quia igitur homo uelut flos nascitur & cõteritur: quia sicut umbra fugit, atq; in statu suo nunquam permanet, quid in hac consideratione subiungat, audiamus. Sequitur: Et dignũ ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos & adducere eum tecum in iudicium?] Considerauit quippe superius & omnipotentis Dei potentiam, & infirmitatem suam: deduxit ante oculos se & Deum, pensauit quis cum quo ad iudiciũ ueniat. Vidit hinc hominem, inde conditorem, id est puluerẽ & Deũ, & rectè ait: Et dignũ ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos? Omnipotẽti deo oculos aperire, est iudicia exercere, quẽ feriat uidere. Nam quasi clausis oculis non uult aspicere, quẽ non uult ferire. unde mox de ipso quoq; iudicio adiũgit: Adducere eum tecum in iudiciũ? Sed quia contemplatus est ad iudiciũ uenientem deum, rursum considerat infirmitatem suam. Videt quia mundus per semetipsum esse non possit, qui ut esse possit, de immunditia processit, atque subiungit: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es?] Is qui per se solus est mundus, mundare prævalet immunda. Homo enim in corruptibili carne uiuens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso: quia nimirũ eas traxit ab origine. Ipse quippe propter delectationem carnis eis conceptio, immunditia est. Vnde & Psalmista ait: Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum,
Psal.50 et in delictis peperit me mater mea. Hinc est ergo quod plerunq; tentatur & nolens. Hinc est q; immunda quędam in mente patiũr, quãuis ex iudicio
D reluctẽt: quia conceptus de immunditia, dum ad munditiam tendit, hoc conatur uincere quod est. Quisquis autem occultæ tentationis motus, atq; immunditiam cogitationis euicerit, nequaq; sibi suam munditiam tribuat: quia de immundo conceptum semine nullus facere mundum potest, nisi is qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergo iam ad locum munditiæ mente peruenit: conceptionis suæ uiam respiciat per quam uenit: atq; inde colligat, quia ex sua uirtute non habet munditiã uiuendi, cui de immunditia factũ est initium subsistendi. Potest uerò hoc in loco intelligi, quia beatus Iob incarnationem redemptoris intuitus, solum uidit in mundo hominẽ de immundo semine non esse conceptum: qui sic in mundum uenit
A ex uirgine, ut nihil haberet de immunda conceptione. Neq; enim ex uiro & fœmina, sed ex sancto spiritu & Maria uirgine processit. Solus ergo in carne sua uerè mundus extitit, qui delectatiõe carnis tãgi nõ potuit: quia nec per carnalem huc delectationem uenit.

B. GREGORII MORALIVM LIBER DVODECIMVS,

continuans decimumquartũ caput textus beati Iob.

Caput 1

OS iustorũ est tanto sõlicitius
B præsentẽ uitam quàm sit fugitiua cogitare, quãto studiosius nouerint cœlestis patrię bona æterna perpẽdere. Ex his eĩ quæ manentia intus aspiciũt, foris fugam rerũ labentiũ subtilius attendunt. Vnde beatus Iob cùm de lapsu humani tẽporis sententiã protulisset, dicens: Homo natus de muliere, breui uiuẽs tempore. & rursum: Et fugit uelut umbra, & nunquã in eodem statu permanet. adhuc de breuitate uitæ eius adiungit: Breues dies hominis sunt, numerus mẽsiũ eius apud te est.] Hoc etenim apud nos uelut non esse considerat, quod tanta uelocitate transcurrit. Quia uerò apud omnipotentem
C Deũ etiã labentia stant, apud eũ esse numerũ nostrorũ mensium perhibet. Vel certè in diebus breuitas tẽporis, in mensibus uerò quasi multiplicata dierũ spatia designantur. Nobis ergo breues dies sunt. Sed quia uita nostra pòst tẽditur, apud Deũ numerus nostrorũ mensium esse memoratur. Vnde & per Salomonem dicitur: Longitudo dierũ Prou.3
in dextera eius. Sequitur:

Quid sit quod Ezechiæ quindecim anni sunt additi ad uitam, cùm ei per Esaiam dictum sit: Morieris tu, & non uiues, Cap. 11

CONstituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.] Nulla quę in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio ueniunt. Nam cuncta deus secutura prę-
D sciens, ante secula decreuit, qualiter per secula disponantur. Statutum quippe iam homini est, uel quantum hunc mundi prosperitas sequatur, uel quantum aduersitas feriat, ne electos eius aut immoderata prosperitas eleuet, aut nimia aduersitas grauet. Statutum quoque est quantum in ipsa uita mortali temporaliter uiuat. Nam & si an- 4.Reg.20
nos quindecim Ezechiæ regi ad uitam addidit omnipotens Deus, cùm eum mori permisit, tunc eum præsciuit esse moriturum. Qua in re quæstiõ oritur, quomodo ei per prophetam dicatur: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non uiues: cui cùm mortis sententia dicta est, protinus ad eius lachrymas est uita addita. Sed per prophetam dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur: per largitatem uerò misericordiæ, illo eum tempore

Universidad de Deusto
Biblioteca

tempore ad mortem diſtulit, quod ante ſecula ipſe prę-
ſciuit. nec propheta igit̃ fallax, quia tẽpus mortis innotuit, quo uir ille mori merebatur, nec dominica ſtatuta conuulſa ſunt, quia ut ex largitate dei anni uitæ creſcerent, hoc quoq; ante ſecula præfixum fuit: atq; ſpatium uitæ quod inopinatè
2 foris eſt additũ, ſine augmento in præſcientia fuit intus ſtatutum. Bene ergo dicitur: Conſtituiſti terminos eius qui præteriri nõ poterũt.] Quod tamen intelligi etiam iuxta ſpiritũ ualet: quia non nunq; in uirtutibus proficere conamur, & quædã dona percipimus, à quibuſdã uerò repulſi in imis iacemus. Nẽmo enim eſt, qui tantum uirtutis apprehendat, quantum deſiderat: quia omnipotens Deus interiora diſcernens, ipſis ſpiritalibus profectibus modum ponit: ut ex hoc homo quod apprehendere conatur & non ualet, in illis ſe non eleuet quæ ualet. Vnde ille quoq; egregius prædicator, qui raptus ad tertium cœlum fuerat, paradiſi arcana penetrauerat, eſſe poſt reuelationẽ tranquillus atq; intentatus non ualebat. Sed quia omnipotẽs deus terminos conſtituit homini qui præteriri non poterũt, & eleuauit hunc ad cognoſcenda ſublimia: & reduxit iterum ad infirma toleranda, ut modi ſui menſuram aſpiciens, dum ſecuritatem comprehendere conaretur & non poſſet: ne per elationem extra ſe iret: per humilitatem coge retur intra ſuos ſemper terminos redire. Sequit:

Quòd ſancti quaſi mercenarij in laboribus huius mundi gemunt, & ad retributionis ſuæ denariũ ſuſpirant. Cap. III

REcede paululũ ab eo ut quieſcat, donec optata ueniat ſicut mercenarij dies eius.] Hoc loco recede dicit̃, uim flagelli amoue. Quis em̃ ualet deo recedẽte requieſcere, cũ ſolus ipſe ſit requies & à quo quiſq; quanto longè fuerit, ſit tanto & inquietus? Ita q; ſic recede ab eo dicitur, ut intelligas feriendo. Aptè autem ſubiungitur: Donec optata ueniat ſicut mercenarij dies eius. Mercenarius quanto longè eſt à fine operis, tanto & à retributiõe mercedis. Ita uir quiſq; ſanctus in hac uita poſitus, dum longè ſe eſſe ab exitu uitæ præſentis cõſpicit, longè ſe eſſe ab ęternis gaudijs gemit. Quid eſt ergo dicere. Recede paululũ ab eo ut quieſcat: niſi iam flagella uitæ præſentis ſubtrahe, & bona æternæ quietis oſtende? Vnde etiã de ipſa quiete addit̃: Donec optata ueniat ſicut mercenarij dies eius. Tunc nanq; homini optata ſicut mercenarij dies eius uenit, quando ęternã requiem pro recõpenſatione ſui laboris acceperit. Quantũ uerò ad præſentis uitæ ſpeciem ſpectat, adhuc beatus Iob humanum genus multis miſerijs repletum, q; ſit deſpectum inſinuat, quantumq; ipſa inſenſibilia ipſum præire uideantur narrat, cùm dicit:

Quòd ſanctorum mors in nobis per exemplum fructificat. Cap. IIII

LIgnum habet ſpem: ſi prę-
ciſum fuerit, rurſum uireſcit, & rami eius pullulant: ſi ſenuerit radix eius in terra, & in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorẽ aquę germinabit, & faciet comam quaſi cùm primùm plantatum eſt. homo uerò cùm mortuus fuerit & nudatus atq; conſumptus, ubi quæſo eſt?] Sed quia hoc iuxta literam patet, debemus ſenſum ad interiora reducere, & qualiter hæc iuxta ſpiritum intelligi debeant, perſcrutari. In ſcriptura etenim ſacra ligni nomine aliquando crux, aliquando uir iuſtus, aut etiam iniuſtus, aliquando uerò incarnata dei ſapientia figuratur: Crux etenim ligno ſignatur, cùm dicit̃: Mittamus lignum in panem eius. Lignum quippe in panem mittere, eſt dominico corpori crucem adhibere. Rurſum ligni nomine uir iuſtus aut etiam iniuſtus exprimitur: ſicut per prophetam dominus dicit: Ego dominus humiliaui lignum ſublime, & exaltaui lignũ humile. Quia iuxta eiuſdem
B ueritatis uocem: Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, et qui ſe humiliat exaltabitur. Salomon quoq; ait: Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem: in quocunque loco ceciderit, ibi erit. In die etenim mortis ſuæ iuſtus ad Auſtrum cadit, peccator ad Aquilonem: quia & iuſtus per feruorem ſpiritus ad gaudia ducitur, & peccator cum apoſtata angelo, qui dixit: Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, in frigido ſuo corde reprobatur. Rurſum per lignum incarnata dei ſapientia figuratur: ſicut de ea ſcriptũ eſt: Lignum uitæ eſt his qui apprehenderit eam: & ſicut ipſa ait: Si in uiridi ligno hæc faciũt, in arido quid fiet? Hoc itaque loco cùm lignum præfertur homini,
C quid homo niſi carnalis quiſq; accipitur? Et quid ligni nomine, niſi iuſti uniuſcuiuſque uita deſignatur? Lignum etenim habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum uireſcit: quia cùm in morte paſſionis pro ueritate iuſtus afficitur, in æternæ uitæ uiriditate recuperatur. Et qui hic uirebat per fidem, illic uireſcit per ſpeciẽ. Et rami eius pullulãt: quia plærunq; ex paſſione iuſti, fideles quiq; ad amorẽ cœleſtis patrię multiplicantur, & uiriditatem uitę ſpiritalis accipiunt, dum hic pro deo fortiter egiſſe gratulantur. Sequitur: Si ſenuerit in terra radix eius, & in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorẽ aquæ germinabit, & faciet comam quaſi cũ primũ plantatũ eſt.] Quid radix iuſti, niſi ſancta prædicatio: quia ab ipſa oritur, & in ipſa
D ſubſiſtit. & quid terræ uel puluꝛis nomine, niſi peccator accipitur? cui uoce conditoris dicitur: Terra es, & in terrã ibis. Vel certè ſicut habet noſtra translatio, Puluis es, & in puluerem reuerteris. Iuſti igitur radix in terra ſeneſcit, & in puluere trũcus emoritur: quia apud corda prauorum, eius prædicatio deſpecta, cunctiſq; uiribus effœta creditur. Et in puluere truncus emorit̃: quia interimanus perſequentium corpus illius exanimatur. Iuxta. Sapientiæ etenim uocẽ: Viſi ſunt oculis inſipientium mori, & æſtimata eſt afflictio exitus illorum. Sed iſte cuius radix in terra ſenuit, & in puluere truncus mortuus eſt, ad odorem aquæ germinat, quia per afflatum ſancti ſpiritus, in electorum cordibus exemplo ſui operis germen uirtutis facit. Aquæ etenim appellatione nonnunq; ſancti ſpiritus irrigatio deſignari ſolet, ſicut ſcriptum

Ioan.4 ptū est: Si quis sitit, ueniat ad me & bibat, qui au-
Ioan.7 tem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet
in æternum. Et faciet comam quasi cùm primum
plantatum est.] Succiso trunco comam facere,
est extinctio corporaliter iusto, ipso suæ passionis
exemplo multorum corda suscitare, & ex fide re-
cta uiriditatem ueritatis ostendere. Bene autem
dicitur: Quasi cùm primum plantatum est. Om-
ne quod hic à iustis agitur, secunda plantatio est:
quia prima uidelicet plantatio non opere iusto-
rum, sed in præscientia conditoris est. Et quia cun
cta quæ agunt electi, sicut prius interius conspi-
ciuntur atq; disponuntur, ita postmodum exte-
rius perficiūtur, bene dicitur: Faciet comam qua-
si cùm primum plantatum est, id est, uiriditatem
suam ostendit in effectu operis, quam prius ha-
4 buit in præscientia conditoris. Potest etiam
radix iusti, ipsa natura humanitatis intelligi, ex
qua subsistit. quæ uidelicet radix senescit in terra,
cùm natura carnis deficit in puluerem redacta.
Cuius in puluere truncus emoritur: quia extin-
ctum corpus à sua specie dissipatur: sed ad odo-
rem aquę germinat, quia per aduentum sancti spi
ritus resurgit. Et faciet comā quasi cùm primum
plantatum est, quia ad illam speciē redit, ad quam
percipiēdam creatus fuerat, si in paradiso positus,
peccare noluisset. quod fortasse etiam de domino
ipso, scilicet bonorum omnium capite, ualet intel
ligi: iuxta hoc utiq; quod prædiximus, quia de se-
metipso ait: Si in uiridi ligno hæc faciunt, in arido
quid fiet? Se enim lignum uiride, & nos lignū ari-
dum dixit: quia ipse in se uim diuinitatis habuit,
nos uerò qui puri homines sumus, lignū aridum,
appellamur. habet ergo lignum spem, si præcisum
fuerit, quia rursum uirescit: quoniā & si occidi per
passionem potuit, per resurrectionis gloriam rur-
sus ad uitæ uiriditatem uenit. Huius rami pullu-
lant, quia resurrectione illius multiplicati, longè
lateq; fideles creuerunt. Huius radix in terra quasi
senuit, quia eius prædicatio Iudæorum perfidiæ
despecta fuit. Et in puluere truncus emortuus est:
quia in corde persequentium, quod perfidiæ suæ
uento leuabatur, contemptibilis & despectus est
habitus: quia carne potuit occidi. Sed ad odorem
aquæ germinauit, quia per uirtutem dei, extincta
caro illius ad uitam rediit, iuxta quod scriptū est:
Act.2 Quē Deus suscitauit à mortuis. Quia enim Deus
trinitas est, extinctam carnem unigeniti filij san-
cta trinitas, id est pater & idē filius & spiritus san-
ctus resuscitauit. Et fecit comā quasi cùm primum
plantatum est: quia illa Apostolorū debilitas quę
in morte illius expauit & negauit, & negando a-
ruit: per resurrectionis eius gloriam rursus ad fi-
dem uiruit. In cuius ligni comparatione quid om-
3 nis homo nisi puluis est? Vnde & subdit: Ho-
mo uerò cùm mortuus fuerit, & nudatus atq; con
sumptus, ubi quęso est?] Nullus homo sine pecca
to est, nisi ille qui in hunc mundum non uenit ex
peccato. Et quia omnes in culpa ligamur, ipsa a-
missione iustitiæ morimur: concessa prius in para
diso ueste innocentiæ nudamur: interitu etiā car-

A nis subsequente consumimur. Homo itaq; pecca-
tor moritur in culpa, nudatur à iustitia, cōsumitur
in pœna. Hanc nuditatē peccatoris filij tegere di-
gnatus est pater, qui eo redeunte dixit: Cito pro- Luc.15
ferte stolam primā. Prima quippe stola, est uestis
innocētię, quam homo bene cōditus accepit, ma-
le à serpente persuasus perdidit. Contra hanc rur-
sum nuditatē dicitur: Beatus qui uigilat, & custo- Apoc.16
dit uestimenta sua, ne nudus ambulet. Vestimen-
ta quippe custodimus, cùm præcepta innocentiæ
seruamus in mēte: ut cùm nos iudici culpa nudat,
ad amissam redeuntes innocentiam pœnitētia o-
periat. Bene autē dicit: Vbi quęso est? quia pecca
tor homo illic stare noluit, ubi cōditus fuit: hic ue
B rò ubi cecidit, diu esse prohibetur. Patriam uolens
perdidit: à peregrinatione uerò sua quam diligit,
inuitus expellit. Vbi ergo est qui in eius amore nō
est, ubi uerum esse est? Sequitur: Quomodo si re
cedant aquæ de mari, & fluuius uacuefactus are-
scat, sic homo cùm dormierit, non resurget.] Ma-
re mens hominis, & quasi fluctus maris, sunt cogi
tationes mentis, quæ aliquando per irā tumescūt,
per gratiam tranquillæ fiunt, per odium cum ama
ritudine defluunt. Sed cùm homo moritur, aquæ
maris recedunt, quia iuxta Psalmistæ uocem: In Psal.145
illa die peribunt omnes cogitationes eorū. Et rur
sum de moriente scriptum est: Amor quoq; & o- Eccl.9
C dium simul peribunt. Arescit ergo fluuius uacue-
factus: quia subducta anima uacuū remanet cor-
pus. Quasi enim alueus fluminis uacuus, est cor-
pus exanime. Qua in re uigilanter intuendum est:
quia uita præsens, uidelicet quousq; anima mora-
tur in corpore, mari comparatur & fluuio. Aqua
enim maris amara est, fluminis dulcis. Et quia hic
uiuentes modo quibusdam amaritudinibus affici
mur, modo autem dulcedine tranquilli ac mites
inuenimur, præsentis uitæ decursus comparatio-
ne exprimitur maris & fluminis.

Quòd nisi prius elementa ardore soluantur, resurrectio mortuorum non fit. *Cap. V*

SEd in his durū ualde uidet esse quod subdit: 6
Sic homo cùm dormierit, non resurget.] Cur
itaq; laboramus, si in resurrectionis retributionē
nō tendimus? Quomodo autem dicit: non resur-
D get, cùm scriptū sit: Omnes quidem resurgemus, 1.Cor.15
sed nō omnes immutabimur? Et rursum: Si in hac
uita tantum in Christo sperantes sumus, miserabi
liores sumus omnibus hominibus. Et per semeti-
psam ueritas dicit: Oēs qui in monumentis sunt, Ioan.5
audient uocem eius, & procedent qui bona fece-
runt in resurrectionē uitæ. Sed subiuncta senten-
tia indicat, quæ discretio in præmissa lateat. Nam
subditur: Donec atteratur cœlum non euigilabit,
nec consurget de somno suo.] Liquet enim quia
non resurget, scilicet donec atterat cōelū: quia nisi
mūdi huius finis aduenerit, humanū genus à som
no mortis ad uitā nō euigilabit. Nō ergo quia om
nino nō resurgat, sed quia ante cōtritionē cœli hu
manū genus minimè resurgat, insinuat. Notandū
q; est, cur postq; superius hominē mortuū dixit,

inferius

Universidad de Deusto
Biblioteca

inferius nõ mortuũ, ſed dormientẽ nominat, eũq; A de ſomno ſuo minime reſurgere, donec cœlũ atte ratur narrat, niſi quòd patẽter datur intelligi: quia in comparatione ligni reuirentis, hominem mortuum peccatorem nominat, à uita ſcilicet iuſtitiæ extinctum. Vbi autem de morte carnis loquitur, non hanc mortem, ſed ſomnum maluit uocare, ſpem proculdubio reſurrectionis inſinuans: quia ſicut citius homo à ſomno euigilat, ita concitè ad conditoris nutum à morte corporis reſurget. Vehementer enim ab infirmis mentibus nomẽ mortis pertimeſcitur, ſomni autem uocabulum non timetur. Vnde & Paulus diſcipulos admonet, di-
1.Theſ.4 cens: Nolumus autem ignorare uos fratres de dormientibus, ut nõ contriſtemini ſicut & cæteri qui B ſpem non habent. Si enim credimus quòd Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita & Deus eos qui dormierũt per Ieſum adducet cum eo. Quid eſt quod prædicator egregius mortem domini, mortem uocat: mortem ſeruorum domini, nõ mortem, ſed ſomnum nominat, niſi quia infirma corda audientium reſpiciẽs, medicamentum prædicationis ſuę mira arte componit: & illum quem iam reſurrexiſſe nouerant, eis mortuum inſinuare non dubitat: eos uerò qui necdum reſurrexerant, ut ſpem reſurrectionis inſinuet, non mortuos, ſed dormientes uocat? Non enim uerebatur dicere mortuũ, quem auditores iam reſurrexiſſe cognouerant: & uerebatur dicere mortuos, quos reſurgere uix credebant. Beatus igitur Iob quia carne mortuos ad C uitam rurſus euigilare nõ dubitat: eos dormiẽtes potius quàm mortuos appellat. Sequitur:

Quòd ante aduentum Chriſti nemo tam probatæ uitæ fuit, quin ad infernum deſcenderet: & quòd ibi loca ſint, in quibus ſancti Dei quieſcebant: & item alia inferiora, in quibus mali puniebantur. Cap. VI

7 QVis mihi tribuat, ut in inferno protegas me?] Quia ante aduẽtum mediatoris Dei & hominis, omnis homo quamuis mundę probatæq; uitæ fuerit, ad infernis clauſtra deſcendit, dubium non eſt: quoniã homo qui per ſe cecidit, per ſe ad paradiſi requiẽ redire nõ potuit, niſi ueniret ille qui ſuæ incarnationis myſterio eiuſdẽ
Gen.3 nobis paradiſi iter aperiret. Vnde & poſt culpam D primi hominis, ad paradiſi aditũ rhomphæa flammea poſita eſſe memoratur, quæ & uerſatilis dicitur, pro eo quod quandoq; ueniret tempus, ut etiam remoueri potuiſſet. Nec tamen ita iuſtorum animas ad infernum dicimus deſcendiſſe, ut in locis pœnalibus tenerentur. Sed eſſe ſuperiora inferni loca, eſſe alia inferiora credenda ſunt: ut & in ſuperioribus iuſti requieſcerent, & in inferioribus
Pſal.95 iniuſti cruciarentur. Vnde & Pſalmiſta propter præuenientem ſe Dei gratiam dicit: Eripuiſti animam meã ex inferno inferiori. Beatus igitur Iob ante mediatoris aduentum ad infernum ſe deſcendere ſciens, conditoris ſui illic protectionem poſtulat, ut à locis pœnalibus alienus exiſtat: ubi dũ ad requiem ducitur, à ſupplicijs abſcondatur. Vnde ſubiungit:

Quòd furor diſtrictionis diuinæ tũc pertranſiit, cùm electorum animas in infernum deſcendẽs redemptor noſter ſecum eduxit. Caput VII

ET abſcondas me donec pertranſeat furor tuus.] Furor etenim omnipotentis Dei in hoc quotidie uim ſuæ diſtrictionis peragit, quòd uiuentes indignè dignis ſupplicijs demergit. Quis furor nunc quidem tranſit, ſed in fine pertrãſit: quia modo agitur, ſed in mundi termino conſummatur. qui tamen iſte furor, quantum ad electorum animas, in redemptoris noſtri aduẽtu pertranſijt, quia eas ab inferni clauſtris ad paradiſi gaudia mediator Dei & hominum, dum ipſe illuc piè deſcenderet, reduxit. Inter hæc uerò ſciendum eſt, quòd furoris nomen diuinitati non congruit: quia naturam Dei ſimplicem perturbatio nulla confundit. Vnde ei dicitur: Tu autẽ dominator uirtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos. Sed quia iuſtorũ animæ per mediatoris aduentum erant quandoq; ab inferni locis, quamuis non pœnalibus, liberandæ: hoc quoque iuſtus uir præuidet, & petendo ſubiungit:

Quòd tempus in quo recordatus eſt noſtri Deus, primus eius aduentus ſit, in quo nos iuſtificauit: & ſecundus, in quo nos glorificabit. Caput VIII

ET conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei?] At ubi uenit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factũ ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret. Hanc in que redemptionem uir domini præſciens, in qua erant multi etiam ex gentilitate liberandi, ſicut ipſe ait: Licet hæc cæles in corde tuo, tamẽ ſcio quia uniuerſorum memineris: apud omnipotentem Deũ tempus ſibi cõſtitui ſuæ recordationis petis. Hinc eſt enim quod in Euangelio dominus dicit: Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum: omnia uidelicet electa. Non enim ab inferno rediẽs dominus, electos ſimul & reprobos traxit, ſed illa exinde omnia ſuſtulit, quæ ſibi inhærere ſiſſe præſciuit. Vnde etiam per Oſee prophetam dicit: Ero mors tua ô mors, ero morſus tuus inferne. Quod enim occidimus, agimus ut penitus non ſit. Ex eo enim quod mordemus, partem abſtrahimus, partemq; relinquimus. Quia ergo in electis ſuis funditùs dominus occidit mortẽ, mors mortis extitit. Quia uerò ex inferno partem abſtulit, partemq; reliquit, non occidit funditùs, ſed momordit infernũ. Dicit ergo: Ero mors tua ô mors, id eſt, in electis meis te funditùs perimo. Ero morſus tuus inferne: quia ſublatis eis te ex parte tranſfigo. Sciens igitur beatus Iob hunc aduentum ad inferos redemptoris noſtri, petat quod futurũ prę uidit, & dicat: Et conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei. Sequitur: Putas ne mortuus homo rurſum uiuat?] Solent iuſti uiri in eo quod ipſi certum ac ſolidum ſentiunt, quaſi ex dubietate aliquid proferre, ut infirmorũ in ſe uerba tranſferant. Sed rurſum per fortem ſententiã infirmati dubietati omni modo contradicũt: quatenus per hoc quod dubiè proferre cernuntur, infirmis aliquatenus cõdeſcendant: & per hoc quod certam

ſententiam

sententiam proferunt, infirmorum mentes dubias ad soliditatem trahãt. Quod nimirũ dum faciunt, exemplum nostri capitis sequunt. Passioni quippe dominus propinquãs, infirmantiũ in se uocem Matt.26 iumplit dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: eorumq; timorem, ut abstraheret suscepit: & rursus per obedientiam uim fortitudinis ostendens, ait: Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu: ut cùm hoc imminet quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus, ut non fiat, quatenus per fortitudinem parati simus, ut uoluntas conditoris nostri contra uoluntatem nostram fiat. Hoc igitur exemplo nonnunquam à fortibus infirmitatis uerba suscipienda sunt: ut per eorum post prædicamenta fortia, infirmorum corda gratius roborẽtur. Vnde beatus Iob cùm quasi dubitantis uerba protulit, dicens: Putas ne mortuus homo rursum uiuat? ilico sententiam suæ certitudinis adiunxit, qua ait:

Certitudinẽ suã de resurrectione sanctus Iob indicat, qui immutationẽ suam tanto desiderio expectat. Cap. IX

9 CVnctis diebus quibus nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea.] Qui itaq; immutationẽ suam tanto desiderio expectat, quàm sit de resurrectione certus insinuat: & cursum uitæ præsentis quantum despiciat innotescit, quia hũc militiam appellat. Per militiam quippe semper ad finem renditur, & quotidie cõclusionis terminus expectat. Cursum itaq; uitæ huius despicit, & statum soliditatis requirit, qui per hoc quod mutabiliter militat, ad immutationem suam peruenire festinat. Iusto quippe in hac uita sarcina suæ corruptionis onerosa est, quod uigiliæ defatigant. Somnus quæritur, ut uigiliarũ labor atq; anxietas temperetur: sed nonnunquam etiam somnus occidit. Fames corpus atterit, atq; ut eius necessitas repellatur, cibi requiruntur: sed sæpe & cibi grauãt, qui ad repellendum debilitatis grauamen quæsiti fuerant. Grauis itaq; est sarcina corruptionis, quæ nisi ita grauis esset, Paulus nequaquam diceret: Vanitati creatura subiecta est, nõ uolens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc. Sanctus ergo uir incorruptionis statum desiderans dicat: Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea. In qua immutatione quid agatur, adiungit:

Quòd tunc uocanti Deo respondeat, quando in incorruptione similis ei erit: nunc autem corruptibilis incorruptibili non aperte respondet. Cap. X

VOcabis me, & ego respondebo tibi.] Respondere cuilibet dicimur, cùm eius factis congrua ad uicem opera reddimus. In illa igitur commutatione uocat dominus, & respondet homo: quia ante incorrupti claritatem, incorruptus homo ostenditur post corruptionem. Nunc etenim quousque subditi corruptioni sumus, autori nostro minimè respõdemus: quia dum corruptio ab incorruptione longè est, similitudo apta nostræ responsioni nõ est. De illa uerò immutatione scriptũ est: Cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniã 1.Io.ult.3 uidebimus eũ sicuti est. Tunc ergo uocãti Deo ueraciter respondemus, quando ad summæ incorruptiõis iussum incorruptibiles surgimus. Et quia 10 hoc percipere creatura ex semetipsa non ualet, sed solius omnipotẽtis Dei dono agit, ut ad tantã incorruptionis gloriã permutet, rectè subiungit:

Quòd humana natura nisi Dei gratia erigatur, per se non conualescit. Cap. XI

OPeri manuum tuarum porriges dexteram.] Ac si apertè dicat: Idcirco creatura corruptibilis persistere ad incorruptionẽ poterit, quia tuæ potestatis manu erigitur, et tui respectus gratia ut persistat tenetur. Humana nanq; creatura eo ipso quòd creatura est, in semetipsa habet sub se defluere: sed à cõditore suo homo accepit, ut & super se contẽplatione rapiat, & in semetipso in incorruptione teneat. Creatura ergo ne sub se defluat, sed in incorruptione persistat, ad incorruptibilitatis statũ autoris sui dextera leuat. Potest quoq; dexteræ nomine, filius designari: quia omnia per ipsum facta sunt. Operi igit manuum suarũ porrexit omnipotẽs Deus dexterã suã, quia ut abiectũ atq; in infimis iacens ad summa erigeret genus humanũ, incarnatum ad hoc unigenitũ misit. Ex cuius nobis incarnatione datum est, ut qui uoluntate propria in corruptionẽ cecidimus, uocanti nos Deo quandoq; ad incorruptionis gloriam, respondere ualeamus. Qua in re largitatẽ diuinę misericordiæ pensare quis ualeat, quòd ad tantam perducit gloriam, hominẽ post culpam? Pensat Deus mala, quę facimus, & tamen per benignitatis suæ gratiã ea misericorditer relaxat. Vnde & subditur:

Quòd omnia nostra opera quasi in sacculo sigillata sint: quandiu non pœnitemus, donec excutiantur in iudicio: & quòd ea quæ hic pœnituimus, nequaquam Deus in ultimo examine iudicat. Cap. XII

TV quidem gressus meos dinumerasti, sed parcis peccatis meis.] Gressus meos dinumerat cùm singula quę nostra opera propter retributionem signat. Quid enim in gressibus, nisi una quęq; nostra actio designat? Omnipotens itaq; Deus & gressus dinumerat, & peccatis parcit: quia & subtiliter acta nostra considerat, & tamen hæc pœnitentibus misericorditer relaxat. Qui & duritiã in peccantibus conspicit, sed tamẽ hanc præuenientę gratia ad pœnitentiam emolit. Culpas ergo dinumerat, cùm nosipsos ad singula quæ fecimus, deflenda conuertit: quas misericorditer relaxat: quia dum eas nos punimus, ipse nequaquã in extremo examine iudicat, Paulo attestante, qui ait: Si nosmetipsos dijudicaremus, non utiq; dijudicaremur. Vnde & adhuc subdit: Signasti quasi in 1.Cor.11 11 sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatẽ meã.] Signãtur quasi in sacculo delicta nostra, quia hoc quod nos exterius agimus, nisi pœnitentia interueniente diluamus, in secreto iudiciorum Dei sub quadã occultatione seruatur: ut quandoq; etiã

de ſigillo ſecreti extat ad publicum iudicij. Vnde
Deut.32 etiam per Moyſen dicitur: Nonne hæc congregata ſunt apud me, & ſignata in theſauris meis? In die ultionis reddam illis. Cùm uerò pro malis quæ fecimus, diſciplinæ flagello atterimur, & hæc per pœnitentiã defletnus, iniquitatem noſtram ſignat & curat: quia nec inulta hic deſerit, nec in iudicio punienda reſeruat. Signat igit delicta, quia ea hic ſubtiliter attendit ut feriat, curat uerò, quia hæc per flagellum funditùs relaxat. unde iniquitatem quoq; illius perſecutoris ſui quem in terra proſtrauerat, ſignando curauit, cùm de illo ad Ananiam
Act.9 dixit: Vas electionis mihi eſt iſte, ut portet nomẽ meum coram gentibus & regibus & filijs Iſrael. Ego enim oſtẽdam illi, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Cui enim adhuc pro tranſactis exceſſibus uenturas paſſiones minatur: profectò hoc quod deliquerat, in corde ſignatum tenebat. Sed proculdubio delicta eius ſignãdo curauerat, quẽ uas electionis uocabat. Vel certè peccata noſtra ſignant in ſacculo cũ mala quæ fecimus, ſollicito ſemper corde penſamus. Quid nanq; eſt cor hominis, niſi ſacculus Dei? Vbi dum ſtudioſè conſpicimus per quamlibet deliquimus, peccata noſtra quaſi in Dei ſacculo ſignata portamus. Annõ peccatum ſuum Dauid ſignatum tenebat in ſacculo,
Pſal.50 qui dicebat: Iniquitatem meam ego agnoſco, & delictum meum corã me eſt ſemper. Et quia culpas quas nos intuendo & pœnitendo cognoſcimus, pius nobis conditor relaxat, rectè poſt ſignata in ſacculo delicta, ſubiungitur: Sed curaſti iniquitatem meam. Ac ſi apertè dicat: Quæ modo ſignas ut pœnitendo uideam, agis proculdubio ne in retributione uideantur. Sequitur:

Quòd quibuſdã ſubitis & repentinis tentationibus excellentes uiri, qui quaſi montes ſunt, aliquando ruant: & alij nonnulli lentis & mollibus blandimentis, quaſi aquis fluxu cõtinuo excauantibus fortè propoſitum mentis uſq; in luxuriam ſibi permittente Deo diſſoluuntur. Cap. XIII

MOns cadens defluit, & ſaxum transfert de loco ſuo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra conſumit: & homines ergo ſimiliter perdes.] Hoc crebro agitur, ut cadentibus rupibus, ſaxum ad loca alia transferatur: ut aquæ lapides excauent, & paulatim terra alluuioni D bus cõſumatur. Sed magna nobis intentione diſcutiendum eſt quod infertur: Et homines ergo ſimiliter perdes. Quid eſt enim hoc quod cadenti monti, & ſaxo translato, quod excauato lapidi, & per alluuionem terræ conſumptæ perditio humana comparatur, niſi hoc quod patenter datur intelligi: quia duo ſunt genera tentationũ? Vnũ quod in mente etiam iuſti hominis per repentinũ euentum agitur, quatenus ſic ſubito tentetur, ut hunc inopinato prouentu concutiat & proſternat, caſumq; ſuum non niſi poſtquam ceciderit uideat. Aliud uerò quod paulatim uenit in mentem, & reſiſtentem animum lenibus ſuggeſtionibus inficit: & omnes in eo uires iuſtitiæ non nimietate ſua, ſed aſſiduitate conſumit. Quia ergo alia eſt tentatio, quæ iuſtos plerunq; ſubita inuaſione proſternit, dicatur: Mons cadens defluit, & ſaxum tranſfertur de loco ſuo: id eſt, mens ſancta, cuius locus iuſtitia fuerat, impulſu ſubito transfertur ad culpam. Rurſum quia alia eſt tẽtatio quæ ſe cordi hominis leniter infundit, omnemq; duritiam fortitudinis corrumpit atque conſumit, dicatur: Lapides excauant aquæ, quia uidelicet duritiam mẽtis abſorbent aſſidua & mollia blandimenta libidinis, & lentum atque ſubtile uitium corrumpit durum & fortè propoſitum mentis. Vnde ſubditur:

Et alluuione paulatim terra conſumitur.] Sic 11
ut eñ influente aqua paulatim terra conſumitur: ſic leniter ſurrepente uitio, mens etiam fortis abſorbetur. Vnde bene ſubiungitur: Et homines
B ergo ſimiliter perdes.] id eſt, quia cùm tentationem iuſto iudicio eius menti, qui ſtare in alto cernitur, repentè dominari permittis, cadere ac defluere montem facis, & cùm uoluntas ad uitium commutatur, quaſi ad locum alium transfertur ſaxum. Cùm uerò tentationem lentam atque ſubtilem, ſed tamẽ aſſiduam: eorum qui fortes eſſe creduntur, prœualere mentibus finis: quaſi lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra conſumitur: quia nimirũ ſuggeſtione leni ſubacta mentis duritia mollit. Videamus, Dauid ille quantum mons altus fuerit, qui tanta Dei myſteria propheti 12
tico ſpiritu ualuit contemplari: ſed aſpiciamus quàm ſubito caſu defluxit, qui dum in ſolario deambulans, alienã coniugem cõcupiuit et abſtulit
C eiusq; uirum cum damno ſui exercitus interemit, repentino caſu mons cecidit, cùm mens illa myſterijs cœleſtibus aſſueta, inopinata tentatione deiecta eſt: tamq; immaniſſimæ turpitudini ſubacta. Saxum itaq; de loco translatum eſt, cùm prophetæ animus à prophetię myſterijs excluſus, ad cogitandas turpitudines uenit. Videamus etiam qualiter lapides excauãt aquæ, & alluuione paulatim terra conſumitur. Salomon quippe immoderato 13
uſu atque aſſiduitate mulierum ad hoc perductus eſt, ut templum idolis fabricaret: & qui prius Deo templum conſtruxerat, aſſiduitate libidinis etiam perfidiæ ſubſtratus, idolis conſtruere templa non timuit. Sicq; factum eſt, ut ab aſſidua carnis petulantia, uſq; ad mentis perfidiam perueniret. Quid
D itaq; aliud quàm aquæ excauarunt lapidem: & alluuione paulatim terra conſumpta eſt? Quia ſurrepente pauliſper infuſione peccati, terra cordis illius ad conſumptionem defluxit. Conſideret ergo beatus Iob utraſq; tentationes, uel ſubitam & immenſam, uel lentam atque longiorem: conſideret caſus hominum, & ex his quæ exterius accidunt, rapiat interius contemplationem, dicens: Mons cadens defluit, & ſaxum transfertur de loco ſuo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra conſumitur, & homines ergo ſimiliter perdes, id eſt. Sicut hæc ſenſibilia modò ſubito corruunt, modò pauliſper infuſa aquarum mollitie conſumuntur: ita etiam eum quem rationabilem cõdidiſti, uel ſubita tentatione deijcis, uel longa ac lenta conſumi permittis. Atq; mox eandem rationa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationabilem creaturam uerbis sequẽtibus explicat, dicens: Roborasti eum paululum, ut in perpetuum trãsiret.] Paululum roboratus est homo: quia hic uiuendi uires ad modicum accepit, ut in perpetuum transeat, ubi eius uitam terminus non concludat. Sed in hac breuitate ubi roboratus est, colligat unde in perpetuitate inueniat uel ut semper gaudeat, uel ut susceptа supplicia non euadat. Qui pro eo quod paululũ roboratus est, ut in perpetuum transeat, aperte mox subditur:

Quòd sanctorum animæ quæ intus charitatem Dei uident, quod extra est non ignorant: carnalium uerò animæ, utrum filij, uel cætera quæ maximè amauerũt, bene uel male se habeant, nesciunt. Cap. XIIII

IMmutabis faciẽ eius, & emittes eum.] Facies hominis immutatur, cùm eius species morte atteritur. Emittitur uerò, quia ab his quæ uolens tenuit, transire ad æterna cogit̃ nolens: dumq; ad illa perducit̃ hæc quæ diu cogitata tenuit, qualiter sese habitura sint relicta, nescit. Vnde & additur:

13 Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.] Sicut enim hi qui adhuc uiuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeãtur, ignorant: ita mortui uitam in carne uiuẽtium post eos qualiter disponatur nesciunt: quia & uita spiritus, longè est à uita carnis: & sicut corporea atq; incorporea diuersa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum nõ est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem uidẽt, nullo modo credendum est quia foris sit aliquid quod ignorent. Sed carnales quiq; quia amorem præcipuũ filijs impendunt, hoc eos beatus Iob nescire postmodum asserit, quod hic uehementer amauerunt: ut siue nobiles, siue ignobiles sint filij nesciant, quorũ eos semper cura fatigabat. quod tamẽ si intelligi spiritaliter debet, nõ incongruè filiorum nomine, opera designantur:

1.Tim.2 sicut de muliere Paulus dicit: Quia salua erit per filiorum generationem. Neque enim mulier quæ continentiæ studens, nequaquam filios generat, salua non erit, sed per generationem filiorum saluari dicitur: quia per effectum bonorum operum perpetuæ saluti sociatur. Nobiles ergo sunt filij, recta opera: ignobiles autem, facta peruersa. Et sæpe homo agere quælibet bona intentione nititur: sed tamen pro multis quæ surrepunt, eius acta apud omnipotentem Deum qualiter habeantur, incertũ est. Siue itaq; nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget: quia subtili examine discussa, utrum approbentur eius opera an reprobentur, ignorat. Et hic ergo homo in dolore laboris est positus, & illuc ducitur in timore suspicionis. Vnde adhuc de ipso præsentis uitæ labore subiungitur: Attamen caro eius dum uiuit dolebit, & anima eius super semetipso lugebit.] De coniugibus Paulus dicit:

1.Cor.7 Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Sed tribulationem carnis hic pati possunt etiam tam qui spiritaliter uiuũt. Cur ergo inesse coniugibus carnis tribulatio quasi specialiter dicitur, quæ etiam à uita spiritalium longè nõ est, A nisi quòd hi frequenter maiores tribulationes ex carne suscipiũt, qui carnis uoluptatibus delectantur? Bene autem dicitur: Et anima eius super semetipso lugebit: quia quisquis gaudere in se appetit, eo ipso iam in luctu est, quo à uera lætitia recessit. Vera quippe lætitia mentis, creator est. Dignum itaque est, ut in se semper homo mœrores inueniat, qui derelicto creatore, in se gaudium quærebat. Sequitur:

Caput decimumquintum beati Iob.

B REspondẽs autem Eliphas Themanites, dixit: Numquid sapiens respondebit quasi in uentum loquens, & implebit ardore stomachum suũ? Arguis uerbis eum qui nõ est æqualis tibi: & loqueris quod tibi non expendit. Quantũ inte est, euacuasti timorẽ: & tulisti preces corã Deo. Docuit em̃ iniquitas tua os tuũ: & imitaris linguã blasphemantium. Condemnabit te os tuum, & nõ ego: & labia tua respondebũt tibi. Nunquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles formatus? Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia? Quid nosti quod ignoremus: quid intelligis quod nesciamus? Et senes & antiqui sunt in nobis: multo uetustiores quàm patres tui. Numquid grande est ut consoletur te Deus? Sed uerba tua praua hoc prohibẽt. Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos? Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiusmodi sermones? Quid est homo ut immaculatus sit: & ut iustus appareat natus

D de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis: & cœli nõ sunt mundi in conspectu eius: quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ostendam tibi, audi me: quid uidi narrabo tibi. Sapientes confitentur: & non abscondunt patres suos. Quibus solis data est terra, & non transiuit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, et numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucem: circumspectans undiq; gladium. Cùm se mouerit ad quærendum

panem, nouit quòd paratus ſit in manu eius tenebrarum dies. Terrebit eum tribulatio, & anguſtia uallabit eum: ſicut regem qui præparatur ad prælium. Tetendit enim aduerſus Deum manum ſuam, & contra omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit aduerſus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt. Operuit faciem eius craſſitudo, & de lateribus eius aruina depẽdet. Habitabit in ciuitatibus deſolatis, & in domibus deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ. Non ditabitur, nec perſeuerabit ſubſtantia eius, nec mittet in terram radicem ſuam. Non recedet de tenebris. Ramos eius arefaciet flamma, & auferetur ſpiritus oris eius ab eo. Non credat fruſtra errore deceptus, quòd aliquo precio redimendus ſit. Antequam dies eius impleantur, peribit, & manus eius areſcent. Lædetur quaſi uinea in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proijciens florem ſuum. Congregatio enim hypocritæ ſterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus eius præparat dolos.

Quòd cùm peruerſi uera mala contra bonos non inueniunt, falſa fingunt, ut alijs derogando, ipſi iuſti uideantur. Cap. XV

14 REſpondens autem Eliphas Themanites, dixit: Nunquid ſapiens reſpondebit quaſi in uentum loquens, & implebit ardore ſtomachum ſuum?] Crebro iam diximus beatum Iob typum ſanctæ uniuerſalis Eccleſiæ, amicos uerò illius hæreticorum ſpeciem tenere: qui quaſi ex defenſione domini, occaſionẽ ſtultæ locutionis inueniũt, & contumelioſa contra bonos uerba iaculantur. Quibus cuncta quæ à fidelibus ſentiuntur, quaſi in uentum prolata diſplicent. Vnde nunc dicitur: Nunquid ſapiens reſpõdebit quaſi in uentum loquens? Nec bonorum uerba dicta rationis, ſed ſtimulos furoris exiſtimant. Vnde & ſubditur: Et implebit ardore ſtomachum ſuum. Quia ea etiam quæ ſe ſciunt contumelioſe dicere, ſtudent ſemper, ut dictum eſt, ex domini defenſione palliare. Vnde Eliphas ſubdit: Arguis uerbis eum qui non eſt æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.] Nullum uerò exiſtimant timorem domini habere, niſi eum quem potuerint ad ſuæ confeſſionis ſtultitiã trahere. Vnde adiungit: Quantum in te eſt, euacuaſti timorem, & tuliſti preces coram Deo.] Tuliſti dicitur, abſtuliſti: ac ſi apertè dicat: De tua iuſtitia præſumens, creatoris tui gratiam deſpicis deprecari. Cùm enim uera mala hæretici contra bonos non inueniunt, fingunt quæ A redarguant, ut iuſti eſſe uideantur: & fit plerumq; ut ad aperta contumeliarum uerba perueniant. Vnde adhuc ſubditur: Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blaſphemantiũ.] Iniquitas os docet, quando ex mala uita concipitur, quod peius dicatur. Quia autem beatus Iob tanto in ore liber fuerat, quanto iuſtus in opere, ab amicis ſuis hæreticorum typum tenentibus, & de iniqua uita, & de audaci ore reprehenditur, ut dicatur: Docuit enim iniquitas tua os tuum. Ac ſi apertè ei diceretur: Quod peruerſe loqueris, ex peruerſiore didiciſti uita. Sæpe uerò hæretici dum quaſi uenerantur Deum, eius myſterijs contradicunt: & humilitatem putant, ſi ueritatem denegant. Sunt nanque nonnulli qui Deo ſe iniuriam B irrogare exiſtimant, ſi eum ueram carnem aſſumpſiſſe fateantur, aut ſi hunc ueraciter pro nobis carne mori potuiſſe crediderint. Cunq; Deo quaſi plus honoris conantur tribuere, coguntur laudes ueras bonitatis illius negare. Quid enim eſt in charitatis ſuæ laude potentius, quàm ut illa ſibi pro nobis digna ad ſuſceptionem aſſumptione faceret, quæ ei uidentur indigna? Sancta autem Eccleſia ueram carnem, ueram mortem illius confitetur, ſed hæc dicens, ab hæreticis irrogare Deo contumeliam creditur. Vnde nunc dicitur: Et imitaris linguam blaſphemantium. Cui ſi quid in hoc mundo aduerſitatis euenerit, hoc ei contingere ex ipſa hac iniuria ſuæ confeſſionis dicunt. Vnde adhuc ſubditur: Condemnabit te os tuum, C & non ego, & labia tua reſpondebunt tibi.] Qui enim ex errore confeſſionis exiſtimant mala aduerſitatis erumpere, labia ſua ei aſſerunt reſpondere, ut culpa eloquij ſit cauſa flagelli. Aliquando uerò eam comprimere quaſi ratiocinantes uolunt. Vnde Eliphas beatum Iob reprehendere quaſi ex ratione conatur, dicens: Nunquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus? Nunquid conſilium Dei audiſti, & inferior te erit eius ſapientia?] Ac ſi uerbis apertioribus dicat: Qui de æterno loqueris, penſa quia temporalis es, qui de eius ſapientia diſputas, penſa quia eius conſilium ignoras. Sed quia ad hoc hæretici uerba dominicæ defenſionis aſſumunt, ut docti eſſe uideantur, & dum diuinã gloriam defendere D uidentur, ſuam ſcientiam hominibus innoteſcit, ipſa hoc Eliphas ſubiuncta uerba teſtantur, qui ſo qui quidem de ſapientia Dei cœpit, ſed ſtatim ad ſuam elationem cecidit, dicens: Quid noſti quod ignoremus, quid intelligis quod neſciamus?] Quæ uidelicet dicta patenter oſtendunt, ex quamentis elatione prodeat, quicquid quaſi ad dominicam defenſionem ſonat. Sequitur: Et ſenes antiqui ſunt in nobis, multo uetuſtiores quàm patres tui.] Quia omnes hæretici à ſua uniuerſali Eccleſia ſunt egreſſi, teſtatur Ioannes, qui ait: Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis. Sed ut ea quæ aſſerunt, commendare multis mentibus hominum, quaſi de antiquitate poſſint, antiquos patres ſe habere teſtantur: atq; ipſos doctores Eccleſiæ, ſuæ profeſſionis magiſtros dicunt. Cum præſentem

præsentes prædicatores despiciunt, de antiquorum patrum magisterio falsa præsumptione gloriantur: ut ea quæ ipsi dicunt, etiam antiquos patres tenuisse fateantur: quatenus hoc, quod rectitudini adstruere non ualent, quasi ex illorum auctoritate confirment. Quia uerò scriptum est:
Heb.12 Quem diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit, sæpe sancta Ecclesia multis in hoc uita aduersitatibus laborat, & reproborum uita tanto sine flagello dimittit, quanto ad nulla præmia seruatur. Sed afflictiones sanctæ Ecclesiæ uidentes hæretici, eam despiciunt, & tot illam flagellis atteri, ex prauæ professionis meritò suspicantur. Vnde adhuc subditur: Nunquid grande est, ut consoletur te Deus? Sed uerba tua praua hoc prohibent.] Ac si patenter dicat: Si professionem fidei corrigeres, iamdudum consolationem à flagellis habere potuisses. Sequitur: Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?] Sæpe iustorum mens ita ad altiora contemplanda suspenditur, ut exterius eorum facies obstupuisse uideatur. Sed quia hanc contemplationis uim in occulto agere hæretici ignorant, hoc à iustis & recta sapientibus fieri magis per hypochrisim, quàm per ueritatem putant: quia hoc quod ipsi habere nequeunt, inesse ueraciter alijs non suspicantur. Sequitur:

Quòd sepe iustorum & iniustorum similia sint uerba & opera, intentio tamen diuersa. Nota in sequentibus hæresim Manichæorum. Cap. XVI

16 QVid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?] Plerunq; iusti aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri: quod beatus Iob fecerat, quem post iustitiam flagella deprimebant: sed cùm eorum dicta iniusti audiunt, hæc per elationem potius quàm per ueritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus uerba iustorum pensant, & dici humiliter posse uerba bona non existimant. Sicut enim grauis culpa est, sibi huc hominem arrogare quod non est: sic plerunq; culpa nulla est, si humiliter bonum dicat quod est. Vnde sæpe contingit, ut iusti & iniusti habeant uerba similia, sed tamen semper cor longè dissimile: & ex quibus dictis dominus ab iniustis offendi
Luce 18 tur, in eisdem quoq; à iustis placatur. Nam Pharisæus ingressus templum dicebat: Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo: sed iustificatus magis publicanus, quàm ille exijt. Ezechias quoque rex cùm molestia corporis afflictus, ad extremitatem peruenisset uitæ, in oratio-
Esaie 38 ne compunctus dixit: Obsecro domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in ueritate & in corde perfecto. Nec tamen dominus hanc confessionem perfectionis eius despexit, aut renuit, quem mox in suis precibus exaudiuit. Ecce Pharisæus se iustificauit in opere, & Ezechias iustum asseruit etiam in cogitatione, atque unde ille offendit, inde iste dominum placauit:

A Cur itaque hoc? nisi quia omnipotens Deus singulorum uerba à cogitationibus pensat, & in eius auribus superba non sunt quæ humili corde proferuntur. Vnde beatus Iob cùm sua opera protulit, contra Deum nullo modo tumuit, quia ea quæ ueraciter fecerat, humiliter dixit. Sed solent hæretici errorum suorum dictis, uera aliqua permiscere: & amici beati Iob quamuis in reprehensione eius omni modo fallantur, possunt tamen & quædam uera dicere, quæ ex illius assiduitate didicerunt. Quorum dicta si omnia refutanda essent, Eliphas sententiam Paulus Apostolus minimè protulisset, dicens: Apprehendit sapientes in astutia eorum. Quia igitur & ea quæ recta dicunt, contra
B beatum Iob rectè non dicunt: nos in eorum dictis & calcemus uitium indiscretionis, & discutiamus uires rectitudinis. Sequitur: Quid est homo, ut immaculatus sit?] Eo enim ipso quod dicitur homo, terrenus exprimitur & infirmus: homo enim ab humo appellatus est. Et quomodo esse ualet sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra? Vbi additur: Et ut iustus appareat natus de muliere.] Primam quippe uiro iniustitiam mulier propinauit in paradiso. Quomodo ergo iustus apparebit, qui de illa natus est quæ in iustitiæ propinatrix extitit? Sequitur:

Quòd sancti qui propter excellentiam uitæ, cœli dicuntur, ex semetipsis ante districtum Dei iudicium, ad perfectũ mundi esse non possunt. Cap. XVII
C

17 ECce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cœli nõ sunt mundi in conspectu eius.] Hoc cœlorum nomine repetijt, quod sanctorum prius appellatione signauit. Nam de eisdem sanctis scriptum est: Cœli enarrant gloriam Dei. Qui per na- Psal.18
turam omnes in semetipsis propriam mutabilitatem habent, sed dum immutabili ueritati studiosè semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, ut immutabiles fiant. Cunq; ad hanc toto affectu se tenent quandoque accipiunt, ut super semetipsos ducti, uincant hoc quòd in semetipsis mutabiles extiterunt. Quid enim mutabilitas, nisi mors quædam est? quæ dum rem quamlibet in aliam immutat, quasi occidit quod fuerat, ut incipiat esse quod non erat. Et de autore omniũ scriptum est: Qui so- 1.Tim.6
lus habet immutabilitatẽ, qua uidelicet in semetipso solus immutabilis est. De quo per Iacobum dicitur: Apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Ipsa enim mutabilitas umbra est, quæ quasi obscuraret lucẽ, si hãc per alias uicissitudines permutaret: sed quia in Deo mutabilitas non uenit, nulla eius lumẽ umbra uicissitudinis intercidit. Bene aũt dicitur: Cœli non Iob 15
sunt mundi in cõspectu eius: quia per semetipsos ante districtum Dei iudiciũ nec ipsi esse mundi ad perfectũ possunt, qui munditiæ prædicatores fiũt, Ioanne attestante, qui ait: Si dixerimus, quia pec- 1.Ioan.1
catum non habemus, ipsi nos seducimus. Si igitur inter sanctos illius nemo immutabilis est, & cœli in conspectu eius non sunt mundi, qui apud se de iustitiæ opere præsumat? Vnde & subditur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd quaſi aquas homo iniquitatem bibit, cùm ſine timoris obſtaculo peccatum deglutit. Cap. XVIII

QVanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quaſi aquas iniquitatem.] Qui immaculatũ prius hominẽ & iuſtum per ſe poſſe eſſe negauerat, hunc abominabilem & inutilẽ appellat: abominabilem ſcilicet propter immundi-
tiam maculæ, inutilem uerò propter iniuſtitiã imperfectæ uitæ. Qui tamẽ abominabilis & inutilis intelligi & aliter poteſt. Aliquando enim homo peruerſius quædam rectè agere uidetur, ſed per ea quæ iniqua ſunt, etiam ea quæ eius recta ſunt, deſtruuntur. Et quia multum Deo diſplicent mala, neq; illa placent quæ uidentur bona. Qui ergo in malis ſuis Deo abominabilis eſt, in bonis eſt inutilis: quia dum ſe per praua opera Deo execrabilem exhibet, nec illud de eo quod rectum uidetur placet. Bene autem dicitur: Qui bibit quaſi aquas iniquitatem. Hoc nanq; quod comeditur, cùm mora glutitur, quia mandit ut glutiatur. Quod autem bibitur, tanto ad glutiendum moram non habet, quanto nullam & ad mandendum neceſſitatẽ habet. Culpa ergo quia * à ſtulto homine ſine ulla re tractatione perpetratur, quaſi aqua iniquitas bibitur. Quia enim illicita ſine timore facit, quaſi potum iniuſtitiæ ſine obſtaculo glutit. Sequitur:

a. ab iniuſto.

18 Oſtendam tibi, & audi me: quod uidi, narrabo tibi.] Habent hoc omnes arrogantes propriũ, ut cùm rectum quid uel parum ſenſerint, in uſum hoc elationis inflectãt, atq; unde per intellectum ſibimetipſis altiores fiãt, inde per tumorem in foueam elationis cadant, ſeq; doctis doctiores exiſtiment, reuerentiam ſibi à melioribus exigant, & docere ſanctiores quaſi ex autoritate cõtendant. Vnde nunc dicitur: Oſtendam tibi, & audi me. Et quia cum minore autoritate docet is, qui audita, quàm is qui ea quæ uiderit loquit, ut fortiorẽ ſibimet autoritatem Eliphas arroget, dicit: Quod uidi narrabo tibi. Quia uerò nonnunquam hæretici de damnatis ſuis patribus confunduntur, & tamen eorũ ſententias quaſi cum autoritate ad medium proferũt, ex quorum ſtultitia iure reprobantur: rectè ipſa hæreticorum audacia ſubinfertur, cùm dicitur: Sapientes confitentur, & non abſcondunt patres ſuos.] In quorũ & laudem proſiliunt, & eos uelut ſolos Eccleſiæ præfuiſſe glorian tur. Vnde adhuc ſubditur: Quibus ſolis data eſt terra, & non tranſiuit alienus per eos.] Solis ſuis patribus datam terram exiſtimãt, quia ſolos errorum ſuorũ magiſtros rexiſſe ueraciter Eccleſiam putãt. Quis uerò alienus, niſi apoſtata angelus uocatur? Vnde & per Pſalmiſtã de cunctis ſimul malignis ſpiritibus dicit: Quoniã alieni inſurrexerũt in me, & fortes quæſierunt animã meam. Hæretici igitur quia doctorũ ſuorum corda apoſtatæ angelo exiſtimãt non fuiſſe ſubiecta, trãſiſſe per eos alienum denegãt. Cui uidelicet alieno per unum quenquã tranſire, eſt iniquas in corde eius cogitationes immittere. Vnde & per prophetæ uocẽ de malignis ſpiritibus cõtra ſtantẽ animã dicitur: Et

Pſal. 53

A dixerunt animę meæ, incuruare ut trãſeamus. Sed Eliphas Themanites quia quædã narraturus audiri uult, quamuis multa quæ dicenda ſunt ſciat, ſed quia beato Iob dicẽda non erãt neſciat: audiamus ſententias quas cõtra beatũ Iob protulit. Nec enim debemus cui, ſed ſolũ penſare quid dixit. Sequit:

Quòd ſancti etſi ad horam inſoleſcant, nequaquam tamen in ſuperbia perſeuerant. Cap. XIX

CVnctis diebus ſuis impius ſuperbit.] Solẽt etiam electi in quibuſdam ſuis cogitationibus atq; actibus ſuperbire. Sed qui electi ſunt cunctis diebus ſuis ſuperbire non poſſunt: quia prius
B q; uitam finiant, ad humilitatis metum ab electione corda cõmutant. Impius uerò diebus ſuis omnibus ſuperbit, quia ſic uitam terminat, ut ab elatione minimè recedat. Circumſpicit quod temporaliter floret, & penſare negligit quò in æternam ducitur. In hac uita carnis fiduciam ponit, eaq; diu permanere exiſtimat, quæ ad præſens tenet. Solidatur in elatione animus, in deſpectum adducitur omnis propinquus: quàm repentina mors ſurripat, nunquam conſiderat: quàm ſit eius incerta felicitas, nunquam penſat. Qui ſi incertitudinem fugacis uitæ conſpiceret, incerta pro certo nequaq; teneret. Vnde & bene ſubditur:

Quòd Deus non attendat quantum quiſq; faciat, ſed quantum uelit. Et quòd ideo finem noſtrum latere nos uoluit, ut ſemper ad mortem parati ſimus. Cap. XX

C ET numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius.] Superbire enim minimè debuiſſet, etiam ſi annorum ſuorum numerum certum habere potuiſſet, ut ſciens quantum uiueret, præſciret quando ſe ab elatione remoueret. At poſtq; præſens uita ſemper incerta eſt, tanto ſemper mors ſurripiens timeri debet, quanto nunq; præuideri uolet. Bene aũt ſuperbiam impij, tyrannidem uocat. Propriè enim tyrannus dicit, qui in cõmuni republica non iure principat. Sed ſciendũ eſt, quia
D omnis ſuperbus iuxta modũ propriũ tyrannidem exercet. Nam quòd nonnunq; alius in republica, hoc eſt per acceptã dignitatis potentiam, alius in prouincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, alius per latẽtem nequitiã hoc exercet apud ſe in cogitatione ſua. Nec intuetur dominus quantum quiſq; mali ualeat facere, ſed quantũ uelit. Et cùm deeſt poteſtas foris, apud ſe tyrannus eſt, cui iniquitas dominatur intus: quia & ſi exterius non affligit proximos, intrinſecus tamẽ habere poteſtatem appetit ut affligat. Et quia omnipotens Deus corda penſat, iam in eius oculis impius egit quod cogitauit. Ad hoc autẽ conditor noſter latere nos uoluit finem noſtrum, ut dum incerti ſumus quando moriamur, ſemper ad mortem parati inueniamur. Vnde rectè poſtq; dictũ eſt: Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, adiungit: Et numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius. Ac ſi aperte diceret: Cur quaſi de certo extollit, cuius uita ſub pœna incertitudinis tenetur? Sed omnipotens Deus praue agentibus non ſolum uentura ſupplicia reſeruat, ſed eorum corda hic etiam ubi delinquunt,

pœnis

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœnis implicat, ut eo ipso quo peccãt, semetipsos feriant, ut semper trepidi semperq; suspecti mala ab alijs pati metuant, quæ se alijs fecisse meminerunt. Vnde adhuc de hoc impio subditur:

Quòd reprobi non tantũ ad futura supplicia reseruãtur, sed iam hic eorũ corda conscientiæ igne torquentur. Cap. XXI

26 SOnitus terroris semper in auribus illius, & cũ pax sit, ille insidias suspicatur.] Nil autem simplici corde fœlicius, quia quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab alijs formidet. Habet eñ quasi arcem quandam fortitudinis simplicitatem suam. Nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. Vnde bene per Salomonem dicitur: In timore domini, fiducia fortitudinis. Prou. 14 Qui rursum ait: Secura mens, quasi iuge conuiuium. Ibidem Quasi enim continuatio refectionis est, ipsa tranquillitas securitatis. At contrà mens prava semper est in laboribus, quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit ne hæc sibi ab alijs inferantur. Et quicquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari à proximis formidat. Fit undiq; suspecta, undiq; trepida. Omnis qui ad memoriam uenit, exquirere contraria creditur. Cui ergo tranquillitas securitatis deest, huic proculdubio terroris sonitus semper in auribus est. Et sæpe contingit, ut illi quilibet proximus suus simpliciter loquatur, nil aduersum cogitet. Sed cùm pax sit, ille insidias suspicatur, quia qui semper dolose agit, simpliciter erga se agi nõ æstimat. Et quia scriProu 18 ptum est: Impius cùm in profundum uenerit peccatorum, contemnit: inuolutus iniquitatis suæ tenebris, iam de luce desperat. Vnde sequitur: Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucẽ, circumspectans undique gladium.] Quia dum seriri se undiq; insidijs credit, salute desperata, semper
20 ad nequitiã excrescit. Aliquando uerò iste peruersus etiam superna iudicia attendit, & super se hæc euenire metuit. Sed cùm stipendiũ uitæ præsentis quærit, hæc eadem iudicia quæ meruere cœperat, auaritiæ deuictus insania contemnit. Et quidem mori se posse in peccato existimat, sed tamen à peccato non cessat. Vnde & subditur: Cùm se mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebrarum dies.] Panis etenim, stipendium uitæ præsentis, tenebrarum uerò dies, tempus ultionis accipitur. In actu itaq; suo aliquando iste peruersus iram superni iudicis perpendit præsentẽ, sed à malo nõ auertitur, ut etiam ipsa quoq; ab eius interitu ualeat auerti. Accusante se autem conscientia feriri metuit, sed tamẽ semper auget quo feriatur. Contemnit reditum suum, desperat ueniam, superbit in culpa, sed tamen testem suæ nequitiæ intus habet timorem. Et quamuis praua uideatur foris audacter agere, de his tamen apud semetipsum cogit trepidare. Vnde scriSap. 17 ptum est: Cùm enim sit timida nequitia, dat testimoniũ condemnationi, quia cùm illicita quisquis perpetrat, pauet quod facit: & apertus damnationis testis, est ipse timor iniquitatis: quia & timetur quod agitur, & tamen malum non uincitur quod A timetur. De quo & adhuc subdit: Terrebit eum tribulatio, & angustia uallabit eum, sicut regẽ qui præparatur ad prælium.] In omne quod iniquus agit, tribulatione & angustia uallatur, quia cor eius anxietate & suspicione cõfunditur. Alius occultè appetit ui aliena diripere, qui laborat in cogitationibus ne deprehendi ualeat. Alius relicta ueritate mentiri deliberat, ut audiẽtium animum fallat. Sed quantus labor est sollicitè custodire, ne ipsa eius fallacia deprehendi queat? Ponit quippe ante oculos quid sibi à ueritatem scientibus responderi possit, & cũ magno cogitatu pertractat, quomodo per argumẽta falsitatis, documẽta ueritatis exuperet. Hinc inde se circumtegit, & contra hoc ubi deprehendi potuerit, ueritati similem reB sponsionem quærit: qui si uelit uerum dicere, utiq; sine labore potuisset. Plana quippe ueritatis uia, et graue est iter mendacij. Vnde & per prophetam dicitur: Docuerunt enim linguã suam loqui men- Hierc. 9 dacium: ut iniquè agerent, laborauerunt. Bene ergo dicit: Terrebit eum tribulatio, & angustia uallabit eum, quia apud semetipsum in labore timoris deficit, qui securitatis sociam uiam ueritatis relinquit. Qui bene regi præparato ad præliũ comparatur, quia in eo ipso malo quod agit, & terret, & festinat, & ex conscientia trepidat, & ex desiderio anhelat, metuit & superbit, pauescit suspicionibus, & mentẽ per audaciam erigit. Sciendum 21 quoq; est, quia rex qui præparatur ad prælium, si de hoste suspectus est, ut eundem quoq; quem ducit C exercitũ metuat, ne labefactetur, ne destitutione militũ, iaculis pateat inimicorũ. Iniquus ergo angustia uallatur, sicut rex qui præparat ad prelium: quia uidelicet falsa agens, falsa loquens, formidat, ne suos amitat milites, id est argumenta falsitatis, & ueritatis iaculis pateat, si ei fortasse defuerit quod ex fallacia opponat. Sed quamuis animus trepidet, quamuis conscientia accuset, cupiditate tamẽ sua iniquus uincitur, & suppresso pauore, audaciam de iniquitatibus sumit. Et sæpe etiã ultione menti proposita, se contra Deũ erigit, quelibet ab eo aduersa perpeti deliberat, dũmodo hic, dum ualet, omne quod placet agat. Vnde & subditur:

Quòd hi cõtra Deum manũ tendunt, qui mala agentes Deum contemnunt: & pingui contra eum ceruice armantur, qui ex opulentia rerum secularium inflati, quasi ex pinguedine uitæ præsentis contra creatorem se erigunt. Cap. XXII

D TEtendit enim aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est.] Hæc de ipso iniquorũ capite, scilicet antichristo, apertius sentiunt, qui cõtra Deũ manum erigens, roborari dicitur, quia paruo tempore permittit exaltari, ut cùm ad modicum gloriari finitur, eo in perpetuũ atrocius puniatur. Sed quia eius membra sunt omnes iniqui, hoc quod in fine mundi ille tunc singulariter acturus est unus, uideamus modo qualiter à malis agatur singulis. Sunt nanq; nõnulli, qui & si qua aliquando agere contra omnipotentis Dei iudicium nituntur, ipsa

Universidad de Deusto
Biblioteca

impoſſibilitate explendę ſuæ uoluntatis fracti, ad ſemetipſos reſpiciunt, atq; ad eum quem contemnere uoluerant, cõuertuntur: & qui diſcedere longe poterãt, ſi quod uellent implere ualuiſſent, per hoc aliquando ſaluantur, quia quod nequiter uoluerunt, implere nequiuerũt. Vnde ad ſe reducti, cuius ſint conditionis aſpiciunt, & plangũt ſe contraria ueritati uoluiſſe. Et ſunt nonnulli qui hoc quod peruerſè contra Deum appetunt, iuſto Dei iudicio, implere nequius permittũtur. Et cùm eos malitia accendit, potentia roborat, tanto iam ſemetipſos in errore cognoſcere nequeunt, quanto in rebus affluentibus extra ſe ſemper per potentiam trahuntur. De quorum nunc intentione dicitur: Tetendit enim aduerſus Deum manum ſuam, & contra omnipotentem roboratus eſt.] Contra Deum quippe manum tendere, eſt in operatione praua, deſpectis Dei iudicijs, perſeuerare. Et quia tunc magis iraſcit Deus, quando permittit impleri quod ſaltem concipi in cogitatione nõ debuit, contra omnipotentẽ iniquus iſte roboratur: quia proſperari in mala ſua actione permittitur, quatenus & peruerſa faciat, & tamẽ fœliciter uiuat. De quo adhuc ſubditur. Cucurrit aduerſus eum erecto collo.] Erecto collo contra Deum currere, eſt ea quæ creatori diſplicent, cum audacia perpetrare. De quo rectè dicitur: Cucurrit, id eſt, in malo opere obſtaculum de aduerſitate non habuit. De
12 quo adhuc additur: Et pingui ceruice armatus eſt.] Pinguis ceruix eſt opulenta ſuperbia, affluentibus rebus quaſi multis carnibus fulta. Potẽs igit̃ iniquus pingui ceruice contra Deũ armatur, quia rebus temporalibus tumens, contra præcepta ueritatis, quaſi de magnitudine carnis erigitur. Quid enim paupertas, niſi quædam macies, & quid rerum abundantia, niſi pinguedo eſt uitæ preſentis? Pingui ergo ceruice ſe contra Deũ erigit, qui temporalem abundantiam in ſuperbiam aſſumit. Habent enim hoc potẽtes & iniqui proprium, ut fallacibus diuitijs occupati ueras Dei opes negligãt, & quanto minus quod uerum eſt inquirunt, tanto amplius falſis diuitijs extollantur. Cura etenim multiplex terrenarum rerum quia occupat, excæcat. Vnde adhuc aptè ſubiungitur: Operuit faciem eius craſſitudo.] Viſus quippe in facie eſt in qua & prima corporis honorabilior pars eſt. Non ergo immeritò mentis intentio per faciẽ deſignatur, quam quolibet uertimus, illuc uidemus. Faciem ergo craſſitudo operit, quia deſiderata terrenarum rerum abundantia oculos mentis premit, & hoc quod in eis eſſe honorabile debuit, ante Dei oculos fœdat, quia curis multiplicibus aggrauat. Quibus tamẽ nec ſolum ſufficit ut ipſi ſuperbiant, niſi & hi qui eis coniuncti ſunt de eorũ pinguedine etiã ipſi glorientur. Nam ſunt nõnulli qui patronis maioribus adiuti ſuperbiũt, & de eorum potentia contra inopes extolluntur. Vnde & adhuc ſubditur: Et de lateribus eius aruina dependet.] Quia aruina pinguedo carnis eſt, & latera dicere diuitũ ſolemus hos quos eis coniunctos cernimus, aruina de eius lateribus dependet: quia A quiſquis potenti & iniquo adhæret, ipſe quoq; de eius potentia uelut ex pinguedine rerum tumet, ut patroni peruerſi iniquitatẽ ſequens Deum non timeat: quos ualet & quantum ualet pauperes affligat: de gloria temporali cor eleuet. Cùm ergo talis eſt qui iniquo potẽti adhæret, de eius profectò latere aruina dependet. De quibus adhuc ſubdit:

Habitabit in ciuitatibus deſolatis, & in domi- 13
bus deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ.] Quia enim à conuerſatione conuentiũ ciuitas appellatur, ciuitates deſolatæ ſunt ipſi obſequentium cunei peruerſorum, quorum clamoribus peruerſus iſte laudat̃, cùm ad praua opera per nequitiam ra-
B pitur. Vnde ſcriptũ eſt: Laudatur peccator in deſiderio animæ ſuæ, & qui iniqua agit benedicitur. Domus uerò deſertæ, ſunt cogitationes pravæ, quas iniquus iſte inhabitat, quia per omne quod agit, iniquorum hominũ placere cogitationibus appetit. Quæ ciuitates deſolatæ, & domus deſertæ rectè nominantur: quia niſi omnipotens Deus talium conuerſationes cogitationesq; precedentibus eorum culpis relinqueret, ad grauiora perpetranda minimè peruenirent. Bene autem dicitur: Quæ in tumulos ſunt redactæ. Ruentia nanq; do
C morum atq; ciuitatum ædificia tumulos faciunt, quoniã dum praui quiq; confuſis actionibus ſibimetipſis ad peruerſa opera iunguntur, oſtendunt proculdubio quia de ædificio uitę ceciderũt. Sequitur: Non habitabitur, nec perſeuerabit ſubſtantia eius, nec mittet in terram radicem ſuam.] Quòd hic, non habitabitur, dictum eſt: in quibuſdam codicibus reperi, non ditabit̃: ſed ſenſus nea diſcrepat, quamuis à ſe ſermo diſcordet. Ille enim uirtutibus ditatur, cuius mentẽ inhabitat omnipotens Deus. Sed quia ſuperbi cogitatio ab autoris ſui gratia non inhabitat̃, profectò per hoc uirtutibus non ditatur. Propter hoc ergo quòd interius eſt uacuus, dicatur, nõ inhabitabitur: propter hoc uerò quòd tranſitorium foris tumet, rectè ſubiungitur: Nec perſeuerabit ſubſtantia eius. Ac ſi apertè dicat̃: Hoc quod habere uidetur exterius, tranſit: & illud quod tranſire nõ poterat, interius non habet. Vnde & aptè ſubiungitur: Nec mittet in
D terram radicẽ ſuam.] Quòd ſi de hac terra dictum accipimus, liquet proculdubio, quia arbor quæ in terra radicem nõ habet, uel tenuiſſimis cõmota flatibus cadit. Et ſuperbus quiſq; dum contra omnipotentem dominum roboratur, dum cumit erecto collo, & pingui ceruice contra autorem erigitur, ſtare quaſi arbor uidetur. Sed ſtatus eius ſine radice eſt: quia uelut ad lenem flatum, ſic ad motum occultæ ſententiæ uita eius eruitur. Sin uerò hoc loco terram, æternæ uitæ retributionem accipimus, de qua propheta ait: Portio mea in terra uiuentium, iniquus iſte in terram radicem ſuam non mittit, quia nunquam ad æternæ uitæ deſiderium, cordis ſui cogitationes plantat. Quod enim radix arbori, hoc unicuiq; hominum cogitatio ſua eſt: quia in hoc quod exterius uideẽ, per illud teneẽ quod exterius nõ uidetur. Vnde & per prophetã dicitur: Mittit radicẽ deorſum, & faciet

fructum

Universidad de Deusto
Biblioteca

fructum surſum. Cùm enim cogitationē noſtram ad compatiendum indigenti proximo tendimus, quaſi radicem deorſum mittimus, ut retributionis fructum ſuperius faciamus. Sequitur: Non recedet de tenebris.] Si ſuperbus iſte à culpa ad iuſtitiam redire uoluiſſet, de tenebris recederet. Sed quia lucem iuſtitiæ nō quærit, de tenebris non recedit. Cuius etiam exemplo hi qui ei adhærent, in terrenis profectibus anhelant, auaritię facibus accenduntur, deſideriorū carnalium ignibus uruntur. Vnde & ſubditur: Ramos eius arefacit flamma.] Si enim ſibi quoſdam æternā patriam quærētes adiungeret, ramos in ſe uirides haberet. Sed quia ipſi quoq; qui ei coniuncti ſunt, terrenis deſideriis æſtuant, dum deſideriorum flamma, clientium eius animos accendit, ſcilicet ramos eius arefacit, ut fructum boni operis non ferant, quia ad appetenda infima per nequitiam anhelant. Bene autem ſubditur: Et auferetur ſpiritu oris ſui.] Superbus etenim quiſq; quo in hac uita plus ualet, eo ſibi linguæ frena audacius relaxat, ut loquatur peruerſa quęlibet, nullumq; de uerbis ſuis metuat, iſtos cōtumeliis feriat, illos maledictionibus iaculetur. Nonnunquā uerò in blaſphemiam contra cōditorem rapitur, ſicut de talibus per Pſalmiſtam dicitur: Poſuerunt in cœlum os ſuum, & lingua eorū tranſiuit ſuper terram. Vnde & diues in igne poſitus, ſtillari ſibi aquā ex digito Lazari in linguā poſtulat. Qua ex re intelligit, quia ubi amplius peccauerat, ibi atrocius ardebat. Rectè ergo nunc dicitur: Et auferetur ſpiritu oris ſui: quia eo percuſſionis ſententiam accepit, quo oris ſui ſpiritum ſub diuina formidine non reſtrinxit. Sequit:

Pſal. 72

Luc. 16

Quòd eleemoſynas ex rapinis pauperum, uel ex alijs malis operibus contractas non ſuſcipiat Deus. Et qui in bis diuites ſunt, nullo precio redimantur. Cap. XXIII

NOn credit fruſtra errore deceptus, quòd aliquo precio redimēdus ſit.] Quotiens poſt culpam eleemoſynas facimus, quaſi pro prauis actibus precium damus. Vnde & per prophetam de eo qui hæc nō agit, dicitur: Non dabit Deo propitiationem ſuam, nec precium redemptionis animæ ſuæ. Nonnunquam uerò diuites elati, inferiores opprimunt, & aliena rapiunt: & tamen quaſi quædam alijs largiunt: & cùm multos deprimāt, aliquando quibuſdam opem defenſionis ferunt, & pro iniquitatibus quas nunquam deſerunt, dare precium uidentur. Sed tunc eleemoſynæ precium nos à culpis liberat, cùm perpetrata plangimus, & abdicamus. Nam qui & ſemper peccare uult, & quaſi ſemper eleemoſynam largiri, fruſtra precium tribuit, quia non redimit animam quam à uitijs non compeſcit. Vnde nunc dicit: Non credat fruſtra errore deceptus quòd aliquo precio redimendus ſit. Quia eleemoſyna ſuperbi diuitis eū redimere non ualet, quam perpetrata ſimul rapina pauperis ante Dei oculos aſcendere nō permittit. Quod fortaſſe intelligi aliter poteſt, quia ſæpe ſuperbi diuites cùm eleemoſynā tribuunt, non hanc pro æternæ uitæ deſiderio, ſed pro extenden

Pſal. 48

25

da uita temporali largiuntur, mortem ſe poſſe differre donationibus credunt. Sed non credat fruſtra errore deceptus, quòd aliquo precio redimendus ſit, quia obtinere ex impenſo munere non ualet, ut finem debitum euadat, cuius etiam nequitia intercidit uitam. Vnde & ſubditur: Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius arefcent.] Præfixi dies ſingulis ab interna Dei præſcientia nec augeri poſſunt, nec minui: niſi contingat ut ita præſciant, ut aut cum optimis operibus longiores ſint, aut cum peſſimis breuiores, ſicut Ezechias augmentū dierum meruit impenſione lachrymarum: & ſicut de peruerſis ſcriptū eſt: Indiſciplinatis obuiat mors. Sed ſæpe iniquus quāuis in occulta Dei præſcientia longa uitæ eius tempora non ſint prædeſtinata, ipſe tamen quia carnaliter uiuere appetit, longos animo dies proponit. Et quia ad illud tempus peruenire nō ualet quod expectat, quaſi antequam dies illius impleatur, perit. Quod tamē intelligere & aliter poſſumus. Plerunq; enim quoſdam cernimus & peruerſè agere, & uſq; ad ſenectutem ultimā peruenire. Quomodo enim dicitur: Antequam dies eius impleantur, peribit: cùm in quibuſdam ſæpe uideamus, quia ætate longa iam membra deficiunt, & tamen prauitatem ſuam eorum deſideria exequi non deſiſtunt? Sunt nanq; nonnulli qui poſt uitam perditam, ad ſemetipſos redeunt, & accuſante ſe conſcientia, peruerſa itinera relinquunt, cōmutant opera, antiquæ ſuæ prauitati cōtradicunt, terrenas actiones fugiunt, deſideria ſuperna ſectantur, ſed priuſquam in eiſdem ſanctis deſiderijs ſolidentur, per torporem mentis ad ea quæ dijudicare cœperant, redeunt: atque ad mala quæ fugere diſpoſuerant, recurrunt. Quia enim ſæpe contingit ut pro utilitate multorum, etiam ſancti uiri exterioribus actibus ſeruiant, & populorum gubernationibus occupentur, hoc infirmi aſpicientes, & per uetuſtam adhuc ſuperbiam quærentes imitari, exterioribus ſe actionibus inſerunt: ſed quanto ad eas nō eruditi ſpiritalibus ueniunt, tanto eas carnaliter exequuntur. Niſi enim prius cor longo ſtudio, & diutina cōuerſatione in deſiderijs cœleſtibus conualeſcat, cùm ad exteriora agenda refunditur, ab omni ſtatu boni operis eradicat. Vnde rectè quoque de hoc iniquo dicitur. Antequam dies eius impleantur, peribit.] Quia & ſi quid boni fortaſſe cœpit agere, priuſquā in eo per longitudinem temporis conualeſcat, ad exteriora relabitur, & peruerſè deſerit, quæ rectè inchoaſſe uidebatur. Vnde & aptè ſubditur: Et manus eius arefcent.] Quia dum exterioribus actibus intempeſtiuè inuoluitur, ab omni nimirum bona operatione ſiccatur. Vnde adhuc bene ſubditur:

Quòd hypocrita ideo aridi & infœcundi ſint in conſpectu Dei, quia cor à hominibus opera ſua congregant. Cap. XXIIII

LÆdetur quaſi uinea in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proijciens florē ſuum. Congregatio eīm hypocritæ ſterilis.] Notandū quòd ſic de hoc iniquo generaliter loquitur, ut tamē diuinus

Universidad de Deusto
Biblioteca

uinus ſermo ad ſpecialem eius nequitiam deriuetur. Qui enim dicens: Lædetur quaſi uinea in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proiiciens florem ſuum, protinus ſubdit: Congregatio enim hypocritæ ſterilis, patenter indicat, quia in hoc iniquo reprobationis ſententiam contra eius hypo-
26 criſin ferat. Sed nũc penſandum nobis eſt, qualiter hypocrita ſicut uinea in primo flore, uel ſicut oliua florem proiiciens lædatur. Si florentem uineam per inæqualitatem aeris immoderatum frigus attigerit, protinus ab omni humore uiriditatis arefacit. Et ſunt nõnulli qui poſt peruerſa itinera, ſanctas uias ſectari appetunt, ſed priuſquam in eis, ut diximus, deſideria bona roborent, quædam illos præſentis ſeculi proſperitas accipit, quæ eos rebus exterioribus implicat, & eorum mentem dum à calore intimi amoris retrahit, quaſi ex frigore extinguit, & quicquid in eis de uirtutum flore apparere uidebatur, interficit. In terrenis quippe actibus ualde frigeſcit animus, ſi nec dum fuerit per intima dona ſolidatus. Vnde neceſſe eſt ut loca maiora uel exteriora opera quæ humanis ſunt neceſſitatibus profutura, illi exercenda ſuſcipiant, qui hæc dijudicare atq; ſub ſemetipſi premere ex uirtute intima nouerunt. Nam cùm infirmus quiſq; uel ad locum regiminis, uel ad exteriora agenda trahit, quo quaſi extra ſe dicit, eradicatur: quia & arbor quæ radices in altum prius nõ mittit, citius uentorũ impetu ſternitur. Si ſe ad altum uertice extollit, eo citius ad ima corruit, quo altius in aere ſine radicibus excreuit. Nonnunq; uerò florentẽ uineam nõ frigus, ſed æſtus arefacit. Cũq; immoderato calore tangit, diſcuſſo flore botrus tabeſcit. Et plerunq; contingit, ut hi qui ad bona opera recta intentione non ueniunt, cùm placere ſe hominibus uident, ad exercenda hæc eadem opera uehementius accendantur, humanis placitura oculis agere anxiè ſtudeant, & quaſi in ſancto ſtudio feruеſcant. Quid itaq; iſtos, niſi in flore æſtus cõtingit, quos humanæ laudis appetitio à fructu alienos fecit? Vnde & bene ſubditur: Et quaſi oliua proiiciens florem ſuum. Oliua quippe cùm in flore eſt, ſi immoderata nebula tangitur, à plenitudine fructũ uacuatur. Et quotiens inchoantes quiq; bona opera, laudari ab aſpicientibus cœperint, atq; in ſuis laudibus delectari, fit caligo intelligentiæ in cogitatione, ut iam diſcernere nequeant qua intentione quid faciant, & fructũ perdant operis, uelut ex nebula fauoris. Vnde bene
Canti.7 per Salomonẽ dicitur: Mane ſurgamus ad uineas, uideamus ſi floruit uinea, ſi flores fructus parturiunt. Florent quippe uineæ, cùm mentes fidelium bona opera proponunt. Sed fructus non pariunt, ſi ab eo quod propoſuerint, aliquibus uicti erroribus
27 infirmantur. Non ergo intuendum eſt ſi uineæ floreãt, ſed ſi flores ad partum fructuum conualeſcant, quia mirum nõ eſt ſi quis bona inchoet, ſed ualde mirabile eſt, ſi intentione recta in bono opere perduret. Vnde fit plerunq; ut ſi in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipſum hoc opus quod bonũ creditur, amittatur. Nam quoſ-

A dam ſæpe uidimus terrenaquæ poſſederant reliquiſſe, & nil iam tranſitorium quærere, nullis prohac uita iurgijs immiſceri. Cùm itaq; hoc in ſe hidelis anima oſtẽdit, quaſi õliua florem protulit. Sed cùm quidã ex talibus rurſus cœperint mundi gloriam quam contempſerant quærere, & terrenis terebus quas ſpreuiſſe uidebantur, inſatiabiliter inhiare, uacare iurgijs, proximorũ læſiones exquirere, nimirum proiecit oliua florem quem propoſuit: quia rudimẽta boni ſtudij ad perfecta opera non perduxit. Sed ſciendũ eſt, quia hæc ſemper eis euenĩunt, qui Deum puro ac ſimplici ſtudio non ſequuntur. Vnde rectè ſubditur: Congregatio eĩ hypocritæ ſterilis. Cœpta enim bona non amitteret, ſi hypocrita nõ fuiſſet. Congregant uerò & hy
B pocritæ bona opera, ſed eorũ ſterilis eſt ipſa congregatio, quia per hoc quod agunt, fructum recipere in æterna retributione nõ appetunt. Fœcundi ac uirides in ſuis operibus, humanis oculis uidentur: ſed in conſpectu occulti iudicis, infœcundi & aridi apparent. Sæpe uerò æſtu auaritiæ accenſi, eo maiora de ſe opera humanis oculis oſtendunt, quo ampliora ſibi ab hominibus offerri munera appetunt. Vnde adhuc ſubditur:

Quid ſit manus ab ore & à manu percipere. Cap. XXV

ET ignis deuorabit tabernacula eorũ, qui munera libenter accipiunt.] Sicut enim corpus in tabernaculo, ſic mens habitat in cogitatione. Sed ignis tabernacula deuorat, cùm æſtus auaritiæ cogitationes deuaſtat. Et fit plerunq; ut hypocri-
C ta aurũ uel quæq; bona corporalia ab hominibus accipere contemnat, ſed quia hæc non accipit, maiores ab eis recipere laudes quærat, & fortaſſe munus ſe accepiſſe non æſtimat, quia bona corporalia recipere recuſat. Vnde ſciendum eſt, quia aliquando munus à manu, aliquãdo uerò ab ore porrigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit. Qui autem uerbum laudis impendit, munus ab ore protulit. Hypocrita itaq; etſi exteriora dona quæ terrenę ſortitan neceſſitati congruunt, accipere recuſat, plus eſt quod ſibi retribui appetit, cùm ultra meritum laudari deſiderans, munus ab ore quærit. Et quia in ipſo laudis appetitu nimio cor ardore ſuccẽditur, dicatur rectè: Et ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Sin uerò eorum tabernacula, cor
D pora debemus accipere, in quibus illorum animę habitãt, ignis eorũ tabernacula deuorat, quia qui hic in mente ardent igne auaritiæ, illic etiã in carne concremãtur ignibus gehennæ. Et quia mens hypocritæ nunq; uacat à militię cogitatione, nam ſiue terrena quæq; ſeu laudẽ appetat, hæc alijs inuidet quæ ſibi tribui anhelat: & tanto cæteros oſtendere peruerſos molitur, quanto uideri ſanctior omnibus appetit, ut ex eo quòd alij deſpicabiles fiunt, ipſe reuerentior ſemper appareat. Vnde fit ut de opinione proximi ante humana iudicia, linguæ ſuæ laqueos prætendat, ut eorum quibus placere appetit, ſolus æſtimationẽ capiat. Vnde & ſequitur: Concepit dolorem, & peperit iniquitatẽ, & uterus eius præparat dolos.] Dolo-

rem

rem quippe cōcipit, cùm peruersa cogitat. Iniquitatem parit, cùm explere cœperit quod cogitauit. Inuidendo dolorē concipit, derogando iniquitatem parit. Grauis quippe est iniquitas, quando is qui peruersus est, ostendere alios peruersos molitur, ut inde ipse quasi sanctus appareat, quòd alios sanctos nō esse docuerit. Sciendum uerò quòd in sacro eloquio, uentris uel uteri nomine mens solet intelligi. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: Lucerna domini spiraculū hominis, quæ inuestigat omnia secreta uentris. Lux enim gratiæ quæ desuper uenit, spiraculū homini præstat ad uitam. Quæ uidelicet lux omnia secreta uentris inuestigare dicitur, quia occulta mentis penetrat, ut ea quæ de seipsa latebant animā, ante eius oculos flēda reducat. Hinc Hieremias ait: Ventrē meum uentem meū doleo. Qui ut ventrē suum quid dixisset ostenderet, adiunxit. Sensus cordis mei turbati sunt. Ventri itaq; nomine, rectè mens accipitur, quia sicut proles in utero concidit, sic cogitatio in mente generatur, & sicut in uentre cibi, ita continent in mente cogitationes. Vterus itaq; hypocritæ præparat dolos, quia tanto semper maiorem malitiā contra proximos in mente concipit, quāto solus præ omnibus uideri innocētior quærit. Hęc idcirco Eliphas protulit, quia beatum Iob tanto percussum uerbere propter hypocrisin putauit. Sed eius uerba etsi multis congrūt, ab ipso solo aliena sunt, pro quo solo dicebantur: quia sanctus uir nihil in suis actibus duplicitatis habuit, quē testis ueritas de cordis simplicitate laudauit.

Prou. 20

Hier. 4

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIB. XIII. EXponens moraliter duo capita textus beati Iob, scilicet decimumsextum & decimumseptimum.

Caput 1

1 ESse hoc peruersorū proprium solet, quòd sua mala per conuitium bonis ingerant, priusquam de eis ipsi ueraciter accusentur, & dum metuunt increpari de his quæ faciunt aduersantes suis prauitatibus iustos hęc facere testantur. Sancti aūt uiri patienter audiunt etiam quæ nunq; fecisse meminerunt, quamuis ea mala quę sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis suis criminatoribus nouerint perpetrata, & cùm eos prædicando corrigere non possunt, patiendo tolerant, quatenus si fructum conuersionis eorum consequi non ualent, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. Vnde & sancta Ecclesia Dauid prophetæ uocibus dicit: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: quia uidelicet dum hęreticos uel quoslibet reprobos quos corrigere non ualet, tolerat, facta peccantium supra dorsum portat. Beatus itaq; Iob uidens Eliphas amicum suum multa contra se de hypocrisi conquerentem, qui ex consolationis uerbo ad amaritudinem increpationis eruperat, & simulatus consolator apparebat, per patientiam suam typum seruat Ecclesiæ, quæ nouit talia audiendo tolerare, & cùm eius sermo admittitur, ratiocinando destruere, & dicit:

Psal. 128

A

Caput decimumsextum beati Iob.

REspondens autem Iob dixit: Audiui frequenter talia. Consolatores onerosi omnes uos estis. Nūquid habebunt finē uerba uentosa, aut aliquid tibi molestum est si loquaris? Potera & ego similia uestri loqui. Atq; utinā esset anima uestra pro anima mea. Consolarer & ego uos sermonibus: & mouerem caput meum super uos. Roborarē uos ore meo, & mouerē labia mea, quasi parcens uobis. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus, & si tacuero, non recedet à me. Nunc aūt oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei. Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam, contradicens mihi. Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis. Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerunt super me ora sua, & exprobantes percusserunt maxillam meā: satiati sunt pœnis meis. Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorū me tradidit. Ego ille quondam opulentus, repentè contritus sum. Tenuit ceruicem, meam confregit me, & posuit me sibi quasi in signū. Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos. Non pepercit, & effudit in terram uiscera mea. Concidit me uulnere super uulnus, irruit in me quasi gigas. Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnē meam. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt. Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ cùm haberem mundas ad Deum preces. Terra, ne operias sanguinem meum, neq; inueniat in te locum latendi clamor meus. Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei. Ad Deū stillat oculus meus. Atq; utinam sic iudicaretur uir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Ecce enim breues anni transeunt: & semitam per quam nō reuertar, ambulo.

B

C

D

Caput

Caput II

AVdiui frequenter talia.] Electi quippe frequenter aliena mala quaſi ſua audiunt, et abbis eis crimẽ impingitur, à quibus crimina impincta perpetrantur. Hac autẽ reſponſione beatus Iob illud Eccleſiæ tempus ſignificat, quo oppreſſa ab aduerſarijs, temporali eorũ potentia quaſi deiecta creditur. Vnde ſequitur: Conſolatores oneroſi omnes uos eſtis. Siue enim hæretici ſeu praui quilibet, cùm laborare bonos in aduerſitate cõſpiciũt, in eo quòd illos conſolari appetunt, mala eis perſuadere conantur. Vnde nõ immeritò bonorũ mentibus oneroſa fit eorũ conſolatio, quia inter uerba dulcedinis, uirus propinare cupiũt erroris, et dum dictis lenibus dolores quaſi leuigãt, peccati onus imponere feſtinant. Sed electi uiri etiã cùm temporali gloria priuantur, interni gloriã iudicij non amittunt. Nam ſciunt & foris aduerſa perpeti, & tamẽ interius infracti, recta ſine pauore defendere. Vnde ſubiungit: Nunquid habebunt finẽ uerba uentoſa?] Ventoſa enim uerba ſunt, quæ inflationi temporali potius q̃ rectitudini ſeruiũt. Sæpe aũt mali etiam bona dicunt, ſed quia bene non dicunt, uentoſa uerba proferunt. Nam dicta eorum & ſi quando ſana ſunt per ſententiã, inflata tamen ſunt per elationẽ. In hoc uerò quod dictum eſt: Conſolatores oneroſi omnes uos eſtis: quid aliud beati Iob magiſterio docemur, niſi ut quiſq; perpendere ſollicitè ſciat, ne luctus tempore, uerba increpationis inferat? Si enim ſunt quædam quæ increpari iure debeant, in afflictione poſtponẽda ſunt, ne conſolator increpando dolorem augeat, quem lenire propoſuerat. Sequitur: Aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris?] Mali uiri cùm alijs ſibi ſimilibus conuitioſa uerba proferũt, eo citius obmuteſcunt, quo de ſe talia mox audiunt, qualia ſuis auditoribus dicunt. Cùm aũt bonos uiros per conuitioſa uerba iaculantur, nil eis moleſtiæ ex conuitio naſcitur, quia cõtra tacentes loquuntur, nec compelluntur audire quod ſunt, quia iuſti conuitia non reddunt, etiam dum cogũtur audire quod non ſunt. Bene ergo dicitur: Aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris? Ac ſi ei apertè diceretur: Eo plus loqueris, quo à me moleſtum aliquid de tua actione non audis. Vnde & ſubditur:

Quòd pro qualitate perſonarum temperanda ſit correctio doctorum. *Cap. III*

POteram & ego ſimília ueſtri loqui.] Narrat iuſtus quid facere potuit, ſed ne iuſtitiam deſerat, quod facere potuit, declinat. Sequitur Atq; utinam eſſet anima ueſtra pro anima mea, conſolarer & ego uos ſermonibus, & mouerem caput meum ſuper uos. Roborarem uos ore meo: & moderem labia mea, quaſi parcens uobis.] Aliquando neceſſe eſt ut prauis mẽtibus quæ humana prædicatione corrigi nequeunt, diuina flagella optari benignè debeant. Quod cùm magno fit amoris ſtudio, uidelicet non errantis pœna, ſed correptio quæritur, & oratio potius q̃ maledictio eſſe monſtratur. In his autẽ uerbis hoc beatus Iob monſtratur intendere, ut amici qui dolori illius per charitatem compati neſciebant, ab experimento diſcerẽt, alienæ afflictioni qualiter miſereri debuiſſent, atq; edomiti doloribus à ſua paſſione traherent, conſolationem alijs qualiter inferrent, & tunc ſalubrius intrinſecus uiuerent, cùm aliquid extrinſecus de infirmitate ſentirẽt. Notandum quòd non ait: Vtinam eſſet anima mea pro anima ueſtra, ſed utinã eſſet anima ueſtra pro anima mea, quia profecto ſibi malediceret, ſi ſe illis fieri ſimilem optaret. Illis uerò meliora uoluit, quos ſibi fieri ſimiles quæſiuit. Conſolamur uerò prauos in flagello cõſtitutos, cùm de exteriore percuſſione interiorem in eis conualeſcere ſalutem indicamus. Caput etiam mouemus, cùm mentẽ, quæ principale noſtrum eſt, ad compaſſionẽ inflectimus. Eoſq; inter flagella roboramus, cùm doloris eorũ uim uerbis mitibus lenimus. Sunt nanq; nõnulli qui dum interna neſciunt, de malis exterioribus deſperaliter affligũtur, de quibus per Pſalmiſtam dicitur: In miſerijs non ſubſiſtẽt. Ille etenim bene nouit in exterioribus miſerijs ſubſiſtere, qui ſcit ſemper de ſpe interna gaudere. Quòd uerò non ait parcens, ſed quaſi parcens uobis, nequaq; hoc negligenter prætereundum puto: quia ſancta Eccleſia diſciplinæ uigorem cum permixtione manſuetudinis interuans, aliquando malis & quaſi parcens non parcit, aliquando uerò & quaſi non parcens parcit. Quod melius oſtendimus, ſi ipſa quæ plerũq; accidunt, proferamus. Ponamus itaque ante oculos mentis, duos prauos intra ſanctam Eccleſiam eſſe cõſtitutos, quorum ſit unus potens & proteruus, alter mitis & ſubditus. Si qua miti & ſubdito culpa ſurripuerit, hanc protinus increpando prædicator inſequitur & corripit, eumq; corripiendo à culpa liberat, atq; ad uiã rectitudinis reformat. Quid itaq; huic niſi nõ parcens pepercit? quia dum correptionis uerbum non diſtulit, citius hunc à culpa liberauit. Liberè enim arguens nõ pepercit, ſed in eo quòd correxit, pepercit. At contrà potens et proteruus, cùm aliquid perpetraſſe cognoſcitur, tempus quæritur ut de malo quod fecit increpetur. Niſi enim prædicator ſuſtineat quando profecto congruè correptionem poſſit, auget in eo malum quod inſequitur. Sæpe enim contingit, ut talis ſit, qui nulla increpationis uerba ſuſcipiat. Quid itaq; in huius culpa prædicatori agendum eſt, niſi ut in ſermone admonitionis quem pro cõmuni ſalute omnium auditorum facit, tales culpas ad medium deducat, quales eum perpetraſſe cõſiderat, qui & preſto eſt, & de ſe ſolo adhuc argui non poteſt, ne deterior fiat? Et cùm generaliter contra culpam inuectio intenditur, correptionis uerbũ libenter ad mentẽ ducitur, quia potens prauus ignorat, quòd ſibi hoc ſpecialiter dicatur. Quid itaq; iſti prædicator ſuus niſi parcens minimè pepercit? cui & ſpecialiter correptionis uerba nõ intulit, & tamẽ unus illius ſub communi admonitione percuſſit. Vnde fit plerunque, ut eo uehementius perpetratam culpam lugeat, quo reatũ ſuum & cum ſe percuſſum ſentiat, neſciri putat, Magna itaq; prædicatoqui

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicationis arte agendum est, ut qui ex aperta correptione deteriores fiunt, quodam temperamẽto correptionis ad salutem redeant. Vnde etiã Paulus dicit: Quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circumdamus, & inhonesta nostra abundantiorẽ honestatem habent, honesta autem nostra nullius egent. 1.Cor.12 Sicut enim inhonesta membra in corpore, ita quidam sunt intra sanctam Ecclesiam potẽtes & proterui. Qui dum aperta inuectione feriri nequeũt, quasi honore tegminis uelãtur. Sed hæc de occultis potentium delictis loquimur. Nam quando & alijs cognoscentibus peccant, alijs etiam cognoscentibus increpandi sunt: ne si prædicator tacet, culpam approbasse uideatur, atq; hæc crescens in exemplum ueniat, quam pastoris lingua nõ secat. Sancta ergo Ecclesia, cùm per prædicatores suos quędam facta malorũ sub dispensatione inuectionis increpat, labia quasi parcẽs mouet, sed tamen parcẽdo non parcit, quia ab inuectione culpæ generaliter non tacet, quam specialiter tacet. Sequitur: Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus, & si tacuero, non recedet à me.] Hoc personæ beati Iob qualiter congruat, nullus ignorat. Sed si ad sanctę Ecclesię typum trahatur, hæc & cùm loquit, dolor minimè quiescit, quando locutione sua peruersos minimè corrigi cõspicit. Et cũ tacet, dolor minimè recedit, quia etsi aduersa conticuerit, hoc ipsum amplius quod tacet gemit, quia se tacente, peruersorum culpas excrescere conspicit. Sequitur:

Quanta aduersitatum tempore à falsis & fictis fratribus patiantur electi. Caput IIII

NVnc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.] Dolore suo sancta Ecclesia premitur, quando in malitia sua crescere peruersos intuetur. Et quia dum praui crescunt, etiam infirmi qui in ea sunt, ad sequenda studia prauitatis irritantur, rectè additur: Et ad nihilum redacti sunt omnes artus mei. Sicut enim per ossa fortes, sic per artus, infirmi quiq; designari solent. Membra ergo Ecclesiæ ad nihilum redigũtur, quãdo ex imitatione praũrorũ in hoc mundo crescentium, infirmi quiq; deterius infirmantur. Videntes etenim fœlicitatem malorum, sæpe ab ipso fidei statu delabuntur, bona temporalia appetunt, & ueluti in nihilum redigunt: quia dum manentem dei essentiam deserunt, diligẽtes transitoria, quasi ad nõ esse tendunt. Bene autem dicitur: Nunc autẽ oppressit me dolor meus: quia uidelicet tẽpus doloris Ecclesię modo est, & tempus gaudij postmodum sequetur. Sæpe uerò contingit ut sancta Ecclesia non solùm infideles atq; extra positos aduersarios toleret, sed eorũ quoq; insidias atq; aduersitatem uix ferat, quos intus habet. Vnde beati uiri uoce aptè mox subditur: Et rugæ meæ testimonium dicunt contra me. [Quid per rugas, nisi duplicitas designatur? Rugæ itaq; sunt sanctę Ecclesiæ, omnes qui in ea dupliciter uiuunt, qui fidem uocibus clamant, operibus denegant. Hi nimirum pacis tempore, quia huius mundi potestatibus eandem fidem honorí esse conspiciunt, fideles se esse mentiuntur. Sed cùm sanctam Ecclesiam subita aduersitatis procella turbauerit, ilico ostendunt quid in perfida mente moliuntur. Has autẽ rugas in electis suis sancta Ecclesia non habet, quia uidelicet nesciunt aliud de se foris ostendere, & intus aliud habere. Vnde rectè egregius prædicator dicit: Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habẽtem maculam aut rugam. Maculam quippe & rugam nõ habet quę & turpitudine operis, & duplicitate sermonis caret. Sed quia nunc intra sinum fidei multos etiam reprobos tenet, cùm tempus persecutionis exarserit, ipsos hostes patitur, quos prędicationis uerbis alere antè uidebatur. Dicat ergo: Rugæ meæ testimonium dicunt cõtra me, id est, ipsi me insequendo increpant, qui nunc in meo corpore positi, duplicitatis suæ in se malitiam nõ emendant. Vnde bene adhuc subditur: Et suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam, cõtradicens mihi. [Etiam pacis suę tẽpore sancta Ecclesia falsiloquium patitur, dum sunt in ea multi qui de æternitatis promissione diffidunt, & tamen se fideles esse mentiuntur. Qui dum prædicationi eius apertè contradicere non præsumunt, falsiloquium non contra faciẽ, sed quasi post dorsum patitur. Sed cùm malitiæ tempus eruperit, is qui nunc metuens derogat, ad contradicendũ ante faciem uenit, quia uerbis uerę fidei, apertis uocibus obsistit. Sciendũ uerò est, quia cùm hæc à carnalibus patimur, nõ tam ipsi sunt qui in nostra morte sæuiunt, quam malignus spiritus, qui eorũ mẽtibus principatur, sicut per Paulum dicitur: Nõ est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarũ harum. Vnde cùm hic quoq; de falsiloquio loqueretur, aptè mox ad describendum eius falsiloquij principem, uerba conuertit, dicens: Ephe.6

Quòd sicut pauperes spiritu & simplices ad prædicandum Christus elegit, ita astutos & duplices antichristus ad falsitatis prædicationem assumit. Caput V.

COllegit furorem suum in me: & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis, hostis meus terribilib. oculis me intuitus est.] Quid aliud omnes iniqui q; membra sunt diaboli? Ipse itaq; per eos agit, quicquid in eorum cordibus ut agere debeant immittit. Habet autem etiam nunc diabolus contra sanctam Ecclesiam furorem, sed sparsus eius furor est, quia occultas tẽtationes per singulos mouet. Cùm uerò contra eam in aperta persecutione proruperit, furorẽ suum in eam colligit, quia in afflictione illius tota se intentione cõstringit. Membra autem eius hoc pacis tempore idcirco contra electos collectum furorem nõ habent: quia malitiam suam minus se sentiunt posse implere quam uolunt. Cùm uerò sibi suppetere licẽtiam prauitatis aspexerint, tanto hanc audacius feriunt, quanto & contra illa ex unanimitatè glomerantur. Rectè itaq; nunc dicitur: Collegit furorẽ suum in me. Cuius adhuc furor ut latius ex-

ponatur, dicitur: Et cõminans mihi, infremuit cõ- A
tra me dentibus ſuis. De quo & ſubditur: Hoſtis
meus terribilib. oculis me intuitus eſt.] Ille quip-
pe antiquus hoſtis Eccleſię, cõtra hanc dentibus
fremit, eamq; terribilibus oculis intuetur, quia per
alios crudelia exercet, & per alios quæ exerceat
prouidet. Dentes nanq; huius hoſtis, ſunt bonorũ
perſecutores atq; carnifices, qui eius membra la-
niant, dum electos illius ſuis perſecutionibus affli
gunt. Oculi uerò huius hoſtis, ſunt hi qui contra
eam prouident mala quæ faciant, ſuiſq; conſilijs
perſecutorum eius crudelitates inflammant. An-
tiquus ergo eius aduerſarius fremit contra eã den
tibus ſuis, dum per crudeles reprobos in ea inſe-
quitur uitam bonorũ. Intuetur hanc terribilibus B
oculis, quia prauorum cõſilijs non ceſſat mala ex-
quirere, in quibus hanc ſemper deterius affligat.
Nam ſicut incarnata ueritas in prædicatione ſua
pauperes idiotas et ſimplices elegit: ſic ecõtrariò
damnatus ille homo quem in fine mundi apoſta-
ta angelus aſſumit, ad prædicãdam falſitatẽ ſuam,
aſtutos ac duplices, atq; huius mundi ſcientiã ha-
Eſa. 18 bentes electurus eſt. Vnde & per Eſaiam dicitur:
7 Væ terræ cymbalo alarum quæ eſt trans flumi-
na Æthiopiæ, quę mittit in mari legatos & in ua-
ſis papyri ſuper aquas. Terra quippe cui uæ dicit,
ille principaliter homo damnatus eſt, qui alarum
cymbalum uocatur: quia hi qui per ſuperbiam in
altitudinẽ cogitationis euolant, eundem peruer-
ſum hominem prædicando ſonant. Quæ ſcilicet C
terra rectè trans flumina. Æthiopiæ eſſe perhibe-
tur: Æthiopia etenim nigrum populum mittit, &
omnem hominem mundus iſte quia peccatorem
profert, quaſi nigrum Æthiopia populum parit.
Sed terra cui uæ dicitur, trans flumina Æthiopiæ
eſſe perhibet, quia damnatus ille homo tanta im-
menſitate iniquus eſt, ut omnium peccantiũ pec-
cata tranſcendat. Qui mittit in mare legatos, quia
prædicatores ſuos in ſeculum ſpargit. De quibus
rectè ſubditur qualiter mittantur, dum dicitur: In
uaſis papyri ſuper aquas. Ex papyro quippe char
ta eſt. Quid itaq; per papyrum, niſi ſecularis ſcien-
tia deſignat? Vaſa ergo papyri ſunt corda docto-
rum ſecularium. In uaſis igitur papyri ſuper aquas
legatos mittere, eſt prædicationẽ ſuam in ſapien-
tum carnalium ſenſibus ponere, & defluentes ad D
culpã populos uocare. Qui ergo illic per uaſa pa-
pyri, ipſi hic quia carnaliter uident, per oculos de
ſignantur. De quibus & adhuc ſubditur: Aperue-
runt ſuper me ora ſua exprobrantes.] Ora ſua re-
probi exprobrantes aperiunt, cùm & erroris ſui
mala prædicare non metuunt, & prędicamẽta re-
ctę fidei irrident. De quibus ſciendum eſt, quia il-
los præcipuè in ſancta Eccleſia perſequunt, quos
multis conſpiciunt eſſe profuturos, qui uitam car
nalitũ uerbo correptionis conterũt, eosq; in Eccle
ſiæ corpore ſpiritaliter uertũt. Vnde & ſubditur:

Quòd Chriſti maxillam percutit, qui ueritatis perſequitur prædicatores, & doctrinæ Euangelicæ contradicit, & de uarijs preſſuris Eccleſiæ. Caput VI

PErcuſſerunt maxillam meam, ſatiati ſunt pœ
nis meis.] Maxilla quippe Eccleſiæ, ſancti
prędicatores ſunt, ſicut ſub ludææ ſpecie per Hie
remiã dicitur: Plorans plorauit in nocte, & lachry
mæ eius in maxillis eius: quia in aduerſitate Eccle
ſiæ illi amplius plangunt, qui uitam carnaliũ con-
fringere prædicando nouerunt. Per ipſos quippe
ſancta Eccleſia iniquos à uitijs conterit, & quaſi
glutiens in ſua membra cõuertit. Vnde ipſi quoq;
primo prædicatori uelut maxillę Eccleſię dicitur:
Occide & manduca. Hinc eſt etiã quòd Sam- f
ſon maxillam aſini tenuit, & hoſtes perimit, quia
redemptor noſter ſimplicitatem atq; patientiam
prædicantium, ſuæ manu uirtutis tenens, à uitijs
ſuis carnales interfecit. Et maxilla in terram proie B
cta poſtmodum aquas fudit, quia data morti prę-
dicatorum corpora, magna populis monſtrauere
miracula. Maxillã ergo Eccleſiæ peruerſi feriunt,
cùm bonos prædicatores inſequuntur. Et quia tunc
reprobi grande ſe aliquid feciſſe ęſtimant, cùm ui
tam prædicatorum necant, poſt percuſſionẽ ma-
xillę aptè ſubiungitur: Satiati ſunt pœnis meis.]
Illa quippe eos pœna ſatiat, quæ mentem Eccle-
ſiæ præcipuè caſtigat. Sequitur: Concluſit me
Deus apud iniquum, & manibus impiorũ me tra
didit. Electorum populus apud iniquum conclu-
ditur, cùm eius caro antiqui hoſtis perſecutioni-
bus temporaliter datur: Qui non ſpiritui ſed mani
bus impiorũ traditur, quia quo hunc in mente ca-
pere nequeunt, eo contra carnem illius crudelius
inardeſcũt. Sed ſanctus Eccleſiæ populus cũ ad-
uerſa perpeti grauiter cœperit, & infirmos ſuos
conſpexerit ad deteriora delabi, pacis ſuę tempo-
ra ad mentem reuocat, quando fideles ſuos prædi
cationis ſuæ opulentia paſcebat. Vnde aptè ſub-
iungitur: Ego ille quondam opulentus, repente
contritus ſum.] In eo quòd ſe repentè contritum
aſſeruit, infirmorum mentem improuidam deſi-
gnauit. Qui dum mala quæ uẽtura ſunt pręuidere
neſciũt, tanto eis grauiora fiunt, quanto ab eis in-
opinata tolerantur. Firmis autem mẽtibus repen-
tè aduerſa non ueniunt, quia priuſquam ueniant,
pręuidentur. Quod tamen nunc quoq; ſancta Ec
cleſia in quibuſdam retro labentibus patitur, qui
poſt doctrinæ opulentiam, ſubitis aliquãdo uitijs
conteruntur, ut ſic in quibuſdam malis corruant,
ac ſi uerbi pabulum nunquam habuiſſent. Sequi-
tur: Tenuit ceruicem meam, confregit me, & po
ſuit ſibi quaſi in ſignum.] ſicut in malis ceruix ſu-
perbiam, ſic in bonis libertatis erectionem ſignat.
Vnde nonnunq; ipſa quoq; ſuperbia pro erectio
nis autoritatis ponitur, ſicut per propheram do-
minus ſanctæ Eccleſiæ pollicens dicit: Ponam te
in ſuperbiam ſeculorũ. Et quia perſecutionis tem
pore infirmi quidam uera quæ ſentiunt, prædica-
re liberè non præſumunt, rectè de hoc hoſte dici-
tur: Tenuit ceruicem meam, confregit me. Fer
taſſe autem hi ceruicis appellatione ſignati ſunt,
qui pacis eius tempore plus quàm decet eriguntur,
& ſub occaſione defendendæ rectitudinis, iu-
tio deſeruiunt elationis. Qui perſecutionis tem-

pore

pore idcirco aduersa plus sentiunt, quia de prosperis extolluntur. De quibus bene dicitur: Tenuit cervicem meam, confregit me.] Id est, elationem quam in infirmis habui, diuinitione suæ percussionis inclinauit. Et posuit sibi quasi in signum.] Constat nimirum quia idcirco signum ponitur, ut sagittarum emissione feriatur. Fidelis itaq; populus in signum hosti suo est positus, quia eum semper suis ictibus impetit, eumq; suis persecutionibus affligit. Qui enim in hac uita assidua mala toleraret, uelut in signū positus, ictus excipit ferientis. Vnde & prædicator egregius cùm persecutionum mala toleraret, atq; sub persecutione aduersantium gemeret, teneram discipulorum mentem
1.Thes.3 de suis afflictionibus cōsolans ait: Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. Ac si eis aperte dicat: B Quid in hoc tēpore uulnera nostra miramini, qui si æterna gaudia quæritis, huc ad hoc uenimus, ut feriamur? Sequitur: Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terram uiscera mea.] Hæc iuxta literam beato Iob congruere posse uidebantur, per hoc quod dicitur: Circundedit me lanceis suis, cōuulnerauit lumbos meos, non pepercit, nisi subderetur quod de eo minimè scriptū legitur, effudit in terram uiscera mea. Ex qua re necesse est ut dum hæc iuxta literam inuenire non possumus, ea quę in uerbis eius secundū historiam sonant, iuxta spiritum inquiramus. Sancta Ecclesia lanceis ab hoste suo circumdatur, quando in membris suis ab C impugnatore callido tentationum iaculis impetitur. Bene autem circumdari lanceis dicimur, quia antiquus hostis tentationis suæ uulnere ab omni parte nos impetit. Sæpe enim dum gula restringitur ut libido subigatur, inanis gloriæ aculeus mentem pulsat. Si autem corpus abstinentiæ afflictione non atteritur, cōtra mentem libidinis flamma se excitat. Sæpe dum seruare parsimoniā nitimur, ad tenaciam labimur. Et sæpe dum possessa effuse tribuimus, ad auariciā ducimur, quia rursum colligere quærimus quod tribuamus. Dum ergo antiqui hostis iacula ubiq; nos impetunt, recte nunc dicitur: Circumdedit me lanceis suis. Et quia omne peccatum hostis quidem callidus suadet, si nos eius suasionibus consentiendo perpetramus, aptè D subiungitur: Conuulnerauit lumbos meos.] In lumbis quippe luxuria est. Vnde & is qui cupiebat uoluptatem libidinis à corde extinguere, præ
1.Pet.1 dicauit dicens: Succincti lumbos mentis uestræ. Cùm ergo antiquus hostis fidelē populum ad luxuriam pertrahit, hunc proculdubio in lumbis ferit. Vbi notandum quoq; est quòd non ait uulnerauit, sed cōuulnerauit lumbos meos. Sicut enim loqui aliquando unius est, colloqui uerò duorum uel fortasse multorū: sic antiquus hostis quia nos ad culpam sine nostra uoluntate nō rapit, nequaquam lumbos nostros uulnerare, sed conuulnerare dicitur: quia hoc quod nobis ille male suggerit, nos sequētes ex uoluntate propria implemus, & quasi cum ipso nos pariter uulneramus, quia ad perpetrandum malum ex libero simul arbitrio dumur. Sequit: Non pepercit.] Ac si dicat, non destitit. Et effudit in terram uiscera mea. [Quid 10
aliud sanctæ Ecclesiæ uiscera debemus accipere, nisi eorum mentes qui eius quædā in se mysteria continent, qui ad intima sacramenta deseruiunt? Sed antiquus aduersarius cùm fideles quosdā qui interioribus sacramentis deseruire uidebantur, ad secularia negocia pertrahit, eius proculdubio uiscera in terrā fundit: quia illos in rebus infimis cōculcat, qui prius in occultis ac spiritalib. actibus latebant. Sequitur: Concidit me uulnere super uulnus.] In infirmis suis sancta Ecclesia uulnere super uulnus conciditur, quando peccatum peccato additur, ut culpa uehementius exaggeretur. Quem enim auaritia pertrahit ad rapinam, rapina ducit ad fallaciam, ut perpetrata culpa ex falsitate etiam defendatur: quid iste nisi super uulnus concisus est uulnere? Vnde bene quoq; per prophetam dicitur: Maledictum & mendacium & homi Osee 4
cidium & furtum & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinē tetigit. Solet enim sanguinis nomine signari peccatum. Vnde is qui à peccatis liberari desiderat per pœnitentiam clamat: Libera Psal.50
me de sanguinibus. Sanguis ergo sanguinem tangit, cùm culpa culpam cumulauerit. Et quia cùm uulnus uulneri additur, uires contra nos antiqui hostis uehementius excrescūt, rectè subiungitur: Irruit in me quasi gigas.] Facile quippe inimico resistitur, si nō ei uel in multis lapsibus uel in uno diutius cōsentiatur. Sin uerò eius suasionibus anima subesse consueuerit, quanto se ei crebrius subiecit, tanto eum sibi intolerabiliorē facit, ut ei reluctari non ualeat: quia nimirum malignus aduersarius contra hanc ex praua cōsuetudine deuictā, quasi more gigantis pugnat. Sed tamen plerunq; sancta Ecclesia etiā post perpetratas culpas, mentes fidelium ad pœnitentiam reuocat, & peccata operis uirtute spontaneę afflictionis mūdat. Vnde bene subditur: Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.] Quid in sacco & cinere nisi pœnitētia, quid in cute & carne nisi peccatū carnis debet intelligi? Cùm ergo quidam post lapsum carnis ad pœnitētiā redeūt, quasi saccus super cutem cōsuitur, & cinere caro operitur: quia culpa carnis per pœnitentiam tegitur, ne in districti iudicis examine ad ultionem uideatur. Infirma autē membra sua sancta Ecclesia cùm à peccatis retrahit, atq; ad pœnitentiæ remediū ducit, hæc proculdubio fletibus adiuuat, ut ad recipiēdā autoris sui gratiā cōualescāt, & per fortes plāgit quod nō fecit, quod in mēbris suis debilibus quasi ipsa fecit. Vnde bene adhuc subditur:

Quòd prælati sanctæ Ecclesiæ subditorū peccata quasi propria plangunt, & dum uiderint aliquos pœnitentes, aliquos in malis perseuerantes, iudicia diuina mirantur. Cap. VII

FAcies mea intumuit fletu.] Facies quippe 11
sanctæ Ecclesiæ sunt hi qui in locis regiminū positi, apparēt primi, ut ex eorum specie sit honor fidelis populi, etiam si quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus plangunt cul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pas infirmantiũ,ſecꝫ ſic de alienis lapſibus,ac ſi de propriis affligũt.Et ſæpe dum quoſdam uident ad ueniam poſt culpas redire,quoſdam in iniquitate perſiſtere, occulta omnipotẽtis dei iudicia miran tur,ſed penetrare nequeunt. Obſtupeſcunt enim quę non intelligunt. Vnde & aptè ſubditur: Et palpebræ meæ caligauerunt.] Palpebrę enim rectè appellati ſunt,qui ad præuidenda pedum itinera uigilant.Sed quia occulta dei iudicia nec prę poſiti uigilantes intelligunt, palpebræ ſanctæ Ec cleſiæ caligant.Sed ut ſæpe iam me dixiſſe memi ni,beatus Iob ſanctę Eccleſiæ typũ tenens,modo uoce corporis, modo autem uoce capitis utitur, & dum membris eius loquitur, repentè ad uerba capitis leuatur. Vnde hic quoꝫ ſubiungitur:

Quòd ſanguis Chriſti melius loquitur quàm Abel:quia ſanguis Abel ultionẽ,ſanguis uerò Ieſu ueniam impetrat. Cap. VIII

HÆc paſſus ſum abſꝫ iniquitate manus meę, cùm haberẽ mundas ad deũ preces,] Abſꝫ iniquitate enim manus ſuæ pertulit, qui peccatũ non fecit,nec inuentus eſt dolus in ore eius,& tamẽ dolorem crucis pro noſtra redemptione tolerauit.Qui ſolus prę omnibus mundas ad deũ pre ces habuit: quia et in ipſo dolore paſſiõis pro per ſecutoribus orauit,dicens:Pater dimitte illis,non enim ſciunt quid faciunt.Quid enim dici,quid co gitari in prece mundius poteſt,ꝫ cùm & illis mi ſericordia interceſſionis tribuitur,à quibus tolera tur dolor? Vnde factum eſt,ut redemptoris noſtri ſanguinẽ,quem perſecutores ſæuientes fuderant, poſtmodũ credentes biberent,cumꝫ eſſe dei filiũ prędicarent.De quo uidelicet ſanguine aptè ſubiungitur: Terra,ne operias ſanguinẽ meum, nec inueniat in te latendi locũ clamor meus.] Peccan
Gen.3 ti homini dictũ eſt. Terra es, & in terrã ibis. Quæ ſcilicet terra redẽptoris noſtri ſanguinẽ non ab ſcondit:quia unuſquiſꝫ peccator redẽptionis ſuę preciũ ſumens confitetur ac laudat, & quibus ua let proximis innoteſcit. Terra etiã ſanguinẽ eius non operuit:quia ſancta Eccleſia redẽptionis ſuę myſteriũ in cunctis iam mundi partibus prædica-
12 uit. Notãdum quod ſubditur: Neꝫ inueniat in te latendi locũ clamor meus Ipſe enim ſanguis re demptionis qui ſumitur,clamor noſtri redempto
Heb.12 ris eſt. Vnde etiã Paulus dicit:Et ſanguinis aſper- D ſionẽ melius loquẽtẽ ꝙ Abel. De ſanguine Abel
Gen.4 dictũ fuerat: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.Sed ſanguis Ieſu melius loquit quàm Abel: quia ſanguis Abel mortẽ fratricidæ fratris petijt,ſanguis aũt domini uitã perſecutoribus im petrauit. Vt ergo in nobis ſacramentũ dominicæ paſſionis non ſit ocioſum,debemus imitari quod ſumimus,& prædicare cæteris quod ueneramur. Locum enim latẽdi clamor eius in nobis inuenit, ſi hoc quod mens credidit, lingua tacet.Sed ne in nobis clamor eius lateat,reſtat ut unuſquiſꝫ iuxta modulum ſuum,ujuificationis ſuæ myſteriũ pro ximis innoteſcat. Libet mentis oculos ad domi nicæ paſſionis horam reducere, cùm Iudæi perſe quentes ſæuirent,diſcipuli timẽtes fugerent. Qui A enim in carne mori uidebatur, nequaꝫ deus eſſe credebatur. Vndè hic aptè ſubditur:

Quòd teſtis filij ſit pater & conſciur:quia in omni trinitatis opere unum conſilium eſt,& una uoluntas. Cap. IX

ECce eẽ in cœlo teſtis meus, & cõſcius meus in excelſis.] Cùm enim filius labefactaretur in terra,erat ei teſtis in cœlo. Teſtis quippe filij pa ter eſt,de quo ipſe in Euangelio dicit:Et qui miſit me pater,ipſe teſtimoniũ perhibet de me.Qui rectè etiam cõſcius dicitur:quia una uoluntate,uno cõſilio pater cum filio ſemper operatur. Cuius e tiã teſtis eſt,quia nemo nouit filiũ niſi pater.Tunc ergo in cœlo teſtem,& conſciũ in excelſis habuit: quando hi qui eum morientẽ in carne cernebãt, B diuinitatis eius potentiã conſiderare neſciebant. Et cùm ignorarent homines,in morte tamen me diatoris dei & hominũ nouerat qui cum ipſo ope rabatur pater.Quod fortaſſe etiam ad uocem eius corporis referri ualet. Sancta nanꝫ eccleſia id circo aduerſa uitę prẽſentis tolerat, ut hanc ſuper na gratia ad præmia æterna perducat. Carnis ſuæ mortẽ deſpicit,quia ad reſurrectionis gloriam in tendit.Et tranſitoria ſunt quæ patit̃,perpetua quę præſtolatur.De quibus nimirum bonis perpetuã dubietatẽ non habet, quia fidele iam teſtimoniũ redemptoris ſui gloriã tenet. Carnis quippe eius reſurrectionẽ mente conſpicit,atꝫ ad ſpem fortiter cõualeſcit: quia quod in ſuo uidet iam factum capite,ſperat ut eius quoꝫ corpore, quod uidẽ C cet ipſa eſt, abſꝫ dubietate ſecuturũ. Quam ſcꝫ cet Eccleſiã Pſalmiſta cõſpiciẽs in perpetua pfe ctione menſuram, ſub appellatione lunæ deſcri bit.dicens:Luna perfecta in æternũ.Quẽ quia ad reſurrectionis ſpem dominica reſurrectio robo rat,rectè ſubiũxit: Et teſtis in cœlo fidelis:quia ut de ſua reſurrectione non trepidet,iam eum in cœ lo qui reſurrexit à mortuis, teſtem habet. Fidelis itaꝫ populus cùm aduerſa patitur,cùm duris tri bulationibus fatigatur, ad ſpem ſequentis gloriæ mentẽ erigat,& de redemptoris ſui reſurrectione confidens dicat:Ecce enim in cœlo teſtis meus,et conſcius meus in excelſis.Qui rectè conſcius dici tur,quia naturã noſtrã non ſolùm creando nouit, ſed etiam aſſumendo. Scire enim eius, eſt noſtra ſuſcepiſſe.Vnde etiã per Pſalmiſtã dicitur: Ipſe e nim ſcit figmentũ noſtrũ.Quid eẽ mirũ ſi figmen tum noſtrũ dicatur ſpecialiter ſcire, dum conſtet nihil eſſe quod neſciat? Sed figmentũ noſtrũ ſcire eius, eſt hoc in ſeipſo ex pietate ſuſcepiſſe.Quę ra men uox cum beato Iob congruere nobis etiã ſin gulis poteſt.Omnis enim qui ex eo quod agit,hu manas laudes appetit,teſtem in terra quærit. Qui autem de actibus ſuis omnipotẽti deo placere feſtinat,teſtem in ſe cœlo habere conſiderat. Et ſæ pe cõtingit,ut ipſa quoꝫ in nobis bona opera ab incautis hominibus reprehendantur. Sed qui te ſtem in cœlo habet, reprehenſiones hominũ me tuere non debet. Vnde adhuc ſubditur: Verbũ amici mei, ad Deum ſtillat oculus meus. Quid enim per oculum,niſi cordis intentio deſignatur? ſicut

Universidad de Deusto

Matt.6 sicut scriptum est: Si fuerit oculus tuus simplex, to A
tum corpus tuum lucidū erit. Quia cum bona in-
tentione quid agitur, eius intentionis actio apud
Deum minime tuscatur. Cùm ergo uerbosi amici
sunt, id est, cùm & ipsi derogant, qui in fide socian
tur, ad Deum necesse est ut oculus stilet, quatenus
nostra intentio tota in amoris intimi compunctio
ne defluat, & tanto subtilius se ad interiora eri-
gat, quāto per exteriora opprobria repulsa, intus
redire cogitur, ne foras euanescat. Sequitur: At-
que utinam sic iudicaret uir cum Deo, quomodo
iudicatur filius hominis cum collega suo.] Pecca-
tores quidem nos esse semper agnoscimus, sed ta-
men sæpe in flagello positi, pro quo magis pecca-
to flagellemur, ignoramus: & nosipsos subtili in-
quisitione discutimus, ut si quo modo possimus, B
causam percussionis nostræ inuestigare ualea-
mus. Quæ dum plerunq; nos latet, fit nobis oneri
cæcitas nostra, & de eo quod patimur, plus dole-
mus. Quisquis uerò cum collega suo ad iudicium
accedit, & quod sentit dicit, & quicquid contradi
citur, agnoscit: & quò uoluerit, pulsat: et nouit un-
de pulsat. Qui em̄ diuina animaduersione percu-
tit, dum nouit quidē quia uapulat, sed cur uapulet
ignorat, quasi dicit ipse quod sentit, sed quid con-
tra se dicitur, nescit: quia ipse quidē ingemiscit in
uerbere, sed Deus apertè non declarat pro qua eū
feriat ultione. Itaq; nunc dicitur: Atq; utinā sic iu
dicaretur uir cum Deo, quomodo iudicatur filius
hominis cum collega suo.] Ac si apertè diceretur: C
Sicut in omni quod dico audior, sic omne quod
de me dicit, audirem. Quod tamē in hac uita fieri
nullatenus potest: quia magna est interpositio o-
culis cordis nostri ad contemplandā subtilitatem
Dei, ipsa uidelicet infirmitas nostra. Sed tunc ad
purum intuebimur eum à quo nunc subtiliter in-
tuemur, cùm hac infirmitate deposita, ad contem
plationis internæ gratiā uenerimus, de qua Pau-
2.Cor.1 lus dicit: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum.
Vnde beatus Iob uidens eandem cognitionē ple-
nissimè hic perfici nullatenus posse, de cæcitate
quidem uitæ præsentis gemit, sed tamen sede eius
breuitate cōsolatur, dicens: Ecce enim breues an-
ni transeunt, & semitā per quam non reuertar, am
bulo.] Omne quod transit, breue est: etiam si tar-
dius terminari uideat. In mortis autem semita per D
quam non reuertimur, ambulamus: non quò ad
uitam carnis minimè resurgendo reducimur, sed
quòd ad labores huius uitæ mortalis, uel ad con-
quirenda laboribus præmia iterum nō uenimus.

Caput decimumseptimum beati Iob

Spiritus meus attenuabi-
tur, dies mei breuiabūtur:
& solum mihi supereſt se-
pulchrū. Non peccaui, &
in amaritudinibus mora-
tur oculus meus. Libera
me, et pone me iuxta te: &
cuiusuis manus pugnet contra me. Cor eo-
rum longè feciſti à disciplina, propterea nō
exaltabuntur. Prædam pollicetur socijs: &
oculi filiorū eius deficient. Posuit me quasi
in prouerbiū uulgi, & exemplū sum coram
eis. Caligauit ad indignationē oculus meus
& membra mea quasi in nihilum redacta
sunt. Stupebāt iusti super hoc: & innocens
contra hypocritā suscitabitur. Et tenebit iu-
stus uiam suam, & mundis manibus addet
fortitudinem. Igitur omnes uos conuerti-
mini & uenite, & nō inueniam in uobis ul-
lum sapientem. Dies mei transierunt, cogi- 21
tationes meæ dissipatæ sunt, torquētes cor
meum. Noctem uerterunt in diem, & rur-
sum post tenebras spero lucem. Si sustinue-
ro, infernus domus mea est: & in tenebris
straui lectulum meū. Putredini dixi, pater
meus es, mater mea, & soror mea uermibus.
Vbi est ergo nunc præstolatio mea: & pa-
tientiam meam quis considerat? In profun-
dissimum infernum descendēt omnia mea.
Putásne saltem ibi erit, requies mihi?

Quòd timore iudicij, quanto finem suum magis propinquare co gnoscūt electi, eo semetipsos terribilius discutiunt. Cap. X

SPiritus meus attenuabitur.] Attenuatur spi- 15
ritus timore iudicij, quia electorum mentes
quo amplius extremo iudicio propinquare se sen
tiunt, eo ad discutiēdas semetipsas terribilius con
tremiscunt, & si quas in se carnales unquam cogi-
tationes inueniūt, pœnitentiæ ardore cōsumunt,
nec cogitationes suas dilatari carnali uoluptate
permittunt, quia eo semetipsas dijudicantes sub-
tilius feriunt, quo districtum iudicem præstolan-
tur uicinum. Vnde fit ut propinquum sibi semper
exitum suspicētur. Nam reproborum mentes id-
circo multa nequiter agunt, quia hic se uiuere diu
tius arbitrātur. Iustorum ergo attenuatur spiritus,
sed crassescit iniquorū. Quo enim per elationem
tument, eo attenuationem spiritus non habent. Iu
sti uerò dum breuitatem suæ uitæ considerant, ela
tionis & immunditiæ culpas declinant. Vnde &
subditur: Dies mei breuiabuntur, & solum mihi
supereſt sepulchrum.] Qui enim considerat qua-
lis erit in morte, semper fit timidus in operatione,
atq; unde in oculis suis iam quasi nō uiuit, inde ue
raciter in oculis sui conditoris uiuit. Nil quo tran
seat appetit, cunctis præsentis uitæ desiderijs con-
tradicit, & penè mortuum se considerat, quia mo-
riturū minimè ignorat. Perfecta enim uita est mor
tis imitatio, quam dum iusti sollicitè peragūt, cul
parum laqueos euadunt. Vnde scriptum est: In o- Eccles.7
mnibus operibus tuis memorare nouissima tua,
& in æternum non peccabis. Vnde & beatus Iob
quia dies suos cōsiderat breuiari, & solum sibi su-

pereſſe ſepulchrum penſat, aptè ſubiungit: Non peccaui, et in amaritudinib. moratꝰ oculus meus.] Aeſi apertè dicat: Culpam non feci, & flagella ſuſcepi. Sed hac in re animum mouet, quia in multis ſe huius hiſtoriæ locis peccaſſe confitetur, qua ratione peccaſſe ſe nunc abnegetꝰ Sed ad hæc ratio celeriter occurrit, quia nec tantum peccauit ut flagella mereretur, nec tamen eſſe ſine peccato potuit. Nam quia non pro corrigenda culpa, ſed pro gratia augenda percuſſus eſt, iudex ipſe teſtatur, qui laudat & ferit. Et rurſum quia ſine peccato non fuerit, nec ipſe negat, qui à iudice laudatur, atq; ideo laudaꝰ, quia non negat. Sed credo quòd melius hæc uerba diſcutimus, ſi dicta ex uoce capitis ſentiamus. Redemptor etenim noſter ad ereptionem noſtram ueniens, & non peccauit, & amaritudinem pertulit, quia pœnam culpę noſtrę ſine culpa ſua ſuſcepit, de cuius uoce ſubdiꝰ: Libera me, & pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet cõtra me. Ipſe etenim non peccauit in cogitatione uel opere, ipſe in amaritudine moratus eſt per paſſionem, ipſe liberatus eſt per reſurrectionem, ipſe iuxta patrem poſitus eſt per aſcenſionem, quia profectus in cœlum ſedet ad dexteram Dei. Et quia poſt aſcenſionis eius gloriam Iudæa in diſcipulorum eius perſecutione commota eſt, rectè nũc dicitur: Et cuiuſuis manus pugnet contra me.] Tunc quippe in membris illius furor perſequentiũ ſęuiꝰt, cùm cõtra fidelium uitã flamma crudelitatis exarſit. Sed quo irent iniqui, aut quid agerẽt, dum is quẽ perſequebantur in terra, iam ſedebat in cœlo? De quibus adhuc ſubditur:

16 A B C

Quòd reproborum corpus ſub diſciplina ſit, mens uerò procul. Caput XI

COr eorũ longè feciſti à diſciplina.] Si enim diſciplinę cuſtodiam noſſent, & nequaquã redemptoris noſtri præcepta contemnerent, ipſa eos carnis ſuæ mortalitas ad amorem uitæ immortalis excitaſſet. Hoc ipſum nanq;, in hac uita, corruptioni nos eſſe ſubiectos, iam de flagello diſciplinæ eſt. Æſtu enim & frigore, fame ſitiq; turbari, morbis affici, quandoq; etiã extingui, quid ſunt hæc aliud, quàm flagella peccatiꝰ Sed ſunt nonnulli qui & flagella tolerant, & tamen mentem ad flagellantis metum minimè reformant. Vnde rectè nunc dicitur: Cor eorum longè feciſti à diſciplina.] Quia etſi corpus ſub diſciplina eſt, cor ſub diſciplina non eſt: dum & flagellatur quiſque, & tamen ad humilitatem mentis non reducitur. Neque ita hoc dicitur, ac ſi omnipotẽs & miſericors Deus longè cor hominis à diſciplina faciat, ſed ꝙ ſpõte delapſum, ibi remanere ubi cecidit iudicando permittat: ſicut ei in oratione quoq; dicimus: Et ne nos inducas in tentationẽ, id eſt, induci minimè permittas. Sequitur: Propterea non exaltabuntur.] Cor enim ſi ſub diſciplina eſſet, ſuperiora appeteret: adipiſcendis bonis tranſeuntibus non inhiaret. Quorũ igitur cor ſub diſciplina non eſt, rectè de illis dicitur: Propterea non exaltabuntur: quia dum in infimis uoluptatibus dimiſſi, terrena bona ſemper deſiderant, cor ad ſuperna gaudia nunquam leuant. Exaltarentur quippe, ſi mentem ad ſpem patriæ cœleſtis erigerẽt. Sed qui per diſciplinam cuſtodire uitam minimè ſtudent, ſed ex deſiderio in imis iacẽt: &, quod eſt grauius, iacendo ſe erigunt, quia de rebus tranſitorijs extolluntur. Extolli autem poſſunt, ſed exaltari nequeunt, & inde profundius in imo ſunt, unde ſe apud ſe altiores fiunt. Cor itaq; quod ſine diſciplina eſt, exaltari non ualet, quia humana mens ſicut male eleuata in infimis premitur, ſic bene preſſa in ſublimibus leuatur. Sequitur:

Matt. 6 Luc. 10

Quòd ſocij diaboli ſint apoſtatæ angeli, qui cũ eo corruerũt: filij uerò, qui per dilectionem ab eo gignuntur. Cap. XII

PRædam pollicetur ſocijs, & oculi filiorũ eius deficiẽt.] Poſtquam de multitudine iniquorum, id eſt, de antiquo hoſtis corpore, beatus Iob ſententiam protulit, mox ad ipſum eorum principem, id eſt, caput omnium perditorum ſentẽtiam uertit, atq; à plurali numero ad ſingularem redit.

Ita quippe unum corpus ſunt diabolus & omnes iniqui, ut plærunq; nomine capitis cenſeatur corpus, & nomine corporis appelleꝰ caput. Nam capitis nomine cenſetur corpus, cùm de peruerſo homine diciꝰ: Ex uobis unus diabolus eſt. Et rurſum nomine corporis appellaꝰ caput, cùm de ipſo apoſtata angelo diciꝰ: Inimicus homo hoc fecit. Iſte igitur princeps omnium peruerſorũ alios ſecios habet, atq; alios filios. Qui nanq; ſunt eius cij, niſi apoſtatæ angeli, qui cum eo de cœleſtis patriæ ſede ceciderunt? Vel quos alios filios habet, niſi peruerſos homines, qui de eius praua perſuaſione in malitiæ operatione generantur? Vnde etiam ueritatis uoce infidelibus dicitur: Vos ex patre diabolo eſtis. Peruerſus itaq; iſte autor erroris prædam ſocijs pollicetur, quia malignis ſpiritibus prauorũ promittit animas in eorum fine rapiendas. Et oculi filiorum eius deficient.] Quia dum intẽtiones hominum ad ſola terrena ſperanda excitat, hoc illos amare facit, quod diu tenere non poſſunt. Neq; enim ualet amoris praui intentio permanere, quãdo & hoc quod amat, ipſumq; qui amat, conſtat ſub celeritate deficere. Poſſunt quoq; & per ſocios fortaſſe intelligi crudeliſſimi quiq; & omni malitia iam repleti, per filios uerò hi qui adhuc deceptorijs promiſſionibus illuſi, augendæ prauitati nutriuntur: ut illos iam ueluti meritò malitiæ diabolus quaſi ſocios habeat, qui iam non habent in perditione quo creſcant, iſtos autem quaſi filios, quos promiſſionibus lactatur ad peiora proficiant. Sed oculi filiorum eius deficient, quia prauorum intentiones cãdunt, cùm omne quod hic appetunt, deſerunt: & illic quod doleant, ſine fine patiuntur. Sequitur: Poſuit me quaſi in prouerbium uulgi, & exemplum ſum coram eis.] Hæc beatus Iob dicat ex ſe, dicat ex uocibus omnium electorum. Omnis quippe qui flagello percutiꝰ, quaſi in prouerbiũ poniꝰ uulgi, quia ſtultus quiſq; dum cuiquã maledicere appetit, ex illius ſimilitudine maledictionẽ ſumit, quẽ

percuſſum

percussum temporaliter uidet, eamq; pœnam suo optat aduersario, quam euenisse conspicit iusto. Sicq; fit, ut non rectè sapientibus, in exemplum deducatur rectus, dum & pœna iusti esse damnatio creditur, & quæ illi maneat gloria, nulla spe fidei præuidetur. Sequitur:

Quòd iusti cùm uident sanctorum innocentiam à peccatoribus opprimi, iudicia Dei mirantur, ad quorum secreta non penetrant. Cap. XIII

18 CAligauit ad indignationem oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.] Ad indignationem oculus caligat, quando ipsi quoq; qui in dominico corpore, id est, in Ecclesia lumẽ ueritatis habent, dum se diutius à prauis despici ac dedignari conspiciunt, de occulti iudicij admiratione turbantur, & secretum dei penetrare nequeunt, cur prævalere peruersi contra bonorum innocentiam permittuntur. Quis etenim non obstupescat, cùm Herodias apud temulentum regẽ saltatu filiæ obtinet, ut caput amici sponsi, prophetæ, & plus quàm prophetæ, ante ora conuiuantium in disco deferatur? Sed cùm iusti ad indignationem caligant, infirmi plærunque usque ad infidelitatem corruunt. Vnde subditur:

Et membra mea quasi in nihilum sunt redacta.] Membrorum quippe nomine, teneritudo exprimitur infirmorum, qui dum peruersos prospiciunt florere, iustosq; cruciari, ad hoc nonnunquam perueniunt, ut se bona uel inchoasse pœniteant, atque ita ad agenda mala citius recedunt, ac si eorum uitæ nocuerit bonum quod inchoauerunt. Hoc autem quod ait: Caligauit ad indignationem oculus meus, uerbis planioribus aperit, adiungens:

Quòd contra hypocritas sancti suscitantur, cùm eorum gloriam honoremq; contemnunt, et ad sola bona cœlestia mentẽ erigũt, quæ sibi cũ malis cõmunia esse nõ possunt. Cap. XIIII

SStupebunt iusti super hoc, & innocẽs contra hypocritam suscitabitur.] Hoc loco innocẽs necdum perfectus iustus accipitur, qui bona adhuc inchoans, & si nocere alijs nõ nouit, perfecta tamen ipse agere nequaquam ualet. Et quia corda paruulorum, dum peruersos florere in præsenti uita conspiciũt, inuidiæ facibus succenduntur: tanto enim quisq; plus inuidet alijs bona præsentia, quanto ea ipse minus cõtempserit. Nam quod haberi ab omnibus nõ ualet simul totum, huic desit quod alter habuerit. Succenditur uerò contra hypocritam innocens, dum gloriæ simulatoris inuidet etiam qui nulli nocere solet. Sin uerò hoc in loco innocens quilibet in bono perfectus accipitur, contra hypocritam innocens suscitatur, quando hunc & florere conspicit, & tamen cũ suo eum flore contemnit: & prædicando quæ recta sunt, tanto eum despiciendum cæteris esse denunciat. quanto eũ conspicit illa anxiè quærere, quæ cum eo diu nõ ualeant permanere. In quo adhuc sensu

19 subiungitur: Et tenebit iustus uiam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.] Considerato quippe hypocrita, iustus uiã suam tenet, quia dum illum ex peruersa uoluntate obtinere ea quę mundi nõ sunt intuetur, ipse ad amorem cœlestiũ robustius stringitur: sciens quia bonis desiderijs præmia æterna non deerunt, dum & prauis & duplicibus cordibus bona temporalia non negantur. Qua ex re mundis quoq; manibus addit fortitudinem: quia conspiciens peruersos obtinere terrenam gloriam, bona sua opera prouehit ad perfectionem, & tãto altius temporalia despicit, quanto hæc abundare etiam malis cernit. Quàm enim sint despicienda considerat, quę deus omnipotẽs etiam peruersis præstat. Si enim principaliter magna essent, nequaquam hæc conditor aduersarijs suis tribueret. Vnde & indignum sibi esse perpendit, ut illa bona appetat, quæ abundare conspicit & malis, sed ad percipienda cœlestia mentem suã dirigit, quæ sibi cum reprobis communia esse non possunt. Igitur postquã exteriores profectus malorum, bonorum uerò interiores intulit, exhortationis uerba protulit, dicens: Igitur uos omnes conuertimini & uenite.] Quæ uidelicet exhortatiõis uerba propriè ad electos format, quos ad æternitatem uocat. Qui duobus modis inuitantur, scilicet, ut conuertantur, & ueniant: conuertantur nimirum fide, ueniãt opere. Vel certè conuertantur deserendo mala, & ueniãt bona faciendo, sicut scriptum est: Declina à malo, & fac bonum. *Psal.36* Mirandum uerò quod subditur: Et non in ueniã in uobis ullã sapientẽ.] Quid est quòd eos ad sapientiam uocat, & tamen optat ne illos sapientes inueniat, nisi quòd ad ueram sapientiam uenire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiducia decipiuntur? de quibus scriptum est: Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis prudentes: *Esa.5* Et quibus rursum dicitur: Nolite prudẽtes esse apud uosmetipsos. *Rom.12* Vnde idem prædicator egregius hos quos carnaliter sapientes inuenerat, ut sapientiam ueram perciperẽt, prius fieri stultos quærebat, dicens: Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. *1.Cor.3* Et per semetipsam ueritas dicit: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti, hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. *Matt.11* *Luc.10* Quia ergo hi qui apud semetipsos sapientes sunt, ad ueram sapientiam peruenire non possunt, rectè beatus Iob conuersionem auditorum desiderans, exoptat ne in eis ullum sapiẽtem inueniat. Ac si eis apertè dicat: Stulti esse apud uosmetipsos discite, ut in deo uerè sapientes esse ualeatis. Sequitur:

Quòd cogitationes sanctorũ siue in lucris animarum, siue in dispensatione rerũ temporalium torqueant corda eorũ, quia alternantibus prosperitatibus & in nocte timent ne ruant, & in die suspecti sunt ne præsumant. Cap. XV

DDies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquẽtes cor meum.] Sancta electorum Ecclesia per diurna & nocturna tempora conspicit uitæ suæ spatia transire, quia noctẽ in aduersitatibus, diem uerò in prosperitatibus habere consueuit. Quasi enim lux ei oriẽ ex trãquillitate

pacis, et nox ex dolore perſecutionis. Sed cũ poſt quietis ocia ad excreſcẽtis cõtra ſe perſecutionis laborẽ redit, dies ſuos tranſire teſtat. In quibus tamen diebus ſolet tanto grauioribus curis premi, quanto à ſe de ipſa tranquillitate pacis ſubtiliores à iudice rationes cogitat exquiri. In tranquillitate enim pacis modò animarum lucra cogitat, modò terrenarum rerum diſpenſationes curat. Quæ uidelicet terrenorum actuum diſpenſationes tanto bonis mentibus graniores ſunt, quanto earum intuitu ab intuendis cœleſtibus uel ad modicum auelluntur. Vnde bene beatus Iob ſiue ſua ſiue uoce uniuerſalis Eccleſiæ, poſtquam dies ſuos tranſiſſe teſtatur, ilico ſubiunxit: Cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquẽtes cor meum.] Quia dum bonis mentibus temporalis felicitas tranſit, etiam cura eis terrenæ diſpenſationis ſubtrahitur, quæ eas in cogitationibus torquere uidebatur. Dum enim erectæ ſemper eſſe ad percipienda cœleſtia appetunt, eo ipſo quo aliquando ex diſpenſatione terrena ad ima cogitanda deſcendunt, torqueri ſe ſentiunt. Vnde fit ut ipſa quoque aduerſitas perſecutionis uertatur in magnam exultationem lætitiæ propter adeptam quietem cordis. Vnde & aptè ſubditur: Noctem uerterunt in diem.] Diſſipatæ etenim cogitationes noctem in diem uertunt, quia nonnunquam iuſtis amplius placet ex aduerſitate mala perpeti, quàm ex proſperitate terrenæ diſpenſationis cura fatigari. Sed quia nouerunt cautius & aduerſa tranſire, & proſpera rurſus illuceſcere, aptè ſubiungitur: Et rurſum poſt tenebras ſpero lucem.] Lux enim poſt tenebras ſperatur, quia uel poſt noctem uitæ præſentis æternum lumen percipitur, uel ita hic aduerſitas atq; proſperitas alternant, ut ſibi ſuccedere uiciſſim non deſinant: Vnde fit ut in luce nox in ſuſpicione ſit, & in nocte lux in præſumptione, ſicut ſcriptum eſt: In die bonorum ne immemor ſis malorum, & in die malorum ne immemor ſis bonorum. Sed ecce quia autoris noſtri gratia redempti ſumus, hoc iam cœleſtis muneris habemus, ut cùm à carnis noſtræ inhabitatione ſubtrahimur, mox ad cœleſtia præmia ducamur: quia dũ conditor ac redemptor noſter clauſtra inferni penetrãs, electorum exinde animas reduxit, nos illò ire non patitur, unde iam alios deſcendendo liberauit. Hi uerò qui ante eius aduentũ in hunc mundum uenerũt, quantamlibet iuſtitiæ uirtutem haberent, ex corporibus educti in ſinu cœleſtis patriæ ſtatim recipi nullo modo poterant: quia necdum ille uenerat qui inferni clauſtra ſua deſcenſione ſolueret, & iuſtorum animas in perpetua iam ſede collocaret. Vnde beatus Iob & afflictionem ſentiẽs, & adhuc differri retributionem iuſtorum ſciens, aptè ſubiungit:

Quòd ſancti licet ad infernum poſt mortem ab Adam uſq; ad Chriſtum deſcenderint, ibi tamen quaſi in lectulo quieſcebant, ſolas tenebras pro pœna habentes, & hoc eis ſummum tormentum erat, quòd expectatum ſaluatorem nondum uidebant. Cap. XVI

Eccl. 11

A SI ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtraui lectulum meũ.] Priores etenim ſancti & ſuſtinere aduerſa poterant, & tamẽ è corporibus educti, adhuc ab inferni locis liberari nõ poterant, quia necdum uenerat qui illuc ſine culpa deſcenderet, ut eos qui ibi tenebantur ex culpa liberaret. Tunc uerò homo ſuum lectulum in tenebris ſtrauit, quando lucem iuſtitiæ perſuaſori callido cõſentiẽdo deſeruit. Et quia in ipſis quoq; inferni locis iuſtorum animæ ſine tormento tenebantur, ut & pro originali culpa adhuc illuc deſcenderent, & tamen ex proprijs actibus ſupplicium non haberẽt, quaſi in tenebris lectulum ſtrauiſſe, eſt in inferno ſibi requiem præparaſſe. Graue etenim tædium electis fuit, poſt ſolutionẽ carB nis, adhuc ſpeciem non uidere creatoris. Quod tædium non immeritò beatus Iob tenebras uocat. Sed quia hoc ex pœna infirmitatis uenit, rectè eandem mox infirmitatem ſubdit, dicens:

Quòd natura corrupta & praua conſuetudo uermes concupiſcentiarum in nobis generant, & ex putredine huius carnis huiuſmodi ſoboles oriatur. Cap. XVII

PVtredini dixi, Pater meus es, mater mea, & ſoror mea uermibus.] Quid eſt hoc quod dixit putredini, pater meus es, niſi quod omnis homo ab origine iam uitiata deſcendit? Vnde & additur: Mater mea & ſoror mea uermibus: quia uidelicet & ab ipſa putredine, & cum ipſa in hunc C mundum uenimus. Quantum enim ad materiam corruptibilis carnis, mater noſtra ac ſoror vermes ſunt, quia & de putredine proceſſimus, & in putredine uenimus, quam portamus. Quod ſi intelligi ſpiritaliter poteſt, & mater natura: & conſuetudo non immeritò ſoror uocatur, quia ab illa cum iſta ſumus. Quæ uidelicet mater & ſoror uermes ſunt, quia ex natura corruptibili & conſuetudine peruerſa cogimur, ut quaſi quibuſdam uermibus, ſic inquietis cogitationibus in mẽte lacerigemur. Carnis enim natura uitiata, & conſuetudo peruerſa, quia innumeras curas in corde infirmitatis noſtræ generant, bene mater & ſoror uermes uocantur. Mordent enim animũ curæ, dum inquietant. Non enim ceſſant iuſti uiri uel ſollicitè cogitare & pertractare quid agant, uel prouidè inſpicere quò poſt præſentẽ uitã ducẽdi ſunt. D quia ergo tũc electi ante aduentũ domini & in labore uitæ præſentis ſe eſſe cernebãt, & tamẽ poſt præſentẽ uitã necdũ cœleſtia bona percipere, multis cogitationib. uerebantur: expectabãt em gratiã redẽptoris ſui, nec tñ ad eam poterãt in carne uiuẽdo peruenire. Vnde & aptè ſubdit: Vbi eſt ergo nũc præſtolatio mea?] Quæ eſſe potuit præſtolatio iuſtorũ, niſi iuſtus & iuſtificans deus? quia ad pœnas humani generis ſpõte deſcẽderet, & captiuos mortis, iuſtitiæ ſuæ uirtute liberaret: huius em præſentiã minimè ceſſabãt intẽta cogitatiõe præſtolari, quã quãdoq; eſſe uenturã nouerãt, ſed uenire citius quærebãt. unde nõ ait: Vbi eſt ergo præſtolatio mea? ſed ait: Vbi eſt ergo nũc præſtolatio mea? Dum enim addit nũc, oſtẽdit quia quod

quandoq;

quandoque uenturum erat, uenire citius desiderabat. Sequitur: Et patientiam meam quis considerat?] Expressit desiderium quo festinat in carne positus redimi, & ab inferis ad superna reuocari. Et quidem paucorum hominum ista fuit perpendere, ut scirent de præsentis uitæ laboribus, uel de subsequenti post mortem dilatione cogitare. Quod utrumq; iusti ante aduentū redemptoris nostri se perpeti dolebant. Vnde & recte dicitur: Et patientiam meam quis considerat? Et quidem non deest qui patientiam consideret, sed cùm citius non exaudit, quasi minus considerare Deus dicitur. Ipsa enim humani generis quæ uenit in mundi fine redemptio, ab his qui à mundi initio præcesserunt, tarda credebatur: quia longo temporis spatio à cœlestium remuneratione
Luc.10 disiuncti sunt, ueritate attestante, quæ ait: Multi prophetæ & reges uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt. Itaq; quod nunc dicitur: Patientiam meam quis considerat? ardentis desiderij uota panduntur. Neq; enim, ut prædiximus, iustorum patientiam non considerat Deus: sed quasi non considerare dicitur, ad uotum desiderij minus citius apparere, & in prolixiora tempora dispensationis suæ gratiam differre. Dicat ergo: Patientiam meam quis considerat? quia quod dispo nenti breue est, longum est amanti. Vnde adhuc dilationis suæ damna considerans, hoc quod iam prædixerat, repetit: & descensurus ad ima, uocem doloris ingeminat, dicens: In profundissimum infernum descendent omnia mea.] Cùm constet quòd apud inferos iusti non in locis pœnalibus, sed in superiori quietis sinu tenerentur, magna nobis oboritur quæstio, quidnam sit quod beatus Iob asserit dicens: In profundissimum infernum descendent omnia mea. Qui & si ante aduentum mediatoris Dei & hominum in infernum descensurus erat, liquet tamen quia in profundissimum infernum descensurus non erat. An ipsa superiora loca inferi, profundissimum infernum uocat? Quia uidelicet quantum ad sublimitatem cœli, iam huius aeris spatium non immeritò dici infernus potest. Vnde cùm apostatæ angeli à cœlestibus sedibus in hoc caliginoso aere sint demersi,
2.Pet.2 Petrus Apostolus dicit: Angelis peccantibus nō pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit in iudicio cruciandos reseruari. Si itaq; quantum ad celsitudinem cœli, aer iste caliginosus infernus est, quantum ad eiusdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet, & infernus intelligi, & profundus potest: quantum uerò ad eiusdem terræ altitudinem, & illa loca inferi, quæ superiora sunt aliis receptaculis inferni, hoc loco non incongruè inferni profundissimi appellatione signantur: quia quod aer ad cœlum, terra ad aerem, hoc est ille superior infernorum sinus
23 ad terram. Sed mirum ualde est quod adiungit: Descendent omnia mea. Cùm enim sola anima descensura esset ad inferni loca, quid est quod sanctus uir illuc perhibet omnia sua descendere, nisi quòd ibi se esse totum uidit, ubi pondus suæ remunerationis intelligit? Quia hoc quod ex se insensibile in terra deserit, quousque ad incorruptionem resurrectionis redeat, se esse non sentit. Omnia itaq; sua in infernum profundissimum descensura perhibet, quò solam suam animam descensurā uidet, quia ibi totus est, ubi sentire posset quod reciperet. Vel certè in infernum omnia eius descendunt: quia laborum omnium retributio, adhuc in sola inferni quiete recipi præstolabatur. Et quasi illuc descendit omne quod egit: quia ibi quietem retributionis suæ ex omnibus inuenit. Vnde etiam ipsa quies præstolata subiungitur, cùm illico subinfertur: Putas ne saltem ibi erit requies mihi?] In quibus nimirum uerbis & innotescit quod desiderat, & tamen esse se adhuc de suscipienda requie dubium, designat, ne cuius sancta opera tot flagella secuta sunt, occulto iudicio superni iudicis, post flagella temporalia etiam mansura tormenta sequerentur. Qua in re cum magno nobis timore pensandum est, quis nostrum iam de requie æterna securus sit, si de ea adhuc & ille trepidat, cuius uirtutis præconia & ipse iudex qui percutit, clamat. Si enim iustus uix saluabitur, impius & peccator ubi parebunt? Beatus enim Iob ad requiem se post flagella peruenturum nouerat: sed ut nostra timore corda concuteret, ipse uisus est de æternæ quietis retributione dubitare, cùm dicit: Putas ne? ut nos uidelicet pendamus quāta debemus formidine uenturum iudicium semper expauescere, quando & ille qui à iudice laudatus est, adhuc de retributione iudicij in suis uocibus securus non est.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATUM Iob Liber decimus quartus.

Caput 1

VPERIORI huius operis parte tractauimus, quòd omnipotens deus ut mētes corrigeret sub lege positorum, beati Iob uitam ad testimonium adduxit, qui legem nō nouit, & tamen tenuit, qui præcepta uitę quę scripto nō acceperat, custodiuit. Huius prius actio deo attestante laudatur, & probari postmodum diabolo insidiante permittitur, ut per tentamenta tribulationis ostenderet, quantum prius in tranquillitate profecisset. Huius uitam inimicus generis humani more suo improbus, & laudari deo attestante cognouit, & tamē ad tentandum expetijt. Quem cùm tot damnis rerū, tot orbitatibus percussum sternere nequiuisset, uxorem ei in stimulum malæ suasionis excitauit: ut saltem per familiaria uerba corrumperet, quem per tot sternere nunciorum tormenta minimè ualeret. Sed quum adiutorio fœminæ, quod contra Adam prius in paradiso obtinuit, contra hunc secundum in ster-

quilinio

quilinio poſitũ, roborari non potuit, ad alia ſe tenA tandi argumenta conuertit: ut amicos eius quaſi conſolantes adduceret, & tamen eorum mentes in aſperitatem increpationis excitaret, quatenus eum cuius patientiam flagella non uicerat, inter flagella ſaltem aſpera uerba ſuperarẽt. Sed inimicus callidè inſidians, fraudem quam contra ſanctum uirum parauerat, pertulit: quia ſancto uiro quot occaſiones perditionis intulit, tot cauſas uictoriæ miniſtrauit. Contra tormenta quippe patientiam, contra uerba ſapientiam tenuit: quia & dolores uerberum æquanimiter ſuſtinuit, & ſtultitiam malè ſuadentium ſapienter frenauit. Sed quia in ipſis paſſionibus doctiſq; loquutionibus ſanctæ Eccleſiæ typum tenet, amicis eius, ut ſæpe iam diximus, quædam recta, & quædam ſtulta loB quentibus, non immeritò hæretici figurantur: qui pro eo quòd ſancto uiro amici ſunt, multa de reprobis recta dicunt: ſed pro eo quòd ſpeciem hæreticorum tenẽt, plærunq; in oris ſui exceſſu dilabuntur, & uerborum ſuorũ iaculis ſancti uiri pectus feriunt, ſed cõtra mentẽ inexpugnabilẽ ipſa ſua percuſſione fatiganẽ. Nos igitur ſubtili debemus diſcretione diſtinguere, & quid ſit in eorum uerbis quod uerè de reprobis ſentiunt, & quid quod contra beatum Iob fatuum ſonant.

Caput decimumoctauum beati Iob.

Eſpondens autem Baldath Suites, dixit: Vſq; ad quem finem uerba iactabis? Intellige prius: & ſic loquamur. Quare reputati ſumus ut iumenta, & ſorduimus coram te? Quid perdis animam tuam in furore tuo? Nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco ſuo? Nonne lux impĩj extinguetur, nec ſplendebit flamma ignis eius? Lux obtenebreſcet in tabernaculo illius, & lucerna quæ ſuper eum eſt extinguetur. Arctabuntur greſſus uirtutis eius, & præcipitabit eum conſilium ſuum. Immiſit enim in rete pedes ſuos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, & exardeſcet contra eum ſitis. Abſcondita eſt in terra pedica eius, & decipula illius ſuper ſemitam. Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent pedes eius. Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat coſtas illius. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & conſumat brachia illius primogenita mors. Auellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius, & calcet ſuper eum quaſi rex interius. Habitent in tabernaculo illius ſocij eius qui non eſt, aſpergatur in tabernaculo eius ſulphur. Deorſum radices eius ſiccentur, ſurſum autem atteratur meſsis eius. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expelletẽ de luce in tenebras, & de urbe transferet eum. Non erit ſemen eius neque progenies in populo ſuo, nec ullæ reliquiæ in regionibus eius, in die eius ſtupebunt nouiſſimi, & primos inuadet horror. Hæc ſunt ergo tabernacula iniqui, & iſte locus eius, qui ignorat Deum.

Quòd ſuperbi cùm ſe deſpici ſuſpicantur, ad contumelias proſiliunt. Cap. II

REſpondens autem Baldath Suites, dixit: Vſque ad quem finem uerba iactabis? Intellige prius, & ſic loquamur.] Omnes hæretici ſanctam Eccleſiam in quibuſdam incognitis ſuperbire putant, quædam uerò nec intelligere ſuſpicantur. Vnde Baldath Suites beatum Iob quaſi in ſuperbiam aſtruit erupiſſe, quem fateturC ba iactare. Sed ſignat ipſe quanta elatione tumerat, qui beatum Iob loqui quæ non intelligeret, putabat. Et quia omnes hæretici in æſtimatione ſua à ſancta ſe Eccleſia deſpici conquerũtur, apte ſubiungitur: Quare reputati ſumus ut iumenta, & ſorduimus coram te?] Humanæ mentis eſt proprium, hoc ſibi fieri ſuſpicari, quod fecit. Arbitrantur etenim ſe deſpici, qui bonorum mores deſpicere conſueuerunt. Et quia in his quæ comprehendi ualent ratione, contra hæreticos oſtẽdit Eccleſia rationabile nõ eſſe quod aſſimũt, æſtimari ſe ab eius iudicio uelut iumenta ſuſpicantur. Ex qua deſpectus ſui ſuſpicione protinus ad dedignationem proſiliunt, atque ad eiſdem Eccleſiæ contumelias excitantur. Vnde ſubditur: Quid perdis animam tuam in furore tuo?] Hæretici uel zelum rectitudinis, uel ſpiritalem gratiam ſanctæ prædicationis, non uinctis pondus, ſed inſaniam furoris æſtimant. Quo furore uidelicet perire fidelium animas arbitrantur, quia inde interire Eccleſiæ uitam credunt,D unde eam contra ſe inferuere conſpiciunt.

Sequitur: Nunquid propter te derelinquetur terra?] Se enim ubiq; Deum colere, ſe totũ mundum exiſtimant occupaſſe. Quid eſt ergo dicere: Nunquid propter te derelinquetur terra, niſi hoc quod ſæpe fidelibus dicunt, quia hoc eſt uerum quod uos dicitis, omnis à deo terra derelicta eſt, quam iam præ multitudine nos tenemus. Sancta autem uniuerſalis Eccleſia prædicat, ſaluari ueraciter niſi intra ſe non poſſe, aſſerens quòd omnes qui extra ipſam ſunt, minimè ſaluabuntur. At contrà hæretici, qui etiam extra ipſam ſaluari ſe poſſe confidunt, in quolibet loco ſibi diuinum adiutorium adeſſe profitentur. Vnde dicunt: Nunquid propter te derelinquetur terra? id eſt, ut quiſquis extra te fuerit, minimè ſaluetur?

Vnde

Vnde etiam subditur: Et transferentur rupes de loco suo.] Hæretici rupes uocant eos, quos sublimibus in humano genere excedere sensibus æstimant, quos profectò se habere gloriãtur. Cùm uerò sancta ecclesia peruersos quosq; prædicatores intra sinum rectę fidei colligere studet, quid aliud quàm de locis proprijs rupes mouet, ut intra eam recta sentientes humiliter iaceant, qui in peruersis suis sensibus prius rigidi stabant? Sed hoc fieri hęretici omnino contradicunt, & propter eius uocem rupes de loco proprio transferri renituntur: quia uidelicet nolunt ut ad eam uenientes, uera humiliter sentiant hi, qui apud eos elatis sensibus falsa sapiebant.

Quòd & bona malis, & mala bonis in hac uita indifferenter eueniunt: in uita uerò æterna sola uera bona bonis, & uera mala malis seruantur. Cap. III

3 PLęrunq; uerò hæretici cùm quosdam in sancta ecclesia, uel inopia, uel flagellis laborãtes aspiciunt, semetipsos mox in arrogantiã iustitiæ extollunt, & quicquid aduersum fidelib. euenisse conspiciunt, hoc factum pro eorum iniquitatibus putant: nescientes nimirum quia actionum meritum præsentis uitæ qualitas nullatenus probat. Nam plærunq; & bona malis, & mala bonis eueniunt, pro eo quod & uera bona bonis, & uera mala malis in ęterna retributione seruantur. Baldath itaque typum hæreticorum de prosperitate uitæ præsentis sese extollentium tenens, aduersus beati Iob flagella, quasi ex eorum uoce contra iustorum opprobria inflatur, ac diserte quidem contra impios disputat, sed quàm peruerse cõtra iustum talia dicat ignorat: nam subiecit dicens: Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?] Hæc si in præsentis uitæ definitione denunciat, fallitur: quia plærunq; & impijs inesse lumen prosperitatis cernitur, & pios tenebræ ignobilitatis ac paupertatis abscondunt. Sin uerò ad hoc eius sermo dirigitur, ut ostendat quid in suo fine patiantur, ueraciter dicitur: Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Quod si dici de impio rectè potuit, contra sanctum tamen uirum in flagello constitutum dici non debuit. Sed nos uires brachiorum illius in suis sententijs perpendentes, pensemus quàm ualidè iacula intorquet, & desinamus aspicere intorquendo quem impetit, nimirum scientes quia frustratis ictibus lapidem feriat. Dicat ergo:

Quòd unusquisque reproborum flammam propriam habeat in corde illius concupiscentiæ, à qua abstrahitur & illicitur. Cap. IIII

NOnne lux impij extinguetur?] Quia habẽt & impij lucem suam, prosperitatẽ scilicet uitæ præsentis. Sed lux impij extinguetur, quia fugitiuæ uitæ prosperitas cum ipsa citius uita terminatur, ubi aptè subditur: Nec splendebit flamma ignis eius. Omnis nanq; impius habet flammam ignis proprij, quem in corde suo ex feruore desideriorum temporalium accendit, dum modò istis modò illis cupiditatibus æstuat, & cogitationes suas per multiplicia blandimenta seculi amplius inflammat. Ignis autem si flammam non habet, ne quaquam fuso lumine splendet. Flamma itaque ignis, eius est decor uel potestas exterior, quæ de interno eius ardore procedit: quia quod anxiè in hoc mundo adipisci desiderat, plęrunq; ad cumulum perditionis suæ obtinet: & siue in potestate culminis, siue in diuitijs multiplicatur, quasi per exteriorẽ gloriam lucet. Sed non splendebit flamma ignis eius, cùm in die exitus, omnis exterior decor subtrahitur, & solo suo intrinsecus ardore concrematur. Flamma ergo ab igne subtrahitur, cùm gloria exterior ab interno eius ardore separatur. Habent enim & iusti flammam ignis sui, sed nimirum quæ resplendeat, quia uidelicet eorum desideria in bonis operibus lucent. Iniquorum uerò flamma minimè splendet, quia per hoc quod mala appetunt, ad tenebras pertrahuntur. Vnde & sequitur: Lux obtenebrescet in tabernaculo illius.] Si Plærunq; tristitiam tenebras accipimus, nõ immeritò lucem accipere gaudium debemus. Lux ergo in tabernaculo illius tenebrescit, quia in eius conscientia, quã malè inhabitat gaudium quod de temporalibus rebus fuerat, deficit. Vnde & aptè subiungitur: Et lucerna quæ super 4 eum est, extinguetur.] Vt enim de usu multorum loquar, lucerna lumen in testa est, lumen uerò in testa est gaudium in carne. Lucerna ergo quæ super eum est extinguitur: quia cùm malorum suorum retributio impium sequitur, in eius mẽte gaudium carnale dissipatur. Bene autem de lucerna hac non dicitur, quæ apud eum est, sed quæ super eum est: quia iniquorum mentem terrena gaudia possident, sicq; eam in uoluptatibus absorbent, ut super ipsam sint, non apud ipsam. Iusti autem etiã cùm prosperitatem uitæ præsentis habent, eam sub semetipsis premere nouerunt, ut hoc quod apud se in bonis hilarescũt, grauitatis cõsilio transeant, & uirtutis regimine excedant. Lucerna ergo impij quæ super eum est, extinguitur, quia citius eius gaudium deficit, quod eum totum in hac uita possẽdit. Et qui nunc malè se in uoluptatibus dilatat, eum pòst in supplicijs pœna coangustat. Vnde adhuc subditur: Arctabuntur gressus uirtutis eius.] Nunc enim quasi totiens uirtutis suæ gressus exerit, quotiens potestatis suæ uiolentias exercet. Sed gressus uirtutis eius arctabũtur, quia uires malitiæ illius quas nunc in uoluptate sua exhibet, postmodum pœna constringit. Sequitur:

Quòd sapientes huius seculi in proprium sensum præcipites ruunt. Cap. V

ET] præcipitabit eum consiliũ suum.] Habet nunc consilium omnis iniquus prẹsentia appetere, æterna deserere, iniusta agere, iusta deridere: sed cùm iudex iustorum iniustorumq; uenerit, suo unusquisq; consilio præcipitat, quia per hoc quod hic appetere prauis cogitationibus elegit, in ęterni supplicij tenebras mergitur. quem enim hic gloria temporalis extollit, illic sine termino pœna premit. Qui hic in uoluptate lætatus est, illic perpetua ultione cruciatur. Et fit plærunque ut ipsa

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut in ipſa huius mundi proſperitas, quæ ab impijs inhianter appetitur, eorum greſſus ita obliget, ut etiã cùm ad bona opera uoluerint redire, uix poſſint: quia recta agere non ualent, cùm huius mundi amatoribus diſplicere timent. Vnde agitur, ut per gloriam, quam impius ex peccato aſſequitur, eius adhuc peccata amplius multiplicentur: quod bene Baldath exprimit cùm ſubiungit:

Quòd dignitas ad quam ambitioſe cum culpa peruenitur, ſine culpa relinqui non poßit. Caput VI

IMmiſit enim in rete pedem ſuum, & in maculis eius ambulat.] Qui pedes in rete mittit, non cũ uoluerit eijcit. Sic qui in peccatis ſe deijcit, non mox ut uoluerit ſurgit, & qui in maculis retis ambulat, greſſus ſuos ambulãdo implicat, & cùm expedire ad ambulandum nititur, ne ambulet obligatur. Sæpe nanq; contingit, ut quis huius mundi delectatione perſuaſus, in eo ad honoris gloriam pertingat, ut ad deſideriorũ ſuorum effectũ perueniat, & peruenisſe ſe ad hoc quod expetijt lætetur. Sed quia bona mundi non habita, in amore ſunt, & plerunq; habita uileſcunt, percipiendo diſcat, quam ſit uile quod expetijt. Vnde reuocatus ad mentem exquirit, qualiter ſine culpa fugiat, quod ſe cum culpa conſpicit adeptum: ſed ipſa eum dignitas quæ implicauit tenet, & ſine culpis alijs fugere non ualet hoc, ubi non ſine culpis peruenit. Immiſit ergo in rete pedes ſuos, & in maculis eius ambulat, quia cùm expedire nititur, tunc ueraciter conſpicit quàm duris nexibus tenetur. Neque enim uerè obligationem noſtram cognoſcimus, niſi cùm euadere nitẽtes, quaſi leuare pedes conamur. Vnde & hãc eandem obligationem aptè ſubiungit: Tenebitur planta illius laqueo.] Quia uidelicet ſtringitur finis in peccato. Et quia hoſtis generis humani, cùm uniuſcuiuſq; uitam in culpa obligat, ad eius mortem anxius anhelat, rectè ſubiungitur: Et exardeſcet contra eum ſitis.] Antiquus quippe noſter inimicus, cùm in peccato uitam illaqueat, ſitit: ut mortem peccatoris bibat. Quod tamen & aliter intelligi poteſt. Nam peruerſa mens cùm in peccatum ſe ueniſſe conſpicit, quadam cogitationis ſuperficie euadere peccati laqueos quærit, ſed uel terrores uel opprobria hominum timẽs, eligit in æternum mori, quàm ad tempus aliquid aduerſitatis perpeti. Vnde totũ ſe uitijs iuſerit, quibus iam ſe ſemel obligatum ſentit. Cuius ergo uſq; ad finẽ uita in culpa conſtringitur, eius planta laqueo tenetur. Sed quia ſe quo malis obligatum penſat, eo de ſuo reditu deſperat, ipſa iã deſperatione acrius ad huius mundi concupiſcentias æſtuat, fit deſideriorum feruor in mente, & peccatis præcedentibus irretitus animus, ad maiora etiã delicta ſuccenditur. Vnde & ſubditur: Et exardeſcet contra eum ſitis.] In eius quippe animo contra eum ſitis exardeſcit, quia quo agere peruerſa conſueuit, eo ad ebibenda mala uehementer accenditur. Impio quippe ſitire, eſt huius mundi bona concupiſcere. Vnde & redemptor noſter ante Phariſęi dum hydropicum curat: & cùm cõtra auaritiam diſputaret, ſcriptum eſt: Audiebant autem omnia hæc Phariſęi, qui erant auari, & deridebant illum. Quid eſt ergo quòd ante Phariſæi domum hydropicus curatur, niſi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius ſitit: & omnis amarus ex potu ſitim multiplicat, quia cùm ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius & amplius anhelat. Qui enim adipiſcendo plus appetit, huic ſitis ex potu creſcit. Sequitur:

Quòd honor temporalis, & amor lucri, & cætera huiuſmodi, quaſi eſca ſunt in laqueo, quibus cùm appropinquauerit improuidè errans captus tenetur. Et quòd ſit quædam affinitas uitiorum & morum, ſecundum quam deceptiones ſuas diabolus optime conſiderat. Cap. VII

ABſcondita eſt in terra pedica eius, et decipula illius ſuper ſemitam.] In terra pedica abſcondítur, cùm culpa ſub terrenis commodis occultatur. Inimicus quippe inſidians oſtendit humanæ menti in terreno lucro quid appetat, & occultat peccati laqueum, ut eius animam ſtringat quatenus uideat quid eſt quod concupiſcere uideat, & tamen nequaquam uideat, in quo culpæ queo pedem ponat. Decipula uerò à decipiendo uocata eſt. Et tũc ab antiquo hoſte ſuper ſemitam decipula ponitur, quando in actione huius mundi, quam mens appetit, peccati laqueus paratur, quæ uidelicet nõ facilè deciperet, ſi uideri poteſſet. Sic quippe decipula ponitur, ut dum eſca oſtenditur, nequaquam ipſa à tranſeunte uideatur. Quaſi eſca quippe in laqueo eſt, lucrum cum culpa, & huius mundi proſperitas cum iniquitate. Dum itaq; à concupiſcente lucrum appetit, quaſi pedem mentis apprehendit decipula, quæ non uidetur. Sæpe ergo proponuntur animo cum culpa honores, diuitiæ, ſalus & uita temporalis, quæ mens infirma dum quaſi eſcam uídet, & decipulam non uidet, per eſcam quam uídens appetit, in culpa conſtringitur quæ nõ uidetur. Exiſtunt etenim qualitates morum, quæ certis uitijs ſunt uicinæ. Nam mores aſperi, aut crudelitati, aut ſuperbiæ ſolent eſſe coniuncti: mores autem blandi, & quàm decet paulo amplius lætiores, nõnunquam luxuriæ & diſſolutioni. Intuetur ergo inimicus generis humani uniuſcuiuſque mores, cui uitio ſint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quę cognoſcit facilius inclinari mentem: ut blandis acletis moribus ſæpe luxuriam, nonnunquam uanam gloriam: aſperis uerò mentibus iram, ſuperbiam, uel crudelitatẽ proponat. Ibi ergo decipulam ponit, ubi eſſe ſemitam mẽtis conſpicit: quia illic periculum deceptionis inſerit, ubi uiam eſſe inuenerit propinquę cogitationis. Et quia peruerſus homo omne quod facit, etiam pati metuit: atq; hoc ſibi ab omnibus fieri æſtimat, quod ipſe omnibus quibus ualet, parat, rectè ſequitur: Vndiq; terrebit eum formidines.] Tales enim cõtra ſe omnes eſſe ſuſpicatur, qualis ipſe eſſe contra omnes nititur.

Quæ

Quæ nimirum formidines quid in eius actione fa
ciant, subinfertur, cùm dicitur: Et inuoluent pe-
7 des eius.] Pedes quippe si inuoluti fuerint, gressus liberos habere nō possunt, & nullum carpere iter ualent: quia sua eos inuolumenta retinent. Praua itaque desideria ad pessimam actionem trahunt, sed pessima actio restringit in formidine. Quę uidelicet formido inuoluit pedes, ne in rectam exire ualeant actionem. Et sæpe contingit, ut idcirco quisq; bonus esse metuat, ne hoc à prauis ipse patiatur, quod se bonis fecisse reminiscitur: dumq; hoc pati quod fecit metuit, undiq; territus, undique suspectus, quasi pedes inuolutos habet: qui timore irretitus, nil liberè agere prævalet, quia in bono opere quasi incę gressum perdidit, unde ad mala quæ concupierat excessit. Sequitur: Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius.] Scripturæ sacræ more, optare uidetur, quod futurum præuidet, scilicet non maledicentis animo, sed prędicentis. Omnis itaque homo quia ex anima et carne consistit, quasi ex robore & infirmitate compositus est. Ex ea enim parte qua spiritus rationalis est conditus, non incongrue dicitur robustus: ex ea uerò qua carnalis, infirmus est. Robur ergo est hominis anima rationalis, quæ impugnantibus uitijs resistere per rationē ualet. Vnde & superius per beatum Iob dictum est: Roborasti eum paululum, ut in perpetuum pertransiret. Ex rationali quippe anima habet homo ut in perpetuum uiuat. Huius ergo iniqui robur fame attenuatur, quia eius anima nulla interni cibi refectione pascitur. De qua scilicet fame Deus per prophetam loquitur:
Amos 8 Emittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi uerbum domini. Bene autem subditur: Et inedia inuadat costas illius. Costæ enim uiscera constringunt, ut latentia intrinsecus earum soliditate muniantur. Costæ ergo uniuscuiusque sunt sensus animi, qui latentes cogitationes muniunt. Inedia igitur inuadit costas, quando omni spiritali refectione subtracta, sensus mentis deficiunt, & cogitationes suas regere uel tueri nō possunt. Inedia inuadit iniqui costas: quia fames interna sensus mentis extenuat, ut cogitationes suas nullatenus regant. Nam dum sensus mentis obtusi fuerint, cogitationes ad exteriora prodeunt, & quasi costis infirmantibus, ea quæ in occulto sana latere potuerant, foras uiscera funduntur. Vnde fit ut cogitationibus extetius sparsis, exterioris gloriæ specie deceptus appetat animus nihil diligatq;, nisi quod pulchrum foris uiderit. Contra quem adhuc aptè subiungit:

Quòd primogenita mors, sit superbia. Et quòd multi diuites possent habere sine culpa opes & gloriam, si hæc cum humilitate haberent. Cap. VIII

8 DEuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors.] Pulchritudo cutis est gloria temporalis, quæ dum foris concupiscitur, quasi species in cute retinetur. Brachiorum uerò nomine non incongruè operа designantur, quia corporale opus brachijs agitur. Quid autem mors nisi peccatum est, quod ab anteriore uita animam occidit? unde scriptum est: Beatus & sanctus, qui habet partem in resur- Apoc. 20
rectione prima, quia ille pòst in carne feliciter resurget, qui in hac uita positus, à mentis suæ morte resurrexerit. Si igitur peccatum mors, non incongruè primogenita mors, superbia ualet intelligi, quia scriptum est: Initium omnis peccati, su- Eccl. 10
perbia. Pulchritudinem igitur cutis eius, & brachia illius primogenita mors deuorat: quia iniqui gloriam uel operationem, superbia supplantat. Potuit enim etiam in hac uita sine culpa gloriosus existere, si superbus minimè fuisset: potuit autoris sui iudicio, quibusdam suis operibus commendari, nisi hæc ipsa opera ante eius oculos elatio supplantaret. Sæpe enim quosdam diuites uidemus, qui opes & gloriam habere sine culpa potuissent, si hæc habere cum humilitate uoluissent. Sed extolluntur rebus, inflantur honoribus, dedignantur cæteros, omnemq; uitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum ponunt. Vnde & quidam diues dicebat: Anima habes multa bona re- Luc. 12
posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Quas cogitationes dum supernus iudex aspicit, de ipsa hac eum sua fiducia euellit. Vnde hic quoq; aptè subditur:

Quòd possint esse corda sanctorum sine regno peccati, licet sine peccato non possint. Cap. IX

EVellatur de tabernaculo suo fiducia eius & calcet super eum quasi rex interitus.] Hoc loco interitus nomine, ipse hostis generis humani, qui interitum intulit, designatur: qui per suum quendam satellitem exprimitur, de quo ad Ioannem dicitur: Nomen illi mors. Iste itaque in- Apoc. 8
teritus, in die exitus quasi rex super impium calcat: quia quem prius blandis persuasionibus decepit, ad extremum uiolentis nexibus ad supplicium rapit: tantoq; eum durius deprimit, quanto in prauis actibus uehementius astringit. Qui hic quoque reprobi mentem dum possidet, calcat: quia quoties eam delectationibus pressit, quasi toties super eam pedes suæ tyrannicæ dominationis posuit. Si uerò interitus nomine non aper- 9
D tè diabolus, sed peccatum debet intelligi, ex quo contingit reprobos ad interitum trahi: talis nimirum interitus quasi rex calcat mentem, cùm eam non resistentem possidet. non enim potest in hac uita homini posito, tentatio deesse peccati: sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud dominanti seruire. Iniquus autem quisque, quia resistere peccati suasionibus nescit, subiugari autem eius dominio non pertimescit, rectè de eo dicitur: Calcet super eum quasi rex interitus. Huius quippe interitus regnum à discipulorum cordibus repellebat Apostolus, cùm dicebat: Non regnet pec- Rom. 6
catum in uestro mortali corpore. Non enim ait, non sit, sed non regnet: quia non esse non potest, non autem regnare in cordibus bonorum potest. Quia ergo cum quælibet culpa cor iniqui pulsa-

u uerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerit,reſiſtens illud non inuenit,ſed ſuo dominio ſubſternit, dicatur rectè:Euellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius, & calcet ſuper eum quaſi rex interitus.De tabernaculo ſuo ergo fiducia eius euellitur, quando peruerſus quiſque,qui multa ſibi ad uotum in hac uita parauerat, repentina mor te diſſipatur.Et calcat ſuper eum quaſi rex interitus,quia uel hic uitijs premit,uel mortis ſuæ tempore per hoc quòd ad ſupplicia rapitur, poteſtati dęmonicę ſubiugatur.Quod idcirco ita in reproborum mentibus agitur:quia & cùm occaſio perpetrandi peccati deeſt, deſideriorum cogitationes eorum cordibus nullatenus deſunt. Et cùm ſemper diabolum ſequantur in opere, ualde tamen ſe illi obligant in cogitatione . Prius ergo culpa in cogitatione eſt, poſtmodum uerò in opere.Vnde filiæ Babylon dicitur: Deſcende, ſede in puluere uirgo filia Babylon, ſede in terra. Cùm enim ſemper puluis terra ſit,non tamen terra ſemper eſt puluis. Quid ergo per puluerem, niſi cogitationes debemus accipere? Quæ dum importunè ac ſilenter in mente euolant, eius oculos excæcant. Et quid per terram, niſi terrena actio deſignatur? Et quia reproborum mens prius ad praua cogitanda deijcitur, & poſtmodum ad facienda: rectè filiæ Babylon,quæ ab internæ rectitudinis iudicio deſcendit, per ſerientem ſententiam dicitur, ut prius in puluere,& pòſt in terra ſedeat:quia niſi ſe in cogitatiõe proſterneret,in malo opere non inhæſiſſet. Sequitur:

Eſa. 47

Quòd peccatum congruè incendio ſulphuris compa etur, quòd fœtet & ardet. Cap. X

HAbitent in tabernaculo illius ſocij eius qui non eſt.] Id eſt, in mente eius, apoſtatæ angeli per cogitationes nequiſſimas conuerſentur, eius uidelicet ſocij,qui idcirco iam non eſt,quia à ſumma eſſentia receſſit, & per hoc quotidie excreſcente defectu quaſi ad non eſſe tendit, quo ſemel ab eo qui uerè eſt cecidit: qui rectè quoq; nõ eſſe dicitur, quia bene eſſe perdidit,quamuis naturæ eſſentiam non amiſit. Adhuc tamen eaſdem iniqui cogitationes ſubtilius exprimens ſubiungit, dicens: Aſpergatur in habitaculo eius ſulphur.] Sulphur quid aliud quàm fomentum ignis eſt? Quod tamen ſi ignem nutrit, ut fœtorem grauiſſimum exhalet. Quid itaq; in ſulphure niſi peccatum carnis accipimus? quod dum peruerſis cogitationibus quaſi quibuſdam fœtoribus mentem replet, æterna ei incendia præparat, & dum fœtoris ſui nebulam in mente reproba dilatat, contra eam flammis ſubſequentibus quaſi nutrimenta ſubminiſtrat. Nam quia per ſulphur fœtor carnis accipitur, ipſa ſacri eloquij hiſtoria teſtatur,quæ contra Sodomam ignem ac ſulphur pluiſſe dominum narrat.Qui cùm carnis eius ſcelera punire decreuiſſet, in ipſa qualitate ultionis notauit maculam criminis . Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem . Qui itaque ad peruerſa deſideria ex carnis fœtore arſerant, dignum fuit ut ſimul igne & ſulphure perirent: quatenus ex iuſta pœna diſcerẽt, ex iniuſto deſiderio quid feciſſent.Hoc ergo in tabernaculo iniqui ſulphur aſpergitur, quotiens peruerſa carnis delectatio in eius mente dominatur. Quem quia indeſinenter prauæ cogitationes poſſident,eumq; ferre bo ni operis fructum uetant, rectè ſubiungitur: Deorſum radices eius ſiccentur , ſurſum autem atteratur meſſis eius.] Quid nanq; radicum nomine,quæ in occulto ſitæ ſunt, & germen in apertum ferũt,niſi cogitationes accipimus? quæ dum non uidentur in corde, uiſibilia opera producũt? Vnde & meſſis nomine eadem aperta operatio ſignatur, quæ uidelicet ex latenti radice producitur. Et quia omnis iniquus prius in cogitationibus tẽtationum areſcit, & poſtea à bonis actibus deficit,rectè per Baldath dicitur: Deorſum radices eius ſiccentur, ſurſum autem atteratur meſſis eius.Quia dum prauus quiſque cogitationes ſuas in infimis rebus ponit, & ſempiternæ uiriditatis gaudia appetere negligit, quid aliud quàm radices ſuas deorſum ſiccari permittit? Cuius ſurſum meſſis atteritur: quia omnis eius operatio à ſupremo iudicio quaſi nihilum deputatur, etiam ſi ante humanos oculos bona uideatur.In imò itaque radices ſunt, & ſuperius meſſis : quia hic prius bonas cogitationes mittimus, ut quandoq; bonarum operum fructum percipere in æterna retributione mereamur. Sed iniquus quiſque cùm bonas cogitationes deſerit, & ad ea quæ ſunt contrarius ſemetipſum fundit, deorſum ſiccantur radices eius. Surſum uerò meſſis eius atteritur: quia qui hic ſterilis perſiſtit, poſt hanc uitam ad nullã præmia uocatur. Sequitur:

De Antichriſti damnatione, & de perſecutione quam facturus eſt,& de morte Enoch & Heliæ. Cap. XI

MEmoria illius pereat de terra, & non celebretur nomẽ eius in plateis.] Intuendum eſt nobis,quia ſic Baldath Suites de unoquoq; in quo loquit̃, ut latẽter ad caput omniũ iniquorum eius uerba uertantur. Caput quippe iniquorum diabolus eſt. Ipſe quippe in ultimis temporibus illud uas perditionis ingreſſus, quod Antichriſtus uocabitur, qui nomen ſuum longè lateq; diffundere conatur.Quod nunc unuſquiſque imitatur,cùm de memoria terreni nominis gloriam ſibi ſuæ extendere nititur, atque opinione tranſitoria lætatur.Sic ergo hæc uerba intelligantur de unoquoque iniquo, ut referri quoq; debeant ad ipſum ſpecialiter caput iniquorum.Dicat itaque: Memoria illius pereat de terra,& non celebretur nomen eius in plateis. Plateæ quippe appellatione Græca, à latitudine ſunt uocatæ. Memoriam uerò ſuam in terra ſtatuere Antichriſtus conatur, cùm in terrena gloria appetit, ſi eſſet poſſibile, in perpetuum permanere. Nomen ſuum in plateis celebrari gaudet, cùm longè lateq; operationem iniquitatis extendit. Sed quia diu hæc eius iniquitas non ſinitur extolli, dicatur: Memoria illius pereat de terra,& non celebretur nomen eius in plateis:id eſt, citius laudem terrenæ poteſtatis amittat, & omne gaudium ſui nominis perdat, quod longè

longè lateq; in breui temporis prosperitate diffu derat. Sequitur: Expellet eum de luce in tene bras.] De luce ad tenebras ducitur, cùm de honore uitæ præsentis ad supplicia æterna damnatur. Vnde & apertius subditur: Et de orbe transferet eum.] De orbe quippe transfertur, cùm superno apparente iudice, de hoc mundo tollitur, in quo peruersè gloriatur. Qui pro eo quòd cum omnibus sequacibus suis, fine mũdi interueniente, damnabitur: rectè subiungitur: Non erit semen eius neq; progenies in populo suo, nec ullæ reliquiæ in regionibus eius.] Scriptum quippe est: Quia dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Dum ergo eius iniquitas cum mundi statu terminatur, progenies eius in populo suo non relinquet: quia & ipse & eius populus cũ eo ad supplicium pariter urget: & omnes iniqui qui de eius peuersa persuasione in prauis actionibus nati sunt, illustratione aduẽtus domini, æterno interitu cum eòdem suo capite ferientur. Ac nulla eius progenies in mundo remanet: quia districtus iudex iniquitates illius cum ipso mundi fine concludit.

1.Thes.2

Quòd uerò hæc apertè de Antichristo intelligi debeant, demonstratur cùm subditur: In diebus eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror.] Tanta enim tunc contra nos iniquitate effrenabitur, ut etiam electorum corda non paruo pauore feriantur. Vnde scriptum est: Ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Quod uidelicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidaturi. Tunc uerò contra eum certamen iustitiæ, & nouissimi electi habere narrãtur & primi: quia scilicet & hi qui in fine mundi electi reperiuntur, in morte carnis prosternendi sunt: & illi etiã qui à prioribus mundi partibus processerunt, Enoch scilicet & Helias ad medium reuocabuntur, & crudelitatis eius sęuitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt. huius uires in tantam potestatem laxatas, nouissimi obstupescunt, & primi metuunt: quia licet iuxta hoc quòd spiritu superbiæ subleuatur, omnẽ temporalem eius potestatem despiciunt: iuxta hoc tamen, quòd ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari temporaliter possunt, ipsa quæ fortiter tolerant, supplicia perhorrescunt: ita ut in eis uno eodemq; tempore & constantia ex uirtute sit, & pauor ex carne: quia & si electi sunt, ut tormentis uinci nequeant: per hoc tamen quòd homines sunt, & ipsa metuunt tormenta, quæ uincunt. Dicatur ergo: In diebus eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror: quia uidelicet tanta tunc signa monstraturus, & crudelia ac dura facturus est, ut ad stuporem perducat, quos in fine mũdi inuenerit, & priores patres qui in eius expugnationem seruati sunt, carnalis mortis dolore transfigat. Igitur quia de iniquis omnibus, uel de ipso iniquorum capite multa narrauit, generali mox definitione subiungit: Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat deum.] Superius enim dixerat: Expellet eum de luce ad tenebras, & de orbe trãsferet eum. Cuius cùm mala subiungeret, adiunxit: Hæc sunt tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum: uidelicet indicans, quia is qui nũc Deum ignorando extollitur, tunc ad propria tabernacula peruenit, quãdo eum sua iniquitas in supplicia demergit: & locum suum quandoq; inuenit tenebras, qui dum hic de falsa gauderet luce iustitiæ, locum tenebat alienum. Peruersi enim in omne quod per simulationem faciunt, nomen gloriæ iustorum quasi locum occupare alienum nituntur. Sed ad locum suum tunc perueniunt, cùm iniquitatis suæ meritò, perpetuò igne cruciantur. Hic nanq; per omne quod agunt, percipiendę laudis desiderio seruiunt: & per imaginem bonorum operum, sinum mentis ad auaritiam extẽdunt. Eat igitur nunc iniquus, & multis apparatibus tumidus, sua hic habitacula construat, nomen gloriæ extendat, rura multiplicet, secq; abundantibus opibus delectet: cũ uerò ad supplicia æterna peruenerit, perfectè cognoscet, quia hæc sunt tabernacula iniqui, et iste locus eius qui ignorat deum. Rectè uerò hæc Baldath dixerat, sed cui diceret, ignorabat. Vehementer autem iustum coraffligitur, quando contra illud sententiæ ex iniusta æstimatione proferuntur. Vnde beatus Iob protinus respondit, dicens:

Caput decimumnonum textus beati Iob.

REspondens autem Iob, dixit: Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus? En decies confunditis me, & non erubescitis opprimẽtes me. Nempe et si ignoraui, mecum erit ignorantia mea. At uos cõtra me erigimini, & arguitis me opprobrijs meis. Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo uim patiẽs, & nemo audiet. Vociferabor, & nõ est qui iudicet. Semitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. Destruxit me undique, & pereo, & quasi euulsæ arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum. Simul uenerunt latrones eius, & fecerunt sibi uiam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me pro-

13

pinqui mei, qui me nouerant, obliti ſunt mei. Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ ſicut alienum habuerunt me, & quaſi peregrinus fui in oculis eorum. Seruum meum uocaui, & non reſpondit, ore proprio deprecabar illum. Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabam filios uteri mei. Stulti quoque deſpiciebant me, & cùm ab eis receſsiſſem: detrahebant mihi. Abominati me ſunt quondam cõſiliarij mei, & quem maximè diligebam, auerſatus eſt me. Pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meũ, & derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos: miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem uos amici mei, quia manus domini tetigit me. Quare perſequimini me ſicut Deus, & carnibus meis ſaturamini? Quis mihi hoc tribuat, ut ſcribantur ſermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro ſtylo ferreo, & plumbi lamina, uel celte ſculpantur in ſilice? Scio enim quòd redẽptor meus uiuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum. Quem uiſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Quare ergo nunc dicitis, perſequamur eum, & radicem uerbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius eſt, & ſcitotè eſſe iudicium.

Caput XII

VSquequo affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus?] Sancti uiri eloquia, ut ſæpe iam diximus, aliquando ex perſona propria, aliquãdo uerò ex uoce capitis, aliquãdo aũt ex typo ſunt uniuerſalis Eccleſiæ ſentienda. Valde uerò affligitur anima iuſtorum, quãdo illi contra bonos diſtrictis ſententias intorquent, qui bene uiuere ignorant: & ex uoce ſibi iuſtitiam uendicant, quam moribus impugnant. Vnde amicis beati Iob, ut ſæpe iam diximus, hæreticorum typum tenentibus, rectè ab eodem reſpondetur: Vſquequo affligitis animã meam, & atteritis me ſermonibus? Atteruntur enim boni ſermonibus iniquorum, quando contra eos illi in uerbis tument, qui aut in peruerſa fide, aut in prauis moribus iacent. Sequitur: En decies confunditis me.] Numeratis uicibus locutionum amicorum Iob, adhuc niſi quinquies locutos eos cognoſcimus: ſed propter hoc quod ab eis quinquies increpationes audierat, quorum increpationibus quinquies ipſe reſpondit, decies ſe perhibet eſſe confuſum: quia & in eo grauiter laborauit, quòd fruſtra increpatus eſt: & in eo confuſionẽ pertulit, quòd uerba doctrinæ non audientibus dixit. Itaq; cùm audiens taceret: & cùm loquens non audiretur, ipſe laborẽ pertulit: qui & tacendo patiẽter: & eis loquendo inutiliter, cordis dolorem ſenſit. Vnde & ſuperius dicit: Quid agam? Si locutus fuero, non quieſcit dolor meus: & ſi tacuero, non recedit à me. Sin uerò ad typum ſanctæ Eccleſiæ hæc uerba referimus, liquet quod magnũ eius eſt gaudium, ſeruare decalogi præcepta. Sed hanc peruerſi decies confundũt, quia per omne quod peccant prauis ſuis moribus, decalogi præcepta relinquunt, & toties bonis confuſionem faciunt, quoties in ſuis actibus diuinis uocibus obſiſtunt. Sequitur: Et non erubeſcitis opprimẽtes me.] Sunt nonnulli quos ad perpetrandam nequitiam oborta ſubita malitia inuitat, ſed tamen humana uerecundia reuocat. Et plærunque per hoc quod exterius erubeſcunt, ad interiora ſua redeunt, & contra ſe internum iudicium ſumunt: quia ſi propter hominem mala facere metuunt, quanto magis propter Deum qui cuncta inſpicit, nec appetere mala debuerũt? In quibus fit, ut mala maiora corrigant per bona minima, ſcilicet per exteriorem uerecũdiam, interiorem culpam. Et ſunt quidam qui poſtquam Deum in mente contempſerint, multo magis humana iudicia ſpernunt: atq; omne malum quod appetunt, audacter perpetrant non erubeſcunt. Quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta uerecundia retardat, ſicut & de quodam iniquo iudice dicitur: Deum non timebat, & hominem non uerebatur. Hinc eſt etiam quod de quibuſdam impudenti fronte peccãtibus dictum eſt: Et peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt. Plærunq; ergo tales ſunt aduerſarij ſanctæ Eccleſiæ, qui in perpetrandis malis, nec timore domini, nec hominũ pudore refrenantur. quibus bene per beatum Iob dicitur: Et non erubeſcitis opprimentes: quia & ſi prauum fuit mala uoluiſſe, peius eſt malè appetita non erubeſcere. Sequitur: Nempe & ſi ignoraui, mecum erit ignorantia mea.] Habet hoc hæretici proprium, ut de inani ſcientiæ ſuæ arrogantia inflentur: & rectè credentium ſimplicitatem ſæpe derideant, & nullius eſſe meriti uitam humilium ducant. At contrà ſancta Eccleſia in omne quod ueraciter ſapit, ſenſum ſuum humiliter deprimit, ne ſcientia infletur, ne in requiſitione occultorum tumeat: & perſcrutari aliqua quæ ultra uires ſunt illius, præſumat. Vtilius etenim ſtudet neſcire, quæ perſcrutari non ualet, ꝙ audacter definire quæ neſcit. Scriptum quippe eſt: Sicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum: ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. Dulcedo etenim mellis, ſi plus quam neceſſe eſt, ſumitur: unde delectatur os, inde uita comedentis necatur. Dulcis quoque eſt requiſitio maieſtatis: ſed qui plus hanc ſcrutari appetit, quàm humanitatis cognitio permittit, ipſa hunc eius gloria opprimit: quia uelut immodera-

tè

tèmel sumptum, perscrutãtis sensum dum non ca A pitur, rumpit. Nobiscum uerò esse dicitur, quod pro nobis est. Et rursum, non nobiscum esse dicitur, quod contra nos est. Quia ergo scientia sua hæretici cor inflat: fideles autem cognitio ignorantiæ suæ humiliat, dicat beatus Iob uoce sua, dicat etiam confessione uniuersalis Ecclesiæ: Nempe & si ignoraui, mecum erit ignorantia mea. Ac si aperte hæreticis dicatur: Omnis uestra scientia uobiscum non est: quia contra uos est, dum stulta elatione uos erigit. Mea uerò ignorantia mecum est, quia pro me est: quoniam dum perscrutari de deo aliquid superbè non audeo, in ueritate me humiliter seruo. Et quia hæc ipsa hæretici quæ scire quærunt, ad usum solius elationis arripiunt: ut contra fideles & humiles docti uideantur: rectè B subiungitur:

Quòd prius mundandi sunt hi, per quos aliorum peccata mundantur: & quid sit quòd omnis Israel, cùm ad ulciscendũ scelus Beniamin iubente domino ascendisset, semel & iterum cæsus est, & sic demum tertiò uictor extitit. Cap. XIII

AT uos contra me erigimini.] Sed hæc fortasse melius uerba perpendimus, si ipsis specialiter amicis beati Iob quemadmodum congruant, demõstremus. Ipse etenim percussum iustum uidentes, ad sua intima redire debuerũt: & nequaquam beatum Iob uerbis increpationis premere, sed se deflere: quia si sic percussus fuerat, qui ita seruiebat, qua ultione feriri merebantur, qui non C ita seruierant? Quibus bene dicitur: At uos cõtra me erigimini. Ac si eis apertius dicatur: Qui erigi cõtra uosmetipsos, ex mea percussione debuistis.

15 Ordo quippe erectionis in bono iste est, ut primum contra nos, postmodum contra malos erigamur. Nam qui cõtra bonos erigitur, per superbiam inflatur. Cõtra nosmetipsos enim erigimur, quando mala propria recognoscentes, districta nosmetipsos pœnitentiæ ultione ferimus, quãdo nequaquam nobis in peccatis parcimus, & nullis erga nos cogitationum blandimẽtis inclinamus. qui si districtè prius nostra in nobis mala insequimur, iustum quoq; est, ut etiam contra aliena mala utiliter erigamur: & ea quæ in nobis punimur, etiam in alijs redarguẽdo superemus. Sed hãc erD ectionem mala nesciunt, quia se relinquunt, & bonos impetũt. Sibi se intra conscientiã suam mollitie blandæ adulationis inclinant, & contra bonorum uitam districtione prosperitatis eriguntur. Vnde amicis beati Iob in eius flagello tumentibus rectè nunc dicit: At uos contra me erigimini, id est, uosmetipsos redarguendos relinquitis, & me districtis sentẽtijs increpatis. qui enim semetipsum prius non iudicat, quid in alio rectũ iudicet, ignorat. Et si nouit fortasse per auditum quòd rectè iudicare debeat, rectè tamen iudicare aliena merita non ualet, cui conscientia innocẽtiæ propriæ nullam iudicij regulam præbet. Hinc est enim quòd insidiantibus quibusdam, & puniendam adulteram deducẽtibus dicitur: Qui sine peccato est uestrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena Ioan. 8 quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerãt. Reuocantur itaq; intus ad conscientiam, ut prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc est quòd cùm tribus Beniamin in carnis fœlere fuisset obruta, collectus omnis Israel ulcisci iniquitatem uoluit, sed tamẽ semel & iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto aũt domino si ad ulciscẽdum ire debuissent, iussum est. qui iuxta diuinæ uocis imperiũ perrexit, & semel, & secundo perdidit, & tunc demum peccatricẽ tribum ualde feriens penè funditùs extinxit. Quid est quòd in ultionẽ sceleris inflammat, & tamen prius ipse prosternitur, nisi q̃ prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriunt: ut ipsi iam mundi per ultionem ueniant, qui aliorũ uitia corrigere festinant. Vnde necesse est, ut cùm contra nos ultio diuini examinis cessat, nostra seipsam cõscientia reprehendat: atq; ad lamenta pœnitentiæ ipsa se cõtra semetipsam erigat, nec contra bonos elata & sibi humilis, sed cõtra se rigida sit, bonis uerò omnibus submissa. Superbis ergo corripientibus rectè nunc dicit: At uos cõtra 16 me erigimini, & arguitis me opprobrijs meis.] Omnes elati graue esse opprobrium putãt mala temporalia: & tãto unumquemq; esse à deo despectum credunt, quanto hunc afflictũ percussionis flagello conspiciũt. Nil etenim in moribus, nil in actibus quærunt: sed quoslibet in hac uita percussos uiderint, esse iã diuino iudicio dãnatos arbitrantur. Vnde bene nunc beati Iob uoce dicit: Et arguitis me opprobrijs meis: quia hi qui eũ iustum ante flagella nouerant, iniustum esse ex ipsa iam sua percussione iudicabant. Vnde & sæpe hæretici, quia affligi quosdã intra sanctam ecclesiam uident: scriptum quippe de deo est: Flagellat omHeb. 12 nem filium quem recipit: tribulationes fidelium nos nisi ex peccato esse suspicantur, secq; ideo iustos credunt, quia in prauitatis suæ sensu dimissi, sine flagello duruerunt. Sequitur:

Quòd ideo non iusto Dei iudicio se dicat afflictũ, quia apud se afflictionis causam nõ inueniebat: non attendens flagello merita augeri, non peccata puniri. Cap. XIIII

SAltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me.] O q̃ durum sonat uox iusti uerberibus afflicti: quam tamẽ nõ elatio, sed dolor expressit. Sed iustus nõ est, qui iustitiam in dolore deserit. Beatus autẽ Iob, quia mite cor habuit, nec in dura uoce peccauit. Nam si hunc peccasse in hac uoce dicimus, impleſſe diabolum adstruimus quod proposuit, dicens: Tange os eius & carnem, si non in faciem benedixerit tibi. Grauis itaq; quæstio oritur, Si etenim non peccauit in eo quod dicit: Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me: Deum, quod dici nefas est, iniustè egisse aliquid consentimus. Si uerò peccauit, diabolus de illo quod promisit exhibuit. Adstruendum est igitur, quia & Deus rectè circa beatum Iob egerit: & tamen beatus Iob ex eo quod dicit se non iusto Dei iudicio afflictum, mentitus nõ sit: & antiquus hostis in eo quod de

Universidad de Deusto
Biblioteca

beati uiri promiſerat culpa, mẽtitus ſit. Nonnunquam nanq; ideo praua credunt uerba bonorũ, quia interiori ſua intelligẽtia minimè penſantur. Beatus enim Iob uitam ſuam attẽderat, & ea quę patiebatur, flagella penſabat, & uidebat æquum nõ eſſe, ut ad talem uitam talia flagella reciperet. Et cùm dicit nõ æquo ſe iudicio afflictum, hoc libera uoce locutus eſt, quod in ſecreto ſuo dominus de illo aduerſario eius dixerat: Commouiſti me aduerſus eum, ut affligerẽ eum fruſtra. Quod enim dicit Deus, quia fruſtra beatum Iob afflixerit, hoc rurſum beatus Iob aſſerit, quia non æquo iudicio à domino ſit afflictus. In quo itaque peccauit, qui à ſententia autoris ſui in nullo diſcrepauit? Sed fortaſſe aliquis dicat, id nos de nobis bonum dicere, quod de nobis in occulto iudex dixerit, ſine peccato eſſe nõ poſſe. nam quem iuſtus iudex laudat, eſſe hunc iure laudabilem nõ dubitatur. At uerò ſi ſe ipſe laudauerit, iam eius iuſtitia laude digna eſſe non creditur. Quod uide licet rectè dicitur: ſi quod iudex iuſtus per æquã ſententiam perhibet, hoc de ſe is de quo agitur, præſumat pòſt dicere per elatam mentem. Nam ſi ipſe quoque in humili cogitatione permanens, exigente cauſa uel dolore, bona de ſe ueracia dixerit, intantum à iuſtitia non receſſit, inquantum à ueritate nullo modo diſcrepauit. Vnde Paulus quoq; Apoſtolus multa de ſe fortia pro diſcipulorum ſuorum ædificatione narrauit: ſed hæc narrando minimè deliquit: quia à ueritatis tramite, & atteſtatione certa, & corde humili nõ receſſit. Iuſtam itaq; beatus Iob uitam ſuam ſentiens, dicat non ſe eſſe iuſto iudicio afflictum. Nec peccat in hac uoce, in qua nõ diſcrepat ab autore: quia is quem Deus fruſtra percuſſit, ipſe quoq; ſemetipſum aſſerit, non iuſto iudicio afflictum. Sed rurſus alia quæſtio oritur, quam iam in huius operis memini exordio ſolutam: cùm omnipotens deus fruſtra nil faciat, cur beatum Iob fruſtra ſe afflixiſſe teſtetur? Iuſtus enim conditor noſter tot uer
17 beribus in beatum Iob, non uitia illius curauit extinguere, ſed merita augere. Æquum ergo fuit quod fecit per augmentum boni meriti: non tamen uidebatur æquum, quòd cauſas credebatur punire peccati. Beatus autem Iob peccata ſua illis flagellis deleri credidit, non merita augeri: & ídcirco non æquum iudicium uocat, qui uitam ſuam cum flagellis examinat. Ergo ſi uita & flagella penſantur, nõ æquum fuit quod beatus Iob, ſicut dixi, per iram diſtrictionis ſibi fieri credidit. Si uerò miſericordia iudicis attenditur, quia per pœnam iuſti uiri uitæ eius merita cumulantur, æquum uel potius miſericors iudicium fuit. Igitur & uera Iob dixit, dum uitam cum flagello penſauit: & Deus non iniuſto iudicio Iob afflixit: quia merita ex flagello cumulauit: & diabolus quod promiſerat, non impleuit: quia beatus Iob inter uerba quæ durum ſonant, à uera ſentẽtia & mente humili non receſſit. Sed hæc afflicti uerba minus fortaſſe intelligimus, niſi ſententiam iudicis cognoſcamus. Qui cùm inter utraſq; partes ſententiam daret, dicit amicis Iob: Non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob. Quis ergo ſtulta mente beatum Iob in locutione ſua peccaſſe fateatur, dum ipſa uoce iudicis rectè locutus aſſeritur? Quam quidem uocem ſi ad perſonam ſanctæ Eccleſiæ referamus, infirmis eius membris non incongruè aptamus, quæ perſecutionis eius tempore dum & merita illius & flagella conſiderant, quia iniuſtos florere conſpiciunt, & iuſtos interire: hoc iuſtum eſſe nullatenus ſuſpicantur. Bene autem beati uiri uoce ſubditur:

Et flagellis ſuis me cinxerit.] Aliud quippe eſt flagellis percuti, aliud cingi. Flagellis nanque percutimur, cùm conſolationem & in dolonibus ex rebus alijs habemus. Nam cùm tanta nos afflictio deprimit, ut ex nullius rei conſolatione reſpirare animus poſſit, non iam flagellis ſolummodo ferimur, ſed etiam cingimur: quia tribulationum uerbere ex omni parte circumdamur. Cinctus enim flagellis Paulus fuerat, cùm dicebat: Foris pugnæ, intus timores. Cinctus flagellis fuerat, cùm dicebat: In periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, & cæt. quæ ita enumerat, ut nuſquam ſe habuiſſe requiem oſtendat. Sancta uerò Eccleſia cùm tribulationum ſuarum flagellis cingitur, in ea infirmi quiq; in puſillanimitatis caſu redigũtur: ita ut ſe eo iam * deſperatos exiſtiment, qui exaudiri ſe tardius uident. Rectè adhuc etiam eorum typo ſancti uiri uoce ſubiungitur: Ecce clamabo uim patiens, & nemo audiet: uociferabor, & non eſt qui iudicet.] Omnipotens Deus quid nobis profuturum eſſe ualeat ſciens, diſſimulat exaudiri dolentium uocem, ut augeat utilitatem, ut purgetur uita per pœnã, & quietis tranquillitas quæ hic inueniri non ualet, alibi quærat. Sed hanc diſpenſationis gratiam nonnulli etiam fidelium ignorant. Ex quorũ etiam perſona nunc dicitur: Ecce clamabo uim patiens, & nemo exaudiet: uociferabor, & non eſt qui iudicet. Non ei enim qui iudicet dicitur, quãdo iudicare diſſimulat ipſe qui eſt, quia cauſam noſtram contra aduerſariũ, præter eũ qui iudicet nõ eſt. Nec tamen hoc ſine iudicio eſt, quòd iudiciũ differtur: quia cùm hæc beatus Iob diceret, & ſancti uiri merita, & aduerſarij pœna creſcebat. Hoc ipſum ergo iudiciũ differre iudicis eſt. Sed aliud eſt quod iuſte intrinſecus diſponit deus, alius quod foris flagellis attritus expetit animus. Vnde adhuc de ipſa uberum depreſſione ſubiungit:

Quòd electi nonnunquã ignorantia uel infirmitate peccant, ſed ad amiſſam iuſtitiam per pœnitentiã redeunt. Cap. XV

SEmitam meam circumſepſit, & tranſire non poſſum, & in calle meo tenebras poſuit.] Circumſeptam uepribus ſemitã ſuam uidit, cùm tranſire ad ſecuritatem cupiens, euadere flagella non potuit. Et quia ſe percuti aſpexit, nec tamen percuſſione dignam uitam in ſemetipſo reperit, quaſi in calle cordis, ignorãtiæ ſuæ tenebras inuenit: qui cur ita flagellaret, penetrare nõ potuit. Quod ad

ad infirma quoq; membra ſanctæ Eccleſiæ nō in-
cōgruè referr, quādo per hoc quod prauè ſe egiſ-
ſe meminerunt, à bono quoq; opere retardantur,
& ex infirmitate propria timidi, bona contra hæc
fortia aggredi non præſumunt. Timent enim ma-
gna bona incipere, qui ſe in ſuis actibus infirmos
eſſe meminerunt. Et cùm plærunq; etiam bonum
quod eligant neſciūt, quaſi in calle ſuo poſitas te-
nebras perhorreſcunt. Nam ſæpe ita de ſuo opere
fit animus incertus: ut ignoret omnino quid uir-
tus, quid culpa ſit. In calle ergo ſuo tenebras inue
nit, qui in his quæ agere appetit, quid eligere de-
19 beat neſcit. Quid igitur ſæpe infirmitate, non-
nunq; uerò ignorātia peccatur, ex infirmantibus
membris dicitur: Semitam meam circumſepſit, &
trāſire nō poſſum. Ex eis uerò qui ad ipſum opus
bonum quod eligāt caligant, ſubditur: Et in calle
meo tenebras poſuit. Ex pœna etenim culpæ eſt,
uidere bonū quod agere debeat, & tamen imple-
re nō poſſe: et rurſum, ex grauiori pœna culpę eſt,
quod agere debeat, nec uidere. Vnde et cōtra hęc
Pſal.26 utraq; Pſalmiſtæ uoce dicitur: Dominus illumina
tio mea, & ſalus mea, quem timebo? Contra igno
rantiæ enim tenebras illuminatio, contra infirmi-
tatem uerò ſalus eſt dominus, quando & oſtendit
quid debeat ad agendum appeti, & uires præbet,
ut quod oſtenderit, poſſit impleri. Sequitur:

Quòd corona à capite abſtrahitur, cùm à præpoſitis bona ſpiritalia negliguntur. Caput XVI

SPoliauit me gloria mea, & abſtulit coronam
de capite meo.] Quòd cuncta hæc beati uiri
in afflictione poſiti perſonæ conueniant, dubium
non eſt. Sed quia hiſtorię uerba patent, iuxta lite-
ram expoſitione nō indigēt. Oportet ergo ut per
ſenſus debeant myſticos inueſtigari. Ait nanq;:
Spoliauit me gloria mea. Gloria quippe uniuſcu-
iuſq; iuſtitia eſt. Sicut uerò ueſtimentum tegit à fri
gore, ita iuſtitia munit à morte. Vnde non immę-
ritò iuſtitia ueſtimēto comparatur, cùm per pro-
Pſal.131 phetam dicitur: Sacerdotes tui induantur iuſtitia.
Quia uerò afflictionis ſuæ tempore hoc iuſtitiæ
ueſtimentum, quod apud Deum protegit, ſancta
Eccleſia in membris ſuis infirmātibus amittit, di-
catur rectè: Spoliauit me gloria mea, id eſt, iuſti-
tia ab infirmis ablata eſt, quę ab eis auferri nō poſ
ſet, ſi medullitus inhæſiſſet. Sed idcirco tolli po-
tuit, quia more ueſtimēti exterius adhæſit. Qua in
re quærendū eſt, quomodo ſanctæ Eccleſiæ mem
bra dici ualeant, qui potuerunt iuſtitiam perdere,
quam tenere uidebantur. Sed ſciendum eſt, quòd
plærunq; à membris eius infirmantibus iuſtitia ad
tempus amittitur: ſed cùm per cognitionem cul-
pæ poſtmodum ad pœnitentiam redeunt, ſeſe ad
eandem iuſtitiam quam perdiderāt, fortius quàm
credebatur adſtringunt. Vbi adhuc ſubditur: Et
abſtulit coronam de capite meo: Sicut caput cor
poris prima pars eſt, ita principale interioris ho-
minis mens eſt. Corona uerò uictoriæ præmium
eſt, quod deſuper ponitur: ut qui certauerat, remu
neretur. Quia ergo multi aduerſitatibus preſſi, mi
nimè in certamine perdurant, in eis ſancta Eccle-
ſia quaſi coronam de capite amittit. Corona quip
pe in capite, eſt ſuperna remuneratio in mente. Et
ſunt plęriq; qui dum aduerſitatibus effliguntur, ſu
perna pręmia cogitare negligunt, & ad perfectio
nem uictoriæ peruenire non poſſunt. In his itaq;
corona de capite aufertur, quia ſupernum & ſpiri
tale præmiū de mentis cogitatione tollitur, ut ex-
teriora iam tranquilla appetant: & æterna pręmia
quæ cogitare conſueuerant, non requirant. Vel
certè caput fidelium nō immeritò ſacerdotes ac-
cipimus, qui pars membrorū domini prima ſunt.
Vnde & per prophetam, caput & cauda extermi
nari dicitur: ubi uidelicet & capitis nomine ſacer-
dotes, & caudæ appellatione prophetæ reprobi
deſignātur. Corona ergo de capite aufertur, cùm
ſupernæ remunerationis præmia etiam ipſi deſe-
rūt, qui in hoc Eccleſiæ corpore præeſſe uideban
tur. Et plęrūq; ducibus cadentibus, latius ſuccum
bit exercitus, qui ſequebat. Vnde mox poſt dam-
na maiorum, de multimoda labefactatione Eccle
ſiæ ſubſecutus adiunxit: Deſtruxit me undiq; 20
& pereo: & quaſi auulſę arbori abſtulit ſpē meā.]
Quaſi undiq; enim Eccleſia deſtruitur, atq; in in-
firmis membris deperit, quādo ipſa quæ uideban
tur fortia, corruunt: quando corona de capite ab-
ſtrahitur, id eſt, quando æterna præmia etiam à
præpoſitis negliguntur. Bene autem de infirmis
cadentibus ſubditur: Et quaſi auulſæ arbori abſtu
lit ſpem meam. Arbor quippe uento impellitur,
ut cadat. Et quē mināe terrēt, ut ad iniuſtitiam cor
ruat: quid aliud quàm arbor flatum uenti pertulit,
& ſtatum ſuæ rectitudinis amiſit? Quaſi enim ex
uento ſpem perdidit, qui prauorū minis ac perſua
ſionibus deuictus, æterna quæ ſperabat præmia
reliquit. Et quia plęrūq; contingit, ut pœnas quis
metuens iuſtitiā deſerat: fit iudicāte deo, ut etiā iu
ſtitiā deſerens, pœnas quas timuit, non euadat, &
quis mentis interitum minimè timuit, etiā carnis
mala tolerat, quæ timebat. Vnde adhuc ſubditur:

Quòd qui percuſſione flagelli ſuperatur, non quaſi filius, ſed quaſi hoſtis feritur. Caput XVII

IRatus eſt contra me furor eius, et ſic me habuit
quaſi hoſtem ſuum.] Prędicatore quippe egre
gio atteſtante didicimus: quia fidelis eſt deus, qui 1.Cor.10
non patietur nos tentari ſupra id quod poſſumus
ferre: ſed faciet cum tentatione prouentū, ut poſſi
mus ſuſtinere. Per prophetam quoq; dominus di
cit: Plaga inimici percuſſi te, caſtigatione crudeli. Hier.30
Qui ergo ita percutitur, ut uires illius à percuſſio
ne ſuperētur, non hunc dominus iam quaſi filium
per diſciplinam, ſed quaſi hoſtem per iram ferit.
Cùm ergo uirtutē noſtræ patientiæ flagella tran-
ſeunt, ualde metuendum eſt ne peccatis noſtris e-
xigētibus, non iam quaſi filij à patre, ſed quaſi ho-
ſtes à domino feriamur. Et quia fit plęrūq;, ut etiā
maligni ſpiritus afflictorum cordibus multa ſua-
deant: atq; inter flagella quæ exterius feriunt, co-
gitationes noxias in mentibus fundant, poſt furo
rem domini rectè ſubiungitur:

Quòd diaboli, latrones Dei dicuntur: ideo latrones, quia ſemper nocendi uoluntatem habent: ideo Dei, quia etiam

in hoc quod malè uolunt, diuinæ ſeruiunt uoluntati, quæ per eorum miniſterium iuſtè homines uel punit uel damnat. Caput XVIII

SImul uenerunt latrones eius, & fecerunt ſibi uiam per me.] Latrones nanq; eius, maligni ſunt ſpiritus, qui exquirendis hominũ mortibus occupantur. Qui uiam ſibi in afflictorũ cordibus faciunt, quando inter aduerſa quæ exterius tolerantur, cogitationes quoq; prauas immittere non deſiſtunt. De quibus adhuc dicitur: Et obſederunt in gyro tabernaculũ meũ.] In gyro enim tabernaculũ obſident, quando ex omni latere ſuis tentationibus mentẽ cingunt. Quam modo lugere de temporalibus, modo deſperare de æternis, modo in impatientiã ruere, atq; in Deum blaſphemiæ uerba iaculari, peſſima ſuggeſtione perſuadent. Quæ tamen uerba, ut iam prædiximus, beato Iob etiam iuxta hiſtoriam congruunt: qui dum mala quę pertulit, ante oculos cõgeſſit: non quaſi corrigendũ filiũ, ſed quaſi hoſtẽ percuſſum ſe eſſe iudicauit. Per quẽ ſibi etiã latrones eius uiam fecerunt, quia maligni contra eum ſpiritus licentiam percuſſionis acceperunt. Cuius in gyro tabernaculũ obſederunt: quia ſublatis rebus et filijs, etiam
21 corpus eius omne uulneribus attriuerunt. Sed mirum ualde eſt, cùm latrones diceret: cur addidit eius, ut uidelicet eoſdem latrones Dei eſſe mõſtraret. Qua in re, ſi uoluntas ac poteſtas malignorum ſpirituũ diſcernat, cur latrones dei dicantur, aperitur. Maligni quippe ſpiritus, ad nocendũ nos in ceſſabiliter anhelant: ſed cùm prauã uoluntatẽ ex ſemeti ſis habeant, poteſtatẽ tamẽ nocendi non habẽt, niſi eos uoluntas ſumma permittat. Et cùm ipſi quidẽ iniuſtè nos lędere appetunt, quemlibet tamen lædere, non niſi iuſtè à domino permittuntur. Quia ergo in eis uoluntas iniuſta eſt, & poteſtas iuſta: & latrones dicuntur, & dei, ut ex ipſis ſit quod inferre mala iniuſtè deſiderant, & ex deo, q̃ deſiderata iuſtè cõſummant. Sed quia, ut ſępe iam diximus, ſanctus uir poſitus in dolore pœnarum, modo ſuis, modo Eccleſię, modo redemptoris noſtri uocibus utitur: & plærunq; ſic ſua narrat, ut tamen per typum ea quæ ſunt ſanctæ Eccleſiæ acredẽptoris noſtri proferat: poſtpoſita pauliſper cura hiſtoriæ, in his quæ ſubiungit, qualiter redẽptoris noſtri uocibus cõgruat, demõſtremus. Sequitur:

Allegoricè ad Chriſtum & ſynagogam deſeruntur ſequentia. Caput XIX

FRatres meos lõgè fecit à me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti ſunt mei.] Hoc melius oſtendimus, ſi Ioannis ad me-
Ioan.1 dium teſtimonium proferimus, qui ait: In propria uenit, & ſui eum non receperũt. Ab eo quippe fratres longè facti ſunt, & noti receſſerũt: quẽ tenentes legẽ, prophetare Hebræi nouerant, & preſentẽ minimè recognoſcebãt. Vnde rectè dicit: Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti ſunt mei. Iudæi etenim propinqui per carnẽ, noti per legis inſtructionẽ, quaſi obliti ſunt quẽ prophetauerãt, dum eum & incarnandũ uerA bis legis canerent, & incarnatũ uerbis perfidię negarent. Sequitur: Inquilini domus meæ & ancillæ, ſicut alienum habuerunt me.] Inquilini domus dei fuerũt ſacerdotes, quorũ origo in dei ſeruitio deputata iam per officiũ in conditione tenebatur. Ancillæ autẽ non immeritò intelliguntur leuitarũ animæ, ad ſecreta tabernaculi, quaſi ad interiora cubiculi familiarius ſeruientes. Dicat ergo de ſacerdotibus ſedula cura ſeruientibus, dicat de Leuitis ad interiora domus dei obſequẽtibus: Inquilini domus meæ & ancillæ, ſicut alienũ habuerunt me: quia incarnatũ dominum quem dudum per legis uerba prædixerant, cognoſcere ac uenerari noluerũt. Qui adhuc apertius, q̃ ab eorũ peruerſa uoluntate non ſit cognitus, manifeſtat, cùm
B ſubdit: Et quaſi peregrinus fui in oculis eorũ.] Redẽptor etenim noſter dum à ſynagoga cognitus non eſt, in domo ſua quaſi peregrinus extitit. Quod apertè propheta teſtatur, dicens: Quare ſicut colonus futurus es in terra, & quaſi uiator declinans ad manẽdum? Quia enim ut dominus aditus nõ eſt: non poſſeſſor agri, ſed colonus eſt creditus. Qui quaſi uiator ad manendũ tãtummodo declinauit: quia paucos ex Iudęa abſtulit, & ad uocationem gentium pergens, iter cœptum peregit. Peregrinus ergo in eorũ oculis fuit: quia dum ſola quæ uidere poterant, cogitabant: non ualuerunt intelligere in domino, quod uidere non poterant. Dum enim deſpiciunt carnem uiſibilem, non peueniunt ad inuiſibilem maieſtatẽ. Dicatur igitur
C rectè: Et quaſi peregrinus fuit in oculis eorũ. De quo adhuc populo aptè ſubiungitur: Seruum meum uocaui, & non reſpondit.] Quid enim Iudaicus populus niſi ſeruus fuit, qui non amore filij obſequebat domino, ſed timore ſeruili? Quo contra nobis per Paulum dicitur: Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterũ in timore, ſed ſpiritũ adoptionis filiorũ, in quo clamamus, abba pater. Hũc igit ſeruũ uocauit dominus, quia collatis muneribus quaſi emiſſis eũ uocibus ad ſe ducere ſtuduit. Sed nõ reſpõdit, quia digna opera donis eius reddere cõtempſit. Vocat nos enim deus, cũ muneribus prę uenit: reſpõdemus uerò uocationi eius, cũ digne iuxta percepta munera deſeruim⁹. Quia ergo tot
D muneribus Iudaicũ populũ pręuenit, dicat: Seruũ meũ uocaui. Sed quia etiam poſt tot eum munera cõtempſit, ſubiungat: Et non reſpõdit. Sequitur:

Quòd multiphariè olim Deus locutus eſt patribus in prophetis, nouiſſimè ore proprio locutus eſt. Cap. XX

ORe proprio deprecabar illum.] Acſi apertius diceret: Ego ille qui ante incarnationẽ meam tot ei præcepta facienda per prophetarum ora mandaueram: incarnatus ad eum ueniens, ore eũ proprio deprecabar. Vnde & Matthæus, cùm præcepta ab eo dari in monte deſcriberet, ait: Aperiens os ſuum dixit. Acſi patenter dicat: Tunc os ſuum aperuit, qui prius aperuerat ora prophetarum. Hinc eſt etiam quod de illo ab ſponſa preſentiam eius deſiderante dicitur: Oſculetur me oſculo oris ſui. Sancta quippe Eccleſia quot *pręcepta*

ceptra ex eius prædicatione cognouit, quasi tot o- A
ris eius oscula accepit. Bene autem dicitur, depre
cabat: quia in carne monstratus dum mandata ui-
tæ humiliter dixit, quasi superbientem seruum ut
uiuceret, rogauit. Vbi & aptè subditur:

Quòd halitus Christi odor sit carnis eius. Cap. XXI

HAlitum meum exhorruit uxor mea.] Quid uxor domini, nisi synagoga accipitur, in legis fœdere, carnali ei intelligentia subiecta? Halitus uerò ex carne est. Sed infidelis populus carnē domini carnaliter intellexit, quia purum hunc ho minem credidit. Halitū ergo eius uxor exhorruit: quia synagoga cum quem uidebat hominē, deum credere expauit. Cunctq; ab eius ore uerba corporaliter audiret: in eo intelligere diuinitatis arcana recusauit, & creatorem non esse credidit, quē crea B
tum uidit. Carnis ergo halitum carnalis uxor exhorruit, quæ carnalibus sensibus dedita, incarnationis eius mysterium non agnouit. Sequitur:

Quomodo Deus cùm spiritus sit, membra corporalia habere dicitur. Caput XXII

ET orabam filios uteri mei.] In deo qui corporis forma non circumscribitur: membra corporis, id est, manus, oculus, uterus ita nominātur, ut ex membrorum uocabulis, effectus eius potentiæ designet. Oculos quippe habere dicitur: quia cuncta uidet. Manus habere describitur, quia cuncta operatur. In utero autē proles concipitur, quę in hac uita profertur. Quid ergo uterum Dei, nisi eius consilium debemus accipere, in quo ante se- C
cula per prædestinationem concepti sumus, ita ut creati per secula producamur. Deus ergo qui manet ante secula, uteri sui filios orauit: qa eos quos potenter per diuinitatem condidit, incarnatus ueniēs humiliter rogauit. Sed quia in ipsa carne quę apparuit, ab eorū æstimatione despectus est, subiungitur: Stulti quoq; despiciebāt me.] Sapientibus à ueritatis fide cadentibus, rectè de stultis quoq; additur: quia dum dominum Pharisęi ac legisperiti despicerent, eorum incredulitatē etiam populi turba secuta est: quę in eo quòd hominem uidit, redemptoris mundi prędicamenta despexit. Nam sæpe stultorū nomine hi qui sunt in plebe pauperes, designant. Vnde & per Hieremiam
Hier.5 dicitur: Dixi, forsitan pauperes sunt & stulti, igno D
rantes uiam domini, & iudicium Dei sui. Relictis autem mundi sapientibus atq; diuitibus, redemptor noster quærere pauperes, & stultos uenerat. Vnde nunc quasi in augmentum doloris dicitur: Stulti quoq; despiciebant me. Ac si apertè dicere tur: Ipsi etiam despexerunt, pro quibus sanandis
1.Cor.1 stultitiam prædicationis assumpsi. Scriptum quip pe est: Quia in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Verbum quippe dei, sapientia est: sed stultitia huius sapientię dicta est caro uerbi: ut quia carnales quiq; per carnis suæ prudentiā pertingere non ualebāt ad sapientiam dei: per stultitiam prædicationis, id est, per incarnationem uerbi sanarentur. Ait ergo: Stulti quoq; despiciebant me. Ac si apertè dicere-

tur: Et ab ipsis despectus sum, pro quibus stultus æstimari ueritus non sum. Et quia Iudæorū plebs cùm miracula nostri redemptoris cerneret: hunc ex signis honorabat, dicens: Hic est Christus: cùm uerò humanitatis eius infirma conspiceret, eum creatorem credere dedignabatur, dicēs: Non, sed seducit turbas: rectè subiungitur: Et cùm ab eis recessissem, detrahebant mihi.] Quasi accedebat quippe ad corda populorū dominus, cùm eis miracula demonstraret: & quasi recedebat, cùm nulla signa ostenderet. Sed recedenti domino detrahebant, cùm à miraculis quiescenti prębere fidem nolebant. Sed quid mirum eum perpeti ista à plebibus, cùm ipsi quoq; qui legis doctores esse uidebantur, qui eum uerbis propheticis incarnandum esse perhibebant, & incarnatum uiderūt, & ab eo tamen perfidię interruptione diuisi sunt? De quibus subditur: Abominati sunt me quondā consiliarij mei: & quem maximè diligebam, auersatus est me. Cunctis liquet: quia Deus consiliarijs non eget, qui ipsis quoq; consiliarijs hominum sapientiæ consilium præbet. De quo etiam scriptum est: Quis cognouit sensum domini, aut quis eius consiliarius fuit? Sed quemadmodū cùm panis uel uestimentum egenti tribuitur: hoc se dominus accepisse testatur: ita cùm nescienti cuilibet rectū consilium datur, hoc ipse accipit, cuius ille membrum est qui eruditur. Omnes etenim fideles mēbra nostri redemptoris sumus: & sicut ipse in nobis per misericordiam largitatis pascitur, ita ipse in nobis per doctrinæ consilium iuuatur. Scribæ itaq; & legisdoctores qui erudire populos ad uitam cōsueuerant, quid aliud q̄ futuri redemptoris cōsiliarij fuerunt? Qui tamen dum incarnatū dominū con- Psal.40.&
spicerent, consilijs suis multos ab eius fide diuise- Rom.11,
runt, quamuis prius ad credendū incarnationis eius mysterium per prophetarū uerba multos docuisse uiderent. Et quia ille apud Deū magis in amore est, qui ad eius amorem plurimos trahit: adhuc de eodē legisdoctorū atq; Pharisæorū ordine subditur: Et quem maximè diligebā, auersatus est me. Ipse enim ordo suadente perfidia, à fide ueritatis auersus est, qui prius in labore prædicatiōis seuiens, maximè diligebat: quē non solū ad non credendū, sed usq; ad persequēdū quoq; dominū populorū turba secuta est, et usq; ad passionē illius sęuitię facibus accēsa. In qua uidelicet passiōe discipulorū corda turbata sunt. Vnde & nūc subditur:

Quòd allegoricè passionis tempore adhærente Christo sexu infirmiori fugerunt apostoli: et dubitantibus de resurrectione discipulis, tantùm in eis supererant labia sermonis. Cap. XXIII

PElli meę cōsumptis carnib. adhæsit os meū.] In osse fortitudo, in carnibus uerò infirmitas corporalis designatur. Quia igitur Christus & Ecclesia una persona est: quid per os, nisi ipse dominus designatur? Quid per carnem, nisi discipuli, qui passionis eius tempore infirma sapuerūt? Per pellem uerò quæ exterior carne manet in corpore, quid nisi illæ sanctæ fœminæ figurant, quæ ad præparanda subsidia corporis, exterioribus domi

no mi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

no miniſterijs ſeruiebant: Nam cùm eius diſcipuli quamuis necdum firmi ueritatis fidem populis prædicarent, oſſi ſuo inhærebant carnes. Et cùm ſanctæ mulieres ea quæ neceſſaria erant, exteriora præpararent, quaſi pellis exterius manebant in corpore. Sed cùm ad crucis horã uentum eſt, eius diſcipulos grauis ex perſecutione ludæorũ timor inuaſit: fugerũt ſinguli, mulieres adhæſerũt. Quaſi ergo conſumpta carne, os domini pelli ſuæ adhæſit: quia fortitudo eius, paſſionis tempore fugientibus diſcipulis, iuxta ſe mulieres inuenit. Stetit equidem aliquandiu Petrus, ſed tamẽ pòſt territus negauit. Stetit etiam Ioannes, cui ipſo crucis tem-
Ioan.19 pore dictum eſt: Ecce mater tua. Sed perſeuerare minimè potuit: quia de ipſo quoq; ſcriptum eſt, q̃ adoleſcens quidã ſequebat illũ amictus ſyndone
Mat.14 ſuper nudo, & tenuerunt eum: at ille reiecta ſyndone, nudus profugit ab eis. Qui etſi poſt, ut uerba redemptoris ſui audiret, ad horã crucis redijt, prius tamen territus fugit. Mulieres autẽ non ſolùm non timuiſſe neq; fugiſſe, ſed etiã uſq; ad ſepulchrũ ſtetiſſe memorant. Dicat ergo: Pelli meę cõſumptis carnibus adhæſit os meum. Hoc eſt, hi qui meæ fortitudini propinquius inhęrere debuerant, paſſionis meæ tẽpore timore cõſumpti ſunt: & eas quas ad exteriora miniſteria poſui, in paſſione mea ſine formidine inhærere mihi fideliter inueni. Vbi & apertè ſubintelligit, quòd hæc uer
24 ba per myſteriũ dicantur, dum ſequitur: Et derelicta ſunt tantũmodo labia circa dentes meos.] Quid enim circa dentes aliud q̃ labia habemus, etiã ſi nulla flagella patiamur? Sed quid per labia, niſi locutio: quid per dentes, niſi ſancti apoſtoli deſignantur? Qui in hoc Eccleſię corpore idcirco ſunt poſiti, ut uitam carnalium correptione mordeant, eamq; à ſuæ pertinaciæ duritia cõfringant. Vnde & eidem primo apoſtolorum, quaſi denti
Act.10 in eius corpore poſito dicitur: Macta, & mãduca. Sed quia paſſionis eius tempore, iſti dentes præ timore mortis amiſerũt morſum correptionis, amiſerunt fiduciã roboris, amiſerũt efficaciam omnimodæ operationis: ita ut duo ex illis ambulantes, poſt eius mortẽ ac reſurrectionẽ in uia loquerentur &
Luc.24 dicerẽt: Nos ſperabamus quia ipſe eſſet redempturus Iſrael: rectè nunc dicitur: Et derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos. Confabulabant adhuc de illo, ſed iam in illo minimè credebãt. Tantummodo ergo labia circa dentes eius remanſerant: quia uirtutẽ bonæ operationis amiſerant, & ſola de illo confabulationis uerba retinebant. Perdiderant morſum correptionis, & habebant motum locutionis. Labia itaq; tãtummodo circa dentes relicta ſunt, quia adhuc quidem confabulari nouerãt: ſed prædicare tam eum, aut mordere infidelium uitia formidabant. Peractis itaq; his quæ in uoce capitis dixit, ad propria beatus Iob uerba reuertitur, dicens: Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltẽ uos amici mei, quia manus domini tetigit me.] Hoc habere ſolet propriũ mens piorum, q̃ cùm iniuſta ab aduerſarijs patitur, non tàm ad iram, q̃ ad preces mouetur: ut ſi moderari

A eorum prauitas placidè ualeat, plus deprecari eligant quàm iraſci. Vnde rectè nunc dicitur: Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem uos amici mei, quia manus domini tetigit me. Ecce eos à quibus ſe per contumelias affligi conſiderat, amicos uocat: quia bonis mentibus etiam ipſa fiunt proſpera, quæ uidentur aduerſa. Nam peruerſi quiq; bonorum dulcedine aut conuertuntur ut redeant: & eò ipſo amici ſunt, quo boni fiunt: aut in malitia perſeuerant: & in hoc quoq; etiam nolentes amici ſunt: quia ſi qua bonorũ delicta ſunt, ea ſuis perſecutionibus etiam neſcientes purgãt. Notandum quoq; quòd eis quæ ſecretò apud deũ geſta ſunt, beati uiri in publico uerba concordant. Aſtan quippe percuſſus fuerat: nec tamẽ percuſſionem
B ſuam ſatanæ tribuit, ſed tactũ ſe manu domini appellat, ſicut ipſe quoq; ſatan dixerat: Mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, ſi non in faciẽ benedixerit tibi. Sciebat quippe uir ſanctus, quia & per hoc ipſum quod peruerſa uoluntas cõtra ſe ſatan egerat, poteſtatem non à ſemetipſo, ſed à domino habebat. Sequitur:

Quòd ſuperbi rectores ita infirmos affligant, quaſi ipſi de infirmitate nihil habeant: & quòd diuina manu affictis nõ tam increpatio, quàm conſolatio debeatur. Cap. XXIII

QVare perſequimini me ſicut deus, & carnibus meis ſaturamini?] Nõ abhorret à loci tiõe pietatis, q̃ à Deo ſe perhibet perſeq;. Eſt nãq; perſecutor bonus, ſicut de ſemetipſo in
C prophetico dominus dicit: Detrahentem occulte aduerſus proximũ ſuum, hunc perſequebar. Cum uerò ſanctus quiſq; flagellari permittitur, ſcit q̃ perſecutionem contra commiſſa uitia ex intima diſpenſatione patiatur. Crudeles autem perſecutorum mentes, cùm poteſtatem feriendi apperũt, contra bonorũ uitam non ſtudio purgationis, ſed liuoris facibus accenduntur. Et quidem hoc faciunt, quod Deus omnipotens fieri permittit. Sed dum una cauſa cum Deo, etiam per eos agitur: non tamen uoluntas una in eadem cauſa ſeruatur: quia cùm omnipotens Deus amando purgationem exhibet, iniuſtorũ prauitas ſæuiendo malitiã exercet. Quod ergo dicitur: Quare perſequimini me ſicut deus: ad exteriorem hoc percuſſio-
D nem retulit, non ad intimam intentionẽ: quia etſi hoc agunt exterius, quod deus agi diſpoſuit: non tamen hoc quod deus, in ſua actione apperunt. ut boni ex afflictione purgentur. Quod intelligi & aliter poteſt. Tanto enim omnipotẽs deus iuſtus aliena uitia percutit, quanto in ſemetipſo nihil habet uitiorũ. Homines uerò cùm per diſciplinam alios feriunt, ſic alienam infirmitatẽ debent percutere, ut etiam ad ſuam nouerint oculos reuocare: ut ex ſemetipſis conſiderent, quantũ alijs ferendo parcant, cũ ſe quoq; ipſos dignos percuſſionibus non ignorant. Itaq; nunc dicitur: Quare perſequimini me ſicut deus? Ac ſi apertè diceret: Ita me ex infirmitatibus meis affligitis, ac ſi ipſi more dei de infirmitate nihil habeatis. Vnde cõſiderãdũ eſt, q̃ ſi qui fortaſſe ſint qui aſperitate correptionis indi-

geant

geant:tunc eis dura correptio à nobis admouēda A
est,cùm dei manus cessat à uerbere. Cùm uerò su-
perna flagella insunt:non à nobis iam correptio,
sed consolatio debetur:ne dum in dolore increpa
tionem iungimus,percussionē percussioni socie-
mus.Bene autem subditur: Et carnibus meis sa-
turamini?] Quorum mens proximorum pœnas
esurit:saturari proculdubio alienis carnibus que-
rit. Sciendum quoq; est, quia hi etiam qui alienæ
uitæ detractione pascuntur, alienis proculdubio
carnibus saturātur. Vnde per Salomonē dicitur:
Prou.23 Noli esse in cōuiuijs potatorū,neq; comedas cum
eis qui carnes ad uescendū cōferunt.Carnes quip
pe ad uescendū conferre,est in collocutione dero
gationis uicissim proximorū uitia dicere.De quo
rum illic pœna mox subditur:Quia uacantes po- B
tibus,& dantes symbolum cōsumentur,& uestie
tur pannis dormitatio.Potibus uacant,qui de op-
probrio alienæ uitæ se deebriant. Symbolū uerò
dare,est,sicut unusquisq; solet pro parte sua cibos
ad uescendum,ita in confabulatione detractionis
uerba conferre.Sed uacantes potibus, & dantes
symbolum consumentur : quia sicut scriptum est:
omnis detractor eradicabitur. Vestietur aūt pan-
nis dormitatio:quia despectum & inopem à cun-
ctis bonis operibus mors sua inuenit, quē hic ad
alienæ uitæ exquirenda crimina,detractionis suæ
26 languor occupauit. Sed tot dura quæ beatus Iob
sustinet,dignum non est, ut per silentiū transeant,
eaq; à notitia hominū ignorātiæ obscuritas tegat. C
Tanti quippe ædificari ad seruandam patientiam
ualent,quanti implente se superna gratia eius pa-
tientiæ facta cognouerint. Vnde & idem beatus
Iob in exemplum uult pertrahi flagella quæ sen-
tit,qui statim subiungit,dicens:

Quòd per plumbi laminā, Iudæorū corda accipiātur,in quibus lex scripta diuinitùs citò deleri potuit. Per silicē uerò gētiles,in quib.lex magno labore sculpta perseuerat. Cap. XXV

QVis mihi tribuat,ut scribanī sermones mei?
Quis mihi det ut exarentur in libro stylo fer
reo,& plumbi lamina, uel celte sculpantur in sili-
ce?] Cuncta quę beatus Iob pertulit,quia forti pa
trum sententia edoctus grauis ille Iudęorū popu-
lus agnouit, stylo ferreo & plumbi lamina scripta D
sunt. Quia uerò hæc etiam dura gentilium corda
cognouerūt,quid ea in silice sculpta uidemus? Et
notandū,quia in plumbo quod scribitur,ipsa me-
talli mollitie citius deletur : in silice uerò tardius
quidem ualent literæ imprimi,sed difficilius dele
ri.Non ergo immeritò per plumbi laminā Iudæa
exprimitur: quæ præcepta dei & sine labore per-
cepit,& cū celeritate perdidit. Rectè per silicem
gentilitas figuratur,quę uerba sacri eloquii uix cu
stodienda suscipere potuit, sed tamen fortiter sus-
cepta seruauit.Per stylum uerò ferreū,quid aliud
q̄ fortis dei sententia designatur? Vnde per pro-
Hier.17 phetam dicitur:Peccatum Iudę scriptum est,stylo
ferreo in ungue adamātino. In ungue finis est cor
poris.Ita uerò lapis durus est adamas,ut ferro nō
ualeat secari.Per stylum uerò ferreū fortis senten-
tia: per unguē uerò adamantiū finis signat æter-
nus.Peccatū itaq; Iudæ stylo ferreo in ungue ada-
mantino scriptum dicitur:quia culpa Iudęorū per
fortem dei sententiā in fine seruatur infinito. Re-
ctè quoq; per plumbi laminā eos accipimus quos
auaritiæ pondus grauat, quibus per increpantem
prophetā dicitur:Filij hominū usq; quo graui cor- Psal.4
de?Per plumbū nanq; cuius natura grauis est pon
deris, peccatum auaritiæ specialiter designatur:
quod mentem quam infecerit,ita grauem reddit,
ut ad petenda sublimia attolli nequaq; possit.

Quid sit quod in Zacharia scriptū est de talento plumbi,& massa plumbea missa in os amphoræ, super quā sedebat im-pietas,et de duabus mulieribus alas habentib. Cap. XXVI

HInc enim in Zacharia scriptū est:Leua ocu- Zach.5
los tuos,& uide.Quid est hoc quod egredi-
tur?& dixi: Quid nam est?Et ait:Hæc est ampho
ra egrediens. & dixi: Hæc est oculus eorū in uni-
uersa terra. Et ecce talentū plumbi portabatur, 27
& ecce mulier una sedens in medio amphoræ, &
dixit:Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio
amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius.
Qui de hac uisione amphorę & mulieris & plūbi,
ut latius quid cognouisset,ostēderet: adhuc secu-
tus adiunxit:Et leuaui oculos meos,& uidi:& ec-
ce duæ mulieres egredientes,& spiritus in alis ea-
rum,& habebant alas quasi alas milui,& leuaue-
rūt amphoram inter terram & cœlum. Et dixi ad
angelum qui loquebatur in me: Quò istæ deferūt
amphorā?Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus
in terra Sennaar.Quod prophetæ testimoniū in-
utiliter pro documēto plumbi protulimus,si non
etiam repetētes exponamus. Ait enim:Leua ocu
los,& uide.Quid est hoc quod egreditur?Et dixi:
Quid nam est?Et ait:Hęc est amphora egrediens.
Volens deus prophetę ostendere humanum ge-
nus,ex qua ab eo maximè culpa dilabaī:per ima-
ginem amphoræ quasi patens os auaritię designa
uit. Auaritia quippe uelut amphora est, quæ os
cordis in ambitu apertum tenet.Et dixit: Hæc est
oculus eorum in uniuersa terra.Multos obtusi sen
sus homines cernimus, & tamen eos in malis acti
bus astutos uidemus : propheta quoq; attestante,
qui ait:Sapiētes sunt ut faciant mala, bene autem Hiere.4
facere nesciunt. Hi itaq; sensu torpent : sed in his
quæ appetunt, auaritiæ stimulis excitantur:& qui
ad bona uidenda cæci sunt, excitantibus prę̄mijs
ad peragēda mala uigilantes fiunt. Vnde rectè de
hac eadem auaritia dicitur:Hæc est oculus eorum
in uniuersa terra.Ecce talentum plumbi portaba-
tur.Quid est talentum plumbi,nisi ex eadem aua-
ritia pondus peccati?Et ecce mulier una sedēs in
medio amphoræ.Quam mulierē ne fortassis quę
esset dubitare possimus , ilico angelus innotuit.
Nam illic mox sequitur: Et dixit : Hæc est impie-
tas.Et proiecit eam in medio amphoræ.Impietas
in medio amphoræ proijcitur: quia nimirū in aua
ritia semper impietas tenet.Et misit massam plūbi
in os eius.Massa plūbi in os mulieris mittit: qa sci
licet impietas auaritiæ,peccati sui pōdere graua.
Si enim

Si enim ad ea quæ deorſum ſunt,non ambiret,er-
28 ga deũ ac proximos impia nequaq; exiſteret. Et leuaui oculos meos,& uidi:& ecce duæ mulieres egrediẽtes,& ſpiritus in alis earum. Quid aliud in his duabus mulieribus accepimus,niſi duo princi palia uitia,ſuperbiam uidelicet et gloriã inanem? quæ impietati abſq; ulla dubitatione coniuncta ſunt. Quæ & in alis ſuis ſpiritum habere narrãtur, quia in actionibus ſuis ſatanæ uolũtati deſeruiũt. Ipſum quippe propheta ſpiritum appellat:de quo Salomon ait:Si ſpiritus poteſtatẽ habentis aſcenderit ſuper te,locum tuum ne dimiſeris.Et de quo
Matt.12 in Euangelio dominus dicit: Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine: ambulat per loca arida & inaquoſa,Spiritus in alis earum eſt: quia ſuperbia & inanis gloria per omne quod agunt,ſatanæ uoluntati famulant̃.Et habebant alas,quaſi alas miluí.Miluus ſemper naturæ ſtudet inſidiari pullorũ. Iſtæ ergo mulieres alas habent, quaſi alas miluí: quia actiones earum diabolo ſunt proculdubio ſimiles,qui inſidiatur ſemper uitę paruulorum.Et leuauerunt amphoram inter cœlum & terram.Superbia & uanagloria habent hoc propriũ: ut eum quem infecerint,in cogitatione ſua ſuper cæteros homines extollant:& modo per ambitũ rerũ,modo per deſiderium dignitatũ, quẽ ſemel captum tenuerint, quaſi in honoris altitudinem eleuent. Qui autem inter cœlum & terram eſt, & ima deſerit,& ſuperiora minimè attingit.Leuant ergo iſtę mulieres amphoram inter cœlum & terram, quia ſuperbia & inanis gloria mentem per auaritiã honoris captam ita eleuant: ut quoslibet proximos deſpiciẽtes, quaſi ima deſerant, & alta gloriantes petant.Sed tales quiq; dum ſuperbiũt,& eos mente tranſeunt cùm quibus ſunt,& ſuperioribus ciuibus minimè iunguntur:Amphora ergo leuata inter terram & cœlum dicitur: quia auari quiq; per ſuperbiam atq; inanem gloriã & proximos iuxta ſe deſpiciũt:& ſuperiora quę ultra ipſos ſunt,nullatenus apprehendunt.Inter terrã itaq; & cœlum feruntur: quia nec æqualitatẽ fraternitatis in infimis per charitatem tenẽt,nec tamen ſumma pertingere ſeſe extollẽdo prę ualent.Et dixi ad angelum qui loquebatur in me:Quo iſtæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar. Eidem amphoræ ædificatur domus in terra Sennaar.Sennaar quippe fœtor eorũ dicitur. Et ſicut bonus odor ex uirtute eſt: Paulo
2.Cor.2 atteſtante qui ait:Odorem notitię ſuæ manifeſtat per nos in omni loco,quia Chriſti bonus odor ſumus deo:ita ecõtrariò fœtor ex uitio.Radix enim eſt omnium malorum cupiditas. Et quia quodlibet malum per auaritiam gignitur, dignum eſt ut domus auaritiæ in fœtore conſtruatur.Sciendum quoq; eſt,q; Sennaar latiſſima uallis eſt,in qua turris à ſuperbiẽtibus ædificari cœperat,quę linguarũ facta diuerſitate deſtructa eſt.Quæ ſcilicet turris Babylon dicta eſt: pro ipſa uidelicet confuſione mentium atq; linguarũ.Nec immeritò ibi auaritiæ amphora ponitur,ubi Babylon,id eſt,confuſio ædificatur: quia dum per auaritiam & impieta

A tem certũ eſt omnia mala exurgere,rectè hæc ipſa auaritia atq; impietas in confuſione perhibentur habitare. Hæc paucis per exceſſum diximus, ut peccati pondus exprimi per plumbi laminã monſtraremus. Quæ tamẽ beati Iob uerba ſanctę quoque Eccleſiæ cõgruunt,quæ duo ſacri eloquij teſtamẽta cuſtodiens,quaſi ſecundò ſermones ſuos ſcribi expetit,dicẽs:Quis mihi tribuat,ut ſcribantur ſermones mei? quis mihi det ut exarentur in libro? Quæ quia forti ſententia modo per pondus auaritiæ grauibus,modo autem duris cordibus loquitur, ſtylo ferreo in plumbi lamina, uel cælte in ſilice ſcribit.Sed iure beatum Iob redemptorem noſtri eiuſq; Eccleſiæ uti uocibus dicimus,ſi quid de
B eodem redemptore noſtro quod apertè loquitur inuenimus. Quo etenim pacto credendum eſt, quia ex eo aliquid per figuram inſinuat,ſi eum nobis apertis uocibus non demõſtrat? Sed iam quid de eo ſentit aperiat,omnesq; nobis ambages cogitationum tollat. Sequitur: Scio enim q; redemptor meus uiuit.] Qui enim non ait conditor,ſed redemptor: apertè eum denunciat,qui poſtq; omnia creauit: ut nos de captiuitate redimeret,inter nos incarnatus apparuit, ſuaq; paſſiõe nos à perpetua morte liberauit.Et notandũ quanta fide in uirtute eius diuinitatis adſtringat. de quo per Paulum dicitur:Quia etſi crucifixus eſt ex infirmitate,ſed uiuit ex uirtute dei.Ait nanq;: Scio enim q; redemptor meus uiuit.Ac ſi apertis uocibus dicat: Infidelis quiſq; illum flagellatũ,deriſum,palmis cæſum,corona ſpinea coronatum,ſpuma illitum,crucifixũ,mortuũ nouerit: ego illũ poſtmodum uiuere certa fide credo,libera uoce profiteor: quia redemptor meus uiuit,qui inter impiorum manus occubuit.Sed quid beate Iob per reſurrectionem illius,etiam de tuæ carnis reſurrectione confidis, aperta quæſo uoce profitere. Sequitur:

Quòd multi puri homines quales nos ſumus, cum Chriſto ſurrexerunt,ne de reſurrectione noſtra ulla dubitatio hæreretur, & quòd reſurrectionem noſtram etiam in elementis ſuis mundus imitatur. Cap. XXVII

ET in nouiſſimo die de terra ſurrectur' ſum.] Quia uidelicet reſurrectionem quam in ſe oſtendit,in nobis etiam quandoq; facturus eſt.Reſurrectionẽ quippe quam in ſe oſtẽdit,nobis promiſit: quia ſui capitis gloriã ſequuntur membra. Redemptor ergo noſter ſuſcepit mortem, ne mori timeremus.Oſtendit reſurrectionẽ,ut nos reſurgere poſſe cõfidamus. Vnde & eandem mortem non pluſquã triduanam eſſe uoluit,ne ſi in illo reſurrectio differretur,in nobis omni modo deſperaretur. Quod bene de illo per prophetã dicitur: De torrente in uia bibit, propterea exaltabit caput. Quaſi enim de quodam flumine noſtræ paſſionis nõ in manſione bibere, ſed in uia dignatus eſt:quia mortem trãſitoriè,id eſt,ad triduum contigit,atq; in ea morte quam contigit,nequaquam ſicut nos uſq; ad finem ſeculi remanſit.

Quòd uirga Leui quæ floruit reliquis aridis permanentibus, Chriſtus ſit: qui primitiæ dormientium ſurrexit, reliquorũ reſurrectione in finẽ mundi dilata. Cap. XXVIII

Dum

Universidad de Deusto

DVm ergo die tertio resurrexit: quid in eius corpore, id est, Ecclesia sequatur, ostendit.
Exemplo quippe mõstrauit, quod promisit in præmio: ut sicut ipsum resurrexisse fideles agnoscerent, ita in seipsis in fine mundi resurrectionis præmia sperarent. Ecce nos per mortẽ carnis usq; ad finẽ mundi remanemus in puluere: ille autem die tertia ab ariditate mortis uiruit, ut diuinitatis suæ nobis potentiã ipsa in nouatione suę carnis ostenderet. Quod bene per Moysen uirgis duodecim in tabernaculo positis demonstratũ. Nam cùm Aaron sacerdotium, qui de tribu Leui fuerat, despiceretur: nec digna tribus quæ offerret holocausta crederetur: duodecim uirgæ, iuxta duodecim tribus in tabernaculo poni præceptæ sunt: & ecce uirga Leui uiruit, & quicquid uirtutis in munere Aaron haberet, ostendit. Quo uidelicet signo quid innuitur, nisi quod omnes qui usq; ad finem mundi iacemus in morte, quasi uirgę relinquę in ariditate remanemus? Sed cunctis uirgis in ariditate remanentibus uirga Leui ad florem redijt: quia corpus domini, ueri scilicet sacerdotis nostri, in mortis ariditate positum, in florem resurrectionis erupit. Quo flore Aaron rectè sacerdos esse cognoscitur: quia hac resurrectionis gloria redemptor noster qui de tribu Iuda ac Leui ortus est, intercessor pro nobis esse monstratũ. Ecce ergo iam uirga Aaron post ariditatem floret: sed uirgæ duodecim tribuum in ariditate remanent: quia iam quidem corpus domini post mortem uiuit, sed nostra adhuc corpora usq; ad finem mundi à resurrectionis gloria differuntur. Vnde cautè hanc eandem dilationem intulit, dicens: Et in nouissimo die de terra surrecturus sum.] Habemus ergo spem resurrectionis nostræ considerata gloria capitis nostri. Sed ne quis uel cogitatione tacita forsitan dicat, quòd idcirco ille resurrexit à morte: quia unus idemq; Deus & homo mortem quam ex humanitate pertulit, ex diuinitate superauit: nos uerò qui puri homines sumus, à mortis surgere damnatione non possumus: rectè in resurrectionis eius tempore etiam multorum sanctorum corpora resurrexerũt: ut & in se nobis exemplum ostenderet: & de aliorum qui nobis per puram humanitatem similes fuerunt, nos resurrectione roboraret: quatenus cùm se homo desperaret percipere quod in se ostenderat Deus homo: hoc in se fieri posse præsumeret, quod in ipsis factũ cognosceret, quos puros fuisse homines non dubitaret. Sunt uerò nonnulli qui considerantes quòd spiritus à carne soluitur: quòd caro in putredinem uertitur, quòd putredo in puluerem redigitur, quòd puluis ita in elementa soluitur, ut nequaq; ab humanis oculis uideatur, resurrectionem fieri posse desperent: & dum arida ossa inspiciunt, hæc uestiri carnibus, rursumq; ad uitã uiridescere posse diffidant. Qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certè hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie, nisi resurrectionem nostram in elemẽtis suis mundus imitat? Per quotidiana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi moritur, dum superuenientibus noctis tenebris, ea quæ aspiciebatur, subtrahitur: & quasi quotidie resurgit, dum lux ablata oculis suppressa iterũ nocte reparatur. Per momenta quoq; temporum cernimus arbusta uiriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione cessare: & ecce subitò quasi ex arescenti ligno uelut quadam resurrectione ueniente uidemus folia erumpere, fructũ grandescere, & totã arborẽ rediuiuo decore uestiri. Indesinenter cernimus praua arborũ semina terræ humoribus commendari: ex quibus non longè post aspicimus magna arbusta surgere, folia, pomaq; proferre. Consideremus ergo paruũ cuiuslibet arboris semen quod in teram iacitur, ut arbor ex illo producaẽ: & comprehendamus, si possumus, ubi in illa tanta breuitate seminis, tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit: ubi lignũ, ubi cortex, ubi uiriditas foliorum, ubi ubertas fructuũ. Nunquid nam in semine tale aliquid uidebatur cùm in terram iaceretur? Et tamen occulto rerũ omnium opifice cuncta mirabiliter ordinante, & in mollitie seminis latuit asperitas corticis, & in teneritudine illius absconsa est fortitudo roboris, & in siccitate eius ubertas fructificationis. Quid ergo mirum, si tenuissimum puluerem, uel à nostris oculis in elementis redactum, cùm uult, in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Quia ergo rationales sumus conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie & contemplatione colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplum gratia redemptoris. Venit nanque conditor noster, suscepit mortem, ostendit resurrectionem: ut qui resurrectionis spem ex ratione tenere noluimus, hanc ex eius adiutorio & exemplo teneremus. Dicat igit̃ beatus Iob: Scio quòd redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum. Et quisquis resurrectionis in se uirtutem fieri posse desperat, uerba in gentilitate positi uiri fidelis erubescat, & penset quanto pœnæ sit pondere feriendus, si adhuc non credit suam, qui iam resurrectionem domini cognouit factam: si & ille suam credidit, qui adhuc domini Iesu sperabat esse faciendam. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen eiusdem resurrectionis exquiro. Credo nanque, quia resurrecturus sim, sed uolo ut audiã qualis. Sciendum quippe mihi est, utrum in quodam alio subtili fortasse uel aereo, an in eo quo moriar corpore resurgam. Sed si in aereo corpore surrexero, iam ego non ero qui resurgo. Nam quomodo est uera resurrectio, si uera esse non poterit caro? Apertè ergo ratio suggerit: quia si uera caro non fuerit, proculdubio resurrectio uera non erit. Nec enim rectè resurrectio dici potest, ubi non resurgit quod cecidit. Sed has nobis beate Iob dubietatis nebulas tolle: quia per acceptam sanctiſpiritus gratiam, de spe nobis loqui nostræ resurrectionis cœpisti: aperte indica, si caro nostra ueraciter resurgat. Sequitur:

Num. 17

30

31

Qualiter Euticius de reſurrectione ſenſerit, & quomodo per Gregorium præſente Tiberio Auguſto conuictus ſit & correctus. Caput XXIX

ET rurſum circundabor pelle mea.] Dum aperte pellis dicitur: omnis dubitatio ueræ reſurrectionis auferꝫ: quia ſicut Euticius Cõſtãtino politanæ urbis epiſcopus ſcripſit corpus noſtrum in illa reſurrectionis gloria erit impalpabile, uentis aereq; ſubtilius. In illa enim reſurrectionis gloria erit corpus noſtrũ ſubtile quidẽ per effectũ ſpiritalis potentię, ſed palpabile per ueritatẽ naturæ. Vnde etiã redemptor noſter dubitantibus de ſua reſurrectione diſcipulis, oſtendit manus & latus,
Luce 24 palpanda oſſa carnemq; præbuit, dicens: Palpate & uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me uidetis habere. Qui cùm eidẽ Euticio in Conſtãtinopolitana urbe poſitus, hoc Euãgelicæ ueritatis teſtimoniũ protuliſſem, ait: Idcirco dominus hoc fecit, ut dubitationẽ reſurrectionis ſuę de diſcipulorũ cordibus amoueret. Cui inquã: Mira eſt res ualde quam aſtruis, ut inde nobis dubietas ſurgat, unde diſcipulorũ corda à dubietate ſanata ſunt. Quid enim deterius dici poteſt, quàm ut hoc nobis de eius uera carne dubiũ fiat, per quod diſcipuli eius ad fidẽ ab omni ſunt dubietate ſeparati? Si enim non hoc habuiſſe aſtruit quod oſtẽdit, unde fides diſcipulis eius confirmata eſt, inde noſtra deſtruit. Qui adiungebat etiã, dicens: Corpus palpabile habuit quod oſtendit: ſed poſt confirmata corda palpantiũ, omne illud in domino quod pal pari potuit, in ſubtilitatẽ eſt aliquã redactum. Ad
Rom. 6 hæc ipſe reſpondi, dicẽs: Scriptum eſt: Chriſtus reſurgens à mortuis, iam nõ moritur, mors illi ultra non dominabit. Si quid ergo in eius corpore poſt reſurrectionẽ potuit immutari: cõtraueridicã Pauli ſententiam, poſt reſurrectionẽ dominus redijt in mortẽ. Quod quis dicere uel ſtultus præſumat, niſi qui ueram carnis eius reſurrectionẽ denegat?
1. Cor. 15 Tunc mihi obiecit, dicens: Cùm ſcriptum ſit: Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt, qua ratione credendũ eſt reſurgere ueraciter carnem? Cui inquam: In ſacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atq; aliter iuxta culpã uel corruptionem. Caro quippe iuxta naturam, ſicut ſcri-
Gen. 2 ptum eſt. Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de
Ioan. 1 carne mea: &, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Caro uerò iuxta culpam, ſicut ſcri-
Gen. 6 ptũ eſt: Non permanebit in hominibus iſtis ſpiri-
Pſal. 77 tus meus, eo quod ſunt caro. Et ſicut Pſal. ait: Memoratus eſt, quia caro ſunt: ſpiritus uadens, & nõ
Gal. 4 rediens. Vnde & diſcipulis Paulus dicebat: Vos aũt in carne non eſtis, ſed in ſpiritu. Neq; enim in carne nõ erant, quibus epiſtolas trãſmittebat, ſed quia paſſiones carnalium deſideriorum uicerant, iam liberi per uirtutem ſpiritus in carne nõ erant. Quod ergo Paulus Apoſtolus dicit: Quia caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt, carnem uult ſecundum culpam intelligi, nõ carnem ſecundum naturam. Vnde & mox quia carnem ſecundum culpam diceret: oſtẽdit ſubdens: Neq; corruptio incorruptelam poſſidebit. In illa ergo A cœleſtis regni gloria caro ſecũdum naturam erit, ſed ſecundum paſſionum deſideria non erit, quia deuicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus dictis idem Euticius conſentire ſe protinus reſpondit, ſed tamẽ adhuc corpus palpabile reſurgere poſſe denegabat. Quietiam in libello quem de reſurrectione ſcripſerat Pauli quoque Apoſtoli teſtimonium indiderat, dicentis: Tu quod ſeminas, non uiuificatur, niſi prius moriatur: & quod ſeminas, nõ corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum. Hoc nimirum oſtendere feſtinans, quia caro uel impalpabilis uel ipſa non erit: dum ſanctus Apoſtolus de reſurrectionis agens gloria, non corpus quod futurum eſt ſeminari dixerit. Sed ad hæc citius reB ſpondetur: Nam Paulus Apoſtolus dicens: Non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum, hoc inſinuat quod uidemus: quia granum cum culmo & foliis naſcitur, quod ſine culmo & foliis ſeminatur. Ille itaq; in augmento gloriæ reſurrectionis non dixit grano ſeminis deeſſe quod erat, ſed adeſſe quod non erat: iſte autem dum uerum corpus reſurgere denegat, nequaquam dicit adeſſe quod deerat, ſed deeſſe quod erat. Tunc itaque de hac re in longa contentione perducti, grauiſſima à nobis cœpimus ſimulatione reſilire, cu piæ memoriæ Tiberius Conſtantinus imperator ſecretò me & illum ſuſcipiens: quid inter nos diſcordiæ uerſaretur agnouit, & utriuſq; partis allegationem penſans, eundem librum quem de reC ſurrectione ſcripſerat: ſuis quoq; allegationibus deſtruens, deliberauit ut flammis cremari deberet. A quo ut egreſſi ſumus, me ægritudo uiſitauit, eundem uerò Euticium ægritudo & mors pronus eſt ſecuta. Quo mortuo: quia penè nullus erat qui eius dicta ſequeretur, diſſimulaui corpus perſequi, ne in fauillas uiderer uerba iaculari. Dum tamen adhuc uiueret, & ego ualidiſſimis febribus ægrotarem, quicunq; noti mei ad eum ſalutationis gratia pergebant, ut eorum relatione cognoui, ante eorum oculos pellem manus ſuæ tenebat, dicens: Confiteor quia omnes in hac carne reſurgemus. Quod, ſicut ipſi fatebantur, omnino prius negare conſueuerat. Sed nos iſta poſtponentes, in beati Iob ſermonibus ſubtiliter exquiramus, D ſi uera erit reſurrectio: uerumq; corpus in reſurrectione. Ecce enim iam de ſpe reſurrectionis dubitare non poſſumus, dum ait: Et in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum. Dubietatem quoq; de reparatione uera corporis abſtulit, qui ait: Et rurſum circundabor pelle mea. Qui adhuc adferendas ambages noſtræ cogitationis ſubdit:

Et in carne mea uidebo Deum.] Ecce reſurrectionem, ecce pellem, ecce carnem apertis fatetur uocibus. Quid ergo remanet unde poſſit mens noſtra dubitare? ſi itaque iſte uir ſanctus ante effectum reſurrectionis dominicæ, reducendam carnem in integro ſtatu credidit, qui erit reatus noſtræ dubitationis, ſi uera carnis reſurrectio, nec poſt exemplum creditur redemptoris? Si enim poſt reſurrectionem corpus palpabile non erit, proꝰ

profecto alius surgit quàm moritur, quod dictu nephas est credere, quia ego morior, & alius resurgat? Vnde quæso te beate Iob subiunge quæ sentis, & huius nobis quæstionis scrupulum tolle. Sequitur:

Quòd post resurrectionem caro nostra & eadem futura sit per naturam, & diuersa per gloriam. Cap. XXX

QVem uisurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.] Si enim, sicut quidem errorum sequaces arbitrantur, post resurrectionem corpus palpabile non erit, sed inuisibilis corporis subtilitas caro uocabitur: quãuis substantia carnis non sit, profectò alius est qui moritur, & alius qui resurgit. Sed beatus Iob hanc eis sententiam ueridica uoce destruit, qui ait: Quem uisurus sum ego ipse, & oculi mei cõspecturi sunt, & non alius. Nos autem beati Iob fidem sequentes, & redemptoris nostri post resurrectionẽ corpus palpabile ueraciter credẽtes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram, & eandem & diuersam: eandem per naturam, diuersam per gloriam: eandem per ueritatem, diuersamq; per potentiam. Erit itaque spiritalis, quia & incorruptibilis. Erit palpabilis, quia nõ amittet essentiam ueracis naturæ. Sed sanctus uir eandem resurrectionis fiduciam qua spe teneat, quanta certitudine præstoletur, adiungit. Sequitur: Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Nil nos habere certius credimus, quàm hoc quod in sinu tenemus. In sinu ergo suo spem repositam tenuit, quia uera certitudine de spe resurrectionis præsumpsit. Sed quia uenturum diem resurrectionis innotuit, iam nunc seu uoce sua, seu typo sanctæ & uniuersalis Ecclesiæ prauorum facta redarguit, & iudicium quod in resurrectionis die sequitur, prædicit. Nam protinus subdit: Quare ergo nunc dicitis persequamur eum, & radicem uerbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.] Priori quippe sententia iniquorum facta reprehendit: sequenti autem ex diuino iudicio pœnas innotuit. Ait enim: Quare ergo nunc dicitis: persequamur eum, & radicẽ uerbi inueniamus contra eum? Peruersi quilibet quia malo studio bene prolata audiunt, & in lingua iusti accusationis aditum inuenire appetunt, quid aliud quàm contrà eum uerbi radicem quærunt, ex qua uidelicet loquendi originem sumant, & ramos prauę loquacitatis in accusatione dilatent? Sed uir sanctus cùm à prauis talia sustinet, nõ contra eos, sed magis pro ipsis dolet, & malè cogitata redarguit, ac mala eis quæ fugiant ostendit, dicens: Fugite ergo à facie gladij, quia ultor iniquitatũ gladius est: & scitote esse iudicium.] Omnis qui peruersa agit: eoipso quo hoc despicit, esse Dei iudicium nescit. Si enim hoc timendum sciret, quæ in illo sunt puniẽda, nõ ageret. Nam sunt plærique qui extremum esse iudicium uerbotenus sciunt, sed peruersè agendo testantur quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat ut debet, necdum cognouit cum quanto turbine terroris aduenias. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, iræ diem utique timendo præcaueret. Faciem quoque gladij fugere, est animaduersionis districtæ sententiam prius quam appareat placare. Vitari nanq; terror iudicis non nisi ante iudicium potest. Modo non cernitur, sed precibus placatur. Cùm uerò in illo tremendo examine sederit, & uideri potest, & placari iam non potest: quia facta prauorum quæ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Vnde necesse est nunc timere iudicem, cùm necdum iudicium exercet, cùm diu mala sustinet, cùm adhuc mala tolerat quæ uidet: ne cùm semel manum in retributione ultionis excusserit, tanto in iudicio districtius feriat, quanto ante iudicium diutius expectat.

Libri decimiquarti Moralium sancti Gregorij finis.

B. GREGORII MORALIVM LIBER DECIMVSQVINTVS, exponens consequenter duo capita textus sancti Iob: incipiendo à capite uigesimo.

REspondens autem Sophar, Naamathites, dixit: Idcirco cogitationes meæ uariè succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur. Doctrinã qua me arguis, audiã: & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi. Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit: & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit usq; ad cœlũ superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquiliniũ in fine perdetur: & qui eum uiderant, dicent: Vbi est? Velut somnium auolans non inuenietur: transiet sicut uisio nocturna. Oculus qui eum uiderat, non uidebit, neq; ultra intuebitur eum locus suus. Filij eius atterentur egestate: & manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscõdet illud sub lingua sua. Parcet illi, & nõ derelinquet illud, & cælabit in gutture suo. Panis eius in utero illius uertetur in fel aspidum intrinsecus. Diuitias quas deuorauit, euomet: & de uentre illius extrahet eas Deus. Caput aspidũ suget: & occidet eum lingua uiperæ. Nõ uideat riuulos fluminis torrẽtis mellis & butyri. Luet quę fecit omnia, nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

nia, nec tamen conſumetur. Iuxta multitudinẽ adinuentionum ſuarũ ſic & ſuſtinebit, quoniam confringẽs nudauit pauperis domum, rapuit & non ædificauit eam: nec eſt ſatiatus uenter eius. Et cùm habuerit quæ concupierat, poſsidere nõ poterit. Non remanſit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius. Cùm ſatiatus fuerit, arctabitur: æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum. Vtinã impleatur uenter eius, ut emittat in eum iram furoris ſui: & pluat ſuper illũ bellum ſuũ. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcũ æreũ. Gladius deductus & egrediens de uagina ſua, & fulgurans in amaritudine ſua. Vadẽt & ueniẽt ſuper eum horribiles, omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius. Deuorabit eum ignis qui nõ ſuccenditur, affligetur relictus in tabernaculo ſuo. Reuelabũt cœli iniquitatem eius, & terra conſurget aduerſus eum. Apertum erit germen domus illius, detraheturin die furoris Dei. Hæc eſt pars hominis impij à Deo, & hæreditas uerborũ eius à domino.

Caput I

QVia amici beati Iob nequaquam perueriſi eſſe poterunt, Sophar Naamathitis uerba teſtantur, qui de ore eius terrorem uenturi iudicij audiẽs, protinus adiungit: Idcirco cogitationes meæ uariè ſuccedunt ſibi, & mens in diuerſa rapitur.] Ac ſi ei apertis uocibus dicat: Quia extremi iudicij terrorem conſidero, idcirco cogitationum tumultibus in timore confundor. Tanto ſe quippe animus amplius in cogitatione dilatat, quanto illud eſſe terribile quod imminet penſat. Et in diuerſa mens rapitur, quando modo mala quæ egit, modo bona quæ agere neglexit, modo reprehenſibilia in quibus eſt, modo recta quæ ſibi adhuc deeſſe conſpicit, ſollicito pauore perpendit. Sed amici beati Iob cum aſſiduitate uitæ illius edocti bene uiuere nouerint, penſare tamen ſubtiliter Dei iudicia neſcientes, mala hic iuſtorum quempiam poſſe recipere non credebant. Vnde & eundem ſanctum uirum iniquum eſſe ſuſpicati ſunt, quem flagellatum uiderũt, atq; ex hac ſuſpicione agebatur, ut in eius quoq; increpationem dilaberentur: ad quam tamẽ increpationem quaſi ſub quadam reuerentia deſcendunt. Vnde Sophar ſubijcit, dicens: Doctrinam qua me arguis, audiam: & ſpiritus intelligentiæ meæ reſpondebit mihi.] Ac ſi apertè dicat: Tua quidem uerba audio, ſed an rectè prolata ſint, ſpiritu meæ intelligentiæ diſcerno. Nam qui dicentis uerba deſpiciunt, doctrinam eius non ad adiutorium, ſed ad occaſionem certaminis ſumunt: ut audita potius iudicent quàm ſequantur. His itaque ſub quodam moderamine præmiſſis, in apertam iam beati uiri exprobrationem proſilit, cùm ſubiungit:

Quòd quicquid inter initiũ & finẽ clauditur, breue ſit: & quòd in articulo mortis hypocritarũ gloria euaneſcat. Cap. II

HOc ſcio à principio ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quod laus impiorum breuis ſit, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.]

Liquet nunc quia ſuæ intelligentiæ ſpiritu inflatus, eas quas contra impios ſententias profert, in beati Iob redargutionibus inflectit. Quem ei prius iuſta agere, & poſtmodum pœnas tolerare conſpexit, omne in illo hypocriſim eſtimat fuiſſe quod uidit, quia uidelicet à iuſto Deo iuſtum hominem affligi poſſe non credidit. Sed nos eaſdem eius ſententias quas non rectè rectas protulit, ſollicita intentione penſantes exequamur: & contemnentes, quod falſum contra beatum Iob loquitur, intueamur quàm uera dicat, ſi hæc contra impios loqueretur. Ait itaq; : Hoc ſcio à principio ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quòd laus impiorum breuis ſit. Dicturus breuitatem uitæ præſentis, cordis oculum ad exordiũ reduxit originis: ut ex anteactis colligat, quã nulla ſunt, quæ uidentur aliqua eſſe dum ſunt. Si enim ab ipſo humani generis exortu uſque ad hoc tempus in quo ſumus, mentis oculos ducimus, omne quod fuit potuit, quàm breue fuerit uidemus. Ponamus enim quemlibet hominem à primo die mundi conditum, uſq; ad hodiernum diem uitam ducere, hodie tamen eandem uitam quam quaſi longam decere uidebat, finire: ecce finis adeſt, præteritam nulla ſunt, quia cuncta tranſierũt. Futurum in hoc mundo nihil eſt, quia nullam ad uitam uel breuiſſimum reſtat momentum. Vbi eſt ergo longum tempus quod inter initium finemq; deprehenſum, ita conſumitur, ac ſi nec breue unquam fuiſſet? In pij itaq; quia præſentem uitam diligunt, in ea proculdubio elati percipere laudem quærunt. Linguæ fauoribus extolluntur, nec eſſe boni, ſed dici appetunt. Quam uidelicet laudem longã eſſe exiſtimant, dum aſſequuntur: ſed breuem intelligunt fuiſſe, dum amittunt. In fine quippe eis oſtẽditur, quàm nihil fuerit quod amauerunt. Vnde recte contra eoſdem impios dicitur: Hoc ſcio à principio ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quòd laus impiorum breuis ſit. Vbi aptè ſubiungitur

Et gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.]

Sæpe hypocrita dum ſanctum ſe ſimulat, & iniquum exhibere minimè formidat, ab omnibus honoratur, eiq; ſanctitatis gloria defertur ab his qui exteriora cernunt, ſed interiora perſpicere nequeunt. Vnde fit ut gaudeat in prima ſeſſione, hilareſcat in primo recubitu, inflectur in prima ſalutatione, eleuetur in reuerenti uoce obſequẽtium, & ſuperba cogitatione tumeat in famulatu ſubditorum, ſicut uoce quoque ueritatis de talibus dicitur: Omnia uerò opera ſua faciunt, ut uideantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias ſuas. Amant autem primo-

mos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Sed hoc eorum gaudiū æternitati comparatum, quid erit quando irruente mortis articulo, ita cōsumitur, ac si omnino nō fuerit? Cuius nimirum gaudij lætitia pertrāsijt, & pœna permanet, & cùm res amittitur, causa durat. Bene autem dicitur: Gaudium hypocritæ ad instar puncti. In puncto enim stylus mox, ut ponitur, leuatur, nec mora ulla agitur, ut per exprimendam lineam trahatur. Gaudium itaq; hypocritæ ad similitudinem puncti est, quia apparet ad momētum, sed dispāret imperpetuum, & sicut stylus in puncto, dum ponitur, leuatur, sic hypocrita præsentis uitæ gaudia dum tangit, amittit. De quo subditur:

Quòd huius seculi gloriam electi reputant sicut stercus, & quod nō ex æstimatione humana, sed ex diuino iudicio quisque sit sanctus. Caput III

SI ascēderit usq; ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdet.] Superbia hypocritæ usq; ad cœlum ascendere dicitur: quando eius elatio cœlestē agere uitam uidetur. Cuius etiam caput quasi nubes tangit, quando principalis pars, uidelicet intellectus illius, sanctorum precedētium coæquari meritis creditur. Sed quasi sterquilinium in fine perdetur, quia in morte sua cùm ad tormenta ducitur, stercoribus uitiorum plenus, à malignis spiritibus cōculcatur. Gaudia etenim uitę præsentis, quæ iniusti æstimāt magna bona, iusti stercora deputāt. Vnde scriptū est: De stercora boum lapidatus est piger. Is ergo qui deum sequi noluerit, ab amore æternæ uitæ pigrescit. Et quoties rerum temporalium damno percutitur, ex his nimirum affligitur, quæ iusti uiri uelut stercora contemnunt. Qui ergo ex terrenarum rerum percussione atteritur, quid aliud quam ad boum stercore lapidatur? Et rectè hypocrita sterquilinio similis dicitur: quia dum temporalem gloriam habere appetit, modo per cogitationem apud semetipsum tumet, modo eandem gloriam alijs inuidet, eamq; alios ueraciter habentes irridet. Quot ergo uitijs plenus est, quasi tot stercoribus in conspectu æterni iudicis illius pectus fœtet. Dicatur igitur: Si ascenderit usq; ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit: quasi sterquilinium in fine perdetur.] Qui etsi cœlestem uitam se agere simulat, etsi intellectum suum esse similē ueris prædicatoribus ostentat, quasi sterquiliniū tamen in fine perdetur, quia mens illius pro uitiorum suorum fœtore damnabitur. Sequitur: Et qui eum uiderant, dicēt: Vbi est?] Plærunq; hypocritarum uita etiā ab omnibus reproba in fine cognoscitur: ut signis iam apertioribus, qui fuerint ostēdantur. Qui ergo hunc elatum uiderunt, de extincto dicent: Vbi est? Quia neque hic ubi elatus fuerat apparet, neq; in æternitatis requie, de qua esse putabatur. De cuius breuitate uitæ adhuc aptè subiungitur:

Quòd sanctitas hypocritarum, somniantium similitudinem habeat, in quibus est ostensio phantasmatis, non certitudo uirtutis. Caput IIII

VElut somnium auolans nō inuenietur, transiet sicut uisio nocturna.] Quid est uita hypocritæ, nisi quædā uisio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet ex ueritate? Vnde rectè quoq; somnio cōparatur, quia ab eo omnis laus & gloria quasi dum tenetur, amittitur. Sæpe nanq; in nocturna uisione, nonnulli pauperes, factos se diuites admirantur, deferri sibi honores aspiciunt, diuitiarum moles, obsequentium multitudinem, pulchritudinē uestium, abundantiam ciborum sibimet adesse considerāt, gaudent se euasisse penuriam, quam cum gemitu tolerabant: sed repentè cùm euigilant, inueniunt quàm falsum fuerit quod gaudebāt, eosq; euigilasse pœnitet: quia uigilantes inopia uera tenet. Sic hypocritarum mentes dum aliud est quod agunt, atq; aliud quod hominibus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis ostentatione recipiunt: in æstimatione hominum multis melioribus præferūtur, & cùm intus apud se tacita cogitatione superbiant, foris se humiles demonstrant. Cùm ab hominibus immoderatè laudantur, tales se esse quoq; apud deū existimant, quales se gaudent hominibus innotuisse. Vnde fit ut etiam æternæ uitæ percepturos se præmia præsumant, & qui hic de humanis fauoribus exultant, illic se habituros requiē omnino non dubitēt. Sed inter hæc occulta uocationis hora surrepit: & cùm carnis oculos claudunt, mentis aperiūt, moxq; ut supplicia æterna receperint, ibi uident, quia uirtutum æstimatione diuites in somnis fuerunt. Bene ergo de hoc hypocrita dicitur:

Transiet uelut uisio nocturna.] Quia hoc quod se ad momentum diuitem humanis æstimationibus uidet: de ostensione est phantasmatis, non de soliditate uirtutis. Nam cùm mens eius in morte carnis euigilat, cognoscit procul dubio, quia fauores circa se hominum dormiens uidebat. Sequitur:

Quòd locus hypocritæ sit cor adulantium, & quòd uitia adolescentiæ eius, cum eo in puluerem deueniant, cùm usq; ad mortem in iniquitate perseuerant. Caput V

OCulus qui eum uiderat, non uidebit: neq; ultrà eum intuebitur locus suus.] Quis est locus hypocritæ, nisi cor adulantium? Ibi quippe requiescit, ubi fauores inuenerit. Oculus ergo qui eum uiderat, nō uidebit: quia subtractus morte, stultis amatoribus suis absconditur: qui eū consueuerant admirando conspicere. Nec ultrà eum locus suus intuebitur, quia linguæ adulantiū hūc ad iudicium fauoribus non sequuntur. Sed tamē quousq; uiuit, ea quæ ipse agit, etiam sequaces suos docere non desinit, & per erroris sui prauitatem, alios quoque ad eam quam exhibet, generat simulationem. De quibus hic aptè subditur: Filij eius atterentur egestate.] Scriptum est: In maliuolam animam, non introibit sapientia. Et per Psalmistam dicitur: Diuites eguerunt *Sapien. 1* *Psal. 33*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& eſurierunt. Si enim de exteriori fame egeſtas eorum, & eſuries diceretur, profectò diuites non eſſent, qui pane corporis indigerẽt. Sed quia dum exterius multiplicantur, interius inanes fiunt, & diuites pariter & egentes eſſe memorantur: quia uidelicet pane ſapientiæ ſatiari minimè merentur. Filij itaq; huius hypocritæ atterũtur egeſtate, quia hi qui in hypocriſi ex eius imitatiõe naſcuntur, dum ueritatis ſoliditatem non tenent, in cor-
4 dis egeſtate deficiunt. Et manus illius reddent ei dolorem ſuum. Quid per manus niſi opera deſignãtur? Manus itaq; illius ei dolorem reddent: quia damnationem iuſtam ex iniqua recipiet operatione. Bene autem nõ dabunt, ſed reddent dicitur: quia peruerſæ eius actiones æternũ ei ſupplicium quaſi quoddam debitum ſoluent. Sed prius quàm ad æterna ſupplicia perueniat, qualem ſe hic exhibeat, plenius adiungat.

Sequitur: Oſſa eius implebuntur uitijs adoleſcentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.]

Origo prauæ inchoationis, cauſas culpæ etiam præſumendo multiplicat. Dum enim mala agere quiſq; cœperit: uſu iam deterius in hoc quod inchoauerat excreſcit. Quid itaq; adoleſcentia huius hypocritæ, niſi inchoatio prauitatis eſt? In adoleſcentia quippe iam libido ferueſcere inchoat. Et tunc adoleſcentiam hypocrita habet: cùm appetere & amplecti libidinem gloriæ cœperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robuſtiorem reddũt, & quaſi in oſſa conuertunt. Hoc enim quod malè cœpit, peius quotidie per conſuetudinem roborat. Dicatur itaq;: oſſa eius implebuntur uitijs adoleſcentiæ eius: quia duræ in eo prauitatum conſuetudines à uitio ſumptæ, ſunt peſſimæ inchoationis.
Prou.22 Vnde ſcriptum eſt in prouerbijs: Adoleſcẽs iuxta uiam ſuam, etiam cùm ſenuerit, nõ recedet ab ea. Quæ nimirum oſſa cum eo in puluere dormient, quia eouſq; in illo iniquæ conſuetudines perdurant: quo hunc ad mortis puluerem pertrahant. Cum eo enim in puluere oſſa uel uitia dormire, eſt uſq; ad puluerem eum non deſerere, id eſt, uſque ad mortem ab iniquitate minimè ceſſare. Tenent igitur illum prauæ cõſuetudines quæ ſemel cœperunt, atq; quotidie duriores exiſtunt. Et cũ illo in puluere dormiunt, quia non niſi cum eius uita finiuntur. Sed hæc intelligi & aliter poſſunt.

5 Habet nanq; hypocrita nonnunquam fortè ac ualidum aliquid in operatione, ſed dum multa bona ſe ſimulat habere quæ non habet, perdit etiam ea quæ habet. Vnde bene nunc dicitur: Oſſa eius implebuntur uitijs adoleſcentiæ eius.] Quia cùm leuis ac mobilis multa pueriliter facit. etiam in ijs quæ fortia egerit, in uitio molleſcit. Quæ uidelicet eius oſſa cum eo in puluere dormient, quia ſcilicet ſicut puluis, eſt omnis ſimulatio illa quam agit: ita & in illo ſi quid habet ualidum, omni ſoliditate uacuatur: ut per uirtutis arrogantiam hoc quoq; perdat, quod in eo potuit eſſe uirtutis. Oſſa ergo cum eo in puluere dormire, eſt cum prauis eius actibus etiam ſi qua ſunt bene acta, deperire. Sequitur: Cũ enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcondet illud ſub lingua ſua.] In ore hypocritæ malum dulce eſt, quia ei eſt iniquitas ſuauis in mente. Os quippe cordis, cogitatio eſt: de qua ſcriptum eſt: Labia doloſa, in corde & corde locuta ſunt mala. Sed hoc malum quod in ore hypocritæ dulce eſt, ſub lingua eius abſconditur, quia aſperitas malitiæ quæ latet in mente, ſub tegmine blandæ locutionis operitur. Malum nanq; in lingua, & non ſub lingua eſſet, ſi loquens hypocrita malitiam ſuæ prauitatis aperiret. Sed ſicut plærique iuſtorum, cùm quoſdam agere peruerſè conſpiciunt, quidu ris ſunt increpationibus feriendi, in lingua aſperitatem ſumunt ſed ſub lingua mentis ſuæ benignitatem contegunt. Vnde & ſanctæ Eccleſiæ ſponſi uoce dicit: Mel & lac ſub lingua tua. Qui enim mentis ſuæ dulcedinem aperire infirmis nolunt, ſed loquentes quadam eos aſperitate feriũt, & tamen inter uerba aſpera quaſi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi uidelicet non in lingua, ſed ſub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda et dulcia, quibus contriſtati mens poſſit ex benignitate refoueri. Ita peruerſi quique, quia malum non in lingua, ſed ſub lingua habent, ſermonibus dulcia prætendunt, & cogitationibus peruerſa moliuntur. Hinc eſt enim quod Ioab Amaſæ mentum dextera tenuit, ſed ſiniſtram ad gladium latenter mittens, eius uiſcera effudit. Dextra quippe mentum tenere, eſt quaſi ex benignitate blandiri. Sed ſiniſtram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit. Hinc de ipſo quoq; eorum capite ſcriptum eſt: Sub lingua eius labor & dolor. Qui enim non apertè mala quæ cogitat oſtendit, laborem ac dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, ſed ſub lingua premit. Bene autem de hoc hypocrita ſubditur:

Quòd peccatores abſcondentes peccata ſua, parcant ſibi: et quòd ſcientia legis de qua gloriantur, non uiuificet eos: ſed animam tanquam uenenum inficiat. caput VII

PArcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture ſuo.] Malo enim quod diligit parcit: quia non hoc in ſemetipſum pœnitendo perſequitur. Vnde & additur: Non derelinquet illud. Si enim uellet relinquere, nequaquam parceret: quia perſequereẽ. Sed hoc celat in gutture, quia ſic ſeruat in cogitatione, ut nunquam proferat in uoce. Sequitur: Panis eius in utero illius, uertetur in fel aſpidum intrinſecus.]

Quod panis in utero, hoc eſt ſatietas temporalis delectationis in mente. Satietur ergo nunc hypocrita illata laude, delectetur honoribus, panis eius in utero illius uertetur in fel aſpidum intrinſecus: quia ſatietas tranſitoriæ delectationis, in retributionis fine ad amaritudinem uertetur: & fel aſpidum, id eſt, malignorum ſpirituum, perſuaſio fuiſſe cognoſcitur: quod hic laus gloriæ eſſe credebatur. Tunc enim iniqui uident quòd an-

tiqui serpentis ueneno infecti sunt, dum flammis ultricibus traditi: cum eodem suo persuasore cruciantur. Panis itaq; iste aliud in ore sapit, sed aliud in utero: quia transitoriæ delectationis lætitia dulcis est, cùm hic quasi mandẽdo agitur: sed amarescit in utero: quia peracta lætitia deglutitur ad pœ
6 nam. Vel certè quia panis, scripturæ sacræ intelligentia nõ inconuenienter accipit, quæ mentem reficit, eiq; boni operis uires præbet, & plerunque hypocrita etiam sacri eloquij erudiri mysterijs studet: non tamẽ ut ex eisdem uiuat, sed ut cæteris hominibus quàm sit doctus appareat, panis eius in utero illius in fel aspidum intrinsecus uertẽ: quia dum de sacræ legis scientia gloriatur, uitæ potum conuertit sibi in ueneni poculum, & inde reprobus moritur, unde ad uitam erudiri uidebatur. Ne
B que hoc autem inconuenienter accipitur, quòd nonnunquam hypocrita dum doctrinę uerbo ad ostensionem studet, diuino iudicio cæcatus, hoc ipsum uerbum prauè intelligit, quod malè quærit. Cùm in errorem hæreseos labitur, contingit ei, ut sicut de felle aspidũ sic infelix de pane moriatur: & in doctrina sua mortem inuenit: quia in uerbis uitæ, uitã minimè quæsiuit: Sæpe uerò euenit ut diuinæ admonitionis eloquia etiam rectè hypocrita intelligat: quia in opere nequaquam seruat, hæc etiã prius quàm præsentis uitæ cursum finiat, amittat: ut perdat scire, quod sciendo noluit agere. Vnde & subditur:

Quòd hypocritæ in reprobum sensum iustè traduntur: & quia contemnunt finem, quæ dicunt, ad ultimum nec dicunt, nec faciunt. Cap. VII

Diuitias quas deuorauit, euomet, & de uentre illius extrahet eas deus.] Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamẽ facere. Vult doctè loqui, nec uiuere. Pro eo ergo q; nõ agit quæ nouit, etiam hoc quod nouit amittit: ut quia scientiæ suæ puram operationẽ non sociat, cõtempta puritatẽ boni operis, & scientiã perdat Diuitias igitur sacræ legis quas legendo deuorauit, obliuiscendo euomit: easq; de uentre illius deus extrahit: quia quod obseruare noluit, iusto iudicio de eius memoria euellit: ne præcepta dei saltem in lingua teneat, quæ non seruauit in uita. Vnde per prophe-
Psd.49 tam dicit: Peccatori aũt dixit deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum
D per os tuum? Quæ etiam uerba doctrinæ si quando contingat, ut hypocrita usq; ad finem uideatur in ore retinere, inde magis damnabitur: unde bono dei munere etiã malus minimè priuatur. Scri-
Psd.102 ptum quippe est: Memoria retinẽtibus mandata eius, ut faciant ea. Qui ergo mandata illius memoria retinet, sed nequaquam facit, hic in doctrinæ uerbis sententias quibus tenetur tenet.

Quid sit quòd Zacharias uolumen uolans uidit, cuius longitudo uiginti cubitorum, & latitudo decem cubitorum erat. Caput VIII

Hinc quippe in Zacharia scriptum est: Quid
Zach.5 tu uides Zacharia? Et dixi: Ego uideo uolumen uolans, longitudo eius uiginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorũ. Et dixit ad me: Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem uniuersæ terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Quid nanq; est uolumen uolans nisi scriptura sacra? Quæ dum de cœlestibus loquitur, ad superiora mentis nostræ leuat intentionem, quia dum illam super nos esse aspicimus, ima attendere, id est, concupiscere deuitamus.

Quæ latitudinem decem cubitorum, longitu- 7
dinem uerò uiginti habere perhibetur, quia latitudo operationis nostræ simpla est, & longanimitas spei in duplum tenditur, quoniã pro bono nostro, & hic nobis mentis requies, & illic gaudia æterna præparantur, ueritate attestante, quæ ait: Si quis reliquerit domum aut agros, &c. cen- Matth.9
B tuplum in hoc seculo recipiet, & in futuro uitam Marc.10
æternam possidebit. Centenarius quippe nume- Luc.18
rus decemplicato denario fit perfectus. Hic itaq; centuplum recipit, qui etsi nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis iam in hoc seculo habere nihil quærit: Quia ergo per hanc duplum nobis pro simplo redditur, rectè hoc uolumen per uiginti cubitos in longum tenditur, quod per decem dilatatur. Sed quia hæc ipsa sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis, quia illa uel scire nolunt, uel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc uolumine dicitur: Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem uniuersæ terræ. Et cur ma- Zach.5
ledictio dicatur adiungit: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Hypocrita igitur: quia
C secundũ uerba legis quæ nouit, uiuere cõtemnit, & de doctrina fauores quærit, fur iudicabit: quia per hoc quòd iusta loquitur, laudem sibi uitæ iustorum rapit. De quo adhuc bene subditur:

Quòd qui suggestionem diaboli, quasi leniter ab initio suadentis libenter accipit, postmodum captus ueneno tentationis uiolentæ necatur. Caput IX

CAput aspidum suget, & occidet eum lingua uiperæ. Aspis paruus est serpens, uipera uerò prolixioris est corporis: & aspides oua gignũt, atq; ex ouis eorum filij procreantur: uipere autem cùm conceperint, filij earum in uentre sæuiunt, qui ruptis lateribus matrum ex earum uentribus procedunt. Vnde & uipera, eo quòd ui pariat, nominatur. Vipera itaq; sic nascitur ut uiolenter exeat, & cum matris suæ extinctione producatur. Quid ergo per aspides paruos, nisi latentes suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui cordibus hominũ parua prius persuasione surrepunt. Quid uerò per linguam uiperæ, nisi uiolenta diaboli tentatio designatur? Prius enim leniter surrepit: postmodum uerò etiam uiolenter trahit. Caput itaque aspidum fugit: quia initium suggestionis occultæ paruum prius in corde nascitur, sed occidit eum lingua uiperæ: quia postmodum capta mens ueneno uiolentę tentationis necatur. Primùm subtilibus consilijs ad cor hominis immundi spiritus loquuntur, qui dũ leniter persuadẽt, quasi uenenũ aspidum fundunt. Vnde scriptũ est: Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerũt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod
8 confotum eſt, erumpet in regulum. Oua quippe aſpidum prauis hominibus rumpere, eſt malignorum ſpirituum conſilia, quæ in eorum cordibus latent, peruerſis operib. aperire. Telas quoq; araneæ texere, eſt pro huius mundi concupiſcentia, temporalia quælibet operari. Quæ dum nulla ſtabilitate ſolidata ſunt, ea proculdubio uentus uitæ mortalis rapit. Bene autem additur: Qui comederit de ouis eorum, morietur: quia qui immundorum ſpirituum conſilia recepit, uitam in ſe animæ occidit: Et quod confotum eſt, erumpet in regulum: quia conſilium maligni ſpiritus quod cor de tegitur, ad plenam iniquitatem nutritur. Regulus nanq; ſerpentum rex dicitur. Quis uerò reproborum caput eſt, niſi antichriſtus? Quod ergo cõfotum fuerit, erumpet in regulum: quia is qui in ſe enutrienda aſpidis conſilia recipit, membrum iniqui capitis factus, in corpus antichriſti accreſcit. De hoc itaq; hypocrita dicitur: Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua uiperæ, quia cùm iniquam ſuggeſtionem antiqui hoſtis libenter ſuſcipit, uiolentis ſe poſtmodum eius tẽtationibus deuictus tradit. Vnde & in paradiſo quoq; ſtanti homini uerba blandæ perſuaſionis intulit: ſed quem ſemel rapuit ad conſenſum, iam nunc etiam renitentem trahit, & corruptionis ſuæ delectationibus deuictum, penè uiolenter interficit. Sed fortaſſe hæc ipſa intelligere etiam per contrariam interpretationem ualemus. Nam quia ueneno ſuo aſpis concitè, uipera autem tardius occidit, per aſpidem uiolẽta & ſubita, per uiperã uerò lenis & diuturna tentatio deſignatur. Vnde & illi mors in ſuctione capitis, uiperæ autẽ in lingua eſſe perhibetur: quia repentina tentatio ſæpe inopinatam mentem mox ut ſugit interficit, longa uerò tentatio: quia praua diutius perſuadendo ſuggerit, uelut ex lingua uipera, occidit. Et quia omnis hypocrita immundorum ſuggeſtione ſpirituum, quaſi ſerpentum ueneno, penetratus, quæ ſunt ſuperna ſancti ſpiritus dona, nequaquam conſiderat, dum intentionem cordis in exterioribus fauoribus diuulgat, rectè ſubiungitur:

Quòd per mel dulcedo diuinitatis, per butyrum dulcedo miſericordiæ, quam Chriſtus Deus & homo nobis oſtendit, non incongruè accipiatur. Caput X

NOn uideat riuulos fluminis torrentis mellis
Ioan. 7 & butyri.] In Euãgelio dominus dicit: Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Vbi Euãgeliſta ſubiungit dicens: Hoc autem dixit de ſpiritu quem acceperi erant, credentes in eum. Riuuli ergo ſunt fluminis, dona ſpiritus ſancti. Riuulus eſt fluminis charitas, riuulus eſt fluminis fides, riuulus eſt fluminis ſpes. Sed quoniã omnis hypocrita, nec deũ nec proximũ diligit, cùm tranſitoriã mundi gloriam quærit, riuulus fluminis nõ uidet: quia irrigatione non infunditur charitatis. Hypocrita dum præſentia lucra quærit, munera futura deſpicit, & fidem non habens, riuulum fluminis mente nõ
A uidet: quia eſt fides, rerum argumentum non apparentium. Et dum retinet hypocrita quæ uidentur, ſpem negligit eorum quæ non uidentur. Riuulum ergo fluminis per deſiderium non uidet: quia ſolis uiſibilibus intẽdit. Et ſcriptũ eſt: Quod enim uidet quis, quid ſperat? Riuulos ergo fluminis uidiſſet, ſi à præſentis mũdi gloria oculos claudere eos q; ad cœleſtis patriæ amorem aperiret. Et notandum quòd non riuos, ſed riuulos dicit. Accipi enim riuuli fluminis poſſunt ea dona ſpiritalia, quæ in amantis mentem ita de cœleſtibus ſubtiliter currunt, ut per os carnis expleri nõ poſſint. Sæpe nanq; amantis animus tanto contemplationis munere repletur, ut uidere ualeat, quod
B loqui non ualet. Fluminis autem torrens, eſt ipſa inundatio ſpiritus ſancti, quæ in contemplantis animum exuberanti infuſione colligitur, cùm mens pluſquam intelligere ſufficit repletur.

Et ſciendum quia cùm nos ſpiritus ſancti gratia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel enim deſuper cadit, butyrum uerò ex animalium lacte colligit. Mel itaq; ex aere, butyrũ uero ex carne eſt. Summi aũt patris unigenitus, cũ ſit Deus ſuper omnia, homo eſt factus inter omnia. Qui cùm nos dulcedine diuinitatis ſuæ, & myſterio incarnationis repleuit, melle nos pariter & butyro ſatiauit. Quia ergo ſpiritus Chriſti mentem quam repleuerit, & diuinitatis eius dulcedine, &
C incarnationis fide lætificat: iſti riuuli torrentis fluminis mellis ſimul & butyri eſſe memorãtur, quia & de cognitione Dei alta mentem ſuauitate inficiunt, & de incarnationis gratia chariſmatis hanc myſterio perungunt. Sed iſte hypocrita quia in exterioribus fauoribus fuſus, hæc interna dona non percipit, ad quæ poſt ſupplicia tendat, adhuc agit, cùm ſubditur:

Quòd peccatores in morte ideò non conſumuntur, ut ſemper ſuperſit in eis quod conſumatur. Caput XI

LVet quæ fecit omnia, nec tamen conſumetur.] Perſoluit enim in tormento ea quæ hic illicita ſeruauit deſideria, & flammis ultricibus traditus, ſemper moritur, quia ſemper in morte ſeruatur. Non enim in morte conſumitur: quia
D conſumeretur uita morientis, cum uita etiam pœna finiretur. Sed ut ſine fine crucietur, uiuere ſine fine in pœna compellitur, ut cuius uita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors uiuat in pœna. Dicat ergo: Luet quæ fecit omnia, nec tamen conſumetur: quia cruciatur, & non extinguitur: moritur, & uiuit: deficit, & ſubſiſtit: finitur ſemper, & ſine fine eſt. Hęc ſolo auditu ualde ſunt terribilia, quanto magis paſſione? Sed quia multitudo iniquitatis eius exigit, ut carere ſupplicijs nunquam poſſit, aptè ſubiungitur: Iuxta multitudinem adinuentionum ſuarum, ſic & ſuſtinebit.] Qui enim multa inuenit ad culpam, nouis inuentionibus cruciatur in pœna. Nam quod hic ſuſpicari non potuit, hoc illic ultioni traditus ſentit. Sicut eñ exercitati in bonis operibus electi, nonnunquã plus ſtudẽt agere, q̃ eis dignatus eſt

dominus

dominus iubere: carnis enim uirginitas nequaq; iussa est, sed tantūmodo laudata: nam si illa iubere tur, nimirum coniugium iam culpa crederetur: & tamen multi uirtute uirginitatis pollent, ut uidelicet plus impendant obsequio, quàm acceperunt præcepto: sic plerunq; peruersi quiq; in prauis actibus exercent, ut plus inueniant in peruersa operatione quod faciāt, quàm ex usu reproborū iniquitatis accipere exempla potuerūt. Vnde & amplioris retributionis tormēto feriunt: quia & ipsi ex semetipsis amplius actiones prauas, de quibus feriri debeant, inuenerunt. Bene itaq; dicitur:

Quòd licet omnium damnatorum immania sint tormenta, grauius tamē puniuntur adinuento res malorum, qui studio malignitatis ea flagitia ex se excogitauerunt, quorum exempla in alijs reprobis non inuenerunt. Cap. IX

10 IVxta multitudinē adinuentionum suarum, sic & sustinebit.] Nō enim inueniret iniquitatem nouam, nisi & quæreret, & non quæreret, nisi ex studio perpetrare festinaret. Pensatur ergo in tormento eius nimietas malæ cogitationis: & dolorem recipit dignę retributionis. Et quamuis damnatorum omnium sit dolor infinitus, grauiora tamen tormenta recipiunt, qui multa in iniquitatibus, ex suis quoq; desiderijs inuenerunt. Sed quia Sophar huius hypocritę intulit pœnam, protinus adiungit culpam, nec unam quamlibet narrat, sed eam de qua omnes oriuntur. Scriptū quippe est: 1.Tim.6 Radix omnium malorum est cupiditas. Cui ergo cupiditas dominari dicitur: subiectus proculdubio malis omnibus demonstratur. Nam subiūgit:

Quoniam confringens nudauit pauperis domum, rapuit & nō ædificauit eam: nec est satiatus uenter eius.] Domū pauperis cōfringit & nudat, qui eum quem per potentiam conterit, spoliare quoq; per auaritiam non erubescit. Rapit eam & non ædificat. Ac si apertè diceretur: Qui hanc ædificare debuit, insuper rapit. Venturus nanque in Matt.25 iudicio dominus dicturus est reprobis: Esurui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & nō operuistis me, &c. Ex qua culpa subiungitur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur tanta pœna mulctatur, qui non dedisse sua conuincitur, qua pœna feriendus est, qui redarguitur aliena abstulisse? Rapuit ergo & non ædificauit eam, quia non solum de suo nil tribuit, sed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autem subditur: Nec est satiatus uenter eius.] Venter quippe iniqui auaritia est, quia in ipso colligitur, quicquid peruerso desiderio glutitur. Liquet uerò quia auaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur. Nam more ignis cùm ligna quæ consumat acceperit, accrescit: & unde uidetur ad momentum flamma comprimi, inde paulopòst cernitur dilatari. Et sæpe omnipotens Deus cùm auaræ menti uehementer irascitur: prius ei permittit ad uotum cuncta suppetere, & postea per ultionem subtrahit, ut pro eis debeat supplicia A æterna tolerare. Vnde & subditur: Et cùm habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.] Maioris quippe iracundiæ est, cùm hoc tribuit quod male desiderat, atq; inde repentina ultio sequitur: quia hoc quoq; obtinuit, quod Deo irascente concupiuit. Vnde & per Psalmistam dicitur: cùm escam carnis malè populus desiderasse perhibetur: Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei Psal.77 ascendit super eos, & occidit plurimos eorum. Solent nanque tardius apparere diuina iudicia, cùm præpediuntur, ne impleri debeāt mala uota. Nam quanto citius malum uotum impleri permittitur: plerunq; tanto celerius punitur. Vnde ergo hypocrita festinè multiplicatur ut potens sit, inde agi cum celeritate ne sit: quia & arbusta quæ tardius B crescunt, annosa perdurant: & quæ in temporis breuitate proficiunt, celerius arescunt: & quasi cùm festinant esse, tendunt ad nō esse. Sequitur: Nec remansit de cibo eius.] Cibus eius, est omne 11 hoc quod peruerso desiderio cōcupiuit. Sed percusso hypocrita, de cibo suo nil remanet, quia cùm ipse ad æterna supplicia ducitur, à cunctis bonis quæ hic possederat, alienatur. Vnde adhuc subditur: Propterea nihil permanebit de bonis eius.] Si enim de bonis suis ei aliquid permaneret, secum quę habuerat tolleret. Sed quia omnia ambiens, timere iudicem noluit, ex hac uita subtractus, ad iudicem nudus uadit. Cui tamen iniquo ad retributionem minus est, quòd in subsequenti pœna cruciatur, si in hac saltem uita liber esse permittitur. Sed nulla est libertas in culpa, quia scriptum est: Vbi spiritus domini, ibi libertas. Et plerunq; peruersæ menti, ipsa sua culpa fit pœna. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd auaritia ex copia non extinguitur, sed augetur, & quòd ea quæ auaris Deus ad tempus habere permittit, postmodum subtrahit, ut iam hæc ultio incipiat à uiuis, quæ perficietur in mortuis. Cap. XIII

CVm satiatus fuerit, arctabitur.] Prius quippe anhelat per auaritiam concupita congregare. Et cùm quasi in quodā uentre auaritiæ multa congesserit, satiatus arctatur: quia dum anxiatur qualiter acquisita custodiat, ipsa eum sua satietas angustat. Diuitis enim cuiusdam uberes fru- Luc.12 D ctus ager attulerat, sed quia ubi eos tantos reponeret non habebat, dixit: Quid faciā, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit: Hæc faciam. Destruam horrea mea, & maiora ædificabo. Qui ergo ex abundātia coangustatus dicebat: Quid faciam, quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensemus quot uotis appetijt, ut uberes fructus ager illius afferret. Ecce autē uota completa sunt, quia fructus uberes ager attulerat. Sed quia ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus diues quid faciat ignorat. O angustia ex satietate nata. De ubertate agri, angustatur animus auari. Dicens nanq; quid faciam, profectò indicat: quia uotorum suorum affectibus pressus, sub quodam rerum fasce laborabat. Bene ergo dicitur: Cùm satiatus fuerit, arctabitur: quia mens auari quæ prius

Universidad de Deusto
Biblioteca

prius ex abundantia requiem quæſierat, pòſt ad cuſtodiam grauius laborabat. Vnde hic quoq; adhuc ſubditur: Æſtuabit, & omnis dolor irruet in eum.] Prius nanq; dolorem habuit in ipſa ſuę concupiſcentiæ fatigatione, qualiter concupita raperet, quomodo alia blandimẽtis alia terroribus auferret: at poſtq; acquiſitis rebus peruenit ad deſiderium, alius hunc dolor fatigat, ut cum ſollicito timore cuſtodiat, quod cum graui labore meminit acquiſitũ. Hinc inde inſidiatores metuit, atq; ſe hoc perpeti quod ipſe fecit alijs pertimeſcit. Formidat potentiorẽ alterum, ne hunc ſuſtineat uiolentum: pauperẽ uerò cùm cõſpicit, ſuſpicatur furem. Ipſa quoq; quæ congeſta ſunt, curat magnopere ne ex naturæ propriæ defectu per negligentiam conſumant. In his itaq; omnibus, quia timor ipſe pœna eſt, tanta infœlix patitur, quanta pati timet. Poſt hoc quoq; ad gehẽnam ducitur, & æternis cruciatibus mancipatur. Omnis ergo dolor ſuper eum irruit, quem & hic prius pœna concupiſcentiæ, poſtmodum uerò cura cuſtodiæ, & illic quandoq; pœna ultionis cremat. Mira aũt eſt ſecuritas cordis aliena non quærere: ſed uniuſcuiuſq; diei uictu contentum manere. Ex qua uidelicet ſecuritate etiã perennis requies naſcitur, quia à bona & tranquilla cogitatione ad gaudia æterna tranſitur. Quo cõtrà reprobi & hic fatigant in deſiderijs, & illic in tormentis, eiſq; de labore cogitationis, labor doloris naſcit, dum ab æſtu auaritiæ trahunt ad ignem gehennæ. Et quia ut ſupra iam diximus, ſæpe peruerſus quiſq; quanto citius peruenit ad deſiderium, tanto facilius rapitur ad tormentũ, optando ſubiungitur: Vtinam impleat uenter eius, ut emittat in eum iram furoris ſui, & pluat ſuper illum bellum ſuum.] Super hunc hypocritam bellum ſuũ dominus pluit, cùm iudiciorum ſuorum gladijs eius opera percutit. Bellum nanq; Deo pluere, eſt iniqui uitã diſtrictis ſententijs deſuper ad interitũ urgere. Bellum Deo pluere, eſt ſuperbientia contra ſe corda percutere, & mentẽ aridam quaſi quibuſdã guttis pluuiæ denſeſcentibus, iudiciorum ſuorum iaculis ferire: ut cùm iam ad iudiciũ rapitur, modo meminerit quia malè concupiuit, & concupita peius congregare ſtuduit, modo doleat quòd congregata deſerit, quandoq; aũt & ultiõnis ignem ſentiat, quem ne bene uiueret, præuidere contempſit. Sequitur:

Quòd qui præſentes neceſſitates, quæ ſunt quaſi arma ferrea, metuentes, multa per auaritiam rapiunt, arcum æneum diuinæ ultionis incurrunt. Cap. XIIII

FVgiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.] Sciendũ quòd auaritia aliquando per elationem ſurrepit, aliquando uerò per timorem. Sunt nanq; nõnulli qui dum potiores uideri appetunt ad alienarũ rerum ambitum ſuccẽduntur. Et ſunt nonnulli qui dum ſibi ſubſidiorũ neceſſaria deeſſe timent, mentẽ ad auaritiã relaxant, & aliena ambiunt, cùm ſua ſibi ſufficere nõ poſſe ſuſpicantur. Omnis uerò neceſſitas nõ incongruè ferrũ uocatur, quia uitam inopis mœroris uulnere cruciat, ſicut de eius quoq; neceſſitatibus ſcriptũ eſt, qui à fratribus uenditus afflictã uitam ducebat: Ferrum pertranſiuit animã eius. Quid ergo ſunt arma ferrea, niſi neceſſitates uitæ præſentis, quæ duræ premunt, & uitam inopis inſequuntur? Ferrum quippe ærugo cõſumit, æs aũt conſumere difficilius ſolet. Ferro ergo neceſſitas præſens quæ tranſitoria eſt: ære aũt ſentẽtia æterna figuratur. Et quia iudicium ſupernum ab iniqui mente non attenditur, iuſtè arcui cõparatur, quoniã uelut ex inſidijs percutit, dum illud is qui percutitur, non attendit. Fugiet ergo arma ferrea, & irruet in arcum æreum, quia dum præſentes neceſſitates metuens, multa per auaritiã rapit, extremi iudicij diſtrictis ſe percuſſionibus anteponit. Et cùm fugit arma ferrea, ab arcus ærei ſagittis inuenit: quia mala tẽporalia ſtultè præcauens ſententia æterna percutitur. Quia enim hic inopiæ duritiam cum culpa fugit: illic perpetuitatem iuſtę ultionis inuenit. Sed priusquam ad iudicium rapiatur, adhuc quæ iniquus iſte hic operetur, inſinuat. Sequitur:

Quòd qui diabolo tentanti conſentit, de uagina cogitationis educitur per ſuggeſtorem, & ultro egreditur per liberam uoluntatem. Cap. XV

EDuctus & egrediens de uagina ſua, & fulgurans in amaritudine ſua.] Iniquus iſte inſultatur deprædationibus proximorũ, ſed dum prauus in cogitatione machinat, quaſi adhuc gladium uagina eſt: dum uerò malũ quod cogitauit, iniquus perficit, de uagina ſua egreditur: quia de occultatione cogitationis ſuę per iniquitatẽ malæ operationis aperit. Oſtendit in opere, qualis latuit in cogitatione. Et notandum quòd ait: Eductus & egrediens de uagina ſua, eductus ſcilicet per ſeductorem, egrediens uerò per propriã uoluntatẽ. Nam is qui ducitur, ducentem proculdubio ſequitur: qui aũt egreditur, ſecundum ſuam pergere uoluntatem uidetur. Qui ergo ad mala quæq; opera, & ab antiquo hoſte trahitur, & tamen ſuo libero arbitrio in eorum deſiderijs obligatur, de uagina ſua eductus & egrediens dicitur: quoniam hoc quòd in praua cogitatione exit ad peſſimã operationem, & illius eſt ſpiritus qui ſuggeſſit, & eius nequiter qui ex propria uoluntate conſenſit. Cuius adhuc potentiæ terror oſtenditur, cùm protinus ſubinfertur. Et fulgurans in amaritudine ſua.] Fulgur quippe cùm repẽte deſuper uenit, cum terrore ante oculos clareſcit, claritatẽ oſtendit, & antepoſita percutit. Sic ſic uidelicet iniquus cùm gloriã uitæ præſentis aſſumpſerit, unde in hoc mundo potentiã clarus oſtendit, inde agitur ut in ultimo feriat. Quaſi fulgurare iniqui eſt, in huius uitæ honore clareſcere. Sed quia ſplendor gloriæ illius æternis gehennæ ſupplicijs mancipat, rectè nunc dicitur: Fulgurans in amaritudine ſua. Qui enim modo quaſi ex terrore & claritate feriens gaudet, inde pòſt ſupplicia in perpetuum ſuſtinet. Et quidem de quodam diuite ſcriptum eſt: quia epulabatur quotidie ſplendidè. Sed aliud eſt ſplendere, atque aliud fulgurare. Nonnunquam quippe

ſplendor

splendor sine percussione est, fulguris uerò nomine splendor exprimitur cum percussione. Qui itaque in potestate positus aliis nocet, non incongruè fulgurans, dicitur: quia unde ipse contra bonos quasi ex hac gloriæ extollit, inde bonorum uita cruciatur. Sequitur:

Quòd horribiles diaboli dicuntur, qui uadunt & ueniunt, dum uitia uitijs occurrentia, alternatim sibi in corde captiuo succedunt. Cap. XVI

VAdent & uenient super eum horribiles.] Qui hoc loco horribiles, nisi maligni spiritus appellantur, bonis uidelicet mentibus pauendi atque fugiendi? Et quia idem maligni spiritus certis quibusq; uitijs singuli obsequi sunt credendi: cum peruersus iste alia quidē uitia ad momentum deserere uidetur, sed alia agere incipit, super hunc profectò horribiles uadunt & ueniunt: quia peruersi mentē etsi alia mala deserūt alia occupāt. Sæpe nanq; uideas iniquū in terrena potestate cōstitutum, graui furore cōmoueri, quicquid ira suggesserit exequi: & cum furor abscesserit, mox eius mentē luxuria deuastat: cùm luxuria ad tēpus intermittitur, elatio protinus quasi de cōtinentia in eius cogitatione subrogat, atq; ut à cæteris timeatur, appetit uideri terribilis. Sed cùm res exigit ut loqui quid humiliter debeat, quasi postposito terrore superbiæ, remissa locutione blandit, & cùm superbus uideri desierit, duplex effici non pertimescit. In cuius ergo mentē uitia uitijs succedunt rectè de eo dicitur: Vadent & uenient super eum horribiles, quia quot uitijs decedentibus & succedentibus premit, tot malignis spiritibus eius animus quasi euntibus ac redeuntibus deuastat. Sed hæc quę agit, extrinsecus per partes prodeūt: nam menti eius simul omnia mala colligantur. Vnde & subditur: Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius.] Quamuis enim hypocrita actiones bonas in superficie ostendat, quædam tamē in eo malorum operum tenebræ apparent: sed tamē minus prodit in opere, quàm in eius latet cogitatione. Nam qui cuncta simul in effectu non explet, cuncta quæ noceant, in mente tacitus tenet. Omnes ergo tenebræ in occultis eius absconditæ dicuntur, quia etsi in se mala omnia non ostendit, omnia tamen inferre proximis appetit.

Quòd ab ipsa mundi origine ignis gehennæ creatus est in quo qui in carne & anima peccauerunt, in utroque ardebunt. Cap. XVII

14 SEd mens ista sic reproba qua ultione sit ferienda subiungit. Sequitur: Deuorabit eum ignis qui non succendetur.] Miro ualde modo paucis uerbis expressus est ignis gehēnæ. Ignis nanq; corporeus, ut esse ignis ualeat, corporeis indiget fomentis. Qui cùm necesse est ut seruetur, per congesta ligna proculdubio nutrit: nec ualet nisi succensus esse, & nisi refotus subsistere. At contrà gehennæ ignis cùm sit incorporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succendit, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore nō caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur:

A Deuorabit eum ignis qui nō succendet, quia omnipotētis iustitia futurorū præscia, ab ipsa mundi origine gehennę ignē creauit, qui in pœna reproborū esse semel inciperet: sed ardorē suum etiā sine lignis nunq; finiret. Sciendū uerò est quòd omnes reprobi, quia ex anima simul & carne peccauerūt, illic in anima pariter & carne cruciant. Vnde per Psalmistam dicitur: Pones eos ut clibanum ignis, in tempore uultus tui: dominus in ira sua cō turbabit eos, & deuorabit eos ignis. Clibanus nāque intrinsecus ardet, is uerò qui ab igne deuoratur, ab exteriori incipit parte cōcremari. Vt ergo sacra eloquia, ardere & exterius & interius reprobos, demonstrarent, eos & ab igne deuorari, & sicut clibanum poni testantur, ut per ignem crucientur in corpore, & per dolorem ardeāt in mente. Vnde hic quoque cùm de hoc impio diceretur: Deuorabit eum ignis qui non succendetur, protinus de eius spiritu additur: *Psal. 20*

Quòd amatores huius uitæ, et hic de corpore nolētes educuntur, & in inferno in corpore tenentur inuiti. Cap. XVIII

AFfligetur relictus in tabernaculo suo.] Iniqui enim tabernaculū caro est, quia ipsam lętus inhabitat, & si sit possibile, optat ut eam nunquā relinquat. Iusti uerò quia gaudiū suum in spe cœlestiū ponunt, eorumq; cōuersatio in cœlis est, cùm adhuc in carne sunt, quasi in carne iam non sunt: quia nulla carnis delectatione pascunt. Vnde & quibusdā dicit: Vos autē non estis in carne, sed in spiritu. Neq; em̄ in carne non erant, qui per magistri epistolas exhortationis eloquia suscipiebant: sed quasi iam non in carne esse, est de amore carnaliū nihil habere. At contrà iniquus iste, quia omne gaudiū suum in carnali uita posuit, in tabernaculo carnis habitauit. Quā uidelicet carnē cùm in resurrectione receperit, cum ea gehennæ igni traditus ardebit. Tunc abea educi appetit: tūc eius tormēta euadere, si ualeat, quærit: tūc incipit uelle uitare quod amauit. Sed quia eandē carnem Deo præposuit, iudicāte Deo agit, ut ex ea amplius in igne crucietur. Hic itaq; eam relinquere nō uult, & tamē ab ea abstrahit: illic eam relinquere appetit, et tamē in ea propter supplicia seruat. Ad augmētum itaq; tormēti, & hic de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenet inuitus. Quia ergo eius spiritus carnē quam sibi malè amando præposuit, euadere in tormento uolet & non ualet, rectè nunc dicitur: Affligetur relictus in tabernaculo suo.] De cuius accusatione mox dicitur:

Quòd hypocritarū mala quæ modo uidentur abscondita, & angelis & hominibus in fine patebunt. Cap. XIX

REuelabūt cœli iniquitatē eius, & terra cōsurget aduersus eū.] Quid per cœlos, nisi iustos: & quid per terrā, nisi peccatores accipimus? Vnde & in dominica oratione petimus: Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in tera: ut uidelicet uoluntas nostri cōditoris sicut in omnibus iustis perficitur, ita & in omnibus quoq; peccatoribus implea tur. De iustis quoq; scriptum est: Cœli enarrant gloriā Dei. Et peccanti homini sententia infertur, qua *15* *Matt. 6* *Luc. 11* *Psal. 18*

qua dicitur: Terra es, & in terram ibis. Huius itaq; impij ad illud terribile iudicium deducti, reuelant cœli iniquitatem, & terra cõſurgit aduerſus eum, ut qui hic nec bonis unquam nec malis pepercit, in illo eum tremendo examine, & iuſtorum uita & peccatorum pariter accuſet. Et grauius quidem eſt, ſi quis iuſtis potius quàm peccatoribus
Ezech.24 noceat. Vnde per prophetam dicitur: Sanguis eius in medio eius eſt, ſuper lympidiſſimam petram effudit illum, non effudit illum ſuper terram, ut poſſit operiri puluere. Per terram uidelicet & puluerem peccatores, per petram uerò lympidiſſimam iuſtum ſignans, qui grauibus peccatorum contagijs non exaſperatur. Sanguis ergo ſuper lympidiſſimam petram effunditur, quando malitia cruentæ mentis in afflictione iuſtæ animæ graſſatur. Cùm ergo ſit grauius iuſtos, quàm iniuſtè iniuſtos affligere, multo tamen eſt grauius & iuſtis pariter & iniuſtis nocere. Quia ergo hic iniquis, & iuſtis pariter nocuit & iniuſtis, in accuſatione condemnationis reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra conſurget aduerſus eum, quia & illis obſtitit, qui cœleſtia, & eos preſſit, qui ima ſapuerunt. Poſſunt uerò per terram non ſolum peccatores & reprobi, ſed & hi qui terrenis actibus occupati, eleemoſynarum & lachrymarum ope ad æternam uitam perueniunt, deſignari: de quibus per Pſalmiſtam dicitur: cùm uenire dominus
Pſal.49 ad iudicium nunciaretur: Aduocauit cœlos ſurſum & terram, ut diſcerneret populum ſuum. Cœlos quippe ſurſum aduocat, cùm hi qui ſua omnia relinquentes, cõuerſationem cœleſtis uitæ tenuerunt, ad conſedendum in iudicio uocantur, atque cum eo iudices ueniunt. Terra etiam ſurſum uocatur, cum hi qui terrenis actibus obligati fuerãt: in eis tamen plus cœleſtia quàm terrena lucra quæſierunt, quibus dicitur: Hoſpes eram, & collegi-
Matth.2 ſtis me: nudus, & operuiſtis me. Hypocritæ itaq; huius, cœli iniquitatem reuelant, atque aduerſus eum terra conſurgit: dum & hi qui cum Deo iudices ueniunt, & hi qui per iudicium liberantur, prauitatis illius teſtes exiſtunt. Nihil ergo de his quæ egit, in tempore damnationis eius abſconditur, & ſi quidem acta illius modo hominibus per duplicitatem multa celantur: ſed in damnationis die quicquid in eo intrinſecus latebat, oſtenditur.
16 Vnde aptè ſubiungitur: Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.] Tunc germen domus illius aperitur, cùm omne malum quod in conſcientia illius naſcebatur, oſtenditur. Modo quippe germen domus hypocritæ manet occultum, quia etſi bona in imagine apparet eius operatio, ſed latet intentio. Aliud eſt nanq; quod agit, aliud quod intendit. Sed cùm aduenìente iudice, uniuſcuiuſq; conſcientia ad teſtimoniũ fue-
Rom.2 rit deducta: unde ſcriptum eſt: Cogitationibus accuſantibus aut etiam defendentibus: in hoc hypocritæ germen domus aperit: quia in eius mente cogitatio peruerſa detegitur. Et in die furoris Dei detrahit: quia oſtenſa ira iudicis, flammis ultricibus traditus, ab eius cõſpectu ſeparatur. Qui enim ſumma cogitare dum uiueret noluit, peccatorum ſuorum pondere depreſſus, à facie iudicis in ima ſuppliciorum cadet. Nunc autem & peccantem conſiderat iudex & tolerat, atque ad conuerſionem ſingulos, quia dies patientiæ, & nec dum eſt dies furoris, expectat. Sed in hoc die patientiæ quaſi immobilis manet hypocrita, dum & multa mala perpetrat, & hunc flagella nulla caſtigant. Sed in furoris die detrahetur, quia uindictæ tempore raptus ad ſupplicia, ab æterni iudicis uultu ſeparatur. Sequitur:

Quòd ſancti partem ſuam non à domino, ſed ipſum dominum accipiunt, peccatores uerò quia extra Deum partem quærunt, partem ſuam ignem inueniunt. Cap. XX

HÆc eſt pars hominis impij à Deo, & hæreditas uerborum eius à domino.] Si enim bene agere in hac poſitus uita uoluiſſet, partem apud dominum cœleſtis regni conſortium haberet. Sed quia prauis ſubdi deſiderijs elegit, partem ſuam à domino in tormentis inuenit, quia eiſdem domini participare gratiam non quæſiuit. Bene autem dicitur: Et hæreditas uerborum eius à domino. Qui enim pro magnis malis in ſupplicium mergitur, fortaſſe credebatur quòd pro minimis quæ malè dixerat, minimè iudicaretur. Sed cùm diſtricta Dei omnipotentis iuſtitia ſupplicium à reprobis pro peruerſis actibus exigit, et mala uſque ad uerborum retributionem redit, ut qui de magnis malis debitores ſunt, ſupplicijs traditi, etiam nouiſſimum quadrantem ſoluant. Illis enim minima parcuntur, qui maiora inſtrictè mala defleuerunt. Nam quos magna premunt, etiam mala minima in gehenna pariter affligunt. Sancti autem uiri non partem à domino accipere, ſed partem ſuam ipſum dominum habere deſiderant. Vnde propheta deprecatur dicens: Portio mea dominus. Iniquus uerò quia portionem ſuam habere ipſum dominum non quæſiuit, partem ſuam extra dominum ignem inuenit, ut ab eius facie excluſus, quia gaudere in ipſo non appetit, ſub ipſo crucietur. Hæc Sophar intulit, ut per ea quæ contra hypocritam dixerat, beati Iob uitam feriret, exiſtimans, quòd is qui domino percuſſus eſſet, cuncta bona quæ egerat, mente ſimplici non egiſſet. Quem enim percuſſum uidit, Deo diſplicuiſſe credidit. Sed amici beati Iob etiam in hac re hæreticorum ſpeciem tenent, qui in ſancta Eccleſia dum quoſdam bene agentes, aſpiciunt ſub flagellis gemere, eos exiſtimant bona merita in bonis actibus non habere: & malos credunt, quòd affligi uerbere diuino conſpiciunt, uidelicet neſcientes, quia multæ tribulationes iuſtorum: & flagellat omnem filium quem recipit. Sed beatus Iob more ſanctæ & uniuerſalis Eccleſiæ, quæ à peruerſis uerborum iacula æquanimiter tolerat, & cùm ſuperborum dicta audit, humilitatis ſuæ tramitem non relinquit, cum magna cordis humilitate ſubiunxit, dicens:

Caput

Caput uigesimum primum, textus sancti Iob.

RESpondens autē Iob, dixit: Audite quęso sermones meos: et agite pœnitentiā. Sustinete me, ut ego loquar, & pòst mea, si uidebitur, uerba ridete. Nunquid contra hominem disputatio mea est: ut meritò nō debeam contristari? Attendite me & obstupescite, & superponite digitum ori uestro. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & cōcutit carnem meam tremor. Quare ergo impij uiuunt, subleuati sunt, cōfortatiq; diuitijs? Semē eorum permanet coram eis: propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum. Domus eorum securæ sunt, & pacatæ: & non est uirga Dei super illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit: uacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducūt in bonis dies suos, & in puncto ad *inferna* descēdunt. Qui dixerūt deo: Recede à *nobis*, *scientiam* uiarum tuarum nolumus. Quis est *omnipotens*, ut seruiamus ei? Et quid nobis prodest si oraverimus illum? Verumtamen quia non sunt in manu eorū bona sua, consilium impiorum longè sit à me. Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio: & dolores diuidet furoris sui. Erunt sicut paleæ ante faciē uenti, & sicut fauilla quam turbo dispergit. Deus seruabit filijs illius dolorē patris, & cum reddiderit, tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore omnipotētis bibet. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? Et si numerus mensiū eius dimidietur: nunquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus & sanus diues & felix: uiscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur. Alius uerò moritur in amaritudine animę suę absq; ullis opibus: & tamen simul in puluere dormient, & uermes operient eos. Certè noui cogitationes uestras, & sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum? Interrogate quēlibet de uiatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diē furoris ducetur. Quis arguet coram eo uiam eius, & quæ fecit quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum uigilabit. Dulcis fuit glareis cocyti: & post se omnem hominem trahit: & ante se innumerabiles. Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio uestra repugnare ostensa sit ueritati?

Quod boni in locutionibus suis aut sibi aut suis auditoribus prodesse intendunt. Cap. XXI

AVdite quæso sermones meos: & agite pœnitentiam.] Qui enim cùm diceret: audite, addidit, quæso, cum quanta humilitate loquatur insinuat: dum contra se superbientes rogat, ut eorum sensum ad salutis doctrinam reducat. Sancti autem uiri dum intra uniuersalem Ecclesiam non solùm docere recta, sed etiam peruersa tolerare parati sunt, irrideri non metuunt. Vnde & subditur: Sustinete me, ut & ego loquar: & pòst mea si uidebitur, uerba ridete.] Boni etenim cùm loquuntur, duo sunt quæ in suis locutionibus attendunt, ut uidelicet aut sibi & auditoribus suis: aut sibimet solis prosint, si auditoribus prodesse non possunt. Cùm enim bene audiuntur bona quæ dicunt, sibi simul & auditoribus prosunt. Cùm uerò ab auditoribus deridentur, sibi procul dubio profuerunt, quos à culpa silentij liberos fecerunt. Beatus itaq; Iob ut sibi & suis auditoribus prosit, dicat: Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam. Vt autē ipse quod debet, exoluat, etiam si auditoribus prodesse nō ualeat, adiungit: Sustinete me, ut & ego loquar: & pòst mea, si uidebitur, uerba ridete. Et notandum, quia dum subiungeret: agite pœnitentiam, pręmisit, audite: cùm uerò subderet: pòst mea, si uidebitur, uerba ridete: præmisit, sustinete me. Audire quippe uolentis est, sustinere nolentis. Amici ergo eius si doceri appetunt, audiant: si autem irridere parati sunt, sustineant quæ dicuntur: quia uidelicet superbis mentibus pondus graue est oneris, doctrina humilitatis. Sequitur:

Quòd Iob quia inter flagella Deo displicuisse se credidit, ideo tristabatur. Et quòd quā Deo placet, licet hominibus displicerat, non est unde contristetur. Caput XXII

NVnquid cōtra hominē disputatio mea est, ut meritò nō debeā cōtristari?] Omnis qui deo placēs, hominib. displicet: causas tristitię nullas habet. Qui autē aut hominib. placēs, deo displicet, aut simul deo & hominib. displicere se credit: si hunc tristitia non afficit, à uirtute sapientiæ alienus existit. Beatus autem Iob displicuisse deo inter flagella se credidit: & idcirco animum ad tristitiam reuocauit: quia despiciendus non erat, cui se displicuisse formidabat. Si autem de uitæ suæ meritis contra hominem disputaret, nequaquam cōtristari debuisset: sed quia per flagella pręsentia an

ceps factus de anteacta uita fuerat: in flagello triſtitiam iure requirebat. Vnde etiam ſubdit: Attendite me & obſtupeſcite.] id eſt, conſiderate quæ egi, & admiramini in hac percuſſione quæ patior. Qui adhuc rectè infert dicens: Et ſuperponite digitum ori uestro.] Ac ſi aperte dicat: Scientes bona quæ egi, & conſiderantes mala quę patior: uoſmetipſos etiam à uerborũ culpa cõpeſcite: atq; in meis percuſſionibus uestra damna formidate. Vel certè quia digitis quæq; diſcernimus, non incongruè per digitum diſcretio deſignatur.

Pſal.143 Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Benedictus dominus deus, qui docet manus meas ad prelium: et digitos meos ad bellum. Per manus uidelicet operationem, per digitos uerò diſcretionem ſignans.

18 Digitus ergo ori ſuperponitur, cùm per diſcretionem lingua refrenatur: ne per hoc quod loquitur, in ſtultitiæ culpam delabatur. Ait ergo: Superponite digitum ori ueſtro, id eſt, locutioni ueſtræ diſcretionis uirtutem adiungite: ut per hæc quæ recta contra hypocritam dicitis, quibus ſint dicẽda, uideatis. Sequitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimeſco: & concutit carnem meam tremor.] Quia beatus Iob actuũ ſuorũ oblitus non fuerat, extrema locutio eius oſtendit. Qua ex re hoc quod ab eo nunc amicis dicitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimeſco: & concutit carnem meam tremor: conſtat nimirum quòd per irriſionem dicatur. Ac ſi aperte diceretur: Si me aliquid hypocritæ habuiſſe meminero, in pœnitentiæ mox fletu contremiſco. Carnem uerò ſuam, ſi recordatus fuerit, tremore perhibet cõcuti, id eſt, infirmitatem operis ultionis pauore fatigari. Sed quia multa Sophar de ſubita damnatione impij, in quibus beati Iob potentiã momordit, aſſeruit: ſanctus uir contra eius dicta ſubiungit, dicens:

Felicitatis huius uitæ enumerat gaudia. Cap. XXIII

QVare ergo impij uiuunt, ſubleuati ſunt, confortatiq; diuitijs?] Niſi enim eos patientia diuina toleraret, nequaquã diu uitã in peccatis ducerent. Subleuant nanq; diuitijs, cùm eſſe potẽtes incipiũt: confortant uerò, cùm diu in hac uita ſubſiſtere permittunt. Quos enim ſubſtantia eleuat, in ſuæ faſtu potentiæ dierũ longitudo confortat. Vel certè ſubleuati & confortati referunt: quia ſubleuant honoribus, cõfortant rebus. Sed ſunt plerique qui & honoribus ſubleuati, & diuitijs confortati, ea quæ in hac concupiſcunt uita accipiunt: ſucceſſione aũt ſobolis priuant. Iſtis nimirum ipſa ſua potentia pœna eſt, cùm & magnã ſe habere hæreditatem conſiderant: & hæredes non habent quibus relinquant. Quid itaq; prodeſt ſi affluunt omnia: & deſint filij qui ſucceſſores fiant? Sequitur: Semen eorum permanet coram eis.] In augmentum magnæ felicitatis, cum magno patrimonio dant & hæredes: ac nequa neceſſitas ſaltem tẽporalis, ab oculis ſubtrahat eos, in quibus animus exultat, de hoc eorũ ſemine dicit: Permanet coram eis. Quid aũt ſi filij dati ſunt, ſed ipſi ſterilitate feriuntur? Sic in eis genus extinguit, ſicut parentũ ſterilitate extingui timebat. Sequitur,

A Propinquorũ turba & nepotũ in cõſpectu eorũ.] Ecce adeſt uita, aſſunt honores & diuitiæ, aſſunt filij, aſſunt nepotes. Quid ſiqua mentem inteſtina cogitatio exurat, & ſecuritatis gaudia domeſtica rixa tranſuerberet? Quæ eſt mundi huius felicitas, ſi læta non eſt? Sequitur: Domus eorum ſecuræ ſunt & pacatæ, & non eſt uirga Dei ſuper illos.] Securæ & pacatæ ſunt: quia peccãtes uiuũt, lugenda agunt, & gaudia non relinquunt. Virga eos ſupernæ diſciplinæ non percutit: & tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus exculpa feriuntur. Sed quia intus quæ proſperãtur audiuimus, in agris quoq; quæ proſperitas arrideat, uideamus. Sequitur: Bos eorũ concepit, & nõ abortiuit: uacca peperit, & nõ eſt priuata fœtu ſuo.]

B Vulgaris locutionis uſus eſt, ut bouem maſculi, & uaccam fœminã uocent: ſed literaturæ locutio bouem cõmunis generis appellat. Vnde nunc dicitur: Bos eorũ cõcepit, & nõ abortiuit: uacca peperit, & non eſt priuata fœtu ſuo. Dominis gregis prima felicitas eſt, ſi grex ſterilitatem non habens concipit: ſecunda, ſi cõceptus ad partum uenientia aũt ſi hoc quod partũ eſt, per nutrimẽta ad perfectum ducatur. Vt ergo tota ſimul adeſſe impij demonſtraret, eorũ greges beatus Iob aſſerit concepiſſe, & nõ abortiſſe: peperiſſe, & fœtu propriũ non eſſe priuatos. Minor autẽ eſt felicitas, ſi eorum greges creſcũt, cuſtodes quoq; gregũ non proficiunt. Vnde & ad fœcunditatem gregũ, mox fœcunditas familiæ ſubrogatur. Nam dicitur: Egrediuntur quaſi greges paruuli eorũ: & infantes eorum exultant luſibus.] Vt ſicut maiora ad habendum conceſſa ſunt: ita multi germinẽt ad cultum uendũ. Sed quia dixit: Exultant luſibus, ipſum quoque infantum luſum in domo iniquorũ ne ualde eſſe crederemus, ſubiungens ait: Tenent tympanum & citharam: & gaudent ad ſonitum organi.] Ac ſi patenter dicat: Cum domini honoribus & rebus tument, ſubiecti in ludicris actibus gaudent. Sed ô beate uir, quid tam multa nobis de iniquorum uoluptatibus narras? Iam diu eſt quę in eorum deſcriptione loqueris, poſt multa breuiter diſtingue quæ ſentis. Sequitur:

Quicquid temporale eſt, ſubitum eſt: & ad inſtar puncti momentaneum. Cap. XXIIII

DVcunt in bonis dies ſuos: & in pũcto ad infera deſcendunt.] Ecce beate uir congeries diu narraueras: quomodo nũc aſſeris quòd in puncto ad inferna deſcẽdant, niſi quòd omnis longitudo temporis uitæ præſentis punctus eſſe cognoſcitur, cum fine terminatur? Cùm enim ad extremum quiſq; perducitur, de præterito tam nil tenet, quia tempora cuncta delapſa ſunt, in futuro nil habet: quia unius horæ momenta non reſtant. Vita ergo quæ ſic anguſtari potuit, punctus fuit. Vt enim prędiximus, in puncto ſtylum ponimus & leuamus. Quaſi ergo in puncto uitam tenuit, qui hanc accepit & amiſit. Poteſt in puncto hoc quoq; intelligi: q; ſępe hi qui diu in iniquitate roborati ſunt, ſubita morte rapiuntur: ut nec flere ante mortẽ liceat quæ peccauerũt. Sed quia nonnumquam eorum

etiã uita iustorũ subito fine terminaẽ:melius illud accipimus,si hoc de eorum temporali uita sentiamus: quia quicquid transire potuit,subitum fuit. Amicis autem beati Iob, qui idcirco hunc iniustũ esse crediderunt:quia flagellatum uiderunt, rectè eiusdem sancti uiri uoce de iniquorũ flore & perditione ostensum est:quia præsentis uitæ prosperitas innocentiæ testis non est: quia multi ad perennem uitam per flagella redeunt:& plærique ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriũtur. De quibus adhuc subditur:

Quòd ideo peruersi Deo dicunt: Recede à nobis: quia eius doctrinam & regulam charitatis contẽnunt. Cap. XXV

QVi dixerunt deo,recede à nobis.] Hæc uerbis dicere uel stulti minimè præsumunt:sed tamen peruersi omnes deo,recede,nõ uerbis sed moribus, dicunt: Qui enim illa agunt quæ Deus omnipotens prohibet:quid aliud faciunt q̃ suum animũ cõtra omnipotentẽ claudunt? Sicut enim eius præcepta cogitare, eum ad se introducere est: ita eius mandatis obsistere, eum à cordis inhabitatione repellere est. Dicunt ergo:Recede à nobis:qui ei ad se aditũ præbere recusant,eumq̃ prauis actibus impugnant:etiamsi uerbis laudare uideantur.Dicunt etiã:Scientiã uiarum tuarũ nolumus:eo ipso quo eius scientiã apprehendere cõtemnunt. Sunt nanq̃ nõnulli qui ex eo quod ueritas dicit:Seruus qui non cognouit uoluntatẽ domini sui,& facit digna plagis,uapulabit paucis:et seruus sciens uoluntatẽ domini sui,& non faciens iuxta eam, uapulabit multis:nolunt scire quod faciant,& quasi minus se uapulaturos existimant, si nesciant quid operari debuerũt. Sed aliud est nescisse,aliud scire noluisse:Nescit nanq̃ qui apprehendere uult & non ualet. Qui autem ut nesciat, aurem à uoce ueritatis auertit,iste nõ nesciens,sed contemptor addicitur. Via autem Dei pax,uia Dei humilitas,uia Dei patientia est.Sed quia hęc omnia iniqui despiciunt,dicunt: Scientiam uiarũ tuarum nolumus. Dum enim in præsenti uita superbiunt: dum honoribus inflantur: dum etiam si non habent,appetunt: uias Dei in sua cogitatione cõtemnunt.Quia enim uia Dei in hac uita humilitas fuit:ipse hic Deus dominusredemptor noster ad probra,ad contumelias, ad passionem uenit: & aduersa huius mundi æquanimiter pertulit,prospera fortiter uitauit: ut & prospera doceret æternæ uitæ appeti, & aduersa præsentis uitæ nonformidari.Sed quia iniqui gloriam uitæ præsentis appetunt,ignominiam fugiunt: dicere memorantur:Scientiam uiarum tuarũ nolumus.Scire quippe nolunt,quod facere cõtemnunt. Quorum adhuc uerba subduntur,cùm dicitur:

Quòd si inuisibilia uisibilibus in ordine creaturarũ præstãt: quanto ergo magis inuisibilis omnium uisibilium & inuisibilium conditor, omnia superat. Cap. XXVI

QVis est omnipotẽs ut seruiamus ei?] Mens enim hominis malè exterius fusa: sic in rebus corporeis sparsa est, ut neq̃ ad semetipsam intus redeat,neq̃ eũ q̃ est inuisibilis,cogitare sufficiat. Vnde carnales uiri iussa spiritalia contemnentes:deũ quia corporaliter nõ uident,quandoq̃ ad hoc perueniũt, ut etiã nõ esse suspicentur. Vnde scriptũ est:Dixit insipiẽs in corde suo,non est Deus. Vnde nunc quoq̃ dicit:Quis est omnipotens ut seruiamus ei? Plerunq̃ enim plus appetunt homines seruire hominib. quos corporaliter uidẽt,q̃ seruire deo quẽ nõ uident. Per oẽme enim quod faciunt, ad finẽ oculorũ tendunt:& quia in deũ oculos corporis tendere non possunt, ei obsequia præbere uel despiciunt,uel si cœperint, fatigant. Esse eẽ,sicut dictũ est, nõ credũt,quẽ corporaliter nõ intuent. Qui si autorẽ omniũ deũ humiliter quæreret,id q̃d nõ uidet esse,ea re quæ uidet melius,in semetipsis inueniret. Ipsi q̃ppe ex anima inuisibili & corpore uisibili subsistunt: & si hoc ab eis quod nõ uidetur abstrahitur, ilico corruit quod uidetur. Et patẽt quidẽ carnis oculi:sed uidere quicquã uel sentire non possunt. Sensus uisionis perijt:quia habitator recessit,& domus carnis remanet uacua: quia abscessit ille inuisibilis spiritus, qui per eius respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus uisibilibus inuisibilia prẽstantiora sunt,carnales quiq̃ ex semetipsis pẽsare debuerunt: atq̃ per hanc,ut ita dixerim,scalam considerationis tendere in Deum: quia eo est,quo inuisibilis permanet: & eo summus permanet, quo cõprehendi nequaquam potest.Sunt uerò nonnulli qui Deum & esse,& incomprehensibilem esse nõ ambigunt: qui tamen ab eo non ipsum,sed dona exteriora quærunt. Quæ cùm ei seruientibus deesse conspiciunt,ipsi seruire contemnunt.De quorum adhuc uerbis adiungitur:

Quæ in oratione postulanda sint & quomodo. Cap. XXVII

ET quid nobis prodest si orauerimus illum?] Cùm deus in oratione nõ quæritẽ,citius in oratione animus lassatẽ: quia cùm illa quisq̃ postulat,quæ fortasse iuxta occultũ iudiciũ deus tribuere recusat:ipse quoq̃ uenit in fastidiũ, qui nõ uult dare quod amatẽ.Sed se magis dominus q̃ ea quæ condidit uult amari, æterna potius q̃ terrena postulari: sicut scriptũ est: Quærite primũ regnũ dei & iustitiã eius,& hæc omnia adijcientur uobis.Qui enim non ait dabuntur,sed adijcientur:profectò indicat aliud esse quod principaliter datur,aliud quod superadditur. Quia eẽ nobis in intentione æternitas,in usu uerò temporalitas esse debet:& illud datur, & hoc nimirũ ex abundanti superadditur. Et tamen sæpe homines dum bona tẽporalia postulant,æterna uerò præmia nõ requirũt,petũt quod adijciẽ,& illud non desiderãt ubi adijciat. Nec lucrum suæ esse petitionis deputãt,si hic sint tẽporaliter pauperes,& illic beatitudine diuites in ęternum uiuãt: sed solis,ut dictũ est, uisibilib. intenti, labore postulationis renuunt inuisibilia mercari. Qui si superna quærerẽt,iam cũ fructu laborẽ exhiberent: quia cũ mens in precibus ad autoris sui speciem anhelat,diuinis desiderijs inflammata,supernis coniungit: ab inferioribus separat: amore seruoris sui se aperit ut capiat: & capiẽs inflãmat: & superiora amare iam sursum ire est,dumq̃ ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gno deſiderio ad cœleſtia inhiat, miro modo hoc ipſum quod accipere quærit deguſtat. Sequitur:

Quòd ſancti habeant in manu bona temporalia qui ita ut res poſtulat, hilari animo tribuunt: reprobi uerò nō tam ea habent, quam ab eis capti mente tenentur. Cap. XXVIII

21 VErumtamen quia non ſunt in manu eorum bona ſua, conſilium eorum longè ſit à me.] Bona in manu habet, qui deſpiciendo temporalia ſub dominio mentis premit. Nam quiſquis ea nimiè diligit, ſe magis illis quàm ſibi ipſa ſupponit. Multi etenim iuſtorum in hoc mundo diuites fuerunt, rebus & honoribus fulti: habere multa uidebantur: quorum mentem quia eorum quæ aderāt delectatio nimia nō poſſidebat bona illorū in manu erāt: quia poteſtati animi ſubiecta tenebantur. At contra iniqui ita ſe totis deſiderijs in exteriorum rerum appetitionibus fundunt: ut nō magis ipſa habita teneant: ſed ab his quæ habent, captiua mēte teneantur. Quia igitur non ſunt in manu eorum bona ſua, rectè ſubiungitur: Conſilium eorum longè ſit à me. Quid nanq; eſt iniquorum conſilium, niſi terrenam gloriā quærere: æternam negligere: ſalutem temporalem cum damno interiori appetere: & dolores tranſitorios ad æternos gemitus commutare? Vir igitur ſanctus has iniquorum cogitationes intuens aſperneē, & dicat: Conſilium eorum longè ſit à me. Quia nimirū eſſe bonum incomparabiliter uidet: ad breue tempus eligit hic ſub flagello gemere, quàm æternæ ultionis ſupplicia tolerare. Sed neq; in hac uita hi qui in ea proſperari appetūt, continuè proſperantur. Nam plerunq; eorum gaudia, ſuborti gemitus interrumpunt. Vnde & ſubditur:

Quòd lucerna carnalium extinguitur, quoties diuitijs uel honoribus uel gloria priuantur. Cap. XXIX

QVoties lucerna eorum extinguetur.] Sæpe impius lucernam ſuam, filiorum uitam æſtimat: ſed cum filius qui nimiè amatur, ſubtrahitur: lucerna impij quę uidebatur extincta eſt. Sæpe impius præſentis honoris gloriam lucernā putat: ſed dum ſublata dignitate deijcitur, lucerna extincta eſt, quæ ei iuxta deſideriū lucebat. Sæpe impius opes terrenæ ſubſtantiæ adeſſe ſibi, quaſi magnam luminis lucernā putat: ſed cum irruente damno diuitias quas plus ſe amabat, perdiderit: quid iſte aliud q̄ lucernam in cuius lumine gaudebat amiſit? Qui ergo gaudere de æternis non appetit, neq; hic ubi ſolidari uult, poteſt continuè lætari. Nam quoties lucerna impiorum extinguetē: et ſuperueniet eis inundatio: & dolores diuidet furoris ſui. Inundatio impijs ſuperueniet, cùm dolorum fluctus ex aliqua aduerſitate patiuntur. Omnipotēs enim deus cùm ſe deſpici: & in terrena uidet concupiſcentia lætari: hoc quoq; doloribus percutit, quod ſibi uidet in cogitatione impij præferri. Bene autem dicitur: Et dolores diuidet furoris.] Qui enim ęternos dolores impio per retributionē ſeruat: & aliquādo eius mentem etiam temporali dolore trāſuerberat, quia hic quoq; & illic percutit, furoris ſui ſuper impium dolores diuidit. Neq; enim pœna præſens quę iniuſti animū à prauis deſiderijs non immutat, ab ęternis ſupplicijs liberat. Vnde per Pſalmiſtam dicit̄: Pluit ſuper peccatores laqueos: ignis, ſulphur & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum. Dicēdo etenim laqueos ignis, ſulphur & ſpiritus procellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator qui non corrigitur, ad æterna ſupplicia uocatur, eoſdem dolores non iam totum calicem, ſed partem calicis dixit: quia uidelicet eorum paſſio hic quidem per dolores incipitur: ſed in ultione perpetua conſummatur. De quorum adhuc fine ſubiungitur:

Quòd reproborum uita fauille & palee comparetur. Caput XXX

ERunt ſicut paleæ ante faciem uenti: & ſicut fauilla quam turbo diſpergit.] Iniquus cùm in poteſtate conſpicit̄: cùm ualde in oppreſſionibus & uiolentijs effrenatur, ab infirmorum cogitationibus grauis nimium, & quaſi in hoc mundo radicatus æſtimatur. Sed cum diſtricti iudicis ſententia uenerit, omnes iniqui quaſi paleæ anteuentum erunt: quia, ut ita dicam, iræ flatu ſubito leuatur atq; aſportant̄ ad ignē: quos hic in ſuis quondam præiudicijs quaſi duri ponderis ſuperiacentem molem indigentium lachrymæ mouere non poterāt. Et ad rapientis iudicij manus leues fuerunt qui per iniuſtitiam proximis graues fuerunt. Erit cut fauilla quam turbo diſpergit.] Ante omnipotētis dei oculos iniqui uita fauilla eſt: quia euanuit ad momentū uiridis, ab eius tamen iudicio iam conſumpta cernitur: quia conſumptioni ęternæ deputata. Hanc fauillam turbo diſpergit: quia Deus manifeſtus ueniet: Deus noſter: & non ſilebit. Ignis in cōſpectu eius ardebit: & in circuitu eius tēpeſtas ualida. Huius enim tēpeſtatis turbine ab æterni cōſpectu iudicis iniqui rapiunt̄: & qui hic mentē deſiderio peruerſo ſolidauerāt, ſi paleæ & fauillæ uidebunt̄: quia eos ad æterna ſupplicia turbo rapiens aſportat. Sequitur:

Quòd peccata patrum redundant in filios uſq; ad tertiam & quartam progeniem. Cap. XXXI

DEus ſeruabit filijs illius dolorē patris: & cùm reddiderit, tunc ſciet.] Scriptum nouimus: Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes in tertiā et quartā generationē. Et rurſum ſcriptū eſt: Quid eſt quòd inter uos parabolā uertitis in prouerbium iſtud in terra Iſrael, dicentes: Patres comederunt uuam acerbam: & dentes filiorum obſtupeſcunt? Viuo ego dicit dominus Deus: ſi erit uobis ultra parabola hæc in prouerbium in Iſrael. Ecce omnes animæ meæ ſunt: ut anima patris, ita & anima filij mea eſt. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. In utraq; igitur hac ſententia dum diſſimilis ſenſus inuenitur, auditoris animus ut diſcretionis uiam ſubtiliter requirat inſtruitur. Peccatum quippe originale à parētibus trahimus: & ſi per gratiam baptiſmatis ſoluamur, etiam parentum peccata portamus: quia unum adhuc uidelicet cū illis ſumus. Reddit ergo peccata parentū in

filios,

filios, dum pro culpa parentis, ex originali pecca
to anima polluitur prolis. Et rursum nō reddit pa
rētum peccata in filios: quia cùm ab originali cul
pa per baptismum liberamur: iam non parentum
culpas, sed quas ipsi cōmittimus, habemus. Quod
tamen intelligi etiam aliter potest: quia quisquis
praui parentis iniquitatem imitatur, etiam ex
eius delicto constringitur. Quisquis autem paren
tis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto
illius grauatur. Vnde fit ut iniquus filius iniqui pa
tris non solùm sua quæ addidit, sed etiā patris pec
cata persoluat: cum uitijs patris, quibus iratū do-
minum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam
adiungere non formidat. Et iustum est ut qui sub
districto iudice uias parentis iniqui non timet imi
tari: cogatur in uita præsenti etiam culpas paren-
tis iniqui persoluere. Vnde & illic dictum est: Ani
ma patris mea est, & anima filij mea est. Anima
quæ peccauerit, ipsa morietur: quia in carne non-
nunquā filij etiā ex patris peccato perimunt. De
leto autem originali peccato, ex parentum nequi
tia in anima non tenent. Quid enim est ꝙ paruuli
filij plerunq; à dęmonib. arripiunt, nisi ꝙ caro filij
ex patris pœna mulctat? In semetipso enim percu
tit pater iniquus: et percussiōis uim sentire cōtem
nit. Plerunq; percutit in filijs, ut acrius uratur: &
dolor patris carni filiorum redditur, quatenus per
filiorū pœnas mens patris iniqui puniatur. Cùm
uerò non paruuli sed iam prouectiores filij ex pa-
rentum culpa feriuntur, quid aliud apertè datur
intelligi, nisi ꝙ illorum etiam pœnas luunt, quo-
rum facta secuti sunt? Vnde & rectè dicitur: Vsq;
ad tertiam & quartā progeniē. Quia enim usq; ad
tertiam & quartam progeniem, eam quā imitan-
tur filij parentum uitā possunt uidere: usq; ad eos
ultio extēdit, qui uiderūt quod malè sequerētur.

23 Et quia impiorum oculos culpa claudit, sed in
extremum pœna aperit, rectè subiungitur. Et
cùm reddiderit, tunc sciet. Nescit enim impius
mala quæ fecit, nisi cùm pro eisdem malis puniri
iam cœperit. Vnde & per prophetam dicitur:
Et tantummodo sola uexatio intellectum dabit
auditui. Tunc nanq; intelligit quod audiuit, cùm
se iam pro contemptu uexari doluerit. Hinc per
Num.23 Balaam de semetipso dicitur: Dixit homo cuius
obturatus est oculus: dixit auditor sermonum
Dei, qui uisionem omnipotentis intuitus est, qui
cadet: & sic aperientur oculi eius. Consilium
quippe contra Israelitas præbuit: sed pòst in pœ-
na uidit quid prius ex culpa cōmiserit. Electi au-
tem quia nec peccare debeant præuident: eis ui-
delicet oculi ante casum patent. Iniquus uerò post
casum oculos aperit: quoniā post culpam iam in
pœna sua conspicit: quia malum debuit uitare ꝙd
fecit. De cuius inutili iam tunc sententia subinfer
tur: Videbunt oculi eius interfectionem suam: &
de furore omnipotentis bibet.] Qui si in hac uita
positus, culpam suam uidere uoluisset, de omnipo
tentis poſtmodum furore nō biberet. Sed qui hic
auertit oculos à respectu criminis, illic declinare
non ualet sententiā damnatiōis. Sæpe uerò hi qui

A supplicia ęterna nō metuūt, praua agere pro tem-
porali saltem percussione pertimescunt. Sed sunt
nonnulli qui ita in iniquitate duruerunt: ut nec in
ipsis metuant ferìri quæ amāt, dūmodo quæ per-
uersè cogitauerint expleant. Vnde hoc in loco de
iniqui huius obdurationę subiungit: Quid enim
ad eum pertinet de domo sua post se: aut si nume-
rus mensium eius dimidietur?] Neq; enim sic de-
bemus accipere: ut iniquus iste postea quàm dam
natus æternis supplicijs fuerit, de domo sua, ideſt,
cognatis quos reliquerit, minimè cogitabit: cùm
per semetipsam ueritas dicat: quia diues qui in in-
ferno sepultus fuerat, de quinq; fratribus quos re Luc. 16
liquerat, etiam in supplicio positus curā gerebat.
B Omnis nanq; peccator prudens erit in pœna, qui
stultus fuit in culpa: qui ibi iā dolore constrictus
ad rationem oculos aperit, quos hic uoluptati de
ditus clausit: & pœna torquente exigitur ut sapiat
qui hic excæcante se superbia desipiebat. Cui ta-
men sua sapientia iam tūc minimè proderit: quia
hoc ubi operari iuxta sapientiam debuit, tempus
amisit. Pro summo hic nanq; bono cōcupiscit ger
men generis habere: domum familia & opibus re
plere, & diu in hac carnis corruptione uiuere. Sed
si fortasse aliquid ad eius desiderium ueniat: quod
tamen obtinere non possit, nisi cū offensione con
ditoris: eius animus ad paululū perturbatus cogi-
tat: quia si hoc egerit hic unde offensam sui condi
toris incurrat: in domo, in filijs, in uita percutitur.
C Sed superbia sua protinus instigatus obdurescit:
& quālibet in domo & quālibet in uita percussio
nem sentiat nequaq; curat, dūmodo quę cogitaue
rit expleat: & quousq; uiuit, uoluptates suas perfi-
cere nō desistit. Ecce enim domus eius pro culpa
percutit: sed qd ad eū pertinet de domo sua post
se? Ecce pro ultiōe praui operis ea quę esse potuit
uitæ longitudo breuiatur: sed quid ad eum perti-
net si numerus dierū eius dimidietur? Et in hoc er
go se peccator contra Deum erigit, ubi Deus om
nipotens eius erectionem frangit: & nec illata
percussio mentē humiliat, quam in deliberatione
contra dominum obstinatio obdurat. Et notan-
dum ꝙ grauis culpæ reatus sit, & pœnam pro cul
pa menti proponere: & tamen nec tormenti me-
tu sub iugo conditoris ceruicem cordis inclinare.

D *Quòd secreta dei iudicia nemo ad plenū intelligat.* Ca. XXXII

SEd ecce cùm hæc audimus, cordi nostro quę- 24
stio oritur: cur omnipotēs & misericors Deus
in tantam cęcitatē cadere rationē mētis humanæ
permiserit. Ne uerò quisquā ultra ꝙ debet occul-
ta dei iudicia discutere pręsumat, rectè subiungit:
Nunquid deū quispiā docebit scientiā, qui excel-
sos iudicat?] Cum de his quæ de nobis agunt am
bigimus, debemus alia quæ nobis sunt certa con-
spicere: & eam quæ de nostra nobis incertitudine
surrexerat, cogitationis querelā placare. Ecce em
quòd electos ad uitam flagella reuocant: & à ma-
lis actibus reprobos nec flagella cōpescunt, omni
potētis dei iudicia super nos ualde occulta sunt, et
iniusta nō sunt. Sed si tendamus oculū mētis ad su
periora, in illis aspicimus quia de nobis quid iuste

conqueri non habemus. Omnipotens enim deus angelorum merita diſcernens, alios in æterna luce ſine lapſu permanere cõſtituit: alios ſponte lapſos à ſtatu ſuæ celſitudinis, in æternæ damnationis ultione proſtrauit. Nobiſcũ igit̃ iniuſtè nil agit, qui & ſubtiliorẽ nobis naturã iuſtè iudicauit. Dicat ergo: Nunquid deũ quiſpiã docebit ſcientiam, qui excelſus iudicat? Qui em̃ ſuper nos mirafacit, conſtat proculdubio quia de nobis ſcienter omnia diſponit. His itaq; præmiſſis adiungit̃, ubi humanus anim⁹ in requiſitiõe fatigat̃. Nã ſubdit̃: Iſte moritur robuſtus & ſanus, diues & felix, uiſcera eius plena ſunt adipe: & medullis oſſa illius irrigãtur: alius uerò moritur in amaritudine animæ ſuæ abſq; ullis opibus.] Iſta cũ ita ſint, quis omnipotẽtis dei ſecreta diſcutiat, cur hæc ita eſſe permittat? Sed electis & reprobis uita quidem diſpar eſt: carnis autem in morte corruptio diſpar nõ eſt. Vnde ſubiungitur: Et tamen ſimul in puluere dormient & uermes operient eos.] Quid ergo mirum ſi proſperitate uel aduerſitate præſentis ſeculi diſſimiliter ad momentum currunt: qui per corruptionem carnis ad terram ſimiliter redeunt? Illa eſt ergo ſolummodo uita cogitanda: in qua cum reſurrectione carnis ad finem diſſimilem pertingitur retributionis. Quæ eſt enim iniquis ſalus aut robur, qui adeps & diuitiæ: dum totum hic cum celeritate relinquitur: & illic retributio quæ nunquam relinqui poſſit, inuenitur? Sicut autem huius iniqui lætitia trãſit ad pœnam, ita afflicti innocentis pœna tranſit ad lætitiam. Nec diuitiæ ergo debẽt mẽtẽ extollere, nec inopia perturbare. Vnde beat⁹ Iob inter dãna rerũ nulla admittit ad animũ dãna cogitationũ: ſed ad eos qui ſe in percuſſione deſpiciunt, redarguẽdo ſubiungit dicens:

Quòd hæretici de ſanctis ſentiant iniqua, qui nequaquam eos flagellari à Deo niſi propter peccata exiſtimant: et quòd uermis terrenæ ſollicitudinis non rodat iuſtum, qui deuorat impium. Caput XXXIII

CErtè noui cogitationes ueſtras, & ſentẽtias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi eſt domus principis: & ubi tabernacula impiorum?] Impium enim crediderant, quem ablatis rebus temporaliter deſtructum uidebãt. Sed ſanctus uir tanto eos alta conſideratione dijudicat, quanto inter damna quę pertulerat, infracta rectitudine ſtabat. Quid enim ei foris rerum damna nocuerant, qui illum non amiſerat quẽ interius amabat? Hoc uerò quod dicit̃: Simul in puluere dormient, & uermes operient eos: ſi quis forſitan accipere per allegoriam uelit, explere breuiter poſſumus: ſi de iniquo hoc diuite ea quæ ſunt iam dicta replicemus. Dicitur nanq; uiſcera eius plena ſunt adipe. Sicut enim ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum ſuperbia naſcitur: quæ impinguat mentem diuitis, dũ eleuat̃ animus ſuperbientis. Superbia quippe cordis, quaſi quędã pinguedo eſt craſſitudinis: Vnde quia plæriq; ex abundantia peccata perpetrãt, per prophetã dicit̃: Prodijt quaſi ex adi
Pſal. 72 pe iniquitas eorũ. Sequit̃: Et medullis oſſa illius irrigant̃. Amatores huius ſeculi quaſi oſſa habent, quando in hoc mundo fortitudinem dignitatum poſſident. Sed ſi in exteriori dignitate deſint terrenæ & domeſticæ diuitiæ, quantum ad iudicium ſuum, oſſa quidem habent, ſed medullas in oſſib. non habent. Quia ergo ſic iſte amator huius ſeculi exteriori poteſtate fulcitur: ut etiam interiori terrenæ domus abundantia ſaginetur, dicitur: Et medullis oſſa illius irrigantur. Vel certè oſſa ſunt huius diuitis prauæ & duræ conſuetudines: medullæ uerò in oſſibus, ſunt ipſa deſideria male uiuendi: quæ neq; ex prauitatis ſatisfactione ſatiantur. Quæ medullæ quaſi oſſa irrigant, cùm prauas deſideria peruerſas cõſuetudines ſuas in uoluptatum delectatione conſeruant.

Quòd peccatores hoc ſciẽt in pœnis, quòd excæcati in ſuperbia dum uiuerent ſcire nolebant: ſed quia tempus operandi tũc nõ erit, nihil eis hæc ſcientia proderit. Cap. XXXIII

ET ſunt nonnulli qui in hoc mũdo diuitias nõ habent, ſed habere cõcupiſcunt, elati eſſe appetunt, quamuis in hoc mundo quod cupiũt, obtinere nõ poſſint: & cùm nullis rebus uel honoribus fulti ſunt, per mala tamen deſideria in conſpectu interni iudicis reos conſcientia addicit. Tales etenim quiſq; plęrunq; ideo affligitur, quia diuiſcere ac ſuperbire non prævalet. De quo & ſubditur: Alius uerò moritur in amaritudine animę ſuæ abſq; ullis opibus: Ecce unde diues ſuperbo corde & inaniter gaudet, inde pauper alius ſuperbo corde inanius affligit̃. Bene autem de utriſq; ſubiungitur: Et tamen ſimul in puluere dormient: & uermes operiẽt eos. In puluere enim dormire, eſt in terrenis deſiderijs oculos mentis claudere. Vnde unicuiq; peccãti & in culpa ſua dormiẽti dicit̃: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Chriſtus. Vermes uerò, qui de carne naſcunt̃, eos ſimul operiũt: quia ſiue diuitis ſiue pauperis ſuperbiẽtis animũ curæ carnales premũt. In rebus etenim terrenis pauper & diues reprobus, quãuis nõ pari proſperitate fulciant̃, pari tamen anxietate turbant̃: quia quod ille iam cũ metu habet, iſte cum anxietate appetit: & quia habere nõ ualet, dolet. Dicat̃ ergo. Simul in puluere dormient, & uermes operient eos: quia etſi nõ ſimul rebus temporalib. ſubleuant̃, ſimul tamen in curarum temporaliũ mentis torpore ſopiunt̃. Simulq; eos uermes operiũt: quia uel iſtũ ut concupita habeat, uel illũ ne habita amittat, carnales cogitationes premũt. Beatus aũt Iob qui nec habitis rebus elatus fuerat: nec amiſſas cum anxietate requirebat: quia nullis exterioris dãni cogitationib. mordebat̃, cum uermes cordis nõ operuerãt. Et quia in terrena cura mentẽ ſuã non deiecerat, nequaq; in puluere dormiebat. Sequitur: Certè noui cogitationes ueſtras & ſentẽtias cõtra me iniquas.] Cùm ſcriptum ſit: Quis ſcit hominũ quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? quatione nũc dicit̃: Certè noui cogitationes ueſtras? Sed tunc ſpiritus hominis ignorat̃ ab altero, cùm uerbis uel operibus nõ demonſtratur. Nam cùm ſcriptum ſit: Ex fructibus eorũ cognoſcetis eos: per hoc

per hoc quod foris agitur, quicquid intus latet, aperitur. Vnde rectè quoq; per Salomonem dicitur: Quomodo in aquis resplendent uultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. Proinde beatus Iob cum amicorum colloquentium cogitationes nosse se diceret, adiunxit: Et sententias contra me iniquas: ut ex patenti re ostenderet, quia hoc quod in eis latebat, inuenisset. Vnde ipsa quoque eorum iniquas sententias adiungit, dicens:

Prou.17

Quòd impij in hoc seculo sibi tabernacula figant, & domus & principatus constituant: sancti uerò, uiatores dicuntur, & pertranseunt, nec in hoc mundo radices sui amoris figere dignantur. Caput XXXV

Dicitis enim. Vbi est domus Principis, & ubi tabernacula impiorum? infirmi quiq; qui in hoc mundo florere appetunt: & sicut magna mala, sic flagella pertimescunt, in eis quos flagellatos aspiciunt, culpas ex pœna metiuntur. Quos enim percussos cernunt, Deo displicuisse suspicant. Vnde amici beati Iob quem percussum uiderunt, impium fuisse crediderũt: uidelicet æstimantes quia si impius non fuisset, eius tabernacula permanerent. Sed ista non cogita, nisi qui adhuc infirmitatis tædio laborat: qui in præsentis seculi delectatione gressum cogitationis figit: qui trãsire ad æternam patriam perfectis desiderijs nescit. Vnde bene subiungitur: Interrogate quemlibet de uiatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis: quia in diem perditionis seruatur malus, & ad idem furoris ducitur. Sæpe etenim diu diuina patientia tolerat, quos iam ad supplicia præscita condemnat, permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. Quia enim uidet ad quam damnationis foueam tendant: hoc eis pro nihilo esse existimat, quòd hic peruersi relinquenda multiplicant. Sed quisquis præsentis uitæ gloriam diligit, magnam esse fœlicitatem deputat hic secundum uotum florere: quamuis cogatur postmodum supplicia æterna tolerare. Solus ergo ille conspicit nil esse quod iniquus floret, qui iam gressum cordis ab amore præsentis seculi amouit. Vnde rectè cùm de subsequenti damnatione impij diceretur, præmittitur: Interrogate quemlibet de uiatoribus: & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Viator quippe dicitur, qui præsentem uitam, uiam sibi esse, & non patriam attendit: qui in dilectione prætereuntis seculi cor figere despicit: qui non remanere in transeuntibus, sed ad æterna peruenire cõcupiscit. Qui enim in hac uita uiator esse non appetit, huius uitæ prospera minimè contemnit: & ea quæ ipse desiderat, cùm abundare alijs uiderit, mirat. Vnde Dauid propheta quoniam à dilectione præsentis seculi iam corde transierat, iniqui gloriam describens dicebat: Vidi impium super exaltatum & eleuatum sicut cedros Libani. Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc iure despexit, dicens: Transiui, & ecce non erat. Esset quippe aliquid in eius æstimatione impius, si ipse ab hoc seculo per intentionem minimè transisset. Sed is qui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quàm nihil esset apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quàm sit nulla cognoscit. Hinc Moyses cum supernæ cõtemplationis gloriam quæreret, dixit: Transiẽs uidebo uisionẽ. Nisi enim gressum cordis à seculi amore remouisset, nequaq; intelligere superna potuisset. Hinc Hieremias propheta luctum cordis sui considerari deposcẽs, ait: O uos omnes qui transitis per uiam, attendite & uidete, si est dolor sicut dolor meus. Qui enim præsentem uitam non quasi uiam transeunt: sed quasi patriam attendũt, luctum cordis electorum considerare nesciunt. Illos ergo ut dolorem suum considerent exquirit: quos in hoc mundo contigit animum non fixisse. Hinc per Salomonem dicitur: Aperi os tuum muto: & causis omnium filiorum qui pertranseunt. Muti enim dicuntur qui prædicatorum uerbis cõtradicendo minimè resistunt. Qui etiam pertranseuntes sunt: quia intentionem mentis in amore uitæ præsentis figere dedignantur. Igitur quia malus ad diem perditionis seruatur, & ad diem furoris dicitur: hoc non nisi qui est uiator, intelligit: quoniam qui cor in præsentibus fixit, quæ iniquo seruãtur supplicia non deprehendit. De quo adhuc subditur:

Exod.3

Thren.1

Prou.31

Quòd antichristum in fine seculi Deus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui. Cap. XXXVI

Quis arguet coram eo uiam eius: & quæ fecit, quis reddet illi? Sæpe malus indignationẽ conditoris sui quam in æternũ passurus est, & in hac quoq; uita positus experitur: dum prosperitatẽ quam amat amittit, & aduersitatem quam formidat inuenit. Et quamuis increpari de suis prauitatibus à iustorum lingua etiam in prosperis ualeat: scimus tamẽ quòd cùm facta sua peruersum quẽq; deijciunt, iustorum increpatio conualescit. Qua autẽ ratione nunc dicitur: *Quis arguet coram eo uiam eius, dum etiam iustis tacentibus hoc quoq; norum sit: quia toties hic iniqui uia arguitur, quoties eius prosperitas interuenien*te aduersitate turbat? Sed beati Iob dum de omniũ malorum corpore loqueret, subitò ad omnium iniquorũ caput uerba conuertit. Vidit enim quòd in fine mundi satan hominẽ egrediẽs, quem sacra scriptura antichristũ appellat: tanta elatione extollit: tanta uirtute principatur: tantis signis & prodigijs in sanctitatis ostensione eleuat: ut argui ab homine eius facta non ualeant: quia cum potestate terroris adiungit etiam signa ostensæ sanctitatis, & ait: Quis arguet coram eo uiam eius? Quis uidelicet hominum illum increpare audeat: cuius uisum ferre pertimescit? Sed tamen eius uiam non solum Helias & Enoch, qui in eius exprobrationem ad medium seducuntur: sed etiam omnes electi arguunt dum contemnunt, dum uirtute mentis eius malitiæ resistunt. Sed quia hoc ex diuina gratia & nõ suis uiribus faciũt, rectè nunc dicitur: Quis arguet corã eo uiam eius? Quis etenim nisi

Psal.36

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus, cuius adiutorio electi ut reſiſtere ualeãt ſuſciuntur? Aliquando enim in ſcriptura ſacra cùm interrogando quis ponitur, omnipotens deſignatur. Vnde ſcriptum eſt: Quis ſuſcitabit eum? De quo per Paulum dicitur: Quem Deus ſuſcitauit à mortuis. In eo ergo quòd ſancti uiri eius iniquitati contradicunt, non ipſi ſunt qui uiam eius arguunt: ſed ille eſt ex cuius gratia confortantur. Et quia præſentia eius qua in homine uenturus eſt, multo atrocior in perſecutione erit, quàm nunc cùm minimè cernitur: quia ſpecialiter adhuc illo uaſe ſuo proprio non geſtatur: bene dictum eſt: Coram eo. Multi enim nũc uias antichriſti dijudicantes corripiunt, ſed hoc quaſi in eius abſentia faciunt: dum illum arguũt, quem adhuc ſpecialiter non intuentur. Cùm uerò in illo damnando homine uenerit, quiſquis eius præſentiæ reſiſtit: coram eo uiam eius arguit, cuius uires & cõſpicit & contemnit. Vel certè uiã eius arguere, eſt ꝓſperitatẽ curſus eius æterno ſupplicio interueniente turbare. Quod quia ſolus dominus propria uirtute facturus eſt: de quo ſcriptum eſt: Quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui: & deſtruet illuſtratione aduentus ſui, rectè dicitur: Quis arguet coram eo uiam eius? Vnde & ſequitur: Et quæ fecit, quis reddet illi?] Quis nimirũ niſi dominus? Qui ſolus illo perdito homini quę fecit reddet, dũ poteſtatem eius tam ualidam per aduẽtum ſuum æterna dãnatione contriuerit. Sed elatus iſte princeps malorum, in hac uita quamdiu eſt poſitus, quid agat audiamus. Sequitur:

Gen. 49
Gal. 1
2. Theſ. 2

Quòd congeries mortuorum ſit multitudo peccantium: in quorum mentibus, quaſi in ſepulchris ſuis, ſatan uigilat. Caput XXXVII

29 IPſe ad ſepulchra ducetur: & in congerie mortuorum uigilabit.] Quia ſepulchra mortuos tegũt: quid aliud per ſepulchra, quàm reproborum corda ſignantur: in quibus extinctæ à uita beatitudinis animæ uelut in ſepulchris latent? Iniquus ergo iſte ad ſepulchra ducetur: quia in prauorum cordibus recipietur: quoniam ſoli eum illi ſuſcipiunt, in quibus mortuæ à deo animæ reperiunt. De quo rectè etiã dum eius ſupplicia deſcribuntur, per prophetã dicitur: In circuitu illius ſepulchra eius, omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio. Illi quippe in inferno iuxta ipſum ſunt: in quibus idẽ malignus ſpiritus mortuus iacet. Qui iniquitatis eius gladio percuſſi ceciderũt. Vnde ſcriptum eſt: Qui liberaſti Dauid ſeruũ tuum de gladio maligno. Rectè autem dicitur. Et in congerie mortuorum uigilabit: quia nunc in congregatione peccantium aſtutiæ ſuæ inſidias exerit. Pro eo autem quia in mundo raritas bonorũ eſt, & multitudo malorum: rectè mortuorum congeries nominatur: ut ipſa iniquorum multitudo ſignetur. Lata enim uia eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui ingrediuntur per eam. Satanæ itaq; in congerie mortuorum uigilare, eſt in reproborum cordibus malitiæ ſuæ aſtutias exercere. De quo adhuc ſubditur:

Ezc. 32
Pſal. 143
Mat. 7

Quòd diaboli ſuggeſtiones dulces ſunt his, quos amor huius mundi uoluit in profundum damnationis. Caput XXXVIII

DVlcis fuit glareis cocyti.] Græca lingua cocytus luctus dicitur: qui tamen luctus fœminarum uel quorumlibet infirmantium ſolet intelligi. Sapiẽtes uerò huius ſeculi à luce ueritatis excluſi, quaſi umbras quaſdam ueritatis inquiſitione tenere conati ſunt. Vnde cocyton fluuium currere apud inferos putauerunt: uidelicet deſignantes, quod hi qui digna doloribus opera faciunt, in infernum ad luctum decurrunt. Sed nos deſpiciamus umbram carnalis ſapientiæ, qui iam de ueritate lucem tenemus: & cognoſcamus uoce beati uiri cocyton luctum infirmantium dici. Scriptum quippe eſt: Viriliter agite, & confortetur cor ueſtrum. Qui enim in deo confortati renuunt, ad luctum per animi infirmitatem tendunt. Glareas uerò lapillos fluminum appellare cõſueuimus: quos aqua defluẽs trahit. Quid ergo per glareas cocyti, niſi reprobi deſignantur, qui ſuis uoluptatibus dediti, quaſi ſemper à flumine ad ima detrahũtur? Qui enim contra uoluptates huius ſeculi ſtare fortiter nolunt, glareæ cocyti fiunt: quia ſuis quotidie lapſibus ad luctum tẽdunt: ut in æternum poſt lugeant, qui modo ſe in ſuis uoluptatibus delectabiliter relaxant. Et quia antiquus hoſtis ſuum uas illum reprobum hominem ingreſſus, dum dona peruerſis tribuit, dum eos in hoc mundo honoribus extollit, dum eorum oculis prodigia oſtendit, dum fluxæ mentes hunc in ſuis prodigijs admirantur & ſequuntur, bene de eo dicitur: Dulcis fuit glareis cocyti. Cùm enim hunc electi deſpiciunt, cùm mentis calce contemnunt, illi eum ſequentes diligunt, qui uelut aqua uoluptatis ad perpetuum luctum trahuntur, qui per terrenam concupiſcentiam more glareæ quotidianis lapſibus ad ima dilabuntur. Alijs nanq; guſtum ſui dulcedinis per ſuperbiam: alijs per auaritiã: alijs per inuidiam: alijs per fallaciam: alijs per luxuriã porrigit: & ad quãta uitiorum genera perducit, quaſi tot ſuæ dulcedinis potus propinat. Nã cum aliquid ſuperbum in mentem perſuadet, fit dulce quod dicit: quia uideri prælatus cæteris hominibus peruerſus appetit. Dum menti auaritiã infundere molitur, fit dulce quod occultè loquitur: quia per abundantiam neceſſitas uitatur. Dum aliquid de inuidia ſuggerit, fit dulce quod dicit: quia peruerſa mens dum alium decreſcere uiderit, exultat ſe eo minorẽ minimè uideri. Cùm aliquid de fallacia perſuadet, fit dulce quod ſuggerit: quia eo ipſo quo fallit cæteros, prudẽs uidetur ſibi. Cùm luxuriam deceptæ mẽti loquitur, fit dulce quod ſuadet: quia in uoluptate animum reſoluit. Quot ergo uitia carnaliũ cordibus inſerit, quaſi tot potus ſuæ eis dulcedinis porrigit. Quam tamẽ, ut prædixi, eius dulcedinẽ non percipiũt, niſi qui præſentibus uoluptatibus dediti, ad perpetuũ luctũ trahuntur. Bene ergo dicitur: Dulcis fuit glareis cocyti: quia amarus electis, & ſuauis eſt reprobis.

Illos

Illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum impellit. Sequitur:

Quòd diabolus ab initio mũdi multo plures ante se traxit, quàm finis mundi habeat, cùm antichristus uenerit. Cap. XXXIX

30 ET post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles.] Hoc loco homo, humana sapiẽs dicitur. Sed cùm plus sint omnes quàm innumerabiles, quærendum est nobis, cur ante se innumerabiles, & post se omnes trahere dicatur, nisi quòd antiquus hostis reprobum tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales inuenerit, sub suæ iugum ditionis rapit? Qui & nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem, non tamen omnes carnales trahit: quia quotidie à carnali opere ad uitam multi reuocantur: atq; ad statũ iustitiæ alij per breuem, alij uerò per longam pœnitentiam redeunt. Et nunc innumerabiles rapit, cùm falsitatis suæ stupenda hominibus signa non exhibet. Cùm uerò coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit: post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis præsentibus delectantur, potestati illius se absq; retractatione subijciunt. Sed sicut præfati sumus: quia plus est omnem hominem quàm innumerabiles trahere: cur prius dicitur quia omnem hominem trahit, & post in augmento innumerabiles subijciuntur? Ratio nanq; expetit, ut prius quod minus est, & post in augmento quod plus est dicere tur. Sed sciendum quia hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse quàm omnes. Post se enim omnem hominem trahit: quia *in tribus annis & dimidio* omnes quos in studijs uitæ *carnalis inuenerit*, iugo suæ dominationis astringit. Ante se uerò innumerabiles traxit: quia per quinque milia & ad huc amplius annorum curricula, quamuis carnales omnes trahere minimè potuit: multa tamen plures sunt in tam longo tempore hi, quos ante se innumerabiles rapit, quàm omnes quos in tam breui tempore rapiendos inuenerit. Bene ergo dicitur: Post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles: quia & tunc minus tollit, cùm omnes tulerit: & nunc amplius diripit, cùm corda omnium inuadit. Hæc beatus Iob, quia contra iniquorũ principem mirè differuit, qui in hac uita extolli permittitur, sed in aduentu domini destruetur: de se patenter ostendit, quia flagella dominica non ex offensione susceperit: quoniam si iniquus quisq; in hac uita permittitur prosperari, necesse est ut electus dei debeat sub flagelli freno retineri. Ex qua re amicos arguit dicens: Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio uestra repugnare ostensa sit ueritati.] Amici beati Iob eum consolari non poterant, in quo suis sermonibus ueritati contraibant. Cúmque hunc hypocritam uel impium dicerent, per hoc quòd ipsi mentientes perpetrabant culpam, augebant proculdubio pœnam iusti uulneribus afflicti. Nam sanctorum mentes quia ueritatem diligunt, etiam culpa fallaciæ torquet alienæ. Quãto enim graue mendacij esse crimẽ aspiciunt, tanto hoc non solum in se, sed etiam in alijs oderũt.

B. GREGORII MORALIVM CAPVT VIGESIMVM SECVNDUM textus libri beati Iob: principium uerò libri decimisexti expositionis in eundem librum.

RESpondens autẽ Eliphas Themanites dixit: Nunquid deo cõparari potest homo, etiã cùm perfectæ fuerit sciẽtiæ? Quid prodest Deo si iustus fueris: aut quid ei cõfers si immaculata fuerit uita tua? Nunquid timẽs arguet te: & ueniet tecum in iudiciũ, & nõ propter malitiã tuam plurimã, et infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorũ sine causa: et nudos spoliasti uestibus. Aquã lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachij tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti uacuas: & lacertos pupillorũ comminuisti. Propterea circundatus es laqueis: & conturbat te formido subito. Et putabas tenebras te non uisurũ: & impetu aquarum inundantium non oppressum iri. An cogitas quòd deus excelsior cœlo sit, & super stellarum uerticẽ sublimetur? Et dicis: Quid enim nouit Deus? Et quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat: & circa cardines cœli perambulat. Nũquid semitam seculorũ custodire cupis, quã calcauerunt uiri iniqui: qui sublati sunt ante tempus suum: & fluuius subuertit fundamentum eorum? Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil possit facere omnipotẽs, æstimabant eum: cùm ille implesset domos eorum bonis. Quorum sententia procul sit à me. Videbunt iusti, & lætabuntur: & innocens subsannabit eos. Nónne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis? Acquiesce igitur ei: & habeto pacem, et per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, pone sermones eius in corde tuo. Si reuersus fueris ad omnipotẽtem, ædifica-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ædificaberis: & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo. Dabit pro terra ſilicem: & pro ſilice torrentes aureos. Eritq; omnipotens contra hoſtes tuos, & argentū coaceruabitur tibi. Tunc ſuper omnipotētem delicijs affluës: & eleuabis ad deum faciem tuam. Rogabis eum, & exaudiet te: & uota tua reddes. Decernes rem, & ueniet tibi, & in uijs tuis ſplendebit lumen. Qui em̄ humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos ſuos, ipſe ſaluabitur. Saluabitur innocens: ſaluabitur autem munditia manuum ſuarum.

Quòd iuſtitia noſtra non indigeat Deus. Caput I

VI contra ueritatis uerba in allegatione deficiunt: ſæpe etiam nota replicāt, ne tacendo uicti uideantur. Vnde Eliphas beati Iob ſermonibus preſſus, ea dicit quæ nullus ignorat. Ait enim. Nunquid Deo cōparari poteſt homo, etiam cùm perfectæ fuerit ſcientiæ?] In comparatione enim Dei ſcientia noſtra ignorantia eſt. Ex Dei nanq; participatione ſapimus: non comparatione. Quid ergo mirum cùm illud quaſi per doctrinam dicitur: quod ſciri potuit etiam ſi taceretur? Qui adhuc Dei potentiā quaſi defendendo ſubiungit: Quid prodeſt Deo ſi iuſtus fueris: aut quid ei confers, ſi immaculata fuerit uita tua?] In omni quippe quod bene agimus, noſmetipſos, non autem Deum iuuamus. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. Ipſe enim uerè nobis dominus: quia & utiq; Deus eſt: qui bono non indiget ſeruientis: ſed bonitatem confert quam recipit: ut oblata bonitas non ipſi, ſed prius accipientibus, & pòſt reddentibus proſit. Nam etſi in iudicio dominus ueniens dicit: Quamdiu feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis: mira hoc pietate loquitur ex ſuorū compaſſiōe membrorū. Et ipſe nos per hoc quòd caput noſtrum eſt, adiuuat: qui per noſtra bona opera in ſuis membris adiuuatur. Adhuc adiungit Eliphas quod nullus ignorat, dicens: Nunquid timens arguet te: & ueniet tecum ad iudicium?] Quis hoc uel deſipiens ſentiat, quod dominus ex timore nos arguat: & ex metu iudicium contra nos ſuum proponat? Sed qui uerba ſua meturi neſciunt, proculdubio ad ocioſa dicta dilabuntur. In quibus ſi ſe minimè reprehendunt: ſtatim ad noxia & contumelioſa uerba proſiliunt. Vnde Eliphas qui ocioſa intulit, ad contumelioſa protinus uerba prorupit, dicens: Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas.] Ecce à torpenti corde ad uerba uenit ocioſa: ab ocioſis autem uerbis per crimen fallaciæ & contumelias exarſit. Iſti quippe ſunt caſus culpæ creſcentis, ut lingua cùm non reſtringitur, nequaquam ubi ceciderit iaceat: ſed ſemper ad deteriora deſcendat. Ea uerò quæ ſubiuncta ſunt, quia ualde iuxta hiſtoriam patent, exponenda ad literam non ſunt. Sed quia amicos beati Iob hæreticorum ſpeciem tenere diximus, ipſum uerò ſignificationem ſanctæ Eccleſiæ gere re, iam nunc Eliphas uerba quomodo hæreticorum falſitati congruant, demonſtremus. Nam ſequitur:

Quid ſit quod per Moyſen iubetur, ut ante ſolis occaſum debitori fratri pignus reſtituatur. Cap. II

ABſtuliſti enim pignus fratrum tuorum ſine cauſa: & nudos ſpoliaſti ueſtibus. Aquam laſſo non dediſti: & eſurienti ſubtraxiſti panem. In fortitudine brachij tui poſſidebas terrā: & potentiſſimus obtinebas eam. In ſcriptura ſacra pignoris appellatione aliquando dona ſpiritus ſancti, aliquando uerò ſignatur confeſſio peccati. Pignus nanq; accipitur donum ſpiritus ſancti: ſicut per Paulum dicitur: Qui dedit nobis pignus ſpiritus. Ad hoc enim pignus accipimus, de promiſſione quæ nobis fit, certitudinē tenemus. Donum ergo ſancti ſpiritus pignus dicitur, quia per hoc noſtra anima ad interioris ſpei certitudinem roboratur. Rurſum pignoris nomine, peccati confeſſio ſolet intelligi: ſicut in lege ſcriptum eſt: Cùm debet tibi quippiam frater tuus, & abſtuleris pignus ab eo, ante ſolis occaſum pignus reſtitue. Frater etenim noſter debitor noſter efficitur: cùm quilibet proximus in nos aliqua deliquiſſe monſtratur. Peccata quippe debita uocamus. Vnde peccatori ſeruo dicitur: Omne debitum dimiſi tibi. Et in dominica oratione quotidie precamur: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. A debitore autem noſtro pignus accipimus, quando ab eo qui in nos peccaſſe cognoſcitur, peccatorius iam confeſſionem tenemus: per quam relictore peccatum quod in nos perpetratum eſt poſtulamus. Qui enim peccatum quod commiſit fatetur, & ueniam petit: iam quaſi pro debito pignus dedit. Quo nimirum pignus ante ſolis occaſum reddere iubemur: quia priuſquam in nobis pro dolorem cordis ſol iuſtitiæ occidat, debemus et confeſſionem ueniæ reddere, à quo confeſſionē accipimus culpæ: ut qui ſe deliquiſſe in nos meminit, à nobis mox relaxatum ſentiat, quod deliquit. Quia ergo ſancta Eccleſia quoslibet ab hæreticis ad ueritatem fidei reuertētes recipit, prius ut confiteri erroris ſui culpam debeāt perſuadet, quaſi ſub hæreticorū ſpecie per Eliphas dicit: Abſtuliſti em̄ pignus fratrū tuorū ſine cauſa, id eſt, ab his qui à nobis ad te ueniūt, inutiliter confeſſionē erroris exegiſti. Si uerò, ut prædiximus, pignus ſancti ſpiritus dona ſentiamus, hæretici ſanctam Eccleſiam fratrum ſuorum pignus dicunt abſtu-

Pſal. 15

Matt. 25

lisse: quia eos qui ad illam ueniunt, dona spiritalia suspicantur amittere. Vnde & sequitur:

Quòd hæretici in catholica Ecclesia panem sanæ doctrinæ, & uestimenta disciplinæ negant esse, apud se esse affirmant, ideoq; catholicis insultant. Cap. III

ET nudos spoliasti uestibus.] Eos quos hæretici peruersis prædicationibus trahũt, precepta doctrinæ suæ quasi quædam uestimenta habere existimant: & tamdiu illos uestitos putant, quamdiu hæc quæ ipsi prædicauerunt, ab illis seruari considerant: ex quibus cùm quidam ad sanctam Ecclesiam redeunt, eos protinus doctrinæ uestimenta perdidisse suspicantur. Sed cùm nudus expoliari nequeat, quærendum nobis est: quomodo prius nudi, et pòst spoliati memorant? Sed sciendum est quia omnis qui cordis puritate B perfruitur, eo ipso quo duplicitatis in se tegumentum nõ habet, nudus est. Et sunt nõnulli apud hæreticos, qui cordis quidem puritatem habent, sed tamẽ doctrinæ eorum dogmata peruersa suscipiunt. Hi nimirũ & ex sua puritate nudi sunt: & quasi ex eorum prædicatione uestiuntur. Et quia tales quiq; facilè ad sanctã Ecclesiã redeũt, eo quòd duplicitatis malitia non utuntur, eos hæretici nudos fatentur, quos ab ea dicunt uestibus expoliatos: quia simplices quosq; pigros, atq; hebetes putant, quos prauta sua dogmata perdidisse cõsiderant. Sequitur: 3 Aquam lasso nõ dedisti: & esurienti subtraxisti panem.] Hæretici quoq; quo ueritatis soliditatem nõ tenent, eo nonnunquam student ut loquaciores appareant: & cõtra catho C licorum fidem quasi de doctrinæ scientia glorian tur. Cunctos quos aspiciunt, prauis ad se trahere sermonibus quærunt: & unde sibi alios ad interitum sociant, inde se agere aliquid uiuaciter putãt. Eos uerò lassos dicimus, qui sub huius seculi onere laborioso fatigantẽ. Vnde & per semetipsam ueIsa.11 ritas dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Hæretici igitur, quia sua dogmata prædicare nõ cessant, sanctam Ecclesiam quasi de imperitia irrident, dicentes: Aquam lasso nõ dedisti: & esurienti panem subtraxisti. Se enim aquam lasso dare existimãt, cùm quibusdam sub terreno fasce laborantibus sui poculum erroris præbent. Et panem se esurientibus nõ subtraxisse suspicantur: quia etiam de inuisibiD libus atq; incomprehensibilibus requisiti, cum superba audacia respondent. Et tunc se doctos præomnibus credunt, cùm loqui de incognitis infœlicius præsumunt. Sancta uerò Ecclesia dum quẽpiam uidet esurire, quod ei non prosit accipere: aut si iã sunt sibi cognita, modestè supprimit: aut si adhuc uidentur incognita, humiliter fatetur: eosq; ad ordinatæ humilitatis sensum reuocat, cũ per suum illis prædicatorem dicit: Non plus sapeIom.12 re quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatẽ. Et rursum: Noli altum sapere, sed time. Atq; iteIom.11 rum: Altiora te ne quæsieris: & fortiora te ne scruIsa.3 tatus fueris. Et rursum: Mel inuenisti: comede Prou.25 quod sufficit tibi, ne fortè satiatus euomas illud. Mel quippe inuenire, est sancti intellectus dulcedinem degustare. Quod tunc sufficienter comeditur, quando nostra intelligentia iuxta mẽsuram sensus sub moderamine tenetur. Nam satiatus mel euomit, qui plus appetens penetrare quàm capit, & illud perdit unde potuit nutriri. Quia ergo sancta Ecclesia ab infirmis mentibus prohibet alta perscrutari, beato Iob dicitur: Esurienti subtraxisti panem. Et quia eius quoq; magnitudini 4 hæretici inuident, quòd in fide uera populos uniuersaliter tenet, cùm terrenæ prosperitatis tempus inueniunt, cõtra eam in superbis uocibus excedunt: & exprobrantes aperiunt, quantum prius eius potentiæ latenter inuidebant. Nam sequitur: In fortitudine brachij tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eam.] Ac si patenter dicant: Quòd in prædicatione tua terram uniuersaliter occupasti, potentia fortitudinis, nõ ratio ueritatis fuit. Quia enim Christianos principes prædicationem eius tenere conspiciunt, hoc quod ei à populis creditur, non uirtutem rectitudinis, sed causam secularis potẽtiæ esse suspicantur. Sequitur: Viduas dimisisti uacuas: & lacertos pupillorum comminuisti.] Plebes quæ hæreticis prædicantibus sunt subiectæ, ex carnali intelligentia errorum eorum semina peruersa concipiunt, eisq; in sua damnatione sociãtur. Sed cùm sancta Ecclesia ipsos errorum prædicatores uel ratione uictos ad se suscipit: uel studio peruersitatis obduratos sub disciplinę suę uincula restringit: destituti hæretici cùm remanere apud se plebes sine prædicatoribus uident: quia aliud à sancta Ecclesia quàm uiduas uacuas relictas dolent? Et quia subtractis hæreticorum magistris, eorum discipulos in suo opere infirmari suspicantur, quasi lacertos pupillorum comminutos ab Ecclesiæ esse cõquerunt. Vel certè quia sancta Ecclesia dũ quosdam ab hæreticis uenientes suscipit: liquet nimirum quòd pristino eorum errori contradicit. Nam sunt nonnulli qui ita uirginitati carnis student, ut nuptias damnent: & sunt nonnulli qui ita abstinentiam laudant, ut sumentes alimẽta necessaria detestentur. De quibus per Paulum di- 1.Tim.4 citur, Prohibentium nubere: iubentium abstinere à cibis quos Deus creauit ad percipiẽdum cum gratiarum actione fidelibus. Quia ergo eos à carnali intentione suæ superstitionis reuocat: hæretici cum hos aspiciunt aliter uiuere quàm docuerunt: lacertos eorum ab operatione quam prius tenuerãt, comminutos esse ab Ecclesia detestantur. Vnde & in hoc tempore disciplinæ si quid ei aduersitatis euenerit, hoc euenisse ex dignæ peccatorum retributione suspicantur. Nam subditur: Propterea circundatus es laqueis: & cõturbat te formido subita.] Illum formido subita conturbat, qui considerare negligit quid ex districtione iudicis ueniẽtis immineat. Quia ergo fidelem populũ hæretici culpis perfidiæ oppressum credunt, circumdatum laqueis accusant. Et quia existimant quòd futura nõ præuideat, in percussione sua hunc subita formidine cõturbatum putãt. Qui adhuc insultantes adiungũt: Et

putabas

putabas te tenebras non uiſurum: & impetu aquarum inundantium non oppreſſum iri.] Ac ſi apertè dicat: Securitatem pacis in ſpe tibi propoſueras: & idcirco de præſumptione tua quaſi de luce gaudebas: nec te unquam opprimi tribulationibus exiſtimaſti. Sed ecce dum ſuperuenientibus malis affligeris: an ſint recta quæ tenes, ipſę quæ te opprimunt tribulationum tenebræ oſtendunt. Quas uidelicet tribulationes Eliphas aquis inundantibus comparat: quia dum aliæ ſuper alias irruunt, quaſi aquis tumentibus undæ undas ſequuntur. Sequitur: An cogitas quòd Deus excelſior cœlo ſit: & ſuper ſtellarum uertices ſublimetur? & dicis: Quid enim nouit Deus? & quaſi per caliginẽ iudicat. Nubes latibulum eius: nec noſtra conſiderat: & circa cardines cœli perambulat.] Sunt plærique ita hebetes, ut formidare neſciant, niſi quod corporaliter uident. Vnde fit, ut Deum non metuant, quem uidere non poſſunt. Hæretici autem quia ſe eſſe ſapientes arbitrantur: uerba contra catholicos irriſionis proferunt: atque ab eis illum non timeri ſuſpicantur, quem uidere corporaliter nequeunt: ut quaſi per corporem ſenſus autorem ſuum exiſtiment, quia cœlo excelſior eſt, & ſuper ſtellarum uertices ſublimatur, ex longinquo uidere non poſſe: & quia inter nos & cœleſtem ſedem partes aereæ interſunt: quaſi in nube latens per caliginem iudicet: & ſuperioribus intentus, minus ima perpendat: & dum cœli cardines ambiendo conſtringit, inferiora non uideat. Sed quis de deo iſta uel deſipiens ſuſpicetur? Qui nimirum cùm ſit ſemper omnipotens, ſic intendit omnibus, ut aſſit ſingulis: ſic adeſt ſingulis, ut ſimul omnibus nunquam deſit. Nam & li quoſdam peccantes deſerit: eiſdem tamen ipſis adeſt per iudicium, quibus deeſſe cernitur per adiumentum. Sic itaq; exteriora circundat, ut interiora impleat: ſic interiora implet, ut exteriora circundet: ſic ſumma regit, ut ima non deſerat: ſic imis præſens eſt, ut à ſuperioribus non recedat: ſic latet in ſua ſpecie, ut tamen cognoſcatur in operatione: ſic cognoſcitur in ſuo opere, ut tamen comprehendi non ualeat à cognoſcentis æſtimatione: ſic adeſt, ut uideri nequeat: ſic uideri non ualet, ut tamen eius præſentiam ipſa ſua iudicia teſtentur: ſic ſe nobis intelligẽdum præbet, ut tamen ipſum nobis radium ſui intellectus obnubilet: & rurſum ſic caligine nos ignorantiæ reprimit, ut tamen menti noſtræ radijs ſuæ claritatis intermicet: quatenus & ſubleuata quippiã uideat, & reuerberata cõtremiſcat: & quia eum ſicuti eſt uideri nõ poteſt, aliquatenus uidendo cognoſcat. Sed hæc hæretici ſanctam eccleſiam ſcire nõ æſtimant: quia ſtulto iudicio ſolos ſe eſſe ſapiẽtes putant. Ex quorũ adhuc typo ſubiũgit: Nunquid ſemitam ſeculorũ cuſtodire cupis: quam calcauerunt uiri iniqui?] Sicut ſemita redemptoris noſtri humilitas, ita ſemita ſeculorum ſuperbia. Seculorum itaque ſemitam uiri iniqui calcant: quia per huius uitæ deſideria in elatione perambulant. De quibus adhuc iniquis ſubditur:

Deus mutat ſententiã, conſiliũ uerò immobile manet. Cap. III

QVi ſublati ſunt ante tempus ſuũ: & fluuius ſubuertit fundamẽtum eorum.] Cùm tempus uitę à diuina nobis pręſciẽtia ſit procul dubio pręfixum: quærendum ualde eſt, qua ratione nunc dicit: quòd iniqui ex præſenti ſeculo ante tempus proprium ſubtrahantur? Omnipotens enim Deus & ſi plærunq; mutat ſentẽtiam, conſilium nunquã. Eo ergo tempore ex hac uita quiſque ſubtrahitur, quo ex diuina potẽtia ante tempora præſcitur. Sed ſciendum quia creans & creãnans nos omnipotẽs Deus iuxta ſingulorum merita, diſponit & terminum: ut uel malus ille breuiter uiuat, ne multis bene agẽtibus noceat: uel bonus iſte diutius in hac uita ſubſiſtat, ut multis boni operis adiutor exiſtat: uel rurſum malus longius differatur in uita, ut praua adhuc opera augeat, ex quorum tẽtatione purgati iuſti uerius uiuant: uel bonus citius ſubtrahatur, ne ſi hic diu uiuat, eius innocentiam malitia corrumpat. Sciendum tamẽ quia benignitas Dei eſt, peccatoribus ſpatia pœnitentiæ largiri. Sed quia accepta tempora ad fructum pœnitentiæ, ſed ad uſum iniquitatis uertunt, quod à diuina miſericordia mereri poterant, amittunt. Quamuis omnipotens Deus ſibi tempus uniuſcuiuſq; ad mortem præſciat, quo eius uita terminatur: nec alio in tempore quiſquam mori potuit, niſi ipſo quo moritur. Nam ſi Ezechiæ anni additi ad uitam quindecim memorãtur, tempus quidem uitæ creuit ab illo termino, quo eum ipſe merebatur. Nam diuina diſpoſitio eius tempus tunc præſciuit: quo hunc poſtmodum ex præſenti uita ſubtraxit. Cùm ergo ita ſit, qd eſt quod dicitur: quia iniqui ſublati ſunt ante tẽpus ſuum, niſi quòd omnes qui præſentem uitam diligunt, longiora ſibi eiuſdem uitæ ſpatia promittũt? Sed cùm eos mors ſuperueniẽs à prẽſenti uita ſubtrahit, eorum uitæ ſpatia quæ ſibi longiora quaſi in cogitatione tendere conſueuerant, intercidit. De quibus rectè dicitur: Et fluuius ſubuertit fundamentum eorum.

Quòd reprobi in hac uita ciuitates ædificant, & dedicationum ſuarũ ſolennia dedicant: ſancti uerò dedicationem ſabbati ſui expectant. Cap. V

INiqui enim dum corde tranſire ad æterna negligunt, & cuncta præſentia fugitiua eſſe nõ intuentur: mẽtem in amore prẽſentis uitæ figunt, & quaſi longæ habitationis in ea ſibi fundamẽtum conſtruunt: quia in terrenis rebus per deſiderium ſolidantur. Sic primus in terra Cain ciuitatem conſtruxiſſe deſcribitur: qui uidelicet peregrinus aperte monſtratur: quia ipſe in terra fundamẽtum poſuit, qui à ſoliditate æternę patriæ alienus fuit. Peregrinus quippe à ſummis, fundamentum in imis poſuit, qui ſtationem cordis in terrena delectatiõe collocauit. Vnde & in eius ſtirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus naſcitur in electorum uerò progenie Enoch ſeptimus fuiſſe memoratur: quia uidelicet reprobi in hac uita quæ aperte eſt, ſemetipſos ædificãdo dedicant: electi uerò

ædifica-

ædificationis suæ dedicationem in fine temporis, id est, in septimo tempore expectãt. Videas nãq; plurimos temporalia sola cogitare, honores quærere, ambiendis rebus inhiare, nil post hanc uitam requirere. Quid itaq; isti nisi in prima se generatione dedicant? Videas electos nil præsentis gloriæ quærere, libenter inopiam sustinere, mala mundi æquanimiter perpeti, ut possint in fine coronari. Electis ergo Enoch in septima generatione nascitur: quia sui dedicationem gaudij, in extremæ retributionis gloria requirunt. Et quia quotidiano temporis lapsu ipsa præsentis uitæ mortalitas decurrit: atq; reproborum dedicationem eosdem reprobos subtrahendo destruit: rectè de iniquis dicitur, Et fluuius subuertit fundamẽtum eorum: id est, ipse cursus mutabilitatis statum in eis subruit peruersæ constructionis. Sequitur: Qui dicebant Deo, Recede à nobis.] Hæc etiam beatum Iob dixisse quis ambigat? Sed quæ in eius dictis exposuimus, propter legentis fastidium replicare deuitamus. Sequitur: Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum.] In his quoq; sermo, & non sententia immutatur. Nam quod per beatum Iob dictum est: Quis est omnipotẽs ut seruiamus ei? hoc per Eliphas dicitur: Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum. Sequitur:

7 Cum ille implesset domos eorum bonis.] Malorum domos Dominus bonis implet: quia etiam ingratis sua dona non denegat: ut aut benignitatem conditoris erubescant, & ad bonitatem redeant: aut redire omnimodo contemnentes, inde illic grauius puniãtur, unde hic et bonis Dei largioribus mala reddiderunt: ut duriora eos tunc supplicia puniant, quorũ hic malitiam nec dona uicerunt. Sequitur: Quorum sententia procul sit à me.] Hoc etiam per beatum Iob dictum est. Ait nanq; : Quorum cõsilium longè sit à me. quamuis aliud sententia, atq; aliud consilium possit intelligi. Sententia quippe in ore est, consilium in cogitatione. Dum ergo Eliphas longè se à malorũ sententia, beatus uerò Iob à consilio optauit: constat nimirum, quia iste malorũ uerbis, ille uerò etiam cogitationi desiderat esse dissimilis. Sequitur:

Quòd iusti in hac uita in peccatis reproborũ tabescũt, adhuc de suo fine incerti, postmodũ uerò iam nõ habentes quod metuant, in interitu eorum gaudebunt, unaq; erit eis cum iudice & districtio & uoluntas. Caput VI.

VIdebunt iusti, & lætabuntur, & innocẽs subsannabit eos.] Iusti cùm hic iniustos errare cõspiciũt, de errore pereuntiũ lætari nõ possunt. Si enim gaudẽt erroribus, iusti nõ sunt. Rursum si per insultationem lætantur, eo quòd tales non sunt, quales alios esse conspiciũt, omnino superbi sunt. Unde & Pharisæus iustificationẽ perdidit: quia publicani meritis gaudendo se prætu-
Luc 18 lit, dicens: Gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominũ, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiam hic publicanus. Rursum si dicimus quòd perfecto gaudio exultare iusti possunt de morte prauorũ: quale est in hoc mundo gaudium de ultione pec-

A cantium, in quo adhuc incerta est uita iustorum? Discernamus igitur tempora tremoris & exultationis. Vident etenim nunc iniustos iusti, & de eorum nequitia tabescunt. Cumq; eos perire conspiciunt, de sua quoq; uita suspecti fiunt. Quando ergo uidebunt iusti iniquorũ interitum & lætabuntur, nisi cùm districto iudici perfecta iam securitate exultationis inhęserint, cũ in illo extremo examine illorum damnationem conspiciunt, & de se iam quod metuant non habebunt? Nunc itaq; reprobos aspiciunt et gemunt, tunc aspiciunt & subsannant: quia eos exultando cõspiciunt, quos modò nec sine gemitu iniqua perpetrantes, nec sine
B metu uident pro iniquitate morientes. Vnde per hoc quod subditur: quia de damnatione eorũ ultima dicatur, ostenditur. nam protinus subinfertur:

Quòd gloria peccatorum succidetur in fine, & ipsas carnis reliquias quas in sepulchro deseruerat, anima rursum accipiet, ut pariter flãma gehẽnæ corpus et animã affligat. Cap. VII.

NOn´ ne succisa est erectio eorũ, & reliquias eorum deuorauit ignis?] Hic nanq; iniqui erecti sunt: quia hic prauis actionib. extolluntur, quia & peruersè agunt, & tamen pro peruersis actibus minimè feriuntur. Peccant & florẽt, peccata augent, & terrena bona multiplicant. Sed eorum erectio tunc succiditur, cùm uel à præsenti uita ad interitum, uel à conspectu æterni iudicis ad æternum gehennę incendium pertrahuntur. Qui
C etsi hic mortuam suam carnem relinquunt, ipsam quoq; in resurrectione recipiunt, ut cum carne ardeant, in qua peccauerũt. Sicut enim eorum culpa in mente fuit & corpore, ita eorũ pœna in anima erit pariter & carne. Quia ergo nec hoc eis erit à tormento liberum, quod hic mortuũ relinquũt, rectè nunc dicitur: Reliquias eorum deuorabit ignis. Sequitur: Acquiesce igitur ei, & habebis pa- 8
cem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.] Culpa superbiæ est, docere meliorem. Quàm sæpe hæretici perpetrant, qui de his quæ prauè sentiũt, quasi docere catholicos præsumũt. Tũc enim eos putãt Deo acquiescere, si illos contigerit eorũ peruersitatibus cõsentire. Et acquie-
D scentibus pacem promittunt: quia contra eos qui sibi consentiunt, iam iurgari desistunt. Fructus autem optimos sibi consentientibus pollicentur: quia eos solos bona opera agere existimãt, quos ad sua dogmata se trahere exultant. Quibus & hoc congruit quòd adiungit: Suscipe ex ore illius legem. Quia ea quæ ipsi sentiũt, ex ore Dei procedere suspicãtur. Et pone sermones eius in corde tuo: ac si apertè astruat, dicens: Quos nunc usq; in ore, & non in corde tenuisti. Quia enim eorum peruersa dogmata respuit, non eum uerba Dei in sensu, sed in ostensione habuisse criminantur. Unde quasi sub quadam specie dulcedinis infundunt uirus pestiferæ persuasionis, ut uerba Dei Ecclesiã in corde suo ponere admoneant. Quæ si unquam à corde illius recessissent, ab illis talia nullatenus audiret. Sequitur: Si reuersus fuerit ad omnipotentem,

ædificaberis, & longè facies iniquitatem à taber-
naculo tuo.] Fidelem populum hęretici à Deo di
ſceſſiſſe exiſtimãt: quia eum ſuis prædicationibus
reſiſtentem uident. Quem cùm malis preſentibus
afflictum conſpiciunt, quaſi per admonitionẽ ad
conditoris gratiam trahere conãtur, dicẽtes: Si re-
uerſus fueris ad omnipotentẽ, ædificaberis. Ac ſi
apertè dicant: Quia noſtris dogmatibus reſiſtẽdo
à Domino receſſiſti, idcirco à iuſtitiæ ædificatiõe
deſtructus es. Tabernaculũ uerò aliquãdo accipi
mus habitaculũ corporis, aliquãdo uerò habitacu
lũ cordis. Nã ſicut anima habitamus in corpore,
ita per cogitationes habitamus in mente. Iniqui-
tas ergo in tabernaculo mentis, eſt peruerſa inten
tio in ſtudio cogitationis. Iniquitas aũt in taberna
culo corporis, per expletionẽ operis actio carna-
lis. Eliphas itaq; quia amicus beati uiri extitit, quę
dã uera ſentiens, & tamen in his in quibus à recti-
tudine deuiat, hęreticorũ ſpeciẽ tenens, beatũ Iob
ex uirtutibus flagellatũ neſciens, erraſſe credidit,
quem percuſſum uidit, eiq; ſi reuerſus ad omnipo
tentem fuerit, pollicetur dicens: Longè facies ini-
quitatem à tabernaculo tuo. ac ſi patenter dicat:
Quiſquis ad Deum poſt errata reuertitur, in cogi-
tatione ſimul & in opere mundatur. Sequitur:

Quòd infirmi ſanante Deo ita conualeſcant, ut poſtmodum doctrinæ claritate effulgeant. Cap. VIII.

9 DAbit pro terra ſilicem, & pro ſilice torrentes
aureos.] Quid per terram, niſi infirmitas a-
ctionis: quid per duritiam ſilicis, niſi fortitudo ſi-
gnatur? quid per torrentes aureos, niſi doctrinã
intimæ claritatis accipimus? Omnipotens autem
Deus ad ſe conuerſis pro terra dat ſilicem: quia, p
infirma actione fortitudinem tribuit robuſti ope-
ris. Dat etiam pro ſilice torrẽtes aureos: quia pro
robuſto opere doctrinam multiplicat claræ præ-
dicationis, ut peccator quiſq; conuerſus, & ex in-
firmo fortis exiſtere ualeat, & in ſua fortitudine
uſq; ad proferenda uerba intimæ claritatis exur-
gat, quatenus in eo & infirmitas actionis in qua
uelut terra ſoluitur, bene uiuendi fortitudine ſoli-
detur, & rurſus cùm ſenſus ex uita trahitur, ex ipſa
fortitudine torrentes aurei defluant: quia in ore
bene uiuentium doctrinæ claritas inundat. Se-
quitur: Eritq; omnipotens contra hoſtes tuos, &
argentum coaceruabitur tibi.] Quos magis alios
hoſtes patimur quàm malignos ſpiritus? Qui in
noſtris nos cogitationibus obſident, ut ciuitatem
ualeant noſtræ mentis irrumpere, eamq; ſub ſui iu
go dominij captam tenere. Argenti autem nomi-
ne, ſacra eloquia deſignari teſtatur Pſalmiſta, qui
Pſal. 11 ait: Eloquia Domini eloquia caſta, argẽtum igne
examinatum. Et ſæpe cùm eloquijs ſacris intendi
mus, malignorum ſpirituum inſidias grauius tole
ramus: quia menti noſtræ terrenarum cogitatio-
num puluerem aſpergunt, ut intentionis noſtræ
oculos à luce intimæ uiſionis obſcurent. Quod ni
Pſal. 118 mirum Pſalmiſta pertulerat, cùm dicebat: Declí-
nate à me maligni, et ſcrutabor mandata Dei mei.
uidelicet patenter inſinuans: quia mandata Dei
perſcrutari nõ poterat, cùm malignorũ ſpirituum
inſidias in mẽte tolerabat. Quod etiã in Iſaac ope
re ſub Allophylorũ prauitate cognoſcimus deli-
gnari, qui puteos quos Iſaac foderat, terræ conge-
rie replebãt. Hos enim nos nimirum puteos fodi-
mus, cũ in Scripturæ ſacrę abditis ſenſibus alta pe
netramus. Quos tamẽ occultè replent Allophyli,
quãdo nobis ad alta tẽdentibus, immũdi ſpiritus
terrenas cogitationes ingerũt, & quaſi inuentam
diuinæ ſcientiæ aquã tollunt. Sed quia nemo hos
hoſtes ſua uirtute ſuperat, per Eliphas dicit: Erit
omnipotens cõtra hoſtes tuos, & argentũ coace
uabitur tibi. Ac ſi apertè diceretur: Dũ malignos
ſpiritus Dominus ſua à te uirtute repulerit, diuini
intus eloquij talentũ lucidũ excreſcit. Sequitur:

Quòd diuitibus affluunt multiplices intellectus, qui in Scripturis ſanctis diſcernere ſciunt. Cap. IX.

TVnc ſuper omnipotentem delicijs affluet.]
Super omnipotentem delicijs affluere, eſt in
amore illius Scripturę ſacrę epulis ſatiari. In eum
nimirum uerbis tot delicias inuenimus, quot ad
profectum noſtrum intelligentiæ diuerſitates ac-
cipimus, ut modò nuda nos paſcat hiſtoria, modò
ſub textu literæ uelata medullitus nos reficiat mo-
ralis allegoria, modò ad altiora ſuſpendat cõtem-
platio, in præſentis uitæ tenebris iam de lumine
æternitatis intermicans. Et ſciendum q; quiſquis
delicijs affluit, in quadam ſui remiſſione ſoluitur
atq; à laboris ſtudio quaſi ex laſſitudine relaxa-
tur: quia nimirum anima, cùm internis delicijs
undare cœperit, terrenis iam operibus incubare
minimè conſentit, ſed amore conditoris capta, à
ſua captiuitate iam libera, ad contemplandi ea
ſpeciem deficiendo ſuſpirat, & quaſi laſſeſcendo
conualeſcit: quia dum ſordida onera portare
non ualet, ad illum per quietem properat quẽ
tus amat. Hinc etiam in admiratione ſponſæ ſo
ptum eſt: Quę eſt iſta quæ aſcendit de deſerto
licijs affluens? Quia nimirum ſancta Eccleſia
uerborũ Dei delicijs affflueret, de deſerto uitę pr
ſentis aſcendere ad ſuperiora non poſſet. Delici
ergo affluit, & aſcendit: quia dum myſticis intel
gentijs paſcitur, ad ſuperna quotidie contemp
da ſubleuatur. Hinc etiam Pſalmiſta ait: Et nox
D luminatio mea in delicijs meis: quia dum per
tellectum myſticũ ſtudioſa mens reficitur, tam
ea uitæ præſentis obſcuritas fulgore diei ſole
quentis illuminatur, ut etiam in huius corrupti
nis caligine in intellectũ illius uis futuri lumi
erumpat, & uerborum delicijs paſta prægu
diſcat, quid de pabulo ueritatis eſuriat. Sequ

Et leuabis ad Deum faciem tuam.] Ad Deu
ciem leuare, eſt cor ad ſublimia inueſtiganda
tollere. Nam ſicut per corporis faciem homi
per interiorem imaginem Deo noti atq; conſpi
biles ſumus. Cũ uerò reatu culpæ deprimimur,
Deum leuare cordis noſtri faciem uereamur. Dum
enim nulla bonorum operum cõfidentia fulcim
intueri ſumma mens trepidat: quia ipſa ſe conſci
entia accuſat. Cùm uerò iam pœnitẽtiæ lamentis
culpa

culpa diuitur, & sic perpetrata plangunt, ut plan A
genda minimè perpetrẽtur, magna menti fiducia
nascit, & ad cõspiciẽda supernæ retributiõis gau-
dia cordis nostri facies leuatur. Sed hæc Eliphas
rectè diceret, si infirmũ moneret. Cùm uerò iustũ
uirũ propter flagella despicit, quid aliud q; uerba
scientiæ nescienS fundit? Quæ nimirũ dicta si ad
hereticorũ typum ducimus, ipsi falsis promissioni
bus ad Deũ nos faciem leuare pollicentur. Ac si fi
deli populo patenter dicant: Quamdiu prædica-
tionẽ nostram nõ sequeris, cor in infimis premis.
Quia uerò Eliphas beatũ Iob ad Deũ reuerti ad-
monuit, à quo uidelicet idẽ uir beatus nunquã re-
cessit, adhuc pollicẽdo subiungit: Rogabis eum,
& exaudiet te. Rogant quippe Dominum, sed e- B
xaudiri minimè merẽtur, qui iubẽtis Domini præ
Prou.28 cepta contemnunt. Vnde scriptum est: Qui decli
nat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit
execrabilis. Quandiu ergo Eliphas beatũ Iob nõ
exaudiri credidit, hunc nimirũ in suo opere erras-
11 se iudicauit. Vnde & adhuc subdit: Et uota tua
reddes.] Qui uota uouit, sed hæc præ infirmitate
Cr uoleti bona posse subtrahi uidicari soluere non ualet, ei ex peccati pœna agitur, ut uo
lenti bonũ posse subtrahatur. Cùm uerò in cõspe-
ctu intimi iudicis ea quæ obstitit culpa detergi-
tur, fit protinus ut uotũ possibilitas sequatur. Se-
quitur: Decernes rẽ, & ueniet tibi.] Hoc esse pro-
prium infirmantiũ iudicium solet, ut tanto quem-
piam existiment iustũ, quanto hunc adipisci con-
Ex eleuatio ius fiducia, ortum spiciunt omne quod appetit: cùm uidelicet noue C
rimus nonnunquam bona terrena iustis subtrahi,
quæ largo munere tribuuntur iniustis: quia & de-
speratis ægris medici quicquid poposcerint, dari
præcipiunt, & eis quos reduci posse ad salutẽ præ
uident, quę appetunt dari contradicunt. Sed si dí-
cta hæc Eliphas de bonis spiritalibus intulit, scien
dũ quòd res decernitur & uenit, cùm uirtus quæ
ex desiderio appetitur, largiente Deo etiam effe-
ctu prosperatur. Vnde & adhuc subditur:

Quòd apud Deum nulla est iustitia hominis, si eam extollit arrogantia mentis. Cap. X.

ET in uijs tuis splendebit lumen.] In uijs quip
pe iustorum lumen splendere, est per mira o-
pera uirtutũ signa suę claritatis aspergere, ut quo-
cunq; per intentionem pergunt, ab intuentiũ cor- D
dibus peccati noctem excutiant, & exemplo sui
operis in eis iustitiæ lumen fundant. Sed quantali
bet sit iustitia operis, apud internũ iudicem nulla
est, si hanc eleuat tumor mẽtis. Vnde & subditur:
Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui
inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur.] Quæ ni
mirum sententia à ueritatis ore non discrepat, di-
Luc.14 centis: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui
se humiliat, exaltabitur. Vnde & per Salomonẽ
Prou.18 dicitur: Antequam conteratur, exaltatur cor ho-
minis, & antequam glorietur, humiliatur. Rectè
autem dicitur: Qui inclinauerit oculos suos, ipse
saluabitur: quia quantum per membrorum mini-
sterium deprehendi potest, prima superbiæ osten
sio esse in oculis solet. Hinc enim scriptum est: Et
A oculos superborum humiliabis. Hinc de ipso su-
perbientium capite dicitur: Omne sublime uidet. Ps.l.17
Hinc de illa quæ ei per infidelitatem adhæsit, scri- Iob.41
ptũ est: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & pal- Prou.30
pebræ eius in altũ surrectæ. Oculos ergo inclina-
re, est nullum respiciendo despicere, sed se mino-
rem atq; imparem cunctis quos aspicit, æstimare.
Saluabitur itaq; qui oculos inclinat: quia qui fal-
sum superbiæ uerticem deserit, ueritatis altitudi-
nem ascendit. Sequitur: Saluabitur innocens,
saluabitur autem munditia manuũ suarum.] Quę
scilicet sententia si de cœlestis regni retributione
promittitur, ueritate fulcitur: quia cùm de Deo
scriptum sit, Qui reddit unicuiq; secundum ope- Rom.2
B ra eius: illum in extremo examine iustitia æterni Quẽ iustitia saluet in extremo examine
iudicis saluat, quem hic eius pietas ab immundis
operibus liberat. Sin uerò ad hoc saluari quisque
hic munditia manuum suarum creditur, ut suis ui
ribus innocens fiat, proculdubio erratur: quia si su
perna gratia nocentem non præuenit, nunquam
profectò inueniet quem remuneret innocentem.
Vnde ueridici Moysis uoce dicitur: Nullusq; a- Exo.34
pud te per se innocẽs est. Superna ergo pietas pri- Superna: pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis
us agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente
quoq; nostro libero arbitrio, bonum quod iam ap
petimus, agat nobiscum: quod tamen per impen- 12
sam gratiam in extremo iudicio ita remunerat in
nobis, ac si solis processisset ex nobis. Quia enim
diuina nos bonitas, ut innocẽtes faciat, præuenit,
C Paulus ait: Gratia autem Dei sum id quod sum. Et 1.Cor.15
quia eãdem gratiam nostrum liberum arbitrium
sequitur, adiungit: Et gratia eius in me uacua non
fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Qui
dum se de se nihil esse conspiceret, ait: Non autem Ibidem
ego. Et tamen quia se esse aliquid cum gratia inue
nit, adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Non enim
diceret Mecum, si cum præueniente gratia subse-
quens liberum arbitrium non haberet. Vt ergo
se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: Nõ ego. Vt
uerò se cum gratia operatum esse per liberum ar-
bitrium demõstraret, adiũxit: Sed gratia Dei me-
cum. Munditia itaq; manuum suarum innocens
saluabitur: quia qui hic præuenitur dono, ut inno
cens fiat, cùm ad iudicium ducitur, ex merito re-
numeratur. Quæ cũcta Eliphas, sicut prædictum
D est, etsi rectè protulit, cui tamen proferret ignora-
uit: quia docere meliorem non debuit, sed audire.
Quæ tamen omnia per typum, hæreticorum pro- Typus hæreticorum
missionibus congruunt: qui cùm fideles quosque
in præsenti uita afflictos inueniunt, eos ex culpa
perfidiæ percussos arbitrantur, eisq; si sua dogma
ta sequantur, salutem innocentiæ per bonorum
operum munditiam promittunt. Sed mens fide-
lium tanto eos altius despicit, quanto illos inno-
centiam non uidet habere quam pollicentur. Vn
de bene per Salomonem dicitur: Frustra iactatur Prou.1
rete ante oculos pennatorum. Pennati quippe
sunt bonorum spiritus, qui dum ad altiora per spẽ
ueritatis euolant, apposita prauorum ho-
minum deceptionis retiacula de-
clinant. Sequitur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caput uigeſimumtertium beati Iob.

RESpõdens autem Iob ait: Nunc quoq; in amaritudine eſt ſermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitum meũ. Quis mihi tribuat ut cognoſcã & inueniã illũ, & ueniã uſq; ad ſoliũ eius? Ponã corã eo iudiciũ, & os meũ replebo increpationib. ut ſciam uerba quæ mihi reſpondeat, & intelligã quid loquatur mihi. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis ſuæ mole me premat. Proponat æquitatem contra me, perueniet ad uictoriam iudicium meum. Si ad Orientem iero, non apparet. Si ad Occidentem, non intelligam eum. Si ad ſiniſtram, quid agam? Non apprehendam eum. Si me uertam ad dexteram, nõ uidebo illum. Ipſe uerò ſcit uiam meã, & probabit me quaſi aurum quod per ignẽ tranſit. Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus, uiam eius cuſtodiui, & nõ declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non receſſi, & in ſinu meo abſcondi uerba oris eius. Ipſe enim ſolus eſt, & nemo auertere poteſt cogitationẽ eius, & anima eius quodcunq; uoluit hoc fecit. Cùm expleuerit in me uoluntatẽ ſuã, & alia multa ſimilia præſtò ſunt ei. Et idcirco à facie eius turbatus ſum, & conſiderans eum, timore ſollicitor. Deus molliuit cor meũ, & omnipotens conturbauit me. Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

Quòd iuſti quanto plus in hoc mundo laborant, tanto amplius contemplari Deum deſiderant. Cap. XI.

RESpondens autem Iob dixit: Nunc quoq; in amaritudine eſt ſermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitũ meum.] More ſuo beatus Iob planioribus uerbis inchoat, ſed dicta ſua alta myſterij profecutione conſummat. Mederi quippe dolor afflicti ex amicorum conſolatione debuerat: ſed quia conſolatio ad blandimẽta fallacię erupit, afflicti dolor inhorruit. Quia enim Eliphas ſpondere conuerſo meliora non timuit, quaſi ex noxio medicamine uulnus creuit. Vnde rectè dicitur: Nunc quoq; in amaritudine eſt ſermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitum meum: quia uidelicet inordinatæ conſolationis intentio, percuſſionẽ quam minuere debuit, multiplicauit. In quibus nimirũ uerbis per typum ſanctæ Eccleſiæ etiam fidelium dolor exprimit, qui eo amplius gemũt, quo malos blandiri conſpiciunt, qui iuxta Pauli uocem: Per dulces ſermones & benedictiones ſeducũt corda innocentium. Quæ etiã uerba ad conſiderandum ſubtilius mentem fidelium rectè referuntur. Qui eſſe ſine amaritudine neſciunt, etiã ſi in hoc mundo proſperari uideantur. Quibus cùm aduerſum euenit, eum quem inuenit, ingeminat dolorẽ. Vnde rectè dicitur: Nunc quoq;. Iut apertè monſtretur: quia electorum mens ſine amaritudine & in proſperitate nõ fuerit. Bene autem dicitur: Et manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitũ meũ. Manus quippe plagæ eſt fortitudo percuſſionis. Primã nanq; percuſſionẽ ſuam electi conſiderãt quia à conditoris ſui uiſione diuiſi ſunt: quia nequaq; illuminationis intimæ claritate perfruũtur, ſed in præſentis uitæ exilio quaſi in cæcitatis loco relegati gemunt. Semper ergo habẽt in hac uita plagæ gemitum ſuum. Sed cùm adhuc etiã aduerſa in hac uita accidunt, manus plagæ eorũ etiã ſuper gemitũ grauatur. Erat enim plagæ gemitus etiã cùm præſentis uitæ aduerſa deeſſent. Sed ad fortitudo primæ percuſſionis, ex tentatione creſcit aduerſitatis. Dicit ergo: Et manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitũ meũ: quia iuſtũ quẽq; in hac uita aduerſitas nõ lętũ perculit, ſed in eo dolorẽ uulneris multiplicauit. Fit tamẽ mirè omnipotẽtis Dei moderamine, ut cũ in hoc mũdo mõſtri aduerſitatib. plus laborat, autoris ſui cõtẽplandam faciẽ amplius ſitiat. Vnde hic aptè ſubiũgit:

Quòd electi dum Deum cognoſcunt per fidem, deſiderent uidere per ſpeciem: & cùm fidei oculis eum præſentem angeli quaſi in ſolio ſuo intuentur, inueniunt apud ipſum cauſarum rationabiles et iuſtas quæ extrinſecus uidẽtur iniuſtæ. Ca. XII.

QVis mihi tribuat, ut cognoſcã & inueniam illũ, & ueniã uſq; ad ſoliũ eius? Electus quique niſi Deũ cognouiſſet, utiq; nõ amaret. Sed aliud eſt cognoſcere per fidẽ, atq; aliud per ſpeciẽ: aliud inuenire per credulitatẽ, aliud per contemplationẽ. Ex qua re agit, ut electi omnes eum quẽ fide cognouerũt, uidere quoq; per ſpeciẽ anhelent. Cuius amore flagrantes æſtuant: quia eius dulcedinis ſuauitatẽ iam in ipſa ſuæ fidei certitudine deguſtãt. Quod bene ille in Geraſenorũ regione ſanatus à dæmonibus deſignat, qui uult abire cũ Ieſu: ſed ei à magiſtro ſalutis dicitur, Redi in domum tuã, & narra quãta tibi fecerit Deus. Amanti enim adhuc dilatio imponit, ut ex dilati amoris deſiderio, meritũ retributionis augeatur. Fit ergo nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, ſed amen in ſua celſitudine manet occultus, ut et quidam mõſtrando de ſe, occulta nos inſpiratione ſui amore ſuccendat, & tamẽ in abſcõdendo maieſtatis ſuæ gloriam, amoris ſui uim per æſtũ deſiderij augeat. Niſi enim ſanctus uir uidere hunc in ſua maieſtate quæreret, nõ utiq; ſubinferret: Et uenìam uſq; ad ſoliũ eius. Quid nanq; eſt ſoliũ Dei niſi illi angelici ſpiritus, qui Scriptura teſte, throni uocati ſunt? Qui ergo uſq; ad ſolium Dei uenire uult, quid aliud q̃ intereſſe angelicis ſpiritibus cupiſcit; ut nulla iam defectiua temporũ momẽta ſuſtineat,

sustineat, sed ad permanentem gloriam in cõtemplatione æternitatis exurgat. Quæ tamẽ uerba etiã in hac uita positis iustis cõueniunt. Nam cùm cõtra uotum suum atq; desiderium quodlibet agi cõspiciunt, ad occulta Dei iudicia recurrunt, ut in eis uideant quia inordinatè intus non disponitur, quod inordinatum foris currere uidetur. Cùm enim præsidentem angelicis spiritibus creatorem omnium, fidei oculis cõtemplantur, ad eius nimirum solium ueniunt. Et quia cõsiderant quoniam is qui mirè angelos regit iniustè homines non disponit, profectò inueniunt causales rationes q̃ iustæ sint, dum ipsę causæ extrinsecus uideantur iniustæ: dumq; id humiliter faciunt, semetipsos sæpe in sua uoluntate reprehendunt, sua in se nonnunquam uota dijudicant, dũ meliora esse ea quæ disponit cõditor, pẽsant. Vnde bene adhuc subdit:

Quòd qui subtile Dei iudicium intuetur, amaritudine pœnitentiæ seipsum persequitur. Cap. XIII.

POnã corã eo iudiciũ, & os meũ replebo increpationibus.] Corã Deo iudiciũ ponere, est intra secretũ mẽtis per fidei cõtemplationẽ ad tremendũ examen maiestatis illius, oculos nostrę cõsiderationis aperire, quid peccator homo mereatur attendere, & occultus nũc & tacitus iudex q̃ terribilis pòst appareat cõsiderare. Ex qua re agitur ut ad cognitionẽ sui anima subtilius reuocet, et quo occultũ iudicẽ suũ magis terribilẽ uidet, eo de suis actibus formidolosius angustet. Anxiè trepidat, culpas suas lamẽtis insequit, pœnitẽdo increpat, qualẽ fuisse se meminit. Vnde nunc quoq; postquã dictũ est: Ponã corã eo iudiciũ, recte subiungit: Os meũ replebo increpationibus. Qui enim sibi in cõspectu Dei iudiciũ ponit, os suũ increpationibus replet: quia dũ subtile examen tremendi cõtra se iudicis cõtemplatur, amarę se pœnitentiæ inuectione persequitur. Sæpe autẽ dum culpas nostras pensare negligimus, quæ earum reprehensio in iudicio sequatur, ignoramus: dũ uerò eas pœnitendo persequimur, quid nobis de eis iudex in suo examine dicere possit, inuenimus. Vnde adhuc aptè subiungit: Vt sciã uerba quæ mihi respondeat, & intelligã quid loquat mihi.] Tũc enim culpas plangimus, cùm pensare cœperimus. Sed tũc subtilius pensamus, cùm sollicitius plangimus, atq; ex lamentis in corde nostro plenius nascit, quid peccãtibus diuina districtio minatur, quæ erunt illa reproborũ improperia, qui terror, quæ implacabilis maiestatis animaduersio. Tãta emi tũc Dominus reprobis iratus dicit, quanta eos pati ex æquitate permiserit. Quæ nimirum uerba animaduersiõis illius, iusti dũmodo sollicite metuũt, euadũt. Sed qs in illo examine inueniri iustus ualeat, si secũdũ suæ fortitudinis maiestatẽ, uitã hominũ discutiat Deus? Aptè ergo subiũgit:

Quòd nihil nobis fortitudo diuina prodesset, nisi nobis per assumptam humanitatem congrueret. Cap. XIIII.

15 NOlo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.] Mens etenim quãlibet iusti, si ab omnipotẽte Domino districtè iudicat, mole magnitudinis premitur. In quibus nimirum uerbis hoc quoq; intelligendũ est, q̃ sanctus uir dũ Dei fortitudinẽ deuitat, quid eius aliud q̃ infirmitatem desiderat? Et scriptũ est: Quod infirmũ est Dei, fortius est hominibus. Vnde & protinus adiũgit: Proponet æquitatẽ contra me, & perueniet ad uictoriã iudicium meũ. Quis enim alius nisi mediator Dei & hominum homo Christus Iesus æquitatis nomine designatur? de quo scriptũ est: Qui factus est sapiẽtia nobis à Deo, & iustitia. Quæ scilicet iustitia dũ in hunc mundum contra uias peccatorũ uenit, antiquũ hostẽ uincimus, à quo capti tenebamur. Dicat ergo: Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suę mole me premat: proponat æquitatẽ cõtra me, et perueniet ad uictoriã iudiciũ meũ: id est, ad redarguendas uias meas incarnatũ filiũ mittat, & tunc insidiantẽ aduersariũ per absolutionis meę iudiciũ uictor excludã. Si enim in diuinitatis fortitudine sic unigenitus filius inuisibilis maneret, ut nil de nostra infirmitate susciperet, infirmus homo ad eũ inuenire accessum gratiæ quando potuisset? Cõsideratũ quippe pondus eius magnitudinis opprimeret potius q̃ iuuaret. Sed fortis super omnia, apparuit infirmus inter omnia, ut dum nobis ex assumpta infirmitate cõgrueret, ad permanentẽ nos suã fortitudinẽ eleuaret. In altitudine enim sua diuinitas à nobis utpote paruulis apprehẽdi non potuerat, sed strauit se hominibus per † humilitatẽ, & quasi in iacẽtẽ ascendimus: surrexit, & leuati sumus. Vnde hoc quoq; mox subdit, per quod diuinitas inuisibilis atq; incõprehensibilis demõstret. Nam sequitur: † *aliàs, humanitatem*

Quòd Deus implẽs omnia, si in parte quæritur, nõ inuenitur. Caput XV.

SI ad orientẽ iero, nõ apparet: si ad occidẽtem, nõ intelligã eum: si ad sinistrã, quid agã? Non apprehẽdã eum. Si me uertã ad dexterã, nõ uidebo illũ.] Creator quippe omniũ in parte non est: quia ubiq; est. Et tũc minus inuenit, quãdo is qui totus ubiq; est, in parte quæritur. Incircũscriptus nãq; spiritus omnia intra semetipsum habet, quæ tamẽ & implendo circũdat, & circũdãdo implet, & sustinẽdo transcendit, et transcendẽdo sustinet. Bene aũt postquã dictũ est: Si ad orientẽ iero, nõ apparet: si ad occidentẽ, non intelligam eum: si ad sinistrã, quid agã? Non apprehendã eũ. si me uertã ad dexterã, non uidebo illũ, ilico adiunxit, Ipse uerò scio uiã meam. ac si apertè dicat: Videre nõ ualeo uidentẽ me, et eũ qui me subtiliter intuetur, intueri non possum: ut uidelicet ostẽdat quia tanto cautius formidandus est, quanto conspicabilis non est. Qui enim ita nos aspicit, ut à nobis aspici nequeat, eo magis timendus est, quo cuncta uidens minimè uidetur. Cùm enim contra nos latére quempiam in insidijs credimus, eo illũ amplius metuimus, quo minimè uidemus. Cumq; eius insidias nequaquã deprehẽdimus ubi sunt, et ibi eas metuimus ubi non sunt. Creator autẽ noster qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

ubiq; totus eſt, et cernens cuncta nō cernitur, tāto magis metuēdus eſt, quāto inuiſibilis permanēs, de noſtris actibus quādo & quid decernat ignoratur. Quæ tamen uerba intelligi & aliter poſſunt. Ad orientē quippe imus, cùm mentē in cōſideratione maieſtatis eius attollimus. Sed nō apparet: quia qualis in natura ſua eſt, à cogitatione mortali uideri non prævalet. Si ad occidentem, non intelligam eum. Ad occidentem imus, cùm ſublevatum in Deo cordis oculum, ſed ipſa immenſitate luminis reuerberatum, ad noſmetipſos reducimus, & laſſati diſcimus ualde ſuper nos eſſe quod quærebamus, noſtramq; mortalitatem cōſiderantes, indignos nos adhuc eſſe deprehendimus, qui immortalem uidere ualeamus. Si ad ſiniſtrā, quid agam? Non apprehendam eum. Ad ſiniſtram ire, eſt peccatorum delectationibus conſentire. Et nimirum conſtat, quia Deum apprehēdere non ualet, qui adhuc in delectatione peccati per ſiniſtrā iacet. Si me uertam ad dexteram, non uidebo illum. In dexteram proculdubio uertitur, qui de uirtutibus eleuatur. Sed Deum uidere nō ualet, qui priuata lætitia de bonis actibus gaudet: quia in eo cordis oculum tumor elationis premit. Vnde bene Deut. 17 ſiniſtram. In quibus cunctis plerunq; ſe anima diſcutit, nec tamen plenè deprehēdere ſemetipſam ualet. Vnde hic aptè ſubdit: Ipſe uerò ſcit uiam meam.] ac ſi patenter dicat: Ego me & diſtrictè diſcutio, & perfectè ſcire non poſſum: & tamen illum quem uidere non ualeo, uidet ſubtiliter cuncta quæ ago. Sequitur: Et probabit me quaſi aurum quod per ignem tranſit.] Aurum in fornace ad naturæ ſuæ claritatem proficit, dum ſordes amittit. Quaſi aurum ergo quod per ignem trāſit, probantur animæ iuſtorum, quibus exuſtione tribulationis & ſubtrahuntur uitia, & merita augentur. Nec elationis fuit, q̄ ſanctus uir in tribulatione ſe poſitū auro cōparauit: quia qui Dei uocē iuſtus ante flagella dictus eſt, non idcirco tentari permiſſus eſt, ut in eo uitia purgarentur, ſed ut merita creſcerent. Aurum uerò igne purgatur. Minus ergo de ſe æſtimauit ipſe quàm erat, dum tribulationi traditus, purgari ſe credidit, qui purgandum in ſe aliquid non habebat. Sciēdum uerò eſt, quia quamuis de ſe humilia ſentiat animus iuſtorū, ea tamen quæ agunt, quàm ſint recta conſpiciunt, ſed de eorum rectitudine nō præſumunt. Vnde adhuc ſubditur: Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus. Viam eius cuſtodiui, & non declinaui ex ea. Mandatis labiorū eius non receſſi, & in ſinu meo abſcondi uerba oris eius.] Sed in his omnibus an ſe eſſe aliquid exiſtimet, uideamus. Sequitur:

Quòd ſolus Deus principaliter & immobiliter eſt, de quo per Moyſen dictū eſt, Qui eſt, miſit me ad uos. Cap. XVI.

IPſe enim ſolus eſt.] Qua ſententia ſubiuncta oſtendit: quia in tot bonis quę egerat, nil eſſe ſe credidit. Sed hæc ipſa ſuperius uerba repetētes, ut poſſumus perſtringamus. Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus. Quaſi quidam nāq; greſſus Dei ſunt quas cernimus operationes eius, quibus bonus quiſq; malus q; regitur, quibus iuſti iniuſtiq; ſuis ordinibus diſponuntur, quibus & ſubiectus quiſque ad meliora quotidie ducit, & aduerſus ad deteriora corruens toleratur. De quibus nimirū greſſibus ꝓpheta dicebat: Viſi ſunt greſſus tui Deus. Nos itaq; cùm uirtutem longanimitatis atq; pietatis eius intuemur, & intuentes imitari contendimus, quid aliud quàm greſſuū eius ueſtigia ſequimur? quia extrema quædā eius operationis imitamur. Hæc enim patris ſui ueſtigia ueritas admonebat imitari, cū diceret: Orate pro perſequentibus & calumniātibus uos, ut ſitis filij patris ueſtri qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuū oriri facit ſuper malos et bonos. Poteſt tamen beatus Iob qui certa ſide iā dixerat, Scio q̄ redemptor meus uiuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, ſic in futuram operatione incarnandæ ſapientię intendere, ſicut nos eiuſdem ſapientiæ iam præterita opera perfidem uidemus, q̄ mediator Dei & hominū benignus ad tribuendū, humilis ad ſuſtinendū, patiens ad exemplū præbendū fuerit. Cuius nimirū uitam dum beatus Iob ſuperno ſpiritu repletus, ſollicita intentione conſpiceret, futurā manſuetudinis illius humilitatē præuidens, quaſi ad exemplū ſibi propoſitū recurrit, ut quicquid in hac uita ageret, ad imitationis illius ueſtigia ligaret, quatenus qui occultæ diſpoſitionis eius ſublimia uidere nō poterat, quaſi in terra conſpiciens ad imitationem eius ueſtigia teneret. De quibus eius ueſtigiis per Petrum dicitur: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, uobis reliquēs exemplū, ut ſequamini ueſtigia eius. De quo adhuc ſubditur: Viam eius cuſtodiui, & non declinaui ex ea.] Cuſtodit etenim & non declinat, qui hoc ubi intendit operatur. Cuſtodire quippe per intentionem, eſt non declinare per operationem. Hæc nanq; eſt ſollicitudo iuſtorū ut actus ſuos quotidie iuxta uias ueritatis examinent, & eas ſibi in regulā proponentes, à rectitudinis earū tramite nō declinēt. Super ſemetipſos quippe quotidie ire contēdunt, & q̄ in uitiorum uerticem prouehuntur, cauta reprehenſione diiudicant quicquid de eis ex ſemetipſis remanet infra ſemetipſos, & totos ſe illò feſtināt trahere, ubi ſe inueniunt ex parte peruenīſſe. Sequit: A mandatis labiorū eius non receſſi.] Sicut bene obſequentes famuli dominorū ſuorum uultibus ſemper intenti ſunt, ut ea quæ præceperint, feſtinè audiant & implere contendant: ſic iuſtorū mentes per intentionē ſuam omnipotenti Domino aſſiſtūt, atq; in ſcriptura eius quaſi os eius intuentur, quia per eā Deus loquit̄ omne q̄d uult, tāto uoluntate eius nō diſcrepēt, quāto eandē uoluntatē illius in eius eloqmio agnoſcunt. Vnde fit, ut eius uerba nō per eorū aures ſuperficiē tranſeant, ſed hæc in ſuis cordib. figāt. Vnde hic ſubdit: Erat ſinu meo abſcōdi uerba oris eius.] In ſinu etenim cordis uerba oris eius abſcōdimus, quādo mandata illius nō trāſitorie, ſed implēda opere audimus. Hinc eſt q̄ de ipſa matre uirgine ſcriptum eſt: Maria aūt conſeruabat omnia uerba hæc, cōferens

corde suo. Quæ nimirū uerba & cùm ad operatio A
nem prodeunt, in sinu cordis absconsa latēt, si per
hoc quod foris agit, intus agentis animus non ele
uatur. Nā cùm conceptus sermo ad opus ducitur,
si per hoc humana laus quæritur, sermo Dei in si-
mentis proculdubio non occultatur. Sed nosse
uelim beate uir, cur te tanta intentione examines,
18 cur tanta sollicitudine astringas. Sequit: Ipse
enim solus est, & nemo auertere potest cogitatio-
nes eius.] Nunquid namq; non sunt angeli & ho-
mines, cœlū & terra, aer & maria, cūcta uolatilia,
quadrupedia, atq; repentia? Et certè scriptum est:
Gen.1 Creauit, ut essent omnia. Cùm ergo in rerū natura
tam multa sint, cur beati uiri uoce nunc dicit: Ipse
enim solus est? Sed aliud est esse, aliud principali-
ter esse, aliud mutabiliter, atq; aliud immutabili- B
ter esse. Sunt enim hęc omnia, sed principaliter nō
sunt: quia in semetipsis minimè subsistunt, & nisi
gubernantis manu teneant, esse nequaq; possunt.
Cuncta namq; in illo subsistunt, à quo creata sunt,
nec ea quæ uiuunt, sibimetipsis uitā tribuunt, neq;
ea quæ mouentur & non uiuunt, suis nutibus ad
motū ducuntur: sed ille cuncta mouet, qui quædā
uiuificat, quædā uerò non uiuificata in extremā es
sentiā mirè ordinans seruat. Cuncta quippe ex ni-
hilo facta sunt, eorumq; essentia rursum ad nihilū
tenderet, nisi eam author omniū regiminis manu
retineret. Omnia itaq; quæ creata sunt, per se nec
subsistere prævalent, nec moueri, sed in tantū sub-
sistunt, in quantū ut esse debeant acceperūt: in tan
tum mouentur, in quantum occulto instinctu di- C
sponuntur. Ecce enim peccator flagellandus est
derebus humanis. Aresćit in eius laboribus terra,
concutitur in eius naufragijs mare, igneścit in e-
ius sudoribus aer, obtenebresćit contra eum in-
undationibus cœlum, inardescunt in eius oppres-
sionibus homines, mouētur in eius aduersitate &
angelicæ uirtutes. Nunquid nam hæc quæ inanimata, uel quæ uiuentia diximus, suis instinctionibus, & non magis diuinis impulsionibus agitant? Quicquid est itaq; quod exterius sæuit, per hoc il-
le intuendus est qui hoc interius disponit. In om-
ni igitur causa solus ipse intuendus est, qui princi-
Exod.3 paliter est. qui etiā ad Moysen dicit: Ego sum qui
sum. Sic dices filijs Israel: Qui est, misit me ad uos.
Cùm itaq; flagellamur per ea quæ uidemus, illum D
debemus sollicitè metuere, quē non uidemus. Vir
itaq; sanctus despiciat quicquid exterius terret,
quicquid per essentiā suam nisi regeretur, ad nihi-
lum tenderet, & mētis oculo suppressis omnibus
intueatur unū, in cuius essentiæ comparatione es-
se nostrum nō esse est, & dicat: Ipse enim solus est.
de cuius mox immutabilitate aptè subiungitur:

Quòd sententiam Dei licet quidam deprecando auerterint, hoc ipsum erat apud eius clementiam, ut sic fieri posset.

Caput XVII.

ET nemo auertere potest cogitationē eius.] Sicut enim immutabilis natura est, ita immu tabilis cogitatione. Cogitationē quippe eius nul-lus auertit: quia nemo resistere occultis eius iudi-cijs prævalet. Nam & si fuerūt quidam qui depre cationibus suis eius cogitationē auertisse uideantur, ita fuit eius interna cogitatio, ut sententiam il lius auertere deprecando potuissent, & ab eo acci perent quod agerent apud ipsum. Dicat ergo: Et nemo auertere poterit cogitationē eius: quia se-mel fixa iudicia mutari nequaquā possunt. Vnde scriptū est: Præceptū posuit, & non præteribit. Et Psal.148 rursum: Cœlū & terra transibunt, uerba autē mea Luc.21 non transibunt. Et rursum: Non enim cogitatio- Esa.55 nes meæ, sicut cogitationes uestræ: neq; uiæ meæ, sicut uiæ uestræ. Cùm ergo exterius mutari uide-tur sententia, interius consilium nō mutatur: quia de unaquaq; re immutabiliter intus constituitur, quicquid foris mutabiliter agitur. Sequitur:

Quòd etiā quæ cōtra uoluntatē Dei fieri uidentur, uoluntati eius non obsistūt. Et quòd eo ordine uolūtas peruersa diaboli in hoc utilitati sanctorū seruiat, ut purget eos. Ca. XVIII.

ET anima eius quodcunq; uoluit hoc fecit.] 19
Cùm sit cunctis corporibus exterior, cūctis mētibus interior Deus, ea ipsa uis eius qua omnia penetrat, cunctaq; disponit, anima illius appellat. Cuius uidelicet uoluntati nec illa obsistunt quæ contra uoluntatē illius fieri uidentur: quia ad hoc nonnunq; permittit fieri etiā quod non præcipit, ut per hoc illud certius impleat quod iubet. Apo statæ quippe angeli peruersa uoluntas est, sed ta-men à Deo mirabiliter ordinat, ut ipsę quoq; eius insidiæ utilitati bonorum seruiant, quos purgant dum tentant. Sic itaq; eius anima quodcunq; uo-luit hoc fecit, ut inde quoq; uoluntatem suam im-pleat, unde uoluntati illius repugnari uidebatur. Terreatur ergo uir iustus, & tantæ maiestatis pon dus considerans, infirmū se esse deprehēdat. Sed inter uerba hæc percūctari libet, ac dicere: O bea-te Iob inter tot flagella positus, cur adhuc aduersa formidas? Iam tribulationibus cingeris, iam innu meris afflictionibus angustaris. Malum timeri de bet, quod necdum susceptū est: tu in tanto positus dolore quid metuis? Sed ecce uir iustus nostris in quisitionibus satisfaciēs adiungit: Cùm exple-uerit in me uolūtatem suam, & alia multa similia præstò sunt ei.] ac si apertè dicat: Iam perpendo quæ patior, sed adhuc formido quæ pati possum. D Explet enim in me uoluntatem suam: quia multis me persecutiōibus affligit. Sed multa similia præ-stò sunt ei: quia si ferire cogitat, adhuc inuenit ubi plaga crescat. Hinc itaq; pensandum est quàm pa uidus ante flagellum fuit, qui etiam percussus ad-huc metuit ne feriatur. Incomprehēsibilem quip-pe uim ei inesse considerans & potestatis & exa-minis, essè uir iustus noluit nec de flagello secu-rus. Vnde adhuc metuēs adiungit: Et idcirco à facie eius turbatus sum, & considerans eū timore sollicitor.] Bene à facie Domini turbatur, qui ter-rorem maiestatis illius cordis sui obtutibus pro-ponit, & eius rectitudinis pauore cōcutitur, dum se reddendis rationibus conspicit idoneum non esse, si districtè iudicetur. Rectè autem dicitur: Et cōsiderans eū, timore sollicitor: quia diuinæ ani-

Universidad de Deusto
Biblioteca

maduersionis uim cùm minimè quisq; cõsiderat, minimè formidat, & tanto magis in hac uita quasi securus est, quanto à cõsideratione internę districtionis alienus. Semper etenim iusti uiri ad cordis secretariũ redeũt, uim occultę districtionis intuentur, maiestatis intimę iudicio assistunt, ut eo magis quandoq; securi sint, quo hic q; diu uiuerẽt, securi esse noluerũt. Nam malorũ mentes cũ renuũt cõsiderare quod timeãt, ad hoc quãdoq; gaudentes perueniũt, quod timẽtes nullo modo euadãt. Sed ecce de beato Iob nouimus, q; crebris Dei sacrificijs deditus, q; hospitalitatibus, q; indigentijs pauperũ impẽsus, q; suis etiã subditis humilis, q; sibi aduersantib. benignus fuit, & tamẽ tot flagella susc epit, nec iam securus extitit inter flagella: sed adhuc metuit, adhuc diuinę districtionis uim considerans contremiscit. Quid nũc itaq; miseri, quid peccatores dicemus, si hic timet qui sic egit? Sed tanti timoris pondus an à semetipso habeat, inno
20 tescat. Sequit̃: Deus molliuit cor meũ, & omnipotẽs conturbauit me.] Ex diuino munere cor iusti molliri dicit̃: quia superni iudicij timore penetrat̃. Molle est enim quod penetrari potest, durum quod penetrari nõ potest. Vnde per Salomonem dicit̃: Beatus homo qui semper est pauidus,
Prou. 28 qui uerò mẽtis est durę, corruet in malũ. Virtutem ergo sue fortitudinis non sibi, sed authori tribuit, qui ait: Deus molliuit cor meũ, & omnipotens cõturbauit me. Non autẽ secura, sed perturbata sunt corda bonorũ: quia dũ futuri examinis põdus cõsiderant, quietẽ hic habere non appetũt, securitatem suam districtionis intimę cõsideratione perturbant. Qui tamen inter ipsa timoris supplicia sę pe animũ reuocant ad dona, & ut semetipsos consolatione refoueant, inter hoc quod metuunt, reducunt oculum ad bona quę acceperunt, ut spes subleuet, quem timor premit. Vnde & sequitur:

Quòd in corda iustorum in ipso orationis sacrificio sæpe carnales se cogitationes ingerunt, & ea polluunt. Cap. XIX.

NOn enim perij propter imminentes tenebras, nec faciẽm meam operuit caligo.] Ille enim in flagello positus, à salute corporis propter imminentes tenebras perit, qui idcirco pro transactis percutit̃, ut à futuris supplicijs abscondatur. Flagella quippe bonorũ aut uitia perpetrata purgant, aut ea quę poterant perpetrari futura deuitant. Beatus aũt Iob quia in flagello positus, nec à peccatis præcedentibus purgabat̃, nec ab imminentibus tegebat̃, sed eius tantũmodo in flagello uirtus augebatur, fiducialiter dicit: Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciẽ meam operuit caligo. Qui enim semper diuinæ formidinis pondus aspexit, eius cordis faciem caligo peccati nõ operuit. Et is quem supplicia nulla sequebantur, salutem corporis propter imminentes tenebras nõ amisit. Et notandum quòd ipse priora denuncians, nequaq; ait: Faciem meam non tetigit, sed non operuit caligo. Sæpe enim etiam corda iustorum subortæ cogitationes polluunt, terrenarum rerum delectationibus tangunt: sed dum A citius manu sanctæ discretionis abiguntur, festinè agitur ne cordis faciẽ caligo operiat, quæ hanc ex illicita delectatione rangebat. Nam sæpe ipso oratiõis sacrificio importunè se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere uel maculare ualeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Vnde Abraham cùm ad occasum solis sacrificium offeret, insistentes aues pertulit, quas studiosè, ne oblatum sacrificiũ raperẽt, abegit. Sic nos cùm in arcordis holocaustum Deo offerimus, ab immũdis hoc uolucribus custodiamus, ne maligni spiritus & peruersæ cogitationes rapiãt quod mẽs nostra offerre se Domino utiliter sperat. Sequitur:

Caput uigesimumquartum textus beati Iob.

B omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius. Alii terminos transtulerũt, diripuerũt greges, & pauerunt eos. Asinũ pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem uiduæ. Subuerterunt pauperum uiam, & oppresserũt pariter mansuetos terræ. Alij quasi onagri in deserto egrediũtur C ad opus suum, uigilantesq; ad prędam præparant panem liberis. Agrum non suum demetunt, & uineam eius quem ui oppresserant, uindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimẽtum in frigore, quos imbres montium rigant, & non habentes uelamen, amplexantur lapides. Vim fecerũt deprædantes pupillos, & uulgum pauperem spoliauerunt. Nudis & incedentibus absq; uestitu & esurientibus tulerunt spicas. Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. De ciuitatibus fecerunt uiros gemere, & anima uulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur. D Ipsi fuerunt rebelles lumini. Nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem uerò erit quasi fur. Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me uidebit oculus, & operiet uultum suum. Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulant. Le

uis est super faciē aquæ. Maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per uiam uinearū. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & usq; ad inferos peccatum illius. Obliuiscatur eius misericordia. Dulcedo illius uermes. Non sit in recordatione, sed conteratur sicut lignum infructuosum. Pauit enim sterilem, & quæ non parit, & uiduæ bene non fecit. Detraxit fortes in fortitudine sua: & cùm steterit, non credet uitæ suæ. Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia: oculi autem eius sunt in uijs illius. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum uerba mea?

Quòd omnipotentem Deum fideles quiq; & sciunt per fidem, & nesciunt per speciem. Magnoq; moderamine attendendū est, in naturæ circumscriptione non plus sapere quàm oportet sapere. Cap. XX.

AB omnipotente non sunt abscondita tēpora: qui aūt nouerunt eum, ignorant dies illius.] Quid dies Dei, nisi ipsa eius æternitas appellantur? quæ nonnunq; unius diei pronunciatione exprimitur, sicut scriptū est: Melior est dies una in atrijs tuis super milia. Nonnunq; uerò pro sua longitudine, dierū multorū appellatione signatur, de quibus scriptū est: In seculū seculi anni tui. Nos itaq; intra tempora uoluimur, per hoc q; creatura sumus: Deus aūt quia creator est omniū, æternitate sua tempora nostra cōprehendit. Ait ergo: Ab omnipotente non sunt abscondita tempora: qui aūt nouerunt eū, ignorāt dies illius. Quia ipse quidem nostra cōprehensibiliter cōspicit, nos aūt ea quæ eius sunt cōprehendere nullatenus ualemus. Sed natura Dei cùm simplex sit, mirandum ualde cur dicit: Qui nouerūt eū, ignorāt dies illius. Neq; eī aliud ipse, atq; aliud dies eius sunt. Deus nāq; hoc est quod habet. Æternitatē quippe habet, sed ipse est æternitas. Lucem habet, sed lux sua ipse est. claritatē habet, sed ipse est claritas sua. Non est ergo in eo aliud esse, & aliud habere. quid est itaq; dicere, Qui nouerūt eū, ignorāt dies illius: nisi quia & qui cognoscunt eū, adhuc nesciunt? nam & qui iam eū fide tenent, adhuc per speciē ignorant. Et cùm ipse sibi sit æternitas, quē ueraciter credimus: qualiter tamen sit ipsa eius æternitas, ignoramus. In hoc namq; quod de diuinæ naturæ potentia audimus, ea nonnunq; cogitare consueuimus, quæ per experientiā scimus. Omne enim quod cœpit & desinit, initio & fine concluditur. Quòd si mora aliquantula differt ut finiatur, longū dicitur: in qua uidelicet longinquitate cùm quisq; mentis oculos reducit retrò per memoriā, tendit antè per expectationē, quasi per spatiū temporis dilatat in mente. Cumq; audit æternitatē Dei, humano more intendēti animo longa uitæ spatia proponit, in quibus metiatur semper & quid abijt retrò quod retineat in memoria, & quid antè restat, quod expectetur ex intentione. Sed quoties in æternitate ista cogitamus, æternitatē necdū cognouimus. Ibi quippe est quod nec initio incipit, nec fine terminatur, ubi neq; expectatur quod ueniet, neq; percurrit quod debeat recordari, sed est unum quod semper esse est. Quod & si nos & angeli cū initio esse uidere incipimus, esse tamē hoc sine initio uidemus, ubi sic semper sine fine esse est, ut nunquā se animus tendat ad sequentia, ac si multiplicētur quæ sunt, & longa fiant. Nā & si per prophetiæ spiritū dictū est: Domine qui regnas in æternū, & in seculū, & adhuc: more sacri eloquij, humano modo spiritus hominibus est locutus, ut ibi adhuc diceret, ubi expectatio non inesset. Adhuc enim æternitas non habet, quæ semper esse habet, in qua nulla pars suæ longitudinis præterit, ut pars alia succedat, sed totū simul esse est, & nil deest quod cernat: in qua omne quod est, animus uidet, & tardum non esse, & longū esse. Sed hæc de æternitatis diebus loquentes, conamur magis uidere aliquid q; uidemus. Dicatur igitur rectè: Qui aūt nouerunt eum, ignorāt dies illius: quia & si iam Deū per fidē nouimus, qualiter tamē sit eius æternitas sine præterito ante secula, sine futuro post secula, sine mora longa, sine præstolatione perpetua, nō uidemus. Beatus itaq; Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quia sub magno se scientiæ freno moderatur, ne plus sapiat q; oportet sapere, & dies Dei nō posse comprehēdi testificans, ad hæreticorū mox superbiam respectum mentis reducit, qui alta sapere appetunt, & quod capere utcunq; non possunt, perfectè se scire gloriantur. Nam sequitur:

Quòd hæretici patrum instituta transgrediuntur, & actiuos uiros à ministerio sanctorum auertunt. Cap. XXI.

ALij terminos transtulerunt, diripuerūt greges, & pauerunt eos.] Quos aliorum nomine, nisi hæreticos designat, qui à sanctæ Ecclesiæ gremio extranei existūt? Ipsi enim terminos trāsferunt: quia constitutiones patrum preuaricando transcendunt. De quibus nimirum constitutionibus scriptum est: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Qui greges diripiunt & pascunt: quia imperitos quosq; peruersis ad se persuasionibus trahunt, & doctrinis pestiferis ad interficiendum nutriunt. Nam quòd gregum nomine imperiti populi designentur, sponsi uerba testantur, qui sponsam suam alloquitur, dicens: Nisi cognoueris te ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post uestigia gregū. id est, nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene uiuendo cognoueris, à cōspectu meæ cōtemplationis egredere, & imperitorū uitam imitare populorum. Sequitur: Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem uiduæ.] Quos hoc loco pupillos accipimus nisi electos

ctos Dei, in mentis teneritudine positos? qui magna fidei gratia nutriuntur, & patris sui iam pro se mortui faciem necdum uident. Et sunt plerique in Ecclesia, qui quosdam conspiciunt cœlestia appetere, terrena omnia despectui habere, quamuis ipsi in huius mundi laboribus insudent, eis tamen quos ad cœlestia anhelare conspiciunt, de rebus quas in hoc mundo possident, huius uitæ adiutorium ferunt. Et quamuis ipsi agere spiritalia nequeant, ad summa tamē tendentibus libenter subsidia ministrant. Portare enim asinus onera hominum solet. Quasi ergo quidam asinus electorum est, qui terrenis actibus deseruiens, deportat onera utilibus hominum. Et sæpe cùm hæretici quemlibet talē à sanctæ Ecclesiæ gremio auertunt, quasi pupillorum asinum abigunt: quia cùm hunc ad perfidiam suam pertrahūt, à ministerio bonorum repellunt. Quæ autem uidua, nisi sancta Ecclesia debet intelligi, quæ occisi uiri sui interim uisione priuata est? Bos autē huius est uiduæ, unusquisque prædicator. Et sæpe contingit ut hæretici peruersis suis dogmatibus ipsos etiam qui prædicatores uidebantur, trahant. Bouem ergo uiduæ auferūt, cùm de sancta Ecclesia etiam prædicantē tollunt. Vbi recte est adiunctū: Pro pignore. Pignus nāque cùm tollitur, aliud quidem est quod tenetur, sed tamen adhuc aliud quæritur. Et plerunque hæretici ideo eos conantur auferre qui prædicant, ut eorum etiam sequaces trahant. Pro pignore ergo bos uiduæ tollitur, quando idcirco ipse qui prædicabat rapitur, ut alij sequantur. Ex cuius ruina plerunque agitur, ut hi quoque sanctæ Ecclesiæ gremio exeant, qui in ea bonis moribus præditi, mites atque humiles esse uidebantur. Vnde & subditur: Subuerterunt pauperum uiam, & oppresserunt pariter māsuetos terræ.] Paupertatis namque nomine, sæpe humilitas designari solet. Et nonnunquam hi qui mansueti atque humiles uidentur, si seruare discretionem nesciūt, exemplis aliorum cadunt. Sunt uerò nonnulli hæretici, qui populis admisceri fugiunt, sed secessum uitæ secretioris petunt, qui plerunque eos quos inueniunt, eo amplius peste suæ persuasionis inficiunt, quo quasi ex uitæ meritis reuerentiores uidentur. De quibus subditur:

Quòd hæretici, ut sanctiores æstimentur, solitariam sibi uitam eligunt: & sanctorum uerba suo sensu exponentes, auditoribus suis panem præbent erroris. Cap. XXII.

23 ALij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum.] Onager enim agrestis est asinus. Et recte hoc in loco onagris comparātur hæretici: quia in suis uoluntatibus dimissi, à uinculis
Hier. 2 sunt fidei & rationis alieni. Vnde scriptum est: Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit uentum amoris sui. Onager quippe in solitudine assuetus est, quia dum terram cordis sui disciplinę uirtute non excolit, sibi habitat ubi fructus non est. Qui in desiderio animę suę uentum amoris sui attrahit: quia ea quæ ex desiderio scientię in mente concipit, inflare pręualent, non

A ædificare. Contra quos dicitur: Scientia inflat, charitas uerò ædificat. Vnde hic quoque congrue infertur: Egrediuntur ad opus suum. Nō enim Dei, sed suū opus peragunt, dum non recta dogmata, sed propria desideria sequuntur. Scriptum quippe est: Ambulans in uia immaculata, hic mihi ministrabat. Qui ergo non in uia immaculata ambulat, sibi magis q̄ Domino ministrat. Sequitur: Vigilantes ad prædam præparāt panem liberis.] Ad prędam uigilant, qui uerba iustorum ad sensum proprium semper rapere conārur, ut per hęc peruersis filijs panem erroris parent. De quo uidelicet pane apud Salomonem uerbis mulieris, prauitatis hæreticæ typum gerentis, dicitur: Aquæ furtiuę dulciores sunt, & panis abscondita
B suauior. Sequitur: Agrum non suum demetunt, & uineam eius quem ui oppressérant, uindemiant.] Potest agri nomine, Scripturę latitudo signari, quam hęretici non suam demetunt: quia ex ea sententias longè à suis sensibus diuersas tollunt. Quę uineę quoque appellatione exprimitur, quia per ueritatis sententias botros uitiorum profert. Cuius uineę dominum, id est Scripturę conditorem, quasi ui opprimūt: quia eius sensum in uerbis sacri eloquij inflectere uiolenter conantur, qui dicit: Seruire me fecisti in peccatis tuis, prębuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Et eandem uineam uindemiant, qui ex ea sententiarum botros pro suę intelligentię intentione coaceruant. Potest agri uel uineę nomine, uniuer-
C sa Ecclesia designari, quam peruersi prędicatores demetunt, & authorem eius in membris suis opprimendo uindemiant: quia creatoris nostri gratiam persequentes, dum quosdam de illa quasi electi uidebantur rapiunt, quid aliud quàm spicas uel botros animarum tollunt? De quibus adhuc subditur: Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore.] Sicut uestimenta corpus, sic bona opera protegunt animam. Vnde cuidam dicitur: Beatus qui uigilat, & custodit uestimenta sua, ne nudus ambulet. Hęretici itaque cùm in quorundam mentibus bona opęra destruunt, nimirum uelamina indumentorum tollunt. Bene autem dicitur: Quibus non est operimentum in frigore. Operi-
D mentum quippe ad iustitiam pertinet, frigus ad culpam. Et sunt nonnulli qui in quibusdam rebus peccata faciunt, in quibusdam uerò recta operantur. Qui ergo ex alijs actibus delinquit, atque ex alijs iustitiam peragit, quid iste nisi in frigore uestitur? Et alget & tegitur: quia ex alio operitur ad iustitiam, & ex alio frigescit ad culpam. Sed cùm hęretici bona opera talibus subtrahunt, agunt ne in frigore habeāt quo uestiantur. Recte ergo dicitur: Nudos dimittūt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentū in frigore: ut uidelicet solum culpę frigus interimat, quia calor alterius operis ex parte aliqua tegebat.

Potest uerò per frigus desideriū, per uestimēti operatio signari. Et sunt plerique qui adhuc peruersis desiderijs æstuant, sed contra se spiritaliter de-

certant,

certantes, rectis sibi operibus repugnant: & bonis actibus tegunt hoc quod sinistrũ sibi resultare per tentationẽ sentiunt. Hi itaq; unde mala desiderant, inde algent: unde autẽ bona operantur, inde uestiti sunt. Cùm uerò hæretici peruersis allegationibus rectæ fidei eis opera subtrahunt, quid agũt, nisi ut hi qui adhuc desideriorum carnalium frigora sentiunt, sine bonorũ actuũ uestimento moriantur? Sequitur: Quos imbres montiũ rigant, & non habentes uelamẽ, amplexantur lapides.] Imbres montiũ sunt uerba doctorũ. De quibus mon
Psal.120 tibus uoce sanctæ Ecclesiæ dicitur: Leuaui oculos meos ad montes. Hos itaq; imbres montiũ rigant, quia sanctorũ patrũ fluenta satiant. Velamẽ aũt, ut iam prædiximus, boni operis tegmẽ accipimus, quo quisq; tegitur, ut ante omnipotẽtis Dei
Psal.31 oculos, prauitatis eius fœditas operiat. Vnde scriptũ est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata. Quos aũt lapidũ nomine, nisi fortes in sancta Ecclesia uiros accipimus? quibus per primũ pastorẽ dicitur: Et uos tãquam lapides uiui superædificabimini. Hi itaq; qui de nullo suo opere confidunt, & ad sanctorum martyrum protectionem currunt, atq; ad sacra eorum corpora fletibus insistũt, promereri se ueniam eis intercedentibus deprecãtur. Quid ergo isti in hac humilitate faciũt, nisi quia bonæ actionis uelamẽ non habent, lapides amplexantur? Sequitur:

Descriptio persecutionis, quam in membris suis sancta Ecclesia ab hæreticis patitur. Cap. XXIII.

VIm fecerunt deprædantes pupillos, & nulgum pauperem spoliauerũt.] Cùm prosperitatem uitæ præsentis hæretici non habent, infirmis mentibus uerbis blandioribꝫ peruersa persuadẽt. Si qua uerò illis prosperitas temporis præsentis arriserit, etiam uiolenter trahere quos præualent, non desistunt. Pupillorum itaq; nomine designantur hi qui adhuc sunt teneri intra sanctam Ecclesiam constituti, quorum uitam misericors pater moriendo seruauit: qui ad bonam iam intentionem deducti sunt, sed adhuc in bonis actibus nulla uirtute roborantur. Hæretici igitur deprædantes pupillos uim faciunt: quia contra infirmas fidelium mẽtes, uerborũ & operũ uiolentia grassantur. Vulgus autem pauper, est populus indoctus: qui si ueræ sapientiæ diuitias haberet, uestimentum suæ fidei nequaquã amitteret. Quasi quidam quippe intra sanctam Ecclesiam senatores sunt uiri doctiores: qui cùm scientiã in corde multiplicant, ueris apud se diuitijs abundant. Sed hæretici uulgum pauperẽ spoliant: quia dum doctos non præualent, indoctos quosq; à uelamine fidei prædicatione pestifera denudant. Sequitur:
25 Nudis & incedentibus absq; uestitu, & esurientibus tulerunt spicas.] Quod ait nudis, hoc replicat absq; uestitu: sed aliud est nudũ esse, aliud nudum incedere. Omnis enim qui nec bona nec mala operatur, nudus est & otiosus: qui autẽ mala agit, nudus incedit: quia sine uelamine boni operis per iter prauitatis pergit. Sunt uerò nonnulli qui malum suæ nequitiæ cognoscentes, satiari pane iustitiæ festinant, percipere sacri eloquij dicta desiderant qui quoties patrum sententias pro ædificãdis mẽtibus in cogitatione uersant, quasi de bona segete spicas portant. Hæretici igitur nudis & incedentibus absq; uestitu, & esurientibus spicas tollunt: quia siue quidã otiosi sint, & in nullis se bonis exerceant, seu per iter impudicitiæ absq; uelamine boni operis pergãt, etiam si quando iam ad pœnitentiã redire cupiunt, & pabulum uerbi concupiscunt, eis esurientibus spicas tollunt: quia in eorum mente perniciosis persuasionibus patrum sententiã destruunt. Nec immeritò spicas signare patrũ sententias dicimus, quia sæpe dum per figurata eloquia proferunt, ab eis tegmẽ literæ quasi aristarum paleas subtrahimus, ut medulla spiritus reficiamur. Sequitur: Inter aceruos eorũ meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.] Omnes qui sanctã Ecclesiam persequunt, quid aliud ꝯ torcular calcant? quod diuina agi dispositione permittitur, ut animarum botri in spiritale uinum defluant, quæ carne corruptibili exutæ, ad regna cœlestia uelut in apothecam currant. Nam iniusti dum iustos deprimunt, quasi botros sub pedibus mittunt. Compressi autem botri ad superni conuiuij satietatẽ exuberãt, qui prius quasi in huius aeris libertate pẽdebãt. Vnde Dauid propheta sanctæ Ecclesiæ afflictionẽ conspiciẽs, psalmum pro torcularibus scribit. Sed omnes qui uitã fidelium persequunt, calcant & sitiunt: quia agendo crudelia ferociores fiunt, & impietatis suæ meritis cæcati, eo ambiũt grauiora facere, quo iam grauia fecerũt. Hæretici aũt cùm per se potestatẽ persecutionis non habẽt, huius seculi potẽtes commouent, eorumq; mẽtes ad persequendum trahunt, & quibus ualent persuasionibus accendunt. Quos cùm crudelia agere contra catholicorum uitam cõspiciunt, quasi in ipso solis feruore requiescunt. Bene ergo nunc dicitur: Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt: quia eorum se multitudini adiungunt, quos iam uident grauia agere, & adhuc sitire grauiora. Quorum feruor dum eorum desideria satiat, in eorũ actibus, quasi in meridie quiescunt. Sequitur: De ciuitatibus fecerunt uiros gemere.] Quia ciuitates à conuiuentibus populis appellantur, nõ immeritò ciuitatum nomine ueræ sunt fidei Ecclesiæ designatæ, quæ in singulis mundi partibus positæ, unã catholicam faciunt, in qua fideles omnes de Deo recta sentientes concorditer uiuunt. Hanc itaq; 26
in Euangelio Dominus conuiuantiũ populorum etiam per locorum distinctionem cõcordiam designauit, cùm satiaturus de quinque panibus populum, quinquagenos per turmas uel centenos *Matt.* 14
discumbere præcepit: ut uidelicet turba fidelium *Mar.* 6
escam suam & locis disiuncta, & moribus con- *Luc.* 9
iuncta perciperet. Iubilæi quippe requies quin- *Ioan.*
quagenarij numeri mysterio continetur, & quinquagenarius bis ducitur, ut ad centenarium perducatur. quia ergo prius à malo quiescitur opere, ut post anima plenius quiescat in cogitatione, alij quinqua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quinquageni, alij aũt centeni discumbũt: quoniã sunt nonnulli qui iam à prauis actibus habent requiẽ operis, & sunt nonnulli qui à peruersis cogitationibus habent iam requiẽ mentis. Hæretici igitur quia peruersis sæpe huius mũdi potentibus adhærentes, bonorũ socialẽ uitã atq; concordiam persequuntur, rectè nũc dicitur: De ciuitatibus fecerunt uiros gemere. Quos rectè beatus Iob memorat uiros, quia illos magis hæretici extinguere ambiũt, qui perfectis gressibus per uiã Dei nõ fluxẽ & eneruiter, sed uiriliter currunt. Qui cùm uulnus perfidiæ ingeri in paruulorũ fideliũ mente cõspiciũt, semper ad clamorẽ & gemitus redeũt. Vnde & rectè dicit: Et anima uulneratorũ clamabit, & Deus inultũ abire nõ patit. Vulneratã quippe anima iustorũ, cùm fides turbatur infirmorũ, quibus iam hoc ipsum clamare, est de alieno lapsu tabescere. Sed Deus inultũ abire nõ patitur: quia etsi iusto ordine iniustũ aliquid fieri iustè permittit, inultũ tamen abire non sinit iniustũ quod iustè fieri permisit: quia & per reproborũ iniustitiã quasdam quas inesse considerat culpas percutit electorum, & tamen æterna iustitia ferire non negligit iniustitiam ferientium. Sequitur:

Quòd hæretici qui bona quæ intelligunt, malè interpretando peruertunt, & facere contemnunt, postmodum itadantur in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt, nec hoc ipsum intelligunt, quòd male agunt.

Caput XXIIII.

IPsi fuerunt rebelles lumini.] Plerunq; peruersi & cognoscunt recta quæ sequi debeant, & tamen sequi despiciunt quę cognoscunt. Lumini ergo rebelles sunt, quia sua desideria sequendo, bonum despiciunt quod nouerunt. Qui ergo nõ per ignorantiam, sed per superbiam delinquunt, elationis suæ scutum iaculis ueritatis obijciunt, ne salubriter in corde feriant. Ex qua uidelicet eorum superbia agitur, ut quia nolunt facere quæ cognoscunt, nec cognoscant iam bona quæ faciant, sed sua eos cæcitas à ueritatis lumine funditùs excludat. Vnde & aptè subditur: Nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius.] Qui enim prius sciendo rebelles sunt, postmodum cæcantur ut nesciant, sicut de quibusdam dicitur: Quia cùm cognouissent Deũ, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. De quibus paulo pòst additur: Tradidit illos Deus in reprobũ sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt. Quia enim glorificare noluerunt quem cognouerant, reprobo sensui traditi, ad hoc relicti sunt, ut nescirent iam pensare mala quæ faciebant. Bene autem dicitur: Nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Angustior quippe est semita quàm uia. Qui autem bona manifestiora agere contemnũt, nequaquam ad subtiliora intelligenda perueniunt. Expectauit aũt omnipotens Deus ut per eius semitas pergerent: sed utinam per eas uel reuerti uoluissent, ut uitæ itinera quæ noluerunt per innocentiam, saltem per pœnitentiam tenerent. Qua in re quanta sint misericordiæ uiscera Dei omnipotentis ostenditur, qui eos quos à se discedentes aspicit, ut reuertantur quærit. Vnde post enumeratas culpas delinquentium, synagogam per uocem propheticam reuocat, dicens: Ergo saltem amodò uoca me, pater meus, dux uirginitatis meæ tu es. Sequitur:

Rom. 1 27

Quòd qui in fraterno odio sunt, homicidæ dicantur.

Caput XXV.

MAne primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem, per noctem uerò erit quasi fur.] Cùm homicida in nece proximorũ per nocturnum maximè silentium soleat grassari, cur hoc in loco mane primo consurgere ad interficiendum egenum & pauperem dicitur, in nocte uerò quasi fur esse perhibetur? Sed ipsis uerbis literæ dum sibi non congruunt, ad indaganda spiritus secreta reuocamur. In Scripturis sacris mane aliquando aduentus dominicæ incarnationis, aliquando aduentus iam terribilis & districti iudicis, aliquando uerò præsentis uitæ prosperitas poni consueuit. Mane etenim aduentus dominicæ incarnationis extitit, sicut Propheta dicit: Ueni mane & nox: quia & nouæ lucis primordia in redẽptoris præsentia fulserunt, & tamẽ à persecutorũ cordib. perfidiæ suæ tenebræ non sunt detersæ. Rursum per mane aduentus iudicis designatur. Vnde per Psalmistam dicitur: In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ, sicut & electionum quoq; personam exprimẽs, ait: Mane astabo tibi, & uidebo. Rursum per mane præsentis uitæ prosperitas designatur, sicut per Salomonem dicitur: Væ tibi terra, cuius rex est puer, & cuius principes mane comedunt. Quia enim mane primum diei tempus est, & uesperæ extremum, nequaquã reficiendi sumus de huius uitæ prosperitate quæ præuenit, sed de his quæ in fine diei, id est, in mundi termino sequuntur. Mane ergo comedunt, qui de huius mundi prosperitatibus extolluntur, & dum præsentia uehementer curant, futura non cogitant. Omnis enim qui odit fratrem suum, homicida est. Mane itaq; primo consurgit homicida, quia in præsentis uitæ gloria peruersus quisq; erigitur, & illorum uitam deprimit, qui dum sequentem gloriam sitiunt, quasi satiari in uespere exoptant. Prauus etenim quisq; in hoc mundo dignitatem transitoriæ potestatis arripiẽs, tanto se actius ad peragenda mala dilatat, quanto per charitatis uiscera nullum amat. Quotiens enim cogitationibus contra bonos sæuit, toties innocentium uitam interimit. Qui si disponẽte Deo subitò gloriã acceptæ potestatis amiserit, locum mutat, sed mẽtem nõ mutat: quia ad hoc protinus dilabit, quod subinfertur: Per noctem uerò erit quasi fur.] In nocte quippe tribulatiõis atq; deiectionis sæ, & si exerere crudelitatis manum non ualet, eis tamen quos præualere conspicit, consilia peruersitatis præbet. Huc illucq; discurrit, & quæq; potest in bonorum læsionem suggerit. Qui recte quasi fur dicitur, quia in ipsis suis peruersis consilijs metuit ne deprehendatur. Qui ergo contra egenum

& pauperē mane homicida est, per noctem quasi furabsconditur: quia peruersus quisq; qui in prosperitate uitæ præsentis humilium uitam deprimēdo interimit, in aduersitate atq; deiectione positus, per iniqua cōsilia latenter lædit, atq; id quod per se explere non ualet, adhærendo huius mundi potentibus exercet. Sequitur: Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me uidebit oculus.] Hoc etiam iuxta literam nil obstat intelligi: quia qui adulterium perpetrare desiderat, tenebras exquirit. Sed quia contra hæreticos sententia promitur, dignum est ut hoc quod dicitur, 2.Cor.4 mysticè sentiatur. Nam Paulus ait: Non enim sumus sicut plurimi adulterātes uerbum Dei. Adulter quippe in carnali coitu non prolem, sed uoluptatē quærit. Et peruersus quisq; ac uanæ gloriæ seruiens, rectè adulterari uerbū Dei dicitur: quia per sacrū eloquiū non Deo filios gignere, sed suā scientiam desiderat ostentare. Quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit, uoluptati magis q̄ generationi operam impendit. Vbi & aptè subditur: Nō me uidebit oculus. quia adulterium quod in mente agitur, ualde est difficile ut ab humano uisu penetretur. Quod peruersa mens tanto securius perpetrat, quanto se ab hominibus uideri nō metuit quos erubescat. Sciendum quoq; est, quia sicut is qui adulterium facit, carnem alienæ coniugis sibi illicitè coniungit: ita omnes hæretici cùm fidelem animam in suo errore rapiunt, quasi coniugem alienā tollunt: quia uidelicet mens Deo spiritaliter inhærens, & ei quasi in quodam amoris thalamo cōiuncta, cùm peruersis persuasionibus ad prauitatem dogmatis perducitur, quasi aliena coniunx à corruptore maculatur. Bene autē subditur: Et operiet uultum suum.] Idcirco faciem suam adulter operit, ne cognoscatur. Omnis autem qui sentiendo uel agendo nequiter uiuit, uultum suū operit: quia ad hoc peruersitate dogmatis uel operis tendit, ut ab omnipotente Deo in iudicio recognosci non possit. Vnde quibusdam in Matth.7 fine dicturus est: Nunquam noui uos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Quid autem uultus cordis humani est, nisi similitudo Dei? Quem uidelicet uultum peruersus operit, ut cognosci nequeat, cùm uitam suam uel malis actibus, uel perfidiæ errore cōfundit. Sed talis quisq; cum prosperitate uitæ præsentis iustos fulciri cōspicit, eis peruersa suadere minimè præsumit: si qua uerò illos procella aduersitatis inuenerit, ad uerba protinus pestiferæ persuasionis erumpit. Vnde & subditur: Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.] Quid namq; hoc loco domorum nomine, nisi conscientiæ designantur, in quibus habitamus, cùm tractando Luc.8 quid agimus? Vnde cuidam sanato dicitur: Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit: id est à peccati iam uitio sēcurus ad conscientiā reuertere, & in uocem prædicationis excitare. Iusti itaq; cùm in præsenti seculo die prosperitatis clarescunt, eis errorum magistri peruersa suadere metuunt. Sed consilia exquirunt, deiectionem prosperitatis eorū summopere præstolantur, ut aduersitatis tenebris eorum mentes suadendo perfodiant, quibus prospere uiuentibus peruersa loqui minimè audebant. quos mox in aduersitate ut uiderint, exurgūt, & nō nisi ex peccati merito talia illos perpeti asserunt, quia solam præsentis uitæ gloriam diligētes, flagellum damnationem credunt. In tenebris ergo domos perfodiunt, quia bonorum mentes ex ipsa eorum corrumpere aduersitate moliuntur. Bene autem dicitur: Sicut in die condixerant sibi. quia cùm iustos conspicerent prosperitatis luce claruisse, quoniam loqui non poterant, ad maligna solummodo contra eos consilia uacabant. Siue autem 29 hæretici siue peruersi quilibet, cùm iustos in deiectione conspiciunt, gaudent: cùm uerò eos ad regendæ potestatis uiderint culmen erumpere, perturbantur, metuunt, afflictionibus tabescunt. Vnde & subditur: Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. Iniqui semper afflictionem fidelium expectant, eosq; in tribulatione uidere desiderant. Et in tenebris domos perfodiūt, dum cor innocentium, sed tamen infirmorum, deiectionis tempore pessima collocutione corrumpunt. Sed plerunq; cōtingit ut dum bonos quosq; in deiectione conspiciunt, subitò occulta dispensatione diuina iustus quispiam qui uidebatur oppressus, aliqua seculi potestate fulciatur, eiq; prosperitas uitæ præsentis arrideat, quē prius aduersitatis tenebræ premebant. Quam nimirum prospe ritatē illius cùm peruersi conspiciūt, sicut dictum est, perturbantur. Mox enim ad corda sua redēūt, ante mentis oculos reuocant quicquid se peruersē egisse meminerunt, uindicari in se omne uitium formidant: & unde luceat ille qui potestatem suscipit, inde peruersus quisq; qui corrigi metuit, in tristitia tenebrescit. Bene ergo dicitur: Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. Aurora quippe mēs iusti est, quę peccati sui tenebras deserens, ad lucem iam erumpit æternitatis, sicut de sancta quoq; Ecclesia dicitur: Quæ est ista quæ Can.6 progreditur quasi aurora consurgēs? Quo igitur iustus quisq; iustitiæ luce irradians, in præsenti uita honoribus sublimatur, eo ante peruersorū oculos tenebrę mortis fiūt: quia qui peruersa se egisse meminerunt, corrigi pertimescūt. Semper namq; desiderant in suis prauitatibus relaxari, incorrecti uiuere, & de culpa gaudium habere. Quorum ipsa lethalis lætitia cōuenienter exprimitur, cùm protinus subinfertur: Et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Peruersa etenim mente gaudent in facinoribus, per culpam suam quotidie ad supplicium trahuntur, & securi sunt. Vnde & per Salomonē dicitur: Sunt impij qui ita securi sunt, quasi Eccl.8 iustorum facta habeant. De quibus rursum scriptum est: Qui lætātur cùm malè fecerint, & exul- Prou.2 tant in rebus pessimis. Sic itaq; in tenebris quasi in luce ambulant: quia ita gaudent in nocte peccati, ac si eos lux iustitiæ circūfundat. Vel certè quia tenebræ uitam præsentē non inconuenienter exprimunt, in qua alienæ conscientię non uidentur.

Lux uerò nostra, patria æterna est: in qua dum uul tus aspicimus, corda in nobis nostra uicissim uide mus. Iniqui autem quia uitam præsentem iam dili gunt, atq; hæc exilij tempora complectuntur, ac si iam in patria regnent, rectè dicitur: Sic in tenebris quasi in luce ambulant: quia sic in præsenti cæcita te læti sunt, ac si iam æternæ patriæ luce perfruan-
30 tur. Sequitur: Leuis est super faciem aquæ.] A plurali numero ad singularem redit: quia ple runq; unus mala inchoat, & imitando multi subse quuntur. Sed eius principaliter culpa est, qui per uersis sequentibus exempla præbuit iniquitatis. Vnde ad illum redit crebrò sententia, qui author extitit in culpa. Aquæ autē superficies huc illuc q; aura impellitur, & nulla stabilitate solidata passim mouetur. Iniqui igitur mens plus quàm aquæ su-
B perficies leuis est: quia quælibet hanc aura tenta tionis attigerit, sine tarditate aliqua retractatiōis trahit. Si enim cor fluxum cuiuslibet peruersi co gitamus, quid aliud quàm in uento positam aquæ superficiem cernimus? Nunc namq; illum aura su perbiæ impellit, nunc aura luxuriæ, nunc aura in uidiæ, nunc aura fallaciæ pertrahit. Super faciem ergo aquæ leuis est is, quem quilibet erroris uen tus cùm uenerit impellit. Vnde bene quoq; per
Psal. 82 Psalmistam dicitur: Deus meus pone illos ut rotā, & sicut stipulam ante faciem uenti. Vt rota quip pe ponuntur iniqui, quia in circuitu laboris missi, dum ea quæ ante sunt negligunt, & ea quæ dese renda sunt sequuntur, ex posterioribus eleuantur, & in anterioribus cadunt. Qui rectè quoq; stipu-
C læ ante faciem uenti comparantur: quia irruente aura tentationis, dum nulla subnixi sunt ratione grauitatis, eleuantur ut corruant, & sæpe eo se ali cuius meriti existere æstimant, quo eos in alta fla tus erroris portat. Sequitur:

Quòd hæretici quia nec in fide Ecclesiæ, nec in uia charita tis ambulant, etsi ab hominibus ad tempus uidentur benedi cti, ipsi tamen maledictione eterna damnātur. Cap. XXVI.

MAledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per uiam uinearum.] Quisquis in uita præ senti recta agit, & aduersa sustinet, laborare quidē in aduersitate cernitur, sed ad benedictionem hæ reditatis perpetuæ consummatur. Quisquis uerò peruersa agit, & tamen prospera recipit, secq; à ma lis acribus nec donorum largitate compescit, pro sperari quidem conspicitur, sed reatu perpetuæ maledictionis ligatur. Vnde rectè nunc dicitur: Maledicta sit pars eius in terra. Quia etsi ad tem pus benedicitur, in reatu tamen maledictionis te netur. De quo & aptè subditur: Nec ambulet per uiam uinearum. Via namq; uinearum, est rectitu do Ecclesiarum. Qua in re siue hæreticum siue car nalem quempiam nil obstat intelligi, quia uia ui nearum, id est rectitudo Ecclesiarum amittitur, dum uel fides recta, uel rectitudo iustitiæ non te netur. Ille namque per uiam uinearum ambulat, qui sanctæ uniuersalis Ecclesiæ prædicationem pensans, neque à fidei, neque à bonorum actuum rectitudine declinat. In uia quippe uinearum am-
A bulare, est sanctæ Ecclesiæ patres uelut depen dentes bonos aspicere, quorum uerbis dum in tendit in labore itineris, amore delectatur æterni tatis. Sequitur:

Quòd quidam sicut in peccato immoderati fuerunt, & ulti modum frigidi, ita cùm calescere incipiunt, nimij sunt, nec in aliquo habent mensuram. Cap. XXVII.

ADnimium calorem transeat ab aquis iniqui um.] Idcirco iniquitas frigori comparatur, quia peccantis mentem torpore constringit. Vn de scriptum est: Sicut frigidam facit cisterna aqui suam, sic frigidam fecit malitiam suam. Quo con trà charitas calor est: quia uidelicet mētem accen dit quam replet. De quo calore scriptū est: Abun-
B dabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. In sunt nonnulli qui dum iniquitatum suarum frigo ra declinant, ad ueram fidem uel ad sanctitatis ha bitum ueniūt. Sed quia plus quàm necesse est sui sensibus præsumunt, sæpe in fide quam accipiunt, ea quæ non capiunt, perscrutari uolunt, u ratione magis in Deo quàm fide teneantur. Qui uerò humana mens perscrutari non ualet diui secreta: omne quod ratione perscrutari non po sunt, credere contemnunt, & per inquisitionem nimiam in errorem labuntur. Hi itaq; cùm nec crederent, uel adhuc ad iniquitatis opera tra rent, aquæ niuium fuerunt. Sed cùm carnalib cta deserentes, in fide ad quam perducti sunt, ju appetunt perscrutari quàm capiunt: amplius
C sectò calent, quàm calere debuerunt. Benet de hoc peruerso quolibet prophetantis dum sententia, non optantis dicitur: Ad nimium ca rem transeat ab aquis niuium. ac si apertè dice tur: Qui humiliter sub disciplinæ uinculo non stringitur, ab infidelitate sua, uel peruersi ope frigore, per immoderatam sapientiam in error labitur. Vnde bene quoque egregius prædicat discipulorum suorum cordibus hunc exqui sapientiæ nimium calorem demitās, ait: Non pl sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobri tatem. Ne fortasse nimius calor interimeret, qu prius aquæ niuium, id est, infidelitas uel torpe tium actionum frigora morituros tenebant. S quia ualde difficile est, ut is qui se sapientem æ
D mat, mentem ad humilitatē reducat, & recta pr dicantibus credat, sensumq; suæ peruersitatis ciat, rectè subiungitur:

Quòd peccatum usq; ad inferos ducitur, quod ante mortem per pœnitentiam non emendatur. Cap. XXVIII.

ETusq; ad inferos peccati illius.] Peccatum quippe usq; ad inferos ducitur, quod ante nem uitæ præsentis per correctionem ac pœ tentiam non emendatur. De quo uidelicet pecca to per Ioannem dicitur: Est peccatum ad mor tem, non pro illo dico ut roget quis. Peccatum namq; ad mortem, est peccatum usq; ad mortem quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, eius uenia frustra postulatur. De quo adhuc sub ditur: Obliuiscatur eius misericordia.] Omnipotens

potentis Dei misericordia obliuiſci eius dicit, qui omnipotẽtis Dei iuſtitiæ fuerit oblitus: quia quiſquis eũ nunc iuſtũ nõ timet, poſtea inuenire non ualet miſericordem. Quæ nimirum ſententia non ſolum ei intenditur, qui ueræ fidei prædicamenta deſerit, ſed etiam qui in fide recta poſitus carnaliter uiuit: quia ultio æternæ animaduerſionis non euaditur, utrum in fide, an in opere peccetur. nam etſi damnationis diſpar eſt qualitas, culpæ tamen quæ nequaquam per pœnitentiam tergitur, nulla abſolutionis ſuppetit facultas. Sequitur:

Quòd carnalis dulcedo delectationis in conſcientia nutrit uermem doloris, & tota carnalis uoluptas ad putredinem fœtoris feſtinat. Cap. XXIX.

DVlcedo illius uermis.] Qui in hoc appetit mundo proſperari, cæteros excedere, rebus & honoribus tumere, huic nimirum cura ſeculatis in delectatione eſt, & quies in labore. Valde etenim fatigatur, ſi deſit cura ſeculi qua fatigetur. Quia autem naturæ eſt uermium, momentis ſingulis inceſſanter moueri, non immeritò ſignatur nomine uermium inquietudo cogitationum. Per uerſæ itaq; mentis dulcedo uermis eſt: quia inde delectabiliter paſcitur, unde per inquietudinem inceſſanter agitatur. Poteſt quoque apertius uermis nomine caro deſignari. Vnde & ſuperius dicitur: Homo putredo, & filius hominis uermis. Luxurioſi igitur cuiuslibet atq; carnis uoluptatibus dediti, quanta ſit cæcitas demonſtratur, cùm dicitur: Dulcedo illius uermis. Quid namq; caro, niſi putredo ac uermis? Et quiſquis carnalibus deſiderijs anhelat, quid aliud quàm uermẽ amat? Quæ enim ſit carnis ſubſtantia, teſtantur ſepulchra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti ſui tangere carnem ſcaturientem uermibus poteſt? Caro itaq; cùm concupiſcitur, penſetur quis ſit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nil quippe ſic ad edomãdum deſideriorum carnalium appetitum ualet, quàm ut unuſquiſq; hoc quod uiuum diligit, quale ſit mortuum penſet. Conſiderata etenim corruptione carnali, citius cognoſcitur: quia cùm illicitè caro concupiſcitur, tabes deſideratur. Bene ergo de luxurioſi mente dicitur: Dulcedo illius uermis: quia is qui in deſiderio carnalis corruptionis æſtuat, ad fœtorem putredinis anhelat. Hæc, ſicut in huius partis tertiæ initio promiſiſſe me memini, ſub brevitate tranſcurri: ut ea quæ in hoc opere ſequuntur, quia magna obſcuritate implicata ſunt, opitulante Deo latius diſſerantur.

Libri decimiſexti Moralium ſancti Gregorij, tertiæ partis Operis totius finis.

A B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER DECIMUSSẽPTIMUS, continuans textum capitis XXIIII. ſancti Iob.

Caput 1.

VOTIENS in ſancti uiri hiſtoria per nouũ uolumẽ eno dare myſterium typicę expoſitionis aggredimur, oportet ut ex eiuſdem uiri uel nomine uel paſſione ſignificationem myſticam principaliter proferamus: quatenus habitaculorũ more, dum ſuperſcriptionẽ tituli in ipſa poſtis fronte præfigimus, quia cuius eſt domus agnoſcitur, ſecurius intretur. Crebrò aũt dixiſſe me memini, quoniã beatus Iob paſſiones redemptoris noſtri, eiuſq; corporis, id eſt ſanctæ Eccleſię, & paſſione ſua ſignauit, & nomine. Iob quippe interpretatũ dolens. Et quis alius in hoc dolẽte figuratur, niſi is de quo ſcriptũ eſt: Verè lãguores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit? De quo rurſum dicit: Liuore eius ſanati ſumus. Amici uerò eius, hæreticorũ ſpeciẽ tenent, qui, ut ſæpe iam diximus, Deũ dum defendere nituntur, offendunt. Sanctus ergo uir per uulnera & uerba ſic loquatur ſua, ut etiã noſtra ſignificet, & plerũq; per prophetiæ ſpiritũ uentura narret, præſentia tranſcendat: nonnunquã uerò ſic de præſentibus diſſerat, ut de futuris reticeſcat. Cognita itaq; diſcretionis huius cuſtodia, eũ immutatione uocis illius noſtra quoque intelligentia alternet: ut tanto uerius eius ſenſibus congruat, quãto ſe & cum eius uocibus immutat. Verbis itaq; præcedẽtibus ſanctus uir per diſertas prudentiæ arte ſententias iniqui cuiuslibet culpas protulit, & quàm ſit damnanda eius actio expreſſit. De cuius pœna mox ſubiũcit, dicẽs:

Quòd malorum uitam in eo uidet Deus, quòd iudicat: in eo quòd non miſeretur, ignorat. Cap. II.

NOn ſit in recordatione, ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum.] In recordationem enim conditoris non reducitur, quiſquis uſq; ad finem uitæ uitijs ſubiugatur. Nam ſi hunc ſuperni reſpectus memoria tangeret, procul dubio ab iniquitate reuocaret. Eius quippe merita exigunt, ut funditùs ab authoris recordatione deleatur. Sciẽdum uerò eſt, quòd recordari Deus nequaquam propriè dicitur. Qui enim obliuiſci non poteſt, quo pacto recordari poteſt? ſed quia eos nos, quorum recordamur, amplectimur: ab his autem quorum obliuiſcimur, elongamur: humano uſu & recordari Deus dicitur, cùm dona tribuit: & obliuiſci, cùm in culpa derelinquit. Sed quia cuncta penſat, cuncta ſine intermiſſionis alternatione conſiderat, & recordatur bonorũ, quorũ tamen nunq; obliuiſcitur: & nullatenus recordatur malorum, quos tamen per iudicium ſemper intuetur. Quaſi enim redit ad bonorum memoriam, quam tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquam deseruit, & quasi nequaquam malos respicit: quorum tamen facta considerat, sed super hæc damnationis iudicium in ultimis seruat. Hinc enim scriptum est: Oculi Domini contemplantur
Psal.33 bonos & malos. Hinc per Psalmistam dicit: Vultus Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum. Considerat igitur quos puniat, sed eosdem ipsos antè non uidit, quos nescit.
Matth.7 Nam quibusdam in fine dicturus est: Nescio uos unde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. Miro igitur modo prauorum uitam & intuetur & obliuiscitur: quia quos per districtionē sententiæ iudicat, quantum est ad memoriam misericordiæ ignorat. Qui quoniam in eius recordationem non ueniunt, quasi infructuosum lignum ex eius iudicio conteruntur. Terra quippe eos temporali sumptu aluit, prædicationis desuper pluuia infudit. Sed quia eorum uita nequaquam fructum boni operis protulit, iratus hanc agricola abscidit: ut iuxta ueritatis sententiam locum non occupet, quem tenere alius ad fructum ualet. De hoc
Matth.3 infructuoso ligno per Ioannem dicitur: Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Hoc autem loco ut æterna reprobi supplicia designentur, nequaquam lignum dicitur abscondi, sed conteri: quia uidelicet reprobos mors quidem carnis abscindit, sed pœna subsequens conterit. Quasi enim hic inciditur, cùm à præsenti uita separatur. Sed in gehenna conteritur, cùm perpetua damnatione cruciatur. Vir autem sanctus, quia districtam peruersi pœnam protulit, protinus ad culpam recurrit: ut ex iniustitiæ immensitate edoceat, quòd tanta eius damnatio non sit iniusta. Sequitur:

Quòd reprobi infructuosam carnē in huius mūdi delitijs enutriunt, & animā Christo uxorito uiduā contēnunt. Cap. 111.

PAuit enim sterilem, & quæ non parit, & uiduæ bene non fecit.] Quæ hoc loco sterilis, nisi caro nominatur? quæ dum sola præsentia appetit, bonas gignere cogitationes nescit. Quæ autem uidua, nisi anima nuncupatur? quam quia sibi conditor coniungere uoluit, ad thalamum uteri uirginalis uenit, Psalmista attestante, qui ait: Et
Psal.18 ipse tanquam sponsus, procedēs de thalamo suo. Quæ rectè uidua dicitur: quia eius uir pro ea mortem pertulit, & nunc in cœli penetralibus ab eius oculis occultus, quasi in parte alterius regionis uiuit. Iniquus ergo sterilem pascit, & uiduæ bene facere negligit: quia carnis desiderijs seruiens, curam animæ uitamq; contemnit. Tota namq; intentione omniq; studio cogitat, quomodo sine ullis necessitatibus caro moritura subsistat, & curare animæ uitam despicit, quæ uel in morte, uel in beatitudine proculdubio in perpetuum uiuit. Rectè autem cùm diceretur: Pauit sterilem, protinus adiungitur: Et quæ non parit. Quasdam namq; ex sacra historia fœminas nouimus steriles extitisse, & tamē in tempore extremo peperisse. Caro autem non solum sterilis, sed etiam quæ non parit dicitur: quia suo sensu bonas cogitationes gignere, nec in ultimis ualet. à uigore enim iam proprio deficit, & tamen adhuc transitoria concupiscere nō desistit: iamq; à pristino robore lassata, penè ab ipso quem diligit mundo repellitur, & tamen adhuc annisu reprobo obtinere tēporalia conatur. Agere iam peruersa sufficit, sed tamē cogitare ad quæ non agit, nequaq; desistit. Rectè ergo non solum sterilis, sed etiam non pariēs dicitur: quia suo sensu, ut diximus, ad bonæ cogitationis prolem nec cùm infirmata fuerit, fœtatur. Quod tamē intelligi etiam de hæreticis prædicantibus potest. Vnusquisq; enim prædicator erroris, dum plebē extra unitatem Ecclesiæ positam docet, profectō sterilem & eam quæ párere non ualet pascit: qui
B & ei usum sui laboris impendit, quæ spiritaliter fœtus nequaquam reddit. Bene autem uiduæ non facit, quia uidelicet sanctæ uniuersali Ecclesiæ, cuius uir aduersa mortis pertulit, uiuere ac deseruire cōtemnit. Viduæ enim benefacere, est in eius quæ mortui uiri sui amore conteritur, consolatione laborare. Vnde & Psalmistæ uoce eadē hæc uidua scilicet sancta Ecclesia, queritur dicens: Considerabam ad dextram, & non inueniebam me quæsiui, & non inueni. Tunc solum quippe consolantem inuenit, cùm ex ea morte, quam uir eius pertulit, multos intra semetipsam surgere ad uitam cernit. Sæpe autem prædicator eorum huius mundi diuitibus iungitur, qui pro eo quod terrenis occupationibus incubant, dictorum apprehendere astutias ignorant, & cùm potentes
C se exterius ambiunt, peruersæ prædicationis laqueo sine labore capiuntur. Vnde & subditur:

Detraxit fortes in fortitudine sua.] In fortitudine quippe suæ prauitatis fortes quosq; deiicit, cùm per sui erroris astutiam mundi huius potentes rapit. Quos contra per Paulum dicitur: Infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Fortitudo autem peruersi prædicatoris, est elata sententia locutionis, qua inflatus, cæteros despicit, atq; in contemptu omnium, quasi singulariter apud se peritus intumescit. Qui magna de se sentiens, sed uera de Domino ignorans, longè à fidei cognitione disiungitur, & tamen uideri fidei prædicator conatur. Vnde adhuc subditur: Et cùm steterit, non credet uitæ suæ.] Stat in hoc mundo peruersus quisq; prædicator, quousq; terreno uiuit in corpore. Sed uitæ suæ credere renuit, quia de Deo uera cognoscere contemnit. Vitæ enim suæ crederet, si de conditoris sui substantia rectè sentiret. Hęc itaq; superius de quolibet iniquo prolata docebamus, sed repentè ad erroris prędicatorem intellectum uertimus, quomodo peccator diu tolleratur. Vnde sciendum est, quia sic ad speciem diuimur, ut nequaquā tamen à genere funditus eradicemur. Nam peruersus quisq; etiam si rectam fidem in sinu uniuersalis Ecclesię tenere uideatur, suæ & uitę suę non credit: quia recta quidem sunt quę per fidem de conditore intelligit, sed tamen fidei opera tenere contemnit, & incredulitatis reatu
D ligatur, qui ab eo quod se ostendit credere, uiuendo reprobatur. Hinc enim per Ioannem dicitur:

Qui

Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non cu
1.Ioh.1 stodit, mẽdax est. Hinc Paulus ait: Confitentur se nosse Deum, factis autem negãt. Hinc Iacobus di
Iac.2 cit: Fides sine operibus mortua est. Sed inter hæc conditor mira dispensatione consilij & culpas respicit, & uiuendi tempora impendit: ut longiora temporalis uitæ spatia, aut conuerso fiant in adiutorium muneris, aut non conuerso ad augmentum damnationis. Vnde adhuc subditur:

Quòd multũ timere debẽt hi quos ad pœnitentiã Deus expectat, & quòd contemptus clemẽtiæ prouocat iram. Cap. IIII.

DEdit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia.] Quisquis delinquit & uiuit, idcirco hunc diuina dispensatio in æquitate tolerat, ut ab iniquitate cõpescat. Sed qui diutius toleratur, nec tamen ab iniquitate compescit, munus quidem supernæ patiẽtiæ percipit, sed reatus sui uinculis ex ipso se munere arctius astringit. nã quia accepta pœnitentiæ tempora diutertit ad culpam, districtus in ultimis iudex impẽsa argumenta misericordiæ cõuertit ad pœnam. Hinc namq; Rom.2 per Paulum dicitur: An ignoras quia patiẽtia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Isa.56 Hinc Esaias ait: Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit. ac si apertè nos deterreat, dicens: Vita quidem pueri in longum trahitur, ut à factis puerilibus corrigatur: sed si à peccati perpetratione nec tẽporis longinquitate compescitur, hæc ipsa uitæ longinquitas quam per misericordiam accepit, ei ad cumulum maledictiõis crescit. unde necesse est, ut cùm nos diutius expectari conspicimus, ipsa prærogatæ pietatis tempora, quasi damnationis argumenta timeamus, ne ex clementia iudicis crescat supplicium peccatoris, & unde quisq; eripi à morte poterat, inde grauius ad mortem tendat. Quod id circo plerunq; agitur, quia nequaquam à præsentibus mẽtis oculus separatur. Considerare nãq; peccator redẽptoris uias negligit, & idcirco in suis itineribus sine cessatiõe ueterascit. Vnde & subditur:

Quòd peccatores non uias Dei, sed suas suspiciunt. Cap. V.

4 OCuli enim eius sunt in uijs illius.] Vias enim suas peccator intuetur: quia sola cogitare, sola cernere nititur, quæ sibi ad commodum temporale suffragentur. Hinc etenim Paulus dicit: Phil.2 Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. 1.Cor.11 Via namq; elati, superbia: uia raptoris, auaritia: uia est lubrici, concupiscẽtia carnalis. In uijs ergo suis iniquus quisq; oculos deprimit: quia solis uitijs ut per hæc animo satisfaciant, intendit. Vnde Prou.17 per Salomonem dicitur: Oculi stultorũ in finibus terræ: quia hoc solum tota cordis intentione conspiciunt, per quod ad finem terreni desiderij perducantur. Nequaquam uerò suæ considerationis obtutum in terra peccator figeret, si ad sancta sui redemptoris itinera mentis oculos leuaret. Vnde Eccl.2 per Salomonem rursum dicitur: Oculi sapiẽtis in capite eius: quia uidelicet sapiens quisq; illum tota intentione considerat, cuius se membrum esse per fidem pensat. Has namq; humanæ cõuersationis uias uidere contempserat, qui dicebat: In mandatis tuis exercebor, & considerabo uias tuas. ac si apertè spondeat, dicens: Quæ mea sunt, iam uidere refugio: quia per imitationis tuæ uiã pergere conuersionis gressibus inardesco. Qui enim præsenti iam mundo contradicit, amoris excitatione continua, redemptoris sui uias cordis oculis obijcit, ut mens prospera fugiat, ad aduersa præparet, nihil quod demulcet appetat, nihil quod deterrere creditur, pertimescat, mœrorẽ gaudium deputet, præsentis uitæ gaudia, damna mœroris putet, abiectionis detrimenta nõ timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum quærat. Has etenim uias sequentium mõstrabat oculis ueritas, cùm dicebat: Si quis mihi ministrat, me sequatur. Ad has uias tumentia discipulorũ corda reuocabat, cùm locum iam gloriæ quærerẽt, sed eiusdem gloriæ iter ignorarent, dicens: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Confessionis quippe illius celsitudinem à dextris sinistrisq; quæsierant, sed quanta ad hanc esset itineris angustia non uidebant. Vnde & eorum mox oculis imitandus passionis calix obijcitur, ut uidelicet si ad sublimitatis gaudia tenderẽt, prius uiam humilitatis inuenirent. Quia igitur considerare peccator uias Dei negligit, sed solis in quibus carnaliter delectetur intẽdit, rectè nunc dicitur: Oculi enim eius sunt in uijs illius.

Vias redemptoris

Psal.118

Ioan.12

Matth.20

Sequitur: Eleuati sunt ad modicum, & nõ subsistent.] Iniquorum gloria cùm plerunq; in annorum multitudinem tenditur, ab infirmorum mentibus esse longa & quasi stabilis æstimatur. Sed cùm repentinus hanc finis intercipit, breuem proculdubio fuisse redarguit, quoniam determinans innotescit: quia quod præterire potuit, modicũ fuit. Eleuantur ergo ad modicum, & minimè subsistunt: quia eo ipso quo uideri alti appetũt, à uera Dei essentia longè per elationẽ fiunt. Subsistere etenim nequeunt, quia ab æternæ essentiæ soliditate diuiduntur, atq; hanc primam ruinam tolerant, quia per priuatam gloriam in semetipsis cadunt. Hinc enim per Psalmistam dicit: Deiecisti eos cùm alle Psal.72 uarentur, quia eo intrinsecus corruunt, quo malè extrinsecus surgunt. Hanc breuitatem gloriæ 5 temporalis aspicies, iterum dicit: Vidi impium su Psal.36 perexaltatum, & eleuatum super cedros Libani: transiui, & ecce non erat. Hinc iterũ ait: Pusillum *Ibidem* adhuc & non erit peccator. Hinc Iacobus dicit: Quę est enim uita uestra? Vapor est ad modicum *Iac.4* parens. Hinc propheta breuitatem gloriæ carnalis pensans, denunciat dicens: Omnis caro fœnũ, Esa.40 & omnis gloria eius sicut flos fœni. Iniquorum quippe potentia fœni floribus comparatur: quia nimirum carnalis gloria dum nitet, cadit: dum apud se extollitur, repentino intercepta fine terminatur. Sic namq; aurarum flatu in altum stipula rapitur, sed casu cõcito ad ima reuocatur. Sic ad nubila fumus attollitur, sed repẽtè in nihilum tumescendo dissipat. Sic ab infimis nebula densescen-

do ſe erigit: ſed exortus hanc ſolis radius, ac ſi non fuerit abſtergit. ſic in herbarum ſuperficie noctur ni roris humor aſpergitur, ſed diurni luminis ſubito calore ſiccatur. Sic ſpumoſæ aquarum bullæ in choantibus pluuijs excitatæ, ab intimis certatim prodeunt, ſed eo celerius diruptæ depereunt, quo inflatæ citius extenduntur. Cumq; excreſcunt ut appareant, creſcendo peragunt ne ſubſiſtant. De inquis igitur tẽporalis gloriæ elatione tumentibus, ſed tamen nulla in hac ſoliditate durantibus, dicatur rectè: Eleuati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent. De quibus adhuc ſubdit: Et humiliabuntur ſicut omnia, & auferẽtur.] Sic proiectius eſſe contemplationis debet, ut ex paucis ad multa, ex multis ad omnia conſiderãda rapiatur, quatenus gradatim educta proficiat, & tranſitoria omnia comprehendendo dijudicãs, ipſa penè incomprehenſibiliter excreſcat. Vnde ſanctus uir cùm prauorum gloriam defectumq; diſcuteret, ad cuncta protinus mentis oculum tetendit, dicens: Humiliabuntur ſicut omnia, & auferentur. Omnia profectò terrena. ac ſi apertè dicat: Stare ullo modo nequeunt, quia ipſa quoq; fugiũt quibus innituntur, dumq; temporalia diligũt, cum his ex temporis uolubilitate percurrunt. Sed quæri poteſt cùm

Eccl. 1 per Salomonem dicitur: Generatio præterijt, & generatio aduenit: terra uerò in æternum ſtat: cur

Queſtio beatus Iob omnia humiliari aſſerat, & auferri?

Reſponſio Quod tamen facile diſcutimus, ſi terra & cœlum uel qualiter tranſeat, uel qualiter maneat, diſtinguamus. Vtraq; namq; hæc per eam quam nunc habent imaginem tranſeunt, ſed tamen per eſſentiam ſine fine ſubſiſtunt. Hinc namq; per Paulum

Col. 7 dicitur: Præterijt enim figura huius mundi. Hinc

Matth. 24 per ſemetipſam ueritas dicit: Cœlum & terra trãſibunt, uerba autem mea non tranſibunt. Hinc ad

Apoc. 21 Ioannem angelica uoce perhibetur: Erit cœlum nouum, & terra noua. Quæ quidem non alia condenda ſunt, ſed hæc ipſa renouantur. Cœlum igitur & terra & tranſit & erit: quia & ab ea quã nũc habet ſpecie per ignẽ tergitur, & tamen in ſua ſem per natura ſeruatur. Vnde per Pſalmiſtam dicit:

Pſal. 101 Mutabis ea, & mutabuntur. Quam quidem ultimam commutationem ſuam ipſis nobis nunc uiciſſitudinibus nunciant: quibus noſtris uſibus indeſinenter alternant. Nam terra à ſua ſpecie, hyemali ariditate deficit, uernali humore uirideſcit. Cœlum quotidie à caligine noctis obducitur, & diurna claritate renouatur. hinc ergo fidelis quiſque colligat, & interire hæc, & tamen per innouationem reſici, quæ conſtat nunc aſſiduè uelut ex defectu reparari.

Quòd in die iudicij impijs quaſi ariſtis proiectis in ignem, ita ſtitiæ ſanctorum quantus ſit candor patebit. Cap. VI.

6 INter hæc igitur uir ſanctus cùm prauorum curſum conſpicit, quanta quandoq; animaduerſione deficiant, innoteſcit, dum protinus ſubdit: Et ſicut ſummitates ſpicarum conterentur.] Spicarum quippe ſummitates, ariſtæ ſunt. ariſtæ autem coniunctæ in ſpica prodeunt, ſed creſcendo pauliſper à ſe hirſutæ & rigidæ diſiunguntur. Sic enim rum ſic ad huius mundi gloriam praui diuites ſurgunt. Naturæ enim ſibi communione coniuncti ſunt, ſed contra ſe uiciſſim creſcendo diuidũtur. Alius quippe alium deſpicit, & alter in alterũ inuidiæ facibus igneſcit. qui ergo ex tumore mentis à charitate unitatis ſe ſeparãt, quaſi ariſtarum more contra ſe rigidi ſtant. Quid ergo prauos huius mundi diuites dixerim, niſi ariſtas quaſdam generis humani? qui dum contra ſe ſuperbiunt, ſed bonorum uitam unanimiter affligunt: aduerſum ſe quidem diuiſi ſunt, ſed tamen concorditer grana deorſum premunt. Nunc igitur ariſtæ ad alta proſiliunt, grana latent: quia & reproborum potentia eminet, & electorum gloria nõ apparet. Illi ſe bonorum faſcibus oſtendunt, iſti in humilitate ſe primũt. Sed trituræ tempus aduenit, quod & ariſtarum rigiditatẽ frangat, & ſolida grana nõ conterat. Tunc quippe ſuperbia iniquorum cõmi tur, tunc electorũ uita quanta integritate fulgeat declaratur: quia cùm iniuſti deficiunt, ex hac ipſa ariſtarum contritione agitur ut grana appareant, quæ latebant. Cumq; ariſtæ frangunt, granorum candor oſtenditur: quia iniquis in ſupplicia æterna cadentibus, ſanctorum iuſtitia quanta uenuſtate candeat, demonſtratur. Vnde rectè quoq; per Iannem dicitur: Cuius uẽtilabrum in manu eius, & permundabit aream ſuã: & triticum quidem cõdet in horrea ſua, paleas autem comburet igne inextinguibili. Beatus igitur Iob prauorum cum quanta animaduerſione frangatur aſpiciat, ariſtis pereuntibus comparãs dicat: Sicut ſpicarũ ſummitates conterentur: quia nimirum rigidiſperborũ trituræ ultimæ fortitudine frangitur, nunc electorum uitã deſpiciens eleuat. Sequi-

Quòd ſit indignum & iniuſtum, ut ſancti ſi in aliquo offendant, à malè uiuentibus increpentur. Cap. VII.

QVod ſi non ita eſt, quis me arguere poterit eſſe mẽtitum, & ponere ante Deum uerba mea?] Si ita non eſt ut loquiſ, profectò falſitate hũc omnes arguere poſſunt. Cur ergo dicit: Etſi nõ ita eſt, quis me arguere poterit eſſe mẽtitum: dum ſcilicet nouerimus quòd fallacem cuilibet reprehendere licet? Sed ſi loquentis ſenſum ſubtili interrogatiõe diſcutimus, q̃ ſint recta que protulit, citius inueniemus. Iuſtus nãq; & ſi quando unquã delinquẽdo loquitur, dignum nõ eſt ut iniuſtis & praue uiuẽtibus iudicet. Vnde ſanctus uir amicorũ ſuperbiã deprimẽs, non ſolũ ſimul uerum etiã ſi non eſt ut protulit, nequaq; ſe reprehendi poſſe confidit: quia nimirũ illi rectè redarguere falſa poſſunt, qui falſa agere neſciunt. Nam correptionis auſum cõtra fallaciam perdunt, qui adhuc fallaciter uiuũt. ait ergo: Quod ſi ita nõ eſt, quis me poterit arguere eſſe mẽtitũ? ac ſi aperte dicat: Ita ſunt cuncta ut protuli: quæ tamen ſi ita non eſſent, à uobis redargui nequaquam poſſem, qui dum adhuc propriæ ſuccumbitis, alienam reprehendere fallaciam non ualetis. Vbi & apte ſubditur: Et ponere ante Deũ uerba mea. Quiſquis enim

dicta fallacia ueraciter reprehēdit, audita cogitās, aut hæc ex regula ueritatis pensans, uerba ante Deū ponit: quia apud se in cōspectu ueritatis examinat, qd foris cōtra fallaciā decernat. Ante Deū quippe uerba ponere, est cōsiderato intimo iudice, exteriora dicta pensare. Vir autem sanctus ab amicis superbientibus uerba sua ante Deum poni posse non æstimat. ac si aperte dicat: Idcirco quæ loquor, ponere ante iudicē non ualetis, quia eius uobis faciem peccantes absconditis. Quod tamē & ex typo sanctæ Ecclesiæ nil obstat intelligi, quę cum de infirmis suis ab hæreticorū irrisione reprehēditur, ipsam irrisionis eorū astutiā dedignatur: quia tolerabilius Deo est, ut in infirmitate quis atque ignorantia cum humilitate iaceat, quam cum elatione alta comprehendat. Sed quia sanctus uir multa contra eos protulit, qui fugitiua potestate superbiunt, & uentosis honoribus intumescunt: Baldath Suites ex eius correptione proficiens, apud quem uera sit potentia agnoscit, dicens.

Caput uigesimumquintum beati Iob.

REspondens autē Baldath Suites dixit: Potestas & terror apud eū est, qui facit cōcordiam in sublimibus suis. Nunquid est numerus militū illius? Et super quē nō surget lumē illius? Nūquid iustificari pōt homo cōparatus Deo: aut apparere mūdus natus de muliere? Ecce luna etiā nō splēdet, & stellæ nō sunt mūdæ in cōspectu eius: quanto magis homo putredo, & filius hominis uermis?

Quòd angeli præpositi gentibus inter se nō dissident, dū pro meritis singulorū, quisq; sui ministerij opus implet, in quibus uoluntati diuinæ obsequitur. Cap. VIII.

7 POtestas & terror apud Deū est, qui facit concordiam in sublimibus suis.] Ac si aperte dicat: Solus corda mortaliū ueraciter terret, qui ex diuinitatis suæ potentia ueraciter hæc possidet. Humana enim potētia quem terrorē incutit, quæ iure eiusdem potentiæ quando careat nescit? Recte autem dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis: quia multa sibimet inferius dissident, sed ad concordem supernorum plenitudinē currunt: & ex internæ pacis causa agit, ut sæpe ea quę sunt exterius, sine pace disponantur. Nam bonos omnipotēs Deus ad meritum prouehit, cùm contra eorum uitā malos sęuire permittit. Atq; in concordia componuntur summa, dum cōfunduntur infima: quia inde in cœlestibus electos suos angelorum choris sociat, unde in terrenis & infimis reproborum mentes suis nutibus aduersantes portat. Sed inter hęc libet inquirere, si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per angelum Dan.10 Danieli dicit: Ego ueni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarū restitit mihi uiginti & uno diebus: & ecce Michael unus de principibus primis, uenit in adiutoriū mihi. Et paulo pòst: Nunc reuertar ut prælier aduersum principē Persarū. Cùm enim egrederer, apparuit princeps Grecorum aduenies. Quos itaq; alios principes gentiū, nisi angelos appellat, qui sibi resistere exeunti potuissent? Quæ ergo esse pax in sublimibus potest, si inter ipsos quoq; angelicos spiritus prælianti certamen agitur, qui semper conspectui ueritatis assistūt? Sed quia certa angelorū ministeria dispensandis singulis quibusq; gentibus sunt prælata, cū subiectorū mores aduersum se uicissim præpositorū spirituū opem merentur, ipsi qui præsunt spiritus, contra se uenire reseruntur. Is nanq; angelus qui Danieli loquebatur, captiuis Israelitici populi in Perside cōstitutis prælatus agnoscitur. Michael autem eorum qui ex eadem plebe in Iudææ terra remanserant, præpositus inuenitur. Vnde & ab hoc eodem angelo paulo pòst Danieli dicitur: Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps uester. De quo & hoc quod premimus dicit: Et ecce Michael unus de principibus primis uenit in adiutoriū mihi. Qui dum nequaq; simul esse, sed uenire in adiutorium dicitur: aperte ei populo prælatus agnoscit̄, qui captiuus in alia parte tenebat. Quid est ergo angelū dicere, Ego ueni propter sermones tuos: princeps autē regni Persarum restitit mihi: nisi sua subditis opera nunciare? ac si aperte dicat: Precum quidem tuarum merita exigunt, ut Israeliticus populus à iugo suæ captiuitatis exuatur, sed est adhuc quod in eodem populo, Persarum domino purgari debeat: unde ereptionē illius, Persarum princeps mihi iure contradicat, quamuis preces tuas eorū quoq; lachrymæ qui in Iudæa relicti sunt, adiuuent. Vnde hoc quoq; diximus quod subiūgit: Michael princeps uester uenit in adiutorium mihi. Cumq; ut aduersus principem Persarum prælietur, egreditur: Grecorum sibi princeps aduenies apparet. Qua ex re innuitur quòd aduersum Græcos quoque aliquid Iudæa commiserat, quorum profecto causa ereptioni illius resistebat. Prophetæ igitur preces angelus exaudit, sed Persarum princeps resistit: quia etsi iam uita iusti deprecātis ereptionem populi exigit, eiusdem tamen populi adhuc uita contradicit, ut quia necdum hi qui in captiuitatē fuerant ducti, plenè purgati sunt: iure eis adhuc Persæ dominentur. Michael adiuuat, sed Græcorum princeps ad prælium uenit: quia mereri quidem ueniam tam longa oppressorum captiuitas poterat, sed ereptionis eorum beneficio hoc quoq; qđ in Græcos deliquerant, obuiabat. Recte ergo dicitur, quòd contra se angeli ueniunt, quia subiectarum sibi gentium uicissim merita contradicūt. Nam sublimes spiritus eisdem gētibus principantes nequaquam pro iniusta agentibus decertant, sed eorum facta iustè iudicantes examinant. Cūq; uniuscuiusq; gentis uel culpa uel iustitia ad supernæ curiæ consilium ducitur, eiusdem gentis præpositus uel obtinuisse in certamine, uel non obtinuisse perhibetur. Quorum tamen omnium una

Universidad de Deusto
Biblioteca

uictoria est sui super se opificis uoluntas summa, quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non ualent, nunc & uolunt. Bene ergo dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis. Sequitur:

Quòd sancti angeli cõtra diabolum potestatiuè decertãt: & quæcunq; contra eum appetunt, possunt. Cap. IX.

NVnquid est numerus militum eius?] In cognitione humanæ rationis supernorum spirituũ numerus nõ est: quia quãta sit illa frequẽtia
Dan.7 inuisibilis exercitus, nescit. De quo per Danielem dicitur: Milia miliũ ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei. Supernorũ ciuiũ numerus infinitus & definitus exprimitur: ut qui Deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstretur: quamuis aliud est assistere, aliud B ministrare. Assistunt enim illæ proculdubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt. Ministrant uerò hi, qui ad explenda officia nunciorũ ueniunt, sed tamẽ ipsi quoq; contemplatione ab intimis non recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, & hi qui principaliter assistunt: assistentium numerus quasi definitus, ministrantium uerò infinitus ostenditur. Angelicos
8 *Angelici spiritus milites Dei dicũtur* uerò spiritus rectè Dei milites dicimus, quia decertare eos contra potestates aereas non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragũt: quia quicquid agendo cõtra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentis possunt. De hac nanq; militia, nascẽte rege no-
Luc.2 stro scriptũ est: Subitò facta est cũ angelo multitu C do militiæ cœlestis. Cui tamen militiæ electorum quoq; hominum numerus iungitur, qui per sublime mentis desideriũ, à terrenæ conuersationis ser-
2.Tim.2 uitute liberantur. De quibus per Paulũ dicit: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularib. Qui licet nũc pauci appareant, in inuisibili tamen patria innumerabiles regnant: quia etsi ex cõparatione prauorum pauci sunt, in cõgregationis suæ frequẽtia metiri nequaq; possunt. Quia uerò eorundem militũ uirtus non proprijs uiribus, sed supernæ gratiæ infusione roboratur, rectè subiungitur: Et super quem non surget lumen illius.] Lumen quippe Dei, est gratia præueniens. Quæ si in nostro corde nequaquam gratuita cõsurgeret, profectò mens nostra in peccatorum suorũ tenebris D obscura remaneret. Vnde & subditur:

Quòd quandiu sumus in corpore huius mortis, à peccato immunes esse non possumus. Cap. X.

NVnquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?] Versus iste superius à beato Iob dicitur: & nunc in eius exprobratione replicat. Omnis nãq; uir iustus, Dei illustratione iustus est, non comparatione. Humana quippe iustitia authori cõparata, iniustitia est: quia etsi in ipsa sui condisione homo persisteret, creatori non posset æquari creatura. Cui tamen ad grauiora defectus pondera, accessit & culpa, quã serpens insidians intulit, & mulier infirmata persuasit. Vnde nũc quia homo per A mulierem culpæ subditã nascitur, reatus primi infirmitas in prole propagatur. Et quia in radice perstruit humani generis ramus, in conditionis suæ riditate minimè subsistit. Vnde rectè nũc dicitur: Nũquid iustificari potest homo cõparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? ac si apertè diceretur: Ne contra authorem suum homo superbiat, consideret unde huc uenit, & intelligat quid sit. Sed ecce nõnulli per donum spiritus adiuti, contra infirmitatẽ suæ carnis eriguntur, uirtutibus emicant, signorũ quoq; miraculis coruscãt, nullus tamen est qui sine culpa uitã transeat, quousq; carnem corruptiõis portat. Vnde adhuc additur: Ecce etiam luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius.] Quid per lunam, nisi cũcta simul Ecclesia: quid per stellas, nisi singulorum bene uiuentium animæ designantur: qui inter prauorũ hominum cõuersationes, dum magnis uirtutibus eminent, quasi in tenebris nocte lucent? Vnde per Paulum quoq; discipulis dicitur: Inter quos lucetis sicut luminaria in mũdo. Quia enim sancta Ecclesia lunæ appellatione exprimitur, propheta testatur, dicens: Eleuata est sol, & luna stetit in ordine suo. Eleuato enim sole in suo ordine luna statuitur: quia ascẽdente ad eos Domino, sancta protinus Ecclesia in prædicationis authoritate roboratur. Et quia stellarũ nomine electi signantur, rursum Paulus insinuat, dicens: Stella enim à stella differt in claritate. Luna ergo non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius: quia nec sancta Ecclesia tute propria tot miraculis emicat, nisi hanc præuenientis gratiæ dona perfundant, nec singulorum bene uiuentiũ mentes à peccatorũ maculis mundæ sunt, si remota pietate iudicẽtur: quia apud districti iudicis oculos, sua unumquemq; corruptibilitas inquinat, nisi hunc quotidie gratia parcendo tergat. Electorũ quippe animus prodire ad libertatem iustitiæ nititur, sed adhuc compede infirmitatis tenetur: & culpas quidem subigere perfectè desiderat, sed quousq; corruptione carnis astringitur, eius uinculis etiã cùm non uult ligatur. Hinc itaq; colligat, quanto peccatorum pondere premantur, qui contra hæc decertare negligunt, si plenæ culpam nec illi superant, qui contra hanc uiriliter pugnant. Vnde & postq; dictũ est: Ecce enim luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius, protinus additur: Quanto magis homo putredo, & filius hominis uermis?] ac si apertè diceret: Si ipsi quoq; esse sine contagio non uellẽt, qui inter præsentis uitæ tenebras uirtutibus lucent: quãto reatu iniquitatis obstricti sunt, qui adhuc carnaliter uiuunt? Si à peccato esse liberi nequeunt, qui iã in cœlestibus desideriis cõuersantes peccatorũ põdera tolerãt, qui carnis suæ uoluptatib. dediti, adhuc putredinis iugũ portãt? Hinc Petrus ait: Si iustus uix saluabit, impius & peccator ubi parebunt? Hinc per Esaiã dicit: Super humũ populi mei spinæ & uepres ascẽdent, quanto magis super omnẽ domũ gaudij ciuitatis exultantis? Humũ quippe populi sui Dominus electorũ

omnium

omnium mẽtem uocat, super quam spinas ac uepres ascẽdere perhibet: quia nec ipsam quoq; esse absq; punctionibus uitiorum uidet. Domus uerò gaudij ciuitatis exultantis, est mens prauorũ, quæ dum uentura supplicia conspicere negligit, in carnis uoluptate se deserens, inaniter hilarescit. Ait ergo: Super humum populi mei spinæ & uepres ascendent, quanto magis super omnem domum gaudij ciuitatis exultantis? ac si apertè dicat: Si & illorum mentem uitia deprimũt, qui se pro cœlestis patriæ desiderio affligũt: quibus culpis substrati sunt, qui sine ulla formidine sese in carnis uoluptate derelinquunt? Notandum uerò in sermone suo quantum Baldath ordinẽ conditionis nostræ tenuit & natiuitatis, qui hominẽ non uermẽ, sed putredinem: filium uerò hominis uermem uocat. Primus nanq; humani generis parens, homo non filius hominis, ex quo quisquis prodijt, non solum homo, sed filius quoq; hominis fuit. Sicut ergo ex homine filius, ita ex putredine nascit uermis. Vnde rectè homo putredo, filius uerò hominis uermis uocatur. Primus quippe homo putredo, non uermis: quia etsi per mortem putruit, non tamẽ ex putredine per natiuitatem uenit. Qui autem hominis est filius, uermis dicitur: quia iam ex mortalium corporum corruptione propagatur. Igitur quia amicorũ uerba finita sunt: beatus Iob altiori acumini prosecutionis innititur, eiusq; dicta tam sunt ualida quàm extrema: quia & sic usus esse luris peritorum solet, ut argumentum quo aduersarijs suis eminere se prẽuident, ad prosecutionis conclusionem seruent.

Caput uigesimumsextum beati Iob.

REspondens autem Iob dixit: Cuius adiutor es? nũquid imbecillis, & sustentas brachiũ eius qui non est fortis? Cui dedisti consiliũ? Forsitan illi qui non habet sapiẽtiã: & prudentiã tuã ostẽdisti plurimã. Quẽ docere uoluisti? Nonne eum qui fecit spiramentũ? Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cũ eis. Nudus est infernus corã illo: et nullũ est operimentũ perditioni. Qui extendit aquilonẽ super uacuũ: & appendit terram super nihilũ. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Qui tenet uultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis, usq; dũ finiantur lux & tenebræ. Columnæ cœli cõtremiscunt & pauent ad nutum eius. In fortitudine illius repentè maria congregata sunt: & prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornauit cœlos: A & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cùm uix paruã stillam sermonis eius audierimus: quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

Caput xi.

REspondens autem Iob dixit: Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis, & sustẽtas brachiũ eius qui non est fortis? Adiuuare imbecillẽ, charitatis est: adiuuare potentẽ uelle, elationis. Quia igitur amici eius hæreticorũ speciẽ tenentes, quasi adiuuantes Deum, sapientiã suam ostendere conabantur, iustè Baldath reprehẽditur, ut dicatur: B Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis, & sustẽtas brachium eius qui non est fortis? ac si apertè dicat: Dum eum iuuare niteris, sub cuius magnitudine succumbis, omne quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate. Sed inter hæc sciendum est q; plerunq; etiã Deũ, qui uidelicet imbecillis non est, humiliter agẽtes adiuuamus. Vnde & per Paulum dicitur: Adiutores enim Dei sumus. Nam cùm ei quem ipse per internã gratiam infundit, nos exhortationis uoce cõcurrimus, hoc quod ille per Spiritũ sanctũ agit intrinsecus, nos exterius ministerio uocis adiuuamus: & tunc solũ nostra exhortatio ad perfectionẽ ducitur, cùm in corde Deus fuerit qui adiuuetur. Vnde & aliàs dicit: Neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, C sed qui incrementũ dat Deus. Plantare quippe & rigare, adiuuare est. Quod utrunq; uacuũ erit ministerijũ, si in corde Deus nõ dat incrementũ. Sed qui de sensu suo alta sapiũt, esse humiliter Dei adiutores nolũt, quia dũ se Deo utiles esse æstimant, à fructu se utilitatis alienant. Vnde & ueritatis uoce discipulis dicitur: Cũ feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite: Serui inutiles sumus: qd debuimus facere, fecimus. Sequitur: Cui dedisti cõsilium, forsitan illi qui non habet sapientiã? Dare stulto cõsilium, charitatis est: dare sapienti, ostentationis: dare uerò ipsi sapientiæ, peruersitatis. Et quia hi quos tenere hæreticorũ speciem diximus, per locutionẽ suam ostentationi potius q; utilitati seruiebãt, rectè adhuc cõtra Baldath subditur: Et prudentiam tuam ostendisti plurimam. D Omnis cui prudentia recta est, plurima non est: quia iuxta Pauli uocẽ, non plus appetit sapere q; oportet sapere. Cui uerò est plurima, nõ est recta: quia dum ultra modum tenditur, in quolibet late re culpæ declinatur. Prudentiam uerò suam plurimam ostendunt, qui uideri præ alijs prudentiores appetunt. Vnde fit plerunq;, ut cùm moderatè sapere nesciunt, etiã fatua loquãtur. Pro qua re ipse adhuc excessus prudentiæ subiungitur, ut dicatur: Quem docere uoluisti? nonne eum qui fecit spiramentum? Per spiramentum uiuimus, per prudentiam sapientes sumus. Prius autem nostrum est uiuere, postmodum sapere: quia ut sapientes esse ualeamus, prius agitur ut simus. Qui ergo uitam dedit, ipse pro culdubio & prudentiam cõtulit. Baldath autem quia beatum Iob flagellatũ pro culpa credidit,

Luce 17

Rom. 12

Universidad de Deusto
Biblioteca

credidit, occultum Dei iudicium, quod humiliter uenerari debuit, ſuperba niſus eſt temeritate penetrare. Ipſi ergo ſe per prudentiam prætulit, cuius iudicium non intelligēdo iudicauit. Ipſi ſe per prudentiam prætulit, à quo uiuendi ſpiraculum accepit, ac ſi plus ipſo eſſet ſapiens, à quo habebat ut eſſet. Sed quia beatus Iob ſanctæ Eccleſiæ typum tenens, pauca in ſuperborum correptione protulit, quos tenere hæreticorum ſpeciem non ignorauit, ſicut ſuperius dixit: Diſputare cū Deo cupio, prius uos oſtēdens fabricatores mendacij, & cultores peruerſorū dogmatū: repentè ſe ad doctrinā erigit, & contra elatorum imperitiam, ſcientię ſuę latitudinem per ſententias expandit, dicens:

Quòd potētes huius ſeculi quaſi gigātes ex propria ſuperbia cōfunduntur, & ideo magis ſuppoſiti fiunt, unde tumidè appetunt multis præeſſe. Cap. XII.

10 ECce gigantes gemunt ſub aquis.] Dignum quippe erat, ut per increpationē prius tumorem ſapientiæ terrenæ retunderet, & per doctrinam poſtmodum ad plena myſterijs uerba tranſiret. Gigantes enim, uel apoſtatas angelos, uel ſuperbos quoſq; homines, nil obſtat intelligi. Hinc
Eſa.26 enim per prophetam dicitur: Mortui non uiuent, gigantes non reſurgent. Quos nanq; mortuos, niſi peccatores nominat? Et quos gigantes, niſi eos qui de peccato etiam ſuperbiunt, appellat? Illi autem non uiuunt, quia peccando uitam iuſtitię perdiderunt. Iſti etiā reſurgere poſt mortem nequeunt, quia poſt culpam ſuam inflati per ſuperbiam, ad pœnitentiæ remedia non recurrunt. Hinc rurſum ſcriptum eſt:
Prou.21 Vir qui errauerit à uia doctrinæ, in cœtu gigātum cōmorabitur: quia quiſquis iter rectitudinis deſerit, quorū ſe numero niſi ſuperborum ſpirituum iungit? Bene autem contra elatos dicitur: Ecce gigantes gemunt ſub aquis. ac ſi aperte diceretur: Cur de ſciētia homo ſuperbiat, cùm ignorantię abyſſus & ipſos ſuperbiſſimos angelorum ſpiritus premat? Si autem gigantū nomine, potētes huius ſeculi deſignantur, in aquis poſ-
Apoc.17 ſunt populi figurari, Ioanne atteſtante, qui ait: Aquæ enim ſunt populi. Bene autem contra ſuperbientem dicitur: Ecce gigātes gemunt ſub aquis. quia elati omnes dum in hac uita aſſequi honorū celſitudinē cupiunt, ſub ponderibus populorū gemunt. Nam quanto quis hic altius erigitur, tanto curis grauioribus onerat, eiſq; ipſis populis mente & cogitatione ſupponit, quibus ſuperponitur dignitate. Et bene his uerbis ac breuiter indicat, quia omnis ſuperbia eo ipſo in imo iacet, quo in alta ſe erigit, ut inde magis cunctis ſuppoſita ſit, unde cunctis expetit ſupereſſe. Homo quippe in ſublimibus eleuatus, tantos ſuper ſe ſuſtinet, quantos ſuppoſitos regit. Hi autem qui talibus ſociantur, ipſi etiam laboris eorum participatione deprimuntur. Nam cum eis laborem etiā tolerant ponderis, dum pariter gloriā affectant honoris. Vnde cùm diceret: Ecce gigantes gemunt ſub aquis, ꝓ-
A ne ſociantur. Ipſa autē occupatio ſeculariū dignitatū tanto facilioribus uitijs premitur, quanto minoribus curis grauatur. Humanus nanq; animus uidere & deuitare peccata utinam ualeat uel quietus. Quia ergo uidit deſideratas rerū celſitudines abſq; peccatis miniſtrari non poſſe: & quia diuinæ iræ non abſconditur quicquid illicitum perpetratur, aptè ſecutus adiunxit: Nudus eſt infernus coram illo, & nullum eſt operimentum perditioni. Quod Paulus apoſtolus quoq; ait: Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis eius. Inferni uerò & perditionis nomine, diabolum omnesq; damnationis eius ſocios deſignauit. Quis uerò ille ſit, cui quo infernus eſt nudus, ſequitur dicens:

B *Quòd iuſtè Deus diaboli poteſtatē ſuper corda uacua emittat & item ex gratia, cui uult, miſeretur.* Cap. XII.

QVi extendit Aquilonē ſuper uacuū.] Aquilōis nomine, in ſacro eloquio appellatur diabolus ſolet, qui ut corporis frigore gentē corda cōſtringeret, dixit: Sedebo in monte teſtimēti, in lateribus Aquilonis. Qui ſuper uacuū extendit: quia illa corda poſſidet, quæ diuini amoris gratia nō replentur. Sed tamē omnipotenti Deo ſuppetit, etiam uaſa diabolo cunctis uirtutibus cuncta ſuæ gratię munere implere, in eiſq; diuini timoris ſoliditatem ponere, quos nulla cōſpicue ſtitudinis actione roborari. Vnde aptè ſubiungitur: Et appēdit terram ſuper nihili.] Quid enim terræ nomine, niſi ſancta Eccleſia deſignatur, quæ
C dum uerba prædicationis ſuſcipit, fructum boni operis reddit? De qua per Moyſen dicitur: Audiat terra uerba ex ore meo, expectetur ſicut pluuia eloquium meum. Et quid per nihilū, niſi gentiles populi deſignantur? De quibus per prophetam dicitur: Omnes gētes uelut nihilum & inane reputatæ ſunt. In eo ergo nihilo terra ſuſpenditur, quod prius uacuum ab Aquilone tenebatur, quę illa corda gentiliū repleta ſunt charitate Dei, quæ preſſa prius fuerant torpore diaboli. Poteſt uerò & per hoc uacuum Iudææ infidelitas, & per terram, ſicut diximus, ſanctæ Eccleſiæ fructus designari. Vir ergo ſanctus Iudææ pereuntis ſum aſpiciat, & gentilitatis merita ad uenientium
D deuntis cernat, ac dicat: Qui extēdit Aquilonem ſuper uacuum, & appēdit terram ſuper nihili. Nā quia Iudæorū corda fide uacua, diabolo ſunt ſubdita, extēdit Aquilonem ſuper uacuum. Quam uerò nullis exiſtētibus meritis, ſicut dictum eſt, in nihilo ſaluos facies eos, ſuper gētes Dominus ſtatuit Eccleſiā ſuam, quæ per prophetam nihilum ſunt uocatæ, aptè ſecutus adiunxit: Appendit terram ſuper nihili. Hoc uerò quo ordine factum ſit, mirifica ſubdens ratione contexit. Ait enim:

Quòd ſecundum capacitatem audientium contemperare ſe debeat lingua doctorum. Et quid ſit quod in lege ſcriptū eſt, quòd qui foderit ciſternam & non operuerit eam, ſi ceciderit in eam bos uel aſinus, dominus ciſternæ reddat pretium iumentorum. Cap. XIIII.

QVi ligat aquas in nubibus ſuis, ut nō erumpāt pariter deorſum.] Quid hoc loco aqua

nisi scientiã: quid nubes, nisi prædicatores appellat? Nam quia in sacro eloquio aliquãdo aqua scientia dicitur, Salomone attestante didicimus, qui ait: Aqua profunda uerba ex ore uiri, & torrẽs redundans fons sapientiæ. Aqua signari scientiã Dauid propheta testatur, dicens: Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est occulta scientia in prophetis, qui ante aduentũ Domini dũ occultis sacramentis grauidi, mysteria immensa gestarent, intuentiũ oculis, eorũ intelligentia caligabat. Nubium uerò nomine quid hoc in loco aliud, quàm prædicatores sancti, id est Apostoli designãtur, qui per mundi partes circumquaq; transmissi, & uerbis nouerãt pluere, et miraculis coruscare? Quos Esaias prophetа longè antè intuẽs, dixit: Qui sunt isti qui ut nubes uolant? Quia igitur uir iste propheticо plenus spiritu, in hac locutione sua ad laudẽ Dei initia nascentis Ecclesiæ desiderat exordiri, studet eius ordinẽ ab Apostolorũ prædicatione narrare, qui curauerunt summopere rudibus populis plana & capabilia, non summa atq; ardua prædicare. Nam si scientiam sanctam, quę hic aquę nomine designatur, ut hauriebant corde, ita ore funderẽt, immensitate eius auditores suos opprimerent potius q̃ rigarent. Vnde religata intrinsecus scientia, ut nõ pariter deorsum erumperet, auditores suos distillatione uerborũ nutriens, nubes illa loquebatur, dicens: Non potui loqui uobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanq̃ parυulis in Christo lac uobis potũ dedi, non escam. Quis enim ferre potuisset, si raptus ad tertiũ cœlũ, raptus in paradisum, etiã arcana uerba audiens, quę loqui homini non liceret, tam immensos supernæ scientiæ sinus aperiret? Aut cuius non uirtutem auditoris opprimeret, si ea quæ intrinsecus haurire poterat, in quantũ carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ huius immensitas emanasset? Vt uerò auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione foueantur, ligat Deus aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum: quia doctorũ prædicationẽ temperat, ut auditorum infirmitas, doctorum rore nutrita conualescat. Quod bene in Euangelio mystica descriptione narratur, dum dicitur: Ascẽdit Iesus in nauiculam Petri, et rogauit ut à terra reduceret pusillum, & ita sedens prædicabat turbis. Per nauem Petri, quid aliud quàm cõmissa Petro Ecclesia designatur? De qua ut Dominus turbis confluentibus prædicet, eam à terra paululum reduci iubet. Quam nec in altum duci, & tamen à terra præcipit remoueri, profectò significans prędicatores suos rudibus debere populis, nec alta nimis de cœlestibus, nec tamen terrena prædicare. Aqua itaq; ligatur in nubibus: quia prædicatorum scientia infirmorum mentibus loquens, quantum sentire ualet, docere prohibetur. Nam plerunq; si auditorũ cor uerbi immensitate corrumpitur, lingua docentiũ indiscretionis pœna mulctatur. Vnde scriptum est: Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, ceciderit q; bos uel asinus in eam, dominus cisternę reddet precium iumentorũ. Quid est enim aperire cisternã, nisi intellectu ualido Scripturæ sacræ arcana penetrare? Quid aũt per bouẽ & asinũ, mundũ scilicet, & immundũ animal, nisi fidelis quisq; & infidelis accipit? Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illuc bos uel asinus ruat: id est, qui in sacro eloquio tã alta intelligit, sublimes sensus corã nõ capiẽtibus per silentiũ tegat, ne per scandalũ mentis, aut fidelẽ paruulũ, aut infidelẽ qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim iumentorũ debet preciũ: quia illud scilicet admisisse conuincit, unde ad agendã pœnitentiã reus tenetur. Quisquis nãq; ad alta scientiæ fluẽta perueniens, cùm hæc apud bruta audientiũ corda non cõtexerit, pœnæ reus addicitur, si per uerba eius in scandalũ siue mũda seu mens immũda capiatur. Operienda est itaq; cisterna: quia coram paruulis mẽtibus tegenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur. Dicatur igitur rectè: Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum. Pariter nanq; aquæ erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia, ex ore loquentis emanaret: si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, & nil sibi cum proficientibus reseruaret. Dignũ quippe est ut qui prædicat, audiẽtis modum cõsideret: quatenus ipsa prædicatio cũ auditoris sui incremẽtis crescat. Sic quippe agere unusquisque prædicator debet, sicut cum illo diuinitùs agitur, ut nequaq; cũcta quæ sentit, infirmis insinuet: quia & quousq; ipse carne mortalitatis infirmus est, ea quæ superna sunt cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet quantũ cognoscit, quia & ipse de supernis mysteriis cognoscere nõ ualet quãta sunt. Hinc est enim q; Paulus apostolus, postq; mysteriis cœlestibus interfuit, dicit: Videmus nũc per speculum in ænigmate, tũc autem facie ad faciem. Vnde & continuè hic sequitur:

Quòd in hac uita gloria Dei ex parte cognoscitur, sed sicut est, nondum uidetur. Cap. XV.

QVi tenet uultũ solij sui, & expandit super illud nebulã suã.] In uultu solet cognitio demonstrari. Solij ergo eius uultus tenetur: quia à nobis in hac uita regni eius gloria, nõ quanta intrinsecus habetur agnoscitur. Super quod rectè expandi nebula dicitur: quia sicut est illa cœlestis regni gloria, nõ uidetur. Nam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. A uidendo ergo eo nebula aspergimur: quia ipsa nostræ ignorantiæ obscuritate caligamus. Vnde rectè per Psalmistam dicitur: Caligo sub pedibus eius, & ascendit super Cherubin, & uolauit, uolauit super pennas uentorum, & posuit tenebras latibulum suum. Caligo nanque est ei sub pedibus, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, qua in superioribus dominatur. Ascendit enim super Cherubin, & uolauit. Cherubin quippe plenitudo sciẽtię dicit. Proinde super plenitudinẽ sciẽtiæ ascendisse perhibet, & uolasse: quia maiestatis eius

Psal.17 Sap.9 Psal.17 1.Cor.13

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius celsitudinẽ scientia nulla comprehendit. Vo lauit igitur, quia longè in altum ab intellectu nostro se rapuit. Volauit super pennas uentorũ, quia scientiam transcendit animarum. Qui posuit tenebras latibulũ suum: quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur, per ignorantiam nostram nobis absconditur, ne à nobis modò in æterna & intima claritate uideatur. Vnde ei & in Canticis
Cant. 8 canticorũ à sponsa dicitur: Fuge dilecte mi, fuge.
13 Fugit nos, dicimus, quoties mẽti nostræ id quod reminisci uolumus, non occurrit. Fugit nos, dicimus, quoties id quod reminisci uolumus, memoria nõ tenemus. Sancta ergo Ecclesia postq; mortem ac resurrectionẽ Domini, ascensionẽq; describit, clamat ei prophetico plena spiritu: Fuge dilecte mi, fuge. ac si diceret: Tu qui ex carne cõprehensibilis factus es, ex diuinitate tua, intelligentiam nostri sensus excede, & in teipso nobis incõprehensibilis permane. Tenet ergo uultum solij sui, qui maiestatis suæ potentiam mortalibus abscondit. Sed si eius solium angelicas uirtutes accipimus, ipsis quippe uelut sedi regiæ præsidet, sui nobis solij uultum tenet: quia quãdiu in hac mortali carne subsistimus, quæ, quantaq; sint illa angelorũ ministeria, non uidemus. Et expandit super illud nebulam suam, quia proculdubio & cor nostrum ad quærendum subleuat: & tamen occulta moderatione agitur, ut ipsa requisitionis suæ im-
Abac. 3 mensitate reprimatur. Vnde scriptum est: Dedit abyssus uocem suam, ab altitudine phantasiæ suę. Exclamare enim mens humana in admiratione compellitur, dum altitudine cõsiderationis in requisitionibus suis eo ipso quo latius extenditur, angustatur. Vel certè, quia solium Dei ipsi nos sumus, uultum solij sui nõ immeritò tenere dicitur, dum nostra scientia progredi ad altiora prohibetur. Super quod solium suum nebulã Deus aspergere dicitur: quia inuisibilis manẽs, occulta super nos iudicia exerit, ut & fiat in prõptis quod uidere possimus: & tamẽ origo facti lateat in abditis, ut cur fiat, nescire debeamus. Vnde et aptè subdit:

Quòd nulli æternitatis scientia tribuatur, quandiu uita hæc transitoria agitur. Cap. XVI.

TErminũ circumdedit aquis, usq; dum finiantur lux & tenebræ.] Quia plerunq; in sacro eloquio, ut suprà diximus, aquarũ nomine populi designantur, aquas Dominus termino circũdat: quia humani generis ita scientiam moderatur, ut quousq; uicissitudines alternantiũ tẽporũ transeant, perfectè ad cognitionẽ claritatis intimæ non pertingat. Sin uerò lucis nomine iustos accipimus, tenebrarũ uerò appellatione peccatores: un-
Ephe. 5 de & Paulus dicit: Eratis aliquãdo tenebræ, nunc aũt lux in Domino: hoc ipsum quod diximus, sentiri nil obstat: quia perfecta æternitatis scientia nulli tribuit, quousq; cursus iustorũ, iniustorumq; finiat. Sed quia mirũ nõ est carnales populos supernæ nescire, sanctus uir in eiusdẽ diuinæ potentiæ admiratione se erigit: & q; ipsam quoq; angelorũ, perfectorũq; hominũ scientiã trãseat, intuet dicẽs:

Quòd electi, et ipsi angeli maiestatem diuinam quam cernunt uident, contremiscunt, non timore, sed admiratione. Caput XVII.

COlumnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius.] Quid aliud columnas cœli, q; uel sanctos angelos uel summos Ecclesiæ prædicatores appellat? Super quos in cœlestibus crescens uniuersalis spiritalis fabricæ structura surrexit: sicut aliàs sancta Scriptura testatur, dicẽs: Qui uicerit, faciam illũ columnam in templo Dei mei. Nam quisquis in Dei opere recta intẽtione firmatur, columna in structura fabricæ spiritalis erigitur, ut in hoc tẽplo quod est Ecclesia, positus, & utilitati sit & decori. Eos uerò Iob columnas cœli, quos Apostolus columnas uocat Ecclesiæ dicit Petrus, & Iacobus, & Ioannes qui uidebantur columnæ esse, dextras dederũt mihi. Possumus ei columnas cœli, & ipsas Ecclesias non inconuenienter accipere, quæ multæ unam catholicam faciunt, toto terrarum orbe diffusam. Vnde & Ecclesijs scribit Ioãnes apostolus, ut unã catholicam septiformis gratiæ plenam spiritu designaret. Et de Domino nouimus dixisse Salomõnẽ: Sapientia ædificauit sibi domũ, excidit columnas septem. Qui ut se id de septem Ecclesijs dixisse innotesceret, secutus etiam sacramenta ipsi diligenter inseruit, dicens: Immolauit uictimas, miscuit uinum, & proposuit mensam, misit ancillas suas, ut uocarent ad arcem & mœnia ciuitatis quis est paruulus, ueniat ad me. Immolauit ergo Dominus uictimas, seipsum offerẽdo pro nobis. Miscuit uinum, præceptorũ suorum poculum narratione historica, & intelligentia spiritali temperans. Vnde aliàs dictum est: Calix in manu Domini, uini meri, plenus est mixto. Et posuit mensam, id est Scripturã sacram: quæ fessos ad se, ac à seculi oneribus uenientes, pane uerbi nos reficit, & cõtra aduersarios sua refectione nos roborat. Vnde & aliàs ab Ecclesia dicit: Posuisti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me. Misit ancillas suas, Apostolorũ uidelicet animas, in ipso suo initio infirmas, ut uocarent ad arcem, & mœnia ciuitatis: quia dum æternã uitam denunciant, ad alta nos mœnia supernæ ciuitatis leuant: quæ profectò mœnia, nisi humiles non ascendũt. Vnde illic ab eadem Sapiẽtia subditur: Si quis est paruulus, ueniat ad me. ac si apertiùs dicat: Quisquis se apud se magnũm æstimat, adhuc sibi mei accessus angustat: quia tanto ad me altius pertingitur, quanto unusquisq; mẽs apud se rius humiliatur. Sed quantalibet quisque uirtute proficiat, quantalibet scientia excrescat, penetrare non sufficit, quò nos conditor moderamine iudiciorum regit. Dicat ergo: Columnæ cœli cõtremiscunt, & pauẽt ad nutum eius. Quia in plerisq; nec ipsi pertingere ad uoluntatis eius celsitudinẽ prævalent, qui eiusdẽ uoluntatis præmia denunciãtes uidẽt. Quod, sicut superius diximus, de sanctis quoq; angelis nil obstat intelligi: qa ipsę quoque uirtutes cœlestiũ, quæ hũc sine cessatione cõspiciunt, in ipsa sua cõtemplatione cõtremiscunt.

Sed

Sed idem tremor ne eisdem pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis. Quia uerò quantus pauor sit admirationis eius intulit, nunc ordinẽ nostræ salutis narrat. Sequitur:

Quòd incarnato Domino secularium corda cõcorditer credi derunt: & superbus diabolus sapientia, nõ uirtute superatus est: quoniam dum eum in quẽ nihil habebat, iniustè appetijt, quem iure tenebat, amisit. Cap. XVIII.

IN fortitudine illius repentè maria congregata sunt, & prudentia eius percussit superbum.] Quid aliud maris nomine, quàm præsens seculũ designatur, in quo corda hominum terrena quærentium, diuersis cogitationum fluctibus intumescunt: qui elatione superbiæ concitati, dum alterna intentione se impetunt, quasi aduersante se unda collidũtur? Sed iam in fortitudine illius maria congregata sunt: quia incarnato Domino, discordantia secularium corda cõcorditer credunt. Iam Petrus in mari ambulat: quia nimirũ Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda substrata sunt: ut rectè etiam in Euangelio huius mundi mansuetudinem figurauerit, quòd procellosa maris aqua Domini pedib. presso tumore calcata est. Sed quónam modo id actum sit, aperitur, dum dicitur: Et prudentia eius percussit superbum. Quis hic superbus alius appellatur, nisi ille qui dixit: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo? Et de quo uoce Dei dicitur: Qui factus est ut nullũ timerem, & ipse est rex super omnes filios superbiæ. De quo etiam huic sententiæ Dauid propheta concordat, dicens: Tu humiliasti, sicut uulneratũ, superbũ. Sed quamuis simplici naturæ diuinitatis non sit aliud esse, & aliud sapere: nec aliud sapere, & aliud fortem esse: quippe quia ipsa fortitudo quæ sapientia, & ipsa sapientia quæ diuinitatis essentia est: uigilanter tamen intuendum puto, q̃ uir iste prophetico plenus spiritu, superbũ diabolum, prudentia Dei potius maluit dicere, q̃ fortitudine esse percussum. Non enim ait fortitudo, sed prudentia eius percussit superbum. Nam quamuis, sicut dictum est, propter naturam simplicẽ Dei fortitudo sapiẽtia sit: Dominus tamen diabolum, quantũ ad faciem spectat, nõ uirtute, sed ratione superauit. Ipse nãq; diabolus in illa nos parẽtis primi radice supplantãs, sub captiuitate sua, quasi iustè tenuit hominẽ, qui libero arbitrio cõditus, ei iniusta suadenti consensit. Ad uitam nanq; conditus in libertate propriæ uoluntatis, sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa: sed nisi per sacrificium deleri non poterat. Quærendum erat sacrificium. Sed quale sacrificiũ poterat pro absoluendis hominib. inueniri? Neq; etenim iustum fuit, ut pro rationali homine brutorum animalium uictimæ cæderentur. Vnde ait Apostolus: Necesse est ergo exemplaria cœlestiũ his mũdari, ipsa aũt cœlestia melioribus hostijs q̃ istis. Ergo si bruta animalia propter rationale animal, id est, pro homine dignæ uictimæ non fuerunt: requirendus erat homo qui pro hominib. offerri debuisset, ut pro rationali percante rationalis hostia mactaretur. Sed quid, q̃ homo sine peccato inueniri non poterat, & oblata pro nobis hostia quãdo nos à peccato mũdare potuisset, si ipsa hostia peccati contagione non careret? Inquinata quippe inquinatos mũdare nõ potuisset. Ergo ut rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus: ut uerò à peccatis mũdaret hominẽ, homo, & sine peccato. Sed quis esset sine peccato homo, si ex peccati cõmixtione descẽderet? Proinde uenit propter nos in uterum uirginis filius Dei, ibi pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura, nõ culpa. Fecit pro nobis sacrificiũ, corpus suũ exhibuit pro peccatorib. uictimã sine peccato, quæ & humanitate mori, & iustitia mũdare potuisset. Hunc ergo cùm post baptisma uidit antiquus hostis, mox tẽtationibus impetijt, & per diuersos aditus ad interiora eius molitus irrepere, uictus est, atq; ipsa inexpugnabilis mẽtis eius integritate prostratus. Sed quia ad interiora nõ ualuit, ad eius se exteriora conuertit: ut quia mentis uirtute uictus est, eũ quem decipere tentatione nõ ualuit, carnis saltẽ uideretur mortе superare: atq; ut ante nos dictum est, permissus est in illud quod ex nobis mortalib. mediator acceperat. Sed ubi potuit aliquid facere, ibi ex omni parte deuictus est: & unde accepit exterius potestatem Dominicæ carnis occidendæ, inde deterior potestas eius qua nos tenebat, occisa est. Ipse nanq; interius uictus est, dũ quasi uicit exterius: & qui nos iure debitores mortis tenuit, iure in nobis ius mortis amisit: quia per satellites suos eius carnẽ perimendã appetijt, in quo nil ex culpæ debito inuenit. Dominus ergo noster, q̃ nobis mortem soluit indebitam, ut nobis mors debita nõ noceret. Bene itaq; dictũ est: Prudẽtia eius percussit superbũ: quia antiquus hostis per excessum præsumptionis suę eũ etiam perdidit, quẽ iniquę persuasionis lege possedit: & dũ audacter eũ in quo nihil sibi competebat, appetit: iure illũ quẽ quasi iustè tenebat, amisit. Prudentia itaq;, non uirtute percussus est, qui dum ad tentandũ Deum soluit, ab homine possidendo religatur: ut inde eũ qui sub ipso erat, perderet, unde cum illo qui super ipsum est, congredi præsumpsisset. Occiso aũt carne Domino, quæ prædicatores eius uirtutum gloria sit secuta narratur, cùm subditur:

Quòd Apostoli accepto Spiritu sancto, ornati sunt miraculis, & cõstanter obedire Deo magis quàm hominibus parati fuerint. Cap. XIX.

SPiritus eius ornauit cœlos.] Quos cœlos, nisi eos de quibus scriptũ est: Cœli enarrant gloriã Dei? Quos tũc ornauit spiritus, cùm repleuit. Quod Luca referẽte didicimus, qui ait: Factus est repentè de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus uehementis, & repleuit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquã ignis, seditq; super singulos eorũ. Et repleti sunt oẽs Spiritu sancto, & cœperunt loqui uarijs linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Ex eo ergo acceperunt ornamenta uirtutis,

quos immenſa antè poſſederat fœditas timoris.
De negatione Petri Scimus enim quòd ille Apoſtolorũ, id eſt, cœlorũ primus, ante acceptã huius ſpiritus gratiam, quoties dum mori timuit, uitã negauit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili poteſtate cuiuſquam, ſed unius mancipij ſola eſt interrogatione proſtratus. Et quidem mancipium, ne ſexus fir mior terribile demonſtraret, ancilla eſt inquirẽte tentatus. Rurſuſq; ut talis ſexus infirmitas, etiam officij ſui deiectione uileſceret, non ab ancilla tan tummodo, ſed ab oſtiaria eſt ancilla requiſitus. Ec ce quàm uilis eſt ad tentandum perſona requiſita: ut apertè proderetur, quanta eum timoris infirmi tas poſſideret, qui nec ante uocem oſtiariæ ancil-
16 læ ſubſiſteret. Sed iam hic paulo antè timidus, qualis poſt aduentũ ſpiritus extiterit, uideamus.
De eius fortitudine & conſtantia Certè Luca teſtante didicimus, contra ſacerdotes ac principes quãta Dominũ autoritate prædicauit. Nam cùm facto miraculo quæſtio fuiſſet exorta, & ſacerdotũ principes, ſeniores ac ſcribæ in Apoſtolorum perſecutionem concurrerent, eos in medio ſtatuentes: in qua uirtute miraculum fecerint, percunctari curauerũt. Quibus repletus Spi-
Actio. 4 ritu ſancto Petrus dixit: Principes populi & ſenio res, ſi nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iſte ſaluus eſt factus: notũ ſit omnib. uobis, & omni plebi Iſrael: quia in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, quẽ uos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit à mortuis, in hoc iſte aſtat corã uobis ſaluus. Cumq; erga hæc perſequẽtiũ furor excreſceret, eosq; ſacerdotes ac principes Ieſum prę dicare prohiberẽt, cõtra irã principũ qua autoritate Petrus excreuerit, indicatur, cùm illic protinus ſubdit: Petrus uerò & Apoſtoli dixerũt: Obedire oportet Deo magis quàm hominib. Sed cùm autoritatem prædicantium, reſiſtentiũ præcepta nõ premerent, ad flagella peruenitur. Nam ſubditur: Tunc principes ſacerdotũ cæſis denũciauerũt, ne loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos. Sed quia Apoſtolorũ uirtutẽ premere nec flagella ualuerũt, patenter oſtenditur cùm protinus ſubinferũ: Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Mox etiam poſt flagellorum gaudia quid agerent, indicatur. Omni autem die
17 in templo & circa domos non ceſſabant docentes & euangelizantes Chriſtum Ieſum. Ecce ille paulo antè timidus, iam linguis loquitur, coruſcat miraculis, infidelitatem ſacerdotũ ac principũ libera uoce increpat, ad prædicandũ Ieſum exemplum autoritatis cæteris præſtat: ne in nomine eius loqui debeat, uerberibus prohibetur, nec tamen compeſcitur. Contemnit flagella cædentium, qui paulo antè requirentium uerba timuerat: & qui ancillæ uires requiſitus expauit, uires principum cæſus premit. Sancti enim ſpiritus iam uirtute ſolidatus, huius mũdi altitudines libertatis calce deprimebat: ut in imo eſſe decerneret, quicquid contra creatoris gratiam altum tumeret. Hæc ſunt ornamenta cœlorum, hæc ſunt dona ſpiritus, quę diuerſis manifeſtari uirtutibus ſolent, quas occultæ diſpenſationis munere diuiſas, Paulus enumerat dicens: Alij quidem per ſpiritum datur ſermo 1 Cor
ſapientiæ, alij autẽ ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in uno ſpiritu, alij operatio uirtutũ, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonũ. Quæ mox generali diffinitione concludens, ait: Hæc autem omnia operatur unus atq; idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout uult. De his etiam cœlis in Pſalmo 32
dictum eſt: Verbo Domini cœli firmati ſunt. De his quoq; ornamentis ſpiritus ſubditur: Et ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Bene itaq; dicitur: Spiritus eius ornauit cœlos: quia prædicatores ſancti niſi promiſſa paracleti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruiſſent. Sed quia ſanctis Apoſtolis uirtutum gratia decoratis, uitę prędicatio contra infidelium corda conualuit: & antiquus hoſtis obſeſſas infidelium mentes prædicatorum uocibus expulſus reliquit, poſt ornamenta cœlorum aptè ſubiungitur:

Quòd uediãte manu diuina antiquus hoſtis à peccatorũ cordibus, quaſi de cauernis ſuis eiectus eſt. Cap. XX.

ET obſtetricante manu eius eductus eſt colu-
ber tortuoſus.] Quis enim colubri appellatur nomine, niſi antiquus hoſtis & lubricus & tortuoſus, qui decipiendo homini colubri ore locutus eſt? De quo per propheram dicit: Leuiathan 74
ſerpentem, uectem tortuoſum. Qui idcirco loqui
C ſerpentis ore permiſſus eſt, ut ex ipſo uaſe eius homo cognoſceret, qualis eſſet qui intus habitaret. Serpens quippe non ſolum tortuoſus eſt, ſed etiã lubricus. Qui ergo in rectitudine ueritatis nõ ſtetit, tortuoſum animal intrauit. Quia igit ſuggeſtioni eius, ſi primò non reſiſtitur, repentè totus ad interiora cordis dum non ſentitur, illabitur: uerba ad hominem per animal lubricum fecit. Cauerna uerò huius colubri, corda fuerant iniquorũ. Quę quia ad prauitatem propriam traxit, quaſi in eorum habitatione requieuit. Sed obſtetricante manu Domini, tortuoſus coluber de propriis cauernis expulſus eſt: quia dum nobis diuina gratia meretur, is qui nos tenuerat antiquus à nobis hoſtis
D eijcit, ſicut incarnata ueritas dicit: Nunc princeps huius mundi eijcietur foràs. Vnde iam nunc ſanctos omnes non tuendo poſſidet, ſed tentãdo perſequitur. Nam quia non in eis intrinſecus regnat, cõtra eos pugnat extrinſecus: & quia intus dominium perdidit, bella molitur foris. Ille enim cum de carnalibus hominũ cordibus expulit, qui propter homines ad incarnationem uenit: dumq; corda infidelium tenuit, quaſi manum ad latibula ſerpentis miſit. Vnde rectè per prophetam dicit: Delectabit infans ab ubere ſuper foramine aſpidis: & in cauerna reguli qui ablactatus fuerit, manum ſuam mittet. Non nocebunt, & nõ occident in uniuerſo monte ſancto meo. Quẽ nanq; infantem ab ubere, uel eum qui ablactatus fuerit, nili Deũ appellat? Quid uerò foramine aſpidis & cauernis reguli, niſi corda ſignauit iniquorũ? Quia

antiquus

antiquus hostis dum totum in se eorũ consensum cõtulit, quasi in foramine proprio coluber tortuosus sinus astutiæ colligẽdo glomerauit. Quem & aspidis nomine appellat occultè sæuientem, & reguli specie fallentem. Manum ergo suam Dominus in foramine reguli atq; aspidis misit, quando iniquorum corda diuina potestate tenuit: & comprehẽsum exinde aspidem uel regulum, id est, captiuum diabolum traxit: ut in monte sancto eius, quæ est Ecclesia, electis fidelib. nõ noceret. Hinc nanq; in Cãticis canticorũ sponso uenienti dicit: Cant. 4 Coronaberis de capite Amana, de uertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonũ. Quid aliud leonum nomine, cũ dæmonia designantur, qui ira cõtra nos atrocissimæ crudelitatis insæuiũt? Et quia peccatores ad fidem uocati sunt, quorũ quõdam corda, leonũ cubilia fuerunt, dum uicisse mortem Dominus eorũ confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe uictoriæ corona est. Toties ergo ei coronã fideles offerunt, quoties hunc uicisse mortem ex resurrectione cõfitentur. Leo ergo de cubilibus suis pellitur: quia obstetricante manu Domini, tortuosus coluber in cauernis quas tenuerat, habitare prohibetur. Nam uictus à fidelium cordibus exijt, qui super hæc antea sceptro perfidiæ regnauit. Ecce in paucis breuibusq; sententijs sanctus uir aduentus Dominici ordinem retulit, pondera expressit: quid ex eius incarnatione fieri potuit, admirando narrauit.

Quàm terribilis erit Deus in iudicio, qui etiam cùm iudicandus uenit, una uoce suos persecutores strauit: et quãta sit eius ira, cuius intolerabilis est etiam mansuetudo. Cap. XXI.

18 SEd qui mira fecit in humilitate ueniens, considerari non potest, cum quanto terrore uenturus est, in maiestatis suæ fortitudine apparens. Ordo primi aduentus illius pensari, & conspici in tantum potuit, in quantũ ad redimendos carnales ueniens, diuinitatis suæ magnitudiem carnalib. oculis temperauit. Quis uerò eius celsitudinis terrorem ferat, cùm secundi aduentus potentia per ignem iudiciũ exercẽs, in potestatis suæ maiestate canduerit? Vnde uir sanctus aduentũ illius narrat primũ, sed lassatur ad secundũ, dicẽs: Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cùm uix paruã stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Quid hoc loco uiarum nomine, nisi actiones Domini appellat? Vnde & per prophetam Dominus dicit: Nõ enim sunt uiæ meæ sicut uiæ uestræ. Aduẽtum ergo Domini narrãs, uias Dei ex parte retulerat: quia alia eius actio fuit qua nos condidit, alia qua redemit. Et itaq; quæ de Domini actione narrauit, extremi iudicij cõparatione leuigans, ait: Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Quod & paruam stillam sermonum eius appellat: quia quicquid altum, quicquid terribile in hac uita positũ, de eius consideratione cognoscimus ex immensitate cœlestium secretorum, uelut tenuis ad nos gutta superni liquoris emanat: Et quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?] Ac si apertè dicat: Si humilitatis eius admiranda uix ferimus: horrendum atque terribilem maiestatis eius aduentum, qua uirtute tolerabimus? Hunc tonitruum aduentus illius etiam Psalmista insinuat, dicens: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in cõspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida. Hũc Sophonias prophe ta denũciat, dicẽs: Iuxtà est dies Domini magnus, iuxtà & uelox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabit ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies turbæ & clangoris. Terrorẽ ergo districti examinis, quem Sophonias tubam, beatus uerò Iob tonitruũ appellat: Iohel quoq; considerans, ait: Conturbentur omnes habitatores terræ: quia uenit dies Domini: quia propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis. Magnus enim dies Domini, & terribilis ualde; & quis sustinebit eũ? Sed cũ incomprehẽsibilis sit atq; inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda ostensione uenturus est: bene uicunq; perpendimus, si primi aduentus pondera sollicita consideratione pensamus. Certè ut nos à morte redimeret, mori Dominus uenit; & defectum nostræ carnis in suo corpore pœnasq; tolerauit. Qui priusquam ad crucis patibulum peruenirẽt, teneri, conspui, illudi, & alapis cædi se pertulit. Ecce ad quãta propter nos uenire probra cõsensit: & tamen priusquã se teneri permitteret, persecutores suos requisiuit, dicẽs: Quẽ quæritis? Cui illicò responderunt: Iesum Nazarenum. Quibus cùm repentè diceret: Ego sum: uocem solummodo mitissimæ responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terram strauit. Quid ergo facturus est cùm iudicaturus uenerit, qui una uoce hostes suos perculit, etiam cùm iudicandus uenit? Quod est illud iudicium quod immortalis exerit, qui in una uoce non potuit ferri moriturus? Quis eius iram toleret, cuius & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Consideret ergo uir sanctus, & dicat: Cùm uix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

D B. GREGORII MORALIVM LIBER DECIMVS-OCTAVVS.

Caput I.

LErunq; in sacro eloquio sic nõnulla mystica describunt, ut tñ iuxta narrationẽ historicã, plata uideant. Sed sæpe dicta talia in eadẽ historica narratiõe permixta sunt, per quę superficies historiæ cũcta casset: quę dũ nil historicũ resonat, aliud in eis inquirere lectorẽ cogũt. His em̃ dictis quę aperta credimus, cùm interiecta aliqua obscurius inuenimus, quasi qbusdã stimulis pũgimur: ut ad aliqua altius

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligenda uigilemus, & obſcurius prolata ſentiamus, ea etiã quæ apertè dicta putauimus. Cùm ergo beatus Iob de ſermõe Domini, & de magnitudine tonitrui loqueretur, eiſdem uerbis protinus ſubinfertur.

Vigeſimumſeptimum cãput
Textus beati Iob.

1 ADdidit quoq; Iob aſſumens parabolã ſuã, & dixit: Viuit Deus qui abſtulit iudiciũ meũ, & omnipotens, qui ad amaritudinẽ adduxit animã meã: quia donec ſupereſt haliſtus in me, & ſpiritus Dei in narib. meis, nõ loquẽtur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mẽdaciũ. Abſit à me ut iuſtos uos eſſe iudicem. Donec deficiam, non recedã ab innocẽtia mea. Iuſtificationẽ meã quã cœpi, tenere nõ deſeram. Neq; enim reprehẽdit me cor meũ in omni uita mea. Sicut impius inimicus meus, & aduerſarius meus quaſi iniquus. Quæ eſt em̃ ſpes hypocritæ, ſi auarè rapiat, & nõ liberet Deus animã eius? Nunquid Deus audiet clamorẽ eius, cũ uenerit ſuper eũ anguſtia? Aut poterit in omnipotẽte delectari, et inuocare Deum omni tempore? Docebo uos per manũ Dei, quæ omnipotens habeat, nec abſcondã. Ecce uos oẽs noſtis: & quid ſine cauſa uana loquimini? Hæc eſt pars hominis impij apud Deũ, & hæreditas uiolentorũ, quã ab omnipotẽte ſuſcipiẽt. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erũt, & nepotes eius nõ ſaturabũtur pane. Qui reliqui fuerint ex eo ſepelientur in interitu, & uiduæ illius nõ plorabũt. Si cõportauerit quaſi terrã argentũ, & ſicut lutũ præparauerit ueſtimẽta: præparabit quidem, ſed iuſtus ueſtietur illis, & argentum innnocẽs diuidet. Ædificauit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos fecit umbraculum. Diues cum dormierit, nihil ſecum auferet: aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet. Apprehẽdet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas. Tollet eum uentus urẽs, & auferet, & uelut turbo rapiet eum de loco ſuo. Emittet ſuper eum, & non parcet. De manu eius fugiens, fugiet: ſtringet ſuper eum manus ſuas, & ſibilabit ſuper illum, intuens locum eius.

Caput 11.

ADdidit quoq; Iob aſſumens parabolam ſuam, & ait.] Quo profectò uerſu oſtenditur huius ſanctiſſimi uiri dicta quàm myſticè ſint prolata: dũ parabola, id eſt, ſimilitudo aſſumpta narratur ab eo, qui nihil inferius per comparationem uel ſimilitudinem loquitur. Abſit enim ne hoc loco parabolam illud muſicæ organum ſentiamus. Neq; enim fas eſt credere, quòd in afflictione pœnarum muſicis uteretur, cum per ſcripturã ſuam ueritas dicat: Muſica in luctu importuna narratio eſt. Nominata ergo parabola, ex textu ipſo loquẽte iam diſcimus, ne iuxta textum tantũmodo eius uerba penſemus. Ad eam itaq; ſimilitudinem cuncta trahenda ſunt, qua figuratè Eccleſia deſignat. Et in ipſo quidem locutionis exordio dicta apertè prolata ſunt, ſed ſubiunctis obſcurioribus implicantur. Nam plana ut ſolet, locutione inchoat: ſed uerba ſua per myſticos ſenſus grauida narratione conſummat. itaq; ait:

Quòd ſancti contra uerba detrahentia, utuntur ſapiẽtia: contra perſecutorum gladios, patientia. Cap. III.

VIuit Deus qui abſtulit iudicium meũ, & omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.] Quibus nimirũ uerbis beatus Iob & ſua narrat, & ſanctæ Eccleſiæ tempora afflictæ ſignificat, in quibus aperta infidelium pertinacia premitur, & perſecutionis amaritudine perturbatur. Duobus nanq; modis Eccleſia tentari ab aduerſarijs ſolet: ut uidelicet perſecutionem aut uerbis patiatur, aut gladijs. Sancta uerò Eccleſia ſummopere habere ſapientiam & patientiam ſtudet. Sed exercetur eius ſapientia cùm tentatur uerbis, & exercet eius patientia cùm tentat gladijs. Nũc uerò de ea perſecutione loquitur, in qua non gladijs, ſed falſis aſſertionibus laceſſit. Multos enim nouimus, qui cum in hac uita aliqua aduerſa patiuntur, Deum eſſe non credunt. Nõnulli uerò Deum eſſe æſtimãt, ſed res humanas minimè curare. De illis quippe per Dauid dicitur: Dixit inſipiẽs in corde ſuo, nõ eſt Deus. Iſti uerò apud ſe dicunt: Quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſciẽtia in excelſo? Et rurſus: Et dixerũt, non uidebit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Vir ergo iſte ſanctæ Eccleſiæ typum geſtans, in ipſa afflictionis ſuæ amaritudine conſtitutus, contra utroſque reſpondit. Nam quia eſſentiam uitæ habet, mors nõ habet, ut Deũ eſſe fateretur, ait: Viuit Deus. ut uerò eum res humanas curare perhiberet, ſubdidit: Qui abſtulit iudicium meum, & ad amaritudinem adduxit animam meam. Iſta etenim quæ patitur, non caſu ſe perpeti, ſed Deo omnia diſponente teſtatur: nec tentatori ſuo amaritudinis ſuæ poteſtatem tribuit, ſed authori. Scit nanq;, quia diabolus licet afflictionem iuſtorum ſemper appetat: tamen ſi ab authore noſtro poteſtatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus cõualeſcit. Vnde & omnis uolũtas diaboli iniuſta eſt, & tamẽ permittẽte Deo omnis poteſtas iuſta. Ex ſe eñ tẽtare quoslibet iniuſtè appetit, ſed eos qui tentãdi ſunt, prout

tentandi

tentandi sunt, non nisi tentari Deus iustè permit-
2 tit. Vnde etiam in libris Regum, de diabolo
1.Reg.18 scriptū est: Quia spiritus Domini malus irruebat in Saul. Vbi iustè quæritur: si Domini, cur malus: & si malus, cur Domini dicatur? Sed duobus uerbis cōprehensa est potestas iusta in diabolo, & uoluntas iniusta. Nā & ipse dicit spiritus malus, per nequissimā uolūtatē: & idē spiritus Domini, per acceptā iustissimā potestatē. Bene ergo dicit: Viuit Deus, qui abstulit iudiciū meū: & omnipotēs qui ad amaritudinē adduxit animā meā: quia etsi hostis sęuit, qui ferire appetit, creator tamē est qui eū ad aliquid præualere permittit. Sed quia sanctus uir ad aliquid inuocata Dei uita se cōstrinxit: audiamus quid sese cōstringēdo subiungit. Sequitur:

Quòd illud genus mendacij in quo quis uitam præstādo mentitur, facillimè relaxari credendum sit: & de mendacio obstetricum Aegypti. Cap. IIII.

QVia donec supereſt halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis: nō loquentē labia mea iniquitatē, nec lingua mea meditabitur mendaciū.] Quod prius iniquitatē, hoc postmodū repetens, mendaciū dicit. Nā & omne mendacium iniquitas est, & omnis iniquitas mendaciū: quia, pfectò ab æquitate discrepat, quicquid à ueritate discordat. Sed inter hoc quod ait, loqui: & postmodū subdit, meditari: magna distātia est. Nonnunq; enim peius est mendaciū meditari, q̄ loqui. Nam loqui plerūq; prę cipitationis est, meditari uerò studiosæ prauitatis. Et quis ignoret in quanta distantia culpa distinguit: utrum præcipitatione aliquis, an studio mentiatur? Sed uir sanctus, ut perfectè adhæreat ueritati, nec studio se perhibet, nec præcipitatione mentiri. Summopere enim cauendum est omne mendacium: quanuis nonnunq; sit aliquod mendacij genus culpæ leuioris, si quisq; uitā præstando mentiat. Sed quia
Leuit.1 scriptū est: Os quod mentitur, occidit animam: &,
Psal.5 Perdes omnes qui loquuntur mendaciū: hoc quoq; mendacij genus perfecti uiri summopere fugiūt, ut nec uita cuiuslibet per eorū fallaciam defendatur: ne suæ animæ noceant, dū præstare uitā carni nituntur alienæ. quanq; hoc ipsum peccati genus facillimè credimus relaxari. Nam si quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quanto magis hæc facillimè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Nōnulli uerò de
Exod.1 obstetricum fallacia conantur asserere hoc mendacij genus non esse peccatum: maximè quòd illis mentientibus scriptum est: quia ædificauit illis Dominus domos. In qua magis recompēsatione cognoscitur, quid mēdacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit uita retribui: pro admissa culpa mendacij, in terrenā est recompensationē declinata: ut in uita sua quam mentiendo tueri uoluerunt, ea quæ fecerunt bona reciperēt: & ulterius quod expectarēt, mercedis suæ prę mium non haberent. Nam si subtiliter perpendatur, amore uitæ præsentis mentitæ sunt, non intentione mercedis. Parcēdo quippe conatæ sunt infantium uitam tegere, mentiendo suam. Et licet in testamento ueteri nōnulla possint talia reperiri, penè nunq; tamen hoc uel tale genus mēdacij à perfectis admissum, studiosus ibi lector inueniet: quāuis mēdaciū quandā tenere ueritatis imaginē uideat, & sub ueteri forsitan testamēto minoris culpæ esse potuit, in quo per taurorū hircorūq; uictimas, sacrificiū non fuit ipsa ueritas, sed umbra ueritatis. Nam in testamēto nouo præceptis altioribus manifestata per carnē ueritate proficimus: iustumq; est, ut facta quædā quæ in illo populo umbræ ueritatis deseruierant, deseramus. Si quis uerò per testamentū uetus uult suū 3
tueri mēdaciū, quia minus illic quibusdā fortasse nocuerit: dicat necesse est, rerum alienarū raptum & retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet, quanta animaduersiōe ueritas insequitur, quę nobis iam significatiōis suę umbra postposita, in uera carne declaratur. Sed quia sanctus uir nec loqui se, nec meditari mendaciū spondet: hæc ipsa in quibus ueritati congruit, exequendo subiungit: Absit à me, ut iustos uos esse iudicem. Donec deficiam, non recedā ab innocentia mea.] Ab innocētia quippe recederet, si bona de malis æstimaret: Salomone attestāte, qui ait: Qui iustifi Prou.17
cat impium, & qui condemnat iustum, uterq; abominabilis est ante Deum. Sunt nāq; nonnulli qui dum malè facta hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerūt. Hinc em̄ per ꝓphetam dicitur: Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ætatis. Ad hoc quippe puluillus ponitur, ut mollius quiescatur. Quisquis ergo malè agētibus adulatur, puluillum sub capite uel cubito iacentis ponit: ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. Hinc rursum scriptum est: Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eū. Parietis quippe nomine peccati duritia designatur. Ædificare ergo parietem, est contra se quempiā obstacula peccati cōstruere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrātibus adulant̄: ut quod illi peruersè agentes ædificāt, ipsi adulantes quasi nitidū reddāt. Sed sanctus uir, sicut mala de
D bonis nō æstimat, ita iudicare bona de malis recusat, dicens: Absit à me ut iustos uos iudicē. donec deficiā, non recedā ab innocentia mea. Vbi aptè subiungit: Iustificationē meā quam cœpi, tenere non deserā.] Cœptam nāq; iustificationē desereret, si in peccantiū laudē declinaret. Sed quia tunc uerius à peccatis alienis absistimus, cū prius nos à ꝓprijs custodimus: cur de eis peccare pertimescat, rationis causam insinuat, cùm subiungit:

Quòd sanctos cor suum non reprehendit, quos peccati consensus non accusat. Cap. V.

NEque enim reprehendit me cor meum in omni uita mea.] Ac si apertè dicat: Pro uobis non debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in proprijs formidaui. Sciendū uerò est, quòd quisquis à prę ceptis Dominicis discordat opere, quotiens

tiens ea audit, à corde suo reprehendit atq; cõfun
ditur: quia id quod non fecerit, memorat. Nam in
quo se erraſſe considerat, ipsa se latenter conscien
tia accusat. Vnde Dauid propheta deprecatur, di
Psal.118 cens: Tunc non confundar dum respicio omnia
mandata tua. Grauiter nanq; unusquisq; confun-
ditur, quãdo mandata Dei uel legẽdo uel audien-
do respicit, quæ uiuendo contempsit. Hinc enim
1.Ioan.3 Ioannis uoce dicitur: Si cor nostrũ non reprehen-
derit nos, fiduciã habemus ad Deum: & quicquid
petierimus ab eo, accipiemus. ac si diceret: Si id
quod præcipit, facimus: id quod petimus, obtine-
bimus. Valde nanq; apud Deũ utraq; hæc sibi ne-
cessariò cõgruunt, ut & oratione operatio, & ope
Thren.3 ratiõe fulciatur oratio. Hinc enim Hieremias ait:
Scrutemur uias nostras, & quæramus & reuerta-
mur ad Dominũ. Leuemus corda nostra cum ma-
nibus ad Deũ in cœlos. Vias etenim nostras scru-
tari, est cogitationũ interna discutere. Corda uerò
cum manibus leuat, qui orationem suam operi-
bus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissi-
mulat: cor leuat, & manus nõ leuat. Quisquis ue-
rò operatur & non orat: manus leuat, & cor nõ le-
uat. Iuxta ergo Ioannis uocem, tunc cor fiduciam
in oratiõe accipit, cũ sibi uitæ prauitas nulla con-
tradicit. De qua rectè fiducia à sancto uiro nunc
dicitur: Neq; enim reprehendit me cor meum in
omni uita mea. ac si aperte dicat: Nequaquam se
fecisse reminiscitur, unde in suis precibus confun-
4 datur. Sed quæri potest quo pacto à corde suo
reprehendi se denegat, qui se peccasse superius ac
cusat, dicẽs: Peccaui: quid faciã tibi ô custos homi
num? Vel certè: Si iustificare me uoluero, os meũ
condemnabit me. Sed sciendũ est, quòd sunt pec-
cata quę à iustis uitari possunt, & sunt nõnulla quę
etiã à iustis uitari non possunt. Cuius enim cor in
hac corruptibili carne cõsistens, in sinistra cogita
tione non labitur, uel si usq; ad cõsensus foueã non
mergat? Et tamen hæc ipsa praua cogitare, pecca
re est. Sed dum cogitationi resistit, à cõfusiõe sua
animus liberat. Mens ergo iustorũ, etsi libera est à
peruerso opere, aliquando tamen corruit in per-
uersa cogitatione. Et in peccatum ergo labitur:
quia saltem in cogitatione declinatur: & tamen
unde semetipsam postmodum flendo reprehen-
dat, non habet: quia antè reparat, quàm per con-
sensum cadat. Rectè ergo is qui peccatorẽ se con-
fessus est, nequaq; se à suo corde reprehendi con-
fitetur: quia etsi qua illicita fortasse cogitãdo de-
fuit unquam rectitudini, forti tamen mentis certa
mine restitit cogitationi. Sequitur:

Quòd sancti non per hypocrisin fauorem hominum rapiũt, licet aliquando ad eruditionem proximorum bona sua ostendant. Cap. VII.

QVæ eñ spes est hypocritæ, si auarè rapiat, & nõ liberet Deus animã eius?] Hypocrita q Latina lingua dicit simulator, iustus esse nõ appe
tit, sed uideri. Et idcirco auarus raptor est: quia dũ
iniquè agens desiderat de sanctitate uenerari, lau-
dẽ uitæ rapit alienæ. Studiũ uerò esse hypocritæ
solet, ut & quod sunt, supprimãt: & hoc quod non
sunt, esse se hominib. innotescãt: quatenus mẽsurã
suã per æstimationẽ transeãt, & præire se cæteros
actionis nomine ostẽdant. Refugiũt uideri quod
sunt, & ante oculos hominũ superducta quadam
innocentiæ honestate se uestiunt. Vnde rectè per
Euangeliũ uoce nostri redemptoris increpant, cũ
eis dicit: Væ uobis hypocritæ, quia similes facti
estis sepulchris dealbatis: quę foris quidẽ apparent
hominib. speciosa, intus uerò sunt plena ossibus
mortuorũ, & omni spurcitia. ita & uos foris quidẽ
apparetis hominibus iusti, intus uerò pleni estis
auaritia & iniquitate. Quo cõtrà oẽs ueraciter sanc
ti, nõ solũ gloriã supra modũ suum omnino non
appetũt: sed etiã hoc ipsum uideri refugiũt, quod
esse meruerũt. Vnde ille prædicator egregius ue-
ritatis, cõtra pseudoapostolos loquẽs, dum uirtu-
tes eximias operationis suæ pro discipulorum e-
ruditione narraret, dum tot se pericula tolerasse
coaceruata persecutione describeret: & post hæc
usq; ad tertiũ cœlũ, rursumq; in paradisum raptũ
se esse memoraret, ubi tãta cognoscere potuisset,
quanta loqui omnino nõ posset: erat de se adhuc
fortasse admirabiliora locuturus, sed ab humana
laude alta se cõsideratione tẽperãs, subdit: Parco
autem, ne quis me existimet supra id quod uidet
in me, aut audit aliquid ex me. Habebat ergo ad-
huc dicendũ de se aliquid, qui parcit dicere: sed e-
git utrunq; doctor egregius, ut & loquendo qua
egerat, discipulos instrueret, & tacendo sese intra
humilitatis limitẽ custodiret. Nimis nãq; esset in-
gratus, si de se discipulis tota reticeret: & fortasse
nimis

Ioan.1 quus, nõ tamen omnis iniquus est impius. Impius
nanq; pro infideli ponit, id est, à pietate religionis
alienus. Iniquus uerò dicitur, qui prauitate operis
ab æquitate discordat, uel si fortasse Christianę fi-
dei nomen portat. Beati igit Iob uoce typica, san-
cta Ecclesia, quia alios rectæ fidei cõtradicẽtes to
lerat, impiũ se habere fatet inimicũ. Quia uerò ali
os sub prætextu fidei intus positos in prauis operi
bus patit, iniquũ suũ aduersariũ detestat. Si aũt sic
cut & quasi oportet magis, ut p similitudine posi
tum sentiamus: sancta Ecclesia eos quos uiuenter
carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorũ
notat. Intus quippe ei inimicus est, qui fidelẽ se dũ
affirmat uocibus, moribus negat. Et quia cum uelut
infidelem æstimat, qui illã specietenus intus posi-
tus uitio prauæ actionis impugnat: rectè dicit: Si-
cut impius inimicus meus, & aduersarius meus
quasi iniquus. ac si apertè dicat: A me etiã fide di-
screpat, qui mihi opere nõ concordat. Sequitur:

Quòd sancti non per hypocrisin fauorem hominum rapiũt, licet aliquando ad eruditionem proximorum bona sua ostendant. Cap. VII.

QVæ eñ spes est hypocritæ, si auarè rapiat, & nõ liberet Deus animã eius?] Hypocrita q Latina lingua dicit simulator, iustus esse nõ appe
tit, sed uideri. Et idcirco auarus raptor est: quia dũ
iniquè agens desiderat de sanctitate uenerari, lau-
dẽ uitæ rapit alienæ. Studiũ uerò esse hypocritæ
solet, ut & quod sunt, supprimãt: & hoc quod non
sunt, esse se hominib. innotescãt: quatenus mẽsurã
suã per æstimationẽ transeãt, & præire se cæteros
actionis nomine ostẽdant. Refugiũt uideri quod
sunt, & ante oculos hominũ superducta quadam
innocentiæ honestate se uestiunt. Vnde rectè per
Euangeliũ uoce nostri redemptoris increpant, cũ
eis dicit: Væ uobis hypocritæ, quia similes facti
estis sepulchris dealbatis: quę foris quidẽ apparent
hominib. speciosa, intus uerò sunt plena ossibus
mortuorũ, & omni spurcitia. ita & uos foris quidẽ
apparetis hominibus iusti, intus uerò pleni estis
auaritia & iniquitate. Quo cõtrà oẽs ueraciter sanc
ti, nõ solũ gloriã supra modũ suum omnino non
appetũt: sed etiã hoc ipsum uideri refugiũt, quod
esse meruerũt. Vnde ille prædicator egregius ue-
ritatis, cõtra pseudoapostolos loquẽs, dum uirtu-
tes eximias operationis suæ pro discipulorum e-
ruditione narraret, dum tot se pericula tolerasse
coaceruata persecutione describeret: & post hæc
usq; ad tertiũ cœlũ, rursumq; in paradisum raptũ
se esse memoraret, ubi tãta cognoscere potuisset,
quanta loqui omnino nõ posset: erat de se adhuc
fortasse admirabiliora locuturus, sed ab humana
laude alta se cõsideratione tẽperãs, subdit: Parco
autem, ne quis me existimet supra id quod uidet
in me, aut audit aliquid ex me. Habebat ergo ad-
huc dicendũ de se aliquid, qui parcit dicere: sed e-
git utrunq; doctor egregius, ut & loquendo qua
egerat, discipulos instrueret, & tacendo sese intra
humilitatis limitẽ custodiret. Nimis nãq; esset in-
gratus, si de se discipulis tota reticeret: & fortasse
nimis

nimis incautus, si de se tota uel discipulis prode-
rem sed mirabiliter, ut dictū est, egit utrunq; : ut lo-
quendo erudiret uitā audientiū, & tacendo custo
diret suam. Sciendū uerò est, q̄ sancti uiri quoties
de se aliquid sequētibus innotescunt, morē creato
ris sui imitātur. Nā Deus qui nos prohibet, ne pro
prio ore laudemur, per Scripturā sacram laudes su
as loquit : non quia ipse eis indiget, qui proficere
laudibus nescit : sed dum suā nobis magnitudinē
narrat, nostrā ad se imperitiam subleuat : & bona
sua loquendo nos edocet, quē omnino homo nō
cognosceret, si de se tacere uoluisset. Idcirco ergo
laudes suas indicat, ut ualeamus eum audiētes co-
gnoscere, cognoscētes amare, amātes sequi, sequē
tes adipisci, adipiscētes uerò eius uisione perfrui.
Psal.10 Vnde Psal. ait : Virtutē operum suorū annuncia-
bit populo suo, ut det illis hæreditatē gentium. ac
si apertè dicat : Idcirco fortitudinem suæ operatio-
nis insinuat, ut eū qui audierit, donis ditescat. Mo
rem ergo sui creatoris imitantes sancti uiri, non-
nunq; quædā de se ut audiētes instruant, non ut ip-
si proficiant, manifestāt : & tamē in his alta se cōsi
deratione custodiūt, ne dum alios à terrena inten-
tione erigunt, ipsi in terrenæ laudis appetitione
mergant. Quorū plerunq; dicta imitant hypocri-
tæ, sed dictorum sensum penitus ignorant : quia q̄
iusti agunt ad utilitatē proximi, hoc ipsi faciūt ad
extensionem nominis sui. Sanctus autē uir hypo-
critas intuens, nequaquā gloriā futurā appetere,
sed cupere præsentē tenere, ait : Quæ enim spes est
hypocritæ : quia dum præsentia diligit, futura mi-
Rom.8 nimè sperat. Scriptū nanq; est : Quod enim uidet
quis, quid sperat? Idcirco ergo ab hypocrita ad æ-
terna præmia per spē minimè tenditur : quia quod
aliò quærendū fuerat, hic se tenere gloriat. Cuius
quia culpa prolata est, etiā pœna subiungit, cùm
protinus subinfertur : Nūquid clamorē eius au-
diet Deus, cùm uenerit super illū angustia?] Cla-
morē eius angustiæ tempore Deus nō audit, quia
trāquillitatis tēpore in præceptis suis ipse claman
Prou.28 tem Dominū nō audiuit. Scriptū quippe est : Qui
auertit aurem suam ne audiat legē, oratio eius erit
execrabilis. Sanctus itaq; uir intuens, quia omnes
qui nunc operari recta cōtemnūt, extremo se tem
pore ad petitionis uerba conuertunt, dicit : Num-
quid clamorē eius audiet Deus? Quib. profectò
uerbis, uocibus nostri redemptoris obsequit, qui
Matth.25 ait : Nouissimè ueniūt & fatuæ uirgines dicentes :
Domine domine, aperi nobis. Et respondetur eis :
Amen dico uobis, nescio uos : quia tanto magna
tunc exercet seueritas, quāto nunc maior miseri-
cordia prorogat : & districtè tunc iudiciū non cor
rectis exerit, qui pietatē nunc delinquentibus pa
Esa.55 tienter impendit. Hinc etenim propheta ait : Quæ
rite Dominū dum inueniri potest, inuocate eū dū
propè est. Modò enim nō uidet, & propè est : tunc
uidebit, & propè non erit. Necdū in iudicio appa
ruit : & si quæritur, inuenitur. Nā miro modo cùm in
iudicio apparuerit, & uideri possit, & non possit
6 inueniri. Hinc Salomon sapientiā refert, & sua-
uiter blandientē, & terribiliter iudicātē, dicēs : Sa-

A pientia foris prædicat, in plateis dat uocē suā. Cu-
ius uocē quoq; insinuat, subdens : Vsq; quo parui
li diligitis infantiā, & stulti ea quæ sibi sunt noxia
cupient, & imprudentes odibunt scientiā? Con-
uertimini ad correctionē meam : en proferam uo-
bis spiritū meum, & ostendam uerba mea. En uidi
mus qualibus uerbis expressa est dulcedo uocan-
tis. Videamus nunc quibus insinuatur modis seue
ritas increpantis, ut in fine quādoq; se exerceat di-
strictio punientis. Quia uocaui, inquit, & renui-
stis : extendi manū meam, & nō fuit qui aspicēret :
despexistis omne cōsiliū meum, & increpationes
meas neglexistis. Dicat iam qualiter feriat, quos
ad se nullatenus reuertentes tanta longanimitate
sustentat. Ego quoq; in interitu uestro ridebo, &
B subsannabo cùm uobis q̄ timebatis aduenerit, cū
irruerit repētina calamitas, & interitus quasi tem-
pestas ingruerit, quando uenerit super uos tribu-
latio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non ex-
audiā : mane cōsurgent, & non inuenient me. O-
re itaq; sapientissimi Salomonis cuncta de super-
no iudicio diligenter expressa sunt : quia & prius
dulciter uocat, & postmodū terribiliter increpat,
& ad extremū irretractabiliter damnat. Bene er-
go dicitur : Numquid clamorē eius audiet Deus,
quādo uenerit super illum angustia? Quia nimirū
omnis hypocrita tunc remediū in clamore nō in-
uenit, qui nunc tempus congruum clamoris per-
dit. De cuius adhuc prauitate subiungitur :

Quòd qui in hoc mundo delectatur, in Deo delectationem habere non possit. Cap. VIII.

AVt poterit in omnipotente delectari?] Qui
enim terrenarum rerum amore uincitur, in
Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine dele
ctatione anima nunq; potest. Nā aut infimis dele
ctatur, aut summis : & quanto altiori studio exer-
cetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad
infima : quātoq; acriore cura inardescit ad infima,
tāto tēpore dānabili frigescit à summis. Vtraq; e-
nim simul & æqualiter amari non possunt. Vnde
Ioannes apostolus sciens inter spinas amorū secu
larium, supernæ charitatis messem germinare nō
posse, priusquā æterni amoris semina proferat, de
audientiū cordibus sancta uerbi manu, amorū se-
culariū spinas eradicat, dicens : Nolite diligere mū- 1.Ioan.2
dum, neq; ea quæ in mūdo sunt. Moxq; subiungit :
Quia si quis diligit mundū, nō est charitas patris
in eo. ac si apertè dicat : Vtrique se amores in uno
corde nō capiūt, nec in eo seges supernæ charita-
tis pullulat, in quo illam spinæ infimæ delectatio-
nis necāt. Atq; illas ex hac infima delectatione na
scentes enumerat punctiones, dicēs : Quia omne
quod in mundo est, cōcupiscentia carnis est, & cō
cupiscentia oculorū, & superbia uitæ : quæ non est
ex patre, sed ex mundo est : & mundus trāsit & cō
cupiscentia eius. Delectari ergo in Deo hypocri-
ta nō ualet : quia in eius mēte desideria superna nō
prodeunt, quā profectò spinę terreni amoris pre-
munt. De quo aptè subditur : Et inuocare Deū
in omni tempore?] Tunc quippe hypocrita Deū

Universidad de Deusto
Biblioteca

inuòcat,cùm hunc terrenarum rerũ tribulatio an- A
guſtat. Nam cùm in hoc ſeculo effectum quæſitæ
fœlicitatis inuenerit, authorẽ qui hanc ipſam fœ-
licitatem tribuit,non requirit. Quia uerò,ut prędi
ximus,eſſe ars docentium debet, ut in auditorum
ſuorum mẽtibus prius ſtudeant peruerſa deſtrue-
re,& poſtmodum recta prædicare, ne bonum ſan
ctæ prædicationis ſemen plena malis corda nõ ca
Hier.1 piant:unde ad Hieremiã dicitur:Ecce conſtitui te
hodie ſuper gẽtes & regna,ut euellas, & deſtruas,
& diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes.
Prius itaq; iubetur ut deſtruat,& poſtmodum ædi
ficet:prius ut euellat,& poſtmodum plantet:quia
nequaquam rectæ ueritatis fundamentum poni-
tur,niſi prius erroris fabrica deſtruat. B. Iob poſt-
quam cauſas uniuerſalis Eccleſiæ,amicorum ſuo- B
rum dictis quaſi contra hæreticorum uerba reſpõ
dit,eorumq; elationẽ multimoda reſponſione de
ſtruxit,iam docere ſe perhibet:ut uidelicet aperte
uideatur in his quæ ſubdidit,recta plantare: in his
uerò quæ præmiſit,euulſiſſe peruerſa. Sequitur:

*Quòd ſuperbi ſibi attribuunt quod ſapiunt, ſancti uerò to-
tum Deo aſſcribunt.* Cap. IX.

DOcebo uos per manũ Dei quæ omnipotens
habeat,nec abſcondam.] Sic beatus Iob lo-
quitur uerbis ſuis,ut aliquid ſignet ex noſtris. Nã
ſancta Eccleſia docens,in quantũ cognoſcere ex-
pedit,nihil ueritatis abſcondit. Quia enim manus
Dei uocatur filius, omnia quippe per ipſum facta
ſunt,per manum Dei docere ſe perhibet eos quos C
in propria ſapientia remanere fatuos uidet. ac ſi
aperte dicat: Ego ex me aliquid neſcio: ſed quic-
quid de ueritate ſentio, hoc ex eiuſdem ueritatis
largitate comprehendo. Vos idcirco recta non ſa
pitis:quia hanc eandem ueſtram ſapientiam non
Dei manui, ſed uobiſmetipſis datis. Nam hoſtes
ſanctæ Eccleſiæ ſi quid ueri aliquando ſentiũt, id
proprijs uitijs tribuunt:& tanto magis ſe priuãt
ſuperna ſapientia, quanto illã quaſi ex ſuo inge-
nio habere priuatam uolunt. Quibus aliquando
datur ad iudicium ſuum,ut rectè quidẽ aliqua ſci-
ant,ſed ex ipſa hac ſcientia obligatiores ad pœnã
7 fiunt. Vnde aptè ſubditur: Ecce uos omnes no
ſtis:& quid ſine cauſa uana loquimini?] Scriptum
Luc.12 eſt:Seruus qui cognouit uoluntatem domini ſui, D
& non paruit,& non fecit ſecundum uoluntatem
eius,plagis uapulabit multis. Qui autem non co-
gnouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis.
Luc.4 Rurſumq; ſcriptum eſt:Scienti igitur bonum face
re,& non facienti, peccatũ eſt illi. Ad maioris er-
go culpæ cumulũ hoſtes ſuos ſancta Eccleſia per-
hibet, & ſcire quod ſequi debeant, & ſequi nolle
Pſal.54 quod ſciant. De quibus aliàs dictum eſt: Deſcen-
dant in infernum uiuentes. Viui ſunt qui ſentiunt
quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec ſciunt om-
nino,nec ſentiunt. Mortui itaq; qui non ſentiunt,
pro neſcientibus:uiuentes uerò qui ſentiunt, pro
ſcientibus poni ſolent. Viuentes ergo in infer-
num deſcendere, eſt ſcientes ſentientesq; pecca-
re. Sequitur:

*Quòd hæretici & ſucceſſores eorum iudicium Dei euadere nõ
poſſint:quibus in errore ſuo ſepultis, gaudent bi quos illi cor-
rumpunt,cùm ad uiam ueritatis reducuntur.* Cap. X.

HÆc eſt pars hominis impij apud Deũ,& hæ
reditas uiolentorum quam ab omnipotẽte
ſuſcipient.] Quam profectò partem hæreditatẽq;
protinus inſinuat,cùm ſubiungit: Si multiplica
ti fuerint filij eius,in gladio erunt, & nepotes eius
non ſaturabuntur pane.] Non abſurdè impij uo-
cantur hæretici, qui per errorem prauí dogmatis
à cognitiõe ſunt ueritatis alieni, quos ſequẽti uer-
bo etiã uiolẽtos appellat: quippe qui Scripturę ſa
cræ ſententias recta dogmata continentes, ad in-
tellectũ prauũ conantur uiolenter inflectere. Vio
lenti ergo ſunt, etſi non rebus hominũ, certè ſenſi
bus præceptorũ. Filij aũt uiolentorum ſunt ſequa
ces hæreticorũ,qui dum eorũ errori conſentiunt,
quaſi ex eorũ prædicatione generanť. Sed multi-
plicati gladio erunt: quia quãuis modò immenſa
multitudine in perdita libertate ſucreſcũt, uenta
ri tamen iudicis ſententia feriunť. Vnde per Moy
ſen Dominus dicit: Gladius meus mãducabit car
nes. Dei enim gladius carnes comedit:quia in ex-
tremo iudicio eius ſententia eos qui carnaliter ſa-
piunt,occidit. Qua in re quærendũ eſt,cur dicatur
ęp hanc partẽ atq; hæreditatẽ ſuam prauí ab omni
potente percipiunt? Sed rectè conſiderantibus li-
quet:quia etſi à ſeipſis habuerunt iniuſtè agere,ſu
pernæ tamẽ æquitati ſuppetit, iniuſtè acta iuſtè re
dicare:ut diuina ſententia ordiner in pœnã, quos
inordinata ſua actio traxit ad culpam. De quibus
aptè ſubiungitur: Et nepotes eius nõ ſaturabun
tur pane.] Nepotes quippe hæreticorum ſunt qui
de errantiũ filiorũ prædicatione naſcuntur. Quos
nequaquam panis ſatiat: quia dum in ſacri uerbi
pabulo plus quærunt ſentire quàm capiunt, ſem-
per à ueritatis cognitione ieiunant:& prædican-
ta doctrinæ quæ ſtudẽt ad quæſtionẽ quærere,la
bere non ualent ad refectionẽ. Quia uerò nonnul
los ex eiſdẽ hæreticis ſancta Eccleſia colligit,nõ-
nullos in malitia ſua pertinaces relinquit, pro-
nus additur: Qui reliqui fuerint ex eo,ſepelien-
tur in interitu.] Ex eo uidelicet hæreticorum po-
pulo derelicti ſepeliũtur in interitu:quia dũ ad lu-
cem ueritatis nõ redeũt, profectò in pœna perpe
tua intelligẽtia terrena deprimũtur. Et quia non-
nunq; dum autor errantiũ plebiũ rapitur ad pœ-
nam,ſeductæ plebes reformantur ad ueritatis fi-
dem:& tũc ad uerã cognitionẽ redeũt ſubditi, ci
ad æterna ſupplicia perueniũt qui malè fuerãt præ
lati:aptè ſubiungiť: Et uiduæ illius nõ plorabũt.]
Quas uiduas eius accipimus,niſi ſubiectas plebes
morte illius fœliciter deſtitutas? Quia ſæpe,ut dic
tum eſt, dum prædicator erroris ad æterna ſup-
plicia rapitur, ſubiectæ plebes illius ad cogni-
nis ueræ gratiã reuertunť. His enim plebibus per
uerſis prædicator quaſi maritus præfuit:quia ma-
lè eis coniunctus inhæſerat corruptor mentis. Ne
quaquã ergo uiduæ uel deſtitutę plorãt:quia mor
te prauí doctoris iam ueritatis inueniunt, ex ci-
ius interitu affligi poſſe uidebantur. Vel certè nõ
plorant

plorant uiduæ: quia in suo errore remanẽtes, dum sanctum fuisse æstimant prædicatorem suum, spe falsa ne lugeant, consolantur. Sequitur:

Quòd catholici hæreticos eisdem authoritatibus quas proferunt superant, & quasi Goliam proprio gladio detruncant.

Caput XI.

§ SI comportauerit sicut terram argentum, & sicut lutum præparauerit uestimenta: præparabit quidem, sed iustus uestietur illis, & argentum innocens diuidet.] Argentum intelligi sacri eloquii claritas solet, sicut aliàs dicit: Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum. Et quia nonnulli eloquium Dei non interius per exhibitionem, sed exterius per ostensionem habere concupiscunt: idcirco per prophetam dicitur: Disperierunt omnes inuoluti argento: hi nimirũ, qui eloquio Dei non interiori refectione se replent, sed exteriori ostensione se uestiunt. Vnde & horũ argentum, id est, hæreticorum eloquium terræ cõparatur: quia de Scriptura sacra ut aliquid sciant, ex appetitu terrenæ laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum præparant uestimenta: quia fluxè & inquinabiliter ea quibus se tueri uolũt, Scripturæ sacræ contexunt testimonia. Præparabit quidem, sed iustus uestietur illis: quia uir recta fide plenus, quæ sanctis solet ad iustitiã deputari, ea ipsa Scripturæ sacræ quæ hæreticus affert, testimonia colligit, & erroris eius pertinaciam inde conuincit. Cõtra nos nanq; dum sacræ legis testimonia apportant, secum nobis afferunt unde uincantur. Vnde & Dauid typũ Domini, Golias uerò hæreticorũ superbiam signans: hoc rebus locuti sunt, quod nos uerbis aperimus. Golias quippe cum gladio, Dauid uerò cum pera pastorali uenit ad prælium. Sed eundem Goliam Dauid superans, suo gladio occidit. Quod nos quoq; agimus, qui promissa Dauid mẽbra ex eius fieri dignatione meruimus. Nam cùm superbientes hæreticos & sacrę Scripturæ sententias deferentes, eisdem uerbis atq; sentẽtijs quas proferunt, uincimus, quasi elatum Goliã suo gladio detruncamus. Iustus ergo uestitur eis uestimentis quæ præparat iniustus: quia uir sanctus eisdem sententijs ad ueritatem utitur, quibus se peruersus quisq; doctum ostendere contra ueritatem conatur: ' Et argentum innocẽs diuidet.] Argentũ innocentem diuidere, est eloquia Domini minutè discretèq; exponere, & unicuiq; quid dignè congruat coaptare. Nam eloquium Domini quod hic argentum uel uestimenta, hoc alibi spolia nominatur. Quod etiam Psalmista testatur per comparationem, dicens: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Quæ spolia idcirco uocata sunt: quia ad fidem Domini gẽtilitate transeunte, Iudęi sacris eloquijs quibus induti fuerant, exuuntur. De hac quoq; argenti uel spoliorum diuisione aliàs dicitur: Beniamin lupus rapax: mane comedet prædam, uespere diuidet spolia. Quibus profectò dictis Paulus apostolus designatur, de Beniamin stirpe progenitus, qui mane prædã comedit: quia in primordijs suis fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriæ satisfecit. Vespere spolia diuisit: quia fidelis postmodũ factus, sacra eloquia exponendo distribuit. Quamuis hoc argentum quod diuidit innocens, intelligi & aliter potest. Hæretici nanq;, ut facilè ualeãt peruersa suadere, dictis suis quædam recta permiscent, ut animos audientium ex rectis sensibus trahant, ex peruersis seriant. Qui in præceptis Dei, quia sana insanaq; locutione uariantur: bene in Euangelio decem leprosorum sunt specie designati, quorum colori sano dum uitiosus candor aspergitur, immoderato candore fœdantur. Vnde admonemur nõ plus sapere q̃ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Qui etiã quia nec Deũ diligunt, de quo malè sentiũt: nec proximũ à quo diuiduntur, decalogi præceptis aduersi sunt, atq; ideo ad deprecãdum Dominum decem ueniunt. Pro eo autem quòd sanis insana miscuerunt, coloris diuersitate uariãtur. Sed quia in eius præceptis offenderant, id illũ unde offenderant uocant, dicẽtes: Iesu præceptor: unde & mox curari meruerũt. Ergo quia uir catholicus quæ ab eis rectè uel quæ prauè sentiuntur, intelligit: argentum innocens diuidit, id est, quæ ab eis salubriter, uel quæ pestiferè fuerint dicta, discernit. Sequitur: Ædificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum.] Tinea sibi domum corrumpendo ędificat. Nec meliori potuit comparatione hęreticus demonstrari, qui locum suæ perfidiæ, non nisi in mentibus quas corruperit, facit: qui etiam sequaces suos ab æterno igne liberos esse pollicetur. Spondet quippe eis refrigeriũ quietis æternæ, sed uerba eius soliditatem non habẽt, quia plenitudine ueritatis carent. Vnde subiungitur: Et sicut custos fecit umbraculũ.] Vmbraculum nanq; custodis nullo fundamento solidatur, sed tempore mox transeunte destruitur: & promissa ab hæreticis requies, cum tempore destruitur, quæ post hãc uitam nullatenus inuenitur. Et quia sæpe hæretici in contemptu uniuersalis Ecclesiæ, potentum sæculi patrocinijs fulciuntur, eisq; diuites protectione atq; administratione quanta prætalent opitulari non cessant: ipse etiam quilibet diues contra conditorem suũ rebus temporalibus intumescẽs, sancti uiri nunc sententia tangitur, atq; ab speciali hæreticorum interitu, ad generalem elatorũ omnium diffinitionem sermo deriuatur, cùm subditur: Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.] Cui nimirum sententiæ Psalmista concinens dicit: Turbati sunt omnes insipientes corde: dormierunt somnũ suũ, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. Vt enim in sua manu diuites post mortem quicquam inueniant, eis ante mortem dicitur, diuitias suas in quorum manibus ponant: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis: ut cũ defeceritis, recipiãt uos in æterna tabernacula.

Quòd præsentes diuitiæ somno comparantur, quæ subitò marcescunt: & quòd superbi in nouissimo ad inopiam redacti, impellente diabolo quasi uento urente à fornace uitiorum impelluntur in incendia tormentorum.

Cap. XII.

Diues

Dlues cùm dormierit, nihil secũ auferet.] Res suas cùm moreretur, secũ tolleret, si ad petentis uocẽ cùm uiueret, sibi tulisset. Nam terrena omnia quæ seruando amittimus, largiẽdo seruamus: patrimoniumq; nostrũ retentum perditur, manet erogatũ. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus: quia aut nos illas moriẽdo deserimus, aut illæ nos uiuentes quasi deserunt pereundo. Agendũ ergo nobis est, ut res absolutè perituras, in non pereuntẽ cogamus trãsire mercedem. Sed mirãdum ualde est quod dicitur: Cùm dormierit, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Vt dormiamus quippe, oculos claudimus, & euigilãtes aperimus. Sed hac in re, quia homo ex anima constat & corpore, cùm unius rei somnus dicitur, alterius uigiliæ demonstrantur: quia cùm corpus obdormiscit in morte, tunc anima euigilat in uera cognitione. Et dormit ergo diues, & oculos aperit: quia cùm carne moritur, eius anima uidere cogitur, quod prouidere contempsit. Tunc profectò in uera cognitione euigilat, tunc nihil esse conspicit quod tenebat. Tunc se uacuam inuenit, quæ plenam rebus præ cæteris se hominibus esse lætabatur. Dormit, & nihil secum aufert: nihil nimirum de rebus quas tenuit. Nam culpa rerum simul ducitur, quamuis hic omnia pro quibus culpa perpetrata est, relinquantur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, sesecq; super cæteros extollat, glorietur se habere quod proximus non habet. Veniet quandoq; tempus ut euigilet: & tunc cognoscat quàm uacuũ fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe nãq; contingit dormienti inopi, ut se per somniũ diuitem uideat, atq; ex eisdẽ rebus animum extollat, lætetur se habere quod non habuit, famq; dedignari quærat à quibus dedignatum esse se doluit. Sed repentè euigilans, euigilasse se doleat, qui interim diuitiarum imaginem, uel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis pondere, & inopiæ suæ angustijs premitur: & eo peius, quo ad tempus breuissimum, uel uacuè diues fuit. Sic sic nimirum huius mundi sunt diuites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt diuites: sed paupertatem suam euigilantes inueniunt, quia nihil secum ad illud iudicium quod permaneat, ferunt: & quanto nunc ad breue tempus sublimius elati sunt, tanto contra se in perpetuum grauius ingemiscunt. Dicat ergo: Aperiet oculos suos, & nihil inueniet: quia illic aperit ad supplicia, quos hic ad misericordiam clausos tenebat. Aperit oculos suos, & pietatis fructum non inuenit, quos hic clausos tenuit cùm uiueret. Tardè quoque illi oculos aperiunt, qui teste Sapientia, damnationis suæ tẽpore dicturi referuntur: Quid nobis profuit superbia, diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius percurrens. Vilia & fugitiua fuisse quæ tenuerant, iam amissa cognoscunt: quæ quamdiu aderant, stultis eorum cordibus magna & mansura uidebantur. Serò diues aperuit oculos, quando Lazarum requiescentem uidit, quem iacentem ante ianuam uidere contempsit. Intellexit ibi quod hic facere noluit: in damnatione sua cognoscere compulsus est quid fuit quod perdidit, quando indigentem proximum non agnouit. De quo adhuc subditur: Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.] Videamus nunc inopiam ardentis diuitis, cuius tanta abundantia fuit epulantis. Ait enim: Pater Abraham miserere mei: & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus uerbis nobis non hoc innotescitur, quia illic in tanto ardore una tunc ad sufficientiam refrigerij quæ stilla requiratur: sed quòd is qui de abundantia peccauerit, illic æstuanti nimis cremeturinopia. Videmus enim in uerbis diuitis ex subtilissimo Dei iudicio, quàm digna tali culpæ pœna responderit. Agente nanq; inopia, illic usq; ad minima petenda compulsus est, qui hic agente tenacia usq; ad minima neganda peruenit. Quid rembui subtilius, quid districtius potest? Guttam quæ petijt, qui micas panis negauit. Apprehendit eum quasi aqua inopia. Non immeritò aqua tunc illa inopia comparatur: quia in inferno cruciat, qui susceptos in profundis absorbens, solet lacus nomine designari. Vnde per prophetam quoq; humani generis uoce dicitur: Lapsa est in lacum uita mea. Ereptorum uerò exultatione canitatur: Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me. Domine abstraxisti ab inferis animam meam, saluasti me à descendentibus in lacum. Nocte opprimet eum tempestas.] Quid hoc loco nocte m, nisi absconditum tempus repentini exitus appellat? Tempestatis uerò nomine, iudicij turbinem designat. Quod etiam Psal. testatur, dicens: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non silebit: ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida. De qua tempestate etiam Sapientia per Salomonem dicit: Ego quoq; in interitu uestro ridebo, & subsannabo cùm uobis quod timebatis aduenerit: cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Et quia ipsa uenturi exitus ignorantia nox uocatur, nocte opprimit eum tempestas: id est, tenebo eum diuini iudicij dum ignorat apprehendit. Hinc est nanq; quod per semetipsam Veritas dicit: Si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret, uigilaret utiq;, & non sineret perfodi domum suam. Et uos estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Hinc etiam contra malum seruum dicitur: Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus uenire, & cœperit percutere conseruos suos: manducet autem & bibat cum ebrijs: ueniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat. Hinc Paulus discipulis dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim uos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis, neque tenebrarum. Hinc superbienti diuiti Dei

uoce

Luc.12 uoce dicitur: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem præparasti, cuius erunt? Nocte animam reddere perhibetur, qui mortem non prouidens, in tenebris cordis abstrahitur. Ait ergo: Nocte opprimet eum tẽpestas. Quia enim nõ uult agere bona quæ uidet, deprehenditur interitus sui tempestate quam nõ uidet. De quo adhuc subditur: Tollet eum uentus urens, & auferet.] Quis hoc loco uentus urens, nisi malignus spiritus uocatur, qui desideriorũ flammas in corde excitat, ut ad æternitatem suppliciorum trahat? Peruersum ergo quemlibet uentus urens tollere dicitur: quia insidiator malignus spiritus, qui uiuẽtem quemq; accendit ad uitia, morientem trahit ad tormenta. Nam quia uentus urens immũdus spiritus solet intelligi, qui malæ suggestionis flatu ad terrena desideria iniquorum corda succendit: Hiere-
Hier.1 mias propheta testatur, dicens: Ollam succensam ego uideo, & faciem eius à facie Aquilonis. Olla nanq; succensa est cor humanum, secularium curarum ardoribus, desideriorumq; anxietatibus feruens: quæ à facie Aquilonis succenditur, id est, diaboli suggestionibus inflammatur. Ipse enim
Esa.14 uocari nomine Aquilonis solet, qui dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascẽdam super altitudinem nubium. Ab huius igitur urentis uenti, uniuscuiusq; electi mens adustione temperatur: quando in ea uitiorum feruor extinguitur, & desideriorum carnalium flamma frigescit. Vnde & sancta Ecclesia in sponsi sui laudi-
Cant.2 bus læta clamat: Sub umbra illius quem desideraueram sedi. De huius ardoris tẽperie ei per Esaiam promittente Domino dicitur: Pro saliunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus. Pro saliunca nanq; in ea ascendit abies, dum in sancti orũ corde pro abiectione terrenæ cogitationis, altitudo supernæ contemplationis exoritur. Vrtica uerò igneæ omnino naturæ est. Myrtus autem temperatiuæ fertur esse uirtutis. Pro urtica igitur crescit myrtus, cùm iustorum mentes à prurigine & ardore uitiorum, ad cogitationum temperiẽ tranquillitatemq; perueniunt, dum iam terrena non appetunt, dum flammas carnis desideriis cœlestibus extinguunt. Propter hoc quoq; mentis re-
12 Luc.1 frigerium cœlitus datum Mariæ dicitur: Virtus Maria obumbratio altissimi obumbrabit tibi. Quamuis hac in re per obumbrationis uocabulum, incarnandi Dei utraque potuit natura signari. Vmbra enim à lumine formatur, & corpore. Dominus autem per diuinitatem lumen est: qui mediante anima, in eius utero fieri dignatus est per humanitatẽ corpus. Quia ergo incorporeum lumen in eius erat utero corporandum, ei quæ incorporeum concepit ad corpus, dicitur: Virtus altissimi obumbrabit tibi: id est, corpus in te humanitatis accipiet incorporeũ lumen diuinitatis. Sed iam de iniquo quolibet quod cœpimus, exequamur. Tollit ergo eum uentus urens: quia uidelicet malignus spiritus eum quẽ nunc succenderit igne peruersæ concupiscentiæ, rapit postmodum ad flammas gehennę. Sequitur: Et uelut turbo rapiet eum de loco suo.]

A Locus peruersorum est temporalis uitæ delectatio, & carnis uoluptas. Quasi turbine igitur unusquisq; de loco suo rapitur, cùm à cunctis suis delectationibus extremo territus die separatur. De quo extremo die aptè mox subditur:

Quòd Deus cùm sanctos flagellat, parcit eis: reproborum uerò flagella præsentia, sunt initia tormentorum. Cap. XIII.

EMittet super eum, & non parcet.] Peccatorem Deus quotiẽs feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, ut parcat. Cùm uerò eius uitam in peccato permanentem feriendo concludit, flagellum emittit, sed nequaquam parcit. Qui enim flagellum emisit ut parceret, ad hoc emittit quandoq; ut non parcat. In hac nãq; uita Dominus tan
B to magis studet, ut parcat, quanto magis expectãdo flagellat: sicut ipse uoce angeli ad Ioannem ait: Ego quos amo, arguo & castigo. Et sicut aliàs dici Apoc.3
tur: Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Econtrà autem Heb.12
de flagello damnationis scriptum est: In operibus Psal.91
manuum suarum comprehensus est peccator. De quo per Hieremiam Dominus dicit: dum incorrigibiliter delinquentes populos uidet, quos non iam sub disciplina filios, sed sub districta percussione hostes intuetur: Plaga inimici percussi te, castiHier.30
gatione crudeli. Et quod hic dicitur: Non parcet, ibi quoq; uerbis aliis declaratur: Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus. Vnde hoc semper electi prouident, ut antè ad iustiC
tiam redeant, quàm sese ira iudicis inextinguibiliter accendat, ne ultimo flagello deprehensis simul eis finiatur uita cum culpa. Flagellum nanq; tunc diluet culpam, cùm mutauerit uitam. Nam cuius mores non mutat, non expiat actiones. Om- *Omnis diuina percussio aut est purgatio in nobis uitæ præsentis, aut initium pœnæ subsequentis*
nis ergo diuina percussio, aut purgatio in nobis uitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: Qui fingis dolorem in præcepto. Quia dum flagellatur iniquus, & corrigitur: audire præceptum noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei qui à malis operibus quasi præcepti uice, dolore cohibetur. De his uerò quos damnant flagella & non liberant, dicitur: Percus- Hier.5
sisti eos, nec doluerunt: attriuisti eos, & renueD
runt accipere disciplinam. His flagella ab hac uita inchoant, & in æterna percussione perdurant. Vnde per Moysen Dominus dicit: Ignis exarsit Deut.32
ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum. Quantum ad præsentem etenim percussionem spectat, rectè dicitur: Ignis exarsit ab ira mea. Quãtum uerò ad æternam damnationem, aptè mox subditur: Et ardebit usque ad inferos deorsum. Licet à quibusdam dici soleat illud quod scriptum est: Non iudicat Deus bis in idipsum. Qui Naum 1
tamen hoc quod per prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: Et duplici contritione conterere eos. & quod aliàs scriptum est: Iesus populum Hier.7
de terra Ægypti saluans: secundò eos qui non Iud.8
ceciderunt, perdidit. Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet culpam bis feriri non posse:

poſſe: hoc ex peccato percuſſis atque in peccato ſuo morientibus debet æſtimari: quia eorum percuſſio hic cœpta, illic perficitur: ut incorrectis unum flagellū ſit quod temporaliter incipit, ſed in æternis ſupplicijs conſummatur: quatenus eis qui omnino corrigi renuunt, iam præſentium flagellorum percuſſio, ſequentium ſit initium tormentorum. Emittet ergo ſuper eum, & non parcet.

13 Sequitur: De manu eius fugiens fugiet.] Ille etenim de manu fugit ferientis, qui ſuæ prauitatem corrigit actionis. Vel certè quia in ſacro eloquio manus operatio ſolet intelligi, de manu percuſſi fugit, qui dum praui interitum conſpicit, uias prauitatis relinquit. Vnde adhuc ſubditur: Stringet ſuper eum manus ſuas.] Manus quippe ſtringere, eſt uitæ ſuæ opera in rectitudine confirma-
Heb.12 re. Vnde etiam Paulus ait: Remiſſas manus & diſſoluta genua erigite. Dum itaq; alienum interitū conſpiciunt, reuocantur ad cor, ut recogitent ſuū: & unde alius ad tormenta ducitur, à tormento alius inde liberatur. Stringit ergo ſuper eum manus ſuas: quia conſpicit in aliena pœna quid timeat, & dum delinquentem ſic percuſſum conſpicit, diſſoluta ſua opera, iuſtitiæ uigore cōſtringit. Sicq; fit ut qui iniquus uiuens, multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quoſdam moriens à culpa reuocet terrore tormēti. Quod etiam pro-
Pſal.57 uenire bonis Pſalmiſta teſtatur, dicens: Lætabitur iuſtus cùm uiderit uindictam impiorum, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatorum. In peccatorum morientium ſanguine iuſti lauantur manus: quia dum eorum pœna conſpicitur, conſpicientis uita mundatur. Sequitur: Et ſibilabit ſuper illum, intuens locum eius.] Quid in ſibilo, niſi intentio admirationis exprimitur? Si uerò in ſibilo alia fortaſſe ſignificatio quæritur, moriente peccatore, hi qui interitum eius aſpiciunt, os in ſibilo ſtringunt: dum ad ea quæ contempſerant, uerba ſpiritalia conuertuntur: ut iam credere & prædicare incipiant, quæ prius dum iniquum florere cernerent, non credebant. Nam fit plerunq; ut infirmorum animus eo magis de auditu ueritatis trepidet, quo florere cōtemptores ueritatis uidet. Sed dum iuſta ultio iniuſtos ſubtrahit, alios à prauitate
Prou.21 compeſcit. Vnde per Salomonem dicitur: Multato peſtilente, ſapientior erit parulus. Vir igitur ſanctus poſtquam potentum pœnas, qui extolluntur in ſeculo, ſufficienter expleuit: rurſus ad hæreticorum ſuperbiam, qui extolluntur in eloquio, uerba conuertit.

Textus beati Iob caput uigeſimumoctauum.

HAbet argentum uenarum ſuarum principia, & auro locus eſt in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur, & lapis ſolutus calore, in æs uertitur. Tempus poſuit tenebris, A & uniuerſorum finem ipſe conſiderat. Lapidem quoq; caliginis & umbram mortis diuidit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus eſt pes egentis hominis, & inuios. Terra de qua oriebatur panis, in loco ſuo igni ſubuerſa eſt. Locus ſapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Semitam ignorauit auis, nec intuitus eſt oculos uultu-
ris. Non calcauerunt eam filij inſtitorum, nec pertranſiuit per eam leæna. Ad ſilicem extendit manum ſuam, ſubuertit à radicibus montes. In petris riuos excidit, & omne precioſum uidit oculus eius. Profunda B quoq; fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucem. Sapientia uerò ubi inuenitur, & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo precium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium. Abyſſus dicit, Non eſt in me: & mare loquitur, Nō eſt mecum. Non dabitur aurum obryſum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi ſardonyco precioſiſsimo, uel ſapphiro. Non adæquabitur ei aurum uel uitrum, nec commutabuntur pro ea uaſa auri excelſa & eminentia, nec commemorabuntur in comparatione eius. Trahitur C autem ſapientia de occultis: non adæquabitur ei topazium de Aethiopia, nec tinctura mundiſsimæ componentur. Vnde ergo ſapientia uenit, & quis eſt locus intelligētiæ? Abſcondita eſt ab oculis omnium uiuentium, uolucres quoq; cœli latet. Perditio & mors dixerūt: Auribus noſtris audiuimus famam eius. Deus intelligit uiam eius, & ipſe nouit locum illius. Ipſe enim fines mundi intuetur, & omnia quæ ſub cœlo ſunt, reſpicit. Qui fecit uentis pondus, & aquas appendit menſura. Quando ponebat pluuiæ legem, & uiam procellis ſonantibus: tunc D uidit illam, & narrauit, & præparauit, & inueſtigauit, & dixit homini: Ecce timor Domini ipſa eſt ſapientia, & recedere à malo, intelligentia.

Quòd hæretici de ſanctis libris aſſertionum ſuarū principia aſſumunt, ſed miſcent mendacia. Et quòd fruſtra extra unitatē Eccleſiæ quaſi pro Eccleſia pœnas patiātur: cùm martyrū nō faciat pœna, ſed cauſa: nec clarefierre poteſt aliquis fulgore uirtutis, qui non arſerit in officina charitatis. Cap. XIIII.

HAbet argentum uenarum ſuarum principia, & auro locus eſt in quo conflatur.] In argento

gento eloquium, in auro uitæ uel sapientiæ claritas designari solet. Et quia hæretici sic de eloquij sui nitore superbiunt: ut nulla sacrorum librorum authoritate soliderentur, qui libri ad loquēdum nobis quasi quędam argenti uenę sunt: quia de ipsis locutionis nostrę originem trahimus, eos ad sacrę authoritatis paginas uocat: ut si uere loqui desiderent, inde sumere debeant quid loquantur. Et ait: Habet argentum uenarum suarum principia. ac si aperte dicat: Qui ad ueræ prędicationis uerba se præparat, necesse est ut causarum origines à sacris paginis sumat: ut omne quod loquitur, ad diuinę authoritatis fundamentum reuocet, atq; in eo ędificium locutionis suę firmet. Vt enim prędiximus, sępe hæretici dum sua student peruersa astruere, ea proferunt quę profectò in sacrorum librorum paginis non tenentur. Vnde & discipulum suum prędicator egregius admonet, dicens:

1.Tim.6 O Timothee, depositum custodi, deuitās prophanas uocum nouitates: quia dum laudari hæretici tanquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi noua quędam proferūt, quę in antiquorum patrum libris ueteribus non tenentur: sicq; fit ut dum uideri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitię semina spargant. Bene autem subditur:

Et auro locus est in quo conflatur.] Ac si aperte dicat: Vera fidelium sapientia, cui uniuersalis Ecclesia locus est, tribulationem uobis persequentibus patitur, sed à cunctis peccatorum sordibus persecutionis uestrę igne purgatur. Vnde

Psal.17 scriptum est: *In igne probatur aurum & argentum, homines uerò receptabiles in camino humiliationis.* Quo in loco potest hoc quoq; conuenienter intelligi, ut de sua hæretici increpari stulta passione uideantur. Nam sæpe pro Iesu Christi, domini ac redemptoris nostri nomine multa patiuntur, seseq; eisdem passionibus eius fieri martyres sperant. Quibus sancti uiri uoce nunc dicitur: Auro locus est in quo cōflatur. Nam iuxta hoc quod iam & ante nos dictum est, quisquis extra unitatem Ecclesiæ patitur, pœnas pati potest, martyr fieri non potest: quia auro locus est in quo conflatur. Quid itaq; ad hæc hæretici dicitis? Cōflari per afflictionem carnis, uel etiam per martyrium uultis: sed locum in quo debeatis conflari, nescitis. Audite quid sancti prædicatoris uoce dicitur: Auro locus est in quo conflatur. Hunc ergo conflationis locum quærite, hanc fornacem qua aurum aptè purgari ualeat, inuenite. Vna est Ecclesia in qua qui conflari uoluerit, ab omni etiam poterit peccatorum sorde purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodo, non pur-

Hier.6 gari. Dicat Hieremias, dicat quomodo conflationis uestræ ignis omni uirtute sit uacuus: Frustra conflauit conflator. Malitiæ enim eorum nō sunt consumptæ. Ecce ignis exterius conflans, & duræ passionis admouet pœnam, & tamen erroris non excoquit culpam, & tormenta crudelium dat pœnarum, & bonorum non facit incrementa meritorum. Huius etiam conflationis ignis qui extra catholicam toleratur Ecclesiā, quàm nullius omnino uirtutis sit, Paulus apostolus insinuat, dicens: Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, 1.Cor.13 charitatem autem nō habeam, nihil mihi prodest.

Alij quippe prauā de Deo sentiunt, alij recta de authore tenent: sed unitatem cum fratribus non tenent. Illi errore fidei, isti uerò schismatis perpetratione diuisi sunt. Vnde & in ipsa prima parte decalogi utrarumq; partium culpæ reprimuntur, cùm diuina uoce dicitur: Diliges Dominum Deū Deut.6 tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua. Atq; mox subditur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Qui enim de Deo peruersa sentit, liquet profectò quia Deum non diligit. Qui uerò de Deo recta sentiens, à sanctæ Ecclesiæ unitate diuisus est, conistat quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ergo ab hac unitate matris Ecclesiæ siue per hæresin de Deo peruersa sentiendo, seu errore schismatis proximum non diligendo diuiditur, charitatis huius gratia priuatur: de qua hoc quod præmisimus, Paulus dicit: Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autē non habeam, nihil mihi prodest. ac si aperta uoce diceret: Extra locum suū conflationis mihi ignis adhibitus, tormento me cruciat, mundatione non purgat. Hūc omnes sanctæ pacis amatores, summo studio locū quærunt, hunc quærentes inueniunt, hunc inuenientes tenent: sciētes, peccatorū remissio uel ubi uel quā do uel qualibus detur. Vbi quippe, nisi in Ecclesię matris sinu? Quando, nisi ante uenturi exitus diēi? Quia ecce nūc tempus acceptabile, ecce nūc dies 2.Cor.6 salutis: &, Quærite Dominū dum inueniri potest, Esa.55 inuocate eum dum propè est. Qualibus, nisi conuersis, qui ad paruulorum imitationē, magistra humilitate formantur? quibus dicitur: Sinite paruulos uenire ad me, talium enim est regnum cœlorum: &, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut Matth.18 paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

Quòd reprobi dum seruos Dei præditos uirtutibus uident: quia de præsentibus non possunt, de præteritis eos accusant.
Caput XV.

QVia ergo non nisi in catholica Ecclesia ueri martyres fiunt, dicit rectè: Auro locus est in quo conflat. quia non clarescet anima in fulgore æternæ pulchritudinis: nisi, ut ita dicā, prius hic arserit in officina charitatis. Pensandum præterea est quòd occulto consilio omnipotens Deus quosdam ab ipsis exordijs suis innocentes custodiens, usq; ad uirtutum prouehit culmen: ut ætate crescente, simul in eis proficiat & annorum numerositas, & celsitudo meritorum. Alios uerò in exordijs suis deserens, scaturientibus uitijs, ire per abrupta permittit. Plerunq; tamen etiam eos respicit, & ad sequendum se, sancti amoris igne succendit: atq; inolitas in eorum cordibus prurigines uitiorum uertit in feruorem uirtutum, & eo magis ignescunt ad desiderium requirendæ pietatis Dei, quo magis erubescunt memoriam iniquitatis suæ: sicut sæpe contigit, ut in pugnæ certamine mi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne miles ante ducis ſui oculos conſtitutus, hoſtili uirtuti turpiter cedat, & eneruiter præbens terga feriatur: qui tamen hoc ipſum quod turpiter ceſſit erubeſcens, ante ducis ſui oculos, maiores ex ipſa uerecundia uires ſumit: tantaq; poſt fortia exercet quantis & præſentē gloriā uirtutis peragat, & præteritæ ignominiam debilitatis tegat. Sic ergo nō-nunquam quidā in Dei ſeruitio ex anteacta acrius debilitate roborantur, eosq; ad cuſtodienda mandata & futurorū trahit deſiderium, & impellit memoria præteritorum: ut hinc ad uentura amor prouocet, illinc de præteritis uerecundia inſtiget.

16 Quos tamen aduerſarij Eccleſiæ dum ſummis prædītos uirtutibus uiderint, eisq; in præſenti uita unde derogēt quia inuenire nequaquā poſſunt, accuſare illos de præteritis moliuntur, ſicut Moyſen noſtrū Manichæus impetit, in quo ſequentiū uirtutū gratiam, tranſacti homicidij conatur culpa fœdare. In quo nō attendit poſtmodū quām patiens ad ſuſtinendū, ſed prius q̄ præceps ad feriendū fuerit. Talibus ergo aduerſarijs beatus Iob ſubtiliſſima conſideratione obuiās, poſtquam dixit: Habet argentum uenarum ſuarū principia, & auro locus eſt, in quo conflatur, apte ſubditur:

Quòd cōtemni non debeat, qui ſe à terrenis occaſionibus ſeparauit. Cap. XVI.

FErrum de terra tollitur.] Solent hæretici de iuſtitiæ ſuæ contra nos elatione gloriari, atq; opera ſua oſtentationis inflatione iactare: nosq; inquos, ut diximus, aut eſſe aut fuiſſe criminantur. Per humillimam ergo cōfeſſionem & ueracē defenſionē contra eos uir ſanctus loquitur, dicens: Ferrum de terra tollitur. ac ſi aperte dicat: Fortes uiri qui acutiſſimis linguarū gladijs in hac acie defendendæ fidei ferrum fiūt, aliquando terra in infimis actionibus fuerunt. Peccanti quippe homini dictum eſt: Terra es, & in terrā ibis. Sed de terra ferrum tollitur, cùm fortis propugnator Eccleſiæ, à terrena quā prius tenuit, actione ſeparatur. Non ergo in eo debet deſpici quicquid fuit, qui iam cœpit eſſe, quod non fuit. An non Matthæus in terra inuentus eſt, qui terrenis negocijs implicatus telonij uſibus ſeruiebat? Sed de terra ſublatus in fortitudinē ferri conualuit: cuius uidelicet lingua quaſi acutiſſimo gladio, Euangelij adminiſtratione Dominus infidelium corda transfixit, & qui infirmus prius deſpectusq; fuerat per terrena negocia, fortis poſtmodum factus eſt ad cœleſtia prædicamenta. Vnde adhuc ſubiungitur:

Gen. 3

Quòd corda dura cùm diuini amoris igne tacta fuerint liquefiūt, & quæ credere noluerāt prædicare incipiūt. Ca. XVII.

ET lapis ſolutus calore, in æs uertitur.] Tunc lapis calore ſoluitur, cùm cor durū, atq; à diuini amoris igne frigidum, eodē diuini amoris igne tangitur, & in feruore ſpiritus liquat: ut ad ſequentem uitam deſideriorum æſtu ardeat, quam prius audiens, inſenſibilis manebat. Ex quo ardore ſcilicet & emollitur ad amorem, & roboratur ad operationē: ut ſicut prius durus fuerat in amore ſeculi, ita ſe poſtmodum fortem exerat in amore Dei, & quod antè audire renuebat, iam & credere & prædicare incipiat. Lapis ergo ſolutus calore, in æs uertitur: quia dura mēs ſuperni amoris igne liquefacta, ad uerā fortitudinē cōmutatur: ut peccator qui prius inſenſibilis exiterat, poſtmodū & per authoritatē fortis, & per prædicationem ſonorus fiat. Quod bene per Eſaiam dicitur: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinē. Fortitudinem mutamus, cùm conuerſi tanta uirtute præſens ſeculum fugimus, quanta hoc antè quærebamus. Quia autem malè ab aduerſarijs catholicorum moribus anteacta uita reputatur, rectè ſubditur:

Tempus poſuit tenebris, & uniuerſorum finem ipſe conſiderat.] Ipſe poſuit tempus tenebris, in quis uidelicet modū, quo iniqui eſſe deſiſtant. Vnde de eis per Apoſtolum dicit: Eratis aliquādo tenebræ, nunc autem lux in Domino. Sicut alijs quoq; diſcipulis idem doctor egregius dicit: Nox præceſſit, dies aūt appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarū, & induamus nos arma lucis: ut in die honeſtè ambulemus. Vnde & in Canticis canticorū Eccleſia ueniente dicitur: Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens? aptè enim Eccleſia auroræ comparata deſcribitur, quæ per cognitionem fidei, à peccatorum ſuorū tenebris in clara luce iuſtitiæ cōmutatur. Tempus ergo poſuit tenebris, & uniuerſorum finē ipſe conſiderat. Vniuerſorum nomine, & electos uolens reprobos comprehendi. Nam bona faciens & dinans Deus, mala uerò non faciēs, ſed ab iniquis facta ne inordinatè eueniant, ipſe diſponens, conſiderat uniuerſorum finē, & patienter tolerat omnia, atq; intuetur electorum terminū, quòd ex malo mutentur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finē, quòd de malo opere dignum ſe trahuntur ad ſupplicium. Vidit finem perſequentis Saulī, quo proſtratus diceret: Domine, quid me uis facere? Vidit finē quaſi obſequentis diſcipuli, quid pro cōmiſſo ſcelere guttur laqueo ſtringeret, ita & peccantem puniret, & deterius puniendo deſperet. Vidit Niniuitas delinquentes, ſed conſiderauit finem delinquentium pœnitentia correctorum. Vidit quoq; Sodomam delinquentem, ſed conſiderauit finē ardoris luxuriæ, ignē gehennæ. Vidit gentilitatis finē, quòd poſſeſſa iniquitatum tenebris, quandoq; fidei luce clareſceret. Vidit etiam Iudææ terminum, quòd ab ea luce fidei quā tenebat, obduratæ perfidiæ ſe tenebris cæcaret. Vnde adhuc congruè ſubditur:

Quòd inter ſanctos & reprobos ignis diuinus in iudicio diuidet. Cap. XVIII.

LApidem quoq; caliginis & umbram mortis diuidit torrēs à populo peregrinante.] Quid durus ille perfidia Iudæorū populus, qui authorē uitæ per fidem uidere noluit, quē per prophetam prædixit, niſi lapis caliginis fuit: quia & crudelitate durus extitit, & infidelitate nebuloſus? Quia lio quoq; uocabulo umbra mortis dicit. Vmbra quippe talis exprimitur, qualia eius rei de qua ſu-

ſtinet

hitur, fuerint lineamenta. Quis autem mortis nomine, nisi diabolus uocatur? De quo per quandā
Apoc.6 ministri sui significationem dicitur: Et nomen illi mors. Cuius ille populus umbra extitit: quia iniquitatem illius sequens, eius in se imaginem expressit. Quid uerò torrentis nomine, nisi ille à cōspectu tremendi iudicis per ultimum examen egrediens, atq; electos & reprobos diuidens ignis
Dan.7 uocatur? unde per prophetā dicitur: Fluuius igneus rapidusq; egrediebatur à facie eius.

Quòd Iudea quæ apud se panem legis habuerat, & quæ regibus claruerat & prophetis, quasi sapphiris & glebis aureis: quia mortem & resurrectionem Christi credere noluit, igne inuidiæ succensa, funditus perijt. Cap. XIX.

18 QVis autē in hoc mundo peregrinatur populus, nisi qui ad sortem electorū currens, habere se patriam nouit in cœlestibus, & tanto magis se illic sperat inuenire propria, quanto hic cuncta quæ prætereunt, esse à se deputat aliena? Peregrinus itaq; est populus, omnium numerus electorū, qui hanc uitam quoddam sibi exilium deputātes, ad supernam patriam tota cordis intentione suspi
Heb.11 rant, de quibus Paulus dicit: Confitentes quia peregrini & hospites sunt super terrā. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Hanc peregrinationem idem quoq; Apostolus tolerabat,
2.Cor.5 cum diceret: Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Per fidē enim ambulamus, & nō per speciem. Huius peregrinationis ærumnam satagebat euadere, cùm dicebat: Desiderium habeo
Phil.1 dissolui, & cum Christo esse. Et rursum: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Huius peregrinationis pondus graue sentiebat Psalmista, cùm di-
Psal.119 ceret: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Ab hac eripi quanto cyus anhelabat, cùm supernis desiderijs flagrans diceret:
Psal.41 Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciē Dei? Sed hoc desiderium nesciunt, qui cor in terrenis uoluptatibus defigunt. Dum enim sola quæ sunt uisibilia diligunt, profectò inuisibilia uel si credunt esse, non diligunt: quia dum nimis se exterius sequuntur, etiam mente carnales fiunt. Simul enim in hac uita uterq; populus currit, sed non simul ad perpetua peruenit: quia lapidem caliginis & umbram mortis diuidit torrens à populo peregrinante, ac si apertè dicat: Eos quos modò uel infidelitas excæcat, uel crudelitas obdurat: flāmarum fluuius à cōspectu æterni iudicis exiens, ab electorū tunc populo separat: ut tunc à bonis ignis districti examinis diuidat, quos nunc in suis concupiscentijs tenebræ uitiorū excæcant. Potest fortasse in torrentis nomine, ipsa irrigatio sanctæ prædicationis in
Ioan.30 telligi: iuxta id quod per Salomonem dicitur: Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partū matris suæ, effodiant illum corui de torrentibus. Peruersi quippe dum diuina iudicia reprehendūt, subsannant patrem. Et quilibet hæretici dum prædicationem sanctæ Ecclesiæ, fœcunditatemq; illius deridendo contemnunt, quid aliud quàm partum matris despiciunt? Quam non immeritò eorum quoq; matrē dicimus, quia de ipsa exeūt, qui contra ipsam loquuntur: Ioanne attestāte, qui ait: 1.Ioan.2
A nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent utiq; nobiscū. Corui uerò de torrentibus ueniūt, cùm prædicatores uiri ad defensionē sanctæ Ecclesiæ, à sacrorum librorum fluentis procedunt. Qui etiā rectè corui uocati sunt: quia nequaquā de iustitiæ luce superbiunt, sed per humilitatis gratiam, peccatorū in se nigredinē confitentur. Vnde etiam ab electorū Ecclesia dicitur: Nigra sum, sed formosa. Et Ioannes ait: Cant.1
Si dixerimus, quia peccatū nō habemus, nosipsos 1.Ioan.1
seducimus. Qui uidelicet corui subsannantis oculum effodiunt: quia prauorū ac pertinacium hominum intentionē uincunt. Ex hoc itaq; testimonio si hic quoq; torrens prædicatio debet intelligi, lapidem caliginis & umbrā mortis diuidit torrens à populo peregrināte: quia sanctorū prædicatio qb duratas mentes reproborū deserit, & ad pia humiliū se corda cōuertit. Vnde adhuc subditur: Eos
B quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios.] Quis hoc loco alius accipit egens homo, nisi ille 19
de quo per Paulū dicit: Qui propter nos egenus 2.Cor.8
factus est, cùm diues esset? Cuius uidelicet egētis hominis pedes, sancti prædicatores fuerunt, per quorū præsentiam gentilitatē circuiens, mundum perambulauit uniuersum. De quibus per prophetā dicit: Et inambulabo in eis. An pes eius nō erat,
C qui tentus in compedibus dicebat: Pro quo legatione fungor in catena? Sed eorū qui umbra mortis & lapis caliginis extiterunt, pes hominis egentis oblitus est: quia in ipso initio nascētis Ecclesię, dum sancti Apostoli cœlorū regnum Iudææ prædicare uoluissent: uidētes q; eis nihil omnino proficerent, ad prædicandū gentibus defluxerunt, sicut ipsi in suis actibus dicūt: Vobis oportebat pri Act.13
mùm loqui uerbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. De quibus & per Psalmistam dicitur: Transferentur montes in cor maris: Psal.45
quia repulsi sunt à Iudæa Apostoli, in hoc gētilitatis salum translati sunt. Qui sunt ergo qui immensa duritia pro obscuritate cordis, quasi quidam la-
D pis caliginis, & umbra mortis à peregrinante sanctorū populo diuiduntur, nisi hi quos pes egentis hominis est oblitus: id est, quos prædicatores Domini, uidelicet per humilitatē pauperis, pro superbiæ suæ tumore reliquerunt, eorumq; omnino obliti sunt, dum prędicationis suæ semina ad solam fructificationem gentium transtulerūt? Quos rectè quoq; & inuios uocat: quia dum in infidelitate sua obdurati sunt, uerbis uitæ ad cor uiam præbere noluerunt. Sed Iudæa hæc quæ sic obduruit, uel qualis dudum fuerit, uel quid pòst pertulerit, audiamus. Sequitur: Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne subuersa est.] Panem Iudæa dare consueuerat, quæ legis uerba proferebat. Quam uidelicet legem, quia intelligere iam reprobi atq; explanare non poterant, propheta

Hieremías ín lamentis deplorat, dícens: Párvuli petierũt panem, & quí frangeret eis, non erat. Sed hæc terra ín loco suo ígne subuersa est: quía fidelium signa conspíciens, ínuidiæ se face conerema uit. Quía enim semper ínuídia de superbía nascí solet, in loco suo ígne períit: quæ ídcirco arsit ínuídia, quía superbíam non relíquit. Terra ergo quæ prius panem habuit, pòst ígne subuersa est: quoníam synagoga quæ mandata Dei per legem protulit, nascentem Ecclesíam persequens, ínuidiæ se ígne cõsumpsit. An non æmulationis suæ facíbus ardebat, cùm redemptoris nostri signa conspíci-
Ioan. 11 ens, per quosdã suos díceret: Quíd facímus, quía hic homo multa signa facit: uel certè, Vídetis quía níhil proficímus, ecce totus mundus post eũ uadit? Vídebant unde conuerti debuerant, atque exínde peruersíores fiebant. Quærebant extínguere, quem cernebant mortuos uiuificare. In ore tenebant legem, sed legis persequebantur authorem. Terra ergo de qua oriebatur panis, ín loco suo ígne subuersa est: quía Iudæa ín semetipsa & prius habuit legem quæ reficeret, & pòst ínuídiam quæ cõcremaret. De cuius adhuc descríptione subiúngitur: Locus sapphíri lapídes eíus, & glebæ íllius aurum.] Auget reatum culpæ sequentis, præcónium gloríæ præcedentis. Nam unúsquísque cuíusque casus tanto maíoris est críminis, quanto prius quã caderet, maioris potuit esse uírtutis. Dicatur ergo de Iudæa, dícatur quíd fuerit, & præcedentium magnitudo uírtutum crescat ad cumulum sequentium delictorum. Locus sapphíri lapídes eíus, & glebæ íllius aurum. Quíd enim hoc loco per lapídes, nísi sanctorum ac fortium men-
20 tes accípimus? In Scríptura etenim sacra alíquando lapídes ín malo, alíquando uerò in bono accípi solent. Nam cùm lapis pro insensibilitate ponitur, dura per lapídes corda signantur. Vnde
Matth. 3 & per Ioannem dícitur: Potens est Deus de lapídibus ístis suscítare fílios Abrahæ. Qui uidelícet nomine lapídum corda gentílium designat, dura tũc atq; insensíbília per infidelitatem. Et per prophe-
Ezech. 11 tam Dominus pollícetur dícens: Auferam cor lapídeum de carne uestra, & dabo uobís cor carneum. Rursum per lapídes, mentes fortium designa-
1. Pet. 2 ri solent. Vnde & per Petrum sanctis dícitur: Et uos tanquã lapídes uíui superædificamíni domus spirítales. Et per prophetam Dominus uenienti
Esa. 54 Ecclesíæ pollícetur, dícens: Ecce ego sternam per ordínem lapídes tuos, & fundabo te in sapphíris, & ponam íaspídem propugnacula tua, & portas tuas in lapídes sculptos, & omnes términos tuos ín lapídes desiderabiles, uniuersos fílios tuos dóctos à Domino. Strauit nanq; in illa per ordínem lapídes: quia in ea sanctas ánimas meritorum díuersitate dístinxit. Fundauit eam in sapphíris, qui scílicet lapídes, coloris aerei in se símílitudinem tenent: quía robur Ecclesíæ in animabus cœléstia appetentibus solidatur. Et quoníam íaspis uíridis est coloris, íaspídem propugnacula eíus posuit: quía illi contra aduersários pro sanctæ Ecclesíæ defensione obiecti sunt, qui ínternis desideríjs A uírentes, nulla temporis reproba arídítate marcescunt. Portas uerò eíus posuit ín lapides sculptos. Hi quíppe portæ sunt Ecclesíæ, per quorũ uítam atq; doctrínam íntrat in eam multitudo credentium. Qui pro eo etíam quod magnis operíb. pollent, & id quod loquentes asserunt, uiuẽtes ostendunt, non puri, sed sculpti lapídes esse memorantur. In quorum enim uita recta operatio cernitur, quasi ín eísdem ípsis exprímitur, quod egerunt. Vbi omnem quoq; sanctorum numerum generalí collectione concludens, subdídit: Omnes terminos tuos ín lapides desíderabiles. Et tanquam
B si audiẽtes ísta peteremus, ut hos lapides quorũdam ceret, indicaret, adiunxit dícens: Vniuersos fílios tuos doctos à Domino. Quía ígitur de Iudæa tanquam sanctæ animæ quæ cœléstem uítam docerent, defuerunt, dícitur: Locus sapphíri lapídes eíus. Et quía magna uitæ ac sapientiæ claritate pollébat, adiúngitur: Et glebæ íllius aurum. Quíd per glebas, nísi collectiones singulorum ordínum ac multitudines designantur? Glebæ autem ex humore & puluere constringuntur. Omnes ergo qui rore gratiæ ínfusi, ex mortís debíto se puluerem esse ueraci cognitione confessi sunt, dum uitæ uírtute clarescerent, quasi aureæ ín fide glebæ iacuerunt. Glebas hæc terra habuit in prophetis, glebas ín doctoribus, glebas ín patribus antíquis, qui magna se ínfusione gratiæ in profes-
C sionis & operis unanímitate tenuerunt. Dicat ergo: Et glebæ íllius aurum. quía in ea multitudo spiritalium tanto maiorí uírtute claruit, quanto se ín Deum ac proximum maiorí unánimitate constrínxit. Sed hoc aurum perfidiæ est postmodum tenebris obscuratum. Cuius profectò nigredinem Hieremías propheta íntuẽs deplorat, dícẽs: Quomodo obscuratum est aurũ, mutatus est color optimus? Aurum nanq; obscuratum est: quía in eo antíquus ille fidei atq; ínnocentiæ splendor, ínuente perfidia, malítiæ se nocte fuscauit. Quia ígit quíd fuit, audíuimus: locus scílicet sapphíri lapídes eíus, & glebæ íllius aurum: nunc iam dilectus ille Deo populus, cur tanta hæc bona perdíderit, audíamus. Sequítur: Semitam ignorauit auis, nec íntuitus est oculos uulturis.] Quis hoc
D loco auis nomine, nísi ille signatur, qui corpus carneum quod assúmpsit, ascendendo ad cælum librauit? Qui aptè quoq; etiam uulturis appellatione exprímitur. Vultur quíppe dum uolat, fíxis cens cadauer conspícit, ad eíum se cadaueris deponit, & plerunq; sic ín morte capít, dum ad mortuum animal de súmmis uenit. Rectè ergo mediator Dei & hóminum, redemptor noster uulturis appellatione signatur, qui manens in altitudine diuínitatis suæ, quasi quodam uolatu sublimi cadauer mortalitatis nostræ conspexit in ínfimis, & sese de cœléstibus ad ima submísit. Fieri quíppe propter nos homo dignatus est, & dum mortuum animal petít, mortem apud nos, qui apud se erat immortalis, ínuenit. Sed huius uulturis oculus fuit ipsa intentio nostræ resurrectionis: quia ipse ad triduũ mortuus, ab æterna nos morte líbera-

uit. Hic

uit. Ille ergo perfidus Iudææ populus mortalem uidit, sed quomodo morte sua nostram mortem destrueret, minimè attendit. Conspexit quidem A
uulturem, sed oculos uulturis non aspexit. Qui dum humilitatis eius uias quibus nos ad alta subleuauit, considerare noluit, semitam auis ignorauit. Neq; enim pensare studuit, quòd eius nos humilitas leuaret ad cœlestia: & mortis eius intentio reformaret ad uitam. Semitam igitur ignorauit auis, nec intuitus est oculos uulturis: quia etsi uidit eum quem in morte tenuit, uidere noluit quanta uitæ nostræ gloria de eius morte sequeretur. Vnde & ad crudelitatem quoq; persecutionis exarsit, uerba uitæ recipere renuit: prædicatores regni cœlorum prohibendo, sæuiendo, feriendo repulit. Qui scilicet repulsi Iudæam ad quam missi fue- B
rant deserentes, in gentilitatis collectionē dispersi sunt. Vnde adhuc subditur:

Quòd Apostolis & successoribus eorum quasi Ecclesiasticis negociatoribus à Iudæa repulsis, ad gentes, quasi silices duros, manus prædicationis conuersa est. Cap. XX.

NOn calcauerunt eam filij institorū, nec pertransiuit per eam leæna.] In cunctis Latinis codicibus institores positos reperimus, in Græcis uerò negociatores inuenimus. Ex qua re colligi ualet, quòd hoc in loco pro negociatoribus institores, scriptores ignorando posuerunt. Institores enim negociatores dicimus, pro eo quòd exercēdo operi insistunt. Sed uterq; sermo licet in uoce dissonet, in intellectu non discrepat: quia omnes C
qui fidelium mores instituunt, spiritale negocium gerunt: ut cùm prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fidem & opera recta percipiant, si
Prou.31 cut de sancta Ecclesia scriptum est: Sindonem fecit, & uendidit: de qua & paulo pòst illic dicitur: Vidit quòd bona est negociatio eius. Qui hoc loco institores, nisi prophetæ sancti uocati sunt, qui synagogæ mores ad fidem instituere curauerunt prophetando? Quorum nimirum filij, sancti Apostoli nuncupantur, qui ut Deum hominem crederent, ad eandem fidem ex eorum sunt prædicatione generati. De quibus Ecclesiæ per Psalmistam
Ps.44 dicitur: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Sed quia repulsi Apostoli à synagogæ finibus sunt egressi, D
rectè nunc dicitur: Non calcauerunt eam filij institorum. Calcarent quippe eam institorum filij, si prædicatores sancti eiusdem synagogæ uitia calce uirtutis premerent. Si autem institores eosdem sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus: institorum filios, pastores & doctores, qui Apostolorū uitam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui synagogam minimè calcauerūt: quia dum eorum patres, id est, Apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoq; ab e-
22 ius uocatione cessauerunt. Per quam uidelicet synagogam leæna non pertransit: quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam sese ad illum Iudææ populum diutius occupauit. Rectè autem Ecclesia leæna nuncupatur: quia malè uiuentes in uitijs, ore sanctæ prædicationis interficit. Vnde & ipsi primo pastori quasi huius leænæ ori dicitur: Macta & manduca. Act.10
Quod mactatur quippe, à uita occiditur: id uero quod comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo & manduca dicitur, id est, à peccato eos in quo uiuunt interfice: & à seipsis illos in tua membra conuerte. Et quia hæc Ecclesia corpus est Domini: ipse etiam Dominus Iacob uoce leo uocatur ex se, leæna uocatur ex corpore, dum ei sub Iudæ specie dicitur: Ad Gen.49
prædam fili mi ascendisti, requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Hæc igitur leæna nequaquam dicitur: quia per Iudæam transijt, sed non pertransijt. Apostolis namq; prædicantibus prius ex illa tria milia, postmodum quinq; milia crediderunt. Ecclesia itaque per synagogam transijt, sed non pertransijt: quia ex illa ad fidem paucos rapuit, sed tamen illum infidelem populum à perfidia funditùs non extinxit. Sed quod sæpe iam diximus, repulsa ab infidelitate Iudæorum, deflexit ad uocationem gentium. Vnde adhuc de eadem leæna dicitur: Ad silicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes.] Manum quippe ad silicem extendit: quia ad duritiam gentium suæ brachium prædicationis misit. Vnde & idem beatus Iob passionis suæ historiam præscius gentibus innotescendam, dicit: Scribantur hæc stilo ferreo in plumbi lamina, uel celte sculpantur in silice.
Quid uerò hoc in loco montes nisi huius seculi potentes accipimus, qui pro terrena substantia in altum tument? De quibus Psalmista ait: Tange Psal.143
montes, & fumigabunt. Sed montes à radicibus sunt euersi: quia prædicante sancta Ecclesia, summæ huius seculi potestates in adoratum omnipotentis Dei ab intima cogitatione ceciderunt. Radices enim montium cogitationes sunt intimæ superborum. Et à radicibus montes cadunt: quia ad colendum Deum, potestates seculi ab imis cogitationibus prosternuntur. Rectè etenim per radicem cogitatio occulta signatur: quia per hoc quod intus non cernitur, erumpit quod uideatur foris. Vnde & in bonam partem per prophetam dicitur: Emittet id quod saluatum Esa.43
fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. ac si apertè diceretur: In imis cogitatio nascitur, ut in summis retributio reddatur. Dicat ergo: Ad silicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes: quia dum duritiam gentium sancta prædicatio petijt, superborum altitudinem funditùs strauit. Quia uerò eos quos à cogitationibus terrenis euacuat, donis cœlestibus replet, & quos infimis curis exhaurit, supernis rigat fluentis, mox subditur: In petris riuos excidit.] id est, In duris gentilium cordibus fluuios prædicationis aperuit, sicut per prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate gentilium: Posuit de- Psal.106
sertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum. Atque in Euangelio promittit Dominus, dicens: Qui credit in me, sicut dicit

Scriptura, flumina aquæ uiuę de uentre eius fluẽt. Quod promiſſum tunc audiuimus, etiam nũc cõpletum uidemus. Ecce enim in ſanctis prædicatoribus, & non ex Iudæa progenitis, per cunctã Eccleſiam in toto orbe diffuſſam, fluenta cœleſtium mandatorum ubertim manant ore gentiliũ. Quia enim in petris riuos aperuit, ex duris quoq; cordibus fluuius ſanctæ prædicationis emanauit. Sequitur: Et omne precioſum uidit oculus eius.] Sciendum magnopere eſt: quia tanto unaquæq; anima fit precioſior ante oculos Dei, quanto præ amore ueritatis deſpectior fuerit ante oculos ſuos. Hinc ad Saul dicitur: Nónne cùm paruulus eſſes in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael? ac ſi apertè diceret: Magnus mihi fuiſti, quia deſpectus tibi: ſed nunc quia magnus tibi es, factus es deſpectus mihi. Vnde & per prophetam dicitur: Væ qui ſapientes eſtis in oculis ueſtris, & coram uobiſmetipſis prudentes. Tanto ergo fit quiſq; uilior Deo, quãto precioſior ſibi: tanto precioſior Deo, quanto propter eum uilior ſibi: quia humília reſpicit, & alta à longè cognoſcit. Omne itaq; precioſum uidit oculus eius. In Scriptura ſacra uidere Dei, aliquando pro eligere ponitur, ſicut in Euangelio ſcriptum eſt: Cùm eſſes ſub ficu, uidi te: id eſt, poſitum te ſub umbra legis elegi. Vidit ergo precioſum: quia humília elegit. Infirma enim mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Vidit precioſum, cùm humanam animam deſe abiectam ſapientiæ gratiæ ſuæ illuſtratione reſpexit. De qua uidelicet anima per prophetam dicitur: Sí ſeparaueris precioſum à uili, quaſi os meum eris. Vilis quippe Deo eſt mundus præſens, precioſa uerò ei eſt anima humana. Qui ergo precioſum à uili ſeparat, quaſi os Domini uocatur: quia per eum Deus uerba ſua exerit, qui ab amore præſentis ſeculi, loquendo quæ poteſt, humanam animam euellit. Et quia teſtamenti noui doctores ad hoc uſq; perducti ſunt, ut occultas quoq; allegoriarum caligines in ueteri teſtamento rimentur, rectè ſubditur:

Quòd populus Chriſtianus, in fluuijs legis & prophetarum, reuelante Chriſto, ſcrutatus ſit profundos intellectus, & produxerit in lucem quæ Moyſes uelata facie abſconderat.

Caput XXI.

PRofunda quoq; fluuiorũ ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucem.] Quid nanq; hic aliud flumina, niſi antiquorum patrum dicta nuncupantur? Quis enim penſare ſufficiat, quàm uehemens fluuius dum legem conderet, ex pectore Moyſi erupit? quàm uehemens fluuius ex Dauid corde defluxit? quanta à Salomonis ore atq; omnium prophetarum fluminum fluenta manarunt? Sed horum fluminum Iudæa ſpeciem tenuit, dum literæ ſuperficiem ſeruans, eorum profunda neſciuit. Nos uerò qui ueniente Domino in eius interna ſpiritalia quærimus, eorũ profunda rimamur. Quod ipſe Dominus facere dicitur: quia id nos ipſo donante prævalemus. Per nos ergo, qui non literam quæ occidit, ſed ſpiritum qui uiuificat, ſequimur: profunda fluuiorum Dominus ſcrutatur, & abſcondita in lucem producit: quia dicta legis quæ caligoſa nimis hiſtoria obſcurat, nunc expoſitio ſpiritalis illuminat. Vnde & loquens in parabolis per Euãgelium ueritas diſcipulis præcepit, dicens: Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuperteca. Aperte nanq; dicta exponentium fecerũt nobis eſſe iam conſpicuas ſententias antiquorum patrum. Vnde Eſaias propheta plana ſanctæ Eccleſiæ expoſitionis uerba conſpiciens, & non allegoriarum tenebris obſcura, exclamauit dicẽs: Locus fluuiorum riui latiſſimi patentes. Teſtamẽti enim ueteris dicta quaſi anguſti & clauſi riui fuerãt, qui immenſas ſcientiæ ſuæ ſententias collectione obſcuriſſima conſtringebant. At cõtrà doctrina ſanctæ Eccleſiæ riui & lati & patentes ſunt: quia eius dicta & inuenientibus multa ſunt, & quærẽtibus plana. Ait ergo: Profunda fluuiorũ ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucem. Quia dum ſuis expoſitoribus intelligentiæ ſpiritum infundit, antiquas prophetantiũ obſcuritates aperuit. Et hoc iam ſancta Eccleſia per ſpiritum agnoſcit, quod ſynagoga prius per literam intelligere omnino non ualuit. Vnde & Moyſes cùm populo loqueretur, faciem uelabat: ut uidelicet deſignaret quòd ille Iudæorum populus legis uerba cognoſceret, ſed eiuſdem claritatem legis omnímodo non uideret. Vnde rectè per Paulum dicitur: Vſq; in hodiernum enim diem cùm legitur Moyſes, uelamen eſt poſitum ſuper cor eorum. Sed quia dicta Dei nullatenus ſine eius ſapientia penetrantur: niſi enim qui ſpiritum eius acceperit, eius nullo modo uerba cognoſcit: ſanctus uir de inueſtiganda eadem Dei ſapientia uerba ſubiungit, dicens:

Quòd nihil Deo dignè recompenſari poteſt, cuius gratia eſt, quòd inuẽtus à nobis, et quòd paſſus eſt pro nobis. Ca. XXII.

SApientia uerò ubi inuenitur, & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo precium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium. Abyſſus dicit, Non eſt in me: & mare loquitur, Nõ eſt mecũ. Non dabitur aurum obryſum pro ea, nec appẽdetur argẽtum in cõmutatione eius.] Notandũ prius eſt, quòd duo ſibi propoſuit, & duo ſubdidit reſpondẽdo. Ad id nanq; quod ſuperius dixit: Sapientia uerò ubi inuenit, & quis eſt locus intelligentiæ? iſto uerſu reſpondit: Abyſſus dicit, Non eſt in me: & mare loquitur, Nõ eſt mecũ. Ad id uerò quod dixerat: Neſcit homo precium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium: inferiorẽ uerſum reddidit, dicens: Non dabitur aurum obryſum pro ea, nec appendetur argentũ in cõmutatione eius. Ad utraq; ergo reſpondit, ſed augendo quod obticerat, non ſoluendo. Cùm ſapientiæ nanq; locum quæreret, ac deinde inferius reſponderet, Abyſſus dicit, nõ eſt in me: nõ ubi eſſet, ſed ubi non eſſet, indicauit. Rurſus cùm ab homine eius precium diceret ignorari, atq; ad hoc inferius redderet, Nõ dabit aurũ obryſum pro ea: nõ quid eſſet eius precium, ſed quid nõ eſſet, oſtẽdit. Cunctis autẽ liquet, quòd

quòd neque hæc humana sapientia uel teneri loco, uel emi diuitijs potest. Sed uir sanctus mysticis sensibus plenus, ad alia nos intelligenda transmittit, ut non creatam sed creantem sapientiam requiramus. Nam nisi in uerbis istis allegoriarum secreta rimemur, ea utique quæ sequuntur, omnino sunt digna despectu, si ex sola historica narratione pensentur. Paulo pòst nanq; dicit: Non adæquabitur ei aurum uel uitrum. Et cùm, sicut nouimus, uitrum longè atque dissimiliter auro sit uilius: cur post auri nomen, metalli utique pretiosi, pro immensa laude uitrum quoque dixit sapientiæ non æquari? Ipsa ergo literæ difficultate compellimur, ut ad sententias horum uerborum mysticas uigilemus. Vir itaque sanctus quam sapien
1.Cor.1 tiam contemplatur, nisi eam de qua Paulus apostolus dicit: Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam? De qua per Salomonem scriptum est: Sa
Prou.9 pientia ædificauit sibi domum. & de qua Psalmi-
Psal.103 sta ait: Omnia in sapientia fecisti. Huius nimirum sapientiæ homo precium nescit: quia nihil dignum æstimationi illius inuenit. Nō autem hoc sapientiæ precium & esse dicitur, & nesciri: sed idcirco nesciri, quia deest: eo scilicet loquendi genere, quo in angustijs quisque deprehensus, cùm remedium subuentionis non inuenit, fateri solet: quia quid faciat, nescit. Huius ergo sapientiæ precium nescire, est digni operis meritum, quo illam percipiat, non inuenire. Ad hoc nanq; precium damus, *ut eius uice rem* quam appetimus, possidere debeamus. Quid autem nos dedimus, ut hanc sapientiam, quæ Christus est, percipere mereamur? Gratia quippe redempti sumus. Illa nanq;
Rom.11 sola opera malè uiuendo dedimus, quibus si iusta retributio seruaretur, non Christus, sed supplicia redderentur. Sed aliud homo per iustitiam meruit: illud per gratiam accepit. Testatur Paulus, priusquam mens illius semen gratuitæ ueritatis acci-
1.Tim.1 peret, quibus sentibus premebatur erroris: Qui prius, inquit, fui blasphemus & persecutor & cōtumelioſus, sed misericordiam consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate. Testatur pro
Rom.5 qualibus Christus mori dignatus est: Cùm adhuc, inquit, peccatores essemus, secundum tempus Christus pro impijs mortuus est. Qui ergo uenite sapientia impij inuenti sumus, quid boni operis dedimus, quo accipere eandem sapientiam mereremur? Huius itaque sapientiæ homo precium nescit: quia quisquis à brutis animalibus rationis intellectu discretus est, quoniam quòd suis meritis non sit saluatus, intelligit: nihil se dedisse boni operis ut ad fidem ueniret, agnoscit. Quasi enim ad percipiendum sapientiam precium dare, est cognoscendum Deum actionis suæ mercede peruenire. Non esse huius sapientiæ precium co-
Rom.11 gnouerat, qui dicebat: Quis prior dedit illi, & re-
Ephe.2 tribuetur ei? Hinc iterum scriptum est: Gratia saluifacti estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Hinc de semetipso iterum loquitur, di-
1.Cor.15 cens: Gratia Dei sum id quod sum. Ex huius nimirum aspiratione gratiæ, quia uirtutum opera protinus in corde generantur, ut ex libero quoque arbitrio subsequatur actio, cui post hanc uitam retributio æterna respondeat, ilicò adiecit: Et gratia eius in me uacua non fuit. Sed sunt 25
nonnulli qui saluos se suis uiribus exultant, suisq; præcedentibus meritis redemptos se esse gloriantur. Quorum profectò assertio inuenitur sibimetipsi contraria: quia dum & innocentes se asserūt, & redemptos, hoc ipsum in se redemptionis nomen euacuant. Omnis nanque qui redimitur, ex aliqua proculdubio captiuitate liberatur. Vnde ergo quilibet iste redemptus est, si prius non fuit sub culpa captiuus? Liquet itaque, quia multum desipit quisquis hæc sapit. Hominis quippe meritum superna gratia non ut ueniat, inuenit: sed postquam uenerit, facit: atq; & ad indignam mentem ueniēs Deus dignam sibi exhibet ueniendo, & facit in ea meritum quod remuneret, qui hoc sō lum inuenerat, quod puniret.

Quòd latro in cruce subita repletus gratia, habuit fidē, spē, & charitatem. Cap. XXIII.

LIbet inter hæc mentis oculos ad illum latronem reducere, qui de fauce ascendit crucem, de cruce paradisum. Intueamur qualis ad patibulum uenerit, & à patibulo qualis abscesserit. Venit reus fraterno sanguine, uenit cruentus, sed interna gratia est mutatus in cruce: & ille qui mortem fratri intulit, moriētis Domini uitam prædicauit, dicens: Memento mei Domine, dū ueneris in re- Luc.23
gnum tuum. In cruce clauī manus eius pedesq; ligauerant, nihilq; in eo à pœnis liberum nisi cor & lingua remanserant. Inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum inuenit, ut iuxta hoc quod scriptum est: Corde crederet ad iustitiam, Rom.10
ore confiteretur ad salutem. In corde autem fidelium tres summopere manere uirtutes testatur Apostolus, dicens: Nunc autem manent fides, spes, 1.Cor.13
charitas. Quas cunctas subita repletus gratia, & accepit latro, & seruauit in cruce. Fidem nanque habuit, qui regnaturum Dominū credidit, quem secum pariter morientem uidit. Spem habuit, qui regni eius aditum postulauit, dicens: Memento mei Domine, dum ueneris in regnum tuum. Charitatem quoque in morte sua uiuaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua arguit, & ei uitam quam non cognouerat, prædicauit, dicens: Neque tu times Deū, qui in eadem es damnatiōe, & nos quidem iustè: nam digna factis recipimus: hic uerò nihil mali gessit. Ille qui talis ad crucē uenit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quē uidebat secum humana infirmitate morientem, quādo negabant Apostoli eum, quē miracula uiderant diuina uirtute facientem. Sed hi qui saluari hominē proprijs uiribus 26
astruunt, eandem confessionem hominis ab ipsius esse hominis uirtute suspicantur. Quod si ita esset, in Dei laude Psalmista non diceret: Confes- Psal.110
sio & magnificētia opus eius. Ab eo itaq; accipi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus recta confiteri, à quo nobis & magna dantur operari. Quia ergo nil boni operis dedimus, quo hanc ſapientiam percipere mereremur: dicatur rectè: Neſcit homo precium eius. quoniam quiſquis iam ratione utitur, tanto altius ſub huius ſapientiæ intellectu ſe deſpicit, quãto eiuſdem ſapientiæ uerius interna cognoſcit, ut indignum ſe ad hanc peruenisſe uideat, per quam gratuitò agitur, ut dignus fiat. De qua bene mox ſubditur:

Quòd qui huius mundi ſuauitatibus ſe exponunt, & inter blandimenta uoluptatum uerſantur, ab intellectu ſapientiæ & cognitione diuina penitus alieni ſunt. Caput XXIIII.

NEc inuenitur in terra ſuauiter uiuentium.] Quid hoc in loco terræ ſignatur nomine, niſi anima humana? De qua Pſalmiſta dicit: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Hæc autem ſapientia inueniri in terra ſuauiter uiuentium non ualet: quia quiſquis adhuc huius uitæ uoluptatibus paſcitur, ab æternę ſapientię intellectu ſeparatur. Nam ſi uerè ſaperet, expulſus ab internis gaudijs, de ea in quam cecidit, exilij ſui cæcitate lugeret. Hinc nanque per Salomonem dicitur: Qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem: quia quanto plus homo cœperit ſcire quid perdidit, tãto plus lugere incipit corruptionis ſuæ ſententiam quam inuenit. Conſiderat nanque unde quò lapſus eſt: quòd à paradiſi gaudijs ad ærumnas uitæ præſentis, ab angelorum ſocietatibus uenit ad curas neceſſitatum: penſat in quot iam periculis iacet, qui prius ſine periculo ſtare contempſit: luget exiliũ quod damnatus patiẽ, & ſuſpirat ad cœleſtis gloriæ ſtatum, quo perfrui ſecurus poſſet, ſi peccare noluiſſet. Quod bene Pſalmiſta conſiderans ait: Ego dixi in pauore meo, proiectus ſum à uultu oculorum tuorum. Contemplatus quippe interna gaudia uiſionis Dei & ſocialem frequentiam angelorum perſiſtentium, reduxit oculos ad ima: uidit quò iaceret qui ad hoc cõditus fuerat, ut in cœleſtibus ſtare potuiſſet: penſauit ubi eſſet, & quò deeſſet, ingemuit: proiectumq; ſe à uultu oculorum Dei doluit: quia in comparatione lucis intimæ, grauiores ſenſerat exilij ſui tenebras quas tolerabat. Hinc eſt quòd ad animum ſuum ex preſenti uita nullius gratiæ conſolationem admittit, dicens: Negaui conſolari animam meã. Nam plerunque huius ſeculi diuites ſolent mentis tędio affecti, bona temporaliter accepta conſpicere, & triſtitiam delinire. Cùm enim mœrore quodam ſe tangi ſentiunt, equos aſpiciunt, auri argentiq; ſui uaſcula contemplantur, prædia circumeunt. Cùm per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortum animæ mœrorem uincunt. Vnde eis & in Euangelio ueritas dicit: Væ uobis diuitibus, qui hic habetis conſolationem ueſtram. Sed ſanctus uir qui hoc luget, quia ab æternis gaudijs cecidit, conſolationem de temporalibus non admittit, dicens: Negaui conſolari animam meam. ac ſi apertè dicat: Qui de temporalium amiſſione non lugeo, de temporalium abundantia conſolari neA quaquam poſſum. Cui tanquam ſi nos audientes iſta diceremus: Quid igitur quæris, qui conſolari in his quæ mundi ſunt, renuis? ſlicò adiecit: Memor fui Dei, & delectatus ſum. ac ſi apertè dicat: Terrenarum rerum me nec abundantia refouet, autoris autem mei quem adhuc uiderem non ualeo, uel ſola memoria delectat. Hæc eſt igitur amaritudo ſapientium: quia dum ſpe in alta erecti ſunt, nullis hic gaudijs animum ſternunt. Hinc enim ſcriptum eſt: Cor ſapientium, ubi triſtitia eſt: & cor ſtultorum, ubi lætitia. Hinc Iacobus dicit: Miſeri eſtote, & lugete & plorate, & riſus ueſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Hinc per ſemetipſam ueritas atteſtatur dicens: Beati qui lugent nunc, quoniam ipſi conſolabuntur. Inueniri ergo ſapientia in eorum terra non poteſt, qui ſuauiter uiuunt: quia tanto uerius ſtulti ſunt, quanto maiora perdentes, inmi nimis lætantur. Hinc Petrus eandem prauorum ſtultitiam reprehendit, dicens: Voluptatem eſtimantes diei delicias coinquinationis & maculæ. Hinc Salomon ait: Riſum deputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis? Dicatinq; uir ſanctus de ſapientia: Nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium: quia nimirum qui in hoc mundo ſuauiter uiuunt, ita adhuc ſtulti ſunt, ut hoc ipſum quoque neſciant, unde ceciderint. Sequitur:

Quòd filij huius ſeculi dum carnaliter ſapientes eſſe appetũt, Deum in ſe eſſe nequaquam oſtendunt: quia duplicium & fictorum corda quaſi abyſſus ſunt, & amaras & inquietas animas Spiritus ſanctus minimè inhabitat. Caput XXV.

AByſſus dicit, non eſt in me.] Quid hoc loco abyſſum niſi corda hominũ uocat? quæ & per lapſum fluida, & per duplicitatis ſuæ caliginem tenebroſa. Quæ nimirum abyſſus non eſſe in ſe hanc ſapientiam profitetur: quia iniqua mens dum eſſe ſapiens carnaliter appetit, ſtultum ſe ad ſpiritalia oſtendit. Nam quia teſte Paulo ſapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum tanto quiſque amplius intus ſtultus fit, quanto conatur exterius ſapiens uideri. De hac abyſſo per Ioannem dicitur: Vidi angelum deſcendentem de cœlo, habentem clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua, & apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & ſatanas, & ligauit eum per annos mille, & miſit in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illum, ut non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni. Millenario etenim numero non quantitatem temporis, ſed uniuerſitatem quæ regnat Eccleſia, deſignauit. Antiquus autem ſerpens ligatus catena in abyſſum mittitur: quia dum legatus à bonorum cordibus, apud reproborum mentes recluſus eis atrocius dominatur. Qui paulò poſt quoque de puteo abyſſi educi deſcribitur: quia de iniquorum cordibus, nunc occulte ſæuientib. tunc accepta cõtra Eccleſiam poteſtate, in uim apertæ perſecutiõis erumpet. Hæc itaq; abyſſus

abyssus in qua nunc diabolus seruatur occultus, non esse in se sapiẽtiam dicit: quia alienã se à uera sapientia iniquis operibus ostendit. Dum enim malitiam quisq; tegit in corde, ore autem blandimenta exhibet, dum cogitationes suas duplicitate obnubilat, dum puritatis uerba quasi fatuitatẽ deuitat, dum uias simplicis innocentiæ declinat, quasi habere abyssus Dei sapiẽtiã recusat. Et quia huiemundo mẽtes deditæ, præsentis uitæ curis & sollicitudinibus perturbantur: & idcirco eiusdem sapientiæ tranquillitate perfrui nequaquam possunt, rectè subiungitur: Et mare loquitur, non est mecum.] Quid enim maris nomine, nisi secularium mẽtium amara inquietudo signatur? Quæ dum se uicissim inimicitijs impetunt, quasi aduersantes se undę collidunt. Rectè etenim mare uita secularium dicitur: quia dum procellosis actionũ motibus concitatur, ab internæ sapientiæ quiete atq; stabilitate disiungitur. Quo contrà bene per
Psal.45 prophetam dicitur: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos? A terrenis autem mentibus tãto longius spiritus fugit, quanto apud has quietem non inuenit. Hinc est enim quod de quibusdam per
Psal.13 Psalmistam dicitur: Contritio & infelicitas in uijs eorum, & uiam pacis nõ cognouerunt. A qua nimirum contritione perturbationis
Matth.11 nos Dominus reuocat, dicens: Veníte ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego uos reficiam: tollite iugum meum super uos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Quid enim in hac uita laboriosius, quàm terrenis desiderijs æstuare? aut quid hic quietius, q̃ huius seculi nihil appetere?
28 Hinc est q̃ Israeliticus populus custodiam sab-
Exod.16 bati accepit in munere: hinc ecõtrà est Ægyptus muscarum multitudine percussa. Populus nanq; qui Deum sequitur, accipit sabbatum, id est, requiem mentis: ut nullo in hac uita desideriorũ carnaliũ appetitu fatigetur. Ægyptus uerò quæ huius mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca enim nimis insolens & inquietum animal est. In qua quid aliud, quàm insolentes curæ desideriorũ carnalium designantur? Vnde aliàs dicitur: Muscæ morientes perdunt suauitatem unguẽti: quia cogitationes superfluæ quæ assiduè in animo carnalia cogitante & nascũtur & deficiunt, eam suauitatem qua unusquisq; intrinsecus per spiritum unctus est, perdũt: quoniam integritate eius perfruinon permittũt. Ægyptus ergo muscis percutitur: quia eorum corda qui terrenam uitam diligunt, dum desideriorum suorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt: ut ad quietis intimæ desiderium non leuentur. Vnde cùm mira ope pietatis ad cor ueritas uenit, prius ab eo cogitationũ carnalium æstus ejicit, & pòst in eo uirtutum dona disponit. Quod benè nobis sacra Euangelij historia innuit, in qua dum ad resuscitandã filiam principis inuitatus Dominus duceretur, protinus ad-
Matth.9 ditur: Et cùm ejecta esset turba, intrauit: & tenuit manum eius, & surrexit puella. Foràs ergo turba ejicitur, ut puella suscitetur: quia si non prius à secretioribus cordis expellitur importuna secularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus iacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorũ desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. In his itaque inquietudinum fluctibus habitare sapientiam non posse cognoscens, ait: Et mare loquitur, non est mecum. Nullus quippe eam plenè recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Vnde & aliàs dicitur: Sapientiam scribe in tempore
Eccle.38 29 otij, & qui minoratur actu, ipse percipiet eam. Et rursum: Vacate & uidete, quoniam ego sum
Psal.45 Deus. Sed quid est quòd plerosque antiquorum patrum nouimus hanc sapientiam & intrinsecus uiuaciter tenuisse, & curas mundi extrinsecus solenniter ministrasse? An perceptione huius sapientiæ Ioseph priuatum dicimus, qui famis tempore totius Ægypti curas suscipiens, non solum Ægyptijs alimenta præbuit, sed uitam quoque exterorum aduenientium ministerij sui arte seruauit? An ab hac sapientia Daniel alienus extitit, qui à Chaldæorum rege in Babylonia princeps magistratuum effectus, tanto maioribus curis occupatus est, quanto & sublimiori dignitate omnibus prælatus? Cùm igitur constet plerunque etiam bonos non terreno studio terrenis curis implicari: patenter agnoscimus, quia sic nonnunquam ciues Hierusalem angarias soluunt Babyloniæ, sicut sæpe ciues Babyloniæ impendunt angarias Hierusalem. Nam sunt nõnulli qui uerbum uitæ pro sola sapientiæ ostentatione prædicant, eleemosynarum operam pro appetitu uanæ gloriæ subministrant. Et quidem Hierusalem uidentur esse quæ agunt, sed tamen Babyloniæ ciues sunt. Sic itaq; aliquando contingit, ut qui solam cœlestem patriam diligunt, terrenæ patriæ curis subiacere uideantur. Quorum tamen ministerium à prauorum operibus plerunque in actu nonnunquam uerò ante supernum iudicem in sola cogitatione discernitur. Pleni quippe superna sapientia discernunt qualiter debeant & ad aliud uacare intrinsecus, & ad aliud extrinsecus occupari: ut si forte occulta Dei ordinatione aliquid eis nõ appetentibus de huius seculi curis imponitur, cedant Deo quem diligunt: & præ amore eius intrinsecus solam illius desiderent uisionem, præ timore uerò eius impositam sibi extrinsecus humiliter expleant actionem: ut & uacare Deo appetãt ex gratia dilectionis, & rursum curas superimpositas ex conditione expleant seruitutis. Cunq; occupationes extrinsecus perstrepunt, intrinsecus in amore pacatissima quies tenetur, atque occupationem tumultus exterius perstrepentis, dispensat interius præsidens iudex ratio, & tranquillo moderamine ea quæ circa se minus sunt tranquilla, disponit. Sicut enim uigor mentis frenandis preest motibus carnis, sic sæpe superimpositos tumultus occupationis bene regit amor quietis,

quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia exteriores curæ si peruerso amore non appetuntur, non confuso sed ordinato animo ministrari queunt. Sancti etenim uiri nequaquam eas appetunt, sed occulto ordine sibi superimpositas gemunt: & quamuis illas per meliorem intentionē fugiant, tamen per subditam mentem portant. Quas quidem summopere, si liceat, uitare festinant: sed timētes occultas dispensationes Dei, tenent quod fugiunt, & exercent quod uitant. Intrant enim ad cor suum, & ibi consulunt quid uelit occulta uolūtas Dei: seseq; subditos debere esse summis ordinationibus cognoscentes, humiliant ceruicem cordis iugo diuinæ dispēsationis. Quisquis uerò talis est, quilibet tumultus uersentur extrinsecus, nunq; ad eius interiora perueniūt. Itaq; agitur ut aliud intrinsecus uoto, aliud extrinsecus teneatur officio, & hac sapientia non iā turbulenta atq; confusa, sed tranquilla corda repleant. Bene ergo de ea dicitur: Quia abyssus dicit, nō est in me, & mare loquitur, non est mecum. ac si apertè diceretur: Perturbatæ mentes secularium eo ipso clamant, quoniam à uera sapientia longè diuisæ sunt, quo quietæ non sunt. Quia uerò hæc Dei sapientia manens cum patre ante secula, incarnāda erat in fine seculorū, ut ad redimendū genus humanū, nō sanctos angelos, nō iustos homines mitteret, sed in manifestione uisionis per semetipsam ueniret, rectè subiungitur:

Cur ad redimendum hominem non misit Deus angelum, sed ipse uenit. Cap. XXVI.

NOn dabitur aurum obryzum pro ea.] Quid nanq; per aurum obryzum, nisi sancti angeli designātur? Qui rectè & aurum uocātur, & obryzum: aurum, quia fulgent claritate iustitiæ: obryzum, quia nullum habuerūt unquā cōtagium culpæ. Homines uerò iusti quādiu in hac carne corruptibili mortaliter uiuunt, aurū quidem esse possunt, obryzum omnino non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitātem. Nā quāuis in hac uita ex magnæ iustitiæ claritate resplendeant, nequaquā tame ad purū peccatorum sordibus carēt: Ioanne apostolo attestante, qui dicit: Si dixerimus quia peccatū nō habemus, nosmetipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. & affirmāte Iacobo qui astruit, dicēs: In multis em offendimus omnes. Propheta etiam deprecante, qui ait: Ne intres in iudicium cum seruo tuo: quia nō iustificabitur in cōspectu tuo omnis uiuēs. Aurū ergo obryzum illi nūcupātur, qui in ea qua cōditi sunt innocētia perdurātes, & fulgēt claritate iustitiæ, & nullis uel minimis maculātur sordibus culpæ. Sed quia pro hac sapientia nullus angelorum redemptor humani generis mittēdus fuit, ne quis spem in his, quos in adiutorio hominum sæpe apparuisse dicimus, angelis poneret, dictum est: Nō dabitur aurum obryzum pro ea. ac si apertè diceretur: Per semetipsam sapiētia manifestabitur, ut humanum genus à culpa redimatur. Nullus uice eius angelus mittitur: quia per creatorē necesse est ut creatura liberetur. Vnde & in Euāgelio Dominus dicit: Si uos filius liberauerit, uere liberi eritis. Sed uir sanctus spiritu eiusdem sapientiæ repletus, quosdam in Iudæa præuidit non esse defuturos, qui spem in legislatore ponerent, & suæ salutis auctorem Moysen putarent: sicut & cuidam sanato maledicentes dicunt: Tu discipulus sis eius: nos enim Moysi discipuli sumus. Vnde adhuc congruè subinfertur: Nec appendetur argentum in commutatione eius.] Quia enim argento sæpe eloquia diuina signantur, possunt argenti uocabulo etiam eiusdem eloquij scriptores intelligi, quorum uita inter turbas hominum resplenduit luce uirtutum. Sed quia lex peccata indicare potuit, nō auferre: non quisquā ueterum patrū, non legislator Moyses humani generis redemptor extitit. Argētum ergo in commutatione huius sapientiæ non appenditur: quia quilibet sancti esse potuerūt, in comparatione unigeniti filij nullius meriti fuisse pēsantur: qui nullius sapientiæ seruos se cognoscerent, sancti nullatenus fuissent. Ad hoc quippe illi missi sunt, ut in cordibus hominum uiam huic sapientiæ prædicando præpararent, neq; ut pro ea, sed per eam subiectos populos regerēt. Quia eīn certum est quòd per accessum temporū, deficiētis seculi languores excrescerēt, actū est ut eterna Dei sapiēta in fine seculorum per semetipsam ueniret ad grauem hunc & nimiæ infirmitatis ægrotum, id est, per totum mundum iacens lāguidum genus humanum: ut transmissis prius prædicatoribus, qui quibusdam uisitatoribus, tāto postmodum maior fieret potentia medici, quanto magis morbus creuisset ægroti. Quia uerò nullus uice eius ad liberandos nos mittitur, dicatur rectè: Nec appendetur argentum in commutatione eius: quoniam uita iustorum prædicantium quantalibet sanctitatis luce polleat, aduentum nobis supernę sanctitatis per suam præsentiam non commutat. Sed fuere multi gentilium, qui mundi huius sapientiæ disciplinis dediti, ea quæ sunt inter homines honesta seruarent, & saluandos seruata honestate crederent, nec iam mediatorem Dei & hominum quærerent, cùm quasi sufficientem sibi philosophorum doctrinam tenerent. In quorum despectu mox subditur:

Quòd sapientia huius seculi quæ tincta est coloribus rhetorum, Christo comparata nihil sit: & nulla philosophia honestas ad salutem sine Christo proficiat. Caput XXVII.

NOn conferetur tinctis Indiæ coloribus.] Quid enim per Indiam quæ nigrum populum mittit, nisi hic mundus accipitur? in quo uita hominum per culpam obscura generatur. Tincti autem colores Indiæ, sunt huius mundi sapientes: qui quamuis per infidelitatem, & plerunq; per actionem fœdi sunt, ante humanos tamen oculos superinductę honestatis colore fucantur. Sed cōtra eterna Dei sapiētia tinctis Indiæ coloribus nō conferē: quia quisquis hanc ueraciter intelligit, ab his hominibus

hominibus quos mundus sapientes coluit, quàm longè distet, agnoscit. Ipsaq; eius mandatorum uerba ab huius mundi sapientibus differunt: qui dum intendunt eloquentiæ, eorum dicta quasi pulchra appareant specie & fucatione tinctiuræ, & cùm uirtute rerum careãt, aliud se esse quàm sunt, uerborum compositionibus quasi superdictis coloribus mentiuntur. At contrà doctrina sapientiæ & prædicatione pulchra est, & pura ueritate conspicua, nec aliud se per fallaciam prætendit exterius, & aliud reseruat interius, neq; in dictis suis pulchra uideri appetit nitore sermonis, sed integritate ueritatis. In mandatis igitur suis Dei sapientia non confertur tinctis Indiæ coloribus: quia dum fucata eloquentiæ ornamenta nõ habet, qua siuestis sine tinctura placet. Quam fucationem tinctiuræ bene Paulus despexerat, cum dicebat: Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus. Malebat quippe hanc sapientiam sola puritate ueritatis ostendere, non autem eloquij tinctione fucare. Sequitur: Nec lapidi sardonyco preciosissimo uel sapphiro.] Sardonycum uel sapphirum lapides pretiosos esse quis nesciat? Et dum multi alij pretiosi sint lapides, qui longè istos æstimatione magnitudinis antecellant, cur sapphirus uel sardonycus potissimùm pretiosus nominatus est, cùm utercq; lapis iste aliorum lapidum comparatione uilissimus sit? nisi ut eos lapides qui pretiosi describuntur, dum pretiosos non esse cognoscimus, in eorum intelligentia aliud exquiramus. Sardonycus quippe terræ rubræ similitudinem tenet: sapphirus uerò aeream habet speciem. Possunt ergo in sardonyco per terram rubram homines, in sapphiro autem per aeream uisionem angeli designari. Nam cum rubræ terræ speciem lapis sardonycus habeat, non immeritò hominem designat: quia & Adam qui primus est conditus, Latino sermone terra rubra nominatur. Quid est ergo quod dicit, quia hæc sapientia lapidi sardonyco uel sapphiro non confertur: nisi q; is qui est Dei uirtus & Dei sapientia, mediator scilicet Dei & hominum homo Christus Iesus, tãta magnitudine excellat omnia, ut ei nec in terra primi homines, nec in cœlo Isa.33 angeli cõparentur? Vnde & per Psalmistam dicitur: Quis in nubib. æquabitur Domino, aut quis 31 similis erit Deo inter filios Dei? Possunt aũt per sardonycũ lapidem patres testamenti ueteris, per sapphirũ uerò prædicatores exprimi testamenti noui. Illi quippe quãuis magnam iustitiæ uitã tenerent, carnali tamen propagini seruiebant. Quia igitur constat quòd quædã terrena agerent, non immeritò per sardonycum lapidem, qui, ut prædiximus, terræ rubræ tenet speciem, designantur. Per sapphirum uerò qui ætherei est coloris, testamenti noui congruè prædicatores accipimus, qui carnalis propaginis desideria postponẽtes, cœlestia sola sectati sunt. Vnde & propheta cõspiciẽs cuncta carnis desideria sanctos Apostolos spirita Isa.60 li ardore transcendere, admiratus ait: Qui sunt hi qui ut nubes uolãt? ac si apertè dicat: Nos per terram gradimur, qui adhuc coniugijs implicamur, & propagandæ soboli opera carnis impendimus: isti uerò in terra non ambulant, sed ut nubes uolant, qui dum cœlestia appetunt, de terrenis desiderijs nihil tangunt. Ait ergo: Quia Dei sapiẽtia sardonyco uel sapphiro lapidi non confertur. ac si patenter insinuet dicens: Ei qui homo inter homines cernitur, nec in antiquis quisquam nec in nouis patribus æquatur: quia ex deitate habet quod in humanitate quenquam similem nõ habet. Vnde adhuc subditur: Non adæquabitur ei aurũ uel uitrum.] Quis hoc sanum sapiens iuxta literã sentire dignetur? Vitrũ quippe, ut superius diximus, auro longè est uilius, & postquam dictũ est, quòd aurum huic sapientiæ non adæquatur, adhuc qua si crescendo subiungitur: quòd ei quoq; nec uitrũ possit æquari. Sed ipsa nos litera ab historico intellectu deficiens, ad indagandum allegoriæ mysterium mittit. Auri nanq; metallum nouimus potiori metallis omnib claritate fulgere. Vitri quoq; natura est, ut extrinsecus uisu pura, intrinsecus perspicuitate perluceat. In alio metallo quicquid intrinsecus continetur, abscondit: in uitro uerò quilibet liquor qualis continetur interius, talis exterius demonstratur: atq;, ut ita dixerim, omnis liquor in uitreo uasculo clausus patet. Quid ergo aliud in auro uel uitro accipimus, nisi illam supernam patriam, illam beatorum ciuium societatem, quorum corda sibi inuicem & claritate fulgent, & puritate translucẽt? Quam Ioannes in Apoca- Apoc.21 lypsi conspexerat, cum dicebat: Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa uerò ciuitas aurum mundum, similis uitro mũdo. Quia enim sancti omnes summa in ea beatitudinis claritate fulgebunt, instructa auro dicitur. Et quoniam ipsa eorum claritas uicissim sibi in alternis cordibus patet, & cùm uniuscuiusque uultus attenditur, simul & conscientia penetratur: hoc ipsum aurum uitro mundo simile esse memoratur. Ibi quippe uniuscuiusque mentem ab alterius oculis, membrorum corpulentia non abscondet, sed patebit animus: patebit corporalibus oculis ipsa etiam corporis harmonia, sicq; unusquisq; tunc erit conspicabilis alteri, sicut nunc esse non potest conspicabilis sibi. Nunc autem corda nostra quan- 32 diu in hac uita sumus, quia ab altero in alterum uideri non possunt, non intra uitrea, sed intra lutea uascula concluduntur: cui scilicet luto per passionem mentis inhærere Propheta formidabat, cùm diceret: Eripe me de luto, ut non inhæream. Psal.68 Quod nimirum habitaculum corporum Paulus 2.Cor.5 domum terrestrem nominat, dicens: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis. In hac itaque terrestri domo quousque uiuimus, ipsum (ut ita dicam) corruptionis nostræ parietem mentis oculis nullatenus penetramus, & uicissim in alijs uidere occulta non possumus. Vnde sancta Ecclesia sponsi sui speciem uidere in diuinitate desiderans, nec tamen ualens: quia

æterni-

æternitatis illius formam quam intueri concupi-
uerat, ab eius oculis aſſumpta humanitas abſcon-
Cant. 2 debat: in Canticis canticorum mœrens dicit: En
ipſe ſtat poſt parietem noſtrũ. ac ſi aperte dicat:
Ego hunc in diuinitatis ſuæ iam ſpecie uidere de-
ſidero, ſed adhuc à uiſione illius per aſſumptę car-
nis parietem excludor. Quouſq; itaq; in hac cor-
ruptibili carne uiuimus, cogitationes noſtras in al
terutrum nõ uidemus. Vnde rurſum per eundem
1. Cor. 2 Paulum dicitur: Quis ſcit hominum quæ ſunt ho-
minis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? Et rur-
1. Cor. 4 ſum: Nolite iudicare ante tempus, donec ueniat
Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebra-
rum, & manifeſtabit conſilia cordium. Illa itaq; ci
uitas quæ ſua uiciſſim ſingulis corda manifeſtat,
ex auro dicitur ſimilis uitro mundo: ut deſignetur
auro clara, uitro perſpicua. Sed quamuis in ea ſan-
cti omnes tanta claritate fulgeant, tanta perſpicui
tate transluceant, ei tamen ſapientiæ de cuius ima
gine habent omne quod ſunt, æquari nõ poſſunt.
Bene ergo dicitur: Nõ adæquabitur ei aurum uel
uitrum. Ad hoc enim ſancti omnes ad illa gaudia
æterna perueniunt, ut eſſe Deo ſimiles poſſint, ſi-
1. Ioan. 3 cut ſcriptũ eſt: Cùm apparuerit, ſimiles ei erimus,
quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Et tamen ſcri-
Pſal. 34 ptum eſt: Domine Deus uirtutum quis ſimilis ti-
bi? Et iterum: Aut quis erit ſimilis Deo inter fili-
os Dei? Vnde ergo ſimiles, & unde non ſimiles,
niſi quia huic ſapientiæ & ſimiles erunt ad imagi-
nem, & tamen non erunt ſimiles ad æqualitatem?
Aſpiciendo quippe æternitatem Dei, fit eis ut æ-
terni ſint, et dum uiſionis eius donum percipiunt,
ex perceptione beatitudinis imitantur quod ui-
dent. Et ſimiles ergo ſunt, quia beati fiunt: & ta-
men creatori ſimiles non ſunt, quia creatura ſunt.
Et habent itaque quandam Dei ſimilitudinem,
quia non habent finem: & tamen in circumſcripti
æqualitatem non habent, qui habent circumſcri-
ptionem. Dicatur igitur rectè: Non adæquabitur
ei aurum uel uitrum. quia quantalibet ſancti cla-
ritate & perſpicuitate fulgeant: aliud eſt homi-
nes eſſe ſapientes in Deo, atque aliud eſſe homi-
nem ſapientiam Dei. Quam profectò ſapientiam
ille ueraciter agnouit, qui mediatori Dei & ho-
minum aliquem comparare ſanctorum minimè
33 præſumpſit. Vnde & ſubditur: Nec commuta-
buntur pro eo uaſa auri excelſa & eminentia.]
Excelſum quippe uas auri Helias extitit, excel-
ſum uas auri Hieremias, excelſa atque eminentia
auri uaſa priores patres fuere. Sed hæc Dei ſapien
tia, ut à carnali nos conuerſatione redimeret, ap-
paruit in carne, & qui illam ueraciter non agno-
uit, mediatorem Dei & hominum, hominem Ie-
ſum Chriſtum unum eſſe ex prophetis putauit,
quem electorum oculi fide tenuerunt Deũ, cùm
Matth. 16 uiderent hominem. Vnde ab eo ſanctis diſcipu-
lis dicitur: Quem dicunt homines eſſe filium ho-
minis? Cui cùm protinus reſponderent: Alij Io-
annem Baptiſtam, alij Heliam, alij uerò Hieremi-
am, aut unũ ex prophetis: de ſuo mox ſenſu requi-
runtur: Vos aũt quẽ me eſſe dicitis? Cui protinus

A Petrus totius Eccleſiæ uoce reſpondẽs, ait: Tu es
Chriſtus filius Dei uiui. Quia igit iuxta Pauli uo-
cem, Chriſtũ nouimus Dei uirtutẽ & Dei ſapien-
tiam, Petrus pro hac ſapientia uaſa auri excelſa &
eminentia commutare noluit: quia de illa non
aliud quàm erat, intellexit. Magnum quippe, ut di
ctum eſt, uas auri Ioannes: magnum uas auri He-
lias uel Hieremias fuit. Sed quiſquis eundẽ Dei
quemlibet eorum eſſe crediderit, uas auri excel-
ſum & eminens pro ſapientia commutauit. Eccle
ſia uerò pro hac ſapientia uaſa auri excelſa & emi
nentia non commutat: quia Chriſtum filium Dei
non unum eſſe prophetarum, ſed unum prophe-
tarum Dominum credit. Ipſam quippe ad ſe ue-
niſſe ſapientiam uidens, noluit ſe in illis auris in-
B ſis figere, ſed in eam ſtuduit fide certiſſima pe-
tranſire. Vnde in Canticis canticorum dicit: Inue
nerunt me uigiles qui cuſtodiunt ciuitatem. Num
quem diligit anima mea, uidiſtis? Paululum cùm
pertranſiſſem eos, inueni quẽ diligit anima mea.
Quos enim uigiles qui cuſtodiunt ciuitatem, ni
priores patres uel prophetas accipimus: qui ſtu-
duerunt ad cuſtodiam noſtram ſanctæ prædic-
tionis uoce uigilare? Sed cùm redemptorem ſuũ
Eccleſia quæreret, in ipſis antiquis prædicatorib.
ſpem figere noluit, cùm dixit: Paululum cùm pe-
tranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea. Il-
lum quippe inuenire non poſſet, ſi iſtos permane-
re noluiſſet. In iſtis ſe cuſtodibus infideles fue-
rant, qui Chriſtum Dei filium unũquemlibet ex
C illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri in-
uentos uigiles ſancta Eccleſia tranſiit, quæ pro-
phetarum Dominum unumquemlibet ex Pro-
phetis credere cõtempſit. Dicatur ergo: Nec com
mutabuntur pro ea uaſa auri excelſa & eminen-
tia: quia electi quiq; ſanctorum uitam & uenera
tur ex ſublimitate, & tamen non ſuſcipiunt ad e-
rorem. Quos enim puros homines eſſe ſciũt, Deo
homini omnino non cõferunt. Vnde adhuc ſub-
ditur: Nec commemorabuntur in comparatione
eius.] Omnes enim ſupernæ patriæ electi, ſancti
quidem & iuſti ſunt: ſed participatione ſapien-
tiæ, non comparatione. Quid enim ſunt homi-
nes Deo comparati? Lumẽ autẽ, ſapientia: lumen
& ſerui ſapientiæ uocari ſolent. Sed illa lumen il-
D luminans, iſti lumen illuminatum, ſicut ſcriptum
eſt: Erat lux uera quæ illuminat omnem homi-
nem uenientem in hunc mundum. Iſtis autem
tantummodo dicitur: Vos eſtis lux mundi. Iuſti-
tia quidem ſapientia, iuſtitia & ſerui ſapientiæ
nuncupantur: ſed iſta iuſtitia iuſtificans, iſti autem
iuſtitia iuſtificata. De Deo quippe qui ſapientia
eſt, dicitur: Vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans. iſti ue-
rò dicunt: Vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.
Aliter ergo uenerandum eſt lumen illuminãs, ali-
ter lumen illuminatum: aliter iuſtitia iuſtificãs, ali
ter iuſtitia iuſtificata. Sapientia uerò eſt, & ſa-
pit: nec habet aliud eſſe, aliud ſapere: ſerui autem
ſapientiæ eſſe quidem ſapientes poſſunt, nec ta-
men hoc habent eſſe quod ſapere: nam eſſe poſ-
ſunt, & ſapientes non eſſe. Habet uitam ſapien-

tia,sed nō aliud habet,& aliud est: quippe cui hoc est esse quod uiuere. Serui autē sapientiæ cùm habent uitā,aliud sunt,& aliud habent: quippe quibus non est hoc ipsum esse quod uiuere:nam possunt iuxta aliquid esse, nec uiuere. Aliud quippe illis est esse,aliud uiuere: quia in ipso parente primo essentiam habuere per initium, uitam per accessum: quoniàm prius de terra factus est homo, Gen.2 & postmodum,sicut scriptum est: Inspirauit in faciem eius spiraculū uitæ, & factus est homo in animam uiuentē. Sapientia uerò habet essentiam, habet uitā: sed hoc quod habet,ipsa est. Proinde incōmutabiliter uiuit: quia nō ex accidēti,sed essentialiter uiuit. Sola ergo cū patre & sancto spiritu ueraciter est: cuius essentię cōparatū esse nostrum non esse est. Huic si cōiūgimur, sumus, uiuimus, sapimus: huic si comparamur, nec sapimus, nec uiuimus, omnino nec sumus. Hinc est q; sancti omnes quando in Dei uisione proficiunt, quanto magis diuinitatis interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nusq; quippe legitur quòd Abraham cinerem & puluerem se esse professus est, nisi cùm habere Dei meruit collocutionē. Ait Gen.18 enim: Loquar ad Dominū meum, cùm sim puluis & cinis: Esse enim se aliquem fortasse crederet, si ueracem essentiā quæ super ipsum est, minimè sentisset. At uerò ubi ad immutabilem contemplandum super se raptus est, impletus tantæ contemplationis potentia, dum uideret illū, nil se esse nisi puluerem uidit. Hinc est etiam quòd propheta repletus eadem sapientia, exclamat: Memento Domine quòd puluis sumus. Qui rursùs eiusdem incōmutabilitatem essentiæ contemplatus, ait: Om- Psal.101 nes sicut uestimentū ueterascent, & sicut operto-rium mutabis eos,& mutabuntur: tu autem idem ipse es,& anni tui non deficient. Hinc ad Moysen Exod.3 dicitur: Ego sum qui sum: & dices filijs Israel: Qui est, misit me ad uos. Solus quippe ueraciter est, qui solus incōmutabiliter permanet. Nam omne quod modò sic & modò aliter est, iuxtà non esse est. Permanere enim in statu suo non potest. Atq; aliquo modo ad nō esse itur, dum ab eo quod fuerat, semper ad aliud per momenta temporum ducitur. Vt ergo in participatione illius essentiæ aliquid simus, cognoscamus nosmetipsos: quia propè nihil sumus. Bene itaq; dicitur: Nec cōmemorabuntur in comparatione eius: quia uasa auri excelsa & eminentia, quæ ex participatione sapientiæ nobis ueneranda sunt, in cōparatione sapientiæ etiam memoranda non sunt. Quia uerò hæc sapientia humanis cordibus latenter infunditur, sicut de sancto Spiritu quoq; dictū est: Spiritus ubi Ioan.3 uult, spirat: & uocem eius audis, & nescis unde ueniat, aut quò uadat: idcirco subiungitur: Trahitur enim sapientia de occultis.] De occultis sapiētia trahitur: quia cùm sit inuisibilis, non nisi inuisibiliter inuenitur. Quæ rectè quoq; trahi dicit: quia sicut flatum trahimus, ut corpus uiuat: sic ab intimis sapientiæ spiritus ducitur, ut ad uitam anima Psal.118 subsistat. Vnde Psalmista ait: Os meum aperui, & attraxi spiritū. Quæ nimirū sapiētia, humana carne cum anima rationali susceptā, dum ab intimis apparuisset in promptu, mundus hic quia auctorem suum inuisibilem uidere non potuit, quē uisibilem conspexit hominem, eum quoq; & inuisibilem agnouit Deum. Cōuersa est ab infidelitatis suæ tenebris, superba prius sua auersione gentilitas, ostensis signis atq; prodigijs creuit fides, propagata autem fide, in ueneratione omniū sanctæ Ecclesiæ culmen emicuit. Cui cùm deessent aperti aduersarij, tentari cœpit à suis. Nā inultæ quoque in ea hæreses exortæ, contra eam duri certaminis bella parauerūt. Exercenda quippe est hoc tempore per laborem, quæ sequenti tendit ad remunerationē. Qua ex re factum est, ut in ea nonnulli prodirent, qui mediatorem Dei & hominū hominem Christum Iesum, purum hominē creatum dicerent, sed gratia deificatū: tantumq; ei sanctitatis tribuerent, quantū de sanctis cæteris, eius uidelicet famulis, agnouissent. Quos beatus Iob prophetiæ spiritu afflatus, sententiæ suæ definitione redarguit, dicens: Non adæquabitur ei topazium de Æthiopia.] Quid per Æthiopiam nisi præsentem mundum accipimus? quæ coloris nigredine designat peccatorū populum, fœditatēq; meritorum. Aliquando uerò Æthiopiæ nomine specialiter gentilitas designari solet, infidelitatis prius nigra peccatis. Quā uenientē Domino Abacuc propheta uidit timore perterritam, & ait: Tabernacula Æthiopum expauescent, tabernacula terræ Madian. Dauid quoq; ppheta uidēs quòd ad Iudæam redimēdā ueniret Dominus: sed antè gentilitas crederet, & postmodū Iudæa sequeretur, sicut scriptum est: Donec plenitudo gentium intro- Rom.11 iret, & sic omnis Israel saluus fieret, dicit: Æthi- Psal.67 opia præueniet manus eius Deo: id est, Priusquā Iudæa credat, saluandam se offert omnipotēti Domino peccatis nigra gentilitas. Topazius uerò pretiosus lapis est: & quia Græca lingua pan omne dicitur, pro eo q; omni colore resplendet, topazium quasi topandium uocatur. Dum uerò in Deū cōuersa gentilitas credidit, ex ea multi ita sunt dono spiritus locupletati, ut quasi multis coloribus, sic multis uirtutibus luceāt. Sed ne acceptis quisquā uirtutibus extollatur, à sancto uiro nunc dicitur: Non adæquabitur ei topazium de Æthiopia. ac si apertè dicat: Nullus sanctorū quibuslibet uirtutibus plenus, ex ista tamen nigredine mundi collectus, æquari ei potest de quo scriptum est: Quod Luc.1 nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Nos quippe etsi sancti efficimur, non tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur, ut cum propheta dicamus: Ecce Psal.50 enim in iniquitatibus cōceptus sum, & in peccatis peperit me mater mea. Ille autē solus ueraciter sanctus natus est, qui ut ipsam conditionē naturæ corruptibilis uinceret, ex cōmixtione carnalis copulæ conceptus non est. Huic se sapientiæ quasi quoddam topazium de Æthiopia æquari uoluit, cùm quidā hæresiarches dixit: Non inuideo Christo Deo facto, quoniā si uolo, & ipse possum fieri. Qui Iesum Christum Dominum nostrum nō per

myſterium cohceptionis, ſed per profectum gratiæ Deũ putauit, peruerſa allegatione aſtruens eũ purũ hominem natum, ſed ut Deus eſſet, per meritum profeciſſe: atq; ob hoc eſtimans & ſe & quoſlibet alios poſſe ei coæquari, qui filij Dei per gratiã fiũt: non intelligens, non attendẽs, quia nõ adæquabitur ei topazium de Æthiopia. Aliud eſt enim natos homines gratiã adoptionis accipere, aliud unum ſingulariter per diuinitatis potẽtiam Deum ex ipſo conceptu prodijſſe. Nec ęquari poteſt gloria unigeniti habita per naturam, alijs accepta per gratiam. Mediator quippe Dei atq; hominum homo Chriſtus Ieſus, non, ſicut iſte hæreticus deſipit, alter in humanitate, alter in deitate eſt. Non purus homo conceptus atq; editus, poſt per meritum ut Deus eſſet, accepit: ſed nunciante angelo, & adueniente ſpiritu, mox uerbum in utero, mox intra uterum uerbum caro, & manẽte incõmutabili eſſentia, quæ ei eſt cũ patre & cũ ſancto ſpiritu coæterna, aſſumpſit intra uirginea uiſcera: unde & impaſſibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante ſecula, temporalis poſſet eſſe in fine ſeculorum: ut per ineffabile ſacramentũ, conceptu ſancto, & partu inuiolabili, ſecundum ueritatem utriuſq; naturæ, eadem uirgo & ancilla Domini eſſet & mater. Sic quippe ei ab Elizabeth dicĩ: Vnde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Et ipſa uirgo cõcipiens dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecũdum uerbũ tuũ. Et quamuis ipſe aliud ex patre, aliud ex uirgine, non tamẽ alius ex patre, alius ex uirgine: ſed ipſe eſt æternus ex patre, ipſe temporalis ex matre, ipſe qui fecit, ipſe qui factus eſt, ipſe ſpecioſus forma præ filijs hominũ per diuinitatẽ, & ipſe de quo dictũ eſt: Vidimus eum, & non erat aſpectus, & nõ eſt ſpecies ei neq; decor, per humanitatẽ. Ipſe ante ſecula de patre ſine matre: ipſe in fine ſeculorũ de matre ſine patre. Ipſe conditoris templum, ipſe conditor tẽpli: ipſe auctor operis, ipſe opus auctoris: manens unus ex utraq; & in utraq; natura, nec naturarum copulatione confuſus, nec naturarũ diſtinctione geminatus. Sed quia non hæc tractanda ſuſcepimus, ad exponendi ordinem redeamus. Notandum nobis eſt q; ſanctus uir ut lõgè diſtare ab hac ſapientia angelos demõſtraret, dicit: Non dabitur aurũ obryzum pro ea. Qui ut antiquos etiã patres ſacri eloquij tractatores inferiores oſtenderet, adiunxit: Nec appendetur argentum in commutatione eius. Vt philoſophorũ quoq; ſapientiã huic monſtraret longè ſubeſſe, intulit: Non conferetur tinctis Indiæ coloribus: atq; ſubiunxit: Nec lapidi ſardonyco prećioſiſſimo uel ſapphiro. Vt in illa quoq; ſuperna ciuitate nullũ peruenire ad æqualitatem unigeniti demõſtraret, addidit: Non adæquabitur ei aurum uel uitrum. Vt prophetas quoq; ei ſubeſſe oſtenderet, adiunxit: Nec cõmutabuntur pro ea uaſa auri excelſa & eminẽtia, nec cõmemorabũtur in comparatione eius. Trahitur enim ſapientia de occultis. Ad extremum uerò ut ipſos quoq; in Eccleſia hęreticos increparet, qui à gentilitatis errore uenientes, fidem quam percipiunt, per ſuperbiam ſcindunt, addidit: Non adæquabitur ei topazium de Æthiopia. ac ſi patenter inſinuet, dicẽs: Hi qui ex peccati nigredine ad conuerſionẽ ueniunt, æquari Deo [homini] omnino non poſſunt, quamuis multis colorũ uirtutibus reſplẽdere uideantur. Quorum ut ſuperbia refutetur, aptè ſubiungitur: Nec tincturę mundiſſimæ componentur. Tinctura enim mundiſſimæ uocantur hi qui ueraciter ſunt humiles, & ueraciter ſancti: qui ſciũt quidem quia ex ſemetipſis uirtutum ſpeciem non habent: ſed hanc ex dono gratiæ deſuper uenientis tenent. Tincti enim non eſſent, ſi ſanctitatẽ naturaliter habuiſſent. Sed mundiſſimæ tincturæ ſunt: quia humiliter cuſtodiunt ſuperuenientem in ſe uirtutum gratiam quam acceperunt. Hinc eſt enim quòd ſponſi uoce de ſancta Eccleſia dicitur: Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata? Quia enim ſancta Eccleſia cœleſtẽ uitam naturaliter non habet, ſed ſuperueniente ſpiritu pulchritudine donorum componitur, non alba, ſed dealbata memoratur. Et notandum quòd ſuperius cùm dixiſſet, Non conferetur tinctis Indiæ coloribus: eoſdem colores non intulit mundos. Hoc uerò in loco ut tincturã ueracium uirtutum ab illa philoſophorum fucatione diſtingueret, tincturas dicens, addidit mundiſſimas. Tincturæ enim mundiſſimæ rectè nominantur hi qui prius per praua opera fœdi fuerant, ſuperueniente tamen ſpiritu, nitore gratiæ ueſtiunt: ut longè aliud appareant eſſe ęi erant. Vnde etiã baptiſma, id eſt tinctio dicitur ipſa noſtra in aquam deſcẽſio. Tingimur quippe, & qui priùs indecori eramus deformitate uitiorum, accepta fide reddimur pulchri gratia & ornamento uirtutum. Sequitur:

Quòd quãdiu moraliter uiuitur, per quaſdã imagines, nõ in propria natura poteſt uideri Deus. Cap. XXVIII.

VNde ergo ſapientia uenit, & quis eſt locus intelligẽtiæ? Abſcondita eſt ab oculis omnium uiuentiũ.] Penſandũ magnopere eſt quod à ſancto uiro requiritur, unde ſapiẽtia ueniat. Ab eo etenim uenit à quo orta eſt. Sed quia ab inuiſibili & coæterno patre naſcit, eius uia occulta eſt. Vnde & per prophetam dicitur: Generationem illius quis enarrabit? Locus uerò intelligentiæ eius eſt mens humana, quam hęc Dei ſapiẽtia dum repleuerit, ſanctam facit. Quia ergo & inuiſibilis eſt de quo prodijt, & incertum nobis eſt in cuius mente intellecta requieſcat, rectè nunc dicitur: Vnde ergo ſapientia uenit, & quis eſt locus intelligentiæ? Sed hoc ualde mirum eſt quod protinus ſubinfertur: Abſcõdita eſt ab oculis omnium uiuentium.] Sapientia quippe quæ Deus eſt, ſi omnium uiuentium oculis occulta eſſet, hanc proculdubio ſanctorum nemo uidiſſet. Sed ecce huic ſententiæ Ioannem audio concordantem, qui ait: Deum nemo uidit unquam. Rurſumq; cùm teſtimenti ueteris patres intueor, multos horum, teſte ipſa ſacrę lectionis hiſtoria, Deum uidiſſe cognoſco. Vidit quippe Iacob Dominũ, q ait: Vidi Dominũ facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Vidit

Exod.33 Vidit Moyses Deum, de quo scriptum est: Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loquit solet homo ad amicum suũ. Vidit idem Iob Dominum, qui dicit: Auditu auris audiui te, nunc aũt oculus meus uidet te. Vidit Esaias Dominũ, Esa.6 qui ait: Anno quo mortuus est rex Ozias, uidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum. Vidit Michæas Dominũ, qui ait: Vidi Do- 3.Reg.22 minum sedentem super solium suum, & omnẽ exercitum cœli assistẽtem ei à dextris & à sinistris. Quid est ergo quòd tot testamenti ueteris patres Deum se uidisse testati sunt, & tamẽ de hac sapientia quæ Deus est, dicitur: Abscõdita est ab oculis omnium uiuentium: & Ioannes ait: Deum nemo uidit unquam. nisi hoc quod patenter datur intelligi: quia quãdiu hic mortaliter uiuitur, uideri per B quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest: ut anima gratia spiritus afflata, per figuras quasdam Deũ uideat, sed ad ipsam uim eius essentiæ nõ pertingat. Hinc est enim quòd Iacob qui Deũ se uidisse testatur, hunc nõ nisi in angelo uidit. Hinc est quòd Moyses qui cum Deo facie ad faciem loquebatur, sicut loqui solet homo cum amico suo, ei inter ipsa uerba suæ Exod.33 locutionis dicit: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifestẽ, ut uideã te. Certè enim si Deus non erat cum quo loquebatur, Ostẽde mihi Deum diceret: & nõ, Ostẽde temetipsum. Si autẽ Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur petebat Deum uidere quẽ uidebat? Sed ex hac eius petitiõe colligitur: quia C eum sitiebat per incircumscriptæ naturæ suæ claritatem cernere, quem iam cœperat per quasdam imagines uidere: ut sic superna essentia mentis eius oculis adesset, quatenus ei ad ęternitatis uisionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et uiderunt ergo patres testamẽti ueteris Dominum, & tamẽ iuxta Ioannis uocem: Deum nemo uidit unquã. & iuxta beati Iob sentẽtiam: Sapientia quæ Deus est, abscõdita est ab oculis omnium uiuẽtium: quia in hac mortali carne consistẽtibus & uideri potuit per quasdam circumscriptas imagines: & uideri non potuit per incircumscriptum
38 lumẽ æternitatis. Sin uerò à quibusdam pòtest in hac adhuc corruptibili carne uiuentibus, sed tamen inæstimabili uirtute crescentibus, quodam D contemplationis acumine æterna Dei claritas uideri, hoc quoq; à beati Iob sentẽtia non abhorret, qui ait: Abscõdita est ab oculis omniũ uiuẽtium. quoniam quisquis sapiẽtiam, quæ Deus est, uidet: huic uitæ funditùs moritur, ne iam eius amore teneatur. Nullus quippe eam uidit, qui adhuc carnaliter uiuit: quia nemo potest Deum simul amplecti, & seculũ. Qui enim Deum uidet, eo ipso moritur, quo uel intentione cordis uel effectu operis ab huius uitæ delectationibus tota mente separatur. Vnde adhuc ad eundem quoq; Moysen dicit- Exodi tur: Non enim uidebit me homo, & uiuet. ac si apertè diceretur: Nullus unquã Deũ spiritaliter uidet, & mundo carnaliter uiuit. Vnde Paulus quoque apostolus qui adhuc Dei inuisibilia, sicut ipse A testatur, ex parte cognouerat, iam huic mundo totum se mortuũ esse perhibebat, dicẽs: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Sicut enim iam lõgè superius diximus, nõ sufficit ut diceret, Mundo crucifixus sum: nisi etiã pręmitteret, Mihi mundus crucifixus est: ut non solũ se mũdo mortuum, sed etiam mundum sibi mortuum esse testaretur: quatenus nec ipse mundum, nec ipsum iam mundus appeteret. Si enim duo fortasse in uno loco sint, quorum unus uiuus, alter uerò sit mortuus, etsi mortuus uiuentẽ non uidet, uiuus tamẽ mortuum uidet. Prædicator autem Dei ut ostenderet, quia per abiectionem qua se humiliando dereliquerat, talis iam factus esset, ut nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupisceret, nõ solũ ait se mundo crucifixum, ut ipse mundi gloriam quam appeteret, tanquam mortuus nõ uideret: sed etiã mundum sibi asseruit crucifixum, in quo tanta se humilitate dereliquerat, ut & ipse mundus tanquam ad eũ mortuus, Paulum humilem atq; despectum iam uidere nequaquã posset. Sciendum uerò est quòd fuere nonnulli qui Deum dicerẽt etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minimè uideri. Quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neq; enim illi simplici & incõmutabili essentiæ aliud est claritas, & aliud natura: sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quia enim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoq; ostẽderet, ipse pollicetur dicens: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligã eum, & manifestabo meipsum illi. ac si patenter dicat: Qui in uestra me cernitis, restat ut in mea me natura uideatis. Hinc rursus ait: Beati mũdo corde, quoniam ipsi Deum uide- Matth.5 bunt. Hinc Paulus dicit: Nunc uidemus per speculum in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Sed quia de Deo per primum 39 Ecclesiæ prædicatorem dicitur: In quẽ desiderant 1.Pet.1 angeli prospicere: sunt nonnulli qui nequaquam Deum uidere uel angelos suspicantur: & tamẽ dictum per ueritatis sententiam scimus: Angeli eo- Matth.18 rum in cœlis semper uident faciem patris mei qui in cœlis est. Nunquid ergo aliud ueritas, aliud prędicator insonat ueritatis? Sed si sententia utraque conferatur: quia sibi nequaquam discordet, agnoscitur. Deũ quippe angeli & uident, & uidere desiderant, & sitiunt intueri, & intuẽtur. Si enim sic uidere desiderant ut effectu sui desiderij minimè perfruantur, desiderium sine fructu anxietatẽ habet, & anxietas pœnam. Beati uerò angeli ab omni pœna anxietatis longè sunt: quia nunquam simul pœna & beatitudo cõueniunt. Rursum cùm eos dicimus Dei uisione satiari, quia & Psalmista ait: Satiabor dum manifestabitur gloria tua: con- Psal.16 siderandum nobis est quoniam satietatẽ solet fastidium subsequi. Vt ergo rectè sibi utraq; conueniant, dicat ueritas, Quia semper uidẽt: dicat prędicator egregius, Quia semper uidere desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satientur: ne autem sit in satietate fastidium, satiati

Universidad de Deusto
Biblioteca

deſiderant. Et deſiderant igitur ſine labore, quia deſiderium ſatietas comitatur: & ſatiantur ſine faſtidio, quia ipſa ſatietas ex deſiderio ſemper accẽditur. Sic quoq; & nos erimus quando ad ipſum fontem uitæ uenerimus. Erit nobis delectabiliter impreſſa ſitis ſimul atq; ſatietas. Sed lõgè abeſt ab iſta ſiti neceſſitas, longè à ſatietate faſtidium: quia & ſitientes ſatiabimur, & ſatiati ſitiemus. Videbimus igitur Deum, ipſumq; erit præmium laboris noſtri, ut poſt mortalitatis huius tenebras, acceſſa eius luce gaudeamus. Sed cùm eius lucẽ dicimus
1.Tim.6 acceſſam, obſiſtit animo quod Paulus dicit: Qui lucem habitat inacceſſibilem, quem uidit nullus hominum, ſed nec uidere poteſt. Et rurſum audio
Pſal.33 quod Pſalmiſta ait: Accedite ad eum, & illuminamini. Quomodo ergo accedendo illuminamur, ſi ipſam lucem qua illuminari poſſumus, non uidemus? Si uerò accedendo ad eum ipſam qua illuminamur, lucem uidemus: quomodo inacceſſibilis eſſe perhibetur? Qua in re penſandum eſt quòd inacceſſibilem dixit, ſed omni homini, ſed humana ſapienti. Scriptura quippe ſacra omnes carnaliũ ſectatores, humanitatis nomine notare ſolet. Vnde idem Apoſtolus quibuſdam diſcordanti-
1.Cor.3 bus dicit: Cùm enim ſit inter uos zelus & contentio, nónne carnales eſtis, & ſecũdum hominẽ
1.Cor.2 ambulatis? Quibus paulo pòſt ſubiicit: Nónne homines eſtis? Et unde aliàs teſtimoniũ protulit, quòd oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Et cum hoc hominibus dixiſſet abſcondi tũ, mox ſubdidit: Nobis autẽ reuelauit Deus per ſpiritum ſuum: ipſum ſe ab hominis uocatione diſcernens, qui raptus ſupra hominem diuina iam ſaperet. Ita etiam hoc loco cùm lucẽ Dei inacceſſibilem perhiberet, ut oſtenderet quibus, ſubdidit: Quem uidit nullus hominum, ſed nec uidere poteſt. more ſuo homines uocans omnes humana ſapientes: quia qui diuina ſapiunt, uidelicet ſupra homines ſunt. Videbimus igitur Deum, ſi per cœleſtem conuerſationẽ ſupra homines eſſe mereamur. Nec tamen ita uidebimus ſicut uidet ipſe ſeipſum. Lõgè quippe diſpariliter uidet creator ſe, quàm uidet creatura creatorẽ. Nam quantum ad immenſitatem Dei, quidam nobis modus figitur cõtemplationis: quia eo ipſo pondere circumſcri
40 bimur, quo creatura ſumus. Sed profectò non ita cõſpicimus Deum ſicut ipſe conſpicit ſe, ſicut nõ ita requieſcimus in Deo, quemadmodum ipſe requieſcit in ſe. Nam uiſio noſtra uel requies erit, utcunq; ſimilis uiſioni uel requiei illius: ſed æqualis non erit. Ne enim iaceamus in nobis, ut ita dicam, contemplationis penna nos ſubleuat, atq; à nobis ad illum erigimur intuendum, raptiq; intentione cordis & dulcedine cõtemplationis, aliquo modo à nobis imus in ipſum: & iam hoc ipſum ire noſtrũ minus eſt requieſcere, & tamen ſic ire perfectè requieſcere eſt. Et perfecta ergo requies eſt, qua Deus cernitur, & tamẽ adæquanda nõ eſt requiei illius: quia non à ſe in alium tranſit, ut quieſcat. Eſt itaq; requies, ut ita dicam, ſimilis atq; deſimilis: quia quod illius requies eſt, hòc noſtra imitaſ. Nã ut beati atq; æterni ſimus in æternũ, imitamur æternũ. Et magna nobis eſt æternitas, imitatio æternitatis. Nec exortes ſumus eius quẽ imitari poſſumus: qa & uidẽtes participamur, & participes imitamur. Quę nimirũ uiſio nũc fide incho aſ, ſed tũc in ſpecie perficiſ, qñ coæternã Deo ſapiẽtiã ẽſ modò per ora prędicãtiũ quaſi per decurrẽtia flumina ſumimus, in ipſo ſuo fõte biberimus.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XIX.

continuans caput nigeſimumoctauum textus beati Iob.

Caput I.

Vid mirũ ſi æterna Dei ſapientia cõſpici nõ ualet, quando ipſa quoq; inuiſibilia quę per eã cõdita ſunt, humanis oculis comprehẽdi nõ poſſunt? In rebus ergo creatis diſcimus creatorẽ omniũ quãta humilitate ueneremur: ut in hac uita uſurpare ſibi de omnipotẽtis Dei ſpecie mẽs humana nil audeat, quod ſolũ electis ſuis præmiũ in ſubſequẽti remuneratione ſeruat. Vnde bene poſtq; dictũ eſt: Abſcondita eſt ab oculis omniũ uiuentiũ, ilicò ſubinferẽ: Volucres quoq; cœli latet. In Scriptura eñ ſacra uolucres aliquando in malo, aliquando in bono danẽ intelligi. Per uolucres quippe nonnunq; poteſtates aeriæ deſignanſ, bonorũ ſtudijs aduerſæ. Vnde ueritatis uoce dicit: Quoniã ſemẽ quòd ſecus uiã cecidit, uenerũt uolucres, & comederũt illud: quia nimirum maligni ſpiritus humanas mẽtes obſidẽtes, dũ cogitationes noxias ingerũt, uerbũ uitæ à memoria euellunt. Hinc rurſum cuidã diuiti ſuperba ſapienti dicit: Vulpes foueas habẽt, & uolucres cœli nidos: filius aũt hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Vulpes ualde fraudulenta ſunt animalia, quæ in foſſis uel ſpecubus ſe abſcondunt: cumq; apparuerint, nunq; rectis itineribus, ſed tortuoſis anfractibus currunt. Volucres uerò, ut nouimus, alto uolatu ſe in aera ſubleuant. Nomine ergo uulpium, doloſa atq; fraudulenta: nomine autem uolucrum, hæc eadem ſuperba dæmonia deſignanſ. ac ſi dicat: Fraudulenta & elata dæmonia in corde ueſtro, id eſt, in cogitatione ſuperbiæ inuenit habitationem ſuam: filius autem hominis ubi caput ſuum reclinet nõ habet: id eſt, humilitas mea requiẽ in ſuperba mente ueſtra non inuenit. Quaſi enim quodam uolatu uoluceris illa prima ſe extulit, quæ per elatam cogitationem dixit: In cœlum conſcendam, ſuper aſtra cœli exaltabo ſoliũ meũ, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinẽ nubium, & ero ſimilis altiſſimo. Ecce quãm alta ſuperbè uolando petiit. Quem etiam uolatũ & primis hominibus perſuaſit. Ipſi quippe uolãdo quaſi ſuper ſe ire conati

nati sunt, quando eis dictum est, ut gustarēt, & essent sicut dij. Cumq; similitudinē diuinitatis appetunt, immortalitatis munera perdiderunt. Qui in terram moriēdo non issent, si super terram humiliter stare uoluissent. At cōtrà in bono uolucres poni solēt, sicut in Euangelio Dominus cùm similitudinē regni cœlestis ex grano sinapis denunciaret, dixit: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & uolucres cœli requieuerūt in ramis eius. Ipse quippe est granum sinapis, qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum nanq; fuit, cùm moreretur: arbor, cū resurgeret. Granum per humilitatē carnis, arbor per potētiam maiestatis. Granum, quia uidimus eum, & non erat aspectus: arbor autem, quia speciosus forma præ filijs hominum. Huius arboris rami sancti prędicatores sunt. Et uideamus quàm latè tendantur. Quid enim de eis dicitur? In omnē terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorū. In istis ramis uolucres requiescunt: quia sanctæ animæ quæ quibusdam uirtutum pēnis à terrena cogitatione se subleuāt, in eorum dictis atq; consolationibus ab huius uitæ fatigatione respirant. Hoc igitur in loco postquam de sapiētia dictum est: Abscondita est ab oculis omnium uiuētium: rectè subiungitur: Volucres quoq; cœli latet. quia in hac corruptibili carne constituti, naturæ eius potētiam ipsi quoq; uidēdo non penetrant, qui iam per meritum sanctæ contemplationis uolant. Vbi aptè subiungitur:

Quòd maligni spiritus famam tantum de Deo per Scripturas sanctas & miracula audiunt, sed de eius sapientia nihil intelligunt. Cap. II.

PErditio & mors dixerunt, Auribus nostris audiuimus famā eius.] Qui perditionis & mortis nomine, nisi maligni spiritus designantur? Qui inuētores mortis & perditionis extiterūt, sicut de ipso eorū principe sub ministri eius specie per Ioannē dicitur: Et nomē illi mors. Cui subiecti oēs superbi spiritus, de hac sapiētia, quæ Deus est, dicūt: Auribus nostris audiuimus famā eius: quia nimirū uisionē illius plena beatitudine habere nequiuerūt. Videre quippe perfectè coæternā Deo sapiētiā, hoc est quod habere. Vnde ad Ioannē de munere uincētis dicitur: Dabo illi calculum candidū, & in calculo nomē nouū scriptū, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hac enim uita scire aliquid uel uidere possumus, etiam quod non accipimus habere. Nomē uerò nouum in calculo scriptū, id est, in æterno præmio notitiam Dei humanis mētibus inusitatam scire nemo potest, nisi qui hanc etiam acceperit habere. Quia itaq;, ut diximus, uidere Deū, hoc est qd' habere: ideo iniqui spiritus hanc sapientiā non uidēt: quia repulsi per superbiā nequaquā eam habere potuerūt. Ad lucē quippe eius clauserūt oculos cordis, superfusis eius radijs repugnantes, sicut intelligi etiam de eisdē malignis spiritibus potest, quod scriptū est:

Matth. 13

Apoc. 6

Apoc. 2

A Ipsi rebelles fuerunt lumini. Famam ergo sapientiæ malignis spiritibus audisse, sed eandē sapiētiā non uidisse, est & eius potentiam ex uirtute illius cognouisse, & tamē sub ea humiliter stare noluisse. Vnde & ueritatis uoce de ipso malignorū spirituum capite dicitur: Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit. Sequitur: Ioan. 8

Quòd solius Dei est scire seipsum, & quos prædestinauerit, & ad quos ueniat, & in quibus quiescat. Cap. III.

DEus intelligit uiam eius, & ipse nouit locum illius.] Hæc coæterna Deo sapientia aliter uiam habet, atq; aliter locum. Locum uerò, si quis intelligit non localem. Nam teneri corporaliter
B non potest Deus: sed, ut dictū est, locus intelligitur non localis. Locus sapiētiæ pater est, locus patris sapientia, sicut ipsa sapiētia attestante dicitur: Ego in patre, & pater in me. Aliter ergo ipsa sa- Ioan. 14
pientia habet uiam, atq; aliter locū. Viam per hu 3
manitatis transitum, locum uerò per statum diuinitatis. Inde enim non transit, unde æterna est: sed inde transit, unde propter nos apparuit temporalis. Sic nāq; in Euangelio scriptum est: Quia egre Mar. 10
diens ab Hiericho Dominus transibat. Duo autē cæci sedentes iuxta uiam, clamauerunt dicentes: Domine miserere nostri, fili Dauid. Ad quorū uocē, sicut illic scriptū est, stetit Iesus, & lumen reddidit. Quid est autē transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quòd per humanitatem suam
C nobis misertus est, qui per diuinitatis suæ potentiam, à nobis mētis nostræ tenebras excludit? Qui enim propter nos natus & passus est, qui resurrexit, ascēdit in cœlum, quasi transit Iesus: quia hæc nimirum actio temporalis est. Sed stans eos tetigit, & illuminauit: quia non sicut illa dispensatio tēporalis, ita uerbi æternitas transit, quæ in se manens innouat omnia. Stare enim Dei, est incōmutabili cogitatiōe mutabilia cūcta disponere. Qui ergo clamorem petētium transiens audiuit, stans lumen reddidit: quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, unde habere mutabilitatis trānsitū nescit. Quia igitur quando per carnem appareret hominibus incertū fuit, rectè nūc dicitur: Deus intelligit uiam eius, & ip-
D se nouit locū illius. ac si aperte diceretur: Humanę cogitationi occulta sunt, uel quando per carnē ad homines sapientia ueniat, uel quomodo apud patrē inuisibilis, etiam cùm foris apparuerit, persistat. Quamuis hoc intelligi & aliter potest. Nam uia eius non inconuenienter accipitur hoc ipsum quod uenit ad cor, sesecę nobis intrinsecus infundit. Locus uerò eius sit cor, ad quod ueniens permanet. De hac quippe uia illius dicitur: Vox cla- Matth. 3
mantis in deserto, parate uiam Domino: id est, in corde uestro uenienti sapientiæ aditum reserate, sicut aliàs dicitur: Iter facite ei, qui ascendit super Psal. 67
occasum. Super occasum fuit ascēdere, ipsam mortem quam pertulerat, resurgendo superasse. Ait ergo: Ei qui ascendit super occasum, iter facite: id est, resurgēti Domino in uestris cordibus per fidē uiam præbete. Hinc Ioanni per spiritum dicitur:

Luc.1 Præibis ante faciē Domini parare uias eius. Quiſquis etenim prædicando à ſordibus uitiorum corda audientiū mundat, ueniēti ſapientiæ uiā prępa rat. Habet ergo uiam iſta ſapientia, habet & locū. Ioan.14 Viā qua uenit, locum quo manet, ſicut ipſa ait: Si quis diligit me, ſermonē meum ſeruabit: & pater meus diliget eū, & ad eū ueniemus, & manſionē apud eū faciemus. Via eſt igitur qua uenit, locus quo manet. Sed quādo uenit quę ubiq; eſt? Venire eſt ſapiētiæ, per illuminationē mētis noſtræ, indicare præſentiā maieſtatis ſuæ. Et quia hominib. incertum eſt, uel in cuius corde ueniat, uel in quo poſtq; uenerit, permanendo requieſcat, rectè nūc dicit: Deus intelligit uiā eius, & ipſe nouit locū illius: quia ſolius diuinę uiſionis eſt cernere, uel quibus modis intellectus ſapiētiæ ad cor hominis ueniat, uel cuius mens intellectū uitæ quē perceperit, mortiferis cogitationibus nō amittat. Et quia hæc eadē ſapientia per humanitatis gratiā manifeſtata, in cūctis mūdi partibus, electorū fuerat corda repletura, rectè ſubdit: 4 Ipſe enim fines mundi intuetur, & omnia quę ſub cœlo ſunt, reſpicit.] Reſpicere quippe Dei, eſt ea quæ amiſſa ac perdita fuerant, ad ſuā gratiam reformare. Vnde ſcriptū Prou.20 eſt: Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſſipat omne malū intuitu ſuo. Reſpiciendo nanq; leuitatis noſtræ mala coercuit, & magna merita maturitatis dedit. Vnde adhuc ſubditur:

Quòd animæ uagæ & mobiles, diuina gratia uirtute conſtantiæ & ſtabilitate iuſtitiæ ſtabilit, & aliquando ne extollantur, reprimit tentationibus, quos ſublimat uirtutibus. Caput IIII.

Qui fecit uentis pondus.] Velocitate enim ac † ſubtilitate uētorum in Scriptura ſacra ſolent animæ deſignari, ſicut per Pſalmiſtā de Deo dicit: Pſal.17 Qui ambulat ſuper pennas uētorū, id eſt, qui tranſgredit uirtutes animarū. Fecit ergo uentis pondus: quia dū ſuperna ſapientia replet animas, eas maturitate indita graues reddit: non illa grauitate qua dicitur: Pſal.4 Filij hominū uſq; quo gra ui corde? Aliud nanq; eſt grauē eſſe per cōſilium, aliud per peccatū: aliud eſt grauem eſſe per conſtantiam, aliud per culpam. Iſta enim grauitas pōdus habet oneris, illa uirtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, ut ab intentione Dei non iā leui motu diſſiliant, ſed in eū fixa conſtātiæ grauitate conſiſtant. Adhuc ille populus leuiter mouebatur, de Eſa.57 quo per prophetā dicitur: Abijt uagus in uiā cordis ſui: uiam eius uidi, & dimiſi eum. Graue autem conſiliū cordis omnē incōſtantiā uagationis expellit. Et quoniā ſunt animæ quæ leui motu nunc iſta, nunc illa deſiderent: omnipotens Deus quia ipſas leues fluctuationes mentiū non leuiter penſat, uagationē cordis relinquendo dijudicat. Sed cùm per gratiam reſpicit uagā mentē, in cōſilij ſtabilitatem figit. Rectè ergo nunc dicitur: Qui fecit uentis pondus: quia cùm leues motus animi miſericorditer dignat aſpicere, hunc protinus ad conſtantiæ maturitatē format. Vel certè uentis pondus facere, eſt conceſſam hic electis de uirtutibus gloriam permixta infirmitate tēperare. Vnde & ſubditur: Et aquas appendit menſura.] Aquæ in Scriptura ſacra aliquādo Spiritū ſanctū, aliquando ſcientiā ſacrā, aliquando ſcientiā prauā, aliquā do tribulationem, aliquando defluētes populos, aliquando mentes bonorum fidei prædicamenta ſequentium, deſignare ſolent. Per aquam quippe ſancti Spiritus infuſio deſignatur, ſicut in Euangelio dicitur: Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de uētre eius fluent aquæ uiuæ. Vbi Euāgeliſta ſecutus adiunxit: Hoc autem dixit de ſpiritu quem accepturi erant credentes in eum. Rurſum per aquam ſacra ſcientia deſignatur, ſicut dicitur: Aqua ſapientiæ ſalutaris potabit eos. Per aquam quoq; praua ſcientia appellari ſolet, ſicut apud Salomonem mulier quæ typum hæreſeos tenet, callidis ſuaſionibus blanditur, dicens: Aquæ furtiuæ dulciores ſunt. Aquarum etiam nomine nonnunq; ſolent tribulationes intelligi, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Saluum me fac deus, quoniā intrauerunt aquæ uſq; ad animā meam. Per aquā populi deſignantur, ſicut per Ioannem dicitur: Aquæ uerò ſunt populi. Per aquā quoq; non ſolum fluxus decurrētium populorum, ſed etiam bonorum mentes fidei prædicamenta ſequentium, deſignantur, ſicut propheta ait: Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas. Et per Pſalmiſtā dicitur: Vox Domini ſuper aquas. Hoc ergo in loco, qd aquarum nomine niſi electorum corda ſignantur, quæ per intellectum ſapientiæ, auditum iam ſuperna uocis acceperunt? De quibus rectè dicitur:

Cur ipſi ſancti qui ad ſumma rapiuntur, tentationibus reprimuntur. *Caput V.*

Et aquas appendit mēſura.] Quia ſancti ipſi qui ſancto ſubleuante Spiritu ad ſumma rapiuntur, quandiu in hac uita ſunt, ne aliqua elatione ſuperbiant, quibuſdam tentationibus reprimuntur: ut nequaquam tantum proficere ualeant, quā tum uolunt: ſed ne extollantur ſuperbia, fit in eis ipſarum quædam menſura uirtutū. Hinc eſt enim quòd Helias dum tot uirtutibus in alta profeciſſet, quadam menſura ſuſpēſus eſt, dū Iſabel poſtmodum quamuis reginam, tamen mulierculā fugit. Perpendo quippe hunc miræ uirtutis uirum, ignem de cœlo trahere, & ſecundò quinquagenarios cum ſuis omnibus petitione ſubdita concremare, uerbo cœlos à pluuijs claudere, uerbo cœlos ad pluuias aperire, ſuſcitantem mortuos, uentura quoq; præuidentē: & ecce rurſus animo occurrit, quò pauore ante unam mulierculam fugerit. Cōſidero uirū timore perculſum, de manu Dei mortem petere, nec accipere: de manu mulieris mortem fugiēdo uitare. Quærebat enim mortem dum fugeret, dicens: Sufficit mihi, tolle animam meā: neq; enim melior ſum quàm patres mei. Vnde ergo ſic potens, ut tot illas uirtutes faciat? unde ſic infirmus, ut ita fœminam pertimeſcat: niſi quia aquæ appenduntur menſura: ut ipſi ſancti Dei homines & multum ualeant per potētiam Dei, & rurſum quadā menſura moderati ſint per infirmi-

tatem

ratem suã? In illis uirtutibus Helias quid de Deo acceperat, in istis infirmitatibus quid de se esse posset agnoscebat. Illa potentia uirtus fuit, ista infirmitas custos uirtutis. In illis uirtutibus ostẽdebat, quid acceperat: in istis infirmitatib. hoc quod acceperat custodiebat. In miraculis monstrabat Helias, in infirmitatibus seruabatur. Sic Paulum uideo fluminum & latronum, ciuitatis & solitudinis, maris ac terræ pericula sustinentẽ, frenantem ieiunijs ac uigilijs corpus, sustinentem frigoris & nuditatis ærumnã, ad Ecclesiarum custodiam uigilanter se ac pastoraliter exerentem, ad tertium cœlum raptum, rursumq; eum in paradisum raptum, & audisse arcana uerba quæ non licet homini loqui: & tamen satanæ angelo ad tentandum conceditur, orat ut eximi debeat, & non exaudit. Cuius cùm ipsa initia cõuersionis aspicio, perpendo quòd ei superna pietas cœlos aperit, seseq; illi Iesus de sublimib. ostendit. Qui lumẽ corporis ad tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum accepit. Ad Ananiam mittitur, uas electionis uocatur: & tamen de ciuitate eadem quam post uisionem Iesu ingressus fuerat, fugiens recedit, sicut ipse testatur, dicẽs: Damasci præpositus gẽtis Arethę regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me comprehenderet: & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius. Cui licenter dicam: O Paule in cœlo iã Iesum conspicis, & in terra adhuc hominem fugis? In paradisum duceris, secreta Dei uerba agnoscis, & adhuc à satanæ angelo tentaris? Vnde sic fortis ut ad cœlestia rapiaris? unde sic infirmus, ut in terra hominem fugias, & adhuc à satanæ angelo aduersa toleres: nisi quia ipse qui te subleuat, rursum subtilissima te mensura moderatur: ut & in miraculis tuis nobis prædices uirtutem Dei, & rursum in timore tuo reminiscí nos facias infirmitatis nostræ? Quæ tamen infirmitas ne in desperationem nos pertrahat, cùm pulsat, dum de infirmitate tua Dominum rogares, quia auditus non es, nobis quoq; locutus es quid audisti: Sufficit tibi gratia mea:
6 nam uirtus in infirmitate perficitur. Aperta ergo uoce Dei ostenditur, quia custos est uirtutis infirmitas. Tunc quippe bene interius custodimur, cùm per dispensationẽ Dei tolerabiliter tentamur exterius, aliquando uitijs, aliquando pressuris. Nam eis quoq; quos uiros nouimus fuisse uirtutum, tentationes atq; certamina non defuere uitiorum. Hinc est enim quòd ad consolationẽ nostram idem prædicator egregius de se quædam
Rom.7 talia prodere dignatur, dicens: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat spiritus: & ad alta sustollit spiritus, ne prosternat caro. Spiritus leuat, ne iaceamus in infimis: caro aggrauat, ne extollamur ex summis. Si non subleuante spiritu nos caro tentaret, perfectione proculdubio tentationis suæ in ima dejceret. Rursum uerò si non tentante carne ad summa nos spiritus subleuaret, in superbiæ casu ipsa nos peius subleuatione prosterneret. Sed fit certo moderamine, ut dum unusquisq; sanctorum iam quidem interius ad summa rapitur, sed adhuc tentatur exterius, nec desperationis lapsum, nec elationis incurrat: quoniam nec tentatio exterior culpam perficit, quia interior intentio sursum trahit: nec rursum interior in superbiam eleuat, quia tentatio exterior humiliat dum grauat. Sicq; magno ordine cognoscimus, in interiori profectu quid accipimus, in exteriori defectu quid sumus. Et miro modo agitur, ut nec de uirtute quisquam extolli debeat, nec de tentatione desperare: quia dum spiritus trahit, & caro retrahit, subtilissimo iudicij interni moderamine, infra summa, & supra infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo dicitur: Et aquas appendit mensura. Sequitur: Quando ponebat pluuijs legem, & uiam procellis sonantibus, tunc uidit illam, & enarrauit, & præparauit, & inuestigauit.] Solent per pluuias prædicantium dicta signari. Vnde per Moysen dicitur: Expectetur sicut pluuia eloquium meum. Quorum uidelicet uerba cùm blandè persuadent, pluuiæ sunt: cùm uerò terribilia de uenturo iudicio intonant, sonantes procellæ. Et notandum quòd pluuijs lex ponitur: ut uia procellis sonantibus aperiat. Lex quippe est ipsis prædicatoribus posita, ut uiuendo impleant quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi authoritas perditur, quando uox opere non adiuuatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: Peccatori autẽ dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu uerò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te. Sermones etenim Dei post se prædicator proijcit, cùm hoc quod dicit, facere contemnit. Quando autem dictis eius alter obediat, dum ipse respuit opere quod prædicat uoce, & dissimulat obedire quod narrat? De ista prædicationis lege scriptum est: Qui soluerit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum. Qui autem fecerit & docuerit sic, magnus uocabitur in regno cœlorum. Regnum cœlorum, uidelicet Ecclesiam præsentem appellat, de qua scriptum est: Et colligent de regno eius omnia scandala. In superno etenim regno scandala quæ ex eo colligi debeant, non habentur. Qui ergo soluit opere, & sic docet uoce: in isto regno cœlorum erit minimus, in illo nec minimus. Viam autem procellis sonantibus posuit, cum prædicatoribus suis ad corda hominum terrore uenturi iudicij perculsa, aditum fecit. Prius itaque lex ponitur, ut postmodum uia pandatur: quia illa uox cor audientis penetrat, quæ hoc quod sonuerit, opere conseruat. Tunc autem cùm legem pluuijs, 7.
& uiam procellis sonantibus poneret, hanc sapientiam Deus uidit, enarrauit, præparauit, & inuestigauit. Vsitata sacri eloquij locutione uidere Dei dicitur, uidere nos facere, sicut iusto uiro Dominus dicit: Nunc cognoui quòd timeas Deum. Et Israelitæ præmonentur: Tentat uos Dominus

Psal. 49

Matth. 5

Matth. 13

Gen. 22

Deut. 13

Deus ueſter,ut ſciat ſi diligitis eum: id eſt, ut ſcire uos faciat. Tunc ergo cùm legẽ pluuius poneret, hoc eſt mandatum cuſtodiæ prædicatoribus daret, hanc incarnatam ſapientiam uideri & enarrari à prædicatoribus,præparari & inueſtigari ab auditoribus fecit. Sibi quippe illam præparat, quiſquis illam bene uiuẽdo in diem iudicij propitiam parat. Et notãdum quòd de ea quatuor dicta ſunt. Ait enim: Vidit,enarrauit, præparauit, inueſtigauit. Vidit namq;,quia ſpecies eſt : enarrauit, quia uerbum: præparauit, quia remediũ : inueſtigauit, quia occultum. Sed hoc quod æterna Dei ſapiẽtia ſpecies patris & uerbum dicitur, quando ab humana mente penetratur? Quis namq; intelligat uel uerbum ſine tempore, uel ſpeciẽ ſine circumſcriptione? Dicendum ergo erat aliquid, quod de illa homo cognoſceret in ſe. Vnde aptè ſubditur:

Quòd in eo ſapientiam Domini ſe habere poteſt homo cognoſcere,ſi timeat Deum: & quem in ſua natura non intelligit,in ſe quodammodo cognoſcit. Cap. VI.

ET dixit homini: Ecce timor Domini ipſa eſt ſapientia,& recedere à malo, intelligentia.] ac ſi aperte dicereẽ : Ad temetipſum homo reuertere,cordis tui ſecreta perſcrutare. Si Deum te timere deprehendis,profectò conſtat quia hac ſapientia plenus es. Quam ſi adhuc cognoſcere nõ potes quid ſit in ſe,iam cognoſcis interim quid ſit in te. Quę enim apud ſe ab angelis metuitur, apud te timor Domini uocatur: quia hanc habere te certum eſt,ſi timere te Deum incertum non eſt. Hinc
Pſal.110 etiam per Pſalmiſtam dicitur: Initium ſapientiæ timor Domini: quia tũc penetrare cor inchoat,cùm hoc extremi iudicij pauore perturbat. Ad paruitatem igitur noſtram diuinus ſermo ſe attrahit: ſicut cùm pater cum paruulo filio loquitẽ, ut ab eo poſſit intelligi, ſponte balbutit. Quia enim naturam ſapientiæ penetrare non poſſumus quid ſit in ſe, ex condeſcenſione Dei audiuimus quid ſit in nobis,cùm dicitur: Ecce timor Domini,ipſa eſt ſapientia. Sed quia ille ueraciter uim diuini timoris intellígit,qui ſe à cunctis prauis operibus cuſtodit, rectè dicitur: Et recedere à malo,intelligentia. Ea igitur quæ ſequũtur,quia prophetiæ ſpiritu plena ſunt,ipſa ſacræ hiſtorię uerba teſtantẽ,cùm dicitur:

Caput uigeſimumnonum beati Iob.

Ddidit quoq; Iob aſſumẽs parabolam ſuam, & dixit : Quis mihi tribuat ut ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundum dies quibus Deus cuſtodiebat me? Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumẽ eius ambulabã in tenebris. Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meę,quãdo ſecretò Deus erat in tabernaculo meo. Quando erat omnipotẽs mecũ,& in circuitu meo pueri mei. Quãdo lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Quãdo procedebam ad portam ciuitatis,& in platea parabant catedram mihi. Videbant me iuuenes, & abſcondebantur,& ſenes aſſurgentes ſtabant. Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo. Vocem ſuam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhærebat. Auris audiens beatificabat me, & oculus uidens teſtimonium reddebat mihi,eo quòd liberaſſem pauperem uociferantem,& pupillũ cui non eſſet adiutor. Benedictio perituri ſuper me ueniebat,& cor uiduæ cõſolatus ſum. Iuſtitia indutus ſum,& ueſtiui me ſicut ueſtimento & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum,& cauſam quam neſciebam,diligentiſsimè inueſtigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Dicebamq;, in nidulo meo moriar: & ſicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta eſt ſecus aquas, & ros morabitur in meſsiõe mea. Gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabitur. Qui me audiebant, expectabant ſententiã,& intenti tacebant ad cõſilium meum. Verbis meis addere nihil audebant,& ſuper illos ſtillabat eloquiũ meũ. Expectabant me ſicut pluuiam, & os ſuum aperiebant quaſi ad imbrem ſerotinum. Si quando ridebam ad eos,non credebant: & lux uultus mei non cadebat in terram. Si uoluiſſem ire ad eos, ſedebam primus. cumq; ſederem quaſi rex circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.

Caput VII.

ADdidit quoq; Iob aſſumens parabolã ſuã] Quia enim parabola ſimilitudo nominat, aperte cõſtat quòd per exteriorum uerborum formam,myſteria loquitur, qui ad loquendum parabolam aſſumpſiſſe memoratur. Cùm etenim ſua narrat, quæcunq; ſint ſanctæ Eccleſiæ uentura denunciat: & per hoc quod ipſe patitur,indicat quid illa patiatur. Nonnunquam uerò ſic ſuæ hiſtoriæ uerba permiſcet,ut nil allegoricum inſonet: nonnunquam uerò ſic ſuos dolores loquitur, ac ſi ex uoce dolentis Eccleſiæ loquatur. In hac uerò ultima ſui parte ſermonis, ultimum tempus deſignat Eccleſiæ: quando aduerſarios ſuos, id eſt carnales quoſq; uel hæreticos atq; gentiles, quos nunc ſtudet ſapientiæ authoritate cõprimere, effrenata iactantia elatos cogitur irriſa tolerare. Vnde in hoc

quoq;

quoq; sermone dicitur: Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Et ipsa ordinis ratio exposcit, ut per uerba beati Iob ultima, extremi sanctæ Ecclesiæ designentur dies, quando persecutione crescente, apertas hæreticorum uoces tolerare compellitur, cùm motus cordis sui, quos nunc intra cogitationum sinus contegunt, tunc in uoce manifestati erroris aperiunt. Nunc
Apoc.20 enim, sicut per Ioannem dicitur, draco in abysso clausus tenetur: quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed sicut illic scriptum est: Educetur draco de puteo abyssi: quia quod modò præ timore tegitur, tunc cõtra Ecclesiam publicè de iniquorũ cordibus omne serpentinum uirus aperitur. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua sæuiens conscientia, & malitia calliditatis, quasi quadam se tegit abysso simulationis: nunc Dominus, sicut Psalmistæ uoce dici-
Psal.32 tur: Cõgregat sicut in utre aquas maris. Vter quippe, carnalis est cogitatio. Aquæ ergo maris in utre congregatæ sunt, cùm amaritudo peruersæ mentis non erumpit exterius in uocem prauæ libertatis. Veniet profectò tempus, quando contra hanc peruersi atq; carnales aperta uoce prædicẽt, quod nunc occulta cogitatione moliuntur. Veniet tempus, quando catholicam Ecclesiam non solum in iustis uocibus, sed etiam crudelibus plagis premãt. Ab aduersarijs namq; suis duobus modis Ecclesia persecutionem patitur, scilicet aut uerbis, aut gladijs. Sed cùm uerbis persecutionem sustinet, exercet eius sapientia: cùm uero gladijs, exercetur eius patientia. Sed uerborũ persecutiones ab hæreticis nunc etiam quotidie toleramus, cùm ipsi hæretici linguis nobis subdolis & falsa humilitate blandiũtur. Persecutiones uerò gladiorum iuxta finem mundi secuturæ sunt: ut grana cœlestibus horreis recondenda, tanto uerius à peccatorum paleis exuantur, quanto acrius affliguntur. Tunc electi omnes qui in illa fuerint tribulatione comprehensi, reminiscuntur horum temporum, in quibus nunc Ecclesia fidei pacem tenet, & superba hæreticorum colla comprimit, non pò tentatu culminis, sed iugo rationis. Reminiscuntur nostri, qui quieta fidei tempora ducimus: qui etsi in bellis coarctamur gentium, non tamen in dictis expugnamur parrum. Beatus ergo Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quæ tunc in illis angustijs inuenitur: & tamen nostræ, ut dixi, quietis reminiscitur: sua transacta narrat, & alijs uentura denunciat, dicens:

Tantas tribulationes Ecclesiæ in fine mundi uenturas, perspiritum prophetiæ sanctus Iob præuidit, ut comparatione earum, huius temporis pressuræ desiderari non immeritò uideantur. Cap. VIII.

QVis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos?] Multa enim talia sancta Ecclesia doloribus pressa dictura est. Tantis quippe illam futurum est tribulationibus angustari, ut hæc tempora cum magno suspirio desideret, quæ nos cum magno dolore toleramus. Dicat ergo, dicat per uocem beati Iob: Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos? Quia enim statutus dierum numerus, menses uocãtur: quid aliud nomine signat mensium, nisi collectiones animarum? Dies quippe dum colliguntur in mensibus, subtrahuntur: quia & in hoc tempore sancta Ecclesia dum ueritatis luce splendentes animas colligit, in intimis abscondit. Aliquãdo etiam mensis pro perfectione ponitur, sicut propheta ait: Erit mensis ex men Esa.66
se: perfectio uidelicet eis in requie, quibus nunc perfectio fuerit in operatione. Reminiscatur 9
ergo perfectionis pristinæ, reducat ad memoriam quanta prædicatione sua collectis animabus reportabat lucra, & angustata tribulationibus dicat: Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos? In quibus profectò mensibus qualis fuerit, enumerando subiungit, dicens: Secundum dies quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris.] Tunc quippe uidet ex se, persecutione cogente, infirmorum multos cadere, quos nunc ut mater intra pacis sinum paruulos fouet, & intra tranquillas fidei cunas continet: quia admixti fortibus, ipsa fidei tranquillitate nutriuntur. Tunc uerò tales multi casuri sunt, & per uiscera charitatis, quicquid in damno paruulorũ sustinet, se perpeti animus perfectorum dolet. Infirmorum etenim damna ad corda fortium per cõ passionem transeunt. Vnde per Paulum dicitur: 2.Cor.11
Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? Tanto enim quisq; perfectus est, quanto perfectè sentit dolores alienos. Vnde sancta Ecclesia infirmis tunc cadentibus angustata, cùm horum reminiscitur temporum, iure dictura est: Secundum dies quibus Deus custodiebat me: quia se tunc in illis æstimat cadere, quæ se nunc in istis respicit custodiri. Bene autem dicitur: Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Lucernæ enim nomine, lumen signatur sacrę Scripturæ, de qua ipse Ecclesiæ pastor dicit: Habe- 2.Pet.1
mus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus uestris. Et Psalmista ait: Lucerna Psal.118
pedibus meis uerbum tuum Domine. Quia autẽ principale nostrum mens est, appellatione capitis mens uocatur. Vnde per Psalmistam dicitur: Impinguasti in oleo caput meum. ac si apertè dicat: Charitatis pinguedine replesti mentem meam. Nunc ergo lucerna super caput Ecclesiæ splendet: quia sacra eloquia tenebras nostræ mentis irradiant, ut in hoc caliginoso uitæ præsentis loco, dum uerborum Dei lucem percipimus, quæ sunt agenda, uideamus. Nunc ad lumen in tenebris ambulat: quoniam sancta uniuersalis Ecclesia etsi alienæ occulta cogitationis nõ penetrat, quia quasi faciẽ non cognoscit in nocte: tamen ponit gressus boni operis directa lumine supernæ locutionis. Sequitur:

Remini-

Reminiscitur ecclesiæ fœcunditatis suæ, quam in primo tempore habuit, quamuis circa mundi finem maxima prædicationis uirtute roboretur. Cap. IX.

SIcut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.] Sicut uniuscuiusq; hominis, sic sanctæ Ecclesiæ ætas describitur. Paruula quippe tunc erat, cùm à natiuitate recens uerbum uitæ prædicare non poterat.
Can.8 Hinc enim de illa dicitur: Soror nostra paruula est, & ubera non habet: quia nimirum sancta Ecclesia prius quàm proficeret per incrementa uirtutis, infirmis quibusq; auditoribus præbere non potuit ubera prædicationis. Adulta uerò Ecclesia dicitur, quando Dei uerbo copulata, sancto repleta spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum conceptione fœcundatur, quos exhortando parturit, cõuertendo parit. De hac eius ætate Do
Can.1 mino dicitur: Adolescentulæ dilexerunt te. Vniuersæ quippe Ecclesiæ, quæ unam catholicam faciunt, adolescentulæ uocantur: non iam uetustæ per culpam, sed nouellæ per gratiam: nõ senio steriles, sed ætate mentis ad spiritalem congruæ fœcunditatem. Tunc ergo cùm in diebus illis Ecclesia quasi quodam senio debilitata, per prædicationem párere filios non ualet: reminiscitur fœcunditatis antiquæ, dicens: Sicut fui in diebus adolescẽtiæ meæ. Quamuis post eosdem dies quibus deprimitur, iam tamen circa ipsum finem temporũ, grandi prædicationis uirtute roboretur. Nam susceptis ad plenum gentibus, omnem Israeliticum populum, qui tunc inuentus fuerit, in fidei signũ
Rom.11 trahit. Scriptum quippe est: Donec plenitudo gẽtium introiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Sed ante illa tempora erunt dies, in quibus ab aduersarijs paululum uidebitur oppressa, cùm & horum dierum reminiscitur, dicens: Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in ta
10 bernaculo meo. Quid hoc loco tabernaculũ, nisi habitationem mentis accipimus? Quia per omne quod cogitando agimus, in consilio nostri cordis habitamus. Quisquis autem mandata Dei tacitus cogitat, secretò illi Deus in tabernaculo est. Habitationem etenim cordis sui ante Dei esse
Psal.18 oculos uiderat, qui dicebat: Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Exteriora namq; opera patent oculis hominum: longè uerò incomparabiliter interiores ac subtilissimę cogitationes
Heb.4 nostræ patent oculis Dei. Omnia enim, sicut scriptum est, nuda & aperta sunt oculis eius. Et sæpe in exteriori opere ante oculos hominum inordinati apparere metuimus: & in interiori cogitatione illius respectum non metuimus, quem uidentem omnia non uidemus. Multo enim magis intrinsecus Deo, quàm extrinsecus hominibus conspicabiles sumus. Vnde & sancti omnes foris se intusq; circumspiciunt, & uel reprehendendos se exterius, uel iniquos se interius uideri inuisibiliter timent. Hinc est quòd animalia quæ per prophetã
Ezech.10 uidentur, in circuitu & intus plena oculis esse memorantur. Quisquis enim exteriora sua honestè disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sancti uerò omnes quia & exteriora sua circumspiciunt, ubi bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua uigilanter attendunt, quia sese irreprobabiles interni iudicis obtutibus parant, & in circuitu oculos & intus habere perhibentur: magisq; se quo Deo placeant, in sua interna componunt, sicut per Psal
Psal.44 mistam quoq; de sancta Ecclesia dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Sed quia exteriora sua etiam irreprehensibilia custodit, iure de ea subdidit: In fimbrijs aureis circumamicta uarietatibus: ut & pulchra sibi intus sit, & alijs foris, & se prouehens per internam gloriam, & alios erudiẽs per exteriora operum exemplа. Bèatus igitur Iob dicat ex se, dicat ex persona uniuersalis Ecclesiæ:
B Quando secretò Deus erat in tabernaculo meo. Vt enim demonstret quantum intus profecerit, secretò Deum fuisse in suo tabernaculo perhibet. Vt etiam ostendat rectitudinis opera quantũ extrinsecus custodiuit, adiungit: Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Omnes enim qui diuina præcepta metuunt, Dei tabernacula fiunt. Vnde, ut suprà iam diximus, per semetipsam ueritas dicit de eo qui illius mandata custodit: Ego & pater meus ueniemus, & Ioan.14
manſionem apud eum faciemus. Quo contra peruersi quiq; dum interna non apperunt, in suis se cogitationibus foràs fundunt. Vnde eis per prophetam dicitur: Redite præuaricatores ad cor. & Esa.46
rursum: Væ qui cogitatis inutile. In actionibus quippe suis uerentur homines, quos corporaliter
C uident: & Deum sibi præsentem non æstimant esse, quem non uident. Quo contrà in laude iusti dicitur, dum Ægypti regem contemneret, & Dei mandatis obediret: Quia inuisibilem tanquam uidens sustinuit. Peruersum quippe terrę principem quasi non uidit, quem ab oculis sui cordis abiecit. Regem uerò inuisibilem tanquam uidens sustinuit: quia ab eius timoris intuitu, mentis oculos non deflexit. Sancta itaq; Ecclesia in magnis tunc tribulationibus deprehensa, cùm multos à Deo conspicit praua cogitatione discedere, uidet profectò mentis eorum habitaculum discedẽte Deo uacuum remanere, & iure deplorans, dicit: Quan
do secretò Deus erat in habitaculo meo. Qui- 11
D bus uerbis non immeritò etiam simulatio religionis plangitur: quia nonnulli etiam nunc Christiani esse non appetunt, sed uideri. His uidelicet Deus in publico est, non in secreto. Sed sancta Ecclesia Deum in secreto habere desiderat: quia illos uerè fideles respicit, quos ad fidei uitam corde pleno permanere cognoscit. Quæ iuxta exteriorem quoque uigoris sui rectitudinem dicit: Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei.] Pueri scilicet uocantur, qui cœlestibus mandatis inseruiunt. Vnde per prophetã Dominus dicit: Ecce ego & pue- Esa.8
ri mei, quos mihi dedit Deus. Et rursus in Euange- Matth.
lio: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Nunc ergo in circuitu eius sunt pueri: quia in cunctis terrę gentibus reperiuntur, qui cœlestia mandata custodiunt,

stodiunt,& spiritalis disciplinæ regulis obsequun A
tur. Qui profectò tunc ad obsequium pueri dee-
runt,quando praui qui reperti fuerint,spiritalia e-
ius mandata contemnunt. Sequitur:

Quòd tunc Ecclesia pedes prædicatorũ butyro lauabat, cùm beatorũ operum pinguedine & obedientiæ adipe collectũ de gloria prædicationis puluerem eis detergebat. Cap. X.

QVando lauabã pedes meos butyro.] Quia Christum & Ecclesiam unam esse personam crebrò iam diximus, illum uidelicet huius corpo-
ris caput,hanc aũt illius capitis corpus: aliter hæc uerba iuxta uocem capitis accipi, atq; aliter iuxta uocem corporis debent. Quos ergo pedes Domi
ni, nisi sanctos prædicatores accipimus? De qui-
bus dicit:Et ambulabo in eis. Butyro ergo pedes B
lauantur: quia prædicatores sancti bonorum ope
rum pinguedine replẽtur. Etenim, ut suprà iam di
ximus,uix ipsa prædicatio sine aliquo trãsitur ad-
misso. Nam quilibet prædicãs,aut ad quantulam-
cunq; indignationem trahitur,si contemnitur:aut
ad quantulamcunq; gloriam,si ab audientibus ue
neratur. Vnde & Apostolis pedes loti sunt, ut à quã
libet paruo contagio in ipsa prædicatione contra
cto,quasi à quodam itinere collecto puluere mũ-
darentur. Et beatus Iacobus dicit: Nolite plures ma
gistri fieri fratres mei. Et paulo pòst: In multis eĩm
offendimus omnes. Pedes ergo lauantur butyro:
quia pinguedine boni operis infunditur atq; mun
dat collectus puluis de gloria prædicationis. Vel
certè butyro pedes lauantur,dum sanctis prædica C
toribus debita ab audientibus stipendia conferun
tur,& quos fatigat iniunctus prędicationis labor,
exhibita à discipulis pinguedo boni operis fouet:
non quòd ideo prędicent ut alantur,sed ideo alan
tur ut prædicent:id est ut prædicare subsistant, nõ
ut in intentionem sumendi uictus transeat actio
prædicationis,sed ad utilitatem prædicationis de
seruiant ministeria sustentationis. Vnde a bonis
prædicatoribus non causa uictus prædicatio im-
penditur,sed causa prędicationis accipitur uictus.
Et quoties prædicantibus necessaria ab audienti-
bus conferuntur,non solent de rerum munere,sed
conferentium gaudere mercede. Vnde per Paulũ
dicitur: Non quæro datum, sed requiro fructum. D
Datũ quippe est res ipsa quæ impenditur: fructus
uerò dati est,si benigna mẽte futuræ mercedis stu
dio aliquid impendatur. Ergo datum in re accipi-
mus,fructum in corde. Et quia discipulorum suo-
rum Apostolus mercede potius quàm munere pa
scebatur,nequaquã datum,sed fructum se quære-
re fatetur. Vnde & subdidit protinus dicens: Ha-
beo autem omnia,& abundo Butyro ergo lauan-
tur pedes,cùm prædicatores sancti,ut diximus,i-
psa prædicatione fatigati,auditorum suorum bo-
nis operibus fouentur. Fessos namq; pedes buty-
ro unxerat ille qui audiebat: Viscera sanctorũ re-
quieuerũt per te,frater. Hoc butyro unctus fuerat
pes qui in catena tenebatur, dicens: Det miseri-
cordiam Dominus Onesiphori domui:quia sæpe
me refrigerauit,& catenam meam non erubuit. Si

ergo ex uoce capitis hæc uerba pẽsamus, rectè pe
des,sicut dictũ est,prædicatores accipimus. Si 12
autẽ sentire ista ex uoce solius corporis debemus,
nimirum pedes Ecclesiæ sunt inferiorum operum
ministri: qui dum ad usus necessarios ea quæ sunt
exterius exercent,per extremum ministerium ue-
lut pedes terræ inhærent. Sed debent hi qui præ-
sunt,qui doctrinę studio inuigilãt,solerti cura oc-
cupatorum corda requirere, eisq; eam quã ipsi ua
cando percipiunt,crebræ admonitionis uoce, in-
fusionem pinguedinis ministrare. Nam quia in u-
no corpore inuicem prose membra sollicita sunt,
sicut illorum ministeriis nostra extrema fulciũtur:
ita necesse est ut nostris studijs illorũ interiora re-
pleantur. Quando igitur sancti doctores quibus-
dam ad externa ministeria deditis, unctionẽ Do-
minicæ incarnationis prædicant, butyro eloquij
pedes lauant. Solent etiã pedes ipsa itineris asperi
tate lacerari. Vnde & omnino difficile est in terre
nis actionibus huius uitæ iter agere, & nulla ex la
bore itineris uulnera sustinere. Cùm ergo uigilan
tes præpositi auditores suos curis exterioribus in-
tentos ad cor reuocant,ut quę inter ipsa licita ope
ra admiserint mala cognoscant,& quæ cognouerint,defleant,pedes butyro lauãt: quia eorum uul
neribus pœnitentiæ unguenta subministrant. Re
miniscatur igitur tunc Ecclesia uehementer affli-
cta,quomodo pacis suæ tempore per exhortatio-
nis uerbum membra in se etiam extrema munda-
bat,& dicat: Quando lauabam pedes meos buty-
ro. Quod de beato Iob admirabiliter liber intueri,
qui inter tot curas rerum,inter tot affectus pigno-
rum, inter tot studia sacrificiorum, subiectis suis
quamlibet extremis,bona sequentis uitæ prędica
bat:ut eos de cœlestibus imbueret, qui sibi ad ter-
rena opera deseruirent Quid ad hæc nos episcopi
dicimus,qui cõmissis nobis uerbum uitæ impen-
dere non curamus,quando coniugatũ uirum pro
hibere non ualuit à butyro prædicationis,uel secu
laris habitus,uel magnæ occupatio facultatis.

Quòd petra riuos olei fundebat,cùm corda discipulorũ Spiritus sancti unctione Christus implebat. Cap. XI.

SEd seruata ueritate historiæ, ad sanctæ Eccle-
siæ iam uerba redeamus,quæ per beatum Iob,
id est per os membri sui loquitur, quanta sint quæ
tempore extremo patietur, cùm transactorũ suo-
rum reminiscitur, ut per eam uidelicet uerbi pin-
guedine operantium uita lauaretur. Quæ ipsam
quoq; prędicatorum suorum uigilantiam plenius
exequens,subdit: Et petra fundebat mihi riuos
olei.] Quia petræ nomine Christus accipitur,præ
dicator egregius fatetur,dicens: Petra autem erat 1.Cor.10
Christus. Quæ uidelicet petra nunc ad usum san-
ctæ Ecclesiæ olei riuos fundit: quia in ea loquens
Dominus prædicamenta unctionis intimæ ema-
nat. De hac petra olei riuus exit,liber Matthæi, li
ber Marci,liber Lucæ,& liber Ioannis. In diuersis
huius mũdi partib.quot prædicamenta ędidit, tot
petra hęc per ora Apostolorũ omniũ olei riuos fu
dit. toties adhuc de petra hac olei riuus fundituꝛ,
quoties

quoties à ſancto Spiritu ungendis mentibus audi-
torum, ea quæ in libris ueteribus de Chriſto dicta
ſunt, explanantur. Et riui uocantur olei: quia de-
currunt & ungunt. In quibus quiſquis tingitur,
13 quiſquis ungitur, interius impinguatur. De
Pſal.62 qua nimirum pinguedine Pſalmiſta ait: Sicut adi-
pe & pinguedine repleatur anima mea. Poteſt no
mine olei, ipſa ſancti Spiritus unctio deſignari, de
Iſa.10 qua per prophetam dicitur: Computreſcit iugum
à facie olei. Iugum quippe à facie olei computre-
ſcit: quia dum ſancti Spiritus gratia ungimur, à ca
ptiuitatis noſtræ ſeruitute liberamur: dumq; ma-
ligni ſpiritus dominatio ſuperba repellitur, iugũ
conteritur, quo libertatis noſtræ colla premeban-
Iſa.5 tur. De hoc rurſus oleo ſcriptum eſt: Vinea facta
eſt dilecto meo in cornu filio olei. Filius quippe
olei, fidelis populus dicitur, qui ad fidem Dei in-
terna ſancti Spiritus unctione generatur. Multis
ergo tunc ſancta Eccleſia tribulationibus depreſ-
ſa, dona ſpiritus, & mira quæ nunc habet prædica
menta, ad memoriam reuocet, & ſirum ſilentium
deploret, diceas: Petra fundebat mihi riuos olei.
Quibus uerbis congruè ſubjecit: Quando pro-
cedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabãt
mihi cathedram. Videbant me iuuenes, & abſcõ-
debantur: & ſenes aſſurgentes ſtabant. Principes
ceſſabant loqui, & digitũ ſuperponebant ori ſuo.
Vocẽ ſuam cohibebant duces, & lingua eorũ gut
turi ſuo adhærebat.] Mos ueterum fuit, ut ſenio-
res in porta conſiſterent, & cauſas introeuntium
iudicarẽt, quatenus tanto eſſet pacificus urbis po
pulus, quanto ad hanc diſcordes ingredi non lice
ret. Sed nos ſacram hiſtoriam uenerantes, hæc e-
giſſe beatum Iob pro cultu iuſtitiæ, certum tene-
mus, atq; ad indaganda allegoriæ myſteria duci-
mur. Quid ergo per ciuitatis portam, niſi bona
quæq; actio deſignatur, per quam anima ad con-
Pſal.9 uentum regni cœleſtis ingreditur? Vnde & pro-
pheta ait: Qui exaltas me de portis mortis, ut an-
nunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ
Sion. Portæ quippe mortis, ſunt actiones prauæ,
quæ ad interitum trahunt. Quia autem Sion ſpe-
culatio dicitur, portas Sion, actiones bonas acci-
pimus, per quas ſupernam patriam ingredimur,
ut regis noſtri gloriam contemplemur. Quid ue-
rò per cathedram, niſi magiſterij authoritas deſi-
gnatur? Græca autem lingua platea pro latitudi-
ne dicitur. Nunc ergo ſancta Eccleſia ad ciuitatis
portam procedit: quia ut aditũ cœleſtis regni per
cipiat, in ſanctis ſe actionibus exerit. Cui in platea
paratur cathedra: quia in magnæ authoritatis lati-
tudine ſui magiſterij exhibet libertatem. Quæ e-
nim recta quæ ſentit, publica uoce prædicat, qua-
ſi in platea ſuper cathedrã ſedet, cùm nullum de
ſua prædicatione metuit, nullius preſſa terrori-
bus, ſe ſub ſilentio abſcondit. An non in publico
ad docendum præſidet, quam ſimul & ſentiendi
ueritas, & docẽdi poteſtas fulcit? Sed cùm ad por
tam procederet, & in platea ſuper cathedram ſe-
deret, quid à leuibus, quidue à grauibus ageretur
adiungit, dicẽs: Videbant me iuuenes, & abſcon-

A debantur: & ſenes aſſurgentes ſtabant. Si hiſtoriæ
intendimus, quæ dixit credimus: ſi allegoriæ, quæ
prædixit uidemus. Iuuenes namq; dici ſolent qui
nulla conſilij grauitate fulciuntur. Senes uerò nõ
eos Scriptura ſacra uocare cõſueuit, qui ſola quan
titate temporum, ſed morũ grandæuitate matu
ſunt. Vnde per quendam ſapientem dicitur: Sene
ctus enim uenerabilis eſt, non diuturna, neq; nu
mero annorum computata. Cani autem ſunt ſen-
ſus hominis, & ætas ſenectutis uita immaculata.
Vnde rectè quoq; Dominus ad Moyſen dicit: Cõ
grega mihi ſeptuaginta uiros de ſenioribus Iſrael,
quos tu noſti quòd ſenes populi ſunt. In quibus
quid aliud quàm ſenectus cordis requiritur, cùm
tales iubentur eligi, qui ſenes eſſe ſciunt? Si enim
B ſenectus in eis corporis quæreretur, à tantis ſci
poterãt à quantis uideri. Dum uerò dicitur: Quos
tu noſti quòd ſenes populi ſunt, profectò liquet,
quia ſenectus mentis, non corporis eligenda nun
ciatur. Sanctam ergo Eccleſiam uident nunc
iuuenes & abſcondunrur, ſenes uerò ei aſſurgen-
tes aſſiſtunt: quia uigorem eius atq; rectitudinem
immaturi formidant, grandæui glorificant. Le-
quippe ſunt qui fugiunt, graues uerò atq; perfecti
hanc uitæ ſuæ meritis aſſurgendo uenerantur. Di
ſciplinam quippe illius perfecti diligunt, imperfe
cti reprehendunt. Vident ergo hanc iuuenes, &
abſconduntur: quia deprehendi in ſuis occulti
actibus metuunt. Senes uerò aſſurgentes ſtant:
quia perfecti quiq; ex humilitate indicant, quan-
C tum in bona operatione profecerunt. Sed qui
hæc de ſuis loquitur, narret quoq; qualiter ab e-
teris timeatur. Principes ceſſabant loqui, & di-
gitum ſuperponebant ori ſuo. Vocem ſuam cohi
bebant duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhæ-
rebat.] Qui hoc loco alij duces intelligi uel prin-
cipes poſſunt, niſi hæreticæ prauitatis authores?
De quibus per Pſalmiſtam dicitur: Effuſa eſt con-
tentio ſuper principes eorum, & ſeduxerunt eos
in inuio, & non in uia. Ipſi enim dum diſpenſa-
tionem Dei peruerſè interpretari non metuunt,
profectò plebes ſubditas non in eam uiam quæ
Chriſtus eſt, ſed in inuium trahunt. Super quos
rectè quoq; effuſa contentio dicitur: quia ſuis ſi-
bi uiciſſim allegationibus contradicunt. Arius
D quippe tres perſonas in diuinitate ſuſcipiens, tres
etiam deos credidit. Quem contra Sabellius unũ
Deum ſuſcipiens, unam credidit eſſe perſonam. In
ter quos ſancta Eccleſia rectum prædicatiõis ſuæ
tramitem indeclinabiliter tenẽs, & unum Deum
prædicans, tres perſonas contra Sabellium aſſe-
rit, & tres perſonas aſſerẽs, unũ Deũ cõtra Arium
confitetur. Quia aũt in ſacro eloquio Manichæus
uirginitatem laudari comperit, coniugia damna-
uit. At contrà Iouinianus quia concedi coniugia
cognouit, uirginitatis munditiam deſpexit. Vn-
de fit ut ſemper hæreticis peruerſa intelligentia
confuſis, uiciſſim ſibi eorum nequitia & in culpa
concordet, & in ſententia diſcrepet. At contrà ſan-
cta Eccleſia per medias utrarumq; partium lites
ordinata pace graditur, & ſic ſcit ſuperiora bona

ſuſcipere

Universidad de Deusto

suscipere,ut nouerit etiam inferioria uenerari,qua A perem uociferantem,& pupillum cui nō erat ad-
tenus nec summa æquet infimis, nec rursum ima iutor. Benedictio perituri super me ueniebat,&
despiciat,cùm summa ueneratur. Nunc ergo hæ- cor uiduæ consolatus sum.] Magnæ misericordiæ
reticarum plebium principes, authoritatem san- ista sunt opera, liberare uociferantem pauperem,
ctæ Ecclesiæ perpendentes cessant loqui,& quasi pupillo adiutorium ministrare, perituru eripe-
ori suo digitum superponunt, dum falsis querelis re,cor uiduæ cōsolari.Superius enim dictum est
non ratione uocis se reprimi, sed uirtutis manu si- quid exhibuit per doctrinā. Ait namq; Auris au-
gnificant. Vocem suam duces cohibent: quia ni- diēs beatificabat me.Nunc autem narrat quæ per
mirum hi qui post se errantes populos trahere co- misericordiam impendit, dicēs: Eo quòd liberas-
nantur,ne loqui peruersa nunc audeant,& autho- sem pauperem uociferantē,& pupillum cui nō
ritatis frenantur pōdere,& uirtute rationis. Quo- erat adiutor. Vox quippe cum opere sibi necessa-
rum lingua suo gutturi adhæret: quia etsi peruer- riò concordat.Hæc beatus Iob & exhibuit subdi-
sa loqui libera uoce non audeant, intus tamen a- tis,& tamen per sanctam Ecclesiam exhibenda si
pud se contegūt cuncta, quæ contra ueram fidem gnauit. Quæ utrumq; nunc incessabiliter exercet,
proponere falsa moliuntur. Horum ergo tempo- ut uidelicet filios suos & loquendo pascat, & de-
rum, sequenti tribulatione deprehensa, remini- B fendendo protegat,quatenus & per uerba bonos
scens Ecclesia deplorat,dicens: Quando procede satiet,& per patrocinia tueatur à malis. Bene au-
bam ad portam ciuitatis,& in platea parabant ca- tem scriptum est: Germinet terra herbam uirentē Gen.1
tedram mihi. Videbant me iuuenes, & absconde- & facientem semen, & lignum fructiferum faciēs
bantur:& senes assurgentes stabant.Principes ces- fructum iuxta genus suum. Quod sic est ueraci-
sabant loqui, & digitum superponebant ori suo. ter factum, ut significaret faciendum. Per terram
Vocem suam duces cohibebant,& lingua eorum quippe figuratur Ecclesia,quæ & uerbi nos pabu
gutturi suo adhærebat. ac si apertè dicat: Cùm lo reficit, & patrocinij umbraculo custodit, quæ
prædicare mihi uoce publica licuit, omnis qui & loquendo pascit,& opitulando protegit: ut nō
meæ ueritati nō fuit subiectus, expauit. Illo nam- solum herbam refectionis proferat, sed & in fru-
que tempore cùm sancta Ecclesia ex aduersitate ctu operis,arborem protectionis. Perpenden- 16
premitur,prauis quibusq; prædicatoribus licentia
15 locutionis datur. Quod longè antè Hieremias dum quoq; uideo his qui plebium gubernationi-
intuens ait: Sed & lamiæ nudauerunt mammam, bus præsunt, quod superius dicens: Videbant me
lactauerunt catulos suos.Quid namq; lamias nisi iuuenes,& abscondebantur:nunc astruit: Cor ui-
hæreticos appellat,humanam quidem faciem,sed C duæ cōsolatus sum. Quanta disciplina regiminis,
beluina per impietatem corda gestantes? qui tūc ut ante eum iuuenes abscondantur: quanta man-
mammam nudant, cùm errorem suum liberè prædi- suetudo pietatis, ut per eum uiduarum corda con
cant. Tunc catulos lactant: quia malè sequaces solentur. Sunt namq; nonnulli ita districti,ut om-
paruulorum animas dum peruersa insinuant, ad nem etiam mansuetudinem benignitatis amittāt:
impietatem nutriendo confirmant. Sequitur: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti
iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus utraque
summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ ui-
gore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in
mansuetudine districtionem deserant disciplinæ,
quatenus nec à cōpassione pietatis obdurescant,
cùm contumaces corrigunt, nec disciplinæ uigo-
rem molliant, cùm infirmorum animos consolan
tur. Regat ergo disciplinę uigor mansuetudinem,
& mansuetudo ornet uigorem, & sic alterū com-
mendetur ex altero, ut nec uigor sit rigidus, nec
D mansuetudo dissoluta. Hæc autem quæ suprà di-
ximus pietatis opera, sancta Ecclesia & corpora-
liter exhibet, & spiritaliter exhibere non cessat.
nam pauperem uociferantē liberat, cùm peccato
ri ueniam deprecāti, eas quas commiserat culpas
relaxat. De talibus quippe pauperibus dicit: Bea Matth.5
ti pauperes spiritu:quoniam ipsorum est regnum
cœlorum.Et talium pauperum clamor est,Psalmi
stæ uoce dicentium: Citò nos anticipet misericor Psal.78
dia tua: quia pauperes facti sumus nimis. Pupillū
uerò cui non est adiutor liberat, dum unusquisq;
mortuo antiquo patre diabolo, ad sanctæ Eccle-
siæ sinum currēs, in ea exhortationis adiutorium
inuenit,qui iam desideria mundi persequentis fu-
git. Potest pupilli nomine, fidelis quisq; etiā pro-
pter mortē boni patris intelligi, cuius ad tempus

Quòd rectoribus Ecclesiæ summopere attendendū est, quòd in disciplinæ rigore mansueti sint. Cap. XII.

AVris audiens beatificabat me, & oculus ui-
dēs testimoniū reddebat mihi.] Dum bea-
tificari se ab audientibus, sibiq; testimoniū reddi à
uidentibus fatetur, beatus Iob qualis in sermone,
qualis in opere fuerit, ostenditur. Necq; enim aut
in opere iam perfectus est, cui adhuc linguæ pra-
uitas contradicit: aut in sermone laudabilis, qui
hoc quod loquitur,opere non ostendit. Vt igitur
beatus Iob amicorū suorum increpationibus exa
ctus,utraq; se habuisse perhibeat, sese & audienti-
bus & uidentibus uenerationi fuisse manifestat.
Quod si ad uocem sanctæ Ecclesiæ referamus, il-
le eius uerba beatificat, qui ea quæ audierit, opere
cōsummat. Ille enim testimoniū reddit, qui exem-
plis uitæ illius bene uiuendo respondet. Sanctam
etenim Ecclesiam ille ueraciter uidet, cuius testa-
tur uita quia uidet. Ad hoc namq; bonorum intra
eam rectitudo cernitur, ut quicq; hanc uiderint, à
suis prauitatibus corrigant. Necdū ergo intra san
ctam Ecclesiam uidet bonos, qui non est emenda
tus à malis. Sed unde ei testimoniū reddatur, ostē-
ditur cùm subiungit: Eo quòd liberassem pau-

uisione destitutus est, quamuis solatio destitutus non est. Benedictio etiam perituri super eā uenit, cùm peccatoris interitū prævenit, & cùm sanctis exhortationibus à culpę fouea reducit. Vnde scri

§ Luc.5 ptum est: Qui conuerti fecerit peccatorē ab errore uię suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinē peccatorum. Si enim magnæ mercedis est à morte eripere carnē quandoq; moriturā: quanti est meriti à morte animam liberare, in cœlesti patria sine fine uicturam? Cor aūt uiduæ consolatur, dum fideli cuiq; animę qui æternas Domini retributiones narrat, quasi uiri sui bona ad memoriā reuocat. Cui quia spiritaliter anima iuncta est, eo mortuo uidua dicitur, sed sanctæ Ecclesiæ uocibus ex eius resurrectione refouet. Magnam ergo consolationē cor uiduæ suscipit, quādo fidelis anima in uerbis Ecclesiæ de aduentu illius aliquid cui spiritaliter est cōiuncta, cognoscit. Sequitur: Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimento.] Vestimento utiq; cùm uestimur, ex omni parte circundamur. Ille ergo iustitia sicut uestimento uestitur, qui se undiq; bono opere protegit, & nullam partē actionis suæ peccato nudam relinquit. nam qui in alijs actionibus iustus est, in alijs iniustus: quasi hoc latus cooperuit, illud nudauit: nec iam bona sunt opera quæ subortis alijs prauis operibus inquinantur. Hinc enim per Salo

Eccl.9 monem dicitur: Qui in uno offenderit, multa bo-

Iac.2 na perdet. Hinc Iacobus dicit: Quicunq; totam legem seruauerit, offendat aūt in uno, factus est omnium reus. Quam uidelicet sententiam suam ipse diligenter exposuit, cùm subiunxit: Qui enim dixit, Nō mœchaberis, dixit &, Nō occides. Quod si non mœchaberis, occidas autem, factus es trās-

17 gressor legis. Cordis ergo oculis circumquaq; porrectis, undiq; nobis adhibenda custodia est.

Prou.4 Vnde rectè quoq; per Salomonem dicitur: Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso uita procedit. Dicturus enim custodia, præmisit omni: ut uidelicet unusquisq; hinc inde diligenter inspiciat, & quàm diu in hac uita est, contra spiritales inimicos in acie se positū sciat, nec mercedē quam per has actiones colligit, per alias amittat, ne hinc hosti fores obstruat, & aliunde aditū pandat. Si qua etenim ciuitas cōtra insidiantes inimicos magno ualletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte insomni muniatur custodia: unum uerò in ea foramē tantūmodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui undiq; exclusus uidebat. Pharisęus nāq; ille qui in templum oraturus ascendit, ciuitatem mētis suæ quāta munitione uallauerit, audiamus:

Luc.18 Ieiuno, inquit, bis in sabbato, decimas do omniū quæ possideo. Qui præmisit: Gratias ago tibi, magna certè munimina adhibuit. Sed uideamus ubi insidiāti hosti immunitum foramē reliquit: Quia non sum sicut publicanus iste. Ecce ciuitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quā frustra per ieiuniū & eleemosynas clausit. Incassum munita sunt cætera, cùm locus unus de quo hosti patet aditus, munitus nō est. Gratias A rectè egit, sed peruersè se super publicanum extulit. Ciuitatē cordis sui extollendo prodidit, quam abstinendo & largiēdo seruauit. Victa est per abstinentiam gula, destructa uentris ingluuies, superata est largitate tenacia, auaritia depressa. quibus hoc laboribus actum credimus? Sed ô quot labores uno uitio percussi ceciderunt, quanta bona unius culpæ gladio sunt perempta? Vnde magnopere oportet & bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus cautè in cogitatione custodire: si mentem eleuant, bona non sint, quæ non auctori militant, sed elationi.

Quòd qui uitia superant, cùm de uictoria sua superbiunt, ipso hoste super se ruente intereunt. Cap. XIII.

B DE qua re non inordinatè agimus, si ex libris licet non canonicis, sed tamē ad ædificationem Ecclesiæ æditis, testimonium proferamus. Eleazar namq; in prælio elephantem feriens sub[illegible] uit, sed sub ipso quem extinxit occubuit. Quem ergo iste significat quem sua uictoria oppressit, nisi eos qui uitia superant, sed sub ipsa quæ subiecit superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste quem prosternit moriē, qui de culpa quam superat eleuatur. Pensandū ergo magnopere est: quæ bona prodesse nequeunt, si mala quæ subrepunt non cauentē. Perit omne quod agit, si nō sollicite in humilitate custodit. Vnde bene quoq; de ipso primo parētē dicit: Posuit eum Dominus in paradiso uoluptatis, ut operaretē & custodiret. Operi

C quippe qui agit bonū quod præcipit, sed quod operatus fuerit, nō custodit, cui hoc subrepit quod prohibet. Beatus igit Iob quia ex omni parte bono se opere texerat, dicat: Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimēto, ubi protinus subdit:

Et diademate iudicio meo.] Iustorū iudicia rectè diademati comparantē: quia per magni operis gloriā ad retributionis ducūt coronā. Quæ nimirum iudicia secum quotidie introrsus agunt: quid Deo, quid proximo debeant, solerter aspiciūt, atq; ad agenda bona se uehemēter accendūt, & de perpetratis malis districtè redarguunt. Vnde bene quoq; per Salomonē dicit: Cogitationes iustorū iudicia. Iusti quippe ab omni strepitu seculari[illegible] corda sua redeūt, ibiq; ascendunt tribunal mentis, atq; ante oculos se & proximū statuunt, deducunt

D ad mediū regulam testamēti, qua dicit: Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis. Transferunt in se personā proximi, & sollicitè attendunt, quid sibi si ita essent, fieri uel nō fieri iustè uoluissent: sicq; districto iure atque iudicio causam suā & proximi iuxta tabulas diuinæ legis in foro cordis examinant. Bene ergo dicit: Cogitationes iustorum iudicia: quia ipse eorū intimus motus cordis quasi quædā libra est iudiciariæ potestatis. Quibus peractis, quia retributionem mercedis nō requirunt, rectè eorum iudicia diademati comparantur. Diadema quippe in superiore parte corporis ponitur. Iustorum ergo iudicium diadema dicitur: quia per hoc non in terrenis & infimis, sed sursum remunerari concupiscūt. Sequitur:

Quid

Quòd in proferenda sententia nihil perperàm agendum sit, ne quælibet temerè dicta indiscussa & imperita reddamus.

Caput XIIII.

OCulus fui cæco, & pes claudo. Pater erã pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Inter hæc lectoris animus forsitan quærat, cur beatus Iob suas tam subtiliter uirtutes enumeret. Sanctorũ quippe uirorum est, bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere. Vnde per semetipsam
Matth.6 ueritas dicit: Attendite ne iustitiam uestram facia
tis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Hinc est etiam quòd duos cæcos iuxta uiam sedentes
Matth.9 illuminans præcepit dicens: Videte ne quis sciat. De quibus ilicò scriptum est: Abeuntes diffamauerunt eum per totam terram illam. Sed quærendum nobis est, quid sit hoc quòd ipse omnipotẽs, cui hoc est uelle quod posse, & taceri uirtutes suas uoluit, & tamẽ ab his qui illuminati sunt, quasi inuitus indicatur: nisi quòd seruis suis se sequẽtibus exemplum dedit, ut ipsi quidem uirtutes suas occultare desiderent, & tamen ut alij eorum exẽplo proficiant, prodantur inuiti, & facta quidem sua occultando seipsos custodiant: sed dum prodũtur inuiti, bona ad proximos suos exempla transmittant. Occultentur ergo studio, necessitate publicentur: & eorum occultatio sit custodia propria, eorũq; publicatio sit utilitas aliena. Rursum quia
Matth.5 scriptum est: Neq; accendunt lucernam, & ponũt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Ali quando sancti uiri & coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare, sed ad eum finem omnia referentes, ut non ipsi eisdem operibus, sed pater eorum qui in cœlis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prę dicant, ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur, quorum uita nescitur. Compelluntur ergo uitam suam dicere, ut auditorum suorum ualeant uitam mutare. Et facta sua referunt, ut ueneratioñi sint: uenerari appetunt, ut reuerenter audiantur. Scri-
Psalm. ptum quippe est: Cùm eleuarẽtur animalia de terra, eleuabant̃ pariter & rotæ: quia uidelicet cũ auditorum mentes prædicantium uitam suspiciunt, necessariò utiq; etiam uim prædicationis admirã-
19 tur. Hinc est ergo quòd prædicatores boni & honorem propter elationem fugiant, & honorari tamen propter imitationem uelint. Sic nimirum Paulus apostolus discipulis loquẽs & honorem fugit, & tamen quantum esset honorandus osten-
1 Thess.2 dit. Nam cùm Thessalonicensibus diceret: Neq; enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ, Deus testis est: secutus adiunxit: Neque quærentes ab hominibus gloriam, neq; à uobis, neq; ab alijs, cùm possimus oneri uobis esse ut Christi Apostoli, sed facti sumus paruuli in medio uestrũm. Rursus Co-
1 Cor.4 rinthijs, honorem fugiens, dicit: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Domi-

A num nostrum, nos autem seruos uestros per Iesum Christum. Quos tamen uidens falsorum Apostolorum persuasionibus à ueræ fidei tramite deuiare, eis se summoperè quantum esset uenerandus ostendit, dicens: In quo quis audet, in insipientia dico, audeo & ego. Hebræi sunt, & ego. Israelitæ sunt, & ego. Semen Abrahæ sunt, & ego. Ministri Christi sunt, & ego. Vt minus sapiẽs dico, plus ego. Quibus etiam subiungit: quòd ei quoque tertij cœli secreta patuerint, quòd raptus etiam paradisi arcana penetrauit. Ecce honorem fugiens, seruum se discipulorum prædicat: ecce honorem pro utilitate audientium quærens, falsis Apostolis uitæ suæ merita superponit. Egit quippe doctor egregius, ut dum ipse qualis esse
B agnoscitur, & uita & lingua malè prædicantium eius comparatione uilesceret: illos uidelicet commendaret, si se absconderet, cumq; se non ostenderet, errori locum dedisset. Miro igitur modo & humilitatis exhibet gratiam, & utilitatis quærit incrementum, ut & seruum se discipulorum prædicet, & aduersarijs potiorem demonstret. Ostendit discipulis quid humilitatis acceperit: ostendit aduersarijs, quid sublimitatis. Innotescit discipulis, qualis apud se maneat in cogitatione: innotescit aduersarijs, qualis foris appareat in operatione. Sancti ergo uiri cùm coguntur bona narrare quæ faciunt, nõ elationi seruiunt, sed utilitati. Vnde beatus Iob amicis suis se iniustè increpãtibus, atque idcirco nescientibus bona sua, loquendo a-
C perit, ut nimirum discerent, nõ contra eius uitam increpantes erigi, sed hanc tacẽtes imitari, quam uis, ut suprà iam diximus, hunc ad memoriam facta sua reducere, inuicta ab increpantibus desperatio compellebat. Nam inter tot dolores uulneris & uerba desperationis, cùm bona quæ fecit narrat, quasi collapsum uerbis & uerberibus ad spem animum reformat. Dicat ergo bona quæ fecit, ut non cogatur inter tot mala de se desperare quæ audit. Oculus fui cæco, & pes claudo. Cùm sancti operis exempla pensamus, intuendum nobis prius est & qui recte narrandi ordo seruetur, ut an tè iustitiæ, & pòst misericordiæ opera describantur. Ille quippe bene agit quæ pia sunt, qui scit prius seruare quæ iusta: ut collatus in proximis
D riuus misericordiæ, de iustitiæ fonte ducatur.

Nam multi proximis quasi opera misericordiæ impendunt, sed iniustitiæ facta non deserunt. Qui si ueraciter proximis misericordiam facere student, sibijpsis prius debuerant iustè uiuendo misereri. Vnde scriptum est: Miserere animæ tuæ, placens Deo. Qui ergo misereri uult proximo, à se trahat necesse est originem miserẽdi. Scriptum namq; est: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quomodo ergo alteri miserendo pius est, qui adhuc iniustè uiuendo fit impius sibimetipsi? Vnde per quendam sapientem dicitur: Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Ad exhibendam quippe misericordiam ut indigentibus plenè exterius ualeat impendi, duo sibi necessaria congruunt: id est homo qui præbeat, & res quæ præ-

20

Eccl.30

Deut.6

Eccl.14

Universidad de Deusto
Biblioteca

beatur. Sed longè incomparabiliter melior est ho mo quàm res. Qui itaq; indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed uitam suam à nequitia nõ custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit authori: & hoc quod maius est, seruauit iniquitati. Bene itaq; per beatum Iob prius dicitur: Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimento, & sicut diademate iudicio meo. Ac deinde subiungitur: Oculus fui cæco, & pes claudo. Quia tunc est apud Deum oblatio ueræ rectitudinis, cùm de radice iustitiæ produnt rami pietatis. Sed quia in ipso misericordiæ opere plus solet apud internum iudicem animus pensari quàm factum, notandum quòd cæci oculum fuisse se asserit, pedem claudi. Hæc etenim dicens, profectò indicat quia & illi per semetipsum manum præbuerat, & hunc portando sustinebat. Ex qua re colligit, super egenos ac debiles quantum misericordiæ illius uiscera fundebantur. Vnde & subditur: Pater eram pauperum. Quæ uidelicet uerba si ad uocem sanctæ Ecclesiæ typica interpretatiõe referamus, ipsa est oculus cæco, quia per uerbum lucet: ipsa pes claudo, quia per adiutorium continet. Cæcos enim prædicando illuminat, claudos uerò opitulando sustentat. Cæcus quippe est, qui adhuc quò pergat non uidet. Claudus autem est, qui non potest ire quò uidet. Crebrò namque peccatum aut ignorantia aut infirmitate perpetratur, ut uel nesciat homo quid uelle debeat, uel non omne quod uoluerit possit.

Psal. 26 Quo contrà rectè per Psalmistam dicitur: Dominus illuminatio mea & salus mea. Quia enim Dominus & scientiam & uirtutem præbet, & contra ignorantiam illuminatio, & contra infirmitatem

Psal. 24 salus uocatur. hinc etiam de iniquis dicitur: Fiant uiæ eorum tenebræ & lubricum, ut scilicet per tenebras quò ire debent non uideant: qui etsi recta uiderent, in eis tamen per lubricum stare non possent. Isti itaque per lubricum inter bona claudicant, illi per tenebras quæ bona sequantur ignorant. Sancta itaque Ecclesia extremis tribulationibus deprehensa, antiquorum reminiscitur temporum, quando & docendo illuminare consueuerat, & adiurando firmare, & præcedentis membri sui ore loquitur, dicẽs: Oculus fui cæco, & pes

21 claudo. Quæ quia duos in se populos collegit, Iudaicum scilicet atq; Gentilem, rectè etiam potest cæco Gentilis, claudo autem Iudaicus populus designari. Gentilis quippe quasi oculos nõ habuit: quia non recepta lege nõ uidit quò ire debuisset. At contrà Iudaicus habens oculos, claudus fuit: quia legem quidem sciendo tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetẽdit. Si enim Gentilis populus cæcus minimè fuisset, propheta non

Esa. 9 diceret: Populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam. Rursum si Israeliticus populus à bono opere minimè claudicasset, nequaquam uo

Psal. 17 ce Domini Psalmista dixisset: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Qui nimirum populus claudus idcirco nominatur: quia sanum gressum in operatione nõ habuit, quippe qui utroq; pede uti noluit, dum unum testamẽtum recepit, aliud spreuit. Quem cùm ad se uenientem sancta Ecclesia suscipit, quia ei iam uetus tenenti, & nouum testamentum inserit, ad dirigendos gressus illius quasi alterum pedem iungit. Qui fidelis sanctæ Ecclesiæ populus adhuc rectè subiũgit: Pater eram pauperum: quia uidelicet humiles qui pauperes spiritu dicti sunt, ex eius prædicatione generantur. Sed oportet ut in his omnibus ipsa historiæ subtiliter uerba pensemus. ait enim: Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Plerunq; enim multa homines pauperibus largiuntur, non quia eosdem pauperes diligunt, sed quia si minimè tribuant, iram iudicij superni formidant: qui si Deum non timerent, quę habent dare noluissent. Et quidem in bono opere primus incipientium gradus est, ut qui adhuc proximum sicut se nescit diligere, iam tamen incipiat iudicia superna formidare. Quia igitur aliud est bonum opus ex præcepto, aliud uerò etiam ex affectu facere: sanctus uir ut mentem nobis suæ operationis insinuet, dicat: Pater eram pauperum. Non enim patronũ se uel proximum uel adiutorem pauperum, sed patrem fuisse testatur: quia nimirum magno charitatis officio studium misericordiæ uertit in affectum naturæ, ut eos quasi filios cerneret per amorem, quibus quasi pater præerat per protectionem. Quia igitur uim misericordiæ illius naturam fuerat imitata, patrem se pauperum fuisse commemorat. Vbi etiam subdit: Et causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. In quibus uidelicet uerbis pensanda sunt omnia quàm distinctè narrentur, quòd nulla ab eo merces prætermittitur. Iustus quippe in actionibus suis, pius in infirmitatibus proximorum, strenuus in negocijs pauperum. Qui enim æternæ retributionis bona cogitat, necesse est ut ad omnem se causam secuturæ mercedis extẽdat. Hinc enim per Salomonem dicitur: Qui Deum met, nihil negligit. Hinc etiam Paulus ait: Ad omne opus bonum parati. Sed inter hæc sciendũ est, quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro utilitate maiorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? Et tamen cuidam qui ad sepeliendum patrem se dimitti popposcerat, dictum est: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem uade & annuncia regnũ Dei. Postponendum namq; erat obsequium huius ministerij officio prædicationis: quia illo carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad uitam reficeret. Per prophetam quoq; primatibus synagogæ dicitur: Quærite iudicium, subuenite oppresso. Et tamen Paulus apostolus dicit: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Auditores etenim suos ad uirtutem sapientiæ, ad linguarum genera, ad prophetiæ quoq; indaganda mysteria succendebat, dicens: Æmulamini spiritalia, magis autem ut prophetetis. Sed quia spiritalia dona non caperẽt, si terrena eos negocia

gocia depræssissent, longè antè præmisit, dicens: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. ac si aperte dicat: Qui minoris meriti sunt in Ecclesia, & nullis magnorum donorum uirtutibus pollent, ipsi de terrenis negocijs iudicent, quatenus per quos magna nequeũt, bona minora suppleantur. quos & contemptibiles nominat, & tamen sapientes uocat, cùm dicit: Sic non est sapiens inter uos quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Qua ex re quid colligitur, nisi ut hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt? qui autem spiritalibus donis ditati sunt, profectò terrenis non debent negocijs implicari, ut dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati ualeant bonis superioribus deseruire. Sed curandum magnopere est, ut hi qui donis spiritalibus emicant, nequaquam proximorum infirmantium negocia funditus deserant, sed hæc alijs quibus dignum est tractanda committant. Vnde Moyses quoq; ad populum uiros pro se septuaginta constituit, ut quanto se ab exterioribus cautis absconderet, tanto ardentius interna penetraret. Sicq; fit ut summi uiri magis ad spiritalia dona proficiant, dum eorum mentes res infimæ non conculcant: & rursum uiri in Ecclesia ultimi sine bono opere non uiuant, dum in rebus exterioribus inueniunt recta quæ agant. Sancta quippe Ecclesia sic consistit unitate fidelium, sicut corpus nostrum unitũ est compage membrorum. Alia namq; sunt membra in corpore quæ intuendæ luci deseruiunt, alia quæ à terreno actu minimè diuiunguntur. Oculus quippe luci intenditur, & ne cęcari ualeat, à puluere custoditur. Pes uerò tunc suum officium rectè peragit, cùm susciendum terræ puluerem non refugit. Quæ tamen corporis membra uicissim sibi sua officia impartiendo copulantur, ut pes oculis currat, & oculus pedi prospiciat. Sic itaq; sic sanctæ Ecclesiæ membra debent & officio esse distincta, & charitate coniuncta, ut summi uiri eorũ uitã prouideant, qui in terrenis negocijs uacant: quatenus uelut ad lumen oculorum pes ambulet, & rursum quicquid terrenis negocijs implicati agunt, hoc ad maiorum utilitatem referant, ut pes cuius uia prospicitur, non sibi tantummodo, sed etiam oculis gradiatur. Dum itaq; sibi inuicem alterna administratione conueniunt, miro modo agitur, ut quia electi quiq; uicissim sibimet impendendo quod ualent faciunt, eorum fiant opera etiam quæ facere non possunt. Sed inter hæc sciendum est, quia cùm proximum cautis exterioribus qui aptè deseruiant desunt, debẽt hi quoq; qui spiritalibus donis pleni sunt, eorum infirmitatibus condescendere, terrenisq; illorum necessitatibus in quantum decenter ualeant, charitatis condescẽsione seruire. Nec tædere animum debet, si sensus eius contemplationi spiritalium semper intentus, aliquando dispensandis rebus minimis quasi minoratus inflectitur, quando illud uerbũ per quod constat omnis creatura, ut prodesset hominibus, assumpta humanitate uoluit paulo minus ab angelis minorari. Quid ergo mirum si homo se propter hominem attrahit, dum creator hominum & angelorũ, formam hominis propter hominẽ susce pit? Nec tamen minoratur sensus cùm sic attrahitur: quia tanto subtilius superiora penetrat, quanto humilius pro amore conditoris nec inferiora cõtemnit. Quid indignum nobis uel difficile est, si supra infraq; animum ducimus, qui eadẽ manu corporis lauamus faciẽ, qua etiam calceamus pedem? Beatus igitur Iob quia cùm magna ageret, minima non despexit, dicat: Et causam quam 23
nesciebam, diligentissimè inuestigabam.] Qua in re notandum uideo, ne ad proferendam sententiã unquam præcipites esse debeamus, ne temerè indiscussa iudicemus, ne quælibet mala audita nos moueant, ne passim dicta sine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimescimus, si autoris nostri subtilius facta pẽsamus. Ipse quippe ut nos à præcipitata sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia nuda & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, qui ait: Clamor Sodomorũ & Gomorreorũ multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis: descendam & uidebo, utrum clamorẽ qui uenit ad me, opere compleuerint, an non est ita, ut sciam. Omnipotens itaq; Dominus & omnia sciens, cur ante probationẽ quasi dubitat, nisi ut grauitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præsumamus credere q̃ probare? Et ecce per angelos ad cognoscenda mala descendit, moxq; facinorosos percutit: atq; ille patiẽs, ille mitis, ille de quo scriptum est: Tu autem Domine cũ tranquillitate iudicas: ille de quo scriptum est rursum: Dominus patiens est redditor, in tanto crimine inuolutos inueniens, quasi patientiam præter misit, & diem extremi iudicij expectare ad uindictam noluit, sed eos igne iudicij ante iudicij diem præuenit. Ecce malum quasi cum difficultate credidit cùm audiuit, & tamen sine tarditate percussit, cùm uerum agnoscendo reperit: ut nobis uidelicet daret exemplũ, quòd maiora crimina & tardè credenda sunt cùm audiuntur, & citius punienda sunt cùm ueraciter agnoscũtur. Huius ergo diligentiæ beatus Iob sollicitudinem gerens, ait: Et causam quam nesciebam, diligẽtissimè inuestigabam. Quæ scilicet uerba etiam per uocem Ecclesiæ ad interpretationem typicam possumus non inconuenienter referre. Ipsa quippe per electos suos cum mala carnalium iudicat, hoc quod nescit inuestigat: quia mala quæ nescit operando, inuestigat per iudicium corrigendo. Sancta itaq; Ecclesia cùm iniustorum fuerit ad tẽpus improbitate compressa, reminiscitur dicens: Causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabã. ac si aperte dicat: Mala quæ in electis meis agendo non noueram, in iniquis hominibus districtè iudicando plectebam. Et quia nunc uirtute prædicationis suæ diabolum conterit, atq; ex eius ore uniuscuiusque quem suscipit animam rapit. Sequitur:

Quòd dentibus diaboli prædam eripit, qui ab errore uel malitia aliquem prædicando conuertit. Cap. XV.

CONterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.] O qualem de ore diaboli prædam tulit, quando ipsum raptorē Saulum conuertēdo rapuit, quando adhuc spirās minarum, acceptis epistolis pergebat Damascum, & dum persequendo fideles, congregaret plebē diabolo, cognoscendo fidē ipse aggregatus est Christo. Toties ex iniqui dentibus Ecclesia prędam tulit, quoties ex erroris morsu animam prædicando diripuit. Quis namq; iniquus uerius dici potest ēſ diabolus? cuius molas conterimus, quoties differendo contra eius insidias, occulta illius machinamēta monstramus, ac sic de eius dentibus prædam tollimus: quia mentem quam iam ad peccatū frangendo momorderat, ad salutem uitæ conuertendo reuocamus. 24 Per molas quippe occultæ eius insidiæ, per dentes uerò aperta iam culpæ perpetratio demonstratur. De quibus nimirum molis ac dentibus per Psalmistam scriptum est: Deus uerò cōteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus. Psal.57 Sed sanctus uir antè se asserit molas conterere, ut pōst de dentibus illius prædam potuisset auferre: quia tunc ueraciter prædam de eius dentibus tollimus, cùm prius molas illius conterere scimus. Prius enim necesse est occulta consiliorum illius machinamenta prodere, ut auditoris nostri animum ualeamus postmodum ab aperto lapsu reuocare. Huius iniqui molas ipse summus pastor Ecclesiæ prędicando cōterebat, cùm diceret: Sobrij estote, & uigilate, quia 1.Pet.5 aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Contra hunc leonem sancta Ecclesia quia eius insidias cōspicit, fidei caulas munit. Cuius toties molas frangit, quoties hæreticorum argumenta destruit: toties q; ab eius dentibus prædam diripit, quoties ab errore quempiam prædicando cōuertit. Et quia pleriq; iustorum tunc erunt qui se Ecclesiasticæ pacis tempore ab hoc mundo exituros esse crediderūt, beatus Iob dum sua narrat, uoces quoq; iustorum sequentium indicat, dicens:

Quòd sancta Ecclesia filios suos in nido pacis nutriat.
Caput XVI.

DIcebam q;: In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.] Quid hoc loco per nidi nomē exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, qua unusquisq; infirmus nutrit? Multitudo quippe illa bonorum quæ persecutionum temporibus fuerit deprehensa, nutrimentorum suorum dies quasi in nido sic in loco quietis, explere se credidit. Nam nisi sancta Ecclesia infirmos quosque filios nunc in nido pacis enutriret, Psalmista non diceret: Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum, ubi reponat pullos suos. Psal.83 Iam quippe domum inuenit sibi passer: quia æternum cœli habitaculū noster redemptor intrauit. Et turtur inuenit nidum: quia sancta Ecclesia amore conditoris affecta crebris gemitibus utitur, & uelut nidū sibi, id est pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescētes pullos, quousque ad superiora euolent, christatis gremio calefactos fouet. Igitur quia tunc erunt, qui pacis tempore se ad superna migrare, id est à nido euolare crediderunt, eorum uox beati Iob uoce præuenitur, cùm ait: Dicebam q;, In nidulo meo moriar. Quia uerò hoc ipsum sibi pacis ociū ex multorum dierum longitudine promittebant, recte subiungit, dicens: Et sicut palma multiplicabo dies.] Palma enim tardè proficit, sed diu in uiriditate subsistit. Cum multis autē difficultatibus sancta Ecclesia ad fidei statum uenit, & pro collectione plurimorum in eiusdem fidei gloria diutius stare concupiscit. Sicut palma ergo multiplicare se dies credidit, quæ emergente subitæ tentationis articulo, pacis suæ gratiā & tardè à fidelibus adeptam, & citius ab infidelibus interceptam dolet.

Nec immeritò iustorū uita palmæ comparatur: quia scilicet palma inferius tactu aspera est, & quasi aridis corticibus obuoluta: superius uerò, & ramis & fructibus pulchra: inferius corticum suarum inuolutionibus angustat, sed superius amplitudine pulchræ uiriditatis expanditur. Sic quippe est electorum uita, despecta inferius, superius pulchra: in imo ista quasi multis corticibus obuoluit, dum innumeris tribulationibus angustatur: in summo uerò illa quasi pulchræ uiriditatis foliis amplitudine retributionis expandit. Habet quidē aliud palma, quo à cunctis arborū generibus differt. Omnis namq; arbor in suo robore iuxta terram ramos fundit, sed crescēdo superius angustat, & quanto paulisper sublimior, tanto in altū subtilior redd. Palma uerò minor ab imis inchoat, & iuxta ramos ac fructus ampliori robore exurgit: & quanto nuis ab imis proficit, uastior ad summa succrescit. Quib. itaq; alia arbusta nisi terrenis mētibus inueniunt esse similia, inferius uasta, superius angusta: quia nimirū omnes huius seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cœlestibus debiles. Nā pro tēporali gloria usq; ad mortē desudare appetunt, & pro spe perpetua, ne parū quidē in labore subsistūt. Pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant, & pro cœlesti mercede uel tenuissimi uerbi ferre contumelias recusant: terreno iudici totā etiā die assistere fortes sunt, in oratione uerò coram Domino uel unius horæ momento lassant. Sæpe nuditatē, deiectionē, famē pro acquirendis diuitijs atq; honoribus tolerāt, & earū rerum se abstinentia cruciant, ad quas adipiscendas festinanter si perna autem laborioſè quærere tanto magis dissimulant, quanto ea tribui tardius putant. Hinc q; quasi aliarū arborū more deorsum uasti sunt, sursum angusti: quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contrà ex qualitate palmarum designatur proficiens uita iustorū, qui nequaquam sunt in terrenis studijs fortes, & in cœlestibus debiles: sed longius atq; distātius studiosos se Deo exhibent, quam seculo fuisse meminerunt. Nam cùm quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur: Humanū dico, propter infirmitatē carnis uestræ: sicut enim exhibuistis mēbra uestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatē, ita nunc

nunc exhibete mẽbra uestra seruire iustitiæ in sanctificationẽ: eorũ proculdubio infirmitati condescenditur, ac si eis apertius diceret: Si nequaq; amplius potestis, saltẽ tales estote in fructu bonorũ operũ, quales fuistis dudum in actione uitiorũ: ne debiliores uos habeat sancta libertas charitatis, quàm in carne ualidos habuit usus terrenæ uolu-
16 ptatis. Sunt uerò nonnulli qui cùm cœlestia appetũt, atq; huius mundi noxia facta derelinquũt, ab inchoatione sua quotidie inconstantiæ pusillanimitate deficiunt. Quibus hos nisi arbustis reliquis similes dixerim, qui nequaq; tales superius surgunt, quales inferius oriunt? Hi quippe ad cõuersionẽ uenientes, non tales quales cœperũt perseuerant, & quasi more arborũ, inchoatione uasti sunt, sed tenues crescunt: quia paulisper per augmenta temporũ patiuntur detrimẽta uirtutũ. Sensim quippe in eis desideria superna languescunt, & qui robusta ac fortia proposuerant, debilia atq; infirma cõsummant, dumq; ætatis augmẽto proficiunt, quasi flexibiles crescunt. Palma uerò, sicut dictũ est, uastior in summitate est ꝙ esse cœperit ex radice: quia sæpe electorũ cõuersio plus finiendo peragit, ꝙ proponit inchoando, & si tepidius prima inchoat, feruentius extrema consummat: uidelicet semper inchoare se æstimat, & idcirco
40 infatigabilis in nouitate perdurat. Hãc scilicet iustorũ constantiam Propheta intuens ait: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinẽ suã, assument pennas ut aquilæ, current & non laborabũt, ambulabunt & non deficient. Mutant quippe fortitudinẽ: quia fortes student esse in spiritali opere, qui dudum fuerant fortes in carne. Assumunt autem pennas ut aquilæ: quia cõtemplando uolant. Currunt & non laborant: quia uelocibus magna celeritate prædicant. Ambulant & non deficiunt: quia intellectus sui uelocitatẽ retinent, ut tardioribus cõdescendant. In cunctis uerò bona quę accipiunt, quanto aliis libenter accommodãt, tanto ipsi incõmutabiles in nouitate perdurant, & qui tenues à radice inchoationis exeunt, fortes in culminis perfectione conualescunt. Dicat itaq; beatus Iob ex persona sua, dicat ex uoce sanctæ Ecclesiæ his quos pacis tempore ad se conuersos habuerat, atq; in bonis moribus perseueraturos credebat: Dicebãq;, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Quasi eĩ palmã multiplicare se dies credidit, quæ mentes fideliũ ad extremum usq; robustiores exurgere putabat. Cùm enim multorũ corda persecutionibus cœperint lassata mollescere, dolet iam in se quasi ad debilitatẽ tendere, quos mirabat fortia proposuisse. Et quia mente semper spiritali scientiæ intendit, rectè subiungit: Radix mea aperta est secus aquas.] Iuxta aquas enim radix aperitur, quando ad percipienda ueritatis fluenta latenter cogitatio mentis expãditur. Vt enim in superiori libro iam diximus, solet in sacro eloquio radicis nomine, occulta cogitatio designari. Radicẽ igit nostrã secus aquas aperimus, cùm infusioni intimæ cogitationẽ tacite cordis intendimus. Quę scilicet uerba si ad uo-
17 ci

A cem sanctę Ecclesiæ ducimus, radix illius ipsa debet incarnatio redemptoris intelligi: quæ iuxta aquas aperta est, dum Deus inuisibilis per assumptionẽ humanitatis suę patuit aspectibus uisionis nostræ. Creator quippe qui in diuinitate uideri non poterat, assumpsit à nobis unde uideret à nobis. Radix ergo secus aquas aperitur: quia author humani generis per humanitatẽ suam hominibus demonstratur. Vnde rectè quoq; per Psalmistam dicitur: Et erit tanq; lignũ quod plantatũ est secus Psal. 1
B decursus aquarum. Decursus quippe aquarũ sunt quotidiani transitus deficientiũ populorũ. Et de semetipsa ueritas dicit: Si in ligno uiridi hæc faciunt, in arido quid fiet? Lignũ ergo secus decursus aquarum, est qui fructum & protectionem sui nobis umbraculi proferẽs, apparuit creator in carne, ut humanum genus per resurrectionẽ robustũ figeret, quod per defectũ quotidie ibat in mortem. Sequitur: Et ros morabitur in messione mea.] Subaudis, dicebam. Messio enim sanctæ Ecclesię non inconuenienter accipitur, cùm perfectæ animæ corporibus abstractæ, uelut maturæ segetes à terra decisæ, ad cœlestia horrea demigrant. quod quia non nostra uirtute, sed cœlesti gratia largiente agitur, bene ait: Et ros morabitur in messione mea. Ros nãq; desuper cadit, messis deorsum colligitur. Ergo ros morabitur in messione: quia gratia desuper ueniens agit, ut digni simus qui de inferioribus colligamur. Ipsa quippe nos desuper in
C fundente, fructum bonorum operũ ferimus. Vnde rectè quoq; per Paulũ dicitur: Gratia Dei sum 1. Cor. 15
id quod sum, & gratia eius in me uacua non fuit. Si enim quęratur quid sit ros desuper ueniens, ait: Gratia Dei sum id quod sum. Si intueamur messem sub rore crescentẽ, ait: Et gratia eius in me uacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laborauí. Sequitur: Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.] Subaudis, dicebam. Superiori quippe sententię coniungitur, quod locutione cõtinua subinfert, cùm ait: Dicebamq;, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. ac deinde subiungitur: Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innouabit,
D & arcus meus in manu mea instaurabitur. Cũctis uera scientibus liquet, quòd ad uetustam uitam uitia pertinent, uirtutes ad nouam. Hinc enim Paulus dicit: Exuentes uos ueterem hominem cum ac- Col. 3
tibus suis, & induentes nouum. Hinc rursus ait: Vetus homo noster simul crucifixus est. Hinc Rom. 6
Psalmista ex typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus dicit: Inueteraui inter omnes inimicos meos. A feruore etenim Psal. 6
mentis uel inter spiritales inimicos, uel inter carnales quosque proximos, ipso aliquo modo uiuendi usu ueteramur, & assumptę nouitatis speciem fuscamus. A qua tamen uetustate quotidie si studio circumspectionis inuigilamus, orando, legendo, bene uiuendo renouamur: quia uita nostra dum lachrymis lauatur, bonis operibus exercet, sanctis meditationibus tẽditur, ad nouitatem

ſuam ſine ceſſatione reparat. Beatus igitur Iob ſic ſua narrat, ut noſtra ſignificet: quia ſancta Eccleſia cùm fideles ſuos cõſpicit ad uitę ueteris culpas redire, eos quos nouitatẽ mẽtis intuetur perdere, cogitur plorare. Prædicator quippe egregius di-
1. Theſſ. 2 ſcipulis ſuis dicit: Quæ eſt em̃ noſtra ſpes aut gaudium aut corona gloriæ? Nonne uos ante Dominum? Sancta ergo Eccleſia quaſi amiſſam gloriã deplorat, cùm fideles ſuos ad uitã ueterẽ redire cõſiderat. Ait enim: Dicebã, gloria mea ſemper innouabitur: quia eos quos in ſe nouæ uitæ militare
28 credidit, uetuſtis deſiderijs ſeruire cognoſcit. Arcus autẽ nomine in ſacro eloquio aliquando malorũ inſidiæ, aliquando dies iudicij, aliquando uerò ipſa eadẽ ſacra eloquia deſignantur. Per arcum quippe inſidiæ figurantur, ſicut per Pſalmiſtã dici
Pſal. 63 tur: Intẽderũt arcũ ſuũ, rem amarã. Per arcũ quoq; dies extremi iudicij deſignatur, ſicut per eundem
Pſal. 59 rurſum Pſalmiſtã dicitur: Oſtendiſti populo tuo dura, potaſti nos uino cõpunctionis. Dediſti metuẽtibus te ſignificationẽ, ut fugiant à facie arcus. In arcu enim quanto lõgè trahitur chorda, tãtò de eo diſtrictior exit ſagitta. Sic nimirũ ſic extremi iudicij dies quanto longè differtur ut ueniat, tanto cùm uenerit, de illo diſtrictior ſententia procedit. Idcirco autẽ diuerſis nunc cladibus percutimur, ut his correcti, paratiores tũc inueniri ualeamus. Vnde illic præmiſſum eſt: Oſtendiſti populo tuo dura, flagella uidelicet ſeculi quę ſecuturũ grauius iudicij diem præcurrunt. Potaſti nos uino cõpunctionis, ut terrena gaudia in lachrymas uerterentur. Dediſti metuentibus te ſignificationẽ, ut fugiant à facie arcus. ac ſi diceret: Hoc tempus miſericordiæ eſt, illud tempus iudicij erit. Per iſta ergo huius temporis flagella ſignificas, quomodo tũc percuſſurus es quãdo non parcens iudicas, qui ſic diſtrictè modò percutis quando parcis. Aliquando autẽ per arcũ etiã ſacra Scriptura ſignatur. Ipſa quippe arcus eſt Eccleſiæ, ipſa arcus eſt Domini, de qua ad corda hominũ ſicut ferientes ſagittę, ſic terrẽtes ſententię ueniunt. Vnde rectè quoq; per
Pſal. 7 Pſalmiſtã dicitur: Arcũ ſuũ tetendit & parauit illum, & in ipſo parauit uaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit. Arcũ nãq; ſuũ Dominus tetẽdit: quia cunctis peccatoribus per Scripturã ſacrã minas exhibuit. In quo arcu ſcilicet uaſa mortis præparauit: quia ſecundum eloquij ſui ſentẽtiam, eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiã ſagittas ſuas ardẽtibus effecit, quia in eos quos per terrorẽ corrigit, accẽſas uerborũ ſententias emittit. De hoc prædicatorũ arcu per Eſaiã di
Eſa. 7 citur: Cum ſagittis & arcu egrediuntur illuc: quia nimirũ ſancti Apoſtoli ad feriendã gẽtilis uitæ duritiã cũ diſtrictis uerborũ ſpiculis uenerunt. Quid igit̃ hoc in loco arcus nomine, niſi ſacrũ eloquiũ debet intelligi? In corda etenim teſtamẽtũ nouũ, in cornu uerò teſtamentũ ueteris accipitur. In arcu autẽ dũ chorda trahitur, cornu curuat̃. Sic in hoc eodem ſacro eloquio dum teſtamentũ nouũ legitur, duritia teſtamenti ueteris emollitur. Ad eius nanq; ſpiritalia & blanda præcepta illius literæ ſe A rigor inclinat: quia teſtamentũ nouum dum quaſi quodam bonę operationis brachio trahitur, in teſtamẽto ueteri ſeueritatis iura flectuntur. Nec indecenter dicimus chordam teſtamẽto nouo congruere, quod de incarnatione Dominica certũ eſt extitiſſe. Quaſi ergo chorda trahit̃, & cornua curuantur: quia dum in teſtamento nouo incarnatio mediatoris agnoſcitur, ad ſpiritalẽ intelligentiã rigor teſtamenti ueteris inclinat̃. Ait igitur ſanctus uir: Dicebã, gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabit̃. Arcus in manu, eſt Scriptura ſacra in operatione. In manu etenim arcum tenet, qui diuina eloquia quæ intellectu cognoſcit, operatione perficit. Inſtauratur ergo arcus in manu, dum quicquid in ſacro eloquio
B ſtudendo cognoſcitur, uiuendo completur. Hinc etiam Salomon dũ fortes ſpiritalis pugnæ deſcriberet bellatores, ait: Omnes tenentes gladios, & Ca.
ad bella doctiſſimi. Quid nanq; in diuina ſcriptura per gladiũ figuret̃, Paulus aperuit, dicẽs: Et gla- Hebr.
diũ ſpiritus, quod eſt uerbũ Dei. Salomon autẽ 12
nõ ait: Omnes habẽtes gladios, ſed tenẽtes: quia uidelicet uerbũ Dei nõ eſt mirabile ſolummodo ſcire, ſed facere. Habet quippe, ſed non tenet gladium, qui diuinũ quidẽ eloquiũ nouit, ſed ſecundum illud uiuere negligit. Et doctus eſſe ad bella iam non uellet, qui ſpiritalẽ quẽ habet gladiũ minimè exercet. Nam reſiſtere tentationibus omnino non ſufficit, qui hũc uerbi Dei tenere gladium malè uiuẽdo poſtponit. Sancta itaq; Eccleſia quæ
C ſubſequenti perſecutione deprimitur, malorũ abundantiã & bonorũ inopiã penſans, beati Iob uocibus damna ſua prænunciat, dicens: Dicebam, in nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta eſt ſecus aquas, & ros morabitur in meſſione mea. Gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabitur. Quæ uidelicet cuncta cõſiderans, nequaq; ſpe caſſa fallebat̃. Nam perfecti quiq; multos nũc eius conſpiciunt adiutores, ſed penſant procul dubio quòd emergẽte perſecutionis articulo, exhuplerique hoſtes illius fiunt, qui eſſe pacis tẽpore eius ciues uidentur. Non aũt de omnibus ita deſperant: ſed tamen plerunq; cõtingit, ut hi de quibus maiorẽ fidei fiduciã habuerant, ipſi eiuſdem fidei
D hoſtes atrociores fiant: ut eos tunc uideant cõtra ſacra eloquia agere, ex quorũ ſe operatione credi derant hæc eadem ſacra eloquia ad prædicationis gratiam reſtaurare. Quæ tamen tempora iam nũc inchoaſſe ingemiſcimus, cùm multos intra Eccleſiã poſitos cernimus, qui aut nolunt operari quod intelligũt, aut hoc ipſum quoq; ſacrũ eloquiũ intelligere ac noſſe contemnunt. A ueritate etenim auertentes auditus, ad fabulas cõuertuntur, dum omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ ſunt Ieſu Chriſti. Scripta Dei ubiq; reperta opponunt̃ oculis, ſed hęc cognoſcere homines dedignant̃. Penè nullus quęrit ſcire quod credidit. Multitudo ergo bonorum præcedentium arcum ſuum deſtrui dolebat, quę ſacrum eloquium reſtaurari ſemper per ſtudium ſubſequentium credebat.

B. Gre-

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XX.

continuans reliqua capitis uigesimi noni textus beati Iob.

Caput I.

VAnuis omnē sciētiam atq; doctrinā Scriptura sacra sine aliqua comparatiōe transcēdat, ut taceam quòd uera prædicat, quòd ad cœlestem patriam uocat, quòd à terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legētis immutat, quòd dictis obscurioribus exercet fortes, & paruulis humili sermone blanditur: quòd nec sic clausa est ut paueſci debeat, nec sic patet ut uilescat: quòd usu fastidium tollit, & tanto amplius diligitur, quanto amplius meditatur: quòd legentis animū humilibus uerbis adiuuat, sublimibus sensibus leuat: quòd aliquo modo cum legētibus crescit: quòd à rudibus lectoribus, quasi recognoscitur, & tamen doctis semper noua reperitur: ut ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atq; doctrinas ipso etiam locutionis suę more transcendit: quia uno eodemq; sermone dum narrat textum, prodit mysterium, & sic scit præterita dicere, ut eo ipso nouerit futura prædicare, & non immutato dicēdi ordine, eisdem ipsis sermonibus nouit & anteacta describere, & agenda nunciare: sicut hæc eadē beati Iob uerba sunt, qui dum sua dicit, nostra prædicit, dumq; lamenta propria per sermonem indicat, sanctæ Ecclesiæ causas per intellectum sonat. Ait enim: Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebāt, & super illos stillabat eloquiū meū. Expectabant me sicut pluuiā, & os suū aperiebant quasi ad imbrē serotinū. Hanc etenim apud beatū Iob fuisse subiectorum reuerētiam, indubitanter credimus. Sed sicut iam sæpe diximus, sancta Ecclesia hæreticorū uel carnalium tribulationibus pressa, præteritorum reminiscitur temporū, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu à fidelibus auditur, & aduersariorū suorū proteruiā deplorans, dicit:

Quantæ reuerentiæ Iob fuerit apud auditores suos, & quantæ discretionis in sermonibus proferendis. Cap. II.

QVi me audiebant, expectabant sentētiam, & intenti tacebant ad consiliū meum.] Ac si aperte dicat: Non ut hi proterui ac tumidi, qui dū ueritatis uerba suscipere renuunt, prædicationis meæ sentētias quasi docēdo præcurrunt. Cuius nunc discipuli intenti ad eius consilium tacent: quia uerba eius non audent impugnare, sed credere. Vt enim proficere ex ipsis possint, ea pro culdubio non iudicaturi, sed secuturi audiunt. De quibus rectè subiungit: Verbis meis addere nihil audebāt. quia nimirum hæretici cùm contra hanc libertate pessima fuerint effrenati, dictis eius addere aliquid præsumunt, cùm prædicamentorum eius rectitudinē quasi emendare moliuntur. Quę adhuc de bonis auditoribus subdit: Et super illos stillabat eloquium meum.] In hac stillatione eloquij, quid aliud quàm mensura prædicationis accipitur? quia oportet ut exhortatiōis gratia singulis iuxta capacitatē ingenij conferatur. Per hoc ergo quod dicitur: Verbis meis addere nihil audebant: reuerentia laudatur audientium. Per hoc uerò quod subditur: Et super illos stillabat eloquiū meum: indicatur dispēsatio magistrorum. Debet enim subtiliter is qui docet perspicere, ne plus studeat, quàm ab audiente capiatur, prædicare. Debet enim ad infirmitatem audiētium semetipsum contrahendo descēdere: ne dum paruis sublimia, & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quàm auditoribus prodesse. Iubente autem Domino non solum phialæ ad mensam tabernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatio: quid uerò per cyathos, nisi minima & tenuis de Deo locutio designatur? In mensa igitur Domini & phialę prę parātur, & cyathi: quia uidelicet in doctrina sacri eloquij non solum exhibenda sunt magna & arcana quæ deebriant, sed etiam parua & subtilia quę quasi per gustum notitiam præstant. Huius ergo discretissimæ dispensationis suæ, sancta Ecclesia extremis pressa tēporibus, reminiscatur, & dicat: Super illos stillabat eloquiū meū. Vbi aptè quoq; subiungitur: Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebāt quasi ad imbrem serotinum.] Verba quippe sanctæ prædicationis sicut pluuiā sustinemus: cùm uera humilitate ariditatē nostri cordis agnoscimus, ut potu sanctæ prædicationis irrigemur. Vnde Deo rectè per Psalmistā dicitur: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. His doctrinę fluentis infundi propheta nos admonet, dicēs: Sitiētes uenite ad aquas. Qui dum in extrema parte iam seculi uerba sanctæ prædicationis accipimus, quasi ad imbrem serotinum os cordis aperimus. Nam si os in corde nō esset, Psalmista nō diceret: Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala. Os igitur cordis quia uerbis intendimus ultimæ prædicationis, hoc uelut serotinis aperimus fluentis. Quæ nimirū prædicatio ex eius ad nos sacrificio prodijt, qui per Psalmistā dicit: Eleuatio manuū mearū sacrificiū uespertinū. Quia enim redemptor noster iuxta mundi finē uim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificiū uespertinum dedit. De hoc imbre serotino aliàs scriptum est: Dabo uobis pluuiam temporaneam & serotinam. Temporaneā quippe pluuiam dedit: quia electis suis priori tempore legis intellectum contulit. Serotinam quoq; pluuiam tribuit: quia prædicari diebus ultimis incarnationis suæ mysteriū fecit. Quod quia sancta Ecclesia quotidie annunciare non desinit, ora cordis audientiū uelut ex imbre serotino infundit. Sequitur:

Quòd prælatus quisq; ea circa subditos suos debet uti censura, ut eis pro tempore sic se grauem exhibeat, ut non reddat odiosum, sic hilarem, ut nō faciat uilem. Cap. III.

Si quandò

A B C D

2 Exod. 37

Psal. 142 Esa. 55 Psal. 11 Psal. 14 Hier. 5

SI quando ridebā ad eos, non credebant, & lux uultus mei non cadebat in terram.] Hæc ſi iuxta hiſtoriæ uerba percipimus, credi neceſſe eſt ꝙ uir ſanctus talem ſe exhibuerit ſubditis, ut etiā ridens timeri potuiſſet. Sed cùm ſuperius patrē ſe pauperū, uiduarū uerò conſolatorē fuiſſe perhibet, magna ualde diſcretione res indiget, quomodo in tāto terrore regiminis, tāta quoq; affuerit lenitas & manſuetudo pietatis. Sine magna em̄ benignitatis lenitate nō fuit hoc, ꝙ ſe patrē pauperū, & uiduarū conſolatorē dicit. Sed rurſum ſine magna ſeueritate nō potuit etiā ridēs timeri. Qua in re quid aliud docemur, niſi ꝙ talis debet eſſe diſpēſatio regiminis: ut is qui præeſt, ea ſe circa ſubditos menſura moderetur, quatenus & arridens timeri debeat, & iratus amari? ut eū nec nimia lætitia uilem reddat, nec immoderata ſeueritas odioſum. Sæpe enim ſubiectos frangimus, dū plus iuſto uigorē iuſtitiæ tenēmus. Qui profectò uigor iā iuſtitiæ nō erit, ſi ſe ſub iuſto moderamine non cuſtodit. Et ſæpe à diſciplinæ metu reſoluimus ſubditos, ſi noſtro regimini hilaritatis frena relaxamus: quia dū nos quaſi licenter lætos aſpiciunt, audacter ipſi ad illicita reſoluūnt. Sed ut rectoris uultus etiam lætus debeat timeri, neceſſe eſt ut ipſe uultū ſui conditoris ſine ceſſatione timeat. Illi etenim menti difficile de lętitia creditur, quæ ꝙ ſe pro amore Domini cōtinuè affligat, à ſubditis ſcitur. Qui enim inceſſanti æſtu ſpiritalis deſiderij ſitperna appetit, ualde de ea in dubium uenit hoc quod aliquando ante homines hilareſcit. Vnde et idem beatus Iob nō longè pōſt dicturus eſt: Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum. Sic quippe metuebat iudicem ſuum, quaſi imminētes impetus fluctuum, iam iamq; moriturus. Cuius ergo ita mentem mœror diuini timoris infuderat, rectè hilaritati illius ſubditi non credebant: quia cogebantur ridenti non credere, cuius cor in timore conditoris nouerant quàm cōtinua mœſtitia tenebat. Hoc quoq; iuxta hiſtoriā nō inconuenienter accipitur, quod protinus ſubinferſ:

Quòd ſanctorum lux in terrenorum deſiderijs non eſt, quorum converſatio in cœlis eſt. Cap. IIII.

ET lux uultus mei nō cadebat in terrā.] Scriptum quippe eſt: Oculi ſtultorum in finibus terrę. Rurſumq; per eūdem Salomonem dicitur: Eccle. 2 Oculi ſapiētis in capite eius. Paulus quoq; ait: Ca- 1. Cor. 11 put uiri Chriſtus. Oculi ergo ſapientis in capite eius ſunt, dum redemptoris ſui ſemper opera quæ imitari debeat, contemplatur. Lux ergo uultus eius in terrā non cecidit: quia ea quæ terrena ſunt, per concupiſcentiā non aſpexit. Sed quia ſuperficiem hiſtoriæ ſub breuitate diſcuſſimus: quid in his intellectu myſtico lateat, perdendamus. Vnā eſſe perſonā Chriſtum & Eccleſiam, plerunq; iam diximus: & ſæpe uox capitis ad uocem corporis, ſæpe uox corporis ad uocem capitis tranſit. Qui enim ſunt in carne una, nil obſtat ut conueniant etiam in uoce una. Dicat ergo uoce capitis de electis ſuis, dicat Eccleſia: Si quādo ridebam ad eos, non credebāt. Ridere etenim Dei, eſt ſanctorum uias proſequenti fauore proſperari: ſicut de his quoq; per uſum dicitur, quos in hoc ſeculo fœlicitatis blandimenta comitātur: Arriſit illis tempus. Vnde ecōtrà ira appellat̄ Domini, à bonis actionibus infirmari: ſicut ſcriptum eſt: Ne quādo irā- Pſal. ſcat̄ Dominus, & pereatis de uia iuſta. Si igit̄ irāſci Dominus perhibetur, cùm uiam iuſtitiæ homines perdūt: rectè arridere Dominus dicitur, cùm bona noſtra opera fauor gratiæ ſupernæ comitat̄.

Quòd graue peccatum ſit incauta ſecuritas: et ualde utile ſit, etiam cùm ſtamus, formidare ruinam. Caput V.

SEd electi quiq; quandiu in hac uita ſunt, ſecuritatis ſibi confidentiam non promittunt. Horis enim omnibus contra tentamenta ſuſpecti, occulti hoſtis inſidias metuūt: qui etiam tentatione ceſſante, uel ſola grauiter ſuſpicione turbantur. Nam ſæpe multis graue periculum incauta ſecuritas fuit: ut callidi hoſtis inſidias non tentati, ſed iam proſtrati cognoſcerent. Vigilandum quippe ſemper eſt, ut mens continuè ſollicita nunq; relaxetur intentione ſuperna: ne laborioſa deſerens, in cogitationibus fluxis, quaſi in quibuſdam mollibus ſtramentis iacens, uenienti corruptori diabolo mens ſe reſoluta proſtituat. Semper uerò eſt ad certamen aduerſarij erigendus animus: ſemper contra occultas inſidias cautela prouidenda. Hinc etenim Abacuc propheta ait: Super cuſto- Habac. diā meā ſtabo. Hinc rurſum ſcriptū eſt: Statue tibi ſpeculā: pone tibi amaritudines, qui euangelizas Sion. Hinc per Salomonē dicitur: Beatus uir qui ſemper eſt pauidus: qui autē mentis eſt duræ, corruet in malum. Hinc iterū dicit: Vniuſcuiuſq; enſis ſuper femur ſuum, propter timores nocturnos. Nocturni quippe timores ſunt inſidiæ tētationis occultæ. Enſis autem ſuper femur, eſt cuſtodia uigilans, carnis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor, id eſt, occulta & repentina tentatio ſubrepat: ſemper neceſſe eſt ut femur noſtrū ſuperpoſitus cuſtodiæ enſis premat. Sancti etenim uiri ſic de ſpe certi ſunt, ut tamen ſemper ſint de tentatione ſuſpecti: quippe quibus dicitur: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: ut & de ſpe exultatio, & de ſuſpicione naſcatur tremor. Quorum uoce iterum Pſalmiſta ait: Lætetur cor meū ut timeat nomen tuum. Qua in re notandum ꝙ non ait: Lætetur ut ſecurū ſit: ſed, Lætetur ut timeat. Meminerunt nanq; quamuis eorum actio proſpereť, quia adhuc in hac uita ſunt: de qua per eundem Iob dicitur: Tentatio eſt uita humana ſuper terram. Meminerunt rurſum quod ſcriptū eſt: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Meminerūt & metuunt: & certitudinem ſibi in ſe promittere non preſumunt: ſed poſiti inter gaudium ſpei, & tentationis metum, confidūt & timent, confortantur & titubant, certificantur & ſuſpecti ſunt. Bene ergo per uocem electi membri ſub figura noſtri capitis dicitur: Si quando ridebā ad eos, non credebāt mihi: quia redemptori noſtro

nostro quasi arridenti non credimus: dum multis iam eius donis testantibus & gratiam fauoris eius accipimus: & tamen adhuc sub eius iudicio de nostra infirmitate titubamus. Videamus qualiter Paulo & arridet iam per supernam gratiã: & ipse adhuc quasi non credit per suspicionis metũ. Iam è cœlo illi Dominus loquẽs, eiusq; interius oculos aperiens, exterius claudens, potentiã suæ ma-
Act.9 iestatis ostenderat: iã de eo Ananiæ dixerat: Vas electionis mihi est: iam ad tertium cœlũ super se raptus fuerat: iã in paradisum ductus, arcana uerba quæ dicere non posset audierat: & tamẽ adhuc
1.Cor.9 timidus dicit: Castigo corpus meũ, & in seruitutẽ redigo: ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus effi ciar. Ecce arridẽti sibi diuinę gratię iam credit per B spem: & necdum tamen credit per securitatẽ. Iam quia bene hęc uerba redemptoris nostri uocibus cõgruunt: etiam subiuncta testantur, cùm dicitur: Et lux uultus mei non cadebat in terrã. Quid nãq; terra nisi peccator uocatur: cui prima sententia di
Gen.3 ctum est: Terra es, & in terram ibis? Lux ergo uultus Domini in terram ne quaquã cadit: quia uisionis eius claritas peccatoribus nõ apparet. Scriptũ
Psal.16 nãq; est: Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Quasi enim lux in terram caderet, si in extremo iudicio ueniens, claritatẽ maiestatis suæ peccatoribus aperiret. Quòd si hæc uerba ex sanctæ Ecclesiæ uoce suscipimus, non incõgruè intelligere poterimus, lucem uultus eius in terram non cadere: quia occupatis in terrenis actionibus, uetat sum-
C ma contemplationis suæ mysteria prædicare. Dici enim infirmis fortia prohibet, ne dum incapabilia audiũt, prædicationis uerbis quibus subleuari debuerant, opprimantur. Lux quippe ipsa corporea quæ oculos sanos irradiat, infirmos obscurat: & dũ lippientibus oculis claritati solis intendit, plerunq; eis cæcitas ex luce generat. Sancta itaq; Ecclesia oppressa persecutionis tempore, memor autẽ præteritæ discretionis suæ dicat: Lux uultus mei non cadebat in terrã. Sed quia ex eius capite hæc uerba intelligere cœpimus, in ipso adhuc qd' sequitur exequamur. Nam subditur:

Quòd in eorũ cordibus qui carnẽ animæ præponunt, Christus non primum locum habet, sed ultimum. Cap. VI.

SI uoluissem ire ad eos, sedebã primus.] Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis sunt, & posteriori actiones animæ: in eorũ, p-culdubio cogitationibus Christus nõ primus, sed ultimus sedet. Sed electi quiq; quia ea præ omnibus quæ æterna sunt, cogitant, & posteriori cura ac minima si qua sunt temporalia disponunt, qui-
Heb.6 bus & magistra uoce ueritatis dicitur: Quærite primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiiciẽtur uobis: in eorũ corde Dominus primus sedet. Vbi aptè præmittit: Si uoluissem ire ad eos.
Rom.1 Quia enim, sicut scriptum est, omnia operatur secundum consilium uoluntatis suæ, non secũdum nostrum meritum: sed quia ipse ita ut uult, uisitatiõe sua nos Dominus illustrat. Itaq; & cùm uult, uenit: & cùm uenerit, primus sedet: quia & aduẽ-
A tus eius in corde nostro gratuitus est: & appetitus eius desiderij, in cogitatione nostra æqualis cęteris desiderijs non est. Sequitur:

Quòd prædicator circumstantem Ecclesiæ exitum quem regit, diuinarum promissionum authoritatibus debeat consolari. Cap. VII.

CVmq; sederẽ quasi rex circũstante exercitu: erã tamẽ mœrentiũ consolator.] Quasi rex Dominus sedet in corde: quia circũstrepentes regit animorũ motus in nostra cogitatione. In mẽte quippe quã inhabitat, dũ torpẽtia excitat, inquieta frenat, frigida accendit, accensa moderat, emollit rigida, fluxa restringit: ex ipsa hac diuersitate
B cogitationũ quasi quidã illum exercitus circũstat. Siue certè quasi rex sedet circũstante exercitu: qa præsidentẽ illũ mentibus electorũ circũstat turba uirtutũ. Qui etiã mœrentiũ cõsolator est, ex ea, p-
Matth.5 missione qua dicit: Beati qui lugent, quoniã ipsi cõsolabunt. & rursus: Iterũ uidebo uos, & gaudebit cor uestrũ: & gaudiũ uestrũ nemo tollet à uobis. Ea uerò quæ de sanctæ Ecclesiæ capite diximus, nil obstat si ad uocẽ quoq; eiusdẽ Ecclesiæ referamus. In ea quippe ordo doctorũ quasi rex prę sidet, quẽ fideliũ suorũ turba circumstat. Quæ scili cet multitudo fideliũ rectè quoq; exercitus dicit: quia in procinctu bonorũ operũ indesinẽter quotidie cõtra tẽtationũ bella præparat. Corda quo- 5
que mœrentiũ sancta Ecclesia consolat, dum per
C præsentis peregrinationis ærumnas afflictas mentes electorũ pensat: & has æternæ patriæ promissione lætificat. Considerat etiam quòd cogitationes fidelium diuino sint timore percussæ: & quos de Deo conspicit districta audisse ut timeant, agit quoq; quatenus & mansuetudinem pietatis eius audiant ut præsumant. Sic nãq; sancta Ecclesia fidelibus suis de pietate & iustitia redemptoris in prædicationis serie spem miscet & metum: quatenus nec incautè de misericordia cõfidant, nec desperatè iustitiã timeant. Nam uerbis sui capitis formidantes refouet, dicens: Nolite timere pusillus
Luc.12 grex: quia complacuit patri uestro dare uobis regnũ. Atq; iterũ præsumentes terret, cùm dicit: Vi-
Luc.21 gilate & orate, ut non intretis in tentationẽ. Rur-
D sum formidantes refouet, dicẽs: Gaudete, quia no-
Luc.10 mina uestra scripta sunt in cœlo. Sed in semetipsis præsumẽtes deterret, cùm ait: Videbã satanã sicut
Ibidem fulgur de cœlo cadentẽ. Formidãtes refouet, cùm dicit: Oues meæ uocẽ meã audiũt: & ego cognoIoan.10 sco eas, & sequuntur me: & ego uitã æternã do eis: & non peribunt in æternũ: & nõ rapiet eas quisquã de manu mea. Sed in semetipsis præsumẽtes deterret, dicens: Dabunt signa magna & prodigia: ita
Matth.24 ut in errorẽ inducãtur, si fieri potest, etiam electi. Formidantes refouet, dicens: Qui perseuerauerit
Ibidem usq; in finẽ, hic saluus erit. Præsumentes deterret, dicẽs: Cùm uenerit filius hominis, putas inueniet fidẽ in terra? Metuẽtes refouet, cùm latroni dicit:
Luc.23 Hodie mecũ eris in paradiso. Sed terret præsumẽtes, dũ Iudas ex Apostolatus gloria in tartarũ labitur. De quo per sententiæ diffinitionem dicitur:

Duodecim

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioan. 6 Luc. 16 Duodecim uos elegi, & unus ex uobis diabolus est. Formidantem refouet, cùm dicit: Si dimiserit
Hier. 3 uir uxorem suam, & recedēs ab eo duxerit uirum alterum, nunquid reuertetur ad eam ultrà? Nunquid non contaminata & polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis: tamē reuertere ad me, dicit Dominus. Sed præ
Hier. 30 sumentem deterret, cùm dicit: Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus. Formi-
Hier. 3 dantem refouet, dicens: Ergo saltem amodò uocame, pater meus: dux uirginitatis meæ tu es. Sed
Ezech. 16 præsumentem deterret, dicens: Pater tuus Amorrhæus: & mater tua Cethea. Formidantem refo-
Hier. 3 uet, cum ait: Reuertere aduersatrix Israel: & non auertam faciem meam à uobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus: & non irascar in perpetuum. Sed præsumentem deterret, cùm prophetam suũ
Hier. 7 ab intercessione prohibet, dicens: Non assumas pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam clamorem eorum in tempore afflictionis: quia si steterint corã me Moyses & Samuel, non est anima mea ad populum istum.

Quòd in prælatis ecclesiæ sese complecti debeant & affectus misericordiæ & districtio disciplinæ. Cap. VIII.

SAncta itaq; Ecclesia auditorum suorum mentem & de misericordiæ benignitate subleuat, & de iudicij districtione perturbat: quatenus in prædicatione sua dum bene utrunq; permiscet, electi eius nec de exhibita iustitia præsumant, nec de præterita iniquitate desperẽt. Sed hoc quod ait: Cùm sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamẽ mœrentium consolator: sciendum nobis est quòd ualde lectorẽ ædificare etiã iuxta historiam potest, si perpẽdat quomodo bonis rectoribus mixta sit & regendi authoritas, & benignitas cõsolandi. Ait enim: Cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu: ecce authoritas regimi
6 nis. Eram tamen mœrentium consolator: ecce ministerium pietatis. Disciplina enim uel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet & iustè consolans misericordia, & piè sæuiens
Luce 10 disciplina. Hinc est quòd semiuiui illius uulneribus qui à Samaritano in stabulũ ductus est, & uinum adhibetur & oleum: ut per uinum mordeantur uulnera, per oleum foueãtur: quatenus unusquisq; qui sanãdis uulneribus præest, in uino mor sum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per uinum mundentur putrida, per oleum sananda foueantur. Miscenda est ergo lenitas cum seueritate, faciendumq; quoddam ex utraq; temperamentum: ut neq; multa asperitate exulcerentur subditi: neq; nimia benignitate soluãtur. Hoc nimirũ illa tabernaculi arca significat: in qua cum tabulis uirga simul ac manna est: quia cũ Scripturæ sacrę scientia est in bonirectoris pectore, si est uirga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc
Psal. 22 etiã Dauid ait: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga etenim percutimur: & baculo sustẽtamur. Si ergo est districtio uirgæ quę seriat, sit & consolatio baculi quæ sustentet. Sit itaq; amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæuiens: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens. Inuenit libet in Moysi pectore misericordiam cum seueritate sociatam. Videamus amantem piè, & disti ctè sæuientẽ. Certè cùm Israeliticus populus ante Dei oculos penè inueniabilem contraxisset offensam, ita ut eius rector audiret: Descende, peccauit populus tuus: ac si ei diuina uox diceret: Qui intra peccato lapsus est, iam meus nõ est: atq; subiungeret: Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnã. Ille semel & iterum pro populo cui præerat, obicem se ad impetũ Dei irascẽtis opponens ait: Aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Pensemus ergo quibus uisceribus eundem populum amauit: pro cuius uita de libro uitæ deleri se petijt. Sed tamẽ ille qui tanto eius populi amore constringitur, cõtra eius culpas pensemus quãto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, ne deleretur, culpæ ueniam obtinuit, ad eundem populum ueniens ait: Ponat uir gladium suum super femur suum, ite & redite de porta usq; ad portã per medium castrorum: et occidat unusquisq; fratrem & amicum & proximum suum. Ceciderunt q; in die illo quasi uiginti tria milia hominum. Ecce qui uitam omnium etiam cum sua morte petijt, pauca eorum uitam gladio extinxit. Intus arsit ignis amoris: foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino mortiferre non dubitaret: tanta seueritas, ut eos quos à uinitùs feriri timuerat, ipse iudicij gladio ferret. Sic amauit eos quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est quos amauit, ut eos etiam Domino parcẽte prosterneret. Vtrobiq; legatus fortis, utrobiq; mediator admirabilis: causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladijs allegauit. Intus amans diuinæ iræ supplicando obstitit: foris sæuiens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus ostẽsa morte paucorum. Et idcireo omnipotens Deus fidelem famulum suũ citius exaudiuit agẽtẽ pro populo: quia uidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi utrunq; Moyses miscuit: ut nec disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Vnde hic quoq; iuxta utrãq; uirtutem dicitur: Cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Sedere quippe circumstante exercitu, uigor est actiue disciplinæ regiminis: mœrentium uerò corda cõsolari, ministerium pietatis. Sed quia inter hæc necesse est, ut expositionis sermo ad spiritalem intelligentiam recurrat: sancta Ecclesia ab aduersarijs suis extremis temporibus pressa, reminiscit transacti iuris regiminis: reminiscitur & quanta afflictis exhibuerit beneficia pietatis. Cuius uidelicet disciplina & misericordia tunc à leuibus irridetur. Vnde & subditur:

Capu

Universidad de Deusto

Caput trigesimum textus beati Iob.

VNc autem derident me iuniores tempore, quorū non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Quorum uirtus manuū mihi erat pro nihilo: & uita ipsa putabātur indigni. Egestate & fame steriles: qui rodebāt in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Et mandebāt herbas & arborū cortices: B radix iuniperorū erat cibus eorum. Qui de conuallibus ista rapiētes, cum singula repe-rissent, ad ea cum clamore currebant. In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, uel super glaream. Qui inter huiusce-modi lætabantur: & esse sub sentibus delicias computabant. Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes. Nūc in eorum cāticum uersus sum: & factus sum eis in prouerbium. Abominātur me, & longè fugiunt à me: & faciem meam conspuere nō uerētur. Pharetram enim suam aperuit, C & afflixit me: & frenum posuit in os meum. Ad dextram Oriētis calamitates meæ ilicò surrexerunt. Pedes meos subuerterunt: & oppresserūt quasi fluctibus semitis suis. Dissipauerūt itinera mea: insidiati sunt mihi, & prævaluerunt: & non fuit qui ferret auxilium. Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me: & ad meas miserias deuoluti sunt. Redactus sum in nihilum. Abstulit quasi uentus desiderium meum: & uelut nubes pertransijt salus mea. Nunc autē in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, nō D dormiunt. In multitudine eorum consumitur uestimentum meum: & quasi capitio tunicæ succinxerunt me. Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri. Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me. Mutatus es mihi in crudelem: & in duritia manus tuæ aduersaris mihi. Eleuasti me, & quasi super uentum ponens elisisti me ualidè. Scio quia morti trades me: ubi constituta est domus omni uiuenti. Veruntamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuā: & si corruerint, ipse sal-

A uabis. Flebam quondam super eo qui afflictus erat: & compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona, & uenerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ. Interiora mea efferbuerunt absq; ulla requie, præuenerunt mē dies afflictionis. Mœrens incedebam: sine furore consurgēs in turba clamabam. Frater fui draconum: & socius struthionum. Cutis mea denigrata est super me: & aruerūt ossa mea præ caumate. Versa est in luctum cithara mea: & organum meum in uocem flentium.

Quòd hæreticorum derisio nullius est inter patres authoritatis Cap. IX.

NVnc autem derident me iuniores tēpore.] Omnes hæretici ætati uniuersalis Ecclesiæ comparati, iuniores tempore congruè uocantur: quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. Vnde rectè quoq; per Ioannem dicitur: A nobis exierunt, sed non erāt ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utiq; nobiscum. Iuniores ergo tempore sanctam Ecclesiam irrident: cum hi qui ab ea egressi sunt, doctrinæ eius uerba despiciunt, de quibus adhuc subditur: Quorū non dignabar patres ponere cū canibus gregis mei.] Quis est grex sanctæ Ecclesiæ, nisi multitudo fidelium? Vel qui alij huius gregis canes uocantur, nisi doctores sancti: qui eorūdem fidelium custodes extiterunt? Qui dū pro Domino suo diurnis nocturnisq; uigilijs intenti clamauerūt: magnos, ut ita dixerim, latratus prædicationis dederunt. De quib. eidem Ecclesiæ per Psalmistam dicit: Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Nonnulli quippe ab idolorum cultibus reuocati, facti sunt prædicatores Dei. Lingua ergo canū Ecclesiæ ex inimicis prodit: quia conuersos gētiles Dominus etiam prædicatores facit. Vnde Iudęorum tarditas, qui pro Deo loqui noluerūt, increpante Propheta reprehenditur, qui ait: Canes muti, non ualentes latrare. Patres uerò hæreticorum, dicimus eos uidelicet quos hęresiarchas uocamus: de quorum peruersa prædicatiōe, id est, locutionis semine, sequentes sunt populi in errore generati. Sancta ergo Ecclesia cum canibus gregis sui hæreticorum patres ponere dedignatur: quia inuentores errorum dijudicando respuit, eosq; inter ueros patres numerare contemnit. Qui etsi quosdam uiri sunt à gentilitatis errore reuocasse, quorundam mores ad honesta agenda docuisse: pro eo tamen quòd de Deo recta non senserunt, eos cum canibus gregis sui non ponit: quia cum rectis prædicatoribus non asscribit. Liquet enim quòd Arrius, Fotinus, Macedonius, Nestorius, Eutychius, Dioscorus, Seuerus, multiq; his similes docēdo atq; suadēdo conati sunt patres uideri: sed errores eorū sancta uniuersalis Ecclesia districta seueritate dijudicās, eos inter custodes gregis sui non numerat, quos

7 1.Ioan. 2 Psal. 67 Esa. 56

Universidad de Deusto
Biblioteca

eiusdem gregis unitatem dissipantes damnat. De
Act. 20 quibus uoce Pauli Ephesijs dicit: Scio quia post discessum meum ingrediẽtur ad uos lupi graues, non parcentes gregi. Et quia nonnunquam hæretici quãto magis in perfidiæ errorẽ dilabunt, tãto amplius in exteriori sese operatione custodiunt, ita ut agere præ cæteris magna uideantur: sancta uniuersalis Ecclesia cuncta eorum opera despicit, quæ ex authoritate fidei non prodire perpendit. Vnde rectè quoq; beati Iob uoce subiungit: Quorum uirtus manuum erat mihi pro nihilo: & uita ipsa putabantur indigni.] Virtus quippe in manu, est magnitudo in operatione. Sed uirtus manuum hæreticorum sanctæ Ecclesiæ pro nihilo ducitur: quia nullius esse meriti conspicit uera fide perdita quicquid operantur. Charitatem quippe Dei & proximi deserũt, qui & de Deo falsa sentiunt, & à proximis iurgando diuiduntur. Sed uirtutẽ manuum sine charitate testatur prædicator egregius non ualere, qui ait: Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: & si tradidero corpus meum ut ardeã, charitatem autem non
B habeam, nihil mihi prodest. Nonnunquam uerò hæretici signa quoq; ac miracula faciunt: sed ut hic præmia afflictionis suæ, abstinentiæq; recipiant, uidelicet laudes quas quærunt. Vnde & re-
Matth. 7 demptoris uoce dicitur: Multi mihi dicent in illa die, Domine Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et tũc confitebor illis: quia non noui uos: discedite à me
C qui operamini iniquitatem. Qua nimirum sententia quid datur intelligi, nisi ut in hominibus charitatis humilitas, non autem debeãt uirtutum signa uenerari? Vnde nunc sancta Ecclesia etiam si quæ fiant hæreticorum miracula despicit: quia hæc sanctitatis specimẽ nõ esse cognoscit. Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed unũquemq; ut se diligere: de Deo aũt uera cognoscere, de proximo uerò meliora quàm de semetipso sentire. Nã quia uera uirtus in amore est, non autem in ostenIoan. 13 sione miraculi: ueritas demonstrat, quæ ait: In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Qui enim nõ ait, In hoc cognoscetur quia mei discipuli estis, si signa feceritis: sed ait, Si dilectionem habueritis ad
D inuicem: apertè indicat, quia ueros Dei famulos non miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus, est donum fraternæ dilectionis. Quam uidelicet dilectionem quia omnes hæretici habere refugiunt, dum ab uniuersalis Ecclesiæ unitate diuiduntur, iure de eis dicitur: Quorum uirtus manuum erat mihi pro nihilo. Et quia ad eadem signa quæ exhibent, nulla humilitate concordant, recte subditur: Et uita ipsa putabantur indigni. Vel certè omnes hæreticos sancta Ecclesia uita ipsa fatetur indignos: quia nimirum sub nomine Christi militant contra nomẽ Christi. De quibus adhuc subditur:

Quòd hæretici quo de Deo plus uolunt sapere, eo plus amittunt. Cap. X.

A EGestate & fame steriles.] Omnes hæretici dum in sacro eloquio plus secreta Dei studeant perscrutari quàm capiunt, fame sua steriles fiunt. Neq; enim ea quærũt ex quibus semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate disponant, patientiam seruent, longanimitatem exhibeãt: sed ea solummodo, quę eos doctos atq; loquaces demõstrent: illa scire appetunt, ex quibus singulariter eruditi uideantur. Plerunq; enim audacter de natura diuinitatis tractant, cùm semetipsos miseri nesciant. Egestate ergo ac fame sua steriles fiunt: quia ea perscrutari desiderant, ex quibus bonæ uitæ germina non producant. Vltra se quippe sunt quæ perscrutantur: dumq; ad hoc tendunt quod comprehendere nequeunt,
B ea cognoscere negligunt ex quibus eruditi posse rant. Quam bene eorum audaciam prædicator egregius refrenat, dicens: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc Salomon ait: Prudentiæ tuæ pone modum. Hinc rursum dicit: Mel inueniſti, comede quod sufficit tibi: ne forte saturatus euomas illud. Dulcedinem quippe spiritalis intelligentiæ, qui ultrà quàm capit comedere appetit, etiã quod comederat euomit: quia dum summa intelligere ultra uires quærit, etiam quæ bene intellexerat amittit. Hinc rursum dicit: Sicut qui mel multum comedit, non sibi est bonum: sic qui perscrutator est maiestatis, opprimitur à gloria. Gloria quippe inuisibilis conditoris, quæ moderatè inquisita nos erigit, ultra uires perscrutata premit. Itaq; hæretici quia defectu
C mitate intelligentiæ quanto amplius repleri debent, tanto amplius inanescunt, bene de eis dicitur: Egestate & fame steriles. Immoderatis namq; ausibus cognitionis supernæ scientiam quo plus appetunt, plus amittunt. At contrà hi qui in sancta Ecclesia ueraciter sunt humiles, & uenaciter docti, norũt de secretis cœlestibus & quædam considerata intelligere, & quædam nõ intellecta uenerari: ut & quæ intelligunt, uenerãter teneant, & quæ necdum intelligunt, humiliter expectent. Vnde nobis per Moysen dicitur: Vt comedentes agnum, quicquid de eo reliquum fuerit, igni comburamus. Agnum quippe comedimus, cum multa Dominicæ humanitatis intelligendo reconD mus in uentrem mentis. Ex quo quædam nobis remanent quæ comedi nequeunt: quia multa adhuc de illo restant quæ intelligi nequaquam possunt. Quæ tamen igne comburenda sunt: quia ea quæ capere de illo non possumus, humiliter sancto Spiritui reseruamus. Quæ plerunq; humilitas ea etiam electorum sensibus aperit, quæ ad intelligendum impossibilia esse uidebantur. Nimpe uersæ hæreticorum mentes dum sibi superbè intellectum tribuunt, quasi certas dare sententias etiam de incognitis præsumunt. unde fit ut ipsa eorum elatio quæ intus apud semetipsos eleuat, à uentre foràs repellat: uixq; in dictis Dei exteriora capiant, qui se secreta spiritalia penetrasse singulariter putabant. Vnde hic quoq; subditur:

Qui

Quòd hæretici ad medullã Scripturæ sacræ non perueniant, sed cortícem eius rodant: & uix exteriora eius agnoscant.
Caput XI.

QVi rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria: & mandebant herbas & arborum cortices.] Rodi solet quod comedi nõ potest. Hæretici autẽ quia Scripturam sacrã intelligere sua uirtute moliunt, eã, proculdubio apprehẽdere nequaq; possunt: quã dũ nõ intelligũt, quasi nõ edũt. Et quia per supernã gratiã nõ adiuti hanc comedere nequeũt, quasi quibusdã illam nisibus rodunt. Exterius quippe illã contrectant, cùm quidem conantur: sed non ad eius interiora perueniunt. Qui quia ab uniuersalis Ecclesiæ societate disiuncti sunt: non quolibet rodere, sed in solitudine memorantur. Ad quam nimirum solitudinẽ quia prædicatores falsi sequaces suos trahe-
Matth.24 rent, longè antè ueritas præmonuit, dicẽs: Si dixerint uobis: ecce in deserto est, nolite exire. Qui rectè perhibentur calamitate & miseria squalidi: quia & morum sunt pernicie, & sensuum prauitate despecti. Qui herbas quoq; & arborũ cortices mandunt: quia elationis suæ obice repulsi, in sacro eloquio magna & intima percipere nequeũt: sed uix in illo quædam tenera & exteriora cognoscunt. Per herbas quippe dicta planiora: per arborũ cortices patrum eloquia exteriora signantur. Qui ergo ea scire appetũt, ex quibus docti nequaquam sint, sed esse uideantur: dum in sacris uoluminibus uim charitatis erga Deum ac proximum medulli tùs non exquirunt, quasi herba uel cortice pascuntur: quia uel ima uel exteriora sunt, quæ mentes superbientium nutriunt. Vel certè herbas mandere, est de Scriptura sacra minima præcepta seruare, maiora contemnere. Quos bene ueritas increpat,
Matth.23 dicens: Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum & cuminum: & reliquistis quæ grauiora sunt legis. Qui arborũ quoq; cortices mandunt: quia sunt nõnulli qui in sacris uoluminibus solam literæ superficiem uenerantur, nec quicquam de spirituali intellectu custodiunt: cum nihil in uerbis Dei amplius nisi hoc quod exterius audierint, esse suspicantur. Quos tamen in cunctis erroribus suis inanis gloriæ appetitus possidet, eosq; honoris ambitus captiuos tenet: & plerunq; per ipsa quæ loquuntur, nihil aliud quàm terrena lucra appetunt. De quibus per
Rom.16 Paulum dicitur: Huiusmodi enim Christo Domi-
Philip.3 no non seruiunt, sed suo uentri. Vnde rectè quoq; subiungitur:

Quòd hæreticorum intentio in auaritia sit: de cuius radice punctiones peccatorum nascuntur. Cap. XII.

ET radix iuniperorum erat cibus eorum.] Arbor namq; iuniperi pro foliis punctiones habet. Sic quippe sunt hirsuta quæ profert, ut spinis similia contrectantem pungere ualeant. Spina uerò est omne peccatum: quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mẽtem. Vnde iu-
Psal.31 sti uoce & pœnitentis dicitur: Conuersus sum in ærumna mea, dũ cõfringit spina: quia scilicet mẽs
A ad lamentũ uertitur, ut peccati punctio pœnitendo frangatur. In translatione uerò alia non confringi spina perhibetur: quod uidelicet ab eodem sensu non dissonat: quia pœnitentis animus ad luctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria fixa retinetur. Quid ergo per radicem iuniperi, nisi auaritia designatur, ex qua peccatorum omnium spinæ producuntur? De qua per Paulum di- 10
1.Tim.6 citur: Radix omnium malorum est cupiditas. Ipsa quippe latenter oritur in mente, sed punctiones peccatorum omnium patẽter producit in opere. Quas uidelicet punctiones ab hac radice surgentes statim prædicator egregius insinuat, cùm subdit: Quam quidam appetẽtes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Qui enim multos
B dolores dixit, quasi nascentes innotuit ex hac radice punctiones. In iuniperis ergo peccata: in radice uerò iuniperorum quid aliud quàm auaritiam, id est materiam intelligimus peccatorum? Quia igitur plerunque hæretici sola in uerbis suis exteriora lucra sectantur: nec ignorant quia peruersa astruunt, sed erroris prædicamenta non deserunt, dum sumptus percipere quasi doctorum uolunt: bene de eis sancti uiri nunc uoce dicitur, Et radix iuniperorum erat cibus eorũ: quia dum totis mentis suæ sensibus auaritiã cogitant, quasi eo alimento uescuntur, de quo nasci proculdubio peccatorum sequentium punctiones solent. Qui si quando in sacro eloquio quædam quasi prudenter inueniunt, quæ dum non intelligunt, pro suis esse
C assertionibus suspicantur: mox miseris auditoribus suis quorum non animas sed substantias appetunt, hæc uociferantes aspergunt. Vnde congruè subinfertur:

Quòd hæretici de humilitate sanctæ Scripturæ aliqua testimonia extorquẽtes, quasi uictores exclamãt: & ubi deest authoritatis occasio, quæ malè sentiunt, clanculò persuadent.
Caput XIII.

QVi de conuallibus ista rapiẽtes, cum singula reperissent, ad ea cũ clamore currebãt.] De cõuallibus illa rapiunt: quia hæc de humilibus dictis patrum, superbo spiritu colligunt, quæ dum pro suis se partibus inuenisse gloriantur, ad ea cũ clamoribus currunt: quia uidelicet omne
D quod sentiũt, appetitu laudis ad aures hominum diffamare conantur. Sequitur: In desertis habitabant torrentiũ, & in cauernis terræ, uel super glaream.] Torrentes dicimus riuos qui aquis hyemalibus colliguntur: quia certis etiam temporibus arescunt. Iure itaq; inuentores peruersorum dogmatum torrentes uocantur: quia à calore charitatis frigidi, quasi in torpore temporis hyemalis excrescunt: quia non perpetua plenitudine profluunt, sed catholicorum allegationibus quasi æstiuis solibus exiccantur. Et quidem inuentores peruersorum dogmatum contra sanctam Ecclesiam exorti, feruore iam ueritatis extincti sunt: sed tamẽ eorum discipuli ea quæ illi docuerunt, tenere ac defendere non desistunt. Hi ergo qui illorũ sequuntur errores, in desertis torrentiũ habitãt: id est in eorũ

prædicatione confidunt, quorum eloquia catholi A
corum iam reſponſione & rationacione ſiccata
11 ſunt. Quid uerò aliud cauernas terræ q̃ſ occultas
hæreticorum prædicationes accipimus? Sic enim
hæretici inter ſe clandeſtinis conuenticulis coeu-
unt: ut errori ſuo reuerentiam, quã ex ratione non
ualent, præbeant ex occultatione: & infirmis ani
mabus prauitatis ſermo tanto reuerendus appa-
Prou. 9 reat, quanto ſecretus. Vnde apud Salomonẽ mu-
lier ex typo hæreſeos dicit: Aquæ furtiuæ dulcio-
res ſunt, & panis abſconditus ſuauior. Quæ occul
ta ſcilicet prædicamenta deteſtatur ueritas dicẽs:
Matth. 24 Si quis uobis dixerit: ecce hic eſt Chriſtus, aut ec-
ce illic, nolite credere. Et rurſum: Si dixerint uo-
bis: ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in pene- B
tralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab
oriente, & paret uſq; in occidentem: ita erit & ad-
uentus filij hominis. Hoc itaq; illic in penetralib.
quod hic dicitur in cauernis. In cauernis ergo hæ-
retici habitant: quia plerunq; errorem ſuum ſecre
tis prædicationibus occultant: ut quo ſe doctiori-
bus prudentioribusq; non indicant, eo ad ſe uehe
mentius imperitos trahant. Vnde bene etiam ſub
infertur: Vel ſuper glareã.] Glaream quippe illos
minutiſſimos lapides dicimus, quos aqua pluuia
lis trahit. Doctores igitur peruerſorum dogmatũ
ſuper glaream habitant: quia illas hominum men
tes trahũt, quæ nulla grauitatis ſtabilitate ſolidan
tur: quas uelut de loco ſemper ad locum flumina
errorum ducunt. Vnde & prędicator egregius cũ C
auditores ſuos nõ tẽporaliter duci, ſed forti cupe-
ret grauitate ſolidari, admonuit dicens: Vt iã non
ſimus paruuli fluctuãtes, nec circũferamur omni
uento doctrinæ. Sancta itaq; Eccleſia ab aduerſa-
rijs ad modicũ depreſſa, cũ ſibi audaces errantium
mẽtes inſultare cõſpexerit: quæ eorũ conuerſatio
fuerit, ad memoriã reducit, dicẽs: In deſertis habi-
tant torrẽtiũ: & in cauernis terræ, uel ſuper glareã.
Quia eñ eorum peruerſa prædicatio amiſſo igne
charitatis ex frigore mẽtis conualuit, profectò in
torrentiũ deſertis habitauit. Quia uerò aperta &
libera nõ fuit, in cauernis latuit. Quia aũt plebem
nõ fixã ſed mobilẽ tenuit: non ſuper petrã, ſed ſu-
per glareã manſit. De quibus adhuc ſubditur:

Quòd hæretici delicias æſtimant, cum errori ſuo quos decipiunt aſſociant. Cap. XIIII.

QVi inter huiuſcemodi lętabãtur: & eſſe ſub
ſentibus delicias computabant.] Quid no-
mine ſentiũ, niſi eas quas iã ſuprà diximus,
punctiões peccatorũ intelligimus? Quia aũt per-
uerſæ mentes gaudent in iniquitatibus quas flere
debuerunt: omnes hæretici tanto ſe inani lætitia
extollunt, quanto magis ad peiora conualeſcunt,
atq; eſſe ſub ſentibus delicias deputant: quia inde
peruerſam mentem ad gaudium ſubleuant, unde
ſpinas peccatorũ portãt. Nam ſi quãdo ad errorẽ
ſuum ualuerint quempiã trahere, ſeſe per lętitiam
iactant: atq; unde ſibi peccata quotidie etiã alios
perdendo congregant, inde ſe eſſe quaſi duces ad
iuſtitiã exultant. Bene ergo dicitur: Qui inter hu-
iuſcemodi lætabantur: & eſſe ſub ſentibus, delicias cõputabãt. Trahũt eñ quos ualẽt ad perditionẽ ſuã: & ſe ſub peccatis eſſe, uel culpis culpas addere nõ credunt: ſed uirtutũ opulentiã cumulare.

Quòd imitatores reproborum filij eorum dicantur ſtulti, quia erronei: ignobiles, quia à generoſitate cœleſti immanes. Cap. XV.

FIlij ſtultorum & ignobilium: & in terra peni-
tus non parentes.] Eorum uidelicet filij, qui
fuerunt errorum magiſtri. Filij igit̃ dicuntur, non
de eorum ſemine, ſed de imitatione generati: qui
docendo peruerſa, ſtulti fuerunt per ignorantiam
uiuendo nequiter, ignobiles per actionẽ. Qui re-
demptori noſtro nulla ſapiẽtiæ, nulla uitę cogna- B
tione coniuncti ſunt. De quo Salomonis uoce in
laude ſanctæ Eccleſiæ dicitur: Nobilis in portis Pro. 31
uir eius. Hi itaq; quia peruerſa errantiũ exempla
ſecuti ſunt, filij ſtultorũ & ignobilium eſſe memo
rantur. Rectè aut̃ ſubiũgitur: Et in terra penitus
non parentes. Quia dum hic uideri aliquid appe-
tunt, nimirum à terra uiuentium exortes fiũt. Sed
hoc quod in hæreticorum typo diximus: omnino
nil obſtat ſi etiam de peruerſis atque carnalibus,
quamuis in recta fide poſitis, ſentiamus. Neque
eñ ſancta electorũ Eccleſia ſolos ſibi aduerſarios
deputat, qui ab eius fide poſiti extrà diſſentiũt, ſed
eos quoq; qui uitam illius malè uiuendo interim
premunt. Contempletur igitur ærumna irruentis
aduerſitatis afflicta, quomodo proſperitatis ſęc
tempore, iniquorum & intra ſe uiuentiũ praua-
te grauata ſit. Contempletur quòd exigentibus
meritis quorundam non iniuſtè in illa uita turba-
ta ſit omnium, & dicat: Qui rodebant in ſolitudi-
ne: ſqualentes calamitate & miſeria.] Sicut in pri-
ma huius operis parte præfatus ſum: per uirtutem
contemplationis nonnunquam ſolet intelligi ſo-
litudo mentis. Sed hoc in loco cum ſolitudo per
obiurgationẽ dicitur: quid aliud quàm boni de-
ſtitutio demonſtratur? Vnde & ſub Iudææ typo
Hieremias peccatoris animam deplorat, dicens: Thr. 1
Quomodo ſedet ſola ciuitas plena populo? Sed
cum per beatum Iob de prauis dicitur: Rodebãt
in ſolitudine: libet intueri hoc etiã quod per Pſal- Pſal. 73
miſtam dictum eſt: Inimici eius terram lingent.
D Duo quippe ſunt genera hominum ambitioni 11
ſuæ ſeruientium: unum uidelicet quod ſemper ad
auaritiã blandimẽtis utit̃ linguę, aliud uerò quod
aperta ui intendit rapinæ. Nam rodimus, cum ali-
quid exterius forti adnixu atterimus. Lambit eñ
quando hoc quod edi facile non poteſt, impreſſa
linguæ lenitate guſtatur. Omnes igitur etiam ſub
ſpecie fidei prauè uiuentes, qui aliena appetunt,
ſed ea quæ appetunt rapere nequaquam poſſunt:
blandis enim ſermonibus, & quaſi mollitie dulce
dinis concupita abſtrahere conantur: quid aliud
quàm terram lingunt? quia terrena quæq; quę ui
tute nequeunt auferre, mollitie linguæ molliũt.
Qui uerò in hoc mundo aliqua poteſtate ſuffulti
ſunt, & concupiſcentes aliena, blandiri quidem
ex fraude deſpiciunt, quia etiam iniuſto robore
poſſunt

possunt implere quod uolunt: hi hoc quod appe-
tunt, non lambunt, sed rodunt: quoniam propin-
quorum uitam fortitudine uiriū uelut adnisu den
tium demoliunt. Conspiciat itaq; sancta Ecclesia
ueras diuitias æternæ patriæ: conspiciat frequen-
tiam superiorum ciuium: conspiciat in electis su-
is cultum mentis, & innumerabilium dona uirtu-
tum: atq; ab eis ad prauorū uitā omni bono desti-
tutam, mentis oculum reuocet: & ex illorum com
paratione uideat, qualiter ista cunctis uirturibus
situacua: quia superna deseruit, & infima concu-
piuit. Videat quomodo plerunque id quod appe
tit, si fortasse prætualeat, etiam uiolenter rapit. Vi-
deat tales se quasi intra se positos diu toleravisse: at-
que ex eorum culpis usq; ad bonorum quoq; pe-
ricula ac detrimēta peruenisse, & dicat: Qui rode
bant in solitudine. ac si apertè conqueratur di-
cens: Aliena etiam uiolenter rapiendo non rode-
rent, nisi prius ipsi in interioribus suis soli ac uacui
à uirtutum cultura remanerent. Bene autem eorū
qualitatem explicat dicens: Squalentes calamita
te & miseria. Ægra nanque caro si studiosè curari
negligitur, squalore desuper ducto in infirmitate
deterius grauatur: & dum calamitati ægritudinis
negligentię miseria additur, grauior molestia ob-
orto squalore toleratur. Natura igitur humana be
ne condita, sed ad infirmitatem uitio propriæ uo-
luntatis lapsa in calamitatem cecidit: quia pressa
innumeris necessitatibus, nihil in hac uita nisi un-
de affligeretur, inuenit. Sed cum eisdem naturæ
nostræ necessitatibus plerunq; plusquam expedit
deseruimus, mentisq; curam negligimus, ex mise-
ria negligentiæ, infirmitati nostræ addimus squa-
lorem culpæ. Necessitates nanq; naturales hoc
habere ualde periculosum solent, quod sępe in eis
minimè discernitur, quid circa illas per utilitatis
studium, & quid per uoluptatis uitiū agatur. Cre-
brò enim occasione seductionis inuenta, dum ne
cessitati debita reddimus, uoluptatis uitio deser-
uimus, & infirmitatis uelamine ante discretionis
oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub pa-
trocinio explendæ utilitatis occultat. Infirmita-
tem uerò naturæ nostræ per negligentiam relaxa
re, nihil est aliud quàm calamitati miseriam adde-
re, ac uitiorum squalorem ex eadem miseria mul-
tiplicare. Vnde sancti uiri in omne quod agunt,
studiosissima intentione discernunt, ne quid plus
ab eis naturę suę infirmitas quàm sibi debetur exi
gat: ne sub necessitatis tegmine in eis uitium uo-
luptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate, ali-
ud ex tentationis suggestione sustinent: & quasi
quidam rectissimi arbitri inter necessitatem uo-
luptatemq; constituti, hanc cōsolando subleuant,
illam premendo frenant. Vnde fit, ut & si infirmi-
tatis suæ calamitatem tolerent: tamen ad squalo-
rem miseriæ per negligentiam non descendant.
Hocipsum enim esse in calamitate, est necessita-
tes naturæ ex carnis adhuc corruptibilis infirmi-
tate sustinere. Quas uidelicet necessitates cupie-
bat euadere qui dicebat: De necessitatibus meis
eripe me. Sciebat enim plerunq; uoluptatum cul-

A pas ex necessitatum occasiōe prorumpere: & ne
quid sponte illicitum admitteret, hocipsum sata-
gebat euelli quod nolens ex radice tolerabat. At
contrà praui gaudent in his corruptionis suæ ne-
cessitatibus: quia nimirum eas ad usum uoluptatū
retorquent. Cùm em̄ reficiendis cibo corporibus
naturæ seruiūt: per delectationē gulæ, in uolupta
tis ingluuie distendunt. Cùm tegendis mēbris ue
stimenta quęrūt, non solū quę tegant, sed etiā quę
extollant expetunt: & contra torporē frigoris nō
solum quæ per pinguedinē muniant, sed etiā quæ
per mollitiē delectent: nō solum quæ per mollitie-
em tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem
oculos seducant. Necessitatis igitur causam in u-
B sum uoluptatis uertere, quid est aliud q̄ calamita
ti suæ squalorem miserię sociare? Pressa itaq; tēpo
re aduersitatis Ecclesia, reminiscatur eorū ex quo
rum merito talia sustinet, & dicat: Qui rodebant
in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Ca
lamitate scilicet non squalerēt, si in istis necessita-
tibus uoluptatum miseriam non superadderent.
Quas uidelicet necessitates ex parentis primi cul
pa meruimus. Hi uerò qui calamitati suæ miseri-
am adiungunt: ex cruciatu pœnæ ad augmenta
prorumpunt culpæ. Sed utinam tales cum ad me
lius permutari despiciunt: ita peruersa agerent, ut
non ea etiam alijs propinarēt. Vtinam illis mors
sua sola sufficeret: & non uirulentis persuasioni-
bus alienam etiam uitam necarēt. Inuident enim
C alios esse quod nō sunt: dolēt alios adipisci quod
perdunt. Nam si qua forte in aliorum actibus exo
riri bona conspiciunt: mox ea manu pestiferæ ex
probrationis euellunt. Vnde & sequitur: Et 13
mandebant herbas & arborum cortices.] Quid
enim per herbas nisi tenera ac terræ proxima be-
ne inchoantium uitæ & quid per arborum corti-
ces nisi exteriora opera eorum qui iam sublimia
appetunt, designantur? Praui nanq; cùm recta in-
cipientes aspiciunt, aut ridendo, aut quasi consu-
lendo cōtradicunt. Cùm uerò iam quosdam pen-
sant ad summa proficere: quia eorum profectus
funditùs dissipare nequeūt, à quibusdam illos su-
is operibus diuertunt. Herbas itaq; eis & arborū
cortices mandere, est, uel studia bene inchoantiū
D uel operationes quorundam iam more arborum
ad superiora tendentium, pestiferis persuasioni-
bus quasi quibusdam malitiæ suæ dentibus dissi-
pare. Herbas mandunt reprobi, cùm infirmorum
initia irridendo consumunt. Arborum quoq; cor
tices mandunt, cùm manu peruersi consilij à uita
rectè credētium, tegmen bonorum operum sub-
trahunt. Hos aūt in quibusdam actibus uelut ar-
bores expoliant, illos uerò uelut herbas (quia de-
spicientes trahunt) quasi quæ calcant comedunt.
Quorundam iam fortitudinem in alta resurgen-
tem ex parte demoliunt, quorūdam uerò teneri-
tudinem adhuc in imis positam penitus conte-
runt. Dicat igitur: Mandebant herbas & arborū
cortices: quia prauis irrisionib. in nōnullis exteri
ora opera, in nōnullis aūt per spem uirentia corda
dissipabant. Vel certè herbas mandere, est leuia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quædã ac tenera de antiquis patrib. imitari. Arborum uerò cortices edere, eſt eorũ opera ſuperficie tenus agere, ſed intentionẽ rectã in eiſdẽ operib. nõ tenere. Sunt eñ nõnulli, qui dũ pręſentis mundi gloriam eiuſdẽ mundi actionibus adipiſci non poſſunt, ſpeciem ſanctitatis appetunt, habitũ uenerationis ſumũt, imitatores antiquorum patrum uideri concupiſcunt: & quædam quidem parua ac leuia peragunt, ſed eorum fortia & quæ ex ſolius charitatis radice prodeunt, imitari cõtemnunt. Hi uidelicet herbas edũt: quia magna negligunt, & uilibus ſatiantur. Plerunq; tamen etiam quædã quaſi robuſtiora opera exercent: ſed intentionem rectam in eiſdem operibus non tenent. Quibus profectò arborum cortices mandere, eſt exteriores electorum actus aſſumere: & intẽtionem bonam in bonis actibus non habere. Dum enim pro humana laude recta opera exquirunt: ſed imitari correctè operãtium negligunt, ex ſolis arborum corticibus replentur. Toto nanq; deſiderio præſentis uitæ gloriam uel abundantiam quærunt. Vnde & rectè ſubiungitur: Et radix iuniperorum erat cibus eorum.] Intus enim quamuis per fidem poſiti, dum plerunque auaritiæ cogitationibus ſeruiunt, quaſi illud comedunt unde in extremo uitę ſuppliciorum aſpera proferuntur. Qui dum frugem diuini eloquij nõ concupiſcunt, ſed ad rerum temporalium ambitum ſeruiunt: nequaquam pane tritici, ſed radice iuniperi ſatiantur. Ipſa quippe eos ab imis atque infimis oborta occupant, quæ illos more iuniperi poſtmodum ex duritia tribulationũ uelut ex aſperitate foliorum pungant. Contemnentes nanq; Deum hic, minimè ſentiunt quantum ſit malum quod agunt. Adhuc enim iuniperi radicem comedunt: ſed huius radicis quàm ſint rami aſperi, non attendunt: quia nimirum praua actio modò quaſi ex radice delectat in culpa, ſed poſtmodum quaſi ex ramis pungit in pœna. Vbi & bene ſubiungitur: Qui de conuallibus iſta rapientes, cum ſingula reperiſſent, ad ea cum clamore currebant.] In comparatione uidelicet ſupernorum, omnis præſens uita cõuallis eſt. Hi autem quia ſublimia montium, id eſt fortia acta ſanctorum contemplari neſciunt: ſemper in oblectatione infima quaſi in conuallibus conuerſantur: & dum quodlibet lucrum uel parui ſtipendij inueniunt, cum clamore currunt: quia hoc abſtrahere etiam iurgando moliuntur. In conualle enim repertis ſingulis cũ clamore currere, eſt ſubortis cauſarũ occaſionibus etiã pro parua ſtipe litigare. Plerunq; autẽ quẽ ſanctũ bona actio oſtentat, oborta terreni cõmodi occaſio examinat. Videas nanq; nonnullos iam ſublimia agere, iam in abſtinentiæ, iam in doctrinæ opere patrum præcedentium exempla ſectari: ſed cùm repentè pręſentis uitæ lucrum, quaſi fructum conuallis inuenerint, ad hoc cum clamore currunt: quia quaſi dirupta ad illud ſuperductæ ſanctitatis tranquillita
14 te proſiliunt. Poſſunt quoq; per herbas atq; arborum cortices non ſolum, ut prædictum eſt, bonorum opera, ſed in hac uita cõſolationes ac proſperitates intelligi. Sæpe enim omnipotens Deus electos ſuos cùm donis interioribus ditat, exterioribus etiam honoribus ſubleuat. Cunq; eos præterrendo cæteris honorabiles reddit, latius imirabiles oſtendit: & nõnunquam praui eorum quidem uitam deſpiciunt, ſed felicitatem in hoc mundo aſſequi concupiſcunt. Quia igitur blãdimenta hic tranſitoriæ conſolationis quærunt, herbas comedunt: quia in cogitationibus ſuis exteriorem eorum gloriam meditantur, arborum cortices mandunt. Et quoniam in his omnibus ſoli auaritiæ tota intentione deſeruiunt, radice iuniperi replentur. Quæ cuncta de conuallibus rapiunt: quia ex amore huius infimæ & corruptibilis uitæ immenſis cupiditatibus inardeſcunt. Et cum ſingula rapiunt, ad ea cum clamoribus currunt: quia uidelicet ſanctorum patrum quorum merita adipiſci non quærũt, loca eorũ atq; regimina apprehẽdere feſtinant: & cum tranquillè nequeũt, hęc plerũq; aliequi, etiam dirupta concordiæ pace moliũtur. Qui pro eo quòd longè à patrum pręcedentium actione diſiuncti ſunt, rectè ſubiũgit: In deſertis habitabant torrentiũ: & in cauernis terræ, uel ſuper glaream.] In bona etenim parte rectè torrẽtes, ſancti prædicatores accipimus: qui dũ in pręſenti uita diuinis nobis eloquijs influunt, aquarum multitudine quaſi in hyeme colliguntur. Qui & æſtiuo ſole aduenìente ſe ſubtrahũt: quia cum æternæ patriæ lux emicuerit, prædicare ceſſabunt. Horũ torrentium deſerta, ſunt uitæ temporalis commoda. Ea nanq; deſerunt, & ad lucra ſe cœleſtia adipiſcenda conuertunt. Cuncta autem hæc torrens illeſa requerat, qui dicebat: Propter quẽ omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora. Sed quia prauæ mentes ea in hac uita adipiſci appetunt, quæ deſpicientes iuſti derelinquunt, in deſertis torrentium habitare referuntur. Illa enim quę ſanctis inania ſunt, ipſi percipere pro magno cõcupiſcunt. Cauernæ autem terræ, ſunt cogitationes prauæ in quib. ſe ab humanis oculis abſcondũt. Praui quippe ut ſunt, ab hominibus uideri refugiunt: dumq; aliud quàm ſunt ſimulant, ſeſe in conſcientię ſuæ latibulis quaſi in cauernis occultant. Qui cuncta hæc nõ agerẽt, niſi de æterna & ſolida uita deſperarẽt, niſi in hoc incerto tẽporalitatis animũ figerent. Vnde bene ſubditur: Vel ſuper glareã. Glarea nanq; eſt uita præſens, quæ indefinẽter ad terminum ſuum ipſo defectu mutabilitatis, quaſi impulſu fluminis ducitur. Super glaream itaq; habitare, eſt fluxui uitę præſentis inhærere: & ibi intentionẽ ponere, ubi greſſum nequeat fixè ſiſtere ſolidare. Eſt aliud in glarea quod nequaquã debet tacendo præteriri: quia cum pes in eius ſuperficie ponitur, ipſa eius uolubilitate labitur, atq; ad ima deuoluitur. Cui uidelicet rei in nullo diſcrepat uita prauorũ: quia cum pro amore mundi aliqua ſtudent licita atq; honeſta agere, quaſi plantã in ſuperficie pedẽ ponũt, ſed repẽtè pes ad ima labitur: quia eorũ actio dũ plura ſemper appetit, uſq; ad iniqua & illicita deſcẽdit. Cum ergo ſancta Eccleſia huius tẽporis cõtraria tolerat, ad uitã eam-

inam

lium, quos aduersos sibi etiam in prosperis sustinuit, per memoriã recurrat, & quorũ merito hæc patiatur, agnoscat dicẽs: In desertis habitabãt torrentiũ, & in cauernis terræ, uel super glareã. Quia enim patrũ doctrinis destituti sunt, in desertis torrentium: quia in occultis se cogitationibus tegũt, in cauernis terræ: quia uerò in præsentis seculi mobilitate intẽtionem suã figere appetunt, super glaream habitare referunt. Sed utinã tales, quia peccata nolunt impugnare tẽtantia, flendo tergerẽt uel cõmissa: utinam mala sua saltem perpetrata cognoscerent, atq; sterili ficulneæ cophinum stercoris, id est, infructuosæ mẽti pinguedinem lamentationis admouerent. Sed habet hoc plerunq; humanus animus proprium, q̃ mox ut in culpam labitur, à sui adhuc longius cognitione separetur. Hoc ipsum nanq; malũ quod agit, mẽti se obicem ante oculum rationis interserit. Vnde fit ut anima prius uoluntarijs tenebris obsessa, postmodũ bonum iam nec quod quærat agnoscat. Quãto enim magis malis adhæret, tanto minus intelligit bona quæ perdit. Lux quippe ueritatis quia subtiliter reproborum culpas examinat: quo habita negligitur, eo permittit districtus iudex ut nec amissa requiratur: & cum ab actu repellitur, fugit a sensu: ut cuius quasi facies in opere contemnitur, eius per recordationem iam nec terga uideantur. Hinc itaq; est q̃ reprobi subiecti flendis sceleribus gaudent, de quibus per Salomonẽ dicitur: Qui lætantur cũ malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Hinc est q̃ lachrymarũ causas tripudiantes peragunt. Hinc est q̃ mortis suæ negociũ ridentes exequuntur. Vnde hic quoq; apte subiungitur:

Quòd peccatores flagitiorum consuetudinem, quæ utiq; animam crebris punctionibus cruentant & lacerant, delectosum putant. Cap XVI.

QVi inter huiusce modi lætabãtur: & esse sub sentibus delicias computabãt.] Inter huiusce modi lætantur: quia nimirum attendũt transitoria quæ percipiũt, & intueri negligunt permanentia bona quæ perdunt. Cumq; amore temporaliũ flagrant, ueram lætitiam uolẽtes ignorant. Quam si studiosè cognoscere quærerẽt, q̃ flẽda sunt gaudia quæ appetũt, uiderent. Sed dum meliora scire cõtemnunt, sola sibi uelut summa eligũt, quæ uisibiliter oculis fugaci seductione blãdiuntur. Visibilia scilicet sequẽtes cor figunt: & tanto extrinsecus gaudent, quanto recordationẽ sui intrinsecus nõ habent. Miscentur tamen eorum gaudijs plerunq; tribulationes: atq; ex rebus ipsis ex quibus superbiunt, flagellantur. Neq; enim sine grauibus curarũ molestijs possunt tẽporalia quæ appetunt, uel non habita quærere, uel quæsita seruare: inter æquales præstantiorem gloriam appetere: à minoribus reuerentiã plusquã oportet exigere, & minus q̃ debent eandẽ minoribus exhibere: plerũq; potentiã per iniustitiam ostendere: semper praua agere: & tamen ne opinionẽ prauitatis habeant, formidolosè custodire. Hæc profectò omnia miseros pungunt: sed easdẽ punctiones ipso rerũ temporalium uicti amore non sentiũt. Vnde & rectè nunc dicitur: Et esse sub sentibus delicias computabant: quia peccatorũ delectationibus pressi, ex affectu uitæ præsentis quàm sint aspera quæ patiũtur, ignorant. Lætantur itaq; sub sentibus: quia rebus quidẽ temporalibus gaudent: sed tamen dum dispensare sine tribulatione eadẽ temporalia non ualent, ea cura punguntur miseri qua premuntur. Manent sub sentibus, & hoc ipsum delicias æstimant: quia & dura quidẽ ex præsentis uitæ amore tolerant: & tamen affectu nimiæ cupiditatis obligati, laborem eiusdẽ tolerantiæ uoluptatẽ putant. Vnde recte Hieremias totius in se humanæ cõuersationis speciẽ sumens, per lamentum queritur dicens: Inebriauit me absynthio. Vt enim in superiori iam parte prædiximus, ebrius quisq; quod patitur nescit. Qui uerò absynthio inebriatur, & hoc quod sumpsit amarum est: & tamen non intelligit eandem amaritudinẽ qua repletur. Humanũ igitur genus recto Dei iudicio in uoluptatibus suis sibi dimissum, atq; per easdẽ uoluptates spontaneis tribulationibus traditũ, absynthio est ebriũ: quia & amara sunt quæ pro huius uitæ amore tolerat: & tamen eandem amaritudinem cæcitate cupiditatis quasi insensibilitate ebrietatis ignorat. Mundi enim gloriam sitiens, dum multas pro ea tribulationes reperit, amarum est quod bibit. Sed quia hoc nimis inhianter sumpsit, eiusdẽ amaritudinis malum discernere iam præ ipsa ebrietate non sufficit. Amant enim peruersi homines pro huius mundi gloria etiam tribulationes, cũctisq; pro ea sudoribus libenter seruiunt, & grauium laborũ iugo deuotissimè colla submittunt. Quod bene sub Ephraim specie Oseæ prophetãte describitur, qui ait: Ephraim uitula docta diligere triturã. Vitula enim trituræ laboribus assueta, relaxata plerũq; ad eundem laboris usum etiam non compulsa reuertitur. Ita prauorum mens huius mundi seruitijs dedita, & rerum temporaliũ fatigationibus assueta, etiã si sibi libere uacare liceat, subesse tamẽ terrenis sudoribus festinat, & usu miseræ cõuersationis triturã laboris quærit: ut à iugo mundanæ seruitutis cessare non libeat, etiam si liceat. Quod uidelicet iugum Dominus à discipulorum ceruice subleuans, cum dicit: Attendite uobis ne fortè grauentur corda uestra in crapula & ebrietate: illico adiunxit: Et in curis huius uitæ: & superueniat in uos repẽtina dies illa. Et rursus: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis: & ego reficiam uos. Tollite iugum meũ super uos: & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Quid est enim Dominum mitem se in magisterio atq; humilẽ dicere: nisi relictis exercendæ elationis difficultatibus, plana quædam bene uiuendi itinera demonstrare? Sed quia prauorum mentes plus per aspera elationis, quàm per blanda humilitatis ac mansuetudinis delectantur: esse sub sentibus delicias deputant. Dura enim præ amore seculi quasi quædam mollia ac delectabilia ferre parati sunt, dũ in hac uita rerũ culmina apprehẽdere conãtur. Cessationem Dominus à mundi laboribus imperat,

Thren. 3

Osee 10

Luc. 21

Matth. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſanctæ quietis dulcedinem perſuadet: & tamen A
uehemens iniquorum mens plus ſe aſſequi aſpera car
naliter, q̃ tenere blanda ſpiritaliter gaudet: plus
acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine
Exod.16 paſcitur. Quod apertè in ſemetipſo nobis Iſraeliti
cus populus oſtendit: qui dum refectionē mannæ
deſuper perciperet, ab Ægypto ollas carniū, pe-
pones, porros cepasq; concupiuit. Quid enim ſi-
gnatur in manna, niſi eſca gratiæ, ſuaue ſapiens, ad
refectionem interioris uitæ, bene uacātibus deſu-
per data? Et quid per ollas carnium, niſi carnalia
opera uitæ, in tribulationum laboribus quaſi igni
bus excoquenda? Quid per pepones, niſi terrenæ
dulcedines? Quid per porros ac cepas exprimit̃,
quæ plerūq; qui comedunt lachrymas emittunt,
niſi difficultas uitæ præſentis, quæ à dilectoribus B
ſuis & non ſine luctu agitur, & tamen cum lachry
mis amatur? Manna igitur deſerentes, cum pepo-
nibus ac carnib. porros cepasq; quæſierunt: quia
uidelicet peruerſæ mentes dulcia per gratiā quie-
tis dona deſpiciunt: & pro carnalibus uoluptati-
bus laborioſa huius uitæ itinera etiam lachrymis
plena concupiſcunt: contemnunt habere ubi ſpi-
ritaliter gaudeant, deſideranter appetunt ubi &
carnaliter gemant. Horum itaq; uæcordiam ueri-
dica uoce Iob reprehendat: quia nimirum peruer
ſo iudicio, perturbata tranquillis, dura lenibus, a-
ſpera mitibus, tranſitoria æternis, ſuſpecta ſecuris
anteponunt. Horum uæcordiæ ſancta Eccleſia re
cordetur, cum ſeuis extrinſecus aduerſitatib. pre-
mitur, quos intra ſe uelut fideles continuit: ſed eo- C
rum uitam aduerſantem fidei diu tolerauit, & di-
cat: Qui inter huiuſcemodi lætabantur, & eſſe ſub
ſentibus delicias computabant: quia nimirum ma
la quæ agunt, ex iniquorum præcedentium praui
tate didicerunt. Vnde & rectè ſubiungitur:

17 Filij ſtultorum & ignobilium.] Sciendum no-
bis eſt quòd alij intra ſanctam Eccleſiam uocan-
tur ſtulti, ſed tamē nobiles: alij uerò ſtulti, & igno-
biles. Stulti nanq; dicuntur, ſed eſſe ignobiles ne-
queunt: qui carnis prudētiam cōtemnentes, pro-
futuram ſibi ſtultitiam appetunt: & ad nobilitatē
internæ prolis, uirtutis nobilitate ſubleuātur: qui
ſtultam ſapientiam mundi deſpiciunt, & ſapientē
Dei ſtultitiam concupiſcūt. Scriptum quippe eſt:
1.Cor.1 Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus. D
Hanc nos ſtultitiam Paulus comprehendere ad-
monet, dicens: Si quis uidetur inter uos ſapiens
eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. Hanc
ſtultitiā qui perfectè ſecuti ſunt, uoce ſapiētiæ au-
Matth.19 dire meruerunt: Vos qui ſecuti eſtis me, in regene
ratione, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſta
tis ſuæ: ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim, iu-
dicantes duodecim tribus Iſrael. Ecce relinquen-
tes temporalia, gloriam poteſtatis æternæ merca-
ti ſunt. Quid itaque in hoc mundo ſtultius, quàm
ſua deſerere? Et quid in æternitate nobilius, quàm
cum Deo iudices uenire? Horum ſcilicet iudicum
nobilitas Salomone atteſtante memoratur: cum
Prou.31 hoc quod iam præfatus ſum dicit̃: Nobilis in por-
tis uir eius, quādo ſederit cum ſenatoribus terræ.

Valde quippe nobiles conſiderat quos ſenatores
uocat. Hanc in ſe nobilitatem Paulus aſpexerat,
cū cognitioni cōditoris per ſpiritum iunctus dice
bat: Genus ergo cum ſimus Dei, nō debemus æſti
mare auro uel argento, aut lapidi ſculpturæ artis
& cogitationi hominis diuinum eſſe ſimile. Ge-
nus uidelicet Dei dicimur: nō ex eius natura ædi-
ti, ſed per ſpiritum illius & uoluntariè condi-
ti, & adoptiuè recreati. Tanto ergo ad hāc nobilitatem
quiſq; erigitur: quanto per acceptam imaginem
ad ſimilitudinem illius ex imitatione renouatur.
At contrà ſunt ſtulti & ignobiles, qui dum ſuper-
nam ſapiētiam ſemetipſos ſequentes fugiunt, in
ſua ignorantia quaſi in abiectæ prolis uilitate ſo-
piuntur. Quo enim id ad quod conditi ſunt, non
intelligunt: eo etiam cognationem acceptæ per
imaginem generoſitatis perdunt. Stulti ſunt ergo
& ignobiles, quos ab æternæ hæreditatis conſor-
tio repellit ſeruitus mētis. Scriptū quippe eſt: Om
nis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Et uoce
egregij prædicatoris dicitur: Sapiētia huius mun-
di, ſtultitia eſt apud Deum. Qui ergo dum terrena
ſaperent, ab intima generoſitate repulſi ſunt, ſtulti
ſimul & ignobiles fuerunt. Quorum dum pleri-
q; actus imitantur, filij ſtultorum & ignobilium
fiunt: dumq; eos ſenſibus ac moribus ſequuntur,
ſtulti ſunt, quia ueram ſapientiam non intelligūt
& ignobiles, quia nulla ſpiritus libertate renouan
tur. Sed hi quamuis iniquorum actus exerceant:
plerunq; tamen in hac uita occupant loca iuſto-
rum atq; eorum ſe filios æſtimāt, quorum per ho-
noris cōcupiſcētiam officia exterius adminiſtrā
Quos ſancta Eccleſia per correptionem ad co-
gnitionem ſui reuocat: ut uidelicet in prauis de-
derijs poſiti, quorum ſint filij attendant. Nō enim
eorum ſunt filij, quorum loca tenent: ſed quorum
opera exercent. Dicatur igitur rectè: Filij ſtulto-
rum & ignobilium. Vbi aptè ſubiungitur: Et
in terra penitus non parentes.] Sicut enim pleriq;
in terra ſunt, & à cognitione hominum abiectio-
ne uilitatis ſuæ, quaſi quadam ſuperductione ue-
laminis abſcondunturita ſunt nonnulli in Eccle-
ſia, qui dum abiectioni ſe prauorum operum ſub-
dunt, diuino conſpectui noti non ſunt. Quibus &
quādoq; dicendum eſt: Amen dico uobis, neſcio
uos. Eſſe ergo in terra & apparere, eſt in fide recta
per uirtutem operis nobilitatem mentis oſtende-
re. Eſſe uerò in terra, & penitus non apparere, eſt
in Eccleſia quidem per fidem conſiſtere: ſed nū di
gnum fidei in opere demonſtrare. Hi itaq; intra
ſanctam Eccleſiam diuinitatis oculis & uidentur
per iudicium, & tamen per bonæ uitæ meritum
non uidentur: quia ea quæ confitendo tenent, ui-
uendo non exhibent. De quibus Paulus dicit: Cō
fitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Hos
ſancta Eccleſia fidem quam tenere ſe aſſerunt, per
munt potius quàm uenerātur: dū ſua magis illius
nomine, quàm eius adipiſci lucra concupiſcunt.

Electi ergo dum ſeruare fidei meritū rectis ope
ribus curant, ad authoris ſui notitiā etiam inter
proborū tumultus appropinquāt. Quod benem

Euangelio

Euangelio in muliere sanguinis fluxu laborante
Luc.8 signatum est: de qua cùm Dominus diceret: Quis me tetigit? Petrus ratiocinando respondit: Turbę te comprimunt & affligunt: & dicis, quis me tetigit? Sed audire causas ueræ rationis meruit, cùm ei Dominus dicit: Tetigit me aliquis. Nam & ego noui uirtutē exīsse de me. Ecce turbæ premebant Dominum: sed tamē sola tetigit quæ ad illum humiliter uenit: quia nimirum multi etiam in sancta Ecclesia reprobi ueritatē cognoscendo premunt, quam bene uiuendo tangere negligunt. Premunt
Tit.1 & longè sunt: quia diuinam notitiam professi uocibus sequuntur, moribus fugiunt. Premūt inquā: sed longè sunt: quia eidem fidei quam loquendo astruunt, agendo malè contradicunt. Sicut ergo hoc testimonio docemur, quia nonnulli Dominū tangendo non tangunt, ita nonnulli uidentˉ à Domino etiam cum non uidentur: quia occultis eius obtutibus & ad damnationis supplicīū apparent, & ad electionis meritum non apparent. Dicatur igitur recte: Et in terra penitus non parentes: quia etsi illos specietenus Ecclesia tenuit: eos tamen intra illam conditos quasi nō uidit quos ignorauit. Qui tranquillitatis tempore idcirco fidem uerbotenus tenent: quia eandem fidem florere generaliter uident. Sed cùm repentina contra illam procella aduersitatis oboritur, mox ab ea negatione publica disiunguntur: & quicquid prius quasi uenerantes tenuerant, contra hoc postmodum deridētes pugnant. Vnde aptè subditur:

Quòd hæreticorum opprobria & cōtemptus ad patientiam sanctorum cooperantur in bonum: & frenum silentij oportere imponi, ubi prædicatio uidetur contemni. Cap. XVII.

NVnc in eorum canticum uersus sum: & factus sum eis prouerbium.] Quibus uidelicet uerbis illud sanctæ Ecclesiæ tempus exprimitur, quo publicè à reprobis irridetur: quando iniquis crescentibus, in opprobrium fides, & ueritas erit in crimē. Tāto quippe despectior unusquisq; erit, quanto iustior esse potuerit: tanto abominabilis, quanto laudabilis. Sancta itaq; electorū Ecclesia afflictionis tempore prouerbium prauis efficitur: quia cum bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumūt. Quo enim transitoriam mortem uident, sed per- D manentem uitam non uident: tanto magis deridē do mala præsentia fugiunt, quanto per intellectū intrinsecus ad bona permanentia non pertingūt. Sed ea quæ subiuncta sunt, quia obscurioribus sententijs implicata non sunt, debemus sub breuitate transcurrere: ut ad ea in quibus laborandum est, ualeamus citius peruenire. Sequitur: Abominantur me, & longè fugiunt à me: & faciem meam conspuere non uerentur.] Longè à sancta Ecclesia fugiunt omnes iniqui, non passibus gressuum, sed qualitatibus morum: longè fugiunt non loco, sed merito: dum crescente superbia, aperta eam exprobratione contemnunt. Faciem nanq; eius conspuere, est non tantum in absentia bonis detrahere, sed unumquenq; iustum etiā in præsentia confutare. Quos tunc prauí dum apertè irridē- A
do despiciunt, in eorum contumelijs fluxa uerba quasi defluētes saliuas emittunt. Sed scit sancta 19
Ecclesia in passionibus crescere, atq; inter opprobria honorabilem uitam tenere: scit nec aduersis deijci, nec de prosperis gloriari: nouit contra prospera mentē suam in deiectione sternere: nouit cō tra aduersa animum ad spem superni culminis exaltare: scit bona sua misericordiæ redēptoris, scit mala sua iustitię tribuere iudicis: q & bona illo largiente habeat, & mala illo permittente patiatur. Vnde & mox de Domino subiungit dicens: Pharetrā enim suam aperuit, & afflixit me.] Quid per pharetrā Dei, nisi occultū cōsilium designatur? Sagittā uerò de pharetra Dominus iacit, quando de B occulto consilio apertā sententiā emittit. Quia enim flagellatur quis, cognoscimus: sed qua ex causa flagellū ueniat, ignoramus. Cùm uerò post flagella, uitæ correctio sequitur: etiam ipsa cōsilij uirtus aperitur. Pharetra enim clausa, est consiliū occultū. Sed aperta pharetra affligimur, quando per id quod post flagellū sequitur, quo consilio flagellamur uidemus. Cū peccata Dominus uidet, & tamen manū ad uindictā non cōmouet, quasi clausam pharetrā tenet. Sed feriendo indicat, quantū ei in nobis displicuit hoc quod diu uidendo tolerauit. Sancta itaq; electorū Ecclesia tribulationibus pressa dicat: Pharetram enim suā aperuit, & afflixit me. Quæ aduersariorū uoces insolentes sustinens, dū cernit quòd eius prædicatio non admitti C tur, quorundā duritiā deserens, prædicationis suæ uerba moderatur. Perpendens etenim persecutores suos ad exhortationis suæ uocē deteriores existere, magis eligit tacere. Cumq; indignos qui audiant conspicit, prædicationē suam obducto silentio astringit. Vnde aptè subiungit: Et frenū posuit in os meum.] Frenum sibi apud quosdā positum cognouerāt, qui dicebant: Vobis oportebat Act.13
primum loqui uerbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Frenum silentij sibi sit perimpositum sancti uiri apud dura reproborum corda conspiciūt, qui per propheram dicūt: Quo- Psal.136
modo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Frenum poni etiam Paulus admonuit, qui di- D
scipulo præcepit, dicens: Hæreticum post primā ad Tit.3
& secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit proprio iudicio condemnatus. Sancti quippe doctores plerunq; alta consideratione resistentium corda conspiciunt, & dum ea derelicta diuinitùs uident, afflicti gementes q; conticescunt. An non aliquando frenum Salomon doctoribus imponit, qui dicit: Noli arguere derisorem, ne oderit te? Prou.9
Sed si ab increpatione idcirco reticemus, quia cōtra nos insurgere derisoris odia formidamus: non iam lucra Dei, sed nostra quærimus. Qua in re sciēdum est, quòd nōnunquam cùm redarguuntˉ prauí, deteriores existunt. Ipsis ergo & nō nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Vnde necesse est, ut aliquando tolere

mus

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus tacendo quòd ſunt, quatenus in nobis diſcãt uidendo quòd non ſunt. Quia igitur ſancta Eccleſia quæ uerba ſua ſemper per charitatem exerit, ea etiam nonnunquam ex charitate reſtringit, dicat: Frenum poſui in os meum. ac ſi aperte fateatur dicens: Quia in quibuſdam profectum non uidi prædicationis, ab eis impetum temperaui, ut ui tam meam ſaltem per patientiam diſcerent, cùm uerba mea admittere per oblatam prædicationẽ nollent. Sed plus nobis hoc plerunq; in tribulationibus dolet, quòd eas ab illis patimur, in quibus germano amore confidebamus. Vnde & ſubditur:

Quòd nonnunquam qui in Eccleſia ſub nomine Chriſti militant, Chriſti in eadem nomen impugnant. Cap. XVIII.

AD dextram Orientis calamitates meæ ilico ſurrexerunt.] Ad ſiniſtram quippe calamitates ſurgerent, ſi à quibuslibet extra religionem poſitis, & apertè Chriſtũ negantibus, perſecutionis aduerſa ſuſtineret. Cùm uerò ab aliquibus quaſi fidelibus tentationem cruciamẽtorum patitur, quaſi ad dextram illi calamitates oriuntur: quia hi qui ſub Chriſti nomine militant, Chriſti in ea nomen impugnant. Ipſo enim locutionis uſu, pro dextro habere dicimur, quod pro magno penſamus, pro ſiniſtro uerò id quod deſpicimus: quod Zach. 3 Zacharias apertè inſinuat, dicens: Et oſtendit mihi Ieſum ſacerdotem magnum, ſtantem coram angelo Domini, & Satan ſtabat à dextris eius, ut aduerſaretur ei. Qui ut patentius hoc quod præmiſit oſtenderet, ſecutus adiunxit: Et dixit Dominus ad Satan: Increpet Dominus in te Satan, qui elegit Hieruſalẽ. Nunquid non eſt iſte torris erutus de igne? Et Ieſus indutus erat ueſtibus ſordidis. Sordidis eñ ueſtibus Ieſus indutus erat: quia quãuis alienus ab omni peccato, tamen in ſimilitudine uenit carnis peccati. Cui uenienti Satan à dextris ſtetit. Pro magno nanq; Dominus Iudaicum populũ, & pro nihilo gentes habere uidebat. Sed poſtquam incarnatus apparuit, gẽtilitas quæ pro ſiniſtro habita fuerat, credidit: Iudaicus uerò populus ad perfidiam declinauit. Satan ergo illi à dextris ſtetit: quia illum ei populũ rapuit, qui dudum dilectus fuit. Sed quia ipſe Iudaicus populus modò perditus, in fine eſt quandoq; creditu- D rus, Propheta teſtante, qui ait: Reliquiæ ſaluæ fient: Satan à dextris ſuis Dominus remouit, dicẽs: Increpet Dominus in te Satan: & eiuſdem populi liberationem indicans, ſubdit: Qui elegit Hieruſalem. Qui nimirum populus quia ad gehẽnæ incendia perfidia duce defluebat, ſed dum ad fidem reducitur, ab eodem æterni ignis incendio liberatur, ſtatim de eo illic ſubditur: Nunquid nõ eſt iſte torris erutus de igne? Sicut ergo illic pro dextra plebs Iudaica, ita hoc in loco dextræ uocabu Matth. 25 lo, fidelis populus ſanctæ Eccleſiæ deſignatur. Vnde & uenturus iudex hœdos ad ſiniſtram, agnos ad dextram ponit. Sed cùm ſanctam Eccleſiã aduerſitatis tempore ipſi quoq; laceſſunt, qui fideles eſſe uidebantur, ei proculdubio calamitates ad A dextram ſurgunt. Bene autem hæc ipſa dextra Orientis uocatur. De ipſo quippe eiuſdem capite ſcriptum eſt: Oriens eſt nomen eius. Nam quia ab Oriente lux ſurgit, rectè Oriens dicitur, cuius iuſtitiæ lumine, noſtræ iuſtitiæ nox illuſtratur. Ad Orientis ergo dextram calamitates ſurgunt: quia hi quoq; ad perſecutionem proſiliunt, qui electa membra redemptoris noſtri eſſe credebantur. Iuxta quam uidelicet calamitates rectè ilico aſſerit ſurgere: quia dum non erant extranei qui perſequuntur, ab eis repentè mala & ilico fiunt. Si uerò dextra, hi qui ueraciter fideles ſunt, appellati, calamitates ad dextram Orientis ſurgunt: quia erumpente perſecutionis articulo, crudeles prauorum impetus iuſti patiuntur. Sequitur:

B

Quòd dum maligni ſpiritus uel peruerſi hominet extremæ Eccleſiæ membra perſequuntur, uidetur Deus non ferre auxilium, cùm ſtatim non eripit: cùm eos quos amat, aliquando utiliter derelinquat. Cap. XIX.

PEdes meos ſubuerterunt, & oppreſſerũt quaſi fluctibus ſemitis ſuis.] Quid per pedes Eccleſiæ, niſi extrema illius membra ſignãtur? Quæ dum ad opera terrena deſeruiunt, tanto celeriùs ab aduerſarijs falli poſſunt, quanto ſublimia minus intelligunt. Hos itaque pedes aduerſarij ſubuertunt, uidelicet cùm extrema membra illius ad ſui dogmatis errorem trahunt. Subuerſi pedes eam tenere nequeunt, cùm infirmi quiq; perſecutorum ſuorum uel promiſſionibus perſuaſi, uel minis territi, uel cruciatib. fracti, ab itinere recto C uiant. Bene autem aduerſariorum ſemitæ fluctibus comparantur cùm dicitur: Et oppreſſerunt qui fluctibus ſemitis ſuis: quia ſcilicet uita prauorum inſolenti inquietudine moleſta, ab obruẽdam, ut ita dixerim, nauem cordis quaſi tempeſtas illiditur. De qua uidelicet tempeſtate per Salomonem dicitur: Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius. Cumq; infirmus quiſq; peruerſos florere conſpicit, hunc in peruerſitatis pelagus unda miſeræ imitationis mergit. Sequitur: Diſſipauerunt itinera mea, inſidiati ſunt mihi, & prævaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium.] Dicat hæc beatus Iob de malignis ſpiritib. uidelicet hoſtibus occultis: dicat uniuerſa Eccleſia de prauis perſecu- D ribus, ſcilicet aduerſarijs apertis. Ipſi quippe eius itinera diſſipant, cùm in quorundam infirmorum mentibus, ueritatis uias callida perſuaſione perturbant. Ipſi inſidiantes prævalent, cùm eos quos apertè ad malum trahere nequeunt, bona ſimulando peruertunt. Sed mirum ualde quod ſubjicit: Non fuit qui ferret auxilium: dùm de diuino adiutorio Pſalmiſta clamet: Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Et, Sperent in te qui nouerunt nomen tuum, quoniã non derelinquis quærentes te Domine. Et cùm rurſum ſcriptum ſit: Quis ſperauit in Domino, & confuſus eſt: permãnſit in mandatis eius, & derelictus eſt? Et Quis inuocauit illum, & deſpexit eum? Qua itaque ratione nunc dicitur: Non fuit qui ferret auxilium: niſi quia omnipotens Deus eos quos inæ-

ternum diligit, aliquãdo ad tempus relinquit. Vn A
Psal.54 de scriptum est: Ad pũctum in modico dereliqui
te, & in miserationibus magnis congregabo te. In
momento indignationis abscondi faciem meam
parumper à te, & in misericordia sempiterna mi-
Psal.118 sertus sum tui. Hinc etiam Psalmista deprecabit, dicens: Nõ me derelinquas usquequaq;. Derelinqui igitur se, sed ad modicum posse utiliter nouerat, qui ne usquequaq; relinqueretur, petebat. Sanctos etenim suos Dominus ueniẽdo adiuuat, derelinquendo probat, donis firmat, tribulationi-
Iacob.4 bus tentat. Vnde rectè quoq; per quendam sapientem dicitur: In primis elegit eum, timorẽ & metum & probationem inducet super illum, & exercitabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tẽtet illum in cogitationibus illius. Iusti quip- B
pe animam gratia uocat, tentatio interrogat. Et omnipotẽs Deus electorum suorum aduersarios temporaliter permittit excrescere, ut per malorũ sæuitiam purgetur uita bonorum. Nunquã quippe Dominus aduersus bonos eos sæuire permitteret, nisi etiam quantum prodessent uideret. Nam dum iniusti sæuiunt, iusti purgantur, & utilitati innocentium militat uita prauorum, dum hanc & premẽdo humiliat, & humiliando semper ad me-
Prou.21 lius format. Vnde rectè quoq; per Salomonem dicitur: Qui stultus est, seruiet sapienti. Et tamen sæpe conspicimus sapientes subesse, stultos uerò arcem dominij tenere: sapientes seruiliter obsequi, stultos tyrannica elatione dominari. Quomodo igitur definitione diuinæ sententiæ sapienti stul- C
tus seruit, dum plerunq; hunc iure temporalis dominij comprimat? Sed sciendum est: quia contra sapientis uitam dum stultus præeminens terrorẽ potestatis exercet, dum hunc laboribus fatigat, contumelijs lacerat, profectò hunc ab omni uitiorum rubigine urendo purgat. Stultus ergo sapienti etiam dominando seruit, quem ad meliorẽ statum premendo prouehit. Sic nonnunquam pupillis dominis ad disciplinæ magisteriũ serui præsunt, terrent, premunt, feriunt, & tamen esse serui nullo modo desistunt: quia ad hoc ipsum ordinati sunt, ut proficientibus dominis etiam feriendo famulentur. Quia igitur mala reproborum bonos dum cruciant purgãt, utilitati iustorum militat etiam potestas iniquorũ. Sed plerunq; iusti tribula D
tione deprehẽsi, tardam manum subueniẽtis æstimant, cùm se persequẽtium immanitas paulo longius angustat. Et cõcita quidem sunt ereptoris remedia, sed hoc quod ab ereptore citius agitur, dolori tardũ uidetur. Cumq; adesse postulationi auxilium quæritur, si uocem non statim sequitur, quia desit æstimatur. Vnde nũc dicitur: Et non fuit qui ferret auxilium. Qua uidelicet in uoce ipsa uis passionis exprimitur, qui supernum auxilium etsi adest quantum ad ordinatam prouidentiam protectoris, deesse tamen creditur quantum ad concita uota patientis. Sequitur:

Quòd miserias errantium sancti suas reputant, cùm eorum corda rupto fidei muro persuasione hæretica uident dissipata.

Caput XX.

QVasi rupto muro & aperta ianua irruerunt 22
super me, & ad meas miserias deuoluti sũt.] Quid hoc loco muri nomine, nisi redemptor humani generis appellatur? De quo pro sanctæ Ecclesiæ ædificatione per Prophetam dicitur: Pone Esa.26
tur in ea murus & antemurale. Ipse enim nobis murus est, qui ad corda nostra pertingere malignorum spirituũ cursum uetat. Qui nostræ quoq; fidei etiam antemurale posuit: quia priusquam se per carnem ostenderet, prædicatores sui mysterij prophetas misit. Rectè quippe antemuralis nomine uocantur: quia dum subsequentem prædicauerunt Dominum, quasi ante murum steterunt. Sed quasi murus rumpitur, cùm prauorum persuasionibus fides quæ in redemptore nostro est, in quorundam corde dissipatur. Cumq; peruersis in hac uita potestas tribuitur, quid aliud quàm ianua erroris aperitur? Quasi rupto ergo muro & aperta ianua super bonos irruunt mali, cùm accepta temporaliter potestate, peruersi ipsa quoq; in quorundam corde destruere munimina fidei conantur. De quibus aptè dicitur: Et ad meas miserias deuoluti sunt: quia uidelicet prius ad suas. Nisi enim peruersè uiuendo, ad suas antè miserias caderent, nequaquam ad eas postmodum & alios suaderẽt. Sed post suas reprobi & ad nostras miserias deuoluuntur, quando ad ea mala in quibus iam ipsi implicati sunt, etiam quosdam nobis unitos trahunt. Potest quoq; intelligi muri nomine, munitio disciplinæ, Salomone attestante, qui ait: Per agrum Prou.24
hominis pigri transiui, & per uineam uiri stulti: & ecce totum repleuerant urticæ, operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Per agrum enim hominis pigri, atq; per uineã uiri stulti transire, est cuiuslibet uitam negligentis inspicere, eiusq; opera considerare. Quam urticæ uel spinæ replent: quia in corde negligentium prurientia terrena desideria, & punctiones pullulant uitiorum, quippe quia scriptum est: In desertis est omnis otiosus. Maceria lapidum destructa erat: id est, disciplina patrum ab eius corde dissoluta. Nam quia destructam maceriam lapidum, dissolutam esse disciplinam uidit, protinus illic secutus adiunxit: Quod cùm uidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Quasi rupto ergo muro hostis ingreditur, cùm uel malignorum spirituum uel prauorum hominum persuasione callida disciplinæ munimina in corde dissipantur. Sed cùm eiusdem disciplinæ uigor in corde reproborum soluitur, ante eorum oculos cuncta bonorum opera despectui habentur, nihilq; esse æstimant, quicquid de uirtutibus electorum uident. Vnde & subditur: Redactus sum in nihilum.] Apud æstimationem quippe malorũ in nihilum redigimur, quando ea quæ ipsi quasi summa diligunt, bona temporalia non tenemus. Despectis nanq; supernis promissionib. terrena desiderãt: etsi quãdo in eorũ mente aliquid de appetitu æternitatis oritur, suborta citius transitoria delectatione dissipatur. Vnde & statim subiungitur: Abstulit quasi uentus desiderium meum.]

Fidelis

Fidelis quippe populus ſe pati denunciat, quòd eos quos diligit pati dolet. Ventus ergo deſiderium tollit, cùm res quælibet tranſitoria æternitatis appetitum deſtruit. Vnde adhuc congruè ſubinfertur: Et uelut nubes pertrãſijt ſalus mea. Nubes quippe in alto eminet, ſed hanc ad curſum flatus impellit. Sic nimirum ſic ſunt temporalia iniquorum bona. Velut in alto quidem per honoris celſitudinem degere uidentur, ſed ad curſum uitæ quotidie quaſi quibuſdã mortalitatis ſuæ flatibus impelluntur. Salus ergo ut nubes trãſit: quia peruerſorum gloria quæ alta eſt, fixa non eſt: ſed expletis deſiderijs actibuſq; infirmantium, ad electorum uocem ſermo cõuertitur, cùm protinus ſubinfertur: Nunc autem in memetipſo marceſcit anima mea, & poſsidẽt me dies afflictionis.] Electorum quippe anima nunc marceſcit, quia in illa poſtmodum æterna exultatione uirideſcit. Modò eos dies afflictionis poſſident, quia dies lætitiæ
Eccl.1 poſt ſequũtur. Scriptum quippe eſt: Timenti Deum bene erit in extremis. Et rurſum de Eccleſia
Prou.31 dicitur: Ridebit in die nouiſsimo. Nũc enim tempus afflictionis eſt bonis, ut ſequatur eos exultatio quandoq; ſine tempore. Hinc ab eis aliàs dicitur: Humiliaſti nos in loco afflictiõis. Locus nanque afflictionis eſt uita præſens. Iuſti ergo hic, id eſt, in loco afflictionis humiliati ſunt: quia in æterna uita, id eſt, in loco gaudij ſublimantur. Cùm uerò marceſcere animã diceret, rectè etiam præmiſit, In memetipſo: quia in nobiſmetipſis quidem afficimur, ſed in Deo mens noſtra refouetur: tantoq; à uiriditate gaudij longe fit, quanto adhuc ab authoris repulſa lumine ad ſe redit. Tunc uerò ad ueræ lætitiæ uiriditatem peruenit, quando per æternæ contemplationis gratiam ſubleuata etiam ſemetipſam tranſit. Sed hæc quæ allegorica indagatione tranſcurrimus, oportet ut per omnia etiã iuxta hiſtoriam teneamus. Quæ tamen nunc idcirco prætereo, quia hæc aperta eſſe legentibus non ignoro. Diebus autem perſecutionis ultimæ, quia multi qui pereunt, & pauci ſunt qui ſaluantur: idcirco uir ſanctus paſſionis ſuæ tempore & pauca de bonis, & multa de peruerſis loquit. Vnde & mox ad eorum perſonam qui corruunt, uerba cõuertit, ſicq; ſua inſinuat, ut audientibus poſſint congruere quæ narrat. Nam ſequitur:

Quòd in nocte tribulationum huius ſeculi, etiam qui perfecti uidebantur, & quaſi oſſa carnalium, aliquando laſſitudine ſuccumbant, & ſanctorum infeſtatione maligni ſpiritus nunquam quieſcant. Cap. XXI.

23 NOcte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.] Si ipſi hiſtoriæ intendimus, patet cauſa: quoniam ſancti uiri corpus per ſinus ulcerum ſcaturiens uermiũ multitudo lacerabat. Si uerò allegoriæ myſterium perſcrutamur, quid per oſſa niſi fortes quiq; in ſanctæ Eccleſiæ corpore deſignantur? Qui quaſi ſuo robore membra continent, dum mores infirmantium ſtabiliter portant. Sed cùm tribulationis ultimæ contra eã feruor excreuerit, in nocte os illius A perforatur doloribus: quia nonnunquam tormentis uicti, etiam ipſi ad perfidiam defluunt, qui ad fidem alios tenere uidebantur. Ait ergo: Nocte os meum perforatur doloribus. ac ſi apertè dicat: Tribulationis tenebris preſſi, ita afflictione tenebrantur, ut & ipſi qui in me habebant uigorem fortitudinis, quaſi iam quoddam habeant foramen timoris. Bene autem dicitur: Et qui me comedũt, non dormiunt: quia maligni ſpiritus qui carnales quoſq; de Eccleſia conſumunt, tanto magis quieſcere à tentatione neſciunt, quanto nullo cum pondere grauantur. Sed perſecutores ſanctæ Eccleſiæ quia ualde peruerſi ſunt, eſſent utinam pauci. Sequitur:

B *Quòd immenſitate percuſſionum ſancti qui Chriſto quaſi ſtimentum adhærent, uicti tormentis deficient, & conſtricta capitio libertas prædicationis ſuffocata extinguatur.* Caput XXII.

IN multitudine eorum conſumitur ueſtimentũ meũ, & quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me.] Si hiſtoriæ intendimus, quid aliud ueſtimentum beati Iob quàm eius corpus accipimus? cuius uidelicet ueſtimentum conſumitur, dum caro cruciatur. Iuxta allegoriæ uerò myſterium, ueſtimentum eſt ſanctæ Eccleſiæ, fidelium uita. Nam ſicut tota ſimul Eccleſia ueſtimentum Chriſti, ita fideles quiq; eiuſdem Eccleſiæ ueſtimenta deputant. Si enim ſancta Eccleſia ueſtimentum Chriſti non eſſet, Paulus profectò non diceret: Vt exhibeat
C ſibi gloriоſam Eccleſiam, non habẽtem maculam neq; rugam: id eſt, nec per peccatum habentẽ maculam, nec per duplicitatem rugam: quia & per ſtitiam munda eſt, & per ſimplicem intentionem tenſa. Quæ igitur abluta eſt ne habeat maculam, raſa eſt ne habeat rugam, utiq; ueſtis eſt. Sicut ergo indumentum Chriſti tota generaliter Eccleſia dicitur: ſic indumentum ſunt Eccleſiæ, ſingulorum animæ quæ ab errore conuerſæ eandem Eccleſiã credendo, eamq; fideliter inhærendo circundant. De quibus eidẽ Eccleſiæ per Prophetam Dominus dicit: Viuo ego, quia omnibus his uelut ornamento ueſtieris. Sed cùm procella ſæuæ perſecutionis oboritur, pleriq; fidelium ab eius amore ſe parantur, qui ei ſedulò inhærere uidebantur. Di-
D cat ergo: In multitudine eorum conſumitur ueſtimentum meum: quia dum multi ſunt qui cruciãt, deſtruuntur plurimi qui ei connexione amoris inhærebant. Bene autem ſubditur: Et quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me. Tunicæ quippe capitium collum circundat induentis. Collum uerò ſtringitur, uocis uſus & uitalis flatus necatur. Sanctam ergo Eccleſiam reprobi quaſi capitio tunicæ conſtringunt: quia in ea perſecutionibus ſuis uitam fidei, & prædicationis uocem extinguere conantur. Hoc quippe conari perſecutores eius ſpecialiter ſolent, ut ab ea ante omnia uerbum prædicationis tollant. Vnde & hi qui ſanctæ fidei primordijs reſiſtebant, cæſis Apoſtolis denunciabant, dicentes: Præcipiendo præcepimus uobis ne doceretis in nomine iſto, & ecce repleſtis Hieruſalem

rusalem doctrina uestra. Corpus ergo sanctæ Ecclesiæ quasi capitio tunicæ cinxerant, qui constrictis prædicatoribus uelut eius collum prementes in ea claudere iter uocis uolebant. Sed electi quique persecutionis suæ tempore paratiores sunt mori quam tacere. Qui dum in morte temporaliter coruunt, à stultis quibusque & carnalibus despecti ac uiles æstimantur: quia cùm uidere reprobi nequeunt, quæ electi bona spiritaliter teneant, quos carnaliter extingui conspiciunt, infelices arbitrantur. Vnde & subditur: Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri.] In reproborum quippe iudicio sancta electorum Ecclesia luto comparatur: quia temporaliter conculcata despicitur. Fauillæ assimilatur & cineri: quia dum bona eius interiora non uident, ad sola hanc mala peruenisse æstimant quæ in ea exhiberi corporaliter uident. Fidelis tamen electorum populus cùm multos ex se cadere conspicit: optat, si obtinere ualeat, aduersitatis suæ tempora mutari. Huius quia oratio differtur, gemitus augetur. Vnde
14 adhuc subditur: Clamo ad te, & non exaudis: sto, & non respicis me.] Sancta quippe Ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat, desiderijs clamat. Sed dolet se quasi non respici, dum sua uidet in tribulationibus uota differri. Alto namq; consilio omnipotēs Deus cùm sancti eius aduersarium persecutionibus comprimuntur, cumq; assiduis ut liberētur interpellationibus clamant, differre solet uoces petentium, ut merita patientium crescant, quatenus eo magis exaudiantur ad meri
C tum, quo citius non exaudiuntur ad uotum. Vn-
Psal. 21 de alias scriptū est: Deus meus clamabo per diem, nec exaudies, & nocte. Atq; ipsa utilitas de exaudiēdi mora mox subdit, cùm illic protinus subinfertur: Et non ad insipientiam mihi. Ad multiplicandam quippe sanctorum sapientiam proficit, quòd postulata tardè percipiunt, ut ex dilatione crescat desiderium, ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus uerò cùm intēditur, eius in Deum ardentior affectus aperitur. Affectus autem ad promerenda cœlestia tanto fit capax, quanto fuerit expectando longanimis. Sed tamen inter hæc sanctorum patientiam dolor urget ad uocem, & cùm dilati proficiunt, metuunt ne deficientibus uiribus despecti reprobentur. Sequitur:

Quòd impropriè Deus dicatur zelare, & irasci, & pœnitere, & misereri, & cætera huiusmodi: & quòd crudelis dicatur tunc cùm districtè peccata ulciscitur. Cap. XXIII.

MVtatus es mihi in crudelē, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.] Lōgè ab hac sententia uetusta trāslatio dissonat, quia quod in hac de Deo dicitur, hoc in illa de aduersarijs ac persecutoribus memoratur. Sed tamen quia hæc noua translatio ex Hebræo nobis Arabicoq; eloquio cuncta uerius transfudisse perhibetur, credendū est quicquid in ea dicitur: & oportet ut uerba illius nostra expositio subtiliter rimetur. Ait ergo: Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi. In Scriptura sacra cū de Deo
A aliquid indignum dicit, mouetur legētis animus, uelut si aliquando de Deo aliquid indignū dicat. Penè omne quippe quod de Deo dicit, eo ipso iā indignū est, quod potuit dici. Nam cuius laudi nō sufficit obstupescens cōscientia, quando sufficiet loquens lingua? Sanctus ergo spiritus hoc ipsum hominibus intelligentibus insinuans, quā sint ineffabilia summa etiam uerba diuina, his uerbis nō nunquā de Deo utitur, quæ apud homines habentur in uitio, ut ex his quæ indigna uidentē hominibus, & tamē dicunt de Deo, admoneātur scire homines q; nec illa iam Deo digna sint, quæ dum digna habentur apud homines, digna putant Deo. Dicitur enim Deus zelans, sicut scriptū est: Domi Exod. 34
nus zelotes nomen eius. Dicitur iratus, unde scri-
B ptū est: Iratus est Dominus cōtra Israel. Dicit Deus pœnitens, sicut scriptū est: Pœnitet me fecisse Num. 11
hominē super terrā. Et rursus: Pœnitet me q; con- Gen. 6
stituerim Saul regē in Israel. Dicitur misericors, si 1. Reg. 15
cut scriptū est: Misericors & miserator Dominus, Psal. 85
patiens & multū misericors. Dicitur præscius, sicut de illo ait Apostolus: Quos præsciuit & præ- Rom. 8
destinauit conformes fieri imaginis filij sui: dum nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec propriè misericordia, nec præscientia esse possit in Deo. Hęc nanq; omnia ab humanis in illū qualitatibus tracta sunt, dum ad nostræ infirmitatis uerba descenditur, ut quasi quibusdam nobis gradibus factis, & iuxta nos positis, per ea quæ nobis uicina conspicimus, ad summa eius ascendere quandoq; ua-
C leamus. Zelare enim dicit, qui cū cruciatu mentis castitatē custodit uxoris. Irasci dicitur, qui feruore animi cōtra puniendū uitiū accendit. Pœnitere dicitur, cui id quod fecit, displicet, & econtra mutando aliquid aliud facit. Misericors dicitur, qui pietate ad proximū promouetur. Misericordia autē à misero corde uocata est, eo q; unusquisq; intueat quempiam miserum, atq; ei compatiens, dum dolore animi tāgitur, ipse cor miserum facit ut eum à miseria liberet cui intēdit. Præscire dicit, qui unā quanq; rem antequam ueniat uidet, & id quod futurū est, priusquam præsens fiat, præuidet. Deus ergo quomodo zelans est, qui in custodienda castitate nostra nullo mētis cruciatu tāgitur? Quomodo irascitur qui in ulciscēdis uitijs nostris, nul-
D la perturbatione animi commouetur? Quomodo est pœnitens, qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodo habet misericordiam, qui cor nūquam miserū habet? Quomodo est præscius, dum nulla nisi quæ futura sunt, præsciantur? Et scimus quia Deo futurū nihil est, ante cuius oculos præterita nulla sunt, præsentia non transeunt, futura non ueniunt, quippe quia omne quod nobis fuit & erit, in eius prospectu præstò est, & omne quod præsens est, scire potest potius q; præscire. Et tamē dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitēs, dicitur misericors, dicit præscius: ut quia castitatē animæ uniuscuiusq; custodit, humano modo zelans uocetur, quamuis mentis cruciatu non tangatur. Et quia culpas percutit, dicitur irasci, quamuis nulla animi perturbatio

G nemo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne moueat. Et quia ipſe immutabilis id quod uoluerit mutat, pœnitere dicitur, quamuis rem mutet, conſilium nō mutet. Cùm miſeriæ noſtræ ſubuenit, miſericors uocatur, quamuis miſeris ſubueniat, & cor miſerū nunquā habeat. Et quia ea quæ nobis futura ſunt uidet, quæ tamē ipſi ſemper præſtò ſunt, præſcius dicitur, quamuis nequaquam futurum præuideat, quod præſens uidet. Nam & quæq; ſunt, non ab æternitate eius ideo uidentur quia ſunt, ſed ideo ſunt quia uidentur. Dum ergo ad uerba mutabilitatis noſtræ deſcenditur, ex eis quibuſdam gradibus factis aſcēdat qui poteſt ad incommutabilitatem Dei, ut uideat ſine zelo zelantem, ſine ira iraſcentem, ſine dolore & pœnitentia pœnitentem, ſine miſero corde miſericordem, ſine præuiſionibus præſcientē. In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, ſed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in ſeipſis ſimul exiſtere nō poſſunt, illi ſimul omnia aſſiſtunt, nihilq; in illo præterit quod tranſit: quia in æternitate eius modo quodam incomprehenſibili, cuncta uolumina ſeculorum trāſeuntia manēt, currentia ſtant. Sicut ergo accipimus ſine zelo zelantem, ſine ira iraſcentē, ita à ſancto Iob etiam ſine crudelitate, dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui diſtrictè feriendo non parcit, ut uidelicet hoc loco crudelis diſtrictè feriēs poſſit intelligi, & ulciſcendæ culpæ non parcēs. Vnde Eſaias quoq; cùm uideret ultimi iudicij diem non iam cum uenia ſed cum diſtrictione eſſe uenturum, ait: Ecce dies Domini ueniet crudelis & indignationis plenus, & iræ furoriſq; eius, ad deponendam terram in ſolitudine, & peccatores eius conterendos de ea. Sanctus igitur uir ut hanc eandem crudelitatem ſibi potius aſſereret congruere poſſe q; Deo, ait: Mutatus es mihi in crudelem ac ſi aperte dicat: Qui in teipſo crudelitatis nihil habes, mihi quem reſpirare à perſecutione nō ſinis, crudelis uideris. Ita enim Deus crudelis eſſe non poteſt, ſicut nec mutari ullatenus poteſt. Sed quoniam in Deo nec crudelitas nec mutabilitas unquā uenit, dum Mihi dicit, q in ſemetipſo Deum nec crudelem nec mutabilē ſentiat, oſtendit Nam dum circa nos quædam proſpera & aduerſa uariantur, in eo q nos mutamur, quaſi eius circa nos mutatum animum ſuſpicamur. Ipſe uerò in ſe incommutabilis permanens, aliter atq; aliter in cogitatione ſentitur hominum, pro qualitate meritorum. Nam & lux ſolis cùm nequaq; eſt ſibimet ipſi diſſimilis, infirmis aſpera, ſanis autem oculis lenis uidetur: eorum uidelicet immutatione, non ſua. Vnde ut prædiximus dicens: Mutatus es, adiunxit Mihi: ut ipſa hæc crudelitas atq; mutatio, non ſit in qualitate iudicis, ſed mente patientis. Quod uerbis quoq; alijs retexit dicēs: Et in duritia manus tuæ aduerſaris mihi.] Manus etenim Dei dura creditur, cùm uoluntati noſtræ contraria, hoc quod ei in nobis diſplicet, feriendo perſequitur, & flagella ingeminat, cùm dolentis animā clemētiam expectat. Quæ tamen iuxta allegoriæ myſterium, bene ſanctæ Eccleſiæ uerbis congruunt ex uocibus infirmorū, qui plerunq; ſe plus feriri æſtimant q̄ mereri putant, & quaſi crudelitatem arbitrantur iudicis, diſtrictionem æquiſſimam ſectionis: quia & cùm uulnus ægri medicinali ferramēto abſcinditur, medicus crudelis uocatur, qui tamen per ſecantis manus duritiam aduerſatur uulneri, ſed concordat ſaluti. Sequitur:

Quòd quaſi ſuper uentum fundati repentè ſternuntur, qui tranſitoriorū bonorū ſucceſſionibus delectātur. Ca. XXVII.

ELeuaſti me, & quaſi ſuper uentum ponens, eliſiſti me ualidè.] Quia præſentis uitæ gloria quaſi in alto cernitur, ſed nulla ſtabilitate ſolidatur, uelut eleuatus ſuper uentum ponitur, qui proſperitate tranſitoria lætatur, quando ad hoc ſolum hunc fugitiuæ fœlicitatis aura ſubleuat, ut repentè deterius in infimis ſternat. Quia enim ſancta Eccleſia cunctis in honore eſt, infirmi quiq; in ea qui tranſitorijs ſucceſſibus lætantur, quo nil ſe peruentum poſiti uidērur eleuati? quia ſubſequēte perſecutionis tempore, dum proſperitatis aura pertranſit, eorum protinus eleuatio corruit, & repentè cadentes diſcunt, quia eleuati prius in uentum ſederunt. Quæ uidelicet uerba etiam ſancti uiri perſonæ ſpecialiter congruunt, non ad id quod erat, ſed ad id quod eſſe uidebatur. Neq; enim mentem illius proſperitas fugitiua leuauerat, qui inter tot rerum affluentias, miro ſemper uirtutis pondere premebat. ſed iuxta hoc quod uideri et terius potuit, qui in ſuis humilis, in alienis oculis eleuatus fuit, & quaſi ſuper uentum poſitus, elisa eſt ualidè: quia rebus exterioribus fultus, unde ſtimabatur ſurgere, uidebatur inde cecidiſſe. Quē uidelicet caſum ſanctus uir in mente nō pertulit, quia nulla aduerſitas deijcit, quē proſperitas nulla corrumpit. Qui enim ueritati inhæret, uanitati nullo modo ſuccumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit, omne quodlibet mutabiliter agitur, ad arcem mentis minimè pertingit. Sequitur:

Quòd ſancti mortem præſentem non ad conſumptionem ſibi eſſe intelligunt, qui de reſurrectione ſua confidunt: qui & ſi aliquando peccant, per pœnitentiam reformantur. Caput XXVIII.

SCio quia morti trades me, ubi conſtituta eſt domus omni uiuenti.] In ſuperioribus huius operis parte tractatum eſt, q ante aduētū Domini ad inferni receptacula etiam iuſti deſcenderunt, quibus nō in ſupplicijs, ſed in requie ſeruarentē. Quod nūc teſtimonijs edocere negligimus: quia id iam ſufficienter probatum putamus. Hoc ergo quod dicitur: Scio quia morti trades me, ubi conſtituta domus eſt omni uiuēti: rectè beato Iob etiam textā hiſtoriam cōgruit, dum nimirū cōſtat, quia ante redemptoris gratiā, ad inferni clauſtra etiam iuſti deſcenderēt. Ipſa quippe inferni receptio, domus omnium uiuentium dicitur: quia nullus huc uenit qui ante mediatoris aduentum non illic ipſa corruptionis ſuæ cōditione pertrāſiit. Nullus huc uenit, qui ad carnis mortem eiuſdē corruptio-

nis sue gressibus nō tetēdit. De qua uidelicet mor
Psal.81 te per Psalmistam dicitur: Quis est homo qui uiuit, & nō uidebit mortem? Nam etsi ad cœlum raptus Helias esse perhibetur, mortē tamen distulit,
Matth.17 nō euasit. de ipso quippe ore ueritatis dicitur: Helias quidem uenturus est, & restituet omnia. Venit enim restituturus omnia, quia ad hoc nimirum huic mundo restituitur, ut & prædicationis munera impleat, & carnis debitū soluat. Quæ tamē sancti uiri sententia iuxta allegoriæ mysteriū, sanctæ Ecclesiæ uocibus ex persona congruit infirmorū, qui fidem uerborenus tenent, sed contra præcepta fidei suis desiderijs famulantur. Ait etenim: Scio quia morti trades me, ubi cōstituta domus est omni uiuenti. Quia enim multos in se uoluptatibus deditos conspicit, eorumq; iam interitum præscit, B pensat q̄ in uia uitæ præsentis suis quidem desiderijs seruiunt, sed tamen ad mortis domū perueniūt omnes qui in ea carnaliter uiuunt. Sunt uerò nonnulli qui in uoluptatū suarum foueam corruūt, sed tamē per lamenta pœnitentiæ ab imis citius pedē reducunt, quos supernæ percussionis uerbera ad eruditionem potius q̄ ad extinctionem secāt. Ex quibus aptè subiungitur: Verūtamen nō ad consumptionem eorū emittis manū tuam, & si corruerint, ipse saluabis.] In quibus profectò uerbis hoc solerter debet intelligi, q̄ B. Iob dum sua narrat, in se alios transfigurat. Velut enim de se specialiter dicebat: Eleuasti me, & quasi superuentum ponēs elisisti me ualidè: scio quia morti trades me, ubi cō stituta est domus omni uiuenti. & tamē non de se, C sed de alijs adiungit: Verūtamen non ad consumptionem eorum emittis manū tuam. Dum enim de se loquens ratiocinando causas de alijs subdit, q̄ multorum personas in se significet, ostēdit. Manum itaq; suā Dominus ad consumptionem peccantium non emittit, cùm feriendo à peccatis corripit: & corruentes saluat, dum cadentes ad culpā in salutē corporis uulnerat, ut prostrati exterius, interius surgant: quatenus iacentes corpore, ad interiorem statum redeant, qui stantes exterius, ab statu mentis iacebant. Sequitur:

Quòd compassio quam afflictioni proximorum debemus, nō tam fit in largitione exteriorum quàm in mentis affectu: quia extra nos sunt quæ damus, affectus autem intus ex nobis.

Caput XXVI.

FLebam quondā super eum qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.] Quāuis uera compassio est passioni proximi ex largitate concurrere, nonnunquā tamen cùm exteriora quæq; abundè ad largiendū suppetunt, celerius dantis manus dationem inuenit, q̄ animus dolorem. Vnde scire necesse est, quia ille perfectè tribuit, qui cū eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque in se animū sumit: ut prius in se dolētis passionem transferat, & tunc contra dolorē illius per ministerium cōcurrat. Nam sæpe, ut prædiximus, largitorē muneris, rerū facit abundantia, & non uirtus compassionis. Qui enim afflicto perfectè cōpatitur, plerūq; & hoc indigēti tribuit, in quo ipse A qui dederit angustatur. Et tūc plena est cordis nostri cōpassio, cùm malū inopiæ pro proximo susci pere nō metuimus, ut illum à passione liberemus. Quā uidelicet pietatis formā mediator nobis Dei & hominū dedit. Qui cū posset nobis etiā nō moriendo cōcurrere, subuenire tamē moriēdo homi nibus uoluit: quia nos uidelicet minus amasset, ni si & uulnera nostra susciperet, nec uim nobis suæ dilectionis ostēderet, nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tēpus ipse sustineret. Passibiles quippe mortalesq; nos reperit, & qui nos existere fecit ex nihilo, reuocare uidelicet etiā sine sua morte potuit à passione. Sed ut quanta esset uirtus cōpassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod esse nos uoluit: ut in semetipso tēporaliter mortē susci B peret, quā à nobis in perpetuū fugaret. An nō diuinitatis suæ diuitijs nobis inuisibilis permanens, miris nos potuit uirtutib. ditare? Sed ut ad internas diuitias rediret homo, foràs apparere dignatus est pauper Deus. Vnde & prædicator egre 27
gius ut ad largitatis gratiā uiscera nostrę cōpassio nis accenderet, dixit: Propter nos egenus factus 2.Cor.8
est, cùm diues esset. Qui etiā dicit: Nō ut alijs sit remissio, uobis autem tribulatio: hæc proculdubio cōdescendendo infirmis intulit, quoniā quibusdā inopiam ferre non ualentibus, tolerabilius est minus tribuere, q̄ post largitatē suam ex inopiæ angustia murmurare. Nā ut ad magna largiendi studia audientiū mentes accenderet, paulo pòst intulit, dicens: Hoc autē dico. Qui parcè seminat, par- C cè & metet. Plus ergo nōnunquā esse dicimus cōpati ex corde q̄ dare: quia quisquis perfectè indigenti compatitur, minus æstimat omne quod dat. Nisi enim dantis manum bona uolūtas uinceret, eisdem prædicator egregius discipulis non dixisset: Qui nō solū facere, sed & uelle cœpistis ab anno priori. Facile quippe est in bono opere obedire etiam uolentē. Sed hæc magna in discipulis uirtus extiterat, eos bonū quod illis præceptū est, & antè uoluisse. Quia itaq; uir sanctus apud omnipotentem Deū, aliquando maius datū nouerat mentis esse q̄ muneris, dicat: Flebam quondā super eo qui afflictus erat, & cōpatiebatur anima mea pauperi. Exteriora etenim largiens, rem extra semetipsum præbuit. Qui aūt fletū & compassionē pro- D ximo tribuit, ei aliquid etiā de semetipso dedit. Idcirco aūt plus compassionē q̄ datū dicimus, quia rem quamlibet plerunq; dat etiā qui nō compatitur, nunquā aūt qui uerè cōpatitur, quod necessarium proximo cōspicit, negat. Quæ nimirū sententia bene quoq; sanctæ Ecclesiæ uocibus cōgruit, quæ dum afflictos quosq; per lamēta pœnitentiæ conspicit, suos ei oratione cōtinua fletus iungit, et totiens egeno cōpatitur, quotiēs mēti uirtutibus nudatæ, interuentionis suæ precibus opitulatur. Super afflictū quippe cōpatiētes plangimus, quādo aliena dāna nostra deputamus, & culpas delinquentiū nostris mundare fletibus nitimur. Quod uidelicet agentes, plus plerunq; nobis q̄ his pro quibus agitur subuenimus: quia apud intimum arbitrum & gratiam charitatis aspirantem, cōmissa

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæq; perfectè diluit propria, qui purè plãgit alie na. Persecutionis igitur ultimæ sancta Ecclesia tri bulatione deprehensa, reducat ad memoriã pacis tempore bona quæ gessit, dicẽs: Flebam quondã super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Quæ internæ lucis gaudia æterna desiderãs, sed tamẽ adhuc dilata, quia malis exterioribus premitur, sancti uiri uocibus adiungat:

Quòd sancta Ecclesia ab ipsis quos per charitatis gratiã qua si uiscera sua antè gestauerat, persecutionis impetum ferat.
Caput XXVII.

EXpectabam bona, & uenerũt mihi mala: prę stolabar lucẽ, & ruperunt tenebræ.] Fidelis eñ populus expectat bona, sed mala suscipit, præ stolatur lucẽ, & tenebras incurrit: quia per remunerationis gratiã interesse iam iamq; angelorũ se gaudijs sperat, & tamẽ hic diutius dilatus, manus persequentium tolerat, & qui se quantocyus æstimat æternæ lucis retributione perfrui, hic adhuc cõpellitur persecutorũ suorũ tenebras pati. Quæ uidelicet mala persequentium minus dolerent, si ab infidelibus aduersarijsq; consurgerent. Sed eo deterius mentem electorum cruciant, quo ab illis ueniunt de quibus bona præsumebant. Vnde adhuc subditur: Interiora mea efferbuerunt absq; ulla requie.] Sanctæ quippe Ecclesiæ interiora ef feruescere, est ipsos quoq; quos per amorem fidei uelut uiscera antè gestauerat, in persecutionis atrocitate tolerare. Qui secreta prius illius cognoscentes, quanto sciunt ubi magis doleat, tanto de terius ab afflictione eius minimè quiescũt. Quos tamen & pacis suæ tẽpore grauiter tolerat, quia suis prædicationibus eorũ mores contrarios pensat. Gemit enim cùm eorũ uitam sibi dissimilem
ℭ5 conspicit. De quibus & aptè subiungitur: Præ uenerũt me dies afflictionis, Scit nanq; sancta electorũ Ecclesia q̃ persecutione ultima mala multa passura sit, sed hanc afflictionis suæ dies præueniunt: quia malorum uitã intra se grauiter etiã tẽpore pacis portat. Nam quãuis diebus ultimis aperta infideliũ persecutio sequatur, hanc tamẽ & priusquam appareat, hi qui in ea uerborenus fideles sunt, prauis moribus antecurrunt. Sequitur:

Quòd sancti in culmine honoris, statum custodiunt humilitatis, & potestati semper amica sit impatientia, mansuetè tolerant ipsos quos ex officio suo increpant. Cap. XXVIII.

MOerens incedebam, sine furore cõsurgens in turba clamaui.] Notandũ sollicitè iuxta historiã uideo, q̃ sanctus uir qui paulo superius dixit: Eleuasti me, inferius adiungit: Mœrẽs incedebã. Miro enim ordine, uno eodẽq; tẽpore cõuenire in actibus bonorũ solet, & foris honor culminis, & intus afflictæ mœror humilitatis. Vnde sanctus quoq; uir eleuatus rebus & honoribus, mœrens incedebat: quia etsi hunc prælatũ hominib. gloria potestatis ostẽderat, interius tamen mœrore suo secretũ sacrificiũ Domino cõtriti cordis of-
Psal. 50 ferebat. Sacrificiũ quippe Deo est spiritus cõtribulatus. Sciunt aũt electi quiq; cõsideratione intima

A contra exterioris excellentiæ tentamenta pugnare. Qui si ad exteriorẽ felicitatem suã cor apponerent, iusti profectò non essent. Sed quia hor humanũ non potest de ipsis prosperitatibus rerũ quantulacunq; gloria nullo modo tentari, cõtra ipsam prosperitatẽ suam sancti uiri intrinsecus dimicãt. Nõ dico in elatione, sed ne in eius saltẽ amorẽ succumbant. Cui ualde succubuisse est, captiuã mentem eius desiderijs subdidisse. Quis aũt terrena sapiens, temporalia amplectens, beatũ Iob inter tot prospera lætũ nõ crederet, cùm ei suppeteret salus corporis, uita filiorũ, incolumitas familiæ, integritas gregũ? Sed quia in his omnibus nõ gaudebat, ipse sibi testis est, qui ait: Mœrens incedebã. Sancto enim uiro adhuc in hac peregrinatione posito, omne quod sine uisione Dei abundat, inopia
B est: quia cùm sibi omnia electi adesse uident, gemunt quòd omniũ authorẽ non uident, eisq; totũ hoc minus est, quia adhuc species unius deest: sicq; eos foris exaltat gratia supernæ dispensationis, ut tamẽ intus sub disciplina teneat mœrorma gistræ charitatis. Per quã uidelicet discũt, ut de his quæ exterius accipiunt, apud semetipsos semper amplius humilientur, mentẽ sub iugo teneant disciplinæ, nunquã ex potestatis licentia ad impatientiam erumpãt. Vnde & aptè subiungitur: Sine furore consurgẽs in turba clamaui.] Sæpeñ; seditiosorũ tumultus hominũ, præpositorum suorum mentẽ lacessunt, suiq; ordinis limitẽ inordinatis motibus excedunt. Et plerunq; qui præsunt, si in ore cordis Spiritus sancti freno teneantur, in
C tæ retributionis atrocitatẽ prosiliunt, quantum; prævalent agere, tantũ in sibi subditis æstimant licere. Amica etenim potestati penè semper impatientia est, eiq; etiam malè subiectæ imperat, qua quod ipsa sentit, potestas exequitur. Sed sancti uiri plus se interius patientiæ iugo subijciunt quibus hominibus præsunt, & eo ueriorem principat foris exhibent, quo humiliorẽ Deo intrinsecus animulatum tenent: atq; idcirco sæpe plus quosdam tolerant, quo se de eis ulcisci amplius possunt: ne unquã ad illicita transeant, plerunq; nolũt pro se exequi etiã quod licet, subiectorũ strepitus differunt, per amorem increpant, quos per mansuetudinem portant. Vnde nũc rectè dicitur: Sine furore consurgens in turba clamaui: quia nimirũ bo
D ni contra tumultus insolentium clamorem habẽt, & furorem non habent, quoniam eos quos clemẽter tolerant, docere nõ cessant. Sed hæc quæ iuxta historiam de uno diximus, iuxta allegoriam necesse est ut de diuersis electis Ecclesiæ sentiamus. Ipsa quippe in electis suis etiam per prospera incedit mœrens, quia nil sibi uerè prosperum deputat, quousq; bonum quod singulariter quærit, apprehendat. Fideles quippe illius temporali quidẽ pace perfruuntur, sed perpetuè suspirant, honorantur, & afflicti sunt: quia plerunq; ibi uidentur in culmine, ubi ciues nõ sunt. Ipsa etiã in turba sine furore cõsurgit, & clamat: quia prauorũ uitam studio rectæ æmulationis, non autem uesanis furoris insequitur. Irascitur & amat, sæuit & tranquil-

quilla est, quatenus infirmos suos corrigat ex æ- A mulatione, foueat ex pietate. Sequitur:

Quòd uerè sancti sunt, qui inter malos conuersari innocenter possunt. Cap. XXIX.

FRater fui draconum, & socius struthionum.] Quid draconũ nomine nisi malitiosorũ homi num uita signatur? De quibus & per prophetã dicitur: Traxerunt uentum quasi dracones. Peruersi etenim quiq; uentũ quasi dracones trahunt, cùm malitiosa superbia inflantur. Qui aũt struthionum appellatione intelligi, nisi simulatores solẽt? Struthio etenim pennas habet, & uolatum non habet: quia simulatores quiq; speciem sanctitatis habẽt, sed uirtutẽ sanctitatis non habent. Visio quippe eos bonæ actionis decorat, sed à terra minimè pẽ- B na uirtutis leuat. Electus itaq; sanctæ Ecclesiæ populus quia pacis suæ tempore intra se quosdã malitiosos ac simulatores patitur, dicat: Frater fui draconũ, & socius struthionũ. Quod beati quoq; Iob uocibus specialiter congruit, qui ad culmen magnæ fortitudinis, bonus inter malos fuit. Nul- 29
lus quippe perfectus est, qui inter proximorũ mala patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena mala nõ tolerat, ipse sibi per impatientiã testis est, quia à boni plenitudine lõgè distat. Abel quippe esse renuit, quẽ Cain malitia non exercet. Sic in tritura areæ grana sub paleis premũt, sic flores inter spinas prodeunt, & rosa quæ redolet, crescit cũ spina quæ pungit. Duos nanq; filios habuit primus homo, sed unus electus, alter reprobus fuit. Tres C quoq; filios Noe arca continuit, sed duobus in humilitate persistẽtibus, unus ad patris irrisionẽ ruit. Duos Abrahã filios habuit, sed unus innocẽs, alius uerò fratris persecutor fuit. Duos quoq; Isaac filios habuit, unus in humilitate seruatus, alter uerò & priusquã nasceretur, reprobatus est. Duodecim Iacob filios genuit, sed ex his unus per innocentiã uenditus, cæteri uerò per malitiã uenditores fratris fuerunt. Duodecim quoq; Apostoli in sancta Ecclesia sunt electi, sed ne improbati remanerent, unus eis admixtus est, qui eos persequens probaret. Sic nãq; iusto peccator cũ malitia iungit̃, sicut in fornace auro palea cũ igne sociat̃, ut quo ardeat palea, purgetur aurũ. Hi ergo ueraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos pos- D
sunt. Hinc etiã sponsi uoce sanctæ Ecclesiæ dicit̃: Cant.2 Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Epich.2 Hinc ad Ezechielẽ Dominus dicit: Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecũ, & cũ scorpionibus habitas. Hinc Petrus uitã B. Loth glorificat, 2.Pet.2 dicens: Et iustum Loth, oppressum à nefandorum iniusta cõuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat, habitãs apud eos, qui quotidie animam iusti iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus discipulorum uitam glorificat, & glorificando Phil.2 confirmat, dicẽs: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, uerbum uitæ continentes. Hinc Ioannes per Apoc.2 angelum Pergami Ecclesiæ attestatur, dicẽs: Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Beatus igitur Iob ut ostendat cuius fortitudinis fuerit, insinuet cum quibus uixit, dicens: Frater fui draconum, & socius struthionũ. Quia minus esset quòd ipse bona ageret, nisi & ad bonitatis suæ cumulum, ab alijs mala toleraret. Sequitur:

Quòd sancti in apostatatione reproborũ tabescunt, & denigrantur, & arescũt, dũ zeli sui ardore torquẽtur. Ca. XXX.

CVtis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate.] Hæc iuxta historiã pensare negligimus, quia uidelicet sermonis uirtus patet ex pœna passionis. Sed quia, ut sæpe iam diximus, plerunq; B. Iob sic narrat gesta, ut gerenda prænuncier, bene hoc sanctæ Ecclesię uocibus Thren.3
congruit, quæ dolorẽ persecutionis ultimæ in infirmis grauiter sentit. Cumq; ab illa alij pereũt, ualẽtiores quiq; mœrore cruciant̃. Exterior quippe causa eius est terrena dispensatio: interior uerò, cura cœlestis. Cutis ergo nomine, infirmi signantur, qui nunc in ea exteriori utilitati deseruiũt: per ossa uerò fortes eius figurati sunt, in quibus corporis illius tota cõpago solidatur. Quia igit̃ aut prouocati muneribus, aut persecutionib. afflicti, multi in ea ab statu fidei infirmi cadũt, eãq; ipsi postquam ceciderunt persequuntur: quid aliud quã cutis suę nigredinẽ patiũt, ut in ipsis postmodũ fœda appareat, in quibus prius pulchra uidebat̃? Dũ enim hi qui prius exteriora bene dispensare cõsueuerant, contra electos Dei postmodũ sæuiunt, quasi cutis C Ecclesiæ anteactæ iustitiæ colorẽ perdidit, qui ad nigredinẽ iniquitatis uenit. Quod Hieremias etiã sub præcipui metalli specie deplorat, dicẽs: Quo- Thren.4
modo obscuratũ est aurũ, mutatus est color optimus? Peruersi ergo dũ ab eius sacramẽtis exeunt, plerunq; inter reprobos locũ honoris sumunt, ut ipsi contra sanctã Ecclesiã ex authoritate sæuiant, qui hanc atrocius quasi sciendo cõtemnũt. Vnde & cùm diceret: Cutis mea denigrata est: addidit, Super me: quia hos quos prius ad decorẽ iustitiæ quasi cãdidos habuit, pòst deterius nigros portat. Sed cùm cutis ad nigredinẽ uertitur, fortes qui in illa sunt zelo fidei cõtabescunt. Vnde aptè subiungit: Et ossa mea aruerunt præ caumate. Sic nanq; & priori tempore os fortissimũ sanctæ Ecclesiæ, D quadam ariditate tędij Paulus æstuabat, cum quibusdam cadentibus diceret: Quis infirmatur, & ego 2.Cor.11
nõ infirmor? Quis scãdalizat̃, & ego nõ uror? Cutis ergo denigratur, & ossa præ caumate arescunt: quia dum infirmi ad iniquitatem prosiliũt, fortes quiq; zeli sui igne cruciantur. Sequitur:

Quòd abstinentia & doctrina sanctorum in luctum eis uertatur, cùm se ab eis contemni uident, quibus uerbo & exemplo prodesse studebant. Cap. XXXI.

VErsa est in luctũ cithara mea, & organũ meũ 30
in uocem flentiũ.] Quia organum per fistulas, & cithara per chordas sonat, potest per citharam recta operatio, per organũ uerò sancta prædicatio designari. Per fistulas quippe organi, ora prędicãtiũ, per chordas uerò citharæ, intentionẽ rectè ui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctè uiuentium nõ inconuenienter accipimus. Quæ dum ad uitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quaſi extenuata chorda in cithara per intuẽ tium admirationẽ ſonat. Siccatur etenim chorda ut congruum in cithara cantũ reddat, quia & ſancti uiri caſtigant corpus ſuum, & ſeruituti ſubiiciunt, atq; ab infimis ad ſuperiora tendunt. Penſandũ quoq; eſt quòd chorda in cithara ſi minus tenditur, non ſonat: ſi amplius, raucum ſonat: quia nimirum uirtus abſtinentiæ aut omnino nulla eſt, ſi tantum quiſq; corpus nõ edomat, quantum ualet: aut ualde inordinata eſt, ſi corpus atterit pluſquã ualet. Per abſtinẽtiam quippe carnis uitia ſunt extinguenda, nõ caro: & tanto quiſq; ſibimet debet moderamine præeſſe, ut & ad culpã caro non ſuperbiat, & tamen ad affectum rectitudinis in operatione ſubſiſtat. Intueri inter hæc egregium prædicatorem libet, quanta arte magiſterij fideliũ animas uelut in cithara chordas tenſas, alias amplius tendendo extenuat, atq; alias à tenſione ſua relaxando cõſeruat. Alijs etenim dicit: Non in comeſ ſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs. Et rurſus ait: Mortificate mẽbra ueſtra quæ ſunt ſuper terrã. Et tamen prædicatori chariſſimo ſcribit, dicens: Noli adhuc aquam bibere, ſed modico uino utere, propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Illas ergo chordas attenuando tendit, ne non tenſæ omnimodo non ſonent: hanc uerò à tenſione temperat, ne dum plus tenditur, minus ſonet: ſiue autem ſancti prædicatores in Eccleſia, ſeu quilibet ſimplices & abſtinẽtes, prout uires accipiunt, in ea proximis ſuis canticum bonæ exhortationis reddunt. Nam & prudentes quiq; ad prædicationis fructum ſolerter inuigilant, atq; ut alios ad uitam pertrahãt, ſono magnæ perſuaſionis elaborant, & qui in ea tardioris ingenij uidentur, ex ipſo ſuæ uitę merito in quantum ſe poſſe conſpiciunt, exhortationis erga alios authoritatem ſumunt, atq; ad cœleſtẽ patriã quos ualent trahere non deſiſtunt. Sed ſancta Eccleſia extremis perſecutionibus preſſa, cùm uerba ſua à reprobis contemni cõſiderat, amoris ſui gratiam ad ſola lamenta format: quia nimirum deflet, quos exhortando trahere non ualet. Dicat ergo: Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in uocem flentium. ac ſi apertè fateatur dicens: Pacis quidem meæ tempore per alios parua more citharæ, per alios uerò more organi magna & ſonora prædicabam: ſed nunc uerſa eſt in luctum cithara, & organum in uocem flentium uerſum eſt: quia dum me contemni conſpicio, eos qui prædicationis cantum non audiunt, deploro. Hæc per quoſdã ſancta Eccleſia in fine factura eſt, hęc per quoſdam in ſuis iam exordijs fecit. Primus quippe martyr Stephanus Iudæis perſequentibus prodeſſe prædicando conatus eſt, quos tamen poſt uerba prædicationis, dum uideret ad iaciendos lapides conuolaſſe, fixis genibus orabat, dicens: Domine Ieſu, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Quid ergo huic qui diu & parua & magna narrauerat, niſi iam ſurę citharæ atq; organi cantus ſilebat, atq; in luctũ uerſa fuerant: quia eos quos prædicando non traxerat, amando flebat? Quod nimirum quotidie ſancta Eccleſia agere non deſiſtit, quæ prædicationis uerbum pene ubiq; conticuiſſe iam conſpicit. Alij nanq; loqui diſſimulant, alij recta audire contemnunt: Sed electorum mens dum tacere cantum prædicationis conſpicit, gemens ac tacita ad fletus redit. Dicat ergo: Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in uocem flentium: quia electus quiſq; quo ſanctæ prædicationis uox fluit, damna Eccleſiæ grauius plangit. Hucuſq; B. Iob deſcripſit mala quæ pertulit, hoc uerò exloco incipit narrare ſubtilius bona quę fecit. Sed doloris uerba hiſtorica atq; allegorica expoſitione tranſcurrimus, uirtutũ uerò opera ex magna parte iuxta ſolius hiſtoriæ textum tenemus, ne ſi hæc ad indaganda myſteria trahimus, ueritatem ſortaſſe operis uacuare uideamur.

Rom. 13
Col. 3
1. Tim. 5
Act. 7

B. GREGORII MORALIVM LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

Quid ſit quòd Iacob uirgas populeas & amygdalinas decorticauit, & in canalibus in quibus greges bibebant, poſuit. Cap. I.

INtellectus ſacri eloquij inter textum & myſterium tanta eſt libratione penſandus, ut utriuſq; partis lance moderata, hunc neq; nimiæ diſcuſſionis pondus deprimat, neque rurſus torpor incuriæ uacuũ relinquat. Multæ quippe ius ſententiæ tanta allegoriarum conceptione ſunt grauidæ, ut quiſquis eas ad ſolam tenere hiſtoriam nititur, earum notitia per ſuam incuriam priuetur. Nonnullæ uerò ita exterioribus præceptis inſeruiunt, ut ſi quis eas ſubtilius penetrare deſiderat, intus quidem nihil mueniat, ſed hoc ſibi etiam quod foris loquuntur, abſcondat. Vnde hoc ne quoq; narratiõe hiſtorica per ſignificationem dicitur: Tollens Iacob uirgas populeas uirides & amygdalinas & ex platanis, ex parte decorticauit eas, detractiſq; corticibus, in his quæ ſpoliata fuerant candor apparuit, illæ uerò quæ integræ erant, uirides permanſerunt, atq; in hunc modum color effectus eſt uarius. Vbi & ſubditur: Poſuitq; eas in canalibus in quibus effundebat aquas, ut cùm ueniſſent greges ad bibendum, ante oculos haberent uirgas, & in aſpectu earum conciperent. Factumq; eſt ut in ipſo calore coitus oues intuerentur uirgas, & parerent maculoſa & uaria, & diuerſo colore reſperſa. Quid eſt enim uirgas uirides amygdalinas atq; ex platanis ante gregum oculos ponere, niſi per Scripturæ ſacræ ſenſum, antiquorum patrum uitas atq; ſententias in exemplum populis prębere? Quę nimirum quia iuxta rationis examẽ rectę ſunt, uirgę nominant.

Quibus

Quibus ex parte corticem subtrahit, ut in his quæ expoliantur, intimus candor appareat: & ex parte corticem seruat, ut sicut fuerant exterius, in uiriditate permaneant: uariusq; uirgarum color efficit, dum cortex ex parte subtrahitur, ex parte retinetur. Ante cõsiderationis enim nostræ oculos, præcedentium patrũ sententiæ, quasi uirgæ uariæ ponuntur. In quibus dum plerunq; intellectum literæ fugimus, quasi corticem subtrahimus: & dum plerunq; intellectum literæ sequimur, quasi corticem reseruamus. Dumq; ab ipsis cortex literæ subducitur, allegoriæ candor interior demonstratur: & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentiæ uirentia exempla monstrantur. Quas bene Iacob in aquæ canalibus posuit, quia & redemptor noster in libris eas sacræ scientiæ quibus nos intrinsecus infundimur, fixit. Has aspicientes arietes cum ouibus coeunt: quia rationales nostri spiritus dum in earum intentione defixi sunt, singulis quibusq; actionibus permiscentur, ut tales fœtus operum procreent, qualia exempla præcedentium in uocibus præceptorum uidẽt, & diuersum colorẽ proles boni operis habeat: quia & nõnunquam subtracta literæ cortice, acutius interna cõsiderat, & seruato nonnunquam historiæ tegmine, bene se in exterioribus format. Nam quia diuinæ sententiæ aliquando interius rimãdæ sunt, aliquando exterius obseruandæ, per Salomonem quoque dicitur: Qui fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui uehementer emungit, elicit sanguinem. Vbera quippe fortiter premimus, cum uerba sacri eloquij subtili intellectu pensamus: qua pressione dum lac quærimus, butyrum inuenimus: quia dũ nutriti uel tenui intellectu quærimus, ubertate internæ pinguedinis ungimur. Quod tamen nec nimiẽ nec semper agendum est, ne dũ lac quæritur ab uberibus, sanguis sequatur. Plericq; etenim quidã dum uerba sacri eloquij plusquam debent discutiunt, in carnalem intellectum cadũt. Sanguinem quippe elicit, qui uehementer emungit: quia carnale efficit hoc quod ex nimia spiritus discussione sentitur. Vnde necesse est ut beati Iob opera, quæ inter increpantiũ amicorũ uerba idcirco narrat, ne afflicta mens illius in desperatione deficiat, iuxta pondus historiæ perserutemur: ne si hæc animus plusquã necesse est spiritaliter inuestiget, à uerborum eius uberibus sanguis nobis pro lacte respondeat. Si quãdo uerò quędã mystica in suorũ operũ narratione permiscet, ad hæc necesse est ut mens cõcita redeat, ad quę hãc ipse ut dat intelligi ordo loquentis uocat. Nã sanctus uir postq; ea quæ sibi per flagellũ dñi fuerãt inflicta narrauit, nũc per ordinem ꝓprias enumerãdo uirtutes qualis ante flagellũ fuerit innotescit, sic uitę suę historiã texens, ut ei perrarũ aliquid qd' allegoricè intelligi possit interserat: quatenus & ex magna parte historica sint quæ memorat, & tamen aliquãdo per hæc eadem ad spiritalẽ intelligentiã cõsurgat. Qua ítaq; fortitudine ab omni lapsu exteriora sua custodiæ interioris disciplina cõstrinxerit, insinuat dicens:

Caput trigesimumprimũ textus B. Iob.

Epigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quã em partẽ haberet in me Deus desuper, & hæreditatẽ omnipotens de excelsis? Nunquid nõ perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniustitiã? Nónne ipse cõsiderat uias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Si ambulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatẽ meam. Si declinauit gressus meus de uia, & si secutus est oculus meus cor meũ, & si in manibus meis adhæsit macula: serã, & alius comedat: & progenies mea eradicetur. Si deceptũ est cor meũ super muliere, et si ad ostiũ inimici mei insidiatus sum: scortum alterius sit uxor mea, & super illam incuruentur alij. Hoc enim nephas est, & iniquitas maxima. Ignis est usq; ad perditionẽ deuorans, & omnia eradicans genimina. Si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me. Quid enim faciã cum surrexerit ad iudicandum Deus, & cũ quæsierit, quid respondebo illi? Nunquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formauit me in uulua unus? Si negaui quod uolebant pauperibus, & oculos uiduæ expectare feci. Si comedi bucellam meam solus, & nõ comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea creuit mecũ miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum. Si despexi prætereuntẽ eo quòd non habuerit indumentũ, & absq; operimento pauperẽ. Si non bene dixerũt mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearum calefactus est. Si leuaui super pupillũ manum meam, etiam cum uiderem me in porta superiorem: humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meũ cum ossibus suis confringatur. Sẽper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deũ, & pondus eius ferre non potui. Si putaui aurũ robur meum, & obryzo dixi, fiducia mea. Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Si uidi Solem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè, et lætatũ est in abscõdito cor meum, & oscu-

latus ſum manum meam ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio cõtra Deum altiſsimum. Si gauiſus ſum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inueniſſet eum malum. Non enim dedi ad peccãdum guttur meum, ut expeterem maledicẽs animam eius. Si non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut ſaturemur? Foris non manſit peregrinus, oſtium meum uiatori patuit. Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, & cælaui in ſinu meo iniquitatem meam. Si expaui ad multitudinem nimiam, & deſpectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egreſſus ſum oſtium. Quis mihi tribuat auditorem, ut deſiderium meum audiat omnipotens, & librum ſcribat ipſe qui iudicat, ut in humero meo portem illũ, & circundem illum quaſi coronam mihi? Per ſingulos gradus meos pronunciabo illum, & quaſi principio offeram eum: ſi aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci eius deflent: ſi fructus eius comedi abſq; pecunia, & animam agricolarum eius afflixi, pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.

Quòd ſerui Dei non ſolum ad munditiam carnis, ſed etiam ex propoſito & pacto ad puritatem cordis operum dare debeant. Cap. 11.

2 PEpigi fœdus cũ oculis meis ut ne cogitarem quidem de uirgine.] Cùm ſit inuiſibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangit, niſi quòd inhærens corpori, quaſi quędam egrediendi foramina eiuſdem corporis ſenſus habet. Viſus quippe, auditus, guſtus, odoratus & tactus quaſi quædam uiæ mentis ſunt quibus foràs ueniat, & ea quæ extra eius ſunt ſubſtantiã, cõcupiſcat. Per hos etenim corporis ſenſus quaſi per feneſtras quaſdam exteriora quæq; anima reſpicit, reſpiciens concupiſcit. Hinc etenim Hieremias ait: Aſcendit mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras. Mors quippe per feneſtras aſcendit, & domũ ingreditur, cum per ſenſus corporis concupiſcentia ueniẽs habitaculũ intrat mentis. Quo contrà hoc quod iam ſæpe diximus de iuſtis, per Eſaiam dicitur: Qui ſunt hi qui ut nubes uolant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Iuſti nanq; uolare ut nubes dicti ſunt, quia à terrenis contagijs ſubleuantur: & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas ſunt, quia per ſenſus corporis exteriora quæq; intentione non reſpiciũt rapacitatis, eosq; foràs non rapit concupiſcentia carnalis. Quiſquis uerò per has corporis feneſtras incautè exterius reſpicit, plerunq; in delectationem peccati, etiam nolens rapit, atq; obligatus deſiderijs, incipit uelle quod noluit. Præceps quippe anima dum antè

Hier. 9

Eſa. 60

A non prouidet ne incautè uideat quod cõcupiſcat, cæca pòſt incipit deſiderare quod uidit. Vnde & prophetę mẽs quę ſubleuata ſępe myſterijs interenis intererat, quia alienã cõiugẽ incautè uidit, obtenebrata poſtmodum ſibimet illicitè coniunxit. Sanctus aũt uir qui acceptis corporis ſenſibus uelut ſubiectis miniſtris quidã æquiſſimus iudex præeſt, culpas conſpicit anteqũ ueniant, & uelut inſidianti morti feneſtras corporis claudit, dicens: Pepigi fœdus cũ oculis meis, ut ne cogitarẽ quidem de uirgine. Vt em̃ cogitationes cordis caſtè ſeruare potuiſſet, fœdus cũ oculis pepigit, ne prius incautè aſpiceret, quod poſtmodũ inuitus amaret. Valde nanq; eſt graue quod caro deorſum trahit, & ſemel ſpecies formæ cordi per oculos illigata,

B uix magni luctaminis manu ſoluit. Ne ergo quasdam lubrica in cogitatiõe uerſemus, prouidẽdũ nobis eſt quia intueri nõ decet quod nõ licet concupiſci. Vt em̃ munda mens in cogitatione ſeruetur, à laſciuia uoluptatis ſuæ deprimendi ſunt oculi, quaſi quidã raptores ad culpã. Neq; em̃ Eua lignum uetitũ cõtigiſſet, niſi hoc prius incautè conſpiceret. Scriptũ quippe eſt: Vidit mulier q̃ bonũ eſſet lignũ ad ueſcendum, & pulchrũ oculis, aſpectuq; delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit. Hinc ergo penſandum eſt, quanto debeamus moderamine erga illicita uiſum reſtringere nos q̃ mortaliter uiuimus, ſi & mater uiuentiũ per oculos ad mortẽ uenit. Hinc etiã ſub ludææ uoce quę exteriora uidendo concupiſcens, bona intima

C perdiderat, propheta dicit: Oculus meus deprędatus eſt animã meã. cõcupiſcẽdo em̃ uiſibilia, inuiſibiles uirtutes amiſit. Quæ ergo interiorẽ fructum per exteriorẽ uiſum prodidit, per oculũ corporis pertulit prædã cordis. Vnde nobis ad cuſtodiendã cordis munditiã, exteriorũ quoq; ſenſuũ diſciplina ſeruãda eſt. Nã quantalibet uirtute mẽs polleat, quantalibet grauitate uigeat: carnales tamen ſenſus puerile quiddã exterius perſtrepunt: & nonnulli interioris grauitatis põdere, & quaſi iuuenili quodã uigore refrenent, ad fluxa quæq; & leuia mẽtis eneruẽ trahũt. Videamus igit̃ quomodo beatus Iob id quod in eo fluxũ ac puerile caro ſapere potuit, iuuenili ſapientiæ uigore reſtrinxit. Ait em̃: Pepigi fœdus cũ oculis meis. Et quia non intectionẽ tantũmodo, ſed & cogitationem luxuriæ

D extinxit, ſecutus adiunxit: Vt ne cogitarẽ quidẽ de uirgine. Sciebat nimirũ luxuriã eſſe in corde refrenandã, ſciebat per ſancti Spiritus donum, q̃ re demptor noſter ueniens, legis præcepta tranſcenderet, & ab electis ſuis non ſolũ luxuriã carnis, ſed etiã cordis aboleret, dicens: Scriptum eſt, Non adulterabis. ego autem dico uobis, quoniã omnis qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Per Moyſen quippe luxuria perpetrata, per autorẽ uerò munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc eſt enim q̃ diſcipulis primus eccleſiæ paſtor dicit: Propter quod ſuccincti lumbos mentis ueſtræ, ſobrij perfectè ſperate in eã quæ offertur uobis gratiã. Lumbos em̃ carnis ſuccingere, eſt luxuriam ab effectu

refrenare

refrenare. Lumbos autem mentis succingere, est hanc etiam à cogitatione restringere. Hinc est ꝙ angelus qui Ioannem alloquitur, zona aurea super mamillas cinctus esse perhibetur. Quia enim testamenti noui munditia etiam cordis luxuriam frenat, angelus qui in eo apparuit, in pectore cinctus uenit. Quem bene zona aurea stringit: quia quisquis supernæ patriæ ciuis est, nō iam timore supplicij, sed amore charitatis immunditiam deserit. Malum uerò luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus nanq; aduersarius noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationis molitur. Vnde & serpēti à Domino dicitur: Pectore & uentre repes. Serpēs uidelicet uentre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita usq; ad expletionē operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos quos in opere luxuriæ non ualet, polluit in cogitatione. Alius itaq; luxuriam iam perpetrat actione, huic serpēs repit ex uentre. Alius aūt perpetrandam uersat mente, huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationē ad explenda opera peruenitur, rectè serpens prius pectore, & postmodum repere uentre describitur.

Quòd uirtutes inuicē se cōplectūtur, nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine castitate aliquid ualet. Cap. III.

VNde beatus Iob quia disciplinam etiam in cogitatione tenuit, una custodia serpentis pectus uentremq; superauit, dicēs: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quam nimirum cordis munditiam quisquis adipisci non appetit, quid aliud quàm eiusdem à se munditię autorem repellit? Vnde & beatus Iob protinus subdit: Quam enim partē Deus haberēt in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? Ac si apertè dicat: Si mētem in cogitatione polluero, eius qui mūditiæ autor est, esse hæreditas nequaq; possum. Nulla enim bona sunt cætera, si occulti iudicis oculis castitatis testimonio non approbantur. Omnes quippe uirtutes in conspectu cōditoris sui uicaria ope se subleuant, & quia una uirtus sine alia uel nulla est omnino uel minima, uicissim sua coniunctione fulciantur. Si enim uel castitatem humilitas deserat, uel humilitatem castitas relinquat, apud authorem humilitatis & munditiæ prodesse quid prævalet uel superba castitas, uel humilitas inquinata? Sanctus igitur uir ut ab autore suo in bonis reliquis possideri mereatur, cordis munditiam custodiens dicat: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quā enim partem haberet Deus in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? ac si apertè fateatur dicens: Habere me possessionem suam cœlorū conditor renuit, si mens mea ante conspectum illius in infimis desiderijs tabescit. Sed inter hæc sciendum est aliud esse quod animus de tentatione carnis patitur, aliud uerò cum per consensum delectationibus obligatur. Plerunq; enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur: plerūq; autē cùm peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium uoluit. Et nimirum mētem nequaquam cogitatio immūda inquinat cùm pulsat, sed cum hāc sibi per delectationem subiungit. Hinc etenim prædicator egregius dicit: Tentatio uos nō apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, qua plerunq; in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia ut nonnunquam & illicita ad animū ueniant, hoc utiq; in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam uerò dæmoniaca est, & nō humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit. Hinc iterū dicit: Nō regnet peccatū in uestro mortali corpore. Peccatum quippe in mortali corpore nō esse, sed regnare prohibuit, quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse nō potest. Hoc ipsum nanq; ei de peccato tētari peccatum est, quo quia quandiu uiuimus perfectè omnimodo non caremus. Sancta prædicatio quoniam hoc expellere plenè nō potuit, ei de nostri cordis habitāculo regnum tulit: ut appetitus illicitus & si plerunq; bonis nostris cogitationibus occultè se quasi fur inserit, saltem si ingreditur, non dominetur. Vir igitur sanctus dicens: Pepigi fœdus cū oculis meis, ut ne cogitarem quidē de uirgine: nequaquā uult intelligi quia eius animum culpa in cogitatione non contigit, sed quia nunquam hunc ex consensu superauit. Nam uelut integerrimam possessionem Dei, mentē suam contra aduersarij deprædationem uendicat, qui protinus adiungit: Quā ēm partem haberet Deus in me desuper, & hæreditatē omnipotens de excelsis? ac si apertè dicat: Carne quidem mortali corruptionis conditioni subiaceo, sed autori unde seruio, si ei integrū à consensu culpæ animum non defendo? Sequitur:

Quòd iusti dum temporaliter flagellantur, probantur: reprobi uerò qui in laboribus hominū modò non sunt, æterno anathemate condemnantur. Cap. IIII.

NVnquid non perditio est iniquo, & alienatio operātibus iniquitatem?] O quāta consolatio ægrotis, & quantus mœror sanis. Festina consolatio bonorum, est consideratus finis malorum. Dum enim ex eorum interitu malum conspiciunt, quod euadunt, leue existimant quicquid aduersum in hac uita patiunt. Eant ergo nunc reprobi, & delectationū suarū desideria cōpleāt: in finis sui damnatione sensuri sunt, quia mortē male uiuentes amauerunt. Transitorio aūt hic uerbere affligant electi, ut à prauitate flagella corrigāt, quos paterna pietas ad hæreditatem seruat. Nunc etenim flagellat iustus, & uerbere disciplinæ corrigitur, quia ad æternæ hæreditatis patrimonium præparatur. In suis autem uoluptatibus relaxatur iniustus, quia tanto ei temporalia bona suppetunt, quanto æterna denegantur. Iniustus ad debitam mortem currens, effrenatis uoluptatibus utitur, quia & uituli qui mactandi sunt, in liberis pastibus relinquūtur. At contrà iustus à delectationis transitoriæ iocunditate restringitur, quia & nimirum

nimirum uitulus ad laboris uſum uitæ deputatus ſub iugo retinetur. Negantur electis in hac uita bona terrena: quia & ęgris quibus ſpes uiuẽdi eſt, nequaquam à medico cuncta quæ appetunt, conceduntur. Dantur autẽ reprobis bona quæ in hac uita appetũt: quia & deſperatis ægris omne quod deſiderant, non negatur. Perpendant igitur iuſti quæ ſint mala quę iniquos manẽt, & nequaquam eorum felicitati inuideant quæ percurrit. Quid eſt enim quòd de eorum gaudijs admirẽtur, quando & ipſi per iter aſperum ad ſalutis patriã, & illi quaſi per amœna prata ad foueam tendũt? Dicat ergo uir ſanctus: Nũquid nõ perditio eſt iniquo, & alienatio operãtibus iniquitatem? Quòd uidelicet & alienationis uerbum durius ſonaret, ſi hoc interpres in ſuæ linguæ uoce tenuiſſet. Quod eñ apud nos alienatio, hoc apud Hebręos anathema dicitur. Tunc ergo alienatio erit reprobis, cùm ab hæreditate diſtricti iudicis ſe anathema eſſe conſpiciunt: quia hic eum peruerſis moribus contempſerunt. Floreant iniqui, à flore æternæ hæreditatis alieni. Iuſti uerò ſemetipſos ſolerter inſpiciant, & in cũctis actionibus ſuis à Domino ſe uideri pertimeſcant. Vnde & aptè mox ſubditur:

Nónne ipſe conſiderat uias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat?] Quid uiarum nomine, niſi actiones denunciat? Hinc enim per Hieremiam dicitur: Bonas facite uias ueſtras & ſtudia ueſtra. Quid uerò greſſuum appellatione, niſi uel motus mentiũ, uel profectus accipimus meritorum? Quibus profectò greſſib. ad ſemetipſam nos ueritas uocat, dicẽs: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis. Ad ſe quippe uenire nos Dominus præcipit, nimirum nõ greſſibus corporis, ſed profectibus cordis. Ipſe nanq; ait: Veniet hora quando neq; in monte hoc neq; in Hieroſolymis adorabitis patrem. Et paulo pòſt: Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorẽt eum. In corde ergo eſſe greſſus inſinuat, quando & ut ueniamus uocat, & tamen motu corporis nequaquam nos ad alia tranſire denunciat. Sic autem Dominus uniuſcuiuſq; conſiderat uias, ſic dinumerat greſſus, ut ne minutiſſimæ quidem cogitationes eius iudicio, ac uerba tenuiſſima quæ apud nos uſu uiluerunt, indiſcuſſa remaneant. Hinc enim dicit: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio. Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Racha quippe in Hebræo eloquio uox indignantis eſt, quæ quidem animum iraſcentis oſtendit, nec tamen plenum uerbum iracundiæ exprimit. Prius ira reprehenditur ſine uoce, poſtmodum uerò ira cum uoce, ſed necdum pleno uerbo formata: ad extremum quoq; cùm dicitur fatue, ira redarguitur, quæ cum exceſſu uocis expletur etiam perfectione ſermonis. Et notandum quòd in ira perhibet reum eſſe iudicio, in uoce iræ quod eſt racha, reum concilio, in uerbo uocis quod eſt fatue, reũ gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ creuit ordo ſententię, quia in iudicio adhuc cauſa diſcutitur, in cõcilio aũt iam cauſæ ſententia definitur. In gehenna uerò ignis ea quæ de concilio egredi tur ſententia expletur. Quia igitur humanorum actuum Dominus ſubtili examine greſſus enumerat, ira ſine uoce iudicio, ira in uoce concilio, ira uerò in uoce atq; ſermone gehennæ ignibus mancipatur. Hanc ſubtilitatẽ cõſiderationis eius prophęta aſpexerat, cùm dicebat: Fortiſſime, magne, potens exercituum nomen tibi, magnus cõcilio, incomprehenſibilis cogitatu, cuius oculi aperti ſunt ſuper omnes uias filiorum Adam, ut reddas unicuiq; ſecundum uias ſuas, & ſecundum fructũ adinuentionũ manuum eius. Sic eaſdem uias Dominus ſubtili examinatione cõſiderat, ut in unoquoq; noſtrũm nec ea quæ remuneret bona pretereat, nec mala quæ uidelicet diſplicent, ſine increpatione derelinquat. Hinc eſt enim quòd angelum Eccleſię Pergami, & in quibuſdam laudat, & in quibuſdam redarguit, dicens: Scio ubi habitas, ubi ſedes eſt Satanæ, & tenes nomen meum, & nõ negaſti fidem meam. Et paulo pòſt: Sed habeo aduerſum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam. Hinc angelo Thyatirę dicitur: Noui opera tua & charitatem tuam, & fidem, & miniſterium, & patientiam tuam, & opera tua nouiſſima plura prioribus: ſed habeo aduerſum te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel quæ ſe dicit propheten, docere, & ſeducere ſeruos meos, & fornicari, & manducare idolothytum. Ecce bona memorat, nec tamen reſecanda mala ſine pœnitentia relaxat: quia ſcilicet ſic ſingulorum uias conſiderat, ſic greſſus enumerans penſat, ut ſubtili examine perpendat, uel quantum quiſque ad bona proficiat, uel quantum ad mala deſciuans ſuis profectibus contradicat. Incrementum quippe meritorum quod bonæ uitę ſtudijs augetur, plerunq; mali admixtione retrahitur: & bonũ quod animus operando conſtruit, hoc alia perpetrando peruertit. Vnde ſancti uiri tanto ſe ſubtilius in cogitatione cõſtringunt, quanto à ſupremo iudice diſtrictius conſiderari cõſpiciunt. Mẽtem quippe diſcutiũt, inuenire ſi qua deliquerint, quærunt, ut tanto fiant irreprehẽſibiles iudici, quanto ſemetipſos quotidie & ſine ceſſatione reprehendunt: nec tamen hac de re iam gaudia ſecuritatis ſumunt, quia ab illo ſe uideri conſiderant, qui in eis & illa uidet quę uidere ipſi in ſemetipſis non ualent. Et quidem beatus Iob perfectionis uitam inter ueteres tenuit, ſed quia eius intentio ad redemptoris aduentum prophetico ſpiritu erumpit in illius præceptis, penſat ipſe quam multa de perfectione minus habeat. Vnde & ſubdit: Si ambulaui in uanitate, & feſtinauit in dolo pes meus, appendat me in ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam.

Matth. 11

Ioan. 4

Matth. 5

Quòd ſancti uiri utrum amore an odio digni ſint, non ſatis intelligunt, ſed reuelari ſibi à Deo utrum ſimpliciter an aliter ambulent, humiliter poſtulant. Cap. V.

SCire Deus dicitur, ſcire nos facere, uſitato noſtræ locutionis modo, qui lætum diem dici-

mus

mus ex quo contingit ut lætemur. Hinc est enim
Gen.22 quòd ad Abraham Dominus dicit: Nunc cognoui quòd timeas Deum. Neq; enim creator temporum quicquam cognouit ex tempore, sed cognoscere eius est, ex cuiuslibet causæ emergentis articulo nobis cognitionem præbere. Quis uerò statera nomine, nisi mediator Dei & hominum designatur? In quo æqua lance omnia merita nostra pensantur, & in cuius præceptis agnoscimus quid in nostra uita minus habeamus. In hac autem statera appendimur, quotiens ad uitæ eius exempla prouocamur. Hinc nanq; scriptum est: Christus pro nobis passus est, uobis relinquēs exemplum, ut sequamini uestigia eius qui peccatum non fe-
1.Pet.2 cit, nec inuētus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat: dum pateretur, nō
Hebr.12 comminabatur. Hinc per Paulum dicitur: Per patientiā curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta. Ad hoc itaq; Dominus apparuit in carne, ut humanam uitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet. Cùm ergo nulla in se beatus Iob iure redarguenda reperit, ad excedentem omnia redemptoris uitam mentis oculos tendit, ut in illa cognoscat ipse quid minus habeat, cùm dicit: Si ambulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. ac si aperte dicat: Si qua unquam leuiter, si qua pernicioſe perpetraui, Dei & hominū mediator appareat, ut in eius uita cognoscam, an ego ueraciter simplex fuerim. Qui enim, ut diximus, suorum temporum uiros excesserat, mediatorē Dei & hominum quærebat, ut in illo pensatus agnosceret, si uitam simplicem uere tenuisset. Dicat ergo: Appēdat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. Quod est, scire me faciat. ac si patenter fateatur dicens: Quantum ad humanæ uitæ modū, nulla in me reprehēdenda iam uideo: sed nisi mediator Dei & hominū cū subtilioris uitæ præceptis appareat, quantum adhuc à uera simplicitate discrepem non cognosco. Rectus uerò ordo seruat, si prius in uanitate, & postmodū pes in dolo festinasse dicatur. Vanitas quippe ad leuitatem, dolus uerò ad malitiam pertinet. Et nonnulli plerunq; ad quædam post malitiosa perueniunt, quia prius leuia non declinant. Sequitur:

7 Si declinauit gressus meus de uia.] Totiens gressus de uia declinat, quotiens nostra cogitatio iter rectitudinis per consensum relinquit erroris. Quasi uerò tot gressus extra uiam ponimus, quot peruersis desiderijs ab cœlestis uitæ delectatione seperamur. Vt enim præfati sumus, adhuc carnis corruptibilis pondere grauati, nequaq; ualemus sic uiuere, ut nulla nos possit culpæ delectatio pulsare. Sed aliud est nolentem tangi, aliud consentientem animum perimi. Sancti autē uiri tanto uigilantiori se circunspectione custodiūt, quanto se pulsari sinistris motibus uel transitoriæ delectationis dedignantur. Vnde & adhuc subdit:

Quanta sollicitudine sancti cor suum custodiant, & exteriora membra ab illicito tactu uel aspectu auertant. Cap. VI.

SI secutus est oculus meus cor meum.] Ecce iterum per interioris uigoris custodiā, ad exteriorū membrorum disciplinam redit, ut si quid fortasse cor illicitum concupisceret, pressus disciplinæ magisterio oculus uidere recusaret. Sicut sæpe tentatio per oculos trahitur, sic nōnunquam concepta intrinsecus, compellit sibi extrinsecus oculos deseruire. Nam plerunq; res quælibet innocenti mente respicitur, sed ipso conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur. Non em̄, ut exempli causa iam diximus, Dauid Vriæ coniugem ideo studioſe respexit, quia concupierat, sed potius ideo cōcupiuit, quia incautè respexit. Fit uerò rectę retributionis examine, ut qui exteriori negligenter utitur oculo, interiori non iuste cæcetur. Sæpe autem intrinsecus concupiscentia dominatur, & illecebratus animus ad usus suos sensus corporeos famulari more tyrannidis exigit, suisq; uoluptatibus oculos seruire compellit, atq;, ut ita dicam, fenestras luminis ad tenebras aperit cæcitatis. Vnde sancti uiri cùm sinistra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa per quæ formæ species ad mentem ingreditur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne prauæ cogitationis uisio lenocinata famulet. Quæ si unquā subtiliter custodiri negligit, cogitatiōis immūditia ꝓtinus ad operationem transit. Vnde & mox subditur:

Quòd nisi festinè resistatur tentationi nascenti in corde, subitò ita roboratur, ut ipsam mētem membrorum dominam teneat captiuam. Cap. VII.

ET si in manibus meis adhæsit macula.] Sanctus ergo uir sciens, quòd plerunq; praua cogitatio per oculos ueniat ad mentem, paulo superius dixit: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Perpendens etiam quòd nonnunquam in mente oritur, sed huic obortæ oculi peruersè famulantur, ait: Si secutus est oculus meus cor meum. ac si aperte dicat: Nec passim uidere uolui quæ concupiscerem, nec uidendo unquam secutus sum quæ concupiui. Dicat ergo, Si secutus est oculus meus cor meum: quia & si quid unquam illicitum mens eius, ut uidelicet humana, concepit, altioris disciplinæ magisterio constrictus, se per illicita ducere, sibiq; famulari oculus noluit. Pensemus ad hæc conscientias nostras & quanti culminis uir iste fuerit, ex nostri cordis deiectione uideamus. Ecce si qua illicita aliquando cogitauit: quia ea citius inter arcana cordis gladio sancti uigoris extinxit, peruenire illa usq; ad opera non permisit. Vnde ut præmisimus, ilicò subiūgit: Et si in manib. meis adhæsit macula. Quomodo em̄ macula in manibus, id est culpa in actionib. inhæreret, quā censura disciplinę nō sinebat in cogitatiōe proficere? Neq; em̄ culpa ad opus ꝓdire permittit, si intus ubi nascit extinguat. Si aūt tentatiōi in corde nascēti festinè non

non resistitur, hac eadem qua nutritur mora robo- A
ratur, & existens foris in operibus, uinci uix prævalet, quia ipsam intus membrorum dominā mentem captiuam tenet. Quia uerò uir sanctus superiora omnia sub conditione intulit, si hæc unquā perpetrauerit, sententia se maledictionis astringit, dicens:

Quòd doctor Ecclesiæ si aliter docet quàm uiuat, ipso ieiuno, alius quod seminatū est comedit, & sæpe quod gignit uerbo, occidit exemplo. Et de iudicio Salomonis, in quo mulier quæ filium suffocauerat, ab ea cuius filius uiuebat, subtilissimo examine distincta. Cap. VIII.

SEram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.] More sacri eloquij serere dicimus, B
Esa. 32 uerba uitæ prædicare. Hinc etenim propheta ait: Beati qui seminatis super omnes aquas. Sanctæ quippe Ecclesię prędicatores super omnes aquas seminare conspexit, quia cunctis latè populis uerba uitæ quasi cœlestis panis grana tradiderūt. Comedere autē est bonis operibus satiari. Vnde per
Ioan. 4 semetipsam ueritas dicit: Meus cibus est, ut faciā uoluntatem eius qui misit me. Si ergo ea quæ protulit, facere prætermisit, ait: Seram, & alius comedat. ac si apertè dicat: Quod os meum loquitur, non ego sed alter operetur. Prædicator quippe qui à suis uocibus moribus discrepat, ieiunus serit, quod alius manducet: quia suo semine ipse non pascitur, quando à uerbi sui rectitudine praua actio-
8 ne uacuatur. Et quia plerunq; discipuli incassum bona audiunt, cùm ex magistri uita, operum C
exemplo destruuntur, rectè subiungitur: Et progenies mea eradicetur. Doctoris enim progenies eradicatur, quando is qui per uerbum nascitur, per exemplum necatur: quia quem lingua uigi-
3. Reg. 3 lans gignit, uitæ negligentia occidit. Neq; enim torpenti nobis est mente transeundum, quod apud Salomonem mulier quem uigilans lactare consueuerat, dormiens interemit: quia nimirum magistri uigilantes quidem scientia, sed uita dormientes, auditores suos quos per uigilias prædicationis nutriunt, dum quod dicunt facere negligunt, per somnū torporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos alere uerborum lacte uidebantur. Vnde plerunq; dum ipsi reprehensibiliter uiuunt, & habere discipulos uitæ laudabilis D
nequeunt, alienos sibi attrahere conantur: quatenus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud iudicia hominum excusent mala quæ agūt, & quasi per subditorum uitam mortiferam tegāt negligentiam. Vnde illic mulier filium quia extinxit propriū, quæsiuit alienum. Sed tamen ueram matrem Salomonis gladius inuenit: quia uidelicet cuius fructus uiuat, uel cuius intereat, extremo examine ira districti iudicis demonstrat. Vbi & illud est solerter intuendum, quòd uiuens filius prius diuidi præcipitur, ut soli postmodum matri reddatur: quia in hac uita quasi partiri conceditur uita discipuli, dum ex illa nonnunquam alter apud Deum meritum, alter uerò apud homines laudem habere permittitur. Sed falsa mater eum quem non genuit, occidi non metuit: quia ut rogantes magistri & charitatis ignari, si plenissimum nomen laudis ex alienis discipulis consequi nequeunt, eorum uitam crudeliter insequuntur. Inuidiæ enim face succensi, nolunt alijs uiuere, quos se conspiciunt non posse possidere. Vnde illic peruersa mulier clamat: Nec meus sit, nec illius. ut enim diximus, quos sibi obsequi non uident ad gloriam temporalem, eos alijs inuident uiuere per ueritatem. Vera autē mater satagit, ut eius filius saltē apud extraneum sit ut uiuat. quia concedunt ueraces magistri ut ex eorum discipulis alij quidem magisterij laudem habeant, si tamen integritatem uitæ ijdem discipuli non amittant. Per quæ pietatis uiscera hæc eadem uera mater
gnoscitur, quia omne magisterium in examine charitatis approbatur: & sola recipere totum meruit quæ quasi totum concessit: quia fideles præpositi pro eo quòd ex bonis discipulis suis nō solum alijs laudem non inuident, sed utilitatem eis etiam profectus exorant, ipsi & integros & uiuentes illios recipiunt, quando in supremo examine eorum uita perfectæ retributionis gaudia cōsequitur. Hæc paucis per excessum diximus, ut audiamus progenies per doctorum negligentiam qualiter extinguitur, monstraremus: quia quisquis ex ta hoc quod loquitur non uiuit, quos uerbo genuit, à stabilitate rectitudinis opere euellit. Sed beatus Iob quos prædicatione uigilans edidit, nequaquam actione dormiens extinxit, atq; idcir-
denter dicit: Si quo minus prædicta complerem, iram, & alius comederet, & progenies mea eradicetur. Qui adhuc se de inquinatione praui operis scutiens, subdit: Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad hostium inimici mei insidiatus sum.]

Quòd in sacro ordine constitutos, ita studiosa concupiscentia, sicut seculares adulterij inquinat culpa: et quòd scientia luxuriæ omnia bona opera euacuat, & uirtutum omnium plantaria eradicat. Cap. IX.

QVamuis nōnunquam à reatu adulterij mentis quaquā discrepet culpa fornicationis, cum ueritas dicat: Qui uiderit mulierē ad cōcupiscendum eā, iā mœchatus est eam in corde suo. Quia enim Græco uerbo mœchus adulter dicitur, cùm nō aliena cōiunx, sed mulier uidetur prohibetur, apertè ueritas ostendit, quia etiam solo uisu cùm turpiter uel innupta cōcupiscitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerunq; ex loco uel ordine cōcupiscentis discernitur: quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sicut illū adulterij inquinat culpa. In personis tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur reatus, in quib. fornicationis culpa quia adulterij reatu discernitur, prædicatoris egregia lingua testatur: quæ inter cætera asserit, dicens: Neq; fornicarij, neq; idolis seruientes, neq; adulteri regnum Dei possidebunt. Quod enim distinctę rei sententiæ subdit, quàm ualde à se dissideat ostendit. Per hoc ergo quod dicitur: Si deceptum
eā

est cor meum super muliere, necq; cogitasse uir sanctus de fornicationis macula demõstrat. Per hoc autem quod subiicit: Et si ad ostium inimici mei insidiatus sum, patenter innotescit q̃ à reatu adulterij liber fuit. Sed ad hæc fortasse aliquis dicat: Quid de se mirum sanctus uir asserit, si non solum ab adulterij crimine, uerumetiam à fornicationis inquinatione se liberum seruauit? Hæc autem pari pendimus, si uirtutũ eius tempora minimè pensamus. Necdum enim ad restrictionem carnis, reuelatæ gratiæ districtior censura processerat, quæ non solam corporis, sed & cordis lasciuiam reprehendit. Necdum multorũ cõtinentium castitatis bona imitanda prodierant, & tamen beatus Iob exempla munditiæ quæ non acceperat, tradebat. A multis autem nunc etiam post prohibitionem Dei, carnis immũditia perpetratur. Hinc ergo colligendum est, cum quanta culpa nunc etiam post præceptũ in grauibus delinquitur, cùm tanta laude antè à grauibus abstinebatur. Qui si hoc unq̃ fecerit, eandem culpam uerti sibi expetit in pœnam, dicens: Scortum sit alterius uxor mea, & super illam incuruentur alij.] Et quia plerũq; hoc quod faciendo non perpendimus q̃ graue sit, patiendo pensamus, eiusdem uim facinoris quod se pati si reus sit, debere denunciat, exprimendo manifestat dicẽs: Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima, ignis est usq; ad perditionẽ deuorãs, & omnia eradicans genimina.] Hoc inter peccatũ distat & crimen, q̃ omne crimen peccatũ est, non tamen omne peccatũ crimen est. Et in hac uita multi sine crimine, nullus uerò esse sine peccatis ualet. Vnde & prædicator sanctus cùm uirum dignum gratia sacerdotali scriberet, nequaq̃ dixit, Si quis sine peccato: sed, Si quis sine crimine est. Quis uerò esse sine peccato ualeat, cùm Ioannes dicat: Si dixerimus quia peccatum nõ habemus, nosmetipsos seducimus, & ueritas in nobis nõ est? In qua uidelicet peccatorũ & criminũ distinctione pensandum est, quia nonnulla peccata animam polluunt quam crimina extinguũt. Vnde beatus Iob crimen luxuriæ diffiniẽs ait: Ignis est usq; ad perditionẽ deuorãs: quia nimirũ reatus huius facinoris non solum usq; ad inquinationẽ maculat, sed usq; ad perditionẽ uorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, si luxurię scelus non abluitur, immẽsitate huius criminis obruuntur, secutus adiunxit: Et omnia eradicans genimina. Genimina quippe sunt animæ operationes bonæ. Cui tamẽ si peruerso ordine caro dominatur, igne luxuriæ omnia bene prolata concremãtur. Nulla quippe ante omnipotentis Dei oculos iustitiæ pietatisq; sunt opera, quæ corruptionis contagio monstrantur immunda. Quid enim prodest si piè quisq; necessitati compatitur proximi, quãdo impiè in semetipso destruit habitationẽ Dei? Si ergo per cordis munditiam, libidinis flamma nõ extinguitur, incassum quælibet uirtutes oriunt̃, sicut per Moysen dicitur: Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usq; ad inferos deorsum, comedet terram & nascentia eius. Ignis quippe terram atq; eius nascẽtia comedit, cùm libido carnẽ atq; per hanc omnia bene acta consumit. Nam quicquid procedit ex frugere ctitudinis, hoc nimirum cõ cremat flamma corruptionis. Dicat ergo: Ignis est usq; ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina: quia si corruptionis malo non resistitur, & illa proculdubio pereunt, quæ bona uidebant̃. Sed solent nonnullos ad humilitatẽ uitia sternere, atq; ad tumorem mentis, uirtutes eleuare. Quærendum ergo nobis est, si beatus Iob in tanta castitatis mũditia etiam humilis fuit? Sed sanctus uir cùm alta uirtutum teneat, quàm de se humilia sentiat, repentè aperit, cùm subiungit: Si cõtempsi iudiciũ subire cum seruo meo & ancilla mea, cùm disceptarent aduersum me.] Qui enim iudicari cum seruis ancillisq; non renuit, liquidò indicat q̃ contra nullum unquam proximum apud se tumidus fuit. Inter hæc autẽ libet intueri, uitam suam in omnibus quanta uir sanctus discretione custodiuit. Non enim longè superius dixit: Videbãt me iuuenes, & abscondebant̃, & senes assurgentes stabant, principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo, uocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. Nunc uerò ait:

Quòd sublimibus uiris multũ prosit ad custodiam humilitatis cõsiderata æqualitas humanæ cõditionis. Et quòd homo à principio nõ hominib. sed animalib. prælatus est. Cap. X.

SI contempsi iudicium subire cum seruo meo & ancillla mea, cũ disceptarẽt aduersum me.] Quis dignè cõsiderare ualeat huius uiri tam sublimia uirtutũ moderamina? In quo tanta est authoritas regiminis, ut ad silentiũ restringantur duces: tanta humilitas cordis, ut ex æquo ad iudicium uenire permittantur ancillæ. Ecce apparet miro modo in potestate principibus potentior, in certamine seruis æqualis: in cœtu principum memor regiminis, in certamine famulorũ memor cõditionis. Se quippe sub uero domino famulum conspicit, ideoq; cordis altitudine se super famulos non extollit. Vnde & protinus subdit: Quid enim faciã cùm surrexerit ad iudicandũ Deus, & cùm quęsierit, quid respondebo illi?] Qui uenturũ iudicẽ cogitat, indesinenter quotidie rationum suarum in melius causas parat: quia dum æternũ Dominum timore cordis intuetur, iura temporalis dominij super subiectos moderari cõpellitur. Perpẽdit enim nil esse q̃ temporaliter præest cæteris, quãdo illi ad reddendam rationẽ subest, qui sine fine dominatur. Sępe nanq; transitoria potestas animum per abrupta elationis rapit. Et quia eo quisq; extollitur, quo se esse super alios uidet, illum oportet qui super se est semper aspiciat, ut eius metu qui supra omnia est, crescẽtẽ intrinsecus animi tumorem premat. Intueatur enim qui sub ipso sint, sed cõsideret sub quo ipse sit, ut ex cõsideratione ueri domini, decrescat tumor falsę dominationis. Vnde beatus Iob quia eius iudiciũ, qui super omnia est, metuit: hic ad temporale iudiciũ famulis æqualis uenit, dicens: Si contempsi iudiciũ subire cum seruo meo & ancilla mea, cùm disceptarẽt aduersum

ſum me. Quid enim faciam cùm ſurrexerit ad iudicandum Deus, & cùm quæſierit, quid reſpõdebo illi? Qui ut ſemper cor in humilitate deprimat, ne quaq; in eiſdem famulis cõſpicit: quòd ſibi ſtatus eſt diſpar, ſed quòd natura cõmunis. Vnde etiam
11 ſubdit: Nunquid non in utero fecit me qui & illum operatus eſt, & formauit in uulua unus? Potentibus uiris magna eſt uirtus humilitatis, conſiderata æqualitas conditionis. Omnes nãq; homines natura æquales ſumus, ſed acceſsit diſpenſatorio ordine, ut quibuſdã prælati uideamur. Si igitur hoc à mente deprimimus quod temporaliter acceſsit, inuenimus citius quod naturaliter ſumus. Plerũq; enim ſe animo accepta poteſtas obijcit, eumq; tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ conſiderationis deprimendus eſt tumor elationis. Si enim apud ſemetipſam mens deſcendit de uertice culminis, citius planitiem inuenit naturalis æqualitatis. Nã, ut præfati ſumus, omnes homines natura æquales genuit, ſed uariante meritorũ ordine, alios alijs diſpẽſatio occulta poſtponit. Ipſa autem diuerſitas quę acceſsit ex uitio, rectè eſt diuinis iudicijs ordinata, ut quia omnis homo iter uitæ æquè non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autẽ uiri cùm præſunt, non in ſe poteſtatem ordinis, ſed æqualitatẽ conditionis attẽdunt: nec præeſſe gaudent hominibus, ſed prodeſſe. Sciunt enim q; antiqui patres noſtri, nõ tam reges hominũ, q; paſtores pecorũ fuiſſe memorãtur. Et cùm Noe Dominus filijsq; eius dice-
Gen. 9 ret: Creſcite & multiplicamini & implete terram, ſubdit: Et terror ueſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ. Nõ eĩ ait, Sit ſuper homines qui futuri ſunt: ſed, Sit ſuper cũcta animalia terræ. Homo quippe animalibus irrationalibus, nõ autem cæteris hominibus natura prælatus eſt: & idcirco ei dicitur, ut ab animalibus & non ab homine timeatur: quia cõtra naturã ſuperbire eſt, ab æquali uelle timeri. quamuis plerunq; à ſubditis etiã ſancti uiri timeri appetunt, ſed quando ab eiſdẽ ſubditis Deũ minimè timeri deprehendunt: ut humana ſaltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidãt. Nequaq; ergo præpoſiti ex hoc quæſito timore ſuperbiunt, in quo non ſuam gloriam, ſed ſubditorũ iuſtitiam quærunt. In eo enim q; metum ſibi à peruerſè uiuentibus exigunt, quaſi non hominibus ſed brutis animalibus dominantur: quaſi uidelicet ex qua parte beſtiales ſunt ſubditi, ex ea etiam debeant formidini iacere ſubſtrati. Cùm uerò deeſt uitiũ quod corrigatur, non de excellentia poteſtatis, ſed de æqualitate conditionis gaudent: & non ſolũ ab eis metui, ſed etiam plus q; neceſſe eſt honorari refugiunt. Neq; enim leue ſe perpeti damnũ humilitatis credũt, ſi ab eis pro merito fortaſſe ordinis pluris æſtimentur. Hinc eſt enim q; primus paſtor Eccleſiæ, cùm adorante ſe Cornelio ſuper ſe ſibi honorẽ uideret oblatũ, ad æqualitatẽ conditionis ſuæ citius recurrit, dicens:
Act. 10 Surge, & ipſe ego homo ſum. Quis enim neſciat q; cõditori ſuo homo debeat, & non homini proſterni? Quia ergo humiliari ſibi plus q; debuit, p-

A ximũ uidit, ne ultra humanitatis metas mens intumeſceret, eſſe ſe hominẽ recognouit, quatenus illati ſibi honoris elationẽ frangeret, ex cõſiderata æqualitate conditionis. Hinc à Ioanne angelus adoratus creaturã ſe eſſe cognouit, dicẽs: Videne feceris, conſeruus tuus ſum & fratrũ tuorũ. Hinc propheta cùm ad uidenda ſublimia rapitur, filius hominis uocatur: ut ductus ad cœleſtia, hominẽ ſe eſſe meminerit. Ac ſi eum diuina uox uerbis apertioribus admoneat, dicẽs: Memento quid ſis, ne de his ad quæ raperis extollaris, ſed altitudinẽ reuelationis tempera memoria cõditionis. Ex eo ergo colligendũ eſt, quanta cõmunis naturæ memoria in corde deprimi debeat terrenę poteſtatis
B tumor, ſi ex humanitatis uocabulo agitur, ne cogitationis elatio ex ſecretis cœleſtibus generet. Cuius uidelicet humanitatis bene beatus Iob ſemper recordationẽ tenuit, qui ait: Numquid non in utero fecit me qui & illũ operatus eſt, & formauit in uulua unus? ac ſi aperte dicat: Cur nõ æquè debeamus in cuiuslibet negocij iudicio diſcuti, qui per cõditoris potẽtiã ſumus æqualiter facti? Sed quia caſtitatis eius atq; humilitatis acta cognouimus, nũc liberalitatis opera cognoſcamus. Sequitur:

Quòd hi qui charitatẽ Dei habẽt, ſecũdũ facultatis ſuæ mẽſuram pauperibus ſpiritu, qui nõ ex deſiderio, ſed ex neceſſitate poſtulant, nihil negare debent. Cap. XI.

C Si negaui quod uolebãt pauperibus, & oculos uiduæ expectare feci.] Per hæc dicta uir iuſtus oſtenditur, non ſolum ad inopiã pauperum, ſed etiam ad habẽdi deſideriũ deſeruiſſe. Sed quid ſi ipſa uellent pauperes, quæ fortaſſe accipere expediret? An quia in Scriptura ſacra dici pauperes humiles ſolent, ea ſola æſtimandi ſunt accipere pauperes, quæ humiles petũt? Et proculdubio oportet ut incũctanter detur quidquid cum ea humilitate requiritur, id eſt, quod non ex deſiderio, ſed ex neceſſitate poſtulat. Nam ualde ſuperbire eſt extra metas inopię aliquid deſiderare. Vbi de & ſuperbè petẽtibus dicitur: Petitis & non accipitis, eo q; malè petatis. Quia ergo illi ſunt uere pauperes qui inflati per ſuperbiæ ſpiritũ non ſunt, quos aperte ueritas exprimit, cùm dicit: Beati pauperes ſpiritu: rectè nunc per ſanctũ uirũ dicitur: Si negaui quod uolebant pauperibus quoniam qui ea uolunt quæ profectò liquet quod eis non expediunt, eo ipſo quòd ſuperbiæ abundant ſpiritu, iam pauperes non ſunt. Sed beatus Iob dũ pauperes humiles appellat, quicquid ab eo accipere pauper uoluit, non negauit: quia ueraciter quiſq; humilis quod non potuit obtinere nec uoluit. Sed cùm largitatẽ mentis ſuæ indicat, quia ad uotum ſe pauperibus concurriſſe manifeſtat, neceſſe eſt ut quæramus ne lumen miſericordiæ dilationis tarditate fuſcauerit. Vnde ſubiũgit: Et oculos uiduæ expectare feci. Petentẽ ſe uiduã expectare noluit, ut non ſolum ex munere, ſed ex celeritate quoq; muneris bonorũ operũ merita augeret. Vnde aliàs ſcriptũ eſt: Ne dicas amico tuo, uade & reuertere, & cras dabo tibi, cũ ſtatim poſſis dare:

dare. Sed nōnulli solent exterius multa largiri, cōmunis aūt uitæ gratiā repellētes, habere pauperes socios in domestica cōuersatione refugiūt. Vnde beatus Iob ut non solū se insinuet exterius multa præbuisse, sed apud se quoscǫ inopes etiā in domestica conuersatione recepisse, protinus adiungit:

Quòd serui Dei cum pupillis & uiduis subsidia tēporalia & mēsam debeant habere communem. Cap. XII.

13 SI comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.] Scilicet pietati se præiudicium facere æstimās, si solus comederet quod Dominus omniū cōmuniter creasset. Quæ profectò cōmunio cōuersationis esse cum talibus intra domesticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiant merita retributionis. Vnde sanctus uir non quemlibet, sed ad manducandum socium pupillum se habuisse perhibet: sed tanta hæc pietatis uiscera, utrum à semetipso habuerit, an cōditoris sui gratia sit consecutus, innotescit. Sequitur:

Quòd sancti non sibi, sed conditori suo tribuant, si quid boni habeant. Cap. XIII.

QVia ab infantia mea creuit mecū miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecū.] Miseratio etenim etsi eius fuerit arbitrij ut cū ipso proficeret, liquet tamen quia eius arbitrij non fuit, ut cū ipso de utero exiret. Cōstat ergo ǫa suæ uirtuti nil tribuit, qui profectò restatur, quia hoc ex conditoris munere accepit. Bonum igitur quod à conditore habuisse se intimat, liquet proculdubio quia ad laudem conditoris narrat, indicās ab ipso se accepisse ut pius esset, à quo accepit ut esset: quia sicut suo opere in utero cōditus non fuit, ita nec sua uirtute ab utero pius fuit. Sed pensandū nobis est, ǫ asserit, Creuit mecū. Nonnulli enim quo ad ætatē crescunt, ab innocentia decrescunt. Electis uerò cum foris ætas corporis, intus, si dici liceat, crescit ætas uirtutis. Sequitur:

Quòd opera misericordiæ cū benignitate et hilaritate debeāt fieri: quia qui fastu elationis aliquid dat, amplius ex cōtēptu culpā quàm ex munere meretur mercedem. Cap. XIIII.

SI despexi prætereuntē, eo quòd non habuerit indumentū, & absǫ operimento pauperem, si non benedixerunt mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearum calefactus est.] Quòd paupertem non despexit, uirtutē humilitatis exhibuit: ǫ autem operuit, pietatis. Duæ quippe istæ uirtutes ita sibimet esse cōnexæ debent, ut uicario semper opere fulciantur, quatenus nec humilitas cùm ueneratur proximū, largitatis gratiā deserat, nec pietas cùm largitur, intumescat. Erga indigētiā itaǫ proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem: ut cùm indigentē rebus necessarijs naturæ tuæ consortem uideris, nec per impietatem desinas tegere, nec per superbiam negligas uenerari quem tegis. Nam sunt nōnulli qui mox ut ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, pòst dona largituri in eos prius contumeliosa uerba iaculantur. Qui etsi rebus ministerium pietatis perficiunt, uerbis tamen gratiam humilitatis perdunt,

A ita ut plerunǫ uideatur: quia illatæ iam iniuriæ satisfactionem soluunt, cùm post cōtumelias dona largiuntur. Nec magni est operis ǫ postulata tribuunt, quia ipso donationis suæ munere, uix eundem excessum sermonis tegunt. Quibus bene per Ecclesiasticū librū dicitur: Omni dato non desti- Eccle.18
stitiā uerbi mali. Et rursum: Adde uerbū super datum bonū, & utraǫ cum homine iustificato: uidelicet ut datum exhiberi debeat per pietatē, & bonum uerbū tribui per humilitatē. At contrà alij egenos fratres non studeant rebus fulcire cùm possint, sed blandis tātum sermonibus fouere. Quos uehementer Iacobi prædicatio sancta reprehendit, dicens: Si autem frater aut soror nudi sunt, & Iacob.2
indigēt uictu quotidiano, dicat aūt aliquis ex uo-
B bis illis: Ite in pace, calefiamini & saturamini: non dederitis aūt eis quæ necessaria sunt corpori, quid uobis proderit? Quos Ioannes quoǫ apostolus admonet, dicēs: Filioli mei, non diligamus uerbo 1.Ioan.3
nec lingua, sed opere & ueritate. Dilectio nāǫ nostra semper exhibenda est & ueneratione sermonis, & ministerio largitatis. Multū uerò ad edo- 14
mandam dantis superbiā ualet, si cùm terrena tribuit, uerba sollicitè magistri cœlestis pēset, ǫ ait: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut Luc.16
cùm defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Si enim eorum amicitijs æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubio pensare debemus: quia patronis potius munera offerimus, ǫi egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur:
C Vestra abundantia illorū inopiā suppleat, ut & illorum abundantia uestræ inopiæ sit supplemen- 2.Cor.8
tum. Vt uidelicet sollicitè perpendamus, quia eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoǫ uidebimus: & qui abundantes aspicimur, si largiri negligimus, quandoǫ inopes erimus. Qui itaǫ nūc temporale subsidium pauperi tribuit, ab eo postmodū perpetua recepturus, ut ita dicam, quasi ad frugē terrā excolit, quæ quod acceperit, uberius reddit. Restat ergo ut nunǫ elatio surgat ex munere, quādo uidelicet diues ex eo ǫ pauperi tribuit, agit ut in perpetuū pauper non sit. Beatus igitur Iob ut diligenter ostenderet, humilitas atǫ misericordia quanta in eo fuerit consideratione sociata, ait: Si despexi prætereuntē, eo ǫ nō ha-
D buerit indumentū, & absǫ operimento pauperē, si non benedixerunt mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearū calefactus est. ac si apertè diceret: In amore proximi uno eodemǫ ordine, & superbiæ uitium & impietatis premens, prætereuntem quempiā & humiliter aspiciens non despexi, & misericorditer calefeci. Quisquis em̄ super eū cui aliquid tribuit, fastu se elationis extollit, maiorem culpā intrinsecus superbiendo peragit, quàm extrinsecus largiēdo mercedē: fitǫ ipse bonis interioribus nudus, cùm nudum despicit uestiens, eoǫ agit ut seipso deterior fiat, quo se indigenti proximo meliorē putat. Minus quippe inops est qui uestē non habet, ǫi qui humilitatē. Vnde necesse est ut cùm naturæ nostræ consortes exteriora non habere conspicimus, ǫi multa nobis desint

Universidad de Deusto
Biblioteca

bona interiora pensemus, quatenus sese super inopes cogitatio nostra non eleuet, cùm solerter uidet quia nos tanto uerius, quanto & interius indigentes sumus. Et quia sunt nonnulli qui pietatis suæ uiscera tendere usq; ad incognitos nesciunt, sed solis quos per assiduitatem notitiæ didicerint miserentur, apud quos nimirũ plus familiaritas q̃ natura ualet, dum quibusdam necessaria non quia homines, sed quia noti sunt largiuntur, bene nũc per beatũ Iob dicitur: Si despexi prætereuntẽ, eo quòd nõ habuerit indumentũ. Ignoto enim proximo misertũ se indicat, quẽ præteréuntem uocat: quia uidelicet apud piam mentem plus natura ualet, q̃ notitia. Nã & unusquisq; qui indiget, eo ipso quo homo est, ei iam incognitus nõ est. Sequitur:

Quòd sancti in propriis causis ius habentes cum inferioribus personis, grauari se etiã iniustè aliquãdo patiũtur. Ca. XV.

Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cùm uiderem me in porta superiorem.] Mos apud ueteres fuit, ut ad portam seniores sederent, qui certantiũ iurgia iudiciaria examinatione discernerent, quatenus urbem in qua cõcorditer oporteret uiuere, discordes minimè intrarent. Vnde & per propheta Dominus dicit: Constituite in
Amos 5 porta iudicium. Hoc itaq; loco quid portæ nomine exprimitur, nisi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare castra dicimus, pro eo q̃ pugnatur ex castris: ita iudicium quod in porta agi consueuerat, porta nominatur. In porta ergo se superiorem uidet, qui se melioris partis esse in iudicio æquitatis merito cõspicit. Beatus igitur Iob quia nec tunc cõtra pupillum manum exercuit, cùm se etiam per iustitiæ meritum potẽtiorẽ uidit, nobis timoris regulã insinuans, dicit: Si leuaui super pupillum manum meam, cùm uiderẽ me in porta superiorem. ac si patẽter dicat: Neq; tunc utilitatis meæ negocia uirtute contra pupillum exequi uolui, quãdo me in iudicio etiam ex iustitia potiorẽ uidi. Sancti etenim uiri quando cum personis minoribus cõtentionũ negocia subeunt, dum grauare uel in minimis timent, ipsi contra iustitiã grauari nequaq; refugiunt. Sciũt quippe quia omnis humana iustitia iniustitia esse deprehenditur, si diuinitus districtè iudicet. Vnde hoc quod sibi cõpetit, cauent uehemẽter exigere, ne eorum actus supernam rectitudinem contingat subtiliter examinare. Sed ut inueniri iusti in diuino examine ualeant, plerunq; apud humana iudicia grauari se iniustè patiuntur. Beatus autem Iob uitæ suæ celsitudinem narrans, & multa sunt & mira quæ dixit. Sed quia plerunq; humana mens renuit bona credere, quæ nescit operari, maledicti sibi sentẽtiam protinus subjicit, si qua horum quæ dixerat, opere non impleuit, dicens:

Quòd bonũ cõcordiæ per patientiã conseruetur, sine qua socialis uita nõ perseuerat: & quòd quãdo per discordiã homines diffidũt, quasi mẽbra à corpore cadant. Cap. XVI.

Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cũ ossibus suis conteratur.] Quia operatio corporea per humerũ ac brachiũ agitur: bona quæ ore protulit, si opere non implenit, cadere sibi humerũ, & cõteri brachiũ exoptat, ac si aperte dicat: Si ea quæ dixi, operari renui, ipsum quod mihi ad operãdum datum est corporis membrum, perdam: ut uidelicet cadat à corpore, quod exercere nolui ad utilitatẽ. Si uerò hæc maledicti sententia ad spiritalem est intelligentiã referẽda, liquet profectò q̃ brachiũ corpori per humerũ iungit: & sicut per brachiũ bona operatio, ita per humerũ socialis uitæ coniunctio designat. Vnde propheta quoq; intuens sanctos uniuersalis Ecclesiæ populos Deo concorditer seruituros, ait: Et seruient ei in humero uno. In eo ergo quod dicit: Si leuaui super pupillum manũ meam, cùm uiderem me in porta superiorẽ: miram uirtutẽ patientiæ seruasse se asserit, qui grauari se à personis minimis, nec contra hoc quod sibi iuste competere poterat, declinauit. Quod tamẽ si minimè fecerit, adiungit: Humerus meus à iunctura sua cadat.] Quia nimirum qui patientiã seruare cõtempnit, socialem uitam citius per impatientiam deseruit. A iunctura etenim humerus cadit, cùm aduersitatis aliquid ferre animus non ualens, fraternam cõcordiam relinquit: & quasi membrũ separatum à corpore: cum is qui operari bona poterat, abominorum omnium abscinditur uniuersitate. Neq; enim unq; seruari cõcordia nisi per solam patientiã ualet. Crebrò nanq; in humana actione nascitur unde mentes hominũ uicissim à sua unitate excollectione separẽtur: & nisi ad aduersa tolerandã animus præparet, procul dubio humerus corpori non inhæret. Hinc etenim Paulus ait: Inuicem onera uestra portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. Hinc per semetipsam ueritas dicit: In patientia uestra possidebitis animas uestras. Recte autem humero cadente subiungitur: Et brachiũ meum cum ossibus suis cõteratur: quia nimirum cuncta nostra operatio cũ quibuslibet uideatur esse fulta uirtutibus, soluitur, nisi per charitatis uinculũ patientia conseruetur. Sua enim bona perdit operari, qui aliena mala renuit perpeti. Feruore quippe iracundi spiritus læsus quisq; à dilectiõe relictus, & cùm se exterius grauari non tolerat, intus se permissum lumẽ charitatis obscurat: nec uidet quò tendat pedẽ boni operis, qui oculũ perdidit dilectionis. Sed sancti uiri humerus à iunctura sua nõ cadit: quia uidelicet eius dilectio à sociali uitæ cõcordia per impatientiã nõ recedit. Eiusq; brachium minimè frangit: quia omnis eius operatio in coniunctiõe humeri, id est, in charitatis cõnexiõe custodit. Sed qa cõsideratiõe bona hæc tãta egent, atq; à malis omnib. sese abstinuerit, adiũgit dicẽs:

Quantum sancti, & unde, præsentium tribulationum fluctus tantum metuant. Cap. XVII.

Semper enim quasi tumẽtes super me fluctus timui Deum, & põdus eius ferre non potui.] A pastore tantæ similitudinis pensemus, si possimus, quanta in sancto uiro fuerit uis timoris. Fluctus etenim cũ tumentes desuper imminent, cùq;

eas

eam quam deferunt mortẽ minantẽ, nulla tunc nauigãtibus rerũ cura temporaliũ, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur: ea ipsa quoq; ex naui proiciunt pro quibus longa nauigia sumpserũt, cunctaq; res in despectũ mentis ueniunt, amore uidendi. Quasi ergo tumẽtes super se fluctus Deum metuit: qui dum uerã uitã desiderat, omnia despicit quæ hic possidentes portat. Nam uelut tempestate deprehẽsi pondus nauis abijcimus, quando ab oppressa mente desideria terrena remouemus. Fitq; ut subleuata nauis enatet, quæ mergebatur onerata: quia nimirũ curæ quæ in hac uita deprimunt, mentẽ in profundum trahunt. Quæ uidelicet mens tanto altius inter tentationũ fluctus attollitur, quanto sollicitius ab huius seculi cogitatione uacuat. Est uerò & aliud, quod de maris cõcussione debeat solerter intueri. Tẽpestas quippe cùm oritur, prius lenes undæ, & postmodũ uolumina maiora cõcitantur, ad extremũ fluctus se in alta erigunt, & nauigantes quosq; ipsa sua altitudine subuertunt. Sic nimirũ extrema illa properat, quę uniuersum mundũ subruat tẽpestas animarũ. Nunc enim bellis & cladibus quasi quibusdã undis sua nobis exordia ostẽdit, & quanto ad finem quotidie propinquiores efficimur, tãto grauiora irruere tribulationũ uolumina uidemus. Ad extremũ uerò cõmotis omnibus elementis, superueniens iudex finẽ omniũ apportat: quia uidelicet tũc tempestas fluctus in cœlũ leuat. Vnde & dicitur: Adhuc modicũ, & ego mouebo nõ solũ terrã, sed etiã cœlũ. Quã scilicet tẽpestatẽ quia sancti uiri uigilanter aspiciũt, quasi tumẽtes super se quotidie fluctus expauescũt, atq; ex his tribulationib. quæ mundũ feriũt, præuident quæ sequantur. Bene autẽ subditur: Et pondus eius ferre non potui. quoniã qui extremi iudicij aduentũ intenta mente considerat, profectò uidet quia tantus pauor imminet, quantũ non solũ tunc uidere, sed se etiã nunc præuidere pertimescat. Cõsideratione nanq; tanti terroris metu animus palpitat, & intẽtionis suę oculos declinãs, intueri quod præuidet recusat. Bene ergo dicitur: Et pondus eius ferre non potui. quia cùm supernæ maiestatis uim ad iudiciũ uenientis, terrorẽq; tanti examinis cõsiderando animus conatur exquirere, mox ad semetipsum refugiẽs, se se expauescit inuenire. Sed inter hæc pensandum est, quia beatus Iob ista de se loquatur laudatus & flagellatus. Si igitur saltem ad meritorum profectum ita percussus est qui sic timuit, quomodo feriendus est qui cõtemnit? Quomodo depressura sunt Dei iudicia eos, qui se eleuãt, si & illos ad tẽpus deprimunt, qui hæc semper in humilitate formidant? Quomodo pondus Dei poterit ferre qui despicit, si hoc & ille in uerbere pertulit, qui per timorẽ præuidit? Vnde summopere formidandum nobis est illud tantæ districtionis examen. Cõstat autem quia in hac uita cùm percutit, si percussionem correctio sequitur, disciplina patris est, non ira iudicis: amor corrigentis est, nõ districtio punientis. Ex ipso ergo præsenti uerbere, iudicia æterna pẽsanda sunt. Hinc etenim perpẽdere summopere debemus, quomodo ferat illa quæ reprobat, si ferri modò uix ualet eius ira quæ purgat.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XXII.

continuans caput trigesimumprimum textus beati Iob.

Caput I.

Quod antè sæpe iam dictũ est, hoc me crebrò repetere onerosum non est, quia & prædicator egregius dicit: Eadẽ uobis scribere mihi quidẽ non pigrum, uobis autẽ necessarium. Beatus Iob idcirco gestas uirtutes narrat, quia inter increpatiõis uerba & percussionis uerbera deprehẽsus, à spei fiducia mentẽ suã labefactari cõsiderat. Multa quippe & egisse se mala ab increpãtibus amicis audierat, & ne uerbis pariter & flagellis pressa in desperationem mens corruat, hãc per suarum uirtutũ memoriã ad spem reformat, ut nequaq; se debeat in calamitate deijcere, quæ trãquillitatis suæ tẽpore se meminerat tam sublimia egisse. Quia igitur intentionis eius causam diximus, restat ut auditas uirtutes illius subtiliter perpendamus. Hoc autẽ primũ sciendũ est, quia quisquis uirtute aliqua pollere creditur, tũc ueraciter pollet, cũ uitijs ex aliqua parte non subiacet. Nam si ex alio uitijs subditur, nec hoc est solidũ ubi stare putabatur. Vnaquæq; enim uirtus tanto minor est, quanto desunt cæteræ. Nam sæpe quosdã pudicos quidem uidisse nos contigit, sed nõ humiles: quosdã uerò quasi humiles, sed nõ misericordes: quosdam quasi misericordes, sed nequaq; iustos: quosdam uerò quasi iustos, sed in se potius quàm in Domino cõfidentes. Et certũ est quia nec castitas in eius corde uera est, cui humilitas deest: quippe quia superbia se intrinsecus corrumpente fornicatur, si semetipsum diligens, à diuino recedit amore. Nec humilitas uera est, cui misericordia iuncta non est: nec debet humilitas dici, quæ ad compassionẽ fraternæ miseriæ nescit inclinari. Nec misericordia uera est, quæ à rectitudine iustitiæ existit aliena: quia quæ potest per iniustitiam pollui, nescit proculdubio sibimetipsi misereri. Nec iustitia uera est quæ fiduciam suam non in conditore omniũ, sed in se fortasse, aut in rebus conditis ponit: quia dum à creatore spem subtrahit, ipse sibi principalis iustitiæ ordinẽ peruertit. Vna itaq; uirtus sine alijs aut omnino nulla est, aut imperfecta. Vt enim, sicut quibusdã uisum est, de primis quatuor uirtutibus loquar, prudentia, tẽperantia, fortitudo atque iustitia: tanto perfectæ sunt singulæ, quanto uicissim sibimet coniunctæ. Disiunctę autem perfectæ esse nequaq; possunt: quia nec prudentia uera est, quę iusta, temperans, & fortis non est: nec perfecta tẽperãtia, quę fortis, iusta, & prudens non est: nec fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & iusta non est: nec uera iustitia, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

prudens, fortis, & temperans non eſt. Beatus itaq; Iob q̃ non unam ſine alia, ſed coniunctas in ſe uir tutes habuerit, enumerando ſingulas innoteſcit. nam bona pudicitiæ inſinuãs dicit: Si deceptũ eſt cor meũ ſuper muliere. Atq; ut eidẽ pudicitiæ demonſtraret humilitatis gratiã nullatenus defuiſſe, poſt cætera ſubiungit: Si cõtempſi iudiciũ ſubire cũ ſeruo meo. Qui ut humilitati ſuæ oſtẽderet miſericordiã fuiſſe coniunctã, paulo pòſt dicit: Si negaui quod uolebãt pauperibus. Atq; ut miſericordiã ſuã oſtẽderet de iuſtitiæ radice deſcẽdere, paulo ſuperius præmiſit dicẽs: Si ambulaui in uanitate, & feſtinauit in dolo pes meus. Atq; ut monſtraret q̃ fuerit ad cuncta pauidus, & ad omnia circũſpectus, inferius aſſerit dicens: Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Dominũ. Qui ſcilicet in proſperis poſitus, atq; abundãtia rerum fultus, ſi ſpem aut in ſuis actibus, aut in circumfluentibus rebus poneret, profectò iuſtus non eſſet. Sed quando iſte uir ſanctus in ſe ſpem poſuit qui aperte dicit: Ecce non eſt auxilium mihi in me?

Quòd non in defluentibus diuitijs, ſed in Deo qui ſtat in æternum, confidendum ſit. Cap. 11

2 QVid ergo nũc ſupereſt, niſi ut ipſas quoq; diuitias qua mẽte poſſideret innoteſcat? Ait enim: Si putaui aurũ robur meũ, & obryſo dixi, fiducia mea.] Obryſum dicimus obrude aurũ. Sanctus ergò uir nec aurũ robur, nec ſibi eſſe obryſum, id eſt, rudis auri molẽ fiduciã credidit: quia ſpẽ atq; delectationẽ ſuã in ſolius gratia conditoris figẽs, neq; de quãtitate auri, neq; de ſpecie pecauit. De creatore quippe deſperaſſe fuerat, ſpem in creatura poſuiſſe. In rebus aũt dubijs ſpem fixe
Luc. 12 rat diues ille, qui dicebat: Anima, habes multa bona repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare. Sed hunc ſuperna uox increpat, dicens: Stulte, hac nocte animã tuã repetunt à te, quæ aũt paraſti, cuius erũt? Eadem em̃ nocte ſublatus eſt, qui in rerũ ſibi abundantia multa tẽpora fuerat præſtolatus: ut ſcilicet qui in longũ ſibi ſubſidia colligendo proſpiceret, ſubſequentẽ diẽ uel unũ minimè uideret. Quaſi in aquis enim defluentibus fundamentũ ponere, eſt in rebus labentibus ſpei fiduciã uelle ſolidare. Stãre enim in perpetuũ Deo, trãſeunt omnia. Quid ergo ab ſtante fugere eſt, niſi tranſeuntibus rebus inhærere? Quis nanq; unq; decurrentiũ fluminũ tumidis uorticibus raptus, manere ipſe fixus potuit, deorſum unda defluente? Quiſquis ergo defluere deuitat, ſupereſt ut quod defluit fugiat, ne per hoc q̃d amat, in hoc cogat̃ peruenire quod uitat. Qui em̃ rebus labentibus inhæret, illò uidelicet trahit̃, quò tẽdit quod tenet. Prius itaq; curandũ eſt, ne quis tẽporalia diligat, ac deinde in eiſdẽ tẽporalib. quæ nõ ad delectationẽ ſibi, ſed ad uſum retinet, fiduciã ponat: quoniã cõiunctus decurrẽtibus, mox ſtatũ ſuum animus perdit. Nam uitæ præſentis fluctus trahit quẽ leuat: & ualde demens eſt qui in unda uoluitur, & plantã figere conatur. Sed ſunt plerique qui etſi in rebus trãſeũtibus fiduciã nequaquã ponũt, cũ tamẽ ſibimet ad uſus neceſſarios abũdè aſſunt, mẽte tacita lætant̃. Qua in re dubium nõ eſt, quia tãto quiſq; minus dolet q̃ deſint ęterna, quãto magis gaudet q̃ aſſint tẽporalia: & qui minus dolet q̃ deſint tẽporalia, certius expectat ut aſſint æterna. Hoc itaq; de terrenis rebus gaudiũ beatus Iob nõ ſe habuiſſe teſtificãs ſubiũgit, dicẽs: Si lætatus ſum ſuper multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea.] Sancti quippe uiri in huius peregrinationis ęrumna, quoniã eã quã appetũt adhuc creatoris ſui ſpeciẽ cõtẽplari minimè ſinunt̃, omnẽ præſentis uitæ copiã, inopiã deputant: quia uidelicet nil extra Deũ ſufficit mẽti, quæ ueraciter Deũ quærit, & plerũq; eis ipſa ſua abundantia fit uehemẽter onerosa: quia hoc ipſum grauiter tolerant, q̃ feſtinãtes ad patriã in itinere multa portãt. Vnde fit ut hæc cũ indigẽtib. proximis deuotè partiantur, quatenus dũ ſunnit iſte quod nõ habet, deponat ille quod amplius habebat: nec conuiator uacuus ambulet, nec eũ quem retardat in uia poterat, nimium onus grauet. Electi ergo de multa abundantia minimè lætant̃, quã uidelicet pro amore cœleſtis patrimonij aut largiendo diſpergunt, aut deſpiciẽdo deſerunt. Sequit̃: Si uidi ſolẽ cùm fulgeret, & lunã incedentẽ claré, & lætatũ eſt in abſcondito cor meũ, & oſculatus ſum manũ meã ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio cõtra Deũ altiſſimum.] Incertũ nõ eſt quatraq; hęc luminaria humanis miniſterijs deputa cœli militiæ uocant̃. In quorũ cultũ multos nouimus, ſcriptura teſte, cecidiſſe, ſicut ſcriptũ eſt̃, dorauerũt uniuerſam militiã cœli. Et quia Solẽ Luna aliter uident̃ ad uſum, aliter ad uenerationẽ: eo more quo à cultoribus ſuis uenerari ſolent, Solẽ & Lunã beatus Iob nequaq; uidiſſe ſe perhibet, nec lætatũ fuiſſe cor ſuũ, nec oſculatũ manum ore ſuo. In qua uidelicet oſculatione, quid aliud q̃ gratia ueneratiõis exprimit̃? Qd̃ ſi feciſſet unq; hoc iniquitatẽ maximã & Dei negationẽ uocat. Sed poſtq̃ tãta de ſe locis ſuperiorib. uirtutũ crimina narrauit, quid nunc mirum memorat, ſi Solẽ ac Lunã non ſe adoraſſe manifeſtat? Vnde pensandum eſt quòd poſtq̃ in auro nõ habuiſſe fiduciam, nec in multis diuitijs lætatum ſe fuiſſe teſtatur, adhuc ad ſublimiora ducitur, ut tanto nos magis erudiat, quãto de ſe aliqua ſubtilius narrat. Aut enim: Si uidi ſolem cùm fulgeret & lunã incedentem claré, & lętatum eſt in abſcondito cor meum. Quid hoc in loco uidere dicitur, niſi deſideranter intueri? Vnde Pſalmiſta ait: Iniquitatem ſi cõſpexi in corde meo, non exaudiat Deus. Quę nimirũ iniquitas in ore exprimi non poſſet, ſi non cõſpiceret in corde. Sed aliud eſt uidere per iudicium, aliud per appetitum. Beatus ergo Iob fulgentem Solem & claré incedentẽ Lunam nequaq̃ uidiſſe ſe perhibet, ut ſe demonſtret præſentis lucis ſpeciem non appetiſſe. Ac ſi poſt deſpectum terrenæ ſuæ abundantiæ, patẽter inſinuet: Quid dicã quia nequaq̃ in auro lętatus ſum, qui in ipſa quoq; luce corporea delectatus nõ ſum? Sancti em̃ uiri poſtq̃ oia præſẽtis uitę oblectamẽta deſpiciũt, præ illius lucis

lucis interne dulcedine, ab hac exteriori animum luce quasi à tenebris auertūt: multumq; secum intrinsecus contendunt, ne huius lucis quæ fulget extrinsecus, delectatione rapiantur. Lux quippe uisibilis si incautè diligitur, à luce inuisibili cor cæcatur: quia quanto extra se inhians animus funditur, tanto amplius in internis obtutibus reuerberatur. Vnde solertes quiq; ne corporeis sensibus nimis ad exteriora dilabantur, continuo studio intra mentē suam occulta custodiæ disciplina se colligunt: ut tanto magis inueniātur interius integri, quanto minus sunt exterius fusi. Hoc enim uigore disciplinæ intra mentis suæ se arcana cōstrinxerat, qui exterioris uitæ appetitū fugiens, dicebat:
Iac.17 Diem hominis non cōcupiui, tu scis. Quod ergo apud prophetā dicitur: Diem hominis non cōcupiui, tu scis: hoc de semetipso beatus Iob uerbis alijs asserit, qui fulgentem Solē & Lunā incedentē clarè non uiderit, atq; ex his in cordis abditis lætatus non sit: quia nimirum gaudere non poterat de his, quæ per delectationis desideriū non uidebat.

4 Si uerò cuncta hæc quæ iuxta historiā tractādo discurrimus, per allegoriæ quoq; mysteria perscrutemur, quid hoc in loco aurū accipimus, nisi præclari intellectus ingenium, quid obryzum, nisi humanā mentē? quæ dum igne amoris excoquit̄, semper in se seruat claritatē pulchritudinis quotidiana innouatione feruoris. Nescit enim mēs per torporem ueterascere, quæ studet per desiderium
Ps.4 semper inchoare. Hinc namq; per Paulū dicit̄: Renouamini spiritu mentis uestræ. Hinc Psalmista qui ad perfectionis iam culmen peruenerat, quasi inchoās, dicebat: Dixi, nunc cœpi: quia uidelicet si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, ualde necesse est ut inchoare nos quotidie credamus. nec abhorret à rationis ordine, q̄ auro dicimus ingeniū designari: quia sicut in ornamento aurū supponitur, ut gemmarū desuper ordo disponat̄, ita clara sanctorū ingenia diuinis muneribus humiliter substernuntur, & distincta super se gratiarū dona percipiunt. Et nisi quid simile aurū cum sapientia
Sap. haberet, quidā sapiens minimè dixisset: Sapientia
7.41 absconsa & thesaurus inuisus, quæ utilitas in utrisq; uer? Sancti aūt uiri robur suū non deputant: quia quantolibet ingenio fulgeant, nihil se esse ex suis uiribus pensant. Et cùm sentire omnia ualēter possunt, prius intelligere semetipsos cupiunt, quatenus lumen ingenij more solis prius illustret locū in quo oritur, & postmodū cætera ad quæ procedendo dilatet̄: ne si intendendo cognoscēdis alijs semetipsos nesciant, ibi solis radius ubi oritur obtenebrescat. Ingenij itaq; uirtutem ad cognoscendam propriam infirmitatē dirigūt, atq; ex infirmitatis suæ melius cognitione conualescūt. Aurum ergo robur non creditur, si in accepto ingenio fi-
Prou.3 ducia non habetur. Quod bene Salomon admonens ait: Habe fiduciā in Domino in toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Dicat ergo: Si putaui aurū robur meum: & obryzo dixi, fiducia mea. ac si apertè fateatur, dicens: Nec quæ ueraciter intellexi, meo ingenio tribui: nec menti pro-

A priæ, si qua egisse me bona contigit, hæc principaliter deputaui. Qui adhuc subtilius humilitatē nobis sui cordis insinuans, adiungit dicens:

Quid sit quòd filijs prophetarum ligna cædentibus, ferrum de manubrio lapsum disparuit, quod Heliseo lignum aquis immergente reuersum est. Cap. III.

SI lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea.] Quid multas diuitias appellatas per significationem credimus, nisi abundantia acumina consiliorum? Quæ quærentis manus inuenit, cùm hæc cogitatio tractantis gignit. Has etenim Salomon sapientiæ diuitias contemplatus ait: Corona sapientium diuitiæ eorum. Qui quia diuitias non metalla terrena,
B sed prudentiam nominat, ilico per contrarietatem subdit: Fatuitas stultorum imprudentia. Si enim coronam sapientium terrenas diuitias diceret, proculdubio fatuitatem stultorum, pauperta- Prou.14
tem potius quàm imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdidit, sapientum diuitias quia prudentiam dixerit, indicauit. Has in se Paulus scientiæ diuitias contemplatus, & contemplationem suam consideratione humanæ fragilitatis humilians, ait: Ha- 2.Cor.4
bemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Multas itaq; apud nos diuitias reperimus, cùm dona abundantis intelligentiæ, sacra eloquia inuestigando percipimus, atq; in his plura, nec tamen sibimet diuersa sentimus. Non est autem secura lætitia, in diuinis paginis uel fortia uel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat, agnoscit.
C Quanto enim intellectu latius extenditur, tanto ad explenda opera enixius ligatur. Vnde in Euan- Luc.12
gelio ueritas dicit: Cui multū datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerūt multum, plus repetent ab eo. Deputemus igitur intel- 5
ligentiam datam quasi pecuniam mutuam: quia quo plus nobis creditur ex benignitate, eo debitores amplius tenemur in opere: & plerunq; eadem intelligentiæ accepta pecunia cùm ad usuras auditoribus datur, amittitur, nisi cautè tribuatur. Neq; enim negligēter intuendum est, in Regum uolumine, quòd prophetarū filij cùm in Iordane
D ligna cæderēt, uni eorum securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit. Ferrum quippe in manubrio, est donū intellectus in corde. Ligna uerò per hoc cædere, est prauè agētes increpare. quod nonnunq; dum fluxè agitur, dum lapsus uanę gloriæ in accepta eadē sapientia non uitatur, ferrū in aqua perditur: quia ex dissoluto opere intelligentia fatuat̄. Quā profectò intelligētiam ad hoc nouimus dari, ut ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Vnde rectè is qui ferrum amiserat, clamabat: Heu heu heu Domine mi, & hoc ip- 4.Reg.6
sum mutuo acceperam. Habent enim hoc electi proprium, ut si quando eis in sua scientia furtiua uanæ gloriæ culpa surrepit, ad cor uelociter redeant, & quicquid in se ante districti iudicis oculos dānabile inueniūt, lachrymis insequant̄. Qui flen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes non ſolum cautè inſpiciunt mala quæ commiſerunt, ſed ex accepto munere quæ reddere etiam bona debuerunt: quia nimirum tanto ſe amplius peccatores ſentiunt, quanto ex neglectis bonis quæ agere poterant debitores tenentur. Rectè ergo qui ferrum perdidit, clamabat: Heu heu heu, & hoc ipſum mutuo acceperam. ac ſi dicat: Illud per diſſolutionem negligentiæ perdidi, quod ut per bona opera redderem, ex gratia cõditoris accepi. Sed nunquam Deus mentem deſerit, quæ in peccatis ſe ueraciter agnoſcit. unde & mox Heliſeus ueniens, lignum deorſum mittit, & ferrum in ſuperficiem attollit: quia uidelicet redemptor noſter piè nos reſpiciens, cor peccatoris humiliat, & ei quam amiſerat intelligentiam reformat, lignũ mergit, & ferrum releuat: quia cor affligit, & ſcientiam reparat. Vnde bene alia translatione dicitur, quòd confregit lignum atq; iactauit, & ſic ferrum ſuſtulit. Lignum namq; confringere, eſt cor ab elatione conterere. Lignum ad ima iactare, eſt elatum cor in cognitione, ut diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atq; ilico ferrum ad ſuperficiẽ redit: quia ad uſum exercitationis priſtinæ intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus quod accipitur, uix cum tot difficultatibus cuſtoditur, curãdum quippe eſt, ne ocio torpeat, curandum ne in exercitatione operis, uitio elationis euaneſcat. Sancti uiri minimè exultant, cùm cognoſcunt quæ faciant: ſed cùm faciunt quæ cognouerant, & ſi intelligendo congaudent munerì largitoris, mœrentes tamen conſiderant debitum operis: ut uidelicet actione perſoluant, quod eis prærogatum eſt in cognitione. Stultus namq; eſt debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo reddere debeat non attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando ſolerti prouidentia etiam conſtitutum tempus reddendi cogitatur. Quia igitur uiri iuſti in his quæ uigilanter intelligunt, ſecura lætitia non extollun tur, dicatur recte: Si lætatus ſum ſuper multis dicitur iis meis, & quia plurima reperit manus mea ac ſi apertè diceretur: Nequaquam me in eo locuple tem ex iuſtitia credidi, quo recta quæ agere debui etiam multa cognoui: nec intelligentia cor extulit, quia illud cõſideratio debitæ operationis preſ

6 ſit. Sciendum uerò eſt quòd plerunq; contingit ut cùm intelligentiæ altitudo percipitur, circa ſemetipſum animus ualde ſollicitus ab elationis lapſu teneatur. Sed cùm mira quę intelligit, etiam operari cœperit, eo ipſo nonnunquam quo foràs oſtenditur, labitur, atq; in ſuis actibus ſe cæteros præire gloriatur. Beatum igitur Iob ſicut intelligentiæ aurum non extulit, nec lumen quoq; ante humanos oculos miræ operationis eleuauit. Vnde & aptè ſubiungit:

Quòd ſancti nec de bono opere, nec de fama, nec coram hominibus, nec in conſcientia gloriantur. Cap. IIII.

SI uidi ſolem cùm fulgeret.] Sol quippe in fulgore, eſt bonum opus in manifeſtatione. Scriptum namq; eſt: Luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificẽt patrem ueſtrum qui in cœlis eſt. Et rurſum: Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ ardentes. Quod enim hoc in loco fulgente ſole, in Euangelio lucernis ardentibus deſignatur. Bonum quippe opus cùm in medio perfidorum lucet, lucerna ardet in nocte: cùm uerò in Eccleſia reſplendet, ſol fulget in die. Bonum opus ſi adhuc tale eſt quod ſoli mali mirentur, lucerna uidelicet in nocte eſt: ſi autẽ ita proficit ut mirari à bonis ac perfectioribus poſſit, nimirũ ſol eſt in die. Bonũ opus cùm peractiuam uitã in corporibus lucet, quaſi lucernæ more lumen ex teſta reſplendet. Cùm uerò per ſolã uirtutem mentis in contemplatione attollitur, quaſi more ſolis de cœlo ueniens lux uidetur. Quia igitur multa beatus Iob hoſpitalitatis ac miſericordiæ de ſe bona narrauerat, quæ profectò tãto adhuc minima, quanto & corporaliter nouerat geſta, ad uirtutũ ſpiritalium culmẽ mentis oculum reuocans, perfectionis ſuæ meminit: & lucẽ exemplorum quam de ſe alijs tribuit, ſolem uocauit.

Quòd electi in malis præteritis ſæpius oculos mentis figunt, quàm in bonis quæ agunt: & ſoli bona ſua non uident, quæ alijs ad exemplum uidenda præbent. Cap. V.

SVnt uerò nonnulli, qui cùm bona aliqua faciunt, iniquitatũ ſuarũ protinus obliuiſcuntur, & cordis oculum in cõſideratione bonorũ operum quæ exhibent figunt: atq; eo ſe iam ſanctos eſſe mentiuntur, quo inter bona quæ agunt, malorũ ſuorum, in quibus & fortaſſe adhuc implicati ſunt, memoriã declinant. Qui ſcilicet ſi diſtrictionẽ iudicij diligenter attenderent, plus de malis ſuis merentes q; de imperfectis bonis exultarent: plus inſpicerent q; de his quæ adhuc eis agẽda ſunt debitores tenentur, q; quòd operãtes quædã, iam debitam partem ſoluunt. Neq; enim abſolutus eſt debitor qui multa reddit, ſed qui omnia: nec ad brauiũ uictoriæ peruenit, qui in magna parte ſpectaculi uelociter currit, ſi iuxta metas ueniens, in hoc quod eſt reliquum deficit. Nec ad quælibet deſtinata loca pergẽtibus inchoãdo prodeſſet longũ iter carpere, ſi non etiã totũ ualerent cõſummare. Qui ergo æternã uitã quærimus, quid aliud q; quædã itinera agimus, per quę ad patriã feſtinamus? Sed quid prodeſt quòd carpimus multa, ſi ea quæ adpetendũ reſtãt, negligimus reliqua? Moreq; uiatorũ, nequaq; debemus aſpicere quantũ iam iter egimus, ſed quantũ ſupereſt ut peragamus: ut proſperè fiat præteritũ, quod indefinenter & utiliter adhuc attẽditur futurũ. Amplius igitur debemus inſpicere quæ bona necdũ fecimus, quàm ea quæ iã nos feciſſe gaudemus. Sed habet hoc humana infirmitas propriũ: ut plus ei intueri libeat quod ſibi in ſe placet, q; quod ſibi in ſe diſplicet. Agit quippe oculus cordis, dum laborare in cõſideratione ſua metuit, quaſi quoddã ſtratũ delectationis in animo ubi molliter iaceat requirit: atq; circo quæ cõmoda de peractis bonis ſit aſſecutus intelligit: ſed quæ dãna de neglectis patiãtur, neſcit. Plerũq; enim hoc uitio tentant etiã electi. Plerãq;

eorum

eorum cordi suggeritur, ut bona quæq; quæ fecerunt, ad animū reuocent, & securitatis iam lætitia exultent. Sed si uerè electi sunt, ab eo in quo sibi placent, mentis oculos diuertunt, omnem in se de peractis bonis lætitiā deprimunt: & de his quæ se minus egisse intelligunt, tristitiā requirunt, indignos se æstimant, & penè soli bona sua non uidēt, quæ in se uidenda omnibus ad exemplū prębent. Hinc est quòd Paulus dū expleta in se bona postponeret, & sola adhuc reliqua quæ essent explenda cogitaret, dixit: Ego me non arbitror apprehēdisse. Hinc est quòd ut posset se de bonis quæ agebat humiliare, studebat ad animum præterita mala reducere, dicens: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumelios⁹. Qui & si aliquā do dixit: Bonū certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: intuendum summopere est, quia eo illud tempore intulit, quo iam ex corpore discessurum se esse cognouit. Ibi quippe præmi sit, dicens: Ego enim iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Tunc ergo ad memoriā perfectionē reduxit operis, cùm iam præuidit ad largitatis spaciū minimè subesse tempus operationis. Sicut enim dum uiuimus, debemus bona nostra à memoria repellere ne extollāt: ita appropinquante exitu, plerunq; ea ad memoriam iustè reuocamus, ut uidelicet fiduciā præbeant, & desperatum timorem premant. Qui & si Corinthijs bona sua enumerando narrauit, illos cōfirmare studuit, nō se ostendere. Nam quia eadem bona non in se attenderet, patefacta *tribulatione* propriæ tentationis edocuit, qua expressè subiūxit: Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis. Vt ergo discipulos instrueret, de se summa referebat: ut uerò se in humilitate custodiret, considerationis oculum non in uirtutibus suis, sed in infirmitatibus fixerat. Habent itaq; proprium sancti uiri, ut bona quidē quæ agunt, uideant: & tamen cùm peregerint, ab eorū memoria oculos auertant. Vnde rectè per beatū Iob dicitur: *Si uidi* solē cùm fulgeret ac si apertè diceret: Opus meū etiam cùm alijs exemplorum lucem tribueret, ad præsumptionis gratiam non attēdi: quia dum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos auerti. Sequitur: Et lunam incedentem clarè.] Post præmissum solē, aptè quoq; incedētem clarè lunam subdidit: quia uidelicet post opus bonū fama laudabilis sequit̄, per quam celebre nomē in hac præsentis uitæ nocte possidetur. Si enim uerum est, quod quidam putant, illustrationem lunam per occultum circuitum à radio solis accipere, ut possit lucem nocturnis cursibus exhibere: ab huius significationis ordine hæc quoq; suspicio nō abhorret. Fama quippe à bono opere uires accipit, & fauoris gratiam quasi claritatem luminis aspergit. Est & aliud in luna, quod per similitudinem bonam spargenti famæ conueniat. Lux namq; eius etiam in tenebrarum tempore iter ambulantibus ostendit: quia & dum de aliena uita lux laudis emicat, alios ad exercēda bona opera illustrat. Cumq; illius opinio clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Sed nonnunquā opus quod ab aliena opinione sumitur, minus mundo desiderio in animo formatur. Nam infirmæ mentes cùm bona de alijs audiunt, aliquando ad operationem rectam non amore uirtutis, sed delectatione laudis accendūt. Et profectò liquet: quia sicut naturæ solis est ut quæq; attigerit, accendat & siccet: ita lunaris ignis est propriū, ut quicquid contigerit exurat quidem, sed exurendo humidū reddat. Ad uitam igitur bonam alios pro amore Dei affectus recti operis, alios uerò amor laudis inflammat. Sed cùm recti operis affectu accendimur, quasi per ignem solis à uitiorum humore siccamur. Eum uerò quem ad opus bonum laudis amor prouocat, cōcupita fama quasi luna attingit, quia uidelicet eius animū & accendit & resoluit. Accendit, scilicet ad exercitiū operis: resoluit uerò ad concupiscentiam fauoris. Plerunq; tamē ad exercenda bona opera, aliena nos utiliter exempla persuadent. Et cùm mente humili opinionis alienæ bona suscipimus, nostra uel ad melius bona producimus, uel ad bonū mala permutamus. Cumq; nos de uita proximi famæ splendor irradiat, mens nostra, ut prædiximus, quæ ad obtinendum uirtutis iter se dirigit, quasi in lunæ lumine gressus ponit. Sed sicut ex aliena opinione proficimus, sic plerunq; si famæ nostræ laudibus inhiamus, à uirtute uacuamur: quia cùm delectatur animus in hoc quod de se extrinsecus haberi considerat, illud obliuiscitur ad quod introrsus anhelabat. Quia igitur sanctum uirum intelligentia scientiæ non corrumpit, de multis diuitijs gaudere despexit. Quia uerò eum magnitudo operis nō inflauit, solem fulgentē non uidit. Quia aūt illum nec fama laudis extulit, clarè incedentem lunā minimè attēdit. Sunt enim nonnulli qui eo in elationem corruunt, quo per subtilem intelligentiā, uel quæ non faciunt bona, cognoscunt. Hi nimirum super multis diuitijs lætantur, cùm quælibet summa intelligendo reperiūt, atq; in elatione ipsis inuentionibus corrumpuntur. Sunt uerò nonnulli quos intelligentia quidem non eleuat, sed exhibita operatio exaltat. Qui dum actiones suas respiciunt, apud mentem suam sibi cæteros dedignando postponunt. Hi uidelicet etsi in multis diuitijs non gaudent, solem tamen fulgentem uidēt: quia de sola boni operis magnitudine quasi alios despiciendo tument. Et sunt nonnulli quos nec operatio propria extollit: sed cū laudari ab hominibus pro hac eadem bona operatione cœperint, ipsis hominū fauoribus deuicti, quasi magnos se quosdā in sua cogitatione cōspiciūt, atq; à cordis custodia dissoluunt. hi profectò etsi fulgentē solē uidere noluerūt, lunā tamē clarè incedentē respiciunt: quia inter huius uitæ tenebras dum in opinionis suæ claritate animum defigunt, humilitatis gratiā quasi ex nocturno lumine amittunt: & intuentes lunā, se non uidēt, qui semetipsos nescire incipiūt dū mētis oculos in transitoriū fauorē figūt. Sic aūt profectus est hominū, sicut incrementa esse cōspicimus arbustorū. Vis quippe futurę arboris prius

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in semine est, postmodũ in ortu, atq; ad extremũ producitur in ramis. Sic nimirum sic uniuscuiusq; uirtus succrescit operãtis. Seminatur namq; in intelligentia, oritur in operatione, atq; ad ultimum conualescit usq; ad profectus magni latitudinem. Sed cùm quẽlibet sua intelligentia extollit, arbor quæ oriri poterat, in semine putrescit. Cùm uerò post operationem bonam elationis peste corrumpitur, quasi iam orta siccatur. Cùm autem necq; intelligẽtia necq; operatio corrumpit, sed excrescente magnitudine, dum fauor laudantium sequitur, atq; ab statu suo bene operantis animum euertit: linguarum uentos arbor pertulit, & omne quod in ea robustum creuerat, tempestas famæ radicitùs euulsit. Quo eñ arbor altius ad superiora surrexerit, eo uentorum uim uehemẽtius sentit: quia quo plus quisq; in bonis operibus attollitur, eo ampliori ab ore laudantium flatu fatigatur. Si itaque adhuc arbor in semine est, metuendum est, ne ipsa scientiæ cognitione putrefiat. Si iam ad uirgultum prodijt, curandum est, ne hanc manus elationis tangat, atq; à uiriditate suæ actionis arefaciat. Si autem ualenti robore iam ad alta se subleuat: ualde formidandum est, ne hanc admotæ lau
9 dis uentus grauior radicitùs euellat. Sed inter hæc sciendum est, quia ne immoderatis laudibus erigamur, plerunq; miro rectoris nostri moderamine, etiam detractionib. lacerari permittimur: ut cùm nos uox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliet: quia & arbor sæpe quæ unius uenti impulsu ita impellitur, ut penè iam erui posse uideatur, alterius è diuerso uenientis flatu erigitur: & quæ hac ex parte inflexionem pertulit, ab alia ad statum redit. Vnde & illa arbor altè radicata, quasi inter aduersantes uentos fixa steterat, quæ dice-
2. Cor. 6 bat: Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Sæpe enim laus bene agentis auribus insolẽter admota, dum foris sermonibus perstrepit, intus quandam menti tacitam elationis tempestatem gignit: fitq; ut hoc quod animus de humanis fauoribus gaudet, non facile exterius ostendat, sed tamen corruptionis uim non tenuiter interius sentiat. Et sunt nonnulli, quos ita laus inflat, ut usq; ad uerba elationis pertrahat. Quidam uerò, ut prædiximus, hoc ipsum patefacere quòd eleuantur, erubescunt, atq; auditis suis præconijs extollũtur: sed tamen usq; ad elationis uerba non exeunt, & gaudere se in talibus non ostendunt. Vnde beatus Iob, quia nouerat arrogantem se non solum nullo modo in uerbis, sed etiam in cogitatione quoq; tacita minimè fuisse, postquã dixit: Si uidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè, ilico subdidit: Et lætatum est in abscondito cor meum. Qua uidelicet attestatione quid nobis innuit, nisi quòd nobis magno metu & circumspectione opus est, ne mens nostra unquam de suis laudibus uel tacita lætetur? Quisquis enim quasi claritatem lunæ, famæ suæ magnitudinem conspicit, sibi in occulto mentis gaudium facit: cui iste nisi authori se prætulit, cuius dono ut bene operaretur, percepit, & tamen in e-
A ius munere de gratia suæ laudis hilarescit? Despecto enim honore conditoris, semetipsum plus amare cõuincitur, cuius præconijs lætatur. Quamuis nonnunquam etiam sancti uiri de bona sua opinione gaudeant: sed cùm per hanc ad meliora proficere audiẽtes pensant, non iam de opinione sua, sed de proximorum gaudent utilitate: quia aliud est fauores quærere, & aliud de profectibus exultare. Qua in re necesse est, ut cùm auditium utilitati non proficit, mentẽ nostram fama laudabilis non eleuet, sed fatiget. Cùm enim humanæ linguæ attestatione laudamur, occulta pulsatione requirimur, quid de nobisipsis sentiamus, ut in hoc humiles permaneamus. Superba etenim mẽtis etiã cùm de se falsa bona dicunt exultat: quia non
B apud Deũ qualiter uiuat, sed apud homines qualiter innotescat excogitat. Iudiciũ enim de se omnipotentis Dei despiciẽs, & solũmodo hominũ quærens, inter auditas laudes extollit: & quę hoc sibi quæsierat, quasi de brauio operis lætat. At cõtra, si cor ueraciter humile est, bona quæ de se audit, aut minimè recognoscit: & quia falsa dicunt, metuit: aut certè si adesse ea sibi ueraciter scit, eo ipso formidat, ne ab æterna Dei retributione sint peredita, quo hæc cõsiderat hominibus diuulgataq; uetq; uehemẽter ne spes futuri muneris in mercedem permutet transitorij fauoris. Qua exte agi, ut electorũ animus magno laudũ suarũ igne crucietur, atq; ab omni torporis sui rubigine mentis cogitationis excoquat. Cauta enim cõsideratio
C trepidat, ne aut de his in quib. laudat, & non sit, maius Dei iudiciũ inueniat: aut de his in quib. laudatur & sunt, cõpetens præmiũ perdat. Vnde fit runq; fit, ut sicut iniustus ex laude sua polluitur, ita uir iustus audita sua laude purgetur. Nã dũ bona quæ egit, ab hominib. proferri cognoscit: subtrahit cõtra se, ut dictum est, extremi iudicij examinẽ tuit, ac trepidus ad conscientiam recurrit: & quicquid illic ineſt reprehẽsibile, corrigit. Dum enim bona sua innotuisse formidat, subtilitatẽ securis examinis pertimescens, si qua in se mala occulta sunt, amputat. Pauet namq; si saltẽ talis Deo non ostenditur, qualis ab hominib. putatur: & neq; contentus est ut in quo potuit innotescere, in hoc debeat remanere. Iã enim de bonis suis quasi rembursa
D nẽ sibi factã æstimat, nisi eis & alia quæ ab hominib. nesciunt, adiungat. Vnde bene per Salomonẽ dicit: Sicut probatur in cõflatorio argentũ, & in fornace aurũ, ita probat homo ore laudantis. Argentũ quippe uel aurũ si reprobũ est, igne cõsumitur: si probũ uerò, igne declaratur. Sic nimirũ & sensus operantis. Nã qualis sit in eo q̃ laudat, ostenditur. si enim se auditis suis laudib. extollit, quid aliud cẽſte quã aurum uel argentũ reprobum fuit, quod uidelicet fornax linguæ consumpsit? Si aũt tantis res suos audiens, ad superni iudicij considerationem redit, ac ne de his apud occultũ arbitrum gratia uetur metuit: quasi ex purgationis igne ad magnitudinẽ claritatis excrescit: & unde incendiũ tentationis sustinet, inde clarius fulget. Bigitur Iob, quia nequaq̃ de operatiõe se prętulit, fideliter dicit:

Si

Si uidi solem cùm fulgeret. Quia uerò hunc à iudi cij interioris intuitu fama laudabilis non diuertit, adiungit: Et lunam incedẽtem clarè. Quia autem opinionis suæ gratia animum deuinci, nec tacita cogitatione permulsit, protinus subdidit: Et si lætatum est in abscondito cor meum. Et quia plerunq; inconsiderata mens, dum transitorio fauori non renititur, ad hoc usq; pertrahitur, ut laudet ipsa quod facit, conditioni quæ præmissa est, qua dicitur: Si lætatum est in abscondito cor meum, congruè subinfertur: Et osculatus sum manum meam ore meo. Per manum quippe operatio, per os autem locutio designatur: sicut per Salomonẽ dicitur: Abscondit piger manum suam sub axilla sua, & laborat si ad os suum porrigat eam. Pigro labor est manum suam ad os porrigere: quia desidiosus quisq; prædicator hoc uult operari quod dicit. Manum quippe ad os porrigere, est uoci suæ opere concordare. Manum ergo suam osculatur ore suo, qui laudat quod facit, & testimonio propriæ locutionis sibi uirtutem tribuit operis. Qua in re quis despicitur, nisi is qui ipsa operandi munera largitur? Vnde bene per egregium prædicatorem dicitur: Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Sancti autem uiri sciunt post primi parentis lapsum, de corruptibili stirpe se editos, & non uirtute propria, sed præueniente superna gratia ad meliora se uota uel opera commutatos: & quicquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritum: quicquid uerò in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscũt donum: eiq; de accepto munere debitores fiunt, qui & præueniendo dedit eis bonum uelle quod noluerant, & subsequendo concessit bonum posse quod uolũt. Vnde bene per Ioannem dicitur: Adorauerunt uiuẽtem in secula seculorum, mittentes coronas suas ante thronum Domini. Coronas nanq; suas ante thronum Domini mittere, est certaminum suorum uictorias non sibi tribuere: sed authori, ut ad illum referant gloriam laudis, à quo se sciunt uires accepisse certaminis. Beatus ergo Iob, quia sic bona quæ operatus est, narrat: ut tamen hæc suæ operationi nõ tribuat, sed ad authoris laudem recurrat, manum suam ore suo osculatũ fuisse se denegat, ac si patenter dicat: Ego mea opera tanquam mea non profero: quia authoris sui gratiam negare conuincitur, quisquis sibi tribuit quod operat. Vnde & protinus subdit: Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. Liquet etenim, quia illum negat, cuius despecta gratia, sibi uires boni operis arrogat. quod rectè quoq; & infirmitas maxima uocatur: quoniam omne peccatũ quod ex infirmitate est, spem nequaquã perdit, quia à superno iudice ueniam requirit. Præsumptio autẽ uirtutis propriæ, tanto grauius in desperatione est, quanto longius ab humilitate. Cumq; uires sibi tribuit operis, ad adiutorium non recurrit authoris: fitq; ut eo grauius peccator pereat, quo & ipsum hoc quia est peccator ignorat. Sequitur:

Quòd summa sit perfectio charitatis, diligere inimicos, & de eorum profectu gaudere, & de ruina dolere.

Caput VI.

SI gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inuenisset eum malũ.] Omnipotentis Dei nos esse discipulos, sola custodia charitatis probat. Hinc est enim quod per semetipsam ueritas dicit: In hoc cognoscẽt omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Quæ nimirum dilectio si cor nostrum ueraciter replet, duobus modis ostendi solet: scilicet si & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deũ. Sed sciẽdũ est: quia inimici dilectio tũc ueraciter custoditur, cùm nec de profectu adducimur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, secq; hunc diligere æstimat, si eius uitæ contrarius non existat. Sed dilectionis uim, occultè & ueraciter, aut profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenũ semetipsam mens hominis nescit, nisi eum quem sibi aduersarium credit, in defectu uel profectu mutasse modũ sui status inuenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur: constat quia non amat quem non uult esse meliorem: eumq; etiam stantem uoto persequitur, quẽ cecidisse gratulatur. Sed inter hæc sciendum est, quia euenire plerunq; solet, ut non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rursum eius gloria sine inuidiæ culpa contristet: cùm & ruente eo, quosdam bene erigi credimus: & proficiente illo, pleroscq; iniustè opprimi formidamus. Qua in re mentem nostrã, nec eius iam defectus erigit, nec eius profectus addicit, si recta nostra cogitatio, non quid in ipso, sed quid de ipso circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc seruanda ualde est necessarium subtilissimæ discretionis examen: ne cùm nostra odia exequimur, fallamur sub specie utilitatis alienæ. Si enim de inimici morte gaudendum omnino non esset, Psalmista non diceret: Lætabitur iustus cùm uiderit uindictam impiorum. Sed aliud est impium, aliud uerò inimicum perpeti. Nam sunt plerisq; inimici, qui nõ sunt impij: & sunt nõnulli impij, qui nobis specialiter non uidentur inimici. Humana aũt mens omnem inimicum quem tolerat, etiam impium & iniquum putat: quia eius culpas apud cogitationem suam liuor accusator exaggerat. Quibuslibet uerò flagitijs prematur, minus iniquus creditur, si aduersarius minimè sentitur. Qua in re discernendum est, aliud esse quod nobis, aliud uerò quod sibi & ceteris noster inimicus nocet. Nam si alijs bonus est, sine nostra forsitan culpa esse non potest nobis malus: nec omnino iam de eius ruina gaudendum est, cuius nos sõlos certum est aduersa tolerasse. Cùm uerò noster ac multorũ hostis perimitur, de ereptione proximorũ potius q̃; de inimici interitu necesse est, ut animus lætet. Oportet namq; ut pereũte aduersario subtiliter pẽsare debeamus, & quid debemus ruinæ peccatoris, & quid iustitiæ feriẽris. Nã cùm peruersum quẽq; omnipotẽs percutit: & eõ dolendum

Ioan. 13

Psal. 57

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum eſt miſeriæ pereuntis, & congaudendum iuſtitiæ iudicis: ut nobis & in luctu ſit pœna morientis proximi, & rurſus in gaudium ueniat exhibita æquitas iudicātis Dei: quatenus nec pereunti homini exiſtamus aduerſarij, nec iudicāti Deo inueniamur ingrati. Beatus igitur Iob, quia cuncta in aduerſitate odia perfectè calcauit, dicat: Si gauiſus ſum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inueniſſet eum malum: qui uidelicet & inimicum diligens, dum aduerſario ruenti condoluit, in malis illius ipſe ad bonum creuit, ut inde iſte ad benignitatem creſceret, unde illum mala quæ merebatur inueniſſent. Quia uerò ſæpe non nulli eos quos ſibi aduerſarios æſtimant, maledictione feriunt, quoniam uirtute nequaquam poſſunt: in quibus patenter apparet, quæ mala ſi poſſent facerent, qui ea quæ facere nequeunt, imprecari minimè deſiſtunt: beatus Iob oſtendens ſe à culpa etiam maledictionis alienum, ſecutus adiunxit: Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius.] Peccaret quippe, ſi hoc optaret à Deo fieri, quod ipſe facere uel omnino nō poſſet: uel ſi poſſet, minimè deceret. Nam qui maledictionibus inimicum impetunt, quid aliud in illo facere Deum uolunt, niſi quod ipſi facere aut nequeunt, aut erubeſcunt? Mortem namq; aduerſario exoptāt, quam & ſi poſſunt, inferre metuūt: ne aut perpetrati homicidij rei teneantur, aut iniqui appareant, etiam cùm ſint. Quid eſt ergo Deo dicere: Occide quē odi, niſi apertis et uocibus clamare: Hoc fac meo aduerſario quod me in illum facere nec peccatorem decet? In quibus profectò uerbis pēſandum
Luc. 6 nobis eſt, ubi iſte uir legerat: Diligite inimicos ue
1. Pet. 3 ſtros. Et ubi legerat: Benedicite, & nolite maledicere. Et rurſum: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto. Sed exterius nō audita ſupernæ gratiæ præcepta ſeruabat, quia hæc in mente illius ſancti ſpiritus afflatus ſcribebat. Cui tamen minus eſſet, quòd poſitos extrà diligeret, niſi & interius uiuentes, ſecumq; quotidie conuerſantes, etiam familiares aduerſarios tolera ret. Vnde ſubiungit:

Quòd ſancti uiri multos ex domeſticis ſuis, exoptatores mortis ſuæ æquanimiter tolerant. Cap. VII.

SI non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut ſaturemur?] Quæ nimirum ſententia poteſt quoq; per myſterium ex uoce redemptoris intelligi. Viri quippe eius tabernaculi de carnibus illius ſaturari cupierunt: uel Iudæi ſcilicet perſequētes, uel Gentiles credentes: quia & illi moliti ſunt corpus illius quaſi conſumendo extinguere: & iſti eſurientem mentem ſuam deſiderant quotidianæ immolationis ſacrifi-
12 cio de eius carnibus ſatiare. Sed nunc ſolius hiſtoriæ uirtutem ſequentes, penſemus quanta fortitudine ſancti uiri animus extrà intraq; ſolicitus ad omnia paratur. qui ſi iniuſtè agentibus aut unquam per ſilentium cederet, aut per rectitudinem non contrairet, profectò aduerſarios non habuiſſet. Sed in eo quòd uias uitæ tenuit, exoptatores ſuę mortis inuenit. Foris patentes aduerſarios pertulit, intus latētes. Minor eſt autem uirtus certaminis, foris quempiam uidere mala quæ ſuperet, & intus quod toleret nō habere. Perfectæ autem magnitudinis laus eſt aduerſa perpeti & exterius fortiter, & interius clemēter. Nam ſunt non nulla quæ in ipſa quoque familiarium conuerſatione corrigi nequeunt, ſine culpa corrigēntis: atq; ideo cùm uel corrigentem inquinant, uel omnimodo hęc agentem grauant, magna magiſterij arte diſſimulanda ſunt, ipſaq; hac diſſimulatione tolerāda. Quæ contra nos illata citius à corde damus, ſi noſtra circa proximos errata cognoſcimus. Vnde bene quoq; per Salomonem dicitur:
B Cunctis ſermonibus qui dicuntur ne accommodes cor tuum, ne fortè audias ſeruum tuum maledicentem tibi. Scit enim tua conſcientia, quia & tu crebrò maledixiſti aliis. Dum enim penſamus quales erga alios fuimus, eſſe circa nos tales alios minus dolemus: quia aliena iniuſtitia in nobis uindicat, quod in ſe iuſtè noſtra conſcientia accuſat. Sequitur:

Quantæ hoſpitalitatis ſanctus Iob fuit, cuius oſtium peregrinus & uiator inuenit. Cap. VIII.

FOris non manſit peregrinus, oſtium meum uiatori patuit.] Quia teſte Paulo, charitas patiens & benigna deſcribitur: per patientiam mala æquanimiter tolerat, per benignitatem
C quoq; bona miſericorditer impendit ſua. Vnde beatus Iob & patienter domeſticos maledicta pertulit, & uiatores atq; peregrinos apud ſe benigne ſuſcepit: illis morū exempla tribuens, iſtis interiorum ope concurrens: illis per manſuetudinem non concitus ad iraſcendum, iſtis per miſericordiam ad ſubueniendum paratus. Vir etenim iuſtus redemptorem generis humani per prophetiæ ſpiritum intuens, prædicamēta quoq; illius in opere ſeruabat: quibus nos admonet, dicens: Dimittite, & dimittētur uobis: date, & dabitur uobis. Dare namq; ad res pertinet, quas exterius habemus: dimittere autē ad relaxandum dolorē quem interius ex aliena culpa contrahimus. Sed ſciendū, quia qui omnino dimittit & non dat, etſi non
D plenè operatus eſt, meliorem tamen partem miſericordiæ tenuit. Qui autem dat, & minimè dimittit, omnino miſericordiā nullā facit: quia ab omnipotēte Deo munus ex manu non accipit, quod corde obligato in malitia profertur. Mundari etenim prius debet animus qui eleemoſynā præbet: quia omne quod datur Deo, ex dantis mente penſatur. Cuncta itaq; malitiæ macula ab interiore noſtro homine cogitationis immutatione tergenda eſt: quia iram iudicis placare neſcit oblatio, niſi munditia placeat offerentis. Vnde ſcriptum eſt: Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera eius nō reſpexit. Neq; etenim ſacrum eloquium dicit: Reſpexit ad munera Abel, & ad Cain munera non reſpexit: ſed prius ait, Quia reſpexit ad Abel: ac deinde ſubiūxit: Et

ad munera eius. Et rursum dicit, Quia nō respexit ad Cain: ac deinde subdidit, Nec ad munera eius. Ex dantis quippe corde id quod datur accipitur. Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namq; ad eum legitur Dñs respexisse qui dabat, quàm ad illa quę dabat. Vnde bene beatus Iob dicturus nobis in hospitalitatis gratia largitatē suā, prius circa aduersarios protulit patientiā & benignitatē suā: quòd de ruina nō exultauit inimici, q̄ uerbis maledicis persecutores suos non impetijt, q̄ sæuientes intrinsecus æquanimiter tolerauit, & tunc demū hospitalitatis suæ munificentiā protulit: ut audito scilicet narrationis eius ordine discamus, quia exteriora munera ex interna cordis mūditia cōdiunt: ut uirtutum eius cōtextio lectorē doceat, qualis apud se esse debeat, cùm exteriora bona alijs subministrat. Sed quis se inter tanta uirtutū culmina sanctū esse nō crederet? quis nō utcunq; ipsis tot meritis tentaret: ut si quando ut homo delinqueret, delictū suum hominib. nollet innotescì: & leue esse crederet, si quid in minimis peccaret, culpamq; suā mallet silentio tenere q̄ uoce cōfessionis aperire? Sæpe namq; contingit, ut elatus uirtutibus animus, dū multa bona in æstimatione proximorū de se spargi cognouerit, agnosci nō uelit, si quid est quod reprehēsibiliter facit. Quas uidelicet erroris tenebras idcirco mēs tolerat, quia cordis oculum tumor grauat. Vnde beatus Iob inter tot eximia facta uirtutū, qui tā summus extitit in operatiōe, ut demōstraret q̄ humilis fuerit in mēte, protinus adiūxit: Si abscōdi quasi homo peccatum meū, & cælaui in sinu meo iniquitatē meam.

Quòd quasi homo abscōdit peccatū, qui ad imitationē primi hominis uel erubescit cōfiteri quod malè fecit, uel defendit. Ca. IX.

13 HÆc sunt nanq; ueræ humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemq; cognoscere, & cognitā uoce confessionis aperire. At contrà usitatum humani generis uitium est, & latendo peccatum cōmittere, & cōmissum negando abscondere & conuictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hęc augmēta nequitiæ ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namq; ille dum lignum uetitum contigisset, abscōdit se à facie Domini inter ligna paradisi. In qua abscōnsione, scilicet quia Deum latere non poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur. Qui cùm argueretur à Domino, quòd de ligno uetito contigisset, ilico respondit: 12 Mulier quam dedisti mihi sociam, ipsa mihi dedit de ligno, & comedi. Ipsa quoque mulier inquisita respondit, dicēs: Serpens decepit me, & comedi. Ad hoc quippe requisiti fuerāt, ut peccatū quod transgrediendo cōmiserant, confitendo delerent. Vnde & serpens ille persuasor, qui non erat reuocandus ad ueniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaq; homo ubi esset, ut perpetratā culpam respiceret, & confitendo cognosceret, q̄ longè à conditoris sui facie abesset. Sed adhibere sibimet utriq; defensionis solatia, q̄ confessionis ele-

gerūt. Cumq; excusare peccatū uoluit uir per mulierem, mulier per serpentem: auxerunt culpam, quam tueri conati sunt: obliquè Adam Dominū tangens, quòd ipse peccati eorum actor extiterit, qui mulierē fecit: & Eua culpam ad Dominum referens, qui serpentē in paradiso posuisset. Qui eīm ore diaboli fallentis audierāt: Eritis sicut dij: quia Deo esse similes in diuinitate nequiuerūt, ad erroris sui cumulum Deum sibi facere similem in culpa conati sunt. Sic ergo reatum suum dum defendere moliuntur: addiderunt, ut culpa eorum atrocior discussa fieret, quàm fuerat perpetrata. Vnde nunc quoq; humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt: ut cùm de uitio suo quisq; arguitur, sub defensionum uerba quasi sub quædam se arborum folia abscondat: & uelut ad quædam excusationis suę opaca secreta faciē conditoris fugiat, dum non uult cognosci quod fecit. In qua uidelicet occultatione non se Domino, sed Dominū abscondit sibi. Agit quippe ne omnia uidentem uideat, non aūt ne ipse uideat. Quo cōtrà cuiq; peccatori iam exordium illuminationis est, humilitas confessionis: quia sibimetipsi iam parcere renuit, qui malum non erubescit fateri quod fecit: & qui defendendo accusari potuit, accusando se celerrimè defendit. Vnde & mortuo Lazaro, qui mole magna premebat, nequaquā dicitur: Reuiuisce: sed, Veni foràs. Ex qua scilicet resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signat quaIoan. 11.
liter nos resuscitemur in corde, cū uidelicet mortuo dicit: Veni foràs: ut nimirū homo in peccato suo mortuus, & per molem malæ consuetudinis iam sepultus, quia intra conscientiā suam abscōnsus iacet per nequitiā, à semetipso foràs exeat per confessionem. Mortuo enim, Veni foras dicit: ut ab excusatione atq; occultatione peccati ad accusationem suam ore proprio exire prouocet. Vnde Dauid propheta ab illa tanti mole facinoris re- 2. Reg. 12.
uiuiscēs: ad uocem Domini quasi foràs exijt, dum per Nathan correptus, qd' fecerat accusauit. Quia igitur hæc occultationis culpa in humano genere uehementer excreuit, bene beatus Iob cùm diceret: Si abscōdi peccatū meum, interposuit: Quasi homo. Hominis quippe esse proprium conspicit, quod ex parentis ueteris imitatione descēdit. Vbi aptè subditur:

Quòd perfectæ humilitatis iudiciū sit, peccata & ultrò accusare, & alijs accusantibus non negare. Cap. X.

ET cælaui in sinu meo iniquitatē meam.] Scri 14
ptura etenim sacra plerunq; sinū ponere pro mente consueuit: sicut uoce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidē coniuncti sunt, sed uita disiuncti, per Psalmistā dicit: Redde Psal. 78.
uicinis nostris septuplum in sinu eorū. ac si apertè diceret: In mente sua recipiant hoc, quod in nostris corporibus sæuientes operantur: ut dum nos exterius ex parte puniunt, ipsi interius perfectè puniantur. Quia igitur sinus secretum mentis accipitur, in sinu iniquitatem cælare, est hanc in conscientię latibulis occultare, nec per confessionem

detegere, sed per defensionem uelare. Quo cõtrà
Iac. 5 Iacobus dicit: Confitemini alterutrum peccata ue-
Prov. 28 stra, & orate pro inuicem ut saluemini. Salomon
quoq; ait: Qui abscondit scelera sua, nõ dirigetur:
qui autem confessus fuerit & dereliquerit ea, mi-
sericordiam consequetur. Sed inter hęc sciendum
est, quòd plerunq; homines & culpas cõfitentur,
& humiles nõ sunt. Nam multos nouimus, qui ar
guente nullo, peccatores se esse confitentur: cùm
uerò de culpa sua fuerint fortasse correpti, defen-
sionis patrocinium quærunt, ne peccatores esse ui-
deantur. Qui si tunc cùm id sponte dicunt, pecca-
tores se esse ueraci humilitate cognoscerent: cùm
arguuntur ab alijs, esse se quod confessi fuerãt, nõ
negarẽt. Qua in re indicia ueræ confessionis sunt,
si cùm quisq; se peccatorem dicit, id de se dicenti
etiam alteri non contradicit. Nam quia scriptum
Prov. 18 est: Iustus in principio accusator est sui: nõ magis
peccator, sed iustus uideri appetit, cùm peccatorẽ
se quisq; nullo arguente confitetur: sed confessio-
nis ueritatem probat, cùm alter malum quod feci
mus increpat. quod si superbè defendimus, liquet
quia peccatores nos ex nobis fictè dicebamus. un
de summoperè curandũ est, ut mala quæ fecimus
& sponte fateamur, & hæc alijs arguentibus non
negemus. Superbiæ quippe uitiũ est, ut quod de
se fateri quisq; quasi sua sponte dignatur, hoc sibi
dici ab alijs dedignetur. Beatus itaq; Iob quantæ
fuerit humilitatis ostendit, qui se & inter aduersa-
rios nouerat uiuere, & tamen non uerebat culpas
uoce confessionis aperire. Sed notandũ, quòd su-
perius uirtutes suas loquitur, inferius peccatũ fa-
tetur. Hinc enim liquidò demonstrat, quàm uera
de bonis suis dixerat, qui noluit tacere de malis.
Modò uirtutes suas indicat, modò culpam: quia
& perpetrauerit peccatum, & non tacuerit, mani
festat. Vnde certissimè apparet quantæ munditię
in omnipotẽtis Dei oculis fuerit, qui & uitauit ma
la ne committeret: & tamen quæ eum committe-
re contigit, hominibus non abscondit: quatenus
ei & iustitiæ sit gloria, declinasse peccatum, & iu-
stitiæ custodia, quod non potuit declinare, prodi-
disse. Videatur uir iste cuilibet magnus in uirtuti-
bus suis, mihi certè sublimis appareat, etiam in pec
catis suis. Mirent in eo qui uolunt castitatis con-
tinentiam, mirentur integritatem iustitiæ, miren-
tur uiscera pietatis: ego in eo non minus admiror
confessionẽ humillimam peccatorum, quàm tot
sublimia gesta uirtutum. Scio enim quòd per infir
mitatis uerecundiam plerunq; grauioris est certa-
minis commissa peccata prodere, quàm non ad-
missa uitare: & unumquodq; malum quamuis ro-
bustius uitetur, tamen humilius proditur. Beatus
ergo Iob qui tot magnis operibus fultus confiteri
culpam non erubuit, ostendit in uirtutibus quàm
humilis fuit. Sed quia ex humilitate uera secura
semper authoritas nascitur: ut tanto foris nil me-
tuat, quanto ad rerum culmina animus per elatio-
nis desiderium non anhelat, expressa confessione
peccati, rectè subiungitur: Si expaui ad multi-
tudinem nimiam, & despectio propinquorũ ter-

A ruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ho-
stiũ.] Magna est securitas cordis, nil concupiscen
tiæ habere secularis. Nam si ad terrena adipiscen-
da cor inhiat, securum tranquillumq; esse nullate-
nus potest: quia aut non habita concupiscit ut ha
beat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in ad-
uersis sperat prospera, in prosperis formidat ad-
uersa: huc illucq; quasi quibusdam fluctibus uol-
uitur, ac per modos uarios rerum alternantiũ mu-
tabilitate uersatur. Si uerò semel in appetitio- 15
ne supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur,
minus rerum temporalium perturbatione uexa-
tur. A cunctis quippe externis motibus eandem
intentionẽ suam, quasi quendam secretissimum
secessum petit: ibiq; incommutabiliter inhærens,
B & mutabilia cuncta transcendens, ipsa iam tran-
quillitate quietis suæ in mundo extra mundum
est. Excedit profectò ima omnia intentione sua
morum: & cunctis rebus quas non appetit, liber-
tate quadam se supereſse sentit, nec tempestatum
rerum temporalium intus sustinet, quam intuens
foris: quia terrena omnia quæ cõcupita oppri-
re mentem poterant, despecta subteriacent. Va-
de bene per prophetam dicitur: Statue tibi specu-
lam, ut dum quisq; speculatur summa, superemi-
neat infimis. Hinc etiam Abacuc dicit: Super cu-
stodiam meam stabo. Stat quippe super custodiã
suam, qui per solertiam disciplinæ terrenis delec-
tijs non succumbit, sed supereminet: ut dum sem-
per stantem appetit æternitatem, infra se sitiens
C ne quod transit. Tamen quia sanctius uir quanti-
bet uirtute profecerit, eum in hac uita positum ad
huc extrinsecus carnis infirmitas premit, ut sci-
ptum est: Quanquam in imagine Dei ambulet ho-
mo, tamen uanè conturbatur: plerunq; agitur, ut
& turbetur exterius, & imperturbabilis duret in-
terius: & quod uanè conturbari potest, de infir-
mitate carnis sit, quãuis in imagine Dei ambulet
uirtute mentis: quatenus & roboretur intus dui-
no adiutorio, & tamen adhuc foris sarcina pre-
mitur humana. Vnde bene Abacuc iterum unã sen-
tentiam protulit ad utraq; seruientem. Ait enim:
Et introiuit tremor in ossa mea, & subtus me tur-
bata est uirtus mea. Ac si diceret: Non mea uirtus
est, in qua superius raptus imperturbabilis ma-
D neo: sed meæ infirmitatis est, in qua inferius tur-
bor. Ipse ergo super se imperturbabilis est, ipse
sub se perturbabilis: quia super se ascenderat, in
quantum rapiebatur ad summa: & sub semetipso
erat, in quantũ adhuc reliquias trahebat in infima.
Ipse super se imperturbabilis est, quia in Dei ium
contemplationem transierat: ipse sub se pertur-
babilis, quia sub semetipso adhuc infirmus homo
manebat. Huic sententiæ Dauid propheta concinens, ait: Ego dixi in excessu mentis meæ, omnis
homo mendax. Cui respondeti potest: Si omnis,
& tu. Falsaq; iam erit sententia quam mendax ip-
se protulisti. Si uerò ipse nõ es mendax, uera iam
sententia non erit: quia dum tu uerax es, non om-
nis homo cognoscitur mendax. Sed notandũ est,
quod pręmittitur: Ego dixi in excessu mẽtis meæ.

Per

Per excessum ergo mētis, etiā semetipsum trāsijt, cùm de hominis qualitate definiuit. ac si patenter dicat: De falsitate omniū hominum inde uerā sententiam protuli, unde ego ipse super hominē fui. In tantum uerò & ipse mendax, in quantū homo: in tantum aūt omnino nō mendax, in quantū per excessum mētis super hominem. Sic itaq; sic perfecti omnes, quamuis adhuc aliquid turbulentum de infirmitate carnis tolerant, iam tamen intrinsecus tranquillissimo secreto perfruuntur per contemplationem mentis: ut quicquid acciderit exterius, in nullo turbet interius. Vnde beatus Iob securitatem in se esse mentis ostendens, postquam de se tot uirtutum prædicamenta protulit, hoc quod præmisimus secutus adiunxit:

Quòd sancti eos nō timeant, à quibus nihil expectant: & contempti à proximis cum omni patientia sustinentes, ad contumelias nec uerbum reddunt. Cap. XI.

16 SI expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium.] Ac si apertius dicat: Turbatis contra me extrinsecus alijs, ipse in me intrinsecus imperturbabilis mansi. Quid nāq; in hoc loco ostium, nisi os debemus accipere? Per hoc quippe quasi egredimur, dum uerbis quibus possumus, secreta nostri cordis aperimus: & quales intus manemus in conscientia, tales foràs egredimur per linguam. Sunt uerò nonnulli qui omnino despici metuunt, ac ne uiles fortasse iudicentur, sapientes uideri appetūt. Hi coguntur ostium egredi: quia pulsati contumelijs, q̄ magni apud se lateāt, loquentes denunciāt. Dumq; per impatientiam uicti, quædā de se quæ nesciebant, produnt, tanquā per oris ostium egrediuntur. Vnde beatus Iob dicturus, q̄ oris ostium nō fuisset egressus, bene præmisit, Tacui: quia uidelicet impatientia turbatus, à domo cōscientię exisset, si tacere nescisset.

Quòd exemplo Domini, ibi de doctrina cœlesti silendū est, ubi auditores non ad ædificationem, sed ad curiositatem conueniunt. Cap. XII.

SAncti etenim uiri in commotionis tentatione semetipsos ostendere omnino refugiunt, & cum audientibus prodesse nequeunt, etiam despici tacentes uolunt, ne de sapientiæ suæ ostentatione glorientur. Cumq; aliquid dicunt prudenter, non quęrunt gloriam suam, sed auditorum uitam: cùm uerò conspiciunt, quia auditorum uitam loquendo lucrari non possunt, tacendo abscondunt scientiam suam. Ad imitandum quippe uiam Domini, quasi ad quoddam nobis propositū signum currimus. Ipse em̄, quia Herodē uidit nō profectū quærere, sed signa uel scientiā uelle mirari, requisitus ab eo tacuit: & quia constanter tacuit, ab eo irrisus exiuit. Scriptum namq; est: Herodes aūt uiso Iesu, gauisus est ualde: erat em̄ cupiens ex multo tempore uidere eum, eo q̄ audiret multa de illo, & sperabat signum aliquod uidere ab eo fieri. Vbi subditur: Interrogabat autē illum multis sermonibus: at ipse nihil respondebat. Tacens uerò Dominus quàm sit despectus ostēditur, cum illic protinus subinfertur: Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit. Quod uidelicet factum oportet nos audiētes discere: ut quoties auditores nostri nostra uolūt quasi laudanda cognoscere, non aūt sua peruersa mutare, omnino taceamus: ne si ostentationis studio uerbum Dei loquimur, & illorum culpa quę erat, esse non desinat: & nostra quæ non erat, fiat. Dicat fortasse aliquis: 17
Vnde nouimus quo corde quis audiat? Sed multa sunt quę audientis animū prodūt: maximè si auditores nostri & semper laudant quod audiunt, & nunc̄q; quod laudāt sequunt̄. Hanc inanē loquēdi gloriā prædicator egregius fugerat, cùm dicebat: Nō enim sumus sicut plurimi, adulterantes uerbū 2.Cor.2
Dei: sed ex sinceritate sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur. Adulterari nāq; uerbū Dei, est aut aliter de illo sentire q̄ est, aut ex eo nō spiritales fructus, sed adulterinos fœtus quærere laudis humanæ. Ex sinceritate uerò loqui, est nil in eloquio extrà q̄ oporteat quærere. Sicut ex Deo aūt loquit̄, qui scit nō se à se habere, sed ex eo accepisse quod dicit. Corā Deo uerò loquit̄, qui in omni quod dicit, nō humanos fauores appetit, sed omnipotētis Dei præsentiæ intendit: nō suā, sed autoris gloriā requirit. Qui aūt scit quidē ex eo se accepisse quod dicit, & tamē dicēdo propriam gloriā quærit: sicut ex Deo loquit̄, sed nō corā Deo: quia eum quē cordi nō proponit cùm prædicat, quasi absentē putat. Sed sancti uiri & ex Deo loquunt̄, & corā Deo: quia ab eo se sciūt habere qd' dicunt, & ipsum suis sermonib. adesse iudicē adiutoremq; considerāt. Vnde fit, ut cùm se à proximis despici agnoscūt, suaq; dicta uitæ audientiū nō prodesse, abscondant quantæ uirtutis sint: ne si secretū cordis inutiliter sermo prolatus aperiat, ad inanē gloriam prorumpat. Beatus igitur Iob inter obstinatas mentes nō appetēs ex uirtutis suæ patefactione clarescere, ait: Si despectio propinquorum terruit me, & nō magis tacui, nec egressus sum ostiū. Qui enim per humilitatē solidus, nequaq̄ despici timuit: hunc ut foràs lingua eijceret, impatientia non euicit. Vbi bene præmittit̄: Si expaui ad multitudinem nimiam: ut cuius constantiæ fuerit, agnoscatur, quia uidelicet nequaquam terret exterius numerus hominum, quem non deuastat interius turba uitiorum. In hac etenim uita qui nulla prospera appetit, nulla proculdubio aduersa pertimescit. Quæ scilicet uerba si ad intellectum mysticum pertrahimus, in eis citius operationem nostri redemptoris inuenimus. Ipse quippe ad multitudinem nimiam non expauit, qui persecutores suos cum gladijs & fustibus uenientes, una tantum responsione perculit, dicens: Ego sum. Ipsum despectio propinquorum non terruit, qui nos ab æternis supplicijs liberans, palmas in facie æquanimiter accepit. Ipse tacuit, & ostium egressus nō est: qui sub ipsa iam hora passionis cùm humanitatis infirma pateretur, diuinitatis potentiam exercere noluit. Mediatori quippe Dei & hominū quasi egredi ostium fuisset: si cum teneretur ut homo maiestatis suę potentiam uoluisset ostendere:

Universidad de Deusto
Biblioteca

& per diuinitatis magnitudinem, susceptæ carnis infirma transire. Vt aũt apertius homo mori posset, Deus mãsit occultus: quia si cognouissent, nũquam Dominũ gloriæ crucifixissent. Non est ergo egressus ostium, qui & requisitus à Pilato, tacuit: atq; inter persecutorũ manus & corpus passioni obtulit, quod pro electis assumpserat, & resistentibus noluit demonstrare quod erat. Vnde & tiam per Psalmistã dicitur: Posuerunt me in abominationem sibi, traditus sum, & nõ egrediebar. Cùm enim despiceretur, quia homo uidebatur, egressus esset, si occultam maiestatem suam ostentare uoluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, potentiam abscõdit: in eo quòd persecutoribus suis incognitus mansit, ad eos minimè exiuit. Qui tamen ad electos exit: quia diuinitatis suæ suauitatem quærentibus aperit. Vnde ei per prophetam dicitur: Existi in salutẽ populi tui, ut saluos facias Christos tuos. Sequitur:

1.Cor.2

Psal.87

Abac.3

Quòd efficaciores uoces in auribus Dei habeãt desideria sancta, quàm uerba clamorosa. Cap. XIII.

18 QVis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium meũ omnipotẽs audiat?] Sanctus uir postquam tot uirtutũ suarum sublimia gesta narrauit, sciens quòd suis meritis ad summa peruenire nequeat, adiutorem quærit. Et quem, nimirum nisi unigenitũ Dei filium cõtemplatur, qui humanam naturam in hac mortalitate laborantẽ dum suscepit adiuuit? Ipse quippe adiuuit hominem factus homo: ut quia puro homini uia redeundi nõ patebat ad Deũ, uia redeundi fieret per hominẽ Deũ. Longè quippe distabamus à iusto & immortali, nos mortales & iniusti. Sed inter & immortalẽ iustum, & nos mortales iniustos apparuit mediator Dei & hominũ, mortalis & iustus, qui & mortẽ haberet cum hominibus, & iustitiã cũ Deo: ut quia per ima nostra longè distabamus à summis, in seipso uno iungeret ima cum summis: atq; ex eo nobis uia redeundi fieret ad Deum, quo summis suis ima nostra copularet. Hunc ergo beatus Iob per totius Ecclesiæ significationẽ loquens, mediatorem requirit. qui cùm dixisset: Quis mihi tribuat adiutorẽ, aptè subdidit: Vt desideriũ meum omnipotẽs audiat.] Sciebat quippe quòd ad requiem liberationis æternæ, humanæ preces nisi per aduocatum suum audiri nõ possent. De quo per Ioannem apostolum dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustũ, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris aũt tantũ, sed etiã pro totius mundi. De quo Paulus apostolus dicit: Christus Iesus qui mortuus est pro nobis, imò qui & resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiã interpellat pro nobis. Vnigenito enim filio pro homine interpellare, est apud coæternũ patrem seipsum hominẽ demõstrare: eiq; pro humana natura rogasse, est eandem naturam in diuinitatis suæ celsitudine suscepisse. Interpellat igitur pro nobis Dominus nõ uoce, sed miseratione: quia quod damnari in electis noluit, suscipiẽdo liberauit. Adiutor ego quæritẽ, ut desideriũ exaudiat: quia nisi pro nobis interpellatio mediatoris intercederet, ab aure Dei procul dubio nostrarũ precũ uoces silerent. Notandum quoq; est, q̃ nequaq̃ dicitur preces, sed desiderium omnipotens audiat. Vera quippe postulatio non in ore est uocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores nanq; uoces apud secretissimas aures Dei nõ faciunt uerba nostra, sed desideria. Æternã etenim uitã si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamãtes tacemus. Si uerò desideramus ex corde, etiã cùm ore conticescimus, tacentes clamamus. Hinc est q̃ in eremo populus uocibus perstrepit, & Moyses à strepitu uerborũ tacet: & tamen silens aure diuinæ pietatis audit, cùm dicit: Quid clamas ad me? Intus ergo in desiderio est clamor secretus, qui adhuc ad humanas aures non peruenit, & tamen auditũ cõditoris replet. Hinc est q̃ Anna ad templum pergens, ore quidem tacuit, & tamẽ tot sui desiderij uoces emisit. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Intra in cubiculum tuum, & clauso ostio tuo ora patrẽ tuum in abscondito: & pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. Clauso quippe ostio petit in cubiculo, qui tacente ore in conspectu supernæ pietatis fundit affectum mentis. Et uox auditur in abscondito, cùm per sancta desideria silenter clamatur. Vnde rectè quoq; per Psalmistam dicit: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorũ audiuit auris tua. Sed beatus Iob quem sibi in exaudiẽdo desiderio adiutorem quærat, subiunctis uerbis aperit, dicens: Etenim scribat ipse qui iudicat.] Quia enim timenti adhuc populo lex est transmissa per seruum, gentibus uerò filijs Euãgelij gratia est collata per Dominũ, qui ad redemptionẽ nostrã ueniens, nouum nobis testamentũ cõdidit: sed de eiusdem testamenti mandato discutiens, quandoq; etiã ad ex uenit: necessarium non est ut per expositionẽ clarescat: quia librum scribit ipse qui iudicat. Ipse enim per se ueritas dicit: Pater nõ iudicat quemq; sed omne iudicium dedit filio. Erit ergo tũc auctor iudicij, qui nunc est conditor libri: ut tunc discussus exigat, quod modò mãsuetus iubet. Sic nãq; quotidie conspicimus, q̃ magistri pueris elementa literarum blandientes imponũt, sed hæc ab ea fæuientes exigunt: & quæ dant cum mansuetudine, cum uerbere requirunt. Blanda namq; nũc sonant eloquij diuini mandata, sed erunt aspera in exactione sentienda. Mansueta modò est admonitio uocantis, sed tunc districta uẽtura est iustitia iudicis: eo q̃ certũ est, quia nihil uel minimi mandati sine discussione prætereat. quo uidelicet constat, quia librum scripsit ipse qui iudicat. Quẽ scilicet librum noui testamenti, quia ipse per se humani generis redemptor in extremo conderet, bene Ezechiel propheta denunciat, dicẽs: Ecce sex uiri ueniebant de uia portæ superioris quæ respicit ad aquilonem, & uniuscuiusq; uas interitus in manu eius. Vir quoq; unus in medio eorum uestitus linea, & atramentarium scriptoris ad renes eius. Quid namq; aliud in sex uiris uenientibus, nisi sex ætatis humani generis designant? qui de uia por-

a

b

c

d

ta

tæ superioris ueniunt: quia à conditione paradisi, sicut ab ingressu mundi, à superioribus generationibus euoluunt. Quæ porta ad aquilonem respicit: quia uidelicet mens humani generis uitijs aperta, nisi calore charitatis deserēs, torporē mētis appeteret, ad hanc mortalitatis latitudinē non exisset. Et unusquisq; uas interitus in manu eius: quia unaquæq; generatio singulis quibusque ætatibus euoluta, ante redēptoris aduentū in sua operatione habuit, unde pœnā damnationis sumpsit. Vir quoq; unus in medio eorū uestitus lineis: quia redemptor noster etiā de sacerdotali tribu iuxta carnē parētes habere dignatus, uestitus lineis uenire perhibet. Vel certè quia linū de terra, nō aūt sicut lana de corruptibili carne nascit: quia indumentū sui corporis ex matre uirgine, nō aūt ex corruptione cōmixtionis sumpsit, profectò ad nos uestitus lineis uenit. Et atramentariū scriptoris ad renes eius. In renibus posterior pars corporis est. Et quia ipse Dominus postq; pro nobis mortuus est, & resurrexit, & ascēdit in cœlū: tunc testamentū nouū per Apostolos scripsit, uir iste atramentariū ad renes habuit. Qui em̄ scripturā testamēti noui postquā decessit condidit, atramentariū quasi à tergo portauit. Hoc ergo atramentariū uiro lineis uestito inhærere considerat, qui dicit: Et librū scribat ipse qui iudicat. Sed cur beate Iob ab eo qui iudex est, librum scribi desideras? Sequitur:

Quòd noui testamenti librū antiqui sancti legere desiderabant, in quo est & doctrina perfectorū operum, & certitudo præmij post completionem præceptorum. Cap. XIIII.

10 VT in humero meo portē illū, & circumdem illum quasi coronā mihi.] Librū quippe in humero portare, est scripturā sacrā operādo perficere. Et notandū q̄ ordinatè describit, & prius in humero portare, & postmodum sicut corona circūdari: quia uidelicet sacri eloquij mandata, si mò bene portanē in opere, pòst nobis coronam uictoriæ exhibēt in retributiōe. Beatus aūt Iob cur scribi librū à iudice postulat, qui ad testamenti noui peruenire tempora non ualebat? Sed sicut sæpe iā dictū est, electorū uocibus utit, atq; ex eorū significatione postulat, quod profuturū eis per omnia præuidebat. Ipse nāq; per spiritū hunc apud se librū iam dudū tenebat, quē per gratiā aspiratiōis acceperat, & uiuēdo cognoscere, & præuidendo nunciare. Sed inter hæc sciendū est, quia cū eiusdē sacri eloquij præcepta cogitamus, cumq; mentē à uitæ corruptibilis amore diuertimus, quasi quibusdā cordis passibus ad interiora properamus. Nemo aūt infima deserēs, repētè fit summus: quia ad obtinendū perfectionis meritū dum quotidie mēs in altū ducit, adhuc proculdubio uelut ascensionis cuiusdā gradibus peruenit. unde hic quoq; aptè subiungit: Per singulos gradus meos pronunciabo illū.] De his quippe meritorū gradibus per Psalmistā dicit: Ambulabunt de uirtute in uirtutē. De his iterū sanctā Ecclesiā contēplatus, ait: Deus in gradibus eius dinoscit, dum suscipiet eā. Neq; enim, sicut dictum est, repētè ad summa per

A uenitur, sed ad uirtutū celsitudinē per incremēta mens ducit. Hinc nanq; est, q̄ propheta idē iterū dicit: Exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus meus. Quid est itaq; qd̄ ait, Spiritus meus, nisi spiritus hominis, uidelicet spiritus elationis? Et quia per occultā gratiā ad amorē Dei temperata desuper mēsura proficimus, quāto in nobis quotidie de Dei spiritu uirtus crescit, tanto noster spiritus deficit. Qui spiritus erroris quia nō à nobis subitò penitus amputatur, bene paulisper defecisse perhibetur. Tunc uerò in Deo plene proficimus, cùm à nobisipsis funditùs defecerimus. Hæ itaq; crescentiū mensuræ uirtutum sancti uiri uocibus gradus dicunt. Electus etenim quisq; à rudimenti sui prius teneritudine inchoans, ad robusta post-
B modū & fortia conualescit. Quod apertè in Euangelio demonstrat ueritas dicēs: Sic est regnū Dei, quemadmodū si iaciat homo sementē in terram, & dormiat: & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille. Cuius nimirū seminis incrementa denuncians, adiungit: Vltrò enim terra fructificat primùm herbam, deinde spicam, deinde plenū frumentū in spica. Cuius profectus quoq; etiā finem subrogat dicens: Et cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniā uenit tempus messis. Ecce ueritatis uoce per qualitates frugum, distincta sunt incrementa meritorum. Ait enim: Primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. An nō herba adhuc tunc fuerat Petrus, cùm ab ancillæ ore subi-
C tò unius flatu sermonis inflexus est: iam quidem per deuotionem uiridis, sed adhuc per infirmitatē tener? Plenum uerò frumentum in spica inuentus est, quando persequētibus principibus resistebat dicens: Obedire oportet magis Deo q̄ hominib. Plenū uerò frumentū in spica inuentus est, quando in tritura persecutionis tot uerbera pertulit: & tamen nequaquā palearum more imminutus est, sed granum integrum mansit. Paulisper quippe in unaquaq; anima, ut ita dicam, internæ gratiæ humor exuberat, ut herba in frugem crescat. Nemo ergo quemlibet proximum, cùm adhuc herbam uidet, de frumento desperet. Ab herbarum quippe foliis, quę huc illucq; molliter defluunt, surgentia frugum grana solidantur. Bene autem Da-
D niel propheta loquente ad se Domino, dum positionem nobis sui corporis insinuare studuit, hæc meritorum incrementa signauit. Ait enim: Audiui uocem uerborū eius, & audiens iacebam consternatus super faciem meam, uultusq; meus hærebat terræ. & ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuū mearum & dixit ad me: Daniel uir desideriorū, intellige uerba quę ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim missus sum ad te. Cumq; dixisset mihi sermonem istum, steti tremens, & ait ad me: Noli metuere. Quam uidelicet positionē sui corporis, dum uerba intrinsecus loquētis audiret, nequaq; nobis tanta cura exprimeret, si à mysterijs uacare cognouisset. In scriptura enim sacra iusti uiri nō solum quod dicūt prophetia est, sed etiam plerunq;

Act. 5

Mar. 4

Mar. 14

21 Dan. 10

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod agunt. Vir itaq; sanctus internis mysteriis plenus, per positionem quoq; corporis exprimit uirtutẽ uocis: & per hoc q̃ primũ in terra prostratus iacuit, ac per hoc q̃ se postmodũ in manuũ sua rum articulis & in genibus erexit: per hoc quod ad extremũ erectus quidem, sed tremẽs consistit, in semetipso nobis omnẽ ordinẽ nostri profectus innotescit. Verba enim Dei in terra iacentes audimus, cùm in peccatis positi, terrenę pollutioni cõiuncti, sanctorũ uoce spiritalia præcepta cognoscimus. Ad quæ præcepta quasi super genua & super manuũ nostrarũ articulos erigimur: quia à terrenis contagijs recedentes, quasi iam ab infimis uentrem leuamus. Sicut enim totus terrę inhæret qui consternatus iacet: ita qui in genib. & manuũ suarum articulis incuruatur, inchoante profectu ex magna iam parte à terra suspenditur. Ad extremum uerò uoce dominica erecti quidem, sed trementes assistimus, cùm à terrenis desiderijs perfectè subleuati, uerba Dei quo plenius cognoscimus, plus timemus. Adhuc em̃ quasi in terra iacet, qui ad cœlestia erigi terrenorũ desiderijs negligit. Quasi subleuatus aũt adhuc manibus & genibus incumbit: qui quædam iam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis operibus nõ contradicit. Iam uerò ad uerba Dei erectus assistit, qui perfectè mentem ad sublimia erigit, & per immunda desideria incuruari contemnit. Bene aũt trementem se stetisse indicat: quia examen subtilitatis internæ quo plus ad illud proficit̃, amplius formidatur. Vbi aptè diuina uoce subiungit̃: Noli metuere: quia cũ plus ipsi quod timeamus agnoscimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur quod amemus: quatenus & cõtemptus noster paulisper transeat in timorem, & timor transeat in charitatẽ: ut quia quærenti nos Deo per contemptum restitimus, per timorem fugimus, & cõtemptu quandoq; & timore postposito, solo ei amore iungamur. Paulisper enim etiam timorem eius discimus, cuius solius dilectioni inhæremus. Appositis igitur quasi quibusdã gradibus profectus nostri, mentis pedem prius per timorem in imo ponimus, & postmodum per charitatẽ ad alta amore leuamus: ut ab eo quo quisq; tumet reprimatur ut timeat: & ab eo quod iam metuit, subleuetur ut præsumat. Hos autem uirtutum gradus non magni laboris est prędere, cùm ab una ad alterã trãsitur. sed subtilissima disputatione res indiget, cùm mens pensare nititur, in una eademq; uirtute quibus profectus sui gradibus eleuetur. Vt enim prima elementa uirtutum, fidem scilicet & sapientiã loquar, obtineri singula perfectè nequeũt, nisi ad hæc distinctis ordinatisq; modis quasi quibusdã gradibus ascendamus. Ipsa enim fides quæ ad bona alia capessenda nos imbuit, plerunq; in exordijs suis & nutat, & solida est, & iam certissimè habetur: & tamen de eius fiducia adhuc sub dubitatione trepidatur. Pars namq; eius prius accipit̃, ut in nobis postmodum perfectè compleatur. Si enim certo gradu in credẽtis mẽte nõ proficeret, requisitus in Euangelio pater sanandi pueri nõ dixisset: Credo Domine, adiuua incredulitatẽ meã. Adhuc ergo ascendebat ad fidem quã iam percepe rat, qui uno eodemq; tẽpore clamabat se etiam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc est etiam, q̃ redemptori nostro à discipulis dicit̃: Auge nobis fidem: ut quæ iam accepta per initiũ fuerat, quasi per augmẽta graduũ ad perfectionẽ ueniret. Ipsa quoq; sapiẽtia quæ esse bonorum operũ solet magistra, anhelãti mẽti per incrementa tribuitur: ut ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus ascendat̃. Quod bene Ezechiel propheta figurata narratione denũciat, qui dei uiro quem in excelso monte uiderat, narrat dicẽs: Mensus est cubitos mille, & transduxit me per aquam usq; ad talos. Rursumq; mensus est mille, & transduxit me per aquã usq; ad genua. Et mensus est mille, & transduxit me per aquã usq; ad renes. Et mensus est mille, & transduxit me per torrentẽ quem nõ potui pertransire: quoniã intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transiri dari. Quid nanq; millenario numero, nisi collati muneris plenitudo signatur? Vir itaq; qui apparuit, mille cubitos metitur, & propheta per aquas usq; ad talos ducitur: quia redemptor noster cum nobis ad se conuersis boni exordij plenitudinem tribuit, dono spiritalis sapientiæ, prima nostri operis uestigia infundit. Aquam quippe usq; ad talos uenire, est iam nos per acceptam sapientiam desideratæ rectitudinis uestigia tenere. Qui rursum mille metitur, & propheta usq; ad genua per aquã ducitur: quia cùm boni operis plenitudo tribuit̃, ad hoc usq; nostra sapientia augetur, ut in prauis iam actibus minimè flectatur. Hinc namq; per Paulum dicitur: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedib. uestris. Aqua ergo ad genua peruenit, cùm nos percepta sapientia, perfectè ad boni operis rectitudinem stringit. Qui iterum metitur mille, & propheta per aquam usque ad renes ducitur: quia uidelicet tunc in nobis plenitudo operis excrescit, quando in nobis percepta sapientia omnẽ quoq; in quantum est possibile, delectationem carnis extinxerit. Nisi em̃ carnis delectatio esset in renibus, Psalmista minimè dixisset: Vre renes meos & cor meum. Aqua igitur ad renes uenit, cùm dulcedo sapientiæ, etiam incentiua carnis interimit: ut ea quæ urere mentem poterãt, delectationis incendia frigescant. Qui adhuc mensus est mille, torrentẽ uidelicet quem propheta pertransire nõ potuit: de quo etiã dicit: Quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari. Perfecta namq; perfectione operis, ad cõtemplationem uenitur. In qua scilicet contemplatione dum mens in altũ ducitur, subleuata uidet in Deo quæ non potest penetrare quod uidet: & quasi tanquã aquam torrentis quam pertransire nõ ualet: quia & intuet̃ speculando quod libeat, & tamen hoc ipsum perfectè nõ ualet intueri qd̃ libet. Propheta ergo quãdoq; ad aquã peruenit quã nõ pertransit: quia ad cõtemplationẽ sapiẽtię cũ ad extremã ducimur, ipsa eius immẽsitas quæ ex se hominem subleuat

subleuat ad se, humano animo plenam cognitionē negat: ut hanc & tangendo amet, & tamen nequaq; pertranseundo penetret. Beatus igitur Iob hæc incrementa uirtutum, quia distincte hominibus superno munere tribui cōspexit, gradus uocauit: quoniam per ipsa ascēditur, ut ad cœlestia obtinenda ueniatur. Sacri itaq; libri, id est, diuini eloquij memoriam faciēs dicit: Per singulos gradus meos pronunciabo illum: quia nimirū ille ad doctrinam Dei ueraciter ascēdit, qui ad obtinēdam hāc gradibus sanctæ operatiōis eruperit. Et quasi per singulos gradus suos librum pronūciat, qui percepisse se eius scientiā non per uerba tantummodo, sed etiā per opera demōstrat. Vnde adhuc subdit: Et quasi principi offerā eum. Omne enim quod offerimus, in manibus tenemus. Veniēti ergo ad iudiciū principi librū offerre, est uerba præceptorum illius in actione tenuisse. Sequitur:

Quòd aduersus præpositos Ecclesiæ terra clamat cum sulcis suis, quando deesse sibi doctrinæ seminarium subditi cōqueruntur, uel cùm eis à prælatis peccati exempla monstrantur. Caput XV.

SI aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflēt: & si fructus eius comedi absque pecunia, & animā agricolarū eius afflixi: pro frumēto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.] Quid est clamare terrā, deflere sulcos, & fructus proprios emendo comedere? Cui unquam necesse est sua emere? Quis clamantē audiuit terram? Quis sulcos deflētes uidit? Et cùm sulci terræ semper ex terra sint, quid est ꝙ pronunciatione distincta & clamasse terra, & sulci eius cum ea deflesse denegātur? Cùm enim nihil sit aliud sulcus terræ ꝙ terra, magnæ distinctionis ratione nō caret, dum subiungit: Et cū ea sulci eius deflent. Quia uidelicet in re, quia ordo historiæ deficit, sese nobis intellectus mysticus, quasi apertis iam foribus, ostendit. ac si patenter clamet: Quia rationem literæ defecisse cognoscitis, nimirū restat, ut ad me sine dubitatione redeatis. Omnis enim qui uel priuato iure domesticam familiam regit, uel pro utilitate cōmuni fidelibus plebibus præest: in hoc ꝙ ista regimini is in cōmissis sibi fidelibus possidet, quid aliud quàm terrā incolendam tenet? Ad hoc quippe diuina dispensatione cæteris unusquisq; præponitur, ut subiectorū animus quasi subacta terra prædicationis illius semine fœcūdetur. Sed terra contra possessorem clamat: si cōtra eum qui sibi præest, aliquid iniustū, uel priuata domus, uel sancta Ecclesia murmurat. Clamare quippe terrā est, contra regentis iniustitiā rationabiliter subiectos dolere. ubi rectè subiungitur: Et cum ea sulci eius deflent. Terra enim etiam nullis operibus exculta, plerūq; ad usum hominis aliquod alimētum profert, exarata uerò fruges ad satietatem parit. Et sunt nonnulli qui nullo lectionis, nullo exhortationis uomere prosciſſi, quædā bona, quamuis minima, tamē ex semetipsis proferūt, quasi terra necdū exarata. Sunt uerò nōnulli qui ad audiēdum semper, atq; retinendū sanctis prędicationibus ac meditationibus intenti, à priori mētis duritia, quasi quodā linguę uomere scissi, semina exhortationis accipiunt, & fruges boni operis per sulcos uoluntarię afflictionis reddunt. Sępe uerò contingit, ut hi qui præsunt, iniusta aliqua faciāt: fitq; ut ipsi subiectis noceant, qui prodesse debuerant. Quę dum rudes quiq; cōspiciunt, cōmoti cōtra rectorē murmurant, nec tamē ualde proximis per cōpassionē dolent. Cùm uerò hi qui iam aratro lectionis attriti sunt, atq; ad frugē boni operis exculti, grauari uel in minimis innocentes aspiciunt, per cōpassionē protinus ad lamēta uertuntur: quia uelut sua plangūt ea quę proximi iniustè patiuntur. Perfecti nāq; cùm semper de spiritalibus moueantur, tanto sciunt de alienis corporalibus damnis ingemiscere, quanto iam edocti sunt non dolere de suis. Omnis ergo qui præest, si peruersa in subditis exercet, cōtra hunc terra clamat, & sulci deflent: quia cōtra eius iniustitiā rudes quidem populi in murmurationis uocibus erumpunt: sed perfecti quiq; pro prauo eius opere se in fletibus affligunt: quodq; imperiti clamant & dolent, hoc probationis uitę subiecti deflent & tacent. Cum clamāte ergo terra sulcos plāgere, est per hoc unde multitudo fidelis iustè cōtra rectorē queritur, uberioris uitæ homines ad lamēta peruenire. Sulci itaq; & ex terra sunt, & tamē à terræ uocabulo distinguuntur: quia hi qui in sancta Ecclesia mentem suā labore sanctę meditationis excolunt, cæteris fidelibus tanto meliores sunt, quāto per accepta semina fœcundiores operū fruges reddūt. Et sunt nōnulli qui sanctis plebibus pręlati, uitæ quidem stipēdia ex Ecclesiastica largitate consequuntur, sed exhortationis ministeria debita non impēdunt. Cōtra quos adhuc exemplū sancti uiri rectè subiungit, cùm ab eo protinus subinfertur:

Quòd absque pecunia fructus Ecclesiæ comedit, qui Ecclesiastica commoda accipiens, prædicationis debitum non impendit. Caput XVI.

SI fructus eius comedi absq; pecunia.] Fructus etenim terræ absq; pecunia comedere, est ex Ecclesia quidem sumptus accipere, sed eidem Ecclesiæ prędicationis preciū non præbere. De qua uidelicet prædicatione authoris uoce dicitur: Oportuit te committere pecuniam meam nummularijs: & ueniēs ego recepissem utiq; quod meum erat cum usura. Terrę igit fructus absq; pecunia comedit, qui Ecclesiastica cōmoda ad usum corporis percipit, sed exhortationis ministeriū populo non impendit. Quid ad hæc nos pastores dicimus, qui aduentum districti iudicis præcurrentes, officium quidem præconis suscipimus, sed alimenta Ecclesiastica muti manducamus? Exigimus quod nostro debetur corpori: sed non impēdimus quod subiectorum debemus cordi. Ecce uir sanctus tot in hoc seculo pignoribus obstrictus, inter occupationes innumeras, liber ad studium prædicationis fuit. Qui fructus terræ nunquam sine pecunia comedit: quia nimirum subditis uerbum bonæ admonitionis reddidit, à quib. fructus corporeę seruitutis accepit. Hoc nāq; debet omnipotenti Deo omnis qui præest populo,

Matt. 25

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc qui multis,hoc qui paucioribus præeſt: ut ſic debita miniſteria à ſubditis exigat, quatenus ſubditis ipſe etiã quid ſemper admonitionis debeat, ſollicitus attendat. Omnes nanq; qui ſub diſpenſatione conditoris uicario nobis miniſterio iungimur,ſub uno ac uero domino:quid nobis aliud niſi inuicem ſerui ſumus? Cùm igitur is qui ſubeſt, ſeruit ad obſequium:reſtat proculdubio, ut is qui pręeſt,ſeruiat ad uerbum.Cùm is qui ſubeſt,iuſſis obtemperat:oportet ut is qui pręeſt,curam ſollicitudinis ac pietatis impendat.Sicq; fit,ut dum ſtudioſè nunc ſeruire nobis inuicem per charitatem nitimur, quãdoq; cũ uero domino cõmuni exul-
24 tatione dominemur. Sed ſunt nonnulli qui in eo quòd officium prædicationis exhibẽt,alijs inuident bonum quod habent, atq; ideo iam ueraciter non habent. Quibus rectè per Iacobũ dicitur:
Iacob.3 Quòd ſi zelum amarum habetis inter uos, & contentiones ſunt in cordibus ueſtris: non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens,ſed terrena,animalis,diabolica. Vnde hic quoq; cùm dictum eſt: Si fructus eius comedi abſq; pecunia: rectè ſubiungitur:Et animam agricolarum eius afflixi.Agricolæ quippe huius terræ ſunt hi qui minori loco poſiti,quo ualent zelo,quãto poſſunt opere,ad eruditionem ſanctæ Eccleſiæ in prędicationis gratia cooperantur. Quos uidelicet terræ huius agricolas hoc eſt non affligere,eorum laboribus non inuidere:ne rector Eccleſiæ dum ſoli ſibi ius prædicationis uendicat,etiam alijs rectè prædicantibus inuidia ſe mordente cõtradicat. Pia etenim paſtorum mens,quia non propriam gloriam,ſed authoris quærit,ab omnibus uult adiuuari quod agit.Fidelis nanq; prędicator optat,ſi fieri ualeat, ut ueritatem quam ſolus loqui non ſufficit, ora cunctorum ſonẽt. Vnde cùm Ioſue duobus in caſtris remanentibus atq; prohetantibus uellet obſiſtere,
Num.11 rectè per Moyſen dicitur:Quid æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis dominus ſpiritum ſuum? Prophetare quippe omnes uoluit,qui bonum quod habuit, alijs non inuidit.Quia igitur beatus Iob cuncta hęc ſuſpenſa intulit: & ſi ea minimè fecerit, ſentẽtia ſe maledictionis adſtringit. Sequitur:

Quòd contra negligentes præpoſitos, non immeritò à ſubditis murmuratur. Cap. XVII.

PRo frumẽto oriat̃ mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.] Ac ſi apertè dicat:Si iniuſtũ quid erga ſubditos geſſi: ſi exegi debita, & ipſe quod debui,non impendi: ſi exercitationem boni operis alijs inuidi:pro bonis quæ in æternum reficiũt, retribuantur mihi in iudicio mala quæ pungunt. Pro frumento quippe tribulus, & pro hordeo ſpina oritur,cũ in retributione ultima, de qua remuneratio laboris quæritur,punctio doloris inuenitur.Et notandum,quòd ſicut à frumẽto hordeum diſtat,quamuis utrunq; reficiat:ſic à tribulo ſpina, quamuis ſit utrunq; quod pungat: quia tribulus mollior, & ad pungendum ſemper durior eſt ſpina.Ait ergo:Pro frumento oriatur mihi tribulus, & p hordeo ſpina, ac ſi patẽter dicat: Egiſſe quidem & magna me bona & minima ſcio:ſed ſi non ita eſt,pro bonis magnis mala minima, & pro bonis minimis mihi reſpõdeant mala maiora.Quãuis hoc intelligi & aliter poteſt. In frumẽto quippe ſpiritale opus quod mentem reficit: in hordeo autem terrenarum rerum diſpẽſatio figuratur. In qua ſæpe dum ſeruire infirmis atq; carnalibus cogimur,quaſi ſua iumentis alimenta præparamus, atq; ipſe noſtrorum uſus operum quaſi more hor dei habet aliquid de admixtione paleaꝝ. Et plerunq; contingit ut rector qui præeſt, dum iniuſta cõtra ſubditos exercet,dum nullo bonos blandimento refouet, dum quod grauius eſt, bene operantes quoſq; ex inuidia affligit, etiã quædam bona aliquando faciat,ac ſi frumẽtum ſerat,ſeſeq; in diſpenſandis terrenis rebus nonnunq; in auaritię ſtudio,pro utilitate carnalium miſceat:& ſic eidem laboris fructum uelut meſſem hordei rapiat. Sed ſubiecti quiq; pro eo quòd in maximis grauantur,gaudere in eius bonis minimis nequeunt:quia nec hoc opus corã Deo placet quod alterius operis iniuſtitia polluit: nec ipſa terrenarum rerum diſpenſatio pro utilitate ſubditorum ſuſcipi creditur,quãdo is qui pręeſt,anhelare per auaritiam uidetur. Vnde fit ut ad ipſa etiã paucalo-na quæ fieri inter multa mala cõſiderant,non laudes,ſed gemitus reddant, atq; infirmãtes murmurent:dum perpendunt puri operis non eſſe quod uident. Ait ergo: Si aduerſum me terra meaꝝ mat,& cum ipſa ſulci eius deflent: ſi fructus eius comedi abſq; pecunia,& animam agricolarũ eius afflixi:pro frumento oriatur mihi tribulus,& pro hordeo ſpina.ac ſi apertè dicat:Si magna quæque bui,ſollicitè non feci,punctiones murmurationis iniectis recipiam,etiam de bono quod feci.Singula rerim exhibere quod foueat, iuſtè in querellis ſiliens eorũ lingua me pungat. Qua in re ſemper ſollicita conſideratione penſandum eſt, ne aut hi qui præſunt, exempla mali operis ſubiectis prębeant,eorumq; uitam ſuæ gladio prauitatis configuant:aut hi qui alieno regimini ſubiacent, facilè iudicare audeant facta rectorũ:atq; per hoc quod de his qui ſibi prælati ſunt,murmurant,nõ humano,ſed ei qui cuncta diſponit, diuino ordini contradicant.Illis nanq; dicit̃:Oues meæ his quæ conculcata pedibus ueſtris fuerunt paſcebant̃,& quę pedes ueſtri turbauerãt, hęc bibebãt. Oues enim turbata pedibus bibunt,cùm ſubiecti ea ad exemplum uiuendi appetunt,quæ prælati quiq; prauo opere peruertunt. At contrà à prælatis hi audiũt: Nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur ueſtrum,ſed contra Dominũ. Qui enim contra ſuperpoſitam ſibi poteſtatẽ murmurat, liquet quòd illum redarguit, qui eandem homini poteſtatẽ dedit. Tandem beati Iob plenas myſtica uirtute ſententias,in quibus contra amicorum uerba reſpõdit,Deo largiẽte digeſſimus: nunc ſupereſt ut ad Heliu uerba ueniamus, quæ tanto grauiori circumſpectione penſanda ſunt, quanto & per iuuentutis audaciã ſpiritu feruentiore proferuntur.

Quartæ partis finis.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uicesimustertius, & totius operis pars quinta.

Caput I.

RAEFATIONEM huius operis totiens necessariò repeto, quotiēs hoc in distinctione uoluminum locutionis meæ pausatione succîdo: ut cùm legendi exordiū sumitur, prius ipsa memoriæ lectionis causa renouet, & tanto robustius surgat doctrinæ ædificium, quanto ex considerata causæ origine studiosius ponitur in mente fundamentum. Beatus Iob Deo soli sibiq; cognitus, in tranquillitate ad nostram noticiam perducēdus, tactus est uerbere, ut odorem suarum uirium tanto latius spargeret, quanto more aromatum melius ex incēsione fragraret. Nouerat in bonis piè subditos regere, & à malis se districtè custodire. Nouerat bene uti rebus habitis: sed nesciebamus si patiens permaneret ablatis. Nouerat quotidiana Deo pro sanis pignorib. sacrificia soluere: sed incertum erat si ei gratiarum sacrificium & orbatus immolaret. Ne quid ergo uitij salus regeret, dignum fuit ut hoc dolor aperiret. Data itaque est contra sanctum uirum hosti callido tentandi licentia. Qui dum bona eius multis cognita interimere appetit, etiam bonum patientiæ quod latebat ostendit: & quem se angustare persequendo credidit, flagellis auctum & in exemplo dilatauit. Nec sine graui arte exercuit licentiam quam accepit. Nam combussit greges, extinxit familias, obruit hæredes, percussit salutem corporis, & ad intorquendum grauioris tentationis iaculum, linguam seruauit uxoris, quatenus sancti uiri forte ac solidum pectus & per damna rerum dolore sterneret, & per uerba coniugis maledictione perforaret. Sed quot uulnera sæuiens intulit, tot sancto uiro nesciens uictorias ministrauit. Nam fidelis Dei famulus, uno eodemq; tempore inter uulnera & uerba deprehensus, & dolentem carnem æquanimiter pertulit, & desipientem coniugem prudenter increpauit. Antiquus itaque hostis, quia uinci se in domesticis doluit, protinus exteriora requisiuit. Amicos nanq; eius de locis singulis, quasi pro exercenda charitate commouit, eorumq; ora sub specie consolationis aperuit: sed per hæc iacula increpationis intorsit, quæ eo durius cor securè audientis infigerent, quo interos offensæ & non seruatæ charitatis tenebras impromisè uulnerarent. Post hos quoq; ad contumelias etiam Helia iunior excitatur, ut tranquillitatem tantæ mansuetudinis saltem dedignata leuitas perturbaret ætatis. Sed contra tot antiqui hostis machinas stetit inuicta constantia: stetit æquanimitas infracta. Nam uno eodemq; tempore uerbis aduersantibus opposuit prudentiam, rebus uitam. Nemo igitur sanctum uirum quamuis de illo apertè post flagella scriptū sit: In omnibus his non peccauit Iob labijs suis: saltem postmodum in contentione amicorum estimet inter uerba deliquisse. Satan quippe tentationē illius expertus, sed Deus qui hūc laudauerat, in seipso eius intentionē certaminis accepit. Quisquis ergo beatum Iob deliquisse in suis sermonibus queritur, quid aliud quàm Deum qui pro illo proposuit, perdidisse confitetur? Quia uerò antiqui patres fructiferis arboribus similes, non solum pulchri sunt per speciem, sed etiā utiles per ubertatem: sic eorum uita pensanda est, ut cùm miramur quæ sit uiriditas in historia, inueniamus & quanta sit ubertas in allegoria: quatenus cùm blandum est quod in foliis redolet, cognoscamus & quàm dulce sit quod in fructibus sapit. Nullus quippe supernæ adoptionis gratiam habuit, nisi qui hanc per cognitionem unigeniti accepit. Dignum itaq; est ut ipse in eorum uita & lingua resplendeat, qui eos ut resplendere mereantur illustrat. Nam cùm in tenebris lucernæ lumen accenditur, prius lucerna eadem quæ uideri cætera efficit uidetur. Vnde necesse est ut si uerè intendimus illuminata cernere, studeamus mentis oculos ad ipsum illuminans lumen aperire. Quod & in eisdem beati Iob sermonibus etiam remotis allegoriarum umbris, quasi depressis altæ noctis tenebris coruscì more pertrāseuntis intermicat, cùm dicitur: Scio quòd redemptor meus uiuit, & in carne mea uidebo Deum. Hoc nimirum in nocte historię Paulus lumen inuenerat, cùm dicebat: Omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus. Si igitur redemptoris speciem petra tenuit, cur non figuram illius beatus Iob insinuet, qui eum quem uoce prætulit, etiam passione signauit? Vnde & non immeritò, Iob uidelicet dolens dicitur: quia illius in se imaginem exprimit, de quo per Esaiam longè antè annunciatur, quòd dolores nostros ipse portauit. Sciendum quoque est, quòd redemptor noster unam se personam cum sancta Ecclesia quam assumpsit exhibuit. De ipso enim dicitur: Qui est caput, Christus. Rursumq; de eius Ecclesia scriptum est: Et corpus Christi, quod est Ecclesia. Beatus igitur Iob qui mediatoris typum eo uerius tenuit, quo passionem illius non loquendo tantummodo, sed etiam patiendo prophetauit, cùm in dictis factisq; suis expressioni redemptoris innititur, repentè ad significationem corporis aliquando deriuatur: ut quo Christum & Ecclesiam unam personam credimus, hoc etiam unius personæ actibus significari uideamus. Vxor uerò eius quæ eum ad maledicendum prouocat, quid aliud quàm prauitatem carnalium signat? Qui intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, eo durius

1. Cor. 10

Esa. 53

Ephe. 1 Col. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

durius uſtam fidelium, quo uicinius premũt: quia dum uitari à fidelibus quaſi fideles nequeunt, tan
2 to grauius, quanto & interius tolerantur. Amici uerò eius qui quaſi dum cõſulunt inuehuntur, hæreticorum figuram exprimunt, qui ſub ſpecie conſulendi, agunt negocium ſeducendi. Vnde & ad beatum Iob dum pro domino uerba faciunt, à domino reprobantur: quia uidelicet omnes hæretici dum Deum defendere nitũtur, offendũt. Vnde eis apte & ab eodẽ uiro ſancto dicitur: Diſputare cum Deo cupio, prius uos oſtendens fabricatores mendacij, & cultores peruerſorum dogmatum. Conſtat ergo eos hæreticorum typum gerere, quos ſanctus uir redarguit cultui peruerſorum dogmatum deſeruire. Quia igitur Iob interpretatur dolens, quo nimirũ dolore uel mediatoris paſ B
ſio, uel ſanctæ Eccleſiæ labor exprimit, quæ multiplici præſentis uitæ fatigatione cruciatur, amici quoq; eius ex uocabulo nominis meritum ſuę indicant actionis. Nam Eliphas Latina lingua dicitur Dei contẽptus. Et quid aliud hęretici faciunt, niſi quòd dum falſa de Deo ſentiũt, eum ſuperbiendo cõtemnunt? Baldath interpretatur uetuſtas ſola. Bene autẽ omnes hæretici in his quæ de domino loquuntur, dum non intentione recta, ſed appetitione temporalis gloriæ uideri prædicatores appetunt, uetuſtas ſola nominant. Ad loquendum quippe non zelo noui hominis, ſed uitæ ueteris prauitate cõcitantur. Sophar quoq; Latino ſermone dicitur diſſipatio ſpeculę, uel ſpeculationem diſſipans. Mentes nanq; fidelium ad cõtemplanda ſuperna ſe erigunt, ſed dum hæreticorum C
uerba peruertere recta contemplantes appetunt, ſpeculam diſſipare conantur. In tribus itaq; amicorum Iob nominibus, tres in hæreticis perditionum caſus exprimuntur. Niſi enim Deum cõtemnerent, nequaq; de illo peruerſa ſentirent: & niſi uetuſtatem contraherent, in nouæ uitæ intelligentia non errarent: & niſi ſpeculationem bonorum deſtruerẽt, nequaq; eos ſuperna iudicia tam diſtricto examine pro uerborum ſuorum culpa reprobarent. Contemnendo igitur Deum, in uetuſtate ſe retinent: ſed in uetuſtate ſe retinẽdo, prauis ſuis ſermonibus ſpeculationi rectorum nocent. Poſt hos quoq; Heliu iunior in beati Iob exprobratiõe ſubiungit, ex cuius perſona uidelicet ſpecies quo D
rundam doctorum fidelium, ſed tamen arrogantium deſignatur. Cuius uerba non facilè intelligimus, niſi ea ex ſubſequẽti dominica correptione penſemus. Ait nãq; de illo Dominus: Quis eſt iſte inuoluens ſentẽtias ſermonibus imperitis? Cùm uerò dicit ſententias, ſed non addit protinus quales, uult proculdubio bonas intelligi. Nam cùm ſententiæ nominantur, niſi etiam malè dicantur, malæ ſentiri nõ poſſunt. In bono enim ſemper ſententias accipimus, quæ ſine reprobationis adiectione ponuntur, ſicut ſcriptum eſt: Sapientior ſibi uidetur piger, ſeptem uiris loquentibus ſententias. Quòd uerò dicitur, quia eius ſententiæ imperitis ſermonibus inuoluuntur, hoc ſummopere oſtenditur: quia ab eo cum elatiõis fatuitate profe-

Prouerb. 26.

A runtur. Magna quippe in eo imperitia eſt, humiliter dicere neſcire quod dicit: & ueritatis ſenſibus elationis uerba miſcere. Omne enim quod dicitur, quadripertita poteſt qualitate diſtingui: ſi aut mala malè, aut bona bene, aut mala bene, aut bona malè dicantur. Malè enim malum dicitur, cùm res peruerſa ſuadetur, ſicut ſcriptum eſt: Benedic Deo, & morere. Bonũ bene dicitur, cùm rectè recta prædicantur, ſicut Ioannes ait: Agite pœnitentiam, appropinquauit enim regnũ cœlorum. Malum bene dicitur, quando per os dicentis uitium exprimit, ut reprobetur, ſicut Paulus ait: Fœminę eorum immutauerunt naturalem uſum, in eum qui eſt cõtra naturam. Quo loco execranda quoq; uirorum facinora ſubdidit: ſed honeſte inhoneſta narrauit, ut multos ad honeſtatis formã inhoneſta narrãdo reuocaret. Malè autẽ bonum dicitur, cùm rectum aliquid recto ſtudio nõ profertur, ſicut illuminato cæco phariſæi dixiſſe perhibẽtur: Tu ſis diſcipulus eius. Quod maledictionis utiq; dixerunt ſtudio, non orationis uoto. Vel ſicut Caiphas ait: Expedit unum hominem mori pro populo, ut non tota gens pereat. Bonũ quippe, ſed non bene locutus eſt: quia dum crudelitatem necis appetijt, redemptionis gratiam propalauit. Hoc igitur modo Heliu quoq; dicere non bene bona reprehenditur: quia in his quæ uere loquitur, arrogãter inflatur. Qui in eo ſpecies arrogantium ſignat, quo per ſenſum rectitudinis in tumoris uerba ſe eleuat. Sed quid eſt quòd tres amicos recõciliari per ſeptẽ ſacrificia diuina uox præcipit, Heliu uerò ſub unius tantummodo ſententiæ increpatione derelinquit: niſi quòd nunquam hæretici diuinæ gratiæ largitate petiti, ad unitatem ſanctę Eccleſiæ redeunt? Quod ne ipſa amicorũ recociliatione ſignatur, pro quibus tamen beatus Iob exorare præcipitur: quam mirum hæreticorũ ſacrificia accepta Deo eſſe nõ poſſunt, niſi pro eis uniuerſalis Eccleſiæ manibus offerantur: ut eius meritis remedium ſalutis inueniant, quam uerborum ſuorum iaculis impugnando feriebant. Vnde & ſeptẽ pro eis ſacrificia memorantur oblata: quia dum ſeptiformis gratiæ ſpiritum confitentes accipiũt, quaſi ſeptem oblationibus expiantur. Hinc in Ioannis Apocalypſi pro ſeptenarium Eccleſiarum numerum, uniuerſalis Eccleſia deſignat. Hinc per Salomonẽ de ſapientia dicitur: Sapientia ędificauit ſibi domũ, excidit columnas ſeptem. Ipſo ergo ſacrificiorũ numero reconciliati hæretici, quid prius fuerint exprimunt, qui perfectioni ſeptiformis gratiæ nõ niſi rectè do iungunt. Bene aũt tauros pro ſe & arietes obtuliſſe deſcribũtur. In tauro quippe ceruix ſuperbiæ, in ariete autem ducatus gregum ſequentium deſignatur. Quid itaq; eſt pro eis tauros arietesq; mactare, niſi eorum ſuperbum ducatum interficere: ut de ſe humilia ſentiant, & poſt ſe corda innocentium iam nõ ſeducant? Ceruice enim tumenti ab Eccleſiæ uniuerſitate reſilierant, & infirmos poſt ſe populos, quaſi ſequẽtes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Iob, id eſt reuertantur

ad Eccle-

ad Ecclesiam,& septenario sacrificio tauros,& arietes mactandos offerant:quia ut uniuersali Ecclesię coniungantur,humilitate interueniente interficiāt quicquid prius tumidum de superbo ducatu sapiebant. Heliu uerò per quem uanæ gloriæ amatores signati sunt, etiam intra sanctam Ecclesiam cōstituti,qui ea quæ rectè sentiunt, humiliter proferre contemnunt, nequaquam per sacrificium reconciliari præcipitur: quia arrogantes quidem,sed tamē fideles, pro eo quòd iam intus sunt, per septem sacrificia reuocari non possunt. Quos tamē sub Heliu specie sententia diuina redarguit,atq; in eis non ueritatis sententias,sed elationis mentem ac uerba tumida reprehēdit. Quæ nimirum reprehensio quid aliud signat,nisi quòd eos intrà positos supernę districtionis increpatio, uel per flagellum corrigit,uel per iustum examen sibimetipsis relinquit? Tales quippe intra sanctā Ecclesiam recta quidem prædicāt, sed tamē Deo iudice audire merentur aduersa:quia per ea bona quę non propria proferunt,non authoris sui gloriam,sed propriam laudem quærunt. Vnde hoc quoq; cautè pensandum est,quod diuina uoce de Heliu dicitur:Quis est iste? Prima quippe exprobratio,est talis interrogatio. Nam quis est iste nō dicimus,nisi de eo uiq; quem nescimus. Nescire autem Dei, reprobare est:unde quibusdam quos reprobat,in fine dicturus est: Nescio uos unde sitis,discedite à me omnes operarij iniqtatis.Quid est ergo de hoc arrogante requirere, quis est iste, nisi aperte dicere: Ego arrogantes nescio, id est, eorum uitam in sapientię meæ uirtute non approbo:quia laudibus humanis dum inflantur, à uera gloria æternæ retributionis inanescunt.Cuius dū sententias minimè respuit, sed tamen eum ipsum qui illas protulit reprehendit, quasi aperte insinuat dicens:Noui quæ dicit,sed ignoro qui dicit: quia ueraciter prolata approbo, sed eum qui de bonis quæ profert extollitur,non agnosco. Vt uerò apertius ostendamus in elationis iactantia Heliu quàm turpiter defluat,formam prius ostendere boni prędicatoris debemus,quatenus ex statu huius rectitudinis, monstretur liquidò tortitudo quàm praua sit incuruationis.Sanctæ uniuersalis Ecclesiæ spiritalis quisque prædicator, in cunctis quæ dicit,solerti cura se inspicit: ne in eo quòd recta prædicat, uitio se elationis extollat, ne uita à lingua discordet: ne pacem quam in Ecclesia annunciat,in seipso dum benedicit, & malè uiuit,amittat. Sed studet summopere contra maledicos rumores aduersantium, & defendere loquendo quod uiuit,& ornare uiuendo quod dicit.Nec in his omnibus suam, sed authoris gloriam quærit: atq; omnem sapientiæ gratiam quam ut loqueretur accipit:non suis se æstimat meritis, sed eorum intercessionibus pro quibus loquitur accepisse. Sicq; dum se infrà deijcit, supereſt,quia suæ nimirum magis mercedi proficit: eo quòd bona quæ exercere prævalet,alienis meritis reddit. Indignū se omnibus iudicat,etiam cùm dignius cunctis uiuat. Scit enim quòd bona quæ innotescunt hominibus,sine periculo esse uix possunt. Et quamuis sapientem se esse sentiat: uellet tamen esse sapiēs, non uideri,atq; hoc sibi omnimodo quod loquēdo ,pditur pertimescit, & si liceat, tacere appetit, dum esse multis tutius silentiū cernit:eosq; se scęliciores putat, quos intra sanctam Ecclesiam locus inferior per silēcium occultat: & tamen ut sanctam Ecclesiam defendat, quia ad loquendum ui charitatis impellitur, ex necessitate quidem officium locutionis suscipit: sed ex magno desiderio ocīū taciturnitatis quærit. Hoc seruat uoto: illud exercet ministerio. Hanc autem dicendi formulam arrogantes ignorant. Neq; enim loquuntur quia causæ eueniunt,sed causas euenire appetunt ut loquantur. Quorum nunc Heliu speciem signat, qui in locutione sua immenso se uitio elationis exaltat. Igitur finitis beati Iob sermonibus subditur:

Caput trigesimumsecundum beati Iob.

Miserunt autem tres uiri isti respondere Iob, eo q; iustus sibi uideretur.Et iratus indignatusq; est Heliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram. Iratus est autem aduersum Iob,eo quòd iustum se esse diceret corā Deo. Porrò aduersum amicos eius indignatus est, eo quòd non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob. Igitur Heliu expectauit Iob loquentem, eo quòd seniores essent qui loquebātur. Cùm autem uidisset quòd tres respōdere non potuissent,iratus est uehementer.Respōdēsq; Heliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior sum tempore,uos autem antiquiores. Idcirco demisso capite ueritus sum indicare uobis meam sententiā. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur: & annorū multitudo doceret sapientiam. Sed ut uideo, spiritus est in hominibus,& inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non sunt lō gæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium. Ideo dicam: audite me,& ostendam uobis etiam ego meam sapientiam. Expectaui enim sermones uestros: audiui prudentiam uestram. Donec discepteretis sermonibus uestris,& donec putabam uos aliquid dicere,cōsiderabā. Sed ut uideo,non est qui arguere possit Iob: & respōdere ex uobis sermonib.eius. Ne fortè dicatis:inuenimus sapiētiā:Deus proiecit eū:nō homo.

Nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nihil locutus est mihi, & ego non secundũ sermones uestros respõdebo illi. Extimuerunt, nec responderunt ultrà, abstuleruntq; à se eloquium. Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec responderunt ultrà: respondebo & ego partem meã, & ostendam scientiam meam. Plenus enim sum sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. En uenter meus quasi mustũ absq; spiraculo, quod lagunculas nouas dirũpit. Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo. Non accipiam personam uiri, & Deum homini nõ æquabo. Nescio enim quandiu subsistam: & si post modicum tollat me factor meus.

Quòd nomen Heliu & loci & cognationis eius intentionem ipsius denotant. Caput II.

OMiserunt autem tres uiri isti respõdere Iob, eo quòd iustus sibi uideretur.] Hoc quod de eo dicitur, Eo quòd iustus sibi uideretur, sacræ huius scriptor historiæ ad amicorum iudicium retulit, non autem beatum Iob de elationis tumore reprobauit. Sequitur: Et iratus indignatusq; est Heliu filius Barachel Buzites de cognatiõe Rã.] Bene hæc ipsa uel eius, uel parẽtis, uel loci, uel cognationis nomina notam propriæ exprimunt actionis. Heliu quippe interpretatum sonat Deus meus iste, uel Deus Dominus. Per quem, sicut superius diximus, designatur recta fides arrogantiũ intra Ecclesiam positorũ. Vnde eis & hoc ipsum eius etiam nomen congruit. Nam quamuis iuxta dominica præcepta non uiuunt, Deum tamẽ dominum esse recognoscunt: quia in ueritate carnis etiam formam deitatis intelligunt, sicut per pro-
Psal. 99. phetam dicitur: Scitote quoniam Dominus ipse est Deus. Barachel uerò interpretatum, dicitur benedictio Dei: Buzites autẽ, cõtemptibilis. Quod arroganter prædicantibus bene utrunq; concordat: quia in prædicationis facundia benedictionẽ quidem gratiæ diuinæ percipiũt, sed in elatis suis moribus esse eam contemptibilẽ ostendunt. Ipsa quippe quæ acceperunt bona, eo despicabilia faciunt, quo nequaq; eis bene uti nouerũt. Aptè autem etiam de cognatione Ram dicitur: Rã quippe interpretatur excelsus. Excelsus nanq; est fideliũ populus, qui huius uitæ infima & abiecta contemnit. Excelsi sunt qui dicere cum Paulo noue-
Phil. 3. runt: Nostra conuersatio in cœlis est. Heliu itaq; de cognatione Ram dicitur: quia unusquisq; prædicator arrogans intra uniuersalem Ecclesiam positus, sanctis populis fidei ueritate sociatur, quam uis ab eorum uita elationis prauitate disiungitur. Sequitur:

Quòd sectatores uanæ gloriæ, dum se omnib. præferunt, alios nihil scire, nec recte uiuere iudicant. Caput III.

IRatus est autem aduersus Iob, eo quòd iustum se diceret corã Deo. Porrò aduersus amicos eius indignatus est, eo quòd nõ inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob.] Solerter intuendũ est quòd beatum Iob ideo reprehẽdit, quòd corã Deo se iustũ esse dixerit: amicos uerò eius ideo redarguit, quòd cõdemnantes eum, responsionem cõtra illum rationabilem non dederunt. Istis nanq; indiciis aperte colligitur, quòd per eum species amatorum uanæ gloriæ designatur. Iob quippe de præsumpta iustitia, amicos uerò eius de stulta responsione redarguit. Cuncti enim uanæ gloriæ sectatores, dum se omnibus præferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autẽ de indignis meritis reprehendunt, id est alios censent nihil scire, alios non bene uiuere. Et quamuis iustè omnes extra ecclesiam positos praua sentire redarguunt, tamen etiã eos qui intus sunt, pro uitæ despectu contemnunt, & contra illos ex magnitudine rectè sentiendi, contra istos uerò quasi ex merito bene uiuendi superbiunt. Bene autem Heliu modò beatum Iob, modò amicos eius increpare perhibetur: quia amatores uanæ gloriæ aliquando intra sanctam Ecclesiam constituti, & aduersarios premunt dum uera prædicant, & eiusdem sanctæ Ecclesiæ moribus contradicunt, dum de ipsa prædicatione gloriantur. Premunt aduersarios uirtute dicti, premunt sanctam Ecclesiam qualitate dicendi. Illos prædicatione ueritatis, istam uitio elationis impugnant. Sequitur: Igitur Heliu expectauit Iob loquenti, eo quòd seniores essent qui loquebãtur. Cùm uero uidisset quòd tres respõdere non possent, iratus est uehementer.] Quamuis sancta Ecclesia sit procul dubio aduersarijs suis antiquior, quia illa ipsi, non autẽ exijt ipsa de illis: sicut de ipso Ioannem dicitur: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: rectè tamen eisdem aduersarijs Heliu senior fuisse describitur: quia nimirum post exortas hæreticorum bella, esse intra sanctam Ecclesiam fastu scientiæ inflati arrogantes cœperunt. Cùm enim grauiora hostium prodiere certamina, tunc sunt profectò subtiliora sensuum spicula requisita, tunc argumentorũ obstacula, tunc perplexior indago uerborum. Quæ sæpe uiri feruentes ingenio, dum congruè inueniunt, arroganter intumescunt, & quod per elationis uitium plerunq; contingit, ijsdem acutis sensibus quibus hostiliter feriũt, prosternuntur: dum in his quę rectè de Deo sentiunt, non Dei, sed suam gloriam quærũt. Vnde Heliu quoq; multa quidem recte loquitur: & tamen diuina uoce ac si peruersa dixerit, increpatur. Cui uerò dicit, quia Heliu expectauit Iob loquenti, eo q; seniores essent qui loquebãtur: aperte beatum Iob non pro sua, sed pro amicorũ reuerẽtia honorem reseruasse monstratur: quia uidelicet arrogantes intrà positi eandẽ sanctã Ecclesiã quam deserunt despiciunt: & plerunq; contingit ut plus ingenia malè sapientiũ, quàm simplicem uitã innocentium uenerentur: plus reseruent linguis exercitas loquentium, quàm meritis intrà positorũ: quamuis utrisq; ex diuerso obuient, cùm & ab illis rectitudine sensuũ, & à sancta Ecclesia morũ prauitate discor-

discordēt. Sequitur: Respondensq; Heliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior sum tempore, uos autem antiquiores. Idcirco demisso capite ueritus sum indicare uobis meam sententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.] Cuncta hęc quæ ab eo per tumorem superbiæ proferuntur, cursim potius perstringenda sunt, quàm attentius exponenda. Quæ enim soliditate grauitatis carent, expositionis subtilitate non indigent. Sed solum puto breuiter intimandum, quòd Heliu quādiu pro ætatis suæ respectu tacuit, sapientior fuit: cùm uerò in alijs annorū multitudinem semetipsum præferens despicit, quàm pueriliter desipiat ostendit. Nam contra eius sententiam, & ætas prolixior loquitur, & per annorum multitudinem sapientia docetur: quia etsi longęuitas sensum non præbet, usum tamen uehementer exercet. Sequitur:

Quòd quatuor modis arrogantium tumor dignoscitur. Cùm aut bonum à seipsis habere se æstimant, aut à Deo, sed meritis suis, aut cùm se iactant habere quod non habent, aut cum ex eo quod singulariter sibi habere uidentur, cæteros contemnunt. Caput IIII.

SEd ut uideo, spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam.] Hęc rectè diceret, si eandem intelligentiā sibi præ cæteris non arrogaret. Neq; enim parua cōdemnatio est eo bono quod communiter datur, priuatè gloriari, scire bonum unde acceperit, & nescire quomodo bono uti debeat quod accepit. Quatuor quippe sunt species quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cum bonum aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant, aut certè cùm iactant se habere quod nō habent, aut despectis cæteris singulariter uideri appetunt habere quod habēt. A semetipso enim bonum se habere iactabat, cui per Apostolum dicitur: Quid autem habes quod nō accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Rursum ne dari nobis bonum gratię pro nostris præcedentibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet dicens: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Qui etiam de semetipso ait: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam cōsecutus sum. Quibus uerbis apertè declarat, quòd gratia non meritis tribuatur, dum ex seipso docuit, & quid de malitia meruit, & quid de beneuolentia accepit. Rursum nonnulli iactant se habere quod non habent, sicut diuina uoce per prophetam de Moab dicitur: Superbiam eius & arrogantiam eius ego noui, & quòd non sit iuxta eum uirtus eius. Et sicut angelo Ecclesiæ Laodiciæ dicitur: Quia dicis quòd diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cęcus, & nudus. Rursum nōnulli despectis cæteris uideri appetūt singulariter bonū habere quod habent. Vnde & Pharisæus idcirco de tēplo absq; iustificatione descendit: quia bonorum operum meritum sibi quasi singulariter tribuens oranti publicano se prętulit. Sancti quoq; Apostoli ab hoc elationis uitio reuocātur, qui de prædicatione redeuntes, cùm elati dicerent: Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: ne de hac miraculorū singularitate gauderent, ilico eis respōdit Dominus, dicens: Videbam Satanam, uelut fulgur de cœlo cadentē. Ipse quippe singulariter elatus dixerat: Super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis: similis ero altissimo. Et mirè Dominus ut in discipulorū cordib. elationem premeret, mox iudiciū ruinę retulit, quod ipse magister elatiōis accepit: ut in authore superbiæ discerent, quid de elationis uitio formidarēt. In hac itaq; arrogantiæ quarta specie crebrò humanus animus labitur: ut id quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamē similitudini diabolicæ uicinius appropinquat: quia quisquis bonum se habere singulariter gaudet, quisquis uideri sublimior cæteris quærit, illum uidelicet imitatur, qui despecto bono societatis angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, & altissimi similitudinem superbè appetens, per iniquum desiderium quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erūpere. Heliu ergo quamuis dari à domino sapientiam confitetur, in hac tamen elationis specie labitur, ut sapientiorē se cęteris gaudeat, & quasi de singulari bono sese iniquiter extollat. Quod uerbis sequentibus indicat, dicens: *Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium, ideo dicam: Audite me, ostēdam uobis & ego meam sapientiam. Expectaui enim sermones uestros, audiui prudentiam uestram donec discerneretis sermonibus, & donec putabam uos aliquid dicere, considerabam.*]

Quantum ad intentionem literæ spectat, loquēs Heliu indicat quàm superbè tacuerit. Cùm enim dicit: Expectaui enim sermones uestros, & putabam uos aliquid dicere: apertè declarat se ad uerba senum iudicātis potius studio, quàm tacentis uoto tacuisse. Quamuis hęc melius uitam arrogantium designant, qui aliquando intra sanctam Ecclesiam positi, cùm eiusdē sanctæ Ecclesiæ aduersarios conspiciunt, non in eis annos temporū, sed intentionem solent pensare uerborum. Nam quantolibet sint eisdem arrogātibus antiquiores hæretici, eos audacter comprimunt, in quorum uerbis dogmata peruersa reprehendunt. Sequitur: Sed ut uideo, non est qui arguere possit Iob, & respondere ex uobis sermonibus eius: ne fortè dicatis: Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eum, non homo.] Sæpe hæretici per hoc quòd esse & hominibus despicabiles solent, cùm à cunctis ferè gentibus sanctam Ecclesiam uenerari conspiciunt, opinionem eius quibus ualent obtrectationibus lacerare contendunt, dicentes: Idcirco illi cuncta temporalia suppetunt: quia ei prędia æternorum munerū subtrahuntur. Quorum uocibus Heliu obuiat, dicens: Ne fortè dicatis, Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eū, non

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo. ac ſi arrogantes intra ſanctam Eccleſiam, ſed tamen fideles contra hæreticos dicãt: Per hoc quòd ſanctam Eccleſiam in honore hominũ flo-rere temporaliter cernitis, proiectam eam à domi no non credatis. Scit enim redemptor eius, & in hoc itinere ſolatia uenienti tribuere, & peruenientí ad æternam patriam ſuperna prẽmia reſeruare. Incaſſum igitur dicitis: quia Deus eam, & nõ homo proiecerit, cùm uenerari illam à cunctis ferè hominibus uidetis, quia ſic ei terrenæ gloriæ adiumentum tribuitur, ut per hoc multiplicius etiã ad cœleſtia ſubuehatur. Sequitur: Nihil locutus eſt mihi, & ego non ſecundum ueſtros ſermones reſpondebo illi.] Quid eſt quod ait: Nihil locutus eſt mihi? Nunquid ſancta Eccleſia per prædicatores iuſtos cùm intra ſe arrogantes conſpicit, erudire ac redarguere prętermittit? Exercet hæc, & quotidie exercere non ceſſat. Sed Heliu qui loquentem publicè beatum Iob audierat, dicat: Nihil locutus eſt mihi: quia nimirum omnes arrogantes uoces quidem ſanctæ Eccleſiæ audiunt, ſed ſibi eas dici diſſimulant, quando elationis uitium emendare contemnunt. Nec ſe de ſuperbia redargui æſtimant, quia eſſe ſe humiles putãt, qui etiam redargui deſpiciunt, dum ſapientiores ſe & ipſis redarguentibus arbitrantur. Quod uerò ait: Et ego non ſecundum ſermones ueſtros reſpondebo ei: bene beato Iob non ſecundum ſermones eorum reſpondere ſe dicit. Arrogãtes enim intra ſanctã Eccleſiam poſiti, reſpondent contra eam: ſed non ſicut hæretici exterius conſtituti. Neque enim contradicunt ei praua prædicando, ſed perueršè uiuendo: quia nec de Deo ut hæretici indigna ſentiũt, ſed de ſe plus quàm neceſſe eſt, digna
9 ſuſpicantur. Sequitur: Extimuerunt nec reſpõderunt ultrà, abſtuleruntq; à ſe eloquium.] Bene ad Heliu uerba amici Iob extimuiſſe referuntur: quia nonnunquam arrogantes Eccleſiæ defenſores, quamuis ordinem dicendi nõ teneant, tamen aduerſarios ipſa dictorum uirtute perturbant. Sequitur: Quoniam igitur expectaui, & non ſunt locuti: ſteterunt, nec reſponderunt ultrà.] Finis eſſe locutionis ſapientium ſolet, ut eouſq; dicant quo aduerſarijs ſilentium imponãt. Non eĩm ſe oſtendere, ſed praua docentes compeſcere cupiunt. Poſtquam uerò de amicis Iob dictum eſt: Extimuerunt, nec reſponderunt ultrà, abſtuleruntq; à ſe eloquium: Heliu ſubiungens, ait: Expectaui, & non ſunt locuti: ſteterunt, nec reſponderunt ultrà. Et illis iam ſilentib. adhuc uerba multiplicat: quia uidelicet uir arrogans, & formã in ſe arrogantium intentans, non aduerſariorum dicta ſuperare, ſed ſuã ſapientiã oſtẽtare feſtinat. Vnde & ſequitur: Reſpondebo & ego partẽ meam, & oſtendam ſcientiã meam. Hanc enim partẽ ſuam omnis arrogans æſtimat, ſi ſcientiam non tam habeat quàm oſtendat: quia nimirum omnes elati ſcientiã habere non appetũt, ſed oſtendere. Quo contrà benè per Moyſen dicitur: Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam deſuper, immundum erit. Tegmen quippe operculi uel ligatura, eſt cenſura diſciplinæ: qua quiſquis non premitur, quaſi uas immundum polluturq; reprobatur. An non uas ſine operculo Heliu fuerat, qui hanc eſſe partem ſuam æſtimauerat, ſi oſtenderet ſcientiam quam habebat? Quaſi enim uas ſine operculo uel ligatura polluitur, qui per ſtudium oſtentationis patẽs, nullo uelamine taciturnitatis operitur. Prædicatores aũt ſancti partem ſuam 10
reputant, ſi intus quidem ipſi de ſapientia gaudeant, foris autem alios ab errore compeſcant: neq; à ſe ipſi ita loquendo exeunt, ut gaudium mentis in oſtenſione ponant diſertæ locutionis: ſed bonum ſcientiæ in cordis ſecreto meditantur, & ibi gaudent ubi hoc percipiunt, non ubi inter tot tentationũ laqueos innoteſcere compellũtur: quamuis cùm bonum quod accipiunt, innoteſcunt me
B dia interueniente charitate, ex profectu auditium & nõ ex propria oſtenſione gratulanur. Arrogantes enim cùm ſcientiã accipiunt, nihil ſe accepiſſe æſtimant, ſi hanc eos occultam habere cõtingat. Nuſquam quippe ſuũ gaudium, niſi in ore hominum ponunt. Vnde & fatuæ uirgines in uaſis ſuis oleum non ſumpſiſſe referuntur: quia arrogantes omnes cùm ſe ab aliquibus fortaſſe uinci continent, bonum gloriæ intra conſcientias habere non poſſunt. In uaſe autem proprio ſumpſerat Paulus oleum, qui dicebat: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Inane ergo uaſculum ferre, eſt intus corde uacuo, foris humani fauoris iudicium quærere. Heliu itaq; quia gloridum exterius quærit, intra uas oleum non habet, C dicit: Reſpondebo & ego partem meam, & oſtendam ſcientiam meam. Vnde & hoc ipſum quod de feruore uanæ glorię intus patitur, uerbis ſequentibus aperit, dicens:

Quòd ſuperbi, ſpiritu ſancto plenos ſe eſſe aſſerunt, cuius feruor in uirtute minoris intelligentiæ animos ſuperat & tranſcendit. Cap. V.

PLenus ſum ſermonibus, & coarctat me ſpiritus uteri mei. En uenter meus quaſi mustum abſq; ſpiraculo, quod lagũculas nouas diſrumpit. Loquar & reſpirabo paululum, aperiã labia mea, & reſpondebo.] Nonnunquam arrogantes uiri, dum prædicatores ſanctos magna eloqui, ac pro locutione ſua uenerari conſpiciunt, locutionis eo
D rum celſitudinẽ & non utilitatem intentionis imitantur: neq; hoc amant quod illi appetũt, ſed hoc ſummopere appetũt quòd clari hominibus oſtendantur. Nam ſæpe contingit ut ſapientes uiri cùm ſe non audiri conſiderant, ori ſuo ſilentium indicant: ſed dum plerunq; conſpiciunt quòd iniquorum facinora ipſis tacentibus, & non corripientibus creſcunt, uim quandam ſpiritus ſuſtinent, ut in locutionem apertę correptionis erumpãt. Vnde propheta Hieremias cum prędicationis ſibi ſilentium indixiſſet dicens: Non recordabor eius, neque loquar ultrà in nomine illius, ilico adiunxit: Et factus eſt in corde meo quaſi ignis exæſtuans, clauſuſq; in oſſibus meis, & defeci ferre non ſuſtinens. Audiui enim contumelias multorum. Pro eo enim quòd ſe minimè audiri conſpexit ſi-

lentium

lentium appetijt: sed cum crescentia mala cerneret, in eodem silentio non permansit. Quia enim foris tacuit, ex tedio locutionis intus ignem pertulit de zelo charitatis. Inflammantur quippe corda iustorum, cum non correcta crescere conspiciunt acta malorum: eorumq; culpæ se participes credunt, quod in iniquitate crescere silendo permittunt. Dauid propheta postquam sibi silentium indixerat dicens: Posui ori meo custodiam, dum cõsisteret peccator aduersum me: obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis: in ipso suo silentio, iusto zelo charitatis exarsit, qui slico subdidit: Et dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Intus ergo cor concaluit, quia dilectionis ardor per admonitionẽ locutionis exterius emanare recusauit. Ignis in meditatione cordis exarsit: quia increpatio delinquentium à correptione oris refrixit. Charitatis enim zelus consolatione admirabili augendo se temperat: quando contra iniquorum opera per uocem correptionis emanat: ut & quæ corrigere non ualet, increpare non desinat: ne se participem delinquentium, ex consensu taciturnitatis addicat. Sed quia sæpe nonnulla uitia uirtutes se esse mentiuntur, sicut effusio nonnunquam misericordia: & tenacia, nonnunquam parsimonia: & crudelitas aliquando iustitia uult uideri: ita plerunque mentẽ ad loquendi impetum, uanæ gloriæ anxietas nequaquam se intra silentium capiens, quasi zelus charitatis inflammat: atq; appetitæ ostensionis uis ad effrenationem locutionis impellit, & quasi sub studio cõsulendi libido erumpit apparendi. Non enim curat loquendo quid prosit, sed quid appareat: nec studet ut malum quod cernit corrigat, sed bonum quod sentit ostendat. Vnde & Heliu quoq; spiritu elationis extensus, & sese intra silentij claustra non capiens ait: Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. En uẽter meus quasi mustum absq; spiraculo, quod lagunculas nouas disrũpit. Quod si intelligere spiritaliter debemus, hoc loco uidelicet uentrem sinum cordis appellat. In musto uerò sancti spiritus feruor accipitur, de quo in Euangelio dominus dicit: Vinum nouum mittunt in utres nouos. Ex quo dum repentè replerentur Apostoli, dum linguis omnibus loquerentur, à Iudæis nesciẽtibus, sed tamen uera atteſtãtibus dictum est: Hi musto pleni sunt. Lagunculas uerò infirmas ipsa humanitate conscientias, uel certè hæc terrena corporum uascula, non inconuenienter accipimus: de quibus Paulus Apostolus ait: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Heliu autem, quia, sicut superius diximus, sic inflatione elationis extenditur, ac si ad loquendum per charitatis gratiam ardore spiritus sancti accẽdatur, sensus sui spiritũ in eo quod tacuit, quasi musto absq; spiraculo comparauit. Et bene ait: Quod lagunculas nouas disrumpit: quia sancti spiritus feruor non solum ueteri, sed etiam noua uita uix capitur. Mustum ergo lagunculas nouas disrumpit: quia feruoris eius potẽtia etiam spiritalia corda transcendit. Loquar & respirabo paululum, aperiam labia mea, et respondebo. Bene ait, respirabo: quia sicut labor iustorum est uidere praua nec corigere: ita grauis est labor arrogantium, si quod sapiunt non ostendunt. Vim quippe intrinsecus æstuantem ferre uix possunt, si omne quod sentiunt, paulo tardius innotescũt. Vnde necesse est ut cùm res bona agit̃, prius eius elatio in corde uincat̃, ne si à radice miseræ intentionis, pdeat, amaros nequitiæ fructus producat.

Quòd hi qui adhuc uitijs impugnari se sentiunt, aliorum curam suscipere omnino non præsumant. Cap. VI.

Hi ergo qui adhuc uitiorum bello subiacent, nequaquam per prædicationis usum præesse magisterio cæterorum debent. Hinc est enim quod iuxta diuinæ dispensationis uocem, ab anno uigesimo & quinto Leuitæ tabernaculo seruiunt, sed à quinquagesimo custodes uasorum fiunt. Quid enim per annum quintum ac uigesimũ in quo flos iuuentutis oboritur, nisi ipsa contra unumquodq; uitium bella signantur? Et quid per quinquagesimum, in quo & iubilei requies continetur, nisi interna requies edomito bello mentis exprimitur? Quid uerò per uasa tabernaculi, nisi fidelium animæ figurantur? Leuitæ ergo ab anno uigesimo & quinto tabernaculo seruiunt, & à quinquagesimo custodes uasorum fiunt: ut uidelicet qui adhuc impugnantium uitiorum certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant: cùm uerò tentationum bella subegerint, quo apud se iam de intima tranquillitate securi sunt, animarum custodiam sortiantur. Sed quis hæc tentationum prælia sibi perfectè subigat, cùm Paulus dicat: Rom.7 Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati? Sed aliud est bella fortiter perpeti: aliud, bellis eneruiter expugnari. In istis exercetur uirtus, ne extolli debeat: in illis omnimodo extinguitur, ne subsistat. Qui igitur scit fortiter tentationem ferre certaminis, & cum tentatione concutitur, in alta arce præsidet quietis: quia etiam apud semetipsum sub seipso esse contentiones uitiorum cõspicit, quibus nulla fractus delectatione consentit. Sequitur:

Non accipiam personam uiri, & Deum homini non æquabo. Nescio enim quandiu subsistam, etsi post modicum tollat me factor meus.] Recta consideratio quòd Deum homini idcirco non æquat: quia quandiu hic subsistat, uel quando ad Dei iudicium tollatur, ignorat. Et bene ait: Post modicum tollat me factor meus: quia quamlibet longum fuerit tempus uitę præsentis, eo ipso breue est, quo permanens non est. Neque enim dignum est ut diutinum iudicetur, quicquid fine circumscribit̃. Sed inter has sententias quas ex ueritate solidas profert, ad uerba rursum elationis erumpit, dicens:

Textus capitis trigeſimitertij libri beati Iob.

AVdi igitur Iob eloq̃a mea & omnes ſermones meos auſculta. Ecce aperui os meũ: loquatur lingua mea in faucib.meis. Simplici è corde ſermões mei & ſententiam labia mea puram loquentur. Spiritus Dei fecit me, & ſpiraculũ omnipotentis uiuificauit me. Si potes, reſponde mihi: & aduerſus faciem meam conſiſte. Ecce & me ſicut & te fecit Deus, & de eodem lu B to ego quoq; formatus ſum. Veruntamen miraculum meum nõ te terreat, & eloquentia mea non ſit tibi grauis. Dixiſti ergo in auribus meis: & uocem uerborum tuorum audiui. Mundus ſum ego, & abſq; delicto immaculatus: & non eſt iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus eſt me inimicũ ſibi. Poſuit in neruo pedes meos, cuſtodiuit omnes ſemitas meas. Hoc eſt ergo in quo non es iuſtificatus. Reſpõdebo tibi, quia maior ſit Deus homine. Aduerſus eum cõtendis, quòd nõ ad om C nia uerba reſponderit tibi. Semel loquitur Deus: & ſecundò idipſum non repetit. Per ſomnium in uiſione nocturna: quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures uirorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina: ut auertat hominem ab his quæ fecit, & liberet eum de ſuperbia, eruens animam eius à corruptione, & uitam illius ut non tranſeat in gladium. Increpat quoq; per dolorem in lectulo: & omnia oſſa eius marceſcere facit. Abominabilis ei fit in uita ſua panis, & animæ illius cibus antè deſiderabilis. Tabeſcet caro D eius: & oſſa quæ tecta fuerant, nudabũtur. Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquẽs unum de ſimilibus, ut annunciet hominis æquitatem: miſerebitur eius, & dicet: Libera eum, & nõ deſcẽdat in corruptionem. Inueni in quo ei propitier. Conſumpta eſt caro eius à ſupplicijs: reuertatur ad dies adoleſcẽtiæ ſuæ. Deprecabitur Deum, & placabilis erit ei: & uidebit faciẽ eius in iubilo: & reddet homini iuſticiam ſuam. Reſpiciet homines, & dicet: Peccaui, & uerè deliqui: & ut eram dignus, non recepi. A Liberauit animam ſuam ne pergeret in interitum, ſed uiuens lucem uideret. Ecce hęc omnia operatur Deus tribus uicib. per ſingulos: ut reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce uiuentium. Attende Iob & audi me, & tace dum ego loquar. Si autem habes quid loquaris: reſponde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iuſtum. Quòd ſi non habes, audi me & tace: & docebo te ſapientiam.

Quòd ſuperbi ea ipſa quæ rectè ſentiunt, rectè proferre non poſſunt: unde eos quos infra ſe uident, non conſulendo, ſed dominando alloquuntur. Caput VII.

AVdi ergo Iob eloquia mea, & omnes ſermones meos auſculta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.] Penſemus de qua elatione deſcendit, quòd beatum Iob audire ſe admonet, ꝙ os aperuiſſe ſe perhibet, quòd linguam ſuam in faucibus loqui promittit. Hoc enim habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter neſciant inferre quod docent, & recta quæ ſapiunt, rectè miniſtrare non poſſint. In uerbis enim eorum proditur, quòd cùm docẽt, quaſi in quodam ſibi uidentur ſublimitatis culmine reſidere, eoſq; quos docent ut longè infra ſe poſitos, ueluti in imo reſpiciunt: quibus non conſulendo loqui, ſed uix dominando dignantur. Rectè autem his per prophetã Dominus dicit: Vt autem cum auſteritate imperabatis eis, & cũ potentia. Cum auſteritate eñ & potentia imperat, qui ſubditos ſuos nõ tranquillè ratiocinãdo corrigere, ſed aſperè inflectere dominãdo feſtinat. At contrà uera doctrina tanto uehementius hoc elationis uitiũ fugit per cogitationem, quãto ardentius uerborũ ſuorũ iaculis ipſum magiſtrum elationis inſequitur. Cauet enim ne eũ magiſtratis moribus prædicet, quem in corde audientium ſacris ſermonibus inſectatur. Humilitatem namq; quæ magiſtra eſt omnium materq; uirtutum, & loquendo dicere, & uiuendo conatur oſtendere: ut eam apud diſcipulos ueritatis plus moribus q̃ ſermonibus eloquatur. Vnde Paulus Theſſalonicenſibus loquens, quaſi culminis proprij Apoſtolatus oblitus, ait: Facti ſumus paruuli in medio ueſtrũm. Vnde Petrus apoſtolus cùm diceret: Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti uos rationem, de ea quæ in uobis eſt ſpe, in ipſa doctrinæ ſcientia qualitatem docendi aſſeruit eſſe ſeruandam, ſubdens: Sed cum modeſtia & timore, conſciẽtiam habentes bonam. Hoc autem quod diſcipulo Paulus ait: Præcipe hæc & doce cum omni imperio, non dominationẽ potentiæ, ſed auctoritatem ſuadet uitæ. Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur quàm dicatur. Nam doctrinæ ſubtrahit fiduciam, quando cõſcientia præpedit linguam. Non ergo ei poteſtatem elatæ locutionis

cutionis, sed bonæ fiduciam insinuauit actionis.
Iac.1 Vnde etiam de domino scriptū est: Erat enim docens sicut potestatem habens, non sicut scribæ & pharisæi. singulariter nanq; ac principaliter solus ex potestate bona locutus est: quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex diuinitatis quippe potētia habuit id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministrauit.

Quòd rectus ordo sit in doctrina, ut consideremus in primis quales sumus, & quales fuimus. Si nec sumus, nec fuimus, quales illi sunt quos emendare curamus, non extollamur. Item si nulla bona in eis sunt, quorum mala corrigimus, summopere attēdendum est, quòd ita illos potest diuina gratia permutare, ut nos posterius in bonis quæ antè accepimus, præueniant. Cap. VIII.

14 NOs enim quia infirmi homines sumus, cùm de Deo hominib. loquimur, debemus primùm meminisse quod sumus, ut ex propria infirmitate pensemus quo docēdi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur, quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquando fuimus, etsi iam diuina gratia operante non sumus: ut tanto temperantius humili corde corrigamus, quanto nosmetipsos uerius in his quos emendamus agnoscimus. Si autem tales nec sumus nec fuimus, quales adhuc illi sunt quos emendare curamus: ne cor nostrum fortè superbiat, & de ipsa innocentia peius ruat, quorum mala corrigimus, alia eorum bona nobis ante oculos reuocemus. Quæ si omnino nulla sunt, ad occulta Dei iudicia recurramus: quia sicut nos meritis nullis hoc ipsum bonum quod habemus, accepimus: ita illos quoq; potest gratia supernæ uirtutis infundere, ut excitati posterius etiam ipsa possint bona quæ nos antè recepimus præuenire. Quis eñ crederet quòd per Apostolatus meritū Saulus lapidatū Stephanum præcessurus erat: qui in morte eius lapidantium uestimenta seruabat? His ergo primùm cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demum delinquentium iniquitas increpari. Sed hunc, ut sæpe dictum est, locutionis modum Heliu ignorare ostenditur, qui in locutione sua elationis typo quasi potentia cuiusdā authoritatis inflatur, dicens: Audi igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.] In faucibus uerò loqui, est silenter dicere, & non clamoribus uociferari. Quibus uerbis arrogantes intra sanctam Ecclesiā positos signat. Hi eñ uelut in faucibus loqui dicunt, quando non cōtra aduersarios extrà uiuentes clamāt: sed quosdam intra sinū sanctæ Ecclesiæ quasi uicinos, ac iuxtà positos increpant. Sæpe uerò arrogantes eandem quam tenent arrogantiā se fugere ostendunt, & dum sic cuncta agunt ut nullum lateant, hæc priuatè singulis quasi latenter narrāt: quatenus non solum de sensu intelligentię, sed de ipso apud homines etiam arrogantiæ contemptu glorientur. unde nunc dicitur: Loquatur lingua mea in faucibus meis. ac si apertè dicatur: Quæ contra te prudenter sentio, ecce silenter narro. Aliquando autem in tantam impudentiæ elationē prosiliunt, ut alijs tacentibus, ipsi soleant laudare quod dicunt. Vnde subiungit: Simplici è corde meo sermones mei. & sententiam labia mea puram loquentur.] Magnæ uirtutis laus est, simplicitas locutionis. Quam quia arrogantes non habent, habere se hanc solicitius asserūt, ut securius audiantur. Et purè se locuturos denunciant: quia duplicitatis suæ malitiam deprehendi formidant. Sæpe autem & falsis uera permiscent: ut inde eorum mendacio citius credatur, unde inesse eis assertio ueritatis agnoscitur. Quia igitur Heliu & purè se locuturum perhibuit, & dicta sua appellando sententias fauore præcucurrit, eandē iam sententiam quam præmisit adiungit, dicens:

Quòd sermo inordinatè prolatus, scientiam quam in audientium sensibus gignere debuerat, fœdat: & quid sit, quòd uir qui seminis fluxum sustinebat, immundus erat. Cap. IX.

SPiritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis uiuificauit me.] Subditurus uera præmisit elata, & dicturus hoc quod rectè saperet, antè innotuit quantum tumeret. Sic nimirum sic arrogantium mentes insaniunt, ut & in eis quæ rectè sentiunt, elationis suæ tortitudine deprauentur. Vnde fit ut etiam eorum recta auditores nequaq; instruant: quia profectò illos per ea quæ tumidè sentiunt, non ad sui reuerentiam, sed ad contemptum uocant. Dumq; dictis prudentibus stultitiæ uerba miscent, quia stultitia ab audiente despicitur, etiam prudentia non tenetur. Hinc enim per Moysen dicitur: Vir qui fluxum seminis sustinet, immundus erit. Quid est enim sermo, nisi semen? Qui dum ordinatè emittit, audientis mens quasi concipientis uterus ad boni operis prolem fœtatur. Si uerò importunè defluit, emittentem polluens, generandi uirtutem perdit. Nam si sermo semen non esset, de prædicante Paulo nequaquam Athenienses dicerent: Quid uult sibi seminiuerbius hic dicere? De quo & Lucas dicit: Ipse enim erat dux uerbi. Semen ergo usui propaginis dicatum incompetenter fluens, cætera membra coinquinat: cùm sermo per quem in audientium sensibus nasci scientia debuit, si inordinatè prodeat, etiā quæ rectè senserit fœdat. Vnde Heliu quoq; etiam quæ rectè potest sentire, commaculat, dum cui uel quid loquatur ignorat: & quasi fluxum seminis sustinet, cùm linguam utilitati cōgruam, per uerba uanæ locutionis mouet. Bono autem ordine & factum se astruit, & animatum. Per spiritum factum, & per spiraculum se narrat animatum. Facto quippe Adam, scriptum est: Inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, & factus est homo in animam uiuentem. Sed hæc quę rectè astruit, utrum rectè exequatur, audiamus.
15 Lev.15 Act.14 Gen.2
Sequitur: Si potes, respōde mihi: & aduersus faciem meam resiste.] Ecce dum narrat ordinem ueræ conditionis, in fastum subitò superbę elationis erumpit, atq; alijs uerbis hoc idem replicat, dicens: Ecce & me sicut & te fecit Deus: & de eodē

Universidad de Deusto
Biblioteca

luto ego quoq; formatus ſum. Veruntamen mira culum meum nō te terreat,& eloquentia mea nō ſit tibi grauis.] Quid eſt hoc quòd Heliu ordinē ueræ conditionis agnoſcit, & modum rectæ locutionis ignorat? Quid eſt quòd ſe beato Iob & conditus exęquat, & locuturus exaltat: niſi hoc quòd arrogantes omnes cunctis quidem hominibus ſe æqualiter conditos meminerunt, ſed per faſtum ſcientiæ auditores ſuos æquales ſibi uel eſſe uel credere dedignantur: eisq; ſe per naturæ conditionem conferunt, ſed per tumorem ſcientiæ ſuperponunt? Æquales quidem ſe iudicant extitiſſe naſcendo, ſed nō æquales remanſiſſe uiuendo. Atque in eo quòd æquales quaſi uiuendo iam non ſunt, illud ad maius miraculum reuocāt, quòd æquales naſcendo fuerunt. Vnde inflatus Heliu dicit: Ecce & me ſicut & te fecit Deus, & de eodē luto ego quoq; formatus ſum. Veruntamen miraculum meum non te terreat,& eloquen
16 tia mea non ſit tibi grauis. Habent hoc etiam arrogantes proprium quòd prius quàm dicant, mira ſe dicere ſemper exiſtimant, & locutionem ſuam admirando præueniunt: quia uel in acutis ſenſibus ipſa elatio quanta ſit fatuitas, ignorant. Notandum quoque eſt quòd Paulus dum mirè
Heb.13 Hebræos admoneret,adiunxit:Rogo autem uos fratres ut ſufferatis uerbum ſolatij:etenim perpaucis ſcripſi uobis. Heliu autem inania protulit, & quaſi conſolando ſubiunxit: Miraculum meum non te terreat,& eloquentia mea non ſit tibi grauis. Ille dicta ſua uerbum ſolatij:hic uerò eloquentiam & miraculum uocat. Ecce quàm diſtincti ſapores prodeunt fructuum ex diuerſa radice cogitationum. Ille de magnis humiliter ſenſit: iſte de minimis ſe inaniter erigit. Quid ergo inter hæc niſi hoc ſolerter eſt intuendum,quòd & aſcenſuri in imo ſe eſſe conſiderāt, & caſuri ſemper in præcipiti ſtant? Salomone atteſtante, qui ait: Ante ruinam exaltatur cor,& ante gloriam humiliatur.
Sequitur:

Quòd ſuperbi non tam conſolari, quàm increpare deſiderant. Cap. X.

Dixiſti ergo in auribus meis:& uocem uerborum tuorum audiui.] Atq; eandem uocem ſubiungens,ait: Mundus ſum ego, & abſq; delicto immaculatus,& nō eſt iniquitas in me. Quia querelas in me reperit: ideo arbitratus eſt me inimicum ſibi. Poſuit in neruo pedes meos,cuſtodiuit omnes ſemitas meas.] Moxq; contra hæc uerba quæ beatum Iob dixiſſe narrauit, ſententiam ſuam proferens, ait: Hoc eſt ergo in quo non es iuſtificatus.] Profectò beatus Iob ueraciter dixerat,quòd abſq; culpa fuerit flagellatus. Hoc enim ipſe de ſe quod de illo ad diabolum Dominus dixit:Commouiſti me aduerſus eum, ut affligerem illum fruſtra. ſed Heliu non credidit ceſſante culpa potuiſſe eum etiam pro gratia flagellari. Neſciebat enim flagellis eius non deleri uitium, ſed meritum augeri:& pro eo quòd ſine delicto ſe dixerat flagellatum,hac eum ſententia increpat, dicens:Hoc eſt ergo in quo non es iuſtificatus. Habent enim hoc arrogantes proprium, ut plus arguere appetant,quàm conſolari: & quæq; hominibus euenire cognoſcūt,ex ſolis eueniſſe iniquitatibus arbitrentur. Neſciunt quippe occulta iudicia ſubtiliter quærere, atq; id quod non intelligunt,humiliter perſcrutari: quia eos ſæpe à ſecretis inueſtigationibus iudiciorum Dei,ipſa ſciētiæ ſuæ elatio deiicit dum extollit. Obſtaculum namque ueritatis eſt tumor mentis: quia dum inflat obnubilat. Qui etſi quando ſcientiam uidētur adipiſci, quaſi de quodam rerum cortice, & nō de ſecretæ dulcedinis medulla paſcuntur, micantibusq; ingenijs ſæpe exteriora tantummodo amant
B gunt,ſed interni guſtum ſaporis ignorant: uidēcet foris acuti,ſed intus cæci ſunt. Neq; id de Deo ſentiunt quod dulcè interius ſapiat, ſed quod excuſſum exterius ſonet. Qui etſi ſecreta quædā intelligendo percipiunt, eorum dulcedinem experiri nō poſſunt: etſi nouerūt quomodo ſunt,ignorant,ut dixi,quomodo ſapiunt. Et ſit plerum 17
ut fortiter dicant: ſed tamen iuxta ea quæ dicunt, uiuere neſciant. Vnde bene quidam ſapiens dixit: Mihi autem det Deus,hęc dicere ex ſententia. Sententia quippe à ſenſu uocata eſt. Et recta quę intelligit,non ex ſola ſcientia,ſed ex ſententia dicere appetit, qui nequaquam tantummodo ſcido dicere, ſed ſentiendo deſiderat experiri quod dicit. Sed mens arrogantium dictorum ſuorum ſenſum non penetrat: quia ab interno guſtu recto iudicio in eos fauores redigitur, quos foris amat.
C Vera autem ſcientia afficit, non extollit: nec ſuperbientes quos repleuerit, ſed lamentātes facit. Qua quiſq; cùm repletus fuerit primo loco ſcire appetit,& iam ſui conſcius, tanto per illam minus ſapit,quanto ſe infirmum in illa ueriùs cognoſcit,atque ampliorem uiam huius ſcientiæ ipſa ei humilitas aperit: dum' que imbecillitatem ſuam conſpicit,ipſa ei cognitio ſecretorum ſublimium abſconditos ſinus pandit: qua cognitione preſſus ſubtilior redditur, quo ad occulta rapitur. Heliu ergo in flagellis beati Iob idcirco ueram rationem non inuenit: quia eam quęrere humiliter neſcit,& increpare potius quàm conſoli paratior dicit: Hoc eſt ergo in quo non es iuſtificatus. Notandum quoq; eſt, quòd beatus Iob in
D neruo pedem ſuum poſitū dixit: ſed nequaq; mālum ſe hoc modo quo ei obijcitur, abſq; peccato uel immaculatum & ſine iniquitate fuiſſe memorauit. Sed Heliu dum cum auſteritate ſtudet increpare quæ dicta ſunt,mentiens addidit quæ dicta non ſunt. Qui enim ſemper increpare appetunt,& nunquā fouere,multa plerunq; increpando mentiuntur. Nam ut arguere docte uideantur, fingunt nonnunquā quæ redarguant: & cùm quidam equino more in curſum ſuæ oſtentationis inueniant,in ſubiectorum inuectionibus ex ficto ſibi iniquitatibus campum parant. Sciendum preterea eſt, ſicut & ſuperius dixi, quòd arrogantes uiri inflatis ſuis ſermonibus ſępe fortia dicta permiſcent,nec conſiderant aliquando quid iuuent, ſed penſant ſtudioſè quid doceāt. Quorum mos

Heliu

Heliu speciem tenet, qui non rectè uiuere appetit, sed docere. Quia ergo sciens, sed arrogans loquitur, taceamus iam quòd tumidum uiuit, & audiamus quod solidum dicit. Post tot itaq; elationis uerba, tandem sententiã suam ostendere inchoans, ait: Respondebo tibi quòd maior sit Deus homine.] Dicatur fortasse ab aliquo: Quis istud uel cùm nõ audit, ignorat? Sed nimirum hæc sententia uilis creditur, si non ex ipsa intentionis suæ radice pensetur. Flagellato uidelicet loquebatur, qui & percussionis uerbera acceperat, & causas
18 uerberum nesciebat. Idcirco ergo intulit: Respondebo tibi quòd maior sit Deus homine: ut flagellatus homo considerãs quia illo maior est Deus, in omne quod patitur, eius iudicio se postponat, cui se minorem esse non dubitat: & quod à meliore patitur, iustum credat, etiamsi eiusdem iustitiæ causas ignorat. Quisquis em̃ etiam pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur, eo ipso iam iustus esse inchoat, quo ferientis iustitiam non accusat. Homo nanq; sub Deo est cõditus: & ad conditionis ordinem redit, quando sibi æquitatem iudicis sui etiam quam nõ intelligit, anteponit. Bene ergo dicitur: Respondebo tibi quòd maior sit Deus homine: ut considerata potentia creatoris, deferueat tumor mentis per memoriam conditionis. Vnde Dauid propheta cùm percussionis pondere in excelsum uocis erumpere cogeretur, ad considerationẽ conditionis suæ se recolli-
17 gens, ait: Obmutui, & non aperui os meũ: quoniã tu fecisti me. Pensauit enim conditionis suæ ordinem, & iustitiã percussionis inuenit: quia qui benignè eum qui non erat condidit, eum profectò qui erat, non nisi iustè percussit. Sequitur:

Quòd in scriptura sancta semel dixit Deus quicquid expedit homini: nec singulis cogitationibus hominum per prophetarum uoces uel angelorũ ministeria interrogatus respondeat.

Cap. XI.

ADuersus eum contendis, quòd non ad omnia uerba responderit tibi. Semel loquitur Deus & secũdò idipsum nõ repetit.] Afflicti cordis est proprium, ut in omne quod appetit, & tamen rerũ ordinem cõtrarium sentit, si possit fieri, curita uel non ita sit, diuinis sibi responderi uocibus uelit: ut Deum de cuncta rerum controuersia
D consulat, & responsionis eius cognita ratione cõquiescat. Heliu autẽ præuidens quòd scripturam sacram Dominus conderet: ut in ea uel publicis uel occultis cunctorum quæstionibus responderet, ait: Aduersus eum cõtendis, quòd non ad omnia uerba responderit tibi. Semel loquitur Deus, & secundò idipsum nõ repetit. ac si diceret: Deus singulorum cordibus priuatis uocibus nõ respondet, sed tale eloquiũ cõstruit, per quod cunctorũ
19 quæstionib. satisfacit. In scripturæ quippe eius eloquio causas nostras singuli si requirimus, inuenimus: nec opus est ut in eo quod specialiter quisque tolerat, respõderi sibi diuina uoce specialiter queratur. Ibi em̃ nobis omnibus in eo qd̃ specialiter patimur, cõmuniter respondetur: ibi uita præce-
A dentium, fit forma sequentium. Vt enim unum è pluribus proferamus: ecce dum passione aliqua uel molestia carnis afficimur, scire fortasse occultas causas passionis eiusdẽ uel molestiæ optamus, quatenus in eo quod patimur, ex ipsa rerum scientia consolemur. Sed quia de specialibus tentationibus nostris nequaquam nobis singulis specialiter respondetur, ad scripturã sacram recurrimus. Ibi uidelicet inuenimus quòd Paulus carnis suæ infirmitate tentatus, audiuit: Sufficit tibi gratia 1.Cor.12
mea: nam uirtus in infirmitate perficitur. Quod idcirco illi in infirmitate propria dictum est, ne sigillatim nobis omnibus diceretur. In scriptura igitur sacra uocẽ Dei afflicto Paulo audiuimus, ne cùm fortasse affligimur, singuli audire eam priua-
B ta cõsolatione quæreremus. Non ergo Dominus ad omnia uerba nobis respondet: quia semel loquitur, & secundò idipsum non repetit: id est in his quæ per scripturam sacram ad patres nostros protulit, nos erudire curauit. Discant itaque sanctæ doctores Ecclesiæ, discant & arrogantes cùm intra eam laborare quosdam pusillanimitate conspiciunt: quia nobis Deus ad uerba omnia non respondet, quia semel loquitur Deus, & idipsum secundò non repetit, id est cogitationibus uel tentationibus singulorum non iam passim per prophetarum uoces, non iam per angelica officia satisfacit: quia in scriptura sacra quicquid potest singulis euenire comprehendit: atque in illa per exemplapræcedentium, etiam uitam sequentium
C informare curauit. Quamuis quod ait: Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit, hoc intelligi subtilius potest, quòd pater unigenitum consubstantialem sibi filium genuit. Loqui enim Dei, est uerbum genuisse. Semel autẽ loqui Dei, est uerbum aliud præter unigenitum non habere. Vnde & aptè subditur: Et secundò idipsum non repetit: quia uidelicet hoc ipsum uerbum, id est, filium non nisi unicum genuit. Quod autem non ait: Locutus est, sed loquitur: nõ uidelicet tempus præteritum nec futurum ponens: liquet omnibus, quia Deo nec præteritum tempus cõgruit, nec futurum. Tanto ergo in eo quodlibet tempus ponitur liberè, quanto nullum uerè. Neq; enim quodlibet liberè dici poterat, si saltem unum propriè diceretur. Inde itaq; dici in Deo tempus audaciter quodlibet licet, unde in eo dici propriè nullum licet. Verbum nanq; pater sine tempore genuit. Et quis dignè fari queat illam ineffabilem natiuitatẽ, quòd de æterno natus est coæternus, q̃ existens ante secula genuit æqualem, quòd gignẽte natus posterior non est? Quæ uidelicet nos mirari possumus, sed intueri minimè ualemus. Illius autẽ natiuitatis uim iam mirari posse, aliquatenus uidere est. Sed quomodo uidemus quod nequaquã comprehendimus? Est aũt quod de usu carnis pertrahere ad sensum spiritus debemus. Nam si quis in tenebris clausis oculis iaceat, atq; ante eum subitum lucernæ lumẽ erumpat, clausi eius oculi ipso aduentu luminis feriuntur ut pateſcant. Cur ergo turbati sunt, si clausi nihil uiderunt? Nec tamẽ ali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid perfectum fuit, quod uidere clausi potuerũt. Nam si perfectè totũm uidissent: cur aperti quærerent quod uiderent? Sic itaq; sic sumus, cùm de incomprehensibili natiuitate intueri aliquid conamur. Eo ipso enim quod fulgoris admiratiõe percutitur animus, & quasi uidet quod uideri non ualet: uelut in tenebris positus, uim lucis oculus clausus uidet. Heliu nanq; ait: Semel loquitur Deus. Dauid uerò uerbi unigeniti natiuitatẽ intuens ait: Semel locutus est Deus. Quia enim unigenitus filius idem uerbum patris & perfectione natus dicitur, & pro æternitate semper nasci perhibetur: sacra scriptura liberè dicere de Deo consueuit: quia locutus est, & loquitur. In eo enim quòd perfectũ uerbum genuit, & locutus est pater: in eo autem quòd semper gignit, utiq; loquitur: quamuis hoc quod perfectum diximus, propriè non dicamus. neq; enim quod factũ non est, propriè dicitur esse perfectum: sed eius plenitudinem per quandam angustiam nostræ locutionis exprimimus: sicut etiam de patre Dominus dicit: Estote perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est. Quia uerò hæc diuinæ naturæ secreta admiratio non facilè occupatis per terrena desideria mentibus innotescit: aptè Dei locutio qualiter ad nos fiat insinuat dicens: Per somnium in uisione nocturna: quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo.]

Matt. 5

Quòd in nocte uitæ præsentis diuina natura ad plenum non agnoscitur: & idipsum quod quasi in caligine cõspici potest, tunc demum uidemus, cùm ab huiusmodi mundi tumultuosa concupiscentia segregati, quasi clausis corporalibus sensibus in quiete contemplationis diuinæ dormimus. Cap. XII.

20 QVid est quòd per somnium nobis locutio diuinitatis innotescit, nisi quòd Dei secreta nõ cognoscimus, si in terrenis desideriis uigilemus? In somnio enim exteriores sensus dormiũt, & interiora cernuntur. Si ergo interna contemplari uolumus, ab externa implicatione dormiamus. Vox uidelicet Dei quasi per somnium auditur, quando tranquilla mente ab huius seculi actione quiescitur: & in ipso mentis silentio diuina præcepta pensantur. Cùm enim ab externis actionibus mens sopitur, tunc plenius mandatorũ Dei pondus agnoscitur. Tunc uerba Dei mens uiuacius penetrat, cum ad se admittere curarum secularium tumultus recusat. Malè autẽ homo uigilat, quando eum secularium negociorum æstus insolenter inquietat. Aurem quippe cordis terrenarum cogitationum turba dum perstrepit claudit: atq; in secretario mentis, quanto minus curarum tumultuantiũ sonus compescitur, tanto amplius uox præsidentis iudicis nõ auditur. Neq; enim perfectè homo sufficit ad utraq; diuisus: sed dum sic interius eruditi appetit ut tamen exterius implicetur: unde exterius auditum aperit, inde interius obsurdescit. Moyses admixtus Ægyptijs quasi uigilabat: & ideirco uocẽ Domini in Ægypto positus non audiebat. Sed extincto Ægyptio postquam in desertum fugit, illic dum quadraginta annis degit, quasi ab inquietis terrenorum desideriorum tumultibus obdormiuit, atq; idcirco diuinã uocem percipere meruit: quia per supernam gratiã quanto magis ab appetendis exterioribus torpuit, tanto uerius ad cognoscenda interiora uigilauit. Rursus Israelitici populi turbis prælatus, ut legis præcepta percipiat, in montem ducitur: atq; ut interna penetret, ab externis tumultibus occultatur.

Exod. 3.

Vnde & sancti uiri qui exterioribus ministrijs deseruire officij necessitate coguntur, studiosè semper ad cordis secreta refugiunt: ibiq; cogitationis intimæ cacumen ascendunt, & legẽ quasi in monte percipiunt: dum postpositis tumultibus actionũ temporalium, in cõtemplationis sue uertice supernę uoluntatis sententiã perscrutant. B Hinc est quod idẽ Moyses crebrò de rebus dubijs ad tabernaculũ redit: ibiq; secretò Dominũ consulit, & quid certi decernat agnoscit. Relictis quippe turbis ad tabernaculũ redire, est postpositis exteriorum tumultibus, secretum mentis intrare. Ibi enim Dñs consulitur: & quod foris agendum est, publicè, intus silenter auditur. Hoc quotidie boni rectores faciunt, cùm se res dubias discernere nõ posse cognoscũt: ad secretum mentis uelut ad quoddam tabernaculum reuertunt: diuinaq; lege perspecta, quasi coram posita arca Dominũ consulunt: & quod prius intus tacẽtes audiũt, hoc foris postmodum agentes innotescũt. Vt enim exterioribus officijs inoffensè deseruiant, ad interna cordis recurrere incessabiliter curãt: & sic uocem C Dei quasi per somnium audiunt, dum in meditatione mentis à carnalibus motibus abstrahuntur. Hinc est q̃ sponsa in Canticis canticorum spretã uocem quasi per somnium audierat, quæ dicebat: Ego dormio, & cor meum uigilat. ac si diceret: Dum exteriores sensus ab huius uitæ sollicitudinibus sopio, uacante mente uiuacius interna agnosco. Foris dormio, sed intus cor uigilat: quia dum exteriora quasi non sentio, interiora solerter apprehendo. Bene ergo Heliu ait: Quia per somnium loquitur Deus: atq; aptè subdidit, In uisione nocturna.] Nocturna enim uisio apparet contemplationi mentis sub quibusdã imaginibus fieri. In diurna aũt luce certius cernimus, in nocturna uerò uisione cunctanter uidemus. Et quia sancti omnes quamdiu in hac uita sunt, diuinę naturę D secreta quasi sub quadam imaginatione conspiciunt, quia uidelicet necdum sicut sunt, eam manifestius contemplantur, bene Heliu postquam dixit Deũ nobis per somniũ loqui, subdit: In uisione nocturna. Nox quippe est uita præsens: in qua quãdiu sumus, per hoc q̃ interna conspicimus, subtus incerta imaginatiõe caligamus. Propheta nanq; ad uidendũ Dominũ quadam se premi caligine lætiebat, dicẽs: Anima mea desiderauit te in nocte. Ac si aperte diceret: In hac obscuritate uitæ præsentis uidere te appeto, sed adhuc infirmitatis nubilo circumscribor. Dauid quoq; huius noctis caliginem uidens, claritatem ueri luminis præstolatus ait: Mane astabo tibi, & uidebo. Adhuc ergo in nocte minus se uidere conspicit: qui ad uidendum

dum Deum futurum mane concupiscit. Quia uerò, ut diximus, ab exteriori actione cessare dormire est: bene Heliu subdit: Quando irruit sopor super homines.] Quia autem sancti uiri cum exteriori actioni non deseruiunt, intra mentis cubilia conquiescunt, aptè subiungit: Et dormiunt in lectulo.] Sanctis enim uiris dormire in lectulo, est intra mentis suæ cubile quiescere. Vnde scriptum est: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Dicatur ergo ꝙ semel nobis loquitur Deus per somniũ in uisione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: quia nimirum tunc secreta diuinitatis agnoscimus, cùm ab huius mundi tumultuosa concupiscentia intra mentis nostræ cubilia segregamur. Quia uerò, ut sæpe iam diximus, aurem cordis tumultus secularium negociorum claudit: & quies secretæ considerationis aperit, aptè subiungit: Tunc aperit aures uirorum, & erudiẽs eos instruit disciplina. Cùm enim ab exterioribus actionibus sopiuntur, aperta aure interni examinis causas audiunt. Qui dum subtiliter uel flagella publica uel iudicia occulta considerant, semetipsos afficere flendo non cessant. Vnde bene dictum est:

Quòd quatuor modis in compunctione afficimur.
Cap. XIII.

ET erudiens eos instruit disciplina: quia consideranti menti & sese per pœnitentiam laceranti, quasi quædã plagę percussionis, sunt lamenta compunctionis. Vnde etiam Salomon rectè uim percussionis utriusq; coniungens, ait: Liuor uulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus uentris. Per liuorem quippe uulneris, disciplinam insinuat corporeæ percussionis. Plagæ uerò in secretioribus uentris, sunt interna mentis uulnera, quę per compunctionẽ fiunt. Sicut enim uenter cibis repletus extenditur: ita mens prauis cogitationibus dilatata subleuat. Abstergunt igitur mala & liuor uulneris & plagæ in secretioribus uentris: quia & disciplina exterior culpas diluit, & extensam mentem compunctio pœnitentię ultione transfigit. Sed hoc inter se utraq; hæc differunt: ꝙ plagæ percussionũ dolent, lamenta compunctionum sapiunt. Illæ affligentes cruciant: ista reficiũt dum affligunt. Per illas in afflictione mœror est: per hæc in mœrore lætitia. Quia tamen ipsa compunctio mentem lacerat: eandem compunctionẽ nõ incongruè disciplinã uocat. Quatuor quippe sunt qualitates quibus iusti uiri anima in compunctione uehemẽter afficitur. Cùm aut malorũ suorum reminiscitur, considerãs ubi fuit: aut iudiciorum Dei sententiã metuens & secum quærens, cogitat ubi erit: aut cùm mala uitæ præsentis solerter attendẽs, mœrẽs cõsiderat ubi est: aut cùm bona supernæ patriæ contemplatur: quę quia necdũ adipiscitur, lugẽs conspicit ubi non est. Malorum suorum Paulus meminerat, & ex eis se in quibus fuerat affligebat, cum diceret: Nõ sum dignus uocari Apostolus: quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Rursum diuinũ iudicium subtiliter pensans, A in futuro malè esse metuebat dicens: Castigo corpus meum, & seruituti subiicio: ne fortè aliis prædicans ipse reprobus efficiar. Rursus mala præsentis uitæ pensabat cùm diceret: Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino. Et, Video aliã legẽ in mẽbris meis, repugnantẽ legi mẽtis meæ: & captiuũ me ducentẽ in lege peccati quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et rursum bona æternæ patriæ considerabat dicẽs: Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autẽ facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Atq; iterũ: Scimus quoniã si terrestris domus nostra huius habitatiõis dissoluatur, ꝙ ædificationẽ ex Deo habemus, domum B non manufactã, æternã in cœlis. Cuius domus bona intuens, Ephesijs dicit: Vt sciatis quæ sit spes uocationis eius, & quę diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis: & quæ sit supereminens magnitudo uirtutis eius in nos qui credidimus. Mala uitæ præsentis B. Iob considerans ait: Tentatio est uita humana super terrã. Vnde Dauid quoq; ait: Vniuersa uanitas omnis homo uiuens. Et quanquã in imagine Dei ambulet homo: tamẽ uanè cõturbabitur. Qui rursum æternã patriã contemplatus, & hæc mala pensans in quibus erat, atq; illa bona cõsiderãs in quibus adhuc nõ erat, ait: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est. Et, Ego dixi in pauore meo: proiectus sum à uultu oculorũ tuorum. Subleuatus in ecstasi, quod nostri interpretes pauorem nõ propriè uocauerunt, à uultu oculorum Dei uidit se esse proiectũ. Post interni quippe luminis uisionem, quæ in eius anima per contemplationis gratiam radio claritatis emicuit, ad semetipsum redijt, & cognitiõe percepta, uel quibus illic bonis deesset, uel quibus malis hic adesset, inuenit. Neq; enim quis presentis uitæ mala sicut sunt cõspicere prævalet, si bona æternæ patrię per cõtemplationis gustum cõtingere necdũ ualet. Vnde & à uultu oculorum Dei proiectũ se esse cognouit. Subleuatus quippe uidit, quod se hic uidere non posse ad se relapsus ingemuit. Perfectam scilicet animam ista compunctio afficere familiarius solet, qua omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obuiantes discutit, & cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptæ lucis intendit. Has quippe figurarum corporalium species, ad se intus ex infirmitate corporis traxit. Sed perfectè compuncta hic summopere inuigilat: ne cum ueritatem quærit, eam imaginatio circumscriptæ uisionis illudat: cunctasq; sibi obuiantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire conatur, & postquã per multa indecenter sparsa est, in unum se colligere nititur: ut si magna ui amoris prævalet, esse unum atque incorporeum contempletur. Vnde aliquando ad quandam inusitatam dulcedinem interni saporis admittitur, ac raptim aliquo modo ardenti spiritu afflata renouatur: tãtoq; magis inhiat, quanto magis quod amet degustat: atque hoc intra se appetit, quod sibi dulce sapere intrinse-

1.Cor.9
2.Cor.5
Rom.7
1.Cor.13
Ephe.1
Psal.13
Psal.119
Psal.30

Universidad de Deusto
Biblioteca

intrinsecus sentit: quia uidelicet eius amore dulcedinis sibi coram se uiluit: & postquam hanc utcunq; percipere potuit, quid sine illa dudum fuisset inuenit. Cui inhærere conatur, sed ab eius fortitudine, sua adhuc infirmitate repellitur: & quia eius munditiæ contemperari non ualet, flere dulce habet, sibiq; ad se cadēti infirmitatis suæ lachrymas sternere. Neq; enim mentis oculum potest in id quod intra se raptim conspexerit figere: quia ipso uetustatis suæ usu deorsum ire cōpellitur. Inter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur: sed ad familiares tenebras suas uicta fatigatione relabitur. Quia ergo sic affecta anima cōtra semetipsam graue certamen tolerat, & quia omnis hæc de nobis controuersia cum nos afficit, affligit: quamuis delectatione permixta non modicum dolorē parit: Heliu postquam dixit Deum nobis per somnium loqui, & locutione eius nostras aures aperiri, non immeritò eandem apertionem aurium disciplinā uocat: quia eo magis nos afficiendo conterit, quo magis ad nos per occultam eius inspirationis gratiam internæ intelligentiæ sonus erumpit. Neq; enim fleret extrinsecus quisq; quod est: si nō intrinsecus potuisset sentire quod nondum est. Nanq; cum nosmetipsos inspicimus bene conditos, sed ad persuasionem diabolicam pestifera consensione deceptos, in nobismetipsis attendimus aliud esse quod fecimus, aliud quod facti sumus, conditione nos integros, sed culpa uitiatos. Proinde compuncti appetimus uitare quod fecimus: ut ad id quod facti fuimus, reformemur. Vn-
22 de & aptè sequitur: Vt auertat hominem ab his quæ fecit, & liberet eum de superbia.] Quid enim homo de seipso nisi peccatum fecit? Et scriptū est:
Eccl.10 Initiū omnis peccati superbia. Bene ergo dicitur: Quia homo cum ab his quæ fecit auertitur, de superbia liberatur. Contra conditorē quippe superbire, est præcepta eius peccando trāscendere: quia quasi à se iugū dominationis eius excutit, qui per obedientiam subesse contemnit. At contrà qui id quod fecit uitare appetit, id quod à Deo factus est recognoscit: & ad conditionis sui ordinem humiliter redit, dum sua opera fugiēs, talem se esse qualiter à Deo factus est diligit. Quia uerò per hanc intelligentiam gloria sempiterna recipitur, supplicia æterna uitantur, aptè subiungitur:

Quòd de corruptione transeunt ad gladium, qui de peccato ad supplicia rapiuntur. Cap. XIIII.

ERuens animam eius de corruptione, & uitam illius ut non transeat in gladium.] Omnis quippe peccator ab hac corruptiōe uitiorum illuc ad gladium compellitur transire pœnarum: ut unde hic iniquè delectatus est, inde illic iustè crucietur. Notandum est ergo quòd Deus nobis per somnium loquens, prius nos à corruptione & postmodum à gladio liberat: quia nimirum illius uitam illic eripit ab ultione supplicij, cuius hic mentem subtrahit à delectatione peccati. Neque enim illic habet qd' formidare debeat de gladio sententiæ, quem hic post emendationem suam A pollutio nō corruperit culpæ. Bene ergo dicitur: Eruens animam eius de corruptione, & uitam illius ut non transeat in gladium. De corruptione namq; ad gladium transire, est post peracta uitia ad toleranda supplicia peruenire. Sequitur:

Quòd occulto Dei iudicio agitur, ut in cuiusq; ordinis loco, in cuiusq; secreti recessu homo sine tentationibus non uiuat: & plerunq; quod sibi ad requiem parat, mutetur in perturbationem. Cap. XV.

INcrepat quoq; per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.] In scriptura sacra lectus siue grabbatus seu stratum, aliquando uoluptas carnis, aliquando repausatio in bonis operibus, aliquando requies temporalis accipitur. B Quid est enim quod in Euangelio sanato cuidam Dominus dicit: Surge, tolle grabbatū tuum, & uade in domum tuam: nisi quòd per grabbatum uoluptas corporis designatur? Et iubetur utiq; ut hoc sanus portet, ubi infirmus iacuerat: quia nimirū omnis qui adhuc uitijs delectatur, infirmus iacet in uoluptatibus carnis. Sed sanatus hoc portat, ubi infirmus iacuerat: quia diuino adiutorio ereptus à uitijs, eiusdem carnis contumelias pollmodum tolerat, in cuius prius desiderijs requiescebat. Rursum per lectum uel stratum repausatio in bonis operibus designatur. Vnde in Apostolorum actibus Petrus apostolus dicit: Æneæ sanet te Dominus Iesus Christus: surge & sterne tibi. Quid est dicere, surge: nisi mala quæ perpetrasti C derelinque? Et quid est dicere, sterne tibi: nisi mentis opera in quibus requiescere debeas operare: ut & deserat resurgendo quæ fecit, & inuenias sternendo quid fecerit. Quod utrunq; propheta breuiter comprehendit dicens: Declina à malo, & fac bonum. Declinare quippe à malo, est ab eo quo iacuit surgere: bonum uerò facere, est mentis opera in quibus requiescere debeat præparare. Qui enim declinat à malo, sed bona adhuc non facit: surrexit quidem ab eo quo iacuit: sed ubi requiescere debeat nondum strauit. Et rursum lectus uel stratum requies temporalis accipitur, sicut scriptum est: Vniuersum stratū eius uersastis in infirmitate eius. Cùm enim quisq; curis secularibus fatigatus, deserere per diuinam gratiam huius D mundi itinera laboriosa compungitur: cogitare solet quomodo præsentis uitæ desideria fugiat, & ab eius laboribus requiescat: sibiq; mox deliciosæ quietis ordinem quærit, & uelut quoddam stratum sicut à cunctis laboribus cessationis locum inuenire concupiscit. Sed quia in hac uita adhuc homo positus in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti secessu uiuere sine tentationibus nullatenus potest: plerunq; in id quod ad requiē construitur, maior dolor tentationis inuenitur. Vnde rectè per prophetam dicitur: Vniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius. ac si diceret: Omne quod hic sibi parauit ad requiem, hoc ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem. Quod pio quidem Dei cōsilio agitur, ut huius peregrinationis tempore electorum uita turbetur.

Via quip-

Via quippe est uita præsens, qua ad patriam tendimus: & idcirco hic occulto iudicio frequenti perturbatione cõterimur, ne uiam pro patria diligamus. Solẽt etenim nõnulli uiatores cum amœna fortasse in itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare: eorumq; gressus tardat pulchritudo itineris dum delectat. Electis ergo suis ad se pergentibus Dominus huius mũdi iter asperum facit: ne dum quisq; uitæ præsentis requie, quasi amœnitate uiæ pascit: magis eum diu pergere q̃ citius peruenire delectet: ne dum oblectatur in uia, obliuiscatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in hac uita omnis nostra quã fortasse parauimus requies turbatur, rectè dicitur: Increpat quoq; per dolorẽ in lectulo: id est in præsentis uitæ requie, uel tẽtationis nos stimulis, uel flagelli afflictione cõturbat. Nam sæpe humanus animus quamlibet breui tempore sine tentatione in bonis studijs fuerit, mox de eisdem studijs, in quibus quiescẽdo se exerit de ipsis uirtutibus quibus multiplicari nititur, dum proficere se sentit eleuatur. Vnde pio rectoris nostri moderamine, impulsu tẽtationis afficitur, ut in eo ipsa profectus sui elatio comprimatur. Quapropter postquam dixit: Increpat quoq; per dolorem in lectulo, aptè subiunxit:

Quòd tentationum profectus sit, eiam infirmitatem nostram recolimus, & cognoscimus quid diuino munere possimus, & quid ex nobis sumus. Cap. XVI.

ET omnia ossa eius marcescere facit.] Ossa in scriptura sacra uirtutes accipimus: sicut scriptum est: Dominus custodit omnia ossa eorũ, unum ex eis non cõteretur. Quod utiq; nõ de ossibus corporis, sed de uiribus dicit mentis. Nam certè nouimus q̃ & multorũ martyrum corporaliter ossa confracta sunt: & persecutores Domini, latronis illius cui dictum est, *Hodie mecũ eris in paradiso*, sicut latronis alterius *in cruce* crura fregerũt. Cùm ergo increpat per dolorem *in lectulo*, omnia ossa facit marcescere: quia cùm in ea requie quam nobis ab hoc seculo præparamus, flagello tẽtationis afficimur: qui fortasse de uirtutibus nostris inflari potuimus, cognitæ infirmitatis nostræ tædio extenuamur. Cùm enim sicut cupimus ad Deum proficimus: si profectũ nostrũ tentatio nulla pulsaret, alicuius nos fortitudinis esse crederemus. Sed quia nobiscum superna dispensatione agitur, ut infirmitatis nostræ quia proficientes obliuiscimur, tentati recolamus: & in profectu nostro quid de diuino munere, & in tentatione cognoscamus, quid de proprijs uiribus sumus. Quæ nos profectò tentatio ad plenũ raperet, nisi protectio superna seruaret. Sed pulsat, nec frangit: impellit, nec mouet: quatit, nec dejcit: ut de nostra infirmitate sentiamus esse quod quatimur, & de diuino munere esse quod stamus. Et quia sæpe anima alicuius boni sibi conscia, cùm uirtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascitur, & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quòd tentatione pulsante marcescunt ossa: quia dum propria infirmitas tentatione interrogante cognoscitur, omnis illa nostrarum uirium uelut pinguis uiridisq; gratulatio, subito anxietatis mœrore siccatur: & qui nos alicuius esse momenti bona nostra pensando credidimus, pulsati paulo amplius perituros nos iam iamq; formidamus. Tunc omne bonorum nostrorum gaudium uertitur in paucrem pœnarum. Tunc iniquos nos esse deprehẽdimus, qui sanctos paulo antè credebamus. Tabescit mens, stupent oculi: omne quod prius prosperum arridebat euanescit, lux ipsa fastidio est: & soliæ se in animo tenebræ mœroris effundunt: nihil quod delectet aspicitur, triste est quicquid occurrit. Vnde & aptè sequitur:

Quòd homini in tentationibus constituto præsentis uitæ dulcedo amarescit: & nihil aliud quàm gemere & fiere delectat. Cap. XVII.

ABominabilis ei fit in uita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis.] Ac si apertè dicat: Afflicta mens sibi in amaritudinem uerti considerat, quicquid se antea blandè libenterq; satiabat. In scriptura enim sacra panis, aliquando ipse Dominus, aliquando spiritalis gratia, aliquando diuinæ doctrinæ eruditio, aliquando hæreticorum prædicatio, aliquando subsidium uitæ præsentis, aliquando iocunditas humanæ delectationis accipitur. In pane Dominus signatur: sicut ipse in Euangelio dicit: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Rursum per panem gratia doni spiritalis accipitur: sicut per prophetam dicitur: Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne uideat malum, iste in excelsis habitabit: munimenta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est. Quid est enim obturare aures suas ne audiat sanguinem: nisi peccatis suadentibus, quæ de sanguine & carne nascuntur, non præbere consensum? Et quid est, ne malum uideat, oculos claudere: nisi omne quod rectitudini aduersum est, non approbare? Iste in excelsis habitabit: quia quamuis eum adhuc caro in inferioribus retinet, mentem iam in sublimibus fixit. Munimenta saxorum sublimitas eius: quia qui obiecta desideria terrenæ conseruationis calcat, ad supernam patriam per præcedentium patrum exempla se subleuat. Et quia per contemplationis donum gratia spiritali satiatur, aptè subiungitur: Panis ei datus est, id est, refectionem spiritalis gratiæ percipit: quia se à bonis infimis cœlestia sperando suspendit. Hinc etiam de sancta Ecclesia per Dauid Dominus dicit: Pauperes eius saturabo panibus: quia in illa mentes humilium positæ, spiritalium implentur refectione donorum. Rursum per panem diuinæ doctrinæ eruditio designatur: sicut per prophetam dicitur: Qui habitatis in terra Austri, cum panibus occurrite fugienti. In terra quippe Austri habitant: qui in sancta Ecclesia positi, superni spiritus charitate perflantur. Fugit autem, qui huius mundi mala euadere concupiscit.

Ioan. 6

Esa 33

Psal. 131

Esa. 21

Universidad de Deusto
Biblioteca

cupiſcit. Qui ergo in terra Auſtri habitat, fugienti cum panibus occurrat, id eſt, is qui iam ſancto ſpiritu intra Eccleſiam plenus eſt, eum qui mala ſua euadere nititur, eruditionis alloquio conſoletur. Fugienti ſcilicet cum panibus occurrere, eſt metuenti æterna ſupplicia, doctrinæ ſacræ eſcas offerre: & modò tumorẽ terrore comprimere, modò pauorem exhortatione refouere. Quia panis refectio ſcripturæ ſacræ non inconuenienter accipitur: per eundem prophetam Iudæis ſolam litе
Iſa.55 ram ſeruantibus dicitur: Quare appenditis argentum, & non in panibus? ac ſi diceret: Penſatis ſacra eloquia, ſed non in refectione: quia dum ſolã literæ ſpeciem cuſtoditis, de ſpiritali intelligentia pinguedinem internæ refectionis amittitis. Vnde illic aptè ſubiungitur: Et laborem ueſtrum non
26 in ſaturitate. Rurſum per panem hæreticorum prædicatio deſignatur: ſicut per Salomonem mulier hæreticæ Eccleſiæ typũ geſtans & ſtultos conuocans dicit: Panes occultos libenter edite. Vel ſi
Prou. 9 cut in noſtra translatione ſcriptum eſt: Aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior. Sunt enim nonnullę hæreſes quæ aperte metuunt prædicare quod ſentiunt: & apud infirmorũ mentes uerba ſua tanto magis condiunt, quanto quaſi amplius reuerẽter abſcondunt. Vnde nõ immeritò dicit: Panes occultos libenter edite. Miſeris enim cordibus occulta hæreticorum uerba eo magis ſapiunt, quo cum reliquis cõmuniter non habentur. Rurſum per panẽ ſubſidium præſentis uiGen.28 tæ accipitur: ſicut Iacob ad Laban trãſiens ait: Domine Deus ſi dederis mihi panẽ ad manducandũ, & ueſtem ad induendũ. Et ſicut in Euangelio Do
Ioan.6 minus turbis ſe ſequentibus dicit: Quæritis me, nõ quia uidiſtis ſigna: ſed quia manducaſtis ex panibus meis, & ſaturati eſtis. De ſeptem enim panibus fuerant ſatiati. Et per eorum perſonam Dominus illos intra ſanctam Eccleſiam deteſtatur, qui per ſacros ordines ad Dominum propinquantes, non in eiſdem ordinibus uirtutum merita, ſed ſubſidia uitæ præſentis exquirunt: nec cogitant quid uiuendo imitari debeant, ſed quæ compendia percipiendo ſatientur. Satiatos quippe de panibus Dominum ſequi, eſt de ſancta Eccleſia temporalia alimẽta ſumpſiſſe. Et nõ pro ſignis eſt Dominũ, ſed pro panibus quærere: ad religionis officium non pro augendis uirtutibus, ſed pro requirendis ſubſidijs inhiare. Rurſum per panẽ iocunditas humanæ delectationis accipitur. Vnde Hieremias propheta cum ſynagogæ perditos mores
Thren.1 deſleret, dixit: Omnis populus eius gemẽs & quę rens panem: dederunt precioſa quęq; pro cibo ad refocillandam animam. Gemens enim populus quærit panem, dum praua hominum multitudo affligitur: quia nõ ad uotum de præſentis uitæ iocunditate ſatiatur. Sed & precioſa quęq; pro cibo dat: quia uirtutes mentis in appetitum delectationis tranſitoriæ inclinat. Et refocillare animam nititur: quia peruerſis ſuis deſiderijs ſatisfacere conatur. Vnde bene mox ex uoce illic electæ multitudinis ſubdit: Vide Domine, & cõſidera: quia fa

A ecta ſum uilis. Vilis quippe plebs Dei efficit, quando prauorum numero creſcente in eis nõ ſumma & cœleſtia, ſed abiecta & terreſtria ſectatur.

Heliu itaq; quid aliud panem quàm præſentis 27
uitæ delectationem uocat? Qui poſtq; uim tentationis expreſſit, illico ſubdidit: Abominabilis efit in uita ſua panis, & animæ illius cibus antè deſiderabilis: quia uidelicet omne quod prius de ipſa proſperitate uiuendi dulce ſapiebat, poſtmodum per uim tẽtationis amareſcit. Nõnunq; uerò quic quid gaudij, quicquid uirtutis fauere uidebat, ſubitò in pauore tẽtationis amittit, & quaſi euacuatus eiſdem uirtutibus triſtis animus ſolo mœrore poſſidetur. Cùm enim paulo uehementius impulſu tẽtationis afficitur, quia exerere uim ſolitæ fortitudinis nõ ualet, eam iam uelut perditam dolet: B
ſecq; ex ſe uacuũ ſentiens, infirmitatẽ ſuam ex ipſa ſua uanitate recognoſcit. Vnde ab omni motiocunditate quaſi frangitur: & eſcas prioris lætitiæ reſpuẽs, eo quẽ ſolũ libenter appetit, lucru ſatiat. Vnuſquiſq; enim cũ ſibi bene uiuẽdi proſperitas arridet, hilareſcit: atq; ipſa hilaritas animũ uelut deſiderabilis cibus reficit. Sed cùm tẽtatione paulo amplius imminẽte pulſat, à mente eius per mœroris faſtidium gaudiũ omne reſpuit, quæ prius eodem gaudio quaſi ſatiata lætabatur. Quia igit homo tentatus, ab ore cordis omnẽ cibũ reſpuit delectationis, nihilq; ei aliud quàm ſemetipſum & cognoſcere & flere delectat, bene dicitur: Abominabilis ei fit in uita ſua panis, & animæ illius ci-
C bus antè deſiderabilis. Sed ſicut ſuperius diximus idcirco moderamine occultæ diſpenſationis in tẽtari permittimur: ut qui ex diuino munere in uirtute proficimus, etiã quid ſumus ex propria infirmitate memoremur: & qui ex perceptione muneris opera uirtutis inferimus, ex infirmitatis noſtræ memoria ſacrificiũ humilitatis offeramus. Aliquãdo autẽ poſt profectũ uirium nõ ſolum tentat uitia, ſed etiam flagella caſtigat. Cùm aũt tentamur uitijs, pia diſpẽſatione nobiſcũ agit: ne his uirtutibus quibus proficimus extollamur. Cùm uerò flagellis atterimur, malis increpãtibus admonemur, ne mundo blandiẽte ſeducamur. Vitia dũ nos tentant, proficientes in nos uirtutes humiliant: flagella dum tentãt, ſurgentes in corde huius mundi uoluptates eradicãt. per tentãtia uitia diſcimus, quid D
de nobis ſimus: per feriẽtia flagella cognoſcimus, quid de hoc mundo fugiamus. Per illa reſtringimur ne intrinſecus extollamur: per iſta comprimimur ne quid extrinſecus appetamus. In hac ergo uita dum ſumus, & flagellis atteri, & aliquando tentari uitijs neceſſe eſt. Siue enim in laboribus, flagellorum ſeu in certamine uitiorum, nõ ſolum nobis noſtra infirmitas innoteſcit, ſed etiam in quanta uirtute profecerimus agnoſcimus.

De utilitate tentationis: & quòd in aduerſis magis ſe agnoſcat homo quàm in proſperis. Cap. XVIII.

NEmo quippe uires ſuas in pace cognoſcit. Si enim bella deſunt, uirtutum experimenta non prodeunt. Improuidus miles eſt, qui ſemẽ ſe in

se in pace gloriatur. Quia ergo sæpe uirium merita per flagellorum aduersa patefiunt, aptè Heliu subiungit dicens: Tabescet caro illius: & ossa quæ tecta fuerant nudabuntur.] Cùm enim flagellis prementibus omnis exterior uoluptas atteritur, interna fortitudinis ossa nudantur. Quid autem hoc loco carnis nomine, nisi ipsa delectatio carnalis accipitur? Vel quid per ossa nisi uirtutes animæ designantur? Tabescit ergo caro, & ossa nudantur: quia dum flagellis arguentibus carnalis delectatio extenuatur, ea quæ dudum quasi sub carne latuerant uirtutum fortia patefiunt. Nemo quippe quantum profecerit, nisi inter aduersa cognoscit. Cùm enim assunt prospera, cerni uirium documenta non possunt. Vnde aliàs
41 scriptum est: In die mandauit Dominus misericor B diam suam, & nocte declarauit: quia uidelicet unusquisq; superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit: sed quantum perceperit, in aduersitate perturbationis ostendit. Tabescat ergo caro, ut nudentur ossa. Feriamur paternis perturbationibus, ut quantum proficimus agnoscamus. Flagellis enim Domini, pinguedo carnalis delectationis atteritur: sed uirtutum nostrarum ossa patefiũt. Decus nostrum exterius ipsa huius mundi aduersitate fœdatur: sed quid in nobis intrinsecus latebat ostenditur. Cæsis nanq; Apostolis denunciatum est, ne loquerentur ultrà in nomine Iesu: sed magna exultatione gauisi sunt, quòd digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati:
45 suisq; aduersarijs cum fiducia responderunt: Obe C dire oportet Deo magis quàm hominibus. Ecce inter aduersa ualidius fidei robur emicuit, ecce cõcisa est integritas carnium: sed patefacta sunt ossa
43 uirtutum. Hinc de eis per sapiẽtiam dicitur: Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se. Tentati sunt quippe aduersitate plagarum: sed digni inuenti sunt nudatione ossium. Nam quia hoc illorum illa tentatio est, quæ ex flagellis adhibetur, illic aperte declaratur, dum sequitur: Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos. Quia ergo uniuscuiusq; uires non nisi per aduersa patefiũt, bene dicitur: Tabescet enim caro eius: & ossa quæ tecta fuerant, nudabũtur. Tabescit enim caro dum omne quod fluxum infirmumq; est, flagellis atteritur. Nudan D tur ossa, dum per hæc in nobis etiam quod ualidum latet aperitur. Quia uerò sicut & superius dictum est, in ipsa aduersitate tentationis non solum detegitur robur fortitudinis, sed etiam cognoscitur infirmitas humanitatis: & tentatus quisque ostendit quidem quantum de Deo profecerit: sed in ipsis flagellorum afflictionibus etiam quantum de semetipso sit infirmus agnoscit: quia non tantummodo nudantur ossa, sed etiam tabescit caro, aptè subiungitur:

Quòd qui tentantur, corruptioni & morti appropinquant, nisi per Dei gratiam liberentur, quæ utiliter plerunq; se subtrahit: & quàm nihil sit homo sine illa, ex propria infirmitate intelligit. Cap. XIX.

APpropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis.] Tentati enim uniuscuiusq; iusti anima corruptioni appropinquare dicitur: quando ne eam uirtus possit extollere, per flagella compellitur, quid sit ex propria infirmitate, sentire. Corruptioni uidelicet appropinquat: quia ex suis se uiribus perditioni proximum non ignorat: ut hoc quod à perditione longè est, non sibi, sed Domino tribuat. Appropinquat uerò mortiferis: quia ex infirmitate carnis proximum se peccatis mortem ferentibus respicit: à quibus diuino munere tanto magis longè fit, quanto se eis proximum ex suis meritis deprehendit. Per contemplationem conditionis suæ Dauid corruptioni appropinquauerat, cùm dicebat: Memento Domine quòd puluis sumus: homo sicut fœnum dies eius. Per contemplationem quoq; infirmitatis propriæ Paulus mortiferis appropinquauerat, cùm dicebat: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducẽtem in lege peccati quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Corruptioni ergo & mortiferis appropinquare, est considerata infirmitate humanitatis suæ peccatorem se ex suis meritis cernere, atq; apud se arrogantiam ex propriis uiribus non habere. Quid enim sumus, si à conditoris nostri protectione deseramur? Quæ nimirum protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur. Sed utiliter plerunq; subtrahitur, ut sibimetipsi homo quàm sine illa nihil sit ostendatur. Manus igitur Dei aliquando nos nobis per aduersa insinuat: quæ etiam nescientes nos in prosperis portat. Qua destituti dum cadere incipimus, & tamen adiuti retinemur: & doctrina fit quòd in lapsu trepidamus, & custodia quòd in statu permanemus. Nemo ergo se alicuius uirtutis æstimet, etiam cùm quid fortiter potest: quia si diuina protectio deserat, ibi repentè eneruiter obruitur, ubi se ualenter stare gloriabatur. Quid est enim quòd uir Dei contra altare Samariæ ad pro- 3.Reg.13
phetandum directus, præsente rege authoritatem liberæ uocis exercuit: eiusdemq; regis extensum brachium in rigorem miserabiliter astrinxit: quod tamen mox misericorditer saluti restituit? Cuius in domo inuitatus comedere noluit: quia ne in uia comederet, prohibitionis dominicę præcepta seruauit. Qui tamen in eadem uia & seductus comedit, & pastus interijt. Qua in re quid subtili consideratione colligimus: quid, ut ita dixerim, formidandum suspicamur: nisi quòd forsitan quia apud semetipsum tacitus, pro præceptis dominicis regem se contempsisse gloriabatur, ab interna mox soliditate quassatus est: & inde ei in opere culpa surrepsit, unde gloria in corde surrexit: ut prophetæ falsi uerbis deceptus disceret, quia nequaquam propriæ fortitudinis fuerit, quòd regis uerbis restitisset? Bene autem ex eius ore mortis sententiam accepit, cuius seductione à uitæ præcepto deuiauit: ut inde pœnam ueraciter sumeret, unde culpam negligenter admisisset.

miſiſſet. Quia igitur unumquenq; electum ſuum diuina gratia tũc magis erudiendo cuſtodit, cum quaſi percutiens deſerit, dicatur rectè: Appropin quabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis: ut quo ſe ſuis uiribus uicinũ morti per aduerſa conſiderat, eo in cunctis quæ fortiter egerit, ad diuinæ ſpei munimen fugiens ſolidius uiuat.

B. GREGORII MORALIVM LIBER VIGESIMVSQVARTVS, continuans textum capitis trigeſimitertij.

Caput I.

Eliu uim ſupernæ diſpenſationis inſinuãs, de electi unuſcuiuſq; percuſſione intulit dicẽs: Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Et dum tentatum hominem demonſtrat unum, in qua tẽtatione ſit poſitum humanũ genus oſtendit uniuerſum: dumq; narrat quid ſpecialiter agatur in ſingulis, liquidò intimat quid generaliter agatur in cunctis. Sic enim tentationem expreſſit quorundam, propriè ſingulorũ: ut poſſit intelligi & uniuerſaliter omnium. Cunctum quippe electorum genus in hac uita huius tædio laboris afficitur. Vnde & mox huic generali peſtilentiæ generale ſubintulit remedium medicinæ, dicens:

Quòd Chriſtus, magni conſilij angelus, ſimilis nobis locutus eſt æquitatem, homo pro hominibus interpellans: & impetranit indulgentiam, exauditus pro ſua reuerentia. Cap. 11.

SI fuerit pro eo angelus loquens unum de ſimílibus, ut annunciet hominis æquitatem, miſerebitur eius.] Quis enim eſt iſte angelus, niſi ille
Eſa. 11 qui per prophetam dicitur magni conſilij angelus? Quia enim Græca lingua euangelizare denũciare dicitur: ſemetipſum nobis annuncians Dominus, angelus uocatur. Et bene ait: Si fuerit pro eo angelus loquens: quia ſicut ait Apoſtolus, etiam interpellat pro nobis. Sed quid pro nobis loquatur, audiamus: Vnum de ſimílibus. Mos medicinæ eſt, ut aliquando ſimília ſimílibus, aliquando contraria contrarijs curet. Nam ſæpe calida calidis, frigida frigidis: ſæpe autem frigida calidis, calida frigidis ſanare conſueuit. Veniens ergo ad nos deſuper medicus noſter, tantisq; nos inueniens languoribus preſſos: quiddam nobis ſimile, & quiddam contrarium appoſuit. Ad homines quippe homo uenit, ſed ad peccatores iuſtus: concordauit nobis ueritate naturæ, ſed diſcrepauit à nobis rigore iuſtitiæ. Vitioſus enim homo corrigi non poterat, niſi per Deum. Videri autem debuit qui corrigebat: ut præbendo imitationis formam, anteactæ malitiæ mutaret uitam. Sed uideri ab homine non poterat Deus: ergo homo factus eſt, ut uideri potuiſſet. Iuſtus igitur atq; inuiſibilis Deus apparuit ſimílis nobis homo uiſibilis, ut dum uideretur ex ſimili, curaret ex iuſto: & dũ ueritate generis concordat conditioni, uirtute artis obuiaret ægritudini. Quia ergo in carne ueniens Dominus non culpam noſtram ex uitio, non pœnam ex neceſſitate ſuſcepit: nulla enim habe
peccati pollutus, reatus noſtri teneri conditione
nõ potuit, atq; ideo mortem noſtram omni neceſſitate calcata, cùm uoluit, ſponte ſuſcepit: rectè dicitur quòd pro tentato homine iſte angelus unum de ſimílibus loquitur: quia nec ita natus ut reliqui, nec ita mortuus, nec ita reſuſcitatus. Non enim cooperante coitu, ſed ſpiritu ſancto ſuperue
niente conceptus eſt. Natus autem materna uiſce
ra & fœcunda exhibuit, & incorrupta ſeruauit. Rurſum nos omnes cũ nolumus morimur: quia ad ſoluendæ pœnæ debitum culpæ noſtræ conditione coarctamur. Ille autem quia nulli admixtus eſt culpæ, nulli ex neceſſitate ſuccubuit pœnæ. Sed quia culpam noſtram dominando ſubdidit, pœnam noſtram miſerãdo ſuſcepit, ſicut ipſe ait: Poteſtatem habeo ponendi animã meam: & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Qui enim præmiſit: Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eã à meipſo. Rurſum nõ ut reliqui ſuſcitatus eſt: quia noſtra reſurrectio in ſeculi finem dilata eſt: illius uerò die tertio celebrata. Et nos quidem per illũ reſurgimus: nam ipſe per ſe. Neq; enim qui Deus erat, ſicut nos ab alio ut reſuſcitari potuiſſet indigebat. In eo ergo eius reſurrectio diſtat à noſtra quòd non per noſmetipſos reſurgimus, ſicut ipſe. Pro eo enim quòd ſimpliciter homines ſumus
periori adiutorio ut reſurgere ualeamus indigimus. Ille autem eiuſdem reſurrectionis uim cum patre & ſpiritu ſancto Deus exhibuit: quam tamen ſolus in humanitate percepit. Quia ipſe
tur Dominus uerè natus, uerè mortuus, uerè reſuſcitatus, in omnibus tamen diſtat à nobis magnitudine potentiæ, ſed ſola concordat nobis ueritate naturæ: bene dicitur quia pro nobis angelus iſte unum de ſimílibus loquitur. Cum enim in cunctis operationibus ſuis immenſa nos uirtute tranſcendat: in uno tamen à nobis, id eſt in formæ ueritate non diſcrepat. Per hoc pro nobis patri loquitur, per quod ſemetipſum nobis ſimilem oſtendit. Loqui quippe eius uel interpellare, eſt ipſum ſe pro hominibus hominem demonſtrare. Et bene cum dixiſſet, Vnum de ſimílibus loquitur: ílico adiunxit: Vt annunciet hominis æquitatem.] Quia niſi ille hominibus ſimilis fieret, æquus homo ante Deum non appareret. Inde quippe annunciat æquitatem noſtram, unde ſuſcipere dignatus eſt infirmitatem noſtram. Omnes uidelicet nos inimica illa perſuaſio in culpæ contagio ab ipſa radice polluerat: nullusq; erat qui apud Deum pro peccatoribus loquens, à peccatò liber appareret: quia ex eadem maſſa cunctos æquè cunctos par reatus inuoluerat. Proinde uenit ad nos unigenitus patris: aſſumpſit ex nobis naturam, non perpetrans culpam. Sine pec-
cato

eato quippe esse debuit, qui pro peccatoribus interuenire potuisset: quia nimirū alienæ pollutionis contagia non tergeret, si propria sustineret. Bene ergo dicitur: Quia in eo quòd similis apparuit, æquitatem hominis annunciauit. Intercedens enim pro peccatoribus, semetipsum iustum hominem qui pro alijs indulgentiam mereretur ostendit. Sequitur:

Quòd in eo quòd uerbum caro factum est, & in proprio sanguine Christus introiuit in sancta, nostra redemptio inuenta est. Cap. III.

Miserebitur eius, & dicet: Libera eum, ut non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.] Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus in eo miseretur homini, quo formā hominis sumpsit: qua misericordia pro redempto homine dicit patri: Libera eum ut non descendat in corruptionem. Sicut iam suprà diximus, dicere eius est liberare hominem: naturam hominis assumendo liberam demonstrare. Ex ea quippe carne quam sumpsit, etiam hanc ostendit liberam quam redemit. Quæ redēpta uidelicet caro nos sumus, qui cognitione nostri reatus astringimur. Sed mediatoris tanti æquitate liberamur: sicut ipse ait: Si uos filius liberauerit, uerè liberi eritis. Et bene pro hoc redempto homine dicitur: Non descendat in corruptionem. Superius enim dictum fuerat: Appropinquabit corruptioni anima eius: postmodum dicitur: Non descendat in corruptionem. ac si diceret: Quia cognoscendo infirmitatē suam, esse se corruptioni proximum non ignorat: idcirco ad corruptionis interitum non descendat. Ad corruptionem enim iustè descenderet, si suis uitijs longè se à corruptione esse iudicaret. Sed quia corruptioni appropinquauit humiliter, debet ab ea misericorditer liberari: ut eo contra impugnantia uitia fortis sit, quo se suis meritis agnoscit infirmum. Quisquis enim supra se extollitur, ipso elationis suæ pondere grauatur: & eo se in infimis mergit, quo in superbiæ uitium proruēs, ab eo qui uere excelsus est elongauit. atq; inde magis ima appetit, unde se coniunctum summis æstimauit: sicut per prophetam extollenti se animæ dicitur: Quo pulchrior es descende, & dormi cum incircumcisis. Omnis enim qui fœditatem infirmitatis suæ considerare negligit, sed per elationis fastū uirtutis suæ gloriam attendit, unde pulchrior est, inde descendit: quia extollendo se de suis meritis, inde in ima deterius corruit, unde glorioſum se esse iudicauit. Qui descendens cum incircumcisis dormit: quia in æterna morte cum cæteris peccatorib. deficit. Quia ergo homo iste humiliter corruptioni se propinquū esse cognouit, bene de eo dicitur: Libera eum ut non descēdat in corruptionem: ut eo magis euadat pœnā, quo oculos suos nō auertit à culpa. Quia uerò nullus erat cuius meritis nobis Dominus propitiari debuisset: unigenitus patris formā infirmitatis nostræ suscipiens, solus iustus apparuit, ut pro peccatoribus intercederet. Et bene pro redempto homine isto loquēs angelus dicit: Inueni in quo propitier ei. ac si apertè mediator Dei & hominū dicat: Quia nullus hominū fuit, qui corā Deo intercessor iustus pro hominibus appareret: memetipsum ad propitiandū hominibus hominē feci: & dum me hominē exhibui, in quo iustè hominibus propitiarer inueni. Et quia infirmitatē suscipiens Dominus dum pœnā nostrā moriendo tolerauit, corruptionē nostrā resurgendo mutauit. Bene ergo iste angelus mortalitatis nostræ flagella subiungit, eorumq; misereī, dicens: Cōsumpta est caro eius à supplicijs: reuertat ad dies adolescentiæ suæ.] In illo quippe primo homine à Deo recedente, repulsi à paradisi gaudijs, in hāc mortalis uitæ ærumnā cecidimus: & quā grauē culpā serpentis suasione cōmisimus, pœna nostræ ultionis sentimus. Huc enim lapsi nihil extra Deū nisi quo affligeremur inuenimus. Et quia per oculorum uisum carnē secuti sumus, de ipsa carne quā præceptis Dei præposuimus flagellamur. In ipsa quippe quotidie gemitū, in ipsa eruciatum, in ipsa interitum patimur: ut hoc nobis mira dispositione Dominus in pœnam uerteret, per quod fecimus culpam: nec aliunde esset interim censura supplicij, nisi unde fuerat causa peccati: ut eius carnis amaritudine homo erudiretur ad uitā, cuius oblectatione superbiæ peruenit ad mortē. Quia ergo innumeris humanum genus carnalis uitæ supplicijs premebatur: sed redēptore nostro ueniente, & uitia corruptionis nostræ & tormenta deleta sunt, dicatur de hoc redempto homine:

Quòd Christo interpellante pro nobis, genus humanum tentationum tormentis consumptum, reuersum est ad id unde ceciderat antequam peccaret. Cap. IIII.

Consumpta est caro eius à supplicijs: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.] Ac si diceret: Mortalitatis suæ pœna in quadam uetustatis suæ senectute deiectus est: reuertatur ad dies adolescētiæ suæ, id est, prioris uitæ integritate renouetur: ut nō eo maneat quo lapsus est, sed ad hoc redemptus redeat, ad quod percipiēdum conditus fuit. Scriptura enim sacra sæpe adolescentiā pro nouitate uitæ ponere cōsueuit. Vnde uenienti sponsō dicitur: Adolescentulæ dilexerunt te, id est, electorum animæ gratia baptismatis renouaræ: quę non in uitæ ueteris usu deficiunt, sed noui hominis cōuersatione decorantur. Senectutē quippe ueteris hominis inter uitia tabescentem deflebat ille, qui ait: Inueteraui inter omnes inimicos meos. Econtrà alius gaudere in uirtutibus admonet, dicens: Lætare iuuenis in adolescentia tua. ac si diceret: Fortis quisq; gaudeat in renouatione sua, id est, lætitiā suā nō in uitæ ueteris uoluptate, sed in cōuersationis nouæ uirtute cōstituat. Quia uerò ad hoc nouitatis robur non nostris uiribus, sed redēptore interueniēte reuocamur: pro hoc flagellato homine deprecans angelus dicat: Reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Et quia dum redēptor noster patrē pro nobis interpellat: nos quoq; uitæ pristinę torpore discusso, ad sitim oratiōis accēdimur, aptè de hoc homine redēpto subiungitur: De-

Can. 1

Psal. 6

Eccl. 11

precabitur Deũ, & placabilis ei erit.] Prius enim postulare angelũ, & postmodum hominem dicit: quia nisi ante ipse Dominus per incarnationẽ suã interpellans patrẽ, uitam nostrã peteret: nũquam se insensibilitas nostra ad postulanda ea quæ æterna sunt excitaret. Sed incarnationis eius præcessit oratio, ut torporis nostri euigilatio subsequatur.

Quòd post labores tentationum, orationum instantiam, placato Deo serui Dei quasi in excessu mentis suspensi, dum præsentia contemnunt, quædam de Deo sentiunt, quæ tamen effari non possunt. Cap. V.

6 QVia uerò post tentationes sæpe post immẽsas amaritudines menti nostræ in occulto gaudio lux ueritatis erumpit: bene de hoc tentato homine & deprecante subiungitur: Et uidebit faciem eius in iubilo.] Superius dictum est quomodo Deus innotescendo afficit: nunc uerò dicitur, quomodo dũ innotescit exhilarat. Aliter enim quisq; compungitur, cùm interna intuẽs, malorum suorum pauore terretur: aliter uerò cõpungitur, cùm gaudia superna cõspiciẽs, spe quadam & securitate roboratur. Illa compunctio afficientes & tristes, hæc uerò lætas lachrymas mouet. Iubilum nanq; dicitur, quando ineffabile gaudium mente cõcipitur, quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri: & tamen quibusdam motibus proditur, quamuis nullis proprietatibus exprimatur. Vnde Dauid propheta intuens electorum animas tantum gaudium mente concipere,
Psal. 88 quantum sermone non ualent aperire, ait: Beatus populus qui scit iubilationẽ. Non enim ait, qui loquitur: sed, qui scit: quia sciri quidẽ iubilatio intellectu potest, sed dicto exprimi non potest. Sentit per illam quippe quod ultra sensum est. Et cũ uix ad hoc contemplandum sufficiat conscientia sentientis: quomodo ad hoc exprimendum sufficiat lingua dicentis? Quia ergo cordibus nostris lux se ueritatis insinuans, modò districtam iustitiã prætendendo contristat, modò interna gaudia aperiẽdo lætificat, post tentationum amaritudines, post tribulationum luctus, apte subiungitur: Videbit faciem eius in iubilo.] Menti enim nostræ de consideratione cæcitatis suæ prius ignis tribulationis immittitur, ut omnis uitiorum ærugo cõcrematur: & tunc mundatis oculis cordis, illa lætitia patriæ cœlestis aperitur: ut prius purgemus lugẽdo quod fecimus, & postmodum manifestius cõtemplemur per gaudia quod quæramus. Prius à mentis acie exurente tristitia interposita malorũ caligo detergitur: & tunc resplendente raptim coruscatione incircũscripti luminis illustratur. Quo utcunq; conspectu in gaudio cuiusdam seueritatis absorbetur: & quasi post defectum uitę præsentis ultra se rapta, in quadam nouitate aliquo modo recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superni roris aspergitur: ibi non se sufficere ad id quod rapta est contemplatur: & ueritatẽ sentiẽdo uidet, quia quanta est ipsa ueritas, non uidet. Cui ueritati tanto magis se longè existimat, quanto magis appropinquat: quia nisi illã utcunq; conspiceret, nequaquam eam conspicere se non posse sentiret. Adnisus ergo animi dum in illam intenditur, immensitatis eius coruscante circumstantia reuerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: & ideirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircumscriptam circumstantiam dilatat: quia eam inopia suæ circumscriptionis angustat. Vnde & ad semetipsam citius labitur, & prospectis quasi quibusdam ueritatis uestigijs, ad sua ima reuocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta non solidè & permanẽs uisio: sed, ut ita dixerim, quasi quædam uisionis limitatio, Dei facies dicitur. Quia enim per- 7
ciem quemlibet agnoscimus, nõ immeritò cognitionẽ Dei, faciẽ eius uocamus. Vnde Iacob postquam cum angelo luctatus est, ait: Vidi Dominũ facie ad faciem. ac si diceret: Cognoui Dominum: quia me cognoscere ipse dignatus est. Quam cognitionem plenissime fieri Paulus testatur in fine, dicens: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Quia ergo post laborum certamina, post tentationum fluctus sæpe in excessu anima suspenditur, ut cognitionẽ diuinæ præsentiæ contempletur, quæ tamen præsentiam & sentire possit, & explere nõ possit: rectè post tot labores de hoc tentato homine dicitur: Videbit faciem eius in iubilo. Quia uerò unusquisq; quanto amplius cœlestia contemplatur, tanto magis à terrena operatione corrigitur: bene post gratiam contemplationis, iustitiam subdidit operationis, dicens: Et reddet homini iustitiam suam. Iustitia nostra dicitur, non quę ex nostro nostra est, sed quæ diuina largitate fit nostra, sicut in dominica oratione dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Ecce & nostrum dicimus: & tamen ut detur oramus. Nostra quippe fit cum accipitur, qui tamen Dei est: qui ab illo datur. Et Dei ergo est ex munere: & nostra fit ueraciter per acceptionẽ. Ira ergo hoc loco homini suam iustitiam Dominus reddit: non quæ ex semetipso habuit, sed quam conditus ut haberet accepit: & in qua lapsus perseuerare noluit. Illam ergo iustitiam reddet Deus homini, ad quam conditus fuit, ut inhærere Deo libeat, ut minacé eius sententiam pertimescat, ut serpentis callidi blandis iam promissionibus non credat. Quod enim in paradiso egit, hoc quotidie antiquus hostis agere non desistit. Verba quippe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atq; in eis ficta promissionis suæ blandimenta radicare: quotidie hoc quod Deus minatur leuigat, & ad hoc credẽdum quod falsum promittit inuitat. Falsò enim pollicetur temporalia, ut mentibus hominum ea supplicia leuiget, quæ Deus minatur æterna. Nam cùm præsentis uitæ gloriam spondet, quid aliud dicit quàm gustate & eritis sicut dij? ac si apertè dicat:

Temporalem concupiscentiam tangite: & in 8
hoc mundo sublimes apparete. Et cùm timorem diuinæ sententiæ amouere conatur: quid aliud loquitur quàm id quod primis hominibus dixit: Cur uobis præcepit uobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi? Sed quia diuino munere redem-

pius

ptus homo iustitiam recepit, quam dudum condi tus amisit: robustiorem se iam contra blandimenta callidę persuasionis exercet: quia experimento didicit quantum obediens esse debeat præcepto. Et quem tunc culpa duxit ad pœnam, nunc pœna sua restringit a culpa: ut tanto magis delinquere metuat, quanto cogente supplicio & ipse iam quod perpetrauit accusat. Vnde & sequitur:

Quòd qui sanctorum patrum exempla respicit, eorum comparatione se inferiorem cognoscit. Cap. VI.

REspiciet homines, & dicet: Peccaui.] Sed peccatorem se non cognosceret, si iustitiam non haberet. Nemo quippe tortitudinem suam nisi cum rectus esse cœperit, deprehendit. Nam qui omnino peruersus est, neq; hoc potest uidere quod est. Qui uerò peccatorem se intelligit, iam ex parte aliqua iustus esse inchoauit: atq; id quod non iustus fecerat, ex eo quod iustus est accusat. Qua accusatione sua Deo inhærere inchoat, dum rectum contra se iudicium proferens, hoc in se quod illi sentit displicere, condemnat. Recepta ergo iustitia sua dicit homo iste: Peccaui. Et notandum quod præmittitur, Respiciet homines: & tunc deinde subiungitur, Et dicet, Peccaui. Ideo enim nonnulli peccasse se nesciunt: quia homines non attendunt. Nam si considerarent homines, citius agnoscerent quantum peccando infra homines cecidissent. Et quamuis scriptura sacra aliquando homines ponere soleat humana sapientes, sicut ait Apostolus: *Cum enim sit inter uos* 1.Cor.3 *zelus & contentio, nónne carnales estis?* & paulo pòst subiecit dicens: *Nónne homines estis?* nõ nunquam tamen homines dicit eos quos à bestijs ratio distinguit, id est, quos non atteri bestiali passionum motu demonstrat. Quibus per pro- Ioh.14 phetam Dominus dicit. *Vos autem greges pascuæ meæ homines estis*: quia illos nimirum Dominus pascit, quos uoluptas carnis iumentorum more non afficit. At contrà hi qui carnali affectioni succumbunt, non iam homines sed iumenta nominantur: sicut de quibusdam qui in peccato suo Iudi.1 moriuntur, per prophetam dicitur: *Computruerunt iumenta in stercore suo*. Iumenta quippe in stercore suo computrescere, est carnales homines in fœtore luxurię uitam finire. Non enim esse homines, sed iumenta declarãtur: de quibus per pro- Ier.5 phetam dicitur: *Vnusquisq; ad uxorem proximi* Ezech.23 *sui hinniebat*. Et de quibus propheta alius dicit: *Vt carnes asinorum, carnes eorum: & fluxus equorum, fluxus eorum*. Vnde & per Dauid dici- Psal.48 tur: *Homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*. Cùm ergo uocentur homines hi qui iustitiæ ratione suffulti sunt: & irrationabilia iumenta nominentur hi qui carnali delectationi deseruiunt: rectè de hoc pœnitente dicitur:

9 Respiciet homines, & dicet, Peccaui.] ac si dicatur: Sanctorum uirorum exempla conspicit: atq; eorum comparatione se pensans, iniquum se esse deprehendit. Qui enim plenissimè intelligere appetit qualis est, tales nimirum debet conspicere qualis non est: ut ex bonorum forma metiatur, quanto ipse deserto bono deformis est. Ex his quippe quibus plenissimè bona assunt, perpendit rectè quæ sibi minus sunt: atque in illorum pulchritudine conspicit fœditatem suam, quam in semetipso & potest perpeti, & sentire non potest. Lucem nanq; debet conspicere, qui uult de tenebris iudicare, ut in illa uideat quid de tenebris æstimet, per quas uidere præpeditur. Peccator nanq; si incognita uita iustorum semetipsum conspicit, peccatorem se nullatenus comprehendit. Videre enim se non potest, quia fulgorem lucis nesciens, cum semetipsum conspicit, quid aliud quàm tenebras attendit? Iustorum ergo debemus uitam conspicere, ut subtiliter deprehendamus nostram. Illorum uidelicet species quasi quædam forma nobis imitanda proponitur, quia uiua lectio est uita bonorum. Vnde & non immeritò ijdem iusti in sacro eloquio libri nominantur, sicut scriptum est: Libri aperti sunt, Apoc.20 & alius liber apertus est, qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris. Liber nanque uitæ est ipsa uisio aduenientis iudicis. In quo quasi scriptum est omne mandatum: quia quisquis eum uiderit, mox reste conscientia quicquid non fecit intelligit. Libri etiam aperti referuntur: quia iustorum tunc uita conspicitur, in quibus mandata cœlestia opere impressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris: quia in offensa uita iustorum quasi in expansione librorum legunt bonum quod agere ipsi noluerunt, atq; ex eorum qui fecerunt comparatione damnantur. Ne ergo unusquisque tunc uidens eos, quod non fecit defleat, nunc in eis quod imitetur attendat. Quod quidem facere electi non cessant. Meliorem nanque uitam considerant, & deterioris usus conuersationem mutant. Vnde sponsi uoce sanctæ Ecclesiæ in Canticis canticorum dicitur: Duo 10 ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui Cant.4 pascuntur in lilijs, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Quæ enim sunt duo ubera, nisi ex Iudæa ac Gentilitate ueniens uterq; populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapientiæ arcano est cordis infixus? Ex quo populo hi qui electi sunt, idcirco capreæ hinnulis comparantur: quia per humilitatem quidem paruos se se ac peccatores intelligunt, sed eis per charitatem currentibus, si qua obstacula de impedimento temporalitatis obuiant, transeunt, & datis contemplationis saltibus, ad superna transcendunt. Qui ut hæc agant, præcedentium sanctorum exempla cõspiciunt. Vnde & in lilijs pasci referũtur. Quid enim per lilia, nisi illorum uita declaratur, qui ueraciter dicunt: Christi bonus odor sumus Deo? Electi ergo ut assequi summa præualeant, conspecta odorifera, & candida iustorũ uita satiantur. Iam quidẽ uidere Dominũ sitiũt, iam de eius contemplatione satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac uita positi, necdum

ualent, per præcedentium interim patrum exempla paſcuntur. Vnde & aptè illic tempus de ipſo iliorum paſtu diffinitur, dum dicitur: Donec aſpiret dies, & inclinentur umbræ. Tamdiu quippe re fici iuſtorum exemplis indigemus, donec præſentis mortalitatis umbras æterno die aſpirāte tranſeamus. Cùm enim huius temporalitatis umbra tranſacta hac mortalitate fuerit inclinata, quia ipſius diei internū lumen cernimus, nequaquam iam appetimus, ut ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. Nunc autem quia necdum eū intueri poſſumus, ſummopere neceſſe eſt, ut eorū qui illum perfectè ſecuti ſunt, conſpectis actionibus incitemur. Intueamur ergo quàm pulchra eſt agilitas ſequentium, & uideamus quàm turpis ſit hebetudo pigrorum. Statim nanq; ut bene agentium geſta reſpicimus, noſmetipſos confuſione intima ulciſcente iudicamus: mox uerecundia mentem concutit, mox iuſtè ſequiens reatus addicit, & uehementer hoc etiam diſplicet, quod adhuc fortaſſe turpiter libet. Vnde per Ezechielem dicitur: Ezech.14 Fili hominis oſtende domui Iſrael templū, ut confundantur ab iniquitatibus ſuis: & metiantur fabricam, & erubeſcant ex omnibus quæ fecerunt. Templum quippe Dei filijs Iſrael ad cōfuſionem oſtenditur, quando uniuſcuiuſq; iuſti anima quā inſpirando Deus inhabitat, quanta ſanctitate fulgeat, ad confuſionem ſuam peccatoribus demonſtratur: ut in illa bonum quod negligunt uideant, & in ſeipſis malum quod operantur erubeſcant. Metiri uerò fabricam, eſt penſare ſubtiliter iuſtorum uitam. Sed dum metimur fabricam, neceſſe eſt ut ex cūctis quæ facimus erubeſcamus: quia bonorum uitam quanto ſubtilius penſando diſcutimus, tanto ſeuerius in nobis omnia iniquè geſta reprobamus. Bene autem prophetæ dicitur, ut oſtendat templum. Quia enim iuſtorum rectitudinem conſiderare peccator diſſimulat: ſaltem hāc ex uoce prædicantis agnoſcat. Templum quippe peccatoribus oſtendere, eſt ſponte ſua conſiderare nolentibus rectorum opera narrare. Qui itaq;, ſicut diximus, perduci ad ſumma deſiderant, ſemper neceſſe eſt ut meliorum profectibus intendāt: quatenus tanto diſtrictius in ſe culpas iudicent, quanto in illis altius quod admirentur uidēt. Sed quid iſta de peccantibus dicimus, cùm ipſos quoque operatores iuſtitiæ tanta prouehi diſpenſatione uideamus? Alius nanq; donum ſcientiæ accipit: & tamen ad uirtutem miræ abſtinentiæ non pertingit. Alius magna abſtinentiæ uirtute accingitur: nec tamen in ſumma ſcientiæ contemplatione dilatatur. Alius per prophetiæ ſpiritū ualet omnia uentura prænoſcere: ſed tamen per curationis gratiam non ualet præſentis moleſtiæ mala ſubleuare. Alius per curationis gratiam mala præſentis moleſtiæ ſubleuat: ſed tamen quia prophetiæ ſpiritum non habet, quid ſequatur ignorat. Alius indigentibus multa iam propria largiri poteſt: ſed tamen iniuſtè agentibus obuiare liberè non poteſt. Alius iniuſtè agētibus audacter pro Deo obuiat: ſed tamen indigentibus quæ habet tribuere omnia recuſat. Alius iam & ab ocioſo ſe ſermone reſtringens, linguæ laſciuiam ſuperat: ſed tamen adhuc inſurgentes iræ ſtimulos perfectè non calcat. Alius inſurgētem iram iam perfectè edomat: ſed tamen adhuc linguam in lætitiā relaxat. Quid eſt hoc quod iſte eo bono indiget quo alius polleat: & ille cùm multis polleat, abundè alijs bonum adeſſe conſiderat, quod ſibi deeſſe ſuſpirat? niſi quòd mira nobiſcum diſpenſatione agitur, ut per hoc quod alter habet & iſte non habet, unus altero melior oſtendatur, quatenus tanto ardētius ad humilitatem quiſq; proficiat, quāto ex bonis quæ non habet, inferiorem ſe habentibus penſat. Sicq; fit, ut dum ille in iſto atq; hic in illo reſpicit quod admiretur, diſtincta bona & ab altitudine elationis reprimant, & ad ſtudium profectus accendāt. Magna nanq; ſollicitudine ad curam noſtræ meliorationis accingimur, quando id uirtutis in alijs cernimus quod non habemus. Vnde Ezechiel propheta cùm uolantia animalia deſcripſiſſet, ad. 2. iunxit: Et audiui poſt me uocem cōmotionis magnæ, benedicta gloria Domini de loco ſancto ſuo: & uocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. Quid nanq; alas animalium niſi uirtutes debemus ſentire ſanctorum. Qui dū terrena deſpiciunt, ad cœleſtia uolando ſublimantur. Vnde rectè etiam per Eſaiam dicitur: Qui Iſa. 40. confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem: aſſument pennas ut aquilæ. Volantia itaq; animalia alis ſuis ſe uiciſſim feriūt: quia ſanctorum mentes in eo quòd ſuperna appetunt, conſideratis inuicem alternis uirtutibus excitātur. Ala enim ala me percutit, qui exemplo ſanctitatis proximum ad melius accendit. Et ala mea uicinum animalis rio, ſi aliquando alteri opus bonum quod imitetur oſtendo. Sed quia ſanctorum uitam ſignificari iſtis animalibus diximus, libet in ipſo uolantium animalium oculos mentis attollere, & quanta uiciſſim alarum percuſſione ſe excitent, ſubtili conſideratione penſare. Paulus nanq; cum cæterorum ſanctorum ſollicitudinem in prædicatione robuſtius laborando tranſcēderet, ut ab elatione ſepemeret, & uires ſuas in humilitatis gremio numeret, crudelitatis ſuæ antiquæ non immemor, Apoſtolorum omnium innocentiam contemplatus 1. Cor. 15. ait: Ego enim ſum minimus Apoſtolorū, quinō ſum dignus uocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Et tamē eorundem omnium Apoſtolorum primus quaſi accepti principatus oblitus, ac ſi minus ipſe aliquid ſaperet, in Paulo ſapientiam miratur dicens: Sicut & chariſſimus 2. Pet. 3. frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit uobis, ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu. Ecce Paulus in Apoſtolis miratur innocētiam. Ecce Apoſtolorum princeps miratur in Paulo ſapientiam. Quid eſt hoc niſi 12 quòd ſancti uiri dum uirtutum conſideratione uiciſſim ſibi alios præferunt, uolantia animalia alarum percuſſione ſe tangunt: ut eo ad uolatum ſe altius excitēt, quo humilius alter in alterō quod

quòd admiretur uidet: Hinc itaque colligendum A est, quanta debemus sollicitudine meliorum uitam conspicere, nos qui in infimis iacemus, si & hi qui iam tanta sanctitate sublimes sunt, ut per humilitatis gressum ad maiora proficiant, adhuc quærunt in aliis quòd imitantes admirentur. Sed hæc reprobi nescium: quia mentis oculos semper in infimis premunt, qui & si quando in uiam Domini ueniunt, non ad meliorum uestigia, sed ad intuenda semper deteriorum exempla uertuntur. Neque enim eorum uitam considerant, quibus se humiliando postponant, sed quibus superbiendo se præferant. Deteriores nanque respiciunt, quibus meliores se esse gloriantur: & idcirco proficere ad meliora non possunt: quia hoc sibi sufficere æstimant, quòd pessimos antecedũt. B O miseri, uiam pergunt, & in terga respiciunt. Per spem quidem quasi ante se pedem proferunt, sed per considerationem prauorum hominum, post se oculos rendunt. Recti uideri appetunt, sed ad inueniendum se tortam regulam sumunt. Si enim semetipsos quales sunt cognoscere appetunt, non deteriorum conspicere, sed meliorum exempla debuerant. Idcirco ergo peccatores se esse non intelligunt, quia homines non attendũt. Nam si homines attenderẽt, quantum peccando distarent à bonis hominibus, inuenirent. De hoc ergo pœnitente qui idcirco bonorum exempla considerat, ut sibimetipsi quantum à bono recessit innotescat, bene dicitur: Respiciet homines, & dicet: Peccaui, & uerè deliqui, & ut C eram dignus non recepi.] Peccatores se esse plerunque confitentur, etiam qui se peccasse non credunt. Nam sæpe contingit, ut passim se homines iniquos esse fateantur: sed cum peccata sua ueraciter alijs arguentibus audiunt, defendunt se summopere, atque innocentes uideri conantur. Vnusquisque ergo cùm talis est, si deliquisse se dicit, uerè non dicit: quippe qui peccatorem se nõ ex cordis intimo, sed uerbotenus asserit. Quia enim scriptum est: Iustus in principio accusator est sui: iste de confessione peccati ornari uoluit, non humiliari: per accusationem suam humilis appetijt uideri, non esse. Nam si confitendo peccatum esse humilis ueraciter appeteret, de perpetratione peccati arguentes se alios non impu- D gnaret. Itaque iustus uitam suam iudicans, per exempla meliorum ex corde intimo cognoscit se esse quod dicit. Ait enim: Peccaui, & uerè deliqui: atque de eo ipso quod tolerat flagello subiungit: Et ut eram dignus non recepi. Vnusquisque enim in flagello positus, minus adhuc peccata sua considerat: si uel tantum, uel amplius se percussum quam merebatur existimat. Iste autem quia quanto maiorum exempla considerat, tanto districtiori examinatione se pensat, minus se percussum quam merebatur agnoscit: quia in illorum iustitia conspicit quam grauis sibi culpa fuerit quòd errauit, & idcirco hoc quod patitur, districtum esse non sentit: quia districtè nouit pensare quod fecit. Valde autem facile est ut peccatorem se quisque cùm nihil pro peccato suo patitur, fateatur. Securè uidelicet iniquos nos dicimus, cum uindictam nullam de iniquitate sentimus. Nam peccatores nos quidem in tranquillitate loquimur, sed cùm de peccatis ipsis flagello interueniente corripimur, murmuramus. Pœna ergo nos interrogat, si ueraciter cognoscimus culpam. Vir itaque iustus quia culpam suam districtè considerat, etiam in flagello positus dicat: Et ut dignus eram, non recepi. Sequitur:

Liberauit enim animam suam, ne pergeret in interitum. Quia præueniente diuina gratia in operatione bona nostrum liberum arbitrium sequimur, nosmetipsi nos liberare dicimur, qui liberanti nos Domino consentimus. Vnde Paulus cùm diceret: Abundantius illis omnibus laborauí: ne labores suos sibi tribuisse uideretur, ilicò adiunxit: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim præuenientem Dei gratiam, etiam ipse per liberum arbitrium fuerat subsecutus, aptè subiungit: Mecum: ut & diuino muneri non esset ingratus, & tamen à merito liberi arbitrij non remaneret extraneus. De hoc autem qui liberatori suo semetipsum cognoscendo consensit, rectè dicit: Liberauit animam suam, ne pergeret in interitum. Sequitur: Sed uiuens lucem uideret.] Lucem scilicet ueritatis, quam corde mortuus uidere non posset. Vel etiam certè quia Dominus dixit: Ego sum lux mundi, uidebũt lucẽ etiã mortui: quando oẽs iniusti eũ uenire ad iudiciũ in humanitatis forma cõspexerint. Sed *uiuens tũc lucẽ respicit, qui liberis oculis cordis in forma eum diuinitatis attendit.* Sequitur: 1.Cor.15 Ioan.8

Quòd illa tentationum genera quæ numerata sunt, operatur Deus in nobis: ut labore conuersionis, & prouocatione tentationis, & timore mortis attriti purgentur, & post amaritudines gaudia subsequantur. Cap. VII.

HÆc omnia operatur Deus tribus uicibus per singulos.] De hoc tẽtato flagellatoq; homine dictũ superius fuerat: Abominabilis ei fuit in uita sua panis, & appropinquauit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Inferius uerò subnexum est: Deprecabitur Deũ, & placabilis ei erit, & uidebit faciẽ eius in iubilo, & liberauit animam suã ne pergeret in interitũ, sed uiuẽs lucem uideret. In his itaque iam collectis coaceruatisq; sententijs & supra mœror amaritudinis, & infrà subiuncta est lætitia securitatis, moxq; post hæc dicitur: Hæc omnia operatur Deus tribus uicibus per singulos. ac si diceret: Quod semel de uno dixi, hoc tribus uicibus per singulos agitur. Sed solerter intuendum est, quæ tres istæ uices sint, quibus unusquisq; homo anxietate mœroris afficitur, & post mœrorem protinus ad securitatẽ lætitiæ reuocatur. Id enim superius, sicut iam dixi, narrauerat, quòd & grauis prius mœror afficit, & magna postmodum lætitia attollit. Igitur si uigilanter intendimus, has tres uices mœroris & lætitiæ in uniuscuiusque electi animo istis alternari modis inuenimus: id est, conuersione, tentatio-

ne,& morte. In prima quippe quam diximus con
uersionis uice, grauis mœror est, cùm sua unus-
quisque peccata considerans, curarum seculari-
um uult compedes rumpere,& uiam Dei per spa-
cium securæ conuersationis ambulare,desiderio-
rum temporalium onus graue abjcere,& lene iu-
gum Domini libera seruitute portare. Cogitanti
enim ista,occurrit illa familiaris sua delectatio car
nalis,quæ inueterata dudum, quanto eum diuti-
us tenuit,tanto arctius astringit, atq; à se tardius
abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas
cordis,quãdo hinc spiritus uocat,hinc caro reuo-
cat:hinc amor nouę cõuersationis inuitat,hinc u-
sus uetustę peruersitatis impugnat:hinc desiderio
ad cœlestẽ patriã flagrat,& hinc in semetipso car-
nalem concupiscentiam tolerat, quæ eum etiam
aliquo modo inuitũ delectat? Rectè ergo de hoc
amarescẽte homine dici potest, Abominabilis ei
fit in uita sua panis, & appropinquauit corruptio
ni anima eius, & uita illius mortiferis. Sed quia
diuina gratia diu nos istis difficultatibus affici
non permittit,ruptis peccatorũ nostrorũ uinculis
citius nos ad libertatẽ nouæ cõuersationis conso-
lando perducit, & præcedentẽ tristitiã subsequẽs
lætitia refouet: ita ut conuersi uniuscuiusque ani-
mus eo magis ad uotum suum perueniendo gau-
deat, quo magis se pro illo meminit laborando
doluisse. Fit cordi immensa lætitia: quia ei quem
desiderat, iam per spem securitatis propinquat,
ut rectè de hoc dici debeat:Deprecabitur Deum,
& placabilis ei erit, & uidebit faciem eius in iubi-
lo:uel certè liberauit animam suam ne pergeret
in interitum,sed uiuens lucem uideret. At ne cõ-
uersus quisq; iam sanctum se esse credat, & quem
mœroris pugna superare non ualuit, ne ipsa post-
modum securitas sternat,dispẽsante Deo permit-
titur, ut post conuersionem suam tentationum sti
mulis fatigetur. Iam quidem per conuersionem
rubrum mare transitum est, sed adhuc in eremo ui
tæ præsentis ante faciem hostes occurrunt. Iam
peccata præterita uelut extinctos Ægyptios post
terga relinquimus,sed adhuc nocentia uitia quasi
alij hostes obuiant,ut ad terram promissionis per
gentibus cœptum iter intercludant. Iam priores
culpæ uelut insequẽtes aduersarij sola diuina uir-
tute prostratæ sunt, sed tentationum stimuli qua-
si hostes alij contra faciem ueniunt,qui & cum no
stro labore superentur.Conuersio uidelicet secu-
ritatem parit: mater autem negligentiæ solet esse
securitas. Ne ergo securitas negligentiam gene-
Eccles. 2 ret,scriptum est: Fili accedens ad seruitutem Dei,
sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam
ad tentationem Nõ enim ait ad requiem,sed ten-
rationẽ: quia hostis noster adhuc in hac uita nos
positos, quanto magis nos sibi rebellare cõspicit,
tanto amplius expugnare cõtendit.Eos enim pul
sare negligit, quos quieto iure possidere se sentit.
Contra nos uerò eo uehementius incitatur, quo
ex corde nostro quasi ex iure propriæ habitatio-
nis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub
quadam dispensatione figurauit, qui diabolum

non nisi post baptisma se tentare permisit: ut si-
gnum nobis quoddam futuræ conuersionis in-
nueret, quòd membra eius postquam ad Deum
proficerent, tunc acriores tentationum insidias
tolerarent. Post primam igitur uicem mœroris
atque lætitiæ,quam unusquisque per studium cõ-
uersionis agnoscit, hæc secunda suboritur:quia
ne securitatis negligẽtia dissoluatur,impulsu ten-
tationis efficitur. Et quidem quisque in ipso con-
uersionis initio magna plerunq; excipitur dulce-
dine consolationis, sed durum laborem postmo-
dum experitur probationis. Tres quippe mo- 1j
di sunt conuersorum: inchoatio,medietas, atque
perfectio. In inchoatione autem inueniunt blan-
dimenta dulcedinis, in medio quoque tempore
certamina tentationis, ad extremum uerò per-
fectionem plenitudinis. Prius ergo illos dulcia
susceipiunt, quæ consolentur: postmodum amara, quæ exerceant: & tunc demum suauia atque
sublimia, quæ confirment. Nam & sponsam
suam uir quisque prius dulcibus blandimentis
fouet, quam tamen iam coniunctam aspera in-
crepationibus probat, probatam uerò secum co-
gitationibus possidet. Vnde & plebs Israelitica
cùm despondente se Deo ad sacras mentis nu-
ptias ex Ægypto uocaretur, quasi arrarum uice
prius accepit blandimenta signorum: consum-
autem probationibus exercetur in eremo, pro-
bata uerò in repromissionis terra uirtutis plenitudine confirmatur. Antè igitur in miraculis
degustauit quod appeteret, postmodum in labo-
re tentata est, si custodire nouerit quod gustas-
set.Ad extremum quoque plenius accipere me-
ruit, quod laboribus probata custodiuit. Inchoa-
go uitam uniuscuiusque conuersi, & inchoan-
blanda permulcet, & aspera medietas probat, &
plena post perfectio roborat. Nam sæpe con-
uersi quicq; in ipso adhuc aditu inchoationis sæ-
uel tranquillitatem pacatissimam carnis, uel di-
na prophetiæ, uel prædicamenta doctrinæ, uel
signorum miracula, uel gratiam curationis acci-
piunt: post hæc autem duris tentationum pro-
bationibus fatigantur, à quibus tentationibus
adhuc cum inciperent, ualde liberos se esse cre-
diderunt. Quod diuinæ gratiæ dispensatione a-
gitur, ne in inchoatione sua tentationum asper-
ritate frangantur: quia si eorum initia amaritu-
do tentationis exciperet, tam facilè ad ea quæ re-
liquerant redirent, quàm nec longius discesse-
rant: nam contemptis prius uitijs quasi iuxta po-
sitis replicarentur. Vnde & scriptum est: Cum
emisisset Pharao populum, non eos duxit domi-
nus per uiam terræ Philistijm, quæ uicina est: re-
putans ne fortè pœniteret eum si uidisset adue-
sum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægy-
ptum. Ex Ægypto itaq; exeuntibus è uicino bel-
la subtrahuntur: quia derelinquentibus seculum
quædam prius tranquillitas ostenditur: ne in ipsa
sua teneritudine atque inchoatione turbati, ad
hoc territi redeant quod euaserunt. Prius e-
go suauitatem securitatis sentiunt: prius pacis
quiete

quiete nutriuntur: post cognitā uerò dulcedinem tanto iam tolerabilius tentationum certamina sustinent, quanto in Deo altius cognouere quod amant. Vnde & Petrus prius in montem ducitur: prius claritatem transfigurationis dominicæ contemplatur, & tunc demum tentari ancilla interrogante permittitur: ut per tētationem factus sibi exinfirmitate cōscius, ad illud flendo & amando recurreret quod uidisset: & cùm eum timoris unda in peccati pelagus raperet, esset prioris dulcedinis anchora quæ retineret. Sæpe etenim tam diutina sunt tentationum certamina, quàm longa inchoationum fuerant blandimenta. Sæpe uerò maius datur in inchoatione dulcedinis, minus autem in labore probationis. Sæpe minus in inchoatione dulcedinis, maius in labore probationis. Nunquam uerò laborem tentationis dispar sequitur perfectio firmitatis: quia iuxta summam certaminis, remuneratur quisq; plenitudine perfectionis. Plerunq; autem in eo quisq; conuersus labitur, quod dum quibusdam donis gratię dulcedine inchoationis excipitur, confirmationem accepisse se perfectionis arbitratur, & plenitudinis cōsummationem æstimat quę adhuc blandimenta esse inchoationis ignorat. Vnde fit ut dum subita tentationis procella tāgitur, despectum se Deo & perditum suspicetur. Qui si inchoationi suæ non passim crederet, adhuc in prosperis positus, mentem ad aduersa præpararet, & uitijs uenientibus postmodū tā firmius resisteret quàm ea etiam sagacius præuidisset. Quæ quidē trāquillus si prę uidet tolerat. Eorū tamen omnino certamina, etiam si præuideat, nō declinat: quia cursus nostri itineris nequaquā peragit sine puluere tentationis. Plerunq; autem conuersus quisq; talibus tentationum stimulis agitat, qualibus ante conuersionis gratiam nunquam pulsatum se esse reminiscitur: non quia tunc hæc eadē radix tentationis deerat, sed quia non apparebat. Humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus, sæpe sibimetipsi aliquo modo manet incognitus, ut omnino qd' tolerat nesciat: quia dū per multa spargitur, ab interna sui cognitione remouetur. Si autē Deo uacare appetat, & ramos multimodæ cogitationis abscindat, tunc libere conspicit, quod de intima radice carnis procedit. Carduus nanq; si nascatur in uia, itinerantiū pedibus teritur, atq; ipso usu transeuntiū eius superficies ne appareat confringitur. Sed quamuis desuper fruticantes spinæ non appareant, subter tamen radix occulta perdurat. Si autem eum transeuntiū pedes terere & calcare cessauerint, mox in superficiem surgēdo progredit, & per spinam prodit in publicum, quicquid in radice uiuebat occultū. Ita & in corde secularium sæpe occulta quædam tentationum radix non facilè apparet exurgere: quia uelut in uia actionum sita, transeuntium teritur pede cogitationum, & per innumeras curas quasi multis itinerantibus premitur, ne uideatur. Si autem per conuersionis gratiam à uia cordis curarum turba remouetur, ut nulla actionum insolentia conterat, A nullus cogitationū tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoscitur, tunc de radice uitiorum pungit libere spina tentationum. Contra quam bene uiuentis manu agitur, ut in quantum potest fieri, non tegatur occulta, sed radicitùs euellatur. Quod donec fiat, uniuscuiusq; conuersi animum ita hæc spina conturbat, ut sæpe percussione subita penè superari se sentiat, eiusq; uulnus medullitùs inflictum exitialiter pertimescat.

Plerunq; uerò ipsi tentationum stimuli dum in 15
usum ueniunt, dilatantur, & non quidem acriores, sed longiores existunt. Minus autem dolent, sed magis inficiunt: quia dum menti diutius adhęrent, tanto fiunt minus pauendi, quanto magis assueti. Inter hæc ergo depressa mens huc illucq; B distenditur, & multiplicibus tentationum æstibus dissipatur, & sæpe hincinde prouocata, cui tentanti uitio obuiet, uel quod primū impugnet, ignorat. Vnde plerunq; euenit, ut dum nimis insurgentia uitia cruciant, dum repugnantis animū iamiamq; quasi in lapsum desperationis inclinat, conuersus quisque hanc ipsam sublimitatis uiam quam sibi ad remedium eligit expauescat, & quasi in summo eductus titubat, qui in imo solidius stabat. Ita uerò circumfrementibus tentationum motibus angustat, ut rectè de eo dici debeat: Abominabilis ei sit in uita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis. uel certè, Appropinquauit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Sed quia misericors Deus probari nos permit C tit tentationibus, non reprobari, sicut scriptū est: Fidelis autem Deus qui non patitur uos tentari 1.Cor.10
supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, ut possitis sustinere: citius nobis consolationis ope succurrit, & surgentes tentationum stimulos mitigat, impugnantesq; se cogitationū motus interna pace tranquillat. Moxq; anima immensam de spe cœlesti lætitiam percipit, dum deuictum malum respicit quod tolerauit, ut iure de hoc tentato liberatoq; homine dici debeat: Videbit faciem eius in iubilo, &: Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed uiuens lucem uideret. Istis itaq; duabus uicibus, id est, conuersionis & probationis, per mœrorem lætitiamq; transactis, supereſt tertia, cuius mœrorem adhuc sustineat, & gaudia consequatur.

Post conuersionis nanq; certamina, post proba 16
tionis ærumnam, restat adhuc dura tentatio: quia uenire non potest ad perfectæ gaudia libertatis, nisi prius debitum soluerit humanæ conditionis. Conuersus autem quisq; sibi cautè sollicitus, tacitè secum considerare non cessat: æternus iudex quàm districtus aduenia t, suumq; terminū quotidie prospicit, & ante seueritatē tantę iustitiæ quas rationes uitę suę sit posturus attēdit. Etsi cūcta prauа opera quæ intelligere potuit deuitauit, uenturus tamē corā districto iudice illa magis quæ in semetipso nō intelligit pertimescit. Quis em cōsiderare ualeat quāta mala per momēta temporū ipsis incōstantibus cogitationū motib. perpetramus? Facile est enim opera peruersa uitare, sed nimis difficile

difficile est ab illicita cogitatione cor tergere. Et
Mich.2 tamen scriptum est: Væ uobis qui cogitatis inuti-
Rom.2 le. Et rursum: In die cũ iudicabit Dominus occulta hominum. Qui etiam prẽmisit: Inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentiũ. Et rursum: Labia dolosa in corde, & corde lo-
Psal.11 cuti sunt mala. Et rursum: Etenim in corde iniquitates operamini in terra. Humana autem anima
Psal.57 semel æternitatis statum deserens, ad fluxum temporalitatis delapsa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet uolẽs appetijt, dum conatur surgere, cogitur inuita tolerare. Inde quippe punita est unde delectata: quia inde conuersa habet laborẽ certaminis, unde peruersa
17 appetijt gaudium uoluptatis. Sæpe ergo electis etiam nolentibus in cogitatione surrepitur: quod in se quidem solerter inspiciunt, & ante Dei oculos quanti sit reatus attendunt: & cùm de his omnibus semper iudicia districta pertimescant, tunc tamen hæc uehementer metuunt, cum ad soluendum humanæ conditionis debitum uenientes, districto iudici appropinquare se cernunt. Et fit tanto timor acrior, quanto & retributio eterna uicinior. Ante oculos autem cordis nihil inane tunc transuolat de phantasmate cogitationis: quia subductis è medio omnibus, se & illum tantummodo considerant cui appropinquant. Crescit pauor uicina retributione iustitiæ, & urgente solutione carnis quanto magis districtũ iudicium iamiamq; quasi tangitur, tanto uehementius formidatur. Etsi ea quæ sciunt, nunquam se prætermi sisse meminerunt, formidant tamen illa quæ nesciunt: quia uidelicet semetipsos diiudicare & comprehendere omnino non possunt, atque urgente exitu, subtiliori terrentur metu. Vnde redemptor noster solutioni carnis appropinquans, & membrorum suorum seruans speciem, factus in agonia, cœpit prolixius orare. Quid enim pro se ille cum in agonia esset peteret, qui in terra positus cœlestia cum potestate tribuebat? Sed appropinquante morte, nostræ mentis in se certamen expressit, qui uim quandam terroris ac formidinis patimur, cum per solutionem carnis æterno propinquamus iudicio. Neq; enim tunc cuiuslibet anima immeritò terretur, quando post pusillum hoc inuenit quod in æternum mutare non possit.
18 Considerauimus quippe quòd uiam uitæ prẽsentis nequaquam sine culpa transire potuimus: considerauimus etiam quia nec hoc quidẽ sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Quis enim nostrũm uitam præcedentium patrũ ualeat uel superare uel
Psal.142 assequi? Et tamẽ Dauid dicit: Ne intres in iudiciũ cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspe-
1.Cor.4 ctu tuo omnis uiuens. Paulus cum diceret: Nihil mihi cõscius sum, cautè subiunxit: Sed nõ in hoc
Iaco.3 iustificatus sum. Iacobus dicit: In multis eñ offen-
1.Ioan.1 dimus omnes. Ioãnes dicit: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quid ergo facient tabulæ si tremunt columnæ? Aut quomodo uirgulta immobilia stabunt, si huius pauoris turbine etiam cedri quatiuntur? Solutioni ergo carnis appropinquans, nonnunquam terrore uindictæ etiam iusti anima turbatur. Cui etsi quid tranquillum in hac uita sapere potuit, mortis articulo interueniente concutitur, ut iure dici debeat: Abominabilis sit ei panis in uita sua, & animæ eius cibus antè desiderabilis. Vel certè propter pauoris pœnam hoc quod illic subditur: Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Sed quia iustorum animæ à leuibus quibusq; contagijs, ipso sæpe mortis pauore purgantur, & æternæ retributionis gaudia iam ab ipsa carnis solutione percipiunt, plerunque uerò contemplatione quadam retributionis internæ etiam priusquã carne expoliantur, hilarescunt: & dum uectigalis debitum soluunt, noui iam muneris lætitia perfruuntur, rectè dicitur: Videbit faciem eius in iubilo. Vel certè liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed uiuens lucem uideret. Iusti itaque anima in iubilo faciem Dei conspicit quia tantum de lætitia interna præcipit, quantum capere uel assumpta uix possit. Ibi igitur lucem uiuens uidet: quia spiritalem oculum in radios interni solis infigit. Ibi lucem uiuens uidet: quia omni iam mutabilitatis uicissitudine atq; umbratione calcata, ueritati æternitatis inhæret, eiq; inhærendo quem cernit, ad similitudinem incommutabilitatis assurgit, atq; in semetipsam authoris sui incõuersibilem speciẽ dum respicit assumit. Quæ enim ad mutabilitatem per semetipsam lapsa est, ad immutabilitatis statum immutabilem uidendo formatur. Igitur Heliu de afflicto hoc liberatoq; homine: quia prius mœroris amaritudinem, & postmodum gaudia consolationis expressit, aptè subiunxit: Hæc omnia operatur Deus tribus uicibus per singulos, uidelicet conuersionis, probationis, & mortis: quia per tria hæc, & duris prius stimulis mœroris afficitur, & magnis postmodum securitatis gaudijs refouetur. Et quia electi uniuscuiusq; mẽs eisdem tribus uicibus, id est, uel labore conuersionis, uel tentatione probationis, uel formidine solutionis atteritur, atq; ipsa attritione purgata liberatur, aptè subiungitur:

Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce uiuentium.] Lux quippe morientium est, quã corporeis oculis cernimus. Qui autẽ adhuc huic mundo uiuunt, luce morientiũ tenebrescunt. Illuminantur aũt luce uiuentiũ, qui despecto temporali lumine, ad splendorem internæ claritatis recurrunt, ut ibi uiuãt, ubi uerum lumen sentiendo uideant: ubi nõ aliud lumen, atq; aliud uita, sed ubi ipsa lux uita sit: ubi sic nos lux exterius circumscribat, ut interius impleat: sic interius impleat, ut incircumscripta exterius circumscribat. Illuminantur ergo hac luce uiuentium, quam tanto tunc subtilius cõspiciũt, quanto nunc ad lucem purius uiuunt. Magna Heliu ac ualde fortia protulit, sed hoc unusquisq; arrogans habere proprium solet, q̃ dum uera ac mystica loquit̃, subitò per rumorẽ cordis quædã inania & superba permisceri.

Foris

Foris enim placere appetit in hoc quod ueraciter A
sentit, & inde mox inanescit à uero, unde per elati
onis typum recedit ab intimo. Quia enim appro-
bari doctus exterius quærit, intus plenitudinem
qua docebatur amittit. Vnde & Heliu quem tene
re arrogantiæ typum sæpe iam diximus, postquã
multa sapiẽtiæ profunda digessit, subitò post eas-
dem sententias ueraces ac mysticas, fastu scientiæ
inflatus extollitur, cuius mox inflationis merito
eius sensus ad inania uerba deriuatur. Nam sub-
didit dicens: Attende Iob, & audi me, & tace
dum ego loquor. Si autem habes quod loquaris,
respondе mihi. Loquere. Volo enim te apparere
iustum. Quòd si non habes, audi me, tace, & ego
docebo te sapientiam.] Qualem se apud se ha-
beat, hac locutione manifestat qua dicit: Attende B
Iob, & audi me, & tace dum ego loquor.] Immen
sa enim superbia est, à seniore sibi reuerentiam exi
gere, & silentium imperare meliori se. Quia
autem prædicatores iusti dum quoslibet corripi-
unt, sæpe per humilitatis gratiam ad cogitatio-
num suarum intima reuertuntur, atq; in eo ipso
quod corripiunt, ne quid fortasse fallantur exqui-
runt, correptisq; licentiam tribuunt, ut si quid pro
sese ipsis iustius sentiant, fateantur, hoc nonnunquã
etiam arrogantes imitari appetũt. Paulisper enim
in uerbis elatione postposita, quasi eorũ quos cor
ripiunt, si forte reperire potuerint, iustitiam quæ-
runt: non quia ita sentiunt, sed quia ornari per hu-
militatis speciem concupiscunt. Metuunt enim
ne superbi ac tumidi, quia sunt, esse uideãtur. Vn- C
de Heliu statim subdidit, dicens: Si autem habes
quod loquaris, respõde mihi. Loquere. Volo eñ
te apparere iustum. Sed quia hæc ex corde non
protulit, audire quod quæsierat non expectauit.
Nam ilicò subiunxit: Quòd si nõ habes, audi me,
tace, & docebo te sapientiam. Qui enim ueraci-
ter quærunt audire quod iustum est, æquanimiter
expectãt audire quod quærunt. Heliu autem qui
ueraciter requisitionis uerba nõ protulit, dici qd'
quęsierat nõ permisit, sed mox qd' intrinsecus ge
stabat erupit, qualẽq; se in oculis suis habebat o-
stendit, dicẽs: Tace, & docebo te sapientiã. Arro-
gantes enim uiri quado aliquid humiliter sonant,
diu in eiusdem humilitatis specie non perdurant.
Cum fortasse quærunt ut audiant, mox loquen- D
do obuiant ne doceantur: quia superficiem uocis
quam protulerant, citius ostentationis intentio
comprimit, quæ ex radice cordis exurgit: atq; ean
dem humilitatis formam specietenus sumptam,
eo celerius probant, quia aliena est, quo illam diu
tius tenere non possunt. Ecce Heliu iustitiã cùm
requirit ut discat, promittit quia doceat. Ecce qua
si requirendo quod iustum est, aliquid planum so
nuerat lingua, sed mox celare non potuit hoc qd'
altum tumebat cõscientia. Nam repentè subiun-
xit: Tace, & docebo te sapientiam. Quia uerò ar-
rogantes omnes in eo quod proferunt typo super
biæ inflantur, & uelut in alto positi, sic doctorum
speciem sumunt, ac si eorũ uerba dignatione qua-
dam super indignos homines cœlitùs effundan-
tur, bene à scriptore huius historiæ uersus interpo
nitur quo dicatur.

Textus capitis trigesimiquarti, libri beati Iob.

PRonuncians itaq; Heliu etiã hæc locutus est: Au-
dite sapientes uerba mea, & eruditi auscultate me.
Auris eñ uerba probat, & guttur escas gustu diju
dicat. Iudicium eligamus nobis, & inter nos uideamus quid sit meli-
us: quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus subuertit iudiciũ meũ. In iudicãdo eñ me, men
daciũ est, & uiolenta est sagitta mea absq; ul
lo peccato. Quis est uir ut est Iob, qui bibit
subsannationem quasi aquam, qui graditur
cum operantibus iniquitatem, & ambulat
cum uiris impijs? Dixit enim: Non placebit
uir Deo, etiã si cucurrerit cũ eo. Ideo uiri cor
dati audite. Absit à Deo impietas, & ab om
nipotente iniquitas. Opus enim hominis
reddet ei, & iuxta uias singulorum restitue
et eis. Verè enim Deus non condẽnabit fru
stra, nec omnipotens subuertet iudicium.
Quem constituit alium super terram, aut
quem posuit super orbem quem fabricatus
est? Si direxerit ad eum cor suum, spiritum
illius & flatum ad se trahet. Deficiet omnis
caro simul, & homo in cinerem reuertetur.
Si habes ergo intellectum, audi quod dici-
tur, & ausculta uocẽ eloquij mei. Nunquid
qui non amat iudiciũ, sanari potest? Et quo
modo tu eum qui iustus est, in tantum con-
demnas? Qui dicit regi apostata, qui uocat
duces impios. Qui nõ accipit personas prin
cipum, nec cognouit tyrannum cum disce-
ptaret contra pauperem. Opus enim manũ
um eius sunt uniuersi. Subitò morientur, &
in media nocte turbabuntur populi, & per
transibunt & auferent uiolentum absq; ma
nu. Oculi enim eius super uias hominũ, &
omnes gressus eorum considerat. Nõ sunt
tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscõ
dantur ibi qui operãtur iniquitatem. Neq;
eñ ultrà in hominis potestate est, ut ueniat
ad Deũ in iudiciũ. Cõteret multos & innu-
merabiles, & stare faciet alios pro eis. Nouit
eñ opera eorũ, & idcirco inducet noctẽ &
cõterẽtur. Quasi impios percussit eos in lo-
eo ui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

co uidentium. Qui quasi de industria recessérunt ab eo, & omnes uias eius intelligere noluerũt, ut peruenire facerẽt ad eũ clamorem egeni, & audiret uocem pauperũ. Ipso enim cõcedente pacem, quis est qui cõdemnet? Ex quo absconderit uultũ, quis est qui contempletur eum? Et super gentes & super omnes homines. Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoq; nõ prohibebo. Si erraui, tu doce me. Si iniquitatem locutus sum, ultrà non addam. Nunquid à te Deus expetit eam quia displicuit tibi? Tu enim cœpisti loqui, & non ego. Quòd si quid nosti melius, loquere. Viri intelligentes loquantur mihi, & uir sapiens audiat me. Iob autem stultè locutus est, & uerba illius non sonant disciplinam. Pater mi probetur Iob usq; ad finẽ. Ne desinas ab homine iniquitatis qui addidit super peccata sua blasphemiam. Inter nos interim constringatur, & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum.

Caput VIII.

PRonuncians quoq; Heliu etiam hæc locutus est.] Quid enim per huius pronunciationis uocabulũ, nisi inflatio elationis ostenditur? ut uerba quæ de alta superbiæ radice ueniebant, cũ quadam quasi altitudine & distinctione procederẽt. Ita uidelicet prædicare omnes arrogantes solent. Cum quodam enim fastu proferunt hoc quod singulariter intellexisse se credunt: & fortasse tũc humilitatem prædicant, cùm per elationis typum exempla superbiæ ostentant. Vnde fit ut eorũ prędicatio concors sibi manere non possit: quia id quod rectum loquentes seminãt, peruersè tumentes impugnant. Humilibus nãq; auditoribus uerba sua non compatiendo, sed uix dedignando largiuntur. Longè quippe se in altum positos æstimant, & super eosdem auditores suos quasi præcedentes doctrinæ respectũ uix de summo dignanter inclinant. At contrà uerba iustorum ex radice ueniunt humilitatis, ut fructum ualeant ferre pietatis: & quicquid salubre potuerint, nõ tumendo, sed compatiendo subministrant. Per uerba quippe charitatis uel se in auditoribus suis, uel auditores suos in se ita transformant, ac si & illi per istos hoc quod audiunt doceant, & isti per illos hoc quod docendo proferunt discant. Heliu ergo typum arrogantium tenens, & cum pronunciationis ostentatione inchoans, quid dicat audiamus.

Sequitur: Audite sapientes uerba mea, & eruditi auscultate me. Auris enim uerba probat, & guttur escas gustu dijudicat.] Ac si diceret: Sicut nec auris escas, nec gut uerba cognoscit, ita nec stultus quisque sententiam sapientis intelligit. Sapientes ergo atq; eruditi audite quod dico, qui potestis ea quæ fuerint dicta cognoscere. Videamus igitur quantũ tumeat, qui uerba sua non nisi à sapientibus audiri decẽter existimat. Verus autem sapientiæ prædicator dicit: Sapientibus & insipientibus debitor sum. At contrà arrogans in prædicatione sua aures tantummodo sapientium expectat: quia non ideo prædicat, ut possit quoslibet sapientes efficere, sed ideo sapientes quærit, ut possit quod senserit superbiendo monstrare. Sicut enim superius dictum est, non illos appetit erudire, sed se ostendere: nec intuetur, quàm insipientes qui audiunt fiant, sed ipse quàm doctus cùm auditur appareat. Quia uerò prædicationem arrogantium nullus admitteret, si non aliquid de humilitatis imagine permiscerent: bene Heliu postquã per tumida uerba se extulit, rursum quasi ad æqualitatis concordiam cõdescendit, dicens:

Iudicium eligamus nobis, & inter nos uideamus quid sit melius.] Sed utrum hoc iudicium et humili corde quæsierit, facilè cognoscimus si ejus sequentia eius uerba pensemus. Sequitur:

Quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me mẽdacium est, & uiolenta sagitta mea absq; ullo peccato.] Hæc beatum Iob dixisse queritur, quæ tamen quia minimè dixerit, requisita sacræ historiæ uerba testantur. Sed qui iudicium æquè quæsierat, ex culpa quam finxit protinus sententiam promulgat. Nam sequitur:

Quòd superbi sine ullo timore Deum deridcant, ita blasphemias pro nihilo habentes sicut aquam deglutiens, insorbendo non moratur. Cap. IX.

QVis est uir ut est Iob, qui bibit subsannationẽ quasi aquam, qui gradit cũ operantibus iniquitatẽ, & ambulat cũ uiris impijs?] Ecce iudiciũ quærẽs, iudicium protulit, & post allegationem suam nulla beati Iob expectata sententia, cum damnatione dignum ex reprobori uocitate iudicauit. Ait enim: Quis est uir ut est Iob? Vtutiq; subaudiamus, nullus. Atq; subiungit: Qui bibit subsannationem quasi aquam. Aqua autem cùm bibitur, ita liquidè sumitur, ut ad sorbendum nulla sui pinguedine retardetur. Subsannationẽ uerò ut aquam bibere, est Deũ sine aliquo obstaculo cogitationis irridere, ut in eo quòd superbit lingua uel conscientia, nulla trepidatio contradicat. Hæc autem eius sententia super beatum Iob quantum à tramite ueritatis exorbitet, illa Domini attestatione cognoscimus, qua ad diabolum dicit: Nunquid considerasti seruum meum Iob, q non sit ei similis in terra? Ecce quem ueritas dicit absq; cõparatione iustum, eum Heliu asserit absq; comparatione peccatorem. Sed hæc esse propria arrogantium prædicatorum solent, ut etiam afflictos auditores suos magis districtè corripere appetant, quàm blandè refouere. Plus enim student ut mala obiurgando increpent, quàm bona hortando confirment. Superiores quippe uideri desiderant, & magis gaudent cùm eorum animum

ita

ira eleuat, quàm cùm charitas exæquat. Semper inuenire optant quæ increpando rigidè feriant. Vnde scriptum est: In ore stulti uirga superbiæ: quia uidelicet percutere rigidè scit, sed cõpati humiliter nescit. Solent etiam prædicatores iusti auditores suos obiurgando corripere, solent in eorum uitijs districta increpatione sæuire. Vnde scriptum est: Verba sapientium quasi stimuli, & sicut claui in altum defixi. Rectè autem eorum uerba claui uocati sunt: quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere. An Ioannis uerba claui non erant, cùm dicebat: Progenies uiperarum, quis uobis demonstrauit fugere ab ira uentura? An uerba Stephani claui non erant, cùm dicebat: Vos semper Spiritui sancto resistitis? An uerba Pauli claui non erant, cùm dicebat: O insensati Galatæ, quis uos fascinauit? Et rursum cùm Corinthijs diceret: Cùm enim sit inter uos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Sed necesse est ut cautè uideamus: quia prædicatores iusti in ipsis quos corrigunt, cùm ex parte alia fortasse aliquid bonæ operationis inueniũt, ad eadem obiurgationis uerba cum quanta dispensatione descendunt. Ecce Paulus Corinthios docens, eosq; in culpa diuisionis aspiciẽs exorsus est, dicens: Gratias ago Deo meo semper pro uobis, in gratia Dei quæ data est uobis in Christo Iesu: quia in omnibus diuites facti estis in illo. Multum profectò laudauit quos in Christo *diuites in omnibus* dixit. Et ecce adhuc blandimenta multiplicat, dicens: *In omni uerbo & in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in uobis.* Testimonium Christi confirmatũ est in uobis dixit, ac si opere peregissent, quod doctrina didicerant. Et mox in laudis consummatione subiunxit: Ita ut nihil uobis desit in ulla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi. Quæso te Paule istis tot fauoribus iam quò tendas insinues. Et ecce paulo pòst sequitur: Obsecro uos autem fratres per misericordiam Domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, ab his qui sunt Cloes: quia contentiones inter uos sunt. De quibus contentionibus paulo pòst subdidit, dicens: Cum enim sit inter uos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Ecce quibus laudibus ad aperta correptionis uerba descendit: ecce in corde audientium quàm blanda fauoris manu uiam districtæ increpationis aperuit. Prius nanq; superborum brachia studuit per blandimentorum uincula religare, ut postmodum potuisset uulnus superbiæ ferro correptionis incidere. Erant profectò in Corinthijs & quæ laudari debuissent, erant & quæ argui. Peritus itaq; medicus prius sana mẽbra quæ circa uulnus erãt laudãdo palpauit, & postmodũ putridum sinũ uulneris feriendo transfixit. Habet ergo in sanctis prædicatorib. ad utraq; aptũ doctrinæ regula pondus suũ, ut & recta facientes nutriant, & peruersa animaduertentes abscindant.

Quomodo iusti aliquando seuerè corrigunt, & quanto moderamine sancti in correctione utantur. Cap. X.

NOnnunquam uerò etiam prædicatores iusti rigidè feriunt. Sed aliud est cùm iustitia stimulat, aliud cum superbia inflat. Iusti cum seuerè corrigunt, internæ dulcedinis gratiam non amittunt. Nam sæpe pro inquietudine refrenanda prauorum, duritiam districti rigoris assumũt: sed intus charitatis igne liquefiunt, atq; eorum amore ardent, in quos aspera correptione sæuiunt: seq; etiam eis intrinsecus in secreto cordis humiliant, quos foris duris animaduersionum stimulis quasi despiciendo castigant. Plerunque autem & non despiciendo despiciunt, & non desperando desperant: ut tanto eos celerius à culpa reuiuiscere ac resilire faciant, quanto iam quasi uicinius mortis foueam ostentant. Sæpe etiam quodam decenti moderamine suas culpas coram discipulis indicant, ut illi audientes discant, quomodo se metipsos de suis actionibus subtiliter reprehendant. Tanta autem dispensatione se temperant, ut neq; cùm se erigunt, intrinsecus rigidi sint, neque rursum cùm se humiliant, extrinsecus remissi: quia & in disciplina humilitatem custodiunt, & in humilitate disciplinam. Paulus disciplinam tenuit, cùm Corinthijs diceret: Cùm enim sit inter uos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Sed humilitatem in disciplina non perdidit: quia deprecando præmisit, dicens: Obsecro uos fratres per misericordiã Dei, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. Rursum humilitatem tenuit, cùm eisdem Corinthijs loquens paulo latius fortasse quàm uoluerat, semetipsum reprehendit, dicens: Factus sum insipiens. Sed disciplinã in hac humilitate nõ perdidit: quia illicò adiunxit: Vos me coegistis. Exemplum magnæ humilitatis exhibuit, cum discipulis dixit: Non enim nosmetipsos prędicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem seruos uestros per Christum. Sed in hac humilitate disciplinam iustitiæ non amisit, qui eisdem delinquentibus dicit: Quid uultis, in uirga ueniam? &c. Sciunt ergo prædicatores sancti utroque moderamine artem magisterij temperare, & cùm delinquentium reatus inueniunt, sciũt modò seuerè corripere, modò humiliter deprecari. Sed cùm arrogantes uiri eos imitari appetũt, sumũt ab eis aspera uerba correctionis, & sumere ab eis ueraciter nesciunt preces humilitatis. Magis enim terribiles uolũt esse quàm mites: & idcirco discũt unde se erigãt, & discere negligunt, ut animũ submittant. Cũq; admonere delinquentes placidè nesciũt, nimio rigoris usu per inuectionis iracundiam etiam contra rectè agentes effrenantur. Quorum iste Heliu speciem tenens, beatum Iob non refouet, sed obiurgat, dicens: Quis est uir ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum uiris impijs.

Et quia aliena semper est à ueritate superbia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

mox & ad falſa prorumpit, dicens: Dixit enim: A
Nõ placebit uir Deo, etiam ſi cucurrerit cum eo.
Quod ꝓfectò quia minimẽ dixerit, quiſquis beati Iob uerba legit agnoſcit. Sed qui idcirco loquitur, ut ſemetipſum oſtẽdendo ſuperbiat, quid mirum ſi in altero fingit quod reprehẽdat? Quo eñ ueritati cohæreat in uerbis increpationis, quem intra ſemetipſum longè ab eadem ueritate dirimit tumor mentis? Sequitur: Idcirco uiri cordati audite me.] Ecce iterum faſtu ſuperbiæ inflatus, eos tantummodo qui quaſi digne intelligendo ſe aſſequi ualeant quærit: & ſic quod ſentiebat erumpit, dicens: Abſit à Deo impietas, & ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta uias ſingulorum reſtituet eis.] Bene dixit: B
quia in omnipotente Deo iniquitas uel impietas non eſt. Sed in hac uita nequaquam ſemper hoc agitur quod ſubiunxit: quia iuxta opus ſuum ſingulis, & iuxta uias proprias reddit. Nam & multos illicita ac peruerſa perpetrantes gratuitò præuenit, atq; ad opera ſancta conuertit, & nonnullos rectis actibus deditos, flagello interueniente corripit, ac ſi placentes quaſi diſpliceant affligit, Salomone atteſtante qui ait: Sunt iuſti quibus multa eueniunt, quaſi opera egerint impiorum: & ſunt impij qui ita ſecuri ſunt, ac ſi iuſtorũ facta habeant. Quod nimirum omnipotens Deus inæſtimabili pietate diſpenſat, ut & iuſtos flagella crucient, ne opera extollant, & iniuſti ſaltem ſine pœna hanc uitam peragant: quia ad tormenta quæ ſine fine ſunt, malè agendo feſtinant. C
Nam quia aliquando iuſti nequaquam iuxta opera flagellantur, hac ipſa hiſtoria quam tractamus oſtenditur. Neque enim idem beatus Iob pro culpa fuerat flagellatus, qui ante flagelli ſtimulum ipſo iudice atteſtante laudatus eſt. Verius ergo Heliu diceret, ſi dixiſſet, Quia in omnipotente Deo impietas atque iniquitas non eſt, etiam cùm iuxta uias proprias hominibus reddere non uidetur. Nam & quod à nobis non intelligitur, ex occulti iudicij non iniuſta lance profertur. Quia uerò prædicatores arrogantes dum multa inania ſpargunt, etiam ſæpe uera ac ſolida proferunt, Heliu rectè ſubiungit: Verè enim Deus 826
non condemnabit fruſtra, nec omnipotens ſubuertet iudicium.] Ad diabolum Dominus dixit: D
Commouiſti me aduerſus eum, ut affligerem eum fruſtra. Heliu autem dicit: Quia non condemnabit Dominus fruſtra. Quod utique diſcordare dictis ueritatis creditur, niſi ſubtili conſideratione penſetur. Aliud nanq; eſt damnare, aliud affligere. Affligit ergo iuxta aliud fruſtra, ſed fruſtra non damnat. An non iuxta aliquid fruſtra Iob afflixerat, cùm non delebatur uitium, ſed meritum augebatur? Fruſtra enim condemnare nõ poteſt: quia damnatio fieri nõ ex parte ad aliquid poteſt, quæ uidelicet in extremo punit omne quod hic quiſq; iniquè commiſerit. Nec omnipotens Deus ſubuertit iudicium: quia etſi minus recta uidentur eſſe quæ patimur, rectè tamen in occulto examine decernuntur. Sequitur:

Eccleſ. 8

Quòd ad amorẽ ſuũ nõnullos Deus et corpore & ſpiritu trahit, ut nihil caro, nihil mẽs de exterioribus appetat. Ca. XI.

QVem conſtituit alium ſuper terrã, aut quẽ poſuit ſuper orbẽ quẽ fabricatus eſt:] Vt uidelicet ſubaudias, nullũ. Per ſe quippe mundũ regit, quẽ per ſe condidit: nec eget alienis adiutorijs ad regendum, qui non eguit ad faciendum. Sed hæc idcirco colliguntur, ut liquidò indicet: quia omnipotens Deus ſi per ſemetipſum regere non negligit quod creauit, quod bene creauit, utiq; bene regit: quia quod piè condidit, impiè non diſponit, & qui necdum facta curauit ut eſſent, quæ ſunt facta non deſerit. Quia ergo præſens eſt in regimine, qui author extitit in creatione, ideo curam noſtri non præterit. Vnde & aptè ſubiungit: Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritũ illius & flatũ ad ſe trahet.] Curuum cor eſt, cum ima appetit: dirigitur, cum ad ſuperna ſublimatur. Si ergo homo cor ſuum ad Dominum dirigat, ſpiritum & flatum illius Dominus ad ſe trahit. Spiritum uidelicet pro internis cogitationibus, flatũ uerò qui per corpus trahitur, pro externis actionibus ponit. Deo ergo ſpiritũ hominis & flatum ad ſe trahere, eſt ad conuerſionem ſui deſiderij & interiora noſtra & exteriora commutare, ut nihil iam menti exterius libeat, nihil caro inferius uel ſi appetit adipiſci conet, ſed omne quod homo eſt, ad eum uidelicet à quo eſt & interius deſiderãdo ferueat, & exterius ſe edomando conſtringat. Vnde & aptè ſubiungit:

Quòd ſancti, ſpiritu humilitatis tacti, in nulla uoluptate ridunt carni: & hic moriendo mundo, uitiorũ appetitus conſideratione diſſolutionis ſuæ in cinerem redigũt. Cap. XII.

DEficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur.] Simul eñ omnis caro deficit, quando iam nullis ſuis motibus ſeruit: quia præſidens ſpiritus cuncta eius fluxa reſtringit, & quodam diſtrictiõis ſuæ gladio omne quod in illa male uiuebat interficit. Hoc nimirum diſciplinæ gladio ſemetipſum Hieremias interfecerat, cùm dicebat: Poſtquam conuertiſti me, egi pœnitentiam: & poſtq; oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum. Quid enim in femore niſi uoluptas carnis accipitur? Et quid eſt quod ait: Poſtquã oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum? niſi quòd poſtquã ſuperna ſpiritaliter uidit, omne quod in ſe inferius carnaliter uiuebat extinxit: ut quanto magis ſumma pateſcerent, tanto amplius ima quæ tenuerat non haberent. Nam quanto incipit quiſq; ſuperius uiuere, tanto & inchoat inferius interire. Iuxta affectum nanq; carnalis operationis, omnis caro Pauli ſimul interierat, cùm dicebat: Viuo autem iam non ego: uiuit uerò in me Chriſtus. Bene etiam 85
Heliu hoc loco ſubdidit: Et homo in cinerem reuertetur. In peccato enim quiſq; poſitus, mortalitatis ſuæ obliuiſcitur: & terram ſe eſſe non meminit, dũ adhuc per ſuperbiam inflatur. Poſt conuerſionis uerò ſuæ gratiã, cùm humilitatis ſpiritu tangitur, quid eſſe ſe aliud & cinerem recordat? Iam

in cinerem

in cinerem Dauid reuersus fuerat, cùm dicebat: Memento Domine quòd puluis sumus. Abrahã in cinerem reuersus fuerat, dicens: Loquar ad Dominum meũ, cùm sim puluis & cinis? Et si uiuentem carnem necdũ in terra mors soluerat, hoc tamen apud se erãt quod se futuros absque dubitatione prætuidebant. Hinc aliàs dicitur: Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Qui autem eorum spiritus, nisi spiritus superbiæ nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum ut deficiant: id est, subducto superbiæ spiritu, nihil se de se esse cognoscant. Et reuertantur in puluerem: id est, humilientur ex infirma conditione. Propter hunc puluerem, ad cuius memoriam qui semetipsos considerant reuocantur, per sapientiam dicitur: Iusti fulgebunt, & sicut scintillæ in arundineto discurrent. Sancti enim uiri dum peccatoribus permiscentur, eos exemplorũ suorum igne succendunt, atque per omne quod nitent, in cinerem redeunt: quia pietatis flamma consumpti, dum infirmitatem cõditionis suæ conspiciunt, nihil aliud quàm fauillam se esse cognoscunt, ut à superbiæ suæ duritia resoluti, per pœnitentiam dicant id quod suprà protulimus: Memento Domine quia puluis sumus. Bene ergo dicitur: quia cùm ad se spiritum hominis Dominus trahit, deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.

Quòd superbia ubi nasci intelligitur, eradicanda est: quia difficile inueterata deprehenditur. Cap. XIII.

HÆc Heliu & uera sunt & magna quæ dicit: sed quia malè mox ex eo quod bene sensit intumuit, uerbis sequentibus prodit dicens: Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur: & ausculta uocem eloquij mei. Habent hoc proprium omnes arrogãtes, ut cùm fortasse acutum aliquid sentiunt, inde mox ad uitium elationis erumpãt, sensusq; omnium in sui comparatione despiciant, secq; in suo iudicio aliorum meritis anteponant. Quibus contingit miseris, ut plus uidendo tenebrescant: quia dum subtilia attendunt, semetipsos intueri nesciunt, & quo intelligentiam acutius percipiunt, eo per superbiam deterius cadunt. Qui bene quidem subtilia conspicerent, si in eo quod proferunt se uiderent. Superius namq; Heliu dixerat: Si habes quod loquaris, respondemihi. Loquere: uolo enim te apparere iustum. Nunc autem ait: Si habes intellectũ, audi quod dicitur. Ecce quomodo paulisper elatio per uerborum incremẽta proficit. Superius dubitauit si posset beatus Iob proferre quod iustum est: nunc uerò discutit, si hoc quod dicitur, saltem possit audire. Ibi dixit: Si habes quod loquaris, respondemihi. ac si diceret: Dic aliquid, si tamen dignus poteris esse qui dicas. Hic autem ait: Si habes intellectum, audi quod dicitur. ac si apertè dicat: Audi me, si tamen dignus poteris esse qui audias. Isti sunt quotidiani defectus qui in cordibus reproborum fiunt, quibus indesinenter ad deteriora descendũt: quia dum minora incautè negligunt, ad maiora perniciosè prorumpunt. Iam & hoc de superbia fuerat, quòd beatum Iob id quod iustum est, loqui posse dubitabat. Sed dum hanc in semetipso considerare negligit, ad nequiora peruenit, ut non solum posse ab eo dici quod iustum est dubitet, sed etiam dicentem se iusta ab eo intelligi posse desperet. Vnde uitium superbiæ ab ipsa mox radice secandum est, ut cùm latenter oritur, tunc uigilanter abscindatur, ne prouectu uigeat, ne usu roboretur. Difficile enim in se quisq; inueteratam superbiam deprehendit: quia nimirum hoc uitium quanto magis patimur, tanto minus uidemus. Sic quippe in mente superbia, sicuti in oculis caligo generatur. Quo se hæc latius dilatat, eo uehementius lumen angustat. Paulisper ergo elatio in præcordijs crescit: & cùm se uastius extenderit, oppressæ mentis oculum funditùs claudit, ut captiuus animus typum elationis & pati possit, & tamen id quod patitur, uidere non possit. Sed quia arrogantes uiri aliquando ut diximus, recta non recte sentiunt, & bona inuenire nouerũt, sed hæc bene proferre contemnunt, Heliu post elationis typum quo dixerat: Si habes intellectum audi qđ dicitur, subdit dicens: Nunquid qui non amat iudicium, sanari potest? Quomodo tu eum qui iustus est, in tantum condemnas?] Bonam quidem sententiam protulit, sed beato Iob proferenda non fuit. In omni enim quod dicitur, summopere intuendum est quid dicatur, cui dicatur, quando dicatur, quomodo dicatur. Heliu autem attendit quid diceret: sed cui diceret non attendit. Beatus quippe Iob amabat iudicium: quia causas suas cum Domino pensare subtiliter nouerat. Nec condemnauerat eum qui iustus est, sed cur sine peccato percussus fuerat, in dolore positus cum humilitate requirebat. Amat iudicium quisquis uias suas subtiliter discutit, & secretarium cordis ingressus, quid Dominus ipsi tribuat, quid ipse Domino debeat pensat. Quod beatus Iob quomodo non fecerat, qui tã crebra sacrificia in expiatione filiorum etiam pro cogitationibus offerebat? Quia ergo Heliu dixit, quòd is qui iudicium non amat, sanari non possit, arguens beatum Iob quòd iudicium non amaret: & quia eum qui iustus est cõdemnasset, illicò eiusdem iusti, id est, Domini iustitiam, subdit dicens:

Quòd ex imitatione diaboli apostasiæ culpam incurrunt, qui honoris sui gloria letantes, præesse hominibus potestate & dominatione delectantur. Cap. XIIII.

QVi dicit regi apostata, qui uocat duces impios.] Sæpe nouimus quòd plerique qui præsunt, inordinatum sibi metũ à subditis exigunt, & nõ tam propter Dominũ, quàm pro Domino uenerari uolunt. Intus enim se tumore cordis extollunt, cunctosq; subditos in sui cõparatione despiciunt, nec cõdescendendo consulunt, sed dominando premunt: quia uidelicet alta cogitatione se erigunt, & æquales se illis quibus eos præesse contigit, non agnoscunt. Contra hunc tumorem per Ecclesiasticum librum dicitur: Ducem te Eccle. 32

constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis. Hunc tumorem Dominus per prophetam in pastoribus increpans, ait: Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Ezech.34 Ipsa enim bona quæ subditis dicunt, dominando potius quàm consulendo proferunt: quia uidelicet quicquã eis quasi ex æquo dicere, semetipsos existimant deiecisse. Singularitate enim gaudent culminis, & non æqualitate conditionis. Sed quia hæc tumẽtia corda rectorum subtiliter Dominus pensat, bene cõtra eos dicitur: Qui dicit regi, apostata. Vnusquisq; enim superbus rector toties ad culpam apostasiæ dilabitur, quoties præesse hominibus delectatus, honoris sui singularitate lætatur. Sub quo enim sit non considerat, & quòd æqualibus quasi non sit æqualis exultat. Vnde autem hæc uitiorum radix pullulat in corde regentium, nisi ex imitatione illius, qui despectis angelorum societatibus dixit: Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo? Esa.14 Quia ergo unusquisq; rector quoties extollit in eo quòd cæteros regit, toties per lapsum superbiæ à summi rectoris seruitio separatur: & cum æquales sibi subditos despicit, eius super se dominium sub quo omnes æquales sunt non agnoscit, recte dicitur: Qui dicit regi, apostata.

Quòd impij duces sint qui uerbo & exemplo ducatum præbent erroris. Cap. XV.

BO QVia uerò cum dominando præsunt, exemplo suæ superbiæ subditos ad impietatem trahũt, aptè subiungit: Qui uocat duces impios.] Ad uiam nanq; pietatis ducerent, si subditorum oculis, humilitatis exempla monstrarent. Dux autem est impius qui à tramite ueritatis exorbitat, & dũ ipse in præceps ruit, ad abrupta sequentes inuitat. Dux est impius qui per tumoris exemplum uiam ostendit erroris. Paulus dux esse impietatis metuebat, cum potestatis suæ celsitudinem reprimebat dicens: Nec quærentes ab hominibus gloriam, neq; à uobis, neq; ab aliis, cùm possimus oneri esse ut Christi Apostoli, sed facti sumus in medio uestrûm paruuli. Paruulus in medio eorum factus fuerat: quia timebat ne si inter discipulos honorem suæ celsitudinis uendicaret, exempla elationis ostenderet. Timebat nimirum ne dum ipse sibi potestatem pastoralis potentiæ quæreret, grex subditus per abrupta sequeretur, & ad impietatem sequentes duceret, qui pietatis officiũ suscepisset. Vnde necesse est ut is qui præest, quæ exempla subditis præbeat, solerter attendat, & tantis se sciat uiuere, quantis præest, ac uigilanter inspiciat, ne in eo quod prælatus est intumescat, ne iura debitæ potestatis immoderatius exigat, ne disciplinæ ius muretur in rigorem superbiæ: & unde à peruersitate subditos restringere poterat, inde magis intuentium corda peruertat, ne, ut dictum est, impietatis dux per officium pietatis existat. Non autem debet hominum ducatũ suscipere, qui nescit homines bene uiuendo præire, ne qui ad hoc eligit, ut aliorũ culpas corrigat, quod resecare debuit, ipse cõmittat. Hinc inde ergo se qui præsunt circũspiciant, ut sibi & subditis uiuant. ut bonũ quod faciunt, & intra sinum mentis abscõdant, & tamen ex eo ad profectũ sequentiũ exempla rectæ operationis impertiãt: & subditorũ animaduertentes culpas corrigant, nec tamẽ per uim eiusdem animaduersionis intumescant: ut quædam leniter correpta tolerent, nec tamen disciplinæ uincula eadem lenitate dissoluãt ut quædam tolerando dissimulent, nec tamen ea crescere dissimulãdo permittant. Laboriosa sunt ista, & nisi diuina gratia fulciat, ad custodiendum difficilia. Rectè uerò de aduentu districti iudicis per sapientiæ librũ dicitur: Horrendè & citò apparebit, quoniam iudicium durissimum his qui præsunt, fiet. Quia ergo plerunq; per potestatem regiminis ad culpam prorumpitur elationis, apud districtum iudicem ipsa elatio impietas æstimatur, bene de Domino per Heliu dicit: Qui reuocat duces impios. De ipso quippe ducatu dum superbiunt, exemplo suo subditos ad impietatem trahunt. Vnde magnopere curandũ est ut qui regendis hominibus præfertur, apud se intra secretum mentis in cathedra præsideat humilitatis. Cumq; iudicanti ei à cæteris foris assistitur, uigilanter Io incessanter aspiciat, cui quandoq; iudicipse de his iudicantibus assistat, ut quãto nunc ante eum quem non uidet, sollicitius trepidat, tanto eũ cum uiderit securior cernat.

Quòd rectores Ecclesiæ sollicitè cogitare oporteat, quoniam de animabus eorum qui sibi commissi sunt, in iudicio reddent rationem. Cap. XVI.

PEnset ergo qui ad satisfaciendum districto dici de sua tantummodo anima fortasse ut sufficit: quia quòd regendis subditis præest, reddendæ apud eum rationis tempore, ut ita dicam, tot solus animas habet. Quæ nimirum cogitatio si assiduè mentem excoquit, omnem superbiæ morem premit. Et rector prouidus tanto iam neque rex apostata, neque dux impius uocabitur, quanto ei cogitatione sollicita potestas quæ accepta est, non honor, sed onus æstimatur. Nam cui esse nunc iudicem libet, huic uidere tunc iudicem non libet. Numerari enim culpæ nequeunt, quę habendę potestatis amore perperrantur. Tunc solum uerò potestas bene geritur, cum non amando, sed timendo retinetur. Quæ ut ministrari rectè ualeat, oportet primum ut hanc non cupiditas sed necessitas imponat. Percepta autem nec pro formidine debet deseri, nec ex libidine amplecti: ne aut peius quis quasi ex humilitate superbiat, si diuinæ dispensationis ordinem fugiendo contemnat, aut eo iugum superni rectoris abijciat, quo eum super cæteros priuatum regimen delectat. Potestas ergo cum percipitur, non exhibidine amanda est, sed ex longanimitate toleranda, ut inde tunc ad iudicium salubriter leuis sit, unde nunc ad ministerium patienter grauis innotescit.

Libri uigesimiquarti finis.

B. GRE

B. GREGORII MORALIVM LIBER VIGESIMVSQVINTVS, continuans caput trigesimumquartum textus beati Iob.

Caput I.

Quòd personam hominis Deus non accipiat, & oppressorei pauperum in tremendo iudicio non agnoscat.

IPSA humanę cõpunctionis qualitas indicat, q̃ longè rebus cæteris præstat. Nã collata homini ratio asserit, quantũ omnia quæ uel uita uel sensu uel ratione carent, natura rationalis antecedit. Et tamẽ quia ab internis atq; inuisibilibus oculos claudimus, & uisibilibus pascimus, plerunq; hominẽ non ex eo quod ipse est, sed ex his quæ circa ipsum sunt, ueneramur. Cumq; non intuemur quid ipse sit, sed quid possit, in acceptione personarum, non ex personis, sed ex rebus adiacentibus ducimur. Sicq; fit, ut is quoque apud nos intus in despectionem ueniat, qui foris honoratur: quia dum pro his quæ circa illum sunt honorabilis habetur, reb. suis in examine nostro postponitur. Sed omnipotens Deus uitam hominum ex sola qualitate interrogat meritorum, & sæpe inde plus punit, unde huic maiora ad ministeriũ contulit, ueritate attestante quæ ait: Cui multum datum est, multũ quæritur ab eo. Vnde bene nũc per Heliu dicitur: *Qui non accipit personã principum, nec cognouit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem.*] Potest autem per principem uel tyrannum quisque superbus intelligi: per pauperem uerò humilis designari. Tyrannum ergo disceptantem contra pauperem nõ cognoscit: quia superbos omnes uitam nunc humiliũ deprimentes, in iudicio nescire se perhibet, dicens: Nescio uos unde sitis. Et quia sic potenter cum uult destruit, sicut cum uoluit potenter creauit, aptè ratiocinando subiungitur:

Quòd subita & impræmeditata mors, incuruatos & huius mundi amore captos rapiat. Cap. II.

OPus enim manuum eius sunt uniuersi.] Atque mox subditur: Subitò morientur, & in media nocte curuabuntur populi, & pertrãsibũt. Quamlibet serò de hac uita tollantur iniqui, subitò & repentè tolluntur: quia finem suum cogitando præuidere nesciunt. Subitum est homini quod antè cogitare non potuit. Subitò diues ille stultus raptus est, qui horrea quæ præparabat deseruit, & inferni locum quem non præuidebat inuenit. Ad aliud exercebat animam per cogitationem, sed ad aliud emisit per sententiam. Aliud dum uiueret contemplatus est, aliud dum moreretur expertus. Reliquit enim diu tractata temporalia, & inopinata inuenit æterna. Vnde ei propter hãc ignorantiam cæcitatis suæ bene per diuinam sententiam dicitur: Hac nocte reperunt animam tuam à te. In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate est cordis amissa. In nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati præuideret. Vnde bene discipulis futura cogitantibus, Paulus apostolus dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehẽdat. Omnes enim uos filij lucis estis & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Dies enim exitus tanquam fur in nocte ita comprehendit, quando stultorum animas futura non præuidentes eĩcit. Vnde hic quoque aptè subiungitur: Et in media nocte curuabuntur populi, & pertransibunt.] In media enim nocte curuati pertranseunt, qui obscuritate suæ negligentię humiliati rapiuntur. Tunc curuabuntur per sententiam iudicis, qui nunc curuari negligunt per humilitatem cordis. Electi autem ne inuiti curuentur in morte, sponte curuantur in humilitate. Vnde sanctæ Ecclesiæ de conuersa prole persecutorum dicitur: Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te. Et bene de morientibus populis non ait: Trãsibunt, sed pertransibunt: quia etiam uiuendo temporaliter quotidie ad finem tendimus, & præsentem uitam quasi quandam uiam subigendo transimus. Hoc ipsum enim morituros uiuere, quasi ad mortem ire est. Et quot dies uitæ peragimus, quasi in itinere ad locũ propositũ tot passibus propinquamus. Ipsa quippe augmenta, detrimenta sunt temporũ: quia uitæ nostræ spatia quanta esse cœperint, incipiunt iam tanta nõ esse.

1. Thess. 5

Psal. 85

Primus uerò homo ita conditus fuit, ut manente illo decederẽt tẽpora, ne cum temporibus ipse transiret. Stabat enim momentis decurrentibus: quia nequaquam ad uitæ terminum per dierum incrementa tendebat. Stabat tãto robustius, quanto semper stanti ardentius inhærebat. At ubi uetiti cõtigit, mox offenso creatore cœpit ire cum tempore. Statu uidelicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbuit. Et dum iuuentute ad senium, senio traheretur ad mortẽ: transeundo didicit, stando quid fuit. Cuius nos quia de propagine nascimur, radicis amaritudinem quasi in uirgulto retinemus. Nam quia ex illo originem ducimus, eius cursum nascendo sortimur, ut eo ipso quotidiano momento quo uiuimus, incessanter à uita transeamus, & uiuendi nobis spatiũ unde crescere creditur, inde decrescat. Quia ergo ad summam moriendi quotidie tendimus per incrementa uiuendi, bene de moriẽtibus nequaquam transibunt dicitur, sed pertransibunt: quia transeunt etiam dum uiuunt, sed pertranseunt dum moriuntur. Sequitur:

Quòd dum patientia Dei peccatores ad pœnitentiam expectat, ipsi cõtemnentes, & rapientis diaboli nõ uidẽt manũ, & uiolẽtia malitiæ uiolẽter trahũtur in gehennam. Cap. III.

ET auferent uiolentum absq; manu.] Subaudis, diuina iudicia. Absq; manu uerò auferẽt eum qui manu uiolentus fuit. Absq; manu auferent: quia uidelicet subito exitu urgente inuisibiliter rapiẽ, qui uisibiliter rapiebat. Vidit ipse quos

rapuit, ſed quis illum in morte rapiat non uidet. Abſcq; manu ergo uiolentus auferẽ: quia & rapto rem ſuum non intuetur, & tamen ducitur. Quem tanto ſequitur diſtrictior ſentẽtia, quãto peccanti ei magna eſt patiẽtia prorogata: quia diuina ſeueritas eo iniquũ acrius punit, quo diutius pertulit. Sæpe uerò euenit, ut dum peccatores ſuperna clementia expectat, in maiorem cordis cęcitatẽ profiliant. Vnde ſcriptũ eſt: An ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit? Tu aũt ſecundũ duritiã tuam & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. Et ecce dum uiolentus quiſq; quos ualuerit rapit, dũ inualidos opprimit, & dũ diu omne quod nequiter cõcupiſcit exercet: quia nõ ſubitò percutitur, ſed eius in finem pœna differtur, nequiſſima eius actio à Deo uideri nõ creditur. Vnde aptè poſtq; eius narrauit interitum, ilicò de dño adiungit dicens: Oculi enim eius ſuper uias hominum, & omnes greſſus eorum conſiderat. Tunc enim nequaquam conſiderare credebatur, quãdo uiolentus iſte omne malum quod poterat inultè perpetrabat. Æſtimabaẽ Deus iniuſtè acta nõ cernere, quia differebat iuſtè damnare: & magna eius patientia quaſi quædã negligentia putabaẽ. Iniquus quoque ipſe toties ſe in peccatis ſuis non uideri à Deo credidit, quoties inultè peccauit. Cui per
Eccleſ. 5 quendã ſapiẽtem dicit: Ne dicas, peccaui, & quid accidit mihi triſte? Emendare non uult nequitiã, pro qua dignã non pertulit pœnam. Qui quo piè C expectatus eſt, eo eſt ad peccandũ nequiter inſtigatus: & patientię ſupernæ longanimitatẽ deſpiciens, unde corrigere culpã ſuam debuit inde cumulauit, ſicut per eundẽ Iob dicit: Dedit ei Deus locum pœnitentię, & ille abutitur eo in ſuperbia. Sępe etiã quia pœnã quam meretur repẽte nõ ſuſcipit, hoc ipſum Deo nõ æſtimat diſplicere quod
5 facit. Eat itaq; nũc, & ad quaslibet blaſphemias præſumendo prorumpat. Voluptatũ ſuarũ nequitias impleat, aliena rapiat, innocentiũ oppreſſione ſatietur. Et quia necdum percutitur, uias ſuas à Domino aut non uideri eſtimet, aut quod peius eſt, approbari. Veniet profectò, ueniet æterna & repentina percuſſio, & tũc cognoſcet à Deo cuncta cõſpici, quãdo ſe improuiſo exitu uiderit pro cunctorum retributione damnari. Tunc in pœna D ſua oculos aperiet, quos diu tenuit clauſos in culpa. Tunc conſideraſſe omnia uerum iudicem ſentiet, quando malorum ſuorum meritum iam euadere ſentiendo non poſſit. Iniquus ergo qui diu expectatus eſt, idcirco eſt repentè ſublatus: quia oculi Domini ſuper uias hominũ, & omnes greſſus eorum cõſiderat ac ſi diceret: Quia ea quę diu patienter conſpicit, quandoq; inulta non deſerit. Nam ecce ſubitò uiolẽtũ rapuit, & mala eius quę expectando pertulit, animaduertendo reſecauit. Nemo igitur tum dicat humana facta Deũ nõ cernere, cùm iniquum quempiam iniquitates ſuas liberè proſpicit cumulare. Subitò enim tollitur, qui diu toleratur. Greſſus uerò hominum uocat uel ſingulas operationes quibus innitimur, uel alternantes motus intimæ cogitationis, quibus quaſi paſſibus uel longè à Domino recedimus, uel piè Domino propinquamus. Ad Deũ enim quaſi tot greſſibus mens accedit, quot bonis motibus proficit. Et rurſum tot greſſibus longè fit, quot malis cogitationibus decreſcit. Vnde plerunq; contingit, ut necdũ procedat in opere motus mentis: & tamen perfecta iam culpa ſit ex ipſo reatu cogitationis, ſicut ſcriptum eſt: Manus in manu nõ erit Prou. 11
innocens malus. Manus enim manui iungi ſolet, quando quieſcit in ocio, & nullus eam uſus laboris exercet. Manus ergo in manu non erit innocens malus. ac ſi diceret: Et cùm manus ceſſat ab iniquo opere, malus tamen non eſt innocens per
B cogitationem. Quia ergo nouimus quòd diuinæ omnia nõ ſolum facta, ſed ſaltẽ cogitata penſentur: quid faciemus de inceſſu mali operis, ſi hoc ſubtiliter Deus iudicat greſſus cordis? Ecce occulta mentis noſtræ itinera nullus hominũ uidet, & tñ ante Dei oculos tot greſſus ponimus, quot affectus mouemus. Toties ante illũ labimur, quo 4
ties à recto itinere infirmæ cogitationis pede eius dicamus. Niſi enim in cõſpectu eius iſte aſſiduus noſtrarũ mentiũ lapſus increſceret, per prophetã ſcilicet non clamaret: Auferte malum cogitationum ueſtrarũ ab oculis meis. Hæc nimirũ dicens, uim cooperturæ noſtræ malitiæ quaſi ferre ſe non poſſe teſtatur. Quæ cooperta illi eſſe non poteſt: quia uidelicet importunè eius cõſpectui ingerit, C quicquid à nobis illicitum occultè cogitat. Omnia enim, ſicut ſcriptũ eſt, nuda & aperta ſunt oculis eius. Vnde hic quoq; aptè ſubiungitur:

Quòd nihil Deus ignorat, nihil obſcuriſcitur, ut ab eius iudicio aliquis poſſit abſcondi. Cap. IIII.

NOn ſunt tenebræ & non eſt umbra mortis, ut abſcondantur ibi qui operantur iniquitatem.] Quid per tenebras niſi ignorantiã, & quid per umbram mortis, niſi obliuionem ſtuduit dedignare? De quorundam quippe ignorantia dicit: Tenebris obſcuratum habentes intellectum. Et Eph. 4
rurſum de obliuione quæ in morte contingit, ſcriptum eſt: In illa die peribunt omnes cogitationes Pſal. 145
eorum. Quia ergo per mortem funditus obliuioni traditur quicquid uiuendo cogitaẽ, quaſi quædam umbra mortis obliuio eſt. Sicut enim aliquis D
mors interueniẽs non eſſe quod fuit in uita interueniens agit obliuio non eſſe quod fuit in memoria. Rectè itaq; umbra eius dicit: quia uelut ei ipſa exprimit, dum uim illius ſopiendo ſenſum tenebrat. Deus aũt quia mala hominum nec cogitata ignorat, nec perpetrata obliuiſcit, niſi ab eius oculis pœnitendo deleantur, congruè dictum eſt: Non ſunt tenebræ, & non eſt umbra mortis, ut abſcondantur ibi qui operantur iniquitatem. ac ſi diceret: Idcirco eius iudicio nullus abſconditur: quia nullatenus poteſt aut non uidere quod facimus, aut obliuiſci quod uidet. Quamuis intelligi tenebræ uel umbra mortis etiam aliter poſſunt. Omnis nanq; immutatio uelut quædam mortis imitatio eſt. Id enim quod mutat, quaſi ab eo quod

eſt

erat interficit, ut desinat esse quod fuit, & incipiat esse quod non fuit. Lumen igitur uerum, creator uidelicet noster: quia nulla mutabilitatis uicissitudine tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, seu eius esse sine mutabilitate fulgere est, tenebræ uel umbra mortis dicitur ei non in-
1.Tim.6 esse. Vnde aliàs scriptum est: Apud quem non est transmutatio nec uicissitudinis obumbratio. Et
1.Tim.6 unde rursus Paulus apostolus dicit: Qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibi
5 lem. Sed cùm cuncti nouerimus, quòd & humana anima & angelici spiritus sint immortales instituti, cur ab Apostolo solus Deus immortalitatem habere perhibetur, nisi quia solus Deus uerè non moritur, qui solus nunc̃ mutatur? Humana quippe anima in lapsum non caderet, si mutabilis nõ fuisset, quę à paradisi quoq; gaudijs expulsa, si mutabilis non esset, ad uitam nunquam rediret. In hoc ipso uerò quod ad uitam redire nititur, defectus suos cogitur alternante semper mutabilitate tolerare. Quia ergo ex nihilo est condita, ex se nihilominus infra se tendit, nisi ad boni de sideri statum artificis sui manu teneatur. Ex eo itaq; quòd creatura est, deorsum ire habet. Virtute nanq; propria in præceps posse se ire considerat: sed ad creatorem suum amoris manu se retinet, ne cadat, quousq; ad immutabilitatem transeat, & eo uerè immortaliter, quo immutabiliter uiuat. Ipsi quoq; angelici spiritus mutabiles ex natura sunt conditi, quatenus aut sua sponte caderent, aut ex arbitrio starent. *Sed quia humiliter elegerũt ei in* C *hærere à quo creati sunt, hanc ipsam in se mutabilitatem suam standi iam immutabilitate uicerunt, ut hoc ipsum meritò transcenderent, quod naturę suæ ordine mutabilitati subesse potuissent.* Quia ergo solius diuinæ naturæ est, umbras ignorantiæ mutabilitatisq; nõ pati, dicatur rectè: Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur
6 ibi qui operantur iniquitatem. Lux enim æterna, quæ Deus est, quanto immutabiliter fulget, tãto penetrabiliter uidet: & neq; occulta nescit, quia cuncta penetrat: neq; penetrata obliuiscitur, quia incommutabilis durat. Proinde quotiẽs indignũ aliquid corde concipimus, totiens in luce peccamus: quia ipsa nobis & non sibi præsentibus præstò est, & peruersè gradientes in ipsam impingi- D mus, à qua per meritum longè sumus. Cùm uerò nos uideri non credimus, in sole clausos oculos tenemus. Illum uidelicet nobis abscondimus, non nos illi. Nunc ergo dum possumus, à cõspectu æterni iudicis & malè cogitata, & peius perpetrata deleamus, reuocemus ante oculos cordis quicquid peruersè egimus per nequitiam præsumptionis. Nihil sibi nostra blandiatur infirmitas, atq; in his quæ recolit, semetipsam delicatè non palpet, sed quanto sibi mali sit conscia, tanto in se benignius sit seuera, proponat contra se futurum iudicium: & quæq; in se sentit districtè ferienda per sententiam iudicis, hæc in se piè feriat per pœnitentiam conuersionis. Vnde aptè postquam uiolentiæ huius pœna descripta est, sequitur:

Quòd nemo post mortem ad illud iudicium reduci possit, de quo Apostolus ait: Si nosmetipsos iudicaremus, non utiq; iudicaremur. Cap. V.

NEq; enim ultrà in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium. Versus iste tanto maiore disputatione indiget, quanto hoc quod dicit si negligitur acrius dolet. Hic nimirũ non illud iudicium designatur quod per æternam retributionem punit, sed quod mẽte conceptum per conuersionem diluit. Ad illud quippe uenire non desiderat, quisquis se per illud damnari formidat. Dum ergo dicitur: Neq; enim ultrà in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium: profectò ostenditur, esse quoddam iudicium quod quandoq; etiam à damnatis ac reprobis desideretur. Et quod est illud, nisi hoc de quo Paulus apostolus dicit: Si nosmetipsos diiudicaremus, nõ utiq; iudicaremur? & de quo per prophetam dicitur: Nõ est iudicium in gressibus eorum. Esa. 59
Et de quo Dauid ait: Homo regis iudicium diligit: ut uidelicet qui iam Deum honorat ex fide, sollicitè iudicet quid ei debeat in operatione. Vnde rursum scriptum est: Iudicare coram Domino, Iob 35
& expecta eum. Coram Domino scilicet iudicatur, qui corde Dominum conspicit, & actus suos sub eius præsentia sollicita inquisitione discernit. Quem tanto quis securius expectat, quanto quotidie uitam suam suspectus examinat. Qui enim ad extremum eius iudicium uenit, nõ iam coram illo, sed ab illo iudicatur. De hoc quoq; mentis iudicio obliuiscenti animæ per prophetam Dominus dicit: Reduc me in memoriam, ut iudicemur Esa. 43
simul. Narra si quid habes, ut iustificeris.

Quòd in iudicio mentis nullum causæ mysterium desit: ubi & conscientia accusat, & ratio iudicat. Cap. VI.

DEbet enim uniuscuiusq; mens & causas suas apud Dominum, & causas Domini contra se sollicita inquisitione discutere: debet cautè pensare, uel quæ ab eo bona perceperit, uel quæ mala bonis illius peruersè uiuẽdo responderit. Quod electi quidem quotidie facere omnino non cessant. Vnde bene Salomon ait: Cogitationes iusto Prou. 12
rum iudicia. Accedunt enim ad secretarium iudicis intra sinum cordis: considerant quàm districtè quandoq; feriat, qui diu patienter expectat: metuunt in his quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo quod perpetrasse se intelligunt: timẽt subtilia diuina iudicia etiam de his quæ in semetipsis intelligere fortasse nõ possunt. Vident enim uideri diuinitùs quod ipsi in se per humanitatem non uident, conspiciunt districtum iudicem, qui quo tardius uenit, eo seuerius percutit: sanctorum etiam patrum residere cõuentum cum eo pariter contemplantur, eorumq; uel exempla uel dicta se contemplisse reprehendunt, atq; in hoc secreto interioris iudicij ipsa mentis suę executione constricti pœnitendo feriunt, quod superbiendo cõmisẽrũt. Ibi nãq; aduersum se quicquid se impugnat enumerãt, ibi ante oculos suos omne quod defleãt

coaceruant: ibi quicquid per iram diſtricti iudicis decerni poſſit intuentur, ibi tot patiuntur ſupplicia, quot pati timent: nec deeſt in hoc iudicio mente concepto, omne miniſterium quod punire reos ſuos plenius debeat. Nam conſcientia accuſat, ratio iudicat: timor ligat, dolor excruciat. Quod iudicium eo certius punit, quo interius ſæuit: quia uidelicet ab exterioribus non accedit. Vnuſquiſq; enim cùm cauſam huius examinis contra ſe aggredi cœperit, ipſe eſt actor qui exhibet, ipſe reus qui exhibetur: odit ſe qualem fuiſſe ſe meminit, & ipſe qui eſt, per ſemetipſum inſequitur illum qui fuit: atq; ab ipſo homine aduerſus ſemetipſum fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Hanc cordis rixam Do

Hier. 8 minus requirebat, cùm per prophetam diceret: Attendi & auſcultaui, nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens: Quid feci? Iſta cordis humani rixa placata eſt, cùm prophetæ ſuo de Achab rege ſemetipſum reprehendente loqueretur, di-

3. Reg. 21 cēs: Vidiſti Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa: non inducam malum in diebus eius. Quia ergo nunc in poteſtate eſt, internum mentis noſtræ contra nos ſubſtire iudicium, recognoſcendo accuſemus noſmetipſos, & quales fuimus pœnitendo torqueamus, non ceſſemus dum licet iudicare quod fecimus, audiamus cautè quod dicitur: Neq; enim ultrà in hominis poteſtate eſt, ut ueniat ad Deum in iudicium. Reproborum nanq; eſſe proprium ſolet, ſemper praua agere, & nunquam quæ egerint retractare. Omne enim quod faciunt, cæca mente pertranſeunt, factumq; ſuum niſi cùm puniti fuerint, non agnoſcunt. At contrà electorum eſt, actus ſuos quotidie ab ipſo cogitationis fonte diſcutere, & omne quod turbidum profluit ab

7 intimis exſiccare. Sicut enim non ſentimus quomodo creſcunt membra, proficit corpus, mutatur ſpecies, nigredo capillorum albeſcit in canis, hæc quippe omnia nobis neſcientibus aguntur in nobis: ita mens noſtra per momenta uiuendi ipſo curarum uſu à ſemetipſa permutatur, & non agnoſcimus, niſi uigilanti cuſtodia ad interiora noſtra reſidentes, profectus noſtros quotidie defectusq; penſemus. Hoc ipſum enim in hac mortali uita conſiſtere, quaſi ad uetuſtatem ire eſt, & cùm indiſcuſſa mens relinquitur, in quodam ſenio torporis ſopitur: quia ſui negligens, & propoſitum robur inſenſibiliter perdens, à forma prioris fortitudinis dum neſcit ſeneſcit. Vnde & per prophetam ſub Ephraim ſpe-

Oſee 7 cie dicitur: Comederunt alieni robur eius, & neſciuit: ſed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit. Cùm uerò ſemetipſam quærit, & ſubtiliter pœnitendo ſe diſcutit: ab ipſa hac uetuſtate ſua lota lachrymis & mœrore incenſa renouatur, & quæ iam penè inueterata frixerat, per ſubminiſtrata interni amoris ſtudia nouum calet. Vnde Paulus apoſtolus uſu mortalis uitæ

Epheſ. 4 ueteraſcentes diſcipulos admonet, dicens: Re-

A nouamini ſpiritu mentis ueſtræ.

Quid ſit quod per Moyſen dicitur: Ignis in altari ſemper ardebit, quem ſacerdos nutriet, ſubijciens mane ligna per ſingulos dies: & quòd patrum exempla ad formam bene uiuendi multum nos adiuuent. Cap. VII.

SEd ad hæc agenda ualde exempla patrum & ſacri eloquij præcepta nos adiuuant. Si enim ſanctorum opera inſpicimus, & diuinis iuſſionibus aurem præbemus, alia nos contemplata, alia audita ſuccendunt, & cor noſtrum torpore non conſtringitur, dum imitatione prouocatur. Vnde bene ad Moyſen dicitur: Ignis in Leui. altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos, ſubijciens mane ligna per ſingulos dies. Altare quippe Dei eſt cor noſtrum, in quo iubetur ignis ſemper ardere: quia neceſſe eſt ex illo ad Dominum charitatis flammam indeſinenter accendere. Cui per ſingulos dies ſacerdos ligna ſubijciat, ne extinguatur. Omnis enim Chriſti fide prædítus, membrum utique ſummi ſacerdotis exſtitit, ſicut cunctis fidelibus Petrus apoſto- 1. Pet. 2 lus dicit: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium. Et ſicut Ioannes apoſtolus dicit: Fecíſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotium. Sacerdos ergo in altari ignem nutriens, quotidie ligna ſubijciat: id eſt, fidelis quiſque ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde ſuo tam exempla præcedentium, quàm ſacræ ſcripturæ teſtimonia congerere non deſiſtat. Nam quaſiquzdam fomenta igni dare, eſt in excitatione charitatis, uel exempla patrum, uel præcepta dominica miniſtrare. Quia etenim interna nouitas noſtra ipſa quotidie huius uitæ conuerſatione ueteraſcit, ignis iſte adhibitis lignis nutriendus eſt: ut dum per uſum ſe noſtræ uetuſtatis extenuat, per patrum teſtimonia & exempla reuiuiſcat. Et bene illic præcipitur, ut mane ligna per dies ſingulos congerantur. Hæc quippe non fiunt, niſi cùm nox cæcitatis extinguitur. Vel certè, quia mane prima pars diei eſt, poſtpoſitis cogitationibus uitæ præſentis, hoc priori loco quiſque fidelium cogitet, ut quod in ſe iam iamq; quaſi defecit, quibus ualet niſibus ſtudium charitatis inflammet. Ignis enim iſte in altari Domini, id eſt, in corde noſtro citius extinguitur, niſi ſolerter adhibitis exemplis patrum & dominicis teſtimonijs reparetur. Bene autem illic ſubiungitur: Et impoſito holocauſto deſuper adolebit adipes pacificorum. Nam quiſquis in ſe ignem hunc charitatis accendit, ſemetipſum utiq; holocauſtum deſuper imponit: quia omne uitium quod in ſe male uiuebat exurit. Cùm enim cogitationum ſuarum interna conſiderat, & uitam reprobam per immutationis gladium mactat: in ara ſe ſui cordis impoſuit, & igne charitatis incendit. De qua hoſtia pacificorum adipes redolent: quia interna nouæ charitatis impinguatio pacem inter nos & Deum faciens, odorem de nobis ſuauiſſimũ reddit. Quia uerò eadem charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, aptè illic ſubditur:

Igna

Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari. Nunquam profectò de altari ignis iste deficiet: quia etiam post hanc uitam eorum mentibus feruor charitatis accrescit. Æterna quippe cõtemplatione agitur, ut omniporens Deus quo magis 6 uisus fuerit, eo amplius diligatur. Quod autem diuinis admonitionibus & præcedentium exẽplis adiuti, de huius uitæ profundo liberamur, 31 bene etiam per prophetam Hieremiam in puteũ missum signatum est, qui ut leuetur ex puteo, funes ad eũ & panni ueteres deponunt. Quid enim funibus nisi præcepta dominica figurant? Quæ quia nos in mala operatione positos, & conuincunt, & eripiunt, quasi ligant & trahunt, coarctãt & leuant. Sed ne ligatus his funibus dum trahitur incidatur, simul etiam panni ueteres deponũtur: quia ne diuina præcepta nos terreant, antiquorũ patrum nos exẽpla cõfortant: & ex eorum comparatione facere nos posse præsumimus, quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo leuari de hoc profundo festinamus, ligemur funibus, id est, præceptis dominicis astringamur. Intersint etiam panni ueteres, cum quibus melius teneantur funes: id est, præcedẽtium cõfortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta subtilia uulnerent, dum leuant. Quasi quosdam pãnos ueteres Paulus apostolus subiungebat, cùm leuandis discipulis suis, præceptis spiritalibus exempla ue- 33 terum commodaret dicẽs: Iusti ludibria & uerbera experti, insuper & uincula & carceres. Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij 34 mortui sunt. Et paulo pòst: Habẽtes itaq; tantam impositam nubem testiũ, deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patiẽtiam curramus ad propositum nobis certamẽ. Et iterũ: 35 Memẽtote præpositorum uestrorum, qui uobis locuti sunt uerbum Dei. Quorum intuentes exitũ conuersationis, imitamini fidẽ. Superius uidelicet dum spiritalia præcepta loqueretur, quasi funes miserat, postmodum uerò memorans exẽpla maiorum quasi ueteres pãnos adhibebat. Excitati ergo tot uocibus præceptorum, adiuti tot comparationibus exemplorum, ad corda nostra redeamus: discutiamus omne quod agimus, & quicquid in nobis diuinæ rectitudinis regulam offendit, accusemus: ut apud districtum iudicẽ ipsa nos D accusatio excuset. In hoc enim mẽtis nostræ iudicio tanto citius absoluimur, quanto nos districtius reos tenemus. Nec ad hæc agenda prætermittẽda sunt tempora quibus uacat: quia ad hæc agenda post huius uitæ tẽpora non uacat. Vacuè quippe non dicitur. Neq; enim ultrà in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium. Idcirco nanq; memoramur quod tunc non possumus, ne nunc quod possumus negligamus. Sed ecce negocia occupant, quæ nobis incessanter apposita, a considerandis nobis mẽtipsis mẽtis nostræ oculum declinant. In istis nanq; uisibilibus quæ intuetur cor nostrum, extra se spargitur: & quid de se intrinsecus agatur obliuiscitur, dum extrinsecus occupatur. Diuina autẽ uox terribilibus sen- A tentijs suis quasi quibusdam clauis illud pungit ut euigilet: ut homo occulta super se iudicia quæ pressus torpore dissimulat, terrore saltem pulsatus expauescat. Vt enim superius diximus, ipso usu uitæ ueteris mens malè assueta deprimitur, & in hæc quæ spectat exterius, quasi dormiens sopitur: quia postq; semel se ad appetenda uisibilia foràs fudit, à contemplandis inuisibilibus intus euanuit. Vnde nunc necesse est, ut quæ per uisibilia spargitur, de inuisibilibus iudicijs feriatur & quia in ijs se exterioribus malè delectata prostrauit, saltem percussa requirat quod deseruit. Ecce autem scriptura sacra terrore quodam torpentia corda transfigit: ne in his inhæreant quæ exterius defluunt, sed quæ interius æterna perdiderunt. Indicat quid sentẽtia occulta decernitur, B ne immoderate à nobis hæc publica cogitentur. Dicit quid super nos agatur de nobis, ut ab hoc publico temporalitatis, colligamus oculum cordis ad secretum internæ dispositionis. Nam 9 postquam multa narrata sunt de pœna malorum, subitò infertur occultum iudicium, quod piè super nos iustecq; disponitur, quomodo alij perdunt quod tenere uidebantur, & alij accipiunt quod alij ex meritis perdunt. Ait enim: Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. Hoc quotidie agitur. Sed quia adhuc finis partium utrarumq; non cernitur, minus timetur. Nunquam enim culpam suam reprobi nisi in pœna cognoscunt. Et quia pœna differtur, culpa despici- C tur. Labuntur uerò à statu iustitiæ, & locum uitæ illis cadentibus alij sortiuntur. Sed eo lapsum suũ negligunt, quo interitum qui se in æternum maneat non attendunt. Si enim ad illud quod illic passuri sunt, oculos suos mitterent, hoc quod hic faciunt timerent. Cunctis autem liquet, quòd in illa extrema requisitione examẽ publicum facturus est omnipotens Deus: ut alios ad tormẽta deserat, alios ad participationem regni cœlestis admittat. Sed hoc nunc secreto iudicio quotidie agitur, quod tunc in publico demonstratur. Nam iustè ac misericorditer singulorum corda uel examinans, uel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea quæ sunt intrinsecus trahit: hos accendit interna appetere, illos pro uoluptatibus suis deserit exteriora cogitare: horum mentem ad superna erigit, illorum per superbiam in infimis desiderijs mergit. Aliena autem corda humanis oculis clausa sunt, & nescitur qui repellitur: quia penetrare nequeunt quæ ab unoquoq; cogitantur. Nã sæpe de corde peruerso, necdũ processit usq; ad effectum operis deliberatio cogitationis, & adhuc fortasse per habitũ intus astringitur, qui iã mẽte foris uagat. Sed talis quilibet iste tunc ante oculos interni iudicis cecidit, cùm ab appetendis interioribus per desideriũ exiuit. Nonnunq; uerò alij post malæ operationis usum, ad spem cœlestẽ subito amore reuiuiscunt, & qui in peruersa actione se sparserant, ad sinum internæ retractationis semetipsos increpando recolligunt. Hos adhuc respiciẽtes homines, quales dudũ in opere nouerant,

rant, tales putant. At contrà illi per diſtrictæ conſiderationis examẽ, uitam ſuam qualem fuiſſe recolunt inſequuntur: ſciturq; quid fuerũt, ſed quid iam cœperint eſſe, neſcitur. In hoc ergo utroque genere hominum ſæpe contingit, ut & qui uidentur ſtare humano iudicio, iam in conſpectu æterni iudicis iaceant: & qui adhuc coram hominibus iacent, iam in conſpectu æterni iudicis ſtent. Quis enim hominum æſtimare potuiſſet, Iudam uiuendi ſortem etiam poſt miniſterium Apoſtolatus amittere? Et quis econtrà latronem crederet cauſam uitæ etiam in ipſo articulo mortis inuenire? Occultus autem iudex præſidens, & utrorumq; corda diſcernens, alterum piè ſtatuit, alterum iuſtè confregit. Illum diſtrictè exterius repulit, hunc introrſus miſericorditer traxit. Vnde bene etiam per prophetam caſuros alios paſſionis ſuæ tempore atq; alios reſurrecturos annuncians, ait: Potum meum cum fletu temperabam. Potus quippe ab exterioribus interius trahitur, fletus autem ab interioribus exterius emanat. Potum ergo Domino cum fletu temperare, eſt alios ab exterioribus introrſus trahere, alios ab interioribus in exteriora reprobare.

Pſal. 101

Quòd ſuperbi perdant quæ acceperunt, dum ex gratia intumeſcunt, & humiles quorum uita ex peccato contemptibilis erat, eorum loco per eandem gratiam ſtatuantur: unde & illud eſt: Qui ſtat, uideat ne cadat. Cap. VIII.

10 COnteret ergo multos & innumerabiles, & ſtare faciet alios pro eis.] Sicut autẽ ſuperius diximus, hæc contritio prius intus agitur, ut poſt extrinſecus oſtendatur. Hac contritione nõnunquam adhuc quorundam exteriora quaſi ſana ſunt: & iam interiora putruerunt. Scriptũ nanq; eſt: Ante ruinam exaltatur cor. Ibi ergo feruntur, ubi ſuperbiunt. Vnde ſcriptum eſt: Contriui cor eorum fornicans & recedens à me. Interius enim fornicari, eſt exterius uetitis delectari. Magna autem contritio cordis eſt hæc eadem elatio ſuperbientis. Eo quippe ipſo ab integritate ſalutis corruit, quo iactantia cuiuslibet uirtutis intumeſcit. Superbientes enim Deum deſpiciunt, & relicta creatoris ſui gloriã propriã quærunt. Quibus iam hoc ipſum cecidiſſe, eſt amiſſã ſuperioris ſui potentia in ſe ueniſſe. Cõteruntur etiam, quia relictis cœleſtibus terram quærunt. Quæ autem maior poterit eſſe contritio, quàm deſerto creatore creaturam quærere: deſertis ſupernis gaudijs, infimis rebus inhiare? Vnde bene per prophetam dicitur: Humiliat autem peccatores uſque ad terram. Amiſſis enim cœleſtibus, terrenum eſt omne quod ſitiunt: & dum plus uidere conantur, minus eſt quod appetunt. De quibus rectè per Hieremiam dictum eſt: Recedentes à te, in terra ſcribentur. At contrà de electis dicitur: Gaudete, quia nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlis. Iſta ergo contritio prius ſerpit in mente, ut poſtmodũ præcedat in opere: prius fundamentum cogitationis concutit, ut poſtmodum fabricã operationis allidat. Vnde ſumma eſt cura ſatagendum, ut illicui-

Prou. 16
Ezech. 6
Pſal. 146
Hier. 17
Luc. 10

A tetur, ubi oritur. Scriptum nanq; eſt: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quoniam ex ipſo uita procedit. Et rurſum ſcriptum eſt: Ex corde exeunt cogitationes malæ. Intus ergo uigilandum eſt, ne mens dum extollitur cadat. Intus ſeruemus omne quod foris agimus. Si enim ſemel medullam cordis elationis putredo conſumpſerit, citius corruit cortex uacua externæ uiſionis. Notandum uerò eſt, quia dum alijs cadentibus adſtandum a-
B lij ſolidari perhibentur, electorum numerus certus ac definitus oſtenditur. Vnde etiam Philadelphiæ Eccleſiæ per angelum dicitur: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Hac ergo ſententia qua narratur aliorum erigi, aliorum autem uita confringi, & ſpes nutritur humilium, & elatio premitur ſuperborum, dum & illi bona poſſunt amittere de quibus ſuperbiunt, & iſti ea percipere, quæ quia non habebant contemnuntur. Formidemus igitur in his quæ accepimus, nec eos qui illa necdum aſſecuti ſunt, deſpiciamus. Quid enim ſumus hodie, nouimus: quid autem poſt paululum poſſimus eſſe, neſcimus. Hi uerò quos fortaſſe deſpicimus, & tarde poſſunt incipere: & tamen uitam noſtram feruentioribus ſtudijs anteire. Timendum itaque eſt, ne etiam nobis cadentibus ſurgat, qui à nobis ſtantibus irridetur, quamuis ſtare iam non nouit, qui non ſtantem nouit irridere. Hunc autem ſupernorum iudiciorum metum Paulus apoſtolus diſcipulorum cordibus incutiens, ait: Qui ſe exiſtimat ſtare, uideat ne cadat. Quod autem di-
C cens, *Conterit multos*, illico adiunxit: *Innumerabiles*, uel multitudinem exprimere ſtuduit reproborum, quæ humanæ rationis numerum tranſit: uel certè indicare uoluit, quòd omnes qui pereunt, intra electorum numerum non habentur: ut eo ſint innumerabiles, quo extra numerum currunt. Vnde propheta intuens tãtos hoc Eccleſiæ tempore ſpecietenus credere, quantos nimirum certum eſt electorum numerum ſummamq; tranſire, ait: Multiplicati ſunt ſuper numerum. ac ſi diceret: Multis Eccleſiam intrantibus, etiam hi ad eadem ſpecietenus regni ueniunt, qui à numero regni cœleſtis excludũtur: quia electorum ſummã, ſua uidelicet multiplicitate tranſcendunt. Vnde
D & per Hieremiam prophetam dicitur: Ædificabitur ciuitas Domino à turre Ananehel uſq; ad portam anguli, & exibit ultra normam menſuræ. Ciuitatem quippe eſſe Domini ſanctam Eccleſiã, nullus ignorat: Ananehel uerò Dei gratia interpretatur. In angulo autem duplex paries iungitur. Ciuitas ergo Domini à turre Ananehel uſq; ad portã anguli ædificari perhibetur: quia ſancta Eccleſia à celſitudine ſupernæ gratiæ inchoans, uſq; ad ingreſſum ſuſceptionemq; conſtruitur utrorumq; populorũ, Iudaici uidelicet atq; Gẽtilis. Sed quia in ea creſcente multitudine etiam reprobi colliguntur, aptè ſubditur: Et exibit ultra normam menſuræ: quia uſque ad eos quoque extendit, qui normam iuſtitiæ tranſeuntes intra menſuræ cœleſtis numerum non ſunt. Vnde per Eſaiam

quoq

quoq; eidem Ecclesiæ dicitur: Ad dexterã enim & ad leuam dilataberis, & semen tuum gentes hæreditabit. In tanta quippe multitudine gẽtium ad dexteram extenditur, dum quosdam iustificãdos suscipit. Ad læuã quoq; dilatatur, dum ad se quosdam etiam in iniquitate permansuros admittit. Propter hãc multitudinem quæ extra electorum numerũ iacet, in Euãgelio Dominus dicit: Multi sunt uocati, pauci uerò electi. Sed quia hoc quod electis alijs alij conteruntur, de merito patientis est, non de iniquitate punientis: nõ enim iniquus Deus qui infert iram: aptè subiungitur:

Quòd exigentibus præcedentibus peccatis peccatores excæcantur, ut lumen iustitiæ uidere non possint, quod cùm possent uidere contempserunt: & quòd idem peccatũ interdum & peccatum sit, & causa peccati, & pœna peccati. Cap. IX.

NOuit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem, & conterentur.] Sciendum summopere est, quòd iniquus quisq; duobus modis in nocte conteritur: uel cùm exterioris pœnæ tribulatione percutitur, uel cum occulta sententia interius cæcatur. In nocte corruit, cùm per extremum iudicium uiuendi lumen in perpetuum amittit. Vnde scriptum est: Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. Tunc enim coactus in tenebras exteriores mittit, quia nunc in interioribus excæcatur uoluntariè. Rursum in nocte iniquus conteritur: cùm peccatorũ præcedentium confusione damnatus, ueritatis lumen non inuenit, & quid deinceps agere debeat, non agnoscit. Omne quippe peccatum quod tamen citius pœnitendo non tergitur: aut peccatum est, & causa peccati: aut peccatum, & pœna peccati. Peccatum nanq; quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Vnde fit ut non solum peccatum sit, sed peccatum & causa peccati. Ex illo quippe uitio culpa subsequens oritur, ex quo cæcata mẽs ducitur, ut peius ex alio ligetur. Sed peccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantummodo, sed peccatum est, & pœna peccati: quia iusto iudicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, ut præcedentis peccati merito etiam in alijs cadat. Quem enim liberare nouit, deserendo percussit. Non ergo immeritò pœna peccati dicitur, quod iusta desuper irrogata cæcitate, ex præcedentis peccati ultione perpetratur. Quod uidelicet agitur dispositione superius ordinata, sed inferius iniquitate cõfusa, ut & præcedens culpa sit causa subsequentis: & rursum culpa subsequens sit pœna præcedentis. Quod bene in infidelibus & lubricis, Paulus quasi quoddam semen erroris aspexerat, cùm dicebat: Qui cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis. Sed quod ex huius erroris semine pullulauit, ilico adiungit, dicens: Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam: ut contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis. Quia enim cognoscentes Deum, peccatum superbiæ intelligendo commiserunt, cæcantur etiam ne intelligant quod committunt. Et qui intelligẽtiam suam sequi nolunt in peccato & causa peccati: & ipsum lumen intelligentiæ perdunt in peccato & pœna peccati. Prioris ergo peccati merito, peccatorum subsequẽtium fouea tegitur: ut qui malum sciens perpetrat, deinceps iuste in alijs etiam nescians cadat. Hoc quippe agitur ut culpæ culpis feriantur, quatenus supplicia fiant peccantium ipsa incrementa uitiorum. Nam quia omnipotens Deus ad pœnitentiam tempus indulget: quod tamen humana malitia ad usum suæ iniquitatis intorquet: nimirum iusto Dei iudicio augeri culpa permittitur, ut ad feriendum altius quandoq; cumuletur. Hinc enim rursum de quibusdam Apostolus dicit: Vt impleãt peccata sua semper. Hinc uoce angelica Ioanni dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Hinc Dauid ait: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, ut non intrent in iustitiam tuam. Hinc rursum de Domino ab eodem Psalmista dicitur: Immissiones per angelos malos. Viam fecit semitæ iræ suæ. Cor quippe Dominus prioribus meritis aggrauatum iuste permittit etiam subsequẽtibus malignorum spirituum persuasionibus falli: quod cum digne in culpa trahitur, reatus eius in pœna cumulatur. Vnde & iræ suæ Dominus uiam de semita fecisse perhibetur. Latior enim est uia quàm semita. Ex semita uerò iræ suæ uiam facere, est iræ causas districtè iudicando dilatare: ut qui illuminati agere rectè noluerunt, iustè cæcati adhuc faciant, unde amplius puniri mereantur. Hinc per Moysen dicitur: Nondum completa sunt peccata Ammorræorum. Hinc per eundem Moysen Dominus dicit: Ex uinea enim Sodomorum uitis eorum, & propago eorum ex Gomorra. Vua eorum uua fellis, & botrus amaritudinis in ipsis. Furor draconum uinum eorum, & furor aspidum insanabilis. Nónne hæc omnia congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die ultionis reddam eis. Quàm multa eorum mala narrauit, & tamen ilico adiungit: In tempore quo lapsus fuerit pes eorum. Ecce atrocissima illorum facinora describuntur, & tamen ad ultionis diem adhuc subsequens lapsus aspicitur, quò eorum culpæ cumulentur. Habent iam quidem unde feriri mereantur: sed sustinetur tamen adhuc peccatum crescere, ut peccantes possit atrocior pœna cruciare. Iam meretur supplicium peccatum, & causa peccati: sed expectatur adhuc ut augmentum supplicij subroget peccatum & pœna peccati. Plerunq; uerò unum atq; idem peccatum, & peccatum est, & pœna & causa peccati. Quod melius ostendimus si res ipsas ad medium deducamus. Effrenata enim uentris ingluuies in feruorem luxuriæ plenitudinem carnis instigat. Perpetrata autem luxuria sæpe aut periurio, aut homicidio tegitur, ne humanarum legum ultione puniatur. Ponamus ergo ante oculos quòd quidam uoracitatis sibi frena laxauit, qua uoracitate superatus,

1. Thess. 2
Apoc. 22
Psal. 68
13
Psal. 77
Gen. 15
Deut. 32

peratus, adulterij facinus admiſit: deprehenſus au A rem in adulterio, latenter uirum adulteræ, ne ad iudicium traheretur occidit. Hoc igitur adulterium inter uoracitatem & homicidium poſitum, de ſilla uidelicet naſcens, hoc generãs: peccatum eſt, & pœna & cauſa peccati. Peccatum profectò eſt per ſemetipſum: pœna uerò peccati eſt, quia culpam uoracitatis auxit: cauſa autem peccati eſt, quia ſubſequens etiam homicidium genuit. Vnum ergo idemq; peccatum eſt, & pœna præcedentis, & cauſa culpæ ſubſequentis: quia & tranſacta dum exaggerat, damnat: & adhuc ſequentia quę damnari debeant, ſeminat. Igitur quia peccatis præcedentibus cæcatur oculus cordis, ipſa cæcitas quæ peccantis animum ex anteactæ culpæ damnatione confundit, meritò nox uocatur: quia B per hanc ab oculis delinquentis lumen ueritatis abſconditur. Bene itaq; dicitur: Nouit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem & conterentur: quia, ut ſæpe dictum eſt, præcedentia nimirum mala faciunt, ut ad peccandum iterum tenebris ſubſequentibus inuoluantur: ut eo iam lumen iuſtitiæ uidere non poſsint, quo illud & quando poterant uidere noluerunt. Inducere autem noctem Dominus dicitur: non quòd ipſe tenebras inferat, ſed quòd obſcura corda peccantium miſericorditer non illuſtret: ut hoc ipſum in nocte cæcaſſe ſit à cæcitatis tenebris liberare noluiſſe. Sequitur:

Quòd locus uidentium Deum, ſit ſancta Eccleſia: à quo iuſto iudicio falſi & ficti repelluntur, quia ueritatem fidei ſcientes contemnunt. Cap. X.

QVaſi impios percuſſit eos in loco uidentium.] In ſcriptura ſacra, quaſi aliquãdo pro ſimilitudine, aliquando pro ueritate poni conſueuit. Pro ſimilitudine enim quaſi ponitur, ſi
2.Cor.6 cut Apoſtolus dicit: Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes. Pro ueritate uerò ponitur, ſicut Ioan-
Ioan.1 nes ait: Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti à patre. Hoc autem loco nihil differt utrum pro ſimilitudine, an pro ueritate ſit poſitum: quia quolibet dicatur ordine, apertè praua malorum uita ſignatur. Impios uerò ſcriptura ſacra propriè infideles appellat. Hac nanq; diſtantia peccatores ab impijs diſcernuntur: quia cùm omnis impius ſit peccator, non tamen omnis peccator eſt impius. Peccator enim dici etiam qui in fide pius eſt
1.Ioan.1 poteſt. Vnde Ioãnes ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. Impius uerò propriè dicitur, qui à religionis pietate ſeparatur. De talibus enim propheta ait: Non reſurgent
Pſal.1 impij in iudicio. Locus autem uidentium, ſancta Eccleſia uocatur. In ipſa enim rectè conſiſtitur, ut lumen uerum quod Deus eſt, uideat. Vn
Exod.33 de ad Moyſen dicitur: Eſt locus penes me: & ſtabis ſupra petram cùm tranſeat mea maieſtas. Et poſt paulum: Auferam manum meam, & uidebis poſteriora mea. Per locum quippe Eccleſia, per petram Dominus, per Moyſen uerò multitudo plebis Iſraeliticæ figuratur, quæ Domino in terra prædicante non credidit. Ipſa ergo in petra ſtetit, terga Domini tranſeuntis aſpiciens: quia uidelicet poſt paſsionem aſcenſionemq; dominicam, intra ſanctam Eccleſiam deducta, fidem Chriſti percipere meruit: & cuius præſentiam non uidit, eius poſteriora cognouit. Dicat ergo de his quos intra ſanctam Eccleſiam diuina ultio inuenit, in iniquitatibus perdurantes: dicatur de his quorum uitam Paulus apoſtolus notat, qui confitentur ſe Tit.1 noſſe Deum, factis autem negant: Quaſi impios percuſsit eos in loco uidentium. Ibi quippe ſtabant ubi Deum uidere uidebantur. Ibi tenebras dilexerunt, ubi lumen ueritatis aſpicitur. Et quibus apertos habuerunt oculos in fide, tenuerunt tamen eos clauſos in opere. Vnde bene & de Iudæa dicitur: Speculatores eius cęci: quia uidelicet Iſa.56 non uidebant opere, quod profeſsione cernebãt. Vnde etiam de Balaam ſcriptum eſt: Qui cadens Num.24 apertos habet oculos. Cadens quippe in opere apertos tenuit oculos in contemplatione. In ergo hi etiam oculos aperientes in fide, & non uidentes in opere, intra Eccleſiam poſiti pia ſpecie, extra Eccleſiam inuenti ſunt impia conuerſatione. De quibus aliàs bene ſcriptum eſt: Vidi impios ſe Pſal.36 pultos, qui cùm adhuc uiuerent, in loco ſancto erant, & laudabantur in ciuitate quaſi iuſtorum operum. Multos enim peſte proprię prauitatis obſeſſos ſub Chriſtiano nomine, ipſa tranquillitas Eccleſiaſticæ pacis abſcondit. Quos tamen ſi cuius perſecutionis aura pulſauerit, mox extra arcem C uelut paleas tollit. Quidam uerò idcirco Chriſtianitatis uocatione ſignantur: quia Chriſtiano nomine ſublimiter exaltato, penè omnes iam uideri fideles aſpiciunt: & pro eo quòd hoc uocabulos cernunt, ipſi non uideri fideles erubeſcunt, ſed eſſe negligunt quod dici gloriantur. Rem enim uirtutis intimæ ad decorem ſumunt uiſionis externæ: & qui ante ſupernum iudicem nudi conſcientiæ infidelitate conſiſtunt, ante humanos oculos profeſsione ſancta uerbotenus palliantur. Nonnulli autem fidem medullitùs tenent, ſed uiuere fideliter nullatenus curant. Inſequuntur enim moribus quod credulitate uenerantur. Quibus diuino iudicio ſæpe contingit, ut per hoc quod nequiter uiuunt, & illud perdant quod fi- D lubriter credunt. Inceſſanter nanque ſe prauis actionibus polluunt, & ſuper hoc uindictam iuſti iudicij retribui poſſe diffidunt: & ſæpe cùm bene uiuere negligunt, etiam perſequente nullo uſque ad perfidiam dilabuntur. Nam qui immanere diſtrictum iudicium non credunt, qui inultè ſe peccare ſuſpicantur, quo pacto uel eſſe uel dici fideles poſſunt? Fidem quippe perdidiſſe, eſt in correctis malis operibus, digna ſupplicia reddi poſſe nõ credere. Quia ergo digna fidei opera ſeruare contẽnunt, etiã fidẽ perdũt quam tenere uidebantur. Super quos bene per prophetam ſub Hieruſalẽ ſpecie inimicorum deſtruentium uerba memorantur, à quibus ſcilicet dicitur: Exinanite uſq; ad fundamentum in ea. Paulus quippe Pſal.136 ait: Fundamẽtum aliud nemo poteſt ponere præter-

Universidad de Deusto Biblioteca

ter id quod positū est, quod est Christus Iesus. Inimici ergo destruentes, usq; ad fundamentum Hierusalē exinaniunt, quando peruersi spiritus à cordefidelium destructo prius ædificio boni operis, sodalitatem quoq; exhauriunt religionis. Sicut enim supra fundamentum fabrica, sic super fidem opera construuntur. Vsq; ad fundamentum ergo exinanisse, est euerso bene uiuendi opere, etiā ro-
Hier. 3 bur fidei dissipasse. Hinc etiā ad Iudæam per Hieremiam dicitur: Filij quoq; Mempheos & Taphneos constuprauerunt te usq; ad uerticem. Vsque ad uerticem quippe constuprari, est post malæ operationis usum etiā in ipsa fidei sublimitate corrumpi. Cùm em̄ nequissimi spiritus uniuscuiusq; animam in prauis operibus inuoluunt, sed integritatem fidei uitiare non possunt, quasi adhuc infe- B riora membra polluunt, sed ad uerticē non pertingunt. Quisquis aūt in fide corrumpitur, iam usq; ad uerticē constupratur. Malignus em̄ spiritus quasi ab inferioribus membris usq; ad summa pertingit, quando actiuā uitam polluens, castam celsitudinē fidei diffidentiæ morbo corrumpit. Quia igitur cuncta hæc humanis oculis absconsa sunt, sed diuinis obtutibus patent, & multi in hac domo fidei sine fide moriunt̄, dicatur rectè: Quasi impios percussit eos in loco uidentiū. Pios enim se in Ecclesia hominibus ostendunt, sed quia diuina iudicia latére non possunt, quasi impij feriuntur. Quibus hoc magis ad supplicij cumulū crescit, quòd unusquisq; eorum in Ecclesia fidelibus admixtus, ueritatem fidei sciendo cōtemnit: atq; eo grauior C ultio sequitur, quo per exempla rectorum etiam bene uiuendi eos scientia comitat̄. Quot enim eis modò recti ac fideles fratres ostendunt̄, tot in futuro iudicio testibus impugnantur. Sciūt ergo qđ sequi negligunt. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd tribus modis peccatur, ignorantia, infirmitate, & studio: & quòd ex industria peccare sit, cùm quis quod scit & potest, contemnit. Cap. XL.

16 QVi quasi de industria recesserunt ab eo.] Sciendum quippe est q̄ peccatū tribus modis cōmittitur. Nam aut ignorātia, aut infirmitate, aut studio perpetrat̄. Et grauius quidē infirmitate quàm ignorantia: sed multo grauius studio q̄ infirmitate peccat̄. Ignorantia Paulus pec- D
1 Tim. 1 cauerat, cùm dicebat: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiā consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Petrus uerò infirmitate peccauit, quando in eo omne robur fidei quod Domino perhibuit, una uox puellę cōcussit, & Deum quem corde tenuit, uoce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa uel ignorantiæ eo facilius tergitur, quo nō studio perpetratur: Paulus quę ignorauit, sciendo correxit: & Petrus motam & quasi arescentē iam radicem fidei lachrymis rigando solidauit. Ex industria uerò peccauerūt ij de quibus ipse per se magister dicebat:
Ioan. 15 Si non uenissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et paulo pòst: Et uiderunt & oderunt me & patrem meum. Aliud est enim bona non facere, aliud bonorū odisse doctorem: sicut aliud est præcipitatione, aliud deliberatione peccare. Sæpe enim peccatum præcipitatione cōmittitur, quod tamen consilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerunq; solet accidere amare bonum, sed implere non posse. Ex studio uerò peccare, est bonum nec facere nec amare. Sicut ergo nonnunquam grauius est peccatum diligere, quàm perpetrare: ita nequius est odisse iustitiā, quàm non fecisse. Sunt ergo nonnulli in Ecclesia qui non solum bona non faciunt, sed etiam persequuntur, & quæ ipsi facere negligunt, etiam in alijs detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate uel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur: quia uidelicet si uellent implere bona, nec tamen possent, ea quæ in se negligūt, saltem in alijs amarent. Si enim ea ipsi uel solo uoto appeterent, facta ab alijs non odissent: sed quia bona eadem audiendo cognoscunt, uiuendo despiciunt, animaduertendo persequuntur, rectè dicitur: Qui ex industria recesserunt ab eo. Vnde & aptè subiungitur: Et omnes uias eius intelligere noluerunt.] Non enim ait: Infirmitate non intelligunt, sed intelligere noluerunt: quia sæpe quæ facere despiciunt, etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est: Seruus nesciens uoluntatē Do- Luc. 12
mini sui, & faciens digna plagis, uapulabit paucis: & seruus sciens uoluntatem Domini sui, & non faciens iuxta eam, plagis uapulabit multis: impunitatem peccandi existimant remedium nesciendi. Qui nimirum sola superbiæ caligine tenebrescūt: atq; ideo non discernunt, quia aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescire enim, ignorantia est: scire noluisse, superbia. Et tanto magis excusationē non possunt habere, quia nesciant, quanto magis eis etiam nolentibus opponitur quod cognoscāt. Vnde per Salomonem dicitur: Nunquid non sa- Prou. 8
pientia clamitat, & prudentia dat uocem suam in summis excelsisq; uerticibus super uiā in medijs stans semitis? Transire fortasse per uiam uitæ temporalis, cum eius ignorantia poteramus, si hęc eadem sapientia in semitæ angulis cōstitisset. Inuestiganda fuerat, si occultari uoluisset. Sed postquam incarnationis suę mysteria publicè ostendit, postquam humilitatis exemplа superbientibus præbuit, semetipsam nobis quasi trāseuntibus in medijs semitis fixit: ut uidelicet in eam quam quærere nolumus impingamus: & quam transeuntes uidere negligimus, tangamus offendentes. Dicatur itaq;: Et omnes uias eius intelligere noluerūt. Via quippe est incarnatę sapientię, omnis actio quam temporaliter gessit. Viæ eius sunt uiuēdi ordines, quos ad se uenientibus strauit. Tot itaq; ad se uenientibus uias præbuit, quot bene uiuendi exempla monstrauit. Humilitatis eius uias propheta aspexerat, cū suspirabat, dicēs: In mandatis tuis me Psal. 118
exercebo, & considerabo uias tuas. Hinc rursum de unoquoq; iusto dicitur, qui curat ut per dominica exempla gradiatur: A Domino gressus homi- Psal. 111
nis diriguntur, & uiam eius cupit nimis.

17 Quia ergo ſuperbi quiq; humilitatis dominicę facta contemnunt, rectè dicitur: Vias eius intelligere noluerunt. Viæ enim iſtæ uiſione deſpectæ ſunt, ſed intellectu reuerendę. Aliud quippe eſt in eis quod cernitur, aliud quod expectatur. Quid enim in hac uita aliud quàm deiectionē, ſputa, ludibria, mortemq; intuentium oculis oſtendit? Sed per hæc infima tranſitur ad ſumma: per hæc dedecora quæ præcedūt, æterna nobis & glorioſa pollicentur. Viderūt ergo ſuperbi uias Dei, ſed intelligere noluerunt: quia dum abiecta quæ in ſe ille oſtendit deſpiciunt, perdiderūt iuſtè ſublimia quę promittit. Vias itaq; Dei intelligere, eſt & humiliter tolerare tranſitoria, & perſeueranter expectare manſura, ut exemplo Domini cœterna quærarur gloria opprobrijs temporalibus comparata, & non quod hic quiſq; tolerat, ſed id quod expectat, intēdat. Ad hæc ergo ſuperbi clauſos oculos tenuerunt: quia dum in gloria præſentis uitæ ſuperbiunt, humilitatis dominicę celſitudinem non uiderunt. Lumen enim intelligentiæ humilitas aperit, ſuperbia abſcondit. Nam ſecretū quoddam pietatis eſt, & tanto minus ad illud animus peruenit, quanto magis intumeſcit: quia eo ipſo foràs repellitur, quo inſanius inflatur. Sequitur:

Quòd egeni & pauperes ad Deū clamant, cùm præpoſiti curis ſecularib, dediti, prædicationis officiū deſerūt. Cap. XII.

VT peruenire facerent ad eum clamorē egeni, & audiret uocē pauperum.] Cùm enim iſti ſuperbiunt, clamāt ad Deum hi qui ab ipſis ſuperbiētibus opprimuntur. Vnde certè idcirco dicitur quòd ad Deum fecerūt clamorē pauperum peruenire: quia iſtis cadentibus, in eorum locum pauperes, id eſt ſpiritu humiles ſubroganť, & quia hoc eorum caſu factum eſt, ipſi feciſſe referuntur: eo uidelicet locutionis genere, quo pugnare caſtra dicimus, quia pugnatur ex illis. Vel certè quia cuncta quæ ſuperius dicta ſunt, referri etiam ad rectores eccleſiaſticos poſſunt, qui relicto prædicationis ſtudio, ſub occaſione regiminis terrenis negocijs inuoluuntur, aptè ſubiungitur: Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret uocem pauperum: quia nimirum dum ipſi curis ſecularibus occupati, prædicationis officium deſerūt, gregem ſubditum in querelarum prorumpere clamorem compellunt: ut quaſi iure unuſquiſq; ſubiectus de uita ficti paſtoris immurmuret, cur teneat magiſtri locum qui non exercet officium.

18 Quamuis fortaſſe melius per tumorem potentium, ſuperbia ludæorū, & per clamorem pauperum, deliderĭa gentium figurantur: ſicut atteſtante ueritate per epulantem ſplendidè diuitē ludaicus populus deſignatur: copiam ſcilicet legis non ad neceſſitatem ſalutis, ſed ad pompam elationis aſſumens, atq; in præceptorum uerbis non ſemetipſum ordinatè reficiens, ſed iactanter oſtendens: & per uulneratū Lazarum, qui interpretatur adiutus, forma populi gentilis exprimitur, quem diuinum adiutorium tanto magis erigit, quanto minus de ſuarum uirium facultate confidit. Qui pauper & plenus ulceribus eſſe deſcribitur: quia gentilitas corde humilis peccatorum ſuorum aperuit confeſſiones. Nam ſicut in uulnere ab internis trahitur uirus in cute, ita in confeſſione peccati dum in publicum ſecreta panduntur, quaſi mali humores à uiſceribus intimis foràs prorumpunt. Illis ergo peccantibus pauperum clamor auditur: quia dum Iudæi contra Deum ſuperbiūt, ad Deum uota gentilium peruenerunt. Vnde & mox hæc ipſa immenſa ac profunda iudicia perhorreſcens, non ea curat ratione diſcutere, ſed admiratione uenerari, atq; ait:

Quòd temerè diſcutitur, quare hunc Deus trahat, illum repellat: cùm de beneplacito eius ratio nō reddatur. Cap. XIII.

B IPſo enim concedente pacem, quis eſt qui condemnet: & ex quo abſcōderit uultū ſuum, quis eſt qui contempletur eum?] Nemo ergo diſcutiat cur ſtante Iudaico populo, dudum in infidelitate gentilitas iacuit: & cur ad fidē gentilitate ſurgente, Iudaicum populum infidelitatis culpa protrauit. Nemo diſcutiat cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim gentilitatem miraris aſſumptā, ipſo concedente pacē, quis eſt qui condemnet? Si Iudæam obſtupeſcis perditam, ex quo abſconderit uultum ſuum, quis eſt qui cōtempletur eum? Itaq; conſiliū ſummæ & occultæ uirtutis, ſatisfactio ſit apertæ rationis. Vnde & in Euangelio Dominus cùm de huius rei cauſa loqueretur, ait: Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater. Atq; mox tanquam rationem quandam abſconſionis aperuelationis adiungens, ait: Quia ſic fuit placitū ante te. Quibus nimirum uerbis exempla humilitatis accipimus, ne temerè diſcutere ſuperna conſilia de aliorum uocatione, aliorum uerò repulſione præſumamus. Cùm enim intuliſſet utrum, nō mox rationem reddidit, ſed ſic Deo placitū dum hoc uidelicet oſtendens, quia iniuſtum eſſe nō poteſt quod placuit iuſto. Vnde & in uinea laboratibus mercedem reddēs, cùm quoſdam operarios inæquales in opere, æquaret in præmio, & plus in mercede quæreret, qui labori amplius infudaſſet, ait: Nonne ex denario conueniſti mecū? Volo autem & huic nouiſſimo dare, ſicut & tibi. An non licet mihi quod uolo facere? In cunctis ergo quæ exterius diſponuntur, aperta cauſa rationis eſt occultæ iuſtitia uoluntatis. Dicatur itaq;: Ipſo enim concedente pacem, quis eſt qui condemnet? Ex quo abſconderit uultum ſuum, quis eſt qui cōtempletur eum? Et quia ſic minima ſicut maxima, ſic ſingula Deus iudicat ſicut cuncta, aptè ſubiungitur: Et ſuper gentē, & ſuper omnes homines.] Ac ſi aperte admoneamur intendere, quia hoc iudicium quod ſuper unam gentē deſcribitur, etiam ſuper omnes homines inuiſibili examinatione celebratur: ut alius eligatur, alius repellatur occultè, ſed nullus iniuſtè. Hoc ergo quod in maximis fieri cernimus, etiā in nobis ſingulis cautè timeamus. Sic enim intenduntur diuina iudicia ſuper

unam animam, sicut super unam urbem: sic super unam gentem, sicut super uniuersam generis humani multitudinē: quia & sic intendit Dominus singulis, ac si uacet à cunctis, & sic simul intendit omnibus, ac si uacet à singulis. Qui enim omnia administrādo implet, regit implendo: nec uniuersis deest cùm disponit unū, nec uni deest, cùm disponit uniuersos, cuncta scilicet naturæ suæ potentia quietus operatur. Quid ergo mirum, quia non angustatur intentus, qui operatur quietus? Dicatur itaq; quia hoc subtile iudicium exercet, & super gentem, & super omnes homines.

Quòd secundum merita subditorum dentur sæpe rectores, & pro iniquitate mali gregis, delinquat uerè boni uita pastoris: & quòd uirtutis est meritū, dum salua fide res agitur, tolerare & celare mala rectorum. Cap. XIIII.

QVia igitur de specie transiuit ad genus, nūc de genere se cōuertit ad speciem, & quid Iudæa propriè mereatur ostendit dicēs: Qui regnare facit hominē hypocritā, propter peccata populi. Verū nanq; regē super se Iudæa regnare noluit, & idcirco exigentibus meritis hypocritam accepit: sicut ipsa quoq; ueritas in Euangelio dicit: Ego ueni in nomine patris mei, & non accepistis me: si alius uenerit in nomine suo, illum accipietis. Et sicut Paulus ait: Pro eo quòd charitatem ueritatis non receperunt, ut salui fierent: ideo mittet illis Deus operationē erroris, ut credant mendacio. In eo ergo quod dicitur: Qui regnare facit hominē hypocritam propter peccata populi, potest ipsum omnium hypocritarum caput antichristus designari. Seductor quippe ille tunc sanctitatem simulat, ut ad iniquitatem trahat. Sed propter peccata populi regnare permittitur: quia nimirū tunc ipsi sub illius regimine prēordinantur, qui eius dominio digni ante secula præsciunt, qui peccatis subsequentibus exigunt, ut sub illo iudicijs præcurrentibus disponantur. Quòd ergo tūc antichristus super impios regnat, non est ex iniustitia iudicantis, sed ex culpa patientis: quamuis plerique & principatum illius non uiderunt, & tamen eius principatui peccatorum suorum conditione deseruiunt: quia & quem dominantem sibi minimè conspiciunt, eum proculdubio peruersè uiuendo uenerantur. An non eius membra sunt, qui per affectatæ sanctitatis speciem appetūt uideri quod non sunt? Ille nanq; principaliter hypocrisim sumit, qui cùm sit damnatus homo & nequaq; spiritus, Deum se esse mētitur. Sed proculdubio ex eius nūc corpore prodeūt qui iniquitates suas sub tegmine sacri honoris abscondunt, ut professione uideri apperāt quod esse operibus recusant. Quia enim scriptum est: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati: quanto nūc liberius peragūt peruersa quę uolūt, tanto eius seruitio obnoxius obligantur. Sed nullus qui talem rectorē patitur, eum quem patitur accusat: quia nimirum sui fuit meriti, peruersi rectoris subiacere ditioni. Culpam ergo proprij magis accusat operis, quàm iniustitiā gubernantis. Scriptum nanq; est: Dabo tibi reges in furore meo. Quid ergo illos nobis præesse despicimus, quorum super nos regimina ex Domini furore suscipimus? Si igit̄ irascente Deo secundū nostra merita rectores accipimus, in illorū actione colligimus, quid ex nostra æstimatione pensemus, quamuis plerunq; & electi subiacent reprobis. Vnde & diu Dauid Saulem pertulit, sed subsequente culpa adulterij proditur: quia dignus tunc fuit qui tanta præpositi asperitate premeretur. Sic ergo secundum merita subditorū tribuuntur personæ regentium, ut sæpe qui uidentur boni, accepto mox regimine permutentur. sicut scriptura sacra de eodem Saule intulit, qui cor cum dignitate mutauit. Vnde scriptum est: Cùm esses parulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel. Sic pro qualitatibus subditorū disponuntur acta regentium: ut sæpe pro malo gregis etiā uerè boni delinquat uita pastoris. Ille enim Deo attestāte laudatus, ille supernorum mysteriorum conscius Dauid propheta, tumore repentinæ elationis inflatus, populū numerando peccauit, & tamen uindictā populus Dauid peccante suscepit. Cur hoc? quia uidelicet secundum meritum plebium dispo nuntur corda rectorum. Iustus uerò iudex peccantis uitium ex ipsorum animaduersione corripuit, ex quorum causa peccauit. Sed quia ipse scilicet sua uoluntate superbiēs, à culpa alienus non fuit: uindictam culpæ etiam ipse suscepit. Nam ira sæuiens quæ corporaliter populum perculit, rectorem quoq; populi intimo cordis dolore prostrauit. Certū uerò est, quòd ita sibi inuicem & rectorum merita connectantur & plebium: ut sæpe ex culpa pastorū deterior fiat uita plebium, & sæpe ex plebium merito mutetur uita pastorum. Sed quia rectores habent iudicem suum, magna cautela subditorū est non temerè uitam iudicare regentiū. Neq; enim frustra per semetipsum Dominus æs nummulariorū fudit, & cathedras uendentium columbas euertit: nimirū significans quia per magistros quidem uitam iudicat plebium, sed per semetipsum facta examinat magistrorū. Quamuis etiam subditorum uitia quæ à magistris modò uel dissimulantur iudicari uel nequeunt, eius proculdubio iudicio reseruant̄. Igitur dum salua fide res agitur, uirtutis est meritum, si quicquid prioris est toleratur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse ualeat quod displicet emendari. Sed curandum summopere est, ne in superbiam transeat iustitię inordinata defensio: ne dum rectitudo incautè diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur, ne eum sibi præesse quisq; despiciat, quē fortasse cōtingit ut in aliqua actione reprehēdat. Contra hunc tumorem superbiæ, subditorū mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Nam uires nostras ueraciter examinare negligimus: & quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos qui nobis prælati sunt, districtè iudicamus. Quo enim nosmetipsos minus agnoscimus, eo illos quos reprehendere nitimur, plus uidemus. Cōmunia hæc mala sunt quę sæpe à subditis in prælatos, sæpe à prælatis in subditos

ditos cõmittuntur: quia & omnes subditos hi qui præsunt, minus quàm ipsi sunt sapientes arbitrantur, & rursum qui subiecti sunt, rectorum suorum actiones iudicant, & si ipsos regimen habere contingeret, se potuisse agere melius putãt. Vnde plerunq; fit ut & rectores minus prudenter ea quæ agenda sunt uideant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat, & nonnunquam is qui subiectus est, hoc cùm prælatus fuerit faciat, quod dudum fieri subiectus arguebat: & pro eo quòd illa quæ iudicauerat perpetrat, saltem quia iudicauit erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est, ne eorum corda æstimatione singularis sapientiæ locus superior extollat, ita subiectis prouidendum
22 est, ne sibi rectorum facta displiceant. Si autem magistrorum uita iure reprehenditur, oportet ut eos subditi etiam cùm displicent uenerentur.

Quòd mali pastores non semper imitandi sunt, tamẽ necesse est uenerari. Cap. XV.

SEd hoc est solerter intuendum, ne aut quẽ uenerari necesse est, imitari appetas: aut quẽ imitari despicis, uenerari contemnas. Subtilis etenim uia tenenda est rectitudinis & humilitatis: ut sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens à seruanda magisterij reuerentia non recedat. Quod bene in Noe debriato exprimitur, cuius nudata uerecunda boni filij auersi ueniendo texerunt. Auersari quippe dicimur, quod reprobamus. Quid est ergo quòd filij uerecũda patris superiecto dorsis pallio euersi uenientes aperiunt: nisi quòd bonis subditis sic prępositorum suorum mala displicent, ut tamen hæc ab alijs occultent? Operimentum auersi deferũt, quia iudicantes factũ, & uenerantes magisteriũ, nolunt uidere quod tegunt.

Quòd multi dũ sibi iusti uidẽtur, in eo quòd rectores suos secularibus negocijs occupatos iudicãt, Deũ accusant: & cùm ipse per Moysen pellibus & cilicijs tabernaculũ operiri præcepit, quasi hæc detrahentes, diuinis dispositionibus contradicunt. Cap. XVI.

SVnt uerò nonnulli qui si parum quid de spirituali cõuersatione inchoant, cùm rectores suos temporalia agere, & terrena considerant, mox ordinem supernæ dispositionis accusant, quòd nequaquã bene ad regendum prælati sint, per quos conuersationis infimę exempla monstrantur. Sed hi nimirum dum temperare se à rectorũ suorũ reprehensione negligunt, culpæ suæ exigentibus meritis, usq; ad reprehensionem conditoris excedunt: cuius profectò dispensatio inde ab humilibus rectior agnoscitur, unde ab elatis nõ rectè iudicatur. Quia enim potestas regiminis ministrari non potest sine studio curæ temporalis, aliquãdo omnipotens Deus mira dispensatione pietatis ut tenerę spiritaliũ mentes à terrena cura disiunctæ sint, onus regiminis duris ac laboriosis cordibus iniungit: ut tanto illæ ab hoc mundo securius lateant, quanto hæc in terrenis sollicitudinibus ualenter elaborant. In exhibitione quippe susceptæ oneris pro ipsis quoq; utilitatibus subditorũ durę uitę sunt mundanę seruitutis. Et sæpe, ut dictũ est, misericos Deus quo suos tenerè diligit, eo sollicitè ab externis actionib. abscõdit. Nam & plerũq; paterfamilias ad eum laborẽ seruos dirigit, à quo subtilius filios suspẽdit: & inde filij sine uexatione decori sunt, unde serui in puluere fœdãtur. Quod & rectè in Ecclesia diuinitùs agitur, ipsa tabernaculi cõstructione signat. Ad Moysen quippe dicitur uoce præcipitur, ut ad tegenda interius sancta sanctorũ ex byssо, cocco atq; hyacintho uela texantur, iussumq; est ut ad protegendũ tabernaculum, uela cilicina & pelles extenderet, quę nimirũ uel pluuias uel uentos uel puluerẽ tolerarẽt. Quid ergo per pelles, & cilicia quibus tabernaculũ tegitur, nisi grossas hominũ mentes accipimus: quę aliquando in Ecclesia occulto Dei iudicio quãdã duræ sunt præferunt? Quæ quia seruire curis temporalibus nõ timent, oportet ut tentationum uentos & pluuias de huius mundi contrarietatibus portent. Quid uerò per hyacinthum, coccũ byssumq; signat, nisi sanctorũ uita tenera, sed clara? quæ dũ cautè in tabernaculo sub cilicijs & pellibus abscondit, sua integra pulchritudo seruat. Vtẽ in interiora tabernaculi byssus fulgeat, coccus eo ruscet, hyacinthus ceruleo colore resplendeat desuper pelles & cilicia, imbres, uentos & puluerem portant. Qui igit magnis uirtutibus in sanctæ Ecclesiæ sinu proficiunt: præpositorũ suorum uitam despicere non debent, cùm uacare eos rebus exterioribus uident: quia hoc quòd ipsi securi intima penetrant, ex illorum adiumento est, qui contra procellas huius seculi exterius laborant. Quamenim candoris sui gratiam retineret, si byssum pluuia tãgeret? Aut quid fulgoris atq; claritatis coccus uel hyacinthus ostẽderet: si hęc susceptus pluuis fœdaret? Sit ergo desuper textura cilicij formis ad puluerẽ: sit inferius color hyacinthinus aptus ad decorem. Ornent Ecclesiam qui solis rebus spiritalibus uacant, tegant Ecclesiam quos & labor rerum corporalium non grauat. Nequaquam ergo contra rectorẽ suum exteriora agentem murmuret is qui intra Ecclesiam sanctam iam spiritaliter fulget. Si enim tu securè interius ut coccus ut hyacinthus, cilicium quo protegeris cur accusas? Sed
23 à quibusdam quæritur, quia dum saltem pro utilitate subditorum rectores nimium temporalibus curis inseruiunt, plerisq; in Ecclesia eorum exemplo deterescunt. Quod uerum ualde esse quis abneget, cùm curari à pastoribus terrena quam cœlestia sollicitius uidet? Sed neq; hæc iniusta sunt, sicut superius diximus, si mores præsidentiũ iuxta subditorum merita disponuntur. Occultæ namq; & sponte perpetratæ culpæ exigunt, ut prana & à pastoribus exempla præbeant, quatenus iusto iudicio is qui de uia Dei superbus exorbitat, in ea qua graditur, etiam per ducatũ pastoris offendat. unde per prophetam quoq; prænunciantis studio dicitur, non maledicentis uoto: Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorum semper incurua. ac si dicat: Qui humanæ uitæ actionibus

quã

quasi prævidendis itineribus præsunt, veritatis lucem non habeant, ut & qui sequuntur subditi, iniquitatum suarum oneribus incurvati, omnem statum rectitudinis amittant. Quod factum proculdubio in Iudæa novimus, cū in ipso nostri redemptoris adventu Pharisæorū turba atq; sacerdotum a vero lumine mentis oculos clausit, & per præpositorum exempla gradiēs, in infidelitatis tenebris populus errauit. Sed quæri rationabiliter potest quomodo hoc in loco dicitur, quòd regnare hypocritā Dominus facit, cùm de hac re specialiter per prophetam conqueritur, dicens: Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi. Quis enim rectè sentiens dicat: quia facit Dominus quod minimè cognoscit? Sed quia scire Dei approbare est, nescire reprobare: unde quibusdam quos reprobat dicit: Nescio vos unde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis: & aliquādo facere Dei, est id quod fieri prohibet, irascendo permittere: unde & regis Ægypti cor se obdurare asseruit, quia videlicet obdurari permisit: miro modo hypocritas Dominus & regnare facit, & nescit: facit sinendo, nescit reprobando. Vnde necesse est ut ad omne quod in hac vita concupiscitur, prius voluntas interna requiratur. Quam cum humani cordis auris percipere appetit, sciat quia hæc non verbis, sed rebus sonat. Locus ergo regiminis cum regendus offertur, in se prius necesse est ut quisq; discutiat, si loco vita congruit, si ab honore actio non dissentit: ne iustus omnium rector eo pòst in tribulatione preces non audiat, quo ipsa quoq; eius de quo tribulatio oritur, exordia honoris ignorat.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER vigesimussextus.

Quòd propriū sit superborū doctorū dum bene locutos se noverint, quasi pro æquitate inquirere ab auditorib. suis utrū in aliquo offenderint: ut eo modo laudē ab eis extorqueāt. Cap. I.

IN locutiōibus suis hoc arrogantes viri habere inter alia proprium solent, quòd ab auditoribus suis ne quid fortasse inordinatū dixerint, tūc requirunt, cùm se laudabiliter aliquid dixisse cognoscūt. Hæc videlicet faciūt, nō quo de dictis suis ambigant, sed quo ab audientium iudicio favores quærant. Nam inveniri facilè poterunt quo animo percunctantur, si quisquā cùm eorum bona laudat, etiam mala reprehendat. Certum quippe est, quia sicut inflantur laudibus, ita correctionibus inflammant, & à quolibet se vel iustè reprehendi despiciunt, moxq; in malis suis fomitē defensionis exquirūt. Quomodo ergo de bonis suis humiliter ambigūt, qui mala sua defendere etiam perversè moliuntur? Ille est enim verè humilis in A bonis, qui non est defensor in malis. Nam qui de malis suis arguitur, & contra verba arguentis accenditur, quando de bonis suis quasi humiliter titubat, per humilitatis vocem ornari appetit, non doceri. Heliu itaq; vitā arrogantiū signans, postq; multa interna & sublimia intulit, ecce in verbis formam humilitatis assumit, & æquitate proposita sub quadam discipulatus imagine beatum Iob alloquitur, dicēs: Quia ego locutus sum ad Deū, te quoq; non prohibebo. Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultrò nō addam.] Sicut sæpe contingit ut bona loquantur & mali, multa Heliu fortia paulo supērius se dixisse meminerat, & securus idcirco ne fortasse errāverit requirebat. Neq; enim requireret, si se errasse credidisset. Est B nanq;, ut dixi, propria arrogantium fraus, ut tunc de errore requirere studeant, quando se noverint non errasse. Qui rursum requirere vel argui de errore despiciunt, si quando se errasse veraciter prę-cognoscunt. Non enim esse, sed videri humiles appetunt, & tunc requirendo speciē humilitatis assumunt, quando de ipsa magis requisitione laudantur. Sed quia omnino difficile est, ut elatio quæ regnat in corde, non erumpat in voce: auditores arrogantiū si eorum dicta paulisper taciti expectāt atq; considerant, citius corde illorum subsequēria verba manifestant. Diu quippe morari non possunt in ipsa humilitatis imagine quā specietenus sumunt. Superbis enim mentibus humilitas alta est, & cùm eius formā conscendere ambiunt, lassa C tis animi gressibus quasi à cliuosis atq; asperis itineribus dilabuntur. Alienum est scilicet quod videri appetunt, & idcirco eius imagini diu inhærere nequaquam possunt. Graue pondus æstimant, cùm eam saltem specietenus portant, & quousq; hanc abijciant, vim quandam in corde patiuntur: quia videlicet elationis usui malè dominanti deserviunt, atq; eius imperio semetipsos quales sint prodere cōpelluntur, ne diu possint videri quod non sunt. Vnde Heliu quoq; postq; de errore doceri se petijt, postq; iniquitatem non se ultrà locuturū promisit, subitò ab humilitatis specie ad verba tumidæ excusationis exiliuit. Nam subdidit dicens: Nunquid à te Deus expetit eam: quia displicuit tibi?] Ac si diceret: Ego coram Domino ra- D tiones positurus sum, cur modò iniquitas mea à te reprehenditur, quę constat quòd in iudicio à te non requiratur.

Quòd sancti humanū iudicium non timeant, sed divinū: cùm e contrario superbi iudicium Dei non metuunt, & ab hominibus iudicari erubescunt. Cap. II.

RECti viri cum iniustè ab hominibus impetuntur, ad supernum iudicium recurrunt. Vnde & ab eodem ad beatum Iob dicitur: Ecce in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis.] Et quia ei placere summopere cupiūt, eius solius testimonium requirunt. Perversi quoq; quia iustorum vitam deserunt, sed nonnunquā eloquia sequuntur, cùm de suis malè gestis increpantur, hoc assūmūt in argumentum defensionis, quod iusti proferunt

cum testimonio puritatis. Vnde eis consuetudo A iam facta est, ut si quis eos de factis suis arguat, Dei magis iudiciū quàm hominū quærāt. A Deo enim & cùm se damnandos nouerint, iudicari nō metuunt, & iudicari ab hominibus erubescunt. Proponunt ergo maius quod non metuunt, ut minus declinare ualeant, quod erubescūt. Scriptum
Rom. 14 quippe est: Vnusquisq; nostrùm pro se rationem reddet Deo. Quia ergo tunc dānatio uniuscuiusq; manifesta est, exinde modò iniqui colligūt, ut iam peruersa uniuscuiusq; actio sit secura, ne modò eā quilibet iustus arguendo discutiat, à qua constat quòd in iudicio alienus existat. At contrà piorum conscientiæ grande sibi conferri præmiū credunt, cùm de quibusdam modò suis actionibus illicitis arguuntur. Proponūt etenim ante oculos cordis, B quia districtum Dei iudiciū tanto uerius tunc super eo mitigabitur, quanto nunc acrius arguente homine præuenitur: & temporalem iram super se lucrum computant, per quam se æternam posse euadere non ignorant. Heliu ergo typum cunctorum arrogantium tenens, & magis eligens æterna inuectione percuti, quàm temporaliter increpari, dicat: Nunquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi?] Quia uerò esse culpabiliores solent hi qui loqui in contentione inchoant, q̄m qui respondent, subdidit dicens: Tu enim cœpisti loqui, & nō ego.] Eo se innocentē credidit, quo pulsatus erupit, nimirū nesciens quia innocentia non tempore defenditur, sed ratione. Quid enim eius defensionibus adminiculatur, quod etsi tacēti nul C la intulit, recta tamen inchoanti praua respondit? Postquā uerò in uerbis elationis ostenditur, ecce iterū sub requisitionis uelamine palliatur, atq; infert, dicens: Quòd si quid melius nosti, loquere. Quāuis dum nō ait: Quia melius nosti, sed si quid melius nosti loquere: nimis hoc ipsum superbisse, est de melioris scientia dubitasse. Hoc tamē quod beato Iob locū loquendi tribuit, humilitatē se exhibuisse iudicauit. Sed sicut suprà dictum est, quia in actione arrogantium omne quod superducto sermone tegitur, prorumpente rursum intentione elationis aperitur, citius Heliu innotuit qua mente beatum Iob loqui postulauit. Nam sequitur:

Quòd Heliu uerba Iob non intellexerit, quæ sine disciplina fuisse æstimabat. Cap. III.

VIri intelligentes loquantur mihi, & uir sapiēs audiat me. Iob autē stultè locutus est, & uerba illius nō sonant disciplinam.] Ecce dum quasi humiliter beato Iob loqui tribuit, quod intrinsecus gestaret ostendit, dicens: Viri intelligentes loquantur mihi: dedignatus uidelicet si beatus Iob loqui præsumeret, qui quasi eius intelligere uerba non posset. Et quia non solum ad loquendum, sed etiam ad audiendum beatum Iob indignum fuisse iudicauit, ilico adiunxit: Vir sapiēs audiat me. ac si diceret: Huic loqui iniustè conceditur, qui etiā audire uerba sapientium non meretur. Atq; mox apertè quàm despecta de illo sentiat, manifestat, dicens: Iob autem stultè locutus est, & uerba illius non sonant disciplinam. Sine disciplina locutum beatum Iob credidit, quia iustum se in suis operibus fuisse memorauit. Vera fortasse Heliu diceret, si ea quæ beatus Iob de seipso narrauerat, non de illo hæc eadem ipse disciplinæ author æstimasset. Innocenter enim Iob se asseruit flagellatum, quē Deus etiā perhibuit frustra percussum. Quid ergo uox percussi superbum sonuit, quæ à sententia ferientis nullatenus discrepauit? Incautè sunt humiles qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam uitant, imò mentiendo superbiunt, quia contra ueritatem se erigunt quam relinquunt. Qui enim necessitate cogente uera de se bona loquitur: tanto magis humilitati iūgitur, quanto & ueritati sociatur. An Paulus humilis non fuit, quando æmulatione ueritatis contra falsos Apostolos tot de sedi scipulis fortia gesta narrauit? Qui nimirum ueriti inimicus existeret, si abscondendo uirtutes proprias, prædicatores errorū prævalere permisisset. Sed quia arrogantes uiri in eo quòd bonorum acta superbè examinant, uerborum magis superficiem, quàm rerū cardinē pensant, Heliu beati Iob sententias disciplinam credidit nō sonasse. Quia uerò sæpe asperitas superborum usq; ad damnum maledictionis extenditur, ilicò contra beatū Iob, quasi ad Deum faciens uerba, subiungit:

Quòd superbi afflictorum tribulationibus nulla compassione condescendunt, sed super dolorem uulnerum addunt, & eos lesos confringunt. Cap. IIII.

PAter mi probetur Iob usq; ad finē.] Ecce hoc quod quasi de arrogantiæ tumore conceperat, in uerbis etiam maledictionis exaltat. Sed iam satisse benevolæ uim probationis optaret, si sicut eum in probatione iudicasset. Vt ergo aperte malitia eius crudelitatis appareat, probari eū adhuc per flagella deprecatur, quē inter flagella lapsum fuisse iam queritur. Præmisit quod sensit, ut apertius cognosci debeat quod optauit. Adhuc lenis postulat, quem iam peccasse sub manu ferientis accusat. Propria hæc arrogantiū uota sunt, ut etiam dolentiū examinari acrius deprecentur: quia quanto sibimetipsis iustiores sunt, tanto alienis doloribus duriores existunt. Nesciunt enim in se pœnitentem alienæ infirmitatis trahere, & sicut suæ, ita etiam proximi imbecillitati misereri. Quia enim de se alta sentiunt, idcirco humilibus nullatenus condescendunt. Heliu beatum Iob pro culpa percussum credidit, atq; ideo exhibenda ei pietatis ultra, nec inter tot dolores æstimauit. Viri autem ueraciter sancti cùm flagellari quempiam etiam pro culpa cognoscunt: etsi quædam eius inordinata corripiunt, ad quædam tamen dolentia compatiuntur: & sic sciunt tumentia premere, ut sciant etiam cruenta refouere: quatenus in eis cùm dura emolliuntur, infirma roborentur.

Quòd sancti doctores ex quibusdam signis, sicut boni medici, solent etiam occulta rimari, ut cognita castigent et sanent. Vnde ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietem, etc. Et quid sit quòd Ezechiel fumere laterem iubetur, & deferre in eo ciuitatem Hierusalem. Caput V.

As con-

4 AT contrà arrogantes uiri, quia charitatis uiscera nõ habent, nõ solum nõ compatiunt etiam iustis dolentibus, sed eos insuper sub specie iustæ increpationis affligunt: & uel si qua in eis sunt, parua mala exaggerant: uel ea quæ uerè bona sunt, malè apud se interpretando commutant: quamuis etiam sancti doctores sæpe exaggerare soleant delinquentium uitia, & ex quibusdam signis publicis occulta rimari, ut possint ex minimis maiora cognoscere. Vnde ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietem. Vbi mox subdidit: Et cùm fodissem parietem, apparuit ostium unum, & dixit ad me: Ingredere, & uide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus uidi, & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Per Ezechielem quippe præpositorum persona signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi asperis correptionibus duritiam cordis aperire? Quem cùm perfodisset, apparuit ostium: quia cùm cordis duritia asperis correptionibus aperitur, quasi quædam ianua ostenditur: ex qua omnia in eo qui corripitur, cogitationum interiora uideantur. unde & bene illic sequitur: Et dixit ad me: Ingredere, & uide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur, ut abominationes aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterius apparentibus, ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei quæ illicitè cogitantur innotescant. unde & subdidit: Et ingressus uidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrenæ signantur: in animalibus uerò iam quidem aliquantulum à terra suspensæ, sed adhuc terrenæ mercedis præmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent: animalia autem uentre à terra suspensa sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaque sunt intra parietem, quando cogitationes uoluuntur in mente, quę à terrenis desiderijs nunquam leuantur. Animalia quoque sunt intra parietem, quando & si qua iam iusta, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusq; deseruiunt: & per semetipsa quidem iam quasi à terra suspensa sunt: sed adhuc per ambitum quasi per gulæ desiderium sese ad ima submittunt. unde & bene subditur: Et uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Scriptum quippe est: Et auaritia, quæ est idolorum seruitus. Rectè ergo post animalia, idola describuntur: quia etsi honesta actione, quasi à terra se erigunt, ambitione tamen inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur: Depicta erant: quia dum exteriorũ rerum intrinsecus species attrahuntur, in corde quasi depingitur, quicquid fictis imaginibus cogitatur.

5 Notandum itaque est, quia prius foramen in pariete, ac deinde ostiũ cernitur, & tunc demum occulta abominatio demõstratur: quia nimirum uniuscuiusq; peccati prius signa forinsecus, deinde ianua apertæ iniquitatis ostenditur: & tunc demum omne malum quod intus latet, aperitur. Idcirco ergo solent etiam sancti doctores grauiter minuta discutere, ut ab externis erroribus ad occulta possint maiora peruenire. Verba asperæ increpationis mouent, ut ipsas mortiferæ cogitationis eradicẽt: & hæc cum agunt, charitatis amore sæuiunt, non inflatione elationis intumescunt. mori enim pro ipsis parati sunt, quos quasi usque ad mortem sæuientes affligunt. Seruant in cogitatione quod diligunt, sumũt in specie quod persequuntur. Bona prædicantes insinuant, mala autem cauentes prænunciant, non ut Heliu desiderantes exorant. Erga commissos sibi ita nonnunquam in correptione feruent, ac si de tranquillitate nihil habeant: sed ita in dilectione tranquilli sunt, ac si nullus eos feruor accendat. Valde enim metuunt, ne si a prauorum correptione cessauerint, ipsi pro eorũ damnatione puniantur, & cùm ad uerba inuectionis inflammãtur: inuiti quidem ad hæc uenĩũt, sed tamẽ hæc defensionẽ sibi apud districtum iudicẽ præparant. Vnde & eidem rursus Ezechieli dicitur: Fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatẽ Hierusalem, & ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum inter te & inter ciuitatem. Cuius enim Ezechiel, nisi magistrorum speciem tenet? cui dicitur: Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Doctores quippe sancti sibi laterem sumunt, quando terrenum cor auditorum ut doceant, apprehendunt. Quem laterẽ coram se ponunt, quia tota illud sollicitudinis intentione custodiunt. In quo & ciuitatem Hierusalem iubentur describere: quia prædicãdo terrenis cordibus curant summopere quanta sit supernæ pacis utilio demonstrare. Cui bene etiam dicitur: Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones. Sancti emi prædicatores obsidionem circa laterem in quo Hierusalem ciuitas descripta est, ordinant: quando terrenæ menti, sed iã supernam patriam requirenti, quanta eam in huius uitæ tempore uitiorum impugnet aduersitas, demõstrant. Cùm enim unumquodq; peccatum quomodo mẽti insidiet, ostenditur, quasi obsidio circa Hierusalem ciuitatem uoce prędicatoris ordinatur. Sed quia non solum insinuant quomodo mentẽ insidiantia uitia expugnẽt, sed etiã quomodo custoditæ uirtutes roborẽt, rectè subiungitur: Et ædificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus prædicator ædificat, quando quæ uirtutes quibus uitijs obuient, insinuare non cessat. Et quia uirtutibus crescentibus plerunq; bella tentationis augentur, rectè adhuc additur: Et comportabis aggerẽ, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Aggerem nanq; comportat, quando prædicator quisq; molem crescentis tentationis indicat. Et cõtra Hierusalẽ castra erigit, quando

do rectæ intentioni audientium, hostis callidi cir cunuentiones quasi incomprehensibiles insidias prædicit. Atq; in gyro arietes ponit, quando tentationum aculeos in hac uita nos undiq; circundantes, & uirtutum murum perforantes innotescit. ubi bene additur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum, inter te & inter ciuitatem. Per sartaginem nanq; frixura, per ferrum uerò fortitudo ostēditur. Quid autem ira magistri atque doctoris mentem, quàm zelus Domini frigit & excruciat? Vnde Paulus huius
2.Cor.11 sartaginis incēdebatur frixura, cùm diceret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? & quis scandalizatur, & ego non uror? Et quia quisquis zelo Dei contra peccantes accenditur, forti in perpetuum custodia munitur, ne ex neglecta prædicationis & regiminis cura damnetur, rectè dicitur: Pones eam murum ferreum inter te & inter ciuitatem. Sartago enim ferrea, murus ferreus inter prophetam & ciuitatem ponitur: quia cùm nunc fortem zelum doctores exhibent, eūdem zelum postmodum inter se & auditores suos fortem munitionem tenent: ne tunc ad uindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti. Hanc sartaginem propheta idem, ut inter se & auditores suos murum sumeret, audiebat, cùm ei
Ezech.3 diuina uox præmitteret, dicens: Si tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à uia sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Hanc sartaginem inter se & discipulos murum
Act.20 Paulus posuerat, cùm dicebat: Mundus sum à sanguine omnium uestrûm: non enim sub tersugi quo minus annunciarē omne consiliū Dei uobis. Nunc ergo doctores necesse est ut appetāt zeli ardoribus frigi, ne coganť pòst de torpore negligē-
6 tiæ igne gehennæ cruciari. Sed aliud est quod iniustis & subditis, aliud quod iustis & non subditis debemus. Ad illorū correptionē atq; custodiā reddendarū rationū debet timor accēdere: ad istorū uerò uenerationē ipsa considerata æquitas inclinare. Sed arrogātes uiri, quia huius formā discretionis ignorant, hoc iustis & nō subditis exhibēt, quod à bonis prædicatorib. fieri, & iniustis & subditis uident. Qui cùm ad feruorē inuectionis iniustè prosiliūt, etiā per uerba maledictionis excedunt. Qui enim nequaq; proximos sicut se diligūt, proximis optare non desinūt, quod ipsi sibimet euenire pertimescunt. Vnde Heliu occultū odium in manifestatione maledictionis exudans ait: Pater mi, probetur Iob usq; ad finē, ne desinas ab homine iniquitatis. Hominem iniquitatis uocat, quem Deus iustum prę omnibus superna attestatione denunciat. Et quia multa adhuc sub hac indiscretione subiuncta sunt, breuiter ea æstimo transcurrenda. Dicta enim quæ grauitate carent, intenta expositione non indigent. Sequitur:

Quòd in usu & consuetudine habeant superbi derogando mentiri. Cap. VI.

QVi addit super peccata sua blasphemiam.] Accusat eum & pro peccatis flagella meruisse, & post flagella peccasse. Lōgè uerò aliter Dominus iudicat, qui & frustra flagellatū insinuat, & bona duplicia post flagella retribuit. Pœna enim debetur culpę, non præmiū. Beatus ergo sine culpa locutus ostēditur, quem post locutionem præmia subsequuntur. Heliu itaq;, quia pro Domini defensionibus loquens, de beato Iob aliud quàm Dominus sentit, quasi dū pro ueritate uerba multiplicat, à ueritate discordat. Sequitur: Inter nos interim constringatur, & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum. ac si diceret: Ex nostra assertione cognoscat: quia nequaquam diuinæ examinationi sufficiat. Et quia arrogantes uiri non solum student inepta dicere, sed etiam multa: uersus qui sequitur, bene de illo frequenter infertur.

Caput trigesimumquintū beati Iob.

IGitur Heliu hæc rursum locutus est: Nunquid æqua tibi uidetur tua cogitatio, ut diceres: Iustior Deo sum? Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: uel quid tibi proderit si ego peccauero? Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum. Suspice cœlum, & intuere, & contemplare æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis? Et si multiplicatę fuerint iniquitates tuæ, quid facies cōtra eum? Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iusticia tua. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, & eiulabunt propter uim brachij tyrannorum. Et nō dixit: Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli erudit nos. Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum. Non ergo frustra audiet Deus, & omnipotens singulorum causas intuebitur. Etiam cùm dixeris: Non considerat, iudicare coram illo, & expecta eum. Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur scelus ualde. Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia uerba multiplicat.

Caput VII.

IGitur Heliu hæc rursum locutus est.] Omnis 7
qui multa loquitur, in loçutione sua semper incipere studet: quatenus inchoatione ipsa suspensos auditores faciat: ut eo attētius taceāt, quo quasi nouū audire aliquid expectant. Heliu uerò alia finiēs, alia incessanter exorditur: ut immēsa loquacitas per subiuncta semper initia continuetur. Sequitur:

quitur: Nunquid æqua tibi uidetur tua cogitatio, ut diceres: Iustior sum Deo?] Quia beatus Iob iustiorem se Deo non dixerit, omnis qui textum historiæ legit, agnoscit, sed ait: Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad uictoriam iudicium meum. Vitam suam uidelicet pensans, & causas percussionis ignorans, ut sæpe iam dictum est, pro diluendis peccatis se credidit, & non augendis meritis flagellari: & idcirco iudicium suum ad uictoriam peruenire confisus est, quia culpam in se pro qua debuisset percuti, non inuenit. Quod quidem de illo & Dominus ad diabolum dixit: Commouisti me aduersus eum, ut affligerē eum frustra. Quid ergo hæc loquendo peccauit, qui uerbis istis diuinæ de se & occultæ sententiæ etiã nesciendo consensit? Aut quid obest, si à rectitudine ueritatis humano iudicio uerba nostra superficietenus discrepant, quando in cordis cardine ei compaginata concordant? Humanæ aures uerba nostra talia iudicant, qualia foris sonant: diuina uerò iudicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex uerbis, apud Deum uerò uerba pensantur ex corde. Beatus ergo Iob dum hoc ait exterius quod interius Dominus dixit: Omne quod loquutus est, tanto iustè exterius intulit, quanto pie ab interna sententia non recessit. Quamuis prophetico spiritu repletus, in eo quod ait: Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad uictoriam iudicium meũ: intueri redemptoris nostri præsentiam potuit. Ipse enim qui est uirtus patris & sapientia, etiã eius æquitas non inconuenienter accipitur. Vnde scriptum est: Qui factus est nobis à Deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio. Quam scilicet æquitatem quia Deus iniquis fugientibus incarnatam ostendendo contrà posuit: eos protinus ab iniquitate reuocauit, & humanum genus eo in iudicio antiquum aduersarium uicit, quo æquitatem Dei aduersantem suis itineribus inuenit. Sequitur: Dixisti enim, non tibi placet quod rectum est: uel quid tibi proderit, si ego peccauero?] Si tota libri series attenditur, nihil horum beatus Iob dixisse monstratur. Sed arrogantes uiri, sicut & superius diximus, habere hoc proprium solent, ut dum in nimia inuectione prodeunt, etiã inuehendo mentiantur: & cùm nõ possunt reprehẽdere iustè quæ sunt, reprehendunt mentiendo quæ non sunt. Sequitur: Itaq; ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecũ.] Dictis superioribus, quasi beati Iob culpabilia uerba narrauit, atq; ex eis sibi materiã loquẽdi proposuit: sed uerbis subsequẽtibus forti acumine discutit hoc quod sibi ad dicẽdi materiã fallaciter finxit. Et fortes quidẽ sunt sentẽtiæ quæ sequuntur, sed beati Iob personę nõ cõgruunt: tãtoq; eũ increpationis huius tela nõ feriũt, quãto contra eum iniustè mittuntur. Sequitur:

Quòd ex ipsa creaturæ dispositione, & altitudine ad quam attingere non possumus, quia supra nos est, considerare debemus quantum supra intellectum sit creator: cuius omnipotentiam nec augent bona nostra, nec minuunt mala. Cap. VIII.

A SVspice cœlum, & intuere, contemplare æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis: & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? porrò si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?] Quãuis beato Iob scienti maiora, nequaquam dici ista debuerint: uera tamen sunt quę dicuntur, quòd uidelicet Deo nec peccata nostra noceãt, nec bene gesta concurrant. Vnde subsequutus adiunxit: Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua.] Sed inter hæc illud est solerter intuendum quod ait: Suspice cœlum, & intuere, contẽplare æthera, quòd altior te sit. Hæc enim dicens, nimirum colligit, ut cõsiderare debeat quanto minus Deo actione
B sua aut prosit, aut noceat, qui altitudini cœli atq; ætheris prodesse uel nocere non possit. Quamuis in cœlo uel æthere possimus supernas potestates accipere, diuinis semper obtutibus inhærentes, ut cùm angelicos spiritus longè adhuc à nobis distare conspicimus, ipsi creatori atque dominatori spirituum quãto distamus, inferius agnoscamus: corpoream tamen cœli ætherisq; materiam hoc loco sentiri nil obstat. Nam si uigilanter exte-
8 riora conspicimus, per ipsa eadem ad interiora reuocamur. Vestigia quippe creatoris nostri, sunt mira opera uisibilis creaturæ. Ipsum namq; adhuc uidere non possumus, sed iam ad eius uisionem tendimus, si eum in his quæ fecit miramur. Eius ergo uestigia creaturã dicimus, quia per hæc quæ
C ab ipso sunt, sequendo imus ad ipsum. Vnde Pau Rom. 1
lus ait: Inuisibilia eius per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas. Vnde & in libro Sapientiæ scriptum Sap. 13
est: Per magnitudinem enim creaturæ & speciem potest intelligibiliter creator uideri. Menti enim nostræ peccato suo exterius sparsę, needum Deus sicut est, interius innotescit: sed dum facturæ suæ decus foris proponit, quasi quibusdã se nobis nutibus innuit, & quæ intus sequamur, ostendit: ac miro modo ipsis formis exterioribus nos ad interiora perducit: innuit immẽsa admiratione quod est, mira hæc exterius ostendẽdo quę nõ est. Hinc enim de sapiẽtia scriptũ est: In uijs ostendit se illis Sap. 6
hilariter, & omni prouidentia occurrit illis. Viæ
D quippe ad creatorem sunt, opera cõsiderata creatoris. Quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. In istis uijs à sapiẽtia omni nobis prouidentia occurritur: quia factoris nobis uirtus inquirenda proponit in omne quod mirabiliter factum uidet: & quocunq; se uerterit anima, si uigilanter intẽdit, in ijsdem ipsis Deũ inuenit per quæ reliquit, eiusq; potentiam ex eorum consideratione cognoscit, quorum amore deseruit: & per quæ peruersè cecidit, per hæc cõuersa reuocatur. Vbi enim lapsi sumus, ibi incumbimus ut surgamus: & quasi ibi surgendo manum considerationis figimus, ubi pede amoris lubrici corruentes negligendo iacebamus. Quia enim ab inuisibilibus per uisibilia cecidimus, dignum est ut ad inuisibilia ipsis rursum uisibilibus innitamur: ut quo casu

anima

Universidad de Deusto
Biblioteca

anima uenit ad infima, eo gradu reuertat ad ſumma, atque eiſdem quibus corruit paſſibus ſurgat: dum, ſicut dictum eſt, illa nos ad Deum bene cõſiderata reuocant, quæ nos ab eo malè electa diuiſiderata reuocant, quæ nos ab eo malè electa diui ſerunt. Heliu itaq; ut uim conſiderationis admoueret, atq; ex corporeis rebus oſtenderet, quanto ſit homine excelſior Deus, bene intulit: Suſpice cœlum, & intuere, & contemplare æthera, quòd altior te ſit. Ipſis enim rebus creatis atq; corporeis agnoſcimus, quantum à creatoris noſtri ſublimitate diſtamus: quia per omne quod cernimus, eſſe humiles admonemur: ut quaſi quædam ſit lectio mentis noſtræ, ſpecies conſiderata creaturæ. Dicat ergo: Suſpice cœlum, & intuere, contemplare æthera, quòd altior te ſit. Si peccaueris, quid ei nocebis? & ſi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies cõtra eum? Porrò ſi iuſtè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? ac ſi diceret: Ex ipſis creaturis intellige, quas altiores te eſſe corporaliter uides, quantũ à diuinæ potentiæ ſublimitate diſiungeris: atq; ex hac tua conſideratione collige, quia Deum nec bene uiuendo adiuues, nec rurſus malis actionibus graues. ſi uerò, ſicut ſuperius diximus, in cœlo uel æthere ſupernas poteſtates accipimus, uerbis iſtis Heliu cõſiderare nos admonet: quia ipſi angelici ſpiritus creatoris noſtri potẽtiam plenè contemplari non poſſunt: de quibus tamen certum eſt, quia nobis eo ipſo altiores ſunt, quo lapſi in infimis nõ ſunt: ut uidelicet colligamus quãto Deo inferiores exiſtimus: quia etiam creaturis ſublimibus, ſed longè illo inferioribus ſubiaceamus. ac ſi diceret: Vide quãtum à diuina celſitudine ſepararis, à cuius potentia etiam poteſtates illæ humilitate contremiſcunt, quæ te immenſa ſublimitate tranſcendunt: & quanto ipſo ſummo inferior es, qui inferiorem te eſſe etiam in inferioribus deprehendis. Oſtendẽdo uerò ſumma reducit ad æqualia, atq; ait: Homini qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iuſticia tua.] Humana impietas ei nocet, quem peruertendo inquinat: & rurſus, eum adiuuat noſtra iuſticia, quẽ à prauis actionibus mutat. Nocere enim uel iuuare neſciunt ea quæ uel à bono corrumpere, uel à malo permutare non poſſunt. Supernæ igitur poteſtates eo lædi uel iuuari nequeunt, quo eſſe iam incommutabiles acceperũt. Sed conſiderare hæc nequeunt, qui terrenis deſiderijs implicanť. Sparſis enim foris mentibus ad ſemetipſas redire difficile eſt: quia praua itinera ſemel captas tanto delectabiliter tenent, quãto in eis omne quod libuerit licet. Nullus quippe diſciplinæ murus obuiat qui conſtringat, nulla retributionis proſpicit pœna quæ terreat: ſed clauſis oculis cordis eo anima præcipitatur in infimis, quo obſcuratur à ſummis: & tãto ſecurius mala temporalia perpetrat, quanto durius bona æterna deſperat.

Quòd in hac uita iuſti ab impijs affligi permittuntur, ſicut Moyſe uocante ad promiſſionis terram, urgente Pharaone de Aegypto egredi cõpellitur plebs inuita. Cap. IX.

SEd iſta reproborum nequitia trituræ more electorum uitam, quaſi grana à paleis ſeparans premit ut purget. Mali enim bonos magis ab huius mundi deſiderijs expediunt dum affligunt: quia dum multa eis hic uiolenta ingerunt, feſtinare illos ad ſuperna compellunt. Quod bene de Iſraelitico populo uocante Moyſe, & Pharaone rege ſæuiente ſignatum eſt. Tunc nanq; Moyſes ad uocandum miſſus eſt, cùm iam Pharao duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus: ut Iſraelitarum mentes Ægypto deformiter inhærentes, alius dum uocaret quaſi traheret, alius quaſi impelleret dum ſæuiret: & plebs in ſeruitio turpiter fixa, uel prouocata bonis, uel malis impulſa moueretur. Hoc quotidie agitur, dum prædictis cœleſtibus præmijs, ſæuire in electos reprobi permittuntur: ut ſi ad repromiſſionis terram uocati exire negligimus, preſſuris ſaltem ſæuientibus impellamur: atque hæc Ægyptus, uidelicet uita præſens quæ nos oppreſſit blandiens, adiuuet premens: & quæ dum fouit, ſeruitutis iugo cõtriuit, libertatis uiam dum cruciat, oſtendat. Hæc utiq; cauſa eſt, quòd ab iniuſtis iuſti ſinuntur affligi: ut ſcilicet dum futura audiunt bona quæ cupiant, patiantur etiam mala præſentia quæ perhorreſcant, atque ad faciliorem exitum dum amor prouocat, cruciatus impellat. Vnde Heliu eoſdem labores electorum ſub oppreſſionibus reproborum exequens, ait:

Quòd reprobi bona noſtra calumniantur, dum detrahunt, & in nos tyrannide utuntur. Cap. X.

PRopter multitudinem calumniatorum clamabunt, & eiulabunt propter uim brachij tyrannorum.] Calũniatores rectè dicere poſſumus omnes iniquos: non ſolum qui exteriora bona impiunt, ſed etiam qui malis ſuis moribus, & uitæ probæ exemplo interna noſtra diſſipare contendunt. Illi nanq; ea quæ nobis extrà ſunt, inuadere ambiũt, iſti uerò nos prædari interius quærũt. Illi amore rerũ, iſti non ceſſant odijs ſequire uirtutẽ. Illi inuident quod habemus, iſti quod uiuimus. Illi ſtudẽt rapere bona exteriora quia placẽt, iſti fingũt interiora bona diſſipare, quia diſplicẽt. Quanto igitur morũ uita à rerum diſtat ſubſtantia, tãto grauior calumniator eſt, qui malè uiuẽdo uim noſtris infert moribus, ẽj; qui uiolenter opprimendo damna ingerit rebus. Nihil iſte de noſtra ſuſtentatione ſubtraxit, ſed exempla nobis perditionis apoſuit. Eo ergo grauiorẽ calumniam intulit, quo quietũ cor in tentatione cõmouit. Qui & ſi nequaquã nobis actionis ſuæ opera perſuaſit, pugnã tamẽ tentationis ingeſſit. Grauẽ igitur de uita ſua calũniam ſuſtinemus: quia nimirũ intus patimur, quod cum labore uincamus. Et quia in hoc mundo abundat malorum uita quæ cruciet, rectè dicitur: Propter multitudinem calumniatorũ clamabunt. Quia uerò ea quę uerbis ſuadere nõ ualent, extorquere nonnunquã etiam effrenatis uinbus ſtudent, aptè ſubiungitur: Et eiulabunt propter uim brachij tyrannorũ. Quiſquis enim malè uiuendo ſuo nos exẽplo cõpellit, adhuc in nobis uoce calumnia-

calumniatoris utitur. Quisquis uerò peccatū suadens etiam terrere nos appetit, iam cōtra nos brachio tyrannidis sæuit. Aliud est enim uitia suadere uiuēdo, aliud iubere terrēdo. Dum ergo exempla malę actionis aspicimus, quasi adhuc strepitū calumniatoris audimus: dum uerò ui peccare cogimur, iam tyrannum in corde sustinemus. Sed robustorum mētes in Deo immobiliter fixæ, tanto ista despiciunt, quanto cernunt ęp cōtra præcepta cōditoris excrescūt. Æternitatis quippe præmia præstolantes, uires ex aduersitatibus sumūt: quia crescente pugna gloriosiorem sibi non ambigūt manere uictoriam. Sic itaq; electorum desideria dum premuntur, aduersitate proficiūt, sicut ignis flatu premit ut crescat: & unde quasi extingui cernitur, inde roboratur. In eo nāq; ostēdimus quanta ad dominum cupiditate flagramus, si nō solum ad eum per tranquilla & mollia, sed etiā per aspera & dura transimus. Hinc nāq; propheta ait: Qui perfecit pedes meos quasi cerui. Ceruus ēm cùm montium iuga conscendit, quæq; aspicit aspera, quæq; se obijciunt sentib. illigata, dato saltu transgreditur, & absq; ullo cursus sui obstaculo in superioribus eleuatur. Ita etiā electorum mētes quæcp sibi in hoc mundo obsistere atq; obuiare conspiciunt, contemplationis saltu transcendunt: & more ceruorum despectis terrenorum sentibus in superna se euehūt. hinc rursum dicit: Et in Deo meo trāsgrediar murū. Murus quippe est omne quod itineri nostro obijcitur, ne ad eum qui diligitur, transeatur. Sed murum transgredimur, cùm præamore supernæ patrię quæq; in hoc mūdo fuerint obiecta calcamus. Hinc per eundem prophetam certāti animæ Dominus dicit: Exaudiui te in abscondito tempestatis, probaui te ad aquas cōtradictionis. Absconditum quippe tempestatis est, cùm in corde contrito cogitationum tentantium fluctus intumescunt, cùm cōtra amoris sancti studia curarum secularium se tumultus illidunt. In abscōdito ergo tempestatis auditur: quia clamor deprecantis est hæc ipsa tribulationis fluctuatio. Quia uerò omnino non desunt, qui bona quærētibus suadere peruersa molīantur, aquæ contradictionis sunt populi resistentes. Et quia tunc probatur desiderium, cùm aliqua ei aduersitate resistitur, rectè dicitur: Probaui te ad aquas contradictionis. His itaq; uirtutum nisibus robusti ex aduersitate proficiunt, sed infirmi sæpe in desideriis suis si qua eis fuerint ex aduerso obiecta languescunt: & cùm ualida tribulatione pulsantur, pusillanimitate deficiunt. Vnde Heliu beato Iob probra pusillanimitatis impingens, præmissis malorum oppressionibus, infirmorum mox pusillanimitates exequitur, dicens:

Quòd ideo tentationibus quilibet frangitur, quia factorem & liberatorem desperans, non contemplatur. Cap. XL.

ET nō dixit: Vbi est Deus qui fecit me?] Mos sacræ scripturæ est, ut à singulari numero ad pluralem subitò transeat, atque à plurali sępe se ad singularem uertat. Atq; inde Heliu cùm diceret: Clamabunt & eiulabunt, nequaq; subdidit: Non dixerūt, ubi est Deus: sed, Non dixit ubi est Deus. A plurali quippe numero in singularem ueniens, ad personam subitò infirmi uniuscuiusq; trāsiuit: fortasse quia à singulis melius recognoscitur quis quid de eis singulariter audiē, ut ad cor suū quisq; redeat, & in semetipso hoc quod de unoquoq; dicitur, reprehendat. Singularem igitur numerū tenuit, dicens: Non dixit ubi est Deus qui fecit me? Quisquis enim aduersitatum tribulatione frangitur, à quo factus est minimè contemplatur. Nam qui quod non erat, fecit, factum sine gubernatione non deserit: & qui benignè hominem cōdidit, nequaquā iniustè cruciari permittit: nec sinit neglectè perire quod est, qui hoc etiā quod nō fuit, creauit ut esset. Cùm ergo causam tribulationis nostrę requirimus, & fortasse tardius inuenimus: est ista consideratio, quòd nihil iniustè patiamur: quia si Deo authore sumus quod non fuimus, Deo regente non affligimur iniustè qui sumus. Sequitur:

Quòd in nocte tribulationum huius uitæ carmē habemus lætitiæ, diuinam consolationem. Cap. XII.

QVI dedit carmina in nocte.] Carmen in nocte, est lætitia in tribulatione: quia & si presuris temporalitatis affligimur, spe iam tamen de æternitate gaudemus. Carmina Paulus in nocte prædicabat, dicens: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Carmen in nocte Dauid sumpserat, qui dicebat: Tu mihi es refugium à pressura quæ circumdedit me, exultatio mea, redime me à circumdantibus me. Ecce noctem pressuram nominat, & tamen liberatorem suum inter angustias exultationē uocat. Foris quidem nox erat in circumdatione pressuræ, sed intus carmina resonabant de consolatione lætitiæ. Quia enim ad æterna gaudia redire non possumus, nisi per temporalia detrimenta: tota sacræ scripturæ intentio est, ut spes manentis lætitiæ nos inter hæc transitoria aduersa corroboret. Vnde & Ezechiel propheta librum se accepisse testatur, in quo scriptæ erant lamentationes, carmen, & uæ. Quid enim libro hoc nisi diuina eloquia figurantur? Quæ quia nobis lachrymas luctusq; præcipiunt, lamentationes in eo scriptæ referuntur. Carmen quoque & uæ cōtinent: quia sic de spe gaudium prædicant, ut in præsenti tamen pressuras atq; angustias indicent. Carmen & uæ continent: quia & si illic dulcia appetimus, prius necesse est ut hic amara toleremus. Carmen & uæ discipulis prædicabat Dominus, cùm dicebat: Hæc loquutus sum uobis, ut in me pacem habeatis: in mundo pressuram habebitis. ac si apertè diceret: Sit uobis de me interius quod consolando reficiat, quia erit de mundo exterius quod sæuiendo grauiter premat. Quia ergo infirmus quisque cùm premitur, à spe gaudij nimia pusillanimitate lassatur: & dum foris aduersa tolerat, intus obliuiscitur quo gaudebat, bene dicitur: Non dixit, ubi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Si enim ista diceret, uim quā patitur tēperaret: & per hoc quod mansurum intus

Ezech. 2

Rom. 12

Psal. 31

Ioan. 16

intus quæreret, id quod foris transitoriũ sustinet, esse intolerabile non æstimaret. Sequitur:

Quòd doctrina Euangelica abstrahat hominem à uitijs in quibus putrescebat, ne ambulet in mirabilibus super se, & ut immunditiã carnis per castitatem refrenet. Cap. XIII.

QVi docet nos super iumẽta terrę, et super uolucres cœli erudit nos.] Iumẽta terræ sunt, qui usu uitæ carnalis ima appetunt: uolucres uerò cœli sunt, qui superbæ curiositatis studio sublimia perscrutantur. Illi uiuendo se deponunt infrà quàm sunt: isti inquirendo se eleuant ultrà quàm possunt. Illos in infimis uoluptas deiecit carnis: istos quasi in superioribus erigit libido curiositatis. Illis per sacra eloquia dicitur: Nolite fieri sicut *Psal.31* equus & mulus, quibus non est intellectus. Istorum superbus labor increpatur, dũ dicitur: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. *Eccles.3* Illis dicitur: Mortificate membra uestra quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libi- *Coloss.3* dinem, concupiscentiam malam. Istis dicitur: Nemo uos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam. Docet igitur nos Deus super iumẽta terræ, & uolucres cœli: quia dum hoc quod sumus, agnoscimus, nec carnis nos infirmitas deiecit, nec superbiæ spiritus eleuat, nec defluendo imis subiicimur, nec superbiẽdo de sublimib. inflamur. Qui enim carne labit, iumentorũ appetitu prosternit. qui uerò extollit mente, more uolucrũ quasi leuis *12* tatis penna subleuat. Sed si uigilanter intendit, ut & mẽtis humilitas, & carnis castimonia teneatur, citò cognoscimus, quia alterum custoditur ex altero. Nam multis sæpe superbia luxurię semina rium fuit: quia dum eos spiritus quasi in altum erexit, caro in infimis mersit. Hi enim prius secretò eleuantur, sed postmodum publicè corruũt: quia dum occultis intumescunt motibus cordis, apertis cadunt lapsibus corporis. Sic sic elati iusta fuerant retributione feriendi: ut quia superbiendo se hominibus præferunt, luxuriando usq; ad iumentorum similitudinem deuoluantur. Homo quippe cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quasi scientiæ enim illos in altũ pẽna subleuauerat: de quibus Paulus hoc quod & superius *Rom.1* protulimus, dicebat: Quia cũ cognouissent Deũ, nõ sicut Deũ glorificauerunt, aut gratias egerũt, sed euanuerũt in cogitationibus suis. Quomodo aũt in iumentorũ, aut plus quàm in iumentorum uoluptatem deciderint, subdidit dicens: Tradidit eos Deus in desideria cordis sui, in immũditiam. Ecce caro mersit, quos superba scientia subleuauit, & à uolatu uolucrũ ultra appetitum lapsi sunt iumentorum: atq; inde sub se prostrati sunt, unde super se ire uidebantur. Curandũ itaq; est, & omni custodia mẽs à superbiæ tumore seruãda. Non enim ante oculos Dei uacuę trãsuolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum transeũt sine statu retributionis. Intus ergo uidet Deus quod mentẽ eleuat, & idcirco permittit foris inualescere quod deponat. Intus prius ex tollitur, quod foris postmodum luxuriæ corruptione feriatur. Occultã uidelicet culpam sequitur aperta percussio, ut malis exterioribus interiora puniantur, & cor publicè corruat, quod latèret tumebat. Hinc quippe per Osee contra Israelitas dicitur: Spiritus fornicationis in medio eorum, & *Osee.5* Dominum non cognouerunt. Qui ut ostenderet, quòd causa libidinis ex culpa prorumperet elationis, mox subdidit dicens: Et respondebit arrogantia Israel in faciem eius. ac si diceret: Culpa quæ per elationem mentis in occulto latuit, per carnis luxuriam in aperto respondit. Proinde per humilitatis custodiam seruanda est munditia castitatis. Si enim piè spiritus sub Deo premitur, caro illicitè super spiritũ non leuatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamẽ sub Deo recognoscit iura legitimę seruitutis. Nam si authorem suum superbiendo contemnit, iure & à subiecta carne prælium suscipit. Vnde & illepti *Gen.* mus inobediẽs mox ut superbiendo peccauit, pudenda contexit: quia enim contumeliam spiritus Deo intulit, mox contumeliam carnis inuenit. Is qui authori suo esse subditus noluit, ius carnis subditæ quam regebat, amisit: ut in seipso uidelicet inobedientiæ suæ confusio redundaret, & superbus disceret, quid elatus amisisset. Nullus ergo *15* qui postquam superna appetere cœperit, carnis uoluptate prosternitur, tunc se uictum iudicet, cùm aperte superatur. Si enim plerunque uirus libidinis de radice nascitur elationis, tunc caro uicit, cùm spiritus latenter intumuit: iam tunc anima per originem culpæ in petulantiam iumentorum cecidit, cùm efferendo se more uolucrũ uires quàm debuit, euolauit. Hinc est enim, quòd lõga continentia repentè soluitur, hinc quòd plerunq; & usq; ad senium uirginitas seruata uitiatur. Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus iudex despicit etiam integritatem corporis: & quandoque per apertum malũ reprobos annunciat, quos quadam reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu seruatum bonum subitò perdidit, apud semetipsum intus aliud malum tenuit, ex quo aliud subitò erupit: per quod ab omnipotẽte Deo etiã tunc alienus extitit, quãdo se ei per munditiam corporis inhærere monstrauit. Quia igitur mẽtis elatio ad pollutionem pertrahit carnis, reproborum cor à uolatu uolucrum ad petulantiam mergitur iumentorum. Sancti autem uiri ne appetitu bestiali ad luxuriæ uoraginem deuoluantur, sollicitæ cogitationes mentis à superbiæ uolatu custodiunt: ac ne in infima desipiendo corruant, omne quod sublimiter sapiunt, humiliter premũt. Recte itaq; dicitur: Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli erudit nos: subaudis, hoc quoq; non dixit. Hoc itaq; quod iumentis ac uolucribus antecellit, eum non dicit in tribulatione memorari. ac si diceret: Infirmus quisq; idcirco nequaquã se in perturbatione corroborat, quia & in trãquillitate non temperat: & ideo nescit aduersa tolerare: quia cõstitutus in prosperis, cogitatiõe se non nouit à uolatu uolucrum premere, nec carnales motus

motus à iumẽtorum ingluuie subleuare. Sed hoc beato Iob tanto incõuenienter dicit, quanto uita eius inter alta & infima mirabiliter tẽperat, quod quidem intelligi & aliter potest. Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli erudit nos. Nam sicut iumentorũ uocabulo signat uita hominũ carnis adhuc motibus subditorum, ita appellatione uolucrũ figurat elatio spirituum superborũ: ut per iumẽta quidem terreni homines, per uolucres uerò dæmonia designent. Vnde cùm semina Dominus iuxta uiã diceret cecidisse, subiungit: Venerũt uolucres cœli, & comederũt ea: nimirum per uolucres signãs aereas potestates. Sancti aũt uiri, quia nec infima hominũ exẽpla appetũt, nec rursum dæmoniaca subtilitate falluntur, & super iumenta terræ, & super cœli uolucres uirtute eruditionis excrescũt. Super iumenta enim terræ edocti sunt: quia quicquid in imis potest ambiri, despiciũt. super uolucres quoq; cœli eruditi sunt: quia omnes immundorũ spirituũ insidias cõprehendunt. super iumẽta terræ edocti sunt: quia nihil in hac uita quod præterit quærũt. super uolucres cœli eruditi sunt: quia potestates aereas quas adhuc per carnis infirmitatẽ tolerant, iam uitę meritis calcant. Paulus iã super iumẽta terrę edoctus fuerat, dicẽs: Multi enim ambulãt. Et paulo pòst: Quorum finis interitus, quorũ Deus uẽter est, & gloria in confusione ipsorũ qui terrena sapiũt. Nostra aũt conuersatio in cœlis est. Et rursum, super uolucres cœli eruditum se nouerat, cùm dicebat: Nescitis quoniã angelos iudicabimus? Sub se iumenta cernebat: quia uidelicet in terra adhuc positus calcabat mores hominũ qui in infimis cõuersabant. Et rursum uolatũ uolucrũ meritorũ dignitate transcẽderat: quia subiturus cœlestia, iudicaturũ se angelos nõ ignorabat. In illis immundorũ infima, in istis superborũ summa calcabat. Mentes quippe sanctorũ transitoria cuncta despiciũt: & sub se labi quicquid superbit, quicquid prẽterit contemplant: & quasi in quodã rerũ uertice constitutæ, tanto sibi omnia subesse conspiciũt, quanto semetipsas uerius authori omniũ subdunt: atq; inde cuncta transcendũt, unde creatori cunctorũ uera se humilitate substernũt. Dicat ergo: Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli erudit nos. ac si diceret: Infirmus pusillanimita te uictus ista non dixit: & idcirco eum aduersitas tentationis perculit, quia tranquillitatis tempore hæc cuncta transeuntia nulla perfectione superauit. Huius eñ uitæ aduersa non perhorresceret, si perfectionis merito etiã secũda calcasset. Sequit:

Quòd omnipotens Deus clamantes ad se seruos suos ideo de tribulatione non eripit, quia & ipsi ex aduersis proficiunt: & reproborum malitia tanto in iudicio districtius punitur, quanto hic in sanctos exarsit crudelius. Cap. XIII.

IBi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum.] Ibi uidelicet in tribulatione, ut econtrà de gaudio scriptum est: Filij seruorum tuorũ habitabũt ibi. Sed uidet incertũ, utrũ dicat, Propter superbiam malorũ non exaudiet: an, Propter superbiã malorum clamabunt. Intelligi autẽ melius potest, si non exaudiri potius propter malorum superbiam q̃ clamare referant. Nam quòd propter malorum superbiã clamant, iam supra dictum est, eo uersu quo dicit: Propter multitudinẽ uiolẽtorum clamabunt. Aliquid ergo nobis hoc uersu innuit, quod paulo subtilius attendat: quia sæpe oppressi quidã dum clamauerint, ex se quidem merent audiri, sed tamen eorũ desideria propter opprimentiũ superbiã differunt. Iustus quippe Deus, & suos permittit temporaliter opprimi, & uiolẽtorum malitiam nequiter augeri: ut dum horum uita in purgatione teritur, illorum nequitia consummetur. Plerunque uerò accidit, ut iusti in tribulatione deprehensi, supernũ solatiũ etiam temporaliter percipiant: quod tamen non temporaliter implorant. Saluari enim nõ propter se, sed propter aduersariorum salutem concupiscunt: ut dum illos omnipotens Deus ab immensis periculis facto quodam miraculo liberat, uirtutẽ suam ipsis etiam persecutoribꝰ innotescat: atq; inde aduersarios ad æternitatem redimat, unde suos temporaliter saluat: sicut propheta quoq; uocem martyrum suscipiẽs, ait: Propter inimicos meos eripe me. ac si diceret: Propter me quidẽ eripi de temporali tribulatione non appeto, sed tamen eripi propter aduersarios meos concupisco: ut dũ mea uita saluari mirabiliter cernitur, ipso miraculorũ uisu inimicorum duritia conuertatur. Sicut ergo sæpe Dominus suorum uitã temporaliter pro inimicorum conuersione eripit: ita sæpe suorum uoces propter damnationẽ persequentium nõ exaudit: ut uidelicet inde reatum suum cumulẽt, unde prævaluisse se nequiter gaudent. Nam qui inuisibilia despiciunt, moueri nonnunq; uisibilibus miraculis possunt. Sed idcirco cum iustis plerũq; nil mirum uisibiliter agitur: quia eorũ aduersarij illuminari uisibiliter non merentur. Dicatur ergo: Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiã malorum. ac si diceret: Reatus opprimentium audiri uoces prohibet oppressorũ. Nec eripiunt uisibiliter iusti: quia saluari inuisibiliter non merentur iniusti. Vnde rursum per prophetam dicit: Cùm uiderit sapientes moriẽtes, simul insipiens & stultus peribunt. Quos enim uisibiliter mori conspiciunt, inuisibiliter uiuere posse non credunt: atq; eo reatum infidelitatis suæ cumulãt, quo uisa morte fidelium de æternitate desperant. Igitur uiolenti quiq; inde interius deficiunt, unde cõtra uitam innocentium exterius conualescunt: tantoq; illos intima ueritas à se foràs eijcit, quanto eos contra suos temporaliter quod uolunt posse permittit. Quisquis itaq; bonorum uitã persequit, tunc peiore ultione damnat, cùm nulla ei aduersitate resistitur: & tunc fortioris iræ periculis subiacet, cùm prosperè peragit, quod nequiter cõcupiscit: quia uidelicet uindicta superni iudicij ad futurũ eum supplicijs reseruando deseruit, cui hic in malo obuiare contempsit. Hinc enim per prophetam Dominus dicit: Dimisi eos secũdum desideria cordis eorum, & ibũt in uoluntatibus suis. Hinc rursum

dicitur: Nõ eſt uirga Dei ſuper illos. Hinc etiã de ipſo eorũ capite ſcriptũ eſt: Faciet, & proſperabit. Hinc rurſus de eodẽ dicit: Et dolus in manu eius dirigetur. In manu quippe Antichriſti dolus dirigitur: quia hoc quod cõtra bonos propoſuerit, implere tẽporaliter nulla aduerſitate prępedit. Hinc
Prouer. 1 rurſus per Salomonem dicitur: Proſperitas ſtultorum perdet illos. Manifeſtum ergo perditionis
16 indicium eſt, quando affectatis iniquitatibus ſubſequens fauet effectus: & nulla contrarietas impedit, quod mens peruerſa concepit. Nam ſæpe prauorum hominũ dum tardant, uota mutantur: & dum difficultatẽ perfectionis ſentiunt, reatũ malæ actionis agnoſcunt: & quibus prius inuitis cõtradicit, uolentes poſtmodum hoc quod cõcepe
B rant, auerſant. Quia igitur malos cùm deſerit Dominus prævalere permittit, & unde ſuperborum nequitia perficitur, inde humilium longanimitas conſummat, dicatur rectè: Ibi clamabunt, & non exaudiet propter ſuperbiã malorum. Sequitur:

Quòd Deus non fruſtra nos audiat, quos illico non adiuuat: cùm deſideria dilatione proficiant ut exerceatur uirtus certamine. Cap. XV.

NEq; enim fruſtra audiet Deus, & omnipotẽs ſingulorum cauſas intuebit.] Notãdum q; duo ſunt dicta: quia & clamantẽ nõ fruſtra audit, & tamẽ quod patitur, reſpicit, & exaudire uoces diſſimulat: & quod unuſquiſq; tolerat, non ignorat. Nemo ergo qui tardius audit, credatq; à ſuperna cura negligat. Sæpe enim noſtra deſideria quia celeriter nõ fiũt, exaudiunt: & quod impleri concitè petimus, ex ipſa melius tarditate proſperat. Sæpe uox noſtra eo perficitur quo differt: & cùm ſuperficietenus petitio negligitur, uota noſtra altius in cogitationum radice complentur, ſicut & ſemina meſſium gelu preſſa ſolidantur: & quo ad ſuperficiem tardius exeunt, eo ad frugẽ multiplíciora conſurgunt. Deſideria itaq; noſtra dilatione extendunt, ut proficiãt: proficiũt, ut ad hoc quod perceptura ſunt, conualeſcant: exercitãtur in certamine, ut maioribus cumulentur præmijs in retributione: labor protrahitur pugnę, ut creſcat corona uictoriæ. Suos ergo Dominus cùm uelociter non exaudit, quo repellere creditur, trahit. Internus quippe eſt medicus, & peccatorũ in nobis cõtagia quę ineſſe medullitùs reprobat, ſecat, abſcin
D dit uirus putredinis ferro tribulationis: & quo uoces ægri audire diſſimulat, eo ægritudinis finem
Pſal. 21 procurat. hinc enim propheta ait: Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad inſipientiam mihi. ac ſi diceret: Nequaq; mihi ad inſipientiã proficit, q; die ac nocte clamantem me continuò nõ exaudis: quia unde me in temporali tribulatione quaſi deſeris, inde ad æternam ſa
Pſal. 9 pientiam plus erudis. hinc etiam dicit: Adiutor in opportunitatibus, in tribulatiõe. Tribulationem quippe dicturus, opportunitatem pręmiſit: quia ſæpe & tribulatione conterimur, & tamen opportunum nondum eſt, ut deſiderio ereptionis adiuuemur. Dicat ergo: Neq; eñ fruſtra audiet Deus, & omnipotens ſingulorum cauſas intuebitur.

Sed quia plerunq; nõnulli ab ipſa adiutorij tar- A 17
ditate franguntur, aptè ſubiungit:

Quòd qui facta ſua diſcutit & diiudicat, etiamſi quaſi non conſiderans de tribulatione, nõ ſtatim eum Deus eripiat, neq; quaquã tamẽ de clementia diuina deſperet. Cap. XVI.

ETiam cùm dixeris, non conſiderat, iudicare coram illo, & expecta eum.] Fortaſſe enim dum clamor noſter quaſi negligitur, ſpes quę cordi inerat, infirmatur, & ſuperna adiutoria defutura credimus, quia tardius impetramus: ac penè inconſiderata Deo eſſe ingemiſcimus, quæ inulta toleramus. Sed cùm iſta nos deſperationis procella cõturbat, cõcuſſa mẽs citius in portũ ſpei ſe collocat, ſi cauſas ſuas cũ Domino ſubtiliter penſat, ſi bona eius ad memoriã reuocat: ſi mala quæ bonis eius reddidit, apud ſemetipſam callidè nõ excuſat: ſi perpendit quid ab eo iuſtè meruit, & quid clemẽter accepit, ſi uitam ſuam uiuaciter diſcutit: ſi ante Dei oculos omne quod agit examinans ſemetipſam ſibimet nõ abſcõdit, ſi factam quæ nõ erat meminit: ſi illuminatam ſe atq; ſubleuatã quę in tenebris iacebat, agnoſcit. Hæc ergo in ſemetipſa cuncta recolligens, dum bona accepta conſiderat, aduerſa quæ tolerat, nõ accuſat: nec deſperatione frangitur, quæ tantorum munerum cõlatiõe roborat: quia ſpem de futuris recipit, dum tranſacta beneficia recognoſcit. dicat itaq; Etiam cùm dixeris, non conſiderat, iudicare coñeo, &
C expecta eum. ac ſi diceret: Cùm idcirco Deus cõſiderare non creditur, quia tardè miſeretur, intima cogitationis ingredere, atque illic coram oculis cauſæ tuæ iudicium ſuſcipe: & quæ ipſe uendo contuliſti, uel quæ miſericorditer percepiſti, diſcerne: & tũc ad ſpei fiduciam redis, dum bona tantę benignitatis erubeſcis, quatenus interna uerſa fidenter expectes, quem & poſt delicta propitium recolis. Sperãda enim fuerant ſuperna adiutoria, etiam ſi nulla beneficia præceſſiſſent. Sciendum q;, quia Deus hominẽ quem benignè condidit, iniquè non ſpernit. Penſandum eſt igitur, quanti eſt periculi trãſacta munera cernere, & futura deſperare: quãti eſt periculi ſi in hac procella tribulationum, deſperationis naufragio frangimur, qui ad portum ſpei uelut immenſis funibus
D præteritis donis ligamur. Dicatur itaq; rectè: Audi care corã Deo, & expecta eum. Nam qui ſemetipſum coram Deo nõ iudicat, eum dum affligitur, non expectat. Cuius enim bona præceſſiſſe diſſimulat, adiutoria ſubſequi poſſe deſperat: & cùm præteritorum obliuiſcitur, etiam ſubſequentium largitate fraudatur. Sed ecce dum nos affligimur, dum conſolationis gratiam longanimiter ſuſtinemus, mali ad peiora prorumpunt: atq; eo iniquitatis aggregatione proficiunt, quo ſine uerbere relinquuntur. Et tamen omnipotens Deus peccantes miſericorditer expectat, tempus ad pœnitentiam tribuit, quod non conuerſis ad grauioris rea tus teſtimonium uertit, patienter iram retinet, quam quandoq; irretractabiliter effundit. Vnde aptè ſubiungitur:

Quòd

Quòd in hoc mundo non omnia impiorum scelera punit Deus, quorum tormenta examini supremo reseruat. Cap. XVII.

18 NVnc enim nō infert furorem suum, nec ulciscitur ualde Deus.] Diu quippe Deus tolerat, quia in perpetuum damnat: & furorem nunc inferre dissimulat, quia effundendum sine fine in posterum seruat. Electorum nanq; est hic conteri, ut ad præmia debeant æternæ hæreditatis erudiri. Nostrū est hic flagella percipere, quibus seruatur de æternitate gaudere. Hinc enim scriptum
Heb. 12 est: Flagellat omnē filium quem recipit. Hinc ad
Apoc. 3 Ioannē dicitur: Ego quos amo, arguo & castigo.
1. Pet. 4 Hinc Petrus ait: Tempus est ut incipiat iudicium de domo Dei. Vbi mox admirando subiungit: Si autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Euāgelio? Peccata quippe nequaq; diuina seueritas inulta remanere permittit: sed irā iudicij à nostra hic correptione inchoat, ut in reproborum damnatione conquiescat. Eant ergo nunc reprobi, & uoluptatum suarum desideria in ulta iniquitate consumment, atq; eo temporalia flagella nō sentiant, quo æterna eos supplicia expectāt. Bene autem inulta eorum nequitia Cham
Gen. 9 peccante signata est, cui à patre dicitur: Maledictus Chanaan puer, seruus erit fratribus suis. Chanaan uidelicet Cham filius fuit. Et quid est quòd Cham peccante, Chanaan eius filius sententiam ultionis accipit? Quid est q; nō in se, sed in posteritate percutitur: nisi quòd reproborum nequitiæ hic quidem inultæ proficiunt, sed in posterum seruntur? Dicatur ergo: Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscit ualde scelus. Notandum uerò est, quòd subintulit ualde: quia etsi quædam longanimiter tolerat, quædam tamen etiam in hac uita flagellat: & hic nonnunquam ferire inchoat, quos æterna damnatione consummat. Ergo & nonnulla percutit, & nonnulla inulta derelinquit: quia si nulla resecaret, quis Deum res humanas curare crederet? Et rursus: Si hic cūcta percuteret, extremū iudicium unde restaret? Quædā igit̄ feriunt̄, ut rectoris nostri super nos sollicitudinem formidemus: quędā uerò inulta seruant̄, ut adhuc iudiciū restare sentiamus. Bene ergo dicit̄: Nec ulciscit̄ ualde scelus: quia dum exiguū quiddam de iniquitate percutitur, inconuersis mentibus æterni iam iudicij sententia propinatur. Totum itaq; hoc ab Heliu rectum dicitur, si rectè diceretur: Scit enim quid loqui debeat, sed cui loquatur ignorat. Vera sunt nanq; quæ dixit, sed à beati Iob increpationibus aliena: quia tanto hac correptione non eguit, quanto nec aliqua pusilla
19 nimitate peccauit. Sed quia iustis uiris solet occasio esse uirturum, elatio superborum, occulto iudicio cum beato Iob agitur: ut post flagella pœnarum, etiam per uerba arrogantium crescat. Ecce enim tanto magis à superbiæ ministro despicitur, quanto à ueritate intrinsecus, id est humilitatis magistra refouetur. Nam Heliu postquam tot fortia se dixisse cognouit, quid elationis gestaret, aperuit: atq; beatum Iob alta de se sentiēdo despe

A xit, dicens: Ergo Iob frustra aperit os suū, & absq; scientia uerba multiplicat. Hęc nimirum inferens, beatum Iob & nil scisse asserit, & multa dixisse: & cùm ipse quæ sentit loquaciter inferat, hunc de uitio loquacitatis accusat. Sed hoc quoq; esse proprium arrogantium uitium solet: ut & pauca credant, quæ ipsi multa dixerint, & multa credāt quę ipsis pauca dicuntur. Quia enim sua dicere semper uolunt, aliena audire non possunt: uim se pati existimant, si ea quæ immoderatè sentiunt, immoderatius nō effundant. Et quamuis beatus Iob ad eius uerba tacuerit, Heliu tamen de locutione illius quam amicis responderat, causam inuectionis inuenit: ut sibi exhibere latius eius silentium possit, atq; ut ipse multa respondeat, illum uerba
B multiplicasse confirmat. nam & mox initia prolixę locutionis exordit̄ur: & quasi adhuc nihil dixerit, inchoare conatur. Vnde subdit̄ur:

Textus capitis trigesimisexti libri beati Iob.

ADdens quoq; Heliu hæc loquutus est: Sustine me paululum, & indicabo tibi. Adhuc enim habeo, quod pro Deo loquar. re petam scientiam meam à
C principio, & operatorem meum probabo iustum. Verè enim absq; mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi. Deus potentes non abiicit, cùm & ipse sit potens: sed nō saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit. Non aufert à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illic eriguntur. Et si fuerint in catenis, & uinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia uiolenti fuerunt. Reuelabit quoq; aurem eorum, ut corripiat, & loquetur ut reuertantur ab iniquitate. Si audierint, & obseruauerint, complebunt dies suos in bo-
D no, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia. Simulatores & callidi prouocāt iram Dei, neq; clamabunt cùm uicti fuerint. Morietur in tempestate anima eorū, & uita eorum inter effœminatos. Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius. Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentū subter se. Requies aūt mensæ tuæ erit plena pinguedine. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; reci-

pies.Non te ergo ſuperet ira, ut aliquē op-
primas, nec multitudo donorū inclinet te.
Depone magnitudinē tuā abſq; tribulatio
ne,& omnes robuſtos fortitudine. Ne pro
trahas noctē,ut aſcendāt populi pro eis.ca-
ue ne declines ad iniquitatē.hanc enim cœ-
piſti ſequi poſt miſeriā.Ecce Deus excelſus
in fortitudine ſua, & nullus ei ſimilis in le-
gislatoribus. Quis poterat ſcrutari uias e-
ius,aut quis audet ei dicere:Operatus es ini
quitatē? Memēto q̄ ignores opus eius, de
quo cecinerūt uiri. Omnes homines uidēt
eū,& unuſq;ſq; intuetur procul. Ecce Deus
magnus uincēs ſcientiam noſtram.Nume-
rus annorum eius inęſtimabilis.Qui aufert
ſtellas pluuiæ, & effundit imbres ad inſtar
gurgitū,qui de nubibus fluunt, quæ præte
xunt cuncta deſuper.Si uoluerit extendere
nubes quaſi tentoriū ſuū,& fulgurare lumi
ne ſuo deſuper, cardines quoq; maris ope-
riet.Per hæc etenim iudicat populos,& dat
eſcas multis mortalibus. Immanibus abſcō
dit lucem,& præcipit ei ut rurſus adueniat.
Annūciat de ea amico ſuo, quòd poſſeſsio
eius ſit,& ad eam poſsit aſcendere.

Caput XVIII.

20 ADdens quoq; Heliu, etiam hęc locutus eſt:
Suſtine me paululum,& indicabo tibi.]
Multa iam dixerat,& ſuſtineri adhuc paululū po-
ſtulat:quia uidelicet arrogātes graue ſe damnum
perpeti iudicant,ſi ſcientiam ſuam loquendi bre-
uitate conſtringant. Tanto enim ſemetipſos cre-
dunt doctiores oſtēdere,quāto ſe potuerint mul-
tiplicitate loquacitatis aperire.Sed quia ſæpe ſibi
ſentiunt ſilentij reuerentiam non deferri: domini
nonnunquam potentiā de quo quaſi loquuntur,
inſinuant,ac ſub prætextu illius ſibi ſilentium exi
gunt,quod minimè merētur: & dum ſpecietenus
Deum proferunt, auditum ſibi ex reuerentia eius
exigentes, ſe ſtudēt magis oſtendere, quàm illius
facta prædicare. Vnde & Heliu ſubiungit, dicēs:
Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.] Quia
uerò nonnunquam doctores ſancti crebrò repe-
tunt,ſi qua obſcurius dicunt, ut quæ occulta præ-
dicant, auditorum cordibus uoce hæc iterationis
infundant, plerunq; hoc appetunt etiam arrogan
tes imitari: & inſolenter ea quæ dixerint replicāt:
non quo auditorum cordibus inſinuare res appe-
tant,ſed quo eorum iudicio uideri eloquentes uo
lunt. Vnde Heliu ſubiungens,ait: Repetam ſcien
tiam meā à principio.] Sed quia nominata ſcien-
tia,tumor cordis in uoce claruerat: arrogās aper-
tè cognoſcitur, ſi non citius aliquo uelamine pal-
lietur. Vnde mox in occultatione ſuæ arrogantię
Domini iuſtitiam ſubinferēs ait: Et operatorem
meū probabo iuſtum.] Vt dum quaſi pro Dei iu-

A ſtitia loquit̄,apud humana iudicia quicquid ano-
ganter effluit, excuſet̄. Sequitur: Vere ēm abſq;
mendacio ſermones mei Cùm ab infirmis audito
ribus ſe intelligi non poſſe conſpiciūt, ſolent ple-
runq; etiam iuſti laudare bona quæ dicūt:nō quo
ipſi ſuis laudibus inhient, ſed quo auditores ſuos
ad audiendi ſollicitudinē accendant:ut dū eorum
uoce proferuntur,ab illorum cordibus ardentiori
affectu rapiantur. Vnde Paulus cùm mira Corin-
thijs & multa dixiſſet, adiūgit: Os noſtrum patet 2.Co.
ad uos,ô Corinthij,cor noſtrū dilatatū eſt.Sed ar-
rogantes dū cor bonorū neſciunt,& ſolas aliquan
do uoces imitant̄:efferunt laudando quæ dicunt,
nō quo eis torpor audientiū diſplicet,ſed quo ſibi
inhianter placēt. Iuſtorū uocem imitātes ſimulāt,
B ſed uim uocis ignorāt. Vident q̄ iuſti iuſta profe-
runt,ſed neſciunt quid requirūt.Cùm enim ſancti
doctores laudē prædicationis exaltant,quaſi ma-
nu uocis ab imis cogitationibus corda audientiū
leuant,ut excuſſa uelociter dictis ſequentibus uo-
lut in itinere occurrāt: & tanto ea intelligētiæ am
plexu conſtringāt,quanto illa & quaſi priuſq; ce
nerent,in uoce laudantis amauerāt. Sed hæc,ut di
xi,arrogantes neſciunt. Quia enim foris eſt quod
appetunt: quid ſit intus deſiderabile, ſentire non
poſſunt. De electorū quippe Eccleſia ſcriptū eſt: Pſal.44.
Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Et ſapien- Sa.
tes uirgines in uaſis oleū portare referunt. Vnde
& ſanctorum uoce dicit:Gloria noſtra hęc eſt te- 2.Co.
ſtimoniū conſciētiæ noſtræ.Arrogantes aūt quia
C corā Deo conſcientiæ ſuæ teſtimoniū nō habent,
quærunt coram hominibus teſtimoniū uocis ſe
næ.quam cùm tardè reperiūt, ipſi etiam in impu-
dentiam ſui fauoris erumpunt. Si enim non inue-
niunt uoces hominū quas inhianter expectant,ip-
ſi ſcientiā ſuam laudātes prædicant. Vnde & He
liu ſubdit,dicens: Et perfecta ſcientia probabitur
tibi.] Nimirū ſenſit ſe magna dicturū, ſed tumi
corde hoc quod de ſemetipſo ſublimiter æſtima-
uit,tacere nō potuit: & idcirco quod rectū ſenſit,
laudando pręcucurrit.Quia iam quidē diuino iu-
dicio reus eſſet, ſi magna de ſe ſaltē ſilendo ſenſiſ-
ſet. Ante ſubtile enim ueritatis examē ſecuri om-
nimodè non ſumus: etiā ſi humano iudicio quod
in nobis reprehendi debeat,non habemus. Nam
D plerunq; negligentius cogitantes elatione pulſā-
mur,quam tamen tacentes premimus.Sed nūc re-
tractatione concita tumor occultus in ipſo cubili
cordis in quo oritur, ſuffocet̄, coram diſtricto iu-
dice omne meritum noſtræ actionis extinguitur.
Hinc ergo penſandum eſt,illa cordis elatio quan-
ta animaduerſione damnabitur,quæ uſq; ad oda
ciam uocis nutrit:ſi neq; hæc eſt excuſabilis,quæ
in corde latēter oboritur. Conſiderandum quoq;
qualis intrinſecus regnat, quæ eouſq; ſeruata eſt,
ut etiam foràs erumpere non erubeſcat. Heliu er-
go, quia magna ſenſit, ſemetipſum humiliter tem
perare neſciuit, ſcientiæ celſitudinem tenuit, hu-
militatis gratiam recuſauit:& dum ſequitur boni
quo bene dicere appetijt, bonum quo bene uiue-
re potuiſſet, amiſit. Sciētia quippe inflat, charitas

uerò

uerò ædificat. Sed iam nunc rectum dicat, quod tamen rectè dicere ignorat. Nam postquam inflatas animi cogitationes per uerba elationis exhalauit, sortem sententiam subdidit, dicens:

Quòd res immensæ uirtutis sit in honore premere gloriam, & in potentia se nescire esse potentem: & quòd in crimine sufflatus elationis, non ordo potestatis. Cap. XIX.

11 DEus potentes non abijcit, cùm & ipse sit potens.] In usu uitæ mortalis quædã ex semetipsis sunt noxia, quædam uerò ex his quæ circa ipsa uersantur. Ex semetipsis quędam sunt noxia, sicut peccata atq; flagitia. Quædam uerò nõnunquam nobis ex his quæ circa ipsa sunt, nocent: sicut temporalis potentia, uel copula coniugalis. Bonum namq; est coniugiũ, sed mala sunt quæ circa illud ex huius mundi cura succrescũt. unde Paulus ait: 1.Cor.7 Qui autem cum uxore est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori. Vnde & quibusdam meliora persuadens, eos à cõiugio reuocat, dicẽs: Hoc autem dico, non ut laqueum uobis inijciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi. Dum ergo tenetur quod non nocet, ex rebus iuxtà positis committitur plerunq; quod nocet: sicut sæpe rectum mundumq; iter pergimus, & tamen ortis iuxta uiam uepribus, per uestimenta retinemur. In uia quidem mũda nõ offendimus, sed à latere nascitur quo pungamur. Magna est etiam potẽtia temporalis, quæ habet apud Deum meritum suũ de bona administratione regiminis: non nunquam tamen eo ipso quo præeminet cæteris, elatione cogitationis intumescit: & dum ad usum cuncta subiacẽt, dum ad uotũ uelociter iussa complentur, dum omnes subditi si qua bene gesta sunt, laudibus efferũt: malè gestis aũt nulla authoritate contradicunt, dum plerunq; laudãt, etiã quod obiurgare debuerũt, seductus ab his quæ intrà subduntur, super se animus tollitur: & dum foris immenso fauore circundatur, intus ueritate uacuatur, atq; oblitus sui, in uoces se spargit alienas: talemq; se credit, qualẽ foris audit, nõ qualem intus discernere debuit: subiectos despicit, eosq; æquales sibi naturæ ordine nõ agnoscit: & quos forte potestatis excesserit, transcendisse se etiam uitæ meritis credit: cunctis se æstimat amplius sapere, quibus se uidet amplius posse. In quodam quippe se cõstituit culmine apud semetipsum: & qui æqua cæteris naturæ conditione constringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur: sicq; usq; ad eius similitudinẽ ducitur, de quo scriptũ est: Omne sublime uidet, & ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Et de cuius corpore dicitur: Generatio eius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altũ surrectæ. Ad eius similitudinẽ ducitur, qui singulare culmẽ appetẽs, & socialem angelorũ uitam despiciens, ait: Ascendam super altitudinẽ nubiũ, similis ero altissimo. Miro ergo iudicio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostatæ quippe angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic Saul ab humilitatis merito in tumorẽ superbiæ culmine potestatis excreuit. Per humilitatẽ quippe prælatus est, per superbiam reprobatus: Domino attestãte qui ait: Nonne cùm esses paruulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel? Paruulum se ante potestatem uiderat, sed fultus temporali potentia, iam se paruulum non uidebat. Cæterorum nanq; cõparatione se præferẽs, magnum se apud se esse iudicabat. Miro autem modo cùm apud se paruulus, apud Dominũ magnus: cùm uerò apud se magnus, apud Dominũ paruulus fuit. Magnos nos Dominus apud nos esse, phibet per prophetam, dicẽs: Vę qui sapiẽtes estis in oculis uestris, & corã uobismetipsis prudẽtes. Ne magni apud nos esse debeamus, Paulus admonens, ait: Nolite prudentes esse apud uosmetipsos. Plerunq; ergo dum ex subiectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Sed aliud est quælibet bona non esse, aliud bona bene habere nescire. Bona nanq; est ordine suo potentia, sed cauta regentis indiget uita. Igitur bene hanc exercet, qui & retinere illam nouerit, & impugnare. Bene hanc exercet, qui scit per illam super culpas erigi, & scit cum illa cæteris æqualitate componi. Humana enim mẽs plerunq; extollitur, etiam cùm nulla potestate fulcitur: quanto magis in altum se erigit, cùm se etiam ei potestas adiungit? Et tamen corrigendis aliorum uitijs apta executione præparatur. Vnde & per Paulum dicitur: Minister enim Dei est, uindex in iram ei qui malum agit. Rom.13

Cùm ergo potentiæ temporalis ministerium 22
suscipitur, summa cura uigilandũ est, ut sciat quisque & sumere ex ea quod adiuuat, & expugnare quod tentat: & æqualem se cum illa cæteris cernere, & tamen se peccantibus zelo ultionis præferre. Quam discretionẽ plenius cognoscimus, si etiam potestatis Ecclesiasticę exempla cernamus. Petrus nanq; authore Deo Ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatius uenerari recusauit, secq; illi similem recognouit, dicens: Surge, ne feceris, & ego ipse homo sum. Act.10 Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpam repetit, mox quanta super cæteros potentia excreuisset, ostendit. Verbo enim eorum uitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi uehementer impenso, coram bene agentibus fratribus non agnouit. Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis ius aperuit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: Non quia dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudij uestri. Atque ilico adiunxit: Fide enim statis. ac si diceret: Ideo non dominamur fidei uestræ, quia fide statis. Æquales enim uobis sumus, ubi uos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratribus esse nesciebat, cùm diceret: Facti sumus paruuli in medio uestrûm. &: Nos autem seruos uestros per Iesum Christum. Sed cùm culpam quæ Act.5 Esaiæ 5 Rom.12 2.Cor.1 1.Thes.2 1.Cor.14

Universidad de Deusto
Biblioteca

corrigi debuiſſet, inuenit: ſilico magiſtrum ſe eſſe
1.Cor.4 recoluit, dicens: Quid uultis? In uirga ueniam ad uos? Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præeſt, uitijs potius quàm fratribus dominatur. Cunctos quippe natura æquales genuit. Vt autem alij ad regendum alijs committantur, non eos natura, ſed culpa poſtponit. Vitijs ergo ſe debent rectores erigere, quorum & cauſa præferuntur: & cùm delinquentes corrigunt, ſollicitè attendant, ut per diſciplinam culpas quidem iure poteſtatis feriant, ſed per humilitatis cuſtodiam æquales ſe ipſis fratribus qui corriguntur, agnoſcant. Quamuis plerunque etiam dignum eſt, ut eoſdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum namq; per nos uitia diſciplinæ rigore feriunt, in his uerò quæ ipſi cõmittimus, ne uerbi quidem ab aliquo inuectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores ſumus, quanto apud homines inultè peccamus.

23 Diſciplina autem noſtra ſubditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorũ culpas ſine uindicta non deſerit. Seruanda itaque eſt & in corde humilitas, & in opere diſciplina. Atque inter hæc ſolerter intuendum, ne dum immoderatius cuſtoditur uirtus humilitatis, ſoluantur iura regiminis: & dum prælatus quiſque plus ſe quàm decet deijcit, ſubditorum uitam ſtringere ſub diſciplinæ uinculo non poſsit. Teneamus ergo exterius, quod pro aliorum utilitate ſuſcipimus: teneamus interius, quod de noſtra æſtimatione ſentimus. Sed tamen decenter quibuſdam erumpentibus ſignis tales nos apud nos eſſe ipſi nos etiam qui nobis commiſſi ſunt, non ignorẽt: ut de authoritate noſtra quod formident, uideãt: & de humilitate quod imitentur, agnoſcant. Seruata autem autoritate regiminis, ad cor noſtrum ſine ceſſatione redeamus, & conſideremus aſſiduè quòd ſumus æqualiter cum cæteris conditi, non q̃ temporaliter cæteris prælati. Poteſtas eñ quanto exterius eminet, tanto premi interius debet: ne cogitationem uincat, ne in delectationem ſui animum rapiat, ne iam ſub ſe mens eam regere non poſsit, cui ſe libidine dominandi ſupponit. Bene Dauid regni potentiam regere nouerat, qui elationem eiuſdem potentię ſemetipſum premendo uincebat, dicens: Domine non eſt exal-
Pſal.130 tatum cor meum. Quique in eius humilitatis augmento ſubiungit: Neque elati ſunt oculi mei. atque addidit: Neq; ambulaui in magnis. Et adhuc ſubtiliſsima ſemetipſum inquiſitione diſcutiens ait: Neque in mirabilibus ſuper me. Omnesq; etiam cogitationes ſuas à fundo cordis exhauriens, ſubiungit dicens: Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. Ecce humilitatis hoſtiam ab intimo cordis oblatam crebrò replicat, & iterum atque iterum confitendo offerre non ceſſat: eamq; multipliciter loquens, iudicis ſui oculis oſtentat. Quid eſt hoc? Et quomodo iſtud ſacrificiũ Deo placere cognouerat, quod in conſpectu eius tanta iteratione uocis immolabat? niſi quòd uicina eſſe ſuperbia potentibus ſolet, & penè ſemper rebus affluentibus elatio ſocia tur: quia & ſæpe humoris abundantia duritiam dat tumoris. Mirum uerò ualde eſt cùm in cor- 24
dibus ſublimium regnat humilitas morum. Vnde penſandum eſt: quia potentes quique cùm humiliter ſapiunt, culmen extraneæ & quaſi longè poſitæ uirtutis attingunt: & rectè hac uirtute Dominum quantocyus placant, quia illud ei ſacrificium humiliter offerunt, quod potentes inuenire uix poſſunt. Subtiliſſima nanq; ars uiuendi eſt culmen tenere, gloriam premere, eſſe quidem in potentia, ſed potentem ſe eſſe neſcire: ad largienda bona potentem ſe cognoſcere, ad rependenda noxia omne quod potẽter ualet ignorare. Rectè itaq; de talibus dicitur: Deus potẽtes nõ abiB cit, cùm & ipſe ſit potens. Deum quippe imitari deſiderat, qui faſtigium potentiæ alienis intentus utilitatibus, & non ſuis laudibus elatus adminiſtrat, qui prælatus cæteris prodeſſe appetit, non præeſſe. Tumoris nanque elatio, non ordo poteſtatis in crimine eſt. Potentiam Deus tribuit, elationem uerò potentiæ malitia noſtræ mentis inuenit. Tollamus ergo quod de noſtro cõtulimus, & bona ſunt quę Deo largiẽte poſſidemus. Quę enim nequaquam iuſta potentia, ſed actio prauа damnatur, aptè ſubiungitur:

Quòd alij iudicentur & pereant, alij non iudicentur & regnent. Cap. XX.

SEd nõ ſaluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.] Scriptura ſacra plerũq; pauperes humiles uocare conſueuit. Vnde in Euangelio cum C adiectione ſpiritus nominãtur, dum dicitur: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Quos enim diuitiæ uiſibiliter potentes oſtendũt, apud ſemetipſos pauperes ſunt, qui etti in ſuis cõſcientijs nõ ſunt. Eos uerò impios uocat, qui aut à fidei pietate diſiuncti ſunt, aut in hoc quod fideliter credunt, prauis ſibi moribus cõtradicunt. Quia ergo omnipotẽs Deus malitię ſuæ ſuperbiam, non potentiæ celſitudinem damnat, poſtẽ dictum eſt: Deus potentes non abiecit, cùm & ipſe ſit potens, rectè ſubiungitur: Sed nõ ſaluat impios, & iudicium pauperibus tribuit: id eſt elatos deſtruit, humiles uerò per iudicium liberos reddit. uel certè iudicium pauperibus tribuit, quia bi D qui nunc nequiter opprimunt, ipſi tunc ſuperoꝝ preſſores ſuos iudices ueniunt. Duæ quippe ſunt partes, electorum ſcilicet atq; reproborũ. Sed bini ordines eiſdem ſingulis partibus continentur. Alij nanq; iudicantur & pereũt, alij non iudicantur & pereunt. Alij iudicantur & regnãt, alij non iudicantur & regnant. Iudicantur & pereunt, quibus dominica uoce in damnatiõe dicit: Eſurui, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & nõ dediſtis mihi potum: hoſpes erã, & nõ collegiſtis me: nudus, & nõ operuiſtis me: æger & in carcere, & nõ uiſitaſtis me. quibus præmittit: Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Alij uerò in extremo iudicio non iudicantẽ & pereũt, de quib. ꝓpheta ait: Nõ reſurgũt impij in iudicio. & de quibus Dominus dicit:

Qui

Qui autem non credit, iam iudicatus est. & de qui
bus Paulus ait: Qui sine lege peccauerunt, sine le-
ge peribunt. Resurgunt ergo etiam omnes infide
les, sed ad tormentum, nō ad iudicium. Non enim
eorum tunc causa discutitur: quia ad conspectum
districti iudicis iam cum damnatione suæ infide-
litatis accedunt. Professionem uerò fidei retinen-
tes, sed professionis opera non habentes, redar-
guunt ut pereant. Qui uerò nec fidei sacramenta
tenuerunt, increpationem iudicis in extrema exa
minatione non audiunt: quia præiudicati infideli
tatis suæ tenebris, eius quē despexerant inuectio-
ne redargui non merentur. Illi saltem iudicis uer-
ba audiunt: quia eius fidei saltem uerba tenuerūt.
Isti in dānatione sua æterni iudicis nec uerba per-
cipiunt: quia eius reuerentiā nec uerbotenus ser-
uare uoluerunt. Illi legaliter pereunt, quia sub le-
ge positi peccauerunt: istis in perditione sua de le
ge nihil dicit, quia nihil legis habere conati sunt.
Princeps nanq; terrenam rempublicam regens,
aliter punit ciuem interius delinquentem, atq; a-
liter exterius hostem rebellantem. In illo iura sua
consulit, eumq; sub uerbis dignę inuectionis addi
cit: contra hostem uerò bella mouet, instrumenta
perditionis exercet, dignaq; eius malitiæ tormen-
ta retribuit, de malo uerò eius quid lex habeat, nō
requirit. Neq; enim lege necesse est perimi, qui le
ge nunquam potuit teneri. Ita ergo in extremo iu
dicio & legalis illum inuectio percutit, qui ab eo
quod professione tenuit, actiōe declinauit: & iste
sine iudicij inuectione perimit, qui lege fidei non
tenetur. Ex electorū uerò parte alij iudicantur &
regnant, qui uitæ maculas lachrymis tergunt, qui
mala præcedentia factis sequentibus redimentes,
quicquid illicitum aliquando fecerunt, ab oculis
iudicis eleemosynarum superductione cooperi-
unt. Quibus iudex ueniens in dextera consistenti
bus dicit: Esurui, & dedistis mihi manducare: siti
ui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegi
stis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & uisita-
stis me: in carcere eram, & uenistis ad me. Quibus
præmittit, dicens: Venite benedicti patris mei,
possidete paratum uobis regnum à constitutione
mundi. Alij autem non iudicantur & regnant: qui
etiam præcepta legis perfectione uirtutum tran-
scendunt, qui nequaquam hoc solum quod cun-
ctis diuina lex præcipit, implere contenti sunt, sed
præstantiori desiderio plus exhibere appetunt,
quàm præceptis generalibus audire potuerunt.
Quibus dominica uoce dicitur: Vos qui reliqui-
stis omnia, & secuti estis me, cùm sederit filius ho
minis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super
duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus
Israel. Et de quibus propheta ait: Dominus ad iu-
dicium ueniet cum senioribus populi sui. Et de qui-
bus Salomon cùm de sanctæ Ecclesiæ sponso lo-
queretur, intulit dicens: Nobilis in portis uir eius,
quando sederit cum senatoribus terræ. Hi itaq; in
extremo iudicio non iudicantur, & regnant: quia
cum authore suo etiā iudices ueniunt. Relinquen
tes quippe omnia plus prompta deuotiōe execu-
tí sunt, quàm iubere generaliter audierunt. Spe-
ciali nanq; iussione paucis perfectioribus, & non
generaliter omnibus dicitur hoc quod adolescēs
diues audiuit: Vade & uende omnia quæ habes, Matt. 19
& da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo, Mar. 10
& uenī, & sequere me. Si enim sub hoc præcepto Luc. 18
cunctos iussio generalis astringeret, culpa profe-
ctò esset aliquid nos de hoc mūdo possidere. Sed
aliud est quod per sacram scripturam omnibus ge
neraliter præcipitur: aliud quod specialiter perfe-
ctioribus imperatur. Hi ergo rectè sub generali iu
dicio non tenentur, qui & præcepta generalia ui-
uendo uicerunt. Sicut enim non iudicantur, & pe
reunt, qui suadente perfidia legem tenere cōtem-
nunt: ita non iudicantur & regnant, qui suadente
pietate etiam ultra generalia diuinæ legis præce-
pta proficiunt. Hinc est quòd Paulus etiam spe-
cialia pręcepta transcendens, plus opere exhibuit
quàm institutione permissionis accepit. Cùm e-
nim accepisset ut Euangelium prædicās de Euan
gelio uiueret, & Euangelium audientibus contu-
lit, & tamen Euangelij sumptibus sustentari recu-
sauit. Cur ergo iste iudicetur ut regnet, qui minus
quod seruaret, accepit: sed maius quod uiueret,
inuenit? Dicatur igitur rectè: Iudicium pauperi-
bus tribuit: quia quanto huic mundo magna hu-
militate despecti sunt, tanto tunc acceptis sedibus
maiore culmine potestatis excrescunt. Vnde &
sequitur:

Quòd sanctos in persecutionibus & laboribus tunc maximè Dominus uidet, cùm eorū patientia delectatur. Cap. XXI.

NOn aufert à iusto oculos suos, & reges in so
lio collocat in perpetuum, & illic erigunt.] Ab-
stulisse em à iustis oculos suos fortasse Domi-
nus creditur, quia iniustorum crudelitatibus hic
sine uindicta lacerantur: sed famulos suos tūc ma-
gis respicit, cùm iniustè eos nequitia persequentis
affligit. Videns enim quid hic humiliter tolerent,
nimirum iam præuidet quid illic eis misericordi-
ter recompenset. Non ergo aufert à iusto oculos
suos. Ecce iste humiliter ingemiscit, ille superbit
& nequiter floret. Iste cor conterit, ille se de gloria
iniquitatis extollit. Horum ergo quis diuinis ob-
tutibus longè est, qui iniustitiam pertulit, an qui
eam patientibus irrogauit, qui supernam gratiam
inter mœroris tenebras tenuit: an qui inter exte-
riora gaudia lumen iustitiæ intus amisit? Bene 26
autem sancti uiri scripturæ sacræ testimonio re-
ges uocantur: quia prælati cunctis motibus car-
nis modò luxuriæ appetitū frenant, modò æstum
auaritiæ temperant, modò gloriam elationis incli
nant, modò suggestionem liuoris obruunt, modò
ignem furoris extinguunt. Reges ergo sunt: quia
tentationū suarū motibus non consentiendo suc-
cumbere, sed regendo præesse nouerūt. Quia igit
ab hac potestate regiminis ad potestatē transeunt
retributionis, dicatur rectè: Reges in solio collo-
cat in perpetuum. Semetipsos enim regendo, ad
tēpus fatigati sunt, sed in regni erectionis interne
solio in perpetuum collocant, & eo illic accipiūt

alios dignè iudicare, quo hic neſciũt ſibimetipſis
Pſal. 93 nequiter parcere. Hinc enim aliàs dicitur: Donec iuſtitia conuertatur in iudiciũ. Paulus de ſe ſuiſq; conſortibus dicit:
2. Cor. 5 Vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo. Iuſtitia ergo in iudicium uertitur: quia hi qui nunc iuſtè atq; irreprehenſibiliter uiuũt, tunc iudicandi potentiam nanciſcuntur. Hinc Laodi-
Apoc. 3 ciæ Eccleſiæ Dominus dicit: Qui uicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego uici, & ſedi cum patre meo in throno eius. Vincens Dominus in throno cum patre ſediſſe ſe aſſerit: quia poſt paſſionis certamina, poſt reſurrectionis palmam, clarius ſe omnibus quòd poteſtati patris eſſet æqualis indicauit, eiq; ſe non diſparem calcato
Ioan. 20 mortis aculeo innotuit. Vnde & Mariæ necdum credenti ſe patri ſimilem dicit: Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad patrem. Nobis enim in throno filij ſedere, eſt ex eiuſdem filij poteſtate iu-
27 dicare. Quia enim iudicij principatum ex eius uirtute percipimus, uelut in throno eius reſidemus. Nec abhorret à uero quòd aliàs ſuper duodecim thronos uenturos teſtatur eſſe diſcipulos, hic uerò in throno ſuo perhibet eſſe ſeſſuros. Per thronos quippe duodecim uniuerſale iudicium, per thronum uerò filij ſingulare culmen iudiciarię poteſtatis oſtenditur. Hoc ergo duodecim thronis, quod uno throno filij deſignatur: quia uidelicet uniuerſale iudiciũ ex mediatoris noſtri interuentione percipitur. Dicatur ergo: Reges in ſolio collocat in perpetuum. Aptè autem in perpetuũ ſubdens, aperte quid dicat, inſinuat. Si enim de terreni regni ſolio diceret, nullatenus in perpetuũ ſubdidiſſet: quia quiq; illud arripiunt, profectò non in eo in perpetuum, ſed temporaliter collocãtur. bene autem ſubdidit: Et illic eriguntur. ac ſi intentioni audientis innueret dicens: Quia qui hic humiliati ſunt, illic eriguntur. Sanctis nanq; uiris iſte locus humilitatis eſt, ut ille ſit celſitudinis. Vn-
Pſal. 43 de aliàs ſcriptum eſt: Humiliaſti nos in loco afflictionis. Locus quippe afflictiõis eſt uita præſens. Qui ergo ad æternam patriam tendunt, nunc ſemetipſos temporaliter in afflictionis loco deſpiciunt, ut tunc in loco gaudij ueraciter ſublimentur. Sequitur:

Quòd ſancti cùm huius mundi habitationẽ quaſi catenas & uincula ſua perfectè oderint, tunc maximè intelligunt qualem eſſent, cùm mundum amarent. Cap. XXII.

ET ſi fuerint in catenis, & uinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum & ſcelera eorum: quia uiolenti fuerint] Catenæ obligationis ſunt, ipſa adhuc retentio peregrinationis. Ligatum ſe his catenis Paulus aſpexerat, cùm di-
Philip. 1 cebat: Deſiderium habẽs diſſolui, & cum Chriſto eſſe. Paupertatis funibus uinctũ ſe eſſe cernebat, quando ueras diuitias intuens, eas etiam diſcipu-
Ephe. 1 lis enarrabat, dicens: Vt ſciatis quæ ſit ſpes uocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis. Bene autem poſt iſta ſubditur: Indicabit eis opera eorum & ſcelera eorũ, quia uolenti fuerint. Cùm enim ſupernam gloriam magis amando cognoſcimus, tunc mala quæ egimus, grauiora fuiſſe ſentimus. Vnde & Paulus poſt perceptã gratiam ſupernorum, ea quæ in ſe ſtudia uirtutum crediderat fuiſſe, iam ſcelera cognoſcebat, dicens: Qui prius fui blaſphemus & perſecutor & contu- 1. Ti
melioſus, ſed miſericordiam conſecutus ſum: quia ignorans feci in incredulitate. Vel certè: Sed quæ Philip.
mihi fuerũt lucra, hęc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Vnde & aptè ſubditur: Reuelabit quoq; aurem eorum ut corripiat, & loquetur, ut reuertantur ab iniquitate.] Aurem ab iniquitate reuelare, eſt intellectum cognitionis aperire. Reuelata uerò aure unuſquiſque corripitur, quando intrinſecus æternorum bonorum deſiderium percipit, & quæ mala extrinſecus perpetrauit, agnoſcit. Poteſt uerò in catenis & funibus paupertatis, pœna etiam temporalis afflictionis intelligi: quia ſæpe qui iubentis uerba non audiunt, ſeuientis uerberibus admonentur, ut ad bona ætherna ſaltem pœnæ trahant, quos præmia non inuitant. Vnde per prophetã dicitur: In chamo & fræno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te. Si uerò etiam flagella deſpiciunt, conſtat nimirum quòd tanto illic grauioris uindictæ ſupplicia ſentiant, quanto hic maioris prouidentiæ gratiam calcant. Vnde & ſequitur: Si audierint & obſeruauerint, complebũt dies ſuos in bono, & annos ſuos in gloria. Si autẽ non audierint, tranſibunt per gladium, & cõſumentur ſtultitia.] Per bonum recta actio, per gloriam uerò ſuperna retributio deſignatur. Qui ergo obedire præceptis cœleſtibus ſtudẽt, dies ſuos in bono cõplent, annos in gloria: quia & curſum præſentis temporis in recto opere, & conſummationem ſuam perficiunt fœlici retributione. Si uerò non audierint, tranſibunt per gladium, & conſumentur ſtultitia: quia & uindicta eos in tribulatione percutit, & à uitis in fatuitate concludit. Sunt enim nonnulli, ad quos à perditis moribus nec tormenta compeſcunt. De quibus per prophetam dicitur: Percuſſiſti eos, nec doluerunt: flagellaſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam. Et de quibus ſub Babylonis ſpecie dicitur: Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata. De quibus rurſum dicitur: Interfeci & perdidi populum meum, & tamen à uijs ſuis nõ ſunt reuerſi. Hi nonnunquã deteriores exiſtunt exuberè: quia pulſati doloribus, aut contumaciores duriores exiſtũt, aut, quod peius eſt, in blaſphemiæ etiam exaſperationẽ proſiliunt. Bene ergo dicitur quòd per gladium tranſeũt, & ſtultitia conſumuntur: quia peccata quæ flagellis emenda re debuerant, flagellis exaggerant. Et hic nanq; pœnas percuſſionis ſentiunt, & illic iuſtę remunerationis ſupplicia nõ euadunt. Fatuitas quippe ſtultitiæ eſt quòd illos ſic iniquitas obligat, ut à culpa eos nec pœna compeſcat. Sequitur:

Quòd hypocritæ nec etiam tunc cùm uincti ad pœnas inferni trahuntur, confiteri peccata ſua hominibus uolunt, quæ ſciunt tamen Deum latère non poſſe. Caput XXIII.

Simula-

Simulatores & callidi prouocant iram Dei.] Cùm simulatores diceret, aptè subiunxit & callidi: quia nisi ingenio calleant, quod uideri appetunt, congruè simulare non possunt. Sunt enim nonnulla uitia quæ etiam à sensu tardioribus facilè perpetrantur. Elatione nanq; intumescere, auaritiæ æstibus inhiare, luxuriæ pulsanti succumbere, etiam quilibet obtusis sensibus potest: simulationis uerò falsitatem exequi, nisi qui subtilioris ingenij fuerit, non potest. Quisquis enim talis est, ad custodienda duo uidelicet continua obseruatione diuidit, ut callidè nouerit & occultare quod est, & ostentare quod non est, & uera mala premere, & falsa bona monstrare: nec se apertè in hoc quod uidetur extollere, atq; ut maiorem gloriam teneat, sæpe se simulat gloriam declinare. Quia enim ante oculos hominum sequendo eam apprehendere nō potest, studet plerunq; gloriam tenere fugiendo. Hæc itaq; simplicibus minimè congruunt: quia si congruūt, iam simplices non sunt. Bene autem cùm diceret simulatores & callidi, non subdidit, merentur: sed, prouocant iram Dei. Iram quippe Dei mereri, est etiam nesciendo peccare. Prouocare uerò, est mandatis illius sciendo cōtraire, scire bonum, sed despicere: facere posse, nec uelle. Hi enim perpetratione nequitiæ intrinsecus tenebrescunt, & ostentatione iustitiæ superficietenus dealbantur. Quibus uoce dominica
Mat. 23 dicitur: Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ: quia similis estis sepulchris dealbatis, quæ foris parent hominibus speciosa, intus uerò plena sunt ossibus mortuorū, & omni spurcitia: ita & uos quidem foris apparetis hominibus iusti, intus aūt pleni estis hypocrisi & iniquitate. Foris ergo ostendendo seruant, quæ uiuendo intus impugnāt. Intus uerò mala cogitantes exaggerant, quę foris alia superducentes occultāt. Ante districtum itaq; iudicem excusationem iam de ignorantia habere non possunt: quia iam ante oculos hominum omnem modum sanctitatis ostentāt, ipsi sibi sunt testimonio, quia bene uiuere nō ignorant. Dicatur igitur rectè: Simulatores & callidi prouocāt iram Dei. Quid uerò eos ad extremum sequatur, adiungit dicens: Neq; clamabunt cùm uincti fuerint.] Omnis iniquus qui cùm iniquus sit, sanctus uideri nō appetit, in flagelli percussione deprehensus, fateri quòd iniquus sit, nō erubescit. Qui uerò iniqua agens, humana de se iudicia sub specie sanctitatis intercipit, etiam cùm flagello percutitur iniquum se prodere refugit: quia sanctus uideri consueuit. Si quando autem grauiter coarctatur, iniquum se uix superficietenus cōfitetur: quia interna sua detegere, ueraci confessione confunditur. Quasi liberi uerò sumus, cùm nulla correptione castigamur: quasi autem uincimur, cùm flagello percussionis astringimur. Vincti igitur tanto clamamus altius, quanto in percussione positi, peccata nostra ueracius cōfitemur. Apud aures quippe Dei uox ualida deuota cōfessio est. Quia ergo simulatores quosq; etiam cùm percussionis flagella corripiunt, ad confessionē simplicem non perducunt. agnosci enim peccatores refugiunt: quia sancti omniū opinione ferebantur: quamuis eos ad extremum iam flagella teriāt, quamuis duci se ad æterna supplicia non ignorent, tales tamen cupiūt apud humana iudicia remanere, quales se studuerāt semper ostendere. Deprehensi ergo etiam flagella percussionis extremæ, quia cōfessionem puram uel afflicti exerere negligunt, quasi uincti clamare cōtemnunt. Bene ergo dicitur: Neq; clamabūt cùm uincti fuerint. Quāuis intelligi etiam aliter potest. Omnis enim qui cùm iniquus sit, dici sanctus ab hominibus non pertimescit, etsi iniquum se tacita cogitatione reprehēdit, tamē dum sæpius sanctum audire se cœperit, hoc quod de se intrinsecus tenebat, amittit. Cor quippe exterius fundit, & quia libenter foris falsum de se testimonium recipit, qualem se intus habeat, non requirit. Vnde fit ut uacuæ laudis fomenta etiam cùm defuerint, quærat, & oblitus quod est, appetat uideri quod non est. Igitur qui tales sunt, dum iustos se ante humana iudicia simulant, dum actiones suas laudibus dignas intuentium oculis ostentant, occulta cum eis iustitia agitur: ut quo nituntur foris alios fallere, eo de se intus etiā ipsi fallantur. Nam omnem circa se sollicitæ inuestigationis oculum perdunt. Vitam enim suam discutere & perscrutari dissimulant, sed tales se quales audiūt, putant: sanctosq; se esse, non quia ita uiuunt, sed quia ita dicuntur, existimant. Subtile autē Dei iudicium seq; ipsos intueri negligunt: quia fidem sui meriti in attestatione ponunt oris alieni. Cùm uerò subita percussione feriuntur, iniquos se uel ueraciter fateri, uel sicut sunt deprehendere omnino nō possunt: quia uidelicet sanctos se humana professione crediderunt. Bene ergo dicitur, Nec clamabunt cùm uincti fuerint. Spe enim uacua tales se ante supernum iudicem uenire confidunt, quales se hominibus innotuisse cognoscūt, seq; ipsos miseri nec inter tormenta deprehendunt, & dum testimonium falsæ laudis aspiciunt, remedium ueræ confessionis amittunt. Etiam uincti ducuntur, & non clamant: quia humanæ laudis importunitate superati, sanctos se miseri & cùm in peccatis moriuntur, putant. Quibus bene per prophetam dicitur: Redite præuaricatores ad cor. Si enim ad Esa. 46
cor redirent, per exterioris attestationis se uerba non funderent. Nam quid uicinius nobis est corde nostro? Quid uicinius nobis est ea re quæ intra nos est? Et tamen cum per prauas cogitationes spargitur, à nobis cor nostrum longius euagatur. Longè ergo propheta præuaricatorē mittit, cùm eum ad cor suum redire compellit: quia quo se exterius fudit, eo ad se unde posset redire uix inuenit. Quia uerò simulatorum mens pro eo quòd ab una æternitatis intentione diuiditur, cogitationū multiplicium inundatione uastatur, rectè subiungitur: Morietur in tempestate anima eorū. Quasi tranquillè nanq; uidebantur uiuere, cùm de sanctitatis curarent laude gaudere. Sed tempestate subita eorum anima moritur, quæ humanæ laudis pessima tranquillitate lætabatur. Plerunq; subitò inopinata

inopinata tẽpestas omne quod aer serenus blanditur, immutat: & eo periculum uitari non potest, quo nec potuit præuideri. Vnde simulatores qui uitæ suæ custodiam negligunt, in tempestate mori referuntur. Hinc quippe eos turbo subitus interę percussionis ejcit, quos arrogantia externi fauoris extollit: & dum amplectũtur in laude quod non sunt, repentè inueniunt in ultione quod sunt.

30 Bene autem per Salomonem dicitur: Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in forna
Prou. 17 ce aurum, sic probatur homo ore laudantis. Laus quippe sua iustos cruciat, iniquos exaltat. Sed iustos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos mõstrat. Isti enim sua laude pascunt: quia authoris sui gloriam non requirunt. Illi autem qui authoris gloriam quærunt, sua laude cruciantur, ne non sit intus quod foris dicitur: ne si est etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipsis fauoribus uacuetur, ne humana laus robur mentis emolliat, eamq; in sui delectatione prosterat, & quæ adiumentum debet esse augendi operis, iam retributio sit laboris. Cùm uerò sua præconia in Dei laudem tendere sentiunt, ea etiam desiderabiliter ample-
Matt. 5 ctuntur. Scriptum nanq; est: Videãt opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum, qui est in cœlis. uiam se ergo hominibus faciunt, quoties in se aliquid quo Deus cognoscat, ostendunt: quia nõ student in se humanam laudem figere, sed quærũt eam per se medios ad auctoris gloriam pertransire. Arrogantes autem humanis laudibus mollia corda prostituũt, quia suis amoribus corrumpun-
2. Tim. 3 tur. De quibus alias dicitur: Erũt homines seipsos amantes. Aptè uerò hic de hac eorum corruptione subiungitur: Et uita eorũ inter effœminatos.] Si enim uiriliter uiuerẽt, laus transitoria nulla eos corruptione uitiaret. Vnde electus propheta per-
Psal. 26 suadet dicens: Viriliter agite, & cõfortetur cor uestrum. Dicens enim uiriliter agite, & confortetur cor uestrum, quod ilicò subdidit: quasi sexum cordis munire curauit. Luxurioso quippe mens corrumpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur simulatorum uita inter effœminatos moritur: quia laudis luxuria corrupta reperitur. Trãslatione uerò alia non habetur, Vita eorum inter effœminatos: sed, Vita eorũ uulneretur ab angelis. Vtrunq; tamen & si sermone discrepat, ratione concordat: quia effœminatorũ uitam angeli uulnerant, dum nuncij ueritatis eam iaculis sanctæ prædicationis imponant. Quia igitur de damnatione reproborum quid agatur audiuimus: de ereptione humilium quid sequatur audiamus. Eripiet pauperẽ de angustia sua.] Pauper de angustia sua eripitur, cùm unusquisq; humilis de hac peregrinationis suę afflictione liberatur. Nam & assiduis hic tribulationibus premitur, ut ad requirendum ueræ consolationis gaudiũ prouocetur. Vnde & sequitur: Et reuelabit in tribulatione aurem eius.] Aurem in tribulatione reuelare, est auditum cordis uerberum plagis aperire. Cùm enim præcepta despicimus, pia districtione nobiscum agitur, ut flagella timeamus. Aurem itaq; cordis tribulatio aperit, A quam sæpe huius mundi prosperitas claudit. Per Salomonem nanq; dicitur: Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Sequitur: Prou.

Quòd peccatũ latum os habeat, cùm in ipsum descenditur: & tristimũ uerò, cùm quis de eo egredi conatur. Cap. XXIIII.

IGitur saluabit te de ore angusto latissimè.] Omnis qui uitæ uiam deserens, in peccatorum se tenebras dejcit, semetipsum quasi in puteum uel foueam mergit. Si uerò diutina perpetratione etiam cõsuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad superiora iam possit exurgere, quasi angusti ore putei coarctatur. Vnde Dauid propheta sub specie peccantium exorat, dicẽs: Non me demergat tempestas aquæ, neq; absorbeat me profundum, neq; B urgeat super me puteus os suum. Quem enim mali operis iniquitas à bona stabilitate cõmouit, quasi tempestas aquæ rapuit: sed si adhuc longa consuetudine non præualuit, non demersit. Iam in puteum cecidit, qui hoc quod diuina lex prohibet, perpetrauit. Sed si adhuc longa consuetudo non deprimit, nequaquam os suum puteus coangustauit. Tanto ergo facilius egreditur, quanto minori consuetudine coarctatur. Vnde Hieremias propheta dum ludæam iniquitatibus longa cõsuetudine obrutam fuisse conspiceret, in lamentis suis sub eius specie semetipsum deplorat, dicẽs: Lapsa est in lacum uita mea, & posuerunt lapidem super me. In lacum quippe uita labitur, cùm labe iniC quitatis inquinatur. Lapis uerò superponit, cùm etiam dura consuetudine mens in peccato deuoratur, ut etsi uelit exurgere, iam utcunq; non possit: quia moles desuper malæ consuetudinis premit. Sed quia diuinæ potentiæ subiacet, & poti in gustiam prauæ cõsuetudinis ad bonę actionis amplitudinẽ reuocat, idcirco dicitur: Saluabit te de ore angusto latissimè.] Latissimè quippe de ore angusto saluatur, qui & post iniquitatis iugum, ad libertatẽ boni operis pœnitendo reducitur. Quædam nanq; quasi conclusionis angustia est, ab opprimente mala consuetudine exurgere uelle, nec posse: iam quidem desiderio ad superna tendere, sed adhuc actu in infimis remanere, præire corde, nec tamen sequi opere, atq; in semetipso contra-
D dictorem perpeti semetipsum. Cùm uerò ita tendens anima manu gratię exaltantis adiuuatur, ab angusto ore ad latitudinem peruenit: quia uictus difficultatibus, opera bona perficit, quæ concupiscit. Dauid propheta conclusionem angustiæ ore consPsal. pexerat, cùm dicebat: Saluã fecisti de necessitatibus animã meã, nec cõclusisti me in manus inimici. Latissimè aũt saluatũ se nouerat, cũ subdidit dicẽs: Statuisti in loco spatioso pedes meos. In spatioso quippe loco pedes stabiliti sunt, quãdo & ad congruentia bona tendimus, & nulla difficultate præpedimur. Quasi eñ per latum locũ quo uolumus, pergimus: quia nullis obiectis difficultatib. angustamur. Sed hęc Heliu rectè diceret, si beato Iob eius sentẽtia cõueniret. Pro culpa eñ flagella tũ credidit, & idcirco eum in os angustũ cecidisse iudicauit.

iudicauit. Quo enim ualidioribus uidit eum plagis affici, eo deterioribus credidit iniquitatibus prægrauari, profectò nescíens quòd flagella eius augmentū essent meriti, non pœna peccati. Cùm uerò eum in os angustū cecidisse fateatur, adhuc quasi latius exequitur in quanta Iob profunditate teneatur, dicens: Et non habente fundamentum subter se.] Omne peccatum fundamentum non 32
haber: quia nō ex propria natura subsistit. Malum quippe sine substantia est. Quod tamē utcunq; sit, in boni natura coalescit. Igitur os angustū nullum subter se dicitur habere fundamentum: quia peccati inquinatio subsistendi ius nō habet propriū. Quia uerò à fundo dicitur fundamētū, possumus etiam fundamentum pro fundo positum non inconuenienter accipere: sicut auditus ab aure dicitur, & tamen plerunq; ipsa auris auditus nomine designatur. Cùm ergo diceret os angustum, explere profundi uoraginē uolens subdidit: Et non habente fundamentum subter se. Quem enim rapit iniquitas, infernus absorbet. Infernus uerò rectè fundum non habere creditur: quia quisquis ab illo rapitur, in immenso profundo deuorat. Immensam nanq; eius explere latitudinē uolens prophe
ta ait: Dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absq; ullo termino. Sicut ergo sine termino dilatatus dicitur, qui ad se plurimos trahit: ita sine fundo altus non incongruè creditur: quia eos quos in se suscipit, quasi in quadam abysso suæ immensitatis absorbet. Itaq; cùm diceret: Saluabit te de ore angusto latissimè, aptè subiunxit: Et nō ha C
bente fundamentū subter se, ac si diceret: De ore angusto saluabit, quod sub se fundum non habet. Quia enim per peccatum tenditur ad infernum, quē à peccato saluat, de ore angusto liberat. Quē uerò de ore angusto eripit, ab inferni profundo subducit. Quāuis etiā aliter intelligi potest. Nam sicut qui in puteum mergitur, putei profundo retinetur: ita corruens quasi in quodam fundi loco cōsisteret anima, si semel lapsa in aliqua se peccati mensura retineret. Sed cùm peccato in quo labit̄, non potest esse contenta, dum quotidie ad deteriora deijcit̄, quasi in puteo quo cecidit, fundum non inuenit quo figatur. Esset enim fundus putei, si fuisset mensura peccati. unde bene aliàs dicitur:
Peccator cùm uenerit in profundum malorū, con D
temnit. Redire nanq; dissimulat: quia misereri sibi posse desperat. Sed cùm desperando amplius pec cat, quasi puteo suo fundum subtrahit, ne ubi retineri possit, inueniat. Sequitur: Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.] Requies mensæ, est refectio satietatis internę. Quæ pinguedine plena dicitur: quia in æternæ uoluptatis delectatione præparatur. Huius mensæ epulas esuriebat
propheta, cùm diceret: Satiabor dum manifestabi
tur gloria tua. Huius mensę pocula sitiebat, dicēs: Sitiuit anima mea ad Deū uiuum, quādo ueniam & apparebo ante faciem Dei. Heliu itaq; beatum Iob in temporali uerbere, æternorum uolens retributione consolari, quod iure ei debebatur ex meritis, ex semetipso quasi gratuitò promittit, dicens: Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. Sequitur:

Quòd sancti quasi impij ab hoc mundo iudicentur, apud Deū uerò iustitiæ suæ coronam accipiant. Cap. XXV.

CAusa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; recipies.] Bonorum causa iustitia est. Quorum causa quasi impij iudicatur: quia eorū hic iustitia paterno flagello fatigatur, ut ad ampliorem uigilantiā præceptione non solum mandatorum, sed etiam uerberū percussione doceantur. Sed causam iudiciumq; recipiunt: quia ex ea iustitia qua modò uiuunt, tūc in culmine iudiciariæ potestatis enitescunt, ut tanto tunc potentius cuncta iudicent, quanto nunc in eis subtilius cun
cta iudicantur. B Hęc Heliu quasi noua spondendo intulit, quæ beatus Iob semper credendo stabiliter tenuit. Habent profectò hęc propria omnes 33
arrogantes, ut & malum mentientes exaggerent, & si quod forsitan bonum dicunt, hoc uelut incognitum proferant. Vnde fit ut etiam doctiores se docere audeant: quia uidelicet se scire talia solos putant. Cùm uerò ad aliqua consolationis uerba descendunt, statim uiluisse se æstimant, & per increpationis tumidæ asperitatem quasi quoddam sibi ingeniū reformant: ut qui cōdescendisse blandimentis uisi sunt, exorta subitò increpatione timeantur. Vnde & mox Heliu subdidit, dicens:

Quòd qui hominibus placere uolunt, crudelitatē iudicant & iram, quicquid à doctoribus sanctæ Ecclesiæ zelo agitur disci pliuæ: & dum benigni uolunt uideri, neminem censent seueritatis districtione coercendum. Cap. XXVI.

NOn te ergo superet ira, ut aliquē opprimas: nec multitudo locorū inclinet te. Depone magnitudinem tuam absq; tribulatione, & omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis. Caue ne declines ad iniquitatē. Hanc enim cœpisti sequi post miseriam.] In plerisq; codicibus, donorū: in paucis uerò, sed antiquioribus, locorū inuenimus. Sed quia exposition̄e non indiget si dicatur: Nec multitudo donorū inclinet te: hoc magis exponi placuit, quod cum difficultate aliquantula uidetur aperiri. Hæc autem quantæ elationis uerba sint, ipse qui ea formauit tumor ostēdit. Sed quia Heliu arrogantiū, & beatum Iob tenere typum diximus electorum, si ea subtilius discernimus, etiam nunc intra Ecclesiam quomodo arrogantibus congruant demonstramus. Sancti uiri aliena opera etiam parua mirantur, sua uerò etiam magna despiciunt. At contrà arrogantes aliena etiam magna despiciunt, sua uel quæ parua sunt admirantur: & plerūq; de suis malis bona æstimant, de alienis autē bonis mala sentire non cessant. Nam dum propriam gloriam quærunt, pernicioſè studeant ut quicquid uirtutis ab alijs agitur, iniquitatis nota laceretur, & bonæ pondus actionis uertūt in maculā criminis. Sæpe em̄ cū uident ab Ecclesia districtè prauos corrigi, quasi queruntur iniustè nocentes affligi, & nitorem disciplinæ eius commutant appellatione nequitiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quitiæ. Vnde Heliu figuram arrogantiũ ſeruans, beatum Iob quaſi admonẽs ait: Non te ergo ſupe
34 ret ira, ut aliquem opprimas. Arrogantes enim iræ motũ deputant, quicquid à ſanctis geritur cen ſura diſciplinæ. Et quia humanæ laudis appetitu benigni ſtudent ſemper apparere, nullos cenſent diſtrictione ſeueritatis corrigẽdos. Vnde & a bonis rectoribus, ſicut ſuperius dictum eſt, opprimi eſtimant, quos inuitos cernũt à uitijs coerceri. Au thore autem Domino, quia in cunctis mundi par tibus ſancta Eccleſia culmine religionis excreuit, hanc ipſam temporalem potentiam qua quidem bene utitur, obtrectando in uitium elationis infle ctunt. Vnde Heliu ſubiungit dicens:

Quòd ueneratio ſanctis uiris impenſa non debeat illos in aliquam extollentiam eleuare. Cap. XXVII.

NEc multitudo locorum inclinet te.] Ac ſi eidem ſanctę Eccleſię humilitatẽ magis inter proſpera conſeruanti, arrogantium uoce dicatur: Quia ubiq; fidei reuerentia coleris, caue ne eiuſdẽ reuerentiæ faſtibus extollaris. Quoſdam quippe conſpiciũt qui ſub religionis obtentu, uitio elatio nis intumeſcunt, & quod in quibuſdã iure repre hendunt, hoc iniuſtè ad crimen omnium pertrahunt: nequaq; uidelicet perpendentes q̃ ſint in ea qui & deſpiciẽtes nouerint perfectè tẽporalia regere, & amãtes æterna plenis deſiderijs expectare, & diſpenſationẽ poteſtatis acceptæ peragere, & humilitatis inſitæ miniſteriũ cuſtodire: ut nec humilitatis cauſa curas ſuſcepti regiminis negligant, nec rurſum occaſione regiminis in eis humilitas intumeſcat. Et ſi quidam fortaſſe intra ipſam ſunt, qui nõ Dei, ſed ſuæ gloriæ ſub religionis prę textu deſeruiunt: ſtudet tamen eos, aut, ſi ualet, diſtrictè corrigere, aut, ſi non ualet, æquanimiter tolerare: & uel corrigendo illos quaſi filios amplectitur, uel tolerãdo quaſi ab hoſtibus exercet. Scit nanq; q̃ per eorũ ſuperbiã laceretur uita iuſtorũ, ſcit q̃ in eius crimen extenditur quicquid talium prauitate peccat: ſed notã alieni criminis ſuſtinere tanto minus metuit, quanto & caput ſuũ talia toleraſſe cognoſcit. De illo quippe ſcriptũ eſt: Et
Mar. 15 cũ iniquis deputatus eſt. De illo rurſum dicit: Lan
Eſa. 53 guores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Eant ergo arrogantes, & æſtimatione prauorũ uitam mordeant innocentũ. Scit em̃ electorum Eccleſia, & illorum facta & horum uerba tolerare, ſcit prauorum mentes tolerando conuertere. Qui etſi conuerti nequiuerint, eorum tamen ignominiam æquanimiter ſuffert. Perpendit quippe quia ad duplex eius præmiũ proficit, quòd ex eorum meritis foris deſpicitur, quorum & intus uita laceratur. Notandum uerò quòd nõ ait: Nec multitudo locorum extollat te: ſed ait: Nec multitudo locorum inclinet te. Omnis enim qui temporaliter extollitur, eo ipſo quo extollitur inclinatur: quia cùm ſe exterius erigit, intus cadit. Heliu itaq; caſum cordis in elatione intuens, ait: Nec multitudo locorũ inclinet te. ac ſi uoce arrogantium ſanctæ Eccleſiæ diceretur: Caue ne ſi uniuerſitatis ueneratione extolleris, ab interna intentione curueris. Sequitur:

Quòd arrogantes ſe ſolos ſapientes & dignos honore eſtimant, eos uerò qui pro patribus in Eccleſia doctores poſiti ſunt, illudunt, & quaſi idiotas æſtimant. Cap. XXVIII.

DEpone magnitudinẽ tuam abſq; tribulatione, & omnes robuſtos fortitudine.] Quos alios ſanctæ Eccleſię robuſtos accipimus, niſi eos qui ad uincenda mundi huius deſideria & cœpta ſublimibus & conſummatis profectibus conuale ſcunt? Magnitudo itaq; eius in robuſtorũ ſuorum uita conſiſtit: quia tunc glorioſior redditur cùm pro defenſione ueritatis ad mortẽ uſq; ab electis illius cõſtanti uirtute certat. Arrogantes igitur uiri ſubductis de hoc mundo Apoſtolis, ſubductis ad ſuperna martyribus: quia fortaſſe doctores ualentioresq; præpoſitos abundè deeſſe cõſpiciunt, quaſi ſolos ſe remanſiſſe intra eccleſiã ſuſpicãtur. Vnde dum ſe præferũt, et uelut conſulentes illudunt, dicentes: Depone magnitudinẽ tuã abſq; tribulatione, & omnes robuſtos fortitudine. ac ſi apertis et probationibus dicant: Nequaq; te magnitudinẽ habere confidas, quia ſubductis prioribus patribus, iam non habes de quorũ uita gloneris. Dictũ hæc profectò, neſcientes quia omnipotens Deus Eccleſiã ſuam digna ſine adminiſtratione nõ deſerit. Nam cùm fortes ad præmiũ uocat, eorum uire debiles ad certamina roborat: cùm illos ſuſcipiendo remunerat, iſtis laborũ uires quas remunerat ſubminiſtrat. De quibus eidem ſanctæ Eccleſię dicitur: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, cõſtitues eos principes ſuper omnẽ terrã. In uirtute quippe antiquorũ patrũ, hi qui poſtmodũ prælati ſunt ſurrogantur: quia & cum annoſa arbuſta ſuccidunt, in eorum robore tenera uirgulta ſuccreſcunt. Sed arrogantes uiri cõualeſcere non credunt, quos infirmos aliquando nouerant: & permutatos uenerari deſpiciunt, quos deſpicabiles fuiſſe meminerunt. Quia uerò in ea iuſtiores paucos, iniquos autẽ numeroſiores aſpiciunt, ſicut & in triturato grum maior eſt multitudo palearum, etiam iuſtorum uitam ex iniquorũ æſtimatione cõtemnunt. Vident profectò q̃ nõnulli rectores illius temporali poteſtate ſubnixi, eiuſdem poteſtatis elatione paſcuntur. Vident q̃ religiones reuerentiã quam huic mundo patres moriendo ſeruerunt, hi exultando in terrenis gaudijs metunt, & perpendunt quidẽ quia robuſti ſunt, ſed non fortitudine. Nam dum temporali poteſtate fulciũtur, quaſi quadam debilitate roborantur. Quanto enim exterius fortes ſunt, tanto à cunctis fortitudinis uiribus intus inaneſcunt. Et idcirco ab arrogantibus ei dicitur: Depone robuſtos fortitudine. ac ſi aperte dicatur: Illi tibi ueraciter robuſtè inhæſerant, qui in te hoc quod docendo locuti ſunt, uiuẽdo tenuerũt: nunc uerò hi qui tibi præſident, uiſione robuſti ſunt, non fortitudine: quia honorabiles quidem ſe oſtentare nõ deſinunt, ſed tanto imbecilliores & contemptibiliores ſunt, quanto honoris ſui gloriam deſpici pro ueritate pertimeſcũt. Quod arro

gantes

gantes quidem de plerisq; ueraciter sentiunt, sed eo in elationis uitium corruunt, quo omnes quos præesse conspiciunt tales arbitrantur. Neq; enim debet plurimorum malum tendere in æstimationem cunctorū: quia etsi iniqui sunt quos cognoscentes dijudicant, nonnulli tamen sancti sunt quos ignorant. Trituræ quippe tempus est, & adhuc grana sub paleis latent. Nullus ergo ex area fructus expectabitur, si hoc solum in ea esse creditur quod superficietenus uidetur. Igit quia quos cernunt despiciunt, & in antiquorum patrum ordinibus hos quos norunt subrogari contemnunt, aptè subiungitur: Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.] ac si aperte arrogantes dicant: Ignorantiæ tuæ obscuritate non agas, ut in loco fortium numerositatem subroges infirmorum. Populi quippe nomine designantur, qui qua si uulgari consuetudini dediti, in cunctis quæ appetunt, passim uiuunt. Noctem uerò protrahere, est ut pro robustis populi ascendant, si per negligentiam agitur, ut doctorum & fortium loca indocti ac debiles sortiantur. Populi pro robustis ascendunt, quando hi qui uiuere iniquè didicerunt, pastorum locum percipiūt. Quod recte quidem dici poterat, si humiliter diceretur. Arrogantes enim etiam cùm bona admonent, superstitionis suæ uitium exercent. Nam plus, sicut & superius dictum est, increpando ferire appetūt, quàm consolãdo refouere. Vnde mox subiungitur: Nec declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.] Hoc profectò arrogantes Ecclesiæ miseriam uocant, quòd despectam Deo eius multitudinem suspicantur, & eo illam altiori elatione contemnūt, quo & despectam Deo funditùs suspicantur. His igitur figurata expositione transcursis, iam nunc inferenda sunt quæ moraliter sentiuntur, ut figura Ecclesiæ cognita, quã expressam generaliter credimus, audiamus etiã quid ex uerbis in singulis specialiter colligamus. Ait itaq; 36 Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas.] Omnis per quem necesse est aliena uitia corrigi, semetipsum prius debet solerter intueri, ne dum aliorum culpas ulciscitur, ipse ulciscendi furore superet. Plerunq; enim mentem sub obtentu iustitiæ, iræ immanitas uastat, & dum quasi fœuit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, iusteq; se facere æstimat, quicquid ira nequiter dictat. Vnde & modum sæpe ulciscendi transgreditur: quia mensura iustitiæ non frenatur. Dignum quippe est ut cùm aliena corrigimus, prius nostra metiamur, ut prius mens à sua accensione deferueat, prius intra semetipsam zeli sui impetum trãquilla æquitate componat, ne si ad animaduertenda uitia abrupto furore trahimur, peccatum corrigendo peccemus, & qui culpam dijudicando insequimur, immoderatè feriendo sæuiamus. Non autem iam correctio delinquentis, sed magis oppressio sequitur, si in ultione ira ultrà quàm culpa meretur, extenditur. In correptione quippe uitiorum subesse menti debet iracundia, non præesse ut executionem iustitiæ non dominãdo præ

A ueniat, sed famulando subsequatur: & notum iudicium possessa impleat, non possidens præcurrat. Bene itaq; dicitur: Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas: quia uidelicet si is qui corrigere nititur, ira superatur, opprimit antequam corrigat. Nam dum plus quàm debet, accenditur, sub iustæ ultionis obtentu, ad immanitatem crudelitatis effrenatur. Quod plerunq; idcirco euenit: quia corda rectorum minus amori sunt solius creatoris intenta. Nam dum multa in hac uita appetunt, innumeris cogitationibus dispergunt: & cùm subitò subditorum culpas reperiunt, dignè cum Deo eas iudicare nequeunt: quia corda sua in curis transitorijs sparsa, ad discretionis culmen colligere repentè non possunt. Commoti ergo tanto minus ad ulciscenda peccata libram æquitatis inueniunt, quanto eam tranquillitatis suæ tempore non requirunt. Vnde cùm Heliu diceret: Non te superet ira, ut aliquem opprimas: quatenus eadem causas iniustitiæ & iræ superantis exprimeret, illicò adiunxit: Nec multitudo locorum inclinet te. In tot quippe locis inclinamur, in quot superuacuis curis extendimur. Nam sicut locus est corporis spatium corporale: ita locus est mentis unaquæq; intentio cogitationis. Quæ dum huc illucq; pellitur, si delectatione aliqua cogitationis suæ libenter occupatur, uelut in quodam loco ponitur ut requiescat. Nam quoties uicti tædio à cogitatione in cogitationem ducimur, quasi fessa mente de loco ad locum migramus. Tot itaque loca culmen mentis inclinant, quot subortæ cogitationes unitatem bonæ intentionis dissipant. Recta etenim mens staret, si uni cui debuerat cogitationi semper inhæreret. Recta mens staret, si non se innumeris motibus fluxa mutabilitate prosterneret. Sed dum nunc ista pertractat, nunc ad alia labitur, quasi per locorum multitudinem, à statu suæ rectitudinis inclinatur: & dum per plura se tendit, ab una cui adhęrere debuit, intentione se deijcit. Qui tamen mutabilitatis usus ex primæ præuaricationis uitio, iam quasi in naturam uenit. Nam cùm stare animus in semetipso nititur, à semetipso aliquo modo etiam nesciendo deriuatur. Humana nanq; anima ab unaquaq; re cui intenditur, fastidio impel- D lente remouetur. Sed dum inhiãter cogitanda appetit, & repentè cogitata fastidit, docet quòd aliunde pendet, quæ quolibet posita non requiescit. Ad illum quippe suspensa est à quo formata. Et quia ad Deum solum appetendum facta est, omne autem quod infrà appetit minus est, iure ei non sufficit, quod Deus non est. Hinc est quòd huc illucq; spargit, & ab unaquaq; re, ut diximus, fastidio impellente remouetur. Delectationis uidelicet auida, quærit quo pausет: unum uerò quē sufficienter habere poterat, amisit. Vnde nunc per multa ducitur: ut quia qualitate rerum nõ poteſt, saltem uarietate satietur. Sancti autem ui 37 ri quia cauta se obseruatione custodiunt, ne ab intentione sua mutabiliter dissoluantur, & quia idē esse appetunt, ad cogitationem qua Deum dili-

gunt, se solerter astringunt. In contemplatione nanq; creatoris hoc accepturi sunt, ut una semper mentis stabilitate perfruantur. nulla eos tunc mutabilitas dissipat: quia scilicet eorum cogitatio sibimetipsi semper indissimilis perseuerat. Hoc ergo cum labore nunc conantes imitantur, quod pòst in munere gaudentes accipiunt. Cui se Propheta immutabilitati uirtute amoris astrinxerat, Psal. 26 cùm dicebat: Vnam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini. Huic Paulus Phil. 3 unitati intentione adhæserat, dicens: Vnum autem quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus, sequor ad palmam supernæ uocationis Dei in Christo. Nam si quid in eorum corde humanitùs diffluit, mox hoc discussio seuera restringit, & cùm quasi pueriliter cogitatio labitur, sine nili mox coercitione refrenatur. Vnde fit ut sparsam mentem continuò colligant, & in una quantum prævalent cogitatione componant. Quia igitur status mentis cogitationum mutabilitate curuatur, rectè ab Heliu dicitur: Nec multitudo locorum inclinet te. Sed sæpe dum uiri iusti animus in ipsa intentionis suæ arce consistit, dum ab omni mutabilitatis se sparsione colligit, dum quicquid in se superfluè oboritur, premit, ipsa suæ rectitudinis gloria tangitur, & in tumore propriæ præsumptionis eleuatur. Qui enim magna agit, quamuis de se humilia sentiat, scit tamen magna esse quæ agit. Nam si magna esse nescit, ea proculdubio minimè custodit. Quæ dum custodire negligit, aut in eis minus proficit, aut ea funditùs amittit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est ut custodiamus, ex ipsa eorũ scientia elationis aditus panditur, & ad operantis cor culpæ manus admittitur, qua uastante rapiantur. Mira autem dispensatione agitur, ut conditor noster subleuatum prosperis animum subita concuti tentatione permittat: quatenus semetipsum in infirmitate uerius uideat, & ab eo quem de uirtutibus sumpserat, iam seipso melior elationis fastu descendat. Vnde & bene nunc subditur: Depone magnitudinem tuã absq; tribulatiõe, & omnes robustos fortitudine.] Robusti quippe sunt motus cordis, cùm nulla nisi quæ uirtutis sunt sentiunt. Sed magnitudinem & robustos motus deponimus, quando pulsante uitio cogimur pensare quid sumus. Robustos motus deponimus, quando iam non de uirtute attollimur, sed in culpa consentiendo, obrui de ipsa quam patimur infirmitate formidamus. Multum nanq; de se animus confidit, quando sibi ad uotum uires suppetere conspicit. Iam sibi fiduciã sanctitatis arrogat, iam se idoneum etiam ad cuncta uirtutum culmina quæ sola cogitatione conceperit, putat. Sed cùm hunc tentatio subitò obruta transuerberat, eas quæ natæ de uirtutibus fuerant, elatas cogitationes funditùs turbat. Quasi se curam quippe urbem inopinatus hostis ingreditur: & repentino gladio superborum ciuium colla feriuntur. Nihil ergo tunc nisi continuus luctus agitur, dum capta urbs animi, à magnatum suorum gloria cæde interueniente uacuatur. Vnde A nunc dicitur: Depone magnitudinem tuam absq; tribulatione, & omnes robustos fortitudine. acsi aperte diceret: Omne quod intrinsecus de bona actione intumueras, reprime, & cordis motus quos ex recto opere robustos habueras depone: quia iam in ipsa aduersitatis tentatione consideras, quàm frustra prius de te magna elatus æstimabas. Quæ uidelicet magnitudo idcirco absq; tribulatione deponenda dicitur: quia nimirum cum per tentationem humilitas proficit, prospera est ipsa aduersitas quæ mentem ab elatione custodit.

Sed tamen sine magna tribulatione non agi- 31
tur, cùm tranquilla mens irruẽte tentatione quasi repentino hoste turbatur. Ipsa nanq; tentationis aduersitas dum se menti inserit, quasdam in illa te B nebras gignit, eamq; obscuritate suæ amaritudinis turbat, quæ apud se dudum uirtutum dulcedine irradiante claruerat. Vnde & aptè subiungitur: Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.] Nox quippe protrahitur, cum suborta de tentatione tristitia consolatione concita non finitur. Nox protrahitur: quia mœror animi confusa cogitationibus elongatur. Nam dum mens pòsita in tentatione considerat quòd à uirtutis suæ prius tina soliditate repellitur, superductis mœroribus quasi quibusdam tenebris cæcatur: atq; ab omni luce gaudij eius oculus claudítur, dum sollicita trepidat, ne hoc quod esse dudum cœperat, funditùs amittat. Vnde & bene dicitur quòd in hac nocte pro robustis populi ascendunt: quia uidelicet C in hoc mœrore tentationis pro robustis mentibus indignæ cogitationes & multiplices in corde prosiliunt. Nam dum se in perturbatione conspicit iam penè amisisse quod fuerat, fluctus in se innumeros tumultusq; coaceruat, modò tranquillitatem suam quia perdidit, dolet: modò ne usq; ad praua opera corruat, pertimescit: modò in quo culmine steterat, meminit: modò in quo uitiorum profundo per delectationem iaceat, attendit: modò ad resumendas uires se reparat: modò se ea posse resumere quasi uictus iam fractusq; desperat. Cum ergo ad supradictam mentem tam multiplices cogitationes prodeunt, hanc quasi in nocte populi consurgentes premunt. Quos nimirum populos non per se, sed per diuinæ protectio D nis auxilium Propheta subigere se posse præsumpserat, cum dicebat: Protector meus, & in ipso sperabo, subijciens populos sub me. Sanctis quippe mentibus populi subiguntur, cum ab eis per districtæ seueritatis præsentiam, cogitationes stultæ dissiliunt, ut non per abrupta phantasmatum rapiant, sed rationi subditæ, à corde humiliter conquiescant. Quia ergo positus in tentatione animus qui de se in prosperis maiora præsumebat, tumultus spei desperationisq; tolerat, rectè nunc dicitur: Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis, acsi aperte diceretur: In tentatione deprehensus citius tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoque deterius cogitationum te caligine confundas. Quod rectè Heliu diceret, si tam

men cui diceret, sciret. Nam hæc beato Iob tanto minus congruunt, quanto ab illo omnia altius sciuntur. Quia uerò, ut sæpe diximus, arrogantes dū præsumunt docere quos non debent, usq; ad contumeliosa increpationum uerba dilabuntur, subditur:

Quòd iniquitatem post miseriam sequitur, qui post correptionem utilium incurrit impatientiæ; & de modo corrigendi arrogantium. Cap. XXIX.

CAue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriā.] Iniquitatē post miseriam sequitur, qui post mala quæ pro correctione sustinet, feruenti corde impatientiæ se facibus inflammat. Quod beatum Iob perpetrasse Heliu credidit, qui eum inter flagella positum, liberis effari uocibus audiuit: uidelicet nesciens quia omne quod dixit, non hoc de iniquitate impatientiq, sed de uirtute ueritatis protulit: quia ab interni iudicis sententia nec cùm se iustificaret, errauit.

39 Sed considerandum ualde est quomodo cùm diceret, Ne declines ad iniquitatem, de eadem iniquitate protinus subdidit: Hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Quid est hoc, quòd dum ad eā declinare uetat, de ea protinus quasi ad quam declinatum iam fuerit, damnat: nisi quòd arrogantes uiri plus uideri iudices quàm consolatores uolunt? Vnde & nonnunquam ea districtis sententijs feriunt, quæ nata in corde suspicantur, & priusquam certa sit culpa delinquentium, profertur inuectio districta uerborum, & antè per sententiam percutitur, quàm prodeat quod feriatur. Quamuis & iusti uiri plerunq; prauis & occultis cogitationibus arguendo obuiant, sed cùm per easdem cogitationes aliqua quæ præeunt opera demonstrant, plerunq; ab auditorum suorum cordibus ea uitia quæ necdū prolata sunt, manu correctionis eradicant, sed iam illa subsequi conspiciunt ex alijs quæ præcedunt. Sicut enim corporales medici quasdam ægritudines iam uenisse inueniunt, quasdam uerò ne ueniant medentur: ita doctores sancti aliquando inuenta uulnera salutiresti tuunt, aliquando uerò agunt in mentibus ne uulnerētur. In quibus hoc solerter intuendum est: quia sicut certa plerunque cum asperitate redarguunt, ita incertis uitijs & cum tranquillitate contradicunt, certa ferientes increpant, incerta præmunientes deuitant. Quam quia arrogantes uiri discretionis regulam nesciunt, sententiarum suarum iaculis sicut nota, sic incognita, sicut certa, sic etiam incerta configunt. Vnde nunc ab Heliu dicitur: Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Quia uerò ea quæ subnexa sunt, longiori allegatione protrahuntur, istum libellum hoc fine constringimus, ne immoderatius extendamus.

Libri uigesimi sexti Moralium sancti Gregorij finis.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uigesimus septimus.

Quòd multi prophetiæ spiritum accipiunt, sed tamen ad sanctitatis meritum non attingunt. Cap. I.

Visquis de magnis dictis arrogantium sumere scientiam nititur, prouidere solerter debet, ne hoc quod eorum scientia altum rumet, imitetur: ne cum uirtutum flore, morum uitia colligat, & in eo q; loquēdi notitiam assequitur, B uiuendi se imperitia transfigat. Hos nanq; cùm fortia dicere audimus, sed tamen de dictis fortib. tumere conspicimus, quasi doctrinæ hortum ingressi, de spinis rosas attingimus. Discreta ergo nobis sollicitudine opus est & carpere quod redolet, & cauere quod pungit: ne si fortasse improuidè dictorum flos legitur, incautè legentis manus morum spina laceretur. Heliu itaq; doctus & arrogans, profert aliquādo quod redoleat, aliquando quod pungat. sic igitur sumendum est de eius doctrina quod fragrat: ut tamen sollicitè cauendum sit de elatione quod uulnerat. Qui multa quidē superius moraliter intulit, sed in uerbis sequentibus ad sola se prophetiæ arcana sustulit. Ima em̄ iam mortalitatis deserit, & ad prophetiæ summa C conscendit. Nec mirādum quod uir arrogans impleri prophetico spiritu potuit, cùm Saul etiam in numero prophetarum fuit. Sed hoc de Saule cur dicimus, cùm ex ustione angeli accepisse uerba rationabilia & asinam nouerimus? Sed sicut irrationale animal rationis uerba edidit, nec tamen ad permutationem naturæ rationalis accessit: ita sæpe quilibet indignus sancta uerba per prophetiæ spiritum accipit, sed tamen ad promerendam sanctitatis gloriam non pertingit: ut & supra se loquendo emineat, & infra se uiuendo torpescat. Vnde nunc Heliu redemptoris nostri aduentum humilem non humilis conspicit, & eum prophetando prædicat, quem elatis moribus impugnat, dicens: Ecce Deus excelsus in fortitudine D sua, & nullus ei similis in legislatoribus.] ac si apertè dicat: Qui humilis uidebitur in infirmitate, excelsus manet in fortitudine, Paulo hoc etiam attestante, qui ait: Quia & si crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. De quo rectè subiungitur: Nullus ei similis in legislatoribus. Legislator Moses, legislator Iosue, legislatores etiam prophetæ, legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum scimus. Sed huic mediatori in legislatoribus similis nullus est: quia isti gratuitò uocati ex peccatis ad innocentiam redeunt, & ab his quæ intra semetipsos experti sunt, prædicādo alios reducunt. Redēptor aūt noster sine peccato est, homo filius sine adoptione: nec perpetrauit unq; q redarguit, & sic mūdo ex humanitate loquit̄, ut tamē eidem

1. Reg. 10

Num. 22

2. Cor. 14

mundo ante ſecula ex diuinitate domineť. Hunc mediatorē Dei & hominū quidā legislatorib. ſimilē fuiſſe crediderūt. Nā requirēti quē dicūt homines eſſe filiū hominis, reſpōderunt diſcipuli dicētes: Alij Ioannē Baptiſtā, alij Heliam, alij Hieremiā, aut unū ex pphetis. Sed nimirū Petrus q̄ſ excelſus in fortitudine eſſet, apparuit, cùm eum ueraciter intuens, à legislatorum æqualitate diſcreuit, dicens: Tu es Chriſtus filius Dei uiui. Vnde recтè de illo ſponſa in Canticis canticorum dicit: In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea, quæſiui illum, & non inueni. Et paulo pōſt: Inuenerūt me uigiles qui cuſtodiunt ciuitatem. De quibus rurſum dicit: Vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum. Quos iterum percunctatur, dicens: Num quem diligit anima mea uidiſtis? Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea. Dilectus namq; per noctes in lectulo quæritur: quia intra ſecreta cordis cubilia in tribulatione ſpiritus deſideratur. Quem tamen quærens ſponſa non inuenit: quia electa quæq; anima iam quidem amoris eius facibus flagrat, ſed adhuc quæſiti negatur ſpecies, ut amantis deſiderium creſcat, & quaſi in ſiti aqua ſubtrahitur, ut eiuſdem ſitis æſtus augeatur, & quo hanc diutius ſitiens deſiderat, eo quandoq; cùm inuenerit, auidius ſumat. Sed hāc quærentē uigiles inueniunt, eamq; uulnerāt, & eius pallium tollunt: quia unamquamq; animam redemptoris ſui iam ſpeciem requirētem, cùm ſolliciti doctores inueniunt, hanc per prædicationis uerbum cœleſtis amoris ſpiculis uulnerāt: & ſi quod ei adhuc de ueteſta cōuerſatione tegmē ineſt, ſubtrahūt, ut quo exuta ab huius mundi onere reddit̄, eo is qui quæritur, ab illa citius inueniatur. Bene autē ſubditur: Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni quē diligit anima mea: quia uiſionis eius mens auida, niſi prophetarum æſtimationem, niſi patriarcharum celſitudinē, niſi cunctorum hominum menſuram tranſcenderet, eum qui eſt ſuper homines non inueniret. Tranſire ergo eſt uigiles, etiam eos quos miratur anima, in eius comparatione poſtponere. Et tunc is qui quærebatur, cernit̄, ſi homo quidem, ſed tamen extra menſuras hominum credatur. Vnde bene nunc dicitur: Nullus ei ſimilis in legislatoribus. Sed is uidelicet per infirmitatem carnis, noſtris obtutibus apparens, dum alios reprobat, alios uocat, mira iudicia exhibuit: quæ à nobis & cogitari poſſint, & comprehendi non poſſint. Ait nanq;: In iudicium ergo in hunc mundum ueni, ut qui non uidēt, uideāt: & qui uident, cæci fiant. Et rurſum: Cōfiteor tibi Domine pater cœli & terræ: quia abſcondiſti hæc à ſapientib. & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. In quibus nimirum iudicijs Iudæa repellitur, Gentilitas aggregatur. Quod uidelicet factū mirari poſſumus, ſed perſcrutari nullatenus ualemus. Vnde & bene nūc ab Heliu ſubdit̄: Quis poterit ſcrutari uias eius, aut quis audet ei dicere, operatus es iniquitatē? ac ſi dicat: Cuius perſcrutari actio non poteſt, quo pacto reprehendi poteſt? Nemo enim bene iudicat quod ignorat. Tanto ergo debemus ſub eius iudicijs ſilendo quieſcere, quanto & ratione iudiciorum illius nos cernimus non uidere. Vnde & bene ſubditur:

Quòd noſtræ ſcientiæ mēſurā Chriſti opera excedit. Ca. II.

MEmēto quòd ignoras opus eius de quo cecinerunt uiri.] In ſcriptura ſacra aliquando uiri angeli, aliquando autem perfectæ uitæ homines memorantur. Nam quia aliquando uir angelus dicitur, Daniel propheta teſtatur, dicens: Ecce uir Gabriel. Rurſum quia à uirorum nomine perfectæ uitæ homines exprimuntur, in prouerbijs ſapientia loquitur, dicēs: O uiri, ad uos clamito. De Domino igitur uiri canunt, cùm eius nobis potentiam uel ſuperni ſpiritus, uel perfecti quiq; doctores innoteſcunt. Sed tamen opus eius ignoratur: quia nimirum iudicia illius ipſi etiā qui hunc prædicant, impenetrata uenerantur. Et ſciunt ergo quem prædicant, & tamen eius opera ignorant: quia cognoſcunt per gratiā eum à quo facti ſunt, ſed eius iudicia comprehendere nequeunt, quæ ab illo etiam ſuper ipſos fiunt. Quòd enim omnipotens Deus perſpicuè in ſua actione non cernit̄, Pſalmiſta teſtatur, dicens: Qui poſuit tenebras latibulum ſuū. Et rurſum: Iudicia tua abyſſus multa. Atq; iterum: Abyſſus ſicut palliū amictus eius. Vnde bene etiam per Salomonem dicitur: Sicut ignoras quæ ſit uia ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in uentre prægnantis, ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omniū. Vt enim unā è multis loquar, duo ad hanc lucem paruuli ueniunt, ſed uni datur ut ad redemptionem perueniat, alter antè ſubtrahitur, quàm hunc regenerans unda perfundat. Et ſæpe fidelium filius ſine fide rapitur, ſæpe infidelium conceſſo fidei ſacramento renouatur. Sed fortaſſe aliquis dicat, quòd hunc Deus acturum prauè etiā poſt baptiſma nouerat, & idcirco eum ad baptiſma gratiā non perducat. Quod ſi ita eſt, peccata quorundam proculdubio priuſquam ſint perpetrata puniunt̄. Et quis iſta rectè ſentiens dixerit: quia omnipotēs Deus qui alios à perpetratis facinoribus liberat, hæc in alijs etiam non perpetrata condemnat? Occulta itaq; ſunt eius iudicia: & quanta obſcuritate nequeunt conſpici, tanta debēt humilitate uenerari. Dicat ergo: Memento quòd ignoras opus eius, de quo cecinerūt uiri. ac ſi apertè diceret: De quo fortes quiq; locuti ſunt, eius opera tuæ mētis oculis abſcōdunt̄: quia menſuram tuæ notitiæ eo ipſo quo humanitate circumſcriberis, tranſeunt. Sequitur:

Quòd Deū quidem eſſe ſcimus, quod maius eſt: et eius iudicia ignoramus, quod minus eſt. Ca. III.

OMnes homines uident eum, & unuſquiſq; intueť procul.] Omnis homo eoipſo quo rationalis eſt conditus, debet ex ratione colligere eum qui ſe condidit Deum eſſe. Quem nimirū ſe uidere, eſt dominationem illius ratiocinādo conſpicere. Cùm uerò dictum ſit, Omnes homines uident

uident eum, rectè subiungitur: Vnusquisq; intuetur procul. Procul quippe eum intueri, est nō iam illum per speciem cernere, sed adhuc ex sola operum suorum admiratione pensare. Procul illū hic etiam electi conspiciunt: quia necdum claritatem illius per acumen intimæ uisionis apprehendunt. Cui etsi iam per amorem iuxtà sunt, adhuc tamen ab illo terrenę inhabitationis pondere disiunguntur: & quamuis bene uiuendo inhæreant, à contemplationis eius specie longè se esse suspirant. Quem nimirum reprobi etiam cùm ad iudicium uenientem uiderint, procul intuentur: quia non eum in diuinitatis forma, sed in sola qua comprehendi potuit humanitate conspiciunt: quia uidelicet eorū oculos reducta tunc ad memoriā sua malè gesta reuerberant, & dum eius humanitatem uident cuius diuinitatis claritatem non uidēt, miro modo ab eius uisione quē conspiciūt, longè fiunt.

Sed cum dicitur: Memento quod ignores opus eius, ac deinde subiungitur: Omnes homines uident eum, quem sicut diximus, uidere, est transcendentem omnia eius essentiam ex ratione colligere, ualde mirandum est quòd & ipsum cernimus, & eius opus ignoramus. Dubij quippe de eius essentia non sumus, & tamen in eius iudicijs incerti remanemus. Patet nobis quod summum est, absconditur quod minimum. Minus quippe sunt eius opera quàm ipse, & agentem cernimus, sed in actione caligamus: quia uidelicet cur quid fiat, incertū est: sed quis sit qui hæc incerta faciat, incertū non est. Dicat ergo: Memento quòd ignores opus eius de quo cecinerūt uiri, omnes homines uident eum: unusquisq; intuetur procul, quia eum cuius iudicia minimè comprehendimus, esse per rationem uidemus: quem tanto adhuc procul cernimus, quanto ab eius fortitudine nubilo infirmitatis nostræ separamur. Sequitur:

Quòd infirmum Christi secundum carnem fortius est hominibus: nec in hac humana natura aliquis ei uel in patribus uel prophetis poßit æquari. Cap. IIII.

ECce Deus magnus uincens scientiā nostrā.] Superius dixerat: Ecce Deus excelsus, nunc iterū dicit: Ecce Deus magnus. Quid est quod de Deo loquens, ecce dicit, & ecce repetit: nisi q; ecce dicimus de ea re quā in præsenti monstramus? & quia Deus ubiq; præsens est, cū de illo ecce dicitur: etiā non uidentibus adesse memoratē. Bene aūt eum uincere scientiā nostrā narrat, quē uideri ab omnibus dixerat: quia & sic ex ratione conspicitur, ut magnitudo tamen illius nulla nostri sensus subtilitate penetretur. Quicquid nanq; de claritate eius magnitudinis scimus, infra ipsum est: et tanto ab eius scientia longè repellimur, quanto eius potentiam nos comprehendisse suspicamur. Nam quamuis in altum mēs nostra rapiatur, eius tamen magnitudinis immensitate transcenditur. Cuius tunc aliquid quasi ex parte cognoscimus, quādo eum nos dignè cognoscere non posse sentimus. Sequitur: Numerus annorum eius inæstimabilis.] Dicere utcunq; æternitatem uoluit, & ipsam æternitatis longitudinem annos uocauit. Cum enim breuitatē temporis dilatare uolumus, momenta per horas, horas per dies, dies per menses, menses autem per annos extēdimus. Quia ergo peramplum quiddam dicere uoluit, sed quid diceret, latius non inuenit: ideo annos sine æstimatione numeri multiplicauit, dicens: Numerus annorum eius inæstimabilis: ut dum ea quæ apud se sunt prolixa multiplicat, æternitatis longitudinē se metiri non posse infirmitas humana cognoscat. Tende itaq; oculum in æternitatē, ut uideas Deū uel quando est à principio, uel quousque: & nusquam finis superior, quia esse non incipit, nusquā finis inferior, quia esse nō desinit. Intra ipsum omnia coanguſtantur, ipse uerò circa omnia sine spatio extenditur, sine loco dilatatur. Ecce cuncta quæ facta sunt, ea ipsa circumscriptione qua creata sunt, superiori & inferiori fine cinguntur. Lege enim sua qua antè esse incipiunt, festinant non esse. Sed quædam mirabiliter acceperunt, ut quamuis ea finis superior inchoat, finis tamen inferior non constringat: & licet esse incipiant, esse in perpetuum non desistant. Horum uerò æternitas id circo summæ est æternitati dissimilis: quia æterna esse cœperunt. Cum ad extrema prospicimus, horum finem qui omnino deest, non comprehendimus: eorum tamen initia cernimus, cùm mentem retrò reuocamus: & dum in eis infrà supraq; animum ducimus, non capimus omnino quousque sunt, sed uidemus ex quo. Deus autem quia quasi quiddam in eo per æternitatem longum est, quod nec initio oritur, nec fine terminatur, nec ex quo in semetipso recipit, nec quousq;, dicatē ergo: Numerus annorum eius inæstimabilis. Per hoc ergo quòd annorum illius numerus dicitur, diutinum eius esse ostenditur. Per hoc uerò quòd inæstimabilis memoratur, hoc ipsum esse infinitum & incōprehensibile demonstratē. Sed quia humanis mentibus innotescat, agnouimus, dum omnes homines uident eum: & quia eius magnitudinem admiranter cernimus, dum annorū eius numerus inæstimabilis habetur: restat iam ut etiam quid agat, audiamus. Sequitur:

Quòd ablatis prophetis, & ueteris testamenti authoribus, Ecclesiastica doctrina multipliciter exponens quod illi sub breuitate locuti sunt, quasi ex guttis gurgites fecit. Cap. V.

QVi aufert stellas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.] Duo in hac uita sunt genera iustorum. Vnum uidelicet bene uiuentiū sed nulla docentium: aliud uerò rectè uiuentium, & eadem recta docentiū: sicut & in cœli facie alię stellæ prodeunt quas nullæ pluuię subsequuntur, aliæ prodeunt quæ arentem terram magnis imbribus infundunt. Igitur quoties in sancta Ecclesia rectè quidam uiuunt, sed tamē prædicare eandem rectitudinem nesciunt, stellæ quidem sunt, sed in siccitate aeris natę: quia per exemplum bene uiuē di lucere cęteris possunt, sed per prędicationis uerbum pluere nequeunt. Cum uerò in ea quidam & rectè uiuunt, & alijs eandem rectitudinem uerbis

Universidad de Deusto
Biblioteca

prædicationis influunt, quaſi ad proferendas pluuias in cœlum ſtellæ producunt, quæ ſic uitæ ſuæ meritis luceant, ut etiam ſermone prædicationis pluant. An non in hoc cœlo aſtrum pluuię Moyſes extitit, qui cũ de ſupernis emicuit, corda peccantium quaſi arentem inferius terram ſanctę exhortationis pluuia ad ubertatem germinis infudit? An non Eſaias aſtrum pluuiæ oſtẽſus eſt, qui in eo quòd lucem ueritatis præuidens tenuit, ſiccitatem infidelium prophetando annũcians rigauit? An non Hieremias & prophetæ cæteri uelut in cœlo poſiti aſtra pluuiæ fuerunt, qui in prædicationis culmine erecti, dum prauitatem peccantium liberè increpare auſi ſunt, quaſi uerborum guttis obcæcationis humanæ puluerem rigando preſſerunt? Quorum uidelicet animas ab hac corruptibili carne ſuſceptas, quia ex præſenti uita ſuperna iudicia auferũt, quaſi à cœli facie ſtellæ pluuiæ ſubtrahuntur, & ad occultum aſtra redeunt, dũ peractis ſuis curſib. ſanctorũ animæ in theſauris diſpoſitionis intimæ recõdunt. Sed quia terra areſceret, ſi ſubductis ſtellis pluuiæ ſuperna funditùs fluenta ceſſarent, rectè dicit: Qui aufert ſtellas pluuiæ, & effundit imbres ad inſtar gurgitum. Nam cùm prophetas abſtulit, eorũ uice dñs Apoſtolos miſit, qui in ſimilitudinem gurgitum pluerent, poſtq; ſubductis antiquis patribus exteriora legis prædicamẽta tacuiſſent. Stellas ergo pluuiæ abſcondit, & ad inſtar gurgitũ imbres fudit: quia dum prædicatores legis ad ſecreta & intima retulit, per dicta ſequentium uberior uis prædicationis emanauit. Poſſunt quoq; per ſtellas pluuiæ, ſancti Apoſtoli deſignari, de quibus ludæa repro
Hier. 3 batæ per Hieremiam dicitur: Prohibitæ ſunt ſtellæ pluuiarum, & ſerotinus imber non fuit. Stellas ergo pluuię Dominus abſtraxit, atq; ad inſtar gurgitum imbres fudit: quia cum de ludæa prædicantes Apoſtolos abſtulit, doctrina nouę gratię mundum rigauit. Quod utrunq; factum in Eccleſia poteſt non inconuenienter intelligi: quia cùm ſolutis corporib. ad ſecretos ſupernorũ ſinus Apoſtolorum animas retulit, quaſi à cœli facie ſtellas pluuiæ abſcondit. Sed ablatis ſtellis pluuiæ, in morem gurgitum imbres dedit: quia etiam reductis ad ſuperna Apoſtolis, per expoſitorum ſequentium linguas, diuinæ fluenta ſcientiæ diu abſcondita largiori effuſione patefecit. Nã quod illi ſub breuitate locuti ſunt, hoc exponendo iſti multipliciter auxerunt. Vnde & non immeritò ipſa expoſitorum prædicatio gurgitibus comparat: quia dum multorum præcedentium dicta colligunt, ipſi in eo quod aſtruunt, profundius dilatantur. Nam dum teſtimonia teſtimoniis iungunt, quaſi ex guttis gurgites faciunt. Quorum uerbis dum quotidie gentilitas docetur, quia peccatorũ mens cœleſtem ſcientiam accipit, quaſi ſtans in terra aqua gurgites oſtendit. Sed nequaquam ſe eiſdem Apoſtolis expoſitores in ſcientia præferunt, cùm exponendo latius loquuntur. Meminiſſe quippe inceſſanter debent, per quos eiuſdem ſcientiæ inuentiones acceperunt. Vnde & aptè ſubiungit:

A Qui de nubibus fluunt.] Hi quippe de nubibus gurgites fluũt: quia ſi ex ſanctis Apoſtolis uis intelligentiæ non inciperet, nequaquam per doctorum ora largior manaret. In ſcriptura enim ſacra aliquando per nubes mobiles quiq; homines, aliquando prophetæ, aliquãdo autem Apoſtoli deſignantur. Per nubes quippe mobilitas humanæ mentis exprimit, ſicut Salomon ait: Qui uentum obſeruat, non ſeminat: & qui conſiderat nubes, nunquam metit. Ventum proculdubio immundum ſpiritum, nubes uerò ſubiectos ei homines appellat, quos toties huc illucq; impellit & reuocat, quoties tentationes eius in eorum cordibus ſuggeſtionum flatibus alternat. Qui igitur uentum obſeruat, non ſeminat: quia qui tentationes
B uenturas metuit, cor ad bona opera non proponit. Et qui conſiderat nubes, non metit: quia is qui ante humanæ mutabilitatis terrorẽ trepidat, mercedis æternæ retributione ſe priuat. Per nubes prophetæ figurantur, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Tenebroſa aqua in nubibus aeris, id eſt, occulta ſcientia in prophetis. Per nubes quoque Apoſtoli deſignantur, ſicut per Eſaiam dicitur: Mandabo nubibus, ne pluant ſuper eam imbrem. Ipſi igitur ſtellæ, quia uitæ meritis lucent: ipſi nubes, quia arentem noſtri pectoris terram cœleſtis intelligentiæ fluentis rigant. Si enim nubes non eſſent, nequaquam eos intuens propheta dixiſſet: Qui ſunt iſti qui ut nubes uolant? Imbrib. itaque gurgites de nubibus fluunt: quia profun-
C dæ prædicationes ſequentium, intelligentiæ originem à ſanctis Apoſtolis acceperunt. De quibus adhuc nubibus aptè ſubiungitur: Quæ pertexunt cuncta deſuper.] Nubes cùm deſuper aerem prætexunt, ſi in cœlum oculos attollimus, non cœlum ſed ipſas intuemur, nec uiſus noſter ęthereas plagas penetrat: quia ei illas ipſa ſua infirmitas occultat, & cũ de cœlo ſol rutilat, prius interfuſo aere paſcitur, ut poſt in cœlo ſolis radius contempletur. Quia ergo carnales homines ſumus, cùm ſuperna appetere nitimur, quaſi in cœlum oculos leuamus, & uelut in cœlum aciem intendimus: quia preſſi uſu rerum corporalium, docere ſpiritalia conamur. Sed quia tranſire intellectus noſter ad diuina non ſinitur, niſi prius per
D ſanctorum præcedentiũ exempla formetur, quaſi iam cœlũ noſter oculus ſuſpicit, ſed nubes uidet: quia comprehẽdere ea quæ Dei ſunt, apperit, ſed uix mirari ea quę hominibus collata ſunt, poteſt. Vnde & aliàs dicitur: Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. Qui enim orientẽ ſolem contemplari non ualet, irradiatos montes aſpicit: & quia ſol ortus ſit, deprehendit. Ex ęternis ergo montibus nos Deus illuminat: quia per admirata uitam patrum prędecentium, radio nos ſuę claritatis illuſtrat. Ecce in ſtudio deuotionis dominicę & charitatis accendimur, ſed in hac deuotione atq; charitate melius harũ nubium contẽplatione formamur. Quid enim deuotius Petro? quid charius Ioanne? Ille per deuotionẽ fluida maris deſuper calcare nõ timuit: iſte per amorem in ipſo auctoris

nostri pectore requieuit: & qui ad corporalis cœnæ refectionem uenerat, spiritale pabulum de sinu redemptoris sumpsit. Sed quia signari per nubes etiam propheras diximus, necesse est ut adhuc ad medium superiorum patrum exempla deducamus. Ecce cum præceptis cœlestibus subdi per obedientiam cupimus, consideratis antiquorum patrum uestigijs inuamur. Quid enim Abraham obedientius, qui ad unam uocem dominicam cognatos ac patriam deserit? & pro adipiscenda æterna hæreditate ipsum ferire non trepidat, quem senex iam & penè moriturus acceperat hæredem? Cùm patientiæ uirtutem apprehendere conamur, præcedentium exempla conspicimus. Quid enim Isaac patiẽtius, qui ligna portat, de holocausto interrogat, atq; post paululum ligatur, & non loquitur, aræ superponitur, & non reluctatur? Quid ergo isto uiro dici patientius potest? qui quasi ad solatium ducitur & requirit, ad feriendum ligatur & conticescit, & oblaturus holocaustum interrogat, offerẽdus in holocaustum tacet. Cùm accingi ad laborum tolerantiam nitimur, exemplis præcedentium informamur. Quid enim Iacob laboriosius, qui apud Laban tam longo tempore propinquus iure cognationis, opera exercuit seruitutis, & uice oblecutus est famuli, ut perfrueretur præmijs hæredis? Cùm arcem continentiæ & castitatis ascendere nitimur, exemplis præcedentium subleuamur. Quid enim Ioseph castius, qui ad desiderium petulantis dominæ iugo luxurię premi nõ potuit etiam captiuus? Et quidem hominibus extitit seruus, sed contra dominantem nequitiam & in seruitio liber fuit. Cùm mansuetudine repleri concupiscimus, præcedentium exemplis adiuuamur. Quid enim Moyse mansuetius, qui commissi sibi populi seditionem tolerat, & tamen irascentem Dominum pro eisdem suis persecutoribus rogat, secq; pro illis diuino furori obijcit: quia in sancto eius pectore etiam ex persecutione charitas ignescit? Cùm contra aduersa mundi firmare mentem per constantiam nitimur, præcedentium consideratione fulcimur. Quid enim Iosue cõstantius, qui ad explorandam gentium qualitatem missus, nec proceritatis magnitudinem, nec numerositatis multitudinem expauit? Vnde & easdem gentes quas exD plorando non timuit, etiam preliando prostrauit. Cùm benignitatis culmen apprehendere conamur, precedentium exemplis instruimur. Quid enim Samuele benignius, qui de principatu regendi populi delectus, successorem sibi humiliter requirit, inuentumq; ungit in regem, unctum mox tolerat persecutorem? A quo ne moriatur, trepidat: & tamen ne ei Dominus irascatur, rogat. Ipse quippe cùm mitteretur, ait: Audiet Saul, & interficiet me. Et ei per semetipsam ueritas dicit: Quousq; tu luges Saulem, cùm ego abiecerim eum? Quid ergo isto uiro benignius dici potest, qui & hunc non uult diuinitùs percuti, à quo formidat occidi? Cùm ad pietatis atq; humilitatis celsitudinem tẽdimus, præcedentium exemplis leuamur.

A Quid enim Dauid misericordius, quid humilius dici potest, qui à rege reprobo pro uictorijs contumelias recipit, qui de manu hostili Israeliticam gentem fortis eripuit: & tamen ipse ne moriatur, quasi debilis fugit? Qui & se electum diuino iudicio, & persecutorem suum reprobum agnoscit, & tamẽ eidem persecutori suo crebræ satisfactionis humilitate se subijcit: qui persecutoris lanceam tollit, oram chlamydis detruncat, atq; ad cacumen montis protinus properat, & uno eodemq; tempore quia occidẽdi potestatẽ habuerit, ostentat, & ne occidatur rogat. Quia ergo in cunctis quæ spiritaliter appetimus, exemplis precedentibus informamur, bene de his nubibus dicit: Quæ prætexunt cuncta desuper. More enim nubium extensa super nos patrum uita tegimur, ut ad fructum fœcundi germinis infundamur. Et quasi intuentes cœlum prius nubes aspicimus: quia antè bonorum facta admirando cernimus, & pòst illa quæ sunt cœlestia experiendo penetramus. Sed quia nequaquam harum nubium, id est antiquorum patrum uita nobis uirtusq; patesceret, nisi eã nubes aliæ, id est sancti Apostoli lumine suæ prędicationis aperirent: ad has nubes quæ prędicando mundũ circumeunt, sermo redeat, & quid per illas Dominus in mũdo egerit, ostẽdat. Sequit: 1.Reg.16

Quòd diffusis per orbẽ prædicatoribus, mãsio præparata est Deo in credẽtiũ cordibus, & clarescẽtibus miraculis, usq; ad terminos mundi nomen Christi peruenit. Cap. VI.

C Si uoluerit extendere nubes quasi tentoriũ suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoq; maris operiet.] Extendit nubes Dominus, dum ministris suis uiam prædicationis aperiens, eos in mundi latitudinem circumquaq; diffundit. Bene autem dictũ est: Quasi tentoriũ suum. Tentorium quippe in itinere poni solet. Et cùm prædicatores sancti in mundo mittunt, iter Deo faciunt. Vnde scriptum est: Ecce mitto angelũ meum ante faciẽ tuã, qui præparabit uiam tuã ante te. Et unde rursum per Psalmistã dicit: Iter facite ei qui ascẽdit super occasum. Et rursum: Deus cùm egrederis corã populo tuo, dum transgredereris per desertũ, terra mota est. Deus enim qui per semetipsum nõ localiter ubiq; est, per prædicatores suos in mũdi partes localiter ambulat. Vnde etiam per Prophetã dicit: Et inãbulabo in eis. Iter quippe per eos agit, dũ humanis cordibus eorũ se eloquio infundit. Atq; in hoc itinere tẽtoria Dei sunt hęc eadem corda sanctorum: quibus quasi in uia quiescẽdo tegit, dum per hæc ad mentes hominũ ueniẽs agit quæ disposuit, & nõ uidet. Hinc est quòd simul omnis synagoga tentorium uocatur, cùm cessasse à prædicatione sacerdotes Dominus per Hieremiam queritur, dicens: Non est qui extendat ultra tentorium meum, & erigat pelles meas. Hinc rursum de exterminatione eius dicitur: Dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum. Quia enim in unius populi cultu tunc Dominus inter homines latuit, eundẽ sibi populum tẽtorium uocauit. Vn- *Malac.3* *Psal.67* *Thren.2*

Universidad de Deusto
Biblioteca

de & rectè nunc nubes istæ eius tentorium dicun
tur: quia ad nos Deus per gratiam ueniens, intra
Act.14 prædicatorum suorum mentes operitur. An Pau-
lus eius tentorium non erat, cùm ab Hierusalem
per circuitum usq; ad Illyricum ad corda mortali-
um ueniens, in eius mente Dominus quiescebat?
Nubes quippe erat hominibus, tentorium Deo:
quia quem prædicando infundebat audientibus,
Act.19 hunc inuisibiliter in mente retinebat. Idem rur-
sus dum catenis uinctus Romam peteret Paulus
occupaturus mundum, latēs in eius pectore qua-
si sub tentorio ibat Deus: quia & occultus uideri
non poterat, & per uerba prædicationis proditus
iter inchoatæ gratiæ sine cessatione peragebat.
Nubes eius Moyses extitit, cùm priusquam plebi
Israeliticæ ducatum præberet, quadraginta annis
in deserto permanens, & sublimia appetēs, à con-
uersatione populi segregatus uixit. Sed tentoriū
Dei factus est, cùm ad reuocandum populum in
Ægyptum missus ibat, portans inuisibilem in cor
de ueritatem, cùm omnipotens Deus qui patesce
Exod.15 bat in opere, latebat in corde. Et ubique præsens
omnia cōtinens, iter in suo famulo in Ægyptum
ueniens faciebat. Vnde scriptum est: Iuit Deus in
Ægyptum ut redimeret sibi populū. Ecce ire di-
citur per cuius incircumscriptam præsentiam cū-
cta continentur: quia is qui ubiq; ex maiestate est,
quasi in uia gressus ponit ex prædicatiōe. Sed eis-
dem sanctis prædicatoribus nequaquam ad per-
suadendum uerba sufficiunt, nisi etiam miracula
addantur. Vnde cùm dictum sit: Si uoluerit exten
dere nubes quasi tentorium suum, rectè subiun-
Psal.143 gitur: Et fulgurare lumine suo desuper. Quid
enim sentire fulgura nisi miracula debemus? de
quibus per Psalmistam dicitur: Fulgura multipli-
cabis, & conturbabis eos. Per has ergo nubes lu-
mine suo desuper fulgurat: quia per prædicatores
sanctos insensibilitatis nostræ tenebras etiam mi-
raculis illustrat. Cumq; nubes istæ uerbis pluunt,
cumq; miraculis uim coruscæ lucis aperiunt, ex-
tremos etiam mundi terminos in diuino amore
conuertunt. Vnde rectè subditur: Cardines quo-
que maris operiet.} Quod faciendum quidē He-
liu uocibus audiuimus, sed authore Deo iam fa-
ctum cernimus. Omnipotens enim Dominus co
ruscantibus nubibus cardines maris operuit: quia
emicantibus prædicatorum miraculis, ad fidem
etiam terminos mundi perduxit. Ecce enim penè
cunctarum iam gētium corda penetrauit: ecce in
una fide Orientis limitem Occidentisq; coniun-
xit: ecce lingua Britanniæ quæ nil aliud nouerat
quàm barbarum frendere, iam dudum in diuinis
laudibus Hebræum cœpit halleluia resonare. Ec-
ce quondam tumidus iam substratus sanctorum
pedibus seruit Oceanus, eiusq; barbaros motus
quos terreni principes edomare ferro nequiue-
rant, hos pro diuina formidine sacerdotum ora
simplicibus uerbis ligant: & qui cateruas pugnā-
tium infidelis nequaquam metuerat, iam nunc fi-
delis humilium linguas timet. Quia enim perce-
ptis cœlestibus uerbis, clarescentibus quoq; mira
culis, uirtus ei diuinæ cognitionis infunditur, e-
iusdem diuinitatis terrore refrenat, ut praua age-
re metuat, ac totis desideriis ad æternitatis gratiā
peruenire concupiscat. Vnde hic quoq; conueni-
enter adiungitur: Per hæc enim iudicat populos,
& dat escas multis mortalibus.] Per hęc nimirum
uerba prædicatorum, id est guttas nubium, per
hæc fulgura miraculorum Deus populos iudicat:
quia eorum corda territa ad pœnitentiam uocat.
Nam dum superna audiunt, dum mira opera at-
tendunt, mox ad corda sua redeunt, & se de an-
tè actis prauitatibus affligentes, æterna tormenta
pertimescunt. Sed per eaſdem nubes per quas ter
ror infligitur, etiam esca datur: quia magna prædi
catorum dispensatio est, ut sic sciant superbien-
tium mentes affligere, ut etiam afflictas nouerint
cōsolationis eloquio nutrire: quatenus & peccan
tes de æternis supplicijs terreant, & pœnitentes
de superni regni gaudijs pascant. Vnde bene ipse
dispensationis ordo seruatus est, ut ordinate He-
liu diceret quòd per has nubes prius iudicat po-
pulos, & postmodum escas præbet: quia nimirū
omnipotēs Deus per prędicatores suos prius nos
de praua actione corripiens concutit, & postmo-
dum per spem consolans nutrit. Si enim diuina di
spensatio per has nubes iudicium modò non age
ret, nequaquam eisdem nubibus dixisset: Accipi-
te Spiritum sanctum, quorum remiseritis pecca-
ta, remittuntur eis, & quorum retinueritis, reten-
ta sunt. Et rursum si per eas ieiuna nostra corda nō
pasceret, nequaquam de *esurientibus* populis di-
scipulis Dominus *diceret*: Date *illis* uos mādu-
re. Quod sic *tunc* eorum manibus factum cre-
dimus, ut hoc eorum uerbis quotidie fieri sine ces-
satione uideamus. Quid eñ agit Petrus, cùm per
epistolas loquitur, nisi ut uerbi pabulo corda no-
stra malè ieiuna satientur? Quid Paulus, quid Io-
annes per epistolas loquentes operantur, nisi ut
mētes nostræ cœlestia alimēta percipiant, & in-
diæ suæ fastidium quo moriebantur, uincant? Di-
catur ergo: Si uoluerit extendere nubes quasi ten
torium suum, & fulgurare lumine suo desuper,
cardines quoq; maris operiet. Per hæc enim iudi-
cat populos, & dat escas multis mortalibus. ac si
aperte diceret: Si sanctos suos in ministerio prę-
dicationis extendit, eorumq; uerba miraculis ad-
iuuat, totius mundi limites ad fidē uocat, per quæ
& prius superbientes iudicat, & pòst per uerbum
consolationis nutriens in spe humiles roborat.

Sed cùm escas dare mortalibus diceret, notan-
dum q; nō ait omnibus, sed multis: quia uidelicet
scriptū est: Nō omniū est fides. Et quibusdā dicit:
Propterea uos nō auditis: quia ex Deo nō estis. Et
rursum: Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui
misit me, traxerit eum. Et rursum: Nouit Domi-
nus qui sunt eius. Vnde in ipsa quoque sancta Ec
clesia plurimi fidem tenent, & uitam fidei non te-
nent: humilitatis dominicæ sacramēta percipiūt,
sed humiliari dominica imitatione contemnunt:
blanda diuini eloquij prædicamenta cōmunicāt,
sed apud se immanes in tumore perseuerāt. Vnde
hic quoq;

hic quoq; postquam per cardines maris aggregatæ Ecclesiæ latitudo signata est, aptè subiungitur:

Quòd superbis cognitio denegatur ueritatis: et quid sit quòd filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manasse ultra Iordanem ad alenda pecora campestria concupiscant, & in terra promissionis hæreditatem non uelint, cùm tamen ante fratres ad bellum armati præcedant. Cap. VII.

IMmanibus ascondit lucem.] Immanes quippe sunt qui se elatis cogitationibus extollunt. Quos contra per Esaiam dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis prudentes. Quos contra etiam Paulus ait: Nolite prudentes esse apud uosmetipsos. Sed his immanibus lux absconditur: quia nimirum superbientibus ueritatis cognitio denegatur. Vnde per semetipsam ueritas dicit: Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Sapientes & prudentes uidelicet superbientes uocans. Qui enim non subiunxit, Reuelasti ea stultis, sed paruulis: tumorem se damnasse innotuit, non acumen. Vnde & aliàs dicitur: Custodiens paruulos Dominus. Atq; ut ostendatur hæc eadē paruitas quid uocatur, adiungitur: Humiliatus sum, & liberauit me. Quia ergo sunt multi in Ecclesia qui paruuli esse despiciunt, etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minimè desistūt. Hos plerunq; uideas honoribus extolli, uoluptatibus perfrui, rerum multiplicitate dilatari. Hi sæpe nil præcipuè nisi præesse cæteris appetunt, à multis timeri gratulantur: rectè uiuere negligūt, & rectæ uitæ famam habere concupiscunt, adulationes quærunt, fauoribus intumescunt. Et quia *in* rebus sibi copiosè præsentibus prompti sunt, uentura gaudia non requirunt. Cumq; eos multiplex actio occupat, etiam à semetipsis alienos demonstrat. Et tamen si qua fidei rētatio exurgat: quia in ea saltem specietenus continent, hāc uerbis, hanc laboribus defendunt, & patriam cœlestem uindicant, nec tamen amāt. Quos bene apud Moysen filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manasse exprimunt, qui multa pecora & iumenta possidentes, dum extra Iordanem ea quæ uiderant, campestria concupiscunt, in repromissionis terra hæreditatem habere noluerunt, dicentes: Terra quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium: & nos serui tui habemus iumenta plurima, precamurq; si inuenimus gratiā coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem. Qui igitur iumenta plurima possident, Iordanem transire refugiunt: quia quos multa mundi implicamenta occupant, habitationem cœlestis patriæ non requirunt. Sed ipsa eos quam specietenus tenent, fides increpat: ne oēn delectatione torpescant, atq; exemplo suo alios à laboris tolerantia & studio longanimitatis frangant. Vnde eis per Moysen dicitur: Nunquid fratres uestri ibunt ad pugnam, & uos hic sedebitis? Cur subuertitis mentes filiorum Israel? Num. 32
Sed quia erubescunt non defendere quod confitentur, pro eadem fide quam professi sunt, ad certamen properant, eamq; non sibi sed proximis uendicant. Vnde & ad Moysen dicunt: Caulas ouium fabricabimus, & stabula iumentorum, paruulisq; nostris urbes munitas: nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel. Qui mox sortes pro alijs ueniunt, & repromissionis terrā ab hostibus liberāt, & relinquunt: atq; ad pascenda armenta extra Iordanem redeūt. Multi quippe quamuis fideles curis præsentibus occupati, quasi armenta extra Iordanem pascunt: quia contra fidem baptismatis tota mēte omnicq; desiderio rebus perituris inseruiunt. Qui tamen, ut diximus, cùm fidei tentatio oritur, defensionē armis accinguntur. Hostes fidei superando trucidant, & hæreditatem terræ repromissionis, id est, fructum fidei non amant, sicq; pro illo pugnant, ut tamen sua pignora extra illam deponant. Quia enim paruulos foris habent, affectum in eius habitatione non habent. Vnde ad campestria redeunt: quia ab altis cacuminibus montiū quasi à spe cœlestium dilabunt, ut extra repromissionis terram bruta animalia nutriāt: quia ad pascendos uarijs desideriis irrationabiles animi motus elaborant: quia æternæ lucis quanta sit claritas nesciūt, qui transitorijs occupationibus obcæcantur, & dum de terrenis rebus superbiunt, cœlestis sibi luminis aditum claudunt. Vnde rectè nunc dicitur: Immanibus abscondit lucem. Sed tamen aliquando hos immanes superna gratia respicit, atq; ipsis rerum abundantiū occupationibus affligit, eorumq; prosperitatibus, aduersas quidem sed utiles tribulationes interserit, ut contristati ad cor rē deant, atq; in perituris rebus quàm inaniter occupentur, agnoscant. Vnde hic quoq; postq; subtracta lux dicit, aptè subiungit: Et præcipit ei, ut rursus adueniat.] Quia ueritatis lumen quod elatis occupatisq; mentibus absconditur, afflictis humiliatisq; reuelatur. Lux quippe aduenit, cùm afflicta mens ipsas quas deperituris rebus tribulationum tenebras tolerat, agnoscit: quia nisi aliquid ex lumine interno perciperet, nec hoc ipsum quia lumen perdiderat, uideret. Quod intelligi specialiter etiam de Iudæis potest, qui idcirco redemptori nostro in carne uenienti contradicere ausi sunt: quia apud semetipsos immanes extiterunt. Sed his immanibus lux absconsa est: quia superbi lumen ueritatis dum persequuntur, amiserunt. Sed quia in fine mundi ad fidem recipiendi sunt, rectè subiungitur: Et præcipit ei ut rursus adueniat. Vnde etiam per Esaiam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluę fiēt. Esa. 10
Tunc quippe ad eos lux reuertitur, cùm ipsi ad confitendam redemptoris nostri potētiam reuertuntur. Si autem in manibus nequaquam per dati uum casum unum nomen, sed duas partes orationis accipimus, potest intelligi quia in manibus lux absconditur, cùm apud rectum iudicem iniqui quique in suis operibus cæcantur. Cui tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

men præcipitur ut rursus adueniat: quia dum pec catores se finis uiribus saluari non posse cognouerint, gratię lumen accipiunt, & protectionis intimæ radijs illustrantur, ut maiore ardore postmodum cœlestem patriam diligāt quàm prius in terrena delectatione flagrabant. Sed hęc cùm de cœlesti patria loquimur, cui inesse mira claritate prędicta angelorum agmina audimus: cui rerum omnium conditor præsidet, quam uisione sua reficiens replet, cui uera hæreditas lux est, & defectus eiusdem luminis nullus est: ad nosmetipsos mentem reducimus, & quòd terrena gestemus membra cogitamus, pensamus quòd nati in tenebris, atq; à radijs intimæ lucis alieni, tanto nequius uiximus, quanto rebus corporalibus dediti, à spiritalibus longius degebamus. Qua consideratione permotum cor ac malè sibi conscium trepidat, & tantæ illius quam audit patriæ ciuem se fieri posse desperat. Vnde hic quoq; aptè subiungitur, quo mens pauida ad fiduciam reducatur, Nam de hac luce mox subditur:

Quòd omnipotens Deus patriam cœlestem possessionem nostram fecit, & nos amicos & cohæredes Christi constituit.

Caput VIII.

ANnunciat de ea amico suo quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.] Amicus ueritatis est rectę amator actiōis. Vnde et ipsa
Ioan.15 ueritas discipulis dicit: Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio uobis. Amicus quippe animę custos dicitur. Vnde non immeritò qui custodire uolūtatem Dei in pręceptis illius nititur, eius amicus uocatur. Hinc est quòd rursum eisdē discipulis ueritas dicit: Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci uobis. De hac igitur luce æternæ patriæ amico suo Deus annūciat quòd possessio eius sit, ut nequaquam infirmitatis suæ fragilitate desperet, ne quaq; hoc q̄ creatus, sed quòd recreatus est penset, sed tanto certius sciat quia illius lucis claritatē possideat, quanto nūc uitiorum pulsantium tenebras uerius calcat. Bene autē in promissione subiungitur: Et ad eam possit ascendere. Quid enim difficilius quàm homini in terra edito terrena & fragilia membra gestanti cœlorum alta conscendere, supernorum spirituū arcana penetrare? Sed eorundem spirituum ad nos conditor uenit, secq; hominem etiam sub ipsis exhibuit, sicut de illo patri per prophetam dicitur: Minuisti eum paulo minus ab angelis. Et quia inter nos & eosdem spiritus discordantis uitæ scandalū reperit, mira potentia, mirabiliori etiā pietate summa creans, ima suscipiēs, ima cum summis iunxit. Hinc est quod de eodem rege nato angelorū chori in eius annunciatione prodeunt, hymnum dicunt, & deuicta prauæ uitæ discordia, hos quos dudum despexerant, ciues agnoscunt, consono ore prædicātes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominib. bonæ uoluntatis. ac si aperte dicant: Quos à nobis malitia disiunxerat, iam nūc in terra nata bonitas iungat. Hinc est q̄ ante incarnationē eius in testamento ueteri adorasse homo angelum legitur: nec tamē adorare prohibetur, sed post mediatoris aduentū, cùm se Ioannes adorando angelo prostrauisset, audiuit: Vide ne feceris, conseruus tuus sum & fratrum tuorū. Quid est enim q̄ prius æquanimiter se cōcedebant, adorari post ab homine angeli recusant: nisi q̄ prius hominē carnalibus corruptionibus deditum, nec ab eisdē carnalibus corruptionibus redemptum, quo abiectiorem nouerāt, iustius contemnebāt: postmodum uerò humanā naturam eo iam substratam habere nō poterāt, quo hanc in authore suo etiā super semetipsos ductam uidebant? Neq; ēm debebat in membris subiecta despici, quæ in ipso membrorum capite meruit prælata uenerari. Is ergo qui propter nos minor angelis extitit, æquales nos angelis uirtute suæ minorationis fecit. Vnde & moriēdo docuit mortem nō metui, resurgendo de uita confidi, ascendendo de cœlestis patriæ hæreditate gloriari, ut quò caput præisse cōspiciunt, illuc se subsequi & membra gratulentur. Vnde bene ab eodem nostro capite dicitur: Vbicunq; corpus fuerit, illuc congregabunt & aquilæ. Vnde Petrus ait: In hęreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem conseruatam in cœlis. Vnde Paulus dicit: Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluat, quòd ædificationem ex Deo habemus domum nō manu factam, æternam in cœlis. Sed si nos quoq; qui
c editi in terra sumus, cœlum conscendimus, ubi est quod rursum ueritas dicit: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo?* Cui nimirum sententiæ statim obuiat quod hæc eadē ueritas dicit: Pater, uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecum. Quæ sibi in uerbis suis non discrepat, sed ad inquirenda hæc quasi discordantia studium nostræ mentis inflammat. Omnes enim nos qui in eius fide nati sumus, eius proculdubio corpus existimus. Quia igitur mira dispensatione pietatis membrorum suorū Dominus caput factus est: repulsa reproborum multitudine, solus est etiam nobiscum. Nemo igitur ascendit in cœlū, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo: quia dum nos unum cū
d illo iam facti sumus, unde solus uenit in se, illuc solus redit etiam in nobis: & is qui in cœlo semper est, ad cœlum quotidie ascendit: quia qui diuinitate super omnia permanet, humanitatis suæ compage sese quotidie ad cœlos trahit. Ergo si desperet humana fragilitas, unigeniti sanguinem consideret, & in precio suo conspiciat quam magna est quæ tanti ualet. Perpendat sollicitè quo caput processit, & quo ad uiuendum præceptis astringitur, ad sperandum exemplo roboretur: confidat cœlos, speret supernam patriam, angelorum se socium sciat, atq; in suo capite prælatā se etiam angelis gaudeat. Dicatur igitur rectè de hac luce æternæ patriæ: Annunciat de ea amico suo quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.

Sed ualde mira sunt ista, ualde terribilia, quòd homo in terra editus, atq; à cœlesti patria exigētibus me-

bus meritis longè damnatus, nō solum ad statum conditionis reducitur, sed etiam glorioſius exaltatur: qui paradiſum perdidit, cœlum recipiat: & non ſolum hunc debiti ſui reatus non teneat, ſed huic poſt culpam dona cumulatius excreſcant, ut ille contemptor Dei, ille imitator diaboli, ſi ad fructum pœnitentiæ redeat, uſq; ad celſitudinē contemplandæ intimæ lucis aſcendat. Cuius itaq; cor non in huius pietatis admiratione exiliat? Cuius torpor non in ſubleuatione tantæ cōſiderationis expaueſcat? Vnde & aptè ſubiungitur:

Caput trigeſimumſeptimum textus libri beati Iob.

Vper hoc expauit cor meū, & motū eſt de loco ſuo. Audiet auditionē in terrore uocis eius, & ſonū de ore illius procedētē. Subter oēs cœlos ipſe cōſiderat, & lumen illius ſuper terminos terræ. Poſt eum rugiet ſonitus, tonabit uoce magnitudinis ſuæ, & non inueſtigabitur cū audita fuerit uox eius. Tonabit Deus in uoce ſua mirabiliter, qui facit magna & inſcrutabilia. Qui præcipit niui ut deſcendat in terram, & hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis ſuæ. Qui in manu omnium hominum ſignat, ut nouerint ſinguli opera ſua. Ingredietur beſtia latibulū ſuum, & in antro ſuo morabitur. Ab interioribus egredietur tempeſtas, & ab arcturo frigus. Flante Deo cōcreſcit gelu, & rurſum latiſsimè funduntur aquæ. Frumentum deſiderat nubes, & nubes ſpargunt lumen ſuum. Quæ luſtrant cuncta per circuitum, quocunq; eas uolūtas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis, ſuper faciē orbis terrarum, ſiue in una tribu, ſiue in terra ſua, ſiue in quocunq; loco miſericordiæ ſuę eas iuſſerit inueniri. Auſculta hæc Iob: Sta, & cōſidera mirabilia Dei. Nūquid ſcis quā do præcepit Deus pluuijs ut oſtenderēt lucem nubiū eius? Nūquid noſti ſemitas nubium magnas, & perfectas ſcientias? Nónne ueſtimenta tua calida ſunt, cùm perflata fuerit terra Auſtro? Tu forſitan cū eo fabricatus es cœlos, qui ſolidiſsimi quaſi ęre fuſi ſunt. Oſtēde nobis quid dicamus illi. Nos quippe inuoluimur tenebris. Quis narrabit ei quæ loquor? Etiā ſi locutus fuerit homo deuorabitur. At nunc non uident lucē.

A Subitò aer cogitur in nubes, & uentus tranſiens fugabit eas. Ab Aquilone aurū uenit, & à Deo formidoloſa laudatio. Dignè eum inuenire nō poſſumus. Magnus fortitudine & iudicio & iuſtitia, & enarrari non poteſt. Ideo timebunt eum uiri, & non audebunt cōtemplari omnes qui ſibi uidentur eſſe ſapientes.

Caput IX.

SVper hoc expauit cor meum, & motū eſt de loco ſuo.] Quia pauor dum mentem percutit, hanc à ſemetipſa alienam reddit. nōnunquam Latini interpretes ecſtaſim pauorem uocāt, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Ego dixi in pauore meo, B proiectus ſum à uultu oculorū tuorum. Vbi uidelicet non pauor, ſed exceſſus dici poterat. Sed pauor illic pro exceſſu ponitur: quia ſicut in exceſſu, ita in pauore alienatur animus. Vnde hic quoq; cōſiderata luce æternæ patriæ rectè ſubiungitur: Super hoc expauit cor meū. ac ſi dicat: In admirationis exceſſu ſe tranſtulit, & quia nouæ ſpei ſpiritu mens afflata eſt, ſemetipſam qualis in uetuſta cogitatione fuerat, reliquit. Bene autē dicitur: Et motū eſt de loco ſuo. Locus quippe humani cordis eſt delectatio uitæ præſentis. Sed cùm diuina aſpiratione tangitur locus noſtri cordis, fit amor æternitatis. Conſideratione igitur æternæ patriæ de loco ſuo animus mouetur: quia derelictis infimis, in ſupernis cogitationibus ponitur. Prius enī quæ eſſent æterna neſciebat, in præſentium delectatione torpuerat, ſimulq; ipſe tranſiens, amore tranſeuntia tenebat. Sed poſtquam quæ eſſent æterna cognouit, poſtquā ſupernæ lucis radios raptim cōtemplando cōtigit, admiratione ſummorum ſeſe ab infimis ſuſcitatus eleuauit, ut nulla iā ei niſi quæ æterna ſunt, libeant: & deſpectis tranſeuntibus, ſola quæ permanent, requirat. Benè ergo dicit: Super hoc expauit cor meū, & motū eſt de loco ſuo: quia pigrum cor & terrenis dudum cogitationibus deditū, cùm repētè per exceſſum ſe ad ſumma ſuſpendit, cogitationis infimæ locū mutauit. Sed quia per ſemetipſam in amore præſentis ſeculi proſtrata mēs dormitat, & niſi diuinę D gratiæ aſpiratione pulſetur, in ſuis delectationibus frigida inſenſibiliſq; torpeſcit: neceſſe eſt ut quomodo interna cogitatione tangatur, uel qualiter ad ſpiritalia ſenſificetur, adiungat. Sequitur:

Quòd ſuperbus quiſq; prius timore iudicij concutitur, deinde data indulgentia Deo familiarius inhæret, & unctus gratia Spiritus ſancti, deinde amat & prædicat. Cap. X.

AVdiet auditionem in terrore uocis eius, & 13
ſonum de ore illius procedentem.] Mos ſacri eloquij eſt, ut cùm audiri aliquid per auditum inſinuat, audiri eundem auditum dicat, ſicut Abacuc ait: Domine audiui auditum tuum, Abac. 3
& timui. Vnde hic quoq; dicitur: Audiet auditionem in terrore uocis eius. Notandum uerò eſt quòd uox Dei non in gaudio, ſed in terrore audiri perhibe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perhibetur: quia nimirũ peccator quisq; dum sola quæ terrena sunt, cogitat: dum cor oppressum infimis cogitationibus gestat, si repente diuinæ gratiæ aspiratione tãgitur, hoc ante omnia intelligit, quòd cuncta quæ ait, districta æterni iudicis animaduersione puniãtur. Auditio igit uocis Dei prius in terrore fit, ut pòst uertatur in dulcedinẽ: quia ante nos districti iudicis timore castigat, ut iam castigatos supernæ dulcedinis castigatione reficiat. Nam cùm nos uiolenta rerum temporalium delectatio possidet, & mentis nostræ oculos in somno torporis premit, si manu subita superni respectus excitamur, diu clausos, mox eosdem ad ueritatis lucem oculos mentis aperimus, quæ egimus, mala meminimus: quàm districtus iudex contra hæc ueniat, uidemus: uersatur in mente quantus ille sit tanti iudicis aduentus, quæ tunc illa sit hominum angelorumq; frequentia, quanta ui contra reprobos & ardentia pugnent elementa, quàm terribiliter æterna prodeat de districti iudicis ore sententia, qua reprobis dicitur:

Matth. 25 Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Eorũdem pœna reproborum ante oculos uoluitur, & quæ sint gehennæ tenebræ, cum grauí amaritudinis obscuritate pensatur. Quia ergo superbum cor prius terrore concutitur, ut concussum in amore soli detur, rectè nunc dicitur: Audiet auditionem in terrore uocis eius. ubi & bene subiungitur: Et sonum de ore illius procedentem. Sonus ex Dei ore, est uis timoris de superna irruẽs aspiratione: quia cùm nos de uenturis Dominus aspirando replet, proculdubio de malè gestis præteritis terret. Potest autem per os Dei, unigenitus designari filius, qui sicut brachium eius dicitur, quia per eum

Esa. 53 cũcta pater operatur, de quo propheta ait: Et brachium Domini cui reuelatũ est? de quo Ioannes

Ioan. 1 dicit: Omnia per ipsum facta sunt: ita etiam os di-

Esa. 58 citur. Hinc est enim quod propheta ait: Os enim Domini locutum est hæc. Per quem nobis omnia loquitur, ac si oris nomine patenter diceretur uerbum, sicut nos quoque pro uerbis linguam dicere solemus, ut cùm Græcam uel Latinã linguam dicimus, Latina uel Græca uerba monstramus. Os ergo Domini nõ immeritò ipsum accipimus. Vn-

Cant. 1 de & ei sponsa in Canticis canticorũ dicit: Osculet me osculo oris sui. ac si dicat: Tangat me dulcedine præsentiæ unigeniti filij redemptoris mei.

14 Per somnum uerò oris potest eiusdem Domini sanctus Spiritus designari. Vnde & aliàs in

Act. 2 eiusdem spiritus significatione scriptum est: Factus est repentè de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus uehementis. Sonus igitur de ore Domini procedit, cùm substantialis ei spiritus ad nos per filium ueniens, surditatem nostræ insensibilitatis rumpit, sicut de eodem sono incircunscripto

Ioan. 16 atq; incorporeo os Domini loquitur, dicens: De meo accipiet, & annunciabit uobis. Potest ergo & per terrorem uocis uis formidinis, & per sonũ oris dulcedo consolationis intelligi: quia quos Spiritus sanctus replet, prius eos de terrena actio ne terrificat, & postmodum spe cœlestium consolatur: ut tanto pòst confitendo de prẽmijs gaudeant, quanto prius sola supplicia cõspiciendo metuebant. Hinc est quod de unigeniti spiritu quasi de hoc oris sono Paulus dicit: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Hinc per semetipsã ueritas dicit: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittũtur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Ecce conuersorum terror uertitur in potestatem: quia dum mala sua pœnitendo puniunt, usq; ad exercendum iudicium ascendũt, ut hoc in Deo posse accipiãt, quod prius de Deo ipsi metuebant. Iudices quippe fiunt qui supernũ iudicium perfectè timuerunt: & aliena iam peccata incipiunt dimittere, qui prius formidauerant ne retinerentur sua. Sed quia hoc ipsum iudicium quod spiritaliter agit, modò à carnalibus non uidetur, sunt nonnulli qui Deum res humanas curare non æstimant, & eas ferri fortuitis motibus putant. Contra quos rectè subditur:

De Dei æqua in omnia prouisione: & quòd primitiua Ecclesia miraculorum adiutorijs indiguit, quam perfecutionis tribulatio presit, nunc uerò sola exigat operum merita, nõ uirtutum signa. Cap. XL

SVbter omnes cœlos ipse cõsiderat, & lumen illius super terminos terræ.] Ac si apertè diceretur: Qui summa regit, etiam extremanũ deserit: quia sic impenditur maximis, ut tamẽ hæc eadem cura regiminis nõ præpediatur à paruis. Qui enim ubiq; præsens & ubiq; æqualis est, etiam dissimilibus sibijpsi dissimilis non est. Æquèque omnia respicit, æquè cuncta disponit, qui omnibus locis præsens, nec localiter tenetur, nec uaria curando uariatur. Si autem cœlos sanctos prædicatores accipimus, Propheta attestante qui ait: Cœli enarrant gloriam Dei: postquam per sonum oris aduentus Spiritus sancti designatus rectè subiungitur: Subter omnes cœlos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ. Sunt nãq; nonnulli qui cùm mira Apostolorum opera audiũt, quòd accepto Spiritu sancto mortuos uerbo suscitarent, ab obsessis dæmonia pellerẽt, umbra infirmitates amouerẽt, uentura quęq; prophetando prædicerent, & unigenitũ uerbũ Dei, omnium gentium loquẽtes lingua prædicarent: quia has uirtutes nũc in Ecclesia non uidẽt, subtractã iam ab Ecclesia supernam gratiã suspicantur, nescientes pẽsare quod scriptum est: Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Tunc quippe sancta Ecclesia miraculorũ adiutorijs indiguit, cùm eam tribulatio persecutionis preffit. Nam postquam superbiam infidelitatis edomuit, non iam uirtutum signa, sed sola merita operum requirit: quamuis & illa per multos cùm opportunitas exigit, ostendit. Scriptum quippe est: Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus. Vbi ergo omnes fideles sunt, quæ causa exigit ut signa monstrentur? Vnde citius fortasse satisfacimus, si quis

si quid de ipsa Apostolica dispensatione memoremus. Paulus nanque egregius prædicator Melitem ueniens, & plenam infidelibus insulam sciens, patrem Publij dysenteria febribusq; uexatū, orando sanauit, & tamen ægrotanti Timotheo præcepit, dicens: Modico uino utere, propter stomachū tuū, & frequentes tuas infirmitates. Quid est Paule quòd ægrum infidelem orando ad salutem reuocas, & tantum adiutorem Euangelij more medici per alimenta curas, nisi quòd idcirco fiunt exteriora miracula, ut mentes hominum ad interiora perducantur: quatenus per hoc quod mirum uisibiliter ostenditur, ea quæ admirabiliora sunt inuisibilia credantur? Signo quippe uirtutis pater Publij sanandus fuerat, ut mente reuiuisceret, dum miraculo ad salutem rediret. Timotheo autem adhibendum foris miraculum non erat, qui iam totus intus uiuebat. Quid est ergo mirum si propagata fide, crebrò miracula non fiunt, quando hæc ipsi quoque Apostoli in quibusdam iam fidelibus nō fecerunt? Eleuatis ergo cœlis, Dominus inferiora considerat: quia & ablatis summis prædicatoribus incessanter etiam infima nostræ infirmitatis curat. Et quasi subter cœlos lumen illius terræ terminos respicit: quia post sublimem uitam præcedentium, etiam peccatorum mores actusq; gratiæ suæ illustratione cōprehendit. Qui etsi uirtutum signa nunc per uitam fidelium crebrò non exerit, ab eisdem tamen fidelibus per uirtutem operum nunquam recedit. Potest etiam lumen illius super terminos terræ ita intelligi, quòd prædicatio supernę gratię dum gentes ad fidem collegit, intra semetipsam mundi limites clausit. Vel certè termini terræ sunt fines hominum peccatorum. Et sæpe contingit ut plerique Deum deserant, & uitæ suæ tempora in desiderijs carnalibus expendant: sed tamen superna gratia respecti, in extremis suis ad Deum redeunt, quę sint iudicia æterna cognoscunt, cunctaq; quæ se peruersè egisse meminerint, fletibus puniunt, atque hæc uerè se insequi rectis operibus ostendunt. Quibus subsequente iustitia profectò totum dimittitur, quod antè deliquerunt. Hinc enim per prophetiæ spiritum Anna dicit: Dominus iudicabit fines terræ: quia nimirum anteactā uitam Deus non iudicat, quando posteriora peccatorum respectu supernæ pietatis illustrat. Hinc Moyses ait: Primogenita asini mutabis oue. Per asinum quippe immunditia, per ouem uerò innocentia designatur. Asini ergo primogenita oue mutare, est immundę uitę primordia in innocentię simplicitatē conuertere: ut postquam illa peccator egit, quę ut immunda Dominus respuit: ea iam agenda proferat, quę Dei sacrificio imponat. Quia ergo post praua opera peccator cōuertitur, & ab actionum suarum tenebris iuxta finem aliquando reuocatur, rectè nunc dicitur: Et lumen illius super terminos terræ. Sed graui luctu afficit eadem gratia, quæ post facinora mentem replet. Nam malè gesta ad memoriam reducit, sibiq; hominem quàm sit iustè damnandus ostendit. Vnde fit ut peccatum omne quod se egisse reminiscitur, quotidianis fletibus insequat: & quo magis ualet iam quod iustum est cernere, eo ardentius appetit iniustum sese gemitibus punire. Vnde aptè subiungitur:

Quòd cùm mentem hominis Deus ingreditur, continuò pœnitentiæ gemitus sequatur. Cap. XII.

POst eum rugiet sonitus.] Quem enim Dominus illustrando repleuerit, eius uitam proculdubio in lamētum uertit, atq; illuminatę menti quo magis æterna supplicia insinuat, eo hāc durius de transacta nequitia gemitibus fatigat, & dolet homo quod fuit: quia bonum iam incipit uidere quod non fuit: odit qualem se fuisse meminit, amat qualem se esse debuisse cognoscit, & solam iam pœnitentię amaritudinem diligit: quia cautè considerat in quantis uoluptatibus sua delectatione peccauit. Bene ergo dicitur: Post eum rugit sonitus: quia cùm mentē Deus ingreditur, constat proculdubio quòd mox pœnitentię gemitus sequatur, ut ei iam salubriter flere libeat, quę prius de iniquitatibus flenda iucunditate gaudebat. Sed quo uberius culpa fletur, eo altior cognitio ueritatis attingitur: quia ad uidendum internum lumen polluta dudum conscientia lachrymis baptizata renouat. Vnde post pœnitentię rugitum aptè subiungitur:

Quòd actionē Spiritus sancti siue effectū eius nemo ad plenū inuestigat: cùm eadē actio per eundē spiritū ordinata, alijs in resurrectionem, alijs sit in ruinam. Cap. XIII.

TOnabit uoce magnitudinis suę.] Voce enim magnitudinis suę Deus tonat, cū se nobis bene iam per lamenta pręparatis, quàm sit magnus in supernis insinuat. Quasi enim de cœlo tonitrus procedit, cùm nos incuria negligētiaq; torpentes respectus gratiæ pauore subito percutit, atq; in terra positi, sonum de superioribus audimus: quia terrena cogitantes, superni terroris sententiam repentè pertimescimus, & mēs bene iam de summis sollicita trepidat, quę prius in infimis malè secura torpescat. Sed istius uisitationis occultę quibus modis se nobis insinuet terror, ignoratur: neq; ipsius mentis acie comprehenditur, cuius ad melius intentio commutatur. Vnde aptè subiungitur: Et non inuestigabit, cùm audita fuerit uox eius.] Vox Domini auditur, cùm gratię eius aspiratio mente concipitur, cùm insensibilitas occultę surditatis rumpitur, & cor ad studium summi amoris excitatum, uirtutis intimę clamore penetratur. Sed istam uocem superuenientis spiritus quę se in aures cordis insinuat, nec ipsa mēs quę per hanc illustrata fuerit, inuestigat. Pensare enim non ualet, inuisibilis uirtus quibus sibi meatibus influat, quibus ad se modis ueniat, quibus recedat. Vnde & bene per Ioannem dicitur: Spiritus ubi uult, spirat: & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, & quo uadat. Vocē enim spiritus audire, est uim cōpunctionis intimę in amo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem inuisibilis cõditoris assurgere. Sed nemo scit unde ueniat: quia ignoratur, per ora prædicantiũ quibus se ad nos occasionibus fundat. Et nemo scit quo uadat: quia cùm unam prædicationẽ multi audiunt, intelligi proculdubio non potest quẽ deserens abijciat, aut cuius ingrediens in corde requiescat. Vna quippe res foris agitur, sed non per hanc uno modo intuentium corda penetrantur: quia qui inuisibiliter uisibilia modificat, in humanis cordibus causarum semina incomprehensibiliter plantat. Hinc est ꝙ resuscitato Lazaro multi Ioan. 11 crediderunt, sed tamen Iudæorum plurimi ad persecutionis zelum ex hac ipsa resuscitatione commoti sunt. Vnum ergo idemq; miraculum quod alijs lumen fidei præbuit, alios per inuidiæ tenebras à lumine mentis excęcauit. Hinc est quod uterq; latro & eandem & suæ morti similem mortem redemptoris uidit: sed eum superbiendo alter contumelijs lacessere non timuit, quem timendo alter honorauit, atq; in una re una utriusq; cogitatio nõ fuit: quia hanc internus arbiter inuisibiliter modificando distinxit. Sed hic occultæ aspirationis modi quia comprehendi nostra cogitatione nequeunt, nimirum diuinæ uocis uestigia nesciuntur. Bene ergo dicitur: Et non inuestigabitur cũ audita fuerit uox eius. Vnde & adhuc subiungitur: Tonabit Deus uoce sua mirabiliter.] Voce sua Deus mirabiliter tonat: quia occulta uis corda nostra incomprehensibiliter penetrat. Quę dum latentibus motibus premit in timore, & format in amore, quanto ardore sequendus sit, aliquo modo silenter clamat, & fit cuiusdam impulsionis nimietas in mente, cùm nihil sonet in uoce. Quæ tanto apud nos ualentius perstrepit, quanto & ab omni exteriori strepitu aurem nostri sur-
17 descere cordis facit. Vnde & anima ad semetipsam mox hoc intimo clamore collecta miratur, quod audit: quia uim compunctionis incognitæ percipit. Cuius ipsa admiratio bene apud Moysen manna desuper uenientę signatur. Dulcis enim cibus qui de supernis accipitur, manhu uocatur. Manhu enim dicitur, quid est hoc? Et quid est hoc dicimus, quãdo hoc quod cernimus, nescientes admiramur. Supernum igitur manna anima percipit, cùm per uocem compunctionis eleuata, nouam speciẽ interne refectionis obstupescit, ut diuina dulcedine repleta, iure respondeat, quid est hoc? quia dum ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit, insolitè miratur. Et quia cum hac uoce torporis nostri surditas rumpitur, uetustæ uitę protinus usus mutatur: ut anima superno spiritu afflata, & in summis appetat quæ contempserat, & contemnat in infimis quæ appetebat, rectè subiungitur: Qui facit magna & inscrutabilia.] Vt enim homo terrenis usibus deditus, iniquis desiderijs pressus, subitò ad noua efferueat, atq; ad consueta frigescat, exterioribus curis renunciet, in internis contemplationibus anhelet: quis hanc uirtutem supernæ uocis considerare sufficiat? Quis considerando comprehendat? Magna sunt quæ per uocem suã A Dominus facit, sed minus magna essent, si perscrutari potuissent. Facit ergo magna & inscrutabilia: quia ostendit foris perfectionem operis, sed latet intus ipsa qualitas operationis. Voce sua foris etiam per Apostolos insonat, sed corda audientiũ per seipsum interius illustrat: Paulo attestãte, qui ait: Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Neque qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incremẽtum dat Deus. Quãtus ergo nostris mentibus supernę uocis audiri non ipsi præbeant, missi tamen sunt, ut uerbis nobis exterioribus condescendant. Vnde apte subiungitur:

Quòd uiri contemplatiui quorum conuersatio in cœlis est, infimis fratribus condescendunt, & in eorum amore liquefiunt, irrigantes arida corda eorum, ut et ipsi fructificẽt Deo.

Caput XIII.

QVi præcipit niui ut descendat in terram, & hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ.] Quia Psalmista ait: Lauabis me, & super niuem dealbabor: quid hoc loco niuem, nisi puram iustitiæ candida accipimus corda sanctorũ? Aquæ autem ductæ in superioribus constipari, ut niues fiant. Sed cùm hæ ipsæ niues ad terrã uniunt, in aquarum iterum liquorem uertuntur. Aquæ igitur sunt prædicatorum mentes: quæ dum ad contemplanda superna se erigunt, altiori intellectu solidantur. Cumq; in summa cõsideratione rapiuntur, uirtutem confirmationis accipiũt. Sed
c quia adhuc in terris fraterna dilectione retinentur, semetipsas ab alto intellectu modificãt, & infirmis humiliter prædicantes, more niuium corda arentium liquatæ rigant. Niues ergo ad terram de cœlestibus ueniunt, cùm sublimia corda sanctorum quæ iam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna charitate ad humilia prædicationis uerba descendunt. Sicut enim nix terram cùm iacet operit, cùm uerò liquatur, rigatis sanctorum uirtus per firmitatem suam apud Deum uitam peccatorum protegit, & per condescensionem suam, quasi liquefacta arentem terram uirtutis proferat, infundit. Et quia aqua prius ab infimis trahitur, ut pòst à superioribus sparsa reddãtur: sancti quiq; etiam cùm in uirtutis arce constituti,
d unde eleuati sunt considerant, ne alienæ infirmitatis abiecta contemnant. Quasi ergo aquæ ad terras de quibus subleuatæ sunt, redeunt: dum condescendẽtes iusti peccatoribus, reminisci nõ dedignantur, quod fuerunt. Certè aqua in terris adhuc Paulus fuerat cùm legem carnaliter sapiebat: sed ductus ad cœlestia, in niuẽ uersus est: quia quod prius infirmum sapuit, ad soliditatem uitæ intelligentiæ commutauit: & tamen condescendens fratribus, quasi nix ima repetijt: quia & post uirtutum culmina, quam fuerat indignus agnouit, dicens: Qui prius fui blasphemus & persecutor, &c. Ecce quàm clementer suæ imbecillitatis reminiscitur, ut aliorum æquanimiter infirma patiatur. Quasi enim ad terram de qua sumpta fuerat post cœlum aqua redijt, dum post tantæ suæ

contemplationis arcana peccatorem se Paulus meminit, ut prodesse humiliter peccatorib. possit. Videamus itaq; aqua hæc in niuis soliditatem uertenda, qualiter trahatur ad summa, ait: Siue mẽte excedimus Deo. Videamus qualiter ad ima nix redeat, ut dum loquatur infundat, ait: Siue sobrij sumus uobis. Videamus qua manu ducit, ut & iacens eleuari ualeat, & subleuata reuocari, ait: Charitas enim Christi urget nos. Quia igitur charitas Christi quæ sanctorum mentes ad superna subleuat, eas pio moderamine pro fraterna dilectione etiam ad humilitatem condescensionis format, rectè dicitur: Qui præcipit niui ut descendat in terram. Vbi & aptè subiungitur: Et hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ. Hyems quippe est uita præsens, in qua nos etsi iam spes ad superna erigit, adhuc tamen mortalitatis nostræ frigidus torpor astringit: quia scriptum est: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem. Habet autem hæc hyems pluuias, rectorum procul dubio prædicationes. De quibus uidelicet pluuijs per Moysen dicitur: Expectetur sicut pluuia eloquium meum, & descendant sicut ros uerba mea. Hæ nimirum pluuiæ hyemi congruunt, æstate cessabunt: quia cùm nunc carnalium oculis uita cœlestis absconditur, necesse est ut sanctorum nobis prædicationibus irroretur. Cùm uerò æterni iudicij æstus incanduerit, nullus uerba prædicantium necessaria tunc habebit: quia uenìẽte iudice, ad cor suum quisq; reducitur, ut sancta iam cum agere non ualet, sentiat: & rectum quod sequi debuit, ex fortitudinis suæ pœna cognoscat. Vnde bene per prophetam dicitur: Congrega eos quasi gregem ad uictimam, & sanctifica eos in die occisionis. In die enim occisionis sanctificantur reprobi: quia tunc sancta quæ debuerunt, agere consentiunt: cùm digna prauitatis suæ supplicia iam declinare non possunt. Quia autem prædicationes sanctæ cum uita presenti, id est pluuiæ cum hyeme cessabunt, rectè exeunti animæ atque ad æternæ felicitatis æstiua properāti, sponsi uoce suadentis dicitur: Surge, propera amica mea, formosa mea, & ueni. Iam enim hyems transiit, imber abijt & recessit. Trāseunte quippe hyeme, imber recedit: quia cùm uita præsens peragitur, in qua nos ignorantiæ nubilo, carnis corruptibilis torpor astrinxerat, omne ministerium prædicationis cessat. Clarius quippe per nos tunc uidebimus hoc quod sanctorum uocibus nunc obscurius audimus. Præcepit igitur Dominus niui & hyemis pluuijs, ut in terram descendant, dum aspiratione sancti Spiritus pro corrigendis peccatoribus corda sanctorum ad ministerium prædicationis humiliat. ubi rectè additur:

Quòd alia sit prædicatio de infirmitate humanitatis, alia de fortitudine diuinitatis. Cap. XV.

ET imbri fortitudinis suæ.] Imber quippe fortitudinis Dei, est prędicatio diuinitatis. Nã imber infirmitatis, est prędicatio eius incarnationis, de qua per Paulum dicitur: Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Et rursum: Si crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. Sic autem sancti uiri humanitatis eius infirma prędicant, ut auditorum suorum cordibus etiam diuinitatis fortia infundant. Audiamus per tonitruum nubis, imbrem fortitudinis: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deũ, & Deus erat uerbum. Audiamus etiam imbrem infirmitatis: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Audiamus imbrẽ fortitudinis: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso uita erat. Audiamus etiam imbrẽ infirmitatis: In propria uenit, & sui eum non receperunt. Imbri ergo fortitudinis suæ præcipit, ut in terram descendat: quia sanctorum suorum uocibus sic nobis humanitatis suæ infirma prædicat, ut nobis etiam mira & fortia suæ diuinitatis innotescat. Sed cùm uirtutem nostri conditoris audimus, statim ad corda nostra formidine compellente reducimur, & tantum super nos iudicem perpendentes, quæ dignè quæue egimus indignè, pensamus. Vnde bene subiungitur:

Quòd naturali ratione, quæ est lex mentis, & lege prædicationis, homini Deus quid agat & quid mereatur, insinuat. Cap. XVI.

QVI in manu omnium hominum signat, ut nouerint singuli opera sua.] Mala enim quæ agunt homines, pensare contemnunt. Sed cùm uirtutem supernæ districtionis audiunt, prauorum operum hoc quod se deprimit pondus agnoscunt. Prædicationis quippe uerbis pulsati euigilant, ut pensent ad quæ supplicia sese antiquæ actionis meritum trahat. Dum ergo imber fortitudinis in terram descendit, in manu uniuscuiusque signatur, ut sua opera sciat: quia dum uirtus incomprehensibilis maiestatis agnoscitur, ab unoquoque subtilius sua uita pensatur. Quod tamen intelligi & aliter potest. Creator nanque omnipotens à cunctis insensibilibus irrationabilibusq; distinctam rationabilem creaturam hominem condidit: quatenus quod egerit, ignorare non possit. Naturæ enim lege scire compellitur, seu prauum siue rectum sit quod operatur. Nam ad iudicium pro actione cur uenit, si potuit nescire quod egit? Et ipsi ergo qui præceptis dominicis erudiri contemnunt, utrum bona an mala sint quæ faciunt, sciunt. Nam si bona se facere nesciunt, cur de aliquibus factis in ostentatione gloriantur? Rursum si malè se agere ignorant, cur in eisdem factis alienos oculos declinant? Ipsi enim sibi testes sunt: quia sciunt malum esse quod agunt, quod uideri ab alijs uerentur. Si enim ueraciter malum esse non crederent, nequaquam hoc ab alijs uideri formidarent. Vnde & bene per quendam sapientem dicitur: Cùm sit timida nequitia, dat testimonium condemnationi: quia dum de facto suo conscientiam pulsans timor redarguit, ipsa sibi testimonium perhibet damnabile esse quod agit. Quo contrà per

1.Ioan.3 Ioannem dicitur: Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum. Fugiãt ergo iniqui humanos oculos, ſemetipſos certè fugere non poſſunt. Quia enim malum quod faciũt nouerunt, habent teſtem conſcientiam, habent iudicem rationẽ ſuam. In peccato igitur quod committunt, prius contra ſe iudicium ſuæ rationis inueniunt, & pòſt ad diſtrictionem æterni examinis perducuntur. Et hoc eſt fortaſſe quod per Pſal
Pſal. 41 miſtam dicitur: Abyſſus abyſſum inuocat in uoce cataractarum tuarum: quia dum miro ordine diſpoſitionis occultæ malum non permittitur neſciri, quod agitur, & ſuo ſe iam iudicio peccator in conſcientia condemnat, & poſt condemnationem propriam ad æterni iudicis ſententiam properat. Abyſſum ergo abyſſum inuocare, eſt de iudicio ad iudicium peruenire. Eant ergo prædicatores ſancti, redarguant facta peccantium: audito res autem praui contemnant uerba iuſtorum, defendant quantum uoluerint prauitates ſuas, atq; impudenter geſtas, impudentius defendẽdo multiplicent, certè ipſi ſibi in conſcientia teſtes ſunt, quia excuſabiles non ſunt. Eo enim ipſo quo rationabilem creaturam Deus hominem condidit, in manu omnium hominum ſignat, ut nouerint ſinguli opera ſua. Sed quia Heliu de prauitate singulorum ſententiam protulit, ilicò ad ipſum prauitatis authorem per quem unumquodq; malum oboritur, mentis oculos deflectit: ut quia uno hoc uerſu praui capitis membra perſtrinxerat, etiam hocipſum membrorum caput ſub breuitate deſcribat. Vel certè, quia ſuperius nubium Dei uirtutes intulerat, agit nunc ut contra bonorum uitam aduerſarij impugnationes innoteſcat. Nam ſequitur:

Quòd in reproborum cordibus diabolus quaſi in antro ſuo lateat. Cap. XVII.

19 INgreditur beſtia latibulum ſuum, & in antro ſuo morabitur.] Quis alius nomine beſtiæ niſi antiquus hoſtis accipitur, qui deceptionem primi hominis ſæuus impetijt, & integritatem uitę illius malè ſuadendo laniauit? Contra quẽ prophetæ uocibus de ſancta electorum Eccleſia in
Iſa. 35 antiquum ſtatum reſtauranda promittitur: Et mala beſtia non trãſibit per eam Sed hæc beſtia cùm poſt redemptoris aduentum, poſt prædicatorum uoces, quaſi poſt tonitruum nubium in fine mundi illum damnatum hominem qui Antichriſtus uocatur, inuaſerit: quid aliud quàm latibulum ſuum ingreditur, ut in antro proprio demoretur? Vas quippe illud diaboli, antrum ac latibulum beſtiæ eſt, ut inſidians hominibus uiam huius uitæ carpentibus, in illo & per ſigna lateat, & per malitiam occidat. Qui tamen omnium reproborum corda etiam nunc priuſquam apertus appareat, poſſidet: eaq; per occultam malitiam quaſi proprium antrum tenet, atque ad omne quod nocere bonis appetit, in eorum ſe obſcuris mentibus abſcondit. An Iudæorum perſequentium corda, antrum huius beſtiæ non fuerunt, in quorum diu conſilijs latuit, ſed repentè uocibus erupit clamantium, Crucifige crucifige? Et quia ad lac. laceratione mentis pertingere tentando nõ potuit, in redemptore noſtro ad mortẽ carnis anhelauit. Hęc nimirum beſtia multa electorum corda tenuit, ſed hanc ab illis moriens agnus excuſſit. Vnde & in Euangelio dicit: Nunc prin- Ioan. ceps huius mundi eijcietur foràs. Qui miro rectoq; iudicio dum confeſſiones humilium illuminans ſuſcepit, ſuperborum oculos deſerens clauſit. Vnde ei per Pſalmiſtam dicitur: Poſuiſti Pſal. tenebras, & facta eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes beſtię ſyluarum: catuli leonum rugientes ut rapiant, & quęrant à Deo eſcam ſibi. Tenebras quippe Dominus ponit, cùm peccatis iudicium pendens, lumen ſuę intelligentię ſubtrahit. Et nox efficitur: quia prauorum mens ignorãtię ſuę erroribus cęcatur. In qua omnes beſtię ſyluę pertranſeũt, dum maligni ſpiritus ſub opacitate mudis latentes, in reproborum cordibus prauitates ſuas explendo percurrunt. In qua & catuli leonũ rugiunt: quia nequiſſimarum, ſed tamen eminentium poteſtatum miniſtri ſpiritus importunis tentationibus inſurgunt. Qui tamen à Deo eſcam q; petunt: quia nimirum capere animas nequeunt, niſi iuſto iudicio prævalere diuinitùs permittantur. Vbi & aptè ſubiungitur: Ortus eſt ſol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis ſe collocauerunt: quia ueritatis lumine per carnem apparente, à fidelium mentibus excuſſi, quaſi ad cubilia ſua reuerſi ſunt, dum ſola infidelium corda tenuerunt. Quod igitur illic leonum cubile, hic antrum beſtiæ dicitur. Notandum uerò magnopere æſtimo, quòd beſtia hæc non ſolum antrum ſuum ingredi, ſed in eo etiam morari perhibetur. Aliquando nanq; etiam bonorum mentes ingreditur, illicita ſuggerit, tentationibus fatigat, rectitudinem ſpiritus ad delectationem carnis deflectere conatur, delectationem quoque ad conſenſum perducere nititur: ſed tamen reſiſtente ſuperno adiutorio prævalere prohibetur. Intrare ergo in mentes bonorum poteſt, ſed in eis morari non poteſt: quia cor iuſti huius beſtiæ antrum non eſt. Quos enim quaſi proprium antrum poſſidet, eorum mentes proculdubio immorando tenet: quia & prius in eis cogitationes uſque ad iniqua deſideria, & poſt iniqua deſideria uſque ad nequiſſima opera perducit. Neque enim ſtudens reprobi ſuggeſtiones eius recta iudicij manu repellere, cuius uoluptatibus appetunt ſubditi delectatione ſeruire, Cumq; in eorum cordibus prauum quid oritur, mox per ſtudium delectationis enutritur: & cùm ſibi minimè reſiſtitur, protinus ex conſenſu roboratur, ſtatimq; conſenſus ad opus perducitur, opus uerò etiam conſuetudine grauatur. Rectè ergo in antro ſuo morari hæc beſtia dicitur, quæ tam diu cogitationes reprobas tenet, quouſque eorum uitam etiam aculeo praui operis perforet. Vnde bene ad Iudæam Dominus per prophetam dicit: Quouſq; morabuntur in te cogitationes noxiæ? Neq; enim reprehẽdit, cur u-

curueniant, sed cur morentur. Et in bonis enim cordibus cogitationes illicitæ ueniunt, sed tamen morari prohibentur: quia recti quique ne captiuandam domum conscientiæ præbeant, ab ipso cordis limine hostem fugant. Qui etsi quando repentinis suggestionibus usque ad primum uestibulum surripuerit, ad consensus tamen ianuam
Luc.22 non pertingit. Huic nimirum bestiæ impulsu subitæ formidinis uictus ianuam cordis Petrus negando aperuit, sed citius cognoscendo restitit,
10 flendo clausit. Quia uerò antiquus hostis persecutorum corda non solum intrando tenuit, sed etiam tenendo possedit, dicatur rectè: Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Quantum namque in Iudæorum mentibus demorata sit discimus, cùm illorum consilia attestatione Euangelicæ narrationis audimus. In illa nanque describitur cùm redemptorem nostrum uiuificare mortuos cernerent, in morte eius quanta anxietate crudelitatis insanirent, quot explere contra illum praua desideria ardenter uellent, sed tamen populum timerent: quot occasiones occidendi quærerent, & inuenire non possent: quot ad uotum suæ sæuitiæ alienigenarum manibus usi sunt: quia eum quem legaliter interimere ipsi non poterant, feriendum gentibus tradiderunt, ut ex sola potestate Romanus præses ageret, quod ex sola malitia ut agi debuisset, ipsi anhelarēt. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd Christus Iudæis qui zelo legis feruere uidebantur, scandalum fuit: gentibus uerò infidelitatis frigore torpentibus, stultitia. Cap. XVIII.

A B interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.] Scriptura sacra cùm contra arcturum interiora memorat, diuersam Aquilonis partibus Austri plagam designat. Vnde in hoc eodem libro scribitur: Qui facit arcturum & orionas & interiora Austri. Quia igitur interiora Austri sol feruentior tenet, in arcturo uerò cursum omnimodo non habet: interiorum nomine plebs Iudaica, arcturi autem uocabulo, hoc in loco populus gentilis exprimitur. Hi enim qui unum atque inuisibilem Deum nouerant, eiusdēq; legi saltem carnaliter seruiebant, quasi sub meridiano sole feruentes in fidei calore tenebantur. Gentiles autem quia nullam scientiam supernæ cognitionis attigerant, uelut sine sole frigidi sub Aquilone remanebant. Quia uerò tempestas impellit, frigus autem torpore opprimit, rectè nunc dicitur: Ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus. ac si aperte diceretur: A Iudæis surgit malitia persequens, & à gētilibus potestas premens. Neque enim miracula fieri legis præcepta uetuerant, & tamen Iudæi pro eisdem miraculis interimere humani generis redemptorem quærebant. Vnde explere hoc quod cœperant non ualentes, ad Pilati prætorium cucurrerunt, ut ipse hunc perimeret, quem iniustè perimere lex nulla cohiberet. Ab interioribus ergo tempestas, atque ab arcturo frigus prodijt, dum quod Iudæa ex inuidia petijt, hoc gentilis iudex ex Romana authoritate perpetrauit. Vnde bene contra hanc eandem adhuc inuidiam subditur:

Flante Deo concrescit gelu.] Quia quo fidelium cordibus Spiritus sanctus aspirauit, quo maiora uirtutum miracula cōtulit, eo infidelium mentibus grauioris inuidiæ torpor excreuit, atq; inde cōtra Deum plebs infidelis obduruit, unde humilis populus anteactam duritiam qua se astrinxerat, emolliuit. Deo enim flante in gelu uersi fuerant, qui uisis miraculis inuidentes dicebant: Ecce totus mundus post eum abijt. Conspiciebant signa, cernebant per ministros eius miracula, totum iam mundum secuturum fidei prædicamenta præuidebāt: & tamē quo sanctus Spiritus mundum repleuerat, eo illorum mentes arctius inuidiæ malitia ligabat. Aqua ergo in gelu uersa fuerat, dum eunte post Deum mundo, Iudæa in inuidia pigra remanebat. Sed quia supernæ potestati suppetijt etiam tantæ crudelitatis duritiam soluere, atq; ad amandum se corda infidelium liquare, post hoc gelu mox bene subditur: Et rursum latissimè fundūtur aquæ.] Post gelu quippe Dominus latissimas aquas fudit: quia postquam Iudæorum segnitiam usq; ad mortem pertulit, eorum corda protinus ab infidelitatis duritia, amoris sui aspiratione liquefecit, ut tanto pōst desiderabilius ad obediendum currerent, quanto præceptis illius prius obstinatius restitissent. Vnde bene per quendam sapientem dicitur: Sicut glacies in sereno, sic resoluentur peccata tua. Ab hoc frigidi torporis gelu solui prophera desiderauerat, cū dicebat: Conuerte Domine captiuitatem nostrā, sicut torrens in Austro. De his aquis, id est, ad Deum concurrentibus populis rursum dicitur: Mittet uerbū suum & liquefaciet ea, flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Aquę de gelu currūt: quia plerique ex duris persecutoribus magni prædicatores fiunt. Gelu igitur in aqua liquatur, cum torpor interni frigoris ad irrigationem uertitur prædicationis. An Paulus gelu non erat, qui acceptis epistolis Damascum pergēs, in corde fidelium quasi in terra Dei iactata uerbi semina, ne ad perfectionem operum surgerēt, restringere quærebat? Sed gelu hoc in aquam redijt: quia quos persequendo prius premere studuit, hos postmodum fluentis sanctæ exhortationis infudit, ut tanto uberior electorum messis exurgeret, quanto hanc imber Dei etiam ab ore persecutoris irrigaret. Vnde & bene subditur:

21 Ioan.12 Ecclesi.3 Psal.125 Psal.147 Actu.9

Quòd messis Ecclesiastica operarios desiderat, quorum commutatur doctrina, & exemplis proficiat. Cap. XIX.

FRumentum desiderat nubes.] Quid enim electi quiq; sunt, nisi frumenta Dei cœlestibus horreis recondenda? Quæ nunc in tritura areæ paleas tolerant: quia in hac purgatione sanctę Ecclesiæ mores contrarios reproborū portant, quousq; hanc internus agricola uentilabro iudicij dirimat, & in superna habitacula electos suos quasi munda iam grana suscipiens, æternis paleas ignibus

22

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth. 3 gnibus tradat. Vnde bene per Ioannẽ dicitur: Cuius uentilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Sed hoc frumẽtum quousq; ad perfectionem fructuum ueniat, nubium pluuias expectat ut crescat: quia bonorum mens prædicantium uerbis infunditur, ne ab humore charitatis desideriorum carnalium sole siccetur. Hoc frumentum supernus agricola in mundo surgere ac nubes desideMatth. 9 rare conspexerat, cùm dicebat: Messis quidẽ multa, operarij autem pauci. Rogate autem Dominũ messis, ut mittat operarios in messem suam. Qui igitur hic frumẽtum, illic messis, qui uerò hic nubes, illic operarij uocantur: quia prædicatores sancti & nubes sunt & operarij: nubes uidelicet per doctrinam, operarij per uitam: nubes quia uerbis influunt, operarij quia non desinunt agere quod loquuntur. Vnde & subditur: Et nubes spargunt lumen suum.] Nubes enim lumen spargere, est prædicatores sanctos exempla uitæ & loquendo & agendo dilatare. Sed quamuis annunciationis intimæ lumen spargant, non tamen ad conuertenda omnium quæ appetũt corda perueniunt. Nam sequitur: Quæ lustrant cuncta per circuitum, quocunque eas uoluntas gubernantis duxerit.] Sæpe enim prædicatores sancti exhortari quosdam uolunt, sed nequeunt. Sæpe quosdã declinare appetunt, sed tamen internæ instigationis impulsu exhortari eos instantissimè compelluntur. Videamus nubem Dei quomodo gubernantis manu & ad ea quæ non appetit ducitur, atque ab impulsu suo iterum gubernantis manu reAct. 18 tinetur. Certè Paulus cùm uestimenta sua excutiẽs, à Corinthijs discedere uellet, audiuit: Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propter quod ego tecum sum, & nemo apponetur tibi ut noceat te, quoniam multus est mihi populus in hac ciuitate. Rursum cùm ad Thessalonicẽses uoluisset ire, 1. Thes. 2 retentus est, dicens: Volui uenire ad uos ego quidem Paulus, & semel & iterum, sed impediuit me satanas. Neq; enim per semetipsum satan præpedire tanti Apostoli uias potuit, sed occultę dispensationis usibus dum aduersatur, nesciens deseruit: ut nimirum Paulus dum ad alios uellet accedere nec ualeret, eis à quibus recedere non poterat, aptius prodesset. Nubes igitur Dei cũcta per circuitum lustrant: quia prædicationis luce mundi fines illuminant. Sed quia diuinis nutibus subditæ nequeunt explere quod uolunt, ire non possunt, nisi quò eas uoluntas gubernantis duxerit. Vnde & adhuc subiungitur: Ad omne quod præcipitur eis super faciem orbis terræ.] Sæpe enim cùm gubernantis uoluntate perducuntur, aliter agere appetunt, sed aliter disponũtur. Nam plerunq; quosdam auditores suos studeant blandè corrigere, & tamen eorum sermo in asperitatem ducitur. Plerunque quosdam resecare asperè appetunt, sed tamen eorum rigor per mansuetudinis spiritum refrenatur. Sicut ergo non possunt ire quà uolunt, ita etiam nequeunt agere sicut uoA lunt. Quia enim eos internus arbiter tenet cùm mittit, ita illos etiam modificans suscipit cùm perducit, ut aliquando in cogitatione alia disponant, sed alia in opere peragant, aliquando aliter inchoent, sed aliter consumment. Quia igitur iuxta hoc quod sibi præcipitur seruiunt, dicatur rectè: Quo cunq; eas uoluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terræ. Eo enim apertiorem uiam prædicationis inueniunt, quo ad hanc non suis, sed præceptoris sui nutibus ducuntur. Vnde adhuc subditur:

Quòd secundum gratiam Dei, uerbum fidei ad omnes peruenit, & profectus instituæ, neq; nolentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Cap. XX.

B Siue in una tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri.] Vna tribus profectò Iuda intelligitur, quæ in scriptura sacra clara ac multiplex præteritis memoratur. Quæ in hoc quod ex se redemptoris nostri carnem protulit, speciale præ omnibus munus accepit. Terra autem Dei, simul omnis Iudæa nominatur. Quæ tunc ei fidei sua fructum protulit, cùm totus sub idolorum cultu delapsis gentibus mundus errauit. Locus autem misericordiæ Dei est ipsa gentilitas, cui culpas districtus iudex si iustè animaduerteret, ad reconciliationem gratiæ nunquam ueniret. Quæ cùm nulla apud Deum merita habuit, reconciliationis tamen gratiam ex sola misericordia accec pit. Vnde per Paulum dicitur: Gentes autem honorare Deum. Vnde super misericordia scriptum est: Qui quondam non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. Nubes ergo suas Deus ducit, siue in una tribu, siue in terra sua, seu in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri: quia prædicatores ueteris nouiq; testamenti aliquando solimbui Iudæ contulit, & Israel penè totum expressa regum gubernatione reprobauit. Aliquando & in terra sua has pluere nubes facit: quia eundem Israeliticum populum ad antiquam gratiam post correptionem captiuitatẽq; reuocauit. Aliquando de loco suæ misericordiæ eas clarescere uoluit: quia per prædicatores sanctos etiam gentibus D uirtutum miracula ostendit, ut sola misericordia à fugo erroris absolueret, quos ingenitæ perfidiæ ira deprimebat. Sed ecce Heliu quia futura per propheticum spiritum sensit, quia multa sublimiter protulit, uir arrogans elationis sux pondere lassatus non ualet portare quæ dicit. Nam per iactantiam protinus adiungit: Ausculta hæc Iob, sta & considera miracula Dei.] Quasi in comparatione sui iacentem uidit, quem ad uerba tantę prędicationis ut staret admonuit. Quamuis & per hoc quod dicit: Ausculta, grauem beato Iob contumeliam irrogat: quia, sicut iam dictum & superius diximus, arrogantia minoris est auditum sibi uelle extorquere maioris. Sed licet Heliu bona quę dicit, nescias pẽsare cui dicit, nos qui erudiri ab hominib. quærimus, indagare uerba docui-

ba doctrinæ illius subtiliter debemus. Nã magna fortasis uirtutis arte dicitur: Sta & considera miracula Dei. Sunt nõnulli quippe qui Dei miracula iacentes considerant: quia operationis eius potentiam non sequentes admirantur. Stare quippe Iac.10 est recta agere. Vnde & per Paulum dicitur: Qui se existimat stare, uideat ne cadat. Et sæpe quidam superna iudicia mirantur, prædicamenta cœlestis patriæ cum audiunt diligunt, mira opera internæ dispositionis obstupescunt: sed tamen amando & uiuendo ad hæc eadem opera assurgere negligũt. Iacentes ergo Dei miracula considerant, qui eius potentiã sciendo pensant, sed uiuendo non amãt. Per contemplationem quidem in consideratione oculos tendunt, sed tamen per intentionem sese à Num.24 terra non erigunt. Vnde bene in Balaam exprobratiõe dicitur: Qui cadẽs apertos habet oculos. Multa nanque de aduentu redemptoris dixerat, & quæ in nouissimis temporibus erant uentura præuidebat: sed tamen ei uiuendo assurgere noluit, quem præuidendo prædicauit. Iacens ergo apertos oculos habuit, cum eius mentem & prophetia ad cœlestia tenderet, & auaritia in terra retineret. Iacens apertos oculos habuit: quia eum uidere de superioribus potuit, quem prostratus in infimis nõ amauit. Heliu itaque qui beatum Iob nequaquam credidit uiuẽdo tenuisse quod dixit, quasi admonens dicit: Sta, & considera miracula Dei. Quem adhuc de uẽturis discutit, & quasi de ignorantia humilians adiungit:

Quòd nisi prædicatores loquendo prodãt quales intus sint, aut reliquis hominibus similes, aut longè despectiores uideantur. Cap. XXI.

NVnquid scis quando præceperit Deus pluuijs ut ostenderent lucem nubium eius?] Si nubes sancti prædicatores sunt, pluuiæ nubium sunt uerba prædicatorum. Sed nubes cũ per aera transuolant, nisi pluuiæ deorsum ueniant, nescitur quantam aquarum immensitatem portant. Ni si coruscus sol inter pluuias erumpat, intelligi nõ ualet quid in eis etiam claritatis lateat: quia nimirum prędicatores sancti si taceant, & nequaquam loquentes ostendant, quanta sit cœlestis spei claritas quam in cordibus gestant, aut reliquis hominibus similes, aut longè his despectiores uidentur. Cum autem aperire per prædicationem cœperint quæ sit supernæ patriæ remuneratio, quam intrinsecus tenent, cùm persecutione pressi, in qua uirtutis arce profecerint innotescunt, cùm uisione despecti, loquendo insinuant unde timeantur, ipsæ quæ de nubibus influunt pluuiæ, lucem nobis earundem nubium ostendunt. Per uerba enim prædicatorum agnoscimus, ut in eis claritatem uitæ quam appetunt, cum magna humilitate uenere-
Hebr.5 mur. Hanc nimirum lucem Paulus discipulis ostẽdebat, cùm diceret: Vt sciatis quæ sit spes uocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo uirtutis eius in nos qui credimus. Hanc lucem Corinthij per scriptorũ uerba quasi per pluuiæ guttas agno-
1.Cor.10 uerant, cũ dicebãt: Epistolæ graues sunt & fortes, præsentia aũt corporis infirma, & sermo contemptibilis. Sed plerunq; prædicatores sancti ostendere semetipsos ut prosint cupiunt, nec tamẽ possunt. Plerunq; latére ut quieti sint appetũt, nec tamen permittuntur. Nemo igitur scit quando lucem nubium ostendant: quia nemo comprehẽdit quãdo Deus uirtutem prædicationis præbeat, ut prædicantium gloria clarescat. Dicit ergo: Nunquid scis quando præceperit Deus pluuijs, ut ostẽderent lucem nubiũ eius? ac si apertè dicat: Nunquid si uenturos in mundo prædicatores iam conspicis, quando eos ad prædicandum Dominus repletione sancti Spiritus impellat, quibusue modis eorum uitæ claritatem mundo innotescat, apprehendis? Vnde adhuc aptè subiungitur:

Quòd in doctrina Euangelica angustæ semitæ sunt regulæ continentiæ, & perfecta scientia sit de profectu uirtutum, non in se, sed in Domino gloriari. Cap. XXII.

NVnquid nosti semitas nubium magnas & perfectas scientias?] Habẽt istę nubes semitas subtilissimas, scilicet sanctæ prædicationis uias. Angusta quippe porta est quæ ducit ad uitam. Eos ergo per semitas astringunt, qui ab intentionis eorum tramite per lata mundi desideria euagãdo non exeunt. Arcta enim bene uiuendi censura non est ampla uia, sed semita, in qua prædicator quisq; studiosè constringitur: quia sub præceptorum custodia sollicitè coangustat. An non quasi quædam angustia est itineris, in hoc quidem mundo uiuere, sed de huius mundi cõcupiscentia nihil habere, aliena non appetere, propria nõ tenere, laudes mundi despicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam fugere, despectũ sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocentiũ ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiã immobilem in corde retinere? Quę uidelicet omnia semitę sunt, sed magnę: quia quanto in præsenti uita pro ipsa uiuendi custodia angustię sunt, tanto amplius in ęterna retributione dilatantur. Vnde & bene subditur: Et perfectas scientias. Perfecta quippe scientia est, & cuncta hæc sollicitè agere, & se de suis meritis scire nihil esse. Vnde & ipsæ nubes de hac perfecta scientia docẽtur, cùm eis uoce ueritatis dicitur: Dũ feceritis omnia quæ Luc.17 præcepta sunt uobis, dicite, Serui inutiles sumus. Perfecta scientia est scire omnia, & tamen iuxta quendam modũ scientem se esse nescire: quia etsi iam Dei præcepta nouimus, etsi iam uirtutem uerborũ illius sollicita intentione pensamus, etsi iam quæ intellexisse nos credimus agimus: adhuc tamen acta eadem qua districtione examinis sint discutiẽda nescimus, necdũ Dei faciẽ cernimus, nec dum occulta eius cõsilia uidemus. Quãta ergo est nostra scientia, quę quousq; mortalitatis nostræ pondere reprimitur, ipso suę incertitudinis nubilo cęcatur? De qua bene per Paulũ dicitur: Qui se 1.Cor.8 existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire. In hoc itaq; mũdo dum uiuimus, tunc perfectè quæ scienda sunt scimus, cùm proficientes per intelligentiã, nihil nos

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfectè ſcire cognoſcimus. Dicitur igitur: Nunquid noſti ſemitas nubium magnas & perfectas ſcientias? ac ſi apertè dicat: Nunquid iam ſumma acta prædicantium conſpicis, qui poſtquam per ſcientiam ad alta ſe eleuant, deorſum ſe humiliter per cognitionem ſuæ ignorantiæ inclinãt? Quod quia ſolo ſancti ſpiritus dono agitur ut humanum cor non ſolum de ſcientia, ſed etiã de ipſa ſua ignorantia perfectè doceatur, & calore amoris ad ſuperna ferueat, dum minora eſſe quæ cognouit in infimis penſat, rectè ſubiungitur:

Quòd doctorum & auditorum concordia quæ mutua charitate coaleſcit, ex Spiritu ſancto eſt. *Cap.* XXIII.

NOn ne ueſtimenta tua calida ſunt, cum perflata fuerit terra Auſtro?] Sæpe beatũ Iob figuram ſanctæ Eccleſiæ tenere iam diximus. Veſtimenta uerò Eccleſiæ ſunt omnes qui ei fidei adunatione iunguntur. De quibus eidem Eccleſiæ
Iſa. 49 per prophetã Dominus dicit: Viuo ego: quia omnibus his uelut ornamento ueſtieris. Per Auſtrũ uerò qui nimirum calidus uentus eſt, non immeritò Spiritus ſanctus deſignatur, quo quiſq; dum tãgitur, ab iniquitatis ſuæ torpore liberatur. Vnde
Can. 4 bene in Canticis canticorum dicitur: Surge Aquilo, & ueni Auſter, perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Aquilo enim iubetur ut ſurgat, ut nimirum is qui mortalium corda reſtringit aduerſarius ſpiritus fugiat. Auſter enim uenit & hortũ perflat, ut eius aromata diffluant: quia per aduentum ſancti ſpiritus dum mens hominum repletur, ex ea mox opinio uirtutum aſpergitur, ut iure iam ſanctorum lingua quaſi hortus Auſtro perflatus
2. Cor. 2 dicat: Chriſti bonus odor ſumus Deo. Veſtimẽta ergo ſanctæ Eccleſiæ calida ſunt dũ terra Auſtro perflatur: quia hi qui ei per fidem inhærent, feruẽtibus charitatis ſtudijs inardeſcunt, dum eorum mens ſancti ſpiritus afflatu perfunditur. Quod quidem de eodem beato Iob nil obſtat intelligi: quia ſic hæc generaliter in ſancta Eccleſia dicimus, ut tamen per membra eius ſingula ſpecialiter teneamus. Vnuſquiſque enim qui rectè uiuit, atq; hoc & alios docere conſueuit, quaſi tot ueſtimenta habet, quot auditores ei concorditer inhærent. Natura nanque ueſtimentorum eſt, ut per
25 ſemetipſa calere non poſſint, ſed adiuncta uiuenti corpori, dum exhalantes membrorum poros contegunt, emanantem ab intimis calorem premunt, quo nimirũ calore hæc eadẽ ueſtimenta calefiunt, ſed calefacta calorem quem acceperint, retinendo ad corpus reddunt. Quid ergo perueſtimẽta uiuẽti corpori adhærentia, niſi diſcipulorũ uita magiſtris bene uiuentib. coniuncta ſignatur? Quæ quaſi per poros calorem accipit: quia ad amorem Dei & exẽplo actionis & impulſu exhortationis igneſcit. Quæ uelut frigus propriũ expellit dum à priſtina iniquitate diſcedit, calorẽ quem accepit retinet: quia in eo quem prædicando ſumpſerit feruore conualeſcit. Doctores autem ſancti dum auditores ſuos in amorem Dei proficere ſentiunt, ipſi amplius in doctrinæ uirtute ferueſcunt, A & quia eos ad ſumma inardeſcere & ferueſcere cõſpiciunt, ad prædicanda bona cœleſtis patriæ ualidius ſuccenduntur. Qui etſi quando pro eo quòd adhuc uitam corruptibilem humanæ infirmitatis agunt, de qualibet culpa ſaltem tenuiter in opere, in locutione, in cognitione tentantur, diſcipulorum ſuorum profectum conſpiciunt, & ipſi uel in minimis eſſe reprehenſibiles erubeſcũt, ne qua forte exempla tortitudinis præbeant eis quos prædicationis uoce ad regulam intimæ rectitudinis uocant. Dum ergo uerbo doctorum accenduntur auditores, quaſi ex uiuenti corpore ueſtimenta calefaciunt. Sed dum ex profectu auditorum etiam uita docentium proficit, quaſi ex calefactis ueſtimentis calor ad corpus redit. Sed B nequaquam ſibi doctores tribuant quod per exhortationem ſuam ad ſumma proficere auditores uident: quia niſi Spiritus ſanctus eorum corda impleat, ad aures corporum uox docentium incaſſum ſonat. Formare enim uocem magiſtri exterius poſſunt, ſed hanc imprimere interius nõ poſſunt. Neque enim qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Dicitur ergo: Nõnne ueſtimenta tua calida ſunt, cum perflata fuerit terra Auſtro? Quia nimirum tunc auditores qui iam bene uiuentibus doctoribus inhærent, calorem ſuperni amoris accipiunt, cum per afflatum ſancti ſpiritus excitantur. ac ſi apertè beato Iob diceret: Incaſſum tibi tribuis ſi quos per te profeciſſe in uirtutibus contemplaris: quia C hi quos per te incaluiſſe æſtimas, niſi eos Spiritus ſancti feruor attingeret, frigidi in ſua inſenſibilitate remanerent. Poſtquam uerò hæc fortiter dixit, per arrogantiam leuiter motus, irriſionis illico uerba ſubiungit dicens:

Quòd ſancti angeli hoc in munere retributionis acceperunt à Deo, ut ad peccatum ultrà moueri non poſſint. *Caput* XXIIII.

TV forſitã cum eo fabricatus es cœlos, quiſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt.] Poſſunt per eos hi qui in cœleſtibus ſunt conditi, angelici ſpiritus deſignari. Vnde & in oratione noſtra dicere uoce ueritatis inſtruimur: Fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra: ut nimirum uoluntas Dei,
D ſicut à ſuperiori creatura agitur, ita in omnibus etiam ab humana infirmitate ſeruetur. De quibus bene dicitur: Qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt. Naturæ nanq; æris eſt rubigine difficile conſumi. Et uirtutes angelicæ quę in diuino amore fixę perſtiterunt, lapſis ſuperbientibus angelis, hoc immutabile retributionis acceperunt, ut nulla iam rubigine ſurripientis culpæ mordeantur, ut in conteplatione conditoris ſine felicitatis fine permaneant, & in hoc quod ſunt conditæ, æterna ſtabilitate ſubſiſtãt. Quod bene apud Moyſen ipſa de mũdi origine hiſtoriæ uerba teſtantur, cum & priꝰ factum cœlum dicitur, & hoc idem poſtmodum firmamentum uocatur: quia uidelicet natura angelica, & prius ſubtilis eſt in ſuperioribus cõdita, & poſt ne unquam potuiſſet cadere, mirabilibus conſti-

confirmata. Possunt etiam per cœlos, ut sæpe dixi mus, electorum mentes exprimi, à cunctis terrenis contagijs intimo amore suspensæ. Qui quamuis corpore degant in infimis: quia tamen corde iam inhærent summis, ueraciter dicunt: Nostra cõuersatio in cœlis est. Qui solidissimi ut ære fusi sunt: quia ab integritate cœptæ fortitudinis, nulla mutabilitatis rubigine consumuntur. Quibus & fortiter contra aduersa durantibus authoris uoce dicitur: Vos estis amici mei, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Sed quamuis doctus & arrogans cum irridere sanctum uirum nititur, irrisioni suæ fortia dicta permisceat, à dictis tamen fortibus semper ad superuacua uerba relabitur. Nam iterum eum deridendo subiungit:

Ostende nobis quid dicamus ei, nos quippe inuoluimur tenebris.] Ac si dicat: Tu qui iam magna intelligentiæ luce perfrueris, docere nos qui ignorãtiæ tenebris inuoluimur, debes. Qui mox ab irrisione resiliens, despiciendo subiungit:

Quis narrabit ei quæ loquor?] Ac si apertè dicat: Quę ego ei de suis laudibus acutè sentiens nõ audita loquor, quis hæc narrare uel postquam audierit potest? Sed quia cum doctrina & arrogantia in unius mentis habitatione confligit, à loquẽtis ore non solum sonat uiuendi leuitas, sed etiam grauitas sentiendi, postquam Heliu per arrogantiam leuiter intumuit, dicẽs: Quis narrabit ei quę loquor, mox per doctrinam subdidit:

Quod ineffabilis sit Deus, & scrutator maiestatis opprimatur à gloria. Cap. XXV.

Etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.] Omne quod aliquid deuorat, hoc introrsus trahens, ab intuentium oculis occultat, & rẽ quæ uideri in superficie potuit, in profundum rapit. Homo igitur cum de Deo tacet, per rationem in qua est conditus, esse aliquid uidetur. At si loqui de Deo cœperit, ilico quàm sit nihil ostẽdit: quia magnitudinis illius immẽsitate deuoratur, & quasi in profundũ raptus absconditur: quia fari ineffabilem cupiens, ipsa suæ ignorãtiæ angustia deglutitur. Loquitur enim caro de spiritu, circũscriptus spiritus de incircumscripto, creatura de creatore, temporalis de æterno, mutabilis de immutabili, mortalis de uiuificãte, & cum in tenebris positus internum lumen sicut est nesciat, homo de æternitate differere cupiens, cæcus de luce loquitur. Si ergo locutus fuerit homo, deuorabitur: quia si effari homo æternitatem sicut est appetit, etiam hoc sibi subtrahit quod de illa uel tacitus sentit. Sed ecce æternitas tunc hominibus uerè innotuit, cùm se eis humanitate suscepta monstrauit. Quę quia necdum reuelata fuerat, de eisdem hominibus rectè subiungitur: At nunc non uident lucem.] De qua nimirum luce etiam per prophetã dicitur: Populus qui ambulat in tenebris, uidit lucẽ magnã. Sed hæc eadẽ lux qualiter ab hominib. uideat insinuat, cùm protinus subdit: Subitò aer cogit in nubes.] Aer quippe ipsa sua tenuitate spargit, ut nulla firmitate solidetur. Nubes autẽ tanto firmiores sunt, quanto densiores. Quid ergo per aerem nisi mentes seculariũ designantur, quæ innumeris huius uitæ desideriis deditæ, huc illucq; more aeris fluidæ disperguntur? Sed aer in nubes cogit, cum fluxæ mentes per superni respectus gratiam, uirtutis soliditate roborantur, ut intra sinum cordis recta sentiendo se colligãt, & in uanis cogitationibus nõ liquescant. Aer Petrus fuerat, cũ per terrena desideria sparsum, eum quasi aura trãsiens pro uita carnis cura piscationis agitabat. Aer etiam Apostoli omnes extiterant, qui iam per legem alta didicerant, sed necdum per fidem firma sapiebant. Subitò autem aer in nubes coactus est: quia per respectum supernæ gratiæ, fluxa corda piscantium in soliditatem uersa sunt prædicatorum, ut eorum infirmæ cogitationes fortia sentiendo desescerent, ac more nubium aquas scientiæ caperent, & subter iacentem terram uerbis prædicationis irrigarent, quo peracto ministerio, ad cœli secreta recurrerent, atq; ad æternam requiem finito labore peruenirent. Vnde & bene mox subditur: Et uentus transiens fugabit eas.] Ventus quippe est transiens, uita præsens. Ventus ergo transiens nubes fugat: quia mortalis uita percurrens prædicatores sanctos à nostris oculis corporaliter occultat. Ventus ergo transiens nubes fugat: quia uitæ temporalis excursus à carne Apostolos subtrahit, & eos à terræ superficie in secreta requie quasi in cœlorum cardine abscõdit. Sed quia usq; ad mortem prædicare non desinunt, & præsentis uitæ spatium more nubiũ cum uerborũ pluuia excurrunt, quid eorum laboribus in sancta Ecclesia agatur, adiungit cum protinus subdit:

Quòd filijs regni in tenebras exteriores proiectis, multi ab Oriente & Occidente quasi aurum in thesauros uenerunt: & multus ex hoc nobis sit timor, quoniam non intelligimus cur reprobato trunco, in ramis insitis complacuit ei. Caput XXVI.

Ab Aquilone aurũ ueniet.] Quid per Aquilonem nisi peccati frigore constricta gentilitas designatur? quam ille sub iugo suæ tyrannidis tenuit, qui superbiens dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis ascendam super altitudinem nubiũ, similis ero altissimo. Quid uerò auri nomine, nisi animæ fideles exprimunt? De quibus per Hieremiam dicit: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Aurum quippe obscurarũ doluit: quia in quibusdam claritatem innocẽtiæ uersam in culpæ nigredinem uidit. Ab Aquilone ergo aurum uenire dicitur: quia per respectum gratiæ redẽptoris, à gentilitate dudum perfidiæ torpore frigida, intra sanctam Ecclesiam preciosa Deo uita fidelium multiplicatur. Ab Aquilone etenim aurum uenit, cũ ab ipsis idolorum cultoribus uera in Domino fides clarescit. Sed conuersis ad fidem gentibus, Iudæa contradicit, & ad præmiorum retributionem cœlestium dedignat suscipere eos qui dudũ fuerant cultores idolorum. Vnde post conuersionem gentium Petro dicitur: Quare introisti ad uiros præputium habentes, & comedisti cum eis?

Esa. 14

Threm. 4

Act. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esaie 43 eis? Quo cõtrà rectè per Esaiam Dominus dicit: Dicã Aquiloni, da: & Austro, noli prohibere. Sicut enim per Aquilonem Gentilitas, sic per Austrum Iudæa signatur. Quæ quasi meridiano sole incaluit: quia redemptore in carne apparente, feruorem fidei prima suscepit. Aquiloni ergo da dicitur, cùm offerre Deo suæ fidei munera gentilitas imperatur. Austro autẽ iubet ne prohibeat: quia Hebræis in fide consistentibus præcipitur ne uitã gentium repellendo condemnent. Vnde hic quoquè quia dictum est: Ab Aquilone aurum ueniet, aptè subiungitur: Et à Deo formidolosa laudatio.] Sic enim formidolosa laudatio à Deo uenire dicitur, ac si ab his qui in parte Dei sunt, id est, à fidelibus uenire diceretur. Auro igitur ab Aquilone ueniente, à Deo formidolosa laudatio prodijt: quia dum claritatem suæ fidei gentilitas obtulit, multitudo Hebræorum fidelium diuina iudicia per timescendo laudauit. Sed quomodo ab Aquilone ueniat aurũ, quomodo ab his qui sub Deo sunt formidolosa laudatio erumpat, ipsa nobis hisAct. 10 toria sacri eloquij ostendit. Scriptũ quippe est: Cornelius Centurio cohortis quæ dicitur Italica, religiosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecãs Deũ semper, uidit in uisu manifestè quasi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Corneli. At ille intuens eum, timore correptus dixit: Quis es domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Aurum ergo ab Aquilone uenit, dum in conspectu Dei ex gentib. cum eleemosynis ueniens oratio ascendit. Quod cùm Petrus fratribus retulisset, quomodo uel Cornelius angelum, uel ipse de cœlo submitti ad se linteum cum bestijs reptilibus ac uolatilib. uidisset, uel quomodo Spiritus sanctus etiã ante baptisma gẽtilium corda perfuderit, qui nunq; in ludæorũ mentibus nisi post aquam baptismatis uenit, protinus scriptum est: His auditis tacuerũt, & glorificauerunt Deum dicentes: Ergo & gentib. Deus pœnitentiã ad uitam dedit. Multitudo ergo fidelium formidolosam Deo laudem obtulit, quæ saluatis gẽtib. à suo se murmure, dona cœlestis gratiæ admirãdo, cõpressit. Vnde ipse quoq; Petrus mirat̃ dicens: In ueritate comperi, q̃ non est personarũ acceptor Deus. Sed cùm gentes fidem suscipiũt, cur ab eis qui iam fideles sunt, formidolosa uenire laudatio dicitur, cùm læta uenire potius quàm formidolosa debuisset? Sed idcirco cõuersis gentibus, ab Hebræis iam fidelibus formidolosa laudatio prodijt: quia nimirũ iustè Iudæa repulsa est, dum piè est gentilitas uocata: & damna suę repulsionis timuit, dum lucra alienæ uocationis uidit. Vnde nos quoq; quotidie dum iniquos quosq; ad inopinatam uitæ celsitudinem prouehi repentè conspicimus, sub occultis Dei iudicijs timendo gaudemus: ne per occulta iudicia quosdã Deus qui digni putant̃ deserat, q̃ per hęc ad se eos qui indigni æstimantur uocat. Sequitur: Dignè eum inuenire non possumus, & si inuenire iam eum possimus, non tamẽ dignè.] Quia quicquid in illo sentimus, ex fide est, & non ex specie. Hoc tamen q̃ iam se inuenisse considerat, adiungit dicens:

Magnus fortitudine & iudicio & iustitia, & enarrari non potest.] Magnus quippe est fortitudine: quia fortẽ aduersariũ superat, & de domo illius uasa cõtumeliæ auferens, in misericordiæ uasa permutat. Magnus iudicio: quia & si hic electos suos per aduersa deprimit, eos quandoq; in gloria æternę prosperitatis extollit. Magnus iustitia: quia etsi hic diu tollerat, quandoq; tamen reprobos sine termino damnat. Bene autem subditur: Et enarrari non potest. Qui enim sentiri dignè nõ ualet, quanto minus dici? Sed melius hunc utcunq; dicimus, si sub considerationis eius formidine ad mirando taceamus. Sequitur:

Quòd Deum contemplari non possunt qui humiles nõ sunt: & quid sit quòd Dauid cum reduceret arcam Dei in Hierusalem, nudus saltabat. Cap. XXVII.

IDeo timebunt eum uiri, & non audebunt contemplari oẽs qui sibi uidentur esse sapientes.] Hoc loco Heliu uiros eos qui ad intelligentiam sunt fortes appellat. Et notandũ q̃ non ait: Et non audebunt contemplari sapiẽtes: sed, qui sibi uidẽtur esse sapientes. Quibus uidelicet uerbis peritos quidem, sed arrogantes insinuat. Heliu ergo dum multa fortiter sentit, in locutionis suæ fine se tenigit. Viri nanq; arrogantes & docti cùm rectè nõ uiuunt, sed tamen recta dicere doctrinæ impulsionibus compelluntur, ipsi damnationis suæ aliquo modo præcones fiunt: quia dum ea quæ agere respuunt, prædicantes insinuãt, suis se uocibus damnatos clamãt. Contra quos bene per Psalmistã dicitur: Cõuersi sunt in arcũ peruersum. Arcus quippe peruersus ipsum à quo intenditur percutit. In dictis aũt suis arrogantium linguæ arcui peruerso sunt similes: quia dum contra elationem uerba faciunt, in suis autoribus sagittas figũt. Vnde summa cura prouidendum est, ne accepta sapientia cùm ignorantiæ tenebras illuminat, lumẽ humilitatis tollat, ut iam sapientia esse nequeat. Quæ etsi uirtute locutionis fulgeat, elationis tamẽ uelamine cor loquentis obscurat. Alia nanq; sunt bona summa, alia bona media. Bona enim summa sunt fides, spes, charitas. Quæ cum ueraciter habentur, in malum inflecti non possunt. Bona autem sunt media: prophetia, doctrina, curationum uirtus, & cætera: quæ ita intra utrunque sunt posita, ut aliquando per hæc sola æterna patria, aliquando uerò gloria terrena requiratur. Medias ergo has uirtutes dicimus, quas ad quodcunque mens appetit inclinamus. Quibus perceptis ita uti animus sicut terrenis diuitijs potest. Per terrenas nãque diuitias alij in gloriæ ostentatione superbiunt, alij erga proximorum indigentiam ministeria pietatis operantur. Cùm per doctrinam igitur atque prophetiam laus exterior quæritur, quasi per corporales diuitias terrenæ gloriæ culmen ambitur. Cùm uerò doctrina atque prophetia lucrandis animabus impenditur, quasi acceptæ diuitiæ egenis fratribus largiuntur. Qua ergo

sæpe per ipsa dona quæ se percipere exultat, à ma
nu dantis incautus animus elongat: uigilanti pro
uisione curãdum est, ut & prius subigantur uitia,
& post sub circũspectione dona teneant. Nam si
in eis mens incaute se deserit, non per hæc adiuta
subuehit, sed quasi pro anteactis laboribus remu-
nerata reprobatur. Vnde fit etiã ut accepta uirtus
dum in usu transitoriæ laudis assumitur: quia uitio
militat, uirtus nõ sit. Quia enim origo uirtutis hu-
militas est, illa in nobis uirtus ueraciter pullulat,
quæ in radice propria, id est, in humilitate perdu-
rat. A qua nimirum si abscinditur, aresc it: quia ui-
uificantem se in intimis humorem charitatis per-
dit. Sed quia per hoc quod ab Heliu dicitur: Non
audebunt contemplari omnes qui sibi uidentur
esse sapientes, occulta cordis elatio reprobatur:
intueri libet, quanta uirtutum munera Dauid per
ceperat, atq; in his omnibus quàm forti se humili-
tate seruabat. Quem enim non extolleret ora leo-
num frangere, ursorum brachia dissipare, despe-
ctis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad re
gni gubernacula ungi, timendum cunctis uno la-
pide Goliã sternere, à rege proposita extinctis al-
lophylis numerosa præputia reportare, promis-
sum tandem regnum percipere: cunctumq; Israe-
liticum populum sine ulla contradictione possi-
dere? Et tamen cum arcam Dei in Hierusalem re
uocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, admi-
xtus populis ante arcam saltat. Et quia coram ar-
ca saltare, ut creditur, uulgi mos fuerat: rex se in
diuino obsequio per saltum rotat. Ecce quem Do
minus cunctis singulariter prætulit, sese sub Do-
mino, & exequando minimis, & abiecta exhiben
do contemnit. Non potestas regni ad memoriam
reducitur, non subiectorum oculis saltando uile-
scere metuit: non se honore prælatum cæteris,
ante eius arcam qui honorem dederat recogno-
scit. Coram Deo egit uilia uel extrema: ut illa ex
humilitate solidaret, quæ corã hominib. gesserat
fortia. Quid de eius factis ab alijs sentiat ignoro:
ego Dauid plus saltantem stupeo quam pugnan-
tem. Pugnando quippe hostes subdidit: saltando
autem coram Domino semetipsum uicit. Quem
Michol filia Saul adhuc ex tumore regij generis
infãna, cùm humiliatũ despiceret dicens: Quàm
gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiẽs se an-
te ancillas seruorum suorum, & nudatus est quasi
si nudetur unus de scurris, protinus audiuit: Vi-
uit Dominus, quia ludam ante Dominum qui ele
git me potius quàm patrem tuum. Ac paulo pòst
ait: Et ludam, & uilior fiam plus quàm factus sum,
eroq; humilis in oculis meis. ac si aperte dicat: Vi
lescere coram hominib. appeto: quia seruare me
coram Domino ingenuũ per humilitatẽ quæro.
Sunt uerò nonnulli qui de semetipsis humilia sen
tiunt: quia in honoribus positi nil se esse nisi pul
uerem fauillamq; perpendunt, sed tamen corã ho
minib. despecti apparere refugiunt: & contra hoc
quod de se interius cogitant, quasi rigida exterius
uenustate palliantur. Et sunt nonnulli qui uiles ui
deri ab hominibus appetũt, atq; omne quod sunt,
deiectos se exhibendo contemnunt, sed tamen a-
pud se introrsus quasi ex ipso merito ostensæ uili-
tatis intumescunt, & tanto magis in corde elati
sunt, quãto amplius in specie elationem premũt.
Quæ utraq; unius elationis bella, magna Dauid
circumspectione deprehendit, mira uirtute supe-
rauit. Quia enim de semetipso intus humilia sen-
tiens, honorem exterius non quærit, insinuat di-
cens: Ludam & uilior fiam. Et quia per hoc quòd
uilem se exterius præbuit, nequaq; interius intu-
mescit, adiungit: Eroq; humilis in oculis meis. ac
si dicat: Qualem me exterius despiciens exhibeo,
talem me & interius attendo. Quid ergo acturi
sunt quos doctrina eleuat, si Dauid ex carne sua
uenturum redemptorem nouerat, eius q; gaudia
prophetando nunciabat, tamen in semetipso cer-
uicem cordis ualida discretionis calce deprime-
bat, dicens: Eroq; humilis in oculis meis? Bene
ergo per Heliu dicitur: Ideo timebũt eum uiri, &
non audebunt cõtemplari oẽs qui sibi uidentur esse
sapiẽtes. Contẽplari em̃ Dei sapientiã nõ possunt,
qui sibi sapientes uidentur: quia tanto ab eius lu-
ce longè sunt, quãto apud semetipsos humiles nõ
sunt: quia in eorũ mentib. dum tumor elatiõis cre
scit, aciem cõtemplationis claudit, & unde se luce
re præ cæteris æstimãt, inde se lumine ueritatis pri
uant. Si igitur ueraciter sapientes esse, atq; ipsam
sapientiam contẽplari appetimus, stultos nos hu-
militer cognoscamus. Relinquamus noxiã sapiẽ-
tiam, discamus laudabilẽ fatuitatẽ. Hinc quippe
scriptũ est: Stulta mundi elegit Deus, ut cõfundat 1. Cor. 1
sapientes. Hinc rursum dicit: Si quis uidet inter ibidem
uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sa-
piens. Hinc Euangelicæ historiæ uerba testantur:
quia Zacchæus cùm uidere præ turba nihil pos- Luc. 9
set, sycomori arborem ascẽdit, ut trãseuntem Do-
minũ cerneret. Sycomorus quippe ficus fatua di-
citur. Pusillus itaq; Zacchęus sycomorũ subijt, &
Dominum uidit: quia qui mundi stultitiam humi
liter eligũt, ipsi Dei sapientiam subtiliter contem-
plantur. Pusillitatem nãq; nostram ad uidendum
Dominum turba præpedit: quia infirmitatem hu
manæ mentis ne lucem ueritatis intendat, cura-
rum secularium tumultus premit. Sed prudenter
sycomorum ascendimus, si prouidè eam quæ diui
nitùs præcipit stultitiã mente tenemus. Quid em̃
in hoc mundo stultius q; amissã nõ quærere, pos-
sessa rapientib. relaxare, nullã p acceptis iniurijs
iniuriã reddere, imò adiunctis alijs patientiã præ-
bere? Quasi enim sycomorũ nos ascẽdere Domi- Luce 6
nus præcipit, cùm dicit: Qui aufert quæ tua sunt, Matth. 5
ne repetas. Et rursum: Si quis te percusserit in de-
xtram maxillam, præbe illi & alteram. Per sycó-
morum Dominus transiens cernitur: quia per hãc
sapientem stultitiã etsi necdum ut est solidè, iam
tamen per contemplationis lumen Dei sapien-
tia quasi in transitu uidetur. Quam iuxta Heliu
uerba uidere nequeunt, qui sibi sapientes esse ui-
dentur: quia ad conspiciendum Dominũ in elata
cogitationum suarum turba deprehensi, adhuc sy
comori arborem non inuenerunt.

B. GRE-

B. GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uigeſimus octauus.

Caput I.

POST damna rerum, poſt funera pignorum, poſt uulnera corporis, poſt uerba malè ſua dentis uxoris, poſt contumelioſa dicta conſolantiũ, poſt ſuſcepta fortiter iacula tot dolorum, de tanta uirtute conſtantię laudãdus à iudice beatus Iob fuerat, ſi iam de præſenti ſeculo eſſet euocandus. At poſtquam hic adhuc duplicia receptu rus eſt, poſtquam ſaluti priſtinæ reſtituitur ut rebus redditis diutius utatur, ne per elationis gladium ipſa illum ſua uictoria ſternat, debet omnipotẽs Deus increpare per diſtrictam iuſtitiam quem ſeruat ad uitam. Quid enim peius plerunque animam quàm conſcia uirtus interficit? Quæ illam dum conſideratione ſua inflat, à plenitudine ueritatis euacuat: & dum ſe ad percipiẽda præmia ſufficere ſuggerit, eam à meliorationis intentione diſtendit. Iuſtus igitur Iob ante flagella extitit, ſed iuſtior poſt flagella permanſit: & laudatus antea Dei uoce, poſtmodũ creuit ex uerbere. Profectò uelut tuba ductilis ex percuſſiõe producta, in laudẽ Dei tanto altius eleuatus eſt, quãto maiori eſt caſtigatione percuſſus. Sed humiliãdus erat iſte qui proſtratus ulceribus ſic uirtutibus ſtabat. Humiliandus erat, ne tam robuſtiſſimum pectus elationis tela confoderent, quod conſtabat certè quia & illata uulnera non uiciſſent. Requirendus nimirum fuit homo cuius debuiſſet cõparatione ſuperari. Sed quid eſt quod de eo uoce Domini dicitur: Vidi ſeruum meum Iob quòd non ſit ei ſimilis uir ſuper terram? Cuius ergo comparatione poterat uinci, de quo Deo atteſtãte dicitur quia nullius hominis comparatione poſſit æquari? Quid itaq; agendũ eſt niſi ut ex perſona ſua ipſe Dominus ſuas illi uirtutes narret, & dicat ei? Nunquid producis luciferum in tempore ſuo, & ueſperum ſuper filios terræ conſurgere facis?] Et iterum: Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia tenebroſa uidiſti? Vel certè: Nunquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo: & oſtendiſti auroræ locum ſuum? Quis uerò iſta niſi Dominus poteſt? Et tamen interrogatur homo, ut cognoſcat quia iſta non poteſt, quatenus uir qui tam immenſis uirtutibus creuit, & nullius hominis exemplo uincitur, ne extolli debeat, Dei comparatiõe ſuperetur. Sed ô quam potenter erigitur, qui tam ſublimiter humiliatur. O quãta eſt hominis uictoria, hãc ex Dei comparatione perdidiſſe. O quanto hominibus maior eſt, qui teſtimoniis conuincitur Deo minor. Multum quippe potens eſt qui tali interrogatione oſtẽditur quia potẽs nõ eſt. Sed quia ad obſcura nimis diſſerẽda ducimur, ad eiuſdem textus iam uerba ueniamus.

A Textus capitis trigeſimi octaui libri B. Iob.

RESpõdens autem Dominus Iob de turbine, dixit: Quis eſt iſte inuoluẽs ſententias ſermonibus imperitis? Accinge ſicut uir lumbos tuos, interrogabo te, & reſponde mihi. Vbi eras quãdo ponebã fundamẽta terræ? Indica mihi ſi habes intelligentiã. Quis poſuit mẽſuras eius, ſi noſti, uel quis tetẽdit ſuper eã lineã? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? Aut quis demiſit lapidẽ angularẽ eius cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent oẽs filij Dei? Quis cõcluſit oſtiis mare, quando erumpebat quaſi de uulua procedens, cum ponerem nubem ueſtimentum eius, & caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerem? Circundedi illud terminis meis, & poſui uectẽ & oſtia, & dixi: Hucuſq; uenies, & non procedes amplius, & hic cõfringes tumẽtes fluctus tuos. Nunquid poſt ortũ tuũ præcepiſti diluculo: & oſtendiſti auroræ locũ ſuũ, & tenuiſti concutiens extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea? Reſtituetur ut lutũ ſignaculũ, & ſtabit ſicut ueſtimẽtũ. Auferetur ab impijs lux ſua, & brachiũ excelſum cõfringetur. Nunquid ingreſſus es profundũ maris, & in nouiſſimis abyſſi deãbulaſti? Nũquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia tenebroſa uidiſti? Nunquid conſideraſti latitudinẽ terræ? Indica mihi ſi noſti omnia, in qua uia lux habitet, & tenebrarũ quis locus ſit, ut ducas unũquodq; ad terminos ſuos, & intelligas ſemitas domus eius? Sciebas tũc q̃ naſciturus eſſes, & numerũ dierũ tuorũ noueras? Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grãdinis aſpexiſti, quæ præparaui in tẽpus hoſtis, in diẽ pugnæ & belli? Per quã uiã ſpargitur lux, diuiditur æſtus ſuper terrã? Quis dedit uehemẽtiſsimo imbri curſum, & uiã ſonãtis tonitrui, ut plueret ſuper terram abſq; homine in deſerto, ubi nullus mortaliũ cõmoratur, ut impleret inuiã et deſolatã, & produceret herbas uirẽtes? Quis ẽ pluuię pater, uel qs genuit ſtellas roris? De cuius utero egreſſa eſt glacies, & gelu de cœlo quis genuit? in ſimilitudinẽ lapidis aquæ durantur, & ſuperficies abyſſi cõſtringitur.

Nunquid

Nunquid cõiungere ualebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Nunquid producis luciferum in tempore suo, & uesperum super fines terræ consurgere facis? Nũquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra? Nunquid eleuabis in nebula uocem tuam, & impetus aquarum operiet te? Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuerentia dicent tibi assumus? Quis posuit in uisceribus hominis sapientiã? uel quis dedit gallo intelligentiã? Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet? Quando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur? Nunquid capies leænæ prædam, & animam catulorum eius implebis, quando cubant in antris, & in specubus insidiantur? Quis præparat coruo escã suam, quando pulli eius clamant ad Deum, uagantes eo quòd non habeant cibos?

Quibus modis hominibus loquatur Deus. Cap. II.

RESpondens autẽ Dñs Iob de turbine dixit.] Notandũ uideo: quia si sano atq; incolumi loqueret, ex trãquillitate dominica locutio facta diceretur: sed quia flagellato loquit, de turbine locutus fuisse describitur. Aliter em̃ Dñs seruis suis loquit, cùm eos intrinsecus per cõpunctionẽ prouehit, aliter cùm per districtionẽ ne extollant premit. Per blandã enim locutionẽ Domini amanda dulcedo eius ostendit: per terribilẽ uerò potestas eius metuenda monstrat. In illa persuadetur animæ ut proficiat, in ista reprimit quę proficit. In illa discit quod appetat, in ista quod metuat. Per illam dicit: Gaude & lætare filia Sion: quia ecce uenio & habitabo in medio tui. Per istam dicitur: Dñs in tempestate ueniet, & in turbine uiæ eius. Blandus quippe est, qui ut in medio inhabitet uenit. Cùm uerò se per tempestatẽ & turbinẽ insinuat, nimirum quæ tangit corda perturbat, atq; ad edomandam elationẽ se exerit, quando potens & terribilis innotescit. Sciendũ præterea est quia duobus modis locutio diuina distinguitur. Aut per semetipsum nanq; Dominus loquitur, aut per creaturam angelicã eius ad nos uerba formantur. Sed cùm per semetipsum loquitur, sola nobis uis internæ inspirationis aperitur. Cùm per semetipsum loquitur, de uerbo eius sine uerbis ac syllabis cordo citur: quia uirtus eius intima quadam subleuatione cognoscitur. Ad quam mens plena suspendit, uacua grauatur. Pondus enim quoddam est, quod omnẽ animã quam replet leuet. Incorporeũ lumẽ est, quod & interiora repleat, & repleta extenus circumferibat. Sine strepitu sermo est, qui & auditum aperit, & habere sonitũ nescit. Quod enim de aduẽtu sancti spiritus scriptũ est: Factus est repẽtè de cœlo sonus tanq; aduenientis spiritus uehemen

A tis, & repleuit totã domũ ubi erant sedentes, & apparuerũt illis dispertitæ linguæ quasi ignis, seditq; supra singulos eorũ: per ignẽ quidẽ Dominus apparuit, sed per semetipsum locutionem interius fecit. Et neq; ignis Deus, neq; ille sonitus fuit: sed per hoc qd exterius exhibuit, expressit hoc quod interius gessit. Quia enim discipulos & zelo succensos, & uerbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas ostẽdit. In significatione igitur admota sunt elementa, ut ignẽ & sonitũ sentirent corpora, igne uerò inuisibili, & uoce sine sonitu docerẽtur corda. Foris ergo fuit ignis qui apparuit, sed intus qui scientiã dedit. Et cùm reginæ Candacis *Act. 8*
eunuchus currui præsidens iter caperet, atq; Esaiã non intelligẽs in manibus haberet, in corde nimirum spiritus Philippo dixerat: Adiunge te ad cur-
B rum. Et cùm ad uocandũ Petrũ timentes Deũ milites Cornelius dimisisset, in mente proculdubio à spiritu Petrus audiuit: Ecce tres uiri quærunt te. *Act. 10*
Surge itaq;, descende & uade cũ eis. Spiritũ enim *Ibidem*
Dei quasi quędã nobis uerba dicere, est occulta ui ea quæ agenda sunt intimare, & cor hominis ignarum non adhibito strepitu & tarditate sermonis, peritũ repentè de absconditis reddere. Nam quia auditus ea quæ ad se fiunt non simul omnia dicta comprehendit, quippe qui & causas per uerba, &
C particulatim uerba per syllabas percipit, uisus autem noster in eo q; se dirigit, totũ subitò & simul apprehendit, Dei locutio ad nos intrinsecus facta uidetur potius q; audiatur: quia dum semetipsum sine mora sermonis insinuat, repẽtina luce nostræ ignorãtiæ tenebras illustrat. Vnde & Baruch Neriæ filius cùm requisitus exponeret, quemadmodum uerba Hieremiæ prophetantis audisset, ait: Ex ore suo loquebatur quasi legẽs, & ego scribe- *Baruch 1*
bam. Qui enim legens loquitur, aliò intendit, sed aliò uerbum facit: quia quod uidet dicit. Prophetæ ergo Dei quia eius uerba uidẽt potius in corde q; audiunt, quasi legentes loquuntur. Cùm uerò per angelũ uoluntatẽ suam Dominus indicat, aliquando eam uerbis, aliquando rebus demõstrat, aliquando simul uerbis & rebus, aliquando imaginibus cordis oculis ostensis, aliquando imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis, aliquando cœlestibus substantijs, ali-
D quando terrenis, aliquando simul terrenis & cœlestibus. Nonnunq; uerò etiã per angelũ humanis cordibus ita loquitur Deus, ut ipse quoq; angelus mentis obtutibus præsentetur. Verbis nanq; per angelũ loquitur Deus, cùm nil in imagine ostẽditur, sed supernæ uerba locutionis audiuntur, sicut dicẽte Domino: Pater clarifica filiũ tuũ, ut & filius *Ioan. 17*
tuus clarificet te, protinus respondetur: Clarificaui, & iterum clarificabo. Neq; enim Deus qui sine tempore ui impulsionis intimæ clamat, in tempore per suam substantiã illam uocẽ edidit, quam circumscriptã tempore per humana uerba distinxit: sed nimirũ de cœlestibus loquens, uerba sua quæ ab hominibus audiri uoluit, rationali creatura administrante formauit. Aliquando rebus per angelos loquitur Deus, cũ nil uerbo dicitur, sed ea quę

Universidad de Deusto
Biblioteca

futura ſunt, aſſumpta de elementis imagine nunciantur: ſicut Ezechiel nil uerborũ audiẽs, electri ſpeciem in medio ignis uidit, ut uidelicet dum ſolam ſpeciẽ aſpiceret, quæ eſſent in nouiſſimis uentura ſentiret. Electũ quippe ex auri argentiq; metallo miſcetur, in qua permixtione argentũ quidẽ clarius redditur, ſed tamẽ fulgor auri temperatur. Quid ergo in electro niſi mediator Dei & hominũ demonſtratur? Qui dum ſemetipſum nobis ex diuina atq; humana natura cõpoſuit, & humanã deitatẽ clariorẽ reddidit, & diuinã per humanitatẽ noſtris aſpectibus temperauit. Quia enim uirtute diuinitatis eius tot miraculis humanitas fulſit, ex auro creuit argentũ: & q; per carnem Deus cognoſci potuit, quod q; per carnẽ tot aduerſa tolerauit, quaſi ex argento temperatũ eſt aurũ. Quod bene & in medio ignis oſtẽditur: quia incarnationis eius myſteriũ ſubſequentis iudicij flamma comi-
Ioan.5 tatur. Scriptũ quippe eſt: Pater nõ iudicat quẽq;,
3 ſed omne iudiciũ dedit filio. Aliquando per angelos uerbis ſimul & rebus loquitur Deus, cùm qui buſdam motibus inſinuat hoc quod ſermonibus narrat. Neq; enim Adam poſt culpam in diuinitatis ſubſtantia uidere Dominũ potuit, ſed increpationis uerba per angelũ audiuit, de quo ſcriptum
Gen.3 eſt: Cùm audiſſet uocẽ Domini Dei deambulãtis in paradiſo ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe inter ligna paradiſi. Quid eſt enim q; poſt peccatũ hominis in paradiſo Dominus iam nõ ſtat, ſed deambulat: niſi q; irruente culpa ſe à corde hominis motũ demonſtrat? Quid eſt, q; ad auram poſt meridiem, niſi q; lux feruentior ueritatis abſceſſerat, & peccatricẽ animã culpæ ſuę ſtigora cõſtringebãt? Increpauit ergo Adam deambulans, ut cęcis mentibus nequitiã ſuã non ſolũ ſermonibus, ſed etiam rebus aperiret, quatenus peccator homo & per uerba quod fecerat audiret, & per deambulationẽ amiſſo æternitatis ſtatu mutabilitatis ſuæ inconſtantiã cerneret, & per auram feruore charitatis expulſo, torporẽ ſuũ animaduerteret, & per declinationem ſolis cognoſceret q; ad tenebras propin-
4 quaret. Aliquando imaginibus cordis oculis ex-
Gen.28 tenſis per angelos loquit Deus: ſicut Iacob ſubni-
Act.10 xam cœlo ſcalam dormiens uidit: ſicut Petrus linteũ reptilibus ac quadrupedibus plenũ in ecſtaſi raptus aſpexit, qui niſi in corporeis oculis hæc ceract.16 neret, in ecſtaſi non fuiſſet: ſicut Paulo in uiſione noctis uir Macedo apparuit, qui tranſire eum in Macedoniã rogauit. Aliquãdo imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aere aſſumptis per angelos loquitur Deus: ſicut Abrahã nõ ſolũ tres uiros uidere potuit, ſed etiã habitaculo terreno ſuſcipere, & non ſolum ſuſcipere, ſed corũ uſibus etiã cibos adhibere. Niſi enim angeli quædã nobis interna nunciantes ad tempus ex aere corpora ſumerent, exterioribus profectò noſtris obtutibus non apparerent: nec cibos cũ Abrahã caperent, niſi propter nos ſolidũ aliquid ex cœleſti elemento geſtarent. Nec mirũ q; illic ipſi qui ſuſcepti ſunt, modò angeli, modò Dominus uocantur: quia angelorũ uocabulo exprimunt qui exterius A miniſtrabãt, & appellatione Domini oſtenditur, qui eis interius præerat: ut per hoc præſidentis imperiũ, & per illud clareſceret officiũ miniſtrantiũ.

Aliquando cœleſtibus ſubſtantijs per angelos 5
loquitur Deus, ſicut baptizato Dño ſcriptum eſt:
quia de nube uox ſonuit, dicẽs: Hic eſt filius meus Matt.3
dilectus in quo mihi bene complacui. Aliquando
terrenis ſubſtãtijs per angelos loquit Deus: ſicut
cùm Balaã corripuit, in ore aſinæ humana uerba Num.22
formauit. Aliquando ſimul & terrenis & cœleſtibus ſubſtãtijs per angelos loquitur Deus: ſicut ad
Moyſen in mõte cùm iuſſionis ſuæ uerba edidit,
ignem rubumq; ſociauit, atq; aliud ſuperius, aliud
inferius iunxit. Quod tamẽ tunc ſolũ agitur, cùm
ex ipſa aliquid cõiunctione ſignatur. Nam perſue
B cenſum rubum Moyſen alloquens, quid aliud o- Exod.3
ſtenditur, niſi q; eius populi ductor fieret, qui & legis flammã perciperet, & tamen peccati ſpinã nequaquã uitaret: uel q; ex illo populo exiret qui in
igne deitatis carnis noſtræ dolores quaſi rubi ſpinas ſuſciperet, & incõſumptã humanitatis noſtræ
ſubſtantiã, etiam in ipſa diuinitatis flamma ſeruaret? Nonnunq; uerò humanis cordibus etiã per 6
angelos Deus, ſecreta eorũ præſentia, uirtutẽ ſuæ
aſpirationis infundit. Vnde & Zacharias ait: Et di- Zach.1
xit ad me angelus qui loquebatur in me. Dum ad
ſe quidem, ſed in ſe tamen loqui angelũ dicit, liquidò oſtẽdit q; is qui ad ipſum uerba faceret, per cor
poream ſpeciẽ extrà nõ eſſet. Vnde & paulo pòſt
ſubdidit: Et ecce angelus qui loquebatur in me, e-
C grediebat. Sæpe enim non exterius apparent, ſed
ſicut ſunt angelici ſpiritus, uoluntatẽ Dei prophetarũ ſenſibus innoteſcunt, atq; eos ita ad ſublimia
ſubleuant, & quæq; in rebus futura ſunt, in cauſis originalibus præſentia demonſtrant. Humanum
nanq; cor ipſo carnis corruptibilis pondere grauatum, hanc ipſam corpulentiã ſuam quaſi obicẽs ſuſtinens, interna non penetrat, & graue exterius iacet: quia leuantẽ manũ interius non habet. Vnde
fit, ſicut dictũ eſt, ut prophetarum ſenſibus ipſa ut
eſt ſubtilitas angelicæ uirtutis appareat, eorumq;
mens quo ſubtili ſpiritu tangitur leuetur, & non
iam pigra torpensq; in imis iaceat, ſed repleta intimis afflatibus, ad ſuperna conſcendat, atq; inde
quaſi de quodam rerũ uertice quæ infra ſe uentura
D ra ſunt uideat. Sed ne quis in prædictis Zachariæ
uerbis angeli deſignatũ nomine uel patrẽ uel filiũ
uel ſpiritũ ſanctũ putet, ſi textũ ſcripturæ ſacræ cõſiderat, quod ſentit uelociter emendat, quæ nunq;
patrẽ, nunq; ſpiritũ ſanctũ, & non niſi per incarnationis ſuæ prædicationẽ filiũ angelũ uocat. Vnde
& in eiuſdẽ Zachariæ uerbis apertè oſtenditur q;
in illo uerè angelus, id eſt, creatura loquereꝰ, cùm
diceretur: Et ecce angelus qui loquebatur in me,
egrediebatur. Statimq; ſubiungitur: Et alius angelus egrediebatur in occurſum eius, & dixit ad eũ:
Loquere ad puerũ iſtũ, dicẽs: Abſq; muro habitabitur Hieruſalem. Non eſt itaq; Deus angelus qui
mittitur, cui uerba ab angelo quę dicere debeantur. Sed quia in conſpectu conditoris angelica miniſteria ordinata graduum poſitione diſtin-

cta sunt,ut & pro cõmuni fœlicitate beatitudinis opificem suum simul uidentes gaudeãt, & tamen pro dispositione dignitatis alijs alij subministrẽt, ad prophetam angelus angelũ mittit, & quem secum de Deo gaudere cõmuniter conspicit,& docet & dirigit:quia eum & per superiorẽ scientiam uirtute cognitionis,& per prestantiorem gratiam culmine potestatis excedit.Hæc igitur dicta sunt, ut quibus modis loquat Deus hominibus demonstraretur.Cùm uerò beato Iob respondisse Dominus de turbine dicitur, utrum per semetipsum,an ei per angelum sit locutus ambigitur. Potuerunt quippe per angelum commotiones aeris fieri, & hæc ei quæ subiuncta sunt per eũ uerba mandari. Rursumq; potuit & exterius angelus in turbine aerem excutere, & tamẽ interius per semetipsum Dominus uim suę sententię cordi eius sine uerbis insonare: ut credatur quòd dicta dominica quæ sequuntur,ipse iam per uerba protulit, qui repletus Deo,hæc sine uerbis audiuit.

A

B

Quòd arrogantes Deus se nescire dicit cùm improbat. Cap.III.

7 ITaq; dicitur: Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?] Sicut & superiori parte iam diximus,prima exprobratio est talis interrogatio qua dicitur,quis est iste? Heliu enim arroganter locutus fuerat. Et quis est iste non dicimus,nisi de eo utiq; quem nescimus. Scire autem Dei,approbare est:nescire,reprobare. Vnde quibusdam quos reprobat dicit: Nescio uos unde sitis. Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Quid est ergo de hoc arrogãte requirere,quis est iste:nisi apertè dicere,ego arrogãtes nescio, id est, eorum uitam in sapientię meę arte non approbo? Quia dum laudibus humanis inflantur,à uera gloria æternæ retributionis inanescunt. In eo uerò quod ait sententias, & non addidit quales, bonas utiq; accipimus, quas quidem imperitis asserit sermonibus inuolutas:quia cum uerbis iactãtiæ fuerant prolatæ.Imperitię quippe uitium est, rectum non rectè sapere:id est cœleste donum ad appetitum terrenę laudis inclinare.Sicut enim sæpe contingit ut & bona malè, & mala bene proferantur, ita Heliu arrogans recta non rectè protulit: quia humiles in Dei defensione sententias nõ humiliter dixit. Vnde & eorum qui intra catholicã Ecclesiam inani gloriæ student,nõ immeritò typum tenet, qui dum se præ cæteris peritos credunt,diuino iudicio de imperitia redarguũtur: quia sicut Apostolus ait: Si quis se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodũ oporteat eum scire. Quia enim prima stultitia angeli elatio cordis fuit, uera sapientia efficit hominis, humilitas suæ æstimationis. Quam quisquis uel magna sapiendo deserit,eo ipso uehemẽter desipit, quo semetipsum nescit. Vnde Heliu & sententias protulit,& imperitis sermonibus inuolutas: quia & de Deo rectum quod diceret nouerat, & tamẽ de semetipso dicta illius elatio stulta infatuabat. Hoc itaq; despecto, ad erudiendum Iob uerba uertuntur,ac dicitur:

C

D

Quòd res perfectæ uirtutis sit,non esse castum tantum corpore,sed etiam mente. Cap. IIII.

ACcinge sicut uir lumbos tuos.] Scriptura sacra uiros uocare cõsueuit,qui nimirum uias Domini fortibus & nõ dissolutis gressibus sequũtur. Vnde per Psalmistam dicitur: Viriliter agite, & confortetur cor uestrum. Vnde Paulus ait:Remissas manus & dissoluta genua erigite. Vnde & sapientia in Prouerbijs dicit: O uiri ad uos clamito. ac si apertè diceret: Ego non fœminis sed uiris loquor: quia hi qui fluxa mente sunt, mea uerba percipere nequaquam possunt. Lumbos uerò accingere, est uel in opere luxuriam, uel in cogitatione laudis appetitũ refrenare. Delectatio nanq; carnis in lumbis est. Vnde & sanctis prædicatoribus dicitur:Sint lumbi uestri præcincti,& lucernę ardentes. per lumbos enim luxuria, per lucernas autẽ bonorũ operũ claritas designatur. Iubentur ergo lumbos accingere, & lucernas tenere. ac si apertè audiant:Prius in uobismetipsis luxuriã restringite,&tũc de uobis alijs bonorũ operũ exempla monstrate. Sed cùm beatũ Iob tanta prædituũ castitate nouerimus, cur ei post tot flagella dicit: Accinge sicut uir lũbos tuos, id est, sicut fortis restringe luxuriam: nisi quia alia est luxuria carnis qua castitatẽ corrumpimus,alia uerò luxuria cordis est, qua de castitate gloriamur? Dicitur ergo ei: Accinge sicut uir lumbos tuos, ut qui prius luxuriam corruptionis uicerat, nunc luxuriã restringat elationis:ne de patientia uel castitate superbiens,tanto peius intus ante Dei oculos luxuriosus existeret,quãto magis ante oculos hominũ & patiens & castus appareret. Vnde bene per Moysen dicitur: Circũcidite præputia cordis uestri: id est, postq; luxuriam à carne extinguitis, etiam superflua cogitationum resecate. Sequitur: *Deut.10*

Quibus modis Deus hominem interroget. Cap. V.

INterrogabo te,& responde mihi.] Tribus modis nos conditor noster interrogare consueuit: cùm aut flagelli districtione nos percutit,& quanta nobis inlit uel desit patientia ostendit:aut quædam quæ nolumus præcipit,& nostrã nobis obedientiam uel inobedientiam patefacit: aut aliqua nobis occulta aperit,& aliqua abscondit,& nobis mensurã humilitatis nostræ innotescit. Flagello nanq; interrogat, cùm mentem bene sibi per tranquillitatẽ subditã,afflictionibus pulsat,sicut idem Iob & laudat̃ attestatione iudicis, & tamẽ ictibus conciditur percussoris,ut eius patientia tanto uerius clarescceret,quãto inquisita durius fuisset.Præcipiendo aũt dura nos interrogat:sicut Abraham terrã suam iubetur egredi, & pergere quò nesciebat:in montẽ unicũ filium ducere,& quem ad consolationẽ senex acceperat, immolare. Cui nimirũ ad interrogationẽ bene respõdenti, id est, ad iussionem obedienti dicitur:Nunc cognoui quia times Deum: uel sicut scriptũ est: Tentat uos Dñs Deus uester,ut sciat si diligitis eũ. Tentare quippe Dei, est magnis nos iussionib. interrogare. Scire quoq; eius,est nostrã obedientiã nosse nos facere. *Gen.22* *ibidem* *Deut.13*

8 Aperiendo uerò nobis quædam, atq; clauden-
do quædã, nos interrogat Deus, sicut per Psalmi-
Psal.10 stam dicitur: Palpebræ eius interrogant filios ho-
minũ. Palpebris quippe apertis cernimus, clausis
nihil uidemus. Quid ergo per palpebras Dei, ni-
si eius iudicia accipimus? Quæ iuxta aliquid clau
duntur hominibus, & iuxta aliquid reserantur, ut
homines qui se nesciunt, sibimetipsis innotescãt,
quatenus dum quædam intelligendo comprehen
dunt, quædam uerò cognoscere omnino nõ pos-
sunt, eorum corda sese latenter inquirant, si illos
diuina iudicia uel clausa non stimulant, uel aperta
nõ inflant. Hac enim interrogatione Paulus pro-
batus est, qui post perceptam internã sapientiam,
post aperta claustra paradisi, post ascensum tertij
cœli, post supernæ locutionis mysteria adhuc di-
Philip.3 cit: Ego me non arbitror comprehendisse. Et rur-
1.Cor.15 sum: Ego sum minimus Apostolorũ, qui non sum
1.Cor.3 dignus uocari Apostolus. Et rursum: Non quia
sufficientes sumus aliquid cogitare à nobis quasi
ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Aper-
tis ergo palpebris Dei interrogatus Paulus, rectè
respondit: qui & superna secreta attigit, & tamen
in humilitate cordis humiliter stetit. Qui rursum
cùm secreta Dei iudicia de repulsione iudęorũ, &
gentiũ uocatione discuteret, atq; ad ea peruenire
non posset, quasi clausis Dei palpebris interroga-
tus est. Sed rectum ualde responsum reddidit, qui
Deo se in ipsa sua ignorãtia scienter inclinauit, di-
Rom.11 cens: O altitudo diuitiarũ sapientię & scięt̃ię Dei,
quàm incõprehensibilia sunt iudicia eius, & inue
stigabiles uię eius. Quis enim cognouit sensum Do
mini, aut quis consiliarius eius fuit? Ecce enim ab
scõsis mysterijs quasi clausis palpebris inquisitus,
placita ac recta respõdit, qui secreti aditũ pulsans,
quia per cognitionẽ intromitti ad interiora nõ ua
luit, per confessionem ante ianuas humilis stetit:
& quod intus comprehendere non potuit, foris
timendo laudauit. Vnde nunc quoq; beatus Iob
post interrogationẽ uerberis discutitur interroga
tione sermonis, ut quæ sint superna cõsideret, quę
dum minimè comprehendit, ad semetipsum re-
deat, & quàm sit iuxta nihilum in supernorũ com
paratione agnoscat. Audiat itaque: Interrogabo
te, & responde mihi. ac si apertius dicatur: Ver-
bis meis ad sublimia consideranda te excito, &
dum ea quæ super te sunt, nescire te perspicis, tibi-
metipsi te notiorem reddo. Tunc enim mihi uerè
respondes, si quæ ignoras intelligis. Sequitur:

Quòd fundator mundi sit Deus, & mensurã & lineas super eum ponat, cùm diuidẽs singulis prout uult, cõstituit ut nõ pro suo nutu, sed secundũ mensurã donatiõis eius quisq; proficiat. Cap. VI.

VBi eras quando ponebam fundamenta ter-
ræ? Indica mihi si habes intelligentiã. Quis
posuit mensuras eius si nosti, uel quis tetendit su-
per eam lineam? Super quo bases illius solidatæ
sunt?] Ecce omnia quasi de mundi origine narra-
tione historica cõtexuntur. Repentè uerò subiun
gitur quod non de mundi, sed de Ecclesię dictum
conditione uideatur. Nam dicitur: Aut quis dimi-

A sit lapidem angularem eius? Per hoc enim q̃ non
in mundi origine factũ est, & illud superius osten-
ditur, quia de mundi origine dictum nõ est. Ideir-
co nanq; rebus planis ac patentibus obscura quę-
dam ac dissona permiscentur, ut per hoc quod in-
tellectu literæ discrepat, & illud inquiratur mysti
cè quod dictum iuxta literam sonat. Nanq; sicut
alijs apertis rebus, alia clausa cognoscimus, ita a-
lijs clausis cõpellimur & illa altiori intellectu pul-
sare quę aperta credebamus. Dicat ergo: Vbi eras
quando ponebam fundamenta terræ? In scriptu 9
ra sacra quid aliud fundamenta quàm prædicato-
res accipimus? Quos dum primos Dominus in
sancta Ecclesia posuit, tota in eis sequentis fabri-
cę structura surrexit. Vnde & sacerdos cùm taber Exod.28
B naculum ingreditur, duodecim lapides portare in
pectore iubetur: quia uidelicet semetipsum pro
nobis sacrificiũ offerens pontifex noster, duos fra
tes in ipso exordio prædicatores exhibuit, duode
cim lapides sub capite in prima sui corporis par-
te portauit. Sancti itaq; Apostoli & pro prima o-
stensione ornamẽti lapides sunt in pectore, & pro
prima soliditate ædificij in solo fundamenta. Vn-
de Dauid propheta cùm sanctam Ecclesiam in su
blimibus Apostolorum mẽtibus poni ædificariq; Psal.86
conspiceret: Fundamenta eius, inquit, in monti-
bus sanctis. Cùm uerò in sacro eloquio non fun-
damenta sed singulari numero fundamentũ dici-
tur, nullus alius nisi ipse Dominus designatur, per
cuius diuinitatis potentiam, nutantia infirmitatis
C nostræ corda solidant. De quo & Paulus ait: Fun 1.Cor.3
damentum aliud nemo potest ponere, præter id
quod positũ est, quod est Christus Iesus. Ipse quip
pe fundamentũ fundamentorũ est: quia & origo
est inchoantiũ, & constantia robustorũ. Quia igi-
tur fundamenta nostra sunt hi qui iniquitatũ no-
strarum pondera portauerunt: ne beatus Iob in su
perbia de uirtutũ suarum potentia subleuetur, in
ipsa dominici prima parte sermonis de sanctorũ
prædicatorũ cõmemoratione discutitur: ut quan-
to illos admirabiles uenire conspiceret, tanto in
eorũ comparatione de se uilius æstimaret. Quod
idcirco à Domino iam quasi præteritum describi-
tur: quia quicquid foris futurũ est in opere, intus
iam factũ est in prædestinatione. Dicitur itaq; ei
D Vbi eras quando ponebã fundamenta terræ? ac
si apertè diceretur: Virtutem fortium considera,
meq; eorum ante secula authorem pensa: & eum
eos quos in tempore condidi, mirabiles suspicis,
perpende quantum mihi subdi debeas, quem au-
thorem mirabilium sine tempore esse cognoscis.
Sequitur: Indica mihi si habes intelligentiã, quis
posuit mensuras eius si nosti: uel quis tetendit su-
per eam lineam?] Mensurarum lineæ in terrarum
partitione tenduntur, ut dimensionis æquitas ex
ipsa linearum tensione teneatur. In carne aũt Do-
minus in Ecclesiã ueniens, mensuras terræ lineis
mensus est: quia fines Ecclesię occulti iudicij sub-
tilitate distinxit. Huius terræ occultæ mẽsuræ uel
lineæ tendebantur, quando prædicatores sancti
agente spiritu in alias partes mũdi uocabantur ut
ij eam

irent: ab alijs uerò partibus arcebantur ne accederẽt. Paulus nanq; apostolus cùm Macedoniæ prædicare negligeret, per uisum illi apparuit uir Macedo, qui diceret: Transiens in Macedoniam adiu
Act.16 ua nos. At contrà sicut scriptum est: Tentabãt Apostoli ire in Asiam, & non permisit eos spiritus Iesu. Dum ergo prædicatores sancti & uocantur ad Macedoniam, & ab Asia prohibentur: ista occultarum mensurarũ linea illic ducta est, hinc reducta illic tenditur, ut Macedonia intra sanctæ Ecclesiæ spacia colligatur: hinc attrahitur, ut extra fines fidei Asia relinquatur. Erant quippe tũc in ea qui colligendi non erant: quibus iuxta meritum suum perditis, iam nũc Asia intra mensuras Ecclesiæ Deo largiente suscepta est. Intra has ergo mensuras sunt omnes electi, extra has omnes reprobi: etiam si intra fidei limitem esse uideãtur. Vnde &
Apoc.11 in Apocalypsi scriptum est: Atriũ quod foris templũ est, ejice foràs: & ne metiaris illud. Quid enim aliud atrium quàm latitudinẽ significat uitæ præsentis? Et rectè foris templum sunt, qui per atrium designantur: atq; ideo metiendi nõ sunt, quia angusta est porta quæ ducit ad uitam: & latitudo uitæ prauorum non admittitur ad mensuras & regulas electorum. Istæ spiritales lineæ occulto iudicio
Luc.9 tendebantur, quando cuidam dicenti: Magister, sequar te quocunq; ieris: eiusdem magistri uoce responsum est: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos: filius autem hominis nõ habet ubi caput suũ reclinet. Istæ mensuræ & lineæ tendebantur cùm cuidam dicẽti: Domine, permitte me pri-
Luc.9 mùm ire sepelire patrem meum: eiusdem magistri uoce responsum est: Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem uade, annuncia regnũ Dei. Ecce alius secuturũ se promittit, & repellitur: alius relaxandum se postulat, & retinetur. Vnde hoc, nisi quia super occulta cordis spatia supernorum iudiciorum lineæ tendebantur, ut & hunc intus incomprehensibiles mensuræ cõstringerent, & ille foris non iniustè remaneret? Sed cũ nullus nesciat quia Deus has occultorũ iudiciorũ lineas tẽdat, cur ad Iob dicitur: Indica mihi si habes intelligentiã: quis posuit mensuras eius si nosti: uel quis tetendit super eam lineã? An idcirco requiritur ut quod nosse, sed tamen prætermittere poterat memoretur: quatenus pondus secretorũ Dei sollicitius pẽset: dispensationẽ uidelicet hominis non in humanis uiribus, sed in manu cõsistere cõditoris: ut dum considerat inuisibiliter ista quis agat, suæ uirtuti nihil tribuat: nec iam de se audeat aliquid, cùm Dei iudicia occulta formidat: sed perpendẽs desuper mensuras & lineas incomprehensibiliter tensas, tanto magis in humilitate formidinis consistat, quanto magis pendere uidet omnia in potestate mẽsoris.
Sequitur: Super quo bases illius solidatæ sunt? Quid aliud huius terræ bases, q̃ sanctæ Ecclesiæ doctores accipimus? In basibus quippe columnę, in columnis autẽ totius fabricæ pondus erigitur. Non ergo immeritò doctores sancti basiũ nomine designantur: quia dum recta prædicant, & prædicationi suę uiuendo concordant, omne pondus

A Ecclesiæ fixa morũ suorũ grauitate sustentãt: aspera ab infidelibus tentationes ferunt: & quæq; in præceptis Dei uelut difficilia à fidelibus formidantur, exemplis operum facilia ostendunt. Vnde & bene cùm in typo Ecclesię tabernaculum figeret, ad Moysen dicitur: Facies columnas quatuor, & bases earũ uesties argento. In argento enim quid aliud q̃ claritas diuini sermonis accipit? sicut scriptum est: Eloquia Domini eloquia casta: argentũ
Psal.11 igne examinatum, probatum terrę, purgatũ septuplum. Bases ergo argento uestitæ quatuor columnas tabernaculi sustinent: quia prædicatores Ecclesię diuino eloquio decorati, ut cunctis se exemplũ præbeant, quatuor Euangelistarũ dicta & ore & operibus portãt. Possunt per bases etiam prophetæ signari: qui dum primi aperte de dominica
B incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases eos conspicimus à fundamento consurgere, & superpositæ fabricæ pondere sustinere. Vnde ad Moy-
Exod.26 sen rursum Dominus cùm tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum bases argenteas iubet. Quid enim per tabulas, nisi Apostoli extensa in mundum prædicatione dilatati: quid per bases argenteas, nisi prophetę signantur? qui superimpositas tabulas ipsi firmi ac fusiles sustinẽt: quia Apostolorũ uita dum eorũ prædicatiõe instruitur, eorum & authoritate solidatur. Vnde & coniunctæ bis bases singulis tabulis superponuntur: quia dum prophetæ sancti in uerbis suis de mediatoris incarnatione concordant, subsequentes prædica-
C tores Ecclesię indubitanter ædificãt: ut cùm à semetipsis nõ discrepant, illos in se robustius figãt. Nec immeritò bases quibus prophetæ signantur, ut ex argento fundi debeant præcipitur. Argenti quippe claritas ex usu seruatur: sine usu autem in nigredinẽ uertitur. Prophetarũ quoq; dicta ante mediatoris aduentum quia in usu spiritalis intelligentiæ non erant, dum conspici præ obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant. At postq̃ mediator ueniens, ea ante oculos nostros incarnationis suæ manu terfit, quicquid in eis lucis latebat inclaruit: sensusq; patrum præcedentiũ in usum dedit, quia uerba rebus exposuit. Siue itaq; prophetas seu doctores extremis temporibus subsequentes basiũ appellatione significet, dicat: Su-
D per quo bases illius solidatæ sunt? subaudis, nisi super me, qui cuncta mirabiliter teneo: & bonis exterioribus intus principaliter originẽ præsto. Qui enim sibi quod bonum est tribuit, solida basis non est: quia dum fundamento non innititur, ipso suo pondere in ima præcipitatur. Sed cùm iam multa de sanctæ Ecclesię constructione referantur, audire mens appetit, inimicę nationes qua uirtute cõiunctæ sint: id est, diuersa huius domus ædificia qua sibi arte concordent. Sequitur: Aut quis dimisit lapidem angularem eius? Iam per diuinam gratiam omnibus liquet, quem scriptura sacra angularem lapidem uocet: illum profectò qui dum in se hinc Iudaicum, illinc gentilem populum suscipit, in una Ecclesiæ fabrica quasi duos parietes iungit, illum de quo scriptũ est: Fecit utraq; unũ.

Qui angularem se lapidem non solum in inferioribus, sed & in supernis exhibuit: quia in terra plebi Israeliticæ nationes gentiũ, & utranq; simul angelis in cœlo sociauit. Eo quippe nato clamauerũt
Luc.2 angeli: In terra pax hominibus bonæ uoluntatis. In ortu enim regis nequaq; pro magno offerrent hominibus pacis gaudia, si discordiam non habe-
Psal.117 rent. De hoc lapide per prophetam dicitur: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Huius lapidis typũ Iechonias
Matth.1 rex tenuit, quem Matthæus dum quaterdenas generationes describeret, secundò numerauit. Quẽ enim fini secundæ, ipsum rursum initio tertiæ generationis inseruit. Ipse namq; in Babyloniã cum Israelitica plebe migratus est, qui dum ab alijs ad alia ducitur, pro utriusq; parietis latere non immeritò secundò numeratur. Cuius migrationis fluxu angularem lapidem designat. Vbi enim ordo à rectitudine flectitur, ut eat in diuersum, tanquã angulum facit. Rectè ergo numerari bis potuit: quia per utrunq; parietem quasi duo in se latera ostendit: unde & eius bene imaginem tenuit, qui in Iudæa ortus, gentilitatem colligens, quasi ab Hierosolymis Babyloniã uenit, atq; hanc in semetipso fidei fabricam prius discordiæ studio scissam, arte charitatis intexuit. Sed hæc quæ de significatione sanctæ Ecclesiæ dicta sunt, placet ut breuiata replicatione moraliter differantur. Dignum nanq; est ut per ea quæ beato Iob dici cognoscimus, ad corda nostra reuocemur: quia uerba Dei tũc mẽs uerius intelligit, cũ in eis semetipsam quærit. Ecce enim dicitur: Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Si pectoris animus puluis est, quia
Psal.1 in superficie attollitur, & tentationis aura raptatur: unde scriptum est: Non sic impij non sic: sed tanquam puluis quem proijcit uentus à facie terræ: nil obstat terram intelligi animam iusti, de qua
Heb.6 scriptum est: Terra enim sæpe uenientem super se bibẽs imbrem, & generans herbam, opportunam
10 illis à quibus colitur, accipit benedictionẽ. Sed huius terræ fundamentum fides est. Huius terræ fundamentum iacitur, quando in occultis cordis prima soliditatis causa diuinus timor inspiratur. Iste necdum credit æterna quæ audit: huic cùm fides datur, ad ædificium subsequentis operis iam fundamentum ponitur. Ille æterna iam credit, nec tamen metuit, uenturi iudicij terrorem despicit, peccatis se carnis & spiritus audenter inuoluit. Huic repentè cùm futurorum timor infunditur, ut bonæ uitæ surgat ædificium, iam fundamenta cõstruuntur. Posito itaq; prosperæ fortitudinis fundamento, cùm uirtutum fabrica in altum ducitur, necesse est ut unusquisq; proficiens uires suas cautè metiatur: ut cùm diuina constructione magnus esse iam cœperit, semetipsum respiciat sine cessatione quod fuit: quatenus attendens humiliter quod per meritum inuentus est, nequaquam sibi arroget quod per gratiam factus est. Vnde & nũc beatus Iob per supernam uocem ad semetipsum reducitur: & ne de uirtutibus gloriari audeat, de anteacta uita memoratur, eiq; dicitur: Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Ac si iustificato peccatori aperte ueritas dicat: Virtutes à me acceptas tibi non tribuas, noli contra me de meo munere extolli. Recole ubi te inueni, quando meo timore prima in te fundamenta uirtutum posui. Recole ubi te inueni, quando meo te timore solidaui. Vt ergo ego in te non destruam quod construxi, ipse non cesses considerare quod reperi. Quẽ enim ueritas nisi aut in flagitijs, aut in excessibus inuenit? Sed post hæc bene possumus seruare quod sumus, si nunquam negligimus pensare quod fuimus. Nonnunquam tamẽ clandestina elatio etiam sollicitis cordibus surrepere solet: ut bonorum cogitatio licet subtilis sit ac pressa, cùm ualde in uirtutibus crescit, oblita infirmitatis propriæ nequaquam ad memoriam reuocet quid in uitijs fuerit. Vnde & omnipotẽs Deus quia augeri infirmitatem etiam de remedijs salutis conspicit, mensuram ipsis nostris profectibus imponit: ut habeamus quædam uirtutum bona quæ nunquam quæsiuimus, & quæramus quædam, nec tamen habere ualeamus: quatenus mẽs nostra dum hæc non potest habere quæ appetit, & illa se intelligat de semetipsa non habere quæ habet: & per ea quæ assunt, considerentur illa quæ desint: & per ea quæ utiliter desunt, seruentur humiliter bona quæ assunt. Vnde & rectè pro huius terræ, id est, iustæ animæ dispensatione subiungitur: Indica mihi si habes intelligentiam: quis posuit mensuras eius si nosti: uel quis tetendit super eam lineam? Quis enim nisi conditor noster huius terræ mensuras ponit? Qui interni iudicij secreto moderamine, alij sermonem sapientiæ, alij sermonem scientiæ, alij plenam fidem, alij gratiam sanitatum, alij operationem uirtutum, alij prophetiam, alij discretionem spirituum, alij genera linguarum, alij interpretationem sermonum tribuit: quatenus in uno eodemq; spiritu iste uerbo sapientiæ polleat, nec tamen sermone scientiæ, id est, doctrinæ fulciatur: quia sentire atq; inuenire sufficit ei quod per discendi studium non apprehendit. Ille sermone scientiæ fulgeat, nec tamen in uerbo sapientiæ conualescat: quia & explere sufficit quantum didicit, & tamẽ ad sentiendum ex semetipso subtile aliquid non assurgit. Iste per fidem elementis imperat: nec tamen per sanitatum gratiam infirmitates corporum curat. Ille orationis ope morbos subtrahit: nec tamen arenti terræ uerbo pluuias reddit. Iste operatione uirtutum ad præsentem uitam etiam mortuos reuocat: & tamen prophetiæ gratiam non habens, quæ sibi uentura sunt ignorat. Ille uentura quæque uelut præsentia attendit: & tamen in nulla signorum operatione se exerit. Iste per discretionem spirituum in fictis subtiliter mentes conspicit: sed tamen diuersi generis linguas nescit. Ille diuersi generis linguas examinat: sed tamen in rebus similibus dissimilia corda non pensat. Alius in una lingua quam nouit, sermonum pondera interpretando prudenter discutit: & tamen reliquis bonis quæ non habet patienter caret. Sic itaq; creator noster atq; dispo-

sitor

sitor cuncta moderatur: ut qui extolli poterat ex dono quod habet, humilietur ex uirtute quã non habet. Sic cuncta moderatur, ut cùm per impensam gratiam unumquẽq; subleuat, etiam per disparem alteri alterum subdat, & meliorem quisq; dono alio eum qui sibi subijcitur attendat: ac licet se præire & alijs sentiat, eidem tamen quem superat, se in alijs postponat. Sic cuncta moderatur, ut singula quæ sunt omnium, interposita quadam charitatis necessitudine fiant omnia singulorum: & unusquisq; sic quod non accipit, in altero possi deat, ut ipse alteri possidendum quod accepit, hu
11 militer impendat. Hinc enim per Petrum di-
ultus citur: Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Tunc nanq; bene mul
B tiformis Dei gratia dispẽsatur, quando acceptum donum & eius qui hoc non habet creditur: quando propter eum cui impenditur, sibi datum putatur. Hinc per Paulum dicitur: Per charitatem ser-
Gal.5 uite inuicem. Tunc enim nos charitas à iugo culpæ liberos reddit, cùm uicissim nos nostro per amorem seruitio subijcit: cùm & aliena bona nostra credimus, & nostra alijs quasi sua offerentes
Rom.12 exhibemus. Hinc rursum per Paulũ dicitur: Nam & corpus non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes, Quoniam nõ sum manus, non sum de corpore: non ideo non est de corpore. Et si dixerit auris, Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: non ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi
C odoratus? Et paulo pòst: Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum uerò corpus. Quid enim sancta Ecclesia, nisi superni sui capitis corpus est? In qua alius alta uidẽdo oculus, alius recta operãdo manus, alius ad iniuncta discurrendo pes, alius præceptorũ uocem intelligẽdo auris, alius malorum fœtorem, bonorumq; fragrantiam discernendo naris est. Qui corporalium more membrorum, dum uicissim sibi accepta officia impendũt, unum de semetipsis omnibus corpus reddunt: & cùm diuersa in charitate peragunt, diuersum esse prohibent ubi continentur. Si autem unum quid cuncti agerent, corpus utiq; quod ex multis conti
D netur non essent: quia uidelicet multipliciter compactum non existeret, si hoc concors mẽbrorum diuersitas non teneret. Quia ergo sanctis membris Ecclesiæ uirtutum dona Dominus diuidit, ter
Iac.1 ræ mensuras ponit. Vnde iterum Paulus dicit: Vnicuiq; sicut Deus diuisit mensuram fidei. Et rursum: Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iunctũram submin istrationis secundum operationem in mensura uniuscuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Sed cùm miro cõsilio author ac dispositor noster huic illa largitur, quæ alij denegat, alij hæc denegat, quæ isti largitur, mẽsuras sibi positas egredi nititur, quisquis posse plus q̃ acceperit conatur: ut si fortasse is cui tantũmodo datum est præceptorũ occulta disserere, tentet etiam miraculis coruscare: aut is quem supernæ uirtutis donum ad sola miracula roborat, etiam diuinæ legis pandere occulta cõtendat. Præcipitio enim pedem porrigit, qui mensuraru[illegible]uarum limitem non attẽdit. Et plerunq; amittit & quod poterat, qui audacter ea ad quæ pertingere non ualet, arripere festinat. nã & membrorũ nostrorũ tunc bene ministerijs utimur, cũ sua eis officia distinctè seruamus. lucẽ quippe oculis cernimus, uocem uerò auribus audimus. Si quis aũt mutato ordine uoci oculos, luci aures accõmodet, huic incassum utraque patent. Si quis odores uelit ore discernere, sapores nare gustare, utriusq; sensus sibi ministeriũ quia peruertit, interimit. Dũ eĩ proprijs hęc usibus non aptantur, & sua officia deserunt, & ad extranea non assurgunt. Bene itaque Dauid prophe
ta intra acceptas ex diuina largitate mensuras pedem cordis presserat, cùm dicebat: Neque ambu- Psal.130
laui in magnis, neque in mirabilibus super mẽ. Super se quippe in mirabilibus ambularet, si appare re magnus ultrà quàm poterat quæreret. Super se namque in mirabilibus attollitur, qui & in his ad quæ non sufficit, uideri idoneus conatur. Bene intra has mensuras etiam in ipsa Paulus prædicationis suæ se latitudine coarctabat, cùm diceret: Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per Rom.15
me non efficit Christus. Tunc autem rectè accepta mensura seruatur, cùm antepositа oculis uirorum spiritualiũ uita respicitur. Vnde & sequitur:

Vel quis tetendit super eam lineam?] Super
C hanc enim terram linea tenditur, quando electæ unicuiq; animæ ad sumendam uiuendi regulam patrum præcedentium exempla monstrantur: ut ex illorum uita consideret, quid in suis actibus seruet: quatenus respecto iusti limitis tramite, nec infra minima negligens deficiat, nec ultra maxima superbiens tendat: nec minus conetur explere q̃ sufficit, nec plus arripiat quàm accepit: ne aut ad mensurã quam debet, non perueniat, aut eandem mensuram deserens extra limitem cadat. Angusta Matth.7
quippe porta est quæ ducit ad uitam: & ille hanc ingreditur, qui in cunctis quæ agit discretionis subtilitate propter hanc sollicitè coarctatur. nam qui per uoluntates proprias secura mente se dilatat, angustæ sibi portæ aditum damnat. Vt ergo
D huius terræ mensura seruetur, super eam diuinitùs linea tenditur: quia ut nostra opera uel minora proficiant, uel maiora moderentur, per sacra eloquia subtilis ante nos sanctorum uita expanditur, & quid nobis quantumq; agendum sit, ostensa illorum discretione definitur. Ecce aliquis uel 12
damna rerum, uel afflictionem corporis metuẽs, minas terrenæ potentiæ pertimescit, & contra uim resistentium ueritatem defendere non præsumit. Hunc Petrus quia in timore angustum respicit, ostensa exemplorum suorum linea, ad uir- Act.5
tutis latitudinem tendit. Ipse quippe flagellatus à principibus populi, cùm idcirco se relaxari conspiceret, ut à prædicatione cessaret: cùm prohiberetur loqui in posterum, nequaquam saltẽ in præsens cessit. Nam respondens protinus dixit: Obe-

dire oportet Deo magis quàm hominibus. Et rur
ſum: Non enim poſſumus quæ uidimus & audiui
mus, non loqui. At ille dudum debilis & præſen-
tia damna formidans, dum exempla tantæ fortitu
dinis contemplatur, in authoritate uerbi iam Pe-
tri lineã ſequitur: iam nil aduerſitatis metuit: iam
reſiſtentes Deo poteſtates ſeculi etiã cum corpo-
ris laceratione contemnit. Sed tamen tanto uires
perſequentium patiendo fortiter deſtruit, quanto
inter aduerſa nullis terroribus cedit. Alius plerun
que & in his etiam quæ inter fideles poſitus ſen-
ſerit, ſe cęteris præponit, ſua magis conſilia eligit,
& ſibi potius quam alijs credit. hic nimirum dum
iniuſtis obiectionibus non cedens, in uirtute ſe e-
xerit, etiam recta aliorum conſilia non recipiens,
Act.15 pedem extra limitem tendit. Hunc Petrus intra
menſuræ lineam reuocat, qui poſtquam libertate
uocis authoritatem principum preſſit, per humi-
litatem cordis de non circumcidendis gentibus
Pauli conſiliũ audiuit. Sic enim ſemetipſum con-
tra aduerſarios ex authoritate curabat erigere, ut
tamen ſibimetipſi non crederet in his quæ non re
ctè ſentiret: ut & libertate fortitudinis tumentes
poteſtates excederet, & humilitate manſuetudi-
nis obedientiam in recto conſilio etiam minori-
bus fratribus exhiberet: & modò per ſemetipſum
alijs, & modò ſibimetipſi cum alijs obuiaret. In fa
ctis igitur Petri quædam ante oculos noſtros au-
thoritatis & humilitatis linea tenditur, ne mens
noſtra aut per timorem ad menſuram non perue-
niat, aut per tumorem limitem excedat. Dictum
eſt quomodo linea tenditur, ne per alterius actio-
nis formidinem, ad alterius cauſæ uitium tranſea-
tur: dicatur nunc quemadmodũ in una eademq;
uirture diſcretionis lineam deſerimus: ſi hanc &
aliquando agere, & aliquando poſtponere ne-
ſciamus. Non enim res eadem ſemper eſt uirtus:
quia per momenta temporum ſæpe merita mu-
tantur actionum. Vnde fit ut cùm quid bene agi-
mus, plerunque melius ab eius actione ceſſemus:
& laudabilius ad tẽpus deſerat, quod in ſuo tem-
pore laudabiliter mens tenebat. Nam ſi pro no-
ſtris bonis minimis, quibus actis proficimus, nec
tamen intermiſſis interimus, maiora laborum
mala proximis imminent, neceſſariò nos uirtu-
tum augmenta ſeponimus, ne infirmioribus pro-
ximis fidei detrimenta generemus: ne tanto iam
quod agimus uirtus non ſit, quanto per occaſio-
nem ſui, in alienis cordibus fundamẽta uirtutum
deſtruit. Quam diſcretionis lineam bene ante in-
tuentium oculos Paulus tetendit, qui & Gentil-
les ad libertatem fidei uenientes circumcidi pro-
hibuit, & tamen Liſtris atque Iconium tranſiens,
ibidem ipſe Timotheum qui Gentili patre editus fuerat,
circumcidit. Videns enim quòd niſi ſe mandata
literę ſeruare oſtẽderet, Iudæorum rabiem etiam
in his qui ſibi tunc comites aderant excitaret, aſ-
ſertionis ſuæ uim propoſuit, & ſine damno fidei
ſe ſuoſq; comites à perſecutionis immanitate cu-
ſtodiuit. Fecit quod fieri fidei amore prohibuit,
ſed ad fidei retorſit miniſterium, quod quaſi non
fideliter fecit. Plerunq; enim uirtus cùm indiſcre-
tè tenetur, amittitur: cumq; diſcretè intermittitur,
plus tenetur. Nec mirum ſi in corporeis intelli-
gimus, quod agi & in corporeis rebus uidemus.
Ex ſtudio nanque arcus diſtenditur, ut in ſuo tem
pore cum utilitate tendatur. Qui ſi ocium relaxa-
tionis non accipit, ferendi uirtutem ipſo uſu ten
ſionis perdit. Sic aliquando in exercitatione uir-
tus cùm per diſcretionem prætermittitur, reſerua
tur: ut tanto pòſt uitia ualenter feriat, quanto à
percuſſione interim prudenter ceſſat. Subtili igi-
tur diſcretione ſuper hanc terram linea tenditur,
quando oſtenſis unicuique animæ exemplis prę-
cedentium patrum, & utiliter ad operationem
uirtus accenditur, & nonnũquam utilius tempe-
ratur. Sed cùm parumper ab opere zeli fortitu-
do ſeponitur, alta conſideratione opus eſt, ne
fortaſſe nequaquam communis boni conſilio,
ſed timore proprio, uel cuiuslibet ambitionis fu
dio à uirtutis exercitatione ceſſetur. Quod nimi-
rum cùm agitur, iam non diſpenſationi, ſed cul-
pæ ſeruitur. Vnde curandum ſollicitè eſt, ut cum
quis ſuſceptum negocium cum uirtutis ceſſatio-
ne diſpenſat, ſemetipſum prius in radice corda
inſpiciat: ne ſibi per hoc aliquid auarus appetat,
ſibi per hoc ſoli timidus parcat: & eo fiat prauum
quod in opere ſequitur, quo non ex recta cogita
tionis intentione generatur. Vnde bene in Euan
gelio ueritas dicit: Lucerna corporis tui eſt ocu- Mat.6
lus tuus. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum cor-
pus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus no-
quam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum e-
rit. Quid enim per oculum exprimitur, niſi qua
ſuum præueniẽs cordis intentio? quæ priuſquam
ſe in actione exerceat, hoc iam quod appetit, con
templatur. Et quid appellatione corporis deſigna
tur, niſi unaquæq; actio quę intentionẽ ſuam qua
ſi intuentem oculum ſequitur? Lucerna itaq; cor-
poris eſt oculus: quia per bonæ intẽtionis radium
merita illuſtrantur actionis. Et ſi oculus tuus ſim-
plex fuerit, totum corpus tuũ lucidum erit: quia ſi
rectè intendimus per ſimplicitatem cogitationis
bonum opus efficitur, etiam ſi minus bonum eſſe
uideatur. & ſi oculus tuus nequam fuerit, totũ cor
pus tuum tenebroſum erit: quia cùm peruerſa in-
tentione quid uel rectum agitur, & ſi ſplẽdere co-
ram hominibus cernitur, apud examẽ tamẽ inter
ni iudicis obſcuratur. Vnde & rectè ſubiungitur:
Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint. Mat.6
Si lumẽ quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ
quantæ erunt? quia ſi hoc quod bene agere credi
mus, ex mala intẽtione fuſcamus: quanta ipſa ma-
la ſunt, quæ mala eſſe etiam cùm agimus nõ igno
ramus? Et ſi ibi nil cernimus, ubi quaſi diſcretio-
nis lumen tenemus: qua cæcitate in illa offendi-
mus, quæ ſine diſcretione perpetramus? Vigilan-
ti igitur cura per cuncta opera intentio nobis no-
ſtra penſanda eſt, ut nil temporale in his quæ agit
appetat, totam ſe in ſoliditate æternitatis figat: ne
ſi extra fundamentum actionis noſtræ fabrica po
nitur, terra dehiſcente ſoluatur. Vnde hic quoq;
apte

aptè subiungitur: Super quo bases illius solidatæ sunt?] Bases quippe uniuscuiusq; sunt animæ, intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita uita nostra in uirtutibus, uirtutes uerò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: Fundamentum aliud nemo potest ponere, pręter id quod positum est, quod est Christus Iesus: tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostrę in Christo roborantur. Incassùm uerò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidatæ consistunt: quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & uitę uerę præmia non requirunt: tanto q; grauiora ruinæ super se damna ædificant, quanto altiora ædificia extra fundamentum portãt: quia cùm æternæ uitæ præmijs nõ intendunt, quo plus se quasi in uirtutibus erigunt, eo in gloriæ inanis foueam profundius cadunt. Non ergo pensandum est, bases quid sustinent, sed ubi sustinentur: quia profectò humana corda diuinitùs perscrutantur nõ solum quæ faciunt, sed quid in operibus quęrunt. Vnde cùm districtum iudicem Paulus describeret, atq; actionum bona narraret dicens: Qui reddet unicuiq; secũdum opera eius: his quidem secundum patientiã boni operis, gloriã & incorruptionem: quia nominata boni operis patiẽtia, quasi totam electæ actionis fabricam dixerat: subtiliter ilico ubi bases eiusdem fabricæ consisterent exquisiuit, dicens: Gloriam & honorem & incorruptionem quærentibus uitam æternam. ac si apertè diceret: Et si quidam patientiam boni operis ostendunt, gloriam & incorruptionem non recipiunt: si intentiones cordis, id est bases fabricæ in fundamento non figunt: quia uidelicet Deus uel honestæ uitæ ædificium non inhabitat, quod extra se positum non ipse sustentat. Quia igitur intentiones electę uniuscuiusq; animę, spei ęternitatis innituntur, rectè uoce dominica de hac terra dicit: Super quo bases illius solidatæ sunt? ac si apertè diceret: nisi super me. Cui dum iusta quæq; anima intendit, omne quod tẽporaliter facit, in me procul dubio non temporaliter construit. Quia uerò tunc robustius in fundamẽto solidamur, cùm uerba Dei & in exterioribus præceptis sequimur, & in intimis sensibus subtilius intelligendo pensamus, rectè subiungitur: Vel quis dimisit lapidem angularem eius?] Lapis quippe angularis est ad sacra eloquia intellectus duplex. Qui tunc diuinitùs dimittitur, quando nequaquam districto iudicio ignorantiæ suæ tenebris illigatur, sed quadam libertate perfruit, dum in præceptis Dei sufficit uel exequẽdo exteriora agere, uel cõtemplando interna sentire. ad quod nunquam noster intellectus assurgeret, si ad suscipiẽdam naturam nostram ipse noster conditor non ueniret. Qui aliter angularis lapis dicit, quia duos in se populos iunxit: atq; aliter, quia coniunctæ utriusq; uitæ actiuæ uidelicet & contemplatiuæ in se exempla monstrauit. Ab actiua enim uita longè contemplatiua distat: sed incarnatus redemptor noster ueniens, dum utranq; exhibuit, in se utranq; sociauit. Nam cùm in urbe miracula faceret, in monte uerò orando continuè pernoctaret: exẽplum suis fidelibus præbuit, ut nec contemplationis studio proximorum curam negligant, nec rursum cura proximorum immoderatius obligati, contemplationis studia derelinquant: sed sic in utrisq; mentẽ partiendo cõiungant, quatenus nec amorem Dei præpediat amor proximi, nec amorem proximi, quia transcẽdit, abijciat amor Dei. Quia igitur humano cordi quid ageret ignoranti, Dei atq; hominis mediator apparuit, qui & agendo transitoria disponeret, & cõtemplando ostenderet unde cuncta penderent, rectè dicitur: Vel quis dimisit lapidem angularem eius? ac si apertè Dominus diceret: Nisi ego, qui unicũ quem sine tempore genui, seruandis hominibus cum tempore ostendi: in cuius uita discerent etiam diuersa uiuendi studia nõ discrepare? Et notandum quòd eum non se emisisse, sed dimisisse asserit: quia profectò humanam naturam filius suscipiẽs, ad ima de sublimibus uenit. Cuius incarnationis mysterium quia & electi angeli mirati sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt, rectè subiungitur:

Quòd angeli à mane creationis suæ laudent Deum, iubilent uerò homines sancti, qui præ angustia interius deficiunt, nec quod affectant hoc possunt. Cap. VII.

CVm me laudarent simul astra matutina.] Quia enim prima in tempore condita natura rationabilium spirituum creditur, nõ immeritò matutina astra angeli uocantur. Quod si ita est, dum terra esset inuisibilis & incõposita, dum tenebræ essent super abyssum, uenturum diem subsequentis seculi per lucem sapientiæ existendo pręuenerunt. Nec negligenter audiẽdum est quod additur, Simul: quia nimirum astra matutina etiã cum uespertinis redemptoris potentiam laudant, dum electi angeli etiam cum redemptis in mũdi fine hominibus largitatem gratiæ supernę glorificãt. Ipsi quippe ut nos ad laudem conditoris accenderẽt, hoc quod superius diximus, orta per carnem luce clamauerũt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Simul ergo laudãt: quia redemptioni nostræ uoces suæ exultationis accõmodant. Simul laudant: quia dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent repleri. Qui & fortasse ideo matutina astra memorantur: quia sæpe ad exhortandos homines missi sunt, & dum uenturum mane nunciant, ab humanis cordibus præsentis uitæ tenebras fugãt. Sed ecce angeli diuinam potẽtiam laudant: quia ipsa eos tantæ claritatis uisio delectat. Nos autem qui redimimur, sed tamen corruptione adhuc carnis grauamur, donum quod percipimus, qua uirtute laudamus? Quomodo eĩm ualebit lingua dicere, quod non sufficit mens nostra sentire? Sequitur: Et iubilarẽt omnes filij Dei.] Iubilatio quippe dicit, cùm cordis lętitia oris efficacia nõ explet, sed qui bus dã modis gaudiũ prodit, quod ipse qui gaudet nec

Lvc. 6

Lvc. 2

nec tegere præualet,nec explere. Laudent itaque angeli qui iam tantæ claritatis altitudinem in ſublimibus uident. Iubilent uerò homines, qui adhuc in inferioribus oris ſui anguſtias ſuſtinẽt.quę quia certò futura Dominus nouerat, non tam facienda inſinuat,quàm facta narrat. Sed quid agimus, quòd cùm boni de redemptionis ſuæ myſterio iubilãt,malos inuidia inflammat:dũ electi proficiunt,reprobi ad rabiem furoris excitãtur:& bona naſcentia quia nolunt imitari, perſequuntur? Sed tamen inter hæc etiam qui redemit, non re-
1.Cor.10 linquit. Scriptũ quippe eſt: Fidelis aũt Deus qui non patietur uos tentari ſuprà quàm poteſtis: ſed faciet cum tentatione etiam prouentũ,ut poſſitis ſuſtinere. Nouit enim conditor noſter quando exurgere perſecutionis procellã ſinat: quãdo exurgentem reprimat. Nouit pro cuſtodia noſtra reſtringere, quod cõtra nos egredi pro noſtra exercitatione permittit: ut ſæuiẽs nos diluat procella, & non mergat. Vnde & ſequitur:

Quòd miraculis ſanctorum fracta eſt uiolentia tyrãnorum.

Caput VIII.

15 QVis concluſit oſtijs mare, quando erumpebat quaſi de uulua procedẽs?] Quid enim mare niſi ſeculum:quid uuluã niſi cõceptũ carnalis cogitationis accipimus? hoc eñ loco uuluę nomine occulta & malitioſa carnaliũ cogitatio deſignatur.Quæ uulua non ad proferendã prolẽ cõcipit ſubſtantiã corporis, ſed ad explẽdã nequitiã cauſam doloris . De hac uulua cordis iniquorum
Pſal.7 aliàs dicitur: Concepit dolorẽ, & peperit iniquitatem.Per hanc uuluam prauí concipiunt, cũ mala cogitant. Per hanc uuluam pariunt, cùm mala quæ cogitauerint operantur. Erũpebat ergo mare quaſi de uulua procedens, cùm miſeriarum ſecularium fluctus de carnalis cogitationis iniquitate concepti,in ſanctæ Eccleſiæ interitũ ſeuirent. Sed authore Deo oſtijs hoc mare cõcluſum eſt:quia contra tumores perſequentium ſancti uiri quaſi quædam oſtia oppoſiti ſunt: ut eorum miraculis atq; reuerentia iræ perſequentium frangerẽtur.Humiliatis quippe Dominus terrenis principibus per eos ſanctam Eccleſiam ſupra mundi culmen euexit: & ſæuientis maris impetus erecta eiuſdem Eccleſiæ poteſtate coercuit. Sed huic ſęuienti mari quid Dñs fecerit audiamus.Sequitur:

Quòd perſecutorum malitia puerili inſipiẽtia ueſtita, id eſt, pannis infantiæ obuoluta conſtringatur, cum ſæuire in ſanctos diuina diſpenſatione prohibetur. Cap. IX.

CVm ponerẽ nubẽ ueſtimentũ eius, & caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerẽ.] Mare ſæuiens nube induitur:quia crudelitas perſequentium ſtultitiæ ſuæ uelamento ueſtiẽ. Interpoſita enim caligine infidelitatis ſuæ perſpicuam ueritatis lucẽ uidere non ſufficit : & id quod agit per crudelitatis impulſum, per cæcitatis ſuæ me-
1.Cor.2 ritum non agnoſcit.Nam ſi cognouiſſent,ut ait Apoſtolus, nũquam Dominũ glorię crucifixiſſent. Hæc nubes non ſolum ſolet infideles extrà poſitos premere: ſed quoſdã etiam uiuẽtes carnaliter intra Eccleſiam tenebrare.Vnde ſancti uiri quietiam alienæ negligentiæ compatiuntur, & ſe pati æſtimant quod perpeti alios ſentiunt,Deo orãtes dicunt:Oppoſuiſti nubem ne tranſeat oratio.acſi aperte dicãt: Menti noſtræ terrenis uoluptatibus aſſuetæ curarum ſuarum phantaſmata iuſto iudicio obijcis,quibus eam in ipſa orationis ſuæ intẽtione confundis:& quam deſiderijs infirmis dedi tam non ignoras, rectè cæcatã ab intuenda lucis tuæ perſpicuitate reuerberas:ut cùm in te intendi tur,ipſo à te cogitationũ ſuarum nubilo reflectat: & quæ terrena hæc aſſiduè cogitat quia uult, hæc etiam toleret in oratione cùm non uult. Quia igitur ipſa perſecutorũ nequitia ſuperna diſpẽſatione conſtringitur, ne contra ſanctos uiros in quantum uoluerit effrenetur, poſtq; dixit:Cùm ponerẽ nubem ueſtimentum eius,aptè ſubdidit: Et caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerẽ. Pannis quippe infantiæ pedes ac brachia conſtringunt, ne huc atq; illuc diſſoluta libertate iactẽtur. Qui ergo perſecutores ſanctæ Eccleſiæ inſtabilitate cordis inquieti, atq; huic ſeculo dediti,non grandęua ſed puerilia ſapiunt:qui quidem obſcuritate atq; caligine,non intellecti ſuperni iudicij cõſtringuntur:ne tantum perſequi ualeant quantum uolunt,pannis infantiæ referuntur obuoluti:quia ſic ut dictum eſt, puerilia quidem ſapiunt,ſed diuina diſpenſatione conſtricti,ad quod uolunt brachia non extendunt:& ſi cuncta mala leuiter perpetrare appetunt, nequaquam tamen implere cuncta quæ appetunt permittuntur. Sequitur: Circumdedi illud terminis meis.] Terminis ſuis Dominus mare circumdat:quia iras perſequentium iudiciorum ſuorum diſpenſatione modificat: ut inſani tumida unda feruoris plano frangatur littore occultæ diſpenſationis. Sequitur: Et poſui uectem & oſtia, & dixi: Hucuſq; uenies, & non procedes amplius: & hic confringes tumẽtes fluctus tuos.] Quid per oſtia,niſi prædicatores ſancti:quid per uectem, niſi incarnatus Dominus deſignatur? qui hæc uidelicet oſtia contra ſæuientis maris impetum tanto ualentiora oppoſuit, quanto ea ſua obſeratione roborauit. Quia enim illa ſanctæ Eccleſiæ oſtia uectis huius oppoſitione ſolidata ſunt:potuerunt quidem tundi fluctibus, ſed effringi nequiuerunt:ut ea exterius unda perſecutionis illideret,ſed nequaq; cordis eorum interna penetraret.Et quia doctores ſancti prædicatione quidem ſequentibus aperti ſunt, authoritate aũt ſua reſiſtentibus clauſi, non immeritò oſtia uocantur: id eſt aperta conuerſationi humilium, & clauſa terroribus ſuperborum. Non immeritò oſtia uocantur: quia & ingreſſum fidelibus aperiunt,& rurſum ſeſe perfidis ne ingrediantur opponunt.Penſemus quale Eccleſiæ oſtium exiit Petrus,qui inueſtigantem fidem Cornelium rectè pit, precio quærentem miracula Simonẽ repulit, illi dicens:In ueritate cõperi quoniã nõ eſt perſonarum acceptor Deus:ſecreta regni benignè aperuit,huic inquiẽs:Pecunia tua tecũ ſit in perditionem,per diſtrictæ dãnationis ſentẽtiam cœleſtis aulæ

nulæ aditum claudit. Quid cuncti Apostoli, nisi sanctæ Ecclesiæ ostia existunt, cùm uoce redemptoris sui audiunt: Accipite spiritũ sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta sunt? ac si illis apertè diceretur: Per uos ingredientur ad me hi quibus uosmetipsos panditis, & repellentur quibus obseratis. Igitur dum mare sęuit, Dominus uectem & ostia opponit: quia ab amaris & perfidis cordibus dum persecutionis procella se dilatat in mundo, Deus unigeniti sui gloriam, prędicatorumq; eius reuerentiam exaltat: & dum innotescit mysteria diuinæ fortitudinis, frangit in impijs fluctus furoris. Bene aũt dicitur: Hucusq; uenies, & non procedes amplius: quia nimirum diuini iudicij occulta mensura est, & quando persecutionis procella prosiliat, & quando conquiescat: ne aut non exagitata electos non exerceat, aut immoderata in profundũ mergat. Cùm uerò noticia fidei usq; ad persequẽtes extendit, turbati maris tumor sedat, ibiq; fluctus suos mare frãgit: quia ad cognitionẽ ueritatis uenientes, omne quod nequiter egit, erubescit. Fracta quippe unda in se relidit: quia uicta nequitia etiam per cogitationẽ sui cordis accusatur, & quasi ipsam uim quã intulerat recipit: quia de prauitate quã gesserat, reatus sui stimulos sentit. Vnde quibusdam per Paulum dicit: Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? ac si diceret: Quid se in altum fluctus uestræ prauitatis extulerunt, qui nunc in semetipsis fracti, unde peruersos uos inflauerant, cõuersos inde confundunt? rectè itaq; dicit: Et hic cõfringes tumentes fluctus tuos. Quod uerò in hac conclusione maris secundò de ostijs dicitur, more sacri eloquij res semel dicta pro confirmatione replicatur. Si autem hoc in loco mare accipere nõ specialiter turbam persequẽtium, sed generaliter seculum debemus: secundò contra hoc mare Dominus ostia opposuit, quia & prius humano generi præcepta legis, & postmodum nouæ gratiæ testamentũ dedit. Secundò obiectis ostijs huius maris impetum clausit: quia eos quos ad obsequium sui cultus assumpsit, & prius ab idolis data lege coercuit, & pòst ab intellectu carnali gratia reuelata correxit. Secũdò mare ostia accepit: quia humanum genus prius Deus ab operib. iniquitatis prohibuit, postmodum uerò etiam à cogitationis culpa constrinxit. Videamus quemadmodũ prima tumẽti mari Dominus ostia imponat. Ecce enim per legẽ dicit: Nõ occides, nõ mœchaberis, non furtum facies, nõ falsum testimonium dices. Videamus quemadmodũ secundis hoc mare Dominus ostijs claudat. Ecce in Euangelio dicit: Audistis quia dictum est antiquis, Nõ mœchaberis: ego autem dico uobis, quoniam omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Rursumq; dicit: Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico uobis, diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos. Qui igitur prius nequitias operis prohibuit, & postmodũ culpas cordis exhausit, nimirum tumẽti mari, ne circumducta iustitiæ littora transeat, bis ostia imponit. Bene autem cùm diceret: Quis cõclusit ostijs mare: ilico & tẽpus adiunxit, dicẽs: Quando erumpebat quasi de uulua procedens: quia uidelicet tunc humano generi præceptis legis obuiauit, quãdo adhuc seculum suę origini uicinum, quasi ab ortu proprio ad profectum uitæ carnalis exibat. De uulua quippe procedere, est in lucem præsentis gloriæ carnaliter apparere. Et rectè subiungitur: Cùm ponerem nubem uestimentum eius.] Quia nimirum Deus hominibus nõ tũc aperta ostensione se intulit, sed dum eos ab errore perfidiæ eripuit, nec tamen illis claritatẽ sui luminis patefecit, quasi ex tenebris eos abstulit, sed adhuc nube uestiuit: ut & pristina prauitatis acta relinquerent, & tamen uentura bona adhuc certius non uiderent. Vbi & aptè subdit: Et caligine illud quasi pãnis infantiæ obuoluerẽ.] Dũ enim rudes populos non aperta spiritus prędicatiõe edocuit, sed figurata locutione præceptis literę astrinxit: adhuc infirma sapientes, uerborũ suorũ caligine quasi pannis infantiæ obuoluit: ut mandatis grossioribus ligati crescerent, ne malè liberi in suis uoluptatibus perirent. quos adiuã iusticię dũ nõ iam charitas, sed adhuc timor astringeret, diuina dispẽsatio quasi pressit ut nutriret. Infirmus nãq; populus cùm præceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorẽ statũ ex ipsa sua ligatione peruenit: quia enim timor eum prius à culpa coercuit, competẽter postmodũ in libertatẽ spiritus exiuit. Hos pãnos infantiæ quos inchoãtibus dedit, ipse per prophetãDominus reprehendit, dicens: Ego dedi eis præcepta nõ bona. Mala enim quasi mala esse desinunt cõparatione peiorũ, & bona quasi bona nõ sunt cõparatione meliorũ. Nã sicut peius delinquẽti Iudææ de Sodoma atq; Samaria dicitur: Iustificasti sorores tuas in omnib. abominationib. tuis, quas operata es: ira melioribus. noui testamenti præceptis subsequẽtib. præcepta bona quæ rudibus data sunt, nõ bona esse memorantur. Neq; enim mẽtes usui uitæ carnalis inhærentes, euelli ab infimis possent, nisi gradatim ducta prędicatiõe proficerẽt. Hinc quippe est q; in Aegypto positis pio iustoq; moderamine latenti eorũ cõcupiscẽtiæ cõdescenditur, & uicinorum suorum uasis aureis argenteisq; sublatis discedere iubentur. qui ad Sina montem ducti, accepta lege mox audiũt: Non cõcupisces rem proximi tui. Et hinc est quòd in eadem lege oculum pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere: & quãdoq; tamẽ reuelata gratia, percussi maxillam alteram iubentur præbere. Quia enim plus semper ira in uindicta exigit, quàm iniuria accepit: dum discunt mala non multiplicius reddere, quandoque discerent ea & multiplicata spõte tolerare. Hinc est quòd eundem rudem populum à quibusdam prohibuit, quædam uerò ei in usum pristinum seruauit, sed hæc ipsa tamen in melioris uitę figura cõposuit. Bruta namq; animalia idolis in Aegypto mactabãt: eisq; in usum postmodum

Ezech. 20

Ezech. 16

Exod. 3

Exo. 21

Universidad de Deusto
Biblioteca

modum animalium mactationē retinuit, ſed idolorum cultum uetuit: ut dum de uſu ſuo aliquid amitteret, conſolarē eius infirmitas per hoc quod de uſu ſuo aliquid haberet. Mira autem diſpenſatione conſilij: quod ei Dominus de conſuetudine carnali retinuit, hoc in figuram ſpiritus potentius uertit. Quid enim ſacrificia illorū animalium, niſi unigeniti mortem deſignant? quid ſacrificia illorum animalium, niſi extinctionem carnalis noſtræ uitæ ſignificant? Vnde ergo imbecillitati populi rudis condeſcenditur, inde ei per obumbratas allegoriarum ſpecies maior fortitudo ſpiritus nunciatur. Rectè itaque dicitur: Et caligine illud quaſi pānis infantiæ obuoluerem: quia unde eius teneritudinis infirma pertulit, inde altam ſignificationum ſpiritalium nubem fecit. Quæ quia præceptorum limite ab immoderatis animi euagatio-
18 nibus cinxit, rectè ſubiecit: Circumdedi illud terminis meis.] Et quia huius humani generis motus miſſo mediatore coercuit, aptè ſubiungit: Et poſui uectem & oſtia.] Vectem quippe & oſtia poſuit: quia redemptore noſtro contra culpas delinquentium miſſo, nouæ uitæ prædicamenta firmauit. Clauſa nanq; oſtia oppoſito uecte roborantur. Vectem ergo Deus oppoſuit: quia contra laſciuos motus humani generis unigenitum miſit: qui præcepta ſpiritalia quæ loquendo docuit, agendo ſolidauit. Bene autem ſubditur: Et dixi: Hucuſq; uenies, & non procedes amplius: & hic cōfringes tumentes fluctus tuos.] Hoc quippe mare oſtia priora tranſcenderat: quia clauſtra legis oppoſitę humani tumoris unda tranſiliebat. at poſtquam mūdus oppoſitum ſibi unigenitum reperit, elationis ſuæ impetum fregit, & tranſire non ualuit: quia eius fortitudine furoris ſui terminum clauſum inuenit. unde rectè per propheram
Pſal. 113 dicitur: Mare uidit & fugit. Poſſunt etiam per oſtia apertæ paſſiones eius non inconuenienter intelligi. Quibus ex occulto uectem poſuit: quia eas ex inuiſibili diuinitate roborauit. Contra quas mundi fluctus ueniunt, ſed fracti diſſiliunt: quia ſuperbi eas uiuendo deſpiciunt, ſed earum uires experiendo pertimeſcunt. Nam dum paſſiones unigeniti humanum genus prius irriſit, poſtmodum expauit: quaſi contra oppoſita oſtia more elidendi maris & tumore elatum mare uenit, & fractum uirtute diſſiluit. Sed quia idcirco hoc ad beatum Iob dicitur, ut de tot uirtutibus cordis eius gloria premeretē: ne ſibi fortaſſe tribuat quod ſe ſtare ſublimiter non ignorat: cum quanta eius ædificatione ſint dicta perpendimus, ſi hęc etiam moraliter diſſeramus. Dicat itaq; Quis concluſit oſtijs mare?] Quid eſt mare, niſi cor noſtrum furore turbidum, rixis amarum, elatione ſuperbię tumidum, fraude malitiæ obſcurum? quod mare quantum ſæuiat attendit, quiſquis in ſe occultas cogitationum tentationes intelligit. Ecce enim iam peruerſa relinquimus, iam deſiderijs rectis inhæremus, iam praua opera foris abſcindimus, ſed tamen latēter intus ea cum qua huc uenimus, uitæ ueteris procella fatigamur, quam niſi reſpectu iudicij, & æterni pauore tormenti, immenſi timoris clauſtra conſtringerent: cuncta in nobis penitus ſuperædificati operis fundamenta corruiſſent. Si enim quod per ſuggeſtionem ſæuit intrinſecus, per deliberationem foràs erumperet: uitæ noſtræ fabrica funditùs euerſa iacuiſſet. In iniquitate nanq; concepti, & in delicto editi, per initiæ corruptionis moleſtias pugnā nobiſcum huc deferimus, quam cum labore uincamus. unde & rectè de hoc mari dicitur: Quādo erumpebat quaſi de uulua procedens. Vulua enim prauæ cogitationis adoleſcētia eſt. De qua per Moyſen Dominus dicit: Senſus enim & cogitatio humani cordis prona eſt in malum ab adoleſcentia ſua. Corruptionis nanq; malū quod unuſquiſq; noſtrum ab ortu deſideriorum carnaliū ſumpſit, in proꝛectu ętatis exercet: & niſi hoc citius diuinæ formidinis manus reprimat, omne conditæ naturæ bonum repentè culpa in profundum uorat. Nemo igitur ſibi cogitationū ſuarum uictoriam tribuat, cum ueritas dicat: Quis cōcluſit oſtijs mare, quando erumpebat quaſi de uulua procedens? Quia niſi ab ipſo cogitatiōis primordio cordis fluctus gratia diuina retineret, tentationum procellis ira ſæuiens, terram proculdubio humanæ mentis obruiſſet: ut ſalſis fluctibus perfuſa areſceret, id eſt perniciosis carnis uoluptatibus delectari deperiret. Solus ergo Dominus oſtijs mare concludit, qui prauis motibus cordis clauſtra inſpiratæ formidinis obijcit. Quia uerò ea quæ cernimus, ſequi prohibemur, quia à corporearum rerum delectatione retundimur: libet etiam ad inuiſibilia oculos mentis attollere, atq; hæc ipſa quæ ſequi præcipimur uidere. Sed quid agimus? Infirmis illa obtutibus necdum patent. Ecce ad eorum amorem uocamur, ſed tamen à uiſione reſtringimur: quia etſi quando aliquid furtim parumq; aſpicimus, ſub incerto nimis adhuc uiſu caligamus. unde aptè ſubiungitur: Cùm ponerem nubem ueſtimentum eius, & caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerem.] Hoc mare tumultuoſum uidelicet cogitationibus fluctuans cor noſtrum nube ueſtitur: quia ne internā quietem pure conſpiciat, inquietudinis ſuæ confuſione tenebratur. Hoc mare caligine quaſi pannis infantiæ obuoluitur: quia à contemplandis ſublimibus adhuc teneris ſenſibus ſuæ infirmitatis ligatur. Videamus Paulum quadam caligine quaſi infantiæ pannis obuolutum, dum ait: Videmus nūc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Qui ſi ſe ad contemplandā cęleſtia infantem non cerneret, ætatis ſuę ad hæc comparationem nullo modo præmiſiſſet, dicēs: Cùm eſſem paruulus, loquebar ut paruulus, ſapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus. Tunc ergo ad robur iuuenile conſcendimus, cùm forti ſenſu eam ad quam tendimus uitam uidemus: nunc autem quia intentionis noſtræ acies per infirmitatē ſuam ab interna luce retunditur, mens noſtra ligata infantiæ pannis tenetur, ubi aptè ſubiungitur:

Circum

Circundedi illud terminis meis. Terminis enim suis Dominus hoc mare circundat: quia cor nostrum adhuc corruptiõis suæ molestia & cura turbulentum sub mẽsura contemplationis humiliat: ut licet plus appetat, ultrà tamẽ quàm sibi conceditur, non ascendat. Vel certè terminis suis Dominus hoc mare circundat: quia cor nostrum tentationibus tumidum, occultis donorum distributionibus mitigat: modò agẽs ne praua suggestio ad delectationem ueniat, modò ne praua delectatio usq; ad consensum prorumpat. Qui ergo illicitos motus cordis respicit, & in quibusdã eos usq; ad consensum uenire prohibet, in quibusdam uerò illos etiam à delectatione restringit: nimirum furenti mari terminos imponit, ut nequaquam in opere exeat, sed intra sinum mentis tentationum submurmurans se unda collidat. Quæ quia tunc ualenter restringitur, cum ei dilectione Dei atque inspiratis uirtutibus obuiatur, rectè subiungitur:

Et posui uectem & ostia, & dixi: Hucusq; uenies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.] Quid enim moraliter per ostia nisi uirtutes, quid per uectem nisi robur charitatis accipimus? Hæc itaque ostia, scilicet operationum uirtutes, mare sæuiens dissipat, nisi eas ex occulto mentis opposita charitas adstringat. Facilè autem omne uirtutum bonum tentatione cordis irruente destruitur, nisi ab intimis fixa charitate solidetur. Vnde & Paulus in suis prędicationibus dum quædam uirtutum ostia mari tentationis opponeret, ilico eisdem ostijs quasi robur uectis adiunxit, dicens: Super omnia autem hęc charitatem habentes, quod est uinculum perfectionis. Perfectionis enim uinculum charitas dicitur: quia omne bonum quod agitur, nimirum per illam ne pereat ligatur. A tentatore nanque citius quodlibet opus euellitur, si solutum à uinculo charitatis inuenitur: si autem mens Dei ac proximi dilectione constringitur, cùm tentationum motus quęlibet ei iniusta suggesserint, obicem se illis ipsa dilectio opponit, & prauæ suasionis undas uirtutum ostijs ac uectę intimi amoris frangit. Quia ergo Dominus per inspiratæ charitatis fortitudinem nascẽtia in corde uitia reprimit, insurgentis maris impetum per obserata claustra compescit. Ira fortasse in occulto exasperat: sed ne quis superna perdatur, perturbationi mentis officium linguæ subtrahitur, ne usq; ad uocem exeat, quod in sinu cordis tumultuosum sonat. Luxuria in occultis cogitationibus accenditur: sed ne supernam munditiam mens amittat, conceptæ immunditiæ ea quę famulari poterant, membra castigat, ne usq; ad corruptionem exhalet corporis, fœtor cordis. Auaritia stimulat: sed ne cœlesti regno mens careat, intra claustra se parsimoniæ contenta propijs ligat, ne in prauo se opere dilatet, & usque ad exteriores actus internæ concupiscentiæ æstus exudet. Superbia inflat: sed ne ueram celsitudinẽ amittat, cõsiderando quisq; quia puluis est, ab altitudine se conceptæ elationis humiliat: certans nimirum ne quod in suggestione cogitationis tolerat, in exercitationẽ operis erumpat. Bene ergo dicitur: Posui uectem & ostia, & dixi: Hucusq; uenies, & nõ procedes amplius: & hic cõfringes tumẽtes fluctus tuos: quia dum electus quisq; & tentatur uitijs, & tamen facere malè suggesta renititur, quasi mare clausum tenetur. Quod etsi intus tumultuosis cogitationum fluctibus mentem percutit, statuta tamen bene uiuendi littora nõ excedit. Quod marè quidem in tumorem se erigit, sed dum fixa deliberatione cordis illiditur, fractum redit. Beatus igitur Iob ne sibi tribuat quòd contra procellas cordis stat, uoce diuina audiat: Quis conclusit ostijs mare quando erumpebat quasi de uulua procedens, & cæt. ac si ei apertè diceretur: Incassum te exterius in bonis operibus pensas, si non me interius qui in te tentationis undas compesco consideras. Vt enim tu fluctus ferire possis in opere, meæ uirtutis est, qui fluctus frango tentationis in corde.

B▸ GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uicesimusnonus.

Caput I.

OMINVS Deus noster Iesus Christus in eo quòd uirtus & sapientia Dei est, de patre ante tempora natus est: uel potius quia nec cœpit nasci nec desiit, dicamus uerius semper natus. Non autem possumus dicere, semper nascitur: ne imperfectus uideatur. At uerò ut æternus designari ualeat & perfectus, semper dicamus & natus: quatenus & natus ad perfectionẽ pertineat, & semper ad ęternitatẽ: ut quocunq; modo illa essentia sine tẽpore, tẽporali ualeat designari sermone: quamuis hoc ipso quòd perfectum dicimus, multũ ab illius ueritatis expressione deuiamus: quia quod factum non est, non potest dici perfectum. Et tamẽ infirmitatis nostræ uerbis Dominus cõdescendẽs ait: Estote perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est. *Matt. 5* In illa itaq; natiuitate diuina ab humano genere cognosci nõ poterat: proinde in humanitate uenit ut uideret, uideri uoluit ut imitaretur. Quæ carnis natiuitas despecta uisa est sapientibus mundi: cõtempserunt nanq; infirma humanitatis eius, Deo hęc indigna iudicãtes. Cui tanto magis homo debitor fuit, quanto pro illo Deus etiam indigna suscepit. Quia eñ nõ cognouit mũdus per sapientiam Deũ, placuit Deo per stultitiã prædicationis saluos facere credẽtes. ac si diceret: Cùm Deum qui est sapiẽtia, nequaq; per sapientiã suam mũdus inueniret, placuit ut Deũ hominem factum per humanitatis stultitiam cognosceret: quatenus eius sapiẽtia ad nostram stultitiã descenderet, & lucem supernæ prudẽtiæ luto suæ carnis illuminata nostra cæcitas uideret. *1. Cor. 1* Natus igitur ex patre sine tempore, ex matre nasci est dignatus in tẽpore, ut per hoc quòd ortũ suum inter initium

finemq; concluderet, humanę mentis oculis ortũ qui nec initio ſumitur, nec fine anguſtatur aperiret. Vnde bene nunc ad beatum Iob dicitur:

Quòd nato in carne Domino ſancta Eccleſia de tenebris noctis egrediens quærit ſuum locum in luce beatitudinis æternæ. Cap. II.

NVnquid poſt ortũ tuum præcepiſti diluculo, & oſtẽdiſti aurorę locum ſuum?] Subaudis, ut ego. Ortus quippe diuinitatis eius antè & pòſt nõ habet. Cui dum ſemper eſſe eſt per æternitatẽ, dum omne quod labiẽ circumſcribit, intra ſe metipſum tẽporum diſcurſus claudit. Ortus uerò humanitatis eius quia & cœpit & deſiit, & antè & pòſt habere à tempore accepit. Sed quia dum ipſe umbras noſtrę tẽporalitatis ſuſcepit, lumẽ nobis ſuæ æternitatis infudit: rectè per hunc ortum quem creator ſibi in tempore condidit, locũ ſuum ſine tempore aurora cognouit. Quia enim diluculum uel aurora à tenebris in lucẽ uertitur, nõ immeritò diluculi uel auroræ nomine, omnis electorum Eccleſia deſignatur. Ipſa nanq; dum ab infidelitatis nocte ad lucem fidei ducitur, uelut auroræ more in diem poſt tenebras ſplẽdore ſupernæ claritatis aperiẽ. Vnde & bene in Canticis canticorũ
Can.6 dicitur: Quæ eſt iſta quæ progrediẽ quaſi aurora cõſurgẽs? Sancta enim Eccleſia cœleſtis uitę præmia appetens, aurora uocata eſt: quia dum peccatorum tenebras deſerit, iuſticiæ luce fulgeſcit.

2 Habemus tamẽ ſubtilius aliquid quod cõſiderata qualitate diluculi uel auroræ penſemus. Aurora nanq; uel diluculum noctẽ quidẽ præteriſſe nunciant, nec tamẽ diei claritatem integrã oſtentant: ſed dum illam pellunt, hanc ſuſcipiũt, lucem tenebris permixtam tenẽt. Quid itaq; in hac uita omnes qui ueritatem ſequimur, niſi aurora uel diluculũ ſumus? quia & quædã iam quæ lucis ſunt agimus: & tamen in quibuſdam adhuc tenebrarũ reliquijs non caremus. Per prophetã quippe Deo
Pſal.142 dicitur: Non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis
Iac.3 uiuens. Rurſumq; ſcriptum eſt: In multis offendimus omnes. Paulus quoq; ait: Vídeo aliam legem
Rom.7 in membris meis repugnantẽ legi mentis meę, & captiuum me ducentem in lege peccati quæ eſt in mẽbris meis. Vbi ergo lex peccati cum lege mentis contendit, profectò adhuc aurora eſt: quia lux quæ iam emicuit, necdum prætereuntes funditùs tenebras preſſit. Adhuc aurora eſt: quia dum lex carnis legem mẽtis, & lex mentis legẽ carnis percutit, inter ſe uiciſſim lux & umbra confligit. Vn-
Rom.13 de rurſum Paulus cùm diceret: Nox præceſſit, nequaq; ſubdidit, Dies uenit: ſed, Dies autem appropinquauit. Qui eñ poſt diſceſſum noctis iam non ueniſſe, ſed appropinquaſſe diem inſinuat, eſſe ſe proculdubio ante ſolẽ poſt tenebras adhuc in aurora demonſtrat. Tunc autẽ plenè ſancta electorum eccleſia dies erit, cùm ei admixta peccati umbra iam non erit. Tunc plenè dies erit, quando interni luminis perfecto feruore clarueriẽ. Tũc plenè dies erit, quando nullam malorum ſuorum tẽtantem memoriam tolerans, omnes à ſe tenebrarum etiam reliquias abſcondit. Vnde & bene hæc aurora quaſi adhuc in tranſitu demonſtratur, cùm dicitur: Et oſtendiſti auroræ locũ ſuum.] Cui enim locus ſuus oſtenditur, profectò ex alio ad aliud uocatur. Quid eſt enim locus aurorę, niſi perfecta claritas uiſionis internæ? Ad quem cùm ducta uenerit, iam de tranſactę noctis tenebris nihil habebit. Nunc autem adhuc tentationum moleſtias ſuſtinet: quia per intentionem cordis ad aliud feſtinat Eccleſia, ad locum ſuum tendit aurora. Quem locum ſi mente nõ cerneret, in huius uitæ nocte remaneret. Sed cùm quotidie contẽdit perfici, & in lucem quotidie augeri, locum ſuum iam conſpicit, & plenè ſibi clareſcere ſolem quærit. Locum ſuum aurora conſiderat: quãdo ſancta anima ad contemplandã conditoris ſui ſpeciẽ fa-
B grat. Ad locũ ſuum pertingere aurora ſatagebat, cùm Dauid diceret: Sitiuit anima mea ad Deum Pſal.41
fontem uiuũ, quando ueniã & apparebo ante faciem Dei? Locũ ſuum ueritas aurorę monſtrabat, cùm per Salomonẽ diceret: Quid habet amplius Eccl.6
ſapiẽs à ſtulto, & quid pauper, niſi ut pergat illuc ubi eſt uita? Quem profectò locum etiam præcedentibus incarnationẽ ſuam patribus poſt ortum ſuum Dominus oſtendit: quia niſi per prophetæ ſpiritum incarnandum ſupernæ patrię regem cognoſcerent, bona eiuſdem patrię quàm eſſent deliderabilia non uiderent. Locum ſuum ueritas aurorę patefecit, cùm patrem corã diſcipulis petijt, dicens: Pater quos dediſti mihi, uolo ut ubi ego ſum, & illi ſint mecũ. Locum ſuum aurora monſtrauit, cùm diceret: Vbicunq; fuerit corpus, illic
C congregabuntur & aquilæ. Ad hunc locũ quẽ ea gnouerat, peruenire aurora feſtinabat, cùm Paulus deſideriũ habere ſe diceret diſſolui, & cũ Chriſto eſſe. Et rurſum: Mihi uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ. Et rurſum: Scimus quoniã ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ędificationẽ ex Deo habemus: domũ non manufactã, æternam in cœlis. Bene aũt poſt ortũ ſuũ locũ proprium auroræ oſtendiſſe ſe perhibet: quia futuræ retributionis beatitudinẽ prius ęſt per corpus ipſe innoteſceret, in paucorũ intellectu cõtinuit. Cum uerò humanæ natiuitatis infirma ſuſcepit, uenturæ claritatis noticiã in multitudinis innumerę more dilatauit. Sed cùm diuini operis myſterium
D ſic miſericordia peragat, ut tamẽ & ira comitetur, quatenus occultus arbiter alios reſpiciens reũmat, alios deſerẽs perdat: quia cognouimus quomodo per incarnationẽ ſuã electos illuminet, audiamus nũc quomodo reprobos damnet. Sequi:

Quòd Iudaica perfidia uiſo Chriſto concuſſa eſt: & dum hi, alijs aliter de eo ſentientibus, paucis ex illa tanta plebe aſſumptis, Scribas & Phariſæos meritò reprobat. Cap. III.

NVnquid tenuiſti concutiẽs extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea?] Extrema terræ Dominus tenuit, quia in fine ſeculorũ ad deſtitutam iam & alienigenis regibus ſubditam ſynagogam uenit, atq; ex illa impios excuſſit: quia ſpiritalia fidei prædicamenta renuentes, etiam à carnalis ſacrificij gloria repulit. Vel certè extrema ter-

ræ tenuit: quia ex Iudæa paucos abiectos & humiles elegit. Extrema terræ tenuit: quia legis doctores deserens, piscatores assumpsit. Dumq; eius extrema tenet, ex ea impios excutit: quia dum infirmos fideles roborat, fortes in illa infideles dānat. Recte uerò etiam cōcutiens addidit: quia per aduentum suum immensa formidine etiam reproborum corda cōmouit. Concussi quippe fuerant qui
18.12 dicebāt: Nihil proficimus, ecce totus mūdus post eum abijt. Res autem quæ concutitur, huc illucq; ducta fatigatur. Concussa ergo Iudæa fuerat, quæ de Christo per alios dicebat: Quia bonus est. &
18.7 per alios resistebat, dicens: Nō, sed seducit turbas.
18.9 Per alios dicebat: Nisi hic esset à Deo, nō poterat
18.11 facere quicquam. Atq; ad extremum per alios clamat: Si non esset hic malefactor, nō tibi tradidissemus eum. Concussi quidem, sed nō prostrati sunt reprobi, cùm modò miracula obstupescentes cernerēt, modò infirmitatis opprobria despicientes irriderent. An non concussi fuerāt qui dicebant:
18.13 Quousq; animam nostram tollis? Si tu es Christus dic nobis palàm. Vel certè extrema terræ cōcussit & tenuit: quia cùm infirma corda humilium pio timore terruit, nequaq; ea iudicio districto dereliquit. Inde enim multitudo credentiū in Deum robustius stetit, unde in se humiliata trepidauit. Nā quia eum Deus quem cōcutit tenet, insinuat per prophetam dicens: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietū, & tremen
18.11 tem sermones meos? Quia eum quem cōcutit tenet, Salomone attestāte intimatur, qui ait: Beatus uir qui semper est pauidus, qui autem mentis est duræ, corruit in malū. Igitur quia extrema Iudææ Dominus in apostolis tenuit, atq; ex illa scribas & Pharisæos ac pōtifices impietatis suę merito exigente reprobauit: quid adhuc de eorum damnatione subdatur audiamus. Sequitur: Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut uestimentum.] Quid aliud Dominus plebem Israelitarum, nisi lutum reperit, quam obsequijs gentilium deditam, in Ægypto seruientem lateribus inuenit? Quam dum tot miraculis ad terram repromissionis duxit, dum perductam cognitionis suæ scientia impleuit, dum tot arcana secretorū ei per prophetiam contulit: quid eam aliud quàm seruandi mysterij signaculum fecit? Ipsa quippe diu in prophetia clausum continuit, quicquid de se ueritas in fine reuelauit. Sed dum post tot diuina secreta, post tot percepta miracula in redemptoris sui aduentu, plus terram quàm ueritatem dilexit, per sa
18.11 cerdotes dicēs: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & ueniēt Romani, & tollent nostrū locum & gentem: quasi ad eos quos in Ægypto reliquerat lateres rediit: & quę facta iā Dei signaculum fuerat, ad hoc se iterum quod deseruerat inflexit: lutumq; se post signaculum in oculis ueritatis exhibuit, cùm per impietatis malicìam accepti uerbi mysteria perdidit, & sola terrena sapere quę inquinant elegit. Vbi aptè subiungit: Et stabit sic ut uestimentum. Impolita namq; & grossiora uestimenta etiam cùm induta fuerint, quia induen-

A tis membris bene applicata non inhærent, stare feruntur. Iudæa igitur circa ueritatis notitiam etiam cùm seruire uideretur, sicut uestimentum stetit: quia per exteriora mandata seruire se Domino ostendit, sed adhærere ei per charitatis intelligentiam noluit. Dum solam in præceptis Dei literam tenuit, & nequaquam se per spiritum sensibus intimis iunxit, quasi ei qui se induerat non adhæsit. Vbi & aptè subiungitur: Auferetur ab impijs lux sua.] Quia dum uiuere ueritati renuunt, cognitionem legis in perpetuū amittunt: & dum de accepta lege superbiunt, nimirum de scientiæ suæ gloria cæcantur. Scriptum quippe est: Obscurentur *Psal. 68*
oculi eorum, ne uideant. Rursumq; scriptum est: *Esa. 6*
Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua.
B Et rursum scriptum est: In iudicium ego in hunc *Ioan. 9*
mundum ueni, ut qui non uident, uideant: & qui uident, cæci fiant. Et quia semetipsos de legis operibus contra conditorem legis extulerunt, aptè subditur: Et brachium excelsum conteretur.]
Excelsum quippe brachium conteritur, quando prædicata fidei gratia, superba legis operatio reprobatur, cùm dicitur: Ex operibus legis nō iusti- *Rom. 3*
ficabitur omnis caro. Cuncta tamen hæc intelligi & aliter possunt. Terram quippe scriptura sacra uocare cōsueuit Ecclesiam. Extrema igitur terræ Dominus tenet & cōcutit: quia Ecclesiæ suæ ultima per aduētum Antichristi persecutione immanissima turbari permittit, nec tamen permittendo deserit. Hanc terram aliquando Dominus te-
C net & non concutit, aliquando tenet & concutit: quia modò eam trāquilla pace fidei possidet, modò commoueri impetu persecutionis iubet. Bene autem cùm diceret: Nunquid tenuisti concutiens extrema terræ, ilico adiunxit: Et excussisti impios ex ea? Attestāte enim Paulo, pleriq; in ea sunt qui *Tit. 1*
confitētur se nosse Deum, factis autem negāt. Impios ergo ex ea Dominus excutit: quia hi quos nunc intima uitia possident, tunc in uoraginem apertæ infidelitatis cadent, atq; in aceruum palearum transeunt, cùm tentationis illius aura cōmouentur. Et quamuis se nunc sub specie fidei intra areæ sinum tegāt, tunc nimirum extra granorum cumulum districti examinis uentilabro resilient. Vnde & aptè subiungitur:

D *Quòd Iudæi qui legis seruandæ signaculum acceperant, in iudicio tanquā lutum restituentur: quia quòd terrena sapuerint, omnibus demonstrabitur.* Cap. IIII.

REstituetur ut lutum signaculum.] ac si apertè diceret: Hi qui nunc uidentur in Ecclesię sinu signaculum, tunc ante oculos omnium restituentur ut lutum: id est, nequaquam iudicia hominum de professione religionis fallunt, sed quòd terrena sapiant demonstrātur. Solet enim scriptura sacra pro fide appellare signaculum, pro iniquitate lutum. Nam filius iunior qui consumpta sub- *Luc. 15*
stantia ad patrem rediit, in munere annulum accepit. Gentilis enim populus qui immortalitate perdita, ad Deum pœnitendo reuertit, per fidei signaculum munitur. Vnde & à sponso suo Ecclesię di-

citur:Pone me ut signaculū super cor tuū. Idcirco nanq; signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium præsumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur, quando fidei eius mysterium in custodiam nostræ cogitationis imprimit: ut ille infidelis seruus nimirum noster aduersarius, cùm signata fide corda cōsiderat, tentando ea irrumpere non præsumat. Per lutum uerò quia terrena contagia demonstrantur, attestante Psalmista, qui ait: Eduxisti me de lacu miserię, & de luto fecis. Quia igitur multi in terrenis contagijs inuenti, perducti ad Ecclesiam, cœlestis fidei sacramento signantur, & tamē ab iniquis operibus nō recedunt: seq; nunc fidei uelamine contegunt, sed cùm tempus inuenerint, quid sint ueraciter ostendunt, rectè dicitur: Restituetur ut lutum signaculum. Quos enim nunc fideles credimus, ipsos tūc fidei hostes inueniemus: & quamuis appareant non tentati signaculum, erunt proculdubio tentati lutum. Vnde & rectè dicitur, Restituetur: quia qualis eorum conscientia esse ante fidem potuit, tales eos postmodum reproba uita conuincit. De quibus aptè subiungitur: Et stabit sicut uestimentum.] Tot nunc quasi uestibus sancta Ecclesia induitur, quot fidelium ueneratione decoratur. Vnde & ei ostensis gentilibus à Domino per prophetam dicit: Viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his uelut ornamēto uestieris. Multis tamen quasi fidelibus nunc specietenus induitur: sed pulsante persecutionis impetu, tunc eis exuta nudabitur: de quorum sorte hic dicitur: Et stabit sicut uestimentum. Stare uerò hoc loco ponitur, in peccato persistere. Vnde scriptum est: Et in uia peccatorum non stetit. Vel certè reprobus quisq; sicut uestimentum stare dicitur, ut non posse stare mōstretur: quia sicut induta uestis in uisionis suæ specie per corpus tenditur, exuta aūt fracta complicatur: ita unusquisq; qui à sanctæ Ecclesię tunc statu recesserit, tēctus ac decorus quasi dū induereť fuit, sed exutus postmodū cōfractus atq; abiectus iacebit. Si uerò stare intelligimus perdurare, sicut uestimentum stat quisq; reprobus, qui in hac uita quam diligit, breuiter durat. Vnde & per prophetam dicitur: Omnia sicut uestimentū ueterascent, & sicut opertorium mutabis ea, & mutabuntur. Hæc itaque quæ allegoriarum nube tecta intulit, nunc uerbis apertioribus innotescit, subdens:

Psal. 39

Psal. 101

Quòd impiorum lux sit, hoc quod eis ex fide lucet: quæ tunc auferetur, quando pulsante persecutionis articulo, quod rectum credere uidebantur amittunt. Cap. V.

3 AVferet ab impijs lux sua.] Neq; enim eos nunc Dei lumē illustrat, qui iniquitatis suæ malitiam fidei nomine palliant. Nam dum iuxta prædicationem fidei uiuere negligunt, & tamen eandem fidem specietenus uenerantur, honorem uitæ præsentis ex nomine religionis quærunt. Hoc q; eis ex fide lucet, quòd eos fides coram hominibus refouet. Sunt uerò nonnulli qui æterna quæ audiunt ueraciter credunt, & tamen eidem quam tenent fidei malè uiuendo contradicūt. Habent hi quoq; in tenebris lucem suam: quia dum peruersa agunt, & tamen de Deo recta sentiūt, ne tenebrescant funditùs, ex quadam parte fulgore luminis illustrantur. Qui dum plus terrena quàm cœlestia, plus quæ uident quàm quæ audiunt diligunt, pulsante persecutionis articulo, quod rectū credere uidebantur amittunt. Quod illo maximè tempore multiplicius agitur, quando surgente ipso iniquorū capite, in sancta Ecclesia persecutione ultima liberis suis uiribus eius fortitudo grassatur. Ibi tūc cor uniuscuiusq; ostenditur, ubi quicquid in occultis latebat aperitur: & qui nunc ore sunt pij, & corde sunt impij, publicata malitia corruunt, & lucem fidei quam specietenus tenuerāt, perdunt. Sed inter hæc necesse est ut unusquisque nostrūm ad cordis sui secretum redeat, & actionis suæ dāna pertimescat, ne exigentibus meritis per districtam iusticiam iudiciorum Dei in talium hominum numerum incurrat.

A

B

C

D

Quòd omnia moraliter ad Antichristum tempora referantur, in quibus concussio persecutionum erit: & fictos quosq; qui modò in Ecclesia sunt infideles, etiam nunc reproba uita conuincit. Cap. VI.

NEmo autem sibi incautè blandiatur, & idem co se à tali occasu extraneū credat, quia ad illius tempestatis procellam peruenire se non existimat. O quāti illius tentationis tempora non uiderunt, & tamen in eius tentationis procella uersantur. Cain tempus Antichristi nō uidit, & tamē membrum Antichristi per meritum fuit. Iudas sæuitiam persecutionis illius ignorauit, & tamen suis ribus crudelitatis eius auaritia suadēte succubuit. Simon diuisus longè ab Antichristi temporibus extitit, & tamē eius se superbiæ miraculorum potentiam peruersè appetendo coniunxit. Sicut quum corpus suo capiti, sic mēbris membra iunguntur, cùm & cognitione se nesciunt, & tamen praua sibi actione copulantur. Neq; enim Pegamus Balaam libros aut uerba cognouerat, & tamen eius nequitiam sequens, uoce superna increpationis audiebat: Habes illic tenētes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filijs Israel, edere & fornicari. Thyatiræ quoque Ecclesiam ab Hiezabel noticia & tēpora & loca diuidebāt: sed quia eam par uitę reatus adhæxerat, inesse ei Hiezabel dicit, atq; operib. peruersis insistere, angelo attestāte qui ait: Habeo aduersus te aliqua: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit prophetā, docere, & seducere seruos meos, fornicari, & māducare de idolothytis. Ecce quia reperiri potuerunt qui Hiezabel uitam reproba actione secuti sunt, Hiezabel illic inuenta memoratur: quia uidelicet prauum corpus coniuncti mores unum faciunt, etiam si hoc loca uel tempora scindūt. Vnde fit ut in peruersis suis imitatoribus & iniquus quisq; maneat qui iam præterijt, & in suis operatoribus ipse iniquorum author iam appareat, qui necdum uenit. Hinc Ioannes ait: Nunc Antichristi multi facti sunt, quia iniqui omnes iam eius membra sunt, quę scilicet per

uersè edita, caput suum malè uiuendo præuene-
runt. Hinc Paulus ait: Vt reueletur in suo tempo-
re. Nam mysterium iam operatur iniquitatis. ac si
diceret: Tunc Antichristus manifestus uidebitur:
nam in cordibus iniquorum secreta sua iam nunc
occultus operatur. Vt enim de apertioríb. crimi-
nibus taceam, ecce alius fratri in corde suo tacitus
inuidet, & si occasionẽ reperiat, eum supplantare
contendit. Cuius alterius membrũ est, nisi eius de
quo scriptum est: Inuidia diaboli mors intrauit in
orbẽ terrarũ? Alius magni meriti esse se ęstimans,
per tumorẽ cordis cunctis se præferens, omnes se
metipso inferiores credit. Cuius alterius mẽbrum
est, nisi eius de quo scriptũ est: Omne sublime ui-
det, & ipse est rex super uniuersos filios superbiæ?
Alius mundi huius potentiã quęrit, non quo alijs
prosit, sed quo ipse alteri subditus nõ sit. Cuius al-
terius membrum est, nisi eius de quo scriptum est
qui ait: Sedebo in monte testamenti, in lateribus
Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium,
similis ero altissimo? Solus quippe altissimus ita
dominat̃ super omnia, ut alteri subesse non possit.
Quẽ diabolus imitari peruersè uoluit, cùm suum
dominium quærens, ei subesse recusauit. Imitat̃ er
go diabolum quisquis idcirco potestatẽ suam ap-
petit: quia ei qui sibi est superna ordinatione præ-
positus, subesse fastidit. Sunt præterea plurima
quæ quosdam in ipsa pace Ecclesiæ cõstitutos, in
fideles esse renunciẽt. Video nanq; nonnullos ita
personam potẽtis accipere, ut rẽquisiti ab eo, pro
fauore eius non dubitent in causa proximi uerita
tem negare. Et quis est ueritas, nisi ille qui dixit:
Ego sum uia, ueritas & uita? Neq; em̃ Ioannes Ba
ptista de cõfessione Christi, sed de iusticiæ uerita-
te requisitus occubuit: sed quia Christus est ueri-
tas, ad mortem usq; idcirco pro Christo, quia uide
licet pro ueritate peruenit. Ponamus ergo ante o-
culos, q; aliquis percunctatus personam potentis
accepit, & ne uerbi saltem iniuriam pateretur, ue-
ritatem negauit. Quid rogo iste faceret in dolore
pœnarũ, qui Christum erubuit inter flagella uer-
borum? Ecce & post hæc ante oculos hominum
adhuc Christianus est, & tamen si eum Dominus
districtè disposuit iudicare, iam non est. Video au
tem alios quibus per locum magisterij exhortan-
di sunt officia arguendiq; cõmissa, qui uident ali-
quid illicitum admitti, & tamẽ dum quorundam
potentum offendere gratiam metuũt, arguere nõ
præsumunt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi
uidit lupum uenientẽ, & fugit? Fugit, quia tacuit:
tacuit, quia despecta ęterna gratia, temporalẽ glo
riam plus amauit. Ecce ante potentis faciem intra
sui se latebras silentij abscõdit, & sicut persecutio
ni publicè, sic occultè locũ dedit timori. Bene de
talibus dicitur: Dilexerunt gloriam hominũ ma-
gis q; Dei. Quisquis igitur talis est, si hæc districtè
iudicantur, etsi persecutio publica defuit, tamẽ ta
cendo Christum negauit. Non ergo desunt uel in
pace Ecclesiæ Antichristi tentamẽta. Nemo itaq;
illa persecutionis extremæ tẽpora quasi sola per-
horrescat. Apud iniquos nanq; quotidie res An-

A tichristi agitur, quia in eorũ cordibus mysterium
suum iam nunc occultus operat̃. Etsi multi nunc
specietenus intra Ecclesiam cõstituti simulant se
esse quod non sunt, in aduentu tamen iudicis pro
dentur quod sunt. de quib. bene Salomon ait: Vi- Eccl. 8
di impios sepultos, qui etiam cùm adhuc uiuerẽt,
in loco sancto erãt, & laudabanť in ciuitate quasi
iustorum operum. Igitur postquam de iniquis dí-
ctum est: Restituetur ut lutum signaculum, & sta-
bit sicut uestimentũ, & auferet̃ ab impijs lux sua:
quod utiq; in illa est Antichristi persecutione fa-
ciendum, mox de eiusdem Antichristi persecutio
ne nos consolans ait: Et brachiũ excelsum cõfrin
getur.] Quid nanq; aliud excelsum brachium ac-
cipitur, nisi superba Antichristi celsitudo, quæ su-
B per reprobas mentes hominũ fastu gloriæ secula-
ris erigit̃, ita ut homo peccator, & tamen æstima-
ri homo despiciens, Deum se super homines men
tiatur? Vnde & Paulus apostolus dicit: Ita ut in 2. Thes. 2
tẽplo Dei sedeat, ostendens se tanq; sit Deus. Cu-
ius ut tumorem plenius ostenderet, pręmisit: Qui
aduersat̃ & extollit̃ super omne quod dicit̃ Deus,
aut quod colit̃. Deus enim dici aliquando & ho-
mo potest, iuxta quod ad Moysen dicit̃: Ecce con Exo. 7
stitui te Deũ Pharaonis. Deus uerò coli purus ho
mo nõ potest. Quia uerò se Antichristus & super
sanctos quosq; homines, & super ipsius potẽtiam
diuinitatis extollit, per exactum sibi nomen glo-
riæ, & hoc qđ Deus dicit̃, & hoc quod Deus coli
tur transire conatur. Notandum uerò est in quan-
C tam superbiæ foueam cecidit, qui in mensura rui-
næ qua lapsus est, non permansit. Diabolus quip-
pe uel homo à statu cõditionis proprię elata men
te corruerunt, ut uel ille diceret: Ascendam super Esa. 14
altitudinem nubium, similis ero altissimo: uel iste
audiens crederet: Aperient̃ oculi uestri, & eritis si Gen. 3
cut dij. Idcirco ergo uterq; cecidit: quia esse Deo
similis non per iusticiam, sed per potentiam con-
cupiuit. Sed homo per gratiã liberatus, qui Dei si
militudinẽ peruersè appetendo ceciderat, in rea-
tu criminis sui longè Deo imparem se esse cogno
scens clamat: Domine quis similis tibi? Diabolus Psal. 88
uerò in lapsu sui criminis iustè dimissus, in mensu
ra ruinæ suę minimè permãsit: sed quanto diutius
ab omnipotentis gratia defuit, tanto magis reatũ
D criminis cumulauit. Nã qui ideo cecidit, quia per
uerso ordine Deo esse similis uoluit: eousq; perdu
ctus est, ut in Antichristum ueniẽs, uideri Deo si-
milis dedignetur, atq; eum quem habere non po-
tuit superbus æqualem, damnatus inferiorem pu-
tet. Nam cùm de illo hoc quod iam præmissimus
dicitur: Extollẽs se super omne quod dicit̃ Deus,
aut quod colitur: apertè mõstratur, quia appeten-
do dudum Dei similitudinem, quasi iuxta Deum
erigere se uoluit, sed in superbiæ culpa crescendo
iam se supra omne quod Deus dicitur & colitur,
extollit. Quia ergo hæc eius superbia districti iu-
dicis erit aduentu feriẽda, sicut scriptũ est: Quem 1. Thes. 2
Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & de-
struet illustratione aduentus sui, rectè dicitur: Et
brachium excelsum confringetur. Cuncta tamen

hæc quæ bis diſcuſſa ſunt, adhuc intelligi & aliter poſſunt. Verba enim Dei quaſi pigmẽta quędam noſtri ſunt adiutorij. Et ſicut pigmentum quanto plus teritur, tanto plus in poculo eius uirtus auge tur: ita diuina eloquia quo magis exponẽdo con terimus, eo audientes amplius quaſi bibentes iu uamur. Quia igitur miſericors Deus diu pecca ta hominum tolerat, & cùm iam uicinũ finem reſpicit, plerunq; mentes peccantiũ immutat, rectè de ſe uim tantæ pietatis inſinuãs ait: Nunquid te nuiſti concutiens extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea?] Per terram qnippe homo infima ſapiens deſignatur, cui peccanti dictum eſt: Terra es, & in terrã ibis. Sed quia pius cõditor factu ram ſuam nõ deſerit, mala hominum & per ſuam patientiam tolerat, & per eorum quandoq; con uerſionem relaxat. Cùm autem duras atq; inſenſibiles mentes reſpicit, modò eas minis, modò uerberibus, modò reuelationibus terret, ut quę peſſima ſecuritate duruerãt, ſalubri timore molleſcãt, quatenus uel ſerò redeant, & hoc ipſum ſaltem quod diu expectati ſunt erubeſcãt. Scit enim Dominus, quia extrema uitæ noſtræ plus indicat, & idcirco electos ſuos in fine ſollicitius purgat. Scri ptum quippe eſt: Deus iudicabit fines terræ. Tanto ergo impenſius ultimis noſtris inuigilat, quanto in ipſis pendere initia uitæ ſequentis penſat. Quod quia miſericorditer facit pietate ſua in medium deducta, qua etiam ſerò conuerſos peccatores recipit, beati Iob iuſtitiam erudit dicens: Nunquid tenuiſti cõcutiens extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea? ſubaudis, ut ego, qui in ſuis ultimis ſæpe peccatores terrendo concutio, conuertendo teneo, atq; ab eorum cordibus impios cogitationum motus euello. Et rectè beato Iob Dominus, quomodo iuxta finem peccatores conuertat, inſinuat. ac ſi apertè dicat: Miſericordiæ meæ potentiam reſpice, & tuę iuſtitię elationẽ preme. Quæ extrema hominis quia etiã cùm conuertitur per carnis mortẽ, illa antiquæ culpæ uindicta comitat, protinus inſinuat cùm dicit: Reſtituetur ut lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut ueſtimentum.] Hominẽ quippe Dominus quem ad ſuam ſimilitudinem condidit, quaſi quoddam ſuæ potentiæ ſignaculum fecit. Quod tamen ut lutum reſtituetur: quia licet æterna ſupplicia per conuerſionem fugiat, in ultione tamen perpetratæ ſuperbiæ carnis morte damnat. Ex luto quippe homo conditus, & mentis accepta ratione, ſimilitudine diuinæ imaginis decoratus, elatione cordis intumeſcens, quòd de infimis formatus eſſet, oblitus eſt. Vnde mira conditoris iuſticia actũ eſt, ut quia per ſenſum intumuit, quem rationabilem accepit, rurſus terra per mortem fieret, quam eſſe ſe conſiderare humiliter noluit: & quia peccãdo Dei ſimilitudinem perdidit, moriendo uerò ad limi ſui materiam redit, rectè dicitur: Reſtituetur ut lutum ſignaculum. Et quia de corpore dum ſpiritus uocatur, quodam quaſi inuolucro ſuæ carnis exuitur, aptè de eodem luto ſubiungitur: Et ſtabit ſicut ueſtimentum.] Lutum nanq; noſtrum ſicut ueſtimentum ſtare, eſt uſq; ad reſurrectionis tempus inane exutumq; perdurare. Sed quia hãc pœnam ſuperbiæ nec illi tranſeunt, qui & eandem ſuperbiam uiuendo humiliter uincunt, quę ſit ſuperbientium ſpecialis pœna, ſubiungit dicens: Auferetur ab impijs lux ſua, & brachiũ excelſum confringetur.] Mors enim carnis electos luci ſuæ reſtituit, lucem ſuam reprobis tollit. Lux nanq; ſuperbientis eſt gloria uitæ præſentis. Quæ ei lux tunc ſubtrahitur, cùm per carnis interitum ad retributionum ſuarum tenebras uocatur. Ibi tunc excelſum brachium confringitur: quia celſitudo cordis ultra naturæ ordinẽ uiolenter arrepta, opprimentis ſe diuinæ iuſticiæ mole diſſipatur: ut quia ſe peruerſè in breui erexerat, per pondus ſit dicij in æternum fracta cognoſcat. Nullus autem noſtrũm quid poſt mortem ſequeretẽ agnoſceret, niſi uitæ noſtræ conditor ad pœnã uſq; mortis noſtræ ueniret. Niſi enim ipſe miſericorditer infima peteret, nequaquam nos poſt ſuam imaginem perditos iuſtè ad ſumma reuocaret. Vnde & rectè ſubiungitur:

Quòd Dominus ad inferna deſcendens, carcerem gehennæ uiam & tranſitum fecit: ipſe uerò liberans alligatos, liber deambulauit, & apertis portis mortis, exitum de tenebris ad lucem fecit. Cap. VII.

NVnquid ingreſſus es profundum maris, & in nouiſſimis abyſſi deambulaſti?] Actiſi cat: Vt ego, qui nõ ſolum mare, id eſt ſeculum aſſumptam humanã carnem atq; animã petij, ſed etiam per eam ſponte in morte poſitus, uſq; ad ultima inferni quaſi ad maris profunda deſcendi. Sic enim mare, more diuini eloquij, ſeculũ debet intelligi, nil prohibet profunda maris, inferni claustra ſentiri. Quod profundum maris Dominus petij, cùm inferni nouiſſima electorũ ſuorũ animas expturus intrauit. Vnde & per prophetam dicitur: Poſuiſti profundum maris uiam, ut tranſirẽt liberati. Hoc nanq; profundum maris ante redemptoris aduentum non uia, ſed carcer fuit: quia in eo etiam bonorum animas, quamuis non in locis pœnalibus clauſit. Quod tamẽ profundum uiam Dominus poſuit: quia illuc ueniẽs electos ſuos a cruciatibus inferni ad cœleſtia tranſire cõceſſit. Vnde & aptè illic dicitur: Vt tranſirent liberati. Quod uerò profundum maris dixerat, hoc alijs uerbis replicans, abyſſi nouiſſimum uocat: quia ſicut aquarum abyſſus nulla noſtra uiſione comprehẽditur, ita occulta inferni nullo à nobis cognitionis ſenſu penetrantur. Qui enim hinc ſubtrahant cernimus, ſed quæ illos iuxta meritũ retributio ſupplicíorum maneat, non uidemus. Vigilanti uerò eſt cura penſandum, quòd in nouiſſimo abyſſi deambulaſſe ſe perhibet. Deambulare quippe non cõſtricti, ſed liberi eſt. Quem enim uincula ſtringũt, eius nihilominus greſſus impediũt. Quia igitur Dominus nulla peccati uincula pertulit, in inferno deambulauit. liber quippe ad ligatos uenit. Vnde ſcriptũ eſt: Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos liber. In nouiſſimis ergo abyſſi Dño deambulare, eſt in loco dãnationis nul

ſuæ retentionis inuenire, atteſtante Petro, qui ait:
Solutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile
erat teneri illum ab eo. Vel certè quia deambulan
do nos cùm de loco ad locum ducimur, hic illicq;
præſentes inuenimur: deambulaſſe in inferno Do
minus dicitur, ut electis animabus in locis ſingu-
lis per diuinitatis potentiã præſens fuiſſe monſtra
retur. Vnde & ſpiritus ſapientiæ mobilis deſcribi
tur, ut per hoc quod nuſquã deeſt, ubiq; nobis oc-
currere deſignetur. Quam deſcenſionẽ ſuam Dñs
tanto mirabilẽ reſpicit, quanto eam redempto ho
mini crebrius infundit. Eam nanq; adhuc replicãs
ſubdit: Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis,
& oſtia tenebroſa uidiſti?] Portæ ẽm mortis ſunt
poteſtates aduerſæ. Quas deſcendẽs Dominus a-
peruit, quia earũ fortitudinẽ moriendo ſuperauit.
Quæ appellatione quoq; alia tenebroſa oſtia uo-
cant: quia dum per occultationis ſuæ inſidias non
uidẽt, deceptis mentibus uiam mortis aperiunt.
Quæ tenebroſa oſtia Dñs uidet: quia immundo-
rum ſpirituũ fraudulentã malitiã & reſpicit & pre
mit. Quos niſi ipſe nobis neſciẽtibus uidẽdo pro-
hiberet, & nil de inſidijs eorũ mens noſtra cogno
ſceret, & eiſdẽ inſidijs capta deperiret. Quæ tene-
broſa etiã nos oſtia cernimus, quando ſupernæ lu
cis radijs illuſtramur. Vnde & per prophetã dicit:
Dominus mihi adiutor eſt, & ego uidebo inimi-
cos meos. Hoſtes igitur noſtros ipſe uidet, qui ſuo
eos munere nobis uiſibiles facit. Vel certè tene-
broſa tũc oſtia Dominus uidit, cùm clauſtra infer
ni penetrans, crudeles ſpiritus perculit, & mortis
præpoſitos moriẽdo damnauit. Quod idcirco hic
non adhuc de futuro, ſed iam de præterito dicitur:
quia hoc quod facturus erat in opere, nimirũ iam
fecerat in prædeſtinatione. Quia uerò poſt mortẽ
reſurrectionemq; eius creuit Eccleſia, atq; in cun-
ctis eſt gentibus dilatata, aptè ſubiungitur: Nun
quid cõſideraſti latitudinẽ terræ?] Dum enim Do
minus anguſtias mortis petijt, fidẽ ſuã in gentibus
dilatauit, atq; ad innumera corda credentium, ſan
ctam Eccleſiam extendit. Cui per prophetã dici-
tur: Dilata locũ tentorij tui, & pelles tabernaculo
rum tuorũ extende, ne parcas. Longos fac funicu
los tuos, & clauos tuos conſolida. Ad dexteram
enim & ad læuam penetrabis, & ſemen tuum gen
tes hæreditabit. Quæ latitudo terræ profectò non
fieret, niſi ipſe prius & uitã quã nouimus moriẽdo
deſpiceret, & uitã quã non nouimus, reſurgendo
monſtraret. In morte quippe ſua noſtræ oculos
mentis aperuit, & quæ eſſet uita quæ ſequeretur
oſtendit. Vnde & hunc in Euãgelio ordinẽ tenẽs
diſcipulis dicit: Sic oportebat Chriſtũ pati, & re-
ſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomi-
ne eius pœnitentiã & remiſſionẽ peccatorũ per
omnes gentes. Pauci enim ex plebe Iſraelitica i-
ſto prædicante crediderũt, innumeri uerò gentiũ
populi uiam uitæ moriente illo ſecuti ſunt. Super-
bos nanq; dum adhuc paſſibilis uiueret, pertulit,
à paſſibili uerò uita multos dum morereꝫ ſtrauit.
Quod bene Samſon in ſemetipſo dudum figura-
liter expreſſit, qui paucos quidẽ dum uiueret in-
teremit, deſtructo aũt templo, hoſtes innumeros
cùm moreretꝫ occidit. Quia nimirũ Dominus ab
elatione ſuperbiæ paucos cùm uiueret, plures ue-
rò cùm templũ ſui corporis ſolueretꝫ extinxit, atq;
electos ex gentibus quos uiuendo ſuſtinuit, ſimul
omnes moriẽdo proſtrauit. Rectè itaq; poſtq; in-
ferna penetraſſe ſe docuit, conſiderandã mox ter-
ræ latitudinẽ ſubiunxit: ac ſi flagellato homini di-
ceret: Perpende quid pertuli, & penſa quod emi:
nec queraris ipſe de uerbere, dũ neſcis quę te præ
mia manẽãt in retributione. Inter hæc itaq; uerba
creatoris operæpreciũ puto, ſi à bono cõmuni ac
publico parumper oculos flectimus, & quid in ſin
gulis nobis latenter agat, intuemur. Dicit enim:

*Quòd moraliter mentem humanam Deus in profundo uitio
rum immerſam uiſitando ingreditur, & cor quaſi abyſſum
obſcuram illuſtratione ſua irradians, uitijs calcatis uictor in-
greditur.* Cap. VIII.

NVnquid ingreſſus es profundũ maris?] Ma
re quippe eſt mens humana, cuius profun-
da Deus ingreditur, quando per cognitionẽ ſuã
ad lamenta pœnitentiæ ab intimis cogitationibus
perturbatur, quãdo prioris uitæ nequitias ad me-
moriam reducit, fluctuantem in cõfuſione ſua a-
nimum concutit. Profundũ maris Deus penetrat,
quando etiã deſperata corda permutat. Ipſe enim
mare intrat, quando cor ſeculare humiliat: profun
dum maris ingreditur, quando uiſitare mentes e-
tiam preſſas ſceleribus non dedignatur. Vnde &
rectè percunctando ſubiungitur: Et in nouiſſi-
mis abyſſi deambulaſti?] Quæ enim eſt abyſſus
niſi mẽs humana, quę dũ ſemetipſam cõprehende
re non ualet, ſeſe in omne qd eſt, uelut obſcura a-
byſſus latet? Vnde bene per prophetã dicit: De- *Abacuc 3*
dit abyſſus uocẽ ſuã ab altitudine phantaſiæ ſuæ:
quia dum ſemetipſam mẽs humana nõ penetrat,
ex cõparatione ſui, diuinæ naturę potentiã quam
cõprehendere nõ ſufficit, humilius laudat. In no-
uiſſimis ergo abyſſi Deo deambulare, eſt etiã ne-
quiſſimorũ corda hominũ cõuertere, & deſpera-
tas mẽtes uiſitationis ſuę ueſtigijs tangẽdo mira-
biliter reformare. Cùm ẽm poſt immenſa ſcelera
unuſquiſq; cõpungit, quid aliud q3 in nouiſſimis
abyſſi Deus deambulãs uidetur? Quaſi in abyſſo
nanq; Deus deãbulat, cùm obſcurũ cor penetrãs,
fluctus inuiſibiles uitiorũ calcat. Plerũq; ẽm prete
rita alia plangimus, & alijs præſentib. urgemur: ut
modò ſuperbia, modò ira, modò luxuria, modò a-
uaritia tentante fatigemur. Sed cùm cũcta hæc in
corde noſtro Dñs occultæ uiſitationis ſuæ timo-
re reprimit, quid aliud q3 in abyſſo greſſus ponit?
Quos greſſus mẽte cõſpicimus, quãdo cõtra inſur
gẽtia uitia quomodo timoris eius obuiẽt dona pẽ
ſamus. Hos nanq; greſſus propheta conſpexerat,
cùm dicebat: Vidi ſunt ingreſſus tui Deus, ingreſ- *Pſal. 67*
ſus Dei mei, regis mei, qui eſt in ſancto ipſius. Qui
ẽm inordinatos motus animi, diuinorũ iudiciorũ
memoria in ſe reprimi cõſpicit, quaſi deambulan-
tis in ſe greſſus Dñi uidet. Dicat ergo beato Iob:
Nunquid ingreſſus es profundum maris, & in no

Universidad de Deusto
Biblioteca

uisſimis abyſſi deambulaſti? ſubaudis,ut ego,qui mira miſericordia in peccatorum cordibus modò irã,modò luxuriã, modò auaritiã,modò ſurgentẽ ſuperbiam calcor? ac ſi ei apertè diceretur:Si laten tia cordis uitia me ſolũ reprimere conſpicis,tu ex tolli de propria iuſtificatione ceſſabis. Et quia cùm diuinitùs uiſitamur, etiam de occultis & illi citis motibus mentis ad confeſſionẽ ducimur, re 8 ctè ſubiungitur: Nunquid apertæ ſunt tibi por tæ mortis?] Portæ enim mortis ſunt cogitationes prauæ quas Deo pandimus,quando eas in pœni tentia flendo cõfitemur. Quas etiã non confeſſas intuetur, ſed confeſſas ingreditur. Tunc quippe uiã ſibi in portis mortis aperit,quando ſolutis pra uis cogitationibus,ad nos poſt confeſſionẽ uenit. Quæ portæ mortis ideirco uocatæ ſunt:quia pro fectò uia ad interitum per iniquas ſemper cogita tiones aperitur.Quod adhuc replicatur cùm ſub dit: Et oſtia tenebroſa uidiſti?] Tenebroſa nãq; oſtia ſunt latentia mẽtis mala,quę & haberi intrin ſecus poſſunt, & tamen ab altero uideri non poſ ſunt.Quæ tamen Dominus cernit,quando ea oc culto reſpectu gratiæ deſtruxit.Scriptum quippe Prov.20 eſt: Rex qui ſedet in ſolio iudicij diſſipat omne malum intuitu ſuo. Et quia omne uitiũ anguſtat, omnis uerò uirtus animũ dilatat,poſt deſtructa ui tia rectè ſubiungitur: Nunquid conſideraſti lati tudinẽ terræ?] Niſi enim uirtus animũ dilataret, 2.Cor.6 nequaq; Paulus Corinthijs diceret:Dilatamini & uos,& nolite iugum ducere cum infidelibus. So lerter uerò intuendũ eſt quod dicitur: Cõſideraſti latitudinem terræ? Latitudo nanq; bonorũ interiorũ nequaq; cõprehenditur, niſi cautè conſide retur. Nam plerũq; eos exterius inopia humiliat, pœnæ cruciatus anguſtat, ſed tamẽ inter hæc ſem per interior fortitudo ſe uſq; ad ſperanda cœleſtia dilatat.Anguſtati Apoſtoli exterius fuerãt,quan do flagella ſuſtinebãt: ſed in magna ſtabant intus latitudine liberi, qui apud ſe hæc eadem flagella Act.5 in gaudium uerterant.Scriptũ nanq; eſt:Ibant A poſtoli gaudentes à conſpectu conſilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliã pa ti. Hanc latitudinẽ inter anguſtias Paulus inuene Philip.1 rat,qui dicebat:Scire autem uos uolo fratres,quia quę circa me ſunt,magis ad profectũ uenerunt E uangelij,ita ut uincula mea manifeſta fierent in o mni prætorio. Hanc latitudinẽ Dauid inter angu Pſal.4 ſtias obtinebat,dicẽs:In tribulatione dilataſti me. Tunc itaq; hæc terra, id eſt, ſanctorũ conſcientia dilatatur, cùm mundi huius aduerſitatibus exte rius premitur. Nam cùm à præſentis uitæ ſecuri tate repellitur, intus ad ſe impingitur ut ad ſperan da ſuperna tendatur.Cumq; euagari exterius non permittitur, quaſi in ſinum ſuum reuocata dilata tur. Nos autẽ quæ boni uiri aduerſa tolerent cer nimus, ſed intus quantũ gaudeant non uidemus. Mentis eorũ latitudinẽ modò in uerbis, modò in operibus conſiderando cognoſcimus, ſed tamen quanta in eis amplitudo ſit eiuſdem latitudinis i gnoramus. Audiat ergo humana ſapiẽtia,& ſe in ſipientẽ dicat: Nunquid conſideraſti latitudinem terrę? ac ſi dicat,ut ego, qui flagellis cinctam,oc cultã iuſtorũ lætitiã ſolus plane conſidero,quia ſo lus miſericorditer firmo. Vel certè idcirco beatus Iob utrũ terræ latitudinẽ cõſiderauerit inquiritur, ut exemplo alienæ latitudinis humilietur. ac ſi a pertè diceretur:Eos quos innumera mala præſen tis uitæ nequeunt anguſtare,conſidera,& de ſtatu cordis tui inter uerba gloriari ceſſa.Sequitur:

Quòd iudicia Dei nemo in hac uita intelligat, cùm latro de patibulo in regnum tranſeat, Iudas de apoſtolatu mergatur in tartarum:nec aliquis ſciat qui redeãt de bonis ad mala, uel qui conuertantur de malis ad bona. Cap. IX.

INdica mihi ſi noſti omnia, in qua uia habitet 9
lux,& tenebrarũ quis locus ſit, ut ducas unum
B quodq; ad terminos ſuos, & intelligas ſemitas do
mus eius?] Beatus Iob graui quæſtione diſcuſſ,
ut & de uia lucis & tenebrarum loco requiratur,
ut unumquodq; ad ſuos terminos ducat,ac ſemi
tas domus eius intelligat. Quid enim lucis nomi
ne niſi iuſtitia accipitur? Et quid per tenebras niſi
iniquitas deſignatur? Vnde quibuſdam conuerſis
à peccatorũ nequitia dicitur:Eratis aliquando te- Ephe.5
nebræ,nunc autem lux in Domino.Et de quibuſ
dam in peccato manentibus memoratur:Qui dor 1.Theſſ.5
miunt,nocte dormiũt. Beato itaq; Iob dicitur:In
dica mihi ſi noſti omnia, in qua uia habitet lux,&
tenebrarum quis locus ſit? ac ſi dicatur ei: Si pie
nam te habere ſcientiã ſuſpicaris, dic uel in cuius
corde ea quæ nunc deeſt innocentia uenit,uel in
C cuius corde ea quæ nunc eſt malitia perſeueret.In
qua uia habitet lux,id eſt,cuius mentẽ uenientis
ſtitia impleat: & tenebrarũ quis locus ſit, id eſt,in
quo iniquitas cæca perduret: ut ducas unũquod-
que ad terminos ſuos, id eſt, ut dijudices ſi uita
qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate uitam fi
niat, uel is qui iuſtus cernitur, extremitatem uitæ
ſuæ cũ iuſtitiæ perfectione cõcludat: & intelligas
ſemitas domus eius, id eſt, conſideres atq; diſcer
nas uel cui bona actio perſeuerãs æternã manſio
nẽ præſtet in regno,uel quẽ uſq; ad terminũ ſuum
actio praua cõſtringens in æternũ damnet ſuppli
ciũ.Domus quippe pro manſione ponitur, ſemi
ta pro actione.Semita igitur ad domũ ducit, quia
actio ad manſionẽ pertrahit. Sed quis hominum
D iſta diſcuſſus dicat? Quis iſta ſaltem imperterrita
audiat? Multos enim uidemus quotidie qui iuſti
tiæ luce reſplendent,& tamen ad finẽ ſuum nequi
tiæ obſcuritate tenebrantur: & multos cernimus
peccatorũ tenebris obuolutos, & tamen iuxta ui
tæ ſuæ terminum repentè reddi luci iuſtitiæ libe
ros.Multos etiam nouimus ſemel inuentam uiam
iuſtitiæ illibatè uſq; ad mortẽ tenuiſſe, & plero
ſq; conſpeximus uſq; ad exitum cœpta ſemel crimi
na ſine ceſſatione cumulaſſe. Quis uerò inter iſta
occultorum iudiciorũ nubila, mentis ſuæ radium
mittat,ut aliqua conſideratione diſcernat uel quis
perduret in malo,uel quis perſeueret in bono,uel
quis ab infimis cõuertat ad ſumma,uel quis à ſum
mis reuertat ad infima? Latẽt hæc ſenſus hominũ,
nec quicquã de cuiuslibet fine cognoſcitur, quia
diuinorum

diuinorũ iudiciorũ abyssus, humanæ mentis oculo nullatenus penetrat. Videmus nanq; quòd illa aduersa Deo gentilitas iustitiæ luce perfusa est, & Iudæa dudũ dilecta, perfidiæ est nocte cæcata. Scimus etiam q latro de patibulo transiuit ad regnũ, Iudas de Apostolatus gloria est lapsus in tartarũ. Rursumq; quia aliquãdo sortes quæ cœperint nõ mutantur, & latronem nouimus alium peruenisse ad supplicium, & Apostolos scimus percepisse propositũ quod desideraverant regnũ. Quis ergo discutiat in qua uia habitet lux, & tenebrarum quis locus sit, ut ducat unumquodq; ad terminos suos, & intelligat semitas domus eius? Video Paulum ex illa persecutiõis sæuitia, ad gratiã Apostolatus uocatum: & tamen sic inter iudicia occulta formidat, ut reprobari se etiã postq; uocatus est, timeat. Ait enim: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Et rursum: Ego menõ arbitror cõprehẽdisse: unum autẽ, quæ quidem retrò sunt oblitus, ad ea uerò quæ sunt priora extendẽs me ipsum ad destinatũ, sequor ad palmam supernæ uocationis Dei in Iesu Christo. Sequor autem si cõprehendam in quo & cõprehẽsus sum. Et certè iam de illo uoce Dominica dictũ fuerat: Vas electionis mihi est: & tamẽ adhuc castigans corpus suũ metuit ne reprobetur. Væ miseris nobis, qui de electione nostra nullam adhuc Dei uocẽ cognouimus, & iam in ocio quasi de securitate torpemus. Debet profectò debet in spe esse non solum securitas, sed etiam timor in cõuersatione, ut & illa certantes foueat, & iste torpẽtes pungat. Vnde rectè per prophetã dicit: Qui timẽt Dominũ, sperent in Domino. ac si apertè diceret: De spe incassum præsumit, qui timere Deum in suis operibus renuit. Sed cur beatus Iob de tam ualida quæstione requiritur, quæ omnino ab hominib. ignoratur, ut iustorum iniquorumq; terminũ comprehendat, nisi ut aliorum finem cognoscere non ualens, ad suum recurrat: quia sicut aliorũ, sic etiã suũ nesciat, & nescies timeat, timens humilietur, humiliatus iam de operibus suis extolli non debeat, & non elatus, in gratiæ arce persistat? Dicatur ergo ei: Indica mihi si habes intelligentiã, in qua uia habitet lux, & tenebrarum quis locus sit, ut ducas unumquodq; ad terminos suos?] ac si diceretur: Sicut qui de malis conuertantur ad bona, uel qui de bonis ad mala redeant nescis, ita etiam nec de te quid tuis meritis exigentibus agatur, intelligis. Et sicut alienum nullatenus comprehendis, ita etiam tuũ terminum prænoscere non uales. Iam enim quantũ ipse profeceris scis, sed quid adhuc de te ego in occultis sentiã nescis. Iam iustitiæ tuę acta cõsideras, sed quàm districtè apud me pensentur ignoras. Væ etiam laudabili uitæ hominum, si remota pietate iudicetur: quia districtè discussa, inde ante oculos iudicis, unde se placere suspicatur, obruitur. Vnde rectè Deo per prophetam dicitur: Nõ intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Vnde bene per Salomonem dicitur: Sunt iusti atq; sapientes, & opera eorũ in manu Dei, & tamẽ nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurũ seruantur incerta. Hinc rursum per eundem Salomonem dicitur: Quis hominum intelligere poterit uiam suam? Et nimirum bona maláue quis faciẽs conscientia attestante cognoscitur. Sed idcirco dicitur quòd uia sua ab hominibus nesciatur: quia etiamsi recta se quisq; opera agere intelligat, sub districto tamen examine quò tendat ignorat. Prou. 20

Quòd sicut nemo nouit suum initium, ita nec etiam exitum. Cap. X.

IGitur postquam illum de ista finis sui consideratione perterruit, ad examinandum eius exordium redit: ac ne cõqueratur cur finem suum nesciat, cõmemoratur etiam quia nec quo huc initio accessit intelligat. Nam sequitur: Sciebas tunc quòd nasciturus esses, aut numerum dierum tuorum noueras? ac si illi apertè diceret: Quid mirum si terminum tuum non intelligis, qui nec initium comprehendis? Et qui ignoras quo huc initio ueneris, quid mirum si nescias quo fine subtraharis? Si ergo meum fuit te per initium ex occultis ad prompta producere, meum quoq; erit etiam te ex promptis ad occulta reuocare. Cur de uitæ tuæ dispensatione aliquid quereris, qui in manu artificis temetipsum nesciens teneris? Extolli itaq; tanto magis non debes in eo quod agis, quanto intra signum æternitatis clausus, nec quo huc ordine ueneris, nec quando uel quomodo hinc educaris agnoscis. Hæc tamẽ intelligi & aliter possunt. Sciebas tunc quòd nasciturus esses, & numerũ dierum tuorum noueras? subaudis, ut ego: qui me nascitura noui, qui & ante humanitatis ortum in diuinitate semper substantialiter uixi. Homines quippe tunc esse incipiunt, cùm in matrum suarũ uentre nascuntur. Nam ipsa quoq; conceptio natiuitas dicitur, iuxta hoc quod scriptum est: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Et idcirco se nascituros nesciunt: quia nec priusquã creentur existũt. Deus uerò qui sine initio semper extitit, præscíuit de se hoc quod in utero uirginis per initium sumpsit: & quia præsciuit, disposuit: quia disposuit, nihil profectò in humana forma sine sua uoluntate tolerauit. Cõuincatur ergo cur de flagellis suis homo queritur, qui ortum suum præscire non potuit, si ipse etiã qui ortum suũ præsciẽdo disposuit, se inter homines ad flagella præparauit. Sequit: Matt. 1

Quòd Deus peccatores in malis congelatos, tanquã in niue uel grandine thesauros habeat, quos à uita peruersa ad mediũ educens fidei constituit defensores. Cap. XI.

NVnquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grãdinis aspexisti, quæ præparaui in tempus hostis, & in diẽ pugnæ & belli?] Quid aliud niue uel grandine nisi frigida ac dura intelligẽda sunt corda prauorũ? Sicut enim feruore charitas, sic solet in sacro eloquio frigore malitia designari. Scriptũ namq; est: Sicut frigidã facit cisterna aquã suã, sic frigidã facit animã malitia sua. Et rursum: Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas Hier. 6 Matt. 24

tas multorum. In frigore ergo niuis uel in duritia grandinis quid accipi aptius potest q̃ uita prauorum, quæ & per torporem frigescit, & per duritiæ malitiam percutit? Quorũ tamẽ uitam Dominus tolerat, quia eos ad iustorũ suorũ probationẽ seruat. Vnde & rectè subiunxit: Quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli: ut cùm aduersarius noster diabolus tentare nos nititur, eorũ moribus quasi suis contra nos armis utatur. Per ipsos quippe nos sæuiens cruciat, sed nesciens purgat. Peccatis nãq; nostris ipsi flagella fiũt, de quorum tali uita dum percutimur, ab æterna morte liberamur. Vnde agitur ut electorum uitę proficiat etiam perdita uita reproborum, & utilitati nostræ dum illorum perditio militat, mira dispensatione fiat, quatenus electis Dei nõ pereat etiam omne
11 quod perit. Intelligi hoc quoq; aliter potest, ut quia uerbis præcedentibus uidetur annexum, à superioris uersus expositione non discrepet. Nam quia indicauerat uel bonos ad malum, uel malos ad bonum posse conuerti, illicò secutus adiunxit: Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli? In niue uel grandine frigida uel dura, ut dictum est, accipimus corda prauorũ. Sed quia omnipotens Deus sanctos suos de talibus eligit, & q̃ multos electos adhuc inter prauorũ uitam repositos habeat nouit, aptè in niue uel grãdine thesauros habere se perhibet. Thesaurus quippe ἀπὸ τοῦ θησαυρίζω, id est, à positione nominatur. Et plerosq; in uita frigida diu latenter respicit, quos ad medium cùm iubet producit, & iustitiæ nitore candidos per supernam gratiam ostendit. Scriptum quippe est: Lauabis me, & super
Psal. 50 niuẽ dealbabor. Quos ad diem belli pugnęq; præparatos, diu intra suæ præscientiæ sinum tegit, sed cùm repentè eos eduxerit, resistentia aduersariorum pectora illorum uerbis ac redargutionibus, quasi quibusdã grandinibus percutit. Vnde aliàs
Psal. 17 scriptum est: Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt, grando & carbones ignis. Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt: quia prædicatores sancti uniuersa mundi spatia miraculorum charitate percurrunt. Qui etiã grando & carbones ignis uocati sunt: quia & per correptionẽ feriunt, & per flammã charitatis accendunt. Ipsa quoq; libera sanctorum increpatio, natura grandinis cõuenienter exprimit. Grando enim ueniens percutit, liquata rigat. Sancti autem uiri corda audientiũ & terrentes feriunt, & blandientes infundunt. Nam quemadmodũ feriant propheta testa-
Psal. 144 tur dicens: Virtutẽ terribilium tuorũ dicent, & magnitudinẽ tuã narrabunt. Et quemadmodũ blan-
Ibidem dientes rigent, secutus adiunxit: Memoriã abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt, & iustitia tua exultabũt. In niue ergo uel grandine habentur thesauri: quia plerique iniquitatis torpore frigidi, à superna gratia assumpti, in sancta Ecclesia iustitię luce fulgescunt, & prauam aduersariorũ scientiã doctrinæ suæ ictibus tundunt. Vnde & aptè subditũ est: Quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli. Nix quippe uel grando fuerat Saulus per frigidam insensibilitatẽ: sed nix & grando contra aduersariorũ pectora factus est uel candore iustitiæ, uel districti eloquij correptiõe. O qualem hunc thesaurum in niue & grandine habuit, quando illũ inter prauorũ uitam positũ, iam tunc electũ suum Dominus latenter uidit. O ad quanta aduersariorũ pectora ferienda hanc in manu sua grandinẽ sumpsit, per quam tot sibi resistentia corda prostrauit. Nemo itaq; de suis operibus extollatur, nemo desperet eos quos adhuc frigidos uidet: quia thesauros Dei in niue & grandine nõ uidet. Quis enim crederet quod per Apostolatus gratiam lapidatũ Stephanũ ille præcederet, qui in morte eius omniũ lapidantiũ uestimẽta seruauit? Si ergo ad ista dona uel iudicia occulta recurrimus, nullos omnino desperantes, nec illis nos in corde nostro præferimus, quibus pro tẽpore prælati sumus: quia & si iam uidemus quantũ præcelli mus, nescimus quantũ cùm currere cœperint præcedamur. Bene ergo ad beatũ Iob dicit: Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli? ac si aperte diceretur: Nulli te de operibus tuis præferas, quia de his quos intueris adhuc per culpam frigidos, quantos operatores iustitiæ, & defensores rectæ fidei sim facturus, ignoras. Quod quia per aduentum mediatoris agitur, rectè subiungitur:

Quòd sparsis per mundum fidei prædicatoribus, æstus persecutionis incaluit. Cap. XII.

PEr quã uiam spargitur lux?] Ipse quippe est qui ait: Ego sum uia, ueritas & uita. Per hanc ergo uiã lux spargitur: quia per eius præsentiam cuncta gẽtilitas illustratur. Spargitur aũt cõuenienter dixit: quia per Apostolorũ uoces nõ angustata atq; coarctata, sed latè fulgẽs lux prædicationis emicuit. Quia uerò accepta luce cõuersionis, inardescit intrinsecus uis amoris, ut uel transitu mala anxiè lugeant, uel uentura bona flagrantiùs requirant, cõpetenter adiungitur: Diuidens æstus super terrã.] Sparsa enim luce æstus super terram diuidit: quia per apertũ orbẽ iustitia prædicata, ad requirendũ Deũ cordis anxietas in uirtute exercitatione dilatat, ut iste in sermone sapiens, ille in sermone sciẽtię fulgeat: hic in curationũ gratia, ille in uirtutũ operatiõe cõualescat: & dona sancti spiritus dũ dispariliter singuli accipiũt, necessariò sibimet iuncti omnes unanimiter accendun-

Sed postquam spargi lux dicitur, potest conuenienter intelligi quòd per æstum persecutio designatur: quia ut lux prædicationis inclaruit, mox à perfidorum cordibus ardor persecutionis exarsit. Nam quòd per æstum persecutio exprimitur, Dominicus sermo testatur, de iactatis seminibus super petrosam terram dicens: Sole orto æstuauerũt omnia, & quia non habebãt radicẽ, aruerũt. Quod paulo pòst cùm exposuit, æstũ persecutionẽ uocauit. Sparsa igitur luce æstus super terrã diuisus est: quia clarescente uita fidelium, accensa est crudeli-

tas perfidorum. Diuisus nanq; æstus erat, quando nunc Hierosolymis, nunc Damasci, nunc in alijs
Act.8 longe regionibus persecutio sæuiebat. Scriptum quippe est: Facta est in illa die persecutio magna in Ecclesia quæ erat Hierosolymis, & omnes di-
Act.9 sperli sunt per regiones Iudææ & Samariæ. Rursumq; scriptū est: Saulus adhuc spirans minarū & cædis in discipulos Domini, accessit ad principē sacerdotum, & petijt ab eo epistolas quas deferret in Damascum ad synagogas, ut si quos inuenisset huius uię uiros ac mulieres, uinctos deduceret in Hierusalem. Quia ergo nunc hic, nunc illic persecutio excreuerat, hi qui lucē ueritatis agnouerant, quasi sub ardore diuisi æstus anhelabant. Sed quia beatū Iob de occultis iudicijs requisitū superiorib. dictis audiuimus: oportet ut hoc quod de sparsa luce uel diuiso æstu dictum est, subtilius perscrutemur. Adhuc enim alta interrogatione discutitur, ut saltem quia nescíat doceatur, eiq; dicatur: Per quam uiam spargitur lux, diuiditur æstus super terram? Quid enim lucis nomine nisi iustitia designatur? De qua scriptum est: Populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam. Omne autem quod spargitur, non continuè, sed sub quadam intermissione iactatur. Et idcirco spargi lux dicitur: quia etsi iam quædā ut sunt perspicimus, quędam tamen ita ut uidenda sunt, non uidemus. Cor nanq; Petri lux sparsa tenuerat, qui tāto fidei, tanto miraculorū fulgore clarueraț, & tamen conuersis gentibus dum circuncisionis pondus imponeret, quid rectum diceret nescíebat. Lux ergo in hac uita spargitur: quia ad omnis rei intelligentiā continua non habetur. Dum enim aliud sicut est comprehendimus, & aliud ignoramus, quasi sparsa luce & ex parte cernimus, & in obscuritate ex parte remanemus. Tūc uerò lux nobis sparsa iam non erit, quando mens nostra ad Deum funditùs rapta fulgescet. Et quia hęc eadem lux quibus modis humano cordi insinuet ignoratur, rectè in percunctatione dicitur: Per quā uiam spargitur lux? ac si apertè diceretur: Dic quo ordine iustitiam meam occultis finibus cordium infundo, cùm & per accessum non uideor, & tamen uisibilia opera hominum inuisibiliter immuto, cum unam eandemq; mentem modò hac, modò illa uirtute irradio, & tamen per sparsam lucē adhuc ex parte aliqua eam in tentationis tenebris remanere permitto. Requiratur homo nesciēs per quam uiam spargitur lux. ac si patenter dicatur: Dum dura corda emollio, dum rigida inflecto, dum aspera mitigo, dum frigida accēdo, dum debilia roboro, dum uaga stabilio, dum nutantia confirmo: intuere si uales incorporaliter ueniens quibus ea meatibus illustro. Hæc quippe omnia nos facta cernimus: nam qualiter intrinsecus efficiantur, ignoramus. Hanc uiam lucis esse nobis inuisibilē in Euange-
Ioan.3 lio ueritas ostendit dicēs: Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, & nescis unde ueniat & quò
Ioan.14 uadat. Sed quia cùm lux spargitur, mox ab occulto aduersario cōtra fulgentē mentē tentamenta succrescūt, rectè subiungitur: Diuiditur æstus

A super terram.] Hostis nanq; callidus quos iustitiæ luce enitescere conspicit, eorū mentes illicitis desiderijs inflammare contendit, ut plerunq; plus se urgeri tentationibus sentiant, quam tunc cùm lucis internæ radios nō uidebant. Vnde & Israelitæ postq; uocati sunt, cōtra Moysen & Aaron de excrescente labore conqueruntur, dicentes: Videat Exod.5
Dominus & iudicet, quoniā fœtere fecistis odorē nostrū corā Pharaone & seruis eius, & præbuistis ei gladiū ut interficeret nos. Volentib. quippe ex Ægypto discedere, Pharao paleas subtraxerat, & tamen eiusdem mensuræ opera requirebat. Quasi ergo cōtra legē mens submurmurat, post cuius cognitionē tentationū stimulos acriores portat: &
B cùm sibi labores crescere conspicit, in eo q; aduersario displicet, quasi fœtere se in oculis Pharaonis dolet. Post lucē ergo æstus sequitur: quia post illuminationē diuini muneris, tentationis certamen augetur. Rectè uerò etiā diuidi æstus dicitur: quia nimirū non singuli omnibus, sed quibusdam uicinis ac iuxtà positis uitijs fatigantur. Prius enim cō sperlionē uniuscuiusq; antiquus aduersarius perspicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius nanq; lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus existit. Quò ergo occultus aduersarius facilè capiat, uicinas cōsperlionib. deceptiones parat. Quia etenim lætitiæ uoluptas iuxtà est, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia tristitia in iram facilè labitur, tristibus poculum discordiæ porrigit. Quia timidi supplicia formidant, pauen-
C tibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conspicit, eos ad quæq; uoluerit blandis fauoribus trahit. Singulis igit̄ hominibus uitijs conuenientibus insidiatur. Neq; enim facile captiuaret, si aut luxuriosis præmia, aut auaris scorta proponeret, si aut uoraces de abstinentiæ gloria, aut abstinentes de gulę imbecillitate pulsaret, si mites per studium certaminis, aut iracundos capere per fauorem formidinis quæreret. Quia ergo in tentationis ardore callidè singulis insidiās, uicinos moribus laqueos abscondit, rectè dicitur: Diuiditur æstus super terrā. Sed cùm præmittitur: Per quam uiam spargitur lux, statimq; subiungitur: Diuiditur æstus super terram, nimirum per eandem uiam per quam lux spargitur, etiā diuidi æstus indicat.
D Alta quippe atq; incōprehēsibilis Spiritus sancti gratia cùm luce sua nostras mentes irrādiat, etiam tentationes aduersarij dispensando modificat, ut simul multæ non ueniant, aut ipsæ tantummodo quæ ferri possunt, illustratā iam à Deo animā tangant, ut cùm tactus sui ardore nos cruciant, perfectionis incendio nō exurāt: Paulo attestante qui
1.Cor.10 ait: Fidelis autem Deus, qui non patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possitis sustinere. Hunc ergo æstū aliter diuidit callidus supplantator, aliter misericors cōditor. Ille diuidit ut per illum citius interimat, iste ut eū tolerabilē reddat. Et quia cū tentatione fatigamur, nō solū interno Dei spiritu instruimur, sed etiā exterioribus prædicantiū uerbis adiuuamur, rectè post diuisum æstum subditur:

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd Euangelica tonitrua, & nubes Apostolicæ doctrinæ currunt usq; ad fines terræ, nec impediri potuit ab hominibus consilium Dei. Cap. XIII.

15 QVis dedit uehementissimo imbri cursum?] Si uerò ut superius diximus, diuisi æstus nomine illa in Iudææ regionibus persecutio designatur, ut ipsa persecutiõis asperitas prædicatores sanctos superno munere adiutos, à prædicationis suę ministerio nullo timore compescuit, aptè subiungit: Quis dedit uehemẽtissimo imbri cursum? ac si diceret, Nisi ego. Diuiso enim æstu, cursum uehementissimo imbri dedisse, est inter ipsas persecutionis angustias prædicationis impetũ roborasse: ut tanto magis uirtus prædicantiũ cresceret, quanto magis persequentium credulitas obuiaret, qua tenus arentia corda audientium pluuiæ guttis infunderent, & siccitatẽ perfidię uberius irrigarent, ut quamuis contra eos sæuitiæ æstus candesceret, per eos tamen uox gratiæ non taceret. Hunc persecutionis æstum Paulus & tolerabat & irrigabat
1.Tim.1 cùm diceret: Laboro usq; ad uincula quasi malè operans, sed uerbum Dei non est alligatũ. De hoc
Esa.5 imbre alias dicitur: Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem. De hoc cursu imbris qui in electorum cordibus agitur, Psalmista testatur dicẽs:
Psal.147 Velociter currit sermo eius. Plerunq; uerò imber est, & cursum non habet: quia prędicatio ad aures uenit, sed cessante interna gratia, ad corda audientium non pertransit. De cuius prædicationis uer-
Psal.76 bis propter electos dicit: Etenim sagittæ tuę pertransierũt. Sagittæ quippe Dei pertranseũt, quando uerba prædicationis eius ab auribus ad corda descendunt. Quod quia solo diuino munere agitur, imbri cursum Dominus se dedisse testatur. Sed notandum uideo quòd eundem imbrem non uehementem, sed uehementissimũ uocat. Imber uehemens est uis magna: imber uerò uehementissimus, uis immensa prædicationis. Vehemẽs nanq; imber erat, cùm prædicatores sancti credere gaudia æterna suadebant: imber autem uehementissimus, quando propter spem admonebant rem deseri, cuncta uisibilia propter inuisibilia contemni, & propter audita gaudia, præsentis seculi pœnas cruciatusq; tolerari. Sed cùm fide cognita sæuiente æstu persecutionis, tot electi possessa reliquerunt, carnalis affectus obliti sunt, & præ gaudio D spiritus in cruciatibus membra posuerunt: quid aliud Dominus fecit, nisi etiã uehementissimo imbri cursum præbuit, qui usq; ad exequenda summa præcepta per uerba corporis inuisibilia cordis
16 irrigauit? Vbi & aptè subiungitur: Et uiam sonantis tonitrui.] Quid enim per tonitruum nisi prædicatio superni terroris accipitur? Quem terrorem dum percipiũt humana corda quatiuntur. Aliquando uerò in tonitruo ipse incarnatus Dominus figuratur, qui ex antiquorum patrum cõuenientę prophetia ad notitiam nostrã quasi ex nubium concursione prolatus est. Qui inter nos uisibiliter apparens, ea quæ super nos erant, terribiliMar.3 ter sonuit. Vnde & ipsi sancti Apostoli de eius gratia generati, boanerges, id est filij tonitrui sunt uocati. Aliquando autem, sicut dictum est, tonitruus A ipsa eius prædicatio accipitur, per quam superno-
rum iudiciorum terror auditur. Sed quia quilibet prædicator uerba dare auribus potest, corda uerò aperire non potest: & nisi per internã gratiã solus omnipotẽs Deus prædicantiũ uerbis ad corda audientiũ inuisibiliter aditũ præstet, incassum prædicatio aure audientis percipitur, quæ peruenire ad intima corde surdo prohibetur: se Dominus uiam sonantis tonitrui dare asserit, qui cùm prędicationis uerba tribuit, per terrorem corda compungit. Hanc uiã Paulus prędicator egregius dum superna mysteria terribiliter intonaret, se à se haberi nõ posse conspiciens, discipulos admonebat dicens: Orãtes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis Col.4
B ostium uerbi, ad loquendũ mysteriũ Christi. Qui ergo loquebatur mysteria, sed in corde audientiũ eisdem mysteriis à Domino aperiri ostiũ precabatur, habebat quidem iam tonitruũ, sed dari ei desuper uiam quærebat. Hanc uiam nequaquã se loquines dare posse cognouerat, qui dicebat: Non ne- 1.Cor.2
cesse habetis ut aliquis doceat uos, sed unctio eius docet uos de omnibus. Hanc uiã rursum Paulus quis daret intimabat dicens: Neq; qui plantat 1.Cor.3
est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. Accepta igitur uia quid iste imber ac tonitruus agat audiamus. Sequitur:

Quòd gentibus ad fidem Christi conuersis, plebs Iudaica sacras rodens legis stipulas, ad uiriditatem spiritalis intellectus peruenire nõ prævalẽs, in sua cæcitate permãsit. Cap. XIIII.

C VT plueret super terram absq; homine in deserto, ubi nullus mortaliũ cõmoratur.] Super terram absq; homine in deserto pluere, est uerbum Dei gentilitati prædicare. Quæ dum nullum cultum diuinitatis tenuit, nullamq; in se speciẽ boni operis ostendit, uidelicet desertum fuit. In qua quia legislator non fuit, & qui rationabiliter Deũ quæreret non fuit, quasi hominũ nullus fuit, & ut Iut solis bestijs occupata, uacua à mortalibus extit. De hac deserti terra aliàs dicitur: Posuit in de- Isa.
serto uiam. De hac prædicatione gentilitati concessa Psalmista testatur dicens: Posuit flumina in Psal.
deserto. Notandũ uerò est, q̃ postq̃ æstus super terram diuisus est, cursum uehemẽtissimus imber accepit, ut in deserto plueret: quia postq̃ in Iudæa
D asperitas persecutionis inhorruit, ut non solum ũdem minimè reciperet, sed etiam eam gladijs impugnaret, ad Israel missus quisquẽ prædicator, ad uocandas gentes deflexit. Vnde sancti Apostoli Act.
Hebræis persequẽtibus quos deserunt dicũt: Vobis oportebat primũ loqui uerbũ Dei: sed quia repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce cõuertimur ad gentes. Diuiso igitur æstu, deserta & absq; homine terra cõpluit: quia dispersa in Iudææ regionibus persecutione fidelitũ, derelicta dudum & quasi ab infusione rationis aliena, prędicationis guttis gentilitas irroratur. Quę gentilitas qualis adhuc à prædicatoribus sit inuenta ostenditur, cùm subditur: Vt impleret inuiam & desolatam.] Quid uerò cõpluta reddidit, monstratur

stratur cùm ílico adiungitur: Et produceret herbas uirentes.] Inuía nanque dudum gentilitas fuit, ad quam uía Dei uerbo non patuit. Redemptore quippe nostro ueniente, sic accepit uocationem gratiæ, ut non in ea prius fuerit uia prophetiæ. Desolata etiam rectè uocata est: uel ratione uidelicet consilij, uel fructu boni operis destituta. Dedit ergo Dominus uehementissimo imbri cursum, & uiam sonantis tonitrui, ut in deserto pluere, & impleret inuiam & desolatam, & produceret herbas uirentes: id est, exteriori prædicationi internam aspirationem contulit, ut corda gentilium arentia uirescerent, clausa patescerent, ina-
18 nia complerentur, infœcunda germinarent. In scriptura enim sacra aliquando herba uiror gloriæ temporalis accipitur, aliquando refectio diaboli, aliquando sustentatio prædicatorum, aliquando bona operatio, aliquando æternæ uitæ scientia atque doctrina. Viror nanq; gloria temporalis acci-
Iſa.40 pitur, sicut propheta ait: Mane sicut herba trãseat, mane floreat & pertranseat. Mane nãq; sicut herba florere atq; transire, est in prosperitate huius seculi temporalis gloriæ decus uelociter arescere. Herba refectio diaboli accipit, sicut de illo à Do-
Iſa.40 mino dicitur: Huic montes herbas ferunt. ac si diceret: Superbi ac tumidi dum se illicitis cogitationibus atque actionibus efferunt, suis illum iniquitatibus pascunt. Herba sustentatio prædican-
Iſa.40 tium demõstratur, cum dicitur: Producit in montibus fœnum & herbam, seruituti hominũ. In mõ C tibus quippe fœnum & seruituti hominum herba producitur, cùm sublimes huius seculi ad fidei cognitionem uocati, sanctis prædicatorib. in huius uitæ itinere transitoria alimenta largiuntur. Herba bona operatio ponitur, sicut scriptum est: Ger-
Gen.1 minet terra herbam uirentem. Quod licet in conditione mundi ita historicè factum teneamus, terram tamen Ecclesiam figurasse non inconuenienter accipimus, quæ in eo germinauit herbam uirentem, in quo ad uerbum Dei fœcunda misericordiæ opera protulit. Herbam aliquando scientiam atque doctrinam æternæ uiriditatis accipi-
Ier.14 mus, sicuti per Hieremiam dicitur: Onagri steterunt in rupibus, traxerunt uentos quasi dracones, defecerunt oculi eorum quia nõ erat herba. Quo dicto superba ac nequissima ludæorum est per- D secutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro uirulenta cogitatione uocati sunt. Qui steterunt in rupibus: quia non in Deo, sed in summis potestatibus huius mundi
Ioan.19 confisi sunt, dicentes: Regem non habemus nisi Cæsarem. Traxerunt uentos quasi dracones: quia spiritu elationis inflati, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum: quia scilicet spes eorum ab eo quod intendebat corruit. Qui temporalia diligens, præstolari æterna neglexit, & terrena ideo quia Deo præposuit amisit. Dixerunt enim: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & uenient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Timuerunt ne locum non occiso Domino perderent, & tamen occiso perdiderũt. Sed cur ista miseris euenerint subdit: Quia non erat herba: id est, quia eorum cordibus defuit æternitatis scientia, & nullo eos refecit pabulo uiriditatis internæ doctrina. Hoc igitur loco quid aliud uirentes herbas, nisi sanctæ doctrinæ scientiam, uel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra compluitur, ut ab ea uirentes herbæ producantur: quia dũ sanctæ prędicationis imbrem gentilitas percepit, & uitæ opera & doctrinæ uerba germinauit. Ista uiriditas uoce prophetica desertæ terræ pollicetur, cùm dicitur: In cubilibus in quibus prius dracones habi- Iſa.35
tabant, orietur uiror calami & iunci. Quid enim per calamum nisi prædicatores, quid per iuncum
8 qui iuxta aquæ humorem semper nascitur, nisi pusilli ac teneri auditores sacri eloquij designantur? In draconum ergo cubilibus uiror calami & iunci oritur: quia in eis populis quos antiqui hostis malitia possidebat, & doctorum scientia, & auditorum obedientia coaceruatur. Hęc tamen quę 19
generaliter de gentilitate dicta sunt si solerter inspicimus, intra sinum sanctæ Ecclesiæ agi in singulis uidemus. Sunt enim plerique ad uerba Dei ualde insensibiles, qui fidei quidem nomine censentur, uerba uitæ auribus audiunt, sed ea transire usq; ad interna cordis minimè permittũt. Hi quid aliud quàm deserta terra sunt? Quæ scilicet terra hominem non habet: quia eorum mens sensu rationis caret. Et nullus mortalium in hac terra commoratur: quia & si quando in eorum cõscientia rationabilium sensuum cogitationes ueniunt, non persistunt. Praua enim desidera in eorum cordibus sedẽ inueniunt, recta uerò si quãdo uenerint, ac si impellantur decurrunt. Sed cùm misericors Deus imbri suo cursum & sonanti tonitruo uiam dare dignatur, compuncti per internam gratiam uerbis uitæ aures cordis aperiunt. Et impletur terra in uia: quia dum præbet audiendum uerbo, cumulatur mysterio. Et producit herbas uirentes: quia per gratiam compunctionis infusa prædicationis uerba non solum libenter recipit, sed etiam ubertim reddit: ut quod audire non poterat, iam loqui cõcupiscat: & quę nõ audiendo etiã intrinsecus aruerat, iam loquendo quæ sancta sunt, uiriditate sua quoslibet esurientes pascat. Vnde bene
per prophetã dicitur: Emitte spiritum tuũ & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Sic enim sic facies terræ uirtute renouationis immutatur, dum sicca dudum mens gratia ueniente compluitur, & post ariditatem pristinam quasi productis herbis scientiæ uiriditate uestitur. Quæ cõditoris nostri gratia adhuc nobis altius commendatur, cùm subditur: Psal.103

Quòd à Deo patre & gratia est & doctrina, & ipse omnis creaturæ sit conditor, non tantum hominum, sed angelorum: non tãtum sanctorum angelorum, sed malignorum spirituũ.

Caput XV.

QVis est pluuiæ pater, uel quis genuit stellas 20
roris?] Ac si diceret, nisi ego: qui siccã terrã humani cordis guttis scientię gratuitò aspergo. De

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pſal. 67 go. De hac enim pluuia aliàs dicitur: Pluuiam uoluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ. Volũtariam quippe pluuiam hæreditati ſuæ Dominus ſegregat: quia non eam nobis pro noſtris meritis, ſed pro ſuæ munere benignitatis præſtat. Et idcirco hoc loco pater pluuiæ dicit̃, quia ſuperna nobis prædicatio non de noſtro merito, ſed de eius gratia generatur. Stellæ enim roris ipſi ſancti prędicatores ſunt, qui arua pectoris noſtri inter mala uitæ præſentis, quaſi inter tenebras ſiccę noctis arentia, gratia ſupernæ largitatis infundunt. De
Hier. 3 his ſtellis contumaci Iudęę dicitur: Propterea prohibitæ ſunt ſtellæ pluuiarum, & ſerotinus imber non fuit Ipſæ quippe ſtellæ roris ſunt, quæ ſtellæ pluuiarum. Quãdo enim diſpẽſatione aliqua prędicationem temperãt, quaſi rorem tenerũ aſpergunt. Quãdo uerò ea quę de ſupernis ſentiũt, uirtute qua præualent loquuntur, quaſi ubertim manantem pluuiam fundũt. Rorem aſpergebat Pau-
1. Cor. 2 lus cùm Corinthijs diceret: Nõ enim iudicaui ſcire me aliquid inter uos, niſi Chriſtũ Ieſum, & hunc
2. Cor. 6 crucifixũ. Et rurſum pluuiam manabat dicẽs: Os noſtrum patet ad uos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt. Hinc eſt quòd Moyſes qui & ualida fortibus & tenera infirmis dicturum ſe nouerat, di
Deut. 32 cebat: Expectetur ſicut pluuia eloquiũ meum, & deſcendent ſicut ros uerba mea. Sed ecce audiuimus quo munere gentilitas uocatur: audiamus nunc qua diſtrictione Iudęa repellit. Audiuimus quomodo deſerta excolat, arentia infundat: audiamus nunc quomodo ea quæ quaſi uidẽtur interna proijciat. Neq; enim ſic colligit electos ſuos, ut nõ etiam iudicet reprobos, neq; ſic quibuſdam culpas relaxat, ut nõ & in quibuſdam ſeriat. Scri-
Eccl. 5 ptum quippe eſt: Miſericordia enim & ira ab illo. Vnde hic quoq; poſtquam tot dona gratiæ intulit, etiam iræ ſuæ iudicia non abſcondit. Nam ſe-
21 quitur: De cuius utero egreſſa eſt glacies, & gelu de cœlo quis genuit?] Quid enim aliud in gelu uel glacie, niſi frigida & perfidiæ torpore cõſtricta accipimus corda Iudęorum? Qui quondã per acceptionẽ legis per cuſtodiam mãdatorum, per miniſteria ſacrificij, per myſteria prophetiæ, ſic intra ſinum gratiæ, quaſi intra uterum creatoris habebantur. Sed quia uenientе Domino conſtricti frigore perfidiæ, feruorẽ fidei & charitatis amiſerunt, à ſecreto gratiæ ſinu proiecti, quaſi glacies de utero creatoris egreſſi ſunt. Et gelu de cœlo quis genuit?] Quid hic aliud cœlum, niſi ſublimis debet intelligi uita ſanctorũ? cui cœlo dicit̃:
Deut. 32 Attende cœlum, & loquar. Non enim inſenſibili, ſed rationabili creaturę loquebatur. De hoc cœlo Dominus ait: Cœlum mihi ſedes eſt. De qua ſe
Eſa. 66 de aliàs ſcriptum eſt: Anima iuſti ſedes ſapientiæ eſt. Quia ergo ſapiẽtia eſt Deus, ſi ſedes Dei cœlũ eſt, & anima iuſti ſedes eſt ſapiẽtiæ, cœlum eſt uti que anima iuſti. Cœlum fuit Abraham, cœlum Iſaac, cœlum Iacob. Sed quia perſecutores Domini pontifices Iudæorum perfidiæ torpore frigidi, de illorum patrum progenie proceſſerunt, quaſi de cœlo gelu exijt: quia de ſublimi prole ſancto-

A rum proceſſit frigida plebs infidelitũ. Cùm enim de Abraham natus eſt Caiphas, quid aliud niſi gelu de cœlo proceſſit? Quod tamẽ gelu idcirco Dominus genuiſſe ſe dicit: quia Iudæos quos naturaliter ipſe bonos condidit, iuſto iudicio per eorum malitiam frigidos à ſe exire permiſit. Dominus enim autor eſt naturæ, nõ culpę. Genuit ergo creando naturaliter, quos iniquos permiſit uiuere tolerãdo patienter. Et quia illa quondam tenera ac fidei penetrabilia corda Iudæorũ, in perfidiæ poſt modum obſtinatione durata ſunt, recte ſubiungitur: In ſimilitudinẽ lapidis aquę durantur.] Aquas enim populos accipi, iam ſæpius edoctuſſe me memini. In lapide uerò pro ipſa duritia aliquãdo gentiles populi deſignantur. Ipſi quippe lapi-
B des coluerunt. Et de his per prophetam dictũ eſt: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Vnde Ioannes Iudæos aſpiciẽs ſe de ſtemmate generationis extollere, & gẽtiles prauidens ad Abrahæ prolẽ fidei cognitione tranire, ait: Ne uelitis dicere intra uos, patrẽ habemus Abraham. Dico enim uobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Lapides utiq; duros perfidia gentiles uocans. Quamuis ergo primùm Iudęa Deo credidit, gentilitate omni in perfidię ſuę obſtinatione remanẽte: poſtmodũ uerò ad fidem gentilium corda mollita ſunt, & Iudęorum infidelitas obdurata, bene dictũ eſt: In ſimilitudinẽ lapidis aquę durantur. ac ſi diceret: Illa mollia ac penetrabilia fidei corda Iudęorum in
C inſenſibilitatẽ uertuntur gentium. Cùm enim miſericors Deus gentes traxit, iratus Iudęam repulit, actumq; eſt ut ſicut dudum ad percipiendam fidem gentilitas fuerat obdurata, ita poſtmodũ ad fidem gentilitate ſuſcepta Iudęę populus perfidę torpore durеſceret. Vnde Paulus apoſtolus eidem gentibus dicit: Sicut aliquando uos non credidiſtis Deo, nunc autẽ miſericordiam conſecuti eſtis propter illorum incredulitatẽ: ita & iſti nunc crediderunt in ueſtra miſericordia, ut & ipſi miſericordiã conſequant̃. Concluſit enim Deus omnia in incredulitate, ut omniũ miſereatur. Quam ſentẽtiam ſuam primùm quidem de uocatione Iudęorum & repulſione gẽtium, poſtmodum uero de uocatione gẽtium & repulſione Iudęorũ ſubD tiliter penſans, ſeq; occulta Dei iudicia cõprehendere non poſſe conſiderans, exclamando ſubiunxit: O altitudo diuitiarum ſapiẽtię & ſciẽtię Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles uię eius. Vnde hic quoq; cùm de Iudęorum perfidia Dominus diceret: In ſimilitudinem lapidis aquę durantur, ut de repulſione eorũ occulta eſſe ſua iudicia demonſtraret, apte ſubdidit: Et ſuperficies abyſſi conſtringitur.] Quia ſuperiecto quodam ignorantię noſtrę uelamine, incomprehenſibilitatem diuini iudicij humanæ mẽtis oculus nullatenus penetrat. ſcriptum quippe eſt: Iudicia tua abyſſus multa. Nemo ergo perſcrutari appetat cur cùm alius repellitur, alius eligatur, uel cur cùm alius eligitur, alius repellatur: quia ſuperficies abyſſi conſtringitur, &

& attestãte Paulo: Inscrutabília sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Per hoc uerò quod dictum est: De cuius utero egressa est glacies, & gelu de cœlo quis genuit: etiam satan in gelu & glacie nil obstat intelligi. Ipse quippe quasi de Dei utero glacies processit: quia à calore secretorum eius malitiæ torpore frigidus, magister iniquitatis exiuit. Ipse gelu de cœlo est genitus: quia constricturus corda reproborum, à summis cadere est ad ima permissus. Qui bene in cœlestibus conditus, in culpæ frigore mentes sequacium quasi gelu dũ cecidit astrinxit. Qui ad terram ueniens, quid in hominibus egerit, expletur cùm subditur: In lapidis similitudinem aquæ durantur.] Per aquas nãque populi, per lapidem uerò eiusdem satanæ duritia designatur. Illo igitur ad ima ueniente, in similitudinem lapidis aquæ duratæ sunt: quia eius malitiam imitati homines, mollia uiscera charitatis amiserunt. Cuius fraudulenta consilia quia à se ductis hominibus deprehendi non possunt, rectè subiungitur: Et superficies abyssi constringitur. Aliud quippe ei intrinsecus latet, atq; aliud extrinsecus ostendit. Transfigurat enim se uelut angelum lucis, & callida deceptionis arte plerunq; proponit laudabilia, ut ad illicita pertrahat. Abyssi ergo superficies constringitur: quia dum quasi bona persuasionis eius species uelut solida desuper glacies ostenditur, in profundo latens eius malitia non uidetur. Cuncta tamen hæc intelligere & aliter possumus, si moraliter exquiramus.

13 Mentes nanq; hominum omnipotens Deus dum in in suo timore format, quasi concipit, easq; ad apertas uirtutes dum prouehit gignit, sed si de acceptis uirtutibus extolluntur, relinquit. Et sæpe quosdam cognouimus malorum suorum consideratione compũgi, diuini terroris pauore feruescere, & per pauoris exordia usque ad uirtutum summa peruenire, sed dum de eisdem uirtutibus quas accipiunt extolluntur, inanis gloriæ laqueo astricti, ad antiquum torporem redeunt. Rectè ergo cùm tales Dominus proñcit, dicit: De cuius utero egressa est glacies? Quasi enim de Dei utero glacies egreditur, quando hi qui iam intus incaluerant, ex uirtutum dono frigescunt: & inde exteriorem gloriam torpẽtes appetunt, unde ad interna diligenda ardẽtius flagrare debuerũt. Dũq; iste signis, ille scientia, iste prophetia, ille magnis operibus pollet, atq; per hæc dona placere hominibus appetit: omne quod prius intimum caluerat, exteriorem laudem diligẽs, in torporẽ uertit. quasi ergo glacies de utero egreditur, dum post donorum beneficia à uisceribus pietatis supernæ separatur. An non sunt glacies qui in uirtutibus quas accipiunt, laudes ab hominibus quærũt? Et tamen uenienti iudici dona sua ad eius memoriã reuocãtes dicunt: Domine, domine: nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Sed quomodo hãc glaciẽ Dominus proñciat ostẽdit, dicens: Nescio uos unde sitis, discedite à me oẽs operarij iniquitatis. Hanc glaciẽ nunc in utero Dominus portat, quia intra sinũ Ecclesiæ tolerat. Sed tunc apertè eñcit, cùm tales à secretis cœlestibus per extremum & publicum iudicium repellit. His itaq; uerbis quid apertè agitur, nisi ut beatus Iob de summis suis uirtutibus humilietur, ne in hoc quod bene uiuendo caluerat, superbiendo frigescat, & à diuinitatis utero repulsus exeat, si intra sinum sui cordis se tumidus extollat? Et quia iusto iudicio superbas mentes ad culpam egredi ex accepta uirtute permittit, rectè adhuc subiungitur: Et gelu de cœlo quis genuit?] Plerunq; enim sacri eloquij scientiam præstat, sed dum de eadem scientia is qui accipit extollitur, ira districti iudicis in ipso sacro eloquio cæcatur, ut exteriores fauores per illam sequens, eius iam interna nõ uideat, & qui intus manens calere poterat, exeundo frigescat, duratusq; in ima corruat, qui ad cognitionem Dei prius tractabilis in summis liquidus stabat. An sacrum eloquiũ cœlum nõ est, quod diem nobis intelligentiæ aperiens, sole nos iustitiæ illustrat, quod dum nos uitæ præsentis nox cõtinet, stellis nobis mandatorum fulget? Sed quia oportet esse hæreses, ut probati manifesti fiant, cũ ab intellectu sano mẽs superba repellitur, ultione districti iudicis gelu de cœlo generatur: ut cùm ipsa scriptura sacra in electorum cordibus caleat, eos qui se superbè scire appetunt, à se frigidos emittat. Ibi quippe errant, ubi corrigere errata debuerant, & dum à superna intelligentia resplendentis eloquij & obdurati ipsi & seducturi cæteros corruunt, ad ima uenientes ut gelu & alios astringunt. Semetipsum tamẽ Dominus hoc gelu gignere perhibet, nõ quo prauorum mentes ipse ad culpam format, sed quo à culpa non liberat, sicut scriptum est: Ego obdurabo cor Pharaonis. Quod quia misericorditer emollire noluit, profectò se obdurare nunciauit. Quia uerò cùm inchoata diuini timoris uirtus amittitur, propter humanas laudes uirtutis imago retinetur, rectè subiungitur: In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi cõstringitur.] Aquæ enim per glaciem in superficie durescunt, sed fluidæ in intimis remanent. Et quid per aquas nisi fluxa accipimus corda reproborũ? Quæ cùm ex proposito uirtutem deserunt, fortes se in bonis operibus per hypocrisin ostendunt: dumq; in intimis suis ad uitia defluunt, & foris se sanctorum ac fortium imitatores fingunt, aquę in similitudinem lapidis durantur: & superficies abyssi cõstringitur, quia per superductam sanctitatis speciem fluxa ac instabilis eorum conscientia hominibus tegitur. Nam cùm sibimetipsis intrinsecus turpes sint, ante alienos tamen oculos quadam uiuendi uenustate uestiuntur. Sed ne quis hæc uerba Domini in bonam intelligi partem uelit, debemus sic etiam quærentibus astruere, dummodo minimè iudicemur quæ perscrutãda fuerant neglexisse. Superiori enim uersu dicitur: Quis est pluuiæ pater: uel, Quis genuit stellas roris? statimq; additur: De cuius utero egressa est glacies, & gelu de cœlo quis genuit? Si ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

dictis præcedentibus sequens sentẽtia non dispari sensu coniungitur, profectò & in bonam partem nobis eius intelligentia sine obstaculo diffi-
25 cultatis aperitur. Terra enim cùm compluitur, iactata in eam semina feracius rigantur. Sed rursum si illã pluuia immoderatius irrigat, in culmi pinguedinem frumenti uirtutẽ mutat. Sin uerò iactatum semen post pluuiam gelu premitur, quo foris citius apparere repellitur, eo intus fœcundius radicatur, & quo uetatur progredi, cogitur multiplicari: quia cũ ab immaturo ortu restringitur, ex conceptionis suæ tarditate laxatum ad fructum uberius implet. Quid est ergo quòd Dominus prius quidem patrem se pluuiæ insinuat, postmodum uerò de suo egredi utero glaciẽ narrat, secq; gelu gignere de cœlo pronunciat: nisi quòd miro modo nostri pectoris terram ad suscipienda uerbi semina & prius per occultæ gratiæ pluuiam infundit, & postmodum ne in conceptis uirtutibus immoderatius profluat, disciplina intimæ dispensationis premit: ut quam acceptæ gratiæ pluuia irrigat, etiam disciplinę rigor astringat, ne si aut antequã debet aut plus quam necesse est cõceptas uirtutes proferat, fruges in herbam uertat? Plerunq; enim ab inchoantibus opus bonum dum priusquam oportet ostenditur, à grano perfectionis inanitur, & plerunq; uirtutes dum plus quàm necesse est exuberant, exhalant. Vnde & electorum suorum Dominus uel ante tempus desideria renuit, uel rursum in tempore ultra mensuram profectus premit: ne si aut antè quàm debent, aut plus quàm debẽt proficiant, per profectus sui magnitudinem in elationis defectum cadant. Nã cùm cor post peccata compungitur, terra quæ aruerat, infusiõe pluuiæ rigatur, & cùm relictis iniquitatibus bona exequi opera proponit, quasi post infusionem semen accipit. Et plerisq; cùm desideria sancta cõcipiunt, in summis iam exerceri uirtutibus inardescũt, ut non solũ culpa operationem non inquinet, sed nec cogitationẽ pulset. Et adhuc quidẽ in corpore positi sunt, sed nil iam petere de cõmunione præsentis uitæ uolunt: imitari per intentionem internam mentis stabilitatem appetunt, sed interuenientibus tentationibus reuerberantur: ut uidelicet infirmitatis suæ meminerint, & elati de uirtutibus quas accipiunt non sint. Quod dum mira disciplinæ repressione agitur, quid aliud quàm super infusam terrã gelu de cœlo generatur? Quid aliud quàm de Dei utero glacies producitur, quando de interno secreto dispensatio egreditur, & uoluntates nostræ etiam in bonis desiderijs frenantur? Videamus Paulus infusa uidelicet terra, quanta disciplinæ glacie prematur, dum ait: Velle adiacet mihi, perficere autẽ
Rom. 7 bonũ non inuenio. Qui enim uelle habere se asserit, iam per infusionem gratiæ quæ in se lateant semina, ostendit. Sed dum perficere bonum non inuenit, profectò indicat quanta illum dispensationis superną glacies premat. An ista glacies eorum corda non presserat quibus dicebat: Vt non quæcunq; uultis, illa faciatis? ac si apertè diceret: Occulta cordis uestri semina iam prodire in frugem quærunt, sed superni moderaminis gelu premuntur, ut tanto pòst fœcundius exeant, quanto diuini iudicij prementia pondera patientius portant.

Et quia plerunq; humana corda quoniam erumpere ad uirtutes quas appetunt non ualent, eo ipso quo ab intentionis suæ perfectione resiliunt, tentationum stimulis fatigantur, sed tamen easdem tentationes cogitationum comprimunt, secq; per exercitationis usum in quodam uiuendi rigore componunt, bene subditur: In similitudinẽ lapidis aquæ durantur. Quia etsi fluxæ cogitationes interius lacessunt, nequaquam tamen usq; ad consensum praui operis trahunt. Sed mens sub inolita bene uiuendi consuetudine quasi sub quadam duritia exterius abscõdit, quicquid intus ex tentationis pulsatione mollescit. Vnde & bene subiungitur: Et superficies abyssi constringitur. Quia prana cogitatio & si usq; ad suggestionem uenit, usq; ad consensum nõ prosilit: quia fluctuantes motus animi superductus rigor sanctæ deliberationis premit. Potest etiam in gelu uel glacie præsentis uitæ aduersitas designari, quæ dum asperitate sua sanctos comprimit, ualentiores reddit. Dum enim nos omnipotens Deus molestiæ exerceri permittit, atq; ad melioris uitæ statum reuerteniente tristitia prouehit, miro consilio superfuturam frugem gelu & glaciẽ gignit, ut electus quisq; in hac uita tanquam in hyeme aduersitatum & frigorum toleret, & uelut in æstiua serenitate postmodum fructus quos hic conceperit demonstret. Vnde & sponsi uoce unicuiq; animæ post huius mundi turbines, ad illa æternitatis amœna properanti dicitur: Surge, propera amica mea, formosa mea, & ueni: iam enim hyems transijt, imber abijt & recessit. Et quia si sola nobis aduersa prosperaq; soluimur: ad uirtutem uerò medio per aduersa solidamur, rectè subiungitur:

In similitudinem lapidis aquę durantur. Mentes enim quæ per prospera molliter fluerent, constrictæ aduersitatibus durescunt: & ad similitudinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus quisque per acceptam desuper tolerantiam passiones sui redemptoris imitatur. In similitudinem quippe lapidis aqua duruerat, cùm ille prius impatiens persecutor postmodum Paulus diceba: Impleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea. Et quia cùm deprimuntur aduersis, solertius interna dona custodiunt, rectè additur: Et superficies abyssi constringitur. Solet enim lætitia arcana mentis aperire, atq; aperiendo amittere aduersa uerò cùm nos exterius deprimunt, interius cautiores reddunt. Post gelu itaq; uel glaciem superficies abyssi constringitur: quia mens nostra ad conseruanda profunda dona quæ acceperit, ipsis aduersitatibus munitur. Abyssi enim suæ superficiem Esaias constrinxerat, cùm dicebat: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Abyssi suæ superficiem Paulus constrinxerat, qui tot periculis ac aduersitatibus insudans, sub prætextu curiositatis de semetipso loquitur, dicẽs: Audiuit arcana uerba, quæ

ba,quæ non licet homini loqui.Et rursum: Parco autem, ne quis me existimet supra id quod uidet in me,aut audit aliquid ex me.Qui igitur foris aduersa tolerans, ne fortasse in laudibus deflueret,arcana sua aperire metuebat, quid aliud quàm secretorum suorum abyssum per constrictam superficiem presserat? Sequitur:

Quòd arcturum & pleiades Dominus iungit, cùm de diuersis mundi partibus unit Ecclesiam, & sanctorum uaticinia licet diuersa,una eademq; intentione prolata ostendit. Caput XVI.

NVnquid coniungere ualebis micantes stellas pleiades,aut gyrum arcturi poteris dissipare?] Pleiades stellæ ὀπὸ πολέισθ,id est,à plura litate uocatæ sunt. Ita autem uicinæ sibi & diuisæ sunt conditæ, ut & simul sint, & tamen coniungi nequaquam possint, quatenus uicinitate quadã coniunctæ sint, sed tactu disiunctæ. Arcturus uerò ita nocturna tempora illustrat,ut in cœli axe positus per diuersa se uertat, nec tamen occidat. Neque enim extra se currens uoluitur, sed in loco situs, in cunctis mundi partibus nequaquam casurus inclinatur. Quid ergo est quòd homo ex terra factus, atq; in terra positus de cœlesti administratione discutitur:quia pleiades coniungere non ualet, quas uicinas sibimetipsis conditas & penè coniunctas uidet:quia arcturi gyrum dissipare non potest,quem tamẽ cernere ipsa sua uertigine penè dissipatum potest? An ut in istis ministerijs authoris potentiam pensans, infirmitatis suæ meminerit, & eum quem adhuc in maiestate sua uidere non poterat quàm sit inæstimabilis, in ipsa ministeriorum cœlestium gubernatione perpendat? Sed cur ista loquimur qui stimulo rationis urgemur,ut hæc uerba mysticis sensibus graui
38 da cognoscamus? Quid enim micantes pleiades, quæ & septem sunt, aliud quàm sanctos omnes denunciãt, quæ inter præsentis uitæ tenebras septiformis spiritus gratiæ nos lumine illustrant, qui ab ipsa mundi origine usque ad eius terminũ diuersis temporibus ad prophetandum missi & iuxta aliquid sibi coniuncti sunt, & iuxta aliquid disiuncti? Stellæ enim pleiades, sicut suprà dictũ est, uicinitate sibi coniunctæ sunt,& tactu disiunctæ. Simul quidem sitæ sunt, & tamen lucis suæ uariatim radios fundunt. Ita omnes sancti alijs atque alijs ad prædicandum temporibus apparẽtes,& disiuncti sunt per uisionem suę imaginis, & coniuncti per intentionem mentis. Simul micãt, quia unum prædicant: sed non semetipsos tangunt, quia in diuersis tẽporibus partiũtur. Quàm diuersis temporibus Abel, Esaias & Ioannes apparuerunt. Diuisi quidem fuerunt tempore,sed
44 non prædicatione. Nam Abel redemptoris nostri passionem significans, agnum in sacrificio
53 obtulit, de cuius passione Esaias ait: Sicut agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.De quo Ioannes quoque ait:Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ecce diuisis quidem temporibus missi, & tamen concorditer de redemptoris nostri innocentia sentientes,eundem agnum Ioannes ostendendo, Esaias prævidendo, Abel offerẽdo locutus est:& quẽ Ioannes in ostensione, quem Esaias in locutione, hunc Abel significando in manibus tenuit. Quia igitur quomodo pleiades stellæ de humanitate redemptoris sibi concinant diximus:nunc quomodo in ostendenda unitate trinitatis cõcorditer luceant demonstremus. Diuersis quippe temporibus huic mundo Dauid, Esaias, & Paulus apparuit, sed tamen nullus eorum alteri diuersum sensit: quia etsi semetipsos non nouerant facie, unũ tamen didicerant ex diuina cognitione. Dauid quippe ut authorem omnium Deum in trinitate ostenderet, dixit: Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus. Ac ne tertiò Deum nominans,tres Deos dixisse putaretur: ilico unitatẽ eiusdem trinitatis insinuans addidit: Et metuant eum omnes fines terræ. Qui enim non eos,sed eũ subdidit, unum tria quæ dixerat intimauit. Esaias quoque cùm laudem de unitate trinitatis aperiret, Seraphin uoces exprimens,ait: Sanctus sanctus sanctus. ac ne tertiò sanctum nominans, unitatem diuinæ substãtiæ scindere uideretur,adiunxit: Dominus Deus sabaoth. Qui ergo non Domini dñ,sed Dominus Deus addidit,unum existere quod tertiò sanctum uocauerat indicauit.Paulus quoq; ut operationem sanctæ trinitatis ostenderet,ait:Ex ipso & per ipsum,& in ipso sunt omnia. atq; ut unitatem eiusdem trinitatis intimaret, protinus addidit: Ipsi gloria in secula seculorum, amen. Qui igitur nõ ipsis,sed ipsi subdidit, unum naturaliter,tria secũdum personas innotuit,quod superius tertiò idipsum dixit. Quasi ergo & uno in loco pleiades sitæ sunt,quia de Deo cõcorditer sentiunt, & tamen semetipsas non tangunt: quia, sicut dictum est, per huius mundi tempora diuersa patiuntur.Quod bene ac breuiter Ezechiel propheta describit, qui cùm diuersi generis animalia uidere se diceret,adiunxit. Iunctæq; erant pennæ eorum alterius ad alterum. Pennæ quippe animalium alterius ad alterũ iunctę sunt: quia etsi dissimilia sunt quæ agunt, tamẽ uno eodẽq; sensu sibi sanctorũ uoces uirtutesq; sociantur. Et quãuis alius rationabiliter cuncta agendo sit homo, alius in passionibus fortis aduersa mundi nõ timendo sit leo, alius per abstinentiam semetipsum uiuam hostiam offerendo sit uitulus, alius se in alta rapiendo contemplationis uolatu sit aquila:pennis se tamen dum uolant tangunt, quia & confessione uocum & uirtutũ sibi unanimitate iũgunt.Quod quia solius diuinæ uirtutis est & disiunctis temporibus missos in fidei prædicatione coniungere, & dissimilibus uirtutibus præditos fulgore intentionis unire,rectè dicitur: Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pleiades?] Ac si dicat,ut ego, qui unus omnia impleo,atque in unitatis sensu electorum mentes implendo coniungo. In arcturo autem qui per gyrum suum nocturna spatia non occasurus illustrat, nequaquam particulatim edita uita sanctorum, sed tota simul Ecclesia

Psal. 66

Esa. 6

Rom. 11

Ezech. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſia deſignatur: quæ fatigationes quidem patitur, nec tamen ad defectum proprij ſtatus inclinatur, gyrum laborum tolerat, ſed ad occaſum cum temporibus non feſtinat. Neq; enim ad ima poli arctu rus cum nocturno tempore ducitur, ſed dum ipſe uoluitur, nox finitur. Quia nimirũ dum ſancta Ecclesia innumeris tribulationibus quatitur, præſentis uitæ umbra terminatur, eaq; ſtante nox præterit: quia illa in ſua incolumitate perdurãte, mortalitatis huius uita percurrit. 29 Eſt in arcturo quod conſideratius poſſimus intueri. In ſeptem quippe ſtellis uoluitur, & modò quidem tres ad ſumma eleuat, atq; ad ima quatuor inclinat, modò quatuor ſuperius erigit, & tres inferius premit. Sancta quoque Eccleſia cum modò infidelibus trinitatis notitiam, modò autem fidelibus uirtutes quatuor, id eſt, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iuſtitiam prædicat, quaſi rotatu prædicatiõis ſtatus ſui ſpeciẽ quodãmodo immutat. Nã cùm quibuſdam de operibus ſuis gloriantibus confidentiam proprij laboris euacuat, & fidẽ trinitatis exaltat, quid aliud facit niſi tres ſtellas arcturus eleuat, quatuor inclinat? Et dum quoſdã bona opera nõ habẽtes de ſola fide præſumere prohibet, ſed operari enixius quæ præcepta ſunt iubet, quid aliud arcturus facit, niſi quatuor ſtellas erigit, tres deponit? Videamus quomodo tres eleuet, quatuor deponat. Ecce per Paulum contra fidem de opere ſu-
Rom. 4 perbientibus dicitur: Si Abrahã ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriam: ſed nõ apud Deũ. Quid
Gen. 15 enim ſcriptura dicit? Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Videamus quomodo quatuor eleuet, tres deponat. Ecce per Iacobũ
Iac. 2 de fide ſine opere ſuperbientibus dicit: Sicut corpus ſine ſpiritu mortuũ eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt. Arcturus itaq; uoluit: quia ſancta Eccleſia iuxta auditorum ſuorum mentes in diuerſo latere prædicationis arte uerſatur. Arcturus uoluitur: quia hæc in noctis huius tribulationibus rotatur. Sed hunc arcturi gyrum quandoq; Dominus diſſipat, quia labores Eccleſiæ ad requiem permutat. Tunc & pleiades plenius iungit, cum gyrũ arcturi deſtruit: quia tunc nimirum ſancti omnes etiam viſionis ſibi ſpecie copulantur, quando in fine mundi ſancta Eccleſia ab his quos nõ ſuſtinet laboribus ſoluit. Dicat ergo: Nunquid cõiungere ualebis micantes ſtellas pleiades, aut gyrũ arcturi poteris diſſipare? ſubaudis, ut ego, qui tũc ſanctorum uitam etiam per ſpeciem unio, cùm gyrum uniuerſalis Eccleſiæ corporaliter ſoluo. Et quis hominũ ſolius diuinæ hoc eſſe uirtutis ignorat? Sed ut cognoſcat homo quid ipſe ſit, memoretur aſſidue quid ſolus Dominus poſſit. Habemus adhuc quod de ſtellis pleiadibus atq; arcturo aliud ſentiamus. Pleiades quippe ab Oriente, arcturus uerò ex parte Aquilonis ſurgit. Quocunq; autem ſe per gyrum ſuum arcturus uerterit, pleiades oſtendit: & cùm lux diei iam uicina efficitur, ſtellarum eius ordo diſtenditur. Poteſt igitur per arcturum qui à plaga frigoris naſcitur, lex: per pleiades uerò quæ ab Oriente ſurgunt, teſtamenti noui gratia deſignari. Quaſi enim ab Aquilone lex uenerat, quæ tanta ſubditos rigiditatis aſperitate tenebat. Nam dum pro culpis ſuis alios præciperet lapidibus obrui, alios gladij morte mulctari, plaga torpens & uelut à ſole charitatis aliena, præceptorum ſuorum ſemina plus premebat ex frigore, q̃ ex calore nutriebat. Cuius oppreſſionis pondus Petrus horruerat, cùm dicebat: Quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruicẽ diſcipulorũ, quod neq; patres noſtri, neq; nos portare potuimus? Nec mirum quòd per arcturi ſeptem ſtellas teſtamentum uetus exprimitur: quia & uenerandæ legis dies ſeptimus extitit uenerabilis, & per hebdomadam integram conſtituti ſacrificij uota tendebantur. Pleiades uerò quæ ipſæ quoq; ſicut ſuperius diximus, ſeptem ſunt, teſtamẽti noui gratiam tanto apertius indicant, quãto cũcti liquidò cernimus, quòd per illã fideles ſuos Spiritus ſanctus ſeptiformis muneris lumine illuſtrat. Quia igitur ſe arcturus uertit, pleiades oſtẽdit: quia per omne quod teſtamentum uetus loquitur, teſtamenti noui opera nunciantur. Sub textu enim literæ, tegit myſterium prophetiæ. Et quaſi inclinat ſe arcturus & demonſtrat: quia dum ad ſpiritalem intellectum flectitur, ſignificata per illud literæ gratiæ ſeptiformis aperitur. Et propinquante diei luce, ſtellarum eius ordo diſtenditur: quia poſtquam per ſemetipſam nobis ueritas innotuit, ab obſequijs carnalibus literæ præcepta laxauit.

Redemptor autem noſter in carne ueniens, pleiades iunxit: quia operationes ſeptiformis ſpiritus ſimul in ſe & cunctas & manẽtes habuit. De quo per Eſaiam dicitur: Egredietur uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini: ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. De quo Zacharias ait: Super lapidem unum ſeptem oculi ſunt. Atq; iterum: Et candelabro aureo lucernæ ſeptem. Nullus uerò hominum operationes ſancti ſpiritus ſimul omnes habuit, niſi ſolus mediator Dei & hominum, cuius eſt idẽ ſpiritus qui de patre ante ſecula procedit. Bene ergo dicitur: Super lapidem unum ſeptem oculi ſunt. Huic enim lapidi ſeptem oculos habere, eſt ſimul omnem uirtutẽ ſpiritus ſeptiformis gratiæ in operatione retinere. Alius nãq; prophetiam, alius ſcientiã, alius uirtutes, alius generalinguarũ, alius interpretationes ſermonũ iuxta diſtributionẽ ſancti ſpiritus accipit: ad habendã uerò cuncta eiuſdem ſpiritus munera nemo pertingit. At uerò conditor noſter infirma noſtra ſuſcipiens, quia per diuinitatis ſuæ potẽtiam ſimul ſe habere omnes ſancti ſpiritus uirtutes edocuit, micãtes proculdubio pleiades iunxit. Dum uerò pleiades iungit, arcturi gyrũ diſſipat: quia dum ſemetipſum factum hominem habere cũctas ſancti ſpiritus operationes innotuit, in teſtamento uetere literæ laborem ſoluit, ut fidelis quiſq; iam eũ libertate ſpiritus illud intelligat, cui prius in formidine inter tot diſcrimina ſeruiebat. Audiat itaq; beatus Iob:

tus Iob: Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pleiades?] Ac si aperte diceretur: Habere quidem lumina quarūdam uirtutum potes, sed nunquid exercere simul omnes operationes sancti Spiritus sufficis? Me ergo coniungentem pleiades in cunctis uirtutibus contemplare, & tu de paucis ab elatione compescere. Audi quod dicitur: Aut gyrum arcturi poteris dissipare?] Ac si ei aperte diceretur: Et si ipse iam quæ recta sunt sentis, nunquid uirtute tua etiā in alienis cordibus laborem grossioris intelligentiæ destruis? Me itaq; considera, qui carnalium stultitiam corrigo, dum me per carnis stultitiam manifesto: ut tanto magis hæc quæ putas uirtutum tuarum fortia humilies, quāto nec uestigia meæ infirmitatis apprehendis. Quia uerò in ipso dominicæ incarnationis mysterio alijs lux ueritatis ostenditur, aliorum uerò per scandalum corda tenebrantur, recte subiungitur:

Quòd cùm uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suū natū ex muliere, factum sub lege: et eo apparēte in fine mūdi, reuelabitur homo peccati, filius perditionis. Cap. XVII.

NVnquid producis luciferū in tempore suo, & uesperum super filios terræ cōsurgere facis?] Pater quippe in tempore suo luciferum produxit, quia scriptū est: Cùm uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Qui natus ex uirgine, uelut lucifer inter tenebras nostræ noctis apparuit: quia fugata obscuritate peccati, æternum nobis mane nunciauit. Luciferum uerò se innotuit: quia diluculo ex morte surrexit, & fulgore sui luminis mortalitatis nostræ tetram caliginem pressit. Cui bene per Ioannem dicitur: Stella splendida & matutina. Viuus quippe apparens post mortē, matutina nobis stella factus est: quia dum in semetipso exemplum nobis resurrectionis præbuit, quæ lux sequatur indicauit. Vesperū uerò super terræ filios Dñs cōsurgere facit: quia infidelibus ludęorū cordib. dominari antichristum eorum merito exigente permittit. Qui idcirco Domino huic uesperi iustè subdūtur: quia ipsi sponte sua filij terræ esse uoluerunt. Terrena quippe & non cœlestia requirentes, à perspiciendā luciferi nostri claritate excæcati sunt: & dum præesse sibi uesperū expetunt, subsequentis damnationis æterna nocte merguntur. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Ego ueni in nomine patris mei, & non accepistis me: alius ueniet in nomine suo, & ipsum recipietis. Hinc Paulus ait: Eo quòd charitatem ueritatis non receperūt ut salui fierēt, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Nequaquam ergo super eos uesper cōsurgeret, si cœli filij esse uoluissent. Sed dum uisibilia appetunt, amisso cordis lumine, sub noctis duce tenebrescūt. Quod tamen si moraliter discutimus, quomodo quotidie agatur inuenimus: quia nimirum & electis lucifer oritur, & reprobis Deo permittente uesper dominatur. Vnus enim atq; idē sermo Dei est in ore prædicantis. Quem dū isti gaudendo, illi uerò inuidendo audiunt, claritatem sibi luciferi in uesperi tenebras uertūt. Dum isti humiliter uocē sanctę prædicationis accipiunt, quasi ad stellæ lucem oculos cordis aperiunt: dum uerò illi bene dicenti inuident, & nō salutis causam, sed elationis gloriam quærunt, prorumpente iniquitatis suæ uespere, in somnū mortis oculos claudūt. Per occultum ergo iudicium is qui electis est lucifer, reprobis auditorib. fit uesper: quia exhortatione sancta qua boni ad uitam redeunt, praui deterius in culpa moriuntur. Vnde bene per Paulum dicitur: Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt: alijs quidem odor mortis in mortem, alijs autem odor uitæ in uitam. Verbum itaq; suum auditoribus esse lucifera rum simul & uesperum uidit, per quod & alios ab iniquitate suscitari, & contrà alios sopiri iniquitate conspexit. Quod quia occultis Dei iudicijs agitur, quæ in hac uita ab hominibus cōprehendi nō possunt, rectè illic subdidit: Et ad hæc quis tā idoneus?] Ac si diceret: Idonei quidē sumus ad hæc consideranda quæ fiunt, sed idonei non sumus ad hæc inuestiganda cur fiant. Vnde hic quoq; Dominus quia alijs produci luciferū, alijs uerò cōsurgere uesperū dixerat, ne perscrutari homo occulta Dei iudicia audeat, ilicò subiungit:

Quòd causas iudiciorū Dei, uel prædestinationē eius in hac uita nemo cognoscat. Cap. XVIII.

NVnquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?] Ordinem cœli nosse, est supernarum dispositionum occultas prædestinationes uidere. Rationem uerò eius in terra ponere, est ante humana corda talium secretorum causas aperire. Rationem uidelicet cœli in terra ponere, est supernorum iudiciorū mysteria uel considerando discutere, uel loquendo manifestare. Quod utique facere in hac uita positus nullus potest. Vt enim à paruis ad maiora ueniamus, quis intelligat quæ esse secretorum subtilitas potest, quòd sæpe uir iustus à iudicio non solum nō uindicatus, sed etiam punitus redeat: & iniquus eius aduersarius non solum non punitus, sed etiam uictor abscedat? Quis intelligat cur uiuit alius insidians mortibus proximorum, & moritur alius qui profuturus esset uitæ multorum? Alius culmen potestatis assequitur, qui non nisi lædere studet: alius tantummodo læsos defendere concupiscit, & tamen ipse oppressius iacet. Alius uacare appetit, & innumeris negocijs implicatur: alius negocijs implicari desiderat, & coactus uacat. Alius malè inchoans, usque ad uitæ suæ terminum ad peiora protrahitur: alius bene incipiens, per longitudinem temporum proficit ad augmenta meritorum. At contrà malè uiuens diu reseruatur ut corrigat: alius uerò bene quidem uidetur uiuere, sed in hac uita eousque durat quoad in peruersa prorumpat. Alius in errore infidelitatis natus, in errore deficit: alius in catho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

licę fidei rectitudine genitus in catholicę fidei rectitudine conſummatur. Et contrà uerò alius catholicę matris uentre editus, iuxta uitę terminum erroris uoragine deuoratur: alius autem uitam ſuam in catholica pietate conſummat, qui ortus in perfidia cum lacte matris hauſerat uirus erroris. Alius celſitudinem bene uiuẽdi appetere & uult & ualet, alius nec uult nec ualet. Alius uult & nõ ualet, alius ualet & non uult. Quis ergo iſta iudicii orum cœleſtium ſecreta diſcutiat? Quis intelligat diſcretam lancem æquitatis occultæ? Ad cognoſcendos quippe iſtos iudiciorum ſecretorum ſinus, nullus aſcendit. Dicatur ergo homini ut ſe ne ſcire cognoſcat: neſcientem uerò ſe cognoſcat ut timeat: timeat ut humilietur, humilietur ne præſumat in ſe: non præſumat in ſe, ut conditoris ſui auxilium requirat: & qui in ſe fidens mortuus eſt, authoris ſui adiutorium appetens uiuat. Audiat itaque uir iuſtus iam quidem ſe ſciẽs, ſed adhuc quæ ſupra ſe ſunt neſciens: Nunquid noſti ordinem cœli, & pones rationes eius in terra? id eſt, Nunquid occultos ordines iudiciorũ cœleſtium comprehendis, aut aperire humanis auribus ſufficis? Beatus Igitur Iob de iudiciorum incomprehenſibilium inueſtigatione requiritur, ac ſi ei aperte diceretur: Cuncta quæ pateris, tanto tolerare patientius debes, quanto ſecretorũ cœleſtium ignarus, cur hæc pateris neſcis.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XXX.

continuans trigeſimumoctauum caput beati Iob.

Quòd Iudeis in ænigmatibus & nebula multipliciter per patres locutus ſit Deus: & quòd contra illum ſæuiens populorũ turba ſurrexerit, clamaueritq;, Crucifige. Cap. I.

BEATVS Iob talia utrũ ne fecerit Domino interrogãte requiritur, qualia utiq; facere nõ poteſt homo: ut dũ ſe iſta facere non poſſe deprehendit, ad eum refugiat quem ſolũ talia quia facere poſſit intelligit, atq; ante oculos iudicis ſui magis potens appareat, ſi ſua uerius infirma cognoſcat. Quod ergo mirè à Dño fieri non ignoratur, de eo diuina Iob uoce requiritur, dicitur q; ei: Nunquid eleuabis in nebula uocẽ tuã, & impetus aquarum operiet te?] Vocem quippe ſuam in nebula Dominus leuat, quãdo per prædicatorum ſuorum linguas ad caliginoſa corda infidelium exhortationem format: eumq; aquarum impetus operit, dum bene agentia membra eius turba reſiſtentium populorũ premit. Hinc eſt eñ quod ſcriptum eſt: Factũ eſt uerbum Domini ad Hieremiã prophetã, dicẽs: Sta in atrio domus Domini, loquẽs ad omnes ciuitates Iuda, de quib. ueniunt ut adorent in domo Domini, uniuerſos ſermones quos ego mandaui tibi. Et paulo pòſt: Et audierunt ſacerdotes & prophetę & omnis populus Hieremiã loquentem uerba hæc in domo Domini. Cũq; compleuiſſet Hieremias loquens, apprehenderunt eum ſacerdotes & prophetæ & omnis populus, dicens: Morte moriatur. Quare prophetauit in nomine Domini? Ecce in nebula Dominus uocem leuauit, quia obſcuras mentes ſuperbientium directò propheta corripuit. Ecce aquarum impetus eum protinus operuit, quia ab inſurgentibus populis & cauſa ſuæ correptionis inſtigatis, ipſe in Hieremia cuncta pertulit, qui correptionis uerba mandauit. Per ſemetipſum quoq; Dominus in nebula uocem leuauit, quãdo præſentem ſe etiam aſſumpto corpore exhibens, multa ſuis perſecutoribus, ſed figuris ænigmatũ uelata prædicauit. In nebula autem uocem leuauit, quia ueritatem ſuam non ſecuturis infidelib. quaſi per caliginem ſonuit. Vnde & bene in libris Regum ſcriptum eſt: Nebula impleuit domum Domini, & non poterant ſacerdotes miniſtrare propter nebulam. Exigentibus enim meritis, dum ſuperbi Iudæorum pontifices diuina myſteria per parabolas audiunt, ſacerdotes in domo Domini quaſi propter nebulã miniſtrare nequiuerunt. Qui & in teſtamẽto ueteri dum ſenſus myſticos literæ uelamine coopertos inter obſcuras allegoriarũ caligines inueſtigare deſpiciunt, debitum fidei ſuæ miniſterii propter nebulam perdiderunt. Quibus & tunc in nebula doctrinæ ſuæ uocem Dominus protulit, cùm de ſe etiam aperte narrauit. Quid eſt enim apertius dicẽs, Ego & pater unum ſumus? Quid apertius diceret, quàm: Antequam Abraham fieret, ego ſum? Sed quia auditorũ mentes infidelitatis caligo repleuerat, quaſi emiſſum ſolis radium nebula interiacens abſcondebat. Ad hanc nanq; eleuationem uocis eum: aquarum impetus operuit, quia cõtra illum mox ſæuiens populorum turba ſurrexit. Scriptũ quippe eſt: Propterea ergo quærebãt eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. De hoc aquarum impetu per prophetã clamat: Circundederunt me ſicut aqua tota die, circundederunt me ſimul. Et rurſum: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ uſq; ad animã meam. Quas profectò aquas in ſemetipſo ante mortem, in ſuis autem & poſt aſcenſionem pertulit. Hinc eſt enim quòd de ſuperioribus clamat: Saule, Saule, quid me perſequeris? Ecce iam cœlum conſcenderat, & tamen adhuc eum Saulus aquarum infidelium impetu perſequens, & tumidior cæteris unda tãgebat. Ipſe quippe eſt qui per bonos recta loquitur, ipſe qui in bonorum pallio ne lacerat. Vt ergo mirifica Dominus charitatis unitate monſtraret ſe eſſe, qui indignis auditoribus per ſanctorũ ſuorũ ora prædicaret, ait: Nunquid eleuabis in nebula uocem tuam? Vt uerò oſtenderet ſe eſſe qui in ſanctis ſuis omnia aduerſa pateretur, ſubdidit: Et impetus aquarum operiet te? ſubaudis, ut me: quẽ iniqui oẽs neq; per prædicantes ſanctos loquentẽ intelligũt, neq; per mo-

Hier. 26

A

B

C

D

Ioan. 10

Ioan. 8

Pſal. 87

Pſal. 68

Actu. 9

rientes

rientes patientem uident. Narrat ergo Dominus, quod ab hominibus patitur, ut dolor afflicti hominis mitigetur. ac si illi apertè dicat: Mea subtiliter pensa, & tua æquanimiter tẽpera. Multo enim minus est te unius mera quàm me humana tolerare. Adhuc tamẽ uerba hæc subtilius perscrutari possumus, si inter dona cœlestia nostra sollicitè corda pensamus. Iam quidem fideles sumus, iam quæ audimus, superna credimus, iam quæ credimus, amamus. Sed dum quibusdam superuacuis curis premimur, obducta cõfusione caligamus, & cum nobis etiam talibus mira quędam Dominus de se sentienda insinuat, quasi in nebula uocem leuat. Dũ caliginosis nostris mentibus per semetipsum loquitur, uelut in nebula is qui non cernitur auditur. Summa sunt nãque quæ de illo cognoscimus, sed tamen adhuc eum in secreta inspiratione qua instruimur non uidemus. Qui igitur cordibus nostris præbet quidem locutionem, sed occultat speciem, uelut in nebula format uocem. Sed ecce iam uerba Dei intrinsecus per semetipsum loquentis audimus, iamq; amori eius qua continuatione, quo studio inhærere debeamus agnoscimus, & tamen ab internę cõsiderationis culmine ad cõsueta nostra ex ipsa mortalitatis huius mutabilitate relabimur, & imminentium peccatorum mole sedula importunitate tentamur. Cùm ergo cæcis nostris mentibus subtilia de semetipso insinuat, in
3 nebula uocem leuat. Cum uerò tentatione uitiorum ipse de Deo noster intellectus opprimitur, quasi aquarũ impetu in uoce sua Deus operitur. Tot enim super illum aquas admittimus, quot post inseparationem eius gratiæ, cogitationes illicitas in corde uersamus. Nec tamen nos uel oppressos deserit. nam ilicò ad mentẽ redit, tentationum nebulas discutit, imbrem compunctionis infundit, & subtilis intelligentiæ solem reducit, atq; sic ostendit quantum nos diligit, qui nos nec cum respuitur relinquit: ut saltem erudita humana conscientia ad se tẽtationes erubescat admittere, quã redemptor suus & uagantem non cessat amare. Hoc in nobis per semetipsum tolerat, hoc ab infidelibus per suos quotidie prædicatores portat. Eius enim donum suborta in nobis tentatione repellitur, & tamen ab infundendo intrinsecus munere nequaquam nostra infirmitate reuocat. Eius publicè uerba respuuntur, & tamen ab erogandæ gratiæ largitate nulla infidelium iniquitate compescitur. Nam cùm praui homines prædicamenta despiciunt, adiungit etiam miracula quæ uenetentur. Vnde post editam uocem, post inundantium aquarum impetum aptè subiungitur:

Quòd prædicatores sancti à Deo missi, nõ sibi sed Deo profectum prædicationis asscribunt. Cap. II.

NVnquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, assumus? Fulgura quippe ex nubibus exeunt, cùm mira opera ex sanctis prædicatoribus ostenduntur. Qui, ut sæpe diximus, idcirco nubes uocari solent: quia & coruscant miraculis, & uerbis pluunt. Et quia humana corda A postquam per prædicationem mota non fuerint, istis miraculorum fulgoribus conturbantur, propheta attestante didicimus, qui ait: Fulgura multiplicabis, & conturbabis eos. ac si diceret: Dum uerba prædicationis tuæ non audiunt, per prædicantium miracula perturbantur. Vnde aliàs scriptum est: In lumine iacula tua ibunt, in splendore fulgoris armorum tuorũ. Iacula Dei in lumine ire, est uerba eius aperta ueritate resonare. Sed quia sæpe homines uerba uitæ etiam intellecta despiciunt, adiungũtur etiam miracula. Vnde illic subdit: In splendore fulgoris armorum tuorum. Fulgor quippe armorum est claritas miraculorũ. Armis nãq; nos tuemur, iaculis aduersa destruimus. Arma ergo cum iaculis, sunt miracula cum prædi
B camentis. Sancti enim prædicatores uerbis suis quasi quibusdam iaculis aduersarios feriũt: armis uerò, id est miraculis, semetipsos tuentur: ut & quantum sint audiendi, sonent per impetum iaculorum, & quantum sint reuerendi, clarescant per arma miraculorum. Dicitur ergo ad beatum Iob: Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, assumus? subaudis, ut mihi. Vadunt enim fulgura, cùm prædicatores miraculis coruscant, & superna reuerentia auditorũ corda transfigunt. Reuertentia uerò dicunt assumus, cum non sibi, sed Dei uiribus tribuunt, quicquid se fortiter egisse cognoscunt. Quid est enim Deo dicere assumus? quoddam nãq; in hoc uerbo obsequium declaratur. Reuertentes itaque prædi-
C catores sanctos dicere assumus, est illi laudem tribuere gratiæ, à quo se accepisse sentiunt uictoriam pugnæ, ne sibi tribuant quod operantur. Et ire quidem fulgura operando possunt, sed reuerti superbiendo non possunt. Videamus itaque fulgur uadens. Claudo cuidam ait Petrus: Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et apprehensa eius manu dextra alleuauit eum, & protinus consolidatæ sunt bases eius & plantæ, & exiliens stetit & ambulabat. Sed cùm hoc de facto Iudęorũ fuisset turba commota, uideamus nunc fulgur rediens quod ait: Viri Israelitæ quid admiramini in hoc, aut nos quid intuemini quasi nostra uirtute aut potestate
D fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum. Et paulo pòst: Cuius nos testes sumus, & in fide nominis eius hunc quem uidistis & nostis, confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum est, dedit integram sanitatẽ istam in conspectu omnium uestrũm. Iuit ergo fulgur cùm Petrus miraculum fecit, redijt cùm nõ sibi tribuit, sed authori quod fecit. Vadunt fulgura cum prędicatores sancti mira opera ostendunt, sed reuertẽdo dicunt assumus, cùm in eo quod faciunt ad potentiam authoris recurrunt. Quod tamen intelligi & aliter potest. Fulgura etenim, sicut superius dictum est, sancti uiri mittuntur & eunt, cùm à secreto contemplationis in publicum operationis exeunt. Mittuntur & uadunt, cum

Act. 3

ibidem

de

de abſcondito ſpeculationis intimę in actiuę uitæ latitudinem diffundunt. Sed reuertentes dicũt Deo, aſſumus: quia poſt opera exteriora quę peragunt, ſemper ad ſinum cõtemplationis recurrũt, ut illic ardoris ſui flammam reficiant, & quaſi ex tactu ſupernæ claritatis igneſcant. Citius enim inter ipſa licet bona exteriora opera frigeſcerent, niſi intentione ſollicita ad contemplationis ignem inceſſanter redirent. Vnde bene per Salomonem
Eccleſ. 1 dicitur: Ad locum de quo exeunt flumina reuertuntur, ut iterum fluant. Ipſi quippe illic flumina, qui hic fulgura ſunt uocati. Quia enim corda audientium rigant, dicuntur flumina: quia uerò accendunt, fulgura uocantur. De quibus aliàs
Pſal. 92 ſcriptum eſt: Eleuauerunt flumina Domine, ele-
Pſal. 96 uauerunt flumina uoces ſuas. Et rurſum: Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Ad locum ergo de quo exeunt flumina reuertuntur: quia ſancti uiri etſi à cõſpectu creatoris ſui cuius claritatem mente conſpicere conantur, foràs propter nos ad actiuæ uitæ miniſterium ueniunt, inceſſanter tamen ad ſanctum contemplationis ſtudium recurrunt: & ſi in prædicatione ſua exterius noſtris auribus per corporalia uerba ſe fundant, mente tamen tacita ad conſiderandum ſemper ipſum fontem luminis reuertuntur. De quibus & bene dicitur: Vt iterum fluant. Niſi enim ad cõtemplandum Deum ſollicita ſemper mente recurrerẽt, nimirum interna cæcitas etiam exteriora prædicationis eorum uerba ſiccaret. Sed dum uidere Deum indeſinenter ſitiunt, quaſi decurſura foràs flumina intus ſemper oriuntur, quatenus illic amando ſumant, unde ad nos prædicando defluant. Dicatur igitur rectè: Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, aſſumus?] Subaudis, ut ego, qui prædicatores meos cùm uoluero poſt contemplationis gratiam ad actiuæ uitæ miniſterium compono: quos tamen ſemper à bonis exterioribus ad internum culmen contemplationis reuoco, ut modò iuſſi ad exercenda opera exeant, modò reuocati ad ſpeculationis ſtudium apud me familiarius uiuant. Reuertentes itaq; dicunt, aſſumus: quia quamuis per exteriora acta parum quid contẽplationi deeſſe uideant, per ardorem tamen deſiderij quem in mente ſua continuè accendunt, obſequentes Deo ſuam præſentiã oſtendunt. Aſſumus namq; dicere, eſt pręſentes ſe amando monſtrare. Sequitur:

Quòd ſapientia uel doctrina ſanctorũ à Deo eſt. Cap. III.

QVis poſuit in uiſceribus hominis ſapientiam, uel quis dedit gallo intelligentiam?] Qui hoc loco alĩ galli nomine deſignant, niſi modo alio repetiti ĩdẽ prædicatores ſancti, q inter tenebras uitæ præſentis ſtudent uenturam lucem prædicando quaſi cantando nunciare? Di-
Rom. 13 cunt enim: Nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Qui uocibus ſuis ſomnum noſtri corporis excĩunt, clamantes: Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Et rurſum: Euigilate iuſti, & nolite peccare. De hoc gallo rurſum ſcriptum eſt: Tria ſunt
5 quæ bene gradiuntur, & quartum quod feliciter Prou. 30
incedit, Leo fortiſſimus beſtiarum qui ad nullius pauebit occurſum. Gallus ſuccinctus lumbos, & aries, nec eſt rex qui reſiſtat ei. Ipſe quippe hoc loco ponitur, de quo ſcriptum eſt: Vicit leo de tribu Apoc. 5
Iuda. Qui fortiſſimus beſtiarum dicit, quia in illo hoc qd infirmũ eſt Dei, fortius eſt hominib. Qui 1. Cor. 1
ad nullius pauet occurſum. Dicit em: Venit prin- Ioan. 14
ceps mundi huius, & in me non habet quicquam. Gallus ſuccinctus lumbos, id eſt, prędicatores ſancti, inter huius noctis tenebras uerum mane nunciãtes. Qui ſuccincti lumbis ſunt, qui à membris ſuis luxuriæ fluxa reſtringunt. In lumbis quippe luxuria eſt. Vnde & eiſdem à Domino dicit: Sint Luc. 12
lumbi ueſtri præcincti. Et aries, nec eſt rex qui reſiſtat ei. Quẽ alium hoc loco arietem accipimus, niſi primum intra Eccleſiam ordinem ſacerdotum? De quibus ſcriptum eſt: Afferte Domino ſi Pſal. 28
lios arietum, qui per exempla ſua gradientem populum quaſi ſubſequentem ouium gregem trahunt. Quibus ſpiritaliter rectęq; uiuentibus nullus rex ſufficit omnino reſiſtere: quia quilibet perſecutor obuiet, intentionem eorum nõ ualet prępedire. Sciunt enim ad eum quem deſiderant & anxiè currere, & moriendo peruenire. Ponitur ergo primus leo, ſecundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Chriſtus, deinde ſancti prædicatores Apoſtoli, & tunc demum ſpiritales patres Eccleſiarum præpoſiti, uidelicet duces gregũ, quia doctores ſequentium populorum. Sed hęc adhuc
C melius affirmamus, ſi eiuſdem loci etiam reliqua exponendo ſubijcimus. Nã quia poſt hęc & Antichriſtus apparebit, hoc illic quartum ſubdidit, dicens: Et qui ſtultus apparuit, poſtq̃ eleuatus eſt in ſublime. Si enim intellexiſſet, ori impoſuiſſet manum.] Ipſe quippe in ſublime eleuabitur, cùm Deum ſe eſſe mentietur. Sed eleuatus in ſublime ſtultus apparebit, quia in ipſa eleuatione ſua per aduentum ueri iudicis deficiet. Quod ſi intellexiſſet, ori impoſuiſſet manũ: id eſt, ſi ſupplicium ſuũ cùm ſuperbire exorſus eſt, pręuidiſſet, bene aliquando cõditus, in tantę iactationẽ ſuperbię non fuiſſet elatus. De quo nequaquã moueat quod ſuperius dictum eſt: Quartũ quod incedit feliciter. Tria quippe incedere bene dixit, & quartũ feliciD ter. Non enim omne quod feliciter, bene: neq; in hac uita omne quod bene, feliciter. Nam leo, gallus & aries bene incedũt, ſed nõ hic feliciter: quia perſecutionum bella patiuntur. Quartum uerò feliciter & non bene incedit: quia in fallacia ſua Antichriſtus graditur, ſed iuxta breue tempus uitæ pręſentis ipſa illi fallacia proſperaẽ, ſicut de eo ſub Antiochi ſpecie per Danielem dictũ eſt: Robur Dan. 8
datũ eſt ei contra iuge ſacrificiũ, propter peccata, & proſterneẽ ueritas in terra, & faciet & proſperabit. Quod Salomon ait: Incedit feliciter, hoc Daniel dicit, Proſperabit. Iuxta hoc itaq; teſtimoniũ quod per Salomonem dicitur: Gallus ſuccinctus lumbos, aptè etiã hoc loco gallũ ſanctos prędicatores accipimus. Ad ſe ergo cuncta referens Dñs dicit: Quis poſuit in uiſcerib. hominis ſapiẽtiam,

uel quis

uel quis dedit gallo intelligentiam? Acsi diceret: In cor hominis humana sapientis supernę sapientię gratiam quis infudit? uel ipsis sanctis prædicatoribus quis nisi ego intelligētiam dedit, ut sciant quando uel quibus debeant uenturum mane nunciare? Idcirco enim quando & quid agant sentiūt, quia hoc intrinsecus me reuelante cognoscunt. Notandum uerò est quòd sapientia diuinitùs inspirata in uisceribus hominis ponitur: quia nimirum quantum ad electorum numerū spectat, non in solis uocibus, sed etiā in sensibus datur, ut iuxta quod loquitur lingua, uiuat conscientia, ut lux eius tanto clarius resplendeat in superficie, quanto uerius inardescit in corde.

Quòd pro qualitate audientium formari debeat sermo doctorum: & pro personis & officijs & ætatibus aliter atq; aliter admonendi sint homines. Cap. IIII.

MAgni autem laboris est hoc quod additur: Vel quis gallo dedit intelligētiam, subtiliori adhuc expositione discutere. Intelligētia quippe doctorum tanto esse subtilior debet, quanto se ad penetranda inuisibilia exercet, quanto nil materiale discutit, quanto & per uocem corporis loquēs, omne quod est corporis transit. Quæ profectò nullatenus summis cōgrueret, nisi cantanti eā gallo, id est, prędicanti doctori ipse summorū conditor ministraret. Intelligentiā quoq; gallus accepit, ut prius nocturni temporis horas discutiat, & tunc demū uoces excitationis emittat: quia uidelicet sanctus quisq; prædicator in auditoribus suis prius qualitatem uitæ considerat, & tunc demum ad erudiendum congruam uocem prædicationis format. Quasi ēm horas noctis discernere, est prędicatorum merita dijudicare: quasi horas noctis discernere, est actionū tenebras apta increpationis uoce corripere. Gallo itaq; intelligentia desuper tribuitur: quia doctori ueritatis, uirtus discretionis ut nouerit quibus, quid, quando, uel quo-
6 modo inferat, diuinitùs ministratur. Non enim una eademq; cunctis exhortatio conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit. Sæpe enim alijs officiunt quæ alijs prosunt. Nam & plerunq; herbæ quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt: & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat: & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri uires iungit: & panis qui uitam fortium roborat, paruulorū necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut & ad sua singulis congruat, & tamen à communis ędificationis arte nunquā recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorū, nisi quasi quædam in cithara tensiones stratę chordarū: quas tangendi artifex, ut non sibimetipsis dissimile canticū faciant, dissimiliter pulsat. Et idcirco chordæ cōsonam modulationem reddūt, quia uno quidē plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Vnde & doctor quisq; ut in una cunctos uirtute charitatis ædificet, ex una doctrina non una eademq; exhortatione tangere corda audientium debet. Aliter nanq; uiri, aliter admonendæ sunt fœminæ: aliter iuuenes, aliter senes: aliter inopes, aliter locupletes: aliter læti, aliter tristes: aliter subditi, aliter prælati: aliter serui, aliter domini: aliter huius mūdi sapientes, aliter hebetes: aliter impudētes, aliter uerecundi: aliter proterui, aliter pusillanimes: aliter impatientes, aliter patiētes: aliter beneuoli, aliter inuidi: aliter simplices, aliter impuri: aliter incolumes, aliter ægri: aliter qui flagella metuūt, & propterea innocenter uiuunt: aliter qui sic in iniquitate duruerunt, ut nec per flagella corrigant: aliter nimis taciti, aliter multiloquio uacantes: aliter timidi, aliter audaces: aliter pigri, aliter præcipites: aliter mansueti, aliter iracundi: aliter humiles, aliter elati: aliter pertinaces, aliter inconstantes: aliter gulæ dediti, aliter abstinētes: aliter qui sua iam misericorditer tribuūt, aliter qui aliena rapere cōtendunt: aliter qui nec aliena rapiūt, nec sua largiuntur, aliter qui & ea quæ habēt sua tribuūt, & aliena rapere non desistunt: aliter discordes, aliter pacati: aliter seminantes iurgia, aliter pacifici: aliter admonendi sunt qui sacræ legis uerba non rectè intelligunt, aliter qui rectè quidem intelligūt, sed hæc humiliter non loquuntur: aliter qui cùm prædicare digna ualeant, prę nimia humilitate formidant, aliter quos à prædicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: aliter qui in hoc quod temporaliter appetūt prosperantur, aliter qui quidem quæ mundi sunt cōcupiscunt, sed tamē aduersitatis labore fatigant: aliter coniugijs obligati, aliter à cōiugij nexibus liberi: aliter cōmixtionem carnis experti, aliter ignorantes: aliter qui peccata deplorant operū, aliter qui cogitationum: aliter qui cōmissa plangunt, nec tamen deserunt, aliter qui deserunt, nec tamen plangunt: aliter qui illicita quæ faciunt, etiam laudant, aliter qui accusant praua, nec tamen deuitant, aliter qui repentina concupiscentia superant: aliter qui in culpa ex consilio ligant, aliter qui licet minima, crebrò tamen illicita faciunt, atq; aliter qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauibus demerguntur: aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minimè cōsummant: aliter qui mala occultè agūt, & bona publicè, aliter qui bona quę faciunt abscondunt, & tamen quibusdam factis publicè, malè de se opinari permittūt. Et quidem de singulis quis sit admonitionis ordo, subtiliter insinuare debuimus, sed formidata locutiōis prolixitate præpedimur. Authore autem Deo in alio opere id explere appetit animus, si tamen laborio sæ huius uitæ adhuc aliquantulū tēpus restauerit.

Habemus uerò aliud quod de galli huius intel 7
ligentia considerare debeamus: quia profundiori bus horis noctis ualentiores ac productiores ædere cantus solet, cùm uerò matutinum iam tempus appropinquat, leniores & minutiores omnimodo uoces format. In quibus galli huius intelligentia quid nobis innuat considerata prædicatorum discretio demonstrat. Qui cùm iniquis adhuc mentibus prędicant, altis & magnis uocibus æterni iudicij terrores intimant, quia uidelicet quasi in profundæ noctis tenebris clamant.

Cùm

Cùm uerò iam auditorum ſuorum cordibus ueritatis lucem adeſſe cognoſcūt, clamoris ſui magnitudinem in lenitatem dulcedinis uertunt, & nō tā illa quæ ſunt de pœnis terribilia, q̄ ea quæ ſunt blanda de præmijs proferunt. Qui etiam minutis tunc uocibus cantāt: quia appropinquāte mane, ſubtilia quæq; de myſterijs prædicāt, ut ſequaces ſui eo minutoria quæq; de cœleſtibus audiāt, quo luci ueritatis appropinquāt, & quos dormientes longus galli clamor excitauerat, ſucciſior uigilantes delectet: quatenus correcto cuilibet de regno cognoſcere ſubtiliter dulcia libeat, q̄ prius aduerſa iudicij formidabat. Quod bene per Moſen exprimit̄, cùm ad producendum exercitū tubę clangere conciſius iubent̄. Scriptū nanq; eſt: Fac tibi duas tubas argēteas ductiles. Et paulo pòſt: Cùm conciſius clangor increpuerit, mouebūtur caſtra. Per duas enim tubas exercitus ducitur: quia per duo præcepta charitatis ad procinctum fidei populus uocatur. Quæ idcirco argenteæ fieri præcipiuntur, ut prædicatorū uerba lucis nitore pateāt, & auditorum mentem nulla ſui obſcuritate confundant. Idcirco autē ductiles: quia neceſſe eſt ut hi qui uenturam uitā prædicant, tribulationū p̄ſentiū tunſionib. creſcant. Bene aūt dicitur: Cùm conciſus clangor increpuerit, mouebūtur caſtra: quia nimirum prædicationis ſermo cùm ſubtilius ac minutius agitur, auditorum corda contra tentationum certamina ardentius excitantur. Eſt adhuc aliud in gallo ſolerter intuendum: quia cùm iam ædere cātus parat, prius alas excutit, & ſemet ipſum feriens, uigilantiorem reddit. Quod patenter cernimus, ſi ſanctorum prædicatorū uitā uigilanter uidemus. Ipſi quippe cùm uerbū prædicationis mouent, prius ſe in ſanctis actionibus exercent, ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent uoce: ſed antè ſe per ſublimia facta excutiūt, & tunc ad bene agendum alios ſollicitos reddūt. Prius cogitationū alis ſemetipſos feriūt: quia quicquid in ſe inutiliter torpet, ſollicita inueſtigatione deprehendunt, diſtricta animaduerſione corrigunt. Prius ſua punire fletibus curāt, & tunc quæ aliorum ſunt punienda denunciant. Prius ergo aliis inſonant, quàm cantus emittant: quia antequā uerba exhortationis proferant, omne quod locuturi ſunt, operibus clamant, & cùm perfectè in ſemetipſis uigilant, tunc dormientes alios ad uigilias uocant. Sed unde tanta hæc doctori intelligentia, ut & ſibi perfectè uigilet, & domientes ad uigilias ſub quibuſdam clamoris profectibus uocet, ut & peccatorum tenebras prius cautè diſcutiat, & diſcretè poſtmodum lucem prędicationis oſtendat, ut ſingulis iuxta modum & tempora congruat, & ſimul omnibus quæ illos ſequantur oſtendat? Vnde ad tanta & tam ſubtiliter tenditur, niſi intrinſecus ab eo à quo eſt conditus doceatur? Quia ergo laus tantæ intelligentiæ non prædicatoris uirtus eſt ſed authoris, rectè per eundem authorem dicitur: Vel quis dedit gallo intelligentiam? ac ſi diceret: Niſi ego, qui doctorū mentes quas mirè ex nihilo cōdidi, ad intelligenda quæ occulta ſunt, mirabilius inſtruxi. Vnde bene ut in dictis prædicantium non ſolum inſpirato rem ſe intelligentiæ, ſed etiam autorem locutionis oſtendat, adiungit:

Quòd redemptor cùm in ſua maieſtate uidebitur, ſibi cuncta ſanctorum doctrina: et quomodo unum diuiſibiliter tria ſint, & indiuiſibiliter tria unum, & manifeſtato ipſo qui eſt cauſa cæterarum, creaturarum ratio palàm erit. Cap. V.

QVis enarrabit cœlorum rationem?] Quorum tamen uerba quia cum ſeſe nobis per ſpeciē oſtenderit, ſubtrahit, protinus ſubdidit: Et concentum cœli quis dormire faciet?] In hac enim uita infirmitati noſtræ Dominus non aperta ſpecie maieſtatis ſuæ, ſed prædicatorum ſuorū uoce locutus eſt, ut corda adhuc carnalia carnalis lingua pulſaret, & tāto facilius inſueta percipe rent, quanto ea per ſonitum conſuetæ uocis audirent. At poſtquam per mortem in puluerē carote ſoluitur, & per reſurrectionē puluis animaī, tunc de Deo audire uerba non quærimus: quia unūipſum quod implet omnia, iam per ſpeciē Dei uerbū uidemus. Quod nobis tanto altius ſonat, quanto & mentes noſtras ui intimę illuſtrationis penetrat. Sublatis nanq; oriētibus & occidentib. uerbis, quaſi quidā ſonus æternę prædicatiōis fit ipſa imago internæ uiſionis. Vnde & rectè nūc adhuc lob Dñs dicit: Quis enarrabit cœlorū rationē, & concentum cœli quis dormire faciet? Quidenim cœlorū ratio accipitur, niſi uis ſuperna ſentiorum? Quid per cœli concentū, niſi concors prædicantium ſermo ſignatur? Conditor igitur noſter cùm cœlorum rationem narrare cœperit, dormire cœli cōcentū facit: quia cum iam nobis per ſpeciem oſtēditur, nimirū prædicantiū uerba ſubtrahunt̄. Hinc em̄ per Hieremiā Dominus dicit: Non docebit ultrà uir proximū ſuum, & fratrem ſuum dicens: Cognoſce Dominum. Omnes enim cognoſcent me, à minimo eorum uſque ad maximum, dicit Dominus. Hinc Paulus ait: Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur. Vel certè cœlorum ratio, eſt ipſa uiuificatrix uirtus quæ ſpiritus formata angelorū. Deus enim ſicut eſt cauſa cauſarū, ſicut uita uiuentium, ita etiā ratio rationabilium creaturarum. Tunc ergo cœlorum rationē Dominus narrat, cùm ſemetipſum nobis quomodo electis ſpiritibus præſit inſinuat. Tunc cœlorum rationē narrat, cùm deterſa mentis noſtræ caligine, clara ſui viſione manifeſtat. Vnde & in Euāgelio Dominus dicit: Venit hora cū iam non in prouerbijs loquar uobis ſed palàm de patre annunciabo uobis. Palàm quippe de patre annūciare ſe aſſerit: quia per patefactam tunc maieſtatis ſuæ ſpeciem, & quomodo ipſe genitori nō impar oriatur, & quomodo utrorumq; ſpiritus utriq; coæternus procedat, oſtendit. Aperte nanq; tunc uidebimus, quomodo hoc quod oriundum eſt, ei de quo oritur, ſubſequens non eſt, quomodo is qui per proceſſionem producit̄, à proferentib. non præitur. Aperte tūc uidebimus quomodo & unū diuiſibiliter tria ſint,

Num. 10

Ioan. 16

Ioan. 16

sint,& indiuisibiliter tria unum. Lingua ergo tũc narrantis Dei, est uisa claritas subleuantis. Et concentus cœli tunc dormiet: quia apparente in iudicio retributore operum, exhortationum iam uerba cessabũt. Vnde & aperte ipsum resurrectionis tempus adiungitur, cùm ilicò profertur: Quando fundabatur puluis in terrã,& glebæ cõpingebantur?] More eñ suo quę adhuc futura sunt, quasi iam præterita diuinus sermo describit, hoc in se uidelicet seruans, quod per eum dicitur: Qui fecit quæ futura sunt. Puluis itaque tunc in terram fundatur: quia in solida membra corpus reducitur. Et glebæ compinguntur: quia nimirũ firma corpora expuluere collecta consurgunt. Sed postq; uerba hæc dominica quomodo de futuro intelligenda sint diximus, nũc etiam quid de præsenti insinuẽt B 9 indicemus. Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?] Cœlorum rationem Dominus narrat, dũ nunc insinuando superna secreta, electorum suorum mentes illuminat. Concentũ uerò cœli dormire facit, dum concordes angelorum hymnos, atq; illa cœlestium uirtutum gaudia reproborum cordibus iusto iudicio abscondit. Qui concentus cœli quamuis in se intrinsecus uigilet, in ipsa tamen reproborũ ignorãtia extrinsecus dormit. Enarratur ergo secreti cœlestis ratio, & tamen concentus cœli dormire permittitur: quia & aliis per inspirationem supernæ retributionis scientia panditur, & aliis quæ sit internæ laudis suauitas occultatur. Narratur cœlorũ ratio, quia electorum mentibus quæ C sit supernorum retributio indesinenter aperitur: ut nimirum sine cessatione proficiant, & transcurrentes uisibilia, sese ad inuisibilia extendant. Omne enim uisibile quod in hac uita reprobos figit, hoc electos ad alia impellit: quia dum bona quæ facta sunt respiciunt, in eum à quo facta sunt inardescunt: tantoq; eum præstantius amãt, quanto illum hoc quod ipse bonum condidit prę ire considerãt. Loquitur quippe hoc eis intrinsecus, quod silenter sonat inuisibilis lingua compunctionis. Quam tanto plenius intus audiũt, quanto ab exteriorum desideriorum strepitu perfectius auertuntur. His itaq; concentus cœli non dormit: quia eorum mens quæ sit laudis supernæ suauitas, apposita amoris aure cognoscit. Intus enim quod ap D petunt audiunt, & de cœlestium bonorum præmijs ipso desiderio diuinitatis instruuntur. Vnde & præsentem uitam non solum aduersantem, sed etiam fauentem grauiter tolerant: quia eis onerosum est omne quod cernitur, dum ab eo quod intus audiunt differuntur. Omne quod sibi præstò est, graue æstimant: quia illud non est ad quod anhelant. Indesinenter autem eorũ mens ipsis temporalitatis laboribus fessa, in illud cœleste gaudium resumendo suspenditur, dum in aure cordis intrò erumpente concentu cœli, societatem sibi quotidie supernorum ciuium præstolantur. Iste concentus supernæ laudis in aurem illius erupe-41 rat, qui dicebat: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usq; ad domum Dei. In uoce exultationis & confessionis, sonus ciuitatis epulantis. Qui igitur intus uocem exultationis & confessionis ac sonum ciuitatis epulantis audierat, quid illum aliud nisi cœli concentus excitabat? Qui tamen concentus reprobis dormit, quia eorum cordibus nequaquam per uocem cõpũctionis innotescit. Non enim considerare illam desiderabilem supernorum ciuium frequentiã student, nullo ardoris radio illa solennitatis internæ festa cõspiciunt, nulla in intimis contẽplationis penna subleuantur. Solis nanq; uisibilibus seruiunt, & idcirco nil supernę suauitatis intrinsecus audiũt: quia eos, sicut superius diximus, in aure cordis curarum secularium surdi tumultus premũt. Quia igitur occulta dispensatione iudicij quod alijs aperitur, alijs clauditur, quod alijs detegitur, alijs occultat, dicat recte: Quis enarrabit cœlorum rationẽ, & concentũ cœli quis dormire faciet? Quod tamen tunc nobis latius innotuit, cùm redemptor noster per dispẽsationis mysteriũ apparens, & indignis misericordiam præbuit, & eos à se qui digni uidebant excluſit. Vnde hic quoq; aptè subiungitur:

Quòd peccatores ad Ecclesiã uocati, per Spiritus sancti gratiam infusi, in collectione sunt charitatis uniti: & quòd in diuersis Ecclesiasticis ordinibus peccatores conuersi tanquam diuersæ glebæ in unitatis sacramenti concordiam conuenerunt. Cap. VI.

QVando fundabatur puluis in terram, & gle 10
bæ compingebãtur.] Quid in puluere nisi peccatores accipimus? qui nullo rationis pondere solidati, cuiuslibet tentationis flatu rapiuntur. De quibus scriptũ est: Non sic impij nõ sic, *Psal.1* sed tanquam puluis quem proijcit uentus à facie terræ. Puluis ergo in terram fundatus est, cùm peccatores uocati in Ecclesia, traditæ fidei sunt ratione solidati, ut qui prius incõstantia mobiles tentationis aura leuabantur, immobiles postmodum contra tentamenta consisterent, & Deo perseueranter inhærẽtes, fixum bene uiuendi pondus tenerent. Glebę uerò ex humore coagulant & puluere. In hac itaq; terra glebæ compactæ sunt: quia uocati peccatores & per Spiritus sancti gratiã infusi, in collectione sunt charitatis uniti. Istæ glebę in terra compactæ sunt, quando populi qui prius quasi in dispersione puluerís diuersa sentiebant, postmodũ sancti Spiritus gratia accepta, in illa pacatissima unanimitatis concordia conuenerũt: ut cum essent tria milia, uel rursum quinq; milia, scriptura teste diceretur, quia erat in eis cor unum & anima una. Has glebas ex uno quidem puluere, sed quasi diuersa mole distinctas quotidie Dominus in terra compingit: quia seruata unitate sacramenti, iuxta uarietatem morum atq; linguarũ fideles in Ecclesia populos colligit. Has glebas *Matth.14* iam tunc Dominus designauit, quando ad esum panis & piscium quinquagenos discumbere uel centenos iussit. Quas tamen glebas si in Ecclesia ex diuersitate meritorum attendimus, fortasse adhuc distinguere subtilius ualemus. Nam dum alius est ordo prædicantium, alius auditorum, alius

regentium, atq; alius subditorum: alius cōiugum, alius continentium: alius pœnitentium, alius uirginum: quasi ex una terra est diuersa glebarū forma distincta, dum in una fide, in una charitate disparia demonstrantur bene operantium merita. Has glebas populus ille significauit, qui ad constructionem tabernaculi sub uno studio diuersa
Exod. 35 donaria obtulit, de quo scriptū est: Quicquid in cultum tabernaculi & ad uestes sanctas necessarium erat, uiri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures, annulos & dextralia. Omne uas aureum in donaria Domini separatum est, si quis habuit hyacinthum, purpuram, coccumq; bis tinctum, byssum & pilos caprarum. In ornamento ergo tabernaculi uiri dona cum mulieribus offerunt: quia in explendo cultu sanctæ Ecclesiæ, & fortium facta sublimia, & infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas quæ lacertos astringunt, nisi præpositorum ualide laborantium opera demonstrantur? Et quid per inaures, nisi subditorū obedientia exprimit? Quid per annulos, nisi signaculum secretorū? Plerunq; enim magistri signant quod ab auditoribus capi non posse considerant. Et quid per dextralia, nisi primæ operationis ornamenta memorant? Quid per uas aureum in donaria Domini separatū, nisi diuinitatis intelligentia accipitur? quæ tanto ab inferiorum amore disiungitur, quāto ad sola quæ æterna sunt amanda subleuantur. Quid per hyacinthū, nisi spes cœlestium? Quid per purpuram, nisi cruor ac tolerantia passionū, amore regni per petui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum, nisi charitas demonstratur, quæ pro perfectione bis tingit, quia Dei & proximi dilectione decoratur? Quid per byssum, nisi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarū, ex quibus ciliciorum asperitas texitur, nisi dura pœnitentium afflictio designatur? Dum igitur alij per armillas & annulos forte magisteriū exercent: alij per inaures & dextralia deuotā obedientiā rectamq; operationem exhibent: alij per separatum uas aureum preclaram subtilioremq; Dei intelligētiam tenent: alij per hyacinthū, purpuram & coccū, audita cœlestia sperare, credere, amare non desinūt, etiam quę adhuc subtiliori intellectu minimè cognoscunt: alij per byssum incorruptionem carnis offerunt: alij per caprarum pilos deplorant asperè, quod libenter commiserunt: quasi ex una terra innumeræ glebæ proferuntur, quia ex uno & pari obsequio facta fidelium disparia procedunt. Quæ nimirum glebæ nequaquam concretæ ex puluere surgerent, nisi aquam prius puluis acciperet, & concepto se humore solidaret: quia nisi peccatores quosq; sancti spiritus gratia infunderet, constrictos eos ad fidei opera charitatis unitas non teneret. Quando igitur Dominus enarrabit cœlorum rationem, uel concentum cœli dormire faciet, aperiat. Ait enim: Quando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur.] ac si diceret: Tunc primum uocatione & discretione manifesta secreta spiritalia & non sine misericordia alijs aperui, & non sine iustitia alijs clausi, cùm alios respuerem, & alios intra Ecclesiam concordia charitatis adunarem. Quæ sancta Ecclesia quia perfidia Iudæorum repulsa, ad rapiendas gentes se contulit atq; in suo corpore conuertendas, quod quidem nō suis sed Domini uiribus fecit, aptè subiungitur.

Quòd catuli Ecclesiastici noui testamenti prædicatores intelligantur. Cap. VII.

NVnquid capies leænæ prædam, aut animā catulorum eius implebis?] Ista nimirū illa leæna est de qua Iob dicebat, cùm superbientē Iudæā cerneret prædicante Ecclesia prætermissam: Non calcauerūt eam filij institorū: nec pertransiuit bestia per eam leæna. Huic ergo leænæ Dominus prædā capit, ut animam catulorum eius impleat: quia ad augmentū huius Ecclesiæ, innumeros de gentilitate diripuit, & per animarum lucrū esurientia Apostolorum uota satiauit. Ipsi quippe catuli pro mentis teneritudine & formidinis infirmitate uocati sunt, qui passo Domino clausis foribus residebant, sicut de illis scriptū est: Cum esset sero die illo una sabbatorū, & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metū Iudęorū, uenit Iesus, et stetit in medio eorū. Vnde hic quoque de eisdem catulis aptè subiūgitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiant.] Cū enim nequaquam sancti Apostoli contra membra diaboli in uoce liberæ prædicationis exurgerēt, & nec dum post passionem Domini sancti Spiritus effusione solidati, redemptorem suū firma authoritate prędicarent, adhuc cōtra aduersarios suos quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus quasi in quibusdam abditis specubus suis catuli pturi mundū cubabant, ut animarū prædam postmodū præsumentes diriperent, de quibus tūc certum est quòd mundi impetum etiam sibimet ipsis latendo formidarent. Illis foribus clausis isti catuli mortem mortis nostræ insidiati quæsierūt, ut culpam nostram interficerēt, omnemq; in nobis peccati uitam necarent. Horum primo illi esurienti catulo, sed iam ualenti, ostensa per linteum gentilitate, quasi monstrata pręda dicitur: Macta & manduca. His catulis uelut adhuc infirmis, ut cubent in antris debeāt iubetur, cum eis Dominica uoce dicitur: Sedete hic in ciuitate quoadusq; induamini uirtute ex alto. An non rectè leænæ catuli uocantur, qui in Ecclesia editi, aduersantem mundū ore rapuerunt? Et hæc quidē facta à sanctis Apostolis nouimus, hæc nunc etiam fieri à perfectis doctoribus uidemus. Ipsi enim etsi subsequentium populorum patres sunt, tamen precedentium filij, unde & non immeritò catuli uocantur. Vel certè quia etsi quorūdam fidelium magistri sunt, uniuersalis tamen Ecclesiæ discipulos se esse gloriantur. Leænæ itaq; prædā Dominus capit: quia uirtute suæ inspirationis ab errore uitam delinquentium diripit: & animas catulorum illius replet, quia conuersione multorum prīs doctorum desiderijs satisfacit. De quibus catulis bene subiungitur:

iungitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.] Nec enim cuncta tempora doctrinæ sunt congrua. Nam plerunq; dictorum uirtus perditur, si intempestiue proferantur. Sæpe uerò & quod leniùs dicitur, cõuentu temporis congruentis animatur. Ille ergo scit rectè dicere, qui & ordinatè nouit tacere. Quid enim prodest eo tempore irascentẽ corripere, quo alienata mente non solum aliena uerba percipere, sed semetipsum uix ualet tolerare? Furentem quippe qui per inuectionẽ corripit, quasi ei qui non sentiat plagas ebrio imponit. Doctrina itaq; ut peruenire ad cor audientis ualeat, quæ sibi congrua sint temporum momenta perpendat. Bene ergo de his catulis dicitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.] Doctores enim sancti quando & arguenda conspiciunt, & tamen se per silentium in cogitationibus retinent, quasi in specubus latent, & uelut in antris se contegunt, quia in suis cordibus occultentur. Sed cùm opportunum tempus inuenerint, repentè prosiliunt, nulla quæ dicenda sunt reticent, & ceruicem superbientem morsu asperæ increpationis tenent. Siue itaq; per Apostolos siue doctores quos in Apostolorum locum subrogauit, huic leænæ Dominus quotidie prædam capit, & per eos quos cepit, alios etiam capere non desistit. Ad hoc quippe iusti huius mũdi peccatores rapiunt, ut per cõuersos eos etiam alij ex mundo rapiantur. Vnde & ipsa gẽtilitas quæ pio Apostolorum ore rapta est, tanta tunc fame alios esurit, quanta se ab Apostolis concupitam fuisse cognoscit. Proinde & aptè subiungitur:

Quòd non tantum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus Ecclesia doctores accepit, quorum pulli in discussione Euangelij longè lateq; euagati sunt. Cap. VIII.

12 QVis prępparat coruo escam suam, quãdo pulli eius ad Deum clamãt, uagantes eo quòd non habeant cibos?] Quid enim corui pullorumq; eius nomine, nisi peccatis nigra gentilitas
Psal. 146 designatur? De qua per prophetam dicitur: Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorũ inuocantibus eum. Iumenta quippe escam accipiũt, dum sacræ scripturæ pabulo mentes dudum brutæ satiantur. Pullis uerò coruorũ, filijs scilicet gentium esca datur, cùm eorum desideriũ nostra conuersatione reficit. Iste coruus esca fuit, dum ipsum sancta Ecclesia quęreret. Sed nunc escam accipit, quia ipse ad conuersionem alios exquirit. Cuius uidelicet pulli, id est, prędicatores ex eo editi, non in se præsumunt, sed in uiribus redemptoris sui. Vnde bene dicitur: Quando pulli eius ad Deum clamant. Nihil enim sua uirtute posse se sciunt. Et quamuis animarum lucra pijs uotis esuriãt, ab illo tamen qui cuncta intrinsecus operatur, hæc fieri exoptant. Vera enim fide comprehendunt, quia neq; qui plãtat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Quod uerò dictũ est: Vagantes eo quòd non habeant cibos, in hac uagatione nihil aliud quàm æstuantium prędicatorum uota signantur. Qui dum in Ecclesiæ sinum recipere populos ambiunt, magno ardore succensi, nunc ad hos, nunc ad illos colligendos desiderium mittunt. Quasi quædã quippe uagatio est ipsa cogitationis æstuatio, & uelut ad loca uaria mutatis nutibus transeunt, dũ pro adunandis animab. in modos innumeros, ac in partes diuersas esuriente mente discurrunt. Hanc uagationem pulli 13
coruorum, id est, filij gentilium ab ipso gentium magistro didicerũt. Ipse quippe quàm ualida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se uagatione permutat, transire ad alia ex alijs appetit: quia ipsa eũ quæ implet, charitas impellit. Longè nanq; à Romanis positus scribit: Memoriã uestri *Rom. 1* facio semper in orationib. meis, obsecrans si quo modo tandẽ aliquãdo prosperum iter habeam in uoluntate Dei ueniendi ad uos: desidero enim uidere uos. Retẽtus Ephesi Corinthijs scribit: Ecce *2. Cor. 12* tertiò paratus sum uenire ad uos. Rursum Ephesi cõmorans Galatis loquit, dicẽs: Vellẽ modò esse apud uos, & mutare uocẽ meã. Romę quoq; custodia carceris clausus, quia ire ad Philippẽses per semetipsum nõ permittit, transmittere se discipulum pollicet, dicẽs: Spero in Dño Iesu Timotheũ *Phil. 2* me citò mittere ad uos, ut & ego bono animo sim cognitis quæ circa uos sunt. Constrictus etiã uinculis atq; Ephesi retentus, Colossensibus scribit: *Col. 2* Nam si corpore absens sum, sed spiritu uobiscum sum. Ecce qũo sancto desiderio quasi uagatur: hic corpore tenetur, illuc spiritu ducitur: & paterni amoris affectum istis præsentib. exhibet, illis absentibus ostendit: coram positis impendit opera, audientibus exprimit uota, efficaciter presens eis cum quibus erat, nec tamen illis absens cum quibus non erat. Cuius uagationem melius cognoscimus, si eius adhuc ad Corinthios uerba pẽsamus. Ait enim: Veniam ad uos cùm Macedoniam per *1. Cor. 16* transiero. nam Macedoniam pertransibo. apud uos autem forsitan manebo, uel etiam hyemabo. Perpendamus quæso quæ sit ista uagatio. Ecce aliò interim manet, aliò se iturum perhibet, atq; aliò deflexurum promittit. Quid est quòd tam anxiè per tot loca partitur, nisi quòd circa omnes una charitate constringitur? Charitas enim quæ diuisa unire consuéuit, unum cor Pauli per multa diuidi compellit. Quod tamen ranto arctius in Deo colligit, quanto latius per sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus uult simul omnia dicere, amando uult simul omnes uidere: quia & in carne permanendo, uult omnibus uiuere, & de carne transeundo, per sacrificium fidei uult omnibus prodesse. Vagentur itaq; pulli coruorũ, id est, magistrum suum imitentur filij gentium, torporem mentis excutiant, & cùm animarum lucrum, id est, cibum suum minimè reperiunt, non quiescant: ad profectum se ex profectibus extendant, & æstuantes in utilitate multorum, refectionem suam quasi uagantes esuriant. Quia uerò per prædicationum opera discurrendo, refectione fidei gentilitatem satiare non cessant, dicatur rectè: Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad Deum clamant, uagantes eo quòd nõ habeant

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 beant cibos? Potest etiam corui nomine, nigra per infidelitatis meritum plebs Iudaica designari. Nam pulli eius ad Deum clamare referũtur, ut eidem coruo à Domino esca præparetur: quia nimirum sancti Apostoli plebis Israeliticæ carne genera ti, dum pro gente sua preces ad Dominum funderent, quasi pulli coruorum eum de quo carnaliter editi sunt, spiritali intelligentia parentem populum pauerunt. Igitur dum pulli eius clamant, coruo esca præparatur: quia dum Apostoli exorant, plebs dudum perfida ad cognitionem fidei ducitur, & ex prædicatione filiorum quasi ex pullorum uoce satiatur. Illud tamen in hoc uersu debemus solerter intueri, quòd huic coruo esca dicitur primùm pullis clamantibus, & postmodũ uagantibus præparari. Clamantibus nãq; pullis coruo esca præparata est, cùm prædicãtibus Apostolis uerbum Dei Iudæa audiens, modò in tribus mi libus, modò in quinq; milib. spiritali est intelligentia satiata. Sed cum reproborum multitudo crudelitatem suã contra prędicantes exerceret, & quasi pullorum uitam necaret, ijdem pulli in uniuersa mundi spatia dispersi sunt. Vnde & eisdem carnalibus patribus spiritali prædicationi resistentibus
Act.13 dicunt: Vobis oportebat primũ loqui uerbũ Dei, sed quia repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitę, ecce conuertimur ad gentes: scientes profectò, q̃ postq̃ gẽtilitas crederet, etiam Iudæa
Rom.11 ad fidem ueniret. Vnde & scriptũ est: Donec plenitudo gentiũ introiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Quia igit̃ summopere sancti Apostoli, & studuerunt prius audientibus prædicare, & postmodũ resistentib. exẽpla cõuersę gẽtilitatis ostẽdere: quasi esuriẽtes pulli huic coruo escã suã prius clamãdo, & postmodũ uagãdo quæsierũt. Vnde em̃ uagantur pulli, inde escã coruus inuenit: quia dũ per laborem prædicantium conuersam ad Deum gentilitatẽ Iudaicus populus respicit, ad extremũ quandoq; stultitiam suæ infidelitatis erubescit: & tunc scripturæ sacræ sententias intelligit, cùm prius quã sibi gẽtib. innotuisse cognoscit, atq; expleta uagatione pullorũ, ad percipiẽda sacra eloquia os cordis aperit: quia peractis in mundum curlib. Apostolorũ, serò ea spiritaliter percipit, à quibus diu se perfidia astringente iei unauit. Quæ quia omnia solius diuinæ potentiæ uirtus operatur, rectè dicit: Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad Deũ clamant, uagantes eo q̃ non habeant cibos? Subaudis, nisi ego, qui infidelem populum filijs suis & exorantibus tolero, & prædicantibus parco, atq; ad alia uagantibus conuer
15 tendũ quãdoq; in fine sustineo. Est adhuc aliud quod de coruo moraliter possit intelligi. Editis nanq; pullis, ut fertur, escam plenè præbere dissimulat priusquam plumescendo nigrescant: eosq; inedia affici patitur, quoadusq; in illis per pennarum nigredinẽ sua similitudo uideatur. Qui huc illucq; uagantur in nido, & ciborum expetũt apertο ore subsidium. At cum nigrescere cœperint, tãto eis præbenda alimenta ardẽtius requirit, quanto illos alere diutius distulit. Coruus profectò est doctus quisque prædicator, qui magna uoce clamat dum peccatorum suorum memoriam atq; cognitionem infirmitatis propriæ, quasi quandã coloris nigredinem portat. Cui quidam nascunt in fide discipuli, sed fortasse adhuc cõsiderare nigredinem infirmitatis propriæ nesciunt: fortasse à peccatis præteritis memoriam auertunt, & per hoc eam quam assumi oportet contra huius mundi gloriam, humilitatis nigredinem nõ ostendũt. Hi uelut ad accipiendas escas os aperiũt, cùm doceri de secretis sublimibus quærũt. Sed eis doctor suus alimenta prædicamentorum sublimium tanto minus tribuit, quãto illos peccata præterita minus digne deflere cognoscit. Expectat quippe atque admonet, ut à nitore uitæ præsentis prius per
B pœnitentiæ lamenta nigrescant, & tunc demum congrua prædicationis subtilissimæ nutrimenta percipiant. Coruus in pullis ora inhiãtia respicit, sed antè in eis pennarum nigredine indui corpora quærit. Sic & discretus doctor interna mysteria eorum sensibus non ministrat, quos adhuc ab hoc seculo nequaquam se abiecisse considerat. Quanto igitur discipuli exterius per cultum uitæ presentis minus quasi nigri sunt, tanto per cibum uerbi interius minus replentur. & quo se à corporali gloria non euacuant, eo à spiritali refectione ieiunant. Si uerò in confessione uitæ præteritę lamenti sui gemitus uelut nigrescentes pulmas proferant, ilicò in cõtemplationem doctor ad escam de sublimibus deferendam quasi pullorum refe-
C ctionem cogitans coruus uolat: eisq; hiantibus in ore cibum reuocat, dum ex ea intelligentia quam ceperit, esurientibus discipulis alimenta uitæ loquendo subministrat. Quos tãto ardentius de lipernis reficit, quanto uerius à mundi nitore nigrescere pœnitentiæ lamentatione cognoscit. Pulli autem dum nigro se pennarum colore uestiũt, de se etiam uolatum promittunt: quia quo magis discipuli abiecta de se sentiũt, quo magis sese despicientes affligũt, eo amplius spem profectus sui in altiora pollicentur. Vnde & curat doctor festinantius alere, quos iam per quædam indicia prouidet posse & alijs prodesse. Hinc enim Timotheum Paulus admonet, uelut plumescentes pullos solli citius nutrire, dum dicit: Quæ audisti à me per 2.Tim.2
D multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Quæ dictat nę discretio dum cautè à prædicatore custoditur, ei diuinitùs largior copia prædicationis datur. Dũ enim per charitatem compati afflictis discipulis nouit, dum per discretionem congruum doctrinę tempus intelligit, ipse non solum pro se, sed etiam pro eis quibus laboris sui studia impendit, maiora intelligentię munera præcipit. Vnde hic quoq; aptè dicitur: Quis præparat coruo escam suam quando pulli eius ad Deum clamant, uagãtes eo quòd non habeant cibos? Cum enim pulli ut sustientur clamant, coruo esca præparatur: quia dum uerbũ Dei boni auditores esuriunt, pro reficiendis eis maiora doctoribus intelligentię dona tribuuntur. Sequitur:

Textus

Textus capitis trigesiminoni beati Iob.

NVnquid nosti tẽpus partus ibicũ in petris, uel parturientes ceruas obseruasti? Dinumerasti menses cõceptus earum, & scisti tẽpus partus earũ? Incuruantur ad fœtũ, & pariũt, & rugitus emittunt. Separantur filij earũ, et pergunt ad pastũ: egrediuntur, & nõ reuertuntur ad eas. Quis dimisit onagrũ liberũ, & uincula eius quis soluit? Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis. Cõtemnit multitudinẽ ciuitatis, damorẽ exactoris non audit. Circumspicit montes pascuæ suæ, & uirentia quæq; perquirit. Nunquid uolet rhinoceros seruire, aut morabitur ad præsepe tuum? Nunquid alligabis rhinocerotẽ ad arãdum loro tuo, aut confringet glebas uallium post te? Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? Nũquid credes illi quoniam sementem reddat tibi, & aream tuam congreget? Penna struthionis similis est pennis herodij & accipitris. Quando derelinquit oua sua in terra, tu forsitan in puluere calefacies ea. Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laborauit, nullo timore cogente. Priuauit enim eã Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam. Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem & ascensorem eius. Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Nunquid suscitabis eum quasi locustas? Gloria nariũ eius terror, terrã ungula fodit. Exultat audacter, in occursum pergit armatis. Contemnit pauorẽ, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, uibrabit hasta & clypeus. Feruẽs & fremẽs sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorẽ. Vbi audierit buccinã, dicit uah. Procul odoratur bellum, exhortationem ducũ, & ululatum exercitus. Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum? Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum? In petris manet, & in A præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus. Inde contemplatur escam, & de longè oculi eius prospiciũt. Pulli eius lambunt sanguinem, & ubicunq; cadauer fuerit, statim adest. Et adiecit Dominus, & locutus est ad Iob: Nunquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit? Vtiq; qui arguit Deum, debet & respondere ei. Respõdens autem Iob Domino dixit: Qui leuiter locutus sum, respõdere quid possum? Manum meam ponam super os meum. Vnum locutus sum, quod utinam non dixissem, & alterum, quibus ultrà non addam. B

Quòd præpositi sanctæ Ecclesiæ, quia eorum onera portãt, quos affectu nimio Deo pariunt, ceruæ uocantur: ibices uerò auditores, qui patrum prouocati exemplis, scilicet patientia Dauid, castitate Ioseph, abstinentia Danielis, quasi in huius mundi petris sancta his similia parturiũt opera. Ca. IX.

NVnquid nosti tempus partus ibicum in petris, uel parturiẽtes ceruas obseruasti?] Meridiana pars ibices aues uocat, quæ Nili fluẽtis inhabitant. Oriẽtalis uerò Occidẽtalisq; plaga parua quadrupedia ibices nominat, quibus & moris est in petris párere, quia neq; sciunt nisi in petris habitare. Quæ si quando etiam de altis saxorum cacuminibus ruunt, in suis se cornibus illæsa suscipiunt. Caput quippe ruentes feriunt, cuius dum prima cornua opponunt, fit omne corpus à iactura casus alienum. Ceruarum uerò moris est, inuentos serpentes extinguere, eorumq; membra morsibus dilaniare. Fertur autem, quia si quando flumina transeunt, capitum suorum onera dorsis præcedentium superponunt, sibiq; inuicem succedentes, laborem ponderis omnino non sentiũt. Quid est ergo quòd beatus Iob de partu ibicum ceruarumq; discutitur, nisi quia in ceruis uel ibicibus magistrorum spiritalium persona signatur? Ipsi quippe uelut ibices in petris pariunt: quia in doctrina patrũ, qui petræ pro soliditate uocati sunt, ad conuersionem animas gignunt. Ipsi uelut ibices nullius casus damna sentiunt, dum in suis cornibus excipiuntur: quia quicquid eis ruinæ temporalis accesserit, in testamentis sacræ scripturæ se suscipiunt, & quasi cornuũ exceptione saluantur. De his enim testamentis dictum est: Cornua *Abac. 3* sunt in manibus eius. Ad scripturarum ergo cõsolationem refugiunt, dum aliqua temporalis casus iactura feriũtur. An non more ibicum huius mundi aduersitatibus, quasi in suis se cornibus cadens excipiebat Paulus, cum diceret: Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinã scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus? Ipsi etiam ceruæ uocati sunt, sicut per Hieremiam de doctoribus genitos filios incautè deserentibus dicitur: Cerua in agro peperit, & reliquit *Rom. 15*

Universidad de Deusto
Biblioteca

liquit. Ipsi more ceruarum interemptis uitijs, quasi extinctis serpentibus uiuunt: & de ipsa extinctione uitiorum, ad fontem uitæ acrius inardescunt. Vnde Psalmista ait: Sicut seruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Ipsi etiam dum labentia huius temporalitatis momenta, quasi quædam flumina transeunt, compatientes charitate onera sua sibi inuicem superponunt: quia cauta obseruatione custodiunt, id quod scriptum est: Inuicem onera uestra portate, & sic adimplebitis legem Christi. Quia uerò post aduentum Domini spiritales magistri per mundum sparsi sunt, qui auditorum animas in conuersione parere prædicando potuissent: & quia hoc idem tempus incarnationis Domini an te prophetarum uoces cognitum non fuit, quamuis futura ipsa incarnatio præcognita omnibus electis fuit: bene beatus Iob de tempore partus ibicum ceruarumq; discutitur, eicq; dicitur:

Psal. 41

Galat. 6

Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris, uel parturientes ceruas obseruasti?] Ac si dicatur ei: Idcirco te egisse aliquid sublimiter credis, quia illud tempus necdum præuides, quo spiritales magistri in mundum missi, per doctrinā antiquorum patrum filios generant, suisq; laboribus animarum mihi lucra comportant. Nam si illorum fructum quasi ibicum, ceruarumq; partus aspiceres, ualde humiliter de tua uirtute sentires. Magna quippe quæ agimus, quasi minima ducimus, cùm hæc per fortia exempla pensamus. Sed tunc apud Deum crescunt per meritum, cùm apud nosmetipsos per humilitatem decrescunt.

17 Possunt uerò ceruarum significatione doctores, appellatione autem ibicum, qui animalia sunt minima, auditores intelligi. In petris uerò ibices pariūt: quia ad exercenda sancta opera per exempla patrum præcedentiam fœcundantur, ut cùm fortasse præcepta sublimia audiunt, & infirmitatis propriæ conscij, ea se implere posse diffidunt, maiorum uitam conspiciant, atq; in eorum considerata fortitudine bonorum operum fœtus ponant. Vt eñ pauca de multis loquar, quatenus studiosius lector multa in paucis intelligat, iste uerborum cōtumelijs pressus, cùm uirtutem patientiæ seruare non sufficit, Dauid factum ad memoriam reducit, quem cùm tot Semei conuitijs urgeret, & armati proceres ulcisci contenderent, ait: Quid mihi & uobis filij Saruiæ? Dimittite eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret Dauid. Et quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et paulo pōst: Dimitte eum ut maledicat iuxta præceptum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonū pro maledictione hac hodierna. Quibus profectò uerbis indicat, quia pro perpetrato Bersabeæ scelere, exurgentem contra se filium fugiens, reduxit ad animum malum quod perpetrauit, & æquanimiter pertulit quod audiuit: & contumeliosa uerba non tam conuitia quàm adiutoria credidit, quibus se purgari, sibiq; misereri posse iudicauit. Tunc enim illata conuitia bene

2.Reg. 14

A toleramus, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe uidebitur, q̄ iniuria percutimur, dū in actione nostra cōspicimus, quia peius est quod meremur: sicq; fit, ut cōtumelijs gratia magis quàm ira debeatur, quarū interuentu Deo iudice pœna grauior declinari posse confiditur. Ecce alius dum mundi huius successibus proficit, lenocinante cordis lætitia tentari se luxuriæ stimulis sentit: sed si Ioseph factum ad memoriam reuocat, in arce se castitatis seruat. Qui dū sibi à domina conspiceret pudicitię damna suaderi, ait: Ecce dominus meus omnib. mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua: nec quicquam est quod non in mea sit potestate, uel non tradiderit mihi præter te, quæ uxor eius es: B quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Quibus uerbis ostenditur, quia bona quæ assecutus fuerat, repentè memoriæ intulit, & malum quod se pulsabat, euicit: & quia perceptæ gratiæ meminit, uim culpæ imminentis fregit. Cùm enim uoluptas lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda: ut eo erubescamus prauā cōmittere, quò nos à Deo memínimus gratuitò bona percepisse, & illatam gratiam exteriorum munerum uertamus in arma uirtutum, ut sint ante oculos quæ percipimus, & quæ nos allicium, fugigamus. Quia enim uoluptas ipsa ex prosperitate nascitur, eiusdem prosperitatis est consideratione ferienda, quatenus hostis noster unde oritur, inde moriatur. Considerandum quippe est, ne acceptum munus uertamus in uitium, ne per fauorem uitæ nos absorbeat uorago nequitiæ. Iram nanq; contra nos superni iudicis inextingui biliter accendimus, si contra benignitatem illius, etiā ex ipsa sua largitate pugnamus. Alius internæ scientię dulcedinem quęrens, nec tamen secreta eius contingere prævalens, Danielis uitam ad imitandum conspicit, & desideratum scientię cul men apprehēdit. Ille quippe qui postmodum uoce angelica pro cognitionis internæ concupiscentia uir desideriorum dicitur, prius in aula regis carnis in se desideria edomuisse memoratur: ut nil ex delectabilibus cibis attingeret, sed lautis ac mollioribus duriora atq; asperiora cibaria præferret: ut dum sibi exterioris cibi blandimenta subtraheret, ad interni pabuli delectamenta perueniret: & tanto auidius gustum sapiētię intus acciperet, quanto saporem carnis pro eadem sapientia foris robustius repressisset. Si enim à carne hoc quod libet abscindimus, mox in spiritu qđ delectet, inuenimus. Intentioni quippe animę, si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nā quo extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eo super se tendere per prospectum potest: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibeť. Et cùm riuos fontis obstruimus, fluēta surgere ad superiora procuramus. Igitur dum studiosi quiq; sanctorum uitā imitando cōspiciunt, in petris ibices fœtus ponūt. Hinc est quod auditores suos quasi ibices in petris pa-

Dan.

D

rere

rere Paulus admonet, cùm enumeratis maiorum
Hebr.12 uirtutibus diceret: Habentes tantam impositā nu
bem testium: deponentes omne pondus, & circū-
stans nos peccatum, per patientiam curramus ad
Hebr.13 propositum nobis certamen. Et rursum: Quorum
intuentes exitum conuersationis, imitamini fidē.
19 Sed cùm diuina præcepta corde concipimus,
non statim quasi iam solidè cogitata parturimus.
Vnde & beatus Iob non de partu ibicum, sed tem
pore partus inquiritur. Quod uidelicet tempus,
dum in nobismetipsis uix comprehendimus, mul
to magis in aliena mente nescimus. Prius enim su
perni timoris semina utero cordis susceptа, per
meditationē studij coagulantur ut maneāt: post-
modū stricta intentione cogitationis affixa, dum
ad discretionē rationis tendunt, quasi in membro
rum distinctionem formantur: dehinc usu perse-
uerantiæ confirmata, uelut in soliditatem ossium
ueniunt: ad extremum uerò perfecta authoritate
roborata, quasi in partum procedunt. Quæ incre-
menta diuinorum seminum nullus in aliena men-
te considerat, nisi ipse qui creat. Nam etsi quemli-
bet iam uim supernæ concupiscentiæ concepisse
quarundam rerū attestatione cognoscimus: quan
do tamen in partu erumpat, ignoramus. Sæpe au-
tem concepta mente semina peruenire ad perfe-
ctionem nequeunt, quia oriendo tempus partus
antecedūt. Et quia necdum plenè in cogitatione
formata ante humanos oculos prodeūt, uelut ab-
ortiua moriuntur. Bona quippe adhuc tenera ple
runq; humana lingua, dum iam quasi fortia lau-
dat, extinguit. Tanto enim celerius occidunt, quā
to ad fauoris notitiam intempestiuè prorumpūt.
Nonnunquam uerò imperfecta nostra cogitatio
necdum roborata, dum citius hominibus ostendi
tur, resistentium aduersitate dissipatur: & cùm co-
natur ante tempus uideri quia sit, quasi agitur ut
non sit. Sancti autē uiri, quia cuncta quæ bene co
gitant, student ut occultè conualescant, & quasi
processuros fœtus prius intra uterum mentis for-
mant: rectè B. Iob de partus tempore discutitur,
quod uidelicet unicuiq; quando sit congruum, ni
si à creatore nescitur. Qui dum penetralia cordis
aspicit, quando ad humanam notitiam bona no-
stra congruè nascantur, apprehendit. Bene itaq;
dicitur: Numquid nosti tempus partus ibicū in
petris?] Ac si apertè dicat: ut ego, qui idcirco ele-
ctorum fœtus uiuaces facio, quia præscito in tem
pore produco. Bene autē expleto fœtu auditorū
subditur: Vel parturientes ceruas obseruasti? Par
turientes enim ceruas obseruare, est illos labores
patrū qui spiritales filios generant, cauta conside
ratione pensare. Solerter quippe intuendū est, q̄
hic sermo tam uigilāter imprimit, ut dicatur Ob-
seruasti: quia utiq; perpaucorum est pensare quis
labor sit in prędicationibus patrum: quantis dolo
ribus, quasi quibusdam conatibus animas in fide
& conuersatione parturiūt, quàm cauta se obser-
uatione conspiciūt: ut sint fortes in præceptis, cō-
patientes in infirmitatibus, in minis terribiles, in
exhortationibus blandi, in ostendendo magiste-
rio humiles, in rerum temporalium cōtemptu do
minantes, in tolerandis aduersitatibus rigidi, & ta
men dum uires suas sibimet non tribuunt infirmi:
quantus sit eis dolor de cadentibus, quātus sit de
stantibus timor, quo feruore alia adipisci appetūt,
quo pauore alia adepta conseruant. Quia igitur
perpaucorum est ista pensare, bene ei dicitur: Vel
parturientes ceruas obseruasti? Nil uerò ob- 20
stat, quòd uerba Deus de doctoribus faciens, non
ceruorum, sed ceruarum eos specie designat: quia
nimirum illi ueri doctores sunt, qui cùm per uigo
rem disciplinæ patres sunt, per pietatis uiscera es-
se matres nouerunt. Qui labores sanctæ cōceptio
nis tolerant, & proferendos Deo filios intra ute-
rum charitatis portant. In edenda enim prole am-
plius matres laborant, quæ crescētem intra uterū
conceptionem longo mensium tempore sustī-
nent: & quæ ex utero procedentem non sine ma-
gnis doloribus deponunt. Vnde & hic apta consi
deratione subiungitur:

Quòd discreti uiri non passim ad prædicandum exiliunt, sed in tempore mensuram tritici erogandam per conceptum desi derium intra se fouent, donec congruè formentur, similem in omnibus formam iustitiæ præbentes: quorum non solum fru ctus, sed etiam pios conatus iustus dinumerat arbiter. Ca. X.

Dinumerasti menses cōceptus earum?] San-
cti enim uiri cùm de profectu auditorū cogi
tant, quasi iam in utero conceptionē portant. Sed
cùm nōnulla quę dicēda sunt, differūt, & aptū suis
exhortationibus tēpus quærūt, uelut à partu quē
fieri appetūt, in mensiū prolixitate dilatant. Et sæ
pe dum quædā quæ sentiūt, intempestiuè dicere au-
dientibus nolūt: in ipsa tarditate proferendæ sen-
tētiæ, siue ad hęc quę suadēda sunt, seu ad illa quæ
increpanda, cōsilio altiori firmant. Et dū cogitat
uita filiorū, nec tamē ante tēpus lingua consilium
mētis ejicit, quasi iam cōcepta soboles intra uterū
crescit: ut ad auditorū notitiā tūc sententia cordis
exeat, quādo prolata utiliter, quasi per cōgruū tē-
pus partus uiuat. Et quia hæc homines in magi-
strorū mente, quando uel quomodo agant, igno-
rant: Deus uerò ad retributionis gloriā nō solū ef-
fectū cōsiderat, sed etiā momēta cogitationum si-
gnat, rectè ad B. Iob dicit: Dinumerasti mēses cō
ceptus earū? Subaudis: ut ego, qui in sanctis prę-
dicatoribus non solū fructus exteriorū operū, sed
ipsas diuinas cogitationes numero, qui & eas ad
retributionem seruo. Possunt per menses, quia 21
congesti dies sunt, etiam multiplicatæ uirtutes in-
telligi. In mensibus quoq; Luna renascitur, nilq;
obstat, si per menses noua regenerationis creatu-
ra signet. De qua Paulus apostolus dicit: In Chri- Gal. 5. & 6
sto Iesu neq; circumcisio aliquid ualet, neq; præ-
putium, sed noua creatura. Sancti igitur uiri cùm
se ad prædicandum parant, prius se interius uirtu-
tibus innouant: ut ad hoc quod loquendo docēt,
uiuendo concordent. Prius sua interna conside-
rant, atq; à cunctis se uitiorum sordibus emundāt:
curantes summopere ut contra iram patientiæ lu
ce resplendeant, contra carnis luxuriam, etiā cor-

dis munditia fulgeſcant, contra torporem zelo cã deant, contra confuſos præcipitationis motus ſerena grauitate rutilent, contra ſuperbiam uera humilitate luceant, contra timorem radijs authoritatis clareſcant. Quia ergo tãta in ſe prius ſtudia cõgerunt, quaſi in conceptu ſanctæ prædicationis menſes uirtutum fiunt. Quos mẽſes Dominus ſolus dinumerat: quia eadem bona in eorum cordibus non niſi qui dedit, penſat. Et quia iuxta menſuram uirtutum, effectus etiam ſubſequitur fructuum, rectè ſubiungitur: Et ſciſti tempus partus earum? Subaudis: ut ego, qui dum in cogitatione uirtutum menſes dinumero, quando hoc quod implere appetunt, párere ualeant, ſcio: quia nimirum dum cordis occulta conſpicio, futurum foris effectum operis, intus in pondere cogitationis penſo. Sequitur: Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt. Rugiunt quippe dum per incuruationem ſuam in conuerſatione lucis auditorum animas gignunt: quia ab æternis nos ſupplicijs remouere, niſi fiendo & dolendo non poſſunt. Prædicatores enim ſancti nunc in lachrymis ſeminant, ut ſegetem poſtmodũ gaudiorum metant. Nunc quaſi ceruæ in dolore partus ſunt, ut ſpiritali prole poſtmodum ſint fœcundi. Vt enim unum de multis loquar, uideo Paulum quaſi quandam ceruam quoſdã in partu ſuo
Gal. 4 magni doloris rugitus emittentem. Ait enim: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in uobis: uellem eſſe apud uos modò, & mutare uocem meam, quoniam confundor in uobis. Ecce mutare uult uocem in partu ſuo, ut prædicationis ſermo in rugitum uertat doloris. Vult mutare uocem ſuam: quia quos iam prædicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc cerua pariens emittebat, quando eiſdem poſt ſe redeuntibus exclama
Gal. 3 re cogebatur, dicẽs: O inſenſati Galatæ, quis uos faſcinauit: & ſic ſtulti eſtis, ut cùm ſpiritu cœperi-
Gal. 5 tis, nunc carne conſumamini? Vel certè: Currebatis bene, quis uos impediuit ueritati non obedire? Qualis in huius ceruæ partu rugitus fuit, quæ diu conceptos filios cum tot difficultatibus pepe rit, & quandoq; partos ad malitiæ uterum rediſſe cognouit? Conſideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ & poſtquam potuit concepta edere, rurſum compulſa eſt extincta ſuſcitare.

22 Notandum uerò ſummopere eſt, quòd iſtæ ceruæ incuruantur ut pariant: quia nimirum ſi erectæ ſtarent, párere non ualerent. Niſi enim prædicatores ſancti ab illa immenſitate contemplationis internæ quam capiunt, ad infirmitatem noſtram humillima prædicatione quaſi quadam incuruatione deſcenderẽt, nunquam utiq; in fide filios procrearent. Nobis quippe prodeſſe nõ poſſent, ſi in ſuæ altitudinis erectione perſiſterẽt. Sed
1. Cor. 3 uideamus ceruam ſeſe ut pariat incuruãtem: Ego, inquit, non potui uobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus: tanquam paruulis in Chriſto lac uobis potum dedi, non eſcam. Atq; mox etiãſdẽ incuruationis cauſas exequit, dicẽs: Nõdum enim poteratis, ſed nec adhuc quidẽ poteſtis. Sed hãc ceruam quæ propter nos incuruata eſt, quæſo uideamus erectam. Ait: Sapientiam loquimur inter perfectos. Et rurſum: Siue mẽte excedimus Deo. Cùm uerò mente excedit Deo, exceſſum eius nos omnino nõ capimus. Vt ergo nos lucret, incuruat ad nos. Vnde illic aptè ſubiungit: Siue ſobrij ſumus uobis. Si enim ſancti uiri ea nobis prædicare uellẽt quæ capiunt, cùm in ſuperna cõtemplatione debriant, & non magis ſcientiã ſuã quodã moderamine & ſobrietate temperarẽt, adhuc anguſto intelligentiæ ſinu illa ſuperni fontis fluenta quis caperet? Incuruatæ autẽ iſtę ceruæ, aliàs cœli uocati ſunt, de quibus dicit: Domine in- Pſal. 143
clina cœlos tuos, & deſcende. Cùm enim inclinãtur cœli, deſcẽdit Dominus: quia cũ ſe in prædicatione ſua ſancti doctores attrahunt, diuinitatis notitiã noſtris cordibus infundunt. Nequaq; quippe ad nos Dominus deſcẽderet, ſi prædicatores eius in contemplationis rigore inflexibiles permanerent. Inclinant ergo cœli ut deſcendat Dominus, incuruant ceruæ ut nos in noua fidei luce naſcamur. Iſtæ incuruatæ ceruæ in Canticis canticorũ ſponſæ ubera ſunt uocatæ, ſicut ſcriptũ eſt: Melio Cant.
ra ſunt ubera tua uino. Iſta enim ſunt ubera quę in arca pectoris fixa, lacte nos potant: quia ipſi arcanis ſummæ cõtemplationis inhærẽtes, ſubtilibus prædicatione nutriũt. Vt igit ab ęterno gemitu & dolore nos retrahãt, nũc incuruant ceruæ, atq; in partu rugitus emittunt. Quia uerò ipſi qui ſancta patrũ prędicatiõe naſcunt, aliquãdo doctores ſuos patiẽdo præueniũt, ut eis adhuc in hac uita durantibus ipſi iã martyrio cõſummẽt, aptè ſequit:

Quòd qui ad paſcua æternæ uitæ fuerint ſeparati, doctrina temporali ultrà non indigent, quibus in ipſo uitæ libro cuncta perſpicua erunt. Cap. XL

SEparantur filij earum, & pergunt ad paſtũ: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas. Paſtũ ſcriptura ſacra illud uiriditatis æternæ pabulũ uocat, ubi iam noſtra refectio nullius defectus aridi-tate marceſcet. De quo paſtu per Pſalmiſtam dicitur: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in lo- Pſal. 22
co paſcuæ ibi me collocauit. Et rurſum: Nos autẽ Pſal. 94
populus eius, & oues paſcuæ eius. De quibus nimirum paſcuis ueritas per ſemetipſam dicit: Per Ioan. 10
me ſi quis introierit, ſaluabitur: & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. Pergũt ergo ad paſtum: quia de corporibus exeuntes, illa pabula internæ uiriditatis inueniũt. Egrediunt & nõ reuertuntur ad eas: quia in illa ſuſcepti cõtemplatione gaudiorum, iam nullatenus indigẽt uerba audire docentiũ. Egreſſi itaq; ad eas iam nõ redeũt: quia anguſtias uitæ præſentis euadẽtes, ultrà à doctoribus prędicationẽ uitę accipere non requirũt. Tũc quippe implet quod ſcriptũ eſt: Nõ docebit ultrà Hier. 31
uir proximũ ſuũ, & uir fratrẽ ſuũ dicẽs: Cognoſce Dominũ: oẽs enim cognoſcẽt me à minimo eorũ uſq; ad maximũ, dicit Dominus. Tũc implet quod Ioan. 16
in Euangelio ueritas dicit: Palàm de patre meo annunciabo uobis. Filius quippe de patre palàm annunciat

annunciat: quia sicut superius diximus, per hoc q̃ A uerbũ est, ex natura nos diuinitatis illustrat. Verba enim tunc docentiũ, quasi quosdã humanæ linguæ riuulos non quærunt, quando de ipso iam ueritatis fonte debriantur. Igit̃ post q̃ figurata incuratione ceruarũ, multa de magistrorũ uirtute narrata sunt: nunc ad eorũ uitã qui remotæ conuersationis secreta appetunt, uerba uertuntur: quia & ipsa uacandi ocia, quia diuino adiutorio & non suis uiribus assequuntur, de eis à Domino dicitur:

Quòd uiri contemplatiui solitudinem mentis inhabitent, & liberi à secularium negociorum tumultibus, Deum sitiant.

Caput XII.

33 QVis dimisit onagrum liberũ in solitudinẽ, B & uincula eius quis soluit?] Subaudis, nisi ego. Onager enim qui in solitudine cõmoratur, non incõgruè uitã eorũ significat, qui remoti à turbis secularibus conuersantur. Qui aptè etiam liber dicitur: quia magna est seruitus secularium negociorum, quibus mens uehementer atteritur, quamuis in eis sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in mundo iam nil concupiscere. Quasi enim quodã iugo seruitutis premunt prospera dum appetuntur, premunt aduersa dum formidantur. At si quis semel à dominatione desideriorum temporalium colla mẽtis excusserit: quadam iam etiã in hac uita libertate perfruitur, dum nullo desiderio felicitatis afficitur, nullo aduersitatis terrore coarctatur. Hoc graue seruitu C tis iugum, Dominus uidit secularium ceruicibus
ELII impressum, cùm diceret: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meũ super uos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Asperum quippe iugũ & duræ, sicut diximus, seruitutis pondus est, subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, uelle stare in non stantibus, appetere quidem trãseuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra uotum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptionis afflixerãt, pòst ex pauore amissionis premunt. Liber ergo dimittitur, qui caD catis terrenis desiderijs, ab appetitiõe rerum temporalium securitate mentis exoneratur. Et uincula eius quis soluit?] Subaudis, nisi ego. Soluuntur uerò uniuscuiusq; uincula, dum diuino adiutorio interna desideriorũ carnalium retinacula dirumpuntur. Cùm enim pia intentio ad conuersionem uocat, sed adhuc ab hac intentione carnis infirmitas reuocat, quasi quibusdam uinculis anima ligata præpeditur. Multos enim sæpe uidemus uitam quidẽ sanctæ conuersationis appetere: sed ne hãc assequi ualeant, modò irruentes casus, modò futura aduersa formidare. Qui incerta mala dum quasi cauti prospiciũt, in peccatorum suorum uinculis incauti retinẽtur. Multa enim ante oculos ponũt, quæ si eis in conuersatione eueniant, subsistere se
hus non posse formidant. De quibus bene Salomon ait: Iter pigrorum, quasi sepes spinarũ. Nam cùm uiam Dei appetunt, eos uelut spinæ obstantiũ sepium, sic formidinum suarũ oppositæ suspiciones pungunt. Quod quia electos præpedire nõ solet, bene illic secutus adiũgit: Via iustorũ absq; offendiculo. Iusti quippe in cõuersatiõe sua quodlibet eis aduersitatis obuiauerit, non impingũt: quia tẽporalis aduersitatis obstacula, æternę spei & internæ cõtemplationis saltu transcendũt. Soluit itaq; Deus onagri uincula, quãdo ab electi uniuscuiusque animo, infirmarũ cogitationũ nodos rũpit, & propitius dissipat omne quod illectã mentẽ ligabat. Sequitur: Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis.] Hoc loco pro solitudine corporis debemus intelligere solitudinẽ cordis. Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus uiuit, sed tumultibus conuersationis humanæ, terrenorũ desideriorũ cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si uerò premat̃ aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarũ seculariũ tumultus in corde patiat̃, non est in urbe. Itaq; bene conuersantibus primùm solitudo mentis tribuitur, ut exurgentẽ intrinsecus strepitum terrenorũ desideriorũ premant: ut ebullientes ab infimis curas cordis per superni gratiã restringãt amoris, omnesq; motus importunè se offerentiũ leuiũ cogitationũ, quasi quasdã circũuolantes muscas ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddã sibi cũ Domino intra se secretũ quærant, ubi cũ illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc 24
secreto cordis, aliàs dictũ est: Factũ est silentiũ in Apoc.8
cœlo, quasi dimidia hora. Cœlũ quippe Ecclesia uocatur electorũ, quæ ad æterna sublimia dũ per subleuationẽ contemplationis intendit, surgẽtes ab infimis cogitationũ tumultus premit, atq; intra se Deo quoddã silentium facit. Quod quidẽ silentium contemplationis, quia in hac uita non potest esse perfectũ, factũ dimidia hora dicitur. Nolenti quippe animo dum cogitationũ tumultuosi se strepitus ingerunt, etiã sublimibus intendentẽ, rursum ad respicienda terrena cordis oculũ uiolenter trahunt. Vnde scriptum est: Corpus quod Sap.9
corrumpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantẽ. Bene ergo factũ hoc silentiũ non integra, sed dimidia hora describitur: quia hic contemplatio nequaquam perficitur, quamuis ardenter inchoetur. Quod etiam per Ezechielẽ prophetam congruenter exprimitur, qui pro mensura ciuitatis in monte conditæ, in manu uiri calamũ sex cubitorũ, & palmi se uidisse testatur. In monte quippe electorũ Ecclesia sita est, quia fundata in infimis desiderijs non est. Quid autẽ per cubitum nisi operatio, quid per senariũ numerum nisi perfectio operationis ostẽditur: quia & sexto die cuncta opera Dominus explesse memorat̃? Quid ergo super sex cubitos palmus insinuat, nisi contẽplationis uim, quæ iam initia æternæ & septimę quietis demonstrat̃: quia enim æternorũ cõtẽplatio hic minimè perficit̃, mẽsura septimi cubiti non expletur. Electorum itaq;

Ecclesia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclesia, quia cuncta quæ operanda sunt perficit, in sex cubitis sese in monte posita ciuitas ostendit. Quia uerò hic adhuc sola initia contemplationis inspicit, de septimo cubito non nisi palmum tangit. Sciendum uerò est, quia nequaquam culmen contemplationis attingimus, si nō ab exterioris curę oppressione cessemus. Nequaquam nosmetipsos intuemur, ut sciamus aliud in nobis esse rationale quod regit, aliud animale quod regitur, nisi ad secretum huius silentij recurrētes, ab omni exterius perturbatione sopiamur. Quod silentium nostrū bene etiā
Gen.2 Adam dormiēs figurauit, de cuius mox latere mulier processit: quia quisquis ad interiora intelligēda rapitur, à rebus uisibilibus oculos claudit: & tūc in semetipso uel quæ præesse uiriliter debeāt, uel quæ subesse possint, infirma distinguit: ut aliud in illo sit quod regere ualeat tanquam uir, aliud tāquam fœmina quod regatur. In hoc itaq; silentio cordis, dum per cōtemplationem interius uigilamus, exterius quasi obdormiscimus. Quia ergo remoti uiri, id est, à desideriis carnalibus alieni, hoc silentiū mentis inhabitant, huic onagro Dominus in solitudine domū dedit, ut turba desideriorum temporalium non prematur Sequitur: Et tabernacula eius in terra salsuginis. Salsugo accendere sitim solet. Et quia sancti uiri quādiu in huius uitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriā desiderij sui quotidianis æstibus accenduntur, in terra salsuginis tabernacula habere perhibentur. Incessanter quippe accenduntur ut sitiant, sitiunt ut satientur: sicut scriptum est: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Sequitur: Contemnit multitudinem ciuitatis.] Multitudinem ciuitatis contemnere, est humanæ conuersationis prauas studia deuitare, ut iam non libeat terrenorum hominum, qui præ abundantia iniquitatis multi sunt, perditos mores imitari. Cum paucis nanq; ingredi angustā portam desiderant: non cū multis lata itinera ingredi appetunt, quæ ad interitum ducūt. Solerter quippe à quo & ad quid sunt creati, conspiciunt: & recta consideratione acceptæ imaginis, sequi uulgi multitudinem dedignā
Can.1 tur. Vnde & sponsi uoce sponsæ in Canticis canticorum dicitur: Nisi cognoueris te, ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post uestigia gregum, & pasce hœdos tuos. Semetipsam nanq; ea quæ est pulchra inter mulieres cognoscit, quando electa quæq; anima etiam inter peccātes posita, quia ad authoris sui imaginem ac similitudinem sit condita meminit, & iuxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. Quæ si se non cognoscit, egreditur: quia à secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentijs dissipatur. Egressa uerò abit post uestigia gregum: quia sua interna deserens, ad latam uidelicet uiam ducitur, & sequitur exempla populorū. Nec iam agnos, sed hœdos pascit: quia non innoxias cogitationes mētis, sed nutrire prauos motus carnis intēdit. Quia ergo electus quisque ac continens abire post gregum uestigia despicit, dicatur rectè: Contemnit multitudinem ciuitatis. Vbi & aptè subiungitur:

A Quòd uiri abstinentes uentris garritus non audiunt, sed gula flammam, quæ si nutriatur, omnem uirtutum messem exurit, studiosè restringunt: scientes quòd Nabuchodonosor uincente princeps cocorum Hierusalem muros destruxerit.

Caput XIII.

CLamorem exactoris non audit.] Quis intelligi exactor alius nisi diabolus potest, qui semel in paradiso homini malæ persuasionis nummum cōtulit, & quotidie ab eo huius debiti exigere reatum quærit? Huius exactoris sermo est malę suggestionis inchoatio. Huius exactoris clamor est iam nō leuis sed uiolēta tentatio. Hic exactor loquitur, cùm leniter suggerit. Hic exactor clamat, cùm fortiter tētat. Clamorē ergo exactoris nō audire, est uiolentis tentationū motibus
B minimè consentire. Audiret em̄ si ea quæ suggerit faceret. Sed cùm peruersè agere despicit, rectè dicitur: Clamorem exactoris non audit. Nonnulli uerò hoc loco per exactorē intelligi uentrē uolunt. Ipse nāq; à nobis quoddā debitū exigit: quia quotidianū fructū sibi humani laboris impēdi etiam per naturā quærit. Abstinentes igitur uiri (qui hoc loco onagri uocabulo figurantur) dum uiolenta gulæ desideria reprimunt, quasi clamantis exactoris uerba cōtemnunt. Sed cùm continens uiro contra innumera uitia multa uirtutū certamina suppetant, cur sub exactoris clamore contempto, de solo hic uētre dicitur q̄ eius impetū impedire sumq; restringat: nisi quòd nullus palmā spiritualis certaminis apprehendit, qui non in semetipso
C prius per afflictā uētris cōcupiscentiā, carnis incentiua deuicerit? Neq; enim ad cōflictū spiritualis agonis assurgit, si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gulæ uidelicet appetitus edomatur: quia si non ea quæ nobis sunt uiciniora prosternimus, nimirū inaniter ad ea quę longius sunt impugnanda trāsimus. Incassum nanq; cōtra exteriores inimicos in cāpo bellū geritur, si intra ipsā urbis mœnia ciuis insidiās habet. Mēs quoq; ipsa certātis sub graui cōfusionis dedecore à spiritalis certaminis cōgressione repellit, quādo infirma in carnis prælio, gulę gladijs cōfossa superatur. Nā cum se paruis prosterni conspicit, cōfligere maioribus erubescit. Nōnulli uerò ordinē certaminis ignorantes, edomare gulā negligūt, et iam ad spiritalia
D bella consurgūt. Qui aliquādo multa etiā quæ magnę sunt fortitudinis, faciūt: sed dominātę gulæ ratio, per carnis illecebram omne quod fortiter egerint perdunt: & dū uenter nō restringit, per carnis concupiscentiā simul cunctæ uirtutes obruuntur. Vnde & Nabuchodonosor uincente scribit: Princeps cocorum destruxit muros Hierusalē. Quid enim per muros Hierusalem significans scriptura exprimit, nisi uirtutes animæ, quæ ad pacis uisionem tendit? Aut quis cocorum princeps nisi uenter accipitur: cui diligentissima à coquētibus cura seruitur? Muros igitur Hierusalem princeps cocorum destruit: quia uirtutes animæ dum nō restringit uēter, perdit. Hinc est q̄ Paulus cōtra Hierusalē mœnia decertāti uires cocorū principi sub
trahebat, cùm diceret: Castigo corpus meū, & ser-

uitutī

uituti subiicio: ne fortè alijs prædicans, ipse repro bus efficiar. Hinc etiam præmisit dicens: Sic curro, non quasi in incertũ: sic pugno, non quasi aerẽ uerberans. Quia cùm carnem restringimus, ipsis abstinentiæ nostræ ictibus non aerẽ, sed immundos spiritus uerberamus: & cùm hoc quod est intra nos subijcimus, extrà positis aduersarijs pu-
Iac.3 gnas damus. Hinc est quòd cùm rex Babylonis succendi fornacẽ iubet, naphthæ, stuppæ, picis & malleoli ministrari congeriẽ præcepit: sed tamen abstinentes pueros hoc igne minimè consumit: quia antiquus hostis licet innumeras ciborũ concupiscentias nostris obtutibus opponat, quibus libidinis ignis crescat, bonis tamẽ mentibus superni spiritus gratia insibilat, ut à carnalis concupiscẽtiæ æstibus illæsæ perdurent: ut etsi usq; ad tentationem cordis flamma ardeat, usq; ad consensum
17 tamen tentatio non exurat. Sciendum præterea est quia quinq; nos modis gulæ uitium tentat. Aliquãdo nanq; indigentiæ tempora præuenit: aliquãdo uerò tempus nõ præuenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet sumẽda sint præparari accuratius expetit: aliquãdo autem & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumẽdi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam uerò & abiectius est quod desiderat: & tamẽ ipso æstu immensi desi-
Ioh.4 rij deterius peccat. Mortis quippe sentẽtiam patris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis con-
1.Reg.14 stitutum edendi tempus antecessit. Et ex Ægypto populus eductus, in eremo occubuit: quia despecto mãna, cibos carnium petijt, quos lautiores
Num.11 putauit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, q; ex eorũ uoto sacerdotis puer non antiquo more coctas uellet de sacrificio carnes accipere, sed
Ioh.6 crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cũ ad Hierusalem dicit: Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia: aperte ostenditur q; idcirco salutem perdidit, cùm superbiæ uitio mẽsuram moderatę refectionis excessit. Et primogenitorũ gloriam Esau amisit: quia magno æstu desiderij uilem cibũ, scilicet lenticulam cõcupiuit: quam dum uendendis etiã primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret indicauit. Neq; enim cibus, sed appetitus in uitio est. Vnde & lautiores cibos plerũq; sine cul D pa sumimus, & abiectiores nõ sine reatu conscientiæ degustamus. Hic quippe quem diximus, Esau primatum per lenticulam perdidit: & Helias in eremo per uirtutem spiritus carnes edendo seruauit. Vnde & antiquus hostis quia non cibum, sed cibi cõcupiscentiam esse causam damnationis intelligit: & primum sibi hominem nõ carne sed pomo subdidit, & secundum nõ carne, sed pane tentauit. Hinc est q; plerunq; Adam culpa committi-
Gen.3 tur, etiam cum abiecta & uilia sumuntur. Neq; e-
Gen.4 nim Adam solus ut à uetito se pomo suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cùm alimenta quędam saluti nostræ Deus cõtraria indicat: ab his nos quasi per sentẽtiam uetat. Et dum concupiscentes noxia attingimus: profectò quid A aliud quam uetita degustamus? Ea itaq; sumenda sunt, quæ naturæ necessitas quærit, & non quæ edendi libido suggerit.

Quòd summa discretione moderandum sit, ut non carnem quis, sed uitia carnis occidat: et sic parcat cui, ut cum hostem non nutriat. Cap. XIIII.

SEd magnus discretionis labor est huic exacto ri & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dando naturã nutrire. Quæ fortasse discretio subinfertur, cum dicitur: Clamorem exactoris non audit. Sermo nãq; huius exactoris, est necessaria postulatio naturæ. Clamor uerò eius, est mẽsuram necessitatis transiens appetitus gulæ. Hic itaq; onager exactoris
B huius sermonem audit, clamorem nõ audit: quia discretus uir ac cõtinens & usq; ad temperandam necessitatẽ uentrem reficit, & à uoluptate restringit. Sciendum uerò est quia sic uoluptas sub 28
necessitate se palliat, ut uix eam perfectus quisq; discernat. Nam dum solui debitum necessitas petit, uoluptas explere desiderium suppetit: & tanto gula securius in præceps rapit, quanto sub honesto nomine necesitas explendę se contegit. Sępe autem in ipsa edendi uia furtiuè adiũcta uoluptas subsequitur: nonnunq; uerò impudenter libera etiam præire conatur. Facile autem est deprehendere cùm uoluptas eius necesitatẽ præuenit: sed ualde est difficile discernere, cùm in ipso esu necessariò se occulta subiungit. Nam quia præeuntem
C naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo ueniens tardius uidetur. Eo enim tempore quo necesitati debitum soluitur, quia per esum uoluptas necesitati miscetur, quid necesitas petat, & quid, sicut dictum est, uoluptas suppetat, ignoratur. Sæpe uerò & discernimus: & quia utranq; per experientiã sibi coniunctam nouimus, in hoc quod extra metas rapimur, libere reficiendo fallimur: & dum sibi mens ex necesitate blanditur, ex uoluntate decipitur. Scriptum quippe est: Carnis curã ne feceri- Rom.13
tis in desideriis. Quæ igitur fieri in desiderio prohibetur, in necesitate conceditur. Sed sæpe dum incautè necesitati condescendimus, desideriis deseruimus. Nonnunq; uerò dum desideriis immoderatius obuiare nitimur, necesitatis miserias augemus. Sic enim necesse est ut artem quisq; continentiæ teneat, quatenus non carnem, sed uitia carnis occidat. Nã plerũq; dũ plus iusto caro restringit, etiã ab exercitatiõe boni operis eneruatur: ut ad orationẽ quoq; uel prædicationẽ nõ sufficiat, dum incẽtiua uitiorũ in se funditùs suffocare festinat. Adiutorẽ qppe habemus intẽtionis internæ, hũc hominẽ quẽ exterius gestamus: & ipsi insunt motus lasciuiæ, ipsi effectus suppetũt operationis bonæ. Sæpe uerò dũ in illo hostẽ insequimur, etiã ciuẽ quẽ diligimus trucidamus: & sæpe dũ quasi cõciui parcimus, ad præliũ hostẽ nutrimus. Eisdẽ nanq; alimẽtis uitia superbiũt, quibus nutritæ uirtutes uiuunt. Et cùm uirtus alit, plerũq; uires uitijs augent. Cùm uerò immensa cõtinentia, uitiorũ uires extenuat: etiam uirtus deficiens anhelat. Vnde ne-

de necesse est ut interior homo noster æquus quidam arbiter præsideat inter se & eum quem exterius gestat: quatenus ei homo suus exterior & sem per ad debitum ministerium seruire sufficiat, & nunquam superbè libera ceruice contradicat: nec moueat si quid suggerendo submurmurat, dum modò eum semper superposita calce dominationis premat. Sicq; fit ut dũ repressa uitia reniti quidem nobis patimur: & tamen hæc nobiscum congredi ex æquo prohibemus, nec uitia contra uirtutem prævaleant, nec rursum uirtus cum uitiorum omnimoda extinctione succumbat. Qua in re sola elatio funditùs extinguitur: quia quamuis victoriæ seruiat, ad edomandam tamen cogitationum superbiam continua nobis pugna seruatur. Vnde bene hic quia unusquisq; uir continens, & debitæ necessitati congruit, & uiolentæ uoluptati contradicit, uoce Dominica dicitur: Clamorem exactoris non audit. Quia autem discretus uir eo ad intelligenda superiora se eleuat, quo in se carnis incentiua castigat: rectè post cõtemptum exactoris clamorem subditur:

Quòd uiri sancti incentiuis carnis ieiuniorum uirtute extinctis, cœlesti dulcedine pascantur. Cap. XV.

CIrcumspicit montes pascuæ suæ.] Montes pascuæ sunt altæ contemplationes internæ refectionis. Sancti enim uiri quanto magis se exterius despiciendo deijciunt, tanto amplius interius reuelationũ contemplatione pascuntur. Vnde scriptum est: Ascensus in corde eius disposuit in conualle lachrymarum: quia quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius
29 subleuat ascensus contemplationis. Montes etiam pascuæ sunt sublimes uirtutes angelorum. Quæ idcirco hic nos ministrando & adiuuãdo reficiunt: quia illic interno cõtemplationis rore pinguescunt. Quæ quia largiente Deo in omni nos certamine protegunt, rectè circumspici dicũtur. Vndique enim nobis adesse circumspicimus, quorum defensione contra aduersarios ex omni latere munimur. Possunt adhuc montes pascuæ accipi altæ sententiæ scripturæ sacræ, de quibus per Psalmistã dicitur: Montes excelsi ceruis. quia hi qui iam dare contemplationis saltus nouerunt, altos sententiarum diuinarum uertices quasi cacumina montium ascendunt: ad quæ profectò cacumina, quia infirmi peruenire non ualent, rectè illic subditur: Petra refugium erinacijs: quia uidelicet inualidos non sublimiter intelligentia exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet.

Sequitur: Virentia quæq; perquirit. Arentia quippe sunt omnia quæ temporaliter condita, uenturo fine à iocunditate uitæ præsentis quasi æstiuo sole siccantur. Virentia autem sunt uocata, quæ nulla temporalitate marcescunt. Huic ergo onagro uirentia perquirere, est sancto unicuiq; uiro despectis rebus transitorijs in æternum mansura desiderare. Cuncta uerò hæc quæ de onagro dicta sunt, intelligi etiam & aliter possunt. Quæ repetito superiori uersu exponimus, ut lectoris iudicio quod eligendum crediderit, relinquamus. Igitur postquam prædicatorũ dispensatio sub eruarum prætextu descripta est, ut ostẽderetur per quem hæc eadem uirtus prædicationis datur: illico cõmemoratio de Dominica incarnatione subnectitur, ut dicat: Quis dimisit onagrum liberũ? Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum Dominum posse figurari: dum constat omnibus quia per significationem quandam in scriptura sacra & uermis & scarabeus ponat: sicut scriptum est: Ego autem sum uermis, & nõ homo. Et sicut apud septuaginta interpretes per prophetã dicitur: Scarabeus de ligno clamauit. Cum ergo nominatis rebus tam abiectis & uilibus figuratur quid de illo cõtumeliose dicitur, de quo constat q propriè nihil dicatur? Vocatur etenim agnus, sed propter innocẽtiam. Vocatur leo, sed propter potentiam. Aliquando etiam serpenti comparatur, sed propter sapientiam. Atq; ideo per hæc omnia dici figuraliter potest: quia de his omnibus credi aliquid essentialiter non potest. Si enim unumborum quodlibet essentialiter existeret, alterum iam dici non posset. Nam si agnus propriè diceretur, leo iam uocari non poterat. Si leo propriè diceretur, per serpentem signari non posset. Sed hæc in illo omnia dicimus tanto latius in figura, quanto longius ab essentia. Potest ergo onager incarnatum Dominum designare. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus Dominus gentilitati magis quàm ludææ profuit, animale corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrum uenit. De quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: Species agri mecum est. Incarnatus itaq; Dominus qui in forma Dei æqualis est patri, in forma serui minor est patre, qua minor est ei ipsi. Dicatur ergo à patre de filio secundum formam serui: Quis dimisit onagrum liberum, & uincula eius quis soluit? Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati. Et quia incarnatus Dominus particeps nostræ factus est naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. De quo aliàs scriptum est: Inter mortuos liber. Dimissus dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis iugo nullo modo tenetur. Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit. Vnde & postquam liber dimissus dicitur, rectè de illo adiungitur: Et uincula eius quis soluit? Vincula quippe eius tũc soluta sunt, cùm infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriam cõmutatæ. Quasi quædã uincula Dominus habuit, ea quæ nos nequitiæ merito patimur, nostræ mortalitatis infirma, quibus & usq; ad mortem sponte ligari se uoluit, & quæ per resurrectionem mirabiliter soluit. Esurire enim, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis uinculum fuit. Sed cùm expleta morte uelum templi rumperetur, scinderentur petræ, monumenta panderentur, inferni claustra patescerent: quid aliud tot argumentis tantæ uirtutis ostenditur, nisi quòd illa infirmitatis uincula soluebantur: ut is qui ad

suscipien-

suscipiendam serui formā uenerat, in ipsa serui for
ma ab inferni uinculis absolutus, ad cœlum etiam
cū membris liber rediret? De quibus eius uincu-
Psal. 1 lis Petrus apostolus attestatur, dicens: Quē Deus
suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod im
possibile erat illum teneri ab eo. Et quia post mor
tem suam atq; resurrectionē ad gratiam fidei gen-
tilitatem uocare dignatus est, postq; dicta sunt so-
luta eius uincula, aptè subiungitur: Cui dedi in
solitudine domū, & tabernacula eius in terra salsu
ginis.] In gentilitate enim in qua patriarcha non
fuit, prophera nō fuit: quia ad intelligendū Deum
qui ratione ureretur non fuit, homo penè nō fuit.
Esa. 35 De hac solitudine per Esaiā dicitur: Lætabitur de
serta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit qua
Esa. 51 si lilium. Et rursum de Ecclesia dicitur: Ponet de- B
sertum eius quasi delicias, & solitudinē eius quasi
hortū Domini. Terra uerò salsuginis hæc eadem
solitudo repetita est, quę priusquam ueram Dei sa
pientiam cognosceret, salsuginē protulerat: quia
nullam uiriditatē boni intellectus proferens, per-
uersa sapiebat. Domum ergo in solitudine & ta-
bernaculum in terra salsuginis accepit: quia incar
natus pro hominibus Deus, derelicta Iudæa, gen-
tilitatis corda possedit. Vnde ei patris uoce per
Psal. 2 prophetam dicitur: Postula à me, & dabo tibi gen
tes hæreditatem tuam, & possessionē tuam termi
nos terræ. Qui iuxta hoc quòd Deus est, cū patre
Ioan. 5 dat omnia: iuxta hoc uerò quòd homo est, à patre
accipit omnia, sicut scriptum est: Potestatē dedit
ei & iudiciū facere, quia filius hominis est. Et rur- C
Ioan. 13 sum scriptū est: Sciens quia omnia dedit ei pater
Ioan. 6 in manus. Vel sicut ipse dicit: Omne quod dat mi-
hi pater, ad me ueniet. Iam uerò si queritur quid in
ter domum ac tabernaculum distet: domus in ha-
bitatione est, tabernaculum in itinere. Corda ita-
que gentilium quasi quædam tabernacula habuit
ueniendo, sed ea per iustitiam firmans, domū fecit
habitando. Et quia eorum uitam ad quos uenerat,
imitari despexit, rectè dicitur: Contemnit mul-
titudinem ciuitatis.] id est mores despicit huma-
næ conuersationis. Homo quippe inter homines
factus, usum tenere hominū noluit. Idcirco nanq;
inter nos homo factus est: ut non solū nos sangui-
ne fuso redimeret, sed etiam ostenso exemplo cō-
mutaret. In conuersatione igitur nostra & uenien D
do alia inuenit, & uiuendo alia docuit. Studebant
enim omnes superba Adam stirpe progeniti, pro
spera uitæ præsentis appetere, aduersa deuitare,
opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos
Dominus incarnatus aduersa appetens, prospera
spernēs, opprobria amplectens, gloriam fugiens.
Nam cùm Iudæi illum regem sibi constituere uo-
luissent, fieri rex refugit. Cùm uerò eum interfice-
re molirentur, sponte ad crucis patibulum uenit.
Fugit ergo quod omnes appetunt, appetijt quod
omnes fugiunt. Sed cùm fugit quod omnes appe
tunt, appetijt quod omnes fugiūt, fecit quod om-
nes mirarentur: ut & mortuus ipse resurgeret, &
31 morte sua alios de morte resuscitaret. Duæ quip
pe uitæ sunt hominis in corpore consistentis, una
ante mortem, alia post resurrectionem: quarum A
unam omnes agendo nouerāt, alterā nesciebant,
& humanum genus soli huic quam nouerat inten
debat. Venit per carnem Dominus, & dum susce
pit unam, alterā demonstrauit. Dum hanc nobis
cognitam suscepit, illam quæ nobis est incognita
ostendit. Moriendo quippe uitam exercuit quam
tenemus, resurgendo aperuit quam quęramus: e-
xemplo suo nos docēs quòd hæc uita quam ante
mortem ducimus, non propter se amanda sit, sed
propter alteram toleranda. Quia ergo noua con-
uersatione usus inter homines, mores Babyloniæ
secutus non est, bene de eo scriptum est: Contem-
nit multitudinem ciuitatis. Vel certè quòd mul-
tos per spatiosam uiam uagantes deseruit, & per
B angustam gradientes paucos elegit. Multitudinē
nanq; ciuitatis contēnere, est humani generis par
tem quæ latam uiam ingreditur, quæ & pro abun
dantia iniquitatis multa est, à regni sui sorte repro
bare. Sequitur: Clamorem exactoris non audit.]
Sicut suprà dictum est, quis hoc loco exactor ac-
cipi nisi diabolus potest? qui malè suadēdo spem
contulit immortalitatis, sed decipiendo exigit tri-
butum mortis: qui suadendo intulit culpā, sæuien
do exigit pœnam. Huius exactoris sermo, est an-
te mortem hominis astuta persuasio. Clamor uerò
eius, est uiolenta iam rapina post mortem. Quos
enim ante mortem latenter intercipit, hos ad sup-
plicij sui cōsortium post mortem uiolenter rapit.
Sed quia ad mortē ueniens Dominus huius exa- C
ctoris uiolentos impetus non expauit, sicut ipse
ait: Venit enim princeps huius mūdi, & in me nō
habet quicquam, bene dicitur: Clamorem exacto
ris non audit. Venit quippe ad eum exactor hu-
mani generis, quia illum hominem uidit. Sed quē
infirmitate despectum hominem credidit, uirtu-
te supra hominem sensit.

Quid sit quòd Laban idola apud Iacob posita non reperit.

Caput XVI.

HVius nimirum exactoris typum Laban te- *Gen. 32*
nuit quando cum furore ueniens, sua apud
Iacob idola requisiuit. Laban quippe interpreta-
tur dealbatio. Dealbatio autem non inconuenien
ter diabolus accipitur, qui cùm sit tenebrosus ex
merito, transfigurat se uelut angelum lucis. Huic
D seruiuit Iacob, id est ex parte reproborū Iudaicus
populus, cuius ex carne incarnatus Dominus ue-
nit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi,
qui cum furore Iacob persequitur: quia electos
quosq; qui redemptoris nostri membra sunt, per-
sequendo opprimere conatur. Huius filiam, id est
siue mundi siue diaboli Iacob abstulit, cū sibi Chri
stus Ecclesiam ex gentilitate coniunxit. Quam &
de domo patris abstrahit, quia ei per prophetam
dicit: Obliuiscere populum tuum & domum pa- *Psal. 44*
tris tui. Quid uerò in idolis nisi auaritia designat?
Vnde per Paulum dicitur: Et auaritia, quæ est ido *Col. 3*
lorum seruitus. Laban ergo ueniens apud Iacob
idola non inuenit: quia ostensis mundi thesauris,
diabolus in redemptore nostro uestigia concupi-
scentiæ terrenæ non reperit. Sed quæ Iacob non

habuit,ea Rachel sedendo cooperuit.Per Rachel quippe quæ & ouis dicitur,Ecclesia figuratur.Sedere autem est humilitatē pœnitentiæ appetere,
Psal.126 sicut scriptum est:Surgite postquam sederitis. Rachel ergo idola sedendo operuit: quia sancta Ecclesia Christum sequens,terrenæ concupiscentiæ uitia pœnitendo texit.De hac coopertione uitio-
Psal.31 rum per Psalmistam dicitur:Beati quorum remissæ sunt iniquitates,& quorum tecta sunt peccata. Nos igitur Rachel illa signauit,qui idola sedendo premimus, si culpas auaritiæ pœnitendo damnamus.Quæ utiq; auaritia illis non solet euenire qui in uia Domini uiriliter currunt,quibus dicitur: Vi
Psal.30 riliter agite,& confortetur cor uestrū. sed his maximè qui quasi effœminato gressu gradientes,per blandimenta seculi resoluuntur.Vnde & illic eiusB
Gen.31 dem Rachelis hæc uerba sunt: Iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. Apud Iacob ergo idola Laban non reperit:quia exactor callidus quid in redemptore nostro reprehenderet nō inuenit. De quo exactore redemptori nostro gentilitatem ab eius dominio liberāti per prophetam
Esa.9 dicitur: Iugum enim oneris eius & uirgam humeri eius,& sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Eripiens quippe gentilitatem Dominus superauit iugum oneris eius, cùm eam aduentu suo ab illa dæmoniacę tyrannidis seruitute liberauit.Superauit uirgam humeri eius, cùm per cussionem illius quæ ex peruerso opere grauiter deprimebat,ab humano genere redemptor compescuit.Superauit sceptrū exactoris eius, cùm regnum eiusdem diaboli qui pro pestifera perpetratione uitiorum exigere consueuerat debita tributa pœnarum,de fidelium corde destruxit.

Quid sit quòd Gedeon contra Madian dimicaturus,per præceptum Domini quoscunq; flexis genibus ad bibendum aquas haurire conspexit,repulit à conflictu:eos uerò qui stantes manibus aquas quasi canes lambebant,tubis et lampadibus & lagænis armauit. Caput XVII.

32 SEd quomodo hæc acta sunt audiamus. Subiunctum est illico: Sicut in die Madian. Non ab re arbitror si hoc Madianitarū bellum quod in comparatione aduentus Dominici à propheta uigilanter illatum est,aliquanto latius differamus.In
Iudic.7 libro quippe Iudicum, Gedeon contra Madianitas dimicasse describitur.Is cùm exercitus multitudinem ad bella produceret,diuina illi admonitione præceptum est, ut ad fluuium ueniens, omnes quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, à bellorum conflictu remoueret.Actumq; est ut trecenti uiri tantūmodo qui stantes manibus aquas hauserant, remanerent. Cum his ad prælium pergit,eosq; non armis,sed tubis,lampadibus & lagęnis armauit.Nam sicut illic scriptum est:Accensas lampades miserunt intra lagunculas: & tubas in dextra, lagænas autem in sinistra tenuerunt: & ad hostes suos cominus uenientes cecinerunt tubis, confregerunt lagunculas, lampades aperuerunt: & hinc tubarum sonitu, illinc lampadum coruscatione territi hostes sunt in fugam conuersi. Quid hoc est quòd tale bellum per prophetam ad medium adducitur, & aduentui redemptoris nostri istius pugnæ uictoria comparat? An indicare propheta nobis studuit quòd aduentum redemptoris nostri contra diabolum illa sub Gedeon duce pugnæ uictoria designauit? Talia illic nimirum acta sunt:quæ quanto magis usum pugnandi transeunt,tanto amplius à prophetandi mysterio non recedunt. Quis enim unquā cum lagænis & lampadibus ad prælium uenit? Quis contra arma uenięs,arma deseruit? Ridicula nobis hæc professiò fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed uictoria ipsa testante didicimus, ne parua hæc quæ facta sunt perpendamus. Gedeon itaq; ad prælū ueniens,redemptoris nostri signat aduentum: de
B quo scriptum est: Tollite portas principes uestras, & eleuamini portæ æternales,& introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens,dominus potēs in prælio. Hic redemptorem nostrum non solum opere, sed etiam nomine prophetauit. Gedeon nanq; interpretatē circumiens in utero. Dominus enim noster per maiestatis potentiam omnia complectitur,& tamē per dispensationis gratiam intra uterum uirginis humanitatem sumēs uenit. Quis est ergo circumiens in utero, nisi omnipotens Deus sua dispensatione nos redimens,diuinitate cuncta complectens,& humanitatem intra uterum sumens? in quo utero & incarnatus est,& clausus non est: quia & intra uterum fuit per infirmitatis substantiā,& extra mundum per potentiam maiestatis. Madian uerò interC pretatur de iudicio. Vt enim hostes eius repellendi destruendiq; essent, nō de uitio repellentis, sed de iudicio iustè iudicantis fuit. Et idcirco de iudicio uocantur: quia alieni à gratia redemptoris, iustæ damnationis meritum etiam in uocabulo nominis trahunt. Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenario numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo per ductum centenarium numerum designatur,nisi perfecta cognitio trinitatis? Cū his quippe Dominus noster aduersarios fidei destruxit: cum his ad prædicationis bella descendit:qui possunt diuina cognoscere,qui sciunt de trinitate (quæ Deus est)perfecta sentire. Notandum uerò est quia iste
D trecentenarius numerus in Tau litera continetur, quæ crucis speciem tenet. Cui si super transuersam lineam id quod in cruce eminet, adderetur, non iam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in Tau litera continetur:& per Tau literam,sicut diximus, species crucis ostenditur:non immeritò in his trecētis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dictū
Luc.9 est: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum,& tollat crucem suam, & sequatur me. Qui sequentes Dominū tanto uerius crucem tollunt, quanto acrius & se edomant: & erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Vnde &
Ezech.9 per Ezechielem propheram dicitur:Signa Tau super frontes uirorum gementium & dolentiū. Vel certe in his trecentis qui in Tau litera cōtinentur,

hoc

hoc exprimitur, q̃ ferrum hostium crucis ligno superetur. Ductiq; sunt ad fluuiũ ut aquas biberent, & qui aquas flexis genibus hauserũt, à bellica intentione remoti sunt. Aquis nãq; doctrina sapientiæ, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genu flexisse perhibentur, à bellorũ certamine prohibiti recesserunt: quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad prælium, qui cùm doctrinæ fluenta hauriunt, rectitudinẽ operum non inflectunt. Omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu stetisse narrati sunt. Reprobatiq; sunt, qui genua dum aquas biberent inflexerunt: quia atteſtante
Iac.2 Apostolo, non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Quia enim, ut diximus, dissolutio operũ in ipsa genuũ in
B curuatione signatur, rectè rursum per Paulum di-
Heb.12 citur: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus uestris. Hi ergo Christo duce ad bellum procedunt, qui hoc quod ore annunciant, opere ostendunt, qui fluenta doctrinæ spiritaliter hauriunt, nec tamen in prauis operibus inflectunt̃ carnaliter, quia sicut scriptũ
Iac.15 est: Non est speciosa laus in ore peccatoris. Itũ ergo est ad prælium cum tubis, cum lampadibus, cum lagænis. Inusitatus iste, ut diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis, & sinistris lagænæ tenebantur: intra lagænas autem sunt missę lampades, confractis uero lagænis lampades ostensæ sunt, quarum coruscante luce, hostes territi in fugã uertuntur. Designatur itaq; in tubis clamor prædican
C tium, in lampadibus claritas miraculorũ, in lagænis fragilitas corporũ. Tales quippe secũ dux noster ad prædicationis prelium duxit, qui despecta salute corporũ, hostes suos moriendo prosternerent: eorumq; gladios non armis, non gladijs, sed patientia superarent. Armati enim uenerunt sub duce suo ad prelium martyres nostri: sed tubis, sed lagenis, sed lampadibus. Qui sonuerũt tubis, dum prædicant: confregerunt lagænas, dum soluenda in passione sua corpora hostilibus gladijs supponunt: resplenduerunt lampadibus, dum post solutionem corporũ, miraculis coruscauerunt. Moxq; hostes in fugam conuersi sunt: quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce ueritatis fracti quod impugnauerũt
D crediderũt. Cecinerũt ergo tubis, ut lagænæ frangerentur, lagænæ fractæ sunt, ut lampades apparerent, apparuerunt lampades, ut hostes in fugã uterentur: id est prædicauerunt martyres, donec eorum corpora in morte soluerent̃, corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent, coruscauerunt miraculis, ut hostes suos ex diuina luce prosternerent: quatenus nequaq; Deo erectire sisterent, sed eum subditi formidarent. Et notandum quòd steterunt hostes ante lagænas, fugerũt ante lampades: quia nimirũ persecutores sanctæ Ecclesiæ fidei prædicatoribus adhuc in corpore positis restiterunt, post solutionẽ uerò corporum apparentibus miraculis in fugam uersi sunt: quia pauore conterriti, à persecutione fidelium cessaue
A runt. Prædicatione scilicet tubarum, fractis lagænis corporum, uisis timuerunt lampadibus miraculorum. Intuendum est etiam id quod illic scriptum est: quia in dextera tubas, lagænas autem in sinistra tenuerunt. Pro dextero enim habere dicimur, quicquid pro magno pensamus: pro sinistro uerò, quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est q̃ in dextera tubas, lagænas autem in sinistra tenuerunt: quia Christi martyres pro magno habent prędicationis gratiam, corporum uerò utilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit utilitatem corporis, quam gratiam prædicationis, in sinistra tubam, atq; in dextera lagænam tenet. Si enim priori loco gratia prędicationis attenditur, & posteriori utilitas corporis, certũ est quia
B in dextris tubæ, & sinistris lagænæ teneant̃. Hinc Dominus in Euangelio, ait: Neq; accendũt lucer- Matt.5
nam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum. In modio enim commodũ temporale, in lucerna autem lux prædicationis accipitur. Lucernam ergo sub modio ponere, est propter temporale commodũ, gratiam prædicationis abscondere, quod nemo utiq; electorum facit. Et bene illic additur: Sed super candelabrum. In candelabro enim status corporis designatur, cui lucerna superponit̃, dum eidẽ corpori cura prædicationis anteferr̃. Bene itaq; per ꝓphetã dictũ est: Sceptrũ exa- Esa.9
ctoris eius superasti, sicut in die Madian. Sed quia exponendi prophetici testimonij gratia longè digressi sumus, ad operis nostri ordinẽ reuertamur.

Quòd onager iste ad Christũ referatur, qui uocẽ exactoris diaboli nõ audiuit, quia in illo nil malignus inuenit. Cap. XVIII.

IGitur postq̃ dictum est: Clamorem exactoris non audit, quia uidelicet antiqui hostis insidias Dominus in carne manifestatus despexit, quid etiam de electis suis fecerit, rectè subiungit, dicens:

Circumspicit montes pascuæ suæ.] Montes accipimus omnes elatos huius seculi, qui in corde suo altitudine terrena tumuerunt. Sed quia etiam tales Dominus Ecclesiæ suæ corpori cõuersos in uiscerat, eosq; à priori elatione commutans, in sua membra transformat, isti mõtes pascuę eius sunt: quia nimirũ de conuersione errantiũ, & de superborum humilitate satiatur, sicut ipse ait: Meus ci- Ioan.4
bus est, ut faciam uoluntatem eius qui me misit. Et sicut Apostolis ad prædicationẽ missis præcepit, dicens: Operamini non cibũ qui perit, sed qui per Ioan.6
manet in uitam æternã. De his montibus per prophetã dicitur: Nõ repellet Dominus plebẽ suam, Psal.114
quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ, & altitudines montiũ ipse conspicit. Altitudines enim montiũ, elationes sunt utiq; superborũ. Quas Dominus cõspicere dicit̃, id est, ab iniquitate sua in melius commutare. Conuertit nanq; Dominus eum quem conspicit. Vnde scriptum est: Conuer- Matt.26
sus Dominus respexit Petrũ, & recordatus est Petrus uerbi Domini sicut dixerat: Quia priusq; gallus cantet, ter me negabis: & egressus foràs fleuit amarè. Et sicut Salomon ait: Rex qui sedet in so- Prou.20
lio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. De

hoc reſpectu montium rurſum per prophetam di
citur: Montes ſicut cera fluxerũt à facie Domini:
quia poſt peruerſitatis ſuæ duritiam, diuina formi
dine liquefacti, ab illo prius rigido tumore ſub-
tracti ſunt. Intuendũ etiam ꝙ non ait inſpicit, ſed
circumſpicit montes paſcuę ſuę. In Iudæa quippe
incarnatus eſt Dominus: quę poſita in medio gen
tium fuit. Atq; inde circumſpexit montes: quia e-
latos huius ſeculi circumquaq; poſitos ex gentili
tatis uniuerſitate collegit. in his itaq; mõtibus pa-
ſcitur: quia bonis operibus conuerſorũ quaſi her-
bis uirẽtibus ſatiatur. Hinc eſt ꝙ ei ſponſę uoce in
Cant. 1 Canticis canticorũ dicit: Indica mihi ubi paſcas,
ubi cubes in meridie. Paſcitur quippe Dominus,
cùm bonis noſtris actibus delectatur. Cubat uerò
in meridie, cũ ex deſideriis carnalibus ardenti cor B
de reproborũ, apud electorũ ſuorũ pectora refri-
geriũ inuenit cogitationis bonæ. Mons enim qui
Luc. 5 dam Matthæus fuerat, quando in telonij lucris tu
mebat: de quo & ſcriptũ eſt: Quia poſtq; credidit,
inuitato in domũ ſuã Domino, conuiuiũ magnũ
fecit. Mons itaq; iſte huic onagro uirentis paſcuæ
herbas protulit: quia & foris eum conuiuio, & in-
tus epulis uirtutũ pauit. Quod adhuc pleniſsimè
expletur, cùm ſubditur: Virentia quæq; perqui-
rit.] Arentia enim deſerit, & uirentia quæq; per-
quirit. Arentia nanq; corda ſunt hominũ, quæ in
huius ſeculi ſpe peritura plantata, æternitatis fidu
ciam non habent. Virent autẽ quæ illi hæreditati
1. Pet. 1 inhærent, de qua Petrus apoſtolus dicit: In hære-
ditatẽ incorruptibilẽ & incontaminatã & immar C
ceſsibilẽ. Tanto enim uerius quiq; uirentes ſunt,
quanto in hæreditatis immarceſsibilis ſorte cogi-
tationis radicem figunt. Quiſquis itaque intrinſe-
cus arere formidat, arentia extrinſecus mundi hu-
ius deſideria fugiat. Quiſquis à Domino perquiri
deſiderat, æternã patriã appetens, in interna cor-
dis plantatione uirideſcat. Hæc aũt de onagro ex-
poſita ſub duplici intellectu ſufficiãt. Lectoris ue-
rò iudicio relinquendũ eſt, quid magis duxerit e-
ligendũ. Etſi utriuſq; expoſitionis intelligentiam
fortaſſe deſpexerit, libenter ipſe lectorẽ meũ ſub-
tilius ueriusq; ſentientẽ uelut magiſtrũ diſcipulus
ſequar: quia mihi propriè donatũ credo, quicquid
35 illum me melius ſentire cognoſco. Omnes enim D
qui fide pleni de Deo aliquid ſonare nitimur, or-
gana ueritatis ſumus, & in eiuſdẽ ueritatis poteſta
te eſt, utrũ per me ſonet alteri, an per alterũ mihi.
Ipſa quippe in medio noſtri, etiã non æquè uiuen-
tibus omnibus æqua eſt, & ſæpe aliũ tangit, ut be-
ne audiat, quod per alium ipſa ſonuerit: ſæpe uerò
alium tangit, ut bene quod ab aliis audiatur ſonet.
Sæpe doctori uerbũ pro gratia tribuit auditoris,
& ſæpe propter auditoris culpã ſubtrahitur ſermo
doctori. In his ergo quę ubertim prędicat doctor,
nulla elatione ſe efferat, ne fortaſſe nõ pro ſua, ſed
pro auditoris gratia eius repleat lingua: & in his
quæ doctor ſteriliter dicit, auditor nõ ſuccenſeat,
ne fortaſſe doctoris lingua non pro ſua, ſed pro au
ditoris reprobatione torpeſcat. Pro auditoris nan
que gratia datur bonus etiam malis ſermo docto-
ribus, ſicut potuerunt phariſæis ſuppetere uerba A
prædicationis, de quibus ſcriptum eſt: Omnia er- Mat. 23
go quæcũq; dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecun
dum uerò opera eorum nolite facere. Propter au-
ditorum uerò reprobationem bonis etiam docto
ribus ſermo ſubtrahitur, ſicut ad Ezechielem con
tra Iſrael dicitur: Linguam tuam adhærere faciam Ezech. 3
palato tuo, & eris mutus, nec quaſi uir obiurgans,
quia domus exaſperans eſt. Aliquando autem ſer
mo prædicationis propter utroſq; datur, aliquan-
do propter utroſq; ſubtrahitur. Propter utroſq; e-
nim datur, ſicut diuina uoce Paulo apud Corin-
thios dicitur: Noli timere, ſed loquere. Et paulo Act. 18
poſt: Quia populus multus eſt mihi in hac ciuita-
te. Propter utroſq; uerò ſubtrahit: ſicut Heli ſacer 1. Reg. 2
dos & prauam filiorum cognouit actionem, & di B
gnam increpationis non exercuit uocẽ, cùm pro-
fecto futurum eſſet ut in mortis ſupplicio, & illos
reatus flagitij, & illum ſilentij pœna mulctaret. In
ter hæc igitur cùm uel pro quo ſermo deſ, uel pro
pter quem ſubtrahatur ignoramus: unum eſt ſalu-
bre remedium, nec de his quæ alijs magis accepi-
mus, noſmetipſos extollere, nec de eo alterũ quòd
minus acceperit irridere, ſed fixo humilitatis pe-
de, grauiter & conſtanter incedere: quia in hac ui-
ta tanto ueracius docti ſumus, quanto doctrinam
nobis à nobiſmetipſis ſuppetere non poſſe cogno
ſcimus. Cur ergo quilibet de doctrina ſuperbiat,
quæ occulto iudicio, uel cui quando detur, uel
quando cui ſubtrahatur ignorat? Quamuis enim
ſecuritati timor ſemper longè uideatur abeſſe, no C
bis tamen nihil eſt ſecurius, quàm ſub ſpe ſemper
timere, ne incauta mens aut deſperando ſe inuti-
lijs deijciat, aut extollendo de donis ruat. Anteli
ſtricti enim ac pij iudicis oculos quanto de ſe ſub
ſpe humilius trepidat, tanto in illo robuſtius ſtat.

B. GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS liber trigeſimuſprimus.

IN paradiſo ſano homini diabolus inuidens ſuperbiæ uul
nus inflixit, ut qui mortẽ non acceperat conditus, moreretur elatus. Sed quia diuinę po
tentię ſuppetit non ſolum bo
na de nihilo facere, ſed ea etiã
ex malis quæ diabolus perpe
trauerat reformare: contra hoc inflictum uulnus
ſuperbientis diaboli, medicina apparuit inter ho-
mines humilitas Dei, ut authoris exemplo humi-
liati ſurgerent, qui imitatione hoſtis elati ceciderant. Contra ergo ſuperbientem diabolum appa-
ruit inter homines homo factus humilis Deus.
Hunc potentes huius ſeculi, id eſt membra diabo
li ſuperbientis, eo deſpicabilem crediderunt, quo
humilem conſpexerunt. Vulnus enim cordis eo-
rum quanto magis tumuit, tanto amplius medica
mentũ uitæ deſpexit. Repulſa igitur à uulnere ſu-
perborum

Universidad de Deusto

perborũ medicina nostra peruenit ad uulnus humilium. Infirma quippe mundi elegit Deus ut cõfundat fortia, actumq; est cum pauperibus, quod pòst etiam diuites elati mirarentur. Nam dum nouas in illis uirtutes aspiciũt, eorum quorum prius contemptere uitam, post modum obstupuere miracula. Vnde mox pauidi ad sua corda redeuntes, extimuerunt sanctitatem in miraculis, quam despexerunt in præceptis. Per infirma ergo confusa sunt fortia: quia dum in ueneratione uita surgeret humilium, elatio cecidit superborũ. Igitur quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenet, & omni potens Deus præuidit quòd in primordijs nascentis Ecclesię, potentes huius seculi leue eius iugum susciperè crassa cordis ceruice recusarent, dicat: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? Rhinoceros em̃ indomitę omnino naturę est, ita ut si quãdo captus fuerit, teneri nullatenus possit. Impatiẽs quippe, ut fertur, ilico moritur. Eius uerò nomen Latina lingua interpretatũ sonat, in nare cornu. Et quid aliud in nare nisi fatuitas, quid in cornu nisi elatio designatur? Nam quia in nare fatuitas solet intelligi, Salomone attestante didicimus, qui ait:
Prou.11 Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Hæreticam nanq; doctrinã nitore uidit eloqui resplendere, nec tamen sapientię apto intellectu congruere, & ait: Circulus aureus in naribus suis, id est, pulchra & circumflexa locutio in sensibus mentis stultæ: cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex terrenæ intentionis pondere, more suis, ad superiora nõ respicit. Quod secutus exposuit, dicens: Mulier pulchra & fatua, id est, doctrina hæretica: pulchra per uerbum, fatua per intellectũ. In cornu uerò quia elatio frequenter accipit̃,
474 propheta attestante didicimus, qui ait: Dixi iniquis, nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu. Quid ergo in rhinocerote hoc, nisi potentes huius seculi designantur, uel ipsæ in eo summæ principatuũ potestates: qui typo fatuę iactationis elati, dum falsis exterius inflantur honoribus ueris miserijs intus inanescunt? Quibus
Iac.10 bene dicitur: Quid superbis terra & cinis? In ipsis uerò initijs nascentis Ecclesiæ, dum contra illam diuitum se potestas extolleret, atq; in eius necem immensitate tantę crudelitatis anhelaret, dum tot cruciatibus anxia, tot persecutionibus pressa succumberet: quis tunc credere potuit quòd illa erecta & aspera superborum colla sibi subiiceret, & iugo sancti timoris edomita, mitibus fidei loris ligaret? Diu quippe in exordijs suis rhinocerotis huius cornu uentilata, & quasi funditùs interimẽda percussa est. Sed diuina gratia dispensante, & illa moriendo uiuificata conualuit, & cornu suum rhinoceros iste feriẽdo lassatus inclinauit, quodq; impossibile hominibus fuit, Deo difficile nõ fuit: qui potestates huius mundi rigidas nõ uerbis, sed miraculis fregit. Ecce enim quotidie seruire rhinocerotes agnoscimus, dum potentes mundi huius qui in uiribus suis fatua dudum fuerant elatione confisi, Deo subditos iam uidemus. Quasi de quodam indomito rhinocerote Dominus loquebat̃,
A cùm diceret: Diues difficile intrabit in regnũ cœlorum. Cui cùm respõsum esset: Et quis poterit saluus fieri? ilico adiũxit: Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autẽ omnia possibilia sunt. Matt.19
ac si diceret: Rhinoceros iste humanis uiribus mansuescere non potest, sed tamen diuinis subdi miraculis potest. Vnde hic quoq; aptè beato Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenenti, dicitur:

Quòd potestates huius seculi in statu suo elatæ nec doctrina, nec ratione, sed miraculis cõuersæ sunt ad fidẽ Christi. Cap II

NVnquid uolet rhinoceros seruire tibi? Subaudis: ut mihi, qui eum prædicamentis quidem hominum diu resistere pertuli, sed tamen repentè cùm uolui miraculis strauì. ac si apertius dicat: Nunquid hi qui fatua elatione superbiunt, sine meis adiutorijs tuæ prædicationi subdunturˀ
B Per quem itaq; præualeas considera, & in omne quod præuales, elationis sensum inclina. Vel certè ad beati Iob notitiam pro humilianda eius uirtute deducitur, quàm mira quandoq; per Apostolos agantur, qui mundum Deo subijciũt, eiq; edomitam potentum huius seculi superbiam flectũt, ut tanto de se beatus Iob minus æstimet, quanto aggregari Deo tam difficiles animas per alios uidet. Dicat ergo: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? Subaudis, sicut per eos quos misero seruit mihi. Sequitur: Aut morabitur ad præsepe 2
tuum?] Præsepe hoc loco ipsa scriptura sacra non incõuenienter accipitur, in qua uerbi pabulo animalia sancta satiantur, de quibus per prophetam
C dicitur: Animalia tua habitabũt in ea. Hinc etiam Psal.67
natus Dominus à pastoribus in præsepi reperitur: quia eius incarnatio in ea qua nos reficiunt prophetarum scriptura cognoscitur. Rhinoceros itaque iste, uidelicet omnis elatus in primordijs nascentis Ecclesiæ cùm patriarcharum dicta, cùm prophetarum mysteria, cùm Euangelij arcana audiret, irridebat: quia tanto in prædicatorum præsepi claudi satiariq; contemperat, quanto in uoluptatibus proprijs dimissus desperationis suæ campum tenebat. Quem superborum campum bene Paulus insinuat, dicens: Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem im Ephe.4
munditiæ omnis, in auaritiam. Tanto enim se quis
D que in malis præsentibus latius relaxat, quanto post hanc uitam se assequi bona æterna desperat. Sed omnipotens Deus diu quidem rhinocerotẽ hunc per prauæ uoluptatis campum uagantẽ pertulit, & tamen cùm uoluit, repentè ad suum præsepe religauit: ut uitæ pabulum bene clausus accipiat, ne uitam funditùs malè liber amittat. Ecce enim iam cernimus quòd potentes huius seculi eiusq; principes prædicamenta dominica libenter audiunt, constanter legunt, pastiq; à præsepi non exeunt: quia præcepta Dei quæ aut legendo aut audiendo cognoscunt, nequaquam uiuendo transcendunt, sed ad uerbi pabulum quasi clausi stare æquanimiter tolerant, ut edendo & permanendo pingueścãt. Quod cùm Deo agente cõspicimus, quid aliud quàm rhinocerotem hunc ad præsepe

morantem uidemus? Quia uerò poſt acceptũ pabulum prædicationis rhinoceros iſte fructum debet oſtendere operis, rectè ſubiungitur:

Quòd fidei perſecutores facti ſunt prædicatores, & principes mundi iam ſubditi nomini Chriſtiano, rebelles quoſq; qui quaſi glebæ in Eccleſiæ campo alios impediunt ne fructificẽt Deo, pede poteſtatis terrenæ premũt, quos Eccleſiæ frangere non potuit diſciplina. Cap. III.

3 NVnquid alligabis rhinocerotẽ ad arandum loro tuo? Lora ſunt Eccleſiæ, præcepta diſciplinæ: arare uerò eſt, per prædicationis ſtudiũ humani pectoris terram uomere linguæ proſcindere. Hic igitur rhinoceros quondam ſuperbus ac rigidus, iam nunc loris fidei tenetur ligatus, atq; à præſepi ad arandum ducitur: quia eam prædicationem qua ipſe refectus eſt, innoteſcere & alijs conatur. Scimus enim rhinoceros iſte, terrenus ui delicet princeps, quanta prius contra Dominum crudelitate ſæuierit, & nunc agente Domino cernimus quanta ſe ei humilitate ſubſternit. Hic rhinoceros non ſolum ligatus, ſed etiam ad arandum ligatus eſt: quia uidelicet diſciplinæ loris aſtrictus non ſolum ſe à prauis operibus retinet, ſed etiam in ſanctæ fidei prædicationibus exercet. Ecce enim ſicut ſuperius dictum eſt, ipſos humanarum rerum rectores ac principes dum metuere Deum in ſuis actionibus cernimus, quid aliud quàm loris ligatos uidemus? Cùm uerò eam fidem quam dudum perſequendo impugnauerant, nunc prolatis legibus prædicare non ceſſant, quid aliud faciunt niſi aratri laboribus inſudant? Libet uidere hunc rhinocerotem, id eſt, terræ principem fidei loris ligatum, quemadmodũ & cornu portat per potentiam ſeculi, & iugum fidei ſuſtinet per amorem Dei. Timeri iſte rhinoceros ualde poterat, niſi ligatus eſſet. Cornu quippe habet, ſed ligatus eſt. Habent ergo in loris eius quod humiles diligant, habent in cornu eius quod elati pertimeſcant. Strictus enim loris, ſeruat pietatem manſuetudinis, ſed fultus cornu terrenæ gloriæ, exercet dominium poteſtatis. Plerunq; autẽ cùm exigente ira ad feriendum rapitur, diuino timore reuocatur. Et quidem per exaſperatam potentiam in furorem ſe eleuat, ſed quia æterni iudicis reminiſcitur, cornu ligatus ſe inclinat. Sæpe ipſe uidiſſe me memini, quòd cùm ad ſe feriendum grauiter hic rhinoceros accenderet, & quaſi eleuato cornu beſtiolis minimis mortes, exilia, damnationesq; ſubiectis immenſis terroribus intentaret, repẽte fronti ſigno crucis impreſſo, omne in ſe incendium furoris extinxit, conuerſus minas depoſuit, & quia ad deliberata progredi non poſſet, ligatus agnouit. Et non ſolum in ſe iras edomat, ſed in ſubiectorum etiam ſenſibus omne quod rectum eſt, inſerere feſtinat: ut quia omnes ſanctam Eccleſiam ex intima cogitatione uenerentur, exemplo ipſe ſuæ humilitatis demonſtret. Dicatur igitur beato Iob: Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo? ac ſi aperte dicat: Nunquid potentes huius ſeculi in ſua fatua elatione confidentes, ad laborem prædicationis dirigis, & ſub diſciplinæ uinculo reſtringes? Subaudis, ut ego: qui id egi cùm uolui, qui perſecutores meos quos prius hoſtes pertuli, ipſos poſtmodum rectę fidei defenſores feci. Sequitur: Aut confringet glebas ual 4
lium poſt te?] Solẽt excultæ terrę ſuperiacentes glebæ iactata ſemina premere, & naſcentia ſuffocare. Quibus glebis hoc loco illi ſignant, qui per duritiam ſuam atq; peſtiferam uitam, nec ipſi ſemina uerbi recipiunt, nec receptorum ſeminum fructus alios ferre permittunt. Sanctus enim quiſque prædicator in mundum ueniens euangelizando pauperibus, quaſi molles uallium terras arauerat: ſed quorundam duritiam electorum Eccleſiarum pere non ualens, eos quaſi ſuperiectas laboriſuo
B glebas oppreſſa tolerabat. Multi enim peruerſæ mentis ipſa terrenorũ principum infidelitate confiſi, ſurgentem Eccleſiam malè uiuendi pondere premebant, cùm diu quos poſſent modò damnabilibus exemplis, modò minis, modò blandimentis deſtruerent, ne terra cordis auditorum, ad ſpiritalis ſeminis fructũ exculta peruueniret. At cum omnipotens Deus hunc rhinocerotem loris ſuis ſubdidit, per eum ilico glebarum duritiam fregit. Mox quippe terrenum principatum ſuæ fidei iugauit, dura perſequentium corda contriuit, ut quaſi confractæ glebæ non iam obturatæ premerent, ſed ad percepta uerbi ſemina reſolutæ germinarent. Vnde rectè nunc ait: Aut confringet glebas uallium poſt te? ac ſi diceret: Sicut poſt me,
C qui poſtquam mentem cuiuslibet elatæ poteſtatis ingredior, non ſolum eam mihi ſubditam credo, ſed etiam ad conterendos fidei hoſtes euceo, ut potentes huius ſeculi meę formidinis loris ligati, nõ ſolum in me credentes permaneant, ſed & pro me alieni cordis duritiam zelantes frangant. Hoc autem quod de infidelibus diximus, in pleriſque etiam qui fidei nomine cenſentur, uidemus. Multi nanque in medio humilium fratrum poſiti, fidem uerbotenus tenent, ſed dum elationis typum non deſerunt, dum quos poſſunt illatis uiolentijs premunt, dum fructificantibus alijs, ipſi nequaquã ſemina uerbi recipiunt, ſed ab exhortantis uoce aurem cordis auertunt: iſti quid aliud quàm obduratæ glebæ in exaratis uallibus
D iacent? Qui eo nequiores ſunt, quo nec ipſi humilitatis fructum proferunt, &, quod eſt deterius, proferentes humiles premunt. Ad horum duritiam diſſoluendam nonnunquam ſancta Eccleſia, quia propria uirtute non ſufficit, rhinocerotis huius, id eſt terreni principis opitulationem quærit, ut ipſe ſuperiacentes glebas conterat, quas Eccleſiarum humilitas quaſi planities uallium portat. Has itaque glebas rhinoceros pede premit ac comminuit: quia prauorum potentiumq; duritiam cui Eccleſiaſtica humilitas reſiſtere non ualet, principalis religio ex poteſtate diſſoluit. Quod quia ſola diuina uirtute agitur, ut terreni regni culmina ad perfectum regni cœleſtis inclinentur, rectè nunc dicitur: Aut confringet glebas uallium poſt te? Vt uerò de ſuis uirtutibus beatus

Iob

Iob humilia sentiat, & adhuc de huius mundi potestatibus sub rhinocerotis nomine sublimia cognoscat, sequitur: Nunquid habebis fiduciam in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?] In rhinocerotis fortitudine fiduciã Dominus habere se asserit: quia uires quas temporali terræ terreno principi contulit, ad cultum suæ uenerationis inclinauit: ut ex accepta potestate per quam dudum cõtra Deum tumuerat, religiosum nunc Deo obsequium latius impẽdat. Quo enim in mundo plus potest, eo pro mundi authore plus prævalet. Nam qui à subiectis ipse metuitur, tãto facilius persuadet, quanto & cum potestate indicat qui uerè metuatur. Dicat ergo: Nunquid habebis fiduciam in magna fortitudine eius? Ac si diceretur: ut ego, qui uires terrenorum principum meo cultui seruituras aspicio. Tanto enim ea quę nunc agis minora æstimo, quanto iam prævideo, quia & maiores huius mundi mihi potestates inclinabo. Bene autem subditur: Et derelinques ei labores tuos?] Labores enim suos huic rhinoceroti Dominus reliquit: quia cõuerso terreno principi eam quam sua morte mercatus est Ecclesiam credidit: quia uidelicet in eius manu quanta sollicitudine pax fidei sit tuenda cõmisit. Sequitur:

Quòd principes huius mundi semẽ uerbi diuini multiplicãt, dum pro Ecclesia contra hæreticos & tyrannos leges promulgant. Cap. IIII.

5 NVnquid credes ei quòd reddat sementẽ tibi, & aream tuam congreget?] Quid aliud semen nisi uerbum prædicationis accipitur: sicut
Mat.13 in Euangelio ueritas dicit: Exijt qui seminat semi
Luc.5 nare. Et sicut propheta ait: Beati qui seminatis super omnes aquas. Quid aliud area, nisi Ecclesia debet intelligi? De qua præcursoris uoce dicitur:
Mat.3 Et permundabit aream suam. Quis ergo in initio nascentis Ecclesiæ crederet, dum contra eam ille indomitus principatus terræ tot minis & cruciatibus sæuiret: quia rhinoceros iste Deo sementem redderet, id est acceptum prædicationis uerbum operibus repensaret? Quis posset tunc infirmorum credere, quòd eius aream congregaret? Ecce enim modò pro Ecclesia leges promulgat, qui dudum contra eam per uaria tormenta sæuiebat. Ecce quaslibet gentes capere potuerit, ad fidei illius gratiam suadendo perducit, eisq; æternam uitam indicat, quibus captis præsentem seruat. Cur hoc? Quia uidelicet aream nunc congregat, quam aliquando superbo cornu dispergendo uentilabat. Audiat igitur beatus Iob quid gentilitatis principes faciant, & nequaquam se apud semetipsum de gloria tantæ suæ uirtutis extollat. Audiat & rex potens, potentiores huius mundi reges quãta Deo deuotione famulentur, & uirtutem suam quasi pro singularitate non trahat in elationis uitium qui habet in alijs exemplum: quia & si tunc ei similem Dominus nõ uidit, multos tamen per quos eius gloriam retunderet, prævidit. Igitur quia terreni principes magna se Deo humilitate substernunt, prauí homines qui dudum contra Ecclesiam in infidelitate positi, aperta aduersitate sæuiebant, nunc ad alia fraudis argumenta uertuntur. Quia enim illos religionem uenerari conspiciunt, ipsi cultum religionis assimunt, & bonorũ uitam sub despectis uestibus iniquis moribus premunt. Mundi quippe dilectores sunt, hocq; in se quod homines uenerentur ostendunt, atque eis qui uerè semetipsos despiciunt, nõ mente, sed ueste copulantur. Quia enim præsentem gloriam amantes assequi non possunt, quasi despicientes sequuntur. Qui quid sentirent contra bonos ostenderent, si aptum nequitiæ tempus inuenirent. Sed hæc etiam argumenta prauorum 6
ad electorum salutem proficiunt. Sancta enim Ecclesia sine labore tentationis non potest tempora peregrinationis, quæ etsi foris apertos hostes non habet, intus tamen tolerat fictos fratres. Nam contra uitia semper in acie est, & habet etiam tempore bellum suum: & fortasse grauius affligitur, cùm non extraneorum ictibus, sed suorum moribus impugnatur. Siue itaque illo seu isto tempore, est tamen semper in labore. Nam & in persecutione principum timet ne amittant boni quod sunt, & in conuersione principum tolerat, quia mali simulant bonos se esse quod non sunt. Vnde omnipotẽs Deus quia rhinocerotem hunc loris ligatum dixit, ilico prauorum hypocrisim subdidit, dicens:

Quòd hypocritæ sanctitatis speciem habeant, sed charitatem supernam non habent: & in his quos uerbo doctrinæ gignunt, quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Cap. V.

PEnna struthionis similis est pennis herodij & accipitris.] Quis herodium & accipitrem ne sciat, aues reliquas quanto uolatus sui uelocitate transcendant? Struthio uerò pennæ eorum similitudinem habet, sed uolatus eorum celeritatẽ non habet. A terra quippe eleuari non ualet, & alas quasi ad uolatum specietenus erigit, sed tamen nunquam se à terra uolando suspendit. Ita sunt nimirum omnes hypocritæ, qui dum bonorum uitam simulant, imitationem sanctę conuersationis habent, sed ueritatem sanctæ actionis non habẽt. Habent quippe uolandi pennas per speciem, sed in terra repũt per actionem: quia alas per figuram sanctitatis extendunt, sed curarum secularium pondere prægrauati, nullatenus à terra subleuantur. Speciem nanq; Pharisæorum reprobans Dominus, quasi struthionis pennam redarguit, quæ in opere aliud exercuit, & in colore aliud ostendit, dicens: Væ uobis scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparẽt hominibus speciosa, intus uerò sunt plena ossibus mortuorum: ita & uos foris apparetis hominibus iusti, intus uerò pleni estis auaritia & iniquitate. ac si diceret: Subleuare uos uidetur species pennæ, sed in infimis uos deprimit pondus uitæ. De hoc pondere per prophetam dicitur: Filij hominum usquequo graui corde? Huius struthionis conuersurum se hypocrisim Dominus pollicetur, cùm per prophetã dicit: Glorificabũt me bestiæ agri, dracones & struthiones,

Mat.23

Psal.4

Psa.49

nes. Quid enim draconum nomine, nisi in aperto malitiosæ mentes exprimuntur, quæ per terram semper in infimis cogitationibus repũt? Quid uerò per struthionũ uocabulum, nisi hi qui se bonos simulant, designantur, qui sanctitatis uitam quasi uolatus pennam per speciẽ retinent, sed per opera nõ exercẽt? Glorificari itaq; se Dominus à draco ne uel struthione asserit: quia & apertè malos, & fictè bonos plerunq; ad sua obsequia ex intima cogitatione cõuertit. Vel certè agri bestiæ Dominum, id est dracones struthionesq; glorificãt, cùm fidem quæ in illo est, ea quæ in hoc mũdo dudum membrum diaboli fuerat gẽtilitas exaltat. Quam & propter malitiã draconum nomine exprobrat, & propter hypocrisin uocabulo struthionum uocat. Quasi enim pennas accepit gentilitas, sed uolare non potuit, quæ & naturam rationis habuit, & actionem rationis ignorauit. Habemus adhuc quod in consideratione struthionis huius de accipitre & herodio attentius perpendamus. Accipitris quippe & herodij parua sunt corpora, sed pẽnis densioribus fulta, & idcirco cũ celeritate trãsuolant: quia eis parum inest quod aggrauat, multum quod leuat. At contrà struthio raris pẽnis induitur, & immani corpore grauatur: ut etsi uolare appetat, ipsa pennarum paucitas molem tanti corporis in aere nõ suspendat. Bene ergo in herodio & accipitre electorũ persona signatur, qui quàm diu in hac uita sunt, sine quãtulocunq; culpæ contagio esse non possunt. Sed cùm eis parum quid inest quod deprimit, multa uirtus bonæ actionis suppetit quæ illos in superna sustollit. At contrà hypocrita etsi facit pauca quæ eleuent, perpetrat multa quæ grauẽt. Neq; enim nulla bona agit hypocrita, sed quib. ea ipsa deprimat, multa peruersa committit. Paucæ igitur pẽnæ corpus struthionis non subleuant: quia paruum bonum hypocritæ multitudo prauæ actionis grauat. Hæc quoq; ipsa struthionis penna ad pennas herodij & accipitris similitudinem coloris habet, uirtutis uerò similitudinem nõ habet. Illorum nanq; cõclusæ & firmiores sunt, & uolatu aerẽ premere uirtute suæ soliditatis possunt. At contrà struthionis pennæ dissolutæ, eo uolatum sumere nequeunt, quo ab ipso quem premere debuerant, aere transcendun tur. Quid ergo in his aspicimus, nisi q; electorum uirtutes solidæ euolant, ut uentos humani fauoris premant? Hypocritarum uerò actio quãlibet recta uideatur, uolare nõ sufficit: quia uidelicet fluxæ uirtutis pennã humanæ laudis aura pertrãsit.

7 Sed ecce cùm unum eundemq; bonorum malorumq; habitum cernimus, cùm ipsam in electis ac reprobis professionis speciem uidemus, unde nostræ intelligentiæ suppetat, ut electos à reprobis, à falsis ueros cõprehendẽdo discernat? quod tamen citius agnoscimus, si intemerata in memoriam præceptoris nostri uerba signamus, qui ait:
Matth. 6 Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Neq; enim pensanda sunt quæ ostendũt in imagine, sed quæ seruãt in actione. Vnde hic postquã speciem struthionis huius intulit, mox facta subiungit, dicẽs:

A Quæ derelinquit in terra oua sua.] Quid eñ per oua nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fouenda est, ut ad uiuum uolatile perducat? Oua quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamẽ ca lefacta, in uiuis uolatilibus conuertũtur. Ita animarum paruuli auditores ac filij certum est q; frigidi insensibilesq; remaneãt, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum uoce fouendi sunt, quousq; ualeant & per intelligentiam uiuere, & per cõtemplationem uolare. Quia uerò hypocritę quamuis peruersa semper operentur, loqui tamen recta non desinunt, bene autem loquendo in fide uel conuersatione filios parũt, sed eos bene uiuendo nutrire non possunt, rectè
B de hac struthione dicitur: Quæ derelinquit in terra oua sua. Curam nanq; filiorum hypocrita negligit: quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdit: in quibus quanto magis extollitur, tãto minus de prolis suæ defectu cruciatur. Oua ergo in terra dereliquisse, est natos per conuersionẽ filios nequaquam à terrenis actibus interposito exhortationis nido suspẽdere. Oua in terra dereliquisse, est nullum cœlestis uitę filijs exemplum prębere. Quia enim hypocritæ per charitatis ulceranon calent, de torpore prolis editæ, id est de ouorũ suorum frigore nequaquam dolẽt: & quanto se libentius terrenis actibus inserunt, tanto negligentius eos quos generant, agere terrena permittunt: sed quia derelictos hypocritarum filios superna cura
C non deserit: nonnullos nanq; etiam ex talibus intima electione præscitos, largitæ gratiæ respectu calefacit, rectè subiungitur:

Quòd eos quos prauorum doctorum negligentia palum peccati inuisitatos deserit, gratia Dei calefacit: & sine hominum ministerio, multos desperatos per se Deus uisitat & uiuificat. Cap. VI.

TV forsitan in puluere calefacies ea?] Aclicat: ut ego, qui illa in puluere calefacio: quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantium positas, amoris mei igne succẽdo. Quid eñ puluis nisi peccator accipitur? Vnde & ille hostis huius peccatoris perditione satiatur, de quo per prophetã dicitur: Serpẽti puluis panis eius. Quid ipse per puluerẽ, nisi ipsa iniquorũ instabilitas demonstratur? De qua Dauid ait: Non sic impij, non sic,
D sed tanquã puluis quem proiicit uẽtus à facie terræ. Oua ergo Dominus in puluere derelicta calefacit: quia paruulorũ animas prędicatorũ suorum sollicitudine destitutas, etiã in medio peccantium positas amoris sui igne succendit. Hinc est q; pleroscq; cernimus & in medio populorũ uiuere, & tamen uitam torpentis populi non tenere. Hinc est q; pleroscq; cernimus & malorum turbas nõ fugere, & tamẽ superno ardore flagrare. Hinc est q; pleroscq; cernimus, ut ita dixerim, in frigore calere. Vnde enim nonnulli in terrenorum hominũ torpore positi, supernæ spei desideriis inardescunt, unde & inter frigida corda succensi sunt: nisi quia omnipotens Deus derelicta oua scit etiam in puluere calefacere, & frigoris pristini insensibili-

tate

Universidad de Deusto
Biblioteca

rate discussa, per sensum spiritus uitalis animare, ut nequaquam iacentia in infimis torpeant, sed in uiuis uolatilibus uersa, sese ad cœlestia contẽplando, id est uolando suspendãt? Notandum uerò est, quòd in his uerbis nõ solũ hypocritarũ actio peruersa reprobatur, sed bonorũ etiã magistrorum si qua fortasse subrepserit elatio premit. Nam cùm de se Dominus dicit, quòd derelicta oua in puluere ipse calefaciat: profectò aperte indicat, quia ipse operatur intrinsecus per uerba doctoris, qui & sine uerbis ullius hominis calefacit quos uoluerit in frigore puluis. ac si aperte doctorib. dicat: Vt sciatis quia ego sum qui per uos loquẽtes operor, ecce cũ uoluero, cordib. hominũ etiã sine uobis loquor. Humiliata igitur cogitatiõe doctorũ, ad exprimendum hypocritam sermo conuertitur, & qua fatuitate torpeat, adhuc sub struthionis facto plenius indicatur. Nam sequitur:

Quòd hypocritæ nulla sollicitudine infirmis prouideant, nec aliquam charitatis affectionem impendant his quos bestiarũ morsibus expositos uident: sed duri ad filios, quasi sui non sint, reputant alienos. Cap. VII.

OBliuiscitur quòd pes cõculcet ea, aut bestia agri conterat.] Quid in pede nisi transitus operationis accipitur? quid in agro nisi mundus iste signatur? de quo in Euãgelio Dominus dicit: Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidians, humana quotidie morte satiatur? De qua per prophetam pollicẽte Domino dicitur: Et mala bestia non transibit per eam. Struthio itaq; oua sua deserens, obliuiscitur quòd pes conculcet ea: quia uidelicet hypocritę eos quos in conuersatione filios generant derelinquunt, & omnino nõ curant ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos, prauorum operũ exempla peruertant. Si enim oua quæ gignunt diligerent, nimirum metuerent ne quis ea peruersa opera demonstrando calcaret. Hunc Paulus pedem infirmis discipulis, quasi ouis quę posuerat metuebat, cùm diceret: Multi ambulant quos sæpe dicebam uobis, nũc autem & flens dico inimicos crucis Christi. Et rursum: Videte canes, uidete malos operarios. Et rursum: Denũciamus uobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulãte inordinatè, & nõ secundum traditionem quam acceperũt à nobis. Hunc pedem Ioannes Gaio formidabat, qui cùm multa Diotrephis mala prę̃misisset, adiunxit: Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Hũc ipse synagogæ dux infirmo suo gregi metuebat, dicẽs: Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, caue ne imitari uelis abominationes illarum gentium. Obliuiscitur etiã quod bestia agri conterat: quia nimirum si diabolus in hoc mundo sæuiens editos in bona conuersatione filios rapiat, hypocrita omnino non curat. Hanc autem agri bestiam Paulus ouis quæ posuerat metuebat, dicẽs: Timeo ne sicut serpẽs Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus uestri à charitate, quæ est in Christo Iesu. Hanc agri bestiã discipulis metuebat Petrus, cùm diceret: Aduersarius uester diabolus, quasi leo rugiẽs circuit, quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. 1.Pet.5
Habent ergo ueraces magistri super discipulos timoris uiscera ex uirtute charitatis: hypocritæ autem tanto minus commissis sibi metuunt, quanto nec sibimetipsis quid timere debeant deprehendunt. Et quia obduratis cordibus uiuunt, ipsos etiam quos generãt filios, nulla pietate debiti amoris agnoscunt. Vnde adhuc sub struthionis specie subditur: Duratur ad filios quasi non sint sui.] Quem enim charitatis gratia non infundit, proximum suum etiã si ipse hunc Deo genuit, extraneũ respicit: ut profectò sunt omnes hypocritæ, quorum uidelicet mẽtes dum semper exteriora appetunt, intus insensibiles fiunt: & in cunctis quæ agunt, dum sua semper expetunt, erga affectũ proximi nulla charitatis compassione molescunt. O quàm mollia uiscera gestabat Paulus, quando circa filios suos tanto æstu amoris inhiabat, dicens: Nos uiuimus, si uos statis in Domino: & testis mihi est Deus, quomodo cupiã omnes uos in uisceribus Christi. Romanis quoq; ait: Testis est mihi Deus cui seruio in spiritu meo, in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriã uestri semper facio in orationibus meis: obsecrãs si quo modo tandem aliquando prosperũ iter habeã in uoluntate Dei ueniẽdi ad uos: desidero enim uidere uos. Timotheo quoq; ait: Gratias ago Deo meo, cui seruio à progenitoribus meis in cõscientia pura, quia sine intermissione habeã tui memoriã in orationibus meis, nocte ac die desiderans te uidere. Thessalonicensibus quoq; amorẽ suũ indicans dicit: Nos autẽ fratres desolati à uobis ad tempus horæ, aspectu non corde, abundantius festinauimus faciem uestram uidere cum multo desiderio. Qui duris persecutionib. pressus, & tamẽ de filiorum salute sollicitus adiũxit: Misimus Timotheũ fratrem nostrũ, & ministrũ Dei in Euangelio Christi, ad confortãdos uos, & exhortãdos pro fide uestra, ut nemo moueat in tribulationibus istis. Ipsi enim scitis q; in hoc positi sumus. Ephesiis quoq; ait: Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro uobis, quæ est gloria uestra. Ecce in tribulatione positus, alios exhortat: & in hoc quod ipse sustinet, alios roborat. Non enim filiorũ suorũ fuerat more struthionis oblitus, sed metuebat nimis, ne eius discipuli in prædicatore suo tot persecutionũ probra cernentes, fidem in eo despicerent, contra quam innumeræ passionũ contumeliæ præualerent. Et idcirco minus dolebat in tormẽtis, sed magis filijs de tormentorum suorum tentatione metuebat. Paruipendebat in se plagas corporis, dum formidaret in filijs plagas cordis. Ipse patiendo suscipiebat uulnera tormentorum, sed filios consolando, curabat uulnera cordium. Pensemus ergo cuius charitatis fuerit, inter dolores proprios alijs timuisse: pẽsemus cuius charitatis fuerit, filiorũ salutẽ inter sua detrimẽta requirere, & statum mentis in proximis etiam ex sua deiectione custodire.

Phil.1
Rom.1
2.Tim.1
1.Thes.2
1.Thes.3
Ephe.3

Sed hæc hypocritæ charitatis uiscera nesciunt: 9
quia

quia eorũ mens quanto per mundi concupiſcentiam in exteriora reſoluitur, tanto per inaffectionem ſuam interius obduratur: & torpore inſenſibili frigeſcit intrinſecus, quia amore damnabili molleſcit foris: ſeq; ipſam conſiderare non ualet, quia cogitare ſe minimè ſtudet. Cogitare uerò ſe mens non poteſt, quæ tota apud ſemetipſam non eſt. Tota uerò eſſe apud ſemetipſam non ſufficit: quia per quot concupiſcentia rapitur, per tot à ſe metipſa ſpecies diſſipatur, & ſparſa in infimis iacet, quæ collecta ſi uellet, ad ſumma conſurgeret. Vnde iuſtorum mẽs quia per cuſtodiam diſciplinæ, à cunctorum uiſibilium fluxo appetitu conſtringitur, collecta apud ſemetipſam intrinſecus integratur: qualiſq; Deo uel proximo eſſe debeat, plenè conſpicit, quia nihil ſuum exterius derelinquit: & quanto ab exterioribus abſtracta compeſcitur, tanto aucta in intimis inflammatur: & quo intus magis ardet, eo ad deprehendenda uitia amplius lucet. Hinc eſt enim quòd ſancti uiri dum ſe intra ſemetipſos colligunt, mira ac penetrabili acie occulta etiã aliena delicta deprehendũt. unde
Ezech.8 bene per Ezechielem prophetã dicit: Emiſſa ſimilitudo manus apprehẽdit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me ſpiritus inter terrã & cœlũ, & adduxit me in Hieruſalem in uiſione Dei iuxta oſtium interius quod reſpiciebat ad Aquilonẽ: ubi erat ſtatutum idolum zeli, ad prouocandam æmulationẽ. Quid eſt enim cincinnus capitis, niſi collectæ cogitationes mentis: ut non ſparſæ diffluãt, ſed per diſciplinam conſtrictæ ſubſiſtant? Manus ergo deſuper mittitur, & prophẽta per cincinnũ capitis eleuatur: quia cùm noſtra mẽs ſeſe per cuſtodiã colligit, uis ſuperna ſurſum nos ab infimis trahit. Bene uerò inter terram & cœlũ ſublatum ſe aſſerit: quia quilibet ſanctus in carne mortali poſitus, plenè quidem adhuc ad ſuperna non peruenit, ſed iam tamen ima derelinquit. In uiſione uerò Dei in Hieruſalem ducitur: quia uidelicet unuſquiſq; proficiens per charitatis zelum, qualis eſſe Eccleſia debeat contemplatur. Bene quoque addit: Quia iuxta oſtiũ interius ductus eſt, quod reſpiciebat ad Aquilonem: quia nimirum ſancti uiri dum per aditum internæ cõtemplationis aſpiciunt, plus praua inter eccleſiam fieri quàm recta deprehendunt: & quaſi in Aquilonis parte oculos, id eſt ad ſolis ſiniſtram flectunt: quia cõtra uitiorum frigora, charitatis ſe ſtimulis accendunt. Vbi & rectè ſubiungitur: Quia illic erat ſtatutum idolum zeli ad prouocandã æmulationem. Dum enim intra ſanctam Eccleſiam à nonnullis ſpecie ſolà fidelibus, rapinas & uitia perpetrari conſiderant, quid aliud quàm in Hieruſalem idolum uident? quod idolum zeli dicitur: quia per hoc contra nos æmulatio ſuperna prouocatur: ut tanto diſtrictius delinquentes feriat, quanto nos charius redemptor amat. Hypocritæ igitur quia cogi-
10 tationes mentis non colligunt, per cincinnum capitis minimè tenentur. Et qui ſua neſciunt, commiſſorum ſibi quando delicta deprehendunt? Hi itaq; torpent à cœleſtibus, ad quæ flagrare debuerant, & flagrant terrenis rebus anxiè, à quibus laudabiliter torpuiſſent. Poſtpoſita quippe filiorum cura, ſæpe eos uideas ſe contra pericula immenſi laboris accingere, maria trãſmeare, adire iudicia, pulſare principatus, palatia irrumpere, iurgantibus pópulorum cuneis intereſſe, & terrena patrimonia laborioſa obſeruatione defendere. quibus ſi fortaſſe dicatur, Cur iſta uos agitis, qui ſeculum reliquiſtis? reſpondent ilico Deum ſe metuere, & idcirco tanto ſtudio defendendis patrimoniis inſudare. unde bene adhuc de ſtruthionis huius ſtulto labore ſubiungitur:

Quòd hypocritæ animarum damna non curant, ſed temporalium rerum iactura anxiè perturbantur. Cap. VIII.

B FRuſtra laborauit, nullo timore cogẽte. Illic nanq; trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Ecce enim diuina uoce præcipitur: Si quis tibi tulerit tunicam, & uoluerit tecum iudicio contendere, dimitte illi & pallium. Et rurſum: Si quis quod tuum eſt tulerit, ne repetas. Paulus quoque apoſtolus diſcipulos ſuos cupiens exteriora deſpicere, ut ualeant interna ſeruare, admonet dicens: Iam quidem omnino delictum eſt in uobis, quòd iudicia habetis inter uos: quare non magis iniuriã accipitis, quare non magis fraudem patimini? Et tamen hypocrita aſſumpto ſanctæ conuerſationis habitu, filiorum cuſtodiam deſerit, & temporalia quæq; defendere etiam iurgijs quærit. Exemplo ſuo eorum perdere corda non trepidat, & quaſi per negligentiam amittere patrimonia tenera formidat. In errorem diſcipulus labitur, & tamen cor hypocritæ nullo dolore fauciat. Ire in iniquitatis uoraginem commiſſos ſibi conſpicit, & hæc quaſi inaudita pertranſit: at ſi quod ſibi leuiter inferri temporale damnũ ſenſerit, in ultionis ira repentè ab intimis inardeſcit. Mox patientia rumpitur, mox dolor cordis in uocibus effrenatur: quia dum animarũ damna æquanimiter tolerat, iacturam uerò rerum temporaliũ repellere, etiam cum ſpiritus cõmotione feſtinat, cunctis ueraciter indicat teſte mentis perturbatione quid amat. Ibi quippe eſt grãde ſtudium defenſionis, ubi & grauior uis amoris. Nam quanto magis terrena diligit, tanto priuari eis uehemẽtius pertimeſcit. quæ
D enim mente aliquid in hoc mundo poſſidemus, non docemur, niſi cùm amittimus. Sine dolore nanq; amittitur, quicquid ſine amore poſſidetur. Quæ uerò ardenter diligimus habita, graviter ſuſpiramus ablata. Quis autem neſciat quia noſtris uſibus res terrenas Dominus condidit, ſuis autẽ animas hominum creauit? Plus ergo Deo ſe amare conuincit, qui neglectis his quæ eius ſunt, propria tuetur. Perdere nanq; hypocritæ ea quæ Dei ſunt, id eſt animas hominum non timẽt, & ea quæ ſua ſunt, amittere: uidelicet res cum mundo tranſeuntes, quaſi diſtricto iudici poſituri rationem timent, ac ſi placatũ inueniãt, cui deſideratis rebus, id eſt rationabilib. perditis, inſenſibilia & nõ quæ ſita cõſeruant. Poſſidere aliquid in hoc mũdo uolumus, & ecce ueritas clamat: Niſi quis renũciauerit

rit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Perfectus igitur Christianus quomodo debet res terrenas iurgando defendere, quas nunc præcipitur non possidere? Itaq; cùm res proprias amittimus, si perfectè Deū sequimur, in huius uitæ itinere à magno onere leuigati sumus. Cū uerò curam rerum, eiusdem nobis itineris necessitas imponit, quidam dum eas rapiunt, solummodo tolerandi sunt: quidam uerò conseruata charitate prohibendi, nō tamē sola cura ne nostra subtrahant, sed ne rapientes non sua, semetipsos perdant. Plus quippe ipsis raptoribus debemus metuere, q̄ rebus irrationabilibus defendendis inhiare. Ista namq; etiam non rapta morientes amittimus, cum illis uerò & nunc conditionis ordine, & si corrigi studeant, post perceptionem muneris unum sumus. Quis autem nesciat, quia minus ea quibus utimur, & plus debemus amare quod sumus? Si ergo & pro sua utilitate raptoribus loquimur, iam nō solum nobis quæ temporalia, sed ipsis etiam quæ sunt æterna uendicamus. Qua in re illud est solerter intuendum, ne per necessitatis metum, cupiditas surrepat rerum: & zelo succensa prohibitio, impetu immoderatiore distēsa, usq; ad odiosa uerba & turpitudinem contentionis erumpat. Dumq; pro terrena re pax à corde cū proximo scinditur, liquidò apparet: quia plus res q̄ proximus amatur. Si enim charitatis uiscera etiā circa raptorem proximum nō habemus, nosmetipsos peius ipso raptore persequimur, grauiusq; nos q̄ alter poterat deuastamus: quia dilectionis bonū sponte deserētes, à nobisipsis intus est quod amittimus, qui ab illo sola exteriora perdebamus. sed hanc hypocrita formā charitatis ignorat: quia plus terrena q̄ cœlestia diligens, contra eum qui tēporalia diripit, sese in intimis immani odio inflā
11 mat. Sciendū uerò est, quia sunt nonnulli quos charitatis gremio nutriens mater Ecclesia tolerat, quousq; ad spiritalis ætatis incrementa perducat, qui nonnunquā & sanctitatis habitū tenēt, & perfectionis meritum exequi non ualent. Ad dona nanq; spiritalia minimè assurgunt, & idcirco his qui sibi coniuncti sunt, ad tuenda ea quæ terrena sunt, seruiunt, & nōnunq̄ in defensionis eiusdem iracundia excedunt. Hos nequaq̄ credendum est hypocritarum numerum incurrere: quia aliud est infirmitate, aliud malitia peccare. Hoc itaq; inter hos & hypocritas distat, q̄ isti infirmitatis conscij malunt à cunctis de culpa sua redargui, q̄ de ficta sanctitate laudari: illi uerò & iniqua se agere certi sunt, & tamen apud humana iudicia de nomine sanctitatis intumescunt. Isti non metuunt prauis hominibus etiā de bona actione displicere, dum supernis tantummodo iudicijs placeant: illi uerò nunquam quid agant, sed quomodo de actione qualibet hominibus possint placere considerant. Isti iuxta modum suæ intelligētiæ, etiam in rebus seculi militant causis Dei: illi uerò pro causis Dei, intentioni deseruiunt seculi: quia inter ipsa quoq; quæ se agere sancta opera ostendunt, non conuer
A sionem quærunt hominum, sed auras fauorū. Igitur dum quosdā non despectæ conuersationis uiros, iracundè uel nimiè defendere terrena conspicimus, debemus hoc in illis per charitatem reprehendere, nec tamen eos reprehendendo desperare: quia plerunq; uni eidēq; homini & insunt quędam iudicabilia quæ apparent, & magna quæ latent. In nobis autē sępe magna in facie prodeunt, & nonnunquā quæ reprehēdenda sunt, occultantur. Hinc ergo humilianda est nostræ mentis elatio, quòd & illorū infirma sunt publica, & nostra secreta: & rursum fortia illorum secreta sunt, & in publico nostra uulgātur. Quos ergo de aperta infirmitate reprehendimus, superest ut de occultæ fortitudinis æstimatione ueneremur: & si de aperB ta se firmitate nostra mens eleuat, occulta sua infirma considerans, sese in humilitate premat. Sæpe enim nōnulli multis præceptis obsequunt̄, & quędam pauca prætereunt: & nos multa prætermittimus, cùm pauca seruamus. Vnde fit plerunq;, ut quia quod seruare nos nouimus, hoc præterire alios uidemus, ilico nostra se in elatione mens eleuet, obliuiscēs quàm multa prætereat, cùm ualde sint pauca quæ seruat. Necesse est igitur ut in quibus alios reprehendimus, elationem sollicitè nostrę cogitationis inclinemus: quia si sublimiorem se cæteris noster animus conspicit, quasi in præcipitio singularitatis ductus, eo peius ruit. Sed cur hypocrita cœlestia lucra deserens, terrena elaboret, sub struthionis adhuc nomine subiūgit, dicēs:
C

Quòd hypocritæ dedit Deus in reprobum sensum: & ita excæcati sunt mente, ut electorum sanctitatem, & eorum rectorem Deum contemnant. Cap. IX.

PRiuauit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.] Quāuis aliud sit priuare, aliud non dare: hoc tamen repetijt subdendo, non dedit, quod præmisit, priuauit. ac si diceret: Quod dixit priuauit, non iniustè sapientiam abstulit, sed iustè non dedit. Vnde & Pharaonis cor Dominus Exod. 7
obdurasse dicitur, non quòd ipse duritiam contulit, sed quòd exigentibus eius meritis, nulla illud desuper infusi timoris sensibilitate molliuit. Sed nunc hypocrita quòd sanctum se simulat, quòd sub imagine boni operis occultat, sanctę Ecclesię
D pace premitur, & idcirco ante nostros oculos religionis uisione uestitur. Si qua ergo tētatio fidei erumpat, statim lupi mens rabida, habitu se ouinæ pellis expoliat: quantumq; contra bonos sæuiat, persequens demonstrat. Vnde & rectè subditur: Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem & ascensorem eius.] Quid enim alas huius struthionis accipimus, nisi pressas hoc tēpore quasi cōplicatas hypocritæ cogitationes? Quas cùm tempus fuerit, in altum eleuat: quia opportunitate cōperta, eas superbiendo manifestat. Alas in altum erigere, est per effrenatam superbiam cogitationes aperire. Nunc autem quia sanctum se simulat, quia in semetipso stringit quę cogitat, quasi alas in corpore per humilitatē plicat.

Notan-

12 Notandum uerò est quòd non ait: Deridet equum & ascensorem, sed equitem & ascensorem eius. Equus quippe est unicuiq; sanctę animę corpus suum, quod uidelicet nouit & ab illicitis continētiæ freno restringere, & rursum charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare. Equitis ergo nomine anima sancti uiri exprimit̄, quæ iumentum corporis bene subditum regit. Vnde & Ioannes apostolus in Apocalypsi Dominum
Apoc. 19 contemplatus ait: Et exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eum in equis albis. Multitudinē quippe sanctorum quæ in hoc martyrij bello sudauerat, rectè exercitum uocat, qui idcirco in equis albis sedere referuntur: quia nimirum eorum corpora & luce iusticiæ, & castimoniæ candore claruerunt. Deridet ergo hypocrita equitem: quia cùm ipse in aperto iniquitatis eruperit, electorū despicit sanctitatē: & elatus fatuos appellat, quos pace pressus fidei, callida arte simulabat. Quis uerò alius huius ascensus est equitis, nisi omnipotēs Deus, qui & ea quę non erant pręuidens cōdidit, & ea quæ sunt possidens regit? Ascendit quippe equitem: quia iusti uniuscuiusq; uiri animū possidet, sua bene membra possidentem. Huic ergo hypocritæ deridere est equitem, sanctos despicere: deridere uerò est ascensorem equitis, prosilire usque ad iniuriam creatoris. Quia enim in unoquoque lapsu à minimis semper incipitur, & succrescentibus defectibus ad grauiora peruenitur, rectè hypocritæ huius iniquitas per suppositā detrimenta distinguitur: ut dicatur prius bonū se quod non sit ostendere, postmodum uerò bonos apertè despicere, ad extremum quoq; usq; ad iniuriam
Luc. 3 conditoris exilire. Nunquam quippe illic anima quò ceciderit iacet: quia uoluntariè semel lapsa ad peiora pondere suæ iniquitatis impellitur: ut in profundū corruens, semper adhuc profundius obruatur. Eat ergo hypocrita, & nunc suas laudes appetat, postmodum uitam proximorū premat, & quandoq; se in irrisione sui conditoris exerceat: ut quo elatiora semper excogitat, eo se supplicijs atrocioribus immergat. O quàm multos tales nunc sancta Ecclesia tolerat, quos cùm tempus eruperit, tentatio aperta manifestat. Qui uoluntates suas quia contra eam modò non exerunt, quasi cōplicatas interim alas cogitationum premunt. Quia enim à bonis malisq; hæc uita communiter ducitur, nunc Ecclesia ex utrorumq; numero uisibiliter congregatur, sed Deo inuisibiliter iudicante discernitur, atq; in exitu suo à reproborum societate separatur. Modò uerò esse in ea, nec boni sine malis, nec mali sine bonis possunt. Hoc enim tempore cōiuncta utraq; pars sibi necessariò congruit, ut & mali mutētur per exempla bonorum, & boni purgentur per tentamenta malorum. Atque ideo Dominus postquam sub struthionis specie multa de hypocritarum reprobatione intulit, mox ad electorum sortem uerba conuertit: ut qui in illis audierant quod fugientes tolerent, in istis audiant quod imitantes ament. Sequitur:

A *Quòd ea quæ de rhinocerote dicta sunt, intelligi & aliter possint.* Caput X.

NVnquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Sed fortasse prius ęq; huius equi fortitudinem hinnitumq; differamus, ab aliquibus quæritur, ut aliter etiam moralitate postposita, & rhinocerotis uirtus, & struthionis huius fatuitas exponat. Manna quippe est uerbum Dei, & quicquid bene uoluntas suscipientis appetit, hoc profectò in ore comedentis sapit. Terra est uerbum Dei, quā quanto labor inquirentis exigit, tanto largius fructum reddit. Debet ergo intellectus sacri eloquij multiplici in quisitione uentilari: quia & terra quæ sępius arando uertit̄, ad frugem uberius aptatur. Quæ igitur
B & aliter de rhinocerote ac struthione sentimus, sub breuitate perstringimus: quia ad ea quæ obligatoria sunt, enodanda properamus. Rhinoce- 13
ros iste, qui etiam monoceros in Græcis exemplaribus nominatur, tantę esse fortitudinis dicitur, ut nulla uenantium uirtute capiatur. Sed sicut hi asserunt, qui describendis naturis animaliū laboriosa inuestigatione sudauerunt, uirgo ei puella proponitur, quæ uenienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate postposita caput deponit, sicq; ab eis à quibus capi quęritur, repētè uelut inermis inuenitur. Buxei quoq; coloris esse describit̄, qui etiam cum elephantis quando certamen aggreditur, eo cornu quod in nare singulariter gestat, uentrem aduersantium ferire perhibetur, ut cùm ea quæ molliora sunt uulnerat, impugnantes se facilè
C sternat. Potest ergo per hunc rhinocerotem uel certè monocerotem, scilicet uniçornem, ille populus intelligi, qui dum accepta lege, non operi, sed solam inter cunctos homines elationem sumpsit, quasi inter ceteras bestias cornu singulare gestauit. Vnde passionem suam Dominus prophetica canente pronuncias ait: Libera me de ore leonis, Psal. 21
& de cornibus unicornium humilitatem meam. Tot quippe in illa gente unicornes, uel certè rhinocerotes extiterunt, quot contra prędicamenta ueritatis de legis operibus singulari, & fatua elatione confisi sunt. Beato igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenenti dicitur: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? ac si apertè dicatur: Nunquid
D illum populum quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione consideras, sub iure tuæ prædicationis inclinas: subaudis, ut ego, qui & contra me illum singulari cornu extolli conspicio, & tamen mihi cùm uoluero, protinus subdo. Sed hoc melius ostendimus, si de genere ad speciem transeamus. Ille ergo ex hoc populo & prius in superbia, & postmodum præcipuus testis in humilitate nobis ad mediū Paulus ducatur, qui dum contra Deum se quasi de custodia legis nescius extulit, cornu in nare gestauit. Vnde & hoc ipsum naris cornu per humilitatem postmodum inclinans
1. Tim. 1 dicit: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci. In nare cornu gestabat,

qui

quiplacaturum se Deo de crudelitate confidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Huius autem rhinocerotis fortitudinē omnis uenator extimuit: quia Sauli sæuitiam unusquisque prædicator expauit. Scriptum nanq; est: Saulus adhuc spirans minarū & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, ut si quos inuenisset huius uiæ uiros ac mulieres, uinctos perduceret in Hierusalem. Cùm flatus nare reddendus trahitur, spiratio uocatur: & illud sæpe per odorē nare deprehendimus, quod oculis non uidemus. Rhinoceros ergo iste nare gestabat cornu quo percuteret: quia minarum & cędis in Domini discipulos spirans, postquam præsentes interfecerat, absentes quærebat. Sed ecce omnis ante illum uenator absconditur: id est omnis homo rationale sapiēs opinione timoris eius effugatur. Vt ergo hunc rhinocerotem capiat, sinum suum uirgo, id est secretum suum ipsa per se inuiolata in carne Dei sapientia expandat. Scriptum quippe est, quòd cùm Damascū pergeret, subitò circumfulsit illum die media lux de cœlo, & uox facta est dicēs: Saule Saule quid me persequeris? Qui prostratus in terra respondit: Quis es domine? Cui illico dicitur: Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris. Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cùm Saulo incorrupta Dei sapientia incarnationis suæ mysterium de cœlo loquendo patefecit: & fortitudinē suam rhinoceros perdidit: quia prostratus humi, omne quod superbū tumebat amisit. Qui dum sublato oculorum lumine, manu ad Ananiam ducitur, patet iam rhinoceros iste quibus Dei loris astringitur: quia uidelicet uno in tempore cæcitate, prædicatione, baptisma te ligatur. Qui etiam ad Dei præsepe moratus est: quia ruminare uerba Euangelij dedignatus non est. Ait enim: Ascendi Hierosolymam cum Barnaba assumpto & Tito. Ascēdi autem secundum reuelationem, & contuli cum illis Euangelium. Et qui prius ieiunus audierat: Durum est tibi contra stimulum calcitrare: mira postmodum uirtute præsidentis pressus, ex uerbi pabulo uires obtinuit, & calcem superbiæ amisit. Loris quoq; Dei nō tantum à feritate restringitur, sed quod magis sit mirabile, ad arandum ligatur: ut non solum homines crudelitatis cornu non impetat, sed eorum etiam refectioni seruiens, aratrum prædicationis trahat. Ipse quippe de euangelizantibus quasi de arantibus dicit: Debet enim in spe qui arat arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Qui igitur tormenta prius fidelibus irrogauerat, & pro fide postmodum flagella libenter portat, qui scriptis etiam epistolis humilis ac despectus prædicat quod dudum terribilis impugnabat: profectò bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui uiuebat in campo malè liber à timore.

14 De quo rectè dicitur: Aut confringet glebas

A uallium post te? Iam scilicet Dominus quorundam mentes intrauerat, qui illum ueraciter humani generis redemptorem credebant. qui tamen cùm nequaquam à pristina obseruatione recederent, cùm dura literæ prædicamenta custodirent, eis prædicator egregius dicit: Si circuncidamini, Gal.5 Christus uobis nihil proderit. Qui ergo in humili mente fidelium legis duritiam redarguendo contriuit, quid aliud quàm in ualle post Dominū glebas fregit? ne uidelicet grana seminum, quæ excisus aratro fidei sulcus cordis exciperet, per custodiam literæ pressa deperirent. De quo bene adhuc subditur: Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? In rhinocerotis huius fortitudine fiduciā Deus
B habuit: quia quanto illum crudelius sibi dura inferentem pertulit, tanto pro se constantius tolerantem aduersa præsciuit. Cui labores etiam quos ipse in carne pertulerat dereliquit: quia cōuersum illum usq; ad imitationem propriæ passionis traxit. Vnde & per eundem rhinocerotem dicitur: Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea. Col.1 De quo adhuc subditur: Nunquid credes ei quòd reddat sementem tibi, & aream tuam congreget? Consideremus Saulum quis fuerit, Act.7.& 8 cùm ab ipsa adolescētia lapidantium adiutor existeret, cùm alia Ecclesiæ loca uastaret, & acceptis epistolis uastanda alia peteret, cùm mors ei fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum aljs extinctis anhelaret: & profectò cogno-
C scimus quia nullus tunc fidelium crederet, quòd ad iugum Deus suæ fortitudinis, uim tantæ elationis inclinaret. Vnde & Ananias uoce dominica hunc & postquam conuersum audiuit extimuit, dicens: Domine audiui à multis de uiro hoc, quā- Act.9 ta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem. Qui tamen repentè cōmutatus ab hoste prędicator efficitur, & in cunctis mundi partibus redemptoris sui nomen insinuat, supplicia pro ueritate tolerat, pati se quæ irrogauerat exultat, alios blandimentis uocat, alios ad fidem terroribus reuocat. Istis regnum pollicetur cœlestis patriæ, illis minatur ignes gehennæ. Hos per authoritatem corrigit, illos ad uitam rectitudinis per humilitatem trahit, atque in omni latere ad manum se sui rectoris in-
D clinat: & tanta arte Dei aream congregat, quanta illam prius elatione uentilabat. Sed neq; hoc 15 abhorret à Paulo, quòd rhinoceros buxei coloris dicitur, & elephantorum uentres cornu ferire perhibetur. Quia enim uiuere sub rigore legis assueuit, arctius cæteris in illo custodia uniuscuiusque uirtutis inoleuit. Quid enim per colorem buxeum nisi abstinentiæ pallor exprimitur? Cui ipse se tenaciter adhærere testatur dicens: Castigo 1.Cor.9 corpus meum, & seruituti subijcio, ne fortè aljs prædicans, ipse reprobus efficiar. Qui diuinæ legis eruditione prædītus, dum aliorum ingluuiem redarguit, cornu elephantes in uentrem ferit. In uentrem quippe elephantes percusserat, cùm dicebat: Multi ambulant quos sępe dicebam uobis: Phil.3 nunc autem & flens dico inimicos crucis Chri-

ſti, quorum finis interitus, quorum Deus uenter A rit,cùm in terra deſeruntur: quia uidelicet humana corda dum ſemper terrena cogitare, ſemper quæ ima ſunt agere appetunt, ad conterendum ſe agri beſtiæ,id eſt diabolo ſternunt: ut cùm diuin infima cogitatione abiecta ſunt, quandoq; etiam maiorum criminum perpetratione frangantur. Synagoga ergo oua quæ genuit,à terra ſuſpende re bene uiuendo neglexit. Sed omnipotens Deus multos eius filios ꝯuis in terrenis deſiderijs mor tuos ac frigidos reperit, calore tamen ſui amoris animauit. Sed uitā quam filijs ſynagoga nō dedit, hanc poſtmodum inuidit, dum moliretur perſequendo extinguere, quos ſe ad bona opera non meminerat fouēdo genuiſſe. Vnde & aptè de hac ſtruthione ſubditur: Duratur ad filios quaſi non ſint ſui.] Quaſi non ſuos deſpicit,quos aliter uiuere quàm docuit ipſa deprehendit: & dureſcēte ſæ uitia terrores admouet, ſeq; in eorum cruciatibus exercet, atq; inuidiæ facibus inflammata, in quibus non laborauit ut poſſint uiuere,laborat ut de beant interire: & cùm Domini membra perſequi tur, placere ſe per hoc Domino ſuſpicatur. Vnde & eiſdem ſtruthionis ouis ueritas dicit: Venit ho- Iohan. 16
ra ut omnis qui interficit uos, arbitretur obſequi um ſe præſtare Deo. Quia ergo dū crudelitate ad perſequēdum ſynagoga ducitur,hoc ſe agere impulſu diuini timoris arbitratur, rectè ſubiungitur: Fruſtra laborauit, nullo timore cogente.] In labore quippe perſecutionis illam anhelare non timor ſed crudelitas coegit. Sed quia plerunque ui- C
tia colore uirtutum tincta, tanto nequiora ſunt, quanto & eſſe uitia minimè cognoſcuntur: ex in perſecutione ſynagoga durior extitit,quo religiorem ſe fieri fidelium mortibus æſtimauit: & id circo quæ ageret, diſcernere omnino non potuit: quia lumen ſibi intelligentiæ per ſuperbiæ abiectionem clauſit. Vnde & bene ſubditur: Priuauit eam Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam.] Diſtrictum quippe eſt occultæ retributionis examen: & quia ſciens humilitatem perdidit, etiam ueritatis intelligentiā neſciens amiſit. Valde autem minora ſunt uulnera quæ in redemptoris aduentu fidelibus intulit, quàm ea quibus ſanctam Eccleſiam adhuc per aduentum Antichriſti ferire contendit. Ad illud nanque ſe tempus D
præparat, ut uitam fidelium coaceruatis uiribus premat. Vnde & aptè ſubditur: Cùm tempus 17
fuerit,in altum alas erigit: deridet equitē & aſcenſorem eius.] In altum ſtruthio alas erigit,quando ſuo conditori ſynagoga nō ut antea formidando, ſed apertè iam repugnando contradicit. In membra quippe diaboli tranſiens, & mendacij hominem Deum credens: contra fideles tanto in altum extollitur,quanto & Dei corpus ſe eſſe gloriatur. Quæ quia non ſolum humanitatem Domini, ſed ipſam etiam diuinitatem deſpicit, non tantum equitem,ſed aſcenſorem etiam equitis irridet. nam cuſtodita unitate perſonæ ualet intelligi: quia uerbum Dei tunc equitem aſcendit,quando animati carnem ſibi intra uterum uirginis cōdidit. Tunc equitem aſcendit,quando humanā animam pro-

pri-

ſti, quorum finis interitus, quorum Deus uenter eſt,& gloria in cōfuſione ipſorum. Et rurſum: Huiuſmodi Chriſto Domino nō ſeruiunt,ſed ſuo uētri. Cornu ſuo igitur rhinoceros iſte non iam homines,ſed beſtias percutit: quando illa Paulus doctrinæ ſuæ fortitudine nequaquam perimendos humiles impetit,ſed ſuperbos uentris cultores occidit. Quæ ergo in Paulo ſcripta cognouimus,ſupereſt ut facta & in alijs credamus. Multi quippe ad humilitatis gratiā ex eius populi elatione conuerſi ſunt,quorū ſequitiam Dominus dum ſub iugo inſpirati timoris edomuit, nimirum rhinocerotis ſibi fortitudinem ſubegit. Sed quia mira Dei potentia quid de electis egerit audiuimus, nunc mira eius patientia in his quos reprobat quid tolerauerit audiamus. Penna ſtruthionis ſimilis eſt B
pēnis herodij & accipitris.] Quid ſtruthionis nomine,niſi ſynagoga ſignatur? quæ alas legis habuit,ſed corde in infimis repēs,nunquam ſe à terra ſubleuauit? Quid uerò per herodium & accipitrem, niſi antiqui patres exprimuntur, qui ad ea quæ potuerūt intelligendo perſpicere, ualuerunt etiam uiuēdo peruolare? Pēna igitur ſtruthionis, herodij & accipitris pennæ eſt ſimilis: quia ſynagogę uox priorum doctrinam loquendo tenuit, ſed uiuendo neſciuit. Vnde & eiuſdem ſynagogæ populos de Phariſæis atq; ſcribis ueritas admonet dicens: Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint uobis,ſeruate & facite: ſecundum opera uerò eorum nolite facere. Multa autem dicere de herodij C
uita potuimus: ſed quia penna eius tantummodo ad memoriam deducit, de uita loqui prohibemur.

16 Quando derelinquit in terra oua ſua, tu forſitan in puluere calefacies ea?] In ouis aliud eſt quod cernitur,aliud quod ſperatur: & uideri ſpes non poteſt, Paulo atteſtante qui ait: Quod enim Rom.8
uidet quis,quid ſperat? Quid ergo per ſtruthionis oua, niſi de ſynagogæ carne editi Apoſtoli deſignantur? qui dum ſe in mundo deſpectos atque humiles exhibent, ſperare gloriam in ſupernis docent. Abiecti nanque & quaſi nullius momenti apud elatos habiti, in terra uelut oua iacuerunt: ſed intus in eis latebat unde uiuerent, & ſubleuati ſpei pennis ad cœleſtia uolarent. Quæ oua ſtruthio in terra derelinquit: quia eos quos carne genuerat ſynagoga Apoſtolos audire contemnens, uorandæ gentilitati deſeruit. Mira autem potentia Dominus hæc eadem in puluere oua calefacit: quia uiuos Apoſtolorum fœtus in illa abiecta dudum gentilitate ſuſcitauit: & quos ſynagoga uelut inſenſatos inuiuificatosq; deſpexerat, ipſi nūc in ueneratione gentium per doctrinæ magiſterium uiuentes uolant. Oua ſua ſtruthio in puluere derelinquit: quia omnes quos prædicando ſynagoga genuit, à terrenis deſiderijs minimè ſuſpendit. Quę nimirū deſideria quia antiquus hoſtis concepta in corde inuenit, obſeſſas mentes etiam in ſceleribus rapit. Vnde & ſubditur: Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea, & beſtia agri conterat.] Tunc oua pes calcat, & beſtia agri conte-

priæ carni præsidentẽ, diuino cultui semetipsum creãdo subiugauit. Carnem quippe diuinitas anima mediante suscepit, & per hoc totum simul equitem tenuit: quia in semetipso non solum illam quæ regebatur, sed hanc etiam quę regebat astrinxit. Iudæa igitur per aduentum superbientis, Antichristi laqueo seductionis capta, quia redemptorem nostrum humilem fuisse inter homines despicit, deridet equitem: quia eius in omnibus diuinitati contradicit: deridet nihilominus & ascensorem. Sed redemptor noster unus idemq; & eques & equitis est ascensor: & cùm in mundum uenit, fortes contra mundum prædicatores exhibuit: & cùm in mundi termino Antichristi fallaciam tolerat, uirtutem pro se certantibus subministrat: ut cùm antiquus hostis in illa sua citius finiẽda liber A tate laxatur, fideles nostri tanto maiores uires accipiant, quanto contra aduersarium solutum pugnant. Vnde hic cùm struthio alas eleuare, ascẽsorem & equitem deridere describitur, ilico fortium prædicatorum memoria subrogatur, & dicitur:

Nunquid præbebis equo fortitudinẽ, aut circun- 19
dabis collo eius hinnitum?] In scriptura sacra equi nomine aliquando lubrica uita prauorum, aliquando dignitas temporalis, aliquando hoc ipsum præsens seculum, aliquãdo prępparatio rectę intentionis, aliquando sanctus prædicator exprimitur. Equi enim nomine lubrica prauorum uita
Psal. 31 signat, sicut scriptũ est: Nolite fieri sicut equus &
Iac. 3 mulus. Et sicut per prophetã dicitur: Equi amatores & emissarij facti sunt: unusquisq; ad uxorem B proximi sui hinniebat. Equi nomine dignitas tẽ-
Ezech. 10 poralis accipitur, Salomone attestãte, qui ait: Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram. Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati: & serui in equis sunt, cùm peccatores præsentis uitæ dignitatibus efferunt. Principes uerò quasi serui ambulant, cùm multos dignitate uirtutum plenos nullus honor erigit: sed summa hic aduersitas, uelut indignos, deorsum premit. Hinc rursum dicitur: Dormitauerunt qui
Psal. 75 ascenderunt equos: id est, in morte animæ mentis oculos à ueritatis luce clauserunt, qui in præsentis uitæ honore confisi sunt. Equi nomine hoc ipsum præsens seculum designatur, sicut Iacob uoce di-
Gen. 49 citur: Fiat Dan coluber in uia, cerastes in semita, D mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retrò. Quo in testimonio quid equus significet melius ostendimus, si & ea quæ circumstant, paulo subtilius exponamus. Nonnulli em̃ de tribu Dan uenire Antichristum ferunt: pro eo quòd hoc lo-
Hier. 8 co Dan & coluber asseritur & mordens. Vnde & non immeritò dum Israeliticus populus terras in castrorum partitionẽ susciperet, primus Dan ad Aquilonẽ castrametatus est: illum scilicet signãs,
Esa. 14 qui in corde suo dixerat: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. De quo
Hier. 8 & per prophetam dicitur: A Dan auditus est fremitus equorum eius. Qui non solum coluber, sed etiam cerastes uocatur. Cerata enim Græcè cornua dicuntur, serpensq; hic cornutus esse perhibetur: per quem dignè Antichristi aduentus asserit: quia contra fidelium uitã cũ morsu pestiferę prædicationis, armat etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiorẽ esse q̃ uiam? Fit ergo Dan coluber in uia: quia in præsentis uitæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus qua si parcendo blanditur: sed in uia mordet: quia eos quibus libertatem tribuit, erroris sui ueneno consumit. Fit cerastes in semita: quia quos fideles reperit, & sese ad præcepti cœlestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidæ persuasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit: & in persecutionis languore post beneficia fictæ dulcedinis exercet cornua potestatis. Quo in C loco equus hunc mundum insinuat, qui per elationem suam in cursu labentium temporum spumat. Et quia Antichristus extrema mundi apprehendere nititur, cerastes iste equi ungulas mordere perhibetur. Vngulas quippe equi mordere, est extrema seculi feriendo contingere. Vt cadat ascensor eius retrò. Ascensor equi est quisquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retrò cadere dicitur, & nõ in faciem: sicut Saulus cecidisse me- Act. 9
moratur. In faciem enim cadere, est in hac uita suas unumquenque culpas agnoscere, easq; pœnitendo deflere. Retrò uerò quo non uidetur cadere, est ex hac uita repentè decedere, & ad quæ supplicia ducatur ignorare. Et quia Iudæa erroris sui laqueis capta, pro Christo Antichristum expectat: bene Iacob eodem loco repentè in electo-
Gen. 49 rum uoce conuersus est, dicens: Salutare tuum expectabo Domine: id est, non sicut infideles Antichristum, sed eum qui in redemptionem nostram uenturus est, uerum credendo fideliter Christum. Equi nomine præparatio rectæ intentionis accipitur, sicut scriptum est: Equus paratur in diem Prouer. 21
belli, sed Dominus salutem tribuit: quia cõtra tentationem quidem se animus præparat, sed nisi adiuuetur desuper, salubriter non decertat. Equi nomine sanctus quisque prædicator accipitur, propheta attestante, qui ait: Misisti in mare equos tu- Abac. 3
os, turbantes aquas multas. Quietæ quippe aquæ iacuerunt: quia humanæ mẽtes diu sub uitiorum suorum torpore sopitæ sunt. Sed equis Dei mare turbatum est: quia missis sanctis prædicatoribus omne cor quod pestifera securitate torpuit, impulsu salutiferi timoris expauit. Hoc itaque loco equi nomine sanctus prædicator accipitur, cùm beato Iob dicitur:

Quòd prædicatores à Deo & uitam habeant & doctrinam. *Caput* XI.

NVnquid præbebis equo fortitudinem, aut 19
circundabis collo eius hinnitũ?] Sed quid est quòd huic equo Dominus se prius dare fortitudinẽ, & postmodum collo eius hinnitũ circundare asserit? Hinnitu enim uox prædicationis exprimitur. Verus autem quisque prædicator antè fortitudinem, & pòst hinnitum accipit: quia cùm in se prius uitia extinxerit, tunc pro erudiendis alijs ad uocem prædicationis uenit. Equus iste ha-

bet fortitudinem: quia aduersa cõstanter tolerat. Habet hinnitum: quia ad superna blandiens uocat. Huic equo Dominus & fortitudinem & hinnitum se dare testatur: quia in prædicatore eius ni si & uita & sermo conuenerint, nequaquã uirtus perfectionis apparebit. Non em̃ multũ prodest, si sublimis uitæ operatione suffultus sit, si tamen loquendo non ualet ad hoc alios excitare quod sentit. Vel quid prodest bene loquendo alios accendere, si semetipsum indicat malè uiuendo torpuisse? Quia ergo in prædicatore necesse est ut ad perfectionem utraque conueniant, equo suo Dominus & cum actionis fortitudine hinnitum uocis, & cum hinnitu uocis fortitudinem ministrat actionis. Et notandum cur hinnitus qui interius nimirum per guttur ducitur, equi collo circundari, id est, quasi per gyrum trahi exterius dicatur: quia uidelicet prædicationis uox de internis emanat, sed extrà circundat. Nam quo alios ad bene uiuendum suscitat, eo ad bene agendum & opera prædicantis ligat: ne extra sermonem actio transeat, ne uoci uita contradicat. Collo ergo equi hinnitus circumducitur: quia ne ad peruersa opera prodeat, suis uocibus etiam uita prædicantis obsidetur. Hinc est enim quòd potenter dimicantibus in munere torques dãtur: ut quia signa uirtutum gestant, maiora semper exerceant: & debilitatis crimen incurrere metuant, dum in semetipsis iam fortitudinis est præmium quod ostentant. Vnde & rectè in laude sapientiæ auditori cuilibet per Salomonem dicitur: Coronam gratiarũ accipies capiti tuo, & torquem aureum collo tuo. Sequitur:

Eccles.33

Quòd sancti uiri in tentationum ardoribus feruentiores inueniantur, & impellentes se ualidis conatibus ad cœlestia rapiuntur. Cap. XII.

NVnquid suscitabis eum quasi locustas?] Locustarum nomine aliquãdo Iudaicus populus, aliquando conuersa gentilitas, aliquando adulantium lingua, aliquando uerò per comparationem resurrectio dominica uel prædicatorum uita signatur. Quia enim Iudæorum populum locustæ exprimant, uita Ioannis signat, de quo scriptum est: Locustas & mel syluestre edebat. Ioannes quippe eum quem prophetiæ autoritate pronunciat, etiam specie ciborum clamat. In semetipso enim designauit Dominum, quem præuenit. Qui nimirum in redemptionem nostram ueniẽs, quia infructuosæ gentilitatis dulcedinem sumpsit, mel syluestre edit. Quia uerò Iudæorum plebem in suo corpore ex parte conuertit, in cibo locustas accepit. Ipsos nanque locustæ significant, subitos saltus dantes, sed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cùm præcepta Domini se implere promitterent: sed citius ad terram cadebant, cùm per praua opera hæc se audisse denegarent. Videamus in eis quasi quendam locustarum saltum: Omnia uerba quæ locutus est Dominus, & faciemus & audiemus. Videamus autem quomodo citius ad terram ruunt: Vtinam mortui essemus in Ægypto, & non in hac uasta solitudine. Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam. Locustæ ergo erãt: quia habebant saltũ per uocem, & casum per actionem.

Matt.3

Exo.24

Num.14

Locustarum quoq; nomine gentilitas designatur, Salomone attestante, qui ait: Florebit amygdalum, impinguabitur locusta, dissipabitur capparis. Amygdalum quippe florem prius cunctis arboribus ostendit. Et quid in flore amygdali, nisi sanctæ Ecclesiæ primordia designantur? quæ in prædicatoribus suis primitiuos uirtutũ flores aperuit, & ad inferẽda poma bonorũ operũ, uenturos sanctos quasi arbusta sequentia præuenit. In qua mox locusta impinguata est: quia sicca gẽtilitatis sterilitas pinguedine est gratiæ cœlestis infusa. Capparis dissipatur: quia cùm gratiam fidei uocata gentilitas attigit, Iudæa in sua sterilitate remanens, bene uiuendi ordinem amisit. Hinc rursum per eundem Salomonem dicitur: Regem locusta non habet, & egreditur uniuersa per turmas suas: quia uidelicet derelicta gentilitas, aliena dudum à diuino regimine extitit: sed tamẽ ordinata postmodum contra aduersantes spiritus ad fidei bellum processit. Locustæ uocabulo lingua adulantis exprimitur: quod exhibitæ cœlitùs Ægyptiæ plagæ testantur: quæ exigentibus meritis corporaliter semel illatæ sunt, sed quę mala prauas mentes quotidie feriant, spiritaliter signauerunt. Scriptum nanq; est: Ventus urens leuabat locustas, quæ ascenderunt super uniuersam terrã Ægypti: operueruntq; uniuersam faciem terræ, uastantes omnia. Deuorata est igit̃ herba terrę, & quicquid pomorum in arboribus fuit. His enim Ægyptus plagis affecta est, in quibus exteriori percussione commota dolens; q; perpenderet, quæ deuastationis damna interius negligẽs toleraret: ut dum foris perire minima, sed amplius dilecta cerneret, per eorum speciem quę intus pertulerat grauiora sentiret. Quid autem per significationem locustæ portendunt, quæ plus q̃ cætera minima quæq; animantia humanis frugibus nocent: nisi linguas adulantium, quæ terrenorum hominum mentes si quando bona aliqua proferre conspiciunt, hæc immoderatius laudando corrumpunt? Fructus quippe Ægyptiorum est operatio cenodoxorũ, quam locustæ exterminãt, dum adulantes linguæ ad appetendas laudes transitorias cor operãtium inclinant. Herbam uerò locustæ comedunt, quãdo adulatores quiq; uerba loquentium fauoribus extollunt. Poma quoq; arborum deuorant, quando uanis laudibus quorundam iam quasi fortium & operã eneruãt. Locustæ nomine per comparationem redemptoris nostri resurrectio designatur.

Vnde & uoce eius per prophetam dicitur: Excussus sum sicut locusta. Teneri enim à persecutoribus usq; ad mortem pertulit: sed sicut locusta excussus est: quia ab eorum manibus saltu subitæ resurrectionis euolauit. Quod referri quoq; ad prædicatorum numerum potest. In ipsis quippe sicut locusta excussus est: quia Iudęa in sua persecutione sæuiente, dum per diuersa fugiũt, quasi quosdã recessionis suæ saltus dederũt. Quia uerò ille prædicator

dicator ad perfectionis culmen erigitur, qui non A actiua solummodo, sed etiam contemplatiua uita solidatur: recte ipsa prædicatorum perfectio locutis exprimitur: quę quoties se in aera attollere conantur, primùm se cruribus impellentes subleuant, & postmodum alis uolant. Ita nimirum sunt sancti uiri: qui dum superna appetunt, primùm quidem actiuæ uitæ bonis operibus innituntur, & tũc demum se ad sublimia per cõtemplationis saltum uolando suspendunt. Crura figunt, & alas exerũt: quia rectè agendo stabiliuntur, & alta uidendo subleuantur. Qui in hac uita positi, diu in diuina contemplatione manere non possunt: sed quasi locustarum more, à saltu quem dederant, in pedibus suis se excipiunt, dum per contemplationum sublimia, ad necessaria actiuæ uitę opera reuertuntur: B nec tamen in eadem uita actiua remanere contenti sunt. Sed dum ad contemplationem desideranter exiliunt, quasi rursus aera uolantes petunt, uitamq; suam quasi locustæ ascendentes descendentesq; peragũt: dum sine cessatione semper & summa uidere appetunt, & ad semetipsos naturæ corruptibilis pondere reuoluuntur. Est adhuc aliud quod locustæ simile sanctis prædicatoribus gerunt. Matutinis nanq; horis, id est teporis tempore uix à terra se subleuant: cùm uerò æstus exarserit, tanto altius, quanto alacrius uolant. Sanctus autem quisq; prædicator dum quieta fidei tempora conspicit, humilis ac despectus aspicitur, & locustæ more quasi uix à terra subleuatur. Si autem persecutionis ardor incãdeat, corde cœlestibus inhærẽs, C mox quãtę sit sublimitatis ostẽdit: & pulsatus alis in altum rapitur, qui quietus in imis torpuisse uidebat. De hoc ergo equo, id est prædicatore suo beato Iob Dominus dicit: Nũquid suscitabis eum quasi locustas? Subaudis, ut ego: qui eo illum ad altiora excitando subleuo, quo grauiori persecutionis æstu excruciari permitto: ut tunc in illo robustior uirtus euigilet, cùm se ei ardentior infidelium crudelitas illidit. Sed cùm multa exterius sanctus prædicator patitur, cùm dira persequentium uexatione cruciatur: quis intueri ualet quid est id quod intus conspicit, qui tot sua exterius damna non sentit? Nisi enim essent mira quæ salubriter intus pascerent, ea proculdubio quę admouent exterius, usq; ad cor tormẽta peruenirent. Sed in ar- D ce spei se animus subleuat, & idcirco obiectæ seditionis iacula minimè formidat. Vnde & hoc loco Dominus ut ostendat, equus iste quàm suauia iam de internis odoretur, cùm tot aduersa in exteriorib. patiũtur, rectè subiũgit: Gloria nariũ eius terror.] In scriptura sacra uocabulo nariũ aliquando fatuitas, aliquãdo antiqui hostis instigatio, aliquãdo uerò præscientia solet intelligi. Naribus nanq; fatuitas designatur, sicut iam superius Salomone
Prou. 11 attestãte didicimus, qui ait: Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Nariũ nomine exhalantes insidiæ atq; instigatio antiqui hostis accipitur, quod in hoc eodẽ libro de illo Dominus
Iob 41 attestatur, dicens: De naribus eius procedit fumus. ac si dicat: De peruersa instigatione illius in humanis cordibus caligo nequissimæ cogitationis surgit, per quam uidentium oculi tenebrescant. Naribus quoque præscientia designatur, sicut per prophetam dicitur: Quiescite ab homine, cuius Esa. 2 spiritus est in naribus eius: quia excelsus reputatus est ipse. Sæpe enim id quod nõ uidemus, odore comprehendimus, ita ut nonnullæ res etiam cùm longè iaceant, fragrantiam nobis suæ qualitatis innotescant: dumq; per nares spiritum ducimus, plerunq; aliqua & inuisa præscimus. Redemptoris ergo nostri spiritus esse in eius naribus dicitur, ut uidelicet scientia illius esse in præscientia designetur: quia quæcunque se scire in natura humanitatis innotuit, hæc nimirum ante secula ex diuinitate præsciuit. qui unde spiritum in naribus habuerit, mox per prophetam subiungit, dicens: Quia excelsus reputatus est ipse. ac si diceret: In Ibidem inferioribus uentura desuper præsciuit: quia adima de cœlestibus uenit. Sancti etiam uiri quia ab illo audita crediderunt, ipsi quoq; iam uẽtura præsciunt: dumq; eius fideliter præceptis inseruiunt, aduentum illius spe certa præstolantur. Vnde & hoc loco equi huius naribus prædicatoris sancti præscientia ac prestolatio designatur. Dum enim uenire extremum iudicium, ostendi cœlestem patriam, persolui iustis præmia appetit, quasi per nares spiritum de futuris trahit. Sed gloria narium eius terror est: quia uisionẽ districti iudicis, quam iustus uehementer expectat, iniustus uenire formidat. Iste nanq; labores suos considerans, mercedem retributionis quærit: & causæ suæ meritum sciens, præsentiam iudicis expetit: eumq; ut ueniat in flamma ignis dans uindictam impijs, & contemplationis suæ speciem in retributione referens, pijssimo ardore concupiscit. Ille uerò qui iniusticiæ suę meminit, uenire in iudicium perhorrescit, actusq; suos examinari metuit: quia damnari si examinentur nouit. Gloria ergo narium eius terror est: quia iustus inde gloriatur, unde peccator pœnæ addicitur. Videamus equum quomodo de his quæ adhuc non uidet, iam per nares spiritum trahit. Videamus quanta gloria attollitur, cùm iam uentura præstolatur. Ecce labores suos intuens prædicator egregius dicit: Ego iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. De reliquo posita est mihi corona iusticiæ, quam reddet mihi Dominus in die illa iustus iudex. Vbi & aptè subiungit: Non solum autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. ac si dicat: Sed & omnibus qui sibi de bona operatione sunt conscij. Aduentum enim iudicis nõ diligunt, nisi qui in causa sua se habere iusticiæ meritum sciunt. Quia igitur unde gloriatur iustus, inde terretur iniustus, dicatur rectè: Gloria narium eius terror.] Sed sanctus iste prędicator dum uenturam gloriam prestolatur, dum uenire ante faciem iudicis nititur, dumq; à laboris sui adhuc mercede differtur, in hac uita interim positus quid agat, audiamus. Sequitur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd sancti uiri quasi fodientes puteos terrenas cogitationes de cordibus auditorum eijciunt, nec Allophylis uolentibus implere quæ effodiunt, ab ipsa effossione quiescunt. Cap. XIII.

TErram ungula fodit.] Solet in equi ungula laboris fortitudo cognosci. Quid ergo per ungulam, nisi in prædicatore sancto uirtutum perfectio designatur? Qua uidelicet ungula terram fodit, cùm de corde audiẽtium exemplo suorum operum terrenas cogitationes eijcit. Vngula terram fodit: quia auditorum corda à secularibus curis euacuat, cùm doctor bonus cõtemni seculum opere ostentat. Videamus Paulum terram cordis audientium, qua ostensæ uirtutis ungula fodiat. Ipse nanque discipulis dicit: Hæc cogitate, quæ didicistis & accepistis, & audistis, & uidistis in me, hęc agite: & Deus pacis erit uobiscũ. Et rursum: Imitatores mei estote fratres, sicut & ego Christi. Qui igitur exemplo sui operis alios corrigit, nimirum ungula terram fodit. 22 Habemus aliud quod adhuc subtilius de huius ungulæ effossione tractemus. Sancti enim uiri quamuis intẽto mentis oculo supernis euigilent, quamuis cuncta quæ in ima præterfluunt, pede rigidi contemptus calcent: ex corruptione tamen terrenæ carnis cui ad huc alligati sunt, plerunque cogitationum puluerem in corde patiuntur. Cumq; foris alijs ad appetenda cœlestia persuadent, semetipsos semper intrinsecus subtili inquisitione discutiunt: ne qua immorante in se diu infima cogitatione polluantur. Equus ergo iste ungula terram fodit, cùm prędicator quisq; inquisitione forti terrenas in se cogitationes discutit. Equus ungula terram fodit, quando is cui iam Dominus præsidet, quæ sibi moles congeritur ex uetusta cogitatione considerat, secq; ab illa flendo euacuare non cessat. Vnde bene & Isaac apud alienam gentem puteos fodisse describitur. Quo uidelicet exemplo discimus, ut in hac peregrinationis ærumna positi, cogitationum nostrarum profunda penetremus: & quousq; nobis ueræ intelligentię aqua respõdeat, nequaquã nostræ inquisitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpescat. quos tamen puteos Allophyli insidiantes replent: quia nimirum immundi spiritus cùm nos studiosè cor fodere conspiciunt, congestas nobis tentationum cogitationes ingerunt. Vnde semper mens euacuanda est, incessanterq; fodienda: ne si indiscussa relinquit, usq; ad tumorem peruersorum operum cogitationum super nos terra cumuletur. Hinc ad Ezechielem dicitur: Fili hominis, fode parietem: id est, cordis duritiam crebris persecutionũ ictibus rumpe. Hinc ad Esaiam Dominus dicit: Ingredere in petram, abscõdere fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis eius. Petrã quippe ingredimur, cùm cordis nostri duritiã penetramus: atq; à facie timoris Dñi fossa humo abscõdimur, si terrenas cogitationes egerentes, ab ira districti iudicis in humilitate nostræ mentis celamur. quo enim plus terra fodiendo proijcitur, eo pauimentum semper inferius demonstratur. Vnde & nos

Gen. 26

Ibidem

Ezech. 8

Esa. 2

A si à nobis studiosius terrenas cogitationes eijcimus, quo apud nosmetipsos abscondamur, humilius inuenimus. Ecce enim quia diuini iudicij dies imminet, quasi ipsa iam timoris eius facies apparet: tantoq; magis necesse est ut unusquisque illum terribilius timeat, quanto iam gloria maiestatis eius appropinquat. Quid ergo agendum est, quo ue fugiendum? Quo enim quis latere potest eum qui ubiq; est? Sed ecce petram ingredi, fossa humo occultari præcipimur: ut uidelicet cordis nostri duritiam dirumpentes, eo iram inuisibilem declinemus, quo ab amore rerũ uisibilium apud nosmetipsos in corde subtrahimur: ut cùm prauæ cogitationis terra eijcitur, mens apud semetipsam tanto tutius, quanto & humilius abscondatur.

B Hinc Israelitico populo per Moysen à Domino *Deut. 23* iubetur, ut cùm egredi ad requisita naturæ, mittat paxillum in balteo: & fossa humo abscondat quæ egesta fuerint. Naturæ enim corruptibilis pondere grauati, à mentis utero quædam cogitationum superflua, quasi uentris grauamina erumpunt. Sed portare paxillum sub balteo debemus, ut uidelicet ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti, acutum circa nos stimulum compunctionis habeamus: qui incessanter terrã mentis nostræ pœnitentiæ dolore confodiat, & hoc quod à nobis fœtidum erumpit abscondat. Ventris quippe egestio, fossa humo pęx paxillum tegitur: cùm mentis nostræ superfluitas subtili tedargutione discussa, ante Dei oculos per compũ-
C ctionis suæ stimulum celatur. Quia igitur sancti uiri quæque non inutilia cogitant, reprehendere ac dijudicare non cessant, de quo Dominus dicit: Terram ungula fodit: id est, quicquid in mente sua terrenum uersari conspicit, hoc nimirum liperductæ pœnitentiæ duris percussionibus rumpit. Cùm uerò se interius districta subtilitate dijudicant, iam nihil est quod exterius pertimescant. Tanto enim minus ad mala præsentia trepidant, quanto semetipsos plenius bonis uenturis parãt. Vnde & subditur:

Quòd sancti uiri cùm locus & causa exigit, pro defensione pietatis debent semetipsos persecutoribus obijcere, & etiam cùm non quæruntur obuiare. Cap. XIIII.

D EXultat audacter, in occursum pergit armatis.] Exultat audacter: quia sic aduersis non frangitur, sicut nec prosperis eleuatur. Aduersa nanque non deijciunt, quem prospera nulla corrumpunt. Equus itaque iste & fortis & sub freno est. Ne ergo prematur aduersis, habet uim fortitudinis: ne eleuetur prosperis, habet põdus desuper insidentis. Decurrunt quippe tempora, sed idcirco iustum trahere non ualent: quia leuare nõ possunt. Illos nimirum trahunt, quos leuant: trata deijciunt, quos blanda iustollunt. Vir autem bene Deo subditus scit inter transeuntia stare, scit inter lapsus decurrentium temporum mentis gressum figere, scit nec ad subiecta se erigere, nec ad obiecta trepidare. Plerunque autem quia exercere se utilius contritionis suæ laboribus nouit, in aduersis

uersis hilarescit: quæ dum constanter pro ueritate tolerat, augeri sibi uirtutis meritum lætatur. Hinc est quòd tunc Apostolos exultasse legimus, cùm pro Christo illos contigit flagella tolerasse, sicut
Act.5 scriptum est: Ibant gaudentes à cõspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc Paulus cùm duris in Macedonia fuisset persecutionibus pressus, in eo quòd se afflictũ insinuat, etiã iocundatũ demonstrat, di-
2.Cor.7 cens: Nam cùm uenissemus Macedoniã, nullam requiem habuit caro nostra. ac si aperte diceret: Quia spiritus requiẽ habuit, dum per profectum animæ, persecutionũ supplicia caro tolerauit. Cõtra hunc itaq; equum ab aduersarijs sanctæ Ecclesiæ parantur gladij de dolore pœnarum, parantur arma de patrocinijs secularium potestatum. Solent nanq; hæretici potentũ mũdi defensionibus quasi quibusdam armis se tegere, solẽt omnes infideles prædicationẽ fidei excitatis etiam seculi potestatibus impugnare. Sed equus Dei exultat audacter, & exteriora tormenta non metuit: quia internam delectationem quærit, potestatum mundi iracundiam non formidat: quia ipsius quoq; uitę præsentis desiderium per mentis excessum calcat. Hinc
Prou.12 per Salomonem dicitur: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Hinc in eo rursum scriptum
Prou.28 est: Iustus quasi leo confidens absq; terrore erit. In occursum bestiarum idcirco leo nõ trepidat: quia prævalere se omnibus non ignorat. Vnde iusti uiri securitas rectè leoni comparatur: quia contra se cùm quoslibet insurgere conspicit, ad mentis suæ confidentiam redit: & scit quia cunctos aduersantes superat, quia illum solum diligit quem inuitus nullo modò amittat. Quisquis enim exteriora quæ & nolenti subtrahuntur appetit, sua se sponte extraneo timori substernit. Infracta autem uirtus est concupiscentia uitæ æternæ, terrenæ contemptus: quia & in alto mẽs pònitur, cùm à rebus infimis spei suæ iudicio subleuatur, atq; à cunctis aduersantibus tanto minus attingitur, quanto in supernis sita tutius munitur. Equus itaq; iste non solum contra se uenientes minimè metuit, sed eis etiam in occursum pergit. Vnde bene hic additur: In occursum pergit armatis. Plerunq; enim quieti atq; inconcussi relinquimur, si obuiare prauis per iustitiam non curamus. Sed si ad æternæ uitæ desiderium animus exarsit, si iam uerum lumẽ intrinsecus respicit, si in se flammam sancti feruoris accendit: in quantũ locus admittit, in quantum causa exigit, debemus pro defensione iustitiæ nosmetipsos obijcere, & peruersis ad iniusta erumpentibus, etiam cùm ab eis non quærimur obuiare. Nam cùm iustitiam quam nos amamus, in alijs feriunt, nos nihilominus sua persecutione confodiunt, etiam si uenerari uideantur. Quia ergo uir sanctus prauis ac malè agentibus sese etiam cùm non quæritur opponit, rectè de equo Dei dicitur: In occursum pergit armatis. Intueri libet illum sessoris sui calcaribus excitatum contra armatos hostes, quantus Paulum feruor accenderat, quando eum Ephesi ad irrumpendas theatri turbas zeli flamma rapiebat. Scriptũ quippe est: Repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes: Magna Diana Ephesiorũ: & impleta est ciuitas confusione, & impetũ fecerunt uno animo in theatrũ, rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Atque mox subditur: Paulo autem uolẽte intrare in populum, non permiserunt discipuli. Quidam autem & de Asiæ principibus qui erant amici eius miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrũ. in quibus profectò uerbis agnoscimus quo impetu cõtra cuneos aduersantes irrueret, nisi eum per amicos & discipulos charitatis frena tenuissent. Sed si obuiare hostibus, si ultrò pugnam petere, si nosmetipsos semper relinquere in cursu nostri feruoris debemus, quid est quòd idem prędicator egregius de semetipso fatetur dicẽs: Damasci præpositus gẽtis Arethæ regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me cõprehenderet: & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius? Quid est ęq; equus iste modò sponte armatos cuneos impetit, & modò se abarmatis hostibus quasi trepidus abscondit: nisi hoc quòd necesse est ut in eius artificiosa uirtute discamus aduersariorũ pugnam & constanter aliquando appetere, & prudenter aliquando declinare?

Act.19

2.Cor.11

Necesse quippe est ut per omne quod agimus, 24
in mentis trutina positum hinc pondus, illinc fructũ nostri laboris æstimemus: & cùm pondus fructũ superat, laborẽ quisq; innoxiè declinet, dummodo se in alijs exerceat, in quibus lucro fructuũ põdus laboris uincat. Cùm uerò subsequẽti quantitate fructuũ, mensura laboris aut æquat aut uincitur, labor non sine graui culpa declinatur. Vnde prædicator sanctus cùm Damasci ualde obstinatas mentes persequentium cerneret, eorũ noluit aduersitati cõfligere: quia & semetipsum quẽ pro futurũ multis nouerat, uidit posse deficere, & aut nullis se ibi aut paucis prodesse. Secessum ergo à certamine petijt, & pugnaturum fœlicius ad alia se bella seruauit. Non em̃ loco uirtus, sed locus uirtuti defuit: & idcirco fortissimus miles ab obsidionis angustia, certaminis campum quæsiuit. Vbi autem subiuganda regi proprio multa aduersariorum colla conspexit, subire bellum uel cum morte non timuit: sicut ipse cùm Hierosolymam pergeret, eumq; discipuli passione illius per prophetiam prescita prohiberent, sibimetipsi attestatur dicens: Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu. Neq; enim facio animam meam preciosiorem quàm me. Qui igitur hic hostiles cuneos etiam præscita passione sua imperterritus petijt, illic de dispensatione fuisse edocuit, non de timore quòd fugit. Qua in re pensandum est: quia ille labores quosdam per dispensationis iudicium laudabiliter declinat, qui pro Deo maiores alios fortiter tolerat. Nam sæpe ab hominibus timor debilis cauta dispensatio uocatur: & quasi prudenter impetum declinasse se asserunt, cùm fugientes turpiter in terga feriuntur. Vnde necesse est ut in causa Dei cùm res dispẽsationis agitur, metus cor

Act.21

dis ſubtiliſſima libratione penſetur:ne per infirmi A
tatẽ timor ſurrepat, & ſeſe per diſpenſationis ima
ginem,rationẽ confingat,ne culpa ſe prudentiam
nominet:iamq; nec ad pœnitentiã animus redeat,
quãdo hoc quod iniquè perpetrat, uirtutẽ uocat.
Reſtat igitur ut in dubijs quiſq; deprehenſus,cùm
quælibet ſibi aduerſitas imminet, prius intra ſe-
metipſum cõtra formidinem & præcipitationem
pugnet, quatenus nec formidoloſè ſe ſubtrahat,
nec præcipitanter opponat. Valde enim præceps
eſt qui ſemper ſe aduerſis obijcit,& ualde pauidus
qui ſemper abſcondit.Sed hæc melius in bellis ſpi
ritalibus diſcimus, ſi formam exercitij à corpora-
libus bellis trahamus. Non enim ille dux ſapiens
eſt, qui ſemper contra hoſtiles cuneos exercitum
præceps admouet: neq; ille dux fortis,qui ſemper B
hunc ab hoſtis facie cauendo ſubducit. Scire nãq;
dux debet modò ab hoſtili impetu exercitũ cau-
tè ſubtrahere, modò hoſtem circunfuſis cornibus
coarctare.Quod nimirum ſollicitè perfecti prædi
catores exhibẽt:cùm modò perſecutionis rabiem
declinantes, nouerunt ſapienter ſed nõ eneruiter
cedere: modò autem perſecutionis impetum con
temnentes,nouerunt ei fortiter, ſed non præcipi-
tanter obuiare. Quia autem ſanctus uir cùm con-
gruum cernit,ictibus pectus obijcit, & uenientia
iacula uel mortẽs retundit,rectè dicitur:In occur-
ſum pergit armatis.De quo adhuc bene ſubditur:
Contemnit pauorẽ,nec cedit gladio.] Videamus
quomodo pauorem deſpiciat, qui ipſos aduerſa-
Rom.8 riorum gladios enumerans calcat.Ait enim: Quis C
nos ſeparabit à charitate Dei:tribulatio, an angu-
ſtia,an fames,an perſecutio?In pauore autem uen
tura pœna metuitur: in gladio uerò iam dolor de
præſenti percuſſione ſentitur. Quia ergo uir ſan-
ctus uentura aduerſa non metuit,pauorem deſpi-
cit:quia uerò nec ſuperueniente percuſſione uin-
citur, nequaq; gladijs cedit. Contra hunc itaq; e-
quum tot ſunt gladij hoſtium, quot genera perſe-
cutionum,quæ cuncta obuians ſuperat:quia amo
re uitæ ſeſe ad interitum parat. Sed quia tam robu
ſtiſſimũ pectus quomodo ſe iaculis opponat au-
diuimus:nunc quid ab aduerſarijs agatur audia-
mus. Sequitur: Super ipſum ſonabit pharetra.]
In ſcriptura ſacra pharetræ nomine aliquando iu-
ſtum Dei occultumq; conſilium, aliquando uerò D
clandeſtina prauorũ machinatio deſignatur. Per
pharetram iuſtum Dei occultumq; conſiliũ expri
mitur, ſicut idem beatus Iob ſuperiore parte teſta
tur dicens:Pharetram enim ſuam aperuit, & affli-
xit me:id eſt,occultum ſuum conſilium detexit,&
publica me percuſſione uulnerauit. Sicut enim in
pharetra ſagittæ, ſic in occulto Dei cõſilio latent
ſententiæ: & quaſi ex pharetra ſagitta educitur,
quando ex occulto conſilio apertã Deus ſenten-
tiam iaculatur. Pharetræ quoq; nomine prauorũ
machinatio deſignatur,ſicut per prophetam dici-
tur:Parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, ut ſagit-
25 tent in obſcuro rectos corde. Iniqui enim cùm
dolos quos bonis excogitãt,ſecretis machinatio-
nibus occultant,quaſi in pharetra ſagittas parant,
& in hac præſentis uitæ caligine uelut in obſcuro
rectos corde feriunt: quia malitioſa eorum iacula
& ſentiri per uulnus poſſunt, & tamen uenientia
deprehendi nõ poſſunt.Igit quia equus Dei nulla
aduerſitate terretur, eiq; quo magis obuiatur, eo
ui intentionis ſuæ ſuper armatos hoſtes feruẽtior
ducitur: perſecutores eius qui ſe etiã ferientes uin
ci ſentiunt,turbati ad cõſilium reuertuntur,dolos
præparant, & uelut ex longinquo mittendo uul-
nera occultant. Vnde nunc rectè dicitur:

Quòd ſancti uiri nec inſidijs, nec minis,nec diſputationibus,
nec pœnis terrentur. Cap. XV.

SVper ipſum ſonabit pharetra.]ut eum ex ab-
ſconſa machinatione longè feriãt, cui apertis
congreſſionibus inaniter appropinquant. Hæc
tunc ſuper equũ Dei pharetra ſonuerat, cum qua- Act.23
draginta uiri qui in eius mortem coniuraueram,
educi de carcere Paulum quærebant: ut conſilio-
rum ictibus, quaſi clàm ſagittarum dolo interfice
rent, quem congreſſione perſecutionis publicæ
ſuperare nequaquã poſſent.Pharetra ergo ſonuit:
quia occultę machinationis ad Paulũ cauſa perue
nit.Quãuis ſi uigilanter quærimus,adhuc in pha-
retræ ſonitu aliquid ſubtilius inuenimus. Sæpe-
nim aduerſarij conſilia contra bonos ineunt, pra-
uis inuẽtionibus innituntur, ad excogitandos do
los ſe conferunt: ſed tamẽ qui eoſdem dolos pro-
dere bonis debeant, ipſi inſtituunt latenter, ipſi
tranſmittũt: ut crudelis ſupplicíorum præparatio
dum quaſi furtim innoteſcitur, amplius timeatur:
& audientis animum plus ſuſpecta uulnera quam C
percepta perturbẽt.In pharetra enim ſagittæ dum
latent & ſonant, mortem etiam non uiſæ denun-
ciant. Pharetra ergo contra equum ſonitũ reddit,
cùm cõtra prædicatorẽ ſanctũ occulta prauorum
machinatio conſiliũ ſuũ quod fraudulenter ope-
rit, fraudulentius innoteſcit: ut præmiſſis minis
quaſi ex ſonitu pharetræ terreat, cùm prædicator
Dei apertas cõtumelias uelut cominus feriẽtia iacu-
cula non formidat.Cùm uerò eiſdẽ minis minimè
terretur, mox perſecutorũ crudelitas ad ſupplicia
manifeſta perducitur. Vnde bene poſtq; dictũ eſt:
Super ipſum ſonabit pharetra,ilicò additur: Vi-
brabit haſta.] Cõtra prædicatorẽ Dei poſt phare
træ ſonitũ haſta uibratur,quando poſt terrores ex
hibitos è uicino iam feriens aperta pœna produci D
tur.Prædicatores autẽ ſancti cùm pro defenſione
fidei ſupplicia ſubeunt,ad eandem fidem,quos ua
lent,rapere & inter uerbera non deſiſtunt: & cùm
patienter uulnera ſuſcipiunt, prudenter cõtra cor
da infidelium ſagittas prædicationis reddunt.Vnde
nonnunq; agitur ut ipſi qui in perſecutione fæui-
unt, non tam doleant q; cor prædicatoris non e-
molliunt,quàm q; per eius uerba etiam alios amit
tant. Quia igitur eum feriendo non ſuperant, ne
fortaſſe & alij qui illum audiunt, ſe derelinquant:
mox contra loquentis uerba ſcutũ reſponſionis
parant. Vnde cùm diceret: Vibrabit haſta, rectè
ſubiũgit,Et clypeus. Perſecutor em̃ fæuiẽs poſtq;
prædicatoris corpus ſupplicio percutit, audito-
rũ cor quaſi clypeo uerbis ſuæ diſputationis mu-
nit

nit. Vir igitur sanctus ut ferire debeat, hasta uibra
tur, sed ne audiri possit, clypeus opponit. Habent
nanq; defensores Dei in prælio sagittas suas: quas
eo citius auditorum cordibus injiciunt, quo illas
de spiritali arcu, id est, de intima cordis tensione di
stringunt. His quippe se in bello fidei Paulus ar-
Gal.1 mauerat, cùm dicebat: Laboro usque ad uincula
quasi malè operans, sed uerbum Dei nō est alliga
tum. ac si diceret: Hasta quidem supplicio rum fe-
rior, sed tamen uerborū sagittas emittere non de-
sisto. Vulnera crudelitatis accipio, sed cor infide-
lium uera loquendo transfigo. Dicatur ergo: Su-
per ipsum sonabit pharetra, uibrabit hasta & cly-
peus. Contra equum quippe Dei quia prauorum
consilia perstrepunt, pharetra sonat: quia aperta
pœna exquiritur, hasta uibrat: quia uerò ei etiam
disputatione resistitur, clypeus antefert. Sed nun-
quid à feruore suo per ista compescitur? Vir enim
sanctus quo maiore persecutione premitur, eo ad
prædicandam ueritatem acrius instigatur: & cùm
patienter persecutores tolerat, ardenter ad se au-
ditores trahere festinat. Vnde & bene adhuc de
equo Dei subditur: Feruens & fremens sorbet
terram: nec reputat tubæ sonare clangorem.] Pri-
Mat.3 mo nanq; peccanti homini dictum est: Terra es,
& in terram ibis. Tubæ autē clangunt, cùm huius
seculi potestates loqui sanctos terribiliter prohi-
bent. Quia igitur prædicator zelo sancti spiritus
inflammatus, uel inter supplicia positus, quoslibet peccatores ad se trahere non desistit, feruens
proculdubio terram sorbet: quia uerò persecuto-
rum minas minimè formidat, clangorem tubæ so-
nare non reputat. Tuba enim quæ discrimen belli
denunciat, quid est aliud quàm uox secularium po-
testatum: quæ contempta resistentibus mortis cer
tamen parat? Hæc à principibus sacerdotum tu-
ba sonuerat, cùm flagellatos Apostolos de Deo
Act.5 loqui prohibebāt, sicut scriptum est: Cæsis denun
ciauerunt, ne loquerentur in nomine Iesu. Sed ui-
deamus quomodo equum Dei clangor tubæ non
Iudæ terreat. Ait Petrus: Obedire oportet Deo magis
quàm hominibus. Qui alijs quoq; persequētibus
Act.4 dicit: Non enim possumus quæ uidimus & audiui
mus, non loqui. Equus ergo clangorem tubæ nō
metuit: quia prædicator egregius despectis pote-
statibus seculi, nullos minarum sonitus pertime-
scit. Videamus alium equū Dei quomodo terram
sorbeat, quomodo nullus eum tubæ terror attin-
Act.14 gat, sicut scriptum est: Superuenerunt autem qui-
dam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis
turbis lapidantes Paulum traxerunt extra ciuita-
tem, æstimantes eum mortuum esse. Circundan-
tibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciui-
tatem, & postero die profectus est cum Barnaba
in Derben. Cumq; euangelizassent ciuitati illi, &
docuissent multos, reuersi sunt Lystrā & Iconium
& Antiochiam, confirmantes animas discipulo-
rum. Perpendamus ergo quæ hūc possent equum
minę compescere, quando eum ab intentione sua
nō ualet mors ipsa prohibere. Ecce lapidibus ob-
ruitur, nec tamen à ueritatis sermone remouetur.

A Occidi potest, superari nō potest: ueluti extinctus
extra urbem projcitur, sed intra urbem die alio
illæsus prædicator inuenitur. O quàm fortis huic
uiro inest infirmitas: ô q; uictrix pœna: ô quàm do
minatrix patientia. Ad arguendū repulsione pro-
uocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur,
ad propellendam laboris lassitudinem pœna reso
uetur. Quæ ergo hunc aduersitas superet, quē pœ
na fouet? Sed equus Dei est, & pharetræ sagittas
despicit: quia malitiæ consilia contemnit. Vibra-
tam hastam superat, quia & contra apertæ perse-
cutionis uulnera pectus firmat. Oppositum cly-
peum rumpit, quia disputationem resistentium ra
tiocinando subigit. Terram sorbet: quia peccato-
res in suo corpore exhortando conuertit. Clango
B rem buccinæ sonare non reputat: quia uocem
quamlibet terribilis prohibitionis calcat. Minus
est autem quod dicitur, quia fortis perseuerat in la
boribus: adhuc, quod maius est, exultat in aduer-
sis. Vnde sequitur:

Quòd sancti absq; ulla formidine etiam inter tormenta sint: & potestatibus huius seculi prædicare prohibentibus, non desistunt: nec tam terrentur periculo, quàm gloriantur uictoriæ triumpho: & quasi odorantes bellū præparant se in persecutionis occursum. Caput XVI.

VBi audierit buccinam, dicit uah.] Quibus
profectò uerbis & illud ostēditur quòd hoc
loco à Domino de equo irrationabili nil dicatur.
neq; enim uah dicere brutum animal potest. sed
dum asseritur dicere quod omnino dicere non ua
C let, innuitur quē designet. Vah quippe sermo e-
xultatiōis est. Equus ergo cùm audit buccinā, uah
dicit: quia fortis quisq; prædicator cùm certamen
passionis sibi propinquare considerat, de exercitio uirtutis exultat: nec terretur pugnæ periculo,
quia uictoriæ lętatur triumpho. Equo itaq; est uah
dicere, prędicatorē sanctū de uentura passiōe gau
dere. Sed si prædicator fortis gloriam passionis 26
appetit, si discrimē mortis subire pro Domino læ
tus quærit, quid est q; ipsi fortissimo prædicatori
qui ex robusto corde uirtutem traxit nominis, Pe
tro ueritas dixit: Cū senueris, extēdes manus tuas, Ioan.21
& alius te cinget, & ducet quò non uis? Quomo-
do de passione gaudet, qui cinctus ab alio ire quò
ducit nō uolet? Sed si pensamus qualiter animus
D appropinquante passione & mortis metu quatit,
& tamen de uenturo regni præmio lætatur, intelli
gimus quomodo glorioſi certaminis subire perí-
culum uolens nolit: quia & in morte considerat
quod tolerans paueat, & in fructu mortis aspicit
quod appetens quærat. Videamus Paulum quo-
modo amet qd refugit, quomodo refugiat quod
amat. Ait enim: Desiderium habens dissolui, & cū Phil.1
Christo esse: & mihi uiuere Christus est & mori lu
crum. & tamen dicit: Qui sumus in hoc habitacu- 2.Cor.5
lo, ingemiscimus grauati, eo q; nolumus expolia-
ri, sed superuestiri: ut absorbeat quod mortale est
à uita. Ecce & mori desiderat, & tamē carne expo
liari formidat. Cur hoc? Quia etsi uictoria in per-
petuū lętificat, ipsa nihilominus ad præsens pœna
perturbat: & quamuis uincat amor subsequentis
muneris,

muneris, tangit tamen non ſine mœrore animum pulſus doloris. Sicut enim uir fortis cũ uicino iam belli certamine armis accingitur, & palpitat & feſtinat, tremit & ſæuit: quaſi pauere per pallorẽ certitur, ſed per iram uehementer urgetur: ita uir ſanctus cùm paſſioni ſe propinquare conſpicit, & naturæ ſuæ infirmitate concutitur, & ſpei ſuæ ſoliditate roboratur, & de uicina morte trepidat, & tamen q̃ moriẽdo uerius uiuat, exultat. Ad regnum quippe non poteſt niſi interpoſita morte tranſire: & idcirco confidendo quaſi ambigit, & quaſi ambigendo confidit, & gaudens metuit, & metuens gaudet: quia ſcit q̃ ad brauium quietis non peruenſat, niſi hoc quod interiacet, cum labore trãſcendat. Sic nos cùm morbos à corpore repellere cupimus, triſtes quidem amarũ purgationis poculum ſumimus, certi autem de ſubſequenti ſalute gaudemus. Quia enim peruenire corpus aliter ad ſalutẽ non ualet, in potu libet etiam quod tædet: cumq̃ amaritudini ineſſe uitam animus conſpicit, mœrore turbatus hilareſcit. Dicatur ergo: Vbi audierit buccinam, dicit uah: quia prædicator fortis cognito certaminis nuncio, etſi ut homo ad uim percuſſionis trepidat, per ſpei tamẽ certitudinẽ ad præmiũ remunerationis exultat. Sed nequaq̃ ad hoc paſſionis bellũ inconcuſſus exiſteret, niſi eandem paſſionem intenta cogitatione meditando præueniret. Malum nanq̃ quod cõſilio præuenitur, decertanti cõtra ſe animo ex ratione ſubijcitur: quia tanto quiſq̃ minus aduerſitate uincitur, quanto contra illam præſciendo paratus inuenitur. Sæpe enim graue timoris pondus uſus leuigatur: ſæpe mors ipſa ſicut inopinata perturbat, ita deliberatione præuenta lætificat. Vnde & rectè de hoc equo ſubiungitur: Procul odoratur bellum.] Ac ſi apertius dicatur: Idcirco quodlibet certamen exuperat: quia mentem certamini ante certamen parat. Bellum quippe procul odorari, eſt aduerſa quęq̃ longè adhuc poſita cogitando prænoſcere, ne fortaſſe ualeant improuiſa ſuperare. Hoc bellum procul odorari diſcipulos Paulus admone-
1.Cor.13 bat, cùm diceret: Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide, ipſi uos probate. ac ſi apertè præciperet dicẽs: Perſecutionũ certamina ad mentem reducite, & cordis ueſtri intima atq̃ occulta penſantes, quales inter ſupplicia exiſtere ualeatis inuenite. Hoc bellum ſancti uiri procul odorantur, quando & in pace uniuerſalis Eccleſiæ poſiti, uel hæreticorum bella, uel imminentia ab infidelibus perſecutionũ tormenta conſpiciunt. Qui dum rectè uiuunt, ſæpe pro bonis mala recipiunt, detractionũ cõtumelias æquanimiter ferunt: ut ſi perſecutionis occaſio ſuppetat, tanto illos fortiores aperti hoſtes inueniant, quanto eos & intra Eccleſiam falſorũ fratrum iacula non expugnant. Nam qui à ſtatu patientiæ ante linguarũ uulnera corruit, ipſe ſibi teſtis eſt quia cõtra manifeſtæ percuſſionis gladios non ſubſiſtit. Quia ergo uir Dei exercitatus præſentibus contra uentura, & exercitatus minimis contra maiora nititur: rectè de equo Dei dictũ eſt q̃ bellũ procul odoratur. Sequitur: Exhortatio-

A nem ducum, & ululatũ exercitus.] Duces aduerſæ partis ſunt erroris autores: de quibus per Pſalmiſtam dicitur: Effuſa eſt contentio ſuper principes eorũ, & ſeduxerunt eos uana eorũ, & errare fecit eos in inuio, & nõ in uia. De quibus perſemet ipſam ueritas dicit: Cæcus ſi cæco ducatũ præbet, ambo in foueam cadunt. Hos autem duces exercitus ſequitur, prauorũ ſcilicet turba: quæ iniquis eorũ præceptionibus famulatur. Notandũ quoq̃ quòd duces exhortari, exercitum uerò dicit ululare: quia uidelicet hi qui infidelibus uel hæreticis præſunt, praua quæ teneri præcipiunt, quaſi ex ratione perſuadent. Turba uerò eis ſubdita, quia ſine iudicio eorum uoces ſequitur, dum per confuſionis inſaniam perſtrepit, beſtiali mente ululare
B perhibetur. Lupis quippe propriè ululatus conuenit. Et quia cateruæ reproborũ cõtra uiã moreſq̃ fidelium ſoli rapacitati inhiant, quaſi per ululatũ clamant. Equus ergo Dei exhortationem ducũ & ululatum exercitus procul odoratur, dum ſanctus quiſq̃ prædicator longè antè cõſiderat, quid uel authores errorũ contra electos ualeant præpere, uel turba eis ſubdita q̃ poſſit immaniter inſanire. Hãc exhortationẽ ducũ odorabatur Paulus, cùm diceret: Per dulces ſermones & benedictiones ſeducũt corda innocentiũ. Hunc ululatũ exercitus odorabat dicẽs: Intrabũt poſt diſceſſionem meam lupi graues in uos. Exhortationẽ ducũ odoratus eſt Petrus, cũ de quibuſdã diſcipulos admoneret dicens: In auaritia fictis uerbis de uobis negociabuntur. Vlulatũ quoq̃ exercitus odorabat, cùm præmitteret dicens: Et multi ſequentur eorũ luxurias, per quos uia ueritatis blaſphematur.

Quòd ea quæ de equo Dei dicta ſunt, moraliter ad unumquemq; militem Chriſti referri poſſunt. Cap. XVII.

IGitur quia ſanctus quiſq̃ prædicator atque in perſecutionis bello dux fidei, qualem ſe poſſit exhibere narrauimus: nunc ſub huius equi ſpecie unumquemq̃ Chriſti militem deſcribamus: ut & qui ad prædicationis culmen necdũ ſe peruenſſe conſiderat, hac tamen uoce dominica, ſi iam bene uiuere cœperit, expreſſum ſe eſſe cognoſcat, quatenus hinc colligat quantũ Deo notus ſit, ſi ad maiora peruenerit, quem ſignanter Deus eloquio
D in minimis prætermittit. Singula itaq̃ quæ de equo dicta ſunt repetentes, intimemus quomodo miles Dei à primæua cõuerſatione proficiat: quo modo à minimis ad maiora ſuccreſcat, uel quibus gradibus ab infimis ad ſuperna perueniat. Dicatur ergo: Nũquid præbebis equo fortitudinẽ, aut circumdabis collo eius hinnitũ? Vnicuiq̃ animæ cui Dominus miſericorditer præſidet, ante omnia fidei fortitudinẽ præbet: de qua Petrus ait: Aduerſarius ueſter diabolus ſicut leo rugiẽs circuit, quærens quẽ deuoret: cui reſiſtite fortes in fide. Huic autẽ fortitudini hinnitus iungitur, dum ſit quod ſcriptum eſt: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem cõfeſſio fit ad ſalutem. Sequitur: Nunquid ſuſcitabis eũ quaſi locuſtas? Vnuſquiſq̃ qui Deũ ſequitur, in ipſo ſuo exordio ut locuſta ſuſcitatur: quia

quia etsi in quibusdam actionibus locustarũ more flexis poplitibus terræ inhæret, in quibusdam tamen expansis alis sese in aera suspendit. Conuersionum quippe initia, bonis moribus malisq; permixta sunt: dum & noua iam per intentionem agitur, & uetus adhuc uita ex usu retinetur. Tanto autẽ minus permixtis interim malis lædimur, quanto contra illa quotidie sine cessatione pugnamus. Nec suos nos iam culpa uendicat, cuius prauo usui nostra sollicita mẽs resultat. Minus itaq; nobis inchoantibus terrena opera officiunt: quia in nobis diutius demorari prohibentur. Proinde quoniam in ipso nostræ conuersationis initio infirma quędã pie de nobis Dominus tolerat, ut nos quandoq; ad cœlestia ex perfectione perducat, quasi locustas nos in exordio suscitat: quia etsi in uolatu uirtutis subleuat, non tamen de terreni operis casu desperat. Sequitur: Gloria nariũ eius terror.] Pro eo quòd non uisa res odore deprehenditur, nõ immeritò narium nomine, spei nostræ cogitationes exprimuntur: quibus uenturũ iudicium quod etsi oculis adhuc non cernimus, iam tamẽ sperando præuidemus. Omnis autẽ qui bene uiuere incipit, audiens quòd per extremum iudicium iusti ad regnum uocentur, hilarescit: sed quia quædam mala adhuc ex reliquijs sibi inesse considerat, hoc ipsum iudicium de quo exultare inchoat, appropinquare formidat. Vitam quippe suã bonis malisq; permixtam conspicit, & cogitationes suas aliquo modo spe & timore cõfundit. Nam cùm audit quæ sint regni gaudia, mox mentẽ lætitia subleuat: & rursum cùm respicit quæ sint gehẽnæ tormenta, mox mentem formido perturbat. Bene ergo gloria nariũ eius terror dicitur: quia inter spem & metum positus, dum futurum iudicium mente conspicit, hoc ipsum timet unde gloriatur. Ipsa ei sua gloria terror est: quia inchoatis iam bonis, spe de iudicio lætus est: & necdũ finitis omnibus malis, perfectè securus non est. Sed inter hęc sollicitè ad mentem reuertitur, & procellas tantę formidinis renuens, seq; in solius pacis tranquillitate disponens totis uiribus à districto iudice inueniri liber conatur. Seruile quippe æstimat dominicam præsentiã formidare: ac ne conspectũ patris metuat, illa agit per quæ se filium recognoscat. Discit ergo iudicem tota expectatione diligere: atq;, ut ita dixerim, timendo renuit timere. Oriri autẽ cor di formidinẽ pro carnali actione considerat, & idcirco ante omnia carnem forti edomatione castigat. Vnde posteaq; dictum est: Gloria narium eius terror, rectè subiungitur: Terrã ungula fodit.] Vngula nanq; terrã fodere, est districta abstinentia carnem edomare. Quo autem plus caro premitur, eo de cœlesti spe animus securius lætatur. Vnde elisa terra aptè subnectitur: Exultat audacter.] Quia enim ualenter reprimit quod impugnat, audacter exultat de his quæ in æterna pace desiderat: tantoq; mens melius ad superna appetenda componitur, quanto ab illicitis arctius corpus edomatur. Vnde rectè per Salomonẽ dicitur:

Prou. 24 Diligenter exerce agrũ tuum, ut postea ædifices

A domum tuam. Ille quippe bene mentis domũ ædificat, qui prius agrũ corporis à spinis uitiorũ purgat: ne si desideriorum sentes in carnis agro proficiant, intus tota uirtutũ fabrica fame boni operis crescente destruatur. In ipso autẽ quisq; belli certamine positus, tanto subtilius fraudem hostium conspicit, quanto & districtius corpus proprium quasi quendam hostium adiutorem premit. Vnde & post contritionem corporis, post lętitiã cordis rectè subiungitur: In occursum pergit armatis.] Hostes armati sunt immundi spiritus, innumeris cõtra nos fraudibus accincti. Qui cùm suadere nobis iniqua nequeunt, ea sub uirtutum specie nostris obtutibus opponũt, & quasi sub quædam arma se contegunt, ne in sua malitia à nobis

B nudi uideantur. Quibus armatis hostibus in occursum pergimus, quando eorũ insidias longè præuidemus. Effossa igitur terra, armatis hostibus in occursum pergere, est edomita carnis superbia, dolos immundorum spirituum mirabiliter explorare. Effossa terra armatis hostibus in occursum pergere, est deuicta carnali nequitia, contra spiritalia uitia certamen subire. Nam qui adhuc secum eneruiter pugnat, frustra contra se bella extrà posita suscitat. Qui enim semetipsum carnalibus subiugat, quomodo spiritalib. uitijs resultat? Aut quomodo de labore externi certaminis triumphare appetit, qui adhuc apud semetipsum domestico libidinis bello succumbit? Vel certè armatis hostibus in occursum pergimus, quando per exhor- 29

C tationis studium, eorum insidias & in alieno corde præuenimus. Quasi eñ ex loco in quo sumus, ad locum alium obuiam hostibus uenimus, quando nostra cura ordinatè postposita, accessum immundorum spirituum à proximi mente prohibemus. Vnde fit plerũq; ut hostes callidi militẽ Dei iam etiam de intestino bello uictorem, tanto de semetipso terribilius tentent, quanto illum contra se & in alieno corde prævalere fortiter uident: ut dum illum ad se tuendum reuocant, aliena corda liberius quæ exhortatione eius protegebãtur, inuadant. Cumq; eum superare non possint, saltem occupare conantur, quatenus dum miles Dei de semetipso cõcutitur, nõ ipse sed is quem defendere consueuerat, perimatur. Sed mens in Deum immobiliter fixa, tentationũ impetũ despicit: nec cuiuslibet terroris iacula pertimescit. Supernæ enim gratiæ fretus auxilio, sic uulnera infirmitatis suæ curat, ut aliena non deserat. Vnde & bene de hoc equo subiungitur: Contemnit pauorẽ, nec cedit

D gladio.] Cõtemnit pauorẽ: quia nullius tentationis formidine ad hoc usq; terretur ut taceat. Nec cedit gladio: quia etsi uiolenta illum tentatio percutit, à cura tamen proximi non repellit. Vnde & Paulus exemplũ nobis inuictę cõuersationis insinuans, & quos ab hoste gladios suscipiat dicit, & quomodo eisdẽ gladijs nõ cedat ostẽdit. omni eñ iã carnalis operis pugna superata, carnalis tẽtationis gladiũ ab hoste susceperat, qui dicebat: Videoq; Rom. 2
aliã legẽ in membris meis repugnantẽ legi mẽtis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati,

quæ

quę eſt in membris meis.Sed eidem gladio quem in ſe uicerat,etiam in alijs non cedebat,cùm profe
Rom.6 ctò proximis diceret:Non regnet peccatum in ue
ſtro mortali corpore, ad obediendum deſiderijs
Col.3 eius. Et rurſum: Mortificate membra uestra quæ
ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam,
libidinem,concupiſcentiam malam.Grauis illum
2.Cor.11 tentationũ gladius feriebat, de quibus ipſe ait: In
laboribus plurimis,in carceribus abundantius, in
plagis ſupra modum,in mortibus frequẽter.A Iu-
dæis quinquies quadragenas una minus accepi:
ter uirgis cæſus ſum,ſemel lapidatus ſum,ter nau-
fragium feci, nocte & die in profundo maris fui:
& cætera quæ ipſe tolerare potuit, & nos enume-
rare laſſamur. Sed quomodo eidem gladio in pro
ximi dilectione non cedat,poſt multa ipſe ſubiun
Ibidem git:Præter illa quę extrinſecus ſunt:inſtantia mea
quotidiana: ſollicitudo omniũ Eccleſiarũ. Equus
ergo Dei & gladio percutit:nec tamen percuſsio
ne eadem à curſu prohibetur, dum fortis ſpiritalis
certaminis miles,& ipſe uulnera ab hoſte ſuſcipit,
& tamen ad ſalutẽ alios ſtringit.Sed erga tam du-
rum cœleſtis militis pectus antiquus hoſtis tanto
acutiora ſpicula perquirit,quanto ſe deſpici robu
30 ſtius conſpicit. Vnde & ſequitur. Super ipſum
ſonabit pharetra:uibrabit haſta & clypeus.] Quia
enim uidet ſanctæ mentis ſtudium contra ſe & a-
lijs prodeſſe: multiplicata hanc ſatagit tentatione
confodere. Vnde ſæpe contingit ut hi qui regen-
dis alijs præſunt, tentationum certamina fortiora
patiantur: quatenus corporalium more bellorum
dum dux ipſe ad fugam uertitur,reſiſtentis exerci
tus conſtipata unanimitas ſine labore diſsipetur.
Hoſtis itaq; callidus contra cœleſtem militem di-
uerſa percuſsionum uulnera exquirens, modò ex
pharetra per inſidias eum ſagitta uulnerat, modò
ante eius faciem haſtam uibrat: quia uidelicet ui-
tia & alia ſub uirtutum ſpecie contegit, & alia ut
ſunt aperta eius oculis opponit. Vbi enim infirma
ri Dei militem conſpicit, illic fraudis uelamina
non requirit. Vbi autem ſibi reſiſtere fortem con
ſiderat, illic cõtra uires proculdubio dolos parat.
Nam cum infirmũ quempiam in carnis illecebra
uidet,apertè ſpeciem corporis quæ concupiſci ua
leat,eius obtutibus obijcit. Si autem fortaſſe uali-
dum contra auaritiam cernit, importunè eius co-
gitationibus domeſticorum ſuorũ inopiam ſug-
gerit: ut dum mens ad prouiſionis curã quaſi piè
flectitur, ſeducta furtim in rerum ambitu iniquè
rapiatur.Equum ergo Dei ſagitta per inſidias im-
petit, quando ei hoſtis callidus ſub uirtute uitium
abſcondit.Haſta autẽ cominus uulnerat, cùm ma
nifeſta nequitia etiam ſcientem tentat.Sæpe uerò
cœleſti militi uno eodemq; tempore utrũq; ab ho
ſte obijcitur: ut in qualibet una percuſsione peri-
matur. Doloſus nanq; aduerſarius ſimul ferire ni-
titur & apertè ſæuiens,& in inſidijs latens:ut dum
de occulto ſagitta metuitur,minus ante faciem ha
ſta timeatur: uel dum ante faciem haſtæ reſiſtitur,
nequaquam ex occulto ueniens ſagitta uideatur.
Sæpe enim tentationem proponit de libidine: &
ſubitò fraudulentius ceſſans, elationem ſuggerit
de ſeruata caſtitate.Et ſunt nonnulli qui dum mul
tos ex caſtitatis arce in elationis foueam cecidiſſe
conſpiciunt, uitæ ſuæ cuſtodiam negligentes, in
immunditiam libidinis demerguntur. Sunt uerò
ediuerſò nonnulli qui dum libidinis immunditiã
fugiũt, per caſtitatis culmen in uoraginem elatio-
nis ruunt.Quaſi ergo aperte feriens haſta, eſt cul-
pa de uitio:& quaſi ex occulto uulnerans de pha-
retra ſagitta,eſt culpa de uirtute.Sed equus Dei &
ante faciem haſtam ſuperat, cùm libidinẽ calca:
& à latere ſagittam circumſpicit, cùm in caſtitatis
mũditia ſe ab elatione cuſtodit. Vnde & bene in-
ter utraq; certanti per Salomonem dicitur: Domi Pro.
nus erit in latere tuo,& cuſtodiet pedem tuum ne
capiaris.Pes nanq; in anteriora tendit. Anteriora
autem non uidet, qui ea quæ ſunt à latere conſpi-
cit.Rurſumq; qui pedis cuſtodiam prævidens an-
teriora cernit, circumſpectionem lateris deſert.
Dum uerò ante faciem poſitæ uirtutis aliquid agi
mus,quaſi quò pes debeat poni prouidemus: ſed
dum ex uirtute eadem furtim culpa ſuborit, quæ
dum in anteriora reſpicitur, ad ſagittam latus na-
datur. Sæpe uerò dum ſuborientẽ culpam metui-
mus,uirtutem quę agenda eſt declinamus:& qui
ſi dum latus circumſpicitur, nequaq; cernitur pes
in anteriora quomodo ponatur. Bene ergo dici-
tur:Dominus erit in latere tuo, & cuſtodiet pedẽ
tuum ne capiaris:quia miles Dei diuinę gratię cly
peo protectus,& quę ex latere poſsint produci
cumſpiciendo conſiderat, & greſſum antefaciem
ferre proficiendo non ceſſat. Cui fraudulentus ho
ſtis inuidens quia per pharetram & haſtam nequa
quam ſe prævalere cõſpicit,clypeum opponit: ut
ſi reſiſtentis pectus feriendo non perforat, ſaltem
quibuſdam obiectionibus proficientis iter intercludat. Quaſdam nanq; difficultates ipſis eius co-
natibus obijcit:& cùm ſuperare non ualet,uel re-
ſiſtit. Sed quid contra tot argumenta bellorum e-
quus Dei agat audiamus: Feruens & fremens
ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clango-
rem.] Contra equum clangor tubæ inſonat, quan
do electi mentem in eo quod agit fortiter, circi-
no quædã poſita culpa terribiliter tentat. Sed fe-
uens & fremens ſorbet terram: quia nimio ardore
ſemetipſum diſcutit: & quicquid in ſe terrenum
reperit,quotidie proficiendo cõſumit.Et clango-
rem tubæ ſonare non reputat: quia conſideratio-
ne forti omne uitium quod de uirtutis gloria naſ-
citur,ſollicitus declinat.Sonare enim clangorem
tubæ reputaret, ſi fortaſſe propter aliud quod pra-
uè ſuboritur,alia agere recta metueret.Quia ergo
ad agenda fortia ante inſonantia tentamenta non
trepidat:in feruore ſuo poſitus,clangorẽ tubæ mi
nimè formidat.Sæpe autem dum proſperari ſe ut
tutibus conſpicit, ne ipſa illum uirtutum proſperi
tas eleuet, pulſari ſe tentationibus gaudet. Vnde
& aptè ſubiungitur: Vbi audierit buccinã,dicit
uah.] Multos enim peius ſua felicitas ſtrauit, mul
tos diuturna pax inertes reddidit:eoq; illos inopi-
natus hoſtis grauius perculit, quo longo quietis
uſu

usu negligẽtes inuenit. Vnde sancti uiri cùm mul A
tu se proficere uirtutum prosperitate cõsiderant,
quodam dispensationis supernæ moderamine,
exerceri se etiam tentationibus exultant: quia tan
to robustius acceptam uirtutum gloriam custodi
unt, quanto tentationis impulsu concussi, infirmi
tatem suam humilius cognoscunt. Equus ergo au
dita buccina uah dicit: quia uidelicet præliator
Dei cùm uim tentationis incũbere conspicit, utili
tatẽ supernæ dispensationis cõsiderans, ex ipsa ua
lidius aduersitate confidit. Cuius aduersitatis cer
tamina idcirco illum non superant: quia nunquã
improuisa tentant. Longè quippe prænotat ex u
naquaq; re cuius uitij pugna succrescat. Vnde &
sequitur: Procul odoratˇ bellũ.] Bellum nanq; B
procul odorari, est ex causis præcedentibus quæ
uitiorũ pugnæ subsequanˇ agnoscere. Quia enim
sicut iam sæpe dictũ est, odore res non uisa cogno
scitur: bellum, procul odorari est, sicut flatu nariũ,
sic prouisione cogitationum nequitias latentes
indagare. De quo odoratu Dominus rectè in Ec-
17 clesiæ suæ laudibus dicit: Nasus tuus sicut turris
quæ est in Libano. Per nasum quoq; odores fœto
resq; discernimus. Et quid per nasum nisi sancto
rum prouida discretio designatˇ? Turris uerò spe
culationis in altum ponitur, ut hostis ueniens lon
gè uideatur. Rectè ergo nasus Ecclesiæ turri in Li
bano similis dicitur: quia sanctorum prouida di-
scretio dum sollicitè circunquaq; conspicit in altũ
posita, priusquam ueniat culpa deprehẽdit: eamq; C
quo uigilãter prænorat, eo fortiter declinat. Hinc
11.2. Abacuc ait: Super custodiam meã stabo. Hinc
31 uniuscuiusq; electi animam Hieremias admonet
31 dicens: Statue tibi speculam, pone tibi amaritudi-
nes. Speculam quippe sibi statuere, est uentura ui-
tiorum certamina ex alta consideratione præno-
scere. Sibiq; electi mens amaritudines ponit, quã-
do & in uirtutum pace constituta, dum mala insi-
diantia conspicit, secura quiescere non consentit.
Primo autem ne mala quælibet, secundo uerò lo-
co cõsiderat, ne bona incautè faciat: & postquam
praua subegerit, ipsa etiam sibi subijcere recta cõ-
tendit: ne si mentis dominium transeant, in elatio
nis culpam uertantur. Quia enim, sicut superius
dictum est, plerunq; ex bonis per incuriæ uitium
mala nascuntur: uigilanti studio contemplatur, D
quomodo ex doctrina arrogantia, ex iustitia cru-
delitas, ex pietate remissio, ex zelo ira, ex mansue
tudine torpor oriatˇ. Cumq; bona hæc agit, quòd
hi contra se hostes per hæc exurgere ualeant, con
spicit. Nam cùm adipiscendis doctrinæ studijs ela
borat: mentem sollicitè contra certamen arrogan
tiæ præparat. Cùm culpas delinquentium iustè ul
tisci deliderat: sagacissimè euitat, ne modum iusti
tiæ crudelitas uindictæ transcendat. Cùm pietate
frenare senititur: solerter prospicit ne qua disci pli
næ dissolutione uincatur. Cùm se recti zeli stimu-
lis excitat: summopere prouidet ne plus quàm ne
cesse est iræ se flamma succẽdat. Cùm magna man
suetudinis tranquillitate se temperat: uigilanter
obseruat ne torpore frigescat. Quia ergo spirita-
lis militis cogitatione omne uitium priusquam
surripere possit aspicitur, rectè de equo Dei dici-
tur: Procul odoratur bellum. Perpendit etiam
quæ turba iniquitatum proruat, si mala ad se in-
gredi uel pauca permittat. Vnde & sequitur:
Exhortationem ducum & ululatum exercitus.]
Tentantia quippe uitia quæ inuisibili contra nos
prælio regnanti super se superbiæ militant, alia
more ducum præeunt, alia more exercitus subse-
quuntur. Neque enim culpæ omnes pari accessu
cor occupant. Sed dum maiores & paucæ neglec-
tam mentem præueniunt, minores & innumeræ
ad illam se cateruatim fundunt. Ipsa nanq; uitio-
rum regina superbia cùm deuictum plenè cor ce-
perit: mox illud septem principalibus uitijs, quasi
quibusdam suis ducibus deuastandũ tradit. Quos
uidelicet duces exercitus sequiˇ: quia ex eis pro-
culdubio importunæ uitiorum multitudines oriˇ.
Quod melius ostendimus, si ipsos duces atq;
exercitum specialiter, ut possumus, enumerando
proferamus. Radix quippe cuncti mali superbia
est, de qua scriptura attestante dicitur: Initiũ om- Eccl.10
nis peccati est superbia. Primæ autem eius soboles, septem nimirum principalia uitia, de hac uiru
lenta radice proferuntur: scilicet inanis gloria, in-
uidia, ira, tristitia, auaritia, uentris ingluuies, luxu-
ria. Nam quia his septem superbiæ uitijs nos ca-
ptos doluit, idcirco redemptor noster ad spiritale
liberationis præliũ, spiritu septiformis gratiæ ple-
nus uenit. Sed habent contra nos hæc singula e-
xercitum suum. Nam de inani gloria, inobedien-
tia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertina-
ciæ, discordiæ, & nouitatum præsumptiones ori-
untur. De inuidia odium, susurratio, detractatio,
exultatio in aduersis proximi, afflictio aũt in pro-
speris nascitur. De ira rixæ, tumor mentis, contu-
meliæ, clamor, indignatio, blasphemiæ proferun-
tur. De tristitia malitia, rancor, pusillanimitas, de
speratio, torpor circa præcepta, uagatio mentis er
ga illicita nascitur. De auaritia proditio, fraus, fal-
lacia, periuria, inquietudo, uiolentiæ, & cõtra mi-
sericordiã obdurationes cordis oriuntur. De uen-
tris ingluuie inepta lætitia, scurrilitas, immundi-
tia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelli-
gentiam propagantur. De luxuria cæcitas men-
tis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, a-
mor sui, odium Dei, affectus præsentis seculi, hor-
ror autem uel desperatio futuri generantur. Quia
ergo septem principalia uitia tantam de se uitio-
rum multitudinem proferunt, cùm ad cor ueniũt,
quasi subsequentis exercitus cateruas trahunt. Ex
quibus uidelicet septẽ quinq; spiritalia, duoq; car
nalia sunt. Sed unumquodq; eorum tanta sibi co-
gnatione iungitur, ut nõ nisi unum de altero pro-
feratur. Prima nanq; superbiæ soboles inanis est
gloria, quæ dum oppressam mentem corruperit,
mox inuidiam gignit: quia nimirũ dum uani no-
minis potentiam appetit, ne quis hanc alius adi-
pisci ualeat tabescit. Inuidia quoq; iram generat:
quia quãto interno liuoris uulnere animus saucia
tur, tanto etiã mansuetudo tranquillitatis amittiˇ:

& quia quaſi dolens membrum tangitur, idcirco oppoſitæ actionis manus uelut grauius preſſa ſentitur. Ex ira quoq; triſtitia oritur: quia turbata mẽs quo ſe inordinatè concutit, eo addicendo confundit: & cùm dulcedinem tranquillitatis amiſerit, nihil hanc niſi ex perturbatione ſubſequens mœror paſcit. Triſtitia quoq; ad auaritiam deriuatur: quia dum confuſum cor bonum lætitiæ in ſemetipſo intus amiſerit, unde conſolari debeat foris, quærit: & tanto magis exteriora bona adipiſci deliderat, quanto gaudium non habet ad quod intrinſecus recurrat. Poſt hæc uerò duo carnalia uitia, id eſt, uentris ingluuies & luxuria ſuperſunt. Sed cunctis liquet quòd de uentris ingluuie luxuria naſcitur, dum in ipſa diſtributione membrorum uentri genitalia ſubnexa uideantur. Vnde dum unum inordinatè reficitur, aliud proculdubio ad contu-
32 melias excitatur. Bene aũt duces exhortari dicti ſunt, exercitus ululare: quia prima uitia deceptæ menti quaſi ſub quadam ratione ſe inſerunt, ſed innumera quæ ſequuntur, dũ hanc ad omnem inſaniam pertrahunt, quaſi beſtiali clamore confundunt. Inanis nanq; gloria deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Debes maiora appetere, ut quo poteſtate ualueris multos excedere, eo etiam ualeas multis prodeſſe. Inuidia quoq; deuictũ cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: In quo illo uel illo minor es? cur ergo eis uel æqualis uel ſuperior non es? Quanta uales quæ illi non ualent? Non ergo tibi aut ſuperiores eſſe, aut etiã æquales debent. Ira etiã deuictũ cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te agunt, æquanimiter ferri nõ poſſunt, imò hæc patienter tolerare peccatũ eſt: quia etſi nõ eis cum magna exaſperatione reſiſtit, contra te deinceps ſine menſura cumulantur. Triſtitia quoq; deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Quid habes unde gaudeas, cùm tanta mala de proximis portas? Perpende cum quo mœrore omnes intuendi ſunt, qui in tanto contra te amaritudinis felle uertunt. Auaritia quoq; deuictũ animũ quaſi ex ratiõe ſolet exhortari, cùm dicit: Valde ſine culpa eſt, ꝙ quædã habenda concupiſcis: quia non multiplicari appetis, ſed egere pertimeſcis, & quod malè alius retinet, ipſe melius expendis. Ventris quoq; ingluuies deuictũ cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Ad eſum Deus omnia munda condidit: & qui ſatiari cibo reſpuit, quid aliud ꝙ munera conceſſo contradicit? Luxuria quoq; deuictũ cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Cur te in uoluptate tua modò non dilatas, cùm quid te ſequatur ignoras? Acceptum tempus in deliderijs perdere non debes: quia ꝙ citius pertranſeat neſcis. Si enim miſceri Deus hominem in uoluptate coitus nollet, in ipſo humani generis exordio maſculũ & fœminã non feciſſet. Hæc eſt ducum exhortatio, quæ dum incautè ad ſecretũ cordis admittitur, familiarius iniqua perſuadet. Quã uidelicet exercitus ululatus ſequitur: quia infelix anima ſemel principalib. uitijs capta, dum multiplicatis iniquitatibus in inſaniam uertitur, ferali iam immanitate uaſtat. Sed miles Dei quia ſolerter præuidere uitiorum certamina nititur, bellum procul odoratur: quia mala præeuntia quid menti perſuadere ualeãt, cogitatione ſollicita reſpicit. Exhortationem ducum naris ſagacitate deprehendit, & quia longè præſciendo ſubſequentium iniquitatum confuſionem conſpicit, quaſi ululatum exercitus odorãdo cognoſcit. Igitur quia uel prædicatorem Dei uel quemlibet ſpiritalis certaminis militem deſcriptum equi narratione cognouimus, nunc eundem iterũ in auis ſignificatione uidemus: ut qui per equũ didicimus eius fortitudinem, etiã per auẽ diſcamus illius cõtemplationem. Quia enim per deſcriptã equi magnitudinem audiuimus quantũ contra certamina uitiorum uir ſanctus per patientiam tolerat, nunc per auium ſpeciem cognoſcamus, quantum per contemplationem uolat. Sequitur:

Quòd non eſt ex homine, ſed ex gratia Dei, quòd auertens ſe pennas peccator cõuerſus ad Deũ, abijciat. Cap. XVIII.

NVnquid per ſapientiã tuam plumeſcit accipiter, expandẽs alas ſuas ad Auſtrũ? Quia per annos ſingulos pennã ueterẽ accipiter nouã naſcẽtem proijciat, ac ſine intermiſſiõe plumeſcat, penè nullus ignorat. Non aũt hic illud plumæ tẽpus dicitur, quo in nido ueſtitur: quia tunc nimirũ adhuc uidelicet pullus ad Auſtrũ alas expandere nõ ualet: ſed illa annua pluma deſcribit, qua uetus penna renouatur. Et quidem domeſticis accipitribus quo melius plumeſcere debeant, humida ac tepentia loca requirunt. Agreſtibus uerò moris eſt ut flante Auſtro alas expandant, quatenus eorum membra ad laxandam pennam uitrem uenti tepore concaleſcãt. Cùm uerò uentus deeſt, alis contra radios ſolis expanſis atq; percuſſis, tepentem ſibi aurã faciunt, ſicq; capto tepore, apertis poris uel ueteres exiliunt, uel nouæ ſuccreſcunt. Quid eſt ergo accipitrem in Auſtro plumeſcere, niſi quòd unuſquiſq; ſanctorũ tactus flatu ſancti ſpiritus concaleſcit, & uſum uetuſtæ conuerſationis abijciens, noui hominis formã ſumit? Quod Paulus admonet dicens: Expoliantes uos ueterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum. Et rurſum: Licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamẽ is qui intus eſt, renouatur de die in diem. Vetuſtam aũt pennã proijcere, eſt inueterata ſtudia doloſæ actionis amittere: & nouam pennã ſumere, eſt mitem ac ſimplicem bene uiuendo ſenſum tenere. Penna nanq; ueteris conuerſationis grauat, & pluma nouæ mutatõis ſubleuat, ut ad uolatũ tanto leuiorem, quanto nouiorem reddat. Et bene ait: Expandit alas ſuas ad Auſtrum. Alas quippe noſtras ad Auſtrũ expandere, eſt per aduentum ſancti ſpiritus noſtras confitendo cogitationes aperire, ut iam nõ libeat defendendo nos tegere, ſed accuſando publicare. Tunc ergo accipiter plumeſcit, cùm ad Auſtrum alas expanderit: quia tunc unuſquiſq; ſe uirtutum pennis induit, cùm ſancto ſpiritui cogitationes ſuas confitendo ſubſternit. Qui enim uetera facta do non

do non detegit, nouæ uitæ opera minimè produ- A
cit: qui nescit lugere quod grauat, nõ ualet profe
re quod subleuat. Ipsa nanq; cõpunctionis uis po
ros cordis aperit, & plumas uirtutũ fundit: cumq;
se studiosè mens de pigra uetustate redarguit, ala-
cri nouitate iuuenescit. Dicatur ergo beato Iob:
Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipi-
ter, expandens alas suas ad Austrum? id est, Nun-
quid cuilibet electo tu intelligentiam contulisti,
ut flante sancto spiritu, cogitationum alas expan-
dat, quatenus pondera uetustæ conuersationis ab
iiciat, & uirtutum plumas in usum noui uolatus
sumat? Vt hinc uidelicet colligat: quia uigilantiã
sensus in semetipso ex se non habet, qui hanc ex se
conferre alijs nequaquam ualet. Potest etiam per B
hunc accipitrem, renouata gentilitas designari. ac
si beato Iob apertè diceretur: Futuras uirtutũ plu
mas in gentilitate respice, & uetustas superbiæ pẽ
nas amitte. Sequitur:

*Quòd uiri contemplatiui cum mente Deo excedunt, uniuer-
sam corpoream creaturam transgrediuntur.* Cap. XIX.

NVnquid ad præceptum tuũ eleuabitur aqui
la, & in arduis ponet nidum sibi?] In scriptu
ra sacra uocabulo aquilæ, aliquando maligni spi-
ritus, raptores animarum, aliquando præsentis se-
culi potestates, aliquando uerò uel subtilissimæ
sanctorum intelligẽtiæ, uel incarnatus Dominus
ima celeriter transuolãs, & mox summa repetens
designatur. Aquilarum nomine insidiatores spiri C
tus exprimuntur, Hieremia attestante, qui ait: Ve
lociores sunt persecutores nostri aquilis cœli. Per
secutores em̃ nostri aquilis cœli uelociores sunt,
cùm tanta contra nos maligni homines faciunt,
ut ipsas etiam aereas potestates inuẽtionibus ma-
litiæ præire uideantur. Aquilæ etiã uocabulo po-
testas terrena figuratur. Vnde per Ezechielẽ pro
phetã dicitur: Aquila grandis magnarũ alarũ, lon
go membrorum ductu, plena plumis & uarietate,
uenit ad Libanum, & tulit medullã Cedri, & sum
mitatẽ frondium eius euulsit. Quæ uidelicet aqui
la quis alius quàm Nabuchodonosor rex Babylo
niæ designatur? Qui pro immensitate exercitus,
magnarũ alarũ: pro diuturnitate temporũ, longo
membrorũ ductu: pro multis uerò diuitijs, plenus D
plumis: pro innumera aũt terrenæ gloriæ cõposi-
tione, plenus uarietate describit. Qui uenit ad Li-
banũ & tulit medullã Cedri, & summitatẽ frõdiũ
eius euulsit: quia Iudeæ celsitudinem petens, no-
bilitatẽ regni eius quasi medullã Cedri abstulit,
& dum tenerrimam regum prolem à regni sui cul
mine captiuando sustulit, quasi summitatẽ frondi
ùm eius euulsit. Aquilæ uocabulo uel subtilis san-
ctorum intelligentia, uel uolatus dominicæ ascen
sionis exprimitur. Vnde idem propheta dum sub
animalium specie Euangelistas quatuor se uidisse
describeret, in eis sibi hominis, leonis, bouis, &
aquilæ faciem apparuisse testatur, quartum pro-
culdubio animal Ioannem per aquilam designãs,
qui uolando terram deseruit: quia per subtilem in
telligentiam interna mysteria uerbi uidendo pe-
netrauit. Cui nimirum propheticæ sententiæ, ipse
quoq; Ioãnes in reuelatione sua de semetipso nõ
dissonat, dicens: Animal primum simile leoni, se- Apoc. 4
cundum animal simile uitulo, tertium animal ha-
bens faciem quasi hominis, quartum animal simi-
le aquilæ uolanti. Et quãuis singula ad unũquẽq;
Euangelistam rectè conueniant, dum alius huma
næ natiuitatis ordinem, alius per mundi sacrifi-
cij mactationem quasi uituli mortem, alius pote-
statis fortitudinem quasi leonis clamorem insinu
at, alius natiuitatem uerbi intuens quasi ortum so
lem aquila aspectat: possunt tamen hæc quatuor
animalia ipsum suum caput cuius sunt membra si
gnare. Ipse nanque & homo est quia naturam no-
stram ueraciter suscepit, & uitulus quia pro nobis
patienter occubuit, & leo quia per diuinitatis for-
titudinem susceptæ mortis uinculum rupit, & ad
extremum aquila, quia ad cœlum de quo uenerat
rediit. Homo ergo nascendo, uitulus moriendo,
leo resurgendo, aquila ad cœlos ascendendo uo-
catus est. Sed hoc loco aquilæ nomine, subti- 34
lis sanctorum intelligentia, & sublimis eorũ con-
templatio figuratur. Cũctarum quippe auium ui-
sum acies aquilę superat, ita ut solis radius fixos in
se eius oculos nulla lucis suæ coruscatione reuer-
berans claudat. Ad præceptum ergo Dei eleuat̃
aquila, dum iussionibus diuinis obtemperans, in
supernis suspenditur fidelium uita. Quæ & in ar-
duis nidum ponere dicitur: quia desideria terrena
despiciens, spe iam de cœlestibus nutritur. In ardu
is nidum ponit: quia habitationẽ mentis suæ in ab
iecta & infima conuersatione nõ construit. Hinc
est quòd Cineo Balaam prophetante dicitur: Ro Num. 24
bustum quidem est habitaculum tuum, sed si in
petra posueris nidum tuum. Cineus nanque pos-
sessor interpretatur. Et qui sunt qui præsentia pos-
sident, nisi hi qui ingenio sapientiæ secularis cal-
lent? Qui in hoc ueraciter robustũ sibi habitacu-
lum cõstruunt, si per humilitatẽ paruuli apud se-
metipsos facti, in Christi sublimitate nutriantur: si
semetipsos infirmos sentiant, & in excelsa humi-
litate cogniti, redemptori fouendam mentis fiduci-
am ponant: si ima non appetant, si omne quod
præterit, cordis uolatu transcendant. Videamus
aquilam nidum spei sibi in arduis construentem,
qui ait: Nostra cõuersatio in cœlis est. Et rursum: Phil. 3
Qui conresuscitauit & consedere nos fecit in cœ- Ephe. 2
lestibus. In arduis habet nidum: quia profectò in
supernis figit consilium. Non uult mẽtem in ima
deijcere, non uult per abiectionem conuersatio-
nis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus for-
tasse in carcere tenebatur, cùm se consedere Chri-
sto in cœlestibus testaretur. Sed ibi erat, ubi arden
tem iam mentem fixerat, non illic ubi illum ne-
cessariò pigra adhuc caro retinebat. Hoc nanque
esse speciale specimẽ electorum solet, quòd sic sci
unt præsentis uitæ iter carpere, ut per spei certitu-
dinẽ nouerint iam se ad alta peruenisse, quatenus
cuncta quæ præterfluunt, sub se esse uideant, atq;
omne quod in hoc mundo eminet, amore æterni
tatis calcẽt. Hinc est enim q; sequẽti se animæ per

Eſa.58 prophetã Dominus dicit: Suſtollã te ſuper altitudines terræ. Quaſi quædam nanq; inferiora terræ ſunt, damna, cõtumeliæ, egeſtas, abiectio, quæ ipſi quoq; amatores ſeculi dũ per latæ uiæ planitiẽ ambulant, uitãdo calcare nõ ceſſant. Altitudines aũt terræ ſunt, lucra rerum, blandimenta ſubditorum, diuitiarum abundantia, honor & ſublimitas dignitatum: quæ quiſquis per ima adhuc deſideria incedit, eo ipſo alta æſtimat, quo magna putat. At ſi ſemel cor in cœleſtibus figitur, mox quàm abiecta ſint cernit quæ alta uidebant. Nã ſicut qui in mõtem conſcendit, eo pauliſper cætera ſubterlacentia deſpicit, quo ad altiora greſſum amplius tẽdit: ita qui in ſummis intentionem figere nititur, dum anniſu ipſo nullã præſentis uitæ gloriã eſſe deprehendit, ſuper terræ altitudines eleuat, & quod prius in imis deſiderijs poſitus ſuper ſe credidit, poſt aſcendendo proficiẽs ſibi ſubeſſe cognoſcit. Quæ ergo illic Dominus facturum ſe eſſe pollicetur dicens: Suſtollã te ſuper altitudines terræ: hæc apud beatũ Iob ſolum ſeſe facere poſſe teſtatur, dicens: Nunquid ad præceptũ tuũ eleuabit aquila, & ponet in arduis nidum ſibi? ac ſi diceret: Vt ad meũ, qui quod exterius præcipio hoc intrinſecus gratia occultæ largitatis inſpiro. Sequit: In petris manet.] In ſacro eloquio cùm ſingulari numero petra nominat, quis alius quàm Chriſtus accipitur?

1.Cor.10 Paulo atteſtante, qui ait: Petra autẽ erat Chriſtus. Cum uerò petræ pluraliter appellantur, membra eius, uidelicet ſancti uiri, qui illius robore ſolidati ſunt, exprimuntur. Quos nimirũ Petrus apoſto-

1.Pet.2 lus lapides uocat, dicens: Vos tãquam lapides uiui coædificamini domus ſpiritales. Iſta itaq; aquila quæ ad ueri ſolis radios cordis oculos exerit, in petris manere dicitur: quia in dictis antiquorum & fortium patrum mentis ſtatione collocatur. Eorum quippe uitam quos in uia Dei præiſſe conſpicit, ad memoriã reducit, atq; in celſitudine illorũ fortitudinis ſtudendo, nidũ ſibi conſtruit ſanctæ meditationis. Cumq; eorũ acta dictaq; tacitè cogitat, cum præſentis uitæ gloriã in cõparatiõe æternæ excellentiæ q̃ ſit abiecta conſiderat, quaſi ſub ſe eſſe ima terrarum in petris reſidens obſeruat.

35 Poſſunt etiam petræ ſublimes uirtutum cœleſtium poteſtates intelligi, quas non iam quaſi more arborũ huc atq; illuc uentus noſtræ mutabilitatis inclinat: quia uelut petræ in arduis ſitæ, ab omni motu mutabilitatis alienæ ſunt, & ad ſoliditatẽ fixæ celſitudinis, ipſa cui inhærent æternitate durerũt. Vir itaq; ſanctus cùm terrena deſpicit, more ſe aquilæ ad altiora ſuſpẽdit, & per contemplationis ſpiritum ſubleuatus, perennem angelorum gloriam præſtolatur, atq; huic mundo hoſpes, illa appetendo quæ aſpicit, iam in ſublimibus figitur. Rectè ergo dicitur: In petris manet, ideſt, intentione cordis inter illas cœleſtes uirtutes reſidet, quæ & per æternitatis ſuæ fortitudinem tanta iam ſoliditate fixæ ſunt, ut in illo culpæ latere mutabilitatis uarietate flectantur. Vnde & aptè ſequitur: Et in præruptis ſilicibus cõmorat, atq; inacceſſis rupibus.] Qui enim ſunt alij prærupti ſilices, niſi illi fortiſſimi angelorum chori, qui quamuis non integri, ſed tamen in proprio ſtatu fixi, cadente cũ ſuis angelis diabolo remanſerunt? Prærupti enim ſunt: quia pars eorũ cecidit, pars remanſit. Qui integri quidem ſtant per qualitatem meriti, ſed per numeri quantitatem prærupti. Hanc præruptionẽ reſtituere mediator uenit, ut redempto humano genere, illa angelica dãna ſarciret, & menſurã cœleſtis patriæ locupletius fortaſſe cumularet. Propter hanc præruptionem de patre dicitur: Propoſuit in eo in diſpenſatione plenitudinis temporũ inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo. In ipſo quippe reſtaurantur ea quæ in terra ſunt, dũ peccatores ad iuſtitiã conuertuntur. In ipſo reſtaurantur ea quæ in cœlis ſunt, dum illuc humiliati homines redeunt, unde apoſtatæ angeli ſuperbiendo ceciderunt. Quod uerò ait: Inacceſſis rupibus: nimirum qui prærupti ſilices, ipſi ſunt inacceſſæ rupes. Cordi enim peccatorũ hominum ualde inacceſſa eſt claritas angelorum: quia quo ad pulchra corporalia cecidit, eo à ſpiritali ſpecie oculos clauſit. Sed quiſquis ita cõtemplatione rapitur, ut per diuinam gratiam ſubleuatus, intentionem ſuam iam angelorum choris interſerat, & fixus in ſublimibus, ab omni ſe infima actione ſuſpendat, non ei ſufficit gloriam angelicæ claritatis aſpicere, niſi eum etiam qui eſt per angelos, ualeat uidere. Sola nanq; eius uiſio, uera mẽtis noſtræ refectio eſt. Vnde cum dixiſſet hãc aquilã in petris manere, & in præruptis ſilicib. atq; in inacceſſis rupibus cõmorari, ilico ſubdit

Quòd quantumlibet quis in hac uita per ſpeculum in enigmate Deum uideat, & eum deguſtet, ſuauitatem tamẽ lius dulcedinis eſuriat adhuc. Cap. XX.

INde cõtemplatur eſcam.] id eſt, ex illis choris angelicis tendit oculum mentis ad contemplãdam gloriam ſupernæ maieſtatis, qua non ſatiatur, adhuc eſurit, qua tandem uiſa ſatiatur. Scriptum eſt quippe: Pro eo quòd laborauit anima eius, uidebit & ſaturabitur. Et rurſum: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiã, quoniam ipſi ſaturabũtur. Quis uerò mentis noſtræ cibus ſit, indicatur apertè cũ dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt. Et quia interpoſitiõe corruptibilis carnis grauati, Deum ſicut eſt uidere non poſſumus, rectè ſubiungitur: Oculi eius de longè proſpiciunt. Quantumlibet enim in hac uita poſitus quiſque profecerit, necdum Deum per ſpeciẽ, ſed per ænigma & ſpeculum uidet. E uicino autem cum reſpicimus, uerius cernimus: cum uerò lõgius eum tẽdimus, ſub incerto uiſu caligamus. Quia igitur ſancti uiri in alta ſe contemplatione erigũt, & tamen Deũ, ſicut eſt, uidere non poſſunt, bene de hac aquila dicit: Oculi eius de longè proſpiciunt. ac ſi diceret: Intentionis aciem fortiter tendunt, ſed necdum propinquum aſpiciunt cuius claritatis magnitudinem penetrare nequaquã poſſunt. A luce enim incorruptibili caligo nos noſtræ corruptiõis obſcurat, cumq; & uideri aliquatenus poteſt, & tamen uideri lux ipſa, ſicut eſt non poteſt,

quàm

quam longè sit indicat. Quam si mens utcunq; nõ cerneret, nec quia longe esset uideret. Si autẽ perfectè iam cerneret, profectò hanc quasi per caligi nem nõ uideret. Igit̃ quia nec omnino cernit̃, nec rursum omnino non cernit̃, rectè dictũ est quia à longè Deus uidetur. Libet ad mediũ Esaiæ uerba deducere, atq; hæc & illa quia uno spiritu proferãtur indicare. Qui cũ actiuæ uitæ uirtutes exprimeret dicens: Qui ambulat in iustitijs & loquitur ueritatem, qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinẽ, & claudit oculos suos ne uideat malum: ilico ab eiusdẽ actiuæ uitæ gradibus ad quæ contẽplationis culmina ascẽdatur, adiũxit dicẽs: Iste in excelsis habitabit, munimẽta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Regẽ in decore suo uidebũt oculi eius, cernẽt terrã de longè. In excelsis nãq; habitare, est cor in cœlestibus ponere. Et munimẽta saxorum sublimitas nostra est, cum fortiũ patrũ præcepta & exempla respicimus, atq; ab infima cogitatione separamur. Munimenta saxorum sublimitas nostra est, cũ mẽte choris castrisq; cœlestibus iungimur, & insidiantes malignos spiritus stantes in arce cordis quasi subterpositos expugnamus. Tunc nobis etiã panis datur: quia in supernis erecta intentio æternitatis contẽplatione reficit̃. Aquæ enim nostræ fideles sunt: quia doctrina Dei quod hic per spem promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapientia nanq; huius mũdi infidelis est: quia mansura post mortẽ non est. Aquæ nostræ fideles sunt, quia uerba uitæ quod ante mortem insinuãt, hoc etiã post mortem demonstrant. Regẽ in decore suo oculi nostri conspiciunt: quia redẽptor noster in iudicio & à reprobis homo uidebit̃, sed ad diuinitatis eius intuendam celsitudinem, soli qui electi sunt subleuantur. Quasi enim quandam fœditatem regis uidere, est solã seruilẽ formã in qua ab iniquis despectus est cernere. Sed ab electis in decore suo rex cernit̃: quia ultra semetipsos rapti in ipso diuinitatis fulgore oculos cordis figunt. Qui quandiu in hac uita sunt, quia illam uiuentium patriam, sicut est, uidere non possunt, rectè adiungitur: Cernent terrã de longè. Quod ergo hic ait: Eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum sibi, hoc illic dicitur: In excelsis habitabit. Quod hic dicitur: In petris manet, & in præruptis silicibus commorat̃, atq; in inaccessis rupibus, hoc illic subijcitur: Munimenta saxorũ sublimitas eius. Quod rursus hinc subinfertur: Inde cõtemplatur escam, hoc illic quoq; subditur: Panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt, regem in decore suo uidebũt oculi eius. Et quod hic subiungitur: Oculi eius de longè prospiciunt, hoc illic aptè subijcitur: Cernent
36 terram de longè. Consideremus quàm sublimis aquila fuerit Paulus, qui usq; ad tertium cœlum uolauit, sed tamen in hac uita positus, è longinquo adhuc Deum prospicit, qui ait: Videmus
13.14 nunc per speculum in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciem. Et rursum: Ego me non arbitror comprehẽdisse. Sed quãuis æterna ualde minus quàm

A sunt ipse conspiciat, quãuis ea se cognoscere perfectè non posse cognoscat: infirmis tamen auditoribus ea ipsa infundere prædicãdo nõ potest, quæ uidere saltem per speculum & imaginem potest. De semetipso quippe tanquam de alio loquitur, dicens: Audiuit arcana uerba quæ non licet homini loqui. Interna ergo quamuis minima & extrema uideantur, fortibus tamẽ prædicatoribus summa sunt, infirmis uerò auditorib. incapabilia. Vnde & prædicatores sancti cum auditores suos diuinitatis uerbum capere non posse conspiciunt, ad sola incarnationis dominicæ uerba descendũt. Vnde bene hic dum subleuata in arduis aquila lõgè uidere dicitur, ilico subinfertur: 2.Cor.12

Quòd dum in hac uita uiuimus, nos pulli sanctorum, sanguine crucifixi & morte saluatoris nutrimur. Cap. XXI.

B PVlli eius lambunt sanguinem.] Ac si apertè diceretur: Ipsa quidem diuinitatis cõtemplatione pascitur, sed quia auditores eius diuinitatis percipere arcana nequaquã possunt, cognito crucifixi Domini cruore satiantur. Sanguinem nãq; lambere, est passionis dominicę infirma uenerari. Hinc est quod idem Paulus, qui sicut paulo antè iam diximus, ad tertij cœli secreta uolauerat, discipulis dicebat: Non enim iudicaui me scire aliquid inter uos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixũ. 1.Cor.2
ac si apertè hæc aquila diceret: Ego quidem escã meam, diuinitatis eius potẽtiam de longè prospicio, sed uobis adhuc paruulis incarnationis eius
C tantummodo lambẽdum sanguinẽ trado. Nã qui per prædicationem suam tacita diuinitatis celsitudine, infirmos auditores de solo cruore crucis edocet, quid aliud cẽ sanguinem pullis præbet? Quia uerò uniuscuiusq; sancti prædicatoris anima corruptione carnis exuta, ad eum mox ducit̃ qui pro nobis sponte sua in mortem cecidit, & de morte surrexit, aptè de hac aquila subditur:

Quòd in Christo sancti uiuificabuntur: & illuc tendit humilitas gregis, ubi secundum carnem est celsitudo pastoris. Caput XXII.

D ET ubicunque cadauer fuerit, statim adest.] Cadauer quippe à casu dicitur. Et non immeritò corpus Domini propter casum mortis cadauer uocatur. Quod autem hic de hac aquila dicitur: Vbicunq; cadauer fuerit, statim adest: hoc de egredientibus animabus fieri ueritas spopondit, dicens: Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. ac si apertè dicat: Qui cœlesti sede incarnatus redemptor uester præsideo, electorum quoq; animas cum carne soluero ad cœlestia subleuabo. Sed hoc quod de hac aquila 37
dicitur: Vbicunq; fuerit cadauer, statim adest: intelligi & aliter potest. Omnis enim qui in peccati mortem ceciderit, non inconuenienter poterit cadauer uocari. Quasi exanimis nanq; iacet, qui iustitiæ uiuificantem spiritum non habet. Quia ergo sanctus quisq; prædicator ubi peccatores esse cõsiderat, illuc anxiè peruolat, ut in peccati morte iacẽtib. lucẽ uiuificationis ostẽdat, bene de hac Matth.24

Universidad de Deusto
Biblioteca

aquila dicitur: Vbicunq; cadauer fuerit, statim adest, id est illuc tendit ubi utilitatem prædicationis prospicit: ut ex eo q; iam spiritaliter uiuit, alijs in morte sua iacentibus prosit, quos corripiẽdo quasi edit, sed ab iniquitate ad innocentiam permutãdo, in sua membra quasi edendo conuertit. Ecce ipse, quem ad testimonium iam sæpe deduximus, Paulus cum nunc Iudæam, nunc Corinthũ, nunc Ephesum, nunc Romã, nunc Hispanias peteret, ut in peccati morte iacentibus, æternæ uitæ gratiã nunciaret, quid se aliud quàm esse aquilam demõstrabat, quæ uelociter omnia transuolans, ubicunque iacens cadauer quærebat: ut dum uolũtatem Dei lucratis peccatoribus faceret, quasi escam suã in cadauere reperiret? Esca quippe iustorũ est con
Ioan. 6 uersio peruersorũ, de qua dicitur: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitã æternã. Auditis itaq; tot sanctorũ uirtutibus, beatus Iob obstupuisse intelligitur, & sub admirationis terrore siluisse. Nam sequitur:

Quòd consideratio meliorum multum proficiat ad humilitatem sanctorum. Cap. XXIII.

A Diecit Dominus, & locutus est ad Iob: Nũquid qui contendit cum Deo, tam facilè cõquiescit? Vtiq; qui arguit Deũ, debet & respondere illi.] Vir sanctus tanta hac districtione flagelli nõ æstimauit augeri sibi merita, sed uitia resecari. Quæ quia in se nulla cognouit, percussum iniustè se credidit: & percutientem prorsus arguere, est de percussione murmurare. Considerans aũt Dominus q; ea quæ protulit, nõ ex tumore superbiæ, sed ex qualitate collegerat uitæ, piè illũ increpat dicens: Nunquid qui contendit cũ Deo, tam facilè conquiescit? Vtiq; qui arguit Deũ, debet & respondere illi. ac si apertius diceret: Qui tãta de tua actione locutus es, cur audita sanctorũ uita siluisti? Me enim fuit arguere, de percussione mea an fuerit iusta dubitasse. Et bona quidẽ tua ueraciter protulisti, sed hæc quo tenderent flagella nescisti: qui etsi nõ habes iam quod corrigas, habes adhuc tamen quo crescas. In quanta uerò uirtutis arce cẽ plurimos subleuẽ, me ecce narrante cognouisti. Ipse considerabas tuã, sed aliorũ celsitudinẽ nescie bas. Auditis igit̃ alienis uirtutibus, si quid uales, responde de tuis. Scimus aũt quòd cordis sui oculum per elationis tenebras extinguit, qui cùm recta agit, considerare meliorũ merita negligit. At cõtrà magno humilitatis radio sua opera illustrat, qui aliorũ bona subtiliter pensat: quia dum ea quę ipse fecerit, facta foris & ab alijs conspicit, eũ qui de singularitate intus erumpere nititur, superbiæ
3. Reg. 19 tumorẽ premit. Hinc est quòd uoce Dei ad Heliã solũ se æstimantẽ dicitur: Reliqui mihi septẽ milia uirorũ qui non curuauerũt genua ante Baal: ut dũ non solũ se remansisse cognosceret, elationis gloriam quæ ei de singularitate surgere poterat, euitare posset. Beatus itaq; Iob nihil peruersè egisse reprehenditur, sed de aliorũ etiam bene gestis docet: ut dum se æquales & alios habere cõsiderat, ei qui singulariter summus est, se humiliter subdat.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN IOB LIber trigesimus secundus.

Quòd sancti ea quæ cum minori sollicitudine attendũt quando cogitant uel agunt, & quasi leuia negligunt, cùm fuerint compuncti diuinitus, quasi grauia illa & mortifera perhorrescunt. Cap. I.

SANCTI uiri quo apud Deũ altius uirtutũ dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendũt: quia dũ proximi luci fiunt, quicquid eos in seipsis latebat inueniunt, & tanto magis foris sibi deformes apparent, quanto minus pulchrũ est quod intus uident. Vnusquisq; enim sibi dum tactu ueri luminis illustratur ostenditur, & unde agnoscit quid est iustitia, inde erubescit ut uideat quid est culpa. Hinc est q; sæpe mens nostra quamuis frigida in cõuersationis humanæ actiõe torpescat, quamuis in quibusdã delinquat & nesciat, quãuis peccata quædã quasi nulla pendat: cùm tamen ad appetenda sublimia omnis cõpunctione se erigit, ipso suæ compunctiõis oculo excitata, ad circũspiciendã se post flectũ uigilantior redit. Nã cùm neglectã se deserit, & nonnullo tempore torpescit, uel ociosa uerba uel inutiles cogitatiões minoris esse reatus omnimodo credit. At si igne cõpunctionis incalescens, à torpore suo
C cta subito afflatu contẽplationis euigilet, illaq; leuia paulo antè credidit, mox ut grauia ac mortifera perhorrescit. Cuncta enim uel in minimo uxia quasi atrocissima refugit: quia uidelicet per cõceptionẽ spiritus grauida, introire ad se iam uana nulla permittit. Ex eo enim quod intus cõspicit, cẽ sint horrenda hæc quæ exterius perstrepunt sentit, & quanto amplius subleuata profecerit, tanto magis refugit infima in quibus prostrata deiecit. Nihil quippe eam nisi id quod interius uidet pascit, atq; eo grauius tolerat, quicquid se ei extrinsecus ingerit, quo illud nõ est quod interius uidet, sed ex his interioribus quæ raptim uidere potuit, ad
D exteriora quæ tolerat iudicandi regulã sumit. Superse enim rapitur dum sublimia contemplat̃, & semetipsam iam liberius excedendo conspicit, quicquid ei ex seipsa remanet, subtilius cõprehendit. Ex qua re miro modo agitur, ut sicut superius dictũ est, unde dignior efficit̃, inde sibimet indigna uideat̃, & tũc rectitudini se longè esse sentiat, cùm appropinquat. Vnde Salomon ait: Cuncta Eccl.
tentaui in sapientia, & dixi: Sapiẽs efficiar, & ipsa longius recessit à me. Quæsita enim sapientia longè recedere dicitur: quia appropinquanti altior ostenditur. Qui uerò hanc nequaquã quærunt, tanto se ei propinquos æstimant, quãto & eius rectitudinis regulã ignorant: quia siti in tenebris, miranda eis claritatem nesciũt quam nunq; uiderũt, cuius in forma eius pulchritudinis non tenduntur, in semetipsis libenter quotidie deformiores fiunt. Nã quisquis

quisquis eius radijs tãgitur, sua illi manifestius tor titudo monstratur: & eo uerius inuenit quantum flectatur in uitio, quo sagacius summa considerãs conspicit quantum distat à recto. Vnde B. Iob humanũ genus uirturibus transiens, amicos loquendo superauit, sed loquente Deo, sublimius eruditus semetipsum cognoscendo reticuit. Illos nanq; iniuste loquentes subdidit, sed ad uerba locutiõis intimæ reum se iuste cognouit. Et quidem cur flagellatus sit nescit, sed tamen cur flagella uenerat⁹ diuina non sit, silendo redarguit. Diuina enim iudicia cùm nesciunt, non audaci sermone discutienda sunt, sed formidoloso silentio ueneranda: quia & cùm causas rerum cõditor in flagello non aperit, eo iustas indicat, quo se eas facere qui summè iustus est demonstrat. Vir ergo sanctus & prius de locutione, & pòst de silentio reprehensus, quid de semetipso sentiat innotescat. Ait enim:

Quòd de uerbo ocioso nec sancti possunt excusari, licet manu operis in conspectu Dei studeant operire. Cap. II.

QVi leuiter locutus sum, respõdere quid possum? ac si dicat: Sermonem meum defenderẽ, si hunc cũ rationis pondere protulissem. At pòstq; lingua leuitate usa conuincit, quid restat nisi ut cõticendo refrenet? Sequitur: Manum meam ponam super os meũ.] Vsu sacri eloqui in manu operatio, in ore locutio solet intelligi. Manũ ergo super os ponere, est uirtute boni operis culpas tegere incautæ locutionis. Quis uero inueniri potest qui quamlibet perfectus sit, de ocioso tamẽ sermone nõ peccet? Iacobo attestante, qui ait: Nolite plures magistri fieri: in multis enim offendimus omnes. Et rursum: Linguam nullus hominũ domare potest. Cuius culpas redarguens per semetipsam ueritas dicit: Dico autem uobis, quoniã omne uerbũ ociosum quod locuti fuerint homines, reddẽt de eo rationẽ in die iudicij. Sed sancti uiri ante Dei oculos student culpas linguæ tegere meritis uitæ, studunt bonorũ operum pondere premere immoderata uerborũ. Vnde in sancta Ecclesia manus super os ponitur, dũ in electis eius quotidie ociosæ locutionis uitiũ bonę actionis uirtute operitur. Scriptũ namq; est: Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Sed rursum cùm scriptum sit: Omnia nuda & aperta sunt oculis eius, quomodo tegi possunt quæ eius oculis cui cuncta nuda sunt, abscondi nequaq; possunt? Sed quia hoc quod tegimus inferius ponimus, atq; hoc unde tegimus nimirum superducimus, ut quod est subterpositũ tegamus, tegere peccata dicimur, quæ quasi subterponimus dum abdicamus, eisq; aliud superducimus dum bonæ actionis opus ad hoc pòst eligimus ut præferamus. Qui ergo priora mala deserit, & bona posterius facit, per hoc quod addit, trã factam nequitiam tegit, cui boni operis merita sir perducit. Beatus igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typũ tenẽs, & in uerbis suis sua allegãs, nostra designãs, dicat ex se, dicat ex nobis, manũ meã ponã super os meũ: id est, hoc quod districto iudici de sermone meo in me displicuisse cõsidero, ante eius oculos sub uelamine recti operis abscondo. Sequit:

Quòd Iob correctus non defendit, sed humiliter confitetur se peccasse in eo quòd se credidit iustũ & frustra percussum: & innocentiæ propriæ conscientiæ contentus, districtionem superni examinis attendit. Cap. III.

VNum locutus sum, quod utinã nõ dixissem, & alterũ, quibus ultrà nõ addã.] Si transacta B. Iob uerba discutimus, nihil eũ nequiter dixisse reperimus. Si uerò dicta eius quæ cũ ueritate ac libertate prolata sunt, in aliquo superbiæ uitio flectimus, duo iam solummodo non erũt: quia multa sunt. Sed quia loqui nostrũ, est hominibus occultũ sensum uerbis aperire, loqui uerò nostrũ ad diuinas aures, est motũ mentis etiã expressione actionis ostẽdere: B. Iob ad librã se subtilissimi examinis pẽsans, locutione sua secũdò se deliquisse cõfitetur. Vnũ emẽ loqui illicitè, est res flagello dignas agere: aliud loqui illicitè, est etiam de flagello murmurare. Qui ergo ante increpationẽ dominicam in omni opere hominib. prælatus fuit, ipsa in altũ increpatione proficiẽs, & minus se rectum prius in opere, & minus se patientẽ pòst in uerbere agnouit. Vnde semetipsum redarguit dicens: Vnũ locutus sum, quod utinã non dixissem, & alterũ, quibus ultrà nõ addã. ac si dicat: Rectũ me quidẽ inter homines credidi, sed te loquente, & ante flagella prauum, & post flagella me rigidũ inueni. Quibus ultrà nõ addam: quia iam quanto nunc te loquentem subtilius intelligo, tanto me ipsum humilius inuestigo.

Quid sit quòd per Moysen agnum uel capram iubetur offerre qui bene uel malè se facturũ iuramẽto protulerit, & hoc ipsum oblitione transcendit. Cap. IIII.

ET quia B. Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenet, possunt electis omnibus hæc eius uerba congruere, qui cognoscentes Dominum, in uno & alio deliquisse se sentiunt: quia se intelligunt uel in cogitatione & opere, uel in Dei ac proximi neglecta dilectione peccasse. Quibus se promittunt ultrà nil addere: quia per conuersionis gratiam curant pœnitendo quotidie etiam transacta purgare. Per hoc tamen quòd beatus Iob de duobus se pœnitendo redarguit, liquidò ostendit quòd peccator omnis in pœnitẽtia duplicem habere gemitũ debet: nimirũ quia & bonũ quod oportuit non fecit, & malũ quod nõ oportuit fecit. Hinc est emꝝ per Moysen de eo qui iuramẽtũ protulit ut uel malè quid uel bene faceret, & hoc ipsum obliuiõe transcẽdit, dicitur: Offerat agnam de gregibus siue capram, orabitq; pro eo sacerdos & pro peccato eius. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures uel duos pullos columbarum, unũ pro peccato, & alterũ in holocaustum. Iuramentum namq; proferre, est uoto nos diuinæ seruitutis alligare. Et cùm bona opera promittimus, bene nos facere spondemus. Cùm uerò abstinentiam cruciatũq; carnis nostræ uouemus, malè ad præsens nos nobis facere iuramus. Sed quia nul-

lus in hac uita ita perfectus est, ut quamlibet Deo deuotus sit, inter ipsa quantumcunq; pia uota nõ peccet, pro peccato agna offerri de gregibus siue capra præcipitur. Quid enim per agnam nisi actiuæ uitæ innocentia, quid per capram quæ in summis sæpe extremisq; rupibus pendens pascitur, nisi contemplatiua uita signatur? Qui ergo se conspicit promissa ac proposita non implesse, ad sacrificium Dei sese studiosius debet uel innocẽtia boni operis, uel sublimi pastu contemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra uerò offerri de gregibus non iubet: quia actiua uita multorum est, contemplatiua paucorum. Et cùm hæc agimus quæ multos agere & egisse conspicimus, quasi agnam de gregibus damus. Sed cum offerentis uirtus ad agnam capramq; non sufficit, in remedio pœnitentis adiungitur, ut duo pulli columbarum uel duo turtures offerantur. Scimus quia columbarum pulli uel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos uel duos turtures, nisi duplex pœnitentiæ nostræ gemitus designatur? ut cùm ad offerenda bona opera non assurgimus, nosmetipsos duplici ter defleamus: quia & recta non fecimus, & praua operati sumus. Vnde & unus turtur pro peccato, alter uerò offerri in holocaustum iubetur. Holocaustum namq; totum incensum dicitur. Vnum ergo turturem pro peccato offerimus, cùm pro culpa gemitum damus: de altero uerò holocaustũ facimus, cùm pro eo quòd bona negleximus, nosmetipsos funditùs succendentes igne doloris ardemus. Quia igitur duplex in pœnitentia gemitus debet, B. Iob diuinæ uocis increpatione proficiens, atq; in sua reprehensione succrescens, dixisse se unum & alterum pœnitens fatetur. ac si apertè dicat: Et erga bona per negligentiã torpui, & ad mala per audaciam prorupi.

Textus capitis quadragesimi beati Iob.

Espondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut uir lũbos tuos, interrogabo te, & indica mihi. Nũquid irritũ facies iudiciũ meũ, & condẽnabis me ut tu iustificeris? Si habes brachiũ sicut Deus, & uoce simili tonas, circũda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto glorioſus, & speciosis induere uestibus. Dispergе superbos in furore tuo, & confunde eos, & respiciens omnẽ arrogantem humilia. Respice cũctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo. Abscondе eos in puluere, simul & facies eorum demerge in foueam, & ego cõfitebor q̃ saluare te possit dextera tua.

A Ecce Behemoth quem feci tecũ, fœnũ quasi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, & uirtus illius in umbilico uentris eius. Stringit caudam suã quasi cedrũ, nerui testiculorũ eius perplexi sunt. Ossa eius uelut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ. Ipse est principiũ uiarũ Dei. Qui fecit eum, applicabit gladiũ eius. Huic montes herbas ferũt. Omnes bestiæ agri ludent ibi. Sub umbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Protegunt umbræ umbram eius, circundabũt eum salices torrentis. Ecce absorbebit fluuium, & nõ mirabitur, & habet fiduciam quòd influat lordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius? Nũquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius? Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum? Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis? Concident eũ amici, diuidẽt illum negociatores. Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustiũ piscium capite illius? Pones super eum manũ tuam. Memento belli, nec ultrà addas loqui. Ecce spes eius frustrabitur eũ, & uidẽtibus cũctis præcipitabitur.

Quòd qui in flagellis positus murmurat, iustitiam ferientis accusat. Cap. V.

Respondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut uir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi.] Quid sit Dominũ de turbine respondere, quid beatum Iob lumbos accingere, quid interrogare Dei, quid hominis indicare, primo iam domini sermone tractatum est. D Quia ergo lectoris tædio parcimus, curamus sermopere ne dicta replicemus. Sequitur:

Numquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me ut tu iustificeris?] Quisquis contra Domini flagella semetipsum defendere nititur, flagellantis iudicium euacuare conatur. Nam cùm culpa sua feriri se denegat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Beatum itaque Iob non idcirco flagella cœlestia percusserũt ut in eo culpas extinguerẽt, sed potius ut merita augerent, quatenus qui tranquillitatis tẽpore in tãta sanctitate claruerat, & ex percussione patesceret quę in eo etiã patiẽtiæ uirtus latebat. Qui quidẽ culpã suã inter flagella nõ inueniẽs, nec tamẽ flagella eadẽ causam sibi esse augẽdi meriti deprehẽdens, iniustè se feriri credidit, cum quid in se debuisset

debuiſſet corrigi nō inuenit. Sed ne ipſa innocentia in tumorē elationis inflетur, diuina uoce corripitur, & mens eius ab iniquitate libera, ſed uerberibus preſſa, ad iudicia occulta reuocatur: ut ſuperna ſententia, etſi nō eſt cognita, non tamen creda tur iniuſta, ſed eo ſaltem iuſtū credat omne quod patiē, quo nimirū cōſtat quia Deo authore patiat. Magna enim ſatisfactio percuſſionis eſt, uolūtas iuſta cōditoris. Quæ cùm iniuſtum facere nil ſolet, iuſta agnoſcit etiam ſi latet. Nam cùm pro iniuſtitiæ peccato percutimur, ſi in percuſſione noſtra diuinæ uoluntati coniungimur, mox à noſtra iniuſtitia ipſa coniunctione liberamur. Quiſquis enim iam percuſſionem tolerat, ſed adhuc cauſas percuſſionis ignorat, ſi iuſtum credēs hoc ipſum contra ſe iudicium amplectitur, eo ipſo ab iniuſtitia ſua iam correctus eſt, quo percuſſum ſe iuſtè gratulatur. In uindicta enim ſua Deo ſe ſocians, ſe ſe contra ſe erigit, & magna eſt iam iuſtitia quòd uoluntati iudicis concordat in pœna, cui diſcrepauit in culpa. Vir igit ſanctus quia in nulla Deo culpa diſcrepauerat, quaſi cum difficultate ei inter ſupplicia concordabat. Neque enim credidit quòd flagella quæ ſolent uitia extinguere, in illo ſola merita augerent. Vnde nunc iuſtè corripitur, ut occultis iudicijs & neſciens ſubderetur, eiq; dicitur: Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me ut tu iuſtificeris? ac ſi apertè diceretur: Tua quidem bene acta conſideras, ſed mea occulta iudicia ignoras. Si ergo ex tuis meritis contra mea flagella diſputas, quid aliud q̄ me de iniuſtitia addicere te iuſtificando feſtinas? Sequitur:

Quòd ex conſiderata magnitudine & iuſtitia creatoris, cuiuſq; meriti ſint homines, infirmos ſe cognoſcant & peccatores: & quòd Anthropomorphitarum hæreſis ſit Deum eſſimare in ſua natura ſecundum membra humana & lineamenta corporea. Cap. VI.

4 SI habes brachium ſicut Deus, & ſi uoce ſimili tonas.] Quia humanum genus B. Iob meritis tranſcendebat, eum pius conditor & eruditor ad conſiderandam ſimilitudinem ſuæ magnitudinis prouocat, ut cognita tanta diſſimilitudine, in humilitate ſe premat. Sed cùm in Deo uox & brachium dicitur, cauendum ſummopere eſt, ne quid in eo mens corporeum ſuſpicetur. In Anthropomorphitarum nāq; hæreſim cadere, eſt eū qui incircūſcriptè implet & circumplectitur omnia, intra corporalia lineamenta concludere. Sed omnipotens Deus ad ſua nos trahens, uſq; ad noſtra ſe humiliat, atq; ut alta inſinuet, humilib. condeſcendit: quatenus paruulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exurgat incognita, atq; ab eo qui longè ſuper ipſum eſt, quædā iuxta ſe audiens, quaſi quibuſdam ad illum paſſibus moueatur. Vnde fit ut per ſcripturā ſuam aliquando à corporibus hominum, aliquādo à mentibus, aliquando uerò ab auibus, aliquando etiam ab inſenſatis rebus quaſdam longè diſſimiles in ſe ſimilitudines trahat. Plerunq; enim à corporibus hominum in ſe ſimilitudinem trahit, ſicut de eo propheta ad Iſraelitas dicit: Qui tetigerit uos, tanget pupillam oculi eius. Et ſicut de eo rurſum ſperanti homini per prophetam dicitur: In ſcapulis ſuis obumbrabit tibi. Conſtat nimirum quòd in natura ſua nec oculum Deus nec ſcapulas habeat: ſed quia nos per oculū cernimus, in ſcapulis uerò onera ſuſtinemus, Deus quòd omnia uidet, oculū habere perhibet, q̄ uerò nos tolerat atq; eo ipſo quo tolerat ſeruat, obūbrare nobis in ſcapulis dicit. Ait em̄: In ſcapulis ſuis obūbrabit tibi. Ac ſi diceret peccatori homini, & poſt peccatum ueniā deprecāti: Ea pietate Dominus te ꝓtegit, qua te pietate tolerauit. Obumbrat em̄ in ſcapulis ſuis: quia dum portat defendit. Aliquando uerò à mentibus in ſe ſimilitudinem trahit, ſicut per prophetam ad Iſrael dicit: Recordatus ſum tui, miſerans adoleſcentiam tuam. Et rurſum per ſponſę comparationem loquens ait: Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Quis em̄ neſciat quia Dei memoria nec obliuione rūpitur, nec recordatione ſarcitur? Sed dum aliqua deſerens prę termittit, more mentium obliuiſci dicitur: & cùm poſt longū tēpus quæ uoluerit uiſitat, noſtræ mutabilitatis cōſuetudine recordatus uocat. Quo enim pacto diuinitatis eius uim obliuio diſſipat, cui ipſa quoq; laudabilis memoria eſſentialiter cōcordat? Nulla nāq; niſi aut præterita aut abſentia recordantur. Quomodo ergo Deus præteritorū reminiſcitur, cùm ipſa quæ in ſemetipſis præterеunt, eius nutui ſemper preſentia aſſiſtūt? Aut quo modo abſentiū recordatur, dum omne quod eſt, per hoc illi præſtò eſt quod in ipſo eſt? Quod ſi ei præſtò nō eſſet, omnino nō eſſet: nam nō exiſtentia uidendo creat, exiſtēria uidēdo cōtinet. Quicquid ergo creator non uidet, eſſentia ſubſiſtendi caret. Aliquando autem ab auibus in illum ſimilitudo trahitur, ſicut per Moyſen dicitur: Expandit alas ſuas, & aſſumpſit eos. Et ſicut propheta ait: Sub umbra alarum tuarum protege me. Quia enim nos paruulos dum protegit nutrit, & nō graui atque oneroſa, ſed leui & blanda protectione nos refouet, dum ſuas in nos miſericordias exerit, quaſi more ſuper nos auium alas tendit. Aliquando etiam inſenſatis rebus propter infirmitatem noſtram alta condeſcenſione ſe comparat, ſicut per prophetam dicit: Ecce ego ſtridebo ſuper uos ſicut ſtridet plauſtrum onuſtum fœno. Quia enim fœnum eſt uita carnalium, ſicut ſcriptum eſt: Omnis caro fœnum: in eo quòd Dominus uitam carnalium patitur, more plauſtri fœnum ſe portare teſtatur. Cui ſub fœni onere ſtridere, eſt pondera & iniquitates peccantium cum querela tolerare. Cùm ergo longè diſſimiles in ſe ſimilitudines trahat, ſolerter intuendū eſt quòd quædā talia aliquando dicātur in Deo propter effectū operis, aliquando autē ad iudicandam eius ſubſtantiā maieſtatis. Nam cùm in Deo oculus, ſcapulæ atque alę nominantur, effectus quidam operationis oſtenditur. Cùm uerò manus, brachium, dextera uel uox in Deo dicitur, per hæc uocabula cōſubſtantialis

Zach. 2

Pſal. 90

5

Hier. 3

Eſa. 49

Deut. 32

Pſal. 16

Amos 2

Eſa. 40

tialis eius filius demonstratur. Ipse quippe est & manus & dextera, de cuius ascensione per Moysen pater loquitur dicens: Tollam in cœlum manum meam, & iurabo per dextram meam. Ipse brachium, de quo propheta ait: Et brachium Domini cui reuelatum est? Ipse uox: quia eum pater gignendo dixit: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et de quo scriptum est: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deũ, & Deus erat uerbum. Per hoc uerbum fecisse patrem omnia Dauid asserit dicẽs: Dixit, & facta sunt. Deum ergo brachium habere, est operantem filium gignere. Voce tonare, est consubstantialem sibi filium mundo terribiliter demonstrare. Beato igitur Iob cùm dicit Dominus: Si habes brachiũ sicut Deus, & si uoce simili tonas, mira dispensatione pietatis eum dum increpat exaltat: quia eũ quem sua comparatione superat, superiorẽ cunctis demonstrat. Cui in hac propositione subiungit:

Deut.32 Esa.53 Psal.2 Ioan.1 Psal.32

Quòd sancti in conspectu Dei gloria & honore & speciosis uirtutum uestibus induantur, superbos uerò extremæ confusionis nuditas maneat. Cap. VII.

CIrcunda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere uestibus.] Subaudis, ut ego. Ipse enim sibi circundat decorem, de quo scriptum est: Dominus regnauit, decorem induit. Ipse apud nos in sublime erigitur, cum nostris mentibus in natura sua esse impenetrabilis demonstratur. Ipse uerò gloriosus est, qui dum seipso perfruitur, accedentis laudis indigens non est. Ipse speciosis induitur uestibus: quia sanctorum angelorum choros quos condidit, in usum sui decoris assumpsit, & uelut quandã uestem gloriosam sibi Ecclesiam exhibet, non habentẽ rugam aut maculam. Vnde ei per prophetam dicitur: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut uestimẽto. Hic quippe confessionem induit, illic decorem: quia quos hic per pœnitentiã confitentes fecerit, illic fulgentes per decorem iustitiæ ostendet. Luce ergo sicut uestimento amictus est: quia sanctis omnibus, quibus dictũ est: Vos estis lux mundi, in illa æterna gloria uestietur. Vnde per Euangelium dicitur, quia transfigurato in monte Domino, uestimẽta eius facta sunt candida sicut nix. In qua trãsfiguratione quid aliud quàm resurrectionis ultimæ gloria nunciatur? In monte enim uestimenta eius sicut nix facta sunt: quia in supernæ claritatis culmine sancti omnes ei luce iustitiæ fulgentes adhærebunt. Sed quia speciosarum uestium nomine iustos sibi quomodo adiungat insinuat, iniustos etiam quomodo à se disiungat ostendit. Sequitur: Disperge superbos in furore tuo.] Subaudis, ut ego: qui eos & trãquillitatis tempore unitos contra me tolero, & districtus quandoq; ueniens, in meo eos furore dispergo. Sed inter hæc solerter intuendum est, quòd grauis perfidiæ error admittitur, si fortasse quis æstimet, quòd in illa diuinitatis substantia, furor & tranquillitas uarietur. Creator nanque omnium eo summè immortalis est, quo creaturæ more mutabilis non est. Hinc dello per Iacobum dicitur: Apud quem nõ est transmutatio nec uicissitudinis obumbratio. Hinc rursum scriptum est: Tu autem Domine, cum trãquillitate iudicas. Hinc propheta ait: Deserta facta est terra à facie iræ columbæ, à facie furoris Domini. Quod iram columbę prædixerat, hoc furorẽ Domini subiunxit. Columba nanq; ualde simplex est animal: & quia in Deum nulla furoris inæqualitas serpit, furorem Domini iram columbæ nominauit. Vt enim diuinæ districtionis uim imperturbabilem demonstraret, & iram dixit, & columbę ac si apertius diceret: Districtum iudicium inconcussus exerit, qui permanens mansuetus iniustos punit. Vnde & in extremo iudicio in semetipso incommutabilis manens, nulla uicissitudine ac mutabilitate uariatur, sed tamen electis ac reprobis nequaquam sub specie eiusdem incõmutabilitatis ostenditur: quia & tranquillus iustis, & iratus apparebit iniustis. Teste enim conscientia intra semetipsos deferunt, unde eorum mentes aliquè unum respiciant, sed nõ æqualiter modificantur: quia & istis eum benignum ostendit antecta iustitia, & illis terribilem culpa. Quorum pauci quis explicet, cùm cõtigerit miseris & intra se cæcas cernere, & ante se iudicem iustum uidere? Hoc nimirum quotidie in usu uitæ præsentis agitur, ut de qualitate uenturi iudicis mortalium corda doceãtur. Nam cùm duo ad iudicium pergũt, alius innocentiæ sibi conscius, alius culpæ: aut prolatam sententiam adhuc tacẽtem iudicem utriq; conspiciunt, & tamen culpæ debitor grauem contra se iram hoc ipsum iudicis silentiũ suspicit. Quam iram sibi non denunciat perturbatio iudicis, sed recordatio prauitatis: quia etsi adhuc nullum sentẽtia nõ clamat, intus tamẽ grauiter conscientia accusat. Ac contrà iustitiæ amicus decernentis uultum conspicit, sed intus de testimonio bonæ recordationis hilarescit: & quo apud se ea metuat, non habet, omne quod erga semetipsum est, blandum uidet. Hoc itaq; loco furor Domini dicitur nõ perturbatio diuinæ substantiæ, sed super peccatores malè sibi conscios examinatio iusta uindictæ. Quamuis eũ eum tranquillum in iudicio uideant, tamen quia feriendos se ab illo non dubitant, eum suis moribus perturbatum putant. Sequitur: Et respiciens omnem arrogantem humiliat.] Ac si dicat, ut ego. Aptè autem ad uindictæ ordinem arrogantibus, superborum culpa præponitur: quia nimirum non superbia de arrogantia, sed generatur arrogãtia de superbia. Duobus autem modis à Domino peccator unusquisq; respicitur, cùm aut à peccato conuertitur, aut ex peccato punitur. De respectu enim conuersionis dicitur: Quia respexit Dominus Petrum, & recordatus Petrus uerbi Iesu fleuit amarè. De respectu ultionis rursus dicitur: Vultus autem Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum. Vtrisq; autem modis in humilitate arrogans sternitur: quia aut pœnitendo cognoscit culpam, aut pereundo percipit pœnam. Sequitur:

Respice

7 Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde eos, & cõtere impios in loco ſuo.] Subaudis, ut ego. Superbi enim ex reſpectu Domini confunduntur, aut hic de pietate Domini cognoſcentes & damnantes crimina, aut illic ſupplicia de iuſtitia ſentientes. Impiorũ uerò locus ipſa ſuperbia eſt: quia cùm ſcriptum ſit: Initiũ omnis peccati ſuperbia, unde oritur impietas, ibi cõtinetur: quamuis nec quicquam à ſuperbia diſtat impietas. Valde enim ſuperbire eſt impia de authore ſentire. Impius ergo in loco ſuo conteritur: quia ipſa ſuperbia qua eleuatur opprimitur: cumq; efferendo ſe in cogitationibus erigit, lumen ſibi iuſtitiæ quod inuenire debuiſſet abſcondit. Sæpe autem dum cõtra Deũ falſa gloria exterius proficit, uera miſeria interius inaneſcit. Vnde propheta ait: Deieciſti eos dum alleuarentur. Nõ enim ait: Deieciſti eos poſtquã eleuati ſunt, ſed dum alleuarẽtur: quia hoc ipſum ſit ſuperbis interius deijci, quòd eis falſã contingit gloria exterius eleuari. Ordinãte enim diuino iudicio, non eis hic aliud culpa eſt, atq; aliud pœna, ſed ſua illis in pœnam uertitur culpa, ut elatis ſaltu ſuperbiæ, hoc ipſum ſit uerè intus cadere, q; foris oſtenditur profeciſſe. Sequitur: Abſconde eos in puluere, ſimul & facies eorum demerge in foueam.] Ac ſi dicat, ut ego. Superbos enim atq; impios iuſto iudicio Dominus in puluere abſcondit: quia eorum corda ipſis, quæ deſpecto amore creatoris eligũt, terrenis opprimi negocijs permittit. Vnde & illorũ uitam cùm in extremo iudicio diſcutit, tãquam ſibi abſconditam non agnoſcit, dicens: Neſcio qui eſtis. Vita prauorũ ſub puluere abſconditur: quia abiectis & infimis deſiderijs grauatur. Quiſq; enim adhuc ea quæ mundi ſunt apperit, quaſi ante faciem ueri luminis nõ apparet: quia nimirum ſub puluere terrenæ cogitationis latet. Hunc prauarum cogitationum puluerem oppreſſa mens tolerat, quẽ uentus nequiſſimæ tentationis apportat. Hinc eſt enim quod de unaquaq; anima terrenis deſiderijs aggrauata ſub Ephraim ſpecie per prophetam dicitur: Factus eſt Ephraim panis ſubcinericius, qui non reuerſatur. Ex natura quippe bene cõdita eſt nobis intentio quæ ſurgat in Deum, ſed ex cõuerſatione nequiter aſſueta ineſt uoluptas, quæ præſens premat in ſeculum. Panis autem ſubcinericius ex ea parte eſt mundior, quã inferius occultat, atq; ex ea parte ſordidior, qua deſuper cinerẽ portat. Quiſquis ergo intentionẽ qua Deum debuiſſet quærere negligit, quaſi more panis ſubcinericij mundiorem partem inferius premit, & cùm curas ſeculi libenter tolerat, quaſi congeſtum cinerem ſuperius portat. Reuerſaretur autem panis ſubcinericius, ſi deſideriorum carnalium cinerem repelleret, & intentionem bonam quam in ſe dudum deſpiciendo oppreſſerat, ſuperius oſtentaret. Sed reuerſari renuit, cùm mens amore curarũ ſecularium preſſa, molem ſuperpoſiti cineris abijcere negligit: dumq; aſſurgere in intentionem bonam non appetit, quaſi mundiorem faciem ſubter premit. Aptè autem ſubiungitur: Simul & facies eorum demerge in foueam. ac ſi dicat, ut ego. Iuſto nanque iudicio ſuperborum facies Dominus in foueam mergit: quia intentionem cordis eorum ſeſe ultra homines erigentem inferius deijcit. Ima enim reſpicit cuius facies foueam attendit. Et bene de ſuperbis dicitur quòd eorum facies in foueam demerguntur: quia ima petunt, dum ſuperbiendo altiora appetunt, & quo magis extollendo ſe erigunt, eo magis ruendo inferius tendunt. Terrenam quippe gloriam quærunt, & infima ſunt quæ proſpiciunt dum ſuperbiendo alta ſequuntur. Vnde miro & diuerſo modo res agitur, ut humiles cœlum petant, dum ſe inferius deijciunt: ſuperbi infima appetant, dum deſpiciendo cæteros quaſi in altioribus extolluntur. Iſti ſe dum deſpiciunt, cœleſtibus iunguntur: illi dum ſe erigunt, à ſuperioribus diuiduntur: atque, ut ita dixerim, illi ſe eleuantes deprimunt, iſti deprimentes eleuant. Et bene de ſuperbientibus per Pſalmiſtam dicitur: Humiliat autem peccatores uſq; ad terram: quia ea quæ infra ſunt ambientes, dum extollendo ſe erigunt, amiſſo cœlo quid aliud quàm terram petunt? Quibus hoc ipſum iam in imis cecidiſſe, eſt relictis ſuperioribus ima quæſiſſe. Rectè ergo eorum facies in foueam demergi perhibentur, quia ſequentes infima ad inferni barathrum tendunt. Iuſto enim iudicio agitur, ut quos hic uoluntaria auerſio excæcat, illic ab intuitu ueri luminis digna ſupplicij fouea abſcondat. Igitur quia uir ſanctus tanto diuinæ potentiæ terrore diſcuſſus eſt, ut ei diceretur: Si habes brachiũ ut Deus, & ſi uoce ſimili tonas, diſperge ſuperbos in furore tuo, & reſpiciens omnem arrogãtem humilia, & cætera quæ Deus quidem facere, ſed homo uix ſufficit audire: cuncta hęc qua Dominus intentione præmiſerit, ſine ſubditæ concluſionis oſtendit, dicens:

8

9

Pſal. 143

Pelagianorũ hæreſis præſenti capite deſtruitur, qui ſine adiutorio gratiæ, propria uirtute quenquam poſſe ſaluari affirmant. Cap. VIII.

ET ego cõfitebor quòd ſaluare te poſſit dextera tua.] Ac ſi aperte diceret: Si potes terribilia hæc facere, ipſe quæ protuli, tibi & non mihi deputo bona omnia quæ feciſti. Si uerò peccantes alios reſpiciendo non potes perdere, liquet quòd à reatu nequitiæ tua te non uales uirtute liberare. Ecce diuina uoce ad beatum Iob dicitur quòd ſua dextera non ſaluetur: & tamen nonnulli hominum qui ab huius uiri uiribus longè ſunt, deſpecto Dei adiutorio, ſua ſe fortitudine ſaluari poſſe confidunt. Pro quibus quid deprecari aliud debemus, niſi ut ſi iam dona bonorũ operum perçeperunt, hoc quoq; donum accipiant, ut à quo hæc acceperint diſcant? Quia autem præmiſſis uerbis Dominus potentiam ſuę magnitudinis intulit: nunc in ſubſequentibus nequitiã antiqui hoſtis oſtendit: ut bonus famulus & auditis prius uirtutibus Domini ſciret quantum diligeret, & cognita pòſt callidítate diaboli, diſceret quantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

quantum timeret. Vnde bene per prophetam di-
Amos 3 citur: Leo rugiet: quis non timebit? Dominus Deus locutus est: quis non prophetabit? Postquam enim uirtus ei sui cõditoris innotuit, nequaquam illum uires aduersarij latére debuerunt: ut eo magis defensori suo se humilius subderet, quo hostis sui nequitias subtilius agnouisset: protectoremq; suum tanto ardentius quæreret, quanto terribiliorem hostem cognosceret quẽ uitaret. Certũ quippe est quia minus diligit ereptorem suum, qui minus intelligit periculum quod euasit: & uile solatium deputat defensoris, qui uirtutem aduersarij debilem putat. Vnde bene ereptionem suam Do
Psal. 17 mino tribuens propheta dicebat: Diligam te Domine uirtus mea: aperte uidelicet dicens, eo te magis diligo, quo infirmitatem propriam sentiens, uirtutẽ meam te esse cognosco. Hinc rursum ait:
Psal. 16 Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te: quia tũc nimirũ misericordię Dñi mirę apud nosmetipsos qui eripimur fiunt, cùm per easdem misericordias quàm grauia fuerint pericula quæ euasimus agnoscimus. Et quia sermone prędecẽti Dominus beato Iob mira opera sanctorum sequentium patefecit, ut his auditis disceret, de uirtutum suarum culmine quàm humilia sentire debuisset, nunc ei cum quo hoste bellum gerat ostenditur, & uires fraudesq; illius subtilius indicantur, ut qui ad colloquium authoris sui perductus est, argumenta aduersarij apertè cognoscat. Verbis enim sequẽtibus fideli famulo Dominus cũctas hostis callidi machinationes insinuat, omne quod opprimendo rapit, omne quod insidiando circumuolat, omne quod minando terret, omne quod suadendo blanditur, omne quod desperando frangit, omne quod promittendo decipit. Cuncta ergo tergiuersationis eius certamina exordítur dicẽs: Ecce Behemoth quẽ feci tecum.

Quòd Manichæorũ hæresis qui astruũt duo principia, Deũ scilicet, & nescio quã tenebrarũ gentẽ, cõuincatur: cùm manifestũ sit quòd in principio Deus omnẽ spiritalẽ & corporalẽ creaturam fecerit, primò in substantia materiæ, deinde in formarum distinctione. Cap. IX.

10 QVem sub Behemoth nomine, nisi antiquũ hostem insinuat? qui interpretatus ex hebræa uoce in Latina lingua animal sonat. Cuius inferius dũ malitia subditur, patẽter persona mõstratur. Sed cùm de Deo scriptũ sit, quia fecit omnia simul: cur hoc animal cum homine fecisse se indicat, dum cuncta quia simul fecerit constat? Rursum quærendum est, quomodo Deus cuncta simul cõdidit, dum Moyses sex dierum mutatione uariante distinctè creata describat? Quod tamen citius agnoscimus, si ipsas causas originum subtiliter indagamus. Rerum quippe substantia simul creata est, sed simul species formata nõ est: & quod simul extitit per substantiam materię, nõ simul apparuit per speciem formæ. Cùm enim simul factum cœlum terraq; describitur, simul spiritalia atq; corporalia, simul quicquid de cœlo oritur, simul factum quicquid de terra producitur indicatur. Sol quippe, luna & sidera quarto die in cœlo facta perhibentur: sed quod quarto die processit in specie, primo die in cœli substantia extitit per conditionem. Primo die creata terra dicit, & tertio arbusta condita, & cuncta terræ uirentia describuntur: sed hoc quod die tertio se in specie protulit, nimirum primo die in ipsa de qua ortum est terræ substantia conditum fuit. Hinc est quod Moyses & distinctè per dies singulos cõdita omnia retulit, & tamen simul omnia creata subiunxit, dicens: Istæ sunt generationes cœli & terræ, Gen. 2
quando creatæ sunt in die quo fecit Dominus cœlum & terram, & omne uirgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis. Qui enim diuersis diebus creatum cœlum & terrã, uirgultum, herbamq; narrauerat, nunc uno die facta manifestat: ut liquidò ostenderet q; creatura omnis simul per substantiam extitit, quamuis non simul per speciem processit. Hinc illic quoq; scriptum est: Creauit Deus hominẽ ad imaginẽ suã, Gen. 1
ad imaginem Dei creauit illum, masculum & feminam fecit eos. Necdum enim Eua facta describitur, & iã homo masculus & fœmina perhibẽt. Sed quia ex Adæ latere proculdubio fœmina erat processura, in illo iam computatur per substantiam, à quo fuerat producenda per formam. Considerare tamen hæc in minimis possumus, ut ex minimis maiora pensemus. Herba nanq; cum creatur, necdũ in illa fructus, necdum fructus seminis ostenditur. Ineſt uerò ei etiam cùm non apparet fructus & semen: quia nimirum simul sunt in radicis substantia, quæ non simul prodeunt per temporis incrementa. Sed quia hæc simul creata per substantiam dicimus, quæ prodire in ea alijs inuenimus: quo pacto cum beato Iob Behemoth creatus asseritur, cùm neq; una sit substantia angeli & hominis, neq; homo ex angelo, neq; angelus ex homine proferatur? Si uerò propter hoc factus Behemoth cum beato Iob dicit, quòd creatura omnis ab authore, qui in actione sua nequaquam temporis protelatione distenditur, simul condita nõ dubitatur: cur de Behemoth specialiter dicitur, quod commune cũ creaturis omnibus generaliter habetur? Sed si rerũ causam subtili discussione pensamus, simul angelum factum hominemq; cognoscimus: simul uidelicet non unitate tẽporis, sed cognitione rationis, simul per acceptam imaginem sapientiæ, & non simul per coniunctam substantiam formæ. Scriptum nanq; de homine est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et per Ezechielem ad Satan dicit: Tu signaculum similitudinis, plenus Ezech. 28
sapientia & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti. In cuncta igitur creatura, homo & angelus simul cõditus extitit: quia ab omni creatura irrationabili distinctus processit. Quia ergo in cuncta conditione rerum nullum rationale animal nisi angelus & homo est, quicquid ratione uti non potest, cum homine factum non est. Dicatur itaq; homini, dicatur de angelo, qui etsi potentiam sublimitatis perdidit, subtilitatem tamẽ naturæ

turæ rationalis nō amiſit: Ecce Behemoth quem feci tecum: ut dum homo eum qui in ratione ſecum factus eſt periſſe conſiderat, uicinum ſibi caſum ſuperbię ex ipſa propinqui ſui perditiōe pertimeſcat. In his autem uerbis ſolerter intuendum eſt, quòd aperte uoce dominica nefarium Manichæi dogma reprehenditur, qui dum duo principia lōquitur, tenebrarum gentem non factam aſſerere conatur. Quomodo enim non facta gens nequiſſima dicitur, dum Behemoth iſtum, uidelicet autorē nequitiæ per naturam bene conditū ſe Dominus feciſſe teſtatur? Sed quia Behemoth iſte cum quo ſit factus audiuimus, perditus quid agat audiamus. Sequitur:

Quòd eſcæ diaboli electæ ſint, & hypocritarum ſimulatione maximè ſaturetur. Cap. X.

FOenum ſicut bos comedet.] Si prophetarū ſollicitè uerba diſcutimus, hæc & illa uno ſpiritu prolata reperimus. Eſaias nanq; cùm cerneret uitam peccantium ab antiquo & inſatiabili hoſte deuorari, ait: Leo ſicut bos comedet paleas. Quid autem fœni palearumq; nomine niſi carnalium uita ſignatur? De qua per prophetam dicitur: Omnis caro fœnū. Qui ergo hic Behemoth, illic leo: qui hic fœnum, illic paleæ nominantur. Sed perſcrutari mens nititur cur iſte uel apud Eſaiam leo, uel hic dominica uoce Behemoth, in comeſtione fœni uel paleæ, utroq; loco nō equo, ſed boui comparetur. Quod tamē citius agnoſcimus, ſi in utriſq; animalibus quæ ſit nutrimentorum diſtantia perpendamus. Equi nanq; fœnum quamlibet ſordidum comedunt, aquam uerò non niſi mundam bibūt. Boues autem aquam quamlibet ſordidā bibunt, ſed fœno non niſi mundo ueſcuntur. Quid eſt ergo quòd boui qui mundo pabulo paſcitur, Behemoth iſte comparatur, niſi hoc qđ de iſto antiquo hoſte per prophetam alium dicitur: Eſca eius electa? Neq; enim ſe eos gaudet rapere, quos prauis ac ſordidis actionibus implicatos in imis ſecum reſpicit uoluntariè iacére. Fœnum ergo comedere ſicut bos appetit: quia ſuggeſtionis ſuæ dente conterere mundam uitā ſpiritalium quærit. Sed quærendum uideo quomodo Behemoth iſte fœnum ſicut bos comedēs, uitam ſpiritalium conſumere dicitur, cùm ſicut ſupradictum eſt, fœni nomine uita carnalium deſignatur. Eſca quoq; eius electa iam non erit, ſi fœnum comedens, carnales rapit. Sed ad hęc citius occurrit: quia nonnulli hominum & apud Deum fœnum ſunt, & apud homines ſanctitatis nomine cenſentur: cùm & ante humanos oculos aliud oſtendit uita, & ante diuina iudicia aliud intendit cōſcientia. Ii itaq; apud humana iudicia electi ſunt, ſed apud ſubtile Domini examen fœnum. An ante diuinos oculos Saul fœnū non erat, de quo Samuel propheta populo dicebat: Certè uidetis quem elegit Dominus. & de quo paulo ſuperius dicit: Electus & bonus? Quem enim peccās populus meruit, & apud Deū reprobus extitit, & tñ cauſarū ordine electus & bonus fuit. Quia multi fœnū ſunt, & electos ſe ex humana eſtimatiōe ſuſpicantur, bene per Salomonē dicit: Vidi impios ſepultos, qui etiam dum adhuc uiuerent, in loco ſancto erant, & laudabātur in ciuitate quaſi iuſtorum operum. Quia multi fœnum ſunt, ſed tamen ſanctitatis fauore uallantur, bene quidam ſapiens indicat dicens: Tranſi hoſpes, & orna menſam. Tranſeundo nanq; hoſpes, ornare mēſam dicitur: quia ſi ad altare Dei quis poſitus per bona opera gloriam propriam quærit: & de oſtentatione ſanctitatis eius laus altaris extenditur, & ipſe tamen apud Deum in numero ciuium non habetur. Alijs eius opinio proficit, & tamē à Deo extraneus ipſe pertranſit. Menſam itaq; tranſeundo decorauit: quia ſtare ad ſacra noluit, qui per omne quod agere ſtuduit, ad humanas laudes mente decurrit. Quia ergo nonnulli mundam quidem uitam per ſtudium ducunt, ſed ex illa intus placere non appetunt, rectè & eſca eius electa dicitur: & tamen fœnum ſicut bos comedere Behemoth iſte perhibetur. Quaſi enim ante os Behemoth iſtius mundum fœnum in terra, atq; in infimis iacet, cùm & uita quaſi innocens per mandatorum cuſtodiam agitur, & tamen inter actionem quæ bona oſtendit, cor ad appetenda ſublimia nō eleuatur. Quid itaq; utilitatis agit qui in ſe munditiam uitæ cuſtodit, ſi per intentionem infimam in ore Behemoth huius inueniendum ſe in terra derelinquit? Quia igitur omnipotens Deus quid hoſtis noſter agat inſinuat, nunc quomodo præualeat innoteſcit, ut calliditatis eius nequitia quo apertius cognoſcit, eo facilius ſuperetur. Sequitur:

Quòd malorū mētes diabolus in uirtute poſſideat. Ca. XI.

FOrtitudo eius in lumbis eius, & uirtus eius in umbilico uentris eius.] Seminaria coitus uiris in lumbis eſſe, ineſſe autem fœminis in umbilico perhibentur. Hinc eſt enim quod ueritas diſcipulis dicit: Sint lumbi ueſtri præcincti. Luc.12
Hinc Petrus cùm luxuriam à corde reſtringeret, admonebat dicens: Succincti lumbos mentis ueſtræ. 1.Pet.1
Hinc Paulus cùm per Abrahæ ſacrificium Melchiſedech tempore Leui ſacerdotium diceret decimatum, ubi tunc in Abrahæ corpore Leui lateret oſtendens, ait: Adhuc enim in lumbis patris erat. Heb.7
Quia uerò ſeminarium luxuriæ fœminis in umbilico continetur, propheta teſtatur, qui ſub ſpecie fœminæ proſtitutæ ludææ petulantiā increpans, ait: In die ortus tui, nō eſt præciſus umbilicus tuus. Ezech.16
In die quippe ortus umbilicum præcidere, eſt conuerſionis tempore carnis luxuriam reſecare. Quia enim difficile eſt malè inchoata corrigere, & ſemel formata deformiter in melius reformare: de ortu ſuo ludæa reprehenditur, quæ dum in Deo nata eſt, impræciſum umbilicum retinuit: quia fluxa luxuriæ non abſcidit. Quia igitur poteſtate diaboli utriuſq; generis ſexus ualde ex luxuriæ infirmitate ſubſternitur, & fortitudo eius in lumbis contra maſculos, & uirtus illius cōtra fœminas in umbilico perhibetur. Sed cur cùm Behemoth iſtum fœnum comedere intulit,

tulit, prima deceptionis eius argumenta luxuriæ damna ſubiunxit: niſi quòd liquidò omnibus patet, quia poſtquã ſemel hominis ſpiritũ ſuperbia ceperit, mox ſe ad corruptionem carnis extẽdit: Gen.3 Quod in ipſis quoq; hominibus primis agnoſcimus, qui dum poſt perpetratam ſuperbiã pudenda membra contegunt, patentet indicarunt, quia poſtquam apud ſemetipſos intus arripere alta conati ſunt, mox in carne foris erubeſcenda pertulerunt. Behemoth itaq; iſte inſatiabiliter ſæuiens, & deuorare totum ſimul hominem quærens, modò in ſuperbiam mentem erigit, modò carnem luxuriæ uoluptate corrumpit. Bene autem nequaquã fortitudo eius in lumbis uel umbilico eorum dicitur, qui proſternuntur: ſed fortitudo eius in lumbis eius, & uirtus illius in umbilico uentris eius. ac ſi apertè diceretur: Fortitudo eius in lumbis ſuis, & uirtus illius in umbilico uentris ſui: quia nimirum eius propriè corpus fiunt, qui ſuggeſtionum turpium blandimentis decepti, ei per luxuriæ fluxa ſuccumbunt. Sequitur:

Quòd tota uirtus diaboli in Antichriſto ſtringatur: qui in ſine huius mundi cauſa omnis erit malitiæ, & quaſi eſſet Deus, immenſitate prodigiorum ſublimis apparebit. Caput XII.

STringit caudam ſuam quaſi cedrum.] Multa in his ſuppetunt quæ inſtruendis moribus proferantur: ſed prius Behemoth iſtius uiolenta diſcutimus, ut poſt ſubtilius aſtuta detegamus. In ſcriptura ſacra cedri nomine aliquando alta excellentia gloriæ cœleſtis exprimitur: aliquãdo autem prauorum rigida elatio deſignatur. Cedri nomine cœleſtis gloriæ celſitudo exprimitur, ſicut Pſal.91 Pſalmiſta teſtatur: Iuſtus ut palma florebit, ſicut cedrus Libani multiplicabitur. Cedri rurſus nomine ſuperba prauorum potentia deſignatur, ſicut Pſal.28 per eundem prophetam dicitur: Vox Domini confringentis cedros. Quid autem cauda Behemoth iſtius, niſi illa antiqui hoſtis extremitas dicitur, cùm nimirum uas proprium illum perditum hominẽ ingreditur, qui ſpecialiter Antichriſtus nuncupatur. Qui quoniam modò honoribus ſeculi, modò ſignis & prodigijs fictæ ſanctitatis in tumorem potentiæ eleuari permittitur, rectè uoce dominica cauda illius cedro comparatur. Sicut enim cedrus arbuſta cætera in altum creſcendo deſerit, ita tunc Antichriſtus mũdi gloriã temporaliter obtinens, menſuras hominum & honoris culmine & ſignorum poteſtate trãſcendit. Spiritus quippe in illo eſt, qui in ſublimibus conditus, potentiam naturæ ſuæ non perdidit uel deiectus. Cuius idcirco uirtus nunc minimè oſtenditur, quia diſpenſatione diuinæ potentiæ ligatur. Apoc.20 Vnde per Ioannem dicitur: Vidi angelũ deſcendentem de cœlo, habentem clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua, & apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & ſatanas: & ligauit eum per annos mille, & miſit eum in abyſſum, & clauſit & ſignauit ſuper eum. Ligatus quippe miſſus in abyſſum perhibẽ: quia A retruſus in prauorum cordibus, potentia diuinæ diſpenſationis aſtringitur, ne in quantum nocere ualet, effrenetur: ut quamuis per eos occultè ſæuiat, ad uiolentas tamen rapinas ſuperbia non erumpat. Sed illic quomodo in mundi fine ſit ſoluendus intimatur, cùm dicitur: Et poſtquam conſummati fuerint mille anni, ſoluetur ſatan de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes. Millenario nãq; numero uniuerſum pro perfectione ſua hoc quantumlibet ſit Eccleſiæ ſanctæ tempus exprimitur. Quo peracto antiquus hoſtis ſuis uinculis traditus, pauco quidem in tempore, ſed in multa contra nos uirtute laxatur. Quem quamuis ſæuitia ad crudelitatem dilatet, ſuperna tamen miſericordia dierum breuitate coanguſtat. Hinc eñ ue- B ritas per ſemetipſam dicit: Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uſq; modò, neq; fiet. Hinc rurſum ait: Niſi breuiati fuiſſent dies illi, nõ fieret ſalua omnis caro. Quia enim & ſuperbos nos & infirmos Dominus cõſpicit, dies quos ſingulariter malos intulit, miſericorditer breuiatos dicit: profectò ut & ſuperbiam temnat de aduerſitate temporis, & infirmitatem reſoueat de breuitate. Sed conſiderandum ualdè eñ, 13 cùm Behemoth iſte caudam ſuam ſicut cedrum ſubleuat: in quo tunc atrocior quàm nunc ſe erexerit ſurgat. Quæ eñ pœnarũ genera nõ nouimus, quæ non iam uires martyrum exercuiſſe gaudemus? Alios nanq; improuiſo ictu immerſus angelo gladius ſtrauit, alios crucis patibulum affixit, C in quo & mors prouocata repellit, & repulſa prouocatur. Alios hirſutis ſerra dentibus attrita, alios armato ferro inſulcãs ungula carpſit: alios beſtiarum rabies morſibus detruncando conſumpſit: alios ab intimis uiſcerum per cutem preſſa uiarum rupit: alios eſſoſſa terra uiuentes operuit: alios in altum demerſos in mortem præcipitium fregit: alios in ſe prõiectos aqua replendo abſcondit: alios edax flamma uſque ad cineres depaſta conſumpſit. Cùm igitur Behemoth iſte caudam ſuam in fine mũdi nequius dilatat, quid eſt quòd in his tormẽtis tũc atrocius creſcat, niſi hoc quod in Euãgelio ueritas per ſemetipſam dicit: Surgent Matth.24 pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſignа magna & prodigia, ita ut in errorem mittantur, ſi fieri poteſt etiam electi? Nunc enim fideles D noſtri mira faciunt, cùm peruerſa patiuntur: nunc autem Behemoth huius ſatellites etiam cùm peruerſa inferunt, mira facturi ſunt. Penſemus ergo quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quãdo pius martyr & corpus tormentis ſubijcit, & tamen ante eius oculos tortor miracula facit? Cuius tunc uirtus nõ ab ipſo cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat, ſignis coruſcat? Dicatur igitur rectè: Stringit caudam ſuam quaſi cedrum: quia nimirum & altus tunc erit ueneratione prodigij, & durus crudelitate tormenti.

Non enim ſola tunc poteſtate erigitur, ſed et- 14 iam ſignorum oſtenſione fulcitur. Vnde & per Dauid dicitur: Inſidiatur in occulto, quaſi leo in cubili ſuo. Ad apertam nanq; potentiam ſuffecit ut leo

ut leo eſſet, etiam ſi inſidians nõ fuiſſet: rurſumq; ad occultas uerſutias ſuffeciſſet, ut inſidians ſurriperet, etiam ſi leo non eſſet. Sed quia hic antiquus hoſtis in cunctis ſuis uiribus effrenatur, ſæuire per utraque permittitur: ut contra electos in certamine & fraude & uirtute laxetur: uirtute per potentiam, fraude per ſigna. Rectè ergo & leo & inſidians dicitur: inſidians per miraculorum ſpeciem, leo per fortitudinem ſecularem. Vt enim eos qui apertè iniqui ſunt pertrahat, ſecularem potentiam oſtentat: ut uerò iuſtos etiam fallat, ſignis ſanctitatem ſimulat. Illis enim ſuadet elationem magnitudinis, iſtos decipit oſtenſione ſanctitatis. De hac cauda Behemoth iſtius ſub draconis ſpecie per Ioannem dicitur: Et cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, & miſit eas in terram. Cœlum nanque eſt Eccleſia, quę in hac nocte uitæ præſentis dum in ſe innumeras ſanctorum uirtutes continet, quaſi radiantibus deſuper ſideribus fulget. Sed draconis cauda in terram ſtellas deiecit: quia illa ſatanæ extremitas per audaciam aſſumpti hominis erecta, quoſdam quos uelut electos Dei in Eccleſia inuenit, obtinendo reprobos oſtendit. Stellas itaque de cœlo in terram cadere, eſt relicta nonnullos ſpe cœleſtium illo duce ad ambitum gloriæ ſecularis inhiare. Hinc Daniel ſub Antiochi ſpecie contra hanc draconis caudam loquitur, dicens: Deiecit de fortitudine & de ſtellis, & conculcauit eas, & uſque ad principem fortitudinis magnificatus eſt, & ab eo abſtulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius. Robur autem datum eſt ei contra iuge ſacrificium, propter peccata: & proſternetur ueritas in terra, & faciet, & proſperabitur. De fortitudine quippe & de ſtellis deiecit, cùm nonnullos & luce iuſtitiæ reſplendentes, & uirtute operis robuſtos frangit. Qui uſque ad principem fortitudinis magnificatur: quia contra ipſum authorem uirtutis extollitur. Iuge uerò ſacrificium tollit: quia ſtudium conuerſationis Eccleſiæ in eis quos ceperit interrumpit. Robur uerò ei propter peccata cõtra iuge ſacrificium datur: quia niſi pereuntiũ merita exigerẽt, eos qui recti credebantur, obtinere aduerſarius nequaquã poſſet. Veritas in terra proſternitur: quia fides tunc rerum cœleſtium ad deſiderium uitæ temporalis inclinatur. Et faciet, & proſperabitur: quia tunc non ſolum in reproborum mentibus, ſed etiam in electorum corporibus crudelitate inęſtimabili, ſine qualibet obiectione graſſatur. Hinc rurſum per Danielem dicitur: Conſurget rex impudens facie, & intelligens propoſitiones, & roborabitur fortitudo eius, ſed non in ſuis uiribus. Illius nanque hominis fortitudo non in ſuis uiribus roboratur: quia ſatanæ uirtute in gloriam perditionis attollitur. Hinc rurſum ait: Interficiet robuſtos & populum ſanctorum ſecundum uoluntatem ſuam, & dirigetur dolus in manu eius. Robuſtos nanque interficit, cùm eos qui mente inuicti ſunt, corporaliter uincit. Vel certè robuſtos & populum ſanctorum ſecundum uoluntatem ſuam interficit, cùm eos qui robuſti ac ſancti credebantur, ad nutum ſuæ uoluntatis trahit. In cuius manu dolus dirigitur: quia in illo fraus per opus adiuuatur. Quod enim fallendo dicit, hoc mira faciendo aſſerit: nam quicquid mendax lingua ſimulat, hoc quaſi uerum eſſe manus operis oſtentat. Hinc rurſum dicit: Contra principem principum conſurget, & ſine manu conteretur. Hinc Paulus ait: Ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. Hinc rurſum ait: Quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. Quod enim per Danielem dictum eſt: Contra principem principum conſurget, hoc per Paulum dicitur: Ita ut in templo Dei ſedeat, oſtẽdens ſe tanquam ſit Deus. Et quod per Danielem ſubiungitur: Sine manu conteretur, hoc per Paulum exprimitur: Quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui. Sine manu quippe conteretur: quia non angelorum bello, non ſanctorum certamine, ſed per aduentum iudicis ſolo oris ſpiritu ęterna morte ferietur. De huius Behemoth elatione item per Paulum dicitur: Qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. De quo Daniel cùm quartam beſtiam diceret decem cornibus fultam, protinus adiunxit: Conſiderabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum eſt medio eorum, & tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie eius: & ecce oculi quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia. Vndecimum quippe huius beſtiæ cornu eſſe ſcribitur: quia regni eius potentia iniquitate roboratur. Omne enim peccatum undenarium eſt: quia dum peruerſa agit, præcepta decalogi tranſit. Et quia in cilicio plangitur, hinc eſt quòd in tabernaculo uela cilicina undecim fiunt. Hinc per undecimum Pſalmum dicitur: Saluum me fac Domine, quoniam defecit ſanctus. Hinc in undenario numero remanere Apoſtolos Petrus metuens, Mathiam duodecimum ſorte miſſa requiſiuit. Niſi enim ſignari culpam per undenarium cerneret, impleri Apoſtolorum numerum tam feſtinè duodenario nõ curaret. Quia ergo per undenarium tranſgreſſio exprimitur, huius beſtiæ cornu undecimo ipſe author tranſgreſſionis indicatur. Quod uidelicet paruulum oritur, quia purus homo generatur: ſed immaniter creſcit, quia uſque ad coniunctam ſibi uim angelicæ fortitudinis proficit. Quod tria cornua quæ ei ante faciem ſunt, euellit: quia ditioni ſuæ regna totidem quæ ſibi uicina ſunt ſubigit. Cuius oculi ſunt ut oculi hominis, ſed os ingenta loquitur: quia in illo humana quidem forma cernitur, ſed uerbis ſuis ultra homines eleuatur. Quod ergo per Paulum dicitur: Extollens ſe ſuper omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, hoc Daniel propheta teſtatur dicens: Os loquens ingentia. Quod uerò illum uel Daniel ingentia loqui, uel Paulus perhibet ſupra cultum deitatis extolli: hoc eſt quòd apud beatum Iob diuino eloquio cedro comparatur. More enim cedri ad

alta nititur, dum in omni faſtu fallaciæ & uirtutis A
robore & culminis elatione proſperatur. Bene
autem ſtringere caudam dicitur: quia tota eius
uirtus in uno illo damnato homine congeſta den
ſatur, ut tanto per illum fortia ac mira faciat, quan
to illum collectis ſuis uiribus inſtigat. Sed quia
quale ſit iniquorum caput audiuimus: nunc huic
capiti quæ membra adhæreant, agnoſcamus.
Sequitur:

Quòd multiplicia ſint argumenta diaboli, quibus animas proſtratas ſibi polluit & corrumpit. Cap. XIII.

NErui teſticulorum eius perplexi ſunt.] Tot iſte Behemoth teſtes habet, quot iniquitatis ſuæ prædicatores poſſidet. An eius teſtes non ſunt, qui prauis perſuaſionibus corda ho B
minum uirulenta erroris ſui ſemina fundendo corrumpunt? Aptè autem dicitur, quòd teſticulorum eius nerui perplexi ſunt: quia uidelicet prædicatorum illius argumenta doloſis aſſertionibus innodantur, ut recta eſſe ſimulent quæ peruerſa perſuadent: ut allegationum implicatio quaſi neruorum perplexitas etſi uideri poſſit, ſolui non poſſit. Neruos eius teſticuli perplexos habent: quia acumina prædicatorum illius ſub argumentis duplicibus latent. Plerunque autem cùm uerbis corda inficiunt, in opere innocentiam oſtendunt. Neque enim ad ſe bonos perſuaſione ſua traherent, ſi ſe & in actionibus peruerſos exhiberent. Sed quia teſtes ſunt huius beluæ, C
& perplexis neruis illigantur, & rectos ſe oſtentant ut lateant, & peruerſa prædicant ut corrumpant: ipſum nimirum ſuum caput imitantes, qui quaſi leo in inſidijs & ſæuit per potentiam terreni culminis, & blanditur per ſpeciem ſanctitatis. Sed hæc belua utinam tunc ſolum talia ageret, & nunc quoque ad corrumpenda fidelium uiſcera, luos luxuriæ teſticulos non haberet. Neque enim malum ſola locutione oris infunditur, ſed peius & à pluribus operis exemplo propinatur. Quàm multi enim Antichriſtum non uiderunt, ſed tamen teſticuli eius ſunt: quia corda innocentium actionis ſuæ exemplo corrumpunt. Quiſquis nanq; in ſuperbia extollitur, quiſquis auaritiæ deſiderijs cruciatur, quiſquis luxuriæ uoluptatibus ſoluitur, quiſquis iniuſtæ atque immoderatæ iræ flagris ignitur: quid aliud quàm Antichriſti teſtis eſt? Qui dum ſe libenter eius uſibus implicat, exemplo ſuo alijs erroris fœtus miniſtrat. Iſte praua agit, ille praua agentibus adhæret, & non ſolum non obuiat, ſed etiam fauet. Quid ergo aliud quàm Antichriſti teſtis eſt, qui perdita authoritate promiſſæ Deo fidei, teſtimonium perhibet errori? Quos tamen ſi quis redarguat, mox ſe ſub quodam uelamine defenſionis occultant: quia uidelicet eorum nerui perplexi ſunt & male implicati, correptione ſolui nequaquam poſſunt.

Sequitur:

Quòd oſſa diaboli hæreſiarchæ ſint & principes malitiæ, qui fiſtulis æreis comparantur: quia bene quidem & ſonori loquuntur, ſed quæ dicunt, hæc nec agunt, nec ſentiunt. Caput XIIII.

OSſa eius uelut fiſtulæ æris.] In corpore oſ- 16
ſa ſunt quæ continent membra, & quæ continentur. Habet ergo carnes hæc belua, habet & oſſa: quia & iniqui ſunt alij, qui tamen ab alijs in errore retinentur: & nequiores alij, qui in errore & alios retinent. Quid itaque aliud oſſa Antichriſti, quàm quoslibet in eius corpore ualentiores accipimus? In quorum corde iniquitas dum uehementer induruit, per eos tota eius corporis cõpago ſubſiſtit. Multi nanq; in hoc mundo diuites uidentur, qui dum rebus opibuſq; ſubnixi ſunt, quaſi ex fortitudine ſolidantur: ſed largiendo hæc ipſa quibus fulti ſunt, ad ſuum alios errorem trahunt. Modò nonnullos ut praui fiant, donis illiciunt: modò nonnullos ut praui permaneant, muneribus aſtringunt. Quid itaque hi niſi Antichriſti oſſa ſunt, qui dũ malos continendo multiplicant, in eius corpore carnes portant? Hi nonnunquam in decipiendis auditoribus exhibent linguæ dulcedines, quia & ſpinæ proferunt flores: & apparet quidem in eis quod oleat, ſed latet quod pungat. Amaris dulcia, noxijs blanda permiſcent, & poteſtate quidem admirandi uideri appetunt, ſed fallendi arte per remiſſa colloquia quaſi humiliter ſubſternuntur: & per ſermonem de ſe inſinuant, quod per exhibitionem negant. Vnde & recte oſſa Behemoth iſtius æris fiſtulis comparantur, quia nimirum more metalli inſenſibilis, ſonum bene loquendi habent, ſed ſenſum bene uiuendi non habent. Hoc nanq; quaſi humiliter loquendo dicerunt, quod elatè uiuendo contemnunt. Vnde bene 1 Cor. 13
ne per Paulum dicitur: Si linguis hominũ loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum uelut æs ſonans, aut cymbalum tinniẽs. Bona quippe loquẽs, ſed per amorem eadem bona non ſequens, uelut æs aut cymbalum ſonum reddit: quia ipſe non ſentit uerba quæ ipſe facit.

Sunt uerò nonnulli in huius beluæ corpore 17
non honoribus clari, non diuitijs fulti, non uirtutum ſpecie decorati, non ſcientia calliditatis periti: ſed tamen uideri quales nõ ſunt ambiunt, & idcirco contra bonorum uitam nequiores fiunt. De D
quibus & ſequitur:

Quòd quidam cùm membra diaboli ſint, quia ad ſedimina neq; per miracula, neq; per argumẽta ſufficiunt, in cõmendatis & mortes ſanctorum ferro armantur. Cap. XV.

CArtilago illius quaſi laminæ ferreæ.] Cartilago nanq; oſſis quidem ſpeciem habet, ſed oſſis fortitudinem non habet. Quid eſt ergo quòd cartilago eius laminis ferreis comparatur, niſi quòd hi qui in illo debiliores ſunt ad perpetranda mala nequiores exiſtunt? Ferro quippe cætera metalla conciduntur, & cartilago eius ferro ſimilis dicitur: quia hi qui in eius corpore ad oſtenſionem uirtutum non ſufficiunt, contra necem fidelium acrius accenduntur. Quia enim cõ

eo ſe facere ſigna & prodigia non poſſe conſide- A rant, fideles ſe illi per crudelitatem probāt: & pro eo quòd innocentium corda corrumpere perſuadendo non poſſunt, multiplicius cæteris bonorum corpora ſe extinguere gloriantur. Bene ergo dicitur: Cartilago eius ut laminæ ferreæ: quia in eius corpore quo infirmius quiſque crediderit, eo nequius incidit. Qui rectè non ferro tantummodo, ſed laminis ferreis comparātur: quia dum ſe circumquaque in crudelitate dilatare ambiunt, quaſi in ferri ſe laminas extendunt.

Quòd ea quæ de Behemoth dicūtur, etiā alio intellectu accipi poſſint, & ad ſanctorū tentamenta referri. Cap. XVI.

Libet arctiori inquiſitionis manu hæc eadem uerba conditoris, quæ iam uidentur diſcuſſa, B diſtinguere, atq; uberiores intelligentiæ fructus inſtruendis moribus apportare. Nam quia antiquus hoſtis quid per aſſumptum hominem contra homines agat audiuimus: ſupereſt ut nunc quid in hominibus etiam per ſemetipſum ſine homine moliatur, exploremus. Ecce enim dicitur:

Stringit caudam ſuam quaſi cedrum.] Prima quidem ſerpētis ſuggeſtio mollis ac tenera eſt, & facile uirtutis pede conterenda: ſed ſi hæc inualeſcere negligenter permittitur, eiq; ad cor aditus liberius præbetur, tanta ſe uirtute exaggerat, ut captam mentem deprimens, uſque ad intolerabile robur excreſcat. Caudam itaq; quaſi cedrum ſtringere dicitur: quia ſemel eius in corde recepta tentatio, in cunctis quæ ſubſequenter intulerit, ue- C lut ex iure dominatur. Huius ergo Behemoth caput herba eſt, cauda cedrus: quia ex prima quidē ſuggeſtione blandiens ſubſternitur, ſed per uſum uehemēter inualeſcens, ſuccreſcente tentationis fine roboratur. Superabile nanq; eſt omne quod initiò ſuggerit, ſed inde ſequitur quod uinci uix poſſit. Prius enim quaſi conſulens blanda ad animum loquitur: ſed cum ſemel dentem delectationis infixerit, uiolenta pōſt conſuetudine pœnæ inſolubiliter innodatur. Vnde & bene ſtringere caudam dicitur. Dente enim uulnerat, cauda ligat: quia ſuggeſtione prima percutit, ſed percuſſam mentem ne euadere ualeat, inualeſcente fine tentationis aſtringit. Quia enim peccatum tribus modis admittitur, cùm uidelicet ſerpentis ſuggeD ſtione, carnis delectatione, ſpiritus conſenſione perpetratur: Behemoth iſte prius illicita ſuggerens, linguam exerit, pòſt ad delectationem pertrahens, dentem figit: ad extremum uerò per conſenſionem poſſidens, caudam ſtringit. Hinc eſt enim quòd nonnulli peccata longo uſu perpetrata, in ſemetipſis ipſi reprehendunt, atque hæc ex iudicio fugiunt, ſed uitare opere nec decertantes poſſunt: quia dum Behemoth iſtius caput non conterunt, plerunque cauda & nolentes ligantur. Quæ contra eos cedri more induruit: quia à blanda uoluptate exordij uſque ad uiolentiam retentionis excreuit. Dicatur ergo: Stringit caudam ſuam quaſi cedrum: ut tanto quiſque debeat initia tentationis fugere, quanto finem eius intelligit citius ſolui non poſſe. Sciendum quoq; 18 eſt, quòd plerunque eis quos ceperit, tunc grauiores culpas ingerit, cùm præſentis uitæ termino illos propinquare cognoſcit, & quo ſe conſummaturum tentationem conſiderat, eo eis iniquitatum pondera grauiora coaceruat. Behemoth igitur caudam ſuam quaſi cedrum ſtringit, quia quos per praua initia ceperit, ad finem deteriores reddit: ut tentamenta eius quo citius ceſſatura ſunt, eo ualentius compleantur. Quia enim ſuis pœnis eorum ſatagit æquare ſupplicium, in eis ardentius ante mortem nititur omne exaggerare peccatum. Plerunque uero Behemoth iſte iam cor malè ſubditum poſſidet, ſed tamen diuina illum gratia repellit: & manus miſericordiæ eiicit, quem ad ſe captiua uoluntas introduxit. Cumq; à corde expellitur, acriores infigere iniquitatum ſtimulos conatur, ut eos tentationum fluctus mens ab illo impugnata ſentiat, quos etiam poſſeſſa neſciebat. Quod bene in Euangelio exprimitur, cùm exire ab homine immundus ſpiritus Domino iubente narratur. Nam cùm dæmoniacus puer fuiſſet oblatus, ſcriptum eſt: Commina- *Mar. 9* tus eſt Ieſus ſpiritui immundo, dicens: Surde & mute ſpiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum: & exclamans, & multum diſcerpens eum, exiuit ab eo. Ecce eum non diſcerpſerat cùm tenebat, exiens diſcerpſit: quia nimirum tunc peius cogitationes mentis dilaniat, cùm iā termino egreſſus ſui diuina uirtute compulſus appropinquat. Et quem mutus poſſederat, cum clamoribus deſerebat: quia plerūq; cùm poſſidet, minora tentamēta irrogat: cùm uerò de corde pellitur, acriori infeſtatiōe perturbat. Bene itaque dicitur: Stringit caudam ſuam quaſi cedrum: quia & cor poſſidens ſemper in malitia ex poſterioribus creſcit, & cor deſerens uehemētionibus cogitationum ſtimulis percutit.

Quòd quædā peccata ita perplexa ſint, ut ea ſi fugere appetas, tamen ſine alio peccati laqueo non euadas. Cap. XVII.

Adhuc autem Behemoth iſtius mira pietate conditoris aſtutiora argumenta pandun tur, cùm ſubditur: Nerui teſticulorū eius perplexi ſunt.] Nerui teſticulorum eius ſunt peſtifera argumenta machinationum. Per ipſa quippe calliditatis ſuæ uires exerit, & fluxa mortaliū corda corrūpit. Teſticuli eius ſunt ſuggeſtiones prauæ, quibus in mentis corruptione ferueſcit, atque in conſtrupata anima iniqui operis prolem gignit. Sed horum teſticulorū nerui perplexi ſunt: quia ſuggeſtionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur: ut pleroſque ita peccare faciant, quatenus ſi fortaſſe peccatum fugere appetant, hoc ſine alio peccati laqueo non euadant: & culpam faciant dum uitant, ac nequaquam ſe ab una ualeant ſoluere, niſi in alia conſentiant ligari. Quod melius oſtendimus ſi 19 qua ex cōuerſatione hominum illigationis huius exempla conferamus. Quia uerò in tribus ordinibus ſancta Eccleſia conſtat, coniugatorum uide-

Ezech. 14 licet, continentium, atq; rectorum. unde & Eze-
chiel tres uiros liberatos uidit, uidelicet Noe, Da-
Matth. 24 niel, & Iob. & in Euangelio Dominus dum alios
in agro, alios in lecto, atq; esse in molendino alios
perhibet, tres proculdubio in Ecclesia ordines o-
stendit: liquidò satisfacimus si singula ex singu-
lis exquiramus. Ecce enim quidam dum mundi
huius amicitias appetit, cuilibet alteri similẽ sibi
uitã ducenti, quòd secreta illius omni silentio con
tegat, se iureiurando constringit: sed is cui iuratũ
est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita ut eti-
am maritum adulteræ occidere conetur. Is autem
qui iusiurandum præbuit, ad mentem reuertitur:
& diuersis hincinde cogitationibus impugnatur,
atq; hoc silere formidat, ne silẽtio, adulterij simul
& homicidij particeps fiat: & prodere trepidat,
ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo te-
sticulorum neruis ligatus est: quia in quamlibet
partem declinet, metuit ne à transgressionis con
tagione liber nõ sit. Alius cuncta quæ mundi sunt
deserens, atq; per omnia frangere proprias uolun
tates quærens, alieno se subdere regimini appe-
tit: sed eum qui sibi apud Deum præesse debeat,
minus cauta inquisitione discernit. Cui fortasse is
qui sine iudicio eligitur, cùm præesse iam cœpe-
rit, agi quæ Dei sunt prohibet, quæ mundi sunt iu
bet. Pensans itaque subditus uel quæ sit culpa in-
obedientiæ, uel quod contagium secularis uitæ,
& obedire trepidat, & non obedire formidat: ne
aut obediens Deum in suis præceptis deserat, aut
rursum non obediens Deum in electo priore con
temnat: & aut illicitis obtemperãs, hoc quod pro
Deo appetit, contra Deũ exerceat, aut rursum nõ
obtemperans, eum quem suum iudicem quæsie-
rat, suo iudicio supponat. Apertè ergo iste per di-
scretionis suæ uitium perplexis testiculorum ner-
uis astringitur: quia aut obtemperãs, aut certè nõ
obtemperans, in culpa trãsgressionis ligatur. Stu-
debat proprias uoluntates frangere, & curat eas
etiam contempto priore solidare. Decreuit mun
dum funditùs relinquere, & ad mundi curas uel
ex aliena uoluntate compellitur redire. Perplexi
ita nerui sunt, cùm sic nos argumenta hostis alli-
gant, ut culparum nodi quo quæruntur solui, du-
rius astringãt. Alius pensare pondus honoris Ec-
clesiastici negligens, ad locum regiminis præmijs
ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus
mœroribus afficit, quàm honoribus gaudet, dum
cor tribulationibus premitur, ad memoriam cul-
pa reuocatur: doletq; se ad laborẽ cum culpa per-
uenisse, & quàm sit iniquum quod admiserit, ex
ipsa fructus difficultate agnoscit. Reum igitur se
cum impensis præmijs agnoscens, uult adeptæ su
blimitatis locum deserere, sed timet ne grauius de
lictum sit suscepti gregis custodiã reliquisse: uult
suscepti gregis curam gerere, sed formidat ne de-
terior culpa sit regimina pastoralis gratiæ empta
possidere. Per honoris ergo ambitũ ligatum cul-
pa hincinde se conspicit. Esse quippe sine reatu
criminis neutrum uidet, si aut susceptus semel
grex relinquatur, aut rursum sacra actio seculari-
ter empta teneatur. Vndiq; metuit, & suspectus
latus omne pertimescit, ne aut stans in empto re-
gimine non dignè lugeat, quod non etiam dese-
rens, dum aliud emendat, aut certè regimen dese-
rens, flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis dest-
tutione committat. Quia ergo Behemoth iste ita
inexplicabilibus nodis ligat, ut plerunq; mens in
dubium adducta, unde se à culpa soluere nititur,
inde in culpa arctius astringat, rectè dicitur: Ner-
ui testiculorum eius perplexi sunt. Argumenta
nanque machinationum eius quasi quo laxantur
ut relinquant, eo magis implicantur ut teneant.

Est tamen quod ad destruendas eius uersu- 23
as utiliter fiat, ut dum mens inter minora & maxi-
ma peccata constringitur, si omnino nullus sine
peccato euadendi aditus patet, minora semper e-
ligantur: quia & qui murorum undiq; ambitu ne
fugiat clauditur, ibi se in fugã præcipitat, ubi bre-
uior murus inuenitur. Et Paulus dum quosdam in
Ecclesia incontinentes aspiceret, concessit mini-
ma, ut maiora declinarent, dicens: Propter fornī- 1.Cor.7
cationem autem unusquisque uxorem suam habe
at. Et quia tunc solum coniuges in admixtione si-
ne culpa sunt, cùm non pro explenda libidine, sed
pro suscipienda prole miscentur: ut hoc etiã quod
concesserat sine culpa quamuis minima non esse
monstraret, illicò adiunxit: Hoc autem dico secun
dum indulgentiam, non secundum imperiũ. Non
enim est sine uitio quod ignoscitur, & non præci-
pitur. Peccatum profectò uidit, quod posset inde
geri præuidit. Sed cùm in dubijs constringimur,
utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine cul-
pa peccemus. Itaque plerunq; neruorum Behe-
moth istius perplexitas soluitur, dum ad ultima
tes maximas per commissa minora transitur.
Sequitur: Ossa eius sicut fistulæ æris.] Quid
per ossa Behemoth istius nisi consilia designan-
tur? Nã sicut in ossibus positio corporis robur q;
subsistit, ita in fraudulentis consilijs tota se ea
malitia erigit. Neque enim ui quempiam premit,
sed calliditate pestiferæ persuasionis interficit. Et
rursum, sicut ossa quæ irrigant medullæ confor-
tant, ita eius consilia per spiritalis naturæ poten-
tiam infusa ingenij subtilitas roborat. Hoc uerò
testiculi eius ab ossibus, id est, suggestiones à con
silijs distant: quòd per illas aperte noxia inseri,
per hæc autem quasi ex bono consulens ad cul-
pam trahit: per illas pugnando superat, per hæc
uelut consulendo supplantat. Vnde & bene e-
ius ossa, id est, hæc eadem cõsilia, æris fistulis com
parantur. Æris quippe fistulæ sonoris aptari can-
tibus solent, quæ admotæ auribus dum blandum
carmen subtiliter concinunt, interiora mentis
in exteriora delectationis trahunt: & dum dul-
ce est quod auribus sonant, uirilitatem cordis in
uoluptatis fluxu debilitant: cumq; auditus ad de-
lectationem trahitur, sensus ab statu suæ fortitu-
dinis eneruatur. Ita quoq; astuta eius cõsilia dum
quasi blanda prouisione consulunt, cor à forti
intentione inuertunt: & dum dulcia resonant, ad
noxia inclinant. Quasi ergo æris fistulæ sunt, quæ
dum il-

dum libenter audiūtur, ab interna intentione animum in exterioris uitæ delectationem deiciunt. Hoc enim Behemoth iſte magnopere ad exequē dam deceptionē ſatagit, ut dum peruerſitatis ſuæ conſilium quaſi utile oſtendit, ſuauiter ualeat ſonare quod dicit, quatenus & oſtenſa utilitate mentem mulceat, & abſconſa iniquitate corrumpat.

21 Quæ apertius in cunctis oſtendimus, ſi pauca breuiter conſiliorum eius argumenta pandamus. Ecce enim quidā rebus contentus proprijs, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, ualde formidans quietis ſuæ cōmoda perdere, & ualde deſpiciēs cum peccatis lucra cumulare. Ad hunc hoſtis callidus ueniens, ut intentionem bonæ deuotionis ſubruat, quaſi utilitatis cōſilium ſubminiſtrat, dicens: Ea quidem quæ ſunt in præſenti ſufficiunt: ſed his deficientibus quid acturus es? ſi enim poſt hæc nulla prouidentur, aſſunt quæ ad præſens impendenda ſunt filijs, ſed tamen paranda ſunt quæ ſeruentur. Deeſſe poteſt citius etiā quod adeſt, ſi ſollicitudo prouida ceſſet parare quod deeſt. An non & terrena poteſt actio peragi, & tamen in actione culpa declinari: quatenus & exteriora ſtipendia præbeat, & tamē internā rectitudinem non inflectat? Hæc interim blandiens inſinuat, & ſeorſum iam in negocio terreno quod prouidet, peccati laqueos occultat. Oſſa itaq; eius ſicut fiſtulæ æris ſunt: quia pernicioſa eius conſilia auditori ſuo conſulentis uocis ſuauitate blandiuntur. Alius quoq; non ſolum decreuit terrena commoda non quærere, ſed etiam cuncti quæ poſſidet renunciare: ut in diſcipulatu cœleſtis magiſterij tanto ſe liberior exerceat, quanto & expeditior redditus ea quæ poſſidentē premere poterant, deſerens calcat. Huius, cor hoſtis inſidians occulta ſuggeſtione alloquitur, dicens: Vnde hæc temeritatis tantæ ſurrexit audacia, ut credere audeas quòd omnia relinquendo ſubliſtas? Aliter te creator condidit, atq; aliter tu teipſum diſponis: ualentiorem te robuſtioremq; faceret, ſi ſequi te ſua ueſtigia cū inopiæ neceſſitate uoluiſſet. An non plerique & terrena patrimonia nequaquam deſerunt, & tamen ex his per miſericordiæ opera ſupernæ ſortis bona æterna mercantur? Hæc blandiēs ſuggerit: ſeorſum uerò in eiſdē rebus quas retinere admonet, ante retinentis oculos delectationes peſtiferas decipiens apponit, quatenus ſeductum cor ad blandimenta exteriora pertrahat, & intima perfectionis uota peruertat. Oſſa itaq; eius ſicut fiſtulæ æris ſunt: quia doloſa eius conſilia dum blandum de exterioribus ſonum reddunt, pernicioſum diſpendium de interioribus ingerunt. Alius relictis omnibus quæ exterius poſſederat, ut ordinem ſublimioris diſcipulatus apprehendat, etiam intimas frangere uoluntates parat: ut rectioribus ſe alterius uoluntatibus ſubdens, non ſolum prauis deſiderijs, ſed ad perfectionis cumulum etiam in bonis uotis ſibimetipſi renunciet, & cūcta quæ ſibi agenda ſunt, ex alieno arbitrio obſeruet. Hunc hoſtis callidus tanto mollius alloquitur, quanto ab excellentiori deijcere ardentius conatur, moxq; uirulenta ſuggeſtione blandiēs dicit: O quāta per temetipſum miranda agere poteris, ſi nequaquam te iudicio alterius ſubdis. Cur profectum tuū ſub ſtudio meliorationis imminuis? Cur intentionis tuæ bonum, dum ultrà q̄ neceſſe eſt extendere niteris frāgis? Quæ enim dum uolūtate propria uſus es, peruerſa perpetraſti? Qui ergo tibi plenè ad bene uiuendum ſufficis, alienum ſuper te iudicium cur requiris? Hæc blandiēs intimat, ſeorſum uerò in uoluntatibus eius proprijs exercendæ ſuperbiæ cauſas parat: & dum laudat cor de inteſtina rectitudine, inueſtigat callidè ubi ſubruat in prauitate. Oſſā itaq; eius ſicut fiſtulæ æris ſunt: quia clandeſtina eius conſilia unde quaſi animū blandè delectant, inde perniciosè à recta intentione diſſipant. Alius fractis plenè uoluntatibus ſuis, multa iam uetuſti hominis uitia & mutatione uitæ, & lamentatione pœnitentiæ correxit: & tanto maiori zelo contra aliena peccata accenditur, quanto ſibimet ipſi funditùs mortuus iniquitatibus proprijs non tenetur. Hunc hoſtis callidus, quia zelo iuſtitiæ etiam cæteris prodeſſe cognoſcit, quaſi proſperè conſulentibus uerbis impetit, dicens: Quid te ad aliena curanda dilatas? Vtinam tua conſiderare conualeſcas. An non perpendis, quia cùm ad aliena extenderis, erga ea curāda quæ tua ſunt minor inueneris? Et quid prodeſt alieni uulneris cruorē tergere, & putredinem proprij negligendo dilatare? Hæc dum quaſi conſulens dicit, zelum charitatis adimit, & omne bonum quod prodire ex charitate poterat, gladio ſubintroducti torporis extinguit. Si enim proximos ſicut noſmetipſos diligere præcipimur, dignum eſt ut ſic eorum zelo contra uitia, ſicut & noſtro flagremus. Quia igitur dum ſuauiter conſulit, mentem ab intentione propria alienam reddit, rectè dicitur: Oſſa eius ſicut fiſtulæ æris. Quando enim per fraudulenta conſilia audientis animo blandum ſonat, quaſi cum fiſtula æris cantat, ut unde mulcet, inde decipiat. Sed Behemoth iſte ualde mollius certamen mouet, quando ſe in inſidijs ſub prætextu infirmitatis exercet. Tunc autem duriores tentationes excitat, quando ante tentati oculos iniquitatis laqueos ſub ſpecie uirtutis occultat. Vnde & rectè ſubiungitur: Cartilago eius quaſi laminæ ferreæ.] Quid enim per cartilaginem niſi ſimulatio eius accipitur? Cartilago nanq; oſſis oſtendit ſpeciem, ſed oſſis nō habet firmitatē. Et ſunt nonnulla uitia quæ oſtendūt in ſe rectitudinis ſpeciē, ſed ex prauitatis prodeunt infirmitate. Hoſtis em̄ noſtri malitia tanta ſe arte palliat, ut plerunq; ante deceptæ mentis oculos culpas uirtutes fingat: ut inde quiſque quaſi expectet præmia, unde dignus eſt æterna inuenire tormēta. Plerunq; enim in ulciſcendis uitijs crudelitas agitur, & iuſtitia putatur: atque immoderata ira, iuſti zeli meritum creditur: & cùm à diſtortis moribus peccantes dirigi cautè debeant, uiolenta inflexione franguntur. Plerunq; diſſoluta remiſſio quaſi manſuetudo ac pietas habetur: & dum plus quā decet

22

Universidad de Deusto
Biblioteca

delinquentibus temporaliter parcitur, ad æterna supplicia crudeliter reseruantur. Nonnunquam effusio misericordia creditur: & dum malè seruare culpa sit, peius spargi quod acceptum est, non timetur. Nonnunquam tenacia parcitas putatur: & cum graue sit uitium non tribuere, uirtus creditur accepta retinere. Sæpe malorum pertinacia constantia dicitur: & dum mens à prauitate sua flecti non patitur, quasi ex recti defensione gloriatur. Sæpe inconstantia quasi tractabilitas habet: & quo quisq; fidem integram nulli seruat, eo amicum se omnibus æstimat. Aliquando timor incompetens humilitas creditur: & cum temporali formidine pressus quisq; ad defensionem ueritatis tacet, arbitratur quòd iuxta Dei ordinem humilem se potioribus exhibeat. Aliquando uocis superbia, ueri libertas æstimatur: & cum per elationem ueritati contradicitur, loquendi procacitas, ueritatis defensio putatur. Plerunque pigritia quasi continentia quietis attenditur: & cum grauis culpæ sit, recta studiosè non agere, magnæ uirtutis meritum creditur, à praua tantũ actione cessare. Plerunq; inquietudo spiritus uigilans sollicitudo nominatur: & cum quietem quisq; non tolerat, agendo quæ appetit, uirtutis debitæ implere se exercitium putat. Sæpe ad ea quæ agenda sunt, incauta præcipitatio, laudandi studij feruor creditur: & cum desideratum bonum intempestiua actione corrumpitur, eo agi melius quo celerius æstimatur. Sæpe accelerandi boni tarditas consiliũ putatur: & cum expectatur ut ex ratione pro-
23 ficiat, hoc insidians mora supplantat. Igitur cum culpa uelut uirtus aspicitur, necessariò pensandum est, quia tanto tardius mens uitium suum deserit, quanto hoc quod perpetrat nõ erubescit: & tanto mens tardius uitium deserit, quanto per uirtutis speciem decepta, premiorum etiam de eo retributionem quærit. Facilè autem culpa corrigitur quæ & erubescitur, quia esse culpa sentitur. Quia itaque error cùm uirtus creditur, difficilius emendatur, rectè dicitur: Cartilago eius quasi laminæ ferreæ. Behemoth enim iste quo sub prætextu boni calliditatem suam fraudulentius exhibet, eo in culpa mentem durius tenet. Hinc est quòd nonnunquam hi qui quasi uiam sanctitatis appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur. Rectum quippe æstimant esse quod agunt, & sicut excolendæ uirtuti, sic uitio perseuerãtiam iungunt. Rectum existimant quod agunt, & idcirco suo iudicio enixius seruiunt. Vnde bene Hieremi
Thren. 4 as cum diceret, Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores, denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: illico adiunxit, Adhæsit cutis eorum ossibus, aruit, & facta est quasi lignum. Quid enim Nazaræorum nomine, nisi abstinentium & continentium uita signatur, quæ niue & lacte nitidior dicitur? Nix enim ex aqua congelascit, quæ desuper uenit: lac autem ex carne exprimitur, quæ in inferioribus nutritur. Quid ergo per niuem, nisi candor uitæ cœlestis: quid per lac, nisi temporalis dispensationis administratio demõstratur? Et quia plerunq; continentes uiri in Ecclesia tam mira opera faciunt, ut ab eis multi qui cœlestem uitam tenuerunt, multi qui terrena bene dispensauerunt superari uideantur, & candidiores niue, & nitidiores lacte referuntur. Qui etiam quia per feruorem spiritus antiquorum ac fortium patrum nonnunquam uincere uitam uidentur, rectè subiungitur: Rubicundiores ebore antiquo. Dum enim ruboris nomen imprimitur, sancti desiderij flamma signatur. Ebur uerò esse os magnorũ animalium non ignoramus. Ebore itaq; antiquo rubicundiores sunt: quia sæpe ante humanos oculos nonnullis præcedentibus patribus studij feruentioris existunt. De quibus ut totum simul oste-
B datur adiungitur: Sapphiro pulchriores. Ætherei quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atq; ad superna tendentes per cœlestem conuersationem uidẽtur uincere: narrantur sapphiro pulchriores extitisse. Sed plerunq; dum uirtutum copia etiam plus quàm expedit prosperatur, in quãdam sui fiduciam mens adducitur, & decepta præsumptione propria repentè peccato sumpsisse fuscatur. unde rectè subiũgitur: Denigrata est super carbones facies eorum. Nigri enim post candorem fiunt: quia amissa Dei iustitia, cũ de se præsumunt, in ea etiam quæ non intelligunt peccata dilabuntur: & quia post amoris ignem ad frigora
C torporis ueniunt, extinctis carbonibus ex comparatione præferuntur. Nonnunquam enim dum morem Dei per sui fiduciam deserunt, etiam frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus recte subiungitur: Non sunt cogniti in plateis. Platea quippe sermonis Græci ratione pro latitudine dicitur. Quid uerò est humanæ menti angustias uoluntates proprias frangere? De qua fractione ueritas dicit: Intrate per angustam portam. Quid autem latius quàm nullis proprijs uoluntatibus reluctari, & quaquauersum impulsus arbitrij duxerit, se sine retractatione diffundere? Qui ergo per fiduciam sanctitatis postposito meliorum iudicio se sequunt, quasi per plateas pergũt. Sed nõ sunt cogniti in plateis: quia de uita sua aliud ostenderant, quando frangendo uoluntates proprias
D in angusto se calle retinebãt. Et bene additur: Adhæsit cutis eorum ossibus. Quid in osse nisi duritia fortitudinis, quid in cute nisi mollities exprimitur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhærere ossibus dicitur: quia ab eis praua sentientibus infirmitas uitij duritia uirtutis putatur. Infirma enim sunt quæ faciunt, sed elationis fiducia decepti, fortibus ea suspicionibus iungunt, & quo de se magna sentiunt, eo de sua nequitia emendari contemnunt. Vnde & rectè adiungitur: Aruit, & facta est quasi lignum. Culpa quippe eorum tanto insensibilior redditur, quanto apud eos etiam laudabilis habetur. Quam rectè aridã asserit: quia nulla sui cognitiõe uiridescit. Quod ergo apud Hieremiã per infirmitatem cutis, hoc apud beatũ Iob per fragilitatẽ dicitur cartilago: & quod illic ossa per duritiã,

hoc

hoc hic laminæ ferreæ dicuntur. Sed Behemoth iſte qui per membra ſua extremo tempore contra electos Dei tanta ſe arte iniquitatis exercet, qui etiã per ſemetipſum ad decipiendas mentes in tanta inſidiarum tergiuerſatione ſe exhibet, cuius naturæ, cuius ſit conditionis audiamus. Neque enim tam mira uel magna operari poſſet, ſi nõ ex magna cõditione ſubſiſteret. Vnde & mox mira pietate Dominus ac ſi cauſas tantæ aſtutiæ tantæq; fortitudinis redderet, adiunxit dicens:

Quòd prima creatura Dei ſit angelus: & quãto ſubtilior eſt illa ſpiritalis creatura, tanto in illa ſimilitudo Dei plenius eſt expreſſa. Cap. XVIII.

IPſe eſt principium uiarum Dei.] Velut ſi aperte diceret: Idcirco ad tam multa fortiter ſufficit, quia in natura rerum hunc creãdo per ſubſtantiam conditor primum fecit. Quid enim uias Dei, niſi eius actiones accipimus? De quibus per pro- 1155
phetam dicit: Non enim ſunt uiæ meæ ſicut uiæ ueſtræ. Et principium uiarum Dei Behemoth dicitur: quia nimirum cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quẽ reliquis angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiam cõ- 1131
ſpicit propheta cum dicit: Cedri non fuerũt altiores illo in paradiſo Dei, abietes non adæquauerunt ſummitatem eius, platani non fuerunt æquæ frondibus illius. Omne lignum paradiſi Dei non eſt aſſimilatum illi & pulchritudini eius: quoniam ſpecioſum fecit eum in multis condenſiſq; frondibus. Qui nanq; accipi in cedris, abietibus & platanis poſſunt, niſi illa uirtutum cœleſtium proceræ celſitudinis agmina, in æternæ lætitiæ uiriditate plantata? Quæ quamuis excelſa ſunt condita, huic tamen nec prælata ſunt, nec æquata. Qui ſpecioſus factus in multis condenſiſq; frondibus eſſe dicitur: quia prælatum cæteris legionibus tanta illum ſpecies pulchriorem reddidit, quanta & ſuppoſita angelorum multitudo decorauit. Iſta arbor in paradiſo Dei tot quaſi condenſas frondes habuit, quot ſub ſe poſitas ſupernorum ſpirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans ſine uenia damnatus eſt: quia magnus ſine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rurſum per eundẽ prophe- 1133
tam dicitur: Tu ſignaculum ſimilitudinis Dei, plenus ſapientia & perfectus decore, in delicijs paradiſi Dei fuiſti. Multa enim de eius magnitudine locuturus, primo uerbo cuncta complexus eſt. Quid nanq; boni non habuit, ſi ſignaculum Dei ſimilitudinis fuit? De ſigillo quippe annuli talis ſimilitudo imaginaliter exprimitur, qualis in ſigillo eodem eſſentialiter habetur. Et licet homo ad ſimilitudinem Dei creatus ſit, angelo tamen quaſi maius aliquid tribuens, non eum ad ſimilitudinem Dei conditum, ſed ipſum ſignaculum Dei ſimilitudinis dicit: ut quo ſubtilior eſt in natura, eo in illo ſimilitudo Dei plenius credatur expreſſa. Hinc eſt quòd primatus eius potentiam adhuc in- 1135
ſinuans, idem propheta ſubiungit. Omnis lapis precioſus operimentum tuum, ſardius & topazius & taſpis, chryſolitus, onyx, & berillus, ſapphi A rus, carbunculus, & ſmaragdus. Nouem dixit genera lapidum: quia nimirum nouem ſunt ordines angelorum. Nam cum per ipſa ſacra eloquia, angeli, archangeli, throni, dominationes, uirtutes, principatus, poteſtates, Cherubin, & Seraphin, aperta narratione memorantur: quantæ ſint ſuperiorum ciuium diſtinctiones oſtenditur. Quibus tamen Behemoth iſte opertus fuiſſe deſcribitur: quia eos quaſi ueſtem ad ornamentum ſuum habuit, quorum dum claritatem tranſcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc deſcriptione ſubiungit: Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata ſunt. Aurum opus decoris tius extitit: quia B ſapientiæ claritate canduit, quã bene creatus accepit. Foramina uerò idcirco in lapidibus fiunt, ut uinculati auro, in ornamenti compoſitione iungantur, & nequaquam à ſe diſſideant, quos interfuſum aurum repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis ſuæ foramina præparata ſunt: quia uidelicet capax charitatis eſt conditus. Qua ſi repleri uoluiſſet, ſtantibus angelis tanquam poſitis in regis ornamento lapidibus potuiſſet inhærere. Si enim charitatis auro ſeſe penetrabilem præbuiſſet, ſanctis angelis ſociatus in ornamento, ut diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iſte foramina, ſed per ſuperbiæ uitium charitatis auro non ſunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant, idcirco iſte C cecidit, quia etiam perforatus manu artificis, amoris uinculis ligari contempſit. Nunc autem cæteri lapides qui huic ſimiliter fuerant perforati, penetranti ſe inuicem charitate ligati ſunt: atque hoc in munere, iſto cadente, meruerunt, ut nequaquam iam de ornamento regio cadendo ſoluantur. Huius principatus celſitudinem adhuc idem propheta intuens, adiungit: Tu Cherub ex- Ezech.28
tentus & protegens in monte ſancto Dei, in medio lapidum ignitorum perfectus ambulaſti. Cherub quippe plenitudo ſcientiæ interpretatur, & idcirco iſte Cherub dicitur: quia tranſcendiſſe cunctos ſcientia non dubitatur. Qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulauit: quia inter angelorum corda charitatis igne ſuccenſa, clarus gloria conditionis extitit. Quem bene extentum ac protegentem dicit. Omne enim quod extenti protegimus obumbramus. Et quia comparatione claritatis ſuæ, cæterorum claritatem obumbraſſe creditur, ipſe extentus & protegens fuiſſe perhibetur. Reliquos enim quaſi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia maiore tranſcendit. Quod ergo illic ſpecioſus in multis frondibus, quod illic ſignaculum ſimilitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur: hoc in uoce dominica Behemoth iſte uiarum Dei principium uocatur. De quo 28
idcirco tam mira in quibus fuit, & quę amiſit inſinuat, ut territo homini oſtendat, quid ipſe ſi ſuperbiat, de elationis ſuæ culpa paſſurus ſit, ſi feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis eleuauit. Conſideret ergo homo quid

elatus

elatus in terra mereatur, ſi & prælatus angelis, angelus in cœlo proſternitur. Vnde & bene per pro
Eſa.34 phetam dicitur: Inebriatus eſt in cœlo gladius meus. ac ſi apertè diceret: Qua ira feriam ſuperbos terræ, perpendite, ſi ipſos etiã quos in cœlo iuxta me condidi, pro elationis uitio percutere non peperci. Tot itaq; hoſtis antiqui uirtutibus auditis, tanta conditionis eius magnitudine cognita, quis non immenſa formidine corruat, quis non deſperationis percuſſione ſuccumbat? Sed quia elationem noſtram oſtenſa hoſtis noſtri potentia reprimit, etiã infirmitatem noſtrã Dominus patefacta gratiæ ſuæ diſpenſatione fouet. Vnde cum eum principium uiarum Dei diceret, ilico adiunxit:

Quòd diaboli malitia diſpenſatione diuina cohibetur, ne quãtum uult, mentes hominum ferire permittatur. Cap. XL

QVi fecit eum, applicauit gladiũ eius.] Gladius quippe Behemoth iſtius ipſa nocendi malitia eſt. Sed ab eo à quo bonus per naturam factus eſt, eius gladius applicatur: quia eius malitia diuina diſpenſatione reſtringitur, ne ferire tantum mentes hominum quantum appetit, permittat. Quia ergo hoſtis noſter & multũ poteſt, & minus percutit, eius gladium pietas conditoris aſtringit: ut replicatus intra eius conſcientiam lateat, & ultrà q̃ deſuper iuſtè diſponit, ſeſe in mortes hominum eius malitia non extendat. Quod igitur ad multa fortiter præualet, hoc de principio magnæ conditionis poteſt: quod uerò à quibuſdã uincitur, eius nimirum gladius ab authore replicatur. Iſte nanq; Behemoth qui principium uiarum Dei eſt, cùm contra ſanctum uirum licentiam tentationis accepit, gentes mouit, greges abſtulit, ignem de cœlo depoſuit, perturbato aere uentos excitauit, domum concutiens ſubruit, conuiuantes filios extinxit, uxoris mentẽ in dolo prauæ ſuaſionis exercuit, mariti carnẽ inflictis uulneribus confodit: ſed eius gladius à conditore replicatur,
Iob 2 cùm dicitur: Animam illius ſerua. Qui replicato gladio quantæ ſit infirmitatis, Euangeliſta teſtante deſcribitur: quia nec manere in obſeſſo homine potuit, nec rurſus inuadere bruta animalia nõ iuſ-
Matth.8 ſus præſumpſit, dicens: Si eiicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Malitiæ quippe eius gladius quam ſit replicatus oſtenditur, cui ſi poteſtas ſumma licentiam non præberet, nec graſſari in porcorum gregem ualeret. Quando ergo iſte ſua ſponte nocere factis ad Dei imaginẽ hominibus audeat, de quo nimirum conſtat quòd non iuſſus contingere nec porcos preſumat? Notandum quoq; eſt, quòd dum uiarum Dei principium Behemoth dicitur, ueſanum dogma Arij aperta ratione diſſipatur. Facturam quippe Dei filiũ fatetur, & ecce Behemoth in factura rerum primus creatus oſtenditur. Supereſt ergo ut Arius aut non factum filium prædicet, aut eum poſt Behemoth conditum ſtultus putet. Quia uerò omne quod applicatur, in ſemetipſum reducitur, recte applicatus Behemoth gladius dicitur. In ſemetipſa nanq; ſe eius malitia decoquit, cùm ad uotum ſuum ſeſe contra electorum uitam prohibita non exercet. Multos autem exigentibus meritis ferire permittitur, ut cùm Deum deſerunt, damnato hoſti famulentur. Ab electis uerò eo ualentius uincitur, quo ſoli authori omnium humilius ſubſternuntur. Quia igitur per hoc quòd uiarum Dei principiũ dicitur, per hoc quòd permittẽte Domino ualde intolerabilis demonſtrat: apertè cognoſcimus cum quanto hoſte pugnemus. Supereſt igit ut unuſquiſq; noſtrum tanto ſe plenius authori ſubijciat, quãto contra ſe uerius uiolẽtas aduerſarij uires penſat. Quid nãq; nos niſi puluis ſumus? Quid uerò ille niſi unus ex cœleſtibus ſpiritibus, & quod adhuc maius eſt, ſummus? Quid ergo de propria uirtute audeat, quando contra angelorum principem puluis pugnat? Sed quia ſupernorum ſpirituũ conditor terrenum corpus aſſumpſit, rectè iam ſuperbientem angelum humilis puluis uincit. Inhærendo quippe ueræ fortitudini uires accipit, quas trãſfuga ſpiritus cùm ſemetipſum ſequitur amiſit. Et dignum eſt ut uincatur à puluere, qui fortem ſe credidit deſerto creatore, ut ſuperatus inueniat quia deficit elatus. Valde autem anhelat ſæuiens, quòd cùm ipſum íma cruciant, homo ad ſumma conſcendat: q̃ in illa celſitudine ſubuecta caro permanet, in qua tantus ipſe ſpiritus ſine fine proiectus iacet. Sed loca mentiũ mutauit ordo meritorũ. Sic ſic ſuperbia meruit deijci, ſic humilitas exaltari: quatenus & cœleſtis ſpiritus erigẽdo ſe, tartarũ tolerat, & terra humilis ſine termino ſuper cœlos regnet.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER TRIGESIMUSTERTIUS, continuans caput quadrageſimum beati Iob.

Quòd in ſuperborum lubricis mentibus paſtus ſit demonum. Cap. I.

ANtiquo hoſti qui ſub Behemoth nomine dominica uoce deſcribitur, ſuperbi quiq; tanto familiarius ſeruiũt, quanto huius uitæ ſucceſſibus apud ſemetipſos altius intumeſcunt. His nanq; cũ gloria aũgetur elatio, cum elatione uerò additur cura: huc illucq; animus tenditur, quia & deſideria cum rebus creſcunt. Cumq; cogitationes innumeras quaſi agri fœnũ proferũt, eiſdẽ cogitationib. uelut deſiderato pabulo Behemoth iſtius famem paſcunt. Vnde nunc rectè dicitur:

Huic montes herbas ferunt.] In ſcriptura ſacra cũ numero ſingulari mons ponit, aliquãdo incarnatus Dominus, aliquãdo ſancta Eccleſia, aliquãdo teſtamentũ Dei, aliquando apoſtata angelus, aliquando quilibet hæreticus deſignat. Cùm uerò montes plurali numero nominãtur, aliquando celſitudo Apoſtolorum atq; prophetarũ, aliquando uerò ſeculariũ poteſtatum tumor exprimitur. Mons nanq; Dominum deſignat, ſicut ſcriptũ eſt: Et

Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in uertice montium. Mons quippe eſt in uertice montium incarnatus Dominus, tranſcendens celſitudinem prophetarū. Rurſum per montem ſancta deſignatur Eccleſia, ſicut ſcriptū eſt: Qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion. Sion nanq; ſpeculatio dicitur, per quā ſcilicet ſpeculationem contemplans Deum Eccleſia figuratur. Rurſum per montem teſtamentum Dei exprimitur, ſicut Abacuc ait: Deus à Libano ueniet, & ſanctus de monte umbroſo & cōdenſo. Qui enim uenturū ſe per teſtamenti ſui paginas ſpopondit, quaſi inde uenit, unde uelut ſub promiſſione ſe tenuit. Quod uidelicet teſtamētum bene mons umbroſus & condenſus dicitur: quia ſpiſſis allegoriarum obſcuritatibus opacatur. Rurſum per montē angelus apoſtata deſignatur, ſicut ſub Babylonis regis ſpecie de antiquo hoſte prædicatoribus dicitur: Super montem caliginoſum leuate ſignum. Prædicatores quippe ſancti ſuper caliginoſum montem ſignum eleuant, quando contra ſatanæ ſuperbiam qui ſæpe ſub nebula ſimulationis abſconditur, uirtutem crucis exaltant. Rurſum per montem hæreticus quilibet exprimitur, ſicut ex uoce Eccleſiæ Pſalmiſta ait: In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, tranſmigra in montem ſicut paſſer? Cùm enim fideli animæ unitate relicta in tumenti doctrina cōfidere hæretici prædicatoris dicitur, deſerto Domino quaſi in montem tranſmigrare ſuadetur. Rurſum per montes Apoſtolorum atq; Prophetarum celſitudo deſignatur, ſicut ſcriptum eſt: Iuſtitia tua ſicut montes Dei. Et uoce Pauli dicitur: Vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo. Vel ſicut iterum uoce ſperantis Eccleſię Pſalmiſta ait: Leuaui oculos meos in mōtes, unde ueniet auxilium mihi. Rurſum per montes ſeculariū poteſtatū tumor exprimitur, de quibus Pſalmiſta ait: Montes ſicut cera fluxerunt a facie Domini: quia multi qui prius alta rigiditate tumuerant, Deo in carne apparēte, magno ſunt per pœnitentiam timore liquefacti. Vel ſicut idē propheta iterum dicit: Aſcendunt montes, & deſcendunt campi. Plerique enim perſecutores Domini ſuperbi contra eum ueniūt, ſed ab eo humiles reuertuntur. Qui montes aſcendunt per tumorem potentię, ſed campi deſcendunt, plani uidelicet facti per cognitionem culpæ. Sed quia nonnulli in elationis ſuæ altitudine remanēt, & ad diuina obſequia flecti humiliter dedignantur, eo quòd iuxta deſiderium antiqui hoſtis praua cogitare ac perpetrare non deſinunt: rectè hoc loco de Behemoth dicitur: Huic montes ferunt herbas.] Elati nanq; ſeculi huic Behemoth herbas ferunt: quia ex eo illum reficiunt, quòd nequiter operantur. Huic Behemoth herbas ferūt: quia ſuas illi offerunt fluxas & lubricas uoluptates. Erunt enim, ait Apoſtolus, homines ſeipſos amantes. Quorū deſcriptionem complexus eſt dicens: Voluptatū amatores magis quàm Dei. Quæ eſt ergo herba montium, niſi uoluptas fluxa, quæ ex corde gignitur ſuperborū? Quia niſi Deum ſuperbiendo contemnerent, nequaquā tot lubrica laſciuiendo perpetrarēt. Quibus nimirum herbis iſte Behemoth paſcitur: quia in eis pœnam æternæ mortis eſuriens, eorū perditis moribus ſatiatur. Superbi enim huius ſeculi etſi quādo ſupernæ diſpenſationis ordine præpediti, ab expletione prauorum operum ceſſant, praua tamen in cogitatione multiplicant, modò ut ſe potentiores cæteris rebus & honoribus oſtendant, modò ut eandem ſuam potentiam in ſtudio alienæ læſionis exerceant, modò ut lubricis moribus ducti, per leuia ſe facta uoluptates q; diſſoluant. Qui dum rebus diuinitùs acceptis nequaquam recta, ſed praua ſemper agere cogitant, quid aliud faciunt niſi ſuis cōtra Deum donis pugnāt? Quia igitur Behemoth iſte in ſuperborum mentibus ſua ſemper deſideria recognoſcit, quaſi herbas in montibus inuenit, quibus refectum ſuæ malitiæ uentrem tendit. Bene autem ſubditur:

Quòd ludus dæmonum ſit, cùm uagas & inſtabiles animas de uitio rotant in uitium. Cap. II.

OMnes beſtiæ agri ludent tibi.] Quid per beſtias, niſi immundi ſpiritus: quid per agrum, niſi preſens ſeculū deſignatur? Vnde de ipſo maligno rum ſpirituum principe contra Ephraim dicitur: Beſtia agri ſcindet eos. Vel ſicut Eſaias ait: Et mala beſtia non aſcendet per eam. Quia autē agri nomine mundus accipitur, dominicus per Euangelium ſermo teſtatur, qui ait: Ager aūt eſt mundus. Agri ergo beſtiæ in herbis montium ludunt: quia proiecta de ſuperioribus in hoc mundo dæmonia, prauis ſuperborū operibus delectant. Beſtiæ in herbis ludunt, cùm reprobi ſpiritus humana corda in illicitas cogitationes pertrahunt. An non immundis ſpiritibus ludere, eſt mentes hominum ad imaginē Dei cōditas, modò ficta promiſſione decipere, modò uacuis terroribus irridere, modò eis tranſitoria gaudia quaſi manſura imprimere, modò manſuras pœnas quaſi tranſitorias leuigare? Harū proculdubio beſtiarū illuſionē pertimuerat qui dicebat: Deus meus in te cōfido, nō erubeſcam: neq; irrideant me inimici mei. Quia igitur ſuperborum cor ad omne uitium ſternitur, ut cuilibet maligno ſpiritui irruenti praua cogitatione præparetur, rectè de herbis montium dicit: Omnes beſtiæ agri ludent ibi. Pro eo enim q; ſuperbi quiq; nullū malum cogitando prætereunt, nulla eſt agri beſtia quæ non horum montiū herbis ſatietur. Nam etſi quando carnis luxuriam fugiunt, interioris luxuriæ uitium de ipſa caſtitate gloriando cōmittunt. Si quādo nil auarè exterius rapiunt, nequaquam ab illecebra auaritiæ mundi ſunt: quia etſi res nullas ambiunt, fauore tamē hominum laudem de continentia rapere conantur. Huic ergo Behemoth montes herbas ferūt, & omnes beſtiæ agri ludūt ibi: quia in ſuperborum corde quilibet malignus ſpiritus tāto latius paſcitur, quanto & omne uitium de ſuperbia generatur.

Sed quia audiuimus quid iſte Behemoth cōmedat: nūc audiamus neceſſe eſt, ubi interim per prauum deſiderium requieſcat. Sequitur: 3

Quòd

Quòd in illis mẽtibus ſatanæ dormiat, quæ uel nequitiæ torpor obumbrat, uel temporalis altitudo inflat. Cap. III.

SVb umbra dormit, in ſecreto calami, in locis humentibus.] Obumbratio in ſacro eloquio aliquando incarnatio Domini ponitur, uel mentis refrigerium à feruore carnalium cogitationũ: unde appellatione umbræ ex ſuperna protectione hoc ipſum refrigeriũ cordis inſinuari ſolet. Aliquando uerò umbra recedente charitate torpor frigidæ mentis accipit. Nam quòd dominica incarnatio ſeruata ueritate hiſtoriæ obumbrationis appellatione ſignetur, angelicus ſermo teſtatur, qui ad Mariam ait: Virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Quia enim umbra non aliter exprimitur niſi per lumen & corpus, uirtus ei altiſſimi obumbrauit: quia in eius utero lux incorporea corpus ſumpſit. Ex qua uidelicet obumbratione omne in ſe refrigerium mentis accepit. Rurſum per umbram ex ſuperna protectione refrigerium cordis exprimitur, ſicut Pſalmiſta ait: Sub umbra alarum tuarum protege me. Vel ſponſa in Canticis cãnticorum aduentum ſponſi præſtolata prænunciat dicens: Sub umbra illius quem deſideraueram ſedi. ac ſi dicat: Ab æſtu deſideriorum carnalium ſub aduentus illius protectiõe requieui. Rurſum per umbram recedente charitate, torpor frigidæ mentis exprimitur, ſicut de peccante homine ſcriptũ eſt, quia ſecutus eſt umbram. Calorem enim charitatis fugiens ueritatis ſolem homo deſeruit, & ſub umbra ſe interni frigoris abſcondit. Vnde & uoce eiuſdem ueritatis dicitur: Abundabit iniquitas, & refrigeſcet charitas multorũ. Vnde primus homo poſt culpam inter arbores paradiſi ad auram poſt meridiem abſconſus inuenitur. Quia enim meridianum charitatis calorem perdiderat, iam ſub peccati umbra quaſi ſub frigore auræ torpebat. Iſte igit̃ Behemoth quia in illis quaſi quandam requiem inuenit, quos à ueri Solis ardore ſubtrahendo frigidos facit, ſub umbra dormire perhibetur. Nonnunquam uerò per umbram, ſi tamen cum adiectione mortis ponatur, uel mors carnis exprimitur, uel quilibet reprobi qui antiqui hoſtis tenebras ſtudio prauæ operationis imitant. Vnde uoce martyrũ per Pſalmiſtã dicit̃: Humiliaſti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis. umbra enim mortis electos Dei opprimit, cùm mors carnis, quæ imago mortis æternæ eſt, ab hac eos uita diſiungit: quia ſicut illa animam à Deo, ita hæc ab anima ſeparat corpus. Vel certè umbra eos mortis opprimit, quia de antiquo hoſte ſcriptum eſt: Nomen illi mors. Vmbra ergo mortis ſunt omnes reprobi: quia illius nequitiam elationis imitãtur, eiuſq; imaginem quaſi umbram exprimunt, dum eius in ſe malitiæ ſimilitudinem trahunt. Qui electos Dei operiunt, dum contra illos in atrocitate perſecutionis temporaliter conualeſcunt. Hoc autem loco umbra nequitiæ torpor accipitur, in qua iſte Behemoth dormit: quia contra corda charitate calentia ſolliciti uigilat, in frigidis autem mẽtibus ſecurus iacet. Dormire enim in ſanctorum mentibus non poteſt: quia etſi quando ſe in eis ad breue momẽtum collocat, ipſe eum deſideriorum cœleſtium æſtus fatigat, & quaſi totiens ut recedat pungitur, quotiens ab eis amore intimo ad æterna ſuſpiratur. Tantæ eum uoces excitant, quãtæ ex illorum mentibus ſanctæ cogitationes ad cœlum clamãt. Vnde fit ut bonarum actionum armis territus, ac ſuſpiriorum ſpiculis percuſſus fugiat, & ad corda reproborum frigida rediens, eam quam ſecurus poſſideat, malitiæ umbram quærat. Quæ ubi ab illo inueniatur oſtenditur, cùm protinus ſubinfertur: In ſecreto calami. In ſacro eloquio calami uel arundinis appellatione aliquando uerbũ manens, aliquando doctorum peritia, aliquãdo mobilitas mentis, aliquando nitor gloriæ temporalis accipitur. Per calamum quippe uerbi æternitas deſignatur, cùm uoce patris per Pſalmiſtam dicit̃: Lingua mea calamus ſcribæ, uelociter ſcribentis. Quia eñ quod loquimur tranſit, quod ſcribimus permanet, lingua patris ſcribæ calamus dicitur: quia ab eo eſt uerbum illi coæternum, ac ſine tranſitu generatum. Rurſum per calamum ſcriptorũ doctrina exprimitur: ſicut de ſancta Eccleſia propheta pollicetur, dicens: In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur uiror calami & iunci. Qua nimirum ſententia ſicut in hoc opere longè ſuperius diximus, per calamum exprimitur doctrina ſcribentium, per iuncum uirentia auditorum. Rurſum per calamum ſeu certè arundinem, mentis mobilitas deſignatur: ſicut ludæorum turbis in Ioannis laude à Domino dicitur: Quid exiſtis in deſertum uidere? arundinem uento agitatam? ut uidelicet ſubintelligatur, non Ioannes quippe arundo uento agitatã nõ erat qui eius mentem Spiritu ſancto ſolidam per diuerſas partes nullus linguarum flatus inclinabat. Rurſum per calamum uel arundinem nitor gloriæ temporalis exprimitur, ſicut de iuſtis per ſapientiam dicitur: Fulgebunt iuſti, & tãquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Arundinetum nanq; uitam ſecularium appellat: qui more arũdinum per temporalem gloriam foris quaſi ad alta prouiciunt, ſed intus à ſoliditate ueritatis inaneſcũt. Vnde & ludæorum regnum calamo cõparatur, cùm per prophetam apparente in ueritate carnis Domino dicitur: Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. Quid enim calami nomine niſi ludaici populi temporale regnum denũciat? uirens quidem exterius, ſed interius uacuum. Et quia in eodẽ populo genus iam regale defecerat, & regnum eius alienigena poſſidebat: aptè hoc idem regnum calamũ quaſſatum uocat. Quid uerò per linum niſi eius ſacerdotium exprimitur, quod lineis nimirum ueſtibus utebatur? Quod quia in aduẽtu Domini charitatis ardorem perdidit, quaſi amiſſo iam igne fidei, non ardens ſed fumigans fuit. Incarnatus autẽ Dominus calamũ quaſſatum nõ cõfregit, & linũ fumigans nõ extinxit: quia ludææ regnum quod pene deſtructũ iam fuerat, eiuſq; ſacerdotiũ quod ignem

Universidad de Deusto

ignẽ fidei non tenebat, non poteſtate iudicij perculit, ſed cum patientiæ longanimitate tolerauit. Hoc ergo loco quid aliud appellatione calami, ni ſi mentes ſecularium temporali gloriæ deditæ deſignant? Qui tanto apud ſemetipſos intus inaneſcunt, quanto alti & nitidi exterius oſtenduntur: quia dum ad exteriorem gloriam per ſuperficiem defluunt, nulla intus firmitate ſolidantur. More quippe calami intus ſunt quidem per fatuitatem uacui, ſed foris per ſpeciem & oſtentationem pulchri: ſed quanto ab eis exterior gloria ſtudioſius quæritur, tanto eorum corda grauioribus cogitationum ſtimulis agitantur. Vnde rectè nũc Behemoth iſte in ſecreto calami dormire perhibetur: quia quorum ſtudia ad appetitum temporalis nitoris atq; altitudinis cõmouet, eorum corda tenacius tenet, & quaſi ipſe ibi quietus dormit, ubi eos quos poſſidet quieſcere nõ permittit. Dum enim excedere cæteros bonorum altitudine ambiunt, dum more calami per nitorem exterioris munditiæ, iuſtorum ſpeciem quaſi ſolidarum arborũ cortícem uincunt: in hoc quod ipſi interius uacui remanent, locum Behemoth iſti, ubi apud ſe requieſcere debeat præbent. Vnde & in Euangelio Dominus dicit quòd ſpiritus exiẽs qui in locis aridis & inaquoſis requiem non inuenit: quia domum quam reliquerat, uacuam, ſcopiſq; mundatam reperit, hãc multiplicior intrauit. Quia enim fluxa fit terra quæ infunditur, loca arentia atq; inaquoſa ſunt corda iuſtorum, quæ per diſciplinæ fortitudinem ab omni carnalis cõcupiſcentiæ humore ſiccantur. Vnde hic quoq; adhuc ubi Behemoth iſte dormiat, neceſſariò demonſtratur, cùm protinus ſubditur: In locis humẽtibus. Loca enim humentia ſunt terrenorũ hominum mentes: quas humo carnalis concupiſcentię quia replet, fluidas facit. In quibus Behemoth iſte iniquitatis ſuæ veſtigia tanto altius imprimit, quanto in eiſdẽ mentibus pertranſitus illius quaſi in fluxa terra deſcendit. Loca quippe humentia ſunt opera uoluptuoſa. Pes quippe in arida terra non labitur: fixus uerò in lubrica uix tenetur. In locis ergo humentibus iter uitæ præſentis faciunt, qui in hac ad iuſtitiã recti ſtare non poſſunt. In his itaq; locis humentibus Behemoth dormit: quia in reproborum hominum lubrica operatione requieſcit. Nonnulli uerò loca humentia membra genitalia ſuſpicant. Quod ſi ita eſt, quid aperte aliud locis humẽtibus niſi luxuria deſignatur: ut & per calamum gloriæ ſuperbia, & per loca humentia luxuria corporis exprimatur? Duo quippe hæc ſunt uitia quæ humano generi immaniter dominantur, unũ uidelicet ſpiritus, atq; aliud carnis. Elatio nanq; ſpiritum erigit, luxuria carnem corrumpit. Antiquus itaq; hoſtis humanum genus uel per elationẽ præcipuè, uel per luxuriam premens, in ſecreto calami atq; in locis humentibus dormit: quia hominẽ damnatum ſub ditione ſuæ dominationis aut per elationem ſpiritus, aut per carnis corruptionẽ tenet. Quoſdã uerò in utroq; poſſidet: quia cùm eos ſuperbiæ ſpiritus eleuat, à tumore ſuæ altitudinis nec uerecundia corruptionis inclinat. Sed nunquid contra hos intra ſanctam Eccleſiam inceſſanter quotidie uirtutum magiſtri nõ uigilant? Nunquid redarguere uoluptates infimas, & ſuadere gaudia patriæ cœleſtis ceſſant? Sed prauorũ mentes tanto obſtinatius ſumma non audiunt, quanto arctius infimis inhæſerũt. Quibus neq; hoc ſufficit ut ipſi pereant, ſed adhuc quod eſt deterius, cùm quoslibet argui emendariq; conſpiciunt, iuſtorũ increpationibus obuiant, ne ſaltem alij corrigantur. Vnde bene ſubditur:

Quòd reprobi in quibus eſt imago diaboli, ſimilibus ſuis patrocinia parant, & ſe inuicem defendentes, nullum correctionis locum relinquunt. Cap. IIII.

PRotegunt umbrę umbrã eius.] Vmbræ quippe ſunt diaboli omnes iniqui, qui dum imitationi iniquitatis eius inſeruiunt, quaſi ab eius corpore imaginis ſpeciem trahunt. Sicut autem umbræ eius ſunt pluraliter reprobi: ita ſingulariter umbra eius eſt unuſquiſq; peccator. Sed dum doctrinæ iuſtorũ mali contradicunt, dum ab eis iniquum quemlibet corrigi non permittunt, umbræ Behemoth iſtius umbram eius proregunt: quia peccatores quiq; in quo ſibi malè ſunt conſci, in eo & alium peccantem defendunt. Vmbræ umbram eius protegunt, dum nequiſſimorum facta nequiores peruerſis patrocinijs tuentur. Quod hoc nimirum ſtudio faciunt: ne dum culpa in qua & ipſi obligati ſunt, in alijs corrigitur, ad ipſos quandoq; ueniatur. Se igitur tegunt dum alios protegunt: quia ſuam uitam præuident impeti, unde alios conſiderant libera correctione cõfundi. Sicq; fit ut ſumma criminũ dum defenditur augeatur, & uniuſcuiuſq; nequitia eo fit ad perpetrandum facilis, quo difficilis ad puniendum. Scelera quippe peccantium tanto maiora incrementa percipiunt, quanto per defenſionẽ potentium diu inulta tolerantur. Sed tales quiq; ſeu extra ſeu intra ſanctã Eccleſiam eſſe uideantur, tanto ſe apertiores Dei hoſtes exhibent, quanto maiores ſunt patroni uitiorum. Cõtra illum quippe ſuis defenſionibus pugnant, cui ea quæ diſplicent, defendendo multiplicant. Quod factum bene per prophetam Dominus ſub Babylonis ſpecie redarguit, dicens: Oriuntur in domibus eius ſpinæ & urticę & paliurus in munitionibus eius. Quid nanq; per urticas, niſi cogitationum prurigines: quid uerò per ſpinas, niſi uitiorum punctiones accipimus? In domibus igitur Babylonis urticę & ſpinę pullulant: quia in confuſione mentis reprobæ & deſideria cogitationum ſurgunt quæ exaſperãt, & operum peccata quæ pugnunt. Sed hæc agentes habent etiam nequiores alios defenſores ſuos. Vnde illic aptè protinus ſubdidit: Et paliurus in munitionibus eius. Paliurus quippe tanta ſpinarum circumdatione denſeſcit, ut præ aſperitate tangi uix poſſit. Intus igitur urtica & ſpina naſcitur, ſed utrunq; hoc exterius per paliurum munitur: quia uidelicet minores iniqui mala quælibet faciunt, ſed ea nequiſſimi maiores tuentur. Vnde bene & hic dicitur: Protegunt umbræ umbrã eius.] Dum enim

Isa. 34

Universidad de Deusto
Biblioteca

malum peior uindicat, quaſi umbra umbram ne à A ueritatis lumine irradietur obſcurat. Sequitur:

Quòd amatores huius ſeculi licet ſpeciem ſanctitatis in populo quaſi uirentia folia habeant, fructum tamen eius non habent. Cap. V.

6 CIrcundabunt eum ſalices torrentis.] Infructuoſæ quidem arbores ſunt ſalices, ſed tamen tantæ uiriditatis ſunt, ùt areſcere uel abſciſſæ radicitùs & proiectæ uix poſſint. Vnde in ſacro eloquio ſalicum nomine, aliquando pro uiriditate boni, aliquãdo pro ſterilitate reprobi deſignantur. Niſi enim electorũ uitam per conſtantiam ſuę uiriditatis exprimerent, nequaquã de ſanctæ Ec-
Pſa.44 cleſiæ filijs propheta dixiſſet: Germinabunt inter herbas, ſicut ſalices iuxta præterfluentes aquas. B ſanctæ enim Eccleſię filij inter herbas ſicut ſalices germinant, dum inter areſcentem uitam carnalium hominũ, & multiplici numeroſitate, & perpetua mentis uiriditate perdurãt. Qui bene iuxta præterfluentes aquas germinare perhibẽtur: quia unuſquiſq; eorum ubertatẽ ad fructum percipit, ex doctrina ſacri eloquij quę temporaliter percurrit. Et rurſum niſi per ſterilitatem ſalicum, uita peccantium ſignaretur, nequaq; ex uoce prædican-
Pſal.136 tium contra Babyloniam Pſalmiſta dixiſſet: In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Babylonis quippe medio ineſſe ſalices deſcribuntur: quia nimirum infructuoſi quiq; atq; ab amore patriæ cœleſtis alieni totis uiſceribus cordis in hac ſeculi confuſione radicantur. Vnde & prædicatores ſancti in iſtis ſalicibus non exercent organa, ſed ſuſpendũt: quia cùm infructuoſas ac reprobas mentes aſpiciunt, uim ſuæ prædicationis non exhibent, ſed potius lugentes ſilent. Quid enim etiam per torrentem, niſi huius mortalis uitę curſus exprimitur? De quo rurſum per prophetam dici-
Pſal.109 tur: De torrente in uia bibet, propterea exultabit caput. quia uidelicet redẽptor noſter mortalis uitæ pœnam in quodam tranſitu attigit, & idcirco diu eidem morti cui ſponte ſuccubuit, non inhæſit. Vnde die tertia hoc quod moriendo poſuerat, reſurgẽdo caput eleuauit. Quid eſt ergo quod de Behemoth iſto dicitur: Circundabunt eum ſalices torrentis: niſi quòd amatores uitæ mortalis, à bonis actibus quaſi à fructibus alieni, tanto illi ar D ctius inhærẽt, quanto eos largius delectatio tranſitoriæ uoluptatis infundit? Hos enim quaſi in radicibus torrens rigat, dum in ſuis cogitationibus amor uitæ carnalis inebriat. Qui ſcilicet more ſalicum fructus non ferunt, ſed in folijs uirideſcunt: quia eæ quæ grauia ad dicendum nõ ſunt, aliquando honeſtatis uerba proferunt, ſed nullũ uitæ pondus ex bonis operibus oſtendunt. Bene igitur dicitur: Circundabunt eum ſalices torrentis: quia infructuoſi quiq; dum amori uitæ temporalis inſeruiunt, antiquo hoſti peruerſis moribus familia
7 rius obſequũtur. Sed quia quid ei à ſuis clientibus impendatur audiuimus: nunc etiam quid in illis agat ipſe, audiamus. Sequitur:

Quòd non ſolum ante aduentũ Chriſti diabolus ad ſe rapuerit infideles, ſed etiã multos ex his qui renati ſunt in Chriſto, deglutire ſe poſſe confidat. Caput VI.

ABſorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.] Quid enim hoc loco fluuij nomine, niſi humani generis decurſio deſignatur? quæ uelut à fontis ſui origine naſcẽdo ſurgit, ſed quaſi ad ima defluens moriendo pertranſit. Qui autem ſignantur appellatione Iordanis, niſi qui iam imbuti ſunt ſacramento baptiſmatis? Quia enim redemptor noſter in hoc flumine baptizari dignatus eſt, eius nomine debẽt omnes baptizati exprimi: in quo hoc ipſum contigit ſacramentum baptiſmatis inchoari. Quia igitur Behemoth iſte à mundi origine exortum (uix paucis electis euadẽtibus) humanũ genus in ima defluens, uſq; ad redemptoris tempora quaſi quendam in ſe fluuiũ traxit, bene nunc dicitur: Abſorbebit fluuium, & non mirabitur. Quia uerò & poſt mediatoris aduentũ quoſdam qui rectè uiuere negligunt, etiam fideles rapit, rectè ſubiungitur: Et habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. ac ſi aperte diceretur: Ante redemptorem mundi mundum non miratus abſorbuit, ſed quod eſt grauius, etiam poſt redemptoris aduentum quoſdam qui baptiſmatis ſacramento ſignati ſunt, deglutire ſe poſſe confidit. Alios nãq; ſub Chriſtianitatis nomine poſitos deuorat: quia in ipſo eos fidei errore ſupplantat. Alios à rectitudine fidei nequaquam deuiat, ſed ad uſum prauæ operationis inclinat. Alios quantum uult in ope- C ratione immunditiæ inflectere nõ ualet, ſed apud ſemetipſos intus in ſtudio intentionis intorquet: ut dum à charitate mentem diuidunt, rectum non ſit quicquid intrinſecus operentur. Et fidem tenent, ſed uitam fidei non tenent: quia aut aperte illicita faciunt, aut ex peruerſo corde quæ agunt, praua ſunt, etiam ſi ſancta uideantur. Quia enim nonnulli confitendo fideles ſunt, non uiuendo, hinc eſt quod uoce ueritatis dicitur: Non omnis Matt. qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnũ cœlorũ. Hinc rurſum ait: Quid autem uocatis me Luc. Dñe Domine, & non facitis quæ dico? Hinc Paulus ait: Confitentur ſe noſſe Deum, factis autẽ negant. Hinc Ioannes dicit: Qui dicit ſe Deũ noſſe, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Hinc eſt quod de ipſa ſua prima plebe Dominus cõque- Matt. ritur dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Hinc etiam Pſalmiſta ait: Dilexerunt eũ in ore ſuo, & lingua ſua mentiti ſunt ei. Sed minimè mirum fuit quòd Behemoth iſte ante lauacri undam, ante ſacramẽta cœleſtia, ante corpoream præſentiã redemptoris humani generis fluuium hiatu profundæ perfuſionis abſorbuit: ſed hoc ualde mirum, hoc ualde terribile eſt, quia multos aperto ore etiam poſt cognitionẽ redemptoris ſuſcepit, poſt lauacri undã polluit, poſt ſacramẽta cœleſtia ad inferni profundum rapit. Dicatur ergo, dicatur terribiliter uoce ueritatis: Abſorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciã quòd influat Iordanis in os eius. Neq; enim pro magno diabolus habuit quòd infideles

fideles tulit, ſed toto nunc anniſu in illorum mortem ſe erigit, quos contra ſe regeneratos tabeſcit. Nemo igitur ſibi fidē ſine operibus ſufficere poſ-
uers 2 ſe confidat, cùm ſcimus quòd ſcriptum ſit: Fides ſine operibus mortua eſt. Nullus Behemoth morſum ex ſola confeſſione fidei plenè euaſiſſe ſe exiſtimet: quia iam quidem fluuiū abſorbuit, ſed adhuc Iordanem ſitit, & totiens in os illius Iordanis fluit, quotiens Chriſtianus quiſq; ad iniquitatem defluit. Os quidē eius iam fide non ſubleuante fugimus: ſed magno ſtudio curandum eſt, ne in hac lubrica operatione dilabamur. Si ambulandi cautela negligitur, incaſſum credendo rectum iter tenetur: quia uia quidem fidei ad cœleſtem patriam
8 proficit, ſed offendentes minimè perducit. Habemus adhuc quod hac in re ſubtilius perpendamus. Hi enim quos per Iordanem diximus exprimi, poſſunt per fluuiū deſignari. Qui enim fidem iam ueritatis agnouerunt, ſed uiuere fideliter negligunt, rectè fluuius dici poſſunt: quia uidelicet deorſum fluunt. Iordanis uerò Hebræo uocabulo deſcenſio eorum dicitur. Et ſunt nonnulli qui uiā ueritatis appetentes ſemetipſos abijciunt, atq; à uitę ueteris elatione deſcēdunt: cumq; æterna cupiunt, ualde ſe ab hoc mūdo alienos reddūt, dum non ſolum aliena non appetunt, ſed etiam ſua derelinquunt, & non ſolum in eo gloriam non quærunt, ſed hanc cùm ſe obtulerit etiam cōtemnunt.
Iac.9 Hinc eſt enim quod uoce ueritatis dicitur: Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum. Semetipſum enim abnegat, qui calcato typho ſuperbię, ante Dei oculos eſſe ſe à ſe alienum demonſtrat.
Pſal.41 Hinc Pſalmiſta ait: Memor ero tui de terra Iordanis & Hermonijm. Iordanis quippe, ut dixi, deſcenſio: Hermonijm autem anathema, id eſt alienatio interpretatur. De terra igitur Iordanis & Hermonijm Deo reminiſcitur, qui in eo quòd ſemetipſum deijcit, atq; à ſe alienus exiſtit, ad conditoris ſui memoriā reuocatur. Sed antiquus hoſtis hoc pro magno non habet, quòd ſub iure ſuę tyrannidis terrena quærentes tenet. Propheta quippe atteſtante cognouimus, quia eſca eius electa. Neq; enim mirum deputat, ſi eos abſorbeat, quos ſuperbia erigit, auaritia tabefacit, uoluptas dilatat, malitia anguſtat, ira inflammat, diſcordia ſeparat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Abſorbebit ergo fluuiū, & non mirabitur: quia pro magno nō æſtimat cùm eos deuorat, qui per ipſa ſuæ uitæ ſtudia deorſum currunt, ſed illos magnopere rapere nititur, quos deſpectis terrenis ſtudijs, iungi iam cœleſtibus contemplatur. Vnde abſorpto
9 fluuio rectè ſubiungitur: Et habet fiduciam ꝙ influat Iordanis in os eius.] Quia illos inſidiando rapere appetit, quos pro amore ſupernæ patriæ à præſentis uitæ gloria ſemetipſos deijcere agnoſcit. Nonnulli quippe mundum deſerunt, honore tranſeuntium uana derelinquunt, & ima humilitatis appetentes, humanæ cōuerſationis morem bene uiuendo tranſcendunt, atq; in tanta ſtudiorum arce proficiunt, ut ſignorum iam uirtutes operentur: ſed quia ſemetipſos circunſpiciendo tegere

A negligunt, inanis gloriæ telo percuſſi, peius de alto ruunt. Hinc eſt enim quòd æternus iudex qui occulta cordis examinat, eiuſdē ruinę caſum prænuncians intentat, cùm dicit: Multi dicent mihi in Matt.7
illa die: Domine Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dęmonia eiecimus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui uos: diſcedite à me qui operamini iniquitatem, neſcio qui eſtis. Hinc etiam per prophetam dicitur: Vo- Amos 7
cauit Dominus iudicium ad ignem, & deuorabit abyſſum multam, & comedet partem domus Domini. Iudicium quippe ad ignem uocatur, cùm iuſtitiæ ſententia ad pœnam iam æternæ concremationis oſtenditur. Et multā abyſſum deuorat: quia
B iniquas atq; incomprehenſibiles hominum mentes concremat, quæ nunc ſe hominibus etiam ſub ſignorum miraculis occultāt. Pars autem domus Domini comeditur: quia illos quoq; gehenna deuorat, qui nunc quaſi in ſanctis actibus de electorum numero ſe eſſe gloriantur. Qui ergo hic Iordanis, ipſi illic pars domus Domini uocātur. Antiquus ergo hoſtis habet fiduciam quòd in os eius & Iordanis influat: quia nonnunquam callidita-
tis ſuæ inſidijs eos etiam qui iam electi putantur
10 necat. Sed cuius cordis duritiam non iſta Domini uerba perturbent? cuius mentis conſtantia non ab intimis cogitationū radicibus quatiatur, cùm hoſtis noſter tantę eſſe cōtra nos fortitudinis demonſtratur? Nullum ne erit conſolationis adiuto-
C rium? Erit certè. Nam ſubditur:

Quòd in carne ſua Chriſtus diuinitatem abſcondit, & quòd hamo captus ſit diabolus in oculis. Caput VII.

IN oculis eius quaſi hamo capiet eum.] Notandum ualde eſt quòd ſcripturæ ſuæ uerba miſericorditer temperās Deus, modò nos aſperis incitationibus terret, modò blandis conſolationibus refouet, & terrorem fomentis miſcet, & fomenta terrori: ut dum circa nos utrunq; mira magiſterij arte temperatur, nec deſperatè inueniamur territi, nec incautè ſecuri. Nam cùm Behemoth aſtutas inſidias atq; effrenatas uires multiplicibus ſen
tētijs indicaſſet: protinus unigeniti filij ſui redemptoris noſtri cōmendat aduentum, & quo ab illo
D ordine Behemoth iſte ſit perimendus inſinuat: ut quia cor noſtrū narrata illius uirtute perculerat, mœrorem noſtrum citius indicata eius perditione releuaret. Igitur poſtquam dixit: Abſorbebit fluuiū & non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius: ipſum ilicò dominicæ incarnationis aduentum annunciat, dicens: In oculis eius quaſi hamo capiet eum. Quis neſciat ꝙ in hamo eſca oſtenditur, aculeus occultatur? Eſca enim prouocat, ut aculeus pungat. Dominus itaq; noſter ad humani generis redemptionē ueniens, uelut quendam de ſe in necem diaboli hamum fecit. Aſſumpſit enim corpus, ut in eo Behemoth iſte quaſi eſcam ſuam mortem carnis appeteret. Quam mortem dum in illo iniuſtè appetit, nos quos quaſi iuſtè tenebat amiſit. In hamo ergo eius

incarnationis captus eſt: quia dum in illo appetit eſcam corporis, transfixus eſt aculeo diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas quæ ad ſe deuoratorem duceret, ibi diuinitas quæ perforaret, ibi aperta infirmitas quæ prouocaret, ibi occulta uirtus quæ raptoris faucem tranſigeret. In hamo igitur captus eſt: quia inde interijt unde deuorauit. Et quidem Behemoth iſte filium Dei incarnatũ nouerat, ſed redemptionis noſtræ ordinem neſciebat. Sciebat enim quòd pro redemptione noſtra incarnatus Dei filius fuerat, ſed omnino quòd idẽ redemptor noſter illum moriendo trãsfigeret, neſciebat. Vnde & bene dicitur: In oculis eius quaſi hamo capiet eum. In oculis quippe habere dicimus, quod coram nobis poſitum uidemus. Antiquus uerò hoſtis humani generis redemptorem ante ſe poſitum uidit, quem cognoſcendo confeſſus, confitendo pertimuit dicens: Quid nobis & tibi fili Dei? Veniſti ante tẽpus torquere nos? In oculis itaq; ſuis hamo captus eſt: quia & nouit & momordit, & cognouit prius quem pertimeſceret: & tamen pòſt non timuit, cùm in illo quaſi eſcam propriã mortem carnis eſuriret. Igitur quia caput noſtrum per ſe quid fecit audiuimus: nunc per membra ſua quid faciat, audiamus. Sequitur:

Matt.8

11

Quòd ſubtiliſſimas aſtutias dæmonũ perforare poſſit & penetrare acutiſſima intentio & infatigabilis repugnantia ſanctorum. Cap. VIII.

ET in ſudibus perforabit nares eius.] Quid aliud ſudes, id eſt palos accipimus, qui uidelicet acuuntur ut figantur: niſi acuta ſanctorũ conſilia? Quæ huius Behemoth nares perforant, dum ſagaciſſimas eius inſidias & uigilando circunſpiciunt, & ſuperando tranſfigunt. Per nares uerò odor trahitur, & deducto flatu hoc agitur, ut res etiam quæ longè eſt poſita, cognoſcatur. Naribus ergo Behemoth callidæ eius inſidiæ deſignantur, per quas ſagaciſſimè nititur, & occulta cordis noſtri bona cognoſcere, & hæc peſſima perſuaſione diſſipare. In ſudibus itaq; Dominus nares eius perforat: quia callidas eius inſidias acutis ſanctorum ſenſibus penetrãs eneruat. Sæpe autem bonorum uias tanta inſidians arte circunuolat: ut per ea quę ab eis bene geſta cognouerit, ad malitiam aditum quærat. Nam unde alium largiri quid cõſpicit, inde alium in diſcordiæ flamma ſuccendit, & cùm hunc reſpicit miſereri, illi perſuadet iraſci: ut dum bonum quaſi non cõmuniter factũ inſinuat, concordes animos à bono gratiæ cõmunis abſcindat. Quia enim iuſtorum mentes ad mala ſuadendo non ualet frangere, bonis ſatagit actibus inter eas mala ſeminare. Sed ſancti uiri has eius inſidias tanto celerius uincunt, quanto & ſubtilius deprehendunt. Quod melius oſtendimus, ſi unum è multis aſſertoribus ueritatis in teſtimonium Paulum uocemus, ſub quo quidam Corinthius dum inceſti facinus perpetraſſet, eum doctor egregius in carnis interitum ad ſatisfactionem pœnitentiæ ſatanę tradidit, & in diẽ Domini ſaluum eius ſpiritum reſeruauit. Magna quippe arte magiſterij ipſi eſt traditus coactus in pœnam, cui ſponte eſt ſubſtratus in culpa: ut qui author fuerat ad uitium nequitiæ, ipſe flagellum fieret diſciplinę. Qua tamen bene geſta pœnitẽtia, dum cognouiſſet Corinthios ſuper eum iam miſericorditer motos, ait: Cui aliquid donaſtis, & ego: nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter uos in perſona Chriſti. Cõmunionis uerò gratiam cogitans ait: Cui aliquid donaſtis, & ego. ac ſi diceret: A bono ueſtro non diſſentio, meũ ſit quicquid ipſi feciſtis. Atq; mox ſubdidit: Et ego ſi quid donaui, propter uos. ac ſi diceret: Veſtris actibus bonum addidi, quicquid propter uos miſericorditer feci. Veſtra ergo eſt utilitas, bonitas mea: mea eſt utilitas, bonitas ueſtra. Qui ipſam mox compagem cordium, in qua ſic tenetur, adiungẽs ſubdidit: In perſona Chriſti. Cui uelut ſi dicere præſumamus, quare te ita cautè diſcipulis copulas? quare uel te illorum, uel illos tuis actionibus tam ſollicita mente cõformas? illicò ſubiunxit: Vt non circumuentamur à ſatana. Cuius ſagaces inſidias quàm acuto ſenſu tranſigat, inſinuat ſubdens: Non enim ignoramus cogitationes eius. ac ſi uerbis alijs dicat: Acuti authore Dño ſudes ſumus, & nares Behemoth iſtius ſubtiliter circunſpiciendo penetramus: ne hoc ę bene mens inchoat, ipſe in malitiæ finem uertat.

Matt.4

Poſſunt per ſudes acuta ipſius per carnẽ mandũ ſtatę ſapientiæ uerba ſignari: ut quia naribus odor trahit, per Behemoth nares illa antiqui hoſtis exploratio figuret. Qui cùm Deũ incarnatũ eſſe dubitaret, hoc expetitis miraculis uoluit tẽtando cognoſcere, dicens: Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant. Quia ergo ſignorũ indicijs odorem diuinitatis eius cognoſcere cõcupiuit, quaſi flatum naribus traxit. Sed dum ei protinus reſpondetur, Non in pane ſolo uiuit homo: &, Non tentabis Dominũ Deum tuum: quia ſententiarũ ſuarũ ictu minibus indagationẽ antiqui hoſtis ueritas percutit, quaſi nares eius ſudib. perforauit. Sed quia Behemoth iſte per uaria fraudũ argumẽta diſtendit, adhuc adiuncto & alio nomine notat. Nã ſubdit:

Quòd per incarnationem Chriſti captus ſit diabolus: & lingua totius falſitatis ad Euangelij ueritatem ligata & conuicta conticuit. Cap. IX.

AN extrahere poteris Leuiathan hamo? Leuiathan quippe additamentum eorum dicitur. Quorum uidelicet, niſi hominum? quibus ſemel culpam præuaricationis intulit, & hanc uſq; ad æternam mortem quotidie peſſimis ſuggeſtionibus extendit. Quibus dum reatum fœnore peccati multiplicat, pœnas pro culdubio ſine fine coaceruat. Poteſt quoq; Leuiathan etiam per irriſionẽ uocari. Primo quippe homini perſuaſione callida diuinitatẽ additurum ſe perhibuit, ſed immortalitatem tulit. Additamentũ ergo hominum per irriſionem dici poteſt, quibus dum hoc quod non erant ſe addere ſpopondit, etiam hoc quod erant fallẽdo ſubtraxit. Sed Leuiathã iſte hamo captus eſt: quia in redemptore noſtro dum per ſatellites ſuos eſcam corporis momordit, diuinitatis illum aculeus

aculeus perforauit. Quaſi hamus quippe fauces glutientis tenuit: dum in illo & eſca carnis patuit quam deuorator appeteret, & diuinitas paſſionis tempore latuit quæ necaret. In hac quippe aquarum abyſſo, id eſt in hac immenſitate generis humani, ad omniũ mortem inhians, uitam penè omnium uorans, huc illucq; aperto ore cetus iſte ferebatur, ſed ad mortẽ ceti iſtius hamus in hac aquarum profunditate caliginoſa, mira eſt diſpoſitione ſuſpẽſus. Huius hami linea illa eſt per Euangelium antiquorũ patrũ propago memorata. Nam
Matt. 1 cùm dicitur: Abrahã genuit Iſaac: Iſaac genuit Iacob: cumq; cæteri ſucceſſores interpoſito Ioſeph nomine uſq; ad Mariã uirginẽ deſponſatã deſcribuntur, quaſi quædã linea torquetur, in cuius extremo incarnatus Dominus, id eſt hamus iſte ligaretur: quẽ in his aquis humani generis dependentem aperto ore iſte cetus expeteret, ſed eo per ſatellitum ſuorum ſæuitiam morſo, mordendi uires ulterius non haberet. Ne ergo iſte humanis mortibus cetus inſidians, quos uellet ultrà deuoraret: hamus hic raptoris fauces tenuit, & ſeſe mordentem momordit. Incarnationẽ igitur unigeniti filij fideli famulo indicans Deus, ait: An extrahere poteris Leuiathan hamo? Subaudis, ut ego: qui ad raptoris mortẽ incarnatũ unigenitũ filium mitto, in quo dum mortalis caro conſpicitur, & immortalitatis potentia non uidetur: quaſi hamus quidam inde deuorantem perimit, unde acumen potentię quo trãsfigat occultat. Sequitur: Et fune ligabis linguam eius?] Subaudis, ut ego. Scriptura enim ſacra ſune aliquando dimenſionũ ſortes, aliquando peccata, aliquando fidem deſignare cõſueuit. Nam propter hæreditarias dimenſionũ ſortes di-
Pſal. 15 citur: Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara eſt mihi. Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem uitæ, ſortes nos patriæ melioris excipiũt. Rurſum quia fu-
Eſa. 5 ne peccata ſignantur, per prophetam dicitur: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis uanitatis. Iniquitas nanq; in funiculis uanitatis trahit̃, dum per augmentum culpa protelatur. Vnde & per Pſal-
Pſal. 118 miſtam dicitur: Funes peccatorum circumplexi ſunt me. Quia enim funis addendo torquetur ut creſcat, non immeritò peccatũ in fune figuratur, quod peruerſo corde ſæpe dum defenditur, multiplicatur. Rurſum fune fides exprimitur: Salomo-
Eccle. 4 ne atteſtante, qui ait: Funiculus triplex difficile rumpitur: quia fides uidelicet quæ de cognitione trinitatis ab ore prædicantiũ texitur, fortis in electis permanens, in ſole reproborum corde diſſipatur. Hoc itaq; loco funis nomine ſiue peccatũ ſiue
13 fidem nil obſtat intelligi. Incarnatus etenim Dominus noſter fune Leuiathan linguã ligauit: quia in ſimilitudine carnis peccati apparuit, & omnia errorum eius prędicamenta damnauit. Vnde Pau-
Rom. 8 lo atteſtante dicitur: Et de peccato damnauit peccatum. Fune linguam ligauit: quia per ſimilitudinem carnis peccati, ab electorũ ſuorum cordibus cuncta eius fallaciæ argumẽta deſtruxit. Ecce em̃ apparente in carne Domino, Leuiathan lingua
A ligata eſt: quia eius ueritate cognita illæ falſitatis doctrinæ tacuerunt. Vbi enim nunc eſt Academicorum error: qui certè conantur aſtruere certum nil eſſe, qui impudenti fronte aſſertionibus ſuis fidem ab auditoribus exigunt, cùm uera eſſe nulla teſtantur? Vbi mathematicorum ſuperſtitio: qui dum ſignorum curſus ſuſpiciunt uitas hominum in ſiderum momenta ſuſpendunt? Quorum apertè doctrinam ſæpe geminorum natiuitas diſſipat, qui cum uno eodemq; momento horæ prodeant, non in una conuerſationis qualitate perdurant. Vbi tot prædicamenta falſitatis quæ numerare fugimus: ne ab exponendi ordine longè recedamus? Sed cuncta iam erroris doctrina conticuit: quia Leuiathan linguam Dominus incarnationis
B ſuæ fune conſtrinxit. Vnde bene etiam per prophetam dicitur: Et deſolabit Dominus linguã maris Ægyptij. Lingua quippe maris eſt ſcientia doctrinæ ſecularis. Bene autem mare Ægyptium dicitur: quia peccati obſcuritate fuſcatur. Linguam ergo maris Ægyptij Dominus deſolauit: quia huius mundi falſam ſapientiam per carnem ſe oſtendendo deſtruxit. Fune ergo Leuiathan lingua cõſtringitur: quia per ſimilitudinem carnis peccati, ligata eſt prædicatio ueteſti peccatoris. Si autem fides fune ſignatur, idem nobis iterum intellectus innuit̃: quia dum per prędicatores ſanctos in mundo fides trinitatis innotuit, contra electorũ mentes erumpere mũdi doctrina ceſſauit. Vnde bene
Eſa. 11 Domino per prophetã dicitur: Tu dirupuiſti fon-
Pſal. 73 C tes & torrentes: tu ſiccaſti fluuios Ethan. Ethan quippe interpretat̃ fortis. Et quis eſt hic fortis, niſi de quo per Euangelium Dominus dicit: Nemo
Mar. 3 poteſt uaſa fortis ingreſſus domum diripere, niſi prius fortem alliget? Fontes itaq; & torrentes Dominus dirupit, dum in Apoſtolorum ſuorum cordibus fluenta ueritatis aperuit. De quibus rurſum per prophetam alium dicitur: Haurietis aquas in
Eſa. 12 gaudio de fontibus ſaluatoris. Ad eorum quippe doctrinam ſitientes pergimus, ut ueritatis plenas cordium noſtrorum lagunculas reportemus. Sed emanantibus ſuis fontibus Ethan fluuios exiccauit, dum doctrinã fortis & maligni ſpiritus oſtenſo radio ſuæ ueritatis arefecit. Leuiathan ergo lingua fune ſtringitur: quia extenſa fide trinitatis, er-
D rorum prædicamenta ſiluerunt. Sed quia iam ſe apertè extollere non ualet, huc illucq; circumiens per inſidias mordet. Mira aũt miſericordia cõtra 14
hũc pro nobis Dominus uigilat, atq; eũ & in hoc quod fraudibus molitur expugnat. Vnde ſubdit:

Quòd aſtutiam diaboli per quam humani generis fragilitatem explorat & odoratur, Deus omnipotens iudicij ſui poteſtate confringat, & perforata eius maxilla homines quos iam per peccata commiſſionem inter fauces tenebat, inde extrahat: ſi per pœnitentiam exitum & reditum ad uitam apetiat. Cap. X

NVnquid pones circulum in naribus eius?] Sicut per nares inſidiæ, ita per circulum diuinę uirtutis omnipotentia deſignatur. Quæ cùm apprehendi nos tentationibus prohibet, miris or-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dinibus antiqui hoſtis inſidias circumplectẽs tenet. Circulus ergo ei in naribus ponitur, dum circumducta protectionis ſupernæ fortitudine, eius ſagacitas retinetur: ne contra infirmitatem hominum tantum præualeat, quantũ perditionis argumenta latenter explorat. Poteſt etiam circuli nomine, occulti iudicij adiutorium deſignari, quod in huius Behemoth naribus ponitur, cùm à callida ſua crudelitate refrenatur. Vnde bene per prophetam cùm ab Iſraelitarum læſione prohibetur,
Eſa.37 regi Babyloniæ dicitur: Ponam circulum in naribus tuis. ac ſi apertè diceretur: Cogitando inſidias ſuſpiras: ſed explere quod appetis non ualendo omnipotentiæ meæ circulum in naribus portas, ut cùm bonorum mortem ardentius anhelas, ab eorum uita uacuus redeas. Quod uerò hoc loco circulum, hoc ſcriptura ſacra per Ioannem in
Apoc.14 Apocalypſi falcem uocat. Ait enim: Vidi, & ecce nubẽ candidam: & ſuper nubem ſedentẽ ſimilem filio hominis, habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcem acutam. Poteſtas enim diuini iudicij, quia undiq; ſtringit, circulus dicitur: & quia intra ſe omnia incidendo amplectitur, falcis appellatione ſignatur. In falce enim quicquid inciditur, quaquauerſum flectitur, intus cadit. Et quia poteſtas ſuperni iudicij nullatenus euitatur, intra ipſam quippe ſumus, quolibet fugere conemur, rectè cùm uenturus iudex oſtenditur, falcem tenere perhibetur: quia cùm potenter ad omnia obuiat, incidendo circumdat. Eſſe ſe in-
Pſal.138 tra iudicij falcem propheta uidit, cùm diceret: Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi deſcẽdero ad infernũ, ades. Si ſumpſero pennas meas ante lucem, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Intra quandam falcem ſe uidit, cùm ex nullo ſibi loco patére fugæ aditum poſſe cognouit, dicens:
Pſal.74 Quia neque ab oriente, neq; occidente, neque à deſertis montibus: ſubaudis, patet uia fugiendi. atq; mox ipſam ſupernæ potentiæ omnimodã cõprehenſionem ſubdẽs, ait: Quoniam Deus iudex eſt. ac ſi diceret: Fugiendi uia undiq; deeſt: quia ille iudicat, qui ubiq; eſt. Diuina itaq; iudicia ſicut ſignantur falce, quia circumuallantia incidunt: ita exprimuntur circulo, quia undiq; ſtringunt. In Leuiathan itaq; naribus à Domino circulus ponitur: quia iudicij eius potentia in inſidijs ſuis ne quantum uult præualeat coarctatur. Dicat ergo: Nunquid pones circulum in naribus eius? Subaudis, ut ego, qui aſtutas eius inſidias omnipotenti iudicio conſtringo: ut nec tantum tentet, quantum appetit: nec tantum capiat, quantũ tentat. Sequitur:

Aut armilla perforabis maxillam eius?] Ab intellectu circuli armilla nõ diſcrepat: quia ipſa hoc quoq; ubi ponitur, ambiendo cõſtringit. Sed quia armilla latius tenditur, per armillam occulti eius iudicij erga nos protectio impenſior deſignatur. Armilla ergo Dominus maxillã Leuiathan iſtius perforat: quia ineffabili miſericordiæ ſuæ potentia ſic militiæ antiqui hoſtis obuiat, ut aliquando eos etiam quos iam cœpit amittat: & quaſi ab ore illius cadunt, qui poſt perpetratas culpas ad innocentiam redeũt. Quis enim ore illius ſemel raptus maxillam eius euaderet, ſi perforata non eſſet? An non in ore Petrum tenuit, cùm negauit? An non in ore Dauid tenuit, cùm in tantam ſe luxuriæ uoraginem merſit? Sed cùm ad uitam utercq; per pœnitentiam rediit, Leuiathan iſte eos aliquo modo quaſi per maxillæ ſuæ foramina amiſit. Per foramen ergo maxillæ ab eius ore ſubſtracti ſunt, qui poſt perpetrationem tantæ nequitiæ pœnitendo redierũt. Quis autem hominũ Leuiathan iſtius os euadat, ut nulla illicita cõmittat? Sed hinc cognoſcimus quantum redemptori humani generis debitores ſumus, qui non ſolũ nos in os Leuiathan ire prohibuit, ſed ab ore etiam redire cõceſſit: qui ſpem peccatori non abſtulit, quia maxillam eius ut euadendi uiam tribueret, perforauit: ut ſaltem poſt morſum fugiat, qui incautus prius morderi nequaquam metuebat. Vbiq; ergo nobis occurrit ſuperna medicina: quia & dedit homini præcepta ne peccet, & tamẽ peccanti dedit remedia ne deſperet. Vnde cauendum ſummopere eſt, ne quis delectatione peccati Leuiathan iſtius ore rapiatur, & tamen ſi raptus fuerit, non deſperet: qui à peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in maxilla eius inuenit per quod euadat. Iam dentibus teritur, ſed adhuc ſi euadendi uia quæritur, in maxilla eius foramen inuenitur. Habet etiam captus quo exeat, qui prædere noluit ne caperet. Quiquis ergo nondũ captus eſt, maxillam eius fugiat: quiſquis uerò iam captus eſt, in maxilla foramen quærat. Pius enim ac iuſtius eſt conditor noſter. Sed nemo dicat, quia pius eſt, uenialiter peccauit nemo qui peccauerit dicat, quia iuſtus eſt, de peccati remiſſione deſpero. Relaxat enim Deus hominus quod defletur: ſed perpetrare quiſque timeat, quod ſi dignè deflere poſſit ignorat. Ante culpam ergo iuſtitiam metuat, poſt culpam tamen de pietate præſumat: neq; ita iuſtitiã timeat, ut nulla ſpei conſolatione conualeſcat: neq; ita confidat de miſericordia, ut adhibere uulneribus ſuis dignæ pœnitentiæ negligat medicinam, ſed quem præſumit ſibi piè parcere, ſemper etiam cogitet & diſtrictè iudicare. Sub pietate itaque eius ſpes peccatoris gaudeat, ſed ſub diſtrictione illius pœnitentis cor rectio cõtremiſcat. Spes igitur præſumptionis noſtræ habeat etiam morſum timoris: ut ad corrigenda peccata iuſtitia iudicantis terreat, quem ad fiduciam ueniæ gratia parcentis inuitat. Hinc enim
Eccl.5 per quendam ſapientẽ dicitur: Ne dixeris, miſerationes Domini multæ ſunt, peccatorũ meorũ nõ memorabitur. Pietatẽ nanq; eius protinus & iuſtitiam ſubdit, dicens: Miſericordia enim & ira ab illo. Diuina itaq; clementia maxillam Behemoth iſtius perforans, ubiq; humano generi & miſericorditer & potenter occurrit: quia nec libero admonitionem præcauendi tacuit, nec capto remediũ fugiendi ſubtraxit. Ad hoc quippe in ſcriptura ſacra uirorum talium, id eſt Dauid & Petri peccata ſunt indita, ut cautela minorũ ſit ruina maiorum. Ad hoc uerò utrorũq; illic & pœnitẽtia inſi-

nuatur

nuatur & uenia, ut ſpes pereuntium ſit recupera- A
tio perditorum. De ſtatu ergo ſuo Dauid cadente
nemo ſuperbiat. De lapſu etiã ſuo Dauid ſurgen-
te nemo deſperet. Ecce quàm mirabiliter ſcriptu-
ra ſacra eodem uerbo ſuperbos premit, quo humi
les leuat. Vnam nanque rem geſtã retulit, & diuer
ſo modo ſuperbos quidem ad humilitatis formi-
dinem, humiles uerò ad ſpei fiduciam reuocauit.
O ineſtimabile noui generis medicamentũ, quod
uno eodemq; ordine poſitum & premẽdo tumen
tia exiccat, & ſubleuãdo arentia infundit. De ma-
iorum nos lapſu terruit, ſed de reparatione robo-
rauit. Sic quippe ſemper, ſic nos diuinæ diſpenſa-
tionis miſericordia & ſuperbiẽtes reprimit, & ne
ad deſperationem corruamus fulcit.

Quid ſit quòd Moyſes dicit: Non accipies loco pignoris ſupe riorem uel inferiorem molam. Cap. XL.

16 VNde etiam per Moyſen admonet, dicens:
Mat.24 Nõ accipies loco pignoris ſuperiorem aut
inferiorem molam. Accipere nanq; aliquãdo di-
cimus auferre. Vnde & aues illæ quæ ſunt rapien
dis auibus auidæ, accipitres uocantur. Vnde Pau-
1.Cor.11 lus apoſtolus dicit: Suſtinetis enim ſi quis deuo-
rat, ſi qs accipit. ac ſi diceret: Si quis rapit. Pignus
uerò debitoris, eſt confeſsio peccatoris. A debito
re enim pignus accipitur, cùm à peccatore iã pec-
cati confeſſio tenetur. Superior autem & inferior
mola, eſt ſpes & timor. Spes quippe ad alta ſubue
hit, timor autem cor inferius premit. Sed mola ſu-
perior & inferior ita ſibi neceſſariò iunguntur, ut C
una ſine altera inutiliter habeatur. In peccatoris
itaque pectore inceſſanter debet ſpes & formido
coniungi: quia inceſſum miſericordiam ſperat, ſi
nõ etiam iuſticiam timeat: inceſſum iuſticiam me
tuit, ſi non etiam de miſericordia confidat. Loco
igit̃ pignoris mola ſuperior aut inferior tolli pro-
hibetur: quia qui peccatori prędicat, tanta diſpen
ſatione componere prædicationem debet, ut nec
derelicta ſpe timorẽ ſubtrahat, nec ſubtracta ſpe,
in ſolo eũ timore derelinquat. Mola enim ſuperi-
or aut inferior tollitur, ſi per prædicantis linguam
in peccatoris pectore aut timor à ſpe, aut ſpes à ti
more diuidatur. Sed quia exigente cauſa Dauid
ad medium deducto, tanti facinoris memoriam fe
cimus, lectoris fortaſſe animus mouetur, cur eos D
omniporẽs Deus quos in perpetuum elegit, quos
ad donorum quoq; ſpiritalium culmẽ aſſumpſit,
illæſos à corporalibus uitijs non cuſtodit. Vnde
quia ſatisfieri citius credimus, breuiter reſponde-
mus. Nonnulli enim per accepta dona uirtutum,
per impenſam gratiam bonorum operum, in ſu-
perbiæ uitium cadunt, ſed tamen quò ceciderint,
non cognoſcunt. Proinde contra eos hoſtis anti-
quus, quia iam interius dominatur, etiam exte-
rius ſæuire permittitur: ut qui in cogitatione ela-
ti ſunt, per carnis luxuriam proſternãtur. Scimus
autem quia aliquando minus eſt in corporis cor-
ruptionem cadere, quàm cogitatione tacita ex de
liberata elatione peccare: ſed cùm minus turpis
ſuperbia creditur, minus uitatur. Luxuriam uerò
eo magis erubeſcunt homines, quo ſimul omnes
turpem nouerunt. Vnde fit plerunque, ut non-
nulli poſt ſuperbiam in luxuriam corruentes, ex
aperto caſu malum culpæ latentis erubeſcant: &
tunc etiam maiora corrigunt, cùm proſtrati in mi
nimis grauius confunduntur. Reos enim ſe inter
minora conſpiciunt, qui ſe liberos inter grauio-
ra crediderunt. Pia ergo Domini diſpenſatione la
xatus nonnunquam Behemoth iſte de culpa ad
culpam trahit, & dum plus percutit, inde eum
quem ceperat amittit: atque unde uiciſſe cernitur, inde ſuperatur. Conſiderare libet intra muni-
tum gratiæ ſinum, quanto Deus fauore miſericor
diæ nos continet. Ecce qui de uirtute ſe extollit,
per uitium ad humilitatem redit. Qui uerò 17
B acceptis uirtutibus extollitur, non gladio, ſed (ut
ita dixerim) medicamento uulneratur. Quid eſt
enim uirtus, niſi medicamentum? & quid eſt ui-
tium, niſi uulnus? Quia ergo nos de medicamen-
to uulnus facimus, facit ille de uulnere medica-
mentũ: ut qui uirtute percutimur, uitio curemur.
Nos nanq; uirtutum dona retorquemus in uſum
uitiorum: ille uitiorũ illecebras aſſumit in artem
uirtutũ, & ſalutis ſtatum percutit ut ſeruet: ut qui
humilitatem currentes fugimus, ei ſaltem caden-
tes hæreamus. Sed inter hæc ſciendum eſt, quòd
plerisq; hominum quo in multis corruunt, arctius
ligantur: cumq; eos Behemoth iſte ex uno uitio
percutit ut concidant, ex alio quoq; illigat ne re-
ſurgant. Conſideret itaque homo cum quo hoſte
C bellum gerat, & ſi iam ſe in aliquo deliquiſſe per-
pendit, ſaltem ad culpam pertrahi ex culpa perti-
meſcat: ut ſtudioſè uitentur uulnera, quibus fre-
quenter interficit: quia ualde rarum eſt quod ho-
ſtis noſter electorum ſaluti etiam uulneribus ſer-
uit. Maxilla tamen Behemoth iſtius perforata in-
telligi & aliter poteſt: ut in ore tenere dicatur nõ
quos iam perfectè peccato implicauit, ſed quos
iam adhuc peccati perſuaſionibus tẽtat, quatenus
ei quemlibet mandere, ſit de peccati eum delecta
tione tentare. Mandendum quidem, ſed non de-
glutiendũ acceperat Paulum, quando illum poſt 2.Cor.12
totreuelationum ſublimia, ſtimulis carnis agita-
bat. Tunc ergo cùm contra illum licentiam ten-
tationis accepit, in maxilla eum tenuit: ſed perfo-
D rata. qui uerò elatus perire poterat, tentatus eſt ne
periret. Tentatio ergo illa non uorago uitiorum,
ſed cuſtodia meritorum fuit: quia Leuiathan iſte
fatigando eum in afflictione contriuit, ſed non in
culpa capiendo deuorauit. Elatos autem in ſancti
tate uiros non amitteret, niſi tentaret. Sancti quip
pe non eſſent qui de ſanctitatis gloria ſuperbirẽt:
& tanto ſub eius iure caderent, quanto ſe in ſuis
uirtutibus eleuarent. Sed miro diſpenſationis or-
dine dum tentantur, humiliantur: dum humilian-
tur, eius eſſe iam deſinunt. Bene ergo maxilla Be
hemoth iſtius perforata dicitur: quia electos Dei
unde conterit, inde amittit: unde tentat ut per-
dat, agit inde ne pereant. Antiquus itaque hoſtis
occultis Dei diſpenſationibus ſeruiẽs, ſanctorum
animas ad interitum tẽtat uolens, ſed ad regnum

tentando seruat inuitus. Maxilla ergo eius perforata est: quia eos quos tentando, id est mandendo cõterit, quasi cùm deglutit amittit. Quod quia nõ humana sed diuina prouidentia agitur, ut utilitati iustorum ipsa uetusti aduersarij astutia suffragetur, quatenus cùm electos tentat, eo magis tentando custodiat, bene ad beatum Iob dicitur: Aut armilla perforabis maxillã eius? Subaudis, ut ego: qui prouidè cuncta disponens, electos meos inde robustius in integritate custodio, unde eos per maxillam Leuiathan istius labefactari aliquo modo ab integritate permitto. Sequitur:

Quòd in die iudicij supplicium & pœnitentia impiorum in irritum erit. Cap. XII.

18 NVnquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Subaudis, ut mihi. Si eñ ad personam filij hæc uerba referanr, incarnato ei
Luc.4 mollia loquebat cùm diceret: Scio qa sis sanctus Dei. Ad quẽ Leuiathan iste multiplicauit preces,
Matt.8 cùm per subditam sibi legionẽ dixit: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorũ. Quamuis intelligi potest apertius: quia ad Dominũ preces multiplicat, cùm extremi die iudicij iniqui qui eius corpus sunt, sibi parci deprecantur: cùm mẽbra eius uidelicet reprobi serò clamãtes dicunt: Domine domi-
Matth.25 ne aperi nobis. Quibus protinus dicitur: Nescio uos unde sitis. Tũc etiã Domino per membra sua mollia loquetur, quando multi ex eius corpore dicturi
Matt.7 sunt: Domine, dñe, nõne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Mollia quidem deprecantes dicunt, cùm eius nomine replicant quæ fecerunt: sed duro corde illa cùm facerent, in suam laudem rapuerunt. Vnde mox audiunt: Nescio qui estis. Sequitur:

Quòd diabolus in hac uita nesciens sanctorum usibus seruit: & tentationis licentia quasi ex pacto accepta, uoluntatem suam implet tentando, sed uoluntate Dei ligatur ut electos & uolens tentet, & nesciens probet. Cap. XIII.

NVnquid feriet tecum pactum?] Subaudis, ut mecum. Et accipies eum seruum sempiternum? Subaudis, ut ego. Sed ualde solerter intuendum est, quòd pactum cum Domino Leuiathan iste seriat, ut sempiternus ab eo seruus habeatur. In pacto enim discordantium partium uoluntas impletur, ut ad uotum suum quæq; perueniat, & iurgia desiderato fine concludat. Antiquus itaque hostis à sinceritate diuinæ innocẽtiæ malitiæ suæ face succensus discordat, sed ab eius iudicio etiam discordando nõ discrepat. nam uiros iustos semper maleuolè tentare appetit: sed tamen hoc Dominus uel misericorditer fieri, uel iustè permittit. Hæc ipsa ergo tentationis licentia pactum uocatur, in qua & desiderium tentatoris agitur, & tamen per eam miro modo uoluntas iusti dispensatoris impletur. Eruditendos enim (sicut nuper diximus) electos suos Dominus sæpe tẽtatori subijcit: sicut post paradisi claustra, post tertij cœli secreta, ne reuelationũ magnitudine Paulus extolli potuisset, ei satanæ angelus datus est. Sed (ut præfati sumus) ipsa hac tentatione disponitur, ut qui elati perire poterãt, humiliati à perditione seruentur. Secreto ergo dispensationis ordine, unde sæuire permittitur iniquitas diaboli, inde piè perficitur benignitas Dei. Et bene ex hoc pacto quod cum Domino ferire dicitur, seruus accipi perhibetur: quia inde obtẽperat nutibus supernæ gratiæ, unde exercet iram nequissimæ uoluntatis suæ.

Seruus ergo ex pacto est, qui dum uoluntatem 19
suam implere permittitur, à superni cõsilij uoluntate ligatur: ut electos Dei (sicut dictũ est) uolens tentet, & tentando nesciens probet. Sed quia tam diu in hac uita electorum usibus seruit, quam diu malitiæ suæ nequitiam tẽtationibus exercere potuerit: hoc autem in loco à Domino nõ solum ex pacto seruus, sed sempiternus seruus accipi dicit: inuestigare compellimur quomodo & post præsentis uitæ terminum seruire eum in perpetuũ Domino demonstremus. Neq; enim tunc iustos cælesti felicitate pollentes adhuc tẽtare permittitur, cùm ante eorum oculos æternis gehẽnæ ignibus mancipatur: quia nequaquam in illa superna patria tentationibus erudiendi sunt, in qua iam pro tentationum laboribus remunerantur. Sed nunc Leuiathan iste cum suo corpore, reprobis uidelicet omnibus, flammis ultricibus traditur, quibus sine fine crucietur. quos scilicet cruciatus dum iusti conspiciunt, in Dei laudibus crescũt: quia & in se cernũt bonũ quo remunerati sunt, & in illis inspiciunt supplicium quod euaserũt. Ita enim nunc pulchra erit uniuersitas, dũ & gehenna iustè cruciat impios, & æterna felicitas iustè remunerat pios. Sicut eñ niger color in pictura subsistens, ut superiectus albus uel rubeus pulchrior ostendat: ita tunc etiam malos bene ordinans Deus, felicora exhibet gaudia beatorum, ostensis ante eorum oculis supplicijs reproborũ. Et quamuis illudere uisione dominica eorum gaudiũ non sit quo crescat: magis tamẽ authori suo esse se debitores sentiunt, quando & bonum cernũt quod iustè remunerati percipiunt, & malum quod misericordia adiuti uicerunt.

Quid sit quòd diabolus modò Behemoth, id est belua uel iumentum: modò Leuiathan, id est serpens marinus: modò auis uocatur: & quòd in passione Christi illusus sit. Cap. XIIII.

IGitur si utilitati iustorum & hic tẽtatio Leuiathan istius, & illic damnatio proficit, sempiternus seruus est, dum Dei laudibus nesciẽs seruit: & illic pœna eius iusta, & hic uoluntas iniusta. Sequitur: Nunquid illudes ei quasi aui?] Quid est q 20
aduersarius noster prius Behemoth, postmodum Leuiathan dicitur: nunc uerò aui in perditionis suæ illusione comparatur? Behemoth quippe (ut diximus) belua interpretatur: quæ quadrupes ostenditur, dum sicut bos fœnũ comedere perhibetur. Leuiathan uerò quia hamo capitur, proculdubio serpens in aquis innotescitur. Nunc uerò ad auis similitudinem ducitur, cùm dicitur: Nũquid illudes ei quasi aui? Cur ergo belua uel iumentum, cur draco, cur auis appelletur, indagemus.

Citius

Citius enim nomina eius agnoſcimus, ſi tergiuerſationis illius aſtutiam ſubtiliter exploremus. De cœlo quippe ad terrã uenit, & ad ſpẽ cœleſtium nulla iam reſpiratione ſe erigit. Irrationabile ergo & quadrupes animal eſt, per actionis immũdæ fa tuitatem, draco per nocendi malitiã, auis per ſubtilis naturæ leuitatem. Quia enim hoc quod contra ſe agit, ignorat, bruto ſenſu belua eſt: quia malitioſe nobis nocere appetit, draco eſt: quia uerò de naturæ ſuæ ſubtilitate ſuperbè extollitur, auis eſt. Rurſum quia in hoc quod iniquè agit, ad utilitatem noſtram diuina uirtute poſſidetur, iumentum eſt: quia uerò latẽter mordet, ſerpẽs eſt: quia autem nonnunquam per indomitam ſuperbiam ſe etiam lucis angelum ſimulat, auis eſt. Humanũ etenim genus quamuis inexplicabili iniquitatis arte laceſſat, tribus tamen uitijs ualde tentat: ut uidelicet alios ſibi per luxuriã, alios per malitiam, alios per ſuperbiam ſubdat. Non ergo immeritò in eo quod agere nititur, ex ipſo ſuarũ actionum nomine uocatur, cùm iumentum, draco uel auis dicitur. In eis quippe quos ad ſtultitiã luxuriæ excitat, iumentum eſt: in eis quos ad nocẽdi malitiã inflammat, draco eſt: in eis autem quos in faſtum ſuperbiæ quaſi alta ſapientes eleuat, auis eſt: in illis uerò quos pariter in luxuria & ſuperbia & malitia polluit, iumẽtum, draco, ſimul & auis exiſtit. Per tot nanq; ad deceptorum cor ſe ſpecies intulit, in quot eos nequitias implicauit. Multarũ igitur rerum nomine uocat: quia ante deceptorum mentes in uarias formarum ſpecies uertitur. Cùm enim hunc per carnis luxuriam tentat, & tamen minimè ſuperat, mutata ſuggeſtione cor illius in malitiam inflãmat. Quia ergo ad eum uenire belua non ualuit, draco uenit. Illum ueneno malitiæ corrumpere non ualet: ſed tamen bona ſua eius oculis opponit, & cor illius in ſuperbiam extollit. Huic ergo ut draco ſurrepere nõ ualuit: ſed tamen adducto phantaſmate inanis gloriæ, coram cogitationis eius obtutib. quaſi auis uolauit. quæ nimirum auis tanto contra nos immanius extollitur, quanto nulla naturæ ſuæ infirmitate præpeditur. Quia enim carnis morte non premitur, & redemptorem noſtrum carne mortalem uidit, altiori faſtu elationis intumuit: ſed ubi contra autorem ſuum penna ſe ſuperbiæ extulit, ſibi laqueum ſuæ mortis inuenit. nam ea eius carnis morte proſtratus eſt, quam expetijt elatus: & inde pertulit laqueum, unde quaſi eſcam ſuæ malitiæ mortem
31 iuſti concupiuit. Dicatur ergo: Nunquid illudes ei quaſi aui?] Quaſi aui quippe Dominus illuſit, dum ei in paſſione unigeniti filij ſui oſtendit eſcam, ſed laqueum abſcondit. Vidit enim quod ore perciperet, ſed non uidit quod gutture teneret. Nam quamuis eum fuerat ipſe cõfeſſus filium Dei, uelut purũ tamen illum hominem mori credidit, ad cuius mortem Iudæorum perſequẽtium animos concitauit. Sed in ipſo traditionis tempore tardè iam cognouiſſe intelligitur, quòd ipſe eius illa morte puniret. Vnde & Pilati coniugem ſomnijs terruit, ut uir illius à iuſti perſequutione ceſſaret. Sed res interna diſpenſatione diſpoſita, nulla ualuit machinatione refragari. Expediebat nanq; ut peccatorum mortem iuſtè morientium ſolueret mors iuſti iniuſtè morientis. Quod quia Leuiathan iſte uſque ad tempus paſſionis illius ignorauit, quaſi more auis illuſus, diuinitatis eius laqueum pertulit, dum humanitatis eius eſcam momordit. Sequitur:

Quòd infirma mundi & ignobilia & ſtulta elegit Deus, & fortitudinem armati hoſtis humilium prædicatione deſtruxit. Cap. XV.

AVt alligabis eum ancillis tuis?] Subaudi, ut ego. In ſeruis etſi deſpecta eſt conditio, uirilitas uiget: in ancillis autem cum cõditione pariter ſexus iacet. Bene ergo Dominus Leuiathan iſtum non ſeruis, ſed ancillis ſuis ligare ſe aſſerit: quia ad noſtram redemptionem ueniens, & ſuos contra mundi ſuperbiam prædicatores mittens, relictis ſapientibus inſipiẽtes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit. ancillis ergo ſuis Leuiathan huius fortitudinem Dominus ligauit: quia atteſtante Paulo, Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia. Vnde bene per Salomonem dicitur: Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, immolauit uictimas, miſcuit uinum, propoſuit menſam, miſit ancillas ſuas ut uocarent ad arcem & mœnia ciuitatis. Sapientia quippe domum ſibi condidit, cùm unigenitus Dei filius in ſemetipſo intra uterum uirginis mediante anima humanum ſibi corpus creauit. Sic quippe corpus unigeniti domus Dei dicitur, ſicut etiam templum uocatur: ita ut unus idemq; Dei atq; hominis filius ipſe ſit qui inhabitat, ipſe qui inhabitatur. Quod tamen rectè & aliter accipitur, ſi domus ſapientiæ Eccleſia uocatur. quæ ſeptẽ ſibi columnas excidit: quia ab amore præſentis ſeculi diſiunctas ad portandã eiuſdem Eccleſiæ fabricam mentes prædicãtium erexit. Quæ pro eo quòd perfectionis uirtute ſubnixę ſunt, ſeptenario numero deſignantur. Immolauit uictimas: quia uitas prædicãtium mactari in perſecutione permiſit. Vinum miſcuit: quia diuinitatis & humanitatis ſuæ nobis pariter arcana prædicauit. Menſam quoq; propoſuit: quia ſcripturæ ſacræ nobis pabula aperiendo præparauit. Ancillas etiã ſuas miſit, quæ ad arcẽ nos atq; ciuitatis mœnia uocarẽt: quia prædicatores infirmos abiectosq; habere ſtuduit, qui fideles populos ad ſpiritalis patriæ ędificia ſuperna cõlligerẽt. Vnde in Euangelio Dominus Nathanaelem laudat, nec tamen in ſorte prædicantiũ numerat. quia ad prædicandum eum tales uenire debuerant, qui de laude propria nihil habebant: ut tanto ſolidius ueritatis eſſe cognoſceretur quod agerent, quanto & apertè cerneretur, quia ad hoc agẽdum per ſe ido nei non fuiſſent. Vt ergo mira potentia per prædicatorũ linguas clareſceret, prius mirabilius actũ eſt, ut eorundem prædicantium meritum nullum eſſet. Ancillas ergo Dominus miſit, & Leuiathan huius fortitudinem ligauit: quia infirmos prædicatores mundo exhibuit, & potentes quoſque qui

1. Cor. 7
Prouer. 9
Ioan. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui eius corpus fuerãt, sub terroris sui uinculo restrinxit. Et in semetipso Leuiathan iste ancillis ligatur: cùm infirmis prædicantibus, ueritatis clarescente lumine, contra electorum mentes antiquus hostis nõ quantum uult sæuire permittitur: sed ne sub infidelitatis captiuitate cunctos quos appetit teneat, signis & uirtutibus coarctatur. Ipse ergo per se hoc fortiter facit, qui cõtra illũ ires non fortibus tribuit. Sed quia quos cõtra eum Dominus mittat insinuat: nunc etiam quid ipsi agant qui mittuntur, adiungit. Sequitur:

Quòd prædicatorum officio (qui de Euangelico talento negociantur) à capite diabolo concidantur & separentur, qui prius ei quasi mẽbra carnea adhærebant. Cap. XVI.

22 COncident eum amici, diuident illum negociatores.] Leuiathan iste totiens cõciditur, quotiẽs diuini uerbi gladio sua ab illo membra separantur. Iniqui enim cùm uerbum ueritatis audiunt, & sancto timore perculsi, ab antiqui se hostis imitatione suspendunt: ipse in corpore suo diuiditur, cui hi qui prauè inhęserant, subtrahuntur. Ipsos uerò amicos nominat, quos superius ancillas uocat: ipsos etiam negociatores appellat, quos amicos dixerat. Sancti enim prædicatores prius ancillæ sunt per formidinem, pòst amici per fidẽ, ad extremum quoq; negociatores per actionem.

Luc.12 Ipsis quippe infirmantibus dicitur: Nolite timere pusille grex, quia complacuit patri uestro dare uobis regnum. Ipsis rursum conualescentibus dicitur:

Ioan.15 Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci uobis. Ipsis ergo ad extremũ in negocij operationem pergentibus

Mar.16 iubetur: Euntes in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. In prædicatione quippe fidei quasi quoddam negocium geritur, dum uerbum datur, & fides ab auditoribus sumitur. Quasi quoddam negocium faciunt qui prædicationem pręrogant, & à populis fidem reportãt. Fidem impartiunt, & eorum sanctam protinus uitam sumunt. Si enim iustorum prædicatio negocium non fuisset, profectò Psalmista non diceret:

Psal.80 Sumite psalmum, & date tympanũ. In tympano etenim coriũ siccat ut sonet. Quid est ergo dicere: Sumite psalmum, & date tympanum: nisi, Accipite spiritale canticum cordis, & reddite temporalem macerationem corporis? Si superna prædicatio negocium non fuisset, nequaquam sub typo fortis mulieris Salomon de sancta Ecclesia diceret:

Prouer.31 Sindonẽ fecit & uendidit, & cingulum tradidit Chananæo. Quid enim signatur per linteum sindonis, nisi subtilis intextio sanctæ prædicationis? In qua molliter quiescitur: quia mens in illa fidelium spe superna refouetur. Vnde & Petro animalia in linteo demonstrantur:

Act.10 quia peccatorum animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem Ecclesia fecit & uendidit: quia fidem quam credendo texuerat, loquendo dedit, & ab infidelibus uitam rectæ conuersationis accepit. Quæ & Chananæo cingulum tradidit: quia per uigorem demonstratæ iustitiæ, fluxa opera gẽtilitatis astrinxit: ut hoc quod præcipitur uiuẽdo teneatur: Sint lumbi uestri præcincti. Prædicatores ergo suos Dominus quærendo ancillas inuenit, permutando amicos facit, ditãdo negociatores exhibet. Qui eñ mundi prius minas infirmi timuerũt, pòst ad agnoscenda diuina consilia ascendunt. Ditati autem uirtutibus usq; ad exercendum fidei negocium perducuntur: ut Leuiathan istius membra increpando atq; suadendo tanto seuerius incidant, quanto & amici facti, amori ueritatis semetipsos uerius copulant: atq; ab eo peccantium animas tãto celerius subtrahant, quãto negociatores idonei effecti, in semetipsis amplissimas apothecas uirtutũ monstrant. Quia enim per prædicatores Dei ualde laudabiliter à Leuiathan isto res possessa diuiditur, ueritatis uox per prophetam pollicetur, dicens:

Luc.12 Et si separaueris pretiosum à uili, quasi os meum eris. pretiosum quippe à uili separat, qui humanas mẽtes à reproba antiqui hostis imitatione disiungit. Rectè os Dei dicitur: quia per eum proculdubio eloquia diuina formantur. Sequitur:

Quòd sancta Ecclesia prius pelle diaboli, id est infimis impleta sit, deinde capite, id est prudentibus, & sapientibus. Prius enim piscatores habuit, deinde per piscatores, philosophos & rhetores, principes & imperatores. Cap. XVII.

NVnquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius?] Quid per sagenas uel gurgustium piscium, nisi Ecclesiæ fidelium, quæ unam Ecclesiam catholicam faciũt designantur? Vnde in Euangelio scriptum est: Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Regnũ coelorum scilicet uocatur Ecclesia, cuius dum mores Dominus ad superna subleuat, iã hæc ipsa in Domino per cœlestem conuersationem regnat. quæ rectè etiam sagenæ missæ in mare comparatur, ex omni genere piscium cõgreganti: quia missa in hoc gẽtilitatis seculum nullũ respuit: sed malos cũ bonis, superbos cum humilibus, iracundos cum mitibus, & fatuos cum sapientibus cepit. In pelle uerò Leuiathan istius, stultos eius corporis, in capite autẽ prudentes accipimus. Vel certè pelle quæ est exterius, subditi ad hæc extrema seruientes, capite autem præpositi designantur. Et bene Dominus seruato ordine, has sagenas uel gurgustiũ piscium, id est Ecclesiam suam, & uota fidelium prius se pelle eius, & postmodum capite asserit impleturũ: quia (sicut superius diximus) prius elegit infirma, ut pòst confunderet fortia. Elegit quippe stulta mundi, ut confunderet sapientes. Prius nanque collegit indoctos, & postmodum philosophos: & non per oratores docuit piscatores, sed mira potentia per piscatores subegit oratores. Dicit ergo: Nunquid implebis sagenas pelle eius, aut gurgustium piscium in capite illius? Subaudis, ut ego: qui intra Ecclesiam fidelium prius quasi pellem diaboli extremos atq; infimos colligo, & postmodũ caput illius, id est prudentes mihi aduersarios subdo. Sequit: Pones

1.Cor.1

13

Pones super eum manũ tuã?] Id est, ut ego: qui forti illũ

potentia

potentia reprimens, non plus quàm expediat ſæuire permitto: eiuſq; ſæuitiam quantum permiſero, in electorum meorum utilitatem retorqueo. Vel certè manum ſuper eum ponere, eſt uirtutis poteſtate ſuperare. Beato igitur Iob per interrogationem dicitur: Pones ſuper eum manum tuã? ac ſi apertè diceret: Nunquid uirtute illum propria reprimis? Vnde & aptè mox ſubditur: Memento belli, nec ultrà addas loqui.] Alta diſpenſatio iudiciorũ Dei idcirco ſæpe bene merẽtes famulos uel nimis impetit, uel flagellis premit, uel quibuſdam ſuperimpoſitis oneribus grauat, uel laborioſis occupationibus implicat: quia mira potentia pręuidet, quòd ſi quieti ac liberi in trãquillitate perſiſterent, tentationes ferre aduerſarij nõ ualentes, mentis proſtrati uulneribus iacerent. Dum ergo eos foris tolerandis flagellis uel oneribus occupat, à ſuſcipiendis intus tentationum iaculis occultat. Moris quippe medicinalis eſt, ut ſæpe feruorem uiſcerum in pruriginem cutis trahat, & plerunq; inde interius curat, unde exterius ſauciat. Ita nonnunquam diuinæ diſpenſationis medicamine agitur, ut exterioribus doloribus internum uulnus adimatur, & flagellorum ſectionibus repellatur ea quæ occupare mentem poterat interior putredo uitiorum: & tamen ſæpe dum patentis culpæ ſibi homines conſcij non ſunt, & aut doloribus cruciantur, aut laboribus deprimũtur, contra iuſtum atq; omnipotẽtem iudicem in querelam proſiliunt, ſcilicet minus intuentes contra quàm fortem aduerſarium bellum gerunt. Cuius ſi intolerabiles uires ſollicitè attenderent, nequaquam de his quę exterius tolerant murmurarent. Sed ideo uidẽtur nobis hæc grauia, quia bella occulti aduerſarij nolumus penſare grauiora. A quibus plerunq; bellis (ut diximus) dum flagellamur, defendimur: dum affligimur, occultamur. Caro enim noſtra prius quàm reſurrectionis incorruptione ſolidetur, ſi nullo mœrore afficitur, in tentationibus effrenatur. Quis autem neſciat quòd multo melius ſit ardere flamma febrium, q̃ igne uitiorum? Et tamen cùm febre corripimur, quia uitiorum æſtum, qui occupare nos poterat, cõſiderare negligimus, de percuſſione murmuramus. Quis neſciat quòd multo melius ſit duris in ſeruitio hominibus ſubiici, quàm blandientibus dæmoniacis ſpiritibus ſubdi? Et tamen cùm alto Dei iudicio iugo humanæ conditionis atterimur, in querelam proſilimus: nimirum quia minus attendimus quòd ſi nos nulla cõditio ſeruitutis opprimeret, fortaſſe mens noſtra multis iniquitatibus peius libera deſeruiret. Ideo ergo hæc quæ toleramus, grauia credimus: quia bella hoſtis callidi quàm ſint contra nos dura atq; intolerabilia non uidemus. Menti enim noſtrę omne põdus uileſceret, ſi ea quæ ſe opprimere poterat, occulti aduerſarij bella penſaret. Quid enim ſi omnipotens Deus onera quæ patimur ſubleuet: ſed tamen ſua nobis adiutoria ſubtrahat, & inter Leuiathan iſtius nos tentamenta derelinquat? Sæuiente tanto hoſte quò ibimus, ſi nullis authoris noſtri protectionibus defendamur? Quia ergo beatus Iob culpæ ſibi conſcius non erat, & dura tamen flagella tolerabat, ne forteſſe in uitio murmurationis excedat, memoretur quòd timeat, & dicatur ei:

Quòd qui tentamẽta uel percuſſiones diaboli diligenter conſiderat, & illud bellum mente retractat, de flagellis & percuſſionibus Dei, quæ ſunt correctio uel diſciplina, ſi filius eſt, nequaquam murmurat. Cap. XVIII.

MEmento belli, nec ultrà addas loqui.] Ac ſi ei apertè diceretur: Si occulti hoſtis contra te bellum conſideras, quicquid à me pateris, non accuſas. Si impetentem te aduerſarij gladium proſpicis, flagellum patris nullatenus perhorreſcis. Vides enim quali flagello te ferio: ſed intueri negligis, à quanto te hoſte flagellando liberum ſeruo. Memento ergo belli, nec ultrà addas loqui: id eſt tanto te ad diſciplinam patris exhibe tacitum, quanto te proſpicis ad bella hoſtis infirmũ. Dum ergo me corripiẽte percuteris, ut æquanimiter feras hoſtem tuum, ad memoriã reuoca: & durum nõ æſtimes omne quod pateris, dum externis cruciatibus ab interna paſſione liberaris. quia autem Leuiathã iſte de diuina miſericordia falſa ſibi promiſſione blanditur, poſtquam terrorem fortitudinis eius intulit, & beati Iob animũ in eius circumſpectione commouit dicens: Memento belli, nec ultrà addas loqui, ut irremiſſibilem reatum eius oſtenderet, ilico adiunxit:

Quòd iudicium ultimum ſine miſericordia ſit. Cap. XIX.

ECce ſpes eius fruſtrabitur eum.] Quod ſic de eo debet intelligi, ut referri etiam ad illius corpus poſſit: quia iniqui omnes qui diſtrictionẽ iuſticiæ diuinæ non metuunt, incaſſum ſibi de miſericordia blandiuntur. Moxq; ad conſolationem noſtram rediens, extremi iudicij futurum eius interitum prænunciat, dicens: Et uidentibus cunctis præcipitabit.] Cunctis enim uidentibus præcipitabitur: quia ęterno tunc iudice terribiliter apparente, aſtantibus legionibus angelorũ, aſſiſtente cuncto miniſterio cœleſtium poteſtatum, atq; electis omnibus ad hoc ſpectaculum deductis, iſta belua crudelis & fortis in medium captiua deducitur, & cum ſuo corpore, id eſt cum reprobis omnibus æternis gehennæ incendijs mancipatur, cùm dicitur: Diſcedite à me maledicti in ignem ętternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius. O quale erit illud ſpectaculum, quando hæc immaniſſima beſtia electorum oculis oſtenditur: quæ hoc belli tempore nimis illos terrere potuerat, ſi uideretur. Sed occulto ac miro Dei conſilio agitur, ut & nunc per eius gratiam à pugnantibus non uiſa uincatur, & tunc à lætis victoribus iam captiua uideatur. Tunc autem iuſto diuino adiutorio quantum debitores ſunt, plenius recognoſcunt: quando tam fortem beſtiam uiderint, quam nunc infirmi uicerunt, & in hoſtis ſui immanitate conſpiciunt, quantũ debeant gratiæ defenſoris ſui. Redeũt enim de hoc prælio tũc milites noſtri uirtutum trophæa referentes: & receptis corporib. cùm iam in illo iudicio cœleſtis regni

Matt. 25

regni introitum sortiuntur, prius immanissimas uires huius antiqui serpentis aspiciunt, ne uile æstiment quod euaserunt. Bene ergo dicitur: Et uidentibus cunctis præcipitabitur: quia uisa mors eius tunc gaudiũ exhibet, cuius tolerata uita, nũc iustis quotidie in cruciatibus bellum mouet. Sed audientes ista, ac si protinus quereremur Domino dicentes: Domine qui Leuiathan istum tantæ esse fortitudinis non ignoras, eum in certamine in firmitatis nostræ cur suscitas? illico adiunxit:

Textus capitis quadragesimiprimi libri beati Iob.

NOn quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim resistere potest uultui meo, & quis antè dedit mihi, ut reddam ei? Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt. Non parcam ei uerbis potẽtibus, & ad deprecandum compositis. Quis reuelabit faciem indumenti eius, & in medium oris eius quis intrabit? Portas uultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido, corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus. Vna uni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur. Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius ut palpebræ diluculi. De ore eius lampades procedent sic ut tędæ ignis accensæ. De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atq; feruentis. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedet egestas. Membra carnium eius cohærentia sibi. Mittet cõtra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur. Cùm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neq; hasta neq; thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum æs. Non fugabit eum uir sagittarius. In stipulam uersi sunt ei lapides fundæ. quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit uibrantẽ hastã. Sub ipso erũt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum. Feruescere faciet quasi ollam profundum maris, & ponet quasi cùm unguenta bulliunt. Post eũ lucebit semita. Aestimabit abyssum quasi senescentẽ. Non est super terram potestas quæ cõparetur ei, qui factus est ut nullum timeret. Omne sublime uidet. Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ.

Quòd non crudeliter sed rationabiliter Deus agit cum diabolo, qui iusto iudicio electos recipit, & impios damnat. Cap. XX.

NOn quasi crudelis suscitabo eum.] Et uelut si mox à nobis causa rationis quæreretur, quomodo non eum quasi crudelis suscitas, quem scimus, quia tantos inuadere & deuorare permittis? statim subdidit, dicens: Quis enim resistere potest uultui meo? & quis antè dedit mihi, ut reddã ei?] Quibus duobus uersibus & uirtutem suæ potentiæ, & omne pondus rationis expleuit. Nam propter potẽtiam dixit: Quis enim potest resistere uultui meo? Et propter rationẽ subdidit: Quis antè dedit mihi, ut reddam ei? ac si diceret: Non eum quasi crudelis suscito: quia de eius fortitudine & electos meos potenter eripio: & rursum reprobos non iniustè sed rationabiliter damno: id est, & eos quos benignè eligo, eripere mirabiliter possum: & eos quos respuo, non iniustè derelinquo. Nemo quippe ut diuina illum gratia subsequatur, prius aliquid cõtulit Deo. Nam finos Deum bene operãdo præuenimus, ubi est quod propheta ait: Misericordia eius prȩueniet me? si quid nos bonæ operationis dedimus, ut eius gratiam mereremur, ubi est quod Apostolus dicit: Gratia saluati estis per fidem, & hoc nõ ex uobis, sed Dei donũ est, nõ ex operibus? Si nostra dilectio Dei præuenit, ubi est quod Ioannes apostolus dicit: Non quia nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos? Vbi est quod per Oseæ Dominus dicit: Diligam eos spõtaneè? Si sine eius munere nostra uirtute Deum sequimur, ubi est quod per Euangelium ueritas protestatur, dicens: Sine me nihil potestis facere? Vbi est quod ait: Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum? Vbi est quod iterum dicit: Non uos me elegistis, sed ego elegi uos? Si saltem dona bonorum operum uirtute nostra bene cogitando prævenimus, ubi est quod rursum per Paulum tam salubriter dicitur, ut omnis de se humanæ mentis fiducia ab ipsa cordis radice succidatur, cùm dicit: Non quia sufficientes simus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est? Nemo ergo Deum meritis prȩuenit, ut tenere eum quasi debitorẽ possit: sed miro modo æquus omnibus cõditor, & quosdam prȩelegit, & quosdam in suis prauis moribus iustè derelinquit. nec tamen electis suis pietatem sine iustitia exhibet, quia hic eos duris afflictionibus premit: nec rursum reprobis iusticiam sine misericordia exercet, quia hic æquanimiter tolerat, quos quandoq; in perpetuum damnat. Si ergo & electi prævenientem se gratiam sequuntur, & reprobi iuxta quod merentur accipiunt: & de misericordia inueniunt electi quod laudent, & de iustitia non habent reprobi

probi quod accuſent. Bene itaq; dicitur: Quis antè dedit mihi, ut reddam ei? ac ſi aperte diceretur: Ad parcendum reprobis nulla ratione compellor: quia eis debitor ex ſua actione non teneor. Id circo enim nequaquam cœleſtis patriæ præmia æterna percipiunt: quia ea nunc dum promereri poterant, ex libero arbitrio contempſerũt. Quod uidelicet liberum arbitrium in bono formatur electis, cùm eorum mens à terrenis deſideriis gra-
26 tia aſpirante ſuſpenditur. Bonum quippe quod agimus, & Dei eſt, & noſtrum. Dei per prẽuenientem gratiam, noſtrum per obſequentem liberam uoluntatem. Si enim Dei non eſt, unde ei gratias in æternum agimus? Rurſum ſi noſtrum non eſt, unde nobis retribui præmia ſperamus? Quia ergo non immeritò gratias agimus, ſcimus quòd e- B ius munere præuenimur: & rurſum quia non immeritò retributionẽ quærimus, ſcimus quòd obſequente libero arbitrio, bona eligimus quæ ageremus. Sequitur: Omnia quæ ſub cœlo ſunt, mea ſunt.] Omnibus liquet quòd non ſolum ea quæ ſub cœlo ſunt, ſed ipſa quoq; quæ ſuper cœlos condita cœleſtia uocantur, eius uoluntati ſeruiunt, à quò ſe creata eſſe meminerunt. Cur ergo tantummodo de inferioribus loquens ait: Omnia quæ ſub cœlo ſunt, mea ſunt? Sed quia de Leuiathan loquitur, qui iam non in ætherei cœli ſede continetur, cuncta quæ ſub cœlo ſunt, aſſerit ſua eſſe: ut eum quoq; qui de cœlo cecidit, ſuę doceat poteſtati ſeruire. ac ſi diceret: Leuiathan iſte beatitudinem quidem meam perdidit, ſed domini- C um non euaſit: quia & ipſæ mihi poteſtates inſeruiunt, quæ mihi prauis actionibus aduerſantur. Sequitur:

Quòd in extraneo examine uel etiam in præſenti Eccleſia fruſtra fundatur oratio, quam bona actio non præcedit: & quòd uirtus orationis non ſit in uerbo, ſed in perſeuerantia compunctionis. Cap. XXI.

NOn parcam ei uerbis potentibus, & ad deprecandum compoſitis.] Quis hoc quod legiſſe ſe nequaquam nouit, exiſtimet: quia culparum ſuarum diabolus ſit ueniam petiturus? Sed ille fortaſſe homo quem Leuiathan iſte in mundi termino uas ſibi proprium facit, quem atteſtante Paulo, Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, et D deſtruet illuſtratione aduentus ſui, territus tantæ maieſtatis præſentia: quia exercere uires ſuas non ualet, ad preces inclinatur. Quod tamen de eius corpore, id eſt iniquis omnib. intelligi aptius poteſt, qui ſerò ad petitionum uerba ueniunt: quia nunc exequi facta contemnunt. Vnde per Euan-
25 gelium ueritas dicit: Nouiſſimè ueniunt & reliquæ uirgines dicẽtes: Domine domine, aperi nobis. Quibus ilico reſpondetur: Amen dico uobis, neſcio uos. Sed cùm uerba potentia ad deprecandum componere dicitur: urget magis ut quod de eius corpore in futuro diximus, in hoc tempore
27 ſentiamus. Sunt nanque intra ſanctam Eccleſiam nonnulli, qui prolixas ad Dominum preces habent, ſed uitam deprecãtium non habent: nam A promiſſa cœleſtia petitionibus ſequuntur, operibus fugiunt. Hi nonnunquam etiam lachrymas in oratione percipiũt, ſed cùm poſt orationis tempora eorum mentem ſuperbia pulſauerit, ilico in faſtu elationis intumeſcũt. Cùm auaritia inſtigat, mox per incendia auidæ cogitationis exæſtuant. Cùm luxuria tentauerit, in illicitis protinus deſideriis anhelant. Cùm ira ſuaſerit, mox manſuetudinem mentis flamma inſaniæ concremat. Vt ergo diximus, & fletus in prece percipiunt, & tamẽ expletis precibus, cùm uitiorum ſuggeſtione pulſantur, nequaquam pro æterno regni deſiderio ſe fleuiſſe meminerunt. Quòd aperte de ſe Balaam innotuit, qui iuſtorum tabernacula conſpiciens, ait: Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant Num. 23 B nouiſſima mea horum ſimilia. Sed cùm compunctionis tempus abſceſſit, cõtra eorum uitam quibus ſe ſimilem fieri etiam moriendo popoſcerat, conſilium præbuit: & cùm occaſionem de auaritia reperit, ilico oblitus eſt quicquid ſibi de innocentia optauit. Virtutis igitur pondus oratio non habet, quam nequaquam perſeuerantia continui amoris tenet. Quo contrà bene de Anna flente perhibetur: Vultuſq; eius non ſunt amplius in diuerſa mutati: quia uidelicet mens eius nequaquã poſt preces inepta lætitia laſciuiendo perdidit, quod orationis ſuæ tempore gemituũ rigore exquiſiuit. Nonnullis uerò in uſum negociationis uertitur labor orationis. De quibus in Euangelio C ueritas dicit: Deuorant domos uiduarum ſub ob Mar. 12 tentu prolixæ orationis. Hi accipient prolixius iudicium. Quia ergo iniquorum petitionibus qui Leuiathan iſtius corpus ſunt, nullo modo parcitur, cùm eorum preces opere deſtruuntur, rectè nunc dicitur: Non parcam ei, & uerbis potentibus ad deprecandum compoſitis: quia & per hoc quòd uerba potentia & ad deprecandum compoſita referuntur, apertè inanitas orationis oſtenditur. Veraciter nanque orare, eſt amaros in compunctione gemitus, & non compoſita uerba reſonare. Sed quia antiquus hoſtis quo diſtrictius 28 frangitur, eo nequius per multiplicia argumenta dilatatur: cuius tamen inſidias Dominus quanto ſubtilius occultari conſiderat, tanto nobis miſericordius manifeſtat, rectè ſubiungitur:

Quòd diabolus reprobos patenter ad quæcunque flagitia uocat, cum ſanctis uerò in malitiæ ſuæ conſilijs aliter agit, & ſuggeſturus peſſima, transfigurat ſe in angelum lucis. Caput XXII.

QVis reuelabit faciẽ indumẽti eius?] Leuiathan iſte aliter religioſas hominũ mentes, aliter uerò huic mundo dedítas tẽtat: nam prauis mala quæ deſiderant, apertè obiicit, bonis autem latenter inſidians, ſub ſpecie ſanctitatis illudit. Illis uelut familiaribus ſuis iniquum ſe manifeſtius inſinuat. Iſtis uerò uelut extraneis cuiuſdã quaſi honeſtatis prætextu ſe palliat, ut mala quæ eis publicè non ualet, tecta bonæ actionis uelamine ſubintromittat. Vnde & mẽbra eius ſæpe cùm aperta nequitia nocere non poſſunt, bonæ actio-

nis habitum sumũt: & prãua quidem se opere exhibent, sed sancta specie mentiuntur. Iniqui enim si apertè mali essent, à bonis recipi omnino non possent: sed sumunt aliquid de uisione bonorum, ut dum boni uiri in eis recipiunt speciem quam amant, permixtum sumant etiam uirus quod uitant. Vnde quosdam Paulus apostolus intuens sub prædicationis uelamine uẽtris studio seruientes, ait: Ipse enim satanas transfigurat se in angelũ lucis. Quid ergo mirum si ministri eius transfigurantur uelut ministri iusticiæ? Hanc trãsfiguratio nem Iosue timuit, quando uidens angelum, cuius Iud. 2 esset partis inquisiuit, dicens: Noster es, an aduersariorum? ut uidelicet si aduersæ uirtutis esset, eo ipso quo se suspectũ cognosceret, ab illusione resiliret. Quia ergo Leuiathan iste in eo quòd iniquitatis opus molitur, sæpe specie sanctitatis induit: & quia nisi per diuinam gratiã simulationis eius detegi indumenta nõ possunt, bene dicitur: Quis reuelabit faciem indumenti eius? subaudis, nisi ego, qui seruorum meorum mentibus gratiã subtilissimæ discretionis inspiro, ut reuelata malitia faciem eius nudam uideãt, quam coopertã ille sub habitu sanctitatis occultat. Et quia aliquãdo fidelium mentes corrumpere ostensione sua, aliquando suggestione conatur: agit enim modò opere, modò persuasione, rectè subiungitur: Et in medium oris eius quis intrabit?] Subaudis, nisi ego, qui per discretas electorum mẽtes suggestionum eius uerba discutio, & non ita hæc esse ut sonuerunt manifesto. Bonum nanq; uidentur promittere, sed ad perditum finem trahunt. In medium igitur oris eius intrare, est calliditatis eius uerba pẽnetrare, ut nequaquam pensetur quid resonãt, sed quò intendant. Intrare Adam in medium oris eius uoluit, quando intentionem persuasionis illius cautè pensare neglexit: diuinitatem quippe se per illum accipere credidit, & immortalitatem amisit. unde ergo ab intellectu uerborum eius incautè exterius stetit, inde se ori illius deuorãdum funditùs præbuit. Sequitur:

Quòd pseudoprædicatores & falsæ persuasionis doctrina et secularium uiolentia potestatum utantur Cap. XXIII.

POrtas uultus eius quis aperiet?] Portæ uultus eius sunt iniqui doctores, qui idcirco portæ uultus eius uocati sunt, quia per ipsos quisque ingreditur, ut Leuiathan iste quasi in potestatis suæ principatu uideatur. Sicut enim scriptura sacra sanctos uiros portas Sion uocare consueuit, Sion quippe speculatio interpretatur, & non immeritò prædicatores sanctos uiros portas Sion dicimus: quia per eorum uitam atq; doctrinam abscondita supernæ contemplationis intramus: ita etiam portis Leuiathan istius errorum magistri signantur, quorum dum prædicatio peuersa recipitur, miseris auditoribus uia perditionis aperitur. Sed portæ istæ ante oculos hominum plerunque ad introducendum quidem apertæ sunt, sed tamen ad deprehendendum clausæ: quia recta in specie exhibent, sed opere praua persuadent. Ad deprehendendum ergo clausæ sunt: quia ne intrinsecus cognosci ualeant, exteriori simulatione muniuntur. Quas tamẽ mira potentia Dominus aperit: quia electis suis hypocritarũ mentes comprehensibiles facit. Portas ergo uultus eius quis aperiet? Subaudis, nisi ego, qui electis meis magistros errorũ sub specie sanctitatis absconditos, perspicua cognitione manifesto. Et quia Antichristus ueniens, ipsas etiam summas huius seculi potestates obtinebit, qui duplici errore sæuiens conatur ad se corda hominum & missis prædictoribus trahere, & commotis potestatibus inclinare, bene de Leuiathan isto Dominus subdidit, dicens: Per gyrum dentium eius formido.] Mutato nanque nomine, hos eius dentes insinuare aliter uoluit, quos superius portas uocauit. Peruersi enim prædicatores portæ eius sunt: quia ingressum perditionis aperiũt. Dẽtes eius sunt, quia quos in errore capiunt, à ueritatis soliditate confringunt. Sicut enim sanctæ Ecclesiæ dentes accipimus eos, qui prædicationibus suis peccatorum duritiam conterunt, unde ei per Salomonem dicitur: Dentes tui sicut greges detõsarum ascendentium de lauacro, qui non immeritò detonsis ac lotis ouibus comparantur: quia innocuam uitam sumentes, in lauacro baptismatis conuersationis pristinæ uellera uetusta posuerunt. in eis etiam dentibus Leuiathan istius errorum magistri figurantur: quia reproborum uitam mordendo dilaniant, & eos à ueritatis integritate subducto in sacrificio falsitatis maciant. Quorum quidem prædicatio facilè despici ab auditoribus posset: sed hanc ante humana iudicia adiunctus secularium potestatum terror exaltat. Rectè ergo dicitur: Per gyrum dentium eius formido: id est, per iniquos prædicatores Antichristi peruersæ huius seculi protegunt potestates. Nam quos illi appetunt loquendo seducere, multi potentium student sæuiendo terrere. Per gyrum ergo dentium eius formido est. ac si aperte diceretur: Idcirco isti peruersi prædicatores aliquos fraudentes conterunt: quia circa ipsos sunt alij qui infirmorum mentes terrentes affligunt. Quale itaque illud tempus persequutionis apparebit, quando ad peruertendam fidelium pietatem, alij uerbis sæuiunt, alij gladijs? Quis enim etiam infirmus, Leuiathan istius dentes non despiceret, si nõ eos per circuitum potestatum secularium terror muniret? Sed duplici contra eos calliditate agitur: quia quod eis ab alijs uerbis blandientibus dicitur, hoc ab alijs gladijs ferientibus imperatur. Quæ utrorumque actio, id est potentium atque loquentium, in Ioannis Apocalypsi breui est sententia comprehensa, qua dicitur: Potestas eorum in ore & in caudis eorum erat. In ore nanq; doctorum scientia, in cauda uerò secularium potentia figuratur. Per caudam quippe quæ retrò est, huius seculi postponenda temporalitas designatur, de qua Paulus apostolus dicit: Vnum autem, quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus. Retrò enim est omne quod transit: antè

it

te uerò eſt omne quod ueniens permanet. Iſtis ergo equis, id eſt nequiſſimis prædicatoribus ubique carnali impulſu currentibus, in ore & in cauda poteſtas eſt: quia ipſi quidem peruerſa ſuadendo prædicant, ſed temporalibus poteſtatibus fulti, per ea ſe quæ retrò ſunt, exaltant. Et quia ipſi apparere deſpicabiles poſſunt, ab iniquis auditoribus ſuis per eos ſibi reuerentiam exigunt, quorum patrocinijs fulciuntur. Vnde hic quoq; non immeritò per gyrum dentium eius formido ineſſe deſcribitur: quia multis terroribus agitur, ut in peruerſis eorum prædicationibus & ſi non ueritatis ſententia, certè temporalis potentia timeatur. Vnde bene eundem Antichriſtum Pſalmiſta deſcripſit, dicens: Sub lingua eius labor & dolor, ſedet in inſidijs cum diuitibus in occultis. Propter enim peruerſa dogmata ſub lingua eius labor & dolor eſt, propter miraculorum uerò ſpeciem ſedet in inſidijs, propter ſecularis autem poteſtatis gloriam, cum diuitibus in occultis. Quia enim ſimul & miraculorum fraude & terrena poteſtate utitur, & in occultis, & cum diuitibus ſedere perhibetur.

Quòd reprobi ſcuto defenſionis corripientium ſe uerba repellunt, & concordi pertinacia alterna ſe ad inuicem defenſione tuentur. Cap. XXIIII.

CORpus illius quaſi ſcuta fuſilia.] Sacra ſcriptura ſcuti nomine aliquando uti in parte proſpera, aliquando in aduerſa conſueuit. Nam ſæpe ſcuti defenſio pro diuina protectione ponitur, nonnunquam uerò pro humana repugnatione memoratur. Pro diuina enim protectione ponitur, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Scuto bonæ uolũtatis tuę coronaſti nos. Scuto nos Dominus coronari perhibetur: quia quos protegens adiuuat, remunerãs coronat. Rurſum pro humana repugnatione per eundem prophetam ſcutum ponitur, ſicut alibi ait: Ibi confregit cornua, arcum, ſcutum, gladium & bellum. In cornibus quippe elatio ſuperborum: in arcu enim inſidiæ longè ferientium: in ſcuto autem obſtinata duritia defenſionum, in gladio uicina percuſſio, in bello uerò ipſa contra Dominum mentis motio deſignatur. Quod nimirum totum in ſancta Eccleſia confringitur, dum mentes Deo reſiſtentium, ſuperpoſito iugo humilitatis edomantur. Hinc rurſum per eundem Pſalmiſtam dicitur: Arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta comburet igni. Arcum enim Dominus conterit, cùm occulta inſidiantium machinamenta diſſoluit. Arma confringit, cùm ea quæ contra ſe erecta fuerant patrocinia humana comminuit. Scuta igni comburit, cùm peccantium mẽtes obſtinata ſe duritia defendentes ad pœnitentiæ & confeſſionis ardorem ſancti ſpiritus calore ſuccendit. Quod uerò in hoc loco corpus Leuiathan iſtius ſcutis fuſilibus comparatur, perſcrutandum nobis innuitur: quia durum quidem, ſed tamen cùm labitur, fragile ſolet eſſe uas omne quod fuſile eſt. Scuta ergo ſi ſunt fuſilia, in ſuſcipienda ſagittarum percuſſione robuſta ſunt, ſed caſu fragilia. Ictu quidem ferientium minimè penetrantur, ſed ſuo ſe lapſu per fragmenta diſſoluunt. Corpus ergo Leuiathan iſtius, id eſt omnes iniqui, quia per obſtinationem duri ſunt, ſed per uitam fragiles, ſcutis fuſilibus comparantur. Cùm enim uerba prædicationis audiunt, nulla correptionis iacula ſe penetrare permittunt: quia in omni peccato quod faciunt, ſcutum ſuperbæ defenſionis opponũt. Nam cùm talium quiſq; de reatu ſuæ iniquitatis arguitur, non mox cogitat quomodo culpam corrigat, ſed quid in adiutorio ſuæ defenſionis opponat. Nulla igitur ueritatis ſagitta penetratur: quia uerba ſanctæ correctionis in ſcuto excipit ſuperbæ defenſionis. Vnde bene de Iudæis cõtra præcepta Domini ſuperba ſe defenſione tuentibus per Hieremiam dicitur: Reddes eis uicem Domine iuxta opera manuum ſuarum. Mox eandem uicem expreſſius ſubdidit, dicens: Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum. Labor quippe Domini apparens inter homines paſſibilis eius humanitas fuit, quam Iudæi ſuperbè ſapientes dum cernerent, deſpexerunt: eumq; immortalem credere dedignati ſunt, quem natura paſſibili mortalem uiderũt. Cumq; eius humilitatem conſpicerent, ſuperbiæ faſtibus obdurati, ſumma cura moliti ſunt, ne eorum mentes ſancta prædicantium uerba penetrarent. Dum ergo eis Dominus uicem malorũ operum redderet, dedit illis ſcutum cordis laborem ſuum: quia recto iudicio inde illos contra ſe ſuperbè obſtinatos exhibuit, unde ipſe pro nobis in infirmitate laborauit. Repulerunt quippe à ſe uerba prędicantium: quia dedignati ſunt in Domino infirma paſſionum. Laborem igitur Domini contra eundem Dominum ſcutum cordis habuerũt: quia ſuperba ſapientibus eo deſpectus apparuit, quo propter eos humilis fuit. Hoc ſcutum, ſicut iam ſuperius diximus, primus ille peccator tenuit, qui requirente Domino cur lignum uetitum contigiſſet, non ad ſe culpam retulit, ſed à muliere quam Dominus dederat, ſe accepiſſe reſpondit: ut quaſi reatum ſuum obliquè in authorem relideret, qui ei mulierem dederat, quæ talia perſuaderet. Hoc ſcutum etiam requiſita mulier tenuit, quando neque ipſa ad ſe culpam retulit, ſed ſerpentis illud perſuaſionibus replicauit, dicens: Serpens decepit me, & comedi: ut ipſa quoque reatum ſuum obliquè in creatorem reduceret, qui illuc intrare ſerpentem perſuaſurum talia permiſiſſet. Serpens uerò iam non requiritur: quia nec eius pœnitentia quærebatur. Hi autem quorum pœnitentia quæſita eſt, ſcutum nequiſsimæ defenſionis contra iuſtiſsimæ correptionis uerba protulerunt. Vnde nunc uſque in uſum peccantium trahitur, ut culpa cùm arguitur, defendatur: & unde finiri reatus debuit, inde cumuletur. Bene ergo dicitur: Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia: quia omnes iniqui ne ad ſe corripientium uerba perueniant, quaſi contra aduerſariorum iacu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

la ſcuta defenſionum parant. Quod uidelicet eius corpus adhuc nobis expreſſius detegit, dum ſubiungit: Compactum ſquamis ſe prementibus.] Fertur quia draconis corpus ſquamis tegitur, ne citius iaculatione ullius penetretur. Ita corpus omne diaboli, id eſt multitudo reproborum, cùm de iniquitate ſua corripitur, quibus ualet tergiuerſationibus ſe excuſare conatur, & quaſi quaſdam defenſionis ſquamas obiicit, ne transfigi ſagitta ueritatis poſſit. Quiſquis enim dum corripitur, peccatū ſuum magis excuſare appetit, quàm deflere, quaſi ſquamis tegitur, dum à ſanctis prædicatoribus gladio uerbi iaculatur. Squamas habet, & idcirco ad eius præcordia tranſeundi uiam uerbi ſagitta non habet. Duritia enim carnali repellitur, ne ſpiritalis ei gladius infigatur. Carnali ſapientia contra Deum Saulus obdurauerat, quando cor eius nulla prædicationis Euangelicæ ſagitta penetrabat. Sed poſtquam forti cœlitùs increpatione iaculatus, & ſuperno reſpectu cæcatus eſt, lumen quippe ut acciperet, amiſit: ad Ananiam ueniens illuminatur. In qua illuminatione, quia defenſionum ſuarum duritia caruit, bene de
Act. 9 eo ſcriptum eſt: Ceciderunt quaſi ſquamæ ab oculis eius. Carnalis uidelicet tegumenti illum duritia preſſerat, & idcirco radios ueri luminis non uidebat. Sed poſtquam ſuperbæ repugnationes eius uictæ ſunt, defenſionum eius ſquamæ ceciderunt. Quæ quidem ſub Ananiæ manibus ab oculis ceciderunt corporis, ſed antè iam ſub dominica increpatione ceciderant ab oculis cordis. Cùm enim altæ inuectionis iaculo confoſſus iacet, humili iam & penetrato corde requirebat, di-
Videm cens: Domine quid me uis facere? Repulſis uidelicet ſquamis, iam ad cordis uiſcera ueritatis ſagitta peruenerat, quando depoſita elatione ſuperbiæ eum quem impugnauerat Dominum confitens, & quid ageret neſciens requirebat. Intueri libet ubi eſt ſæuus ille perſequutor, ubi lupus ra-
32 pax. Ecce in ouem iam uerſus eſt qui percunctatur paſtoris ſemitam quam ſequatur. Et notandum quod cùm diceret, Quis es Domine? non ei à Domino reſpondetur: Ego ſum unigenitus patris, ego principium, ego uerbum ante ſecula. Quia enim Saulus incarnatum Dominum credere contemnebat, & eius humanitatis infirma deſpexerat, de cœlo hoc quod contemſerat audiuit: Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. ac ſi diceret: Hoc à me audi de ſuperioribus, quod in me de inferioribus deſpicis. Authorem cœli ueniſſe deſpexeras in terrā. ex terra ergo hominē cognoſce de cœlo, ut tāto in me amplius ſacramenta infirmitatis metuas, quāto & hęc perducta in cœleſtibus ad excellentiam poteſtatis probas. Proſternens igitur te, nequaquam tibi hoc adſtruo quod ante ſecula Deus ſum, ſed illud à me audis, quod de me credere dedignaris. Poſtquā enim dixit Ieſus, adhuc in expreſſione terrenæ inhabitationis ſubdidit, Nazarenus: uelut ſi apertius diceretur: Humilitatis meæ infirma ſuſcipe, A & tuæ ſuperbiæ ſquamas amitte. Sciēdum tamen eſt quòd iſtæ defenſionum ſquamæ quamuis penè omne humanum genus contegant, hypocritarum tamen ſpecialiter & callidorum hominum mentes premunt. Ipſi etenim culpas ſuas tanto uehementius confiteri refugiunt, quanto ſe citius uideri ab hominibus peccatores erubeſcunt. Correpta itaque ſanctitatis ſimulatio & malitia occulta deprehenſa, ſquamas obiicit defenſionis, & ueritatis gladium repellit. Vnde bene per prophetam contra Iudæam dicitur: Ibi cubauit lamia, & Ier. 50
inuenit ſibi requiem: ibi habuit foueam hericius. Per lamiam quippe hypocritæ, per hericium uerò malitioſi quique, qui diuerſis ſe defenſionibus contegunt, deſignantur. Lamia etenim humanam habere dicitur faciem, ſed corpus beſtiale. B Sic & omnes hypocritæ in prima facie quod oſtēdunt, quaſi ex ratione ſanctitatis eſt, ſed beſtiale eſt corpus quod ſequitur: quia ualde iniqua ſunt, quæ ſub boni ſpecie moliuntur. Hericij autem nomine, malitioſarum mētium defenſio deſignatur: quia uidelicet hericius cùm apprehenditur, eius & caput cernitur, & pedes uidentur, & corpus omne conſpicitur: ſed mox ut apprehenſus fuerit, ſemetipſum in ſphæram colligit, pedes introrſus ſubtrahit, caput abſcondit, & intra tenentis manum totum ſimul amittitur, quod totum ſimul ante uidebatur. Sic nimirum ſic malitioſæ mentes ſunt, cùm in ſuis exceſſibus comprehenduntur. Caput enim hericij cernitur: quia quo initio pec- C cator ad culpam acceſſerat, uidetur. Pedes hericij conſpiciuntur: quia quibus ueſtigijs nequitia ſit perpetrata cognoſcitur: & tamen adducta repentè excuſationibus, malitioſa mens introrſus pedes colligit, quia cuncta iniquitatis ſuæ ueſtigia abſcondit. Caput ſubtrahit: qui mitis defenſionibus nec inchoaſſe ſe prauum aliquid oſtendit, & quaſi ſphæra in manu tenentis remanet: quia is qui corripit, cuncta quæ iam cognouerat, ſubitò amittens, inuolutum intra conſcientiam peccatorem tenet, & qui totum iam deprehendendo uiderat, tergiuerſatione prauæ defenſionis illuſus, totum pariter ignorat. Foueam ergo hericius in reprobis habet: quia malitioſa mens ſeſe intrà ſe colligens, in tenebris defenſionis abD ſcondit. Sed in hoc quòd ſe peccator excuſat, in hoc quòd caliginoſis defenſionibus fixum in ſe oculum corripientis obnubilat, diuinus nobis ſermo etiam quomodo à ſimilibus fulciatur, oſtendit. Sequitur: Vna uni coniungitur, & ne 33
ſpiraculum quidem incedit per eas.] Iſtæ ſquamæ peccantium ne ab ore prædicantium aliquo uitæ ſpiraculo penetrentur, & obduratæ ſunt & coniunctæ. Quos enim ſimilis reatus ſociat, concordi pertinacia etiam defenſio peruerſa conſtipat, ut de facinoribus ſuis alterna ſe inuicem defenſione tueantur. Sibi enim quiſque meruit, dum admoneri uel corrigi alterum cernit: & idcirco contra corripientium uerba unanimiter aſſurgit, quia ſe in altero protegit. Bene ergo dicitur: Vna

uni

uni coniungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas: quia in iniquitatibus ſuis dum uiciſſim ſuperba ſe defenſione protegunt, ſanctæ exhortationis ſpiracula ad ſe nullatenus intrare permittunt. Quorum peſtiferam concordiam adhuc apertius ſubdidit, dicens: Vna alteri adhærebunt, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur.] Qui enim diuiſi corrigi poterant, in iniquitatum ſuarum pertinacia uniti perdurant: & tanto magis quotidie à cognitione iuſticiæ ſeparabiliores ſunt, quanto à ſe inuicem nulla increpatione ſeparantur. Nam ſicut eſſe noxium ſolet ſi unitas deſit bonis, ita pernicioſum eſt ſi non deſit malis. Perueſos quippe unitas corroborat, dum cõcordat: & tanto magis incorrigibiles, quanto unanimes facit. De hac unitate reproborum per ſapientem dicitur: Stupa collecta ſynagoga peccantium. De hac Naum propheta ait: Sicut ſpinæ inuicem ſe complectuntur, ſic conuiuium eorum pariter potantium. Conuiuium nanque reproborum, eſt delectatio temporalium uoluptatum. In quo nimirum conuiuio pariter potãt, qui delectationis ſuæ illecebris ſe concorditer debriant. Igitur quia mẽbra Leuiathan iſtius, id eſt iniquos omnes, quos Dei ſermo ſquamarum compactionibus comparat, ad defenſionem ſuam par culpa concordat, bene dicitur: Vna alteri adhærebunt, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur. Tenentes enim ſe, ſeparari nequeunt: quia eo ad defenſionem ſuam uiciſſim conſtricti ſunt, quo ſe ſibi per omnia ſimiles eſſe meminerunt. Deſcripto itaq; eius corpore, ad caput ſermo reducitur, & quid per ſemet ipſum extremæ perſecutionis tempore antiquus hoſtis exerceat, nunciatur. Nam ſequitur:

Quòd in extrema iudicij commotione Antichriſtus in ſignis & miraculis tantus erit, ut à multis Chriſtus æſtimetur. Cap. XXV.

34 STernutatio eius ſplendor ignis.] Quod melius exponimus, ſi prius ſternutatio quomodo agat, indagemus. In ſternutatione quippe inflatio à pectore exurgit, quæ cùm apertos ad emanandum poros non inuenit, cerebrum tangit, & congeſta per nares exiens, totum caput protinus concutit. In hoc itaque Leuiathan corpore, id eſt ſiue in malignis ſpiritibus, ſiue in reprobis hominibus, qui illi per ſimilitudinem iniquitatis inhæſerunt, quaſi inflatio ſurgit à pectore, dum elatio ſe erigit ex præſentis ſeculi poteſtate. Quæ quaſi ad emanandum poros non inuenit: quia in hoc quòd cõtra iuſtos extollitur, diſponẽte Deo quãtum appetit præualere prohibetur. Exurgens autem cerebrum tangit & concutit: quia collecta elatio ſatanæ, ſenſum in fine mundi arctius percutit, & caput turbat, dum ipſum autorem malignorum ſpirituum per eum qui Antichriſtus dicitur, in perſequutione fidelium uehementius excitat. Tunc congeſta inflatio per eius nares egreditur: quia tota ſuperbiæ eius iniquitas apertis malitiæ flatibus demonſtratur. Quia ergo ſternutatio caput maximè concutit, Leuiathan iſtius ſternutatio uocatur illa eius extrema commotio, qua dam natum hominem ingreditur, & per eum reprobis principatur. Qui tanta tum uirtute ſe commouet, ut membra Domini, ſi poteſt fieri, etiã electa perturbet: tantis ſignis & prodigijs utitur, ut miraculorum potentia quaſi quodã ignis lumine reſplẽdere uideatur. Quia ergo commotum caput illius miraculis clareſcere nititur, rectè eius ſternutatio ſplendor ignis uocatur. In eo enim quòd ſe ad perſequendos iuſtos commouet, ante reproborum oculos ſignorum uirtutibus lucet. Et quia eius tyrannidi ſapientes mundi adhærent, eorumq; conſilijs omne quod prauum molitur, exercet: rectè ſubiungitur: Et oculi eius ut palpebræ diluculi.] Per oculos qui inhærentes capiti, utilitati uiſionis inſeruiunt, nõ immeritò eius conſiliarij deſignantur, qui dum peruerſis machinationib. quæ qualiter agenda ſunt, præuident, malignis eius operarijs quaſi oſtenſum pedibus iter præbent. Qui rectè palpebris diluculi comparantur. Palpebras nanq; diluculi extremas noctis horas accipimus, in quibus quaſi nox oculos aperit, dum uenturæ lucis iam initia oſtendit. Prudentes igitur ſeculi malitiæ Antichriſti peruerſis conſilijs inhærentes, quaſi palpebræ ſunt diluculi: quia fidem quam in Chriſto inueniunt, quaſi erroris noctem aſſerunt, & uenerationem Antichriſti uerum eſſe mane pollicentur. Spondent enim ſe tenebras repellere, & ueritatis lucem ſignis clareſcentibus nunciare: quia nec perſuadere quę uolũt poſſunt, niſi exhibere ſe meliora fateantur. Vnde hic ipſe coluber in paradiſo primis hominibus loquens, in eo quòd ſe melius aliquid prouidere ſimulauit, quaſi diluculi palpebras aperuit, quando in innocentibus mentibus humanitatis ignorantiam reprehendit, & ſcientiam diuinitatis promiſit. Quaſi ignorantiæ enim tenebras repellebat, & ęternæ ſcientiæ diuinum mane nunciabat, dicens: Aperientur oculi ueſtri, & eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Ita in illo tunc damnato homine ueniens, eius oculi palpebris diluculi comparantur: quia ſapientes illius ſimplicitatem ueræ fidei quaſi tranſactæ noctis tenebras reſpuunt, & eius ſigna mendacia quaſi exurgẽtis ſolis radios oſtendunt. Sed quia Leuiathan iſte non ſolum habet oculos qui malignis conſilijs peruerſa prouideãt, ſed os quoq; ad peruertendas mentes hominum aperit, quoniam per prædicatores prauos ad diligendam erroris fallaciam auditorũ corda ſuccendit, aptè ſubiungitur:

Quòd prædicatores Antichriſti multos ad perfidiam accendent, ſed lux & odor ſignorum mendacium in carbonum nigredinem redigetur. Cap. XXVI.

DE ore eius lampades procedũt.] Qui enim prouident, oculi: qui autem prędicãt, os uocantur. Sed de hoc ore lampades exeũt: quia mentes audientium ad amorem perfidiæ accendunt, & unde quaſi per ſapientiam lucent, inde proculdubio per nequitiam concremant. Sed qualis i-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pſa ſapientia eorum lux ſit, oſtenditur, cùm proti-
36 nus ſubinfertur: Sicut tædæ ignis accenſæ.] Ecce iam hypocriſis eorũ aperte deſcribit, quorum prædicatio tædarũ lampadibus comparatur. Tæda enim cùm accẽditur, odorem quidem ſuauem habet, ſed lumen obſcurum. Ita iſti prædicatores Antichriſti quia ſanctitatis ſibi ſpeciem arrogãt, ſed tamen opera iniquitatis exercent, quaſi blandum quiddam eſt quod redolẽt, ſed nigrum quod lucent. Olent enim per ſimulationem iuſticiæ, ſed obſcurum ardent per nequitiæ perpetrationem. Quorum ſimulationis malitiam Ioannes in Apocalypſi breui deſcriptione comprehendit, dicens:
Apoc.13 Vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, habentem duo cornua ſimilia agni, & loquebatur ut draco. Priorem quippe beſtiam, id eſt Antichriſtum ſuperiore iam deſcriptione narrauerat, poſt quem etiam hæc alia beſtia aſcendiſſe dicitur: quia poſt eum multitudo prędicatorum illius ex terrena poteſtate gloriatur. De terra quippe aſcẽdere, eſt de terrena gloria ſuperbire. Quæ habet duo cornua agni ſimilia: quia per hypocriſin ſanctitatis, eam quam in ſe ueraciter Dominus habuit ſingularẽ, ſibi ineſſe et ſapientiã mentitur & uitam. Sed quia ſub agni ſpecie auditoribus reprobis ſerpẽtinum uirus infundit, rectè illic ſubditur: Et loquebatur ut draco. Iſta ergo beſtia, id eſt prædicantium multitudo, ſi aperte ut draco loqueretur, agno ſimilis non appareret: ſed aſſumit agni ſpeciem, ut draconis exerceat operationem. Quod hic utrunq; per tędarum lampades exprimitur: quia & obſcurum ardent per effectum malitiæ, & quaſi ſuaue redolent per ſimulationem uitæ. Sed nequaquam ęſtimandum eſt quòd tunc ſolum Antichriſti prædicatores apparebunt, & nũc ab humanis deceptionibus deſunt. Modò nanq; priuſquam per ſemetipſum appareat, nonnulli illum uocibus, plerique autem moribus prædicãt. An prædicatores ſimulationis illius nõ ſunt, qui cùm ſacros Dei ordines obtinent, fugientem totis deſiderijs mundum tenent: qui uirtutes eſſe oſtendunt quæ faciunt, ſed
37 uitium eſt omne quod agunt? Sed electorum mens quãto magis internæ luci inhæret, tãto ſubtilius quomodo uirtutes à uitijs diſcernere debeat, uidet. Quid aũt mirum eſt hoc nos ſpiritaliter agere, quod quotidie corporaliter cernimus nũmularios implere? Qui cùm numiſma percipiũt, prius qualitatem illius, pòſt figuram, ad extremũ uerò pondus examinãt, ne aut ſub auri ſpecie æs lateat, aut hoc quod ueraciter aurũ eſt, monetę reprobæ figura dehoneſtet: aut quod & aurũ & rectæ figurę eſt, hoc nõ integrũ pondus leuiget. Cũ igitur mira ignotorũ hominũ facta conſpicimus, reſidere ad mentis noſtræ trutinam quaſi ſolertes nummularij debemus, ut prius diſcretio aurũ examinet, ne ſub uirtute ſe uitiũ occultet, & quod praua intentione agit, recti uiſione pallieť. Cuius ſi intentionis qualitas approbãť, impreſſæ mox formulę figura quęrẽda eſt, ſi à probatis monetarijs, id eſt ab antiquis patribus ducit, & ab eorũ uitę ſi-

A militudine nullo errore uitiať. Cùm uerò & perintentionẽ qualitas, & recta per exemplũ figura cognoſcitur, reſtat ut integrũ eius pondus exquirať, Bonum quippe quod per ſigna & miracula comſcat, ſi perfectionis ſummã nõ habet, penſari ſollicitè per cautelã circũſpectiõis debet, ne dũ imperfecta res quaſi pro perfecta accipiť, in accipientis damnũ uertať. Prædicatores itaq; Antichriſti quo modo uerã numiſmatis qualitatẽ tenẽt, qui in his quæ agũt, intentionis rectæ uim neſciũt: quia per hæc non cœleſtem patriã, ſed culmen gloriæ temporalis exquirunt? Quomodo à monetæ figura nõ diſcrepant, qui ab omni pietate iuſtorũ iuſtos perſequendo diſcordant? Quomodo in ſe integritatis pondus oſtendunt, qui nõ ſolum humilitatis
B perfectionẽ nequaq; aſſecuti ſunt, ſed neq; ipſam primam eius ianuam contigerũt? Hinc ergo hinc electi cognoſcãt, quomodo eorũ ſigna deſpiciũt, quorũ profectò actio omne quod à pijs patribus geſtum memoratur, impugnat. Sed ipſi quoq; electi dum tot ſigna conſpiciunt, dum contemnẽtes uitã tanta eius miracula perhorreſcunt, quoddam dubietatis nubilum in corde patiuntur: quia dum ſe per prodigia illius malitia leuat, in iſtis aliquantus uiſus certior caligat. Vnde rectè ſubditur:

Quòd in perſecutione Antichriſti in errorem penè mutatur electi. Cap. XXVII.

DE naribus eius procedet fumus.] Oculorũ quippe acies fumo ſauciať. Fumus ergo de eius naribus procedere dicit: quia de miraculorũ
C eius inſidijs ad momentum caliginoſa dubietas etiam in electorum corde generať. De Leuiathan naribus fumus exit: quia ex eius prodigijs mẽtibus etiã bonarũ mentiũ oculus trepidatiõis caligo cõfundit. Tũc nanq; in electorũ cordib. cõſpecta terribilib. ſignis, obſcura cogitatio conglobať. de hoc quod iã ſuprà protulimus, ueritatis orepti Euangeliũ dicit: Surgẽt pſeudochriſti & pſeudo pro-
phetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia ut in errorẽ inducãt, ſi fieri poteſt, etiã electi. Quę in re ualde quærendum eſt, quomodo aut hi qui electi ſunt, induci in errorem poſſunt, aut cur, ſi fieri poteſt, quaſi ex dubietate ſubditur: cùm quid faciendum ſit, Dominus omnia pręſciens præſtolatur. Sed quia electorum cor & trepida cogita-
D tione concutitur, & tamen eorum cõſtantia non mouetur, una hac ſententia Dominus utrumque complexus eſt, dicens: Ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Quaſi enim iam errare, eſt in cogitatione titubare, ſed protinus ſi fieri poteſt ſubiungitur: quia procul dubio fieri non poteſt, ut in errore plenè electi capiantur. Bene autem in hac fumi caligine, ipſe etiam animorum feruor exprimitur, cùm protinus ſubinfertur: Sicut ollæ ſuccenſæ atq; feruentes.] Velut enim olla feruens eſt unaquæq; tunc anima, cogitationum ſuarum impetus quaſi ſpumas ardentium undarum ſuſtinens. quas & ignis zeli commouet, & ipſa tẽporalis oppreſſio more ollę intrinſecus claudas tenet. Vnde Ioannes quoq; cùm huius beſtiæ

figura

ſigna narraret, adiunxit: Ita ut ignem faciat de cœ
lo deſcendere. Ignē quippe de cœlo deſcēdere, eſt
de cœleſtibus electorū animis ſancti zeli flāmas
38 emanare. Quia uerò Leuiathan iſte alias non ſo
lum ſerpens, ſed etiā regulus dicitur, pro eo q̄ im-
mundis ſpiritibus uel reprobis hominibus princi
1614 patur, ſicut Eſaias ait: De radice colubri egredie-
regulus: inſpiciendū nobis ſummopere eſt quali-
ter regulus perimat, ut ex operatiōne reguli huius
nobis malitia apertius innoteſcat. Regulus nanq̄
non morſu perimit, ſed flatu cōſumit. Sæpe quoq̄
aerē flatu afficit, & quicquid uel poſitū longè con
tigerit, ſola narium inſpiratione tabefacit. Hinc er-
go penſare cōpellimur, per hoc quod de naribus
eius fumus procedere dicit etiā priuſquā apertus
appareat, quid quotidie in humanis cordibus fu-
mo peſtiferę exhalationis operetur. Quia enim ſi-
cut & ſuperius diximus, fumo oculorū acies infir
matur: non immeritò de eius naribus fumus pro-
cedere aſſeritur, cuius noxijs inſpirationibus pra
ua in humanis cordibus cogitatio naſcit, per quā
acies mentis obtunditur, ne lux interna uideatur.
Quaſi enim flatu nariū caliginē emittit: quia in re-
proborū cordibus inſidiarū ſuarū aſpirationibus
ex amore uitæ temporalis æſtum congerit multi-
pliciū cogitationū. Et uelut fumi globos multipli
cat: quia inaniſſimas præſentis uitæ curas in terre-
norum hominū mente coaceruat. Iſte fumus ex e-
ius naribus prodiens, aliquando ad tempus etiam
electorū oculos tangit. Hunc nanq̄ intrinſecus fu
1126 mum patiebatur Propheta, cùm dixit: Turbatus
eſt præ ira oculus meus. Huius inundatione pre-
mebatur dicens: Cor meū conturbatum eſt in me,
& lumen oculorū meorum non eſt mecū. Fumus
quippe iſte obtundit aciem cordis: quia caliginis
ſuæ nubilo ſerenitatem intimæ turbat quietis. Co
gnoſci uerò niſi trāquillo corde nō poteſt Deus.
1140 Vnde per eundem Prophetam rurſus dicitur: Va
cate & uidete quoniam ego ſum Deus. Vacare au
tem mens non poteſt, quæ huius fumi inunda-
tionibus premitur: quia in ea terrenarum cogita-
tionum uolumina ex præſentis uitæ amore glo-
merantur. Lumen ergo quietis internæ hoc fu-
mo amittitur: quia curarum prurigine cordis o-
culus dum confunditur, tenebratur. Sed fumus
iſte aliter electorum animos turbat, aliter repro-
borum oculos excæcat. A bonorum quippe ocu-
lis ſpiritalium deſideriorum flatu reſpergitur, ne
prævalente miſera cogitatione denſetur. In prau-
orum uerò mentibus quo ſe licentius per tetras
cogitationes colligit, eo ab eis funditùs ueritatis
lumen tollit. Fumus iſte reproborum cordibus
quot illicita deſideria ingerit, quaſi per totante il-
39 los globos intumeſcit. Et certè fumi globos no
uimus: quia cùm alij ſuperius inaneſcunt, alij in-
ferius ſurgunt, ſicut & in cogitatione carnali & ſi
alia prauitatis deſideria tranſeunt, alia ſuccedunt.
Sæpe autem mens miſera quid iam tranſierit, ui-
det: ſed ubi adhuc retineatur, non uidet. Gaudet
de quibuſdam uitijs quòd eis ſubiecta iam nō ſit,
& præcauere ac gemere negligit: quia eorum ui-

A ce ſucceſſerunt alia, quibus fortaſſe nequius ſuc-
cumbit: ſicq̄ fit ut dum alia uitia tranſeunt, & ſem-
per alia ſuccedunt, ab hoc ſerpente cor reproborum ſine intermiſſione teneatur. Vnde bene per
Iohel prophetā dicitur: Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit brucus, *Iohel 1*
& reſiduum bruci comedit rubigo. Expergiſcimini ebrij, & flete. Quid enim per erucam, quæ to-
to corpore in terra repit, niſi luxuria deſignatur? quæ cor quod tenet, ita polluit, ut in ſuperioris
munditiæ ſurgere amorem non poſſit. Quid per locuſtam quæ ſaltibus euolat, niſi inanis gloria
exprimitur, quæ ſe uanis præſumptionibus exal-
B tat? Quid per brucum cuius penè totum corpus
in uentrem colligitur, niſi edendi ingluuies figu-
ratur? Quid per rubiginem quæ dum tangit, in-
cendit, niſi ira innuitur? Reſiduum ergo erucæ lo-
cuſta comedit: quia ſæpe cùm luxuriæ uitium à
mente receſſerit, inanis gloria ſuccedit. Nam quia
iam per amorem carnis non ſternitur, quaſi ſan-
ctam ſe ex caſtitate gloriatur. Et reſiduum locu-
ſtæ brucus comedit: quia ſæpe cùm inani gloriæ
quæ quaſi ex ſanctitate ueniebat, reſiſtitur, uel
uentri uel quibuslibet ambitionis deſiderijs im-
moderatius indulgetur. Mens enim Dei neſcia,
tanto atrocius ad quemlibet ambitum ducitur,
quanto nullo uel humanæ laudis amore refrena-
tur. Reſiduum bruci rubigo conſumit: quia ſæpe
dum uentris ingluuies per abſtinentiam reſtringi
tur, iræ impatientia acrius dominatur, quæ more
C rubiginis quaſi exurendo meſſem comedit: quia
uirtutum fructus impatientiæ flamma tabeſcit.
Cùm ergo uitia uitijs ſuccedunt, agrum mentis a-
lia peſtis deuorat, dum alia relinquit. Bene autem
illic ſubditur: Erpergiſcimini ebrij & flete. Ebrij 40
quippe uocati ſunt, qui mundi huius amore con- *Ibidem*
fuſi, mala non ſentiunt quæ patiuntur. Quid eſt er
go dicere: Expergiſcimini ebrij & flete: niſi, Som
num ueſtræ inſenſibilitatis excutite, & in deuaſta
tione cordis tot ſibi ſuccedentibus uitiorum pe-
ſtibus, uigilantibus lamentis obuiate? Per tot igi-
tur globos de Leuiathā naribus fumus ſurgit, per
quot nimirū peſtes frugem cordis reprobi occul-
ta aſpiratione cōſumit. Cuius adhuc fumi uim ſol-
licitè Dominus exprimit, cùm illicò ſubiungit: Si-
D cut ollæ ſuccenſæ atq̄ feruentes.] Olla enim ſuc-
cenditur, cùm mens humana maligni hoſtis ſua-
ſionibus inſtigatur. Olla autem feruet, cùm iam e-
tiam per conſenſum in deſiderijs prauę perſuaſio-
nis accenditur. Et tot undas quaſi feruendo proij-
cit, per quot nequitias uſq̄ ad exteriora opera ex-
tendit. Hunc nanq̄ carnalis conſcientiæ, id eſt ol-
læ feruorem, ex Leuiathan fumo uenientem pro-
pheta conſpexerat, cùm dicebat: Ollā ſuccenſam *Hier. 1*
ego uideo, & faciem eius à facie Aquilonis. Ab
Aquilonis nanq̄ facie humani cordis olla ſuccen
ditur, dum inſtigatione aduerſarij ſpiritus illicitis
deſiderijs inflammatur. Ille nanq̄ qui ait: Sede- *Eſa. 14*
bo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis:
mentem quam ſemel ceperit, malignis perſuaſio-
nis ſuæ flatibus, quaſi ſuppoſitis ignibus accen-

dit: quatenus non contenta præſentibus, indeſinenter per deſideria æſtuet, ut alia contemnenda appetat, alia adepta cõtemnat: ut modò ſuis compendijs inhiet, modò alienis cõmodis etiam cum proprio detrimento contradicat, modò carnis illecebris ſatisfaciat, modò quaſi in quodam culmine per cogitationis ſuperbiam rapta, carnali cura poſtpoſita, totã ſe in typo elationis attollat. Quia ergo cor per uaria deſideria abducitur, quod inſtigatiõibus Leuiathan iſtius inflammat, rectè eius fumus ſuccenſæ & feruenti ollæ ſimilis eſſe perhibetur: quia per tot ſe feruores efflata eius tentationibus conſcientia erigit, per quot intra ſe cogitationes intumeſcit. Quod uerbis alijs adhuc ueritas apertius exequitur, dum ſubiungit:

Quòd perſuaſione diabolica ad diuerſa uitia reproborum animæ inflammentur, & flãma malitiæ eius infructuoſa ligna comburat. Cap. XXVIII.

HAlitus eius prunas ardere facit.] Quid enim prunas niſi ſuccenſas in terrenis cõcupiſcentijs reproborum hominum mentes appellat? Ardent enim cum quodlibet temporale appetunt: quia nimirũ urunt deſideria, quæ quietum ac integrum eſſe animum non permittunt. Toties igitur Leuiathan halitus prunas accendit, quoties eius occulta ſuggeſtio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit. Alias nanq; ſuperbiæ, alias inuidiæ, alias luxuriæ, alias auaritię facibus in
Gen.3 flammat. Superbiæ quippe facem menti Euæ ſuppoſuit, cùm hãc ad cõtemnenda uerba dominicæ C
Gen.4 iuſſionis inſtigauit. Inuidię quoq; flamma Cain animum ſuccendit, cùm de accepto fratris ſacrificio doluit, & per hoc uſque ad fratricidij facinus
3.Reg.11 peruenit. Luxurię facibus cor Salomonis exuſſit, quem tanto mulieribus amore ſubdidit, ut uſq; ad idolorum ueneratiõnẽ deductus, dum carnis delectationẽ ſequeretur, conditoris reuerentiæ obli-
3.Reg.21 uiſceretur. Auaritiæ quoq; igne Achab animum concremauit, cùm eum ad appetendam alienam uineam impatientibus deſiderijs impulit, & per hoc uſq; ad reatum homicidij pertraxit. Tanto igitur Leuiathan iſte halitu in prunis flat, quanto aniſu ſuggeſtionis occultæ humanas mentes ad illicita inflammat. Vnde & bene mox ſubditur:

41 Et flamma de ore eius egredit̃.] Flamma quippe oris eius eſt ipſa inſtigatio occultæ locutionis. Prauæ enim ſuaſionis uerba ad uniuſcuiuſq; animum facit, ſed flamma eſt quod de eius ore egreditur: quia ardet in deſiderijs animus, cũ eius ſuggeſtionibus inſtigatur. Hæc quotidie ſuggerit, hæc uſq; ad præſentis uitæ terminũ ſuggerere nõ deſiſtit: ſed tunc ſe nequius dilatat, cũ per illũ damnatum hominem ueniens, in huius mundi ſe gloria apertius oſtẽdit. Tunc ab eius naribus uaſtior fumus procedit: quia humana corda ſignorum eius admirationibus territa amplior inſtigatio percutit. Tunc eius halitus uehementius prunas arde re facit: quia reproborum mentes quas iam calentes amore gloriæ temporalis inuenerit, ſuggeſtionis ſuæ flatibus uſq; ad nequitiam exercendæ cru-

delitatis incendit. Tunc de ore eius flamma egreditur: quia quicquid per ſe, quicquid per prædicatores ſuos loquitur, ignis eſt, quo infructuoſa ligna concremantur. Igne autem terrenæ concupiſcentię eorum mens tangitur, qui nequaquam fieri precioſa metalla concupiſcũt. Qui ergo oris eius non uult flamma affici, iuxta doctoris ueriſententiam, non lignum, fœnum, ſtipula: ſed aurum, 1.Cor.3
argentum, & precioſus lapis curet inueniri: quia tanto ignis ſuaſionis illius amplius incendit, quanto ſe ei ad conſentiendum molliorem quiſq; prębuerit. Sed quia nulla ratione cõceditur, ut mens in hac corruptibili carne poſita, nequaquam ſuaſionis illius ardore tangatur: reſtat ut malignis ſpiritibus aduſta, ad orationis opem ſe ſine ceſſatione B conuertat. Flammam quippe ſuggeſtionum illius extinguit citius unda lachrymarum.

Libri trigeſimitertij Moralium ſancti Gregorij finis.

B. GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS LIBER trigeſimusquartus.

Caput I.

Via ex hoc mũdo corpuſcula rimus, uniuerſitatis terminũ ex ea qua nos ſumus, parte penſemus. Citius quippe qualis ſit mũdi finis agnoſcimus, ſi ſollicitè aſpicimus, hoc q̃ de mũdo geſtamus. Arcta etenim noſtra per iuuenilem in nos robuſtior uiget, in ſenili autem tempore ebreſcentibus morbis excoquitur, & dum diuina diſtenditur ut ſubſiſtat, moriendi uice quotidie deficit per momenta uiuendi. Ita etiã mundi tempus dum ueniẽtibus annis augetur, crebreſcentibus malis afficitur: & unde ætatis augmentum percipit, inde ſalutis diſpendium ſentit. Tribulationes nanq; illi cum temporibus creſcunt, & eo detrimenta uitæ debilior tolerat, quo quaſi ad ultam prouectior durat. Totis enim cõtra illum hoſtis antiquus uiribus ſoluit̃: qui quamuis iam nõ interijt, pro eo quòd ſupernæ conditionis beatitudinẽ amiſit: tunc tamẽ plenius extinguitur, quando & à tentandi licentia abſtractus, æternis incendijs religatur. Vnde & extrema mũdi atrocius tentaturus aggreditur: quia tanto fit feruentior ad ſæuitiam, quanto ſe uiciniorẽ ſentit ad pœnam. Conſiderat quippe quòd iuxtà ſit ut licentiam nequiſſimæ libertatis amittat: & quantum breuitate temporis anguſtat̃, tantũ multiplicitate credulitatis expandit, ſicut de illo uoce angelica ad Ioannẽ dicitur: Væ terræ & mari, quia deſcẽdit diabolus ad Apoc.12
uos habens iram magnam, ſciens quòd modicum tempus habet. Tunc ergo in magnę iræ feruorẽ ſe

dilatat

dilatat, ne qui in beatitudine ſtare non potuit, in damnationis ſuæ foueam cum paucis ruat. Tunc quicquid nequiter ualuerit, callidius exquirit: tũc ceruicem ſuperbiæ altius erigit, & per damnatum illum quem geſtat hominem, omne quod temporaliter pręualet, nequiter oſtendit. Vnde & diuina uoce rectè nunc dicitur:

Quòd in fine mundi ſuperbiæ Antichriſti potentia ſuffragatur. Cap. II.

IN collo eius morabitur fortitudo.] Quid enim collo Leuiathan iſtius, niſi elationis oſtẽſio deſignatur? qua cõtra Deum ſe erigens, cum ſimulatione ſanctitatis etiam tumore poteſtatis extollitur. Quia enim per collum ſuperbia exprimitur, Eſaias propheta teſtatur, qui Hieruſalem filias redarguit dicens: Ambulauerunt extento collo. In collo ergo Leuiathan iſtius fortitudo demorari dicitur: quia elationi illius etiam ſubiuncta potentia ſuffragatur. Nam quicquid tunc ſuperbè extollitur, quicquid callidè machinatur, etiam eum uirtute potentiæ ſecularis exequitur. Quod Daniel propheta intuens ait: Dolus in manu eius dirigetur. Dolus quippe in manu eius, eſt fraus in uirtute: quia omne quod nequiter uoluit, hoc ad tempus exequi etiam fortiter poteſt. Dolus uerò eius dirigi dicitur: quia fraudis eius malitia nulla difficultate præpeditur. Hoc enim Leuiathan iſte uel uaſa eius habere crebrò proprium ſolent, quòd ad iniquitatis ſuæ cumulum ea quæ nequiter appetunt, explere nequius poſſunt. Nam cùm fortaſſe infirmantur electi, atq; in deſideriis illicitis ruunt, in hoc plerunq; diuini muneris manu retinentur, quòd uoluntatis miſeræ nullos effectus inueniũt. Cumq; eorum uotis ualida contrarietas naſcitur, plerunq; ex ipſa impoſſibilitate corrigunt̃, & miro internæ diſpoſitionis ordine, per cõuerſionem mutatio malæ uoluntatis ſequitur, dum per infirmitatẽ perfectio denegatur. Hinc eſt enim quòd ſub ſpecie uniuſcuiuſq; animæ de infirmitate Iudæa, atq; in prauis itineribus gradiente, per prophetam Dominus dicit: Ecce ego ſepiã uiam tuã ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas ſuas non inueniet, & ſequetur amatores ſuos, & non apprehendet eos, & quæret eos, & non inueniẽs dicet: Vadam & reuertar ad uirum meum priorẽ: quia mihi bene erat tunc magis q̃ nunc. Spinis enim electorum uiæ ſepiuntur, dum dolorem punctionis inueniunt in hoc quod temporaliter concupiſcunt. Quaſi interpoſita maceria uis eorũ obuiat, quorum nimirum deſideria perfectionis difficultas impugnat. Horum profectò animæ amatores ſuos quærunt, & non inueniunt, dum ſequendo malignos ſpiritus, nequaquam eas quas appetunt huius ſeculi uoluptates apprehendũt. Bene autẽ ſubditur, quòd ex ipſa difficultate mox dicat: Vadam & reuertar ad uirum meum priorẽ: quia melius mihi erat tunc magis quàm nunc. Prior quippe uir Dominus eſt, qui caſtam ſibi animã ſancti ſpiritus interpoſito amore conjunxit. Quem tunc mens uniuſcuiuſq; deſiderat, cùm multiplices aA maritudines uelut quaſdã ſpinas *inuenit in ijs* delectationibus quas temporaliter cõcupiſcit. Nam dum aduerſitatibus mundi quem diligit, anima morderi cœperit, tunc plenius intelligit, quanto illi cum priori uiro melius fuit. Eos ergo quos uoluntas praua peruertit, plerunq; aduerſitas corrigit. Vnde & nimis timendũ eſt, ne ſequantur proſpera cùm deſiderantur iniuſta: quia difficiliùs malum corrigitur, quod profectionis etiam proſperitate fulcitur. Leuiathan itaq; iſte qui cum membris ſuis æternis eſt cruciatibus deputatus, & dolus in manu eius dirigitur, & in collo eius fortitudo demoratur: quia hoc quod temporaliter peruerſa cõtra bonos uoluntate deſiderat, peruerſiore facultate conſummat, ut tanto ei de aduerſitate in præſenti nil obſtet, quanto ei in poſterũ de proſperitate nihil remanet. Et quia omnis qui peruerſis moribus amicitijs eius innoteſcit, prius ueras mentis diuitias amittit, aptè ſubiungitur:

Quòd ſubtiliſſima fraude diabolus conſentientium ſibi mentes proprijs uirtutibus ſpoliat prius quàm qui tentatur agnoſcat: & quòd Antichriſto ueniẽte, prophetiæ et miracula ceſſabunt. Cap. III.

ET facies eius præcedet egeſtas.] Per facies quippe ſolet notitia deſignari. Vnde ſcriptũ eſt: Et facies mea præcedet te, id eſt, notitia ducatum præbebit. Sciendum uerò eſt quòd egeſtas in ſacro eloquio aliter electorum ponitur, atq; aliter reproborum. Egeſtas nanq; electorum, eſt cùm ueræ diuitiæ cœleſtis patriæ ad eorum animum redeunt, & in hoc ærumnoſo præſentis uitę exilio poſiti, pauperes ſe eſſe meminerunt. Illas quippe diuitias ſine ceſſatione ſuſpirant, de quibus Paulus dicit: Vt ſciatis quæ ſit ſpes uocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis. Et quia adhuc eas nequaquam conſpiciunt, ſtudioſè interim in ærumna iſtius paupertatis gemunt. Hanc proculdubio paupertatem Hieremias inſpexerat, cùm dicebat: Ego uir uidens paupertatem meam, in uirga indignationis eius. uirga enim indignationis Dei, eſt percuſſio diſtrictionis. Quam indignationem tunc homo pertulit, cùm ex paradiſo pulſus, ueras interni gaudij diuitias amiſit. Sed quia electi quiq; inceſſanter conſpiciunt quòd in præſentis uitæ penuriam ab illa poteſtatis ingenitæ facultate ceciderunt, bene dicitur: Ego uir uidens paupertatem meam. Quiſquis enim hæc adhuc uiſibilia appetit, peregrinationis ſuę malum nõ intelligit, & hoc ipſum quod patitur, uidere neſcit. Hanc paupertatem Dauid propheta intuens ait: Infirmata eſt in paupertate uirtus mea. In paupertate etenim uirtus infirmari dicitur: quia lapſus in hac peregrinatione animus, & corruptionis ſuæ moleſtijs reuerberatus, hoc quod perdidit, contemplari præpeditur. Sed hanc paupertatem reprobi conſiderare neſciunt: quia dum ſequuntur ea quæ conſpiciunt, cogitare inuiſibilia negligunt quæ perdiderunt. Vnde & egeſtas eorum proprie dicitur: quia dum replentur uitijs, uirtutum diuitijs uacuantur.

Exod. 33

Epheſ. 1

Thren. 3

Pſal. 30

Quibus

Quibus ſæpe euenit ut per elationis dementiam ſubleuati, dum nequaquam ruinę ſuæ damna conſiderant, eſſe ſe etiam à bonis actionibus inopes non cognoſcant. Vnde uoce angelica prædicatori Laodiciæ dicitur: Dicis quòd diues ſum & locupletatus & nullius egeo, & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis & pauper, & cæcus & nudus. Quaſi diuitem ſe aſſerit, qui per arrogantiam ſanctitatis extollitur, ſed pauper, cæcusq; & nudus arguitur. Pauper uticq;, quia uirtutum diuitias non habet: cęcus, quia nec paupertatem quam patitur, uidet: nudus, quia primã ſtolam perdidit: ſed peius, quia nec ſe perdidiſſe cognoſcit. Quia ergo, ut diximus, egeſtas reproborum, eſt defraudatio meritorum, rectè de Leuiathan dicitur: Faciem eius præcedet egeſtas. Nemo quippe cognitioni eius iungitur, niſi prius uirtutum diuitijs denudetur. Prius enim bonas cogitationes ſubtrahit, & tunc eis apertiorem notitiam ſuæ iniquitatis infundit. Egeſtas ergo faciẽ illius præcedere dicitur: quia prius facultas uirium perditur, ut quaſi per familiaritatem poſtmodum eius notitia cognoſcatur. Vel certè quia multis ita fraudulenter ſurrepit, ut ab ijs deprehendi nequaquam poſſit, & ſic eorum uirtutes euacuat, quatenus aſtutiæ ſuæ malitiam non oſtendat, faciem eius egeſtas præire perhibetur. ac ſi apertè diceretur: Quia cùm inſidians tentat, priuſquã uideatur expoliat. Hinc eſt enim quòd de Ephraim per prophetam dicitur: Comederunt alieni robur eius, & ipſe ignorauit. Alieni quippe intelligi apoſtatæ angeli ſolent: qui robur comedunt, dum uirtutem mentis peruertendo conſumunt. Quod Ephraim & pertulit & neſciuit: quia in tentatione malignorum ſpirituum & robur animæ perdidit, & hoc ipſum quia perdiderit, non intellexit. Leuiathan ergo faciem egeſtas antecedit: quia negligentium mentes antè tentando ſpoliat, quàm eius inſidias is qui tentatur, agnoſcat. Per hoc ergo quod dictum eſt: In collo eius morabitur fortitudo, uirtus uiolentiæ oſtenditur. Per hoc uerò quod ſubditur: Et faciem eius præcedet egeſtas, fraudis ſubtilitas deſignatur. Quamuis de eo quòd eius faciem egeſtatem præire cognoſcimus, ſuppetit aliud quod tamen triſtius exponamus. Terribili quippe ordine diſpoſitionis occultæ, priuſquam Leuiathan iſte in illo damnato homine quẽ aſſumit, appareat, à ſancta Eccleſia uirtutũ ſigna diſtrahuntur. Nam prophetia abſconditur, curationum gratia aufertur, prolixioris abſtinentię uirtus imminuitur, doctrinę uerba conticeſcunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quæ quidem nequaquam ſuperna diſpenſatio fundituſ ſubtrahit, ſed non hæc ſicut prioribus temporibus apertè ac multipliciter oſtendit. Quod tamẽ mira diſpenſatione agit, ut una ex re diuina ſimul pietas & iuſtitia cõpleatur. Dum enim ſubtractis ſignorum uirtutibus, ſancta Eccleſia uelut abiectior apparet, & bonorum præmium creſcit, qui illam pro ſpe cœleſtium, & non propter preſentia ſigna uenerantur, & malorum mens contra illam citius oſtenditur, qui ſequi quę promittit inuiſibilia negligunt, dum ſignis uiſibilibus nõ tenentur. Dum igitur humilitas fideliũ, multitudine & manifeſtatione ſignorum quaſi deſtituitur, terribili occultæ diſpoſitionis examine inde bonis miſericordia largit, unde malis iuſta ira cumulat. Quia ergo Leuiathan iſte priuſquam manifeſtus & conſpicuus ueniat, ex magna parte in ſancta Eccleſia ſigna uirtutum ceſſant, rectè nunc dicitur: Faciem eius præcedet egeſtas. Antè enim à fidelibus miraculorum diuitiæ ſubtrahunt, & tunc contra eos antiquus ille hoſtis per aperta prodigia oſtendit: ut quo ipſe per ſigna extollitur, eo à fidelibus ſine ſignis robuſtius laudabiliusq; uincatur. Quamuis etiam fidelibus in eius certamine ſigna non deerunt, ſed tanta erunt illius ut noſtrorum aut pauca aut nulla uideantur. Quorum nimirum uirtus omnibus ſignis fit potior, cùm omne quod ab illo terribiliter fieri conſpicitur, per internæ conſtantiæ calcem premunt. Sed malignus hoſtis tanto contra eos acriori immanitate ſe exhibet, quanto ſe deſpici etiã clareſcentibus miraculis dolet. Totis ergo ſe in eorum interitum colligit, cunctoſq; reprobos in necem fideliũ unanimi crudelitate coniungit, ut ſeuitiam ſuam tanto robuſtius exerceat, quanto & in eis quæ peruerſè agere appetit, nulla ſibi ſui corporis membra diſcordant. Vnde & rectè dicitur:

Apoc. 3

Oſee 7

Quantæ uirtutis in fine futura ſit feritas reproborum.

Cap. IIII.

MEmbra carnium eius cohærentia ſibi? Cunes uerò Leuiathan iſtius, ſunt omnes reprobi, qui ad intellectum ſpiritalis patriæ per deſiderium non aſſurgunt. Membra uerò ſunt eiuſdem, hi qui eiſdem peruerſè agentibus & ſeſe ad iniquitatem præcedentibus iunguntur, ſicut econtra per Paulum de dominico corpore dicitur: Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de mẽbro. Aliud quippe eſt membrum corporis, aliud membrum membri. Membrum quippe corporis pars ad totum, membrum uerò membri eſt particula ad partem. Membrum nanq; membri eſt digitus ad manum, manus ad brachium, membrum uerò eſt corporis totum hoc ſimul ad corpus uniuerſum. Sicut ergo in ſpiritali dominico corpore membra de membro dicimus eos qui in eius Eccleſia ab alijs reguntur: ita in illa Leuiathan iſtius reproba congregatione membra ſunt carniũ, qui iniquo opere quibuſdam ſe nequioribus iunguntur. Sed quia hoſtis malignus ſibi in peruerſo opere à primis uſq; ad extrema concordat, diuinus ſermo in eo membra carniũ ſibimet cohærentia memorat. Sic hanque peruerſa unanimiter ſentiunt, ut nulla contra ſe uiciſſim diſputatione diuidantur. Nulla eos diuerſitatis altercatio tunc ſcindit, & idcirco contra bonos uehementer præualent: quia in malo ſe concorditer tenent. Sicut enim iam ſuperius diximus, ut perniciоſum eſt ſi unitas deſit bonis: ita perniciоſius eſt, ſi non deſit malis. Reproborum quippe unitas, bonorum uitam tanto duriùs præpedit, quanto ei ſe per collectionem duriùs oppoſita

opponit. Hanc unitatem reproborum perniciosam ſibi Paulus cõſpexerat, cùm in medio Sadducæorũ Phariſæorumq; deprehenſus dicebat: De ſpe & reſurrectione mortuorũ ego iudicor. Quæ nimirum uoce percuſſa, protinus contra ſe uiciſſim audientium turba diſſiluit. Cumq; in duas partes tumultuantiũ multitudo diuiditur, Paulo uia ereptionis aperitur: quia quem turba perſequentium unita conſtrinxerat, diuiſa laxabat. Eripiuntur ergo iuſti dum diuidũtur iniuſti, & electorum uota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per diſcordiam confunduntur. Quod bene etiã maris rubri ſciſſione deſignatur. Dum enim in duas partes unda diuidit, ab electo populo ad terrã promiſſionis tenditur: quia dum malorum unitas ſcinditur, bonæ mẽtes ad hoc quod appetunt, perducuntur. Si malorum unitas noxia non fuiſſet, nequaquã diuina prouidentia ſuperbientiũ linguas in tanta diuerſitate diſſipaſſet. Si malorum unitas noxia non fuiſſet, de ſanctæ Eccleſiæ hoſtibus Propheta non diceret: Præcipita Domine, & diuide linguas eorum. Quia ergo Leuiathan iſte tunc cõtra electos Dei in ſuis uiribus effrenatur, ad augmentum ſuæ malitiæ, unitatem quoq; in reprobis habere permittitur, ut tanto cõtra nos robuſtius uires ſuas exerat, quanto non ſolum non ictu fortitudinis, ſed etiam mole adunatiõis impugnat. Sed quis cõtra iſta ſufficiat? Quæ mẽs ad tantæ elationis & compagis pondera, nõ ab ipſa cogitationum radice contremiſcat? Vnde quia trepidare nos per infirmitatem cõſpicit, protinus diuina clemẽtia quid per ſemetipſam faciat, adiungit. Nam ſequitur:

Quòd in die iudicij iuſtis gaudẽtibus impij maledictionis fulmine ferientur. Cap. V.

MIttet contra eum fulmina, & ad locũ alium non ferentur.] Quid appellatione fulminum, niſi tremendæ illæ extremi iudicij ſententiæ deſignantur? Quę idcirco fulmina uocantur: quia nimirum eos quos feriunt, in perpetuum incendunt. Fulmina nanq; ſuper eum Paulus uentre cõſpexerat, cùm dicebat: Quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratiõe aduentus ſui. Hæc autem quæ in eum mittuntur fulmina, ad locum alium nõ feruntur: quia iuſtis gaudentibus ſolis tunc reprobos feriũt. Nam poſt trituram uitæ præſentis, in qua nunc triticum ſub paleis gemit, ita illo extremi iudicij uentilabro inter triticum paleasq; diſcernitur, ut nec in tritici horreum palcæ tranſeant, nec in palearum ignem horrei grana delabantur. Illa ergo fulmina locũ alium nequaquam tangunt: quia uidelicet igne ſuo non grana, ſed paleas incendunt. Sed quia Leuiathan iſtum pœna nõ corrigit, inſinuat dum ſubiungit:

Quòd diabolus ſit impœnitẽs, & nos illo perſequente modò proficimus: ipſe uerò ſicut incus ſemper percutitur, nec tamẽ uitiatur. Cap. VI.

COr eius indurabitur quaſi lapis.] Cor enim antiqui hoſtis ut lapis indurabitur: quia nulla unquã conuerſionis pœnitentia mollietur. Qui quia ſolis ictibus æternæ ultionis aptabitur, rectè protinus ſubinfertur: Et ſtringetur quaſi malleatoris incus.] Incudem quippe malleator ſolis aptam percuſſionibus figit. Ad hoc nanq; incus ſtatuitur, ut crebris ictibus feriatur. Leuiathan ergo ut malleatoris incus ſtringitur: quia inferni uinculis coarctabit, ut æterni ſupplicij continua percuſſione tundatur. Qui modò quoq; percutitur, dum iuſti quiq; illo in inſidijs uigilante, ſed doloribus tabeſcente ſaluantur. In incude autem alia uaſa formãtur, ipſa uerò tot percuſſionibus in uas aliud non transfertur. Rectè ergo Leuiathan iſte incudi comparatus eſt: quia nos illo perſequente componimur, ipſe autem & ſemper percutitur, & in uas utile nunquam mutatur. Æternę illium percuſſioni relinquimus, & nos ſuperni artificis manu in eius tentatione percuſſi, per illum quaſi uaſcula formata tranſimus. In ipſo enim tundimur, ſed ut ad uſum domus ſupernæ ueniamus. Ipſe uerò quaſi incus ſtringitur: quia etſi nunc tentando mundum circuit, in inferno tamen poſitus, iam ſub ictu ſententiæ non uagatur. Sequitur:

Quòd in ruina diaboli ſancti angeli territi ſunt ne peccarent, & purgati, ut in munditia ſtabiles permanerent. Cap. VII.

CVm ſublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.] Scriptura ſacra ita nonnunquam tempus præteritum futurumq; permiſcet, ut aliquando futuro pro præterito, aliquãdo uerò utatur præterito pro futuro. Futuro nanque pro præterito utitur, cùm Ioanni mulier paritura maſculũ, qui regat gentes in uirga ferrea, demonſtratur. Quod quia incarnatio Domino ueniente iam tunc factũ fuerat, res geſta nunciabatur. Rurſum præterito utitur pro futuro, ſicut per Pſalmiſtam Dominus loquitur, dicens: Foderũt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea. Quibus uidelicet uerbis ſpecies dominicæ paſſionis quaſi iam tranſacta deſcribitur, ſed tamen adhuc longè pòſt futura nunciatur. Hoc ergo loco quo dicitur: Cùm ſublatus fuerit, timebũt angeli, nil obſtat intelligi: quia ſub futuri temporis modo præterita deſcribuntur. Nec rectæ intelligentiæ ſenſum relinquimus, ſi credamus Leuiathan iſto ab arce beatitudinis cadẽte, in ruina eius etiã electos angelos expauiſſe, ut cùm iſtũ ex illorũ numero ſuperbiæ lapſus eijceret, illos ad robuſtius ſtandũ timor ipſe ſolidaret. Vnde & ſequit:

Et territi purgabũtur.] Purgati uerò ſunt: quia nimirũ iſto cum reprobis legionibus exeunte, ſoli in cœleſtibus ſedibus qui beatè in ęternũ uiuerẽt, remanſerũt. Huius itaq; lapſus eos terruit & purgauit. Terruit, ne conditorẽ ſuum ſuperbè deſpicerent: purgauit uerò, quia exeuntibus reprobis, actũ eſt ut electi ſoli remanerent. Et quia cunctorum opifex Deus ſcit ad bonorũ cuſtodiã etiã bene uti mala actione reproborũ, lapſum cadentiũ uertit in profectum manentiũ: & unde punita eſt culpa ſuperbientium, inde humilibus angelis & inuenta & ſolidata ſunt augmenta meritorum. iſtis nanque cadentibus, illis in munere datum eſt, ut

Apoc. 12

Pſal. 21

eſt, ut cadere omnino non poſſent. Sancti enim angeli dum in iſtis naturæ ſuæ damna conſpiciũt, in ſeipſis iam cautius robuſtiusq; conſiſtunt. Vnde fit, authore omniũ rerum Domino cuncta mirabiliter ordinante, ut illi electorum ſpirituũ patriæ etiam ruinæ ſuæ damna proficiant, dum inde firmius conſtructa ſit, unde fuerat ex parte deſtructa. Sed quia ſæpe ſcriptura ſacra prędicatores Eccleſiæ pro eo quòd gloriã patriæ cœleſtis annunciant, angelorum ſolet nomine deſignare, poſſumus hoc loco angelos ſanctos prædicatores accipere. Hinc eſt enim quòd Ioannes in Apocalypſi ſeptem eccleſijs ſcribens, angelis Eccleſiarum loquitur, id eſt prædicatoribus populorum. Hinc
Eſa.33 propheta ait: Et angeli pacis amarè flebunt. Hinc
Mala.2 rurſum Malachias propheta ait: Labia ſacerdotis B cuſtodiunt ſcientiam, & legem inquirunt ex ore eius: quia angelus Dñi exercituum eſt. Hinc Pau-
1.Tim.3 lus ait: Magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt in hoc mundo, aſſumptum eſt in gloria. Qui igitur diſpenſationis myſterium poſtquã apparuiſſe angelus dixit, prædicatum eſſe gentibus ſubdidit, profectò angelorum nomine prędicatores ſanctos, id eſt ueritatis nuncios deſignauit. Si ergo hoc quod dicitur: Cùm ſublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabunt, ad futurum tempus refertur, aduenientе diſtricto iudice, extrema hic iſtius Leuiathan damnatio deſignatur: qua de hoc mundo per iram iudicij tollitur, qui nunc mi- C ra manſuetudinis longanimitate toleratur. Tanto autem hinc pondere terroris exeutitur, ut ſanctorum etiam prædicatorũ fortitudo turbetur. Cùm enim ſublatus fuerit, timebũt angeli: quia cùm iudicij turbine rapitur, hi qui in corporibus reperiri potuerint, immenſo terrore cõcuſſi, etiam ſupernæ patriæ nuncij contremiſcunt. Quamuis enim fortes iam atq; perfecti ſunt, adhuc tamen quia in carne ſunt poſiti, non poſſunt in tanti terroris turbine nulla formidine cõcuti. Sed cum Leuiathan iſte rapitur, cumq; omnia in eius interitu elementa quatiuntur, prædicatores ſanctos quos, ut dixi, adhuc in ſuis corporibus illud tempus iudicij inuenerit, ſpes de regni propinquitate lætificat, & carnis infirmitas de iræ oſtenſione perturbat. Erit D ergo in eis aliquo modo tremor lętus, & timor ſecurus: qui & cœleſti regno ſe remunerari certi ſunt, & per tanti turbinis metum, pro carnis infirmitate contremiſcunt. Conſideremus ergo quomodo tunc iniquorum conſcientia concutitur, quando etiam iuſtorum uita turbatur. Hi qui oderunt aduentum iudicis, quid facient, ſi terrorẽ tanti iudicij etiam qui diligunt, expaueſcunt? Et quia in ſanctis prædicatoribus hoc pauore excoquitur ſi qua eis ineſſe potuit leuium rubigo uitiorũ, poſtquam dixit: Cùm ſublatus fuerit, timebunt angeli, aptè mox ſubdidit: Et territi purgabuntur. Sed quia hæc de Leuiathan iſtius fine cognouimus, interim priuſquam pereat quid agat, audiamus. Sequitur:

Quòd in perſecutione Antichriſti prædicatio & patientia ſanctorum periclitetur. Cap. VIII.

CVm apprehenderit eum gladius, ſubſiſtere non poterit neq; haſta neq; thorax.) In ſcriptura ſacra aliquando per gladium ſancta prædicatio, aliquando æterna damnatio, aliquando tribulatio temporalis, aliquando antiqui hoſtis ira uel perſuaſio deſignat. Gladius enim ſancta prędicatio ponitur, ſicut Paulus ait: Et gladium ſpiri- *Ephe.6*
tus, quod eſt uerbum Dei. Gladij nomine æterna damnatio deſignatur, ſicut de prædicante hæretico ſcriptum eſt: Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erũt: quia quãtalibet hic numeroſitate germinent, æterna dãnatione conſumuntur. Gladius tribulatio temporalis accipitur, ſicut Mariæ de ſe- *Luc.2*
cuturis tribulationibus dicitur: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Rurſum per gladium ira uel perſuaſio maligni hoſtis exprimitur, ſicut *Pſal.143*
Pſalmiſta ait: Qui liberaſti Dauid ſeruũ tuum de gladio magno. Benignus quippe ſanctæ prædicationis eſt gladius, quo percutimur, ut à culpa moriamur. Malignus uerò eſt diabolicæ perſuaſionis gladius, quo malè quiſq; percutitur, ut à uitæ rectitudinis extinguatur. Antiqui ergo hoſtis eſt gladius ille tunc damnatus homo, in uſum miniſterij eius aſſumptus. Ipſum quippe per malitiam trudis exacuit, & infirmorũ corda transfigit. Hunc ergo Leuiathan gladiũ apprehendit, cum eum ſua damnatus homo ſuſceperit. Si autem gladij nomine eius ira ſignatur, rectè non apprehendere gladium, ſed à gladio apprehendi deſcribitur. Iniquitatem quippe tunc inſaniam uertitur, ut dominari omnibus appetens, nequaquam ſuæ iræ dominetur. Nos nanq; cùm iram in uſum iuſtitiæ aſſumimus, gladium tenemus: quia eam ſub æquitate iudicij poſſidendo moderamur. Ille autem quia per abrupta furoris rapitur, non apprehendere gladium, ſed à gladio apprehendi perhibetur. Non enim iram poſſidens tenẽt, ſed ab ira ſæuiens tenetur. Cunctis autem liquet quòd haſta aduerſa- 5
rij percutimus, thorace uerò ab aduerſario munimur. Per haſtam uulnera inferimus, per thoracem tegimur ne uulneremur. Quid igitur per haſtam niſi prędicationis iaculum, quid per thoracẽ niſi fortitudo patientiæ deſignatur? Leuiathan ergo iſte quia per aſſumptum reprobum hominem in ira omnimodæ crudelitatis effrenatur, apprehendi à gladio dicitur. Nam per oſtenſionem immenſæ tunc fortitudinis exhibet, quicquid nequiter poteſt. Et neque haſta neq; thorax ſubſiſtere poterit: quia in Antichriſtum ueniens, tantæ uirtutis apparebit, ut ſi ſupernum adiutorium deſit & prædicantium acumen obtundat, & longanimitatem patientium deſtruat. Niſi enim iuſtorum uitam ſuperna gratia ſolidet, non ſubſiſtit haſta, quia prædicatorum uirtus frangitur: non ſubſiſtit thorax, quia conſtantium patientia dirupta penetratur. Vnde & ſubditur: Reputabit enim ut paleas ferrum, quaſi lignum putridum æs. Quod ſuperius haſtam dixit, hoc inferius ferri appellatione replicauit: & quod thoracem protulit,

tulit, hoc rurſum æris commemoratione ſignauit. Ferrum nanque acuitur, ut aduerſarius uulneretur. Æs autem rubigine penè nulla conſumitur. Ferro ergo prædicationis iacula, ære autem longanimitatis conſtantia deſignatur. Vnde & ſub
Deu.33 Aſer ſpecie de ſancta Eccleſia per Moyſen dicitur: Ferrum & æs calciamentum eius. Calciamentum quippe in ſcriptura ſacra munimen prædica-
Eph.6 tionis accipitur, ſicut ſcriptum eſt: Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis. Quia ergo per ferrum uirtus, per æs autem perſeuerantia exprimitur, ferrum & æs calciamentum eius dicitur, cùm prædicatio eius acumine ſimul & conſtantia munitur. Per ferrum enim mala aduerſantia penetrat, per æs autem bona quæ propoſuit, longanimiter ſeruat. Cuius profectò perſeuerantiam illic apertius inſinuat, dicens:

Quòd ab initio mundi uſq; ad finem perſecutio diaboli non quieſcat: & quòd multi qui ſe ferrum uel æs æſtimant, id eſt fortes uel longanimes, infirmos & contemptibiles ut paleas & putrida ligna tunc ſe agnoſcent. Cap. IX.

SIcut dies iuuentutis eius, ita erit & ſenectus illius.] Sed Leuiathan iſte quando illum gladium quem ſacra eloquia Antichriſtum uocant, in exercitationem ſuæ iniquitatis aſſumpſerit, & ferrum uelut paleas, & æs uelut lignum putridum reputabit: quia niſi diuina gratia protegat, & prædicantium uires uelut paleas nequitiæ ſuæ igne conſumet, & patientium conſtantiam quaſi lignum putridum in puluerem rediget. Et acumen igitur ferri & æris fortitudo deficit, dum per uiolentiam uirtutis illius, & prædicationis ſenſus obtunditur, & patientiæ longanimitas diſſipatur. Niſi ergo electos ſuos opitulatio diuina roboret, ubi tunc infirmi erunt, ſi fortes ſicut paleæ reputantur? Quid tunc Leuiathan iſte de paleis faciet, ſi ferrum quaſi paleas æſtimabit? Quid de putridis lignis acturus eſt, ſi quaſi lignum putridum æris fortitudinem ſoluet. Sed ô quàm multi qui ſuis uiribus ferrum ſe uel æs æſtimant, in illo tunc tribulationis igne ſe paleas eſſe deprehendunt: & quàm multi qui per infirmitatem propriam ſe eſſe paleas metuunt, per diuinum adiutorium fulti, in ferri atque æris ſoliditate roborantur, ut contra aduerſarium ſuum tanto magis in Deo fortes ſint, quanto de ſe amplius infirmos ſe eſſe meminerunt. Sed quanto altius Behemoth iſte contra electos Dei per miracula erigitur, tanto contra eum ſancti quiq; uehementius ad prædicationis ſe uerba conſtringunt. Qui tamen intra reproborum mentes poſſidet, ut eas nulla confoſſus ueritatis iaculatione relinquat. Vnde & ſubditur:

Quòd Leuiathan à cordibus reproborum nullis prædicatorum ſagittis tũc repellatur, & totum robur Eccleſiæ ipſumq; diuini iudicij malleum in illo damnato homine abſq; timore contemnat. Cap. X.

NOn fugabit eum uir ſagittarius.] Quid enim per ſagittas, niſi uerba prædicatorũ accipimus? Quæ dum uoce bene uiuentium diſtringuntur, audientium corda transfigunt. His ſagittis ſancta Eccleſia percuſſa fuerat, quæ dicebat: Pſal.63 Vulnerata charitate ego ſum. De his ſagittis Pſalmiſtæ uoce narratũ: Sagittæ paruulorũ factę ſunt Pſal.44 plagæ eorum: quia ſcilicet uerba humilium penetrauerunt animos ſuperborum. De his ſagittis uenienti propugnatori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentiſſimæ, populi ſub te cadent in corde. Vir itaq; eſt ſagitarius, qui per ſanctæ intentionis arcum, audientium cordibus uerba rectæ exhortationis infigit. Quia ergo Leuiathan iſte uerba prędicantium deſpicit, & cùm reproborũ mentes male ſuadendo momorderit, durus inter iacula omni modo eas non relinquit, rectè dicitur: Non fugabit eũ uir ſagittarius. ac ſi apertè dicatur: A reproborum cordibus eum ſancti prædicatoris ſagitta non excutit: quia quiſquis ab illo apprehenditur, uerba iam prædicantiũ audire contemnit. Vnde bene peccatis præcedentibus irascẽs, de his quos in manu antiqui hoſtis deſerit, Dominus per pro- Hier.8 phetam dicit: Immittam uobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio. ac ſi diceret: Iuſto iudicio talibus uos immundis ſpiritibus tradam, qui à uobis excuti exhortatione prædicantiũ quaſi incantantium ſermone non ualeant. Quia uerò Leuiathan iſte à cordibus reproborum ſanctæ prædicationis ſpiculis non mouetur, ipſe etiam ſanctorum uirorũ contemptus adducitur, cùm illico ſubinfertur: In ſtipulam uerſi ſunt ei lapides fun- 6 dæ.] Quid per fundã niſi ſancta Eccleſia figuratur? Funda nanq; dum in gyrum mittitur, ſic ut de illa lapides exeant, quibus aduerſariorũ pectora feriãtur: ita ſancta Eccleſia dum uolubilitate temporũ per tribulationum circumitum ducitur, fores ex illa uiri prodeunt, quibus quaſi lapideis ictibus iniquorum corda tundantur. Vnde & ad prophe- Zach.9 tam de bonis doctoribus Dominus dicit: Deuorabunt, & ſubijciẽt lapidibus fundæ. Sancti quippe doctores qui ad uirtutem & alios inſtruũt, hoſtes deuorãt, dum eos intra corpus ſuum per uim conuerſionis immutant. Quos lapidibus fundæ ſubijciunt: quia dum fortes quoſq; in ſancta Eccleſia uiros inſtituunt, per eos aduerſariorum ſuperbientium pectora dura confringunt. Vnde & Golias immaniſſimus ſaxo fundæ moritur: quia 1.Reg.17 ſingulari ſanctæ Eccleſiæ lapide diabolica celſitudo ſuperatur. Leuiathan itaq; iſte quia damnato illo homine aſſumpto, quoslibet fortes Eccleſiæ uelut infirmos deſpicit, eorumq; uires temporaliter premit, rectè nũc dicitur: In ſtipulam uerſi ſunt ei lapides fundæ. ac ſi apertè diceretur: Sanctorum robur quaſi in ſtipulæ mollitiem redigit, quorũ lingua prius pectus illius duris ictibus tutudit. Omnem quippe tunc fortitudinem ſuæ iniquitatis exercens, quanto ſe ab eis uinci ſpiritaliter dolet, tanto atrocius contra eos corporaliter præualet. Et quia nil ſe contra eorum ſpiritũ præualere conſiderat, in eorum carne crudelitatis ſuæ omnia argumenta conſummat. Sed quid mi- 7 rum ſi humanas uires deſpicit, qui ipſa etiam ſu-

perni in ſe iudicij æterna tormenta cõtemnit? Vnde & ſubditur: Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum.] Ac ſi diceret: Etiam pondus eius animaduerſionis deſpicit, qui ſe per ſupplicium deſuper ueniens ferit. In ſcriptura enim ſacra mallei nomine aliquando diabolus deſignatur, per quem nunc delinquentium culpæ feriuntur. Aliquando uerò percuſſio cœleſtis accipitur, qua uel electi ſupernos ictus ſentiunt, ut à prauis itineribus corrigãtur, uel iuſta ira reprobos percutit, ut iam ſupplicia æterna præueniens, quid etiam in poſterum mereantur, oſtendat. Nam quia appellatione mallei antiquus hoſtis exprimitur, propheta teſtatur, cùm ſuper eum uim extremi iudicij con-
Hier.50 templatur, dicens: Quomodo confractus eſt & contritus malleus uniuerſæ terræ? ac ſi diceret: Eum per quem uaſcula ſua Dominus in miniſterij uſum formanda percutit, quis perpendat quo turbine ueniente extremo iudicio in æterna damnatione confringit? Rurſus per malleum percuſſio cœleſtis exprimitur, quod Salomone templũ
3.Reg.6 ædificante ſignatur, cùm dicitur: Domus autem cùm ædificaretur, lapidibus dedolatis atq; perfectis ædificata eſt, & malleus & ſecuris & omne ferramentum non ſunt audita in domo cùm ædificaretur. Quid enim domus illa niſi ſanctam Eccleſiam, quam in cœleſtibus Dominus inhabitat, figurabat? Ad cuius ædificationem electorum animæ quaſi quidam expoliti lapides deferunt. Qui cùm ædificantur in cœlis, nullus illic iam diſciplinæ malleus reſonat: quia dolati atq; perfecti illuc lapides ducimur, ut locis iuxta meritum congruis diſponamur. Hic enim foris tundimur, ut illuc ſine reprehenſione ueniamus. Hic malleus, hic ſecuris, hic omnia tunſionum reſonant ferramenta. In domo autem Dei nulli ictus audiuntur: quia in æterna patria omnis iam percuſſionum ſtrepitus conticeſcit. Nequaquã ibi malleus percutit: quia nulla animaduerſio affligit. Nequaquam ſecuris incidit: quia receptos interius nulla foràs ſeueritatis ſententia proiicit. Nequaquam ferramẽta perſtrepunt: quia nec quælibet minima ultrà iam flagella ſentiuntur. Quia ergo per malleum deſuper uenientem cœleſtis pondus percuſſionis exprimitur, quid eſt quòd Leuiathan iſte malleum deſpicit, niſi quòd ſupernæ animaduerſionis ictus formidare cõtemnit? Et quaſi ſtipulam malleum deputat: quia ad iuſtæ iræ ſe pondera uelut contra terrores leuiſſimos parat. Vnde & adhuc expreſſius ſubditur:

Quòd imminentibus tormentis exæcatus malitia, ad exercenda mala diabolus acrius inſurgit. Cap. XL

ET deridebit uibrantem haſtam.] Contra Leuiathan enim Dominus haſtam uibrat: quia in eius interitu diſtrictam minatur ſentẽtiam. Haſtam quippe uibrare, eſt æternam ei mortem ex diſtricta animaduerſione præparare. Sed apoſtata ſpiritus autorem uitæ etiam cum ſua morte deſpiciens, haſtam uibrantem deridet: quia ex diſtricto iudicio quicquid horribile eſſe præuidet, pati non metuit, ſed quo ſe æterna tormenta non poſſe euadere conſpicit, eo in exercẽda nequitia durior ſurgit. Quem cùm plerique huius mundi ſapientes in cunctis quæ appetit, tanta pertinacia, tanta formidine ſtringi conſiderant, corda ſua ad famulatum eius tyrannidis inclinant, & omne quod Deo largiente ſapiunt, hoc contra eum ad ſeruitiũ hoſtis illius inflectunt. Vnde & rectè ſubditur:

Quòd hi qui uidebantur radijs uirtutum ſplẽdere, uel minis territi, uel cruciatibus victi, Leuiathã ſeductionem ſubintrent. Caput XLI.

SVb ipſo erunt radij ſolis.] In ſcriptura enim ſacra cum figuratè ſol ponitur, aliquãdo Dominus, aliquando perſecutio, aliquãdo de re qualibet manifeſtæ uiſionis oſtenſio, aliquãdo aũt intelligentia ſapientiũ deſignatur. Per ſolẽ quippe Dominus figuratur, ſicut Sapientiæ libro proditur, cùm omnes impij in extremi die iudicij cognita ſua damnatione dicturi ſunt: Errauimus à uia ueritatis, & lumen iuſtitiæ non luxit nobis, & ſol non eſt ortus nobis. ac ſi apertè dicant: Interni nobis luminis radius nõ refulſit. Vnde & Ioannes aiebat: Mulier amicta ſole & luna ſub pedibus eius. In ſole uerò illuſtratio ueritatis, in luna aũt quæ mẽſium ſuppletionibus deficit, mutabilitas temporalitis accipitur. Sancta aũt Eccleſia quia ſupernæ luminis ſplẽdore protegitur, quaſi ſole ueſtita: quia uerò cuncta temporalia deſpicit, lunã ſub pedib. premit. Rurſum ſole perſecutio deſignatur, ſicut in Euangelio ueritas dicit, cùm nata ſine radicibus ſua lumina orto ſole aruerunt: quia uidelicet uirtutæ in corde terrenorũ hominũ tẽporali momento uiuentia, ſuperueniente perſecutionis ardore cõcantur. Rurſum ſole manifeſtæ uiſionis oſtenſio deſignatur, ſicut Propheta Dominũ cunctorũ oculis apparentem denunciat, dicens: In ſole poſuit tabernaculum ſuum. ac ſi diceret: Humanitatis aſſumptæ ſacramentũ in lumine manifeſtæ uiſionis oſtendit. Et ſicut eidẽ prophetæ diuinitate per Nathan dicitur: Tu feciſti in abſcondito, ego uerò faciam uerbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in conſpectu ſolis. Quid enim per conſpectum ſolis, niſi cognitionem inſinuat manifeſtæ uiſionis? Rurſum ſolis nomine, ſapientiũ intellectus exprimitur, ſicut in Apocalypſi ſcriptũ eſt: Quartus angelus effudit phialam ſuam in ſolem, & datũ eſt illi æſtu afficere homines & igni. Phialam uidelicet in ſolem effundere, eſt perfectionis ſupplicia uiris ſapientiæ ſplendore fulgentibus irrogare. Et datũ eſt illi ut afficeret homines æſtu & igni: quia dum ſapiẽtes uiri cruciatibus uicti, malè agendi errore tanguntur, illorum exẽplo perſuaſi infirmi quiq; temporalibus deliciis inardeſcunt. Ruinæ nanq; fortiũ augmenta præſtãt perditionibus infirmorum. Quia ſole acumen ſapientiæ deſignatur, per comparationem quoq; à Salomone dicitur: Sapiens ut ſol permanet, ſtultus ut luna mutatur. Hoc ergo loco quid per ſolis radios niſi acumina ſapientium demonſtrantur? Quia enim multi qui in ſancta Eccleſia lucet ſapien-

ſapientiæ reſplendere uidebãtur, tunc uel perſuaſionibus capti, uel minis territi, uel cruciatib. fracti, Leuiathan iſtius ſeditioni ſubijciuntur, rectè dicitur: Sub ipſo erunt radij ſolis. ac ſi apertè diceretur: Hi qui intra ſanctam Eccleſiam per acumina ſapientiæ quaſi radios uidebãtur lucis aſpergere, & per authoritatẽ rectitudinis deſuper reſplendere, poteſtati Leuiathan iſtius iniqua ſe operatione ſubſternũt: ut non iam recta prædicando deſuper luceant, ſed ei peruerſè obſequẽdo famulent. Solis ergo radij ſub ipſo ſunt, cùm nonnulli etiam docti uiri ſapientiæ ſuæ acumina non liberè agendo ſubleuant, ſed ad ueſtigia Leuiathan iſtius & peruerſitate operis, & blandimento adulationis inclinãt: ut intelligentia quæ illis ſicut ſol deſuper fuit ex cœleſti munere, antiqui hoſtis pedib. ſubſternatur ex terrena cupiditate. Vnde & nũc cùm quiſq; ſapientium uel doctorum pro cõmodo uel gloria uitę temporalis per adulationis lapſum terrenis ſe poteſtatibus prauè agentib. ſubijcit, quaſi ſub ueſtigijs uenientis Antichriſti ſolis ſe radius ſternit: & uelut cœli lucẽ ſibi Behemoth humiliat, dum per peſtiferum aſſenſum ſapientium mentes calcat. Toties uerò Leuiathan iſtius pedibus ſe radij ſolis ſubdũt, quoties hi qui doctrinæ uidẽtur lumine reſplẽdere, immoderato acumine praua in ſacro eloquio ſentiũt, peruerſiſq; ſenſib. eius ſe erroribus ſubſternũt: quia dum cõtra fidelia ueritatis prædicamenta ſe erigunt, Leuiathan iſtius ueſtigijs falſa ſentiendo famulantur. Toties radij ſolis ſub ipſo ſunt, quoties docti quiq; & intelligẽtiæ luce pollentes, uel deſpectis cæteris in elatione ſe erigunt, uel ſumma quæ ſapiunt poſtponentes ſordidis carnis deſiderijs inquinantur, uel obliti cœleſtiũ, terrena ambiunt: uel non reminiſcentes quia terra ſunt, de cognitione cœleſtium inaniter gloriantur. Vnde & rectè ibi ſubiungitur:

Quòd hi qui ante humanos oculos quaſi aurum ſingularitate ſplendere iuſtitiæ uidentur, ſed ſic cadunt ut non pœniteant, ante Dei oculos nunquam aurum ſed lutum fuerunt.

Caput XIII.

STernet ſibi aurum quaſi lutum.] Appellatione quippe auri, in ſacro eloquio aliquando diuinitatis claritas, aliquando ſplendor ſupernæ ciuitatis, aliquando charitas, aliquãdo nitor gloriæ ſecularis, aliquando pulchritudo ſanctitatis accipitur. Auri enim nomine, ipſa intima diuinitatis claritas deſignatur, ſicut in Canticorum canticis ſponſi ſpecies deſcribitur: Caput eius aurum optimum. Quia uerò caput Chriſti Deus, nil uerò eſt in metallis auro fulgentius, ſponſi caput aurũ dicitur: quia eius humanitas ex diuinitatis ſuæ nobis claritate principatur. Rurſum auri nomine ſplendor ſupernæ ciuitatis accipitur: ſicut hanc Ioannes ſe uidiſſe teſtatur, dicens: Ipſa ciuitas aurum mundum, ſimile uitro mundo. Aurũ nanq; ex quo illa ciuitas cõſtat, ſimile uitro dicitur: ut & per aurum clara, & per uitrũ perſpicua deſignetur. Rurſum auri nomine charitas intimatur, ſicut angelũ quem ſibi loqui idem Ioannes aſpexit, ad mamillas zona aurea cinctum uidit: quia nimirum ſuperorum ciuiũ pectora dum pœnali iam nequaquã timori ſubiecta ſunt, atq; à ſe uiciſſim nulla ſciſſione ſoluuntur, ex ſola ſe charitate conſtringũt. Zonam uerò auream circa mamillas habere, eſt cunctos mutabilium cogitationum motus, per ſolius iam amoris uincula reſtringere. Rurſum auri nomine, nitor gloriæ temporalis exprimit, ſicut per prophetam dicitur: Calix aureus Babylon. Quid enim Babylonis nomine, niſi huius mundi gloria deſignatur? Quæ calix aureus dicitur: quia dum pulchra eſſe temporalia oſtentat, ſtultas mẽtes in ſua concupiſcentia deebriat, ut ſpecioſa temporalia appetant, & inuiſibilia pulchra contemnant. Hoc aureo calice prima ſponte ſua Eua deebriata eſt, de qua hiſtoria ueritatis dicit: Quia cùm uetitum lignum cõcupiſceret, uidit quòd eſſet pulchrum uiſu, aſpectuq; delectabile, & comedit. Aureus ergo Babylon calix eſt: quia dum uiſum exterioris pulchritudinis oſtendit, ſenſum internæ rectitudinis ſubtrahit. Rurſum auri nomine, ſplendor ſanctitatis accipitur, ſicut Iudaicum pꝰpulũ à ſplendore iuſtitiæ ad nequitiæ tenebras commutatum Hieremias deplorat, dicens: Quomodo obſcuratũ eſt aurum, mutatus eſt color optimus? Sicut enim ſuperius diximus, aurum obſcuratur, cùm conſequentibus iniquitatum tenebris, iuſtitiæ pulchritudo deſeritur. Color optimus mutatur, cùm ſplendor innocentiæ in fœditatem uertitur culpę. Luti quoq; nomine, in ſacro eloquio aliquãdo terrenarũ rerum multiplicitas, aliquando ſordidum ſapiens iniqua doctrina, aliquando deſiderij carnalis illecebræ deſignantur. Per lutũ quippe terrenarum rerum multiplicitas figurat, ſicut per Abacuc prophetam dicitur: Væ ei qui multiplicat non ſua, uſquequo aggrauat contra ſe denſum lutum? Denſo enim ſe luto aggrauat, qui per auaritiam terrena multiplicans, peccati ſui ſe oppreſſione coanguſtat. Rurſum luti nomine, doctrina ſordidum ſapiens deſignatur, ſicut per eundem prophetam Domino dicitur: Viam feciſti in mari equis tuis in luto aquarum multarum. ac ſi diceret: Aperuiſti iter prædicatoribus tuis inter doctrinas huius ſeculi ſordida & terrena ſapientes. Per lutum quoq; deſiderium ſordidæ uoluptatis exprimitur, ſicut Pſalmiſta deprecans ait: Eripe me de luto, ut non inhæreã. Luto quippe inhærere, eſt ſordidis deſiderijs concupiſcentiæ carnalis inquinari. Hoc ergo loco aurum claritas ſanctitatis accipitur, lutum uerò uel terrenarum rerum auaritiam, uel prauarum contagia doctrinarũ, uel ſordes carnalium uoluptatum nil obſtat intelligi. Quia enim multos Leuiathan iſte qui intra ſanctam Eccleſiam fulgore iuſtitiæ reſplendere uidebantur, tunc uel terrenarum rerum concupiſcentia, uel errantis doctrinæ contagio, uel carnalibus ſibi uoluptatibus ſubijcit, aurum ſibi procul dubio quaſi lutum ſternit. Aurum enim quaſi lutum ſternere, eſt in quibuſdam uitæ munditiam per illicita deſideria conculcare, ut hi etiam ſordidis eius ueſtigijs ſeruiant, qui cõtra illum prius

uirtutum splendore rutilabāt. Antiquus itaq; hostis alios tunc sub specie sanctitatis illudit, alios autem per fœda uitia uitæ carnalis intercipit. Sed tunc per hæc apertè grassabitur, nunc autem multorum cordibus occultè dominatur, sicut Paulus
2. Thess. 2 apostolus dicit: Vt reueletur in suo tēpore: nam mysterium iam operatur iniquitatis. Toties igitur etiam nunc aurum sibi quasi lutū subijcit, quoties castitatem fidelium per carnis uitia sternit. Toties aurum uelut lutum calcat, quoties sensum continentium per immunda desideria dissipat. Quod tunc tanto uehementius peragit, quanto suæ perditæ libertati commissus, hoc quod appetit, effrenatius perpetrat. Et fortasse quēpiā moueat, cur misericors Deus fieri ista permittat: ut Leuiathan iste seu nunc per suggestiones callidas, siue tunc per damnatum illum quem replet hominem, uel solis sibi radios, id est doctos quosq; sapientesq; subijciat: uel aurum, hoc est uiros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi uitijs coinquinando substernat. Sed citius respondemus: quia aurum quod prauis eius persuasionibus quasi lutum sterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim seduci quandoq; non reuersuri possunt, quasi habitam sanctitatem ante oculos hominum uidentur amittere: sed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpe nanq; homo multis occultè peccatis inuoluitur, & in una aliqua uirtute magnus uidetur. Quæ ipsa quoque uirtus inanescēs deficit: quia dum innotescit hominibus, proculdubio laudatur, eiusq; laus inhianter appetitur. Vnde fit ut & ipsa uirtus ante Dei oculos uirtus non sit, dum abscondit quod displicet, prodit quod placet. Quæ itaq; esse merita apud Deum possunt, quādo & mala occulta sunt & bona publica? Plerunq; enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit: atq; ideo ostensa diu castitas circa uitæ finem perditur: quia cooperta superbia usq; ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemosynis uacat, propria distribuit: sed tamen multis iniustitijs seruit, uel fortasse linguam in detrectationibus exercet. Et fit plerunq; ut is qui misericors fuerat, iuxta uitæ suæ terminum, ta pacitatis & crudelitatis stimulis inardescat. Quod ualde iusto iudicio agitur, ut perdat ante homines, unde hominibus placuit, qui hoc unde Deo displicuit, corrigere nunquā curauit. Alius patientiæ studet: sed dum inuidere alijs, & seruare in corde malitiam non cauet, fit quandoq; impatiēs, qui diu latuit dolens. Hi itaq; & per aliquid aurū sunt, & per aliquid lutum sunt. Atq; hoc aurum quasi lutum sternitur, quādo occultis peccatis exigentibus etiam uirtus quæ publicè claruerat, dissipat. Sed operæprecium credimus, si in his uirtutem superni ordinis subtilius perpendamus. Sæpe enim omnipotens Deus occulta quorundā mala tolerat, ut aperta eorum bona electorum suorum usibus profutura dispenset. Nam nonnulli mundum nequaquam funditus deserentes, non perseueraturi angustum iter arripiunt, sed ad quærendam angustam uiam exemplo suo eos qui perseueraturi sunt, accendunt. Vnde plerunq; contingit, ut ipsum hoc quod bene uidentur uiuere, non sibi, sed solis potius electis uiuant: dum exempla suis ad bene uiuendi studia perseueraturos alios non perseueraturi prouocant. Sæpe uerò quosdā uidemus uiam ingredi, ad locum propositum festinare, quos alij quia euntes conspiciunt, sequuntur, eundemq; locum pariter petunt. Sed fit plerunq; ut irruente aliquo implicationis articulo, post se redeant qui præibant, & hi ad locū perueniant, qui sequebant. Ita nimirū sunt qui non perseueraturi uiā sanctitatis arripiunt. Idcireo enim uirtutis iter non peruenturi inchoant, ut eis qui peruenturi sunt, quà gradiantur, ostendant. Quorum etiam casus utilitate non modica electorum profectibus seruit: quia illorum lapsum dum conspiciunt, de suo statu contremiscunt, & ruina quæ illos damnat, istos humiliat. Discūt enim in superni adiutoris protectione confidere, dum plerosq; conspiciunt de suis uiribus cecidisse. Quando ergo bene agere uidentur reprobi, quasi planū eis electis sequentibus monstrant: quando uerò in lapsum nequitiæ corruunt, electis post se pergentibus quasi cauēdam superbiæ foueam ostendit. Eat ergo Leuiathan iste, & solis sibi radios subdat, atque aurum luti more subijciat. Scit omnipotens Deus ad electorum suorum solatium bene uti malo reproborum, quando hi qui ad illum peruenturi sunt, & suis ad eum meritis proficiunt, & sæpe in eo quod superbè sapiunt, alienis lapsibus corriguntur. Sed si hæc Leuiathan iste agit in eis etiam quos claros aliqua uirtus ostendit, quod de illis facturus est quorum mens uel expers aliqua subleuata à terrenis concupiscentijs non est? Quos tamē diuinus sermo apertè exprimit, dum subiungit:

Quòd in tantum cæci erunt qui adhærebunt Antichristo, ut feruentes in contumelijs & morte sanctorū, arbitrentur obsequium se præstare Deo. Cap. XIIII.

Feruescere faciet quasi ollam profundum mare.] Quid per mare nisi uita secularium, quid per profundum nisi altæ & abditæ eorum cogitationes exprimuntur? Quod profundum mare Leuiathan iste quasi ollam facit feruescere: quia nimirum constat quòd persecutionis extremæ tempore, contra electorum uitam studeat animos reproborum per flāmam crudelitatis excitare. Tūc profundum mare quasi olla feruescit, cum corda reproborum ualido ardore succendit: & quæ hoc pacis tempore intra suam malitiam clausa latuerunt, tunc in æstum immanissimæ persecutionis ebulliunt, ac per abruptam crudelitatis apertæ licentiam, ea quæ diu presserant odia antiqui liuoris exhalant. Quia autem pestifero errore persuasi, sic in istis famulantur Antichristo, ut tunc uerius prębere se æstiment obsequium Christo: postquam dixit: Feruescere faciet quasi ollam profundum mare, aptè subiunxit: Ponet quasi cum unguēta bulliunt.] Vnguenta quippe cum bulliunt, fragrantiā suauitatis reddunt. Quia ergo Leuiathan

uiathan iſte ita ſeducet corda reproborũ, ut quicquid agunt ex iniquitate perfidiæ, pro ueritate rectæ fidei ſe agere ſuſpicentur, quaſi bene eis olet, id quod zelo religionis exercẽt. Vnde in Euange
Ioa.16 lio diſcipulis ueritas dicit: Vt omnis qui interficit uos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Igitur ſicut olla feruent, dum crudeliter perſequuntur: ſed apud eos ipſa perſecutio, unguentorum fragrantiam redolet, dum mens eorum uanis ſuſpicionibus decepta æſtimat quia Deo obſequium perſoluat. In ſcriptura enim ſacra unguentorum odoribus opinio ſolet ſignari uirtutũ. Vnde ſponſa in Canticis canticorum ſponſum deſiderans di
Can.1 cit: In odore unguentorum tuorum currimus. Et
1.Cor.2 unde Paulus apoſtolus uirtutum laude fragrare ſe ſciens, ait: Chriſti bonus odor ſumus Deo. Itaque quia Leuiathan iſte miniſtros illius perditi uaſis ſui in crudelitatis opera ſub opinione laudis & prætextu uirtutis intercipit, poſtquam dixit: Feruefcere faciet quaſi ollam profundum mare, rectè mox ſubdidit: Ponet quaſi cum unguenta bulliũt. Quod enim per crudelitatis incendium mare feruet, hoc in eorundem iudicio qui excæcantur falſo nomine uirtutis ac ſi unguenta bulliant, oſtendit: ut tanto atrociores ad crudelitatem fiant, quãto ſe etiam mereri præmia quaſi pro zelo religionis exiſtimant. Iuſtumq; hoc eſt diuino iudicio, ut qui pietatis uim perpendere & cuſtodire negligunt, ſuſpicionis ſuæ odore fallantur. Vnde & ad illuſionis augmentum, eos crudelia perpetrantes, ſigna quoq; ac prodigia ſubſequuntur, ſicut & rectè ſubiungitur:

Quòd Antichriſti ſemita multis miraculis fulgeat. Cap. XV.

12 POſt eum lucebit ſemita.] Poſt Leuiathã quippe ſemita lucere perhibetur: quia quaqua trã ſit, admirationem nimiam ex miraculorum ſuorum claritate derelinquit, & ſiue per ſe, ſeu per miniſtros ſuos quoslibet prodeat, mẽdacibus ſignis coruſcat. Vnde & hoc quod iam ſæpe protulimus
Mat.13 in Euangelio ueritas dicit: Surgent pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabũt ſigna magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Semita igitur poſt Leuiathan lucet: quia quorum corda penetrat, eorum opera prodigijs illuſtrat, ut nimirũ tanto altius eorum mentes in erroris tenebris teneat, quanto per eos foris quaſi potentius lucem de miraculis oſtentat. Sed ſunt nonnulli qui in memoria & uerba prophetica & Euangelica præcepta retinentes, ſciant & falſa eſſe ſigna quæ exhibet, & uera ſupplicia ad quę decipiens trahit. Horũ corda Leuiathan iſte quia ſanctitatis oſtentatione nõ intercipit, in alia ſe eis illuſione componit. Quoſdã nanq; hæc ſcientes, ſed tamen præſentem uitam diligentes conſpicit, quorum protinus mentibus uẽtura ſupplicia leuigat, finienda quandoq; diſtrictionis iudicia aſſerit, & deceptos callidè ad præſentes uoluptates rapit. Vnde & aptè mox ſubditur:

Quòd ita infatuati ſunt quidam hæretici, quòd iudicium Dei finem habere exiſtiment, & minas tormẽtorum ad terrorem tantum intentatas à Deo, ut à peccatorum perpetratione genus humanum compeſceret. Cap. XVI.

AEſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem.] Quòd æterna incomprehẽſibiliaq; iudicia abyſſi ſoleant nomine deſignari, Pſalmiſta teſtatur dicens: Iudicia tua abyſſus multa. Senectus uerò aliquãdo pro finis propinquitate ponitur. Vnde Apoſtolus ait: Quod antiquat & ſeneſcit, prope interitũ eſt. Leuiathan itaq; iſte æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentẽ: quia reproborũ corda ſic infatuat, ut ſuſpicionem eis de uẽturo iudicio quòd quaſi finiat, infundat. Abyſſum nãq; ſeneſcere eſtimat, qui terminari quandoq; in ſupplicijs ſupernã animaduerſionẽ putat. Igit antiquus iſte perſuaſor in membris ſuis, id eſt in mentibus iniquorum futuras pœnas quaſi certo fine determinat, ut eorum culpas ſine termino correptionis extendat, & eo magis hic peccata nõ finiunt, quo iſtic æſtimant peccatorũ ſupplicia finiẽda. Sunt eñ nunc etiã qui idcirco peccatis ſuis ponere finem negligunt, quia habere quandoq; finem futura ſuper ſe iudicia ſuſpicãtur. Quibus breuiter reſpõdemus, ſi quãdoq; finienda ſunt ſupplicia reproborũ, quãdoq; finienda ſunt ergo & gaudia beatorũ. Per ſemetipſam nanq; ueritas dicit: Ibunt hi in ſuppliciũ
Matth.25 æternũ, iuſti aũt in uitã æternã. Si igit hoc uerum nõ eſt quod minatus eſt, neq; illud uerũ eſt quod promiſit. At inquiunt, Ideo æternã pœnã peccantibus minatus eſt, ut eos à peccatorũ perpetratione cõpeſceret: quia creaturæ ſuę æterna ſupplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius reſpondemus: Si falſa minatus eſt ut ab iniuſtitia corrigeret, etiam falſa pollicitus eſt ut ad iuſtitiam prouocaret. Et quis hãc eorum uæſaniã toleret, qui dum promiſſionibus ſuis reproborum ſupplicia finiri aſſerunt, aſſertione ſua etiam electorum præmia remunerationesq; cõfundunt? Quis hãc eorũ uæſaniam toleret, qui conant aſtruere uerũ non eſſe quod ueritas de æterno igne minata eſt, & dũ ſatagunt Deum perhibere miſericordem, non uerentur prædicare fallacem? At inquiunt: Sine fine puniri non debet culpa cum fine. Iuſtus nimirum eſt omnipotens Deus: & quod non æterno peccato cõmiſſum eſt, æterno nõ debet puniri tormento. Quibus citius reſpondemus, quòd rectè dicerent, ſi iudex iuſtus diſtrictusq; ueniens, non corda hominum, ſed facta penſaret. Iniqui enim ideo tunc cum fine deliquerunt: quia cum fine uixerunt. Voluiſſent quippe ſine fine uiuere, ut ſine fine potuiſſent in iniquitatibus permanere. Nã magis appetũt peccare quam uiuere: & ideo hic ſemper uiuere cupiũt, ut nunq; deſinant peccare, cum uiuũt. Ad diſtricti ergo iudicis iuſtitiã pertinet, ut nunq; careant ſupplicio, quorũ mens in hac uita nunq; uoluit carere peccato: & nullus deſ iniquo terminus ultionis, qui quãdiu ualuit, habere nolu
13 it terminũ criminis. At inquiunt: Nullus iuſtus crudelitatibus paſcitur, & delinquens ſeruus à iuſto Domino idcirco cædi præcipit, ut à nequitia corrigatur. Ad aliquid ergo cæditur, cũ non eius Dominus cruciatibus delectatur. Iniqui autẽ gẽ-

hennæ ignibus traditi, quo fine ſemper ardebũt? Et quia certũ eſt quòd pius atq; omnipotẽs Deus non paſcitur cruciatibus iniquorum, cur crucian-
tur miſeri ſi non expiantur? Quibus citius reſpon demus, quòd omnipotens Deus qui pius eſt, miſe rorum cruciatu non paſcitur: quia autẽ iuſtus eſt, ab iniquorum ultione in perpetuum non ſedat. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio & quidẽ ſua iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid concre mantur: ſcilicet ut iuſti omnes & in Deo uideant gaudia quę percipiunt, & in iſtis reſpiciant ſuppli cia quæ euaſerunt: ut tanto in ęternum magis diui næ gratiæ debitores ſe eſſe cognoſcant, quanto in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ eius adiu- torio uitare potuerunt. At inquiunt: Et ubi eſt q̃ ſancti ſunt, ſi pro inimicis ſuis quos tunc ardere ui
Mar. 5 derint, non orabunt: quibus utiq; dictũ eſt: Pro ini micis ueſtris orate? Sed citius reſpondemus: Orãt pro inimicis ſuis eo tempore, quo poſſunt ad fru- ctuoſam pœnitentiam eorum corda conuertere, atq; ipſa cõuerſione ſaluare. Quid enim aliud pro
2. Tim. 2 inimicis orandũ eſt, niſi hoc quod Apoſtolus ait: Vt det illis Deus pœnitentiam, & reſipiſcãt à dia- boli laqueis, à quo capti tenentur, ad ipſius uolun tatem? Et quomodo pro illis tunc orabitur, quan- do iam nullatenus poſſunt ad iuſtitiæ opera ab ini quitate commutari? Eadem itaq; cauſa eſt cur nõ oretur tunc pro hominibus æterno igne damna- tis, quæ nunc etiã cauſa eſt, ut non oretur pro dia- bolo angelisq; eius æterno ſupplicio deputatis. Quæ nunc etiam cauſa eſt ut non orent ſancti ho- mines pro hominibus infidelibus impijſq; defun- ctis, qui de eis utiq; quos æterno deputatos ſuppli cio iam nouerunt, ante illum iudicis iuſti conſpe- ctum orationis ſuæ meritũ caſſari refugiũt. Quod ſi nunc quoq; uiuentes iuſti mortuis & damnatis iniuſtis minimè compatiuntur, quando adhuc ali quid iudicabile de ſua carne ſe perpeti etiam ipſi nouerunt: quanto diſtrictius tunc iniquorum tor menta reſpiciũt, quando ab omni uitio corruptio nis exuti, ipſi iam iuſtitiæ uicinius atq; arctius in- hærebunt? Sic quippe eorũ mentes per hoc quòd iuſtiſſimo iudici inhærent, uis diſtrictionis abſor- bet, ut omnino eis nõ libeat quicquid ab illius in- ternæ regulæ ſubtilitate diſcordat. Sed quia ſub- orto occaſionis articulo, hæc contra Origeniſtas breuiter diximus, ad eum quem prætermiſimus, exponendi ordinẽ recurramus. Poſtq; miſericors Dominus callida machinamẽta Leuiathan iſtius indicauit, aperte prædicẽs omne quod electos ex terius uehementer opprimit, omne quod interius ſuggeſtione ſua reprobis blandienter infundit: mox immanitatẽ uirtutis illius breuiter inſinuãs, ſubdit: Non eſt ſuper terram poteſtas quæ com- paretur ei.

Quòd reprobus angelus anteq̃ peccaret, omni creaturæ præ latus ſic factus eſt, ut Deũ & amãs timeret, & timẽs amaret: ſed ſua peruerſitate talis factus eſt, ut nullũ timeret. Cap. VII.

14 POteſtas eius ſuper terrã cunctis eminentior perhibetur: quia etſi actionis ſuæ merito in- fra homines cecidit, omne tamen humanum ge- nus naturæ angelicæ cõditione trãſcẽdit. Quam- uis enim internæ felicitatis beatitudinem perdi- dit, naturæ tamen ſuæ magnitudinem non amiſit: cuius adhuc uiribus humana omnia ſuperat, licet ſanctis hominibus meritorum ſuorum deiectio- ne ſubiaceat. Vnde & eiſdem ſanctis contra hunc decertantibus eo retributionis ſuæ meritum cre- ſcit, quo ille ab eis uincitur, qui per naturæ poten- tiam quaſi iure ſe hominibus ſupereſſe gloriatur. Sequitur: Qui factus eſt ut nullum timeret.] Sic quidem factus eſt per naturam, ut cõditorem ſuum caſtè timere debuiſſet: timore uidelicet ſo- brio, non timore quem foràs charitas mittit, ſed ti more qui in ſeculum ſeculi permanet, id eſt quem charitas gignit. Aliter enim timet cõiugem uxor amans, aliter dominum ancilla peccans. Sic ergo fuerat iſte conditus: quatenus timore lætus auctho- rem ſuum & amans metueret, & metuens ama- ret. Sed ſua peruerſitate talis factus eſt, ut nullum timeret. Ei quippe à quo conditus fuerat, ſubeſſe deſpexit. Ita enim Deus ſuper omnia eſt, ut ipſe ſub nullo ſit. Leuiathan uerò iſte eius celſitudinis culmen aſpiciens, ius peruerſæ libertatis appetit, ut & præeſſet cæteris, & nulli ſubeſſet, dicens: Aſ- cendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo. Cuius eo ipſo ſimilitudinem perdi- dit, quo eſſe ei ſuperbè ſimilis in celſitudine concu- uit. Qui enim charitatem eius imitari debuit, ſub- ditus ambijt eius celſitudinem, & hoc quod imita ri poterat, amiſit elatus. Celſus nimirum eſſet, ſi ei qui ueraciter celſus eſt, inhærere uoluiſſet. Celſus eſſet, ſi participatione ueræ celſitudinis cõtentus fuiſſet. Sed dum priuatã celſitudinem ſuperbè ap- petit, iure perdidit participatã. Relicto enim eo cui debuit inhærere principio, ſuum ſibi appetit quodammodo eſſe principium. Relicto eo qui uerè illi ſufficere poterat, ſe ſibi ſufficere poſſe iu- dicauit: & tanto magis intra ſe cecidit, quanto ma gis ſe contra gloriam ſui conditoris erexit. Nam quem exaltabat libera ſeruitus, deiecit captiua li- bertas. Qua libertate nunc ut nullum timeat, eſſe natur: ſed ipſa grauiter effrenatione reſtringitur. Superno enim iudicio cuncta mirabiliter ordi- te, unxit illum libertas quam appetijt: quia nunc omnimodo non timens omnibus ſupplicijs ſubia cet, qui elementis etiam ſupereſſe poterat, ſi unã quem debuit timere uoluiſſet. Vnum profectò ti- meret omnia poſſidens, qui nũc unũ non timens omnia patitur. Factus eſt ergo ut nullum timeret, nullum uidelicet, quia nec Deum: ſed neque hoc quod paſſurus eſt, metuit. Cui nimirum felicius fuerat, timendo uitare ſupplicia, quàm non timen do tolerare. Appetitum itaq; celſitudinis uertit in rigorem mentis, ut damnatus iam per duritiam ſe malè egiſſe non ſentiat, qui præeſſe per gloriam quærebat. Nam quia ius quæſitæ poteſtatis non obtinuit, quaſi quoddam ſuperbiæ ſuæ remedium inſaniam inſenſibilitatis inuenit, & quia prouec- tu tranſgredi cuncta non potuit, deſpectu ſe cõ- tra cuncta præparauit.

Cuius

15 Cuius adhuc ſuperbia ſtudioſè deſcribitur, cũ protinus ſubinfertur: Omne ſublime uidet.] Id eſt, cunctos uelut infra ſe poſitos quaſi de ſublimi reſpicit: quia dum per intentionem contra authorem nititur, æſtimare ſibi quemlibet ſimilem dedignatur. Quod aptè etiam eius membris congruit: quia omnes iniqui per tumorem cordis elati, cunctos quos cernunt, ſuperbiæ faſtu deſpiciunt: & ſi quando exterius uenerantur, intus tamen in ſecreto cordis, ubi apud ſe ſua æſtimatione magni ſunt, cunctorum ſibi uitam meritumq; poſtponunt, eosq; infra ſe eſſe reſpiciunt: quia per elatam cogitationem cordis in cuiuſdam ſe altitudinis arce poſuerunt. Quibus bene per pro-
Eſa 5 pheram dicitur: Væ qui ſapientes eſtis in oculis
Rom 12 ueſtris, & coram uobiſmetipſis prudentes. Hinc etiam Paulus ait: Nolite prudentes eſſe apud
Iſa 5 uoſmetipſos. Hinc ad Saul diuina increpatione dicitur: Nonne cùm eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael? Paruulus quippe in oculis ſuis eſt, qui in eo q; ſemetipſum conſiderat, imparem ſe alienis meritis penſat. Nã quaſi grandem ſe aſpicit, quiſquis ſe ſuper aliena merita elatione cogitationis extẽdit. Saul autem reprobus in bono quod cœperat, non permanſit: quia faſtu ſuſceptæ poteſtatis intumuit.

16 At contrà Dauid ſemper de ſe humilia ſentiens, eiuſdemq; Saul ſe comparationi poſtponẽs, poſtquam feriendi locum reperit & pepercit, eidem ſæuienti aduerſario, humili ſe profeſſione
1 Reg 24 proſtrauit, dicens: Quem perſequeris rex Iſrael? quem perſequeris? Canem mortuum, & pulicem unum? Et certè iam unctus in regem fuerat, iam exorante Samuele & cornu ſuper ſe oleũ fundente didicerat quòd eum diuina gratia, Saul reprobato, ad regni gubernacula poſſidendo ſeruabat: & tamen perſequenti aduerſario mente humili ſe ſubſternebat, cui diuino iudicio prælatum ſe eſſe nouerat. Illi itaque ſe humiliter poſtponebat, cui per elationis gratiam incomparabiliter ſe nouerat eſſe meliorem. Diſcant ergo quomodo humiliari proximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur neſciunt, ſi ſic ſe electi etiam illis humiliant, quibus iam ſe per interna iudicia antepoſitos deprehẽdunt. Hoc autem proprium eſſe ſpecimen electorum ſolet, quòd de ſe ſemper D ſentiunt infrà quàm ſunt. Hinc nanque ab eodem
Pſal 30 Dauid dicitur: Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. Hinc Salomon ad ſapi-
Prou 9 entiam paruulos uocat, dicens: Si quis eſt paruulus, ueniat ad eam. Qui enim necdum ſemetipſum deſpicit, humilem Dei ſapientiam non ap-
Matth 11 prehendit. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Confiteor tibi Domine pater cœli & terræ: quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Hinc rurſum Pſalmiſta ait:
Pſal 114 Cuſtodiens paruulos Dominus. Hinc magiſter gentium dicit: Facti ſumus paruuli in medio ueſtri. Hinc diſcipulos admonens ait: Superiores ſibi inuicem arbitrantes. Nam quia iniquus quiſque inferiorem ſe omnem quem cognouit, putat:

A è diuerſo iuſtus ſtudet ut ſuperiorem quemlibet proximum attendat. ac ne dum ſe alij alter humiliat, humiliatio iret alteri in elationem, bene utranq; partem admonuit dicens: Superiores ſibi inuicem arbitrantes: ut in cogitationibus cordis & ego mihi illum præferam, & uiciſſim ille me ſibi: ut cùm ab utraq; parte cor inferius premitur, nullus ex impenſo honore ſubleuetur. Sed hanc humilitatis formam reprobi, quia Leuiathan huius membra ſunt, uel cognoſcere uel tenere contemnunt, qui & ſi quando ſe humiles ſpecietenus oſtendunt, humilitatis uim ſeruare intrinſecus negligunt. Quibus ſæpe accidit, ut ſi quando unumquodlibet bonum uel minimum faciant, à
B malis ſuis omnibus reſpectum mentis protinus auertant, atq; hoc quod uel extremum bonum fecerint, tota intentione ſemper inſpiciant, & ex eo ſeſe iam quaſi ſanctos aſpiciant, obliti malorum omnium quæ commiſerunt, unius ſui tantummodo boni memores, quod fortaſſe facere nec perfectè potuerunt: ſicut euenire contrà electis ſolet, ut cùm multarum uirtutum gratia polleant, unum eos uel tenuiſſimum uitium ualde defatigans pulſet: quatenus dum ex quadam parte ſeſe infirmari conſiderant, de his uirtutibus in quibus prævalent, ſe minimè extollant: dumq; de infirmitate trepidant, hoc quoq; ubi fortes ſunt, humilius ſeruant. Sæpe ergo reprobi per hoc quòd unum uel minimum bonum ſuum incautè conſpiciũt, mala multa & grauia in quibus demerſi ſunt,
C non agnoſcunt. Et ſæpe electi per hoc quòd ad tenuiſſimum malum ſuum infirmari trepidãt, mira diſpenſatione agitur, ut magna bona ad quæ prouecti ſunt, non amittant. Iuſti itaq; & occulti examinis menſura diſponitur, ut & iſtos mala adiuuent, & illos bona grauent, dum & iſti ad prouectum boni utũtur leuibus malis, & illi ad augmentum mali utuntur minimis bonis. Iſti quippe inde perfectius in bono proficiunt, unde de malo tentantur: illi autem inde ad maius malum deficiunt, unde de bono gloriantur. Sic itaq; male bono utitur reprobus, & bene malo utitur probus: ſicut ſæpe contingit ut alius ex cibo ſalutifero inordinatè ſumpto, peſtem languoris incurrat, alius ueneno ſerpentis in medicamine ordinatæ
D confectionis adhibito, languoris moleſtiam uincat. Ille ergo qui cibo ſalutifero uti rectè noluit, inde pernicioſè moritur, unde alij ſalubriter uiuunt: iſte autem qui ueneno ſerpentis cautè uti ſtuduit, inde ſalubriter uiuit, unde alij pernicioſè moriuntur. Venenum ergo ſerpentis non ipſam nequitiam, ſed ſuggeſtionem nequitiæ dicimus, qua nolentes ſæpe renitentesq; tentamur. Quod tunc in medicamen uertitur, cùm mens uirtutibus erecta conſpectis contra ſe tentationibus humiliatur. Iniqui igitur atque ab approbatione interni examinis reprobi, quælibet opera faciant, in quibuslibet uirtutibus eniteſcant, humilitatis ſenſum penitus ignorant: quia nimirum Leuiathan huius membra ſunt, de quo ſuperna uoce dicitur:

De regula humilitatis, & de superbia disputatio. Caput XVIII.

OMne sublime uidet.] Quia non solum per semetipsum, sed per eorum quoque corda quos ceperit, quasi de sublimi cunctos in-
17 ferius despicit. Notandum uerò quòd Leuiathan iste, qui per corpoream bestiam designatur, sublime uidere describitur: quia uidelicet cordis superbia cùm exterius usque ad corpus extenditur, prius per oculos iudicatur. Ipsi quippe per fastum tumoris inflati, quasi ex sublimi respiciunt, & quo se deprimunt, altius extollunt. Nisi enim superbia per oculos quasi per quasdam se fenestras ostenderet, nequaquam Deo Psal-
Psal. 17 mista dixisset: Populum humilem saluum faci- B es, & oculos superborum humiliabis. Nisi se superbia per oculos funderet, Salomon quoque
Prou. 30 de ludææ elatione non diceret: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altum surrectæ. Quia ergo per corporeum animal Leuiathan iste signatur, & superbia usque ad corpus prodiens, apertius oculis principatur, antiquus hostis quasi de sublimi omnes uidere describitur. Sed quia multa de ostendendo humani generis inimico prolata sunt, ualde mens appetit, ut in fine locutionis dominicæ, unum aliquid manifestius exprimatur, unde membra illius breui nobis designatione monstrentur. Sequitur: Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ.] Vt Leuiathan iste in cunctis quæ superius C dicta sunt, caderet: sola se superbia perculit. Neque enim per tot illos uitiorum ramos aresceret, nisi per hanc prius in radice putruisset. Scriptum
Eccle. 10 est nanque: Omnis peccati initium superbia. Per hanc enim ipse succubuit, per hanc se sequentem hominem strauit. Eo etenim telo salutem nostræ immortalitatis impetijt, quo uitam suæ beatitudinis extinxit. Sed idcirco hanc Dominus fini suæ locutionis inseruit, ut cùm post mala omnia Leuiathan istius superbiam diceret, quid esset malis omnibus deterius indicaret. Quamuis etiam per hoc quòd in imo ponitur, uitiorum radix esse monstretur. Sicut enim inferius radix tegitur, sed ab illa rami extrinsecus expanduntur: ita se superbia intrinsecus cælat, sed ab illa protinus aperta uitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nisi hæc mentem in occulto constringeret. Hæc est quæ Leuiathan istius sensum feruescere sicut ollam facit. Vnde & humanas mentes in quodam feruore insaniæ concutit, sed per aperta opera qualiter concussi animam euertat, ostendit. Intus nanque prius ebullit in elatione, quod foris postmodum spumat in
18 opere. Sed quia occasio de superbiæ disputatione se præbuit, debemus hanc subtilius sollicitiusq; discutere, atque ad humanas mẽtes quanta uel qualis ueniat, & quibus qualiterúe surripiat demonstrare. Alia quippe uitia eas solummodo uirtutes impétunt quibus ipsa destruuntur: ut uidelicet ira patientiam, gastrimargia abstinen-

A tiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem, quam uitiorum radicem diximus, nequaquam unius uirtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit: ut quicquid illa inuadente agitur, etiam si esse uirtus ostenditur, non per hoc Deo, sed soli uanæ gloriæ seruiatur. Quasi enim tyrannus quidam obsessam ciuitatem intercipit, cum mentem superbia irrumpit, & quo ditiorem quemq; ceperit, eo in Domino durior exurgit: quia quo amplius res uirtutis sine humilitate agitur, eo latius ista dominatur. Quisquis uerò eius in se tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quòd clauso cordis oculo, iu-
B dicij æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab aliis bene geruntur, displicent: & sola ei quæ ipse uel praue egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur quæ ipse facit: quia & quicquid egerit, egisse se singulariter credit, atque in eo quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibimetipsi fauet per cogitationem: & cùm se in cunctis transcendere cæteros æstimat, per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas citus clamat. Nonnunquam uerò ad tantam elationem mens ducitur, ut in eo quod timet, etiam per ostentationem locutionis effrenetur. Sed tanto facilius ruina sequitur, quanto apud se quisq; impudentius exaltatur. Hinc enim scriptum est: Prou. 18. Ante ruinam exaltatur cor. Hinc per Danielem Dan. 4.
C dicitur: In aula Babylonis deambulabat rex, respondit q; & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, in gloria decoris mei? Sed hunc tumorem quàm concita uindictæ ira repulerit, ilicò adiunxit dicens: Cùm adhuc sermo esset in ore regis, uox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum transiet à te, & ab hominibus te eijcient, & cum bestijs erit habitatio tua, fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te. Ecce quia tumor mentis usque ad aperta uerba se protulit, patientia iudicis protinus usque ad sententiam rupit, tantoq; hunc districtius perculit, quanto eius se superbia immoderatius erexit: & quia o-
D numerando bona dixit in quibus sibi placuit, enumerata mala in quibus feriretur, audiuit. Sci- 19
endum uerò est quòd ipsa hæc de qua tractamus elatio, alios ex rebus secularibus, alios uerò ex spiritalibus possidet. Alter nanq; intumescit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter summis cœlestibusq; uirtutibus: una tamen eademq; res ante oculos Dei agitur, quamuis ad humana corda ueniens, in eorum obtutibus diuerso amictu pallietur. Nam cum is qui de terrena prius gloria superbierat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor eius elatio deseruit, sed ad eum consueta ueniens, ut cognosci nequeat, uestem mutauit. Sciendum quoq; est quòd aliter hæc præpositos, atq; aliter subditos tẽtat. Prælato nanq; in cogitationib. suggerit: quia solo uitæ merito

merito ſuper cæteros excreuit, & ſi qua ab eo bene aliquando geſta ſunt, hæc importunè eius animo obiicit, & cum hunc Deo ſingulariter placuiſſe inſinuat, quo facilius ſuggeſta perſuadeat, ipſam ad teſtimonium poteſtatis traditæ retributionem uocat, dicens: Quia niſi omnipotens Deus te his omnibus meliorem cerneret, omnes hos ſub tuo regimine non dediſſet: eiuſq; mox mentem erigit, uiles atque inutiles eos qui ſubiecti ſunt, oſtendit: ita ut nullum iam quaſi dignum reſpiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mox mentis tranquillitas in iram uertitur: quia dum cunctos deſpicit, dum ſenſum uitamq; omnium ſine moderamine reprehendit, tanto effrenatius ſe in iracundiam dilatat, quanto eos qui ſibi commiſſi ſunt, eſſe ſibimet indignos putat.

At contrà cùm ſubiectorum cor ſuperbia inſtigat, hoc ſummopere nititur agere, ut ſua acta conſiderare funditùs negligant, & ſemper tacitis cogitationibus rectoris ſui iudices fiant: qui dum in illo quod reprehendere debeant, importunè reſpiciunt, in ſemetipſis quod corrigant nunquam uident. Vnde & tanto atrocius pereunt, quanto à ſe oculos auertunt: quia in huius uitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores ſe aſſerunt, nec tamen tantum ut tam noxiæ in regimine perſonæ traderentur, conſiderant. Et dum eius facta deſpiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam uſq; inſaniam deuoluuntur, ut Deum res humanas curare nō æſtiment: quia ei qui quaſi iure reprehenditur, eſſe ſe commiſſos dolent. Sicq; dum contra rectorem ſuperbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumeſcunt: & dum paſtoris ſui uitam dijudicant, ipſam quoque ſapientiam omnia diſponentis impugnant. Sæpe autem rectoris ſui dictis proteruè obuiant, & eandem uocis ſuperbiam libertatem uocant. Sic quippe elatio ſe quaſi pro libertatis rectitudine obiicit, ſicut ſæpe ſe & timor pro humilitate ſupponit. Nam ſicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere ſe æſtimant ex humilitate: ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, & tamen loqui ſe credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem ſubditi proterua quę ſentiunt, nequaquam produnt, & hi quorum loquacitas uix compeſcitur, nonnunquam ex ſola amaritudine intimi rancoris obmuteſcūt. Qui per dolorem mentis, procacitatis ſuæ uerba ſubtrahentes, cùm malè loqui ſoleant, peius tacent: quia cùm peccantes aliquid de correctione audiunt, indignantes etiam reſponſionis uerba ſuſpēdunt. Cum his quando aſperè agitur, ſæpe ad querelæ uocem de hac ipſa aſperitate proſiliūt. Cùm uerò eos magiſtri ſui blandè præueniunt, de hac ipſa humilitate qua præuenti ſunt, grauius indignātur: & tanto eorum mens uaſtius accenditur, quanto conſideratius infirmari iudicatur. Hi nimirum quia humilitatem, quæ uirtutū mater eſt, neſciunt, uſum laboris ſui perdunt, etiam ſi qua bona ſunt quæ operari uideantur: quia ſurgentis fabricæ robuſta celſitudo non figitur, quę nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra ſolidatur. Soli ergo ruinæ creſcit quod ædificāt: quia ante molem fabricæ, humilitatis fundamina non procurāt. Quos bene ab intimis prodimus, ſi paucis in exterioribus oſtendamus. Cunctis nanq; ſuperba apud ſe cogitatione tumentibus ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, inhoneſtas in actione, honeſtas in imagine, erectio in inceſſu, rācor in reſponſione. Horum mens ſemper eſt ad irrogandas contumelias ualida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad laceſſendos uerò alios importuna, ad ea quæ facere & debet & prævalet ignaua, ad ea autem quæ facere nec debet nec prævalet parata. Hæc in eo quod ſponte non appetit, nulla exhortatione flectitur: ad hoc autem quod latenter deſiderat, quærit ut cogatur: quia dum metuit ex deſiderio ſuo uileſcere, optat uim in ipſa ſua uoluntate tolerare.

Igitur quia humanos animos aliter tentari ex rebus carnalibus, atque aliter ex ſpiritalibus diximus, audiant illi: Omnis caro fœnum, & gloria eius ſicut flos fœni. Audiant & iſti quod quibuſdam poſt miracula dicitur: Neſcio uos unde ſitis, diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Audiant illi: Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Audiant iſti quia fatuæ uirgines quæ cum uacuis uaſculis ueniunt, ab internis nuptijs excluduntur. Rurſum quia aliter tentari prælatos, atque aliter ſubditos præfati ſumus, audiant illi quod per quendam ſapientem dicitur: Ducem te conſtituerunt? noli extolli, ſed eſto in illis quaſi unus ex eis. Audiant iſti: Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant quaſi rationem reddituri pro animabus ueſtris. Audiant illi cùm de accepta poteſtate gloriantur, hoc quod Abrahæ uoce ardenti diuiti dicitur: Memento fili, quia recepiſti bona in uita tua. Audiant iſti cùm contra rectores ſuos in querela proſiliunt, hoc quod murmuranti populo Moyſi & Aaron uocibus reſpondetur: Nec contra nos eſt murmur ueſtrum, ſed contra Dominum. Nos enim quid ſumus? Audiant illi: Turbabuntur in conſpectu eius patres orphanorum & iudices uiduarum. Audiant iſti quid contra contumaciam ſubditorum dicitur: Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Audiant ſimul omnes: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Audiant omnes: Immundus eſt apud Deum omnis qui exaltat cor ſuum. Audiant omnes: Quid ſuperbis terra & cinis? Contra huius languoris peſtem audiamus cuncti quod magiſtra ueritas docet dicens: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Ad hoc nanq; unigenitus Dei filius formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit, ad hoc inuiſibilis, non ſolum uiſibilis, ſed etiam deſpectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, irriſionum opprobria, paſſionumq; tormenta tolerauit, ut ſuperbum non eſſe hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis uirtus eſt, propter quam ſolam ueraciter edocendam, is qui ſine

21 Eſa.40 Luc.13 Pſal.61 Matth.25 Eccle.32 Heb.13 Exod.16 Pſal.67 Rom.13 Iacob.4 Eccl.10 Matth.11 22

sine æstimatione magnus est, usq; ad passionē factus est paruus? Quia enim originem perditioni nostræ superbia præbuit diaboli, instrumentum redemptionis nostræ inuenta est humilitas Dei. Hostis quippe noster magnus inter omnia conditus, uideri super omnia uoluit elatus. Redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruus. Sed melius & elationis causam detegimus, & fundamēta humilitatis aperimus, si breui cōmemoratione perstringimus, quid mortis author, quid uitæ conditor dicat. Isa.14 Ille nanq; ait: In cœlum ascendam. Iste Psal.87 autem per prophetam dicit: Repleta est malis anima mea, & uita mea inferno appropinquauit. Ille Isa.14 dicit: Supra astra cœli exaltabo solium meum. Iste humano generi à paradisi sedibus expulso dicit: B Zach.2 Ecce uenio citò, & habitabo in medio tui. Ille di- Isa.14 cit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus A- Psal.21 quilonis. Iste dicit: Ego sum uermis & nō homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Ille di- Isa.14 cit: Ascendam super altitudinem nubium, & simi- Phil.2 lis ero altissimo. Iste cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se æqualem Deo, sed semet ipsum exinaniuit, formam serui accipiens: & per Psal.85 membra sua loquitur dicens: Domine quis simi- Exod.5 lis tibi? Ille per membra sua loquitur dicens: Nescio Dominum, & Israel nō dimittam. Iste per se- Ioan.8 metipsum dicit: Si dixero quia non noui eum, ero similis uobis mendax: sed noui eum, & sermonem eius seruo. Ezech.29 Ille dicit: Mea sunt flumina, & e- Ioan.14 go feci ea. Iste dicit: Non possum à meipso facere C Ibidem quicquam. Et rursum: Pater meus in me manens, Luc.4 ipse facit opera. Ille regna omnia ostendens dicit: Tibi dabo potestatem hāc uniuersam & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui uolo do illa. Matth.20 Iste dicit: Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram uel ad sinistram meam, non est meum dare uobis, sed quibus paratum est à patre meo. Gen.3 Ille dicit: Eritis sicut dij, scientes bonum Acto.1 & malum. Iste dicit: Non est uestrum nosse tempora uel momenta quæ pater posuit in sua potestate. Ille ut uoluntas diuina despici, & ut possit Gen.3 propria suaderi, dicit: Cur præcepit uobis Deus ut nō comederetis ex omni ligno paradisi? Et paulo pòst: Scit enim Deus quòd in quacunq; die comederetis ex eo, aperientur oculi uestri. Iste dicit: D Ioan.5 Non quæro uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me. Ille per membra sua loquitur, di- Sap.2 cens: Nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra, coronemus nos rosis antequam marcescant, ubiq; relinquamus signa lætitiæ no- Ioan.16 stræ. Iste membris suis prænunciat dicens: Plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet quàm celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, ac sese & contra potentiam conditoris erigere, sicut de eisdem per Psal.72 Psalmistam dicitur: Transierunt in dispositionem cordis, cogitauerunt & locuti sunt nequitias, iniquitatem in excelso locuti sunt. Iste ad sputa, ad A palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem ueniens, membra sua admonet dicens: Si quis mihi mi- Ioan.12 nistrat, me sequatur. Quia igitur redemptor 23 noster corda regit humilium, & Leuiathan iste rex dicitur superbōrū, aperte cognoscimus quòd euidentissimum reproborum signum superbia est, at contrà humilitas electorum. Cùm ergo quam quisque habeat, cognoscitur: sub quo rege militet, inuenitur. Vnusquisque enim quasi quendam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius seruiat potestate rectoris. Vnde & per Euangelium dicitur: Ex fructibus eorum co- Matth.7 gnoscetis eos. Ne igitur nos Leuiathan illius membra uel mira faciendo fallerent, apertum signum Dominus quo deprehendi ualeant demonstrauit, dicens: Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Qui etsi quando fictam speciem humilitatis assumunt, semetipsos tamen celare in omnibus nequaquam possunt: quia eorum superbia diu latére non sustinens, cùm ex alia tegitur, ex alia actione denudatur. Qui uerò sub rege humilitatis militant, semper pauidi, atque ex omni latere circunspecti, aduersum iacula elationis pugnant, & quasi contra uenientem ictum solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem tenentur.

Libri trigesimiquarti Moralium sancti Gregorij
FINIS.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER TRIgesimusquintus, & ultimus, explicans quadragesimumsecundum caput beati Iob.

VIA iste ultimus huius operis liber est, & locis difficilioribus pertractatis, minus obscura sunt quæ supersunt: libet hunc indulgentius remissiusq; transcurrere. Velut emensō eō magno maris iam littus cernimus, & intermissionis nostræ uela deponentes, non eodem quo prius impetu ducimur: sed tamen adhuc ex impulsione pristini flatus imus. Quasi anxietatis nostræ uentus cecidit, sed tamen eius uis iamseipsa tranquillior usque ad stationem nos littoris impellit. Igit̄ postquam fideli famulo Dominus Leuiathā hostis eius quàm sit & fortis & callidus ostendit, dum uires illius subtiliter fraudesq; patefecit, beatus Iob ad utraq; respondit, dicens:

Textus

Textus capitis quadrageſimi ſecundi beati Iob.

REſpondens autẽ Iob Domino, dixit: Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Quis eſt iſte qui cælat cõſiliũ abſque ſcientia? Ideo inſipienter locutus ſum, & quę ultra modũ excederent ſcientiã meã. Audi, & ego loquar: interrogabo te, & reſponde mihi. Auditu auris audiui te, nũc aũt oculus meus uidet te. Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiã in fauilla & cinere. Poſtquam autem locutus eſt Dominus ad Iob uerba hæc, dixit ad Eliphan Themanitem: Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram me rectũ ſicut ſeruus meus Iob. Sumite ergo uobis ſeptem tauros & ſeptẽ arietes, & ite ad ſeruũ meũ Iob, & offerte holocauſtũ pro uobis. Iob autẽ ſeruus meus orabit pro uobis. Faciem eius ſuſcipiam, ut non uobis imputetur ſtultitia. Neq; eñ locuti eſtis coram me rectũ ſicut ſeruus meus Iob. Abierũt ergo Eliphas Themanites & Baldath Suites & Sophar Naamathites, & fecerunt ſicut locutus fuerat Dominus ad eos, & ſuſcepit Dominus faciẽ Iob. Dominus quoq; cõuerſus eſt ad pœnitentiã Iob, cùm oraret pro amicis ſuis. Et addidit Dominus oña quęcunq; fuerãt Iob, duplicia. Venerũt aũt ad eũ omnes fratres ſui, & uniuerſæ ſorores ſuæ, & cũcti qui nouerãt eũ prius, & comederũt cũ eo panẽ in domo eius. Et mouerũt ſuper eũ caput, & cõſolati ſunt eũ ſuper omni malo quod intulerat Dñs ſuper eum, & dederũt ei unuſquiſq; ouẽ unam & inaurẽ aureã unã. Dominus aũt benedixit nouiſsimis Iob magis q̃ principio eius. Et facta ſũt ei quatuordecim milia ouiũ, & ſex milia camelorũ, & mille iuga boũ, & mille aſinæ, & fuerũt ei ſeptẽ filij, & tres filiæ. Et uocauit nomẽ unius Diẽ, & nomẽ ſecundę Caſiã, & nomẽ tertiæ Cornuſtibŋ. Nõ ſunt aũtem inuẽtæ mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ Iob in uniuerſa terra. Deditq; eis pater ſuus hæreditatem inter fratres earũ. Vixit autẽ Iob poſt flagella hæc cẽtũ quadraginta annis, & uidit filios ſuos, & filios filiorũ ſuorum uſq; ad quartã generationem, & mortuus eſt ſenex & plenus dierum.

Libri Iob finis.

Quòd omnis ſapientia humana ſapiẽtiæ diuinæ comparata, inſipientia eſt. Cap. II.

SCio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.] Contra immanes quippe uires eius intulit: Scio quia omnia potes. contra occultas uerò machinationes illius ſubiũxit: Et nulla te latet cogitatio. Vnde & mox Leuiathan eidem exprobrat dicens: Quis eſt iſte qui cælat conſiliũ abſque ſcientia?] Abſq; ſcientia eñ Leuiathan cælat conſilium: quia quamuis cõtra infirmitatẽ noſtram multis fraudibus occultetur, protectoris tamẽ noſtri ſancta nobis inſpiratione detegit. Abſque ſcientia cælat conſilium: quia licet tentatos lateat, latére tamen protectorem non poteſt tentatorum. Igitur audita fortitudine & calliditate diaboli, audita etiam creatoris noſtri potentia, quæ & illum ualenter reprimit, & nos miſericorditer tegit, quæſumus beate Iob, ut quæ de temetipſo ſentis, nobis minimè occultes. Sequitur: Ideo inſipienter locutus ſum, & quæ ultra modum excederent ſcientiam meam.] Omnis humana ſapientia quantolibet acumine polleat, diuinæ ſapientiæ comparata, nec iuſta nec pulchra, ſed inſipientia eſt. Omnia enim humana quæ iuſta, quæ pulchra ſunt, Dei iuſtitiæ & pulchritudini cõparata, nec iuſta nec pulchra ſunt, nec omnino ſunt. Beatus itaq; Iob ea quę dixerat, ſapienter ſe dixiſſe crederet, ſi uerba ſuperioris ſapientiæ non audiret. In cuius comparatione ſtultum eſt noſtrum omne quod ſapit. Et qui ſapienter quidem locutus hominibus fuerat, diuinas tamen ſentẽtias audiens ſapientius ſe cognoſcit non eſſe ſapientem. Hinc eſt quòd Abraham inter uerba dominica nil ſe niſi puluerem uidit, dicẽs: Loquar ad Dominum meũ, cùm ſim puluis & cinis? Hinc eſt quòd Moyſes omni Ægyptiorum ſapientia inſtructus, ex quo loquentem Dominum audiuit, impeditioris & tardioris linguæ ſe eſſe deprehendit, dicens: Obſecro Domine, non ſum eloquens: ab heri eñ & nudiuſtertius ex quo locutus es ad ſeruum tuũ, impeditoris & tardioris linguæ ſum. Hinc eſt qd' Eſaias poſtquam ſedentem Dominum ſuper ſolium excelſum atq; eleuatum uidit, poſtquam Seraphin duabus alis faciem, duabus uelare pedes, & duabus uolare cõſpexit, poſtquam id quod eſt, ſanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus exercituum, alterum ad alterum clamare audiuit, ad ſeipſum rediens ait: Væ mihi quia tacui, quoniam uir pollutus labijs ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito. Moxq; ipſam pollutionem unde cognouerat ſubdens, ait: Et regem Dominum exercituũ uidi oculis meis. Hinc etiam Hieremias diuina uerba audiens, uerba ſe ſi on habere cognouit, dicens: A, a, a, Domine Deus ecce neſcio loqui: quia puer ergo ſum.

Gen. 18 Exod. 4 Eſa. 6 Ibidem Hier. 1

Hinc

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 Hinc Ezechiel loquens de quatuor animalibus dicit: Cùm fieret uox supra firmamentum quod erat supra caput eorum, stabant & submittebant alas suas. Quid enim per uolatum animaliũ nisi Euãgelistarum atq; doctorum sublimitas designatur? Vel quid sunt alæ animaliũ, nisi sanctorum contemplationes, eos ad cœlestia subleuantes? Sed cùm fit uox supra firmamentum quod super caput eorum est, stantes submittunt alas suas: quia cùm internam uocem supernæ sapientiæ audiunt, quasi uolatus sui alas deponunt: quia uidelicet ipsam ueritatis altitudinem minus contemplari posse cognoscunt. Ad uocem ergo desuper uenientem alas deponere, est cognita superna potentia, uirtutes proprias humiliare, & consideratiõe creatoris nil de se aliud quàm abiecta sentire. Sancti itaq; uiri dum diuinitatis arcana audiunt, quanto magis cõtemplando proficiunt, tanto amplius despicendo quod sunt, aut nihil, aut propè nihil se esse cognoscunt. Respondeat ergo diuinis sermonibus beatus Iob, & sapienter proficiẽs, stultum se esse deprehendat, dicens: Insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam. Ecce tãto se amplius redarguit, quanto amplius proficit, & scientiam suam ultra modũ excessisse se credidit: quia in uerbis Domini plus quàm æstimauerat, secreta eius sapientiq agnouit. Sequitur:

Quòd serui Dei ignorantiam suam profitentes, non arrogãt sibi quod nesciunt, sed doceri à Deo uolunt. Cap. III.

AVdi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.] Audire nostrum, est sono aliunde uenienti aurem alió positam commodare. At cõtrà Deo, cui nil extrà est, audire propriè est, sub semetipso surgentia desideria nostra percipere. Ad Deum ergo, qui & tacẽtium corda cognoscit, loqui nostrum est, nõ uocibus gutturis id qd̃ sentimus prodere, sed promptis ad illum desideriis inhiare. Et quia ideo quisque interrogat, ut discere ualeat quod ignorat, homini Deum interrogare, est in conspectu eius nescientem se cognoscere. Respondere autem Dei, est eum qui se bene humiliter nescientem cognouerit, occultis inspirationibus erudire. Ait ergo beatus Iob: Audi, & ego loquar. ac si diceret: Misericorditer desideria mea percipe, ut dum hæc tua pietas percipiens adiuuat, ad te multipliciora consurgant. Bona quippe uota quoties effectum percipiunt, multi-
Psal. 16 plicantur. Vnde aliàs scriptum est: Ego clamaui, quoniam exaudisti me. Nõ enim ait: Quia clamaui exaudisti me: sed, Clamaui quoniam exaudisti me. Qui enim loquẽs exauditus fuerat, uotis proficientibus exauditus clamabat: Interrogabo te, & responde mihi. ac si diceret: Nescientem me ex tuæ scientiæ contemplatione cognosco. Interroganti igitur respondè: id est, stultitiam propriam humiliter cognoscentem doce. Quia enim interrogaret ipse ex desiderio humilitatis, & Deum sibi respondere quæreret ex magisterio aspirationis, uerbis sequentibus declaratur. Interrogaturũ quippe se perhibuit, sed nihil interrogãdo subiungit. Nã sola de se humilia sentiẽs, & quę misericorditer à Dño perceperit agnoscẽs, protinus subdit:

Quòd sanctus Iob tantum ex percussione profecerit, ut interne mentis oculo flagelli sui utilitatem reuelante Deo intelexerit. Cap. IIII.

AVditu auris audiui te, nunc autem oculus meus uidet te.] His nimirum uerbis aperte indicatur quia quãto uisus superior est auditu, tanto differt ab eo quod prius extitit, & hoc qd̃ postmodũ per flagella profecit. Et quia interno oculo ueritatis lumẽ magis cõspexerat, humanitatis suę tenebras dijudicãs plus uidebat. Vnde & sequitur:

Quòd tunc utilis sit reprehensio, cùm correctio sequitur & pœnitudo. Cap. V.

IDcirco ipse me reprehendo.] Quanto enim quisq; se minus uidet, tãto sibi minus displicet: & quanto maioris gratiæ lumen percepit, tanto amplius reprehensibilem se esse cognoscit. Cùm enim intrinsecus subleuatur per omne quod est, ad eam quam super se conspicit regulam congrue nititur. Et quia adhuc humana infirmitas prepedit, cernit quia ei ex non minima parte deficit, totumq; ex se illi oneriosum est, quod interne regulæ conueniens non est. Quam regulam beatus Iob post flagella proficiens amplius suspicit, & à semetipso in magna sui redargutione discretit, dicens: Idcirco ipse me reprehendo. Sed quia nulla est cognitio reprehensionis, si non sequantur etiam lamenta pœnitudinis, recte post reprehensionem subditur: Et ago pœnitentiam in fauilla & cinere.] In fauilla etenim & cinere pœnitentiam agere, est contemplata summa excelsa, nil aliud quàm fauillam se cineremq; cognoscere. Vnde & ciuitati reprobæ in Euãgelio Dominus dicit: Si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. In cilicio quippe asperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem puluis ostenditur mortuorum. Et idcirco utrũq; hoc adhiberi ad pœnitentiam solet, ut in pũctione cilicij cognoscamus quid per culpam fecimus, & in fauilla cineris perpendamus, quid per iudicium facti sumus. Considerentur ergo in cilicio pungentia uitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequẽs iusta pœna uitiorum. Quia enim post peccatum carnis contumeliæ surrexerunt, ut rideat homo in asperitate cilicij superbiendo quid fecit, uideat in cinere usquequo peccando peruenit. Potest quoq; cilicio ipsa per recordationem atq; pœnitentiam dolorum pũctio designari. Nã hoc quod ait B. Iob: Ipse me reprehẽdo: quasi quodam cilicio pungitur, dum in mente sua aspera redargutionum stimulis confricatur. In cinere autem agit pœnitentiã: quia ex primo peccato quid per iustum iudicium factus sit, solerter attẽdit, dicens: Ago pœnitentiam in fauilla & cinere. ac si apertè dicat: De nullo authoris mei dono superbio: quia sumptus ex puluere, per illatę mortis sententiam

ſententiam ad pulueremme redire cognoſco.

3 Auditis igitur cunctis ſermonibus Iob, cognitis etiam reſponſionibus amicorum, libet ad interni iudicis ſententiam ſpectationem mentis noſtræ conuertere, eiq; dicere: Ecce Domine utraſq; in conſpectu tuo differentium partes audiuimus, & Iob quidem in hoc certamine uirtutis ſuæ facta reuoluere, & amicos eius contra eum cognouimus tuæ iuſtitiæ gloriam defenſare. Inter hæc autem quid noſtra mens ſentiat agnoſcis. Neque enim poſſumus eorum nos dicta reprehendere, quos defenſioni tuæ cognoſcimus deſeruire. Sed ecce aſſiſtunt partes, expectant ſententiam. profer ergo Domine ex inuiſibili regula ſubtiliſſimũ tuæ diſcretionis examen, & quis in cõtentione iſta ſit rectius locutus oſtende. Sequitur:

Quòd ex Dei ſententia uerba amicorum Iob reprobentur, ipſius uerò Iob reſponſio & patientia probatur. Cap. VI.

POſtquam autem locutus eſt Dominus uerba hæc ad Iob, dixit ad Eliphan Themanitem: Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram me rectum ſicut ſeruus meus Iob.] O Domine, iudicij tui ſententia indicat, quantum à luce tuæ rectitudinis cæcitas noſtra diſcordat. Ecce te iudice beatum Iob uictorem eſſe cognoſcimus, quem in te peccaſſe loquendo credebamus. Te iudice addicti ſunt, qui beati Iob ſe merita tranſcendere pro te loquendo crediderunt. Quia igitur ex diuina ſententia quid de partibus æſtimemus agnouimus, nunc eiuſdẽ ſententiæ paulo ſubtilius uerba penſemus. Quomodo enim ſuperius beatus Iob reprehenditur, ſi in comparatione eius rectitudinis amici illius nequaquã coram Domino locuti rectũ memorantur? An adhuc illa de eo ſententia confirmatur, qua antiquo hoſti dicitur: Vidiſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis ſuper terram? Sed quid eſt hoc quòd & laudatur hoſti, & in ſeipſo reprehenditur, in ſeipſo autem reprehenditur, & tamen amicis loquentibus antefertur: niſi quòd ſanctus uir cunctos meritorum ſuorum uirtute tranſcendit, ſed eo ipſo quòd homo fuit, ante Dei oculos ſine reprehenſione eſſe non potuit? In ſancto quippe homine in hac interim uita commorante, diuini examinis regula habet adhuc quod iudicet, quamuis iam ex comparatione cæterorum hominum habeat quod laudet. Beatus igitur Iob pro culpa ſe credidit & non pro gratia flagellari, reſecari in ſe æſtimauit uitia, non autem merita augeri, & in eo reprehenditur quòd intentionem flagelli fuiſſe aliam ſuſpicatur, & tamen amicis reſiſtentibus interni iudicij definitione prælatus eſt. 4 Vnde apertè colligitur, quantæ iuſtitiæ fuerit in eo quòd contra amicorum uerba innocentiam ſuæ operationis aſtruxit, qui diuino iudicio etiam ipſis eiuſdem diuini iudicij defenſoribus antefertur. In exordio autem libri huius agnouimus, quia de illo ſatan Domino dixerat: Mitte manum tuam & tange eum, & uide ſi non in faciem benedicat tibi. Ad quam petitionem beatus Iob damnis, orbitate, uulneribus, & uerborum ſcandalis tangi permittitur: quia uidelicet certus qui eum laudauerat extitit, q; nequaquam iuxta aſſertionem diaboli ſanctus uir in maledictionis culpam laberetur. Sicut ergo & ſuperius diximus, quiſquis beatum Iob in locutione ſua æſtimat poſt flagella peccaſſe, aperte Dominum iudicat in ſua aſſertione erraſſe. Et quãuis Dominus ad diabolum loquens, bona illius præſentia prætulit, non autem eius perſeuerantiã ſpopondit: ſciendum tamen eſt quia nequaquam eius iuſtitiam permittendo tentatori prætuliſſet, ſi eum iuſtum in tentatione perſiſtere nõ poſſe prę-uideret. Permiſſo itaq; diuinitùs in eius tentatione diabolo, quiſquis eum in tentatione ſuccubuiſſe exiſtimat, ignorantiam permittentis accuſat. Approbemus igitr in dictis ſuis ueraciter Iob, ne Deũ in ſua prouidentia nequiter accuſemus. Et quidem quantum ad humana iudicia, in uerbis ſuis amici eius multa illo rectius dixiſſe crederentur, ſed ueritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: Non eſtis locuti coram me rectum ſicut ſeruus meus Iob. Coram me, ait, id eſt intus, ubi ſæpe multorum uita diſplicet, quæ etiam foris hominibus placet. Vnde caute nimis in laudẽ iuſtorũ coniugum dictum eſt: Erãt iuſti ambo ante Deũ. *Luc. 1* Non enim ſecura laus eſt, iuſtos ante homines apparere. Sæpe enim humana ſentẽtia uelut in Deo magnum quempiam approbat, ſed hunc omnipotens Deus qui quaſi ex ſe approbatur ignorat. Hinc eſt enim quòd Pſalmiſta uigilanter exorat dicens: Dirige in conſpectu tuo uiam meam. *Pſal. 5* Nimirum quia plerunq; in conſpectu hominum recta uia creditur etiam quæ à ueritatis itinere deprauatur. Et notandũ quòd non dicitur, Non eſtis locuti coram me rectũ ſicut Iob: ſed, ſicut ſeruus meus Iob: ut uidelicet interpoſitione ſeruitutis, dum eũ quaſi ſub quadam peculiaritate commemorat, cuncta quæ in defenſione ſua dixerat, quia non contumaci ſuperbia, ſed humili ueritate dixerit oſtendat. Sed quia iuſtus eſt & miſericors Deus, amicos eius & per iuſtitiam diſtrictè redarguit, & per miſericordiam benignè conuertit. Nam ſequitur: 5

Quòd hæretici ad catholicam Eccleſiam redeuntes per humilitatem confeſsionis & pœnitentiæ, ſancti ſpiritus gratiam orantibus orthodoxis accipiant: nec ſit aliquis extra communionem Eccleſiæ, indulgentiæ locus. Caput VII.

SVmite uobis ſeptem tauros & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro uobis. Iob autem ſeruus meus orabit pro uobis, faciem eius ſuſcipiam, ut non uobis imputetur ſtultitia.] Ecce iuſtus & miſericors Deus nec culpas ſine increpatiõe deſerit, nec reatum ſine conuerſione derelinquit. Quia enim internus eſt medicus, primò putredinem uulneris innotuit, et pòſt remedia conſequendæ ſalutis indicauit. Quia autem ſæpe iam diximus quòd amici B. Iob hæreticorũ ſpeciem teneant, qui Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum defendere nituntur offendunt, quoniam in dictis suis ueritati rebelles sunt, cui famulari se in falsa assertione suspicantur, omnipotens Deus sæpe illos corpori sanctæ Ecclesiæ per cognitionem ueritatis inuiscerat: bene ipsa quoq; eorum conuersio, quæ sæpe misericorditer agitur, per hanc ueniam quam amici Iob percipiunt, designatur. Notandum uerò magnopere est q̃ conuersionis suę sacrificium Domino non per se, sed per Iob iubentur offerre. Nimirum hæretici cùm ab errore redeunt: quia erga se iram Domini suo per se oblato sacrificio placare nequaquam possunt, nisi ad catholicam Ecclesiam, quã B. Iob significat, conuertantur, ut salutem suam eius precibus obtineant, cuius fidem peruersis assertionibus impugnabant. Ait enim: Iob seruus meus orabit pro uobis, faciem eius suscipiam, ut non uobis imputeẽ stultitia. ac si apertè hæreticis dicat: Sacrificia uestra non accipio, petitionum uestrarum uerba non audio, nisi per intercessionem illius, cuius professionis uerba de me ueracia recognosco. Et uos quidem tauros atq; arietes ad exhibẽda sacrificia conuersionis uestræ deducite, sed à me salutem uestrã per catholicam Ecclesiam, quam dilìgo, postulate. Ipsi enim uolo dimittere id quod mihi in ipsa deliquistis, ut hæc uestram incolumitatem obti-
6 neat, quæ ex uestro languore laborabat. Sola quippe est per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia Dominus
Exod.12 præcepit dicens: In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foràs. In una nanq; domo agnus comeditur: quia in una catholica Ecclesia uera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina lex efferri foràs prohibet: quia dari sanctum canibus uetat. Sola est in qua opus bonũ fructuosè peragitur, unde & mercedem denarij non nisi qui intra uineam laboraueranr acceperunt. Sola est quæ intra se positos ualida charita-
Gen.7 tis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcã quidem ad sublimiora sustulit, omnes autẽ quos extra arcam inuenit extinxit. Sola est in qua superna mysteria ueraciter contemplemur. Vnde
Exod.33 & ad Moysen Dominus dicit: Est locus apud me, & stabis supra petram. Et paulo pòst: Tollam manũ meam, & uidebis posteriora mea. Quia enim ex sola catholica Ecclesia ueritas cõspicitur, apud se esse locũ Dominus perhibet de quo uideatur. In petra Moyses ponitur, ut Dei speciẽ cõtemplentur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diui-
Matth.16 nam præsentiam non cognoscit. De qua soliditate Dominus dicit: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quid est ergo hoc loco dicere ad amicos Iob: Ite ad Iob, nisi petram ascendite? Quid est, faciem eius pro uobis suscipiam, ut non uobis imputetur stultitia, nisi id quod illic dicitur: Posteriora mea uidebis? id est, eius quę post modum futura est mysteria incarnationis intelliges. Hæretici autẽ pro eo quòd in petra stare contemnunt, transeuntis Domini posteriora nõ aspiciunt: quia extra Ecclesiam positi, incarnationis eius sicut sunt mysteria non agnoscunt. Sicut autem & superius diximus, per tauros ceruix superbiæ, per arietes uerò ducatus exprimitur, quia ab hæreticis persuasis plebibus quasi seductis gregibus agitur. De hæreticis nanq; superbientibus dicitur, qui infirmorum mentes malè suadendo corrumpunt: Consilium taurorum inter uaccas populorum. Et quia sequentes se populos uelut greges trahunt, arietes aliquando nominantur. Gregem scilicet arietes ducunt. Vnde per increpationem Hieremias ait: Principes tui uelut arietes. Quia igitur hæretici cùm ad sanctam Ecclesiam redeunt, superbiæ elationem deserunt, & nequaquam iam quasi sequẽtes greges, populorum cuneos ad interitum ducunt, amici beati Iob offerre tauros & arietes iubentur. Tauros enim & arietes offerre in sacrificio, est superbum ducatũ conuersionis humilitate mactare, ut edomita ceruice superbiæ, discant obediẽdo sequi, qui dudum docendo præire conabantur. Rectè quoq; eorũ hæc superbia septem sacrificijs expiatur: quia hæretici ad Ecclesiam reuertentes, per humilitatis hostiam dona spiritus gratiæ septiformis accipiunt, ut qui elationis suæ uetustate tabuerant, nouitate gratiæ reformentur. Septenarius autem numerus apud sapientes huius seculi quadam ratione perfectus, quòd ex primo pari & ex primo impari consummatur. Primus enim impar ternarius est, primusq; par quaternarius. Ex quibus duobus septenarius constat, qui eisdem partibus suis multiplicatus in duodenarium surgit. Nã siue tres per quatuor, seu quatuor per tres ducimus, ad duodenarium peruenimus. Sed non quia à superno munere ueritatis prædicamenta percipimus, hæc fixa scientiæ altitudine dispiciendo calcamus. Hoc proculdubio inconcussa fide retinentes: quia quos spiritus gratiæ septiformis repleuerit, perficit, eisq; non solum trinitatis notitiam, sed etiam uirtutum quatuor, id est, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, atq; iustitiæ operationem præbet. Qui in ipsis quoq; quos ingreditur, suis quodammodo partibus augetur, dum & per trinitatis notitiam quatuor uirtutum actio accipitur, & per operationem uirtutum quatuor ad manifestam trinitatis speciem peruenitur. Et apud nos ergo septenarius, sed longè dissimiliter: quia plenè & non inaniter in duodenarium surgit, dũ & per fidẽ opera, & rursum per opera perficit fidem. Sancti quoq; Apostoli gratiæ septiformis spiritu implẽdi, duodecim sunt electi. In quatuor enim mundi partibus trinitatem, quæ Deus est, innotescere mittebantur. Duodecim ergo electi sunt, ut etiam ex ipsius numeri ratione causa clarescceret, quòd per quatuor infirma tria summa prædicarent. Siue itaque hac seu alia qualibet fortasse ratione, in scriptura tamen sacra septenario numero aliquando secura requies æternitatis, aliquando uniuersitas præsentis huius temporis, aliquando autem sanctæ Ecclesiæ uniuersitas designatur. Septenario quippe numero perfectio æternitatis innuitur, cùm dies septimus in requiem Dominis

Domini ſanctificatus uocatur. Cui iam ueſpera ineſſe non dicitur: quia æternæ beatitudinis requies nullo termino coarctatur. Hinc eſt etiam quòd lege data dies ſeptimus feriatus eſſe præcipitur, ut æterna per illũ requies deſignetur. Hinc eſt quòd in annorum curriculo ſeptenarius numerus ſepties multiplicatus monade addita ad quinquagenarium ducitur, ut perpetuam beatitudinem ſignans iubilæi ſacratiſſima requies obſeruetur. Hinc eſt quòd reſurgens Dominus & frequenter apparens, ultimo iam conuiuio cum ſeptem diſcipulis comediſſe deſcribitur: quia hi qui in illo nunc perfecti ſunt, æterna per illum refectione ſatiantur. 7 Rurſum per ſeptenarium numerum hæc uniuerſitas temporalitatis accipitur. Hinc eſt enim quòd per ſeptem dies hoc totum uitæ præſentis tempus euoluitur. Hinc eſt quòd in typo ſanctæ Eccleſiæ, quæ omni tempore hunc mundum prædicando circuit, arca Domini tubis clangentibus muros Hiericho diebus ſeptem circumacta confregit. Hinc propheta ait: Septies in die laudem dixi tibi. Quod ipſe rurſum pro toto atque uniuerſo ſuæ deprecationis tempore ſe dixiſſe ſignificans, ait: Semper laus eius in ore meo. Quòd uerò per ſeptenarium numerum præſentis uitæ uniuerſitas deſignatur, tunc magis oſtenditur, cum poſt eum quoque etiam octonarius ſubinfertur. Septenariũ quippe cùm adhuc alius ſequitur, ex ipſo eius argumento exprimitur, quòd finienda temporalitas æternitate concludatur. Hinc eſt enim quòd Salomon admonet dicens: Da partes ſeptem, necnon & octo. Per ſeptenarium quippe numerum hoc quod ſeptem diebus agitur, præſens tempus expreſſit. Per octonarium uerò uitam perpetuam deſignauit, quam ſua nobis Dominus reſurrectione patefecit. Dominico ſcilicet die reſurrexit: qui dum diem ſeptimum, id eſt, ſabbatum ſequitur, à conditione octauus inuenitur. Bene autem dicitur: Da partes ſeptem necnon & octo: quia ignoras quid mali futurum ſit ſuper terram. ac ſi apertè diceretur: Sic diſpenſa temporalia, ut appetere non obliuiſcaris æterna. Oportet nanque ut in poſterum bene agendo prouideas, qui de uenturo iudicio quanta tribulatio ſequatur ignoras. Hinc eſt quòd quindecim gradibus templum aſcenditur, ut ex ipſa eius aſcenſione diſcatur, quatenus per ſeptem & octo & temporalis ſollicitè diſpenſetur actio, & prouidè manſio æterna requiratur. Hinc eſt etiam quòd dum monas in denarium ſurgit, centum quinquaginta Pſalmos propheta cecinit. Propter hunc ſeptenarium numerum temporalia, octonarium uerò æterna ſignantem, ſuper centum uiginti fideles in cœnaculo reſidentes Spiritus ſanctus effuſus eſt. Per ſeptem quippe & octo quindecim componuntur, & ſi ab uno uſque ad quindecim numerando paulatim per incrementa conſurgimus, uſque ad centeſimum & uigeſimum numerum peruenimus. Qua ſcilicet effuſione Spiritus ſancti didicerunt, ut & temporalia tolerando tranſirent, & æterna inhianter appeterent. Rurſum ſeptenario numero ſanctæ Eccleſiæ uniuerſitas deſignatur. Vnde Ioannes in Apocalypſi ſeptem Eccleſijs ſcribit, ſed per eas quid aliud quàm uniuerſalem Eccleſiam intelligi uoluit? Quæ nimirum uniuerſalis Eccleſia ut plena ſeptiformis gratiæ ſpiritu ſignaretur, Heliſæus ſuper puerum mortuum ſepties oſcitaſſe deſcribitur. Super extinctum quippe populum Dominus ueniens, quaſi ſepties oſcitat: quia ei dona ſpiritus ſeptiformis gratiæ miſericorditer tribuit. Quia igitur ſæpe ſeptenario numero ſanctæ Eccleſiæ uniuerſitas figuratur, ueniant ad beatum Iob amici illius, & iuſſum diuinitùs offerant holocauſtum. Sed uigilanter omnino ſeptenarij numeri arcana cuſtodiant: ut uidelicet hi qui extrà ſunt poſiti, prius ſe uniuerſitati ſanctæ Eccleſiæ miſceant, & tunc demum ueniam de reatu priſtinæ elationis exquirant. Pro culpa ſuâ ſeptem ſacrificia offerant: quia reatus ſui ablutionem non accipiunt, niſi gratiæ ſeptiformis ſpiritu uniuerſali pacì à qua exciſi fuerant aggregentur. Dicatur igitur: Sumite uobis ſeptem tauros & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro uobis. Iob autem ſeruus meus orabit pro uobis, faciem eius ſuſcipiam, ut non uobis imputetur ſtultitia. ac ſi hæreticis redeuntibus apertè diceretur: Vniuerſali uos Eccleſiæ per humilitatem pœnitentiæ iungite, atque eam quã per uoſmetipſos digni non eſtis ueniam, eius à me precibus obtinete; qui cùm per hanc uerè ſapere diſcitis, prioris apud me ueſtræ ſapientiæ ſtultitiam deletis. Sequitur: Neque enim locuti eſtis coram me rectum ſicut ſeruus meus Iob.] 8 Hæc paulo antè iam Dominus protulit, & tamen hæc eadem iterando ſubiungit. Quid eſt hoc niſi quòd ſententiam quam ſemel iudicando dixerat, iterum replicando confirmat? atque ut manifeſtius beati Iob iuſtitia, amicorumq; eius iniuſtitia demonſtretur, eius laus, illorumq; reprehenſio iterata uoce depromitur, ut replicata foris, appareant quàm fixa intus habeantur. Nanque cùm rex Ægypti metuenda uenturæ famis tempora ſub boum ſpicarumq; ſpecie gemina uiſione cognouiſſet, uoce ſancti interpretis audiuit: Quòd uidiſti ſecundò ad eandem rẽ pertinens ſomnium, firmitatis indicium eſt. Qua ex re apertè colligitur, quia quicquid in eloquio diuino repetitur, robuſtius confirmatur. Sed quia quid iudex decreuit audiuimus: addicti quoque quid faciant audiamus. Sequitur: Abierunt ergo Eliphas Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites, & fecerunt ſicut locutus fuerat ad eos Dominus, & ſuſcepit Dominus faciem Iob.] Horum interpretationem nominum idcirco reticemus: quia in huius operis exordio de ea nos latius diſſeruiſſe meminimus. Intuendum uerò eſt, quia ita cautè, ſicut prædictum fuerat, ordo acceptæ uentæ cuſtoditur, ut in ſacrificijs Dominus non illorum ſed beati Iob faciem ſuſcepiſſe referatur. Sed quia quiſquis pro alijs intercedere

Gen. 41

cedere nititur, ſibi potius ex ipſa charitate ſuffragatur, rectè ſubiungitur: Dominus quoq; conuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, cùm oraret pro amicis ſuis.] Iam enim ſuperius pro amicis ſuis exauditus oſtenditur, cùm factum quod prædiximus memoratur: Fecerunt ſicut locutus fuerat ad eos Dominus, & ſuſcepit Dominus faciem Iob. Sed cùm protinus ſubinfertur: Dominus quoque conuerſus eſt ad pœnitentiam Iob cùm oraret pro amicis ſuis, apertè oſtenditur: quia etiam pro ſemetipſo pœnitẽs tanto citius exaudiri meruit, quanto deuotè pro alijs interceſſit. Plus enim pro ſe ualere preces ſuas efficit, qui has & alijs impendit. Libentius quippe ſacrificium orationis accipitur, quod in conſpectu miſericordis iudicis proximi dilectione conditur. Quod tunc ueraciter quiſque cumulat, ſi hoc etiam pro aduerſarijs impendat. Hinc eſt enim quod magiſtra
Luc.6 ueritas dicit: Orate pro perſequentibus & calum
Matth.11 niantibus uos. Hinc rurſum ait: Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem, ut & pater ueſter qui in cœlis eſt, dimittat uobis peccata ueſtra. Quantum uerò pro ſe obtinuit qui pro alijs interuenit, ilicò demonſtratur, cùm ſubditur:

Quòd in regno Dei ſimplex ſit adhuc ſtola ſanctorum. Caput VIII.

ADdidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia.] Cuncta quæ amiſerat, duplicia recepit: quia per pietatem benigni iudicis tentationis noſtræ diſpendium uincunt ſuffragia conſolationum. Minus autem tentat probatio, quàm remuneratio conſolatur, ut ex retributionis merito leue fuiſſe quòd tolerauit agnoſcat, qui ex perſecutionis pondere graue ſe aliquid tolerare iudicabat. Vnde afflictæ quoque Iudææ di
Eſa.54 citur: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te. Aliquando uerò iuxta afflictionis pondus diſponitur men-
Pſal.93 ſura conſolationis. Vnde aliàs ſcriptum eſt: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animã meam. In ea enim menſura conſolatum ſe in qua afflictus fuerat indicat, qui lætificatum ſe ſecundum multitudinem dolorum clamat. Non autem minimè lector inſtruitur, ſi ipſum remunerationis ordinem contempletur. Exceſſum quippe correctio, correctionem pœnitentia, pœnitentiam uenia, ueniam uerò munera ſubſequuntur. Sed quia diuinæ diſpenſationis permiſſione percuſſus, etiam amicorum uerbis afflictus eſt, diuinæ pietatis muneribus conſolatus, etiam humana debet charitate refoueri: ut undique ei conſolationis gaudia reſpondeant, quem undiq; dolorum triſtia & aduerſa lacerabant. Vnde & ſubditur: Venerunt autem ad eum omnes fratres ſui, & uniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius, & mouerunt ſuper eum caput ſuum.] Quid in comeſtione panis niſi charitas, quid uerò in motione capitis niſi admiratio deſignatur? Bene autem ſubditur: Et conſolati ſunt eum ſuper omne malum quod intulerat Dominus ſuper eum.] Percuſſi enim mœrorem conſolari, eſt ei poſt percuſſionem de uenia congaudere. Nam quanto quiſque de reſtituta proximi ſalute cernitur hilareſcere, tanto ſe indicat de ablata doluiſſe.

Quòd in fine mundi de Gentibus & Iudæis una erit Eccleſiæ & innocentium & obedientium uterque populus offert Deo. Cap. IX.

ET dederunt ei unuſquiſq; ouem unam, & inaurem auream unam.] Licet cuncta hæc iuxta hiſtoriã ueraciter dicta ſint, ipſis tamen oblatis muneribus cogimur, ut ad allegoriæ myſteriũ recurramus. Neq; enim ocioſè debemus accipere, quòd ouem, quòd unam, quòd inaurem aureã obtulere, quòd unam. Etſi fortaſſe iuxta literam mirum non eſt, ouis oblata cur una, tralde tamen mirum eſt, inauris oblata cur una. Quid uerò aut ouis ad inaurem pertinet, aut quid inauris ad ouem? Ex ipſo ergo munerum fine compellimur, ut priora quoq; quæ ſuperficietenus iuxta ſolam hiſtoriam contingendo tranſcurrimus, in allegoriæ myſterijs indagemus. Quia igitur Chriſtus & Eccleſia, id eſt, caput & corpus una perſona eſtq; pe beatum Iob diximus modò capitis, modò figuram corporis deſignare. Seruata ergo hiſtoriæ ueritate, ſub typo geſtum ſanctæ Eccleſiæ ſentiamus id quod ſcriptum eſt: Addidit Dominus omnia quæcunq; fuerant Iob duplicia.] Sancta quippe Eccleſia etſi multos nunc percuſſione tentationis amittit, in fine tamen huius ſeculi ea quæ ſua ſunt duplicia recipit, quando ſuſceptis ad plenum gentibus, ad eius fidem currere omnis quæ tunc inuenta fuerit etiam Iudæa conſentit. Hinc nanque ſcriptum eſt: Donec Rom.11
plenitudo gentium introiret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Hinc in Euangelio quoque ueritas Matth.17
dicit: Helias ueniet, & ille reſtituet omnia. Nunc enim amiſit Iſraelitas Eccleſia, quos conuenere prædicando non ualuit: ſed tunc Helia prædicante, dum quotquot inuenerit colligit, uelut plenius recipit quod amiſit. Vel certè ſanctæ Eccleſiæ in fine ſuo duplum recipere, eſt in ſingulis nobis & de beatitudine animæ & de carnis incorruptione gaudere. Hinc eſt enim quod per prophetam
Eſa.61 de electis dicitur: In terra ſua duplicia poſſidebũt. Hinc eſt quod Ioannes apoſtolus de ſanctis fi-
Apoc.7 nem mundi quærentibus dicit: Datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt eis, ut requieſcerent tempus adhuc modicum, donec complerentur numerus conſeruorum & fratrum eorum. Sicut enim lõgè ſuperius diximus, ante reſurrectionem ſancti ſingulas ſtolas accipiunt, quia ſola animarum beatitudine perfruuntur: in fine autem mundi binas habituri ſunt, quia cum mentis beatitudine etiam carnis beati gloriam poſſidebunt. Sed ea quæ ſubnexa ſunt, in fine magis huius ſeculi conuerſionẽ ſe Iudaici populi nunciare teſtantur.

Nam

Nam ſubditur: Venerunt autem ad eum omnes fratres ſui, & uniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius.] Tunc quippe fratres ſui ac ſorores ad Chriſtum ueniunt, quando ex plebe Iudaica quotquot inuenti fuerint conuertuntur. Ex illo enim populo carnis materiam ſumpſit. Tũc ergo ad eum fratres ac ſorores accedunt, quando ex ea plebe quæ ei per cognationem iuncta eſt, uel qui fortes futuri ſunt, uelut fratres, uel infirmi, uelut ſorores, ad eum per cognitionem fidei deuota gratulatione concurrunt. Tunc apud eum celebre feſtiuitatis cõuiuium exhibẽt, quando eum iam nequaquam quaſi purum hominem cõtemnentes, propinquitatis ſuæ memores, diuinitati ſe eius inhærere congaudent. Tunc in domo eius panem comedunt, cùm poſtpoſita obſeruatione ſubiacentis literæ, in ſancta Eccleſia myſtici eloquij quaſi frugis medulla paſcuntur. Bene autem ſubiungitur: Cuncti qui nouerant eum prius. Prius quippe nouerant, quem in paſſione ſua quaſi incognitum contempſerunt. Nam naſciturum Chriſtũ nullus qui plene legem didicit ignorauit. Vnde & Herodes rex Magorũ occurſiõe perterritus, ſacerdotes & principes ſtuduit ſolerter inquirere, ubi Chriſtum naſciturum eſſe præſcirent. qui protinus reſponderunt: In Bethleem Iudæ. Prius ergo nouerant, quem paſſionis ſuæ tẽpore dum deſpicerent ignorabãt. Quorum & notitia prior, & ignorantia poſterior bene ac breuiter Iſaac caligante ſignatur. Qui dum Iacob benediceret, & quid eueniret in futuro præuidebat, & quis illi præſens aſſiſteret neſciebat. Sic quippe Iſraelitarum populus fuit, qui prophetiæ myſteria accepit, ſed tamen cæcos in contemplatione oculos habuit, qui eum præſentem non uidit, de quo tam multa in futuro præuidit. Ante ſe enim poſitum nequaquam cernere ualuit, cuius aduentus potẽtiam longè antè nunciauit. Sed ecce in fine mũdi ueniunt, & eum quem prius nouerant recognoſcunt. Ecce in domo eius panem comedunt: quia in ſancta Eccleſia ſacri eloquij fruge paſcuntur, & omnem inſenſibilitatem priſtini torporis excutiunt. Vnde & ſubditur: Et mouerunt ſuper eum caput.] Quid enim in capite niſi principale mẽtis accipitur? ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Impinguaſti in oleo caput meum, ac ſi apertè diceretur: Ardentem in ſuis cogitationibus mentem meam charitatis unctione rigaſti. Caput ergo mouetur, cùm per formidinem ueritatis tacta, ab inſenſibilitate ſua mens quatit. Veniant ergo parentes ad conuiuium, atque excuſſo torpore moueant caput: id eſt, hi qui redemptori noſtro carne coniuncti fuerant, refectionẽ quandoq; uerbi in fide percipiãt, & inſenſibilitatis priſtinæ duritiam amittant. Vnde bene per Abacuc dicitur: Pedes eius ſteterũt, & mota eſt terra. Stante enim Domino terra proculdubio mouet: quia cùm cordi noſtro timoris ſui ueſtigia imprimit, cuncta in nobis cogitatio terrena contremiſcit. Hoc itaq; loco caput mouere, eſt immobilitatem mentis excutere, & ad cognitionem fidei credulitatis greſſibus propinquare. Sed quia ſancta Eccleſia nunc Hebræorum auerſione afficitur, & tunc conuerſione releuatur, rectè ſubiungitur:

Et cõſolati ſunt eum ſuper omni malo quod intulerat Dominus ſuper eum.] Conſolantur uidelicet Chriſtum, conſolantur Eccleſiam, qui ab infidelitatis priſtinæ errore reſipiſcunt, & prauitatem uitæ per quam recta docentibus repugnauerant deſerũt. An nõ grauis mœror eſt duris cordibus infructuoſè prædicare, laborem in oſtẽdenda ueritate ſumere, ſed nullum de conuerſione audientium fructum laboris inuenire? At contrà magna prædicatorum conſolatio eſt, ſubſequens profectus auditorum. Releuatio quippe docentis, eſt immutatio proficientis. Et notãdum quòd in flagello poſitum conſolari noluerũt, ſed ad conſolandum eum poſt flagellum ueniũt: quia nimirum paſſionis eius tempore Hebræi prædicamenta fidei contemnentes, quem hominem ex morte probauerant, Deum credere deſpexerunt. Vnde per Pſalmiſtã Dominus dicit: Suſtinui qui ſimul mecum cõtriſtaretur, & non fuit: conſolantem me quæſiui, & nõ inueni. Conſolantem quippe in paſſione minimè inuenit, qui in deſpectu mortis etiam ipſos hoſtes pertulit, pro quibus ad mortẽ uenit. Poſt flagella ergo propinqui ad conſolationem ueniunt, quia in membris ſuis nunc quoq; Dominus patitur: ſed extremo tẽpore Iſraelitæ omnes ad fidem cognita Helię prædicatione cõcurrũt, atq; ad eius protectionem quem fugerant redeunt: & tunc illud eximium multipli ci aggregatione populorum conuiuium celebratur. Tunc poſt flagella quaſi Iob ſanus oſtenditur, quando à conuerſis atq; credẽtibus poſt paſſionem ſuam ac reſurrectionem Dominus in cœlis immortalis uiuere per certitudinem fidei ſcitur. Tunc quaſi remuneratus Iob cernitur, quando in maieſtatis ſuæ potentia ſicut eſt Deus creditur, & eius fidei ſubijci hi qui prius reſtiterant uidentur. In fine igitur mundi credentes Hebręi cõueniant, & humani generis redemptori in potentia diuinitatis quaſi ſano Iob oblationum ſuarum uota perſoluant. Vnde & bene ſubditur:

Et dederunt ei unuſquiſq; ouem unam, & inaurem auream unam.] Quid per ouem niſi innocentia, quid per inaurem niſi obedientia deſignatur? Per ouem quippe ſimplex animus, per inaurem uerò ornatus humilitatis gratia auditus exprimitur.

Quanta ſit uirtus obedientiæ. *Cap. X.*

SEd quia ad oſtendendam uirtutem obedientiæ occaſio opportuna ſe præbuit, libet hanc paulo uigilantius ſollicitiuſq; diſcutere, & quanti ſit meriti demonſtrare. Sola nanq; uirtus eſt obedientia quæ uirtutes cæteras menti inſerit, inſertasq; cuſtodit. Vnde & primus homo præceptum quod ſeruaret accepit, cui ſe ſi uellet obediens ſubdere, ad æternam beatitudinem ſine labore peruenire. Hinc Samuel ait: Melior eſt obe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Reg.15 dientia quàm uictimæ, & auscultare magis quàm offerre adipem arietũ: quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Obedientia quippe uictimis iure præponitur: quia per uictimas aliena caro, per obedientiam uerò uoluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quãto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo cõtrà ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quãta sit uirtus obedientiæ demonstretur. Ex aduerso igitur melius ostẽditur, quid de eius laude sentiatur. Si enim quasi ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere: sola est quæ fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis esse conuincitur, etiam si fidelis esse uideatur. Hinc per Salomonem in ostensione obedientiæ dicitur: Vir obediens loquitur uictorias. Vir quippe obediẽs uictorias loquitur: quia dum alienæ uoci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Hinc in Euangelio ueri
Ioan.6 tas dicit: Eum qui uenit ad me, non eijciam foràs, quia de cœlo descendi, nõ ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me. Quid enim? si suam faceret, eos qui ad se ueniunt, repulisset? Quis autem nesciat quòd uolũtas filij à patris uoluntate non discrepet? Sed quoniam primus homo quia suam facere uoluntatem uoluit, à paradisi gaudio exiuit: secundus ad redemptionem hominum ueniens, dum uoluntatem se patris & nõ suam facere ostẽdit, permanere nos intus docuit. Cùm igit̃ non suam, sed patris uoluntatem facit, eos qui ad se ueniunt, foràs non eijcit: quia dum exemplo suo nos obedientiæ subijcit, uitam nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait:
Ioan.5 Nõ possum ego à meipso facere quicquam, sed sicut audio iudico. Nobis quippe obediẽtia usq; ad mortem seruanda præcipitur. Ipse autem si sicut audit iudicat, tũc quoq; obedit, cùm iudex uenit. Ne igitur nobis usq; ad præsentis uitæ terminum obedientia laboriosa appareat, redemptor noster indicat, quia hãc etiam cùm iudex uenerit seruat. Quid ergo mirum si homo peccator se obediẽtiæ in præsentis uitæ breuitate subijcit, quando hanc mediator Dei & hominum, & cùm obedientes re
13 munerat, non relinquit? Sciendum uerò est quòd nunquam per obediẽtiam malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur intermitti. Neq; em̃ mala in paradiso arbor extitit, quã Deus homini ne cõtingeret interdixit. Sed ut per melius obedientiæ meritũ, homo bene conditus cresceret, dignũ fuerat ut hunc etiã à bono prohiberet: quatenus tãto uerius hoc quòd ageret, uirtus esset, quãto & à bono cessans, authori suo se subditũ humilius exhiberet. Sed no
Gen.2 tandum q; illic dicitur: Ex omni ligno paradisi comedite, de ligno aũt scientiæ boni & mali ne tetigeritis. Qui enim ab unoquolibet bono subiectos uetat, necesse est ut multa cõcedat, ne obedientis mens funditùs intereat, si à bonis omnibus penitùs repulsa ieiunat. Omnes autẽ paradisi arbores

A ad esum Dominus cõcessit, cùm ab una phibuit, ut creaturã suam quã nolebat extingui sed proue hi, tanto facilius ab una restringeret, quãto ad cunctas latius relaxaret. Sed quia nõ nunq; nobis huius mũdi prospera, nõ nunquam uerò iubẽtur aduersa: sciẽdũ summopere est q; obediẽtia aliquando si de suo aliquid habeat, nulla est, aliquãdo autem si de suo aliquid nõ habeat, minima. Nam cũ huius mũdi successus præcipit̃, cũ locus superior imperatur, is qui ad percipiẽda hæc obedit, obedientiæ sibi uirtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neq; em̃ se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius uitę prospera libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cũ mũdi despectus præcipit̃, cũ probra adipisci & cũ
B tumeliæ iubent̃, nisi ex seipso animus hæc appetat, obediẽtię sibi meritũ minuit: quia ad ea quę in hac uita despecta sunt, inuitus nolensq; descendit. Ad detrimẽtum quippe obediẽtia ducit̃, cùm mentẽ ad suscipiẽda probra huius seculi nequaq; ex parte aliqua etiã sua uota comitãtur. Debet ergo obediẽtia & in aduersis ex suo aliquid habere, & rursum in prosperis ex suo aliquid omnimodo nõ habere: quatenus & in aduersis tãto sit gloriosior, quãto diuino ordini etiã ex desiderio iungit̃: & in prosperis tãto sit uerior, quãto à presenti ipsa quam diuinitùs percipit gloria, funditùs ex mẽte separatur. Sed hoc uirtutis põdus melius ostendimus si cœlestis patriæ duorum hominũ facta memoremus. Moyses nãq; cùm in deserto oues pa-
C sceret, Domino per angelum in igne loquẽte uocatus est, ut eripiendæ omni Israelitarum multitudini præesset. Sed quia apud se mente humilis extitit, oblatam protinus tãti regiminis gloriam expauit, moxq; ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens: Obsecro Domine, non sum eloquens: Exod.4 ab heri enim & nudiustertius ex quo cœpisti loqui ad seruũ tuũ, tardioris & impeditoris linguæ sum factus. Et se postposito, alium deposcit dicẽs: Mitte quem missurus es. Ecce cũ authore linguæ loquitur, & ne tanti regiminis potestatem suscipiat, elinguem se esse causatur. Paulus quoq; diuinitùs fuerat ut in Hierusalem debuisset ascendere admonitus, sicut ipse Galatis dicit: Deinde post Galat.2 annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam, assumpto Barnaba & Tito, ascendi autem secundum reuelationem. Isq; in itinere cùm prophetam Agabum reperisset, quanta se aduersitas
D in Hierosolymis maneret audiuit. Scriptum quippe est quòd idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens dixit: Virum cuius hæc zona est sic Act.21 alligabunt in Hierusalem. A Paulo autem protinus respondetur: Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Iesu: neque enim pretiosiorẽ facio animam meam quàm me. Præceptione igitur reuelationis Hierosolymam pergens, aduersa cognoscit, & tamen hæc libenter appetit: audit quæ timeat, sed ad hæc ardẽtior anhelat. Moyses itaq; ad prospera de suo nihil habet: quia precibus renititur, ne Israeliticæ plebi præferatur. Paulus ad aduersa etiam ex suo

quo

uoto ducitur: quia malorum imminentium cogni
tionem percipit, ſed deuotione ſpiritus etiam ad
acriora feruеſcit. Ille præſentis poteſtatis gloriam
Deo uoluit iubente declinare: iſte Deo aſpera &
dura diſponente, ſe ſtuduit ad grauiora præpara-
re. Præeunte ergo utrorunq; ducum infracta uirtu
te inſtituimur, ut ſi obedientiæ palmam apprehen
dere ueraciter nitimur, proſperis huius ſeculi ex
ſola iuſſione, aduerſis autem etiam ex deuotione
14 militemus. Notandum uerò eſt quòd hoc lo-
co cum inaure ouis, cum oue inauris offertur: quia
nimirum innocuis mentibus ornamẽtum ſemper
Ioa.10 obedientiæ iungitur, Domino atteſtante, qui ait:
Oues meæ uocem meam audiunt, & ego cogno-
ſco eas, & ſequuntur me. Beato igitur Iob nemo
inaurem ſine oue, nemo ouem ſine inaure obtulit:
quia profectò redemptori ſuo non obedit, qui in
nocens non eſt: & innocens eſſe non poteſt, qui
obedire contẽnit. Quia uerò ipſa obedientia non
ſeruili metu, ſed charitatis affectu ſeruanda eſt, nõ
terrore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ, cuncti qui ad cõ
uiuium ueniunt, auream inaurem obtuliſſe perhi-
bentur: ut uidelicet in ea quæ exhibetur obedien-
tia charitas fulgeat, quæ uirtutes omnes quaſi au-
ri more cætera metalla tranſcendat. Sed quia nul-
la eſſe innocẽtia, nulla eſſe uera obedientia in mul
tiplicibus hæreticorum diuiſionibus poteſt, ad co
gnitionem fidei uenientes offerant ouem, ſed u-
nam, offerant inaurem, ſed unam: id eſt, tales ue-
niant, qui in unitate ſanctæ Eccleſiæ innocui obe
dientesq; perſiſtant. Vnum quippe diuidi per nu-
meros non poteſt: quia & hoc ipſum unũ quod di
cimus, numerus non eſt. Offerant igitur ouem, ſed
unam: offerant inaurem, ſed unam: ideſt, ad ſanctã
Eccleſiam cum innocentia atq; obedientia ueni-
entes, eam mentem deferant, quam ſectarũ ſchiſ-
15 mata non diuidant. Aperire libet oculos fi-
dei, & illud extremum ſanctæ Eccleſiæ de ſuſce-
ptione Iſraelitici populi conuiuium contemplari.
Ad quod nimirum conuiuium magnus ille ueni-
ens Helias conuiuantium inuitator adhibetur, &
tunc propinqui, tũc noti ad eum cum muneribus
ueniũt, quem in flagello paulo antè poſitum con-
tempſerunt. Appropinquante enim die iudicij,
uel præcurſoris uocibus, uel quibuſdam erumpen
tibus ſignis, ipſa eis iam aliquo modo aduenien-
tis Domini uirtus interlucet. Cuius iram dum præ
uenire feſtinant, conuerſionis ſuæ tempus accele
rant. Conuerſi autẽ cum muneribus ueniunt: quia
eum quem paulo antè in paſſione deriſerũt, tunc
uirtutum opera quaſi munera offerendo ueneran
tur. Illud proculdubio hac ſua oblatione complẽ-
tes, quod & cernimus magna ex parte iam factũ,
Pſal.44 & adhuc credimus ex magna parte faciendũ: Ad-
orabũt eum filiæ Tyri in muneribus. Tunc nanq;
illum plenius filiæ Tyri in muneribus adorant, cũ
Iſraelitarum mentes huius nunc mundi ſubditæ
deſiderijs, ei quem ſuperbientes negauerunt, quã
doq; cognito ſuæ hoſtias cõfeſſionis apportant.
Et quamuis eiſdem temporibus quibus Antichri
ſtus appropinquat, aliquatenus uita fidelium mino
ris eſſe uirtutis appareat, quamuis in conflictu il-
lius perditi hominis grauis etiam corda fortium
formido conſtringat: Helia tamen prædicante ro
borati, non ſolum fideles quiq; in ſanctæ Eccle-
ſiæ ſoliditate perſiſtũt, ſed ſicut ſuperius diximus,
ad cognitionem fidei multi quoq; ex infidelibus
conuertuntur: ita ut Iſraeliticæ gentis reliquiæ,
quæ repulſæ prius funditùs fuerant, ad ſinum ma-
tris Eccleſiæ pia omnimodo deuotione concur-
rant. Vnde & bene nunc ſubditur: Dominus 16
autẽ benedixit nouiſſimis Iob magis quàm prin-
cipio eius.] Hæc hiſtoricè facta credimus, hæc
myſticè facienda ſperamus. Magis enim nouiſſi-
mis Iob quàm principio benedicitur: quia quan-
tum ad Iſraelitici populi ſuſceptionem pertinet,
urgente fine præſentis ſeculi, dolorem ſanctæ Ec-
cleſiæ Dominus animarum multiplici collectio-
ne conſolatur. Tanto quippe locupletius ditabi-
tur, quanto & manifeſtius innoteſcit, quòd ad fi-
nem præſentis uitæ temporalitas urgetur. Prædi-
catores nanq; ſanctæ Eccleſiæ benedictione ex-
tremi temporis Pſalmiſta ditari conſpexerat, cùm
dicebat: Adhuc multiplicabuntur in ſenecta ube Pſal.91
ri, & bene patientes erunt ut annuncient. In ſene-
cta ſcilicet uberi multiplicantur: quia cùm eorum
uita differtur, ſemper ad melius fortitudo produci
tur, eisq; per augmentum temporum creſcunt e-
tiam lucra meritorum. Bene autem patientes ſunt
ut annuncient: quia cœleſtia prædicantes, tanto
robuſtius aduerſa tolerant, quanto & per toleran
tiam ſuam animarum commoda locupletius re-
portant. Sequitur:

Quòd ideo Iob duplicis numeri ſobolem non accepit, ſicut in alia ſubſtantia acceperat: quia apud Deum filij eius & filiæ non perierant, qui in occulta animarum æternitate uiuebant: & quòd per quatuordecim milia ouium plenitudo uirtutum ex gratia ſancti ſpiritus intimatur, quæ electis quidem in hac uita, ſed amplius conceditur in futura. Cap. XLI.

ET facta ſunt ei quatuordecim milia ouium,
& ſex milia camelorum, & mille iuga boum,
& mille aſinæ, & fuerunt ei ſeptem filij & tres fi-
liæ.] Quòd ſeptem milia ouium, & tria milia ca-
melorum, & quingenta iuga boum, & quingẽtas
aſinas ante probationem percuſſionis habuerit,
ipſa eiuſdẽ hiſtoriæ præfatio oſtendit: quæ per fla
gellum perdita, ei nũc ſunt duplicia reſtituta. Filij
autem totidem ſunt redditi quot amiſit. Septem
quippe filios & tres filias habuit, ſeptem aũt nunc
filios & tres filias recepiſſe deſcribit: ut & hi qui
extincti fuerant, uiuere demonſtrent. Dum enim
dicitur: Addidit Dominus quæcunq; fuerant Iob
duplicia, & tamen totidem filios ei reſtituit quot
amiſit, & liberos dupliciter addidit, cui decẽ poſt-
modũ in carne reſtituit, decẽ uerò qui amiſſi fue-
rant, in occulta animarũ uita reſeruauit. Si quis 17
autem in prędictis animalibus poſtpoſito culmo
hiſtoriæ, ut intellectuale uidelicet animal, paſci
myſteriorũ fruge deſiderat, neceſſe eſt ut quæ ſen
timus agnoſcat. Intelligere enim poſſumus, quòd
in his animalibus aggregata fidelium uniuerſitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pſal.8 deſignatur. Hinc eſt nanq; quod per Pſalmiſtam patri de filio dicit: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues & boues uniuerſas, inſuper & pecora campi. Hinc eſt quòd idem propheta ſanctam Ecclesiam ſimplices quoſq; inhabitare conſpiciens
Pſal.67 ait: Animalia tua habitabũt in ea. Quid ergo in ouibus, niſi innocẽtes: quid in camelis, niſi eos qui cæterorum mala tranſeunt extuberanti & tortuoſa mole uitiorum: quid in iugatis bobus, niſi Iſraelitas legi ſubditos: quid in aſinis, niſi ſimplices gẽtilium mentes accipimus? Nam quia innocentes
Pſal.78 quiq; ouium nomine deſignantur, teſtatur Pſalmiſta qui ait: Nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius. Neq; enim qui ſeruare innocentiam negligunt, illa internæ paſcuæ refectione ſatiantur. Cameli uerò nomine, aliquando in ſacro eloquio Dominus, aliquando gentiliũ ſuperbia exprimit, quaſi excreſcente deſuper tumore tortuoſa. Quia enim ad ſuſcipiẽda onera ſpõte ſe camelus humiliat, nõ immeritò redẽptoris noſtri gratiã deſignat, qui in eo quòd infirmitatis noſtrę onera ſuſcipere
Ioan.10 dignatus eſt, à poteſtatis ſuę celſitudine ſponte deſcendit. Vnde & per Euangeliũ dicit: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumẽdi eam, & nemo tollit eam à me.
Matth.19 Et unde iterum dicit: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Quid enim nomine diuitis, niſi quemlibet elatum: quid cameli appellatione, niſi propriam condeſcenſionẽ ſignat? Camelus enim per foramen acus tranſijt, cum idem redemptor noſter uſq; ad ſuſceptionem mortis per anguſtias paſſionis intrauit. Quæ paſſio uelut acus extitit: quia dolore corpus pupugit. Facilius autẽ camelus per foramen acus quàm diues cœlorũ regnum ingreditur: quia niſi ipſe prius infirmitatis noſtræ onera ſuſcipiens, per paſſionem ſuam formam nobis humilitatis oſtẽderet, nequaquam ſe ad humilitatem illius ſuperba noſtra rigiditas inclinaret. Rurſum cameli nomine, tortuoſa ac plena uitijs
Gen.34 gentilitas deſignat, ſicut per Moyſen dicit quòd inclinata iam die egreſſum in agro Iſaac in camelo ſedens Rebecca conſpexit, ac protinus de camelo deſcẽdit, & ſeſe pallio ad uiſionem illius uerecundata cooperuit. Quem enim Iſaac aliũ in eo quòd inclinata iam die in agro egreſſus fuerat deſignabat, niſi eum qui extremo huius mundi tempore, uelut in diei fine ueniens, quaſi in agrum foràs exijt: quia cum ſit inuiſibilis, in hoc mundo ſe uiſibilem demonſtrauit. Quem in camelo ſedens Rebecca cõſpexit: quia cum Eccleſia ex gentibus ueniens, dum adhuc uitijs eſſet innixa, & necdum ſpiritalib. ſed animalib. motibus inhæreret, attendit. Sed protinus de camelo deſcendit: quia uitia quibus prius fuerat ſuperbè elata, deſeruit, ſecq; etiam pallio operire curauit: quia uiſo Domino, infirmitatẽ ſuæ actionis erubuit, & illa quæ prius in camelo libera geſtabatur, deſcendẽs poſtmodum uerecũda tegitur. Vnde eidẽ Eccleſiæ à priore elatione cõuerſæ, per Apoſtolicã uocẽ quaſi Rebeccæ de camelo deſcendẽti, ſibiq; palliũ ſuperducẽti dicitur: Quem enim fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? In bobus uerò aliquando luxurioſorum dementia, aliquando laborioſa fortitudo prædicantium, aliquando humilitas exprimit Iſraelitarũ. Quia enim bouis nomine per comparationem luxurioſorum dementia deſignat, Salomon indicat, qui cũ malè ſuadentis mulieris petulantiã præmiſiſſet, adiũxit: Statimq; eam ſequit, quaſi bos ductus ad uictimã. Rurſum quia bouis nomine, labor prædicatoris exprimit, legis uerba teſtant quæ ait: Non obturabis os bouti trituranti. ac ſi aperte diceret: Prædicatores uerbi à ſtipendiorũ ſuorũ perceptione non prohibeas. Rurſum quia bouis nomine plebs Iſraelitica figuratur, propheta aſſerit, qui redemptoris aduentum denunciãs dicit: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui. Per bouẽ ſcilicet Iſraeliticum populum, iugo legis edomitum ſignans, per aſinum uerò gentilem populum indocãs, uoluptatibus deditũ, & grauius brutũ. Aſinorum quoq; & aſinarũ nomine, aliquando luxurioſorum petulantia, aliquando manſuetudo ſimplicium, aliquãdo uerò, ut prædiximus, ſtultitia gentilium deſignatur. Quia enim luxurioſorum petulantia aſinorum appellatiõe per comparationem exprimitur, aperte declarat, cum per prophetam dicitur: Quorum carnes ſunt ut carnes aſinorum. Rurſum quia aſinarum nomine ſimplicium uita figuratur, redemptor noſter cùm Hieruſalem peteret, ſediſſe aſinam deſcribitur. Hieruſalem quippe uiſio pacis dicit. Quid igitur ſignat quòd Dominus ſedendo aſinam Hieruſalẽ ducit, niſi quòd ſimplices mentes dum præſidendo poſſidet, eas uſq; ad uiſionẽ pacis ſua ſacra ſeſſione perducit? Rurſum quia aſinorum nomine, ſtultitia gentilium deſignatur, propheta teſtatur, dicens: Beati qui ſeminatis ſuper oẽs aquas immittẽtes pedẽ bouis & aſini. Super omnes quippe aquas ſeminare, eſt cunctis populis fructuoſa uitæ uerba prædicare. Pedẽ uerò bouis & aſini immittere, eſt uias Iſraelitici & gentilis populi per præceptorũ cœleſtium uincula religare. Literæ igitur ueritate ſeruata ſub beati Iob nomine cunctis his animalibus non immeritò credimus ſanctæ Eccleſię populos deſignari, quatenus ea quæ ſcripta ſunt, diſpenſatione ſancti ſpiritus cũcta mirabiliter ordinãte, & tranſacta nobis referant, & futura prædicent. Agnoſcamus ergo in ouibus fideles atq; innocentes ex Iudęa populos, legis dudũ paſcuis ſatiatos. Agnoſcamus in camelis ad fidem ſimplices ex gentilitate uenientes, qui prius ſub ritu ſacrilego quaſi quadam deformitate membrorum ualdè turpes oſtenſi ſunt, uidelicet fœditate uitiorum. Et quia ſæpe, ut prædiximus, ſacra eloquia curant repetere quod affirmant, poſſunt rurſum in bobus Iſraelitę accipi, quaſi iugo legis attriti: aſinis uerò, ut dictum eſt, gentiles populi deſignari: qui dum ſe colendis lapidibus inclinabant non reluctante mente, quaſi dorſo ſtultè ſuppoſito, quibus liberi dolis bruto ſenſu ſeruiebãt. Sancta ergo Eccleſia quæ in exordijs ſuis innumeris tentationibus preſſa, uel Iſrae-

uel Iſraeliticū populū uel multos ex gentibus ami
ſit, uidelicet quos lucrari non potuit, duplicia in fi
ne recipit: quia in ea ex utraq; natione fideliū nu-
merus multiplicior excreſcit. Poſſunt etiā per iu-
gatos boues, prædicatores intelligi. Vnde cū eos
Iur.6 ad annunciandū Dominus mitteret, teſte Euange
lio, binos miſiſſe deſcribitur: ut quia uel duo ſunt
præcepta charitatis, uel quia haberi ſocietas mi-
nus quàm inter duos nō poteſt, prædicatores ſan-
cti ex ipſa qualitate ſuæ miſſionis cognoſcerent,
quantū concordiā ſocietatis amarent. Poſſunt, ſi-
cut prædiximus, per aſinas mentes ſimpliciū deſi-
gnari. Sancta uerò Eccleſia duplices boues atq; a-
ſinas recipit: quia prædicatores ſancti qui preſſi
formidine in eius dudū tentatione tacuerant, &
mentes ſimpliciū quæ uictæ terroribus ueritatē il
lius confiteri formidabant, tanto iam nunc robu-
ſtius in confeſſione ueritatis uoces ſuas exerunt,
quanto debilius antè timuerunt. Hæc in ſignifica
tione Eccleſiæ breuiter diximus: quæ quomodo
eiuſdē ſanctæ Eccleſiæ capiti ſeruiant, in exordio
huius operis latius nos dixiſſe memoramus. Qui
ergo de his ſibi plenius ſatisfieri nititur, ſecūdum
huius operis librū legere dignetur. Iā uerò ſi quæ-
rimus ut etiā de ipſo animalium numero diſſera-
mus, cur mille iuga boū, uel mille aſinæ, & ſex mi-
lia camelorū, & quatuordecim milia ouium nu-
merentur: dicere breuiter poſſumus quòd apud ſe
cularē quidē ſcientiā millenarius numerus idcir-
co perfectus habetur, quia denarij numeri quadra
tum ſolidū reddit. Decē quippe decies ducta ſunt
centū, quæ iam figura quadrata, ſed plana non eſt.
Vt autē in latitudinē ſurgat & ſolida fiat, rurſus cē
tum decies multiplicantur, & milie ſunt. Senarius
autē numerus idcirco perfectus eſt: quia primus
in numeris cōpletur partibus ſuis, id eſt, ſexta ſui
parte & tertia & dimidia, quæ ſunt unum & duo
& tria, quæ in ſummam ducta ſex fiunt. Nec alius
ante ſenariū numerum reperitur, qui in ſuis parti-
bus dum diuiditur, tota eius ſumma compleatur.

*Quòd hi qui peccato mortui ſunt, & in quibus uitiorum ſtru
ma quaſſata eſt, per Dei gratiam in bonis operibus conſum-
mantur.* Cap. XII.

20 SEd quia cuncta hæc per ſacræ ſcripturæ celſi-
ſtudinem proficiendo tranſcendimus, ibi ſena
rium, ibi ſeptenarium, ibi denariū, ibi millenariū
unde ſit perfectus inuenimus. Senarius quippe
numerus in ſcriptura ſacra perfectus eſt: quia in
mūdi origine Dominus ea quæ primo die cœpit,
ſexto die opera impleuit. Septenarius in ea perfe-
ctus eſt: quia omne opus bonū ſeptem per ſpiritū
uirtutibus agitur, ut & fides ſimul & opera cōſum
mentē. Denarius numerus in ea perfectus eſt: quia
lex in decē præceptis concluditur, omniſq; culpa
non amplius quam per decē uerba cohibet, atq;
Matth.20 enarrāte ueritate, operatores uineæ denario remu
nerantur. In denario quippe tria iunguntur ad ſe-
ptem. Homo autem qui ex anima conſtat & cor-
pore, in ſeptē qualitatibus continet. Nā tribus ſpi
ritaliter, & quatuor corporaliter uiget. In dilectio
ne etenim Dei tribus qualitatibus ſpiritaliter exci
tatur, cum ei per legem dicitur: Diliges Dominū Matth.22
Deum tuū ex tota mēte tua, & ex tota anima tua,
& ex tota uirtute tua. Corporaliter uerò quatuor
qualitatibus continetur: quia uidelicet ex materia
calida & frigida, humida & ſicca componitur. Ho
mo ergo qui ex ſeptem qualitatibus conſtat, dena
rio remunerari dicitur: quia in illa perceptione ſu
pernæ patriæ, ſeptem noſtra ad tria iunguntur æ-
terna, ut homo contemplationem trinitatis accī-
piat, & de remuneratione operis quaſi quodā de-
nario cōſummatus uiuat. Vel certè quòd ſeptem
uirtutes ſunt quibus in hac uita laboratur, dumq;
eis in remuneratione contemplatio trinitatis red-
ditur, uita laborantium denario remuneratur. Sed
perfectus quiſq; etiā in hac uita denarium accipit,
dum eiſdē ſeptē uirtutibus, ſpē, fidē, charitatemq;
cōiungit. Millenarius quoq; numerus in ſacro elo
quio perfectus accipitur: quia appellatione eius
uniuerſitas deſignatur. Vnde ſcriptum eſt: Verbi Pſal.104
quod mandauit in mille generationes. Cùm enim
nequaquam credendum ſit quòd ad centum ge-
nerationes mūdus extenditur, quid aliud mille ge
nerationibus, niſi uniuerſitas generationum figu
ratur? Beatus igitur Iob quatuordecim milia ouiū
recepit. Quia enim in ſancta Eccleſia uirtutū per-
fectio ad utrunq; ſexum ducitur, ſeptenarius in ea
numerus duplicatur. Et ſex milia camelorū: quia
plenitudinē in illa operis accipiunt qui ab illa du-
dum uitiorum ſuorum fœditate perierunt. Mil
le quoq; iuga boum ac mille aſinas recepit: quia
Iſraelitas atq; gentiles, doctos ac ſimplices, poſt
tentationū caſus in culmine perfectionis aſſumit.

*Quòd ſeptem filijs Iob ſeptiformis uirtutum operatio acci-
piatur: & in nominibus filiarum eius, conditio & redemptio
& aſſumptio generis humani poſſit intelligi.* Cap. XIII.

SEptē quoq; filios & tres filias recepit.] Quia
eorum mentibus quos ſeptem uirtutibus ge-
nuerat, ad perfectionis ſummam, ſpem, fidem, cha
ritatemq; coniungit: ut tanto uerius prole ſua gau
deat, quāto in ſuis fidelibus nil deeſſe uirtutis pen
ſat. Sed quia hæc ſuccinctè tranſcurrimus, nūc 21
ipſis quoq; indagandis filiarum uocabulis inten-
damus. Sequit: Et uocauit nomē unius Diē,
& nomen ſecūdæ Caſiā, & nomen tertiæ Cornu-
ſtibij.] Hęc nomina pro eo q; à uirtutibus ſumpta
ſunt, aptè curauit interpres non ea ſicut in Arabi-
co ſermone inuēta ſunt ponere, ſed in Latinū elo
quium uerſa apertius demonſtrare. Quis enim nē
ſciat diē uel Caſiā Latina eſſe uocabula? At uerò
Cornus tibij, quamuis non cornus, ſed cornu dici
tur, nec cantantium fiſtula tibiū ſed tibia uocatur,
in Latina tamē lingua ſermōis genere minimè cu
ſtodito, rem credendo prodere maluit, atq; in eius
linguæ de qua trāsferebat, proprietate perdurare.
Vel quia per cornu & tibiā unum uerbū ex utroq;
cōpoſuit, utrunq; uerbū per unā orationis partem
in Latina lingua trāsfuſum, quo uoluit genere lici
tè uocauit. Quid eſt ergo quòd prima filia bea- 22
ti Iob Dies dicitur, ſecunda Caſia, tertia uerò Cor

nuſtibij

Universidad de Deusto
Biblioteca

nuſtibij uocata memoratᵉ, niſi quia uniuerſum genus humanum quod benignitate conditoris atq; eiuſdem miſericordia redemptoris elígitur, iſtis nominibus deſignatur? Homo nanq; quaſi dies ex conditione claruit: quia hunc author ſuus ingenitæ innocentiæ ſplendore reſparſit. Sed ſponte ſua ad peccati tenebras lapſus: quia ueritatis lucem deſeruit, quaſi in nocte ſe erroris abſcondit: quia aliàs dicitur ſecutus umbrᵃ. Sed quia authori noſtro nō defuit largitas bonitatis ſuæ etiā contra tenebras iniquitatis noſtræ, eum quem prius potenter ad iuſtitiam cōdidit, potentius redimendo poſtmodū ab errore reuocauit. Cui quia poſt caſum ſuum illa conditionis ſuæ priſtina firmitas defuit, eum contra bella intima repugnantis corruptionis multiplicibus donorum ſuorum uirtutibus fulſit. Quæ nimirum uirtutes proficientium in notitia cæterorum hominū quaſi ſuauitate fragrant odorum. Hinc eſt enim quod per Paulum
2.Cor.2 dicitur: Chriſti bonus odor ſumus Deo. Hinc eſt quòd ſancta Eccleſia in electis ſuis quandam fragrantiam ſuauitatis odorata, in Canticorum can-
Can.1 tico loquitur dicens: Donec rex in recubitu ſuo eſt, nardus mea dedit odorem ſuum. ac ſi apertè dicat: Quouſq; meis obtutibus rex apud ſe in requie ſecreti cœleſtis abſconditur, electorum uita miris uirtutū odoribus exercetur, ut quo adhuc eum quem appetit non uidet, ardentius per deſiderium flagret. Rege quippe in recubitu ſuo poſito, nardus odorem dat: dum quieſcente in ſua beatitudine Domino, ſanctorū uirtus in Eccleſia magnæ nobis gratiam ſuauitatis adminiſtrat. Quia ergo & conditum luce innocentiæ claruit, & redemptum genus humanum exercitio bonorum operum odorem ſuauitatis aſperſit, prima filia rectè Dies, & ſecunda non incongruè Caſia nominatur. Bene autem Caſia dicitur, quæ in tanto ſublimis uitæ odore dilatatur. In ipſa quippe ſua origine in qua iuſtus homo conditus fuerat, tantis quantis nunc opus eſt uirtutibus non indigebat: quia ſi ſtare ſicut eſt cōditus uellet, hoſtem extrà poſitum uincere ſine difficultate potuiſſet. Poſtq; uerò per aſſenſum hominis ſemel aduerſarius ad intima irrupit, laborioſius iam uictor eijcitur, qui adhuc impugnās ſine labore repelleretur. Multa nanq; nunc exhibenda ſunt, quæ in paradiſo neceſſaria non fuerunt. Nunc quippe opus eſt uirtute patientiæ, laborioſa eruditione doctrinæ, caſtigatione corporis, aſſiduitate precis, confeſſione delictorum, inundatione lachrymarum, quorum profectò omnium conditus homo nō eguit: quia ſalutis bonum ex ipſa ſua conditione percepit. Ægro quippe poculum amarum porrigitur, ut ad ſalutis ſtatum morbo ſublato reuocetur. Sano autem nequaquā præcipitur quid accipiat ut conualeſcat, ſed à quib. caueat ne langueſcat. Nunc ergo maioribus ſtudijs utimur, cùm ſalutem nequaquā ſeruamus habitam, ſed reparare curamus ablatā. Et quia omnes hi anniſus noſtræ reparationis magnis intra ſanctam Eccleſiam opinionibus pollent, nomen ſecundæ filiæ uelut Caſia ex merito redolet: ut quia prima filia quaſi dies extitit per dignitatem conditionis, ſecunda Caſia ſit per fragrantiam fortitudinis ex gratia redemptionis.

Vnde & eidem uenienti redemptori per pro- 13
phetā dicitur: Myrrha & gutta & caſia à ueſtimē- Pſal.44
tis tuis à gradibus eburneis: ex quibus te delectauerūt filiæ regum in honore tuo. Quid enim myrrhæ, guttæ & caſiæ nomine, niſi uirtutum ſuauitas deſignatur? quid eburneis gradibus, niſi magna nitens fortitudine proficientium aſcenſus exprimitur? Redemptor igitur ueniens, myrrha, gutta, & caſia in ueſtimento utitur: quia ex electis ſuis quibus ſe miſericorditer induit, miræ uirtutis fragrantiam aſpergit. In quibus iſte odor abeburneis gradibus ducitur: quia in eis uirtutum opinio non ex oſtenſione ſimulationis, ſed ex ueri ac ſolidi operis aſcenſu generatur. Bene autem ſubditur: Ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo. Sanctæ nanque animæ ab antiquis patribus ad cognitionem ueritatis editæ redemptorem ſuum in eius honore delectant: quia ex eo quòd bene agunt, ſuæ laudi nihil uendicāt. Quia uerò tertio ordine eſt humanum genus etiam carnis reſurrectione renouatum: in illo concētu æternæ laudis aſſumitur tertia filia, quæ Cornuſtibij uocatur. Quid enim per cornuſtibij niſi lætantium cantus exprimitur? Ibi enim ueraciter adimpletur, quod modò per prophetam dicitur: Cantate Domino canticum nouum. Ibi ueraciter Pſal.97
adimpletur, ubi canticum laudis Dei non iam ex fide, ſed ex ſpecie contemplata cantabitur. Ibi à nobis conditor noſter laudum ſuarum ueraces cantus recipit: qui humanum genus & condendo diem, & redimendo caſiam, & aſſumendo cornuſtibij fecit. Qui enim lux fuimus conditi, & nunc ſumus caſia redempti: erimus quandoq; cornuſtibij, in exultatione æternæ laudis aſſumpti. Sed priuſquam ad nuptiarum thalamum ſponſa perueniat, omnem à ſe uitæ fœditatem reſpuit: & ſponſi amori præparans ſeſe per ſpecies uirtutum comit. Studet quippe interni arbitri iudicio placere: & intimis deſiderijs ſubleuata, fœdos mores conuerſationis humanæ tranſcendere. Vnde bene & de eiſdem filiabus beati Iob ſubditur:

Quòd pulchritudo ſanctarum animarum ad hæc terrena incomparabilis ſit: & licet inter ſe quaſi ſtellæ differant, in claritate tamen eadem actiuis & contemplatiuis eſt hereditas.

Caput XIIII.

NOn ſunt autem inuentæ mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ Iob in uniuerſa terra.] Electorum quippe animæ omne humanū genus quod in terra ſecundum hominem conuerſatur, ſuæ pulchritudinis decore tranſcendunt: quantoq; ſe exterius affligendo deſpiciunt, tanto ſe ueriùs intus cōponunt. Hinc eſt enim quòd & ſanctæ Eccleſiæ quæ electorum pulchritudine decoratur, per Pſalmiſtam dicitur: Concupiuit rex ſpeciem tuam. De Pſal.44
qua paulo pòſt ſubditur: Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Nā ſi foris gloriā quæreret, intus ſpeciem quam rex concupiſceret, non haberet.

In

24 In qua quidem quamuis multi uirtutum deco re fulgeant: atq; ipſa uiuendi perfectione cæterorum merita excedant: nonnulli tamen quia ad altiora aſſequenda non ſufficiunt, infirmitatis ſuæ conſcij, pietatis eius gremio continentur. Qui in quantũ prætualent, mala uitant: quamuis in quantum appetunt, altiora bona non impleant. Quos tamen benignè Dominus ſuſcipit, eosq; apud ſe pro modo dignæ retributionis admittit. Vnde & ſequitur: Deditq; eis pater ſuus hæreditatem inter fratres earum.] Ipſæ ergo ex perfectorum merito ſpecioſæ memorantur: ipſæ etiam quaſi ex imperfectorum typo uelut infirmæ hæreditatem inter fratres accipiunt. Vſus nanq; uitę ueteris nõ habebat ut hæreditatem fœminæ inter maſculos ſortirentur: quia legis ſeueritas fortia eligens, infirma contemnens, diſtricta potius ſtuduit, quàm benigna ſancire. Sed pio noſtro redemptore ueniente, nullus infirmitatis ſuæ conſcius, de ſortienda cœleſtis patrimonij hæreditate deſperet. Pater enim noſter inter maſculos etiã fœminis iura ſucceſſionis tribuit: quia inter fortes atq; perfectos, infirmos & humiles ad ſortem ſupernæ hæreditatis admittit. Vnde ipſa ueritas in Euangelio dicit:
Ioan.14 In domo patris mei manſiones multæ ſunt: quia in illa beatitudinis uita non diſpari, unuſquiſq; iuxta diſpar meritum, locum diſparem percipit, ſed eiuſdem diſparilitatis damna non ſentit: quia tantum ſibi, quantũ perceperit ſufficit. Sorores ergo cum fratribus ad hæreditatem ueniunt: quia infirmi illuc cum fortibus admittuntur: quatenus ſi quis per imperfectionem non erit ſummus, ab hæreditatis tamen ſorte per humilitatem non ſit extraneus. Quas bene Paulus manſiones iuxta
1.Cor.15 merita diſtributas inſinuat, cum ait: Alia claritas ſolis, & alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella enim ab ſtella differt in claritate. Sequitur:

Quòd ſancta Eccleſia poſt huius uitæ terminũ, depoſito corruptionis pondere, peccato emortuo, in plenitudine dierum æternitatis, cum ſanctorum ſobole, bonorum operum multiplicata retributiõe, in æternũ cum Chriſto quieſcat. Ca. XV.

VIxit autem poſt hæc flagella Iob centũ quadraginta annis: & uidit filios ſuos, & filios filiorum ſuorum uſq; ad quartam generationem: & mortuus eſt ſenex & plenus dierum.] In ſcriptura ſacra non facile plenus dierum ponitur, niſi is cuius per eandem ſcripturam uita laudatur. Vacuus quippe dierum eſt, qui & quamlibet multum uixerit, ætatis ſuæ tempora in uanitate cõſumpſit. At contrà plenus dierum dicitur, cui nequaquam dies ſui pereundo tranſeũt, ſed ex quotidiana mercede boni operis, apud iuſtum iudicem & poſt-
25 quam tranſacti fuerint, reſeruantur. Sed quia ſunt qui hæc etiam in typo ſanctæ Eccleſiæ interpretari deſiderant, quorum uotis tanto magis obediendum eſt, quanto & eorum ſpiritali intelligẽtiæ congaudendum: ſi quatuordecim per denariũ ducimus, ad centeſimum & quadrageſimum numerum peruenimus. Et rectè uita ſanctæ Eccleſiæ multiplicata per decem & quatuor computatur: quia utrunq; teſtamentum cuſtodiens, & tam ſecundum legis decalogum, quàm ſecundum quatuor Euangelij libros uiuens, uſque ad perfectionis culmen extenditur. Vnde & Paulus apoſtolus quamuis epiſtolas quindecim ſcripſerit: ſancta tamen Eccleſia non amplius quàm quatuordecim tenet: ut ex ipſo epiſtolarum numero oſtenderet quòd doctor egregius Legis & Euangelij ſecreta rimaſſet. Bene autem beatus Iob poſt flagella uiuere dicitur: quia & ſancta Eccleſia prius diſciplinæ flagello percutitur, & poſtmodum uitæ perfectione roboratur. Quæ etiam filios ſuos & filios filiorum ſuorum uſque ad quartam generationem conſpicit: quia in hac ætate quæ annuis quatuor temporibus uoluitur, uſque ad finem mundi per ora prædicantium naſcentes ſibi quotidie ſoboles contemplatur. Nec abhorret à uero quòd per generationes dicimus tempora deſignari. Quid enim unaquæq; ſucceſſio, niſi quædam propago eſt generis? Et pincerna regis Ægypti cum uidiſſet ſomnium quòd tres propagines duceret, Ioſeph prædítus in ſolutione ſomniorum, tres propagines tres dies renunciat deſignare. Si ergo per tres propagines ſpacium triũ dierum exprimitur, cur non etiam per quatuor generationes annua quatuor tempora figurentur? Sancta itaq; Eccleſia uidet filios ſuos, cum primam fidelium ſobolem conſpicit. Videt filios filiorum, cùm ab eiſdem fidelibus ad finem gigni & filios cognoſcit. Quę etiam ſenex & plena dierum moritur: quia ſubſequente luce ex mercede quotidianorum operum, depoſito corruptionis pondere, ad incorruptionem ſpiritalis patriæ mutatur. Plena uidelicet dierum moritur: cui labentes anni non tranſeunt, ſed ſtantium actuum retributione ſolidantur. Plena dierum moritur: quæ per hæc tranſeuntia tempora id quod non tranſit operatur. Vnde & Apoſtolis dicitur: Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in uitam æternam. Dies itaq; ſuos ſancta Eccleſia etiam cùm præſentem uitam deſerit, non amittit: quia in electis ſuis tanto eorũ lucem multiplicius inuenit, quanto nunc in eius ab omni tentatione ſe cautius ſollicitiusq; cuſtodit. Dies ſuos Eccleſia non amittit: quia ſeſe in hac uita uigilãter quotidie penſare non negligit, & ad omnia quæ rectè facere ualeat, inertia nulla torpeſcit. Hinc eſt eñ quòd de illa per Salomonem dicitur: Conſiderat ſemitas domus ſuæ, & panem ocioſa non comedit. Semitas quippe domus ſuæ conſiderat: quia cunctas ſuæ conſcientiæ cogitationes ſubtiliter inueſtigat. Panem ocioſa non comedit: quia hoc quod de ſacro eloquio intelligendo perceperit, ante æterni iudicis oculos exhibẽdo operibus oſtendit. Mori autem dicitur: quia cùm illam æternitatis cõtẽplatio abſorbuerit, ab hac mutabilitatis ſuæ uiciſſitudine funditùs extinguit, ut in ea iã hoc quod acumen intimæ uiſionis impediat, ullo modo

Gen.39

Ioan.6

Prou.31

modo nihil uiuat. Tanto enim uerius tunc interna conſpicit, quãto cunctis exterioribus plenius occumbit. Hanc itaq; mortem, hanc dierum plenitudinem & in beato Iob, uno ſcilicet membro Eccleſiæ credamus factam, & in tota ſimul Eccleſia ſperemus eſſe faciendam: quatenus ita teneatur rei geſtæ ueritas, ut non euacuetur rei gerendæ prophetia. Bona enim quæ de ſanctorum uita cognoſcimus, ſi ueritate carent, nulla ſunt: ſi myſteria non habent, minima. Quæ ergo per ſpiritum ſanctum bonorum uita deſcribitur, & per intellectum nobis ſpiritalem fulgeat, & tamen ſenſus à fide hiſtoriæ non recedat: quatenus tanto fixior animus in ſuo intellectu permaneat, quanto hunc quaſi in quodam medio conſtitutum, & erga futura ſpes, & erga præterita fides ligat.

Quòd ſanctus Gregorius in his quæ iam recta intẽtione protulit, uanæ gloriæ uel laudis humanæ fauorem ſubrepſiſſe ſibi formidat: & pro recompenſatione operis poſtulat orationem lectoris. Cap. XVI.

26 EXpleto itaque hoc opere, ad me mihi uideo eſſe redeundum. Multum quippe mens noſtra etiam cum rectè loqui conatur, extra ſemetipſam ſpargitur. Integritatem nanq; animi, dum cogitantur uerba qualiter proferantur, quia eum trahunt extrinſecus, minuunt. Igitur à publico locutionis redeundum eſt ad curiã cordis, ut quaſi in quodam concilio conſultationis ad meipſum diſcernendũ conuocem cogitationes mentis: quatenus ibi uideam ne aut incautè mala, aut bona non bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cùm is qui dicit, ſoli ei à quo accipit, per id appetit placere quod dicit. Et quidem mala me aliqua etſi dixiſſe non inuenio: tamen quia omnino non dixerim, non defendo. Bona uerò ſi qua diuinitùs accipiens dixi, meo uidelicet uitio minus me dixiſſe profiteor. Nam ad me intrinſecus rediens, poſtpoſitis uerborum foliis, poſtpoſitis ſententiarũ ramis, dum ipſam ſubtiliter radicem meæ intentionis inſpicio: Deo quidem ex ea me ſummopere placere uoluiſſe cognoſco: ſed eidem A intentioni quã Deo placere ſtudeo, furtim ſe, neſcio quomodo, intentio humanæ laudis interſerit. Quod cùm iam poſtmodum tardeq; diſcerno, inuenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic enim ſæpe intentionem noſtrã dum ante Dei oculos rectè incipit, occultè ſibi ſubiuncta, & eam uelut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis aſſequitur: ſicut pro neceſſitate quidem cibus ſumitur, ſed in ipſo eſu dum furtim gula ſurrepit, edẽdi delectatio permiſcet. Vnde plerunq; contingit, ut refectionẽ corporis quã ſalutis cauſa cepimus, cauſa uoluptatis expleamus. Fatendum eſt igitur q; rectã quidẽ intentionem noſtram quæ ſoli Deo placere appetit, non- B nunquam intẽtio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, inſidiando comitatur. Si autẽ de his diuinitùs diſtrictè diſcutimur, quis inter iſta remanet ſalutis locus, quãdo & mala noſtra pura mala ſunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſunt? Sed hoc mihi facere operæpreciũ credo, quòd fraternis auribus omne quod in me latenter ipſe reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celaui quod ſenſi: confitendo non abſcondo quod patior. Per expoſitionem patefeci donec per confeſſionem detego uulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec paruuli deſunt qui dictis meis debeant inſtrui, nec magni deſunt qui cognitæ meæ ualeant infirmitati miſereri per C hæc utraq; alijs fratribus quantum poſſum curam confero, ab alijs ſpero. Illis dixi exponẽdo quod faciant: iſtis aperio confitendo quod parcant. Illis uerborum medicamenta non ſubtraho: iſtis lacerationem uulnerum nõ abſcondo. Igitur quaſo ut quiſquis hæc legerit, apud diſtrictum iudicem ſolatium mihi ſuæ orationis impendat: & omne quod in me ſordidũ deprehendit, fletibus diluat. Orationis autem atq; expoſitionis uirtute collata, lector meus in recompenſatione me ſuperat: ſi cùm per me uerba accipit, pro me lachrymas reddat.

B. GREGORII MAGNI PAPAE, DOCTORIS ECCLESIAE
inſignis, Moralium librorum in grauiſſimas beati
Iob ſententias finis.

Universidad de Deusto Biblioteca
DEUSTO
DOCTORIS

Tabula capitum libri Pastoralis beati Gregorij papæ. Et primò Summaria primæ partis.

1 NE imperiti uenire ad magisterium audeant.
2 Ne locum regiminis subeant qui uiuendo nō perficiunt quæ meditando didicerunt.
3 De pondere regiminis: & quòd aduersa quæq; despicienda sunt, & prospera formidanda.
4 Quòd plerunq; occupatio regiminis soliditatem dissipet mentis.
5 De his qui in regiminis culmine prodesse exemplo uirtutū possunt: sed quietem propriam sectando refugiunt.
6 Quòd hi qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc uerè sunt humiles cùm diuinis iudicijs non resistunt.
7 Quòd nonnunquam prædicationis officium nonnulli laudabiliter appetunt: & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur.
8 De his qui præesse cōcupiscunt, & ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt.
9 Quòd mens præesse uolentium plerunq; sibi ficta bonorum operū promissione blanditur.
10 Qualis quisq; ad regimen uenire debeat.
11 Qualis quisq; ad regimen uenire non debeat.

Summaria secundæ partis.

1 Vt qui ad regimen ordinatè peruenerit, qualem se in ipso regimine debeat exhibere.
2 Vt rector cogitatione sit mundus.
3 Vt rector sit semper operatione præcipuus.
4 Vt sit rector discretus in silentio, utilis in uerbo.
5 Vt sit rector singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus.
Vt sit rector bene agentibus per humilitatē socius: contra delinquentium uitia per zelum iustitiæ erectus. 6
Vt sit rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentia internorum solicitudinem non relinquens. 7
Ne placere rector suo studio hominibus appetat: sed tamen ad quid placere debeat intendat. 8
Quòd scire sollicitè rector debeat quòd plerunq; uitia uirtutes esse mentiuntur. 9
Quòd esse debet rectori discretio correctionis & dissimulationis, feruoris & mansuetudinis. 10
Quantum rector sacræ legis meditationibus esse debeat intentus. 11

Summa tertiæ partis.

Quòd aliter admonendi sunt uiri, atq; aliter fœminæ, &c. continēs in se xxxvi. admonitiones & declarationes earundem. 1
De exhortatione multis adhibenda: ut sic singulorum uirtutes adiuuet, quatenus per hanc contraria uirtutibus uitia non excrescāt. 2
De exhortatione quæ uni adhibenda est contrarijs passionibus laboranti. 3
Quòd aliquando leuiora uitia relinquenda sunt ut graniora subtrahantur. 4
Quòd infirmis omnino debent alta prædicari. 5
De opere prædicationis & uoce. 6

Summarium unicum quartæ partis.

Qualiter prædicator omnibus ritè peractis ad semetipsum redeat: ne hunc uel uitia, uel prædicatio extollant.

PROLOGVS IN PASTORALIA BEATI GREGORII PAPAE, ad sanctissimum Ioannem episcopum ciuitatis Rauennæ.

Astoralis curæ me pondera fugere delitescendo uoluisse, benigna, frater charissime, atque humillima intentione reprehendis: quæ ne quibusdā leuia esse uideantur, præsentis libri stylo exprimo de eorū grauedine omne qd' pensо: ut & hæc qui uacat, incautè non expetat: & qui incautè expetijt, ademptum se esse pertimescat. Quadripertita uerò disputatione liber iste distinguit: ut ad lectoris sui animū ordinatis allegationibus quasi quibusdā passibus gradiat. Nam cùm rerum necessitas exposcit, pensandū ualde est ad culmen quisq; regiminis qualiter ueniat: atq; ad hoc ritè perueniens qualiter uiuat, & bene uiuēs qualiter doceat, & rectè docēs infirmitatē suam quotidie quanta ualet consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat: aut peruentioni uita cōtradicat: aut uitam doctrina destituat: aut doctrinam præsumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet: pòst autem magisterium quod à non requirente suscipitur uita cōmendet: ac deinde necesse est ut pastoris bonum quod ostenditur uiuendo, etiam loquendo propagetur. Ad extremum uerò supereſt, ut perfecta quæq; opera consideratio propriæ infirmitatis deprimat: ne hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Sed quia sunt pleriq; mihi imperitia similes, qui dum metiri se nesciunt, quæ nō didicerunt docere concupiscunt, qui pondus magisterij tanto leuius æstimant, quanto uim magnitudinis illius ignorant, ab ipso libri huius reprehenduntur exordio: ut qui indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetunt, à præcipitationis suæ ausibus in ipsa locutionis nostræ ianua repellantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ne uenire imperiti ad magisterium audeant.

Caput I.

NVlla ars doceri præsumitur, nisi intẽta prius meditatiõe discat. Ab imperitis ergo pastoribus magisteriũ pastorale suscipit in magna temeritate: quoniã ars est artium regimen animarũ. Quis autem cogitationum uulnera occultiora esse nesciat uulneribus uiscerum? Et tamen sæpe qui nequaquam spiritalia præcepta cognouerunt, cordis se medicos profiteri non metuunt: dum qui pigmentorum uim nesciunt, uideri medici carnis erubescant. Sed quia authore Deo ad religionis reuerentiam omne iam præsentis seculi culmen inclinatur: sunt nonnulli qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis gloriã affectant honoris, uideri doctores appetunt, transcendere cæteros concupiscunt, atq; attestante ueritate primas salutationes in foro, primos recubitus Matth.23 in cœnis, primas in conuentionibus quærunt cathedras, qui susceptum curæ pastoralis officiũ ministrare dignè tanto magis nequeunt, quanto ad huius humilitatis magisteriũ ex sola elatione peruenerunt. Ipsa quippe in magisterio lingua cõfunditur, quando aliud discitur, & aliud docetur. Contra quos Dominus per prophetã queritur dicens: Ose.8 Ipsi regnauerunt & non ex me, principes extiterunt & ego ignoraui. Ex se autem & non ex arbitrio summi rectoris regnant qui nullis fulti uirtutibus nequaquã diuinitùs uocati, sed sua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potius quàm assequuntur. Quos tamen internus iudex & prouehit, & non agnoscit: quia quos permittendo tolerat, profectò per iudicium reprobationis ignorat. Vnde ad se quibusdam & post miracula uenientibus dicit: Recedite à me operarij iniquitatis, nescio qui estis uos. Pastorum imperitia uoce ueEsa.6 ritatis increpatur, cùm per prophetam dicitur: Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam. Quos rurHier.2 sum detestatur Dominus dicens: Et tenentes legẽ nescierũt me. Et nesciri se ergo ab eis ueritas queritur, & nescire se principatum nescientiũ se protestatur: quia profectò hi qui ea quę sunt Domini nesciũt, à Domino nesciunt, Paulo attestante qui 1.Cor.14 ait: Si quis autem ignorat ignorabitur. Quę nimirum pastorum sæpe imperitia meritis congruit sæpe subiectorum: quia quamuis lumen scientię sua culpa exigente non habeant, districto tamen Dei iudicio agitur ut per eorum ignorantiam hi etiã qui sequuntur offendant. Hinc nanq; in EuangeMatt.15 lio per semetipsam ueritas dicit: Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueã cadunt. Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis ministerio Psal.73 denunciat dicens: Obscurẽtur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorũ semper incurua. Oculi quippe sunt qui in ipsa honoris summi facie positi prouidendi itineris officium suscipiũt: quibus A hi nimirum qui subsequenter inhærent dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectit: quia cum lumen scientię perdunt qui præeũt, profectò cuncti ad portanda peccatorum onera curuantur qui sequuntur.

Ne locum regiminis subeant qui uiuendo non perficiunt quæ meditando didicerunt. Cap. II.

ET sunt nõnulli qui solerti cura spiritalia præcepta perscrutantur: sed quę intelligendo penetrant, uiuendo conculcant, repentè docẽt quæ nõ opere, sed meditatione didicerũt, & quod uerbis prædicant, moribus impugnant. Vnde fit ut cùm pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Hinc nanq; per prophetam Domi-
nus contra contemptibilem pastorum scientiam
B queritur, dicens: Cum ipsi limpidissimam aquam biberetis, reliquam pedibus uestris turbabatis, & oues meæ quæ conculcata pedibus uestris fuerãt pascebantur, & quæ pedes uestri turbauerant hæc bibebant. Aquam quippe limpidissimã pastores bibunt, cùm fluenta ueritatis rectè intelligentes hauriunt. Sed eandem aquam pedibus perturbare, est sanctę meditationis studia malè uiuẽdo corrumpere. Aquam scilicet eorum turbatã pedibus oues bibunt, cùm subiecti quiq; nõ sectantur uerba quæ audiunt, sed sola quæ conspiciunt opera prauitatis imitantur. Qui cùm dicta sitiunt & per
opera peruertuntur, quasi corruptis fontibus in potibus lutum sumunt. Hinc quoq; scriptum est per prophetam: Laqueus ruinæ populi mei sacer Ose.4
C dotes mali. Hinc rursum de sacerdotibus malis per prophetam Dominus dicit: Facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis. Nemo quippe amplius in Ecclesia nocet quàm qui peruersa gens nomen uel ordinem sanctitatis habet. Delinquentẽ nanq; hunc nemo redarguere præsumit, & in exemplum culpa uehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quiq; tanti reatus pondera sugerent, si ueritatis sententiam sollicita cordis aure
pensarent, quæ ait: Qui scandalizauerit unum de Mat.18
pusillis istis qui in me credunt, melius erat ei ut ligaretur mola asinaria in collo eius, & proiceretur in profundũ maris. Per molam quippe asinariam, secularis uitæ circuitus ac labor exprimitur, & per
D profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, uel uerbo cæteros destruit uel exemplo, melius profectò fuerat ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quàm sacra officia cæteris in culpa imitabilem demonstrarent: quia nimirum si solus caderet, utcunq; hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

De pondere regiminis eo quòd aduersa quæq; deficientia sunt, & prospera formidanda. Cap. III.

HÆc igitur breuiter diximus, ut quantum sit pondus regiminis monstraremus: ne temerare sacra regimina quisquis his impar est audeat, & per concupiscentiam culminis ducatum suscipiat perditionis. Hinc enim piè Iacobus prohibet dicens: Nolite plures magistri fieri fratres mei. Iacob.3

Hinc

Hinc ipse Dei hominumq; meditator regnũ percipere uitauit in terris, qui supernorum quoq; spirituum scientiam sensumq; transcendens ante secula regnat in cœlis. Scriptum quippe est: Iesus ergo cum cognouisset quia uenturi essent ut raperent eum & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Quis enim principari hominibus tam sine culpa potuisset, quàm is qui hos nimirũ regeret quos ipse creauerat? Sed quia idcirco in carne apparuit, ut non solum nos per passionem redimeret, uerumetiam per conuersationem doceret exemplũ se sequentibus præbens, rex fieri noluit, ad crucis uerò patibulum sponte peruenit. Oblatam gloriam culminis fugit, pœnam probrosæ mortis appetit: ut membra eius uidelicet discerent fauores mundi fugere, terrores minimè timere, pro ueritate aduersa diligere, prospera formidanda declinare: quia & ista sæpe per tumorẽ cor inquinant, & illa per dolorem purgant. In istis se animus erigit: in illis autem etiam quando se erexerat sternit. In istis homo se obliuiscitur: in illis uerò ad sui memoriam nolens etiam coactusq; reuocatur. In istis sæpe & anteacta bona depereũt: in illis autẽ longi quoq; temporis admissa tergun tur. Nam plerunq; aduersitatis magisterio sub disciplina cor premitur, quod si ad regiminis culmẽ eruperit, in elatione protinus usu glorię permuta tur. Sic Saul qui indignum se prius considerans fugerat, mox ut regni gubernacula suscepit intumuit: honorari nanq; coram populo cupiẽs dum reprehendi publicè noluit, ipsum qui in regem se unxerat abscidit. Sic Dauid autoris sui iudicio penè in cunctis actibus placẽs mox ut pressuræ pondere caruit, in tumorem uulneris erupit, factusq; est in morte Vriæ crudeliter rigidus, qui in appetitu fœminę fuit eneruiter fluxus. Et qui malis antè nouerat piè parcere, in bonorũ quoq; nece pòst didicit sine obstaculo retractionis anhelare. Prius quippe ferire deprehensum persecutorem noluit, & pòst cùm dando desudantis exercitus etiã deuotum militem extinxit. Quem profectò ab electorum numero culpa longius raperet, nisi hunc ad ueniam flagella reuocassent.

Quòd plerunq; occupatio regiminis soliditatem dissipat mentis. Cap. IIII.

SÆpe susceptа cura regiminis, cor per diuersa intuendo diuerberat, & impar quisq; inuenit ad singula dum confusa mente diuiditur ad multa. Vnde quidam sapiens prouidè admonet dicẽs: Eccl.11 Fili ne in multis sint actus tui: quia uidelicet nequaq; penè in uniuscuiusq; operis ratione colligitur, dum mens per diuersa sparsa partitur. Cumq; foràs per insolentem curam trahitur, à timoris intimi soliditate uacuatur: fitq; in exteriorum dispositione sollicita, & sui solummodo ignara, scit cogitare multa, se nescіens. Nam cùm plus quàm necesse est se exterioribus implicat, quasi occupata in itinere obliuiscitur quò tendebat, ita ut à studio suæ inquisitionis alienata, ne ipsa quidem quæ patitur damna consideret, & per quanta delinquat ignoret. Neq; enim peccare se Ezechias credidit, cum uenientibus ad se alienigenis aromatum cellas ostendit, sed in damnationem secuturæ prolis ex eo iram iudicis pertulit, quod se facere licenter æstimauit. Sæpe enim dum multa suppetũt, dumq; agi possunt, quæ subiecti quia acta sunt admirentur: in cogitatione se animus eleuat, & plenè in se iram iudicis prouocat, quamuis per iniqua foris opera non erumpat. Intus quippe est qui iudicat, intus quod iudicatur. Cùm ergo in corde delinquimus, latet homines quod apud nos agimus: sed tamen ipso iudice teste peccamus. Neq; enim Dan.4 rex Babyloniæ tunc reus extitit de elatione, cùm ad elationis uerba peruenit. Quippe qui ore prophetico & antè cùm ab elatione tacuit, sententiã reprobationis audiuit. Culpam nanq; perpetratæ superbiæ iam ante Deum deterserat, qui omnipotentem Deum quem se offendisse reperit, cunctis sub se gentibus prædicauit. Sed post hæc successu suæ potestatis eleuatus, dum magna se fecisse gauderet, cunctis prius in cogitatione se prætulit, & pòst adhuc tumidus dixit: Nonne hæc est Baby- Ibidem lon magna quam ego ædificaui in domum regni, & in robore fortitudinis meæ & in gloria decoris mei? Quæ uidelicet uox illius iræ uindictam apertè protulit, quam occulta elatio accendit. Nam districtus iudex prius inuisibiliter uidit, quod postea publicè feriendo reprehendit. Vnde & in irrationale animal hunc uertit, ab humana societate separauit, agri bestijs mutata mente coniunxit: ut districto uidelicet, iustoq; eius iudicio homo quoque esse perderet, qui magnum se ultra homines æstimasset. Hęc itaq; proferentes non potestatem reprehendimus, sed ab appetitu illius cordis infirmitatem munimus: ne imperfecti quiq; culmen arripere regiminis audeant, & qui in planis stantes titubant, in præcipitio pedem ponant.

De his qui in regiminis culmine prodesse exemplo uirtutum possunt, sed quietem propriam sectando refugiunt. Cap. V.

NAm sunt nonnulli qui eximia dona uirtutũ percipiunt, & pro exercitatione cęterorum magnis muneribus exaltantur, qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore ualidi, doctrinæ dapibus referti, patientię longanimitate humiles, authoritate fortitudinis erecti: pietatis gratia benigni, iustitiæ seueritate districti sunt. Qui nimirum culmen reginum, si uocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerunq; dona adimunt: quæ non pro se tantummodo, sed etiã pro alijs acceperũt. Cumq; sua & non aliorum lucra cogitant, ipsi se quæ priuata habere appetunt bonis priuant. Hinc itaq; ad discipulos ueritas dicit: Non potest ciuitas ab- Matt.5 scondi supra montem posita, & nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio, sed super candelabrũ, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Hinc Petro ait: Simon Ioannis amas me? Qui cùm ama Ioan.21 re se protinus respondisset, audiuit: Si diligis me, pasce oues meas. Si ergo dilectionis est testimonium cura pastionis: quisquis uirtutibus pollens gregem Dei pascere renuit, pastorem summũ conuincitur nõ amare. Hinc Paulus dicit: Si Christus 2. Cor.5

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro omnib. mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et si pro omnibus mortuus est, supereſt ut qui uiuunt iam non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hinc Moyses ait: Vt uxorē fratris sine filijs defuncti superstes frater accipiat, atq; ad nomen fratris filios gignat: quam si accipere forte renuerit, huic in faciem mulier expuat: unumq; ei pedem propinquus discalciet, eiusq; habitaculum domus discalciati uocetur. Frater quippe defunctus ille est qui post resurrectionis gloriam apparens dixit: Ite nunciate fratribus meis. Qui quasi sine filijs obijt: quia adhuc electorum suorum numerum non impleuit. Huius scilicet uxorem superstes sortiri præcipitur: quia dignum profectò est, ut cura sanctæ Ecclesiæ ei qui hanc bene regere prœualet imponatur. Cui nolenti in faciem mulier expuit: quia quisquis ex muneribus quę perceperit prodesse alijs nō curat, bonis quoque eius sancta Ecclesia exprobrans & quasi in faciem saliuam iactat. Cui ex uno pede calciamentum tollitur, ut discalciati domus eius uocet̄. Scriptum quippe est: Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis. Si ergo ut nostram sic curam proximi gerimus, utrunq; pedem per calciamentum munimus. Qui uerò suam cogitans utilitatē proximorum negligit, quasi unius pedis calciamentum cum dedecore amittit. Sunt itaq; nōnulli qui magnis, ut diximus, muneribus ditati dum soluti contemplationis studijs inardescunt, parére utilitati proximorum prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis petunt. De quo si districtè iudicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis uenientes ad publicum prodesse potuerunt. Qua enim mente is qui proximis profuturus enitescebat, utilitati cæterorum secretum præponit suum: quando ipse summi patris unigenitus ut multis prodesset, de sinu patris egressus est ad publicum nostrum?

Deut. 25

Ose. 6

Quòd hi qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc uerè humiles sunt cum diuinis iudicijs non resistunt.

Caput VI.

ET sunt nonnulli qui ex sola humilitate refugiunt, ne eis quibus impares se æstimāt præferantur. Quorum profectò humilitas, si cæteris quoq; uirtutibus cingitur, tūc ante Dei oculos uera est, cùm ad respuendū hoc quod utiliter subire præcipitur, pertinax non est. Neq; enim uerè humilis est qui superni nutus arbitrio ut debeat præesse intelligit, & tamen præesse contemnit. Sed diuinis dispositionibus subditus atq; à uitio obstinationis alienus, cùm sibi regiminis culmen imperatur, si iam donis præuentus est quibus & alijs prosit, & ex corde debet fugere & inuitus obedire.

Quòd nonnunquam prædicationis officium nonnulli laudabiliter appetunt: & ad hoc nonnulli coacti pertrahuntur.

Caput VII.

QVamuis nonnunquam prædicationis officium & nōnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nōnulli laudabiliter coacti pertrahunt̄: quod liquidò cognoscimus, si duorum prophetarum facta pensamus: quorum unus ut ad prædicandum A mitti debuisset sponte se præbuit: quo tamen alter pergere cum pauore recusauit. Esaias quippe Domino quærenti quem mitteret, ultrò se obtulit dicens: Ecce ego, mitte me. Hieremias autem mittitur, & tamen ne mitti debeat humiliter reluctatur dicens: A, a, a, Dñe Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum. En ab utrisq; exterius diuersa uox prodijt: sed non à diuerso fonte dilectionis emanauit. Duo quippe sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor & proximi. Per actiuam igitur uitam prodesse proximis cupiens Esaias officium prædicationis appetit. Per contemplatiuam uerò Hieremias amori conditoris sedulò inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat cōtradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetijt, hoc B laudabiliter alter expauit. Iste ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisq; est subtiliter intuendum: quia & is qui recusauit plenè non restitit, & is qui mitti uoluit antè peractis calculum se purgatum uidit: ne aut non purgatus adire quisq; ministeria sacra audeat, aut quē superna gratia eligit, sub humilitatis specie superbè contradicat. Quia igitur ualde difficile est purgatum se quemlibet posse cognoscere, prędicationis officium tutius declinatur, nec tamen declinari, ut diximus, pertinaciter debet, cùm ad suscipiendum hoc superna uoluntas agnoscitur. Quod Moyses utrunq; miro opere expleuit, qui præesse tantæ multitudini & noluit & obediuit. Superbus enim fortasse esset, si ducatum plebis inuitæ sine trepidatione susciperet: & rursum superbus existeret, si authoris imperio obedire recusaret. Vtrobiq; ergo humilis, utrobiq; subiectus, & præesse populis semetipsum metiendo noluit, & tamen de imperantis uiribus præsumendo cōsensit. Hinc ergo quisq; præcipites colligāt, cum quanta culpa ex appetitu proprio cæteris pręferri non metuunt, si sancti uiri plebium ducatum suscipere Deo etiā iubente timuerūt. Moyses suadente Domino trepidat: & infirmus quisq; ut honoris onus suscipiat anhelat, & qui ad casum ualde urgetur ex proprijs, humerū libenter opprimendum ponderibus submittit alienis: quę egit ferre non ualet, & auget quæ portet.

Exod. 4

Hier. 1

De his qui præesse concupiscunt, & ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt. Cap. VIII.

PLerunq; uerò qui præesse cōcupiscunt, ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt, quo ait: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. qui tamen laudans desiderium, in pauorē uertit protinus quod laudauit, cùm repentè subiungit: Oportet autem episcopum irreprehensibilem esse. Cumq; uirtutum necessaria subsequenter enumerat, quæ sit irreprehensibilitas ipsa manifestat. Et fauet ergo ex desiderio, & torret ex præcepto. ac si aperte dicat: Laudo quod quæritis, sed prius discite quid quæratis: ne dum uosmetipsos metiri negligitis, tanto fœdior uestra reprehensibilitas appareat, quanto & à cunctis cōspici in honoris arce festinatis. Ma-

1. Tim. 3

gnus

gnus enim regendi artifex fauoribus impellit, terroribus retrahit, ut auditores suos & descripto irreprehensibilitatis culmine restringat a superbia, & officium laudando quod quæritur cõponat ad uitam: quãuis notandum quòd illo in tempore hoc dicitur, quo quisque plebibus præerat, primus ad martyrij tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit episcopatũ quęrere, quando per hunc quenquam dubium non erat ad supplicia grauiora peruenire. Vnde ipsum quoq; episcopatus officium boni operis expressione diffinitur, cùm dicitur: Si quis episcopatum desiderat, bonũ opus desiderat. Ipse ergo sibi testis est, quia episcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quærit. Sacrum quippe officium non solum nõ diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis cæterorum subiectione pascit, laude propria lætatur, ad honorem cor eleuat, rerum affluentiũ abundantia exultat. Mundi ergo lucrum quærit sub eius honoris specie, quo mundi destrui lucra debuerant. Cumq; mens humilitatis culmen arripere ad elationem cogitat, quod foris appetit intus immutat.

Quòd mens præesse uolentium plerunq; sibi ficta bonorum operum promissione blanditur. Cap. IX.

SEd plerunq; hi qui subire magisterium pastorale cupiunt, nonnulla quoq; opera bona animo proponunt: & quamuis hoc elationis intentione appetunt, operaturos tamen se magna pertractant: fitq; ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpe sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare quod non amat, de mundi autẽ gloria non amare quod amat: quæ principari appetẽs sit ad hoc pauida cùm quærit, audax cùm peruenerit. Timens enim ne non perueniat trepidat: sed repentè perueniens iure sibi hoc debitũ ad quod peruenerit putat. Cumq; percepti principatus officio perfrui seculariter cœperit, libenter obliuiscitur quicquid religiosè cogitauit. Vnde necesse est ut cum cogitatio extra usum ducitur, protinus mẽtis oculus ad opera transacta reuocetur, ac pensẽt quisq; quid subiectus egerit, & repentè cognoscet, si prælatus bona agere quæ proposuerat, possit: quia nequaq; ualet in culmine humilitatẽ discere, qui in imis positus non desinit superbire. Nescit laudem cùm suppetit fugere, qui ad hanc didicit cùm deesset anhelare. Nequaq; uincere auaritiam potest, quando ad multorum sustentationẽ tendit is, cui sufficere propria nec soli potuerunt. Ex anteacta ergo uita se unusquisq; inueniat, ne in appetitu se culminis imago cogitationis illudat. Quamuis plerũq; in occupatione regiminis ipse quoq; boni operis usus perditur, qui in tranquillitate tenebatur: quia quieto mari rectè nauem & imperitus nauta dirigit, turbato autem tempestatis fluctibus, etiam peritus se nauta confundit. Quid nanq; est potestas culminis, nisi tempestas mentis? In qua dum cogitationum semper procellis nauis cordis quatitur, huc illucq; incessanter impellitur, ut per repẽtinos excessus oris & operis quasi per obuiantia saxa frangatur. Inter hæc itaq; quid sequendũ est, quid tenendum: nisi ut uirtutibus pollens coactus ad regimen ueniat, uirtutibus uacuus nec coactus accedat? ille si omnino renitit, caueat ne acceptam pecuniam in sudarium ligans de eius occultatione iudicetur. Pecuniam quippe in sudario ligare, est percepta dona sub ocio lenti torporis abscondere. At contrà, iste cùm regimen appetit, attendat ne per exemplum praui operis Pharisæorum more ad ingressus regni cœlorũ tendentibus obstaculum fiat: quia iuxta summi magistri uocẽ nec ipsi intrant, nec alios intrare permittunt. Cui considerandum quoq; est, quia cùm curam populi electus præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc in eius opere passiones uiuunt, qua præsumptione percussum mederi properat qui in facie uulnus portat?

Qualis quisq; ad regimen debeat uenire. Cap. X.

ILle igitur modis omnibus debet ad exemplum bene uiuendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens iam spiritaliter uiuit, qui prospera mũdi postponit, qui nulla aduersa pertimescit, qui sola interna desiderat. Cuius intentioni bene congruẽs, nec omnino per imbecillitatẽ corpus, nec ualde per contumaciã repugnat spiritus. Qui ad alìena cupienda non ducitur, sed propria largitur. Qui per pietatis uiscera citius ad ignoscendũ flectitur, sed nunq; plus quàm deceat ignoscẽs, ab arce rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab alijs ut propria deplorat. Qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicq; in bonis proximi sicut in suis profectibus lætatur. Qui ita se imitabilẽ cæteris in cunctis quę agit insinuat, ut inter eos nõ habeat quod saltem de transactis mens erubescat. Qui sic studet uiuere, ut proximorum quoq; corda arentia doctrinæ ualeat fluentis irrigare. Qui orationis usu & experimento iam didicit q̃ obtinere à Dño quæ poposcerit possit, cui prophetica uoce iam quasi specialiter dicitur: Adhuc loquente te, dicã, Ecce assum.

Qualis quisq; ad regimen uenire non debeat. Cap. XI.

SI enim fortassis quis ueniat, ut pro se ad intercedendũ nos apud potentẽ quempiã uirum, qui sibi iratus, nobis uerò incognitus est, ducat: protinus respõdemus, Ad intercedẽdũ uenire nõ possumus, quia familiaritatis eius notitiam nõ habemus. Si ergo homo apud hominẽ de quo minimè presumit fieri intercessor erubescit: qua mente apud Deũ intercessionis locũ pro populo arripit, qui familiarẽ se eius gratiæ esse per uitæ merita nescit? Aut ab eo quomodo alijs ueniã postulat, qui utrũ sit sibi placatus ignorat? Qua in re est adhuc aliud sollicitius formidandũ: ne qui placare iram posse creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Cũcti emẽ liquidò nouimus, quia cùm is qui displicet ad intercedendũ mittitur, irati animus ad deteriora

prouocatur. Qui ergo adhuc desiderijs terrenis astringitur, caueat ne districti iram iudicis grauius accendens dum loco delectatur gloriæ, fiat subditis author ruinæ. Solerter ergo se quisq; metiatur ne locum regiminis assumere audeat. si in se adhuc uitiũ damnabiliter regnat: ne is quem crimen deprauat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorũ. Hinc etenim superna uoce ad Moysen dicitur: Loquere ad Aaron: homo de semine
Leuit.21 tuo per familias qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedat ad ministerium eius. Vbi & repentè subiungitur: Si cæcus fuerit, si claudus, si uel prauo, uel grandi & torto naso, si fracto pede uel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, uel ponderosus. Cæcus quippe est qui supernæ contemplationis lumen ignorat: qui præsentis uitæ tenebris pressus dum uenturam lucem nequaquã diligendo conspicit, quò gressus operis porrigat nescit. Hinc ete
1.Reg.2 nim prophetante Anna dicitur: Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescẽt. Claudus uerò est qui quidẽ quò pergere debeat, aspicit, sed per infirmitatẽ mentis uitæ uiam perfectæ non ualet tenere quam uidet: quia ad uirtutis statum dum fluxa cõsuetudine non erigitur, quò per desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim Paulus di
Heb.12 cit: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus uestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Paruo autem naso est qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores fœtoresq; discernimus. Rectè ergo per nasum discretio exprimitur, per quam uirtutes eligimus, delicta reprobamus. Vnde & in laude sponsæ dicitur:
Cant.6 Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano. Quia nimirum sancta Ecclesia quæ ex caulis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit, & uentura uitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli qui dum æstimari hebetes nolunt, sæpe se quibusdam exquisitionibus plus quàm necesse est exercentes ex nimia subtilitate falluntur. Vnde hic quoq; subditur, Vel grandi & torto naso. Nasus enim grandis & tortus est discretionis subtilitas immoderata, quę dum plus quàm decet excreuerit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. Fracto autẽ pede uel manu est qui uiam Dei pergere omnino nõ ualet, atq; à bonis actibus funditus exors uacat, quatenus hæc non ut claudus saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omnimodo alienus existat. Gibbus uerò est quem terrenę sollicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad superna respiciat: sed solis his quæ in infimis calcantur intendat. Qui & si quando aliquid ex bono patriæ cœlestis audierit, ad hoc nimirum peruersæ consuetudinis pondere prægrauatus cordis faciem non attollit. Quia cogitationis statum erigere non ualet, quem terrenæ sollicitudinis usus curuum tenet. Ex horum quippe specie Psal-
Psal.118 mista dicit: Incuruatus sum & humiliatus usque-

A quaq;. Quorum culpam quoq; per semetipsam ueritas reprobans ait: Semen autem quod in spinis Luc.8
cecidit, hi sunt qui audiunt uerbum, & à sollicitudinibus & diuitijs & uoluptatibus uitæ cũtes suffocantur, & non referunt fructum. Lippus uerò est cuius quidem ingenium ad cognitionem ueritatis emicat: sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanę sunt: sed humore defluente infirmatæ palpebrę grossescũt. Quę quia infusione crebra atteruntur, etiam aciem pupillę uitiatur. Et sunt nonnulli quorum sensum carnalis uitę operatio fauciat, qui uidere recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu prauorum actuum caligant. Lippus itaq; est cuius sensum natura exacuit: sed conuersationis prauitas confun-
B dit. Cui bene per angelum dicitur: Collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Collyrio quippe oculos Apoc.3
ut uideamus inungimus, cùm ad cognoscendum ueri luminis claritatẽ intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. Albuginem uerò habet in oculo qui ueritatis lucem uidere non sinitur: quia arrogantia sapientiæ seu insipientiæ cæcatur. Pupilla nanq; oculi nigra uidet, albuginem tolerans nihil uidet: quia uidelicet sensus humanæ cogitationis si stultum se peccatoremq; intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi iustitiæ siue sapientiæ tribuit, à luce se supernæ cognitionis excludit, & eo claritatem ueri luminis nequaquam penetrat, quo se apud se per arrogantiam exaltat,
C sicut de quibusdam dicitur: Dicentes enim se esse Rom.1
sapientes, stulti facti sunt. Iugem uerò habet scabiem cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim feruor uiscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio usq; ad operationem prosilit, nimirum feruor intimus usq; ad cutis scabiem prorumpit, & foris iam corpus fauciat: quia dum in cogitatione uoluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cùm dicebat: Tẽtatio uos 1.Tim.6
non apprehendat, nisi humana. ac si apertè diceret: Humanum quidem est tentationem in corde perpeti, dæmoniacum uerò est in tentationis certamine in operatione superari. Impetiginem
D quoq; habet in corpore, quisquis auaritia uastatur in mente, quæ si in paruis nõ compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absq; occupanti tædio excrescẽs membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animam dum quasi delectat exulcerat, dum adipiscẽda quæq; cogitationi obiicit, ad inimicitias accendit, & dolorem in uulnere non facit: quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur: quia aliarum quoq; uirtutum per hanc pulchritudo deprauatur, & quasi torum corpus exasperat: quia per uniuersa uitia animum supplantat, Paulo attestante qui ait: Radix omnium malorum est 1.Tim.6
cupiditas. Ponderosus uerò est, qui turpitudinem non exercet opere: sed tamen ab hac cogitationę

tione continua sine moderamine grauatur in mẽ- A
te,qui nequaquam quidem usque ad opus nefa-
rium rapitur,sed eius animus uoluptate luxuriæ si
ne ullo repugnationis obstaculo delectatur. Vi-
tium quippe est ponderis, cùm humor uiscerum
ad uirilia labitur,quæ profectò cum molestia de-
decoris intumescunt. Ponderosus ergo est,qui to
tis cogitationibus ad lasciuiam defluens,pondus
turpitudinis gestat in corde:& quamuis praua nõ
exerceat opere,ab his tamen non euellitur men-
te.Nec ad usum boni operis in aperto ualet assur-
gere: quia grauat hunc in abditis pondus turpe.
Quisquis ergo quolibet horum uitio subigitur,
panes Domino offerre prohibetur: ne profectò
diluere aliena delicta non ualeat is quem adhuc
propria deuastant. Quia igitur paucis ad magiste B
rium pastorale dignus qualiter ueniat, atq; hoc in
dignus qualiter pertimescat ostendimus : nunc is
qui ad illud digne peruenerit, in eo qualiter uiue-
re debeat demonstremus.

SECVNDA PARS
TRACTANS DE VITA pastoris.

Is qui ad regimen ordinatè peruenit, qualem se in ipso regi-
mine debeat exhibere. Cap. I.

QVANTVM debet actionẽ po-
puli actio transcendere præ-
sulis,quantum distare solet à
grege uita pastoris. Oportet C
nanque ut metiri se sollicitè
studeat, quanta tenendæ re-
ctitudinis necessitate con-
stringitur, sub cuius æstima-
tione populus grex uocatur. Sit ergo necesse est
cogitatione mũdus,actione præcipuus, discretus
in silentio , utilis in uerbo, singulis compassione
proximus,præ cunctis contemplatione suspẽsus,
bene agentibus per humilitatem socius,cõtra de-
linquentium uitia per zelum iustitiæ erectus, in-
ternorum curam in exteriorum occupatione nõ
minuens, exteriorum prouidentiam in interno-
rum sollicitudine non relinquens. Sed hæc quæ
breuiter enumerando perstrinximus,paulo latius
replicando differamus. D

Vt rector cogitatione sit mundus. Cap. II.

REctor semper cogitatione sit mũdus, quate-
nus nulla hunc immunditia polluat, qui hoc
suscepit officij,ut in alienis quoq; cordibus pollu
tionis maculas tergat:quia necesse est ut esse mun
da studeat manus quę diluere aliorũ sordes curat:
ne tacta quæq; deterius inquinet, si sordida in se
mens lutũ tenet.Hinc nãq; per prophetã Esaiam
Isa.52 dicit:Mundamini qui fertis uasa Domini.Etenim
uasa Domini ferũt,qui proximorũ animas ad eter
na sacraria perducẽdas in suæ conuersationis fide
suscipiunt. Apud semetipsos ergo quantũ debeãt
mũdari conspiciãt,qui ad æternitatis templũ uasa
uiuentia in sinu propriæ sponsionis portãt. Hinc
Leu.11 diuina uoce præcipit, ut in Aaron pectore ratio-
nale iudicij uittis ligãtibus imprimatur:quatenus
sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ
possideant:sed ratio sola constringat, ne indiscre
tum quid uel inutile cogitet: qui est ad exẽplum
alijs constitutus, ex grauitate uitæ semper debet
ostendere quantã in pectore rationem portet. In
quo etiam rationali uigilanter adiungitur, ut duo
decim nomina patriarcharũ describantur. Assĕri-
ptos etenim patres semper in pectore ferre,est an
tiquorum uitã sine intermissione cogitare. Nam
tunc sacerdos irreprehensibiliter graditur, cùm
exempla patrum præcedentium indesinenter in-
tuetur, cùm sanctorũ uestigia sine cessatione con-
siderat,& cogitationes illicitas deprimit.ne extra
ordinis limitem operis pedem tendat. Quod be-
ne etiam rationale iudicij uocatur: quia debet re-
ctor semper subtili examine bona malaq; discer-
nere,& quæ uel quibus, quando uel qualiter con
gruãt studiosè cogitare,nihil quoq; propriũ quæ-
rere, sed sua commoda propinquorum bona de-
putare. Vnde illic scriptum est: Pones autem in ra *Ibidem*
tionale iudicij doctrinam & ueritatem,quę erunt
in pectore Aaron,quãdo ingredietur coram Do-
mino, & gestabit iudiciũ filiorũ Israel in pectore
suo in cõspectu Domini semper Sacerdoti quip-
pe iudicium filiorũ Israel in pectore coram Domi
ni conspectu gestare, est subiectorum causas pro
sola interni iudicis intentione discutere , ut nihil
se ei humanitatis admisceat in eo quod diuina po
situs uice dispensat,ne correptionis studia priua-
tus dolor exasperet. Cumq; contra aliena uitia æ-
mulator ostenditur, quæ sua sunt non exequatur,
ne tranquillitatem iudicij aut latens inuidia macu
let,aut præceps ira perturbet. Sed dum conside-
ratur terror eius qui super omnia præsidet, uideli
cet iudicis intimi, non sine magno reguntur timo
re subiecti. Qui nimirum timor dum mentem re-
ctoris humiliat,purgat: ne hanc aut præsumptio
spiritus leuet, aut carnis delectatio inquinet, aut
per terrenarum rerum cupiditatem importunitas
pollutæ cogitationis obscuret:quæ tamen nõ pul
sare rectoris animum nequeunt, sed festinare ne-
cesse est ut repugnatione uincãtur: ne uitiũ quod
per suggestionem tentat, mollitie delectationis
subiuget. Cumq; hæc ab animo tardè repellitur,
uereor ne consensus succedat.

Vt rector sit semper operatione præcipuus. Cap. III.

SIt rector operatione præcipuus, ut uitæ uiam
subditis uiuendo denũciet,& grex qui pasto-
ris uocem moresq; sequitur, per exempla melius
q̃ per uerba gradiatur.Qui enim loci sui necessi-
tate exigitur summa dicere, hac eadem necessita-
te compellitur summa monstrare.Illa uox nãq; li-
bentius auditorũ corda penetrat, quã dicẽtis uita
commendat: quia dum quid loquendo imperat,
ostẽdendo adiuuat ut fiat. Hinc enim per prophe
tam dicit:Super montẽ excelsum ascende tu, qui Esa.40
euangelizas Sion. Vt uidelicet qui cœlesti prædi
catione utit, ima iam terrenorũ operum deserens
in rerum culmine stare uideatur: tantoq; facilius
subditos ad meliora pertrahat, quanto per uitæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exod.29 meritum de supernis clamat. Hinc diuina lege armum sacerdos dextrum in sacrificium accipit, & separatum: ut non solum sit eius operatio utilis, sed etiam singularis: nec inter malos tantummodo quæ recta sunt faciat, sed bene quoq; operantes subditos, sicut honore ordinis superat, ita etiã morum uirtute transcendat. Cui in esu quoq; pectusculum cum armo tribuitur: ut quod de sacrificio præcipitur sumere, hoc de semetipso authori discat immolare. Et non solum pectore quę recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis inuitet: nulla prospera præsentis uitæ appetat, nulla aduersa pertimescat. Blandimenta enim mũdi respecto intimo terrore despiciat: terrores autem considerato internæ dulcedinis blandimento contemnat. Vnde supernæ quoque uocis imperio in utroque humero sacerdos uelamine superhumeralis astringitur: ut contra aduersa ac prospera uirtutum semper ornamento muniatur: quatenus iuxta uocem Pauli, Per arma iustitiæ à dextris sinistrisq; gradiens, cùm ad sola quæ anteriora sunt nititur, in nullo delectationis infimæ latere flectatur. Non hunc prospera eleuent, non aduersa perturbent, non blanda usque ad uoluptatem demulceant, non aspera usque ad desperationem premant: ut dum nullis passionibus intentionem mentis humiliat, quanta in utroq; humero superhumeralis pulchritudine tegat ostendat. Quod rectè superhumerale ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, & torta fieri byssо præcipitur: ut quãta sacerdos claresceret uirtutum diuersitate debeat demonstretur. In sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo intellectus sapiẽtiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus, qui aereo colore resplendet adiungitur: ut per omne quod intelligendo penetrat, non ad fauores infimos, sed ad amorẽ cœlestium surgat: ne dum incautus suis laudibus capitur, ipso etiam ueritatis intellectu uacuetur. Auro quoq; & hyacintho purpura permiscetur: ut uidelicet sacerdotale cor cùm summa quæ prędicat sperat, in semetipso suggestiones uitiorum reprimat, eisq; uelut ex regia potestate contradicat: quatenus nobilitatem semper intimę regenerationis aspiciat, & cœlestis regni sibi habitum moribus defendat. De hac quippe nobilitate spiritus per Petrum dicit: 1.Pet.2 Vos autem genus electum, regale sacerdotium. De hac etiam potestate qua uitia subigimus, Ioan nis uoce roboramur, qui ait: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hanc dignitatem fortitudinis Psalmista consi- Psal.138 derat, dicens: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Quia nimirum sanctorũ mens principaliter in summis erigitur, cùm exterius perpeti abiecta cernuntur. Auro autem, hyacintho, byssо, ac purpuræ bis tinctus coccus adiungitur: ut ante interni iudicis oculos omnia uirtutum bona ex charitate decorentur: & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conspectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat. Quæ scilicet charitas, quia Deum simul & proximum diligit, quasi ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad autoris speciẽ anhelat, ut proximorũ curã negligat, uel sic proximorum curam exequitur, ut à diuino amore torpescat: quia unum horum quodlibet negligit, in superhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum nescit. Sed cùm mens ad præcepta charitatis tenditur, restat proculdubio ut per abstinentiam caro maceretur. Vnde & bis tincto cocco torta byssus adiũgitur. De terra etenim byssus nitenti specie oritur. Et quid per byssum, nisi candens decore munditiæ corporalis castitas designatur? quæ uidelicet byssus torta pulchritudine superhumeralis innectitur: quia tunc castimonia ad perfectum mũditiæ candorem ducitur, cùm per abstinẽtiam caro fatigatur. Cumq; inter uirtutes cæteras etiam afflictæ carnis meritum proficit, quasi in diuersa superhumeralis specie byssus torta candescit.

Vt sit rector discretus in silentio, utilis in uerbo.

Caput IIII.

SIt rector discretus in silentio, utilis in uerbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit: ita indiscretum silẽtium hos qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpe nanque rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes loqui liberè recta pertimescũt: & iuxta ueritatis uocem nequaquã iam gregis custodiæ pastorum studio, sed mercenariorũ uice desemunt: quia ueniente lupo fugiũt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc nanq; eos per prophetam Dominus increpat, dicens: Canes muti non ualentes latrare. Hinc rursum queritur dicens: Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murũ pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Ex aduerso quippe ascẽdere, est pro defensione gregis uoce libera huius mundi potestatib. contrarie. Et in die Domini in prælio stare, est prauis decertantibus ex iusticię amore resistere. Pastori eñ recta timuisse dicere, quid aliud est q̃ tacẽdo terga præbuisse? qui nimirũ si pro grege se obiicit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursum delinquẽti populo dicitur: Prophetę tui uiderunt tibi falsa & stulta, nec aperuerunt iniquitatẽ tuã, ut te ad pœnitentiam prouocarẽt. Prophetæ quippe in sacro eloquio nõnunquam doctores uocantur, qui dum fugitiua esse præsentia indicant, quæ sunt uentura manifestãt. Quos diuinus sermo falsa uidere coarguit: quia dum corripere culpas metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate blandiunt, qui iniquitatẽ peccantiũ nequaq; aperiũt: quia ab increpationis uoce cõticescũt. Clauis quippe apertionis, sermo correptiõis est: quia increpatio culpam detegit, quam sæpe nescit ipse etiam qui perpetrauit. Hinc Paulus ait: Vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt redarguere. Hinc per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus Domini exercituũ est. Hinc per Esaiam Dominus admonet, dicens:

cens:Clama, ne ceſſes:quaſi tuba exalta uocē tuā. Pręconis quippe officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit:ut ante aduentum iudicis qui terribiliter ſequitur, ipſe ſcilicet clamādo gradiat. Sacerdos ergo ſi prædicationis eſt neſcius, quam
Eſa.58 clamoris uocem daturus eſt præco mutus? Hinc eſt enim quòd ſuper paſtores primos in linguarū ſpecie Spiritus ſanctus inſedit: quia nimirū quos
Exo.28 repleuerit, de ſe protinus loquētes facit. hinc Moſi præcipit ut tabernaculum ſacerdos ingrediens, tintinnabulis ambiatur:ut uidelicet uoces prædicationis habeat, ne ſuperni ſpectatoris iudiciū ex
Ibidem ſilentio offendat. Scriptum quippe eſt: Audiat ſonitus quando ingreditur uel egreditur ſanctuariū in cōſpectu Domini, & nō moriat. Sacerdos nāq; ingrediens uel egrediens moritur, ſi de eo ſonitus non audiatur:quia irā contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine ſonitu prædicationis incedit. Aptè autē tintinnabula ueſtimentis illius deſcribuntur inſerta. Veſtimenta etenim ſacerdotis quid aliud q̄ recta opera debemus accipere? Propheta attеſtan-
Pſal.131 te qui ait: Sacerdotes tui induantur iuſticiam. Veſtimentis itaq; illius tintinnabula inhærent, ut uitæ uiam cum linguæ ſonitu ipſa quoq; bona opera clamēt ſacerdotis. Sed cùm rector ſe ad loquendū præparat, ſub quāto cautelę ſtudio eloquat attendat:ne ſi inordinatè ad loquendum rapitur, erroris uulnere audientium corda feriantur: & cùm fortaſſe ſapiens uideri deſiderat, unitatis compagem inſipienter abſcindat. Hinc nanq; ueritas di-
Mar.9 cit: Habete ſal in uobis, & pacē habete inter uos. Per ſal quippe uerbi ſapientia deſignatur. Qui loqui igitur ſapiēter nititur, magnopere metuat ne eius eloquio audientium unitas confundat. Hinc
Rom.12 Paulus ait: Non plus ſapere quàm oportet ſapere:
Exo.38 ſed ſapere ad ſobrietatem. Hinc in ſacerdotis ueſte iuxta diuinam uocem tintinnabulis mala Punica coniunguntur. Quid enim per mala Punica, niſi fidei unitas deſignat? Nam ſicut in malo Punico uno exterius cortice multa interius grana muniuntur, ſic innumeros ſanctæ Eccleſiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diuerſitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod iam præmiſimus, per ſe-
Mar.9 metipſam ueritas diſcipulis clamat: Habete ſal in uobis, & pacē habete inter uos. ac ſi figuratè per habitum ſacerdotis dicat: Mala Punica tintinnabulis iungite:ut per omne quod dicitis, unitatem fidei cauta obſeruatione teneatis. Prouidendum quoq; eſt ſollicita intentione rectoribus, ut ab eis nō ſolum praua nullo modo, ſed ne recta quidem nimiē & inordinatè proferantur: quia ſæpe dictorum uirtus perditur, cùm apud corda audientium loquacitatis incauta importunitate leuigatur: & authorem ſuum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ ſeruire auditoribus ad uſum profectus ignoIam.15 rat. Vnde bene per Moyſen dicitur: Vir qui fluxum ſeminis patitur, immundus erit. In mente quippe audientium ſemen ſequuturæ cogitationis, eſt qualitas auditæ loquutionis: quia dum per aurem ſermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Vnde & ab huius mundi ſapientibus prædicator egregius ſeminiuerbius eſt uocatus. Qui ergo fluxum ſeminis patitur, immundus aſſeritur: quia multiloquio ſubditus ex eo ſe inquinat, qđ ſi ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis ædere in audientiū corda potuiſſet: dumq; incautus per loquacitatē defluit, non ad uſum generis, ſed ad immunditiam ſemen effundit. Vnde Paulus quoq; cùm diſcipulū de inſtantia prædicationis admoneret, dicit: Teſtificor coram Deo & Chriſto Ieſu qui iudicaturus eſt uiuos & mortuos, & aduentum ipſius & regnum eius, prædica uerbum, inſta opportunè, importunè: dicturus importunè, præmiſit opportunè. quia ſcilicet apud auditoris mentē ipſa ſua utilitate ſe deſtruit, ſi habere importunitas opportunitatem neſcit.

2.Tim.4

Vt rector ſit ſingulis compaſsione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus. Cap. V.

SIt rector ſingulis cōpaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus: ut & per pietatis uiſcera in ſe firmitatem cæterorum tranſferat, & per ſpeculationis altitudinem ſemetipſum quoque inuiſibilia appetendo tranſcendat: ne aut alta petēs proximorum infirma deſpiciat, aut infirmis proximorum congruens, appetere alta derelinquat. Hinc eſt nanq; quòd Paulus in
2.Cor.10 paradiſum ducitur, cœlicq; tertij ſecreta rimatur: & tamen illa inuiſibilium contemplatione ſuſpenſus, ad cubile carnalium aciem mentis reuocat, atque in occultis ſuis qualiter debeant conuerſari diſpenſat, dicēs: Propter fornicationem autem
1.Cor.7 unuſquiſq; ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum uirum habeat. Vxori uir debitum reddat: ſimiliter autem & uxor uiro. Et paulo pōſt: Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut uacetis orationi. Et iterum: Reuertimini
Ibidem in idipſum, ne tentet uos ſatanas. Ecce iam cœleſtibus ſecretis inſeritur, tamen per condeſcenſionis uiſcera carnalium cubile perſcrutat: & quem ſubleuatus uſq; ad inuiſibilia erigit, hunc miſeratus ad ſecreta infirmantium oculum cordis flectit. Cœlum contemplatione tranſcendit, nec tamen ſtatum carnalium ſollicitè deſerit: quia compage charitatis ſummis ſimul & infimis iunctus, & in ſemetipſo uirtute ſpiritus ad alta ualenter rapitur, & pietate in alijs æquanimiter infirmatur. Hinc
2.Cor.11 etenim dicit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror? Hinc
1.Cor.9 rurſus ait: Factus ſum Iudæis tanquam Iudæus. Quod uidelicet exhibebat nō amittendo fidem, ſed oſtendendo pietatem: ut in ſe perſonam infidelium transfigurans, ex ſemetipſo diſceret, qualiter alijs miſereri debuiſſet: quatenus hoc illis impenderet, quod ſibijpſi, ſi ita eſſet, impendi rectè uoluiſſet. Hinc iterum dicit: Siue mente ex-
2.Cor.5 cedimus Deo, ſiue ſobrij ſumus uobis: quia & ſemetipſum nouerat contemplando tranſcendere, & eundem ſe auditoribus condeſcendendo temperare. Hinc Iacob Domino deſuper innitente &
Gen.28 uncto deorſum lapide aſcendentes angelos ac deſcendentes uidit: quia ſcilicet prædicatores ſancti

ecti non solum sursum sanctum caput Ecclesiæ, uidelicet Dominum contemplando appetunt: sed deorsum quoq; ad membra illius miserando descendunt. Hinc Moyses crebrò tabernaculum intrat & exit: & qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmãtium negocijs urgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoq; dubijs semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti arca Dominum consulit, exemplum proculdubio rectoribus prębens: ut cùm foris ambigunt quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant: & uelut coram testamenti arca Dominum consulant, si de his in quibus dubitant, apud semetipsos
Luc. 6 intus sacri eloquij paginas requirãt. Hinc ipsa ueritas per susceptionem nostræ humanitatis ostensa nobis, in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet: imitationis uidelicet uiam bonis rectoribus sternens, ut etsi iam summa contemplando appetant, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur: quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cùm ad ima proximorum se misericorditer attrahit: & cùm benignè descendit ad infima, ualenter recurrit ad summa. Tales autem sese qui præsunt exhibeant, quibus subiecti occulta quoq; sua prodere non erubescant: ut cùm tentationum fluctus paruuli tolerant, ad pastoris mentem quasi ad matris sinum recurrãt: & hoc quod se inquinari pulsantis culpę sordibus præuident, exhortationis eius solatio ac lachrymis orationis lauent. Vnde & ante fores templi ad abluendas ingredientium manus mare ęneum id est luterem duodecim boues portant: qui quidem facie exterius eminent, sed ex posterioribus latent. Quid nanq; duodecim bobus, nisi uniuersus pastorum ordo designatur? De quibus Paulo
1. Cor. 9 dicente lex dicit: Non obturabis os boui trituranti. Quorum quidem nos aperta opera cernimus: sed apud districtum iudicem quę illos posterius maneant in occulta retributione nescimus.

Qui tamen cùm condescensionis suæ patentiam diluendis proximorum confessionibus præparant, uelut ante fores templi luterem portant: ut quisquis intrare æternitatis ianuam nititur, tentationes suas menti pastoris indicet, & quasi in boum lutere cogitationis uel operis manus lauet. Et fit plerunque, ut dum rectoris animus aliena tentamenta condescendendo cognoscit, auditis tentationibus etiam ipse pulsetur: quia & hæc eadem per quam populi multitudo diluitur, aqua proculdubio luteris inquinatur. nam dum sordes diluentium suscipit, quasi suæ munditiæ serenitatem perdit. Sed hæc nequaquam pastori timenda sunt: quia Deo subtiliter cuncta dispensante, tanto facilius à sua eripitur, quanto misericordius ex aliena tentatione fatigatur.

Vt sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium uitia per zelum iusticiæ erectus.

Caput VI.

SIt rector bene agentibus per humilitatem, socius, contra delinquẽtium uitia per zelum iusticiæ erectus, ut & bonis in nullo se præferat, & cùm prauorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat: quatenus & honore suppresso æqualem se subditis bene uiuentibus putet, & erga peruersos iura rectitudinis exercere non formidet. Nam sicut in libris moralibus dixisse me memini, liquet quòd omnes homines natura æquales genuit: sed uariante meritorum ordine alios alijs culpa postponit. Ipsa autem diuersitas quæ accessit exuitio, diuino iudicio dispensatur, ut quia omnis homo æquè stare non ualet, alter regatur ab altero. Vnde cuncti qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis, nec præesse se hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim patres non reges hominum, sed pastores pecorum fuisse memorantur. Et cùm Noe Dominus filijsq; eius benediceret, dicens: Crescite & multiplicamini, & replete terram: protinus adiunxit: Et terror uester ac tremor sit super cuncta animãtia terræ. Quorum uidelicet terror ac tremor quia esse super animantia terræ præcipitur, profectò esse super homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus cæteris natura prælatus est: & idcirco ei dicitur, ut ab animalibus, & non ab hominibus timeatur: quia contra naturam superbire, est ab æquali uelle timeri. Et tamen necesse est ut rectores à subditis timeãtur, quãdo ab eis Deum minimè timeri deprehẽdunt: ut humana saltem formidine peccare metuãt qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam namque præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorũ iusticiam quærunt. In eo enim quòd metum sibi à peruersè uiuentibus exigunt, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur: quia uidelicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini subiacere subtracti. Sed plerunq; rector eo ipso quo cęteris præeminet, elatione cogitationis intumescit. Et dũ ad usum cuncta subiacent, dum ad uotum uelociter iussa complentur, dum omnes subditi si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, malè gestis autem nulla authoritate contradicunt, dum plerunq; laudant etiam quod reprobare debuerant: seductis ab his quæ infrà suppetunt super se animus extollit̃, & dum foris immẽso fauore circũdatur, intus ueritate uacuatur, atq; oblitus sui in uoces se spargit alienas, talemq; se credit, qualem se foris audit, nõ qualem intus discernere debuit. Subiectos despicit, eosq; ęquales sibi naturæ origine nõ agnoscit: & quos forte potestatis excesserit, transcendisse se etiam uitæ meritis credit. Cũctis se æstimat amplius sapere, quibus se uidet amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, & qui ęqua cæteris naturæ conditione cõstringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur. Sicq; usq; ad eius similitudinem ducitur, de quo scriptum est: Omne sublime uidet, & ipse est rex super uniuersos filios superbię. Qui singulare culmẽ appetẽs, & socialẽ angelorũ uitã despiciens ait: Ponam sedẽ meã ad Aquilonem,

Universidad de Deusto

Aquilonẽ,& ero ſimilis altiſſimo. Miro ergo iudi
cio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris ſe
in culmine poteſtatis extollit. apoſtatæ quippe an
gelo ſimilis efficitur, dum homo hominib. eſſe ſi-
milis dedignat. Sic Saul poſt humilitatis meritũ
in tumorẽ ſuperbiæ culmine poteſtatis excreuit.
per humilitatẽ quippe prælatus eſt, per ſuperbiã
1.Reg.5 reprobatus, Domino atteſtãte, qui ait: Nonne cũ
eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtitui in
tribubus Iſrael? Paruulum ſe in ſuis prius oculis ui
derat, ſed fultus tẽporali potentia, iam ſe paruulũ
nõ uidebat. Cæterorũ nanq; cõparationi ſe præfe
rens: quia plus cunctis poterat, magnum ſe pręo-
mnibus æſtimabat. Miro aũt modo cùm apud ſe
paruulus, apud Deum magnus, cùm uerò apud ſe
magnus apparuit, apud Deũ paruulus fuit. Ple-
runq; ergo dum ex ſubiectorum affluẽtia animus
inflatur, in luxum ſuperbiæ pro potentiæ faſtigio
lenocinante corrũpitur. Quam uidelicet potentiã
bene regit qui & tenere illã nouerit & impugna-
re. Bene hanc regit qui ſcit per illam ſuper culpas
erigi, ſcit & cũ illa cęteris ęqualitate cõponi. Hu-
mana etenim mens plerunq; extollit etiã cùm nul
la poteſtate fulcit: quanto magis in altũ ſe erigit,
cùm ſe ei etiã poteſtas adiungit? quam tamẽ pote
ſtatem rectè diſpenſat, qui ſollicitè nouerit & aſſu
mere ex illa quod adiuuat, & expugnare quod tẽ
tat, & æqualẽ ſe cum illa cæteris cernere, & tamen
ſe peccantibus zelo ultionis anteferre. Sed hanc
diſcretionem plenius agnoſcimus, ſi paſtoris pri-
mi exempla cernamus. Petrus nanq; autore Deo
ſanctæ Eccleſiæ principatum tenens, à bene agen
te Cornelio, & ſeſe ei humiliter proſternente, im-
moderatius uenerari recuſauit, ſecq; ei ſimilem re-
Act.10 cognouit, dicens: Surge ne feceris, & ipſe ego ho
Act.5 mo ſum. Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpam re-
perit, mox quanta potentia ſuper cæteros excre-
uiſſet, oſtendit. Verbo nanq; eorum uitam percu-
lit, quam ſpiritu perſcrutante deprehendit: & ſum
mum ſe intra Eccleſiam contra peccata recoluit,
quod honore ſibi uehementer impenſo, coram
bene agentibus fratribus non agnouit. Illic com-
munionem ęqualitatis meruit ſanctitas actionis,
hic zelus ultionis ius aperuit poteſtatis. Paulus
bene agentibus fratribus prælatum ſe eſſe neſcie-
1.Cor.1 bat, cùm diceret: Non quia dominamur fidei ue-
ſtræ, ſed adiutores ſumus gaudij ueſtri. Atq; ſtico
adiunxit: Fide enim ſtatis. ac ſi id quod prætule-
rat aperiret dicens: Ideo non dominamur fidei ue
ſtræ, quia fide ſtatis: æquales enim uobis ſumus in
quo uos ſtare cognoſcimus. quaſi prælatũ ſe fratri
1.Theſ.2 bus eſſe neſciebat, cùm diceret: Facti ſumus ſicut
1.Cor.4 paruuli in medio ueſtrũm. Et rurſum: Nos autem
ſerui ueſtri per Chriſtum. Sed cùm culpam qu e
corrigi debuiſſet inuenit, ſtico magiſtrum ſe eſſe
1.Cor.4 recoluit, dicens: Quid uultis? In uirga ueniam ad
uos? Summus itaque locus bene regitur, cùm is
qui præeſt, uitijs potius quàm fratribus domina-
tur. Sed cũm delinquentes ſubditos prępoũti cor
rigunt, reſtat neceſſe eſt ut ſolliciti attendant, qua
tenus per diſciplinæ debitum culpas quidem iure
poteſtatis feriant, ſed per humilitatis cuſtodiam
æquales ſe in ipſis fratribus qui corrigũtur, agno-
ſcant: quamuis plerunq; etiã dignum eſt, ut eoſdẽ
quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præfe-
ramus. Illorum nanq; per nos uitia diſciplinæ ui-
gore feriuntur, in his uerò quæ ipſi committimus
ne uerbi quidẽ ab aliquo inuectione laceramur.
Tanto ergo apud Dominum obligatiores ſumus,
quanto apud homines inultè peccamus. Diſcipli
na autem noſtra ſubditos diuino iudicio tanto li-
beriores reddit, quanto hic eorum culpas ſine uin
dicta non deſerit. Seruãda itaq; eſt & in corde hu-
militas, & in opere diſciplina. Atq; inter hæc ſoler
ter intuendum eſt, ne dum immoderatius cuſtodi
tur uirtus humilitatis, ſoluantur iura regiminis, &
dum prælatus quiſq; plus ſe quàm decet deiicit,
ſubditorum uitam diſtringere ſub diſciplinæ uin-
culo non poſſit. Teneant ergo rectores exterius
quod pro aliorum utilitate ſuſcipiunt, ſeruent in-
terius quod de ſua æſtimatione pertimeſcunt. ſed
tamen quibuſdam ſignis decenter erumpentibus
eos apud ſe eſſe humiles etiam ſubiecti deprehen
dant, quatenus & in authoritate eorũ quod formi
dent uideãt, & de humilitate quod intuenẽ agno-
ſcant. Studeant igitur ſine intermiſſione qui præ-
ſunt, ut eorũ potẽtia quanto magna exterius cer-
nitur, tanto apud eos interius deprimat: ne cogi-
tationem uincat, ne in delectationẽ ſui animã ra-
piat ne iam ſub ſe mẽs eam regere non poſſit, cui
ſe libidine dominãdi ſupponit. Ne enim preſiden
tis animus ad elationẽ poteſtatis ſuæ delectatio-
ne rapiat, rectè per quendam ſapientẽ dicit: Du- Eccleſ.32
cẽte conſtituerũt, noli extolli, ſed eſto in illis qua
ſi unus ex illis. Hinc etiã Petrus ait: Nõ dominan- 1.Petr.5
tes in clero, ſed forma facti gregi. Hinc per ſemet-
ipſam ueritas ad altiora nos uirtutũ merita prouo
cans dicit: Scitis quia principes gentiũ dominanẽ Matth.20
eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatẽ exercent in
eos: nõ ita erit inter uos, ſed quicunq; uoluerit in-
ter uos maior fieri, fiat ſicut miniſter: & qui uolue
rit inter uos primus eſſe, erit ueſter ſeruus: ſicut fi-
lius hominis non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare.
Hinc eſt q; ſeruũ ex ſuſcepto regimine elatũ, quæ Matt.24
poſt ſupplicia maneãt indicat, dicẽs: Quòd ſi dixe
rit malus ille ſeruus in corde ſuo, moram facit dñs
meus uenire, & cœperit percutere cõſeruos ſuos, Ibidem
manducet aũt & bibat cũ ebrijs: ueniet dñs ſerui
illius in die qua non ſperat, & hora qua ignorat, &
diuidet eum, partẽq; eius ponet cũ hypocritis. In
ter hypocritas enim iure deputatur, qui ex ſimula
tione diſciplinæ miniſterium regiminis uertit in
uſum dominationis, & tamẽ nonnunquã grauius
delinquit ſi inter peruerſos plus æqualitas quàm
diſciplina cuſtoditur. Quia enim falſa pietate ſupe
ratus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud 1.Reg.2
diſtrictum iudicem ſemetipſum cum filijs crudeli
damnatione percuſſit. Hinc nanq; diuina uoce ei Ibidem
dicit: Honoraſti filios tuos magis quàm me. Hinc
paſtores increpat per prophetam dicens: Quod Ezech.34
fractum eſt non alligaſtis, & quod abiectum fue-
rat nõ reduxiſtis. Abiectũ emẽ reducit, cũ quiſque
in culpa

in culpa lapsus, ad statū iusticiæ ex pastoralis sollicitudinis uigore reuocatur. Fracturam uerò liga men astringit, cùm culpam disciplina deprimit, ne plaga usq; ad interitum defluat, si hanc districtionis seueritas non coarctat. Sed sæpe deterius frangitur, cùm fractura incautè colligat, ita ut grauius scissuram sentiat, si hanc immoderatius ligamenta constringant. Vnde necesse est ut cùm peccati uulnus in subditis corrigēdo restringitur, magna se sollicitudine etiam districtor ipse moderetur, quatenus sic iura disciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis uiscera nō amittat. Curādum quippe est ut rectorem subditis & matrem pietas & patrē exhibeat disciplina. Atq; inter hæc sollicita circūspectione prouidendū, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nā sicut in libris moralib. iā diximus, disciplina uel misericordia multū destituit, si una sine altera teneat. Sed erga subditos suos inesse rectorib. debet & iustè cōsolās misericordia, & piè seuiēs disciplina. Hinc nāq; est q̄ Luc. 10 docēte ueritate per Samaritani studiū semiuiuus ducitur, & uinum atq; oleum eius uulneribus adhibetur: ut per uinum scilicet mordeantur uulnera, per oleum foueantur. Necesse quippe est, ut quisquis sanandis uulneribus præest, in uino morsum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: quatenus per uinū mundētur putrida, per oleum foueantur sananda. Miscēda ergo est lenitas cum seueritate, faciendum quoddam temperamētum ex utroq; ut neq; multa asperitate exulcerentur subditi, neq; nimia benignitate soluantur. Quod iuxta Pauli uocē bene illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis uirga simul & manna est: quia cum scripturæ sacræ scientia in boni rectoris pectore si uirga est districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc Dauid ait: Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Virga em̄ percutimur, baculo sustentamur. Si ergo est districtio uirgæ quæ feriat, sit & consolatio baculi quæ sustentet. Sit itaq; amor, sed non emolliēs: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæuiēs: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens: ut dum se in arce regiminis iustitia clemētiaq; permisceant, is qui præest, corda subditorum & terrendo demulceat, & tamen terroris reuerentiam demulcendo constringat.

Psal. 22

Vt sit rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, prouidentiam in internorum sollicitudine non relinquens. Caput VII.

SIt rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentiam in internorum occupatione non relinquens: ne aut exterioribus deditus ab intimis corruat, aut solis interioribus occupatus, quæ foris debet proximis non impendat. Sæpe nanq; non nulli uelut obliti quòd fratribus animarum causa prælati sunt, toto cordis adnisu secularibus curis inseruiunt: has, cùm adsunt, se agere exultant: ad has etiam cùm desunt, diebus ac noctibus cogitationis turbidæ æstibus anhelāt. Cumq; ab his cessante forsitan opportunitate quieti sunt, ipsa deterius sua quiete fatigantur. Voluptatē nanq; censent si actionibus deprimuntur, laborem deputāt si in terrenis negocijs non laborant. Sicq; fit ut dū urgeri se mundanis tumultibus gaudeant, interna quæ alios docere debuerant ignorent. Vnde subiectorum quoque proculdubio uita torpescit: quia cùm proficere spiritaliter appetit, in exemplo eius qui sibi prælatus est quasi in obstaculo ineptis offendit. Languente enim capite, ineassum membra uigent, & in exploratione hostium frustra exercitus uelociter sequitur, si ab ipso duce iter erratur. Nulla subditorum mentes exhortatio subleuat, eorumq; culpas increpatio nulla castigat: quia dum per animarum præsulem terreni exercetur officium iudicis, à gregis custodia uacat cura pastoris, & subiecti ueritatis lumē apprehendere nequeunt: quia dum pastoris sensus terrena studia occupant, uento tentationis impulsus Ecclesiæ oculos puluis cæcat. Quo contrà recte humani generis redemptor, cùm nos à uentris uoracitate compesceret, dicens: Attendite autem uobis, ut non grauentur corda uestra in crapula & ebrietate: illico adiunxit: Aut in curis huius uitæ. Vbi pauorem quoque protinus intentè adijciens, Ne fortè, inquit, superueniat in uos repentina dies illa. Cuius aduentus etiam qualitatem denunciat, dicens: Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Hinc iterum dicit: Nemo potest duobus dominis seruire. Hinc Paulus religiosorum mentes à mundi consortio contestando, ac potius conueniendo suspendit, dicens: Nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus, ut ei placeat cui se probauit. Hinc Ecclesiæ rectoribus & uacādi studia præcipit, & consulendi remedia ostendit, dicens: Secularia igitur iudicia si habueritis, cōtemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum: ut ipsi uidelicet dispensationibus terrenis inseruiant, quos dona spiritalia non exornāt. ac si apertius dicat: Quia penetrare intima nequeunt, saltem necessaria foris operentur. Hinc Moyses qui cum Deo loquitur, Ietro alienigenæ reprehensione iudicatur, quòd terrenis populorum negocijs stulto labore deseruiat: cui & consiliū mox præbet ut pro se alios ad iurgia dirimenda constituat, & ipse liberius ad erudiendos populos spiritalium arcana cognoscat. A subditis ergo inferiora gerenda sunt, à rectoribus summa cogitanda: ut scilicet oculum qui prouidendis gressibus præeminet, cura pulueris non obscuret. Caput nanq; subiectorum sunt cuncti qui præsunt, & ut recta ualeant pedes itinera carpere, hæc proculdubio caput debet ex alto prouidere, ne à profectus sui itinere pedes torpeant, cùm curuata rectitudine corporis caput sese ad terram declinat. qua autem mente animarum præsul honore pastorali inter cæteros utitur, si in terrenis negocijs quæ reprehendere in alijs debuit, & ipse uersatur? Quod uidelicet ex ira iustæ retributionis per propheram Dominus minat, dicens: Et erit sicut populus, sic sacerdos

Luc. 21

Exod. 18

1. Tim. 2

2. Tim. 2

1. Cor. 6

Exod. 18

Universidad de Deusto

sacerdos. Sacerdos quippe est ut populus, quando ea agit is qui spiritali officio fungitur, quæ illi nimirum qui adhuc de studijs carnalibus iudicantur. Quod cum magno dolore, scilicet charitatis, Hieremias propheta cõspiciens, quasi sub destructione templi deplorat, dicens: Quomodo obscuratum est aurũ, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Quid nanq; auro quod metallis cæteris præeminet, nisi excellentia sanctitatis? quid colore optimo, nisi cunctis amabilis reuerentia religionis exprimitur? quid per sanctuarij lapides, nisi sacrorum ordinum personæ figurantur? quid platearum nomine, nisi præsentis uitæ latitudo designatur? quia enim Græco eloquio πλάτος latitudo dicitur, profectò à latitudine plateæ sunt uocatæ. Per semetipsam uerò ueritas dicit: Lata & spacioſa uia est quæ ducit ad perditionem. Aurũ igitur obscuratur, cùm terrenis actibus sanctitatis uita polluitur. Color optimus cõmutatur, cùm quorundam qui degere religiosè credebantur, æstimatio anteacta minuitur. Nam cùm quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit, quasi colore permutato ante humanos oculos eius reuerẽtia despecta pallescit. Sanctuarij quoque lapides in plateas disperguntur, cùm causarũ secularium foràs lata itinera expetũt hi qui ad ornamentum Ecclesiæ internis mysterijs quasi in secretis sanctuarij uacare debuerũt. Ad hoc quippe sanctuarij lapides fiebant, ut intra sancta sanctorum in uestimento summi sacerdotis apparerent. Cùm uerò ministri religionis à subditis honorem redemptoris sui ex merito uitæ non exigunt, sanctuarij lapides in ornamento pontificis non sunt. qui nimirum sanctuarij lapides dispersi per plateas iacent, cùm personæ sacrorum ordinum uoluptatũ suarum libidini deditæ terrenis negocijs inhærent. Et notandum quòd non hos dispersos in plateis, sed in capite platearũ dicit: quia & cùm terrena agunt, summi uideri appetunt, ut & lata itinera teneant ex uoluptate delectationis, & tamen in platearum sint capite ex honore sanctitatis. Nil quoq; obstat si sanctuarij lapides eosdem ipsos quibus constructum sanctuarium existebat accipimus, qui dispersi in platearum capite iacẽt, quando sacrorum ordinum uiri terrenis actibus ex desiderio inseruiunt, ex quorum prius officio sanctitatis gloria stare uidebatur. Secularia itaque negocia aliquando ex cõpassione toleranda sunt, nunquã uerò ex amore requirenda: ne cùm mentem diligentis aggrauant, hanc suo uictam pondere ad ima de cœlestibus immergant. At contrà sunt nonnulli qui gregis quidem curam suscipiũt, sed sic sibimet uacare ad spiritalia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupẽtur. Qui cùm curare corporalia funditùs negligũt, subditorum necessitatibus minimè concurrunt. Quorum nimirum prædicatio plerunq; despicitur: quia dum delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria uitæ præsentis non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur. Egentis etenim mentem doctrinæ sermo non penetrat, si hunc apud eius animum manus misericordiæ non commendat. Tũc autem uerbi semen facilè germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Vnde rectori necesse est, ut interiora possit infundere, cogitatione innoxia etiam exteriora prouidere. Sic itaque pastores erga interiora studia subditorum suorum ferueant, quatenus in eis exterioris quoque uitæ prouidentiam nõ relinquant. Nam quasi iure, ut diximus, à percipienda prædicatione gregis animus frangitur, si cura exterioris subsidij à pastore negligatur. Vnde & primus pastor sollicitè admonet, dicens: Seniores qui in uobis sunt obsecro, consenior & testis Christi passionũ, qui & eius quæ in futuro reuelanda est gloriæ cõmunicator, pascite qui in uobis est gregem Dei. *1.Petr.5*

Qui in hoc loco utrum pastionem cordis, an corporis suaderet, aperuit cùm protinus subiunxit: Prouidentes non coactè sed spõtaneè secundum Deum, neq; turpis lucri gratia, sed uolũtariè. Quibus profectò uerbis pastoribus piè præcauetur, ne dum subiectorum inopiam nimiè satiãt, se mucrone ambitionis occidant: ne cùm per eos carnis subsidijs reficiuntur proximi, ipsi remaneant à iustitiæ pane ieiuni. Hanc pastorum sollicitudinem Paulus excitat, dicens: Qui suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. *1.Tim.5* Inter hæc itaq; metuendum semper est & uigilanter intuendum, ne dum cura ab eis exterior agitur, ab interna intentione mergantur. Plerunq; enim, ut prædiximus, corda rectorum dum temporali sollicitudine incautè deseruiunt, ab intimo amore refrigescunt: & foràs fusa obliuisci non metuunt, quia animarum regimina susceperunt. Sollicitudo ergo quæ subditis exterius impenditur, sub certa necesse est mensura teneatur. Vnde bene ad Ezechielem dicitur: Sacerdotes caput suum non radant, neq; cõmam nutriant, sed tondentes attondeant capita sua. Sacerdotes nanq; iure uocati sunt, qui ut sacrum ducatum præbeant fidelibus præsunt. Capilli uerò in capite exteriores, sunt cogitationes in mẽte. Quidum super cerebrum insensibiliter oriũtur, curas uitæ præsentis exprimũt, quæ ex sensu negligenti, quia importunè aliquando prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia igitur cuncti qui præsunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen uehemẽter eis incumbere, sacerdotes rectè & caput prohibentur radere, & comam nutrire: ut cogitationes carnis de uita subditorum nec à se funditùs amputẽt, nec rursum ad crescendum nimis relaxent. Vbi & bene dicitur: Tondentes tondeant capita sua: ut uidelicet curę temporalis sollicitudinis & quantum necesse est prouideant, & tamẽ resecentur citius, ne immoderatius excrescant. Dum igitur & per administratam exteriorum prouidẽtiam corporum uita protegitur, & rursum per immoderatam cordis intentionem non impeditur, capilli in capite sacerdotis & seruantur ut cutem cooperiãt, & resecantur ne oculos claudant. *Ezech.44*

Ne placere rector suo studio hominibus appetat, sed tamē ad quid placere debeat intendat. Cap. VIII.

INter hæc quoq; necesse est ut rector solerter inuigilet, ne hūc cupido placendi hominibus pulset, ne cùm studiosè interiora penetrat, cùm prouidè exteriora subministrat, se magis à subditis diligi quàm ueritatē quærat, ne cùm bonis actibus fultus à mundo uidetur alienus, hunc authori reddat extraneū amor suus. Hostis nanq; redemptoris est, qui per recta opera quæ facit, eius uice ab Ecclesia amari cōcupiscit: quia adulterinæ cogitationis est reus, si placere puer sponsæ oculis appetit per quem sponsus dona transmisit. Quia nimirum amor proprius cùm rectoris mentē ceperit, aliquando hanc inordinatè ad mollitiē, aliquādo uerò ad asperitatē rapit. ex amore etenim suo mēs rectoris in mollitiē uertit: quia cùm peccātes subditos respicit, ne erga hunc eorū dilectio torpeat, corripere nō præsumit, nonnunq; uerò errata subditorum quæ increpare debuerat, adulatione demulcet. Vnde bene per prophetā dicitur: Væ his qui consuunt pulusillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ętatis ad capiendas animas. Puluillos quippe sub omni cubito manus ponere, est cadentes à sua rectitudine animas, atq; in huius mūdi se dilectione reclinantes, blanda adulatione refouere. Quasi enim pulusillo cubitū, uel ceruicalibus caput iacentis excipitur, cùm correptionis duritia peccanti subtrahitur, eiq; mollities fauoris adhibet, ut in errore molliter iaceat, quem nulla asperitas contradictionis pulsat. Sed hæc rectores qui semetipsos diligunt, his proculdubio exhibēt, à quibus se noceri posse in studio gloriæ temporalis timent. Nam quos nil contra se ualere cōspiciunt, hos nimirū asperitate rigidę semper inuectiōis premūt, nunq; clemēter admonent, sed pastoralis mansuetudinis obliti, iure dominationis terrent. Quos rectè per prophetam diuina uox increpat dicēs: Vos aūt cum austeritate imperabatis eis & cum potētia. Plus em̄ se suo authore diligentes, iactanter erga subditos se erigunt, nec quid agere debeāt, sed quid ualeāt attendunt. Nil de subsequenti iudicio metuunt, qui improbè de temporali potestate gloriant. Libet ut licēter & illicita faciant, & subditorū nemo contradicat. Qui ergo & praua studet agere, & tamen ad hæc uult cæteros tacere, ipse sibimet testis est, quia plus se ueritate appetit diligi, quàm cōtra se nō uult defendi. Nemo quippe est qui ita uiuat, ut aliquatenus non delinquat. Ille ergo seipso amplius ueritatē desiderat amari, qui sibi à nullo uult contra ueritatem parci. Hinc etenim Petrus increpationem Pauli libenter accipit. Hinc Dauid increpationem subditi humiliter audiuit: quia rectores boni dū priuato diligere amore se nesciūt, liberæ puritatis uerbum à subditis obsequium humilitatis credunt. Sed inter hęc necesse est ut cura regiminis tanti moderaminis arte temperet̄, quatenus subditorum mens cùm quædam rectè sentire potuerit, sic in uocis libertatē prodeat, ut tamē libertas in superbiam non erumpat: ne dum fortasse immoderatius linguæ eis libertas concedit̄, uitæ ab his humilitas amittatur. Sciendum quoq; est, quòd non oportet ut rectores boni placere hominibus appetant, sed ut suæ æstimationis dulcedine proximos in affectum ueritatis trahant, non ut se amari desiderent, sed ut dilectionem suā quasi quandam uiam faciant, per quam corda audientium ad amorem conditoris sui introducāt. Difficile quippe est ut quamlibet recta denūcians prædicator, qui non diligitur, libenter audiatur. Debet ergo qui præest, & studere se diligi, quatenus possit audiri: & tamen amorem suum pro seipso non quærere, ne inueniatur ei cui seruire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cùm sui nobis studij occulta manifestat, dicens: Sicut & ego per omnia placeo omnibus. Qui tamen rursus dicit: Ego si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Placet ergo Paulus, & non placet: quia in eo quòd placere appetit, non se, sed per se hominibus placere ueritatem quærit.

Ezech. 13

Ezech. 34

2. Reg. 5

1. Cor. 10

Quòd scire sollicitè rector debeat, quòd plerunq; uitia uirtutes se esse mentiuntur. Cap. IX.

SCire etiam rector debet, quòd plerunq; uitia uirtutes se esse mentiūtur. Nam sæpe sub parsimoniæ nomine se tenacia palliat, contraq; se effusio sub appellatione largitatis occultat. Sæpe inordinata remissio pietas creditur, & effrenata ira spiritalis zeli uirtus æstimatur. Sæpe præcipitata actio uelocitatis efficacia, atq; agēdi tarditas grauitatis consilium putatur. Vnde necesse est ut rector animarum, uirtutes ac uitia uigilanti cura discernat, ne aut cor tenacia occupet, & parcum se uideri in dispensationibus exultet: aut cùm effusè quid impenditur, largum se quasi miserando glorietur: aut remittendo quod ferire debuit, ad ęterna supplicia subditos pertrahat: aut immaniter feriēdo quod delinquitur, ipse grauius delinquat: aut hoc quod agi rectè ac grauiter potuit, immaturè pręueniens leuiget, aut bonę actionis meritū differendo ad deteriora permutet.

Quòd esse debet & rectori discretio correctionis & dissimulationis, feruoris & mansuetudinis. Cap. X.

SCiendum quoq; est, quòd aliquādo subiectorum uitia prudēter dissimulāda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: aliquando & aperte cognita, maturè toleranda, aliquando uerò subtiliter & occultè perscrutanda: aliquando leniter arguenda, aliquando autem uehementer increpanda. Nonnulla quippe, ut diximus, prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: ut cùm delinquens & deprehendi se cognoscit, & perpeti, has quas in se tacitè tolerari considerat, augere culpas erubescat, seq; se iudice puniat, quem sibi apud se rectoris patiētia clementer excusat. Qua scilicet dissimulatione bene ludæam Dominus corripit, cùm per prophetā dicit: Mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo, quia ego tacens & quasi non uidens. Et dissimulauit ergo culpas, & innotuit: quia &

Esa. 57

contra

contra peccãtem tacuit,& hoc ipsum tamen quia tacuerit dixit.Nonnulla autem uel apertè cognita,maturè toleranda sunt, cùm uidelicet rerũ minimè opportunitas congruit ut apertè corrigantur. Nam secta immaturè uulnera deterius inferuescunt,& nisi cum tempore medicamenta conueniant,constat proculdubio quòd medendi officium amittant.Sed cùm tempus subditis ad correptionem quæritur,sub ipso culparum pondere patientia præsulis exercetur. Vnde bene per Psalmistam dicitur:Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. In dorso quippe onera sustinemus. Supra dorsum igitur suum fabricasse peccatores queritur. ac si apertè dicat: Quos corrigere nequeo,quasi superimpositum onus porto.Nonnulla autem subtiliter & occultè sunt perscrutanda, ut quibusdam signis erumpentibus rector in subditorum mente, omne quod clausum latet, inueniat,& interueniente correptionis articulo,ex minimis maiora cognoscat. Vnde rectè ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode tibi parietem. Vbi mox idem propheta subiungit: Et cùm fodissem parietem,apparuit ostium unum. Et dixit ad me: Ingredere & uide abominationes pessimas quas isti faciunt hic.Et ingressus uidi. Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Per Ezechielem quippe præpositorum ordo signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi acutis inquisitionibus duritiam cordis aperire? Quem cùm fodisset, apparuit ostium: quia cùm cordis duritia uel studiosis percunctationibus,uel maturis correptionibus scinditur,quasi quædam ianua ostenditur, ex qua omnia in eo qui corripitur cogitationũ interiora uideantur. Vnde & bene illic sequitur: Ingredere & uide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur ut abominatiões aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterius apparentibus ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei quæ illicitè cogitantur innotescant. Vnde & subdit: Et ingressus uidi.Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrenæ signantur, in animalibus uerò iam quidem aliquantulũ a terra suspensæ,sed adhuc terrenæ mercedis præmia requirẽtes.Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent,animalia autem magna parte corporis à terra suspensa sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaq; sunt intra parietem,quando cogitationes uoluuntur in mente,quæ a terrenis desiderijs nunquam leuantur.Animalia quoque sunt intra parietem, quando & si qua iam iusta, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusq; deseruiunt,& per semetipsa quidem quasi à terra suspensa sunt, sed adhuc per ambitum quasi per gulæ desiderium sese ad ima submittunt. Vnde & bene subditur: Et uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Scriptum quippe est:Et auaritia quæ est idolorum seruitus. Rectè ergo post animalia idola describuntur: quia etsi honesta actione nonnulli quasi à terra se erigunt, ambitione tamẽ inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur, Depicta erant: quia dum exteriorũ rerum intrinsecus species attrahuntur,quasi in corde depingitur quicquid fictis imaginibus deliberando cogitatur.Notandũ itaq; est,quia prius foramen in pariete, ac deinde ostium cernitur,& tũc demum occulta abominatio demonstratur:quia nimirum uniuscuiusq; peccati prius signa forinsecus, deinde ianua apertæ iniquitatis ostenditur, & tunc demum omne malum quod intus latet aperitur. Nonnulla aũt sunt leniter arguenda. nam cùm non malitia, sed sola ignorantia uel infirmitate delinquitur, profectò necesse est,ut magno moderamine ipsa delicti correptio temperetur. Cũcti quippe quouisq; in hac mortali carne subsistimus,corruptionis nostræ infirmitatibus subiacemus. Ex se ergo debet unusquisq; colligere qualiter alienæ hunc oporteat imbecillitati misereri,ne contra infirmitatẽ proximi si ad increpationis uocem feruentius rapiatur, oblitus sui esse uideatur. Vnde bene Paulus admonet dicens:Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto,uos qui spiritales estis,instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, cõsiderans teipsum ne & tu tenteris.ac si apertè dicat:Cùm displicet ex aliena infirmitate quod conspicis, pensa quod es, ut increpationis zelo se spiritus tẽperet,dum sibi quoque quod increpat timet.Nonnulla aũt sunt uehementer increpanda,ut cùm culpa ab authore non cognoscit quanti sit ponderis, ab increpantis ore sentiatur.Et cùm sibi quis malum quod perpetrauit leuigat,hoc contra se grauiter ex corripientis asperitate pertimescat. Debitum quippe rectoris est supernæ patriæ gloriã per uocem prædicationis ostendere,quanta in huius uitæ itinere tentamenta antiqui hostis lateant aperire, & subditorũ mala quæ tolerari leniter nõ debent, cum magna zeli asperitate corrigere:ne si minus cõtra culpas accẽditur,culparum omnium reus ipse teneatur. Vnde bene ad Ezechielem dicitur: Sume tibi laterem,& pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Statimq; subiungitur: Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones,& comportabis aggerem, & dabis cõtra eam castra,& pones arietes in gyro.Eiq; ad munitionem suam protinus subiunxit: Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murũ ferreum inter te & ciuitatẽ. Cuius enim Ezechiel propheta nisi magistrorum speciem tenet? Cui dicitur,Sume tibi laterẽ, & pones eum coram te,& describes in eo ciuitatem Hierusalem.Sic quippe sancti doctores sibi laterem sumunt, quãdo terrenum auditorum cor ut doceant apprehendunt. Quem scilicet laterem coram se ponunt: quia tota mentis illud intentione custodiunt.In quo & ciuitatem Hierusalem iubẽtur describere:quia prædicando terrenis cordibus curant summopere quæ sit supernæ pacis uisio demõstrare. Sed quia incassum gloria patriæ cœlestis agnoscitur,nisi & quanta

Psal. 128 — Ezech. 8 — Gal. 6 — Ezech. 4 — Col. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

quanta hic irruant hostis callidi tentamenta noscatur, aptè subiungit: Et ordinabis aduersus eam obsidionẽ, & ædificabis munitiones. Sancti quippe prædicatores obsidionem circa laterem in quo Hierusalem ciuitas descripta est ordinant, quando terrenæ menti, sed iam supernam patriã requirenti, quanta eam in huius uitæ tempore uitiorũ impugnet aduersitas, demonstrant. Nam cùm unumquodq; peccatum quomodo proficientibus insidietur ostenditur, quasi obsidio circa ciuitatẽ Hierusalem uoce prædicatoris ordinat. Sed quia non solum debent innotescere qualiter uitia impugnẽt, ucrumetiã quomodo custoditę nos uirtutes roborent, rectè subiungitur: Et ædificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus prædicator ædificat, quando quæ uirtutes quibus resistant uitijs demonstrat. Et quia crescẽte uirtute, plerunq; bella tentationis augentur, rectè adhuc subditur: Et comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Aggerem nanq; cõportat, quando prædicator quilq; molem crescentis tentationis enunciat. Et contra Hierusalem castra erigit, quando rectæ intentioni audientiũ hostis callidi incircunspectas & quasi incomprehensibiles insidias prædicit. Atq; arietes in gyro ponit, cùm tentationum aculeos in hac uita nos undiq; circundantes, & uirtutum murũ perforantes innotescit. Sed cuncta hæc licet subtiliter rector insinuet, nisi contra delicta singulorum æmulationis spiritu ferueat, nullam sibi in perpetuum absolutionem parat. Vnde illic adhuc rectè subiungitur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & ciuitatem. Per sartaginem quippe fixura mentis, per ferrum uerò increpationis fortitudo signatur. Quid uerò acrius doctoris mentem quàm zelus Dei frigit & excruciat? Vnde Paulus huius sartaginis urebatur
1. Cor. 11 frixura cùm diceret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Et quia quisquis zelo Dei accenditur ne damnari ex negligentia debeat, forti in perpetuum custodia munitur, rectè dicitur: Pones eam murũ ferreum inter te & ciuitatem. Sartago enim ferrea murus ferreus inter prophetã & ciuitatem ponitur: quia cùm nunc fortem zelum rectores exhibent, eundem zelum postmodum inter se & auditores suos fortem munitionem tenent: ne tunc ad uindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti. Sed inter hęc sciendum est, quia dum ad increpationem se mens doctoris exasperat, difficile ualde est, ut non aliquãdo & ad aliquid quod dicere non debet erumpat. Et plerunque contingit, ut dum culpa subditorum cum magna inuectione corripitur, magistri lingua usque ad excessus uerba pertrahatur. Cunq; increpatio immoderatè accẽditur, corda delinquentium in desperatione deprimuntur. Vnde necesse est, ut exasperatus rector cùm subditorum mentem plus se quàm debuit percussisse considerat, apud se semper ad pœnitentiam recurrat: ut per lamenta ueniam in conspectu ueritatis obtineat, ex eo etiam quòd per zeli eius studium peccat. Quod figuratè Dominus præcipit per Moysen dicens: Si quis abierit cum amico suo simpliciter in siluã ad ligna cædenda, & lignũ securis effugerit manu, ferrumq; lapsum de manubrio, amicum eius percusserit & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium fugiat, & uiuet, ne fortè proximus eius, cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiat animam eius. Ad siluam quippe cum amico imus, quotiẽs ad intuenda subditorum delicta conuertimur. Et simpliciter ligna succidimus, cùm delinquentiũ uitia pia intentione resecamus. Sed securis manum fugit, cùm sese increpatio plus quàm necesse est in asperitatem pertrahit. Ferrumq; de manubrio prosilit, cùm de correptione sermo durior excedit. Et amicum percutit & occidit: quia auditorẽ suum prolata cõtumelia à spiritu dilectionis interficit. Correpti nanq; mens repentè ad odium prorumpit, si hãc immoderata increpatio plus quàm debuit addicit. Sed is qui incautè ligna percutit & proximũ extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una darum defensus uiuat: quia si ad pœnitentiæ lamenta conuersus in unitate sacramenti sub spe, fide & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur. Eumq; extincti proximus cùm inuenerit non occidit: quia cùm districtus iudex uenerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consortium iunxit, ab eo procul dubio culpę reatum nõ expetit, quam sub eius uenia fides, spes & charitas abscondit. Deut. 19

Quantum rector sacræ legis meditationibus esse debeat intentus. Cap. XL

SEd omne hoc ritè à rectore agitur, si supernæ formidinis & dilectionis spiritu afflatus, studiosè quotidie sacri eloquij præcepta meditetur: ut in eo uim sollicitudinis, & erga cœlestẽ uitam prouidæ circunspectionis, quam humanæ cõuersationis usus indesinenter destruit, diuinæ admonitionis uerba restaurent. Et qui ad uetustatem uitæ per societatem secularium ducitur, ad amorem semper spiritalis patriæ compunctionis aspiratione renouetur. Valde nanq; inter humana uerba cor defluit. Cunq; indubitanter constet quòd externis occupationum tumultibus impulsum à semetipso corruat, studere incessabiliter debet, ut per eruditionis studium resurgat. Hinc est enim quòd prælatum gregi discipulum Paulus admonet dicens: Dum uenio attende lectioni. Hinc Dauid ait: Quomodo dilexi legem tuã Domine, tota die meditatio mea est. Hinc Moysi Dominus deportãda arca præcepit dicẽs: Facies quatuor circulos aureos quos pones per quatuor arcæ angulos, faciesq; uectes de lignis sethim, & operies auro, inducesq; per circulos qui sunt in arcæ latenb. ut portetur in eis, qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis. Quid per arcam nisi sancta Ecclesia figuratur? Cui quatuor circuli aurei per quatuor angulos iubentur adiungi: quia in eo quòd per quatuor mundi partes dilatata tenditur, procul dubio quatuor sancti Euãgelij libris accin- 1. Tim. 4. Psal. 118. Exo. 25.

accincta prædicat. Vectesq; de lignis sethim fiũt, A qui eisdem ad portandum circulis inserunt: quia fortes perseuerãtesq; doctores uelut imputribilia ligna quærendi sunt, qui instructioni sacrorũ uoluminũ semper inhærentes sanctæ Ecclesiæ unitatem denuncient, & quasi intromissis circulis arcã portent. Vectibus quippe arcã portare, est bonis doctorib. sanctã Ecclesiã ad rudes infideliũ mentes prædicãdo deducere. Qui auro quoq; iubent operiri, ut dum sermone alijs insonant, ipsi etiã uitæ splendore fulgescãt. De quibus apte subiungit: Qui semper erũt in circulis, nec unquã extrahent ab eis. Quia nimirũ necesse est, ut qui ad officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant. Ad hoc nanq; uectes esse in circulis semper iubentur, ut cùm portari arcam oppor B tunitas exigit, de intromittendis uectibus portandi tarditas nulla generetur: quia uidelicet cùm spiritale aliquid à subditis pastor inquiritur, ignominiosum ualde est si tunc quærat discere, cùm quæstionem debet enodare. Sed circulis uectes inhæreant, ut doctores semper in suis cordib. eloquia sacra meditantes, testamenti arcam sine mora eleuent, si quicquid necesse est protinus doceãt. Vnde bene primus pastor Ecclesiæ pastores cæteros
1. Petr. 3 admonet dicens: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationẽ de ea quæ in uobis est spe. ac si aperte dicat: Vt ad portãdam arcã nulla mora præpediat, uectes nunq; à circulis recedãt.

PROLOGVS TER= C TIAE PARTIS, DOCENS QVALI-ter rector bene uiuens debeat docere & admonere subditos.

Via igit qualis esse debeat pastor ostendimus, nũc qualiter doceat demõstremus. ut em lõge ante nos reuerẽdæ memoriæ Gregorius Naziãzenus edocuit, non una eadẽq; cũctis exhortatio cõgruit, qa nõ cũctos par morũ qualitas astringit. Sæpe nanq; alijs officiũt, quæ alijs prosunt. Quia & plerũq; herbæ quæ hæc animalia enutriũt, alia occidũt: & lenis sibilus equos mitigat, D catulos instigat. Et medicamentũ quod hũc morbum imminuit, alteri uires iungit: & panis qui uitam fortiũ roborat, paruulorũ necat. Pro qualitate igit audiẽtiũ formari debet sermo doctorũ, ut & sua singulis cõgruant, & tamen à cõmunis ædificationis arte nunquã recedat. Quid em sunt intentæ mentes auditorum, nisi ut ita dixerim, quædam in cithara tentiones stratæ chordarum? quas tangendi artifex ut non sibimetipsi dissimile canticũ faciant, dissimiliter pulsat. & idcirco chordę consonam modulationem reddũt: quia uno quidem plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Vnde & doctor quisq; ut in una cunctos uirtute charitatis ædificet, ex una doctrina, nõ una eademq; exhortatione corda tangere audientium debet.

Quo pacto pastor, auditorum ratione habita, singulos ad ædificationem hortari possit. Caput L.

Aliter nanq; admonendi sunt uiri, atq; aliter fœminæ. 1
Aliter admonendi sunt iuuenes, atq; aliter senes. 2
Aliter admonendi sunt inopes, atq; aliter locupletes. 3
Aliter admonendi sunt læti, atq; aliter tristes. 4
Aliter admonendi sunt subditi, aliter prælati. 5
Aliter admonendi sunt serui, aliter domini. 6
Aliter admonendi sunt sapientes, aliter hebetes. 7
Aliter admonendi sunt impudentes, aliter uerecundi. 8
Aliter admonẽdi sunt pterui, aliter pusillanimes. 9
Aliter admonendi sunt impatientes, aliter patientes. 10
Aliter admonendi sunt beneuoli, aliter inuidi. 11
Aliter admonendi sunt simplices, aliter impij. 12
Aliter admonendi sunt incolumes, aliter ægri. 13
Aliter admonendi sunt qui flagella metuũt, & ideo innocẽter uiuũt: atq; aliter q sic in inquitatib. duruerũt, ut neq; per flagella corrigantur. 14
Aliter admonendi sunt nimis taciti, aliter multiloquio uacantes. 15
Aliter admonendi sunt pigri, aliter præcipites. 16
Aliter admonendi sunt mansueti, aliter iracundi. 17
Aliter admonendi sunt humiles, aliter elati. 18
Aliter admonendi sunt pertinaces, aliter inconstantes. C 19
Aliter admonendi sunt gulæ dediti, aliter abstinentes. 20
Aliter admonendi sunt qui iam sua misericorditer tribuunt, atq; aliter qui adhuc & aliena rapere contendunt. 21
Aliter admonendi sunt qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur: atq; aliter qui & ea quæ habent tribuunt, & tamen aliena rapere non desistunt. 22
Aliter admonendi sunt pacati, aliter discordes. 23
Aliter admonendi sunt seminantes iurgia, aliter pacifici. 24
Aliter admonendi sunt qui sacræ legis uerba non intelligunt rectè, atq; aliter qui rectè quidẽ intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur. 25
Aliter admonendi sunt qui cùm dignè prædicare ualeant, præ nimia humilitate formidant: aliter quos à prædicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit. 26
Aliter admonendi sunt qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur: atq; aliter qui ea quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur. 27
Aliter admonendi sunt coniugijs obligati, aliter coniugij nexibus liberi. 28
Aliter admonendi sunt peccatorum carnis conscij, aliter ignari. 29
Aliter admonendi sunt qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum. 30

31 Aliter admonendi sunt qui admissa deplangunt, nec tamen deserunt: atq; aliter qui deserũt, nec tamen plangunt.

32 Aliter admonendi sunt qui illicita quæ faciunt etiam laudant: atq; aliter qui accusant praua, nec tamen deuitant.

33 Aliter admonendi sunt qui repentina concupiscentia superantur, atque aliter qui in culpa ex consilio ligantur.

34 Aliter admonendi sunt qui licet minima, tamen illicita faciunt: atque aliter qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauioribus demerguntur.

35 Aliter admonendi sunt qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minimè consummant.

36 Aliter admonendi sunt qui mala occultè agunt, & bona publicè: atq; aliter qui bona quę faciũt abscondunt, & tamen quibusdam factis publicè malè de se opinari permittunt.

Sed quid utilitatis est quòd cũcta hæc collecta enumeratione transcurrimus, si non etiam admonitionis modos per singula quanta possumus breuitate pandamus?

De his igitur omnibus à principali sumentes exordiũ, latius ex ordine per singula differamus.

ADMONITIO I.

ALiter igitur admonendi sunt uiri, atq; aliter fœminæ: quia illis grauia, istis uerò iniungenda sunt leuiora, ut illos magna exercẽdo, istas uerò lenia demulcendo conuertant.

ADMONITIO II.

ALiter admonendi sunt iuuenes, atq; aliter senes: quia illos plerunq; seueritas admonitionis ad profectum dirigit, istos uerò ad meliora opera deprecatio blanda componit. Scri
1. Tim. 5 ptum quippe est: Seniorem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem.

ADMONITIO III.

ALiter admonendi sunt inopes, atq; aliter locupletes. illis nanq; offerre consolationis solatium contra tribulationẽ, istis uerò inferre metum contra elationem debemus. Inopi quippe à
Esa. 54 Domino per prophetã dicitur: Noli timere, quia non confunderis. Cui non longè pòst blandiens dicit: Paupercula tempestate conuulsa. Rursumq;
Esa. 48 hanc consolatur dicens: Elegi te in camino paupertatis. At contrà Paulus discipulo de diuitibus
1. Tim. 6 dicit: Diuitibus huius seculi præcipe non superbè sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum suarum. Vbi notandum ualde est quòd humilitatis doctor memoriam diuitum faciens nõ ait Roga, sed Præcipe: quia etsi impendenda est pietas infirmitati, honor tamen non debetur elationi. Talibus ergo rectum quod dicitur, tanto rectius iubetur, quanto & in rebus transitorijs altitudine cogitationis intumescunt. De his in Euangelio Domi-
Mat. 14 nus dicit: Væ uobis diuitibus qui habetis consolationem uestram. Quia enim quæ sunt æterna gaudia nesciunt, ex præsentis uitæ abundantia consolantur. Offerenda est ergo eis consolatio quos caminus paupertatis excoquit, atq; illis inferendus A est timor, quos consolatio gloriæ temporalis extollit: ut & illi discant, quia diuitias quas non conspiciunt possidebunt, & isti agnoscant, quia eas quas concupiscunt nequaquam tenere possunt. Plerunq; tamen personarum ordinem, permutat qualitas morum: ut si diues humilis sit, pauper elatus. Vnde mox prędicantis lingua cum audientis debet uita componi: ut tanto districtius in paupere elationem feriat, quanto eum nec illata paupertas inclinat: & tanto lenius humilitatem diuitum mulceat, quanto eos nec abundãtia quę subleuat exaltat. Nonnunquam etiam superbus diues exhortationis blandimento placandus est: quia & plerunq; dura uulnera per lenia fomenta mollescunt, & furor insanorum sæpe ad salutem
B medico blandiente reducitur. Cunq; eis in dulcedine condescenditur, languor insaniæ mitigatur. Neq; enim negligenter intuendum est, quòd cùm Saulem spiritus aduersus inuaderet, apprehensa Dauid cithara, eius uesaniam sedabat ac temperabat. Quid enim per Saulem nisi elatio potentum, & quid per Dauid innuitur nisi humilis uita sanctorum? Cùm ergo Saul ab immundo spiritu arripitur, Dauid canente eius uesania tẽperatur: quia cùm sensus potentum per elationem in furorem uertitur, dignum est ut ad salutem mentis quasi ad dulcedinem citharæ locutionis nostræ tranquillitate reuocetur. Aliquando autem cùm huius seculi potentes arguuntur, prius per quasdam similitudines uelut de alieno negocio requirẽdi sunt.
C Et cùm rectam sententiam quasi in alterum protulerint, tunc modis congruentibus de proprio reatu feriendi sunt: ut mens temporali potentia tumida contra corripientem nequaquam se erigat, quæ suo sibi iudicio superbiæ ceruicem calcat: & in nulla sui defensione se exerceat, quę sententia proprij oris ligat. Hinc est enim quòd Na- 2. Reg. 12
than propheta arguere regem uenerat, & quasi de causa pauperis contra diuitem iudicium quærebat: ut prius rex sententiam diceret, & reatũ suum postmodum audiret, quatenus nequaquam iustitiæ contradiceret, quam ipse in se protulisset. Vir itaq; sanctus & peccatorem cõsiderans & regem, miro ordine audacem reum prius per confessionem ligare studuit, & postmodum per inuectio-
D nem secare. Celauit paululum quod quæsiuit, sed percussit repentè quem tenuit. Pigrius enim fortasse incideret, si ab ipso sermonis exordio apertè culpam ferire uoluisset, sed præmissa similitudine eam quam occultabat exacuit increpationẽ. Ad ægrum medicus uenerat, secandum uulnus uidebat, sed de patiẽtia ægri dubitabat. Abscondit igitur ferrum medicinale sub ueste, quod eductum subitò fixit in uulnere, ut secantem gladium sentiret æger antè quàm cerneret: ne si antè cerneret, sentire recusaret.

ADMONITIO IIII.

ALiter admonendi sunt læti, atque aliter tristes. Lætis uidelicet inferenda sunt tristia quę sequũtur ex supplicio, tristibus uerò inferẽda sunt læta quæ promittũtur ex regno. Discant læti ex mina-

exminarum asperitate quod timeant, audiant tristes præmiorum gaudia de quibus præsumant. Illis quippe dicitur: Væ uobis qui ridetis nũc, quoniam flebitis. Isti uerò eodem magistro docẽte audiant: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrũ, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Nõnulli autem læti uel tristes nõ rebus fiunt, sed quibusdam cõsperſionibus existũt. Quibus profectò intimandum est quòd quædam uitia quibusdam cõsperſionibus iuxtà sunt. Habent enim læti ex propinquo luxuriam, tristes iram. Vnde necesse est ut nõ solùm quisq; cõsideret quod ex conspersione sustinet, sed etiã quod ex uicino deterius purget: ne dum nequaquam pugnat cõtra hoc quod tolerat, ei quoq; à quo se liberum existimat uitio succumbat.

ADMONITIO V.

ALiter admonẽdi sunt subditi, atq; aliter prælati. Illos ne subiectio conterat, istos ne locus superior extollat. Illi ne minus quæ iubentur impleant, isti ne plus iusto iubeãt quæ compleantur. Illi ut humiliter subiaceant, isti quoq; ut temperanter præsint. Nam, quod intelligi & figuraliter potest, illis dicitur: Filij obedite parentibus uestris in Domino. Istis uerò præcipitur: Et patres nolite ad iracundiam prouocare filios uestros. Isti discant quomodo ante occulti arbitri oculos sua interiora componant, isti quomodo etiam commissis sibi exempla bene uiuendi exterius præbeant. Scire etenim prælati debent, quia si peruersa unquam perpetrãt, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla trãsmittũt. Vnde necesse est ut tanto se cautius à culpa custodiant, quanto per praua quę faciunt nõ soli moriuntur, sed aliorum animarum quas prauis exemplis destruxerunt rei sunt. Vnde admonendi sunt illi ne districtius puniãtur, si absoluti reperiri nequeunt saltem de se: isti ne de subditorum erratibus iudicentur, etiã si se iam de se securos inueniunt. Illi ut tanto circa se sollicitius uiuant, quanto eos aliena cura nõ implicat: isti uerò ut sic aliorũ curas expleant, quatenus & suas agere non desistant: & sic in propria sollicitudine ferueant, ut à cõmissorum custodia minimè torpescãt. Illi enim sibimet uacanti dicitur: Vade ad formicam ô piger & cõsidera uias eius, & disce ab ea sapiẽtiam. Prou. 6 D Isti enim terribiliter admonetur cùm dicitur: Fili mi si spopõderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, & illaqueatus es uerbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Spondere nanq; pro amico, est alienam animam in periculo suæ cõuersationis accipere. Vnde & apud extraneum manus defigitur: quia apud curam sollicitudinis quæ antè deerat mens ligatur. Verbis uerò oris sui illaqueatus est, ac propriis sermonibus captus: quia dum commissis sibi cogitur bona dicere, ipsum prius necesse est quæ dixerit custodire. Illaqueatur igitur uerbis oris sui, dum ratione exigente constringitur, ne eius uita ad aliud quàm admonet relaxetur. Vnde apud districtum iudicem cogitur tanta in opere exoluere, quanta A cõstat eũ aliis uoce præcepisse. Vbi & bene mox exhortatio subditur ut dicatur: Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui, discurre, festina, suscita amicũ tuum, ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ. Quisquis enim ad uiuẽdum aliis in exemplum præponitur, nõ solum ipse ut uigilet, sed etiam ut amicum suscitet admonetur. Ei nanq; uigilare bene uiuendo nõ sufficit, si nõ & illum cui præest, à peccati torpore disiungit. Bene autem dicitur, Ne dederis somnũ oculis tuis, nec dormitẽt palpebræ tuæ. Somnũ quippe oculis dare, est intẽtione cessante subditorum curam omnino negligere. Palpebræ uerò dormitant, cùm cogitationes nostræ ea quæ in subditis arguẽda cognoscũt, pigredine deprimente dissimulãt. Plenè B enim dormire, est cõmissorum acta nec scire, nec corrigere. Nõ autem dormire, sed dormitare, est quæ quidẽ reprehẽdenda sunt cognoscere, sed tamen propter mentis tædium dignis ea increpationibus nõ emendare. Dormitando uerò oculus ad plenissimum somnũ ducitur: quia dum plerunq; qui præest, malum quod cognoscit nõ resecat, ad hoc quandoq; negligentiæ suæ merito peruenit, ut quod à subiectis delinquitur, nec agnoscat. Admonendi sunt itaq; qui præsunt, ut per circumspectionis studium oculos peruigiles intus & in circuitu habeant, & cœli animalia fieri contendant. Ostensa quippe cœli animalia in circuitu & intus oculis plena habentur, & sic describũtur. Dignũ C quippe est ut cuncti qui præsunt, intus atq; in circuitu oculos habeant, quatenus & interno iudici in semetipsis placere studeant, & exempla uitę exterius præbentes, ea etiam quæ in aliis sunt corrigenda deprehendant. Admonendi sunt subditi ne præpositorum suorum uitam temerè iudicent, si quid eos fortasse agere deprehensibiliter uidẽt: ne unde mala recte redarguũt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur. Admonendi sunt ne cùm culpas præpositorum cõsiderant, cõtra eos audaciores fiãt: sed sic si qua ualde sunt eorum praua, apud semetipsos dijudicent, ut tamen diuino timore constricti, ferre sub eis iugum reuerentiæ nõ recusent. Quod melius ostẽdimus si Dauid factum ad mediũ deducamus. Saul quip- 1.Reg.18 pe persecutor cùm ad purgandum uentrem speluncam fuisset ingressus, illic cum uiris suis Dauid inerat, qui iam tam lõgo tempore persecutionis eius mala tolerabat. Cumq; eum uiri sui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos responsionibus, quia manum mittere in Christum Domini non deberet. Qui tamen occultè surrexit, & oram chlamydis eius abscidit. Quid enim per Saul nisi mali rectores, quid per Dauid nisi boni subditi designantur? Saul igitur uentrem purgare, est prauos præpositos conceptam in corde malitiam usq; ad opera miseri odoris extendere, & cogitata apud se noxia factis exterioribus exequendo monstrare. Quem tamen Dauid ferire metuit: quia piæ subditorũ mẽtes ab omni se peste obtrectationis abstinentes, præpositorũ uitã nullo lin-

guæ gladio percutiunt, etiam cùm de imperfectione reprehendunt. Qui & si quando pro infirmitate sese abstinere uix possunt ut extrema quæ dam atq; exteriora præpositorum mala, sed tamẽ humiliter loquantur, quasi oram chlamydis silenter incîdunt: quia uidelicet dum prælatæ dignitati saltem innoxiè & latenter derogant, quasi regis superpositi uestem secant, sed tamen ad semetipsos redeunt, seq; uehementissimè uel de tenuissima uerbi laceratione reprehendunt. Vnde bene & illic scriptum est: Post hæc Dauid percussit cor suum, eo quòd abscidisset oram chlamydis Saul. Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cùm rectè reprehendenda iudicantur. Si quando uerò contra eos uel in minimis lingua labitur, necesse est ut per afflictionem pœnitentiæ cor premat quatenus ad semetipsum redeat, & cum præpositę potestati deliquerit, eius contra se iudicium á quo sibi prælata est perhorrescat. Nam cùm in præpositis delinquimus, eius ordinationi qui eos nobis prętulit obuiamus. Vnde Moyses quoq; cùm cõtra se & Aaron cõqueri populũ cognouisset ait: Nos enim quid sumus? Nec cõtra nos est murmur uestrũ, sed cõtra Dominũ.

ADMONITIO VI.

ALiter admonendi sunt serui, atq; aliter domini. Serui scilicet ut in se semper humilitatem cõditionis aspiciant, dñi uerò ut naturæ suæ qua æqualiter sunt cum seruis conditi, memoriã non amittant. Serui admonendi sunt ne dominos despiciant, ne Deũ offendant si ordinationi illius superbiendo contradicant. Domini quoque admonendi sunt, quia cõtra Deum de munere eius superbiunt, si eos quos per conditionem tenent subditos, æquales sibi per naturæ consortium non cognoscant. Isti admonendi sunt ut sciant se seruos esse dominorũ, illi admonendi sunt ut cognoscant se conseruos esse seruorum. Istis nanq; dicitur: Serui obedite dominis carnalibus. Et rursum: Quicunq; sunt sub iugo seruitutis, dominos suos omni honore dignos arbitrentur. Illis autem dicitur: Et uos domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes quòd & illorum & uester Dominus est in cœlis.

Col. 3

1. Tim. 6

ADMONITIO VII.

ALiter admonendi sunt sapientes huius seculi, atq; aliter hebetes. Sapientes quippe admonendi sunt, ut sciãt amittere quæ sciunt. Hebetes quoq; admonendi sunt ut appetant scire quę nesciunt. In illis hoc primum destruendum est quòd se sapientes arbitrantur: in istis iam ædificandum est quicquid de superna sapientia cognoscitur: quia dum minimè superbiunt, quasi ad suscipiendum ædificium corda parauerunt. Cum illis laborandum est, ut sapientius stulti fiant, stultam autem sapientiam deserant, & sapientem Dei stultitiam discant: istis uerò prædicandum est ut ab ea quæ putatur stultitia, ad ueram sapientiam uicinius transeant. Illis nanq; dicitur: Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sapiens. Istis uerò dicitur: Non multi sapientes secundum carnem. Et rursum: Quæ stulta sunt huius mundi elegit Deus, ut confundat sapientes. Illos plerunq; ratiocinationis argumenta, istos nonnunquam melius exempla conuertunt. Illis nonnunquam prodest ut in suis allegationibus uicti iaceant, istis uerò aliquando sufficit ut laudabilia aliorum facta cognoscant. Vnde & magister egregius dicit: Sapientibus & insipientibus debitor sum. cùm Hebræorũ quosdã sapientes, quosdã uerò etiã tardiores admoneret, illis de cõpletione testamenti ueteris loquẽs, eorũ sapientiam argumento superauit dicens: Quod enim antiquatur & senescit, prope interitum est. cùm uerò solis exemplis quosdam trahendos ad se cerneret, in eadem epistola adiunxit: Sancti ludibria & uerbera experti, insuper & uincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Et rursum: Mementote præpositorum uestrorum qui uobis locuti sunt uerbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem, quatenus & illos uictrix ratio frangeret, & istos ad maiora cõscendere imitatio blanda suaderet.

Rom. 1

Tit. 1

ADMONITIO VIII.

ALiter admonendi sunt imprudẽtes, atq; aliter uerecundi. Illos nanque ab impudentiæ uitio non nisi increpatio dura compescit, istos autem plerunq; ad melius exhortatio modesta componit. Illi se delinquere nesciunt, nisi etiam á pluribus increpentur: istis plerunq; ad conuersionem sufficit quòd eis doctor mala sua saltem leniter ad memoriam reducit. Illos melius corrigit qui inuehendo reprehendit: istis autem maior profectus adducitur, si hoc quod in eis reprehenditur, quasi ex latere tangatur. Impudentem quippe ludæorum plebem Dominus apertè increpans ait: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Et rursum uerecundantem refouet dicens: Confusionis adolescentiæ tuæ obliuiscêris, & opprobrij uiduitatis tuæ nõ recordaberis, quia dominabitur tui qui fecit te. Impudẽter quoq; delinquentes Galatas apertè Paulus increpat dicẽs: O insensati Galatæ, quis uos fascinauit? Et rursum: Sic stulti estis ut cùm spiritu cœperitis, nunc carne cõsumamini? Culpas uerò uerecundantiũ quasi compatiens reprehẽdit dicẽs: Gauisus sum in Domino uehementer, quoniã tandem aliquando refloruistis pro me sentire sicut & sentiebatis: occupati enim eratis. Vt & illorum culpas increpatio dura detegeret, & horum negligentiam fer mo mollior uelaret.

Ier. 3

Ezech. 16

Gal. 3

ADMONITIO IX.

ALiter admonẽdi sunt proterui, atq; aliter pusillanimes. Illi enim dum ualde de se præsumunt, exprobrãdo cæteros dedignãtur: illi autem dum nimis infirmitatis suæ sunt cõsci, plerũq; in desperationem cadũt. Illi singulariter summa æstimant cuncta quæ agunt: isti uehemẽter despecta putant esse quæ faciũt, & idcirco in desperatione frangũtur. Subtiliter itaq; ab arguente discunẽda sunt opera proteruorum, ut in quo sibi placent, osten-

ostendantur quia Deo displicent. Tũc enim proteruos melius corrigimus, cùm ea quæ bene egisse se credunt, malè acta mõstramus, ut unde adepta creditur gloria, inde utilis subsequatur confusio. Nõnunquam uerò cùm se uitiũ proteruiæ minimè perpetrare cognoscunt, compendiosius ad correctionem ueniunt, si alterius culpæ manifestioris & ex latere requisitæ improperio confundantur: ut ex eo quod defendere nequeũt, cognoscant se tenere improbè quod defendunt. Vnde cum proteruè Paulus Corinthios aduersum se inuicem uideret inflatos, ut alius Pauli, alius Apollo, alius Cephæ, alius Christi esse se diceret, incesti culpam in medium deduxit, quæ apud eos & perpetrata fuerat, & incorrecta remanebat, dicẽs: Audit. 1. Cor. 5 itur inter uos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter gẽtes, ita ut uxorẽ patris quis habeat. Et uos inflati estis, & nõ magis luctũ habuistis ut tolleretur de medio uestrũm qui hoc opus fecit. ac si apertè dicat: Quid uos per proteruiã huius uel illius dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ nullius uos esse monstratis? At cõtrà pusillanimes aptius ad iter bene agendi reducimus, si quædam bona illorũ ex latere requiramus, ut dũ in eis alia reprehendẽdo corripimus, alia amplectẽdo laudemus, quatenus eorum teneritudinẽ laus audita nutriat, quã culpa increpata castigat. Plerunq; autẽ utilius apud illos proficimus, si & eorum bene gesta memoramus. Et si qua ab eis inordinatè gesta sunt, nõ iam tanquam perpetrata corripimus, sed quasi adhuc ne perpetrari debeãt prohibemus: ut & illa quæ approbamus, illatus fauor augeat, & cõtrà ea quæ reprehendimus, magis apud pusillanimes exhortatio uerecũda cõualescat. Vnde idem Paulus cùm Thessalonicenses in accepta prædicatione perdurantes, quasi de uicino mundi termino quodã cognosceret pusillanimitate turbatos, prius in eis quæ fortia prospicit laudat, & cautè monendo postmodũ quę infirma sunt roborat. Ait e- 1. Thes. 1 nim: Gratias agere debemus Deo semper pro uobis fratres, ita ut dignũ est, quoniam supercrescit fides uestra, & abundat charitas uniuscuiusq; uestrũm inuicem, ita ut & nosipsi in uobis gloriemur in Ecclesijs Dei pro patiẽtia uestra & fide. Et cùm blanda hæc uitæ eorum præconia præmisisset, paulo pòst subdidit dicens: Rogamus autem uos fratres per aduentũ Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in idipsum, ut non citò moueamini à uestro sensu, neq; terreamini, neque per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Egit enim uerus doctor ut prius audirent laudati quod recognoscerent, & postmodum quod exhortati sequerentur: quatenus eorum mentem ne commotio subiuncta concuteret, laus præmissa solidaret: & qui commotos eos uicini finis suspicione cognouerat, non iam redarguebat motos, sed quasi transacta nescians adhuc commoueri perhibebat: ut dum de ipsa leuitate monitionis prædicatori suo se cognitos crederẽt, tantò reprehensibiliores fieri, quanto & cognosci ab illo formidarent.

ADMONITIO X.

ALiter admonendi sunt impatientes, atq; aliter patientes. Dicendum nanq; est impatientibus, quia dum refrenare spiritum negligunt, per multa etiam quæ non appetunt iniquitatum abrupta rapiuntur: quia uidelicet mentem impellit furor quo non trahit desideriũ, & agit cõmota uelut nesciẽs unde pòst doleat sciens. Dicendum quoq; est impatientibus, quia dum motionis impulsu præcipites, quædam uelut alienati peragũt, uix mala sua postquam fuerint perpetrata cognoscunt. Qui dum perturbationi suæ minimè obsistunt, etiam si qua à se tranquilla mente fuerant bene gesta cõfundunt, & improuiso impulsu destruunt quicquid forsitan diu labore prouido construxerunt. Ipsa nanq; quæ mater est omniũ custosq; uirtutum, per impatientiæ uitiũ uirtus amittitur charitatis. Scriptum quippe est: Charitas patiens 1. Cor. 13 est. Igitur cùm minimè est patiens, charitas nõ est. Per hoc quoq; impatientiæ uitium ipsa uirtutum nutrix doctrina dissipatur. Scriptũ nanq; est: Doctrina uiri per patientiam noscitur. Prou. 12 Tanto ergo quisq; minus ostenditur doctus, quãto minus cõuincitur patiens. Neq; enim potest ueraciter bona docendo impendere, si uiuendo nescit æquanimiter aliena mala tolerare. Per hoc quoq; impatientiæ uitium plerunq; mentem arrogantiæ culpa transfigit, quia dum despici in mundo hoc quisque non patitur, bona si qua sibi occulta sunt, ostentare conatur, atq; sic per impatientiam usque ad arrogantiam ducitur. Dumq; ferre despectionem non potest, detegendo semetipsum in ostentatione gloriatur. Vnde scriptum est: Melior Eccl. 8 est patiens arrogante. Quia uidelicet eligit patiens quælibet mala perpeti, quàm per ostentationis uitium bona sua occulta cognosci. At contrà eligit arrogans bona de se uel falsa iactari, ne mala possit uel minima perpeti. Quia igitur cùm patientia relinquitur, etiam bona reliqua quæ iam gesta sunt destruũtur, rectè ad Ezechielẽ in altari Dei fieri fossa præcipitur: ut in ea uidelicet superposita holocausta seruentur. Si enim in altari fossa non esset, omne quod in eo sacrificium reperiret superueniens aura dispergeret. Quid uerò accipimus altare Dei, nisi animã iusti, quæ quot bona egerit, tot super se ante eius oculos sacrificia imponit? Quid enim est altaris fossa, nisi bonorũ patientia, quæ dum mentem ad aduersa toleranda humiliat, quasi more fossæ hanc in imo positam demonstrat? Fossa ergo in altari fiat, ne superpositum sacrificiũ aura despergat: idest, electorum mens patientiam custodiat, ne cõmota uento impatientiæ, & hoc quod bene operata est amittat. Bene autẽ hæc eãdem fossa unius cubiti esse memoratur: quia nimirũ si patientia nõ deseritur, unitatis mensura seruatur. Vnde & Paulus ait: Inui- Gal. 5 cem onera uestra portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. Lex quippe Christi est charitas unitatis, quam soli perficiunt, qui nec cùm grauãtur excedunt. Audiãt impatiẽtes quod scriptũ est in Prouerbijs;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prou.16 uerbijs: Melior est uir patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium. Minor enim est uictoria urbiũ, quia extrà sunt quæ subiugantur. Valde autem maius est quod per patientiam uincitur: quia ipse à se animus superatur, & is semetipsum sibimetipsi subijcit, quando eum patientia intra se frenari compellit. Audiant impa-
Luc.21 tientes quod electis suis ueritas dicat: In patientia uestra possidebitis animas uestras. Sic ẽ conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, & anima possideat corpus. Ius uerò animæ à corporis possessione repellitur, si nõ prius anima à ratiõe possidetur. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam Dominus esse monstrauit: quia in ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Quanta ergo sit impatientiæ culpa cognoscimus, per quam & hoc ipsum amittimus possidere quod sumus. Audiant impatientes quod per Salomonẽ rursum di-
Prou.29 citur: Totum spiritum suum profert stultus, sapiẽs autem differt & reseruat in posterum. Impatientia quippe impellẽte agit ut totus foràs spiritus proferatur, quẽ idcirco perturbatio citius eijcit, quia nulla interius disciplina sapientiæ circũcludit. Sapiens autem differt & reseruat in posterum. Læsus enim in præsenti se ulcisci non desiderat, qui etiam tolerans parci optat, sed tamen iustè uindicari omnia extremo iudicio non ignorat. At contrà admonendi sunt patientes, ne in eo quod exterius portant interius doleant: ne tantæ uirtutis sacrificium quod integrum foràs immolant, intus malitiæ peste corrumpant, & cùm ab hominibus nõ agnoscitur sed tamẽ sub diuina examinatione peccatur, tanto deterior culpa doloris fiat, quãto sibi ante homines uirtutis speciẽ uendicat. Dicendum itaq; est patientibus ut studeãt diligere quos sibi necesse est tolerare, ne si patientiã dilectio nõ
1.Cor.13 sequatur, in deteriorem culpam odij uirtus ostensa uertatur. Vnde Paulus cum diceret: Charitas patiens est, ilicò adiunxit: Benigna est, uidelicet ostendens, quia quos ex patientia tolerat, amare etiam ex benignitate nõ cessat. Vnde idem doctor egregius cùm patientiam discipulis suaderet di-
Ephes.4 cens: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia auferatur à uobis cum omni malitia: quasi cunctis exterius iam bene compositis, ad interiora conuertitur, dum subiungit: Cum omni malitia. Quia nimirum frustra indignatio, clamor & blasphemia ab exterioribus tollitur, si in interioribus uitiorum mater malitia dominatur. Et incassum foràs nequitia ex ramis inciditur, si surreptura multiplicius intus in radice seruatur. Vnde & per semetipsam ueritas quoq;
Matt.5 dicit: Diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos, & orate pro persequẽtibus & calumniantibus uos. Virtus itaq; est coram hominibus aduersarios tolerare, sed uirtus corã Deo diligere: quia hoc solũ Deus sacrificiũ accepit, quod quidẽ ante eius oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit. Hinc est quod rursum qui-
Matt.7 busdã patiẽtibus nec tamẽ diligẽtibus dicit: Quid
Luc.6 autem uides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non uides? Perturbatio quippe impatientiæ festuca est, malitia uerò in corde, trabes in oculo. Illam nanq; aura tentationis agitat, hanc autem cõsummata nequitia penè immobiliter portat. Rectè uerò illic subiungitur: Hypocrita eijce primùm trabẽ de oculo tuo, & tunc uidebis eijcere festucam de oculo fratris tui. Ac si dicatur menti iniquæ interius dolenti, & sanctam se exterius per patientiã demonstranti: Prius à te molem malitiæ excute, & tunc alios de impatientiæ leuitate reprehende: ne dum nõ studes simulationem uincere, peius tibi sit aliena praua tolerare. Euenire etiam plerunque patientibus solet, ut eo quidẽ tempore quo uel aduersa patiuntur, uel cõtumelias audiũt, nullo dolore pulsentur, & sic patientiam exhibeant, ut custodire etiam cordis innocentiam non omittant: sed cùm post paululum hæc ipsa quæ pertulerũt ad memoriam reuocant, igne se doloris inflammant, argumẽta ultionis inquirunt, & mansuetudinẽ quam tolerantes habuerunt, retractantes in malitiam uertunt. Quibus citius à prædicatione succurrit, si quæ sit huius permutationis causa pandat. Callidus nanq; aduersarius bellũ contra duos mouet, unũ uidelicet inflãmans ut cõtumelias prior inferat, alterum prouocans ut contumelias læsus reddat. Sed plerunq; dum iam huius uictor est qui iniuriam persuasus irrogat, ab illo uincitur qui illatam cõtumeliam sibi æquanimiter portat. Vnius ergo uictor quem cõmouendo subiugauit, tota contra alterum uirtute se erigit, eumq; obsistentẽ fortiter & uincentem dolet: quẽ quia cõmouere in ipsa cõtumeliarum iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim quiescẽs, & secreta suggestione cogitationem lacessens, aptum tempus deceptionis inquirit. Quia enim publico bello uictoriam perdidit, ad exercẽdas occultè insidias exardescit. Quietis namq; tempore iam ad uictoris animum redit, & uel rerum damna aut iniuriarum iacula ad memoriã reducit, cunctaq; quæ sibi illata sunt uehementer exaggerãs intolerabilia ostẽdit. Tantoq; mentem mœrore cõturbat, ut plerunq; uir patiens illa se æquanimiter tolerasse post uictoriam captiuus erubescat, secq; non reddidisse cõtumelias doleat, & deteriora repẽdere si occasio prębeatur quęrat. Quibus ergo isti similes sunt, nisi his qui per fortitudinẽ in campo uictores sunt, sed per negligentiam postmodum intra urbis claustra capiuntur? Quibus sunt similes, nisi ijs quos irruens grauis languor à uita non subtrahit, sed leuiter ueniens recidiua febris occidit? Admonẽdi sunt igitur patientes, ut corpus uictoria muniant, ut hostem publico bello superatum insidiari mœnijs mentis intendant, & languorem plus repentem timeãt, ne hostis callidus eo in deceptione postmodum maiori exultatione gaudeat, quo illa dudum contra se rigida colla uictorum calcat.

ADMONITIO XI.

ALiter admonendi sunt beneuoli, atq; aliter inuidi. Admonendi nanq; sunt beneuoli, ut sic alienis bonis cõgaudeant, quatenus habere & propria

propria concupiscant. Sic proximorum facta diligendo laudent, ut ea etiam imitando multiplicent: ne si in hoc præsentis uitæ stadio ad certamẽ alienum deuoti fautores sed pigri spectatores assistant, eo post certamẽ sine brauio remaneant, quo nunc in certamine non laborant, & tunc eorum palmas afflicti respiciant, in quorum nunc laboribus ocioſi perdurant. Valde quippe peccamus, si aliena bene gesta non diligimus. Sed nisi mercedis agimus, si ea quæ diligimus, in quantum possumus nõ imitamur. Dicendum itaq; est benevolis, quia si imitari bona minimè festinent, quæ laudantes approbant, sic eis uirtutum sanctitas sicut stultis spectatoribus ludicrarũ artium uanitas placet. Illi nanq; aurigarum & histrionũ gesta fauoribus efferunt, nec tamen tales esse desiderant, quales illos cõspiciunt esse quos laudant, mirantur eos placita egisse, sed tamẽ deuitant similiter placere. Dicendum est benevolis ut cùm proximorum facta conspiciunt, ad suum corredeant, & de alienis actibus non præsumant, ne bona laudent & agere recusent. Grauius quippe extrema ultione feriẽdi sunt, quibus placuit quod imitari noluerunt. Admonendi sunt inuidi ut perpendant quantæ cæcitatis sunt, qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione cõtabescũt. Quantæ infœlicitatis sunt qui melioratione proximi deteriores fiunt, dumq; augmenta alienæ prosperitatis aspiciunt, apud semetipsos anxij afflicti cordis sui peste moriuntur? Quid istis infœlicius, quos dum conspecta fœlicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum uerò bona quæ habere non possunt, si diligerent, sua facerent. Sic quippe sunt uniuersi consistentes in fide sicut multa membra uno continentur in corpore, quæ per officium quidem diuersa sunt, sed eo quo sibi uicissim cõgruunt, unum fiunt. Vnde fit ut pes per oculum uideat, & per pedes oculi gradiantur, ori auditus auriũ seruiat, & ad usum suum auribus oris lingua concurrat, suffragetur uenter manibus, uentri operentur manus. In ipsa igitur corporis positione accipimus, quod in actiõe seruemus. Nimis itaq; turpe est non imitari quod sumus. Nostra sunt nimirũ, quæ etsi imitari non possumus, amamus in aljs, & amantium fiunt quæq; amantur in nobis. Hinc ergo pensent inuidi, charitas quantæ uirtutis est, quæ alieni quoq; laboris opera nostra facit sine labore. Dicendum itaq; est inuidis, quia dum se à liuore minimè custodiunt, in antiquam uersuti hostis nequitiam demerguntur. De illo nanq; scriptũ est: Inuidia autẽ diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Quia enim ipse malignus spiritus aduersarius noster cœlum perdidit, condito ad hoc homini inuidit, & damnationem suam perditus adhuc alios perdendo cumulauit. Admonendi sunt inuidi, ut cognoscãt quantis lapsibus succrescentis ruinæ subiaceant: quia dum liuorẽ à corde non projciũt, ad apertas operum nequitias deuoluuntur. Nisi enim Cain inuidisset fratris acceptam hostiam, minimè peruenisset ad extinguendã uitã. Vnde scriptũ est: Respexit Dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cain

A uerò & ad munera eius non respexit. Iratus q; est Cain uehementer, & concidit uultus eius. Liuor itaq; sacrificij fratricidij seminariũ fuit. Nam quẽ meliorem se esse doluit, ne utcunq; esset amputauit. Dicendum est inuidis, quia dum se ista intrinsecus peste consumunt, etiam quicquid in se aliud boni habere uidentur interimũt. Vnde scriptum est: Vita carnium sanitas cordis, putredo ossiũ inuidia. Prov. 14
Quid enim per carnes nisi infirma quædam ac tenera, & quid per ossa nisi fortia acta signant? Et plerunq; cõtingit ut quidam cùm cordis innocentia in nõnullis suis actibus infirmi uideantur, quidam uerò iam quædam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tamen erga aliorum bona intus inuidiæ pestilentia tabescant. Bene ergo di
B citur, Vita carniũ sanitas cordis: quia si mentis innocẽtia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt quandoq; roborantur. Et rectè illic subditur, Putredo ossium inuidia: quia per liuoris uitium ante Dei oculos pereũt etiam quæ humanis oculis fortia uidentur. Ossa quippe per inuidiam putrescere, est quædam etiam robusta deperire.

ADMONITIO XII.

ALiter admonendi sunt simplices, atq; aliter impuri. Laudandi sunt simplices quòd studeant nunquam falsa dicere, sed admonendi sunt ut nouerint nonnunquã uera reticere. Sicut enim semper dicentem fallitas læsit, ita nonnunquam quibusdam audita ueritas nocuit. Vnde coram discipulis Dominus locutionẽ suam silentio tempe
C rans ait: Multa habeo uobis dicere, sed nunc non potestis illa portare. Admonendi sunt igitur simplices ut sicut fallaciam semper utiliter uitant, ita ueritatem semper utiliter proferant. Admonendi sunt, ut simplicitatis bono prudentiam adiungant, quatenus sic securitatẽ de simplicitate possideant, ut circumspectionem prudentiæ non amittant. Hinc nanq; per doctorem gentium dicitur: Volo uos sapientes esse in bono, simplices autem in malo. Hinc electos suos per semetipsam ueritas admonet dicens: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Quia uidelicet in electorũ cordibus debet & simplicitatem columbæ astutia serpentis acuere, & serpentis astutiã columbæ simplicitas temperare, quatenus
D nec seducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus studio ex simplicitate torpescant. At contra admonendi sunt impuri, ut quàm grauis sit quem cum culpa sustinent duplicitatis laborem agnoscant: dum enim deprehendi metuunt, semper improbas defensiones quærunt, semper pauidis suspicionibus agitantur. Nihil autem est ad defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum ueritate facilius. Nam dum falsitatem suam tueri conatur, duro cor labore fatigatur. Hinc nanque scriptum est: Labor labiorũ suorum operiet eos. Psal. 139
Qui enim nunc implet tunc operiet: quia cuius nunc animum per blandam inquietudinẽ exerit, tunc per asperam retributionem premit. Hinc per Hieremiã dicitur: Docuerunt linguã suam loqui mendacium, ut iniquè agerent laborauerũt. ac si aperte

Ioan. 16

Rom. 16

Matt. 10

Hier. 9

apertè diceret: Qui amici esse ueritatis potuerunt sine labore, ut peccent laborant: cumq; uiuere simpliciter renuunt, laboribus exigunt ut moriantur. Nam plerūq; in culpa deprehēsi, dum quales sint cognosci refugiunt, sese sub fallaciæ uelamine abscondunt, & hoc quod peccant, quodq; iam apertè cernitur, excusare moliuntur, ita ut sæpe is qui eorum culpas & corripere studet, asperæ falsitatis nebulis seductus, penè amisisse se uideat quod de eis iam certum tenebat. Vnde rectè sub ludęæ specie per prophetam contra peccantem animam ex
Esa.34 cusantemq; se, dicitur: Ibi habuit foueam hericius. Hericij quippe nomine impuræ mentis sesecq; callidè defendentis duplicitas designatur: quia uidelicet hericius cùm apprehenditur, & caput eius cernitur, & pedes uidentur, & corpus omne conB spicitur: sed mox ut apprehensus fuerit, semetipsum in sphærā colligit, & pedes introrsus subtrahit, caput abscondit, & intra tenētis manus totus simul amittitur, qui totus simul antè uidebat. Sic nimirum sic impuræ mentes sunt, cùm in suis excessibus cōprehenduntur. Caput enim hericij cernitur: quia quo initio ad culpam peccator accesserit uidetur. Pedes hericij conspiciuntur: quia quibus uestigijs nequitia sit perpetrata cognoscitur: & tamen adductis repentè excusationibus impura mens introrsus pedes colligit: quia cuncta iniquitatis suæ uestigia abscondit. Caput subtrahit: quia miris defensionibus nec inchoasse se malum aliquod ostendit. Et quasi sphæra in manu tenentis remanet: quia is qui corripit, cuncta quæ iam C cognouerat, subitò amittens inuolutum intra conscientiam peccatorem tenet, & qui totum iam deprehendendo uiderat, tergiuersatione prauæ defensionis illusus totū pariter ignorat. Foueam ergo habet hericius in reprobis: quia malitioseq; mentis duplicitas sese intra se colligēs abscondit in tenebris defensionis. Audiant impuri quod scriptū
Prou.10 est: Qui ambulat simpliciter, ambulat cōfidenter. Fiducia quippe magnæ securitatis, est simplicitas
Sapien.1 actionis. Audiant quod sapientis ore dicitur: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Audiant
Prou.3 quod scriptura rursum testatur: Cum simplicibus sermocinatio eius. Deo enim sermocinari, est per illustrationem suæ præsentiæ humanis mentibus arcana reuelare. Cum simplicibus igitur sermociD nari dicitur: quia de supernis mysterijs illorū mentes radio suę uisitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obscurat. Est enim speciale duplicium malum: quia dum peruersa & duplici actione cæteros fallunt, quasi præstantius cæteris prudentes se esse gloriantur. Et quia districtionem retributionis non considerant, de damnis suis miseri exultant. Audiant autem quomodo super illos propheta Sophonias uim diuinæ animaduersio-
Soph.1 nis intendat dicens: Ecce dies Domini uenit magnus & horribilis, dies illa dies iræ, dies tenebrarū & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris super omnes ciuitates munitas, & super omnes angulos excelsos. Quid enim per ciuitates munitas exprimitur, nisi suspectę mentes & fallaci semper defensione circumdatæ, quæ quotiens earum culpa corripitur, ueritatis ad se iacula non admittunt? Et quid per excelsos angulos, nisi duplicitas impuræ mentis intelligitur? Duplex quippe semper est in angulis paries. Quid per angulos parietis nisi impura corda signant? Quæ dum ueritatis simplicitatē fugiunt, ad semetipsa quodam modo duplicitatis peruersitate replicant. Et quod est deterius, apud cogitationes suas in fastu prudentię ex ipsa se culpa impuritatis extollunt. Dies igitur Domini uindictæ atq; animaduersionis plena super ciuitates munitas & super excelsos angulos uenit: quia ira extremi iudicij humana corda & defensionibus cōtra ueritatem clausa destruit, & duplicitatibus inuoluta dissoluit. Tūc enim munitæ ciuitates cadunt: quia mentes Deo suspectæ damnantur. Tunc excelsi anguli corruūt: quia corda quæ se per impuritatis prudentiam erigūt, per iustitiæ sententiam prosternuntur.

ADMONITIO XIII.

ALiter admonendi sunt incolumes, atq; aliter ægri. Admonendi sunt incolumes ut salutem corporis exerceant ad salutem mentis: ne si acceptæ incolumitatis gratiam ad usum nequitiæ inclināt, dono deteriores fiant, & eo postmodum supplicia grauiora mereantur quo nunc largioribus bonis Dei malè uti non metuunt. Admonendi sunt incolumes, ne opportunitatē salutis in perpetuum promerendæ despiciant. Scriptum namq; 2.Cor.6
est: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nūc dies C salutis. admonendi sunt ne placere Deo si cū possunt noluerint, cùm uoluerint serò non possint. Hinc est em̄ quòd eos pòst sapientia desert, quos prius diutius renuentes uocauit, dicens: Vocaui Prou.1
& renuistis, extēdi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu uestro ridebo & subsannabo cùm uobis quod timebatis aduenerit. Et rursum: Tunc inuocabūt Ibidem
me, & non exaudiā, mane consurgent, & non inuenient me. Salus itaq; corporis quando ad bene operandum accepta despicitur, quanti sit muneris amissa sentitur. Et infructuose ad ultimū quæritur quæ congruo concessa tempore utiliter non habetur. Vnde bene per Salomonem rursum di-D citur: Ne des alienis honorē tuum, & annos tuos Prou.5
crudeli, ne fortè impleantur extranei uiribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnem & corpus tuum. Qui nanq; alieni à nobis sunt, nisi maligni spiritus, qui à cœlestis sunt patriæ sorte separati? Quis uerò honor noster est, nisi quia in luteis corporibus conditi, ad cōditoris tamen nostri sumus imaginem & similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille angelus apostata, qui & semet ipsum pœna mortis superbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaq; suum alienis dat, qui ad Dei imaginem & similitudinem cōditus, uitę suæ tempora malignorū spirituū uoluntatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad uoluntatem

luntatē malè dominātis aduersarij accepta uiuendi spacia expendit. Vbi bene subditur: Ne fortè impleant extranei uiribus tuis, & labores tui sint in domo aliena. Quisquis enim per acceptam ualetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis non exercendis uirtutibus, sed perpetrandis uitijs elaborat, nequaquam suis uiribus suam domum, sed extraneorum habitacula, id est, immundorum spirituum facta multiplicat: nimirum uel luxuriando, uel superbiendo agens ut etiam se addito perditorum numerus crescat. Bene autē subditur: Et gemas in nouissimis quando consumpseris carnem & corpus tuum. Plerunq; accepta salus carnis per uitia expenditur, sed cùm repentè subtrahitur, cùm molestijs caro atteritur, cùm iam egredi anima urgetur, diu malè habita quasi ad bene uiuendum salus amissa requiritur. Et tunc gemunt homines quòd Deo seruire noluerūt, quando damna negligentiæ suæ recuperare seruiendo
Psal.77 nequaquam possunt. Vnde aliàs dicitur: Cùm occideret eos, tunc requirebant eum. At contrà admonendi sunt ęgri, ut eo se filios Dei sentiant quo illos disciplinæ flagella castigant. Nisi enim correctis hæreditatem dare disponeret, erudire eos per molestias non curaret. Hinc nanq; ad Ioannem
Apoc.3 Dominus per angelū dicit: Ego quos amo arguo
Hebr.12 & castigo. Hinc rursum scriptū est: Fili mi noli negligere disciplinā Domini, neq; fatigeris cùm ab eo argueris. Quē enim dilígit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filiū quem recipit. Hinc
Psal.33 Psalmista ait: *Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberauit eos Dominus.* Hinc
Iob 19 quoq; beatus Iob in dolore exclamās ait: *Si iustus fuero non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.* Dicendum est ægris, ut si cœlestem patriam suam esse credunt, necessariò in hac labores uelut in aliena patiantur. Hinc est enim quòd lapides extrà tunsi sunt, ut in constructione templi Domini absq; mallei sonitu ponerētur: quia uidelicet nunc foris per flagella tundimur, ut intus in templum Dei postmodum sine disciplinæ percussione disponamur: quatenus quicquid in nobis est superfluum, modò percussio resecet, & tunc sola nos in ædificio cōcordia charitatis liget. Admonendi sunt ægri, ut considerent pro percipiendis terrenis hæreditatibus, quomodo dura carnales filios disciplinæ flagella castigent. Quæ ergo nobis diuinæ correptionis pœna grauis est, per quam & nunquam amittenda hæreditas percipitur, & semper mansura supplicia uitantur? Hinc
Hebr.12 etenim Paulus ait: *Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos: nónne multo magis obtēperabimus patri spirituum & uiuemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum uoluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationē eius.* Admonēdi sunt ægri, ut considerēt quāta salus cordis sit molestia corporalis, quæ ad cognitionem sui mentem reuocat, quam plerunq; salus abijcit, infirmitatis memoria reformat: ut animus qui extra se in elationem ducitur, A cui sit conditioni subditus, ex percussa quam sustinet carne memoretur. Quòd rectè per Balaam, si tamen uocē Dei subsequi obediendo uoluisset, in ipsa eius itineris retardatione signatur. Balaā nāq; ut peruenìret ad propositum tendit, sed eius uotū animal cui præsedit, præpedit. Prohibitione quippe immorata asina angelum uidet, quem humana mens non uidet: quia plerunq; caro per molestias tarda flagello suo menti Deū indicat, quem mens ipsa carni præsidens non uidebat: ita ut anxietatē spiritus proficere in hoc mundo cupientis, uelut iter tendentis impediat, donec ei inuisibilem qui sibi obuiat innotescat. Vnde bene per Petrum dicitur: Correptionem habuit suæ uesaniæ subiuga 2.Pet.2
B le mutum, quod in hominis uoce loquens prohibuit prophetæ insipientiam. Insanus quippe homo à subiugali muto corripit, quando elata mens humilitatis bonum quod tenere debeat ab adflicta carne memoratur. Sed huius correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, uocem nō mentem mutauit. Admonendi sunt ægri, ut considerent quanti sit muneris molestia corporalis, quæ & admissa peccata diluit, & ea quæ admitti poterant compescit, quæ sumpta ab exterioribus plagis, concussę mēti pœnitentiæ uulnera infligit. Vnde scriptum est: Prou.20
C Liuor uulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus uentris. Mala enim liuor uulneris abstergit, ąa flagellorū dolor uel cogitatas, uel perpetratas nequitias diluit. Solet uerò uentris appellatione mēs plerunq; accipi: quia sicut uenter cōsumit escas, ita mens pertractādo excoquit curas. Quia enim uenter mens dicit, ea sententia docetur qua scriptū est: Lucerna Domini spiraculū hominis, quæ inuestigat omnia secreta uentris. ac si diceret: Diuini afflatus illuminatio cùm in mentē hominis uenerit, eam sibimetipsi illuminās ostendit, quę ante Spiritus sancti aduentū cogitatiōes pra
D uas & portare poterat, & pēsare nescìebat. Liuor ergo uulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus uentris: quia dum exterius percutimur, ad peccatorum nostrorū memoriam taciti afflictiq; reuocamur, atq; ante oculos nostros cuncta quæ à nobis sunt malè gesta reducimus, & per hoc quod foris patimur, magis intus quod fecimus dolemus. Vnde fit ut inter aperta uulnera corporis amplius nos abluat plaga secreta uentris: quia sanat nequitias prauí operis occultū uulnus doloris. Admonendi sunt ægri, quatenus patientiæ uirtutē seruent, ut incessanter quanta redemptor noster ab his quos creauerat pertulit mala cōsiderēt: quòd tot obiecta conuitiorū probra sustinuit: q; de manu antiquí hostis captiuorum animas quotidie rapiens insultantiū alapas accepit: quòd aqua salutis nos diluens, à perfidorum sputis faciē non abscondit: quòd uocatione sua nos ab æternis supplicijs liberans tacitus flagella tolerauit: quòd inter angelorū choros perennes nobis honores tribuēs, colaphos pertulit: quòd à peccatorum nos punctionibus saluans, spinis caput supponere nō recusauit: quòd æterna nos dulcedine

debrians, in siti sua fellis amaritudinem accepit: qꝙ pro nobis patrē quamuis diuinitate esset æqualis adorauit, sub irrisione adoratus tacuit: quòd uitā mortuis præparans, usqꝙ ad mortē ipse uita peruenit. Cur itaqꝙ asperum creditur ut à Deo homo toleraret flagella pro malis, si tāta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis? Aut quis sana intelligētia de percussiōe sua ingratus existit, si ipse hinc sine flagello non exijt, qui hic sine peccato uixit?

ADMONITIO XIIII.

ALiter admonendi sunt qui flagella metuūt & propterea innocenter uiuunt, atqꝙ aliter admonendi sunt qui sic in iniquitate duruerūt, ut neqꝙ per flagella corrigantur. Dicendū nanqꝙ est flagella timentibus, ut & bona temporalia nequaquam pro magno desiderent, quæ adesse etiā prauis uident, & mala præsentia nequaquam uelut intolerabilia fugiant, quibus hic plerunqꝙ etiam bonos affici non ignorant. Admonendi sunt qui flagella metuunt, ut si malis ueraciter carere desiderant, æterna supplicia perhorrescant, neqꝙ in hoc suppliciorum timore permaneant, sed ad amoris gratiam nutrimēto charitatis excrescant.

1.Ioan.4 Scriptum quippe est: Perfecta charitas foràs mittit timorem. Et rursum scriptum est: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. Vnde idem doctor iterū dicit: Vbi spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo adhuc à praua actione formidata pœna prohibet, profectò formidantis animū nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaqꝙ mēs gratiam libertatis, quam ligat seruitus timoris. Bona enim pro semetipsis amanda sunt, & non pœnis compellentibus exequenda. Nam qui propterea bonū facit, quia tormentorū mala metuit, uult nō esse quod metuat, ut audacter illicita cōmittat. Vnde luce clarius cōstat quòd coram Deo innocentia amittitur, ante cuius oculos desiderio peccat. At cōtrà ij quos ab iniquitatibus nec flagella compescunt, tanto acriori inuectione feriendi sunt, quanto maiore insensibilitate duruerunt. Plerunqꝙ enim sine dedignatione dedignādi sunt, sine desperatione desperandi, ita duntaxat ut & ostensa desperatio formidinē incutiat, & subiuncta admonitio ad spem reducat. Districtæ itaqꝙ contra illos diuinæ sentētiæ proferendæ sunt, ut ad cognitionem sui consi-

Prou.27 derata æterna animaduersione reuocentē. Audiāt enim in se impletum esse quod scriptū est: Si contuderis stultum in pila, quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius. Con-

Hier.5 tra hos propheta Domino cōqueritur, dicēs: Attriuisti eos, & renuerūt accipere disciplinā. Hinc est quòd Dominus dicit: Interfeci & perdidi populum istum, & tamen à uijs suis non sunt reuersi.

Esa.9 Hinc rursum ait: Populus non est reuersus ad percutientē se. Hinc uoce flagellantiū propheta Hie-

Hier.51 remias conqueritur dicēs: Curauimus Babylonē, & non est sanata. Babylon quippe curatur, nec tamen ad sanitatem reducitur, quando mens in prauactione cōfusa uerba correctiōis audit, flagella correptionis percipit, & tamen ad recta salutis itinera redire cōtemnit. Hinc captiuo populo Israelitico, nec tamen ab iniquitate conuerso Dominus exprobrat dicēs: Versa est mihi domus Israel Ezech.22 in scoriam, omnes isti facti sunt mihi æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis, ac si aperte dicat: Purgare eos per ignem tribulationis uolui, & argentum illos uel aurū fieri quæsiui: sed in fornace mihi in æs, stannum, & ferrū, & plumbum uersi sunt: quia non ad uirtutem, sed ad uitia etiam in tribulatione proruperunt. Æs quippe dum percutit, amplius metallis cæteris sonitū reddit. Qui igitur in percussione positus erumpit ad sonitum murmurationis, in æs uersus est in medio fornacis. Stannum uerò cum exarte cōponitur, argenti speciem mentitur. Qui uerò simulationis uitio nō caret in tribulatione, stannum factus est in fornace. Ferro autem utitur, qui uitæ proximi insidiatur. Ferrum itaqꝙ in fornace est, qui nocendi malitiam non amittit in tribulatione. Plumbum quoqꝙ cæteris metallis est grauius. In fornace ergo plumbū inuenitur, qui sic peccati sui pondere premitur, ut etiam in tribulatiōe positus à terrenis desiderijs non leuetur. Hinc rursum scriptum Ezech.24 est: Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea nimia rubigo eius neqꝙ per ignem. Ignem quippe nobis tribulationis admouet, ut in nobis rubiginem uitiorū purget: sed nec per ignem rubiginem amittimus, quando & inter flagella uitio non carenmus. Hinc propheta iterū dicit: Frustra conflauit Hier.6 conflator, malitiæ eorū non sunt cōsumptæ. Scēdum 29. uerò est quòd nonnunquam cùm inter flagellorum duritiam remaneant incorrecti, dulci sunt ad monitione mulcēdi. Quos enim cruciamenta nō corrigunt, nonnunqꝙ ab iniquis actionibus lenia blandimēta cōpescūt. Quia & plerūqꝙ ægros quos fortis pigmentorum potio curare nō ualuit, ad salutem pristinam tepens aqua reuocauit: & nōnulla uulnera quę curari incisione nequeunt, fomentis olei sanant. Et durus adamas incisionē ferri minimè recipit, sed leni hircorū sanguine mollescit.

ADMONITIO XV.

ALiter admonendi sunt nimis taciti, atqꝙ aliter multiloquio uacantes. Insinuari nanqꝙ nimis tacitis debet, quia dum quædam uitia incautè fugiunt, occultè deterioribus implicātur. Nam sæpe linguam quia immoderatius premūt, in corde grauius multiloquium tolerant, ut eo plus cogitationes in mente ferueant, quo illas uiolenta custodia indiscreti silentij angustat. Quæ plerunque tanto latius quoque diffluunt, quanto se esse securius æstimāt, quia foris à reprehēsoribus non uidētur. Vnde nonnunquam mens in superbiam tollitur, & quos loquētes audit, quasi infirmos despicit. Cumqꝙ os corporis claudit, quantum se uitijs superbiendo aperiat non cognoscit. Linguam etenim premit, mentem eleuat. Et cum suam malitiam atqꝙ nequitiā minimè consideret, tanto apud se cunctos liberius, quanto & secretius accusat. Admonendi sunt igitur nimis taciti, ut scire solli-

cité

citè ſtudeant, non ſolum quales exterius oſtendere, ſed etiam quales ſe debeant interius exhibere: ut plus ex cogitationibus occultum iudicium, q̃ ex ſermonibus reprehenſionem metuant proximorum. Vnde per Salomonem quoq; ſcriptum
Prou.5 eſt: Fili mi attende ſapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, ut cuſtodias cogitationes. Nihil quippe in nobis eſt corde fugacius, quod à nobis totiẽs recedit, quotiẽs per praua cogitationes defluit. Hinc etenim Pſalmiſta
Pſal.39 ait: Cor meũ dereliquit me. Hinc ad ſemetipſum rediens, ait: Inuenit ſeruus tuus cor ſuũ ut oret te. Cùm ergo cogitatio per cuſtodiã reſtringitur, cor quod fugere cõſueuit, inuenitur. Plerunq; aũt nimis taciti cùm nõnulla iniuſta patiunt eo in acrio B rem dolorem prodeunt, quo ea quæ ſuſtinent nõ loquunt. Nam ſi illatas moleſtias trãquillę linguę ſermone dicerent, à conſcientia dolor emanaret. Vulnera enim clauſa plus cruciant. Nam cùm putredo quæ interius feruet eĩcit, ad ſalutem dolor aperitur. Scire igitur debent qui plus quã expedit tacent, ne inter moleſta quæ tolerant dum linguã tenent, uim doloris exaggerent. Admonendi ſunt enim, ut ſi proximos ſicut ſe diligũt minimè illis taceant unde eos iuſtè reprehendant. Vocis enim medicamine utrorunq; ſaluti concurritur, dum & ab illo qui infert, actio praua atq; peruerſa compeſcit, & ab hoc qui ſuſtinet, doloris feruor uulnere aperto temperat. Qui enim proximorũ mala reſpiciũt, & tamẽ in ſilentio linguã premũt, C quaſi cõſpectis uulneribus, uſum medicaminis ſubtrahũt, & eo mortis autores fiunt quo uirus quod potuerunt curare noluerũt. Lingua itaq; diſcretè frenanda eſt, non inſolubiliter obliganda. Scriptũ
Eccl.20 nanq; eſt: Sapiens tacebit uſq; ad tempus: ut nimirum cùm opportunum conſiderat, poſtpoſita cenſura ſilentij, loquendo quæ congruunt, in uſum ſe utilitatis impendat. Et rurſum quoq; ſcriptum eſt:
Eccl.3 Tempus tacendi, tẽpus loquẽdi. Diſcretè quippe uiciſſitudinũ penſanda ſunt tẽpora, ne aut cùm reſtringi lingua debet, per uerba inutiliter defluat, aut cùm loqui utiliter poteſt, ſemetipſam pigrè reſtringat. Quod bene Pſalmiſta conſiderans dicit:
Pſal.40 Pone Domine cuſtodiã ori meo, & oſtiũ circumſtantiæ labrijs meis. Non enim poni ori ſuo parietem, ſed oſtiũ petit, quod uidelicet aperitur & claditur. Vnde & nobis cautè diſcendum eſt, quatenus os diſcretè & congruo tẽpore uox aperiat, & rurſum congruo taciturnitas claudat. At cõtrà admonendi ſunt multiloquio uacantes, ut uigilãter aſpiciant à quanto rectitudinis ſtatu depereunt, dum per multiplicia uerba dilabunt. Humana etenim mens aquę more & circumcluſa ad ſuperiora colligitur: quia illud repetit unde deſcendit, & relaxata deperit, quia ſe per infima inutiliter ſpargit. Quot enim ſuper ſe uacuis uerbis à ſilentij ſui cenſura diſſipatur, quaſi tot riuis extra ſe ducitur. Vnde & redire interius ad ſui cognitionẽ non ſufficit, quia per multiloquiũ ſparſa à ſecreto ſe intimæ cõſiderationis excludit. Totã uerò ſe inſidiantis hoſtis uulneribus detegit: quia nulla munitione cuſtodiæ circumcludit. Vnde ſcriptũ eſt: Sicut urbs patens & abſq; murorũ ambitu, ita uir qui nõ poteſt in loquendo cohibere ſpiritũ ſuũ. Quia enim murũ ſilẽtij nõ habet, patet inimici iaculis ciuitas mẽtis. Et cum ſe per uerba extra ſemetipſam eĩcit, apertã ſe aduerſario oſtendit. Quã tanto ille ſine labore ſuperat, quanto & ipſa quæ uincitur, contra ſemetipſam per multiloquiũ pugnat. Plerunq; aũt dum per quoſdã gradus deſidioſa mens in lapſum caſus impellit, dum otioſa cauere uerba negligimus, ad noxia quandoq; peruenimus, ut prius loqui aliena libeat, & poſtmodũ detractionibus eorũ uitã de quibus loquit mordeat, ad extremum uerò uſq; ad apertas lingua contumelias
B erumpat. Hinc ſeminantur ſtimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax extinguitur cordium. Vnde bene per Salomonem dicitur: Qui di
Prou.17 mittit aquam, caput eſt iurgiorum. Aquam quippe dimittere, eſt linguã in fluxũ eloquij relaxare. Quo contrà in bona etiã parte iterũ dicitur: Aqua
Prou.18 profunda uerba ex ore Dei. Qui ergo dimittit aquã, caput eſt iurgiorũ: quia qui linguã non refrenat, cõcordiã diſſipat. Vnde ediuerſõ ſcriptũ eſt:
Prou.26 Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat. Quia autem multiloquio quiſq; ſeruiens linguam frenare nequiuerit, accidit ut rectitudinẽ iuſtitiæ tenere nequaq; poſſit. quod teſtatur propheta qui ait:
Pſal.139 Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram. Hinc
Prou.10 quoq; Salomon iterum dicit: In multiloquio non
C deerit peccatũ. Hinc Eſaias ait: Cultus iuſtitiæ, ſilentium: uidelicet indicãs, quia mens à iuſtitia deſolatur, quando ab immoderata locutione nõ parcitur. Hinc Iacobus ait: Si quis putat ſe religioſum
Iac.1 eſſe non refrenans linguã ſuã, ſed ſeducẽs cor ſuũ, huius uana eſt religio. Hinc rurſus ait: Sit omnis homo uelox ad audiendũ, tardus aũt ad loquendum. Hinc iterũ (uim linguæ definiens) adiungit:
Iac.3 Lingua inquietũ malũ, plena ueneno mortifero.
Matth.12 Hinc per ſemetipſam nos ueritas admonet dicẽs: Omne uerbũ otioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationẽ in die iudicij. Otioſum qppe uerbũ eſt, quod aut ratiõe iuſtę neceſſitatis, aut intẽtione pię utilitatis caret. Si ergo de otioſo ſermõe ratio exigit, pẽſemus quæ pœna multiloD quiũ manet, in quo etiã per noxia uerba peccatur.

ADMONITIO XVI.

ALiter admonendi ſunt pigri, atq; aliter præcipites. Illi nanq; ſuadendi ſunt ne agenda bona dum differunt amittant: iſti uerò admonendi ſunt ne dum bonorum tempus incautè feſtinãdo præueniunt, eorum merita immutent. Pigris itaq; intimandum, quòd ſæpe dum opportunè agere quæ poſſumus nolumus, paulo poſt cùm uolumus non ualemus. Ipſa quippe mentis deſidia dum congruo feruore non accenditur, à bonorum deſiderio funditùs conualeſcente furtim torpore mactatur. Vnde apertè per Salomonem dicitur: Pigredo immittit ſoporem. Piger enim re-
Prou.19 ctè ſentiendo quaſi uigilat, quãuis nil operando torpeſcat. Sed pigredo ſoporem immittere dicitur, quia pauliſper etiam rectè ſentiendi uigilan-

tia amittitur, dum à bene operādi studio cessatur. Vbi rectè subiungitur: Et anima dissoluta esuriet. Nam mens quia se ad superiora stringendo nō dirigit, neglectam se inferius per desideria expādit. Et dum studiorum sublimium uigore non constringitur, cupiditatis infimæ fame sauciatur: ut quo se per disciplinam ligare dissimulat, eo se esuriens per uoluptatum desideria spargat. Hinc ab
Ibidem eodem rursum Salomone scribitur: In desiderijs
Matth.12 est omnis ociosus. Hinc ipsa ueritate prædicante, uno quidem exeunte spiritu munda domus dicitur, sed multiplicius redeunte dum uacat occupatur. Plerunq; piger dum necessaria agere negligit quædam sibi difficilia opponit, quædam uerò incautè formidat: & dum quasi inuenit quod uelut iustè metuat, ostendit quòd in otio quasi non iniu
Prou.20 stè torpescat. Cui rectè per Salomonem dicitur: Propter frigus piger arare noluit, mēdicabit ergo æstate, & non dabit ei. Propter frigus quippe piger nō arat, dum desidia & torpore cōstrictus, agere quæ debet bona considerat, & dissimulat. Propter frigus quippe piger non arat, dum parua ex aduerso mala metuit, & operari maxima prætermittit. Bene aūt dicit: Mendicabit æstate, & nō dabitur ei. Qui enim nūc ex bonis operibus nō exudat, cùm sol iudicij feruentior apparuerit, quia frustra regni aditū postulat, nihil accipiens æstate mē dicat. Bene hinc per eundē Salomonem rursum
Eccl.11 dicitur: Qui obseruat uentum, non seminat, & qui considerat nubes, nunquā metit. Quid enim per uentum nisi malignorum spirituū tentatio exprimitur? Et quid per nubes quæ mouentur à uento, nisi aduersitates prauorū hominum designantur? A uentis quippe impelluntur nubes: quia immundorum spirituū afflatu praui excitantur homines. Qui ergo obseruat uentum, non seminat, & qui considerat nubes, nunquam metit: quia quisquis tentationem malignorum spirituū, quisquis persecutionem prauorum hominum metuit, neque nunc grana boni operis seminat, neq; tunc manipulos sanctæ retributionis secat. At contrà admonendi sunt præcipites, quia dum bonorū actum præueniunt tempus, meritū peruertūt: & sæpe in malis corruunt, dum bona minimè discernunt. Qui nequaquā quid, quomodo uel quādo quæq; agant inspiciunt, sed plerunq; acta quia ita nō debuerunt agere cognoscunt. Quibus sub auditoris
Eccl.33 specie rectè per Salomonem dicitur: Fili sine con
Prou.4 silio nihil facias, & post factum non pœnitebis. Et rursum: Palpebræ tuæ præcedāt gressus tuos. Palpebræ quippe gressus præcedunt, cum operationem nostram consilia recta præueniūt. Qui enim negligit cōsiderando præuidere quod facit, gressus tendit, oculos claudit: pergendo iter conficit, sed præuidendo sibimetipsi nō antecedit, atq; idcirco citius corruit: quia quò pedē operis ponere debeat, per palpebram consilij non attendit.

ADMONITIO XVII.

ALiter admonendi sunt mansueti, atq; aliter iracundi. Nonnunquam uerò māsueti cùm præsunt, uicinum & quasi iuxtà positū torporem desidiæ patiuntur. Et plerunq; nimia resolutione lenitatis ultrà quàm necesse est uigorē districtionis emolliunt. At contrà iracundi cum regiminū loca percipiunt, quo impellente ira in mentis uesaniam deuoluūtur, eo etiam subditorum uitā dissipata quietis tranquillitate cōfundunt. Quos cū furor agit in præceps, ignorant quicquid irati faciunt, ignorant quicquid patiuntur irati à semetipsis. Nonnunquam uerò quod est grauius, iræ suæ stimulum iustitiæ zelum putant. Et cum uitium uirtus creditur, sine metu culpa cumulatur. Sæpe ergo mansueti dissolutionis torpescunt tædio, sæpe iracundi rectitudinis fallūtur zelo. Illorū itaq; uirtuti uitium latenter adiungitur, his autē suum uitium quasi uirtus feruens uidetur. Admonendi sunt igitur illi, ut fugiant quod iuxta ipsos est, isti quod in ipsis est. Attendant illi quod nō habent, discernant isti quod habent. Amplectantur mansueti sollicitudinem, damnent iracundi perturbationem. Admonendi sunt mansueti ut habere etiam æmulationem iustitiæ studeant. Admonendi sunt iracundi ut æmulationi quam se habere existimant, mansuetudinē subiungant. Idcirco nanq; Spiritus sanctus in columba & in igne monstratur: quia uidelicet omnes quos implet, & columbæ simplicitate mansuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquam ergo sancto Spiritu plenus est, qui aut in tranquillitate mansuetudinis feruorem æmulationis deserit, aut rursum in æmulationis ardore uirtutem mansuetudinis amittit. Quod fortasse melius ostēdimus si in mediū Pauli magisterium proferamus, qui duobus discipulis & nō diuersa charitate præditis, diuersa tamen adiutoria prædicationis impendit. Timotheū nanq; admonens ait: Argue, obsecra, increpa cū omni patientia & doctrina. Titum quoq; admonet dicēs: Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Quid est quòd doctrinā suam tanta arte dispensat, ut in exhibenda hac alteri imperium, atq; alteri patientiam proponat: nisi quòd mansuetioris spiritus Titum, & paulo feruentioris uidit esse Timotheum? Illum per æmulationis studium inflammat, hunc per lenitatem patientiæ temperat. Illi quod deest iungit, huic quod superest subtrahit. Illum stimulo impellere nititur, hunc freno moderatur. Magnus quippe susceptæ Ecclesiæ colonus alios palmites ut crescere debeant rigat, alios cum plus iusto crescere cōspicit resecat: ne aut nō crescendo nō ferant fructus, aut immoderatè crescendo quos protulerūt amittant. Sed longè alia est ira quæ sub æmulatiōis specie surripit, alia quę turbatum cor & sine iustitiæ prætextu confundit. Illa enim in hoc quod debet inordinatè extenditur, hæc autem semper in ijs quæ nō debet inflammatur. Sciendum quippe est quia in hoc ab impatientibus iracūdi differunt, quòd illi ab illis illata non tolerant, isti autem etiam quæ tolerantur important. Nam iracundi sæpe etiam se declinantes insequuntur, rixæ occasionem commouent, labore contentionis gaudent: quos tamen melius corrigimus, si in ipsa iræ suæ cōmotione declinamus.

Pertur-

Perturbati quippe quid audiant ignorant, sed ad se reducti tanto libentius exhortationis uerba recipiunt, quãto se trãquillius toleratos erubescunt. Menti autem furore ebriæ, omne rectum quod dicitur, peruersum uidet. 1.Reg.25 Vnde & Nabal ebrio culpã suã Abigail laudabiliter tacuit, quã digesto uino laudabiliter dixit: & idcirco malũ quod fecerat, cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audiuit. Cũ uerò ita iracundi alios impetunt ut declinari omnino non possint, non aperta exprobratiõe, sed sub quadã sunt cautela reuerentiæ parcẽdo feriendi. Quod melius ostendimus, si Abner factũ 2.Reg.2 ad mediũ deducamus. Hũc quippe cũ Azahel uiincautæ præcipitatiõis impeteret, scriptũ est: Locutus est Abner ad Azahel dicens: Recede à me, noli me persequi: ne cõpellar confodere te in terram. Qui audire cõtẽpsit, & noluit declinare. Percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine, & transfodit eũ, & mortuus est. Cuius enim Azahel typum tenuit, nisi eorũ quos uehemẽter arripiens furor in præceps ducit? Qui in eodẽ furoris impetu tanto cautè declinãdi sunt, quanto & insanè rapiuntur. Vnde & Abner, qui nostro sermone patris lucerna dicit, fugit: quia doctorũ lingua quæ supernum Dei lumen indicat, cum per abrupta furoris mentẽ cuiuspiam ferri conspicit, cumq; contra irascentem dissimulat uerborum iacula reddere, quasi persequentem nõ uult ferire. Sed cum iracundi nulla consideratione se mitigãt, & quasi Azahel persequi & insanire non cessant, necesse est ut hi qui furentes conanter reprimere, nequaquã in furore se erigant, sed quicquid est tranquillitatis ostendant: quædã uerò subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animũ pungant. Vnde & Abner cum contra persequentẽ substitit, nõ eum recta sed auersa hasta transforauit. Ex mucrone quippe percutere, est impetu apertæ increpationis obuiare. Auersa uerò hasta persequentẽ ferire, est furentem tranquillè ex quibusdam tangere, & quasi parcendo superare. Azahel aũt protinus occubuit: quia cõmotæ mentes dũ & parci sibi sentiunt, & tamẽ responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur ab eo quod se erexerãt statim cadũt. Qui ergo à furoris sui impetu sub lenitatis percussiõe resiliũt, quasi sine ferro moriuntur.

ADMONITIO XVIII.

ALiter admonendi sunt humiles, atq; aliter elati. Illis insinuandum est q̃ sit uera excellentia quã sperando tenent, istis uerò intimandũ est q̃ sit nulla temporalis gloria, quam & amplectentes non tenent. Audiant humiles q̃ sint æterna quæ appetunt, q̃ transitoria quæ contemnũt. Audiant elati quàm sint transitoria quæ ambiunt, quàm æterna quæ perdunt. Audiant humiles ex Luc.18 magistra uoce ueritatis: Omnis qui se humiliat exaltabitur. Audiant elati: Omnis qui se exaltat hu Prou.15 miliabitur. Audiant humiles: Gloriam præcedit Prou.16 humilitas. Audiant elati: Ante ruinã exaltatur spi Esa.66 ritus. Audiant humiles: Ad quem aũt respiciã, nisi Psal.137 ad humilẽ & quietũ & trementẽ sermones meos? Eccl.10 Audiant elati: Quid superbis terra & cinis? Audiant humiles: Deus humilia respicit. Audiant elati: Et alta à lõgè cognoscit. Audiãt humiles: Quia Matth.20 filius hominis non uenit ministrari, sed ministrare. Audiant elati: Quia initiũ omnis peccati superbia est. Eccle.10 Audiant humiles: Quia redemptor noster Phil.2 humiliauit semetipsum, factus obediens patri usq; ad mortẽ. Audiant elati quod de eorũ capite scriIob 41 ptũ est: Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Occasio igitur perditionis nostræ facta est superbia diaboli, & argumentũ redemptionis nostrę inuenta est humilitas Dei. Hostis enim noster inter omnia conditus, uoluit uideri super omnia elatus: redemptor aũt noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruulus. Dicat ergo humilibus, quia dum se deiciunt, ad Dei similitudinem ascendunt. Dicat aũt elatis, quia dũ se erigunt, in apostatæ angeli imitatione cadunt. Quid itaq; elatiõe deiectius, quæ dum supra se tẽditur, ab altitudine ueræ celsitudinis elongatur? Quid aũt humilitate sublimius, quę dum se in ima deprimit, authori suo manenti super summa coniungitur? Est tamen aliud quod in eis debeat cautè pensari: quia sæpe quidã humilitatis decipiunt̃ specie, quidã uerò elationis suæ ignorantia fallitur. Nam plerunq; nonnullis qui sibi humiles uidentur, is qui hominibus deferri non debet, coniunctus est timor: plerunq; uerò elatos comitari solet libera uocis assertio. Et cum quædã increpãda sunt uitia, illi reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate: isti loquunt̃ per impatientiã elationis, & tamen se credunt loqui per libertatem rectitudinis. Illos ut peruersa nõ increpent, sub specie humilitatis premit culpa formidinis: istos ad increpanda quæ non debent aut magis q̃ debent, sub imagine libertatis effrenatio impellit timoris. Vnde & elati admonendi sunt, ne plus q̃ decet sint liberi, & humiles admonendi sunt, ne plus quã expedit sint subiecti: ne aut illi defensionẽ iustitiæ uertant in exercitationẽ superbiæ, aut isti cùm studẽt plus quã necesse est hominibus subijci, cõpellantur eorũ etiã uitia uenerari. Considerandũ uerò est q̃ plerunq; elatos utilius corripimus, si eorũ correptionibus quædã laudũ fomenta misceamus. Inferenda nanq; sunt illis aut talia bona quæ in ipsis sunt, aut dicendũ certè quę poterãt esse si nõ sunt: & tunc demũ resecãda sunt mala quæ nobis displicent, cùm prius ad audiendum eorum placabilẽ mentẽ fecerint præmissa bona quæ placent. Nam & equos indomitos blanda prius manu tangimus, ut eos nobis plenius postmodum etiã per flagella subigamus: & amaro pigmentorũ poculo mellis dulcedo adiungit̃, ne ea quæ saluti profutura est, in ipso gustu aspera amaritudo sentiatur: & dũ gustus per dulcedinem fallitur, humor mortiferus per amaritudinẽ uacuat̃. Ipsa ergo in elatis inuectionis exordia permixta sunt laude temperanda, ut dum admittũt fauores quos diligunt, etiam correptiones recipiant quas oderunt. Plerunq; autem persuadere elatis utilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius quam illis profuturum dicamus, si eorũ meli

orationem nobis magis quàm illis profuturam di camus, & eam magis nobis quàm sibi impēdi postulamus. Facile enim ad bonum elatio flectitur, si & alijs eius inflexio prodesse credatur. Vnde Moses qui regente se Deo deserti iter aeria colūna duce pergebat, cum Obab cognatum suum à gentilitatis conuersatione uellet educere, & omnipotentis dominio subiugare, ait: Proficiscimur Num.10 ad locum quem Dominus daturus est nobis, ueni nobiscum ut benefaciamus tibi, quia Dominus bona promisit Israeli. Cui cū respondisset ille, Nō uadam tecū sed reuertar ad terram meam in qua natus sum: ilico adiunxit: Noli nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris dux noster. Neq; enim Mosi mentem ignorantia itineris angustabat, quem & ad prophetiæ scientiam cognitio diuinitatis expanderat, quem columna exterius præibat, quem de cunctis interius per cōuersationem cum Deo sedulam locutio familiaris instruebat. Sed uidelicet uir prouidus elato auditori colloquens, solatium petiuit ut daret: ducem eum requirebat in uia, ut dux ei fieri ad uitam potuisset. Egit itaq; ut superbus auditor uoci ad meliora suadenti eo magis fieret deuotus, quo putaretur necessarius: & unde se exhortatorem suum præcedere crederet, inde sub uerbis se exhortationis inclinaret.

ADMONITIO XIX.

ALiter admonendi sunt pertinaces, atq; aliter inconstantes. Pertinacibus nanq; dicendum est, quòd plus de se quàm sunt sentiunt, & idcirco alienis consilijs non acquiescunt. Inconstantibus uerò intimandū est, quòd ualde se despicientes negligunt, & ideo leuitate cogitationum à suo iudicio per temporum momenta flectuntur. Illis dicendum est: quia nisi meliores se cæteris æstimarent, nequaquam cunctorum consilia suæ deliberationi postponerent. Istis dicendum est: quia si hoc quod sunt utcunq; attenderent, nequaq; eos per tot uarietatis littora mutabilitatis aura uersa-
Rom.12 ret. Illis per Paulum dicitur: Nolite prudentes esse
Ephe.4 apud uosmetipsos. At contrà isti audiant: Non circumferamur omni uento doctrinę. De illis per Sa-
Prou.1 lomonem dicitur: Comedent fructus uineæ suæ, suisq; consilijs saturabuntur. De istis autem ab eo
Prou.15 rursus scribit: Cor stultorū dissimile erit. Cor quip pe sapientium sibimetipsis semper est simile: quia dum rectis persuasionibus acquiescit, constanter se in bono opere dirigit. Cor uerò stultorū dissimile est: quia dum mutabilitate se uariū exhibet, nunquam idem quod fuerat manet. Et quia quædā uitia sicut ex semetipsis gignūt alia, ita ex alijs oriuntur, sciendum summopere est quòd tūc ea corripiendo melius tergimus, cùm ipsa ab amaritudinis suæ fonte siccamus. Pertinacia autem ex superbia, inconstantia uerò ex leuitate generatur. Admonendi igitur sunt pertinaces, ut elationem suæ cogitationis agnoscant, & semetipsos uincere studeant, ne dum rectis aliorū suasionibus foris superari despiciunt, intus à superbia captiui teneātur. Admonendi sunt ut solerter aspiciant, quia filius hominis cui una cum patre semper uolūtas est, ut exemplū nobis frangendæ nostræ uoluntatis præbeat, dicit: Non ueni facere uoluntatem meā, sed Ioan.6 eius qui misit me patris. Qui ut huius adhuc uirtutis gratiam cōmendaret, seruaturum se hoc in extremo iudicio perhibet, cùm ait: Ego à meipso nō Ioan.5 possum facere quicquam, sed sicut audio, iudico. Qua itaq; cōscientia dedignatur homo alienæ uoluntati acquiescere, quando Dei & hominis filius cùm uirtutis suæ gloriā uenit ostendere, testatur se non à semetipso iudicare? At contrà admonendi sunt inconstantes, ut mentē grauitate roborēt. Tūc enim genimina in se mutabilitatis arefaciūt, cum à corde prius radicem leuitatis abscindunt: quia & tunc fabrica robusta cōstruitur, cùm prius locus solidus in quo fundamentum poni debeat prouidetur. Nisi ergo antè mentis leuitas caueatur, cogitationum inconstantia minimè uincitur, à quibus se alienum Paulus fuisse perhibuit, cùm dicit: Nunquid leuitate usus sum, aut quæ cogito 2.Cor.1 secundum carnē cogito, ut sit apud me, est & nō? ac si apertè dicat: Idcirco mutabilitatis aura non moueor, quia leuitatis uitio non succumbo.

ADMONITIO XX.

ALiter admonendi sunt gulæ dediti, atq; aliter abstinentes. Illos enim superfluitas locutionis, leuitas operis atq; luxuria, istos uerò sæpe impatiētiæ, sæpe uerò superbiæ culpa comitatur. Nisi enim gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille qui epulatus quotidie dicitur splendidè, in lingua grauius non arderet, dicens: Luc.16 Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus profectò uerbis ostenditur, quia epulando quotidie crebrius in lingua peccauerat, quo tutus ardens refrigerari se in lingua præcipuè requirebat. Rursùm quia gulæ deditos leuitas protinus operis sequitur, authoritas sacra testatur dicens: Exod.32 Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Quos plerunq; edacitas usque ad luxuriam pertrahit: quia dum satietate uenter extenditur, aculei libidinis excitantur. Vnde & hosti callido qui primi hominis sensum in concupiscentiam pomi aperuit, sed in peccati laqueo strinxit, diuina uoce dicitur: Pectore & uentre repes. Gen.3 ac si ei apertè diceretur: Cogitatione & ingluuie super humana corda dominaberis. Quia gulæ deditos luxuria sequit, propheta testatur, qui dum aperta narrat, occulta denunciat dicens: Princeps cocorum destruxit muros Hierusalem. Princeps nanq; cocorum uenter est, cui magna cura obsequium à cocis impenditur, ut ipse delectabiliter cibis impleatur. Muri autem Hierusalem uirtutes sunt animæ, ad desideriū supernæ pacis eleuatæ. Cocorū igitur princeps muros Hierusalem deiecit: quia dum uenter ingluuie extenditur, uirtutes animæ per luxuriam destruūtur. Quo contrà nisi mentes abstinentium plerunq; impatientia à sinu tranquillitatis excuteret, nequaquā Petrus dum diceret: Ministrate in fide uestra uirtutē, in uirtute 2.Pet.1 scien-

scientiã, in sciẽtia aũt abstinẽtiã, protinus uigilan ter adiungeret dicẽs: In abstinẽtia autẽ patientiã. Deesse quippe abstinentibus patientiam præuidit, quæ eis ut adesset admonuit. Rursum nisi cogitationes abstinentium aliquando superbiæ culRom.14 pa transfigeret, Paulus minimè dixisset: Qui non manducat, manducantem non iudicet. Qui rursus ad alios loquens, dum de abstinentiæ uirtute Col.2 gloriantiũ præcepta perstringeret, adiunxit: Quę sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis. Qua in re diligenter quoq; aduertendum est, quòd in disputatione sua prædicator egregius superstitioni humilitatis speciem iungit: quia dum plus quàm necesse est caro atteritur per abstinentiam, humilitas foris ostenditur, sed de hac ipsa humilitate grauiter interius superbitur. Et nisi mens plerunq; ex abstinẽtiæ uirtute tumesceret, nequaquam hanc uelut inter magna merita Pharisæus Luc.18 arrogans studiosè enumeraret dicens: Ieiuno bis in sabbato. Admonendi ergo sunt gulæediti, ne in eo quòd escarum delectationi incumbunt, luxuriæ se mucrone transfigant, & quãta sibi per esum loquacitas, quanta mentis leuitas insidietur, aspiciant: ne dum uentri molliter seruiunt, uitiorum laqueis crudeliter astringantur. Tanto enim longius à secundo parente receditur, quanto per immoderatum usum dũ manus ad cibum tenditur, parentis primi lapsus iteratur. At contrà admonendi sunt abstinentes ut sollicitè semper aspiciant, ne cùm gulæ uitium fugiunt, acriora his uitia quasi ex uirtute generentur, ne dum carnem macerant, ad impatientiam spiritus erumpat, & iam nulla uirtus est quòd caro uincitur, si spiritus ab ira superatur. Aliquando autem dum mẽs abstinentium ab ira se deprimit, hanc quasi peregrina ueniens lætitia corrumpit, & eo abstinẽtiæ bonum deperit, quo sese à spiritalibus uitijs minimè Esa.58 custodit. Vnde rectè per prophetam dicitur: Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra. Et paulo pòst: Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Voluntas quippe ad lætitiam pertinet, pugnus ad iram. Incassum ergo per abstinentiam caro atteritur, si inordinatis demissa motibus mens uitijs dissipatur. Rursumq; admonendi sunt ut abstinentiam suam & semper sine immutatione custodiant, & nunquam hanc apud occultum iudicem eximiæ uirtutis credant, ne si fortasse cùm magni meriti esse creditur, cor in elationem subleuetur. Hinc nanq; Ibidem per prophetam dicitur: Nunquid tale est ieiuniũ quod elegi? Sed frange esurienti panem tuum, & egenos uagosq; induc in domum tuam. Qua in re pensandum est uirtus abstinentiæ quàm parua respicitur, quæ non nisi ex alijs uirtutibus comIohel 1 mendatur. Hinc Iohel ait: Sanctificate ieiunium. Ieiunium quippe sanctificare, est adiunctis alijs bonis dignam Deo abstinentiam carnis ostendere. Admonendi sunt abstinentes, ut nouerint quia tunc placentem Deo abstinentiam offerũt, cùm ea quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur. Solerter nanque audiendum est quod per propheram Dominus redarguit, dicẽs: Cùm ieiunaretis & plangeretis in quinto & in septimo mense per hos septuaginta annos, nũquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cùm comederetis & biberetis, nunquid nõ uobismetipsis comedistis, & uobismetipsis bibistis? Non enim Deo, sed sibi quisq; ieiunat, si ea quæ uentri ad tempus subtrahit, non egenis tribuit, sed uentri postmodum offerenda custodit. Itaq; ne aut illos appetitus gulæ à mentis statu deijciat, aut istos afflicta caro ex elatione supplantet, audiant illi ex ore ueritatis: Attendite enim uobis ne fortè grauentur corda uestra in crapula & ebrietate curis huius mũdi. Vbi utilis quoq; pauor adiungitur: Et superueniat in uos repentinus dies ille. Tanquam laqueus enim ueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Audiant isti: Non quæ intrant per os coinquinant hominem: sed quę exeunt de ore illa sunt quæ inquinant hominem. Audiant illi: Esca uenZach.7 tri, & uenter escis, Deus aũt & hũc & hãc destruet. Et rursum: Non in comessationibus & ebrietatibus. Et rursum: Esca nos nõ cõmẽdat Deo. Audiant isti, quia omnia mũda mũdis, coinquinatis aũt & infidelibus nihil est mũdum. Audiant illi: Quorum Deus uenter est, & gloria in cõfusione ipsorum. Audiant isti: Discedent quidam à fide & ueritate. Et paulò pòst: Prohibentium nubere, præcipiẽtium abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & his qui cognouerũt ueritatem. Audiant illi: Bonum est non manducare carnem, neq; bibere uinum, neq; in quo frater tuus scandalizatur. Audiant isti: Modico uino utere propter stomachum & frequentes tuas infirmitates. Quatenus illi discant cibos carnis inordinatè nõ appetere, & isti creaturam Dei quam non appetunt non audeant condemnare.

Luc.21 Rom.7 1.Cor.6 Rom.13 1.Cor.8 Ad Tit.1 Phil.3 1.Tim.4 Rom.14 1.Tim.5

ADMONITIO XXI.

ALiter admonendi sunt qui sua iam misericorditer tribuũt, atq; aliter qui adhuc & aliena rapere cõtendunt. Admonendi sunt nanq; qui iam sua misericorditer tribuunt, ne cogitatione tumida super eos quibus terrena largiuntur sè extollant, ne idcirco se meliores æstiment, quia contineri per se cæteros uident. Nam terrenæ domus Dominus famulorum ordines ministeriaq; dispertiens, hos ut regant, illos uerò statuit ut ab alijs regantur. Istos iubet ut necessaria cæteris præbeant, illos ut accepta ab alijs sumant. Et tamen plerunq; offendunt qui regunt, & in patrisfamilias gratia permanent qui reguntur. Iram merentur qui dispensatores sunt, sine offensione perdurant qui ex aliena dispensatione subsistunt.

Admonendi sunt igitur qui iam quæ possident misericorditer tribuunt, ut à cœlesti Domino dispensatores se positos subsidiorum temporalium agnoscant, & tanto humiliter prebeant, quanto & aliena esse intelligunt quę dispensant. Cùm-

que in illorum ministerio quibus accepta largiun
tur constitutos se esse considerant, nequaquam
eorum mentes tumor subleuet, sed timor premat.
Vnde necesse est ut sollicitè perpendant ne com-
missa indignè distribuant, ne quædã quibus nul-
la, ne nulla quibus quædã, ne multa quibus pau-
ca, ne pauca præbeãt, quibus impẽdere multa de-
buerunt, ne præcipitatione hoc quod tribuũt in-
utiliter spargant, ne tarditate petentes nociuè cru
cient, ne recipiendæ hic gratię intentio subrepat,
ne dationis lumen laudis trãsitoriæ appetitio ex-
tinguat, ne oblatum munus cõiuncta tristitia ab-
sorbeat, ne in bene oblato munere animus plus
q̃ decet hilarescat, ne sibi quicquã cùm totum re-
ctè impleuerint tribuãt, & simul omnia postquã
peregerint perdãt. Ne enim sibi uirtutẽ suæ libe-
1.Pet.4 ralitatis deputent, audiãt quod scriptũ est: Si quis
administrat tãquam ex uirtute quam administrat
Deus. Ne in benefactis immoderatius gaudeant,
Luc.17 audiant quod scriptum est: Cùm feceritis hæc om
nia quę præcepta sunt uobis: dicite, Serui inutiles
sumus, quæ debuimus facere fecimus. Ne largita-
tem tristitia corrumpat, audiant quod scriptũ est:
2.Cor.9 Hilarem enim datorẽ diligit Deus. Ne ex impen-
so munere transitoriam laudem quærant, audiant
Matth.6 quod scriptũ est: Nesciat sinistra tua quid faciat
dextera tua: id est, piæ dispensationi nequaquã se
gloria uitæ præsentis admisceat, sed opus rectitu-
dinis appetitionem ignoret fauoris. Ne impensæ
gratiæ uicissitudinẽ requirant, audiant quod scri-
Luc.14 ptum est: Cùm facis prandium aut cœnã, noli uo
care amicos tuos, neq; fratres tuos, neque cogna-
tos, neq; uicinos diuites, ne forte te ipsi reinuitẽt,
& fiat tibi retributio. Sed cùm facis cõuiuium, uo
ca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus e-
ris, quia non habent unde retribuant tibi. Ne quæ
prębenda sunt citius, serò præbeantur, audiant
Prou.3 quod scriptum est: Ne dixeris amico tuo, uade &
reuertere, & cras dabo tibi, cùm statim possis da-
re. Ne sub obtentu largitatis ea quæ possident, in-
utiliter spargant, audiant quod scriptum est: Su-
det eleemosyna in manu tua. Ne cùm multa ne-
cesse sunt, parua largiantur, audiãt quod scriptum
2.Cor.9 est: Qui parcè seminat, parcè & metet. Ne cũ pau-
ca oportet plurima præbeant, & ipsi postmodum
nimiè inopiam tolerantes ad impatientiam erum
2.Cor.8 pant, audiant quod scriptum est: Nõ ut alijs sit re-
missio, uobis autem tribulatio, sed ex æqualita-
te uestra abundantia illorum inopiam suppleat,
ut & illorum abundantia uestræ inopiæ sit sup-
plementum. Cùm enim dantis mens ferre inopiã
nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra
se impatientiæ exquirit. Prius nanq; pręparandus
est patientiæ animus, & tunc aut multa sunt aut
cuncta largienda: ne dum minus æquanimiter in-
opia irruens fertur, & præmissæ largitatis merces
pereat, & adhuc mentem deterius murmuratio
subsequens perdat. Ne omnino nihil eis præbe-
ant quibus conferre aliquid paruum debent, au-
Luc.6 diant quod scriptum est: Omni petenti te tribue.
Ne saltem aliquid prębeant quibus omnino con-

ferre nihil debent, audiant quod scriptum est: Da Eccl.12
bono, & noli recipere peccatorem. Benefac hu-
mili, & non dederis impio. Et rursum: Panem tu- Tob.4
um & uinum super sepulturam iusti constitue, &
noli ex eo manducare & bibere cũ peccatoribus.
Panem enim suũ & uinum peccatoribus præbet,
qui iniquis subsidia pro eo quòd iniqui sunt im-
pendit. Vnde & nonnulli huius mũdi diuites, cũ
fame crucientur Christi pauperes, effusis largita-
tibus nutriunt histriones. Qui uerò indigenti e-
tiam peccatori panem suum non quia peccator
sed quia homo est tribuit, nimirum non peccato-
rem sed iustum pauperem nutrit: quia in illo non
culpam sed naturam diligit. Admonendi sunt
etiam qui iam sua misericorditer largiũtur, ut sol-
licitè custodire studeant: ne cùm commissa pec-
cata eleemosynis redimunt, adhuc redimẽda com
mittant. Ne uenalem Dei iustitiam æstiment, si cũ
curant pro peccatis nummos tribuere, arbitren-
tur se posse inultè peccare. Melior quippe est ani- Matth.6
ma quàm esca, melius corpus quàm uestimentũ. Luc.12
Qui ergo escam aut uestimentum pauperibus lar
gitur, sed tamen animæ uel corporis iniquitate
polluitur, quod minus est iustitię obtulit, & quod
maius est culpæ commisit. sua enim Deo dedit, &
se diabolo. At contrà admonendi sunt qui ad-
huc & aliena rapere contendunt, ut sollicitè audi
ant quid ueniẽs in iudicium Dominus dicat. Ait
nanq;: Esuriui & non dedistis mihi manducare, si- Matth.25
tiui & non dedistis mihi potum, hospes fui & non
collegistis me, nudus & non operuistis me, infir-
mus & in carcere, & non uisitastis me. Quibus e-
tiam præmittit dicens: Discedite à me maledicti
in ignem æternum qui præparatus est diabolo &
angelis eius. Ecce nequaquam audiunt quia rapi
nas uel alia quælibet uiolenta commiserunt, & ta
men æternis gehennæ ignibus mancipantur.
Hinc ergo colligendum est quanta damnatione
plectẽdi sunt qui rapiũt aliena, si tanta animaduer
sione feriuntur qui sua indiscretè tenuerunt. Per-
pendãt quo eos obliget reatu res rapta, si tali sub-
iicit pœnæ non tradita. Perpendant quid mere-
tur iniustitia illata, si tanta percussione digna est
pietas non impensa. Cùm aliena rapere intendũt,
audiant quod scriptum est: Væ ei qui multiplicat Abac.2
nõ sua, usquequo aggrauat cõtra se densum lutũ?
Auaro quippe contra se densum lutum aggraua-
re, est terrena lucra cũ põdere peccati cumulare.
Cũ multiplicare largæ habitationi spatia cupiũt,
audiant quod scriptum est: Væ qui coniungitis Esa.5
domũ ad domum, & agrum agro copulatis, us-
que ad terminum loci. Nunquid habitabitis soli
uos in medio terræ? ac si apertè diceret: Quous-
que uos extẽditis qui habere in cõmuni modo cõ
sortes minimè uultis? Coniunctos quidem premi
tis, sed contra quos ualeatis uos extendere, sem-
per inuenietis. Cùm augendis pecunijs inhiant
audiant quod scriptum est: Auarus non implebi- Eccle.5
tur pecunia, & qui amat diuitias, non capiet fru-
ctum ex eis. Fructus quippe ex illis caperet, si eas
bene spargere non amando uoluisset. Qui uerò

eas

eas diligendo retinet, hic utique sine fructu dere-
linquet. Cùm repleri cunctis simul opibus inar-
Prou.28 descunt, audiant quod scriptum est: Qui festinat
ditari, non erit innocēs. Profectò enim qui auge
re opes ambit, uitare peccatum negligit, & more
auium captus cùm escam terrenarum rerum aui-
dè cōspicit, quo stranguletur peccati laqueo non
agnoscit. Cùm quælibet præsentis mundi lucra
desiderant, & ea quæ de futuro damno patien-
Prou.20 tur ignorant, audiant quod scriptum est: Hæredi-
tas ad quam festinatur in principio, in nouissimo
benedictione carebit. Ex hac quippe uita initi-
um ducimus, ut ad benedictionis sortem in no-
uissimo ueniamus. Qui itaque in principio hære-
ditare festinant, sortem sibi in nouissimo benedi-
ctione amputant: quia dum per auaritiæ nequiti-
B am hic multiplicari appetunt, illic ab æterno pa-
trimonio exhæredes fiunt. Cumq; plurima ambi-
unt, uel obtinere cuncta quæ ambierint possunt,
Matth.16 audiant quod scriptum est: Quid prodest homi-
ni si totum mundum lucretur, animæ uerò suæ
detrimentum faciat? ac si apertè ueritas dicat:
Quid prodest homini si totum quod extra se est
congregat, si hoc ipsum solum quod ipse est da-
mnat? Plerunque autem citius raptorum auari-
tia corrigitur, si in uerbis admonentis quàm fugi-
tiua sit præsens uita monstretur: si eorum ad me-
dium memoria deducatur, qui & ditari in hoc
mundo diu conati sunt, & tamen in adeptis diui-
tijs diu manere nequiuerunt: quibus festina mors
repentè & simul abstulit, quicquid eorum nequi-
C tia nec simul nec repentè congregauit: qui non so
lum hic rapta reliquerunt, sed secum ad iudicium
causas rapinæ detulerunt. Horum itaq; exempla
audiant, quos in uerbis suis proculdubio & ipsi
condemnant, ut cùm post uerba ad cor redeunt,
imitari saltem quos iudicant, erubescant.

ADMONITIO XXII.

ALiter admonendi sunt, qui nec aliena appe
tunt, nec sua largiuntur: atq; aliter qui & ea
quæ habent tribuunt, & tamen aliena rapere non
desistunt. Admonendi sunt qui nec aliena appe-
tunt, nec sua largiuntur: ut sciant sollicitè quòd
ea de qua sumpti sunt, cunctis hominibus terra
communis est: & idcirco alimenta quoq; omnib.
D communiter profert. Incassum ergo se innocen-
tes putant, qui cōmune Dei munus sibi priuatim
uendicant, qui cum accepta non tribuunt, in pro-
ximorum nece grassantur: quia tot penè quotidie
perimunt, quot morientiū pauperum apud se sub
sidia abscondunt. Nam cùm quælibet necessaria
indigentibus ministramus, sua illis reddimus, nō
nostra largimur: iustitiæ debitū potius soluimus,
quàm misericordiæ opus implemus. Vnde & ipsa
ueritas cùm de misericordia cautè exhibenda lo-
Matth.6 queretur, ait: Attēdite, ne iustitiam uestram facia-
tis coram hominibus. Cui quoq; sententiæ etiam
Psal.111 Psalmista concinens dicit: Dispersit, dedit paupe
ribus: iustitia eius manet in æternum. Cùm enim
largitatem impensam pauperibus præmisisset, nō
A hanc uocare misericordiam, sed iustitiam maluit:
quia quod à cōmuni Domino tribuitur, iustum
profectò est ut qui accipiūt, eo cōmuniter utantur.
Hinc etiam Salomon ait: Qui iustus est, tribuit & Prou.21
non tessabit. Admonendi sunt quoq; ut sollicitè
attēdant, q; ficulnea quæ fructū nō habuit, cōtra
hanc districtus agricola queritur q; etiā terram oc
cupauit. Terrā quippe ficulnea sine fructu occu-
pat: quādo mens tenaciū hoc quod prodesse mul-
tis poterat, inutiliter seruat. Terram ficulnea sine
fructu occupat: quādo locum quē exercere alius
per solem boni operis ualuit, stultus per desidiæ
umbram premit. Hi autē dicere nōnunquam so-
lent: Cōcessis utimur, aliena nō quærimus, & si di
gna misericordiæ retributione non agimus, nulla
B tamē peruersa perpetramus. Quod idcirco senti-
unt, quia uidelicet aurē cordis à uerbis cœlestib.
claudūt. Neq; em̄ dives in Euāgelio qui induebā- Luc.16
tur purpura & byssō, qui epulabat quotidie splen
didè, aliena rapuisse, sed infructuosè proprijs usus
fuisse perhibetur: eūq; post hāc uitā ultrix gehen-
na suscepit, nō quia aliquid illicitū gessit, sed quia
immoderato usu totum se licitis tradidit. Admo-
nendi sunt tenaces, ut nouerint q; hanc primā in-
iuriam faciunt Deo, quia dāti sibi omnia, nullā mi
sericordiq hostiā reddunt. Hinc etenim Psalmista
ait: Non dabit Deo placationē suam, nec preciū Psal. 48
redēptionis animæ suæ. Precium nanq; redēptio
nis dare, est opus bonum prēuenienti nos gratiæ
reddere. Hinc Ioannes exclamat dicēs: Iam em̄ se- Luc.3
C curis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor
quæ non facit fructum bonum excidetur, & in i-
gnem mittetur. Qui ergo se innoxios quia aliena
non rapiunt, æstimant: ictum securis uicinæ præ-
uideant, & torporem improuidæ securitatis amit
tant: ne cum ferre fructum boni operis negligūt,
à præsenti uita funditùs quasi ex uiriditate radicis
execētur. At cōtrà admonendi sunt qui & ea quę
habent tribuunt, & aliena rapere nō desistunt: ne
dum ualde munifici uideri appetūt, de boni spe-
cie deteriores fiant. Hi etenim propria indiscretè
tribuentes, nō solum ut suprà iam diximus ad im-
patientiæ murmurationem proruunt, sed cogen-
te se inopia usq; ad auaritiam deuoluuntur. Quid
eorum mente infelicius, quibus de largitate na-
D scitur auaritia, & peccatorum seges quasi ex uir-
tute seminatur? Prius itaq; admonendi sunt ut te-
nere sua rationabiliter sciant, & tunc demum ut
aliena non ambiant. Si enim radix culpæ in ipsa
effusione non exuritur, nunquam per ramos exu-
berans auaritiæ spina siccatur. Occasio ergo ra-
piendi subtrahitur, si bene prius ius possidēdi dis-
ponatur. Tunc uerò admonendi audiāt quomo-
do quæ habent misericorditer tribuant, quando
nimirum didicerunt ut bona misericordiæ per in-
teriectam rapinæ nequitiam non confundāt. Vio
lenter enim exquirunt quæ misericorditer largi-
untur. Sed aliud est pro peccatis misericordiā fa-
cere, aliud pro misericordia facienda peccare, quę
iā nequaquā misericordia nuncupari potest: quia
ad dulcem fructum non proficit, quæ per uirus
pestiferæ

pestiferæ radicis amarescit. Hinc est enim quòd ipsa etiam sacrificia per prophetam Dominus re-
Esa.61 probat dicens: Ego Dominus diligens iudiciũ, & odio habẽs rapinam in holocausto. Hinc iterum
Prou.21 dicit: Hostiæ impiorum abominabiles: quia offeruntur ex scelere. Qui sæpe quoq; & indigentib. subtrahunt quæ Deo largiuntur. sed quãta eos animaduersione renuat, per quendam sapientem
Eccle.34 Dominus demonstrat dicens: Qui immolat sacrificium de substantia pauperis, quasi qui uictimat filium in conspectu patris sui. Quid nanq; esse intolerabilius potest q̃ mors filij ante oculos patris? Hoc itaq; sacrificiũ quãta ira aspiciat ostenditur: quòd orbati patris dolori cõparatur. Et tamẽ plerunq; quanta tribuũt pensant: quanta aũt rapiunt cõsiderare dissimulant. Quasi mercedẽ numerãt: & perpẽdere culpas recusant. Audiãt itaq; quod
Aggei 1 scriptum est: Qui mercedes cõgregauit, misit eas in sacculum pertusum. In sacculo quippe pertuso uidet q̃ pecunia mittit, sed quãdo amittitur non uidet. Qui ergo quãta largiunt aspiciũt, sed quanta rapiũt nõ perpendũt, in pertuso saccullo mercedes mittũt: quia profectò has in spem suæ fiduciæ intuentes cõgerunt, sed non intuentes perdunt.

ADMONITIO XXIII.

ALiter admonendi sunt discordes, atq; aliter pacati. Discordes nanq; admonẽdi sunt, ut certissimè sciant quia quantislibet uirtutibus polleãt, spiritales fieri nullatenus possunt, si uniri per concordiam proximis negligunt. Scriptum quip-
Gal.5 pe est: Fructus autem spiritus est charitas, gaudiũ, pax. Qui ergo seruare pacem non curat, ferre fructum spiritus recusat. Hinc Paulus ait: Cum sit in-
1.Cor.3 ter uos zelus & contentio, nónne carnales estis?
Heb.12 Hinc iterum quoq; dicit: Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam: sine qua nemo uide-
Ephe.4 bit Deum. Hinc rursum admonẽs ait: Solliciti seruare unitatẽ spiritus in uinculo pacis: unum corpus, & unus spiritus: sicut uocati estis in una spe uocationis uestræ. Ad unã ergo uocationis spem nequaquam pertingitur, si nõ ad eam unita cum proximis mente curratur. At sæpe nonnulli quo quædam specialiter dona percipiunt, superbiendo donum concordiæ quod maius est amittunt: ut si fortasse carnem præ cæteris gulæ refrenatione quis edomat, concordare eis quos superat abstinendo, contemnat. Sed qui abstinentiam à concordia separat, quid admoneat Psalmista perpen-
Psal.150 dat. ait enim: Laudate eum in tympano & choro. In tympano nanq; sicca & percussa pellis resonat: in choro aũt uoces sociatæ concordant. Quisquis itaq; corpus affligit, sed concordiã deserit, Deum quidem laudat in tympano, sed tamen eum non laudat in choro. sæpe uerò dum quosdã maior scientia erigit, à cæterorũ societate disiungit, & quasi quo plus sapiũt, eo à cõcordiæ uirtute desipiscũt.
Matth.9 Hi itaq; audiãt quid per semetipsam ueritas dicat: Habete sal in uobis, & pacẽ habete inter uos. Sal quippe sine pace nõ uirtutis est donũ, sed damnationis argumentũ. Quo enim quisq; melius sapit, eo deterius delinquit, & idcirco inexcusabiliter

A & multo maius merebitur supplicium, quia prudenter si uoluisset potuit euitare peccatum. Quibus quoq; rectè per Iacobũ dicit: Quòd si zelum Iac.3
amarũ habetis inter uos, & cõtẽtiones sunt in corde uestro, nolite gloriari, & mendaces esse aduersum ueritatem. Nõ est ista sapiẽtia descendens de
B sursum, sed terrena, animalis, diabolica. Quæ autẽ desursum est sapientia, primũ quidẽ pudica est, deinde pacifica. Pudica uidelicet, quia castè intelligit: pacifica autẽ, quia per elationẽ se minimè à proximorũ societate disiungit. Admonendi sunt dissidentes, ut nouerint q̃ tam diu nullũ boni operis Deo sacrificiũ immolãt, q̃ diu à proximorũ charitate discordãt. Scriptũ nãq; est: Si offers mu- Matth.5
nus tuũ ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi
C munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tũc ueniẽs offeres munus tuũ. Ex qua præceptione pensandũ est, quorũ hostia repellit, q̃ intolerabilis culpa mõstrat. Nã cũ mala cuncta bonis sequentibus diluãtur, pensemus quãta sint mala discordiæ, quę nisi extincta funditus fuerint bonũ subsequi nõ permittunt. Admonendi sunt discordes, ut si aures à mandatis cœlestibus declinant, mentis oculos ad cõsideranda ea quę in illis uersantur aperiãt. q̃ sæpe aues unius eiusdẽq; generis sese socialiter uolãdo nõ deserũt, & quòd gregatim animalia bruta pascunt. Quæ si solerter aspiciamus, cõcordando sibi irrationalis creatura indicat, quãtum malũ per discordiã rationalis creatura cõmittat, qñ hæc à rationis intentione perdidit, quod illa motu naturali custodit. At contrà admonẽdi sunt pacati, ne dũ plus quãnecesse est pacẽ quam possident amãt, ad perpetuã peruenire nõ appetant. Plerunq; emm grauius intẽtionẽ mẽtium rerum trãquillitas tentat, ut quo nõ sunt molesta quæ obtinẽt, eo minus amabilia fiãt quæ uacãt, & quo delectãt præsentia, eo nõ requirant æterna. Vnde & per semetipsam ueritas loquens cum terrenam pacem à superna distingueret, atq; ad uenturam discipulos ex præsenti prouocaret, Ioan.14
ait: Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Relinquo scilicet trãsitoriam, do mãsuram. Si ergo in eam cor quæ relicta est figitur, nunquam ad illam quæ danda est peruenitur. Pax ergo pręsens ita tenenda est, ut & diligi debeat & contemD ni, ne si immoderatè diligitur, diligẽtis animus in culpa capiatur. Vnde & admonendi sunt pacati, ne dum nimis humanam pacem desiderant, prauos hominum mores nequaquam redarguant, & consentiendo peruersis, ab authoris sui se pace disiungant, ne dum humana foràs iurgia metuũt, interni fœderis discissione feriantur. Quid est enim pax transitoria, nisi quoddam uestigium pacis æternæ? Quid esse ergo dementius potest, q̃ uestigia in puluere impressa diligere, sed ipsum à quo impressa sunt non amare? Hinc Dauid dum totum se ad fœdera pacis interne cõstringeret, testatur q̃ cum malis concordiã non teneret dicẽs: Nonne qui oderant te Dñe oderam, & super inimicos tuos tabescebã? Perfecto odio oderã illos, Psal.138
inimici

inimici facti sunt mihi. Inimicos etenim Dei perfecto odio odisse, est & quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare: mores prauorum premere, & uitæ prodesse. Pensandum ergo est quando ab increpatione quiescit, quanta culpa si pax cum pessimis tenetur: si propheta tantus hoc uelut in hostiam Deo obtulit, quod cõtra se pro Domino prauorum inimicitias excitauit. Hinc est q̃ tribus Leui assumptis gladijs per castrorum media transiens, quia feriendis noluit peccatoribus parcere, Deo manus dicta est consecrasse. Hinc Phinees peccantium ciuium gratiã spernens, coeuntes cum Madianitis perculit, & iram Domini iratus placauit. Hinc per semetipsam ueritas dicit: Quid putatis? quia pacem ueni mittere in terram? Non utiq; sed gladium. Malorum nanq; cũ incautè amicitijs iungimur, culpis ligamur. Vnde Iosaphat qui tot de anteacta uita præconijs attollitur, de Achab regis amicitijs penè periturus increpatur. Cui à Domino per prophetam dicit: Impio præbes auxilium, & his qui oderũt Dominũ, amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inuẽta sunt in te, eo quòd abstuleris lucos de terra Iuda. Ab illo enim qui summè rectus est eoipso iam discrepat, quo peruersorum amicitijs uita nostra concordat.

Admonendi sunt pacati: ne si ad increpationis uerba prosiliant, temporalem pacem sibi perturbari formident. Rursumq; admonẽdi sunt ut eandem pacem dilectione integra intrinsecus teneant, quam per inuectionem uocis sibi intrinsecus turbant. Quod utrunq; prouidè se Dauid seruasse perhibet, cùm dicit: Cum his qui oderunt pacẽ eram pacificus: cùm loquebar illis, impugnabant me gratis. Ecce loquens impugnabatur, sed tamen impugnatus erat pacificus: quia nec insanientes cessabat reprehendere, nec reprehensos negligebat amare. Hinc etiam Paulus ait: Si fieri potest quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Hortaturus enim discipulos ut pacem cum omnibus haberẽt, præmisit dicẽs, Si fieri potest: atq; subiũxit, Quod ex uobis est. Difficile quippe erat ut si malè acta corriperent, habere pacem cum omnibus possent. Sed cùm temporalis pax in prauorũ cordibus ex nostra increpatione confunditur, inuiolata necesse est ut in nostro corde seruetur. Rectè itaque ait: Quòd ex uobis est, ac si nimirum dicat: Quia pax ex duarum partium consensu subsistit, si ab eis qui corripiuntur expellitur, integra tamen in uestra qui corripitis mente teneatur. Vnde rursum idem discipulos admonet dicens: Si quis non obedit uerbo nostro, per epistolam hunc notate: & non commisceamini cum illo, ut confundatur. Atque ilico subiunxit: Et nolite ut inimicum existimare illum, sed corripite ut fratrem. ac si diceret: Pacem cum eo exteriorem soluite, sed interiorem circa illum medullitùs custodite: ut peccantis mentem sic uestra discordia feriat, quatenus pax à cordibus uestris nec abnegata discedat.

A

B

C

D

ADMONITIO XXIIII.

Aliter admonẽdi sunt seminãtes iurgia, atq; aliter pacifici. Admonẽdi nãq; sunt qui iurgia seminant, ut cuius sint sequaces agnoscãt. De apostata quippe angelo scriptũ est, cũ bonę messi inserta fuisset zizania: Inimicus homo hoc fecit. Matth. 13
De cuius etiam membro per Salomonẽ dicit: Homo apostata uir inutilis gradit ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquit, prauo corde machinat malũ, & omni tẽpore iurgia seminat. Ecce, quẽ seminantẽ iurgia dicere uoluit, prius apostatã nominauit: quia nisi more superbientis angeli à cõspectu cõditoris prius intus auersione mentis caderet, foràs postmodũ usq; ad seminanda iurgia non ueniret. Qui rectè describit quod annuit oculis, digito loquit, terit pede. Interior nanq; est custodia, quæ ordinata seruat exterius membra. Qui ergo statũ mentis perdidit, subsequenter foràs inconstantia motionis fluit, atq; exteriori mobilitate indicat quòd nulla interius radice stabilitatis subsistat. Audiant iurgiorum seminatores quod scriptum est: Beati pacifici: quoniã filij Dei uocabunt. Atq; ediuersò colligãt, quia si filij Dei uocantur qui pacem faciunt, procul dubio satanæ sunt filij qui confundunt. Omnes autem qui per discordiam separantur à uiriditate dilectionis, arescunt. Qui etsi boni operis fructus in suis actionibus proferunt, profectò nulli sunt, quia non ex unitate charitatis oriunt. Hinc ergo perpendant seminantes iurgia q̃ multipliciter peccãt: qui dũ unam nequitiã perpetrant, ab humanis cordibus cunctas simul uirtutes eradicant. In uno enim malo innumera peragunt, quia seminando discordiam, charitatem quæ nimirum uirtutum omnium mater est extinguũt. Quia autem nihil preciosius est Deo uirtute dilectionis: nihil est delectabilius diabolo extinctione charitatis. Quisquis ergo seminãdo iurgia dilectionem proximorũ perimit, hosti Dei familiarius seruit: quia qua ille amissa cecidit, hanc iste uulneratis cordibus subtrahens, eis iter ascensionis abscidit. At contrà admonendi sunt pacifici ne tantæ actionis pondus leuigent, si inter quos fundare pacem debeant ignorent. Nam sicut multum nocet si unitas desit bonis, ità ualde est noxium si nõ desit malis. Si ergo peruersorum nequitia in pacem iungitur, profectò eorũ malis actibus robur augetur: quia quo sibi in malitia congruunt, eo se robustius bonorũ afflictionibus illidunt. Hinc nanq; est q̃ contra damnati illius uasa, uidelicet Antichristi prædicatores, diuina uoce beati Iob dicitur: Membra carnium eius cohærentia sibi. Hinc sub squamarum specie de eius satellitibus perhibetur: Vna uni coniungitur, & nec spiraculum quidem incedit per eos. Sequaces quippe illius quo nulla inter se discordiæ aduersitate diuisi sunt, eo in bonorum grauius nece glomerant. Qui ergo iniquos paci sociat, iniquitati uires administrat: quia bonos deterius deprimunt, quos & unanimiter persequunt. Vnde prædicator egregius graui Pharisæorum Sadducæorũq; persecutiõe deprehẽsus, inter semetipsos diuidere

Matth. 5

Iob. 41

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere studuit, quos contra se grauiter unitos uidit, cùm clamauit dicens: Viri fratres, ego Pharisæus
Act. 23 sum, filius Pharisæorum: de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Dumq; Sadducæi spem resurrectionemq; mortuorum esse denegarent, quam Pharisæi iuxta præcepta sacri eloquij crederent: facta in persecutorum unanimitate dissensio est, & diuisa turba illæsus Paulus exiuit, quę hunc unita prius immaniter pressit. Admonendi itaque sunt qui faciendæ pacis studijs occupantur, ut prauorum mētibus prius amorem debeant internæ pacis infundere, quatenus eis postmodum ualeat exterior pax prodesse: ut dum eorum cor in illius cognitione suspenditur, nequaquam ad nequitiam ex huius perceptione rapiatur: dumq; supernam prouident, terrenam nullo modo ad usum suæ deteriorationis inclinent. Cùm uerò per uersi quiq; tales sunt, ut nocere bonis nequeant, etiamsi concupiscant: inter hos nimirū debet terrena pax construi, & priusquam ab eis ualet superna agnosci: ut hi scilicet quos contra dilectionem Dei malitia suæ impietatis exasperat, saltem ex proximi amore mansuescant, & quasi è uicino ad melius transeant, ut ad illam quæ à se longè est, pacem conditoris ascendant.

ADMONITIO XXV.

ALiter admonendi sunt qui sacræ legis uerba non rectè intelligunt: atque aliter qui rectè quidem intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur. Admonendi sunt qui sacræ legis uerba non rectè intelligūt: ut perpendant quia saluberrimum uini potum in ueneni sibi poculum uertunt, ac per medicinale ferrum uulnere mortali se feriunt, dum per hoc in se sana perimūt, per quod salubriter abscindere sauciata debuerunt. Admonendi sunt ut perpendant, quòd scriptura sacra in nocte uitæ præsentis quasi quædam nobis lucerna sit posita: cuius nimirum uerba dum non rectè intelligunt, de lumine tenebrescunt. Quos uidelicet ad intellectum prauum intentio peruersa non raperet, nisi prius superbia inflaret. Dum enim se præ cæteris sapientes arbitrantur, sequi alios ad melius intellecta despiciunt, atq; ut apud imperitum uulgus scientiæ sibi nomen extorqueant, studeant summopere & ab alijs rectè intellecta destruere, & sua peruersa roborare. Vnde bene per
Amos 1 prophetam dicitur: Secuerunt prægnantes Galaad, ad dilatandum terminum suum. Galaad nanque aceruus testimonij interpretatur. Et quia cuncta simul congregatio Ecclesiæ per cōfessionem seruit testimonio ueritatis, nō incongruè per Galaad Ecclesia exprimitur, quæ ore cunctorum fidelium de Deo quæ uera sunt testatur. Prægnātes autem Galaad uocantur animæ, quæ intellectum uerbi ex diuino amore concipiunt, & si ad perfectum tempus ueniant, conceptā intelligentiā boni operis ostensione parituræ sunt. Terminum uerò suum dilatare, est opinionis suæ nomen extendere. Secuerunt ergo prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum: quia nimirum hæretici mentes fidelium quæ iam aliquid de ueritatis intellectu conceperant, peruersa prædicatione pertmunt, & scientiæ sibi nomen extendunt. Paruulorum quippe corda iam de uerbi cōceptione grauida, erroris gladio scindunt, & quasi doctrinæ sibi nomen faciunt. Hos ergo cùm conamur instruere ne peruersa sentiant, admoneamus prius necesse est, ne inanem gloriam quærant. Si enim radix elationis abscinditur, cōsequēter rami prauæ assertionis arefiunt. Admonēdi sunt etiā, ne errores discordiasq; generando, legem Dei quę idcirco data est ut sacrificia satanæ prohibeat, eandem ipsam in satanæ sacrificium uertāt. Vnde per prophetam Dominus queritur dicens: Dedi eis frumentum, uinum & oleum, & argentum multiplicaui eis & aurum, quæ fecerunt Baal. Frumen- Ose. 2
tum quippe à Domino accipimus, quando in dictis obscurioribus subducto tegmine literæ per medullam spiritus legis interna sentimus. Vinum sirum Dominus nobis præstat, cùm scripturæ suæ alta prædicatione nos inebriat. Oleum quoq; suum nobis tribuit, cùm præceptis aperioribus uitam nostram blanda lenitate disponit. Argentum multiplicat, cum nobis luce ueritatis plena eloquia subministrat. Auro quoque nos ditat, quando cor nostrum intellectu summi fulgoris irradiat. Quę cuncta hęretici Baal offerunt: quia apud auditorū suorum corda corruptè omnia intelligendo peruertunt. Et de frumento Dei, uino atq; oleo, argēto pariter & auro, satanæ sacrificiū immolāt: quia ad errorē discordiæ uerba pacis inclinant. Vnde admonēdi sunt ut perpēdant: quia dum peruersa mente de præceptis pacis discordiā faciunt, iusto Dei examine ipsi de uerbis uitæ moriuntur. At contrà admonendi sunt qui rectè quidem uerba legis intelligunt, sed hęc humiliter non loquuntur: ut in diuinis sermonibus priusquam alijs eos proferant, semetipsos requirant, ne insequentes aliorum facta, se deserant. Et cùm rectè cuncta de sacra scriptura sentiūt, hoc solum quod per illam contra elatos dicitur non attendant. Improbus quippe & imperitus est medicus qui alienum mederi appetit, & ipse uulnus quod patitur nescit. Qui igitur uerba Dei humiliter nō loquuntur, profectò admonendi sunt ut cum medicamenta ægris apponunt, prius uirus suę pestis inspiciant, ne alios medendo ipsi moriantur. Admoneri enim debent ut considerent ne à uirtute dicendi, uiuendi qualitate discordent: ne loquendo aliud, & ostendendo aliud prędicent. Audiāt itaq; quod scriptum est: Si quis loquitur, quasi sermones Dei. Qui ergo uerba quę proferūt exproprijs non habent, cur quasi de proprijs tumentes? Audiant quod scriptum est: Sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur. Ex Deo ēm corā Deo loquitur, qui prędicatiōis uerbum & quia à Deo accepit intelligit, & placere per illud Deo non hominibus quęrit. Audiant quoq; quod scriptū est: Abominatio Dei est omnis arrogās. Quia uidelicet dum in uerbo Dei laudem ac gloriam propriā quęrit, ius dantis inuadit: eumq; laudi suę postponere nequaquā metuit, à quo hoc ipsum quod

laudatur

laudatur accepit. Audiant quod prædicatori per
Prou.5 Salomonem dicitur: Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuẽtur fontes tui foràs, & in plateis aquas diuide. Habeto eas solus: ne sint alieni participes tui. Aquã quippe prædicator de cisterna sua bibit: cùm ad cor suum rediens, prius audit ipse quod dicit. Bibit quidem sui fluenta putei, si sui irrigatione uerbi infunditur. Vbi bene subiungitur: Deriuentur fontes tui foràs, & in plateis aquas diuide. Rectum quippe est ut ipse prius bibat, & tunc prædicando alijs influat. Fontes quippe foràs deriuare, est exterius alijs uim prædicationis infundere. In plateis autem aquas diuidere, est in magna auditorum amplitudine iuxta unius cuiusq; qualitatem diuina eloquia dispensare. Et quia plerunq; inanis gloriæ appetitus subrepit dum sermo Dei ad multorum notitiam currit,
Prou.5 postquam dictum est: In plateis aquas diuide: rectè subiungitur: Habeto eas solus: nec sint alieni participes tui. Alienos quippe malignos spiritus
Psal.53 uocat, de quibus per prophetam tentati hominis uoce dicitur: Alieni insurrexerunt in me: & fortes quæsierunt animam meam. Ait ergo: Aquas in plateis diuide: & tamen solus habe. ac si apertius dicat: Sic necesse est ut prædicationi exterius seruias, quatenus per elationem te immundis spiritibus nõ coniungas: ne in diuini uerbi ministerio hostes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo & in plateis diuidimus, & tamẽ soli possidemus: quando & exterius latè prædicationem fundimus, & tamen per eam humanas laudes assequi minimè ambimus.

ADMONITIO XXVI.

ALiter quoq; admonendi sunt qui cùm prædicare dignè ualeant, præ nimia humilitate formidant: atq; aliter admonendi sunt, quos à prędicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamẽ præcipitatio impellit. Admonendi nanq; sunt qui cùm prædicare utiliter possunt, immoderata tamẽ humilitate refugiunt, ut ex minori cõsideratione colligant, quantum in maioribus rebus delinquant. Si enim indigẽtibus proximis ipsi quas habent pecunias absconderãt, adiutores proculdubio calamitatis extitissent. Quo ergo reatu cõstringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus uerbum prædicationis subtrahunt, moriẽtibus mẽtibus uitæ remedia abscondunt. Vnde &
Eccle.20 bene quidã sapiens dicit: Sapientia abscondita & thesaurus inuisus: quæ utilitas in utrisq;? Si populum fames attereret, & occulta frumenta ipsi seruarent: autores proculdubio mortis existerent. Qua itaq; plectendi sunt pœna considerent, qui cum fame uerbi animę pereãt, ipsi panem percepte gratiæ nõ ministrant. Vnde & bene per Salo
Prou.11 monem dicitur: Qui abscondit frumenta, maledicitur in populis. Frumẽta quippe abscondere, est prædicatiõis sanctæ apud se uerba retinere. In populis autẽ talis quisq; maledicitur: quia in solius culpa silentij pro multorũ quos corrigere potuit pœna damnat. Si medicinalis artis minime ignari secandum uulnus cernerent, & tamen secare recusarent: profectò peccatum fraternæ mortis ex solo torpore committerẽt. Quanta ergo culpa inuoluantur, aspiciant, qui dum cognoscũt uulnera mentium, curare negligunt ea sectione uerborũ. Vnde & bene per prophetã dicitur: Maledictus Hier.48 qui prohibet gladium suum à sanguine. Gladium quippe à sanguine prohibere, est prædicationis uerbum à carnalis uitæ interfectione retinere. De quo rursum gladio dicitur: Et gladius meus manducabit carnes. Hi autem cùm apud se sermonem prædicationis occultant, diuinas contra se sententias terribiliter audiãt, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant quòd talen Matth.25 tum qui erogare noluit, cum sententia damnationis amisit. Audiãt quòd Paulus eo se à proximorum sanguine mundum credidit, quo feriendis eorum uitijs non pepercit, dicens: Cõtestor uos Act.20 hodierna die: quia mũdus sum à sanguine omniũ uestrũm. non enim subterfugi quo minus annunciarem omne consilium Dei uobis. Audiãt quòd uoce angelica Ioannes admonetur, cùm dicitur: Qui audit: dicat ueni. Vt nimirũ cui se uox interApoc.22 na insinuat, illuc etiã clamando alios quo ipse rapitur trahat: ne clausas fores etiam uocatus inueniat, si uocanti uacuus appropinquat. Audiant q; Esaias qui à uerbi ministerio tacuit, illustratus superno lumine, magna uoce pœnitentiæ semetipsum ipse reprehendit, dicens: Væ mihi quia taEsa.6 cui. Audiant quòd per Salomonem in illum prædicationis scientia multiplicari promittitur, qui in hoc quod iam obtinuit torporis uitio nõ tenetur. Ait nanq;: Anima quæ benedicit impinguaProu.11 bitur, & qui inebriat, ipse quoq; inebriatur. Qui enim prędicãdo exterius benedicit, interioris augmẽti pinguedinem recipit: & dum uino eloquij auditorum mentem debriare non desinit, potu multiplicati muneris debriatus excrescit. Audiãt quòd Dauid hoc Deo in munere obtulit, q; prædicationis gratiam quam acceperat nõ abscondit dicẽs: Ecce labia mea nõ prohibebo, Domine tu Psal.39 cognouisti. Iustitiam autem tuam nõ abscondi in corde meo: ueritatem tuam & salutare tuum dixi. Audiant quod sponsi colloquio ad sponsam dicitur: Quæ habitas in hortis, amici auscultãt te: fac Cant.8 me audire uocem tuam. Ecclesia quippe in hortis habitat: quæ ad uiriditatem intimã exculta plantaria uirtutum seruat. Cuius uocem amicos auscultare, est electos quosq; uerbum prędicationis illius desiderare: quam uidelicet uocem sponsus audire desiderat, qui ad prædicationẽ eius per electorum suorum animas anhelat. Audiant quod Moyses cùm irascentem Deum populo cerneret, & assumi ad ulciscendum gladios iuberet: illos à parte Dei denunciauit existere, qui delinquentiũ scelera incunctanter ferirent, dicens: Si quis DoExod.32 mini est, iungatur mihi: ponat uir gladium super femur suum. Ite & redite de porta usq; ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisq; fratrem suum, & amicũ, & proximum suum. Gladiũ quippe super femur ponere, est prædicatiõis studiũ uoluptatibus carnis anteferre: ut cùm sancta

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis studet dicere, curet necesse est illicitas sugge A
stiones edomare. De porta uerò usq; ad portam
ire, est à uitio usq; ad uitium per quod ad mentem
mors ingreditur, increpando discurrere. Per me-
dium uerò castrorum transire, est tanta æqualita-
te intra Ecclesiã uiuere, ut qui delinquentium cul
pas redarguit, in nullius se debeat fauorem decli-
nare. Vnde & recte subiungitur: Occidat uir fra-
trem, & amicum, & proximum suum. Fratrem sci
licet & amicum & proximum interficit, qui cùm
punienda inuenit, ab increpationis gladio nec eis
quos per cognationem diligit, parcit. Si ergo ille
Dei dicitur qui ad ferienda uitia zelo diuini amo
ris excitatur: profectò esse se Dei denegat, qui in
quantum sufficit increpare uitam carnalium recu
sat. At contrà admonendi sunt quos à prædica- B
tionis officio, uel imperfectio, uel ætas prohibet,
& tamen præcipitatio impellit: ne dum tanti sibi
onus officij præcipitatione arrogãt, uiam sibi sub
sequentis melioris abscindant: & cùm arri-
piunt intempestiuè quod nõ ualent, perdãt etiam
quod implere quandoq; tempestiuè potuissent,
atq; scientiam quam incongruè conantur ostende
re, iustè ostendantur amisisse. Admonendi sunt
ut cõsiderent quòd pulli auium si ante pennarum
perfectionem uolare appetant, unde ire in alta cu
piunt, inde in ima merguntur. Admonẽdi sunt
ut considerent q; structuris recẽtibus necdum so-
lidatis, si tignorum pondus superponitur, non ha
bitaculum, sed ruina fabricatur. Admonẽdi sunt
ut cõsiderent quòd cõceptas soboles fœminæ si C
priusquam plenè formentur proferunt, nequaq;
domos, sed tumulos replẽt. Hinc est q; ipsa ueri-
tas quæ repentè quos uellet roborare potuisset:
ut exemplum sequẽtibus daret, ne imperfecti prę
dicare præsumerent, postquam discipulos de uir-
Luc.24 tutis prædicatione instruxit, sìco adiũxit: Vos au
tem sedete in ciuitate quoadusq; induamini uirtu
te ex alto. In ciuitate quippe considemus, si intra
mentium nõstrarum nos claustra cõstringimus,
ne loquendo exterius euagemur: ut cùm uirtute
diuina perfectè induimur, tunc quasi à nobismet-
ipsis foràs etiam alios instruentes exeamus. Hinc
Eccle. 32 per quendam sapiẽtem dicitur: Adolescẽs loque-
re in causa tua uix. Et si bis interrogatus fueris, ha-
beat initiũ respõsio tua. Hinc est q; idem redem-
ptor noster cùm in cœlis sit cõditor, & ostẽsione
suæ potentiæ semper doctor angelorum, ante tri-
cenale tempus in terra magister noluit fieri homi
num: ut uidelicet præcipitatis uim saluberrimam
timoris infunderet: cùm ipse etiã qui labi non pos
set perfectæ uitæ gratiã nõ nisi perfecta ætate prę
Luc.2 dicaret. Scriptum quippe est: Cùm factus esset an
norum duodecim, remansit puer Iesus in Hierusa
lem. De quo à parẽtibus requisito paulo pòst sub
ditur: Inuenerũt illum in templo sedentem in me-
dio doctorum, audiẽtem illos & interrogantem.
Vigilanti itaq; cõsideratione pẽsandum est, quòd
cùm Iesus annorum duodecim dicitur in medio
doctorum sedens, nõ docens, sed interrogans in-
uenitur. Quo exemplo scilicet ostẽditur ne infir-

mus docere quis audeat, si ille puer doceri interro A
gando uoluit, qui per diuinitatis potẽtiam uerbũ
scientiæ ipsis suis doctoribus ministrauit. Hinc ue-
rò per Paulum discipulo dicitur: Præcipe hæc & 1.Tim.4
doce, nemo adolescẽtiam tuam cõtemnat. Scien-
dum nãq; nobis est, quia in sacro eloquio aliquan
do adolescẽtia iuuentus uocatur. Quod citius o-
stenditur si Salomonis ad medium uerba profe-
rantur, qui ait: Lætare iuuenis in adolescẽtia tua. Eccl.11
Si enim utraq; unum esse nõ decerneret, quẽ mo-
nebat in adolescentia, iuuenem non uocaret.

ADMONITIO XXVII.

ALiter admonẽdi sunt, qui in hoc quod tem-
poraliter appetunt prosperantur: atq; aliter
qui ea quidẽ quæ mũdi sunt cõcupiscunt,
sed tamẽ aduersitatis labore fatigant. Admonẽ- B
di nanq; sunt qui in hoc quod temporaliter appe-
tũt prosperant, nec cùm cũcta ad uotũ suppetunt,
dantem quærere negligãt, si in his quæ dantur a-
nimum figant: ne peregrinationem pro patria di-
ligant, ne subsidia itineris in obstacula peruento
nis uertãt, ne nocturno lunæ lumine delectati, cla
ritatem solis uidere fugiant. Admonẽdi itaque
sunt, ut quæcũq; in hoc mũdo cõsequũtur, calami
tatis solatia, nõ autem præmia retributionis cre-
dant, sed contra fauores mũdi mẽtem erigant, ne
in eis ex tota cordis delectatiõe succumbãt. Qui
quis enim prosperitatem qua utitur apud iudici-
um cordis melioris uitæ amoris nõ reprimit, fau
rem uitæ transeuntis in mortis perpetuę occasio- C
nem uertit. Hinc est enim q; sub Idumæorum spe-
cie, qui uincendos se prosperitati suæ reliquerũt,
in huius mundi successibus lætantes, increpãtur
cùm dicitur: Dederũt terram meam sibi in hære-
ditatem cum gaudio, ex toto corde & ex animo.
Quibus uerbis perpẽditur q; nõ solum quia gau-
deant, sed q; toto corde & ex animo gaudeant, di
stricta reprehẽsione feriãtur. Hinc Salomon ait:
Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperi- Prou.1
tas stultorum perdet illos. Hinc Paulus admonet
dicens: Qui emũt tanquam nõ possidẽtes, & qui 1.Cor.7
utuntur hoc mũdo tanquam non utantur. Vt ui-
delicet sic uobis quæ suppetunt exterius seruiant,
quatenus à supernæ dilectionis studio animam
nõ inflectant: ne luctum nobis internæ pereg-
D nationis temperent ea quæ in exilium positis sub
sidium præbent, & quasi felices in trãsitorijs nos
gaudeamus, qui ab æternis nos interimi miseros
cernimus. Hinc nãq; est quod electorum uoce di- Cant.2
cit Ecclesia: Leua eius sub capite meo, & dextera
illius amplexabitur me. Sinistram Dei prosperita
tem uidelicet uitæ præsentis quasi sub capite po-
suit, quam intentione summi amoris premit. De-
xtera uerò Dei eam amplectitur: quia sub æterna
eius beatitudine tota deuotione cõnetur. Hinc
rursum per Salomonem dicitur: Longitudo die- Prou.3
rum in dextera eius, in sinistra uerò eius diuitiæ
& gloria. Diuitiæ itaq; & gloria qualiter sint ha-
benda docuit, quæ posita in sinistra memorauit.
Hinc Psalmista ait: Saluum me fac dextera tua. Psal.107
Neq; enim ait manu, sed dextera: ut uidelicet cum

dexteram

dexteram diceret, quia æternam salutem quæreret indicaret. Hinc rursum scriptum est: Dextera manus tua Domine confregit inimicos. Hostes enim Dei etsi in sinistra eius proficiũt, in dextera franguntur: quia plerunq; prauos uita præsens eleuat, sed aduentus æternæ beatitudinis damnat. Psal. 67

Admonẽdi sunt qui in hoc mundo prosperantur, ut solerter cõsiderẽt, quia præsentis uitæ prosperitas aliquando idcirco datur ut ad meliorem uitam prouocet, aliquando uerò ut in æternum plenius damnet. Hinc est enim q; plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur, ut quandoq; ad æterna separanda prouocetur. Neq; enim rudis populus ille promissionibus Dei in lõginquum crederet, si à promissore suo non etiam è uicino aliquid percepisset. Vt ergo ad æternorum fidem certius roboretur, nequaquã solummodo spe ad res, sed rebus quoq; ad spem trahitur. Quod liquidò Psal
Psal. 104 mista testatur dicens: Dedit eis regiones gentiũ, & labores populorum possederunt: ut custodiãt iustificationes eius, & legem eius requirant. Sed cùm largientem Deum humana mens boni operis repensatione nõ sequitur, unde nutrita piè creditur, inde iustius damnatur. Hinc enim per Psal-
Psal. 71 mistam rursum dicitur: Deiecisti eos dum alleuarẽtur. Quia uidelicet reprobi cùm recta opera diuinis muneribus non rependunt, cùm totos se hic deserunt, & affluentibus prosperitatibus dimittunt, unde exterius proficiunt, inde ab intimis cadunt. Hinc est quòd in inferno cruciato diuiti di-
Luc. 16 citur: Recepisti bona in uita tua. Idcirco etenim recepit bona in uita sua malus, ut illic plenius mala reciperet, quia hic fuerat nec per bona conuersus. At contrà admonendi sunt, qui ea quidẽ quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur, ut sollicita consideratione perpendant, creator dispensatorq; cunctorum quanta super eos gratia uigilat, quos in sua desideria non relaxat. Ægro quippe quem medicus desperat, concedit ut cuncta quæ concupiscit accipiat. Nam qui sanari posse creditur, à multis quæ appetit prohibetur. Et pueris nummos subtrahimus, quibus tota simul patrimonia hæredibus reseruamus. Hinc ergo de spe æternæ hæreditatis gaudium sumant, quos aduersitas uitæ temporalis humiliat: quia nisi saluandos eos in perpetuum cerneret, erudiendos sub disciplinæ regimine diuina dispẽsatio nõ refrenaret. Admonẽdi itaq; sunt qui in his quæ temporaliter concupiscunt, aduersitatis labore fatigantur, ut sollicitè considerent quòd plerunq; etiam iustos cùm temporalis potentia sustollit, uelut in laqueum culpa comprehendit. Nam sicut in priori huius uoluminis parte iam diximus, Deo Dauid prius amabilis rectior fuit in seruitio, quàm cùm peruenit ad regnum. Seruus nanq; amore iustitiæ, deprehensum aduersarium ferire timuit: rex autem persuasione luxuriæ deuotum militem etiam sub studio fraudis ex-
1. Reg. 24 tinxit. Quis ergo opes, quis potestatem, quis glo-
1. Reg. 11 riam quærat innoxiè, si & illi extiterũt noxia qui hæc habuit non quæsita? Quis inter hæc sine magno discriminis labore saluabitur, si ille in his culpa interueniente turbatus est, qui ad hæc fuerat Deo eligente præparatus? Admonendi sunt ut considerent, quia Salomon qui post tantam sapientiam usq; ad idololatriam cecidisse describitur, nihil in hoc mundo prius quàm caderet aduersitatis habuisse memoratur. Sed concessa sapientia funditùs cor deseruit, quod nulla uel minima tribulationis disciplina custodiuit. 3. Reg. 11

ADMONITIO XXVIII.

Aliter admonẽdi sunt coniugijs obligati, atque aliter à coniugij nexibus liberi. Admonendi sunt nanq; coniugijs obligati, ut cùm uicissim quæ sunt alterius cogitant, sic eorum quisque placere studeat coniugi, ut nõ displiceat conditori: sic ea quæ huius mundi sunt agant, ut tamen appetere quæ Dei sunt non omittant: sic de bonis præsentibus gaudeant, ut tamẽ sollicita intentione mala æterna pertimescant: sic de malis temporalibus lugeant, ut tamen consolatione integra spem in bonis perennibus figant: quatenus dum in transitu cognoscunt esse omne quod agunt, in mansione sciant quod appetunt: nec mala mundi cor confringãt, cùm spes bonorum cœlestium roborat: nec bona præsentis uitæ decipiant, cùm suspecta subsequentis iudicij mala contristant. Itaq; animus Christianorum coniugum & infirmus & fidelis, qui & plenè cuncta temporalia despicere non ualet, & tamen æternis se conIungere per desiderium ualet: quamuis in delectatione carnis interim iaceat, supernæ spei refectione conualescat. Et si habet quæ mundi sunt in usu itineris, speret quæ Dei sunt in fructu peruentionis: nec totum se ad hoc quod agit conferat, ne ab eo quod robustè sperare debuit, funditùs cadat. Quod bene ac breuiter Paulus exprimit dicens: Qui habent uxores, tanquam non habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudẽt, tanquam non gaudentes. Vxorem quippe quasi non habendo habet, qui sic per illam carnali consolatione utitur, ut tamen nunquam ad praua opera à melioris intentionis rectitudine eius amore flectatur. Vxorem quasi non habendo habet, qui transitoria esse cuncta conspiciens, curam carnis ex necessitate tolerat, sed æterna gaudia spiritus ex desiderio expectat. Non flendo autem flere, est sic exteriora aduersa plangere, ut tamen nouerit æternæ quoq; spei consolatione gaudere. Et rursum, non gaudendo gaudere, est sic de infimis animum attollere, ut tamen nũquam desinat summa formidare. Vbi quoq; aptè paulo pòst idẽ doctor ac prædicator gentium subdit dicens: Præterit enim figura huius mundi. ac si apertè diceret: Nolite constanter mundum diligere, quando & ipse non potest quem diligitis stare. Incassum cor quasi manentes figitis, dum fugit ipse quem amatis. Admonendi sunt coniuges ut ea in quibus sibi aliquando displicent, & patientes inuicem tolerent, & exhortantes inuicem saluent. Scriptum nanq; est: Inuicem onera uestra portate, & sic ad-
1. Cor. 7

implebitis legẽ Christi. Lex quippe Christi charitas est: quia ille nobis & largiter sua bona contulit, & æquanimiter mala nostra portauit. Tunc ergo legem Christi & eius mandata imitãdo complemus, quando & nostra bona benignè conferimus, & nostrorum mala piè sustinemus. Admonendi quoque sunt & coniuges, ut eorum quisq; non tam quæ ab altero tolerat, quàm quæ ab ipso tolerentur attendat. Si enim sua quæ portantur consideret, ea quæ ab altero sustinet leuius portat. Admonendi sunt coniuges ut susciendæ prolis se meminerint causa coniunctos, & cum immoderatę admixtioni seruientes propagationis articulum in usum transferũt uoluptatis, perpendant quòd licet extrà non exeant, in ipso tamen coniugio coniugij iura transcendunt. Vnde necesse est ut crebris exhortationibus moneantur ut defleant quòd pulchram copulæ speciem admixtis uoluptatibus fœdant. Hinc est enim q̃ peritus medicinæ cœlestis Apostolus non tam sanos instituit quàm infirmis medicamenta mon-
1.Cor.7 strauit, dicens: De quibus scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem unusquisque suam habeat uxorem, & unaquæque suum uirum habeat. Qui enim fornicationis metum præmisit, profectò nõstantibus præceptum contulit: sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit. Vnde adhuc infirmantibus subdidit: Vxori uir debitum reddat, similiter & uxor uiro. Quibus dũ in magna honestate coniugij aliquid de uoluptate largiretur, paulo pòst subdidit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Culpa quippe esse innuitur, quod indulgeri perhibetur. Sed quæ tanto citius relaxetur, quanto non per hanc illicitum quid agitur: sed hoc quod est licitum, sub moderamine non tene
Gen.9 tur. Quod bene Loth in semetipso exprimit, qui ardentem Sodomam fugit: sed tamen Segor ueniens, nequaquam mox montana conscendit. Ardentẽ quippe Sodomã fugere, est illicita carnis incendia declinare. Altitudo uerò montium, est munditia continentium. Vel certè quasi in monte sunt qui & iam carnali copulæ inhærent, sed tamen extra susciendæ prolis admixtionem debitam, nulla carnis uoluptate soluũtur. In monte quippe stare quid est nisi fructus propaginis in carne non quærere? In monte stare, est carni carnaliter non adhærere. Sed quia multi sunt qui scelera quidẽ carnis deserũt, nec tamen in coniugio positi usus solummodo debiti iura conseruant, exijt quidem Loth Sodomam, sed tamen mox ad montana non peruenit: quia iam damnabilis uita relinquitur, sed adhuc celsitudo coniugalis continentiæ subtiliter non tenetur. Est uerò in medio Segor ciuitas, quæ fugientem saluet infirmum: quia uidelicet cùm sibi per incontinentiam miscentur coniuges, & lapsus scelerum fugiunt, & tamen uenia saluantur. Quasi paruam quippe ciuitatem inueniunt in qua ab ignibus defendantur: quia coniugalis hæc uita non qui-

A dem in uirtutibus mira est, sed tamen à supplicijs secura. Vnde idem Loth ad angelum dicit: Est ci- Gen.19
uitas hic iuxtà ad quam possum fugere parua, & saluabor in ea. Nunquid non modica est, & uiuet anima mea in ea? Iuxtà ergo Segor dicitur, & tamen ad salutem tuta perhibetur: quia coniugalis uita nec à mundo longè diuisa est, nec tamen à gaudio salutis aliena. Sed tunc in hac actione uitã suam coniuges quasi in parua ciuitate custodiũt, quando pro se assiduis deprecationibus intercedunt. Vnde rectè per angelum ad eundem Loth dicitur: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut
B non subuertam urbem pro qua locutus es. Quia uidelicet cùm deprecatio funditur Deo, nequaquam talis coniugij uita damnatur. De qua de precatione quoq; Paulus admonet dicens: Nolite 1.Cor.7
te fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi. At contrà admonendi sunt qui ligati coniugijs non sunt, ut cœlestibus præceptis eo rectius seruiant, quo eos ad curas mundi nequaquam iugum copulæ carnalis inclinat: ut quos onus licitum coniugij non grauat, nequaquam pondus illicitum terrenæ sollicitudinis premat, sed tanto eos paratiores dies ultionis quanto expeditiores inueniat: ne quo meliora agere uacantes possunt, sed tamen negligunt, eo supplicia deteriora mereantur. Audiant quod Apostolus cum quosdam ad cœlibatus gratiam instrueret, non coniugium spreuit, sed curas mundi nascentes ex coniugio repulit, dicens: Hoc ad
C utilitatem uestram dico, non ut laqueum uobis injiciam: sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Domino obseruiendi. Ex coniugijs quippe terrenæ sollicitudines prodeunt: & idcirco magister gẽtium auditores suos ad meliora persuasit, ne sollicitudine terrena ligarẽtur. Quem ergo cœlibem curarum secularium impedimẽtum præpedit, & coniugio se nequaquam subdidit, & tamen coniugij onera non euasit. Admonendi sunt cœlibes, ne sine damnationis iudicio misceri se fœminis uacantibus putent. Cùm enim Paulus fornicationis uitiũ tot criminibus execrãdis inseruit, cuius sit reatus indicauit, dicens: Neq; fornicatores, neque seruientes idolis, neque adulteri, neque molles, neque
D masculorum concubitores, neque fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces regnũ Dei possidebunt. Et rursum: Fornicatores autem Heb.13
& adulteros iudicabit Deus. Admonendi sunt itaque, ut si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, coniugij portum petant. Scriptum nanque est: Melius est nubere quàm uri. 1.Cor.7
Sine culpa quippe ad coniugium ueniũt, si tamẽ necdum meliora uouerũt. Nam quisquis bonum maius subire proposuit, bonum minus quod licuit illicitum fecit. Scriptum quippe est: Nemo Luc.9
mittens manum suam ad aratrum & respiciẽs retrò, aptus est regno cœlorum. Qui igitur fortiori studio intenderat, retrò conuincitur respicere, si relictis amplioribus bonis ad minima retorquetur.

ADNO-

ADMONITIO XXIX.

ALiter admonendi sunt peccatorum carnis conscij, atque aliter ignari. Admonendi nanque sunt peccata carnis experti, ut mare saltem post naufragium metuant, & perditionis suæ discrimina uel cognita perhorrescant, ne qui piè post perpetrata mala seruati sunt, hæc improbè repetendo moriãtur. Vnde peccanti animæ nunquam à peccato desinenti dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Admonendi sunt itaque ut studeant, quatenus si accepta naturæ bona integra seruare noluerunt, saltem scissa resarciant. Quibus nimirum necesse est ut perpendant in tam magno fidelium numero, quàm multi & se illibatos custodiant, & alios ab errore conuertant. Quid ergo isti dicturi sunt, si alijs in integritate stantibus, ipsi nec post damna resipiscant? Quid dicturi sunt, si cùm multi & alios secum deferunt ad regnum, hi expectanti Domino nec semetipsos reducant? Admonendi sunt ut præterita commissa considerent, & imminentia deuitent. Vnde sub ludææ specie per prophetam Dominus corruptis in hoc mundo mentibus, transactas ad memoriam culpas reuocat, quatenus pollui in futuris erubescant, dicens: Fornicatę sunt in Ægypto in adolescentia sua, ibi subacta sunt ubera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum. In Ægypto quippe ubera subiguntur, cùm turpi huius mundi desiderio humanæ mentis uoluntas substernitur. In Ægypto pubertatis mammæ franguntur, quando naturales sensus adhuc in semetipsis integri, pulsantis concupiscentiæ corruptione uitiantur. Admonendi sunt carnis peccata experti, ut uigilanti cura conspiciant, post delicta nobis ad se redeuntibus Deus quanta beneuolentia sinum suæ pietatis expandat, cum per prophetam dicat: Si dimiserit uir uxorem suam, & illa recedens duxerit uirum alium, nunquid reuertetur ad eum ultrà? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Ecce de fornicante & relicta muliere argumentum iustitiæ proponitur, & tamen nobis redeuntibus post lapsum non iustitia, sed pietas exhibetur. Vt hinc utiq; colligamus, si nobis delinquentibus tanta pietate parcitur, à nobis nec post delictum redeuntibus quanta improbitate peccatur: aut quæ ab illo erit super improbos uenia, qui nõ cessat uocare post culpam? Quæ nimirum bene per prophetam post delictum misericordia uocationis exprimitur, cùm auerso homini dicitur: Et erunt oculi tui uidentes præceptorem tuum, & aures tuæ audient uerbum post tergum monentis. Humanum quippe genus Dominus in faciem monuit, quando in paradiso condito homini atq; in libero arbitrio stanti, quid facere, quidúe non facere deberet indixit. Sed homo in Dei faciem terga dedit, cùm superbiens eius iussa cõtempsit. Nec tamen superbiẽtem Deus deseruit, qui ad reuocandum hominem legem dedit, exhortantes

Hier.3

Ezech.23

Hier.3

Esa.30

A angelos misit, in carne nostræ immortalitatis ipse apparuit. Ergo post tergum stans admonuit, qui ad recuperationem nos gratiæ etiam cõtemptus uocauit. Quod igitur generaliter simul potuit dici de cunctis, hoc necesse est specialiter sentiri de singulis. Quasi enim corã positus Deo quisq; uerba monitionis eius percipit, cum priusquam peccata perpetret, uoluntatis eius præcepta cognoscit. Adhuc enim ante faciem eius stare, est necdum eum peccando cõtemnere. Cùm uerò derelicto bono innocẽtiæ iniquitatem eligẽs appetit, iam terga in eius faciem mittit. Sed ecce adhuc & post tergum Deus subsequẽs monet, qui etiã post culpam ad se redire persuadet. Auersum reuocat, cum cõmissa nõ respicit, sed reuertenti sinũ pietatis expãdit. Vocem ergo post tergũ monentis audimus, si ad inuitãtem nos Dominũ saltẽ post peccata reuertimur. Debemus ergo pietatẽ uocãtis erubescere, si iustitiam nolumus formidare: quia tãto grauiori improbitate cõtemnitur, quanto & cõtemptus adhuc uocare nõ dedignatur. At contrà admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ut tanto sollicitius præcipitẽ ruinã metuãt, quanto altius stant. Admonendi sunt ut nouerint, quia quo magis loco prę eminẽti cõsistunt, eo crebrioribus sagittis insidiatoris impetuntur. Quia tanto ardentius solet erigi, quanto robustius se cõspicit uinci: tantoq; intolerabilius dedigniat uinci, quãto cõtra se uidet per integra infirmæ carnis castra pugnari. Admonẽdi sunt ut incessanter præmia suspiciant, & libenter pro culdubio tentationum quas tolerant labores calcabunt. Si em̃ attẽdatur felicitas quæ sine trãsitu attingitur, leue fit quod transeundo laboratur. Audiant quod per prophetã dicitur: Hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ uolui, & fœdus meũ tenuerint, dabo eis in domo mea & in muris meis locũ & nomẽ melius à filijs & filiabus. Eunuchi quippe sunt, qui cõpressis motibus carnis, affectũ in se praui operis abscindunt. Quo autem apud patrem loco habeantur ostenditur: quia in domo patris, uidelicet æterna mãsione etiam filijs præferuntur. Audiant quod per Ioannem dicitur: Hi sunt qui cum mulieribus nõ sunt coinquinati: uirgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunq; ierit. Et q; canticũ cantant quod nemo potest dicere, nisi illa centum quadraginta quatuor milia. Singulariter quippe canticũ agno cantare, est cum eo in perpetuum præ cũctis fidelibus etiã de incorruptiõe carnis gaudere. Quod tamẽ electi cęteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidẽ in illorum celsitudine lęti sunt, quãuis ad eorum prę mia non assurgant. Audiant peccatorum carnis ignari quod per semetipsam de hac integritate ueritas dicit: Nõ omnes capiũt uerbum hoc. Quod eo innotuit summum esse, quo denegauit omniũ: & dum prędicit quia difficile capit, audientibus innuit, captum cum qua cautela teneatur. Admonendi sunt itaq; peccata carnis ignorantes, ut & prę eminere uirginitatem cõiugio sciant, & tamen

Esa.56

Apoc.13

Matth.19

men se super cõiuges nõ extollãt, quatenus dum & uirginitatem præferunt & se postponunt, & illud non deserant quod melius esse æstimant, & se custodiant quo se inaniter nõ exaltant. Admonendi sunt ut cõsiderent q; plerunq; actione secularium uita cõtinentium confunditur, cùm illi ultra habitum assumunt opera, & isti iuxta ordinem proprium nõ excitant corda. Vnde bene per prophetã dicitur: Erubesce Sidon, ait mare. Quasi eñ per uocẽ maris ad uerecũdiam Sidon adducitur, quando per cõparationem uitæ seculariũ, atq; in hoc mundo fluctuantiũ, eius qui munitus & quasi stabilis cernitur, uita reprobat. Sæpe eñ nõnulli ad Dominũ post peccata carnis redeuntes, tanto ardentius se in bonis operibus exhibent, quanto dãnabiliores se de malis uident. Et sæpe quidã in carnis integritate perdurãtes, cùm minus se respiciunt habere quod defleant, plenè sibi sufficere uitæ suæ innocentiã putant, atq; ad feruorẽ spiritus nullis se ardoris stimulis inflãmant. Et fit plerunq; Deo gratior amore ardẽs uita post culpam, quam securitate torpens innocẽtia. Vnde & uoce iudicis dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. &: Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitente, magis quàm super nonagintanouem iustis, quibus non opus est pœnitẽtia. Quod citius ex ipso usu colligimus, si nostræ mentis iudicia pensemus. Plus nanq; terram diligimus quæ post spinas exarata fructus uberes producit, quàm quæ nullas spinas habuit, sed tamen exculta sterilem segetem gignit. Admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ne superioris ordinis celsitudine se cæteris præferant, cũ ab inferioribus quãta se melius agant ignorãt. In examine nanq; recti iudicis, mutat merita ordinũ qualitas actionũ. Quis eñ consideratis rerũ ipsis imaginibus nesciat q; in natura gemmarũ carbunculus præfertur hyacinthoe? Sed tamen cærulei coloris hyacinthus præfertur pallenti carbunculo: quia & illi quod naturæ ordo subtrahit, species decoris adiungit, & hunc quem naturalis ordo prætulerat, coloris qualitas fœdat. Sic ergo in humano genere & quidã in meliori ordine deteriores sunt, & quidam in deteriori meliores: quia & isti sortem extremi habitus bene uiuendo transcendunt, & illi superioris loci meritum moribus non exæquando diminuunt.

Esa.23

Lvc.7

ADMONITIO XXX.

ALiter admonẽdi sunt qui peccata deplorãt operum, atq; aliter qui cogitationũ. Admonendi quippe sunt qui peccata deplorant operum, ut cõsummata mala perfecto diluant lamento, ne plus astringant in debito perpetrati operis, & minus soluant fletibus satisfactionis. Scriptum quippe est: Potum dedit nobis in lachrymis & in mensura: ut uidelicet uniuscuiusq; mẽs tantũ pœnitendo cõpunctionis suæ bibat lachrymas, quantum se à Deo meminit aruisse per culpas. Admonendi sunt ut incessanter admissa ante oculos reducant, atq; uiuendo agant ut à districto iudice uideri non debeant. Vnde Dauid cùm peteret dicens: Auerte oculos tuos à peccatis meis, paulo superius intulit: Delictum meũ coram me est semper. ac si diceret: Peccatum meum ne respicias postulo, quia hoc respicere ipse non cesso. Vnde & per prophetam Dominus dicit: Et peccatorũ tuorum memor non ero, tu autem memor esto. Admonendi sunt ut singula quæq; admissa considerent, & dum per unumquodq; erroris sui inquinationem deflẽt, simul se ac totos lachrymis mundent. Vnde bene per Hieremiam dicitur, cùm ludææ singula delicta pensarent: Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Diuisas quippe ex oculis aquas deducimus, quando peccatis singulis dispertitas lachrymas damus. Neq; enim uno eodemq; tẽpore æquè mens de omnibus dolet, sed dum nunc huius nũc illius culpæ memoria acrius tangitur, simul de omnibus in singulis commota purgatur. Admonendi sunt, ut de misericordia quã postulant præsumant, ne ui immoderatæ afflictiõis intereãt. Neq; eñ piè Dominus ante delinquentiũ oculos flẽda peccata opponeret, si per semetipsum ea districtè ferire uoluisset. Constat enim q; à suo iudicio abscondere uoluit, quos miserãdo præueniẽs sibimetipsis iudices fecit. Hinc eñ scriptũ est: Præueniamus faciẽ Domini in confessione. Hinc per Paulũ dicitur: Si nosmetipsos dijudicaremus, non utiq; iudicaremur. Rursumq; admonendi sunt, ut sic de spe fiduciam habeant, ne tamen incauta securitate torpescant. Plerunq; enim hostis callidus mentem quam peccato supplantat, cùm de ruina sua afflictam respicit, securitatis pestiferæ blanditijs seducit. Quod figuratè exprimitur, cùm factum Dinæ memoratur. Scriptum quippe est: Egressa est Dina ut uideret mulieres regionis illius: quam cùm uidisset Sichẽ filius Emor Euei princeps terræ illius, adamauit, & rapuit, & dormiuit cum illa, ui opprimens uirginem, & conglutinata est anima eius cum ea, mistemq; blanditijs deliniuit. Dina quippe ut mulieres uideat extraneæ regionis egreditur, quando unaquæq; mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atq; extra ordinem proprium uagatur. Quam Sichen princeps terræ illius opprimit: quia uidelicet inuentam in curis exterioribus diabolus corrumpit. Et conglutinata est anima eius cum ea: quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cùm mens à culpa resipiscit, ad se ducitur, atq; admissum flere conatur, corruptor autem spes & securitates uacuas ante oculos reuocat, quatenus utilitatem tristitiæ subtrahat, rectè illic subiungitur: Tristemq; blanditijs deliniuit. Modò enim aliorum facta graniora, modò nihil esse quod perpetratum est, modò misericordem Deum loquitur, modò adhuc tempus subsequens ad pœnitentã pollicetur: ut dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur, quatenus tunc bona nulla percipiat quam nunc mala contristant, & tunc plenius obruat supplicijs quæ nũc etiam gaudet in delictis. At cõtrà admonẽdi sunt qui peccata cogitationum deflent, ut sollicitè considerent intra men-

Psal.97

Thren.3

Psal.54

1.Cor.11

Gen.34

tra mentis arcana, utrum delectatione tantūmodo, an etiam consensu deliquerint. Plerunq; enim tentatum cor & ex carnis nequitia delectatur, & tamen eidem nequitiæ ex ratione renititur, ut in secreto cogitationis & contristet quod libet, & libeat quod contristat. Nonnunquam uerò ita mēs baratro tentationis absorbetur, ut nullatenus renitatur, sed ex deliberatione sequitur hoc unde ex delectatione pulsatur, & si facultas exterior suppetat, rerum mox effectibus interiora uota consummat. Quod uidelicet si iusta animaduersio districti iudicis respicit, non est iam cogitationis culpa sed operis: quia etsi rerum tarditas foràs peccatū distulit, intus hoc cōsensionis opere uoluntas impleuit. In primo autem parente didicimus quia tribus modis omnis culpę nequitiam perpetramus: suggestione scilicet, delectatione, & consensu. Primum itaq; per hostem, secundum uerò per carnē, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim praua suggerit, caro se delectationi subijcit, atque ad extremum spiritus uictus delectatione consentit. Vnde & ille serpens praua suggessit. Eua autē quasi caro se delectationi subdidit. Adam uerò uelut spiritus suggestione ac delectatione superatus consensit. Suggestione itaq; peccatū agnoscimus, delectatione uincimur, consensu etiā ligamur.

Admonendi sunt igitur qui nequitias cogitationis deflent, ut sollicitè cōsiderent in qua pecca ti mensura ceciderunt, quatenus iuxta ruinæ modum quam in semetipsis introrsus sentiunt, etiam mensura lamentationis erigantur: ne si cogitata mala minus excruciant, usq; ad perpetranda opera perducant. Sed inter hæc ita terrendi sunt, ut tamen minimè frangantur. Sæpe enim misericors Deus eo citius peccata cordis abluit, quo exire ad opera non permittit: & cogitata nequitia tanto citius soluitur, quanto effectu operis districtius nō
Psal.31 ligatur. Vnde rectè per Psalmistam dicitur: Dixi, pronunciabo aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Qui autem impietatem cordis subdidit: quia cogitationum iniustitias pronūciare uellet indicauit. Dūq; ait: Dixi, pronūciabo: atq; ilico adiunxit, Et tu remisisti: quàm sit super hæc facilis uenia ostendit. Et dum se adhuc petere promittit, hoc quod petere se promittebat obtinuit, quatenus quia usq; ad opus non uenerat culpa, usq; ad cruciatū non peruenire pœnitētia, sed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinasset.

ADMONITIO XXXI.

ALiter admonēdi sunt enim qui admissa plāgunt, nec tamen deserunt: atq; aliter qui deserunt, nec tamen plangunt. Admonendi sunt enim qui admissa plangunt nec tamen deserunt, ut cōsiderare sollicitè sciant, quia flendo inaniter mundant, qui uiuendo se nequiter inquināt, cùm idcirco se lachrymis lauant ut mundi ad sordes re
Prou.26 deāt. Hinc enim scriptū est: Canis reuersus ad suū
2.Pet.2 uomitū, & sus lota in uolutabro luti. Canis quippe cùm uomit, profectò cibū qui pectus deprimebat proijcit: sed cum ad uomitum reuertitur, unde leuigatus fuerat rursus oneratur. Et qui admissa plangunt, profectò nequitiam de qua malè satiati fuerant, & quæ mentis intima deprimebat confitendo proijciunt, quam post confessionem dum repetunt resumūt. Sus uerò in uolutabro luti cùm lauatē, sordidior reddit. Et qui admissum plangit, nec tamen deserit, penè grauiori culpæ se subijcit: qui & ipsam quā flendo potuit impetrare ueniam cōtemnit, & quasi in lutosa aqua semetipsum uoluit: quia dum fletibus suis uitæ mūditiā subtrahit, ante Dei oculos sordidas ipsas etiā lachrimas facit. Hinc rursum scriptū est: Ne iteres uerbū in ora Eccle.7
tione tua. Verbū nanq; in oratione iterare, est post fletum committere quod rursum necesse sit flere. Hinc per Esaiam dicitur: Lauamini, mūdi estote. Esa.1
Post lauacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lachrymas uitæ innocentiam non custodit. Lauantur ergo & nequaquam mūdi sunt, qui commissa flere non desinūt, sed rursus flenda committunt. Hinc quoq; per quendam sapientem dicitur: Quid prodest si baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius? Eccl.34
Baptizatur quippe à mortuo qui mundatur fletibus à peccato. Sed post baptisma mortuū tangit, qui culpam post lachrymas repetit. Admonendi sunt qui admissa plangunt nec tamen deserunt, ut ante districti iudicis oculos eis se esse similes agnoscāt, qui uenientes ad faciem quorundā hominum magna eis submissione blandiūtur, recedentes autem inimicitias ac damna quæ ualent atrociter inferunt. Quid enim culpam flere, nisi humilitatē Deo suæ deuotionis ostendere? Et quid est post fletum praua agere, nisi superbas in eū quem rogauerat, inimicitias exercere? Iacobo attestante qui ait: Quicunque uoluerit amicus esse seculi Iac.4
huius, inimicus Dei constituitur. Admonendi sunt qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut sollicitè considerent quia ita plerunq; mali inutiliter compunguntur ad iustitiam, sicut plerunque boni innoxiè tentantur ad culpam. Fit quippe mira exigentibus meritis dispositionis internæ mensura, ut & illi dum de bono aliquid agunt quod tamen non perficiunt, superbè inter ipsa quæ etiā plenissimè perpetrant mala cōfidant: & isti dum de malo tentantur cui nequaquā consentiūt, quo per debilitatem ac infirmitatem titubant, eo gressus cordis ad iustitiam per patientiam & humilitatem uerius figant. Balaam quippe tabernacula iustorum respiciens ait: Moriatur anima mea mor Num.23
te iustorum, & fiant nouissima mea horū similia. Sed cùm compunctionis tempus abscessit, cōtra Num.24
eorū uitā quibus se similem fieri etiā moriēdo poposcerat, consiliū præbuit. Et cùm occasionem de auaritia reperit, citò oblitus est quicquid sibi de innocentia optauit. Hinc uerò doctor & prædicator gentiū Paulus ait: Video aliā legem in mem- Rom.7
bris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducētem in lege peccati quæ est in membris meis. Qui profectò idcirco tentatur, ut in bono robustius ex ipsa infirmitatis suæ cognitione

solidetur. Quid est ergo quòd ille compungitur, & tamen iustitiæ nõ appropinquat: iste tentatur, & tamen eum culpa non inquinat? nisi hoc quod aperte ostenditur, quòd nec malos bona imperfecta adiuuant, nec bonos mala inconsummata condemnant. At contrà admonẽdi quoq; sunt etiã qui admissa deserunt, nec tamen plangunt, ne iam relaxatas æstiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim scriptor si à scriptione cessauerit, quia alia non addidit, etiam illa quæ scripserat deleuit: & simili modo, nec qui contumelias irrogat, si solummodo tacuerit, satisfecit: cùm profectò necesse sit ut uerba præmissæ superbiæ uerbis subiunctæ humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est quia alia non multiplicat, nisi & illa quæ ligauerat soluat. Ita & cùm Deo delinquimus, nequa quam satisfacimus si ab iniquitate cessamus: nisi uoluptates quoq; quas dileximus, econtrariò appositis lamentis insequamur. Si enim nulla nos in hac uita operum culpa maculasset, nequaquã nobis hic adhuc degentibus ipsa ad securitatem innocentia nostra sufficeret: quia illicita animum multa pulsarent. Qua ergo mente securus est, qui perpetratis iniquitatib. ipse sibi testis est, quia innocens non est? Neq; enim Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorum morbos medicamentis contrarijs medetur: ut qui uoluptatibus delectati discessimus, rursum fletibus amaricati redeamus. Et qui per illicita defluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos restringendo surgamus. Et cor quod insana lætitia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod uulnerauerat elatio superbiæ, curet abiectio humilis uitæ. Hinc enim
Psal. 74 scriptum est: Dixi iniquis, nolite iniquè agere: & delinquẽtibus, nolite exaltare cornu. Cornu quippe delinquentes exaltant, si nequaquã se ad pœnitentiam ex cognitione suæ iniquitatis humiliant.
Psal. 50 Hinc rursum dicitur: Cor contritum & humiliatũ Deus non spernit. Quisquis enim peccata plangit nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare cõtemnit. Qui uerò peccata iam deserit nec tamen plangit, iam quidẽ humiliat, sed tamen cor
1. Cor. 6 conterere recusat. Hinc Paulus ait: Et hæc quidẽ fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Quia nimirum illos emendatior uita sanctificat, quos et per pœnitentiam abluens afflictio fletuum mundat. Hinc Petrus cùm quosdam territos malorum suorum consideratione conspiceret, admonuit di
Act. 2 cens: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrûm. Dicturus enim baptisma, præmisit pœnitentiæ lamenta: ut prius se aqua suæ afflictionis infunderent, & postmodum sacramento baptismatis lauarent. Qua ergo mẽte qui transactas culpas flere negligunt, uiuunt securi de uenia, quando ipse summus pastor Ecclesiæ huic etiam sacramẽto addendam pœnitẽtiam credidit, quod peccata principaliter extinguit?

ADMONITIO XXXII.

ALiter admonẽdi sunt qui illicita quæ faciũt etiã laudant, atq; aliter qui accusant praua, nec tamen deuitant. Admonendi sunt enim qui illicita quæ faciunt etiam laudant, ut considerent quòd plerunq; plus ore quàm opere delinquant. Opere nanque per semetipsos solos praua perpetrant. Ore autem per tot personas iniquitatem exhibent, quot audiẽtium mentes iniqua laudantes docent. Admonendi ergo sunt ut si eradicare mala dissimulant, saltem seminate pertimescant.

Admonendi sunt ut eis perditio priuata sufficiat. Rursumq; admonendi sunt, ut si esse mali non metuunt, erubescant saltem uideri quod sunt. Plerunq; enim culpa dum absconditur, effugat: quia dum mens erubescit uideri quod tamen esse non metuit, erubescit quandoq; esse quod fugit uideri. Cum uerò prauus quisque impudenter innotescit, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiã licitum putat, & quod licitum suspicatur, in hoc proculdubio multiplicius mergit. Vnde scriptũ est: Peccatũ suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Peccatũ enim suũ absconderet Sodoma, si adhuc sub timore peccaret. Sed funditùs frena timoris amiserat, quæ ad culpã nec tenebras requirebat. Vnde & rursum scriptũ est: Clamor Sodomorum & Gomorræ multiplicatus est. Gen. 18
Peccatũ quippe cum uoce, est culpa cum actione: peccatum uerò etiã cum clamore, est culpa cum libertate. At cõtrà admonẽdi sunt qui accusant praua, nec tamẽ deuitant, ut prouidè perpendant quid in districto Dei iudicio pro sua accusatione dicturi sunt, qui de reatu suorũ criminum etiã semetipsis iudicibus non excusantur. Hi itaq; quid aliud quàm præcones sunt sui? uoces contra culpas proferũt, & semetipsos operibus reos tradũt.

Admonẽdi sunt ut uideãt, quia de occulta iam retributione iudicij est q; eorũ mens malũ quod perpetrat illuminatur ut uideat, sed non conatur ut uincat: ut quo melius uidet, eo deterius pereat: quia & intelligentiæ lumen percipit, & actionis prauæ tenebras non relinquit. Nam cum acceptã ad adiutorium scientiam negligunt, hanc contra se in testimonium uertunt, & de lumine intelligẽtiæ augent supplicia. quod profectò acceperant ut possent delere peccata. Quorũ nimirũ nequitia dum malũ agit quod dijudicat, uẽturũ iudicium iam hic degustat: ut cum æternis supplicijs seruit obnoxia, suo hic interim examine non sit absoluta: tantoq; illic grauiora tormẽta percipiat, quanto hic malum non deserit, etiam quod ipsa mens cõdemnat. Hinc enim ueritas dicit: Seruus qui cognouit uoluntatem domini sui & non fecit secundum uolũtatẽ eius, plagis uapulabit multis. Hinc Luc. 12
Psalmista ait: Descendant in infernum uiuentes. Psal. 54
Viui quippe quæ circa illos aguntur, sciunt & sentiunt, mortui autem sentire nihil possunt. Mortui autem in infernum descenderent, si mala nesciendo perpetrarent. Cùm uerò sciunt mala & tamẽ faciunt, ad iniquitatis infernum uiuentes miseri sentientesq; descendunt.

ADMONITIO XXXIII.

ALiter admonẽdi sunt q repẽtina cõcupiscẽtia superant, atq; aliter qui in culpa ex cõsilio

lio ligantur. Admonendi itaq; sunt quos repentina concupiscentia superat, ut in bello præsentis uitæ se quotidie positos attendant, & cor quod præuidere uulnera non potest, scuto sollicíti timoris tegant: ut occulta insidiantis iacula hostis perhorrescant, & in tam caliginoso certamine intentione cõtinua inter mẽtis castra se muniant. Nam si à circumspectiõis sollicitudine cor destituitur, uulneribus aperitur: quia hostis callidus tanto liberius pectus percutit, quãto nudum à prouidentiæ lorica deprehendit. Admonendi sunt qui repentina cõcupiscentia superãtur, ut curare nimis terrena desuescant: quia intentionem suam dum rebus transitorijs immoderatius implicãt, quibus culparum iaculis transfigantur ignorant. Vnde per Salomonem uox percussi & dormientis exprimitur, qui ait: Verberauerunt me, sed non doluí: traxerunt me, & ego non sensi. Quando euigilabo, & rursum uina reperiam? Mens quippe à cura suæ sollicitudinis dormiens uerberatur & non dolet: quia sicut imminentia mala non prospicit, sic neq; quæ perpetrauerit agnoscit. Trahitur & nequaquã sentit, quia per illecebras uitiorũ ducit: nec tamen ad sui custodiã suscitat. Quæ quidẽ euigilare optat ut rursum uina reperiat: quia quamuis somno torporis à sui custodia prematur, uigilare tamen ad seculi curas nititur: ut semper uoluptatibus debrietur, & cum ad illud dormiat in quo solerter euigilare debuerat, ad illud uigilare appetit, ad quod laudabiliter dormire potuisset. Hinc superius scriptum est: Et eris quasi dormiẽs in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. In medio eñ mari dormit, qui in huius mũdi tentationibus positus prouidere motus irruentium uitiorum quasi imminentes undarum cumulos negligit. Et quasi clauum gubernator amittit, quando mens ad regendam nauem corporis, studium sollicitudinis perdit. Clauum quippe in mari amittere, est intentionem prouidam inter procellas huius seculi non tenere. Si enim gubernator sollicitè clauum stringit, modò in fluctibus ex aduerso nauem dirigit, modò uentorum impetus per obliquum findit. Ita cum mens uigilanter animam regit, modò alia superans calcat, modò alia prouidens declinat, ut & præsentia laborãdo subiiciat, & contra futura certamina prospiciẽdo contemnat. Hinc rursum quoq; de fortibus supernæ patriæ bellatoribus dicitur: Sit uniuscuiusq; ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Ensis enim super femur ponitur, quãdo acumine sanctæ prædicationis praua suggestio carnis edomatur. Per noctem uerò cæcitas nostræ infirmitatis ac debilitatis exprimitur: quia quicquid aduersitatis in nocte imminet, non uidet. Vniuscuiusq; ergo ensis super femur suum ponit̃ propter tentationes siue timores nocturnos: quia uidelicet sancti & perfecti uiri dum ea quę non uident metuunt, ad intentionem certaminis parati semper assistunt. Hinc rursum sponsæ dicitur: Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano. Rem nanq; quã oculis non cernimus, plerunq; odore pręuidemus.

Prou. 23

Can. 5

Can. 7

A Per nasum quoq; odores, fœtoresq; discernimus. Quid ergo per nasum Ecclesiæ, nisi sanctorũ prouida discretio designatur? Qui etiam turri similis quæ est in Libano dicitur: quia discreta eorum prouidentia ita in alto posita est, ut tentationum certamina & prius quàm ueniant uideat, & contra ea dum uenerint munita subsistat. Quæ enim futura præuidentur, cùm præsentia fuerint, minoris timoris fiunt: quia dum contra ictum quisquis paratior redditur, hostis qui se inopinatum credidit, eo ipso quo præuisus est eneruatur. At contrà admonendi sunt qui in culpa ex consilio ligantur, quatenus prouida cõsideratione perpendãt, quia dum mala ex iudicio faciunt, districtius contra se iudicium accendunt, ut tanto eos durior sententia feriat, quanto illos in culpa arctius uincula deliberationis ligant. Citius fortasse delicta pœnitendo abluerent, si in his sola præcipitatione cecidissent. Nam tardius peccatum soluitur, quod per consilium solidatur. Nisi enim mens omni modo æterna despiceret, in culpa ex consilij iudicio non periret. Hac ergo præcipitatione lapsi & per consilium pereuntes differunt, quòd cùm hi à statu iustitiæ peccando concidunt, plerunq; simul & in laqueum desperationis cadunt, & radice spei funditùs euelluntur. Hinc est quòd per prophetã Dominus non tam præcipitationum praua, quàm delictorum studia reprehendit, dicens: Ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea & succẽdatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum uestrorum. Hinc iterum iratus dicit: Visitabo super uos iuxta fructum studiorum uestrorum. Quia ergo à peccatis alijs differunt peccata quæ per consilium perpetrantur, non tam praua facta Dominus, quàm studia prauitatis insequitur. In factis enim sæpe infirmitate, sæpe negligentia, in studijs uerò malitiosa semper intẽtione peccatur. Quo contrà rectè beati uiri expressione per prophetam dicitur: Et in cathedra pestilentiæ non sedit. Cathedra quippe iudicis esse uel præsidentis solet. In cathedra autem pestilentiæ sedere, est ex iudicio praua committere. In cathedra pestilentiæ sedere, est & ex ratione mala discernere, & tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in peruersi consilij cathedra sedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, ut adimplere malum etiam per consilium conetur. Et sicut assistentibus turbis prælati sunt, qui cathedræ honore fulciuntur: ita delicta eorum qui præcipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt.

Hier. 4

Hier. 21

Psal. 1

Admonendi ergo sunt, ut hinc colligant qui in culpa etiam se per consilium ligant, qua quandoque ultione feriendi sunt, qui nunc prauorũ non socij, sed principes sunt.

ADMONITIO XXXIIII.

ALiter admonendi sunt qui licet minima, crebrò tamen illicita faciunt: atq; aliter qui se à paruis custodiunt, sed aliquãdo in grauioribus demergunt̃. Admonẽdi sunt qui quãuis in minimis, sed tamen frequẽter excedũt: ut nequaq; considerent qualia, sed quãta cõmittunt. Facta enim sua si

despiciunt

despiciunt timere dum pensant, debent formida- A re cùm numerant. Altos quippe gurgites flumi-
re maxima prætermittunt, ea tamen minima ob-
num paruæ, sed innumeræ, replent guttæ pluuia-
seruant, quę humano iudicio lõgè lateq; redoleãt.
rum. Et hoc agit sentina latenter excrescẽs, quod
patenter procella sæuiens. Et minuta sunt quæ e-
rumpunt in membris per scabiem uulnera: sed cũ
multitudo eorum innumerabiliter occupat, sic ui
tam corporis sicut unum graue inflictum pectori
Eccl.16 uulnus necat. Hinc uidelicet scriptũ est: Qui mo-
dica spernit, paulatim decidit. Qui enim peccata
minima flere ac deuitare negligit, à statu iustitiæ
non quidem repentè, sed partibus totus cadit. Ad
monendi sunt qui in minimis frequenter exce-
dunt, ut sollicitè considerent, quia nonnunquam
in parua deterius quàm in maiori culpa peccatur. B
Maior enim quo citius quia sit culpa agnoscitur,
eo etiam celerius emendatur. Minor uerò dũ qua
si nulla creditur, eo peius quo & securius in usu re
tinetur. Vnde fit plerunq; ut mens assueta malis le
uibus, nec grauiora perhorrescat, atq; ad quandã
authoritatem nequitiæ per culpas nutrita perue-
niat: & tanto in maioribus contemnat pertimesce
re, quanto in minimis didicit non timendo pecca
re. At contrà admonendi sunt, qui se à paruis cu-
stodiunt, sed aliquando in grauibus demergun-
tur, ut sollicitè seipsos deprehendant: quia dum
cor eorũ de custoditis minimis extollitur, ad per-
petranda grauiora ipso elationis suæ baratro de-
uoratur: & dum foris sibi parua subijciunt, sed per
inanem gloriam intus intumescunt, languore su- C
perbiæ intrinsecus uictam mentẽ etiam foràs per
mala maiora prosternunt. Admonendi sunt ergo
qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauí-
bus demerguntur, ne ubi se stare extrinsecus æsti-
mant, ibi intrinsecus cadant, & iuxta districtam di
stricti iudicis retributionem elatio minoris iusti-
tiæ, uia fiat ad foueam maioris culpæ. Qui enim
uanè elati boni minimi custodiam suis utribus tri-
buunt, iustè derelicti culpis maioribus obruũtur:
& cadendo discunt non fuisse proprium quòd ste
terunt, ut mala immensa cor reprimant, quod mi-
nima bona exaltant. Admonendi sunt ut consi
derent quòd & in culpis grauioribus alto reatu se
obligant, & tamen plerunq; in paruis quæ custo-
diunt deterius peccant: quia & in illis iniqua faci-
unt, & per ista se hominib. quòd iniqui sunt tegũt. D
Vnde fit ut cùm maiora mala perpetrant, coram
Deo apertæ iniquitatis sint: cùm parua bona cu-
stodiũt, corã hominibus simulatæ sanctitatis sint.
Matth.23 Hinc est enim quòd Pharisæis dicit: Liquãtes cu-
licẽ, camelũ aũt glutientes. ac si apertè diceretur:
Minima mala discernitis, maiora deuoratis. Hinc
est enim quòd rursum ore ueritatis increpantur
cùm audiunt: Decimatis mentã, & anetũ, & cimi-
num, & relinquitis quæ grauiora sunt legis, iudici
um, misericordiã, & fidẽ. Neq; enim negligẽter au
diendũ est, quòd cùm decimari minima diceret,
extrema quidem de oleribus maluit, sed tamẽ be-
ne olentia memorari: ut profectò ostẽderet, quia
simulatores cũ parua custodiũt, odorẽ de se ostẽ-
dere sanctæ opinionis quærũt: & quamuis imple

ADMONITIO XXXV.

ALiter admonendi sunt, qui bona nec incho
ant, atque aliter qui inchoata minimè con-
summant. Qui enim bona nec inchoant, non sunt
eis prius ædificanda, quæ salubriter diligant, sed
destruenda ea in quibus semetipsos nequiter uer-
sant. Neque enim sequuntur quæ inexperta audi-
unt, nisi prius quàm pernicioſa sint ea quæ sibi
sunt experta deprehendant: quia nec leuari appe
tit, qui hoc ipsum quia cecidit nescit, & qui dolo-
rem uulneris nõ sentit, salutis remedia non requi-
rit. Prius ergo ostendenda sunt quàm sint uana
quæ diligunt, & tunc demum uigilanter intimanda quàm sint utilia quæ prætermittunt. Prius ui-
deant fugienda quæ amant, & sine difficultate
postmodum cognoscant, amanda esse quæ fugi-
unt. Melius enim inexperta recipiunt, si de exper
tis quicquid disputationis audiunt, ueraciter co-
gnoscunt. Tum uerò pleno uoto discunt uera bo-
na quærere, cùm certo iudicio deprehenderint fal
sa se uacuè tenuisse. Audiant ergo quòd bona pre
sentia & à delectatione citius transitura sunt, & ti
men eorum causa ad ultionem sine transitu per-
mansura: quia & nunc quod libet inuitis subtrahi
tur, & tunc quod dolet inuitis in supplicium resti
uatur. Itaq; eisdem rebus terreantur salubriter, qui
bus noxiè delectantur: ut dum percussa mens alta
ruinæ suæ damna conspiciens, sese in precipitium
peruenisse deprehendit, gressum post tergum re-
uocet, & pertimescens quod amauerat, discat dili
gere quod cõtemnebat. Hinc est enim quod Hie-
remiæ misso ad prædicationem dicitur: Ecce e- Hier.1
nim constitui te hodie super gentes & super re-
gna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissi-
pes, & ædifices, & plantes. Quia nisi prius peruer
sa destrueret, ædificare utiliter recta non posset:
quia nisi ab auditorum suorum cordibus spinas
uani amoris euelleret, nimirum frustra in eis san-
ctæ prædicationis uerba plantaret. Hinc est quod
Petrus prius euertit, ut postmodum construat, cũ
nequaquam ludæos monebat quid iam facerent,
sed de his quæ fecerant, increpabat dicens: Iesum Act.2
Nazarenum, uirum approbatum à Deo in uobis
in uirtutibus, & prodigijs, & signis quæ per il-
lum fecit Deus in medio uestri sicut uos scitis, hũc
definito consilio & præscientia Dei traditum per
manus iniquorum affigentes interemistis, quem
Deus suscitauit solutis doloribus inferni: ut ui-
delicet crudelitatis suæ cognitione destructi, ædi-
ficationem sanctæ prædicationis quanto anxiè
quærerent, tanto utiliter audirent. Vnde & ili-
co responderunt: Quid ergo faciemus uiri fra-
tres? Quibus mox dicitur: Agite pœnitentiam,
& baptizetur unusquisque uestrũm. Quæ ædifica
tionis uerba profectò contemnerent, nisi prius sa
lubriter ruinam suæ destructionis inuenissent.
Hinc est quod Saulus cùm super eum cœlitùs lux
emissa resplenduit, non iã quid rectè deberet face
re, sed quid praue fecisset audiuit. Nã cùm prostra
tus requi-

tus requireret, dicens: Quis es Domine? respon- Act.22
detur protinus: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Et cum repentè subiungeret: Domine, quid me uis facere? ilico adiungitur: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Ecce de cœlo Dominus loquēs, persecutoris sui facta corripuit, nec tamen ilico quæ essent facienda monstrauit. Ecce elationis eius fabrica iam tota corruerat, & post ruinam suā humilis ædificari requirebat, & cùm superbia destruitur, ædificationis tamen uerba retinentur: ut uidelicet persecutor immanis diu destructus iaceret: & tanto pòst in bonis solidior surgeret, quanto prius funditùs euersus à pristino errore cecidisset. Qui ergo adhuc agere nulla bona cœperunt, à rigiditate antea suæ prauitatis, correctionis manu euertendi sunt, ut ad statum postmodum rectæ operationis erigantur: quia & idcirco altum siluæ lignum succidimus, ut hoc in ædificij tegmine subleuemus: sed tamen non repentè in fabrica ponitur, ut nimirum prius uitiosa eius uiriditas exiccetur, cuius quo plus in infimis humor excoquitur, eo ad summa solidius leuatur. At contrà admonendi sunt qui inchoata bona minimè consummant ut cauta circumspectione considerent, quia dum proposita non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta conuellunt. Si enim quod uidetur gerendum, sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum decrescit. In hoc quippe mundo humana anima quasi more nauis est, contra ictum fluminis condescendentis, uno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionē non subleuat, ipsa operandi remissio contra hoc quod operatum est pugnat. Hinc est enim quod per Sa- Prou.18
lomonem dicitur: Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit, frater est suæ operationis dissipantis. Quia uidelicet qui cœpta bona districtè non exequitur, dissolutione negligentiæ manum destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesiæ ab angelo dicitur: Apoc.2
Esto uigilans, & confirma cætera quæ moritura erant: non inuenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena coram Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta prædicebat. Si enim quod mortuum in nobis est, ad uitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc uiuum tenetur. Admonendi sunt etiam ut perpendant, quòd tolerabilius esse potuisset rectā uiam nō arripere, quàm post arreptam post tergum redire. Nisi enim retrò aspicerent, erga cœptum studium nullo torpore languerent. Audiant ergo quod scriptum est: Melius erat eis non cognoscere uiam iustitiæ quàm post agnitionem retrorsum conuerti. Audiant 2.Pet.2
quod scriptum est: Vtinam frigidus esses, aut calidus: sed quia tepidus es, nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Calidus quippe est qui bona studia & arripit & consummat. Frigidus uerò est qui consummanda nec inchoat. Et sicut a frigore per teporem transitur ad calorem, ita à calore quoq; per teporem reditur ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore, sed nequaquam tepore superato exardescit ut ferueat, proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit ut frigescat. Sed sicut ante teporem frigus sub spe est, ita post frigus tepor in desperatione. Qui enim adhuc in peccatis est, conuersionis fiduciam non amittit: qui uerò post conuersionem tepuit, & spem quæ esse potuit, de peccatore subtraxit. Aut calidus ergo quisque esse, aut frigidus quæritur, ne tepidus euomatur: ut uidelicet aut necdum conuersus adhuc de se spem conuersionis præbeat, aut iam conuersus in uirtutibus inardescat, ne euomatur tepidus qui à calore quem proposuit, torpore ad noxium frigus redit.

ADMONITIO XXXVI.

ALiter admonendi sunt qui mala occultè agunt, & bona publicè: atq; aliter qui bona quæ faciunt, abscondunt, & tamen quibusdam factis publicè mala de se opinari permittunt. Admonendi sunt qui mala occultè agunt & bona publicè, ut pensent humana iudicia quanta uelocitate euolant, diuina autem quātā immobilitate perdurant. Admonendi sunt ut in fine rerum mentis oculos figant: quia & humanæ laudis attestatio præterit, & superna sententia quæ & abscondita penetrat, ad retributionem perpetuam conualescit. Dū ergo occulta mala sua diuinis iudicijs, recta autem sua humanis oculis anteponunt, & sine teste est bonum quod publicè faciunt, & non sine æterno teste est quod latenter delinquūt. Cul pas itaq; suas occultando hominibus, uirtutesq; pandendo, & unde puniri debeant abscondentes detegunt, & unde remunerari poterant detegentes abscondūt. Quos rectè sepulchra dealbata spe Matth.23
ciosa exterius, sed mortuorū ossibus plena interius, ueritas uocat: quia uitiorum mala intus contegunt, humanis uerò oculis quorundam demonstratione operū de solo foris iustitiæ colore blandiuntur. Admonendi itaq; sunt ne quæ agunt recta despiciant, sed ea meriti melioris credant. Vale de nanq; sua bona dijudicant, qui ad eorum mercedem sufficere humanos fauores putant. Cum enim pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna uili precio uenundatur. De quo uidelicet precio percepto ueritas dicit: Amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Matth.5
Admonendi sunt ut considerent, quia dū prauos se in occultis exhibēt, sed tamen exempla de se publicè in bonis operibus præbent, ostendunt sequenda quæ fugiunt, clamant amanda quæ oderunt, uiuunt postremò alijs, & sibi moriuntur. At contrà admonēdi sunt qui bona occultè faciunt, & tamen quibusdam factis publicè de se mala opinari permittunt, ne cum semetipsos actionis rectæ uirtute uiuificant, in se alios per exemplum prauæ æstimationis occidant: neminus quam se proximos diligant, & cum ipsi salubrem potum uini sorbeant, intentis sui consideratione mentibus pestiferum ueneni poculum fundāt. Hi nimirum in

rum in uno proximorum uitam minus adiuuant, in altero multum grauant, dum studentes & recta occultè agere, & quibusdam factis ad exemplum de se praua seminare. Quisquis enim laudis concupiscentiam calcare iam sufficit, ædificationis fraudem perpetrat, si bona quæ agit occultat: & quasi iactato semine germinandi radices subtrahit, qui opus quod imitandum est non ostendit. Hinc nanq; in Euangelio ueritas dicit: Videant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Vbi illa quoq; sententia promitur, quæ longè aliud præcepisse uidetur, dicens: Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Quid est ergo quòd opus nostrum & ita faciendum est ne uideatur, & tamen ut debeat uideri præcipitur: nisi quòd ea quę agimus & occultanda sunt ne ipsi laudemur, & tamen ostendenda sunt, ut laudem cœlestis patris augeamus? Nam cùm nos iustitiam nostram corã hominibus facere Dominus prohiberet, ilico adiunxit: Vt uideamini ab eis. Et cùm rursus uidẽda ab hominibus bona opera nostra præciperet, protinus subdidit: Vt glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Qualiter igitur uidenda essent, uel qualiter non uidenda, ex sententiarum fine monstrauit, quatenus operantis mens opus suum & propter se uideri non quæreret, & tamen hoc propter cœlestis patris gloriam non cælaret. Vnde fit plerunq; ut bonum opus & in occulto sit cùm fit publicè, & rursus in publico cùm agitur occultè. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni patris gloriam quærit, quod fecit abscondit: quia solum illum testem habuit, cui placere curauit. Et qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit: & nullus fortasse uidit quod exhibuit, tamen hoc coram hominibus fecit: quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde quæsiuit. Cùm uerò praua æstimatio in quantum sine peccato ualet ab intuentium mente non tegitur, cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur. Vnde & plerunq; contingit ut qui negligenter de se mala opinari permittunt, per semetipsos quidem nulla iniqua faciunt, sed tamen per eos qui se imitati fuerint, multiplicius delinquunt. Hinc est quòd Paulus immunda quędam sine pollutione comedentibus, sed imperfectis tentationis scandalum sua hac comessatione mouentibus dicit: Videte ne fortè hæc licentia uestra offendiculum fiat infirmis. Et rursum: Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Hinc est quòd Moyses cùm diceret: Non maledices surdo, protinus adiunxit: Nec coram cęco pones offendiculũ. Surdo quippe maledicere, est absenti & non audienti derogare. Coram cæco uerò offendiculum ponere, est discretam quidem rem agere, sed tamen ei qui lumen discretionis non habet, scandali occasionem præbere.

1.Cor.8

Leuit.19

De exhortatione multis adhibenda, ut ſic ſingulorum uirtutes adiuuet, quatenus per hanc contraria uirtutibus non excreſcant. Cap. II.

HÆc sunt quæ præsul animarum in prædicationis diuersitate custodiat, ut sollicitius cõgrua singulorũ uulneribus medicamina apponat. Sed cùm magni sit studij, ut exhortandis singulis seruiatur ad singula, cùm ualde laboriosum sit unumquenq; de propriis sub dispensatione debitæ considerationis instruere: longè tamẽ laboriosius est auditores innumeros, ac diuersis passionibus laborantes, uno eodemq; tempore uoce unius & communis exhortationis admonere. Ibi quippe tanta arte uox temperanda est, ut cùm diuersa sint auditorũ uitia, & singulis inueniatur congrua, & tamen sibimetipsi non sit diuersa: ut inter passiones medias uno quidẽ ductu trãseat, sed more gladij bicipitis tumores cogitationũ carnaliũ ex diuerso latere incîdat: quatenus sic superbis prædicetur humilitas, ut tamen timidis nõ augeatur metus, sic timidis infundatur authoritas, ut tamen nõ crescat superbis effrenatio, sic ociosis ac torpẽtib. prædicetur sollicitudo boni operis, ut tamen inquietis immoderatè licentia non augeatur actionis. Sic inquietis imponatur modus, ut tamen ociosis non fiat torpor securus. Sic ab impatiẽtibus extinguatur ira, ut tamen remissis ac lenibus non crescat negligentia. Sic lenes accendantur ad zelum, ut tamen iracundis non addatur incendium. Sic tenacibus infundatur tribuendi largitas, ut tamen prodigis effusionis frena minime laxentur. Sic prodigis prædicetur parcitas, ut tamen tenacibus perituraru rerũ custodia nõ augeatur. Sic incõtinentibus laudetur coniugiũ, ut tamen iam cõtinentes non reuocentur ad luxum. Sic continentibus laudet uirginitas corporis, ut tamen in cõiugibus despecta nõ fiat fœcunditas carnis. Sic prædicanda sunt bona, ne ex latere iubeantur mala. Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur ultima. Sic nutrienda sunt ultima, ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa.

De exhortatione quæ uni adhibenda est contrarijs passionibus laboranti. Cap. III.

ET grauis quidem prædicatori labor est, in communis prædicationis uoce ad occultos singulorum motus causas q; uigilare, & palæstrarum more in diuersi lateris artes se uertere: multo tamen acriori labore fatigatur, quando uni & contrarijs uitijs seruienti prædicare compellitur. Plerunq; enim quis lætæ nimis conspersionis existit, sed tamen cum repentè tristitia oborta immaniter deprimit. Curandum est itaque prædicatori quatenus sic tegatur tristitia, quæ uenit ex tempore, ut non augeatur lætitia, quæ suppetit ex cõspersione. Et sic denique lætitia frenetur, quæ ex conspersione est, ut tamẽ non crescat tristitia, quæ uenit ex tempore. Iste grauatur usu immoderatæ præcipitationis: & aliquando tamen ab eo quod festinè agendum est, eum uis præpedit subitò natæ formidinis. Ille grauatur usu immoderatæ formidi-

formidinis,& aliquando tamen in eo quod appetit, temeritate impellitur præcipitationis.Sic itaq; in isto reprimatur subitò oborta formido, ut non crescat enutrita diu præcipitatio. Sic in illo reprimatur repentè oborta præcipitatio,ut tamen non conualescat impressa ex conspersione formido. Quid autem mirum si mentium medici ita custodiunt, dum medici corporum tanta discretionis arte se temperant,qui non corda sed corpora medentur? Plerunq; enim debile corpus opprimit languor immanis,cui languori scilicet obuiari adiutorijs fortibus debet, sed tamen corpus debile adiutorium forte non sustinet.Studet igitur qui medetur, quatenus sic superexistentem morbum subtrahat, ut nequaquam supposita corporis debilitas crescat, ne fortasse languor cum uita deficiat. Tanta ergo adiutorium discretione componat, ut uno eodemq; tempore & languori obuiet & debilitati. Si ergo medicina corporis indiuisè adhibita seruire diuisibiliter potest:tunc enim uera medicina est, quãdo sic per eam uitio superexistenti succurritur, ut etiam suppositæ conspersioni seruiat:cur medicina mentis una eademq; prædicatione apposita, morum morbis diuerso ordine obuiare non ualeat,quæ tanto subtilior agitur, quanto de inuisibilibus tractatur?

Quòd aliquando leuiora uitia relinquenda sunt,ut grauiora subtrahantur. Cap. IIII.

SEd quia plerunq; dum duorum uitiorum languor irruit, hoc leuius, illud fortasse grauius premit, ei nimirũ uitio rectius sub celeritate subuenitur, per quod festinè ad interitũ tenditur. Et si hoc à uicina morte restringi non potest, nisi illud etiam quod existit contrarium crescat, tolerandum est prædicatori ut per exhortationem suam artificioso moderamine unum patiatur crescere, quatenus possit aliud à uicina morte retinere. Quod cùm agit, non morbum exaggerat, sed uulnerati sui cui medicamentum adhibet uitam seruat, ut exquirendæ salutis congruum tempus inueniat.Sæpe enim quis à ciborum se ingluuie minimè temperans, iamiamq; penè superantis luxuriæ stimulis premitur: qui huius pugnæ metu territus, dum se per abstinentiam restringere nititur, inanis gloriæ tentatione fatigatur: in quo nimirũ unum uitiũ nullatenus extinguitur, nisi aliud nutriat. Quæ ergo pestis ardẽtius insequẽda est, nisi quæ periculosius premit? Tolerandũ nanq; est,ut per uirtutem abstinentiæ interim arrogantia contra uiuentem crescat,ne eum per ingluuiem à uita funditùs luxuria extinguat. Hinc est quòd Paulus cùm infirmũ auditorem suũ perpenderet, aut praua adhuc uelle agere, aut de actione recta humanę laudis retributione gaudere,ait: Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Neq; enim ideo bona agenda sunt,ut potestas huius mũdi nulla timeatur,aut ut per hæc gloria transitoriæ laudis sumatur: sed cùm infirmam mentem ad tantũ robur ascendere non posse pensaret, ut & prauitatem uitaret simul & laudem, prædicator egregius ei admonendo aliquid obtulit, & aliquid tulit. concedenda enim leuia subtraxit acriora: ut quia ad deserenda cuncta simul nõ assurgeret, dum in quodã suo animus familiariter relinquitur,à quodam suo sine labore,toleretur.

Quòd infirmis mentibus omnino non debent alta prædicari. *Caput* V.

SCiendum uerò est prædicatori, ut auditoris sui animum ultra uires non trahat, ne,ut ita dicam, dum plus quam ualet tenditur,mentis chorda rumpatur. Alia etenim quæque debent multis audientibus cõtegi,& uix paucis aperiri. Hinc nanq; per semetipsam ueritas dicit:Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illi in tempore tritici mensuram? Per mensuram quippe tritici exprimitur modus uerbi, ne cùm angusto cordi incapabile aliquid tribuitur, extrà fundatur. Hinc Paulus ait: Non potui uobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac uobis potum dedi,non escam.Hinc Moyses à secreto Dei exiens,coruscantem coram populo faciem uelat:quia nimirum turbis claritatis intimæ arcana non indicat. Hinc per eum diuina uoce præcipitur ut is qui cisternam foderit, si operire neglexerit,corruente in ea boue uel asino, precium reddat.Quia ad alta scientiæ fluenta perueniens,cùm hæc apud bruta audientium corda non contegit, pœnæ reus addicitur, si per uerba eius in scandalum, siue munda siue immunda mens capiatur. Hinc ad beatum Iob dicitur:Quis dedit gallo intelligentiã? Prædicator etenim sanctus dum caliginoso hoc clamat in tempore,quasi gallus cantat in nocte, dum dicit: Hora est iam nos de somno surgere. Et rursum: Euigilate iusti, & nolite peccare. Gallus autem profundioribus horis noctis altos ædere cantus solet. Cùm uerò matutinum iam tempus in proximo est, minutas ac tenues uoces format: quia nimirum qui rectè prædicat,obscuris adhuc cordibus aperta clamat, nihil de occultis mysterijs indicat,ut tunc subtiliora quæq; de cœlestibus audiant,cùm luci ueritatis appropinquant.

Luc.7 1.Cor.3 Exod.34 Iob 38 Rom.13

De opere prædicationis & uoce. *Caput* VI.

SEd inter hæc ad ea quæ iam superius diximus charitatis studia retorquemur, ut prædicator quisq; plus actibus quàm uocibus insonet, & bene uiuendo uestigia sequacibus imprimat, ut potius agendo quàm loquendo quo gradiatur ostendat. Quia & gallus iste quem pro exprimenda bona prædicatoris specie in locutione sua Dominus assumit, cùm iam ædere cantus parat, prius alas excutit, & semetipsum feriens uigilantiorem reddit.Quia nimirum necesse est ut hi qui uerbo sanctæ prædicationis monent,prius studio bonæ actionis euigilent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent uoce. Prius se per sublimia facta excutiant, & tunc ad bene uiuendum alios sollicitos reddant. Prius cogitationum alis semetipsos feriant, quicquid in se inutiliter torpet,sollicita inuestigatione deprehendant,districta animaduersione corrigant,& tunc demum aliorum uitam

Rom.8

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam loquendo componant. Prius punire propria A
fletibus curent, & tunc quæ aliorū punienda sunt
denuncient: & antequā uerba exhortationis inso
nent, omne quod locuturi sunt, operibus clamēt.

QVARTA PARS, TRACTANS QVALITER PRAEDICATOR omnibus ritè peractis ad semetipsum redeat.

CAPVT I.

Sed quia sæpe dum prædicatio modis congruentibus ubertim funditur, apud semetipsum de ostensione sui occulta lętitia loquētis animus subleuatur, magna cura necesse est ut timoris laceratione se mordeat: ne qui aliorum uulnera medendo ad salutem reuocat, ipse per negligentiam suæ salutis intumescat, ne proximos iuuando se deserat, ne alios erigens cadat. Nam quibusdā sæpe magnitudo uirtutis occasio perditionis fuit, ut cùm de confidentia uirium inordinatè securi sunt, inopinatè per negligentiā morerentur. Virtus nanque cùm uitijs renititur, quadam delectatione eius sibimetipsi animus blanditur. Fitq; ut bene agentis mens metum suæ circumspectionis abijciat, atque in sui confidentia secura requiescat: cui iam torpenti seductor callidus omne quod bene gessit enumerat, eamq; quasi præ cæteris præpollentem in tumore cogitationis exaltat. Vnde agitur ut ante stulti iudicis oculos fouea mentis sit memoria uirtutis: quia reminiscendo quod gessit, dum se apud se erigit, apud humilitatis authorem cadit. Hinc nanq; superbienti animę
Ezech. 32 dicitur: Quo pulchrior es, descēde, & dormi cum incircumcisis. ac si aperte diceretur: Quia ex uirtutum decore te eleuas, ipsa tua pulchritudine impelleris ut cadas. Hinc sub Hierusalem specie uirtute superbiens anima reprobatur, cum dicitur:
Ezech. 16 Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus, & habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. Fiducia quippe suæ pulchritudinis animus attollitur, cùm de uirtutum meritis læta apud se securitate gloriatur. Sed per hanc eandem fiduciam ad fornicationem ducitur: quia cùm interceptam mētem cogitationes suæ decipiunt, hanc maligni spiritus per innumera uitia seducendo corrumpunt. Notandum uerò quòd dicitur: Fornicata es in nomine tuo: quia cum respectum mens superni rectoris deserit, laudem protinus priuatam quærit, & sibi arrogare incipit omne bonum quod ut largitoris præconio seruiret accepit, opinionis suæ gloriam dilatare desiderat, satagit ut mirabilis cūctis innotescat. In suo ergo nomine fornicatur: quia legalis thori connubium deserens, corruptori spiritui in laudis appetitu substernit. Hinc Dauid ait:
Psal. 77 Tradidit in captiuitatem uirtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. In captiuitatem etenim uirtus, & pulchritudo in manus inimici traditur, cùm deceptæ menti antiquus hostis ex boni operis elatione dominatur: quæ tamē uirtutis elatio, quamuis plenè non superat, utcūq; tamen & electorum animum sæpe tentat, sed tamē eleuatus destituitur, & destitutus ad formidinem reuocatur. Hinc etenim Dauid iterum ait: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum.
Psal. 29 Sed quia de confidentia uirtutis intumuit, paulo pòst quod pertulit adiunxit: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. ac si aperte dicat: Fortem me inter uirtutes credidi, sed quantæ infirmitatis sim, derelictus agnoui. Hinc rursum quoque dicit: Iurauí, & statui custodire iudi-
Psal. 118 cia iustitiæ tuæ. Sed quia eius uirium non erat manere in custodia qua iurabat, debilitatē suam protinus turbatus inuenit. Vnde ad precis opem repentè se contulit dicens: Humiliatus sum usquequaque Domine, uiuifica me secundum uerbum tuum. Nonnunquā uerò superna moderatio prius quàm per munera prouehat, infirmitatis memoriam ad mentem reuocat, ne de acceptis uirtutibus intumescat. Vnde Ezechiel propheta quotiens ad contemplanda cœlestia ducitur, prius filius hominis uocatur. ac si hunc aperte Dominus admoneat, dicens: Ne de his quæ uides elatione cor subleues, cautus perpende quod es: ut cùm summa penetras, esse te hominem recognoscas, quatenus dum ultra te raperis, ad temetipsum sollicitus infirmitatis tuæ freno reuoceris. Vnde necesse est, ut cùm uirtutum nobis copia blanditur, ad infirmitatem suam mentis oculus redeat, seseq; salubriter deorsum premat, ne recta quæ agit sed quæ agere negligit aspiciat: ut dum cor ex memoria infirmitatis atteritur, apud humilitatis authorē robustius in uirtute solidetur. Quia & plerunq; omnipotens Deus idcirco rectorū mentes, quamuis ex magna parte perficit, imperfectas tamen ex parua aliqua parte derelinquit: ut cum miris uirtutibus rutilant, imperfectionis suæ tædio tabescāt, & nequaquam se de magnis erigant dum adhuc contra minima innitentes laborant, sed quia extrema non ualent uincere, de præcipuis actibus
D ñō audeant superbire. Ecce bone uir reprehensionis meæ necessitate compulsus, dum monstrare qualis esse debeat pastor, inuigilo, pulchrum depinxi hominē pictor fœdus, aliosq; ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctib. uersor. Sed in huius quæso uitæ naufragio orationis tuæ me tabula sustine, ut quia pondus proprium me deprimit, tui meriti me manus leuet.

Pastoralium Beati Gregorij finis.

TABVLA

Universidad de Deusto Biblioteca

TABVLA CAPITVM PRIMI LIbri Dialogi beati Gregorij Papæ.

1 DE Honorato abbate monasterij Fundensis.
2 De Libertino præposito eiusdem monasterij.
3 De monacho hortulano monasterij eiusdem.
4 De Equitio abbate Valeriæ prouinciæ.
5 De Constantio mansionario Ecclesiæ sancti Stephani.
6 De Marcellino Anchonitanæ ciuitatis episcopo.
7 De Nonnoso præposito monasterij in monte qui Soractis dicitur.
8 De Anastasio abbate monasterij quod Suppentonia uocatur.
9 De Bonifacio Ferentinæ ciuitatis episcopo.
10 De Fortunato Tudertinæ ciuitatis episcopo.
11 De Martyrio monacho prouinciæ Valeriæ.
12 De Seuero presbytero eiusdem prouinciæ.

B. GREGORII PAPAE EIVSQVE DIACONI PETRI DIALOgus, in quatuor libros diuisus: de uita & miraculis patrum Italicorum, & de æternitate animarum.

VAdam die nimijs quorundam secularium tumultibus depressus, quibus in suis negotijs plerunq; cogimur soluere, etiam quod nos certum est non debere, secretum locum petij amicum mœrori, ubi omne quod de mea mihi occupatione displicebat se patenter ostenderet, & cuncta quæ infligere dolorem consueuerant, congesta ante oculos licenter uenirent. Ibi itaque cùm afflictus ualde & diu tacitus sederẽ, dilectissimus filius meus Petrus diaconus affuit, qui mihi à primæuo iuuentutis flore in amicitijs familiariter obstrictus est, atque ad sacri uerbi indagationem socius. Qui graui excoqui cordis languore me intuens ait: Nunquid nõ noui tibi aliquid accidit quòd plus te solito mœror tenet? Cui inquam: Mœror Petre quem quotidie patior, & semper mihi per usum uetus est, & semper per augmentũ nouus. Infelix quippe animus meus occupationis suæ pulsatus uulnere, meminit qualis aliquando in monasterio fuit, quomodo ei labentia cuncta subtererant, quantũ rebus omnibus quæ uoluunt eminebat, quòd nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat, quòd etiã retentus corpore, ipsa iam carnis claustra contẽplatione trãsibat, quòd mortem quoq; quæ penè cunctis pœna est, uidelicet ut ingressum uitæ, & laboris sui præmium amabat. At nunc ex occasione curæ pastoralis secularium hominum negocia patitur, & post tam pulchrã quietis suæ speciẽ terreni actus puluere fœdat. Cumq; se pro condescensione multorũ ad exteriora sparserit, etiam cum interiora appetit, ad hæc procul dubio minor redit. Perpendo itaque quid tolero, perpendo quod amisi. Dumq; intueor illud quod perdidi, fit hoc grauius quod porto. Ecce etenim nunc magni maris fluctibus quatior, atq; in naui mentis tempestatis ualidæ procellis illidor. Et cùm prioris uitæ statum recolo, quasi post tergum reductis oculis uiso littore suspiro. Quodq; adhuc grauius est, dum immensis fluctibus turbatus feror, uix iam portum uidere ualeo quem reliqui: quia & ita sunt casus mentis, ut prius quidem perdat bonum quod tenuit, si tamen se perdidisse meminerit. Cumq; lõgius recesserit, etiam boni ipsius quod perdiderat obliuiscitur: fitq; ut pòst neq; per memoriam quidem uideat, quod prius per actionem tenebat. Vnde hoc agitur quod præmisi: quia cum nauigamus longius, iam nec portum quietis quem reliquimus, uidemus. Nonnunquã uerò ad augmentum mei doloris adiũgitur, quòd quorundam uita qui præsens seculum tota mente reliquerunt, mihi ad memoriã reuocatur. Quorum dum culmen aspicio, quantũ ipse in infimis iaceam agnosco: quorum plurimi conditori suo in secretiori uita placuerunt, qui ne per humanos actus à nouitate mentis ueterascerent, eos omnipotens Deus huius mundi laboribus noluit occupari. Sed quæ iam prolata sunt melius insinuo, si ea quæ per inquisitionem ac responsionem dicenda sunt, sola nominum prænotatione distinguo.

Petrus:

NOn ualde in Italia aliquorum uitam uirtutibus fulsisse cognoui: ex quorum igitur comparatione accenderis ignoro. Equidem bonos uiros in hac terra fuisse non dubito: signa tamen atq; uirtutes aut ab eis nequaquam facta existimo, aut ita sunt hactenus silentio suppressa, ut utrùm ne sint facta nesciamus.

Gregorius:

SI sola Petre referam, quæ de perfectis probatisq; uiris unus ego homuncio, uel bonis ac fidelibus uiris attestãtibus agnoui, uel per memetipsum didici, dies ut opinor, anteq; sermo cessabit.

Petrus:

VEllem quærenti mihi de eis aliqua narrares. Neq; hac pro re interrumpere expositionis studium graue uideatur: quia non dispar ædificatio oritur ex memoria uirtutum. In expositione quippe qualiter inuenienda atq; tenenda sit uirtus agnoscimus, in narratione uerò signorum cognoscimus inuenta ac retenta qualiter declarentur. Et sunt nonnulli quos ad amorem patriæ cœlestis plus exempla quàm prædicamenta succendunt. Fit uerò plerunq; in audiẽtis animo duplex adiutorium in exemplis patrum: quia si ad amorem uenturæ uitæ ex præcedentium comparatione accenditur, etiã si se esse aliquid existimat, dum meliora de alijs cognouerit, humiliatur.

Gregorius:

EA quæ mihi sunt uirorum uenerabilium narratione comperta, incũctanter narro sanctæ authoritatis exemplo, cùm mihi luce clarius constet, quòd Lucas & Marcus Euangeliũ quod scripserunt non uisu sed auditu didicerint. Sed ut dubitationis occasionem legentibus subtraham, per singula quæ describo, quibus hæc narrantib. mihi

comperta sint manifestabo. Hoc uerò scire te cupio, quia in quibusdã sensum solummodo, in quibusdam uerò & uerba cum sensu teneo: quia si de personis omnib. ipsa specialiter uerba tenere uoluissem, hoc rusticano usu prolata stylus scribentis non aptè susciperet. Seniorũ ualde uenerabilium didici relatione quod narro.

De Honorato abbate monasterij Fundensis. Caput I.

VEnantij quondã patricij in Samnij partibus uilla fuit, in qua colonus eius filiũ Honoratum nomine habuit. Qui ab annis puerilib. ad amorem cœlestis patriæ per abstinentiam exarsit. Cumq; tam magna cõuersatione polleret, seq; iam ab otioso quoq; sermone restringeret, multum, ut prefatus sum, per abstinentiã carnem domaret, die quadã parentes eius uicinis suis conuiuiũ fecerũt, in quo ad uescendũ carnes paratæ sunt: quas dum ille ad esum cõtingere per abstinẽtiæ amorem recusaret, cœperũt eum parentes eius irridere, ac dicere: Comede, nũquid piscẽ in his mõtibus tibi allaturi sumus? Illo uerò in loco pisces audiri cõsueuerant, nõ uideri. Sed cùm his sermonibus Honoratus irrideret, repentè in conuiuio aqua ad ministeriũ defuit, & cum situla lignea, sicut illic moris est, mancipiũ ad fontẽ perrexit. Dumq; hauriret aquã, piscis situlã intrauit. Reuersumq; mancipium ante ora discumbentiũ piscẽ cũ aqua fudit, qui ad totius diei uictũ potuisset Honorato sufficere. Mirati sunt omnes, totaq; illa parentũ irrisio cessauit. Cœpere nanq; in Honorato uenerari abstinentiã, quã antè deridebant: sicq; à Dei homine irrisionis deterſit opprobria piscis allatus de fonte. Qui cũ magnis uirtutibus crescceret, à prædicto dño suo libertate donatus est, atq; in eo loco qui Fundis dicitur, monasteriũ construxit, in quo ducentorũ fermè monachorũ pater extitit, ibiq; uita illius circũquaq; exempla eximiæ cõuersationis dedit. Nam quadã die ex eo monte qui eius monasterio in excelso prominet, ingentis saxi moles eruta est, quæ per deuexum montis latus ueniens totius ruinam cellæ omniũq; fratrũ interitũ minabat. Quã cùm uenientẽ desuper uir sanctus uidisset, frequenti uoce nomen Christi inuocans, extensa mox dextera signum ei crucis opposuit, eamq; in ipso deuexi montis latere cadentem fixit, sicut religiosus uir Laurentius perhibet. Et quia locus ei non fuerat quo inhærere potuisset, aspicitur ita, ut nunc usq; montem cernentibus, casura pendere uideatur.

Petrus:

PVtamus, hic tã egregius uir ut pòst magister discipulorũ fieret, prius habuit magistrum?

Gregorius:

NEquaquam hunc fuisse cuiusquam discipulum audiui, sed lege non constringitur sancti spiritus donũ. Vsus quidem rectæ conuersationis est ut præesse non audeat, qui subesse non didicerit, nec obedientiã subiectis imperet, quã prælatis non nouit exhibere. Sed tamen sunt nonnulli qui ita per magisteriũ spiritus intrinsecus docentur, ut etsi eis exterius humani magisterij disciplina desit, magistri intimi censura non desit. Quorũ tamẽ libertas uitæ ab infirmis in exemplũ non est trahenda, ne dum se quisq; similiter sancto spiritu impletũ præsumit, discipulus hominis esse despiciat, & magister erroris fiat. Mens aũt quæ diuino spiritu impleť, habet euidentissima signa sua: uirtutes scilicet & humilitatẽ, quæ si utraq; perfectè in una mente cõueniũt, liquet q; de præsentia sancti spiritus testimoniũ ferat. Sic quippe etiã Ioannes baptista magistrũ habuisse nõ legiť, neq; ipsa ueritas quę corporali prẽsentia apostolos docuit, eũ corporaliter inter discipulos aggregauit. Sed quẽ intrinsecus docebat, extrinsecus quasi in sua libertate reliquerat. Sic Moses in eremo edoctus mandatũ ab angelo didicit, quod per hominẽ nõ cognouit. sed hæc, ut prædiximus, infirmis uenerանda sunt, non imitanda.

Petrus:

PLacet quod dicis: sed peto ut mihi dicas, si tantus hic pater aliquem sui imitatorem discipulum reliquit.

De Libertino præposito eiusdem monasterij. Caput II.

Gregorius:

VIr reuerentissimus Libertinus qui tempore Totilæ regis Gothorum eiusdem Fundensis monasterij præpositus fuit, in discipulatu illius conuersatus atq; eruditus est. De quo quãuis uirtutes multas plurimorum narratio certa uulgauerit, prædictus tamẽ Laurentius religiosus uir qui nunc supereſt, & ei ipso in tẽpore familiarissimus fuit multa mihi dicere de illo consueuit, ex quibus ea quæ recolo pauca narrabo.

INeadẽ prouincia Samnij, quã suprà memorui, idẽ uir pro utilitate monasterij carpebat iter. Dumq; Darida Gothorũ dux cũ exercitu in loco eodẽ uenissẽt, Dei seruus ex caballo quo sedebat ab hominibus eius proiectus est. Qui iumẽti perditi damnũ libenter ferens, etiã flagellũ quod tenebat diripiẽtibus obtulit dicẽs: Tollite ut habeatis qualiter hoc iumentũ minare ualeatis. Quibus dictis protinus se in orationẽ dedit. Cursu aũt rapido prędicti ducis exercitus peruenit ad fluuiũ qui uocatur Vulturnus, ibiq; equos suos cœperũt singuli hastis tundere, & calcaribus cruentare: sed tamen equi uerberibus cæsi, calcarib. cruentati fatigari poterãt, moueri nõ poterant: sicq; aquã fluminis tangere quasi mortale præcipitiũ pertimescebant. Cumq; diu cædendo sessores singuli fatigarentur, unus eorũ intulit, quia ex culpa quã seruo Dei in uia fecerãt, illa sui itineris dispendia tolerabant. Qui statim reuersi post se Libertinũ reperiũt in oratione prostratũ. Cui cùm dicerẽt: Surge tolle caballũ tuum, ille respondit: Ite cum bono, ego caballo opus nõ habeo. Descendentes uerò inuitum eum in caballum de quo deposuerant leuauerunt, & protinus abscesserunt. Quorũ equi tanto cursu illud quod prius nõ poterãt transire flumen transierũt, ac si ille fluminis alueus aquã minimè haberet. Sicq; factũ est, ut cum seruo Dei unus caballus suus redditur, oẽs à singulis reciperentur.

Eodem

EOdem uerò tempore in Campaniæ partibus Bucellinus cum Francis uenit. De monasterio uerò præfati uiri famuli Dei rumor exierat ꝙ pecunias multas haberet. Ingressi oratoriũ Franci, cœperunt sæuientes Libertinum quærere, Libertinũ clamare, ubi in oratione ille prostratus iacebat. Mira ualde res, quęrentes sæuientesq; Franci, ingredientes in ipso impingebant, & ipsum uidere nõ poterant, sicq; sua cæcitate frustrati à monasterio sunt uacui reuersi.

ALio quoq; tẽpore pro causa monasterij abbatis iussu qui Honorato eius magistro successerat, Rauennam pergebat. Pro amore uerò eiusdem uenerabilis Honorati quocunq; Libertinus ibat, eius semper caligulam in sinu portare consueuerat. Itaq; dum pergeret accidit, ut quædam mulier extincti filij corpusculũ ferret. Quæ dum seruum Dei fuisset intuita, amore filij succensa, iumentũ eius per frenũ tenuit, atq; cum sacramento dixit: Nullatenus recedes, nisi filiũ meum suscitaueris. At ille inusitatum habẽs tale miraculum, expauit petitionem illius, iuramenta declinare mulieris uoluit, sed nequaquam prævalens animo hæsit. Considerare libet quale quantumq; in eius pectore certamen fuerit. Ibi quippe pugnabat inter se humilitas conuersationis, ac pietas matris: timor ne inusitata præsumeret, dolor ne orbatæ matri non subueniret: sed ad maiorem Dei gloriam uicit pietas illud pectus uirtutis, quod ideo fuit ualidum, quia deuictum: uirtutis enim pectus non esset, si hoc pietas nõ uicisset. Itaq; descendit, genua flexit, ad cœlum manus tetendit, caligulam de sinu protulit, & super extincti pueri pectus posuit. Quo orãte anima pueri ad corpus redijt: quẽ manu comprehendit, ac flenti matri uiuentẽ reddidit, atq; iter quod cœperat peregit.

Petrus:

QVid´nam hoc esse dicimus: uirtutẽ tanti miraculi Honorati egit meritũ, an petitio Libertini?

Gregorius:

IN ostensione tam admirabilis signi cũ fide fœminæ uirtus conuenit utrorumq;, atq; ideo Libertinum existimo ista potuisse: quia plus didicerat de magistri, quàm de sua uirtute confidere. Cuius enim caligulam in pectus extincti corpusculi posuit, eius nimirum animam obtinere quod petebat æstimauit. Nam Helisæus quoq; magistri pallium ferens, atq; ad Iordanem ueniens, percussit semel, & aquas minimè diuisit. Sed cum repentè diceret: Vbi est Deus Heliæ etiam nũc? percussit fluuiũ magistri pallio, ac iter inter aquas fecit. Perpendis Petre quantũ in exhibendis uirtutibus humilitas ualet? Tunc exhibere magistri meritũ uirtutem potuit, quando magistri nomen ad memoriam reduxit. Quia enim ad humilitatẽ sub magistro redijt, quod magister fecerat & ipse fecit.

4.Reg.2

Petrus:

LIbet quod dicis: sed quęso te est´ ne aliquid aliud quod adhuc de ipso ad nostram ædificationem narres?

Gregorius:

ESt planè, sed si sit qui uelit imitari. Ego enim uirtutem patientię tanti patris signis & miraculis maiorẽ credo. Quadam nanq; die is qui post uenerabilis Honorati exitum monasterij regimẽ tenebat, cõtra eundẽ uenerabilẽ Libertinũ in grauí iracundia exarsit, ita ut eũ manibus cæderet. Et quia uirgã qua eum ferire posset minimè inuenit, cõprehenso scabello suppedaneo faciem ei ac caput tutudit, totumq; illius uultũ tumentẽ ac liuidũ reddidit. Qui uehementer cæsus ad stratũ propriũ tacitus recessit. Die uerò altera erat pro utilitate monasterij causa constituta. Expletis igit̃ hymnis matutinalibus Libertinus ad lectũ abbatis uenit, orationẽ sibi humiliter petijt. Sciẽs uerò ille quantum à cũctis honoraret̃, quantumq; diligeret̃, pro iniuria quã ei ingesserat, recedere eum à monasterio uelle putabat, atq; requisiuit dicẽs: Vbi uis ire? Cui ille respondit: Monasterij causa cõstituta est pater, quã declinare nequeo, quia hesterno die me hodie iturũ promisi, illuc ire disposui. Tunc ille à fundo cordis considerãs asperitatẽ & duritiã suã, humilitatem ac mansuetudinẽ Libertini ex lecto prosilijt, pedes Libertini tenuit, se peccasse, secq; reum esse testatus est, qui tanto taliq; uiro tam crudelem facere contumeliã præsumpsisset. At cõtrà Libertinus sese in terrã prosternẽs, eiusq; pedibus prouolutus, suæ culpæ nõ illius sæuitiæ fuisse resebat quod pertulerat. Sicq; actũ est ut ad magnã mansuetudinẽ perduceretur pater, & humilitas discipuli magistra fieret magistri. Cumq; pro utilitate monasterij ad constitutionẽ causę egressus fuisset, multi uiri noti ac nobiles qui eum ualde honorabant uehementer admirati, solliciti requirebãt quídnã hoc esset quod tam tumentẽ ac liuidam haberet faciẽ. Quibus ille dicebat: Hesterno die serò peccatis meis exigẽtibus in scabello suppedaneo impegi, atq; hoc pertuli. Sicq; uir sanctus seruans in pectore honorẽ ueritatis & magistri, nec patris prodebat uitium, nec falsitatis incurrebat peccatum.

Petrus:

PVtásne uir iste uenerabilis Libertinus, de quo tot signa & miracula retulisti, in tam ampla congregatione imitatores suos in uirtutibus non reliquit?

De hortulano monacho monasterij eiusdem. Cap. III.

Gregorius:

FElix qui appellabatur Curuus, quem ipse bene nosti, qui eiusdẽ monasterij nuper præpositus fuerat, multa mihi de fratribus eiusdem monasterij admiranda narrabat. Ex quib. aliqua quæ ad memoriam ueniunt supprimo: quia ad alia festino. Sed unum dicam quod ab eo narratum prętereundum nullo modo æstimo.

IN eodem monasterio quídam magnæ uitæ monachus erat hortulanus. Fur uerò uenire cõsueuerat, & per sepem ascendere, & occultè olera auferre. Cumq; ille multa plantaret, quæ minus inueniret, & alia pedibus cõculcata, alia direpta cõspiceret: totũ hortum circuiens, inuenit iter unde fur

uenire cõsueuerat. Qui in eodẽ horto deambulãs, reperit etiã serpentẽ, cui præcipiẽs dixit: Sequere me, atq; ad aditũ furis peruenies, imperauit serpenti, dicẽs: In nomine Iesu præcipio tibi ut aditũ istũ custodias, ac furẽ huc ingredi nõ permittas. Protinus serpens totũ se in itinere in transuersum tetendit, & ad cellã monachus rediit. Cumq; meridiano tẽpore cuncti fratres quiescerent, more solito fur aduenit, ascendit sepem. Et cùm in hortũ pedẽ poneret, uidit subitò quia extensus serpens clausisset uiam, & tremefactus post semetipsum concidit, eiusq; pes per calciamentum in fude sepis inhæsit, sicq; usq; dum hortulanus rediret, deorsum capite pependit. Cõsueta hora uenit hortulanus, pendentẽ in sepe furẽ reperit, & serpenti dixit: Gratias ago Deo, implesti quod iussi: recede modò. Qui statim abscessit. Ad furẽ uerò peruenies, ait: Quid est frater? tradidit te mihi Deus, quare in labore mõnachorũ furtum totiens facere præsumpsisti? Qui hæc dicens pedẽ illius à sæpe in qua inhæserat soluit, eũq; sine læsione deposuit. Cui dixit: Sequere me. Quẽ sequentem duxit ad horti aditũ, & olera quę furto appetebat auferre, ei cũ magna dulcedine præbuit, dicẽs: Vade, & post hæc furtum nõ facias: sed cùm necesse habes huc ad me ingredere, & quæ tu cũ peccato laboras tollere ego tibi deuotus dabo.

Petrus:

NVnc usq; ut inuenio, incassũ ego non fuisse patres in Italia, qui signa facerẽt, æstimabã.

De Equitio abbate prouinciæ Valeriæ. Cap. IIII.

Gregorius:

FOrtunati uiri uenerabilis abbatis monasterij, quod appellatur balneũ Ciceronis, aliorumq; etiã uirorum uenerabilium didici relatione quod narro. Vir sanctissimus Equitius nomine in Valeriæ prouinciæ partibus pro uitę suæ merito apud omnes illic magnæ admiratiõis habebat, cui Fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui nimirũ Equitius pro suæ magnitudine sanctitatis multorum in eadem prouincia monasteriorũ pater extitit. Hunc cùm iuuentutis suæ tẽpore acri certamine carnis incentiua fatigarẽt, ipsæ suæ tentationis angustiæ eum ad orationis studium solertiorẽ fecerũt. Cumq; hac in re ab omnipotenti Deo remedium cõtinuis precibus quæreret, nocte quadam assistente angelo eunuchizari se uidit, eiusq; uisioni apparuit quòd omnẽ motum ex genitalib. eius membris abscinderet, atq; ex eo tempore ita alienus extitit à tentatiõe, ac si sexũ nõ haberet in corpore. Qua uirtute fretus ex omnipotentis Dei auxilio ut uiris antè præerat, ita cœpit postmodũ etiam fœminis præesse: nec tamen discipulos suos admonere cessabat, ne se eius exemplo in hac re facilè crederent, & casuri tentarent donum quod non accepissent.

EO autem tempore quo malefici in hac sunt Romana urbe deprehẽsi, Basilius, qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriã fugiẽs petijt. Qui ad uirũ reuerentissimũ castrorũ Amirtinæ ciuitatis episcopum pergens, petijt ab eo ut eum Equitio abbati committeret, ac sanandũ monasterio illius cõmendaret. Tũc ad monasteriũ uenit episcopus, secumq; Basiliũ monachũ deduxit, & Equitiũ Dei famulũ rogauit, ut eundẽ monachum in congregationẽ susciperet. Quem statim uir sanctus intuens, ait: Hunc quem mihi cõmẽdas, pater, ego nõ uideo monachũ esse, sed diabolũ. Cui ille respondit: Occasionẽ quæris, ne debeas præstare qd̃ peto. Ad quẽ mox Dei famulus dixit: Ego quidẽ hoc eum esse denũcio qd̃ uideo: ne tamen nolle me obedire existimes, facio quod iubes. Susceptus itaq; in monasterio est. Post non multos uerò dies idem Dei famulus pro exhortandis ad desideria superna fidelibus paulo longius à cella digressus est. Quo discedente contigit ut in monasterio uirginũ in quo eiusdem patris cura uigilabat, una earũ quæ iuxta carnis huius putredinem speciosa uidebat febricitare inciperet, & uehementer anxiari, magnisq; nõ uocib. sed stridoribus clamare: Modò moritura sum, nisi Basilius monachus ueniat, & ipse mihi per suæ curationis studium salutẽ reddat. Sed in tanti patris absentia accedere quisquã monachorũ in congregationẽ uirginum nõ audebat, quanto minus ille qui nouus aduenerat, cuiusq; adhuc uitã cõgregatio fratrum nesciebat. Missum repentè est, & Dei famulo Equitio nunciatũ, quòd sanctimonialis illa immensis febribus æstuaret, & Basilij monachi uisitationem anxia quæreret. quo audito uir sanctus dedignando subrisit, atq; ait: Nunquid non dixi quòd diabolus est iste, non monachus? ite & eum de cella expellite. De ancilla autem Dei quę anxietate *febriũ urgetur, nolite esse solliciti: quia ex hac hora neq; febribus laboratura est, neq; Basilium quæsitura.* Regressus est monachus, & ea hora saluti restitutam Dei uirginem agnouit, qua eandem salutem illius Dei famulus Equitius longè positus nunciauit, in uirtute scilicet miraculi, exemplum tenens magistri: qui inuitatus ad filiũ reguli, eum solo uerbo restituit saluti, ut reuertens pater ea hora filiũ restitutũ uitæ cognosceret, qua uitam illius ex ore ueritatis audisset. Omnes autẽ monachi iussionem patris sui implentes eundem Basilium ex monasterij habitatione repulerunt. Qui repulsus dixit frequenter se cellã Equitij magicis artibus in aera suspendisse, nec tamen eis quempiam lædere potuisse. Qui nõ post longum tempus in hac Romana urbe exardescente zelo Christiani populi, igne crematus est.

QVadam uerò die una Dei famula ex eodem monasterio uirginum hortum ingressa est, quæ lactucã conspiciens concupiuit, eamq; signo crucis benedicere oblita, auidè momordit, sed arrepta à diabolo protinus cecidit. Cumq; uexaret, eidem patri Equitio sub celeritate nunciatum est, ut ueniret cõcitus, & orando succurreret. Moxq; hortum idem pater ut ingressus est cœpit ex eius ore quasi satisfaciens ipse qui hanc arripuerat diabolus clamare, dicens: Ego quid feci? ego quid feci? Sedebam ibi super lactucã, uenit illa, & momordit me. Cui cum graui indignatione uir Dei præcepit ut discederet, & locum in omnipotentis

Dei

Dei famula non haberet. Qui protinus abscessit, nec eam ultrà contingere prævaluit.

Vidã uerò Felix nomine Mirsiæ prouincię nobilis, pater huius Castorij qui nũc nobiscum in Romana urbe demoratur, cùm eundem uenerabilem uirũ Equitiũ sacrũ ordinẽ nõ habere cõspiceret, & per singula loca discurrere, atque studiosè prædicare, eum quadam die familiaritatis ausu adijt, dicẽs: Qui sacrum ordinem non habes, atq; à Romano põtifice sub quo degis prædicationis licentiam nõ accepisti, prædicare quomodo præsumis? qua eius inquisitione compulsus uir sanctus indicauit prædicationis licentiam qualiter accepit, dicens: Ea quæ mihi loqueris, ego quoq; mecũ ipse pertracto. Sed quadam nocte speciosus mihi per uisionem iuuenis astitit, atq; in lingua mea medicinale ferramentum, id est fleubotomum posuit, dicẽs: Ecce posui uerba mea in ore tuo, egredere ad prædicãdum. Atq; ex illo die etiã cùm uoluero, de Deo tacere nõ possum. Pet.

VEllem etiã patris huius opus agnoscere, qui ferẽ talia dona à Deo percepisse. Greg.

OPus Petre ex dono est, nõ donum ex opere: alioquin gratia iã nõ est gratia. Omne quippe opus dona præueniunt, quamuis ex subsequẽti opere ipsa etiam dona succrescunt: ne tamen uitæ eius cognitione frauderis, bene hanc reuerentissimus uir Albinus Reatinæ antistes Ecclesię cognouit, & adhuc supersunt multi qui scire potuerunt. Sed quid plus quæris operis, quando concordabat uitæ munditia cum studio prædicationis? Tantus quippe illum feruor ad colligendas Deo animas accenderat, ut sic monasterijs præesset, quatenus per Ecclesias, per castra, per uicos, per singulorum quoque fidelium domos circunquaque discurreret, & corda audientium ad amorem patriæ cœlestis excitaret. Erat uerò ualde uilis in uestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, salutatus etiam resalutare despiceret: & quotiens alia tendebat ad loca, iumento sedere consueuerat, quod esse despicabilius omnibus iumentis in cella potuisset reperiri, in quo etiam capistro pro freno, & ueruecum pellibus pro sella utebatur. Per semetipsum sacros codices in pelliceis sacculis missos dextro læuoq; portabat latere, & quocunque peruenisset, scripturarum aperiebat fontem, & rigabat prata mẽtium. Huius quoque opinio prædicationis, ad Romanæ urbis noticiam peruenit, atque ut est lingua adulantiũ auditoris sui animam amplectendo necans, eodẽ tempore clerici huius Apostolicę sedis antistiti adulando questi sunt dicentes: Quis est iste uir rusticus, qui authoritatem sibi prædicationis arripuit, & officiũ Apostolici nostri domini sibimet indoctus usurpare præsumit? Mittatur ergo si placet qui huc eum exhibeat, ut quis sit Ecclesiasticus uigor agnoscat. Sicut autem moris est, ut occupato in multis animo adulatio ualde subrepat si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa, suadentibus clericis consensum pontifex præbuit, ut ad Romanam urbem duci debuisset, & quæ nam sua esset mensura cognosceret. Julianum tamen tunc defensorem mittẽs, qui Sabinen si Ecclesiæ postmodũ in episcopatu præfuit, hoc præcepit, ut cum magno honore eũ deduceret, ne quicquam Dei famulus ex cõuentione eadem iniuriæ sentiret. Qui parére de eo clericorum uotis concitus uolens festinè ad eius monasterium cucurrit, ibiq; absente illo antiquarios scribentes reperit, ubi abbas esset inquisiuit. Qui dixerunt: In ualle hac quæ monasterio subiacet, fenum secat. Idem uerò Julianus superbum ualde atq; cõtumacem puerum habuit, cui uix poterat uel ipse domi nari. Hunc ergo misit ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Perrexit puer, & proteruo spiritu pratum uelociter ingressus, omnesq; illic intuens fœnum secantes, requisiuit quis nam esset Equitius. Moxq; ut audiuit quis esset, eum adhuc lõgè positus aspexit, & immẽso timore correptus cœpit timore lassescere, seq; ipsum nutãti gressu uix portare posse. qui tremẽs ad Dei hominẽ peruenit, atq; ulnis humiliter submissis, eius genua deosculãs strinxit, suumq; dñm ei occurrisse nũciauit. Cui resalutato Dei famulus præcepit dicẽs: Leua fœnũ uiride, porta pabulũ iumentis in quib. uenistis: ecce ego, quia parũ superest, opere expletò te subsequor. Is aũt qui missus fuerat Julianus defensor mirabatur ualde, quid nam esset q; redire moraretur puer. Cũq; reuertentẽ puerũ cõspicit, atq; in collo fœnum ex prato deferentem, uehemẽter iratus cœpit clamare, dicens: Quid est hoc? ego te misi hominem deducere, non fœnum portare. Cui puer respondit: Quem quæris, ecce subsequitur. Tum ecce uir Dei clauatis calciatus caligis, falcẽ fœnariã in collo deferens ueniebat. Quem adhuc longè positum puer suo domino, quia ipse esset quem quæreret, indicauit. Idem uerò Julianus repẽtè ut uidit Dei famulũ, ex ipso habitu despexit, eumq; qualiter deberet alloqui, proterua mente præparabat. Mox uerò ut seruus Dei cominus affuit, eiusdem Juliani animum intolerabilis pauor inuasit, ita ut tremeret, atq; in insinuandum hoc ipsum pro quo uenerat, uix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu ad eius genua cucurrit, orationem pro se fieri petijt: & quia pater eius Apostolicus pontifex eũ uidere uellet indicauit. Vir aũt uenerandus Equitius cœpit immẽsas gratias omnipotenti Deo agere, asserens q; se per summum pontificẽ gratia superna uisitasset. Illico uocauit fratres, præcepit hora eadẽ iumenta præparari, atq; executorẽ suum cœpit uehementer urgere ut citò abire debuissent. Cui Julianus ait: Hoc fieri nullatenus potest, quia lassatus ex itinere hodie nõ ualeo abire. Tunc ille respondit: Cõtristas me fili: quia si hodierna die nõ egredimur, iam cras stina non exiemus. Dei itaq; famulus executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte demoratus est. Sequenti uerò die sub ipso lucis crepusculo uehementer equo in cursu fatigato ad Julianum puer cum epistola peruenit, in qua præceptum est ei, ne seruum Dei contingere uel mouere de monasterio auderet. Quem cùm

ille requireret cur sentẽtia esset mutata, cognouit: quia nocte eadem in qua ipse executor illuc missus est, per uisum pontifex fuerat uehementer exterritus, cur ad exhibendum Dei hominem mitte re præsumpsisset. Qui protinus surrexit, secꝙ uenerandi uiri commendans orationibus, ait: Rogat pater noster ne fatigari debeatis. Cunctꝙ hoc Dei famulus audisset, contristatus ait: Nunquid non die hesterno dixi tibi, quia si statim non pergeremus, iam pergere minimè liceret? Tunc pro charitatis exhibitione aliquãtulum executorem suum in cella detinuit, eicꝙ laboris sui cõmodum coacto renitentiꝙ dedit. Cognosce igitur Petre in quãta Dei custodia sunt, qui in hac uita seipsos despicere nouerunt, cum quibus intus ciuibus in honore numerantur, qui despecti foris hominibus esse non erubescunt: quia & contrà in Dei oculis iacent, qui apud suos & proximorum oculos per inanis gloriæ appetitum tument. Vnde & quibusdam ueritas dicit: Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus, Deus autem nouit corda uestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est ante Deum. Luc. 16

Petrus:

MIror ualde quòd de tali uiro surripi pontifici tanto potuerit.

Gregorius:

QVid miraris Petre, quia fallimur qui homines sumus? An menti excidit quod Dauid qui prophetiæ spiritum habere consueuerat, contra innocentem Ionathæ filium sentẽtiam dedit, cùm uerba pueri mentientis audiuit? quod tamen quia per Dauid factũ est, & occulto Dei iudicio iustum credimus, & tamen humana ratione qualiter iustum fuerit non uidemus. Quid ergo mirum si ore mentientium aliquando in aliud ducimur, qui prophetæ non sumus? Multũ uerò est ꝙ uniuscuiusꝙ præsulis mentem curarũ densitas uastat. Cunctꝙ animus diuidit̃ ad multa, fit minor ad singula, tãtocꝙ ei in una qualibet re surripit̃, quanto latius multis occupatur.

Petrus:

Vera sunt ualde quæ dicis.

Gregorius:

SIlere nõ debeo quod de hoc uiro abbate quõdam meo reuerentissimo Valentino narrãte agnoui. Aiebat nãqꝙ, quia corpus eius dum in beati Laurentij martyris oratorio esset humatum, super sepulchrũ illius rusticus quidã arcam cum frumento posuit, nec quantus qualisꝙ uir illic iaceret, perpendere ac uereri curauit. Tunc repentè turbo cœlitùs factus, rebus illic omnibus in sua stabilitate manentibus, arcam quæ superposita sepulchro eius fuerat, extulit, lõgeꝙ proiecit: ita ut palàm cuncti cognoscerent, quanti esset meriti is cuius illic corpus iaceret.

ETiam ea quæ subiũgo, prædicti uenerabilis uiri Fortunati, qui ualde mihi ætate, opere & simplicitate placet, relatione cognoui. Eandẽ Valeriæ prouinciam Longobardis intrãtibus ex monasterio reuerentissimi uiri Equitij in prædicto oratorio ad sepulchrum eius monachi fugerunt. Cunctꝙ Longobardi sequentes oratoriũ intrassent, A cœperũt eosdem monachos foràs trahere, ut eos aut per tormẽta discuterent, aut gladijs necarent: quorum unus ingemuit, atꝙ acri dolore commotus clamauit: Heu heu sancte Equiti, placet tibi ꝙ trahimur, & non nos defendis? Ad cuius uocem protinus sæuientes Longobardos, immũdus spiritus inuasit. Qui corruentes in terrã tam diu uexati sunt, quousꝙ hoc cuncti, etiam qui foris erant, Lõgobardi cognoscerent, quatenus locũ sacrum temerare ulterius non auderent. Sicꝙ uir sanctus dum discipulos defenderit, etiam multis pòst remedium illuc fugientibus præstitit.

De Constantio mansionario Ecclesiæ sancti Stephani. Cap. V.

CViusdã coepiscopi mei didici relatiõe quod narro. Qui in Anchonitana urbe per annos B multos in monachico habitu degit, ibiꝙ uitã non mediocriter religiosam duxit. Cui etiam quidã nostri iam prouectioris ętatis qui ex eisdem sunt partibus attestãtur. Iuxta eam nanꝙ ciuitatem Ecclesia beati martyris Stephani sita est: in qua uir uitæ uenerabilis Constantius nomine, mansionarij functus officio deseruiebat: cuius sanctitatis opinio sese ad noticiam hominum longè lateꝙ detenderat. Qui idem uir funditùs terrena despiciens, totoꝙ annisu mentis ad sola cœlestia flagrabat. Quadam uerò die, dum in eadem Ecclesia oleum deesset, & prædictus Dei famulus unde lampades accenderet omnino non haberet, omnes lampades Ecclesiæ impleuit aqua, atꝙ ex more in medio papyrum posuit, quas allato igne succendit: sicꝙ aC qua arsit in lampadibus, ac si oleũ fuisset. Perpende igitur Petre cuius meriti uir iste fuerit, qui necessitate cõpulsus, elementi naturam mutauit.

Petrus:

MIrum est ualde quod audio: sed uellem nosse cuius humilitatis apud se esse intus potuit iste, qui tantæ excellentiæ foris fuit.

Gregorius:

INter uirtutes animũ cognoscere congruè quæris, quia multum ualde est ꝙ tentatione sua intus mentem lacessunt mira quæ foris fiunt. Sed si huius Constantij uenerabilis unum quod fecit audis, cuius humilitatis fuerit citius agnoscis.

Pet.

POstquam mihi facti illius tale miraculum dixisti, supereſt etiam ut me de humilitate mentis eius ædifices.

D

Gregorius:

QVia ualde opinio sanctitatis eius excreuerat, multi hunc ex diuersis prouincijs anxiè uidere sitiebant. Quadam uerò die ex longinquo loco ad uidendum eum quidam rusticus uenit. Eadem uerò hora casu cõtigerat, ut sanctus uir stans in ligneis gradibus, reficiendis deseruiret lampadibus. Erat autem pusillus ualde, exili forma atꝙ despecta. Cunctꝙ is qui ad uidendum eum uenerat quisnam esset inquireret, atꝙ obnixè peteret ut sibi debuisset ostendi, hi qui illum nouerant monstrarunt quis esset. Sed sicut stultæ mentes hominum merita ex qualitate corporis metiuntur, eum paruulum atque despectum uidens, ipsum hunc esse cœpit omnino non credere. In mente etenim rustica inter hoc quod audierat &

rat & uidebat,quasi facta fuerat quædam rixa, & æstimabat tam breuē per uisionem esse nō posse, quem tam ingentem habuerat per opinionē.Cūcp ipsum eum esse à plurib.fuisset assertū, despexit,& cœpit irridere,dicens:Ego grandem hominē credidi,iste autem de homine nihil habet. Quod ut uir Dei Cōstantius audiuit,lampades quas reficiebat protinus relinquēs,lætus cōcitus descendit,atque in eiusdem rustici amplexū ruit,eūcp ex amore nimio constringere cœpit brachijs & osculari, magnascp gratias agere,quòd is de se talia iudicasset,dicens:Tu solus es qui in me apertos oculos habuisti.Qua ex re pensandum est cuius apud se humilitatis fuerit,qui despiciētem se rusticū amplius amauit.Qualis em̄ quiscp apud se lateat,contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus,sic pleruncp humiles sua despectione gratulātur.Cuncp se & in alienis oculis uiles aspiciūt,idcirco gaudent:quia hoc iudicio cōfirmari intelligūt, quod de se & ipsi apud semetipsos habuerunt.

Petrus:

VT agnosco,uir iste magnus,fortis fuit in miraculis:sed maior int' in humilitate cordis.

De Marcellino Anchonitanæ ciuitatis episcopo. Cap. VI.

Gregorius:

EIusdem quocp Anchonitanæ antistes Ecclesiæ,uir uitæ uenerabilis Marcellinus fuit,cuius gressum dolore nimio podagra cōtraxerat, eumcp familiares sui sicubi necesse erat in manibus ferebant.Quadā uerò die per culpam incuriæ eadem ciuitas Anchonitana succensa est.Cuncp uehementer arderet, cucurrerūt omnes ut ignem extinguerent.Sed illis aquam certatim proijcientib. ita crescebat flamma,ut iam totius urbis interitū minari uideretur.Cuncp propinquiora sibi loca quæcp ignis inuaderet,iamcp urbis partem nō modicam consumpsisset,& obsistere nullus ualeret, deductus in manibus uenit episcopus,& tanta periculi necessitate compulsus,familiaribus suis seportantibus præcepit,dicens: Contra ignem mete ponite.Quod ita factum est,atcp in eo loco est positus,ubi tota uis flammæ uidebatur incumbere. Cœpit autem miro modo in semetipsum incendiū retorqueri, ac si reflexionis suæ impetus exclamaret,se episcopum transire nō posse.Siccp factū est ut flamma incendij illo termino refrenata in semetipsa refrigesceret,& contingere ulterius quicquam ædificij non auderet.Perpendis Petre cuius sanctitatis fuerit ægrum hominem sedere,& exorando flammas premere. Petrus:

Et perpendo & obstupesco.

De Nonnoso præposito monasterij in monte Soractis.

Caput VII.

Gregorius:

DE uicino nūc loco tibi aliquid narrabo,quod & uiri uenerabilis Maximiani episcopi,& Laurionis quē nosti ueterani monachi qui utercp nunc usq; supersit,relatione cognoui: qui scilicet Laurio in illo monasterio quod iuxta urbem Suppentonia uocatur, ab Anastasio uiro sanctissimo nutritus est. Qui nimirum Anastasius uitæ uenerabilis uiro Nonnoso præposito monasterij quod in Soractis mōte situ est, & propinquitate loci & morū magnitudine,& uirtutū studijs assiduè iungebatur.Idē uerò Nōnosus sub asperrimo sui monasterij degebat patre: sed eius mores mira semper æquanimitate tolerabat.Siccp fratribus præerat in māsuetudine,sicut crebrò patris iracundiam ex humilitate mitigabat. Quia uerò eius monasterium in summo mōtis cacumine situ est, ad quālibet paruū hortū fratrib. excolendū nulla patebat planities:unus aūt breuissimus locus in latere mōtis excreuerat,quē ingentis saxi moles naturaliter egrediens occupabat.Quadā uerò die dū Nōnosus uir uenerabilis cogitaret,cp saltē ad condimenta olerū nutrienda locus idē aptus potuisset existere,si hūc moles saxi illius nō teneret, occurrit animo,cp eandē molem quingenta boū paria mouere nō possent.Cuncp de humano labore facta esset desperatio,ad diuinū se solatiū cōtulit,secp illic nocturno silentio in orationem dedit.Cuncp mane facto ad eundē locū fratres uenirēt,inuenerunt molem tantæ magnitudinis ab eodem loco longius recessisse,suocp recessu largum fratribus spacium ad excolendum hortum dedisse.

ALio quocp tēpore cùm idem uir uenerabilis lāpades uitreas in oratorio lauaret, una ex eius manib.cecidit,quæ per innumeras partes fracta dissiluit:qui uehementissimū patris monasterij furorē timens,lāpadis protinus omnia fragmēta collegit,atcp ante altare posuit,secp cū graui gemitu in orationem dedit. Cuncp ab oratione caput leuasset,sanam lampadem reperit,quā timens per fragmenta collegerat,Siccp in duobus miraculis duorum patrum uirtutes imitatus est: in mole scilicet saxi,factum Gregorij qui montem mouit: in reparatione uerò lampadis, uirtutem Donati, qui fractū calicem pristinæ incolumitati restituit.

Petrus:

HAbemus, ut uideo, de exemplis ueteribus noua miracula. Gregorius:

VIs'ne aliquid in operatione Nōnosi de imitatiōe quocp Helisæi cognoscere? Petrus:

Volo,atcp inhianter cupio. Gregorius:

DVm quadā die in monasterio uetus oleū deesset,iamcp colligēdæ oliuæ tēpus incumberet,sed fructus in oleis nullus appareret, uisum patri monasterij fuerat,ut circunquaq; fratres in colligendis oliuis ad exhibenda extraneis opera pergerent,quatenus ex mercede sui operis aliquantulum monasterio oleum deportarent. Quod uir Domini Nōnosus fieri cū magna humilitate prohibuit, ne exeuntes fratres ex monasterio dum lucra olei quærerēt, animarum damna paterētur. Sed quia in monasterij arboribus oliuæ paucæ inesse uidebant̄,eas colligi præcepit,& in prelo mitti,& quālibet parū olei exire potuisset sibimet deferri.Factumcp est,& susceptum in paruo uasculo oleū,fratres Nōnoso Dei famulo detulerūt:quod ipse protinus ante altare posuit,cunctiscp egredientibus orauit,atcp accersitis postmodū fratribus, præcepit ut hoc quod detulerunt oleum leuarēt,

& per

& per cuncta uasa monasterij exiguè fundēdo diuiderēt, quatenus benedictione eiusdem olei omnia infusa uiderentur, quæ protinus ut erāt uacua claudi fecit. Die uerò altera aperta omnia plena reperta sunt. Petrus:

Ioan. 5 PRobamus quotidie impleri uerba ueritatis quæ ait: Pater meus usque modò operatur, & ego operor.

De Anastasio abbate monasterij quod Suppentonia uocatur. Cap. VIII.

Gregorius:

EOdem quoq; tempore uenerandus uir Anastasius cuis superius memoriam feci, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Deo authore deseruio, notarius fuit. Qui soli Deo uacare desiderans scrinīū deseruit, monasteriū elegit, atq; in eo loco quem B præfatus sum Suppētonā uocari, per annos multos in sanctis actib. uitā duxit: eiq; monasterio solerti custodia prę fuit. Quo uidelicet in loco ingēs desuper rupes eminet, & profundū subter præcipitiū patet. Quadā uerò nocte cùm iam omnipotens Deus eius uenerabilis uiri Anastasij labores remunerare decreuisset, ab alta rupe uox facta est, quæ producto sonitu clamaret dicēs: Anastasi uenit. Quo uocato, alij quoq; septē fratres uocati sunt ex nomine. Paruo autē momēto ea quæ fuerat emissa uox siluit, & octauū fratrem uocauit. Quas dum apertè uoces cōgregatio audisset, dubiū nō fuit, quin eorū qui uocati fuerant obitus appropinquasset. Intra paucos igit̄ dies, primus uenerā- C dus uir Anastasius, cæteri aūt in eo ordine ex carne educti sunt, quo de rupis uertice fuerāt uocati. Frater uerò ille ad quē uocandū uox parū siluit, atque eū tunc nominauit, morientib. alijs paucis diebus uixit, & tūc uitā finiuit: ut apertè monstraret̄, quia interiectū uocis silentiū paruū uiuēdi spaciū signauerit. Sed mira res cōtigit: quia uenerabilis uir Anastasius dū de corpore exiret, erat quidam frater in monasterio qui superuiuere eū nolebat: prouolutus uerò eius pedib. cœpit cū lachrymis ab eo postulare, dicēs: Per illū ad quē uadis deprecor, te adiuro ne septē dies super te in hoc mundo uiuā, ante cuius septimū diem etiā ipse defunctus est: qui tamen in illa nocte inter cęteros nō fuerat uocatus: ut apertè clarescceret, quia eius obitum sola uenerabilis Anastasij intercessio obtinere po- D tuisset. Petrus:

CVm idē frater & uocatus inter cæteros non est, & tamē sancti uiri intercessionib. ex hac luce subtractus est, quid aliud datur intelligi, nisi q̄ hi qui apud Dominum magni sunt meriti, obtinere aliquando possunt ea etiam quæ nō sunt prędestinata? Gregorius:

OBtineri nequaq; possunt quæ prædestinata nō fuerunt: sed ea quæ sancti uiri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precib. obtineant̄. Nā ipsa quoq; perēnis regni prædestinatio ita est ab omnipotēti Deo dispositā, ut ad hoc electi pro labore perueniāt, quatenus postulādo mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare. Petrus:

PRobari mihi apertius uellem, si potest prædestinatio precibus iuuari. Gregorius:

HOc quod ego Petre intuli, cōcitè ualet probari. Certè etem̄ nosti, quia ad Abrahā Dominus dixit: In Isaac uocabit̄ tibi semē. Cui etiam Gen. 21
dixerat: Patrē multarū gentiū cōstitui te. Cui rursum promisit, dicens: Benedicā tibi, & multiplicabo semē tuū sicut stellas cœli, & sicut arenā maris. Gen. 17
Gen. 22. 17
Ex qua re apertè cōstat: quia omnipotēs Deus semen Abrahæ multiplicare per Isaac prædestinauerat, & tamē scriptū est: Deprecatus est Isaac Do- Gen. 25
minū pro uxore sua, eo q̄ esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptū Rebeccæ. Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Isaac prædestinata fuit, cur cōiugem sterilem accepit? Sed nimirum B cōstat, quia prædestinatio precibus implet̄: quando is in quo Deus multiplicare semē Abrahę prædestinauerat, oratione obtinuit, ut filios habere potuisset. Petrus:

QVia secretum ratio aperuit, nihil mihi dubietatis remansit.

De Bonifacio Ferentinæ ciuitatis episcopo. Cap. IX.

Gregorius:

VIs tibi aliquid de Thusciæ partibus narrem, ut cognoscas quales in ea uiri fuerint, & omnipotētis Dei noticię quantū propinquit? Petrus: Volo, atq; hoc omnimodo exposco.

Gregorius:

FVit uir uitæ uenerabilis, Bonifacius nomine, qui in ea ciuitate quæ Ferētis dicit̄, episcopatus officiū tenuit, & morib. impleuit. Huius multa miracula is qui adhuc superest Gaudētius presbyter narrauit. Qui nutritus in eius obsequio tanto ualet de illo quæq; ueracius dicere, quanto eis cōtigerit & hūc interesse. Huius Ecclesiæ grauis ualde paupertas inerat, quæ bonis mentib. esse solet custodia humilitatis, nihilq; aliud ad omne stipendiū, nisi unā tantūmodo uineā habebat: quæ quodā die ita grādine irruente uastata est, ut in ea paucis in uitibus uix parui rariq; racemi remāsissent. Quā cū Dei prędictus uir reuerētissimus Bonifacius episcopus fuisset ingressus, magnas omnipotenti Deo gratias retulit: quia in ipsa sua adhūc inopia sese angustiari cognouit. Sed cū iam tēpus exigeret, ut ipsi quoq; racemi qui remansērāt matureścere potuissent, custodē uineæ ex more posuit, eamq; solerti uigilātia seruari præcepit. Quadā uerò die mādauit Cōstantio presbytero nepoti suo, ut cūcta uini uascula in episcopio omniaq; dolia ita ut antè cōsueuerat pice superfusa præpararet. Quod cùm nepos illius presbyter audisset, ualde admiratus est quòd quasi insana præciperet, q̄ uini uascula præparari faceret qui uinū minimè haberet: nec tamē prę sumpsit inquirere, cur talia iuberet: sed iussis obtēperat, & omnia ex more præparauit. Tūc uir Dei uineā ingressus racemos collegit, ad calcatoriū detulit, omnesq; exinde egredi præcepit, solusq; ibi cū uno paruulo puerulo remansit, quē in eodem calcatorio deposuit, & calcari ipsos pauciss̄imos racemos fecit. Cumq; ex eisdē racemis parū aliquid uini defluere t, cœpit hoc

pit hoc uir Dei ſuis manib. in paruo uaſe ſuſcipe- A
re, & per cũcta dolia, omniaq; uaſa quę parata fue
rant pro benedictione diuidere: ut ex eodem ui-
no omnia uaſcula uix infuſa uiderentur. Cùm ue-
rò ex liquore uini parũ aliquid in uaſis omnibus
miſiſſet, uocauit protinus presbyterũ: ſuſſitq; pau
peres adeſſe. Tunc cœpit uinum in calcatorio cre
ſcere, ita ut omnia quæ allata fuerant pauperum
uaſcula impleret. Quibus cùm ſe idoneè ſatisfe-
ciſſe cõſpiceret: ex calcatorio iuſſit puerum diſce
dere, apothecam clauſit: atq; impreſſo ſigillo pro-
prio munitam reliquit: mox ad Eccleſiam redijt.
Die uerò tertia prædictum Cõſtantium presby-
terum uocauit, & oratione facta apothecam ape-
ruit, & uaſa in quibus tenuiſſimum liquorem in-
fuderat, ubertim uinum fundentia inuenit: ita ut B
pauimentum omne excreſcentia uina inuaderẽt,
ſi ad hæc epiſcopus tardius intraſſet. Tunc terri-
biliter presbytero præcepit, ne quouſque ipſe in
corpore uiueret, hoc miraculum cuiquam indica-
ret: pertimeſcens uidelicet ne uirtute facti fauore
humano pulſatus, inde intus inaneſceret, unde fo
ris hominibus magnus appareret: exemplum ma
giſtri ſequens, qui ut nos ad uiam duceret humili-
tatis, de ſemetipſo diſcipulis præcepit, dicens: Vt
ea quæ uidiſſent nemini dicerẽt, quouſq; filius ho
minis à mortuis reſurgeret. Petrus:

QVia occaſio apta ſe præbuit, libet iniquire-
re quidnã ſit quòd redẽptor noſter cũ duo
bus cęcis lumẽ reddidit, iuſſit ut nemini di
cerent, & illi abeuntes diffamauerũt eum in totam C
terrã illam? Nunquid nam unigenitus filius patri
& ſancto ſpiritui coæternus hac in re uelle habuit,
quod non potuit implere, ut miraculum quod ta-
cere uoluit, minimè potuiſſet abſcondi?

Gregorius:

REdemptor noſter per mortale corpus om-
ne quod egit, hoc nobis in exemplum actio
nis præbuit, ut pro noſtrarum uirium modulo e-
ius ueſtigia ſequentes inoffenſo pede operis præ-
ſentis uitæ carpamus uiam. Miraculum nanq; fa-
ciens & tacere iuſſit, & tamen taceri non potuit:
ut uidelicet & electi eius exempla doctrinę illius
ſequentes in magnis quæ faciunt, latére quidem
in uoluntate habeant, ſed ut proſint alijs prodan-
tur inuiti: quatenus & magnę humilitatis ſit q; ſua D
opera taceri appetũt, & magnæ utilitatis ſit q; eo-
rum opera taceri nõ poſſunt. Nõ ergo uoluit Do-
minus quicquam fieri & minimè potuit: ſed quid
uelle eius membra debeant, quid ue de eis etiam
nolentibus fiat, doctrinæ eius magiſterio exem-
plum dedit. Petrus: Placet quod dicis.

Gregorius:

ADhuc pauca aliqua quæ de Boniſacij epi-
ſcopi opere ſuperſunt, quia eius memoriam
fecimus, exequamur. Alio nanq; tẽpore B.
Proculi martyris natalitius propinquabat dies,
quo in loco uir nobilis Fortunatus nomine mane
bat, qui magnis precib. ab eodẽ uenerabili uiro po
ſtulauit, ut cùm apud beatũ martyrem miſſarum
ſolennia ageret, ad benedictionẽ dandam in ſuã
domum declinaret. Vir autem Dei negare nõ po
tuit, quod ab eo ex Fortunati mẽte charitas popo
ſcit. peractis igitur miſſarum ſolẽnijs, cùm ad præ
dicti Fortunati ueniſſet menſam, priuſquam Deo
hymnum diceret, ſicut quidam ludẽdi arte cibum
ſolent quærere, repentè ante ianuam cũ ſimia uir
aſtitit & cymbala percuſſit. Quem ſanctus uir de
dignatus audiens ſonitum dixit: Heu heu, mor-
tuus eſt miſer iſte, mortuus eſt miſer iſte. Ego ad
mẽſam refectionis ueni, os adhuc ad laudem Dei
nõ aperui, & ille cum ſimia ueniẽs percuſſit cym-
bala. Subiũxit quoq; & ait: Ite, & pro charitate ei
cibũ potumq; tribuite, ſcitote tamẽ quia mortuus
eſt. Qui infelix uir dum panẽ ac uinũ ex eadẽ do-
mo percepiſſet, egredi ianuam uoluit, ſed ſaxũ in-
gens ſubitò de tecto cecidit, eiq; in uerticẽ uenit.
Ex qua percuſſione proſtratus in manibus iam ſe
miuiuus leuatus eſt. Die uerò altera ſecundũ uiri
Dei ſentẽtiam funditùs finiuit uitã. Qua in re Pe-
tre penſandũ eſt, quãtus ſit uiris ſanctis timor ex-
hibẽdus: tẽpla eñ Dei ſunt. Et cũ ad iracũdiam uir
ſanctus trahitur, quis alius ad iraſcẽdum niſi eiuſ-
dem tẽpli inhabitator excitat? Metuẽda ergo tan
to eſt ira iuſtorũ, quãto & cõſtat: quia in eorũ cor-
dibus ille præſens eſt, qui ad inferendã ultionem
quam uoluerit, inualidus non eſt.

ALio quoq; tẽpore prædictus Cõſtãtius pre-
sbyter nepos eius equũ ſuũ duodecim aure
is uẽdidit, quos in propria arca ponẽs ad e-
xercendũ opus aliquod diſceſſit. Tũc ſubitò ad e-
piſcopũ pauperes uenerũt, qui importunè precа-
bãtur, ut eis ſanctus uir Bonifacius epiſcopus ad
conſolationẽ ſuæ inopię aliquid largiri debuiſſet.
Sed uir Dei quia quid tribueret nõ habebat, ęſtua
re cœpit in cogitatione ne ab eo pauperes uacui
exirent. Cui repentè ad memoriã redijt, quia Con
ſtantius presbyter nepos eius equum quem ſede-
re conſueuerat uendidiſſet, atq; hoc ipſum in arca
ſua precium haberet. Abſente igitur eodem nepote
ſuo acceſſit ad arcã, & piè uiolentus clauſtra arcæ
cõminuit, duodecim aureos tulit, eosq; indigenti-
bus ut placuit, diuiſit. Itaq; Cõſtantius presbyter
reuerſus ex opere, arcam fractam reperit, & caba
lli ſui precium quod in eam poſuerat non inuenit.
Cœpit itaq; uoce magna perſtrepere, & cum furo
re nimio clamare: Omnes hic uiuunt, ſolus ego in
domo hac uiuere nõ poſſum. Ad cuius nimirũ uo
ces uenit epiſcopus, omnesq; qui in eodẽ epiſco-
pio aderãt. Cũq; eũ locutiõe blãda uir Dei tẽpera-
re uoluiſſet, cœpit ille cũ iurgio reſpõdere, dicẽs:
Omnes tecũ uiuũt, ſolus ego autẽ hic uiuere ante
te non poſſum, redde mihi ſolidos meos. Quibus
uocibus commotus epiſcopus, B. Mariæ uirginis
Eccleſiã ingreſſus eſt, & eleuatis manib. extẽſo ue
ſtimẽto ſtãdo cœpit orare ut ei redderet, uñ pre-
sbyteri furẽtis inſania mitigari potuiſſet. Cũq; ſubi
tò oculos ad ueſtimẽtũ ſuũ inter extẽſa brachia re
duxit, repẽtè in ſinu ſuo duodecim aureos inuenit
ita fulgẽtes, tanq; ſi ex igne producti eadẽ hora fu
iſſent. Qui mox de Eccleſia egreſſus, eos in ſinũ fu
rentis presbyteri, piecit, dicẽs: Ecce habes ſolidos

quos

quos quæsisti, sed hoc tibi notū sit, quia post mortem meam in huius Ecclesiæ episcopum non eligéris propter tuam auaritiam. Ex qua sententia ueritatis colligitur, quia eosdē solidos presbyter pro adipiscendo episcopatu præparabat. Sed uiri Dei sermo prævaluit. nam idem Constantius in presbyteratus officio uitam finiuit.

ALio quoq; tempore duo ad eum Gothi hospitalitatis gratia uenerunt: qui Rauennā se festinare professi sunt. Quib. ipse paruū uas ligneum uino plenū manu sua præbuit, quod fortasse in prandio itineris habere potuissent: ex quo illi quo adusq; Rauennam uenirent, biberunt. Gothi autem aliquantis diebus in eadem ciuitate morati sunt: & uinum quod à sancto uiro acceperāt, quotidie in usu habuerunt. Sicq; usq; ad eundem uenerabilem patrem ferentes reuersi sunt: ut nullo die cessarent bibere, & tamen uinum eis ex illo uasculo nunquam deesset: ac si in illo uase ligneo quod episcopus eis dederat, uinum non augeretur, sed nasceretur.

NVper quoq; de eiusdem loci partibus senex quidam clericus aduenit, & ea quæ ipse de narrat silentio non sunt prætereunda. Nam dicit quòd quadam die ingressus hortum magna hunc erucarum multitudine inuenit esse coopertum: qui omne holus in eo deperire cōspiciens, ad easdem erucas conuersus dixit: Adiuro uos in nomine Domini Iesu Christi, recedite hinc, atq; hęc holera comedere nolite. Quæ statim ad uiri Dei uerbum ita omnes egressæ sunt, ut nec una quidem intra spacium horti remaneret. Sed quid mirum quòd hæc de episcopatus eius tēpore narramus, quando iam apud omnipotentē Deum ordine simul & moribus creuerat, dum illa magis miranda sint quæ eum hic senex clericus adhuc puerulum fecisse testatur? Nam ait quòd eo tēpore quo cum matre sua puer habitabat, egressus hospitio, nonnunquam sine linea, crebrò etiam tunica reuertebatur: quia mox ut nudum quempiam inuenit uestiebat, nunc se expolians ut se ante Dei oculos illius mercede uestiret. Quem mater sua frequenter increpare consueuerat, dicens quòd iustum nō esset ut ipse inops pauperibus uestimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingressa penè omne triticum quod sibi in stipendium totius anni præparauit, inuenit à filio suo pauperibus erogatū. Cumq; semetipsam alapis pugnisq; tunderet, quòd quasi anni subsidia perdidisset, superuenit Bonifacius puer Dei, eámque uerbis quibus ualuit consolari cœpit. Quæ cum nihil consolationis admitteret, hanc rogauit ut ab horreo exire debuisset, in quo ex omni eorum tritico parum quid inuentum est remansisse. Puer autem Dei sese illic protinus in orationē dedit. Qui post paululum egressus ab horreo matrem reduxit, quod ita tritico plenū inuentum est, sicut plenum antè non fuerat, cùm mater illius totius anni sumptus se congregasse gaudebat. Quo uiso miraculo, compuncta mater iam ipsa cœpit hortari ut daret, qui sic celeriter posset quæ petijsset accipere.

A Hæc itaq; in hospitij sui uestibulo gallinas nutrire consueuerat: sed eas ex uicino rure uulpes ueniēs auferebat. Quadam uerò die dum in eodem uestibulo puer Bonifacius staret, uulpes ex more uenit, & gallinam abstulit. Ipse autem concitus Ecclesiam intrauit, & se in orationem prosternēs apertis uocibus dixit: Placet tibi Domine, ut de nutrimentis matris meæ manducare non possim: ecce enim gallinas quas nutrit, uulpes comedit. Qui ab oratione surgens Ecclesiam est egressus. Mox autem uulpes redijt, gallinam quam ore tenebat dimisit, atq; ipsa moriens ante eius oculos in terram cecidit. Petrus:

B VAlde mihi mirum uidetur, quòd exaudire preces in se sperantium, etiam in rebus uilibus dignatur Deus.

Gregorius:

HOc Petre ex magna cōditoris nostri dispensatione agitur, ut per minima quæ percipimus, sperare maiora debeamus. Exauditus nanq; est in rebus uilibus puer sanctus & simplex, ut in paruis disceret quātum de Deo pręsumere in magnis petitionibus deberet. Petrus:

Placet quod dicis.

De Fortunato Tudertinæ ciuitatis episcopo. Cap. X.

Gregorius:

ALius quoq; uir uitę uenerabilis in eisdē partibus fuit Fortunatus nomine, Tudertinæ antistes Ecclesiæ, qui in effugandis spiritibus immensæ uirtutis gratia pollebat, ita ut nonnunquā ab obsessis corporibus legiones dæmonum pelleret, & cōtinuæ orationis studio intentus, obiectas contra se eorum multitudines superaret. Huius uiri familiarissimus fuit Iulianus nostrę Ecclesiæ defensor, qui ante non longum tempus in hac urbe defunctus est. Cuius ego quoque hoc didici relatione quod narro: quia sæpe gestis illius auctu familiaritatis intererat. eiusq; post memoriam ad instructionem nostram quasi faui dulcedinem in ore retinebat.

MAtrona quædam nobilis in uicinis partibus Thusciæ, nurū habebat, quæ intra breue tempus quo filium eius acceperat, cum eadem socru sua ad dedicationem oratorij B. Sebastiani martyris fuerat inuitata. Nocte uerò eadem qua subsequente die ad dedicationem prædicti oratorij fuerat processura, uoluptate carnis deuicta, à uiro suo sese abstinere nō potuit: cunq; mane facto conscientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, processionem uerò imperaret uerecundia, plus erubescens uultum hominum, quàm Dei iudicium metuēs, cū socru sua ad dedicationem oratorij processit. Mox uerò ut reliquiæ B. Sebastiani martyris oratoriū ingressæ sunt, eandem prædictæ matronæ nurū malignus spiritus arripuit, & coram omni populo uexare cœpit. Eiusdem uerò oratorij presbyter, dum eam uehemētissimè uexari conspiceret, ex altari protinus sindonem tulit, eamq; operuit: sed & hunc simul repētè diabolus inuasit. Et quia ultra uires uoluit quicquā pręsumere,

sumere, cõpulsus est & ipse cognoscere in sua uexatione quid esset. Hi uerò qui aderant, puellam in manibus ex oratorio sublatam, ad domum propriam reportauerũt. Cunq; hanc antiquus hostis uexatione cõtinua uehementer attereret, propinqui sui eam carnaliter amantes, & amando persequentes, ad obtinendum salutis remedium maleficis tradiderunt, ut eius animam funditùs extinguerent, cuius carni magicis artibus ad tempus prodesse conarentur. Ducta est itaq; ad fluuium, atq; in aquam mersa, ibiq; diutius incantationibus agere malefici moliebantur, ut is qui eam inuaserat diabolus exiret. Sed miro omnipotẽtis Dei iudicio, dum arte peruersa unus ab ea repellitur, in eam subitò legio intrauit. Cœpit ex hora illa tot motibus agitari, tot uocibus clamoribúsque perstrepere, quot spiritib. tenebatur. Tunc inito consilio parentes eius, suæ perfidiæ culpam fatentes, hanc ad uenerabilem uirũ Fortunatũ episcopum duxerunt, eiq; reliquerunt. Qua ille susceptа multis se diebus ac noctibus in orationem dedit, tantoq; annisu precibus incubuit, quanto & in uno corpore cõtra se assistere legionis aciem inuenit. Quam post non multos dies ita sanam atq; incolumem reddidit, ac si in eam ius proprium diabolus nunquam habuisset.

ALio quoq; tempore idem uir omnipotentis Dei famulus, ex obsesso quodam homine immũdum spiritum excussit. Qui malignus spiritus cùm uesperascente iam die secretam ab hominibus horam cerneret, peregrinum quempiam esse se simulans, circuire cœpit ciuitatis plateas & clamare: O uirum sanctum Fortunatum episcopum, ecce quid fecit, peregrinum hominem de hospitio suo expulit. Quæro ubi requiescere debeam, & in ciuitate eius non inuenio. Tunc quidam in hospitio cum uxore sua & paruulo filio ad prunas sedebat, qui uocem eius audiens, & quid episcopus ei fecerit requirens, hunc inuitauit hospitio, sedere secum iuxta prunas fecit. Cunq; uicissim aliqua confabularentur, paruulum eius filium idem malignus spiritus intrauit, atq; in easdẽ prunas proiecit, ibiq; mox eius animam excussit. Qui orbatus miser, uel quem ipse susceperit, uel quẽ episcopus expulit agnouit. Petrus:

QVid nam hoc esse dicimus, ut occidendi ausum in eius hospitio antiquus hostis accipere ret, qui hunc peregrinum æstimãs, ad se hospitalitatis gratia uocasset?

Gregorius:

MVlta Petre uidentur bona, sed non sunt: quia bono animo nõ fiunt. Vnde & in Euangelio ueritas dicit: Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Quia cùm peruersa est intentio quæ precedit, prauum est omne opus quod sequitur, quamuis esse rectum uideatur. Ego nanq; hunc uirum, qui dum quasi hospitalitatem exhiberet, orbatus est: non pietatis opere delectatum æstimo, sed episcopi derogatione. nam pœna subsequens innotuit, quia præcedens illa susceptio sine culpa non fuit. Sunt nanque nonnulli qui idcirco bona facere studeant, ut gratiã alienç operationis obnubilent. Nec pascuntur bono quod faciunt, sed laude boni qua cæteros premunt. Qua de re existimo hunc uirũ qui malignũ spiritum in hospitalitatem suscepit, ostentationi boni potius intendisse q̃ operi, ut meliora quàm episcopus fecisse uideretur, quatenus ipse susciperet eum quem uir Domini Fortunatus expulisset.

Matt. 6

Petrus:

ITa est ut dicis. nam finis operis probat, quòd munda intentio operationis non fuerit.

Gregorius:

ALio quoq; tẽpore, dum oculorum quidam lumẽ amisisset, ad hunc deductus intercessionis eius opem petijt, & impetrauit. Nam cùm uir Dei oratione facta, oculis eius signũ crucis imprimeret, ab eis protinus luce reddita, nox cæcitatis abscessit. Prẽterea equus cuiusdam militis in rabiem fuerat uersus, ita ut à multis teneri uix potuisset, sed quoscunq; potuit inuaderet, eorum membra morsibus dilaniaret. Tunc, utcunq; à multis ligatus, ad uirũ Dei deductus est. Qui mox eius capiti entensa manu signũ crucis ẽdidit, cunctam eius rabiem in mansuetudinem mutauit: ita ut postea mitior existeret, quàm ante illam insaniam fuisset. Tunc idẽ miles equum suũ quẽ celerrimè ex miraculi imperio à sua uesania uidit immutatum, eidem sancto uiro decreuit offerendum. Quẽ cũ suscipere ille renueret, ipse uerò in precibus, ne despiceretur eius oblatio perseueraret, sanctus uir mediam duarum partium uiam tenens, & petitionem militis audiuit, & munus recipere pro hac exhibita uirtute recusauit. prius nanq; dignum precium præbuit, & postea equum quẽ sibi offerebat accepit. Quia eñ si non susciperet eum contristari cõspexerat, charitate cogẽte emit quod necessarium non habebat. Neq; hoc silere de huius uiri uirtutib. debeo, quod ante dies ferè duodecim audiui. Quidã nanq; ad me deductus est senex pauper, atq; ut mihi senum collocutio esse semper amabilis solet, studioſẽ hunc unde esset inquisiui. Qui se esse de Tudertina ciuitate respondit. cui in quã: Quæso te pater, num Fortunatũ episcopũ nosti? Qui ait: Noui, & bene noui. Tunc ipse subiunxi: Dic rogo si qua illius miracula nosti, & desideranti mihi qualis uir fuerit innotesce. Qui ait: Homo ille longè fuit ab istis hominib. quos uidemus modò. Nam quicquid ab omnipotẽti Deo petijt, ita ut petierat impetrauit. Cuius hoc unum narro miraculũ, quod ad præsens animo occurrit. Quadam nanq; die, Gothi iuxta Tudertinam ciuitatẽ uenerunt, qui ad partes Rauennæ properabant, & duos paruulos puerulos de possessione abstulerant, quæ possessio præfatæ Tudertinæ ciuitati subiacebat. Hoc cùm uiro sanctissimo Fortunato nunciatum fuisset, protinus misit, atq; eosdẽ Gothos ad se uocari fecit. Quos blando sermone alloquens, eorum prius studuit asperitatem placare, ac pòst intulit dicẽs: Quale uultis precium dabo, & puerulos quos abstulistis reddite, mihique hoc gratiæ uestræ munus præbete. Tunc is qui

prior eorum esse uidebatur, respōdit dicēs: Quicquid aliud præcipis facere parati sumus. nam istos pueruloſ nullatenus reddemus. Cui uenerandus uir blandè minatus dicit: Cōtristas me fili, & non audis patrē tuum: noli me cōtristare, nam nō expedit tibi. Sed idem Gothus in cordis sui feritate permanens, negādo discessit. Die uerò altera digressurus rursus ad episcopū uenit, quē eisdem uerbis pro prædictis puerulis iterum episcopus rogauit. Cunctq; ad reddendū nullo modo cōsentire uoluisset, cōtristatus episcopus dixit: Scio quia nō expedit tp me cōtristato discedis. Quę Gothi uerba despiciēs, ad hospitiū reuersus, eosdē pueros de quibus agebatur, equis superimpositos, cū suis hominibus præmisit. Ipse uerò statim ascendēs equum subsecutus est. Cunctq; in eadem ciuitate ante B. Petri apostoli Ecclesiā uenisset, equi eius pes lapsus est: qui cū eo corruit, & eius coxa mox fracta est, ita ut in duabus partib. os esset diuisum, leuatusq; in manibus reductus est ad hospitiū. Qui festinus misit, & pueros quos præmiserat reduxit, & uiro uenerabili Fortunato mandauit, dicens: Rogo te pater, mitte ad me diaconum tuū. Cuius diaconus dum ad iacentē uenisset, pueros quos redditurū se episcopo omnino negauerat, ad mediū deduxit, eosq; diacono illius reddidit, dicens: Vade, & dic domino meo episcopo: quia maledixisti mihi, ecce percussus sum, sed pueros quos quęsisti, recipe, & pro me, rogo, intercede. Susceptos itaq; puerulos diaconus, ad episcopū reduxit, cui benedictā aquā uenerabilis Fortunatus statim dedit, dicens: Vade citius, & eam super iacentis corpus proijce. Perrexit itaq; diaconus, atq; ad Gothū introgressus, benedictā aquam super mēbra illius aspersit. Res mira & uehementer stupenda, mox ut aqua benedicta Gothi coxā contigit, ita omnis fractura solidata est, & saluti pristinæ coxa restituta, ut hora eadē de lecto surgeret, & ascēso equo ita cœptum iter ageret, ac si nullā unq; lęsionem corporis pertulisset. Factumq; est, ut qui sancto uiro Fortunato pueros cum precio reddere obedientiæ subiectus noluit, eos sine precio pœna subactus donaret. His igitur expletis, studebat adhuc senex de eo & alia narrare. Sed quia nonnulli aderant ad quos exhortandos occupabar, iamq; diei tardior hora incubuerat, uenerabilis Fortunati facta mihi audire non licuit, quæ audire, si liceat, semper uolo. Sed die alia idē senex rem de illo magis adhuc mirabilem narrauit, dicēs: In eadē Tudertina urbe Marcellus quidā bonæ actionis uir, cum duabus sororib. suis habitabat, qui eueniēte molestia corporis ipso sacratissimo uespere scente iam sabbato paschali, defunctus est. Cuius corpus cùm longius esset efferendū, die eodem sepeliri nō potuit. Cunq; mora esset rēporis ad explendū debitum sepulturæ, sorores eius morte eius afflictæ, cucurrerunt flentes ad uenerabilē uirum Fortunatū, eiq; magnis uocibus clamare cœperunt: Scimus quia Apostolorū uitam tenes, leprosos mundas, cæcos illuminas: ueni, & resuscita mortuū nostrum. Qui mox ut cognouit earum fratrem defunctū, flere & ipse etiam de morte eius cœpit, eisq; respondit, dicens: Recedite, & hęc dicere nolite: quia iussio omnipotentis Dei est, cui contraire nullus hominū potest. Illis itaq; discedentibus, tristis ex morte eius mansit episcopus. Subsequente autem die dominico ante exurgentis lucis crepusculū, uocatis duobus diaconibus suis, perrexit ad domū defuncti, accedensq; ad locum ubi corpus iacebat exanime, ibi se in orationem dedit. Expleta aūt prece surrexit, & iuxta corpus defuncti sedit, nonq; autem grandi uoce defunctū per nomen uocauit, dicēs: Frater Marcelle. Ille autem ac si leuiter dormiens, ad uicinam uocē quamuis modicā fuisset excitatus, statim oculos aperuit, atq; ad episcopum respiciēs dixit: O quid feciſti? ô quid feciſti? cui episcopus respondit dicens: Quid feci? At ille ait: Duo hesterno die uenerunt, qui me eijcientes ex corpore in bonum locū duxerūt, hodie aūt unus missus est, qui dixit: Reducite eum, quia Fortunatus episcopus in domum eius uenit. Quibus uerbis expletis, mox ex infirmitate cōualuit, & in hac uita diutius mansit. Nec tamen credendum est, quia locū quem acceperat perdidit: quia dubiū nō est quòd intercessoris sui precibus, potuit post mortem melius uiuere, qui & ante mortē studuit omnipotēti Deo placere. Sed cur multa de eius uita dicimus, cùm nunc usq; ad corpus illius tot uirtutum documenta teneamus? Dęmoniacos quippe absoluere, ægros curare quoties ex fide petitur, ut uiuus consueuerat hoc indesinenter facere, & apud mortua sua ossa perseuerat. Sed libet Petre, adhuc ad Valeriæ prouinciæ partes narrationis meæ uerba reducere, de quibus mē eximia ualde miracula ex ore uenerabilis Fortunati, cuius lōgè superius memoriā feci, contigit audisse. Qui crebrò ad me nūc usq; ueniens, dum facta mihi ueterum narrat, noua refectione me satiat.

De Martyrio monacho prouinciæ Valeriæ. Cap. XI.

QVidam nanq; in eadem prouincia Martyrius nomine, deuotus ualde, omnipotentis Dei famulus extitit, qui hoc de uirtutibus suis testimonij signū dedit. Dum quadam die fratres illius panē subcinericium fecissent, eiq; obliti essent crucis signum imprimere, sicut in hac prouincia crudi panes signo signari solēt, ut per quadras quatuor partiti uideantur, idē Dei famulus affuit, eisq; referētibus signatum non fuisse cognouit. Cunq; iam panis ille prunis esset & cineribus coopertus, dixit: Quare hunc minimè signastis? Qui hoc dicēs, signum crucis cōtra prunas fecit. Quo signāte, protinus immēsum crepitum panis dedit, ac si ingens in ignibus olla crepuisset. Quidum coctus postmodū fuisset ab igne subtractus: ea cruce signatus inuentus est, quam non contactus, sed fides fecit.

De Seuero presbytero eiusdem prouinciæ. Cap. XII.

IN eo etiam loco Interorina uallis dicitur, quæ à multis uerbo rustico Interocrina nominatur. In qua erat quidā uir uitæ ualde admirabilis, nomine Seuerus, Ecclesiæ beatæ Mariæ Dei genitricis & semper uirginis sacerdos. Hunc cùm quidam pater-

paterfamiliâs ad extremum uenisset diem, missis A
concitò nuncijs rogauit ut ad se quantocyus posset ueniret, suisq; orationibus pro peccatis eius intercederet, ut acta de malis suis pœnitẽtia solutus culpa ex corpore exiret. Qui uidelicet sacerdos inopinatè contigit ut ad putandam uineam esset occupatus, atq; ad se uenientibus diceret: Antecedite, ecce ego uos subsequor. Cunq; uideret sibi in eodẽ opere parum aliquid superesse, paululũ morã fecit, ut opus quod minimum restabat, expleret, quo expleto, cœpit ad ægrũ pergere. Eunti uerò in itinere occurrẽtes hi qui prius uenerant, obuiam facti sunt, dicentes: Pater quare tardasti? Noli fatigari, quia iam defunctus est. Quo audito ille contremuit, magnisq; uocibus se interfectorẽ illius clamare cœpit. Flens itaq; peruenit ad corpus B
defuncti, seq; coram lecto illius cum lachrymis in terrã dedit. Cunq; iam uehemẽter fleret, in terram caput tunderet, seq; reum mortis illius clamaret: repentè is qui defunctus fuerat, animam recepit. Quod dum multi qui circũstabant aspicerent, admirationis uocibus emissis cœperunt amplius flere præ gaudio. Cunq; eum requirerẽt ubi fuerit uel quomodo rediisset, ait: Tetri ualde erant homines qui me ducebant, ex quorum ore & naribus ignis exibat, quẽ tolerare non poteram. Cunq; per obscura loca me deducerent, subitò pulchrę uisionis iuuenis cũ alijs nobis euntibus obuiam factus est, qui me trahentibus dixit: Reducite illum, quia Seuerus presbyter plangit: eius enim lachrymis Dominus eum donauit. Qui scilicet Seuerus protinus de terra surrexit, eiq; pœnitentiam agenti opẽ C
suæ intercessionis præbuit. Et dum per dies septẽ de perpetratis culpis pœnitentiã æger rediuiuus ageret, octaua die lętus de corpore exiuit. Perpende Petre quæso hunc de quo loquimur Seuerum quàm dilectũ Dominus attendit, quem contristari nec ad modicum pertulit.

Petrus:

ADmiranda sunt ualde quæ dicis, quę me inuenio nunc usq; latuisse. Sed quid esse dicimus, quòd modò tales uiri nequeunt inueniri?

Gregorius:

EGo Petre multos tales in hoc seculo nec modò deesse existimo: neque enim si talia signa non faciunt, ideo tales non sunt. Vitæ nanq; uera æstimatio in uirtute est operũ, non in ostensione signorum. Nam sunt pleriq; qui etsi signa non faciunt, signa tamen facientibus dispares non sunt.

Petrus:

VNde mihi rogo ostendi potest, q̃ sint quidam qui signa non faciunt, & tamen signa facientibus dissimiles non sunt?

Gregorius:

NVnquid nam nescis quoniam Paulus apostolus, Petro Apostolorum primo in principatu Apostolico frater est?

Petrus:

SCio planè, nec dubium est: quia etsi minimus omnium Apostolorum, plus tamen omnibus laborauit.

Gregorius:

QVod bene ipse reminisceris: Petrus super mare pedib. ambulauit: Paulus in mari naufragiũ pertulit. Et in uno eodẽq; elemẽto ubi Paulus ire cũ naui nõ potuit, ibi Petrus pedib. iter fecit. Apertè igit̃ constat, quia cùm utriusq; uirtus fuerit dispar in miraculo, utriusq; tamẽ meritũ dispar non est in cœlo.

Petrus:

PLacet fateor omnino quod dicis: ecce enim apertè noui, quia uita & non signa quærenda sunt. Sed quoniam ipsa signa quæ fiunt, bonæ uitæ testimonium ferunt: quæso te adhuc si qua sunt referas, ut esurientem me per exempla bonorum pascas.

Gregorius:

VEllem tibi in laudibus redemptoris de uiri uenerabilis Benedicti miraculis aliqua narrare, sed ad hæc explenda hodiernum tempus uideo non posse sufficere. Liberius itaq; hæc loquimur si aliud exordium sumamus.

Primi libri Dialogi B. Gregorij finis.

CAPITA SECVNDI LIBRI DE VIta & miraculis beati Benedicti.

1 De capisterio fracto & consolidato. 14
2 De tentatione carnis superata. 15
3 De ampulla uitrea, signo crucis rupta. D 16
4 De monacho uagæ mentis ad salutem reducto. 17
5 De aqua quam in montis uertice ex petra oratio produxit. 18
6 De ferro ex profundo aquæ in manubrio retruso. 19
7 De Mauro eius discipulo, qui super aquas pedibus ambulauit. 20
8 De infecto per uenenum pane per coruum longius proiecto. 21
9 De ingenti saxo per eius orationem leuato. 22
10 De fantastico coquinæ incendio. 23
11 De seruo Dei puerulo ruina confracto & sanato. 24
12 De seruis Dei, qui cibum contra regulam sumpserunt. 25
13 De fratre Valentiniani monachi, quem uir Dei in uia comedisse in spiritu cognouit. 26
De solidis per miraculum debitori redditis. 27
De ampulla uitrea in saxis proiecta & non fracta. 28
De dolio uacuo & oleo repleto. 29

50 De monacho à dæmone liberato.
51 De rustico ligato, & solo eius uisu soluto.
52 De mortuo suscitato.
53 De miraculo Scholasticæ sororis eius.
54 De anima sororis eius uisa qualiter è corpore sit egressa.
A De mundo ante oculos collecto, & de anima Germani Capuanæ ciuitatis episcopi. 55
Quòd regulam monachorum scripserit. 56
De prophetia sui exitus, fratribus denunciata. 57
De insana muliere in eius specu sanata. 58

LIBER SECVNDVS
DIALOGI BEATI GREGORII, de uita & miraculis sancti Benedicti.

VIT uir uitę uenerabilis, gratia Benedictus & nomine, ab ipso suæ pueritiæ tẽpore cor gerẽs senile. Ætatẽ quippe moribus trãsiens, nulli uoluptati animũ dedit: sed dum in hac terra adhuc esset, quo temporaliter libere uti potuisset, despexit iam quasi aridum mũdum cum flore. Qui liberiori genere ex prouincia Nursiæ exortus, Romæ liberalibus literarum studijs traditus fuerat. Sed cùm in eis multos ire per abrupta uitiorũ cerneret, eum quem quasi in ingressu mũdi posuerat, retraxit pedem, ne si quid de scientia eius attingeret, ipse quoq; in immane præcipitiũ totus iret. Despectis itaq; literarum studijs, relicta domo rebusq; patris, soli Deo placere desiderãs, sanctæ conuersationis habitum quæsiuit. Recessit igitur scienter nesciens, & sapienter indoctus. Huius ergo omnia gesta nõ didici, sed pauca quæ narro, quatuor discipulis illius referentibus agnoui: Constantino scilicet reuerentissimo ualde uiro, qui ei in monasterij regimine successit: Valentiniano quoq;, qui annis multis Lateranensi monasterio præfuit: Simplicio, qui congregationem illius, post eum tertius rexit: Honorato etiam, qui nunc adhuc cellæ eius in qua prius conuersatus fuerat, præest.

De capisterij fracti reparatione. Cap. I.

HIc itaq; cùm iam relictis literarum studijs petere deserta decreuisset, nutrix quę hunc arctius amabat, sola secuta est. Cunq; ad locum uenisset qui dicitur Ensside, multisq; honestioribus uiris pro charitate se illic detinentibus in beati Petri Ecclesia demorarentur, prædicta nutrix illius ad purgandum triticum à uicinis mulieribus præstari sibi capisterium petijt, quod super mensam incautè derelictum, casu accidente fractum est, sic ut in duabus partib. inueniretẽ diuisum. Quod mox rediens nutrix illius ut ita inuenit, uehemẽtissimè flere cœpit, quia uas quod præstitum acceperat, fractum uidebat. Benedictus autem religiosus & pius puer, cùm nutricem suam flere conspiceret, eius dolori compassus, ablatis secum utriusq; fracti capisterij partibus, sese cum lachrymis in orationem dedit. qui ab oratione surgens, ita iuxta se uas sanum reperit, ut in eo inueniri fracturæ nulla uestigia potuissent: moxq; nutricẽ suam blandè cõsolatus, ei sanum capisterium reddidit, quod fractum tulerat. Quæ res in eodem loco à cunctis est agnita, atq; in tanta admiratione habita, ut hoc ipsum capisteriũ eius loci incolæ in Ecclesiæ ingressu suspenderent, quatenus præsentes & secuturi omnes agnoscerent, à quanta Benedictus puer conuersationis gratia perfectione cœpisset, quod annis multis illic ante omnium oculos fuit, & usq; ad hæc Longobardorum tempora super fores Ecclesiæ pepẽdit. Sed Benedictus B plus appetens mala mundi perpeti quàm laudes, & pro Deo laboribus fatigari, quàm uitę huius fauore extolli, nutricem suam occultè fugiens, deserti loci secessum petijt, cui Sublacus uocabulũ est, qui ab Romana urbe xl. ferè milibus distans, frigidas atq; perspicuas emanat aquas. Quæ illic uidelicet aquarum abundantia in extenso prius lacu colligitur, ad extremum uerò in amnem deriuatur. Quò dum fugiens pergeret, monachus quidam Romanus nomine, hunc euntem reperit, quò tenderet requisiuit. Cuius cùm desideriũ cognouisset, & secretum tenuit, & adiutorium impẽdit, eiq; sanctæ conuersationis habitum tradidit, & in quantũ licuit ministrauit. Vir autem Dei ad eundem locum peruenies, in arctissimum spe- C cum se tradidit, & tribus annis, excepto Romano monacho, hominibus ibi incognitus mansit, qui uidelicet Romanus non longè in monasterio sub Theodati patris regula degebat. Sed pie eiusdem patris sui oculis furabatur horas, & quem sibi ad manducandum surripere poterat, diebus certis Benedicto panem ferebat. Ad eundem uerò specum à Romani cella iter non erat: quia excelsa desuper rupes eminebat, sed ex eadem rupe in longissimo funè ligatum Romanus deponere panẽ consueuerat, in qua etiam resti paruum tintinabulum inseruit, ut ad eius sonũ uir Dei cognosceret quãdo sibi Romanus panẽ præberet, quẽ exigens acciperet. Sed antiquus hostis unius charitati inuidens, alterius refectioni, cùm quadam die D submitti panem conspiceret, iactauit lapidem, & tintinabulum fregit. Romanus tamen modis congruentibus, ministrare non desijt. Cùm uerò iam Deus omnipotens & Romanum uellet à labore quiescere, & Benedicti uitã in exemplum hominibus demonstrare, ut posita supra candelabrum lucerna clarescceret, quatenus omnibus qui in domo Dei sunt luceret, cuidam presbytero longius manenti, qui refectionem sibi in paschali festiuitate parauerat, per uisum Dominus apparere dignatus est, dicens: Tu tibi delicias præparas, & seruus meus illo in loco fame cruciatur. Qui protinus surrexit, atq; in ipsa solẽnitate paschali cum alimentis quæ sibi parauerat, ad locum tetendit, & uirum Dei per abrupta montium, per concaua uallium, per defossa terrarum quæsiuit, eumq; latére

tere in ſpecu reperit. Cúnque oratione facta benedicentes Dominum omnipotentem conſediſſent, poſt dulcia uitæ colloquia, is qui aduenerat presbyter dixit: Surge ſumamus cibum, quia hodie paſcha eſt. Cui uir Dei reſpondit dicens: Scio quia paſcha eſt, quia hodie uidere te merui. Longè quippe ab hominibus poſitus, quia die eodem paſchalis ſolennitas eſſet, ignorabat. Venerabilis autem presbyter rurſus aſſeruit, dicens: Veraciter hodie reſurrectionis Dominicę paſchalis dies eſt, abſtinere tibi minimè congruit: quia & ego ad hoc miſſus ſum, ut omnipotentis dona Dei pariter ſumamus. Benedicentes igitur Dominum ſumpſerunt cibum. Expleta itaque refectione & colloquio, ad Eccleſiam ſuam presbyter receſſit. Eodem quoq; tempore hunc in ſpecu latitantem etiam paſtores inuenerunt, quem dum ueſtitum pellibus inter fruteta cernerent, aliquam beſtiam eſſe crediderunt: ſed cognoſcentes Dei famulum eorum multi ad pietatis gratiam à beſtiali mente mutati ſunt. Nomen itaq; eius per uicina loca innotuit cunctis. Factumq; eſt, ut ex illo iam tempore à multis frequẽtari cœpiſſet, qui cùm ei cibum afferrent corporis, ab eius ore in ſuo pectore alimenta referebant uitæ.

De tentatione carnis ſuperata. *Cap.* II.

QVadam uerò die dum ſolus eſſet, tentator affuit. Nam nigra paruáque auis, quæ uulgò merula nominatur, circa eius faciem uolitare cœpit, eiúsque uultui importunè inſiſtere, ita ut manu capi poſſet, ſi hanc uir ſanctus tenere uoluiſſet: ſed ſigno crucis edito, receſſit auis. Tanta autem carnis tentatio aui eadem recedente ſecuta eſt, quantam uir ſanctus nunquam fuerat expertus. Quandam nanque aliquando fœminam uiderat, quam malignus ſpiritus ante eius mentis oculos reduxit, tantóque igne ſerui Dei animum in ſpecie illius accendit, ut dum in eius pectore amoris flamma uim caperet, etiam penè deſerere eremum uoluptate uictus deliberaret. Tunc ſubitò ſuperna gratia reſpectus, ad ſemetipſum reuerſus eſt, atque urticarum & ueprium iuxta denſa ſuccreſcere fruteta conſpiciẽs, exutus indumento nudum ſe in illis ſpinarum aculeis, & urticarum incendijs proiecit: ibi que diu uolutatus, toto ex eis corpore uulneratus exijt, & per cutis uulnera eduxit à corpore uulnus mentis: quia uoluptatem traxit in dolorem. Cúnque bene pœnaliter foris arderet, extinxit quod intus illicitè ardebat. Vicit itaque peccatum: quia mutauit incendium. Ex quo uidelicet tempore ſicut pòſt diſcipulis ipſe perhibebat, ita in eo eſt tentatio uoluptatis edomita, ut tale aliquid in ſe minimè ſentiret. Cœperunt poſtmodum multi iam mundum relinquere, atque ad eius magiſterium feſtinare. Liber quippe à tentationis uitio, uero iure iam factus eſt uirtutum magiſter. Vnde & per Moyſen in Exodo præcipitur, ut Leuitę à uigintiquinque annis & ſuprà miniſtrare debeant: ab anno uerò quinquageſimo, cuſtodes uaſorum fiant.

Petrus:

IAm quidem prolati teſtimonij mihi aliquantum intellectus interlucet: ſed tamen hoc plenius exponi poſtulo.

Gregorius:

LIquet Petre quòd in iuuentute carnis tẽtatio ferueat, ab anno autem quinquageſimo, calor corporis frigeſcat: uaſa autẽ ſacra ſunt fidelium mentes. Electi ergo cùm adhuc in tentatione ſunt, ſubeſſe eos ac ſeruire neceſſe eſt, & obſequijs, laboribusq; fatigari. Cùm uerò iam mentis ætate tranquilla calor receſſerit tentationis, cuſtodes uaſorũ ſunt: quia doctores animarũ fiunt.

Petrus:

FAteor placet quod dicis: ſed quia prolati teſtimonij clauſa reſeraſti, quęſo ut de uita iuſti debeas ea quæ ſunt inchoata percurrere.

De uitro fracto per ſignum crucis. *Cap.* III.

Gregorius:

REcedente igitur tentatione uir Dei quaſi ſpinis erutis exculta terra de uirtutum ſegete feracius fructus dedit. Præconio itaq; eximiæ conuerſationis celebre nomen eius habebatur. Non longè autem monaſterium fuit, cuius congregationis pater defunctus eſt, omnisq; ex illo congregatio ad eundem uenerabilem Benedictum uenit, & magnis precibus ut eis præeſſe deberet, petijt. Qui diu negãdo diſtulit, ſuis illorumq; fratrum moribus conuenire non poſſe prædixit: ſed uictus quandoque precibus aſſẽnſum dedit. Cunq; in eodem monaſterio regularis uitæ cuſtodiam teneret, nullicq; ut prius, per actus illicitos in dextram læuamq; partem deflectere à conuerſationis itinere liceret: ſuſcepti fratres inſanè ſæuientes, ſemetipſos prius accuſare cœperunt: quia hunc ſibi præeſſe popoſcerant, quorum ſcilicet tortitudo in norma eius rectitudinis offendebat. Cunq; ſibi ſub eo conſpicerent illicita non licere, & ſe dolerent adſueta relinquere, durumq; eſſet, quòd in mente ueteri cogebantur noua meditari, & quia grauis eſt ſemper prauis moribus uita bonorum, tractare de eius morte aliqui conati ſunt, qui inito conſilio, uenenum uino miſcuerunt. Et cùm uas uitreum in quo ille peſtifer potus habebatur, recumbenti patri ex more monaſterij ad benedicendum fuiſſet oblatum, extenſa manu Benedictus, ſignum crucis edidit, & uas quod longius tenebatur, eodem ſigno rupit: ſicq; confractum eſt, ac ſi in illo uaſe mortis, pro cruce lapidem dediſſet. Intellexit protinus uir Dei, quia potum mortis habuerat, quod portare non potuit ſignum uitæ: atq; ilico ſurgens, uultu placido, mente tranquilla, conuocatos fratres alloquutus eſt, dicens: Miſereatur ueſtri fratres omnipotens Deus, quare in me facere iſta uoluiſtis? Nunquid non prius dixi uobis: quia ueſtris ac meis moribus minimè conueniret? Ite, & iuxta ueſtros mores, patrem uobis quærite: quia poſthac me habere minimè poteſtis. Tuncq; ad locum dilectæ ſolitudinis rediit, & ſolus in ſuperni

ſpectatoris oculis habitauit ſecum. Petrus:

Mlnus patenter intelligo, quid nam ſit, habitauit ſecum.

Gregorius:

SI ſanctus uir contra ſe unanimiter conſpirantes, ſuæq; cõuerſationi longè diſſimiles, coactos diu ſub ſe tenere uoluiſſet, fortaſſe ſui uigoris uſum, & modum tranquillitatis abſcinderet, atq; à cõtemplationis lumine ſuæ mentis oculum declinaſſet. Dumq; quotidie illorum correptione fatigatus minus curaret ſua, & ſe forſitã relinqueret, & illos non inueniret. Nam quoties per contagionis morum nimium extra nos ducimur, & nos ſumus, & nobiſcum non ſumus: quia noſmetipſos minimè uidentes per alia uagamur. An illum ſecũ fuiſſe dicimus, qui in longinquam regionem abijt, portionem quam acceperat cõſumpſit, uni in ea ciuium adhæſit, porcos pauit: quos cùm mãducare uideret ſiliquas, & has eſuriret, tamen cùm poſtmodum cœpit cogitare bona quæ
Luc. 15 perdidit, ſcriptum de illo eſt, In ſe reuerſus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abũdant panibus? Si igitur ſecum fuit, unde ad ſe redijt? Hunc ergo uenerabilem uirum ſecum habitaſſe dixerim: quia in ſua ſemper cuſtodia circũſpectus ante oculos conditoris ſe ſemper aſpiciens, ſe ſemper examinans, extra ſe mentis ſuæ oculum non diuulgauit.

Petrus:

QVid ergo quod de apoſtolo Petro ſcriptũ
Act. 12 eſt, dum de carcere ab angelo eductus fuiſſet, Qui ad ſe reuerſus dixit: Nũc ſcio uerè, quia miſit Dominus angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum?

Gregorius:

DVobus modis Petre extra nos ducimur: qa aut per cogitationis lapſum ſub noſmetipſos recidimus, aut per contẽplationis gratiam ſuper noſmetipſos leuamur. Ille itaq; qui porcos pauit, uagatione mentis & immunditie ſub ſemetipſum cecidit: iſte uerò quẽ angelus ſoluit eius mẽtẽ in ecſtaſim rapuit, extra ſe qdẽ, ſed ſuper ſemetipſum fuit. Vterq; ergo ad ſe redijt, quando & ille ab errore operis ſe collegit ad cor, & iſte à contemplationis culmine ad hoc redijt, quod in intellectu cõmuni ut prius fuit. Venerabilis igitur Benedictus in illa ſolitudine habitabat ſecũ, in quantum ſe intra cogitationis clauſtra cuſtodiuit. nam quotieſcunq; hunc contemplationis ardor in altũ rapuit, ſe proculdubio ſub ſe reliquit.

Petrus:

PLacet quod dicis: ſed quæſo reſpondeas, ſi deſerere fratres debuit, quos ſemel ſuſcepit?

Gregorius:

VT ego Petre exiſtimo, ibi adunati æquanimiter portãdi ſunt mali, ubi inueniuntur ali qui qui adiuuẽtur boni. Nam ubi omnimodo de bonis fructus deeſt, fit aliquando de malis labor uacuus, maximè ſi è uicino cauſæ ſuppetant, quæ fructum Deo ferre ualeant meliorẽ. Vir itaq; ſanctus propter quem cuſtodiendum ſtaret, qui omnes unanimiter ſe perſequentes cerneret? Et ſæpe agitur in animo perfectorum, quod ſilentio prætereundum non eſt: quia cùm laborem ſuum ſine fructu eſſe conſiderent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Vnde ille quoque egregius prædicator qui diſſoluí cupit, & cũ Chriſto eſſe, cui uiuere Chriſtus eſt & mori lucrum, qui paſſionum certamina non ſolum ipſe appetijt, ſed ad toleranda hæc & alios accendit: Damaſci perſecutionem paſſus ut poſſet euadere murũ, funem ſportamq; quæſiuit, ſeq; latenter deponi uoluit. Nunquid non Paulum mortem dicimus timuiſſe, quam ſe ipſe pro amore Ieſu teſtatur appetere? Sed cùm in eodem loco minorem ſibi fructum adeſſe cõſpiceret, graui labore ad laborem ſe alibi cum fructu ſeruauit. Fortis etenim præliator Dei teneri intra clauſtra noluit, certaminis cãpum quæſiuit. Vnde idem quoq; uenerabilis Benedictus, ſi libenter audis, citius agnoſcis: quia nõ tantos ipſe indociles deſeruit, quantos in locis alijs à morte animæ ſuſcitauit.

Petrus:

ITa eſt ut doces, & manifeſta ratio & prolatum congruũ teſtimoniũ declarat. Sed quæſo ut de uita tanti patris ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius:

CVm ſanctus uir diu in eadẽ ſolitudine uirtutibus ſignisq; ſuccreſceret, multi ab eo in eodem loco ad omnipotẽtis Dei ſunt ſeruitiũ cõgregati, ita ut illic duodecim monaſteria cũ omni potentis Ieſu Chriſti Domini opitulatione conſtrueret, in quib. ſtatutis patribus, duodenos monachos deputauit, paucos uerò ſecũ retinuit, quos adhuc in ſua præſentia aptius eruditi iudicauit. Cœpere etiam tunc ad eum Romanæ urbis nobiles & religioſi concurrere, ſuosq; ei filios omni potenti Deo nutriendos dare. Tunc quoq; bonæ ſpei ſuas ſoboles, Euticius Maurũ, Tertullius uerò patricius Placidum tradidit: è quibus Maurus iunior cùm bonis polleret moribus, magiſtri adiutor cœpit exiſtere. Placidus uerò puerilis adhuc indolis gerebat annos.

De caſtigatione monachi uagi. Cap. IIII.

INuna autem ex eis monaſterijs quæ circũquaque conſtruxerat, quidam monachus erat, qui ad orationem ſtare non poterat, ſed mox ut ſe fratres ad ſtudium orationis inclinabant, ipſe egrediebatur foràs, & mente uaga terrena aliqua & ttanſitoria agebat. Cunq; ab abbate ſuo ſæpius fuiſſet admonitus, ad uirũ Dei deductus eſt: qui ipſe quoq; ſtultitiã eius uehementer increpauit, & ad monaſterium reuerſus, uix duob. diebus uiri Dei admonitionem tenuit. Nam die tertia ad uſum proprium reuerſus, uagari tempore orationis cœpit. Quod cùm ſeruo Dei ab eodẽ monaſterij patre quem conſtituerat, nunciatũ fuiſſet, dixit: Ego uenio, eumq; per memetipſum emendo. Cunq; uir Dei ueniſſet ad idem monaſteriũ: & conſtituta hora expleta pſalmodia ſeſe fratres in orationẽ dediſſent,

dedissent, aspexit quòd eundem monachum qui in oratione manere nō potuit, quidam niger puerulus per uestimenti fimbriā foràs traheret. Tunc eidē patri monasterij Pōpeiano nomine & Mauro Dei famulo secretè dixit: Nunquid non aspicis quis est qui istum monachum foràs trahit? Qui respondentes dixerunt: Nō. Quibus ait: Oremus ut uos etiam uideatis quem iste monachus sequitur. Cumq; per biduū esset oratū, Maurus monachus uidit: Pompeianus uerò eiusdē monasterij pater uidere non potuit. Die igitur alia expleta oratione uir Dei oratoriū egressus stantem foris monachum reperit, quem pro cæcitate cordis sui uirga percussit: qui ex illo die nil persuasionis ulterius à nigro iam puerulo pertulit, sed ad orationis studium immobilis permansit: sicq; antiquus hostis dominari non ausus est in eius cogitatione, ac si ipse percussus fuisset ex uerbere.

De fonte in uertice montis uiri Dei oratione producto. Caput V.

EX his autem monasterijs quæ in eodem loco construxerat, tria sursum in rupibus montis erant: & ualde erat fratribus laboriosum quod semper ad lacum oportebat descendere ut aquam haurire debuissent: maximè quia è deuexo mōtis latere erat graue descendentibus in timore periculum. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasterijs ad Dei famulum Benedictum uenerunt dicentes: Laboriosum nobis est propter aquam quotidie usq; ad lacum descendere, & idcirco necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos blandè cōsolans dimisit, & nocte eadem cum paruo puerulo nomine Placido, cuius superius memoriā feci, eiusdem montis rupem ascendit: ibiq; diutius orauit. Et oratione completa tres petras in loco eodē pro signo posuit: atq; ad suum, cunctis illis nescientibus, monasterium rediit. Cumq; die alia ad eum pro necessitate aquæ prædicti fratres redijssent dixit: Ite, & rupem illam in qua tres superinuicem positas petras inueneritis, in modicū cauate: ualet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquā producere, ut uobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes rupem montis quam Benedictus prædixerat iam sudantem inuenerunt. Cumq; in ea concauū locum fecissēt, statim aqua repletus est: quę tam sufficiens emanauit, ut nunc usq; ubertim defluat, atq; ab illo montis cacumine usq; ad inferiora deriuetur.

De reiunctione ferri cum manubrio. Caput VI.

ALio quoq; tempore Gothus quidam pauper spiritu ad conuersionem uenit: quem Dei uir Benedictus libentissimè suscepit. Quadā uerò die ei dare ferramentū iussit, quod ad falcis similitudinem falcastrum uocatur, ut de loco quodam uepres abscinderet, quatenus illic hortus fieri deberet. Locus autem ipse quem mundandum Gothus susceperat, super ipsam lacu ripam iacebat. Cumq; Gothus idem densitatem ueprium totius uirtutis annisu succideret, ferrum de manubrio prosiliens in lacum cecidit, ubi scilicet tanta erat aquarum profunditas ut spes requirendi ferramenti nulla iam esset. Itaq; ferro perdito tremebundus ad Maurum monachū cucurrit Gothus, damnū quod fecerat nunciauit, & reatus sui egit pœnitentiam. Quod Maurus quoq; monachus mox Benedicto famulo Dei curauit indicare. Vir igitur Dñi Benedictus hæc audiens accessit ad lacum: tulit de manu Gothi manubriū, & misit in lacum, & mox ferrū de profundo redijt, atq; in manubrium intrauit. Qui statim ferramentū Gotho reddidit, dicens: Ecce labora, & noli contristari.

De ambulatione Mauri super aquam. Cap. VII.

QVadam uerò die dum idem uenerabilis Benedictus in cella cōsisteret, prędictus Placidus puer sancti uiri monachus ad hauriendam de lacu aquā egressus est: qui uas quod tenuerat in aquam incautè submittēs, ipse quoq; cadendo secutus est. Quē mox unda rapuit, & penè ad unius sagittę cursum eum à terra introrsus traxit. Vir autem Dei intra cellam positus hoc protinus agnouit, & Maurum festinè uocauit, dicens: Frater Maure, curre, quia puer ille qui ad hauriendā aquā perrexerat in lacum cecidit: iamq; eum longius unda trahit. Res mira, & post Petrum apostolum inusitata. Benedictiōe etenim postulata atq; percepta, ad patris sui imperium concitus perrexit Maurus. Itaq; usq; ad eum locum quo ab unda deducebatur puer per terrā se ire existimans super aquam cucurrit, eumq; per capillos tenens cursu rapido redijt. Qui mox ut terrā tetigit, ad se reuersus post tergum respexit, & quia super aquas cucurrisset agnouit, & quod præsumere nō potuisset ut fieret, miratus extremuit factū. Reuersus itaq; ad patrem rem gestam retulit. Vir autem uenerabilis Benedictus hoc non suis meritis, sed illius obedientiæ deputare cœpit. At econtrà Maurus pro solo eius imperio factum dicebat: seq; conscitū in illa uirtute nō esse quam nescius fecisset. In hac itaq; mutua humilitatis & amica contentione accessit arbiter puer qui ereptus est. nam dicebat: Ego cum ex aqua traherer, super caput meum melotem abbatis uidebam, atq; ipsum me ex aquis educere considerabam.

Petrus:

MAgna sunt ualde quæ narras, & multorum ædificationi profutura: ego autem boni uiri miracula quo plus bibo, eo plus sitio.

De infecto per uenenum pane, per coruum longius proiecto. Caput VIII.

Gregorius:

CVm iam loca eadem in amorē Domini Dei nostri Iesu Christi, longè latecq; feruescerent, & secularem uitam multi relinquerent, & sub leni redemptoris iugo ceruicem cordis edomarent: sicut mos prauorum est inuidere alijs uirtutis bonum quod ipsi habere non appetunt: uicinæ Ecclesię presbyter Florentinus nomine huius

nostri subdiaconi Florētij auus, antiqui hostis ma A litia percussus, sancti uiri studijs cœpit æmulari, eiusq; conuersationi derogare, quousq; etiam posset ab illius uisitatione compescere. Cumq; iam se conspiceret eius profectibus obuiare non posse, & conuersationis illius opinionem crescere, atq; multos ad statum uitæ melioris ipso quoq; opinionis eius præconio indesinenter uacare, inuidiæ facibus magis magisq; succensus deterior fiebat: quia conuersationis illius appetebat habere laudem, sed habere laudabilem uitam nolebat. Qui eiusdem inuidiæ tenebris cæcatus ad hoc usque perductus est, ut seruo omnipotētis Dei infectum ueneno panē quasi pro benedictione transmitteret. Quē uir Dei cum gratiarumactione susceptit, sed eum quæ pestis lateret in pane, non la- B tuit. Ad horam uerò refectionis illius ex uicina silua coruus uenire consueuerat, & panem de manu eius accipere. Qui cùm more solito uenisset, panem quem presbyter transmiserat uir Dei ante coruum proiecit, eiq; præcepit dicens: In nomine Iesu Christi Domini nostri tolle hunc panem, & tali eum in loco proijce, ubi à nullo hominum possit inueniri. Tunc coruus aperto ore, expansis alis circa eundem panem cœpit discurrere, crocitare: ac si apertè diceret & obedire se uelle, & tamen iussa implere nō posse. Cui uir Domini præcipiebat iterum atq; iterum dicens: Leua, leua securus, atq; ibi proijce ubi inueniri non possit. Quem diu demoratus, quandoq; coruus momordit, leuauit, & recessit. Post trium uerò hora- C rum spatium abiecto pane redijt, & de manu hominis Dei annonam quam consueuerat accepit. Venerabilis autem pater contra uitam suam inardescere sacerdotis animum uidens: illi magis quā sibi doluit. Sed prædictus Florentius quia magistri corpus necare non potuit, se ad extinguendas discipulorum animas accendit: ita ut in horto cellæ cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas septem puellas mitteret: quæ coram eis sibi inuicem manus tendentes & diutius ludentes, illorum mentes ad peruersitatem libidinis inflammarent. Quod uir sanctus de cella conspiciens, lapsumq; adhuc tenerioribus discipulis pertimescens, idq; pro sua solius persecutione fieri pertractans, inuidiæ locum dedit, atq; oratoria & cun- D cta quæ cōstruxerat, substitutis præpositis adiunctis fratribus ordinauit, & paucis secū monachis ablatis habitationem mutauit loci. Sicq; uir Dei eius odia humiliter declinauit, quem omnipotēs Deus terribiliter percussit. Nam cùm prædictus presbyter stans in solario Benedictum discessisse cognosceret & exultaret, perdurante immobiliter tota domus fabrica hoc ipsum tantum in quo stabat solarium cecidit, & Benedicti hostem conterens extinxit. Quod uiri Dei discipulus Maurus nomine statim uenerabili patri Benedicto qui adhuc à loco eodem uix decē millibus aberat, æstimauit esse nunciandum dicens: Reuertere: quia presbyter qui te persequebat extinctus est. Quod uir Dei Benedictus audiens, sese in grauibus la- mentationibus dedit: uel quia inimicus occubuit, uel quia de inimici morte discipulus exultauit. Qua de re factum est ut idem quoq; discipulo pœnitentiam indiceret, quòd mandans talia gaudere inimici interitu præsumpsisset.

Petrus:

MIra sunt & multū stupenda quæ dicis. Nam in aqua ex petra producta Moysen, in ferro uerò quod ex profundo aquę redijt Helisæū, in aquæ itinere Petrum, in corui obedientia Heliam, in luctu autem mortis inimici Dauid uideo & perpendo: uir iste spiritu iustorum omnium plenus fuit.

Gregorius:

VIr Dei Benedictus Petre unius Dei spiritū habuit, qui per concessæ redemptionis gratiam electorum corda omnium impleuit, de quo Ioannes dicit: Erat lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. De quo rursus scriptum est: De plenitudine eius nos omnes accepimus. Nam sancti Dei homines potuerunt à Domino uirtutes habere, non etiam alijs tradere. Ille autem signa uirtutis dedit subditis, qui se daturum signum Ionæ promisit inimicis: ut coram superbis mori dignaretur, coram humilibus resurgere, quatenus & illi uiderent quod contemnerent, & isti quod uenerantes amare debuissent. Ex quo mysterio actum est ut dum superbi aspiciunt despectum mortis, humiles contrà acciperent gloriam potestatis. Ioan. 1 Ionæ 1

Petrus:

QVæso te post hæc, ad quæ loca uir sanctus migrauerit, uel si aliquas in eis uirtutes postmodum ostenderit, innotesce.

Gregorius:

SAnctus uir ad alia demigrans loca nō hostem mutauit. Nam tanto pòst grauiora prælia pertulit, quantum cōtra se apertè pugnantem ipsum malitiæ magistrum inuenit. Castrum nanq; quod Casinum dicitur in excelsi montis latere situm est, qui uidelicet mons distenso sinu hoc idem castrum recipit, sed per tria milia in altum se subrigens uelut ad aera cacumen tendit: ubi uetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquorum more gentilium à stulto rusticorum populo Apollo colebatur. Circumquaq; etiam in cultu dæmonū luci fuerant, in quibus adhuc eodem tempore infidelium insana multitudo sacrificijs sacrilegis inseruiebat. Illuc itaq; uir Dei perueniens contriuit idolum, subuertit aram, succendit lucos, atque in ipso templo Apollinis, oraculum beati Martini, ubi uerò ara eiusdem Apollinis fuit, oraculum sancti Ioannis constituit, & commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continua ad fidem uocabat. Sed hæc antiquus hostis tacitè non ferens, non occultè, uel per somnium, sed aperta uisione eiusdem patris oculis sese ingerebat, & magnis clamoribus uim se perpeti conquerebatur, ita ut uoces illius etiam fratres audi-

audirent quamuis imaginem minimè cernerent. Vt enim discipulis suis uenerabilis pater dicebat, corporalibus eius oculis idem antiquus hostis terrimus & successus apparebat, qui in eum ore oculisq; flammantibus sæuire uidebatur. Iam uerò quæ diceret audiebant omnes: prius enim hūc uocabat ex nomine. Cui cùm uir Dei minimè respon deret, ad eius mox contumelias erumpebat. Nam cùm clamaret dicens: Benedicte Benedicte, & eum sibi nullo modo respondere cōspiceret, protinus adiungebat, Maledicte nō Benedicte, quid mecum habes? quid me persequeris? Sed iam nunc expectanda sunt contra Dei famulum antiqui hostis noua certamina, cui pugnam quidem uolens intulit, sed occasiones uictoriæ ministrauit inuitus.

De ingenti saxo per uiri Dei orationem leuato. Cap. IX.

QVadam die dum fratres habitacula eiusdem cellæ construerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificiū leuare decreuerunt. Cumq; eum duo uel tres mouere non possent, plures adiuncti sunt, sed ita immobilis mansit ac si radicitùs in terra teneretur: ut palàm daretur intelligi quòd super eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tantorum uirorum manus mouere non possent. Difficultate igitur facta ad uirum Dei missum est ut ueniret, & orando hostem repelleret, ut lapidem leuare possent. Qui mox uenit, & orationem faciēs benedictionē dedit, & tanta lapis celeritate leuatus est, ac si nullum prius pondus habuisset.

De fantastico coquinæ incendio. Caput X.

TVnc in cōspectu uiri Dei placuit ut in eodē loco terram foderent. Quam dum fodiendo altius penetrarent, æreum illic idolum fratres inuenerunt. Quo ad horam casu in coquinam proiecto exire ignis repentè uisus est, atq; in cunctorum monachorum oculis quia omne eiusdem coquinæ ædificium consumeretur ostendit. Cumq; faciendo fratres aquam ad ignē quasi extinguendo perstreperēt, pulsatus eodem tumultu uir Dei aduenit. Qui eundem ignem in oculis fratrū esse, in suis uerò non esse considerans, caput protinus in orationem flexit, & eos quos fantastico reperit igne deludi uocauit: fratres monuit ut oculos suos signarent, ut & sanum illud coquinę ædificium assistere cernerent, & flammas quas antiquus hostis finxerat non uiderent.

De puero confracto à pariete, sanato. Cap. XI.

RVrsus dum fratres parietem, quia res ita exigebat, paulo altius erigerent, uir Dei in orationis studio intra cellæ suæ claustra morabatur. Cui antiquus hostis insultans apparuit, & ei quòd ad laborantes fratres pergeret indicauit. Quòd uir Dei per nuncium celerrimè fratribus indicauit dicens: Fratres cautè uos agite: quia ad uos hac hora malignus spiritus uenit. Is qui mandatum detulit uix uerba compleuerat, & malignus spiritus eundem parietem qui ædificabatur euertit, atque unum puerulum monachum cuiusdam curialis filium opprimens ruina contriuit. Contristati omnes, ac uehementer afflicti non damno parietis, sed contritione fratris, uenerabili patri Benedicto celeriter cū graui luctu nunciarunt. Tunc idem pater Benedictus dilaceratum puerum ad se deferri iubet. Quem portare non nisi in sacco potuerunt: quia collapsi saxa parietis non solum eius membra, sed etiam ossa contriuerant. Præcepitq; uir Dei statim eū in cella sua in psyacio quo orare consueuerat proijci, missisq; foràs fratribus cellam clausit, qui orationi instantius quàm solebat incubuit. Mira res, eadem hora hunc incolumem, atq; ut prius ualentem ad eundem iterum laborem misit, ut ipse quoq; parietem cum fratribus perficeret, de cuius se interitu antiquus hostis Benedicto insultare credidisset.

De monachis qui extra cellam comederant. Cap. XII.

COepit uerò inter ista uir Dei prophetiæ etiā spiritu pollere, uentura prædicere, præsentibus etiam absentia nunciare. Mos etenim cellæ fuit, ut quoties ad responsum aliquod egrederentur fratres, cibum potumq; extra cellam minimè sumerent. Cumq; hoc de usu regulæ sollicitè seruaretur, quadam die ad responsum fratres egressi sunt, & in eo tardiori compulsi sunt hora demorari. Qui manere iuxta religiosam fœminam nouerant, cuius ingressi habitaculum sumpserunt cibum. Cumq; iam tardius ad cellam redijssent, benedictionem patris ex more petierunt. Quos ille protinus percunctatus est dicens: Vbi comedistis? Qui responderunt: Nusquā. Quibus ille ait: Quare ita mentimini? Nunquid illius talis fœminæ habitaculum nō intrastis? Nunquid hos atq; illos cibos non accepistis? Nunquid tot calices nō bibistis? Cumq; eis uenerabilis pater & hospitium mulieris, & genera ciborum, & numerum potionum diceret, recognoscentes cuncta quæ egerāt, ad eius pedes tremefacti ceciderūt, & se deliquisse confessi sunt. Ipse autem protinus culpæ pepercit, perpendens quòd in eius absentia ultrà non facerent quē præsentem sibi esse in spiritu scirent.

De fratre Valentiniani monachi, quem uir Dei in uia comedisse carpsit. Caput XIII.

FRater quoque Valentiniani eius monachi, cuius superius memoriam feci, uir erat laicus, sed religiosus. Qui ut serui Dei orationem perciperet, & germanum fratrem uideret, annis singulis de loco suo ad cellam eius ieiunus uenire consueuerat. Quadam igitur die dum iter ad monasterium faceret, sese illi alter uiator adiūxit, qui sumendos cibos in itinere portabat. Cumq; iam hora tardior excreuisset, dixit: Veni frater sumamus cibū ne lassemur in uia. Cui ille respondit: Absit frater, hoc non faciam: quia ad uenerabilem patrem Benedictum ieiunus semper peruenire consueui. Quo responso percepto ad horam cōuiator tacuit. Sed cùm post hoc aliquantulū itineris spatium egissent, rursum admonuit ut manducarent.

ducarent. Noluit cõsentire qui ieiunus peruenire decreuerat. Tacuit quidem qui ad manducandum inuitauerat, & cum eo ieiunus adhuc pergere modicum consensit. Cumq; iter longius agerent, & eos tardior hora fatigaret ambulantes, inuenerũt in itinere pratum & fontem, & quæq; poterant ad reficiendum corpus delectabilia uideri. Tunc conuiator ait: Ecce aqua, ecce pratum, ecce amœnus locus in quo possumus refici & parum quiescere, ut ualeamus iter nostrum postmodum incolumes explere. Cum igitur & uerba auribus & loca oculis blandirentur, tertia admonitione persuasus consensit & comedit, uespertina uerò hora peruenit ad cellam. Præsentatus autem uenerabili Benedicto patri, sibi orationem petijt: sed mox ei uir sanctus hoc quod in uia egerat improperauit dicens: Quid est frater quòd malignus hostis qui tibi per conuiatorem tuum locutus est, semel tibi persuadere non potuit, secundò non potuit, tertiò uerò persuasit, & te ad hoc quod uoluit superauit? Tunc ille reatum infirmæ suæ mentis agnoscens eius pedibus prouolutus tãto magis cœpit culpã deflere & erubescere, quanto se cognouit etiã absentem in Benedicti patris oculis deliquisse.

Petrus:

EGo sancti uiri præcordijs Helisæi spiritum uideo inesse, qui absenti discipulo præsens extitit.

De simulatione regis Totilæ deprehensa. Caput XIIII.

Gregorius:

OPortet Petre ut interim sileas, quatenus adhuc maiora cognoscas. Gothorũ nanq; temporibus cum rex eorum Totila sanctũ uirum prophetiæ habere spiritum audisset, ad eius monasterium pergens, paulo longius substitit, eiq; se uenturum esse nunciauit. Cui dum protinus mandatũ de monasterio fuisset ut ueniret, ipse sicut perfidę mentis fuit, an uir Dei prophetiæ spiritum haberet, explorare conatus est. Quidam uerò eius spatarius Riggo dicebatur, cui calciamẽta sua prębuit, eumq; induit uestibus regalibus fecit, quem quasi in persona sua pergere ad Dei hominẽ præcepit. In cuius obsequio tres qui sibi præ cæteris adhærere consueuerãt comites misit, scilicet Vultericum, Rudericum, & Blindinum, ut ante serui Dei oculos ipsum regem Totilam esse simulantes eius lateri obambularent, cui alia quoq; obsequia quasi spatarij præberent, ut tam ex eisdem obsequijs quàm ex purpureis uestibus rex esse putaretur. Cumq; idem Riggo decoratis uestibus obsequentum frequentia comitatus monasteriũ fuisset ingressus, uir Dei eminus sedebat. Quem uenientem conspiciens cum iam ab eo audiri potuisset, clamauit dicens: Pone fili pone hoc quod portas, non est tuum. Qui Riggo protinus in terram cecidit. Et quia tanto uiro illudere præsumpsisset, expauit: omnesq; qui cum eo ad hominem Dei ueniebant, terræ consternati sunt. Surgentes autem ad eum propinquare minimè præsumpserunt, sed ad suum regem reuersi nunciauerunt trepidi in quanta uelocitate fuerant deprehensi.

De prophetia regi Totilæ, & Canusinæ antistiti facta.
Caput XV.

TVnc per se idem Totila ad Dei hominẽ accessit. quem cum longè sedentem cerneret, non ausus accedere sese in terram dedit. Cui cum uir Dei bis tẽrue diceret, Surge, sed ipse ante eum de terra erigere se non auderet, Benedictus Christi Iesu famulus per semetipsum dignatus est accedere ad regem, prostratumq; de terra leuauit, & de suis actibus increpauit, atq; in paucis sermonibus cuncta quæ illi erant uentura prænunciauit, dicens: Multa mala facis, multa mala fecisti, iam aliquando ab iniquitate cõquiesce. Equidem Romam ingressurus es, mare transiturus, nouem annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis rex uehementer territus oratione petita recessit, atq; ex illo iam tẽpore minus crudelis fuit, & non multo pòst Romam adijt, ad Siciliam perrexit. Anno autem regni sui decimo, omnipotentis Dei iudicio regnum cum uita perdidit. Præterea Canusinę antistes Ecclesię ad eundem Dei famulum uenire consueuerat, quem uir Dei pro uitæ suæ merito ualde diligebat. Is itaq; dum cum illo de ingressu regis Totilæ & Romanæ urbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem ciuitas ista destruetur, ut iam amplius nõ inhabitetur. Cui uir Domini respondit: Roma à gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus coruscis, turbinibus ac terræmotu fatigata, in semetipsa marcescet. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta mœnia, euersas domus, destructas Ecclesias turbine cernimus, eiusq; ædificia longo senio lassata quia ruinis crebrescentibus prosternantur uidemus: quãuis hoc honoratus eius discipulus, cuius mihi relatione compertum est, nequaquam ex ore illius audisse se perhibet. Sed quia hoc dixerit, dictum sibi à fratribus fuisse testatur.

De clerico à dæmone liberato usq; ad tempus.
Caput XVI.

EOdem quoque tempore quidam Aquinensis Ecclesiæ clericus dæmonio uexabatur, qui à uenerabili uiro Constantio eiusdem Ecclesiæ antistite per multa fuerat martyrũ loca transmissus ut sanari potuisset. Sed sancti Dei martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere, ut quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaq; est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum: qui Iesu Christo Domino preces fundens, antiquum hostem de obsesso homine protinus expulit. Cui sanato præcepit dicens: Vade, & posthac carnem non comedas, ad sacrũ ordinem nunquam accedere præsumas: quacunq; autem die ad sacrum ordinem accedere præsumpseris, statim iuri diaboli iterum mancipaberis. Discessit igitur clericus sanus, & sicut terrere solet animum pœna recens, ea quæ uir Dei præceperat, interim custodiuit. Cùm uerò post annos multos omnes priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet superponi in sacris ordinib. cerneret,

uerba

uerba uiri Dei quasi ex longo tẽpore oblitus post posuit, atq; ad sacrũ ordinem accessit: quẽ mox is qui reliquerat diabolus tenuit, eũq; uexare quousq; animam eius excuteret non cessauit.

Petrus:

ISte uir Dei diuinitatis, ut uideo, etiã secreta penetrauit: quia perspexit hũc clericũ idcirco diabolo traditũ, ne ad sacrũ ordinẽ auderet accedere.

Gregorius:

QVare diuinitatis secreta non nosset, quia diuinitatis percepta seruaret, cum scriptũ sit: 1.Cor.6 Qui adhæret Dño unus spiritus est cũ eo?

Petrus:

SI unus fit cum Dño spiritus qui Dño adhæret, quid est q̃ iterũ idẽ egregius prædicator dicit: Rom.11 Quis cognouit sensum Dñi, aut quis consiliarius eius fuit? Valde enim esse inconueniẽs uidet eius sensum cum quo unus unũ factũ fuerit, ignorare.

Gregorius:

SAncti uiri in quantum cum Deo unum sunt, sensum Domini nõ ignorant. Nam idẽ quoq; 1.Cor.2 Apostolus dicit: Quis enim scit hominũ quæ hominis sunt, nisi spiritus hominis qui est in ipso? Ita & quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei. qui ut se ostenderet nosse quæ Dei sunt adiunxit: Nos autem nõ spiritum huius mundi accepimus, sed spiritũ qui ex Deo est. Hinc iterũ dicit: Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quę præparauit Deus diligentibus se, nobis autem reuelauit per spiritum suum.

Petrus:

SI ergo eidẽ Apostolo ea quæ Dei sunt per Dei spiritũ sunt reuelata, quomodo super hoc qd' Rom.11 proposuit præmisit dicens: O altitudo diuitiarum sapientię & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uię eius? Sed rursum mihi hæc dicenti alia suboritur quæstio. Nam Dauid propheta Domino loquitur dicens: Psal.118 In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Et cum minus sit nosse quàm etiam pronunciare, quid est quòd Paulus incõprehensibilia esse Dei iudicia asserit: Dauid aũt hæc se omnia nõ solum nosse, sed etiam in labijs pronunciasse testatur?

Gregorius:

ADutraq; hæc tibi superius sub breuitate respondi dicens, q̃ sancti uiri in quantũ cum Dño unũ sunt, sensum Domini non ignorãt. Omnes enim qui deotè Dñm sequuntur, etiã deotione cum Deo sunt, & adhuc carnis corruptibilis grauati pondere cum Deo nõ sunt: occultaq; Dei iudicia in quantum cõiuncti sunt, sciunt: in quantum disiuncti sunt, nesciũt. quia enim secreta eius adhuc perfectè non penetrant, incõprehensibilia eius iudicia esse testantur. Qui uerò mente ei inhærent, atq; inhærendo uel sacris scripturæ eloquijs, uel occultis reuelationib. in quantum accipiũt agnoscunt, & nouerunt hæc & pronunciãt: iudicia enim quæ Deus facit nesciunt, quæ Deus loquit sciunt. Vnde & Dauid propheta cum dixisset: In Psal.118 labijs meis pronunciaui omnia iudicia: protinus addidit, Oris tui. ac si apertè dicat: Illa ego iudicia & nosse & pnunciasse potui, quę te dixisse cognoui. Nam ea quæ ipse non loqueris, à nostra procul dubio cognitione abscondis. Cõcordat ergo prophetia Apostolica q̃ sententia: quia & incomprehensibilia sunt Dei iudicia, & tamen quę de ore eius prolata fuerint, humanis labijs pronũciantur, quoniam sciri ab hominibus & prolata prodi possunt, & occultari non possunt.

Petrus:

INobiectione meæ quæstiunculæ patuit causa rationis. Sed quæso te si qua sunt adhuc de uiri huius uirtute subiunge.

De destructione monasterij uiri ab ipso prædicta. Cap. XVII.

Gregorius:

VIr quidã nobilis Theoprobus nomine eiusdem Benedicti patris fuerat admonitione conuersus, qui pro uitæ suæ merito magnã apud eum familiaritatis fiduciã habebat. Hic cum quadam die eius cellã fuisset ingressus, hunc amarissimè flentẽ reperit. Cumq; diu subsisteret, eiusq; nõ finiri lachrymas uideret, nec tamẽ uir Dei cõsueuerat orando plangere sed mœrendo, quæ nã causa tanti luctus existeret inquisiuit. Cui uir Dei ilicò respondit: Omne hoc monasteriũ quod construxi & cuncta quæ fratribus præparaui, omnipotentis Dei iudicio gentib. tradita sunt. Vix aũt obtinere potui ut mihi ex hoc loco animę cõcederent. Cuius uocẽ tunc Theoprobus audiuit, nos aũt cernimus, qui destructũ modò à Longobardorũ gente eius monasteriũ scimus. Nocturno enim tẽpore & quiescentibus fratribus nuper illi Longobardi ingressi sunt, qui diripientes omnia ne unũ quidem hominẽ illic tenere potuerũt, sed impleuit omnipotẽs Deus quod fideli famulo Benedicto promiserat, ut si res gentib. traderet, animas custodiret. Qua in re Pauli uicẽ uideo tenuisse Benedictũ, cuius dum nauis rerũ omniũ iacturã pertulit, ipse in cõsolatiõe uitã omniũ qui eũ comitabãt accepit.

De absconsione flasconis à beato Benedicto cognita. Caput XVIII.

QVodã quoq; tempore Exhilaratus noster quẽ ipse conuersum nosti, trãsmissus à Dño suo fuerat, ut Dei uiro in monasteriũ uino plena duo lignea uascula quę uulgò flascones uocant deferret: qui unum detulit, alterum uerò pergens in itinere abscondit. Vir autẽ Dñi quẽ facta absentia latére nõ poterant, unum cum gratiarum actione suscepit, & discedentẽ puerum monuit dicẽs: Vide fili ne de illo flascõe quẽ abscondisti bibas, sed inclina illum cautè, & inuenies quid intus habet. Qui cõfusus ualde à Dei homine exiuit. Et reuersus uolẽs adhuc probare quod audierat cum flasconẽ inclinasset, de eo protinus serpens egressus est. Tunc prædictus Exhilaratus puer, per hoc quod in uino reperit, expauit malum quod fecit.

De mappularũ receptione à uiro Dei cognita. Cap. XIX.

NOn longè autem à monasterio uicus erat, in quo non minima multitudo hominum ad fidem

fidem Dei ab idolorũ cultu Benedicti fuerat exhortatione conuersa. Ibi quoq; quædam sanctimoniales fœminæ inerant, & crebrò illuc exhortandis animabus fratres suos mittere Benedictus Dei famulus curabat. Quadam uerò die misit ex more, sed is qui missus fuerat monachus post admonitionem factam à sanctimonialibus fœminis rogatus mappulas accepit, sibiq; eas abscondit in sinu. Qui mox ut reuersus est, eum uir Dei uehementissima amaritudine cœpit increpare, dicens: Quomodo ingressa est iniquitas in sinum tuum? At ille obstupuit, & quid egisset oblitus, unde corripiebatur ignorabat. Cui ait: Nunquid ego illic præsens nõ erã quando ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibiq; eas in sinu misisti? Qui mox eius uestigijs prouolutus stultè se egisse pœnituit, & eas quas in sinu absconderat mappulas abiecit.

De cogitatione monachi superba à Dei uiro cognita.
Caput XX.

QVadã quoq; die dum uenerabilis pater uespertina iam hora corporis alimenta perciperet, eius monachus cuiusdã defensoris filius fuerat qui ei ante mensam lucernam tenebat. Cumq; uir Dei ederet, ipse aũt cum lucernę ministerio astaret, cœpit per superbiæ spiritũ in mente sua tacitus uoluere, & per cogitationem dicere: Quis est hic cui ego manducanti assisto, lucernã teneo, seruitiũ impendo? Quis sum ego ut isti seruiam? Ad quem uir Dei statim conuersus uehementer cœpit eum increpare dicens: Signa cor tuum frater, quid est quod loqueris? signa cor tuum. Vocatisq; statim fratribus, præcepit ei lucernam de manibus tolli, ipsum uerò iussit à ministerio recedere, & sibi hora eadem quietum sedere. Qui requisitus à fratribus quid habuerit in corde, per ordinem narrauit quãto superbiæ spiritu intumuerat, & quæ contra uirum Dei uerba per cogitationem tacitus dicebat. Tunc liquidò omnibus patuit quod uenerabilem Benedictum latére nil posset, in cuius auribus tacitæ etiam cogitationis uerba sonuissent.

De ducentis modijs farinæ ante uiri Dei cellam inuentis.
Caput XXI.

ALio quoq; tempore in eadem Campaniæ regione fames incubuerat, magnaq; omnes alimentorum indigentia coangustabat. Iamq; in Benedicti monasterio triticum deerat. Panes uerò penè omnes cõsumpti fuerãt, ut nõ plus quàm quinq; ad refectionis horam fratribus inueniri potuissent. Cumq; eos uenerabilis pater contristatos cerneret, eorum pusillanimitatẽ studuit modesta increpatiõe corrigere, & rursum promissione subleuare dicens: Quare de panis inopia uester animus contristatur? hodie quidẽ minus est, sed die crastina abundãter habebitis. Sequẽti aũt die ducẽti farinę modij ante fores cellę in saccis inuenti sunt, quos omnipotẽs Deus quibus deferentibus trãsmisisset, nũc usq; manet incognitũ. Quod cum fratres cernerẽt, Domino gratias referẽtes didicerũt iam de abundantia nec in egestate dubitare.

Petrus:

DIc quæso te. Nunquid non credendum est huic Dei famulo semper prophetiæ spiritũ adesse potuisse: an per interualla temporum eius mentem prophetiæ spiritus implebat?

Gregorius:

PRophetiæ spiritus Petre prophetarum mentes non semper irradiat. quia sicut de sancto spiritu scriptum est: Vbi uult spirat: ita sciendum est, quia & quando uult aspirat. Hinc est enim q; Nathan à rege requisitus si construere templum posset, prius consensit, & postmodum prohibuit. Hinc est quòd Helisæus cùm flentem mulierem cerneret, causamq; nesciret, ad prohibentẽ hanc puerum dicit: Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & nõ indicauit mihi. Quod omniporens Deus ex magnæ pietatis dispensatione disponit: quia dum prophetiæ spiritum aliquando dat, & aliquando subtrahit, prophetantiũ mentes & eleuat in celsitudine, & custodit in humilitate: ut & accipientes spiritum inueniant quid de Deo sint, & rursum prophetiæ spiritum nõ habentes cognoscãt quid sint de semetipsis.

Ioan. 3

4. Reg. 4

Petrus:

ITa hoc esse ut asseris magna ratio clamat. Sed quęso de uenerabili patre Benedicto quicquid adhuc animo occurrit exequere.

De dispositione monasterij per uisionẽ habita. Cap. XXII.

Gregorius:

ALio quoq; tẽpore à quodam fideli uiro fuerat rogatus ut in eius prædio iuxta Tarracinensem urbẽ missis discipulis suis cõstruere monasteriũ debuisset. Qui roganti cõsentiens deputatis fratribus patrem constituit, & quis ei secundus esset ordinauit. Quibus euntibus spopondit dicens: Ite, & die illo ego uenio & ostendo uobis in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionẽ hospitũ, uel quæq; sunt necessaria ædificare debeatis. Qui benedictione percepta ilicò perrexerunt, & constitutum diem percepta ilicò perrexerunt, & constitutum diem magnopere præstolantes, parauerunt omnia quæ his qui cum tanto patre uenire potuissent, uidebantur esse necessaria. Nocte uerò eadẽ qua promissus illucescebat dies, eidem seruo Dei quẽ illic patrem cõstituerat, atq; eius pręposito, uir Domini in somnis apparuit, & loca singula ubi quid ędificare debuissent, subtiliter designauit. Cumq; utriq; à somno surgerent, sibi inuicem quod uiderant retulerunt. Non tamen uisioni illi omnimodo fidem dantes, uirum Dei sicut se uenire promiserat expectabãt. Cumq; uir Dei cõstituto die minimè uenisset ad eum cum mœrore reuersi sunt, dicẽtes: Expectauimus pater ut uenires sicut promiseras, & nobis ostenderes ubi quid ędificare deberemus, & non uenisti. Quibus ipse ait: Quare fratres, quare ista dicitis? Nunquid sicut promisi nõ ueni? Cui cùm ipsi dicerent, Quando uenisti? respondit: Nunquid utriq; uobis dormientibus non apparui, & loca singula designaui? ite & sicut

cut per uisionem uidistis, omne habitaculum monasterij ita construite. Qui hæc audientes uehementer admirati ad prædictum prædium sunt reuersi, & cuncta habitacula sicut ex reuelatione didicerant, construxerunt.

Petrus:

DOceri uelim quo fieri ordine potuit, ut longè iret responsum dormiẽtibus dicere quod ipsi per uisionem audierant & recognoscerent.

Gregorius:

QVid est quod perscrutans, rei gestæ ordinẽ ambigis Petre? Liquet profectò quia nobilioris naturæ est spiritus q̃ corpus. Et certè scriptura teste nouimus q̃ propheta ex Iudęa subleuatus, repentè est cũ prandio in Chaldæa depositus: quo uidelicet prandio prophetã refecit, secq̃ repentè in Iudæa iterum inuenit. Si igitur tam longè Abacuc potuit sub momento corporaliter ire & prandiũ deferre, quid mirũ si Benedictus pater obtinuit quatenus iret per spiritũ, & fratrum quiescentium spiritibus necessaria narraret? ut sicut ille ad cibũ corporis corporaliter perrexit, ita iste ad institutionẽ spiritalis uitæ spiritaliter pergeret.

Petrus:

MAnus tuæ locutionis terſit meæ fateor dubietatem mentis: sed uelim nosse in cõmuni locutione qualis iste uir fuit.

De sanctimonialibus fœminis post mortẽ absolutis. Ca. XXIII.

Gregorius:

VIx ipsa Petre communis eius locutio à uirtutis erat pondere uacua: qua cuius cor sese in alta suspenderat, nequaquam uerba de ore illius incassum cadebant. Si quid uerò unquam non iam decernendo sed minando diceret, tãtas uires sermo illius habebat, ac si hoc non dubiè atq; suspensè, sed iam per sententiã protulisset. Nam nõ longè ab eius monasterio duæ quędam sanctimoniales fœminæ nobiliori genere exortæ, in loco proprio conuersabantur, quibus quidam religiosus uir ad exterioris uitæ usum præbebat obsequium. Sed sicut nonnullis solet nobilitas generis parare ignobilitatẽ mentis, ut minus se in hoc mundo despiciant, qui plus se cæteris aliquid fuisse meminerunt, nec dum prædictæ sanctimoniales fœminæ perfectè linguam suam sub habitus sui freno restrinxerant, & eundem religiosum uirũ qui ad exteriora necessaria eis obsequium præbebat, incautis sæpe sermonibus ad iracundiam prouocabãt. Qui dum diu ista toleraret perrexit ad Dei hominem, quantasq; pateretur uerborum contumelias enarrauit. Vir aũt Dei hæc de illis audiens eis protinus mandauit dicens: Corrigite linguam uestram: quia si non emendaueritis, excommunico uos. Quam uidelicet excommunicationis sententiam non proferendo intulit, sed minando. Illę autem à pristinis moribus nihil mutatæ, intra paucos dies defunctæ sunt, atque in Ecclesia sepultæ. Cumq; in eadem Ecclesia missarum solennia celebrarẽtur, atq; ex more diaconus clamaret, Si quis non communicat, det locum: nutrix earum quæ pro eis oblationem Domino offerre consueuerat, eas de sepulchris suis progredi & exire uidebat. Quod dum sæpius cerneret, quia ad uocem diaconi clamantis exibant foràs, atq; intra Ecclesiã permanere non poterant, ad memoriam reduxit quę uir Dei illis adhuc uiuentibus mãdauit. Eas quippe se cõmunione priuare dixerat, nisi mores suos & uerba corrigerẽt. Tunc seruo Dei cũ graui mœrore indicatum est, qui manu sua protinus oblationem dedit dicens: Ite, & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & ulterius excommunicatæ non erunt. Quæ dum oblatio pro eis fuisset immolata, & à diacono iuxta morem clamatum est, ut non communicantes ab Ecclesia exirent, illæ exire ab Ecclesia ulterius uisæ non sunt. Qua ex re indubitãter patuit, quia dum inter eos qui communione priuati sunt, minimè recederent, communionem à Domino per seruum Domini recepissent.

Petrus:

MIrum ualde quod dicis, quamuis uenerabilem & sanctissimum uirum, adhuc tamen in hac carne corruptibili degentem, potuisse animas soluere in illo iã inuisibili iudicio constitutas.

Gregorius:

NVnquid nam Petre in hac adhuc carne non erat qui audiebat: Quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatũ & in cœlis: & quæ solueris super terram, soluta erunt & in cœlis? Cuius nunc uicem ligando & soluendo obtinent, qui locum sancti regiminis fide & moribus tenent. Sed ut tanta ualeat homo de terra, cœli & terræ cõditor in terram uenit è cœlo, atq; ut iudicare caro etiam de spiritalibus possit, hoc ei largiri dignatus est, factus pro hominibus Deus caro: quia inde surrexit ultra se infirmitas nostra, unde sub se infirmata est firmitas Dei. *Matth. 16*

Petrus:

CVm uirtute signorum concorditer loquitur ratio uerborum.

De puero post sepulturam à terra proiecto. Cap. XXIIII.

Gregorius:

QVadam quoq; die dum quidam eius puerulus monachus parentes suos ultrà quàm deberet diligẽs, atq; ad eorũ habitaculum tendens sine benedictione de monasterio exijsset, eo dẽ die mox ut ad eos peruenit defunctus est. Cũq; esset sepultus, die altero proiectũ foràs corpus eius inuentũ est, quod rursus tradere sepulturæ curauerunt. Sed sequenti die iterũ proiectum exterius, atq; inhumatũ sicut prius inuenerunt. Tunc concitè ad Benedicti patris uestigia currentes, cũ magno fletu petierunt ut ei suã gratiam largiri dignaretur. Quibus uir Dei manu sua protinus communionẽ dominici corporis dedit dicens: Ite atq; hoc dominicum corpus super pectus eius [cũ magna reuerentia] ponite, & sic sepulturæ eum tradite. Quod dum factum fuisset, susceptũ corpus eius terra tenuit, nec ultrà proiecit. Perpendis Petre apud Iesum Christum Dominum, cuius meriti iste

uir fuerit, ut eius cõrpus etiã terra proiecerit, qui Benedicti gratiam non haberet.

Petrus:

Perpendo planè, & uehementer ſtupeo.

De monacho qui de monaſterio diſcedens draconem in itinere inuenit. Cap. XXV.

Gregorius:

QVidam aũt eius monachus mobilitati mentis deditus erat, & permanere in monaſterio nolebat. Dumq; eũ uir Dei aſſiduè corriperet & frequẽter admoneret, ipſe uerò nullo modo conſentiret in cõgregatione perſiſtere, atq; importunis precibus ut relaxaretur innueret, quadã die idẽ uenerabilis pater nimietatis eius tædio affectus, iratus iuſſit ut diſcederet. Qui mox ut monaſteriũ exijt, contra ſe aſſiſtere aperto ore draconem in itinere inuenit. Cunq; eum idẽ draco qui apparuerat deuorare uellet, cœpit ipſe tremens et palpitans magnis uocibus clamare dicẽs: Succurrite ſuccurrite: quia draco iſte me deuorare uult. Currentes aũt fratres draconem minimè uiderũt, ſed trementẽ atq; palpitantem monachũ ad monaſterium reduxerunt. Qui ſtatim promiſit nunquam ſe eſſe à monaſterio receſſurum, atq; ex hora eadem in ſua promiſſione permanſit. Quippe qui ſancti uiri orationibus contra ſe aſſiſtere draconem uiderat, quem prius nõ uidẽdo ſequebat.

De puero ab elephantino morbo curato. Cap. XXVI.

SEd neq; hoc ſilendum puto quod illuſtri uiro Antonio narrante cognoui, qui aiebat patris ſui puerũ morbo elephantino fuiſſe correptum, ita ut iam pilis cadentibus cutis intumeſceret, atq; increſcentem ſaniem occultare nõ poſſet. Qui ad uirum Dei ab eodem patre eius miſſus eſt, & ſaluti priſtinæ ſub omni celeritate reſtitutus.

De ſolidis per miraculum prethytero redditis. Ca. XXVII.

NEque illud taceam, quod eius diſcipulus Peregrinus nomine narrare conſueuerat: quia die quadam fidelis uir quidam neceſſitate debiti compulſus unum ſibi fore remedium credidit, ſi ad Dei uirum pergeret, & quæ eum urgeret debiti neceſſitas indicaret. Venit itaq; ad monaſteriũ, omnipotentis Dei famulum reperit, quia à creditore ſuo pro duodecim ſolidis grauiter affligeret intimauit. Cui uenerabilis pater nequaquã ſe habere duodecim ſolidos reſpondit, ſed tamen eius inopiam blanda locutione conſolatus ait: Vade, & poſt biduum reuertere: quia deeſt hodie quod tibi debeam dare. In ipſo autem biduo more ſuo in oratiõe fuit occupatus. Cunq; die tertio is qui neceſſitate debiti affligebatur rediit, ſuper arcam monaſterij, quæ erat frumento plena, ſubitò tredecim ſolidi ſunt inuẽti. Quos uir Dei deferri iuſſit, & afflicto petitori tribuit dicẽs, ut duodecim redderet, & unum in expenſis proprijs haberet. Sed ad ea nunc redeam quæ eius diſcipulis in libri huius exordio prædictis referentibus agnoui. Quidam uir grauiſſima aduerſarij ſui æmulatione laborabat, cuius ad hoc uſq; odium prorupit, ut ei neſcienti in potu uenenum daret. Qui quãuis uitã auferre non ualuit, cutis tamen colorem mutauit, ita ut diffuſa in corpore eius uarietas lepræ morẽ imitari uideretur. Sed ad Dei hominem deductus ſalutem priſtinam citius recepit. nam mox ut eum tetigit, omnem cutis illius uarietatem fugauit.

De ampulla uitrea in ſaxis proiecta & non fracta. Caput XXVIII.

EO quoq; tempore quo alimentorum inopia Campaniã grauiter affligebat, uir Dei diuerſis indigẽtibus monaſterij ſui cuncta tribuerat, ut penè nihil in cellario niſi parũ quid olei in uitreo uaſe remaneret. Tunc quidam ſubdiaconus Agapitus nomine aduenit, magnopere poſtulans ut ſibi aliquantulum olei dari debuiſſet. Vir autẽ Domini qui cuncta decreuerat in terra tribuere, ut in cœlo omnia reſeruaret, hoc ipſum parum quod remanſerat olei iuſſit petenti dari. Monachus uerò qui cellarium tenebat, audiuit quidẽ iubentis uerba, ſed implere diſtulit. Cumq; poſt paululum ſi id quod iuſſerat datum eſſet inquireret, reſpondit monachus ſe minimè dediſſe: quia ſi illud ei tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tũc iratus alijs præcepit ut hoc ipſum uas uitreum in quo parum olei remanſiſſe uidebatur, per feneſtram proijcerent, ne in cella aliquid per inobedientiam remaneret. Factumq; eſt. Sub feneſtra autẽ eadem ingens præcipitium patebat ſaxorum molibus aſperum. Proiectum itaq; uas uitreum uenit in ſaxis, ſed ſic manſit incolume, ac ſi proiectum minimè fuiſſet, ita ut neq; frangi, neq; oleũ effundi potuiſſet. Quod uir Domini præcepit leuari, atq; ut erat integrum petenti tribui. Tunc collectis fratribus inobediẽtem monachum de infidelitate ſua & ſuperbia coram omnibus increpauit.

De dolio uacuo oleo impleto. Cap. XXIX.

QVa increpatione completa, ſeſe cum eiſdẽ fratribus in orationem dedit. In eo autẽ loco ubi cum fratribus orabat, uacuũ erat ab oleo dolium & coopertũ. Cumq; ſanctus uir in oratione perſiſteret cœpit operimentum eiuſdem dolij oleo excreſcente ſubleuari. Quo commoto atq; ſubleuato oleum quod excreuerat ora dolij tranſiens, pauimentum loci in quo incubuerat inundabat. Quod Benedictus Dei famulus ut aſpexit, protinus orationem compleuit, atq; in pauimentum oleum defluere ceſſauit. Tunc diffidentem inobedientemq; fratrem latius admonuit, ut fidem habere diſceret & humilitatem. Idem uerò frater ſalubriter correptus erubuit: quia uenerabilis pater uirtutem omnipotentis Dei quam admonitione intimauerat, miraculis oſtendebat: nec erat iam ut quiſquã de huius promiſſionibus dubitare poſſet, qui in uno eodẽq; momẽto pro uitreo uaſe penè uacuo plenum oleo dolium reddidiſſet.

De monacho à dæmone liberato. Cap. XXX.

QVadam die dum ad beati Ioannis oratoriũ quod in ipſa montis celſitudine ſitũ eſt pergeret, ei antiquus hoſtis in mulo medici ſpecie

specie obuiam factus est, cornu & trepedicam ferens. Quem cum requisisset dicens: Quò uadis? Ille respondit: Eccè ad fratres uado potionē eis dare. Itaq; perrexit uenerabilis pater Benedictus ad orationem, qua completa concitus redijt. Malignus uerò spiritus unum seniorem monachum inuenit aquam hauriētem, in quem statim ingressus est, eumq; in terrā proiecit, uehementissimeq; uexauit. Quem cùm uir Dei ab oratione rediēs tam crudeliter uexari conspiceret, ei solummodo alapam dedit, & malignum ab eo spiritum protinus excussit, ita ut ad eum redire ulterius nō auderet.

Petrus:

VElim nosse, si hæc tāta miracula, uirtute semper orationis impetrabat, an aliquando etiā B solo uoluntatis exhibebat nutu?

Gregorius:

QVi deuotā mente Deo adhærent, cum rerū necessitas exposcit, exhibere signa modo utroq; solent, ut mira quæq; aliquando ex prece faciant, aliquando ex potestate. Cum enim
Ioan. 1 Ioannes dicat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui filij Dei ex potestate sunt, quid mirū si signa facere ex potestate ualeant? Quia enim utroq; modo miracu-
Act. 5 la exhibeant, testatur Petrus qui Thabitam mortuam orando suscitauit: Ananiam uerò & Sapphiram mentientes morti increpando tradidit. Neq; enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpam quam perpetrauerāt increpasse. Constat ergo quòd aliquando hæc ex potestate, aliquando uerò exhibentur ex postulatione, dum & istis uitam increpando abstulit, & illi reddidit orando. Nam duo quoq; fidelis famuli Dei Benedicti facta nūc replico, in quibus aperte clareat, aliud hunc accepta diuinitus ex potestate, aliud ex oratione potuisse.

De ligato rustico solo aspectu uiri Dei soluto. Cap. XXXI.

GOthorum quidam Galla nomine perfidiæ fuit Arianæ, qui Totilæ regis eorum temporibus, contra catholicæ Ecclesiæ religiosos uiros ardore immanissimæ crudelitatis exarsit, ita ut quisquis ei clericus, monachusúe ante faciem uenisset, ab eius manibus uiuus nullo modo exiret. D Quadam uerò die auaritiæ suæ æstu succensus in rapinam rerum inhians, dum quendam rusticum tormentis crudelibus affligeret, eumq; per supplicia diuersa laniaret, uictus pœnis rusticus sese, res suas Benedicto Dei famulo commendasse professus est, ut dum hoc à torquente creditur, suspensa interim crudelitate ad uitā hora reparetur. Tunc idē Galla cessauit rusticum tormētis affligere, sed eius brachia loris fortibus astringens ante equum suū cœpit impellere, ut quis esset Benedictus qui eius res susceperat demōstraret. Quem ligatis brachijs rusticus antecedens duxit ad sancti uiri monasterium, eumq; ante ingressum cellæ solū sedentem reperit & legentē. Eidem aūt subsequenti & sæuienti Gallæ rusticus dixit: Ecce iste est de quo dixerā tibi, Benedictus pater. Quem dum feruido spiritu, cum peruersæ mentis insania fuisset intuitus, eo terrore quo consueuerat acturum se existimans, magnis cœpit uocibus clamare dicēs: Surge, surge, & res istius rustici redde quas accepisti. Ad cuius uocem uir Dei protinus oculos leuauit à lectione, eumq; intuitus, mox etiam rusticū qui ligatus tenebatur attendit. Ad cuius brachia dum oculos deflexisset, miro modo tanta se celeritate cœperunt illigata brachijs lora deuoluere, ut dissolui tam concitè nulla hominū festinatione potuissent. Cunq; is qui ligatus uenerat cœpisset subitò astare solutus, ad tantæ potestatis uim tremefactus Galla ad terram corruit, & ceruicem crudelitatis rigidæ ad eius uestigia inclinans, se orationibus illius cōmendauit. Vir autem sanctus à lectione minimè surrexit, sed uocatis fratribus, eum introrsus tolli ut benedictionē acciperet præcepit. Quem ad se reductum ut à tantæ crudelitatis insania quiescere deberet, admonuit. Qui fractus recedens nil ulterius petere à rustico præsumpsit, quē uir Domini non tangendo, sed respiciendo solue rat. Ecce est Petre quod dixi: quia hi qui omnipotenti Deo familiarius seruiunt, aliquando mira facere etiam ex potestate possunt. Qui enim ferocitatem Gothi terribilis sedens repressit, lora uerò nodosq; ligaturæ quæ innocentis brachia astrinxerant oculis dissoluit, ipsa miraculi celeritate indicat, quia ex potestate acceperat habere quod fecit. Rursum quoq; quale quantumq; miraculum C orando ualuit obtinere, subiungam.

De mortuo suscitato. Cap. XXXII.

QVadam die cum fratribus ad agri opera fuerat egressus, quidā uerò rusticus defuncti filij corpus in ulnis ferēs orbitatis luctu æstuans ad monasteriū uenit, Benedictū patrē quæsiuit. Cui cùm dictū esset quia idē pater cū fratribus in agro moraretur, protinus ante monasterij ianuam corpus extincti filij proiecit, & dolore turbatus ad inueniendū uenerabilē patrē sese in cursum concitus dedit. Eadē uerò hora uir Dei ab agri opere iam cum fratribus reuertebatur. Quem mox ut orbatus rusticus aspexit, clamare cœpit: Redde filiū meū, redde filium meū. Vir aūt Dei in hac uoce substitit dicens: Nunquid ego filium tuū tibi abstuli? Cui ille respondit: Mortuus est, ueni resuscita eum. Quod ut mox Dei famulus audiuit, ualde contristatus est, dicens: Recedite fratres recedite, hæc nostra non sunt, sed sanctorū Apostolorum. Quid nobis onera uultis imponere, quæ non possumus portare? At ille, quem nimius cogebat dolor, in sua petitione perstitit, iurās quòd non recederet, nisi eius filiū resuscitaret. Quē mox Dei famulus inquisiuit, dicens: Vbi est? Cui ille respondit: Ecce corpus eius ad ianuam monasterij iacet. Vbi cum uir Dei cum fratribus peruenisset, flexit genu, & super corpusculum infantis incubuit, seseq; erigens ad cœlum palmas tetendit, dicens: Domine non aspicias peccata mea, sed fidem huius hominis qui resuscitari filium suum rogat, & redde in hoc corpusculum animam quam

abstulisti. Vix in oratione uerba compleuerat, & regrediente anima ita corpusculum pueri omne contremuit, ut sub oculis omnium qui aderant apparuerit concussione mirifica tremendo palpitasse. Cuius mox manum tenuit, & eum patri uiuentem atq; incolumem dedit. Liquet Petre quia hoc miraculum in potestate non habuit, quod prostratus petijt ut exhibere potuisset.

Petrus:

SIc cuncta esse ut asseris, constat patenter: quia uerba quæ proposueras rebus probas. Sed quæso te ut indices si sancti uiri omnia quæ uolũt possunt, et cũcta impetrãt quę desiderãt obtinere.

De miraculo Scholasticæ sororis eius. Cap. XXXIII.

Gregorius:

QVis nam erit Petre in hac uita Paulo sublimior, qui de carnis suæ stimulo ter Dominum rogauit, & tamen quod uoluit obtinere non ualuit? Ex qua re necesse est ut tibi de uenerabili patre Benedicto narrẽ: quia fuit quiddam quod uoluit, sed non ualuit implere. Soror nanq; eius Scholastica nomine, omnipotenti Domino ab ipso infantiæ tempore dedicata, ad eum semel per annũ uenire consueuerat. Ad quã uir Dei non longè extra ianuã in possessione monasterij descẽdebat. Quadã uerò die uenit ex more, atq; ad eam cũ discipulis uenerabilis eius descendit frater, qui totũ diem in Dei laudibus, sacrisq; colloquijs ducentes, incumbentibus iam noctis tenebris simul acceperunt cibos. Cunq; adhuc ad mensam sederent, & inter sacra colloquia tardior se hora protraheret, eadẽ sanctimonialis fœmina soror eius eũ rogauit, dicens: Quæso te ut ista nocte non deseras, ut usq; mane de cœlestis uitæ gaudijs loquamur. Cui ille respondit: Quid est quod loqueris soror? Manere extra cellã nullatenus possum. Tanta uerò erat cœli serenitas, ut nulla in aere nubes appareret. Sanctimonialis aũt fœmina cùm uerba fratris negantis audisset, insertas digitis manus super mensam posuit, & caput in manibus omnipotentem Dominum rogatura declinauit. Cunq; de mensa leuaret caput, tanta coruscationis & tonitrui uirtus, tantaq; inundatio pluuiæ erupit, ut neq; uenerabilis Benedictus, neq; fratres qui cum eo aderant, extra loci limen quo consederant pedem mouere potuissent. Sanctimonialis quippe fœmina caput in manibus declinans, lachrymarũ fluuium in mẽsam fuderat, per quas serenitatẽ aeris ad pluuiam traxit. Nec paulo tardius post orationẽ inundatio illa secuta est, sed tanta fuit conuenientia orationis & inundationis, ut de mensa caput iam cũ tonitruo leuaret, quatenus unũ idemq; esset momẽtum, & leuare caput, & pluuiam deponere. Tunc uir Dei inter coruscos & tonitruos atque ingentis pluuiæ inundationẽ uidens se ad monasterium non posse remeare, cœpit cõqueri cõtristatus dicens: Parcat tibi omnipotens Deus soror, quid est quod fecisti? Cui illa respondit: Ecce te rogaui, & audire me noluisti: rogaui Dominum meum, & audiuit me. Modò ergo si potes egrede re, & me dimissa ad monasterium recede. Ipse autẽ exire extra tectũ non ualens, quia remanere sponte noluit, in loco mansit inuitus. Sicq; factum est ut totã noctẽ peruigilẽ ducerent, atq; per sacra spiritalis uitæ colloquia sese uicaria relatione satiarẽt. Qua de re dixi eũ uoluisse aliquid, sed minimè potuisse: quia si uenerabilis uiri mentẽ aspicimus, dubium non est quin eandẽ serenitatẽ uoluerit in qua descenderat permanere, sed contra hoc quod uoluit, in uirtute omnipotẽtis Dei ex fœminę pectore miraculũ inuenit. Nec mirũ q; plus illo fœmina quæ diu fratrẽ uidere cupiebat, in eodẽ tẽpore ualuit: qa eñ iuxta Ioãnis uocẽ, *Deus charitas* 1.Ioan. 4. *est*, iusto ualde iudicio illa plus potuit quæ amplius amauit.

Petrus:

Fateor, multum placet quod dicis.

De anima sororis eius uisa. Cap. XXXIIII.

Gregorius:

CVnq; die altero eadem uenerabilis fœmina ad cellam propriã recessisset, uir Dei ad monasterium redijt. Cum ecce post triduum in cella consistens, eleuatis in aera oculis uidit eiusdẽ sororis suæ animã de eius corpore egressam in columbæ specie cœli secreta penetrare. Qui tantæ eius glorię congaudens, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit, eiusq; obitum fratribus denunciauit. Quos etiam protinus misit ut eius corpus ad monasteriũ deferrent, atq; in sepulchro quod sibi ipse parauerat ponerent. Quo facto cõtigit, ut quorũ mens una semper in Deo fuerat, eorum quoq; corpora nec sepultura separaret.

De mundo ante oculos eius collecto, & de anima Germani Capuanæ ciuitatis episcopi. Cap. XXXV.

ALio quoq; tẽpore Seruandus diaconus atq; abbas eius monasterij quod in Campaniæ partibus à Liberio quondã Patricio fuerat cõstructum, ad eũ uisitationis gratia ex more uenire consueuerat. Eius quippe monasteriũ frequẽtabat, ut quia idẽ quoq; uir doctrina gratiæ cœlestis influebat, dulcia sibi inuicẽ uitæ uerba transfunderẽt, & suauẽ cibum cœlestis patriæ quẽ adhuc perfectè gaudendo non poterant, saltẽ suspirãdo gustarẽt. Cunq; hora iam quietis exigeret, in cuius turris superioribus se uenerabilis Benedictus, in eius quoque inferioribus se Seruandus diaconus collocauit, quo uidelicet in loco inferiora ad superiora peruius cõtinuabat ascensus. Ante eandẽ uerò turrim largius erat habitaculũ in quo utriusq; discipuli quiescebant. Cunq; uir Dei Benedictus quiescẽtibus adhuc fratribus instans uigilijs, nocturnę orationis tempora præuenisset, ad fenestrã stans & omnipotentẽ Deũ deprecans, subitò intempesta noctis hora respiciens, uidit fusam lucem desuper cunctas noctis tenebras effugasse, tantoq; splendore clarescere, ut diẽ uinceret lux illa quæ in tenebris radiasset. Mira autem res ualde in hac speculatione secuta est: quia sicut post ipse narrauit, omnis etiam mundus uelut sub uno solis radio collectus ante oculos eius adductus est. Qui uenerabi-

lis

lis pater dum intentam oculorũ aciem in hoc splẽ dore coruscæ lucis infigeret, uidit Germani Capuani episcopi animam in sphæra ignea ab angelis in cœlum ferri. Tunc tanti sibi testem uolẽs adhibere miraculi, Seruandum diaconũ iterato bis terq; eius nomine cum clamoris magnitudine uocauit. Cunq; ille fuisset insolito tanti uiri clamore turbatus, ascẽdit, respexit, partemq; iam lucis exiguam uidit. Cui tantum hoc obstupescẽti miraculum, uir Dei per ordinem quæ fuerant gesta narrauit, statimq; in Casinũ castrũ religioso uiro Theoprobo mandauit, ut ad Capuanam urbem sub eadem nocte transmitteret, & quid de Germano episcopo ageretur, agnosceret & indicaret. Factũq; est, & reuerentissimũ uirum Germanũ episcopũ is qui missus fuerat, iam defunctũ reperit, & requirens subtiliter agnouit eodẽ momẽto fuisse illius obitum, quo uir Domini eius cognouit ascẽsum.

Petrus:

MIra res ualde & uehementer stupenda. Sed hoc quod dictũ est, quia ante oculos ipsius quasi sub uno solis radio collectus omnis mundus adductus est, sicut nunquã expertus sum, ita nec conijcere scio quónam ordine fieri potest ut mundus omnis ab homine uno uideatur.

Gregorius:

FIxum tene Petre quod loquor: quia animæ uidenti creatorem, angusta est omnis creatura. Quamlibet etenim parum de luce creatoris aspexerit, breue ei fit omne quod creatũ est: quia ipsa luce uisionis intimæ mentis laxatur sinus, tantũq; expãdit in Deo ut superior existat mũdo, fit uerò ipsa uidentis anima etiã super semetipsam. Cunq; in Dei lumine rapitur, super se in interioribus ampliatur, & dum sub se conspicit exaltata, comprehendit quàm breue sit quod comprehendere humiliata non poterat. Vir ergo Dei qui in turri globum igneũ, angelos quoq; ad cœlum redeũtes uidebat, hæc proculdubio cernere nõ nisi in Dei lumine poterat. Quid itaq; mirũ si mũdũ ante se collectum uidit, qui subleuatus in mentis lumine extra mundum fuit? Quòd autẽ collectus mundus ante eius oculos dicitur, non cœlũ & terra contracta est, sed uidentis animus est dilatatus, q in Deo raptus uidere sine difficultate potuit omne quod infra Deum est. In illa ergo luce quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quæ uidentis animum cùm ad superiora rapuit, ei quàm angusta essent omnia inferiora, monstrauit.

Petrus:

VIdeor mihi utiliter non intellexisse quæ dixeras, quando ex tarditate mea tantũ creuit expositio tua. Sed quia hæc liquidè meis sensibus infudisti, quæso ut ad narrationis ordinem redeas.

Quòd regulam monachorum scripserit. Cap. XXXVI.

Gregorius:

LIbet Petre adhuc de hoc uenerabili patre multa narrare, sed quædam eius studiosè prætereo: quia ad aliorũ gesta uoluenda festino. Hoc autem nolo te lateat, quòd uir Dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinę quoq; uerbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulã, discretione præcipuã, sermone luculentã. Cuius si quis uelit subtilius mores uitãq; cognoscere, potest in eadẽ institutione regulæ, omnes magisterij illius actus inuenire: quia sanctus uir nullo modo potuit aliter docere quàm uixit.

De prophetica sui exitus fratribus denunciatione. Caput XXXVII.

EOdem uerò anno quo de hac uita erat exiturus quibusdam discipulis secum conuersantibus, quibusdam longè manentibus sanctissimi sui obitus denunciauit diem, presentibus indicens ut audita per silentium tegerent, absentibus indicãs quod uel quale eis signum fieret quando eius anima de corpore exiret. Ante sextũ uerò sui exitus diem aperiri sibi sepulturam iubet. Qui mox correptus febribus, acri cœpit ardore fatigari. Cunq; per dies singulos languor ingraueſceret, sexta die portari se in oratorium à discipulis fecit, ibiq; exitum suum dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, atque inter discipulorum manus imbecillia membra sustentans, erectis in cœlum manibus stetit, & ultimum spiritũ inter uerba orationis efflauit. Qua scilicet die duobus de eo fratribus, uni in cella commoranti, alteri autem longius posito, reuelatio unius atq; indissimilis uisionis apparuit. Viderũt nanq; quia strata pallijs atq; innumeris coruſca lampadibus uia recto Orientis tramite ab eius cella in cœlum usq; tẽdebatur. Cui uenerando habitu uir desuper clarus assistẽs, cuius esset uia quam cernerent inquisiuit. Illi autẽ se nescire professi sunt. Quibus ipse ait: Hæc est uia qua dilectus Domino cœlum Benedictus ascendit. Tunc itaq; sancti uiri obitum sicut præsentes discipuli uiderunt, ita absentes ex signo quod eis prædictum fuerat agnouerunt. Sepultus uerò est in oratorio beati Ioannis Baptistæ, quod destructa ara Apollinis ipse construxit. Qui & in eo specu in quo prius habitauit, nunc usq; si petentiũ fides exigat, miraculis coruscat.

De insana muliere in eo specu sanata. Cap. XXXVIII.

NVper nanq; est res gesta quam narro. Quædam mulier mẽte capta, dum sensum funditùs perdidisset, per mõtes & ualles, syluas & campos die noctuq; uagabatur, ibi tantũmodo quiescebat, ubi hãc quiescere lassitudo coegisset. Quadam uerò die dum uaga nimium erraret, ad beati uiri Benedicti specum deuenit, ibiq; nescius ingressa mansit. Mane autem facto ita sanato sensu egressa est, ac si eam nunquam insania capitis ulla tenuisset, quæ omni uitæ suæ tempore in eadem quam accepit salute permansit.

Petrus:

QVid nam esse dicimus q plerunque in ipsis quoq; patrocinijs martyrũ sic esse sentimus ut non tanta per corpora sua, quanta beneficia per reliquias ostendant, atque illic maiora signa faciunt, ubi minimè per semetipsos iacent?

Gregorius:

VBi in suis corporibus sancti martyres iacẽt dubium Petre non est, quòd multa ualeant signa demonstrare: sicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrum ne ad exaudiendum ibi præsentes sint, ubi constat quia in suis corporibus non sint, ibi necesse est eos maiora signa ostendere, ubi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare. Quorũ uerò mens in Deo fixa est, tanto maius habet fidei meritum, quanto illic eos nouit & non iacére corpore, & tamen nõ deesse ab exauditione. Vnde ipsa quoq; ueritas ut fidẽ discipulis augeret dixit: Si ego non abiero, paracletus nõ ueniet ad uos. Cùm enim constet quia paracletus spiritus à patre semper procedat & filio, cur se filius recessurum dicit, A ut ille ueniat qui à filio nunquã recedit? Sed quia discipuli in carne Dominum cernentes, corporeis hunc oculis semper uidere sitiebant, rectè eis dicitur: Nisi ego abiero, paracletus non ueniet. ac si apertè diceretur: Si corpus non subtraho, quis sit amor spiritus, non ostendo: & nisi me defieritis carnaliter cernere, nunquam me discetis spiritualiter amare.

Petrus:

Placet quod dicis.

Gregorius:

ALiquantulum iam à locutione cessandũ est, ut si ad aliorũ miracula enarrãda tendimus, loquendi uires interim per silentium reparemus.

B Líbri secundi Dialogi de uita sancti Benedicti abbatis finis.

CAPITA TERTII LIBRI.

1 De Paulino Nolanæ ciuitatis episcopo.
2 De Ioanne papa.
3 De Agapito papa.
4 De Datio Mediolanensi episcopo.
5 De Sabino Canusinæ ciuitatis episcopo.
6 De Casto Narniensis ciuitatis episcopo.
7 De Andrea Fundanæ ciuitatis episcopo.
8 De Constantio Aquinæ ciuitatis episcopo.
9 De Frigidiano Lunensis ciuitatis episcopo.
10 De Sabino Placentino episcopo, qui Padum flumen per literas suas compescuit.
11 De Cerbonio Populonij episcopo.
12 De Fulgentio Vtriculanæ ciuitatis episcopo.
13 De Herculano Perusinæ ciuitatis episcopo.
14 De Isaac seruo Dei.
15 De Eutbicio & Florentio seruis Dei.
16 De Marcio monacho de monte Marsico.
17 De monacho ex monte Argentario, qui mortuum suscitauit.
18 De Benedicto monacho.
19 De Ecclesia beati Zenonis martyris, in qua aquæ ultra portam apertam inundantes minimè intrauerunt.
20 De Stephano presbytero prouinciæ Valeriæ.
21 De Puella cõuersa, cuius solo imperio homo est à dæmone liberatus.
22 De presbytero prouinciæ Valeriæ, qui fierẽ ad sepulchrũ suũ tenuit.
23 De abbate Prænestini montis, eiusq; presbytero.
24 De Theodoro mansionario Ecclesiæ beati Petri urbis Romæ.
25 De Abundio mansionario Ecclesiæ beati Petri.
26 De monacho solitario.
27 De quadraginta rusticis, qui pro eo quòd carnes immolatitias comedere noluerunt, à Longobardis occisi sunt.
28 De multitudine captiuorum, qui pro eo quòd caput capreæ adorare noluerunt, occisi sunt.
29 De Ariano episcopo cæcato.
30 De Arianorum Ecclesia quæ in Romana urbe catholica consecratione dedicata est.
C 31 De Ermigildo rege Liuigildi Vuisigothorum regis filio, pro fide catholica ab eodem patre suo occiso.
32 De Episcopis Africanis, qui pro defensione catholicæ fidei abscisis ab Arianis Vuandalorum linguis nullum locutionis solitæ sustinuere dispendium.
33 De Eleutherio seruo Dei.
34 Quot sunt genera compunctionis.
35 De Anantio presbytero prouinciæ Thusciæ.
36 De Maximiano Syracusanæ ciuitatis episcopo.
37 De Sanctulo presbytero prouinciæ Nursiæ.
38 De uisione Redempti Ferentinæ ciuitatis episcopi.

LIBER TERTIVS
DIALOGI BEATI GREGORII.

VM uicinis ualde partib. intẽdo, maiorũ facta reliquerã, ita ut Paulini miraculũ Nolanæ urbis Episcopi, qui multos, quorũ memini, uirtute & tempore præcessit, memoriæ defuisse uideatur. Sed ad priora nunc redeo, eaq; quanta ualeo breuitate perstringo. Sicut enim bonorũ facta innotescere citius similibus solent, senioribus nostris per iustorũ exempla gradientibus, prædicti uenerabilis uiri celebre nomen innotuit: eiusq; opus admirabile ad eorũ se instruenda studia tetendit, quorũ me necesse fuit grauitati tam certò credere, ac si ea quæ dicerent, meis oculis uidissem.

De sancto Paulino Nolanæ urbis episcopo. Cap. I.

D CVm sæuientiũ Vuandalorũ tempore fuisset Italia in Cãpaniæ partibus depopulata, multiq; essent de hac terra in Africanã regionẽ traducti, uir Domini Paulinus cuncta quę ad episcopij usum habere potuit, captiuis indigẽtibusq; largitus est. Cunq; iã nihil omnino superesset quod petentibus dare potuisset, quodã die quædam uidua aduenit, quæ à regis Vuandalorũ genero suũ filiũ in captiuitatem fuisse ductũ perhibuit, atq; à uiro Dei eius preciũ postulauit, si fortè illius dominus hoc dignaretur accipere, & hũc concederet ad propriã remeare. Sed uir Dei magnopere petenti fœminę quid dare potuisset inquirẽs, nihil apud se aliud nisi se inuenit, petentiq; fœminæ respõdit, dicẽs: Mulier, quod possim dare nõ habeo, sed memetipsũ tolle, seruũ me iuris tui esse profitere, atq; ut filiũ tuũ recipias me uice illius in seruitiũ trade.

Quod

Quod illa ex ore tanti uiri audiẽs, irrisionem potius credidit, quàm compassionem. At ille ut erat uir eloquentissimus, atque apprimè exterioribus quoque studijs eruditus, dubitanti fœminę citius persuasit ut audita crederet, & pro receptione filij sui in seruitium episcopum tradere non dubitaret. Perrexere igitur utrique ad Africam. Procedente autem regis genero, qui eius filiũ habebat, uidua rogatura se obtulit, ac prius petijt ut ei filium donare debuisset. Quod cùm uir barbarus typho superbiæ turgidus, gaudio transitoriæ prosperitatis inflatus nõ solum facere, sed etiam audire despiceret, uidua subiunxit, dicens: Ecce hunc hominem pro eo uicarium præbeo, solummodo pietatem in me exhibe, mihiq; unicum filium redde. Cunq; ille uenusti uultus hominem cõspexisset, quam artem nosset inquisiuit. Cui uir Dei Paulinus respondit, dicens: Artem quidem aliquam nescio, sed hortum bene excolere scio. Quod uir gentilis ualde libenter accepit, cùm in nutriendis holeribus quia peritus esset audiuit. Suscepit itaque seruum, & rogãti uiduæ reddidit filium. Quo accepto, uidua ab Africana regione discessit. Paulinus uerò excolendi horti suscepit curam. Cunq; idem regis gener crebrò ingrederetur hortum, sumq; hortulanum quædam requireret, & sapientem ualde hominem uideret, amicos cœpit familiares deserere, & sæpius cum suo hortulano colloqui, atq; eius sermonibus delectari. Cui Paulinus quotidie ad mensam holera, uirentesq; herbas deferre consueuerat, & accepto pane ad curam horti remeare. Cunq; hoc diutius ageret, quadam die suo domino secum secretius loquenti ait: Vide quid agas, & Vuandalorum regnum qualiter disponi debeat prouide: quia rex citius & sub omni celeritate est moriturus. Quod ille audiens, quia ab eodem rege præ cæteris diligebatur, ei minimè tacuit, sed quid à suo hortulano, sapienti scilicet uiro, agnouisset indicauit. Quod dum rex audisset, ilico respondit: Ego uellem hunc de quo loqueris hominem uidere. Cui gener eius, uenerabilis Paulini temporalis dominus respondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre consueuit. Has itaq; ad mensam eum deportare facio, ut quis sit qui mihi hæc est locutus agnoscas. Factumq; est. Et dum rex ad prandendum discubuit, Paulinus ex suo opere holera quæq; & uirentia delaturus aduenit. Cunq; hunc rex subito conspexisset intremuit, atq; accersito eius domino sibi per filiam propinquo, ei secretum quod prius absconderat indicauit, dicens: Verum est quod audisti. Nam nocte hac in somnio, sedentes in tribunalibus cõtra me iudices uidi, inter quos iste etiam simul sedebat, & flagellum quod aliquando acceperam, eorum mihi iudicio tollebatur. Sed percunctare quisnam sit. nam ego hunc tanti meriti uirum, popularem, ut conspicitur, esse non suspicor. Tunc regis gener secretò Paulinum tulit, & quisnam esset inquisiuit. Cui uir Domini respondit: Seruus tuus sum, quem pro filio uiduæ uicarium suscepisti. Cunq; instanter ille requireret ut non quis esset, sed quis in terra sua fuisset indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquisitionis exigeret, uir Domini constrictus magnis coniurationibus, iam non ualens negare quid esset, episcopum se fuisse testatus est. Quod possessor eius audiens ualde pertimuit, atque humiliter obtulit, dicens: Pete quod uis, quatenus ad terram tuam à me cum magno munere reuertaris. Cui uir Domini Paulinus ait: Vnum est quod mihi impendere beneficium potes, ut omnes ciuitatis meæ captiuos relaxes. Qui cuncti protinus in Africana regione requisiti, cum onustis frumento nauibus pro uenerandi uiri Paulini satisfactione in eius comitatu laxati sunt. Post non multos uerò dies Vuandalorum rex occubuit, & flagellum quod ad suam perniciem dispensante Deo pro fidelium disciplina tenuerat, amisit. Sicq; factum est, ut omnipotentis Dei famulus Paulinus uera prædiceret, & qui se in seruitium solum tradiderat, cum multis à seruitio ad libertatem rediret: illum uidelicet imitatus qui formam serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius sequens uestigia Paulinus ad tempus uoluntariè seruus factus est solus, ut esset postmodũ liber cum multis.

Petrus:

DVm me audire contingit quod imitari non ualeo, flere magis libet quàm aliquid dicere.

Gregorius:

DE cuius etiam morte apud eius Ecclesiam scriptum est, quia cùm dolore esset lateris tactus, ad extrema perductus est. Dumq; eius omnis domus in sua soliditate persisteret, cubiculum in quo iacebat æger, facto terræmotu cõtremuit, omnesq; qui illic aderant nimio terrore cõcussit, sicq; sancta illa anima carne soluta est. Factumq; est ut magnus pauor inuaderet eos qui Paulini mortem uidere potuissent. Sed quia hæc quã superius dixi, Paulini uirtus ualde est intimata: nũc si placet ad miracula exteriora ueniamus, quæ & multis iam nota sunt, & ego tam religiosorum uirorum relatione didici, ut de his omnimodo ambigere non possim.

De sancto Ioanne papa. Cap. II.

GOthorum tempore cùm Ioannes uir beatissimus huius Romanæ Ecclesiæ pontifex ad Iustinianum seniorem principem pergeret, in Corinthi partibus aduenit, cui necesse fuit ut in itinere ad sedendum equus requiri debuisset. Quod illic quidam uir nobilis audiens equũ quem pro magna mansuetudine eius coniunx sedere consueuerat, ita ei obtulit, ut eo ad loca alia perueniente cùm alius equus potuisset inueniri, deberet ille quem dederat, propter suam cõiugẽ retransmitti. Factumq; est, & usq; ad certum locum prædictus uir equo eodem subuehẽte perductus est. Qui mox ut alium reperit, illum quem acceperat retransmisit. Cũq; eũ prædicti nobilis uiri cõiunx sedere ex more uoluisset, ultrà non ualuit, quia

post sessionem tanti pontificis mulierem ferre recusauit. Cœpit namque immenso flatu & fremitu atq; incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra pontificis mulierem ferre non posset. Quod uir eius prudenter intuitus, hunc ad eundem uenerabilem uirū protinus remisit, magnis precibus petens ut equum ipse possideret, quem iuri suo sedendo dedicasset. De quo etiam illud mirabile à nostris senioribus narrari solet, quòd in Constantinopolitana urbe ad portam quæ uocatur aurea, ueniens, populorum turbis sibi occurrentibus in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, & manu superposita oculorum tenebras fugauit.

De sancto Agapito papa. *Cap. III.*

POst non multum uerò tēporis exigente causa Gothorum, uir quoq; beatissimus Agapitus huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ pontifex, cui Deo dispensante deseruio, ad Iustinianum principem accessit. Cui adhuc pergenti quadam die in Græciarum iam partibus curādus oblatus est mutus & claudus, qui neq; ulla uerba ædere, neq; ex terra unquam surgere ualebat. Cunq; hunc propinqui illius flentes obtulissent, uir Domini sollicitè requisiuit an curationis illius haberēt fidem. Cui dum in uirtute Dei ex authoritate Petri fixā salutis illius spem habere se dicerent, protinus uenerandus uir orationi incubuit, & missarum solennia exorsus, sacrificium in conspectu Dei omnipotentis immolauit. Quo peracto ab altari exiēs claudi manum tenuit, atq; assistente & aspiciente populo eum mox à terra in propriis gressibus erexit. Cūq; ei Dominicum corpus in os mitteret, illa diu muta ad loquendum lingua soluta est. Mirati omnes, flere præ gaudio cœperunt, eorumq; mentes ilico metus & reuerentia inuasit, cùm uidelicet cernerent quid Agapitus facere in uirtute Domini ex adiutorio Petri potuisset.

De Datio Mediolanensi episcopo. *Cap. IIII.*

EIusdem quoq; principis tempore cùm Datius Mediolanensis urbis episcopus causa fidei exactus ad Constātinopolitanam urbem pergeret, Corinthi deuenit. Qui dum largam domū ad hospitandum quæreret, quæ comitatum illius totum ferre potuisset, & uix inueniret, aspexit eminus domum congruentis magnitudinis, eamq; sibi præparari ad hospitandum iussit. Cunq; eiusdem loci incolæ dicerent in ea hunc manere non posse, quia multis iam annis hanc diabolus inhabitaret, atq; ideo uacua remansisset: uir uenerabilis Datius respondit dicens: Imò ideo hospitari in domo eadem debemus, si hanc spiritus malignus inuasit, & ab ea hominum habitationem repulit. In ea sibi igitur parari præcepit, securusq; illā, antiqui hostis certamina toleraturus, intrauit. Itaq; intempestæ noctis silentio cùm uir Dei quiesceret, antiquus hostis immensis uocibus, magnisq; clamoribus cœpit imitari rugitus leonum, balatus pecorum, ruditus asinorum, sibilos serpentium, A porcorum grunnitus, stridores soricum. Tunc repentè Datius tot bestiarum uocibus excitatus surrexit uehementer iratus, & contra antiquum hostem magnis cœpit uocibus clamare dicens: Bene tibi contigit miser, tu ille es qui dixisti: Ponam sedem meam ad Aquilonē, & ero similis altissimo. Ecce per superbiam tuam, porcis & soricibus similis factus es: & qui imitari Deum indignè uoluisti, ecce, ut dignus es, bestias imitaris. Ad quam eius uocem, ut ita dicam, deiectionem suam malignus spiritus erubuit. An non erubuit, qui eandem domum ad exhibenda monstra quæ consueuerat, ulterius non intrauit? Sicq; postmodum fidelium habitaculum facta est, quia dum eam unus ueraciter fidelis ingressus est, ab B ea protinus mendax spiritus atque infidelis abscesit. Sed oportet iam ut priora taceamus, ad ea quæ diebus nostris sunt gesta, ueniendum est.

De Sabino Canusinæ ciuitatis episcopo. *Cap. V.*

QVidam enim religiosi uiri Apuliæ prouinciæ partibus cogniti, hoc quod apud multorum notitiam lōgè lateq; percrebuit, de Sabino Canusinæ urbis episcopo testari solent: quia idem uir longo iam senio oculorū lumē amiserat, ita ut omnimodo nil uideret. Quem rex Gothorum Totila prophetiæ habere spiritum audiens minimè credidit, sed probare studuit quod audiuit. Qui cùm in ijsdem partibus deuenisset, C hunc uir Domini ad prandium rogauit. Cūq; iam uentum esset ad mensam, rex discumbere noluit, sed ad Sabini uenerabilis uiri dexteram sedit. Cū uerò eidem patri puer ex more poculum uini præberet, rex silenter manum tetēdit, calicem abstulit, eumq; per se episcopo uice pueri præbuit, ut uideret an spiritu prouidente discerneret quis ei poculum præberet. Tunc uir Dei accipiens calicem, sed tamen ministrum non uidens, dixit: Viuat ipsa manus. De quo uerbo rex lætatus erubuit: quia quamuis ipse deprehensus sit, in uiro tamen Dei quod quærebat inuenit. Huius autē uenerabilis uiri cùm ad exemplum uitæ sequētium in longum senium uita traheretur, eius archidiaconus ambitione adipiscendi episcopatus accensus, D eum extinguere ueneno molitus est. Qui cum uini fusoris animum corrupisset, ut mixtum uino, ueneni ei poculum præberet, refectionis hora cū iam uir Dei ad edendum discumberet, ei præmijs corruptus puer hoc quod ab archidiacono eius acceperat, ueneni poculum obtulit. Cui statim uenerabilis episcopus dixit: Bibe tu hoc quod mihi bibendum præbes. Tremefactus puer deprehensum se esse sentiens, maluit moriturus bibere, quàm pœnas pro illa tanti homicidij culpa tolerare. Cumq; sibi ad os calicem duceret, uir Domini compescuit, dicens: Non bibas, da mihi, ego bibo, sed uade dic ei qui tibi illud dedit: Ego quidem uenenum bibo, sed tu Episcopus non eris. Facto igitur signo crucis uenenū episcopus bibit securus. Eadēq; hora in loco alio in quo erat, archidiaco-

chidiaconus eius defunctus est, ac si per os episco pi ad archidiaconi uiscera illa uenena transissent. Cui tamē ad inferendam mortem uenenum quidem corporale defuit, sed hunc in conspectu æterni iudicis uenenum suæ malitiæ occidit.

Petrus:

MIra sunt hæc, & nostris ualde stupenda temporibus: sed talis eiusdem uiri uita perhibetur, ut qui conuersationem eius agnouerit, uirtutē non debeat mirari.

De Cassio Narniensis ciuitatis episcopo. Cap. VI.

Gregorius:

NEq; hoc Petre fileam, quod multi nunc qui hic de Narniensi ciuitate assunt, mihi sedulò testificantur. Eodem namq; Gothorum tempore cùm præfatus rex Totila Narnis uenisset, ei uir uitæ uenerabilis Cassius eiusdem urbis episcopus occurrit. Cui quia ex conspersione semper facies rubere consueuerat, hoc rex Totila non conspersionis esse credidit, sed assiduæ potationis, eumq; omnimodo despexit. Sed omnipotens Deus ut quantus uir esset qui despiciebatur ostenderet, in Narniensi campo quo rex aduenerat, malignus spiritus coram omni exercitu eius spatarium inuasit, eūq; uexare crudeliter cœpit. Qui cùm ante regis oculos ad uenerandum uirum Cassium fuisset adductus, hunc ab eo uir Domini oratione facta signo crucis expulit, qui in eum ingredi ulterius non præsumpsit. Sicq; factum est ut rex barbarus seruum Dei ab illo iam die uenueraretur ex corde, quem despectum ualde iudicauit ex facie. Nam quia uirum tantæ uirtutis uidit, erga illū illa mens effera ab elationis fastu detumuit.

De Andrea Fundanæ ciuitatis episcopo. Cap. VII.

SEd ecce dum facta fortium uirorum narro, repentè ad memoriam uenit quid erga Andreā Fundanæ ciuitatis episcopum diuina misericordia fecerit. Quod tamen ad hoc legentibus ut ualeat exopto, quatenus qui corpus suum continentiæ dedicant, habitare cum fœminis non præsumant, ne ruina mentem tanto repentina surripiat, quanto ad hoc quod malè concupiscitur, etiam præsentia concupitæ formæ famulatur. Nec res est dubia quam narro: quia penè tanti in ea testes sunt, quanti & eiusdem loci habitatores existunt. Hic namq; uenerabilis uir cùm uitā multis plenā uirtutibus duceret, secq; sub sacerdotali custodia in continentiæ arce custodiret, quandam sanctimonialem fœminam quam secum prius habuerat, noluit ab episcopij sui cura repellere, sed certus de sua eiusq; continentia secum hanc permisit habitare. Ex qua re actum est ut antiquus hostis apud eius animum aditum tentationis exquireret. Nam cœpit speciem illius oculis mentis eius imprimere, ut illectus nefanda cogitaret. Quadam uerò die ludæus quidam ex Campaniæ partibus Romam ueniens Appiæ carpebat iter: qui ad Fundanum cliuum perueniens, cùm iam diem uesperascere cerneret, & quò declinare posset, minimè reperiret, iuxta Apollinis templum fuit, ibiq; se ad manendum contulit. Qui ipsum loci illius sacrilegium pertimescēs, quamuis fidem crucis minimè haberet, signo tamen se crucis munire curauit. Nocte autem media ipso solitudinis pauore turbatus peruigil iacebat, & repentè conspiciens uidit malignorum spirituum turbam quasi in obsequium cuiusdam potestatis præire, eum uerò qui cæteris præerat, in eiusdem grēmio loci consedisse: qui cœpit singulorum spirituum obsequentium sibi causas actusq; discutere, quatenus unusquisque quantum nequitiæ gessisset inueniret. Cunq; singuli spiritus ad inquisitionem eius exponerent quid operati contra bonos fuissent, unus in medium prosilijt, qui in Andreæ episcopi animum per speciem sanctimonialis fœminæ quæ in episcopio eius habitabat, quantam tentationem carnis commouisset, aperuit. Cū uerò hoc malignus qui præerat spiritus inhiāter audiret, & tanto sibi factum lucrum grande crederet, quāto sanctioris uiri animam ad lapsum perditionis inclinaret: ille spiritus qui hæc eadem fatebatur, adiunxit, quia usq; ad hoc quoq; die preterito uespertina hora eius mentem traxerit, ut interga eiusdem sanctimonialis fœminæ blandiens alapam daret. Tunc malignus spiritus atque humani generis antiquus inimicus exhortatus hunc blandè est ut perficeret quod cœpisset, quatenus ruinæ illius singularem inter cæteros palmam teneret. Cunq; ludæus qui aduenerat, hoc uigilans cerneret, & magnæ formidinis anxietate palpitaret, ab eodem spiritu qui cunctis illi obsequentibus præerat, iussum est ut requirerent quisnam esset ille qui iacére in templo eodem præsumpsisset. Quem maligni spiritus pergentes & subtilius intuentes, crucis mysterio signatum uiderunt, mirantesq; dixerunt: Væ, uæ: uas uacuum & signatum. Quibus hoc renunciantibus cuncta illa malignorum spirituum turba disparuit. Iudæus uerò qui hæc uiderat, ilicò surrexit, atque ad episcopum sub festinatione peruenit. Quem in Ecclesia sua reperiens, seorsum tulit, qua tentatione urgeretur inquisiuit. Cui confiteri episcopus tentationem suam uerecundatus noluit. Cùm uerò ille diceret quòd in illa tali Dei famula praui amoris oculos iniecisset, atque adhuc episcopus negaret, adiunxit dicens: Quare negas quod inquireris, qui ad hoc usq; uespere hesterno perductus es, ut posteriora illius alapa ferires? Ad quæ nimirū uerba deprehensum se episcopus intuens, humiliter confessus est quod prius pertinaciter negauit. Cuius ruinæ & uerecundiæ idem ludæus consulens, qualiter hoc cognouisset, uel quæ in conuentu malignorum spirituum de eo audiuisset, indicauit. Quod ille agnoscens, se ad terram protinus in orationem dedit. Moxq; de suo habitaculo non solum eandem Dei famulam, sed omnem quoq; fœminā quæ in eius illic obsequio habitabat expulit. In eodem uerò tēplo Apollinis, B. Andreæ apostoli repētè oratoriū fecit, atq; omni illa tentatione carnis funditùs caruit. Iudæū uerò cuius uisione

sione atq; increpatione saluatus est, ad ęternã salu tẽ traxit. Nam sacramẽtis fidei imbutũ, atq; aqua baptismatis emundatũ, ad sanctæ Ecclesiæ gremi um perduxit. Sicq; factum est ut Hebræus idem dum saluti alienæ consulit, peruenirẽt ad suam, & omnipotens Deus inde alterum ad bonam uitam perduceret, unde & bona uita alterũ custodisset.

Petrus:

REs hæc gesta quã audiui, & metum mihi præbet, & spem.

Gregorius:

VTiq; sic oportet & de Dei nos semper miseratione confidere, & de nostra infirmitate formidare. Ecce enim paradisi cedrum cõcussam audiuimus & non euulsam, quatenus infirmis nobis & de eius cõcussione nascatur timor, & de eius stabilitate fiducia.

De Constantio Aquinæ ciuitatis episcopo. Cap. VIII.

VIr quoq; uenerabilis uitę Cõstantius Aquinæ ciuitatis episcopus fuit, qui nuper prædecessoris mei tẽpore beatæ memorię Ioannis papæ defunctus est. Hunc prophetiæ habuisse spiritum multi testantur, qui eum familiariter scire potuerunt. Cuius inter multa hoc ferunt religiosi uiracesq; uiri, qui præsentes fuerunt, quòd in die obitus sui cùm à circũstantibus ciuibus, utpote discessurus pater tam amabilis amarissimè plangeretur, eum flendo requisierunt, dicẽtes: Quẽ post te patrem habebimus? Quibus ipse pater per prophetiæ spiritum respondit, dicens: Post Constantium mulionẽ, post mulionẽ fullonẽ. O tu Aquina, & hos habes. Quibus prophetiæ uerbis ęditis, uitæ spiritum exhalauit extremũ. Quo defuncto eius Ecclesiæ pastoralem susceptt curam Andreas diaconus illius, qui quondam in stabulis itinerum, cursum seruauerat equorũ. Atq; hoc ex hac uita subducto, ad episcopatus ordinẽ Iouinus accersitus est, qui in eadẽ ciuitate fullo fuerat. Quo adhuc superstite ita cuncti inhabitatores ciuitatis illius & barbarorum gladijs & pestilentiæ immanitate uastati sunt, ut post mortem illius nec quis episcopus fieret, nec quibus fieret inueniri potuisset. Sic itaq; completa est uiri Dei sentẽtia: quatenus post decessum duorũ se sequentiũ eius Ecclesia pastorem minimè haberet.

De Frigidiano Lucensis ciuitatis episcopo. Cap. IX.

SEd neq; hoc sileam quod narrante uiro uenerabili Venantio Lunẽsi episcopo me ante biduum contigit agnouisse. Lucanæ nãq; Ecclesiæ sibimet propinquæ, fuisse mirę uirtutis uirũ Frigidianum nomine narrauit episcopum, cuius hoc opinatissimũ à cunctis illic habitantibus testatur memorari miraculũ: q; Auseris fluuius q; iuxta illius urbis muros influebat, sæpe inundatiõe facta cursus sui alueum egressus, per agros diffundi cõsueuerat, & quæcunq; sata & plantata repererat euertebat. Cũq; hoc crebrò fieret, & magna eiusdem loci incolas necessitas urgeret: dato studio operis eũ per loca alia deriuare conati sunt. Sed quãuis diutius laboratũ fuisset, à pprio alueo deflecti nõ potuit. Tunc uir Domini Frigidianus rastrũ sibi paruulũ fecit, ad alueum fluminis accessit, & solus orationi incubuit: atq; eidẽ flumini præcipiẽs ut sequerẽt, per loca quæq; ei uisa sunt, rastrũ per terrã traxit. Quẽ relicto alueo proprio tota fluminis aqua secuta est: ita ut funditùs locum cõsueti cursus desereret, & ibi sibi alueum ubi tracto per terrã rastro uir Domini signũ fecerat, uẽdicaret: & quæq; essent alimẽtis hominũ profutura sata uel plantata ultrà non læderet.

De Sabino episcopo Placentino. Cap. X.

HVius quoq; uenerabilis uiri Venãtij episcopi aliud miraculũ relatione cognoui, quod in Placẽtina urbe perhibet gestũ, quod uir quoq; Dei ueracissimus Ioãnes in hac modò Romana ciuitate locũ præfectorũ seruãs, qui in eadẽ Placẽtina urbe est ortus & nutritus, ita ut episcopus memorat, quia gestũ fuerit attestat. In ea nãq; ciuitate Sabinũ nomine fuisse asserũt miræ uirtutis episcopũ. Cui dũ die quadã suus diaconus nunciasset q; cursus sui Padus alueũ egressus Ecclesiæ agros occupasset, totaq; illic loca nutriẽdis seminibus profutura, aqua eiusdẽ fluminis teneret, uenerabilis uitæ Sabinus episcopus respõdit, dicẽs: Vade, & dic ei: Mãdat tibi episcopus ut te cõpescas, & ad proprium alueum redeas. Quod diaconus eius audiẽs, despexit & irrisit. Tũc uir Dei accersito notario dictauit, dicẽs: Sabinus Domini Iesu Christi seruus cõmonitoriũ Pado: *Præcipio tibi in nomine Iesu Christi Domini nostri, ut de alueo tuo in locis istis ulterius non exeas, nec terras Ecclesię lædere præsumas.* Atq; eidẽ notario subiũgit, dicẽs: Vade, hoc scribe, & in aquã eiusdẽ fluminis proijce. Quo facto sancti uiri præceptum suscipiẽs, statim se à terris Ecclesiæ fluminis aqua cõpescuit, atq; ad proprium alueum reuersa, exire ulterius in loca eadẽ nõ præsumpsit. Qua in re Petre quid aliud q; inobediẽtium hominum duritia cõfundit, quando in uirtute Iesu, & elemẽtum irrationabile sancti uiri præceptis obediuit?

De Cerbonio Populonij episcopo. Cap. XI.

VIr quoq; uitæ uenerabilis Cerbonius Populonij episcopus magnam diebus nostris sanctitatis suæ probationẽ dedit. Nam cùm hospitalitatis studio ualde esset intentus, die quadam transeuntes milites hospitio suscepit, quos Gothis superuenientibus abscondit, eorumq; uitam ab illorum nequitia abscondendo seruauit. Quod dum Gothorum regi perfido Totilæ nunciatum fuisset, crudelitatis immanissimæ uesania succẽsus, hũc ad locũ q octauo huius urbis miliario Merulis dicit, ubi tũc ipse cũ exercitu sedebat, iussit deduci, eumq; in spectaculo populi ursis ad deuorandum proijci. Cunq; idem rex perfidus in ipso quoq; spectaculo consedisset ad inspiciendã mortem episcopi, magna populi turba cõfluxit. Tũc episcopus deductus in mediũ est, atq; ad eius mortẽ immanissimus ursus exquisitus, qui dũ humana

Universidad de Deusto Biblioteca

mana membra crudeliter carperet, ſqui regis animū ſatiaret. Dimiſſus itaq; urſus ex cauea eſt, qui accenſus & concitus epiſcopum petijt, ſed ſubitò ſuæ ferocitatis oblitus, deflexa ceruice, ſubmiſſoq; humiliter capite, lambere epiſcopi pedes cœpit: ut patenter omnibus daretur intelligi, quia erga illum uirum Dei & ferina corda eſſent hominum, & quaſi humana beſtiarum. Tunc populus qui ad ſpectaculum uenerat mortis, magno clamore uerſus eſt in admirationem uenerationis. Tunc ad eius reuerentiam colendam rex ipſe permotus eſt. Quippe cū quo ſuperno iudicio actum erat, ut qui Deum ſequi prius in cuſtodienda uita epiſcopi noluit, ſaltē ad māſuetudinē beſtiam ſequeretur. Cui rei hi qui tunc præſentes fuerūt, adhuc nonnulli ſuperſunt, eamq; cū omni illic populo ſe uidiſſe teſtant. De quo etiā uiro aliud quoque miraculū Venantio Lunēſi epiſcopo narrante cognoui. In ea nāq; Populonij Eccleſia cui præerat, ſepulchrū ſibi præparauit. Sed cùm Longobardorum gens in Italiam ueniēs cūcta uaſtaſſet, ad Helbam inſulā receſſit. Qui ingruente ægritudine ad mortem ueniens, clericis ſuis ſibiq; obſequentibus præcepit, dicens: In ſepulchro meo qd̄ mihi præparaui Populonij me ponite. Cui illi cū dicerent: Corpus tuū illuc qualiter reducere poſſumus, qui à Lōgobardis teneri loca eadē, & ubique eos illic diſcurrere ſcimus? Ipſe reſpondit: Reducite me ſecuri, nolite metuere, ſed feſtinē ſepelire me curate: moxq; ut ſepultū fuerit corpus meū, ex eodē loco ſub omni feſtinatione recedite. Defuncti igitur corpus impoſuerūt naui. Cumq; Populonium tenderent, collectis in aere nubibus immēſa nimis pluuia erupit. Sed ut pateſceret omnibus cuius uiri corpus nauis illa portaret, per illud maris ſpatium quod ab Helba inſula uſq; Populonium duodecim milibus diſtat: circa utraq; nauis latera procelloſa ualde pluuia deſcendit, & in nauem eandem una pluuiæ gutta non cecidit. Peruenerunt itaque ad locum clerici, & ſepulturæ tradiderunt corpus ſacerdotis ſui. Cuius præcepta ſeruantes, ad nauem ſub feſtinatione reuerſi ſunt. Quam mox ut intrare potuerunt, in eundē locum ubi uir Domini ſepultus fuerat, Lōgobardorum dux crudeliſſimus Gummar aduenit. Ex cuius aduentu uirū Dei habuiſſe ſpiritū prophetiæ claruit, quia miniſtros ſuos à ſepulturæ ſuæ loco ſub feſtinatione diſcedere præcepit.

De Fulgentio Vtriculano epiſcopo. Cap. XII.

Gregorius:

HOc uerò quod de diuiſa pluuia factum narraui miraculum, etiam in alterius epiſcopi ueneratione monſtratum eſt. Nam quidam clericus ſenex, qui adhuc ſupereſt, eidem rei præſtò ſe fuiſſe teſtatur dicens: Fulgentius epiſcopus qui Vtriculenſi Eccleſiæ præerat, regē crudeliſſimū Totilam infenſum omnimodo habebat. Cūq; ad eaſdem partes cū exercitu propinquaſſet, curę fuit epiſcopo per clericos ſuos xenia ei trāſmittere, eiusq; furoris inſaniam ſi poſſet muneribus mitigare. Quę ille ut uidit, protinus ſpreuit, atq; iratus ſuis hominibus iuſſit, ut eundem epiſcopum ſub omni aſperitate conſtringerent, eumq; eius examini ſeruarent. Quem dum feroces Gothi, miniſtri ſcilicet crudelitatis illius tenuiſſent, circūdantes eum uno in loco ſtare præceperunt: eiq; in terra circulum deſignauerunt, extra quē pedem tendere nullo modo auderet. Cunq; uir Dei in ſolenni mio ęſtuaret, ab eiſdem Gothis circūdatus, & deſignatione circuli incluſus, repētè coruſcationes & tonitrua, & tanta uis pluuiæ erupit, ut hi qui eū cuſtodiendum acceperant, immenſitatem pluuię ferre non poſſent. Et dum magna nimis inundatio fieret, intra eandem deſignationem circuli in qua uir Domini Fulgentius ſtetit, ne una quidem pluuiæ gutta deſcendit. Quod dum regi crudeliſſimo nunciatum eſſet, illa mens effera ad magnā eius reuerentiam uerſa eſt, cuius pœnam prius inſatiabili furore ſitiebat. Sic omnipotens Deus cōtra elatas carnalium mentes potentiæ ſuæ miracula per deſpectos operatur, ut qui ſuperbè contra præcepta ueritatis ſe eleuant, eorum ceruicem ueritas per humiles premat.

De Herculano Perusino epiſcopo. Cap. XIII.

NVper quoq; Floridus uenerabilis uir uitæ epiſcopus narrauit quoddam memorabile ualde miraculum, dicens: Vir ſanctiſſimus Herculanus nutritor meus, Peruſinæ ciuitatis epiſcopus fuit, ex conuerſatione monaſterij ad ſacerdotalis ordinis gratiam deductus. Totilæ autem perfidi regis temporibus eandem urbem annis vij. continuis Gothorum exercitus obſedit, ex qua multi ciuium fugerunt, qui famis periculum ferre non poterant. Anno uerò vij. nondū finito obſeſſam urbem Gothorum exercitus intrauit. Tūc comes qui eidem exercitui præerat, ad regem Totilam nuncios miſit, exquirens quid de epiſcopo uel populo fieri iuberet. Cui ille præcepit, dicens: Epiſcopo prius à uertice capitis uſq; ad calcaneū, corrigiam tolle, & tunc caput eius amputa, omnem uerò populum qui illic inuentus eſt, gladio extingue. Tunc idem comes uenerabilem uirum Herculanum epiſcopum ſuper urbis murum deductum, capite truncauit, eiusq; cutem iam mortui à uertice uſq; calcaneum incidit, ut ex eius corpore corrigia ſublata uideretur. Moxq; corpus illius extra murum proiecit. Tunc quidam humanitatis pietate compulſi, abſciſſum caput ceruici apponentes, cum uno paruulo infante qui illic extinctus inuentus eſt iuxta murum, corpus epiſcopi ſepulturæ tradiderunt. Cumq; poſt eandem cædem die xl. rex Totila iuſſiſſet, ut ciues urbis illius qui quolibet diſperſi eſſent, ad eam ſine aliqua trepidatione remearent, hi qui prius fame fugerant, uiuendi licentia accepta reuerſi ſunt. Sed cuius uitæ eorum epiſcopus fuerat memores, ubi ſepultum eſſet corpus illius quæſierunt, ut hoc iuxta honorem debitum in Eccleſia beati Petri apoſtoli humarēt. Cūq; itum eſſet ad ſepulchrum, effoſſa terra inuenerunt corpus

pus pueri pariter humati, utpote iam die xl. tabe corruptum & uermibus plenum, corpus uerò episcopi, ac si die eodem esset sepultum. Et quod est adhuc magna admiratione uenerandum, quia ita caput eius unitum fuerat corpori, ac si nequaquam fuisset abscissum, sic uidelicet ut nulla uestigia sectionis apparerent. Cunq; hoc & in terga uerterent, exquirentes si quod signum uel de alia monstrari incisione potuisset, ita sanum atq; intemeratum omne corpus inuentum est, ac si nulla hoc incisio ferri tetigisset.

Petrus:

QVis non obstupescat talia signa mortuorum quæ fiunt pro exercitatione uiuentium?

De Isaac seruo Dei. *Cap. XIIII.*

Gregorius:

PRioribus quoq; Gothorum temporibus fuit iuxta Spoletanam urbem uir uitæ uenerabilis, Isaac nomine, qui usq; ad extrema penè Gothorũ tẽpora peruenit, quẽ nostrorũ multi nouerunt, & maximè sacra uirgo Gregoria, quæ nũc in hac Romana urbe iuxta Ecclesiam beatæ Mariæ semper uirginis habitat. Quæ dum adolescentiæ suæ tẽpore cõstitutis iã nuptijs in Ecclesiã fugisset, & sanctimonialis uitæ cõuersationem quæreret, ab eodẽ uiro defensa, atq; ad eũ quẽ desiderabat habitũ Domino protegente perducta est. Quæ quia sponsum fugit in terra, habere sponsum meruit in cœlo. Multa aũt de eodẽ uiro narrante uenerabili patre Eleutherio agnoui, qui & hunc familiariter nouerat, & eius uerbis uita fidẽ prębebat. Hic itaque uenerabilis Isaac ortus ex Italia nõ fuit, sed ea illius narro miracula quæ conuersatus in Italia fecit. Cùm primũ de Syriæ partibus ad Spoletanam urbem uenisset, ingressus Ecclesiam à custodibus petijt, ut sibi quantũ uellet licẽtia cõcederet orandi, eumq; horis secretioribus egredi non urgerẽt. Qui mox ad orandum stetit, diemq; totum peregit in oratione, cui sequentem continuauit & noctem. Secundo etiam die cum nocte subsequenti in precibus perstitit, diem quoq; tertiũ in oratione coniunxit. Cumq; hoc unus ex custodibus superbiæ spiritu inflatus cerneret, unde ꝓficere debuit, inde ad defectus damna peruenit. Nam hũc simulatorem dicere, & uerbo rustico cœpit impostorem clamare, qui se tribus diebus & noctibus orare ante oculos hominum demonstraret. Qui protinus currens uirũ Dei alapa percussit, ut quasi religiosæ uitæ simulator esset, de Ecclesia cum contumelia exiret. Sed hunc repentè ultor spiritus inuasit, & ad uiri Dei uestigia strauit, ac per os illius clamare cœpit: Isaac me eijcit, Isaac me eijcit. Vir quippe peregrinus quo censeretur nomine nesciebatur, sed eius nomen ille spiritus prodidit, qui se ab illo posse eijci clamauit. Mox autem super uexati corpus uir Dei incubuit, & malignus spiritus qui eum inuaserat abscessit. In tota urbe tunc statim quid in Ecclesia factum fuisset innotuit. Currere uiri & fœminæ nobiles atq; ignobiles pariter cœperunt, certatimq; eum in suis rapere domibus conabantur. Alij ad cõstruendũ monasterium prædia, alij pecunias, alij subsidia quæque poterãt offerre uiro Dei suppliciter uolebãt, Sed seruus omnipotentis Domini horũ nihil accipiens, egressus urbem non longè desertum locum reperit, ibiq; sibi humile habitaculum construxit. Ad quem dum multi pergunt, exemplo illius æternæ uitæ accendi desiderio cœperũt, atq; sub eius magisterio in omnipotẽtis se Domini seruitium dederunt. Cumq; ei crebrò discipuli humiliter imminerent, ut pro usu monasterij possessiones quæ offerebantur acciperet, ille sollicitus suæ paupertatis custos fortem sententiam tenebat, dicens: Monachus qui in terra possessiones quærit, monachus non est. Sic quippe metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut auari diuites solent perituras diuitias custodire. Ibi itaque prophetiæ spiritu, magnisq; miraculis cunctis longè lateq; habitantibus uita eius inclaruit. Nam die quadam ad uesperum in horto monasterij fecit ire ferramenta, quæ usitato nos nomine, uangas uocamus. Dixit itaq; discipulis suis: Totas uangas in horto proijcite, & citius redite. Nocte uerò eadem dum ex more cum fratribus ad exhibendas laudes Domino surrexisset, præcepit dicens: Ite, & operarijs nostris pulmentũ coquite, ut mane primo paratũ sit. Facto autem mane, fecit deferri pulmentũ quod parari iusserat, atq; hortum cum fratribus ingressus, quot uangas iactari præceperat, tot in eo laborantes operarios inuenit. Ingressi quippe fures fuerant, sed mutata mente per spiritum apprehenderunt uangas quas inuenerunt, & ab ea hora qua ingressi sunt quousq; uir Domini ad eos ueniret, cuncta horti illius spatia quæ inculta fuerant, coluerunt. Quibus uir Domini mox ut ingressus est, ait: Gaudete fratres, multum laborastis, iam quiescite. Quibus ilicò alimenta quæ detulerat, præbuit, eosq; post tanti laboris fatigationem refecit. Sufficienter autem refectis, ait: Nolite malum facere, quotiens de horto aliquid uultis ad horti aditum uenite, tranquillè petite, cũ benedictione percipite, & à furti prauitate cessate. Quos statim collectis oleribus onustari fecit. Actumq; est ut qui ad hortum nocituri uenerãt, cum laboris sui præmio, & repleti ab eo, & innocui redirent.

ALio quoq; tempore accesserunt ad eum peregrini quidam misericordiam postulãtes, scissis uestimentis, pannis obsiti, ita ut penè nudi uiderentur. Cumq; ab eo uestimenta peterẽt, eorum uerba uir Domini tacitus audiuit, qui unum ex discipulis suis protinus silenter uocauit eiq; præcipit, dicens: Vade, atq; in illa silua in loco tali cauam arborem require, & uestimenta quæ in ea inueneris, defer. Cumq; discipulus abijsset, arborem sicut iussus fuerat requisiuit, uestimenta reperit, & latenter detulit magistro. Quæ uir Dei suscipiens, peregrinis nudis atq; petentibus ostendit, & præbuit dicens: Venite, quia nudi estis, ecce tollite, & uestite uos. Hæc illi intuentes recognouerunt quæ posuerãt, magnoq; pudore consternati

sternati sunt, & qui fraudulēter uestimēta quę-
bant aliena, confusi receperunt sua.

ALio quoq; tempore quidā se eius orationi-
bus commendans, sportas duas plenas ali-
mentis ei per puerum transmisit: quarum unam
idem puer surripuit, atq; in itinere abscondit, unā
uerò ad Dei hominē detulit, & petitionem illius
qui se ei per xenium commendauerat enarrauit.
Quam uir Domini benignè suscipiens eundē pu
erum admonuit, dicens: Gratias agimus, sed uide
sportam quam in itinere posuisti, ne incautè tan-
gere præsumas, quia in eam serpens ingressus est.
Esto ergo sollicitus, ne si tollere incautè uolueris,
à serpente feriaris. Quibus uerbis puer ualde con
fusus, exultauit quidem quod euaserit mortē, sed
tristis ad modicum factus est: quia quamuis salu-
brem pœnam euaserit, tamen pertulit uerecundi-
am suam. Qui reuersus ad sportam, cautè ac solli-
citè attēdit, sed eam iam sicut uir Dei prædixerat,
serpens tenebat. Hic itaq; cùm uirtute abstinen-
tiæ, contemptu rerum transeuntiū, prophetię spi-
ritu, orationis intentione esset incomparabiliter
præditus, unū erat quod in eo reprehensibile esse
uidebatur: quia nonnunquam tanta ei lætitia ine-
rat, ut illis tot uirtutibus nisi sciretur esse plenus,
nullo modo crederetur.

Petrus:

QVidnā quęso te, quidnā hoc esse dicimus:
sponte sibi lætitiæ frena laxabat, an tot uir-
tutibus pollens, aliquando ad præsens gau
dium etiam renitens eius animus trahebatur?

Gregorius:

MAgna est Petre omnipotentis Dei dispen-
satio, & plerunq; contingit ut quibus maio
ra bona præstat, quædam minora non tribuat, ut
semper eorum animus habeat unde se ipse repre-
hendat: quatenus dum appetūt perfecti esse, nec
possunt, & laborant in hoc quod non acceperūt,
nec tamen elaborando prævalent, in his quæ ac-
cepta habent, se minimè extollant: sed discāt quia
ex semetipsis maiora bona nō habēt, qui in semet
ipsis uincere parua uitia atq; extrema nō possunt.
Hinc est enim quòd perducto Dominus ad terrā
repromissionis populo, cunctos fortes atq; præ-
potentes aduersarios eius extinguens, Philistæos
atq; Chananeos diutius reseruauit, ut sicut scri-
Iudic.3 ptū est: In eis experiretur Israel. quia nonnunquā,
ut dictum est, eis etiam quibus magna dona tribu
it, parua quædā reprehensibilia relinquit, ut sem-
per habeant contra quod bellum gerant, & deui-
ctis magnis hostibus mentem non erigant, quan-
do eos adhuc aduersarij etiam minimi fatigant.
Fit itaq; ut miro modo una eademq; mens & uir-
tute polleat, & ex infirmitate lasseſcat, quatenus
& ex parte constructa sit, & ex parte se conspici-
at esse destructam: ut per bonum quod quærit, &
habere non ualet, illud seruet humiliter quod ha-
bet. Sed quid mirum quòd hoc de homine dici-
mus, quando illa superna regio in ciuibus suis ex
parte damna pertulit, & ex parte fortiter stetit: ut
electi angelorum spiritus, dum alios per superbiā
cecidisse conspicerēt, ipsi tanto robustius quanto
humilius starent? Illi ergo religionis suę etiā detri
menta profecerunt, quæ ad æternitatis statum ex
parte suæ destructionis est solidius instructa. Sic
ergo & in unaquaq; anima agitur, ut in humilita-
tis custodiam aliquando ad lucra maxima ex mi-
nimo damno seruetur. Petrus:
Placet quod dicis.

De Euthicio & Florentio seruis Dei. Cap. XV.

Gregorius:

NEq; hoc sileam quòd ex regione eadem ue-
nerabilis uiri Sanctuli presbyteri narratio-
ne cognoui, de cuius uerbis ipse nō dubitas, quia
eius uitam fidemq; minimè ignoras.

EOdem quoq; tempore in Nursinæ partibus
prouinciæ duo uiri in uita atq; habitu sanctę
conuersationis habitabant, quorum unus Euthi-
cius, alter uerò Florētius dicebatur. Sed idem Eu
thicius in spiritali zelo atq; in feruore uirtutis se
exercuerat, multorumq; animas ad Deum perdu
cere exhortando satagebat. Florentius uerò sim-
plicitati atq; orationi deditam ducebat uitā. Non
longè autem erat monasterium quod rectoris sui
morte erat destitutum, ex quo sibi monachi eun-
dem Euthicium præesse uoluerunt. Qui eorum
precibus acquiescens, multis annis monasterium
rexit, discipulorumq; animas in studio sanctę cō-
uersationis exercuit. Ac ne oratorium in quo pri-
us habitauerat, solum remanere potuisset, illic ue-
nerabilem uirum Florentiū reliquit. In quo dum
solus habitaret, die quadam sese in orationem de-
dit, atq; ab omnipotenti Domino petijt, ut ei illic
ad habitandum aliquod solatium donare digna-
retur. Qui mox ut impleuit orationem, oratoriū
egressus, ante fores ursum reperit stantē. Qui dū
ad terram caput deprimeret, nihilq; feritatis in su
is motibus demonstraret, aperte dabat intelligi
quòd ad uiri Dei obsequiū uenisset: quod uir quo
que Domini protinus agnouit. Et quia in eadem
cella quatuor uel quinq; pecudes remanserāt, qui
bus omnino deerat qui pasceret & custoduret, ei-
dem urso præcepit, dicens: Vade, atq; oues has ad
pastū eĳce, ad horam uerò sextam reuertere. Cœ-
pit itaq; hoc indesinēter agere. Iniungebatur ur-
so cura pastoralis, & quas manducare consueue-
rat, pascebat oues bestia ieiuna. Cùm uir Domi-
ni ieiunare uolebat ad nonam, præcipiebat urso
eadem hora cum ouibus reuerti, cùm uerò nolu-
isset, ad sextam. In omnibus itaq; mādatis uiri Dei
obtemperabat ursus, ut neq; ad sextam iussus re-
dire ueniret ad nonam, neq; ad nonam iussus re-
dire ueniret ad sextam. Cunq; diu hoc ageretur,
cœpit in loco eodem tantæ uirtutis fama longè la
teq; crebrescere. Sed quia antiquus hostis unde
bonos cernit enitescere ad gloriam, inde peruer-
sos per inuidiam rapit ad pœnam: quatuor uiri ex
discipulis uenerabilis Euthicij uehementer inui-
dentes quòd eorum magister signa non faceret,
& is qui solus ab eo relictus fuerat, tanto hoc mi-
raculo clarus appareret, eundem ursum insidian-
tes occiderūt. Cunq; hora qua iussus fuerat nō re-

diret, uir Dei Florentius suspectus est redditus, & usq; ad horam uesperam expectans, affligi cœpit quòd is quẽ ex simplicitate multa fratrem uocare consueuerat, ursus minimè reuerteretur. Die uerò altera perrexit ad agrum, ursum pariter ouesq; quæsiturus: quẽ occisum reperit. Sed sollicitè inquirẽs, citius à quibus fuerat occisus inuenit. Tũc sese in lamentum dedit, fratrum malitiam magis quàm ursi mortem deplorans. Quẽ uenerandus uir Euthicius ad se deductum consolari studuit, sed idem uir Domini coram eo doloris magnitudinis accẽsus, imprecatus est, dicẽs: Spero in omnipotẽti Deo, quia in hac uita ante oculos omnium ex sua malitia uindictam recipiant, qui nihil se lædẽtem, ursum meum occiderunt. Cuius uocẽ protinus ultio diuina secuta est. Nã quatuor monachi qui eundẽ ursum occiderãt, statim elephantino morbo percussi sunt, ut membris putrescẽtibus interirẽt. Quod factum uir Dei Florẽtius uehemẽter expauit, seq; ita fratrib. maledixisse pertimuit. Omni enim uitæ suæ tẽpore flebat, quia exauditus fuerat, se crudelẽ, se in eorum morte clamauit homicidã. Quod idcirco omnipotẽtẽ Dominum fecisse credimus, ne uir miræ simplicitatis quantolibet dolore commotus, intorquere ultrà præsumeret iaculum maledictionis.

Petrus:

NVnquídnam ualde graue esse credimus, si fortasse cuilibet exagitante iracũdia maledicamus?

Gregorius:

DE hoc peccato cur me percunctaris an graue sit, cùm Paulus dicat: Neq; maledici regnum Dei possidebunt? Pensa itaq; quàm grauis culpa est quæ separat à regno cœlestis uitæ. 1.Cor.6

Petrus:

QVidsi homo non fortasse ex malitia, sed ex linguę incuria maledictionis uerbum iaculatur in proximum?

Gregorius:

SI apud districtũ iudicẽ Petre otiosus sermo reprehẽdit, quanto magis & noxius? Pẽsa ergo quãtũ sit dãnabilis qui à malitia nõ uacat, si & ille sermo pœnalis est, q à bonitate utilitatis uacat.

Petrus:

Assentio.

Gregorius:

IDem uir Dei egit aliud, quod silere nõ debeo. Cùm enim magna eius opinio longè lateq; crebresceret, quidam diaconus lõgè positus ad eum pergere studuit, ut eius se orationibus commendaret. Qui ad eius cellulam ueniens, omnem locum per circuitum inuenit innumeris serpentibus plenum. Cunq; uehementer expauisset, clamauit dicens: Serue Dei ora. Erat autem tunc mira serenitas. Egressus uerò Florentius, ad cœlum oculos & palmas tetendit, ut illam pestem sicut sciret Dominus auferret. Ad cuius uocem, subitò cœlum intonuit, atq; idem tonitrus omnes illos qui eundem locum occupauerant serpẽtes interemit. Quos cùm uir Dei Florentius interemptos aspiceret, dixit: Ecce illos occidisti Domine, quis eos hinc leuabit? Moxq; ad eius uocẽ tantæ aues uenerunt quãti serpẽtes occisi fuerant, quæ asportantes singulos, & longius proiiciẽtes, locum habitationis illius mundum à serpẽtibus omnimodo reddiderunt.

Petrus:

QVid uirtutis, quid fuisse meriti dicimus, q; eius ori tantum factus est Deus proximus?

Gregorius:

APud omnipotẽtis Dei singularem munditiam, atq; eius simplicẽ naturã multum Petre humani cordis munditia atq; simplicitas ualet. Hoc ipsum nanq; quod eius famuli à terrenis actionibus segregati, otiosa loqui nesciũt, & mẽtem per uerba spargere, atq; inquinare deuitant, authoris sui præ cæteris exauditionem impetrãt. Cui in quantum est possibile, ipsa puritate ac simplicitate cogitationis, quasi ex quadam iam similitudine concordant. Nos autem turbis popularibus admixti, dum frequenter otiosa, nonnunquã uerò etiam, quod est grauius, noxia loquimur, os nostrum omnipotẽti Deo tanto longinquum fit, quanto huic mundo proximum. Multum quippe deorsum ducimur, dum locutione cõtinua secularibus admiscemur. Quod bene Esaias postquam regem Dominum exercituum uidit, in semetipso reprehendit, & pœnituit, dicẽs: Væ mihi, quia tacui: quia uir pollutus labijs ego sum. Qui cur polluta labia haberet, ostendit cùm subiunxit: In medio populi polluta labia habentis ego habito. Pollutionem nanq; labiorum habere se doluit, sed unde hanc contraxerit indicauit, cũ in medio populi polluta labia habentis se habitare perhibuit. Valde enim difficile est ut lingua secularium mentẽ non inquinet quam tangit: quia dum plerunq; eis ad quædam loquenda condescendimus, paulisper assueti, hanc ipsam locutionem quæ nobis indigna est, etiam delectabiliter tenemus, ut ex ea iam redire non libeat, ad quam uelut ex condescensione deducti uenimus inuiti. Sicq; fit ut ab otiosis ad noxia, à leuioribus ad grauiora uerba ueniamus, & os nostrum ab omnipotenti Domino tanto iam minus exaudiatur in prece, quanto amplius inquinamur stulta locutione. Esa.6

quia sicut scriptum est: Qui auertit aurem suam ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabilis. Quid ergo mirum, si postulantes tardè à Domino audimur, qui præcipientẽ Dominũ, aut tardè, aut nullo modo audimus? Et quid mirum, si Florẽtius in prece sua citius est auditus, qui in præceptis suis Dominum citius audiuit? Prou.28

Petrus:

Nihil est quod responderi ualeat apertæ rationi.

Gregorius:

EVthicius uerò qui prædicti Florentij in uia Domini socius fuerat, magnus post mortem claruit in uirtute signorum. Nam cùm multa ciues urbis illius de eo soleant narrare miracula, illud tamẽ est præcipuum quod usq; ad hæc Longobardorum tempora omnipotens Deus per ueftimen-

ſtimẽtum illius aſſiduè dignabatur operari. Nam quotiens pluuia deerat, & æſtu nimio terram longa ſiccitas exurebat, collecti in unum ciues urbis illius, eius tunicam leuare, atq; in conſpectu Domini cum precibus offerre cõſueuerant. Cum qua dum per agros pergerent exorantes repentè pluuia tribuebatur, quæ plenè terram ſatiare potuiſſet. Ex qua re patuit, eius anima quid uirtutis intus, quid meriti haberet, cuius foris oſtenſa ueſtis iram conditoris auerteret.

De Marcio monacho de monte Marſico. Cap. XVI.

NVper quoq; in parte Cãpaniæ uir ualde uenerabilis Marcius nomine, in monte Marſico ſolitariam uitam duxit, multisq; annis in ſpecu anguſtiſſimo incluſus fuit, quem multi ex noſtris nouerunt, eiusq; actibus præſentes extiterũt. De quo multa ipſe & beatæ memoriæ papa Pelagio prędeceſſore meo, & alijs religioſiſſimis uiris narrantibus agnoui. Cuius hoc miraculum primum fuit, quòd mox ut ſe in prædicti montis foramine contulit, ex petra eadem quę in ſemetipſa concaua anguſtũ ſpecum fecerat, aquæ ſtilla prorupit, quæ Marcio Dei famulo in uſu quotidiano ſufficeret, & nec plus adeſſet, nec neceſſitati deeſſet. Qua in re oſtendit omnipotens Deus quantam ſui famuli curam gereret, cui uetuſto miraculo potum in ſolitudine ex petræ duritia miniſtraret. Sed antiquus hoſtis humani generis inimicus eius uirtutibus inuidens, hunc uſitata arte pellere ex eo ſpecu molitus eſt. Nam amicam ſibi beſtiam, ſerpentẽ ſcilicet, ingreſſus, hunc ab eadem habitatione eĳcere facto terrore conatus eſt. Cœpit etenim ſerpẽs in ſpeluncam uenire ſolus cum ſolo, eoq; orante ſe ante illum ſternere, & cum cubante pariter cubare. Sed uir ſanctus omnino imperterritus eius ori manum uel pedem extendebat, dicens: Si licentiam accepiſti ut ferias, ego non prohibeo. Cunq; hoc continuè per triennium gereretur, die quadam antiquus hoſtis tanta hac eius fortitudine uictus infremuit, ſeq; per deuexum montis latus in præcipitium ſerpẽs dedit, omniaq; arbuſta loci illius flamma ex ſe exeunte concremauit. Qui in eo quod montis latus omne cõbuſſit, cogẽte omnipotẽte Deo monſtrare cõpulſus eſt, quantæ uirtutis fuerat, qui uictus abſcedebat. Perpẽde quæſo, iſte uir Domini in quo montis uertice ſtetit, qui cum ſerpente per triennium iacuit ſecurus.

Petrus:

Auditu paueo.

Gregorius:

VIr iſte uenerabilis incluſionis ſuæ tempore primo decreuerat, ut ultrà mulierem non uideret: non quia aſpernabatur ſexum, ſed ex contemplatione ſpeciei, tentationis incurrere metuebat uitium. Quod quædam mulier audiens, audacter aſcendit montem, atq; ad eius ſpecum impudenter prorupit. At ille paulo longius intuens, & uenientis ad ſe muliebria indumenta conſpiciẽs, ſeſe in orationem dedit, in terram faciẽ depreſſit, & eouſq; proſtratus iacuit, quo impudens mulier à feneſtra cellulæ illius fatigata recederet. Quæ die eodẽ mox ut de monte deſcẽdit, uitam finiuit: ut ex mortis eius ſentẽtia daretur intelligi, quia ualde omnipotenti Deo diſplicuit, quòd eius famulum auſu improbo contriſtauit.

ALio quoq; tempore dum multi ad hunc religioſa deuotione concurrerẽt, atq; arcta eſſet ſemita quæ in deuexo mõtis latere, ad eius cellulam properantes ducebat, puer paruulus incautè gradiens, ex eodem monte cecidit, & uſque ad uallem corruit, quæ ſub monte eodem ſita, quaſi in profundo conſpicitur. In loco quippe eodem tanta mons ipſe altitudine excreuit, ut arbuſta ingentia quæ ex eadem ualle prodeunt, ex monte aſpicientibus quaſi fruteta eſſe uideantur. Perturbati itaq; ſunt cuncti qui ueniebant, ſummaq; cura quæſitum eſt ſicubi corpus elapſi pueri potuiſſet inueniri. Quis enim aliud niſi extinctum crederet, quis uel corpus ad terram integrum perueniſſe ſuſpicaretur, dum interpoſitis ubiq; ſcopulis in partes diſcerpi potuiſſet? Sed requiſitus puer in ualle inuentus eſt, non ſolum uiuus, ſed etiã incolumis. Tunc cunctis patenter innotuit, quod ideo lædi non potuit, quia hunc in caſu ſuo Marcĳ oratio portauit. In ſpecu uerò illius magna deſuper rupes eminebat, quæ cùm ex parte exigua monti uideretur affixa, Marcĳ cellæ prominens caſum ſuum quotidie, & illius interitum ruitura minabatur. Ad hũc Maſcatus illuſtris uir Armentarĳ nepos cum magna ruſticorum multitudine ueniẽs, precabatur ut uir Dei de ſpecu eodẽ dignaretur exire, quatenus ipſe ruituram rupem ex monte potuiſſet euellere, atq; in ſpecu ſuo Dei famulus iam ſecurus habitaret. Cunq; hoc uir Dei nequaquam acquieſceret ei, quod poſſet ut faceret præcepit: & ipſe in cellæ ſuæ remotiori ſe parte contulit: ſi tam ingens moles rueret, dubiũ non erat quòd ſimul & ſpecum deſtrueret, & Marciũ necaret. Itaq; dum ea quæ uenerat multitudo conaretur, ſi poſſet ſine periculo uiri Dei ingens illud quod deſuper incubuerat ſaxum leuare, cunctis uidentibus repentè res ualde admirabilis cõtigit: quia moles ipſa quam conabantur euellere, ſubitò ab eiſdem laborantibus euulſa, ne ſpeluncæ Marcĳ tectum tangeret, ſaltum dedit, & quaſi ſeruí Dei læſionẽ fugiẽs, longius cecidit. Quod ad iuſſum omnipotentis Dei angelico miniſterio actum intelligit, qui diuina prouidentia diſponi omnia fideliter credit. Hic cùm primùm ſe in eundem montem contulit, necdum clauſo ſpecu habitans, catena ſibi ferrea pedem ligauit, eamq; ſaxo ex parte altera affixit, ne ei ultrà liceret progredi, quàm catenæ eiuſdem quantitas tendebatur. Quod uir uitæ uenerabilis Benedictus audiens, cuius ſuperius memoriam feci, ei per diſcipulum ſuum mandare curauit: Si ſeruus Dei es, non teneat te catena ferri, ſed catena Chriſti. Ad quam uocem Marcius protinus eandẽ compedem ſoluit, ſed nunquam poſtmodum ſolutum tetendit pedem ultra locum qui hũc tenere ligatum conſueue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſueuerat, atq; in tanto ſe ſpatio ſine catena coercuit, in quanto & antea ligatus manſit. Qui dum ſe poſtmodum in eiuſdem loci ſpecu concluſiſſet, cœpit etiam diſcipulos habere, qui ab eius ſpecu ſeorſum habitãtes, ad uſum uitæ aquam de puteo haurire cõſueuerant. Sed funis in quo ad hauriendũ aquã ſitula depẽdebat, crebrò rumpebatur. Vnde factum eſt ut eandem catenã quã ex pede ſuo uir Domini ſoluerat, eius diſcipuli peterẽt, eamq; ſumi adiungerẽt, atq; in illã ſitulã ligarent. Ex quo iam tẽpore contigit, ut idẽ funis & quotidie tingeretur aqua, & nunquam rumperetur. Quia eĩ catenã uiri Dei funis ille contigit, ipſe quoq; ad tolerandam aquam ferri in ſe fortitudinem traxit.

Petrus:

FActa hęc placent, quia mira: & multum, quia recentia.

De monacho ex monte Argẽtario, qui mortuum ſuſcitauit.
Caput XVII.

Gregorius:

NOſtris modò temporibus quidam uir Quadrageſimus nomine, Buxentinæ Eccleſiæ ſubdiaconus fuit, qui ouium ſuarum gregem paſcere in eiuſdem Aureliæ partibus ſolebat. Cuius ualde ueracis uiri narratione res mira innotuit, quæ ſecretò fuerat geſta. Is nanq;, ut prædiximus, dum gregis ſui in Aurelia curam gereret, in diebus eiſdem uir fuit è monte qui Argentarius uocatur, uenerabilis uitæ, qui habitũ monachi quem prætendebat ſpecie, moribus explebat. Hic itaq; ad Eccleſiam beati Petri Apoſtolorum principis, ab eodem monte Argentario annis ſingulis uenire conſueuerat, atq; ad hunc, quem prædixi, Quadrageſimum ſubdiaconum, ſicut ipſe narrauit, hoſpitalitatis gratia declinabat. Quadã uerò die dũ eius hoſpitium, quod non longè ab Eccleſia aberat, intraſſet, cuiuſdam pauperculæ mulieris maritus iuxtà defunctus eſt: quẽ ex more lotum, ueſtimentis indutum, & ſabano conſtrictum ſuperueniente ueſpere ſepelire nequiuerunt. Igitur iuxta defuncti corpus uiduata mulier ſedit, quæ in magnis fletibus noctem ducẽs, continuis lamentorum uocibus ſatisfaciebat dolori. Cunq; hoc diutius fieret, & flere nullo modo ceſſaret, uir Dei qui receptus hoſpitio fuerat, Quadrageſimo ſubdiacono compunctus ait: Dolori huius mulieris anima mea cõpatitur, rogo ſurge, & oremus. Perrexerunt igitur utriq; ad uicinam Eccleſiam, ſeſeq; pariter in orationem dederũt. Cunq; diutius oraſſent, complere orationem Quadrageſimum ſubdiaconum ſeruus Dei petijt. Qua cõpleta ab altaris crepidine puluerem collegit, atq; cum eodem Quadrageſimo ad defuncti corpus acceſſit, ſeſeq; ibidem in orationem dedit. Cunq; diutius oraſſet, iam non ſicut prius fecerat, orationẽ compleri per ſubdiaconum uoluit, ſed ipſe benedictionem dedit, ſtatimq; ſurrexit. Et quia manu dextera collectum puluerem geſtabat, ſiniſtra pallium quo facies defuncti uelabatur, abſtulit. Quod cũ mulier fieri cerneret, contradicere uehementer cœpit, & mirari quid uellet facere. Ablato itaque pallio, diu eo quẽ collegerat puluere defuncti faciem fricauit. Qui cùm diutius fricaretur, recepit animam, oſcitauit, oculos aperuit, ſeſeq; eleuans reſedit, quid erga ſe ageretur miratus eſt, acſi de grauiſſimo ſomno fuiſſet excitatus. Quod cũ mulier lamẽtis fatigata conſpiceret, cœpit ex gaudio magis flere, & uoces amplius ædere. Quã uir Domini modeſta prohibitione compeſcuit, dicens: Tace, tace: ſed ſi quis uos requiſiuerit qualiter factum ſit hoc, ſolummodo dicite, quia Dominus Ieſus Chriſtus opera ſua fecit. Dixit hoc, atq; ab eius hoſpitio exiuit, Quadrageſimum ſubdiaconũ protinus reliquit, & in loco eodem ultrà non comparuit. Temporalem namq; honorẽ fugiens, egit ut ab his à quibus uiſus in tãta uirtute fuerat, nunquam iam in hac uita uideretur.

Petrus:

QVid alij ſentiant ignoro. Ego aũt præ cunctis miraculis hoc potius exiſtimo eſſe miraculũ, quòd ad uitã mortui redeũt, eorũq; animæ ad carnem ex occulto reuocantur.

Gregorius:

SI uiſibilia attendimus, ita neceſſe eſt ut credamus. Si uerò inuiſibilia penſamus, nimirum cõſtat quia maius eſt miraculũ prędicationis uerbo, atq; orationis ſolatio peccatorem cõuertere, q; carne mortuum reſuſcitare. In iſto eĩ reſuſcitatur caro iterũ moritura, in illo uerò anima in æternũ uictura. Cùm eĩ propono duos, in quo horũ exiſtimas maiori factũ uirtute miraculum? Lazarum quippe quem iã fidelẽ credimus fuiſſe, carne Dominus ſuſcitauit: Saulũ uerò reſuſcitauit in mente. Et quidem poſt reſurrectionem carnis de Lazari uirtutibus tacetur. Nam poſt reſurrectionem animæ, capere noſtra infirmitas non ualet, quãta in ſacro eloquio de Pauli uirtutib. dicunt. Quòd illæ eius crudeliſſimæ cogitationes ad pietatis mollia cõuerſæ ſunt uiſcera. Quòd mori cupit p fratribus, in quorũ prius morte gaudebat. Quòd plenus omnis ſcripturæ ſcientia nil ſe ſcire iudicat, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixũ. Quòd pro Chriſto uirgis libenter cæditur, quem gladijs inſequebat. Quòd Apoſtolatus honore ſublimis eſt, ſed tamen ſponte fit paruulus in medio diſcipulorum. Quòd ad cœli tertij ſecreta ducitur, & tamen mentis oculum per compaſſionem reflectit ad diſpenſandum cubile coniugatorum, dicens: Vxori uir debitum reddat, ſimiliter & uxor uiro. Quòd admiſcetur in contemplatione cœtibus angelorum, & tamen non aſpernatur cogitare atq; diſponere facta carnalium. Quòd gaudet in infirmitatib. ſibiq; in cõtumelijs placet. Quòd ei uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quòd totum iam extra carnem eſt hoc ipſum quod uiuit in carne. Ecce qualiter uiuit, qui ab inferno mente ad uitam pietatis redijt. Minus eſt ergo quempiam in carne ſuſcitari, niſi fortè per uiuificationem carnis ad uitam reducatur mentis, ut ei hoc agatur per exterius miraculum, quatenus cõuerſus interius uiuificetur. 1.Cor.7

Petrus:

Petrus:

VAlde infrà credidi hoc, quòd modò q̃ sit incomparabiliter superius agnoui. sed quę so cœpta prosequere, ut dum tẽpus uacat, sine ædificatione hora non transeat.

De Benedicto monacho. *Cap.* XVIII.

Gregorius:

FRater quidã mecũ est in monasterio conuersatus, in scriptura sacra studiosissimus, qui me ætate præibat: hic ex multis quæ nesciebam, me ædificare consueuerat. Huius itaq; narratione didici, q̃ fuit quidam in Campaniæ partibus intra quadragesimũ Romanæ urbis miliariũ, nomine Benedictus, equidem ætate iuuenis, sed moribus grandæuus, & in sanctæ conuersationis regula se fortiter stringens. Quẽ Totilæ regis tẽpore cùm Gothi reperissent, hunc incẽdere cũ sua cella moliti sunt. Ignẽ namq; posuerunt, sed in circuitu arserunt omnia, cella uerò illius, igne comburi non potuit. Quod uidentes Gothi magisq; sæuientes, atq; hunc ex suo habitaculo trahẽtes, non longè aspexerunt succẽsum clibanũ qui coquẽdis panibus parabatur, eumq; in illo proiecerũt, clibanũq; clauserunt. Sed die altero ita illęsus inuentus est, ut non solum eius caro ab ignibus, sed neq; extrema ullo modo uestimenta cremarentur.

Petrus:

ANtiquum trium puerorum miraculum audio, qui proiecti in ignibus læsi non sunt.

Gregorius:

ILlud, ut opinor, miraculũ ex parte aliqua dissimiliter gestum est. Tunc quippe tres pueri ligati pedibus ac manibus in ignẽ proiecti sunt, quos die altera rex requirẽs, in camino illæsis uestibus deambulantes reperit. Ex qua re colligitur, quia ignis in quo iactati fuerant qui eorum uestimenta nõ contigit, eorum uincula consumpsit, ut uno eodemq; tẽpore in obsequio iustorum, & haberet flamma uirtutem suam ad solatium, & non haberet ad tormentum.

De Ecclesia beati Zenonis martyris, in qua aquæ ultra portã apertam inundantes minimè intrauerunt. *Cap.* XIX.

HVic tam antiquo miraculo diebus nostris res similis ex contrario euenit elemẽto. Nã nuper Ioannes tribunus relatione sua me docuit, q̃ Pronulfus comes cùm illic adesset, se cum rege Autharico eo tẽpore in loco eodem ubi mira res contigit, affuisse: eamq; rem cognouisse testatus est. Prædictus etenim tribunus narrauit, dicens: Quia ante hoc ferè quinquennium quando apud hanc Romanam urbem alueum suum Tiberis egressus est, tantum crescens ut eius unda super muros urbis influeret, atq; inde iam maximas regiones occuparet, apud Veronensem urbem fluuius Athesis excrescẽs, ad beati Zenonis martyris atque põtificis Ecclesiam uenit. Cuius Ecclesiæ dũ essent ianuæ apertę, aqua in eam minimè intrauit. Quæ paulisper crescens usq; ad fenestras Ecclesię quæ erant tectis proximæ, peruenit, sicq; stans aqua Ecclesiæ ianuã clausit, ac si illud elemẽtũ liquidũ in soliditatẽ parietis fuisset mutatũ. Cũq; essent multi inuẽti interius, sed aquarũ multitudine omni Ecclesia circũdata; qua possent egredi non haberẽt, ibiq; se siti ac fame deficere formidarent, ad Ecclesiæ ianuã ueniebant, ad bibẽdum hauriebant aquã, quæ, ut prædixi, usq; ad fenestras excreuerat, & tamẽ intra Ecclesiã nullo modo diffluebat. Hauriri itaq; ut aqua poterat, sed diffluere ut aqua non poterat. Stans aũt ante ianuã ad ostendẽdum cunctis meritum martyris, & aqua erat ad adiutoriũ, & quasi aqua nõ erat ad inuadẽdũ locũ. Quod ego antiquo anredicti ignis miraculo uerè prædixi nõ fuisse dissimile, qui triũ puerorũ & uestimenta non contigit, & uincula incendit.

Petrus:

MIra sunt ualde sanctorum facta quæ narras, & præsenti infirmitati hominũ uehemẽter stupenda. Sed quia tãtos nuper in Italia fuisse audio admirãdæ uirtutis uiros, nosse uelim si nullas eos contigit antiqui hostis insidias pertulisse, aũ ex insidijs profecisse.

Gregorius:

SIne labore certaminis non est palma uictoriæ. VNde ergo uictores sunt, nisi quòd cõtra antiqui hostis insidias decertauerũt? Malignus quippe spiritus cogitationi, locutiõi, atq; õperi nostro semper insistit, si fortasse quid inueniat unde apud examen æterni iudicis accusator existat. Vis etenim nosse qũo ad decipiẽdũ semper assistat?

De Stephano presbytero prouinciæ Valeriæ, cui diabolus ea ligas è tibijs traxit. *Cap.* XX.

QVidam qui nũc nobiscum sunt, rem quam narro testantur. Vir uitæ uenerabilis Stephanus nomine, Valerię prouincię presbyter fuit, huius nostri Bonifacij diaconi atq; dispensatoris Ecclesiæ agnatione proximus. Qui quadã die de itinere domũ regressus, mancipio suo negligenter loquens præcepit, dicens: Veni diabole, discalcia me. Ad cuius uocem mox cœperunt se caligarum corrigiæ in summa uelocitate dissolue re, ut apertè constaret quòd ei ipse qui nominatus fuerat, ad extrahendas caligas diabolus obediss set. Quod mox ut presbyter uidit, uehemẽter expauit, magnisq; uocibus clamare cœpit, dicens: Recede miser, recede: non enim tibi, sed mancipio meo locutus sum. Ad cuius uocem protinus recessit, ita ut inuentæ sint magna iam ex parte dissolutæ corrigiæ remãsisse. Qua in re colligi potest, antiquus hostis qui tam præstò est factis corporalibus, quàm nimijs insidijs nostris cogitationibus insistat.

Petrus:

LAborioſum est ualde atq; terribile cõtra inimici insidias semper intendere, & continuè quasi in acie stare.

Gregorius:

LAborioſum nõ erit, si custodiã nostrã nõ nobis, sed gratiæ supernæ tribuimus: ita tamen ut & ipsi quãtũ possumus, sub protectiõe Dei uigilemus.

gilemus. Si autem antiquus hostis à mente cœperit expelli, ex diuina largitate plerunq; agitur, ut non solum iam timeri non debeat, sed ipse etiam bene uiuentium uirtute terreatur.

De puella conuersa, cuius solo imperio homo est à dæmonio liberatus. Cap. XXI.

REi nāq; quam narro, uir sanctissimus Eleutherius senex pater, cuius memoriā superius feci, testis extitit, mihiq; hoc intimare curauit, qd' in Spolitana urbe puella quædā iam nubilis cuiusdam primarij filia, cœlestis uitæ desiderio exarsit, eiq; pater ad uiā uitę resistere conatus est, sed cōtēpto patre, cōuersationis sanctę habitū suscepit. Qua ex re factū est ut eā pater suæ substātiæ exhæredē faceret, nihilq; ei aliud nisi sex uncias unius possessiunculæ largiret. Eius uerò exemplo ,puo catæ cœperūt apud eā multæ nobilioris generis puellæ cōuerti, atq; omnipotēti Domino dedicata uirginitate seruire. Quadā uerò die idē Eleutherius abbas, uir uitæ uenerabilis, ad eā gratia exhortationis atq; ædificationis accesserat, & cū ea de uerbo Dei colloquēs sedebat, cùm repētè ex eodē fundo quē in sex uncias à patre perceperat, cū xenio rusticus uenit. Qui dum ante eos assisteret, maligno spiritu correptus cecidit, fatigariq; nimijs stridoribus atq; balatibus cœpit. Tūc sanctimonialis fœmina surrexit, atq; irato uultu magnis clamorib. imperauit, dicēs: Exi ab eo miser, exi ab eo miser. Ad cuius uocē mox per os uexati diabolus respōdit, dicēs: Et si de isto exeo, in quē intrabo? Casu aūt iuxtà porcus paruulus pascebat. Tūc sanctimonialis fœmina præcepit dicēs: Exi ab eo, & in hūc porcū ingredere. Qui statim de homine exiuit, porcū quē iussus fuerat inuasit, occidit, & recessit.

Petrus:

VElim nosse, si saltem porcum concedere spiritu immundo debuit.

Gregorius:

PRoposite regule nostrę actiōis, sunt facta ueritatis. Ipsi etenim redēptori nostro à legione
Matth. 8 quæ hominē tenebat dictū est: Si eīcis nos, mitte nos in gregē porcorū. Qui hāc & ab homine expulit, & in porcos ire, eosq; in abyssum mittere cōcessit. Ex qua re etiā hoc colligit' q; absq; cōcessione omnipotentis Dei nullā malignus spiritus cōtra hominē potestatē habeat, qui in porcos intrare nō potuit, nisi permissus. Illi ergo nos necesse est spōte subdi, cui & aduersa omnia subijciunt' in uita, ut tāto nostris hostibus potētiores simus, quāto cū authore omniū unū efficimur per humilitatē. Quid aūt mirū si electi quiq; in carne positi, multa facere mirabiliter posūt, quorū ipsa quoq; ossa mortua plerunq; in multis miraculis uiuunt?

De presbytero prouincię Valeriæ, qui furem ad sepulchrum suum tenuit. Cap. XXII.

IN Valeria namque prouincia res est hæc gesta quā narro, mihiq; beatæ memoriæ abbatis mei Valentionis relatione cognita. Ibi etenim quidā uenerabilis sacerdos erat, qui cū clericis suis Dei laudibus bonisq; operibus intētus, sanctæ cōuersationis uitā ducebat. Superueniēte aūt uocationis die defunctus est, atq; ante Ecclesiā sepultus. Eidē uerò Ecclesiæ caulæ inhęrebāt ouiū, atq; idē locus in quo sepultus est, ad easdē oues tēdētibus peruius erat. Quadā aūt nocte cū clericis intra Ecclesiā psallentibus fur uenisset, ut ingressus caulas furtū faceret, uetuecē tulit, & concitus exijt. Cùm uerò peruenisset ad locū ubi uir Domini sepultus erat, repētè hæsit, & gressum mouere non potuit. Veruecē quidē de collo deposuit, eūq; dimittere uoluit, sed manū laxare nō ualuit. Cœpit igit' stare miser cū præda sua reus & ligatus. Volebat uerue cē dimittere, nec ualebat. Volebat egredi cū ueruece, nec poterat. Miro itaq; modo fur qui à uiuis uideri timuerat, hūc mortuus tenebat. Cùm itaq; gressus manusq; illius fuissent obstricta, immobilis perstitit. Facto aūt mane, expletis laudib. Dei, ab Ecclesia egressi sunt clerici, & inuenerūt ignotū hominē ueruecē tenētē manu. Res uenit in dubium, utrū ueruecem tolleret, an offerret, sed culpæ reus citius indicauit pœnam. Mirati omnes, quia ingressus fur uiri Dei merito ad prædam suā stabat ligatus. Qui se pro eo protinus in orationē dederunt, suisq; precibus uix obtinere ualuerunt, ut qui res eorū uenerat rapere, saltē uacuus exire mereretur. Itaq; fur qui diu steterat cū præda captiuus, quandoq; exijt uacuus & liber.

Petrus:

APparet quantæ sit super nos dulcedinis omnipotens Deus, cuius erga nos fiunt tam iocunda miracula.

De abbate Prænestini mōtis, eiusq; presbytero. Ca. XXIII.

Gregorius:

PRænestinæ urbi mons præeminet, in quo beati Petri apostoli monasterium situm est, uirorum Dei: quorum relatione adhuc in monasterio posito audisse me cōtigit magnū hoc quod narro miraculū, quod eiusdē monasterij monachi nosse se testabantur. In eo nanq; monasterio fuit pater uitæ uenerabilis, qui quendam monachum nutriens, usq; ad reuerēdos prouexit mores. Cūq; eū in timore Domini uideret excreuisse, in eodē sibi monasterio tunc presbyterū fecit ordinari. Cui post ordinationem suam, quia nō lōgè abesset, eius exitus per reuelationē indicatus est. A prædicto autē patre monasterij petijt, quatenus ei concederet ut sibi sepulchrū pararet. Cui ille respondit: Ante te quidē ego moriturus sum, sed tamen uade, & sicut uis, præpara sepulchrū tuū. Recessit igitur, & præparauit. Cùm nō post multos dies senex pater febre præuentus, ad extrema peruenit, atq; assistenti presbytero iussit, dicēs: In tuo sepulchro pone me. Cūq; ille diceret: Scis quia ego modò te secuturus sum, utroq; capere nō pōt, abbas ,ptinus respōdit, dicēs: Ita fac ut dixi, qa sepulchrū tuū ambos nos capit. Defunctus itaq; est, atq; in sepulchro eodē qd' sibi presbyter parauerat positus. Mox quoq; & presbyterū corporis lāguor secutus est, quo languore crescēte citius presbyter

uitam

uitam finiuit. Cunq; ad sepulchrum quod sibijpsi parauerat corpus illius fuisset à fratribus deportatum, aperto eodem sepulchro uiderũt omnes qui aderant, locum non esse ubi poni potuisset: quia corpus patris monasterij quod illic antè positum fuerat, omne illud sepulchrum tenebat. Cunq; fratres qui presbyteri corpus detulerant, factam sibi sepeliendi difficultatem uiderent, unus eorũ exclamauit dicẽs: O pater, ubi est quod dixisti, quia sepulchrum istud ambos uos caperet. Ad cuius uocem subitò cunctis uidentibus abbatis corpus quod illic antè positum fuerat, & supinum iacebat, sese uertit in latere, & uacantem sepulchri locum ad sepeliendum presbyteri corpus præbuit, & quia utroq; ille locus caperet, sicut uiuus promiserat, mortuus impleuit. Sed quia hoc quod prædixi, apud Prænestinam urbem in beati Petri apostoli monasterio gestum est, uis' ne aliquid etiam in hac urbe de eius Ecclesiæ custodibus, ubi sacratissimum corpus illius est positum audire?

Petrus:

Volo, atq; id ut fiat magnopere deprecor.

De Theodoro mansionario Ecclesiæ beati Petri apostoli urbis Romæ. *Cap.* XXIIII.

Gregorius:

ADhuc supersunt aliqui qui Theodorũ eius Ecclesiæ custodem nouerunt, cuius narratione innotuit res quæ ei contigit ualde memorabilis. Quòd quadam nocte dum citius ad meliora iuxta ianuam lumina surrexisset, ex more ligneis gradibus sub lampade positus stabat, & lampadis refouebat lumen. Tunc repentè beatus Petrus apostolus in stola candida deorsum in pauimento constitit, eiq; dixit: Colliberte quare tam citius surrexisti? Quo dicto ab oculis aspicientis euanuit, sed tantus in eum pauor irruit, ut tota in illo corporis uirtus deficeret, & per dies multos destrato suo surgere non ualeret. Qua in re quid idem beatus Apostolus seruientibus sibi uoluit, nisi præsentia sui respectus ostendere, quia quicquid pro eius ueneratione agerent, ipse hoc pro mercede retributionis sine intermissione semper uideret.

Petrus:

MIhi hoc non tam apparet mirum, quia uisus est, sed quia is qui eum uidit, cùm sanus esset, ægrotauit.

Gregorius:

QVid super hac re miraris Petre? Nunquid nam menti excidit, quia cùm Daniel propheta magnam illam ac terribilem uisionẽ uidit, ex qua etiam uisione contremuit, protinus adiunxit: Et ego elangui & ægrotaui per dies plurimos. Caro enim ea quæ sunt spiritus, capere non ualet: & idcirco nonnunquam cùm mens humana ultra se ad uidẽdum ducitur, necesse est ut hoc carneum uasculum quod ferre talenti pondus nõ ualet, infirmetur.

Petrus:

Scrupulũ cogitationis meæ aperta ratio dissoluit.

De Abundio mansionario Ecclesiæ beatũ Petri. *Cap.* XXV.

Gregorius:

ALius hic nõ ante longa tẽpora (sicut nostri seniores referunt) custos Ecclesiæ Abundius dictus est, magnæ humilitatis atque grauitatis uir, ita omnipotenti Deo fideliter seruiẽs, ut idem beatus Petrus apostolus signis ostenderit quã de illo haberet æstimationẽ. Nã cùm quędam puella paralytica in eius Ecclesia permanẽs manibus reperet, & dissolutis renibus corpus per terrã traheret: diuq; ab eodẽ beato Petro apostolo peteret, ut sanari mereretur, nocte quadã ei per uisionẽ astitit, & dixit: Vade ad Abundiũ mansionariũ, & roga illũ, atq; ipse tibi salutẽ restituet. Cunq; illa de tanta uisione certa esset, sed quis esset Abundius ignoraret, cœpit huc illucq; per Ecclesiæ loca se trahere, ut quis esset Abundius inuestigaret. Cui repentè ipse factus est obuiã quẽ quæsiuit, eiq; dixit: Rogo te pater indica mihi, qui est Abundius custos? Cui illi respondit: Ego sum. At illa inquit: Pastor & nutritor noster B. Petrus apostolus ad tè me misit, ut ab infirmitate ista liberare me debeas. Cui ille respõdit: Si ab ipso missa es, surge. Manũq; eius tenuit, & eã in statũ suũ protinus erexit. Sicq; ex illa hora omnes in eius corpore nerui ac membra solidata sunt, ut solutionis illius signa ulterius nulla remanerẽt. Sed si cũcta quæ in eius Ecclesia gesta cognouimus, euoluere conamur, ab omniũ iã, pculdubio narratiõe cõticescimus. Vnde necesse est, ut ad modernos patres quorũ uita per Italiæ prouincias claruit, narratio se nostra retorqueat.

De monacho solitario. *Cap.* XXVI.

NVper in Samnij prouincia quidã uenerabilis uir Menas nomine, solitariã uitam ducebat, qui nostrorum multis cognitus, ante hoc ferè est decenniũ defunctus. De cuius operis narratione unũ authorẽ non infero: quia penè tot mihi in eius uita testes sunt, quot Samnij prouinciã nouerunt. Hic itaq; nihil ad usum suũ aliud, nisi pauca apiũ uascula possidebat. Huic cùm Lõgobardus quidã in eisdẽ apibus rapinam uoluisset ingerere, prius ab eodem uiro uerbo correptus est, & mox per malignũ spiritum ante eius uestigia uexatus. Qua ex re factũ est, ut sicut apud oẽs incolas, ita etiã apud eandẽ barbarã gentẽ eius celebre nomẽ haberetur, nullusq; ultrà præsumeret eius cellulã, nisi humilis intrare. Sæpe uerò ex uicina sylua uenientes ursi apes eius comedere conabant. Quos ille deprehensos, ferula quã portare manu cõsueuerat, cædebat. Ante cuius uerbera immanissimæ bestiæ rugiebãt & fugiebãt. Et quæ gladios formidare uix poterãt, ex eius manu ictus ferulæ pertimescebãt. Huius studiũ fuit, nihil in hoc mũdo habere, nihil quærere: omnes qui ad se charitatis causa ueniebant, ad æternæ uitæ desideria accendere. Si quando autẽ quorumlibet culpas agnosceret, nunquã ab increpatiõe parceret, sed amoris igne succensus, studebat in eis uehementer per linguã sæuire. Consuetudinem uerò uicini uel longè positi eiusdem loci accolæ fecerant, ut diebus certis

per hebdomadam unuſquiſq; ei oblationes ſuas A
tranſmitteret,ut eſſet quod ipſe ad ſe uenientibus
offerre potuiſſet. Quodam uerò tẽpore poſſeſſor
quidam Carterius nomine, immundo deſiderio
deuictus, quandam ſanctimonialem fœminã ra-
puit,ſibiq; illicito matrimonio coniunxit. Quod
mox ut uir Domini cognouit, ei per quos potuit,
quæ fuerat dignus audire,mãdauit.Cunq; ille ſce-
leris ſui cõſcius timeret,atq; ad uirum Dei nequa-
quam accedere præſumeret,ne fortè hunc aſperè
ut delinquentes ſolebat increparet, fecit oblatio-
nes ſuas, easq; inter oblationes aliorum miſit, ut
eius munera ſaltem neſciẽdo ſuſciperet.Sed cùm
coram eo fuiſſent oblationes omnium deporta-
tæ,uir Dei tacitus ſedit,ſigillatim omnes conſide
rare ſtuduit, & omnes alias eligens atq; ſeorſum
ponens,oblationes quas idem Carterius tranſmi-
ſerat,cognouit per ſpiritum,ſpreuit atq; abiecit di
cens:Ite,& dicite ei: Oblationem ſuam omnipo-
tenti Domino abſtuliſti, & mihi tuas oblationes
tranſmittis? ego oblationem tuã nõ accipio, quia
ſuam abſtuliſti Deo.Qua ex re factum eſt,ut præ-
ſentes quoſque magnus timor inuaderet,cum uir
Domini tam ſcienter de abſentibus iudicaret.

Petrus:

MVltos horum ſuſpicor martyriũ ſubire po-
tuiſſe,ſi eos tẽpus perſecutionis inueniſſet.

Gregorius:

DVo ſunt Petre martyrij genera:unum in oc-
culto,alterũ quoq; in publico.Nã etſi perſe-
cutio deſit exterius, martyrij meritum in occulto C
eſt, cũ uirtus ad paſſionẽ prompta flagrat in ani-
mo. Quia enim eſſe poſſit & ſine aperta paſſione
martyriũ,teſtatur in euangelio Dominus:qui Ze
bedæi filijs adhuc præ infirmitate mentis maiora
Matth.20 ſeſſionis loca quærẽtibus dicit: Poteſtis bibere ca
licẽ quẽ ego bibiturus ſum? Cui uidelicet cum re-
ſponderent,Poſſumus: ait utriſq;: Calicẽ quidem
meũ bibetis,ſedere autẽ ad dextrã meam uel ſini-
ſtrã,non eſt meũ dare uobis. Quid autẽ calicis no
men,niſi paſſionis poculũ ſignat? Et cum nimirũ
conſtet quia Iacobus in paſſione occubuit, Ioan-
nes uerò in pace Eccleſiæ quieuit, incunctanter
colligitur eſſe,& ſine aperta paſſione martyrium,
quãdo & ille calicẽ Domini bibere dictus eſt, qui
ex perſecutione mortuus non eſt. De his autẽ tali D
bus tantisq; uiris,quorũ ſuperius memoriam feci,
cur dicamus quia ſi perſecutionis tempus extitiſ-
ſet,martyres eſſe potuiſſent: qui occultè antiqui
hoſtis inſidias tolerantes,ſuosq; in mundo aduer-
ſarios diligentes,cunctis carnalibus deſiderijs re-
ſiſtentes,per hoc quòd ſe omnipotẽti Deo in cor
de mactauerunt,etiã pacis tempore martyres fue
runt: dum noſtris modò temporibus uiles quoq;
& ſecularis uitæ perſonas, de quibus nil cœleſtis
gloriæ præſumi poſſe uidebatur,oborta occaſio-
ne contigit ad martyrij coronas peruenisſe?

De quadraginta ruſticis,qui pro eo quòd carnes comedere immolatitias noluerunt,à Longobardis occiſi ſunt. Ca-
put XXVII.

NAm ante hos fermè annos quindecim ſicut
hi teſtantur qui intereſſe potuerunt,quadra
ginta ruſtici à Longobardis capti,carnes immola
titias comedere cõpellebantẽ.Qui cùm ualde reſi-
ſterent,& contingere cibũ ſacrilegũ nollent,cœ-
pere Longobardi qui eos tenuerant niſi immola-
ta comederẽt,mortẽ eius minari. At illi æternã po
tius uitã q; præſentẽ ac tranſitoriã diligentes, fir-
miter perſtiterũt, atq; in ſua cõſtãtia ſimul omnes
occiſi ſunt. Quid itaq; iſti, niſi ueritatis martyres
fuerunt, qui ne uetitũ comedendo, conditorẽ ſuũ
offenderent,elegerunt gladijs uitam finire?

De multitudine captiuorum,qui pro eo quòd caput capræ adorare noluerunt,occiſi ſunt. Cap. XXVIII.

EOdẽ quoq; tẽpore dum ferè quadraginta ca B
ptiuos alios Lõgobardi tenuiſſent:more ſuo
immolauerũt caput capræ,diabolo,hoc ei per cir-
cuitũ currentes, & carmine nefando dedicantes.
Cunq; illud ipſi prius ſubmiſſis ceruicibus adora
rent,eos quoq; quos ceperãt,hoc adorare pariter
cõpellebant.Sed ex eiſdẽ captiuis maxima multi
tudo magis eligens moriendo ad uitã immortalẽ
tendere,q; adorando uitã mortalẽ tenere:obtem-
perare iuſſis ſacrilegis noluit, & ceruicẽ quã ſem-
per creatori flexerat, creaturæ inclinare contem-
pſit. Vnde factũ eſt, ut hoſtes qui eos ceperãt gra-
ui iracundia accenſi,cunctos gladijs interficerent
quos in errore ſuo participes non haberẽt. Quid
ergo mirũ ſi erumpente perſecutionis tẽpore illi
martyres eſſe potuiſſent, qui in ipſa quoque pace C
Eccleſiæ ſemetipſos ſemper affligendo, anguſtã
martyrij tenuerunt uiam:quãdo ingruente perſe-
cutionis articulo hi etiã meruerunt martyrij pal-
mas accipere, qui in pace Eccleſiæ latas huius ſe-
culi uias ſequi uidebantur? Nec tamen hoc quod
de eiſdẽ electis dicimus uiris, de cũctis iam quaſi
in regula tenemus.Nam cùm perſecutionis aper-
tè tempus irruit, ſicut plerisq; martyriũ ſubire poſ-
ſunt,qui eſſe in pace Eccleſiæ deſpicabiles uiden-
tur:ita nonnunquã in debilitatis formidinẽ corru
unt qui in pace Eccleſiæ prius fortiter ſtare uide-
bantur.Sed eos de quibus prædiximus fieri mar-
tyres potuiſſe fidẽter fatemur,quia hoc iam ex eo
rum fine colligimus.Cadere enim nec in aperta per
ſecutione poterãt hi,de quibus cõſtat quia & uiq; D
ad finẽ uitæ in occulta animi uirtute perſtiterunt.

Petrus:

VT aſſeris ita eſt.ſed ſuper indignos nos diui-
næ miſericordiæ diſpenſationem miror,qui
Longobardorum ſæuitiam ita moderatur, ut eo-
rum ſacerdotes ſacrilegos qui eſſe ſe fidelium qua
ſi uictores uident,orthodoxorum fidem perſequi
minimè permittat.

De Ariano epiſcopo cæcato. Cap. XXIX.

Gregorius:

HOc Petre facere plerunq; conati ſunt,ſed eo
rum ſeuitiæ miracula ſuperna reſtiterũt. Vn
de unũ narro quod per Bonifacium monaſte-
rij mei monachum qui uſque ante quadriennium
cum

cum Longobardis fuit, adhuc ante triduum agnoui. Cùm ad Spolitanam urbem Longobardorum episcopus, scilicet Arianus uenisset, & locum illic ubi solennia sua ageret nõ haberet, cœpit ab eius ciuitatis episcopo Ecclesiã petere quã suo errori dedicaret. Quod dum ualde episcopus negaret, idem qui uenerat Arianus beati Pauli apostoli ecclesiã illic cominus sitã se die altero uiolẽter intraturũ esse professus est. Quod eiusdem Ecclesiæ custos audiens festinus cucurrit, Ecclesiã clausit, seris muniuit. Pacto aũt uespere lampades oẽs extinxit, seq; in interioribus abscondit. In ipso autẽ subsequentis lucis crepusculo Arianus episcopus collecta multitudine aduenit, clausas Ecclesiæ ianuas effringere paratus. Sed repẽtè cunctæ simul portæ diuinitùs concussæ abiectis longius seris apertæ sunt, atq; cum magno sonitu omnia Ecclesiæ claustra patuerunt. Effuso desuper lumine omnes quæ extinctę fuerant lampades accensæ sunt. Arianus uerò episcopus qui uim facturus aduenerat, subita cæcitate percussus est, atq; alienis iã manibus ad suũ habitaculũ reductus. Quod dũ Longobardi in eadẽ regiõe positi oẽs agnoscerẽt, nequaquã ulterius prẽsumpserũt catholica locà temerare. Miro eñ modo res gesta est, ut qa eiusdẽ Ariani causa lampades in Ecclesia beati Pauli fuerant extinctæ, uno eodemq; tempore, & ipse lumen perderet, & in Ecclesiam lumen rediret.

De Arianorum Ecclesia, quæ in Romana urbe catholica consecratione dedicata est. Cap. XXX.

SEd neq; hoc sileam quod ad eiusdem Arianæ hæreseos damnationem in hac quoq; urbe ante bienniũ pietas superna monstrauit. Ex his quippe quæ narro, aliud populus agnouit, aliud autem sacerdos & custodes Ecclesiæ se audisse & uidisse testantur. Arianorum Ecclesia in regione urbis illa quæ Subura dicitur, cum clausa usq; ante bienniũ remansisset, placuit ut in fide catholica introductis illic beati Stephani, & sanctæ Marthæ martyrum reliquijs dedicari debuisset: quod factũ est. Nam cum magna populi multitudine uenientes, atq; omnipotenti Domino laudes canentes, eandem Ecclesiã ingressi sumus. Cunq; in ea iam missarum solennia celebrarentur, & præ eiusdem loci angustia populi se turba comprimeret, quidam ex his qui extra sacrarium stabant, porcum subitò intra suos pedes huc illucq; discurrere senserunt. Quem dum unusquisq; sentiret, & iuxta se stantibus indicaret, idem porcus Ecclesiæ ianuas petijt, & omnes per quos transijt in admirationem commouit, sed uideri à nullo potuit, quãuis sentiri potuisset. Quod idcirco diuina pietas ostẽdit, ut cunctis patesceret, quia de loco eodem immundus habitator exiret. Peracta igitur celebratione missarum recessimus, sed adhuc nocte eadem magnus in eiusdem Ecclesiæ tectis strepitus factus est, ac si in eis aliquis errando discurreret. Sequenti autẽ nocte grauior sonitus excreuit, ac subitò tanto terrore insonuit, ac si omnis illa Ecclesia à fundamentis fuisset euersa, & protinus recessit, & nulla illic ulterius inquietudo antiqui hostis apparuit, sed per terroris sonitum quem fecit, innotuit quòd à loco quem diu tenuerat coactus exibat. Post paucos uerò dies in magna serenitate aeris super altare eiusdem Ecclesiæ nubes cœlitùs descẽdit, suoq; illud uelamine operuit: omnemq; Ecclesiam tanto terrore ac suauitatis odore repleuit, ut patentibus ianuis nullus illic præsumeret intrare. Sacerdos quoq; & custodes, & hi qui ad celebrãda missarum solennia uenerãt, rem uidebant, ingredi minimè poterant, & suauitatem mirifici odoris trahebant. Die uerò alio cum in ea lampades sine lumine dependerent, emisso diuinitùs lumine sunt accensæ. Post paucos iterũ dies cum expletis missarum solennijs extinctis lampadibus custos ex eadem Ecclesia egressus fuisset, post paululum intrauit, & lampades quas extinctas reliquerat, lucentes reperit. Quas negligẽter extinxisse se credens, eas iam sollicitus extinxit, & exiens Ecclesiã clausit. Sed post horarum trium spatium regressus lucentes lampades quas extinxerat iterum accensas inuenit: ut uidelicet ex ipso lumine apertè clarescerẽt, quia locus ille à tenebris ad lucẽ uenisset.

Petrus:

ETsi in magnis sumus tribulationibus positi, quia tamen à cõditore nostro non sumus omnino despecti, testantur ea quæ audio eius stupenda miracula.

Gregorius:

QVamuis sola quæ in Italia gesta sunt narrare decreueram, uis ne tamen ut pro ostendenda eiusdem Arianę hæreseos damnatione transeamus uerbo ad Hispanias, atq; inde per Africam ad Italiam redeamus?

Petrus:

Perge quo libet. Nam lætus ducor, lætus reducor.

De Ermigildo rege Liuigildi Vuisigothorum regis filio, pro fide catholica ab eodem patre suo occiso. Cap. XXXI.

Gregorius:

SIcut multorum qui ab Hispaniarum partibus ueniunt, relatione cognouimus, nuper Ermigildus rex Liuigildi regis Vuisigothorum filius ab Ariana hæresi ad fidem catholicam uiro reuerentissimo Leandro Ispalitano episcopo dudum mihi in amicitijs familiariter iuncto prædicante conuersus est. Quem pater Arianus ut ad eandem hæresim rediret, & præmijs suadere, & minis terrere conatus est. Cunq; ille cõstantissimè respondere nunquam se ueram fidem posse relinquere quam semel agnouisset, iratus pater eum priuauit regno, rebusq; expoliauit omnibus. Cunq; nec sic uirtutem mentis illius emollire ualuisset, in arcta illum custodia concludẽs, collum manusq; illius ferro ligauit. Cœpit itaq; idem Ermigildus rex iuuenis terrenum regnum despicere, & forti desiderio cœleste quærens, in cilicijs uinculatus iacens, omnipotenti Deo ad confortandum se preces effundere, tantoq; sublimius gloriam transeuntis mundi despicere, quanto & religatus agnouerat nil fuisse quod potuerit auferri. Superueniente autem

autem paſchalis feſtiuitatis die, intẽpeſtæ noctis A
ſilentio ad eum perfidus pater Arianum epiſcopum miſit, ut ex eius manu ſacrilegæ conſecrationis cõmunionẽ perciperet, atq; per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed uir Deo deditus Ariano epiſcopo uenienti exprobrauit ut debuit, eiuſq; à ſe perfidiam dignis increpationibus repulit: quia exterius iacebat ligatus, apud ſe tamen in magno mentis culmine ſtabat ſecurus. Ad ſe itaq; reuerſo epiſcopo Arianus pater infremuit, ſtatimq; ſuos apparitores miſit qui cõſtantiſſimũ cõfeſſorem Dei illic ubi iacebat occiderent: quod & factum eſt. Nam mox ut ingreſſi ſunt, ſecurem cerebro eius infligentes, uitam corporis abſtulerũt, hocq; in eo ualuerũt perimere quod ipſum quoq; B
qui peremptus eſt in ſe conſtiterat deſpexiſſe. Sed pro oſtendenda uera eius gloria, ſuperna quoque non defuere miracula. Nam cœpit in nocturno ſilentio pſalmodiæ cantus ad corpus eiuſdem regis & martyris audiri: atq; ideo ueraciter regis, quia & martyris. Quidam etiam ferunt quòd illic nocturno tempore accenſæ lampades apparebant: unde & factum eſt quatenus corpus illius, ut uidelicet martyris, iure à cunctis fidelibus uenerari debuiſſet. Pater uerò perfidus & parricida, commotus pœnitentia hoc feciſſe ſe doluit, nec tamẽ uſq; ad obtinendam ſalutẽ pertimuit. Nam quia uera eſſet catholica fides cognouit, ſed gentis ſuæ timore perterritus ad hanc peruenire non meruit. Qui oborta ægritudine ad extrema perductus eſt, & C
Leandro epiſcopo quem prius uehementer afflixerat, Richaredum regem filium ſuum quẽ in ſua hæreſi reliquerat, commendare curauit ut in ipſo quoq; talia faceret, qualia & in fratre ſuis exhortationibus feciſſet. Qua cõmendatione expleta, defunctus eſt. Poſt cuius mortẽ Richaredus rex nõ patrem perfidum, ſed fratrem martyrem ſequens, ab Arianæ hæreſeos prauitate conuerſus, totam quoq; Vuiſigothorum gentem ita ad ueram perduxit fidem, ut nullum in ſuo regno militare permitteret, qui regni Dei hoſtis exiſtere per hæreticam prauitatem non timeret. Nec mirũ quòd ueræ fidei prædicator factus eſt qui frater eſt martyris, cuius hunc quoq; merita adiuuant, ut ad omnipotentis Dei gremium tam multos reducat. Qua in re conſiderandum nobis eſt, quia totum hoc a- D
gi nequaquã poſſet, ſi Ermigildus rex pro uerita-
Ioan.12 te mortuus non fuiſſet. Nam ſicut ſcriptum eſt: Niſi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Hoc fieri uidemus in mẽbris, quod factum ſcimus in capite. In Vuiſigothorum etenim gente unus mortuus eſt ut multi uiuerent: & dum unum granum fideliter cecidit, ad obtinendam fidem animarum ſeges multa ſurrexit.

Petrus:

Res mira, & noſtris ſtupenda temporibus.

De epiſcopis Africanis, qui pro defenſione catholicæ fidei abſciſſis ab Arianis Vuandalorum linguis, nullum locutionis ſolitæ ſuſtinuere diſpendium. Cap. XXXII.

Gregorius:

IVſtiniani quoq; Auguſti temporibus, dũ contra catholicorum fidẽ exorta à Vuandalis perſecutio Ariana in Africa uehemẽter inſaniret: quidam in defenſione ueritatis epiſcopi fortiter perſiſtentes, ad mediũ ſunt deducti. Quos Vuandalorum rex uerbis ac muneribus ad perfidiã flectere non ualens, tormentis frangere poſſe ſe credidit. Nam cum eis in ipſa defenſione ueritatis ſilentiũ indiceret, nec tamen ipſi contra perfidiã tacerent, ne tacendo forſitan conſenſiſſe uiderentur: raptus in furorem, eorũ linguas abſcindi radicitùs præcepit. Res mira & multis nota ſenioribus: quia ita pro defenſione ueritatis etiã ſine lingua loquebãtur, ſicut prius loqui per linguam conſueuerant.

Petrus:

Mirandum ualde, & uehementer ſtupendum.

Gregorius:

SCriptũ Petre eſt de unigenito ſummi patris: In Ioan.1
principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud Deũ, & Deus erat uerbũ. De cuius etiã uirtute ſubiũgitur: Omnia per ipſum facta ſunt. Quid igitur miramur ſi uerba ædere ſine lingua potuit uerbũ quod fecit linguam?

Petrus:

Placet quod dicis.

Gregorius:

HI itaq; eo tempore profugi ad Conſtantinopolitanam urbem uenerunt. Eo quoq; tẽpore quo pro explendis reſponſis Eccleſiæ ad principem ipſe tranſmiſſus ſum, ſeniorẽ quendã epiſcopum reperi, qui ſe adhuc eorũ ora ſine linguis loquẽtia uidiſſe teſtabaꝰ, ita ut apertis oribus clamarent: Ecce uidete, quia linguas nõ habemus, & loquimur. Videbaꝰ enim à reſpiciẽtibus ut ferebat, quia abſciſſis radicitùs linguis quaſi quoddã baratrũ patebat in gutture, & tamen ore uacuo plena ad integrũ uerba formabanꝰ. Quorũ illic unus in luxuriã lapſus mox priuatus eſt dono miraculi, recto uidelicet omnipotẽtis Dei iudicio: ut qui carnis continentiã ſeruare neglexerat, ſine lingua carnea non haberet uerba ueritatis. Sed hæc nos pro Arianæ hęreſeos dãnatiõe dixiſſe ſufficiat: nũc ad ea quæ nuper in Italia geſta ſunt ſigna redeamus.

De Eleutherio ſeruo Dei. Cap. XXXIII.

ISautem (cuius ſuperius memoriam feci) Eleutherius pater monaſterij beati Euãgeliſtæ Marci, quod in Spolitanę urbis pomerijs ſitum eſt, diu mecũ eſt in hac urbe in meo monaſterio cõuerſatus, ibiq; defunctus eſt. Quẽ ſui diſcipuli referebãt plorando mortuum ſuſcitaſſe. Vir autẽ tantæ ſimplicitatis erat & compunctionis, ut dubium non eſſet quòd illæ lachrymę ex tam humili ſimpliciq; mente editæ, apud omnipotentem Deum multa obtinere potuiſſent. Huius ergo aliquod miraculum narrabo, quod inquiſitus mihi ſimpliciter & ipſe fatebatur. Quadam nanque die dum iter carperet, facto ueſpere cum ad ſecedendum locus deeſſet, in monaſterium uirginũ deuenit, in quo quidam puer paruulus erat quẽ malignus ſpiritus omni nocte uexare conſueuerat. Sed ſanctimoniales

fœminæ

fœminæ ut uirum Dei ſuſceperunt, eum rogauerunt dicentes: Tecū pater hac nocte puer iſte maneat. Quē ipſe benignè ſuſcepit, ſecumq; eum nocte eadem iacere permiſit. Facto aūt mane cœperunt ſanctimoniales fœminæ eundem patrem uigilanter inquirere, ſi quid ei puer quem dederant nocte eadem feciſſet. Qui miratus cur ita requirerent, reſpondit: Nihil. Tunc illæ eiuſdem pueri innotuerunt cauſam: & quòd malignus ſpiritus nulla ab eo nocte recederet, indicauerunt, ſummopere poſtulantes ut hunc ſecum ad monaſteriū tolleret: quia iam uexationem illius uidere ipſæ non poſſent. Conſenſit ſenex, puerū ad monaſterium duxit. Qui cùm multo tempore in monaſterio fuiſſet: atque ad hunc antiquus hoſtis accedere minimè præſumpſiſſet, eiuſdem ſenis animus de ſalute pueri immoderatius per lætitiā tactus eſt. Nam coram poſitis fratribus dixit: Fratres, diabolus ſibi cum illis ſororibus iocabatur: at uerò ubi ad ſeruos Dei uentum eſt, ad hunc puerū accedere non præſumpſit. Poſtquam uocē emiſit, hora eadem ac momento idem puer coram cunctis fratribus diabolo ſe inuadente uexatus eſt, quo uiſo ſenex ſe protinus in lamentum dedit. Quem dum lugentem diu fratres conſolari uoluiſſent, reſpondit dicens: Credite mihi, quia in nullius ueſtrûm ore hodie panis ingreditur, niſi puer iſte à dæmonio fuerit ereptus. Tunc ſe in orationem cum cunctis fratribus ſtrauit, & eouſq; oratum eſt, quouſq; puer à uexatiõe ſanaretur. Qui tam perfectè ſanatus eſt, ut ad hunc malignus ſpiritus accedendi auſum ulterius non haberet.

Petrus:

CRedo quòd ei elatio parua ſurrepſerat, ſed eius diſcipulos omnipotēs Deus facti illius eſſe uoluit adiutores.

Gregorius:

ITa eſt. Nam quia pondus miraculi ſolus portare non potuit, diuiſit hoc cum fratribus & portauit. Huius uiri oratio quãtæ uirtutis eſſet, in memetipſo expertus ſum. Nam cum quodam tempore in monaſterio poſitus inciſionem uitalium pateret, crebriſq; anguſtijs per horarum momenta ad exitum propinquarem (quam medici moleſtiam Græco eloquio ſyncopin uocant) & niſi me frequenter fratres cibo reficerent, uitalis mihi ſpiritus funditùs intercidi uideretur: paſchalis ſuperuenit dies. Et cũ ſacratiſſimo ſabbato in quo omnes & paruuli pueri ieiunant, ego ieiunare non poſſem, cœpi plus mœrore quàm infirmitate deficere. Sed triſtis animus conſilium citius inuenit, ut eundem uirum Dei ſecreto in oratorium ducerem, eumq; peterem, quatenus mihi ut die illo uirtus ad ieiunandum daretur, ſuis apud omnipotentem Dominum precibus obtineret: quod & factũ eſt. Nam mox ut oratorium ingreſſi ſumus, humiliter ſeſe cum lachrymis in orationē dedit, & poſt paululum completa oratione exiit: & ad uocem benedictionis illius, uirtutem tantam meus ſtomachus accepit, ut mihi funditùs à memoria tolleretur cibus & ægritudo. Cœpi mirari quis eſſem, A quis fuerim: quia & cum ad animum rediбat infirmitas, nihil in me ex his quæ memineram recognoſcebam. Cunq; in diſpoſitiõe monaſterij mẽs occupata fuiſſet, obliuiſcebar funditùs ægritudinis meæ. Si uerò (ut prædixi) rediret ægritudo ad memoriã, cùm tam fortẽ me eſſe ſentirẽ, mirabar ſi non comediſſem. Qui ad ueſperã ueniens, tantæ me fortitudinis inueni, ut ſi uoluiſſem, ieiunij uſq; ad diem alterum transferre potuiſſem. Sicq; factum eſt ut in me probarem ea etiam de illo uera eſſe, quibus ipſe minimè interfuiſſem.

Petrus:

QVia eundem uirum magnæ compunctionis fuiſſe dixiſti, ipſam lachrymarũ uim largius addiſcere cupio. Vnde quæſo, ut quot B ſunt genera compunctionis mihi edifferas.

Quot ſunt compunctionis genera. *Cap. XXXIIII.*

Gregorius:

INmultas ſpecies compunctio diuiditur, quando ſingulæ quæq; à pœnitentibus culpæ planguntur. Vnde ex uoce quoq; pœnitentiũ Hieremias ait: Diuiſiões aquarũ deduxit oculus meus. *Thren. 3* Principaliter uerò cõpunctiõis genera duo ſunt: quia Deum ſitiens anima prius timore compungitur, pòſt amore. Prius enim ſeſe in lachrymis afficit: quia dum malorũ ſuorum recordatur, pro his perpeti æterna ſupplicia pertimeſcit. At uerò cũ longa mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam iam de præſumptione ueniæ ſecuritas naſcitur, & in amore cœleſtium gaudiorum animus inflammatur: & qui prius flebat ne duceretur ad ſupplicium, poſtmodũ amariſſimè flere incipit, quia differtur à regno. Cõtemplatur etenim mens qui ſint illi angelorũ chori, quę ipſa ſocietas beatorum ſpirituũ, quæ maieſtas æternæ uiſionis Dei: & amplius plangit quia à bonis perennibus deeſt, quam fleuit prius cum mala æterna metuebat. Sicq; fit ut perfecta compunctio formidinis, tradat animũ compunctioni dilectiõis. Quod be *Ioſue 15* ne in ſacra ueraciq; hiſtoria figurata narratiõe deſcribitur: quæ ait quòd Axa filia Caleph ſedẽs ſuper aſinũ ſuſpirauit. Cui dixit pater ſuus: Quid habes? At illa reſpondit: Da mihi benedictionẽ: terram Auſtralẽ & arentem dediſti mihi, iunge & irriguam. Deditq; ei pater ſuus irriguũ ſuperius, & irriguũ inferius. Axa quippe ſuper aſinũ ſedet, cũ irrationalibus carnis ſuæ motibus anima præſidet. Quæ ſuſpirans à patre terrã irriguã petit: quia à creatore noſtro cum magno gemitu quęrẽda eſt lachrymarum gratia. Sunt nanq; nonnulli qui iam in dono perceperunt liberè pro iuſtitia loqui, oppreſſos tueri, indigentibus poſſeſſa tribuere, ardorem fidei habere, ſed adhuc gratiam lachrymarũ non habent. Hi nimirum terram Auſtralem & arentem habent, ſed adhuc irrigua indigẽt: quia in bonis operibus poſiti in quibus magni atq; feruẽtes ſunt, oportet nimirum ut aut timore ſupplicij, aut amore regni cœleſtis mala etiam quæ antea perpetrauerunt, deplorent. Sed quia (ut dixi) duo ſunt compunctionis genera: dedit ei pater ſuus

irriguum

irriguum ſuperius, & irriguum inferius. Irriguum quippe ſuperius accipit anima cùm ſeſe in lachrymis cœleſtis regni deſiderio affligit. Irriguum uerò inferius accipit, cùm inferni ſupplicia flendo pertimeſcit. Et quidem prius inferius, ac pòſt irriguum ſuperius datur. Sed quia compunctio amoris, dignitate præeminet: neceſſe fuit ut prius irriguum ſuperius, & pòſt irriguum inferius comme morari debuiſſet.

Petrus:

PLacet quod dicis. Sed poſtquam hunc uenerandæ uitæ Eleutherium huius meriti fuiſſe dixiſti, libet inquirere ſi nunc in mundo eſſe credendum eſt aliquos tales.

De Amantio presbytero prouinciæ Thuſciæ. Caput XXXV.

Gregorius:

FLoridus Tudertinę Eccleſię epiſcopus cuius ueritatis atque ſanctitatis eſt, dilectioni tuæ incognitum non eſt. Hic mihi eſſe apud ſe presbyterum quendam, Amantium nomine, præcipuæ ſimplicitatis narrauit, uirum quem hoc habere uirtutis perhibet, ut Apoſtolorum more manum ſuper ægros ponat, & ſalutem reſtituat: & quantumlibet uehemens ægritudo ſit, ad tactum illius abſcedat. Quem hoc etiam habere miraculi adiunxit: quia in quolibet loco quamuis immaniſſimæ aſperitatis ſerpentem repererit, mox ut eum ſigno crucis ſignauerit, extinguit: ita ut uirtute crucis quam uir Dei digito ædiderit, diruptis uiſceribus moriatur. Quem ſi quando ſerpens in foramine fugerit, ſigno crucis os foraminis benedicit: ſtatimq; ex foramine ſerpens iam mortuus trahitur. Quem tantæ uirtutis uirum ipſe etiam uidere curaui: eumq; ad me deductum in infirmorũ domo paucis diebus manere uolui: ubi, ſi qua adeſſet curationis gratia, citius probari potuiſſet. Ibi autem quidam inter ægros alios mente captus iacebat, quem medici Græco uocabulo phreneticum appellant. Qui nocte quadam cùm magnas uoces (ſcilicet ut inſanus) æderet, cunctosq; ægros immenſis clamoribus perturbaret, ita ut nulli illic capere ſomnum liceret, fiebat res ualde mirabilis: quia unde unus malè, inde omnes deterius habebant. Sed ſicut & prius à reuerentiſſimo Florido epiſcopo qui tunc cum prædicto presbytero illic pariter manebat, & pòſt à puero qui nocte eadem ægrotantibus ſeruiebat, ſubtiliter agnoui, idem uenerabilis presbyter de proprio ſtrato ſurgens ad lectum phrenitici ſilenter acceſſit, & ſuper eum poſitis manibus orauit. Moxq; illum melius habentem tulit, atq; in ſuperiora domus ſecus ad oratorium duxit: ubi pro eo liberius orationi incubuit, & ſtatim eum ſanũ ad lectum proprium reduxit: ita ut nullas ulterius uoces æderet, nec iam ægrotorum quempiam alio clamore perturbaret: nec iam ægritudinem auxit alienam, qui perfectè receperat mentem ſuam. Ex quo eius uno facto didicimus, ut de eo illa omnia audita crederemus.

Petrus:

MAgnæ uitæ ædificatio eſt uidere uirõs tam mira facientes, atq; in ciuibus ſuis Hieruſalem cœleſtem in terra conſpicere.

De Maximiano Syracuſanæ ciuitatis epiſcopo. Ca. XXXVI.

Gregorius:

NEq; hoc ſilendum puto quod omnipotens Deus ſuper Maximianũ famulum ſuũ nunc Syracuſanum epiſcopũ, tunc autẽ mei monaſterij patrẽ, dignatus eſt mõſtrare miraculũ. Nam dum iuſſione pontificis mei in Conſtantinopolitanæ urbis palatio reſponſis Eccleſiaſticis deſeruirem, illuc ad me idem uenerabilis Maximianus charitate exigente cũ fratribus uenit. Qui cùm ad monaſteriũ meũ Romã rediret, in mari Adriatico nimia tempeſtate deprehenſus, inæſtimabili ordine atq; inuſitato miraculo erga ſe cunctosq; qui cum eo aderant, omnipotẽtis Dei & iram cognouit & gratiã. Nam cum in eorũ morte uentorũ nimietatibus eleuati fluctus ſæuirent, ex naui clauis perditis arbor abſciſſa eſt, uela in undis proiecta, totũq; uas nauis quaſſatũ nimijs fluctibus ab omni fuerat ſua cõpage diſſolutum. Rimis itaq; patentibus intrauit mare, atq; uſq; ad ſuperiores tabulas impleuit nauem, ita ut non tam nauis intra undas q̃ undæ iam intra nauẽ eſſe uiderentur. Tunc in eadem naui reſidentes non iam ex morte uicina, ſed ex ipſa eius præſentia ac uiſione turbati omnes, ſibimet pacem dederunt, corpus & ſanguinem redemptoris acceperunt, Deo ſe ſinguli commendantes, ut eorum animas benignè ſuſciperet, quorum corpora in tã pauenda morte tradiderat. Sed omnipotens Deus qui eorum mentes mirabiliter terruit, eorum quoque uitam mirabilius ſeruauit. Nam diebus octo nauis eadem uſq; ad ſuperiores tabulas aquis plena iter proprium peragens enatauit. Nono autem die in Cothronenſis caſtri portum deducta eſt. Ex qua exierunt omnes incolumes qui cum prædicto uenerabili uiro Maximiano nauigabant. Cunq; poſt eos ipſe quoq; fuiſſet egreſſus, mox in eiuſdem portus profundum nauis demerſa eſt, ac ſi illis egredientibus præ pondere ſubleuatione caruiſſet: & quæ plena hominibus in pelago aquas portauerat, atque natauerat, Maximiano cum ſuis fratribus recedente, aquas ſine hominib. in portu non ualuit portare: ut hinc omnipotens Deus oſtenderet, quia hãc onuſtam ſua manu tenuerat, quæ ab hominibus uacua & derelicta ſuper aquas non potuit manere.

De Sanctulo presbytero prouinciæ Nurſiæ. Cap. XXXVII.

ANte hos dies quoq; ferè xl. uidiſti apud me eum cuius ſuperius memoriam feci, uenerabilis uitæ presbyterũ Sanctulum nomine, qui ad me ex Nurſia prouincia annis ſingulis uenire cõſueuit. Sed ex eadem prouincia quidã monachus ante triduum uenit, qui grauis nuncij mœrore me perculit, quia eundem uirum obijſſe nunciauit. Huius ergo uiri etſi non ſine gemitu dulcedinis recolo, iam tamen ſine formidine uirtutes narro, quas

quas à uicinis eius sacerdotibus mira uirtute & simplicitate prædictis agnoui. Et sicut inter amantes se animos hominum magnum charitatis familiaritas ausum præbet, à me plerūq; ex dulcedine exactus, ipse quoque de his quæ egerat, extrema quædam fateri cogebatur. Hic nanq; quodã tempore cùm in prælo Longobardi oliuam premerent, ut oleum liquari debuisset: sicut iocundus erat & uultu & animo, utrem uacuum ad prælum detulit, laborantesq; Longobardos læto uultu salutauit, utrem protulit, & iubendo potius quàm petendo eum impleri sibi dixit. Sed gentiles uiri quia tota iam die frustra laborauerant, atq; ab oliuis exigere oleum torquendo non poterant, uerba illius molestè susceperunt, eumq; iniurijs insectati sunt. Quibus uir Domini lętiori adhuc uultu respondit dicens: Si pro me oretis, istum utrem Sanctulo impleatis, & sic à uobis reuertet. Cumq; illi ex oliuis oleum defluere non cernerent, & uirum Dei ad implendum utrem sibi insistere uiderent uehementer accensi, maioribus hunc uerborum contumelijs detestari cœperunt. Vir autem Dei uidens quòd ex prælo oleum nullo modo exiret, aquam sibi dari petijt, quã cunctis uidentibus benedixit, atq; in prælum suis manibus iactauit. ex qua protinus benedictione tanta ubertas olei erupit, ut Longobardi qui prius diu incassum laborauerant, non solum sua uascula omnia, sed utrem quoq; quẽ uir Dei detulerat implentes, gratias agerent: quia is qui oleum petere uenerat, benedicendo dedit quod postulabat.

ALio quoq; tempore uehemens ubiq; fames incubuerat, & beati Laurentij martyris Ecclesia fuerat à Longobardis incensa. Quã uir Dei restaurare cupiens, artifices multos ac plures subministrãtes operarios adhibuit, quib. necesse erat ut quotidiani sumptus laborantibus sine dilatione præberentur. Sed exigente eiusdem famis necessitate panis defuit, cœperũtq; laborãtes instanter uictum quærere: quia uires ad laborem per inopiam non haberent. Quod uir Dei audiens, eos uerbis consolabatur foris promittendo quod deerat, sed ipse grauiter anxiabat intus exhibere cibum non ualens quẽ promittebat. Cùm uerò huc illucq; anxius pergeret, deuenit ad clibanum in quo uicinæ mulieres pridie panes coxerant, ibiq; incuruatus aspexit ne forte panis à coquentib. remansisset. Tũc repentè panẽ miræ magnitudinis, atq; insoliti cãdoris inuenit: quẽ quidem tulit, sed deferre artificibus noluit, ne fortasse alienus esset, & culpam uelut ex pietate perpetraret. Per uicinas itaq; hũc mulieres detulit, eumq; omnibus ostendit, ac ne cui earũ remansisset inquisiuit. Omnes aũt quæ pridie panẽ coxerant, suum hunc esse negauerunt, atq; panes suos numero integro se à clibano retulisse professæ sunt. Tunc lætus uir Domini perrexit ad multos artifices cum uno pane, & ut omnipotenti Deo gratias agerẽt admonuit, & quia eis annonam præbuerat indicauit: eisq; ad refectionẽ protinus inuitatis inuẽtum panem apposuit. Quibus sufficiẽter plenecq; satiatis plura ex eo quàm ipse panis fuerat fragmenta collegit. Quæ die quoq; altero eis ad refectionem intulit, sed id qd' ex fragmentis supererat, ipsa quoq; quæ apposita fuerant fragmenta superabat. Factumq; est ut per dies decem omnes illi artifices atq; operarij ex illo pane satiati, hunc & quotidie ederent, & ex eo quotidie quod edi posset, in crastinum superesset, ac si fragmenta panis illius per esum crescerent, & cibum comedentium ora repararent.

Petrus:

MIra res, atq; in exemplum dominici operis uehementer omnibus stupenda.

Gregorius:

IPse Petre multos de uno pane pauit per seruũ, qui ex quinq; panibus quinq; milia hominum satiauit per semetipsum, qui pauca seminis grana in innumera segetũ frumẽta multiplicat, qui ipsa quoq; semina produxit ex terra, & simul omnia creauit ex nihilo. Sed ne diutius mireris quid in uirtute Domini uenerandus uir Sanctulus exteri us fecerit, audi ex uirtute Domini qualis interius fuit. Die etenim quadam à Longobardis captus quidam diaconus tenebatur ligatus, eumq; ipsi qui tenuerant interficere cogitabant. Aduesperascente autẽ die uir Dei Sanctulus ab eisdem Longobardis petijt ut relaxari eiq; uita concedi debuisset: quod posse se facere omnino negauerunt. Cumq; mortem illius deliberasse eos cerneret, petijt ut sibi ad custodiam tradi debuisset. Cui protinus responderũt: Tibi quidem eum ad custodiendum damus: sed ea cõditione interposita, ut si iste fugerit, pro eo ipse moriaris. Quod uir Domini libenter accipiens, prædictum diaconum in suam suscepit fidem: quem nocte media cum Longobardos omnes somno graui depressos aspiceret, excitauit & ait: Surge, & concitus fuge, liberet te omnipotens Deus. Sed idem diaconus promissionis eius non immemor, respondit dicens: Fugere pater non possum: quia si ego fugero, pro me sine dubio ipse morieris. Quẽ uir Domini Sanctulus ad fugiendum compulit, dicens: Surge & uade, te omnipotens Deus eripiat. Nam ego in manu eius sum, tantum in me possunt facere, quantum ipse permiserit. Fugit itaque diaconus, & quasi deceptus in medio fideiussor remãsit. Facto igitur mane Longobardi qui diaconum ad custodiendum dederant uenerunt, quem dederant petierunt: sed hunc uenerãdus presbyter fugisse respõdit. Tunc illi inquiunt: Scis ipse melius quid conuenit. Seruus autem Domini constanter ait: Scio. Cui dixerunt: Bonus homo es, nolumus te per uarios cruciatus mori, elige tibi mortem quam uis. Quibus uir Domini respondit dicẽs: In manu Dei sum, ea morte me occidite qua me occidi permiserit. Tũc omnibus qui illic aderãt Longobardis placuit ut eum capite trũcare debuissent, quatenus sine graui cruciatu uitam eius compendiosa morte terminarent. Cognito itaq; quòd Sanctulus qui inter eos pro sanctitatis reuerentia magni honoris habebat, occidendus esset: omnes qui in eodẽ loco inuenti sunt Longobardi conuenerunt, sicut sunt

nimiæ crudelitatis, læti ad spectaculum mortis. A Circumsteterunt itaq; acies. Vir autem Domini deductus in mediũ est, atq; ex omnibus uiris fortibus electus est unus, de quo dubiũ non esset quin uno ictu caput eius abscinderet. Venerandus igit uir inter armatos deductus ad sua arma statim cucurrit: nam petijt ut sibi paululum orandi licentia daretur. Cui dum concessum fuisset, in terrã se strauit & orauit. Qui dum paulo diutius oraret, hunc electus interfector calce pulsauit ut surgeret, dicens: Surge, & flexo genu tende ceruicẽ. Surrexit autem uir Domini, genu flexit, ceruicem tetendit: sed tenso collo eductã contra se spatã intuẽs, hoc unum publicè fertur dixisse: Sancte Ioannes suscipe illam. Tunc electus carnifex euaginatum gladium tenens, nisu forti in altum brachium percussurus leuauit, sed deponere nullo modo potuit. nam repentè diriguit, & erecto in cœlum gladio brachium inflexibile remansit. Tunc omnis Longobardorum turba quæ ad illud mortis spectaculum aderat, in laudis fauorem conuersa mirari cœpit, uirumq; Dei cum timore uenerari, quia profectò claruerat cuius sanctitatis esset qui carnificis sui brachiũ in aere ligasset. Itaq; postulatus ut surgeret, surrexit: postulatus ut brachium sui carnificis sanaret, negauit dicens: Ego pro eo nullo modo orabo, nisi mihi ante iuramentum dederit quia cum ista manu Christianum hominẽ non occidat. Sed Longobardus idem qui (ut ita dicã) brachiũ contra Deum tendendo perdiderat, pœna sua exigente compulsus est iurare se Christianum hominem nunquam occidere. Tunc uir Domini præcepit dicens: Depone manum deorsum. Qui statim deposuit, atq; illicò adiunxit: Remitte gladiũ in uaginam. Et statim remisit. Omnes ergo tantæ uirtutis hominem cognoscentes, boues & iumẽta quæ deprædati fuerant, certatim ei offerre in munere uolebant. sed uir Dñi tale munus suscipere renuit, munus aũt bonæ mercedis quæsiuit dicens: Si mihi aliquid uultis concedere, omnes captiuos quos habetis mihi tribuite, ut habeam unde pro uobis debeã orare. Factumq; est, & omnes captiui cum eo dimissi sunt, atque superna gratia disponente, cum se unus pro uno morti obtulit, multos à morte liberauit.

Petrus:

MIra res, & quamuis hanc ab alijs & ipse cognouerim: uerè tamẽ fateor, quia mihi quotiens narratur innouatur.

Gregorius:

NIl in hac re in Sanctulo mireris, sed pensa si potes quis ille spiritus fuerit, qui eius tã simplicem mentem tenuit atq; in tanto uirtutis culmine erexit. Vbi enim eius animus fuit quãdo mori pro proximo tam cõstanter decreuit, & pro temporali uita fratris unius suam despexit, atque sub gladio ceruicem tetendit? Quæ ergo uis amoris illud cor tenuit, quod mortem suam pro unius salute proximi non expauit? Scimus certè quia idem uenerabilis uir Sanctulus ipsa quoq; elementa literarum bene non nouerat, legis præcepta nescie B bat: sed quia plenitudo legis est charitas, legem totam in Dei ac proximi dilectiõe seruauit, & quod foris in cognitione non nouerat, ei intus uiuebat in amore. Et qui nunquam fortasse legerat quod de redemptore Ioannes apostolus dixit, quoniam sicut ille pro nobis animam posuit, sic & nos debemus pro fratrib. animas ponere, tam sublime Apostolicum præceptum faciendo magis quàm sciendo nouerat. Comparemus si placet cum hac nostra indocta scientia illius doctam ignorantiam. Vbi hæc nostra iacet, ibi illius disciplina eminet. Nos de uirtutibus uacui loquimur, & quasi inter fructifera arbusta positi odoramur poma nec manducamus. Ille uirtutum fructus carpere nouerat, quamuis hos in uerbis odorari nesciebat. 1.Ioan.3

Petrus:

QVidnã quæso tu esse existimas quòd bonique subtrahuntur: & qui uiuere ad ædificationẽ multorũ poterant, aut penitus inueniri nequeunt, aut certè iam omni modo rarescunt?

Gregorius:

MAlitia remanentium meretur ut hi qui prodesse poterãt, festinè subtrahantur: & cum mundi finis appropinquat, electi tollũtur, ne deteriora uideant. Hinc enim propheta ait: Iustus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo: & uiri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat. Hinc rursus scriptũ est: Aperite ut exeãt qui cõculcent eam, tollite de uia lapides. Hinc Salomon ait: Tempus mittendi lapides, & tempus colligendi. Quod igitur finis mundi urget, eo necesse est, ut uiui lapides ad ædificium cœleste colligantur, quatenus Hierusalem nostra in mensurã suæ constructionis excrescat. Nec tamen ita omnes electos subtrahi credimus, ut soli in mundo peruersi remaneãt: quia nunquam peccatores ad lamentum pœnitentiæ redirent, si nulla essent bonorum exempla quæ eorum mentem traherent. Esa.57 Hier.50 Eccl.3

Petrus:

INcassum subtrahi bonos queror, quia perire caeruatim & malos uideo.

De uisione Redẽpti Ferẽtinæ ciuitatis episcopi. Cap. XXXVIII.

Gregorius:

HAc de re nihil Petre mireris: nam Redemptum Ferentinæ ciuitatis episcopum uitæ uenerabilis uirũ qui ante hos fere annos septem ex hoc mundo migrauit, tua dilectio cognitũ habuit. Hic sicut mihi adhuc in monasterio propè posito ualde familiariter iungebatur, hoc quod Ioãnis iunioris prædecessoris mei tẽpore de mundi fine cognouerat, sicut longè lateq; claruerat, à me requisitus mihi ipse narrabat. Aiebat namque quia quadam die dum parochias suas ex more circuiret, peruenit ad Ecclesiam beati Euthicij martyris. Aduesperascente autem die stratum fieri sibi iuxta sepulchrum martyris uoluit, atq; ibi post laborem quieuit, cùm nocte media ut asserebat, nec perfectè uigilare poterat, nec dormiebat, sed depressus ut solet somno, grauabatur quodã pondere uigilans animus: atq; ante eum idem beatus D

martyr

martyr Euthicius astitit dicẽs: Redempte uigilas? Cui respondit: Vigilo. Qui ait: Finis uenit uniuersæ carnis, finis uenit uniuersæ carnis, finis uenit uniuersæ carnis. Postquã trinam uocem uisio martyris quæ mentis eius oculis apparebat, euanuit. Tunc uir Dei surrexit, fecq; in orationis lamentum dedit. Mox enim illa terribilia in cœlum signa secuta sunt, ut hastæ atq; acies igneę ab aquilõis parte uiderẽtur. Mox effera Longobardorũ gens de uagina suę habitationis educta, in nostram ceruicem grassata est, atq; humanũ genus quod in hac terra præ nimia multitudine quasi spissæ segetis more surrexerat, succisum aruit. Nam depopulatę urbes, euersa castra, concrematæ Ecclesiæ, destructa sunt monasteria uirorum ac fœminarum, desolata ab hominibus prædia atq; ab omni cultore de A stituta, in solitudine uacat terra: nullus hanc possessor inhabitat, occupauerũt bestiæ loca quæ prius multitudo hominum tenebat. Et quid in alijs mundi partibus agat ignoro. Nam in hac terra in qua nos uiuimus, finẽ suum mundus iam nõ nunciat, sed ostẽdit. Tanto ergo nos necesse est instantius æterna quærere, quãto à nobis cognoscimus uelociter temporalia fugisse. Despiciendus à nobis hic mundus fuerat, etiã si blandiretur, si rebus prosperis demulceret animum. At postquam tot flagellis premitur, tanta aduersitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat: quid nobis aliud quàm ne diligatur clamat? Multa aũt fuerant quæ adhuc de electorũ factis narrare debuissem, sed hæc silentio supprimo, quia ad alia festino.

Petrus:

QVia multos intra sanctæ Ecclesiæ gremium cõstitutos, de uita animæ post mortẽ carnis perpendo dubitare: quæso ut debeas uel qua ex ratione possit agnosci, uel si qua animarũ exẽpla animo occurrũt, pro mulrorũ ædificatione dicere, ut hi qui suspicant, discant cũ carne animũ nõ finiri.

Gregorius:

B LAborioſum ualde opus est, & maximè occupato animo atq; ad alia tendenti. Sed si sunt quibus prodesse ualeat, uoluntatem meam proculdubio postpono utilitati proximorum, & in quantum Deo largiente ualuero, quòd anima post carnem uiuat, subsequenti hoc quarto uolumine demonstrabo.

Libri tertij finis.

CAPITA LIBRI QVARTI.

1 Qvòd æterna ac spiritalia ideo à carnalibus minus credãtur, quia ea quæ audiũt per experimentũ minimè nouerunt.
2 Quòd sine fide neq; infidelis uiuat.
3 Quòd tres spiritus uitales sunt creati.
4 De quæstione Salomonis qua dicitur, Vnus interitus est hominis & iumentorum.
5 De quæstione animæ inuisibiliter exeũtis, an sit quæ uideri nõ possit.
6 Quòd uita animæ manentis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est ex uirtute miraculorum.
7 De egressibus animarum.
8 De egressu animæ Speciosi monachi.
9 De anima cuiusdam inclusi.
10 De egressu animæ Spei abbatis.
11 De egressu animæ Vrsini presbyteri.
12 De anima Probi Reatinæ ciuitatis episcopi.
13 De transitu Gallæ ancillæ Dei.
14 De transitu Seruuli paralytici.
15 De transitu Romulæ ancillæ Dei.
16 De transitu Tharsillæ uirginis.
17 De transitu Musæ puellæ.
18 Quòd quibusdam paruulis regni cœlestis aditus à parentibus claudi tur, cum ab eis malè nutriuntur, ut de puero blasphemo ostendi- tur & postmodum declaratur.
19 De transitu Stephani serui Dei.
20 Quòd aliquando animæ meritum non in ipso egressu, sed post mortem uerius declaratur.
21 De duobus monachis Valentij abbatis.
22 De transitu Sorani abbatis.
23 De transitu Diaconi Ecclesiæ Marsorum.
24 De morte uiri Dei qui missus Bethel fuerat.
25 Si ante restitutionẽ corporis recipiantur in cœlo animæ iustorum.
26 Quibus modis morientes aliqua prædicunt, & de morte cuiusdam aduocati, & de reuelatione Gerontij ac Melliti monachorũ, & de morte pueri Armentarij, & de diuersitate linguarum.
C De morte Reparati.
De morte Curialis, cuius sepultura incensa est.
Si boni bonos in regno & mali malos in supplicio agnoscunt.
De quodam religioso moriente qui prophetas uidit.
Quòd se etiã ignotæ animæ nonnunquã exituræ cognoscũt, quæ uel pro culpis tormenta, uel pro bonis actibus similia sunt præmia recepturæ: & de morte Ioãnis & Vrsi atq; Eumorfi & Stephani.
De his qui per errorem duci uidentur è corpore, & de uocatione & de reuocatione Petri monachi, & de morte & resuscitatione Stephani: ac de uisione cuiusdam militis, & Deusdedit, cuius domus sabbato uisa est ædificari, & de pœna Sodomorum.
Quòd quorundam animæ adhuc in corpore positæ pœnale aliquid de spiritalibus uident: & de Theodoro puero.
De morte Chrysorij & monachi cuiusdam Iconiæ.
An post mortem ignis purgatorius sit.
D De anima Pascasij diaconi.
Cur in extremis temporibus tam multa de animabus claresçunt quæ
Vbi esse infernus credendus sit. (antè latuerunt.
Vtrum unus gehennæ ignis sit, an diuersi.
Si semper ardeant qui gehennæ incendio deputantur.
Quomodo anima immortalis dicitur, si constat quòd mortis damnatione puniatur.
De quodam sancto uiro qui ad mortem ueniens expauit.
Quòd quidã ne in morte timeant reuelatione roborantur, & de Antonio & Merulo & Ioanne monachis.
An obseruanda sint somnia, & quot sint modi somniorum.
De quodam uiro cui per somniũ longa uitæ spatia promissa sunt, & in breui tempore morte resecata.
An prosit animabus si mortuorũ corpora in Ecclesia fuerint sepulta.
De quadam sanctimoniali in Ecclesia sancti Laurentij sepulta, quæ dimidia apparuit incensa.

52 De Valeriani patricij sepultura.
53 De corpore Valentini sepulti ab Ecclesia post mortem proiecto.
54 De tinctoris corpore in Ecclesia sepulto, & postmodum nõ inuento.
55 Quid sit quod post mortem ualeat ad absolutionẽ animas adiuuare, & de Centumcellensi presbytero qui à cuiusdã spiritu petitus est ut per sacram hostiam post mortem potuisset adiuuari, & de anima iusti monachi.
A De uita & transitu Cassij episcopi. 56
De quodã ab hostibus capto, cuius uincula oblationis hora soluebantur: & de Caraca nauta per salutarẽ hostiã à naufragio liberato. 57
De uirtute ac mysterio uictimæ salutaris. 58
De affligendo corde inter sacra mysteria, & de mentis custodia post compunctionem. 59
De relaxandis culpis alienis, ut nostræ relaxentur. 60

LIBER QVARTVS
DIALOGI BEATI GREGORII.

Quòd æterna ac spiritalia ideo à carnalibus minus credantur, quia ea quæ audiunt, per experimentum minimè nouerunt.

CAPVT I.

OStquam de paradisi gaudijs B (culpa exigẽte) expulsus est primus humani generis parens, in huius cæcitatis atque exilij quam patimur uenit ærumnã: quia peccando extra semetipsum fusus, iam illa cœlestis patriæ gaudia quæ prius cõtemplabat, uidere nõ potuit. In paradiso quippe assueuerat homo uerbis Dei perfrui, beatorum angelorũ spiritibus cordis munditia & celsitudine uisionis interesse. Sed postquam huc ceciderit, ab illo quo implebat mentis lumine recessit. Ex cuius uidelicet carne nos in huius exilij cęcitate nati, audimus quidẽ cœlestem esse patriã, audimus eius cĩues angelos Dei, audimus eorundẽ an C gelorum socios spiritus iustorũ & perfectorũ. Sed carnales quique quia illa inuisibilia scire non ualent per experimentũ, dubitãt utrũ ne sit, quod corporalibus oculis nõ uident. Quæ nimirũ dubietas in primo parente nostro esse non potuit: quia exclusus à paradisi gaudijs hoc quod amiserat, quia uiderat recolebat. Hi aũt sentire audita nõ possunt, qui eorũ nullũ sicut ille saltẽ de præterito experimentũ tenent. Ac si enim prægnãs mulier mittat in carcerẽ, ibiq; pariat puerũ, qui natus puer in carcere nutriatur & crescat, cui si fortasse mater quæ hunc genuit solẽ, lunã, stellas, montes, & campos, uolantes aues, currentes equos nominet, ille uerò qui est in carcere natus & nutritus nihil aliud q; D tenebras carceris sciat, & hæc quidem esse audiat, sed quia per experimentũ nõ nouit, ueraciter esse diffidat: ita in hac exilij sui cæcitate nati homines, dũ esse summa & inuisibilia audiũt, diffidũt an uera sint, quia sola hęc infima in quib. nati sunt uisibilia nouerũt. Vnde factũ est ut ipse inuisibiliũ & uisibiliũ creator ad humani generis redemptionẽ unigenitus patris ueniret, & sanctũ spiritũ ad corda nostra mitteret: quatenus per eum uiuificati crederemus, quę adhuc scire per experimentũ nõ possumus. Quotquot ergo hunc spiritũ hæreditatis nostræ pignus accepimus, de uita inuisibiliũ non dubitamus. Quisquis aũt in hac credulitate adhuc solidus non est, debet proculdubio maiorum dictis fidem præbere, eisq; iam per spiritum sanctũ inuisibilium experimentũ habentibus credere: quia & stultus est puer si matrẽ ideo ęstimet de luce mẽtiri, quia ipse nihil aliud q; tenebras carceris agnouit. Petrus:

PLacet ualde quod dicis. Sed qui esse inuisibilia nõ credit, profectò infidelis est. Qui uerò infidelis est, in eo quod dubitat fidem non quærit, sed rationem.

Quòd sine fide neq; infidelis uiuat. Caput II.

Gregorius:

AVdacter dico, quia sine fide neq; infidelis uiuit. Nam si ab infideli percunctari uoluero quem patrem uel matrẽ habuerit, protinus respondebit, illum atq; illam. Quem si statim requiram, utrúm ne nouerit quando conceptus sit, uel uiderit quando natus: nihil horum se uel nosse uel uidisse fatebitur, & tamen quod non uidit credit. Nam illum patrem, illamq; se habuisse matrẽ absq; dubitatione testabitur.

Petrus:

FAteor: quia nunc usq; nesciui quòd infidelis haberet fidem.

Gregorius:

HAbent etiam infideles fidem, sed utinam in Deum. Quam si utiq; haberẽt, infideles non essent. Sed hinc in sua perfidia redarguendi sunt, hinc ad fidei gratiam prouocandi: quia si de ipso suo uisibili corpore credunt quod minimè uiderunt, cur inuisibilia non credunt quæ corporaliter uidere non possunt?

Quòd tres sunt uitales spiritus creati. Caput III.

NAm quia post mortem carnis uiuat anima, patet ratio, sed fidei admixta. Tres quippe uitales spiritus creauit omnipotens Deus. Vnum qui carne non tegitur: aliũ qui carne tegitur, sed non cum carne moritur: tertium qui carne tegitur, & cum carne moritur. Spiritus nanq; est qui carne non tegitur, angelorum: spiritus qui carne tegitur, sed cum carne non moritur, hominũ: spiritus cum carne tegitur & cum carne moritur, iumentorum omniumq; brutorum animalium. Homo itaq; sicut in medio creatus est, ut esset inferior angelo, superior iumento: ita aliquid habet cõmune cum summo, aliquid commune cum infimo: immortalitatem scilicet spiritus cum angelo, mortalitatẽ uerò carnis cum iumento: quousq; & ipsam mortalitatem carnis gloria resurrectionis absorbeat, & inhærendo spiritui caro seruetur in perpetuum: quia & ipse spiritus inhærendo carni seruatur in Deum. Quæ tamen caro nec in reprobis inter supplicia perfectè deficit: quia semper deficiendo subsistit, ut qui spiritu & carne peccauerunt, semper essentialiter uiuentes, & carne & spiritu sine fine moriantur.

Petrus:

Petrus:

RAtioni fideliũ placent cuncta quæ dicis. Sed quæso te, dum spiritus hominũ atq; iumentorum tanta districtione discernis, quid est quod Salomon ait: Dixi in corde meo de filijs hominũ, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs? Idcirco unus interitus est hominis & iumentorum, & æqua utriusq; conditio. Qui adhuc eandem suam sententiam subtiliter exequens adiungit: Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Quibus adhuc uerbis generalem diffinitionem subinfert dicens: Cuncta subiacent uanitati, & omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertentur.

Ecclc.3

De quæstione Salomonis qua dicitur: Vnus interitus est hominis & iumentorum. *Cap.* IIII.

Gregorius:

SAlomonis liber in quo hęc scripta sunt, Ecclesiastes appellatus est. Ecclesiastes autem propriè concionator dicitur. In cõcione uerò sententia promitur, per quam tumultuosa turbæ seditio comprimatur. Et cùm multi diuersa sentiunt, per concionantis rationẽ ad unam sententiam perducuntur. Hic igitur liber idcirco concionator dicitur: quia Salomon in eo quasi tumultuantis turbę susceptt sensum, ut ea per inquisitionẽ dicat, quæ fortasse per tentationem imperita mens sentiat. Nam quot sententias quasi per inquisitionem mouet, quasi tot in se personas diuersorũ susciptt. Sed concionator uerax uelut extensa manu omnium tumultus sedat, eosq; ad unam sententiã reuocat, cùm in eiusdem libri termino ait: Finem loquendi omnes pariter audiamus. Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo. Si enim in libro eodem per locutionem suam multorum personas non susceperat, cur ad audiendum loquendi finem secum pariter omnes admonebat? Qui igitur in fine libri dicit: Omnes pariter audiamus: ipse sibi testis est, quia in se multorũ personas susciptens, quasi solus locutus nõ est. Vnde & alia sunt quæ in libro eodem per inquisitionẽ mouentur, atq; alia quę per rationem satisfaciũt. Alia quæ ex tentati profert animo atque adhuc huius mundi delectationibus dediti: alia uerò in quibus ea quæ rationis sunt differat, atq; animũ à delectatione compescat. ibi nanq; ait: Hoc itaq; mihi uisum est bonum, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo. Et longè inferius subiungit: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Si enim bonũ est manducare & bibere, melius fuisse uidebatur ad domum conuiuij pergere quàm ad domum luctus. Ex qua re ostenditur: quia illud ex infirmantium persona intulit, hoc uerò ex rationis diffinitione subiunxit. Nam ipsas protinus ratiõis causas ediserit, & de domo luctus quæ sit utilitas ostendit, dicens: In illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & uiuens homo cogitat quid futurus sit. Rursus illic scriptũ est: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Et paulo pòst subditur: Adolescentia enim & uoluptas uana sunt. Qui dum hoc postmodum uanum esse redarguit, quod prius admonuisse uidebatur, patenter indicat quia illa quasi ex desiderio carnali uerba intulit, hæc uerò ex iudicij ueritate subiunxit. Sicut ergo delectationem prius carnalium ex primens, curis postpositis denunciat bonum esse manducare & bibere: quod tamen postmodũ ex iudicij ratione reprehendit, cum esse melius dicit ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: & sicut quod ait lætari debere iuuenem in adolescentia sua, quasi ex deliberatione carnalium proponit, & tamen postmodum per diffinitionẽ sententiæ adolescentiam & uoluptatem uana esse redarguit: ita etiã concionator noster uelut ex mente infirmantium humanæ suspicionis sententiam proponit dũ dicit: Vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua utriusq; conditio. Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. qui tamen ex diffinitione rationis suam postmodum sententiã protulit dicens: Quid habet amplius sapiens stulto, & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est uita? Qui igitẽ dixit: Nihil habet homo iumẽtis amplius, ipse rursum diffiniuit quia habet aliquid sapiens non solum amplius à iumento, sed etiam ab homine stulto, uidelicet ut pergat illuc ubi est uita. Quibus uerbis primum indicat quia hic hominũ uita non est, quam esse alibi testatur. Habet ergo homo hoc amplius iumẽtis: quia illa post mortem non uiuunt, hic uerò tunc uiuere inchoat, cùm per mortem carnis, hanc uisibilem uitam consummat. Qui etiam longè inferius dicit: Quodcunq; potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sciẽtia, nec sapiẽtia erit apud inferos, quò tu properas. Quomodo ergo unus interitus est hominis & iumenti, & æqua utriusque conditio? Aut quomodo nihil habet homo iumentis amplius, cùm iumenta post mortem carnis non uiuunt? hominum uerò spiritus pro malis suis operibus post mortem carnis ad inferos deducti, nec in ipsa morte moriuntur? Sed in utraq; tam dispari sententia demonstratur, quia concionator uerax & illud ex tentatione carnali intulit, & hoc postmodum ex spiritali ueritate diffiniuit.

Ecclc.12

Ecclc.5

Ecclc.7

Ecclc.11

Petrus:

LIbet nescisse quod requisiui, dum me in tanta subtilitate contigit discere quod nesciui. Sed quæso te ut me æquanimiter feras si ipse quoque apud te more Ecclesiastis nostri infirmantiũ in me personam susciepero, ut eisdem infirmantibus prodesse propinquius quasi per eorum inquisitionem possim.

Gregorius:

CVr condescendentẽ te infirmitati proximorum æquanimiter nõ feram? cùm Paulus dicat: Omnib. omnia factus sum, ut omnes facerẽ saluos. Quod ipse quoq; dum ex cõdescensione charitatis egeris, in hac re amplius uenerari debes, in qua morem egregij prædicatoris imitaris.

De quæstione animæ inuisibiliter exeuntis, an sit quæ uideri non possit. Caput V.

Petrus:

QVodam fratre moriente præsentē me fuisse contigit. Qui repentè dum loqueretur, uitalem emisit flatū, & quem prius mecū loquentē uidebam, subitò extinctū uidi. Sed eius anima utrū egressa sit an non, nō uidi: & ualde durum uidetur ut credatur res esse, quam nullus ualeat uidere.

Gregorius:

QVid mirum Petre si egredientem animam nō uidisti, quam & manentē in corpore nō uides? Nunquid nam modò cùm mecū loqueris, quia uidere in me non uales animā meam, idcirco me esse exanimem credis? Natura quippe animæ inuisibilis est, atq; ita ex corpore inuisibiliter egreditur, sicut in corpore inuisibiliter manet.

Quòd uita animæ manentis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est ex uirtute miraculorum. Caput VI.

Petrus:

SEd uitam animę in corpore manentis pensare possum ex ipsis motib. corporis: quia nisi corpori anima adesset, eiusdē membra corporis moueri non possent: uitam uerò animæ post carnem in quibus motibus quibúsue operibus uideam, dicas: ut ex rebus uisis etiam colligam quod uidere non possum.

Gregorius:

NOn quidē subtiliter, sed solerter dico: quia sicut uis animæ uiuificat & mouet corpus, sic uis diuina implet quæ creauit omnia: & alia inspirando uiuificat, alijs tribuit ut uiuant, alijs uerò hoc solummodo præstat ut sint. Quia uerò esse non dubitas creantem & regentem, implentem, & circumplectentē, transcendentem & sustinentem, incircumscriptum atq; inuisibilem Deum: ita dubitare non debes hunc inuisibilia obsequia habere. Debent quippe ea quæ ministrāt, ad eius similitudinem tendere cui ministrant: ut & quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia non dubitentur. Hæc autem quæ esse credimus, nisi sanctos angelos & spiritus iustorum? Sicut ergo motum considerans corporis, uitam animæ manentis in corpore perpendis ab imo, ita uitam animæ exeuntis è corpore perpendere debes à summo: quia potest inuisibiliter uiuere, quam oportet in obsequio inuisibilis conditoris manere.

Petrus:

REctè totum dicitur, sed mens refugit credere, quod corporeis oculis non ualet uideri.

Gregorius:

Heb. 11 CVm Paulus dicat: Est enim fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium: hoc ueraciter dicitur credi, quod non ualet uideri. Nam credi iam non potest quod uideri potest. Vt tamen te breuiter reducam ad te, nulla uisibilia nisi per inuisibilia uidentur. Ecce ēm cuncta corporea oculus tui corporis aspicit, nec tamen ipse corporeus oculus aliquid corporeum uideret, nisi hunc res incorporea ad uidendum acueret. Nam tolle mentem quæ non uidetur, & in cassum patet oculus qui uidebat. Subtrahe animā corpori, remanent proculdubio oculi in corpore aperti. Si igitur per se uidebant, cur discedente anima nihil uident? Hinc ergo collige: quia ipsa quoque uisibilia non nisi per inuisibilia uidentur. Ponamus quoq; ante oculos mētis ædificari domus, immēsas moles leuari, pendere magnas in machinis columnas: quis (quæso te) hoc opus operatur, corpus uisibile quod illas moles manibus trahit, an inuisibilis anima quæ uiuificat corpus? Tolle enim quod nō uidetur in corpore, & mox immobilia remanent cuncta quæ moueri uidebantur, sicut uisibilia corpora metallorum. Qua ex re pensandum est, quia in hoc quoq; mūdo uisibili nihil nisi per creaturā inuisibilem disponi potest. Nam sicut omnipotens Deus aspirando uel implendo ea quæ ratione subsistunt, & uiuificat & mouet inuisibilia: ita ipsa quoque inuisibilia implendo mouent atque sensificant carnalia corpora quæ uidentur.

Petrus:

IStis, fateor, allegationibus libenter uictus propè nulla iam esse hæc uisibilia existimare compellor, qui prius in me infirmantium personam suscipiens de inuisibilibus dubitabam. Itaq; placent cuncta quę dicis. Sed tamen sicut uitam animæ in corpore manentis ex motu corporis agnosco: ita uitam animæ post corpus apertis quibusdam rebus attestantibus cognoscere cupio.

Quia uita animæ manētis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est in uirtute miraculorum. Cap. VI.

Gregorius:

HAc in re si cor paratum tuæ dilectionis inuenio, in allegatiōe minimè laboro. Nunquid nam sancti Apostoli & martyres Christi præsentem uitam despicerent, & in mortem carnis animas ponerent, nisi certiorem animarū uitam subsequi scirent? Tu uerò ipse inquies, quia uitam animæ in corpore manentis ex motibus corporis agnoscis, & ecce hi qui animas in mortem posuerunt, atq; animarū uitam post mortem carnis esse crediderunt, quotidianis miraculis coruscant. Ad extincta nanq; eorum corpora uiuentes ægri ueniunt & sanantur, periuri ueniunt & dæmonio uexantur, dæmoniaci ueniunt & liberantur, leprosi ueniūt & mundantur, deferuntur mortui & suscitantur. Pensa itaq; eorum animæ qualiter uiuunt illic ubi uiuunt, quorū hic mortua corpora in tot miraculis uiuunt. Si igitur uitam animæ manentis in corpore deprehendis ex motu membrorū, cur non perpendis uitam animæ post corpus etiā per ossa mortua in uirtute miraculorum?

Petrus:

NVlla ut opinor huic allegationi ratio obstitit, in qua ex rebus uisibilibus cogimur credere quod non uidemus.

De egressi-

De egressibus animarum. Cap. VII.

Gregorius:

PAulo superius questus es morientis cuiusdã egredientem te animam non uidisse: sed hoc ipsum iam culpæ fuit, quòd corporeis oculis rem uidere inuisibilem quæsisti. Nam multi nostrum mentis oculum fide pura & uberi oratione mundantes, egrediẽtes è carne animas frequenter uiderunt. Vnde nũc mihi necesse est, uel qualiter egredientes animæ uisę sint, uel quãta ipsæ dũ egrederentur, uiderint enarrare: quatenus fluctuanti animo quod plenè ratio non ualet, exempla suadeant. In secundo nanque huius operis libro iam præfatus sum, quòd uir uenerabilis Benedictus, sicut à fidelib. eius discipulis agnoui, lõgè à Capuana urbe positus, Germani eiusdem urbis episcopi animam nocte media in globo igneo ad cœlũ ferri ab angelis aspexit. Qui eãdem quoq; ascendentem animam intuens, mentis laxato sinu quasi sub uno solis radio cunctum in suis oculis collectum mundum uidit.

De egressu animæ Speciosi monachi. Cap. VIII.

EIsdem quoq; discipulis illius narrantibus dixi, quia duo nobiles uiri atq; exterioribus studijs eruditi germani fratres, quorum unus Speciosus, alter Gregorius dicebatur, eius se regulæ in sancta conuersatione tradiderunt. Quos idem pater uenerabilis in monasterio quod iuxta Terracinensem urbem construxerat, fecit habitare. Qui multas quidem pecunias in hoc mũdo possederant: sed cũcta pauperibus pro animarum suarum redemptione largiti sunt, & in eodem monasterio permanserunt. Quorum unus, scilicet Speciosus, dum pro utilitate monasterij iuxta Capuanam urbem missus fuisset, die quadam frater eius Gregorius cum fratribus ad mensam sedens atq; conuescens, per spiritum subleuatus aspexit, & uidit Speciosi germani sui animam tam longè à se positi de corpore exire: quod mox fratribus indicauit & cucurrit, famq; eundem fratrem suum sepultum reperit: quem tamen hora ea qua uiderat exisse de corpore, inuenit.

De anima cuiusdam inclusi. Cap. IX.

QVidam religiosus atque fidelissimus uir ad huc mihi in monasterio posito, narrauit quod aliqui de Siciliæ partib. nauigio Romam petentes, in mari medio positi, cuiusdam serui Dei qui in Samnio fuerat inclusus, ad cœlũ ferri animam uiderũt. Qui descendẽtes ad terrã, causamq; an ita esset acta perscrutantes, illo die inuenerũt obijsse Dei famulum, quo eum ad cœlestia regna ascendisse cognouerunt.

De egressu animæ Spei abbatis. Cap. X.

ADhuc in monasterio positus cuiusdam ualde uenerabilis uiri relatione cognoui quod dico. Aiebat enim, quia uenerabilis pater nomine Spes, monasterium construxit, in loco cui uocabulum Cample est, qui sexti fermè milliarij interiacente spacio à uetusta Nursiæ urbe disiungitur. Hunc omnipotens & misericors Deus ab æterno uerbere flagellando protexit, eiq; dispensationis suæ maximam securitatem seruauit & gratiam, quantumq; eum prius flagellando diligeret, postmodum perfectè sanando monstrauit. Eius nanq; oculos per quadraginta annorum spacium continuæ cæcitatis tenebris pressit, nullum ei lumen uel extremę uisionis aperiẽs. Sed quia nemo in uerbere illius gratia se destituẽte subsistit, & nisi idem misericors pater qui pœnam irrogat patientiam præstet, mox per impatientiã peccatum nobis ipsa auget correptio peccatorum: fitq; modo miserabili ut culpa nostra unde sperare debuit terminum, inde sumat augmentum: idcirco nostra Deus infirma conspiciens flagellis suis custodiam permiscet, atq; in percussione sua electis filijs nunc misericorditer iustus est, ut sint quibus postea debeat iustè misereri. Vnde uenerabilẽ senem dum exterioribus tenebris premeret, interna nunquam luce destituit. Qui cùm flagello fatigaretur corporis, habebat per sancti spiritus custodiam consolationẽ cordis. Cùm uerò iam anni quadragesimi fuisset in cæcitate tempus expletũ, ei Dominus lumẽ reddidit, & uicinum suum obitum denunciauit: atq; ut monasterijs circunquaque constructis uerbum uitæ prædicaret, admonuit, quatenus corporis recepto lumine, uisitatis in circuitu fratribus cordis lumen aperiret. Qui statim iussis obtemperans, fratrum cœnobia circuiuit, mandata uitæ quæ agendo didicerat, prædicauit. Quintodecimo igitur die ad monasteriũ suum peracta prædicatione reuersus est, ibiq; fratribus conuocatis astans in medio, sacramentum dominici corporis & sanguinis sumpsit, moxq; cũ eis mysticos Psalmorum cantus exorsus est. Qui illis psallentibus, orationi intentus animam reddidit. Omnes uerò fratres qui aderant, ex ore eius exisse columbam uiderũt, quæ mox aperto tecto oratorij egressa aspicientibus fratribus penetrauit cœlum. Cuius idcirco animã in columbæ specie apparuisse credendum est, ut omnipotens Deus ex hac ipsa specie ostẽderet, quàm simplici corde ei uir ille seruisset.

De egressu animæ Vrsini presbyteri. Cap. XI.

SEd neq; hoc sileam quod uir uenerabilis abbas Stephanus, qui nõ longè ante hoc in hac urbe defunctus est, quem ipse etiam bene nosti, in eadem prouincia Nursiæ contigisse referebat. Aiebat enim quòd illic presbyter quidam cõmissam sibi cum magno timore Domini regebat Ecclesiã. Qui ex tempore ordinationis acceptæ presbyterã suam ut sororẽ diligens, sed quasi hostẽ cauẽs, ad se propius accedere nũquã sinebat, eamq; sibimet propinquare nulla occasione permittẽs, ab ea sibi communionẽ funditùs familiaritatis abscideratHabẽt quippe sancti uiri hoc proprium, nam ut semper ab illicitis longè sint, à se plerunq; etiam licita abscindunt. Vnde idem uir, ne unquã per eam incurreret culpam, sibi etiam per illam ministrari recusabat necessaria. Hic ergo uenera-

rabilis presbyter cùm longam uitæ impleſſet æta tem,anno quadrageſimo ordinationis ſuæ inardeſcente grauiter febre correptus,ad extrema deductus eſt.Sed cùm eũ presbytera ſua cõſpiceret ſolutis iam membris quaſi in morte diſtentum, ſi quod adhuc ei uitale ſpiramen ineſſet, narib. eius appoſita curauit aure dignoſcere. Quod ille ſentiens,cui tenuiſſimus inerat flatus, quantulo adniſu ualuit ut loqui potuiſſet, inferueſcente ſpiritu,collegit uocem atque erupit,dicens: Recede à me mulier, adhuc igniculus uiuit, paleam tolle. Illa igitur recedente, creſcente uirtute corporis, cum magna cœpit lætitia clamare, dicens : Bene ueniant domini mei, bene ueniant domini mei: quid ad tantillum ſeruulum ueſtrum eſtis dignati conuenire? Venio,uenio,gratias ago,gratias ago. Cúnque hoc iterata crebrò uoce repetereT, quibus hoc diceret, noti ſui qui illum circunſtetерant,requirebant. Quibus ille admirando reſpondit,dicens: Nunquid hic conueniſſe ſanctos Apoſtolos non uidetis? beatum Petrum & Paulum primos Apoſtolorum nõ aſpicitis? Ad quos iterum conuerſus dicebat: Ecce uenio, ecce uenio: atque inter hæc uerba animam reddidit. Et quia ueraciter ſanctos Apoſtolos uiderit, eos etiam ſequendo teſtatus eſt.quod plerunque contingit iuſtis,ut in morte ſua ſanctorum præcellentium uiſiones aſpiciant, ne ipſam mortis ſuæ pœnalem ſententiam pertimeſcant : ſed dum eorum menti internorum ciuium ſocietas oſtenditur, à carnis ſuæ copula ſine doloris & formidinis fatigatione ſoluantur.

De anima Probi Reatinæ urbis epiſcopi. Cap. XII.

QVa de re neq; hoc ſileam,quod Probus omnipotentis Dei famulus,qui nunc in hac urbe monaſterio præſtò eſt, quod appellatur Reatũ, de Probo patruo ſuo Reatinæ ciuitatis epiſcopo mihi narrare conſueuit,dicens: Quia appropinquante uitæ eius termino, eum grauiſſima depreſſit ægritudo. Cuius pater nomine Maximus, pueris circumquaque tranſmiſſis colligere medicos ſtuduit, ſi fortaſſe eius moleſtiæ ſubueniri potuiſſet.Sed congregati ex uicinis locis undique medici, ad tactum uenæ denunciauerunt eius exitum citius affuturum . Sed cùm iam tempus refectionis incumberet, atque diei hora tardior excreuiſſet, uenerandus Epiſcopus de illorũ potius quàm de ſua ſalute ſollicitus, eos qui aderant admonuit, cum ſene patre in ſuperioris epiſcopij ſui partes aſcendere, ſeq; poſt laborem reficiendo reparare. Omnes igitur aſcenderunt domum,unus ei tantummodo paruulus relictus eſt puer,quem nunc quoque prædictus Probus aſſerit ſupereſſe. Qui dum lecto iacentis aſſiſteret,ſubitò aſpexit intrantes ad uirum Dei quoſdam uiros ſtolis candidis amictos, qui eundem quoque candorem ueſtium uultuum ſuorũ luce uincebãt, Qua ſplẽdoris etiam claritate perculſus, quí nam illi eſſent, emiſſa cœpit uoce clamare. Qua uoce etiam Probus epiſcopus commotus, intrãtes eos aſpexit & agnouit,atq; eundem ſtridentem uagientemq; puerum conſolari cœpit,dicens:Noli timere:quia ad me ſanctus luuenalis & ſanctus Eleutherius martyres uenerunt. Ille autem tantæ uiſionis nouitatem non ferens, curſu concito extra fores fugit,atq; eos quos uiderat, patri ac medicis nunciauit.Qui concitè deſcenderunt,ſed ægrum quem reliquerant,iam defunctum inuenerunt:quia illi eum ſecum tulerant, quorum uiſionem puer ferre non potuit,qui hic remanſit.

De tranſitu Gallæ ancillæ Dei. Cap. XIII.

INterea neq; hoc ſilendum arbitror, quod mihi perſonarum grauium atq; fidelium eſt relatione compertum.Gothorum nanque temporibus Galla huius urbis nobiliſſima puella Symachi cõſulis ac patricij filia, intra adoleſcentiæ tempora marito tradita,in unius anni ſpacio eius eſt morte uiduata. Quam dum feruente mundi copia ad iterandum thalamum & opes & ætas uocaret, elegit magis ſpiritalibus nuptijs copulari Deo, in quibus à luctu incipitur,ſed ad gaudia ęterna peruenitur,quàm carnalibus nuptijs ſubijci,quæ à lætitia ſemper incipiunt, & ad finem cum luctu tendunt. Huic autem cùm ualde ignea conſperſio corporis ineſſet , cœperunt medici dicere: quia niſi ad amplexus uiriles rediret,calore nimio contra naturam barbas eſſet habitura: quod ita quoque pòſt factum eſt.Sed ſancta mulier nihil exterius deformitatis timuit,quæ interius ſponſi cœleſtis ſpeciem amauit: nec uerita eſt ſi hoc in illa fœdaretur,quod à cœleſti ſpõſo in ea non amaretur. Mox ergo ut eius maritus defunctus eſt, abiecto ſeculari habitu,ad omnipotentis Dei ſeruitium ſeſe apud beati Petri apoſtoli Eccleſiam monaſterio tradidit,ibiq; multis annis ſimplicitati cordis atque orationi dedita, larga indigentibus eleemoſynarum opera impendit.Cunq; omnipotens Deus perennem iam mercedem reddere eius laboribus decreuiſſet, cancri ulcere in mamilla percuſſa eſt. Nocturno autem tempore ante lectum eius duo candelabra lucere conſueuerant:quia uidelicet amica lucis, non ſolum ſpiritales,ſed etiam corporales tenebras odio habebat.Quæ dum nocte quadam ex hac eadem iaceret infirmitate fatigata, uidit beatum Petrum apoſtolum inter utraque candelabra, ante ſuum lectum cõſtitiſſe,nec perterrita timuit, ſed ex amore ſumens audaciam exultauit,eique dixit: Quid eſt Domine mi, dimiſſa ſunt mihi peccata mea? Cui ille, benigniſſimi ut eſt uultus, inclinato capite annuit, dicens: Dimiſſa,ueni. Sed quia quandam ſanctimonialem fœminam in eodem monaſterio præ cæteris diligebat,ilico Galla ſubiunxit: Rogo ut ſoror Benedicta mecum ueniat. Cui ille reſpondit:Non,ſed illa talis ueniat tecum.Hæc uerò quam petis , die te erit trigeſimo ſecutura. His itaque expletis, uiſio Apoſtoli aſſiſtentis & colloquentis ei ablata eſt. At illa protinus cunctæ cõgregationis acciuit matrem,eiq; quid uide

rit,

rit,quid ue audierit, indicauit. Tertio autem die cum ea quæ iussa fuerat sorore defuncta est. Illa uerò quam ipsa poposcerat,die est trigesimo subsecuta. Quod factum nunc usque in eodem monasterio manet memorabile,sicq; hoc à præcedentibus matribus traditum,narrare illic solent subtiliter iuniores quæ nunc sunt sanctimoniales uirgines,ac si illo in tempore huic tam grandi miraculo & ipsę affuissent.

De transitu Seruuli paralytici. Cap. XIIII.

SEd inter hæc sciendum est, quia sæpe animabus exeuntibus electorum,dulces solent laudes cœlestes erumpere, ut dum illas libenter audiunt,dissolutionem carnis ab anima sentire minimè permittantur. Vnde in homelijs quoque Euangelij iam narrasse me memini,quòd in ea porticu quæ euntibus ad Ecclesiam beati Clementis est peruia, fuit quidam Seruulus nomine, cuius te quoq; non ambigo meminisse: qui quidem pauper rebus, sed meritis diues erat, quem longa ægritudo dissoluerat. Nam ex quo illum scire potuimus,usque ad finem uitæ paralyticus iacebat. Quid dicam quia stare nō poterat,qui nunquam in lecto surgere uel ad sedendum ualebat, nunquam manum suam ad os ducere,nunquam se potuit in latus aliud declinare? Huic ad seruiendum māter cum fratre aderat, & quicquid ex eleemosyna potuisset accipere,hoc eorum manibus pauperibus erogabat. Nequaquam literas nouerat, sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & religiosos quosq; in hospitalitatem suscipiens, hos coram se studiosè legere faciebat. Factum est ut iuxta modū suum plenè sacram scripturam disceret,cùm,sicut dixi,literas funditùs ignoraret. Studebat semper in dolore gratias agere,hymnis Dei & laudibus diebus ac noctibus uacare. Sed cùm iam tempus esset ut tanta eius patientia remunerari debuisset,mēbrorum dolor ad uitalia redijt. Cunq; iam se morti proximum agnouisset, peregrinos uiros,atq; in hospitalitatem susceptos admonuit,ut surgerent,& cum eo Psalmos pro expectatione sui exitus decantarent. Cunq; cum eis & ipse moriens psalleret,uoces psallētium repentè compescuit cum terrore magni clamoris,dicēs: Tacete. Nunquid non auditis quantæ resonent laudes in cœlo? Et dum ad easdem laudes quas intus audierat,aurem cordis intenderet,sancta illa anima carne soluta est. Qua scilicet exeunte, tanta illic fragrantia odoris aspersa est, ut omnes qui illic aderant,inæstimabili suauitate replerentur,ita ut per hoc patenter cognoscerēt, quòd eas laudes in cœlo susceperint. Cui rei monachus noster interfuit, qui nunc usque uiuit, & cum magno fletu attestari solet: quia quousq; corpus eius sepulturæ traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non recessit.

De transitu Romulæ ancillæ Dei. Cap. XV.

IN eisdem quoque homelijs rem narrasse me recolo,quam Speciosus compresbyter meus qui hanc nouerat me narrante attestatus est. Eo nan-

A que tempore quo monasterium petij, anus quædam Redempta nomine, in sanctimoniali habitu constituta in urbe hac iuxta beatæ Mariæ semper uirginis Ecclesiam manebat. Hæc illius Herundinis discipula fuerat, quæ magnis uirtutibus pollens,super Prænestinos montes uitam eremiticam duxisse ferebatur. Huic autem Redemptæ duæ in eodem habitu discipulæ fuerant: una nomine Romula, & altera quæ nunc adhuc superest, quam quidem facie scio, sed nomine nescio. Tres itaque hæ in uno habitaculo commanentes, morum quidem diuitijs plenam, sed tamen pauperem rebus uitam ducebant. Hæc autem quam præfatus sum Romula, aliam quam prædixi con
B discipulam suam magnis uitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, summæ obedientiæ, custos oris sui ad silentium, studiosa ualde ad continuæ orationis usum. Sed quia plerunq; hi quos iam homines perfectos æstimant,adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut sæpe imperiti homines necdum perfectè sculpta sigilla conspicimus,& iam quasi perfecta laudamus,quæ tamen adhuc artifex considerat & limat,laudari iam audit, & tamen ea tundere meliorando nō desinit: hæc,quam prædximus, Romula,ea quam Græco uocabulo medici paralysin uocāt,molestia corporali percussa est, multisque annis in lectulo decubans, penè omni iacebat membrorum officio destituta. Nec tamē hæc eadem eius mētem ad impatientiam flagella per
C duxerant. Nam ipsa ei detrimenta membrorum facta fuerant incremēta uirtutum: quia tanto sollicitius ad usum orationis excreuerat, quanto & aliud quodlibet agere nequaquam ualebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam præfatus sum,quæ utraq; discipulas suas filiarum loco nutriebat, uocauit dicens: Mater ueni, mater ueni. Quæ mox cum alia eius cōdiscipula surrexit,sicut utriusque referentibus & multis eadem res claruit, & ego quoq; in eodem tempore agnoui. Cunq; noctis medio lectulo iacentis assisterēt, subitò cœlitùs lux emissa,omne illius cellulæ spacium impleuit, & splendor tantæ claritatis emicuit, ut corda assistentium inæstimabili pauore perstringeret, atq;, ut pòst ipsæ referebant, omne
D in eis corpus obrigesceret, ut & in subito stupore manerent. Cœpit nanque quasi cuiusdam magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostiumq; cellulæ concuti,ac si ingredientium turba premeretur: atq;,ut dicebant,intrantium multitudinem sentiebant,sed nimietate timoris & luminis uidere nō poterāt: quia earū oculos & pauor depresserat,& ipsa tanti luminis claritas reuerberabat. Quā lucē protinus est miri odoris fragrantia subsecuta,ita ut earū animū,quia lux emissa terruerat,odoris suauitas refoueret. Sed cùm uim claritatis illius ferre non possent, cœpit eadē Romula assistentem & trementem Redemptam suorum morum magistram blanda uoce consolari, dicens: Noli timere mater,non moriar modò. Cūq; hoc crebrò diceret,paulatim lux quę fuerat emissa,sub-

sa, subtracta est, sed is qui subsecutus est, odor remansit. Sicq; dies secundus & tertius transijt, ut aspersa odoris fragrantia remaneret. Nocte igitur quarta, eandem magistram suam iterum uocauit: qua ueniente uiaticum petijt, & accepit. Necdum uerò eadem Redempta, uel illa alia eius discipula à lectulo iacẽtis abscesserant: & ecce subitò in platea ante eiusdem cellulæ ostium duo chori psallentium constiterant, & sicut se dicebãt sexus ex uocibus discreuisse, psalmodiæ cantus dicebant uiri, & fœminæ respondebant. Cunq; ante fores cellulæ exhiberentur cœlestes exequiæ, sancta illa anima carne soluta est. Qua ad cœlum ducta, quanto chori psallentium altius ascendebãt, tanto cœpit psalmodia lenius audiri, quousq; & eiusdem psalmodiæ sonitus, & odoris suauitas elongata finiretur.

De transitu Tharsillæ sacræ uirginis. Cap. XVI.

NOnnunquam uerò in consolatione egredientis animæ, ipse apparere solet author ac retributor uitæ. Vnde & hoc quod de Tharsilla amita mea in homelijs Euangelij dixisse me recolo, replicabo: quæ inter duas alias sorores suas uir tute continuæ orationis, grauitate uitæ, singularitate abstinentiæ, ad culmen sanctitatis excreuerat. Huic per uisionem Fœlix atauus meus, huius Romanæ Ecclesiæ antistes apparuit, eiq; mansionem perpetuæ claritatis ostẽdit, dicẽs: Veni, quia in hac te lucis mansione recipiã. Quæ subsequenti mox febre correpta, ad diem peruenit extremũ. Et sicut nobilibus fœminis uirisq; morientibus multi conueniunt, qui eorum proximos consolentur, eadem hora exitus ipsius multi uiri ac fœminæ eius lectulum circunsteterunt. Tunc subitò illa sursum respiciens Iesum uenientem uidit, & cum magna animaduersione cœpit circunstantibus clamare, dicens: Recedite, recedite: Iesus uenit. Cunq; in eum intenderet quem uidebat, sancta illa anima è corpore est egressa. Tantaq; subitò fragrantia miri odoris aspersa est, ut ipsa quoq; suauitas cunctis ostenderet illic authorem suauitatis uenisse. Cunq; corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longæ orationis usu, in cubitis eius & genibus camelorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse. Et quid uiuens eius spiritus semper egisset, caro mortua testabatur.

De transitu Musæ puellæ. Cap. XVII.

SEd nec hoc sileam quod prædictus Probus Dei famulus de sorore sua, nomine Musa, puella parua narrare cõsueuit, dicẽs: Quòd quadam nocte ei per uisionem sancta Dei genitrix uirgo Maria apparuit, atq; coæuas ei in albis uestibus puellas ostendit. Quibus illa cùm admisceri appeteret, sed se eis iungere non auderet, beatæ Mariæ uirginis est uoce requisita an uelit cum eis esse, atq; in eius obsequio uiuere. Cui cũ puella eadem diceret, Volo, ab ea protinus mandatum accepit, ut nihil ultrà leue & puellare ageret, & à risu & iocis se abstineret, sciens per omnia quòd inter easdem uirgines quas uiderat, ad eius obsequium die trigesimo ueniret. Quibus uisis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnemq; à se leuitatem puellaris uitæ magna grauitatis deterst ma nu. Cúnque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, requisita rem retulit, quid sibi beata Dei genitrix iusserit, uel qua die itura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post uigesimumquintũ diem febre correpta est. Die autẽ trigesimo, cùm hora eius exitus propinquasset, eandem beatam genitricem Dei cum puellis quas per uisionem uiderat, ad se uenire conspexit. Cui se etiam uocanti respondere cœpit, & depressis reuerenter oculis aperta uoce clamare: Ecce domina uenio, ecce domina uenio. In qua etiam uoce spiritum tradidit, & ex uirgineo corpore, habitatura cum sanctis uirginibus, exiuit.

Petrus:

CVm humanum genus multis atq; innumeris uitijs sit subiectum, Hierusalem cœlestis patriæ maximam partem ex paruulis uel infantibus arbitror posse compleri.

Quòd quibusdam paruulis regni cœlestis aditus à parentibus clauditur, cùm ab eis malè nutriuntur, & de puero blasphemo ostenditur, & postmodum declaratur.

Caput XVIII.

Gregorius:

ET si omnes baptizatos infantes, atque in eadem infantia moriẽtes ingredi regnum cœleste credendum est, omnes tamen paruulos quiscilicet iam loqui possunt, regna cœlestia ingredi credendum non est: quia nonnullis paruulis eiusdem regni cœlestis aditus à parentibus clauditur, si malè nutriantur. Nam quidam uir cunctis in hac urbe notissimus ante triennium filium habuit annorum, sicut arbitror, quinq; quem nimis carnaliter diligens remissè nutriebat. atque idem paruulus, quod dictu graue est, mox ut eius animo aliquid obstitisset, maiestatẽ Dei blasphemare consueuerat, qui in hac ante triennium mortalitate percussus, uenit ad mortem. Cúnque eum suus pater in sinu teneret, sicut hi testati sunt qui præsentes fuerunt, malignos ad se uenisse spiritus trementibus oculis puer aspiciens cœpit clamare: Obsta pater, obsta pater. Qui clamans declinauit faciem, ut se ab eis in sinu patris absconderet. Quem cùm ille trementem requireret, quid uideret, puer adiunxit, dicens: Mauri homines uenerunt, qui me tollere uolunt. Qui cùm hoc dixisset, maiestatis nomen protinus blasphemauit, & animam reddidit. Vt enim omnipotens Deus ostenderet pro quo reatu talibus fuisset traditus executoribus, unde uiuentem pater suus noluit corrigere, hoc morientem permisit iterare: ut qui diu per diuinitatis patientiam blasphemus uixerat, quandoque per diuinitatis iudicium blasphemaret & moreretur: quatenus reatum suum pater eius agnosceret, qui paruuli filij animam neglígens, non paruulum peccatorem gehennæ ignibus nutrisset. Sed interim hoc triste seponentes ad ea quæ narrare cœperamus, læta redeamus.

De

De transitu Stephani uiri Dei. Cap. XIX.

PRædicto etenim Probo alijsq; religiosis narrantibus uiris agnoui, ea quæ indicare audientibus de uenerabili patre Stephano in homelijs Euangelij curaui. Fuit enim uir, sicut idē Probus & multi alij testantur, nihil in hoc mūdo possidens, nihil requirens, solam cum Deo pauperta tem diligens, inter aduersa semper patientiam amplectens, conuentus secularium fugiens, uacare semper orationi concupiscens. De quo unum bonum uirtutis refero, ut ex hoc uno ualeant multa eius bona pensari. Is nanq; cùm quadam die messem quam sua manu secuerat, decisam ad aream deduxisset, nihilq; aliud cum discipulis suis ad totius anni stipendium haberet, quidam peruersæ uoluntatis uir antiqui hostis stimulis instigatus, eandem messem igne suppositio, ita ut erat in area incendit. Quod factum dum alter conspiceret, eidem Dei famulo cucurrit & nūciauit. Quod postquam indicauit, adiūxit dicens: Væ uæ pater Stephane, quid tibi contigit? cui statim uultu ac mente placida ille respondit: Væ quid illi contigit qui mihi hoc fecit. nam mihi quid contigit? In quibus eius uerbis ostenditur in quo uirtutis culmine sedebat, qui unum quod in sumptum mundi habuerat, tam secura perdebat mente: magisq; illi condolebat qui peccatum commiserat, quam sibi qui peccati illius damna tolerabat: nec pēsabat quid ipse exterius, sed culpæ reus quantum perdebat intus. Hunc itaq; cùm dies mortis egredi de corpore urgeret, conuenerunt multi ut tam sanctæ animæ de hoc seculo recedenti suas animas commendarent. Cúnque lecto illius hi qui conuenerant, omnes assisterent, alij ingredientes angelos uiderunt, sed dicere aliquid nullo modo potuerunt, alij omnino nil uiderunt: sed omnes qui aderant, ita uehementissimus timor perculit, ut nullus egrediente illa sancta anima illic stare potuisset. Et hi ergo qui uiderant, & hi qui omnino nil uiderāt, uno omnes timore percussi & territi fugerunt, ut palām daret intelligi quæ & quanta uis esset, quæ illam egredientem animam susciperet, cuius egressum nemo mortalium ferre potuisset.

Quòd aliquando animæ meritum non in ipso suo egressu, sed post mortem uerius declaratur. Cap. XX.

SEd inter hæc sciendum est, quia aliquando animæ meritum non in ipso suo egressu ostenditur, post mortem uerò certius declaratur. Vnde & sancti martyres ab infidelibus crudelia multa perpessi sunt, qui tamen, ut prædiximus, ad ossa sua mortua, signis quotidie & miraculis claresc unt.

De duobus monachis Valentij abbatis. Cap. XXI.

VItæ nanque uenerabilis Valentius, qui pòst in hac Romana urbe mihi sicut nosti, meo quoq; monasterio præfuit, prius in Valeriæ prouincia suum monasterium rexit. In quo dum Longobardi sæuientes uenissent, sicut eius narratione didici, duos eius monachos in ramis unius arboris suspenderūt: qui suspensi, eodem die defuncti sunt. Facto autem uespere, utrorumq; eorum spiritus claris illic apertisq; uocibus psallere cœperunt, ita ut ipsi quoque qui eos occiderāt, cùm uoces psallentium audirent, nimium mirati terrerentur. Quas uidelicet uoces captiui quoque omnes qui illic aderant, audierunt, atq; eorum psalmodiæ postmodum testes extiterunt. Sed has uoces spirituum omnipotens Deus idcirco pertingere uoluit ad aures corporum, ut uiuentes quiq; in carne discerent: quia si Deo seruire studeant, post carnis mortem uerius uiuant.

De transitu Surani abbatis. Cap. XXII.

QVibusdam religiosis quoq; uiris attestantibus adhuc in monasterio positus agnoui, quòd hoc Longobardorū tempore iuxtà in hac prouincia quæ Sura nominatur, quidam monasterij pater uitæ uenerabilis Suranus nomine fuerit, qui captiuis aduenientibus, atq; à Longobardorum deprædatione fugientibus, cuncta quæ in monasterio uidebatur habere, largitus est. Cunq; in eleemosynis uestimenta sua, ac fratrum omnia, & cellarium consumpsisset, quicquid habere in horto potuit expendit. Expensis uerò rebus omnibus Longobardi ad eum subitò uenerunt, eumq; tenuerunt, & aurum ab eo petere cœperunt. Quibus cùm ille diceret se omnino nihil habere, in uicino monte ab eis ductus est, in quo sylua immensæ magnitudinis stabat. Ibi captiuus quidam fugiens in caua arbore latebat: ubi unus ex Longobardis educto gladio prædictum uenerabilem occidit uirum. Cuius corpore in terram cadente, mons omnis protinus & sylua concussa est, ac si se ferre nō posse pōdus sanctitatis eius diceret terra, quæ tremuisset.

De transitu diaconi Ecclesiæ Marsorum. Cap. XXIII.

ALius quoq; in Marsorū prouincia uitæ ualde uenerabilis diaconus fuit: quem inuentum Longobardi tenuerunt, quorum unus educto gladio caput eius amputauit. Sed cùm corpus eius in terram caderet, ipse qui hunc capite truncauerat, immundo spiritu correptus, ad pedes eius corruit, & quòd amicum Dei occiderit, inimico Dei traditus ostendit.

Petrus:

QVid est hoc quæso te, quòd omnipotens Deus sic permittit mori, quos tamen post mortem cuius sanctitatis fuerint, non patitur cælari?

De morte uiri Dei, qui missus Bethel fuerat. Cap. XXIIII.

Gregorius:

CVm scriptum sit: Iustus quacūq; morte præuentus fuerit, iustitia eius non auferetur ab eo: electi qui proculdubio ad perpetuam uitam tendunt, quid eis obest, si ad modicum durè moriuntur? Et est fortasse nonnunquam eorum culpa, licet minima, quæ in eadem debeat morte resecari. Vnde fit, ut reprobi potestatem quidem contra uiuentes accipiant: sed illis morientibus hoc in eis

in eis grauius uindicatur, quòd contra bonos po- A
teſtatem ſuę crudelitatis acceperunt: ſicut idem
carnifex qui eundem uenerabilẽ diaconũ uiuentẽ
ferire permiſſus eſt, gaudere ſuper mortuum per-
miſſus nõ eſt. Quod ſacra quoq; teſtãtur eloquia.
Nam uir Dei cõtra Samariã miſſus, quia per ino-
bedientiam in itinere comedit, hũc leo in eodem
3.Reg.13 itinere occidit. Sed ſtatim illic ſcriptũ eſt: Quia ſte
tit leo iuxta aſinum, & non comedit de cadauere.
Ex qua re oſtenditur, quòd peccatũ inobedientię
in ipſa fuerit morte laxatum: quia idem leo quem
uiuentem præſumpſit occidere, contingere non
præſumpſit occiſum. Qui em̃ occidẽdi auſum ha
buit, de occiſi cadauere comedendi licẽtiam non
accepit: quia is qui culpabilis in uita fuerat, puni-
ta inobedientia erat iam iuſtus ex morte. Leo er- B
go qui prius peccatoris uitam necauerat, cuſtodi
uit poſtmodum cadauer iuſti.

Petrus:

PLacet quod dicis: ſed noſſe uellẽ ſi nunc ante
reſtitutionem corporum in cœlo recipi uale-
ant animæ iuſtorum.

Si ante reſtitutionem corporis recipiantur in cœlo animæ iuſtorum. Cap. XXV.

Gregorius:

HOc neq; de omnibus iuſtis fateri poſſumus,
neq; de omnibus negare. Nam ſunt quorũ-
dam iuſtorũ animæ, quæ à cœleſti regno quibuſ-
dam adhuc manſionibus differunt̃. In quo dilatio
nis damno quid aliud innuitur, niſi quòd de per-
fecta iuſtícia aliquid minus habuerunt? Et tamen C
luce clarius cõſtat: quia perfectorum animæ mox
ut huius carnis clauſtra exeunt, in cœleſtis regni
ſedibus recipiunt̃: quod & ipſa per ſe ueritas teſta
Luc.17 tur dicens: Vbicunq; fuerit corpus, illuc congre-
gabunt̃ & aquilæ. Quia ubi ipſe redemptor no-
ſter eſt corpore, illuc proculdubio colliguntur iu
Phil.1 ſtorum animæ. Et Paulus: Cupio diſſolui, & eſſe
cum Chriſto. Qui ergo Chriſtum in cœlo eſſe nõ
dubitat, nec Pauli animã eſſe in cœlo negat. Qui
etiam de diſſolutione ſui corporis, atq; de inhabi-
2.Cor.5 tatione cœleſtis patriæ dicit: Scimus quoniam ſi
terreſtris domus noſtra huius habitatiõis diſſolua
tur, quòd ędificationem habemus ex Deo, domũ
non manufactam, ſed æternam in cœlis.

Petrus:

SI igitur nunc ſunt in cœlo animæ iuſtorum,
quid eſt quòd in die iudicij pro iuſtitiæ ſuæ
retributione recipient?

Gregorius:

HOc eis nimirũ creſcit in iudicio, quòd nunc
animarum ſola, poſtmodũ uerò etiam cor-
porum beatitudine perfruuntur: ut in ipſa quoq;
carne gaudeant, in qua dolores pro Domino cru
ciatusq; pertulerũt. Pro hac quippe geminata eo
Eſa.61 rum gloria ſcriptum eſt: In terra ſua duplicia poſ-
ſidebunt. Hinc etiam ante reſurrectionis diem de
Apoc.6 ſanctorum animabus ſcriptum eſt: Datæ ſunt il-
lis ſingulæ ſtolę albæ, & dictum eſt illis ut requie
ſcerent tempus adhuc modicum, donec implere-
tur numerus conſeruorum & fratrũ eorum. Qui
itaq; nunc ſingulas acceperunt, binas in iudicio
ſtolas habituri ſunt: quia modò animarum tantũ-
modo, tunc autem animarum ſimul & corporum
gloria lætabuntur.

Petrus:

ASſentio. Sed uellem ſcire quónam modo
agitur, quod plerunque morientes, multa
prædicunt.

Quibus modis morientes aliqua prædicunt. Et de morte eiuſdam aduocati, & de reuelatione Gerontij ac Melliti monachorum, & de morte pueri armentarij, & de diuerſitate linguarum. Cap. XXVI.

Gregorius:

IPſa aliquando animarum uis ſubtilitate ſua ali-
quid præuidet. Aliquando autem exituræ de
corpore animæ per reuelationem uentura cogno
ſcunt. Aliquando uerò iam dum iuxtà fit ut cor-
pus deſerant, diuinitùs afflatæ in ſecreta cœleſtia
incorporeum mentis oculum mittũt. Nam quòd
uis animæ aliquãdo ſubtilitate ſua ea quę ſunt uẽ-
tura cognoſcit: patet ex eo quòd quídam aduoca
tus qui in hac urbe ante biduum lateris dolore de
functus eſt, antè paululum quàm moreretur, uo-
cauit puerum ſuum, præparari ſibi ueſtimenta ad
procedendum iuſſit. Quem dum puer quaſi inſa-
nire cerneret, eiusq; præceptis minimè obediret,
ſurrexit, ueſtimento ſe induit, & per uiã Appiam
ad beati Sixti Eccleſiam ſe eſſe proceſſurũ dixit.
Cunq; poſt modicum ingraueſcẽte moleſtia eſſet
defunctus, deliberatum fuerat, ut apud beatum
Ianuariũ martyrem Pręneſtina uia eius corpus po
ni debuiſſet. Sed quia longum hoc his qui funus
eius curauerãt uiſum eſt: repentè orto conſilio e-
xeũtes cum eius funere per uiam Appiã neſciẽtes
quæ ille dixerat, in ipſa eum Eccleſia quã prędixe
rat, poſuerunt. Et cùm eundem uirum curis ſecu-
laribus obligatum, lucriſq; terrenis inhiantẽ fuiſſe
nouerimus: unde hoc prædicere potuit, niſi quia
id quod futurum erat, eius corpori ipſa uis animę
ac ſubtilitas pręuidebat? Quòd autem ſępe etiam
reuelationibus agitur, ut à morituris futura prę ſci
antur, ex his colligere poſſumus quę apud nos ge
ſta in monaſterijs ſcimus. In monaſterio etenim
meo quidam frater ante decennium Gerõtius di-
cebatur. Qui cùm graui moleſtia corporis fuiſſet
D depreſſus, in uiſione nocturna albatos uiros &
clari omnimodo habitus in hoc ipſum monaſte-
rium deſcẽdere de ſuperioribus aſpexit. Qui dum
corã lecto iacentis aſſiſterent, unus eorum dixit:
Ad hoc uenim⁹, ut de monaſterio Gregorij quoſ-
dam fratres in militiã mittamus. atq; alteri præci-
piens adiũxit: Scribe Marcellũ, Valentinianum,
Agnellum, atq; alios quorum nũc minimè recor-
dor. Quibus expletis addidit, dicẽs: Scribe & hũc
ipſum qui nos aſpicit. Ex qua uiſione certus red-
ditus prædictus frater, facto mane innotuit fratri-
bus, qui & qui eſſent in breui ex eadem cella mo-
rituri, quos ſe etiam denunciauit eſſe ſecuturum:
cùm die alio prædicti fratres mori cœperunt, atq;
ſub eodẽ ordine ſe in morte ſecuti ſunt, quo fue-
rant in deſcriptiõe nominati. Ad extremum uerò
& ipſe

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ipſe obijt, qui eoſdem fratres morituros præui
dit. In ea quoq; mortalitate quæ ante triennium
hanc urbem uehementiſſima clade uaſtauit, in
Portunenſis ciuitatis monaſterio Mellitus dictus
eſt, monachus adhuc in annis iuuenilibus conſti-
tutus, ſed miræ ſimplicitatis atque humilitatis uir,
qui appropinquante uocationis die, eadem clade
percuſſus, ad extrema deductus eſt. Quod uir uitę
uenerabilis Felix eiuſdem ciuitatis epiſcopus au-
diens, cuius & hæc relatione cognoui, ad eum ac-
cedere ſtuduit, & ne mortē timere debuiſſet, uer-
bis hunc perſuaſorijs cōfortare, cui etiā adhuc de
diuina miſericordia longiora uitæ ſpacia pollice-
ri cœpit. Sed ad hæc ille reſpondit, curſus ſui tem-
pora eſſe completa, dicens apparuiſſe ſibi iuuenē,
atq; epiſtolas detuliſſe, dicentem: Aperi & lege. B
Quibus apertis aſſeruit, quia ſe & omnes qui eo-
dem tempore à prædicto epiſcopo in paſchali fe
ſtiuitate fuerant baptizati, ſcriptos in eiſdem epi-
ſtolis literis aureis inueniſſet. Primum quidem,
ut dicebat, ſuum nomen reperit, ac inde omnium
illo in tempore baptizatorum. Qua de re certum
tenuit, & ſe & illos de hac uita eſſe ſub celeritate
migraturos. Factumq; eſt ut die eadem ipſe more
retur, atq; poſt eum cūcti illi qui baptizati fuerāt
ita ſecuti ſunt, ut intra paucos dies nullus eorum
in hac uita remaneret. De quibus nimirum con-
ſtat, quòd eos prædictus Dei famulus idcirco au-
ro ſcriptos uiderat: quia eorum nomina apud ſe fi
xa æterna claritas habebat. Sicut itaq; hi reuela-
tionib. potuerunt uēturа cognoſcere: ita nonnun C
quam egreſſuræ animæ poſſunt etiā myſteria cœ-
leſtia non per ſomnium, ſed uigilando prælibare.
Ammonium nanq; monaſterij mei monachū be
ne noſti, qui dum eſſet in ſeculari habitu conſtitu
tus, Valeriani huius urbis aduocati, naturalem fi-
liam in coniugio ſortitus, eius obſequijs ſedulè at
que inceſſanter adhærebat, & quæq; in eiuſdē do
mo agebantur, nouerat. Qui mihi iam in monaſte
rio poſitus narrauit, q; in ea mortalitate quæ pa-
tricij Narſi temporibus hanc urbem uehementer
afflixit, in domo prędicti Valeriani puer armenta
rius fuit præcipuæ ſimplicitatis & humilitatis. Cū
uerò eiuſdem aduocati domus eadem clade uaſta
retur, idem puer percuſſus eſt, & uſq; ad mortem
deductus. Qui ſubitò ſublatus à præſentibus re- D
dijt, ſibiq; dominū ſuum uocari fecit. Cui ait: Ego
in cœlo fui, & qui de hac domo morituri ſunt a-
gnoui. Ille, ille atq; ille morituri ſunt: tu uerò ne ti-
meas, quia in hoc tēpore moriturus nō es. Vt ue-
rò ſcias quòd me in cœlo fuiſſe uerum fateor, ecce
accepi illic ut linguis omnium loquar. Nunquid
tibi incognitum fuit Græcam me linguam omni-
no non noſſe? & tamen Græcè loquar, ut cogno
ſcas an uerū ſit quòd me omnes linguas accepiſſe
teſtificor. Cui tunc Græcè dominus ſuus locutus
eſt, atq; ita ille in eadem lingua reſpondit, ut cun-
cti qui aderant, mirarentur. In ea quoque domo
prædicti Narſi ſpatarius Vulgar manebat. Qui fe
ſtinè ad ægrum deductus ei Vulgarica lingua lo-
cutus eſt: ſed ita puer ille in Italia natus & nutri-
A tus in eadem barbara locutione reſpondit, ac ſi ex
eadem fuiſſet gente generatus. Mirati ſunt om-
nes qui audiebant, atq; ex duarum linguarum ex-
perimento quas eum antea neſciſſe nouerant, cre
diderunt de omnibus quas probare minimè uale
bant. Tunc per biduum mors eius dilata eſt, ſed
die tertio, quo occulto iudicio neſcitur, manus ac
brachia lacertoſq; ſuos dentibus laniauit, atq; ita
de corpore exiuit. Quo mortuo, omnes illi quos
prædixerat, ex hac protinus luce ſubtracti ſunt,
nullusq; in illa domo eadem tēpeſtate defunctus
eſt, qui uoce illius denunciatus non eſt.

Petrus:

VAlde terribile eſt, ut qui tale donum perci-
pere meruit, tali etiam poſt hoc pœna ple-
B ctteretur. Gregorius:

QVis occulta Dei iudicia ſciat? Ea quę in di-
uino examine cōprehēdere nō poſſumus,
timere magis quàm diſcutere debemus.

De morte Theophanij comitis. Cap. XXVII.

VT autem de egredientibus animabus quæ
multa prænoſcunt, ea quæ cœpimus exe-
quamur, neq; hoc ſilendum eſt quod de Theopha
nio Centerelēſis urbis comite in eadem urbe po-
ſitus multis atteſtantibus agnoui. Fuit nanque uir
miſericordiæ actibus deditus, bonis operibus in
tentus, hoſpitalitati præcipuè ſtudens. Exercen-
dis quidē comitatus curis occupatus, agebat ter-
rena & temporalia, ſed ut pòſt in fine claruit, ma-
gis ex debito q; ex intentione. Nam dum appro-
C pinquante mortis eius tempore grauiſſima aeris
tempeſtas obſiſteret ne ad ſepeliendum duci po-
tuiſſet, eumq; uxor ſua cum fletu uehemētiſſimo
inquireret dicens: Quid faciam? quomodo te ad
ſepeliendum eijcio, quæ oſtium domus huius e-
gredi præ nimia tempeſtate non poſſum? Tunc
ille reſpondit: Noli mulier flere, quia mox ut ego
defunctus fuero, aeris ſerenitas redibit. Cuius pro
tinus uocem mors, & mortem ſerenitas ſecuta eſt.
Quod ſignum etiā alia ſigna ſunt comitata. Nam
manus eius & pedes podagræ humore tumeſcen
tes uerſi in uulneribus fuerant, & profluente ſa-
nie putebant. Sed dum corpus eius ex more ad la
uandum fuiſſet nudatum, ita manus pedesq; eius
ſani inuenti ſunt, ac ſi unquam uulneris nihil ha-
buiſſent. Ductus itaq; ac ſepultus eſt, eiusq; con-
iugi uiſum eſt, ut quarto die in ſepulchro illius
marmor quod ſuperpoſitum fuerat, mutari debu-
iſſet. Quod uidelicet marmor corpori eius ſuper-
poſitum dum fuiſſet ablatum, tanta ex corpore i-
pſius fragrantia odoris emanauit, ac ſi ex putreſcē
te carne illius pro uermibus aromata ferbuiſſent.
Quod factum dum narrante me in homelijs infir
mis quibuſdam ueniſſet in dubium, die quadam
ſedente me in conuentu nobilium, ipſi artifices
qui in ſepulchro illius marmor mutauerant, affue
runt aliquid me de propria cauſa rogaturi. Quos
ego de eodem miraculo coram clero, nobilibus
ac plebe requiſiui, qui & eadem odoris fragrātia
miro modo ſe repletos fuiſſe teſtati ſunt. Et quæ-
dam alia in augmēto miraculi, quæ nunc narrare

longum æstimo, de eodem sepulchro eius addiderunt. A

Petrus:

INquisitioni meæ sufficienter iam uideo satisfactum. sed hoc est adhuc quod quęstione animũ pulsat: quia cùm superius dictum sit, esse iam sanctorum animas in cœlo, restat proculdubio ut iniquorum quoque animæ esse non nisi in inferno credantur. Et quid hac de re ueritas habeat, ignoro. Nam humana æstimatio non habet, peccatorũ animas ante iudicium posse cruciari.

Quòd sicut perfectorum animæ in cœlo, ita post dissolutionem corporum iniquorum animæ in inferno esse credendæ sint. Cap. XXVIII.

Gregorius:

SI esse sanctorum animas in cœlo sacri eloquij satisfactione credidisti, oportet ut per omnia B esse credas & iniquorum animas in inferno: quia ex retributione æternæ iusticiæ ex qua iusti iam gloriantur, necesse est per omnia ut & iniusti crucientur. Nam sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quòd à die exitus sui ignis reprobos exurat.

Petrus:

ET qua ratione credendum est, quia rem incorpoream tenere ignis corporeus possit?

Qua ratione credendum sit, ut incorporeos spiritus tenere ignis corporeus possit. Cap. XXIX.

Gregorius:

SI uiuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem, cùm incorporeus sit spiritus, etiam corporeo igne tenea C tur? Petrus:

IN uiuente quolibet idcirco incorporeus spiritus tenetur in corpore, quia uiuificat corpus.

Gregorius:

SI incorporeus spiritus Petre in hoc teneri potest quod uiuificat, quare non pœnaliter & ibi teneatur ubi mortificatur? Teneri autem spiritum per ignem dicimus, ut in tormento ignis, uidendo atq; sentiendo puniatur. Ignem nanq; eo ipso patitur quod uidet: & quia cremari se aspicit, crematur. Sicq; fit ut res corporea incorpoream exurat, dum ex igne uisibili ardor ac dolor inuisibilis trahitur, ut per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur: quanuis colligere ex dictis Euãgelicis possumus, D quia incendium anima non solum uidendo, sed etiam experiendo patiatur. Veritatis etenim uoce diues mortuus in inferno dicitur sepultus. Cuius anima quia in igne teneatur, insinuat uoce di-
Luc.16 uitis qui Abraham deprecatur, dicens: Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Dum ergo peccatorem diuitem damnatum ueritas in ignem perhibet, quis nam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget?

Petrus:

EC ce ratione ac testimonio ad credulitatem flectitur animus, sed dimissus iterum ad rigorem redit. Quomodo enim res corporea rem incorpoream teneat, atq; affligere possit, ignoro.

Gregorius:

DIc quæso te, apostatas spiritus à cœlesti gloria deiectos, esse corporeos an incorporeos suspicaris? Petrus:

QVis sanum sapiens esse spiritus corporeos dixerit? Gregorius:

GEhennæ ignem esse incorporeum an corporeum fateris? Petrus:

IGnem gehennæ corporeũ esse non ambigo, in quo certum est corpora cruciari.

Gregorius:

CErtè reprobis ueritas in fine dictura est: Ite Matt.25 in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur diaboli eius q; angeli cùm sint incorporei, corporeo sunt igne cruciãdi: quid mirum si animæ, & antequam recipiant corpora possint corporea sentire tormenta?

Petrus:

PAtet ratio, nec debet animus de hac ulteriꝰ quæstione dubitare.

De morte Theodorici regis Ariani. Cap. XXX.

Gregorius:

POstquam laboriosè credidisti, operæpretium credo, si ea quæ mihi à uiris fidelibus sunt digesta, narrauero. Iulianus nanq; huius Romanæ Ecclesiæ, cui Deo autore deseruio, secũdus defensor, qui ante septẽ fermè annos defunctus est, ad me adhuc in monasterio positũ crebrò ueniebat, & mecũ colloqui de animæ utilitate cõsueuerat. Hic itaq; mihi quadã die narrauit, dicẽs: Theodorici regis tẽporib. pater soceri mei in Sicilia exactionẽ canonis egerat, atq; iam ad Italiã redibat. Cuius nauis appulsa est ad insulam quæ Liparis appellat̃. Et quia illic uir quidã solitarius magnæ uirtutis habitabat, dum nautæ nauis armamẽta re pararent, uisum est prædicto patri soceri mei ad eundem uirum Dei pergere, seq; eius orationibus commendare. Quos uir Domini cùm uidisset, eis inter alia colloquens dixit: Scitis quia rex Theodoricus mortuus est? Cui illi protinus responderunt: Absit, nos eum uiuentem dimisimus, & nihil tale ad nos de eo nunc usq; perlatum est. Quibus Dei famulus addidit, dicens: Etiã mortuus est: nam hesterno die hora nona inter Ioannẽ papam & Symmachum patriciũ discinctus atq; discalcia tus, & uinctis manibus deductus, in hãc uicinam Vulcani ollam iactatus est. Quod illi audientes sollicitè conscripserunt diem, atq; in Italiam reuersi, eo die Theodoricum regem inuenerunt fuisse mortuum, quo de eius exitu atq; supplicio Dei famulo fuerat ostensum. Et quia Ioannem papam affligendo in custodia occidit, Symmachũ quoq; patriciũ ferro trucidauit, ab illis iustè in ignẽ missus apparuit, quos in hac uita iniustè iudicauit.

De morte Reparati. Cap. XXXI.

EOdem quoq; tempore quo primùm remotæ uitæ desiderio anhelabam, quidam honestus senex Deus dedit nomine, ualde huius urbis nobilibus amicus, mihi quoq; in amicitijs sedulè iungebatur, qui mihi narrabat, dicens: Gothorũ tempore quidam spectabilis uir, Reparatus nomine,

uenit

uenit ad mortem. Qui dum diu iam commutatus ac rigidus iaceret, uisum est quòd ab eo funditùs flatus uitalis exisset, atq; exanime remansisset corpus. Cunctis & multi qui conuenerant, & eum iam mortuum familia lugeret, subitò rediit, & cuncto rum plangentium in stuporem uersæ sunt lachrymæ. Qui reuersus ait: Citius ad Ecclesiã beati Laurentij martyris, quæ ex nomine conditoris Damasci uocatur, puerum mittite: & quid de Tyburtio presbytero agatur, uideat, & renunciare festinet. Qui uidelicet tunc Tyburtius carnalibus desideriis subiacere ferebatur. Cuius adhuc uitæ morũq; quoq; bene Florẽtius eius nũc Ecclesię presbyter meminit. Cùm uerò puer pergeret, narrauit idem Reparatus qui ad se reuersus fuerat, & illũ ubi ductus fuerat, agnouit dicens: Paratus fuerat rogus ingẽs, deductus aũt Tyburtius presbyter in eo est superpositus, atq; suppositò igne cõcrematus. Alius aũt parabat rogus, cuius à terra in cœlum cacumen tendi uidebat. Cui emissa uoce clamatum est, cuius esset. His igit dictis statim Reparatus defunctus est, puer uerò qui trãsmissus fuerat ad Tyburtiũ, iam eũ mortuũ inuenit. Qui uidelicet Reparatus ductus ad loca pœnarum dum uidit, rediit, narrauit, & obiit, apertè monstratur: quia nobis illa, non sibi uiderit, quibus dum adhuc concessum est uiuere, licet etiam à malis operib. emẽdare. Rogum uerò construi Reparatus uidit, non quòd apud infernum ligna ardeant, ut ignis fiat: sed narraturus hæc uiuentibus, illa de incẽdio prauorum uidit, ex quibus nutriri apud uiuentes corporeus ignis solet: ut per hæc assueta uiuentes discerent, quid de insuetis timere debuissent.

De morte curialis cuius sepultura incensa est.

Cap. XXXII.

TErribile etiam quiddam in Valeriæ prouincia contigisse, uir uitæ uenerabilis Maximianus Syracusanus episcopus, qui diu in hac urbe meo monasterio præfuit, narrare consueuit, dicẽs: Quidam curialis illic sacratissimo Paschali sabbato iuuenculam cuiusdam filiam in baptismate suscepit. Qui post ieiunium domum reuersus, multoq; uino inebriatus, eandem filiam suam secum manere petijt, eámque nocte illa, quod dictu nefas est, perdidit. Cúnque mane facto surrexisset, reus cogitare cœpit ut ad balneum pergeret, ac si aqua balnei lauaret maculam peccati. Perrexit igitur, lauit, cœpitq; trepidare Ecclesiã ingredi. Sed si tanto die non iret ad Ecclesiam, erubescebat homines: si uerò iret, pertimescebat iudiciũ Dei. Vicit itaq; humana uerecũdia, perrexit ad Ecclesiã: sed tremebũdus ac pauens stare cœpit, atq; per singula momenta suspectus, qua hora immundo spiritui traderet, & corã omni populo uexaret. Cũq; uehementer timeret, ei in illa missarũ celebritate quasi aduersi nihil contigit. Qui lætus exijt, & die altero Ecclesiam iam securus intrauit. Factumq; est ut per sex cõtinuos dies lętus ac securus procederet, æstimãs quòd eius scelus Dominus aut nõ uidisset, aut uisum misericorditer auertisset. Die autem septimo subita morte defunctus est. Cunq; sepulturæ traditus fuisset, per longum tẽpus cunctis uidentibus de sepulchro illius flãma exijt, & tam diu ossa eius cõcremauit quousq; omne sepulchrum consumeret, & terra quæ in tumulum collecta fuerat, defossa uideretur. Quod uidelicet omnipotẽs Deus faciens, ostendit quid eius anima in occulto pertulit, cuius etiam corpus ante humanos oculos flamma consumpsit. Qua in re nobis quoq; hæc audientibus exemplum formidinis dare dignatus est: quatenus ex hac consideratione colligamus quid anima uiuens ac sentiens pro reatu suo patitur, si tãto ignis supplicio etiam insensibilia ossa concremantur

Petrus:

NOsse uelim, si uel boni bonos in regno, uel mali malos in supplicio agnoscant.

Si boni bonos in regno, & mali malos in supplicio agnoscant. Cap. XXXIII.

Gregorius:

HVius rei sententia in uerbis est dominicis, quam iam superius protulimus, luce clarius demonstrata. In quibus cùm dictum esset: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & byssо, & epulabatur quotidie splendidè: & erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat, sed & canes ueniebant & lingebant ulcera eius: subiunctum est, quòd mortuus Lazarus portatus est ab angelis in sinu Abrahæ, & mortuus diues sepultus est in inferno. Qui eleuans oculos suos cùm esset in tormẽtis, uidit Abraham à lõgè & Lazarum in sinu eius, & ipse clamauit dicens: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Cui Abraham dixit: Fili recordare, quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. Diues autem iam spem salutis de seipso non habens, ad promerendam suorum salutem conuertit, dicens: Rogo te pater ut mittas eum in domũ patris mei: habeo enim quinq; fratres: ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in locum hunc tormẽtorum. Quibus uerbis apertè declaratur: quia & boni bonos, mali malos cognoscunt. Si enim Abraham Lazarum minimè recognouisset, nequaquam ad diuitem in tormentis positum, de transacta eius contritione loqueretur, dicens quòd mala receperit in uita sua. Et si mali malos non recognoscerent, nequaquam diues in tormentis positus fratrum suorum, etiam absentium, meminisset. Quomodo enim præsentes nõ posset agnoscere, qui etiã pro absentium memoria curauit exorare? Qua in re illud quoq; ostenditur quod nequaquam ipse requisisti: quia & boni malos, & mali cognoscunt bonos. Nam diues ab Abraham cognoscitur cui dictum est: Recepisti bona in uita tua. Et electus Lazarus à reprobo est diuite cognitus, quem mitti precatur ex nomine dicens: Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam. In qua uidelicet cognitione

utriusque partis cumulus retributionis excrescit: ut & boni amplius gaudeant, qui secum eos lætari conspiciunt quos amauerunt, & mali dum cum eis torquentur quos in hoc mũdo, despecto Deo, dilexerunt, eos non solum sua, sed etiam eorum pœna consumat. Fit autem in electis quiddam mirabilius, quia non solum eos agnoscunt quos in hoc mundo nouerant, sed uelut uiros uisos ac cognitos recognoscũt bonos quos nunquam uiderunt. Nam cùm antiquos patres in illa æterna hæreditare uiderint, eis incogniti per uisionem non erunt, quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?

De quodam religioso qui prophetas moriens uidit.
Caput XXXIIII.

NAm quidã noster religiosus uir & uitæ valde laudabilis, cùm ante hoc quadriennium moreretur, sicut religiosi alij qui præsentes fuerũt testati sunt, in hora exitus sui Ionam prophetam, Ezechielem quoq; & Danielem cœpit aspicere, eos que dominos suos ex nomine clamare. Quos dum ad se uenisse diceret, & depressis luminibus eis reuerentiæ obsequium præberet, ex carne eductus est. Qua in re aperte datur intelligi, quæ erit in illa incorruptibili uita noticia, si uir iste adhuc in carne corruptibili positus, prophetas sanctos, quos nimirum nunquam uiderat, agnouit.

Quòd se etiam ignotæ animæ nonnunquam exituræ cognoscunt, quæ uel pro culpis tormenta, uel bonis actibus similia sunt præmia recepturæ: & de morte Ioannis & Vrsi, atq; Eumorphij & Stephani. Cap. XXXV.

SOlet autem plerunq; contingere ut egressura anima eos etiã recognoscat cum quibus pro æqualitate culparum, uel etiam præmiorũ, in una est mansione deputanda. Nam uir uitæ uenerabilis Eleutherius senex, de quo præcedente libro multa narraui, in monasterio suo germanum fratrem nomine Ioannem se habuisse perhibuit, qui ante dies quatuordecim suum fratribus exitum prædixit. Cunq; decrescentes quotidie computarent dies, ante triduum quàm uocaretur ex corpore, febre correptus est. Ad horam uerò mortis ueniens, mysterium dominici corporis & sanguinis accepit. Vocatisq; fratribus coram se psallere præcepit, quibus tamen antiphonam ipse per semetipsum dè semetipso imposuit, dicẽs: Aperite mihi portas iustitiæ, & ingressus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, iusti intrabũt per eam. Cunq; coram eo assistentes fratres psallerent, emissa subitò & producta uoce clamauit, dicens: Vrse ueni. Quod mox ut dixit, eductus è corpore mortalem uitam finiuit. Mirati sunt fratres: quia hoc quod moriens frater clamauerat, ignorabant. Quo defuncto, in monasterio facta est magna tristitia. Quarto autẽ die quiddam fratribus necessarium fuit, ut ad monasterium aliud longè positum transmitterent. Illuc ergo euntes fratres, omnes eiusdem monasterij monachos tristes uehementer inuenerunt. Quibus cùm dicerent, Quid habetis, quod uos in tanto mœrore deprimitis? Responderunt dicentes: Loci huius desolationem gemimus: quia unus frater cuius nos uita in hoc monasterio continebat, hodie quartus est dies q̃ ex hac luce subtractus est. Cunq; fratres qui uenerant studiosè inquirerent qualiter dictus fuisset, responderunt: Vrsus. Qui uocationis eius horam subtiliter inquirentes, ipso eum momento cognouerunt exisse de corpore, quo per Ioannem, qui apud eos defunctus est, fuerat uocatus. Qua re colligitur, quia utrorumque par fuerat meritum, eisq; datum est ut in una mansione socialiter uiuerent, quibus è corpore contigit socialiter exire.

Sed neq; hoc sileam quòd dum adhuc laicus uiuerem, atque in domo mea quæ mihi in hac urbe ex iure patris obuenerat, manerem: de quibusdam uicinis meis me cõtigit agnouisse. Quædam nanque iuxta me uidua, Galla dicebatur. Hæc Eumorphium nomine iuuenem filium habebat, à quo non longè quidam Stephanus qui alio nomine Optio dictus fuit, habitabat. Sed idem Eumorphius ad extrema uitæ ueniens, uocauit puerum suum, eique præcepit, dicens: Vade citius & dic Stephano Optioni ut concitus ueniat, quia ecce nauis parata est, ut ad Siciliam duci debeamus. Cúnque hunc puer insanire crederet, & obedire recusaret, cœpit ille uehementer imminere, dicens: Vade & nuncia illi quod dico, quia non insanio. Egressus est puer ut ad Stephanum pergeret. Cúnque in medium iter uenisset, ei alius quidam obuius factus est, qui hunc requisiuit, dicens: Quò uadis? Cui ille respondit: Ad Stephanum Optionem à domino meo missus sum. Atque ille protinus dixit: Ab eo uenio, sed ante me hac hora defunctus est. Reuersus uerò est puer ad Eumorphium dominum suum, sed iam eum mortuum inuenit. Sicq; factum est ut dum alter obuiam uenit, & ex medio itinere puer reuersus est, ut ex mensura spacij potuisset colligi, quia uno momento utriq; fuerant uocati.

Petrus:

TErribile est ualde quod dicitur. sed quæso te, cur egredienti animę nauis apparuit, uel cur se ad Siciliam duci moriturus prædixit?

Gregorius:

ANima uehiculo non eget: sed mirum non est, si adhuc homini in corpore posito, illud apparuit, quod per corpus assueuerat uidere, ut per hoc intelligi daretur quo eius anima spiritaliter duci potuisset. Quòd uerò se ad Siciliam duci testatus est, quid sentiri aliud potest, nisi quòd præcæteris locis in eius terræ insulis eructante igne tormentorum ollæ patuerunt? Quæ, ut solent narrare qui nouerunt, laxatis quotidie finibus excrescunt, ut mundi termino appropinquante, quanto certum est illuc amplius exurendos colligi, tanto & eadem tormentorum loca amplius uidentur aperiri. Quod omnipotens Deus ad correptionem uiuentium in hoc mũdo uoluit ostendi, ut men-

ut mentes infideliũ, quæ inferni tormẽta esse non credunt, tormentorum loca uideant, quæ audita credere recusant. Quòd uerò siue electi siue reprobi, quorum communis causa in opere fuerit, ad loca etiam communia deducantur, ueritatis nobis uerba satisfacerent, etiam si exempla deessent. Ipsa quippe propter electos in Euangelio dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si enim dispar retributio in illa æterna beatitudine nõ esset, una potius mansio quàm multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus & distincti bonorum ordines, & propter meritorum consortia cõmuniter lætantur, & tamen unum denarium omnes laborantes accipiunt. Qui multis mansionibus distinguuntur: quia & una est beatitudo quã illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur. Quę nimirum ueritas iudicij sui diem denuncians ait: Tunc dicam messoribus: Colligite zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. Messores quippe angeli zizania ad comburendum in fasciculos ligant, cùm pares paribus in tormentis similibus sociant: ut superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus ardeant. Cùm ergo similes in culpa, ad tormenta similia deducantur: quia eos in locis pœnalibus angeli deputant, quasi zizaniorũ fasciculos ad comburendum ligant.

Ioan. 14

Matth. 13

Petrus:

A D inquisitionem meam responsionis satisfactione patuit causa ratiõis. Sed quid' nam est, quæso te, quòd nonnulli quasi per errorem extrahuntur è corpore, ita ut facti exanimes redeãt: & eorum quisque audisse se dicat, quia ipse non fuerat iussus deduci?

De his qui quasi per errorem educi uidentur è corpore, et de uocatione & reuocatione Petri monachi, & de morte & resuscitatione Stephani, ac de uisione cuiusdam militis.

Caput XXXVI.

Gregorius:

H Oc cùm fit Petre, si bene perpenditur, non error, sed admonitio est. Superna enim pietas ex magna misericordiæ suæ largitate disponit, ut nonnulli etiam post exitum repentè ad corpus redeant, ut tormẽta inferni quæ audita non crediderant, saltem uisa pertimescant. Nam quidam Illyricianus monachus, qui in hac urbe in monasterio mecum uiuebat, mihi narrare consueuerat: quia quodam tempore cùm adhuc in eremo moraretur, agnouerit quõd Petrus quidã monachus ex regione ortus Hiberiæ, qui ei in loco uastæ solitudinis, cui Euasa nomẽ est, inhærebat, sicut ipso narrante didicerat, priusquam eremum peteret, molestia corporis interueniẽte defunctus est: sed protinus corpori restitutus, inferni se supplicia atque innumera loca flammarum uidisse testabatur. Qui etiam quosdam huius seculi potentes in eisdem flammis suspensos se uidisse narrabat. Qui cũ iam ductus esset ut in illas & ipse mergeretur, subitò angelum coruscí habitus apparuisse fatebatur, qui eum in ignem mergi prohiberet. Cui etiã dixit: Regredere, & qualiter tibi posthac uiuendum sit cautissimè attende. Post quam uocem paulatim recalescentibus membris ab æternæ mortis somno euigilans, cuncta quæ circa illum fuerant, gesta narrauit. Tantisq; se postmodum ieiunijs uigilijsq; constrinxit, ut inferni eum uidisse & pertimuisse tormenta, etiam si taceret lingua, conuersatio loqueretur. Quippe omnipotẽtis Dei mira largitate in morte actum est, ne mori debuisset. Sed quia humanum cor grauis ualde duritiæ esse solet: ita ipsa quoque pœnarum ostensio non æquè omnibus utilis est. Nam illustris uir Stephanus, quem bene nosti, de semetipso mihi narrare consueuerat: quia in Constantinopolitana urbe pro quadam causa demoratus, molestia corporis superueniente defunctus est. Cunq; medicus atq; pigmentarius ad aperiendum eum atque condiendum esset quæsitus, & die eodem minimè inuentus, subsequente nocte corpus iacuit inhumatum. Qui ductus ad inferni loca, uidit multa quæ prius audita non credidit. Sed cùm præsidenti illic iudici præsentatus fuisset, ab eo receptus non est, ita ut diceret: Non hũc adduci, sed Stephanum ferrariũ iussi. Qui statim reductus in corpore est, & Stephanus ferrarius qui iuxta eũ habitabat, eadem hora defunctus est. Sicq; probatum est uera fuisse uerba quæ audierat, dũ hæc effectus mortis Stephani demonstrauit. Ante triennium quoq; in hac pestilentia quæ hanc urbem clade uehementissima depopulauit, in qua etiã corporali uisu sagittæ cœlitùs uenire, & singulos quosq; ferire uidebant' sicut nosti: Stephanus idẽ defunctus est. Quidam uerò miles in hac eadem urbe nostra percussus, ad extrema peruenit. Qui eductus è corpore exanimis iacuit, sed citius redijt, & quę cum eo fuerant gesta, narrauit. Aiebat enim, sicut tunc res eadem etiam multis innotuit, quia pons erat: sub quo niger atque caliginosus fœtoris intolerabilis nebulam exhalans fluuius decurrebat. Transacto autem ponte, amœna erant prata atque uirentia, odoriferis herbarum floribus exornata, in quibus albatorum hominũ cõuenticula esse uidebantur. Tantusq; in eodem loco odor suauitatis inerat, ut ipsa suauitatis fragrantia illic deambulantes, habitantésque satiaret. Ibi mansiones erant diuersorum singulæ, magnitudine lucis plenæ. Ibi quædam miræ potentiæ ædificabatur domus, quæ aureis uidebatur laterculis construi, sed cuius esset, non potuit agnosci. Erant uerò super ripam prædicti fluminis nonnulla habitacula, sed alia exurgentis fœtoris nebula tangebat, alia autem exurgens fœtor è flumine minimè tangebat. Hæc uerò erat in prædicto ponte probatio, ut quisquis per eum uellet iniustorum transire, in tenebrosum fœtentemq; fluuium laberetur. Iusti uerò quibus culpa non obsisteret, securo per eum gressu ac libero ad loca amœna peruenirent. Ibi se etiam Petrum Ecclesiasticæ familiæ maiorem, qui ante quadriennium est defunctus, deorsum positum

in locis teterrimis magno ferri pondere relígatum ac depressum uidisse confessus est. Qui dum requireret cur ita esset, ea se dixit audisse quæ nos qui eum in hac Ecclesiastica domo nouimus scientes eius acta recolimus. Dictum nanque est: Hæc idcirco patitur: quia si quid ei pro facienda ultione uidebatur, ad inferendas plagas plus ex crudelitatis desiderio quàm obediētiæ seruiebat. Quod sic fuisse, nullus qui illum nouit, ignorat. Ibi se etiā quendam peregrinum presbyterum uidisse fatebat, qui ad prædictum pontem uenies, tanta per eum authoritate transijt, quanta & hic synceritate uixit. In eodem quoq; ponte hunc quem prædixímus Stephanum se recognouisse testatus est. Qui dum transire uoluisset, eius pes lapsus est, & ex medio corpore iam extra pontem deiectus, à quibusdam teterrimis uiris ex flumine surgentib. per coxā deorsum, atq; à quibusdā albatis & speciosissimis uiris cœpit per brachia sursum trahi. Cunq; hoc luctamen esset, ut hunc boni spiritus sursum, mali deorsum traherent, ipse qui hæc uidebat, ad corpus reuersus est: & quid de eo plenius gestum sit, minimè cognouit. Qua in re de eiusdē Stephani uita datur intelligi: quia in eo mala carnis cum eleemosynarum operatione certabant. Qui enim per coxas deorsum, per brachia trahebatur sursum: patet nimirum quia & eleemosynas amauerat, & carnis uitijs perfectè non restiterat, quæ eum deorsum trahebant. Sed in illo occulto arbitri examine quid in eo uicerit, & nos & eum qui uidit & reuocatus est, latet. Constat tamen, quia idem Stephanus post quā, sicut superius narraui, & infera loca uidit, & ad corpus redijt, perfectè uitam minimè correxit, qui post multos annos de corpore adhuc in certamine uitæ & mortis exijt. Qua de re colligitur, quia ipsa quoque inferni supplicia cùm demonstrantur, alijs hoc ad adiutorium, alijs uerò ad testimoniū fiat: ut isti uideant mala quæ caueant, illi uerò eo amplius puniantur, quoniam inferni supplicia nec uisa & cognita uitare uoluerunt.

Petrus:

QVid est hoc quæso te, quòd in amœnis locis cuiusdā domus laterculis aureis ædificari uidebat? Ridiculū est ualde si credimus quòd in illa uita adhuc metallis talibus egeamus.

Quid sibi uult in amœnis locis domus instructio: & de Deusidit, cuius domus sabbato uidebatur ædificari.

Gregorius:

QVis hoc si sanū sapit, intelligat? sed per hoc quod illic ostensum est, quisquis ille est cui mansio ista construebat, aperte datur intelligi quid est quod hic operat. Nam qui præmia æternæ lucis eleemosynarum largitate promerebit, nimirum constat, quia auro ædificat mansionem suam. Quod enim superius memoriam fugit ut dicerem, idem miles qui hæc uiderat, narrabat, quòd eosdem laterculos aureos ad ædificationem domus senes ac iuuenes, puellæ & pueri ferebant. Qua ex re colligitur, quia hi quibus hic pietas facta est, ipsi illic operatores esse uideantur. Hic etiā quidam iuxta nos Deusded it nomine, religiosus habitabat, qui calciamēta solebat operari: de quo alter per reuelationē uidit quòd eius domus ædificabatur, sed in ea cōstructores sui solo diesabbati uidebant operari. Qui eiusdē uiri postmodum subtiliter uitam requirens, inuenit quia ex his quę diebus singulis laborabat, quicquid ex uictu atq; uestitu superesse potuisset, die sabbato ad beati Petri Ecclesiam deferre cōsueuerat, atq; indigentib. erogare. Qua ex re perpende: quia non immeritò domus ipsius fabrica sabbato crescebat.

Petrus:

HAc de re mihi idonee uideo satisfactum. sed quæso te, quid esse dicimus, q quorundā habitacula fœtoris nebula tangebātur, quorundam uerò tangi non poterant: uel quid quòd pontem quidem & fluuium uidit?

Gregorius:

EX rerum Petre imaginib. pensantur merita causarum. Per pontem quippe ad amœna loca transire iustos aspexit: quia angusta ualde est semita quæ ducit ad uitam. Et fœtentem fluuium decurrentē uidit: quia ad ima defluit quotidie carnalium hic putredo uitiorum. Et quorundam habitacula fœtoris nebula tangebat, quorundam uerò ab ea tangi non poterant: quia sunt plerique qui multa iam bona opera faciūt, sed tamen adhuc carnalibus uitijs in cogitatiōis delectatione tanguntur. Et iustum ualde est, ut illic nebula fœtoris assideat, quos hic adhuc carnis fœtor delectat. Vnde & eandem delectationem carnis esse beatus Iob in fœtore conspiciens, de luxurioso ac lubrico sententiam protulit dicens: Dulcedo illius uermes. Qui autē perfectè cor ab omni delectatione carnis excutiunt, constat nimirum quia eorum habitacula fœtoris nebula non tanguntur. Et notandum quòd idem fœtor esse & nebula uisa sit: quia nimirum carnalis delectatio mentem quam inficit obscurat, ut ueri luminis claritatem nō uideat, sed unde delectatur inferius, inde caliginem supernam patiatur.

Matt. 7

Iob 24

Petrus:

PVtamus ne hoc autoritate sacri eloquij posse monstrari, ut culpæ carnalium fœtoris pœna puniantur?

De pœna Sodomorum.

Gregorius:

POtest. Nam libro Geneseos attestante didicimus: quia super Sodomitas Dominus ignem & sulphur pluit, ut eos & ignis incenderet, & fœtor sulphuris necaret. Quia eīn amore illicito corrupti bilis carnis exarserant, simul incendio & fœtore perierunt: quatenus in pœna sua cognoscerent, quia æternæ morti fœtoris sui se delectatione tradidissent.

Gen. 19

Petrus:

DE his in quibus dubius fui, nihil mihi fateor quæstionis remansisse.

Quòd quorundam animæ adhuc in corpore positæ pœnale aliquid de spiritalibus uident, & de Theodoro puero.

Caput XXXVII.

SCiendum quoq; est, quia nonnunquā animæ adhuc in suis corporibus positæ, pœnale aliquid

quid de ſpiritalibus uident: quod tamen quibuſ-
dam ad ædificationem ſuam, quibuſdam uerò cõ
tingere ad ædificationem audientium ſolet. Nam
is de quo in homelijs coram populo me narraſſe
iam memini, inquietus ualde Theodorus nomine
puer fuit, qui in monaſterium meum fratrem ſu-
um neceſſitate magis quàm uolũtate ſecutus eſt.
Cui nimirum graue erat ſi quis pro ſalute ſua ali-
quid loqueretur. Bona enim nõ ſolum facere, ſed
etiam audire non poterat. Nunquam ſe ad ſanctæ
conuerſationis habitum uenire iurando, iraſcen-
do, deridendo teſtabatur. In hac autem peſtilen-
tia quę nuper huius urbis populum magna ex par
te conſumpſit, percuſſus in inguine, eſt perductus
ad mortem. Cúnque extremum ſpiritum ageret,
cõuenerunt fratres ut egreſſum illius orando pro
tegerent. Iam corpus eius ab extrema parte fuerat
præmortuum, in ſolo tantum pectore uitalis ad-
huc calor anhelabat. Cuncti autem fratres tanto
pro eo cœperunt enixius orare, quanto eum iam
uidebant ſub celeritate diſcedere. Tunc repentè
cœpit eiſdem fratribus aſſiſtentibus clamare, atq;
cum magnis uocibus orationes eorum interrum-
pere dicens: Recedite, recedite. Ecce draconi ad
deuorandum datus ſum, qui propter ueſtram prę
ſentiam deuorare me non poteſt. Caput meũ iam
ſuo ore abſorbuit: date locum ut non me amplius
cruciet, ſed faciat quod facturus eſt. Si ei ad deuo-
randum datus ſum, quare propter uos moras pa-
tior? Tunc fratres cœperunt ei dicere: Quid eſt
quod loqueris frater? ſignum tibi ſanctæ crucis
imprime. Reſpõdit ille, dicens: Volo me ſignare,
ſed non poſſum: quia ſquamis huius draconis pre
mor. Cunq; hoc fratres audirent, proſtrati in terrã
cum lachrymis cœperunt pro ereptione illius ue-
hementius orare. Et ecce ſubitò cœpit eger clama
re dicens: Gratias Deo, ecce draco qui me ad de-
uorandum acceperat fugit, orationibus ueſtris ex
pulſus, ſtare non potuit. Pro peccatis meis modò
intercedite: quia conuerti paratus ſum, & ſecula-
rem uitam funditùs relinquere. Homo ergo qui, ſi
cut iam dictum eſt, ab extrema corporis parte fu-
erat præmortuus, reſeruatus ad uitam, toto corde
ad Deum conuerſus eſt. Et poſtquam mutatus
mente diu eſt flagellis aſtrictus, tunc eius anima
carne ſoluta eſt.

De morte Criſorij & monachi cuiuſdam Iconiæ.

Caput XXXVIII.

AT cõtrà Criſorius ſicut Probus propinquus
illius, cuius iam ſuperius memoriã feci, nar-
rare conſueuit, uir in hoc mundo ualde idoneus
fuit, ſed tantum plenus uitijs quantum rebus, ſu-
perbia tumidus, carnis ſuę uoluptatibus ſubditus,
in acquirendis rebus auaritię facibus accẽſus. Sed
cùm tot malis Dominus finẽ ponere decreuiſſet,
corporali hunc moleſtia percuſſit. Qui ad extre-
mum ueniens, eadem hora qua iam de corpore e-
rat exiturus, apertis oculis uidit teterrimos uiros
& nigerrimos ſpiritus coram ſe aſſiſtere, & uehe-
menter imminere, ut ad inferni clauſtra eum rape
rent. Cœpit tremere, palleſcere, ſudare: & magnis
uocibus inducias petere, filiumq; ſuum nomine
Maximum, quem ipſe iam monachus monachũ
uidi, nimijs & turbatis uocib. uocare dicens: Ma-
xime curre. Nunquam tibi mali aliquid feci, in fi-
de tua me ſuſcipe. Turbatus mox Maximus affu-
it, lugens ac perſtrepens familia conuenit. Eos aũt
quos ille inſiſtẽtes ſibi grauiter tolerabat, ipſi ma-
lignos ſpiritus uidere non poterant, ſed eorũ præ
ſentiam, in cõfuſione & pallore & tremore illius
qui trahebatur, uidebant. Pauore autem tetræ eo-
rum imaginis huc illucq; uertebatur in lectulo, ia
cebat in ſiniſtro latere, aſpectum eorũ ferre non
poterat, uertebatur ad parietẽ, ibiq; aderant. Cũq;
conſtrictus nimis relaxari ſe iam poſſe deſperaret,
cœpit magnis uocibus clamare: Inducias uel uſq;
mane, inducias uel uſq; mane. Sed cùm hæc cla-
maret, in ipſis uocibus de habitaculo ſuæ carnis
euulſus eſt. De quo nimirum conſtat: quia pro no
bis iſta non pro ſe uiderit, ut eius uiſio nobis profi
ciat, quos adhuc diuina patientia lõganimiter ex-
pectat. Nam illi tetros ſpiritus ante mortem uidiſ
ſe, & inducias petijſſe quid profuit, qui eaſdem in
ducias quas petijt, non accepit? Eſt etiam nunc
apud nos Athanaſius ex Iſauria presbyter, qui in
diebus ſuis Iconij rem terribilem narrat eueniſſe.
Ibi nanque, ut ait, quoddam monaſterium Thon-
golaton dicitur, in quo quidam monachus ma-
gnæ æſtimationis habebatur. Bonis quippe cer-
nebatur moribus, atq; in omni ſua actione compo
ſitus, ſed ſicut ex fine res patuit, longè aliter quàm
apparebat, fuit. Nam cùm ieiunare ſe cum fratri-
bus demonſtraret, occultè manducare conſueue-
rat. Quod eius uitium fratres omnino neſciebant.
Sed corporis ſuperueniente moleſtia, ad uitæ ex-
trema perductus eſt. Qui cùm iam eſſet in fine, fra
tres ad ſe omnes qui monaſterio inerant, congre-
gari fecit. At illi tali, ut putabant, uiro moriente,
magnum quid ac delectabile ſe ab eo audire cre-
diderant. Quibus ipſe afflictus & tremens com-
pulſus eſt prodere, cui hoſti traditus cogebatur e-
xire. Nam dixit: Quando me uobiſcum credeba-
tis ieiunare, occultè comedebam: & ecce nunc ad
deuorandum draconi traditus ſum, qui cauda ſua
mea genua pedesq; colligauit: caput uerò ſuum
intra meum os mittens, ſpiritum meum ebibens
extrahit. Quibus dictis ſtatim defunctus eſt, at-
que ut pœnitendo ſe liberare potuiſſet, à dracone
quem uiderat, expectatus nõ eſt. Quod nimirum
conſtat, quia ad ſolam utilitatem audientium ui-
derit, qui eum hoſtem cui traditus fuerat, & inno-
tuit, & non euaſit.

Petrus:

DOceri uellem, ſi poſt mortem purgatorius i-
gnis eſſe credendus eſt.

An poſt mortem purgatorius ignis ſit. *Cap.* XXXIX.

Gregorius:

IN Euangelio dicit Dominus: Ambulate dum lucem habetis. *Ioan. 12*
Per prophetam quoque ait: Tempore accepto exaudiui te, in die ſalutis adiu- *Eſa. 49*
ui te. Quod Paulus apoſtolus exponens dicit:

2 Cor. 6 Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies sa-
Eccles. 9 lutis. Salomon quoq; ait: Quodcunque potest ma-
nus tua facere, instanter operare: quia nec opus,
nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud infe-
Psal. 137 ros quo tu properas. Dauid quoq; ait: Quoniam
in seculum misericordia eius. Ex quibus nimirum
sententijs constat: quia qualis hinc quisque egre-
ditur, talis in iudicio præsentatur. Sed tamen de
quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium pur-
gatorius ignis credendus est, pro eo quòd ueritas
Matth. 12 dicit: Quia si quis in sancto spiritu blasphemiam
dixerit, neque in hoc seculo remittetur ei, neque
in futuro. In qua sententia datur intelligi quasdam
culpas in hoc seculo, quasdam uerò in futuro pos-
se laxari. Quod enim de uno negatur, consequens
intellectus patet, quia de quibusdam conceditur.
Sed tamen ut prædixi, hoc de paruis, minimisq;
peccatis fieri posse credendum est, sicut est assi-
duus ociosus sermo, immoderatus risus, uel pecca
tum curæ rei familiaris: quæ uix sine culpa, uel ab
ipsis agitur qui culpam qualiter declinare debe-
ant, sciunt, aut in non grauibus rebus error igno-
rantiæ: quæ cuncta etiam post mortem grauant,
si adhuc in hac uita positis minimè fuerint relaxa-
1. Cor. 3 ta. Nam cùm Paulus dicat Christum esse fundamentum, atq; subiungat: Si quis superædificaue-
rit super hoc fundamentum aurum, argentum, la-
pides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, uniusc-
uiusque opus quale sit, ignis probabit: si cuius o-
pus manserit quod superædificauit, mercedem ac
cipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur,
ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.
Quanuis hoc de igne tribulationis in hac nobis
uita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de
igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sol
licitè est: quia illum per ignem dixit posse saluari,
non qui super hoc fundamentum ferrum, æs, uel
plumbum ædificat, id est peccata maiora, & idcir-
co duriora, atq; tunc iam insolubilia: sed lignum,
fœnum, stipulam, id est peccata minuta atque le-
uissima, quæ ignis facilè consumat. Hoc tamen sci
endum est: quia illic saltem de minimis nihil quis-
que purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus
in hac adhuc uita positus, ut illic obtineat pro-
mereatur.

De anima Paschasij diaconi. *Cap.* XL.

NAm cùm adhuc essem iuueniculus, atque in laico habitu constitutus, narrari à maiori-
bus atq; scientibus audiui, quòd Paschasius huius
Apostolicę sedis diaconus, cuius apud nos rectis-
simi & luculenti de sancto spiritu libri extant, mi-
ræ sanctitatis uir fuerit, eleemosynarum maximè
operibus uacans, cultor pauperum, & contem-
ptor sui. Sed hic in ea contentione quæ inardescen
te zelo fidelium inter Symmachum atque Lau-
rentium facta est, ad pontificatus ordinem Lau-
rentium elegit, & omniū pòst unanimitate supe-
ratus, in sua tamen sententia usq; ad diem sui exi-
tus perstitit, illum amando atq; preferendo, quem
episcoporum iudicio præesse sibi Ecclesia refuta-
uit. Hic itaq; cùm temporibus Symmachi Aposto-
licæ sedis præsulis esset defunctus, eius dalmati-
cam feretro superpositam dæmoniacus tetigit, sta
timq; sanatus est. Post multum uerò temporis Ger
mano Capuano episcopo, cuius superius memo-
riam feci, medici pro corporis salute dixerant,
ut in Angulanis thermis lauari debuisset. Qui in-
gressus easdem thermas, prędictum Paschasium dia
conum stantem & obsequentem in caloribus in-
uenit. Quo uiso uehementer extimuit, & quid illic
tantus uir faceret, inquisiuit. Cui ille respondit:
Pro nulla alia causa in hoc pœnali loco deputa-
tus sum, nisi quia in parte Laurentij contra Sym-
machum sensi. Sed quæso te, pro me Dominum
deprecare. Atq; in hoc cognosces quòd exaudi-
tus sis, si huc rediens me non inueneris. Qua de re
uir Domini Germanus se in precibus strinxit, &
post paucos dies rediit, sed iam dictū Paschasium
in loco eodem minimè inuenit. Quia enim non
malitiæ sed ignorantiæ errore peccauerat, purga-
ri post mortem à peccato potuit. Quod tamen cre
dendum est, quia ex illa eleemosynarum suarum
largitate hoc obtinuit, ut tūc posset promereri ue
niam, cùm iam nihil posset operari.

Petrus:

QVid hoc est quæso te, quòd in his extremis
temporib. tam multa de animab. clarescūt,
quæ antè latuerunt: ita ut apertis reuelatio-
nibus atq; ostensionibus, uēturum seculum inferre se nobis atq; aperire uideatur?

Cur in extremis temporib. tam multa de animabus clarescāt, quæ antea latuerunt. *Cap.* XLI.

Gregorius:

ITa est, nam quantum præsens seculum propin-
quat ad finem, tantum futurum seculum ipsa
iam quasi propinquitate tangitur, & signis mani-
festioribus aperitur. Quia enim in hoc cogitatio-
nes nostras uicissim minimè uidemus, in illo au-
tem nostra in alterutrum corda cōspicimus: quid
hoc seculum nisi noctem, & quid futurum nisi
diem dixerim? Sed quemadmodum cùm nox fi-
niri & dies incipit oriri, ante solis ortum simul
aliquo modo tenebræ cum luce commixtæ sunt,
quousque discedentis noctis reliquiæ in luce diei
subsequentis perfectæ uertantur: ita huius mun-
di finis iam cum futuri seculi exordio permisce-
tur, atque ipsæ reliquiarum eius tenebræ quadam
iam rerum spiritalium permixtione translucent.
Et quæ illius mundi sunt, multa iam cernimus, sed
necdum perfectè cognoscimus: quia quasi in quo
dam mentis crepusculo hæc uelut ante solem
uidemus.

Petrus:

PLacet quod dicis. Sed in tanto uiro Paschasio
hoc animum ad inquisitionem mouet, quòd
post mortem ad pœnalem locū ductus est, cuius
feretri uestis tangi potuit, & malignus spiritus ab
obsesso homine fugari.

Gregorius:

HAc in re magna debet omnipotentis Dei di
spensatio, & quàm sit multiplex, agnosci.

Cuius

Cuius iudicio actum est, ut idem uir Paschasius & ipse intus ad aliquãtum temporis reciperet quod peccasset, & tamẽ ante humanos oculos mira per corpus suum post mortẽ faceret, qui ante mortem eis quoq; cognoscẽtibus pia opera fecisset: ut neque hi qui bona eius uiderãt, & de eleemosynarũ illius æstimatione faillerentur, neq; ipsi sine ultione laxaretur culpa, quam nec esse culpam credidit, & idcirco hanc fletibus non extinxit.

Petrus:

PErpendo quæ dicis: ueruntamen hac ratione constrictus, non solum quæ intelligo, sed etiam ipsa quæ in me non intelligo, cogor iam peccata formidare. Sed quæso te, quia paulo superius sermo de locis pœnalibus inferni uersabatur, ubinam esse infernum putamus. Super hanc terram, B an sub hac terra esse credendus est?

Vbi esse infernus credendus sit. Cap. XLII.

Gregorius:

HAc de re temerè diffinire non audeo. Nonnulli nanq; in quadam terrarum parte infernum esse putauerunt. Alij uerò hunc sub terra esse æstimant. Sed tamẽ hoc animum pulsat: quia si idcirco infernũ dicimus, quia inferius iacet, quod terra à cœlo est, hoc esse debet infernus à terra. Vn-
Psal.15 de & fortasse per Psalmistam dicitur: Liberasti animam meam ex inferno inferiori: ut infernus superior in terra, infernus uerò inferior sub terra esse uideatur. Et Ioannis uox in æstimatione ista cõ-
Apoc.5 cordat, qui cùm signatum librum septem sigillis uidisse se diceret: quia nemo inuentus est dignus C neq; in cœlo, neq; in terra, neq; subtus terram aperire librum & soluere signacula eius, adiunxit: Et ego flebam multum. Quem tamen librum postea per leonem de tribu Iuda dicit aperiri. Quo uidelicet libro quid aliud quàm sacra scriptura signatur? Quã solus redemptor noster aperuit, qui homo factus, moriendo, resurgẽdo, ascẽdendo, cuncta mysteria quæ in eo fuerant clausa patefecit. Et nullus in cœlo, quia neq; angelus: nullus in terra, quia neq; homo uiuens in corpore: nullus subtus terram dignus inuentus est, quia neq; animæ corpore exutæ aperire nobis præter Dominum sacri eloquij secreta potuerũt. Cũ ergo ad aperiendum librum nullus sub terra inuẽtus dignus dicit, quid obstet non uideo ut sub terra infernus esse credat. D

Petrus:

QVæso te: Vnus esse gehennæ ignis credendus est, an quanta peccatorũ diuersitas fuerit, tanta quoq; æstimanda sunt & ipsa incendia esse præparata?

Vtrum unus gehennæ ignis sit, an diuersi. Caput XLIII.

Gregorius:

VNus quidẽ est gehẽnę ignis, sed nõ uno modo omnes cruciat peccatores. Vniuscuiusq; etenim quantum exigit culpa, tanta illic sentitur pœna. Nam sicut in hoc mũdo sub uno sole multi consistunt, nec tamẽ eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt: quia alius plus æstuat, atq; alius minus: ita illic in uno igne nõ unus est modus incendij: quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum, ut & ignem nõ dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

Petrus:

NVnquid nam, quæso te, dicimus eos qui semel illic mersi fuerint, semper arsuros?

Si semper ardeãt qui gehennæ incendijs deputantur. Caput XLIIII.

Gregorius:

COnstat nimirum, & incunctanter uerum est: quia sicut finis non est gaudio bonorũ, ita finis nõ erit tormento malorũ. Nam cùm ueritas dicat: Ibunt impij in supplicium æternũ, iusti autem Matt.25 in uitã æternã: quia uerũ est quod promisit, falsum proculdubio non erit quod minatus est Deus.

Petrus:

QVid si quis dicat: Idcirco peccantibus æternam pœnam minatus est, ut eos à peccatorum perpetratione compesceret?

Gregorius:

SI falsum est quod minatus est, ut ab iniustitia corrigeret: etiam falsa est pollicitus, ut ad iustitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere uel insanus præsumat? Et si minatus est quod nõ erat impleturus, dum asserere eum misericordem uolumus, fallacem, quod dici nefas est, prædicare compellimur.

Petrus:

SCire uelim quomodo iustum sit ut culpa quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur.

Gregorius:

HOc rectè diceretur, si districtus iudex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt: quia cum fine uixerunt. Nam uoluissent utiq; si potuissent sine fine uiuere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper uiuere cupiũt, qui nunquã desinunt peccare dum uiuũt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac uita nunquam uoluerunt carere peccato.

Petrus:

SEd nullus iustus crudelitate pascitur, & delinquẽs seruus à iusto domino idcirco cædi præcipitur, ut à nequitia corrigatur. Ad hoc ergo uapulat, ut emendari debeat. Iniqui autem gehennæ ignibus traditi, si ad correctionẽ non perueniunt, quo fine semper ardebunt?

Gregorius:

OMnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia uerò iustus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamẽ ad aliquid ardebunt: scilicet ut iusti omnes & in Deo uideãt gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt: quatenus tanto magis in æternum gratiæ diuinæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio uicerunt.

Petrus:

ET ubi est quòd sancti sint si pro inimicis suis quos tunc ardere uident, nō orabunt, quibus utiq; dictum est: Pro inimicis uestris orate?

Gregorius:

PRo inimicis suis orant eo tempore quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuertere, atq; ipsa cōuersione saluare. Quid eīm aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod Apostolus ait: Vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendum ueritatē, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius uoluntatem.

Petrus:

PLacet quod dicis. Et quomodo pro illis tunc orabunt qui iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari?

Gregorius:

EAdem itaq; causa est cur nō oretur tunc pro hominibus igni æterno damnatis, quæ nunc etiam causa est ut non oretur pro diabolo angelisq; eius æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiam causa est, ut non orent sancti homines pro hominibus infidelibus, impijsq; defunctis: quia pro eis utiq; quos æterno deputatos supplicio iam nouerunt, ante illum iudicis iusti cōspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quòd si nūc quoq; uiuentes iusti mortuis & damnatis iniustis minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de sua carne sese perpeti etiam ipsi nouerunt: quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni uitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ uicinius atq; arctius inhærebunt? Sic quippe eorum mentes per hoc quòd iustissimo iudici inhærent, uis districtionis absorbet, ut omnino eis nō libeat, quicquid ab illius æternæ regulæ subtilitate discordat.

Petrus:

NOn est iam quod respondere debeam apertæ rationi. Sed hæc nunc quæstio mentem mouet, quomodo anima immortalis dicitur, dum constet quòd in perpetuo igne moriatur?

Quomodo anima immortalis dicitur, si constat quòd mortis damnatione puniatur. Cap. XLV.

Gregorius:

QVia duobus modis uita dicitur, duobus etiam modis mors debet intelligi. Aliud nanq; est quòd in Deo uiuimus, aliud uerò quòd in hoc quod cōditi uel creati sumus: id est, aliud beatè uiuere, atq; aliud est essentialiter. Anima itaq; & mortalis esse intelligitur, & immortalis. Mortalis quippe, quia beatè uiuere amittit: immortalis autem, quia essentialiter uiuere nunquam desinit, & naturæ suæ uitam perdere non ualet, nec cum in perpetua fuerit morte damnata. Illic enim posita beata esse perdit, & esse non perdit. Qua ex re cogitur semper ut & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: quatenus ei & mors immortalis sit, & defectus indeficiens, & finis infinitus.

Petrus:

QVis hanc tam inexplicabilē damnationis sententiam, cuiuslibet sit operis, ad exitum ueniens non pertimescat, quando etsi iam nouit quod egit, adhuc tamen facta illius quàm subtiliter iudicentur, ignorat?

De quodam sancto uiro qui ueniens ad mortem expauit. Caput XLVI.

Gregorius:

VT asseris, ita est Petre. Sed plerunq; de culpis minimis ipse solus pauor egredientes iustorum animas purgat, sicut narrari de quodam sancto uiro mecum frequēter audisti. Qui ad mortem ueniens uehementer timuit, sed post mortē discipulis in stola candida apparuit, & quàm præclarè sit susceptus indicauit.

Quòd quidam ne in morte timeant reuelatione roborantur. Et de Antonio, & Merulo, & Ioāne monachis. Cap. XLVII.

NOnnunquam uerò omnipotens Deus trepidantium mentes quibusdam prius reuelationibus roborat, ut in morte minimè pertimescāt. Nam quidam mecum in monasterio frater Antonius nomine uiuebat, qui multis quotidianis lachrymis ad gaudia patriæ cœlestis anhelabat. Cumq; studiosissimè, & magno feruoris desiderio sacra eloquia meditaretur, nō in eis uerba scientiæ sed fletum compunctionis inquirebat. Quatenus per hæc excitata mēs eius inardesceret, & ima deserens ad regionē cœlestis patriæ per contemplationem uolaret. Huic per uisionem nocturnā dictum est: Paratus esto, quia *Dominus iussit migrare te. Cumq; ille nō habere se sumptus ad migrandum diceret, responsum* protinus audiuit dicens: Si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt. Quod cùm semel audisset, & magno adhuc metu trepidaret, nocte quoq; alia eisdē uerbis est admonitus. Tūc post quinq; dies febre correptus, cunctis fratribus orantibus flentibusq; defunctus est.

ALius etiam frater in eodem monasterio Merulus dicebatur, uehementer lachrymis atq; eleemosynis intentus. Psalmodia uerò ex ore illius penè nullo tempore cessare consueuerat, excepto cùm aut alimentum corpori, aut membra dedisset sopori. Huic nocturna uisione apparuit quòd ex albis floribus corona de cœlo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus, cum magna securitate animi atq; hilaritate defunctus est. Ad cuius sepulchrū dum Petrus, qui nunc monasterio meo præest, sibi sepulturam facere post annos quatuordecim uoluisset, tanta, ut asserit, de eodem sepulchro illius fragrantia suauitatis emanauit, ac si illic florum omnium fuissent odoramenta congregata. Qua ex re manifestè patuit quàm uerum fuit quod per nocturnā uisionem uidit.

IN eodem quoq; monasterio alius quidam Ioannes dictus est, magnæ indolis adolescens, qui ætatē suam intellectu & humilitate, dulcedine & grauitate trāsigebat. Huic ęgrotanti atq; ad extremum deducto, per nocturnam uisionem quidam

senex

senex apparuit,& hũc uirga tetigit,eiq; dixit: Surge. Ex hac enim molestia modò minimè morieris, sed paratus esto quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum iam esset à medicis desperatus,repentè sanatus est atq; conualuit. Rem quã uiderat,narrauit, secq; per biennũ in Dei seruitio, sicut prædixi, ultra ætatis suæ annos exhibuit. Ante hoc autem triennium, cùm quidam frater fuisset mortuus, atq; in eiusdem monasterij cimiterio à nobis sepultus,cunctis nobis ab eodem cimiterio exeuntibus idem Ioannes, sicut postmodũ pallens & tremens indicauit,illic nobis discedentibus inuentus, ab eodem fratre qui mortuus fuerat de sepulchro uocatus est. Quod mox etiã subsequens finis edocuit. Nam post dies decem inuasus febribus,carne solutus est.

Petrus:

DOceri uelim si hoc quod per nocturnas uisiones ostenditur,debeat obseruari.

An obseruanda sint somnia: & quot sint modi somniorum. Caput XLVIII.

Gregorius:

IN hoc Petre sciendum est, quia sex modis tangunt animum imagines somniorũ. Aliquando nanq; somnia uentris plenitudine uel inanitare,aliquãdo uerò illusione, aliquãdo cogitatiõe simul & illusiõe,aliquãdo reuelatiõe,aliquando aũt cogitatione simul & reuelatione generant. Sed duo quæ primò diximus, omnes experimento cognoscimus:subiũcta aũt quatuor,in sacrę scripturæ pa*ginis inuenimus. Somnia etenim nisi plerũq; ab occulto hoste per illusionẽ fierẽt, nequaquã hoc uir*
Eccl.34 sapiens indicaret, *dicens: Multos enim errare fe-*
Leuit.19 cerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Et iterum: Non augurabimini,nec obseruabitis somnia. Quibus profectò uerbis cuius sint detestationis ostenditur quæ augurijs coniunguntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & illusio
Eccle.5 ne procederent,uir sapiens minimè dixisset: Multas curas sequũtur somnia. Et nisi aliquando somnia ex mysterio reuelatiõis orirentur, nec Ioseph præferendũ se fratribus somnio uideret,nec sponsum Mariæ, ut ablato puero in Ægyptum fugeret,per somnium angelus admoneret. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & reuelatione procederent, nequaquam Daniel propheta Nabuchodonosor uisionem differens, à radice cogitationis inchoasset,dicens: Tu rex cœpisti cogitare in strato tuo quid esset futurum post hæc,& qui reuelat mysteria,ostendit tibi quę uentura sunt.& paulo pòst: Videbas,& ecce quasi statua una grandis,statua illa magna & statura sublimis stabat cõtra te,&c. Daniel itaq; dixit somnium, & implendum reuerenter insinuat, & ex qua ortum sit cogitatione manifestat: patenter ostenditur, quia hoc plerunq; ex cogitatione simul & reuelatione generetur. Sed nimirum, cùm somnia tot rerum qualitatibus alternent, tanto eis credi difficilius debet, quanto & ex quo impulsu ueniant facilius non elucet. Sancti autem uiri inter illusiones atque reuelationes ipsas uisionum uoces aut imagines quodam intimo sapore discernunt: ut sciant uel quid à bono spiritu percipiant,uel quid ab illusore patiantur. Nam si erga hæc mens cauta non fuerit, per deceptorem spiritum multis se uanitatibus immergit, qui nõnunquam solet mũlta uera prædicere, ut ad extremum ualeat animam ex una aliqua falsitate laqueare.

De quodam cui per somniũ longæ uitæ spatia promissa sunt, & in breui tempore morte resecata. Cap. XLIX.

SIcut cuidam nostrũm nuper certum est contigisse, qui dum somnia uehemẽter attenderet, ei per somnium longa spatia huius uitæ promissa sunt. Cumq; multas pecunias pro lõgioris uitę stipendijs collegisset, ita repentè defunctus est ut intactas omnes relinqueret, & ipse secum nihil ex bono opere portaret.

Petrus:

QVis ille sit memini. sed quæso te ea quæ cœpimus exequamur: Putamús ne animabus aliquid prodesse si mortuorum corpora fuerint in Ecclesijs sepulta?

An prosit animabus si mortuorum corpora in Ecclesia fuerint sepulta. Cap. L.

Gregorius:

QVos grauia peccata nõ deprimũt,hoc prodest mortuis si in Ecclesia sepeliãtur, quòd eorũ proximi, quoties ad eadem sacra loca cõueniunt,suorũ quorum sepulchra conspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata grauia deprimunt,non ad absolutionem potius quàm ad maiorem damnationis cumulum eorum corpora in Ecclesijs ponuntur. Quod melius ostendere poterimus, si ea quæ diebus nostris gesta sunt,breuiter enarremus.

De quadã sanctimoniali fœmina in Ecclesia sancti Laurentij sepulta,quæ dimidia apparuit incensa. Cap. LI.

VIr nanq; uitæ uenerabilis Felix Portuensis episcopus, in Sabinensi prouincia ortus atque nutritus est. Qui quandam sanctimonialem fœminam in loco eodem fuisse testatur, quæ carnis quidem continentiam habuit,sed linguę procacitatem atq; stultiloquium non declinauit. Hęc igitur defuncta,atq; in Ecclesia sepulta est. Eadem autem nocte custos eiusdem Ecclesiæ per reuelationem uidit, quia deducta ante sacrum altare per mediũ secabatur, & pars una illius igne cremabatur, & pars altera intacta remanebat. Cumq; hoc surgens mane fratribus narrasset, & locum ostenderet in quo fuerat igne consumpta, ipsa flammæ combustio ita ante altare in marmoribus apparuit,ac si illic eadem fœmina igne corporeo fuisset concremata. Qua ex re aperte datur intelligi,quia hi quibus peccata dimissa non fuerint, ad euitandum iudicium sacris locis post mortem non ualeant adiuuari.

De Valeriani patricij sepultura. Cap. LII.

Ioannes

IOannes quoq; uir magnificus in hac urbe lo-
cum præfectorum seruans cuius grauitatis at-
que ueritatis sit,nouimus:qui mihi testatus est Va
lerianum patricium in ciuitate quæ Brixia dicitur
fuisse defunctum. Cui eiusdem ciuitatis Episco-
pus,accepto precio locum in Ecclesia præbuit,in
quo sepeliri debuisset. Qui uidelicet Valerianus
usq; ad ætatem decrepitam leuis ac lubricus exti-
tit,modumq; suis prauitatibus ponere contem-
psit. Eadem uerò nocte qua sepultus est, beatus
Faustinus martyr, in cuius Ecclesia corpus illius
fuerat humatum, custodi suo apparuit dicens: Va
de & dic episcopo ut proiiciat hinc fœtentes car-
nes quas hic posuit: quod si non fecerit, die trige-
simo ipse morietur. Quam uisionem custos Epi-
scopo timuit confiteri, & rursus admonitus decli-
nauit. Die autem trigesimo eiusdem ciuitatis Epi-
scopus cùm uespertina hora sanus atq; incolumis
ad lectum rediisset, subita & inopinata morte de-
functus est.

De corpore Valentini ab Ecclesia post mortem proiecto.
Caput LIII.

ADest quoque in præsenti uenerabilis frater
Venantius,Lunensis episcopus,& magni-
ficus Liberius uir nobilissimus atq; ueracissimus,
qui se scire suosq; homines interfuisse testantur:
eam rem quam narrant nuper in Genuensi urbe
contigisse.Ibi nanq;,ut dicunt, Valentinus nomi-
ne, Ecclesiæ Mediolanensis defensor, defunctus
est,uir ualde lubricus & cunctis leuitatibus occu-
patus,cuius corpus in Ecclesia beati martyris Sy-
ri sepultum est.Nocte autem media in eadem Ec-
clesia factæ sunt uoces ac si quis uiolenter ex ea
expelleretur,atq; traheretur foràs. Ad quas nimi-
rum uoces cucurrerunt custodes, & uiderunt du-
os quosdam teterrimos spiritus, qui eiusdem Va-
lentini pedes quadam ligatura strinxerãt, & eum
ab Ecclesia clamantem ac nimium uociferantem
foràs trahebant,qui uidelicet exterriti ad sua stra-
ta reuersi sunt. Mane autem facto aperientes se-
pulchrum in quo idem Valẽtinus positus fuerat,
eius corpus non inuenerunt. Cumq; extra Eccle-
siam quærerent ubi proiectum esset, inuenerunt
hoc in sepulchro alio positum, ligatis adhuc pedi
bus,sicut ab Ecclesia fuerat abstractum.Ex qua re
Petre collige,quia his quos peccata grauia depri-
munt,si in sacro loco sepeliri se faciant,restat ut e-
tiam de sua præsumptione iudicentur: quatenus
eos sacra loca non liberent,sed etiam culpa teme-
ritatis accuset.

De tinctoris corpore in Ecclesia sepulto, pòst non inuento.
Caput LIIII.

NAm quid quoq; in hac urbe contigerit, tin-
ctorum qui hic habitãt, multitudo testatur,
quòd quidã artis eorũ primus cũ defunctus fuis-
set, in ecclesia beati Ianuarij martyris iuxta por-
tam sancti Laurentij à cõiuge sua sepultus est.Se-
quenti aũt nocte ex eadem sepultura audiente cu
stode eius spiritus cœpit clamare: Ardeo, ardeo.
Cũ uerò diu has duas uoces emisisset, custos hoc
eius nunciauit uxori. Vxor uerò illius eos qui di-
ligenter inspicerent artis eiusdem uiros transmisit
ad Ecclesiam,uolens cognoscere qualiter eius cor
pus esset in sepulchro de quo talia clamaret. Qui
aperientes sepulchrum uestimenta quidem intac-
ta repererunt, quæ nunc usq; in eadem ecclesia
pro eiusdem causæ testimonio seruantur, corpus
uerò illius omnino non inuenerunt, ac si in sepul-
chro eodem positum non fuisset. Qua ex re colli-
gendum est, qua ultione anima eius damnata sit,
cuius & caro est ab ecclesia proiecta. Quid igitur
sacra loca sepultis prosunt, quando hi qui indigni
sunt,ab eisdem sacris locis diuinitùs proiiciuntur?

Petrus:

QVidnam ergo esse poterit quod mortuorum
ualeat animabus prodesse?

Quid sit quod post mortem ualeat ad absolutionem animæ adiuuare: & de Centumcellensi presbytero qui à cuiusdã spiritu petitus est, ut per sacram hostiam post mortem potuisset adiuuari: & de anima iusti monachi. Cap. LV.

Gregorius:

SI culpæ post mortem insolubiles nõ sunt,mul
torũ solet animas etiam post mortẽ sacra obla
tio hostiæ salutaris adiuuare: ita ut hanc nonnun-
quam ipsæ defunctorum animæ expetere uidean
tur.Nam prędictus Felix episcopus à quodam ui-
tæ uenerabilis presbytero, qui usq; ante bienniũ
uixit, & in diœcesi Centũcellẽsis urbis habitabat,
atq; ecclesiæ beati Ioannis,quæ in loco qui dicitur
Tauriana sita est, præerat: cognouisse se asserit q;
idem presbyter in eodẽ loco in quo aquæ calidæ
uapores nimios faciunt,quoties corporis necessi-
tas exigebat lauari cõsueuerat. Vbi dũ die quadã
fuisset ingressus,inuenit quendam incognitum ui
rum ad suum obsequium præparatum, qui sibi de
pedibus calceamẽta abstraheret, uestimenta susci
peret, & exeunti de caloribus sabana præberet,at
que omne ministeriũ cum magno famulatu pera-
geret. Cumq; hoc sæpius fieret, idẽ presbyter die
quadam ad balnea iturus intra semetipsum cogi-
tans dixit: Viro illi qui mihi solet tam deuotissimè
ad lauandum obsequi, ingratus apparere non de-
beo:sed aliquid me necesse est ei pro munere por-
tare. Tunc duas secum oblationum coronas detu
lit.Qui mox ut peruenit ad locum hominem inue
nit, atq; ex more eius obsequio in omnibus usus
est. Lauit itaq;,& cũ iam uestitus uoluisset egredi,
hoc quod secũ detulerat, obsequenti sibi uiro pro
benedictione obtulit, petens ut benignè susciper-
et quod ei gratia charitatis offerret. Cui ille mœ-
rens afflictusq; respondit: Mihi ista quare das pa-
ter? Iste panis sanctus est, ego hunc manducare
non possum. Ego etenim quem uides, huius loci
dominus aliquando fui, sed pro culpis meis hic
post mortem deputatus sum. Si autem mihi præ-
stare uis, omnipotenti Deo pro me offer hunc pa
nem, ut pro peccatis meis interuenias. Et tunc e-
xauditum te esse cognosce,cùm huc ad lauandum
ueneris, & me minimè repereris. In quibus uer-
bis disparuit, & is qui homo esse uidebatur, eua-
nescendo

nescendo innotuit, quia spiritus fuit. Idem uerò presbyter hebdomada continua se pro eo in lachrymis afflixit, salutarem hostiam quotidie obtulit, & reuersus pòst ad balneum eum iam minimè inuenit. Qua ex re quantum prosit animabus immolatio sacræ oblationis ostenditur, quando hanc & ipsi mortuorum spiritus à uiuentibus petunt, & signa indicant quibus per eam absoluti uideantur.

NEq; hoc silendum puto quod actum in meo monasterio ante hoc triēnium reminiscor. Quidam nanq; monachus Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio constituto sedulè obsequi, atq; in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic itaq; languore corporis præuentus ad extremum deductus est. Cui in ipsâ sua molestia frater germanus nomine Copiosus seruiebat, qui ipse quoque nūc in hac urbe per eandem medicinæ artem temporalis uitę stipendia sectatur. Sed prædictus Iustus cùm iam se ad extremum peruenisse cognouisset, eidem Copioso fratri suo, quia occultatos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit cælari, sed subtiliter indagantes, atq; illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt absconsos in medicamine. Quod mox ut mihi nunciatum est tantum malum de fratre qui nobiscum communiter uixerat, æquanimiter ferre nō ualui: quippe quia eiusdem mei monasterij semper regula fuerat, ut cuncti fratres ita communiter uiuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœrore *percussus cogitare cœpi, uel quid* ad purgationem *morientis facerem, uel quid* ad exemplum uiuentibus fratribus prouiderē. Precioso igitur eiusdē monasterij pręposito ad me accersito dixi: Vide ut nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorū ore percipiat, sed cùm in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus carnalis frater dicat, quia propter aureos quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abominatus sit: ut saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transuerberet, atq; à peccato quod perpetrauit, purget. Cùm uerò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed quolibet in sterquilinio fossam facite, & in ea corpus eius proijcite: ibiq; super eū tres aureos quos reliquit, iactate, omnes simul clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditione, & sic eum terra operite. In quibus utrisq; rebus, unam morienti, alteram uerò uolui prodesse fratribus uiuentibus: ut & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio terreret, atque à culpa prohiberet: quod ita factum est. Nam cùm idem monachus peruenisset ad mortem, atq; anxiè se quæreret commendari fratribus, & nullus è fratribus ei applicari & loqui dignaretur, ei carnalis frater cur ab omnibus fratribus esset abominatus, indicauit. Qui protinus de reatu suo uehementer ingemuit, atq; in ipsâ sua tristitia è corpore exiuit, qui ita est sepultus ut dixeram. Sed fratres omnes ex eadem eius sententia conturbati, cœperunt singuli extrema quæq; & uilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad mediū proferre, uehementerq; formidare, ne quid apud eos esset unde reprehendi potuissent. Cùm uerò post mortem eius triginta iam essent dies euoluti, cœpit animus meus defuncto fratri compati, eiusq; cum dolore graui supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium quærere. Tunc euocato ad me eodem Precioso monasterij mei præposito tristis dixi: Diu est quòd frater ille qui defunctus est, in igne cruciatur: debemus ei aliquid charitatis impendere, & eum in quantum possumus ut eripiatur adiuuare. Vade itaq;, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius hostia salutaris non offeratur. Qui protinus abscessit, & dictis paruit. Nobis autem alia curantibus atq; dies euoluros non numerantibus, idem frater qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo germano copioso per uisionem apparuit. Quem ille cùm uidisset, inquisiuit dicens: Quid est frater, quomodo es? Cui respondit: Nunc usq; malè fui, sed iam modò bene sum, quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens protinus indicauit fratribus in monasterio. Fratres uerò sollicitè computauerunt dies, & ipse dies extiterat quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta. Cumq; & Copiosus nesciret quid pro eo fratres agerent, & fratres ignorassent, quid de illo Copiosus uidisset, uno eodemq; tempore dum cognoscit ille quid isti egerant, atq; isti cognoscunt quid ille uiderat, concordante simul uisione & sacrificio, res apertè claruit, quia frater qui defunctus fuerat, per salutarem hostiam euasit supplicium.

Petrus:

MIra sunt ualde quæ dicis, & non mediocriter læta.

De uita & transitu Cassij episcopi. Caput LVI.

Gregorius:

NE nobis in dubium ueniant uerba mortuorum, cōfirmant hæc facta uiuentium. Nam uir uitæ uenerabilis Cassius Narniēsis episcopus, qui quotidianum offerre consueuerat Deo sacrificium, secq; in lachrymis inter ipsa sacrificiorum arcana mactabat, mandatum Domini per cuiusdam sui uisionem presbyteri suscepit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris: non cesset pes tuus, non cesset manus tua: natali Apostolorum uenies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Qui post annos septem ipso natalitio Apostolorum die cùm missarum solennia peregisset, & mysteria sacræ communionis accepisset, è corpore exiuit.

De quodam ab hostibus capto, cuius uincula oblationis hora soluebantur. Et de Baraca nauta per salutarem hostiam à naufragio liberato. Cap. LVII.

Hoc quo-

HOc quoq; quod audiuimus, quendam apud hostes in captiuitate positum, & in uinculis religatum fuisse, pro quo sua coniunx diebus certis sacrificium offerre cõsueuerat. qui longo post tempore ad coniugem reuersus, quibus diebus eius uincula soluerentur, innotuit: eiusq; coniunx illos fuisse dies in quibus pro eo sacrificium offerebat recognouit.

EX alia etiã re quæ nobis ante annos septem gesta est, certissimè confirmatur. Agathus enim Panormitanus episcopus, sicut fideles mihi ac religiosi uiri multi testati sunt atq; testantur, cũ beatæ memoriæ antecessoris mei tempore iussus esset ut Romam ueniret, uith nimiæ tempestatis pertulit, ita ut se ex tanto undarum periculo euadere posse diffideret. Nauta uerò illius Baraca nomine, qui nunc eiusdem Ecclesiæ clericatus officio fungitur, post nauem carabum regebat, ruptoq; fune cum eodem carabo quem regebat, inter undarum cumulos repentè disparuit. Nauis autem cui episcopus præerat, tandem post multa pericula ad Vsticam insulam fluctibus quassata peruenit. Cumq; die tertio Episcopus nautam qui ab eo abreptus in carabo fuerat, in nulla maris parte uideret apparere, uehementer afflictus mortuum credidit, sed per obsequium charitatis uiuo unum quod mortuo debebat, impendit: & omnipotenti Deo pro absolutione eius animæ offerre sacrificium uictimæ salutaris iubet. Quo oblato restaurata naue perrexit ad Italiam. Cumq; ad Romanum portum uenisset, illic nautam reperit quem mortuum putabat. Tunc inopinata exultatione gauisus est, & eum qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo uiuere potuisset, inquisiuit. Qui uidelicet indicauit quoties in illius tempestatis fluctibus cum eodem quem regebat, fuisset carabo uersatus, qualiter cum illo undis pleno nataue rat: & quoties eo à superiori parte deorsum uerso ipse carinæ eius supersederet, adiungens cùm diebus ac noctibus hoc incessanter faceret, iamq; eius uirtus funditùs ex fame simul & labore cecidisset, quo eum ordine diuina misericordia seruauerit, indicauit. Etenim quod etiam nunc usq; testatur dicens: Laborans in fluctibus atq; deficiẽs, subitò mentis pondere sum grauatus, ita ut neq; uigilare me crederẽ, neq; depressus somno essem: & ecce in eodem medio mari me posito quidam apparuit qui mihi panem ad refectionem detulit. Quem mox ut comedi, uires recepi, nec longè pòst nauis transiens affuit, quæ me ab illo undarum periculo susceptit atq; ad terrã deduxit. Quod scilicet Episcopus audiens requisiuit diem, atq; illum fuisse diem reperit, quo pro eo presbyter in Vstica insula Deo omnipotenti hostiam sacrę oblationis immolauit.

Petrus:

EA quæ narras, ipse quoq; in Sicilia positus agnoui.

Gregorius:

IDcirco credo quia hoc tam apertè cùm uiuẽtibus ac nescientibus agitur, ut cunctis hæc agentibus ac nescientibus ostendatur: quia si insolubiles culpæ non fuerint, ad absolutionem prodesse etiã mortuis uictima sacræ oblationis possit. Sed sciendũ est quia illis sacræ uictimæ mortuis prosunt, qui hic uiuendo obtinuerũt, ut eos etiã post mortem bona adiuuent quæ hic pro ipsis ab alijs fiunt.

De uirtute ac mysterio uictimæ salutaris. Cap. LVIII.

INter hæc autem pensandum est quòd tutior sit uia ut bonum quod quisq; post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse dum uiuit per se. Beatius quippe est liberum exire, quàm post uincula libertatem quærere. Debemus itaq; præsens seculum uel quia iam conspicimus defluxisse, tota mente contemnere, quotidiana Deo lachrymarũ sacrificia, quotidianas carnis eius & sanguinis hostias immolare. Hæc nanq; singulariter uictima ab æterno interitu animam saluat, quæ illam nobis mortem unigeniti per mysterium reparat: qui licet resurgens à mortuis iam nõ moritur, & mors ei ultrà non dominabitur, tamen in semetipso immortaliter atq; incorruptibiliter uiuens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem partitur, eius sanguis nõ iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium quod pro absolutione nostra passionem unigeniti filij semper imitatur. Quis enim fideliũ habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocẽ cœlos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio angelorũ choros adesse, summis ima sociari, terrena cœlestibus iungi, unum quoq; ex uisibilibus atq; inuisibilibus fieri?

De affligendo corde inter sacra mysteria, & de mentis custodia post compunctionem. Cap. LIX.

SEd necesse est ut cùm hæc agimus, nosmetipsos Deo in cordis cõtritiõe mactemus: quia qui passionis dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo uerè pro nobis hostia erit Deo, cùm nosipsos hostiam fecerimus. Sed studendum nobis est ut etiam post orationis tempora in quantum Deo largiente possumus in ipso animum suo pondere & uigore seruemus, ne pòst cogitatio fluxa dissoluat, ne uana menti lætitia surrepat, & lucrum compunctionis anima per incuriã fluxæ cogitationis perdat. Sic quippe quod poposcerat, Anna obtinere meruit, quia se post lachrymas in eodem mentis uigore seruauit. De qua nimirum scriptum est: Vultusq; eius non sunt amplius in diuersa mutati. Quæ igitur non est oblita quod petijt, non est priuata munere quod poposcit.

De relaxandis culpis alienis, ut nostræ relaxentur. Caput LX.

SEd inter hæc sciendum est, quia ille rectè sui delicti ueniã postulat, qui prius hoc quod in ipso delinquit, relaxat. Munus enim non accipit, nisi antè

nisi antè discordia ab animo repellatur, dicẽte ueritate: Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Qua in re pensandum est cùm omnis culpa munere soluatur, quàm grauis est culpa discordiæ, pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proximum, quamuis longè positum, longeq; disiunctum, mente ire, eiq; animum subdere, humilitate illum ac beneuolentia placare: ut scilicet conditor noster dum tale placitum nostræ mentis aspexerit, à peccato nos soluat, qui munus pro culpa sumit. Veritatis autem uoce attestante didicimus, quia seruus qui decem milia talenta debebat, cùm pœnitentiam ageret, absolutionem debiti à Domino accepit. Sed quia conseruo suo centum sibi denarios debenti, debitum nõ dimisit, & hoc est iussius exigi quod ei fuerat iam dimissum. Ex quibus uidelicet dictis constat, quia si hoc quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Igitur dum per indulti temporis spatium licet, dum iudex sustinet, dum conuersionem nostram is qui culpas examinat, expectat, cõflemus in lachrymis duritiam mentis, formemus in proximis gratiam benignitatis. Et audenter dico, quia salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus.

Matt. 5

Matt. 18

B. Gregorij operum primi Tomi finis.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo terniones, quaternio Pp

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAIDEIA CORIOLANA

Universidad de Deusto
Biblioteca

: D.GREGORII PAPÆ P.º TOM.º I:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca